

ספר

ילקוט יוסף

מועדים

הלכות יום טוב, וחול המועד

כולל: איזו מלאכות אסורות ביום טוב, דין יום טוב שני של גלויות, דיני הכנה ושחיטה ביום טוב, דיני האש ביום טוב, דיני לישה ואפייה ביום טוב, שלא לבשל לצורך גוי ומחלל שבת, ביצה שנולדה ביום טוב, כיבוי ביום טוב, דברים הבאים מחוץ לתחום, הוצאה מרשות לרשות ביום טוב, דברים האסורים לטלטל ביום טוב, דיני מת ביום טוב, דיני עירוב תבשילין, דיני שמחת יום טוב. המלאכות האסורות והמותרות בחול המועד, דיני גילוח וכיבוס בחול המועד, מלאכת דבר האבד בחול המועד, דיני סחורה ובנין וסתירה בחול המועד, דיני מלאכה על ידי נכרי בחול המועד, צרכי רבים וכתובה בחול המועד, אירוסין ונישואין בחול המועד, מי שמת לו מת ודיני אבלות בחול המועד.

פסקי הלכות לפי סדר השלחן ערוך, במקורותיהם מהש"ס הראשונים והאחרונים, עד אחרוני זמנינו

בתוספת פסקיו של אמו"ר
פוסק הדור מרן רבנו עובדיה יוסף זיע"א

לפי סדר השלחן ערוך - מסימן תצה עד סימן תקמח

מאת: יצחק יוסף

הראשון לציון הרב הראשי לישראל
ונשיא הרבנות הראשית לישראל

שנת תשע"ט

עיה"ק ירושלים ת"ו

כל הזכויות שמורות למחבר

להערות ותגובות: a0772249906@gmail.com

טל: 077-2249906

הקדמה

ב"ה. ז' אדר א' תשע"ט

אודה ה' מאד בפי ובתוך רבים אהללנו, על אשר זיכני לחבר את סידרת הספרים "ילקוט יוסף" מ' כרכים, וג' חלקי "עין יצחק" וב' חלקי "שלחן המערכת", וב' חלקים שו"ת "הראשון לציון", שטיפחתי ביגיעה בס"ד עשרות בשנים, וממקור קדוש יהלכון מדברי הש"ס והראשונים, הב"י, ש"ע ונ"כ, ספרי השו"ת"ם הרבים, עד ממעיין תורתו של מרן אאמו"ר פוסק הדור זיע"א, בתוספת שיעורים שנאמרו בס"ד בישיבת "חזון עובדיה". הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו.

והנה חלק מההלכות שבספר הנוכחי על הלכות יום טוב וחול המועד, נדפסו כבר בשנת תשמ"ז, בילקו"י מועדים, עם המקורות בקצרה, ועתה הרחבנו הדברים הן בתוספת מרובה בהלכה למעשה, והן במקורות עצמן, ולמרות כל עיסוקינו ברבנות הראשית, בעניני רישום נישואין כשרות וכו', וכן בכהונתי עתה כאב"ד בבית הדין הגדול, עכ"ז הקדשנו זמן זמנם זמניהם בכתיבת החיבור הנוכחי, גנובתי יום גנובתי לילה, והנני בתפלה לבורא עולם שאזכה לסייעתא דשמיא לכוין אליבא דאמת. אם כי לא אכחד שגם הרבה צער ועגמת נפש היו מנת חלקי, מאנשים קשים חורשי מזימות, אשר שמו כל מגמתם לעקור ולשרש את דברינו, שנכתבו לש"ש בעמל ויגיעה רבה, ולדחותם בגילא דחיטתא. ומטענותיהם הקלות כמות שהן מוכח שאין כוונתם אלא לקנטר. [בשל מה שאנו חולקים על רבותיהם] ולא אחת היתה טענתם מוזכרת במפורש בספרי גופא, אך הוכחנו שם דנדחית קרו לה מפי ספרים ומפי סופרים, והם שמו זאת בכליהם הטוב בעיניהם, ונתעלמו מכל הדחיות. ויש שכתבו בנושאים רבים שכתבנו בהם, והתעלמו כליל מדברינו למרות שמקורות דבריהם שאבו מדברינו.

ואציב בזה מצבת זכרון למרן אאמו"ר, אור העולם ופלאו, נר ישראל וקדושו, שר התורה, עמוד ההוראה ופוסק הדור, גדול הדורות האחרונים, מרן רבנו **עובדיה יוסף** זצוק"ל, ונשמת אמי הרבנית מרת מרגלית בת זכייה ע"ה, יה"ר שתהיה נשמתם צרורה בצרור החיים. אמן.

ונות בית תחלק שלל, עזרתי בחיים מרת **רות** [לבית עטייה] שתחי', יהי רצון שנזכה יחד שלא תמוש התורה מפינו ומפי זרענו ומפי זרע זרענו עד עולם. אמן.

יצחק יוסף

הראשון לציון הרב הראשי לישראל

ונשיא הרבנות הראשית לישראל

תוכן הענינים לפי סדר השולחן ערוך

יום טוב וחול המועד

סימן תצה - מלאכות האסורות והמותרות ביום טוב..... ה

סימן תצה סעיף ב' - קצירת שדה ביום טוב... מט

סימן תצה סעיף ד' - דין מוקצה ביום טוב... נה

סימן תצו - דין יום טוב שני של גלויות... עג

סימן תצז - דיני הכנה ביום טוב... קנד

סימן תצח - דיני שחיטה ביום טוב... קסה

סימן תצט - דין הפשטת העור, דין מליגה ומליחת הבשר..... קפא

סימן תק - הנצרך לבשר ביום טוב היאך יתנהג, וסדר..... קפה

סימן תקא - עצים האסורים והמותרים ביום טוב קצא

סימן תקב - דיני האש והחשמל ביום טוב... קצו

סימן תקג - שלא להכין מיום טוב לחבירו... רמה

סימן תקד - דין תבלין ביום טוב... רסג

סימן תקה - שחיטה וחליבה ביום טוב... רפט

סימן תקו - דיני לישה ביום טוב, והפרשת חלה רצז

סימן תקח - דברים האסורים ביום טוב להכנת צלי שיג

סימן תקט - כמה דינים פרטיים בהלכות יום טוב שכח

סימן תקי - כמה דברים האסורים לעשותם ביום טוב... שמא

סימן תקיא - הנאה השוה לכל נפש... שסה

סימן תקיב - שלא לבשל לצורך גוי... שצ

סימן תקיג - דין ביצה שנולדה ביום טוב... תו

סימן תקיד - שלא לכבות ביום טוב... תל

דין תוספת יום טוב..... תסג

סימן תקידב - דיני הדלקת נרות יום טוב... תסז

סימן תקטז - דין איזה דברים מותרים לשלוח דורון ביום... תקכו

סימן תקיח - דין הוצאה ביום טוב... תקל

סימן תקכג - דינים הנוהגים בבהמות ביום טוב תקמ

סימן תקכז - כמה דברים האסורים ביום טוב תקמא

סימן תקכז - הלכות עירובי תבשילין... תקנ

סימן תקכח - דיני עירובי חצירות ושיתופי מבואות ביום טוב... תרב

סימן תקכט - דיני קידוש ביום טוב... תרז

סימן תקכט - קידוש יום - של יום טוב... תרמט

סימן תקכט - תפלה ביום טוב ובחול המועד תרנו

סימן תקכט - דיני שמחה ביום טוב... תרעה

הלכות חול המועד

סימן תקל - מדיני חול המועד... תשלא

סימן תקלא - דיני גילוח בחול המועד... תשע

סימן תקלב - דין נטילת צפרנים בחול המועד תשצט

סימן תקלב - רפואה בחול המועד... תתא

סימן תקלג - מלאכות המותרות בחול המועד תתג

סימן תקלד - כיבוס בחול המועד... תתיג

סימן תקלה - פינוי חצירו ומלאכות שיש בהם טירחא... תתמג

סימן תקלו - כל צרכי בהמה מותר לעשות בחול המועד... תתנד

סימן תקלז - דין מלאכת האבד בחול המועד... תתס

סימן תקלט - סחורה בחול המועד... תתצא

סימן תקמ - דיני בנין וסתירה בחול המועד תתקו

סימן תקמא - דיני אריגה ותיקון מלבשויו בחול המועד... תתקטו

סימן תקמב - שלא לעשות מלאכה לאחרים בחול המועד... תתקכא

סימן תקמג - מלאכה על ידי גוי בחול המועד... תתקכב

סימן תקמד - צרכי רבים בחול המועד... תתקכז

סימן תקמה - כתיבה בחול המועד... תתקלד

סימן תקמו - נישואין בחול המועד... תתקנט

סימן תקמח - אבילות בחול המועד... תתקסו

פרטי דינים בהלכות חול המועד... תתקפז

קצת מהלכות תפלת יום טוב וחול המועד... תתקפז

יום טוב וחול המועד

סימן תצה - מלאכות האסורות והמותרות ביום טוב..... ה

סימן תצה סעיף ב' - קצירת שדה ביום טוב... מט

סימן תצה סעיף ד' - דין מוקצה ביום טוב... נה

סימן תצו - דין יום טוב שני של גלויות... עג

סימן תצז - דיני הכנה ביום טוב... קנד

סימן תצח - דיני שחיטה ביום טוב... קסה

סימן תצט - דין הפשטת העור, דין מליגה ומליחת הבשר..... קפא

סימן תק - הנצרך לבשר ביום טוב היאך יתנהג, וסדר..... קפה

סימן תקא - עצים האסורים והמותרים ביום טוב קצא

סימן תקב - דיני האש והחשמל ביום טוב... קצו

סימן תקג - שלא להכין מיום טוב לחבירו... רמה

סימן תקד - דין תבלין ביום טוב... רסג

סימן תקה - שחיטה וחליבה ביום טוב... רפט

סימן תקו - דיני לישה ביום טוב, והפרשת חלה רצז

סימן תקח - דברים האסורים ביום טוב להכנת צלי שיג

סימן תקט - כמה דינים פרטיים בהלכות יום טוב שכח

סימן תקי - כמה דברים האסורים לעשותם ביום טוב... שמא

סימן תקיא - הנאה השוה לכל נפש... שסה

סימן תקיב - שלא לבשל לצורך גוי... שצ

סימן תקיג - דין ביצה שנולדה ביום טוב... תו

סימן תקיד - שלא לכבות ביום טוב... תל

דין תוספת יום טוב..... תסג

סימן תקידב - דיני הדלקת נרות יום טוב... תסז

סימן תקטז - דין איזה דברים מותרים לשלוח דורון ביום... תקכו

סימן תקיח - דין הוצאה ביום טוב... תקל

סימן תקכג - דינים הנוהגים בבהמות ביום טוב תקמ

סימן תקכז - כמה דברים האסורים ביום טוב תקמא

סימן תקכז - הלכות עירובי תבשילין... תקנ

סימן תקכח - דיני עירובי חצירות ושיתופי מבואות ביום טוב... תרב

סימן תקכט - דיני קידוש ביום טוב... תרז

סימן תקכט - קידוש יום - של יום טוב... תרמט

סימן תקכט - תפלה ביום טוב ובחול המועד תרנו

סימן תקכט - דיני שמחה ביום טוב... תרעה

הלכות חול המועד

סימן תקל - מדיני חול המועד... תשלא

סימן תקלא - דיני גילוח בחול המועד... תשע

סימן תקלב - דין נטילת צפרנים בחול המועד תשצט

סימן תקלב - רפואה בחול המועד... תתא

סימן תקלג - מלאכות המותרות בחול המועד תתג

סימן תקלד - כיבוס בחול המועד... תתיג

סימן תקלה - פינוי חצירו ומלאכות שיש בהם טירחא... תתמג

סימן תקלו - כל צרכי בהמה מותר לעשות בחול המועד... תתנד

סימן תקלז - דין מלאכת האבד בחול המועד... תתס

סימן תקלט - סחורה בחול המועד... תתצא

סימן תקמ - דיני בנין וסתירה בחול המועד תתקו

סימן תקמא - דיני אריגה ותיקון מלבשויו בחול המועד... תתקטו

סימן תקמב - שלא לעשות מלאכה לאחרים בחול המועד... תתקכא

סימן תקמג - מלאכה על ידי גוי בחול המועד... תתקכב

סימן תקמד - צרכי רבים בחול המועד... תתקכז

סימן תקמה - כתיבה בחול המועד... תתקלד

סימן תקמו - נישואין בחול המועד... תתקנט

סימן תקמח - אבילות בחול המועד... תתקסו

פרטי דינים בהלכות חול המועד... תתקפז

קצת מהלכות תפלת יום טוב וחול המועד... תתקפז

ספר

ילקוט יוסף

יום טוב וחול המועד

סימן תצה - מלאכות האסורות והמותרות ביום טוב

א. ששה ימים טובים נצטוונו בתורה, ואלו הם: א. ראשון של פסח. ב. שביעי של פסח. ג. חג השבועות. ד. ראשון של ראש השנה. ה. ראשון של סוכות. ו. שמיני עצרת. ונצטוונו שנעשה אותם ימים קדושים בכך שנשבות ממלאכה, נעסוק בתורה, נשמח בשמחת החג, ונודה לה' על כל הטוב שנתן לנו, ומתוך כך נזכור את ה' אלוקינו שבחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו הקדושה, וקרבתו לעבודתו, ועל ידי כך נתרום מחיי השעה ומעסקי החול, ונתעלה לפניו יתברך. וימים טובים אלה אסרן הכתוב בעשיית כל מלאכת עבודה, שנאמר (שמות יב. טז): "כל מלאכה לא יעשה בהם (בימים טובים), אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם". וכל השוכת ביום טוב ממלאכת עבודה, מקיים מצות עשה של "שבתון". וכל העושה ביום טוב מלאכה שאינה לצורך אכילה, כגון שבנה או סתר או ארג וכיוצא באלו, ביטל מצות עשה וגם עבר על לא תעשה, שנאמר: כל מלאכת עבודה לא תעשו, כל מלאכה לא יעשה בהם. ואם עשה בעדים והתראה לוקה מן התורה. [והעושה אבות מלאכות הרבה ביום טוב בהתראה אחת, כגון שזרע ובנה וסתר וארג בהתראה אחת אינו לוקה אלא אחת, שרק בשבת יש דין חילוק מלאכות לחייב על כל אחת ואחת בפני עצמה, ולא ביום טוב]. ונוסף עליהם יום שני של ראש השנה שהוא מדרבנן. (א)

האם שבתון בשבתות וימים טובים - בקום ועשה או בשוא"ת

הקידוש למצוה בפני עצמה, ברכת הקידוש היא ברכת המצוות למצות שבייתה. ושבייתת בהמתו אינה נמנית מצוה בפ"ע, שהמצוה היא שישבות האדם וכל השייכים אליו, ואם שבת האדם לבד אבל לא בהמתו, לא שבת שבייתה גמורה. אבל אם לא היתה לו בהמה ושבת הוא, מקיים המצוה כמו מי שיש לו בהמות ושבתו גם הם, שזה וזה שבתו שבייתה גמורה, ולכן המוכר בהמתו לגוי, אינו מפקיע ממנו בזה שום מצוה. וכמ"ש באבני נזר (יו"ד סי' תנח). אלא די"ל דבעינן שבייתה הניכרת, וממילא מי שאין לו בהמה, אינו מקיים מצות

(א) כ"ז מבואר ברמב"ם ריש הלכות יו"ט. ושם כתב ששה ימים וכו' מפני דבר"ה מה שעושים ב' ימים אינו מה"ת. וכתב מהרלב"ח (סי' נג), שהטעם שחילקה התורה בלשון בין יו"ט לשבת, משום ששבייתת השבת היא זכר למעשה בראשית, ושבייתת יו"ט היא זכר ליצי"מ, לכן בשבת אמרה תורה לא תעשה כל מלאכה סתם, וביו"ט אסרה מלאכת עבודה, לומר שיזכרו שהיו עבדים וישבתו ממלאכות של העבדות שהיו עושין במצרים. ועיין בבאורי הגרי"פ פערלא (רס"ג עשין לג), שלדעת בה"ג והרא"ם ועוד שלא מנו מצות

ושביתה, ואין כאן מעשה ליטול עליה שחר, ציוה השי"ת שייחשבו בגדר מעשה ליטול עליהן שחר. ע"כ. ואי מיירי דוקא בשנודמן לידו, אמאי אין כאן מעשה ליטול שחר, הרי בכל הלאוין ככה"ג שבא לידו ופירש נוטל שחר. אלא משמע שגם כשלא בא לידו נוטל שחר. גם בס' פרי צדיק (דברים. חג הסוכות) כתב, שאף ששובת בשוא"ת בלבד, מ"מ כיון שהוא רגיל במלאכה כל השבוע ושובת, הוי כבא לידו דבר עבירה וניצול הימנה, שמעלה עליו הכתוב כאילו עושה מצוה. ע"כ.

ועכ"פ לכאורה מסתברא מילתא דלא שייך קיום מצוה במה ששובת רק אם עושה כן לשם מצוה, ולא אם הוא רשע ששובת מחמת שאין לו צורך כעת במלאכות אלו. ואפי' אי נימא דמצוות אינן צריכות כוונה, מ"מ אין כאן שביתה לשם שבת. וצ"ע. וראה בזה להלן.

ובספר אגרא דכלה (פרשת בהר) ביאר, דלהכי כתיב "שש שנים תזרע שדך וגו', ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות וגו'". שלא ייחשב למצוה זולת בהצטרפות העשייה הקודם לה בימים המותרים. ולכן בעת העשייה יחשוב בלבבו, היום אני עושה מלאכה זו כי עדיין לא נאסרה בגזירת הבורא, וכשיגיע יום האסור אשבות, ואז עשיית המלאכה הלזו למצוה תיחשב, כאילו עשה מצות עשה מעשיות בפועל ממש, ונגמרת המצוה כשיגיע יום האסור וישבות ממלאכה. ולכן ציוה הכתוב עשיית המלאכה בששה ימים, שעיי"כ אפי' מה שינוח שורו וחמורו יחשב לו למצות עשה מעלייתא. או דקאי אדלעיל שתעשה המלאכה בששת ימים ותגמור מלאכתך ותהיה כוונתך למען ינוח בשביעי שורך וכו'. וא"כ מצות שביתה שבת מתחלת תיכף בעשיית המלאכה בששת ימים, ולמצות עשה ייחשב, ונגמרה מצות עשה זו בהגיע עת האסור, וישמור את עצמו בל"ת שלא יעשה כל מלאכה. ע"כ.

שביתה בהמתו בשבת ויו"ט. ואולי זהו מה שכתוב (שמות כ, ט) ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך. ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות (שם כג יב). וראה בילקו"י שביעית (עמ' קכו, וקעה). ע"ש.

ויש לעיין באדם ששכב במטה כל היום ולא בא לידו שום מלאכה, האם ג"כ קיים מצות שביתה, או דילמא דהוי כשאר לאוין שאינו מקיים המצוה רק כשבאה עבירה לידו ופירש הימנה. ויש לחלק, שכאן שזו מצות עשה, מקיים את המצוה ממילא, כל שלא עשה מלאכה ביו"ט, אף שלא באה לידו מלאכה ופירש הימנה, ורק את הלאו לא קיים אלא כשבאה לידו ופירש ממנה. ואין לתמוה כיצד יקיים מצוה בשוא"ת מבלי שיעשה שום דבר, שעצם הדבר שבחול עושה מלאכה, וביו"ט אינו עושה מלאכה, זה קיום המצוה. ואפשר דאיה"נ צריך שיעשה מלאכה ביום חול כדי שיקיים מצות שביתה ביו"ט, אבל חולה ששוכב במטה כל ימות השבוע ולא עשה שום מלאכה בכל ימי החול ובשבת, לא יוכל לקיים בזה מצות שביתה בשבת ויו"ט.

ובאור החיים הק' (שמות לא, טז) כתב, דלכך כתיב "ושמרו בני" את השבת לעשות את השבת", קורא לשמירה עשייה, שהרי ישב אדם ולא עבר עבירה נותנין לו שחר כעושה מצוה, כשבאה עבירה לידו ולא עבר, כך ביום המקודש, כי בכל עת מזדמנים לפניו מלאכות הרבה מהארבעים ותולדותיהם, בפרטי המחובר ובפרטי הבישול, בפרטי מקח וממכר שהאדם רגיל בהם, כל היום, ומזדמנים באין מספר והוא נשמר מהם, לזה יחשב להם כעושה מצוה. ע"כ.

אולם בפרשת ויקהל (שמות לה, א) ביאר הכתוב, אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם, דהגם כי מצות שבת היא שמירה מהמלאכות

השובת בשבת ויו"ט שלא לשם מצוה - האם קיים מצות שביתה

א"צ כוונה, דמה לי אם כיוון או לא, סוף סוף שבת ממלאכה. וכעין מ"ש מהר"ש לנדא בספר אהבת ציון (דרוש י' דף טז) לגבי עשיית צדקה, דהמעשה עצמו מועיל אף בלי מחשבת מצוה. וכן

עוד יש לחקור היכא דשבת מכל מלאכה ע"מ לנוח, או בסתמא, ולא נתכוין לעשות כן מחמת ציווי השי"ת, האם קיים בזה את המצוה. ואף שמצוות צריכות כוונה, אפשר דהכא לכו"ע

הבאות, כמו שעושים כך עובדי אדמה, אלא שתהיה שביתה לשם השבת, ששבת בו השי"ת בזמן הבריאה, כשם ששבת בראשית אינו להנאת עצמו, אלא לשם ששבת בו השי"ת, שנאמר בו בפירוש, ויום השביעי שבת לה' אלהיך כי ששת ימים עשה וגו'. ע"כ. ויל"ע אם מעכב בדיעבד. ובגמ' שבועות (ג.) איתא, לא קראו מקרא קודש מנין, ופרש"י שלא בדרך ברכות היום. והתוס' הקשו שזה מדרבנן, אלא פירשו שלא נתכוון לשבות בגלל המצוה, אלא שנתעצל ממלאכתו. וביאר בדברי יואל מסאטמר (פ' בהר), שבמצוות שאינן תלויות במעשה, לכו"ע בעי כוונה, כמ"ש רבינו יונה (ספ"א דברכות) לגבי מצוות שבדיבור. והעירו בזה מ"ש רש"י (פסחים ג.) במה שאמרו שם, הני נשי דמחוזא אע"ג דלא עבידן עבידתא במעלי שבתא, משום מפנקותא, דהא כל יומי נמי לא עבדן, ואפ"ה שפל ונשכר קרינן להו, ופרש"י, ואע"ג דלאו לשם מצוה איכוין, מצוה שלא לשמה מיהא הויא. עכ"ל.

אם קיום מצות שביתה בשבת ויו"ט הוא בכל רגע ובכל מלאכה

וכיו"ב חקר בשו"ת בנין ציון (ח"א סי' לד) במצות עיניו יוהכ"פ, אם היא בכל רגע ורגע, או שהכל מצוה אחת, ונפ"מ במי שנאנס ואכל ביוהכ"פ, אם עדיין שייך לו קיום מצוה במה שיתענה בשאר היום, ולא רק איסור אכילה בלבד. גם יש לעיין במי שנכשל בעשיית מלאכה בשוגג, האם נתבטלה ממנו לגמרי מצות שביתה, או"ד רק אם נכשל במזיד, וכ"ש שיש לדון במי שנכשל באיסור מלאכה האסורה מדרבנן.

המל מילה בזמנה ביו"ט או מחלל לפקו"נ אם הפסיד מצות שביתה

שהעושה מלאכה בשבת ויו"ט לצורך פקוח נפש, מ"מ לא קיים מ"ע דשבתון, אע"פ ששבת בכל שאר היום כולו. שקיום מצות שבתון הוא רק כששוכת בו לגמרי, ואם ביטל השביתה רגע אחד שוב א"א לקיים מ"ע דשבתון, שהמצוה היא שישבות בכל יום השבת ויו"ט. ואין להקשות ממלאכת אוכל נפש שהותרה ביו"ט, דהתם מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, ואינו בגדר מלאכה כלל ביו"ט. ע"כ.

מוכח מדברי מרן החיד"א בספרו פתח עינים (ב"ב 10:).

ובשו"ת שערי דעה (ח"א סי' נז, וח"ב סי' יז) כתב, שבכל מצוות שבין אדם לחבירו לא הקפידה התורה על הכוונה. שעיקר מצוות של בין אדם לחבירו היא לתקנת העולם. שרצה הבורא יתב' להיטיב לברואיו. ולא איכפ"ל בכוונת העושה כלל.

והנה כתיב (שמות כ, ט): "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, ויום השביעי שבת לה' אלהיך". ויש לפרש שישבות ממלאכה לשם מצות ה', ולא לשם מנוחת עצמו. ופי' האלשיך שם, למה שהוא אלהיך, ולא לפנייה אחרת, כמו נוח מיגיעת מלאכה. ובמטה משה (סי' תעג) כתב, שלכן נאמר בשביעית שנת שבתון יהיה לארץ שבת לה', ופרש"י, לשם ה', כשם שנאמר בשנת בראשית. פי', לא שיעשה שביתתו להנאת עצמו, שתהיה מנוחה לארץ שנה אחת, כדי שיהיה לה כח לשנים

גם יש לעיין אם מקיים מצות שביתה בכל מלאכה שנמנע ממנה, או רק אם שבת לגמרי מכל מלאכה, ובעיני שיעבור עליו כל יו"ט מתחלתו ועד צאתו מבלי שום כשלון במלאכה, או דילמא אף שנכשל פ"א במלאכה אחת, מקיים מצות שביתה בשאר היום. דהיינו, האם מצות שביתה בשבת ויו"ט היא בכל רגע ורגע ששוכת ממלאכה, או שהכל מצוה אחת במשך כל היום כולו.

ובאבני נזר (ח"מ סי' סה) כתב, שבמקום שאיסור שבת נדחה, אף שלא עשה עבירה במלאכה, מ"מ מצות שביתה שבת לא קיים, דסוף סוף לא נח ממלאכה, אלא שהחיוב נדחה. אמנם במקום שהוא בגדר "הותרה" שפיר קיים המצוה. וכ"כ שם (כחאו"ח סי' תנה), ושרק בכהן העובד בשבת, מקיים עשה של שבתון, מטעם ש'הותרה' המלאכה, ויקיים מצות שביתה בשאר מלאכות. ובשו"ת בית שערים (א"ח סי' קמג) ג"כ חידש

שם, שהרי אף בעבודה כשהתחיל אינה נדחית, ובשבת מיד בכניסת השבת כבר התחיל המצוה, ואיך הרציחה תדחה אותה. ויש שתירצו שמצות עבודה היא מצוה אחת של עבודה, אבל מצות שביתה בשבת בכל רגע ורגע היא מצוה מחודשת, וגם אם עשה מלאכה, עדיין לא נתבטלה מצות שביתה.

ובשם הגר"א¹ שטיינמן כתבו, שבשבת ויו"ט, מלבד שחל חיוב שביתה בכל רגע, חל כבר בתחילת השבת חיוב שביתה לכל השבת. [ילקוט² שביעית].

ובס' דברי ירמיהו הנ"ל על הרמב"ם (יו"ט ריש פ"א) כתב, שאם פסק ממלאכה בע"ש או שבשבת מנע עצמו ממלאכה שבאה לידו, קיים המ"ע, ואפי' עבר על אחת, קיים המצוה באותה השבת. [אך מה שהעיר שם בלשון הרמב"ם "באחד מהן", נראה שאין כונת הרמב"ם על מלאכה אחת, אלא על אחד מן הימים טובים, ולא תימא שאינו עובר רק אם חילל כל הששה ימים טובים, וכן אינו מקיים מצות שביתה רק אם שבת ככל ו' ימים טובים]. ובהל' שבת (ריש פ"א) חקר בזה האם גם בקיום שביתה במקצת היום אף שביטל בקצתו קיים המ"ע. ועוד, האם שייך שביתה ממלאכה אחת, שלכאורה רק אם מכויז לשבות ונמנע שמסלק עצמו ממלאכה, שרק שבת ויו"ט המונעים אותו מלעשותה, שייך קיום המצוה גם בשוא"ת, ומצוי שנמנע רק ממלאכה אחת, ולא באו לידו ל"ט מלאכות, ולכאור' קיים המצוה. ושמא אפי' כשעבר על מלאכה אחת, אם מונע עצמו ממלאכות אחרות מטעם שבת ויו"ט, קיים המצוה.

ולגבי העובר על שבותין דרבנן אם ביטל מ"ע של שביתה מה"ת, הנה נודעים דברי הרמב"ן (ויקרא כג, כד) והריטב"א (ר"ה לב:), דמה שאמרה תורה שבת שבתון, היינו לומר שתהיה השבת יום שביתה ומנוחה, ולא יום טורח. ואפי' בדברים שאינם מלאכה, ויש להמנע מלטרוח כל היום למדוד התבואות ולפנות הכלים והאבנים ממקום למקום וכו'. וכ"כ בדרשת הרמב"ן לר"ה, שנצטוינו מה"ת במלת 'שבתון', להיות לנו מנוחה ביו"ט שלא נטרח אפי' בדברים שאינם מלאכה,

ולכאור' אפ"ל שאם עשה בשביל פקוח נפש, לא ביטל מצות שביתה, דשפיר קיים מצות השי"ת לשבות כאשר צוהו השי"ת, וכ"ש שאפשר שמצות שבתון היא בכל רגע ורגע. ועוד יתכן לומר שיכול לקיים המצוה בשאר מלאכות, וכמ"ש בס' דברי ירמיהו (שבת פ"ב) לגבי חולה. אך חזינן דס"ל להבית שערים שמצות שבתון היא מצוה אחת ארוכה, שישלים את כל השבת והיו"ט בשביתה מוחלטת מכל מלאכה. [ויש שביארו הטעם שאסרו חכמים לצאת למלחמה תוך ג' ימים לשבת, שאף שבעת המלחמה היו פקודי, מ"מ כיון שיכלו למנוע זאת, הפסידו מצות שביתה בשבת ויו"ט, ומצות השביתה היא בכל השבת כולה, ואף שיש לו שכר מצות הצלת נפש, לא יהיה לו שכר מצות שביתה ממש, ולא נוכל לומר כאן דמעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, כיון שכאן היתה לו אפשרות אחרת להקדים ולהלחם קודם ג' ימים מהשבת].

ובשו"ת מחנה חיים (סי' קב) הגם שנקט לדבר פשוט שהמל בשבת מילה בזמנה מפסיד מצות שביתה, מ"מ כתב שהמצוה היא בכל רגע ורגע, ומקיים מצות שביתה בכל שאר רגעי השבת והיו"ט ששובת בהם ממלאכה. וכ"כ בשו"ת מנחת שלמה (תניינא סי' כח) שבכל רגע ששובת ואינו עושה מלאכה, מקיים מצות עשה של שבתון.

ויש שהביאו ראייה שמצות שבתון איננה בדוקא בשמירת כל השבת כולה, שיעבור עליו כל השבת בשביתה ממלאכה, ממ"ש הגמ' (שבת כד: קלג: פסחים פג:). שאין עשה דוחה לא תעשה של איסור מלאכה ביו"ט, משום דביו"ט איכא נמי עשה דשבתון. והרי אף אם כבר נכשל וחילל את היו"ט במזיד או בשוגג, לא אמרי' דכלפיו הוי עשה דוחה ל"ת. וש"מ שהמצוה איננה בדוקא שישמור את כל השבת או היו"ט בשלימות, אלא גם אם נכשל בשוגג או מזיד, עדיין מצות שביתה קיימת.

וביבמות (ד). איתא, מעם מזבחי, ולא מעל מזבחי, ופרש"י (יומא פה). שאם התחיל בעבודה אין מפסיק לבא לידון, אלא משלים עבודתו. ומזה רצו בגמ' ללמוד שהריגת הרוצח תדחה שבת, ק"ו מעבודה שנדחית מפני רציחה. והק' בערוך לנר

ב. הטעם שציותה תורה על שבתון בימים טובים, בכדי שיזכרו ישראל הנסים הגדולים שהשם יתברך עשה להם ולאבותיהם, ויודיעום לזרעם אחריהם, ואילו היו מותרים בעשיית מלאכה, היה כל אחד פונה לעסקיו, וכבוד הרגל ושמחת החג היו נשכחים מעם ישראל, ועל ידי השבתון יהיו פנויים להתקבץ בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לשמוע דברי התורה, ובהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל, ילמדו לקח דעת ותבונה מפי חכמי ישראל בהלכות ובאגדות, וכפי מה שאמרו (מגילה לב.): משה תיקן להם לישראל שיהיו דורשים הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת והלכות חג בחג, שנאמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל. וכן אמרו חז"ל (ירושלמי ס"פ טו דשבת): לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהם בדברי תורה. ולכן נצטוינו על שבתון מוחלט, זולת מלאכת אוכל נפש (ספר החינוך סי' שטו). וכן שנו חכמים: אין בין יום טוב לשבת אלא מלאכת אוכל נפש בלבד. [ביצה לו. טור וש"ע סימן תצה]. ומכל מקום יש לחלק את שעות היום של החג, מחציתם לבית הכנסת ובית המדרש, ומחציתם לאכילה ושתייה (לשמחת החג. ב)

כלי שינוי מדרכי עבודת הקרקע בכל השנים, עובר בעשה של תורה.

גם בשו"ת ערוגת הבושם (או"ח סי' עח) פשיטא ליה דאליבא דהרמב"ן והריטב"א הנ"ל, יש חיוב מצות עשה בשביעית לגבי שאר כל עבודות הקרקע שאסורות מדרבנן.

אך במאו"י (מ"ק ג.) כתב, דלא מיירי הרמב"ן רק בשבתות ויו"ט שהם ימי מנוחה, כדכתיב למען ינוח עבדך ואמתך כמוך. וקפדינן נמי על טירחא אף שאינה מלאכה. אבל בשביעית דלא שייך האי טעמא, וכמ"ש במ"ש (ד'): בשלמא מועד משום דקא טרח, אלא בשביעית מ"ט. הילכך גם מה שאסרו חכמים בעבודת קרקע, אף אם יעסוק בהם בכל שנת השביעית, לא מהני לעבור בעשה מה"ת. והרי עיקר שי' הרמב"ן הנ"ל אינה מוסכמת, וכמה ראשונים חולקים עליו, וכמ"ש בערוגת הבושם שם, הילכך גם להרמב"ן הבו דלא להוסיף עלה. וכ"ש לפי מ"ש בקול סופר (מ"ק פ"ב מ"ד) לדעת ה"ה ותוס' יו"ט, שמודה הרמב"ן שביו"ט אין איסור שביטה מה"ת כלל.

שלא יתכן שיטרח כל היום למדוד התבואות והשוק מלא לכל מקח וממכר. ובע"כ שהטורה והעמל שאין בהם אב מלאכה ולא תולדה, הוזהרנו בהם בעשה דשבתון, כלומר יום מנוחה וביטול, שנעמוד בטלים ולא נעשה דבר, וממנו אמר הנביא וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך וגו', ובאו חכמים והוסיפו בשבתון שלא יטלטל אפי' אבן קטנה, וכן תירגם אונקלוס שבתון ניחא כלומר שינוח. ועיין בתש' חת"ס (חור"מ סי' קצה), שהעוסק כל יום השבת וטורח במלאכות המותרות מדאורייתא כמו לשקול ולמדוד ולפנות כלים, או לשבת בחנות למכור ולקנות, מבטל מצות שבתון הכתוב בקרא, וכן מפורש בנחמיה (פרק יג). [ולפ"ז מי שמפעיל את עסקיו בשבת כמו ביום חול, אפי' מבלי מלאכה האסורה מדאורייתא, עובר משום איסור תורה].

וכתב בס' שבת הארץ (שביעית פ"א ה"ד) לגבי שביעית, שמי שהיתה לו שדה כזאת שלא היתה צריכה רק לנטיעה ולהברכה ולהרכבה, וזיבול וחרישה וכו', שהם מדרבנן ועבד אותה

משה תיקן לישראל שיהיו דורשים בכל חג בענייניו של יום

(רצו), משרשי המצוה, כדי שנחשוב בענין המועד בנס שנעשה לנו בו, ונהלל ונפאר במחשבותינו מה שצונו ברוך הוא עליו ועשה לנו נסים בזמן

(ב) ע"פ הגמ' ביצה (טו): ופסחים (סח): אליבא דר' יהושע דס"ל "חציו לה' וחציו לכם". וכן פסקו הטור וש"ע (סי' תקכט ס"א). וז"ל החינוך (מצוה

ובם' פתח האהל (פר' בהעלותך) כתב, עה"פ וביום שמחתכם ובמועדיכם וכו', דכיון שאין היצה"ר מתגרה אלא מתוך רוב אכילה ושתייה, שמהם ובהם עולה ומקטרג ויורד ומשטיין, לפיכך צותה תורה, ותקעתם בחצוצרת וגו', כדי לעורר הישנים, לקיים מצות החג כראוי, ובעיקר עסק התורה, שלא נתנו ימים טובים לישראל אלא לעסוק בתורה, ואז "והיו לכם לזכרון" לטובה ולברכה לפני אלוקים אני ה' אלהיכם, נאמן לשלם שכרכם בכפלי כפלים.

וכתב השל"ה (מס' שבועות אות קז), והדורש לרבים, יראה שידרוש לשם שמים. וכל דרוש ישלש לג' חלקים. חלק אחד, ידבר פשטים טובים בפרשה, המובחר מהמפרשים, ויאמר בשמם, ויוסיף כפי שכלו הטוב. חלק השני, יאמר דינים, ללמד לרבים, בפרט לאותם שאינן בני תורה כ"כ, כגון סדר כל היום, ודיני ציצית, ותפילין ומזוזה, והלכות שבת, והנהגת הבית, וכיו"ב הרבה. וחלק השלישי, דברי מוסר, מחובת הלבבות, וראשית חכמה, וכיו"ב. וכל המוסר שמייסר, יראה שיהיה בו לקיים, קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים. ובסוטה (טו). תנן, משמת רבי מאיר, בטלו מושלי משלים. ופירש הרב ברטנורא (שם פ"ט מט"ו), מושלי משלים, כגון משלות שועלים, דאמרי' (סנהדרין ל:), כי הוה דריש רבי מאיר בפרקיה, הוה דריש תלתא שמעתתא ותלתא אגדתא ותלתא מתלי. ובודאי אלו משלים היו להורות דרכי מוסר. הרי מבוארים ג' חלקים הנזכרים לעיל: שמעתתא, הם הדינים. אגדתא, פשטים מתוקים. מתלי, הם דברי מוסר. ע"כ.

וכל השומע אגדה מפי הדורש ועונה אמן יהא שמיה רבא, מכפרין לו עונותיו. (החיד"א בצפורן שמיר ס"ו י' מס' חסד לאברהם מעין ב' נהר ל'. ועי' מדבר קדמות מע' ד' אות יד).

ההוא, ואם יהיה האדם טרוד במלאכתו לא יהיה לו פנאי לחשוב בשום דבר. ושם (מצוה רחצ) כתב, כדי שיזכרו ישראל הנסים הגדולים שעשה השם להם ולאבותיהם, וידברו במ ויודיעום לבניהם ולבני בניהם, שמתוך השביתה מעסקי העולם יהיו פנויים לעסוק בזה, שאילו היו מותרין במלאכה ואפי' במלאכה קלה היה כל אחד ואחד פונה לעסקו, וכבוד הרגל ישכח מפי עוללים גם מפי הגדולים. ועוד יש תועלות רבות בשביתה, שמתקבצין כל העם בבתי כנסיות ובתי מדרשות לשמוע דברי ספר, וראשי העם ידריכום וילמדום דעת, וכעין משא"ל (מגילה לב). משה תיקן להם לישראל שיהיו דורשין בהלכות הפסח בפסח והלכות עצרת בעצרת.

ובילקוט (ריש ויקהל רמז ת"ח) מובא: ויקהל משה (שמות לה, א), רבותינו בעלי אגדה אומרים, מתחלת התורה ועד סופה, אין בה פרשה שנאמר בראשה 'ויקהל' אלא זאת בלבד, אמר הקב"ה, עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפניהם ברבים הלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הבאים, להקהיל קהילות בכל שבת ושבת, וליכנס בבתי מדרשות ללמד ולהורות לישראל דברי תורה, איסור והיתר, כדי שיהא שמי הגדול מתקלס בין בני. ומכאן אמרו, משה תיקן להם לישראל, שיהיו דורשין בענייניו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, הלכות חגג בחג. אמר משה לישראל, אם אתם עושין כסדר הזה, הקב"ה מעלה עליכם כאילו המלכתם אותו בעולמו, שנאמר (ישעיה מג, יב) 'ואתם עדי נאם ה' ואני אל', וכן דוד הוא אומר (תהלים מ, י) 'בשרתי צדק בקהל רב', וכי מה בשורה היו ישראל צריכין בימי דוד, והלא כל ימיו של דוד מעין דוגמא של משיח היה, אלא שהיה פותח ודורש לפניהם דברי תורה, שלא שמעתן און מעולם. עכ"ל.

מכתב בעל החפץ חיים נגד בזוז הזמן בקריאת עיתונים

ומחלוקת, וכתב, שכולם יתבעו על כך הן המדפיסים והן המוכרים והן הקוראים אותם. וזו תחבולה חדשה שהמציא השטן כדי להחטיא את

ובקונטרם מכתבים ותקנות של החפץ חיים נדפס מכתב שכתב בשעתו נגד קריאת עיתונים שיש בהם ליצנות לשון הרע רכילות

ג. כל מלאכה האסורה בשבת מן התורה אסורה גם ביום טוב מן התורה, וכל שבות מדברי סופרים הנוהג בשבת, נוהג ביום טוב. וכשם שבשבת אמירה לגוי שבות, כך הוא הדין ביום טוב. אבל שבות דשבות במקום מצוה מותר ביום טוב כמו בשבת. ג.

ומתירים גם לעצמם. ולבד המכשלה, הלא כמה ביטול תורה יש בקריאת העיתונים, שבשעה זו היה בידו ללמוד תורה ולקרות בספרים המעוררים את האדם לתורה ויראה. ומה נואלו אותם האנשים המבקשים סגולות ותחבולות לפרנסה, הרי יש להם עצה ותחבולה לפרנסה בזה שיזהרו מליצנות וכדומה שהם גורמים לחסרון פרנסה. ולכן יזהר כל אדם בכל היכולת מלקרות בעיתונים כאלו, שנמצאים בהם ניבול פה וכפירה, שזה אפי' בחול אסור באיסור גמור, וכ"ש בשבתות ובמועדים שנקראים ימי מקרא קודש, ובשכר זה יתן לו ה' השפעה והצלחה במעשה ידיו, ויזכה לכל טוב בזה ובכא.

אחינו בני ישראל. וביותר נעשתה שערוריה נוראה, שימי השבתות והמועדים שנקבעו להיות ימי מקרא קודש להרבות בהם תורה ויראה, כמ"ש זכור את יום השבת לקדשו, הצליח השטן להרבות בעיתונים כפולים לכבוד שבת ויו"ט, עד שהרבה מאחינו בני ישראל מבליים את יום השבת הקדוש בקריאת עיתונים כאלו. והרי אפי' בחול יש שאסור לקרות בהם משום מושב ליצים.

ובאיוזה פנים הם מתפללים כל יום על ביאת אליהו הנביא ומשיח צדקנו, כאשר הם עסוקים בדברים בטלים, הזאת היא ההכנה שהמה מכינים את עצמם לביאתם. ובפרט אם אחרים לומדים ממנו, כאשר רואים אדם כשר שקורא עיתונים,

איסור אמירה לגוי ביום טוב

אמירה לעכו"ם, ועוד שהרי היא מטה ידיה לפני הנכרית כדי לגזורם, ובכה"ג מסייע יש בו ממש, והנקודות הכסף שם העלה להתיר, משום דקי"ל מסייע אין בו ממש, ועוד דהוי משאצל"ג. ומ"מ אם אפשר יש ליטול הצפרנים ביד דהוי שבות דשבות וכו'. וכתב הגר"ש קלוגר ע"ז בזה"ל: והט"ז והמג"א הביאו בשם המרדכי, שמותר לחתוך הצפורנים ביו"ט ע"י עכו"ם לצורך טבילת מצוה, דהוי שבות, ובמקום מצוה לא גזרו. ומשמע התם שאף על שבות אחד במקום מצוה לא גזרו, ואף שהמג"א כתב שם דלא מסתבר להתיר מלאכה דאו" ע"י עכו"ם, לדעתי א"ז מוכרח, שי"ל דשאני שבות יו"ט משבות דשבת, כדאמרי' בביצה (יח.), וה"נ בזה י"ל בשבת גזרו שבות במקום מצוה, וביו"ט לא גזרו וכו'. ולכן נראה שיש להתיר שבות הזה לצורך הטבילה. עכת"ד.

ג) שאין להתיר שבות ביו"ט אלא דוקא שבות דשבות במקום מצוה, כדין שבת ממש. וכן מוכח ממ"ש מרן הב"י (סי' תצה): והוי יודע שאפי' דבר האסור משום שבות בשבת, אסור גם ביו"ט, כדתנן (ביצה לו:): כל שהייבים עליו בשבת משום שבות משום רשות משום מצוה, חייבים עליו ביו"ט, וש"מ שכל מה שאסור לישראל לעשותו ביו"ט, אסור לומר לגוי לעשותו, כמו בשבת. ע"כ. וא"כ שבות במקום מצוה שאסור בשבת, אסור ג"כ ביו"ט, ורק שבות דשבות במקום מצוה שהותר בשבת מותר גם ביו"ט. וכן נראה דעת הגר"ז בש"ע (סי' תצה ס"ו).

ותנה הגר"ש קלוגר בספר החיים (הלי' יו"ט דף מה:): דן על מ"ש הט"ז (יו"ד סי' קצח ס"ק כא), והמג"א (ר"ס שמ), אודות אשה ששכחה לגזור צפרניה בע"ש, ובלייל שבת חל ליל טבילתה, והט"ז אסר לה לומר לנכרית לגזור צפרניה, שהרי אמירה לגוי שבות, ומכיון שאפשר להתיר טבילתה ע"י ניקור תחת הצפרנים, למה נתיר

ובחזו"ע (יו"ט עמ' ב) תמה ע"ז, דלא חזינן כהאי סימנא בט"ז ומג"א, כי הט"ז שם הביא

שכתב, שרבינו יואל התיר לומר לגוי ביו"ט להביא אתרוג למצוה אפי' ממרחק, משום דתחומין דרבנן. וההיא דשבת (פז:) דאפליגו אי אפקוד אתחומין במרה או בסיני, ההיא ברייתא ר' עקיבא היא דס"ל תחומין דאורייתא, אבל לרבנן תחומין דרבנן, ואפי' תחומין די"ב מיל לית להו לרבנן. ע"ש. הא קמן שהוצרך לומר דתחומין אפי' של י"ב מיל הוו מדרבנן, כדי להתיר לומר לגוי להביא אתרוג למצוה, ומשום דהוי שבות דשבות במקום מצוה, ואילו הוו תחומין דאורייתא לא היה מתיר לומר לגוי להביא אתרוג למצוה, משום דשבות אחד במקום מצוה לא התירו.

וכן מבואר בדברי הב"ח (סי' תרנה) שהביא דברי המרדכי פרק הדר הנ"ל, וכתב ע"ז, וזהו לשיטתו כמ"ש המרדכי (ספ"ק דעירובין), אבל למאי דקי"ל דתחומין די"ב מיל דאורייתא אסור לומר לגוי להביא אתרוג למצוה מרחוק י"ב מיל ורק בתוך י"ב מיל שרי וכו'. ע"ש. הא קמן שלא התירו שבות במקום מצוה.

מ"ש המרדכי, שאם אירע ליל טבילתה בחוה"מ, אומרת לעכו"ם לחתוך הצפרנים (אפי' בכלי), דאמירה לגוי שבות היא, ובמקום מצוה לא גזור. וכתב ע"ז הט"ז, ודוקא בחוה"מ, אבל בשבת ויו"ט לא תאמר לגויה ליטול צפרניה, שכיון שאין מצוה גמורה בנטילת הצפרנים, שהרי אפשר בניקור היטב תחת צפרניה, א"כ למה נבטל שבות וכו'. ע"ש. וגם המג"א שם סיים בשם מהר"ם דבחוה"מ אומרת לעכו"ם לחותכם, דשבות במקום מצוה שרי. ע"ש. וא"כ הרי לא התירו אלא בחוה"מ דקיל. ועוד שהרי"ף והרא"ש התירו לגמרי ליטול הצפרנים בחוה"מ, כמ"ש הטור (סי' תקלב), ועיין בב"י שם. אבל יו"ט מאן דכר שמיה. וא"כ איך כתב לדון מזה "להתיר שבות אחד ביו"ט לצורך מצוה". ואנן קי"ל "אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד". אבל לענין שבות אחד במקום מצוה אין להתיר גם ביו"ט, אלא בעינין שבות דשבות במקום מצוה.

וראיה לדבר מדברי המרדכי (פרק הדר סי' תקיד)

לומר לגוי להביא ביו"ט אתרוג למצוה, אפי' חוץ לתחום די"ב מיל

תחומין די"ב מיל דאורייתא, לדידן שאין לנו מה"ת דרך רה"ר שבוקעים בו ששים רבוא בכל יום, וכל הרשויות שלנו כרמלית הן, ה"ז דומה למ"ש הרמב"ם בתשובה, שבנהרות דלא דמי לדגלי מדבר, אף תחומין די"ב מיל הוו מדרבנן. וכ"כ רעק"א (באו"ח סי' תד). וע"ע בשו"ת מהר"ם שיק (חאו"ח סי' קכא קכב), ובשו"ת וידבר משה (או"ח סי' ה), ובשו"ת ים הגדול (ס"ס כח). וכן העלה להקל בנ"ד בשו"ת דבר משה אמריליו (או"ח סי' לו). וכ"פ בשו"ת ריח שדה (סי' יד). ועיין בשו"ת בית דינו של שלמה סי' טו. ודוק.

וכתב בכנה"ג (הגה"ט תצה אות א) בשם הרב משפטי שמואל (סי' קלד), שאסור לומר לקראים שיעשו מלאכה ביו"ט, וכמבואר בבנימין זאב (סי' תו, ותו) ובשם מהר"א ירושלמי. ושכן מתבאר בס' תומת ישרים (סי' קסו).

ומיהו להלכה מותר לומר לגוי להביא ביו"ט אתרוג למצוה, אפי' חוץ לתחום די"ב מיל, וכמ"ש בתשובת רבינו אברהם בן הרמב"ם בס' מעשה נסים (סי' יב) וז"ל: ותמוה שיכנס בשכל בר דעת שאיסור תחומין ביו"ט יהיה מה"ת, שהרי לשון הכתוב שלמדו ממנו איסור תחומין הוא: אל יצא איש ממקומו ביום השביעי". וכ"כ הראגז'ובי בצפנת פענח (שבת פכ"ז) בדעת הרמב"ם. וכ"כ בנחל איתן (שם ה"א) לחלק בין שבת ליו"ט בתחומין די"ב מיל. וכ"כ במשמרות כהונה (ביצה לו:). ואף שמד' רש"י ותוס' (חגיגה יז:) מוכח דס"ל שאין חילוק בזה בין יו"ט לשבת לגבי תחומין די"ב מיל אליבא דהירושלמי. וכ"כ מהר"ם בן חביב (יום תרועה ר"ה לב:) עפ"ד התוס' הנ"ל. וע"ע בס' מאו"י (ח"ב ביצה לו:). ומ"מ יש להקל בצירוף מ"ש בשו"ת זרע אמת (ח"ג ס"ס לד), שאפי' להרי"ף והרמב"ם דס"ל

ד. התורה צייתה על שביתת בהמתו בשבת, שנאמר למען ינוח שורך וחמורך, והוא הדין ביום טוב. ולכן אסור לרמוז לכלבו או לקוף שלו שיעשה בשבילו איזו מלאכה האסורה ביום טוב. (ד)

איסור שביתת בהמתו נוהג גם ביום טוב כמו בשבת

שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, אלמא דליכא איסורא דאורייתא בשביתת בהמה ובמחמר. ודלא כהב"י. ע"כ. [וכן הוכיח מהר"ח"א במקראי קודש (דף קצ"א), מד' הרמב"ם]. וכ"פ הרמ"א בהגה (סי' רמו ס"ג) שביו"ט אין אדם מצווה על שביתת בהמתו. ותנא דמסייע להו הוא רבינו האי גאון, שהובא בב"י (סי' ש"ה), וזת"ד: בשבולי הלקט (סי' קיג) כתוב, רה"ג נשאל מהו ליתן סוס או חמור לגוי שירעה אותם ויניחם אצלו ביו"ט, והגוי רוכב עליהם ועושה בהם שאר צרכיו וכו'. והשיב שכיון שלא בשכירות נתנם לו מותר, ומה שהגוי עושה בהם צרכיו, אין עליו כלום, דשלא מדעתו הוא עושה. ואם נתנם לו קודם יו"ט א"צ אפי' למחות בידו וכו'. ע"כ. וכתב ע"ז מרן הב"י, ומ"ש שאם נתנם לו קודם יו"ט א"צ אפי' למחות בידו, נראה שטעמו משום דס"ל שאין אדם מצווה על שביתת בהמתו אלא בשבת, אבל לא ביו"ט. עכ"ל.

וכן נראה מדברי הרמב"ן בשה"מ (שרש יד דף פ"א): וע"ע להרמב"ן בתורת האדם (דף לו ע"ד) שהובא בב"י (סי' תקכו) דמוכח שם דס"ל שאין אדם מצווה על שביתת בהמתו ביו"ט, כשם שאינו מצווה על שביתת עבדו ביו"ט. דכולהו איתנהו בחד קרא. וכן הרמב"ם (ספ"כ מהלכות שבת) השוה אותם יחדיו.

וע"ע למרן בש"ע (סי' שד ס"א), ובתוספת שבת (שם סק"ה), דמוכח שלפי מה שסתם מרן בש"ע שם, שאדם מצווה על שביתת עבדו ביו"ט מה"ת, ה"ה שמצווה על שביתת בהמתו ביו"ט. וכמסקנתו בב"י (סי' תצה). וכ"כ הרשב"א בספר עבודת הקודש (בסוף הספר), וכמ"ש בשמו ה"ה (ספ"כ מהלכות שבת).

בהמה הטעונה משא בחצר לא שייך בזה איסור שביתת בהמתו

על שביתת בהמתו ביו"ט כדברי הב"י ובעל המפה, הוא תמוה, שבאמת אין כן דעת מרן הב"י,

(ד) כתב הארחות חיים (הל' יו"ט אות ה), שביתת בהמה ומחמר ביו"ט, י"א שמאחר שנקראת מלאכה, אסורה ביו"ט שהיא בכלל כל מלאכה לא יעשה בהם, אבל בחוה"מ ודאי דשרי. וי"א שאפי' ביו"ט מותר, שאין לאוסרם אלא רק בשבת שפרט לך הכתוב בה. ע"כ. וכ"ה בכלבו (סי' נח). וכתב ע"ז מרן הב"י (סי' תצה), ואיני יודע טעם המתיר בזה, דהא כיון דמקשינן יו"ט לשבת, חוץ ממקצת דברים המפורשים בתלמוד, ושביתת בהמה אינה מכללם, איך אפשר לומר שהיא מותרת ביו"ט, ואף שלא כתבה הכתוב ביו"ט, שאר מלאכות נמי לא נכתבו ביו"ט ומכל מלאכה לא יעשה בהם ילפינן להו, והאי נמי דכוותייהו, אלא שי"ל דשביתת בהמה ומחמר לאו בכלל כל מלאכה לא יעשה בהם נינהו, שהרי אינם מכלל ל"ט אבות מלאכות ולא מתולדותיהן, אלא לאו לעצמו ייחד להם הכתוב, הילכך אפשר שכיון שלא כתבם הכתוב ביו"ט משרא שרו. אבל אין נראה שתהיה כ"ד הפוסקים, שהרי סתמו דבריהם שיו"ט שוה לשבת לכל דבר חוץ מאוכל נפש והוצאה והבערה, ולא הוציאו שביתת בהמה ומחמר מן הכלל, אלמא דס"ל דביו"ט נמי אסורים. עכ"ל.

ואמנם הב"ח כתב, שממ"ש התוס' (ביצה כג.) בשם הירושלמי בדין הבערה ביו"ט, שאפי' שלא לצורך מותרת, למ"ד הבערה ללאו יצתה, כיון דלא היא בכלל אב מלאכה. וא"כ מחמר נמי דלכו"ע אינו מאבות מלאכות מותר ביו"ט. וכן עיקר. ודלא כהמחמירים שהביא הכלבו. ושכן מוכח ממ"ש הרמב"ם (פ"ה מהלכות יו"ט ה"ב), והסמ"ג, שאין מוציאים משא על הבהמה ביו"ט

[ומ"ש מהר"ש גרמיוזאן בשו"ת משפטי צדק (ס"ס לד) בזה"ל: ואפשר דס"ל שאין אדם מצווה

עברו גם ביו"ט. ועיין בשיט"מ שם. ודו"ק]. וע"ע בהגהות מרדכי (סוף דעירובין).

וכן העלה המהרש"ל ביש"ש (ביצה פ"ה) ע"פ מה שאמרו בירושלמי, דה"ט דמתניתין שאין רוכבים ע"ג בהמה ביו"ט, משום שהוא מצווה על שביתת בהמתו. וכתב מרן הב"י (סי' שה) דאע"ג דקי"ל (שבת צד.) חי נושא את עצמו, י"ל דמ"מ כיון שהבהמה מצטערת ברכיבתו עליה, הרי הוא עובר על איסור שביתת בהמתו. וכ"פ בש"ע הגר"ז (סי' רמו אות יט), שכשם שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת, שנאמר למען ינוח שורך וחמורך, כך הוא מצווה על שביתתה ביו"ט. (ועיין בשו"ת גאוני מורה ומערב סי' פב).

ואהא דתנן (ביצה פ"ב מ"ח) שלשה דברים ראב"ע מתיר וחכמים אוסרים, פרתו היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה, ומקרדין את הבהמה ביו"ט וכו'. כתב התוס' יו"ט, מדקאמר בבבא שניה "ביו"ט", ש"מ דבבא קמייתא דהיינו פרתו יוצאה לאו ביו"ט, וכן פירשו רש"י והר"ן. ומכאן ראייה גמורה למאן דס"ל שאין מצווים על שביתת בהמתו ביו"ט. והב"י (סי' תצה) תמה על המתירים בזה, והרי יש דקדוק גמור ממשנתנו. ע"כ. ואין ראיתו מכרעת כלל. וכמ"ש מהר"ד פארדו בס' שושנים לדוד שם, שמאחר שביו"ט הותרה הוצאה אפי' לאדם עצמו, ומתוך שהותרה לצורך הותרה גם שלא לצורך, א"כ לא תהיה הבהמה חמורה מן האדם, ולכן דוקא בשבת אסור, דכל מידי דלאו תכשיט הוי משוי, כיון שיש בו איסור הוצאה. אבל ביו"ט אע"פ שמצווה על שביתת בהמתו, מ"מ לא שייך זה לגבי הוצאה. ולכן כ' הרמב"ם (ריש פ"ה מהלכות יו"ט) שאין להוציא משא על הבהמה ביו"ט שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, ומבואר מדבריו שלא נאסר אלא משוי ממש, שכן מעשהו בחול, אבל רצועה שהיא דבר קל למה יאסר לבהמה ביו"ט, כיון שאין איסור הוצאה נוהג ביו"ט אפי' לאדם, הילכך אין מכאן שום זכר ראייה כלל. עכת"ד.

וכ"כ גם בתוס' חדשים אמתני' דביצה שם, שאין כל ראייה מכאן, שהרי ביו"ט אפי' אדם מותר לו לשאת משא, שמתוך שהותרה הוצאה לצורך

וגם בש"ע מסכים הולך כמ"ד שאדם מצווה על שביתת בהמתו ביו"ט. וצ"ע. גם בכסא דהרסנא (סי' מה) כתב להוכיח שאין איסור שביתת בהמתו נוהג ביו"ט, מהא דסוכה (כג.) העושה סוכתו ע"ג בהמה ר"מ מכשיר, ור' יהודה פוסל, דבעינן סוכה הראויה לשבעה, ור"מ האי מדאורייתא מחזא חזיא ורבנן הוא דגזרו (שאינן משתמשים בבע"ח). הרי שלא אסרו ביו"ט מדאורייתא משום שביתת בהמתו. ע"כ. ולטעמיך הא בשבת שבתוך החג לכו"ע איכא איסור שביתת בהמתו, ולא חזיא לשבעה. אולם כבר כתב הר"ן (ע"ז טו.) בשם הרשב"א, שאם הבהמה טעונה משא בחצר לא שייך בזה איסור שביתת בהמתו. וע"ע בבית מאיר (סי' תצה) שכתב, שאפי' אם טעונה משא ומוליכה ממקום למקום ברשות אחת, אין בזה לא משום מחמר, ולא משום שביתת בהמתו. ע"ש. א"נ י"ל דמיירי בבהמה של נכרי ולא של ישראל. וכיו"ב כתב השע"מ (הל' יו"ט פ"ה ה"ב). ודו"ק].

והנה בס' המכתם (סוף מו"ק, בתשובה, עמ' שמט) כתב, דלא מצינו איסור שביתת בהמה בחוה"מ, שהרי אפי' ביו"ט לא מצינו בו איסור מפורש, אלא משום ששינוי אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד, יש ללמוד שאיסור שביתת בהמה נוהג ביו"ט. ואלו שמשכירין בהמותיהם לעכו"ם כמה ימים קודם שבת או יו"ט, ודאי שטועים הם, דנהי דנפקי מאיסור שכר שבת ויו"ט, משום הבלעת שאר הימים, אבל מאיסור שביתת בהמה היכי נפקי. ע"כ. ומוכח דס"ל שיש איסור מה"ת בדין שביתת בהמתו ביו"ט. וזהו כדעת בה"ג הנ"ל דס"ל שאדם מצווה על שביתת עברו ביו"ט, וה"ה על שביתת בהמתו. גם המאירי (ביצה לו:) כתב: ואיכא מ"ד דביו"ט אינו מצווה על שביתת בהמתו, "ובטלה דעתו". עכ"ל.

[ובזה יש לפרש מ"ש המאירי (ב"ק לו.) שלטעמו של רש"י דהא דהמועד לשבת לא הוי מועד לחול, משום שבשבת הוא נח, ומתוך כך הוא נוגח. "לפי זה המועד לשבת הוי מועד ליו"ט", היינו משום דהמאירי לשיטתיה דס"ל שגם ביו"ט מצווים על שביתת בהמה. וכמ"ש לעיל שהמאירי (ביצה ו.) ס"ל כבה"ג שאדם מצווה על שביתת

מדברים העשויים לשמרה שלא תברח. ועוד, דהא הוצאה לרה"ר אפי' באדם מלאכה גרועה היא, ולא בכלל לא תעשה כל מלאכה היא, אי לאו דילפינן לה באפי נפשה מקראי, וא"כ משמע דלא שייך הך מילתא בבהמה כלל מדאורייתא אלא מדרבנן, והכי משמע בע"ז (דף טו טז) דלא שייך איסור שביתת בהמה דאו' אלא כגון חרישה וטחינה וכיו"ב. ע"כ. וכ"כ בס' ראש יוסף (ביצה כג.) דפשיטא שמלאכה שהאדם עצמו מותר בה, שאין מזהיר בה על שביתת בהמתו, ומהאי טעמא מחמר בחצר בשבת שרי. וסיים, דאף דקי"ל שבשבת אסור בדבר שהוא שמירה יתירה, מ"מ ביו"ט יש להתיר לשמור, כיון שיש צורך קצת, שלכו דואג עליה שלא תברח, מידי דהוה אממון דהוה צורך קצת, וביו"ט שרי הוצאה בצורך קצת.

וביבי"א ח"ח (א"ח סי' ל) כתב ע"ד הפנ"י הנ"ל, שמודה שיש איסור מדאו' במחמר אחר בהמתו גם בהוצאה לרה"ר, וכדאי' בשבת (קנ"ג), ושכ"כ במנ"ח (סוף מצוה לב). ומ"ש הרמב"ם (שבת כ), שהמוציא משא על הבהמה עובר בעשה, זהו במשא כבד שיש בו משום צער בע"ח, אך בדברים קלים שהם נוי לבהמה ואינה מצטערת מהם אסור רק מדרבנן. וכ"כ בשו"ת משכן בצלאל (סי' פד) שאין בכלל איסור למען ינוח שורך וחמורך, רק במשא ממש שהבהמה מצטערת בו. אולם בש"ע (סי' שה סכ"ב) מבואר שאף בהנחת בגד וכדו' יש איסור מה"ת, וכן הוכיח מהר"ם שיק (א"ח סי' ס קיב). וכ"מ במאירי (ר"פ במה בהמה), וכן העלה הגאון בעל גזע ישי. ובשואל ומשיב (קמא ח"ג סי' סד) כתב, שגם אם יש איסור שביתת בהמתו במלאכת הוצאה, בשימת מרדע על החמור לצורך החמור בודאי אין איסור תורה, כמו שהתירה התורה להניח לבהמה לתלוש עשבים להנאתה, כדכתיב "למען ינוח".

והמהריק"ש בשו"ת אהלי יעקב (סי' פט) כתב, ותמיהני על האומר שיש איסור מחמר אחר בהמתו ביו"ט, שאם לאדם עצמו לא נאסרה הוצאה מרשות לרשות ביו"ט ואפי' שלא לצורך, א"כ איך יהיה המחמר בכלל הלאו לבהמה, ואין לבדות איסורים מלבנו מה שלא נזכר

הותרה נמי שלא לצורך, תדע שהרמב"ם והסמ"ג נתנו טעם למה שאין מוציאים משא על הבהמה ביו"ט משום דמיחזי כעובדין דחול, ואם איתא לד' התוס' יו"ט, היה לו להבי"י (בסי' תצה) להוכיח מדבריהם שאין איסור שביתת בהמתו נוהג ביו"ט. אלא ודאי שאין ראייה מכאן, שהרי גם בשבת כתב הרשב"א, והובא בר"ן (ע"ז טו), שאם הבהמה טעונה משא בחצר לא שייך בה איסור שביתת בהמה, וכ"כ הריב"ש (סי' כד). וא"כ ה"נ ביוצאת ברצועה שבין קנייה לא שייך זה אלא בשבת.

גם החק"ל (אור"ח סי' צג) ה"ד התיו"ט, וכתב לדחות ראייתו לנכון, שמאחר שמלאכת הוצאה והבערה מותרת לאדם עצמו, כ"ש שמותרת בבהמתו וכו'. וכדברים האלה כתבו בשו"ת משכן בצלאל (סי' ק אות כד). ובס' מגורה הטהורה (סי' רמו סק"ו). וע"ע במג"א (סי' תצה סק"ה) שכתב, אין מוציאים משא על הבהמה ביו"ט, אין לפרש משום איסור שביתת בהמתו ביו"ט, שהרי אפי' אדם עצמו מותר לו להוציא ביו"ט, ואפי' שלא לצורך, אם יש צורך קצת, מותר, אלא הטעם כמ"ש הרמב"ם (בפ"ה ה"ב), שאסור כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, ומ"מ יש לאסור שביתת בהמתו ביו"ט, ודלא כהרמ"א (סי' רמו). ע"כ.

ומכאן תשובה גם למ"ש הב"ח ומהרח"א הנ"ל להוכיח מד' הרמב"ם הנ"ל שאין איסור שביתת בהמתו נוהג ביו"ט. וכ"כ בשו"ת חת"ס (חאו"ח סי' קנב). ולפי האמור אין מכאן ראייה כלל. וכאמור. וכ"כ בהגהות מעשה חושב על שעה"מ (פ"ה מהלכות יו"ט ה"ב).

ויש להוסיף עוד לפי מ"ש הפנ"י (שבת נא:), שאין איסור מה"ת משום שביתת בהמתו במלאכת הוצאה לרה"ר, שהרי אף לאדם היא מלאכה גרועה, וכ"ש לגבי בהמה. ולא שייך דין שביתת בהמתו מה"ת אלא בכגון חרישה וטעינה וכו'.

וע"ש דפשיטא ששביתת בהמתו איננה בכל המלאכות כולם, שהרי מותרת לתלוש תבואות ועשבים מן הקרקע, כדפרש"י (שמות כג, יב), למען ינוח שורך וחמורך, תן לו ניח להתיר שיהא תולש ואוכל כו'. ולפ"ז אין טעם וסברא לומר לאסור טפי לצאת בדברים העשויים לנוי,

הרמ"א שאין איסור שביתת בהמתו נוהג ביו"ט, להלכה אין נראים דבריו, אלא העיקר שאף ביו"ט מצווים על שביתת בהמתו.

גם בשו"ת יפה נוף (סי' ז) כתב, דמ"ש הרמ"א שביור"ט אין אדם מצווה על שביתת בהמתו, אין זה אליבא דהלכתא, שהרי הלכה רווחת בישראל שאין בין יו"ט לשבת אלא מלאכת אוכל נפש בלבד. וגם סוגיא דעלמא דלא כוותיה, אלא כמו שהסכים הב"י (סי' תצה), שאיסור גמור הוא ביו"ט כמו בשבת. ע"כ. וכן העיר בתוס' רעק"א (פ"ק דמגילה אות ז). [אך מה שהק' מזה על הב"י והרמ"א (סי' רמו), בשם שבולי הלקט, לפלא שלא זכר שמרן הב"י עצמו (בסי' תצה) העיר כן. ודו"ק]. וכ"ד גדולי רבני ירושלים בחי' דינים משנת רס"ט (הובאו בסוף שו"ת חיים וחסד מוספיא, סעי' מד), שהורו לבן חו"ל שעלה לאר"י ודעתו לחזור, שאסור לו להשאל בהמתו ביו"ט שני של גליות משום דין שביתת בהמתו ביו"ט. ע"ש. אתה הראת לדעת שגדולי רבני ירושלים הסכימו שאיסור שביתת בהמתו נוהג גם ביו"ט. ועיין בשעה"מ (פ"ה מהל' יו"ט ה"ב), וביבי"א ח"ט (סי' עח אות ג).

והנה הפר"ח (סי' תצה ס"ג) כתב, דבר ברור הוא שאין מוזהרים ביו"ט על שביתת הבהמה, שהפסוק למען ינוח שורך וחמורך בשבת נאמר, וביור"ט לא נאמר. וכן דקדק התיו"ט בספ"ב דביצה מהמשנה שם. ומ"ש בירושלמי פרק בתרא דביצה, שנייא היא שמצווה על שביתת בהמתו, היא בשבת מיירי אבל ביו"ט אין כאן איסור שביתת בהמתו כלל. ע"כ. והנה הראיה שהביא בשם התיו"ט אינה ראיה כלל. וכמ"כ לעיל. (וע"ע בחי' מהרי"ח על המשנה ביצה שם שגם הוא דחה ראית התיו"ט), ולא זכר שר דברי בה"ג שהובאו בב"י (סי' תקכו), ודברי מרן (בב"י סי' תצה, ובש"ע סי' שד), דמוכח דס"ל לאיסורא. ועיין להגר"י פירלא בס' המצות (עשה לד דף קצד).

וגם במטה יהודה עייאש (סי' תצה) כתב, שמה שהוצרך הרמב"ם לטעם דעובדין דחול, אף דבלא"ה יש איסור שביתת בהמתו מה"ת, משום דהתם מיירי כגון הבאת כדי יין וכדי שמן ודברים שיש בהן אוכל נפש שמותר לאדם להוציאם

בתורה ובדברי חז"ל. וכן מתבאר בדברי הרמב"ם שנתן טעם לאיסור הוצאת משא על הבהמה ביו"ט משום עובדין דחול, ולא משום איסור שביתת בהמתו. ובמסקנתו הביא ראיה מדברי מרן הב"י (סי' שה) שכתב בדעת רב האי גאון שאין איסור שביתת בהמתו ביו"ט. (ולא הזכיר כלל מדברי מרן הב"י סי' תצה דמסיק להומרא). וכ"כ בשו"ת צמח צדק (סי' לה בד"ה וכ"ז).

גם בשו"ת בשמים ראש (סי' מח) כתב, שביור"ט אין אנו מצווים על שביתת בהמה. נומשום, דהשתא לשוחטה שרי, כ"ש דלא שייך להקפיד אניחותא דידה. וכל איסור שביתת בהמה הוא משום למען ינוח. ע"ש. ובכסא דהרסנא שם האריך בנידון זה, וכתב, דודאי שמה"ת ליכא שביתת בהמה ביו"ט, דהא העושה סוכתו ע"ג גמל מדאורייתא מחזי וכו' (סוכה כג). אלא שכבר העירו על דברי הבשמים ראש, שלפי זה נמצא דכלל שחיטת בהמה איכא צער בעלי חיים, וזה דבר שלא ניתן לאומרו. וזו אחת הסברות המוזרות שיש בספר בשמים ראש, וכפי שנודע יש שערערו על הספר הנ"ל, כמו החתם סופר, והגר"מ בנעט, ועוד. וראה בדע"ת (סי' רמו עמ' כא), בהערה. ובקונטרס יפה לבשמים שבראש הספר הנ"ל, הנד"מ. ובעין יצחק ח"א כללי הפוסקים].

איברא דהטור בהל' יו"ט (סי' תקכב) כתב, אין הפרה יוצאת ברצועה שבין קרניה, וכתב ע"ז מרן הב"י, משנה ביצה כג), ומשמע לרבינו דביו"ט מיירי והלכה כחכמים שאוסרים. אבל רש"י והר"ן פירשו דבשבת איירי ומשום דמשוי הוא ואינו תכשיט לה, ונראה מדבריהם דביו"ט לית לן בה. ע"כ. ולפלא על התוס' יו"ט שלא זכר מדברי הטור. וכן העיר החק"ל (סי' צג דף קצג ע"ד) מד' הטור. וכתב ליישב.

ובביאורי הגר"א (בסי' תצה ס"ה) כתב, אין מוציאים משא על הבהמה ביו"ט, כמ"ש (ספ"ב דביצה), פרתו של ראב"ע היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים. ומ"ש בסיפא ומקרדין ביו"ט, ביו"ט קאי אשניהם וכו' ודלא כהתוס' יו"ט. וכבר אמרו בירושלמי אמתני' דאין רוכבים ע"ג בהמה, דה"ט משום איסור שביתת בהמתו, אלמא דביו"ט נמי מצווים על שביתת בהמה. וכ"כ עוד הגר"א (בסי' רמו ס"ג), דמ"ש

והפר"ח, שהכריעו להתיר בראיה מן המשנה, והרי אין מופת חותך ממשנה זו, וליכא לא ראייה ולא תיובתא, כמ"ש הרב שושנים לדוד, ומהר"ר שמשון חסיד בתוס' חדשים וכו'. ושו"ר להיעב"ץ בספר לחם שמים שתמה על התי"ט בזה, והעלה שאיסור שביתת בהמתו נוהג ביו"ט. (וע"ע במחז"ב סי' תקכב סק"ד). וכ"פ הגאון אבן העזר (סי' רמו), שמצות שביתת בהמתו נוהגת גם ביו"ט, ע"פ סברת בה"ג הנ"ל. וכן העלה הערה"ש (סי' רמו סק"ו). וכדברי מרן דס"ל שאף ביו"ט מצווה על שביתת בהמתו, וכמ"ש מהרש"ל.

וכ"כ מהר"א ישראל בספר כסא אליהו (סי' תצה סק"ב), שאחר שכתב בשם הרב יד אהרן שהביא פוס' רבים לאסור שביתת בהמתו ביו"ט, סיים, שחלילה להקל באיסור שביתת בהמתו ביו"ט, ובפרט שכן הוא פשט דברי הירושלמי. ע"כ. גם החק"ל (סי' צג דף קצד:) הביא מ"ש מהריק"ש להתיר, וכתב ע"ז, וכבר נתבאר לעיל דמידי ספק לא יצאנו, שהרי דעת בה"ג והרשב"א וה"ה (שבת ס"ז) לאסור. ויש להחמיר. וכן העלה להחמיר בנהר שלום (סי' שצה סק"ד). וכבר הבאנו לעיל שכ"ד הגר"א והגר"ז והמשנ"ב (סי' רמו ס"ק ט), ובשעה"צ שם (סק"ב). וכ"פ הגרשז"א בשש"כ (תיקונים ומילואים עמ' מו סעיף כז). וכן עיקר. [רוב הדברים הנז' מחוז"ע].

ביו"ט, ובודאי דלא עדיפא בהמה מן האדם בדברים אלו, אם לא משום עובדין דחול. והעלה, שאין לנו לזוז מהכרעת מרן הבי"ד, דס"ל כסברת האוסרים שהביא הכלבו, שאין חילוק בין שביתת בהמתו למחמר, שבשניהם יש איסור תורה גם ביו"ט, ודלא כהפר"ח שכתב לחלק ביניהם.

והגאון בית מאיר (סי' תצה) דחה שאין ראייה מד' הרמב"ם והסמ"ג הנ"ל, שבא לאסור להביא משא אפי' ממקום למקום ברשות אחת, שאין בזה לא משום מחמר ולא משום שביתת בהמה, וגם דאיירי נמי בדברים הצריכים לו, וכמ"ש הסמ"ג שם שאע"פ שהותרה הוצאה ביו"ט אפי' שלא לצורך או"ג, רק שיהיה צורך יו"ט קצת, מ"מ זהו באדם הנושא, אבל על הבהמה לא יביא כלל שלא יעשה כדרך שעושה בחול.

והאר"י בזה מרן החיד"א במחז"ב (סי' רמו) והעיר גם על הפר"ח הנ"ל בזה, והביא דברי רבני ירושלים הנ"ל, דס"ל שאיסור שביתת בהמתו נוהג גם ביו"ט, וכדברי מרן הנ"ל. והעלה במסקנתו, שלענין הלכה יש להחמיר מאחר שכ"ד בה"ג, והרשב"א, והרא"ש (סוף ביצה), [והמאירי והמכתם], וסיעתם, וכ"ד מרן בב"י (סי' תצה), ובש"ע (סי' שד). וכ"ד מהרש"ל. וע"ש גם לגבי יו"ט שני של גלויות. והניף ידו שנית במחז"ב (סי' תצה), ותמה שם על שני המאורות הגדולים התיור"ט

דין הוצאה בבהמתו בכרמלית

שאינן רה"ר אין איסור שביתת בהמתו בהוצאה כלל. אלא שצריך ראייה לזה. ומ"מ בשבות שהמלאכה נעשית שלא כדרכה גזרו אף בבהמה. וע"ע במהרש"א (פסחים סו:) דמחמר לא שייך בכרמלית אלא ברה"ר. אך בתוספת שבת (סי' שה ס"ק כז) הביא מהסמ"ג שאסורה גם בכרמלית, והיא דשבת (ק"ג): היינו במקום הפסד. וכן העלה בתהלה לדוד (סי' יא) ושכ"כ בסה"ת (בסימנים סי' רלז), וכ"כ בנהר שלום (סק"ו), ובתורת שבת (סק"ט). גם בביאה"ל (סי' שה סעיף יא) כתב לאסור בכרמלית, שהרי גזרו בו משום דמיחלף ברה"ר גמורה.

והמג"א (סי' שה סק"ו) כתב להתיר הוצאה בבהמתו בכרמלית, כמ"ש (שבת קנג:) כל שבחבירו פטור אבל אסור, בבהמתו מותר לכתחלה. וכ"כ הפמ"ג (מש"ז ס"ס רמו) שכל מה שאסור באדם מדרבנן, בבהמתו אינו מוזהר עליו. וכ"כ בשו"ת שאילת דוד (א"ח סי' ד) שבכרמלית וכדו' שאין זה מלאכה, נראה שלא גזרו בבהמתו, ושכ"ד המרדכי (שבת סי' רמא) דלא אכפ"ל הגוי רוכב עליה בשבת משום דחי נושא א"ע ולא הוי אלא שבות, ולא גזרו על שבותין בבהמתו, והכונה כמ"ש דכיון שאין זו מלאכה כלל לא גזרו מבהמתו. וא"כ לדידן

לגבי שביתת בהמתו בשבת, דנפק"ל מלא תעשה מלאכה אתה ובהמתך, דדוקא מלאכה נאסרה, אבל איסורי לאו לא נאסרו, ולכן אין איסור תחומין בבהמתו, וכן למ"ד הבערה ללאו יצאת מותר להבעיר בשבת ע"י בהמתו כגון קוף וכדו', ורק לאוסרים שביתת בהמתו ב"ט, וס"ל דגם איסורי לאו נקרא מלאכה, מהראוי לאסור תחומין גבי בהמה. וברב פעלים (ח"א א"ח ס"י כב) כתב, שמבואר בש"ע (סי' שה ס"ב) שלא גזרו איסור שבות דרבנן בבהמה. ובשו"ת משיב דבר (ח"א סי' כג) כתב דלש"י הרמב"ם ליכא דין שביתת בהמתו כלל באיסורי דרבנן. [וע"ע ביבי"א (ח"י א"ח סי' נה) שאם אין לאיש רק קנין דרבנן, אפשר דהוי כאיסור שבות שלא גזרו בבהמתו].

אם חייב לשמור בהמתו שלא תעשה מלאכה מאליה

למידי דהיתרא, "כמו שהוא מוזהר על עצמו". ע"כ. ומסופך לשונו מוכח שגם אם עושה מעצמה, ואפי' אין לו הנאה כלל, אסור.

ובתורת שבת (סי' שה ס"ק כד) הביא דברי המג"א הנ"ל, וחלק עליו שכל שיוצאת מעצמה נייחא דילה הוא ושרי, וכמו שפסק בש"ע לקמן (סי' שכד סעיף יג) מעמיד אדם בהמתו ע"ג עשבים וכו'. ע"ש. ולא דמי, שכאן כיון שיש משא עליה, ולא ניטל ממנה בע"ש, יש לאסור אפי' יוצאת מעצמה. איברא שהחת"ס (חאו"ח סי' סב) הביא מ"ש אליו הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות שלא נאסר משום שביתת בהמתו אלא מלאכת ישראל אבל במלאכת גוי ואין ישראל נהנה ממנה כלל לא נאסר. ושיש סיוע לזה מתשו' הרשב"א (סי' נט) וכן מדברי הרוקח וכו'. וכתב עליו החת"ס, שכיוון לאמת, ודבריו דברי אלהים חיים וכו'. ע"ש. וא"כ כ"ש כשעושה מעצמה, אם המשא עליה, כל שאין הישראל נהנה מיציאתה כלל מותר. וכן מוכח בחי' הר"ן (שבת נג).

ובשו"ת אמרי בינה (דיני שבת סי' א) ישב על מדוכה זו, ודייק מתשובת הרשב"א (סי' נט) שכל שעושה הבהמה מעצמה מותר. ושוב הביא דברי החת"ס, וכתב שמדברי הרשב"א אין ראיה להתיר כשאחרים עושים בה מלאכה, שמ"מ הוא מצווה

ובשוואל ומשיב קמא (ח"ב סי' טו) תמה על המג"א שאיסור שביתת בהמתו הוא מלמען ינור שורך וחמורך, וכשיש משא על הבהמה מאי נפ"מ בזה אם מוציאה לרה"ר או לכרמלית סו"ס הבהמה לא נחה בשבת, ושאיני אדם שהוא מוזהר על מלאכה, ועל כך הקפידה התורה, משא"כ לגבי בהמתו שלא הקפידה התורה על מלאכה אלא על מנוחה, וכמ"ש בתוס' (שבת קכב) ממכילתא, יכול לא יניחנו תולש ולא יניחנו עוקר מן המחובר ת"ל למען ינור, וזוהי נייח שלו. ובשו"ת חת"ס (א"ח סי' קנב) כתב, שלדעת הי"א שהביא הב"י (סי' תצה) דליכא שביתת בהמתו ביו"ט, משום שלא נאסרו ביו"ט רק מלאכות ממש ולא איסורי לאוין שבשבת, כדכתיב לא תעשה כל מלאכה, ה"ה

והנה דעת מהרלנ"ח (סי' כח), שאין איסור שביתת בהמתו חל על האדם אלא כשהוא בעצמו מוציאה, אבל אם תלך מעצמה בלי סיועו כלל אין לנו למונעה. ובגזע ישי (מער' ב' אות ו) האריך לדחות סברא זו, ושאין דבריו אלא מן המתמיהים, אלא חייב לשומרה ולמונעה מעשיית כל מלאכה ואפי' עושה מעצמה בלא סיוע ישראל כלל. ע"כ. ובשו"ת יבי"א ח"ט (א"ח סי' פו) העיר, שלא זכר שר שהמג"א (סי' שה ס"ק טו) הביא מ"ש מהרלנ"ח שאם מעצמה יוצאת לרה"ר ומשא עליה א"צ למונעה. ותמה עליו דבגמ' ובתוס' מוכח איפכא, שאפי' אם יוצאה מעצמה צריך למונעה. אולם הא"ר (שם ס"ק כג) כתב, ועתה עיינתי בתשובת הרלנ"ח (סי' כח), וראיתי שלא כתב שם "ומשא עליה", אלא מיירי שיוצאת חוץ לתחום בלא משא. ונ"ל שבוה בודאי א"צ למונעה, וגדולה מזו אמרו (שבת נג): שאם היתה עומדת חוץ לתחום קורא לה והיא באה. ופרש"י שאינו מוזהר על תחום בהמתו, ובלבד שלא יביאנה ממש בידיו. [וע"ע בשו"ת מהר"ם אלשקר סי' מא]. אבל כשמשא עליה בודאי שצריך למונעה כשיוצאת לרה"ר. ע"ש.

וכן משמע מ"ש הריטב"א (ע"ז טו): שיש להשמר שמירה מעולה בבהמתו שלא לעשות בה מלאכה אפי' ע"י אחרים, ואפי' כשנטולה ממנו

ה. וכן איסור מחמר אחר הבהמה נוהג גם ביום טוב מן התורה, כמו בשבת. (ה)

פ"ב מ"ח) שיש בזה לאו, לאו בדוקא הוא. ושורר שכן העיר בראש יוסף (מגילה ז:). וראה בזה בב"י הנ"ל (סי' תצה) ובשם הכלבו, ובפני יהושע (שבת נא:). ובשעה"מ (הל' יו"ט פ"ה ה"ב) כתב, דאף שי"א שבשביתת בהמתו יש רק עשה דלמען ינוח, ולא דמי למחמר דהוי לאו, דכתיב לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך, וכדאיתא בשבת (קנג:), ובפרש"י שם. אך מדברי רש"י (ע"ז טו ד"ה גזירה) והר"ן (שם) מבואר שגם בשביתת בהמתו עובר בלאו דל"ת כל מלאכה. ונדיני שביתת בהמתו בשבת, ראה באורך ביכ"א (ח"ח או"ח ס"ס ל), ושיש לאסור משום שביתת בהמתו אפי' בשותפות הגוי, וכמבואר בכלבו. וכ"כ בתש' הריצב"א שהובאה בב"י (ס"ס רמה), ושכן הובא בהגמ"י והגהות אשרי ספ"ק דע"ז, וכ"כ רבינו ירוחם].

עליה. ומיהו אם עושה מעצמה מותר. ושכ"כ המאירי. אלא שהמג"א והא"ר מחמירים לגמרי, וכ"ד המהרש"ל (פ"ה דביצה סי' ו'), ולכן גם בזה אין להקל לכתחילה. ושכן מוכח מהריטב"א הנ"ל. [ודעת התוס' (שבת נא:)] דליכא לאו דלא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך, רק במחמר אחר בהמתו. וכן מוכח ברמב"ם (שבת ר"פ כ'), וכ"ד הרמב"ן (שבת קנג:). והמאירי (שבת נא:), אמנם המאירי (ע"ז טו). חילק בזה, שאם עושה הבהמה מלאכת ישראל יש בה איסור לאו, אבל במלאכת עכו"ם אינו אלא עשה. ועיין ברש"י (ע"ז טו:).

ואם איסור שביתת בהמתו הוא רק עשה או גם לאו. הנה פשט הדברים ששביתת בהמתו היא רק בעשה דלמען ינוח ולא בלאו. ומ"ש בתוי"ט (ביצה

לרמז לקוף מאומן שיעשה בשבילו מלאכה ביום טוב

איסור אמירה בשבת ולכן אם נטלו ויצא אין נזקקין לו, שהרי אפי' באמירה עצמה אין איסור, כ"ש אם הכלב נטלו מעצמו ויצא שאין נזקקין לו. אבל בנכרי שישנו באיסור אמירה בשבת, הוה אמינא דנזקקין לו אפי' הוציא מעצמו, קמ"ל. אלא ודאי שיש איסור אמירה גם לבעלי חיים בשבת. עכ"ד.

ויש לדחות הראיה מהגמ' שם, דלעולם אין איסור אמירה לבעלי חיים בשבת, ומה שהגמ' לא עשתה הצריכותא הנז', היינו משום דאיירי בכלב שלו, שהרי אמרו שם האי רמי עליה וכו', וכיון דאיירי בכלב שלו אסור משום שביתת בהמתו. ודו"ק. שורר שכן העיר בספר מלכים אומניך (עמ' לו), וע"ש בתשובת המחבר שליט"א, וי"ל ע"ד. [וע' בהר צבי סי' קעד שג"כ כתב דיש בזה משום שביתת בהמתו].

ומה שכתבנו שאסור לרמז לכלב או לקוף מאומנים שיכבו את החשמל בשבת, ולעשות שאר מלאכות האסורות בשבת. היינו לבעלי חיים שלו, אבל לבעלי חיים שאינם שלו שרי ברמיזה, וכמו שביארנו בילקו"י שבת כרך ב' בריש דיני אמירה לגוי. וזה דלא כמ"ש בשו"ת אול"צ ח"א (סי' כג) שיש לאסור אמירה לבעלי חיים בשבת כמו אמירה לנכרי שאסורה, והראיה לזה מהא דתנינא בשבת (יט). תנו רבנן, נותנין מזונות לפני הכלב בחצר, נטלו ויצא אין נזקקין לו. כיוצא בו נותנין מזונות לפני הנכרי בחצר, נטלו ויצא אין נזקקין לו. ופרקי, הא תו למה לי, היינו הך, ותירצו, מהו דתימא האי רמי עליה והאי לא רמי עליה, קמ"ל. ע"כ. ואם איתא שאין איסור אמירה לבעלי חיים כמו לנכרי, א"כ מדוע הגמ' לא תירצה בפשיטות מהו דתימא בכלב שאין דיך

איסור מחמר ביום טוב וביום הכיפורים

נראה דעת הפוסקים, שסתמו דבריהם שיו"ט שוה לשבת לכל דבר חוץ מהוצאה והבערה וכו', ולא הוציאו שביתת בהמה ומחמר. והפר"ח (סי' תצה) כתב דשביתת בהמתו אינה נוהגת ביו"ט, דלמען

(ה) האר"ח (הל' יו"ט אות ה) והכלבו (סי' נח) הביאו בזה מחלוקת. ומרן בב"י (סי' תצה) צידד כדעת האוסרים בין בשביתת בהמתו ובין באיסור מחמר גם ביו"ט כמו בשבת. וכתב שכן

(יומא סו:), דלכאורה קשה ממתני' דהכא לרפרם דס"ל אין עירוב והוצאה ליוהכ"פ, א"כ האיכא בין שבת ליוהכ"פ דין עירוב והוצאה, ותי' דהכא אמרי' מדאורייתא דאין איסור הוצאה ליוהכ"פ, אבל מדרבנן אסור, והיינו מתני'. ע"ש. ולפ"ז ה"נ מחמר שאסור לכו"ע מדרבנן גם ביוהכ"פ, מש"ה לא קתני לה מתני'. ואמנם הטורי אבן הק' באמת מדין עירוב והוצאה אליבא דרפרם. ולפי האמור לא קשיא מידי. וכ"כ בשו"ת תורת חסד מלובלין (א"ח סי' לג אות ב).

והריטב"א (יבמות ו.) כתב בשם רבינו יונה, דלא אתי האי עשה דתשבות אלא ללאוין דשבת שיש בהן כרת, אבל בלאו דמחמר שאין בו כרת, ליכא עשה. אמנם ברשב"א (יבמות שם) מבואר דס"ל דאף בלאו דמחמר איכא עשה דביום השביעי תשבות. ועיין במנחת חינוך (ריש מצוה כד). ועיין להרמב"ן פרשת אמור (כג, כד) שנראה דלא ס"ל כהריטב"א, ובקול סופר (אות תקמד) הביא קו' הטו"א מדין עירוב והוצאה ליוהכ"פ, וכתב דלא קשיא מידי, דלא תני מתני' אלא מה שנוהג ביוהכ"פ כשבת, אלא שזה בכרת וזה במיתה, אבל מה שלא נאסר ביוהכ"פ לא חשיב. ע"ש. ולפ"ז ג"כ ניחא הקושיא מדין מחמר.

ועיין בשד"ח (מערכת יוהכ"פ סי' ב אות יא) שהביא מ"ש בשו"ת הריב"א (סי' י), שאין איסור מחמר ביוהכ"פ, למ"ד שאין איסור מחמר ביו"ט וכו', ותמה עליו ממ"ש תוס' ישנים (יומא סו:), חולק לשון של זהורית, שמביאו על ראש השעיר, דהו"ל מחמר כלאחר יד. ע"ש. אלמא שיש איסור מחמר ביוהכ"פ. ע"כ.

ולא קשיא מידי, דהתם משום שיש עכ"פ איסור מדרבנן, ולא התיירו שבות אלא במקדש ולא במדינה, ומש"ה הוצרך להביאו כלאח"י. וכ"כ בשו"ת חסד לאברהם תאומים קמא (או"ח סי' נט), ופשיט"ל שם דלמ"ד אין איסור מחמר ביו"ט ה"ה ביוהכ"פ. ע"ש.

ובזה ניחא מ"ש רבינו אברהם בן הרמב"ם בשו"ת מעשה נסים (סי' יב), שאין איסור תחומין מה"ת, אפי' די"ב מיל, אלא בשבת, ולא ביוהכ"פ ולא ביו"ט. ע"ש. וא"כ איך שנינו אין בין שבת ליוהכ"פ וכו', א"ו כהתירושים הנ"ל.

ינוח בשבת כתיב, אבל מחמר כיון שהוא בכלל לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך, דמהתם נפק"ל מחמר בשבת, א"כ מקרי מלאכה לכן חייב על מחמר. אך במטה יהודה עייאש (סי' תצה) כתב, שאין לנו לזוז מהכרעת מרן, שבין בשביתת בהמתו, ובין במחמר, יש איסור תורה גם ביו"ט, ודלא כהפ"ח. וע"ע בזה במנחת חינוך (מצוה רחצ).
ואף שבשו"ת שאג"א (סי' עג) כתב שאפי' ביוהכ"פ אין שביתת עבדו ובהמתו נוהגת בו, וכ"ש ביו"ט. ע"ש. כתב הערה"ש (סי' תקכו סק"א) שאין ראיותיו מכריעות. וע"ע בשו"ת תורת חסד מלובלין (חאו"ח סי' לג, ושם אות ז). [ואם איסור מחמר נוהג ביו"ט, כ"ש שנוהג ביוהכ"פ].

ו**כתב** בתורת חסד מלובלין (שם) שלד' הפוסקים דליכא איסור מחמר ביו"ט, אין להקשות ממתני' דאין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד, דהואיל ועכ"פ לכו"ע יש בזה איסור מדרבנן, לא קתני ליה מתני', דלא מיירי אלא במילי דביו"ט שרי אף מדרבנן. נוכח תי' בס' ראש יוסף (מגילה ז:) משום ד"ל דמדרבנן לכו"ע אסור. ולגבי שביתת בהמתו י"ל דבאיסור התלוי בבהמה לא מיירי מתני', ולא מיירי אלא באיסור התלוי באדם. וכ"כ המהריק"ש בשו"ת אהלי יעקב (סי' ט).

ובס' קול סופר (פ"ק דמגילה אות תקמג) יישב, דלא חשיב מתני' אלא מלאכות שנאסרו בשבת, ובכ"ז הותרו ביו"ט לצורך או"ג, משא"כ זה שאינו נוהג כלל.

ובשו"ת ארץ צבי תאומים (סי' מז) הביא ראיה מהמשנה (מגילה ז:) אין בין יוהכ"פ לשבת וכו', שאיסור מחמר נוהג ביוהכ"פ כמו שנוהג בשבת, דאל"כ הא איכא בין שבת ליוהכ"פ מחמר וכו'.

ובשו"ת שאג"א (סי' עב) הרגיש בראיה זו, ודחה, דמתני' לא מיירי אלא ממלאכה גמורה דגופיה שחייב עליה מיתה בשבת וביוהכ"פ כרת, אבל לאו דמחמר שאינו חייב עליו בשבת (כמ"ש בשבת קנ"ד), וכ"ש מדין שביתת עבד ובהמה, מזה לא מיירי. ע"ש.

ויש לדחות עוד לפמ"ש בהגה בחי' הריטב"א

ו. גם דין שביתת עבדו נוהג ביום טוב מן התורה, כמו בשבת. וכל שכן שמצוות שביתת בנו וכתו נוהגת גם ביום טוב מן התורה. (1)

אלא כשנושא משא, שאינה בגדר חי נושא את עצמו.

ומרן הב"י (סי' שה) הביא מ"ש הרא"ש (ביצה שם) בשם הירושלמי, דה"ט משום שהוא מצווה על שביתת בהמתו, והקשה מרן דכיון דקי"ל חי נושא את עצמו א"כ אינו מצווה שלא לרכב על בהמתו, ותירץ דמ"מ כיון שהבהמה מצטערת הוא עובר בעשה דשביתת בהמתו. ועיין בשעה"מ (בפרק כ"א מה' שבת ה"ט) מה שהקשה ע"ז. [נמרן אמרו"].

דין שביתת עבדו נוהג אף ביום טוב מן התורה

ראשון. שעבדים לענין מלאכת שבת ויו"ט איתקשו למרייהו, ואי עבדי מחינן בה. נוכדברי בה"ג אלו כתב רש"י בספר הפרדס (ד"ו דף ג). וכ"ה בפרדס הגדול (סי' קמח). וכ"ה בתשובות הגאונים (שע"ת סי' עב). וכ"פ המאירי (ביצה ו). שכן כתבו הגאונים].

אך הרמב"ן בתורת האדם (עמ' קיב) כתב, ומיהו לא כל מלאכה אסורה להם, אלא לצורך ישראל בלבד, כמבואר בכריתות (ט). אלא שאני אומר, עבד ערל גוי עובד ע"ז שלו שאינו תושב, אינו בכלל איסור, שלא הזכירה תורה אלא תושבים, שהרי קיבלו עליהם ז' מצות, והזהירה התורה על שביתתן בשבת לצורך ישראל, אבל אלו גוים ערלים אינם בכלל. ומ"מ לא נתברר לי מנין לבה"ג שיהא יו"ט כשבת לענין איסור מלאכה דעבדים, שאני אומר כיון שגזירת הכתוב בשבת אין למדים ממנה יו"ט שאין דנין קל מחמור להחמיר עליו. ע"כ. [ובב"י שם ציין למ"ש בס"י ד"ש סברת הפוסקים בענין מלאכת עבד ערל של ישראל].

ובש"ע (סי' שד ס"א) מבואר שאדם מצווה על שביתת עבדו שמל וטבל לשם עבדות וקיבל עליו מצות הנוהגות בעבד, אבל אם לא מל וטבל אלא קבל עליו ז' מצות בני נח, הרי הוא כגר תושב ומותר לעשות מלאכה בשבת לעצמו, אבל לא לרבו. ואסור לכל ישראל לומר לו לעשות מלאכה בשבת לצורך ישראל, ואפי' מי שאינו רבו. ואם לא קיבל עליו שום מצוה אלא עדיין הוא גוי גמור, דינו שוה לקבל עליו ז' מצוות.

ובביצה (לו): איתא, שאין רוכבין ע"ג בהמה משום גזרה שמא יחתוך זמורה, ובקהלת יעקב אלבעלי (ד"ל ע"ד), הק' דתיפוק ליה משום איסור מחמר, לדידן דס"ל דמחמר הוי מה"ת. וי"ל. ע"כ. ונראה לפי מ"ש בשבת (קנג:), שכל שבגופו פטור אבל אסור בבהמתו מותר. וכן האריך בזה הר"ן (ע"ז טו:). וכאן שבנשיאתו חי נושא א"ע, גם בבהמתו אין בזה איסור מה"ת עכ"פ. ולא שייך מחמר

(1) במתני' (מגילה ז:): אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד. והק' בהג' רע"א שם, לדעת שבולי הלקט שהובא בב"י (סי' רמו) וברמ"א (שם ס"ג), שאין אדם מצווה על שביתת בהמתו ביו"ט, א"כ אמאי לא חשיב במתני' דבין יו"ט לשבת שביתת בהמתו ועבדו.

והנה אע"פ דהך מתני' מוקמינן לה בגמ' שם דלא כר"י דשרי מכשירי אוכל נפש ביו"ט, ובביצה (לו): מוקמינן לה כב"ש, דהא לבי"ה הוצאה שריא ביו"ט. מ"מ מצינו בספר המכתם (סוף מו"ק בת' עמ' שטט) שכתב, דמדתנן אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד, ש"מ שאיסור שביתת בהמה נוהג ביו"ט, ולכן המשכירין בהמותיהם לגויים כמה ימים קודם יו"ט, ודאי טועים הם. וכן הוכיח בשו"ת יפה נוף (סי' צ).

גם הריטב"א (מגילה ז:): כתב, דמדקתני אין בין וכו', יש לדייק דתו ליכא בינייהו, ואע"פ שמצינו בתענית (יג:): גבי אין בין ג' ראשונות לג' אחרונות, דתנא ושייר, ההוא מיעוטא דמיעוטא הוא, אבל מסתמא היכא דתני אין בין לא משיר כלל. [ושם עמד על כמה משניות ששנינו אין בין ואשכחן מילי אחריני, וכן עמד על משנתינו, מענין עיבוד לשמה, ושרטוט, וכו'].

ובעיקר הדין כבר הביא בזה מרן הב"י (א"ח סי' תקכו) שדעת בה"ג (דף מב ע"ד) שיש דין שביתת עבדו מדאורייתא אף ביו"ט, ולכן עבדים של ישראל אסור להם לקבור את המת ביו"ט

ז. גם ביום טוב נוהג דין ממצוא חפציך ודבר דבר, שלא להתעסק בו בחפצי חול, וכן שלא לדבר בעניני מקח וממכר, וכיוצא. וכן אין להרבות בו בדיבורי חול, אלא יש להרבות בו בעסק התורה. ז)

הדין לגבי שביתת בהמתו ביו"ט. וה"נ י"ל בדעת הרמב"ם, אף שתפס טעם אחר, והוא כדי לאסור גם בבהמה שאינה שלו. עכת"ד.

ושם העיר ע"ד הרמ"א, שבסי' רמ"ו ס"ג פסק בפשיטות דליכא ביו"ט דין שביתת בהמתו, ולפ"ז ה"ה לגבי דין שביתת עבדו, ואילו בסי' ש"ד פסק מרן שיש דין שביתת עבדו ביו"ט מדאורייתא, ולא העיר שם הרמ"א שם. ונ"מ שצרכי מת יוכלו לעשות ביו"ט ראשון ע"י עבד. וגם בתוספת שבת (שם) עמד בקושיא זו, וכתב שאפשר שהרמ"א סמך על מ"ש בסי' רמ"ו. וזה דוחק.

ומה שכתבנו לגבי שביתת בנו, הוא דבר הלמד מעניינו. וכ"כ בס' הדר זקנים עה"ת (שמות יב, טז), ובחי' רבינו חיים פלטיאל שם [דמה שפרש"י (והוא ממכילתא), כל מלאכה לא יעשה בהם, אפי' ע"י אחרים, היינו דין שביתת בנו, וקמ"ל שגם ביו"ט אסור]. ודלא כמ"ש באור שמח (שבת כד, יא) עפ"ד הראב"ע בפרשת קדושים (ויקרא יט, ג) דאיש אמו ואביו וכו' ואת שבתותי כו', זה מיוחד בשבת, ואין ככה בשאר מועדים, שאביו מצוה להפריש הקטנים, ומיושב לפ"ז הא דפריך הגמ' (יבמות קיד.) על אבא שאול נוהגים היינו שיונקים וכו', אפי' בשבת, דס"ד שהיו יונקים מבהמה מיו"ט, דאין אביהם מצוה להפרישם, אבל לא בשבת דמצוה להפרישם. עכ"ד.

דין ממצוא חפציך ודבר דבר נוהג ביו"ט כמו בשבת

ו**כתב** החיד"א במחז"ב (תצה, ב), אף בדיבור אין להרבות דברים ביו"ט, וק"ו שיחת משא ומתן. ובשעה"כ (דף עד) כתב, שרבינו האר"י ז"ל היה נזהר שלא לדבר שיחה בטילה, או דיבור של חול בשבת. אפי' בלשה"ק, וכן היה נזהר ביו"ט כמו בשבת. ע"כ.

ולכן צרכי חולה שאב"ס, וכן מת ביו"ט ראשון, אסור לומר לעבד ישראל אפי' הוא עובד ע"ז, כיון שמלאכת העבד אסורה מדאורייתא. ויש חולקים ומתירים בזה. ע"כ. וקי"ל סתם ויש הלכה כסתם.

ו**כתב** בתוספת שבת (שם סק"ה), דלמ"ד אין אדם מצווה על שביתת בהמתו ביו"ט שלא הוקש יו"ט לשבת אלא לגבי אבות מלאכות ותולדותיהם, ולא לענין לאו דמחמר ועשה דשביתת בהמתו, ה"ה שאינו מצווה על שביתת עבדו. ע"ש.

[ובמשמרות כהונה (ביצה לו:) כתב, שאפי' מי שמתיר שביתת עבדו ביו"ט, היינו שא"צ להפרישה, אבל אסור לומר לו לעשות מלאכה, מדין שליחות, שאף שאין שליחות לגוי, בעבדו ואמתו יש שליחות, כמ"ש מהריט"א ז"ל בס' הל' יו"ט, והכי דייק לישנא דהרשב"א וכו'. ע"כ. וזה חידוש].

ובשעה"מ (הל' יו"ט פ"ה ה"ב) הביא מהרשב"א בעבודת הקודש (סוף שער ד) שכתב שאסור לעבד ואמה לעשות מלאכה לישראל בשבת וביו"ט מה"ת, שנאמר וינפש בן אמתך והגר. ומבואר דס"ל דהאי קרא גם ביו"ט איירי. וכתב דלפ"ז גם רישא דקרא למען ינוח שורך וחרמורך מיירי גם ביו"ט, שהרי הכל כתוב אחד, וכשם שמצווה על שביתת עבדו ואמתו ביו"ט, כן

ז) ז"ל מרן בש"ע (א"ח סי' שז ס"א), ודבר דבר, שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול, הלכך אסור לומר דבר פלוני אעשה למחר או סחורה פלונית אקנה למחר, ואפי' בשיחת דברים בטלים אסור להרבות. ע"כ. וע' ברמב"ם (פ"ו יו"ט ה"ט) דמאי דכתיב לקדוש ה' מכובד מיירי אף ביו"ט, וסיפיה דקרא ודבר דבר. ע"ש.

ח. דעת הרמב"ן ועוד ראשונים שנצטוינו מן התורה בשבתות וימים טוב, שיהיו ימי שבתון ומנוחה, ולא יטרח הרבה אפילו בדברים המותרים, כגון להעביר חפצים ממקום למקום ברשות היחיד כשיש בדבר טירחה מרובה. (ח)

וז"ל ספר מעשה רב להגר"א (הלכות שבת סי' קמ), בשבת יש לשמור מאד שלא לדבר כי אם ד"ת.

וע"ע בחתם סופר (ח"מ סי' קפה), דבמה שנא' ממצוא חפצין, הנביא לא חידש דבר, אלא מדאורייתא האיסור הוא בשבת כל עמל ויגיעה כעין עובדא דחול, שלא ישב כל היום לחשוב חשבנותיו ולדבר מעניני שכירות פועליו.

והאיסור לדבר דברי חול ביו"ט, היינו בדברים שאסור לעשותם ביו"ט, כגון למחר אעשה כן, או למחר אסע במכונית, או אכתוב מכתב, או אקנה סחורה פלונית, או היאך אבנה הבית למחר. ואין הבדל בין במלאכות האסורות מה"ת, ובין מלאכות האסורות מדרבנן, וכן אין הבדל בין אומר כן לאחר, או אומר כן בינו לבין עצמו. וכן אין הבדל בזה בין אם אומר זאת לשותפו או לבעל החנות, או לאדם אחר שאינו קשור כלל לענין. אבל דבר שמותר לעשותו ביו"ט באיזה אופן, מעיקר הדין מותר לדבר עליו ביו"ט.

וחפצי שמים מותר לדבר בהם ביו"ט, ולכן מותר למכור את העלויות לס"ת, פתיחת ההיכל, והגבהת הס"ת, אף אם עושים כן ע"י הכרזה וכל המרבה במחיר זוכה בעשיית המצוה. מאחר שאין המכירה לצורך אדם, אלא לצרכי מצוה. וכן מותר לערוך מגביות בימים טובים, להחזקת תלמודי תורה, הישיבות הקדושות, ומוסדות צדקה וחסד, אך אסור להקדיש ביו"ט ספרים או חפץ כלשהו לביהכ"נ.

ולכתחלה ראוי שלא לומר למחר אכתוב ס"ת או מזווה, דאף שהוא דבר מצוה ראוי להמנע מזה. ואם הוא מתיירא שיתרשל בדבר, מותר לו לזרז את עצמו, דאמירתו לגבוהה הוי כנדר.

גם הפמ"ג (מש"ז הקדמה לסי' שח) כתב שכל מה שאסור בשבת, כמו דיבור והילוך חול, ה"ה ביו"ט, ושנינו (מגילה ז:) אין בין יו"ט לשבת וכו', וכמ"ש המ"מ (יו"ט פ"א הי"ז), וכשם שעונג יו"ט שוה לשבת דכתיב לקדוש ה' מכובד, ויו"ט בכלל, ה"ה ממצוא חפצין ודבר דבר.

וב"כ מדנפשיה בביאה"ל (סי' תקכט ס"א), דהואיל וקרא דלקדוש ה' מכובד (ישעיה נח), קאי ג"כ על ימים טובים, שנאמר בהן מקרא קודש, אף מה שמסיים ע"ז הכתוב, וכבודו מעשות דרכיך ממצוא חפצין ודבר דבר, בחפצים שאסור לדבר בשבת, וכן שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול, ה"ה ביו"ט, דהכתוב קאי על שניהם. ודינים אלו נתבארו בש"ע סי' ש"ו וש"ז, באיזה חפצים מותר לדבר בשבת, ושלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול.

וע"ע בכה"ח (או"ח סי' שז אות א. סי' תצה אות ו) שהאר"י ז"ל היה נזהר מאד שלא לדבר בלשון לע"ז בשבת וכו', וגם היה נזהר שלא לדבר שיחה בטילה או דיבור של חול אפי' בלשון הקודש, וכן היה נוהג בכל ימים טובים כמו בשבת. וע"ע ברש"י (ביצה לו.) שמקח וממכר אסור בשבת ויו"ט מן המקרא דכתיב ממצוא חפצין ודבר דבר. וכ"ה בר"ן (ר"ה ז:) דהדמין וערכין לא חייל מאורתא עד חש"מ, דליפרע ביו"ט א"א דכמקח וממכר הוי, ואסור מדברי קבלה דכתיב ממצוא חפצין. וכ"כ הר"י מלוניל (שבת סג. מדפה"ד). [ובשואל ומשיב (תנינא ח"ד סי' קיא) כ' בתו"ד, דל"מ ביו"ט ממצוא חפצין. ועוד העיר עמ"ש ביראים (סי' קב) דאיסור ממצוא חפצין הוי דאורייתא. ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סי' א) כתב, דבכה"ג שהנביא מצווה בדרך ציווי, הוא בודאי כד"ת כמ"ש רש"י (תענית טו.). ונוהג גם ביו"ט].

מצות שבתון בשבת ויו"ט - שיהא יום מנוחה ולא טורח

לנוח בו. ואמרו רבותינו (שבת כד:) שבתון עשה הוא וכו'. ונצטוינו מה"ת להיות לנו מנוחה ביו"ט

(ח) כתב הרמב"ן (ויקרא כג, כד) במה שכתוב (שם) "יהיה לכם שבתון", שיהיה יום שביתה

ט. מותר לבשל ולצלוח בשר ביום טוב לצורך אכילה ושמחת יום טוב, [אך הדלקת הגאז תהיה ע"י הבערה מאש לאש]. וכן מותר להגיס בקדרה שלא נתבשלה כל צרכה ביום טוב, גם אם הקדרה נמצאת על האש, וכן מותר לכסות את הקדרה בכיסוי גם אם

קנ"ג), ובמרכבת המשנה (הל' שבת ר"פ כא), ובשו"ת ערוגת הבושם (חאו"ה סי' עה).

ומ"מ אפשר שדברי הרמב"ן אמורים רק במי שעוסק כל היום במקח וממכר, או שמרבה בזה, אבל לא במקח אחד קל שעושה, שזה לא שייך בו רק איסור מדרבנן. וע"ש בתש' חת"ס (שם).

ועד"ז מקום יש ליישב מאי דאיתא במכילתא (פ' בא) כל מלאכה לא יעשה בהם, לא תעשה אתה ולא יעשה חברך, ולא יעשה הגוי מלאכתך. והובא בסמ"ג (מצוה עה) וברמב"ן (שמות יב, טז) ובאו"ז (סי' ל) ובב"י (סי' רמד). וכתבו המפרשים דצ"ל דהוי אסמכתא, [נדלא כדמשמע ביראים (סי' דש), בביאורו הראשון, ורש"י (פ' בא) שאמירה לגוי אסור מה"ת]. אמנם אכתי יש לחלק בין אמירה בעלמא, לבין אמירה במלאכה מרובה וניכרת לכל, כגון שאומר לגוי לעשות כל מלאכתו ומתפקד את כל מפעליו בשבת כבחול, שאפשר שרק בכה"ג הוי דאו'.

והראב"ע בס' יסוד מורא (שער ב) כתב, כל המצוות מיד האבות קבלנום, ואין הפרש בדברי המצוות בין דבריהם ובין דברי תורה, כי גם הם נתונים לנו, והם קיבלו מאבותם, ואבותם מהנביאים, והכל מפי ה' ביד משה. ואתן לך משל במצוה אחת שחשובה שנים, כמו זכור ושמור וקידוש השבת, והקריאה לשבת עונג ועשות דרכים ומצוא חפץ ודבר דבר, הנם מצות רבות, והעיקר לא תעשה כל מלאכה, והנה הוא חייב לזכור כל ימי השבוע מתי הוא השביעי, ויהיה שמור לו, והנה זכור כמו שמור, וקידושו שלא יעשה בו מלאכה כדברי ירמיה, והעונג הוא המנוחה מעמל הגוף, ומצוא חפץ ודבר דבר מחפצו שלא יביאנו לעשות בו מלאכה.

אפי' מדברים שאינן מלאכה, ולא שיטרח כל היום למדוד התבואות ולשקול הפירות והמתנות ולמלא החביות יין, ולפנות הכלים וגם האבנים מבית לבית וממקום למקום, ואם היתה עיר מוקפת חומה ודלתות נעולות כלילה יהיו עומסים על החמורים, ואף יין וענבים ותאנים וכל משא יביאו ביו"ט, ויהיה השוק מלא לכל מקח וממכר, ותהיה החנות פתוחה והחנוני מקיף, והשולחנים על שלחנם והזהובים לפניהם, ויהיו הפועלים משכימין למלאכתן, ומשכייין עצמם כחול לדברים אלו וכיו"ב, והותרו הימים הטובים האלו ואפי' השבת עצמה שבכ"ז אין בהם משום מלאכה, לכך אמרה תורה "שבתון" שיהיה יום שבתה ומנוחה לא יום טורח. וזהו פירוש טוב ויפה. והנה הוזהרו על המלאכות בשבת בלאו ועונש כרת ומיתה, והטרחים והעמל בעשה הזה. וביו"ט המלאכה בלאו, והטורח בעשה. וממנו אמר הנביא (ישעיה נח יג) מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר. וכן שבת שבתון יהיה לארץ (להלן כה, ד), שבת של מנוחה, שלא יחרוש ולא יעבוד אותה כלל. ע"כ.

גם ה"ה (בפכ"א מה' שבת ה"א) כתב, דמ"ש רבינו נאמר בתורה תשבות, שאפי' מדברים שאינן מלאכה חייב לשבות מהן, הכוונה שאף שהתורה אסרה פרטי מלאכות, עדיין היה אדם יכול להיות עמל בגופו בדברים שאינן מלאכות במשך כל היום, לכך אמרה תורה תשבות. וכ"כ הרמב"ן בפרשת אמור. ע"כ. [ועיין בלחם משנה שם]. גם הריטב"א (ר"ה לב:) כתב החידוש הנ"ל, וסיים: "וזוהי מרגלית שבידינו מרבינו הרמב"ן".

ונראה שכוונת הרמב"ן שאיסור זה גם בשבת וגם ביו"ט. וכן מבואר בשו"ת חת"ס (חומ"מ סי' קצה). וע"ע בשו"ת רב פעלים (ח"ג חאו"ה סי' יב). ובעיקר דברי הרמב"ן הנ"ל, ע' בחי' חת"ס (שבת

התבשיל שבתוכה לא נתבשל כל צורכו. שהתורה התירה לעשות כל צרכי אוכל נפש ביום טוב, שנאמר (שמות יב, טז), אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יהיה לכם. ט

להגיס בקדרה ולכסותה ביום טוב ובשבת

להטמינם ולא להוסיף כיסוי עליהם, דתוספת כיסוי בשבת הו"ל מבשל בשבת. ע"ש.

וב"ב בארחות חיים (הלכות שבת סימנים עג-עה): וגם להוסיף כיסוי על החמין כשיש שם תפוחים, וגם על הקדרה שאינה מבושלת, ואפי" כמאכל בן דרוסאי אסור, דבתוספת כיסוי הוה ליה מבשל בשבת. ע"כ.

וב"ב בנימוקי יוסף דהיכא שנותן תפוחים סביב הקדרה אסור להחזיר כרים וכסתות, דמבשל בשבת הוי, אם מחזיר או מוסיף עליהם קודם שנתבשלו. ובפסקי מהרי"ח-מהרי"ף כתב, ואם הטמין התפוחים אסור להוסיף עליהם לכסותם משום דע"כ הני תפוחים חיים הם, וא"כ מבשל בשבת הוא. [והובא בקובץ שיטות קמאי שבת ח"א].

וב"ב במחזור ויטרי (שבת סי' כד) דמשחשיכה אסור להטמין או להוסיף כיסוי, דבתוספת כיסוי הו"ל מבשל בשבת.

וב"ב הכל בו (הל' שבת עמ' עב) דפירות חיים הנאכלים חיים וכו', אמנם משחשיכה אסור, וגם להוסיף כיסוי עליהן כשיש תפוחים אסור, ואפי" הוא כמאכל ב"ד, דתוספת כיסוי הו"ל מבשל.

וכן מבואר בתוס' (שבת מח. ד"ה דויתים) וז"ל: ואם הטמין תפוחים עם הקדרה, אסור להחזיר כרים וכסתות על הקדרה שעמהן, או להוסיף על אותם כרים וכו', ואם מחזיר קודם שנתבשלו נמצא מבשל בשבת. ע"כ.

וב"ד המאירי (שבת עג): שכתב בזה"ל: וכל שממהר לאפות או לבשל, כגון בולל ומגיס בקדרה "או משים כיסוי" של קדרה על הקדרה, "חייב" משום מבשל. ע"כ. וכן מבואר בחי' ה"ר יהונתן מלוניל (ריש פרק ז' דשבת).

ט פשוט. וכן כל צרכי הבישול, כמו להגיס בקדרה שיש בה תבשיל שלא נתבשל, וכן לכסות את הקדרה שיש בה תבשיל שלא נתבשל, כ"ז בכלל אוכל נפש, ואחר שהתורה התירה לבשל לצורך אוכל נפש ביו"ט, הותרו כל צרכי הבישול כנז'. ואמנם בשבת כל הנ"ל הוי בכלל מלאכת מבשל, דאף דלכאורה כיסוי הקדרה במכסה, וכן ההגסה בתבשיל של נתבשל כל צרכו הוי כעין גרמא, והא אמרי' בשבת קכ: לא תעשה כל מלאכה עשייה הוא דאסירא הא גרמא שריא, מ"מ כך היא צורת המלאכה במלאכת מבשל, ואין זה בכלל גרמא אלא הדבר בא מכוחו, וכיון שדרכו בכך אית ביה משום בישול דאורייתא. וע' ברמב"ם פ"ט מהלכות שבת ה"ד, גבי אחד הביא את הקדרה והשני הביא את המים וכו', שכולם חייבים משום מבשל. ואין הראשון בכלל גרמא, שכן דרך מלאכת מבשל. [ולרשי' הראשון חייב משום מצרף].

וכן מבואר מדברי הסמ"ג (לאוין סה יד ע"ד, ובדפו"י דף יג:), וז"ל: ופירות חיים מותר להטמין אפי" סמוך לחשכה, אמנם משחשיכה אסור להטמינם ולא להוסיף כיסוי עליהם, אפי' על קדרה שאינה מבושלת כל צרכה, אף שהתבשיל כמאכל בן דרוסאי, דבתוספת כיסוי בשבת "הו"ל מבשל בשבת". וכ"ש שאסור לתת התפוחים אצל האש בשבת לצלותן. ע"כ. ודברי הסמ"ג הובאו בב"י (סי' רנד).

וב"ב בסמ"ק (סי' רפב עמ' רפז) בזה"ל: ופירות חיים מותר להטמין וכו', אמנם משחשיכה אסור להטמינה, וגם להוסיף כיסוי עליהן וכו' וכן על קדרה שאינה מבושלת כל צרכה, דבתוספת כיסוי הרי הוא כמבשל בשבת. ע"כ.

וב"ב התרומה (סי' ולא), והזכירוהו ההגהות בפ"ג (אות ח), וז"ל: אמנם אסור משחשיכה

מרבתינו לכתוב כן על הראשונים. וחבל שחונך מרבו לחלוק על ראשונים מכח גמ' מפורשת, ולא הציע דבריו בפני גדולים.

ובעיקר מה שכתבנו דאף שבישול הוא בגרמא, אפ"ה התורה חייבה בכך, הנה אף שכן כתבו כמה מגדולי האחרונים, ברם מצינו לכמה מהפוסקים שהבינו שהנחת הקדרה ע"ג האש היא מעשה גמור, ואינו שייך לגדר גרמא. ומלאכת מבשל לא יצאה מן הכלל, ואיה"נ שייך פטור של גרמא ממש כמו בכל מלאכות שבת. וכך הבינו הרב אבן העזר, תורת שבת, נהר שלום, האגלי טל, ועוד. והגרשז"א הוכיח כן בראיה ברורה מהגמ' (סנהדרין עז). בדין כפתו בחמה. וכ"ה ביבי"א ח"ד (חאו"ח סי' לה אות ה').

וע' בילקו"י שבת כרך ג' הנ"ל, שהבאנו מ"ש בשו"ת זקן אהרן (וואלקין, ח"א ר"ס טו) דמלאכת בישול נשתנתה משאר המלאכות שהתורה אסרה בה את גוף המלאכה, משום דבבישול ואפייה לעולם אינו עושה גוף הבישול, ואינו כי אם מכין שיאפה ויתבשל, אבל גוף האפייה והבישול נעשו מאליהם, ואפ"ה התורה חייבה, וע"כ שהתורה אסרה מלאכת בישול אע"פ שאינה אלא גרמא. וראיה לזה ממ"ש הרא"ש (ב"ק פ"ו סי' יא) גבי זורה ורוח מסייעתו דאף דהוי גרמא, חייב כיון שמלאכה זו כל עיקרה הוא ע"י הרוח. שכן דרך המלאכה להיעשות. וה"ה באופה ומבשל כיון שעיקר מלאכתם ע"י גרמא. ע"ש.

גם החזון איש (סי' לו סק"א, סי' לח אות ג) כתב כן בגדר מלאכת מבשל. וכ"כ הרב קרבן נתנאל בנתיב חיים, והחת"ס (בהגהו' לסי' רנב), כתב ליישב שי' המג"א הסובר שנתנית חטים לתוך ריחיים של מים בשבת היא גרמא, כיון דהטחינה אתא ממילא, והיינו דאע"פ שבאפייה ובישול אתו נמי האפייה והבישול ממילא, מ"מ שאני התם שאפי' תולדה דבישול כך היתה במשכן, שנתבשלו הסממנין ממילא ע"י האש, אבל טחינה במשכן היתה בידיים במכתשת של יד, ולא ממילא ע"י ריחיים. ע"ש.

גם רבינו עובדיה מברטנורא (פרק כלל גדול מ"ב) כתב כן, שהנותן כיסוי על גבי קדרה העומדת על האש חייב משום מבשל. ע"ש.

ומבואר מכל הראשונים הנ"ל, דאף שכיסוי הקדרה בשבת נראה כמעשה של גרמא, אפ"ה מיחייב משום מבשל, שכן דרך מלאכת מבשל. וכ"ד התוס', הסמ"ג, הסמ"ק, התרומה, רבינו יהונתן מלוני"ל, הגמ"י, המאירי, רע"ב, והכל בו.

ומכאן כתבנו להעיר על מה שכתבו עורכי הספר אול"צ ח"ב (עמ' קסא) בשמו, דאם כיסה הקדרה בשבת כשהתבשיל לא נתבשל כל צרכו, הוי איסור דרבנן, "כיון שכל הבישול כאן בגרמא, שאינו אסור אלא מדרבנן" וכו', יש לסמוך על הפוסקים שאין כאן משום בישול לענין דיעבד. ע"ש.

וספק גדול אם הגאון זצ"ל אמר דבר זה, שהרי לא יתכן שיעלם מעיניו דברי התוס' וכל הראשונים הנ"ל הלא הם: הסמ"ג, והסמ"ק, תוס', הגמ"י, ספר התרומה, הכל בו, רבינו יונתן מלוני"ל, המאירי, רבינו עובדיה מברטנורא, והב"י, דאיכא בזה חיוב גמור. דכיון דמלאכת בישול אינה אלא בגרמא, לא שייך להקל בדבר משום גרמא. דאין זו גרמא אלא כמעשה בידיים. נוכאשר מרן אאמור"ר זיע"א כתב עליו בספרו יבי"א ח"ט שתלמידיו כתבו הספר, בא בעצם להגן על כבודו של הרב המנוח זצ"ל, דאי נימא שהוא כתב הספר, היאך נעלמו ממנו דברי התוס' וכל הראשונים הנ"ל. וחס לן לתלות בוקי סוריקי בגברא רבה כוותיה. ודי בזה].

וע' בילקו"י שבת כרך א' חלק ראשון סי' רנז, שהארכנו בזה, וכתבנו לתמוה עמ"ש בספר מנוח"א, שדברי המאירי צ"ע שמצינו גמ' מפורשת נגד המאירי וכו', וכתבנו להשיב שאין שום שייכות בין דברי הגמ' סנהדרין עז: בדין המצמצם, לדיני בישול בשבת, וכל המעיין ישר ומודה על האמת שחילוק גדול ביניהם, ובפרט דחלילה לנו לדחות דברי הראשונים לומר שנעלם מהם גמ' מפורשת. ואין זו דרך המסורת שקיבלנו

(ויקרא ב' יא) כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ, (התיו בצירי), חייב עליהם גם בגרמא. עכת"ד.

אולם בשו"ת בית שלמה (ח"ב מיו"ד סי' קכב) כ' שי"ל דבכה"ג חשיב עושה בידים ולא גרמא. והיינו להתחלת פעולת הבישול והאפייה חשיבא כעושה מעשה בידים, ולא גרמא בעלמא. וכמו שהוכיח במישור האגלי טל (מלאכת טוחן סק"ה) מההיא דמנחות (נו:). הניח שאור ע"ג עיסה והלך וישב לו ונתחמצה מאליה חייב עליה כמעשה שבת. ופרש"י, כי היכי דמחייב מניח בשר ע"ג גחלים בשבת ונצלה מאליו. והרי בחימוץ עיסה של מנחות ליכא ה"ט דדמי למלאכת המשכן, וע"כ דחשיב כעושה מעשה בידים. ועפ"ז כ' האגלי טל להשיג על הנתיב חיים (סי' רנב) דחשיב למבשל ואופה גרמא בעלמא. גם הגאון שפת אמת (מנחות נו:). פשיטא ליה בכיו"ב דהחימוץ ע"י שאור חשיב כעושה מעשה בידים.

וע"ע בס' מאורי אש (דף ק.) שהביא מ"ש בקונט' גרם המעלות (אות לד) בשם הנתיב חיים סי' רנב, דהמבשל בשבת חשיב גרמא וגזרת הכתוב היא לחייבו מפני שדרך מלאכה זו בכך. והשיג עליו, דבכה"ג חשיב שפיר כעושה מעשה בידים ולא גרמא בלבד וכו'. ע"ש. וקדמו האגלי טל להשיג על הנתיב חיים בזה. וכנ"ל.

ובשו"ת יבי"א (ח"י א"ח סי' כו אות ד) הביא מ"ש בשו"ת הר צבי (עמ' רעב) שהמעמיד קדרה בשבת במקום שסוף אש לבוא חייב, כמ"ש התוס' (סנהדרין עז:). לענין נזקין, ודחה דבריוף לפמ"ש האח' שכל שלא נעשה מיד, חשיב גרמא לענין שבת, דשרי, ה"נ בנ"ד שנותן הקדרה זמן מה קודם ההדלקה, חשיב גרמא, וכמ"ש הישועות יעקב (ס"ס רנג). הנ"ל. וע"ע בצ"ץ אליעזר (ח"ז סי' טז והלאה), שה"ד האח' שצידדו להקל בכה"ג. עכ"ד. הרי שגם במלאכת בישול יש להתיר גרמא. ויש לחלק דשם המלאכה רחוקה יותר. ונביבי"א ח"ט (א"ח סי' קח אות קסד) הביא ג"כ דברי המרכה"מ וזקן אהרן הנ"ל, שבמלאכת בישול גם גרמא הוא דאו, וכתב ע"ז, שבאג"ט ומאורי אש השיגו ע"ד הנתיב חיים בזה].

וביבי"א ח"ד (או"ח סי' לה אות ה') הביא מהרב מרכבת המשנה (בפ"ט מה' שבת ה"ד בדל"ה ע"ג), בהא דקי"ל אחד הביא את האור ואחד נתן את העצים ואחד שפת הקדרה ואחד נתן את המים ואחד נתן את הבשר ובא אחד והגיס כולם חייבים משום מבשל. וכ', דהיינו דוקא בדין בישול, אבל בשאר מלאכות האחרון לבדו חייב, דהזמנה לאו מילתא היא. וה"ט דחייב מבשל, משום שכל עיקר מלאכת הבישול יצאת לידון בדבר חדש, שאינו עושה מעשה הבישול בידים, רק גרמא בעלמא, שהרי השופת הקדרה אינו מבשל בשעת שפיתה, ואילו קדם אחר וסילקו קודם הבישול פטור השופת, נמצא שזמן חיוב הבישול בא בשעת הבישול, ואף על גב דלאו מידי קעביד חייב הואיל וגרם הבישול. והיינו דאמר' במנחות (נו:). הניח שאור ע"ג עיסה ונתחמצה מאליה חייב כמעשה שבת בבישול וכו'. ע"ש.

גם בס' חמדת ישראל (במפתחות ד"א ע"א) כ' בפשיטות דבישול ואפייה לא הוי אלא גרמא, וגרע מזורה ורוח מסייעתו, דהתם הרוח רק מסייעו ובשעת מעשה, ואילו באפייה ובישול אינו אלא גורם בעלמא, שאינו עושה כלום בשעת הבישול שנעשה לאחר זמן. ורק משום שנסמך למלאכת המשכן חשיב ליה מלאכת מחשבת וחייב ע"ז. וע"ע בשו"ת קרן לדוד (סי' קב דף קכב:).

וע' בשו"ת ריב"א ח"א (חאו"ח סי' ו) בד"ה וע"ד, שכ', דלכאורה יש להקשות קושיא עצומה בההיא דמנחות (נו:). הניח שאור ע"ג עיסה ונתחמצה מאליה חייב כמעשה שבת. והרי כמעשה האפייה והצלייה אינו אלא גורם. ואפ"ה חייב בשבת משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה. אבל באיסור חימוץ דמנחות מנ"ל לחייב בגרמא. ולחומר הנושא י"ל עפ"ד הסמ"ג שבב"י (ס"ס רמד) בהא דדרשינן כל מלאכה לא יעשה בהם, אפי' ע"י גוי. שלשון לא יעשה (היו"ד בצירי) מוכיח דדרשא גמורה היא. ויש לתרץ דהא דכתיב לא יעשה (בצירי) לרבות מלאכות שנעשות ע"י גרמא כגון בישול ואפייה, וכן זורה ומבעיר שעיקר עשייתם ע"י גרמא. ולפ"ז ה"נ במנחות דכתיב

י. מותר לבשל ביום טוב גם תבשיל שאפשר לעשותו מערב יום טוב, ולא יפוג טעמו כלל מחמת שנעשה מאתמול. וכמו מיני מרקחת העשויים מפירות בסוכר, שאם נעשו מאתמול אין הפרש בטעמם כלל. ובלבד שעושה מהם שיעור מועט לצורך אכילה בו ביום. ומכל מקום נכון להחמיר לכתחילה לעשותו מערב יום טוב. ולכן עוגה שאפשר לאפותה מערב יום טוב, וכן בישול פירות יבשים [קומפוט], ועשיית מיני מרקחת [ריבה], נכון להכניס מערב יום טוב. ואם לא עשאו מבעוד יום, נכון שישנה בהם אם אפשר לעשותם על ידי שינוי. ומכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותם מערב יום טוב, אסור לעשותם ביום טוב. ויש מהאשכנזים מחמירים בזה אף לענין אוכל נפש שאפשר לעשותו מערב יום טוב ואינו מפיג טעמו, שלא לעשותו ביום טוב. [וגם הם מתירים בדבר שמפיג טעם ואפי' במקצת. וכן מתירים לעשות על ידי שינוי אם יש בו צורך יום טוב. וכן דבר שלא עשאו מערב יום טוב מפני איזה אונס או שלא היה לו שהות, מתירים לעשות ביום טוב אפי' בלי שינוי. ויש מתירים לכתחלה להמתין לעשותו ביום טוב על ידי שינוי, ובפרט כשאין לו שהות קודם יום טוב (משנה ברורה)].⁽¹⁾

אוכל נפש שאינו מפיג טעם אילו נעשה מערב יום טוב

לעשותו ביו"ט עצמו, דהא לקמן (כח:) אמרי' לר' יהודה הוא לבדו יעשה לכם, הוא ולא מכשירי או"נ, לכם לכל צרככם, כאן במכשירין שא"א לעשותם מערב יו"ט כאן במכשירים שאפשר לעשותן מערב יו"ט. אלמא דדוקא במכשירין יש לחלק בזה, אבל באוכל נפש כו"ע מודו שאפי' יכול לעשותן מערב יו"ט מותר לעשותן ביו"ט. לכן פי' ר' נתנאל מקינון, דבירושלמי יש, אך אשר יאכל לכל נפש וסמיך ליה ושמתם את המצות, אותם מלאכות ששימור ואילך מותרות, דהיינו מלישה ואילך, אבל שאר מלאכות שקודם לכן אסורות. ע"כ.

ובתוס' (ביצה כא.) איתא, הואיל ומקלעי אורחים, וא"ת הא אמרי' (בשבת צה.) הרודה חלות דבש ביו"ט לוקה, ואמאי נימא הואיל ומקלעי אורחים, ואין לומר דשאני התם שאפשר לעשותו מערב יו"ט, דהא לענין אוכל נפש אין לחלק בין אפשר ללא אפשר. וי"ל שתלש סמוך לחשיכה ולא היה שהות. וכ"כ הרא"ש (ביצה פ"ג ס"א) דבאוכל נפש לא חלקו חכמים ואפי' אינו עדיף יותר כשנעשה היום מאתמול, מותר לעשותו

(1) איתא בשבת (קלד.), מהו לגבן (גבינה) ביו"ט, א"ל אסור, ומ"ש מלישה (של פת ביו"ט), התם לא אפשר הכא אפשר. ודפת חמה מעליא טפי, אבל הכא אפשר מאתמול. רש"י. והא אמרי' נהרדעי גבינה בת יומא מעליא, ה"ק אפי' גבינה בת יומא מעליא, (וכ"ש דאתמול). אבל הרמב"ם בספר הנהגת הבריאות (עמ' לו, מהוצאת מוסד הרב קוק) כתב דדוקא גבינה בת יומא טובה. ונלפי מ"ש התוס' (מגילה ז:) יוצא שבזה"ז יהא מותר לגבן, א"ו כהר"ז שיובא להלן, דה"ק דחלב עדיף טפי. (ועיין בכה"ח סי' תקי ס"ק כח). ולכאור' מוכח דאף באוכל נפש היכא דאפשר מאתמול אסור לעשותו ביו"ט, ולא הותר אוכל נפש ביו"ט רק מה שא"א לעשותו מאתמול, דומיא דלישה דפת חמה עדיפא. וראבי"ה (ח"ג סי' תשמז) כתב, שאסור לגבן ביו"ט מב' טעמים, חדא שיכל לגבן מערב יו"ט, ועוד שי"ל שיחשדוהו שעושה לצורך חול. ע"כ. פי', לפי שדרך לעשות ממנו לימים הרבה. ובתוס' (ביצה ג.) כתבו, תימה דביו"ט מאי שמא יעלה ויתלוש איכא, הא אפי' לכתחלה מותר דאוכל נפש הוא. ולקמן (כג:) אין צדין דגים וכו', ואמאי הא אוכל נפש הוא, ואין לומר שכל שיכול לעשותו מערב יו"ט אסור

לפירוש זה המאירי (ביצה כג.), וכ"ה בשיטת ריב"ב שם. והיינו דשאני התם דחלב עדיף טפי. והמאירי (ביצה כח:) כתב, שבאוכל נפש עצמו אף שהיה אפשר מערב יו"ט ושהיה שוה מבערב כמו מהיום, מותר לעשותו ביו"ט.

ובתוס' (מגילה ז:) כתבו, משמע דמדלא פליגי ר"י ורבנן אלא במכשירין מכלל דגוף אוכל נפש שרי לעשות ביו"ט אע"פ שאפשר לעשות מערב יו"ט. וקשיא משבת (צה.) החולב והמגבן והרודה חלות דבש הזיד ביו"ט לוקה, וי"ל דודאי אוכל נפש המתקלקל אם עושהו מאתמול מותר לעשותו ביו"ט, אבל אוכל נפש דעדיף טפי כשהוא עשוי מאתמול, כגון ההיא דשבת, אסור לעשותו ביו"ט וכו'. ע"ש. וכתב המהרש"א שם, דלאו דוקא אוכל נפש דעדיף טפי מאתמול, דה"ה באינו עדיף אלא שאינו מתקלקל, וקושטא קאמרי דמגבן עדיף טפי כשנעשה מאתמול. וכ"כ בשו"ת זרע אמת (ח"ג סי' נב).

וקשה, דא"כ נמצא שהתוס' סותרים עצמם, דבביצה הנ"ל כתבו דבאוכל נפש לא שאני לן אם אפשר לעשותו מערב יו"ט או לא. וכ"כ הקרבן נתנאל (רפ"ג דביצה) להשיג על המהרש"א מד' התוס' ביצה והרא"ש שם. ונהקרבן נתנאל כתב, שדברי התוס' בשבת הם בשם ר"י, ור"י מבאר דברי הירושלמי שהם אסמכתא בעלמא, ואילו התוס' בביצה ס"ל שהוא לימוד גמור. ובאמת הר"ן מקינן מובא בתוס' בשבת לומד בירושלמי שהוא לימוד גמור ולא אסמכתא. איברא שאין להקשות מהתוס' ממסכת למסכת אחרת, וכמ"ש המהרש"א (פסחים כז. וגיטין עד:), ומהר"י מינץ (סי' ה) ועוד. ובקהלת יעקב אלגאזי (מערכת א אות כו) הק' דברי התוס' דמגילה (ז:) למ"ש התוס' בביצה (כא.), ותי', דשמא ההיא דביצה במילתא דלא עדיפא טפי בעשוי מערב יו"ט, אלא שוין דבכה"ג אין לחלק בין אפשר לשא"א. ע"כ. ולא זכר שר דברי המהרש"א הנ"ל. ועוד דלכאורה מההיא דביצה (כא.) לא איריא כ"כ, שי"ל דהתם קאי לענין מלקות, ומדאורייתא אין חילוק באוכל נפש בין אפשר לעשותו מערב יו"ט או לא, אבל מדרבנן מיהא

ביו"ט. ו'ולד' הירושלמי הו"מ לשנויי דשאני רודה חלות דבש שהוא תולדה דקוצר. וי"ל].

ובתוס' (ביצה כג:) איתא, אין צדין דגים, פרש"י דאע"ג דאוכל נפש מותר היינו דוקא כגון בישול ואפייה ושחיטה שא"א מעיו"ט, דפת חמה עדיפא וגם בישול ביו"ט ושחיטה שמא יסריח, אבל צידה אפשר מערב יו"ט ויניחנו במים שלא ימות ולמחר יטלהו. ולא נהירא, דהא באוכל נפש אין לחלק בין אפשר לעשותו מערב יו"ט לא"א, אלא דוקא גבי מכשירין יש חילוק. לכן נ"ל כפירוש ר' נתנאל מקינן דדמי לקצירה. ונכדאמרי' בירושלמי (פרק כלל גדול ה"ב), רבנן דקיסרין אמרין האי דצייד כוורא וכל דבר שאתה מבדילו מחיותו, חייב משום קוצר. ומוכח מדבריהם שאפי' מדרבנן מותר לעשות ביו"ט אוכל נפש שאפשר לעשותו מערב יו"ט, דאל"כ מאי ק"ל לפרש"י נימא דמדרבנן הוא דאסר. ונראה דרש"י ס"ל דמדרבנן מיהא יש להחמיר גם באוכל נפש היכא דאפשר לעשותו מעיו"ט. וכ"כ הב"ח (סי' תצה) שגם רש"י מודה דשרי מדאורייתא, ורק החמירו חכמים בצידה, כיון דעל הרוב אפשר לצוד מעיו"ט, וכן אסרו כל לקיטה ביו"ט אפי' בתותים ותאנים שנפסדין כשנלקטו מעיו"ט, שלא לחלק בין לקיטה ללקיטה. גם הרמב"ן (במלחמות ביצה יג:) שהשיב ע"ד רש"י, והביא ראיה ממה שמוליקין סכין אצל טבח ביו"ט, אף שבשבת לענין מילה אסור מפני שאפשר לעשותה מע"ש, ונע"ש, שכך מותר לבקע עצים ולדוך מלח ביו"ט, אע"פ שאפשר לעשותן מעיו"ט, ובשבת חייב סקילה עליהם, כיון שדרך סעודה כך הוא לבקע ולדוך בכל יום, וחכמים הטריחו עליו בשינוי מועט משום עובדין דחול], הנה הריטב"א (שבת קלד.) כתב בשמו לאסור עשיית אליטריאה ביו"ט, כיון שאפשר לעשותה מעיו"ט, והוכיח כן ממה שאסרו שם לעשות גבינה, ואמאי והא באוכל נפש אפי' אפשר לעשות מעיו"ט מותר, אלא מוכח דמדרבנן כל דבר שאפשר לעשותו מבעו"י ולא פסד כלל אסור לעשותו ביו"ט].

אלא דלכא' קשה מ"ש מההיא דאסור לגבן ביו"ט משום שאפשר מערב יו"ט. וי"ל כמ"ש הרז"ה (ספ"כ דביצה), שפירש הכא אפשר, היינו שהגבינה אפשר בלעדה, כי החלב טוב ממנה אפי' מן הגבינה המובחרת וכו'. ע"ש. וכן הסכים

אסור. וכמבואר בס' המכתם (ביצה כח:): שהק' בההיא דמכשירין שאפשר לעשותן מערב יו"ט וכו', דמוכח דבאוכל נפש עצמו אפי' אפשר לעשותו מערב יו"ט מותר, ובשבת (קלד.) מהו לגבן וכו'. וי"ל דאיה"נ דמדאורייתא כל אוכל נפש אפי' אפשר לעשותו מערב יו"ט מותר לעשותו ביו"ט מה"ת, אבל חכמים אמרו שכל אוכל נפש שאפשר לעשותו מערב יו"ט בלי חסרון טעם לא יעשה ביו"ט כדי שלא ירבה במאכלות וכו'.

וז"ל היראים השלם (דף קסח:), וכשם שאסורו מכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט, כך אסור "מדרבנן" אוכל נפש שאפשר לעשותו מערב יו"ט, הילכך טחינה והרקדה שאפשר לעשותם מעיו"ט אסור לעשותן ביו"ט. וכ"כ בשמו בשבולי הלקט (סי' רמא).

ובאמת שהפר"ח (סי' תצה ס"א) הסביר ד' התוס' במגילה דקיימי לדינא דאו', ולפיכך בעי

דלהוי עדיף טפי כשנעשה מערב יו"ט שיהיה אסור מה"ת לעשותו ביו"ט, הא כשהם שוים אינו אסור אלא מדרבנן. וההיא דביצה (כא.) שכתבו שאין לחלק באוכל נפש בין היכא דאפשר או לא, י"ל דהיינו מדאורייתא, אבל מדרבנן יש לחלק. ע"ש. וק"ק שא"כ מה הקשו התוס' ביצה (כג:): על רש"י, הרי כיון שיכול לצודן מערב יו"ט ולהניחן במים שלא ימותו, הו"ל אפשר לעשותן מעיו"ט, ואסור מיהא מדרבנן. [נהר"ן כתב דמדאורייתא אין לחלק בזה אלא לגבי מכשירין, ומ"ש בשבת (קלד.) מהו לגבן, ומ"ש מלישה, התם א"א הכא אפשר, אין זה אלא מדרבנן. ונראה דהר"ן לשיטתיה (שם יז.) גבי ממלאה אשה כל הקדרה בשר אף שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת, שאע"פ שריבוי בשיעורין לגבי חולה אסור מדאורייתא (מנחת סד.), שאני התם שהשבת דחוויה אצל חולה ולא הותרה לגמרי. אבל יו"ט שאוכל נפש הותר בו, שאפי' אפשר מעיו"ט שרי, כל שהוא מרבה על העיקר תוספתו כמזהיר].

מלאכת אוכל נפש שאפשר לעשותה מבעו"י

לכל נפש, ובאיסור דאורייתא קאי וסופג מ'. ועיין בכלבו (סי' נח) שכתב בשם הר"פ, דאף באוכל נפש יש חילוק בין היכא שא"א לעשותו מערב יו"ט להיכא דאפשר. ומה שמקשים התוס' ממה שמחלק ר' יהודה במכשירי אוכל נפש בין אם אפשר לעשותם מערב יו"ט או לא, ומשמע דבאוכל נפש אין חילוק בזה, י"ל דלענין אוכל נפש א"צ פסוק לחלק, דמסברא נפקא לן דלא קרי ביה היתרא דאשר יאכל לכל נפש כל שאפשר לעשותו מערב יו"ט בלא קלקול כלל. ע"כ. ונראה דס"ל שמלאכת אוכל נפש דחוויה היא אצל יו"ט ולא הותרה לגמרי. וע"ע בהרא"ם עה"ת (פרשת בא), ובתשובת הרא"ם (סי' צד). ובתוס' רי"ד (ר"פ אין צדין).

והנה מרן הש"ע כתב וז"ל: כל מלאכה האסורה בשבת אסורה ביו"ט, חוץ ממלאכת או"נ, וחוץ מהוצאה והבערה, וכן מכשירי אוכל נפש שלא היה אפשר לעשותן מערב יו"ט. וכתב הרמ"א בהגה, ויש מחמירין אפי' באוכל נפש עצמו כל שאינו מפיג טעם כלל אם עשאו מערב יו"ט. [או"ז ומהרי"ל]. ע"כ.

וז"ל מהר"ח או"ז בתשובה (סי' לג), מדרשו ב"ה (בביצה יד.) לדרך מלח ביו"ט כדרכו במדוך של אבן, נראה דאוכל נפש שאפשר לעשותו מערב יו"ט שרי מה"ת לעשותו ביו"ט. ואילו בספר המצות כתב בשם ר"י דאסור מדאורייתא, וכ"כ רבינו אבא מארי (האו"ז). עכ"ל. וע"ע שם (בסי' לא). [ובדרשות מהר"ח או"ז (סי' א) כתב, שיש ליזהר שיחמם מערב יו"ט, ואם לא יכול לעשותו ביו"ט ע"י שינוין]. ומ"ש בשם הסמ"ג הוא בלאוין ע"ה בשם ר"י ב"ר שמואל, שלא התירה תורה אוכל נפש רק בדבר המתקלקל אם נעשה מאתמול.

גם הרוקח (סי' רצו) כתב, דכתיב אך אשר יאכל וכו', ובא למעט אוכל נפש שאפשר לעשותו מערב יו"ט, שאסור לעשותו ביו"ט אם לא ע"י שינוי, כדתנן לגבי מלח, וכן טחינה והרקדה ראשונה אסור ביו"ט. ע"כ. ובראבי"ה (סי' תשמז) כתב, דהחולב והמחבץ והמגבן ביו"ט, אסורים מה"ת, שלא התירה תורה אלא דברים שאין דרך להקדים לעשותם וליכא למיחש שיעשם מיו"ט לחול, אבל כל דבר שיש לחוש שמא יעשה מיו"ט לחול לא התירה התורה להיות בכלל אשר יאכל

להקל כיון שבב"י לא פסק הלכה כד' מי בזה. ומדברי רש"י ומרדכי וכלבו והריב"ש מוכח דס"ל להחמיר, ואמנם אין הדבר ברור כ"כ בדבריהם וכו', מ"מ אף שאנו מדמין לא נעשה מעשה, ולכן אין לעשות פידיאוס (איטריות) ביו"ט, ואף שמהר"ר עזריה יהושע הורה להתיר מטעם דבאוכל נפש עצמו אין לחלק בין אפשר לעשותו מאתמול או לא וכו', אולי שהרב ז"ל התיר כן להלכה בלבד, והשומעים טעו שחשבו שהיה מתיר להלכה ולמעשה וכו'. ע"ש.

ו**כתב** בשיירי כנה"ג (הגב"י אותיות ד'-ה'-ו') שדעת מרן דבאוכל נפש אין לחלק בין היכא דאפשר לעשותו מערב יו"ט או לא, כי הש"ע מיוסד ע"פ דעת הרמב"ם דמריה דאתרא דארץ המערב הוא, וברמב"ם מוכח דס"ל להיתר כמ"ש בב"י כאן. וכלל זה נקוט בידך שבכל מקום שמרן פוסק בב"י, דעתו לפסוק לכל המקומות ושינהגו כן בכל מקום, אבל כשלא פסק כן בב"י, רק בספר הקצר, דעתו שלא יחוייב אותו פסק אלא בארץ המערב, וכיון שכן אין להורות כן בנ"ד לכו"ע

דעת הרמב"ם באוכל נפש שאינו יכול לעשות מבעו"י

וכ"כ להדיא המכתם (ביצה כח): בד' הרמב"ם להחמיר מדרבנן. וכ"כ בשו"ת זרע אמת (ח"ג או"ח סי' נב). גם בבית יהודה עייאש (ח"ב דק"ג) הצדיק את הצדיק מעיקרא הפר"ח הנ"ל.

ו**חנה** מ"ש השיורי כנה"ג בד' הרמב"ם דס"ל להקל, כתב מרן אאמו"ר, דאיפכא מסתברא, דז"ל הרמב"ם (פ"א מהל' יו"ט ה"ה), כל מלאכה שאפשר להעשות מערב יו"ט ולא יהיה בה הפסד או חסרון אם נעשית מבערב אסרו חכמים לעשותה ביו"ט אע"פ שהיא צורך אכילה כו', שמא יניח אדם מלאכות אלו ליו"ט וימנע משמחת יו"ט וכו'. כיצד אין קוצרין ולא דשין וכו', אבל לשין ואופין ושוחטים ומבשלים ביו"ט, שאם עשה אלו מבערב יש בכך הפסד או חסרון טעם, שאין לחם חם או תבשיל שבישל היום כלחם שנאפה מאמש וכתבשיל שנתבשל מאמש וכו'. ומוכח כל בתר איפכא (מסוף דבריו), שאף באוכל נפש בעינן שלא יהא אפשר לעשותו מבעו"י. וכן הוכיח הפר"ח מדברי הרמב"ם.

ו**הפר"ח** הסכים ג"כ לאסור לעשות מלאכת אוכל נפש שאפשר לעשותה מבעו"י, ולכן אסר לעשות ביו"ט פידיאוס וליטריאש ושאר מאכלים שעושים מעיסה, כיון שאין הלחים יפים יותר מהיבשים והיה אפשר לעשותן מערב יו"ט, אא"כ יעשם ע"י שינוי, שישנה קצת אופן עשייתן, או אם היה רגיל לעשותן ע"ג השלחן יעשם ע"ג בגד וכיוצא. עכ"ל. וכן הסכים בברכ"י (סק"ב).

ו**תנא** דמסייע לן בד' הרמב"ם, הוא האו"ז (ח"ב ס"ס רמח), שאחר שהעלה שאפי' מלאכת אוכל נפש שאפשר לעשותה מבעו"י אסור לעשותה ביו"ט, הביא שכ"כ בה"ג, וסיים, וז"ל הרמב"ם (הג"ל) וכו'. מוכח שהבין בד' הרמב"ם לאסור. וכ"כ הרב המג"ן בקרבן חגיגה (סי' כד) בד' הרמב"ם שמכשירין ואוכל נפש שוין בזה. וכ"כ בס' שרשי הים (דף ט). ומה שדחה מהר"א במקראי קדש (דף קצ"ג), דליתא, דהרמב"ם ביאר, כיצד, אין קוצרין וכו', וטעמא שלא ימנע משמחת יו"ט, אבל אוכל נפש שהתירו חכמים אין חילוק ואפי' אפשר מערב יו"ט שרי. ע"כ. הנה בסוף הדברים מוכח שפיר כהפר"ח שדבריו ברור מללו.

אולם המהרח"א במקראי קודש (דף קצ"ג): פסק להתיר לדינא לעשות פידיאוס ביו"ט, דבאוכל נפש לא שנא לן בין היכא דאפשר לעשותו מערב יו"ט או לא. והכי נקטי'.

וכ"פ בשו"ת בית דוד (או"ח סי' רפג), ושע"ז סמכו העולם לגרור הגבינה במורג חרוץ ביו"ט בלי שינוי וכו'. [וי"ל דהתם חשיבא מפיג טעם. וכ"מ בשו"ת הריב"ש שהובא בב"י. וכ"כ להדיא מהריק"ש בהגהותיו (סי' תקד). וכ"כ בנהר מצרים (דף לד.)].

וכ"כ בשלחן גבוה (סי' תצה סק"ד) שנהגו בשאלוניקי להקל לעשות ליטריאש ביו"ט כמעשהו בחול.

גם הישועות יעקב פסק כן מעיקר הדין ושהדבר ברור לדינא. ע"ש. ולפ"ז א"ש דברי מהר"ר עזריה יהושע שהתיר כן אף למעשה.

מלאכת אוכל נפש הותרה לגמרי ביו"ט, ואין זה בגדר "דחיה"

ורודיגו בשו"ת ארח לצדיק (חאו"ח סי"ט ט), בדין עשיית שוקולד למריחה ביו"ט, העלה להקל, והאריך לדחות דברי השיירי כנה"ג הנ"ל.

וע"ע בשו"ת דרכי נועם (או"ח סי"ט ט) שאם לא חתך את טבק העישון בערב יו"ט, אסור לחותכו ביו"ט, שאע"פ שכל מלאכת טוחן ביו"ט אסורה רק מדרבנן, מ"מ הרי אפי' באוכל נפש ממש אם היה יכול לעשותו מערב יו"ט אין עושים אותו ביו"ט. ע"כ. ולא זכר שר דלאו מילתא פסיקתא היא. ומ"מ אע"פ שדין טוחן הטבק ממלאכות האסורות הוא, הנה אף בביקוע העצים שכתב הרא"ש (פ"ד דביצה ס"ד ד) דהו"ל טוחן, מ"מ היכא דלא סגי בלא"ה ש"ד להתיר. וכ"כ בספר חכמה ומוסר (סוף אות קעח) בשם מהר"י קצין בתשובה. ודחה דברי הדרכי נועם שאסר. [אולם במו"ק סי' תקיא, משמע שאסר לחותכו דק דק]. וכ"כ בשו"ת רועי ישראל (ס"ס יג). ועיין בשו"ת לב חיים (ח"ב סי"ט ק).

ובי"ן שמדברי מרן בש"ע מוכח להקל, כן עיקר להורות לשואל לקולא. ובפרט שהרבה אחרונים עומדים בשיטה זו. (ועיין בשלחן גבוה). ומה גם שי"ל דאזלי' בבישול בתר רוב דברים. דהנה ה"ה כתב, שכל שבעיקר המלאכה אין הפסד ולא חסרון אם נעשית מערב יו"ט, ובכלל זה קצירת החטים, שאין הפסד אם יקצרו מבערב, אע"פ שבחלק מן המלאכה כגון תלישת ירק וקצת פירות יש הפסד בתלישתם מערב יו"ט, לא רצו חכמים להתיר תלישתם ביו"ט, שהיא תולדת קצירה, לחצאין. ע"כ.

וכיו"ב כתב בתוס' רי"ד (ר"פ אין צדין), שאע"פ שתלישת ירק טוב כשהוא בן יומו יותר מאתמול (וכהשגת הראב"ד פ"א מהלכות יו"ט), הלכו חכמים אחר רוב תלישה שהיא תולדת קצירת החטים, וכן צידת דגים, אע"פ שהיא טובה ביו"ט יותר מאתמול, הלכו אחר רוב צידת חיות ועופות שיכול לעשותה מערב יו"ט. הילכך צידת דגים ג"כ אסורה. וכיו"ב כתב הר"ן (ר"פ אין צדין) גבי תלישה.

וכן הגאון ישועות יעקב כתב להתיר להלכה באו"נ, ושהדבר ברור לדינא. וע"ש (סי' תצה סק"ב) דהא דס"ל לרש"י שאף אוכל נפש אם אפשר לעשותו מעיו"ט אין לעשותו ביו"ט, ה"ט משום דס"ל שהיתר מלאכת אוכל נפש ביו"ט הוא משום דיחוי ולא הותרה לגמרי. ע"ש.

וכיו"ב כתב האדר"ת בהגהת זהב שבא על הרשב"א בעל התוס' (בפסחים מו:). ברם בקושטא אנן קי"ל שמלאכת אוכל נפש ביו"ט הותרה לגמרי, וכמ"ש הרא"ה (ביצה יא.), והר"ן (ביצה יז.).

וע"ע בפמ"ג (סי' תצח א"א אות כג) שכתב, לענין מריטת הנוצות של העוף ביו"ט אחר שחיטה, שאע"פ שאפשר במליגה בכלי שני, כמ"ש ביו"ד (סי' סח), מ"מ קי"ל דמלאכת אוכל נפש "הותרה" ביו"ט, וא"צ לאהדורי, כדין טומאה שהותרה בצבור. ואכמ"ל.

ועיין בשו"ת חסד לאברהם קמא (חאו"ח סי' נב) שכתב, שכבר הכריעו האחרונים להקל באוכל נפש עצמו, אפי' אינו מפיג טעם אם יעשנו מערב יו"ט. ע"ש.

וכ"כ בשו"ת האלף לך שלמה (או"ח סי' שלז), שדעת מרן ורוה"פ דמלאכת אוכל נפש שריא ביו"ט אפי' אפשר לעשותה מערב יו"ט, ורק הרמ"א כתב שיש מחמירין. [אך מה שהקשה שם לדעת מרן ורוה"פ מדין איסור עשיית גבינה ביו"ט. כבר הבאנו דברי הרז"ה והמאירי, דשאני התם שהגבינה אפשר בלעדה, כי החלב טוב אפי' מן הגבינה המוכרת]. וכ"כ בביאה"ל לדי' מרן דבכה"ג שרי.

ואין להקשות דא"כ אמאי אסר מרן בש"ע (סי' תקו ס"ח) לעשות שאור ביו"ט מפני שהיה אפשר לעשותו מבעו"י. די"ל דשאני שאור שדרך לעשותו לימים הרבה. ועיין בפר"ח וביאה"ל (סי' תצה).

ועיין בשו"ת בית יהודה עייאש (ח"ב סי' מו) שדעתו להחמיר בפידיאוס כהפר"ח. וכ"כ בשרשי הים (ח"א דף סו). אך הגאון רבי אברהם חיים

יבשלום ביום שחיטתן אינם יפים לאכילה כמו הנשחטים מאתמול. ע"ש. ואפ"ה כל שחיטה מותרת ביו"ט, וע"כ דאזלינן בתר רובא. וכו"ל.

וכ"כ בשו"ת מהר"ח או"ז (ס"ס לא) שאף כשקדש היום מיד מותר לשחוט, אע"פ שבשעה קטנה לא שייך הפגת טעם, שמתוך שהותרה שחיטה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. ומטעם זה נתיר אפי' דבר שאפשר לעשות מבעו"י, ומ"מ כשאפשר לשנות ישנה. ע"כ.

וכבר נתבאר שלכאורה הדבר תלוי אם מלאכת אוכל נפש הותרה ביו"ט או דחוייה. ובר"ן (רפ"ב דביצה) מבואר דמלאכת אוכל נפש ביו"ט הותרה לגמרי, ועפ"ז הר"ן לשיטתיה שמתיר מלאכת אוכל נפש אפי' כשאפשר לעשותה מבעו"י, כמ"ש הר"ן (ר"פ אין צדין). ועיין בשו"ת בית יהודה עייאש ח"ב (דק"י סע"א). והפוסקים שמחלקים בין היכא דאפשר לעשותה מבעו"י או לא ס"ל שמלאכת אוכל נפש דחוייה היא ביו"ט. ובישועות יעקב (סק"ב) העיר מזה. ובשו"ת שערי דעה (ח"ב ס"ס יד) כתב שאין לומר מלאכת אוכל נפש דחוייה ביו"ט, שהרי לא מפלגינן באוכל נפש בין היכא דאפשר לעשותו מבעו"י או לא. ונלא זכר שר שהרבה פוסקים מחלקים בזה מה"ת, וא"כ איה"נ שי"ל דס"ל דדחוייה היא. ודו"ק. ועיין בשו"ת מהר"ש ענגיל ח"ג ס"ס דן. וכבר קדמו בזה הישועות יעקב (ס"י תצה סק"ב), ולכן דחה דברי הרמ"א.

וע"ע בשו"ת עמק התשובה (ח"א ס"י פג) שהעיר שמעשים בכל יום שעושים הבערה ביו"ט כדי לבשל או"נ, והרי אפשר להבערה שתעשה מערב יו"ט, וא"כ למה יעשנה ביו"ט, אלא ודאי שכיון שהותרה מלאכת הבישול של אוכל נפש ביו"ט הותרו גם שאר מלאכות אע"פ שהיה אפשר לעשותן מערב יו"ט, משום דמלאכת אוכל נפש ביו"ט הותרה, הואיל והתורה כתבה ההיתר להדיא "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם". עכת"ד. וע"ע בשו"ת שרגא המאיר (ח"ג ס"י כז). וכ"כ בילקוט הרועים (דף ג:) בשם ספר תשע שיטות. וע"ע בזה בס' מלאכת יו"ט על ה' יו"ט (ס"ה) מ"ש בזה. [חזו"ע יו"ט. וע"ע בס' מאור ישראל (ח"א מגילה ז:), שדעת מרן בש"ע שאין חילוק בהיתר

ולפ"ז אף אנו נאמר לאידך גיסא, שכיון שרוב תבשילין טובים יותר כשנתבשלו היום, יותר מאלה שנתבשלו מאמש, לכך יש להתיר אפי' אם יש תבשיל שידענו שאם מתבשל מאמש לא יהיה בו שום הפסד או חסרון, מאשר יבשלנו היום, אע"פ כן מותר לבשלו ביו"ט, וכן לגבי אפיה, דלעולם אזלינן בתר רובא, ולכן נראה שמותר לבשל מרקחת פירות עם סוכר, לעשות ריבה, וכן לאפות עוגת טורט, אף שאם יבשל או יאפה אותם מערב יו"ט לא יהיה בהם הפסד והפגת טעם, מ"מ אזלינן בתר רוב המתבשלים.

וכ"כ במאמר (ס"י תצה סק"ג), שכיון שעיקר מלאכת בישול הותרה ביו"ט, אף תבשיל שידוע שאינו מפיג טעם כלל, אם יבשלנו מערב יו"ט, מותר לבשלו ביו"ט, מאחר שלא גזרו חכמים על מלאכה זו, ולכן מותר לבשל ולאפות בכל ענין, דלא אזלינן אלא אחר עיקר המלאכה, ושכן מוכח ממ"ש הר"ן (ספ"ק דביצה). ע"כ.

והשל"ה כתב, שפירות יבשים אין לבשלם ביו"ט כיון שהם טובים יותר כשנתבשלו מאתמול. וכן פסקו המג"א והא"ר והגר"ז.

גם הגרי"ח בעוד יוסף חי (פ' במדבר אות א) אסר לעשות מרקחת של תפוחים וכיו"ב ביו"ט, כיון שאפשר לעשותה מערב יו"ט מבלי הפגת טעם, ועוד שדרך לעשותם לימים הרבה וכו'. אלא שי"ל דשאני פירות שאפשר לאוכלם בעינם, בלי שום תיקון של בישול, לכן יש להחמיר בהם יותר. וכמ"ש כיו"ב המאירי (ביצה כג). ומיהו אם הפירות מיובשים כ"כ, שהבישול מרככם, ומשביחם לאכילה, י"ל דבכה"ג יש להתיר לבשלם ביו"ט, אע"פ שהיה אפשר לבשלם בערב יו"ט.

ומ"ש בערוה"ש (ס"י תצה סעיף לו), שאין לאפות טורט או לעקק ביו"ט אא"כ ע"י שינוי, נראה שאין בזה אלא חומרא בעלמא, בפרט שי"א שיש בזה איסור תורה. ומהיות טוב נכון לחוש לדבריו, אבל מדינא נראה עיקר דמשרא שרי. ועיין באמרי בינה (דיני יו"ט ס"י ד). ובמאו"י (מגילה ז:).

ועיין בשו"ת הרדב"ז (ס"י תקצד) ובמחז"ב (ס"י תקזו סק"ד) שיש מיני עופות ומיני בשר שאם

מועט שיעור כדי אכילה ליום אחד, שאוכלו בו ביום ולא ישאיר למחרתו מותר. וכמ"ש בתורת חטאת (כלל ס דין ב). וכ"כ הפמ"ג (שפ"ד סק"א) והחור"ד (חידושים סק"ד) ובזב"צ (סי' צו סק"ב). וה"ה כאן. ורוב תבשילים שעושים הם לצורך בו ביום. וכן המרקחות שעושים בעלי בתים בביתם, יש להתיר כשעושים שיעור מועט לצורך בו ביום. ועכ"פ מכיון שדעת מרן להקל, נראה שכן עיקר להורות לשואל כדעת מרן שקבלנו הוראותיו. וע"כ מס' הליכ"ע. וכ"כ בשו"ת יבי"א (ח"ט א"ח סי' עו אות ב), שנראה שהעיקר להתיר באוכל נפש אף שאפשר לעשותו מערב יו"ט. נובס' מאור ישראל (ביצה כג:) הביא דברי האחרונים שהתירו בזה, וסיים שבשרשי הים פסק כהפ"ח, כיון דלד' הרמב"ם עכ"פ יש חילוק בזה מדרבנן, וגם בברכ"י (סי' תצה סק"ב) פסק כד' הפר"ח. וכן בשו"ת זרע אמת (ח"ג סי' נט) העלה שאין להתיר באוכל נפש שיכל לעשותו מבעו"י, ושכ"ד רוה"פ. ע"ש. אולם מפשט דברי הש"ע נראה דס"ל להקל. עכ"ל.]

ויש מי שכתב שכל גדולי פוסקי ספרד פסקו כדברי הרמ"א להחמיר נגד דעת מרן, ואסרו לכתחלה לעשות ביו"ט מאכל שאינו מפיג טעם ואסור להכינו ביו"ט אם לא שיעשה בשינוי. וכגון בהכנת עוגה. אם לא שחוסך טירחא או הוצאה כספית, שאז מותר גם לבני אשכנז בלא שינוי כמ"ש בשש"כ (פ"ב הערה ו) בשם הגרשז"א. ולכן לדעתם אסור לבשל ביו"ט אורז ותפוז"א למי שאינם מפיגים טעם בשבילו, אם בלא"ה משאיר פלאטה דלוקה (הליכות מועד יו"ט עמ' רלז).

אולם דעת הפוסקים הנ"ל שבאוכל נפש עצמו מותר לעשות ביו"ט אפי' אפשר מאתמול. אא"כ הוא בדרך של חומרא ולא מעיקר הדין. ואין זה נכון שכל גדולי פוסקי ספרד וכו' וכמבואר. נוגם מ"ש בהליכות מועד (הלי' פסח עמ' קח) שאסור לגלול נייר של סיגוריה, אחר הכנסת הטבק לתוכו, משום שיכל לעשות מאתמול ואינו מפיג טעם. אינו נכון. וכבר כתבנו בזה להלן.

מלאכת אר"נ, ובכל ענין שרי. וע"ע בראבי"ה (סי' תשמז), וברוקח (סי' רצז), ובפסקי הרי"ד (ר"פ אין צדין). וביראים השלם (דקס"ח:).

גם בטבעת המלך על הרמב"ם (מאור ישראל ח"ג הל' יו"ט פ"א ה"ה) דן בענין זה, והביא מ"ש הרא"ה (ביצה יד. כג:) דבאוכל נפש אפי' אפשר לעשותו מערב יו"ט מותר לעשותו ביו"ט, דדוקא במכשירי אוכל נפש אמרי' לקמן (כח:) לחלק ביניהם. ומלח ותבלין אוכל נפש גופא נינהו, וה"ט דב"ש הכא, מפני שיש בנ"א שדכין מהן הרבה לימים רבים וכו'. וכ"כ בשמו בחי' הר"ן (שבת קלד.). וכ"כ הרשב"א (ביצה כג:) שלא אסרו חכמים באוכל נפש אפי' בדאפשר לעשותו מערב יו"ט. וכ"כ המאירי (ביצה כג. כח:). והר"ן (ביצה כח:), וכ"כ בהגהת הרמ"ק בס' הנייר (הוצ' מכון י-ם עמ' נג).

וחנן אמת שהפ"ח אסר לעשות פדיאוס וליטטריאס ביו"ט (מיני אטריות שעושים מן העיסה), כיון שאין הלחים יפים יותר מן היבשים, והיה אפשר לעשותן מערב יו"ט, אא"כ יעשו אותן ביו"ט ע"י שינוי. ע"ש. ותנא דמסייע להו הוא הרמב"ן הנ"ל שאסור לעשות אליטריאה ביו"ט, כיון שאפשר לעשותה מעיו"ט. מ"מ מכיון שכמה ראשונים ס"ל להתיר, וכ"פ במקראי קודש (דף קצ:), ומדברי הרמב"ם אין הכרח גמור שסובר להחמיר, כן עיקר להקל.

ובהליכ"ע (ח"ב פ' במדבר אות ד) העיר ע"ד העוד יוסף חי הנ"ל, דלפי מ"ש בביאה"ל שלדעת מרן אוכל נפש מותר אפי' כשהיה אפשר לעשותה מאתמול, צ"ל דמ"ש בעו"י"ח, אתי דלא כמרן אלא כהרמ"א. ואנן בדידן נקטי' כד' מרן שקבלנו הוראותיו. אמנם בעו"י"ח כתב עוד טעם, שדרך לעשות מהם הרבה ויש לחוש בהם כמו שחששו חז"ל בקצירה וטחינה. ולפ"ז י"ל שאם באמת עושה דבר מועט שיעור שאוכל אותו בו ביום יש להתיר, וכעין מ"ש הפוסקים ביו"ד (סי' צז) שאע"פ שאסור ללוש פת בחלב, אם היה דבר

יא. טוב להחמיר שלא לעשות ארק ביום טוב, אפילו לצורך שתייתו ביום טוב, מפני שדרך לעשות הרבה בכת אחת. (יא)

בדברי המשנ"ב בדעת מרן שדרך לעשותו לימים הרבה

בתוס' (שבת קלז:), משום שאם היה מסננו מאתמול לא היה מתקלקל. והרמב"ם כתב מפני שנראה כבורר.

ד. עוד מצינו בדין הרקדה, שאסור לרקד את הקמח שנית ביו"ט בכדי שיהא הפת נאה, אלא צריך שינוי קצת, כגון שירקד ע"ג שלחן. כמבואר בביצה (כט:), ובש"ע (סי' תקו ס"ב).

ה. בדין עשיית גרגיר, בב"י (סי' תקד) הביא מהכלבו (סי' נח. וכו"ה באר"ח יו"ט אות נב מהרא"ש מלוניל), שהגרגיר שקורין אורוג"א אסור לעשותה ביו"ט, לפי שהעשויה מבערב טובה. ע"כ. [וכתב בד"מ שם, דמ"מ ע"י שינוי שרי, דלא גרע ממלח. ובב"י להלן סי' תק"י כתב, בסי' תק"ד כתבתי שאסור לעשות ביו"ט הגרגיר שקורין אורוג"א. ע"כ. ומשמע שלא ה"ד הכל-בו לציון בעלמא, אלא לחוש לדבריו להלכה].

ו. עוד הביא הב"י (שם) מתשו' הריב"ש (סי' קפד), שלא לגרווד הגבינה בכלי מיוחד (מורג חרוץ בעל פיפיות), אלא צריך לעשות איזה שינוי, דומיא דמלח, שהרי אם היה עושה מערב יו"ט לא הוי מפגי טעמו, ואם הוא דבר שמפיג טעמו א"צ שינוי דומיא דתבלין. [וכ"כ רבינו ירוחם (נ"ד ח"ב)].

ז. בש"ע סי' תקו (ס"ח) כתב, שאסור לעשות שאור לעיסה ביו"ט, אם לא בשינוי, מפני שהיה אפשר לעשותו מבעו"י. ומקורו במרדכי (ביצה סי' תרנז), מטעם שכך יפה הפת שנעשה שאור שלה מבעו"י, כמו שנעשה ביומו. ע"כ.

אמנם רוב הדברים הנ"ל מיירי בדברים שאינם אוכל גמור, רק כעין תיקון אוכלים. וכ"כ המאירי (ביצה כג:): "שלא מצינו הפרש בין אפשר מבערב לא"א, אלא במכשירין או במתבלין כגון מלח ופלפלין, אבל בגוף האוכל לא". וכן עמד בזה בשיירי כנה"ג (הגהות ב"י סי' תצה אות ד).

ולגבי מגבן י"ל דשאני התם שאסרו את עצם המלאכה, וכמו שאסרו מלאכות שקודם לישא. והנה הריטב"א שם, כתב שזה מדרבנן,

(יא) הנה בשו"ת ויאמר יצחק (חאו"ח סי' ג) אסר לעשות ארק ביו"ט אפי' לצורך שתייתו ביו"ט, מפני שדרך לעשות הרבה בב"א. וי"ל ע"ד, דבבישול הו"ל גזרה חדשה שאין לגזור מדעתינו, ומבשלת אשה קדרת בשר אע"פ שאינה צריכה אלא רק לחתיכה אחת. לכן כשעיקר עשייתו לצורך יו"ט שרי. אלא שגם בשו"ת פעולת צדיק (ח"א סי' קיז, וח"ב סי' נז) אוסר. ולכן טוב להחמיר. ועיין בשושנת המלך שבסוף ס' שתילי זיתים (ס"ס תקי). [חזו"ע].

והנה במשנ"ב (סק"ה) כתב שגם לד' מרן, דבר שדרך לעשותו בפעם אחת לימים רבים, אסור לעשותו ביו"ט אם הוא דבר שטוב מאתמול ולא יפיג טעמו. וכדמצינו לגבי חרדל, בש"ע סי' תק"י. ע"כ. ומזה יש מי שהעיר שיש לאסור לדידן עשיית מיונו, ושוקולד וכיו"ב. ודלא כמ"ש מרן אאמור"ר בחזו"ע. וגם בהלכה זו לגבי ארק, לא כתב בחזו"ע רק שראוי להחמיר.

והנה מצינו כמה דברים באוכל נפש שאסרו לעשותן ביו"ט: א. לגבי מגבן, מבואר בשבת (קלד). שאסור לגבן ביו"ט, ולא דמי ללישה דהתם לא אפשר הכא אפשר.

ב. בדין דיכת מלח, מבואר בביצה (יד.) ובש"ע (סי' תקד ס"א), שמלח אינו נידון ביו"ט אלא ע"י שינוי, כגון שיטה את המכתש או שידוך בקערה וכיו"ב, והטעם לפי שאם שוחק את המלח מערב יו"ט, לא יפיג טעמו. משא"כ תבלין, שאם ידוך אותם מבעו"י יפיג טעמן.

ג. בדין מיתוק החרדל (ש"ע סי' תק"י ס"ג), שאין ממתקין אותו בגחלת של עץ, שבגחלת של עץ שייך כיבוי, משא"כ בגחלת של מתכת שאינו נעשה פחם, ומבואר בשבת (קלד). שטעם האיסור משום שהיה אפשר לעשותו מאתמול. [וכן לגבי בורר בחרדל, מבואר בשבת (קלד). ובש"ע (סי' תקי ס"ג) שאין מסננין את החרדל במסנתת שלו. והטעם פירשו

ולכן אסרו חכמים בדבר שטוב מאתמול. ע"כ. וכן י"ל לגבי סינון החרדל, שדרך לסננו לימים הרבה, וכ"ה בביאה"ל (סי' תקי ס"ג ד"ה אין). אמנם מנ"ל לאסור עוד מה שלא אסרו חכמים בפירוש. ועוד שיש טעם נוסף בחרדל, שהחרדל נאכל לכל בלא מיתוק גחלים, זולתי למפונקים. כמ"ש הרשב"א שם בשם יש מי שאומר, וסיים, ויראה לי מפני שעיקר תיקונו בשל מתכת ולא בשל עץ, ולמה נתיר את הכיבוי שהיא מלאכה גמורה.

גם לגבי מלח וחרדל י"ל שאין נחשבים אוכל נפש ממש, אלא כעין מכשירי או"נ. ראה מ"ש בזה הראב"ד בהשגות (הל' יו"ט פ"ד ה"ט), ובמהר"ח או"ז (סי' לג). וכ"כ מהר"י עייאש (לחם יהודה הל' יו"ט פ"א) שכל דבר שאין נאכל בפני עצמו רק מעורב עם האוכל, כמלח ותבלין, אינם נחשבים לגמרי כאו"נ, וחכמים הצריכו בו שינוי היכא דאפשר לשנות. וז"ל הרמב"ם (יו"ט פ"א ה"ח): וכן מכשירי אוכל נפש שיש בהן חסרון אם נעשו מבערב, עושין אותן ביו"ט, כגון שחיקת תבלין וכיו"ב. ועיין ברמב"ם (טומאת אוכלין פ"א ה"ו) דפלפלין אינם מטמאים טומאת אוכלין. ובפהמ"ש (עירובין פ"ג) כתב לגבי עירוב, שהמלח אינו אוכל אלא מכשירי אוכל. [וכ"כ באו"צ (ח"ג פ"ט אות א), וביאר, שלדעת המחמירים שהביא הרמ"א, אין חילוק בין תבלין ומלח לשאר אוכל נפש, וכיון שמצינו שהצריכו שינוי למלח כיון שאינו מפיג טעם, ה"ה לכל אוכל נפש. אך לדעת מרן מלח ותבלין שאני שבאים להכשיר את המאכל, ורק בהם החמירו בשאינו מפיג טעם].

ולגבי הרקדה שלא התירו רק הרקדה שניה בשנינו, אף שרש"י שם פ"י הטעם שאפשר לעשות כן מאתמול (וביאר הר"ן שם דר"ל שנאסר מדיבנו). אמנם הר"ן שם הביא מהרא"ה, שאסרו הרקדה שניה משום דמחליף בהרקדה ראשונה. ובהרקדה ראשונה, עצם המלאכה אסורה, לפי שדרך לעשותה לימים רבים, וכמו שמלאכת קצירה וכדו' נאסרה.

ולגבי גריגר הנקרא אורוג"א, הנה בשבת (קט). וכן בעירובין (כה), פרש"י גריגר, אורוג"א גריגר. וי"מ שהוא בן החרדל, או מן חרדל. ובגיטין

שכל מה שאפשר לעשותו מבעו"י ולא יפסד כלל, אסור לעשותו ביו"ט, ושמכאן פסק הרמב"ן שאסור לעשות אליטריאה ביו"ט, כיון שאפשר לעשותה מבעו"י, וכן כל כיו"ב. ע"כ.

אולם לכאורה יש לדחות לפי מה שפירש הריטב"א גופיה שם (וכן במגילה ז:), דגבינה מעליא היא טפי אם עשאה מבעו"י. וכ"ה בר"ח (שבת שם), וכ"כ הרז"ה (ביצה יב:), ור"י מלוניל שם בפ"י השני. ולפ"ז בשו"ן, אין הכרח לאסור. ויותר מזה כתב הריטב"א במגילה (ז:), בשם רבו, דמה שאסרו לגבן משום דגבינה דלאו בת יומא עדיפא מגבינה בת יומא, לא מטעם שאפשר לעשותה מערב יו"ט כלשון הגמ', אלא ה"ק, כיון דגבינה דלאו בת יומא עדיפא, לכן דרכה לעשותה לזמן מרובה. ע"כ. ולפ"ז אין לנו מקור לאסור רק בדבר שעדיף יותר אם נעשה מאתמול, וגם דרך לעשותו לימים הרבה. וגם לזה אין הכרח, שיש לדחות עוד, שחז"ל אסרו בפירוש מלאכת מגבן, ואין ללמוד למה שלא אסרו בפירוש, גם אם שייך בו הטעם. א"נ י"ל דגבינה שאני, שדרך להעמידה באוצר לימים רבים, ולפי מ"ש הפנ"י (ביצה יב.) רק במגבן לאוצר הוי בונה.

ולגבי מלח, הגם שביאר הר"ן (ביצה ו:) שכיון שהתירו בשנינו, מוכח שהם אוכל נפש ולא מכשירין, ומה שהצריכו שינוי, משום שעשוי אדם לדוך מלח לימים הרבה, ויש לחוש שהרואה יחשוב שעושה לצורך חול. וכמו שהצריכו שינוי בבקיעת עצים, מפני שדרך בנ"א לבקען לימים הרבה ומיחזי כמי שעושה לצורך חול. ע"כ. ועכ"פ י"ל דשאני מלח שגזרו בו בפירוש, ואין ללמוד משם לשאר מקומות שלא פירשו חכמים.

ולגבי חרדל, הנה במלחמות (ביצה יג.) ביאר שאפשר למתקן מערב יו"ט ודרכו למתקן ממנו הרבה כטחינת חטים. וכ"כ הר"ן (יב.). שחרדל אפשר למתקן מערב יו"ט שכך דרכו למתקן ממנו הרבה. וכ"כ הרשב"א (עבו"ק בית מועד ש"ב אות עד) שהחרדל אפשר מבערב, ועוד שהרבה מתקנין לימים הרבה וה"ז כטוחן חיטים. וכ"כ בביאור הגר"א (תצה ס"א) דיש לבאר כמ"ש הר"ן לגבי מלח, שדרך לעשות חרדל וגבינה לימים הרבה,

יב. המבשל ביום טוב לצורך אכילה גסה, כגון שהיה שבע כבר מאכילתו, ואחר כך בישל ביום טוב ואכל אכילה גסה עד שקץ במזונו, עשה איסור בכישולו, ולא חשיב אכילה כלל. אבל אם אכל אכילה גסה שעדיין נהנה מאכילתו, הוי בכלל אוכל נפש דשרי. יב)

והשיב שנראה לאסור. ואפי' ביו"ט היה אפשר להחמיר ולאסור לגרוד הגבינה בכלי זה, לפי שהוא מיוחד לטחינה זו, והוי כפלפלין בריחים שלהם שאסרו חכמים, וכ' הרשב"א דה"ה לחרדל שאין שוחקין אותו בריחים שלו, והטעם בשניהם משום דהוי כעובדין דחול, אף שהשחיקה עצמה מותרת היא. אלא שיש לחלק דפלפלין וחרדל שאני שרגילות לשחוק בהן הרבה ביחד ולכן דמי לעובדין דחול. ומ"מ נראה, שאפי' ביו"ט צריך לעשות איזה שינוי, דומיא דמלח, שהרי אם היה עושה מערב יו"ט לא היה מפיג טעמו. ע"כ. הרי ששם הטעם מדין טוחן כעובדין דחול, ובכלל גזירת שחיקת פלפלין. [אלא שמסיום דברי הריב"ש יל"ע אם כוונתו שמדין שחיקת מלח יש ללמוד לכל כיו"ב שיכל לעשותו מעיו"ט מבלי הפגת טעם]. ובשיירי כנה"ג שם כתב, שאפשר שהריב"ש סובר כדעת ה"ה שתבלין נחשב מכשירי או"נ, ובגבינה גרודה מיירי שנצרכת לו להכשיר אוכלין, כמו להשליכה בתוך מיני ירקות או מיני מאכל מעיסה כמו שרגילין, והוי מכשירי או"נ. וע"ע בשו"ת רב פעלים (ח"א א"ח סי' יט) שכמו שהמגבן חייב משום בונה, כך לכאורה המפוררו חייב משום סותר. אלא שבאחרונים אין נראה כן. וראה ביבי"א (ח"י א"ח סי' נה).

ויל"ע אם ארק נחשב גם קצת כעין תבלין. וכן שוקולד למריחה, וכן מיונו. ויש לחלק, שהם ראויים לאכילה קצת בפ"ע, משא"כ מלח ותבלין יבש.

המבשל ביו"ט לצורך אכילה גסה, כגון שהיה שבע מאכילתו

בפסחים (מו:): האופה מיו"ט לחול, רב חסדא אמר לוקה, רבה אמר אינו לוקה, הואיל ומקלעי ליה אורחים. ואם איתא דאכילה גסה חשיבא אכילה לענין זה, הול"ל הואיל ואי בעי אכיל אכילה גסה.

(טט:) פרש"י ביזרא דגלגילא, הוא זרע אורוגא. והרד"ק בס' השורשים (ערך אור ענין ד) כתב עה"כ ללקט ארת (מלכים ב' ד, לט) וארוז"ל (יומא יח:), זה גרגיר, ולמה נקרא שמו ארת, שמאיר את העינים. וכתב שהוא שקורין בלע"ז אורוגא. והנה בשבת שם מבואר שעושין בו רפואה. ועכ"פ אפשר שהוא דומה למלח וכי"ב שאינו אוכל נפש גמור, אלא כעין מכשירי או"נ. ושו"ר במאמ"ר (תקד ס"ג), שכתב דמ"ש רש"י הנ"ל אין זה אורוג"א שהזכיר הכלבו, אלא נ"ל דהיינו מה שאנו קורין קורקושו"ן, שעושין כעין עיסה מקמח וביצה ומעבירים אותה על כברה ויוצאין משם גרגירין דרך נקבי הכברה, והעשוין מאתמול יותר טובים. ושעכ"פ יש להתיר ע"י שינוי.

ולגבי שאור, י"ל שנחשב כעין מכשירי או"נ. ובשיירי כנה"ג (סי' תצה) כתב, שאפי' לדעת ה"ה (יו"ט פ"א ה"ה) שמלח ותבלין בכלל מכשירין, אפשר דשאור נחשב אוכל נפש עצמו, שהרי בש"ע התיר עשיית שאור ע"י שינוי, ואילו מכשירי אוכל נפש לא הותרו בשינוי. והמרדכי שאסר לעשות השאור, ס"ל דהוא מכשירי אוכל נפש ולא או"נ. ובפמ"ג (א"א תצה אות ג) כתב די"ל ששאור העשוי מבעו"י עדיף טפי, וסיים שאפשר שאפי' מדאורייתא יש לאסור כה"ג, ואע"פ כן מותר ע"י שינוי, וצ"ע. ע"כ.

ולגבי גירוד גבינה, הנה הריב"ש שם (סי' קפד) נשאל לגבי גרידת גבינה בשבת בכלי מיוחד לזה, אם אסור משום טוחן וטוחן בכלי.

יב) במוצ"ל מאש למהרי" אלפנדארי (ח"ב סי' יב) נסתפק בדין מי שהיה שבע מאכילתו, ובישל ביו"ט, ואכל אכילה גסה, האם עשה איסור בזה, או לא. וכתב, לפשוט ספיקו ממה שאמרו

אכילה גסה, וחשיבא שפיר אכילה לענין אוכל נפש ביו"ט. ואין להקשות מהא דאמרי' ביומא (פ:) שהאוכל אכילה גסה ביוהכ"פ פטור, שי"ל שלענין עונש לא חשיבא אכילה, משום דביתובי דעתא תלי רחמנא, אבל הנאה כל דהוא אית ליה, והתם נמי פטור אמרו, דמשמע שאסור, שלא אמרו מותר, הילכך אם בישל ביו"ט לאכול אכילה גסה פטור, משום שיש לו הנאה כל שהיא ביו"ט מאותו בישול. ע"כ.

וקשה על חילוק מיוהכ"פ, לאוכל נפש ביו"ט, שהרי מבואר ביבמות (מ.) שגם לענין מצות אכילה בקרבנות אכילה גסה לא שמה אכילה, דכתיב מצות "תאכל" במקום קדוש, וילפינן לה מהא דאמר ר"ל האוכל אכילה גסה ביוהכ"פ פטור. ע"ש. ואם איתא מה ראייה מהתם, נימא דהתם ה"ט משום דביתובי דעתא תליא מילתא, משא"כ במצות אכילה בקרבנות. אלא ודאי דכל היכא דבעינן אכילה, אכילה גסה לא שמה אכילה. וכ"כ התוס' (פסחים קז:) גבי אכילת פסח שאם אכלו אכילה גסה לא יצא י"ח, וכן במצה. דבכולהו כתיב אכילה, וה"נ הכא דכתיב אשר "יאכל" לכל נפש, אם שחט או בישל לצורך אכילה גסה, עביד איסורא, דאכילה גסה לא שמה אכילה.

[ועיין במל"מ (פ"ה מיסודי התורה), שהביא ההיא דיומא (פ:) האוכל אכילה גסה ביוהכ"פ פטור, מ"ט אשר לא תעונה, פרט למזיק, ורצה ללמוד מזה לכל האיסורים. ודחה שי"ל דשאני התם דביתובי דעתא תליא מילתא וקים להו לרבנן דבאכילה גסה לא שייך יתובי דעתא, משא"כ בשאר איסורים דאכילה מיהא איכא, ושוב כתב שהחילוק הזה אינו, דהא אמרי' התם זר שאכל תרומה אכילה גסה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש דכתיב כי יאכל פרט למזיק, הרי שגם במקום שנאמר אכילה ממעטינן אכילה גסה וכו'. ע"ש. ועיין בערוך לנר (יבמות מ.).]

ובאמת שהרב קול אליהו הרגיש מזה בסוף דבריו, שכתב אח"כ להקשות מההיא דב"ק (ק.) גבי אכילת בשר קדשים, דכי אכיל ע"י הדחק, אכילה גסה היא, ואכילה גסה לאו כלום

ובשו"ת יבי"א (ח"ח א"ח סי' מז) כתב, דלכאורה יש להעיר מהגמ' פסחים שם, איתיביה רבה לרב חסדא, מהא דתנן, בהמה המסוכנת לא ישחוט אלא כדי שיכול לאכול הימנה כזית צלי מבעו"י, יכול לאכול אע"ג דלא בעי למיכל, בשלמא לדידי דאמרי' הואיל, ה"נ הואיל ואי בעי למיכל מצי אכיל משה"ה ישחוט, אלא לדידך דאמרת לא אמרי' הואיל, אמאי ישחוט. (פרש"י, לדידי די שיהא שהות ביום כדי להפשיט הבהמה ולחתוך ממנה כזית ולצלות ולאכול, ואי איכא שהות כי האי שרי, ואע"ג דלא אכיל מינה. אבל לדידך אמאי שחוט, הא לא צריך למיכל שכבר אכל). א"ל משום הפסד ממונו גמר בלבו לאכול כזית, וא"א לכזית בשר בלא שחיטה. ופרש"י, משום הפסד ממונו, ויודע הוא שאינו מותר בלא אכילה גמר בלבו לאנס את עצמו ולעבור על דעתו ולאכול כזית, ומשום אותו כזית בעי למישחט לכולה, שא"א לכזית בשר בלא שחיטה. אבל האופה מיו"ט לחול דליכא למימר דגמר בלבו לאנס עצמו, משום הואיל לא שרינן איסורא דאורייתא, כיון דלא צריך למידי. ע"כ. הא קמץ שאם מאנס את עצמו ועובר על דעתו לאכול, אף שכבר אכל ושבע לפני כן, חשיבא שפיר אכילה. וש"מ דאכילה גסה חשיבא אכילה לענין זה.

אולם יש ליישב עפ"ד התוס' (פסחים קז:) בשם ר"ת, דתרי גווני אכילה גסה איכא, האחת שנפשו קצה מלאכול, ועל אותה אכילה פטור ביוהכ"פ, ויש אכילה גסה שאינו מתאוה לאכול, אך יש טעם באכילתו. והא דפסח נאכל על השבע, היינו שמתאוה לאכול קצת. ולפ"ז הא דמאנס עצמו לאכול, היינו שאינו מתאוה לאכול, אבל יש לו טעם באכילתו, דשפיר חשיבא אכילה. וספיקו של המוצל מאש הוא באכילה גסה שקץ במזונו, וכ"כ בס' לחם יהודה (דף כט:), שאם אינו יכול לאכול ממנה כזית, משום שהוא קץ במזונו, אסור לו לשחוט, שכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו.

ובשו"ת קול אליהו (ח"א א"ח סי' מב) הביא דברי הרב מוצל מאש הנ"ל, ותמה עליו מהסוגיא דפסחים הנ"ל, דמוכח דלמאן דלית ליה הואיל מיירי במאנס את עצמו ואוכל, דהוא

גסה לא שמה אכילה, ואינה אסורה מה"ת, ה"נ לגבי אוכל נפש ביו"ט, אכילה גסה לאו אכילה היא, ואסור לבשל ע"מ לאכול אכילה גסה. ע"כ. מבואר דפשיטא ליה דהרב מוצל מאש הנ"ל מיירי באכילה גסה ממש, והיינו קץ במזונו, שאז פטור לגבי איסורין, וכמ"ש התוס' (פסחים קז:), וילפינן מהכא לגבי אוכל נפש ביו"ט, וכדאמר' בעלמא (יומא פ:, ורש"י ברכות לה:). כי יאכל קדש פרט למזיק. ועיין היטב בשו"ת פרי השדה (ח"ג סי' לו). ודו"ק.

אולם עדיין יש לדון בנ"ד, לפי מ"ש הטורי אבן (באבני מלוואים מגילה ז:), שאף המבשל ביו"ט דבר איסור שייך בו הואיל וחזי לישראל באוכלו שלא כדרך אכילתו והנאתו, כגון ע"י תערובת דבר מר, וכל שאוכלו שלא כדרך אכילה אין לוקים עליו (פסחים כד:). ולפ"ז יש ליישב קושית התוס' (ביצה יב:) אהא דאמר' התם, תני תנא קמיה דר' יוחנן, המבשל גיד הנשה בחלב ביו"ט ואכלו לוקה חמש, לוקה משום מבשל גיד ביו"ט ולוקה משום הבערה ביו"ט וכו'. וא"ל ריו"ח פוק תני לברא, הבערה ובישול אינה משנה, ואת"ל משנה, בית שמאי היא דלית להו מתוך, אבל לבי"ה מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. וכ' התוס', וא"ת מה צורך יש במבשל גיד הנשה כיון שהוא אסור, וי"ל כיון שהיה בדעתו של זה לאכלו היינו צורך יו"ט. עכ"ל. ולפי מש"כ א"צ לדחוק בזה, אלא יש בו צורך יו"ט בהיתור מה"ת, כיון שיכול לאכלו שלא כדרך אכילה והנאה. עכת"ד. ומוכח שאם מבשל ע"ד לאכלו שלא כדרך אכילה והנאה אין בו איסור משום מבשל ביו"ט שלא לצורך אכילה. ולפ"ז י"ל דכ"ש אם מבשל לאכול אכילה גסה, שהמאכל מצד עצמו ראוי לאכילה, דחשיב צורך אכילה. ואינו לוקה עליו, כיון דהוי צורך יו"ט.

ועיין במשנה למלך (פ"ה מהלכות יסודי התורה) שכ', נסתפקתי באוכל דבר איסור אכילה גסה, כגון שהיה שבע הרבה, אם הוא חייב עליו, דאע"ג דקי"ל שכל האיסורים אינו לוקה עליהם אלא כדרך הנאתן. ופשיטא דאכילה גסה הויא שלא כדרך הנאתן, מ"מ יש לחלק בין היכא שהמאכל מצד עצמו לא הוי כדרך הנאתן, כגון שעירב בו

היא. ומבואר להדיא דאכילה גסה אפי' הנאה כל שהיא ליכא, ואינה אכילה כלל. ושוב הביא מ"ש התוס' (פסחים קז: וב"ק קי:). דתרי גוויי אכילה גסה איכא, שכשהוא קץ במזונו ומזיק לו מה שאוכל לאו אכילה היא כלל וכו', וכתב, שלפ"ז ההיא דפסחים (מ:). באופן שאינו קץ במזונו ורק אינו מתאוה לאכול, אבל מוצא הוא טעם באכילתו, ובכה"ג חשיבא אכילה, אבל האוכל אכילה גסה כשהוא קץ במזונו, אם בישל ביו"ט לשם אכילה כזאת חייב עליה משום מבשל ביו"ט, דלא חשיבא אכילה כלל. ועל אכילה גסה כזאת הוא דמספקא ליה להרב מוצל מאש הנ"ל. אלא שמפרש"י שכתב במאנס את עצמו ועובר על דעתו משמע דמיירי שהיא אכילה גסה ממש, ואוכל שלא כרצונו. וגם ק"ק על הרב מוצל מאש דסתמא קאמר והיה לו לפרש דבריו. עכת"ד.

אך נראה דבדואי הרב מוצל מאש מיירי באכילה גסה ממש ונקיט נפשיה בקצירי, והיכא שאינו מתאוה ויש לו טעם באכילתו מודה הוא דחשיבא אכילה. ואף רש"י מיירי בהכי, דמיירי שאכל כדרך האוכלים, ואח"כ שוחט את המסוכנת, לאכול ממנה כזית צלי, ובכה"ג רווחא לבסומי שכיחא, ולא הויא אכילה גסה ממש, ושפיר חשיבא אכילה. אבל בקץ במזונו, איה"נ שאסור, וכמ"ש מהר"י עייאש בלחם יהודה הנ"ל.

גם בגזע ישי (מערכת א אות קצד), הביא דברי הרב מוצל מאש הנ"ל, וכתב ולדידי פשיטא לי מילתא דכי היכי דלגבי איסורין דכתיב בהו לשון אכילה, אם אכלן אכילה גסה פטור, ה"נ גבי אוכל נפש שהתירה התורה ביו"ט, אסור לבשל כדי לאכלו אכילה גסה, משום דאכילה גסה לאו אכילה היא כלל. וראיה לזה ממ"ש הרוקח, שכל הנאות הן בכלל אשר יאכל לכל נפש, וכדאמר' בפסחים (כא:). דהיכא דכתיב לא יאכל, אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע. הרי דהא דכתיב אשר יאכל לכל נפש הוי דומיא דלא יאכל דכתיב גבי איסורין, וכשם שלענין איסור מאכלות דכתיב בהו אכילה, גם הנאה במשמע, ה"נ גבי אשר יאכל הכי הוי. וה"נ לגבי האוכל אכילה גסה, כי היכי דלשון אכילה דאיסורא, כל שהיא אכילה

יג. מותר לבשל ביום טוב לצורך אוכל נפש אפילו כשמבשל פחות מכזית, כגון לצורך קטן, ולא אמרינן דכיון דכתיב אשר "יאכל" לכל נפש, בעינן שיעור אכילה דהיינו כזית. (ג.)

ע"ש. נמצא שיש צד להיפך, שאע"פ שהאוכל שלא כדרך אכילה חשיב צורך יו"ט, אכילה גסה גריעא טפי, שאינו אלא כמזיק את האוכלים ואת עצמו. ואמנם האחרונים האריכו בדין האוכל שלא כדרך אכילה והנאה ביוהכ"פ, אם חייב, או לא. ואכמ"ל.

ובעיקר חידושו של הטורי אבן הנ"ל יש להעיר מהגמ' ביצה (כא.), במעשה של שמעון התימני, ששחטו עגל לכולשת עכו"ם והאכילום ביו"ט, וא"ל ר' יהודה בן בבא שעברו ע"מ שנאמר בתורה אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה "לכם" ולא לעכו"ם, ופריך הש"ס והא חזי למיכל מיניה, ומשני עגל טריפה הוה. ואם איתא לד' הטורי אבן, אכתי הא חזי לאכול ממנו שלא כדרך אכילה, א"ו דכל כה"ג לא חשיב צורך או"נ. וכן הוכיח בשו"ת אמרי בינה (דיני יו"ט סי' ג), ודלא כהטורי אבן. [כ"ז משו"ת יבי"א ח"ח סי' מז. ח"ו סי' פו אות ט].

דבר מר, או שאכלו חם עד שגרוננו נכוה ממנו, לבין האוכל אכילה גסה שהמאכל מצד עצמו ראוי לאכילה כדרך הנאתו, אלא שהשינוי בא מצד האדם האוכל שהוא קץ במזונו. והוכיח במישור מכמה מקומות שאכילה גסה לאו אכילה היא. הא קמן שיש מקום לומר דאכילה גסה עדיפא משלא כדרך הנאה, כיון שהמאכל מצד עצמו ראוי לאכילה כדרך הנאה. וכן הסכים בשו"ת נחפה בכסף (ח"א דף קס.).

וא"כ לדברי הטורי אבן הנ"ל י"ל שהמבשל ע"מ לאכול אכילה גסה פטור.

אולם הנה בשאג"א (סי' עו), העלה, שאע"פ שהאוכל אכילה גסה ביוהכ"פ פטור, האוכל שלא כדרך הנאה ביוהכ"פ חייב, דהא לא כתיב לשון אכילה, אלא לשון עינוי וכו', ושאני אכילה גסה דילפינן ביומא (פ:) אשר לא תעונה פרט למזיק. (ופרש"י, פרט לזה שאינו מבטל ממנו שום עינוי ע"י אכילה זו, אלא מזיק הוא את האוכלים ואת עצמו).

לבשל ביו"ט לצורך אוכל נפש - כשמבשל פחות מכזית

ביו"ט. וע"ש עוד, שא"צ דוקא שיאכל כזית בכא"פ, שאף ביותר מכא"פ נחשב אוכל נפש. אך זה חידוש. וכן המנהג פשוט, ובפרט די"ל בזה "מתוך וכו'." (שלחן שלמה יו"ט ח"א עמ' א).

ודן בזה בשו"ת יבי"א (ח"ח א"ח סי' מז), אם מותר לשחוט או לבשל לכתחלה פחות מכזית, כגון לצורך קטן וכיו"ב, או"ד כיון דכתיב אשר "יאכל" לכל נפש, בעינן שיעור אכילה דהיינו כזית. וכדאמר רב (בחולין קב.) אבר מן החי צריך כזית, מ"ט אכילה כתיבה ביה. וכיו"ב במעילה (טז:): ועוד. וכ"כ הרא"ש (פ' ע"פ סי' כה) שמרור צריך כזית שאין אכילה פחותה מכזית. וא"כ י"ל דה"ה כאן. ובביצה (כה.) תנן, גבי השוחט את המסוכנת שלא ישחוט א"כ יש שהות ביום לאכול ממנה "כזית". וכ"פ הרמב"ם (יו"ט פ"א הי"ב), והטוש"ע (סי' תצה ס"ו), והרמ"א (סי' תקג).

(ג) הנה באבני נזר (או"ח סי' תיג) כתב, שהטעם שאפיית שתי הלחם אינה דוחה יו"ט, לפי שאין באכילתה כזית לכל אחד, וכדאיתא ביומא (לט. ע"ש בתו"י) שלפעמים היה מגיע לכל כהן פחות מכזית, ומצד מצות אכילה אין בזה חסרון, שאין המצוה על הגברא, שהכהנים יאכלו, אלא המצוה על הלחם שייאכל לכהנים. אך לגבי מלאכת יו"ט, כתיב אשר יאכל לכל נפש, ובעינן כזית לכל נפש, ואפי' לצורך אכילת כזית לשני בני אדם, לא הותרה, וכן מסתבר דליכא שמחת יו"ט בפחות מכזית [נראה באבני"ז א"ח סי' תו בשם הרמב"ן, שהטעם שהתירה תורה מלאכת אוכל נפש ביו"ט, הוא משם שמחת יו"ט, וע"ע בר"ח שבת פד. ובס' לקח טוב ענגיל (כלל יז אות יא). ובאגלי טל (טוחן סק"ל אות א), היקל בזה לגבי כזית הנאכלת לכמה בני אדם ואפי' ביותר מכא"פ, דחשוב אוכל נפש ומותר

ולא ממשו. ע"כ. ולפ"ז י"ל דהכא דכתיב אשר יאכל, ולא כתיב כל, הוי בכזית. וצ"ע.

אמנם המהרלנ"ח בתשו' (סי' יז), הסביר כוונת הרמב"ם (פ"א מהלכות חמץ ה"ז) במ"ש שהאוכל חמץ בפסח כל שהוא אסור מה"ת שנא' ולא יאכל חמץ, שאע"פ שסתם אכילה בכזית זהו רק כשנאמר לא תאכלו ולא תאכל (התיו בחולם), דקאי על האדם האוכל, אבל כשנאמר לא יאכל חמץ (בצירי) דקאי על הנאכל הוי בכל שהוא, ומכאן למדנו שחצי שיעור בחמץ אסור מה"ת. ע"ש.

גם המהר"ח"א במקראי קודש (דף פה:) ה"ד הרא"ם, ופירש דמ"ש שלשון אכילה כל דהו משמע, קאי על הפסוק ולא יאכל חמץ שחוזר על החפץ, ולומר שאפי' גרגיר חרדל ממנו לא יאכל, משא"כ היכא דכתיב לא תאכלו ולא תאכל דקאי על האדם האוכל אין אכילה אלא בכזית. ע"ש.

וכיו"ב כתב המלבי"ם בהתורה והמצוה (פרשת צו סי' לא) על הפסוק מצות תאכל, ודרשינן בתורת כהנים אפי' כל שהוא, שכן משמעות תאכל על החפץ, שהוא לשון נפעל, משא"כ כשחוזר על האדם האוכל הוי בכזית, ושזוהי כוונת הרמב"ם פ"א מהלכות חמץ, שלמד שאיסור חמץ בכל שהוא, ממה שנאמר ולא יאכל חמץ, מדכתיב יאכל (בצירי) דקאי על החמץ, ויש לו יסוד מהספרא הנ"ל.

וכן מהר"י נג'אר בספר מועדי ה' (דף ח ע"ג) הביא ראיה להרמב"ם הנ"ל מדאמרי' בתורת כהנים (פרשת צו) גבי שיירי מנחות, דדריש מצות תאכל אפי' כל שהוא, והיינו מדכתיב תאכל בצירי, וה"נ לגבי חמץ דכת' ולא יאכל חמץ. ולפ"ז אף כאן שנאמר אשר יאכל, אפי' כל שהוא במשמע. ומותר לבשל אפי' חצי שיעור.

גם בשו"ת בית שערים (או"ח סי' רנד) כתב להתיר לבשל חצי כזית ביו"ט, וכעין מ"ש הרמב"ם פ"א מהלכות חמץ שלשון יאכל בצירי משמע כל שהוא, וה"נ הכא דכתיב אשר יאכל לכל נפש, יאכל בצירי, גם לצורך כל שהוא מותר. ושכן יש

כזית דוקא, ויש לדחות, דשאני התם שאין כוונתו לשחוט אלא משום הפסד ממונו, ואם שוחט כדי לאכול משהו בעלמא הוי הערמה גלויה.

ולכאוי' י"ל דתליא באשלי רברבי, דהנה הרמב"ם (פ"א מהלכות חמץ ה"ז) כתב, האוכל מן החמץ בפסח כל שהוא ה"ז אסור מה"ת, שנאמר ולא יאכל חמץ. והמשנה למלך שם הביא מ"ש הרא"ם בתוספתיו על הסמ"ג, שסתם אכילה שבתורה כל שהוא במשמע, ואע"פ שאינו חייב כרת או קרבן אלא בכזית, התם ה"ט משום דאתיא הלכתא ואפיקתיה ממשמעות הכתוב, אבל לאיסורא כדקאי קאי, והא דאמרי' ביומא (עד.) ר' יוחנן אמר חצי שיעור אסור מה"ת, מ"ט משום דחזי לאצטרופי, הכי קאמר, מ"ט לא מוקים להלכתא איסורא כי היכי דמוקים לה לעונשין, משום דחזי לאצטרופי לעבור עליו בכרת או בלאו. והסביר המל"מ שם, דר"ל דס"ל חצי שיעור מותר מה"ת, משום דס"ל דמוקמינן להלכתא אף לאיסורא וכו'. והמל"מ שם תמה ע"ד הרא"ם, דאם איתא דאכילה כל דהוא משמע, מאי האי דאמר (יומא עד.) ור"ל אמר חצי שיעור מותר מה"ת, אכילה אמר רחמנא וליכא. [וכן יש להעיר מההיא דחולין קב.]. והאריך עוד שם, והעלה שלשון אכילה משמע כזית, ומ"ש ר' יוחנן חצי שיעור אסור מה"ת, ה"ט משום דחזי לאיצטרופי וכו'. ע"ש. לפ"ז י"ל שלדעת הרא"ם שסתם אכילה היא בכל שהוא, ורק לענין עונשים יש הלכה למשה מסיני הוי בכזית, נראה שזהו רק לגבי איסורים או לגבי מצוה, אבל אכילת הרשות כדקאי קאי שהיא בכל שהוא, משא"כ לדעת המל"מ שסתם אכילה בכל מקום בכזית, אף כאן אסור לבשל פחות מכזית, דבעי' אשר "יאכל" לכל נפש.

ובשו"ת הרשב"א (סי' תלט) כתב, ומה שאין לוקין על חצי שיעור, משום שנא' לא תאכלו כל נבלה, כל חלב וכל דם לא תאכלו, ואין אכילה פחות מכזית, ומ"מ כיון דכתיב בהו "כל", קמ"ל קרא דאפי' ליכא שיעורא דאכילה אסור, ואחר שריבה הכתוב ומיעט, מאי רבי, רבי לאיסורא, ומאי מיעט, מיעט מלקות, ויש לנו כיו"ב בטעמו

יד. יש מכשירי אוכל נפש שהותרו לעשותן ביום טוב אם לא יכל לעשותם מערב יום טוב, או שהיה טרוד מערב יום טוב, ויש מהם שאסורים בכל אופן, ופרטי הדינים נתבארו בזה בשלחן ערוך סימן תק"ח ותק"ט. ויש אומרים שזו הלכה ואין מורין כן. וראה בהערה בדעת מרן, ושיש חילוק בין מכשירין למכשירין, ואם יש מהם שמורין כן לכתחלה. (יד)

ללמוד מהפמ"ג (פתיחה להל' יו"ט אות ו). והעיר עוד מדין השוחט את המסוכנת שצריך שיהיה שהות ביום לאכול ממנה כזית, ודחה כמ"ש דש"ה שכל

מגמתו לשחוט משום הפסד ממנו, אבל בעלמא שרוצה לשחוט לצורך יו"ט, אפי' בשביל חצי שיעור ש"ד. עש"ב. [שו"ת יבי"א ח"ח סי' מז].

דין מכשירי אוכל נפש שלא יכל לעשותם מערב יום טוב

שלא יבוא לחדדה במשחזת שלה, אבל בשאר מכשירי אוכל נפש שא"א לעשותן מבעו"י הלכה ומורין כן. והובא בביאה"ל (סי' תקט), ושלכן לא כתב מרן בש"ע סי' תצה (ס"א) דאין מורין כן. וכ"כ בערה"ש (סי' תקט ס"ב) בדעת הרמב"ם ומרן. אך בביאור הגר"א שם סיים, ודלא כב"י. פי', שגם הרמב"ם ס"ל דמורין כן. ולגבי אין מכבין כתב הגר"א (ר"ס תקיד) דאף דק"ל כר"י, בדבר דלאו אוכל נפש ממש החמירו טפין. והרמ"א (סי' תקט ס"א) כתב לגבי שפוד דאין מורין כן.

(יד) כ"כ הטור וש"ע (סי' תצה ס"א). ע"פ הגמ' ביצה (כח:). ופירש רש"י שם, שא"א לעשותם מבערב, כגון שנתקלקלו ביו"ט, או שהיה טרוד אתמול. ודין מכשירי אוכל נפש מבואר בסי' תק"ח ותק"ט. ודעת הרמ"א שאין מורין כן לרבים, שלא יבואו לתקן ג"כ בנשבר מערב יו"ט, וה"ה לכל מכשירין שא"א לעשותן מערב יו"ט. וכ"ה באר"ח (יו"ט אות טו), וז"ל: ומכשירי או"ג, שא"א לעשותן מערב יו"ט, כתב הר"י מקורביל שמותר לעשותן כר' יהודה ואין מורין כן. ע"כ. אבל דעת מרן אינה כן.

והנה לגבי גריפת התנור פסק מרן (סי' תקז ס"ד) להתיר. ולגבי כיבוי בקעת וכדו' פסק (סי' תקיד ס"א) לאסור. ורבינו ירוחם (ג"ד ח"ב) ביאר, שדבר שאין בו מכשירי אוכל ממש, החמירו בו ואסרו, כמו כיבוי נר מפני תשמיש או כדי שלא יתעשן הבית, או לכחול העיץ וכיו"ב. וגריפת תנור וכיו"ב התירו לכתחלה, שלא ימנע משמחת יו"ט. ומכשירין שאפשר לעשותן עם אחרים כמו השחזת סכין וכיו"ב הלכה ואין מורין כן. והרא"ש ג"כ העיר מדוע בכיבוי שריפה לא פסקינן כר"י, ותי' דשמא משום שאין מורין כן, א"נ במידי דלאו אוכל נפש ממש החמירו טפין. והובא בב"י (סי' תקיד), וע"ש שכע"ז כתב הר"ן בשם הרמב"ן. [והובא גם בב"ח (סי' תקט) שבדברים שהם עיקר מכשירי גוף האוכל, הלכה ומורין כן, ודברים שאינם עיקר מכשירי אוכל נפש אלא שהן צריכין, כגון כיבוי שלא יתעשן הבית וכו', אסורין לגמרי. ומכשירי אוכל נפש שאין מוכרח, כמו סכין שאפשר בשאלה, מותר ע"י שינוי, אלא שאין מורין כן. ושזה דעת הר"ף והר"ח. וכתב הר"ן שכ"ד הסמ"ג והרמב"ם והרשב"א].

דהנה בביצה (כח). איתא לגבי השחזת הסכין, דקסבר אבא הלכה ואין מורין כן, ופרש"י כדי שלא יזוללו להתיר מכשירין שאפשר לעשותן מבעו"י. והרי"ף כתב, דשרי להשחיז הסכין אגב רחיא או דיקולא, אבל לא במשחזת, וביאר הרא"ש שזהו משום שאין מורין כן. אבל הר"ן ביאר דרק במשחזת של עץ אין מורין כן, אך בשל אבן אסור. ושכ"ד הרמב"ם (פ"ד ה"ט). ומרן בב"י (סי' תקט) העיר, דמשמע דעת הר"ף והרמב"ם כאן שהלכה כר' יהודה בדין מכשירי או"ג, ואילו שם (ה"ח) כתב הרמב"ם ששפוד שנתעקם מעט אין מתקנין אותו, משמע דלא ס"ל כר' יהודה. ותי' דהתם חכמים אסרו משום שאינו צורך אוכל נפש כ"כ, שיכול לתחוב בו הבשר, או יכול לצלות ע"ג גחלים. [ודעת המ"מ (שם ה"ט) שהרי"ף והרמב"ם לא ס"ל כלל כר' יהודה, ולכן לא התיר לכבות הנר בשביל תשמיש (ע' ביצה כב.). ועיין בכס"מ שם (ה"ט)].

ובביאור הגר"א (ר"ס תקט) כתב, שלדעת הרמב"ם דוקא בסכין שנפגמה אין מורין כן, כדי

למחות בידו. והביא מהמלחמות (פ"ב דביצה) והר"ן שם, ושאפי' לאשתו או למשרתו הוי בכלל אין מורין, ורק לת"ח שרי לומר דמותר ואין מורין כן, ושמדברי המאירי (ביצה כב.) נראה דלמעשה גם לתלמיד אין להורות היתר, אבל מהמלחמות לא נראה כן. ע"כ.

והנה ודאי הפוסקים כתבו כן על ספר. ושמא החילוק הוא בין שעת מעשה, לבין דרך לימוד. וז"ל הגר"ז (סי' תקט ס"א) אדם הבא לשאול הלכה זו איך לעשות מעשה, אין אומרים לו היתר זה, כדי שלא יטעו להתיר אף ביכל לתקנו מערב יו"ט שאסור מדאורייתא, אבל כל אדם מותר לעשות כן מעצמו, ובלבד שלא יעשה כן בפני אדם אחר שאינו יודע היתר זה. ע"כ. ובישועות יעקב כתב, דבתיקון דרבנן במכשירי אוכל נפש (שלא יכל לעשות מערב יו"ט) הלכה ומורין כן.

ובערה"ש (סי' תצה סעיף לד) כתב שאף שמרן פסק להתיר במכשירי אוכל נפש שלא יכל לעשותן מערב יו"ט, מ"מ כשהגיע בפרטות לכל פרט, לא הורה להיתר, כיון דאין מורין כן. וע"ע במשנ"ב (סי' תקיד סק"ד) באיסור כיבוי מפני הנ"ל, שלא התירו בכל מכשירי או"נ, רק באותן שקרובין יותר לתיקון האוכל. ובאול"צ (ח"ג פי"ט אות א) כתב שלא התיר מרן בש"ע מכשירי או"נ, רק כמו תבלין וכיוצא בו, ולא כשיפוד וכיו"ב, ודלא כהרמ"א בסי' תקט ס"א שהתיר בשיפוד.

ומבואר בב"י (סי' תקיד) דבמה שאין מורין, אפי' יחיד הבא לשאול אין מורין לו כן. נויש גירסאות ברמב"ם (יו"ט פ"ד ה"ט): ואין מורין דבר זה 'לרבי' וי"ג 'ברבי']. ובמאירי (ביצה כב.) מבואר דס"ל שאפי' רב לתלמידו אין להורות. ובתש" מהרש"ם (ח"ד סי' טו, ח"ו סי' לד) הוכיח דגם ליחיד אסור להורות להתיר, ורק בעושה מעצמו אין

הרכבת מיכל גז חדש, והחלפת מיכל גז לוקס, וטלטול נפט ביו"ט

ממש בשימוש, כיון שעושה כן רק בגמר השימוש שצריך להחליף את המיכל, מ"מ לא חשיב בונה דבר חדש בזה שכבר היה כן קודם. וגם אין לחוש משום עשיית נקב במיכל, שאין בכך כלום. (מבכשי תורה תשנ"ז ס' הזכרון עמ' מז. בשם הגרש"ז אויערבך). [נזהר דלא כמ"ש באול"צ (ח"ג פכ"א אות ג, ה) שאין להרכיב מיכל גז חדש ביום טוב. ועוד כתב, שאין לחבר ראש הלוקס למיכל הגז אם הוא קבוע בקיר. וכן פרימוס שאינו דולק יפה, אין לתחוב מחט בנקב שבראשו, אפי' אם אין לו כלי אחר לבשל בו. ע"כ].

ובעת הראוני בשו"ת שמן אפרסמון (ח"א סי' יא, וכן בח"ב סי' ג אות מג עמ' פח והלאה) שהאריך הרבה בדינים אלו, וצידד להחמיר בהרכבת הגז, אם לא ע"י גוי, כיון שהרכבת מיכל הגז נעשית לקיום שמן ארוך חודש וחדשיים, וכמו חיבור מנורה בקיר, שאין לך בונה גדול מזה.

ועוד נסתפק שם בדין הרכבת החצובה של האמגזית ביום טוב, שבדרך כלל נשאר שם כמה חדשים, ואינו מפרק אותה תמיד בגמר הבישול, אם מותר להרכיבה ביו"ט, וכתב שם דע"י גוי פשוט שיש להתיר. אמנם גם ע"י ישראל,

ולכאור' נפ"מ מזה לגבי התקנת מיכל גז ביו"ט למי שנגמר לו הגז, הגם שיכול לבשל אצל השכנים, וראה מ"ש בזה בשו"ת עטרת פז (ח"א כ"א א"ח סי' ט). ובס' שש"כ (פי"ג סעיף יא) כתב, שמיכל גז שנתרוקן מותר לסגור את ברזו, וכן גם מותר לפתוח את ברזו של המיכל המלא. אבל טוב להמנע מלהרכיב מיכל גז חדש". ובהערות (שם, הערה נו) כתב הטעם שטוב להמנע מלהחליפו, משום עובדין דחול, כיון שצריך לכך גבורה ואומנות, אך שוב אמר הגרש"ז דנראה דשפיר שרי לעשות כן, כיון דהוי ממש לצורך אוכל נפש, וגם רגילים תדיר לפרק ולהחזיר ואין זה דומה לעושה פחם או פתילה דאסור. ועי' בסי' ש"ב ס"ד לגבי מכבש של אומן, דכיון שתחוב בחזקה התרתו דומה לסתירה, וי"ל דהה"נ הכא. ולכן מותר להרכיב ביו"ט את מיכל הגז של לוקס, ואין לחשוש בזה לאיסור בונה, וכן נהגו במנורות הנפט להוציא את הבורג ולא חששו לבונה, ובנ"ד גם להחזו"א אין לחוש לבונה, שזהו הרכבת גשם בגשם ולא גשם ברוח, ועיקר טעם ההיתר, כיון שעשוי לשימוש של פתיחה וסגירה, ואפי' שאי"ז

טו. אף שלגבי מלאכת הוצאה והבערה ביום טוב קיימא לן שאמרי' מתוך שהותרו לצורך הותרו נמי לא לצורך, מכל מקום לגבי שאר מלאכות נראה דעת הרמב"ם דלא אמרי' בהו מתוך. נויש אומרים שגם הרמב"ם מודה שמן התורה אמרי' מתוך בכל המלאכות ועל כל פנים במלאכות שעיקרן באוכל נפש, ורק מדרבנן אסרו בכל המלאכות זולת הוצאה והבערה. (טו)

מעצים ודינו ככלי המטלטל, עיין בשבת (קמג. רד"ה אוד).

ולגבי השימוש בנפט והשמן אחר כביית המנורה, כתב הגרשז"א, דנראה, דאף אם כבתה המנורה ואיתקצאי בכיה"ש מלהוציא ממנה נפט, מ"מ כיון שכל הזמן משתמש בה להאיר, לא אמרי' מיגו דאיתקצאי, ושפיר מותר לחזור ולהדליק, כיון שהנפט לא הוקצה מלהאיר בו, ומיהו בשמן שבנר עי' ברש"ש (ביצה ו:), דיתכן שהשמן שנטף מהנר הוקצה למצותו. ברם צ"ע, דהרי מותר ודאי להוסיף פתילות בתוך הנר, ונמצא שלא הוקצה לגמרי מהדלקה, ואמאי תנן "אין נאותין", ועי' במג"א (סי' תקיד סק"ו), שאסור לאכול מהשמן שנשאר מנר של מצוה שהודלק ביו"ט, ואף דאכילה חשיב ודאי מצוה, מ"מ הואיל והוקצה להדלקה אסור באכילה. (שש"כ פכ"א הע' כא. ועי' בשש"כ פי"ג הע' קכט, שהעיר הגרשז"א, על הטעם שהוקצה למצותו, שהרי הוקצה לכבוד יו"ט, ואמאי לא יוכל לאכול את השמן או להדליק בחדר אחר שהוא ג"כ לכבוד יו"ט, ועיין ביצה ו: בתוד"ה השתא, וברש"ש שם).

אם גם בשאר מלאכות חוץ מהבערה והוצאה אמרי' 'מתוך'

גלי בה קרא דאמרי' מתוך, דכתיב לא תבערו וכו' "ביום השבת", לאפוקי יו"ט.

אמנם גם לגבי שחיטה מצינו בביצה (יב.) דלבי"ה מתוך שהותרה שחיטה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. ולכן מותר לשחוט עולת נדבה (ופי' התוס', שיש בזה צורך יו"ט שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקם). וכן לגבי חבורה מצינו בכתובות (ו.) דמתוך שהותרה חבורה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. וכן מצינו בתוס' (שבת צה.) ובמרדכי (ביצה תרפא) שמעיקר הדין היה מותר לבנות ביתו שנפל ביו"ט, שלא יכנו שרב ושמשי ביו"ט, ומתוך

אם יתן בדעתו לפרקה במוצאי יו"ט, יש להתיר לכתחלה, כיון שאין בזה דבר ברור אם נהוג תמיד להניחה כך לאורך ימים, ובצירוף דעת התוס' (שבת צה.) וסיעתם שהתירו בנין ביו"ט לצורך או"ג, ורק אסור מדרבנן משום עובדין דחול.

ובענין טלטול הנפט ביו"ט כתב הגרשז"א אויערבך בס' שש"כ (פי"ג הע' ע"ד), דלכאור' כיון שהנפט אינו עומד אלא להסקה, וקיי"ל דלא ניתנו עצים אלא להסקה ולכן אסורים בטלטול אחר חוץ מלהסקה אפי' לצורך גופו ומקומו, כמ"ש הגר"ז (סי' תקב ס"ה), ועי' גם בספר מאורי אש (דף לו).

אלא דבנ"ד יש להקל ע"פ מה שמבואר שם (עמ' עב ד"ה וכיון). ועוד, דאפשר דלהסיר עצים מן ההסקה גם זה בכלל היתר הסקה, דהתירו לטלטל לכל מה שקשור לצרכי ההסקה, וגם בעיקר הדבר י"ל דלא מיבעיא להסוברים דעצים יבשים מותרים בטלטול (סי' תקב במ"ב ס"ק כא), בודאי דנפט שרי בטלטול. אלא אפי' האוסרים, יתכן דשאני נפט דכיון שעומד להסקה באופן שרגילים לטלטל בשעה שדולק, כמו מנורה ופתיליה, לכך עדיף

(טו) הנה לגבי הוצאה והבערה, מבואר בביצה (יב.) דלבי"ה אמרי' מתוך שהותרו

לצורך או"ג, הותרו נמי שלא לצורך. וכ"פ הרמב"ם (יו"ט פ"א ה"ד): שכל מלאכה שחייבין עליה בשבת, אם עשה אותה ביו"ט שלא לצורך אכילה, לוקה, חוץ מהוצאה והבערה. וכ"כ הטור והש"ע (סי' תצה) שכל המלאכות אסורות ביו"ט חוץ מהוצאה והבערה. נאולם לגבי כיבוי לא אמרי' מתוך, כמבואר ברמב"ם פ"ד מה' יו"ט ה"ב. וביאר ה"ה, דדוקא בהוצאה והבערה אמרי' מתוך, ההוצאה לפי שאף היא באוכל ומשקה, והבערה

צורך קצת, כן מוכח ג"כ בתוס' (ביצה כב.) שביו"ט התירו לזקוף מנורה של חוליות, כיון שעיקר איסור בנין ביו"ט הוא רק מדרבנן, משא"כ בשבת. וע"ע בריטב"א (סוכה ג:) שהקשה אמאי לא נימא מתוך שהותר ליקוט ענבים לצורך, הותר נמי שלא לצורך או"ג, ותי' בשם רבו, די"ל דלא שרינן מדין 'מתוך' אלא מלאכה דעלמא שאינו עושה כלי, משא"כ כאן שעושה כלי שהוא דבר מסויים, והשתא לא עביד מצוה אלא שמתקנו למצוה.

וב"ב הר"ן (סוכה טו:), דלא שרו ליה משום מתוך שהותרה מלאכה לצורך הותרה שלא לצורך, דכיון דמתקן מנא, לא הותר לתקן מנא ביו"ט. וע"ע בס' תמים דעים (סי' קב).

אולם הרמב"ם (יו"ט פ"א ה"ב) פסק שהבונה בנין ביו"ט עובר בלא תעשה, שנא' כל מלאכת עבודה לא תעשו. ובשו"ת יבי"א (ח"ה א"ח סי' ג) ביאר, דס"ל להרמב"ם דלא אמרי' מתוך אלא באב מלאכה, כמו בהבערה והוצאה, משא"כ במקום שלא מצאנו היתר ביו"ט לצורך אוכל נפש אלא לתולדה, כגון מגבן שהוא תולדת בונה, לא אמרי' שהותר גם האב דהיינו מלאכת בנין ממש, שהואיל ואב מלאכה חשיב טפי לא אמרי' בכה"ג 'מתוך'. ובשו"ת עטרת חכמים (א"ח סי' ו) ביאר שהתוס' לשיטתם דס"ל שאוכל נפש מותר ביו"ט גם כשאפשר לעשותו מערב יו"ט, ומה שאסרו לגבן ביו"ט (שבת קלד.) היינו רק מדרבנן, כיון שגבינה שמערב יו"ט מעולה יותר. וס"ל שהמגבן הוא איסור תורה (ולא נח' חכמים שם רק בסיפא, במכבד ומרבץ וכו'), וכ"כ הריב"ש (סי' קא) בשם הרמב"ן והרא"ש, ושכ"ד הר"ח, הילכך י"ל שמתוך שהותר לגבן ביו"ט מדאורייתא משום או"ג, הותר גם לצורך קצת, אבל לשי' התוס' במגילה (ד:) שלחכמים אין איסור תורה כלל במגבן, והלכה כחכמים (וכן מוכח בירושלמי שבת פ"ז ה"ב), ממילא לא שייך לומר מתוך להתיר מלאכת בונה ביו"ט. וכ"ד הריטב"א (עירובין ד:) שאף המגבן בשבת אין בו איסור משום בונה, שאין בנין באוכלים. וכן לפי דברי הרז"ה (שבת קלד.) שהגיבון אסור ביו"ט מה"ת, ע"ש, ממילא ליכא 'מתוך' להתיר בנין

שהותר בנין לצורך או"ג, דמגבן הוי משום בונה, הותרה נמי שלא לצורך, אלא שאסור מדרבנן משום דהוי עובדא דחול. [וע"ע במהר"ח או"ז (ס"ס לא) שנקט מתוך שהותרה שחיטה לצורך הותרה נמי שלא לצורך]. ובחז"י הרא"ה (ביצה יב.) כתב, דמצינו שאומרים 'מתוך' בשחיטה ובהבערה ובישול, וכן איתא בכתובות לגבי חבורה, ולא שהותרו כל המלאכות כולן, אלא כלומר הותרה שלא לצורך או"ג, והוא שיהא צורך היום, שבתורת מתוך אנו מתירין כל צורך נפש, ואע"פ שאינו אוכל.

ולכא'ו לשי' הרמב"ם והש"ע קשה מהגמ' הנ"ל, וכן תמה במגיני שלמה (ביצה יב.) על שי' הרמב"ם. ועמד בזה גם הב"ח (סי' תצה), שהרי כל שאר מלאכות נמי הותרו במתוך, כדמצינו אף בשחיטה וחבורה. [וכתב שם, שיש ליישב למאן דאמר דבעי צורך יו"ט קצת, דאין הכי נמי, כל המלאכות הותרו במתוך אם יש בהן צורך שמחת יו"ט, ומה שהזכיר הטור הוצאה והבערה לחוד, היינו בזה"ז שכל שחיטה היא לצורך אוכל נפש או שלא לצורך כלל, שאין לנו שחיטת עולה, ובנין בית הרי אסור משום עובדא דחול. ואפייה ובישול וכיו"ב לעולם הם לצורך אוכל נפש אם לא שאופה לגויים. משא"כ הוצאה והבערה שתמצא בהן לעולם אף שלא לצורך אוכל נפש, ויש בהן צורך שמחת יו"ט]. ובערוך לנר (סוכה מה.) כתב בשם המפרשים, שמדאורייתא מודה הרמב"ם דאמרי' 'מתוך' בכל המלאכות, ורק מדרבנן אסרו זולת הוצאה והבערה. גם בפני יהושע (ביצה יב.) כתב ליישב קו' הב"ח על הרמב"ם דלעולם שייך מתוך אף בשאר מלאכות, ואפי' היכא כשלא הותרה המלאכה באותו ענין עצמו, ומ"ש הרמב"ם שהבונה בנין חייב, והרי י"ל מתוך שהותר לגבן, נראה שלא הותר עשיית גבינה רק לאכול לאלתר, דלא שייך בזה בנין כלל, ולא גרע מבונה ע"מ לסתור, ומגבן שחייב משום בונה, היינו דוקא במגבן לאוצר לייבש להצניע לימים רבים, דדמי לבנין, וא"כ לא מצינו שהותר מלאכת בונה באו"ג, אלא שלא ראיתי לשום פוסק או מפרש שמחלק בכך בדין עשיית גבינה, וצ"ע.

ותנה כדברי התוס' (שבת שם), דמבואר שמדאורייתא מותר לבנות ביו"ט במקום

ביו"ט. ובזה נדחה קצת מ"ש בשו"ת באר יצחק (סי' יג) לצרף שי' התוס' לס"ס, להתיר לבנות סוכה ביו"ט ע"י גוי.

ובפר"ח (ר"ס תצה) האריך בזה, שבביצה (יב). מבואר שגם בשחיטה ובישול אמרי' מתוך, ומשמע דה"ה לשאר המלאכות. וכ"כ התוס' לגבי בונה. וקשה אמאי פסק הרמב"ם שאם בנה ביו"ט לוקה. וכן קשה ממ"ש (פ"ד ה"ב) שאם כיבה לוקה, והרי הכיבוי הותר לצורך אוכל נפש כמבואר ברמב"ם שם (ה"ו). וכתב שלפ"ד ה"ה, הוצאה שנקט הרמב"ם לאו דוקא הוא, אלא ה"ה כל מלאכה שהיא באוכל ומשקה אמרי' בה מתוך, כמו שחיטה ובישול שהם כמו אוכל עצמו. אך קשה ע"ז, דא"כ אמאי המבשל לגויים או להניח אינו לוקה רק מטעם הואיל (רמב"ם פ"א ה"טו), הא לא"ה היה לוקה. וגם בגיבון משמע ברמב"ם שנאסר רק מדרבנן. ושוב ביאר בדעת הרמב"ם שלא הותר ע"י מתוך רק כשיש צורך קצת. וסיים די"ל דלא קי"ל כריו"ח לומר מתוך, רק בהוצאה והבערה, הבערה מדכתיב ביום השבת, והוצאה מטעם שהיא מלאכה גרועה. והוכיח כן מהמבואר בביצה (כב). שאסור לכבות את הנר משום דבר אחר. ול"א 'מתוך' אע"פ שיש בו צורך שמחת יו"ט. ומ"מ אף בהוצאה והבערה בעי צורך קצת. ויש סיוע לזה משיטת ריש לקיש בירושלמי (ביצה פ"א ה"ג) דס"ל דלא אמרי' 'מתוך' לגבי בישול. וסיים הפר"ח דמ"מ העיקר להלכה כדעת רוב המפרשים שבכל מלאכות אמרי' 'מתוך', ולכן אם נפל ביתו ביו"ט מותר לבנות מה"ת לצורך קצת,

ורק מדרבנן אסור דומיא דקצירה וטחינה. ומה שאסור לכבות את הנר לצורך ד"א, כבר תי' התוס' (כתובות ז.) שנחשב כמכשירין שאפי' באוכל נפש אסור. ע"כ.

ומוהר"א בס' מקראי קדש (ריש הי"ט) העיר ע"ד הפר"ח, ושגם ה"ה מפרש דלא אמרי' 'מתוך' רק בהוצאה והבערה, אבל שאר מלאכות לא הותרו שלא לצורך אלא מטעם הואיל. נוכן למד מהר"י עייאש בס' לחם יהודה בדברי ה"ה, וראה להלן.

ובשעה"מ (יו"ט פ"א ה"ד) ג"כ האריך בזה, ודן בדברי הפר"ח. והובאו דבריו בס' שרשי הים לתלמידו מהר"י מאיו (פ"א מהלכות יו"ט), והשיג ע"ד הפר"ח בדעת הרמב"ם, ושגם מ"ש הפר"ח להלכה דאמרי' 'מתוך' בכל המלאכות, וכמבואר בתוס' לגבי בונה, מורי הרב (שער המלך) העיר ע"ז מסוגיא דדקר נעוץ (ביצה ח). והא קעביד גומא. והא י"ל שאין זה רק איסור דרבנן והתירו משום מצות כיוסי. ועוד הקשה מכמה מקומות. וכתב ששמע ממנו להקשות עוד, לפי מ"ש התוס' (כפ' המצניע), [וע"ש שכ"נ דעת הרמב"ם (פ"א מהלכות יו"ט) שמלאכת טחינה הותרה ביו"ט, מטעם מתוך], מאי פריך (שם) והא קעביד כתישה, ומשני בעפר תחות. ואמאי לא תישרי אפי' כותש מטעם 'מתוך', ומשום מצות כיוסי נתיר אף מדרבנן. וסיים שהעיקר בדעת הרמב"ם שלא הותר משום 'מתוך' מה שאינו באוכל ומשקה, וגם טחינה לא הותרה רק באוכל נפש ממש כמו טוחן חיטים, וזולת זה אסור מדאורייתא.

גם להתוס' לא הותר משום 'מתוך' רק כשא"א לעשות מעיו"ט

הרא"ש, ולא נהירא לי, דודאי לאחר שחיטה כיון דכבר הותרה לאכול וא"א לאוכלה בלי תלישת נוצה, מותר לתולשה, כמו שמותר לצלותה ולבשלה, אבל בעוד שלא נשחטה, כל מאי דעביד מכשירי א"נ דאפשר למעבד מאתמול הוא ואסור, כמו שאסור להביא בהמה מחוץ לתחום כדי לשחטה, ואפי' הביאה גוי לצורך ישראל אסור, וכמו מי שאין לו עפר מוכן, שלא יחפור בדקר ויכסה, אלא ימנע מלשחוט. ע"כ. וראה גם

ומה שהקשה בשעה"מ לדעת התוס' מהגמ' שם, תי' בשרשי הים, דאף לשיטתם לא הותר מתוך בכל מלאכה רק כשא"א לעשותה מערב יו"ט, דגלי קרא הוא ולא מכשיריו. ושכן יש להוכיח ממ"ש הרא"ש (בכורות פ"ג סי' ה) ע"ד הרמב"ן שהתיר למרוט נוצה של עוף מבית השחיטה כדי שלא תתקלקל בשחיטתו, דמתוך שהותרה גזיזה ביו"ט משום צורך אוכל נפש לאחר שחיטה, שרי נמי מחיים משום מתוך. והשיג

שוה לכל נפש. וכן הדלקת הנר לצורך הניחו בהיתרה אפי' שאינו לצורך אכילה. אבל כשאין צורך כלל אסרו, כמו בנר של בטלה, [ורק בזה נראה לנטות מדברי ה"ה, דמשמע שלמד בדעת הרמב"ם להתיר לכתחילה אפי' נר של בטלה].

ונראה דכמו כן אסרו חכמים בהוצאה שלא לצורך וכן לצורך כותים. וכ"נ להדיא מהש"ע סי' תקי"ח. [וכיון שהתירו במלאכת ההוצאה טפי מכל שאר המלאכות דא"נ, חששו שמא יבואו להקל בה ולהתירה לגמרי גם במוקצה, שהרי איסור מוקצה הוא גדר למלאכת הוצאה, לכן החמירו במוקצה יותר מבשבת].
עכת"ד המכתם לדוד.

ובשו"ת אבני נזר (א"ח סי' תט) כתב, שדעת כל הפוסקים דלא אמרי' 'מתוך' מאוכל נפש למכשירין, וכיבוי נר מפני דבר אחר נקרא מכשירין, כיון שאינו נהנה מגוף הנר שמכבהו. והשיג עמ"ש הגר"ז (קו"א סי' תצה) שהוכיח להיפך מהתוס' הנ"ל לגבי בנין ביתו, דהתם נהנה מהבית עצמו שיושב בו, ולא יכהו שרב ושמש, ואין דומה לכיבוי בקעת שלא ישרף הבית. ולכן כתבו האחרונים (ע' מגן אברהם סי' תקא סק"ג) שהמבקע עצים דקים ביו"ט חייב. ול"א מתוך שהותרה טחינה לצורך בפלפלין. וכ"כ הפוסקים (ס"ס תקז) שגיבול טיט ביו"ט אסור מה"ת, ול"א מתוך שהותרה לישא לצורך אוכל נפש הותרה שלא לצורך. משום דל"א מתוך מאוכל נפש למכשירין שאפשר לעשותו מערב יו"ט לר"י, או לרבנן אף בשא"א.

ובמג"א (סי' תקא ס"ק יג) כתב, שכיון שהבערה גופא אב מלאכה והותרה ביו"ט לצורך או"נ, ה"ה סתירה, ורק לבקע הכלי לצורך אוכל נפש אסור, שמלאכה בפ"ע היא. והגאון מליסא בס' קהלת יעקב (הל' יו"ט שם) פירש דבריו, שכאשר איסור הבערה וסתירה באים כאחד, אמרי' הואיל ואשתרי אשתרי, כמ"ש ביבמות (י:): במצורע שראה קרי, וכן בזבחים (לב:): בטמאי מתים שנעשו זבים, משא"כ לבקע הכלי מקודם אסור. [ומוכח מזה דאף היכא שהותר לגמרי כמלאכת אוכל נפש ביו"ט, שהותרה לגמרי (כמ"ש הר"ן רפ"ב דביצה), אמרי' הואיל ואשתרי אישתרי].

להנצי"ב בשו"ת משיב דבר (ח"א סי' לו) ביישוב שי' הרמב"ם דל"א מתוך רק בהוצאה והבערה. והפני יהושע (ביצה יב. כג.) כתב, שנראה בדעת הרמב"ם שכל המלאכות השייכים בגוף האוכל, הותרו לגמרי אף שלא לצורך. דפשטא דקרא משמע, דאותן מלאכות דשייכי באוכל נפש התירה התורה לגמרי לכל צרכיכם, ושכ"כ מר זקנו בספר מגיני שלמה, שבזה נתיישבו כמה קושיות. ול"א מתוך אלא באותן מלאכות שעיקרן לצורך אוכל נפש ורוב הדברים שהן אוכל נפש א"א להיעשות בלעדן, כגון שחיטה ואפייה ובישול והוצאה והבערה וכיו"ב.

גם בשו"ת מכתם לדוד פארדו (א"ח סי' יט) כתב, שנראה ככוונת דברי ה"ה, דר"ל מטעם 'מתוך', ואפי' שלא לצורך כלל אינו לוקה במלאכות שעיקרן שייכי באכילה. ושכן ביאר בדבריו בס' צרור החיים. ומ"ש עוד בלחם יהודה שאין חילוק בין הוצאה להבערה, דתרווייהו שרינן להו אפי' לכותים ולכלבים. במכתם לדוד (שם) חלק ע"ז, שלא אמרו כן רק בהוצאה שהותרה לגמרי, אבל הבערה לא עדיפא משאר מלאכות של אוכל נפש שלא הותרו לכותי וכלבים. והעלה שם בדעת הרמב"ם, שמלאכות שאין עיקרן שייך באו"נ, אסורין ולוקה עליהן ביו"ט אפי' עשאן לצורך אכילה, ובכלל זה מלאכת כיבוי, לפי שרובה אינו בא"נ.

ומלאכות שעיקרן ורובן בא"נ כמו שחיטה ואפייה וכיו"ב [ובכללם מלאכת הבערה], מותרים מדאורייתא ביו"ט כל שצריך להם בו ביום לאיזה צורך אפי' שלא לאכילה ושתייה, ורק אם עשאן לצורך מחר או לצורך כותים ובהמה לוקה, באופן שלא שייך בהם הואיל. ומלאכת הוצאה קילא מכולם דשריא אפי' לכותים וכדו'. אמנם מדרבנן אסרו בכ"ז, ולא הותר רק לצורך או"נ. שהרי מפורש ברמב"ם שאפי' באו"נ, אם יכל לעשותו מערב יו"ט, אסרו חכמים לעשותו ביו"ט, כמו טחינה והרקדה. ודבר שהוא צורך עצמי וגדול, אף שאינו אכילה ממש, הניחום רבנן בהיתרם, כמו רחיצה, שהתירו לחמם מים לרחוץ ידיו ורגליו, וכל גופו אסור כיון שאינו

טז. יום טוב שחל בערב שבת, ויש שם חולה שאין בו סכנה, והרופאים אומרים שאם לא יטפלו בו ביום טוב טיפול רפואי שהוא איסור תורה, יכבד עליו חוליו בשבת ויבא לידי סכנה, אם הדבר ברור שתהיה הסכנה בשבת, מוטב להקדים לעשות המלאכה ביום טוב שהוא איסור לאו, ממה שיצטרכו לחלל שבת שהוא בסקילה. (טז)

סיכום השיטות בדין מתוך ביום טוב

מתוך אפי' כשעושה שלא לצורך כלל אינו לוקה במלאכות שיעיקן שייכי באכילה, ושכן ביאר בדבריו בס' צורח החיים). ולדעת מהר"א ס"ל לה"ה דל"א 'מתוך' רק בהוצאה והבערה. והפר"ח כתב שהעיקר כדעת רוב המפרשים שבכל המלאכות אמרי' מתוך, ורק מדרבנן אסור דומיא דקצירה וטחינה. ובשרשי הים כתב, שגם לדעת התוס' לא הותר 'מתוך' רק במלאכה שא"א לעשותה מערב יו"ט, דגלי קרא הוא ולא מכשיריו. וצ"ע.

סוף דבר, שהתוס' והמרדכי והריטב"א והר"ן הזכירו דין 'מתוך' גם בשאר מלאכות. ובדעת הרמב"ם נחלקו המפרשים, שהפני יהושע כתב שגם הרמב"ם מודה לזה עכ"פ בכל המלאכות השייכים בגוף האוכל. ובערוך נזכר כתב דס"ל דמדרבנן ל"א מתוך בשאר מלאכות. ובשרשי הים כתב דס"ל שלא הותר 'מתוך' מה שאינו באוכל ומשקה. וכ"כ הפר"ח בדעת ה"ה, שכל מלאכה שהיא באוכל ומשקה אמרי' בה 'מתוך', (וכע"ז כתב במכתם לדוד, דמטעם

תחומין - אם הותר לצורך אוכל נפש או מכשירי אוכל נפש

בפסח, ולא התירה התורה לצורך אוכל נפש ולא שאר איסורים, דהכי כתב קרא כל מלאכה לא יעשה בהם, אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם וכו'. ובמרחשת (א"ח סי' י אות ב) כתב, שהבאתו חוץ לתחום חשיב רק מכשירי אוכל נפש, והו"ל מכשירים שאפשר לעשותם מערב יו"ט, שלא הותר לעשותם ביו"ט, והא דשרי להוציא סכין ביו"ט ברה"ר לצורך אוכל נפש, היינו מטעם מתוך, שמתוך שהותר להוציא המאכלים עצמם לרה"ר, שבזה המלאכה באוכלים עצמם דהוי אוכל נפש, הותר ג"כ שלא לצורך אוכל נפש, וסכין לא גרע משאר הוצאה, וכ"כ הפני יהושע שאיסור תחומין הוא מטעם דהוי מכשירי אוכל נפש, והא דלא חשיב כמו הוצאה עצמה, וכו'.

ולגבי תחומין, הנה רש"י פסחים (סה:) כתב, שהתירו ביו"ט שחיטה ובישול שהם מלאכות, ואסרו בו להביא דבר מחוץ לתחום לאכלו, הואיל והיה אפשר להביאו מאתמול, ואע"פ שתחומין מדרבנן. והמהרש"א (כתובות ז.) העיר אמאי לא התירו נמי תחומין לצורך אוכל נפש, דהא אפי' מלאכה גמורה התירו מהאי טעמא דמתוך, ויש ליישב. ע"כ. ועיין בקרני ראם וברש"ש שם. ועיין בחי' רעק"א (פסחים גג:) שתמה כיו"ב ע"ד התוס' שם, דאמאי לא יוכל ליכנס בלילה כדי לאכול את הפסח דהוי צורך אוכל נפש.

ועיין בשו"ת חת"ס (א"ח סי' קמט) שכ' לתרץ שאיסור תחומין אינו בכלל איסור מלאכה, אלא הוא איסור צדדי כעין מה שאסרה תורה חמץ

יום טוב שחל בערב שבת, ויש שם חולה שאין בו סכנה,

מע"ט כדי שלא יצטרך לעשות המלאכה בשבת, כיון שביו"ט הוא רק איסור לאו, ושבת הוא איסור סקילה. ונפ"מ לגבי יולדת, שברור לה סמוך לשבת שצריכה ללכת לבית החולים, שתקדים

(טז) הנה הגאון הנצי"ב בס' העמק דבר (פ' קרח במדבר יז, יב) כתב לחדש, לגבי יו"ט שקודם השבת, שאם ברור לו שבשבת יהיה לו ענין סכנה, ויצטרך לעשות מלאכה, צריך לעשותה

סימן תצה סעיף ב' - קצירת שדה ביום טוב

א. אסרו חכמים לקצור שדהו או לבצור כרמו ביום טוב אפילו לצורך אוכל נפש, מפני שאדם רגיל לקצור שדהו ולבצור כרמו כאחד, ונמצא כל היום טרוד במלאכתו וימנע משמחת יום טוב. וכן מלאכת עימור, ודישת התבואה, וסחיטת פירות העומדים לסחיטה, וברירה, וטחינה והרקדה אסורים ביום טוב, שדברים אלו דרכם לעשותם הרבה ביחד, ונמצא שימנע משמחת יום טוב כאמור. וחז"ל (בירושלמי פ"א דביצה ה"י) הסמיכו זאת על הפסוקים, אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם, וסמך ליה ושמרתם את המצות, לא התרתי לך מלאכת אוכל נפש אלא משימור ואילך, וזאת מהלישה והלאה בעת שהקמח בא במגע עם המים ועלול להחמיץ ללא שימור מיוחד. ולכן מלאכות שלפני הלישה אסורות ביום טוב. (א)

ובן יש לדון ברופא, שיכול לבחור לעבוד בשבת או ביו"ט, אם יבחר ביו"ט שאיסורו לאו ומלקות, כדי להקל מעליו את האיסור. וראה מ"ש בזה בחשוקי חמד (כתובות ז). ויש לפלפל בדבריו. וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ח סי' טו. משיבת נפש פ"ג), שיש להעדיף בש"ק ללכת לביקור בכל מדת האפשרות אצל רופא שומר שבת ומצוות, וחרד לדבר ה'.

לעשות כן לפני כניסת השבת. ובשו"ת אג"מ (א"ח ח"ג סי' סט) תמה ע"ז, דכיון שביו"ט עדין אין סכנה, איך סכנה שלמחר תדחה איסור מלאכה היום. ואין זה ענין למה שהתיר מרן בש"ע (א"ח ס"ס שו) לעשות מלאכה בשבת בכדי להציל אדם משמר. ע"ש. אמנם בחזו"ע שבת ח"ג (עמ' רמז) ה"ד הנצי"ב וכתב שכן נראה עיקר להלכה. ואכמ"ל בזה.

אסור לקצור ולסחוט ולעמר ולטחון ביום טוב

הותרה לצורך, שדישה מותרת מה"ת. ועיין פני יהושע (כתובות ז).

ועיין בתוס' (פסחים ג.) דה"ט שאסור בעשיית מלאכה בער"פ אחר חצות, כדמפרש בירושלמי משום דהוי זמן קרבן פסח, ופריך הירושלמי, א"כ יהא קרבן תמיד אוסר במלאכה לכל ישראל, ומשני, שאני תמיד שהתורה הוציאתו מהכלל, דכתיב ואספת דגנך, ואם כל ישראל יושבים ובטלים מי יאסוף להם דגנם. וסיימו, דמוכח דמדאורייתא אסור. ואם איתא דביו"ט איסור קצירה וכו' רק מדרבנן, הרי בודאי אין הקרבן אוסר במלאכת או"ג, ומאי פריך מקרא דואספת דגנך, א"ו הירושלמי לשיטתיה דס"ל שאיסור זה מה"ת. [וכגון בסמוך לחשיכה דליכא הויאל. וכמ"ש התוס' פסחים מו: וביצה כא. ובכ"ד]. ולכאן יש להעיר מהגמ' (תגיגה ז'), דבי רבי אליעזר בן יעקב תנא, "נאמר, וקראתם

(א) כ"ה לשון מרן בש"ע (סי' תצה ס"ב), שהאיסור בזה מדרבנן. וכן מתבאר בדברי הרמב"ם (פ"א מהלכות יו"ט ה"ה וה"ז). וכ"כ הרא"ש (ר"פ אין צדין). ואף שדעת רבים וכן שלמים מהפוסקים שמלאכות אלו אסורות מה"ת וכפשטות הירושלמי (פ"א דביצה ה"י), וכדמוכח בסוגיית הירושלמי שם. וכ"כ הר"ן (רפ"ג דביצה) אליבא דהירושלמי. וע"ע בקרבן נתנאל שם. מ"מ כתב הר"ן שם שאין זה דרך התלמוד שלנו, שהתירו שחיקת פלפלין וכל הנידוכין כדרכם. אע"פ שתולדות הטוחן הם. ע"ש. וכן מוכח מכתובות (ז) מתוך שהותרה חבורה לצורך (כגון השוחט בהמה ביו"ט) הותרה שלא לצורך (לבעול בתולה ביו"ט). וקשה שהרי להרמב"ם (פ"ח מה' שבת) החובל חייב משום מפרק (ולא משום נטילת נשמה), ומפרק תולדה דדש, ואם איתא שאיסור דישה מה"ת, א"כ הרי לא הותרה גם לצורך או"ג, א"ו שהחבורה שהיא תולדת מפרק,

בשביל קצירה מועטת וכו'. וצ"ל דלא ס"ל כדאמר רבה (בפסחים מו:) שאפי' הקוצר לחול אין בו איסור מה"ת, משום הואיל ואי מקלעי אורחים וכו'. והשעה"מ (פ"א מהלכות יו"ט) עמד ג"כ בקושיא זו, ותיריך, משום דקרא משמע בקוצר כל שדהו לצורך חול, כדמסיים קרא, לא תכלה פאת שדך בקוצרך, ובקוצר מיו"ט לחול לא שייך מתוך. ובחמד משה (סי' תצה סק"ב) תי' שלא נקרא חג הקציר מה שלא הותר לקצור אלא לצורך או"נ.

והגר"י אייבשיץ בכינה לעתים (חי' לביצה ט.) עמד ג"כ בקושיא זו, ותי' שלדעת הרמב"ם ומרן דלא אמרי' מתוך אלא לגבי הוצאה והבערה, וקרא דחג הקציר מיירי בקצירה סתם שאפי' שלא לצורך כלל, להכי פריך שפיר קצירה ביו"ט מי שרי. ועיין בשו"ת מקור ישראל בורלא (ס"ס עח), ובברכ"י (סי' תצה), ולמהר"י נג'אר בס' חגי יהודה (דכ"ד:), ובשו"ת אבני צדק (א"ח סי' טט), ובישועות יעקב (סי' תסח סק"א), ובערוך לנר (סוכה מה.).

והגרע"א (סי' תצה) הקשה מיבמות (קיד.) מפרק כלאחר יד הוא, שבת דאיסור סקילה גזרו רבנן, יו"ט דאיסור לאו לא גזרו. ואמאי לא קאמר יו"ט דאיסור דרבנן הוא, שהרי מדאו' מותר משום או"נ. וכ"ה בתוס' רע"א (רפ"ג דביצה). וע"ע בערוך לנר (יבמות קיד.). וכן הק' האו"ש (פ"א מהל' יו"ט). ושם כתב לתרץ. וע"ע בדברי צבי (סי' תצה). ודו"ק.

ועיין בשו"ת בשמים ראש (סי' מז) שכתב וז"ל: ומה שנחלקו חכמי עירך אם קצירה ביו"ט אסורה מה"ת, כי יש סבורים כן, ומביאים ראיה מן הירושלמי (ביצה פ"א ה"י), דכל המלאכות שבשדה מדאורייתא, בר ממלאכת לישא ואילך. וע"ע בתוס' (ביצה ג. כג.). אף אני סבור כן, וראיה מסנהדרין (יג.) דפריך יום ראשון חג האסיף כתיב. ועיין בילקוט הגרשוני (סי' תצה סק"ג). ודו"ק. נילקו"י מועדים עמ' תנו. חזו"ע יו"ט. הליכ"ע ח"ב פ' במדבר אות ה].

בעצם היום הזה, ובקצרכם את קציר ארצכם, איזהו חג שאתה קורא וקוצר בו, הוי אומר זה חג עצרת". אימת אילימא ביו"ט, קצירה ביו"ט מי שרי, אלא לאו לתשלומין, [שלאחר יו"ט קאי, וקורא אותם מקרא קודש לענין תשלומין, ומותרים במלאכה. רש"י]. והרי התם אקרא קאי, ואע"פ כן קא מתמה, קצירה ביו"ט מי שרי, אלמא שאיסור קצירה ביו"ט מה"ת היא. [נאפי' הקוצר שלא לצורך אוכל נפש, הא קי"ל בפסחים (מו:) כדרכה דאמר האופה מיו"ט לחול אינו לוקה מה"ת, משום דאמרי' הואיל ואי מקלעי ליה אורחים וחזי להו. כ"כ במאור ישראל (חגיגה טס)]. וכבר עמד בזה בשו"ת דבר משה (ח"ג סי' ט).

וי"ש ליישב ע"פ דברי הט"ז (או"ח סי' תקפח סק"ב, ויו"ד סי' קיז סק"א), שכל דבר שמפורש היתרו בתורה, אין כח ביד חכמים לאוסרו. וכיו"ב כתבו התוס' (ב"מ סד: ע:). אבל הריטב"א (ב"מ ע: ע:) שדי ביה נרגא, דהא איכא כמה מילי שהתורה התירה, וחכמים אסרום לעשות סייג לתורה. ועיין בתוס' (חגיגה יח.) דלאו משום דלא משתרי מדאורייתא אלא כיון דאקרא סמיכין לחוה"מ למיתסר לא מסתברא ליה לאוקמי קרא דשרי בהדיא בהכי, וכן פירש הריב"א בשם ריב"ם. וע"ע בתוס' הרא"ש (סנהדרין יט.). וי"ל.

ובס' חיים וחסד לבעל משכנות הרועים (מערתא דדייני דרוש יז) כתב, ונהירנא דאתא ממערבא ירושלים דדהבא הרה"ג ר' דוד חסאן בשליחות מצוה וכו', ואמר שרבו מהר"ח בן עטר הק' מחגיגה (יז:) ביו"ט קצירה מי שרי, אלמא דקצירה אסורה ביו"ט מדאורייתא, היפך ממ"ש הפוסקים, ועינן המלאך הדובר בי לאמר, שדבר שמפורש היתרו בתורה אין כח ביד חכמים לאוסרו וכו'.

ובטורי אבן (חגיגה יח.) עמד בקושיא זו, דמאי פריך קצירה ביו"ט מי שרי, הא ודאי דמדאורייתא שרי לצורך או"נ, אלא שחכמים אסרוה, ותיריך שמכיון דלא שרי מה"ת אלא לצורך אוכל נפש ולא לצורך חול, אין זה קרוי חג הקציר

ב. לפיכך אמירה לגוי לקצור ביום טוב הוי שבות דשבות. ובשביל חולה מותר לעשות כן ביום טוב על ידי ישראל בשינוי, לצורך אוכל נפש לחולה. [אבל בשבת הוי איסור דאורייתא, ואין להתיר ע"י גוי אף לצורך מצוה, או ע"י ישראל בשינוי לחולה]. (ב)

תלישת פירות ביו"ט אסורה מדאורייתא או מדרבנן

בשבת בנכרי שתלש עשבים, ואם בשביל ישראל אסור. ע"כ.

וכ"ז כתב ג"כ הרשב"א (שבת צה.), ושכן עיקר, ודלא כדברי התוס' שם שלא אמרו ביו"ט לוקה רק אמכבד ומרבץ, אבל קצירה וכו' אסורה רק מדרבנן. וכ"כ הרשב"א בעבודת הקודש (בית שער א ס"א), שיש כאן ג' מיעוטים 'אך' אשר יאכל לכל נפש 'הוא לבדו' יעשה 'לכם'. ולמדנו למעט גם חלק ממלאכות או"ג, 'ומסרן הכתוב לחכמים', והם אמרו שהקוצר והתולש והדש והבורר והטוחן והמרקד והצד והחולב והמגבן והסוחט פירות אסור. לפי שדרך לתקן מהן הרבה לימים הרבה. וכן לא התירה התורה אלא תיקון בדברים שהן ברשותו כאפייה ובישול ולא לעקור דבר מגידולו. וכ"פ בים של שלמה (ביצה פ"ג ס"א), וכ"ג דעת הט"ז והגר"א (תצה ס"ב).

ומ"מ מרן בש"ע (סי' תצה ס"ב) כתב, קצירה וטחינה ובצירה וסחיטה וצידה, אע"פ שהם מלאכת אוכל נפש אסרום חכמים. ע"כ. הרי שהאיסור רק מדרבנן. וזה כמ"ש הרא"ש (ביצה פ"ג ס"א) והטור בשם ר"י. וכ"ד הרמב"ם (יו"ט פ"א). ומלשון הראב"ד בהשגות (פ"א מיו"ט ה"ו) והרא"ש (רפ"ג דביצה) משמע דס"ל שאף להירושלמי אין זה אלא אסמכתא.

[ובים של שלמה (ביצה פ"ג ס"א) כתב, שמלאכות שאין עומדות לאכילה, כמו שחיטה ולישה, וכן קצירה וטחינה ותלישה וצידה, אסורים מדאורייתא, ולא מהני להו שינוי, אפי' נודמן לו בענין שלא היה לו אפשר לעשותן מערב יו"ט. ואוכל נפש ממש, אפי' אם אפשר לעשותן מערב יו"ט, מדאורייתא שרי, ומדרבנן אסור אפי' בשינוי, ואם מפיג טעמו שרי בשינוי].

(ב) ע"פ המבואר בסעיף הקודם. והגם שהסמ"ג (לאוין עה) כתב בשם ר"י ב"ר שמואל, שלא התירה תורה אוכל נפש רק בדבר המתקלקל אם נעשה מאתמול. והביא ראיה, ממה שגזרו בפירות הנושרין גזירה שמא יתלוש, ובמשקין שזבו גזירה שמא יסחוט (ביצה ב:) ואם תלישה וסחיטה אינן אסורין מדאורייתא בדבר שאינו מתקלקל מאתמול, הו"ל גזרה לגזרה. וולש"י החולקים תי' הפר"ח (סי' תצה ס"ב), שכיון שאסרו בשבת, ממילא יו"ט בכלל, גזירה משום שבת, ואין זו גזירה לגזירה, ששבת ויו"ט אחד הן. וכ"כ במרכה"מ. והב"ח (סי' תצה) תי', דמאחר ואסמכוהו אקרא לאסור כל מלאכות שעד לישא, הוי כמו איסור דאו' ממש, וגזרו עוד אף בכיזה אטו הך, ואע"פ שהיא גופה אינה אלא גזירת חכמים].

וגם הרמב"ן במלחמות (ביצה יג:) כתב, שלא הותר ביו"ט רק הכשר המאכלים לאכלן, כאפייה ובישול וכיו"ב, אבל לא לצוד בעלי חיים שאינן ברשות אדם, ולעקור דבר מגידולו כגון קצירה ותולדותיה וכיו"ב, שהם בכלל מלאכת עבודה. א"נ כדאיתא בירושלמי (ביצה פ"א ה"י) אך אשר יאכל לכל נפש וגו' ושמתם את המצות, רק מלאכות שמלישה ואילך, שלא התירה תורה ביו"ט אלא מלאכות של יומן כגון שחיטה אפייה ובישול, אבל אלו תקון הן, ודרך בני"א לתקן מהם לימים הרבה, ומה שהתירו לטחון פלפלין בריחים שלהן וכיו"ב, משום דמלאכות דיום נינהו, ומ"מ נתמעטה קצירה ותולדותיה כגון תולש פירות הנאכלים, שלא התירה תורה לעקור דבר מגידולו, ואפי' לפירות הנפגמים מיום לחבירו כגון תאנים ותותים. וכ"ש צידת בע"ח שהיא בכלל מלאכת עבודה. ולכן אפי' נכרי שעשה כן עבור ישראל אסורין ביומן ולעבר עד כדי שיעשו, כענין ששינוי

להתיר ע"י גוי. ומזה רצו לדייק שאיסורים אלו חמירי משאר שבות שהותרו ע"י גוי לצורך מצוה. אך הנה ז"ל הפמ"ג שם, כל צידה אסורה ביו"ט רק מדרבנן, ואעפ"כ בודאי אסור לומר לגוי, ואם הביא, אסור מטעם מוקצה. ע"כ. ואפשר דלא מיירי במקום מצוה. והפמ"ג גופיה להלן (סי' תקי מש"ז אות 1) צידד להתיר אמירה לגוי לעשות חמאה בשביל שמחת יו"ט. וכן בשאר פוסקים לא מצינו חידוש כזה, ולכן יש לדון להתיר אמירה לגוי לצורך מצוה גם באיסורים אלו. וע"ע בשע"צ (סי' תלז סק"ד) בשם הבאר יצחק למהר"י אלחנן (סי' יג) שיש להתיר בניית סוכה ע"י גוי מטעם שבות דשבות. והצל"ח (ביצה כד:) הק' לסוברים שקצירה ביו"ט מדרבנן, אמאי לא נתיר לכתחלה לומר לגוי שיתלוש לנו לצורך שמחת יו"ט, ותי' משום שהפירות יהיו אסורים עדיין או מטעם גזירת פירות הנושרין, או עכ"פ משום מוקצה. וז"ב. וכ"כ במרה"מ (יו"ט פ"א הכ"ד), והוסיף דאין לומר דכיון דשרי ע"י גוי, ממילא לא אסח אדעתיה מיניה, דמאן יימר שיזדמן לו גוי, ועוד דהו"ל נולד. ומוקצה במחובר, נוהג גם בשל גוי כדאיתא בבב"ב (כד: ובפרי"ש שם).

וע"ע בשו"ת מהר"ח או"ז (סי' קפח) שכתב וז"ל: שאלתי לרבותי, אם יהיה מותר לרעב ביו"ט, לאכול פירות מן המחובר, ומעתה גם אם תלשם גוי יהיו מותרים באכילה לחולה, כיון שאין הישראל נהנה ממלאכת הגוי, כדרך שהתיר ר"ת (כתוס' שבת קכב). מטעם זה, מים שהביא עכו"ם בשבת דרך רה"ר. ע"כ. ומוכח דס"ל שמוקצה מותר בשבת לחולה שאב"ס. ודו"ק.

אין לו מה לאכול - אם שייך להתיר לו לקצור ע"י גוי או בשינוי

בזה רק מדרבנן וא"כ שבות דשבות במקום דוחק גדול שרי, ואף את"ל שהאיסור מדאורייתא, ספק שמא התירו אמירה לגוי במקום מצוה. ע"כ. וצ"ע דמה יועיל שיתלוש ע"י גוי, והרי עדיין האוכל יהיה מוקצה.

והפמ"ג (א"א סי' תרנה) נסתפק אם מותר לגוי לתלוש אתרוג בפיו. ובס' שבת היום (סי' שז) כתב בשם הגריש"א להחמיר בזה. אך ע'

והנה גם לדעת מרן וסיעתו שהאיסור בזה מדרבנן, אסרו חכמים לעשות כן אף בשינוי, וכמ"ש המשנ"ב (סי' תצה ס"ק יג) בשם האחרונים. אלא דמ"מ יש נפ"מ בפלוגתא זו, האם תלישה לצורך אכילה ע"י אמירה לגוי אם נחשב שבות דשבות, וכן אם תולש לצורך אכילה בשינוי כגון בפיו, אם נחשב שינוי באיסור דרבנן. ואף שעדיין הפירות אסורים משום מוקצה, נפ"מ לחולה, דנקטי' דחולה שאב"ס ואין בו סכנת אבר, מותר לעשות לצורכו כל מלאכות דרבנן בשינוי.

[ודעת הרמב"ם להתיר שבות שאין לו עיקר מלאכה, לצורך חולה. והרשב"א מיקל בכל שבות לחולה שאב"ס. וכן מוכח בתוס' והרא"ש (כתובות ס.), וגם בראב"ד (שבת פ"ו ה"ט) מבואר שאפי' שבות שיש בו מעשה ע"י ישראל כדרכו מותר במקצת חולי. והמשנ"ב (סי' שכח ס"ק קכא) כ' בשם הרדב"ז והגר"א, דהא דפסקינן (בסעיף יז) דשבות שיש בו מעשה ע"י ישראל מותר רק בשינוי, י"ל דשאני התם דמיירי במלאכה דרבנן, או בדברים דמיחזי כעין מלאכה, אבל היכא דליכא בהו סרך מלאכה בחולה גמור לא גזרו. ובמו"ק (סי' שכח בדיני רטיה) כתב, שבחולה שאב"ס ע"י ישראל דבעינן שינוי, אם א"א ע"י שינוי, עושים לו שבות כדרכו בלי שינוי. וכ"כ בח"א (כלל סט סי' יב), שאם א"א לחולה לעשות שבות ע"י שינוי, ואין שם נכרי, מותר לעשות ע"י ישראל כדרכו. וכן פסקו בגדולות אלישע (סי' שכח ס"ק לא), ובמשנ"ב (סי' שכח ס"ק קב). ובשש"כ (פרק לג ס"ב). ויש שהעירו מדברי הפמ"ג (סי' תצז א"א ו) שכתב, שאף שלהלכה צידה אסורה מדרבנן, אין

ובפמ"ג (א"א סי' תצה סק"ד) הביא מ"ש בא"ר (סק"ט) בשם הרשב"א שמסרן הכתוב לחכמים, והם אמרו שהקוצר והתולש והדש והבורר והטוחן והמרקד והצד והחולב והמגבן וכו' אסור. וכתב די"ל דהנך אסורים אפי' ע"י שינוי. ונלכאו' גם לדעת מרן שהאיסור מדרבנן אסור בשינוי. ונסתפק במי שאין לו מה לאכול ביו"ט, אם לא שיקצור ע"י גוי, דלכאורה הוי ס"ס ושרי, ספק אם איסור

מערב יו"ט. ע"כ. אך צ"ע דהא לדעת מרן בלא"ה כל מלאכת אוכל נפש מותרת בלא שינוי, ומה שהוצרך שינוי במלח, צ"ל משום שאינו אוכל נפש ממש אלא תבלין, או שזו גזרת חכמים מיוחדת במלח. ונהסמ"ג אפשר שסובר לאסור מלאכת אוכל נפש שאפשר לעשותה מבעו"י בלא הפגת טעם, כמו שיש לפרש בדבריו].

ואילו מלאכות שבאמת אסרום חכמים ביו"ט גם לצורך או"נ, כמו קצירה וסחיטה (כמבואר בש"ע בס"ב), לכאורה אסורים גם בשינוי, כמ"ש בפשיטות בפני יהושע (ביצה כד.) דודאי לא התירו לקצור ולתלוש ביו"ט ע"י שינוי. ולכן צ"ל שלשון הסמ"ג "כל מלאכה וכו'", לאו בדוקא הוא. אלא מיירי במלאכות שהותרו כמו בישול וכדו', דס"ל שגם אלו לא הותרו רק כשא"א לעשות מבעו"י, וקמ"ל דמ"מ יש להתיר ע"י שינוי. וכ"כ בים של שלמה (ביצה פ"ג ס"י כז) שלא התיר הסמ"ג בשינוי, רק מלאכות שמלישה ואילך, אבל הרקדה ראשונה, שהיא לזמן ארוך, דמיא לטחינה. והרקדה שניה התירו ע"י שינוי, שהיא בזמן לישנה, ואין בה תיקון כ"כ. [אלא שזה קצת דוחק בלשון הסמ"ג].

ובשו"ת מהר"ח או"ז (ס"י לא) העיר ע"ד הסמ"ג, אמאי לא נתייר ג"כ לרקד קמח ע"י שינוי בהרקדה ראשונה, ותי' דשמא בהרקדה יש חשש שיכוין מלאכתו במועד. א"נ שאין מועיל שינוי רק כשהוא בעצם המלאכה, ולא במעמיד קדירה בשבת ע"ג האש בשינוי, שהמלאכה נעשית כדרכה, וכן במרקד אין השינוי בעצם ההרקדה, ואיה"נ אם יעשה שינוי בעצם ההרקדה שרי. וכן נראה דלפ"ד הסמ"ג יש להתיר לגבן ע"י שינוי. אבל בשבת לא מצינו שהתירו שום מלאכה בשינוי. ע"כ.

בחזו"ע (שבת ג' עמ' תנז) בשם שו"ת זכרון יוסף (פאק, ס"י קא) ועוד להקל בזה.

ובשו"ת מהר"ח או"ז (ס"י קצט) כתב דלכאורה משום צער רעבון, מותר לאכול מן האילן, דהוי מפרק כלאחר יד, אלא שלא ידוע לחלק כמה צער צריך כדי שנאמר במקום צער לא גזרו, שעקיצת פרעוש חשיב צער שכשעוקצת אותו מותר לצודה. וכפי הענין צער רעבון גדול הרבה מזה. אלא דא"כ מי שאין לו מה יאכל יאמר לגוי לבשל. וביבמות (קיד.) איתא שהיו יונקים מבהמה טהורה ביו"ט, וכה"ג אין להתיר בשבת משום צער לפי שעה שימתין עד שיוכל לאכול ולשתות במקום אחר, ואפ"ה ביו"ט שרי. ושמא אף להתענג. והסמ"ג התיר כל אוכל נפש לעשות ביו"ט ע"י שינוי, אפי' באפשר לעשות מבעו"י ואינו מפיג טעמו. ולא שמענו שמצטער מותר לעשות מלאכה בשינוי. וצ"ל שאין למדין דברי חכמים וגזירותיהן זו מזו. גם אפשר דלא התירו שבות במקום צער אלא להסיר מעליו דבר המצער. כמו מפיס מורסא וצידת פרעוש, אך לא לתקן או להביא ע"י גוי מאכל ומשקה. ומ"מ קשה לפר"ת אמאי לא נתיר פירות הנושרין או שתלשן גוי לצורך ישראל, כיון שיכל לאוכלן מהאילן שזה מותר, דמפרק כלאח"י הוא, ונמצא שאינו נהנה ממלאכת הגוי. וכן בחלב שחלבו גוי לצורך ישראל ביו"ט. ואפשר שאיסור פירות וחלב מטעם נולד הוא, שבעודו מחובר אינו עומד לאכילה. אך אכתי הרי יכול לחלוב לתוך הקדירה. וגם אם חלב הוי נולד, איך מותר לחלוב לתוך הקדירה. ע"ש. ומרן הב"י (ס"י תצה), העתיק דברי הסמ"ג הנ"ל, דמדנתן (ביצה יד.) המלח במדוך של עץ, למדנו שכל מלאכת אוכל נפש מותר ע"י שינוי, אפי' בדבר שאינו מפיג טעמו ואפשר לעשות

אכילת מוקצה בשבת לחולה שאין בו סכנה

בשבת מוקצה (כמו פירות הנושרים וכדו'), ואף שאינו רשאי לאכול איסור דרבנן (רמ"א יו"ד קנה, ג), מוקצה דיומא קא גרים, לא עדיף משאר איסור שבות ושרי לחולה שאב"ס. וכ"כ בתהלה לדוד (ס"י שכח ס"ק כה), ולפי מה שפסק מרן לאסור שבות דרבנן כדרכו ע"י ישראל לחולה שאב"ס, ורק ע"י גוי

ומה שכתבנו לגבי אכילת מוקצה לחולה שאב"ס בשבת, להלכה נקטי' להתיר בזה. ועיין במג"א (ס"י שכח ס"ק טו) בשם האיסור והיתר, שאם אין התינוק רוצה לאכול אלא ע"י אמו, מותר לה להאכילו מוקצה בידיים. והוכיח מזה הישועות יעקב (ס"ס שט) שחולה שאב"ס מותר לו לאכול

יש להתיר, לכאורה היה נראה שאכילת מוקצה דהוי שבות כדרכו אסורה לחולה שאב"ס. אמנם במשנ"ב (סי' שכח ס"ק קכא) כ' בשם הרדב"ז והגר"א, דמה שאסר מרן שבות כדרכו ע"י ישראל, היינו דוקא במלאכות דרבנן או דמיוחדי כעין מלאכה. ולפ"ז אכילת מוקצה שאין בו סרך מלאכה דרבנן, ש"ד ליתנו לחולה שאב"ס. וכ"כ בס' חקר הלכה (ע' חולה).

ונראה שמכיון שאיסור מוקצה דרבנן קל הוא, כמ"ש הפני יהושע (ביצה ג:), דאיסור מוקצה הוא קל יותר משאר שבות דרבנן, כיון שאין לו עיקר מה"ת (תוס' ביצה ד:). וכ"כ הרב מטה יהודה (סי' רעו ס"ק יא). וכ"כ הגר"י אייבשיץ בספר בינה לעתים (פ"ב מהלכות ירו"ט), שאיסור מוקצה אינו אלא חומרא בעלמא, יש להקל. ואע"פ שבשורת יבי"א (ח"י או"ח סי' נה אות כב), ובהליכ"ע (ח"ד עמ' קפד) כתב להחמיר בזה, הנה בחזו"ע שבת ג' (כללים בדיני מוקצה אות ח) העלה להתיר בזה להלכה ולמעשה, ושלכן אם אין לחולה פירות אחרים מותר להאכילו מוקצה לרפואתו.

ובן יש לדון מטעם מוקצה בגוי שתלש ד' המינים וכיו"ב. וע' במהרשד"ם (או"ח סי' כב) שאין לבטל מ"ע דנטילת לולב משום טלטול מוקצה. וכמ"ש המרדכי (סוכה סי' תשמז), שאם עשה גוי שופר ביו"ט מותר לתקוע בו, כיון שהוא דבר מצוה, וכדמוכח בפסחים (מח.).

גם בשבולי הלקט (סי' רצד) כתב וז"ל: הקשה ר"ת דמה בכך אם יפקחו את הגל לצורך שופר, הא טלטול מוקצה בעלמא הוא. ותירץ שאם היה אפשר לפקח הגל בידיים ה"נ דשרי, והב"ע בדלא אפשר אלא במרא זובילא. ע"כ. וכ"ד הגר"א בביאוריו (ס"ס תקפו).

ובשעה"מ (הל' יו"ט פ"ב הל' יח) כתב, שהמיקל להתיר טלטול מוקצה לצורך מ"ע, יש לו סמך מהפוסקים. וכ"כ בחי"ר ע"א על הש"ע (סי' תקפו). וע"ע בתוס' וברא"ש (ביצה ח). שהביאו מהירושלמי, שאם שחט ביו"ט, מותר לכסות הדם באפר כירה שהוסק ביו"ט, שאף שהוא נולד, משום מצות כיסוי הדם התירו. וכ"פ בש"ע (סי' תצה סעיף טו).

שילוח הקן בשבת ויו"ט - ודין כיסוי הדם באפר מוקצה

בידים אלא במרא זובילא. ואמנם הפר"ח (סי' ס תקפו) דחה דברי מהרשד"ם, וכ"ד הגאון מהרח"א (עץ החיים דף קמא), וע"ע בערך בשלחן (סי' תקפו ס"ט), מ"מ דעת כמה אח' להקל. ומעתה מי שפגע בשבת ביונה הרובצת על אפרוחיה, כל שאינה מחוסרת צידה, ולא נשאר אלא איסור מוקצה, יכול לקיים מ"ע דשילוח הקן גם בשבת. וכ"כ במנחת פתים (א"ח סי' תרנה) שיש מקום להתיר בזה, כיון שמקיים המצוה יחד עם טלטול המוקצה. וכן מבואר בשו"ת חסד לאברהם (מה"ת א"ח סי' לד) דבכה"ג דבעידנא דמיעקר איסור מוקצה דרבנן מקיים מ"ע, כמו שילוח הקן, פשיטא דדחי.

ועיין בילקוט יוסף שבת כרך א' חלק שני (סי' רסו הערה א') בדין שילוח הקן בשבת, דבעידנא דתפס את היונה מתחיל לקיים מצות שילוח הקן, ולכן עשה דוחה לאיסור מוקצה. ע"ש.

והרימב"א (סוכה מד.) כתב, שמצוה שהיא מה"ת אינה נדחית משום איסור מוקצה. וכיו"ב כתבו התוס' והרא"ש (ביצה ח). מהירושלמי, שאם שחט ביו"ט מותר לכסות הדם באפר כירה שהוסק ביו"ט, אע"פ שהוא מוקצה, וכ"פ מרן (סי' תצה ס"ט). וכתב בקהלת יעקב מליסא (סי' תח) שאע"פ שלא התירו שאר שבותים, כגון לעלות לאילן להביא שופר, י"ל שכיון שהתירו איסור מוקצה לצורך או"נ, התירו ג"כ לצורך מצוה. ובכפות תמרים (סוכה לה.) כתב שאין לטלטל אתרוג מוקצה לצאת בו י"ח. אך מהרשד"ם (א"ח סי' כב) כתב, שאין לבטל מ"ע משום טלטול מוקצה. וכמ"ש המרדכי (סוכה תשמז) שאם עשה גוי שופר ביו"ט מותר לתקוע בו, כיון שהוא דבר מצוה. וציין לדבריו הגר"א (ס"ס תקפו). גם בשבה"ל (סי' רצד) כתב, שמותר לפקח את הגל לצורך שופר, דטלטול מוקצה בעלמא הוא, והב"ע בדלא אפשר

סימן תצה סעיף ד' - דין מוקצה ביום טוב

א. מוקצה אסור ביום טוב אפילו מה שמותר בשבת, כגון קליפות (של פירות) שראויים למאכל בהמה ועוף, או עצמות הראויים לכלבים, שמותר לטלטלן בשבת, אף על פי כן אסור לטלטלן ביום טוב. [אבל קליפות שאינם ראויות למאכל בהמה כגון קליפי אגוזים ושקדים גם בשבת אסורים בטלטול]. והטעם שהחמירו במוקצה ביום טוב יותר מבשבת, מפני שקדושת יום טוב קלה בעיני הבריות, ולכן עשו חז"ל סייג לדבר כדי שלא יבואו לזלזל בקדושת יום טוב. (א)

איסור טלטול עצמות וקליפות הראויים למאכל בהמה - ביו"ט

דלהרא"ש דס"ל שגם ביו"ט הלכה כר"ש, אין חילוק בין מוקצה לנולד. וכ"כ בפסקי הרי"ד (פ"ק דביצה) שאין חילוק בין מוקצה לנולד, דלמאן דלית ליה מוקצה לית ליה נולד]. ואנו אין לנו אלא דברי מרן הש"ע, שיש דין מוקצה ביו"ט. וכ"כ הפר"ח, שהפסק המחזור בזה כדברי הש"ע. ונע' במשנ"ב (סי' תצה סקט"ו) דלעיל סי' ש"י, יש כמה מוקצה המותרין בשבת, כמו העומד לסחורה, או שהכניסו לאוצר, או מוקצה מחמת מיאוס ועוד גווני. וע' בערוה"ש (שם סכ"ח).

והנה במאמ"ר (אות ג) כתב, שהרמ"א פסק כדעת המחמירים באוכל נפש שאפשר לעשותו מבעו"י, אמנם לכאורה אינו מוכרח לומר כן בדעת הרמ"א שפסק להחמיר, שאפשר שרק הביא דברי המחמירים, ולא שנתכוין לקבוע כן להלכה. והארכנו בזה בכמה מקומות וראה בעין יצחק בכללי הרמ"א. וה"ה הכא כלפי מוקצה ביו"ט.

שו"ר בכה"ח (אות לד) שהעיר שהרי הלבוש סתם כדעת מרן להחמיר במוקצה ביו"ט, וכן שאר מחברים בני אשכנז לא כתבו שנוהגים להקל בזה, וכן הגר"א (סי' תקיח ס"ו) כתב לאסור בזה.

[וקצת סיוע לזה, שהרי הרמ"א כתב "ויש מתירין מוקצה אפי' ביו"ט, אבל נולד אסור לדבריהם, אפי' בשבת". ולגבי שבת ודאי קי"ל שאין לא מוקצה ולא נולד, וכן העיר במשנ"ב (סי' יז) שבשבת ודאי שרי אפי' נולד, ונפ"מ לגבי טלטול עצמות שנתפרקו מן הבשר, שאם ראויים לכלבים שרי בשבת, אע"פ שביו"ט אסור גם לסברא זו מטעם

(א) כ"פ הש"ע (סי' תצה ס"ד) כדעת הרי"ף והרמב"ם להחמיר במוקצה ביו"ט כר' יהודה. ואע"פ שר"ת ושאר פוסקים חולקים. וכ"פ הרמ"א בהגה. מ"מ אנו בדין נקטי' כד' מרן, שבדין מוקצה ביו"ט החמירו חכמים יותר משבת, כדי שלא יבואו לזלזל בקדושת יו"ט, וכדעת ר"נ בביצה (ב:). וכ"ד השאלות (הובא בטור סי' תצה). ולפנינו בשאלות (ס"פ שלח לך) איתא, "דלא סבירא לן כר"נ שאסר מוקצה ביו"ט, אף דבשבת שרי". וכ"כ בהגמ"י (הל' יו"ט פ"א אות ג), שהשאלות פסק בשניהם לקולא. וכ"כ בב"י מהמרדכי. וע' בשאלת שלום, ובהעמק שאלה שם].

ו**כתב** ה"ה (הל' יו"ט פ"א הי"ז) שכבר הכריעו כן בראיות, הרו"ה והרמב"ן והרשב"א, ושכן עיקר.

וכ"כ המאירי (כפ"ק דביצה ב:), ששיטת הרי"ף והרמב"ם לאסור מוקצה ביו"ט ולהתירו בשבת, היא השיטה הנכונה. וכ"כ בעל המאורות (פ"ק דביצה עמ' קצה), והר"ן (סוף ביצה).

והרא"ש (ביצה פ"ה סי' יד) כתב, שרש"י (ביצה לג.), וכן ר"ת ור"י חולקים ואומרים שהלכה כר"ש בין בשבת בין ביו"ט. וכ"כ הטור בשם בה"ג. וכ"כ הרמ"א בהגה (סי' תצה ס"ד). [זולת לענין נולד. ובשו"ת פסקי ריקאנטי (סי' קמב) כתב, שדעת רבינו יצחק ורבינו טוביה להתיר כל מוקצה ונולד ביו"ט. ובים של שלמה (פ"ק דביצה סי' יח) כתב, שאע"פ שר"ת ור"י מחלקים ביו"ט בין מוקצה לנולד, הרא"ש לא ס"ל לחלק ביניהם וכו'. וכ"כ הרב צרוור החיים (הל' יו"ט פ"ב),

כלי מהיכנו, שאסור לטלטל הכלי עם הקליפות שבתוכו במשך כל היום. וזה ע"פ מה שפסק מרן בש"ע (סי' שי"ד), שכל דבר שאסור לטלטלו משום מוקצה אסור להניחו לתוך כלי, מפני שבכך הוא אוסר לטלטלו, ונמצא מבטל כלי מהיכנו. (שהוא כסותר הכלי. רש"י שבת קנד: והרמב"ם שבת פכ"ה הכ"ג). אבל אם נותן תחלה לתוך הכלי פרי או פרוסת לחם, אע"פ שנותן אח"כ שם גם קליפות שאסור לטלטלן, נעשה הכלי בסיס לדבר המותר והאסור שמתור לטלטלו, כמ"ש בש"ע (סי' שי"ד).

דין נתינת קליפות לצלחת ריקה

דקליפין ועצמות וכן כל פסולת שלא ניתנים בכלי אלא ע"מ לזרוקן אין הכלי נחשב בסיס להם בשביל הנחה גרועה זו, משום דלא חשיבי, ולכן בטילי אינהו לגבי הכלי ולא הכלי בטל אליהם, ע"ש. ומ"ש שם בחזו"ע "על מנת לזרוקן", בודאי אין הכוונה שנתן ע"מ לזרוקן תוך השבת דוקא, שהרי לאו מדין ביטול לשעה או לכולי יומא קאי עלה, אלא מדין חיסרון חשיבות, דכיון שהם פסולת בעלמא, וגם לא נתכוין בנתינתו זו להניחם בדוקא בכלי שיהיו מונחים שם, אלא שימה כל שהיא באקראי בעלמא, כבדרך אגב עד שישליכם לאשפה, לכן אין בהנחה זו חשיבות לעשות הכלי בסיס אליהם, ודו"ק. [ולכן אינו דומה לפח אשפה שכתב שם בעמ' ריג, ומשמע שם להדיא שכן נעשה בסיס אף שמתכוין לרוקן אותו בשבת, ורק מחמת שמיועד לכך אין בזה איסור של ביטול כלי מהיכנו אף שכן נעשה בסיס, שהרי לכך הוכן מעיקרא. ע"ש. והיינו טעמא שכן נעשה בסיס, מפני שהנחת הפסולת שם אינה כאקראי בעלמא ע"מ לזרוקן, אלא הנחה חשובה ומכוונת שיונח שם האשפה בדוקא שהוא מקום המיועד לאשפה, ודו"ק.]

והן אמת שבתחילה היה נראה לדייק מדברי מרן זיע"א בחזו"ע שם (עמ' ריד) בהלכה למעלה שכתב "אם נותנו לשעה קלה, ואינו דבר חשוב כלל, כגון קליפות ועצמות, אין זה נחשב ביטול כלי", ע"כ. ומשמע דבעינן תרתי, שעה קלה וגם דלא חשיבי. אולם חדא, דאדרייקת מסיפא דבעינן תרתי תידוק מרישא, שכתב, במה דברים אמורים

נולד]. וניחא טפי אי נימא שהרמ"א לא נתכוין לפסוק כדעה זו, שהרי לא סיים וכן עיקר].
וקליפות שאינם ראויות למאכל בהמה, אסורים בטלטול גם בשבת, וכסברת התוס' (שבת קמג. וביצה ב.). ודלא כרש"י שם. וכ"פ בש"ע (סי' שח סכ"ז). ואף שהשלטי הגבורים כתב דנהוג עלמא כרש"י. וכ"כ בפקודת אלעזר (סי' שח). ובשו"ת מעט מים (סי' כב). לדינא נקטי' כדעת מרן הש"ע. **והנה בחזו"ע יו"ט (עמ' כז) הוסיף, שלכן לא יניח את הקליפות בצלחת ריקה, שהוא כמבטל**

אמנם לדינא העיקר להקל בזה אף אם נותן הקליפות בצלחת ריקה לגמרי, וראה באורך בילקו"י שבת כרך א' חלק שני (סימן רסה הערה ח', עמ' תעב). ושם הערנו כעין סתירה בד"ז בדברי מרן אאמור"ר, אם ביטול כלי מהיכנו לשעה קלה יש בו איסור או לא, ומרן זיע"א נשאל בסתירה זאת והשיב בזה"ל "בהלכות יו"ט נכתב כן "לחומרא" אבל הדין להקל". והו"ד בקובץ קול סיני (סיון תשע"ה עמ' קנד).
ואפשר שמפני זה כתב בחזו"ע שהקליפות ג"כ אינן חשובים, והוי כעין ס"ס, שמא כהרז"ה וסיע' דביטול לשעה אינו ביטול ושרי אף בלא הפסד מרובה, ואת"ל כהרשב"א וסיע' דאף ביטול לשעה הוי ביטול ואסור, ושכ"נ בדעת מרן הש"ע, מ"מ שמא כדברי התוס' והרשב"א דקליפין ועצמות דמו לשיירי כוסות דלא חשיבי, ובטילי כלי ולא הכלי נעשה בסיס להם ליבטל אליהם.

ולפ"ז היה מקום לאסור בסעודה שלישית כאשר מניח הקליפות בצלחת סמוך לצאת השבת, דאף אם כוונתו לרוקן את הצלחת לאשפה לאחר הסעודה, אולם מכיון שהסעודה כבר מסתיימת אחר צאת השבת, נמצא שאין כאן את הצירוף של ביטול לשעה שהרי הוא ביטול לכל היום. **אולם** לאחר העיון שוב בדברים בחזו"ע, נראה דהטעם השני בפ"ע הוא עיקר הטעם. אף ללא הטעם של ביטול לשעה, שכן הביא שם להקת ראשונים חבל נביאים שעומדים בשיטה זו,

שיש דין ביטול כלי מהיכנו, "כשנותן הדבר המוקצה בכלי על דעת שישאר שם כל היום, וגם הוא דבר חשוב", ומשמע דבעינן תרתי כדי לאסור, ולא מהני על דעת שישאר כל היום, כל שהוא לא גם כן דבר חשוב. ורק אח"כ כתב "אבל אם נותנו לשעה קלה" וכו', וכו"ל. ולכן אי מהא ליכא למשמע מינה. ועוד, שהרי גם בסיפא שכתב שעה קלה, לא כתב שעה זו מה עניינה, ואפשר כוונתו לנתינה בעלמא ע"מ לזורקן, וכמו הטעם השני, ולא דוקא שיזרוק קודם צאת השבת.

ועכ"פ לכאורה גם אם לא נוכל להכריח בדעת מרן זיע"א להיתרא בנתינה לשעה קלה שמסתיימת אחר צאת השבת, [על אף שכאמור כך משמע לכאורה בדבריו אחר ההתבוננות מאחר שלא הביא בזה שום חולק, ומנ"ל לאסור], אולם מאחר

שגם לאידך גיסא אין להכריח בדעתו לאיסורא, וכו"ל, אם כן ניקום אנן ונידון בנפשינן, דמכיון שיש כמה וכמה ראשונים שסוברים להקל בנתינה קלה כמות שהיא של פסולת לצלחת או לשלחן ע"מ להשליכה תיכף לאשפה, שאין חשיבות בהנחה זו לעשות את הצלחת בסיס לפסולת, ומאידך לא ראינו (לעת עתה לפחות) מי שחולק בזה מן הראשונים, ואף אם היה הדבר שנוי במחלוקת או נתון בספק, הו"ל לכל היותר ספיקא בדרבנן, יש להטות כלפי חסד ולפסוק לקולא. ואכן מרן זיע"א חזר בו מאיסורו בחזו"ע הנ"ל ממה שכתב בספריו קודם לכן, [ומ"ש בעמ' ריט הוא בעצם ממשנה ראשונה, שהוא תקציר של הל' מוקצה ביו"ט שנדפס שם, ומשנה אחרונה עיקר, ומותר להניח הקליפות ואין בזה איסור].

גרעיני משמש, מים שנטפו מהמזגן, ואדים בחלון, אי הוו מוקצה

ובביאה"ל (סי' שח ד"ה לשום) כתב שגוי שעשה כלי ביו"ט ודאי נולד הוא ואסור לטלטלו. [נראה בריטב"א (שבת קכב). שגר וכבש שעשה הגוי לעצמו, הוי נולד גמור, אלא שלא אסרו מוקצה ונולד רק לאכילה או לטלטול, אבל נר וכבש שעומדים במקומם ואינו מטלטלם לא אסרום בהנאה מדין מוקצה]. ובמשנ"ב (סי' תקא סק"ל) כתב, שקליפות וגרעיני פירות שהוצאו ביו"ט דינם כנולד [כגון תמרים שאכלן ביו"ט, לפי שאתמול היו מחוברין וטפלין לאוכל, ונחשבים כאוכל עצמו שהוא ראוי לאכילת אדם, ועכשיו אין ראויים רק לאכילת בהמה והוה ליה נולד], אבל עצמות לא. ובס' שש"כ (ח"א פט"ז הערה ל) כתב לגבי גרעיני המישמש, אם חשיבי כמוקצה מאחר שהילדים רגילים לשחק בהם, ומחשיבים את הגרעין יותר מהפרי עצמו, וחשיב כעומד לכך. וי"ל דלגביהם הוי כגרעינים שראויים לאכילת בהמה שמתורים בטלטול בשבת (ולא ביו"ט), וביו"ט, מ"מ יש לאסור משום נולד אם נתפרקו בו ביום. וראה מ"ש בזה בילקו"י (שבת ב' סי' שח ס"ו, דיני מוקצה מחמת גופו). ועוד יש לדון בזה.

וכן משמע ממה שנתבאר כברייתא בשבת (נא:), ואין מרסקין לא את השלג וכו', אבל נותן הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה ואינו חושש. ואם השלג היה מוקצה בשבת, איך נותן הוא לתוך הכוס. ולא גרע ממטר דלא הוי מוקצה או נולד, אף שלא היה מער"ש, וכמבואר בתשו' הגאונים (סי' רמב). וכ"כ בשבולי הלקט בשם רב צמח גאון, והובא בב"י (ס"ס ש'), דמטר היורד בשבת ויו"ט, אע"ג שמאתמול לא היו עבים מותר לרחוץ ולשתות. ע"כ. גם באשל אברהם מהדו"ב (סי' שיב) כתב, דנראה ששלג אינו מוקצה כלל בשבת, כיון שראוי ליתנו לעופות במקום שתיה. וכ"כ במשנ"ב (סי' שלח סק"ל) בשם הזכור לאברהם, שאין על המטר היורד שם מוקצה או נולד, ויכול לשתותו או לרחוץ ממנו אם הוא ראוי לשתית בהמה. וכ"פ בשש"כ (פרק טו סעי' לו, ופט"ז סעי' מד), שהשלג אינו מוקצה אף כשירד בשבת. אך הביא שם מספר מנוחה נכונה שאסור לזרוק כדורי שלג בשבת. והאיסור בזה משום עשיית הכדורים. אך יש לדון בזה להקל ע"פ מה שנתבאר בילקו"י (סי' שיד סעי' טו) שמותר לתת מים לתוך הפריזר בשבת, ואין לחוש בזה לבונה, כיון שהוא בנין לשעה. וע"ע בספר מנחת שבת (סי' פח סק"ט), ובשו"ת הר צבי

ושלג או מטר שירדו בשבת, אין עליהם תורת מוקצה כלל, ומותרים בשתיה וברחיצה.

וב"ה בס' מאור השבת (פניני המאור מכתבי הגרש"א מכתב יב אות ה, ובס"י יג סעי' מא) בשם הגרש"א, כיון שהמזגן עושה מים מדבר שאינו כלום, ובודאי הוי נולד ומוקצה, וכן קרח המתהווה בתא ההקפאה, אפשר דהוי נולד ומוקצה. ול"ד למים שנעשו קרח. וכן יש לדון לגבי זיעה המתהווה ע"ג החלון, או על כלי שמוציאים מן המקרר בימי קיץ, שהיה מקום לאסור מטעם נולד, שהזיעה הוא ג"כ יצירה חדשה יש מאין. ולענין טלטול הכלי שנוצרה עליו זיעה, אין בכך מקום לאסור, וזה עפ"ד החזו"א (סי' מז ס"ק כ"א) שאין ע"ז שם טלטול מוקצה כיון שבטל לחלון או לכלי. וע"ע בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' לד אות כט). ובפנים יפות (שמות טז, כה) כתב שאם המן ירד בשבת היה אסור מטעם נולד, לסברת רבה (פסחים מז:). דמוקצה דאו' מוהכינו את אשר יביאו. ושם (טז, ה) פלפל בזה למ"ד שהיה יורד המן ביו"ט. ובשו"ת בנין שלמה (ח"א סי' יט) כתב, דלכאורה המן נחשב מוקצה ונולד, דל"ד לגשמים היורדים בשבת, שזה טבע העולם, משא"כ במן שלא היו יודעים אם ירד מן, כדאיתא ביומא (עג). שהיו דואגים בכל יום שמא לא ירד מן למחר.

והנה נקטי' שגבינה שיש בה תולעים מותר לאוכלה אפי' בשבת, ולפי שאין הוייתם אלא מן השומן שבגבינה, ולא דרך פריה ורביה, לכן אין איסור בהריגת התולעים בפיו בשעת אכילתו. (ראה בש"ע יו"ד סי' פד סט"ז, ובשו"ת מהר"ם בן חביב א"ח סי' צה, ובתפא"י כלכלת שבת סי' כה, ובבית מנוחה דף רטז: ובסי' שלחן עצי שטים סי' ג דף נה: ובשו"ת אבני נזר סי' קפט אות א).

ויל"ע בתולעים שנולדו בגבינה ביו"ט, או בפירות באופן המותר לאכלן, אם יש לאסור משום נולד. ושמא כיון שקודם שפירשו לא חשיבי בריה, והוו בכלל פרי גמור ולכן מותר לאוכלם בשבת ויו"ט, ה"ה דלא חשיבי נולד. וראה גם בראשונים לגבי עגל שנולד ביו"ט אם שייך בו משום הכנה ונולד.

חאו"ח (ט"ל הרים מלאכת סותר) שהביאו דברי תשו' הגאונים והזכור לאברהם הנ"ל.

ומ"ש הפמ"ג בפתיחה כוללת בדיני מוקצה (אות כט), דמשמע מיניה דמטר היורד ביו"ט אסור לטלטלו משום נולד. [ומובא במנחת שבת שם]. ומקורו מהתוס' (ביצה ב. ד"ה הא) שכתבו, מים בעיבא מיבלע בליעי והוה נולד אפי' לר"ש. ע"ש. ולדבריו חלוק דין יו"ט משבת, דכיון דאסרינן דין נולד ביו"ט מש"ה חשיב לגשם ושלג שירדו ביו"ט כנולד. משא"כ לענין שבת. וע"ש בטל הרים (ס"א) שהעיר ע"ד הפמ"ג, שדברי התוס' הם לפי הס"ד של הגמ' בעירובין מו. אבל אליבא דמסקנת הגמ' שם, דגשם לא חשיב כנולד, נמצא שגם ביו"ט אין לזה דין נולד.

והכי נקטי' שאין על שלג נקי דין מוקצה, שהרי ראוי לשתותו. [וכ"כ בשש"כ (פט"ז סמ"ד). ודלא כמ"ש באג"מ (א"ח ח"ה סי' כב). וראה בשו"ת יהודה יעלה אסאד (ח"א א"ח סי' סא) לגבי מי מעיין הבאים ממכונת שאיבה, שאין מקום לאסור לא משום נולד ולא משום תחומין].

אך יש לדון במים הנוזלים מן המזגן ביו"ט, אם נחשבים נולד, או"ד דינם כעננים, שאין בהם דין נולד (עירובין מו.), וראה באורך בילקו"י יו"ד ה'ל' שעטנז (מהדו"ק עמ' קצ), ובשבת ב' (במילואים שבעמ' תרנו). ובחזו"ע שבת ג' (דיני נולד ס"ב).

והנה בחיי אדם (כלל סה סי' ג פן ח) כ' שמים הנוטפים מן האילנות בימי ניסן, אסור לשתותם בשבת, משום איסור נולד, ואפי' אם יש שם כלי עם מים מע"ש שנוטפים המים הללו לתוכו, הכל אסור כיון שהוא דשל"מ. ול"ד לענבים המתבקעים בשבת בגיגית יין דשרי משום ביטול (ש"ע סי' שכ ס"ב), דשאני הכא שהמים הנוטפים מן האילן היו ניכרים קודם שיפלו אל המים שבכלי. ובשלחן שלמה להגרש"א (עמ' קיג: אות כו) למד מזה למים הנוטפים מן המזגן דחשיבי נולד, שהמזגן עושה את המים, והוי נולד ומוקצה. וכן פסקו בשו"ת באר משה (ח"ו סי' מא), ובשו"ת שבט הקהתי (ח"א סי' קטז).

אם יש לאסור מים מותפלים בשבת וביו"ט

הים, והואיל והוא בתת חלץ גדול גם חימום של כ- 55 מאדה אותם, והמים יוצאים כאדים וכקטטור רטוב (דדמי לכאו' למיא בעיבא), אמנם עובר אח"כ מתקן להפרדת טיפות, שבוה יש לדון בזה כגז, וממילא יש לחוש לדין נולד גמור. ואח"כ מים אלו מתעבים ע"י גופי קירור שעוברים בו, ונכנסים במיכל.

הנה מצד נולד גמור יש לדון גם בשבת. וגם יל"ע אם יועיל בזה ביטול כשמתערב עם מים אחרים, וכן במקום ספק. או"ד הוי בכלל דשיל"מ. ושמא יש לצרף שי' הר"ן (נדרים כב.) דהטעם שאינו בטל, משום דדמי להיתר בהיתר שאינו בטל. והפנ"י (ביצה שם) הניח בצ"ע. והצל"ח כ' דמ"מ לענין ספק מודה הר"ן לטעם דעד שתאכלנו וכו'. [וע' בשו"ת רע"א (סי' קפט) בדברי השואל, ובתשובה שם. ובב"ח (א"ח ס"י תצו), ובפ"ת (סי' קב סק"א), ובשו"ת תורת חסד (סי' כ אות ג)].

דהנה בעירובין (מו.) מבואר שמי גשמים מותרים הן מצד תחומין והן מצד נולד, ולר"א שכל העולם שותה ממי אוקיינוס, מיירי בעבים שנתקשו מעי"ט, ומחמת ספק שמא הנך אזלי והנך אחריני נינהו, דאית להו סימנא בגויהו. ואב"א הוי ספק דבריהם, ולהקל. [וגם כאן י"ל שבכלל לא הגיעו אליו מי ההתפלה בשבת, ואין כאן ריעותא לחוש לזה. ולא דמי למצא כעת ביצה שנולדה]. ומסקינן בגמ', מיא בעבים מינד נייד, (ולכן לא קנו שביתה), השתא דאתית להכי אוקיינוס נמי לא קשי, דמיא באוקיינוס נייד, ותניא נהרות המושכין ומעינות הנובעות ה"ה כרגלי כל אדם. וכ' התוס' שם די"ל דנולד דכה"ג דדבר חדש שלא בא לעולם כל עיקר, מודה ר"ש, וכן באפר כירה שהוסק ביו"ט. וכ"כ בטור וב"י (א"ח ס"י תצח), וע' במג"א (סי' שי סק"ח, וסי' תצח סק"ח).

ולכאו' הדבר תלוי במח' הראשונים האם בדבר שהוא נולד גמור מועיל דעתו עליו, דלרמב"ן (שבת קא) מועיל, כל שודאי יבא (משא"כ מים בעבים וביצה שנולדה), וכ"מ ברשב"א וריטב"א שם. אמנם בתוס' (שבת י"ט:) משמע שבנולד גמור לא מועיל דעתיה עלויה. וע"ע בש"ע הגר"ז (ק"א

ויש לדון לגבי מקומות רבים שמגיעים אליהם בברזים מים מותפלים, ובעבר היה הדבר מצוי בספינות שמפליגות בים הרבה, כמו ספינות מלחמה, אך כיום מחמת מחסור במים משתמשים הרבה במים מותפלים ומשם המקור של רוב אספקת המים], והכל נעשה באופן אוטומטי ע"י מכונות ממוחשבות מכח שעון שבת, האם מותר לשתות את המים בשבת וביו"ט, או בשבת שאחר יו"ט, דלכאו' אם המים מגיעים לברזים שבבית תוך יום אחד, או מיום לחבירו, חשיב הכנה (שזה נאסר מדאו' ביו"ט שאחר השבת או להיפך) או נולד (שזה איסור דרבנן כעין מוקצה).

אמנם הנה בתוס' (ביצה ב: ד"ה והיה) מבואר, שאין הכנה בדבר שהיה בעולם ורק הוכשר כמו בישול, והתוס' דיברו גם על בישול של דבר שלא היה ראוי לאוכלו חי, כמו תפוח אדמה, וכן דגים דלא חזו לאומצא, וכפי סתימת כל הפוס' שעירובי תבשילין מועיל גם לבשל מיו"ט לשבת דבר שלא היה ראוי כלל כמות שהוא חי, ואין בזה איסור מטעם הכנה. ולכן גם מים מלוחים שהותפלו, אין זה נחשב דבר חדש, ואין שייך לאסור בזה לא מטעם נולד ולא מטעם הכנה.

אך יש לדון בזה מצד מעשה שבת, אם עושים בפעולות ההתפלה כמה חילולי שבת, אא"כ משתמשים רק במכשירים אוטומטיים. ויעשו הכל ע"פ הוראת חכמים מובהקים מבלי כל חילול שבת, ובמקומות שאי אפשר כלל ישתמשו בפועלים גויים, ויפרסמו שהכל נעשה על פי ההלכה, ולא יהיה ג"כ חשש של חילול ש"ש ח"ו. וכמו שצריך להיות לגבי חברת החשמל. ואנו תפלה להשי"ת שיתן לתועים רוח בינה ויחזרו בתשובה שלימה. אך לענין דיעבד האם ניתן להשתמש במים הללו. הנה בירחון הבאר (קובץ " שנת תשס"א עמ' מח) הובא מאמר מהג"ר לוי יצחק הלפרין זצ"ל לגבי מכונות התפלה שהיו אז בספינות מלחמה, ואופן הפעולה שלהם, שמסתחררים מים מהים (כשהם חמים בכ- 55 מעלות צלזיוס), לקרר את המנוע שמתחמם מהבעירה, ומים אלו מועברים כמחליף חום לדוד שניזון ממי

ב. וכן פירות העומדים לסחורה כגון אצל סוחר סיטונאי שדרכו למכור ארגזים שלמים או שקים שלמים המלאים פירות, ואין דרכו ליקח מהם לאכילה, נחשבים למוקצים, ואסור לקחת מהם ביום טוב, אף על פי שמותר לקחת מהם בשבת. אבל מותר לקחת פירות וביצים ושמן ויין מחנוני קמעונאי [חנות מכולת] ביום טוב, מבלי להזכיר סכום המקח. ומטפחות שבחנות, אם אינו מקפיד עליהן ללובשן לפעמים, מותר לטלטלם וללבשם אפילו ביום טוב. אמנם בגד העומד לחתיכה ולתפירה לא חשיב תורת כלי, ולא מהני מה שאינו מקפיד עליו. ומאכל שנתקלקל ביום טוב עצמו ואינו ראוי אלא למאכל בהמה, אסור לטלטלו. ובננות ואבוקדו קשים שנתרככו ביום טוב, ונעשו ראויים לאכילה רק ביום טוב, יש אומרים שאסור לאוכלם ביום טוב, ויש מתירים שדעתו עליהם. ותפוחי אדמה מותר לטלטלן ביום טוב גם בשעה האחרונה של יום טוב שכבר אסור לבשלם, ואי אפשר ליהנות מהם בו ביום, אף על פי כן אינם מוקצה. (ב)

ההפעלה החשמלית, י"ל שרוב הפעילות אינן להפעלת המתג, וקיל מפ"ר דלשעבר. ולענין מלאכת שבת שמא יש לצרף שי' הגר"א (סי' שיח) שנוטה כד' התוס' שההלכה כר"מ, וכ' במשנ"ב (שם סק"ז) שבמקום צורך יש לסמוך ע"ז שבשוגג מותר מיד. ואולי חלק מקציני הספינה נחשבים לשוגג (שחושבים שיש בזה צד פק"ג). ועוד יש להרחיב בכ"ז ואכמ"ל.

סי' שה) אם התוס' מיירי רק לר"י. ומ"ש לגבי חלב שנוצר בשבת בדדי הבהמה, ונתערב בקודם. ומשמע מדבריו שדבר שנוול בתערובות, בטל, ול"א בזה דשיל"מ.

ובירחון הבאר שם כתב עוד, דשמא במקום שאדם עושה מעשה בשביל הנוול, מודו התוס' שיועיל דעתו עליו. והעלה שם, שלגבי הנידון שע"י צריכת המים גורם להפעיל את המתג של

טלטול פירות העומדים לסחורה ביום טוב

שנסתפקו בבקוקים המיועדים למיחזור שהניח אותם בארגז בקבוקים, אם דינם ככלים המיועדים לסחורה. וגם בזה יש סברא לחלק.

והנה הרב בית דוד (סי' רפג) הקשה על המנהג הפשוט אצלם שלוקחים שמן וביצים ואגוזים ביו"ט מחנוני ישראל, ולמה לא חששו בהם משום מוקצה. ובס' פני משה (להגר"מ הכהן סי' תצה) הוסיף מד' הרמב"ם (יו"ט פ"ד הכ"ג) שמותר ליקח ביצים וכו' מהחנוני, והרי הם מוקצים וכו'. [וכ"ה בש"ע (סי' תקיז ס"א), שהולך אדם אצל חנוני ביו"ט כמו בשבת, ואומר לו תן לי עשר ביצים וחמשה רמונים וכיו"ב, ובלבד שלא יזכיר לו סכום מדה או סך מעות. וכ"כ בש"ע בהל' שבת (סי' שכג ס"ד)].

ותי' הגר"ח פלאגי בשו"ת חקקי לב (א"ח סי' יח), נ"ל לחלק בזה חילוק ברור בין חנוני לסוחר סיטונאי, שחנוני כיון שמוכר דבר הווה לכל נפש, כגון שמן וביצים וכיו"ב, מסתמא דעתו היא שאם

(ב) דאף שבשבת נקטי' כמ"ש מרן בש"ע (סי' שי ס"ב) שאין שום אוכל תלוש הראוי לאכילה מוקצה בשבת, ואפי' חיטים שזרעם בקרקע, ולא השרישו, וכן ביצים שתחת התרנגולת, וכן תמרים ושקדים ושאר מיני פירות שעומדים לסחורה, מותר לאכול מהם בשבת, ומותרים בטלטול. על כל אלו נאמר כאן שאסורים ביו"ט משום מוקצה.

[והנה לגבי שבת נקטי' שכמו כן ספרי קודש העומדים לסחורה, אפי' הוא מקפיד עליהם, שלא להשתמש בהם, מותר לטלטלם אפי' מחמה לצל, כיון שהם צורך לשבת, לעסוק בהם ולהתענג בהם, ואפי' שלא לצורך כלל. וצ"ע אם בספרים העומדים לסחורה יש להקל גם ביו"ט, או שדינם כפירות שאסורין. וזה ומצוי שיש ספרים בבתי כנסיות שמעמידים דוכנים למכירה, באופן שמקפידים שלא יקראו בהם כלל קודם הקנייה, האם נחשבים מוקצה ביו"ט. וקצת יש לחלק. ויש

ס"ד) בשם ה"ח"א, שחנונים שדרכם למכור מסחורתם תמיד, מותר ליטול מהם ביו"ט בין לעצמו בין לאחרים. וע"ע בשו"ת בשמים ראש (בכסא דהרסנא ס"ס א). ודו"ק. [חזו"ע יו"ט. ילקו"י מועדים עמ' תנז].

ובחזו"א (א"ח סי' מב אות טז) כתב, דמטפחות שבחנות, אם אינו מקפיד עליהן ללובשן לפעמים, מותר לטלטלם וללבשם אפי' ביו"ט. אמנם בגד העומד לחתיכה ולתפירה לא חשיב תורת כלי, ולא מהני מה שאינו מקפיד עליו, וכדין עצים, דאע"ג דחזו"ק למסמך בהו הדלת, חשיבי מוקצה (שבת קכד), ודלא כהמג"א (סי' ונט סק"ד). ועיי"ן.

דין מוקצה מחמת מיאוס ביום טוב

דהכא אסור, שאין עליו תורת כלין. וזה כלשון הטור שם, ושלא כדעת רבינו ירוחם דמאחר שאינו עושה מעשה כלי, אלא מעשה קורן בעלמא, לא התירו לטלטלו אלא לצורך גופו.

וקורה התקועה בבנין ונשברה ביו"ט, אין מבקעין ממנה עצים להסקה, ואפי' היתה רעועה מעיו"ט נחשבת מוקצה. [ביצה (לא), ש"ע (סי' תקא ס"ו), ולגבי קורה הרעועה מעיו"ט כתב המג"א (סק"א) דאפי' למאן דפסק כר"ש ביו"ט, מ"מ כאן אסור משום נולד דהיה שימושו לבנין ועכשיו שימושו להסקה].

ומאכל שנתקלקל ביו"ט עצמו ואינו ראוי אלא למאכל בהמה אסור לטלטלו. [ראה במג"א (סי' תצט סק"ט) לגבי בני מעיים שהסריחו ביו"ט, דהוי נולד, דאתמול היה עומד לאדם והיום עומד לכלבים. אמנם בא"ר (שם סק"ז) העיר מהרשב"א (עבה"ק שער ה סי' א) שהתיר לטלטל את המעיים ביו"ט, ומאידך שם (סי' ב אות יח) אסר בגרעינים מדין נולד. וע' בש"ע (סי' תקא ס"ו). ובמשנ"ב סק"ל) לגבי הסקה בקליפי אגוזים שאכלם ביו"ט. וע' במשנ"ב (סי' תצו סקנ"א) בשם ש"ע הגר"ז שבהמה שנטרפה ביו"ט הוי נולד, שמעיקרא היתה ראויה לאכילת אדם והשתא רק לאכילת כלב. ואפשר דבאוכל שהיה ראוי לאכילה והתקלקל חמיר טפי, וראה בס' הלכות המועדים דיני יו"ט (גרוסמן, עמ' רכח)].

ובננות ואבוקדו קשים שנתרככו ביו"ט, ונעשו ראויים לאכילה רק ביו"ט, י"א שאסור

יצטרך לביתו או ללקוחות שלו אינו מקצה אותם, וכיון שהוא דבר הרגיל והוה, סתמו כפירושו, משא"כ סוחר סיטונאי שמוכר לסחורה תמרים ושקדים וכיו"ב, שאין דעתו ליקח לביתו אפי' אם יצטרך ליקח וכ"ש לתת לאחרים, ודאי דאסחי לדעתיה מהם, ולכן הם מוקצים. וכן תי' בשלחן גבוה (סי' תצה סק"ט). עכת"ד. והיינו שסוחר סיטונאי מוכר ארגזים או שקים שלמים, ואין דעתו ליטול מהם אף אם יצטרך לעצמו או לאחרים, דודאי שהסחי דעתו מהם והם מוקצים ביו"ט. אבל החנוני כל סחורתו עומדת לאכילה ואינו מסיח דעתו ממנה, והוא מוכן לספק מסחורתו לכל הבא ליטול. וכיו"ב כתב המשנ"ב בביאה"ל (סי' תצה

ובביצה (כח): איתא, שפוד שצלו בו בשר, אסור לטלטלו, פי' משום דהוי מוקצה מחמת מיאוס (רש"י), והוכיחו מזה הראשונים דביו"ט קי"ל כר"י שמוקצה אסור. [והר"ן (ביצה טו): כתב דהתם הטעם משום דבטלה דעתו ולא משום מיאוס. וראבי"ה (ח"ג סי' תשסג) כתב, ד"ל שמוקצה מחמת מיאוס חמיר ממוקצה מחמת איסור]. וכתב הפר"ח שהפסק המחזור באלו הענינים, הוא פסק מרן הש"ע, ע"פ הרי"ף והרמב"ם ורוה"פ, ואף מוקצה מחמת מיאוס אסור ביו"ט, וברור הוא. ע"כ. וכן מפורש במלחמות (ביצה א): לאסור מוקצה מחמת מיאוס ביו"ט. [ואם ירא שמא ינזקו בו, מותר לטלטלו]. ועפ"ז כתב הרשב"א בעבוה"ק (בית מועד ש"ב סי' ח אות צח), שקערות שאכל בהם, וקדרה שבישל בה, אסור לטלטל ביו"ט מחמה לצל, שאף הן מוקצין מחמת מיאוס. אך לצורך גופן ולצורך מקומן מותר. וכן אם היו עמו בבית מותר לטלטל ולהוציאן לאיזה מקום שירצה, מפני שנעשו לו כגרף של רעי, וכן הדין לשפוד שצלו בו, ולקליפין ועצמות. וכ"כ הרשב"א בחי' (ביצה כח): וע"ע בתש' (סי' תרו).

מיהו בש"ע (סי' תקיח ס"ג) מבואר, שכ"ז בשלקח עץ שאינו מיוחד לשפוד וצלה בו בשר, שאסור לטלטלו אח"כ, כיון שאינו כלי. [וכתב המשנ"ב, משום דע"י הצלייה נעשה השפוד מאוס ומוקצה. ואף להמקילין במוקצה ביו"ט, דעת כמה אח'

ג. אתרוגים העומדים למכירה לצורך מצותם, ומקפידים עליהם, מוקצים הם, ואין לטלטלם בשבתות או ביום טוב של ראש השנה. [נבשבת של חוה"מ דסוכות אע"פ שאסור לטלטל הלולב, מותר לטלטל האתרוג שלו, מפני שהוא ראוי להריח בו, והיינו ע"י שיברך על פרי אחר שיש בו ריח, כיון שיש ספק אם מברכים על האתרוג בחג].^ג

לאוכלם ב"ט, ויש מתירים. [ראה בס' הלכות חג בחג (קארפ, עמ' קטז ס"ו)]. אבל בנטעי גבריאל (יו"ט ח"א עמ' תלח) התיר בזה, שדעתו עליהם. ויש שכתבו שאבוקדו קשה אפשר לרככו ע"י שעוטפו בנייר כסף ומחממו בתנור זמן מועט, ודמי לתפוא"א מבושל. אם יודע שאפשר לתקן באופן זה].

טלטול תפוח אדמה בשעה האחרונה של יו"ט

ה"ג גם כאן, כיון שאם היו"ט היה מתארך היו מותרים בטלטול, לכן לא חל עליהם שם מוקצה. (שש"כ פכ"א הע' יז). ע"כ. ויש להוסיף, שהרי מצד עצמו הוא ראוי לאכילה ע"י בישול, וגם הבישול מותר ביו"ט, ורק מסיבה חיצונית, דהיינו מדין הכנה הוא שאסור לבשלו כעת, מאחר שיהיה מוכן רק לאחר יו"ט ואין יו"ט מכין ליום חול. אבל אם כעת יזדמן צורך לבשלו באופן שאין בו איסור הכנה, הרי שראוי הוא גם עכשיו לבישול ואכילה. וכ"פ בס' חוט שני (הל' יו"ט פ"ט עמ' צג).

ומילתא אגב אורחא, לגבי טלטול תפוחי אדמה ביו"ט, כתב הגרשז"א, שגם בשעה האחרונה של יו"ט שכבר אסור לבשלם וא"א ליהנות מהם בו ביום, אעפ"כ אינם מוקצה, דאם נאמר שהם מוקצה, נתת דבריך לשיעורין בין מקומות שיכולים לבשל מהר ובין שאר מקומות, וגם הואיל ולא נזכר בשום מקום שדג תפל ותפוא"א בסוף היום מוקצה הם, לכן נראה שאינם מוקצה. וכעין דוגמא, דכמו שאין אומרים מוקצה מחמת יום שעבר, הואיל ומצד אותו היום הוא מותר,

מוקצה - באתרוגים העומדים למכירה, ומקפידים עליהם

ומקומו אסור (תוספת שבת שח, כב. דהו"ל מוקצה מחמת ח"כ, שבודאי מקפידים עליו שלא להשתמש בו כדי שלא יפסל, ודלא כהט"ז תרנח, ג שהתיר). וכ"כ המאמ"ר (תרנח, א) ותמה על הט"ז. וכ"כ בערה"ש (סק"ב). וכ"כ בבגדי ישע (סי' תרנח) מטעם שאין על הלולב תורת כלי. וכ"כ הבית מאיר (שם), ובח"א (סו, יג). וכ"כ הפמ"ג (מ"ז תרנח, ג) שלא התירו לצורך גופו ומקומו רק לדבר שהוא כלי. וכ"כ החמד משה. וכן עיקר. ומ"מ לטלטל את הלולב ומיניו בליל יו"ט א' של החג, להכינו לצאת בו י"ח ביום הראשון, ואין עליו בלילה תורת מוקצה. שאף שאינו זמן לולב, כיון שהוא ראוי למצותו למחרת היום, אין שום איסור לטלטלו בלילה. וכ"כ בדבר משה (אמריליו א"ח לז) מטעם שראוי הוא להתלמד בו נענועו. וזמן ממילא קא אתי, כההיא דזבחים (יב). לילה לא מחוסר זמן הוא, וליל שמיני נכנס לדין להתעשר. ולמדו מזה בירושלמי (שבת יט, ה) שמותר לסוך בשמן של תרומה תינוק בליל ח' שלו. [וכ"פ הרמב"ם (תרומות יא, ז), ואף שבהל' מחוסרי כפרה ג,

ג) שלמי יהודה (עמ' לג), אשרי האיש (מוקצה עמ' רכא). שש"כ (פ"כ סעיף כא). ועיין בהערה שם (אות סה). וכ"כ הגר"ח פלאגי בשו"ת חקקי לב (חאו"ח סי' יח). [ילקו"י ארבעת המינים סי' תרנג הערה ד' חזו"ע שבת ג].

ובשבת של חוה"מ דסוכות אע"פ שאסור לטלטל הלולב, מותר לטלטל האתרוג שלו, מפני שראוי להריח בו. (הרמ"א ר"ס תרנח. וע"ע בשבה"ל סי' שסח, ובפירוש רבינו מנוח פ"ז מהל' לולב הל' כה). ואע"פ שבש"ע (סי' תרנג) כתב שכיון שנחלקו הפוסקים אם מברכים עליו יש להמנע מלהריח בו, מ"מ אם יש פרי אחר שיש בו ריח, שאפשר לברך עליו, יכול לברך עליו, ואח"כ יריח באתרוג (ט"ז שם). וע"ע במג"א, ובבכורי יעקב (סי' תרנח סק"ג). ודלא כמ"ש בשש"כ (פרק כב הערה נה), להחמיר בזה.

ולשון הראשונים שאסור לטלטל הלולב בשבת "דהוי כאבן" (המ"מ לולב ז, כה. הר"ן כ: ב"י סי' תרנד מארח"ח), ומשמע שאפי' לצורך גופו

ד. אם חל יום טוב בשבת, כיון שהוא חמור בעיני כל אדם מפני קדושת השבת המצורפת עם היום טוב, אין להחמיר במוקצה יותר משאר שבתות. ואף על פי שיש חולקים ואוסרים, נראה שהעיקר בזה כדברי המתירים. (ד)

(תצה, ה) כתב שמשום חסרון הזמן לא מקצי דעתיה מניה. ובמנחת שלמה (א, י) הוכיח כן מעירוב תבשילין שרשאי לאכלו (ביצה יז:), אע"פ שבביה"ש הוא מייחד לו מקום ומקפיד מאד שלא לאכול אותו כדי שיוכל מחר על ידו לאפות ולבשל. ונדלא כמ"ש במשנה שכיר (ס"ח) וביד המלך לנדא (שבת כה, י). ומ"ש הט"ז (תרסה, א) שקודם שנטלו לצאת בו יש בו איסור מוקצה, ודייק כן מהג"א (ביצה ד, ג), כבר השיג ע"ז המאמר שהוא ט"ס בהג"א. וכן תמה הפמ"ג ועוד, כ"ה באו"ז.

(ד) מוכח דלילה מחוסר זמן, יש לחלק בין הנושאים. וע' בפמ"ג (מש"ז יח, א) מש"ז סק"א) שכתב גן לגבי הטלת צצית בלילה].

וכן מוכח מכל האח' שדנו במי שנטל הלולב קודם עמוה"ש ונשאר בידו אם יצא י"ח, וע"ע באו"ז (ס"י סט) דאע"פ שאין הלולב ניטל בלילה, מ"מ כשקדש היום כבר התחיל יום שהוא ראוי לנטילתו. ובמחצה"ש (ס"ס תרנא) כתב לענין איזמל המילה שצריך למול בו התינוק בשבת, שאף בלילה אין עליו תורת מוקצה. וכן בחמד משה

אם הלולב מוקצה בי"ט אחר שיצא בו

בדעתו היה להחזירו למקומו, ובביה"ש היה עומד לכך. וכיו"ב כתב בא"א בוטשאטש (ס"ס תרנא) שאם יתכן שאולי יצטרך ליתנו לאחר לצאת בו, אינו מוקצה כלל. ומבואר להדיא שאם היה דעתו שאם יבא אליו אדם אחר, ויבקש ממנו ליטול הלולב לצאת בו י"ח, מותר לטלטלו לצורך האיש האחר לצאת בו י"ח, שכל שראוי לצאת בו, לא נאסר בטלטול כלל. וכ"כ במשנה"ל (ח"ח ס"י רמה) שהירושלמי מיירי בזמנם שהיה לכולם לולב ולא היה בנמצא שאחד יברך על של חבירו, משא"כ בזמנינו. והגר"א (א"ח ס"י תרנח) גרס בתוספתא ובירושלמי ביו"ט "שחל בשבת", שאל"כ הרי תורת כלי עליו, הדס להריח בו, וכן כולם. והסתמך עליו במשיב דבר (א"ח ס"י לה) שביו"ט שחל בחול מותר לטלטל הלולב כל היום כולו. וכ"כ בת' דבר משה (א"ח ס"י לה) שאין שום איסור בטלטול הלולב ביו"ט, כיון שראוי לאדם אחר לברך עליו. גם בשו"ת כנה"ג (א"ח מז) כתב שביו"ט שהוא ניטל לא הוי מוקצה אפי' אחר גמר מצותו, וכמו שאמרו מנהג אנשי ירושלים וכו', ואם הלולב מוקצה היאך נוגע בו אחר שיצא בו. ע"כ.

ואם הלולב מוקצה ביו"ט אחר שיצא בו, הנה בתוספתא (סוכה ספ"ב): ר' יוסי או' כיון שיצא בו י"ח אסור לטלטלו (ביו"ט). והרשב"א (ח"ד ס"י עג) כתב, דמן הדין היה שלא יטלטל הלולב עוד אפי' ביו"ט, לאחר מצותו ולאחר שהניחו ע"ג קרקע, כדאי' בירושלמי (סוכה ג, יא) הניחו על הקרקע אסור לטלטלו. אלא שמשום הידור מצוה שלא יכמוש, התיירו חזרתו למים בשבת ולהוסיף ביו"ט. ע"כ. ובדרכ"מ (ס"י תרנב) העיר, דהא אין מוקצה לחצי שבת (ביצה כז, ד), וזה היה ראוי בביה"ש. [וע"ע בשבה"ל ס"י שסת. ודו"ק]. ובחסדי דוד על התוספתא תי', דשאני הכא לאחר מצותו שכבר יצא י"ח, ונדחה ליום שני. ועש"ע שהרמב"ם והראשונים לא פסקו ההיא דר' יוסי, ואפשר דס"ל דרבנן פליגי עליה. וע' בשלחנו של אברהם (ס"י תרנא) במוקצה לחצי שבת, אם בעינן דהדר איחזו. ומ"מ היינו דוקא אם הניחו על דעת להצניעו, והסיח דעתו ממנו. ולא אם דעתו עליו לפנותו או ליתנו לאחר לצאת בו. וכיו"ב כתב בבכור"י (ר"ס תרנב) שאם דעתו היה להחזירו למקום שעמד שם כל היום, אין בו משום מוקצה, שהרי

יו"ט שחל בשבת אין להחמיר במוקצה יותר משאר שבתות

(יט). אמרו, ותיפוק ליה דהו"ל יום שנהרג גדליה בין אחיקם, (ול"ל לעשותו יו"ט משום דבטילת אדרכתא

(ד) ז"ל מרן אאמו"ר זיע"א בירחון קול סיני [ובתוספת ממ"ש בחזו"ע יו"ט]: הנה בר"ה

ובישועות יעקב (א"ח סי' תיה סק"ב) הביא ראיה מההיא דר"ה (יט.) ותענית (יז:) דמוכח דאף שנודמנו דאורייתא ודרבנן יחד, עשו חיזוק לדבריהם. ע"ש. והחת"ס בתשובה (האור"ח ס"ס טו) הביא הראיה הנ"ל מתענית (יז:) דש"מ שעשו חיזוק לדבריהם אף היכא דאתרמי דאורייתא ודרבנן בהדי הדדי. ועיין בשו"ת שבט סופר (א"ח ר"ס מג). ובציץ אליעזר חלק יד (דף קכו ע"א).

גם בשו"ת באר יצחק (האור"ח סי' כג), כתב לתרץ דמהכא מוכח שאף היכא דאתרמי דאורייתא בהדי דרבנן צריך חיזוק לדבריהם. אבל בספר תרועת מלך (על מסכת ר"ה, סי' נג) כתב לדחות דברי הבאר יצחק הנ"ל.

והרבנים בעלי מפרשי הים בתשובה שבסוף ספר ים התלמוד (דף ע"ד:) הביאו ספק הישועות יעקב הנ"ל, ותשובת החת"ס הנ"ל אליהם, ודחו הראיה כדברי הגבורות ארי מסברא דנפשייהו. והביאו ראיה לדבריהם מהתוס' (יבמות לו:), דהא דקתני גבי מעוברת חבירו, שיכול הוא להפרישה ולהחזירה לאחר זמן, וא"צ להוציאה בגט, התם מיירי בקינא לה ונסתרה, דלא חיישינן שיבא עליה כיון דאסירא ליה מדאו', ומוכח דבכה"ג לא עשו חז"ל חיזוק לדבריהם, מאחר שבודאי לא יפרצו להקל בזה משום איסור תורה שבדבר. ואמרי' נמי התם, עד כאן לא קאמר ר"מ (יוציא ולא יחזיר עולמית), אלא במעוברת חבירו דרבנן, שעשו חכמים חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, אבל הכא (גבי הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת), דהוי מדאורייתא, מפרש פרשי מינה, והתם הוי אשת אח ומעוברת חבירו ביחד, ואע"פ כן לא עשו חיזוק לדבריהם, משום דפגע באשת אח דאו'. וכן העיר בזה בשו"ת באר יצחק (א"ח סי' כג) מההיא דיבמות (לו:). אולם שמא י"ל עפ"ד התוס' (שם) דמילתא דלא שכיחא היא שאדם ישא מעוברת חבירו. ע"ש. וא"כ מהאי טעמא לא גזרו על איסור מעוברת חבירו כשיש עמו איסור אשת אח דאו'. ועיין בשו"ת שבט סופר (האור"ח סי' מג), שהרה"ג השואל העיר על חקירת הישועות יעקב (הנ"ל), מהתוס' ביבמות (דף לו:) דמוכח שכיון דאיכא דאורייתא אע"פ שיש עמו גם איסור דרבנן, לא עשו חיזוק לדבריהם. והרה"מ הביא מהגמ'

הא קריה רחמנא מועדים טובים), אמר רב לא נצרכה אלא לאסור יום שלפניו, דאילו משום גדליה דברי קבלה הוא, ודברי קבלה כד"ת דמי שאינן צריכין חיזוק, אבל כאן מדברי סופרים הוא ודברי סופרים צריכין חיזוק. וכיו"ב אמרי' בתענית (יז:). אלמא דהיכא דאתרמי דרבנן ודאורייתא בבת אחת אפ"ה צריך חיזוק משום מילתא דרבנן, דלא פלוג רבנן בתקנתא דידהו.

ולכאן ה"נ בנ"ד גבי שבת ויו"ט בדין מוקצה הדבר צריך חיזוק משום יו"ט. וכ"כ בשו"ת שאילת שמואל (במערכת ד' אות כג בד"ה מסוגיא זו) בקונט' כלילות שמואל.

וכ"כ הפני יהושע (ר"ה יט.), וז"ל: וא"ת סוף סוף משום יו"ט דמגילת תענית א"צ חיזוק שהרי בלא"ה לא יתענו בג' בתשרי משום צום גדליה דהוי דברי קבלה, י"ל דאפ"ה לא פלוג רבנן בכולהו מגילת תענית שאסורים לפנייהם. כן נראה לי ע"כ.

וכן מבואר גם בשאג"א (סי' קא), דש"מ מהאי סוגיא, דאע"ג דתלתא בתשרי הוי מדברי קבלה, וא"צ חיזוק לאסור לפניו ולאחריו, מ"מ מפני הנס של מגילת תענית שנעשה בו, עשאוהו יו"ט כדי לאסור יום שלפניו, ולא אמרי' כיון דבלא"ה יום שלשה בתשרי אסור בתענית מדברי קבלה, וא"צ חיזוק, דדברי קבלה כד"ת, שא"צ חיזוק, אף משום לתא דיו"ט של מגילת תענית שחל בו ביום, א"צ חיזוק לאסור יום שלפניו, אלא ש"מ דיום שיש עליו ב' שמות של יו"ט, האחד צריך חיזוק, והאחד א"צ חיזוק, אסור לפניו ולאחריו משום היו"ט שצריך חיזוק, כאילו משום לתא דידיה בלחוד הוי יו"ט, ואין עמו יו"ט אחר שא"צ חיזוק. ע"כ.

אלא שבספרו גבורות ארי (תענית יז:) כתב, לכאורה כיון דבדאו' לחוד א"צ חיזוק, כ"ש אם נתוסף עמו מילתא דרבנן שא"צ חיזוק, אלא שאני התם שגזרו בו יו"ט דרבנן כדי שיהיה זכר לדורות לנס הזה שנעשה בו ביום, ע"י שגזרו איסור לפניו. וכ"כ עוד בפ"ק דתענית (יב.).

ובישועות יעקב (אה"ע סי' טו סק"ד) נסתפק בעיקר כלל זה, אם נודמנו דרבנן ודאורייתא יחד אם עשו בכל זאת חיזוק לדבריהם או לא.

תענית (יז): דמוכח להיפך. וכתב לפלפל בזה. ועיין בשו"ת כתב סופר (ח"א"ח סי' מא), דפשיטא ליה שכל שיש איסור חמור (שאינו חשוד לעבור עליו), עם איסור קל, לא יחשדוהו שעושה האיסור החמור.

והגאון שואל ומשיב תנינא (ח"ג סי' יד. ובסי' סא), וכן בשו"מ רביעאה (ח"ב סי' פ), נשאל מהרה"ג ר' שמואל חיים גאבעל בנ"ד, והשואל הביא ראיה מר"ה (יט), וכתב לו, שיפה כתב בזה. והביא ראיה מהגמ' דשבת (ל): ששלח שלמה לשאול לחכמים, אבא מת ומוטל בחמה, והכלבים רעבים, מה אעשה, והרי התוס' חגיגה (יז). הביאו מהירושלמי שדוד מת ביו"ט של עצרת, וכתבו, דשמא הש"ס שלנו חולק על הירושלמי, ואם איתא, דבשבת ויו"ט אין לנהוג איסור מוקצה, משום חומרא דשבת, מה נסתפק שלמה. ובע"כ שבודאי חלוקים הם, שהרי הזכירו דין מוקצה באותו יום. עכת"ד.

ובמחכ"ת אין מזה ראיה כלל. כי מהא דטלטול המת לא מוכח מידי, דההוא מוקצה נוהג גם בשבת כמו ביו"ט, כמו שפסק מרן להדיא בש"ע (סי' שיא ס"א). ובתשובתם בחיתוך הנבלה לפני הכלבים, י"ל דמיירי בנבלה שנתנבלה מער"ש, דלכר"ע היא מן המוכן.

ובתשובת רב פעלים (ח"א אור"ח סי' ל) השיג על השואל ומשיב איך לא נזכר ממ"ש בעצמו לדחות ראיה זו, בתשובה שבספר ים התלמוד הנ"ל. ושם דן בזה, במה שהחמירו חכמים במוקצה ביו"ט יותר משבת, ולכן בהמה העומדת לחליבה ותרנגולת לביצתה וכיו"ב, אסור לשחוט אותם ביו"ט מבלי שיכין אותם לשחיטה מערב יו"ט. וכן עצמות וקליפים הראויים למאכל בהמה, שמותר בשבת לטלטלם, אסור לטלטלם ביו"ט משום מוקצה. וכן פירות העומדים לסחורה אצל סוחר סיטונאי, שמותרים בשבת, אסורים ביו"ט. איך הדין ביו"ט שחל בשבת, אם יש להקל במוקצה מכיון שהיו"ט חל בשבת דחמירא, או דילמא בכל יו"ט החמירו במוקצה ואפי' חל בשבת.

והנה בימי חרפי הבאתי ראיה מדברי המהרש"א (כתובות ד. בתד"ה ובועל), שהקשה דלקמן אמרי' דהא דישרן בין האנשים וכו' משום דאבילות

קילא ליה לעבור, והא אית ביה נמי משום דם בתולים דלא קילא ליה, וא"כ תהא ישנה עמו כדאמרי' התם דמשום נדות לא קילא ליה לעבור. וי"ל דמיירי במוכת עץ. א"נ באלמנה שנישאת לבחור וכו'. וכ"כ הש"ך (סי' שמב סק"ז) בשם הב"ח, דהא דבעינן שהוא ישן בין האנשים, והיא בין הנשים, שאסורים בייחוד, מיירי בבעולה, אבל בכתולה מותר להם להתיחד, דנהי דאבילות קילא, מ"מ כיון שבעל אסורה לו משום דם בתולים, דחמירא ליה. ומוכח דפשיטא להו דלא עשו חיזוק לדבריהם בכיו"ב.

ועיין בב"י (יו"ד סי' פז) על מ"ש הטור, בשר בהמה טמאה בחלב טהורה, או להיפך, אסור באכילה מדרבנן משום בב"ח, והקשה הב"י, שאם מין אחד טמא, ואסור באכילה מה"ת, למה להו לרבנן לגזור עליו. והב"ח כתב דנפ"מ דאמרי' בה חתיכה נעשית נבלה, לפי מאי דס"ל לרבינו אפרים (בתוס' חולין צ"ג), דלא אמרי' חתיכה נעשית נבלה אלא באיסור בב"ח. ועיין בט"ז (סי' פז סק"ב) מ"ש לדחות תירוצו. ועיין בספר עורה שחור (מע"ר אות יט). ובשו"ת חלקת יואב בקונ' קבא דקשייתא (סי' סד) שג"כ דן בזה, והעיר מהגמ' (ר"ה יט.) ומדברי הרא"ש (כתובות ד.) והש"ך (יו"ד סי' שמב סק"ז).

והנה בשו"ת זית רענן (ח"ב אור"ח סי' ז) נסתפק בנ"ד, בדין מוקצה ביו"ט שחל בשבת, והביא ראיה להחמיר מהירושלמי (שבת פ"ג ה"א). והעיר מהרא"ש (כתובות ד.) והש"ך (יו"ד סי' שמב סק"ב). והוכיח עוד מהירושלמי (פ"ג דשבת טו"א) שאסרו בכל גוונא. אולם בשו"ת מטעמי יצחק (סי' כה) כתב לדחות דבריו. והעלה להקל. וע"ע בזה בשו"ת ציץ הקודש (ח"ב סי' יא) שהביא מתענית (יז): ודחה ע"פ דברי הגבורות ארי שם.

ועיין בשו"ת בית יצחק שמלקיס (אה"ע ח"א סי' נג אות ו) שפלפל בדין זה, ופסק להחמיר. ומה שהביא ראיה מסוכה (מב.) מכדי טלטול הוא לדחי שבת, ומשני גזרה שמא יעביירו ד' אמות ברה"ר. וקשה דמאי פריך טלטול הוא ת"ל דהא בשבת קי"ל דליכא מוקצה, א"ו שאסור מפני שחל ביו"ט ואסור משום מוקצה. ע"ש. לא קשיא מידי, דטלטול לולב שאין עליו תורת כלי גם בשבת אסור לכר"ע והרי הוא כאבן, וכמ"ש הב"י (סי'

השנה מותר וכו'. ע"ש. ולפ"ז כ"ש בנ"ד דשרי. וצ"ע.

ואמנם בשו"ת האלף לך שלמה (או"ח סי' שלב) נשאל בנ"ד והעלה להחמיר. וכן בשו"ת בית שלמה (אה"ע סי' כז) הביא להקשות מהתוס' (יבמות לו:), הנ"ל, וכן הקשה מההיא דכתובות (ד:). וסיים, שמה שחילקו (בביצה ב:) בדין מוקצה, בין שבת ליו"ט, משום דיו"ט קיל ואתי לזלזולי ביה, בודאי אף אם יו"ט חל בשבת, אסור מוקצה משום איסור יו"ט, ולא אמרי' שיש להקל מפני השבת דחמיר. וכ"כ באור שמח (שבת ב, ט), שבפירות העומדים לסחורה, אע"פ שבשבת מותרים דקי"ל כר"ש במוקצה, מ"מ ביו"ט אסורים, לדעת רבינו, ובשבת שחל בו יו"ט אסורים, ואע"ג דשבת חמיר להו לאינשי, מ"מ לא פלוג רבנן. ומ"מ נראה שאין דבריהם מוכרחים, והעיקר להקל בזה. וכבר הבאנו ראייה מפשטות דברי המהרש"א והב"ח והש"ך (יו"ד סי' שמב סק"ז), דס"ל להקל בכה"ג. וכן העלה בשו"ת מטעמי יצחק (סי' כה) הנ"ל. וכ"פ להקל בשו"ת פרי השדה (ח"ג סי' קנב אות ב), וכן בשו"ת רב פעלים (ח"א סי' ל) הסתמך גם ע"ד מפרשי הים להקל. וכ"פ בבא"ח (במדבר אות יא). וכ"כ בכה"ח (סי' תצה ס"ק לו).

ונראה שהעיקר להקל, משום שיש כאן ס"ס, שמא הלכה ככה"ג ורש"י ור"ת ור"י ורוה"פ, שדין מוקצה ביו"ט הוא כמו בשבת, דנקטי' כר"ש להקל. ואת"ל כהר"ף והרמב"ם וסיעתם שמחמירים ביו"ט, שמא כשחל יו"ט בשבת אף הם יודו להקל, משום דשבת חמירא. ולכן יש להקל אפי' במוקצה דגולד. וילקו"י מועדים עמ' תנו. יבי"א י' בהערות לרב פעלים. הליכ"ע ח"ב פ' במדבר אות ח].

מוקצה ביום הכפורים - לא החמירו בו כיום טוב

אבל ביו"ט משום דאתי לזלזולי ביה לא ראו להשוותו לשבת. והחמירו בו בענין מוקצה. וכן מבואר במלחמות (ריש ביצה).

וכ"ה לטעם שכתב רבינו חננאל (ביצה ב:), שיו"ט קל בעיני בנ"א, דהא אופין ומבשלין בו ועושין בו כל צרכי או"ג, ואי שרית להו מוקצה אתו לזלזולי ביה לפיכך החמיר וסתם לן לחומרא.

חרג) בשם ארחות חיים. וכ"כ הרמ"א בהגה (סי' תרנח ס"ב) בשם הראשונים.

וכן העיר בספר מנחת הגרשוני (דף כז). והעלה להתיר בנ"ד. והביא ממ"ש בתוס' (יבמות לו:), שכתבו, והא דתני בסוטה (כד). גבי מעוברת חבירו ומינקת חבירו יכול הוא להפרישה, ולהחזירה לאחר זמן, י"ל דהתם מיירי שקינא לה ונסתרה דלא חיישינן שמא יבא עליה, כיון דאסירא ליה מדאורייתא, ומש"ה א"צ להוציאה בגט. ע"כ. והעיר ע"ז החלקת יואב בקבא דקשייטא (סי' סד), שלפ"ז מוכח שאם חל יו"ט בשבת, יהיה מוקצה ונולד מותר בו, כיון דלא שייך לומר יו"ט דקיל ואתו לזלזולי ביה. ותמוה מהגמ' (ר"ה יט). דמוכח דאי מתרמי דאורייתא ודרבנן ביחד צריך חיזוק וכו'. ע"ש. ולפי האמור לעיל לא קשיא מידי, דהתם משום זכרון לנס אסרינן יום שלפניו. ושם העיר עוד מדברי הש"ך יו"ד (סי' שמב סק"ז) הנ"ל. ובס' עצי אלמוגים (הלכות שניות לעריות דף רמג). כתב בהא דקי"ל בשניות (יבמות פה:), שאין להן כתובה, שדברי סופרים צריכים חיזוק, משא"כ חייבי לאוין, וכתב, שאם היא שנייה וגם מחייבי לאוין לטעם זה אין לה כתובה משום שצריך חיזוק גם בכה"ג, וראיה מתענית (י:), וכו'. עכת"ד. ולפ"ד הגבורות ארי אין מכאן ראייה. ובהגהות חשק שלמה (ר"ה יט). העיר מהגמ' שם על דברי העצי אלמוגים בהלכות שניות לעריות הנ"ל.

ועיין בשלחן גבוה (סי' תמ ס"ק יא) שכתב, שאע"פ שאסור לישראל לאכול עם גוי שאוכל חמץ בפסח, משום דלא בדילי מיניה וחיישינן שמא יאכל ממנו, מ"מ אם הוא נזהר מפת עכו"ם בכל

ה. מותר לטלטל מוקצה ביום טוב לצורך אוכל נפש, ולכן אם הניחו אבנים או ארנק של כסף על פירות, מותר לטלטלן ולהוציא המוקצה כדי ליקח הפירות מתחתיהם. וכן מותר לגרוף גחלים ואפר מהתנור כדי לאפות בו, אף שהוא גם מכבה הגחלים, שכשם שמותר להבעיר לצורך אוכל נפש כן מותר לכבות לצורך אוכל נפש, באופן שאי אפשר לאפות אחרת לאפות. [ומכל מקום להנמיך את הגז גם מותר בשביל שלא ישרף התבשיל, שזה ככיבוי בגחלת של מתכת, ויש ג' שבותים, מה שאין כן בפחמים (יבי"א א א"ח, לא) וראה להלן סימן תקח, א, מש"כ בזה, שאף בפחמים יש מקום להתיר לטפטף מעט מים להנמיך את האש, אפי' לדעת מרן, ע"ש]. והרי זה דומה למניח בשר על גבי גחלים לצלותו ביום טוב שמותר, אף שבעת שמניח הבשר על גבי הגחלים הם נכבות מעט. ה.)

לטלטלו בשבת אסור לטלטלו ביוהכ"פ, מוכח שדינו כשבת. ומשום דיוהכ"פ חמיר לאינשי טפי משום שהוא יום סליחה ומחילה, וכמ"ש התוס' (חולין קא:). וכ"פ המהרש"ם בארחות חיים (סי' תריא סק"ד), ושכ"כ הר"ן (סוף ביצה) בשם הרז"ה.

גם האור שמח (שביחת עשור פ"א ה"ב) כתב שמדברי הרמב"ם מבואר שלא החמירו ביוהכ"פ באיסור מוקצה יותר משבת. ושו"ר במאו"י (ביצה ב:) שכתב שמלשון הרמב"ם (שביחת עשור פ"א ה"א), ומרן הש"ע (סי' תריא ס"ב) שכתבו, שכל שאסור

מותר לטלטל מוקצה לצורך אוכל נפש

(עירובין סי' תפח), וא"ת הא דתנן (בביצה לא:) בית שהוא מלא פירות שנפחת, נוטל ממקום הפחת. ובגמ', והא קא סתר אהלא, הב"ע באוירא דליבני (סדור של אבנים בלא טיט. רש"י), מ"מ היאך שרי לפותחו, והלא מטלטל עפר ואבנים שהן מוקצות, ואומר ריב"א שטלטול מוקצה שהוא לצורך אוכל נפש מותר לטלטל ביו"ט, כדי לקחת הפירות. וכן מנהגינו שמטלטלים האפר שבתנור לצורך או"נ. וכתב ע"ז מרן הב"י, ויש לתמוה שא"כ למה לא התירו לשחוט עוף לכתחלה, והא אפשר לכסות הדם באפר שהוסק ביו"ט. וצ"ע. עכ"ל. ולכא' משמע דלא ס"ל כהמרדכי, אולם י"ל שאע"פ שתמה ע"ז, ס"ל שהדין דין אמת, וכן דרך הפוסקים כמבואר במהרי"ק (שרש פז), ובשו"ת באר שבע (סי' עב), ובשו"ת חוט השני (סי' ז). וכ"כ הגר"ח פלאגי בשו"ת חקות החיים (סי' נא) שאף שהפוסקים הקשו איזו קושיא לא משום זה נאמר דפליג עליה. ועיין בשו"ת יבי"א (ח"ב א"ח סי' ח אות י) כמה דוגמאות לזה, שכן דרך הפוסקים שאע"פ שעומדים בקושיא על דברי איזה פוסק מ"מ להלכה פוסקים כמותו.

ודלא כמ"ש בילקוט הגרשוני (ס"ס תקט), דה"ט דמרן שהשמיט דברי המרדכי מהש"ע, לפי

ה) התוס' (ביצה ח.) כתבו, וא"ת ואנו היאך מסלקים אפר הכירה מן התנור ביו"ט לאפות פשטידא, אע"פ שהאפר אינו ראוי לצלות בו ביצה, ואומר רבינו יצחק שאין איסור לטלטל מוקצה ביו"ט לצורך אוכל נפש ושמתח יו"ט. ושלכן מסלקין אפר כירה ביו"ט לאפות הפשטידא אע"פ שאין ראוי לצלות בו ביצה. ובתוס' (ביצה כה:) כתבו, דהכא בתנור חדש שעדיין נשאר בו אבנים ועפר, ואע"ג דהווי מוקצה מותר לגרוף אותו, ומכאן אומר ריב"א שטלטול מוקצה מותר ביו"ט משום או"נ. וע"ע שם (לא ס"ב).

וב"פ מרן בש"ע (סי' תקז ס"ד) וז"ל: תנור שנפל לתוכו טיח הטיט, ויש בטיח כדי לחרך הפת או הצלי אם יגע בהם, כיון שהוא מתחרך מותר לגורפו דחשיב טלטול לצורך או"נ, ובתנורים שלנו שא"א לאפות בהם בלא גריפה מותר לגרוף הגחלים והאפר שבתוכם ואע"פ שהוא מכבה הגחלים מותר, שכשם שמותר להבעיר לצורך אוכל נפש כך מותר לכבות לצורך או"נ, וה"ז כמניח בשר ע"ג גחלים. וכן נהגו. עכ"ל. וכ"כ הרמ"א בהגה (ס"ס תקט), ומהריק"ש שם, שמותר לטלטל מוקצה לצורך אוכל נפש. וכ"כ עוד הרמ"א (סי' תקיח).

ואע"פ שמרן הב"י (ס"ס תקיח) הביא מ"ש המרדכי

מתוך אוכל (סי' תקי ס"ב), והרי בנטילת הפסולת מתוך האוכל הו"ל מטלטל מוקצה, ומרן עצמו אוסר מוקצה. (אפי' פסולת שראויה למאכל בהמה). וכן הביא ראייה זו בהג"ר רעק"א (ביצה פ"א אות ה) ממתני' שם. והביא דבריו בילקוט הגרשוני שם. [אך הרש"ש שם דחה זאת]. ואף אנו נאמר שכ"ד מרן. וקושית מרן הב"י י"ל שמכיון שאפי' עבר ושחט אסור לכסות במוקצה לד' הרמב"ם, שיש כח ביד חז"ל לעקור ד"ת של כיסוי הדם בשוא"ת, ואין הכיסוי מעכב האכילה, לכן אין ראוי לשחוט להפקיע מצות כיסוי הדם. אלא שמרן (סי' תצה סט"ו) כתב, ואם שחט מותר לכסות וכו'. (ועיין בכף החיים שם אות קיט). ועי"ל לפי מ"ש הרא"ש (בפ"ג דבכורות ס"ס ה) דלפני שחיטה תלישת הנוצות הוי כמכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותן מאתמול דלא שרי, משא"כ לאחר שחיטה. ע"ש. ה"נ חשיב טלטול מוקצה לצורך מכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותן מערב יו"ט.

טלטול תיבה עם מעות לצורך הוצאת מפתח ארגז אוכלין

החיי אדם נכונים. וכבר מצינו בכמה מקומות דאף שנקט מנינא אמרי' תנא ושייר, וכמ"ש התוס' (כתובות נא: ובב"ק צה:). ועיין בשו"ת קרן לדוד (ס"ס קיב), ובשו"ת תבואות שמש (א"ח סי' כז), ובשו"ת הר צבי (א"ח ח"ב סי' י). ובשו"ת דבר יהושע (יו"ד סי' סט אות ו). [ילקו"י מועדים עמ' תנט. חזו"ע יו"ט]. והגרשו"א בס' שלחן שלמה (יו"ט ח"א עמ' א) כתב, שפשוט שגזירת אין עולין באילן ביו"ט לא הותרה משום או"נ, כגון להוריד ככר לחם מן העץ. ע"כ. וע' בפמ"ג (מש"ז תרכח, ג) שכתב, דלפי מה שהתיר הרמ"א (סי' תקיד ס"א) כיבוי לצורך או"נ, כגון שנשרף ביתו ואין לו מקום אחר לאכול, י"ל דה"ה שאם אין לו סוכה אחרת לאכול, עולה לסוכה שע"ג אילן או ע"ג בהמה, דרחמנא שרי אוכל נפש ביו"ט. ע"כ. וראה גם בס' קובץ על הרמב"ם (סוכה פ"ד ה"ו).

מלאכה דרבנן בשינוי לצורך או"נ: ובתשו' שבות יעקב (ח"ב סי' כו) כתב, שיש להתיר ביו"ט לרשום הבשר בסכין יום השחיטה, שהוא צורך או"נ, ואין דרך כתיבה בכך. ע"ש. וצ"ל דהיינו ברושם בסכין דוקא, אבל בחותם ע"י דיו יש

שתמה עליו בב"י, ומש"ה השמיטו ולא הביאו בש"ע. אלא שאנו (האשכנזים), אין לנו אלא דברי הרמ"א שהביא להלכה דברי המרדכי. ע"כ. וליתא, דמוכח ממ"ש בש"ע (סי' תקו ס"ד) הנ"ל, שגם מרן ס"ל שטלטול מוקצה מותר לצורך או"נ.

וכ"כ הפמ"ג (פתיחה כוללת להל' יו"ט ח"ב פ"א אות יד), שבודאי שטלטול מוקצה לצורך אוכל נפש מותר ביו"ט, ומעשים בכל יום שאנו מסלקים האפר שבתנור שהוסק ביו"ט כדי לאפות בו לחם. ואפי' טלטול כדרכו מותר כדמוכח בתוס' (ביצה לא:). וכ"כ במשנ"ב (סי' תקו ס"ק כא), ובכה"ח (שם ס"ק לה), שטעמו של מרן הוא כמ"ש הרמ"א לקמן (ס"ס תקט), שמותר לטלטל מוקצה לצורך או"נ. [ולעצם קושית הב"י, תירץ הדרישה (סק"ג) תירוץ נכון. וע"ע במג"א (ס"ס תקט)].

ודע, שיש עוד ראייה שמרן מתיר מוקצה מדינא לצורך או"נ, ממה שהתיר לברור פסולת

והנה במשנ"ב (סי' תקיח ס"ק כד) כתב בשם הח"א (כלל קא סי' ה), שלפי מ"ש הרמ"א שמותר לטלטל מוקצה לצורך או"נ, אם הניח מפתח של ארגז האוכלים בתיבה המיוחדת למעות, ומונח בו מעות, מותר להוציא התיבה כדי ליטול משם המפתח, וגם מותר להחזירה אח"כ אם חושש לגניבה, שהתירו סופן משום תחלתן. ע"כ.

ולכאן יש לדקדק שבגמ' (ביצה יא:) איתא, אמר עולא שלשה דברים התירו סופן משום תחלתן, ואלו הן וכו'. וכתב בשו"ת חות יאיר (סי' קטו) דכל הנהו דחשיב שהתירו סופן משום תחלתן, צרכי רבים נינהו, ולכן התירו, ואפשר דליחיד לא שרי. ע"כ. ולפ"ז נראה שאין דברי החיי אדם מוסכמים להלכה. וגם ראבי"ה (סי' קצ) כתב, דעולא שלשה דברים קאמר, ולא ארבעה וכו'.

אולם האו"ז (ח"ב סי' שלח) כתב, הא דאמר עולא ג' דברים התירו סופן משום תחלתן, לא תימא הני תלת ותו לא, אלא הני תלתא אצטריכו ליה דלא תימא בהו טעמא אחרינא, וכדפריש הש"ס התם. ע"כ. (וע"ע בתוס' ר"ה כג:), ולפ"ז דברי

ו. ראוי להחמיר שלא לטלטל ביום טוב צנצנת שיש בה דגי נוי וזהב, או צפורי דרוו ותוכים שבכלוב, מאחר שעומדים לנוי ולא לאכילה. ובדגים טהורים צריך להתנות עליהם מבעוד יום, שרוצה לאוכלם, הא לאו הכי אסור. [וראה להלן סימן תצז סעיף ד פרטי הדין].⁽¹⁾

לאסור. וכ"כ בשו"ת יהודה יעלה אסאד (סי' קסט).
ע"ש. ובכה"ח (סי' תק ס"ק לו) כ' דברי השבות יעקב כחולק ע"ד מהרי"ל והאחרונים. ואינו מוכרח. וכבר האריכו בהאי מילתא זוגא דרבנן מאר"ץ הטובה, בשו"ת עולת איש (סי' ט) והעלו להתיר משום דהוי צורך אר"נ, וגם אין איסור מה"ת שהכותב על בשרו היינו על העור, משא"כ על

הבשר ממש שאז פטור, ובמקום שמחת יו"ט לא גזרו וכמ"ש כהאי גונא התוס' בביצה (ח.ג). והובא ביבי"א (ח"א א"ח סי' ל).
ומה שכתבנו גבי ארנק, ראה בילקו"י שבת כרך ב' במילואים שבסוף הספר (עמ' תר) דדבר שרק משמש למוקצה, והוא עצמו אינו מוקצה, כיצד דינו. [ונראה למעשה להקל בזה. ואכמ"ל].

דין מוקצה המונח ע"ג אוכל בשבת וביום טוב

ומוקצה המונח ע"ג אוכל, והאוכל בסיס לו, נראה דאף למ"ד דבשבת גם אוכל נהפך לבסיס, ואין לטלטל את המוקצה, אף אם רצונו לאכול את האוכל, דהרי האוכל נהפך למוקצה. (ע"י שש"כ פכ"א הערה ז. ופ"כ סע' עח ובהערה רנה), מ"מ אפשר דלענין יו"ט אינו כן, דהרי רוב הראשונים סוברים לענין כלי שמלאכתו לאיסור דלא הופך לבסיס את הכלי שעליו מונח, (ע"ש בסע' מח ובהערות שם), כיון שמותר בטלטול לצורך גופו ומקומו, וא"כ ה"נ גם כאן, כיון שיכול תמיד להסיר בידים את המוקצה כדי להגיע לאוכל (בלי האיסור של בסיס), לכן נ"ל דלא נעשה בסיס, ולא דמי להאמור (בשש"כ פכ"א הערה ז), דהתם כל זמן שהפסולת מרובה חשיב גם האוכל כמוקצה, משא"כ הכא שפיר אמרי' דלא נעשה בסיס כלל, אך אפשר דיש לחלק. (שש"כ פכ"א הע' טו).

לדבר האסור. וכ"כ המאורות (שבת קנג. ג) דלעולם אין אוכלים נעשים בסיס לדבר האסור. ואבן שע"פ חבית, הכלי נעשה בסיס, אבל לא האוכל שבתוכו. וכ"כ המאירי שם. וכ"כ באהל מועד (נ:.) שאין אוכלים נעשים בסיס, הילכך פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים תוחבן כבוש והן ננערים מאליהם.

גם במרכבת המשנה (פכ"ה ה"טו) כתב, דלא שייך בסיס רק בכלי, שהוא עשוי לקבל חפצים, ולכן בטל הוא לגבי החפץ, משא"כ בפגה פוגלא וחררה. וכ"כ הארו"ש (שם). וכך הוא פשט דברי הרמ"א (שיא, ה) שאין באוכלין משום בסיס לדבר האסור. כמ"ש כמה אח', ודלא כהמג"א (שהובא במשנ"ב סקכ"ט) שפירש דבריו בע"א. ואע"פ שבשש"כ (עמ' רסג) פסק להחמיר בזה, למעשה המיקל בזה במקום צורך יכול לסמוך על דברי כל הראשונים והאח' הנ"ל. וכמ"ש בחזו"ע שבת ג'.

אמנם הנה באר"ח (שבת שנו) ובכל בו (לב:.) כתבו בשם ההשלמה, שאין אוכל נעשה בסיס

ראוי להחמיר שלא לטלטל ביו"ט צנצנת עם דגי נוי, וכלוב עם תוכים

ולגבי טלטול דגי נוי וכדו', הנה בהלק"ט (ח"א סי' מה) התיר לטלטל עוף לצורך תינוק שיחזק בו בשבת, שנחשב כלי, שכל שעושים בו איזה דבר ומיוחד לכך כלי מקרי. אך הגר"ז (סי' שח סע"ח) כתב שאפי' עוף שראוי לשחק בו תינוק הבוכה אסור לטלטלו. ע"ש. וע"ע בברכ"י (סי' שח

(1) הנה לדעת מרן (שפסק להחמיר במוקצה ביו"ט כר' יהודה), בהמה העומדת לחלבה, ותרגולת העומדת לגדל ביצים, ושור העומד לחרישה, אסור לשוחטן ביו"ט עד שיכין אותן מערב יו"ט, כמבואר בשבת (י"ט:.) כן כתבו הגר"ז (סי' תצה סי"ג) ובמשנ"ב (ס"ק טו), ובכה"ח (אות לב).

השלחן (בבב"ש סי' קכא אות ד) כתב, שהמגדלים דגים קטנים בתוך כלי זכוכית עם מים לנוי ולתכשיט, מסתברא שמותר לטלטל הכלי זכוכית עם הדגים שבתוכו, שכיון שעשויים לנוי ולקישוט הבית הו"ל דבר שמלאכתו להיתר. ע"כ. ובשו"ת יבי"א ח"ה (חאר"ח סי' כו סק"ג) העיר על דבריו, שאין זה עיקר לדינא, וכנראה שנעלם מעיניו הבדולח מחלוקת המהר"ח או"ז עם הרא"ש בדין עופות המצפצפים בקול נאה אם מותר לטלטלן, ולדעת הרא"ש שהלכה כמותו שסובר לאסור, ה"ה והוא הטעם לנ"ד, ובדגים הללו יש לחוש יותר פן יוציאום מן המים, ויתחייבו משום נטילת נשמה.

וכתב ביבי"א שם, שגם ביו"ט יש להחמיר בטלטולם כיון שעומדים לנוי ולא לאכילה, ומחוסרים הכנה, ולכן צריך להתנות עליהם מבעו"י שרוצה לאכלם. הלא"ה אסור ופשוט דה"ה לתוכי שמונח בכלוב שאסור לטלטלו בשבת ויו"ט כדין עופות המצפצפים הנ"ל. ומ"מ נראה שאם החמה זורחת עליהם, ויש בזה צער בעלי חיים, ולפעמים קיים חשש ג"כ שימותו, יש לסמוך על סברת המהר"ח או"ז בשעה"ד כזאת ולהתיר לטלטלם לצל.

ובעצם הדבר בענין גידול ציפורים בכלוב, או להחזיק תוכי בתוך כלוב בבית, שיש בו תכונה לשורר, ראה בילקו"י שבת כרך ב' עמוד שפ. וע' בספר נגיד ומצוה שכתב, שאין טוב לגדל בבית תורים ובני יונה, והביאו בכה"ח (סי' קט"ז ס"ק קי"ז), אך כל היכא דהוי לצורכו של האדם שמתענג בזה, לא חיישינן לצער בעלי חיים, כמתבאר בשו"ת נו"ב (מהר"ת יו"ד סי' י) באחד שהשי"ת זיכהו בנחלה רחבה ויש לו כפרים ויערות, וביערות תרמוש כל חיתו יער, אם מותר לו לירות בקנה שריפה לצוד ציד, או שיש לחוש משום צער בעלי חיים, או משום כל תשחית, וכתב, והנה עד כה דיברנו מצד הדין, אך אמנם מאד אני תמה על גוף הדבר, הן לא מצינו איש ציד רק בנמרוד ובעשו, ואין זה דרכי בני אברהם יצחק ויעקב. ועיין בע"ז (יח): דרש רבי שמעון בן פזי, אשרי האיש אשר לא הלך לטרטיאות ולקרסאות של עכו"ם, ובדרך חטאים לא עמד

סק"ד) בשם מהר"ם בן חביב, שאסור לטלטל בהמה חיה ועוף אפי' לצורך גופו ומקומו, דבמידי דלא חשיב כלי לא שרינן בהכי. ע"ש. וגם בשו"ת חק"ל (חאר"ח סי' נט) העלה להחמיר בזה, וכתב לדחות דברי הלק"ט הנ"ל, דבעלי חיים שאינם ראויים למלאכה לא חשיבי כלי, וכדמוכח בב"י (הר"מ סי' קצה). ועוד שאם אמרו לגבי קנין דהוי כלי, אין ראייה מזה לענין מוקצה שיחשב כלי.

ובשו"ת מהר"ח או"ז (ס"ס פא) כתב שנראה להתיר עופות המצפצפים בקול נאה בכלובן, דליכא למיחש דילמא שמיט גדפייהו, כיון שבני אדם נהנים בקולם לאו מוקצים נינהו, מידי דהוה אסליקוסתא שהיא למראה, וקול ומראה כי הדדי נינהו לענין מעילה. והרא"ש בתשובה שם (סי' פב) השיבו, וז"ל: ועל העופות לא מלאני לבי להתיר, שאין ללמוד היתר שימוש בעלי חיים מהיתר כלים, שאף כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו מותר, אבל צרורות שבחצר אפי' צריך להם צורך גדול אסור לטלטל, משום שאין תורת כלי עליהם, ה"נ בעלי חיים, ויש לאסור יותר בבע"ח, כי אין משתמשין בבע"ח, ולא פלוג רבנן בבע"ח. ע"כ.

ונראה שהעיקר בזה לדינא כד' הרא"ש, שאוסר גם בעופות המצפצפים. וכ"ש שמסתבר טעמיה דהרא"ש בנ"ד, שיש להחמיר במוקצה של בע"ח דחמיר משאר מוקצה, כמ"ש תוס' (ביצה ב. ד"ה דילמא).

[ומ"ש בפחד יצחק (ערך בהמה), שכלבים קטנים שהנשים משתעשעות בהן אסור לטלטלן בשבת, אם לא שנאמר שכיון שהם מיוחדים להשתעשע בהם ולהתחמם בהם בימות החורף דלא הוו מוקצה. וכן נראה מד' הר"ש שהובא במרדכי (ס"פ כירה), ומ"מ המרדכי שם דחה דבריו, והכי מסתברא, דלו יהא אלא כמשתמש בבע"ח שאסור. עכ"ד. ויש לדחות ראיית הפחד יצחק מהמרדכי, דשאני הני דקיימי להכי כמ"ש בכתובות (סו): דמיטללא בגורייתא קטנייתא. ועיין בפרש"י שם].

ומעתה ה"ה שיש לאסור לטלטל דגי זהב שבתוך צנצנת זכוכית מלאה מים, דה"נ הו"ל מוקצה דבע"ח שאסור לכו"ע. ואע"פ שבס' קצות

זה שלא עמד בקניגין. ופירש רש"י, וזהו צידת חיה ע"י כלבים דזה אסור. ובספר תרומת יד (בסוף הקונטרס קסת יהונתן) כתב, ופוק חזי לומר תבלה ותתחדש, שכתב המהרי"ו בפסקיו (תורה"ד ס"ק), והביאו הרמ"א (או"ח ס"ס רג) שאין לומר כן על הנעשה מעורות בהמה, משום ורחמיו על כל מעשיו. ואף שהרמ"א כתב עליו שהוא טעם חלוש, היינו מצד שאינו חיוב שבשבילו ימיתו בהמה, וכמה עורות יש שכבר מוכן, וכמה מתים מאליהם, ויכולים להשתמש בעורותיהם, ועכ"ז סיים הרמ"א, שרבים מקפידים ע"ז, וא"כ איך ימית איש ישראלי בידיים בעלי חיים, בלי שום צורך רק לגמור חמדת זמנו להתעסק בצידה. ואי משום שדוברים וזאבים ושאר חיות הטורפים מועדים להזיק, זה אינו, שהרי אינם רגילים לבוא ליישוב ולהזיק, וממילא אין כאן מצוה, ואין כאן רק לרדוף אחר תאות לבו וכו', ולכן יש בדבר זה מדה מגונה, דהיינו אכזריות, וגם איסורא וסכנתא, וגם הזכרת עונותיו, כמו העומד תחת קיר נטוי וכדו', ולכן השומע לי ישכון בטח השקט ושאנן בביתו, ולא יאבד זמנו בדברים כאלה. ע"כ.

והעיקר להקל להחזיק בבית ציפור או תוכי בכלוב, כיון שהוא לשעשוע וליופי, והכל נברא בשביל האדם. אלא שיש לשים לב, שכבר אמרו חז"ל (ברכות עט.) שלוש מדות יש בישראל, ביישנים, רחמנים, גומלי חסדים. ונודע שאיסור צער בעלי חיים הוא מה"ת, ולכן ציורת התורה לפרוק משא מעל הבהמה, ובגמ' (ב"מ פה.) אמרו במעשה של רבינו הקדוש שיש לרחם אף על שרצים טמאים, שנא' ורחמיו על כל מעשיו, שכל המרחם על בריותיו של הקב"ה מרחמים עליו מן השמים, וניצול מיסורים, ובשו"ת נו"ב תנינא יו"ד (סי' י"ג) כתב לאסור לצוד חיות לשם שעשוע וטיוול. ועיין בילקו"י שם, ובתחלת ילקו"י איסור והיתר כרך א', דאסור לחזות במלחמת שוורים, והמשלם דמי כניסה חבר הוא לאיש משחית, ומסייע ידי עוברי עבירה.

ומ"מ בודאי שיש להזהר ולמעט בצערם של הבע"ח הללו אשר ברשותו, ודיינו לסמוך על הנו"ב שמתיר גידולם של בע"ח לנוי בתוך כלוב צר וסגור, והם אינם יכולים לשוטט ברחובות

פתוחים ובדרור כדרכם. אולם צער צדדי שאינו קשור להנאה מהם, בודאי אסור.

צא ולמד ממ"ש בתשו' מהר"ח או"ז (ס"ס פא), וז"ל: הודיעוני רבותי, כי אע"פ שבעלי חיים מוקצים נינהו, מ"מ נ"ל להתיר עופות המצפצים בקול נאה, בכלובן, דליכא למיחש דילמא שמיט גדפייהו, כיון שבני אדם נהנים בקולם לאו מוקצים נינהו, וכו'. ע"כ. ולא העיר כלום מדין צער בעלי חיים, וכל נידונו היה משום טלטול מוקצה. ועיין להרא"ש בתשו' (שם ס"פ), שהעיר על המהר"ח או"ז הנ"ל, אך גם הוא לא העיר מצד צער בעלי חיים. ועיין בשו"ת יבי"א ח"ה או"ח (סי' כ"ו), ובודאי שאין להתיר לצער אותם בידיים ולהתעלל בהם, אלא יש לדאוג לכל מחסורם. ועיין בילקו"י איסור והיתר כרך א' (ריש דיני שחיטה).

והמגדל תוכי בתוך ביתו, וביו"ט ראה שהתוכי זב דם ויכול למות מכך, ובכדי לעצור את הדימום יש צורך לתלוש ממנו מספר נוצות, ואז הדימום נעצר, כיצד יעשה. ע' בספר ילקו"י שבת כרך ב' (עמ' שפ"א) ובספר חזו"ע שבת כרך ג' (עמ' קכ"א) אם מותר להוציא דגים מתוך האקווריום בשבת, כדי שלא לגרום שגם הדגים האחרים ימותו, וכן אם השמש זורחת בתוקף על בעלי חיים, ויש להם צער אם מותר לטלטלם משם. הן אמת שהמג"א (סי' ש"ה ס"ק י"א) כתב שאע"פ שבשביל בהמה שנפלה לאמת המים בשבת, ואינו יכול לפרנסה במקומה מביא כרים וכסתות ונותן תחתיה, משום צער בע"ח, ואע"פ שהוא מבטל כלי מהיכנו, ולדעת הרמב"ם אסור להעלותה בידיים משום מוקצה, אולם בפסקי רבינו ישעיה הא' כתב וה"ה אם היו המים עמוקים הרבה, שא"א לה בכרים ובכסתות, טורח ומעלה אותו דאתי צער בע"ח דאורייתא, ודחי איסור מוקצה מדרבנן, וכ"כ הרי"א. וכ"ד הרמב"ן, גם הב"ח הביא דברי שלטי הגבורים שאם א"א בכרים ובכסתות מותר להעלותה בידיים. ע"ש.

ואף שבספר שאלת יעב"ץ (סי' ק"י) כתב שנראה שאין איסור צער בע"ח אלא בב"ח דבני מלאכה הם, כעין פריקה וטעינה בבהמה הנושאת משא, אולם בספר חסידים (ס"ס מ"ד) מבואר שגם המצער חתולים הוא חוטא משום צער בע"ח

ז. מותר לטלטל ביום טוב סולם של שובך, ולהעבירו משובך לשובך, אפילו ברשות הרבים. אבל סולם של עלייה, אסור בטלטול. אמנם סולם שמשמשים בו בבית מותר לטלטלו ביום טוב מזוית לזוית להוריד חפצים להשתמש בהם, או ספרי קודש ללמוד בהם. ז)

אסור לתלוש שהוא איסור דאורייתא, ואם אפשר לומר לגוי שיאמר לגוי חבירו לעשות עדיף יותר או שיעשוהו ב' גויים ביחד.

דאורייתא, וע"ש עוד בזה. על כן בנידון הנ"ל יש להתיר לומר לגוי לעשות זאת שיתלוש הנוצות, וכמו שפסק בש"ע (סי' של"ב ס"ד), אבל ע"י ישראל

סולם שמשמשים בו בבית - לטלטלו ביו"ט להוריד חפצים

מדאורייתא לצורך או"נ, ומתוך זה יש להתיר בנין ביו"ט. ות"י דאיה"נ, ומדרבנן אסור משום עובדין דחול. הילכך ב"ש דס"ל דלא אמרי' מתוך, בנין אסור מה"ת, מש"ה חיישי שמא יאמרו עושה מלאכה מה"ת, אבל ב"ה ס"ל להתיר משום דליכא איסור אלא מדרבנן. ובשו"ת קרן לדוד (סי' סג) הק' ע"ז, דלכו"ע איכא איסור ממרח הטיט, תולדה דממחק, ובה לא שייך מתוך דאין ממחק באוכלים. וכן בחי' חת"ס לביצה הנד"מ, ושהרבה אחרונים טעו בזה. וע"ע בחי' חת"ס (שבת צה.). ועדיין יש ליישב דמצינו דהותר ממחק וממרח לצורך או"נ, דבביצה (לא): אמרי' דמר שרקין ל"י לתנורא, וכ' הר"ן, דאע"ג דאיכא משום ממרח כשטח אותו בתנור, ה"ט דמותר משום דצורך אוכל נפש הוא, והרי הוא כהבערה גופא, משום שבטיחה זו מסתמא משתמר החום, וע"ע בדברי הרשב"א בחי' והרא"ש בפסקיו שם. א"כ שפיר אמרי' ביה נמי מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש אשתרי שלא לצורך, דהא התוס' ס"ל נמי דאכל המלאכות אמרי' מתוך, דהא מקשו בבונה הכי, וה"נ לענין ממרח. איברא דל"ישנא בתרא מחלוקת ברשות היחיד אבל ברה"ר לכו"ע אסור, ופריך, לימא רב דאמר כל מקום שאסרו חכמים משום מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור, כב"ש, ודוחק לתרץ תנאי הוא, מוכח דאף בדרבנן אסור בחדרי חדרים, לפ"ד התוס' (שבת צה.). הנ"ל דהוי מדרבנן, וזה היפך מד' התוס' (כתובות ס.). צ"ע. [מאור ישראל ביצה שם].

ז) הנה מבואר בביצה (ט.) דב"ש אוסרים, דסברי להטיח גגו הוא צריך, וב"ה מתירים, דסברי שובכו מוכיח עליו. והתוס' (ביצה ט:), הקשו, דהא אמרי' (בעירובין עז:), שמטלטלים את הסולם, ואילו בכל הסוגיא בביצה (ט:): משמע שאסור לטלטל סולם של עליה, שמא יאמרו להטיח גגו הוא צריך, וכל מקום שאסרו חכמים משום מראה"ע אפי' בחדרי חדרים אסור. ות"י ר"ת, דבעירובין מיירי בסולם קטן, כגון סולמות של בית, ובסוגיא דביצה מיירי בסולם גדול. והר"א מבורגול פירש דבעירובין מיירי בשבת וכו'. וביש"ש (פ"ק דביצה סי' כו) דייק מת"י הר"א מבורגול דלא ס"ל כתי' ר"ת, וכן מוכח מדברי הרא"ש (ס"ס יד). אלא גם סולם של בית אסור. אלא שסיים, שהמיקל כתי' ראשון בסולם של בית לא הפסיד.

וי"ש לצרף עוד סניף להקל, לפי מ"ש המרדכי (ביצה סי' תרנה), דאעיקרא איכא פלוגתא אי קי"ל כרב דאמר כל מקום שאסרו חכמים משום מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור. וכ"כ המג"א (סי' תקיח סק"ז). וכ"כ הגר"ז (סע' ט). ועיקר. [ילקו"י מועדים. חזו"ע יו"ט עמ' לז].

ובמח' ב"ש וב"ה הנ"ל, ע' בצל"ח שהסביר יותר המחלוקת לשיטתם לקמן (יב.), דב"ש לא סברי מתוך, אבל ב"ה ס"ל דאמרי' מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך. ובתוס' (שבת צה.) כ', דאמאי לא אמרי' מתוך בבונה ביו"ט, דהא המגבן חייב משום בונה, וביו"ט אשתרי

סימן תצו - דין יום טוב שני של גלויות

א. בחוץ לארץ נוהגים על פי תקנת חכמים לעשות שני ימים טובים של גלויות. ואף על פי שבזמן הזה שאנו עושים יום טוב על פי החשבון ולא על פי הראיה, והכל בקיאים בקביעות החודש, מכל מקום תיקנו חז"ל שגם עתה עליהם להמשיך במנהג אבותיהם לעשות שני ימים טובים של גלויות, גזרה שמא תגזור מלכות הרשעה על ישראל שלא יעסקו בתורה וישתכח סוד העיבור, ויעשו את החודש החסר, מלא, ואת המלא חסר, ויבואו לאכול בטעות חמץ בפסח. ולכן יום טוב השני נשאר בחומרנו הראשונה, וכל מה שאסור ביום טוב הראשון אסור בשני, והמזלזל בו אפילו באיסור שבות, או שיצא חוץ לתחום, היו חכמים נותנים אותו בנידוי, או מכים אותו מכת מרדות. (א)

מקור הדין של יו"ט שני של גלויות, ולנהוג כן גם בזמנינו זה

והפוסקים נגד אותן סוחרים שרצו לבטל יו"ט שני, בטענת הפסד ממון מרובה. שתקנת יו"ט שני היא תקנה קבועה ואין כח ביד בית דין אחר לבטל תקנתם. ואם חכמינו ז"ל ביטלו מצוה חמורה מה"ת של תפילין בשביל יו"ט שני, ותיקנו ברכות בתפלה ובקידוש, איך אנו נתיר את תקנתם משום כסף.

גם החת"ס (או"ח סי' קמה) כתב, כי בעוה"ר רבו פריצי עמינו והעמידו חזון שקר ושוחקים על יו"ט שני, כי מנהג בעלמא הוא, ולא אבו ללכת בעקבות חכמי ישראל, בנפשם דיברו ולא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו. ע"ש. ונכדו בעל התעוררות תשובה כתב בחריפות נגד מי ש"תמה" ע"ד חז"ל שביטלו מצות תפילין בשביל יו"ט שני. ובספר משך חכמה (פר' בא החדש הזה לכם) כתב, שבזמן העתיד במהרה בימינו יהיה בי"ד

הגדול שבירושלים, ויקדשו את החודש שוב בראייה, ואם לא תתראה הלבנה ביום שלשים, אע"פ שעל פי חשבון יהיה ראוי לקבוע בו, בכל זאת יהיה מעובר ויהיו צריכים לעשות בגולה שני ימים, ולכן גזרו גם עכשיו יו"ט שני. ודוגמא לזה מה שעשה ריב"ז (מנחות סח.) לאור יום הנץ גזירה שמא יבנה ביהמ"ק. ושוב לא שייך הטענה שאנו בקיאים בקביעות הירח לבטל יו"ט שני. ע"ש.

והנה רבים מתארים את רבי יוחנן בתואר רבן יוחנן, ונודע כי כל מי שהיה תנא ונשיא נקרא בתואר רבן, כגון ר"ג, רשב"ג, [מלבד רבינו הקדוש שלא רצה בתואר זה]. והאמוראים באר"י נקראו רבי. והאמוראים שבבבל

(א) בביצה (ד:), שלחו חכמי אר"י, לבני הגולה אשר בחו"ל, הזהרו במנהג אבותיכם בידיכם, שמא תגזור המלכות גזרה, ותבואו לקלקול המועדות. [שמא תגזור מלכות הרשעה שלא יתעסקו בתורה וישתכח סוד העיבור מכס, וכשתעשו יום אחד, תבואו לידי אכילת חמץ בפסח, כשתעשו החודש המלא, חסר, והחסר מלא. רש"י].

והנה לפני כמה דורות קמו מן הסוחרים והתגרים במנטובה אשר באיטליה, ורצו לבטל יו"ט שני של גלויות, ולעשותו חול, בטענה דאנן בקיאנין בקיבועא דירחא, ואינו בזמנינו אלא מנהג, והפסדו מרובה עד מאד. אולם כל גדולי הדור הוא ניצבו כמו נד כנגדם, ומהם, הגאון בעל שער אשר (תאו"ח סי' ח), שכתב לדחות את דבריהם, והכה על קדקדם, וכארי ישאג על מזמתם, כי מי הוא זה ואיזהו אשר ימלאנו לבו, לבטל מעלינו קדושת יו"ט שני, אחר אשר קדשוהו אבותינו ואבות אבותינו הקדושים, דור אחר דור, למעלה מאלף שנים, וחלילה לפרוץ גדר של הראשונים, ושעל רבני מנטובה חובה מוטלת לשמור משמרת הקודש ולהעמיד משפטי התורה על תלם, וכמו שהזהירו רבותינו, הזהרו במנהג אבותיכם בידיכם. עכ"ד.

והגאון רבי יוסף מסלוצק, מגדולי תלמידיו של הגר"ח ומוואלז'ין (בקונטרס כבוד יו"ט שני הנדפס בסוף ספרו שו"ת רבנו יוסף מסלוצק) וכן הגאון בעל יד הלוי (סי' צט), יצאו בכלי זיין מדברי הש"ס

שמתעסקים בו ע"י ישראל. אבל בכל דבר אחר אין בו שום שינוי מהראשון. וכ"ה בשו"ת רב שרירא גאון (סי' סד).

[ואם אל סודו תדרוש, יש סיוע מדברי המקובלים למה שפסקנו בזה, כי מה שמתקנים בארץ ישראל בעשיית יו"ט אחד, ע"י שקדושת אר"י מסייעת, בחו"ל צריכים שני ימים. כמ"ש בס' אמנות חכמים (פכ"ט). ובדברי מרן החיד"א בס' פתח עינים (כתובות קי'), וברוח חיים פלאגי (סי' תצו), וברב פעלים (ח"א קנ"ג סוד ישרים סי' ו'). וכ"כ בש"ע הגר"ז (מה"ס סי' א ס"ח), והובא בשו"ת בית אב"י (ח"ה ס"ס נח), שקדושה עליונה שורה בחו"ל ביו"ט שני של גלויות, ולכן גם בני ארץ ישראל הבאים לחוץ לארץ חייבים בקדושת יו"ט שני ש"ג. ע"ש. ויש לזה סמוכים ממה שאמרו בתד"א רבה (פ"ל), כשהייתי על אדמתי הייתי עושה את המועדים יו"ט אחד, והוא כתיקונו, עכשיו שגליתי לחו"ל אני עושה אותם שני ימים ואין אחד מהם כתיקונו. ע"ש. וכיו"ב בירושלמי (ספ"ג דעירובין), בני אמי ניחרו בי וכו', מי גרם לי להיות נוטרה את הכרמים ולשמור שני ימים טובים של גלויות בחו"ל, על שכרמי שלי לא נטרתי, שלא שימרת יום אחד באר"י, סבורה הייתי שאני מקבלת שכר על שני ימים טובים, ואיני מקבלת אלא על אחד]. ואיתא בש"ע (יו"ד רסו, ז), שאדם שלא מל מעולם לא ימול בשבת, שמא יקלקל ונמצא מחלל שבת. וכתב בחי' מהר"י אייבשיץ (על הרמב"ם סי' פ"ב ה"ד) דה"ה ביי"ט, אך ביי"ט שני של גלויות יש להתיר ושכן הורה הלכה למעשה, ע"ש. [פ"ת יו"ד שם].

קיום המצוות ביו"ט שני הם רק מדרבנן, מחשש בל תוסיף

הראשון לגמרי, או דילמא קיל טפי בענין זה. ובס' פרי צדיק (במדבר מאמר לחג השבועות אות כד) הביא ממדרש (שה"ש רבה א, מב) עה"פ (יחזקאל כ, כה) וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים, דקאי על יו"ט שני של גלויות, סבורה הייתי שאקבל שכר על שניהם ואיני מקבלת שכר אלא על אחד. ע"כ. [והובא לעיל בסמוך מירושלמי]. ואעפ"כ אנו עושים את יום השני בשמחה באכילה ושתייה כמו ביו"ט ראשון, ואף שאין מקבלין שכר על כך.

נקראו בתואר רב, ובא סימן רב"ן, ר"ת רב נשיא, רבי ר"ת רב בארץ ישראל, רב ר"ת רב בבבל].

גם השד"ח (מער' יו"ט סי' ב אות ח) כתב, שגם גאוני אר"י רבנן קשישאי בשומעם את אשר יזמו לעשות סוחרי מנטובה הנ"ל, הרעישו את העולם עליהם על אשר ביקשו לשלוח יד ולבטל קדושת יו"ט שני של גלויות, וכתבו לאסור איסור בכל תוקף, והעלו בפסק דינם שאין כח ביד שום ביי"ד שבעולם להתיר קדושת יו"ט שני שהיא תקנת חכמים, עד כי יבא שילה וכו'. והביא עוד בשם ספר פדה את אברהם פלאגי, שהמלבי"ם הפיץ והדיח דברי התגרים האלה שרצו לבטל קדושת יו"ט שני, והשיב מלחמה שעה כנגדם וכו'. ושכן העלה בשו"ת יד אלעזר (סי' קלא). וע"ע בנחל אשכול על ספר האשכול (ח"ב עמ' כד ועמ' כה), ובשו"ת זכר יהוסף (סי' כ אות ב).

וכיום אין מי שיעיז להרהר אחר דברי רבותינו הקדושים, כי כל העדה כולם קדושים. אולם בני אר"י אשר מעולם לא עשו ב' ימים טובים אלא יום אחד, ממשיכים לעשות יו"ט אחד כמנהגם הראשון. נמצא שיו"ט שני של גלויות הוא מתקנת חכמים. ולכן הקילו בו לחולה שאב"ס או למת. (ראה ברמב"ם יו"ט פ"א הלכה כב-כג, והל' קידוש החודש פ"ה). וכ"ה בתשובות הגאונים (שע"ת סי' שיד) בשם רב שרירא גאון, שאסור לעשות מוגמר ביום התשיעי של חג הסוכות, שנקרא שמחת תורה, לפי שכל יו"ט שני של גלויות הוא כיו"ט הראשון לכל דבר, ואין בו שום קולא יותר מהראשון, חוץ מלענין חולה שאב"ס, או מי שמת ביו"ט שני

והנה יש ליתן לב לדעת שקיום המצוות של יו"ט שני, הן בשמירה ממלאכה, והן בקידוש והבדלה, וסעודות החג, וכבוד ועונג החג, הם מדרבנן ולא מה"ת, ובזה לא יכנס בחשש בל תוסיף.

ורבים מהמון העם אינם שמים לב בזה, ביו"ט שני של ר"ה, שחושבים שהכל כיום אחד ארוך, והמצוות בו הם ג"כ מדאו'. וטועים בזה. ויש לחקור האם ביו"ט שני יש מצות ושמחת בחג ומצות כבוד ועונג יו"ט, כמו ביו"ט

ב. אסור לומר לגוי לעשות לו מלאכה ביום טוב שני. [ומכל מקום המיקל בזה יש לו עול מה לסמוך], ובמקום הפסד מרובה או במקום מצוה, מותר לומר לגוי לעשות לו מלאכה ביום טוב שני, כשם שהדבר מותר בשבת. (ב)

אמירה לגוי ביו"ט שני של גלויות - ובמקום מצוה או צער וחולי

משום שעשאוהו חכמים כדין שבת ויו"ט. ואינו ענין לבעינין אם שייך איסור אמירה לגוי באיסור לאו. וכ"כ התוס' (ב"מ ז). שהטעם הוא דשבת ויו"ט חדא מילתא היא וגזרו גם לגבי חוה"מ אטו שבת. [וכ"כ המאירי שם, לפי שחוה"מ ממין היו"ט הוא, והיו"ט ממין השבת הוא]. וא"כ גם יו"ט שני של גלויות שהוא מקרא קודש לכני חו"ל לא גרע מחוה"מ, ואסור בו אמירה לגוי. והמג"א (ר"ס תצו) הביא להלכה דברי מהר"א ששון (סי' קנו) שאוסר אמירה לגוי ביו"ט שני ש"ג. [ומ"מ כדאי הוא הרב זרע אברהם לסמוך עליו בפרט במילתא דרבנן. ע' ביבי"א שם].

ובשו"ת נו"ב (מה"ת א"ח סי' מד) כתב, שאין לחשוב יו"ט שני של גלויות שהוא מדרבנן, שהאיסור בו שבות בלבד, ובהצטרף עוד שבות נוסף יש להתיר במקום מצוה, דליתא. וכ"כ בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' י). וע"ע בשו"ת בית יצחק (א"ח סי' מב אות ג).

גם בשו"ת חמדת משה (א"ח סי' יז), כתב לדון אם מותר לחלוב בהמה ביו"ט שני ש"ג, כשאין שם גוי, משום צער בעלי חיים. ע"ש.

אבל מהריק"ש בשו"ת אהלי יעקב (סי' מא) כתב, שמותר לעקור שן כואבת ביו"ט שני ש"ג, אפי' אם החושש בשינו לא נפל למשכב, אלא מתחזק והולך ככריא, וה"ט שכיין שביו"ט שני אפי' מלאכה גמורה, אינה אסורה אלא מדרבנן, ע"י גוי הו"ל שבות דשבות דשרי במקום חולי קצת, או צער. כמ"ש הרמב"ם (שבת פ"ו ה"ט). ואפי' מי שחולק לענין שבת, יודה ביו"ט שני ש"ג. וכתב בערה"ש (סי' תצו סק"ב) ללמוד מזה שה"ה שיש להתיר אמירה לגוי ביו"ט שני במקום הפסד. וכ"כ בשו"ת כה לחי (סי' יט). וע"ע בספר תורות אמת או"ח (סי' שלט). ועכ"פ במקום מצוה יכולים לסמוך ע"ז.

(ב) הנה הרדב"ז (ח"ד סי' רנח) כתב, שנער שבא מאר"י לחו"ל והיה משרת בבית ישראל שבחו"ל, אסור לבעל הבית לומר לו לעשות מלאכה ביו"ט ב' של גלויות, שהרי הנער עצמו אסור בעשיית מלאכה, [ולשיטתיה אזיל בח"ד (סי' עג) שאף בצינעא אסור לבן ארץ ישראל לעשות מלאכה בחו"ל]. ונמצא שהבעל הבית עובר משום לפני עור וכו'. ולא גרע אמירה לישראל מאמירה לגוי, שהטעם הוא משום שמא יבא לעשות מלאכה בעצמו, וה"נ הרואה את בעל הבית שמצוה את הנער המשרת לעשות מלאכה ביו"ט שני אתי לזלוזלי ביה וכו'. ע"ש. ומבואר דפשיטא ליה להרדב"ז שיש איסור אמירה לגוי ביו"ט שני.

ומהר"א יצחקי בשו"ת זרע אברהם (א"ח סי' ט) העיר ע"ז, שהרי מבואר ברשב"א שכל שישראל העושה אותה מלאכה אין בה איסור מדינא, מותר ג"כ לומר לגוי לעשות, שלא אמרו להחמיר על אמירה לגוי יותר מלישראל. ונראה דלכו"ע אין כאן איסור אמירה לגוי שבות, שאפי' ביו"ט ראשון לא אסרו אלא משום גזרה אטו שבת, וביו"ט שני שאינו אלא משום ספיקא דיומא הו"ל ס"ס בדרבנן, שמא אינו יו"ט, ושמא אין בזה איסור אמירה לגוי, דהא אפי' באיסור לאו הוא בעיא דלא איפשיטא, ומידי ספיקא לא נפקא. וכ"ש השתא דידעינן בקיבועא דירחא, ואין עיקר איסור יו"ט שני אלא משום מנהג, א"כ פשוט שאין כאן איסור אמירה לגוי. והרי אפי' ספק צידה או נולד פסק מרן (סי' תצו ס"ד) דשרינן ליה ביו"ט ב' משום ס"ס, כ"ש באיסור אמירה לגוי דאזלי ליקולא. ולכן ד' הרדב"ז נפלאו ממני. ע"כ.

ובשו"ת יבי"א (ח"ט א"ח סי' מט) כתב, דנראה דלא קשיא מידי על הרדב"ז, לפי מאי דקי"ל (מ"ק יב. ש"ע א"ח תקמג), כללו של דבר כל שאינו עושה בחוה"מ, אסור לומר לגוי לעשות. והיינו

ג. במקום ספק איסור מצרפינן ספיקא שיום טוב שני ספק חול הוא, ומתירים מספק ספיקא, וכגון אם פרס מצודה ויש ספק אם העופות ניצודו היום ביום טוב שני של גלויות, או מאתמול, מותרים באכילה. ג)

במקום ספק איסור, מצרפינן שיו"ט שני ספק חול הוא

ואילו ביו"ט שני של גלויות, אם פרס מצודה ויש ספק אם ניצודו היום או מאתמול, מותרים באכילה, משום דהוי ס"ס, שמא ניצודו מאתמול, ושמא יום חול הוא. כמבואר בש"ע (סי' תצו ס"ד). ומקורו מדברי הר"ן (ר"פ אין צדין דף יג. מדפה"ר) בשם רבינו אשר מלוניל, ויש שחלקו עליו. וכתב הר"ן, ולדעתי יפה הורה, דבס"ס יש להתיר אפי' בדשל"מ, ומכיון שאין אנו עושים יו"ט שני אלא משום ספק, ומנהג אבותינו בדינו, לא מחמירים ביה טפי מנייהו, וכי היכי דלדידהו ספק לדידן נמי הוי ספק.

והנה הפר"ח הקשה ממה שפסק מרן (בסי' תקטו ס"ג), בדין גוי שהביא דורון לישראל ביו"ט, שאפי' ספק אם ניצודו היום או שנלקטו מן המחובר היום, אסורים, ומדסתם משמע שאף ביו"ט שני קאמר, ואמאי לא שרינן להו משום ס"ס, [וכן הקשה המג"א (סק"ד). ועיין מה שתי' בשו"ת אריה דבי עלאי או"ח סי' ת]. ותירץ דשאני התם בספק שנלקטו מן המחובר היום, שדרך ללקוט ולהביא דבר יום ביומו. [כמ"ש הבי"י סי' תקטו בשם רבינו יונה, וכן תירץ הרב כסא אליהו סי' תצו]. ולפ"ז צ"ל דלצדדים קתני, שבניצודו ע"כ לא מיתוקמא אלא ביו"ט ראשון, אבל ביו"ט שני דאיכא ס"ס שרי. ומרן המחבר סמך על מ"ש בסי' תצו (ס"ד).

ספק ספיקא מהני גם בדבר שיש לו מתירין

המחבר דספק מוכן מותר ביו"ט שני משום ס"ס, אע"ג דהוי דשיל"מ, י"ל דשאני יו"ט שני שהוא משום מנהג אבותינו. ע"ש. כבר השיג עליו הפר"ח (שם ס"ק מג), שאינו מחוור, שאדרבה כיון דהוי מנהג הו"ל יו"ט ודאי דרבנן. אלא שכתב הר"ן דאנן לא מחמירינן ביה טפי מאבותינו, וכי היכי דלדידהו ספק, לדידן נמי הוי ספק. ואילו לדברי הרמ"א דלא מהני ס"ס בדשל"מ, לדידהו

ג) כמ"ש כיו"ב ראבי"ה (פסחים סי' תסב), שאם נמצאת חטה בתרנגולת מבושלת ביו"ט האחרון של פסח, שהוא שמיני של פסח, מותר להשהותה עד אחר הפסח ולאוכלה, משום שיו"ט האחרון הוא ספק יו"ט ספק חול, והואיל ופלוגתא דרבוותא היא בחמץ ע"י תערובת בפסח, אם מותר להשהות עד לאחר פסח, (ע' ראבי"ה שם סי' תכ), בכה"ג יש להקל. ע"ש. וכ"כ בהגמ"י (סוף הל' חמץ ומצה) בשם תשובת רש"י. וכ"פ מרן בש"ע (סי' תסו ס"י). וע"ע בלשון הטור ובב"י ובמג"א ובט"ז שם ובפמ"ג. [ועיין בתוס' רע"א דמאי פ"ד מ"א אות לה. ובשו"ת אמרי בינה דיני יו"ט סימן טז. ודו"ק]. [חזו"ע יו"ט עמ' קה].

והנה, אסור לצוד דגים מן הבריכות שלהן. וגוי שהביא דורון לישראל דגים, או חיה ועוף, שיש ספק שמא ניצודו ביו"ט, אסור לטלטלם משום מוקצה. וכן מי שפרס מצודות בערב יו"ט לצוד בהם חיה ועוף, ולמחרת ביו"ט בא ומצא שניצודו, אסורים בטלטול, כי שמא ניצודו ביו"ט, אא"כ נודע לו בבירור שניצודו מאתמול. [הרמב"ם (הל' יו"ט פ"ב הל' ז - ח), וה"ה שם, ומרן בש"ע (סי' תצו סעי' א, ב, ג). וראה עוד בש"ע (סי' תקטו ס"א). והטעם שאסור גם כשיש ספק, משום דקי"ל (ביצה ד.), שאפי' ספק בדשיל"מ אפי' דרבנן לא בטיל. וכ"כ האו"ז (ח"ב סי' רנו) בשם רבינו יצחק].

וכ"כ בשו"ת כרם שלמה (בסוף הספר סי' ד), אלא שסיים, ואע"ג דקי"ל בדשיל"מ לא מהני ס"ס, שאני יו"ט שני של גלויות שבזה"ז הוא רק משום מנהג אבותינו בידינו. ע"ש. ולא משמע כן מדברי הר"ן הנ"ל. אלא דס"ל דאפי' בדשיל"מ מהני ס"ס, ודלא כמ"ש הרמ"א ביו"ד (סי' קי"ח). ואמנם הש"ך ביו"ד (שם ס"ק נו) העיר שהרמ"א (או"ח סי' תצו ס"ד) סתם דבריו כדברי

וע"ע במנחת כהן (שער התערובות ח"ג פרק יא) שכ', שאע"פ שהרמ"א (בסי' קי ס"ח) הכריע להחמיר בדשל"מ, דלא מהני ביה ס"ס, מ"מ רוח"פ ס"ל להתיר בס"ס אפי' בדשל"מ, ושכ"ד מרן המחבר, וכמ"ש בב"י (סי' קי). וכן מוכח מדבריו בש"ע (סי' תצו ס"ד). והכי נקטי'.

והנה בספר חידושי מהרי"ו (סי' תצו) הקשה, שהרי בכל ס"ס צריך שיבואו ב' הספיקות בבת אחת. [עי' בב"י (י"ד ס"ס נז ד"ה מצאתי כתוב). ובדרכי משה (שם אות טו). וע"ע במנחת יעקב (כלל מה אות כה) ובשפתי דעת (כללי ס"ס סוף אות ב). ובחי' רע"א (יבמות קי"ג:), ובשו"ת ספר יהושע (בפ"כ ר"ד)]. וכאן באו הספיקות זה אחר זה. ולא חשיב ס"ס. ולא קשיא מידי כמ"ש בספר בית יצחק (שער הספיקות סי' לח) שלדעת מרן עיקר הטעם דבעינן שיהיו שני הספקות בגוף אחד, אבל אם ספק אחד בגוף זה וספק שני בגוף אחר לא מהני. אבל כשב' הספקות בגוף אחד, לא בעי' שיהיו ב' הספיקות באים כאחד. ע"ש. וכאן הספק על גוף אחד, בדבר שהוא ספק מוכן, שפיר מהני ס"ס.

וב"ב הגרי"ח בספר רב ברכות (דף קז). להוכיח שלדעת מרן א"צ שיבואו ב' הספיקות בב"א. וכן העלה שם (דף קז סע"ב) להלכה. וכ"כ בספר ברכת יוסף ידיד ח"א (עמ' רה-רו).

אי בעינן ששני הספיקות נולדו יחד

בשו"ת בית יצחק (ח"ב י"ד סי' ט אות יא). דבמילתא דרבנן אף שלא באו שני הספיקות ביחד, ש"ד. ושכ"כ הרב מגיני שלמה, ובשו"ת בית אפרים (י"ד ח"ב אות יב). ועיין בשפת אמת (שבת לד.) בהגה, ומ"ש עליו בספר מאז"י שבת שם. וע"ע בשו"ת יבי"א (ח"ז א"ח סי' כח אות ו). ודו"ק].

איברא דהמהרש"ל בספר ים של שלמה (ביצה פ"ג) פסק להחמיר בספק מוכן אפי' ביו"ט שני. ותנא דמסייע ליה, הוא המאירי (ביצה ג: בד"ה ומ"מ), שכתב, קצת מרבני צרפת התירו כל ספק מוכן ביו"ט שני, משום שיש כאן שתי ספיקות. ואנו נוהגים לאסור. וכן עיקר. ע"כ. ומהר"ר אליהו חאקו בספר רוח אליהו (דף כט ע"ג) חולק על הפר"ח. ואוסר בעכו"ם שהביא לישראל דבר המחוסר צידה

אין להתיר מכח ס"ס, ואף לדידן אין להתיר. ע"ש. [וע"ע בשו"ת שביבת יו"ט או"ח סימן ט]. אלא שהעיר דמהני ס"ס בדשל"מ.

ומבואר בפר"ח (י"ד סי' קי ס"ק מג), שדעת הרמב"ם להתיר בס"ס אפי' בדשל"מ. וכ"כ בשו"ת דברי מלכאל (ח"ב סי' עב אות יא) בדעת הרמב"ם. וכ"כ המאירי (שבת קלו). בגדיים שאין שום הוכחה אם מלאו להם שבעה ימים, או לא, שמותרים מכח ס"ס, שמא כלו לו חדשיו, ושמא עברו עליו שבעה ימים. וכ"כ רבינו מאיר המעילי בס' המאורות (שבת קלו), ושכ"פ דודו הרב בעל ההשלמה (ריש ביצה). ושכ"ד הרז"ה.

וכ"ד הרשב"א בתורת הבית (דף קטו:): וז"ל: ומדברי רבינו יעקב (ר"ח) נלמוד שכל ס"ס אפי' בדשל"מ, מותר לאלתר, וה"ט דכל שהוא בס"ס היתר גמור משינון ליה, וא"צ להמתין, ואינו דומה לספק אחד בשל דבריהם דאסיק רב אשי שבדשל"מ אסור, שאני התם דבספק אחד כנגדו בשל תורה אסור. ושכ"ה בירושלמי. וכ"כ עוד בספרו עבודת הקודש (בסוף הספר), שהעיקר כדברי האומרים דמהני ס"ס אף בדשל"מ. (וכ"כ בשמו הגר"ח בן עטר בספר פרי תאר סי' טו סק"ד). וכן הובא בה"ה (הל' יו"ט פ"א ה"כ). וכ"כ מהר"ש דוראן בשו"ת חוט המשולש שבסוף התשב"ץ (סי' ב). ועיין בשעה"מ (פ"א מהלכות יו"ט ה"כ), ובשו"ת יבי"א (ח"ז י"ד סי' א).

ועוד י"ל לפי מ"ש הגרש"ק בספר מי נדה (בקונט' אחרון סי' קפד), שלדעת הרמב"ם דמאי דקי"ל סד"א לחומרא רק מדרבנן אף שלא נודעו הספיקות ביחד, ש"ד, שעכ"פ בספק אחד יש להחמיר רק מדרבנן, וכשנוסף ספק שני הו"ל ספק דרבנן ולקולא, ולא בעי' שנולדו הספיקות ביחד.

והנה כבר הוכיח במישור בשו"ת יבי"א (ח"ז י"ד סי' ו) דמרן ס"ל כד' הרמב"ם דספיקא דאורייתא לחומרא הוי רק מדרבנן, ולפ"ז לא קשיא מידי. ואעיקרא שני הספיקות הללו על יו"ט שני של גלויות, דהוי מדרבנן, ובדרבנן לא בעינן שיבואו שני הספיקות ביחד וכמ"ש הגאון מלובלין בשו"ת תורת חסד (אה"ע סי' יג אות ד). וכ"כ בשו"ת עין יצחק (ח"ב אה"ע סי' ז אות לד). וכ"כ

ד. אין חילוק בין יום טוב ראשון ליום טוב שני בחוץ לארץ אלא לענין חולה שאין בו סכנה. שביום טוב ראשון אסור לעשות לו רפואה אלא על ידי גוי, ואילו ביום טוב שני מותר לעשות לו כל דבר שהוא משום שבות אפילו על ידי ישראל, וכן לכחול את העין אפילו לנוי מותר ביום טוב שני. חוץ מיום טוב של ראש השנה ששני הימים קדושה אחת הם, וכיומא אריכתא. (ד)

אולם בשו"ת צל הכסף (ח"א אר"ח סי' ג) כתב, שאע"פ שהרב שביתת יו"ט דחה בשתי ידיים פסקו של מרן, ויצא לדון ולהחמיר בספק מוכן ביו"ט שני, נתיישבתי בדבר וראיתי שיש להשיב על כל דבריו. והעיקר כפסק מרן שהוא נכון וקיים לעד, שיש להתיר בשופי ע"פ דעת רוה"פ, בלי שום פקפוק כלל, ומכללם רבני עירנו הכרם שלמה, והדבר משה, ומהר"א קובו, ומו"ר הראב"ד בעל תפארת אדם, שכולם שוים לטובה לפסוק כד' מרן.

ביו"ט שני ש"ג, לפי שדרך לצוד ולמכור דבר יום ביומו. וכן העלה הרב מטה יהודה עייאש (סי' תצו) ודלא כהפ"ח. וכ"ד המג"א (סי' תצו סק"ד). וע"ע בספר קהל יהודה בחי' לביצה (כד: דף טו: מהספר). ועי' בשו"ת שביתת יו"ט (תאו"ח סי' ט) שעמד וימודד ארש, והעלה להחמיר בספק מוכן, ושלא כהרב כרם שלמה שתפס כדעת מרן להקל בספק מוכן ביו"ט שני. ע"ש. גם בשו"ת שמן המשחה (סי' נה דף לה ע"ד) כתב, שהמנהג בקושטא להחמיר.

ביו"ט שני מותר לעשות מלאכה לצורך חולה שאין בו סכנה

וכתב הר"ן (שם) שלמדנו מזה, שכל צרכי חולה שאב"ס עושים ע"י ישראל ביו"ט שני ש"ג. מיהו י"ל דדוקא כגון מיכחל עינא דמלאכה גופה שבות היא, אבל להתיר אבות מלאכות אין לנו. וכתב המ"מ (שם) שזה דעת הרמב"ן (תוה"א עמ' כ) שאין מתירין מלאכות גמורות ע"י ישראל, אבל כל שבות מתירין לו.

והנה בסוגיא שם משמע שדין כיבוי הנר מפני דבר אחר, ולכן כיבוי הדליקה הוא משום איבוד ממון, ולכחול את העין, דין אחד להם, ואסורים לרבנן ומותרים לר' יהודה. ולפ"ז כתב הר"ן, דכיון דבמיכחל עינא סמכינן אדר' יהודה ביו"ט שני של גלויות, אף באלו סמכינן עליה.

ד) בגמ' ביצה (כב.) מבואר שאם יש חולה שיש בו סכנה מותר לכחול את העין אפי' בשבת, אבל סוף אוכלא ופצוחי עינא (שקרוב להתרפאות הוא, ואינו כוחל אלא כדי להגיה מאורו. רש"י), אסור אפי' ביו"ט, ואמימר התיר ע"י גוי, ורב זביד אוסר, שאף שכל צרכי חולה עושין ע"י גוי בשבת, ואמר רב המנונא כל דבר שאין בו סכנה אומר לגוי ועושה, מ"מ כאן מסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח, ואמימר השיב, דמסייע אין בו ממש. וכן אמימר התיר לכחול את העין ביו"ט שני של ר"ה, דס"ל כמ"ד ב' קדושות הן, וכתבו הרי"ף והרא"ש שאין הלכה כן, אך יש ללמוד מזה להתיר לעשות כן ביו"ט שני של גלויות. וכ"כ הרמב"ם (הל' יו"ט פ"א הכ"ד).

לכחול את העין ביום טוב שני להנאה

חילוק בין ראשון לשני אלא לענין מת ולכחול את העין בלבד. וכתב שכן נראה שהוא דעת הפוסקים. ע"כ. ומיהו כתב המג"א (סי' תצו ס"ק ג') שאע"פ שאינו חולי הכולל כל הגוף, מותר, שאילו בחולי כזה אפי' בשבת מותר, כיון שאינו אלא שבות (כדתנן שבת צד:). ע"כ. [וכ"כ המאירי ביצה כב.]. וכ"כ הב"ח שלפי פירושו רש"י וכל המפרשים לא

והנה כתב הרמב"ם (פ"א מהלכות יו"ט הכ"ד) שאע"פ שאין שם חולי מותר לכחול את העין. וכתב ה"ה שהטעם לפי שהנאת הגוף היא. ע"כ. אבל הטור (סי' תצו) כתב שביו"ט שני מותר לכחול העין אפי' ע"י ישראל, "ואע"פ שאב"ס". ומשמע דסכנה ליכא, אבל בעינן שיהא במקום חולי. ומרן הבי' העיר מדברי הטור שכתב שאין

ה. וכן לענין מת ביום טוב ראשון, שאין מתעסקים בקבורתו אלא על ידי גוים, ואילו ביום טוב שני כל דבר שהוא לצורך קבורת המת מותר אפילו על ידי ישראל. ואמנם הליווי של המת יהיה רק על ידי הליכה ברגל, אבל לנסוע במכונית ללוות המת אפילו ביום טוב שני, אין להתיר אלא רק לחברא קדישא, במספר מצומצם ביותר, ויעשו כן על ידי נהג גוי, אך אם אין מוצאים נהג נכרי, מותר גם על ידי נהג ישראל. וכשהנהג נכרי מותר להם אחר כך לחזור עמו לביתם במכונית. ובזמנינו שיש בתי קירור ואין חשש שאם יהיו מלקוברים יבא המת לידי בזיון, אם יש לחוש פן יבואו לידי חילול קדושת יום טוב, אפילו מת ביום טוב שני, יש לדחות ההלוייה והקבורה למחרת יום טוב. והדין ככל הנ"ל גם בכ' ימים טובים של ראש השנה, שאם מת ביום טוב שני מותר לישראל להתעסק בקבורתו כמו ביום טוב שני של גלויות. (ה)

חולי מותר, שר"ל שאין שם חולי הכולל את כל הגוף, אלא חולי העין בלבד. לאפוקי אם הוא להתנאות בעלמא דלא שרי. ע"ש. ואילו היה רואה דברי רבינו אברהם בן הרמב"ם הנ"ל, לא היה כותב כן]. [חזו"ע יום טוב עמוד קז].

ומ"מ ביו"ט ראשון לא התירו לכחול העין, אע"פ שגם הבריאים עושים כן. (וע"ע בנשמת אדם סי' צה סי' ב). וכתב בשיטה מקובצת (ביצה כב). בשם הריטב"א וז"ל: אמימר שרא למיכחל עינא ביו"ט שני, פירוש ע"י ישראל, ולא חיישינן לשחיקת סממנים, כיון שביו"ט מותר לשחוק פלפלין ותבלין לצורך יו"ט, ולא אסרו אלא בשבת ששחיקתן אסורה דבר תורה ולית בהו מתוך, ואילו ביו"ט ראשון אסרו כיון שאין בדבר שום סכנה, ואינו יודע בבירור אם תהיה הנאה מגעת ביו"ט. ע"כ.

וכתב במחצה"ש (סי' תקלב סק"ב), שגם האוסרים לקחת תרופות ביו"ט ראשון, ביו"ט שני ש"ג יש להקל, כיון שאין בו אלא משום שבות, ובסי' תצו מבואר, דכל שבות דרבנן מותר ביו"ט שני ש"ג לצורך רפואה, ואפי' אינו חולי הכולל כל הגוף. ע"כ. והו"ד במנחת שבת (סי' צא ס"ק יג). וע"ע בחיי אדם (כלל קג ס"ב).

הותר לכחול להנאת הגוף אלא דוקא במקום צער, ובזה הוא שהתירו ביו"ט שני.

אבל מדברי מרן בש"ע שכתב שמותר לכחול את העין ביו"ט שני, ולא כתב שדוקא במקום חולי, משמע דס"ל כד' הרמב"ם, שאפי' אין שם חולי כלל מותר. וכ"כ הרב נהר שלום בדעת מרן. ואין הכרח כלל מפירוש רש"י שהוא חולק ע"ז, שהרי פירש פצוחי עינא, להגיה אורו, ומשמע שאפי' אין לו צער מותר. וע"ע בפר"ח, מ"ש בזה.

וז"ל רבינו אברהם בן הרמב"ם בתשובה (סי' נט): מותר לכחול העין ביו"ט שני של גלויות, ואפי' לנוי, וכן פירש [הרמב"ם] בחיבורו שמותר לכחול העין ביו"ט שני אע"פ שאין שם חולי, ור"ל אפי' לנוי או לחיזוק העין בלבד. וכ"ה ברור בתלמוד (ביצה כב). שזהו פירוש פצוחי עינא, כלומר לחזק העין, והקילור שהנשים כוחלות בו, אע"פ שמתכוונות גם לנוי, הרי יש בו משום חזוק העין. והלכה למעשה שהנשים כוחלות העין ביו"ט שני ש"ג בפני ובפני אבא מארי ז"ל, ולא מנע אותן מזה. ע"כ. וכן עיקר.

[והרב מעשה רוקח (פ"א מהלכות יו"ט הכ"ד) כתב לפרש מ"ש הרמב"ם, שאע"פ שאין שם

ביו"ט שני דבר שהוא לצורך קבורת המת - מותר אף ע"י ישראל

בעשיית ארון ותכריכים והקבר, שהם מלאכות דאורייתא, אבל להלבישו תכריכין ולחמם לו מים

(ח) לענין המת ביו"ט ראשון, מבואר בש"ע (סי' תקכו ס"א), שמותר שיתעסקו עמו גוים

אבל משום כבוד הלוייה אין ראוי למלוין לעשותו כחול במה שאינו אלא להנאתם. ע"ש. וה"ה לגבי נסיעה במכונית אע"פ שהנהג נכרי, יש להחמיר, מפני שיש בזה זלזול לקדושת יו"ט. וכ"פ בשו"ת אורח משפט (סי' קלא). ורק לח"ק הדרושים לטפל בקבורתו (במספר מצומצם ככל האפשר) מותר להם לנסוע במכונית ביו"ט שני כשיש צורך בכך, אל מקום קבורתו, ואם לא מוצאים נהג נכרי, מותר אפי' ע"י נהג ישראל. דיו"ט שני לגבי מת כחול שוויה רבנן. (וכ"כ בגשר החיים ח"א עמ' קס). וכשהנהג נכרי מותר להם אח"כ לחזור לביתם. ועיין בשו"ת באר משה ח"ב (סי' מה והלאה).

ודע, שאע"פ שהרמ"א (סי' תקכו) כתב שבמדינתם נוהגים שאפי' ביו"ט שני כל מה שאפשר לעשות ע"י נכרים, לצורך המת, אין ישראל עושים, ורק היכא דא"א ע"י נכרים עושים ע"י ישראל, מ"מ פעה"ק ירושלים אין המנהג כן, אלא אפי' אפשר לעשות ע"י נכרים, עושים ע"י ישראל, כדין התלמוד וכמו שפסק מרן. וכ"כ להדיא בשו"ת הר צבי (חאו"ח סי' קטז).

ובזמנינו שיש בתי קירור ואין חשש שאם יהיו מלקוברו המת יבא לידי בזיון, אם הרב המורה חושש פן יבאו לידי חילול קדושת יו"ט, אפי' מת ביו"ט שני, יש לדחות את ההלוייה והקבורה שלו למחרת יו"ט, (שו"ת אג"מ ח"ג תאו"ח סי' עו).

גם בזמן שקידשו על פי הראיה דין יו"ט שני היה מדרבנן

הרמב"ם (בפ"ה מהלכות קידוש החדוש), שעד אביי ורבא היו מקדשים ע"פ הראיה, עד ולא עד בכלל קאמר, ובימי אביי ורבא התחילו לקבוע החדשים ע"פ החשבון, ולכן אמר רבא מת ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל וכו'. עכת"ד. [וכדברים האלה כתב המנ"ח מצוה שא דף קטז:].

וקשה, שלדבריו שבזמן שקידשו ע"פ הראיה יו"ט שני הוי סד"א, א"כ למה לא היו עושים יו"ט שני ימים מספק, כיון שהוא ספק כרת, וחייבים עליו אשם תלוי. ומבואר בהגמ"י (בסוף הל' שביתת עשור) וז"ל: שבזמן שבני אר"י היו

לטהרו ולהוציאו אפי' דרך רה"ר ולהניחו בקבר מותר ע"י ישראל, שכל אלו אינם אסורים אלא משום שבות, ובמת לא גזרו אפי' ביו"ט הראשון משום כבודו של המת. ומ"מ ללוותו חוץ לתחום ביו"ט ראשון אסור. אבל ביו"ט שני מותר אפי' לצאת חוץ לתחום ללוותו מפני שהוא כבוד המת. דקי"ל דתחומין מדרבנן. ויו"ט שני של גלויות לגבי מת כחול שוינהו רבנן, אפי' לגזור ולתפור התכריכין, ולחצוב לו קבר ולקצוץ מן המחובר פרחים והדסים להניח על מתו. (ביצה ו).

ודע, שהליווי של המת יהיה רק ע"י הליכה ברגל, אבל לנסוע במכונית ללוות המת, להשגיח על קבורתו כדת, אפי' ביו"ט שני אין להתיר אלא רק לח"ק, במספר מצומצם ביותר, לנסוע ברכב ביו"ט שני כשהנהג גוי. אבל שאר קרובים ואפי' האבלים אסור להם לנסוע במכונית כלל אפי' ע"י נהג נכרי. וכמ"ש כיו"ב מרן בש"ע (סי' תקכו ס"ו): המלווים את המת ואפי' האבלים אסור להם לרכוב ע"ג בהמה אפי' ביו"ט שני ש"ג ורק הקוברים שצריכים לקבורו אם א"א מתירים להם ביו"ט שני לרכוב ע"ג בהמה. ע"כ.

וע"ע בס' המכתם (ביצה ו). שכ' שפעם אחת הלכו המלווים את המת ביו"ט שני כשהם רוכבים בסוסים והקפידו עליהם ר"ת ורבינו משולם, וגם אמרו שאינם רשאים לחזור למקומם כל משך אותו היום. כי לא אמרו חכמים דכחול שוויה רבנן, אלא לגבי קבורת המת כדי שלא ישתהה ויתבזה,

והנה הצ"ח (ביצה ו). כתב, נ"ל דהא דאמר רבא, מת ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל, היינו לאחר שפסקו לקדש החדוש ע"פ הראיה, והתחילו לקבוע החדשים ע"פ החשבון שבידינו, שאז אנן ידעינן בקיבועא דירחא, ולא עבדי' יו"ט שני אלא משום דשלחו מתם הזהירו במנהג אבותיכם, ולכן יו"ט שני קל, ולגבי מת עשאוהו כחול, אבל בזמן שהיו מקדשים ע"פ הראיה ובמקום שלא היו השלוחים מגיעים, הרי יו"ט שני ספיקא דאורייתא הוא כמו יו"ט ראשון, ולענין האיסור לקבור מת ע"י ישראל אין חילוק בין יו"ט שני לראשון. ומ"ש

ובחתי ניחא הא דאמרי' בביצה (ד:) דרב אסי (בר פלוגתא דרב) מבדיל מיומא טבא לחבריה. ופירש רש"י, ומברך ברכת המבדיל בין קודש לחול, דקא סבר קים לן בקיבועא דירחא, ויו"ט שני חול גמור הוא. ע"ש. והא רב אסי הוה בזמן שקידשו ע"פ הראיה, ולדברי הצ"ח סד"א הוא, אם יו"ט ראשון עיקר או השני, א"כ כיצד הוה מבדיל בברכה בליל יו"ט שני, אלא ודאי שאף בזמן שקידשו ע"פ הראיה היו יודעים שיו"ט הראשון עיקר, שאדר ואלול חסרים הם, ואזלינן בתר רובא. הילכך במוצאי יו"ט הראשון היה צריך להבדיל בברכה. (ועיין במנחת חינוך מצוה שא דף קטז).

ואכן הצ"ח עצמו בשו"ת נר"ב (קמא, חיו"ד סי' נז), הביא מ"ש הכרתי ופלתי (סי' ק) להוכיח כדברי הרמב"ם דספיקא דאורייתא לחומרא רק מדרבנן, מהא שלא היו מתענים ביוהכ"פ שני ימים מספק, ומה שאמרו בירושלמי שהוא משום ספק סכנה, אכתי היה להם לתקן לאכול חצי שיעור כדי להנצל מאיסור תורה, לריש לקיש דחצי שיעור אסור מדרבנן וכו'. וכתב ע"ז, וראיה זו איני מכיר, דולטעמיך היה להם לאסור עכ"פ מלאכה ב' ימים. אלא הנראה לי, דבודאי ע"פ דין תורה וכן אף מדרבנן אין לחוש כלל לספק ביוהכ"פ, שהרי מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר, ובכל ימי האמוראים לא איקלע אלול מעובר אלא ב' פעמים, [כמ"ש בר"ה (כא)], בימי לוי, דאמר בסיים תבשילא דבבלאי ביומא דצומא רבה במערבא, ובימי רבא, דהד זימנא אשתכח כוותיה], וכיון שהוא דבר שאינו מצוי לא חששו להצריך שני ימים ביוהכ"פ. ואין זה ענין למחלוקת הרמב"ם והרשב"א אי סד"א לחומרא מדאורייתא או מדרבנן, שהם לא נחלקו אלא בספק שקול, אלא שהוקשה לירושלמי שמכיון שדרכם של חכמים להשוות מדותיהם, ותיקנו ר"ה שני ימים משום ספיקא דיומא, וכן בחג הסוכות, א"כ היה להם לתקן כן גם ביוהכ"פ, ולכן תירצו מפני חיי נפש, ומכיון שלא יכלו לתקן להשוותו לגמרי לשאר ימים טובים, לא רצו לתקן לחצאין לאוסרו במלאכה ב' ימים, ולהתיר האכילה, או להתיר חצי שיעור. ושוב מצאתי שכן מפורש בירושלמי (פ"ק דר"ה ה"ד), שחזקה שאין

מקדשים ע"פ הראיה בני בבל היו מסופקים מתי קדשו את החודש, ומשום הספק ההוא עשו שני ימים טובים בכל יו"ט, אבל אנן בקיאין בקיבועא דירחא, ואין אנו עושים שני ימים טובים בכל יו"ט ש"ג מספק, אלא משום ששלחו מתם הזהירו במנהג אבותיכם בדיכם (ביצה ד:), "וביוהכ"פ שלא היה מנהג אבותינו מעולם לעשות שני ימים", אין לעושים אותו שני ימים ע"מ שיסמוכו. והובא בב"י (סי' תרכד). [ובתש' הגאונים שהובאה באוצר הגאונים (ר"ה סי' מג עמ' לט) א"י, שהנביאים הנהיגו את ישראל מתחלת הגלויות שעושים ב' ימים טובים, אבל יוהכ"פ אין עושים אלא יום אחד לפי חשבון העיבור].

אלא ודאי שגם בזמן ההוא אין יו"ט שני אלא מדרבנן, ומשום דאמרי' בר"ה (י"ט) מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר, ואזלינן בתר רובא. ומ"מ החמירו וחששו למיעוטא לגבי יו"ט, שאפשר לעשות יו"ט שני, אבל לגבי יוהכ"פ שא"א לתקן לכל ישראל לצום שני ימים ברציפות השאירוהו על דין תורה, דאזלינן בתר רובא. והיינו דאמר בר"ה (כא). רבא הוה יתיב בתעניתא (ביום הכפורים) תרי יומי, [עם לילותיהם שמא עיברו ב"ד בירושלים לחודש אלול ויום אחד עשר שלנו הוא יום עשירי שלהם. רש"י]. זימנא חדא אשתכח כוותיה, ונראה שרבא היה מחמיר על עצמו. ורק פעם אחת עיברו את חודש אלול. וגם אדר הסמוך לניסן לעולם חסר.

וכ"כ התוס' עירובין (לט:), דמדינא אזלינן בתר רוב שנים שאין חודש אלול מעובר, כדאמרי' בר"ה (כא). לענין יוהכ"פ שאין עושים אלא יום אחד. ע"ש. וכן מפורש בירושלמי (פ"ק דר"ה סוף ה"ד, ופ"ק דחלה), אבוא דשמואל הוה חש על גרמיה וצם (ביום הכפורים) תרי יומי, אפסיק כרוכא ודמך. (נפסקו בני מעיו ומת. פני משה). תמן הוה חשין לצומא רבה תרין יומין, אמר להון רב חסדא, למה אתם מכניסים עצמכם לספק, חזקה שאין ביי"ד מתעצלים בו. [שאילו היו ביי"ד מעברים לחודש אלול לא היו מתעצלים מלשלוח לנו שליחים להודיע לכל בני הגולה, ואם אין שלוחים יש לסמוך על הרוב, שאין אלול מעובר. פני משה].

1. תושב ארץ ישראל שנסע לחוץ לארץ, ודעתו לחזור לארץ ישראל, אסור לו לעשות מלאכה ביום טוב שני של גלויות כשהוא נמצא בישוב של ישראל. ויש אומרים שזהו דוקא בפרהסיא, מפני המחלוקת ובכדי שלא יבואו בני חוץ לארץ לזלזל בקדושת יום טוב שני. ויש אומרים שאפילו בצינעא אסור. וכן ראוי להחמיר היכא דאפשר בפרט במלאכות דאורייתא. ומכל מקום הרוצה להקל לעשות מלאכות דאורייתא בצינעא, יש לו על מה לסמוך לכתחלה, כגון לכתוב בביתו דברי תורה במחשב, או לשלוח הודעות דחופות בטלפון לתושב ארץ ישראל. ולהדליק גפרור או חשמל ביום טוב ששנויים במחלוקת האחרונים, כל שעושה בצינעא שפיר דמי, וכן מותר לטלטל בצינעא מוקצה ביום טוב שני. (1)

יתחייב להתענות ב' ימים. ומנ"ל לחלק בזה בין יחיד לצבור.

וע' באו"ז (ח"ב הל' יוהכ"פ סי' רפא) שכתב וז"ל: ואותם בני אדם שנוהגים לעשות שני יוהכ"פ, הייתי אומר שלא טוב עושים מפני הסכנה, אם לא שראיתי מורי רבינו אבי העזרי ומורי ה"ר יהודה החסיד שהיו עושים שני ימים יוהכ"פ, ובירושלמי הנ"ל אמרו דאבוה דשמואל עשה ב' ימים יוהכ"פ ונסתכן ומת. הילכך נ"ל שלא לעשות כן, אלא שכיון שראיתי לרבותי שעושים כן, לא אמחה במי שנוהג כן, אבל אם בא אדם לימלך אני אומר לו שלא לעשות. עכת"ד.

וע' בשו"ת בשמים ראש (סי' רמו) שכתב הטעם שאין מתענים ביוהכ"פ שני ימים מספק, משום סכנה כמ"ש בירושלמי, ואף עשיית מלאכה התירו כדי שלא יבוא הדבר לידי קביעות, וחששו לפיקוח נפש. ע"ש. והי"ל להזכיר עיקר הטעם משום רובא, שלא מצינו אלול מעובר. [חזו"ע יו"ט עמוד קט].

ב"ד מתעצלים, דהיינו שהם זריזים לקדש תשרי בזמנו, ושלא לעבר חודש אלול. ע"כ.

והא קמן שגם הרב נחית לסברא זו דמדינא אזלינן בתר רובא, וגם אדר הסמוך לניסן לעולם חסר. וא"כ כל תקנת שני ימים טובים אינה אלא חומרא דרבנן, למיחש למיעוטא. ונמצא שגם בזמן שהיו מקדשים ע"פ הראיה, יו"ט שני הוא רק מדרבנן, ולגבי מת כחול שויוה רבנן.

וע' בתוס' (פסחים נד:), וז"ל: אין לפרש כגון בני בבל שאינם יודעים מתי הוקבע החודש באר"י שהיו צריכים לעשות יוהכ"פ שני ימים, דהא בהדיא אמרי' בר"ה (כא.) שאין עושים אלול יום אחד, אלא הכא הכי פירושו ספיקו אסור, שאפי' באר"י המהלך במדבר ומסתפק מתי הוקבע החודש, עושה ב' ימים מספק, ככל ספיקא דאורייתא דאזלינן לחומרא. עכ"ל. ולכא' הא מההוא טעמא דבני בבל אינם עושים יוהכ"פ ב' ימים, שלא מצינו אלול מעובר, גם ההולך במדבר שמסופק, יש לו ללכת אחר רוב השנים, ולמה

תושב אר"י הנמצא בחו"ל כיצד ינהג לגבי מלאכה בצינעא ביו"ט שני

ואמנם התוס' פסחים (נב.) כתבו בזה"ל: בישוב לא עבידנא מלאכה, אפי' בצינעא, ואפי' אם דעתו לחזור, משום דלא אפשר למלאכה בצינעא כשאר דברים. עכ"ל. וכ"פ הרדב"ז בתשובה ח"ד (סי' עג וסי' רנח) שאפי' בצינעא אסור. וכן העלה מהריק"ש בהגהותיו במסקנתו (סי' תצו) בזה"ל: שו"ר להרוז"ה בעל המאור שאסר אפי' בצינעא, מפני שתקנת יו"ט שני הוא מנהג גדול שפשט בכל הגולה, הילכך אסור לעשות מלאכה אפי' בצינעא אע"פ שדעתו לחזור. ע"ש.

1) הנה מרן בשו"ת אבקת רוכל (סי' כו) פסק שמותר לבן אר"י שיצא לחו"ל על דעת לחזור, לעשות מלאכה בחו"ל בצינעא ביו"ט שני ש"ג, שכל שדעתו לחזור אנו רואים אותו כאילו הוא עדיין במקום שיצא משם לכל דבר, ובלבד שיעשה בצינעא מפני המחלוקת. ולכן תפלה שהיא בצינעא פשיטא ופשיטא שמתפלל כהמקום שיצא משם כיון שדעתו לחזור. וזה דבר פשוט שלא היה צריך להכתב לעוצם פשיטותו. עכ"ל. וכ"פ בשו"ת המבי"ט ח"ג (סי' קמט).

וכן פסקו בשו"ת מהרשד"ם (חאו"ח סי' טו) ובשו"ת משפט צדק ח"ב (סי' מט). והמג"א (סי' תצו סק"ד). וכ"כ הפר"ח (סוף סי' תצ"ו בד"ה כתב רדב"ז), שאף על פי שלדעת הר"ף והרמב"ם ועוד ראשונים מותר במלאכה בצינעא, כמו באכילה, ראוי לחוש להחמיר במנהג כזה שפשט איסורו בכל תפוצות הגולה. ע"כ. [אלא שדייק בלשונו בלשון "ראוי להחמיר"].

וכן נראה דעת המקובלים שהביא בש"ע הגר"ז (מה"ת סי' א ס"ח), והועתק בשו"ת מנחת אלעזר ח"ג (סי' נט), ובשו"ת בית אב"י ח"ה (ס"ס נח): "שקדושה עליונה שורה בחו"ל ביו"ט שני ש"ג, ולכן גם בני אר"י הבאים לחו"ל אף אם דעתם לחזור חייבים בקדושת היום". וע"ש.

אולם בספר מטה אשר (דף קלו:) הביא דברי הרדב"ז, וכתב, אבל הר"ף והרמב"ם והרא"ש והטור ומרן ס"ל שאף במלאכה אם דעתו לחזור לאר"י מותר לעשות בצינעא. וכ"כ הר"ן. וכן נראה מדברי הריב"ש (סי' מד). עכת"ד. ולפ"ז העושה בצינעא יש לו ע"מ שיסמוך. ובפרט שכ"ד מרן שקבלנו הוראותיו. (אף בתשובה, ע' בשו"ת יבי"א ח"ט חו"מ סי' א. ובעין יצחק חלק ג' עמ' שכד).

וב"ה בשד"ח (מערכת יו"ט א אות כ). ושם הביא מ"ש הרב עיקרי הד"ט (בסי' כ"ב אות ג') בשם המהריק"ש בתשו' (סי' צ') בתחלה, שאין שום איסור לבן א"י שהוא בחו"ל ודעתו לחזור לארץ לעשות מלאכה ביו"ט שני בצינעא, בשביל בן חו"ל, ואע"פ שאסור לומר לעכו"ם וכו', דוקא בעכו"ם אסור אמירה ולא בישראל. וצ"ע לעיין בשלמי צבור (דף רל"ג ע"ג) שהאריך בפרטי בן א"י שהוא בחו"ל. ותימה בעיני שאחר שבו בפרק היה בידו ספר שלמי צבור, איך העלים עין ממ"ש שם (ד' רל"ז ע"ב וע"ג) דלפי האומר שם אין מקום להיתר זה כלל, ששם הביא מה שכתב הרב מטה יהודה, דאין בעה"ב תושב חו"ל רשאי לומר למשרתו בן א"י לעשות לו מלאכה ביו"ט שני, אפי' בצינעא, דלא כמ"ש הרב גו"ר בשם מוהריק"ש. וע"ז האריך הרב המגיה בש"ץ להוכיח, דהרבנים גו"ר ומוהריק"ש מיירי דוקא כשבן חו"ל היא עתה בא"י, ודעתו לחזור, שמוותר לו לומר לבן א"י שיעשה לו מלאכה כדינו בצינעא. אבל כשהבן

אר"י הוא בחו"ל פשוט שאסור לבעה"ב שבחו"ל, לומר לו שיעשה לו מלאכתו ביו"ט שני בצינעא, דבן א"י כשהוא בחו"ל אסור לו לעשות מלאכה אפי' בצינעא וכו'. ושוב הביא מה שכתב הרב זרע אברהם, דהרב מוהריק"ש בהגהותיו (סי' תצ"ו, הנ"ל) בתחלה סבר דבן אר"י כשהוא בחו"ל לארץ מותר לו לעשות מלאכה בצינעא, ולכן מותר גם לבן חו"ל לארץ לומר לו יעשה מלאכתו, אבל אח"כ חזר בו וסבירא ליה דאסור לעשות מלאכה בהיותו בחו"ל אפי' בצינעא. עכת"ד הרב זרע אברהם. וע"ז תמה עליו, דאיך יתכן דבתוך כדי דיבור חזר בו וכו', ולכן מסיק דדברי מוהריק"ש שהתיר בתחלה, הם דוקא בבן אר"י שעומד באר"י. ונסתייע מדברי מרן חיד"א בברכ"י, שהביא דינו של מוהריק"ש בלשון זה, בן חו"ל לארץ שעומד באר"י, כתב מוהריק"ש דמותר לומר לבן אר"י שיעשה לו מלאכה ביו"ט שני. אבל הרבנים מוהרי"ף ומורי"מ דחו דבריו, והסכימו לאיסור וכו'. ע"ש. נמצא שדעת רבנן קדישי גנת ורדים ומטה יהודה זרע אברהם והרב המגיה בש"ץ, דאין היתר לבן אר"י כשהוא בחו"ל לארץ לעשות מלאכה ביו"ט שני בצינעא. ולקצתם גם דעת הרב מוהריק"ש כן הוא. וכן נראה גם דעת מרן חיד"א בברכ"י וכו', ואין לנו אלא דברי הרבנים הנ"ל שכתבו דבכי האי גוונא אסור אפי' בחדרי חדרים מפני המחלוקת וכו'. ע"ש.

ובמטה יהודה עייאש (סי' תצו) הביא מהמהריט"ץ שצידד להחמיר בבן א"י שנמצא בחו"ל ביו"ט שני, שאין לתושב חו"ל לבשל ולהרבות בשבילו, דהוי כמבשל מיו"ט לחול. וכתב, דלענ"ד נראה פשוט להתיר, דלא אסרו אלא כמבשל לעכו"ם ולחולה ממש, אבל לבן א"י דמשך שייך בהדיה שבינת יו"ט שני, דהיינו אם יעקור דירתו וכו', או אח"כ אין דעתו לחזור וכו', והן בעודנו עומד בחו"ל הרי אסור בעשיית מלאכה וכו', כמ"ש הש"ע בסעיף זה, וכן עיין במ"ש הרדב"ז והפר"ח ז"ל, דהעיקר כדבריהם הוא, דבן א"י אסור בעשיית מלאכה בחו"ל ביו"ט שני. ע"ש. וא"כ אין זה חשוב חול לבני אר"י, ודינם הוי כחד מהדרים בחו"ל שמוותרים לבשל זה לזה. ע"ש. ולכא"ו הרי אינו אסור במלאכה מכח קדושת יו"ט

ויוכיח שלא היו שם יהודי. וא"א להפקיע מן החיוב מספק. וע"ע בשו"ת קנה בשם (ח"ד סי' לא). וע' למרן החיד"א בברכ"י (סי' תצו ס"ק ג) שהביא מ"ש הט"ז (ס"ק ב) שמתור לעשות מלאכה בצינעא ביו"ט שני ש"ג, למי שדעתו לחזור לאר"י, וכתב, דאינו מחוור, דמרן בב"י הביא דין זה מארחות חיים, ובא"ח (דין ערבי פסחים ושאר י"ט אות ה) מבואר שעיקר דבריו מהרז"ה בספר המאור, והרז"ה (פסחים יז). פסק בהדיא דאף בצינעא אסור. וכ"כ הרדב"ז (סי' אלף קמח) ומהריק"ש והמג"א (סי' ד) והפר"ח. וכן עיקר. והמול"כ: בטוב עין (סי' י"ד) כתב רבינו שמדברי מרן בתשו' אבקת רוכל (סי' כ"ו) משמע קצת דבצינעא מותר, אבל מלשונו בשו"ע כאן משמע לאסור. ע"ש. ונע"ש מ"ש על הקפות בחו"ל. ואינו שייך כל כך היום כי כולם יודעים שבני א"י עושים יום אחד, כי גדל היישוב היהודי בארץ למאד בס"ד, ובני חו"ל באים מהתם להכא הרבה. ורבינו לבני דורו גור. ואכמ"ל. וכ"פ בחיי אדם (כלל קג' אות א). וכן המאמ"ר (תצו ב).

ובמשנ"ב (תסח ס"ק יד) כתב, דדברים שאפשר לעשותן בצינעא אפשר להקל, אך בדברים שא"א לעשותן בצינעא, אין לעשות אף בצינעא.

ובשו"ת שבה"ל (זו, סה) כתב, דאף מלאכה דרבנן אסור בצינעא, ומוקצה התירו היות ואין זו מלאכה, ולכן גם אש התירו, כי אפשר מאש לאש ולא יחשדו בו, וה"ה אור חשמל.

נמצא שנחלקו בזה מערכה לקראת מערכה, שדעת הריב"ש להתיר לעשות מלאכה בצינעא, וכ"ד מרן באבקר, וכ"ד המבי"ט, וכ"ד הט"ז, וכ"כ הפר"ח והרב מטה אשר שכ"ד הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור.

לעומת זאת דעת התוס' לאסור, וכ"ד הרז"ה, הרדב"ז, המהריק"ש, מהרשד"ם, המג"א, הא"ר, הפר"ח, החיד"א, משפט צדק, הגר"ז, מנחת אלעזר, בית אב"י, מטה יהודה, שד"ח, חיי אדם, מאמ"ר. וי"א שכ"מ מסתמות לשון מרן בש"ע.

וביון שהמחלוקת במידי דרבנן, בן אר"י המיקל לעשות מלאכה ביו"ט שני בחו"ל בצינעא,

אלא מפני המחלוקת, כדאיתא בפסחים (נב). אלא דהראב"ן (פסחים נב. דקמ"ב:) לא גרס "מפני המחלוקת". וכ"ה בפירוש ר"ח שם. וכן בתוס' (סוכה מג. ד"ה לא ידעין). ובשו"ת תמים דעים (סי' קכ).

ועיין בשו"ת אבני נזר (חאו"ח סי' תקלט, בהשמטה להל' יו"ט סי' תכד אות מח) שכתב, דהאי דאמר רב ספרא (בפסחים נב). ביישוב לא עבידנא מפני "המחלוקת", זהו בזמן שהיו מקדשים ע"פ הראיה, ואזיל לאתרא דמקלעי שלוחי ניסן ולא שלוחי תשרי, כמ"ש התוס' (סוכה מג. ד"ה לא), דלדידהו אינו אסור אלא משום גזירה, ולגביה לא שייך הך גזרה, שלא היה שם אלא בניסן, ולא נאסר ביישוב אלא מפני "המחלוקת", אבל בזה"ז שטעם האיסור של יו"ט שני משום דזמנין דגזרי מלכותא גזירה, ואף בני אר"י מודים שעל בני בבל לנהוג יו"ט שני מחמת מנהג אבותיהם, וגם מודים למנהג אבותיהם שעשו כהלכה, מחמת ספק, שפיר מחוייבים בני אר"י הבאים לחו"ל לנהוג דין יו"ט שני "מדינא", אפי' דעתם לחזור. וכ"כ בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"א (סי' קסח בד"ה ובאמת). ולפ"ז ניחא דברי הרב מטה יהודה הנ"ל. ודו"ק.

ודע, דמ"ש בספר ישיב משה (טורצקי, בהל' יו"ט עמ' סא), בשם מהרי"ש אלישיב, דלא חיישינן לדעת האומרים שבן אר"י בחו"ל ודעתו לחזור חייב לשמור שני ימים טובים, הוא תמוה מאד, ולא יתכן כלל שמהרי"ש אלישיב יאמר כן, כי ברור הדבר שמכיון שהוא נמצא בחו"ל חייב לשמור שני ימים טובים בפרהסיא, באיסור עשיית מלאכה, וכיו"ב. והמיקל בזה חטא רבים נשא, דאתו לזלזולי ביה. וכנראה שהמחבר הנ"ל טעה בהבנת דברי מהרי"ש אלישיב, ולא הבין דבריו, וכתב דברים שאינם נכונים כלל, שרא ליה מריה.

ועיין בס' ישא יוסף (ח"ב סי' קכג) שהביא בשם הגר"ש אלישיב, שבן אר"י הנמצא בחו"ל והגיע למקום שהיה שם בעבר ישוב ישראל, הגם שכעת אין בו ישוב ישראל, אסורים שם בעשיית מלאכה (בני אר"י שבאו לשם). ואפי' בספק אם היה שם ישוב ישראל יש לאסור, מטעם שכל המקומות בחו"ל הם בחזקת חיוב יו"ט שני עד שיבדוק

מוקצה ושאר דברים השנויים במחלוקת מותרים ביו"ט שני.

ועוד, שהרי עינינו הרואות למרן הש"ע (סי' תצז) שפסק שספק מוכן מותר ביו"ט שני, מטעם ס"ס. ואף בכל אלו השנויים במחלוקת, לכל הפחות יש להקל לבן אר"י שיצא לחו"ל, ולהתיר לו לעשות אותם בצינעא ביו"ט שני. ונראה ג"כ להקל בדין שביתת בהמתו ביו"ט כשהיא ברשותו של הגוי, ואין ידוע שהיא בהמתו של ישראל, שכיון שהדבר שנוי במחלוקת הפוס', יש להקל ביו"ט שני של גלויות. [ובשו"ת שבט הלוי ח"ז (ס"ס סה) כתב להקל כמבואר]. [חזו"ע יו"ט עמ' קיא-קיב].

וכתב בחמ"י (יו"ט פ"ד), כל אשר נגע אלהים בלבו, יהא זהיר וזריז במאד במאד בכבוד יו"ט שני, ולהרבות עזו וחדוה במקומו, ובל יצא תקלה תחת ידו בו ח"ו. ואף בני אר"י שדעתם לחזור, מצוה עליהם ללבוש בו בגדי יו"ט ולשמוח עם בני חו"ל, אע"פ שמתפללים תפלה של חול בצינעא. ורש"ל הביא מעשה באחד מן התלמידים בעירו, שהיה תושב אר"י שבא לחו"ל ע"ד לחזור, ונהג חול ביו"ט שני, וגערו בו, ושחק עליהם ונפטר במיתה משונה, ולא זכה לחזור לארץ ישראל. ושומר נפשו לא יעדר מאת אשר גבלו ראשונים.

דעת המקובלים במלאכה בצינעא - ללכת אחר הפשטנים

והוראות רבנו האריז"ל למעשה, יש להבדיל בין הדברים שבאו להדיא בכתבי הקודש ובעיקר בשמנה שערים שהם הם דברים ברורים למעשה אין בהם פקפוק, ובין הדברים שבאו למעשה בדברי המקובלים שאחר האריז"ל שהבינו כתוצאה מהנאמר בדרושי הרב זצ"ל בגילוי סודות העליונים, שלפי הנאמר שם ושם א"כ יוצא שלמעשה צריך לעשות בענין פלוני ההוא כך וכך ולהתנהג כך וכך, ותולין זה שכן הוא דעת האריז"ל, ויש הרבה דוגמאות למעשה בענינים אלו ובדרך הזאת. ועל דרך חשיבא ודרך פסק זה יש לענ"ד להתנגד בכל תוקף כי ידוע ומפורסם כי רבנו האריז"ל לא גילה אלא אחד מאלף ואולי עוד פחות מזה, ואיך נוכל מהדרושים שלפנינו להוציא מסקנות לנהוג כך וכך להלכה למעשה מכיון שכך יוצא מהדרוש שלפנינו, אחר

יש לו על מה לסמוך, ובפרט במלאכות דרבנן. ובעיקר כשהוא לצורך לימוד תורה, כגון הרגיל לכתוב ד"ת, או לשלוח הודעות דחופות לתושבי אר"י וכל כיו"ב שאפשר להקל בזה משום דהוי בצינעא, וכד' הרי"ף והרמב"ם ומרן. ואף שרוב האחרונים אסרו, וכנ"ל, כיון שכל המחלוקת הוא במידי דרבנן, אפשר להקל בדבר. וכן מדוייק הלשון בחזו"ע שכתב דראוי להחמיר, אלמא דמעיקר הדין שרי כמבואר בהערה שם.

וכן יש להתיר איסור מוקצה ביו"ט שני לטלטלו בצינעא, כיון שהוא שנוי במחלוקת, כי דיינו לאסור בצינעא עשיית מלאכות גמורות, אבל טלטול מוקצה השנוי במחלוקת הפוסקים יכולים להקל בו בצינעא.

ובן להדליק גפרור או חשמל ביו"ט ששנויים במחלוקת האחרונים, כל שעושה בצינעא ש"ד, כיון שמעיקר הדין יכולים אנו לסמוך ע"ד הרי"ף והרמב"ם ומרן והמבי"ט שמתירים בצינעא אפי' מלאכה גמורה, ונהי שנכון להחמיר במלאכה כדעת האוסרים, מ"מ בדבר שאינו מלאכה אלא איסור שבות דרבנן, וגם שנוי במחלוקת הפוסקים, הו"ל ס"ס, שמא הלכה כהאומרים שאפי' מלאכה ממש מותר בצינעא, ואת"ל כדעת האוסרים, שמא

ומה שכתבנו לעיל מינה, שדעת המקובלים שאין לעשות מלאכה בחו"ל אפי' בצינעא, נראה שאין לומר בזה דבמקום מחלוקת הפוס' הקבלה תכריע, דמלבד שכלל זה בפשטות הוא לגבי דברי קבלה שמבוארים בזוה"ק, שהם דברי תנאים, עוד בה, דבאמת שגם ע"ד הסוד אינו מוכרח כלל מדברי הגר"ז הנ"ל לאסור גם בצנעה, שהרי לא כתב אלא שגם בני אר"י חייבים בקדושת היום השורה שם, והרי לכ"ע בני אר"י אכן חייבים שם עכ"פ בפרהסיא, וכבר נודע שאין להחליט שהסוד חולק על הפשט בדבר שאינו מפורש בדברי הקבלה האמיתית כגון מהזוה"ק או מהאריז"ל שקיבל מאליהו וכדומה, כי רבים ודקים מאוד השינויים שיש ע"ד הסוד על כל קוצו של יוד. וראה מ"ש בזה הרה"ג שריה דבלצקי זיע"א (במכתבו לקוני' מקדש אריאל), וז"ל: בהנהגות

שהאריז"ל כיסה יותר משגילה, ואיך נסמוך על הבנתנו בזה. דוגמא לדבר מ"ש הצמח (גבי תפלין באיטר) היפך מהדין הפשוט בשו"ע, דאיך נסמוך בזה על הבנתנו לשנות דין גמור ואולי ולא רק אולי אלא בודאי שיש דרושים אחרים שהרב ז"ל לא גילה שהם מתאימים גם לדיני האיטר, וכן כל כה"ג. וע"ע בכה"ח (סי' קצט אות ד), דכנראה היו מפקפקים על נש"כ במנחת תענית כיון שלא נזכר בחינה זאת בדברי האריז"ל והוא כותב שם נגדם מרורות דודאי חכמי הגמ' הם יודעים הסודות ואנחנו לא נדע כי מי הוא זה ואיזה הוא אשר יוכל לומר נגד מה שנזכר בגמ' להדיא וכו'. ע"כ למסקנא, אין לנו אלא מ"ש האריז"ל להדיא לנהוג כך וכן, ולא נסיק מסקנות לנהוג כך וכך כיון שלפי הבנתנו יוצא מדרושי הרב ז"ל כך. וכלך מדרך זו. עכ"ל. (וע"ע בשו"ת ישכיל עבדי ח"ה סי' לה, ודו"ק).

גם במבוא לאול"צ ח"ב (ענף ה אות' א-ב) הודה, שלא פוסקים הלכה ע"פ הקבלה בדבר שאינו מפורש בדברי האר"י ז"ל כמ"ש שם בזה"ל: אולם נראה דהיינו דוקא בדבר המפורש בדברי האריז"ל, אבל דבר הנרמז או המובן מדבריו אין לקבוע הדברים כודאי כיון שיש מקום לפרש את דבריו באופן אחר, ואפי' אם אנחנו לא יכולים לפרש אולי יבא אחר ויפרש, ויש לילך אחר דברים מעין אלו וכו' כאילו הם שיטת רזה"פ, ויש לפסוק כדבריו, אך כיון שאין זה בתורת ודאי שהרי מיעוט פעמים אין הפירוש כך, אמרינן בהם סב"ל וכדומה, וה"ה וכו' מי ששכח רצה והחליצנו בסעודה שלישית וכו', נראה שאף שבשה"כ מפורש שסעודת שבת חייבת בפת מ"מ כיון שלא מפורש שאם שכח צריך לחזור אין הדבר נחשב ודאי, שאפשר שאינו נחשב חיוב אף לענין שצריך לחזור ולברך, וסב"ל. וכן יש לדון בכמה מקומות לפי כלל זה. עכ"ל. הנה הודה שלא בכל דוכתא אזלינן בתר המקובלים. [נאף שהמבוא נערך בידי התלמידים מתוך מטרה להפוך את כל הקו ההלכתי של מרן אאמ"ר זיע"א, מ"מ בדבר זה הודה לפחות שלא בכל מקום הולכים אחר הקבלה].

וע"ע בשו"ת רב פעלים ח"ג (קונטרס סו"י סי' ד), שביאר דכמה דברים שנראים סותרים

להדיא ע"פ הסוד, ודחה ע"פ היסוד של "הערכין", שנקראת בחינה זו כך ונחשבת כך, רק בערך בחינה אחרת, אך היא אינה כך ממש, ושבהצעה של הכלל הזה יתורצו כמה קושיות וכמה דברים שנראין סותרין זא"ז. והביא דוגמה לדבר בשם הרש"ש על ענין ברכת הנהנין, שכפי הש"ס הם מדרבנן וכפי הזוהר הם דאורייתא, והשיב הרש"ש דלא פליגי, אלא יש שתי מערכות כלליות למעלה, אחת נקראת דרבנן, והשנית עליונה ממנה ונקראת דאורייתא, וכל אחת בפ"ע מחולקת לשני חלקים, ונקראים ג"כ בפרטות דאורייתא ודרבנן. ולכן מ"ש הזוהר שהם דאורייתא ר"ל החלק הפרטי שנקרא דאורייתא שבתוך המערכת הכללית הנקראת דרבנן, והש"ס דיבר כלפי המערכת הכללית הנקראת דרבנן, ונמצא שאין מחלוקת. והוא דוגמת הישוב שיישב בענין הק"ש ותפלה ששניהם דאורייתא, והם בבחינה כללית הנקראת דאורייתא, אלא כיון שהתפלה היא בפרטיות במקום יותר נמוך בתוך אותה בחינה, לכן נקרא דרבנן בערך הק"ש שהיא במקום עליון יותר באותה בחינה, והם בחינת דרבנן דאורייתא. וסיים "באופן שהצעת הכלל זה דערכין הוא דבר יקר ונחמד, שבו יתיישבו כמה מאמרים, וכמו שמצינו בדברי רבינו האר"י ז"ל בעצמו בשעה"כ וכו', ונמצא כלל זה דערכין הוא מוסכם ויוצא מפורש בדברי רבינו האר"י ז"ל. עכ"ד. וכן בדברי השומר אמונים הקדמון בתשובות שבסוה"ס, מכמה תשובות שם מבואר יוצא שכשדברי האר"י נראו כסותרים את ההלכה בפשט, התאמץ ליתן בהם ביאורים שיתיישבו עם הפשט, ולא אמר רבנו האר"י חולק ולכן דבריו עיקר להלכה, ע"ש. ודו"ק.

וכלל גדול הנוגע לזה כתב בשו"ת רב פעלים ח"ג (קונ' סוד ישירים סי' א) וז"ל: לכן הלומד בדברי רבינו האר"י ומבאר דבר בדרוש זה בדבר שאמור בדרוש אחר, שרואה הדבר נאמר בבחינה אחת ובשם אחד, אפשר שאינו כן, ונמצא מערכב הדברים, ואפשר שיהיה נחשב בזה מקצץ בנטיעות. וכתב בשער ההקדמות (דף ה:): שהבא להתעסק בזוה"ק ימצא בו מאמרים רבים שונים וחלוקים וסותרים זא"ז וכו', ולא ידעו באיזה בינה

ז. בן ארץ ישראל שקרובו היה חולה מסוכן בחוץ לארץ, ונסע לשם להיות עמו, ובית החולים רחוק מן הישוב, וברצונו לחגוג יום טוב ראשון עם משפחתו בעיר, ולנסוע אל קרובו ביום טוב שני, באופן שיצא מן השכונה היהודית ואחר כך יתלבש כגוי ואז יסע אל אחיו ביום טוב שני, בשעת הדחק כזו, רשאי לעשות כן, באופן שיצא מן השכונה היהודית אל אחיו, וכן כשיחזור ינהג כנ"ל, דחשיב צינעא. (ז)

סתומים וחתומים במאה עזקאן, כי הוא פירש מה שאפשר לפרש להסביר הענין לשומע, אבל באמת גילה טפח וכיסה עשרה טפחים בכל ענין וענין. ע"כ. ודון מינה ואוקי באתרין. (וע"ע בס' נשמע קולם קבלה והלכה עמ' קז והלאה, שם נבארו ע"פ יסוד זה כמה הלכות, שהובאו בפרוס' כמח' פשט וקבלה, ושבאמת אין לזה כל הכרח).

ומעתה י"ל גם בנ"ד, בקדושת יו"ט שני של גלויות לבני אר"י הנמצאים בחו"ל ודעתם לחזור, דמאחר שגם הגר"י לא הביא מהסוד רק שבני אר"י חייבים אף הם בקדושת היום השורה שם, והרי לכ"ע בני אר"י אכן חייבים שם עכ"פ בפרהסיא, א"כ מנ"ל דע"פ הסוד חייבים גם בצינעא, והרי יש לפרש הדברים דוקא על פרהסיא, אבל אה"נ בצינעא שפיר דמי לנהוג כפי מקומו באר"י. וכ"נ לכאורה להדיא מדברי החמ"י הנ"ל, שכתב "כל אשר נגע אלהים בלבו, יהא זהיר וזריז במאד מאד בכבוד יו"ט שני, ולהרבות עוז וחדוה במקומו, ובל יצא תקלה תחת ידו בו ח"ו. ואף בני אר"י שדעתם לחזור, מצוה עליהם ללבוש בו בגדי יו"ט ולשמוח עם בני חו"ל, אע"פ שמתפללים תפלה של חול בצינעא". עכ"ל.

מתעסק המאמר ההוא, ולא יבחין אם הוא בא"ק עצמו או אם הוא באורות היוצאים ממנו, ואם בבחי' אורות וכו' ואם באורות הפה וכו', ואם באורות העין וכו', ואם בעולם האצילות אחר התיקון, ואם בעולם אבי"ע. ועוד יש להסתכל, אם המאמר ההוא מתעסק בפרטות פרצוף וכו', או באריך וכו' או באו"א, או בז"א וכו'. ועוד צריך להבחין בפרטי פרטים אם מדבר בבחינת הי"ס דעיגולים או בבחינת י"ס דיושר בצורת אדם, ואם באור המקיף או אם באור הפנימי, ואם בעצמות אורות הי"ס, או אם בכלים שלהם. וגדולה מכולם צריך להבחין כי אופני הי"ס ומצבן ומעמדם ומלואם וחסרונם עצמו מספר, אם בעת שנאלצו ונתקנו, ואם קודם תיקונם שהם ענין הז' מלכים וכו'. ואם בדור המדבר, ואם בבנין בית ראשון ואם בחרבנו, ואם בבנין בית שני ואם בחרבנו. וגדולה מכולם אם בימי החול ואם בשבתות ואם ביו"ט, ואם ביום ואם בלילה. ולא עוד אלא שבכל עת ובכל שעה משתנים העולמות ואין שעה זה דומה לזו. ע"כ. ודברי רבינו האר"י בעץ חיים, הם הקדמות מפורשים וגלויים יותר מזוה"ק, וגם כשדיבר דבריו בלשון מפורש, חשיב לגבי דידן שקצרה ידיעתנו כל הדברים ההם

תושב אר"י הנמצא בחו"ל אם יכול לנסוע לאחיו החולה ביו"ט שני

ונסמוך על המתירים לו מלאכה בצינעא ביו"ט שני.

והשיב, שבשעה"ד כזו, יעשה כן, שיצא מן השכונה היהודית ואח"כ יתלבש כגוי ואז יסע אל אחיו, וכן כשיחזור ינהג כנ"ל, דחשיב צינעא, ואפי' אי נימא דלא הוי ממש כצינעא, מ"מ הלא אף באיסורים דחמירי טפי מצינו בפרוסקים שהקילו בהם עבור חולה מסוכן לחזקו ולעודדו, אף הכא שפיר אפשר להקל. (מבקשי תורה תשנ"ז ס' הזכרון עמ' נז).

(ז) הגרש"ז אויערבך נשאל מיהודי אחד, בן א"י שאחיו היה חולה מסוכן ר"ל בחו"ל, ורצה לנסוע לשם להיות עמו, כדי לחזקו ולעודדו, אולם כיון שבית החולים רחוק מן הישוב יהיה קשה לו להיות בבית חולים כזה יומיים ברציפות בלי מזון וכדו', ולכן רצונו לחגוג יו"ט ראשון עם משפחתו בעיר ואח"כ להתלבש כגוי ולנסוע אל אחיו ביו"ט שני באופן שהרואה לא יכיר שישראל הוא. ויש להסתפק האם כשיתלבש כך נחשב עדיין חילול יו"ט שני בפרהסיא או בצנעא,

ח. בני ארץ ישראל שיצאו לחוץ לארץ ודעתם לחזור, וכעת מתארחים בבית מלון וכדו' [הנמצא חוץ לתחום ישראל] שהכשירוהו הגויים במיוחד לימות החג, וגם בשאר ימות השנה אין ישראל מגיעין לשם כלל, הגם שכעת יש שם מבני חוץ לארץ, אין בני ארץ ישראל הנמצאים שם צריכים לשמור יום טוב שני של גלויות, כיון שאין מצויין שם ישראל רק בדרך עראי לשבוע ימים, לא חל על המקום שם ישוב ישראל. (ח)

ט. בן ארץ ישראל הרוצה לטוס לחוץ לארץ, ולנחות שם ביום טוב שני של גלויות, ולהשאר בשדה התעופה עד הלילה, יש מצדדים להקל בזה, אך באדם מפורסם שהכל ידעו שהגיע לחוץ לארץ ביום טוב שני של גלויות. יש להחמיר בזה. (ט)

מלון בחו"ל שהושכר לתושבי אר"י

(ח) **בס'** יו"ט שני כהלכתו (פי"ג סי"ג) כתב בשם הגרשז"א, שבני אר"י שיצאו לחו"ל ודעתם לחזור, וכעת מתארחים בבית מלון וכדו' שהכשירוהו הגויים במיוחד לימות החג, ובשאר ימות השנה אין ישראל מגיעין לשם כלל, הגם שכעת יש שם מבני חו"ל, אין בני אר"י הנמצאים שם צריכים לשמור

יו"ט שני ש"ג, כיון שאין מצויין שם ישראל רק בדרך עראי לשבוע ימים. ועוד דודאי ידעי בני חו"ל, שחבריהם הם מבני אר"י, ולכן לא חשיב זילותא דיו"ט, כמו שבן אר"י הנמצא בחו"ל מניח תפילין בחו"ל גם בפני אשתו שהיא מבנות חו"ל. וכתב שהגר"ש אלישיב החמיר בזה.

בן אר"י הרוצה לטוס לחו"ל, ולנחות שם ביום טוב שני של גלויות

(ט) **הנה** בשנת תשע"ד נשאלתי מנשיא המדינה לשעבר, האם מותר לטוס מאר"י לחו"ל ביום שאחרי יו"ט, באופן שהנחיתה תהיה שם ביו"ט שני של גלויות שלהם, האם זה נחשב כעושה מלאכה בפניהם. והשבתי לו להמנע מכך, וכן עשה, שדחה את הטיסה למחר.

ואמנם היה מקום לצדד להתיר בזה, אם נשאר שם בשדה התעופה עד צאת יו"ט שני, ואז יש להם תלות שיצא בהיתר, ואינו עושה

מלאכה בעצם הטיסה רק שעלה למטוס, ומה שנסע עד המטוס ושאר מלאכות הנצרכות, הרי בא מא"י, ועל עצם הנחיתה בארצם שהיא בשעת איסור, הרי אפשר שהטייס הוא גוי. אלא דשמא יש כאן איסור תחומין, [לאחר הנחיתה] ואף דלדידיה חול גמור הוא, אולם קשה להסתיר זאת מבני חו"ל. ועוד שבתוקף תפקידו הדבר יפורסם ברבים שהגיע לחו"ל בעיצומו של יו"ט שני של גלויות, והו"ל כעושה מלאכה בפרהסיא בחו"ל.

לנחות בשדה התעופה הרחוק מתחום ישוב ישראל

שלא חל עליו שם דיני בני חו"ל, מאחר שדעתו לחזור לא"י, [ע' בבאה"ט (סי' תצו סק"ד) בשם הרדב"ז, ובא"ר (שם אות ו)], ולפ"ד המשנ"ב (שם סק"א) בשם הבגדי ישע גם באין דעתו לחזור, בעינן שיגיע לישוב ישראל דוקא.

ועוד כתב, שבאדם מפורסם חמיר טפי, שאם מפרסמים בעתוננים, שפלוגי יגיע או הגיע למקום פלוגי ביום שהוא יו"ט שני ש"ג, יש לאסור

וכבר דנו בזה פוסקי הדור האחרון, ראה בשו"ת בצל החכמה (ת"ג סי' ל"ה), ובשו"ת באר משה (ח"ז עמ' רסה). [ויש שהעירו שיש לחוש ליהודים חופשים העובדים בקביעות בנמל התעופה שנוחת שם. ומ"מ אינו ודאי שיש יהודים שעובדים שם בקביעות].

ובשו"ת בצל החכמה שם כתב, שאם שדה התעופה שנוחת בו בחו"ל, הוא רחוק מתחום ישוב ישראל, אין איסור לנחות שם, כיון

י. אף על פי שתושב ארץ ישראל הנמצא בחוץ לארץ ודעתו לחזור, צריך להתנהג כמותם בכל דבר שהוא פרהסיא, וכאמור, מכל מקום לענין תפילות היום, ביום טוב שני של גלויות, כגון בחג השבועות, וכן בשמיני של פסח, ובתשיעי של חג הסוכות, יקרא קריאת שמע עם התפלין בביתו, ואחר כך יחלוץ התפילין, ילבש בגדי שבת ויום טוב, וילך לבית הכנסת להתפלל עם הצבור, אלא שבשעה שהם עומדים לתפלת הלחש, הוא יתפלל "תפלת שמונה עשרה", כמו המקום שיצא משם, שבתפלה שהיא בלחש לא שייך הטעם "מפני המחלוקת". וכשיאמרו הקהל הלל, יוכל לומר עמהם את ההלל בלא ברכה, וטוב שיאמרנו בדילוג, כמו שקוראים בראש חודש. וכשמתפללים מוסף יאחז הסיידור בידו, ויאמר כמה מזמורים וכיוצא בזה כאילו הוא מתפלל עמהם. ובתפלת יום טוב שני שחל בחול המועד של ארץ ישראל, יתפלל מוסף עם כל הקהל ויאמר "את יום מקרא קודש הזה", ואם נתכבד לעבור לפני התיבה לתפלת מוסף, בחזרה יאמר "את יום טוב מקרא קודש הזה".^(י)

עבר זמן איסור מלאכה גם לבני חו"ל. ובפרט שכתב בתפא"י (כלכלת שבת ביאור הל"ט מלאכות אות לד) שאין חשש מראית העין רק על להבא ועל ההוה, אבל על העבר לא חיישינן למראית העין רק באיסור דא"י. ומ"מ כיון שאין זה שכיח כ"כ, מוטב שלא יכנס לעיר מיד במוצאי יו"ט, אם לא לצורך גדול, ובאדם מפורסם יש להחמיר יותר.

הנסיעה. ושכ"כ אחיו הגאון בס' באר משה (או"ה סי' תצו אות יט, כא) שיש לאסור בכה"ג משום זלזול יו"ט.

ומי שהגיע ביו"ט שני לשדה התעופה שהוא חוץ לתחום, כתב שם, דמן הדין ראוי להכנס לעיר מיד בערב, אף אם יוודע עיי"כ שהגיע לחו"ל במטוס ביו"ט שני, כיון שזה יתברר רק אחר שכבר

אם שדה התעופה שבחו"ל נמצא בתוך תחום ישוב ישראל

אלישיב לאסור בזה, אך הגרש"ז אויערבך התיר בזה, מטעם שבמקום של נמל התעופה הוא מקום כללי, שמגיעים לשם תמיד אנשים מכל קצווי תבל, ומהם גם מא"י, ולכן לא שייך בזה הטעם של חשש מחלוקת.

ויש מי שכתב שהפוס' הסכימו להתיר בזה, אם ישאר בשדה התעופה, ולא יכנס לתחום ישראל עד הלילה. אך כיון שמזלזלים ביו"ט שני, שמרגישים מיד במוצאי יו"ט שנסע ביו"ט, לדעתי אין דעתי להתיר רק בצורך גדול ממש, ובפרט לבן תורה, אם ישאר בשדה התעופה עד הערב [תשוה"נ (ח"ב סי' של אות ה)].

ואם שדה התעופה שבחו"ל נמצא בתוך תחום ישוב ישראל, ס"ל שם לאסור לבן אר"י לטוס ולהגיע לשדה תעופה בחו"ל ביו"ט ב' ש"ג. [יכתב עוד, שאם נחת שם אסור לו לצאת חוץ לד' אמותיו, ראה בש"ע (סי' תה סי') שאם יצא חוץ לתחומו אע"פ שהוא כעת בתוך שטח המוקף מחיצות, אין לו אלא ד' אמות. והרי זה מן הנמנע שיעמוד במקומו עד הערב, כי לא יניחו אותו להשאר בשטח המיועד לנחיתת והמראת מטוסים. וחוץ מזה יש עוד כמה דברים האסורים ביו"ט שקשה להזהר בהם בהגיעו לשדה התעופה].
ובספר יו"ט שני כהלכתו (פ"ג סעיף ג) האריך בזה, וכתב שדעת הגר"ש וואזנר והגר"ש

תושב אר"י הנמצא בחוץ לארץ כיצד יתפלל ביום טוב שני

ומ"מ כשהולך לביהכ"נ ילבש בגדי שבת ויו"ט, אע"פ שהוא יום חול לגבי דידיה. וכ"כ האחרונים. וכתב הפר"ח, כשהלכתי למצרים ודעתי היתה

(ה' הרדב"ז ח"ד סי' צג) כתב, שהואיל ודעתו לחזור לאר"י, צריך להתפלל ביו"ט שני ש"ג כהמקום שיצא משם, דהיינו תפלת שמונה עשרה,

ואח"כ היה הולך לביהכ"נ להתפלל בצבור, מפני שהצבור בביהכ"נ לא היו נוהגים להניח תפלין בט"ב בשחרית כי אם במנחה. ע"ש. וכתב בספר מעשה רוקח (ספ"ד מהלכות תפלין) שכן מנהג יחידי סגולה, ושכן קיבל ממורינו גאב"ד חברון רבי אברהם יצחקי. ע"ש. וכ"כ בשלמי צבור (דף מ ע"ד).

וע"ע בס' כסא אליהו למהר"א ישראל (סי' תקנה), שהביא דברי הרב הלק"ט הנ"ל, וכתב ע"ז, וכן מצאתי להרשב"א בתש"כ, שכתב כן בשם רבינו האי גאון והרמב"ן. וכן נוהגים רבים וגדולים בתורה, אך נוהגים כן בהצנע לכת. ע"כ. הנה מצאנו חברים רבים להפ"ח הנ"ל, אלמא דלא ס"ל כסברת המג"א. ומיהו אפשר שאף המג"א וסיעתו יודו בנ"ד, מפני שאם יעדיף גם להתפלל בביתו בתפלין, ירגישו הצבור בהעדרו, ויבינו שאצלו הוא יום חול, ולכן לא הופיע היום הזה בביהכ"נ, ויבואו לזלזל בקדושת יו"ט שני ש"ג. (וכי"ב כ' באג"מ או"ח ח"ג סי' צב).

ואמנם הגר"ח פלאגי בספר רוח חיים (סי' תקנו) כתב שיותר טוב בט"ב באב לקרוא ק"ש ולהתפלל בביתו עם התפלין, ואח"כ יסירם וילך לביהכ"נ. וכ"כ בספר בית עובד (בדיני החייבים בתפלין אות יג), שכן מנהגם. ע"ש. מ"מ אין לדחות דברי כל הגדולים הנ"ל דקיימי כדעת הפר"ח. וע"ע בילקו"י (הל' תפלין, ובמהדו"ק ח"א עמ' קמד).

שוב בא לידי ספר "יו"ט שני כהלכתו", וראיתי אליו (בעמ' 10) שהביא דברי הרב שש"כ בשם הגרש"ז אוירבך הנ"ל, קול ושוברו בצדו, ששמע מהגרי"ש אלישיב שכיון דס"ל להפר"ח שעיקר מצות תפלין היא בק"ש, ותפלה בצבור עדיפא, כן עיקר, ואף שהצבור מתפללים תפלה של יו"ט והוא מתפלל תפלה של חול, פשוט שגם זה נחשב תפלה בצבור. וכן העיר בשש"כ מדברי המשנ"ב (סי' צ סק"ל), לענין יחיד המתפלל שחרית עם צבור המתפללים מוסף דשפיר מקרי תפלה בצבור. וי"ל. ועיין בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' לו בד"ה וביותר). ובשו"ת חלקת יעקב (ח"ג סי' קמו). ובשו"ת רבבות אפרים (ח"א

לחזור לאר"י, ביו"ט שני ש"ג השכמתי בבוקר והנחתי תפלין, וקראתי בהם ק"ש, משום מאמר רז"ל (ברכות יד): כל הקורא ק"ש בלא תפלין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו. ואח"כ הלכתי לביהכ"נ והתפללתי תפלת שמונה עשרה, שכיון דהוי תפלה בלחש, כצינעא דמי. ואע"פ שיש בה אריכות קצת יותר מתפלת יו"ט אין בכך כלום. ואע"פ כן כשמקצת העם עמדו בברכת אמת ויצייב להתפלל, קמתי והתחלתי להתפלל קודם שיתחילו הם. כדי שלא תהיה ניכרת האריכות. ולבשתי מלבושי יו"ט, משום דהוי מילתא דפרהסיא. עכת"ד.

והביאורו האחרונים להלכה, ומהם, הרב מטה אשר (דף קלו ע"ד), והרב שלמי צבור (דף מא.), והרב שלחן גבוה (סי' תצו סק"ז), והרב חיי אדם (הל' יו"ט כלל קג סי"ד), והרב פאת השלחן (סי' ב, בית ישראל ס"ק כב). ובשו"ת מנחת אלעזר ח"ג (סי' נט). ובשו"ת ארח משפט (סי' קכט). וכן משמע בש"ע הגר"ז (סי' תצו ס"ח). והועתק במשנ"ב (סי' תצו ס"ק יג).

אולם בספר שש"כ (פרק לא הערה פט) כתב בשם הגרש"ז אויערבאך, שנראה לו שגם תפלת שחרית יתפלל בביתו עם תפלין, כי תפלה עם תפלין עדיף מתפלה בצבור בלי תפלין, כמ"ש המג"א (סי' 10 ס"ק יב). והובא להלכה במשנ"ב (סי' 10 ס"ק מ). וכ"ש כאן שהצבור מתפלל תפלה של יו"ט, ואילו הוא מתפלל תפלה של חול. ע"כ.

והנה ראיתי המג"א אינה מוכרחת, כמ"ש הא"ר (סי' נח סק"ה), ובשו"ת מהרש"ם ח"ג (סי' שנט). גם בשו"ת חינוח דחיי (סי' ל) שדא נרגא בדברי המג"א הנ"ל, שאין חובה להתפלל דוקא עם התפלין, וכל שיש לו איזו סיבה רשאי להתפלל בלא תפלין. וכיון שמדברי הפר"ח וכל האח' שהביאו דבריו, מוכח דתפלה בצבור עדיפא מתפלה עם תפלין, וס"ל דלא כהמג"א הנ"ל, יש לנהוג כהפר"ח, דמעשה רב.

ויש להוסיף עוד בזה, מ"ש בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סי' קלט), שהרב המג"ן היה נוהג בת"ב להניח תפלין בביתו ולקרוא בהן ק"ש, וחולצן,

להוציא את חבריו, דאיכא איסורא משום שהקורא הלל בכל יום ה"ז מחרף ומגדף. ע"ש. ולכאור' היה מקום לפקפק אף בני"ד, כיון שאינו חייב בהלל, שהוא יום חול אצלו. אבל דברי המג"א בזה צ"ע, כי כל הטעמים שנאמרו על הלכה זו, לא שייכי ביום שנקבע לקריאת ההלל, אם מן הדין או מן המנהג.

ואכן המהרש"ם בדעת תורה (סי' תכב) כתב לפקפק ג"כ ע"ד המג"א, וסיים, והוגד לי שגם הגר"ש קלוגר חולק בזה על המג"א. וכן בשו"ת שערי צדק (סי' כג) חולק על המג"א. וכ"כ השואל ומשיב תליתאה (ח"א ס"ס קכ). עכת"ד.

ושו"ר בשו"ת שבט הלוי ח"ז (ס"ס מט) שדן בני"ד, וכתב שאפי' להמג"א, בן אר"י שנמצא בחור'ל ביו"ט שני של גלויות, אל יפרוש מן הצבור, אלא יקרא עמהם את ההלל בלא ברכה. וע"ע בשו"ת יבי"א ח"ח (חאו"ח סי' מו).

סי' רכ"ד. עכת"ד. ואנו נשעננו על סברת גדולי האחרונים, דכולהו ס"ל כהפר"ח. והכי נקטי'. [שו"ת יחור"ד (ח"ג סי' לה). חזו"ע יו"ט עמ' קיג].

ולגבי אמירת ההלל, הנה בשבת (ק"ח:) אמרו, כל הקורא הלל בכל יום, ה"ז מחרף ומגדף. [ופרש"י, שלא תיקנו הראשונים לאמרו אלא לפרקים לשבח והודאה (פסחים ק"ו). וזה הקורא בלא עתו אינו אלא כמוזמר שיר בעלמא ומתלוצץ]. ומ"מ כאן ביו"ט שני של גלויות שכל הצבור גומרים את ההלל בברכה, והוא דבר בעתו, רשאי הוא אפי' לגמור את ההלל עמהם בלי ברכה. ומ"מ מהיות טוב יאמר את ההלל בדילוג שבזה אין שום איסור כלל. וכמ"ש הרדב"ז בתשובה ח"ד (סי' צד), ובערה"ש (סי' תכב סק"ד). ועכ"פ ברור שאין לו לברך, דהויא ברכה לבטלה, כיון שאצלו הוא יום חול.

הן אמת שהמג"א (סי' תכב סק"ה) כתב, שאם יצא י"ח קריאת ההלל, אסור לו לקרות ההלל שנית

אם לומר בברהמ"ז בחוה"מ - הרחמן הוא ינחילנו יום שכולו טוב

בקדושה, מכיון ששויים הם בשמותיהם. מפי מורי נר"ו. ע"כ. וכ"כ הרשב"א בתשובה (ח"ה סי' רטו), שחוה"מ נקרא יו"ט. וכ"כ בשו"ת הרדב"ז ח"ד (סי' עג וסי' קיא) בשם הרשב"א. וכן בשו"ת בית יעקב (סי' קמב) הוכיח במישור מהגמ' (סוכה לה). הנ"ל, דחוה"מ נקרא יו"ט, והשיג ע"ד הט"ז (סי' תרסה) שכתב להיפך. וכן העירו עוד בספר קהלת יעקב אלגאזי (מענה לשון, לשון חכמים אות רסז). וע"ע בחי' הרש"ש (סוכה כז. לה), ובחי' על המשניות (סוכה פ"ב מ"ו).

ולכן בן אר"י שמתפלל כש"צ במוסף ביום חוה"מ שלו, ביו"ט שני של גלויות, יאמר בחזרה כמנהגם "את יו"ט מקרא קודש הזה". וכן העלה החיד"א בשו"ת יוסף אומץ (סי' יג). והביא בשם הרשב"א בספר הבתים כת"י, שמנהגם היה לומר בתפלה בחוה"מ "את יו"ט מקרא קודש הזה". [חזו"ע יו"ט עמ' קיד].

והנה המג"א (סי' תצ סק"א) כתב דחוה"מ לא נקרא יו"ט, כדמוכח ממ"ש מרן הש"ע שם, שביו"ט אומרים את יו"ט מקרא קודש הזה, ובחוה"מ אומרים "את יום מקרא קודש הזה", וסיים, ולכן אין לומר בברהמ"ז בחוה"מ הרחמן הוא ינחילנו עולם שכולו טוב. ע"כ. גם הט"ז (סי' תרסה סק"א) כתב, דלא אשכחן בגמ' בשום דוכתא דחוה"מ נקרא יו"ט. וע"ע בריטב"א (עירובין צו.). וע"ע לקמן בפרטי הדינים בהל' חוה"מ במקורות לסעי' א בענין זה.

אולם (בסוכה לה) איתא, הכא ביו"ט שני עסקינן, דיקא נמי דקנתי "מי שבא בדרך" ואי ביו"ט ראשון מי שרי. ומבואר דחוה"מ נקרא יו"ט. וז"ל הריטב"א (סוכה לה): ואגב אורחין שמעינן דחוה"מ נקרא יו"ט, מכוין שאסור בעשיית מלאכה. ומה שאין אנו אומרים בתפלה "את יו"ט מקרא קודש הזה", לפי שעושים בו מלאכת דבר האבד, ושלא לזלזל ביו"ט ממש, שיהיו סבורים שהם שוים

יא. תושב ארץ ישראל השוהה בחוץ לארץ, ודעתו לחזור לארץ, מותר לו להקדים את הציבור בבית הכנסת בתפלת שמונה עשרה של לחש בשחרית של יום טוב שני של גלויות, שמאחר שהוא מתפלל תפלה של חול הארוכה יותר מתפלת יום טוב, מותר לו להקדימם בתפלת שמונה עשרה, כדי שיסיים עמהם. (א)

תושב אר"י הנמצא בחו"ל אם יקדים תפלת שמונה עשרה

שתיים אין בה שום איסור, וכעין ד' הפרי תבואה הנ"ל.

ובס' יוסף אומץ למהר"י יוזפא (סי' רצו) כ' וז"ל: מפני שיש פלוגתא דרבוותא אם מחוייב לענות אמן בין גאולה לתפלה או יש איסור בדבר, לכן טוב לסיים גאל ישראל מעט אחר החזן, או קודם החזן ויתחיל מלה אחת או שתיים משמונה עשרה קודם הצבור, ולא יותר, כי אסור להקדים תפלתו לתפלת הצבור. עכ"ל. ומוכח להדיא דבעינן שיהיה בתוך כדי דבור לתפלת הצבור, ולא קודם לכן. וזה היפך ד' הפרי תבואה והפרי"ח ושאר אחרונים הנ"ל, דס"ל דברכה א' לא היא קפידא.

ועיין לה' מעשה רוקח (ד"פ ע"ב) שכתב, שאותם הנוהגים להתחיל קודם הצבור כדי לענות קדיש או קדושה אח"כ, מפני שדרכס להאריך יותר מהש"צ אף שכוונתם רצויה, מ"מ נראה דלאו שפיר עבדי, חדא דאסור להקדים תפלתו לתפלת הצבור, ועוד דבתפלת מנחה מפסידין עניית הקדיש שקודם תפלה באיסור גמור, כבר ידוע דאיש"ר עדיף אפי' מקדושה. וא"כ יש להם להתחיל התפלה עם הצבור, ואם יאריכו אח"כ ויפסידו את עניית הקדיש או הקדושה, מה בכך, כיון שהם אנוסים וכו'. עכת"ד. הראת לדעת שאף הרב ז"ל ס"ל דאיכא בהא משום אסור להקדים תפלתו לתפלת הצבור. וכבר מצאנו לו חבר, הוא ה' יוסף אומץ הנ"ל. וכן מצאתי בשו"ת עמודי אש (סי' ג אות ז) שהסכים בזה לד' המעש"ר, ודלא כה' פרי תבואה. ע"ש. ועכ"פ במקום צורך כזה שנמצא בחו"ל, יכול להקדים מעט את תפלת הי"ח, כדי שלא ירגישו בו שמתפלל תפלה של חול. [יביא ח"ב סי' ז' סק"ב].

יא) ז"ל מרן הש"ע (סי' צ ס"י): כשעומד עם הצבור אסור לו להקדים תפלתו לתפלת הצבור, אא"כ השעה עוברת ואין הצבור מתפללים, לפי שמאריכים בפיוטים וכיו"ב. ע"כ. ומשמע שאין להתיר רק לצורך גדול כזה שהשעה עוברת. וע"ע בתשו' הריב"ש (סי' עה). ע"ש.

ועיין בשו"ת פרי תבואה (סי' סח), שהשיב לשואלו דבר, שהמאריך בתפלתו יוכל להתחיל תפלת י"ח מקודם שיתחילו הצבור ויסיים עמהם. ומ"ש הרב השואל שראה בס' הלבוש דבכה"ג נמי הוי בכלל מ"ש אסור לאדם שיקדים תפלתו לתפלת הצבור, כ' ע"ז הגהמ"ח, ולדידי פשיטא לי דמותר לעשות כן ואנא לא כסבא טעמא קחזינא, ובתור"י כ' הטעם שם משום שצריך אדם להתפלל עם הצבור. והרי לענין תפלה עם הצבור פשיטא לי טובא דסגי בהכי כשמתחיל או מסיים לבד עם הצבור, דבלא"ה אין המתפללים אומרים מלה במלה, ובשעה שזה או' ברכת מג"א, השני אומר ברכת אתה חונן, ואפ"ה מקרי תפלה עם צבור. וכו'. ע"ש.

וכן מצינו להפרי"ח הנ"ל (ס"ס תצו) שהתפלל תפלת חול ביו"ט שני כשהיה בחו"ל. והביאוהו השו"ג (שם במחודש ז), והשלמי צבור (דמ"א ע"א), ועוד אחרונים. הרי שלא חשש בזה למ"ש שאסור להקדים תפלתו לתפלת הצבור, ואע"פ שלא היה שם הכרח גדול להקדים.

וכבר כ' מרן בשו"ת אבקת רוכל (סי' כו) דבתפלה לא חיישינן למידי אף אם יתפרסם שמתפלל כמנהג מקום שיצא משם, דלא נפיק מיניה חורבא. ע"ש. וע"ע בשו"ת האלף לך שלמה (סי' מה). ועל כרחך דפשיט"ל להפרי"ח שהקדמת ברכה א' או

ב. אפילו אם יש מנין ויותר מבני ארץ ישראל שיצאו לחוץ לארץ על דעת לחזור, אינם רשאים להתארגן ולעשות מנין לתפלה בצבור ביום טוב שני של גלויות, ולהתפלל תפלת חול בטלית ותפילין עם חזרת השליח צבור, ולקרוא בספר תורה בפרשת השבוע. מפני שכל דבר הנעשה בעשרה מתפרסם ברבים, ונחשב פרהסיא (כתובות ז:), ושמא יבואו בני חוץ לארץ על ידי כך לזלזל בקדושת יום טוב שני. אלא כל אחד ואחד יתפלל בבית הכנסת ביחידות תפלת שמונה עשרה באותה עת שמתפללים תפלה של יום טוב. ויעשה באופן שלא ירגישו בו שאינו מתפלל כתפלתם. ומיהו נראה שאם חל יום טוב שני בשבת, רשאים בני ארץ ישראל לארגן מנין להתפלל תפלות שבת בצבור, והשליח צבור יתפלל בנחת לבל ישמע קולו החוצה. (כ)

תושבי אר"י בחו"ל לא יארגנו מנין לתפלת חול ביו"ט שני

ובספר יו"ט שני כהלכתו הנ"ל (ריש עמ' שלט) כתב שהגרי"י וייס (בעל מנחת יצחק) התבטא בחריפות רבה על המארגנים מנין מבני אר"י בחו"ל ביו"ט שני לתפלת חול בצבור. ע"ש. ומיהו נראה שאם חל יו"ט שני בשבת, רשאים בני אר"י לארגן מנין להתפלל תפלות שבת בצבור, והש"צ יתפלל החזרה בנחת לבל ישמיע קולו החוצה, מפני שגדולה קדושת השבת, וחמורה יותר מדין יו"ט שני, ולא אתי לזלזולי ביה. ומ"מ ראיתי בשו"ת הר צבי שם (סי' עח), שאחר שרצה לחלק בזה בין חול לשבת, שוב נסתפק בזה שאפשר שגם בזה יש זלזול ליו"ט שני, (שאין מזכירים אותו בני ארץ ישראל בתפלתם).

ומ"מ כשעושים כן בצינעא ובנחת נ"ל שאפשר לעשות כן, שהרי באופן כזה כתב בצל החכמה (ח"ב סי' עו) להתיר אפי' בחול אם נזדמן להם המנין באקראי, ואף שלא נסכים לזה, הבו דלא להוסיף עלה לגבי שבת שקדושתו חמורה. וכ"כ בתשוה"נ (ח"א סי' שיח).

והנה ע"פ הטעם דחיישינן דלא לזלזולי ביה, כתב מרן החיד"א בספר טוב עין (סי' יד) שבני אר"י שנמצאים בשמיני עצרת בחו"ל, לא יעשו הקפות עם ס"ת אחר תפלתם, כמנהגם באר"י, כי הן רבים עתה עמי הארץ, שיבואו ע"י כך לזלזל ביו"ט שני, כי בראותם שעושים ההקפות בשמיני עצרת, יאמרו שיום שמחת תורה שבחו"ל אינו עיקר, אלא עיקר יו"ט הוא דשמיני עצרת דוקא,

(ב) הנה בגמ' (שבת נג.) איתא, אמר אביי, ודאי דדבריהם בעי ברכה, ספק דדבריהם (כגון דמאי) לא בעי ברכה. ופריך, והא יו"ט שני דספק דדבריהם הוא, ובעי ברכה (תפלת יו"ט וקידוש), ומשני, שאני התם כי היכי דלא לזלזולי ביה. ועיין בבאורי הגר"א (סי' תקלט סעיף יא) שכתב ללמוד מזה להתם, שמותר לקנות בחוה"מ לצורך יו"ט שני של גלויות. דהשתא איסורא דאורייתא דלא תשא (ברכה שאינה צריכה) מתירים, משום שלא יזלזלו בו, כ"ש כה"ג. ע"כ. ואף אנו נאמר, כ"ש לגבי הידור מצוה של תפלה בצבור, שיש לוותר ע"ז, משום דילמא אתו לזלזולי ביה.

וכ"כ גאון ישראל בשו"ת הר צבי (ח"ב סי' עח), שאין לבני אר"י שבחו"ל להתקבץ ולהתפלל בצבור תפלת חול, משום דילמא אתו לזלזולי ביה. והרי אפשר לבני אר"י שיתפללו תפלת י"ח עם הצבור שמתפללים תפלת יו"ט, וחשיב שפיר תפלה בצבור. ע"ש. וכ"כ בתשוה"נ (ח"א סי' שיח), ושכ"מ באבקת רוכל (סי' כו). וכ"כ בספר יו"ט שני כהלכתו (פ"ג ס"ו עמ' סז), בשם הגרש"ז אורבך והגרי"ש אלישיב. והוסיפו, דהא דשרינן לבני חו"ל שעלו לאר"י על דעת לחזור, לארגן מנינים ביו"ט שני ולהתפלל ולקרוא בתורה כמנהגם בחו"ל, שאני התם שכבר יש בזה מנהג קבוע מדורי דורות. משא"כ לגבי בני אר"י שהוהים בחו"ל שאין בזה מנהג קבוע. ע"ש. ובלא"ה מה שנוהגים בני חו"ל באר"י, ליכא טעמא שיזלזלו בו.

יג. בן ארץ ישראל שנמצא עם רעייתו בחוץ לארץ בליל שני של פסח, יש לו להשתתף עם מארחיו בסדר ליל פסח, באמירת ההגדה, ובסיפור יציאת מצרים, כדרך דרשה בעלמא. (והאשה תדליק נרות בלי ברכה). אבל לא יברך בעצמו שום ברכה, כגון ברכות הקידוש וברכת אשר גאלנו, וברכות על אכילת מצה ועל אכילת מרור, וברכת ההלל שבסוף הסדר. אלא ישמע ויענה אמן. ויברך בורא פרי הגפן על הכוס הראשון, ויחזור ויברך בורא פרי הגפן על הכוס השלישי, ואם שתה רביעית יברך בסוף הסדר ברכה מעין שלש, על הגפן וכו'. ואם יש לו דירה בפני עצמו לא יעשה הסדר כלל. וביום שמיני של פסח אסור לו לאכול חמץ כלל. (יג)

יד. אם חל יום טוב שני של גלויות בערב שבת, תושב ארץ ישראל שנמצא בחוץ לארץ אינו צריך לערב עירובי תבשילין, ויכול לבשל מערב שבת לשבת. אולם תושב ארץ ישראל הנמצא בשליחות בחוץ לארץ לשנה שנתיים, צריך לעשות עירוב תבשילין. (יד)

טו. תושב ארץ ישראל שיצא לחוץ לארץ על דעת לחזור, אף על פי שהוא הולך להתפלל בבית הכנסת ביום טוב שני של גלויות [יום ב' דפסח וסוכות, ויום ב' דשבועות], אין להזמין לעלות לספר תורה, זולת אם חל יום טוב שני של גלויות ביום שני או חמישי בשבוע, שהוא יום קריאת התורה, שאז יכול בן ארץ ישראל לעלות לספר תורה עם הנוספים על מנין העולים. ותושב חוץ לארץ המבקר בארץ ישראל, על מנת לחזור לחוץ לארץ, רשאי לעלות לספר תורה ביום טוב ראשון של שמיני עצרת, כחתן תורה או חתן בראשית. [ילקו"י מועדים עמ' קפז]. אולם תושב ארץ ישראל שנמצא בחוץ לארץ בימי חג הסוכות, על דעת לחזור, אינו רשאי לעלות לתורה כחתן תורה ביום שמחת התורה שלהם, שהוא יום טוב אחרון של גלויות. (טו)

ובשמחת תורה, אין לחוש אם גם בני אר"י יעשו ההקפות בשמיני עצרת וגם יצטרפו אל בני חו"ל בהקפות של שמחת תורה. ובבא"ח (וזאת הברכה אות יז) כתב, אע"פ שמנהגם בבבל תמיד כדברי החיד"א, הכא אין לחוש לחששא של החיד"א, משום שנשתנו הזמנים, ונפקחו עיניהם של בני אדם ולא אתו לזלזולי. וע"ע בכה"ח (סי' תרטט ס"ק לג) בשם הרב יפה ללב.

(יג) **ראה** כ"ז בחיי אדם (כלל קג ס"ד ד). ובכה"ח (סי' תצו אות לו). ובשור"ת מלמד להועיל (חאו"ח סי' קי). ובשור"ת אג"מ (ח"ג חאו"ח סי' עב בד"ה אבל). (יד) **ראה** להלן סי' תקכז סעי' כת.

שהוא יום שמחת תורה באר"י. ואעיקרא כל ענין ההקפות בס"ת אינן חובת גברא לעשות כל טצדקי לקיימם בחו"ל ביום שמיני עצרת, שהרי אינם אלא מנהג בעלמא, ובחו"ל אתרא דשכיח היזקא שיבואו לזלזל ביו"ט שני, שוא"ת עדיף. וע"ע בשו"ת לב חיים (ח"ב סי' קכה) שנראה שמסכים הולך לדברי החיד"א. וכ"כ בספר יו"ט שני כהלכתו (עמ' טז) בשם גאוני דורינו. נובתשובות והנהגות ח"א סי' שיו כתב שלא הבין טעמו של החיד"א בזה. והדברים ברורים לעין כל רואה].

ומ"מ בהיות שבזמן האחרון הרבה קהלות בחו"ל עושים ההקפות בשני הימים בשמיני עצרת

תושב אר"י שיצא לחו"ל ע"ד לחזור, לא יעלה לס"ת

כתב, ועל דבר חתן תורה בשמחת תורה, לבן אר"י שנמצא בחו"ל ע"ד לחזור, הנה לפני זמן רב ראיתי

(טו) **ראה** בילקו"י ארבעת המינים עמ' תתקח. והנה בשו"ת שרידי אש (ח"ב סי' קסא)

המון העם, שפשוט בעיניהם שהוא יו"ט אצלו ומש"ה נעשה בעל השמחה, וידוע דשלוחי אר"י גדולי תורה היו כולם נמנעים שלא לעלות לס"ת ביו"ט שני של גלויות, ועושים כל טצדקי באמתלאות שונות שלא לעלות לס"ת ביו"ט שני, בנותנם איזו סיבה למניעתם, ומגלים דעתם מראש לבל יקראום לס"ת, וכ"ש חתן תורה בשמחת תורה שיהיה הוא בעל השמחה ולעשות הטפל עיקר. עכת"ד.

אתה הראת לדעת דברי מי שגדול פום ממלל רברבן דברים ברורים שאין לבן אר"י להיות חתן תורה בשמחת תורה בחו"ל. וכן הגאון רבי חיים מודעי בשו"ת חיים לעולם (א"ח סי' ו) נשאל בזה, וכתב ג"כ שסברת הרב בני חיי להתיר לכהן שאינו מתענה לעלות לס"ת ביום תענית צבור לכתחלה, יחידאה היא, וכולהו רבוותא חלוקים עליו וס"ל שלכתחלה לא יעלה, וא"כ התופס כסברא יחידאה זו אינו אלא מן המתמיהין, ולא ידע דרכי ההוראה, וכ"ש בענין חשש הזכרת ה' לבטלה. ע"ש. וכ"פ הגר"ח פלאגי בספר מועד לכל חי (סי' כה אות כז).

גם בשו"ת צרור הכסף (סי' ה) הביא מעשה רב שהרב הגדול ר' אליהו עובדיה שבא מאר"י לאיזמיר בשנת התנ"ח, וביו"ט שני של גלויות קראוהו לס"ת, ועלה, ולא רצה לברך, והורה לש"צ לברך ברכת התורה, מטעם דלגבי דידיה יו"ט שני כחול לכל דבריו, וחיליה ממ"ש מרן בב"י (סי' קלה) בשם מהר"י קולון, שאם אין הכהן מתענה ביום תענית צבור לא יעלה לס"ת, וכ"פ בש"ע (סי' תקסו). ומוכח שכיון שאינו שייך באותה קריאה הו"ל ברכה לבטלה. וכן בשו"ת כנה"ג (סי' תקסו) כתב שאפי' בדיעבד שקראוהו לא יעלה וכו'. ע"ש. אך אני התווכחתי עמו בזה, שהרי כתב המג"א (סי' תקסו סק"ח), שאע"פ שהב"י (סי' קלה) כתב, שאפי' בדיעבד שקראוהו לס"ת לא יעלה, מ"מ נראה לי שאם עולה ליכא איסורא. וכ"כ הב"ח שאם קראוהו יעלה ויברך, ובנ"ד כיון שבן אר"י שיצא לחו"ל צריך לנהוג בדברים שבפרהסיא כבני חו"ל, וכבר קראוהו לעלות לס"ת ועלה, י"ל דבדיעבד ש"ד וכו'. אלא שי"ל שאפי' את"ל

בירחון "הפוסק" שהביא תשובה מהראש"ל הגר"ב צ'עוויאל, בשם רבנים ספרדים, להתיר לבני אר"י להיקרא לחתן תורה בהיותם בחו"ל, כי הקריאות בשמחת תורה הן להרבות כבוד התורה, ולכן מקילים לקרוא לתורה גם קטנים. וכן עשיתי מעשה. ולכן כשהיה כאן הגר"י סרנא (שליט"א) ראש ישיבת חברון בירושלים, לפני כמה שנים, כיבדנוהו בחתן תורה. עכ"ד.

גם בשו"ת חלקת יעקב (ח"ג סי' קלד) כתב שנשאל שאלה זו מהרה"ג ר' יחזקאל סרנא ראש ישיבת חברון, ששהה אז בחו"ל ודעתו לחזור, והורה לו שיסכים לקבל להיות חתן תורה. והרב מדברצין בשו"ת באר משה (ח"ז עמ' רנז) כתב, שלכתחלה לא יקראוהו לס"ת, אבל אם אירע שקראוהו אפי' בימי אגד"ו חייב לעלות ולברך על קריאת ס"ת.

ובמחכ"ת נשענו על קנה רצון, ונעלם מהם שמרן החיד"א בשו"ת חיים שאל (ח"א סי' יג) כבר נשאל בדין זה, והעלה שאין לבן אר"י להיות חתן תורה בחו"ל, כיון דלדידיה חול גמור הוא, שהרי כתב מרן בש"ע (סי' תקסו) שכהן שאינו מתענה ביום תענית צבור, לא יעלה לס"ת, אלא יצא מביהכ"נ, ועומד לקרות במקומו ישראל המתענה. וכ"פ מהריק"ש בהגהותיו (סי' קלה). וכתב הט"ז שם שיש בזה חשש ברכה לבטלה. ואף הרב דבר שמואל (סי' שכד), והרב בית דוד (סי' רפד) לא התירו לעלות לכתחלה, ואין מי שמתיר להעלותו לכתחלה אלא הרב בני חיי שם. וקי"ל כרוב האחרונים שלכתחלה לא יעלה. וכ"פ בשו"ת הלק"ט (ח"א סי' ד) שבן אר"י שנמצא בחו"ל ודעתו לחזור, אסור לו לעלות לקרות בתורה ביו"ט שני של גלויות [ע"ש דמ"מ אם חל יו"ט שני ש"ג ביום שני או חמישי, ונמצא במקום שנוהגים להסיף ביו"ט על מנין הקרואים של חובת היום, רשאי לעלות לתורה, כיון שהם ימי קריאת התורה לכל ישראל, ומה לי אם קורא בסדרא דיומא, ומה לי אם קורא בפרשה אחת שבתורה, וכן היו מורים גאוני עה"ק צפת], ואפשר שגם הרב בני חיי מודה בנ"ד שלא התיר בכה"ג לעשותו חתן תורה ובעל השמחה ביום שהוא חול גמור אצלו והוי כחוכא ואטלולא, לגנוב לב ישראל

זכרון יהודה גרינוואלד (א"ח סי' קצט). ובשו"ת יגל יעקב (סי' סז אות ב). ובשו"ת אג"מ (א"ח ח"ד סי' קיג). אבל כאן שיו"ט של גלויות לבני אר"י חול גמור הוא, לכו"ע אינם יכולים לעלות לס"ת להמנות מן הקרואים לחובת היום, ולברך ברכת התורה, דהוי ברכה לבטלה.

וכן העלה בס' חכמה ומוסר (למהר"א ענתבי, דרך חקיק אות קעז), דשווא"ת, שלא יכנס בספק ברכה לבטלה. וכ"כ מהר"ח פלאגי בספר חיים (סי' כח אות א). וע"ע בשו"ת ויען אברהם (פלאגי אור"ח סי' לז).

וע"ע בס' שערי אפרים (שער ח סעיף צז), שג"כ פסק שבן אר"י הנמצא בחו"ל ביו"ט שני של גלויות לא יעלה לס"ת. ע"ש. ואע"פ שנראה בשו"ת שבות יעקב (סי' מ) שהוא חולק על כל הנ"ל, וס"ל שבן אר"י בחו"ל, אפי' דעתו לחזור, עולה למנין הקרואים ביו"ט שני של גלויות, ודלא כהל"ק"ט. ע"ש. אנן בדידן נקטי' כדברי מרן החיד"א וסיעתו הנ"ל. וע"ע בשו"ת חיים לעולם מודעי (חאו"ח סי' ו דף יג ע"ג) מ"ש על הבית דוד (סי' רפד) בזה. ושם (דף יד ע"ג) מ"ש על השבות יעקב הנ"ל. ודו"ק.

והן אמת דלכאורי' יש מקום לומר לפי מ"ש האמרי בינה (דיני שבת סי' יא) שבן אר"י הנמצא בחו"ל ודעתו לחזור, יכול להוציא את בן חו"ל ביו"ט שני של גלויות י"ח קידוש, כיון שבידו להביא עצמו לידי חיוב אם יקבע בדעתו להשתקע בחו"ל ולא יחזור לאר"י. ולפ"ז בודאי שגם יכול לעלות לס"ת ביו"ט שני של גלויות, מטעם הנ"ל. אבל מדברי הגאונים הנ"ל מוכח דלא אמרי' הכי.

וכן מתבאר בדברי רעק"א (בסי' תצו סי' ג) שכתב, בן אר"י שבא לחו"ל אינו יכול להוציא בתפלת יו"ט שני לבני חו"ל שאינם בקיאים, דחשיב אינו מחוייב בדבר ואינו יכול להוציא לאחרים י"ח. ע"ש. וכן מוכח מדברי מהר"א ישראל בשו"ת קול אליהו (ח"א אור"ח סי' לא). וכן מתבאר מדברי הגאון רבי אברהם יצחקי בשו"ת זרע אברהם (חאו"ח סי' יא).

ושו"ר בשו"ת בצל החכמה ח"א (סי' נה) שדחה דברי האמרי בינה מכח דברי החיים שאל

דבכהן שאינו מתענה שכבר קראוהו מותר לו לעלות לס"ת, ברם בבן אר"י שבא לחו"ל שאינו חייב באותה פרשה כלל, שהוא יום חול אצלו לגמרי, היאך יעלה לס"ת ויברך וכו'. נוע' בספר בני חיי סימן תקסו דף יט: על המעשה של הגאון ר' אליהו עובדיה הנ"ל, ובמה שכתב עליו בשו"ת חיים לעולם מודעי (חאו"ח סי' ו).

ותנא דמסייע ליה להגאון רבי אליהו עובדיה הנ"ל, הוא הגאון רבי גבריאל איספרנסא בתשובה שהובאה בשו"ת הלק"ט (סי' ד), שבן אר"י שיצא לחו"ל ודעתו לחזור לאר"י, אינו רשאי לעלות לס"ת ביו"ט שני של גלויות, ולהשלים מנין הקרואים של חובת היום, שכיון שאותו יום הוא חול גמור אצלו, ואינו מחוייב כלל בקריאה"ת, הרי הוא מברך ברכות לבטלה על קריאת הס"ת. וראיה לזה מ"ש מרן בש"ע (סי' תקסו), שכהן שאינו מתענה בתענית צבור לא יעלה לס"ת, שכיון שאינו חייב באותה קריאה הואיל ואינו מתענה, אע"פ שהצבור חייבים בקריאת ס"ת, לא יעלה, דהוי ברכה לבטלה. נוכ"כ להדיא הט"ז (סי' תקסו סק"ז), שאם אינו מתענה, ברכה"ת שמברך על קס"ת, הוו ברכות לבטלה. וכ"ש בן אר"י הנמצא בחו"ל ביו"ט שני של גלויות שמעולם לא חלה עליו חובת קריאה"ת שבאותו יום, שהרי באר"י פטורים מאותה קריאה, ומכיון שהוא פטור, בודאי שאינו יכול לברך ע"מ שהצבור חייבים בו בחו"ל. עכת"ד.

ואפי' לדברי המג"א (סי' תקסו סק"ח) שכהן שאינו מתענה בדיעבד אם יעלה לס"ת ביום תענית צבור, ליכא איסורא. י"ל דס"ל כמ"ש החת"ס (חאו"ח סי' קנז), שמכיון שתעניות חובה המפורשים בקבלה, נתקנו ע"י הנביאים, הרי הן כיום שחייב בקריאה"ת, ואפי' אם אין מתענים כלל בביהכ"נ, חייבים לקרות בתורה בשחרית ובמנחה, דיומא קא גרים לקריאה"ת. ע"ש.

ואע"פ שמדבריו (שם ב"ה והשתא) משמע שעיקר דבריו נאמרו לגבי ת"ב, וכ"כ בשו"ת קרן לדוד (סי' קמה), מ"מ לפי טעמו נראה שה"ה בכל ד' צומות. וכ"כ בספר ילקוט הגרשוני (סי' תקסו). וכ"כ בשו"ת שערי צדק (א"ח סי' קיט). ובשו"ת

טז. כהן בן ארץ ישראל שירד לחוץ לארץ על דעת לחזור, יש אומרים שאינו יכול לישא כפיו ולברך ברכת כהנים בתפלת המוספין של יום טוב שני (האחרון) של גלויות. ויש חולקים ואומרים שיכול לישא כפיו. וכן דעת החיד"א, והגאונים מהר"א יצחקי והמהר"ם בן חביב, והרב המגיה בשלמי צבור, ומהר"ם בריסק, ועוד, והרוצה לסמוך על דבריהם יש לו על מי שיסמוך, כדי לעלות לדוכן לברך לבני חוץ לארץ בשם ומלכות. כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל. (טז)

לכל חי (סי' כה אות כז), כתב שבן אר"י שיצא לחו"ל על דעת לחזור אינו רשאי לעלות בשמחת תורה של חו"ל לחתן תורה. (חיים שאל סי' יג). ע"כ. וכתב ע"ז מרן אמו"ר בגיליון הספר: וכן העלה בשו"ת חיים לעולם (ח"א סי' ו), ושהוא פשוט וברור, ע"ש. ולאפוקי ממ"ש בשו"ת שרידי אש (ח"ב סי' קסא) בשם הגר"צ מאיר חי עוזיאל להתיר, ושכן עשה מעשה הגאון רבי יחזקאל סרנא ראש ישיבת חברון, ע"ש. דליתא, שכלל גדול בידינו סב"ל, ועיין בשו"ת חלקת יעקב (ח"ג סי' קלד). ודו"ק. ע"כ. [ילקו"י מועדים מהדו"ק עמ' קפז].

והרב שערי אפרים הנ"ל. והעלה דפשיטא שלדברי האחרונים הנ"ל לא יקדש האורח בן אר"י להוציא בן חו"ל ביו"ט שני של גלויות. ודלא כהאמרי בינה. והסכים עמו בספר שערי יצחק פלקסר (בקונט' יו"ט שני של גלויות כלל ט אות ב). וע"ע בספר משמרת חיים (הל' שבת סי' יז) שכתב, שחילוק גדול יש בין יו"ט שני של גלויות לבן אר"י בחו"ל, שאין עליו שום חיוב כלל אפי' בכח וכו'. [שו"ת יבי"א ח"ח חאו"ח ס"ס מו. חזו"ע יו"ט עמ' קיז]. ולגבי בן אר"י שיצא לחו"ל, הנה בספר מועד

כהן בן אר"י שירד לחו"ל ודעתו לחזור, אם ישא כפיו במוסף יו"ט שני

(סי' קכט). וע"ע בכה"ח (סי' קכח ס"ק כא). ובס' שערי יצחק פלקסר (הל' יו"ט שני ש"ג דף ש:).

ובשו"ת מהר"ם בריסק (ח"א סי' כז אות ב) העלה, דרשאי לעלות לדוכן ולברך ברכת כהנים. ע"ש.

וכן העלה בשו"ת באר משה (ח"ז דף רה:), ע"פ דברי הרב זרע אברהם יצחקי הנ"ל. וכ"ד מרן החיד"א בספר לדוד אמת (סי' ה אות ל סק"ז). ובני חוץ לארץ שעלו לארץ ישראל בימי הרגל על דעת לחזור לחוץ לארץ, ואין להם כהן, כתב בשו"ת פעולת צדיק (ח"א סי' קג), שאין כהן ירושלמי יכול לעלות לדוכן בתפלת המוספין שלהם, לברך ברכת כהנים, שברכת כהנים צריכה להיות בשעת עבודה, ולדידיה חול גמור הוא ולא שעת עבודה היא. ע"כ. וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' צו), ושאף שהשע"ת מצדד בזה, לא מלאו לבו לברך בשם ומלכות. ע"ש. והרוצה לסמוך על הפוסקים הנ"ל יש לו ע"מ שיסמוך לעלות לדוכן לברך לבני חו"ל בשם ומלכות. כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל.

טז הנה בשו"ת זרע אברהם (חאו"ח סי' יב) העלה שיכול לעלות לדוכן ולברך, אע"פ שאצלו הוא יום חול לגמרי, ואין מקום אצלו לתפלת המוספין. ע"ש. וכ"ד מהר"ם בן חביב בשו"ת גנת ורדים (א"ח כלל א סי' יג), שאם אין להם כהן אחר מבני חו"ל, יעלה הכהן הזה לדוכן ויברך.

אולם מהר"א הלוי בשו"ת גנת ורדים (שם סי' יד) כתב ע"ז, כי מי יערב אל לבו לעשות מעשה ולהכנס בספק ברכות, מאחר שאינה שעת עבודה בשבילו. (ע' סוטה לח:). אך כדי להפיס דעת העליונה הואיל ונפק מפומייהו דרבנן קדישי תקיפי ארעא דישאל (המהר"א יצחקי והמהר"ם בן חביב), ראוי שיברך ברכת כהנים בלי ברכת אקב"ו בשם ומלכות. עכת"ד.

והרב המגיה בשלמי צבור (דף רלה ע"ד והלאה) כתב, שאם יש כהנים אחרים עולה עמהם ויברך בלי שם ומלכות, ואם אין שם אלא הוא עולה ומברך כדרכו, כדעת הגאונים מהר"א יצחקי ומהר"ם בן חביב. ע"ש. וכ"פ בשו"ת אורח משפט

יז. שליחי המוסדות הנמצאים בחוץ לארץ עם אנשי ביתם באופן זמני, ודעתם לחזור בתום תקופת שליחותם לארץ ישראל, והדבר ידוע מראש שתקופת שליחותם נמשכת שנה או יותר, כל עוד הם נמצאים בחוץ לארץ עליהם להתנהג לגמרי כבני חוץ לארץ לענין קדושת יום טוב שני של גלויות, בין להקל בין להחמיר, בין בצינעא בין בפרהסיא. ולכן עליהם להתפלל עם תושבי חוץ לארץ תפלת יום טוב, וכן אסורים להניח תפילין אף ביום טוב האחרון (שהוא חול לבני ארץ ישראל), וכן קוראים בתורה כמנהג בני חוץ לארץ, וכן עושים סדר ליל פסח בליל יום טוב שני כבני חוץ לארץ. כללו של דבר, חייבים להתנהג ממש כתושבי חוץ לארץ. ואין צריך לומר שאסור להם לאכול חמץ ביום שמיני של פסח. וכן פשוט מאוד שאסור להם לחלל יום טוב שני של גלויות בנסיעה ברכב, וכל כיוצא בזה. (י)

שליחי מוסדות הנמצאים בחו"ל כשנה, כיצד ינהגו ביום טוב שני

מקום שהלך לשם. אבל אם עקר דירתו ובא עם אשתו ובניו, אע"פ שדעתו לחזור ולהתיישב באר"י, כיון שנתיישב בחו"ל, הרי הוא כבני חו"ל לכל דבר, דאל"כ כולנו דעתינו לחזור ולדור באר"י, שעל הטעם הזה אנו סומכים לדור במצרים, אע"פ שהתורה אמרה לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד, אלא שכיון שאין אנו יורדים להשתקע, אלא לגור, וכאשר תמצא ידינו נלך לאר"י, אין אנו עוברים וכו'. וכן הובא להלכה בהגהות מהריק"ש ובכנה"ג (סי' תצו). וכן המג"א (סי' תצו סק"ז) הביא להלכה מ"ש הרדב"ז, שכל שעקר דירתו עם אשתו מאר"י לחו"ל, אע"פ שדעתו לחזור דינו כמי שאין דעתו לחזור. וכן פסקו הא"ר (שם סק"ז), והשלחן גבוה (סי' תסח מחודש ז), והגר"ז בש"ע (סי' תצו סק"י), והח"א (כלל קג סי' ד). ולכן גם השלוחים האלה שעקרו דירתם לחו"ל יחד עם נשותיהם ובניהם, אע"פ שדעתם לחזור, דינם כבני חו"ל בין להקל בין להחמיר כל עוד הם נמצאים בחו"ל.

אמנם הפר"ח (סי' תסח ס"ד), כתב לחלוק על דברי הרדב"ז, שאין חילוק בין דעתו לחזור מיד או דעתו לחזור לאחר זמן, שבכולם נוהג כמנהג מקומו הראשון אף להקל, ובלבד שיהיה בצינעא מפני המחלוקת. וסיים, ומיהו מודה אני שהעוקר דירתו ואשתו ובניו ויצא לחו"ל לישא וליתן ולהרויח, אע"פ שדעתו לחזור דינו כמי שאין דעתו

ז"ל מרן אאמו"ר: נשאלתי משליחי הסוכנות היהודית המחלקה לתרבות תורנית, שמשמשים שם מורים בבתי הספר ומדריכים, מה דינם לענין יו"ט שני של גלויות, בהיות שיציאתם לחו"ל עם משפחתם היא לתקופה מסוימת של שנה או יותר, האם עליהם לנהוג כבני חו"ל, בין להקל בין להחמיר, או מכיון שדעתם לחזור לאר"י בסיום תפקידם, צריכים לנהוג כתושבי אר"י?

והנה בש"ע (סי' תצו ס"ג) פסק בזה"ל: בני אר"י שבאו לחו"ל, אסורים לעשות מלאכה ביו"ט שני ביישוב, אפי' דעתם לחזור. ובשו"ת אבקת רוכל (סי' כו) נשאל מרן אודות היוצא מאר"י לחו"ל ודעתו לחזור, האם מתפלל כבני אר"י, והשיב, שהדבר פשוט ומבואר שכל שדעתו לחזור אנו רואים אותו כאילו הוא עדיין במקום שיצא משם לכל דבר, ואפי' להקל, ובלבד שלא יעשה מלאכה אלא בצינעא מפני המחלוקת, וכמבואר בהרא"ש והר"ן (פרק מקום שנהגו). ע"כ.

ובשו"ת הרדב"ז ח"ד (סי' עג) מבואר, שכל שדעתו לחזור מיד, כגון שבא לחו"ל למכור סחורה או לקנות סחורה משם נוהג כאנשי מקומו אפי' להקל, ובלבד שיעשה בצינעא מפני המחלוקת. אבל הבא לחו"ל לעשות משא ומתן של פרקמטיא ולהרויח, או שבא ללמוד תורה, אע"פ שלא עקר דירתו מאר"י, נקרא דעתו לחזור לאחר זמן, שנוהג חומרי מקום שיצא משם וחומרי

בחור"ל אינו זו משם, והכא נמי י"ל שאפשר שגם כשיסיים תפקידו שנשלח לשם, ימצא עבודה אחרת שיכול להתפרנס ממנה בריוח ולא יזוז משם. ועכ"פ נראה שלא יצא הדבר מידי ספק לדעת הפר"ח, ומכיון שלדעת הרדב"ז בודאי שחייב לנהוג כבני חור"ל אף להקל, ולדעת הפר"ח הוא ספק, אין ספק מוציא מידי ודאי. ועוד דאפושי פלוגתא לא מפשינן, ויש לנו לומר דבכה"ג גם הפר"ח יודה להרדב"ז. וגם אפשר עוד שאף הפר"ח מודה בנ"ד ששוהים בחור"ל שנה או יותר, דחשיב כאין דעתו לחזור. ולכן הוריתי למעשה שינהגו יו"ט שני כבני חור"ל לכל דבר. והרב המגיה הוסיף שכ"ד הצמח צדק מליבאוויטש, הובא בסוף ש"ע הגר"ז (דף קפג). עכת"ד. וכבר הבאנו סמוכים לזה גם מדברי ערוה"ש, כנ"ל.

ויש להוסיף בזה מ"ש בשו"ת מהרי"ץ (סי' נב), שהנראה שאדם שנשא אשה באר"י, ויצא לחור"ל ונשא אשה שניה, וקובע דירתו לימים ימימה, שנה עם אשה זו, ושנה עם האשה האחרת, מכיון שדירתו בקביעות, שנה כאן ושנה שם, או אינו קבוע בשתיהן, אין לך אלא מקומו ושעתו לענין המועדות, ומועדי ה' אשר באו לו בהיותו עם האשה שבחור"ל דיינינן ליה כאנשי חור"ל, ומועדי ה' אשר יבואו לו עם האשה שבאר"י דיינינן ליה כאנשי אר"י, כיון שהדבר קבוע בלתי שינוי. ע"כ.

וביו"ב כתב המהר"ש גרמזאן בשו"ת משפטי צדק (סי' מד), שאם עושה דירת שני המקומות קבע, ויושב עם אשתו שבחור"ל ששה חודשים ועם אשתו שבאר"י ששה חודשים, בזמן שדר בחור"ל נוהג יו"ט שני של גלויות כבני חור"ל, ובזמן שדר באר"י עושה כבני אר"י. ואם עושה עיקר דירתו בחור"ל, נוהג כבני חור"ל לעולם.

וע"ע בשו"ת זקן אהרן וואלקין ח"ב (סי' כו), בתשובה להאדמו"ר מגור, שנשאל להלכה ולמעשה במי שקובע דירתו ששה חודשים באר"י וששה חודשים בחור"ל, אם נאמר שדירת אר"י נחשבת קבע יותר מחור"ל, ואחר שפלפל בזה העלה להלכה ולמעשה ע"פ דברי המג"א בשם הרדב"ז, שכל שעוקר עם אשתו מאר"י לחור"ל,

לחזור, דסתמא דמילתא כיון שעקר עם אנשי ביתו, כל שמוצא פרנסתו מרווחת בחור"ל אינו זו משם, זולתי אם עקרם להבריחם ממגיפה וכיו"ב, שאז ברור הדבר שבכל אופן נקרא דעתו לחזור. ע"כ. ולכאן משמע שדוקא באופן כזה שיצא לעסוק במשא ומתן ולהרויח, דסתמא דמילתא אינו זו משם כל שמוצא פרנסתו בריוח, אבל כאן הרי בסיום תפקידם עליהם לחזור לאר"י, ואין המוסדות נותנים להם להמשיך בחור"ל לאחר מספר שנים, כפי שסוכם ביניהם. אולם ממה שסיים הפר"ח שאם עקרם להבריחם ממגיפה וכיו"ב וכו', משמע שדוקא באופן כזה שידוע הדבר שאחר שתעצר המגיפה הוא חוזר מיד עם בני ביתו אל עירו ואל שער מקומו, נחשב כדעתו לחזור, אבל בנ"ד שהוא קשור עם החוזה שנחתם עם המוסדות שנשלח מטעמם, ועליו להישאר שנה תמימה או יותר בחור"ל, יחד עם אשתו ובני ביתו, ואין בידו לחזור באמצע השנה, גם להפר"ח נחשב בודאי כאין דעתו לחזור. [וכ"כ בשו"ת ציץ אליעזר ח"ט (סי' ל אות ג) בדעת הפרי חדש].

ובערוה"ש (סי' תצו ס"ה), אחר שהביא דברי הרדב"ז שאם עקר דירתו ואשתו ובניו, אע"פ שדעתם לחזור במשך הזמן דינם כאין דעתם לחזור, שמכיון שבא הוא וביתו לחור"ל מיקרי דירה קבועה שלהם בחור"ל. [ומשמע דס"ל גם כן דלא בעינן בדוקא עקירת הדירה לגמרי, ודי שיוצא יחד עם אשתו ובניו וכנ"ל]. סיים, "וכן יראה לי שאפי' בא לחור"ל לבדו, אם אין דעתו לחזור אלא עד אחר שנה, מקרי אין דעתו לחזור". ע"כ.

וכתב בשו"ת שבט הלוי ח"ה (ס"ס סד), שדברי הערוה"ש מסתברים, שאם לא כן אין לנו גבול מסויים, שאפשר לומר שנתיים, או חמש ועשר שנים, ואין זה מסתבר כלל. ע"כ. ולכל הפחות ביוצא יחד עם אשתו ובניו לשנה ויותר נחשב כמי שאין דעתו לחזור. וא"כ י"ל שגם הפר"ח יודה בנ"ד שדרים שם שנה או יותר, שדינם כבני חור"ל לכל דבר ואף להקל. וגם בשו"ת איש מצליח (אר"ח סי' מ) ה"ד הרדב"ז הנ"ל, וכתב, שאף להפר"ח י"ל דמידי הוא טעמא דכיון דעקרניהו לאנשי ביתו, כל שמוצא פרנסתו בריוח

אולם באמת שאין הכרח לפרש כן. והפקודת אלעזר עצמו (בדף לד:) כתב, שהיוצא מאר"י לחו"ל נחשבת עקירת דירתו ע"י שהולך עמו אשתו ובניו. וכן מתבאר מדברי שו"ת ארח משפט (סי' קל). וכ"כ בתשוה"נ (ח"א סי' שכה) אליבא דהרדב"ז. וע"ע בשו"ת ישכיל עבדי (ח"א אר"ח סי' יד אות ו-ז).

וב"כ בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ט סי' ל אות ד), שאין מקום המטלטלין שבדירתו קובע את מקום מגוריו, אלא הכוונה שאשתו וכל בני ביתו יוצאים עמו. ואפי' את"ל כמו שפירש הרב הנ"ל, שגם מטלטלי דירתו קובעים בזה, זה היה נכון בימים הקודמים שהעניות היתה גדולה מאד, משא"כ בימינו שהמצב נשתנה מן הקצה אל הקצה, לכל הדעות לא הדירה ולא המטלטלין קובעים בזה כלל. ע"ש.

וב"כ בשו"ת קנה בושם (חאו"ח סי' כו סוף ד"ה ונלע"ד), שאם יוצא לחו"ל עם אשתו ובניו ומתיישב שם, אע"פ שיש לו עדיין בית דירה באר"י שפיר נחשב עוקר דירתו מאר"י. ע"ש.

ועינא דשפיר חזי להרב שלמי צבור (שלמי חגיגה דף רלד ע"ד) שכ"ג שכוונת הרדב"ז, דלא סגי עקירת אשתו עמו לחו"ל, אלא צריך שיעקור דירתו לגמרי מאר"י, דהיינו הוא ואשתו וכל בני ביתו, שאין דרך לעשות כן לזמן קצר. אבל מי שלא עקר דירתו לגמרי, אלא הניח שם "בניו" עם מטלטלי ורהיטי ביתו, ויצאה אשתו עמו בלבד, לא חשיב ככה"ג עקר דירתו. ע"ש. ומוכח שאם יצאו עמו אשתו וכל בני ביתו, אע"פ שהשאר דירתו באר"י שכורה לזמן, או נעולה, עם הרהיטים שבה, מפני שדעתו לחזור אליה בתום התקופה שנתחייב לשהות בחו"ל, נחשב כבני חו"ל, כל עוד הוא נמצא בחו"ל.

וע"ע בשו"ת גנת ורדים (חיו"ד כלל ג סי' ה), שכתב, ולכן בנ"ד שורת הדין נותנת שבני אשכנז המתגוררים אצלנו במצרים יכולים להקל כמנהגינו בכל הענינים של הפסח וכיו"ב, מכיון שנשתקעו בארצנו, ואע"פ שהם סחופים ודחופים, ולא מצאו מנוח, ונכספים הם לטוס כנשר למקומם לשוב לאיתנם, מ"מ כיון שכעת אין לאל ידם, חשיבי

אפי' דעתו לחזור נחשב כאין דעתו לחזור, שלכן כל שיצא עם אשתו לחו"ל, אע"פ שיש לו דירה באר"י ודעתו לחזור לאר"י, אע"פ כן בעודו בחו"ל מחוייב להתנהג כבני חו"ל, שאין לו אלא מקומו ושעתו, וכ"ש לענין יו"ט שני של גלויות שחלילה לזלזל בו.

וע"ע בקובץ "נועם" ספר שני (עמ' ע) במאמרו של הגרי"ז מינצברג, שנשאל מהאדמו"ר מגור, ופשט לו מתשו' מהריט"ץ הנ"ל, וכתב דמ"ש קביעות דירה לשנה, לאו דוקא, דה"ה לחצי שנה וכו', והביא מהש"ך (יו"ד סי' ריו ס"ק לו) בשם המבי"ט, שבזמנינו לא נקראת דירה אפי' בלשון בני אדם אם דר במקום אחד פחות מחצי שנה. וראה עוד במכתבי האדמו"ר מגור (סי' לג-ד), שכן נתברר לו להלכה עפ"ד המהריט"ץ הנ"ל.

והנה מרן החד"א בשו"ת חיים שאל (סי' נה) כתב, אודות ת"ח שיצא מאר"י לחו"ל לחלות פני נדיבי עמנו לתומכו ולסעדו, והשאיר את אשתו באר"י, אך מכיון שלא נפקד ממנה בזש"ק, נשא אשה שניה בחו"ל, ודעתו לחזור. והעלה שצריך לעשות יו"ט שני של גלויות לכל דבר, ואע"פ שהרדב"ז כתב שאם "עקר" דירתו ואשתו ובניו לחו"ל, אפי' דעתו לחזור נוהג כבני חו"ל לכל דבר, משמע שאם לא עקר דירתו עושה כבני אר"י. אולם לפי מ"ש הג"ר ישראל בנימין, הובא במזבח אדמה (סי' תסח), מבואר יוצא, שהמנהג הוא שכל זמן שבני ביתו נמצאים עמו בחו"ל, עושים כבני חו"ל לכל דבר, דתלינן שיחזור וישתקע בחו"ל. עכת"ד. וע"ע בספר שלמי צבור (דף רלח). ומכאן לנ"ד במכ"ש.

והנה מ"ש הרדב"ז, שאם "עקר" דירתו אפי' דעתו לחזור נוהג כבני חו"ל לכל דבר, פירש הרה"ג רבי עובדיה הדאיה בשו"ת ודבר שלום (סוף חאו"ח), ובשו"ת ישכיל עבדי ח"ד (חאו"ח סי' כו), שכוונתו היא, שיעקור דירתו ממש, דהיינו אשתו ובניו, ודירתו, שלא ישאר לו מחוט ועד שרוך נעל. וכל זמן שלא עשה עקירה מעליא עודנו עומד בקביעותיה קמא. וכיו"ב כתב בפקודת אלעזר ח"ג (סי' תצו דף לד רע"ד), דתרתני בעינן, עקירת הדירה, וגם שיצאו אשתו ובניו עמו. ע"ש.

שכל שיצא מאר"י לחו"ל לשנה, אם אינו מתחייב בהתחייבות גמורה לחזור לאר"י בתום התקופה, הוי כאין דעתו לחזור, ודינו כדין בן חו"ל אף להקל. שאל"כ אין לדבר סוף. ע"ש.

ואף אם נשלם תוקף זמן ההסכם ואין בדעתם לחדשו, כל עוד הם נמצאים בחו"ל עליהם להתנהג כבני חו"ל בין להקל בין להחמיר. וע"ע בזה בשו"ת משפטי עוזיאל (מהדורת חאו"ח סי' סז), ובשו"ת יבי"א ח"ה (סי' לז), וח"ו (סי' מ).

והנה בשו"ת משנה הלכות (ה"ג סי' פג) נשאל בפקיד תושב אר"י שעובד במשרד של חברה מסויימת, ונשלח לסניף החברה אשר בארצות הברית לעבוד שם שלש שנים וקבע דירתו שם יחד עם בני ביתו, ודעתו לחזור לאחר שלש שנים, מה דינו לענין יו"ט שני של גלויות, והביא מ"ש הערוה"ש, שכל שאין דעתו לחזור אלא לאחר שנה, מקרי אין דעתו לחזור, וכתב לפקפק על דבריו, שמבואר להיפך במג"א (סי' תסח) בשם מהרי"ל, בדין הבחורים שהולכים ללמוד ב' וג' שנים, דמקרי דעתם לחזור וכו'. וכן משמע בשו"ת חיים שאל (סי' נה) וכו', ולכן העלה שכל שיש זמן מוגבל לחזרתו לאר"י, נחשב דעתו לחזור, בפרט בנידון שלו שעיקר פרנסתו באר"י, ונשלח ע"י משרדו לארה"ב למרות רצונו, ובדאי שדעתו לחזור אחר שלש שנים וגם מוכרח לעשות כן בגלל פרנסתו שבאר"י וכו'. ובסוף דבריו הביא דברי השלמי צבור הנ"ל, שכל היכא דמוכח שדעתו לחזור דינו כבן אר"י. וא"כ הכא נמי איכא הוכחה גדולה שדעתו לחזור לאחר שלש שנים בגלל פרנסתו הקבועה באר"י. ולכן עליו להתפלל ביו"ט שני שמונה עשרה כבני אר"י, ולהניח תפילין בצניעא, ורק לענין מלאכה עליו להחמיר שאפי' בצניעא אסור בעשיית מלאכה. עכת"ד.

אולם אין דבריו מוכרחים, וכמו שהוכחנו דלא חשיב דעתו לחזור אע"פ שיש לו זמן קצוב להיות בחו"ל, מדברי המהריט"ץ (סי' נב), הנ"ל, שאם עושה שני מקומות קבע, ויושב באר"י שנה אחת עם האשה הראשונה, ושנה אחת בחו"ל עם האשה השניה, אע"פ שמעיקרו היה בן אר"י, כשיהיה יחד עם האשה השניה בחו"ל עושה יו"ט

כבני המקום שדרים בו אף להקל. עכת"ד. וממילא גם השלוחים של המוסדות שעליהם להתמסר לתפקידם במשך הזמן שהוסכם עליו מראש, שנה או יותר, ויצאו לחו"ל עם נשותיהם ובניהם, עליהם לנהוג לגמרי כבני חו"ל ביו"ט שני של גלויות, כל זמן שעודם בחו"ל.

ובשו"ת צ"ץ אליעזר הנ"ל, הסתמך מאד ע"ד ערוה"ש שכל שבדעתו להיות בחו"ל במשך שנה אחת או יותר, ונסע יחד עם אשתו ובניו, נחשב לאין דעתו לחזור, ועליו לנהוג כבני חו"ל בין להקל בין להחמיר. ע"ש.

וכן הגר"מ פיינשטיין (בעל שו"ת אג"מ) בתשובה שהובאה בספר יו"ט שני כהלכתו (עמ' פג) כתב, בדבר השאלה של המורים בבתי הספר שיצאו מאר"י לחו"ל כיצד ינהגו לענין יו"ט שני, הנה הגם שאנו מקיים שכל המורים והמורות יחזרו לדור בארצנו הקדושה, מ"מ בזמן שנמצאים בחו"ל, דינם כבני חו"ל לגבי יו"ט שני, בין לקולא בין לחומרא. ע"כ.

וכן מתבאר מדברי הגאון חלקת יעקב ח"ג (סי' קמה) שכתב, שמאחר שלדעת הרדב"ז שאם אין בדעתו לחזור מיד, אע"פ שדעתו ברורה בהחלט לחזור לאחר זמן לאר"י, אסור לו לנהוג כקולי מקום שיצא משם, ואפי' בצניעא, והא"ר, והגר"ז בש"ע, וערוה"ש הביאוהו להלכה. ואף הפר"ח עצמו (בסי' קיז) לגבי שאלת טל ומטר, כתב, בני אר"י שיצאו לחו"ל ודעתם לחזור רק לאחר שנה או יותר, כמו שלוחי אר"י, שואלים כבני חו"ל וכו'. וכ"פ בערוה"ש שאם שוהה בחו"ל שנה תמימה דינו כבני חו"ל לכל דבר, אע"פ שדעתו לחזור אח"כ לאר"י, וכן בנ"ד שעקר דירתו עם אשתו ובני ביתו, מקרי אין דעתו לחזור, כמו שמפורש יוצא להדיא מדברי ערוה"ש. ולכן הנכון לפסוק בנ"ד כסתמת האחרונים הנ"ל, שהביאו דברי הרדב"ז להלכה, בלי חולק. הילכך בנ"ד צריך שינהוג כדין חו"ל אפי' אם דעתו לחזור. וכן פוסקים בעלי הוראה שבדורינו. ע"כ.

גם בספר יו"ט שני כהלכתו (עמ' פד אות יט, ועמ' פה אות כב), כתב בשם הגר"ש ואזנר (בעל שבט הלוי),

שאינן המנהג כן, וכל העולם הבאים מאר"י לחו"ל מתפללים תפלת חול ביו"ט שני של גלויות כשיש בדעתם לחזור. ואולי יש ליישב זה. מ"מ נ"ל שדעת ג' עמודי הוראה כנ"ל.

וכיו"ב כתב בשו"ת אורח משפט (חאו"ח סי' קל), שמדברי הרז"ה (בפסחים נא.) מוכח, שלגבי יו"ט שני של גלויות, אפי' אם דעתו לחזור, יש לנהוג בו כבני חו"ל לקידוש ולתפלה ולכל דבר, הואיל והוא מנהג גדול שפשט בכל ישראל שבתפוצות הגולה, ומאי דנקט הכי הרז"ה לענין מלאכה, לאו דוקא, דזיל בתר טעמא. ואף הראב"ד מודה לו בעיקר הדין. וגם הרמב"ן במלחמות כתב, שדוקא בדבר של מחלוקת בדין, אם יצא ממקום שנהגו להקל למקום שנהגו להחמיר, אם דעתו לחזור א"צ להתמיר אלא בפני עמי הארץ, אבל דבר שגם בני המקום שיצא משם מודים שבני המקום שהלך לשם נוהגים כדין, כגון יו"ט שני של גלויות, יש לו לנהוג כמותם בכל דבר, אפי' דעתו לחזור. נמצא שדעת הרז"ה והראב"ד והרמב"ן ביו"ט שני של גלויות גם בדעתו לחזור יש לו לנהוג כבני חו"ל. ושלא כדברי התוס' והר"ן.

[והנה בנימוקי (פסחים נא.) הביא ג"כ דברי הרז"ה הנ"ל, וסיים בשם הריטב"א, שדברי הרז"ה בזה ברורים ונכונים. וכן המאירי בס' מגן אבות (עמ' פח) ה"ד הרז"ה בזה. ועיין במאירי (פסחים נא.)]. וסיים האורח משפט הנ"ל, בהא סלקינן ובהא נחתינן, שכל יחיד היוצא לחו"ל ודעתו לחזור, אף שראוי לו להחמיר בסד"א, כגון לענין להניח תפילין ביו"ט שני של גלויות האחרון, אבל לענין תפלה (וסדר ליל שני של פסח) ויתר הדברים שיש בהם חומרא וקולא משני הצדדים, ראוי ליר"ש למעט בברכות ולשמוע מאחרים, באופן שלא יהיה ניכר לאחרים, אבל חלילה למחות בנוהגים לעשות יו"ט שני לכל דיניו, שיש להם ע"מ שיסמוכו. ע"ש. ובודאי דחזי לאצטרופי לנידון שלנו כששהים בחו"ל שנה או יותר.

וגם בקובץ יגדיל תורה, (תשובות וביאורים לאדמו"ר מליבאוויטש סי' פד) כתב, בן אר"י שנסע עם בני ביתו לחו"ל, המנהג פשוט שנוהג כמנהג

שני של גלויות כבני חו"ל. וכיו"ב כתב בשו"ת משפטי צדק (הני"ל).

א"כ מוכח שאע"פ שיש לו זמן קבוע לחזרתו, לא נחשב כדעתו לחזור. ואע"פ שיש להם מיידי שפרנסתו גם בחו"ל במסחר וכדומה, כמו באר"י, משא"כ כשעיקר פרנסתו באר"י, שיש לו משרה קבועה, פקיד, או מורה ומדריך וכיו"ב, מ"מ אין הזמן המוגבל מכריח לעשותו כדעתו לחזור, שהרי ישנה אפשרות לקבל חופשה ללא תשלום לזמן מסויים כדי שיוכל להמשיך להשאר בחו"ל.

ובשו"ת שאילת יעב"ץ (סי' קסח ב"ה ובענין), כתב וז"ל: וההולך מאר"י להתגורר בחו"ל, ימים או עשור, וא"צ לומר שנים, כהנהו דנחתין מאר"י דאזלי בשליחות מצוה לצורך עניי אר"י, משפרשו לדרך רחוקה פשיטא דלא מקרו דעתם לחזור לענין זה, אלא חייבים לנהוג כחומרת בני חו"ל גם בצניעא, ולכל דבר ממנהגי המקום, ומאן דעבר מחינן ליה בסילוא דלא מבע דמא, ואפי' אותם שדעתם לחזור מיד, גם הם אינם נפטרים מחומרת המנהג הזה, ובודאי שזקוקים הם גם לעירוב תבשילין וכו'. ע"ש.

ועיין בשו"ת שרידי אש ח"ב (סי' קסא), שכתב בשם שו"ת אבני נזר, שמי ששהה במקום החדש י"ב חודש, צריך לנהוג כמנהג המקום ההוא. וסייעו מתשובת הגאונים שהובאה באוצר הגאונים (פסחים נא.) שכתבו דין זה אף לגבי יו"ט שני של גלויות. ע"ש. והרי כתב בשו"ת הריב"ש (סי' תעה) שכל שנתחייב מתחלה לדור בעיר י"ב חודש הרי הוא כאנשי העיר מיד, וכ"פ הרמ"א (חו"מ סי' קסג ס"ב). וא"כ הכא נמי כיון שדעתם להישאר יותר משנה יחד עם כל בני ביתם, ושוכרים שם דירה לי"ב חודש ומעלה, יש לדונם כבני חו"ל לענין יו"ט שני של גלויות. ועיין מ"ש המאירי (פסחים נא.).

ויש להוסיף עוד מ"ש בזה בשו"ת אבני נזר בהשמטות להל' יו"ט (סי' תכד, אות מח ומט, דקנ"ב ע"ד), שלדעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש, בני אר"י שבאו לחו"ל ודעתם לחזור צריכים לנהוג חומרת יו"ט שני של גלויות מדינא. ואף שידע

יח. גם אם הסתיים המועד שהוסכם עליו מראש לתקופת שירותם בחוץ לארץ, אלא שעודם משתהים שם משום שאין להם עדיין מחליף, או משום שלא הספיקו להתכונן לחזור לארץ ישראל, או מכל סיבה אחרת, עליהם להתנהג כבני חוץ לארץ (לכל דבר. יח)

יט. היוצא לחוץ לארץ על מנת לחזור מיד, ושוהה שם חודש או חדשיים, והוא אדם עצמאי שיוצא לסחורה או בשליחות מוסד ללא הגבלת זמן, עליו לנהוג בדין יום טוב שני של גלויות כבני ארץ ישראל לענין תפלה, וכן לענין הנחת תפילין בצינעא, ורק לענין מלאכה עליו להחמיר. (יט)

כ. בן ארץ ישראל שיצא לחוץ לארץ על דעת לחזור, מותר לתושב חוץ לארץ לבשל לו ביום טוב שני של גלויות, ואף על פי שיום טוב שני לגבי בן ארץ ישראל שנמצא בחוץ לארץ ודעתו לחזור הוא כיום חול וחייב בו בהנחת תפילין בצינעא, מכל מקום הרי ישראל כשר הוא ומותר לכתחלה לבשל ולאפות לו ביום טוב שני, ושלא כאיזה אחרונים שהחמירו בדבר. (כ)

דעתם לחזור לאר"י, ואע"פ כן עושים ב' יו"ט של גלויות כתקנת חז"ל. וע"ע בזה בשו"ת שאילת דוד (בקונטרס המנהגים דף יא: בהערה). [יחוד"ח ח"ג סי' לה. ילקו"י מועדים עמ' תסב].

יח) ע"פ המבואר בהערה הנ"ל.
יט) ע"פ המבואר בהערות הנ"ל.

המקום שבא לשם בענין יו"ט שני של גלויות, ואפי' אם דעתו לחזור לאחר זמן לאר"י. וכן העלה בשו"ת שערי עזרא ח"א (תאו"ח ס"ס לא), שכל שעוקר דירתו ונוסע לחו"ל עם אשתו ובניו אע"פ שדעתו לחזור בתום השליחות הרי הוא כבני חו"ל לגמרי וכמ"ש הרדב"ז, שהרי הדרים במצרים ג"כ

תושב חו"ל לבשל ביום טוב לבן אר"י שיצא לחו"ל ע"ד לחזור

כ) בתשובת מהריט"ץ (סי' קלט) נסתפק בזה, משום ש"ל דהוי כמבשל מיו"ט לחול כיון דלדידיה חול הוא, או דהוי כמבשל לנכרים, דקי"ל (ביצה כא.) לכם ולא לעכו"ם. וכתב, שנראה דלהרבות באותה קדרה שרי, כדאמרי' (ביצה יז.) ממלאה אשה קדרת בשר אף שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת וכו'. ואפי' בקדרה אחרת שמבשלים במיוחד לכבוד האורח, אם אוכלים גם הם ממנו, שלא בדרך הערמה, שרי, משום שמחת יו"ט. ועוד שאפי' אם הוא לבן אר"י חוה"מ או אסרו חג, איכא מצוה בהכי וכו'. ועוד שאם לא נבשל לו, יאמרו דהיינו משום דהוי חול לגביה, ואתו לזולתי ביו"ט שני.

הא באותה קדרה מותר. ואע"ג דאיכא הואיל וחזי ליה לדידיה כיון שעדיין לא אכל, ומדרבנן בלחוד הוא שאסור, אע"פ כן אסור משום גזרה שמא ירבה בשבילו מאכל איסור דליכא הואיל, וכולה חדא גזרה היא. ע"כ. וא"כ לגבי ישראל דליכא למגזר גזרה זו, מותר אפי' בקדרה אחרת, משום הואיל וחזי לדידיה. ועכ"פ כשאוכלים עמו ביחד מותר לכתחלה.

ובן רעק"א (סוף סי' דו"ח דף פט), פשיטא ליה להתיר לתושב חו"ל לבשל לצורך אורח שבא מאר"י ודעתו לחזור, ולא אמרי' שיחשב כסעודת חול.

גם החת"ס (ביצה ד:), ה"ד המהריט"ץ, וכתב להקל בפשיטות, כיון שכל עיקר החומרא ביו"ט שני הוא רק ממנהג אבותינו בידינו, ושמא יחזור הדבר לקלולו, ואפי' אם באמת יחזור הדבר לקלולו

ולכאוי' יש להעיר עוד לפי מ"ש הרשב"א (ביצה כא.) דהא דאין מזמנים את הגוי ביו"ט גזרה שמא ירבה בשבילו, היינו בקדרה אחרת,

כא. כבר נתבאר לעיל שבן ארץ ישראל שנמצא בחוץ לארץ על דעת לחזור, רשאי להדליק בביתו את החשמל ביום טוב שני של גלויות. דאפילו להסוכרים שאין לו לעשות מלאכה ביום טוב שני של גלויות גם בצינעא, לגבי הדלקת חשמל יש להקל, שהרואה יאמר שנעשה על ידי שעון אוטומטי. אולם לכבות ולהדליק בזה אחר זה בסמוך כדאי להימנע, שניכר שעושה כן בידים ונחשב בפרהסיא. (כא)

הובא להלכה בשלמי צבור (דף רלג ע"ד).

גם בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סי' קסח), תמה מאד על המהריט"ץ דמעיקרא מאי מספקא ליה, ודקארי לה מאי קרי לה, וכתב, אי שמים, ולא אחים אנחנו? אטו בני אר"י הבאים לחו"ל, לאו ישראל נינהו לגבן, וכגוים נחשבו ח"ו, ומאי קא סלקא דעתיה לחשוב יו"ט שני לגביה כחול לגמרי, ואיה השכל שיוכל לצייר מחמתו רושם ספקא בעלמא, שבן אר"י ישב בתענית ביו"ט שני, של בני המקום, ויאכל הלה וחדי קדרה חמימא, ובן אר"י בר בי רב ישאר ברעב ובצמא, הא ודאי תמיהא מילתא. ועיין בספר זכר נתן (דף מ.) מ"ש ע"ד מהריט"ץ. וסיים, שאין לזוז ממ"ש מהריט"ץ בזה. ועיין להגרצ"פ פראנק בספר מקראי קודש (פסח, ח"ב עמ' קצח). ודר"ק. [שו"ת יבי"א ח"ט או"ח סי' מן].

חס ושלום, ואז יבוא בן אר"י לחו"ל היודע שקידשו בי"ד את החודש, ואזי יעיד לפנינו ונאמין לו, ויהיה חול גם לנו, כדאיתא בר"ה (כא. ובתוס' שם ד"ה לוי), וא"כ לא תצא שום תקלה אם יבשל לו בזה"ז. וכסברא זו כתב הר"ן (ביצה פ"ב) גבי עירוב תבשילין על תנאי.

גם במטה יהודה עייאש הנ"ל כתב להתיר, שלא אסרו אלא במבשל לחול ממש, אבל לבן אר"י דמישך שייך בהדיה שביתת יו"ט שני אם יעקור דירתו לחו"ל, ועוד שגם בעודנו בחו"ל ודעתו לחזור הרי אסור בעשיית מלאכה, וכמ"ש הרדב"ז. [וכבר הזכרנו לעיל מ"ש באבני נזר דבני ארץ ישראל הבאים לחוץ לארץ מחוייבים לנהוג דין יו"ט שני "מדינא" אף שדעתם לחזור]. א"כ אין זה חשוב כמבשל מיו"ט לחול, ודינו כאחד מן התושבים בחו"ל שמתרים לבשל זל"ז. ופשוט. ע"כ. וכן

בן אר"י שנמצא בחו"ל ע"ד לחזור, לענין נר חשמל ביום טוב שני

לכל שהודלק מצד האורה שנראית למרחוק, הוי כמו מלאכה דלא אפשר בצינעא כ"כ כשאר דברים, אבל שמא כיון דבהרבה בתים איכא שעונים כאלו שמדליקין ומכבין נרות החשמל בעצמם שלא ע"י מעשה אדם, שייך ממילא בצינעא דהרואים דאיכא אורה יאמרו דאיכא שעון כזה, וכן בכיבוי שייך שוב חשיבות צינעא מחמת זה. ע"כ. ואף שנסתפק בזה נראה עיקר להקל מהטעם האחרון שכתב, שהרואים שנדלק או נכבה חשמל בבית, יכולים לתלות שנדלק או נכבה ע"י שעון אוטומטי, ולא בידי אדם. הילכך נחשב כמו בצינעא, שמתיר לדעת הרבה פוסקים ומרן.

כא בשו"ת אג"מ (הארו"ח ח"ד סי' קד) נסתפק בזה, כיון דאין בהבערה להאיר בבית איסור מצד מלאכה ביו"ט, דהא מותר להדליק נרות להאיר כיון שהוא צורך היום, כמו שמותר להבעיר לצורך או"נ, ורק שאסור להדליק נר החשמל מדין נולד מדרבנן, שמא אין להחמיר כהחומרא שבמלאכות, או מכיון שאף מלאכה שאסור לבן אר"י הוא רק משום שלא ישנה מפני המחלוקת, ואיסור זה הוא שייך גם כשהאיסור אף לבני חו"ל הוא רק מדרבנן, ואפי' ממנהג בעלמא, ולכן אין לחלק ממלאכה, ויש לאסור אף לבן אר"י גם איסור הדלקה בנרות דחשמל, וכיון שגם זה לא שייך בצינעא משום שניכר

כב. בן ארץ ישראל שיצא לחוץ לארץ על דעת לחזור, ושמע הבדלה מתושב חוץ לארץ בליל יום טוב שני שחל במוצאי שבת, שאומר יקנה"ז, יצא ידי חובת ההבדלה, שאין סדר הברכות מעכב, וגם במה שחתם המברך בין קודש לקודש אין להקפיד. (כב)

במלאכה גם ביו"ט שני ש"ג, ונוהג בו קצת קדושה, שפיר יוצא י"ח בחתימת בין קודש לקודש.

(כב) מסגרת השלחן על יו"ד (במנהגים אות כג).
וכ"כ בשו"ת מלמד להועיל
(תארו"ח ס"ס קט), שכיון שגם בן אר"י אסור

כשחל יום טוב שני בשבת אם בן אר"י מוציא י"ח קידוש לבן חו"ל

עיון הפרשה קנר עמ' פ) שהשבת היא כמלך, ויו"ט הוא כעין מלכה, ויו"ט שחל בשבת יש כאן בחינת מלך ובחינת מלכה, ולכל אחד מהם יש מצוה ללוותו בכניסתו וביציאתו מבחינה אחרת, ולכן בן אר"י אין יכול להוציא בן חו"ל המתארח באר"י ודעתו לחזור למקומו. ע"כ. וקשה להאמין שהחזון איש אמר כן, ואולי אמר לפלפולא ולא למעשה. והעיקר למעשה שיכול להוציא י"ח. ולא עוד אלא אפי' בעודו במקומו בחו"ל יכול לשמוע הבדלה מבן אר"י שבא להתארח שם, וכמבואר בחזו"ע כאן. וכ"ש בני"ד. ועיין בגמ' (עירובין מ:).
ובן מובא בשם הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש עמ' תלט) שאף שבן אר"י מחוייב רק בקידוש של שבת, יכול להוציא י"ח, שהעיקר הוא שמחוייב בקידוש ולא איכפת לן מחמת מה המצוה. ע"כ.
ויש שתלו זאת בחקירה, האם כאשר חל יו"ט בשבת, יש כאן חיוב של שני קידושים, קידוש של שבת וקידוש של יו"ט, או שהכל נחשב מצוה אחת שנלמד מזכור את יום השבת לקדשו, שיו"ט בכלל שבת, וכלשון הרמב"ם (שבת פכ"ט הי"ח), כשם שמקדשין בלילי שבת ומבדילין במוצ"ש [מדאורייתא], כך מקדשין בלילי ימים טובים ומבדילין במוצאיהן ובמוצאי יוהכ"פ, "שכולם שבתות ה' הן". ע"כ. (וע"ש בהלכה א).
ואפשר דכיון שהכל נלמד מזכור את יום השבת, נחשב כמצוה אחת. דהיינו, שגם אם יש כאן שתי חיובים שונים, ומקיים בזה שתי מצוות, מצות זכירת שבת ומצות זכירת יו"ט, מ"מ נחשב ממש אותו סוג של מצוה. וממילא נחשב בן אר"י כמחוייב בדבר לגבי הקידוש של יו"ט. וראה מש"כ בזה להלן בסי' תקטז. ומסתבר שבין הבדלת שבת ובין הבדלת יו"ט הכל מכלל מצות

ויש לעיין לגבי קידוש ביו"ט שני של גלויות, שהוא ז' סיון, שחל בשבת, ובן חו"ל שנמצא כעת באר"י רוצה לשמוע קידוש של שבת מבן אר"י, מאחר שעליו מוטל לעשות גם קידוש של שבת וגם קידוש של יו"ט, ואילו על בן אר"י מוטל רק חובת קידוש, האם יכול לצאת בזה י"ח. ועיין למרן החיד"א בברכ"י (סי' ריג), שנסתפק במי שאכל עוגה כשיעור, וגם אכל מפירות שבעת המינים כשיעור, וחבירו אכל מפירות אלו ספק שיעור המחייב ברכה אחרונה, ורוצה לצאת י"ח בשמיעת הברכה מחבירו, וכתב להוכיח ד"ז ממ"ש הרב לקט הקמח, גבי בן אר"י המתארח אצל בן חו"ל, וכשחל יום השמיני של חג בשבת, שבין אר"י צריך לקדש קידוש של שבת בלחוד, ובן חו"ל מזכיר בקידוש של שבת וחג, ומצי בן חו"ל להוציא י"ח קידוש בן אר"י המתארח אצלו, ויוצא י"ח קידוש שבת, אף שכולל בקידוש גם יו"ט, ולמה לא יהא הפסק מה שהמקדש מזכיר של יו"ט, וע"כ דמצי השומע לכיון בברכה להנוגע לו, ולא איכפ"ל במה שמוסיף המברך מילתא דליתא בדידיה. אלא שלענין הלכה בזה יש להורות שעדיף טפי שיקדש לעצמו, דסוף סוף נוסח הקידוש שונה בין קידוש של שבת לקידוש של יו"ט, ועיין בילקו"י ברכות (סי' רח הערה כג).
והכי מסתברא שיכול להוציא בהבדלה זו בן חו"ל, ואע"פ שלבן אר"י הבדלה זו היא בשביל קדושת שבת, ואילו בן חו"ל חל עליו חובת הבדלה משום שני קדושות, קדושת שבת וקדושת יו"ט, סוף סוף הבדלה אחת מועילה לשניהם, ונוסח אחד לשניהם ואין בזה קפידא. וכן השיב הגרא"ל שטיינמן, ודלא כמו שאמרו בשם החזון איש (כן סיפר הרה"ג משה סלובייצ'יק בשמו.

לצורך יו"ט שני של האורח, אפשר שהאורח חייב להדליק, (עי' שש"כ פמ"ה הע' ס"ז). אך הדלקת נרות שאני, שהרי צריכים להזכיר בפירוש בברכה את השבת ואת היו"ט, משא"כ בהבדלה העיקר הוא לדעת שנפרד מקודש ויוצא לחול, וכן בקידושא רבה אין מזכירין כלל שבת או יו"ט, ועכ"פ כשהבן חו"ל שומע והוא כן מכוין, אלא שהמבדיל או המקדש הוא בן אר"י, נלענ"ד דלא חשיב משום כך כמי שאינו יכול גם להוציא. עכ"ד. ומ"ש לגבי הדלקת נרות אינו מוכרח כ"כ, ואפשר שגם לגבי זה נחשב הכל כמצוה אחת.

עוד כתב שם, דלענין בן אר"י השווה בחו"ל, אפשר שאינו יכול לצאת חובת הבדלה מבין חו"ל ביו"ט ראשון שחל בשבת שמבדיל יקנה"ז, ולכאור' היה נראה דלא יצא, דכלפי הבן אר"י הוא יקנה"ז שינוי ממטבע שטבעו חכמים דאיהו חייב להבדיל בין קודש לחול, ואילו הבן חו"ל מבדיל בין קודש לקודש. מיהו י"ל דאע"פ כן יוצא בשמיעת יקנה"ז, שבנוגע לחובת הזכרת הבדלה בין קודש לחול, הלא מזכיר ד"ז גם ביקנה"ז באמצע נוסח הברכה. וא"כ אפשר דאף החתימה לא חשיבא שינוי ממטבע שתיקנו, דהנה עיקר חובת הבדלה היא להודות להקב"ה על שמבדיל בין קודש לחול בזה שחלפה קדושת שבת, והלא אף בהזכרת בין קודש לקודש מודה על כך שחלפה קדושת שבת. ואע"ג שתיקנו וטבעו להודות בכך בנוסח "בין קודש לחול", י"ל שהודאה זו כלולה בחתימת יקנה"ז בכ"ש, דאם הקב"ה מבדיל בין קודש לקודש, כ"ש שמבדיל בין קודש לחול שהיא הבדלה רחבה טפי, וכיון שנכללת הודאה זו בכ"ש לא הוי שינוי ממטבע שטבעו חכמים, דשינוי מטבע פוסל רק בכה"ג שמשנה משמעות הברכה, משא"כ בנ"ד שמשמעות הברכה נכללת בכ"ש וכנ"ל.

טעה במוצאי שבת רגיל וחתם המבדיל בין קודש לקודש

השבוע, ונראה דבנידון הביאה"ל מסתבר שצריך לסיים המבדיל בין קודש לקודש, שהרי זו הבדלה של היום אף שבאמת הבדלה זו הוא על ימי החול. ובס' מועדי הגר"ח (עמ' עו) כתב, דיתכן ולא יצא י"ח. והביא מס' אורחות רבינו ח"ב (עמ' ק"א) בשם הקה"י שלא יצא. וע"ע בשו"ת שבט הלוי ח"ח

זכור את יום השבת לקדשו, שימים טובים כולם נקראו שבתות ה' נוכמו, וספרתם לכם ממחרת השבת, שהוא למחרת יו"ט. שיום השבת היינו יום שבתה. וניחא טפי שיטת הרמב"ם שיש מצות עונג ביו"ט, דמ"ש וקראת לשבת עונג, יש לפרש גם על יו"ט, ולקדוש ה' מכובד קאי על יום הכפורים]. ולכן אע"פ שהם שתי מצוות, מ"מ שם המצוה אחד הוא, זכור את יום השבת, שגם יו"ט איקרי שבת. ועיין מ"ש בזה בקובץ קול התורה (סב, תשס"ז עמ' צב), והביא מספר יו"ט שני כהלכתו בשם החזו"א, שמסתבר שבין חו"ל אינו יכול לצאת בהבדלה של בן אר"י, ובשם הגר"י קניבסקי והגרשז"א הביא, דשפיר יכול לצאת.

ושו"ר שדן בזה בשו"ת מנחת שלמה תניינא (סי' מח), ושם כתב שפשוט שיכול לצאת ממנו י"ח, אע"פ שבן אר"י אינו בר חיובא להבדיל כעת משום קדושת יו"ט, משום שנראה להלכה שבן חו"ל שהבדיל, ונתכוין רק משום קדושת שבת (ששכח שהיה יו"ט), שפיר יצא י"ח הבדלה. וקצת דוגמא לזה ממי שאכל ענבים ותאנים, ובברכה אחרונה זכר רק תאנים ושכח מהענבים, דמסתבר שאינו מברך עוד פעם, כיון דבשניהם מודים על הארץ והפירות, והרי הודה. וה"נ בהבדלה, החיוב הוא רק להודות להקב"ה שמבדיל בין קודש לחול, וכיון שבשניהם אומרים אותו הנוסח שפיר יצא ידי הבדלה, ואפשר דה"ה נמי במוצאי יו"ט שחל בחול וכשהבדיל טעה וחשב שמבדיל כרגיל בין שבת לחול, אפשר שגם בזה יצא.

אמנם כתב שם להסתפק לגבי הדלקת נרות (ביו"ט שני שחל בשבת), אם בן חו"ל המתארח אצל בן אר"י, יכול לצאת ממנו י"ח בברכה, שהרי בעל הבית נחשב לגבי נרות יו"ט כאינו מחוייב בדבר, ולכן אם בעל הבית לא נתכוין כלל בהדלקתו

ואפשר גם דהשוכח ואומר במוצ"ש רגיל המבדיל בין קודש לקודש יצא, כיון דכלול בזה בכ"ש שמבדיל בין קודש לחול ובפרט שהזכיר זה גם בפתיחה, ועי' ביאה"ל סי' רצ"ט ס"ו בד"ה ולקבל וכו' שמתפק בנוסח הבדלה במי שלא הבדיל במוצ"ש עד ליל יו"ט שחל באמצע

כג. בן ארץ ישראל שיצא לחוץ לארץ ודעתו לחזור, אינו רשאי לקדש לבני חוץ לארץ בליל יום טוב שני של גלויות, כיון שאצלו הוא חול גמור. וגם אינו רשאי לברך על ההלל בבית הכנסת להוציא הקהל ידי חובתם, כיון שאצלו הוא חול גמור, ויש לחוש בזה לאיסור ברכה לבטלה. (כג)

כד. בן ארץ ישראל שיצא לחוץ לארץ ודעתו לחזור, במוצאי יום טוב הראשון יבדיל בתפלה באמירת אתה חוננתנו, ויחזור להבדיל בצינעא על הכוס. [וכמ"ש הגאון רבי משה חאגיז בלקט הקמח. ואע"פ שהיעב"ץ חולק עליו, וסבירא ליה שאינו מבדיל כלל ואפי' בתפלה, אין הלכה כן, אלא העיקר כדעת הגאון רבי משה חאגיז]. ואם לא השיג כוס להבדיל עליו, יוצא ידי חובת ההבדלה על הכוס במוצאי יום טוב השני. ואם יכול לשמוע ההבדלה מפי בן חוץ לארץ, עדיף טפי. ויום טוב שני שחל בשבת, יכול בן ארץ ישראל הנמצא בחוץ לארץ להבדיל על הכוס במוצאי שבת, ולהוציא בהבדלתו את בני חוץ לארץ, ואף על פי שבני חוץ לארץ צריכים להבדיל על שתי קדושות, שבת ויום טוב, ואילו בן ארץ ישראל מבדיל על קדושה אחת בלבד של השבת, מכל מקום כיון שנוסח ההבדלה אחד הוא בין לתושבי ארץ ישראל ובין לתושבי חוץ לארץ, יכול על כל פנים להבדיל להוציאם, וזכרון אחד עולה לכאן ולכאן (עירוּבין מ:). וכן בבית הכנסת יכול להבדיל על הכוס ולהוציא את הצבור (שהם בני חוץ לארץ) ידי חובתם. [וכ"כ בספר יו"ט שני כהלכתו בשם הגרש"ז אורבך]. (כד)

שלהם שונה משלנו, שדעת הרב חאגיז בספרו לקט הקמח שיוצא י"ח, כיון שסוף סוף מוזכר שם בקידוש שבת, אך בגדר עצה טובה אם האורח (בן ארץ ישראל) יכול לעשות קידוש לבד, עדיף שיעשה כן. ואך יש להסתפק לגבי יו"ט שני שחל ביום א' והם בחו"ל אומרים סדר יקנה"ז, וחותרים המבדיל בין קודש לקודש, והרי אצלו (האורח בן ארץ) זה בין קודש לחול, ולכן בגדר עצה טובה עדיף שהאורח יקח כוס יין ויבדיל בחדר אחר לעצמו, כיון שיש כאן שינוי גדול, ויתכן שגם הרב חיד"א ורבי משה חאגיז יודו לכך. ע"כ. (אור שרה עמ' קז).

כג דכיון שדעתו לחזור, אינו עושה יו"ט שני כי אם בפרהסיא, ונחשב כאינו מחוייב בדבר, וא"כ היאך יוציא י"ח קידוש את תושבי חו"ל המחוייבים ביו"ט שני. אא"כ הוא שליה הנמצא בחו"ל לשנה שנתיים, שדינו כתושב חו"ל.

(סי' קי"ח) ובס' שלחן שלמה (יו"ט דיני קידוש והבדלה אות כ"ו), ובס' שגיאות מי יבין (סי' מ"ד וסי' מ"ט), ובשו"ת רבבות אפרים ח"ז (סי' קכ"ט, וח"ח סי' קפ"ט אות ג', וח"ב סי' קמ"ה), ובשו"ת שרגא המאיר ח"ו (סי' צ"ג). ובס' הליכות חיים (ח"א עמ' קטז). ובשש"כ (פס"ב אות כא), ובשו"ת ויען דוד (ח"א אר"ח סי' פב), ובשו"ת אבני ישפה (ח"ב סי' מ"ט), ובשו"ת מלמד להועיל (אר"ח סי' ק"ט), ובס' אשרי האיש (ח"ג עמ' כח ס"ה), ובשו"ת להורות נתן ח"א (סי' לא).

ומ"מ נראה דכיון שחידוש הוא, בנ"ד ודאי עדיף שיבדיל בן ארץ בעצמו בצינעא, מיהו בכה"ג שא"א להבדיל בעצמו שפיר יצא י"ח כשישמע יקנה"ז מבן חו"ל. עכ"ד. ולהלכה יכול לצאת י"ח ממנו.

ויש מי שהביא בשם מרן אאמור"ר באחד משיעוריו, שבן ארץ שנמצא בחו"ל בז' של פסח שחל ביום שישי, שאז ביום שמיני הקידוש

הבדלה במוצאי יום טוב ראשון לתושב ארץ ישראל הנמצא בחוץ לארץ

עם בעל הבית תושב חו"ל, בליל מוצאי שביעי של פסח, שבעל הבית צריך לקדש קידוש של

כד הגאון רבי משה חאגיז בלקט הקמח (הל' שבת) כתב, בן ארץ שנמצא בחו"ל

תרתית דסתרי. וכ"כ הצל"ח שם. ובשו"ת חת"ס
(חיו"ד ס"ס רג).

ובן מוכח מדברי המסגרת השלחן (מנהגים אות כג),
שבן אר"י חייב בהבדלה על הכוס במוצאי
יו"ט הראשון. וכ"פ בפשיטות בס' מעורר ישנים
(דף קיט:).

ושו"ר בשו"ת בצל החכמה ח"א (סי' כב אות
ב) שתמה על השאלת יעב"ץ בזה,
וכתב, שאין ההבדלה משום היתר מלאכה,
אלא היא באה להורות על סילוק הקדושה
של יו"ט, וא"כ אע"פ שהוא אסור במלאכה,
חייב בהבדלה בתפלה ובכוס, וכ"ש שדעת
הב"י והמב"ט שמתיר לו לעשות מלאכה
בצינעא. וכתב בספר מטה אשר (דף קלז:),
שכ"ד הרי"ף הרמב"ם והרא"ש, ושכ"כ הר"ן
והריב"ש. ע"ש. וא"כ מה שאסרו האחרונים
לעשות גם בצינעא, הוא חומרא בעלמא. ולכן
יש לחייבו בהבדלה. וכן פסקו בשו"ת שרידי
אש (ח"ב סי' קסא), ובס' שערי יצחק (פלקסר הל'
יו"ט שני עמ' רס).

אמנם אמת נכון הדבר שאם לא השיג כוס
להבדיל עליו, יוצא י"ח ההבדלה על
הכוס במוצאי יו"ט השני, שיש תשלומין
להבדלה של מוצאי יו"ט הראשון. וכמו שהוכיח
במישור בשו"ת יבי"א ח"ז (סי' מז) מהראשונים.
ע"ש. ודלא כמ"ש בשו"ת בצל החכמה הנז'
(סי' כג), שאין להבדלת יו"ט תשלומין בלילה
לאחר יום אסרו חג, שהרי אף הפוסקים
האחרונים דס"ל שיש תשלומין להבדלת יו"ט,
רובם המכריע ס"ל שזהו דוקא ביום אסרו חג
עצמו, ולא בלילה שאחריו, ולכן בן אר"י הנמצא
בחור"ל ודעתו לחזור, אינו יכול להבדיל במוצאי
יו"ט שני. ע"ש. ואילו ראו האחרונים דברי
הראשונים שהובאו ביבי"א הנ"ל, דס"ל שיש
תשלומין להבדלת יו"ט במוצאי יו"ט שני, הווי
אזלי ומודו לדבריהם. הילכך יכול להבדיל
במוצאי יו"ט שני. ואם יכול לשמוע ההבדלה
במוצאי יו"ט שני מפי ש"צ בן חור"ל, הכי עדיף
טפי.

יו"ט, ובן אר"י צריך להבדיל, ואין להם אלא
כוס אחד, הואיל וקי"ל שמקדשים על הפת ואין
מבדילין על הפת, הכוס ינתן לאורח שהוא בן
אר"י להבדיל עליו, ובעל הבית יקדש על הפת
וכו'. וכן הסכים עמי מהר"ר חנניה קאזיס.
עכת"ד.

ובשאלת יעב"ץ (סי' קסח דף עג סע"ב) חלק עליו,
דכל מידי דפרהסיא אסור לבני אר"י
לעשות בחור"ל אע"פ שדעתם לחזור. וחוצץ
מכבודו של הרהמ"ח שכתב בזה פטומי מילי
בעלמא, שבן אר"י יברך הבדלה על הכוס, הדבר
פשוט בעיני שלא כן הדבר, כיון שלדברי הכל
נאסר לעשות דבר של פרהסיא, בר מן דין אפי'
יהיבנא ליה טעותא דיליה, דמדמי הבדלה
לתפלה דצינעא הוי, הרי מאחר שאסור במלאכה
ואפי' בצינעא מה לו להבדיל עתה אפי' בתפלה,
כלום מבדיל אלא משום מלאכה, והלא עדיין
הוא פורש בע"כ ממלאכה, והויא ברכה לבטלה.
אלא ימתין עד זמן ההבדלה האמתי בחור"ל, וכל
ג' ימים זמנה הוא. ועוד מצד פרהסיא שבדבר
הו"ל להמנע מהבדלה על הכוס. עכת"ד. ומוכח
דס"ל שאפי' בתפלה לא יבדיל במוצאי יו"ט
הראשון. אך בפאת השלחן (הל' א"י סי' ב סעיף
טו) פסק שיבדיל על הכוס בצינעא. וכן הובא
בכה"ח (סי' תצו אות לו). וכ"פ בשו"ת ארח משפט
(סי' קכט).

ובשו"ת אג"מ (או"ח ח"ג ס"ס עב) עשה פשרה
מדעתו שיבדיל בתפלה ולא יבדיל על
הכוס. ע"ש. ואינו מחזור.

ומרן החיד"א בשו"ת חיים שאל ח"א (סי' עד אות
י) פשיטא ליה שמבדיל עכ"פ בתפלה. שהרי
מבואר להדיא בגמ' ביצה (ד: דרב אסי מבדיל
מיומא טבא לחבריה, אע"פ שהוא אסור במלאכה,
ומה שאין בני חור"ל נוהגים להבדיל במוצאי יו"ט
הראשון, הוא משום דלא לית לזלולי ביה,
כמ"ש המאירי ביצה שם, ועוד שהרי צריכים
לקדש בליל יו"ט השני, ואם יקדש ויבדיל הו"ל

כה. בן ארץ ישראל שיש לו בית חרושת בחוץ לארץ, והפועלים שעובדים שם הם גוים, מותר להניחם לעבוד ביום טוב שני של גלויות, שכיון שהוא בן ארץ ישראל, לא חלה עליו שביתת יום טוב שני של גלויות כלל, מאחר שאצלו הוא יום חול לגמרי, לכן מותר לאפשר לפועליו הנכרים לעבוד בבית החרושת שלו. (כה)

כו. בן חוץ לארץ שיש לו בית חרושת בארץ ישראל, מותר לפועלים של בית החרושת שהם תושבי ארץ ישראל, לעבוד את עבודתם כמנהגם בחול, ביום טוב שני של גלויות. (כו)

כה) הטעם פשוט שמעולם לא חל איסור מלאכה ביו"ט שני של גלויות על תושבי אר"י, מאחר שאצלם הוא חול גמור לכל עניניו, ולכן גם אם המפעל שלו בחו"ל, ומעסיק בו פועלים נכרים, א"צ למונעם מלעבוד ביו"ט שני של גלויות. וכ"פ הגרש"ז אורבך בשש"כ ח"א (פרק לא הערה פ). [חזו"ע יו"ט עמ' קלח].

בית מסחר של יהודי הנמצא בחו"ל והוא דר בארץ, אם יכולים לעבוד ביו"ט שני

שבאר"י שאצלם הוא יום חול לעשות מלאכה כדרכם.

גם בלא"ה כתב בשו"ת שרגא המאיר ח"ב (סי' סה אות ד), שישל שאפי' לדעת מהר"י פראג"י ומהר"י מולכו שאוסרים, י"ל שבזה מותר, דהתם אילו בן חו"ל היה כאן באר"י בעצמו, ודעתו לחזור לחו"ל, היה אסור לו לעשות מלאכה ביו"ט שני, ולכן אסור לבן אר"י לעשות מלאכה בשבילו, אבל בנ"ד אילו היה בן חו"ל דר באר"י באופן קבוע היה מותר לו בעצמו לעשות מלאכה, ולכן שפיר יכול לצוות לתושבי אר"י שיעשו מלאכה בעבורו. וכ"פ בשו"ת חלקת יעקב ח"ג (סי' כז-כח).

גם הגרש"ז אורבך כתב להקל, והובא בשש"כ (פרק לא הערה פ). וע"ע בספרו שו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' יט אות ג). ונראה שם דנחית לסברת הרב שרגא המאיר הנ"ל. וכ"פ בשו"ת אג"מ ח"ג (אור"ח סי' עא), ושאף בעל נפש א"צ להחמיר בזה כלל. הובא לקמן הערה לב.

כו) הנה בשו"ת דובב מישרים (ח"ג סי' פג) נשאל בבן חו"ל שיש לו בית מסחר באר"י שמתנהל ע"י ישראלים, אם מותר להם לעבוד ביו"ט שני של גלויות. וכתב שם (בד"ה ומובן), שאין לדמות דין יו"ט שני למי שקיבל שבת שמותר לומר לאחר לעשות לו מלאכה, שאיסור אמירה לא קיבל, משא"כ יו"ט שני שבודאי שאסור לבן חו"ל לומר לבן אר"י לעשות לו מלאכה. וכמ"ש בברכ"י (סי' תצו) בשם מהר"י פראג"י ומהר"י מולכו לאסור לבן חו"ל לומר לבן אר"י שיעשה לו מלאכה ביו"ט שני. ובפרט כאן שהעסק נקרא על שם בעליו, שאסור. ושוב בסוף הסימן סיים, ובשע"ת ציוה לעיין בשו"ת זרע אברהם, ועיינתי שם (בסי' ט), וראיתי שנוטה להקל. ע"כ.

ולפ"ז למאי דקי"ל לדינא כדברי הרב זרע אברהם, שמותר לבן חו"ל לומר לבן אר"י לעשות מלאכה בשבילו. וכ"ה בשו"ת יבי"א (ח"ט אור"ח סי' מט), א"כ גם כשבן חו"ל יש לו בית חרושת או בית מסחר באר"י, מותר לפועלים

כו. בן חוץ לארץ שעלה לארץ ישראל, והוא מסופק, אין ולא ורפיא בידיה, אם ימצא מנוח לכף רגלו בארץ ישראל בפרנסה כיאות לו, אז יחליט להשתקע בארץ ישראל, ואם לאו ישוב לחוץ לארץ, חייב לעשות שני ימים טובים כמנהג בני חוץ לארץ, משום שעודנו עומד בקביעותו הראשונה, כל זמן שלא עקר דעתו משיבת חוץ לארץ, ודינו כדין בני חוץ לארץ שבאו לארץ ישראל ודעתם לחזור לחוץ לארץ. (כו)

תושב חוץ לארץ שעלה לארץ ישראל ומסופק אם ישאר לדור בה

בכה"ג אמרי' דבקיבעיה קמא קאי, ועושה שני ימים.

וכיו"ב כתב הרב מזבח אדמה (סי' תסח) שמצא כתוב בספר שלחן מלכים בשם הגאון רבי ישראל בנימין, שאע"פ שמן הדין היה נראה ברור שהבא מחו"ל לאר"י ודעתו להשתקע באר"י, אע"פ שאשתו עודנה בחו"ל, וצריך הוא לחזור דרך עראי, להביאה לאר"י, אע"פ כן יש לו לנהוג כבני אר"י, אפי' להקל. מ"מ המנהג אינו כן, משום דס"ל שכל זמן שבני ביתו נמצאים בחו"ל אפשר שיחזור להשתקע בחו"ל, הילכך עליו לנהוג כבני חו"ל שני ימים טובים של גלויות. ע"ש. וכ"כ בשו"ת חיים שאל ח"א (סי' נה). ע"ש. [וכן הובא בשו"ת ישכיל עבדי ח"א חאו"ח סימן יד אות ו].

נמצא שלפי המנהג כל שיש ספק אם ישתקע באר"י או ישוב לחו"ל, עושה שני ימים טובים. וה"ה למי שמסופק, והאיש משתאה לדעת ההצליח ה' דרכו אם לא, צריך לעשות שני ימים דבקיבעיה קמא קאי.

[ובאנציקלופדיה תלמודית כרך כג (מערכת יו"ט שני של גלויות עמ' קכג) כתבו, דמי שמסופק אם ישתקע במקום שבא אליו, או יחזור למקומו הראשון, י"א שדינו כמי שדעתו לחזור, שכל זמן שלא עקר את דעתו ממקומו בודאי, הרי הוא עומד בקביעותו הראשונה. (וציינו המקור לשו"ת זרע אברהם הנ"ל). וסיים, וי"א שכל שהוא מסופק אם יחזור אם לא דינו כמי שאין דעתו לחזור. ובהערה 1346 ציין לסברת גאוני ירושלים בדין בחור שעלה לארץ ישראל שעושה רק יום אחד, כמי שאין דעתו לחזור משום הספק שמא ישא אשה בארץ ישראל. ע"כ. ולא כיוון יפה. שהדבר

(כו) בן העלה מהר"ר אברהם יצחקי בשו"ת זרע אברהם (חאו"ח סי' יב), שכל שהוא מסופק אם ישתקע או יחזור, בקיבעיה קמא קאי, ושכן נעשה מעשה כמה פעמים, והורו חכמי אר"י שיעשו ב' ימים כבני חו"ל. וכ"כ בשו"ת קול אליהו (ח"ב קנ"ג) מחנה ישראל סי' ל).

ולכאן יש להעיר, דמ"ש מדין בחור רווק שעלה לאר"י, שאפי' כוונתו לשוב לחו"ל, אינו עושה אלא יום אחד כבני אר"י. וכן הורה מהר"א יצחקי עצמו, וכמ"ש בשמו בשו"ת חיים שאל (ח"א סי' נה), והנהיג כהוראת גאוני אר"י, שהורו שיעשה יום אחד בלבד, משום שמא ימצא באר"י את בת זוגו וישאנה וישאר באר"י. ואע"פ שאין הדבר ברור כלל שבסופו של דבר ימצא את בת זוגו כאן וישתקע באר"י, בכל זאת אנו תולים להקל שיעשה רק יום אחד, אע"פ שלא יצא הדבר מכלל ספק, וא"כ למה כתב מהר"א יצחקי שאם האיש מסופק אם ישתקע או יחזור לחו"ל שיעשה שני ימים.

ונראה ליישב דשאני דין בחור רווק שעולה לאר"י שאין לו עדיין בית קבוע, ולכל מקום שהולך שם ביתו, וכמו שהסביר דעה זו בלשון השאלה שבשו"ת גנת ורדים (כלל ד סי' יב). והואיל ומצוה רמיא עליה להקים בית בישראל ולישא אשה כדמו"י, לא שייך לומר בו דלקבעיה קמא הדר, שעדיין אין לו קבע, ותלינן שמא ימצא בת זוגו באר"י ויתיישב בארץ הקודש. משא"כ מי שבא לאר"י, איש וביתו באו, שענינו צופיות ומיחלות לפרנסה ולכלכלה טובה, די מחסורו אשר יחסר לו, לכלכל את בני ביתו, ועתה הוא פוסח על שני הסעיפים, אם ישתקע או ישוב לחו"ל,

סרך ספק אין בו משום כל תוסף כלל, ומה שאמרו "אלא מעתה הישן בשמיני ילקה", פירושו לאותם שקידשו ע"פ הראיה, שהוא ודאי חול, וגדולי הרבנים (רש"י עירובין צו.) שפירשוהו בשמיני ספק שביעי, אין דבריהם נראין, דא"כ אף בכל יו"ט שני כן. וכ"כ הריטב"א (עירובין צו. ר"ה טז.), שכל שעושה מפני הספק אין בו משום כל תוסף.

וע"ע בערוך לנר (ר"ה כח:) שכתב, אלא מעתה הישן בשמיני ילקה, תימה, שיקשה מכל יו"ט שני שמקדשים וקוראים אותו מקרא קודש, ובע"כ צ"ל שכיון שאין עושים אלא מספק, ש"ד. וצ"ל דלא פריך מסוכה אלא לבני אר"י שעושים רק שבעה ימים סוכה ואין להם שום ספק וכו'. ע"ש.

וע"ע למהר"י אלגאזי בספר קהלת יעקב (מערכת ל אות קסו דף סג ריש ע"ד) שכתב בשם שלטי הגבורים (פרק ראוהו ב"ד), "מה שאנו יושבים בסוכה בשמיני, ותוקעים בשופר ביום שני של ר"ה, ואוכלים מצה בליל שני של פסח, אע"פ שמוסיפים על המצוה, כיון שאין מכוונים להוסיף, שאין עושים כן אלא משום ספק, אין בזה משום כל תוסף". וכתב ע"ז, שכן מתבאר במשנה דזבחים (פ.) הניתנים במתנה אחת שנתערבו במתן ארבע. ר"א אומר ינתנו במתן ארבע, ואינו עובר בכל תוסף שאינו עושה אלא מפני הספק וכו'. ע"ש.

וזהו טעמו של מרן הש"ע באו"ח (סי' לד) שכתב בענין המניחים תפלין דר"ת נוסף על תפלין דרש"י, שכדי שלא יעבור על כל תוסף, יכוין בהנחתן, שבאותן שהם אליבא דהלכתא אני יוצא ידי חובתי, והשאר הם כרצועות בעלמא. ועיין להמשנ"ב בביאה"ל שם, בשם החיי אדם (כלל סח דין כג), שהמניח תפלין דרש"י ור"ת מוכרח לכוין שהוא מניחן מפני הספק, שאם לא כן יעבור על כל תוסף. וע"ש. והרי הרב עצמו הביא דברי השאלת יעב"ץ (סי' קסח), שדחה דברי החכם צבי דליכא בהכי כל תוסף. א"כ אין מקום כלל לחוש לכל תוסף כשעושה יו"ט שני משום ספק. ואפשר שאילו ידע מהר"י"ש אלישיב מדברי רבינו מהר"א

ברור כמו שחילקנו לנכון בין דין הבחור שעלה לאר"י שעדיין אין לו קביעות מקום כלל, לבין הבא לאר"י איש וביתו, דלקביעה קמא הדר. תדע שהרי מהר"א יצחקי גופיה הנ"ל הורה בדין הבחור שיעשה רק יום אחד, כדין מי שאין דעתו לחזור, ואילו בדין המסופק כתב שיעשה שני ימים, ולדבריו יהיו דבריו סותרים זה את זה, אלא ודאי דליתא. והעיקר כמש"כ ודו"ק].

ובספר "יו"ט שני כהלכתו" (עמ' פא) כתב, שבן חו"ל שבא לאר"י עם משפחתו לתקופה ממושכת, ומפני שאינו רואה שימצא פרנסתו דעתו לחזור, אבל מוכ"ה לשנות דעתו ולהשתקע באר"י אם יזדמן לו מקור פרנסה באר"י. י"א שדינו כבן חו"ל (אגרות משה), וי"א שדינו כבן אר"י (מהר"ש אלישיב). ובהערה שם (אות יג) כתב בשם מהר"י"ש אלישיב שטעמו ונימוקו הוא, שמעיקר הדין כל היכא דמספקא ליה אם ישוב לחו"ל היה צריך לנהוג יו"ט אחד בלבד, משום שלענין יו"ט שני יש איסור כל תוסף, שנוהג יו"ט בזמן שאינו חייב בו, ונכמ"ש החכ"צ סי' קסז]. ולכן אם היה בדעתו בודאי לחזור לחו"ל, ליכא כל תוסף, אבל כל היכא דמספקא ליה אם יחזור לחו"ל, כיון שעל הצד שישאר באר"י, יעבור על איסור כל תוסף, אסור לו לנהוג יו"ט שני וכו'. ע"כ.

ואשתמיט מיניה מה שפסק "גדול הדור רבינו" [לשון הברכ"י יו"ד סי' שמא סק"ו], מהר"א יצחקי בשו"ת זרע אברהם (סי' יב) הנ"ל, דכל היכא דמספקא ליה, בקביעותיה קמא קאי, וחייב לעשות יו"ט שני ש"ג. ולא חשש כלל לבל תוסף, משום שכיון שאינו עושה אלא לצאת ידי ספק ליכא כל תוסף. ועיין בעירובין (צו. ד"ה אי הכי וכו'), ועוד הישן בשמיני בסוכה ילקה (משום כל תוסף), ופירש רש"י, שמוסיף שמיני על השביעי, ואנן מיתב יתבינן בשמיני ספק שביעי לכתחלה, אלא שלא בזמנו בלא כוונה לאו תוספת הוא, ולהכי שרינן, דאי שמיני הוא לא מכוין למצות סוכה. עכ"ל.

וז"ל המאירי (ר"ה כח:): כל דבר שנעשה מספק כגון ישיבה בסוכה בחו"ל בשמיני ספק שביעי, או להוסיף בגוף המצוה מספק, וכן כל

כח. בני חוץ לארץ שעלו לארץ ישראל, [ואינם רווקים] ודעתם לחזור לחוץ לארץ, דינם כבני חוץ לארץ, וחייבים לנהוג יום טוב שני של גלויות, ואסורים בעשיית מלאכה, ואינם מניחים תפילין, ככל יום טוב, ועליהם לנהוג כיום טוב בין לחומרא בין לקולא. וכן מעשים בכל יום בכל שנה ושנה, שהעולים מחוץ לארץ לשלש רגלים נוהגים לעשות יום טוב שני של גלויות כחוקיו ומשפטיו, כמנהגם בחוץ לארץ, ולא עוד אלא שנאספים עשרה מבני חוץ לארץ העולים לרגל, ביום טוב השני, ומתפללים בצבור תפלת יום טוב וקוראים בתורה ומפטירים בנביא בברכות תחלה וסוף כמנהגם ביום טוב שני בחוץ לארץ, ודבר זה נעשה משנים קדמוניות בפני גאוני עולם, ולא פקפק אדם בדבר זה (מעולם. כח)

אשר לדידם הוא יום חול לגמרי. לכן יתפלל שמונה עשרה ויברך ברהמ"ז בלי "יעלה ויבא".

ויש לצרף לזה דעת החכם צבי וסיעתו, שכל שבא לאר"י, הרי הוא כבני אר"י. וכן מ"ש הרב מלמד להועיל שבשחרית יניח תפילין בלי ברכה ויאמר נשמת כל חי בפסוקי דזמרה, ליתא, אלא יניח תפילין בברכה, ולא יאמר נשמת כל חי, וכן מ"ש שיאמר לש"צ להוציא במוסף, ליתא].

ובתשובות והנהגות (ח"א סי' שכה) כתב, ודעת החזון איש, כפי ששמעתי מפיו, שבספיקות אין לנהוג כעצת המלמד להועיל, אלא יתפלל של חול לגמרי, רק ישמר מעשות מלאכה. ולכן בחור שבא מחו"ל לאר"י ומסתפק אם ישאר, יתפלל כבני אר"י, רק שיזהר שלא לעשות מלאכה.

בני חו"ל שבאו לארץ, [ואינם רווקים] ודעתם לחזור לחו"ל, דינם כבני חוץ לארץ

למחלוקת, וכיו"ב אמרו לענין איסור לא תתגודדו, שכל קהל וקהל חשוב כבי"ד בפני עצמו, וקי"ל שני בתי דין בעיר אחת המורים הוראות שונות אין בהם משום לא תתגודדו. כגון אשכנזים וספרדים. ראה כ"ז בתשובת הגאון רבי ישראל בנימין הזקן, שהובאה בשו"ת הלק"ט ח"א (סי' ד). ע"ש. ועי' בשו"ת יחו"ד (ח"ד סי' לו).

והנה הדבר ברור שלפי דברי מרן האבקה רוקל הנ"ל על העולים מחו"ל לאר"י להמנע מהנחת תפילין ביו"ט שני שלהם, כאשר היתה באמנה אתם בהיותם בחו"ל. ולאפוקי מ"ש במשנת אברהם על הסמ"ג (דף רעט: בד"ה ובכנ, ובדף פג), שחייבים להניח תפילין, וליתא. שאיך יעשו

יצחקי היה חוזר בו. הילכך יש להורות למעשה כדברי הרב זרע אברהם, וכמו שכתבנו.

ודע, שבספק אם נידון כבני חו"ל או כבני אר"י, כגון בחור שבא לבקר מחו"ל לאר"י, ומסתפק אם יוכל להשאר באר"י בניגוד לרצון הוריו, או יוכרח לחזור לחו"ל, כפי רצון הוריו, כתב בשו"ת מלמד להועיל (סי' קי) שבי"ט אחרון של פסח, (שמיני של פסח), יתפלל ערבית של חול ויאמר אתה חוננתנו, ויאמר יעלה ויבא, רק לא יאמר את חג המצות "הזה". וכן לגבי שחרית ומנחה יתפלל שמונה עשרה, ויאמר יעלה ויבא בתפלה. וכן בברהמ"ז.

ואינו מחזור, שאם יאמר יעלה ויבא הוי הפסק בתפלה ובברהמ"ז, דשמא נידון כבני אר"י

כח ראה להלן הערה לו, שדעת מרן בשו"ת אבקה רוקל (סי' כו), שצריך לנהוג כאן ב' ימים טובים. וכ"כ בפאת השלחן (סי' ב אות כא), וכ"כ הגר"ח מודעי בשו"ת חיים לעולם (א"ח סי' ו).

ואמנם בשו"ת נבחר מכסף (א"ח סי' ח) נתעצם בזה, דהא קי"ל לא ישנה אדם מפני המחלוקת, ואיך נהגו בני חו"ל לעשות כן בפרהסיא, והניח בצ"ע. מ"מ מלבד מ"ש מרן באבקה רוקל דבתפלה לא חיישינן למחלוקת דלא נפיק מניה חורבה, עוד י"ל שלא חששו למחלוקת אלא ביחיד שמשנה ממנהג המקום, אבל צבור שלם שהוא קהל בפני עצמו אין לחוש בו

תרחי דסתרי, תפלת יו"ט וקריאה בתורה ובנביא כדין יו"ט, ויניחו תפלין, אין זה אלא כמו חוכא ואטלולא. ופוק חזי מאי עמא דבר.

ואמנם דעת החכם צבי (ס' קסז) שאין לו לחוג ב' ימים טובים. וכ"ד השואל ומשיב.

אולם מדברי רבינו חננאל (פסחים נב.) והראב"ן (פסחים סג) מוכח דס"ל דלא כהחכם צבי, וכן בהגהות אבן שלמה על הראב"ן, העיר על החכם צבי הנ"ל שנעלם מעינו הבודלח דברי הראב"ן והר"ח, והוסיף להעיר גם על הגר"ז בש"ע (ס' ס תצו) שסתם כהחכם צבי, שבן חו"ל שעלה לאר"י אינו עושה אלא יו"ט אחד בלבד כבני אר"י, אלא שסיים, ויש חולקים, ועל סברת יש חולקים ציין ראב"ן. ותימה שמאחר שלא מצינו לשום פוסק ראשון או גדול מהאחרונים שיאמר כהח"צ, והראב"ן כותב להדיא בהיפך, היה לו לפסוק כד' הראב"ן, ולמה כתב סברת החכם צבי בסתם, וד' הראב"ן בשם יש חולקים. ואיפכא מסתברא. ובאמת שכן עיקר להלכה, וכמ"ש באבקת ווכל (ס' כב) בשם גאוני עולם. שהקבלה והמעשה הם עמודי ההוראה כמ"ש הרמב"ם (הל' שמטה ויובל). וכ"כ הברכ"י והאח". ודלא כהחכ"צ.

ומ"ש הגר"מ טוקצ'ינסקי בס' עיר הקודש והמקדש (ח"ג עמ' רסא) בשם הגר"ש סלאנט שדעתו נוטה לד' החכ"צ, והוסיף שאפשר דה"ט דמרן הש"ע (בס' תצו) שהשמיט מ"ש באבקת ווכל שבני חו"ל שעלו לאר"י נהגו לעשות שני יו"ט, משום שבעת שחיבר מרן את הש"ע חזר בו ממ"ש באבקת ווכל, אלא שלא רצה הגר"ש סלאנט לחלוק על רבותיו, ובכללם הרב פאת השלחן, לכ"פ לשואליו שינהגו הכל לחומרא וכו'.

ובאמת שכל דבריו בזה אין להם שחר במחכ"ת, שהרי מרן באבקת ווכל העיד בגדלו שכן נעשה מימי קדם בפני גדולי עולם ואין פוצה פה, והכל יודעים ענוותו של מרן שאין דרכו לחלוק על גדולי עולם. ולא מסתבר כלל דשוי נפשיה הדרנא. ואין שום ראייה ממה שהשמיט ד"ז מהש"ע, שאינו אלא לרוב פשיטותו, ובפרט שהדבר ידוע ומפורסם לכל. פוק חזי מאי עמא דבר. ועל הרוב אין דרכו של מרן להביא בש"ע

רק מה שמפורש בדברי הרמב"ם והטור, וכמה חידושי דינים שהובאו בב"י השמיטם מהש"ע להסיבה הנ"ל, כמ"ש הגאון רבי אברהם ענתבי בחכמה ומוסר (דרך חקיק אות צט). והא קמזן שר"ח וראב"ן ס"ל דלא כהחכם צבי. [נראה כיו"ב בדברי מרן עצמו בכס"מ (פ"י מהלכות ספר תורה ה"א) שהעיר על מ"ש הרשב"א בתשובה שהרמב"ם חזר בו ממ"ש בתשובה להתיר לקרוא בצבור בספר תורה פסול, שלא יתכן לומר כן, שהרי הרמב"ם העיד בגדלו שכן נעשה מעשה בפני גדולי עולם, ואילו חזר בו היה משוי לגאוני עולם כטועים בהלכה. ודון מינה ואוקי באתרין]. ולכן אין ממש בהכרעת הגר"ש סלאנט שיש לנהוג לחומרא, [שלפ"ז ביו"ט שני של גלויות צריכים להניח תפלין כד' המשנת אברהם הנ"ל. והאמת שא"ז נכון כלל, וכמשי"כ לעיל]. אלא כל שדעתם לחזור לחו"ל עליהם לנהוג כבני חו"ל, בתפלותיהם ובברכותיהם כמו שנהגו בחו"ל. (ופשיטא שאסורים בהנחת תפלין ביו"ט ב' של גלויות), וכ"פ בשו"ת חיים לעולם הנ"ל. וכ"כ גאון ירושלים בס' פרי האדמה (ח"ג דף יז:) בשם כל רבני ירושלים. וכ"כ מר בריה דרבינא הראש"ל בברכות המים (ס' תצו). וכ"כ בשלמי צבור (שלמי חגיגה דף רלה). וע"ע בשו"ת סמא דחיי (א"ח ס' יד), ובשו"ת שאל האיש (א"ח ס' ח ד"ה ובהיותי בזה). ודו"ק.

ובשו"ת נצר מטעי (ס' י עמ' סה) הביא עדות מזקני ירושלים על מ"ש הגר"ש סלאנט. ודבריו לא מעלין ולא מורידין, שאין להתחשב בזה כלל. כי אין ספיקו של הגר"ש סלאנט מוציא מידי ודאי של מרן וגדולי עולם שעמו דס"ל שעליהם לנהוג כבני חו"ל.

וכן בקובץ נועם ספר שני (להרה"ג ר' נחום שמריה שכטר עמ' קפ והלאה) כתב להשיג ע"ד הנצר מטעי. אך גם הוא לא עמד טעמו בו, כי סיים שבירושלים משום כבודו של הגר"ש סלאנט הרוצים להחמיר כדבריו רשאים. ע"ש. ואני אומר אפסדתא לקמייתא, כי איך לא נחוש לכבודו של מרן ולכבודם של גאוני עולם ונעשה מעשה היפך דעתם הגדולה. הילכך אורויי אורינן להלכה ולמעשה כמ"ש מרן באבקת ווכל, בין להקל בין להחמיר. ותו לא מידי. [שו"ת יבי"א ח"ו ס' מ סק"ג. יחוד ח"א ס' כו].

כט. תושב חוץ לארץ שבא לארץ ישראל ודעתו לחזור, שדינו להתפלל ביום טוב שני תפלת יום טוב, וטעה בתפלתו והתפלל תפלת שמונה עשרה של חול ביום טוב שני של גלויות, חייב לחזור ולהתפלל תפלת יום טוב, אלא אם כן אמר יעלה ויבא בתפלתו. (כט)

נהג מונית הנוסע בא"י ביו"ט שני ונודע לו שמסיע בני חו"ל

לאסור ד"ז בהחלט משום זלזול ביו"ט שני, והוא בכלל המבזה את המועדות (פס"ט סי' תצו מס' יו"ט שני כהלכתו פי"ד), וכ"ה בשו"ת שרגא המאיר (ח"ז סי' כז). אינו מוכרח כ"כ. ואפי' לגבי שבת כתב באג"מ (ח"א סי' קלב) שבנסיעה ברכב (ע"י גוי לצורך יולדת) שלא שייך שמא ירבה בשבילו, דהוא שוה לאחד ולהרבה, אין בזה בעצם שום חילול שבת למצטרף עמהם, ואין ידוע בזה איזה איסור ברור, אם הכל בתוך התחום. ושמא רק מפני מראה"ע. [וע"ע בחזו"ע יו"ט, לגבי קבורת מת ביו"ט שני, שיש להחמיר לגבי נסיעה ברכב אע"פ שהנהג גוי, שיש בזה זלזול לקדושת יו"ט. וכ"פ בשו"ת אורח משפט (סי' קלא). ורק לח"ק הדרושים לטפל בקבורתו (במספר מצומצם ככל האפשר) מותר לנסוע ברכב למקום קבורתו, ואם לא מוצאים נהג גוי, מותר אפי' ע"י נהג ישראל].

ולחלץ נתבאר שאין הדבר מוחלט לאסור לבן חו"ל שדעתו לחזור לחו"ל, לנסוע ברכב ביו"ט שני כאשר הנהג שלו הוא בן אר"י שאצלו הוא יום חול. ויש מתירים בזה, ובפרט אם הנהג גוי. ובקובץ בנין אב (יו"ט עמ' א) הביא ת' מרן אאמו"ר כ"י שצייד להתיר בזה, כאשר חבירו בן אר"י משלם עבורו את הנסיעה, שעיקר הנסיעה במכונית בשבת ויו"ט ע"י גוי כאשר הנסיעה אינה מיוחדת לישראל, אין בה איסור מדינא, כיון שעושה לצורך גוי, [באופן שאין בזה איסור תחומין], וכל מעיין ישר יראה שאין בזה איסור מדינא ואפי' משום עובדין דחול. וכ"כ בזבחי צדק (ח"ב א"ח סי' כד). אלא שכל יר"ש יחוש לזה מפני מראית העין. [וע"ע ביחוד ח"ו סי' ט"ז, ובחזו"ע שבת א עמוד קל, קלג].

כט) ואין לחוש משום ספק ברכות לדעת החכ"צ ודעימיה דס"ל שצריך להתפלל של חול, כיון שהמנהג פשוט שלא כדבריו, וכמ"ש

ונהג מונית הנוסע באי ביו"ט שני ונודע לו באמצע נסיעתו שמסיע בני חו"ל שאינם שומרי תו"מ שחייבים לנהוג יו"ט שני, כיצד ינהג. נסתפק בזה הגרש"ז אויערבך האם רשאי להמשיך הנסיעה, די"ל שאם הם בתוך העיר במקום דליכא שום סכנה אם יורידם, שצריך להורידם, אלא דמאידיך אפשר שיבוא לידי איבה ושנאה אם יסלקם, ושמא אפשר לצרף בכה"ג דעת החכ"צ [א.ה. וכן דעת השואל ומשיב, וכ"כ הגר"ז בשם הראב"ן] הפוטרם מיו"ט שני שימשיך נסיעתו. (ובזה נאמר "חוקים לא טובים" אלו שני יו"ט של גלויות כמאמרם ז"ל), ועכ"פ פשיטא שלא יקבל כסף מהם. עכ"ד. [מבקשי תורה תשנ"ז ס' הזכרון עמ' נח. ועכ"פ אם כבר שילם לנהג, ודאי שאין הכסף נאסר לו בהנאה].

יש להבהיר, דנקטינן להלכה, שיש להתיר לבן חו"ל ששוהה בא"י לומר בפירוש לישראל לעשות לו מלאכה ביו"ט שני. וכ"כ בשש"כ (עמ' תכה) גופיה, בשם הגרש"ז א שרבים נוהגים למעשה להקל בזה, ומטעם, שבזה"ז שהוא רק משום מנהג אבותינו בידינו, חשיב כאילו האורח יודע שלבני אר"י הוא ודאי חול. ודמי למ"ש מרן (סי' רסג סי"ז) שמי שקיבל שבת מותר לומר לאחר לעשות לו מלאכה, ובצירוף שי' החכ"צ. וכ"כ בשו"ת מנחת שלמה (סי' יט). וכ"פ באורך ביבי"א ח"ט (א"ח סי' מט). [אלא שיש לדון מצד איסור תחומין, רק דנקטינן להלכה ביו"ט תחומין דרבנן, ואפי' לגבי תחומין של י"ב מיל, י"ל הכי. וכן מצד התשלום ודאי אין להתיר]. וצ"ל שלגבי נסיעה במכונית ס"ל להחמיר, שיש בזה גנאי וזלזול בקדושת יו"ט שגופו עוסק בדבר של מלאכה.

ובשש"כ (פלא"ס ע"י לג) כתב, ש"טוב" שבן חו"ל לא יצטרף לבן א"י בנסיעה במכונית. ואף שיש שכתבו בשם הגרש"ז א והגר"ש"א,

ל. תושבי חוץ לארץ הבאים לארץ ישראל בחגים, ודעתם לחזור לאחר החג ועושים יום טוב שני, ואין שם עשרה מבני חוץ לארץ, אין להם לארגן מנין על ידי צירוף תושב ארץ ישראל, כדי להתפלל במנין ולקרות בספר תורה, אלא יתפללו בצינעא וביחידות, והוא הדין לבן ארץ ישראל הנמצא בחוץ לארץ ודעתו לחזור לארץ ישראל, שאינו יכול להצטרף להשלים מנין לתושבי חוץ לארץ ביום טוב שני. (ל)

לא אמרי'. וכן הורה הגרש"ז אורבך, כמ"ש בספר יו"ט שני כהלכתו (עמ' שלה).

מרן וכל גאוני ירושלים, הילכך אין לחוש כלל לספק ברכות, שכבר ידוע שסב"ל במקום מנהג

תושבי חוץ לארץ אם יכולים לארגן מנין ביו"ט שני ולצרף תושב אר"י

ישב וכו', וכבר כתב מר דודי בשו"ת הלק"ט ח"א (סי' ד) שהרב הגדול רבי ישראל בנימין כתב בהדיא, שכל שאינם עשרה אל יתפללו תפלת יו"ט כי אם בצינעא, וכ"ש שאין להם להוציא ס"ת וכו'. ואחריו האיר נתיב בספר פרי האדמה ח"ג (הנ"ל), שכבר נקבעה הלכה זו בשנת תפ"א, ונמנו וגמרו כל הרבנים ע"ז, שלא יוציאו ס"ת, והיה מרי דאתרא מהר"א יצחקי ז"ל, ואחריו החרה החזיק מרן אבא שהיה מרי דאתרא ירושלים ת"ו, ונהירנא כי פעם אחת הורו רבני עה"ק ירושלים, מבי"ד השני, להוציא ס"ת עם צירוף אחד מבני אר"י, ונעשה מעשה זה בלי ידיעתו של מרן אבא, וכשנודע הדבר היטב חרה לו, כי הם הורו ע"פ ספר צרור החיים הנ"ל, והראה להם תשו' הרב המני"ח. והרב המופלא בספר אמת ליעקב אחר שנעשה מעשה נמשך אח"ז, והביא תשו' צרור החיים בלבד, ואשתמיט מניה תשו' המני"ח ומעשה רב שהיה בשנת התפ"א, ולכן העיקר והנכון לפסוק שלא לצרף, וכהוראת עמודי עולם שבתשו' הלק"ט ומהר"א יצחקי ומרן אבא, שהיו מרי דאתרא, ולהם ראוי לשמוע שאמרו כהלכה. ובשנת התקל"ה בחברת הרבנים הגדולים הנמצאים פעה"ק ירושלים נעשה מעשה לקיים ככל מה שהנהיג מהר"א יצחקי בשנת התפ"א, ומרן אבא. עכ"ל.

גם בספר שלמי צבור (דף רלו ע"ד) הביא מ"ש בספר צרור החיים בקונטרס סמא דחיי (תארו"ח סי' יג) שאפשר לצרף אחד מבני אר"י לתשעת העולים מחו"ל להתפלל בצבור ולהוציא ס"ת וכו', וכתב לדחותו ע"פ דברי הלק"ט ופרי האדמה הנ"ל.

ל) כ"כ בשו"ת הלק"ט (סי' ד בד"ה עוד מצאתי), בשם המקובל מהר"ר ישראל בנימין הזקן, שהבאים מחו"ל כל זמן שאינם עשרה בעלי בתים, אל יתפללו באר"י כי אם בצינעא, וכ"ש שאינם רשאים להוציא ס"ת לקרות בו מענינא דיומא ע"י צירוף אחד או שנים מבני אר"י, כי על כיו"ב שנינו (פסחים נ:.) אל ישנה אדם מפני המחלוקת, לפי שאין לך פרהסיא גדולה מזו, ודוקא עשרה בעלי בתים, אבל אם היו כולם או מקצתם בחורים ורוקים, שמעתי שהרה"ג רבי אליעזר בן ארחא ראה לרבני צפת שהיו מורים להם לנהוג יו"ט אחד בלבד כתושבי אר"י, מפני שאפשר שיודמנו להם נישואין הגונים ויקבעו דירתם באר"י, ורק כשיש עשרה בעלי בתים, הרי הם קהל שרשאים לנהוג כמנהג מקומם בכל פרטיו שאז אין בזה מחלוקת וכו'. ע"כ. וכ"כ במטה אשר (דף קלו ע"ד). וכ"כ בספר פרי האדמה ח"ג (דף יז:), וז"ל: ולענין אם עולי הרגל הם פחות מעשרה נראה שאינם יכולים לצרף עמהם אחד מתושבי ישראל להוציא ס"ת וכו'. ופוק חזי מ"ש בשו"ת הלק"ט (סי' ד) וכו', וכבר נקבע דבר זה משנים קדמוניות שנמנו וגמרו כל רבני אר"י שאם יש רק תשעה בעלי בתים, אין להוציא ס"ת בצירוף בן אר"י. וכן עשו. והדין נותן כן, אפי' ביום ראשון של חוה"מ וכו'.

וכ"כ מר בריה דרבנא בברכות המים (סי' תצו). וז"ל: לענין בני חו"ל העולים לזיבארה והם תשעה אם יכולים לצרף עמהם אחד מבני אר"י להוציא ס"ת, הנה אחד מרבני צפת בספר צרור החיים בתשו' (סי' יג) עמד ע"ז, ובמקום שעמד לא

שמשנה אחרונה של גאוני ירושלים היא שלא לצרף.

גם בשו"ת בצל החכמה ח"א (סי' ג אות ג) נמשך בטעות אחר ה"ה והתיר לצרף מבני אר"י. ע"ש. וליתא. שגם ממנו נעלם מסקנת הרב ברכות המים, בשם גאוני ירושלים שאין לצרף.

וכן העלה מהר"ח פלאגי בשו"ת לב חיים ח"ב (סי' כב דף טוב ע"ג). ובספרו ספר חיים (סי' כח אות ב). וכן פטטה ההוראה, וכמ"ש הגאון החר"ף בשו"ת שערי רחמים ח"א (חאו"ח סי' ט"ו"ב דף כה:). וכן העלה בשו"ת באר משה ח"ז (עמ' רנו אות ו).

גם בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב (סי' של אות ט) העלה כדברי גדולי ההוראה והגר"ח מבריסק שפסקו שלא לצרף בן אר"י להשלים מנין לבני חו"ל ביו"ט שני ש"ג, ומי לא יירא להכניס ראשו באיסור ברכה לבטלה כדי לזכות לתפלה בצבור עם החזרה, ואין בו מועיל לדעת גדולי ההוראה.

[וזה נעלם גם מעיניהם של הרב נתיבי עם (סי' תצו עמ' ריא). ושו"ת הר צבי ח"א (חאו"ח סי' ע). וכן מ"ש בספר יו"ט שני כהלכתו (עמ' קי) בשם כמה רבנים בדורינו, שיכולים לצרף בן ארץ ישראל להשלים מנין לבני חוץ לארץ שבארץ ישראל, נעלם מהם הסכמת גאוני ירושלים שאין לצרף בן ארץ ישראל למנין כזה, וכמ"ש בברכות המים].

ולכאן נראה שכשם שבן אר"י אינו מצטרף למנין של תושבי חו"ל באר"י להתפלל תפלת יו"ט ולקרוא בס"ת כמנהגם בחו"ל, שהרי אצלו יום חול, ולא חזי לאצטרופי, ה"ה לבן אר"י בחו"ל (כשדעתו לחזור לארץ ישראל), שאינו יכול להצטרף למנין של תושבי חו"ל ביו"ט שני, כיון שאצלו הוא יום חול. ואע"פ שיש לחלק קצת בין זה לזה, מ"מ לדינא נראה כאמור.

אמנם בשו"ת רבבות אפרים (ח"א ס"ס שמח) כתב בשם שו"ת לב שלמה (סי' יב), דאפשר לצרף מבני אר"י למנין עם תושבי חו"ל ביו"ט שני ש"ג. אולם ראיתי שם (דף קא:;) שטעמו של הרב בזה הוא משום דמסתמין ואזיל על הרב סמא דחיי (סי' יג), שפסק שאפשר לצרף מבני אר"י למנין

[ומ"ש הרב אמת ליעקב (סי' א אות ג) להסתמך על הרב סמא דחיי, ושכן נעשה מעשה בעה"ק ירושלים, מלבד שנעלם ממנו מ"ש המני"ח, וכנ"ל, י"ל ע"ז מ"ש המני"ח בשו"ת הלק"ט שם, אחר שכתב שאין לצרף אחד מבני אר"י לתשעת העולים מחו"ל, סיים, ואם תראה שנוהגים להיפך מזה, אין זה מנהג שנקבע על פי חכמים אלא מפני דוחק השעה ועניות תושבי אר"י כי רבה היא, גרמה להם לסבול מנהג שלא כדין פעם ושתים, ונשאר עד היום. עכת"ד. אלא שאני תמה על שגם מרן החיד"א בספר לדוד אמת (סי' א אות ג) כתב כדברי האמת ליעקב, ולא העיר כלל מדברי המני"ח והפרי האדמה והש"צ. וצ"ע].

והגאון רבי יהודה החסיד בספר אות אמת (בקונטרס אחרון דף סד:;) עמד בסתירת דברי הפרי האדמה, שאסר לצרף אחד מתושבי אר"י למנין, לדי' האמת ליעקב, שעשו מעשה לצרף למנין. וכתב שיש לקיים שניהם, שעד שנת התפ"א היתה הסכמת רבני אר"י שלא לצרף, ושלא כמ"ש הרב בני חיי וסיעתו, שמותר לכתחלה לקרות לס"ת מי שאינו מתענה, כי ראו שרבו האוסרים על המתירים, אך אחר שנת התפ"א ב"ד שלאחריהם ראו את דברי המתירים שאפשר לסמוך עליהם, ונמנו וגמרו לצרף, וכל כה"ג לא אמרי' שאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו, כמ"ש הראב"ד על המשנה פ"ק דעדיות מ"ו, והביאו התוס' יו"ט שם. עכת"ד.

ואין דבריו נכונים. ובאמת שאף הרב בני חיי וסיעתו יודו בנ"ד שלגבי בן אר"י הוא חול גמור, ואין לו שייכות כלל לתפלת יו"ט, מש"ה לא חזי לאצטרופי כלל. ונעלם ממנו כל מ"ש הראש"ל בס' ברכות המים הנ"ל, ובפרט מ"ש בברכות המים שבשנת התקל"ה חזרו כל רבני ירושלים ופסקו שאין לצרף. ולכן העיקר כמ"ש רבי ישראל בנימין והבאים אחריו, הפרי האדמה וברכות המים ושלמי צבור.

ומכ"ז יש להשיב ע"ד ה"ה ח"ח (סי' תצו ס"ק טל), שנמשך אחר ספר אות אמת, ונעלם ממנו מה שהעיד בגדלו הרב ברכות המים הנ"ל,

לא. בני חוץ לארץ הנמצאים בארץ ישראל, ודעתם לחזור, אסור להם להשאיל את בהמתם ביום טוב שני של גלויות לאחרים, שיעשו בה מלאכה, משום איסור שביתת בהמתו. (לא)

לב. תושב חוץ לארץ שעלה לארץ ישראל, ודעתו לחזור, שהדין הוא שעליו לעשות שני ימים טובים, כמנהגו בחוץ לארץ, מותר לו לומר ביום טוב של גלויות, לבן ארץ ישראל, לעשות לו מלאכה, מאחר שהוא יודע שלגבי בן ארץ ישראל הוא יום חול גמור. ולא גזרו בזה משום שבות, כדין אמירה לגוי שבות. ואף על פי שיש מחמירים בזה, הלכה כהמקילים. (לב)

וראה הסכמת רבני אר"י הנ"ל לא היה חולק עליהם. דשוא"ת עדיף בפרט במקום סב"ל. (לא) כ"כ בחידושי דינים מרבני ירושלים משנת רס"ט, שהובאו בסוף ספר חיים וחסד (ס' מד), שהורו רבני ירושלים לבן חו"ל שעלה לאר"י ודעתו לחזור, שאסור לו להשאיל בהמתו ביו"ט שני של גלויות, משום דין שביתת בהמתו ביו"ט. (והובא להלכה במחז"ב ס"ס רמז). [שור"ת יבי"א ח"ו סי' מ' סק"ו].

עשרה מבני חו"ל שמתפללים באר"י תפלת יו"ט, ביו"ט שני של גלויות, ולקרוא בתורה כמנהגם בחו"ל. ודלא כרבני אר"י שפסקו שאינו מצטרף. אבל לדידן דאזלינן בתר הוראות רבני אר"י, גם בנד"א אינו מצטרף.

ושור"ר בשו"ת רבכות אפרים הנ"ל שהביא תשובה שכתב לו הגר"מ פיינשטיין, שאפשר לצרף בן אר"י לעשירי ביו"ט אחרון בחו"ל, ושאף יכול לעבור לפני התיבה וכו'. ע"ש. ואפשר שאילו היה

בן חו"ל שנמצא בארץ, לומר לתושב אר"י לעשות לו מלאכה ביו"ט שני

בצינעא, שאין שבות לישראל, וע' בש"ע סי' תקמב (סעיף ב), ומש"ה לא ילפינן מדין אמירה לגוי, ע"כ. וע"ע בשו"ת גינת וורדים (כלל ד סי' טז), מה שהקשה על דבריו, ובזרע אברהם (א"ח סי' י), ובארעא דרבנן (אות א. במהדו"ק אות עז, ובמהדו"ב אות יט, ובמע' ש' אות ריב).

וב"ש שלדעתו מותר לבן אר"י הנמצא באר"י לעשות מלאכה לתושב חו"ל שנמצא כעת באר"י על דעת לחזור, לפ"מ שהסביר הט"ז (סי' רסג) בטעמם של הרשב"א והש"ע, שמותר למי שקיבל שבת לומר לישראל חבירו לעשות לו מלאכה, לפי שאיסור אמירה לא נאסר אלא רק אם הוא אסור לכל ישראל, משא"כ אם הוא מותר לישראל שעושה את המלאכה. וכ"ש שמותר לומר לבן אר"י שיעשה לו מלאכה, כיון שהמלאכה מותרת לו לעשותה. וכ"כ בחלקת יעקב (ח"ג סי' כח). ואף שכאן הוא מוכרח לעשות יו"ט ב' (ע"ש בב"י בשם הר"ן), מ"מ י"ל דאי בעי יתן דעתו

(לב) ראה באורך בנ"ד בילקו"י שבת כרך א' חלק שני (עמ' רלב, ובמהדו"ב עמ' שו). והדברים בקצרה: כי הנה המהריק"ש בשו"ת אהלי יעקב (סי' ז) כתב, שיש להביא ראיה להתיר לבן חו"ל לומר לבן אר"י שיעשה לו מלאכה ביו"ט שני של גלויות, ממ"ש הרשב"א (שבת קנא). בשם התוס', שישראל שקיבל עליו שבת מבעו"י, מותר לומר לישראל חבירו לעשות לו מלאכה, הואיל והיא נעשית בהיתר למי שעושה אותה, אף שהוא אינו יכול לעשות. [וכ"פ בש"ע סי' רסג סי"ז]. ומכאן יש ללמוד לבן חו"ל שחל עליו איסור מלאכה ביו"ט שני של גלויות מפני מנהג קבלתו, שמותר לומר לבן אר"י חבירו שנמצא בחו"ל, ודעתו לחזור לאר"י, שאינו חייב לעשות יו"ט שני, שיעשה לו כל מלאכה שירצה בצינעא. [לדעת מרן והמבי"ט שמותר לבן ארץ ישראל לעשות מלאכה בצינעא], ואין בזה שום נדנדוד איסור. ע"כ.

וב"כ בהגהותיו (א"ח סי' תמו), שיכול בן חו"ל לומר לבן אר"י לעשות לו מלאכה ביו"ט שני

וכן לענין שבת, שהזמנים אינם שווים בכל המקומות במיעל שבתא. וכ"כ בשו"ת באר משה ח"ז (סי' טו), וכ"כ בתשוה"נ (ח"ב סי' של).

ובשו"ת דובב מישרים (ח"ג סי' פג) כתב, שאין להתיר לבן חו"ל לומר לבן אר"י לעשות לו מלאכה, ולא דמי למי שקיבל שבת וכו', דשאני התם שהוא לא קיבל עליו אלא איסורים התלויים בגופו, ולא מה שאחר עושה בשבילו. ובשו"ת בצל החכמה (ח"ג סי' קכה) העיר על דבריו, שזה לטעמו של הגר"ז שם, אך הט"ז (סי' רסג סק"ג) פי' כוונת הרשב"א, דבשעה שאין איסור מלאכה לכל ישראל, אז גם זה שאסור במלאכה, מותר לו לומר למי שמותר בה, שיעשה עבורו מלאכה. א"כ ה"ה בזה שרי. ע"ש. וראה עוד במנחת יצחק (ח"ז סי' לד). ואמנם לדעת מרן הב"י הנ"ל, טעם ההיתר דהמשלח היה יכול שלא לקבל שבת, ואז הוא עצמו היה מותר לו לעשות מלאכה. וטעם זה לא שייך בני"ד.

ובשו"ת שרגא המאיר (ח"ה סי' טז) אוסר בזה, ובהביא גם מהרדב"ז (ח"ד סי' אלף שכט, דפו"א סי' רנח), לאסור. וכ"פ בחכמת שלמה (סי' תצו) עפ"ד הרדב"ז. ויש לסייע הדברים מטעמו של הרמב"ם באיסור אמירה לגוי, כדי שלא תהיה שבת קלה בעיניהם, ויבואו לעשות בעצמן. אך לכאורה מדברי הרשב"א וש"פ ומרן שכתבו להתיר למי שקיבל שבת לומר לחבירו וכו', משמע דלא חששו להאי גזרה שמא יעשה בעצמו. שהרי אחר שקיבל תוספת שבת אם יעשה בעצמו יעבור על איסור. אך י"ל דכל מה שהתירו הפוס' הנ"ל הוא מטעמא שיש לו היתר שיכל לא לקבל שבת, ולא דמי לשבת וי"ט עצמו. ואמנם הרי באיסור אמירה לגוי איכא עוד כמה טעמים, או משום שליחות לחומרא בגוי, או משום ממצוא חפצין ודבר דבר. וטעמים אלה לא שייכים בנער הבא מא"י לחו"ל. [ולדבריהם ליכא להאי חששא שמא יעשה בעצמן]. ומה שהחמירו בדין אמירה לגוי, הוא מפני דמה שמצווה לו שיעשה בשבת, הוא בדבר האסור לכל ישראל, ולכן החמירו בו, אבל במלאכה המותרת לאותו נער, יתכן ולא אסרו בזה. ובלא"ה כבר תמה על הרדב"ז בספר זרע אברהם הנ"ל, דהא

להשתקע באר"י והיה מותר לעשות מלאכה בעצמו.

ואע"פ שבברכ"י (סי' צו סק"ד) כתב בשם מהר"י פראג'י ומהר"י מולכו בכ"י להחמיר, אמ"א לידע טעמן, ונראה דבשבות מיהא כנ"ד יש להקל בודאי. ואפי' במלאכה נוטה אני להקל. וצ"ע. [ועיין בחזו"ע יו"ט עמ' קלח, ובשו"ת יבי"א ח"ט א"ח סי' מט].

ויש שהביאו מתשו' מהר"ם בן חביב, שהתיר לבן חו"ל הנמצא באר"י לומר לבן אר"י לעשות עבורו מלאכה, עפ"ד הרשב"א [הנ"ל]. וכתב, דלא דמי למ"ש הטור בהלכות כיפור (סי' תרכד) לענין אותם חסידים שנוהגים לעשות ב' ימים יוהכ"פ, דאפי' אחרים לא יבשלו בשבילם וכו', דהתם זה החסיד שעושה ב' ימים יוהכ"פ לדעתו גם חבירו חייב לעשות כן, וא"כ חבירו עושה איסור שעושה מלאכה ביוהכ"פ, ולפיכך אסור לאכול מה שעשו אחרים בשבילו, משא"כ בני"ד דבן חו"ל מודה שבן אר"י מותר לו לעשות לו אותה מלאכה דנראה דשרי. ע"ש. [קובץ מקבציאל גלין כט תשרי תשס"ה עמ' יא].

ויש לצרף סניף נוסף להתיר לומר לישראל לעשות מלאכה, עפ"ד החכ"צ (סי' קסז) שמותר לבני חו"ל לעשות מלאכה באר"י אפי' באו דרך עראי, כיון שהמקום גורם, ול"ש כאן חומרי מקום שהלך לשם, וכ"כ בכה"ח (סי' תצו ס"ק נה) בשם הגר"ז (סי"א) בשם ראב"ן (פסחים סי' תלה), ושכ"כ בשו"מ תליתאה (ח"ג סי' כח), ואף שהברכ"י שם (סק"ז) כתב שהמנהג פשוט להיפך, מ"מ חזי לאצטרופי למ"ש לעיל והוי כס"ס.

גם באג"מ (ח"ג סי' עא) העלה במסקנתו להתיר לבן חו"ל שיש לו בית מסחר באר"י, שפועליו ושכיריו שהם תושבי אר"י יעשו מלאכתו גם ביו"ט שני של גלויות. ורשאי גם לצוותם שיעשו מלאכתו, ואף בעל נפש אין לו להחמיר בזה כלל. וראה לעיל סעיף כו. מה שכתבנו ע"ד.

גם בשו"ת חלקת יעקב (או"ח סי' פה) העלה להקל בבן חו"ל שיש לו בית חרושת באר"י, שמותר לעובדים שם לעבוד עבורו ביו"ט שני של גלויות.

גלויות לעשות לו מלאכה, אולם כעת עיינתי שוב בדבר, וחזורני בי למעשה מכל מה שכתבתי לאסור. ונ"ל כעת כדעת המקילין שכ"ד גדולי עולם להקל, ומהם המהריק"ש ומהר"א יצחקי בעל זרע אברהם. וכ"כ בעקרי הד"ט (סי' כב אות ג). וה"ט משום שלא גזרו חכמים איסור אמירה בכה"ג שאומר לישראל אחר לעשות דבר שהוא היתר גמור בשבילו, שאצלו הוא חול גמור. וממילא אין בידינו לגזור. וכן יש להורות להקל. עכת"ד.

וב"ה בשו"ת יבי"א (ח"ט א"ח סי' מט). והיא משנה אחרונה (ושלא כמ"ש שם סי' עט אות טז). ודלא כמ"ש בילקו"י שבת כרך ג' (עמ' ריח).

[ופשוט שכל הדיון בפוס', הוא לענין מלאכה שאינה לצורך אוכל נפש, אבל בן חו"ל שאומר לבן א"י לבשל לו תבשיל מסויים, או לאפות לו פת או עוגה, מותר, אפי' אם בן א"י עושה כן בתנור חשמלי שבן חו"ל מנוע מלהשתמש בו ביו"ט שני, דבן ארץ ישראל אדעתא דנפשיה קעביד, ולא נאסר לו לעשות כן בצניעא, הואיל ואפשר לו לאפות ולבשל בגאז, או בתנור חשמלי ע"י שעון שבת. וכ"כ באג"מ (ח"ד א"ח סי' קד), שבן א"י שנמצא בחו"ל מותר לו להדליק ולכבות חשמל ביו"ט שני, אף שנראה הדבר למרחוק, כיון שהרבה בתים מדליקים ומכבים חשמל ע"י שעון שבת. לכן גם בן א"י הנמצא בחו"ל רשאי להדליק ולכבות חשמל ביו"ט שני, שהרואים שיש אור בבית מה שלא היה לפני כן, יאמרו שהחשמל הודלק ע"י שעון שבת. וכן בכיבוי שייך בזה דין צינעא מחמת זה. ואף שבס' יו"ט שני כהלכתו (פ"ג הערה ג) כתב בשם הגרש"ז אויערבאך לחלוק על האג"מ הנ"ל, ושיש לאסור אפי' באיסור דרבנן ובצינעא, אין דבריו מוכרחים בזה. ודו"ק].

והנה דעת מהר"א יצחקי בשו"ת זרע אברהם (א"ח סי' ט) שאין לאסור אמירה לגוי ביו"ט שני, שאינו אלא משום ספיקא דיומא, והו"ל ס"ס בדרבנן, שמא אינו יו"ט, ושמא אין איסור אמירה לגוי באיסורי לאוין. [ולכן כתב, שבן א"י השהה

אין לנו לגזור גזירות מדעתינו. ע"ש. ואמנם כנ"ד יתכן שאינו חשוב כדבר המותר לגמרי עבור הנער, דהא כשהוא נמצא בחו"ל צריך לנהוג יו"ט כפרהסיא. נוע"ע בשו"ת אג"מ (ח"ב א"ח סי' צט), שהעלה להקל לענין אמירה ביו"ט שני, דכיון שאינו אלא מצד מנהג אבותינו בידינו, כל שיש ספק בדבר אזלינן לקולא. וכיון שנחלקו האח' בדין זה שפיר אזלינן לקולא. ושם דן גם לגבי בית חרושת].

וב"ב הגרש"ז אוירבך (שש"כ פלא"א אות פ עמ' תכה), שרבים נוהגים להקל למעשה לבן חו"ל לומר לבן אר"י שיעשה לו מלאכה ביו"ט שני של גלויות, שמכיון שבזה"ז אין יו"ט שני אלא רק ממנהג אבותינו בידינו, חשיב כאילו בן חו"ל יודע שלבני אר"י הוא חול, ודמי למ"ש מרן (סי' רסג סי' ז) שמי שקיבל שבת מותר לומר לאחר לעשות לו מלאכה, ובצירוף שיטת החכם צבי שבן חו"ל הנמצא באר"י דינו כבן אר"י אפי' להקל. והניף ידו שנית בשו"ת מנחת שלמה (סי' יט) לחזק את דבריו. ע"ש. וכן עיקר להתיר לבן חו"ל ששוהה באר"י אפי' לומר בפירוש לישראל לעשות לו מלאכה.

[ואפשר שגם האח' (מהר"י פראגי ומהר"י מולכו, הובאו בברכ"י סי' תצו סק"ד) שדחו את היתר מהריק"ש, לא אסרו אלא בכן א"י השהה בחו"ל, שאין לבן חוץ לארץ לומר לו שיעשה לו מלאכה בצניעא, דבהא איירי המהריק"ש. אבל בכן חו"ל השהה בא"י, גם הם יודו להתיר. וכפי מה שהסביר בס' אקים את יצחק (דף מז ע"ד). דבארץ ישראל שהכל מותרים במלאכה ביו"ט הב' של גלויות, ורק זה שהוא בן חוץ לארץ אסור, דומה למ"ש הרשב"א במי שקיבל עליו שבת, ואסור במלאכה, ושאר כל העם לא קיבלו עדיין השבת ומותרים בעשיית מלאכה, שמותר לומר לחבירו לעשות לו מלאכה, משא"כ בן ארץ ישראל שנמצא בחוץ לארץ שכולם אסורים שם במלאכה, אין ללמוד דין זה ממי שקיבל שבת וכו'].

וכן בשו"ת באר משה ח"ז (עמ' רנח אות ז), אחר שכתב להחמיר בנ"ד, הדר תבריה לגזיזיה (בעמ' רצא אות טט) שכתב, לעיל כתבתי לאסור לבן חו"ל שנמצא באר"י לומר לבן א"י ביו"ט שני של

לג. בן חוץ לארץ שעלה לארץ ישראל על דעת לחזור לחוץ לארץ, יש אומרים שאסור לו לנסוע ביום טוב שני ברכב, הן באוטובוס ציבורי, הן במכונית פרטית, ואפילו לדבר מצוה, כגון לנסוע לכותל המערבי להתפלל שם, או להתפלל במנין עם בני חוץ לארץ, ואף על פי שהנהג שלו הוא בן ארץ ישראל שאצלו הוא יום חול, מכל מקום עצם נסיעת בן חוץ לארץ ביום טוב שני היא אסורה. ויש מתירים בזה, ובפרט אם הנהג גוי. ולמעשה, כל ירא שמים יחוש לזה מפני מראית העין. וזמר תושב חו"ל שבא לסיבוב הופעות בארץ ישראל בחול המועד סוכות, אין לו להופיע עם תזמורת במוצאי שמחת תורה בשעה שעושים הקפות שניות, ולשורר ברם קול בליל יום טוב שני של גלויות. (לג)

(תליתאה ח"ב סי' כח) דס"ל דבני חו"ל העולים לאר"י ע"מ לחזור, דינם כאחד מן התושבים שבאר"י לכל דבר, ואפי' לענין מלאכה ביו"ט שני של גלויות. ואין זה בכלל מה שאמרו נותנים עליו חומרי מקום שיצא משם. וכ"כ הגר"ז בשם הראב"ן. ע"ש. והו"ל כעין ס"ס בדרבנן להתיר, שמא בן חו"ל שבא לאר"י דינו כתושב אר"י לכל דבר, ושמא מותר לו עכ"פ לומר לבן אר"י לעשות לו מלאכה כדעת הפוסקים המתירים.

בחו"ל שאין עליו איסור מלאכה מדינא ביו"ט שני אלא מפני המחלוקת, אין שייך בו איסור משום אמירה לגוי לד' הרשב"א. ואף שיש להשיב ע"ז, וכ"ד הרדב"ז (ח"ד סי' רנח) ומהר"א ששון (סי' קנו) לאסור, מ"מ כתב ביבי"א שם, שכדאי הרב זרע אברהם לסמוך עליו (בנ"ד) ובפרט במילתא דרבנן.

ולפ"ז ה"ה בבן חו"ל ששוהה באר"י שמותר לו לומר לבן אר"י שיעשה לו מלאכה. ובזה יש לצרף לסניף גם סברת החכ"צ (סי' קסז), והשו"מ

בן חו"ל המגיע לאר"י אם יכול לנסוע ברכב ביום טוב שני

ובמג"א שם, שהאיסור של אין רוכבין הוא אפי' באין חשש של שמא יחתוך זמורה. ע"ש. ועי' בתשו' חת"ס (סי' צ"ז), ובמנחת קנאות לבעל מהר"ץ חיות. ע"ש. א"כ רכב אין לו שום קולא טפי משאר מיני רכב, וכמו שביאר כ"ז בשו"ת שאלי ציון מה"ת ח"א (סי' כח). ושכן הורה מהרצ"פ פראנק זצ"ל רבה של ירושלים להחמיר בזה.

אמנם בקובץ בנין אב (יו"ט עמ' א) הביא ת' מרן אאמור"ר כ"י שצייד להתיר בזה, כאשר חבירו בן אר"י משלם עבורו את הנסיעה, שעיקר הנסיעה במכונית בשבת ויו"ט ע"י גוי, וכאשר הנסיעה אינה מיוחדת לישראל, אין בה איסור מדינא, כיון שעושה לצורך גוי, ואין בזה איסור תחומין, כיון שנוסע בעיר. וגם פשוט שאין כאן חשש שמא יחתוך זמורה. וכמ"ש ג"כ כמה מאחרונים דורינו. ועיין בשו"ת פני יצחק אבולעפיא (ח"ה סי' א, ב), ובשו"ת משפטי עוזיאל

(לג) חנה בשע"ת (בסי' רמ"ח, וסי' של"ט), ובנו"ב (סי' מ"ט) וברע"א בתשו' (סי' י"ג) כתבו לדון אם מותר לעבור במעבורת בשבת כדי לקיים מצוה כמו תפלה בצבור. והאיסור שם הוא משום גזרת שט, ובכ"ז יש שהתירו, הלא הם החי"א (כלל מ"ד), ובקש"ע (סי' ע"ד ס"ד) וז"ל: ללכת בספינה כדי להתפלל בעשרה או למצוה אחרת, אם הספינה הולכת גם בשביל אחרים יש להתיר. ע"ש. ולכאור' גם בנ"ד יש להתיר אפי' כשהוא לעצמו, וכ"ש כאן שזה נעשה ע"י אחר שיש פוסקים שמתירים לכתחילה, שמותר לומר לו שיעשה מלאכה בשבילו, ובפרט אינו אומר לו אלא שעושה זאת מדעת עצמו מבלי שהוא אומר לעשות זאת, די"ל דאפי' לאלו הפוסקים האחרונים שאינם מתירים להדיא, יודו שזה מותר אפי' לכתחילה. אך ז"א משום דל"ד להתם, דהכא עצם הנסיעה ברכב אף שזה ציבורי לא עדיף מכל קרון שנוסע גם לגויים, ובכ"ז אוסרים האחרונים, עי' בסי' ש"ה סעי' י"ח,

לד. בן חוץ לארץ שבאמצע יום טוב שני של גלויות החליט להשתקע בארץ ישראל, יש אומרים שחייב לסיים את היום כפי מה שהיה בדעתו בתחלת היום טוב, ויש חולקים ואומרים שאינו מחוייב להמשיך לשמור יום טוב שני של גלויות. (לד)

נמצאים בחו"ל. [ואין לגזור גזירות רחוקות פן יסעו לחוץ לארץ ויזלזלו].

ועיין במהרש"א (כתובות ז.) שהעיר אמאי לא התירו תחומין (ואפי" במקום צורך קצת) מטעם מתוך, וע"ש ברש"ש. ובקרני ראם שם כתב, דקירוב עצמו לאוכל דמי למכשירי או"נ. ועיין במאורי ח"ב (פסחים סה:). וע"ע בתש"ח חת"ס (חא"ח סי' קמט) שהעיר עוד כיו"ב.

וזמר תושב חו"ל שבא לסיבוב הופעות באר"י בחוה"מ סוכות, אין לו להופיע עם תזמורת במוצאי שמחת תורה בעת שעושים הקפות שניות, כאשר משורר ברם קול בליל יו"ט שני של גלויות, דכיון שדעתו לחזור אסור לו לעשות שום מלאכה לא דאורייתא ולא דרבנן, ואסור לו לנסוע ביו"ט שני ברכב הן באוטובוס ציבורי, והן במכונית פרטית, ואפי" לדבר מצוה, כגון לנסוע לכותל המערבי להתפלל שם, או להתפלל עם מנין עם בני חו"ל אסור, ואע"פ שהנהג שלו הוא בן א"י שאצלו הוא יום חול, מ"מ עצם נסיעת בן חו"ל ברכב ביו"ט שני אסור, (שור"ת שאלי ציון מה"ת ח"א סי' כ"ח). ושכן הורה מהרצ"פ פראנק זצ"ל רבה של ירושלים. ועל כן אסור לו להופיע בערב כזה ולשורר ברם קול, תוך חילול יו"ט שני, ובפרט שהוא עושה כן בפרהסיא בפני קהל ועדה.

בן חוץ לארץ שבאמצע יו"ט שני החליט להשתקע בא"י

(ח"א סי' נג), ובשו"ת משנת יוסף (ח"ט סי' קכט), ובשו"ת דבר יהושע (ח"ה סי' יג), ובשו"ת עטרת משה (או"ח ח"ב עמ' קפד), ובשו"ת מנח"י (ח"ז סי' לד), ובשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' יט), ובשו"ת ציץ אליעזר (ח"ט סי' ל).

ובקובץ שיעורים (ביצה דף ה. אות טז), נסתפק לגבי הנכנס לאר"י באמצע יום ב' של גלויות ע"מ להשתקע, האם כיון שבתחלת היום שעדיין היה בחו"ל, כבר נתחייב בשביתת יו"ט שני, תו

(חא"ח סי' ט), ובשו"ת ויאמר מאיר (ח"א סי' ט), ובשו"ת ים הגדול (סי' כח), ובשו"ת וזאת ליהודה (חא"ח סי' יב), וכל מעיין יראה שאין בזה איסור מדינא ואפי" משום עובדין דחול. וכ"כ בזב"צ (ח"ב א"ח סי' כד).

אלא שכל יר"ש יחוש לזה מפני מראית העין, כי רבים עתה ע"ה והוי זלזול בקדושת יו"ט שני, וגם יש שטוענים שכובד גופו משפיע על צריכת הדלק והגברת האש. ובנסיעה מחוץ לעיר יש לדון מצד איסור תחומין, רק דנקטי' להלכה ביו"ט תחומין דרבנן, ואפי" לגבי תחומין של י"ב מיל, י"ל הכי. וכן יש לדון מצד התשלום. אך נהג מוניית שכבר שילמו לו, אין הכסף נאסר לו בהנאה. [וע"ע ביחוד ח"ו סי' ט"ז, ובחזו"ע שבת א' עמוד קל, קלג].

וכמובן שכ"ז כאשר אינו נצרך לשלם כסף, אלא ע"י כרטיס נסיעה שקנה מראש וגם זה ע"י עירוב. וכן שלא יעלה לאוטובוס אלא בתחנה שרובם גויים, שאל"כ הרי האוטו עומד שם עבור נוסעים יהודים.

ובנ"ד נראה שמעיקר הדין שרי, אף אם מכירין אותו שהוא בן חו"ל, ולא חיישינן דאתי לזלזולי, כיון שאינו אלא יו"ט שני דרבנן ואינם

דשייך ביה הטעם שאמרו בגמ' זמנין דגזרו המלכות גזרה ואתי לאקלקולי, והיינו שישכחו סוד העיבור, וזה שייך רק לאלו אשר דרים שם או דעתם לחזור שם, אבל המחליט בדעתו להתיישב כאן בא"י לכו"ל אינו צריך להמשיך קדושת יו"ט.

והנה נודע שי"א שהגאולה העתידה תהיה בט"ז ניסן, (ע' בכסא רחמים למרן החד"א, ובהגהות חת"ס ריש הל' פסח), וצ"ע איך יהיה הדין כשישמע קול שופר בכל אפסי ארץ ביום ההנף, האם יתבטל מעליהם קבלת יו"ט שני, דשוב לא יהיה החשש דאתי לאקלקולי, והאם יפסק קדושת יו"ט שני באמצע, ועי' בשו"ת חת"ס (ח"א א"ח סי' קמה) שכ', דיו"ט שני של הגאולה העתידה בב"א, דלש"ס (גיטין ת.) דכל הנסין שבים הגדול עד אוקיינוס שייכים לאר"י, והוא עד מיצר רמון ספרד, ואם ידורו שם על האיים האלו ישראלים, שם לא אפשר להודיע לא ע"י משואות, ולא ע"י שלוחים, כי רחוקים זה מזה, וע"כ צריכים לעשות ב' ימים טובים של גאולה. [ילקוט"י שבת כרך א' ח"ב (סי' רסג הערה קיב עמ' שז)]. אמנם מובא מדרשות חת"ס (ח"ב דף רעב עמ' ד) שכתב, שלעת"ל, לא יעקרו ב' ימים טובים של גלויות ממקומם כלל, וזה יהיה לזכר שהיינו בגלות, והשי"ת גאלנו. וע"ע בס' הערות להגרי"ש אלישיב (ר"ה יח.).

וברין בן א"י הבא לחו"ל באמצע יו"ט שני ע"מ להשתקע שם, כתב בס' יו"ט שני כהלכתו (פ"ד הערה יב) בשם הגרש"ז אויערבך, שיש להסתפק בזה האם חל עליו חובת יו"ט שני באמצע היום. ואח"כ הוסיף בזה עוד, דהבן א"י כבר יצא י"ח יו"ט בא"י, וחובת יו"ט חלה רק פעם אחת בשנה ותו לא, דוגמת מי שכבר התענה ביו"כ ובמוצאי יו"כ נסע למקום ששם עדיין יו"כ, שלא חלה עליו שוב חובת חמשה עינייים שכבר יצא פעם אחת, עכ"ד. ולפי דבריו, יל"ע אם נוסע למקום ששם יוהכ"פ האם רשאי לעשות גם מלאכה, וה"ה הנוסע לארה"ב במוצ"ש ונכנס למקום ששם הוי שבת שוב אי רשאי לעבד מלאכה שם. ויש לחלק. (מבכשי תורה תשנ"ז ס' הזכרון עמ' נח).

לא מיפטר, או"ד כיון דבארץ הוא יום חול, ואילו נפסק השבת באמצע היום ונעשה חול, לא יתחייב בשביתה, מפני שכבר נתחייב בתחלת היום. וכתב סברא, שאף שלגבי תענית בירדו גשמים י"א שצריך להשלים, מ"מ לענין שבת ויו"ט, לא שייך טעמא דכבר נתחייב, שכל רגע ורגע הוא חיוב בפני עצמו, והא דצריך לשבות בכל היום, אינו מפני שכבר נתחייב בזה בשעה שקידש היום, אלא מפני שגם עכשיו הוא שבת, כמו בתחלת היום, ואין שום יתרון לתחלת היום, יותר מאמצעו או סופו.

ולהלכה יש להקל בזה כהוראת החזו"א, שהוא מד"ס, ועוד שיש לצרף לסניף סברת הראב"ן והחכ"צ (סי' קסז), והשו"מ (תליתאה ח"ב סי' כח) דס"ל דבני חו"ל העולים לאר"י ע"מ לחזור, דינם כאחד מן התושבים שבא"י לכל דבר. וראה גם במקורות לסעיפים הבאים. ודו"ק. וע"ע בחזון עובדיה יו"ט עמ' קמח, ולהלן סעיף לז. ויש לפלפל עוד בזה.

ויל"ע אם מה שהתפלל ערבית של יו"ט, וכן קידש בליל יו"ט שני, נחשב ברכה לבטלה שהרי עתה מתברר שאינו מחוייב ביו"ט שני, או"ד כיון דבשעה שקידש והתפלל היה בדעתו לחזור, והיה מחוייב ביו"ט שני, ממילא אין ברכתו ברכה לבטלה. ונראה דאין בזה חשש ברכה לבטלה, עפ"מ"ש האח' בכ"ד עפ"ד הריטב"א (חולין קו.).

ויש שהביאו ראייה מהגמ' (ביצה ה.) דאם לא באו העדים עד המנחה היה מצד הדין מותר במלאכה, ורק נהגו שיהיה אותו היום קודש. הרי דמעיקר הדין אפשר שיתבטל קדושת היום. והתם שאני, דאגלאי מילתא למפרע שהי' קבלת היו"ט בטעות, משא"כ בזה.

וע' בשו"ת עטרת משה (או"ח ח"ב סי' קפד) שדן במ"ש הזהירו במנהג אבותיכם וכו', אם הוא גדר של נדר וקבלה מאבות לבנים, וממילא כל שתחלתו היה עליו בחיוב, תו לא פקע מיניה באמצע היו"ט, כיון שדעתו היתה על כל היום, או"ד אדעתא דהכי לא היתה התקנה מעיקרא, רק שמי שדר בחו"ל, או מי שבא לכו"ל ודעתו לחזור,

לה. בן חוץ לארץ שעשה יום טוב שני של גלויות ביום טוב הראשון, ובחול המועד עלה להשתקע בארץ ישראל, אינו נוהג יום טוב שני של גלויות, ואינו נגרר בזה אחרי יום טוב הראשון של החג שנהג בו שני ימים טובים. (לה)

לו. בחור רווק העולה לארץ ישראל מחוץ לארץ, והוא עצמאי שאינו סומך על דעת הוריו, אף שדעתו לחזור לחוץ לארץ, יש לו לעשות יום טוב אחד בלבד, שיש לקוות שימצא אשה ויקבע דירתו בארץ ישראל. אבל כשאומר שדעתו סומכת על אביו ואמו לחזור לחוץ לארץ, יעשה שני ימים טובים, ומכל מקום נכון להודיעו שגם אם הוא סומך בדרך כלל על דעת הוריו, אם תזדמן לו בת זוג מתאימה עם מוהר ומתן באופן שיוכל להסתדר בארץ ישראל, אפילו אם יתנגדו הוריו, שורת הדין שאינו צריך לשמוע להם, וכמובן אחר שיסביר להם בדרכי נועם ומתק שפתיים, שמצוות אלו פריה ורביה וישיבת ארץ ישראל חשובות יותר ממצות כיבוד אב ואם, וכתורה יעשה, ואז אם ישתכנע ויאמר שיש סיכוי שיהיה מוכן לכך, יש להורות לו לעשות יום טוב אחד. אבל אם יענה שבכל אופן לא יתננו לכו לעזוב את הוריו, ולעולם דעתו סומכת עליהם ככל אשר יאמרו, יש להורות לו לעשות שני ימים טובים כמנהג חוץ לארץ. (לו)

בן חוץ לארץ שבחול המועד עלה להשתקע בארץ ישראל

שיעשה יום אחד בלבד, כבני אר"י, בין להקל בין להחמיר. ואין לזה שום קשר עם מה שעשה ביו"ט הראשון שני ימים טובים בהיותו עדיין בחו"ל. וינהג כבני אר"י, דמה בכך שבתחלה התנהג כבני חו"ל ועשה ב' יו"ט מספק, שכאן נפשט ספיקו ואין בו משום מנהג אבותיכם בידיכם. וע"ע בחזו"ע יו"ט (עמ' קמט, קנ). ובשו"ת יחו"ד כ"י (ח"ז ס"ס סח). וראה עוד בכיו"ב בילקו"י שבת כרך א' חלק שני, (עמוד שז, ס" רסג הערה קיב).

(לה) לגבי בן חו"ל שעשה יו"ט שני של גלויות ביו"ט הראשון, ובחזו"מ עלה להשתקע באר"י, כתב בשו"ת ויען אברהם (חאו"ה סי' לו) שעליו לעשות ג"כ יו"ט שני אחרון, כיון שעשה ב' ימים טובים בתחלה, ורק בתפלה ינהג כבני אר"י. ע"ש.

אך מרן אאמ"ר בתש' כ"י העיר ע"ז, שנראה שזו חומרא הבאה לידי קולא. דהאיכא בל תוסיף. כמ"ש החכם צבי (סי' קסז). והדבר פשוט

בחור רווק הדר בחו"ל ובא ללמוד בארץ ישראל - כיצד ינהג לגבי יום טוב שני

במלאכה מותרים הם, וכאילו כל אנשי המקום שיצא משם באו לכאן בקביעות, דפשיטא שאסורים היו לעשות יותר מיום אחד, משום בל תוסיף, שהרי אמרו (ר"ה קה): הישן בשמיני בסוכה לוקה וכו', ולא אמרו נותנים עליו חומרי מקום שיצא משם, אלא בחומרא שבני המקום שיצא זה משם רשאים לנהוג חומרתם במקום שנהגו להקל וכו'. ואף דאמרי' (ביצה ד:): שלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם בידיכם, משום דילמא גזרי שמדא ואתי לקלקולי, היינו דוקא כשהם במקומם בחו"ל,

(לו) הנה בעיקר דין בני חו"ל הבאים לארץ ודעתם לחזור, אם חייבים לנהוג שני ימים טובים כבני חו"ל או לא, כבר הזכרנו לעיל הערה כח, שהדבר שנוי במחלוקת הפוסקים, כי בשו"ת חכם צבי (סי' קסז) כתב, שנראה שעליהם להתנהג כבני אר"י התושבים, ואין זה בכלל חומרי מקום שיצא משם, לא מבעיא בתפלות וברכות וקריאת ס"ת, שאינם חומרות בעצם, שהרי אם בא להחמיר לברך ולהתפלל תפלת יו"ט בזמן שאינו מועד, עבירה היא בידו, ולא יצא י"ח תפלה, אלא אפי'

בצינעא, וכ"ש שאין להם להוציא ס"ת ולקרוא בו מענין היום ע"י צירוף אחד או שנים מבני אר"י וכו'. ע"ש.

וב"ב מרן החיד"א בברכ"י (סי' תצו סק"ז) להעיר ע"ד החכם צבי הנ"ל, שהמנהג פשוט באר"י שבני חו"ל העולים לאר"י ודעתם לחזור עושים שני ימים טובים של גלויות כמנהגם בחו"ל. ע"ש.

ובשאלת יעב"ץ ח"א (סי' קסח) הביא דברי מר אביו החכם צבי הנ"ל, וכ' לפקפק על מאי דפשיטא ליה דבני אר"י אינם רשאים לעשות שני ימים טובים של גלויות משום בל תוסיף וכו', והביא דברי הרב הל"ק"ט (סי' ד) בשם גאוני אר"י, שבני חו"ל שבאו לאר"י ודעתם לחזור צריכים לעשות שני ימים טובים כמנהגם בחו"ל. ע"ש.

ובתשובת הגאונים שהובאה בשו"ת גאוני מזרח ומערב (סי' לט) כתבו, בני אפריקא שנשאו נשים באר"י ודרו בה, אם עדיין לא שהו י"ב חדש חייבים לשמור שני ימים טובים כמקומן, שכך שנו חכמים (ב"ב ז:). כמה יהיה בעיר ויהיה כאנשי העיר י"ב חדש. ואם שהו י"ב חדש מכאן ואילך אע"פ שדעתם לחזור נוהגים כאנשי ירושלים עד שחוזרים למקומן. וה"מ מאפריקא לאר"י, אבל מבבל לאר"י שיש בה שתי ישיבות אם דעתו לחזור אע"פ ששהה שנים רבות עושה כחומרי שתייהן, ואם אין דעתו לחזור עושה כמנהג אר"י בין להקל בין להחמיר. ע"כ. וכ"ה בשו"ת מעשה הגאונים (סי' מז עמ' לא).

וזה מבואר שלא כדברי החכם צבי הנ"ל, אלא כל שדעתו לחזור לחו"ל, והוא בתוך י"ב חדש נוהג כמנהג חו"ל לגבי יו"ט שני של גלויות. אולם הראיה שהביאו הגאונים מההיא דב"ב (ז:): כמה יהיה בעיר ויהיה כאנשי העיר י"ב חדש, לכאורה איכא למשדי בה נרגא, ע"פ מ"ש הכנה"ג בפסח מעובין (אות סה), דהא דקי"ל ההולך ממקום שעושים למקום שאין עושים אם דעתו לחזור נותנים עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם, ולא מחלקינן בין שהה שם י"ב חדש או לא, כדתנן בב"ב (ז:), משום דאיסורא מממונא לא ילפינן. ע"כ.

אבל בהיותם באר"י לא שייך זה, וכיון שבאר"י אסור להוסיף יום אחד על המצוה, אף הבאים מחו"ל אסור להם לנהוג שני ימים טובים של גלויות כל זמן שהם באר"י. ע"כ.

וב"ב בש"ע הגר"ז (סי' תצו) בסתם, אלא שסיים, "ויש חולקים". וגם הרב שואל ומשיב תליתאה (ח"ג סי' כח) דעתו נוטה כהחכם צבי. ע"ש. אולם מרן בשו"ת אבקת רוכל (סי' כו) העיד בגדלו שפשט המנהג מימי קדם בפני גדולי עולם, שהבאים מחו"ל לאר"י ודעתם לחזור עושים שני ימים טובים כמנהג בני חו"ל. וככל חקתיו ומשפטיו בחו"ל, ולא עוד אלא שמתקבצים מנינים רבים מבני חו"ל בפרהסיא ומתפללים תפלת יו"ט וקוראים בס"ת כמנהגם בחו"ל, ולא פקפק אדם בדבר זה מעולם, ואע"פ ששנינו (פסחים ג:) לעולם אל ישנה אדם (מהמקום שהלך לשם), מפני המחלוקת, היינו דוקא היכא דנפיק מינה חורבה, כגון לענין מלאכה וכיו"ב, אבל בתפלה אף אם יתפלל כמנהג מקום שיצא משם לא נפיק מינה חורבה וליכא למיחש למידי. ע"ש.

גם מהר"י פינטו בשו"ת נבחר מכסף (סי' ה) העיד על המנהג שהעולים לאר"י ודעתם לחזור עושים קהלות קהלות בפרהסיא בתפלה וקידוש לעיני כל ישראל כמנהגם בחו"ל, ועמד ע"ז מדין אל ישנה אדם מפני המחלוקת. והרב המגיה העיר מתשו' מרן הנ"ל, דבכה"ג דליכא מחלוקת ולא קפדי אהדדי שפיר עבדי בני חו"ל יו"ט שני כשדעתם לחזור. ע"ש.

גם בשו"ת הלכות קטנות ח"א (סי' ד) הביא תשובה מכת"י הגאון ר' ישראל בנימין הזקן, ע"מ שנשאל מהגאון המובהק מוהר"ר שמואל בן סיד אב"ד דמצרים, איך המנהג בעיר הקודש ירושלים ואר"י בענין האורחים שעולים לרגל ג' פעמים בשנה, והשיב מהר"י בנימין, שהמנהג שכל שיש עשרה בעלי בתים או יותר מתפללים בפרהסיא כמנהגם בחו"ל, ואין בזה משום אל ישנה אדם מפני המחלוקת, דההיא ביחיד מיירי, אבל לגבי קהל ועדה מישראל אין כאן מחלוקת, וגם אין בזה משום לא תתגודדו וכו', אבל כל זמן שאינם עשרה בעלי בתים אל יתפללו תפלת יו"ט אלא

רבנן בכי האי מילתא במדבר אר"י נותנים עליו חומרי מקום שיצא משם, או לא, א"ל הכי א"ר אמי בישוב אסור במדבר מותר. עכ"ל.

וכ"ה בראב"ן פסחים שם וז"ל: א"ל רב חסדא לר' אבא, אנא דידענא בקיבועא דירחא ובני מקומי עושים ב' ימים, כי קא אזלינן לאר"י דלית להו אלא חד יומא, ביישוב לא עבידנא, משום חומרי מקום שאני שם, (נראה שצ"ל: משם), במדבר אר"י מי עבידנא ביום שהוא חול, מי אמור רבנן ככה"ג במדבר נותנים עליו חומרי מקום שיצא משם, או לא, א"ל הכי א"ר אמי בישוב אסור במדבר מותר. ע"כ. ופירש החת"ס בחידושו לפסחים שם בכונת הראב"ן, דמנהג ב' יו"ט היינו בעיר מושב, משום מנהג אבותינו בידינו, אבל השובת ביו"ט במדבר, שמעולם לא היה שם מנהג אבות, אפשר שיהיה מותר ביו"ט שני, כי מנהג ב' ימים טובים חל על המקומות ולא אקרקפתא דגברי, וכ"מ בשאלת יעב"ץ (סי' קסח). וקמ"ל ראב"ן דבבל וכל פרוודהא עושים ב' ימים, ואפי' במדבר שבבבל. ורב ספרא נסתפק דשמא כיון דבמדבר ככל גופא אינו אלא משום לא פלוג, אפשר דבאר"י הוי כמו גזרה לגזרה ומותר. ומדברי הראב"ן אלו מוכח דליתא למ"ש החכם צבי (סי' קסז) שבן חו"ל העולה לאר"י אם יחוג יו"ט שני עובר משום בל תוסיף. ומיהו אפשר ג"כ להשמר מזה שיכול לצאת למדבר ויעשה קצת מלאכה כדי שלא יהיה כמוסיף. עכת"ד.

ועכ"פ למדנו מד' הר"ח והראב"ן שבן חו"ל שעולה לאר"י ודעתו לחזור חייב לנהוג יו"ט שני של גלויות, ואסור בעשיית מלאכה, וכדברי הגאונים הנ"ל. ודלא כהחכם צבי. ועיין בהגהות אבן שלמה על הראב"ן מ"ש בזה, שהראב"ן והר"ח עומדים בשטה אחת, ותמה ג"כ מדבריהם על החכם צבי הנ"ל, שנעלם מעינו דברי הראב"ן והר"ח. והוסיף להעיר על מ"ש הגר"ז בש"ע (ס"ס תצו): בני חו"ל שבאו לאר"י אע"פ שדעתם לחזור אין עושים אלא יו"ט אחד. ויש חולקים. ודעה ראשונה היא דעת החכם צבי, ועל סברת היש חולקים נכתב בצדו, הראב"ן. וצ"ע שמאחר שלא מצאנו לשום פוסק ראשון או אחרון

ובספר כל בו (סי' סח) כתב, שאם אין דעתו לחזור מיד, אף שדעתו לחזור לאחר זמן, אינו נוהג כקולי מקום שיצא משם אפי' בצינעא, אבל חומרי מקום שיצא משם נוהג כל זמן שדעתו לחזור לעולם.

וכן הסכים הרדב"ז בתשו' ח"ד (סי' עג), וכתב, שלפ"ז רבה דאכל דאייתרא (פסחים נא), דעתו לחזור מיד היה, ולפיכך נהג בצינעא כקולי מקומו, ומתני' בדעתו לחזור לאחר זמן.

והפר"ח (סי' תסח ד"ה וראיתי להרדב"ז), כתב ע"ז, ואני אומר שמאחר שאף אחד מהפוסקים המפורסמים לא ביאר זה, אין לסמוך עליו, דא"כ אדמפליג הש"ס (שם) בין דעתו לחזור לאין דעתו לחזור, טפי הו"ל לפלוגי בדעתו לחזור גופיה, ולמימר דמתני' כשדעתו לחזור לאחר זמן, ורבה דעתו לחזור מיד וכו', וכן משמעות כל הפוסקים שאין לחלק בין דעתו לחזור מיד לדעתו לחזור לאחר זמן. והכי נקטי'. ע"כ.

ועיין בחסד לאברהם אזולאי (מעין ג' נהר י"ד) שכתב, דלא חשיב דעתו לחזור אלא אם דעתו לחזור מיד. ועיין בשו"ת אבני נזר (חאו"ח סי' תכד אות ל) ובשו"ת ארץ צבי פרומר (סי' מב). ואכמ"ל.

ובאמת שראיתי בס' דברי מנחם (סי' תסח הגה"ט אות ח) שתמה על הכנה"ג בפסח מעובין הנ"ל, ממ"ש המהריב"ל בח"ג (סי' א), ומהרח"ש (באה"ע סי' ט), והרב בני חיי (אה"ע ר"ס מה), לדמות סבלונות לההיא דב"ב (ז): דבי"ב חודש הוי כבני העיר לענין דלא חיישי' לסבלונות, והא איסורא מממונא לא ילפי'. [ועיין בתוס' כתובות (מו'): דאיסורא דלית ביה ממונא מאיסורא דאית ביה ממונא לא ילפינן. ועיין בתוס' שבועות (לו:). ובפני יהושע קידושין (סב.). ודו"ק.] והנה גם מתשו' הגאונים הנ"ל הויא תיובתיה דהכנה"ג. וצ"ע.

ועינא דשפיר חזי לרבינו חננאל בפסחים (נב). דגרס, א"ל רב ספרא לר' אבא, כגון אנא דידענא בקיבועא דירחא, ובני מקומי עושים שני ימים, כי בעינא למיסק לאר"י דלא עבדי אלא יום אחד, בישוב לא עבידנא, במדבר אר"י מהו לעשות בו [מלאכה] כיון שברור לי שהוא חול, מי אמור

גם לשוויי נפשיה הדרנא. [ואין שום ראייה ממה שהשמיט דבר זה בש"ע, שאפשר שהוא לרוב פשיטותו בעיניו, וכבר פשט המנהג בפרהסיא כן, ופוק חזי מאי עמא דבר]. והרי הקבלה והמעשה הם עמודים גדולים בהוראה. ולכן אין אחר המנהג כלום. וכ"כ בשו"ת בצל החכמה ח"ה (סי' קמו אות א).

ואף שראיתי כתוב לאחד מחכמי הזמן בשם הגרא"י קוק ז"ל שהורה כדברי החכם צבי לחומרא, אין לחוש לזה כלל, והעיקר כדברי מרן וכל הקדושים שעמו שעליהם לנהוג כבני חו"ל אף להקל. וכן פסקו: בספר מזבח אדמה (סי' תצו דף ז ע"ג). בספר ברכות המים (סי' תצו). בספר שלמי צבור (דף רלה ע"ד). בס' פאת השלחן (סי' ב סעיף טו). בספר פקודת אלעזר (סי' תצו דף ד:). ובשו"ת ישכיל עבדי ח"ו (חארו"ח סי' ד אות ג).

וניחדר אנפין לני"ד, כי הן אמת שהמג"א (סי' תסח ס"ק יב) הוכיח במישור מדברי מהרי"ל, שהבחורים הבאים ללמוד לתקופה של שנים ושלוש שנים, מקרי דעתם לחזור, ונותנים עליהם חומרי מקום שיצאו משם, וא"כ לכאורה י"ל שעל הבחורים העולים לאר"י לתקופת לימוד של שנתיים או שלוש שנים, לנהוג שני ימים טובים של גלויות, כמנהגם בחו"ל, אולם מאחר שראינו להחכם צבי והשואל ומשיב, והגר"ז בש"ע, דס"ל שבכל אופן יש לנהוג יו"ט אחד בלבד בין להקל בין להחמיר, נהי דלא קי"ל הכי לענין בעלי בתים שעלו לאר"י ודעתם לחזור, מ"מ בבחורים רווקים מיהא שאפשר שתהיה להם הזדמנות להתחתן באר"י וישתקעו בארץ, די להם לעשות יו"ט אחד כמנהג בני אר"י. וכבר כתבנו לעיל שכ"כ בשו"ת הלכות קטנות ח"א (סי' ד), בהערת הרה"ג המג"ח ז"ל, בשם מר זקנו הגאון ר' משה גלאנטי ז"ל, שקיבל מרבותיו גאוני ירושלים, שכל רווק העולה מחו"ל אינו עושה אלא יו"ט אחד בלבד ותו לא, ונתברר לו ג"כ שכן המנהג, ושמנהג זה היה קדום ומתוקן ומקובל מגאוני עולם, ושכן הסכימו הגאונים מהר"ש אלגאזי ומהר"א אמיגו ומהר"ש גרמיזאן, וכולם עלתה הסכמתם פה אחד שלא יעשה בחור רווק העולה מחו"ל לאר"י אלא יו"ט אחד בלבד, לפי שאפשר שתזדמן לו אשה במורה

כד' הח"צ, ובדברי הראב"ן מפורש להיפך, הרי פשוט שאין שומעים לשום אחרון שכותב דבר נגד המפורש בפוסק ראשון, ובפרט הראב"ן שהוא אביהם של ראשונים, וא"כ למה כתב סברתו בשם יש חולקים בלבד, היה לו לפסוק כן לדינא, ושלא כדברי הח"צ. וצ"ע. ובאמת שכן עיקר ההלכה שלא כחח"צ וכמ"ש מרן הבי"ב באבקת רוכל (סי' כו). וכ"כ הברכ"י והאחרונים. עכת"ד. ודפח"ח. ולמעשה העיקר כדברי הגאונים הקדמונים, וגדולי האחרונים, וכמנהג אר"י שנהגו בו גאוני עולם. שהקבלה והמעשה הם עמודים גדולים בהוראה, וכמ"ש הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ו). וכ"כ בחידושי דינים מרבני ירושלים משנת רס"ט, שהובאו בסוף ספר חיים וחסד (סי' מד), שהורו רבני ירושלים לבן חו"ל שעלה לאר"י ודעתו לחזור, שאסור לו להשאל בהמתו ביו"ט שני של גלויות, משום דין שביתת בהמתו ביו"ט. (והובא להלכה במחז"ב ס"ס רמו).

ותן עתה ראיתי בשו"ת נצר מטעי (סי' י' עמ' ס"ה) שהביא עדות מזקני ירושלים ת"ו שמהר"ש סלאנט ז"ל היתה דעתו נוטה להלכה כדברי החכם צבי הנ"ל, שבני חו"ל העולים לאר"י ודעתם לחזור עליהם לנהוג יו"ט אחד בלבד כבני אר"י, ושכן הביא בשמו הגרי"מ טוקצינסקי ז"ל. עכ"ד. אולם לא סיימיה קמיה דמר מ"ש הגרי"מ טוקצינסקי בספר עיר הקודש והמקדש ח"ג (עמ' רסא) בשם הגר"ש סלאנט, שאמנם דעתו נוטה לדברי החכם צבי, ושאפשר דה"ט דמרן הש"ע שהשמיט מ"ש באבקת רוכל שנהגו לעשות ב' ימים טובים, משום שבעת שחיבר הש"ע חזר בו ממ"ש באבקת רוכל. אלא שלא רצה הגר"ש סלאנט לחלוק על רבותיו, ובכללם הפאת השלחן (סי' ב סט"ו), שדן אודות ביכ"ג מיוחד אשר מתפללים בו בני חו"ל ביו"ט שני של גלויות, תפלה של יו"ט. והביא להלכה דברי האבקת רוכל, ופסק לשואליו שנהגו הכל לחומרא וכו'. ע"ש.

ובאמת שבמחכ"ת אין דבריו מחוורים כלל, שהרי מרן באבקת רוכל העיד בגדלו שכן נעשה מעשה בפני גאוני עולם, וכ"כ גם מהר"י פינטו, ואין דרכו של מרן לחלוק על גדולי עולם, ומה

המנהג. ושמא בדדמי קאמר הכי. וכך נודע לנו שמהר"א יצחקי (אב"ד דחברון) הנהיג כהוראת הגאונים הקודמים, וכן היו מורים הלכה למעשה כל רבני הדורות שאחר מהר"א יצחקי הנ"ל. וה"ט דכיון דעיקר מטריין יו"ט שני הוא מספיקא, והאידינא בקיאינן בקיבועא דירחא, ורק משום מנהג אבותיהם בידיהם הזהירו לבני חו"ל, מש"ה בעילא כל דהו, שאם ימצא זיווג נאה יקבע דירתו באר"י, אמרי' שיעשה כמנהג אר"י. וכמ"ש הרה"ג המני"ח ז"ל. עכת"ד. וכ"כ עוד מרן החיד"א במחז"ב (בקונ"א סי' תסח). וכ"כ בספר שלמי צבור (דף רלז.). וע"ע בספר מזבח אדמה (סי' תסח וסי' תצו).

והן אמת כי מדברי הגאונים בשו"ת גאוני מזרח ומערב (סי' לט) הנ"ל, מתבאר, שאפי' בחור שבא מחו"ל ונשא אשה באר"י, כל י"ב חדש הראשונים צריך לעשות שני ימים טובים. וכ"ש כשעדיין לא נשא אשה שיש לו לעשות שני ימים טובים, מ"מ להלכה יש לתפוס כמנהג גאוני אר"י, כיון שכל יסוד יו"ט שני של גלויות בזה"י אינו אלא משום מנהג אבותיהם בידיהם, אתי מנהג ומבטל מנהג. ויש לצרף לזה דעת הגר"ז והחכם צבי והשו"א ומשיב הנ"ל שסוברים שבכל אופן יש לנהוג בארץ ישראל יו"ט אחד בלבד, אפי' אדם נשוי שדעתו לחזור. וכנ"ל.]

וב"פ גאון ירושלים בס' מזבח אדמה (סי' תסח דף ה סע"ג), שבחור שבא מחו"ל לאר"י צריך לעשות יו"ט אחד בלבד כמנהג בני אר"י, וכמו שפסקו מכבר רבני ירושלים, כנודע, ומיהו אם נשתדך עם אחת מבנות חו"ל בקנין ע"מ לישא אותה בחו"ל, וצריך לחזור לחו"ל, חזר הדין שיש לו לנהוג שני ימים טובים כמנהג בני חו"ל לכל דבר. ע"כ. וכן הובא להלכה במחז"ב בקונ"א (סי' תסח). ובס' שלמי צבור (דף רלז.).

וב"ב מהר"א אלפנדארי בספר יד אהרן (סי' תצו דף קכ ע"ב) וז"ל: בחור שיצא מחו"ל ובא לאר"י והוא ברשות עצמו, אע"פ שדעתו לחזור הרי הוא כתושב אר"י קבוע, לעשות יו"ט כבני אר"י. אבל בחור שדעתו סומכת על דעת אחרים כאביו ואמו וכיו"ב, יעשה שני ימים טובים. וכן הוקבעה הלכה למעשה לדורות, ע"פ גדולי הדור. וכמ"ש הרב

ומתן וישאר באר"י, והרי הוא כאילו נשא אשה, שכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו. ורק בחור שדעתו סומכת על הוריו דוקא יעשה ב' יו"ט כמנהג חו"ל מאחר שדעתו לחזור. ושכן הוקבעה הלכה לדורות מפי גדולי הדור. והוסיף שכן מצא בתשובה כת"י להג"ר ישראל בנימין הזקן ז"ל, שהשיב למהר"ש בן סיד אב"ד דמצרים, ששמע בשם הגאון המוסמך ר' אליעזר בן ארחא שראה לגאוני צפת שהיו מורים לבחורים העולים לאר"י לנהוג יו"ט אחד בלבד כתושבי אר"י, אע"פ שדעתם לחזור, מפני שאפשר שימצאו להם נישואין הגונים ויקבעו דירתם באר"י. ע"כ.

ואמנם בשו"ת גנת ורדים (תאו"ח כלל ד סי' יד) הובאה תשובת רבני וגאוני ירושלים, בדורו, שפסקו שאין חילוק בזה בין בחור לנשוי, ומילתא פסיקתא היא לנער וזקן שכל שדעתו לחזור לחו"ל עושה שני ימים טובים, וגזרו ע"ז בגזרת נח"ש, ומהם העידו שכן המנהג פשוט בין לבחור בין לנשוי לעשות שני ימים טובים. וחתימי עלה הגאונים מהר"א די בוטון ומהר"י הלוי ברוכים ומהר"י צרפתי ומהר"י מלכי ועוד. וכן הסכים לדבריהם הגאון המחבר מהר"א הלוי (שם בס' טו).

אולם כבר בא חכם מרן החיד"א בשו"ת חיים שאל ח"א (סי' נה), וכתב, ולפי מה שקדמה לנו ידיעה מזקני גדולי רבני דורנו בעיה"ק ירושלים ת"ו במספר הדורות, שכל הרבנים האלה החתומים בתשו' גנת ורדים הנ"ל הם ילידי חו"ל, ולעת זקנתם באו לשכון כבוד בארץ הקודש ולא שמשו לרבנן קדישי מארי דארעא דישראל, ולרוב הצרות בימים ההם פליטה הנשארה מרבני ירושלים נפקי לקריאתא קרית חוצות, וזאת היתה להם להרבנים הנ"ל לכתוב מ"ש, אולם אילו ידעו קושט אמרי אמת מנהג גאוני אדמת הקודש דור דור וחכמיו משנים קדמוניות, כאשר העיד בשו"ת הלק"ט (סי' ד הנ"ל), הוה נח רתחיהו, כבשי לשטרייהו, ומבטלי דעתייהו. והגם שמהר"י ברוכים הלוי כתב ששימש רבנים וכך המנהג שהבחורים עושים ב' ימים טובים, לא צייתין ליה במקום גדולי הדורות שהורו להיפך והעידו שכן

הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, אבל בחור שדעתו סומכת על אחרים יעשה שני ימים טובים. וכן הוקבעה הלכה מפי גדולי הדור. ע"כ.

ומכל אריכות דבריו מתבאר שסתם בחור שבא ברשות עצמו לאר"י עושה יו"ט אחד. ומ"ש השערי יצחק שבדרך כלל הבחורים שלנו סומכים על הוריהם, תמוה, וכי אכשור דרי, ואטו הבחורים בדורות שלפנינו לא היו מכבדים רצון הוריהם כמו בדורינו, דאדרבה אחסור דרי, (ולספרדים אין אדמוריים שיתיעצו עמהם). ופשט הלשון של המני"ח בשם הגאונים, "שכל בחור רווק עושה יום אחד" לא יופשט. וכ"כ עוד המני"ח בהלק"ט (ס"ד), שסתם בחורים העולים לאר"י הואיל ואם ימצאו שם די מחסורם בנישואי אשה כבני אר"י יחשבו וכו'. ע"ש. [וכ"כ עוד בשו"ת הלק"ט שם בדה"ע עוד מצאתי, בשם הג"ר ישראל בנימין הזקן, ורבינו אליעזר בן ארחא].

וע"ע בשו"ת מהריט"ץ החדשות ח"ב (סי' קפז) שכתב בדין בחור פנוי שבא ממדינת הים לאר"י ללמוד תורה, שלענין יו"ט שני של גלויות, אנו דנים הלכה למעשה, שלא יעשה כי אם יום אחד, שכיון שהוא פנוי שמא יביאו לו אשה מיוחסת עם מוהר ומתן גדול בתנאי שידור באר"י, בודאי שיסכים לכך, וכיון שכן כל מקום אשר תדרוך כף רגלו שם ביתו ודירתו וכו'. ע"ש.

ועיין בשו"ת אג"מ (ח"ד חאו"ח סי' קח), שנראה שנעלמו ממנו דברי גאוני ירושלים בזה. ע"ש.

גם בשו"ת דבר יהושע ארנברג ח"ג (חיו"ד סי' עז) נשאל בדין בחור שבא מחו"ל למצוא שידוך באר"י, ע"ד לחזור לחו"ל, ונתיישב בדעתו שאם לא ימצא שידוך אלא בתנאי שישתקע באר"י יעשה כן. האם חייב ביו"ט שני של גלויות, והשיב, שמכיון שעדיין לא גמר בלבו שישאר באר"י, ואם תסכים הבחורה אשר ישאנה שיחזור לחו"ל, יחזור לחו"ל, צריך לעשות יו"ט שני של גלויות.

וליתא, דאשתמטיתה שדעת גדולי הרבנים של אר"י דבכה"ג יעשה יום אחד. וכמ"ש בשו"ת הלק"ט (סי' ד) בשם הגר"מ גלאנטי, והגאון

המני"ח בהלק"ט ח"א (סי' ד). ע"כ. וכ"פ הגר"ח פלאג'י בס' רוח חיים (סי' תצו סק"ג). ע"ש.

ובשערי יצחק (להרה"ג ר' יצחק פלקסר בקונטרס הלכות יו"ט שני עמ' רמז), הביא ממ"ש בשו"ת יבי"א ח"ו (חאו"ח סי' מ), וביחוד ח"א (סי' כו), ככל הנאמר לעיל, והשיג ע"ז, שיש בזה הפרזה קצת על המדה, שהמני"ח בספר לקט הקמח סמך ע"מ שהבחור אומר שבדעתו להשתקע, ולא מיירי בסתם בחור כמ"ש ביחוד"ד. שבדרך כלל הבחורים שלנו סומכים על הוריהם וגם נשאלים בעצת האדמו"ר, ולכן נראה שהם נקראים תלויים בדעת אחרים. ונסתייע מדברי האג"מ ח"ב (סי' קא) ע"ש.

ואשתמטיתה לשון המני"ח עצמו בשו"ת הלק"ט (סי' ד) שכתב וז"ל:

ולמסקנא דמילתא הוה מרגלא בפומיה (דהמהר"ם גלאנטי), שכך קיבל מרבותיו, וגם נתברר לו שהמנהג הוא "שכל בחור רווק מחו"ל" יעשה באר"י יום אחד יו"ט דוקא, ותו לא, ושמנהג זה קדום ומתוקן מגאוני עולם, ושאינו רשאי לבטלו, וכן זכורני שכמה פעמים הייתי בחברת הגאונים המובהקים, גדולים ועצומים בתורה, כמהר"ר שלמה אלגאזי, ומהר"ר אברהם אמיגו, ומהר"ר שמואל גרמיוזאן זצ"ל, וכולם פה אחד עלתה הסכמתם שבחור הבא מחו"ל לא יעשה יו"ט כי אם יום אחד, שלא לבטל המנהג, יען שכלל מוסכם הוא דהיכא שנהגו מנהג במידי דרבנן אזלינן בתור מנהגא, כ"ש וק"ו בנידון זה וכו'. הילכך אין להחמיר כלל להצריכו יו"ט שני נגד כל גאוני עולם אשר קבעו המנהג כאמור, והמחמיר בזה הויה חומרא דאתיא לידי קולא. ומ"מ אם הבחור סומך על דעת אחרים כאביו ואמו, אע"פ שהיה מקום לומר שכיון שרבותינו פסקו שמצות דירת אר"י גדולה היא, ודוחה את מצות כיבוד אב ואם, לפי ששניהם חייבים בה, אע"פ כן אין להקל. ולעולם התמידה ההלכה למעשה, שהבחור שבא מחו"ל ברשות עצמו לאר"י לזיזארה, אפי' דעתו לחזור לארצו הרי הוא כבן אר"י קבוע לעשות יו"ט אחד כבני אר"י, לפי שאפשר שתזדמן לו אשה עם מוהר ומתן וישאר באר"י, והרי הוא כאילו נשא אשה באר"י, שכל

רבי אליעזר בן ארחא, ושכן היו מורים גאוני צפת, שבחור שעלה מחו"ל לאר"י, אף שדעתו לחזור, אינו עושה אלא יו"ט אחד, כי שמא תזדמן לו אשה עם מוהר ומתן, וישאר באר"י. וכ"כ בספר יד אהרן (ס"ו תצו), שכן הוקבעה הלכה למעשה ע"פ גדולי הדור גאוני ירושלים. וכ"כ בחיים שאל ח"א (ס"ו נה) ועוד.

וכן כל אותם גאונים שהביא בתשובות והנהגות ח"ב (ר"ס של) שכתבו לנהוג באופן אחר, נעלמו מהם דברי גאוני ירושלים בדורות שלפנינו, ראשונים כמלאכים. (ועיין בשו"ת קול אליהו ח"ב בקונט' מחנה ישראל, ס"ו ל. ודו"ק.)

גם הראש"ל יש"א ברכה בשו"ת שאל האיש (חאו"ח ס"ו ט) העלה כן, ושכן פשט המנהג, שבחור הבא מחו"ל ע"מ לחזור עושה יו"ט אחד. וע"ע בשו"ת יבי"א ח"ט (חאו"ח ס"ו עט אות כא).

והנה אם הבחור שעלה לאר"י סומכת דעתו על אביו ואמו שנמצאים בחו"ל, כתב בשו"ת הלכות קטנות (ס"ו ד) הנ"ל, שאע"פ שהיה מקום לומר שמכיון שיש מרבתינו שפסקו שמצות דירת אר"י רבה היא לדחות מפניה מצות כיבוד אב ואם, לפי ששניהם חייבים בה, אפ"ה אין להקל כלל, ויעשה שני ימים טובים כמנהג חו"ל. ע"כ.

ולכאן' טעמא בעי, כי הסברא נותנת שדוקא לשיטת הרשב"ץ בתשובה ח"ג (ס"ו רפח), שכו', ואין מותר לצאת מאר"י לחו"ל אלא ללמוד תורה או מפני מצות כיבוד אב ואם. ע"כ. אלמא דמצות כיבוד אב ואם דוחה למצות ישיבת אר"י, וכ"כ בס' המקנה על קידושין (לא: ד"ה איני יודע). ע"ש. לפ"ז כיון שעליו לשמוע לקול אביו ואמו, חשיב שפיר דעתו לחזור, ונוהג שני ימים טובים. אבל לפמ"ש בשו"ת מהר"ם בר ברוך (ברלין תרנ"א, שער ב ס"ו כח), שאין לבן לשמוע למצות אביו שמצוהו שלא לעלות לאר"י, כיון שמצוה לעלות לאר"י, וכתוב איש אמו ואביו תיראו אני ה', כולכם חייבים בכבודי, שבכל דבר של מצוה לא ישמע לאביו, שכבוד המקום קודם. ע"כ.

וכ"כ המבי"ט (ח"א ס"ו קלט), שהנודר לעלות מחו"ל לצפת ולדור שם, ואביו ואמו מעכבים, חייב

לקיים נדרו ולעלות לאר"י, וא"צ לחוש למצות אביו ואמו, כדאמר' ביבמות (ו). א"ל אביו הטמא או שא"ל אל תחזירי יכול ישמע לו ת"ל איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה', כולכם חייבים בכבודי, וה"נ הוא ואביו חייבים לעלות ולדור באר"י, ואין לו עונש על שאינו מקיים מצות כיבוד אב ואם, שהרי גם הם יכולים לעלות עמו. ומהא דיבמות מוכח שאפי' בעשה לחוד כהשבת אבדה שהיא מ"ע שבממון, וקילא שהותרה מכללה בזמן ואינה לפי כבודו, אפ"ה דוחה כיבוד אב, וכ"ש מצות דירת וישיבת אר"י שהיא חמורה ששקולה כנגד כל המצות, כדאיתא בספרי, ועוד שכאן יש ב' מצות ישיבת אר"י וקיום הנדר וכו'. ע"כ.

והביאו מהר"י נג'אר בס' שמחת יהודה (שמחות פ"ד הכ"ו), וסייעו ממ"ש הרמב"ם (פ"ו מה' ממרים הי"ב) שאפי' א"ל אביו לעבור על מ"ע של דבריהם לא ישמע לו שנא' איש אמו ואביו וכו' אני ה' כולכם חייבים בכבודי, וכ"ה בש"ע יו"ד (ס"ו ר"מ סט"ו). ע"כ. וכ"כ ג"כ בשו"ת מעיל צדקה (ס"ו כו). ע"ש. ולפ"ז גם בסומכת דעתו על אביו ואמו, היה לנו להורות לו שיהגה יו"ט אחד בלבד, שמא יסכים לקבוע דירתו באר"י, כיון שאינו רשאי לציית בזה לאביו ולאמו, לבטל מצות דירת וישיבת אר"י. (וע"ע בשו"ת בית יהודה עייאש חיו"ד ס"ו נד). מ"מ צ"ל שכיון שדעת הבחור במציאות סומכת על אביו ואמו, אע"ג דלאו שפיר עביד לחזור לחו"ל, סוף סוף דעתו לחזור קרינן ביה, ובפרט כשיש לחשוש שמא לא ימצא פרנסה באר"י. וכמ"ש בשו"ת הרשב"ש (ס"ו ב), שאם יש לו כדי פרנסתו בחו"ל, ובארץ לא ימצא ערך מחייתו ויצטרך לשאול מהבריות, לא נתחייב לעלות לאר"י, וכן אם לא יוכל ללמוד תורה באר"י כראוי וכו', ומטעם זה נמנעו כמה גדולים מלעלות לאר"י.

וכיו"ב כתב בספר תשב"ץ (ס"ו תקסא), שהטעם של האמוראים שלא עלו לאר"י, מפני שלא היה מותר להם לעלות, שהיו צריכים לבטל מלימודם ולשוט אחר מזונותיהם, והרי אמרו בעירובין (מז). מותר לצאת מאר"י לחו"ל אחר רבו

אבל בישראל שאין בו איסור טומאה אפי' לדבר הרשות מותר].

מסקנא דדינא שבחור רווק שבא מחו"ל לאר"י, ע"ד לחזור לחו"ל, יעשה יו"ט אחד בלבד, שיש לקוות שמא ימצא אשה עם מוהר ומתן ויקבע דירתו באר"י. אבל כשהבחור אומר שדעתו סומכת על אביו ואמו לחזור לחו"ל [ואומר בפירושו, שאפי' אם ימצא שידיך הגון במוהר ומתן, בשום אופן לא יעזוב את הוריו שבחוץ לארץ, ודעתו לחזור באופן מוחלט], ואין סיכוי שישאר בארץ, יעשה שני ימים טובים. [כ"ז משו"ת יבי"א ח"ו סי' מ. יחוד"ד ח"א סי' כו. חזו"ע יו"ט עמ' קמ. טבעת המלך על הרמב"ם מאור ישראל ח"ג].

ובמכתבים של מרן אאמ"ר, נמצא מכתב ממוהר"ר הגר"ע עטייה זיע"א, שכתב בזה"ל: כבוד המאור הגדול וכו', להודיע למעכ"ת כי נשאלנו מתלמידי הישיבה, שלשה המה באו מטורקיא ללמוד, ואח"כ לחזור לעירם, ועכשיו רוצים ללכת לטורקיא לחג הפסח ולחזור לגמור לימודם ואח"כ לחזור להשתקע בעירם, ושאלו אותי אם יעשו שני יו"ט כמקומם. היות אפי' שדעתם לחזור לאר"י סוף סוף כשיגמרו לימודם יחזרו לעירם להשתקע שם. ולכן יעשו שני ימים. ושמעתי שמעכ"ת הורה להם לעשות יום אחד. ולע"ד שיעשו שני ימים. ועיין ברדב"ז (ח"ב סי' מב) בנדון בני אר"י הנוסעים למצרים איך יתנהגו לענין שני יו"ט והאריך הר' שם ומסיק שיש ב' אופנים שדעתם לחזור, יש שדעתו לחזור מיד כגון העולים לזיירה אופן ב' דעתם לחזור לאחר זמן כגון לעשות מלאכתו או ללמד תורה וגם באופן זה מסיק הר' שנותנים עליו חומרי מקום שיצא משם מדינא ע"ש ובנ"ד אפי' כשהם באר"י הי' ראוי שיהגו שני יו"ט מטעם המנהג שנהגו בבחור שעולה לאר"י ודעתו לחזור שיעשה רק יו"ט אחד שמא ימצא אשה וישתקע באר"י והקילו בזה היות ומעיקר הדין הי' ראוי לכל עולה לאר"י ודעתו לחזור לנהוג יום אחד וכמ"ש בתשובות חכם צבי ולכן כיון שאנו בקיאים בעבורא דירחא ומ"ש הזהירו במנהג אבותיכם היינו דוקא בשעודם שם ומטעם שמא יחזור הדבר לקלוקלו ולכן אע"פ

ללמוד תורה, וכ"ש שאין ללכת מרבו מחו"ל לאר"י כשיתבטל מלימודו וישוט אחר פרנסתו. ע"כ. וע"ע בשו"ת תרוה"ד בפסקים וכתבים (סי' פח) ובשו"ת מעיל צדקה (סי' כו). ע"ש. ורק כשהבחור עצמאי בדעתו ואינו סומך ע"ד אחרים, אמר' שמא ישא אשה ויקבע דירתו באר"י, מש"ה יעשה יו"ט אחד בלבד.

והנה ידוע מ"ש הרמ"א בהגה יו"ד (סי' ר"מ סכ"ה), וכן אם האב מוחה בכך לישא איזו אשה שיחפוץ בה הבן א"צ לשמוע לאביו. מהרי"ק שרש קסז. ע"כ. ובס' המקנה (קידושין לא: בדה"ת"ר איזהו מורא), כתב להוכיח מד' הרמ"א אלו, שכל דבר שמצוהו אביו לעשות אע"פ שאין לו הנאה ממנו, ואינו בכלל כיבוד אב ואם, אפי"ה צריך לשמוע לאביו, דהוי בכלל מורא, וכמ"ש איזהו מורא וכו' ולא יסתור דבריו. ודוקא במקום מצות נישואין לא ישמע לו, הא לדברים אחרים צריך לשמוע לו. והעיר ע"ז מהתוס' (קידושין לב. בדה"ר"י אומר משל בן), דהא דאמר' א"ל אביו אל תחזיר יכול ישמע לו ת"ל וכו', היינו כשאומר לו עסוק בכבודי, דאל תחזיר בחנם לא אצטריך קרא. ע"ש. אבל הגר"א (יו"ד סי' ר"מ ס"ק לו) פי' ד' הרמ"א עפ"ד התוס' הנ"ל, ושכ"כ הרמב"ן והרשב"א (יבמות ו.). ועיין בשו"ת אבני צדק (יו"ד סי' צט). ובשו"ת שארית יהודה (סי' קטט). ובשו"ת יד אליהו מקאליש (יו"ד סי' מ). ובשו"ת אגודת איזוב (יו"ד סי' טז). ובס' שער המפקד (או"ח נהר פקוד דפ"ז).

[ובפתחי תשובה (אה"ע סי' עה סק"ו), העיר בסתירת ד' הרשב"ץ הנ"ל שמצות כיבוד אב ואם דוחה למצות ישיבת ארץ ישראל, למ"ש המבי"ט שלא ישמע לאביו לבטל מצות ישיבת ארץ ישראל, ובשו"ת איש מצליח (חיו"ד סי' ל) כ' ליישב, שהרשב"ץ לא התיר אלא ביוצא ע"מ לחזור לארץ ישראל, אבל לישאר בחוץ לארץ שפיר כ' המבי"ט שלא ישמע לו שהוא ואביו חייבים לעלות. וראיה לזה מהתוס' (ע"ז יג.) שלא הותר לצאת לחוץ לארץ ללמוד תורה ולישא אשה אלא כשיוצא ע"מ לחזור. וכ"ד הרמב"ם (פ"ה מה' מלכים ה"ט) וכו'. ועיין בשו"ת משפט כהן (סי' קמז) שכ', שלא אמרו כן התוס' אלא ככהן ומשום טומאת חוץ לארץ,

לז. מי שיצא באניה מחוץ לארץ לבוא לארץ ישראל, על דעת להשתקע בארץ ישראל, ובעודו באניה בלב ים הרחק מגבולות הארץ, הגיע יום טוב שני של גלויות, והתפלל תפלת יום טוב ואמר קידוש של יום טוב, ובבוקר התפלל שחרית ומוסף של יום טוב, ובצהרי היום הגיעה האניה לחופי הארץ, יש אומרים שישלים את היום בקדושה, ולא יניח בו תפלין, ויש אומרים שחייב להניח תפלין בברכה. וטוב שיניח תפלין בלא ברכה, שספק ברכות להקל. ותפלת מנחה תהיה תפלת שמונה עשרה, כדרך בני ארץ ישראל. (לז)

יבא דברו הטוב. עכ"ד הגר"ע עטיה. ומרן אאמו"ר הוסיף בכת"י בגליון: לא סיימוה קמיה דידי שדעתם להשתקע בחו"ל אחר השתלמותם. ולכן יפה כיוון כת"ר.

ויש שהביאו שנשאל הגר"ע עטיה זצ"ל מאחד מבני ישיבת פורת יוסף קטמון, שהוריו התגוררו בחו"ל, האם עליו לעשות ב' ימים טובים, והשיב לו שיעשה רק יום אחד. וחזר ושאל שכבר היה מדובר בחו"ל עם בחורה שישא אותה, וקבעו תאריך מתי יחזור לחו"ל לצורך זה, והשיב, ומה תעשה אם פתאום תמצא אחרת טובה ממנה, וענה, איני יודע. וחזר ואמר א"כ תעשה יום אחד. [נישורן קובץ ל"ח עמ' רא].

היה באניה והתחיל לנהוג יו"ט שני והגיע לארץ, אם ימשיך בקדושת יו"ט

תצו ס"ד) ספק מוכן מותר ביו"ט שני משום ס"ס. ונקטי' (בש"ע ס"ס תקנו) מניח אדם עירוב תבשילין ביו"ט ראשון ומתנה עליו שאם היום חול ה"ז עירוב וכו'. הואיל ועתה הגיעו לחוף הארץ, ורואים שהכל נוהגים בו חול, כיפרה ספקה והלכה לה, ופקע מעליהם חיוב יו"ט שני של גלויות. ואע"פ שהתפללו ערבית ושחרית תפלת יו"ט, א"צ לחזור ולהתפלל תפלת י"ח של מנחה, תפלת תשלומין של שחרית, שאין לך אלא מקומה ושעתה, וכבר יצאו י"ח תפלה כשהיו עדיין בלב ים הרחק מגבולות הארץ, וכל זמן שלא הגיעו ליישוב תורת בני חו"ל עליהם. אלא שהיה מקום לדמות דין זה לצבור שמתענים על עצירת גשמים, וירדו גשמים, דקי"ל בש"ע (סי' תקסט ס"א) כר' אליעזר (תענית יט). שאם ירדו קודם חצות לא יושלמו, אחר חצות יושלמו, ואמרי' בירושלמי דה"ט מפני שעבר רוב היום בקדושה, ה"נ אם הגיעה האניה אחר חצות היום, יושלמו אותו

שנהגו לעשות שני ימים בדעתו לחזור בעילה כל שהוא מקילינן דהיינו אם הוא בחור שיעשה יום אחד. ודבר זה אינו מוסכם בין רבני האחרונים, שיש פוסקים אפי' בבחור שדעתו לחזור לעשות ב' ימים וכן הוראת רבני אשכנז שגם בחור אם דעתו לחזור עושה ב' ימים ולכן אע"פ שאנו מקילין על הבחורים לנהוג יום אחד דיינו כשהם נמצאים כאן ומטעם הנ"ל אבל כשהם חוזרים לעירם אע"פ שדעתם לחזור שוב לאר"י כיון שבדעתם שאחרי שיגמרו לימודיהם לחזור לעירם ולהשתקע שם יעשו כאנשי מקומם. ויש להוסיף עוד שאולי כשיגיעו לעירם לא יניחו הוריהם להם לחזור לאר"י אפי' באופן זמני. כן נלע"ד ועל הכל

(לז) ז"ל מרן אאמו"ר זיע"א: נשאלתי מאת הגאון רבי בצלאל זולטי זצ"ל רבה של ירושלים, אניה שהגיעה לחופי הארץ ביו"ט שני של גלויות עם עולים חדשים באמצע היום, וכמה מן העולים החרדים לדבר ה', בשהותם באניה הרחק מגבולות הארץ, החזיקו את היום ליו"ט בקידוש ובתפלת יו"ט בלילה וגם ביום בשחרית ומוסף. ועתה בהגיעם לאר"י ע"מ להשתקע, נסתפקו כדת מה לעשות, אם עליהם להמשיך את קדושת יו"ט באיסור עשיית מלאכה ובתפלת יו"ט, או מכיון שהגיעו לאר"י אשר שם נוהגים בו כיום חול לגמרי, עליהם להניח תפלין ולהתפלל מנחה של חול, ויהיו מותרים לנסוע במכונית מן הנמל למרכז הקליטה.

ולכאן' היה נראה שמכיון שאנו בקיאים בקיבועא דירחא, ורק משום מנהג אבותינו בידינו נוהגים בחו"ל בקדושת יו"ט שני של גלויות, ובכל זאת לא יצא יו"ט זה מידי ספק, ולהכי קי"ל (סי')

לח. בן חוץ לארץ שעלה לארץ ישראל על דעת לחזור, והלכה רווחת שבחוץ לארץ ביום שמיני עצרת סועדים בסוכה, אלא שאין מברכים ברכת "לישב בסוכה", מכל מקום בהיותו בארץ ישראל אינו צריך לסעוד בסוכה, אלא יצטרף למארחיו ותושבי ארץ ישראל שאוכלים בבית ביום שמיני עצרת, ושלא להטריחם לערוך לו שלחן בפני עצמו בסוכה. ואפילו מי שנמצא במלון בארץ ישראל אם רצה לסמוך להקל, יש לו על מה שיסמוך. (לח)

מחור"ל לאר"י לדור דירת קבע, נותנים לו מיד נפש דיצירה וא"צ לשמור הרגלים והמועדים כמו שנוהגים בחור"ל, י"ל שזהו מכאן ולהבא, אבל אותו היום יש להשלימו בקדושה. הילכך לענין הלכה עליהם להשלים את היום ההוא בקדושה, ולא יעשוהו חציו קודש וחציו חול. ולא יניחו תפלין באותו יום, דשוא"ת עדיף. וכן מצאתי עוד להגאון רבי רפאל בלום בשו"ת נחלי אפרסמון (סי' יא עמ' נט והלאה), שהעלה כאמור.

אך בשו"ת אפרקטא דעניא (ח"ב סי' פ) אחר שפלפל בזה, העלה במסקנתו שהדבר ברור בעיניו שחייב בתפלין בברכה מיד בבואו לאר"י, ובפרט שמעיקר הדין מותר להניח תפלין בשבת ויו"ט. [וכמ"ש בספר האשכול (ח"ב סי' כט עמ' פח). וע"ע במאור ישראל (ביצה טו)]. ומנחה יתפלל שמונה עשרה כתפלת יום חול. ע"ש. ונכון שיניח תפלין "בלא ברכה", דסב"ל. ותפלת מנחה תהיה תפלת שמונה עשרה, כתפלת בני אר"י.

[ומ"ש בספר ברוך שאמר (הל' יו"ט עמ' של סעיף כג) בשם רב אחד, שאם ידעו שהם מגיעים בעצם היום לארץ ישראל, לא היו צריכים לקדש ולהתפלל בליל יו"ט תפלה של יו"ט, הוא טעות, ולא ניתן ליכתב].

בקדושת יו"ט, כיון שעבר רוב היום בקדושה, ואם הגיעה קודם חצות, מותרים לנהוג בו כיום חול. ויש לדחות לפי פי' רש"י (תענית כה:): דה"ט, דחצות היום הוא זמן אכילה. ומחצות ואילך חל התענית כשלא סעדו בשעת הסעודה. א"כ אינו ענין לכאן. ומצאתי בקובץ שיעורים (פ"ק הביצה אות טז) שהארץ בענין זה, והביא ראיה מדין ירדו גשמים הנ"ל. ע"ש. וכבר דחינו הראיה הנז', וראה עוד לעיל הערה לג.

אולם בשו"ת מנחת אלעזר ח"ג (ס"ס נט) נסתפק בזה, וכתב שנראה שמכיון שכבר קידשו את היום ההוא, לא ינהגו בו מנהג חול ולא יניחו תפלין, ואפי' אם הגיעה האניה בבוקר. וצ"ע. עכת"ד.

ובן הסכים בשו"ת בצל החכמה ח"א (סי' נג), שמכיון שכדין עשו אותו קודש בהיותם רחוקים מגבולות הארץ, לכן צריכים לגמור את היום בקדושה. ואחריו יצא אחיו בעל שו"ת באר משה ח"ז (עמ' רפב) והסכים עמו. ע"ש. וסמך לזה מה שאמרו בתענית (ד): אחר שעשיתו קודש תעשהו חול?

ואע"פ שיש לדון עדיין לפי מ"ש מהר"א אזולאי בחסד לאברהם (מעין ג סוף נהר יד), שהבא

תושב חוץ לארץ הנמצא בארץ כיצד ינהג בשמיני עצרת

יברכו לישב בסוכה יבואו לזלזל בקדושת יו"ט של שמיני עצרת. וכן פסקו הרמב"ם (בפ"ו מהלכות סוכה הלכה יג), והטור והש"ע (סי' תרסח ס"א).

אולם לענין בני אר"י מבואר בגמ' (שם מה.), ובש"ע (סי' תרסח ס"א) שאינם רשאים לאכול בשמיני עצרת בסוכה, כדי שלא יהיו נראים כמוסיפים על המצוה, ולכן אם אין להם מקום

(לח) **במסכת** סוכה (דף מז.) איתא, לגבי בני חור"ל, והלכתא מיתב יתבינן בסוכה, ברוכי לא מברכינן. כלומר, שהואיל ובחור"ל עושים שני ימים טובים של גלויות מספק, נמצא שהשמיני עצרת הוא ספק יום שביעי של חג הסוכות, לכן צריך לשבת בסוכה, אבל אין לברך לישב בסוכה, הואיל ובאמת יו"ט של שמיני עצרת הוא, ואם

משום דאעיקרא דמילתא האי הלכתא במחלוקת היא שנויה בסוכה (מו). די"א ברוכי לכו"ע לא מברכינן, כי פליגי למיתב בסוכה וכו', ולמ"ד שמיני לזה ולזה מיתב נמי לא יתבינן. ואע"ג דמסקינן דהלכתא מיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן, אהניא לן הסברא האחרת לגבי נ"ד באורח שבא מחו"ל לאר"י, שכל תושבי אר"י אינם יושבים בסוכה בשמע"צ והאורח הזה סמוך על שלחן בעל הבית, ולא ניחא להו כולי האי לטרוח לערוך שני שולחנות, אחד בביתו לו ולמשפחתו, ושלחן אחד בסוכה לאורח הלזה, וגם לא יבצר מצער בדידותו של האורח בהיותו אוכל לבדו בסוכה, והו"ל כמצטער שפטור מן הסוכה, ועיקר החיוב אינו אלא חומרא, שהרי עשאו יו"ט בתפלתו ואמר את יום שמיני חג עצרת הזה, לכן נ"ל להורות, שפטור הוא מלישב בסוכה ויאכל סעודתו יחד עם בעל הבית בביתו. עכת"ד.

וכן הגרשז"א בשו"ת מנחת שלמה (ח"א ר"ס יט) דן בזה, והעלה ג"כ להקל לאורח הבא מחו"ל לאר"י לסעוד יחד עם מארחיו בצירוף סברת החכם צבי והגר"ז הנ"ל. וכ"כ עוד בשמו בשש"כ (ח"א עמ' תכו). וכ"פ להקל בשו"ת מנח"י (ח"ט סי' נד אות ב).

גם בשו"ת בצל החכמה (ח"ב סי' קמו) כתב שבן חו"ל שבא לאר"י ומתארח אצל משפחה מבני אר"י שכולם אוכלים ביום שמיני עצרת בבית, והוא מצטער להטריח את בעה"ב ומשפחתו לערוך לו שלחן מיוחד בסוכה לאכול שם לבדו, כיון דקי"ל בלא"ה שהמצטער פטור מן הסוכה, ובנ"ד הוא רק ספק יומא דחיוב (שמיני ספק שביעי), והוא עשאו יו"ט כדן שמיני עצרת בקידוש ובתפלה, אפשר להקל להתיר לבן חו"ל זה לאכול יחד עם בני הבית המארחים חוץ לסוכה. ע"ש. ואע"פ שיש חולקים ע"ז כמ"ש בס' יו"ט שני כהלכתו (פ"ב הערה כב), הסומך על האח' הנ"ל יש לו ע"מ שיסמוך. ואפי' מי שנמצא במלון באר"י אם רצה לסמוך להקל ע"פ דברי האחרונים הנ"ל יש לו ע"מ שיסמוך. ודו"ק. [חזו"ע יו"ט עמ' קנ].

ראוי לסעוד בו ביו"ט, אלא בסוכה, יפחתו בסכך ארבעה טפחים על ארבעה טפחים לפוסלה, כדי שיהיה היכר שהם יושבים בה שלא לשם מצות סוכה. לפיכך נראה שתושב חו"ל הבא אצל משפחתו או ידידיו באר"י, וכולם סועדים בשמיני עצרת בבית, לא יפרוש מהם ע"מ לקדש ולאכול בסוכה כמנהגו בחו"ל, אלא הוא נגרר אחריהם, ויקדש ויאכל עמהם בבית. שאם יחמיר לנהוג כמנהגו בחו"ל, חומרא הבאה לידי קולא היא, שנראה כמוסיף על המצוה. ובפרט לשי' החכ"צ (סי' קסז) שבני חו"ל הבאים לאר"י ע"מ לחזור, חייבים לנהוג כבני אר"י בכל עניני יו"ט. וכן הסכים עמו השואל ומשיב תליתאה (ח"ג סי' מח). וראה בתשובת הגאונים שו"ת גאוני מזרח ומערב (סי' לט).

ואע"פ שהמנהג כמו שפסק מרן בשו"ת אבקת רוכל (סי' כו), שמכיון שדעתו לחזור לחו"ל חייב לנהוג בין להקל בין להחמיר כבני חו"ל. וכן פסקו גאוני ירושלים כמבואר בס' פרי האדמה (ח"ג דף יז:), ובשלמי צבור (דף רלה), ובשו"ת חיים לעולם (ארי"ה טו), ובספר פאת השלחן (סי' ב סעיף טו). מ"מ בני"ד כיון שהאורח הבא מחו"ל אף לדידיה בודאי הוא יו"ט של שמיני עצרת, בתפלה ובקידוש ובאיסור עשיית מלאכה. חזי לאצטרופי סברת האחרונים הנ"ל להקל עליו שישעוד יחד עם בעל הבית ובני ביתו, שלא להטריחם לערוך שני שלחנות, אחד בבית, ואחד בסוכה לכבוד האורח, ונחשב כמצטער שפטור מן הסוכה. ויש לצרף לסניף מ"ש בס' יחוסי תנאים ואמוראים (ערך חנא עמ' שט) בשם י"א, שהלכה כר' יוחנן בלשון שני, שאין יושבים בסוכה כלל בשמיני עצרת, וכתב דמה שכתוב בגמ' והלכתא יתובי יתבינן ברוכי לא מברכינן, אינו לשון הגמ', אלא הוא לשון בה"ג. והובא כ"ז באציקלופדיה תלמודית (ערך יו"ט שני ש"ג עמ' קכה), ובהערה (שם 1404), ושכמה כ"י של הגמ' שם, ובצילומיהם שבמכון התלמוד הישראלי השלם, אין שם הלשון והלכתא יתובי יתבינן וכו' כלל.

והגאון הפרד"ס בס' אות היא לעולם (מערכת ס אות נב) נשאל בני"ד, וכתב שיש לצדד בזה,

לט. בן חוץ לארץ שעלה לארץ ישראל על דעת לחזור לחוץ לארץ, יכול להיות חתן תורה או חתן בראשית בשמיני עצרת שהוא יום שמחת תורה לבני ארץ ישראל. [ובן חוץ לארץ שנמצא בארץ במוצאי החג של שמחת תורה, ואצלו הוא יו"ט שני של גלויות, ובהקפות שניות מביאים כלי שיר לנגן בהם, אף שהוא עצמו אסור לו לנגן או לשיר ברמקול, מותר לו להשתתף בהקפות ולשמוע קול המנגינות שבכלי שיר. ואין להחמיר]. לט)

מ. בן חוץ לארץ שיש לו דירה קבועה בארץ ישראל, ונהג להיות תמיד בכל שלשת הרגלים בדירתו שבארץ ישראל, אבל רוב השנה הוא נמצא בדירתו שבחוץ לארץ, בהיותו בארץ ישראל בימי הרגל, אין צריך לנהוג דין יום טוב שני של גלויות, שכיון שכל ההבדל בין תושבי ארץ ישראל לתושבי חוץ לארץ שייך רק בשלשת הרגלים, והוא נמצא תמיד בימי הרגלים בארץ ישראל, די לו ביום טוב אחד כמנהג תושבי ארץ ישראל. ומי שיש לו דירה בארץ ישראל, אבל דר ברוב השנה בחוץ לארץ ואף אינו מגיע בקביעות לחגים בארץ ישראל, יעשה ב' ימים טובים שדינו כתושב חוץ לארץ. מ)

בן חו"ל יכול להיות חתן תורה או חתן בראשית בשמיני עצרת

שרבני ירושלים הסכימו ועשו חתנים מבני חו"ל ביום שמחת תורה של אר"י. ע"כ. והעיקר כמ"ש בס' פרי האדמה. [חזו"ע יו"ט עמ' קנא].

ומה שכתבנו לגבי הקפות שניות, כ"כ בחזו"ע שבת ה' (עמ' רלט). ומ"ש בשו"ת שרגא המאיר (ח"ח סי' צג), שבן חו"ל השוהה בארץ ביו"ט שני של גלויות, שבאר"י הוא אסור חג, ורוצה לשמוע דרשה באולם גדול שיש בו רם קול להשמיע לכל הקהל, אסור לו ללכת שם, כיון שהדרשן אילו היה עושה כן בחו"ל היה עובר על איסור מלאכה ביו"ט, שמדבר ברם קול, שהוא חשמלי, ובהליכתו לשמוע הוי זלזול ביו"ט. ע"ש. אינו מחוור כלל, שהכל יודעים שבאר"י הוא יום אסור חג, והוא אינו עושה בידים שום מלאכה, רק שמקשיב לקול הדרשן או לקול המנגן בכנור, אין בזה איסור כלל. ואין להחמיר.

לט) כ"כ גאון ירושלים הרב פרי האדמה (ה"א דף כ.). [וכ"כ בס' השומר אמת סי' חי אות י, ושכן הורה למעשה הגר"א הכהן בעה"ק צפת]. וכתב שם שגם לענין קריאה"ת ביום א' דחזה"מ שלנו רשאים לקרות האורח שהוא בן חו"ל לעלות לס"ת לפרשת "ביום השני". ע"ש.

איברא דבשו"ת חיים לעולם מודעי הנ"ל (בחה"ח סי' ו דף יד ע"ג) כתב, וזכור אני בהיותי בעה"ק צפת עם מר חמי כמוהר"ר מיכאל מלמד ז"ל, וכל קדושים עמו, שביום שמיני עצרת שהוא יום שמחת תורה לבני אר"י, ואחד מבני חו"ל מעולי הרגל רצה להיות חתן תורה ביו"ט ראשון שלו, כי לא היו עשרה מעולי הרגל כדי שיתפללו בפני עצמם ביו"ט שני שלהם, ומנעוהו הרבנים להיות כחתן תורה, ואיני זוכר טעמם ונימוקם. ושוב נדפס כעת ספר פרי האדמה, ושם כתב

בן חוץ לארץ שיש לו דירה קבועה בארץ ישראל, ונהג להיות שם בכל ג' הרגלים

ואף שיש מי שכתב לגמגם בזה, מ"מ אין דבריו מוכרחים, ויש לחזק דברי המנ"ש הנ"ל, ע"פ מ"ש בשו"ת זקן אהרן וואלקין הנ"ל (ח"ב סי' כו),

מ) בן העלה בשו"ת מנחת שלמה ח"א (סי' יט אות ז). והובא בס' שערי יצחק פלקסר (עמ' שמ). וכ"ה בשו"ת שרגא המאיר ח"ז (סי' קמח אות ד).

רוב השנה. וחזר לשאול שהרי מ"מ אשתו ובניו מתגוררים בחו"ל, ואעפ"כ השיב שאם רוב השנה נמצא בא"י שיעשה יום אחד. וצ"ל שצירף בזה דעת החכ"צ הנ"ל (סי' קסז) שאף בני חו"ל העולים לא"י דרך עראי עושים רק יום אחד משום כל תוס'ף. וכ"ד הראב"ן, והשואל ומשיב (תליתאה ח"ב סי' כח) שדינם כאחד מן התושבים שבאר"י לכל דבר.

ועי'ל ע"פ סברת מהריט"ץ (סי' נב) והרב משפט צדק (סי' מד), במי שיש לו ב' דירות, אחת בא"י ואחת בחו"ל, שהיכן שנמצא במועד שם קביעותו. ואמנם הם דברו שיש לו ג"כ שתי נשים בשתי המקומות, מ"מ שמא טעמם של האח' הנ"ל משום שנחשב קבוע בשתי המקומות. ולכן גם בנ"ד, כיון שיש לו בשתי המקומות דירה משלו מיוחדת לו, נחשבים שניהם למקום קביעותו, וכ"ש אם מתגורר בה רוב השנה, אע"פ שאשתו והילדים לא נמצאים שם נחשב ג"כ מקום קביעותו. ולכן הדבר תלוי ועומד, ונקבע לפי המקום שיתגורר שם בחג.

ויש מי שרצה לומר דס"ל דכיום שאפשר להגיע בנקל לחו"ל ע"י טיסה באווירון, אם אינו חוזר לחו"ל עד שרוב השנה מתגורר בא"י, אינו נגרר אחרי אשתו ובניו ביתו. אכן לבסוף נתברר בנידון של השאלה הנ"ל, שאותו אדם עשה כן מחמת חוסר שלום בית. [ועכ"פ בדרך כלל א"א לקבוע הלכה על סמך הוראת שעה].

ומי שיש לו דירה באר"י, אבל דר ברוב השנה בחו"ל ואף אינו מגיע בקביעות לחגים באר"י, יעשה ב' ימים טובים שדינו כתושב חו"ל. ואם מפני סיבות של שלום בית רוב השנה מתגורר באר"י, ורק שלחגים נוסע לחו"ל, יש לצדד שכאשר נמצא באר"י בחג יעשה יו"ט אחד, אחר שרוב השנה נמצא באר"י לצורך מסחרו, בצירוף סברת החכם צבי הנ"ל שהנמצא באר"י יעשה תמיד יו"ט אחד. וכאן שמפני שאין שלום בביתו, ולכן נמצא רוב השנה באר"י שמא יסמוך ע"ז לעשות יו"ט אחד.

לגבי מי שיש לו דירה בחו"ל, ודר בה בכל שנה במשך ששה חדשים, ודירה באר"י, ודר בה ג"כ בכל שנה במשך ששה חדשים, שנראה שאפי' כשיש לאדם שתי דירות קבועות, ודעתו לדור בשתייהן, כל שיש יתרון לדירה האחת על חברתה, נחשבת לעיקר דירתו ומבטלת כח הדירה השניה, וכדמוכח מלשון הגהות אשרי (גיטין פרק השולח), והמרדכי שם בשם ראבי"ה, דלגבי גיטין בשני מקומות, אזלינן בתר דירה שיש לה יתרון על חברתה. ולפ"ז ק"ו ליתרון הגדול של חשיבות דירת אר"י שהיא מ"ע מה"ת, וגם כמה הפליגו חז"ל בשבח הדר באר"י, שלפ"ז נראה שדירת אר"י נקראת דירה עיקרית לגבי דירת חו"ל, והיא הנקראת הדירה הקבועה, ועוד שבחו"ל אנו גולים ומטולטלים, ואין לנו מנוחה אלא באר"י, וא"כ ודאי שיש בדירת אר"י להכריע (לענין יו"ט שני של גלויות), שרק היא נחשבת דירתו הקבועה והעיקרית, ובכחה לבטל דירת חו"ל. ואמנם יש מקום לחלק בין ענין גיטין, לדין שני ימים טובים של גלויות וכו'. מ"מ נראה דמה שהמקום גורם תלוי רק במקום שנמצא בעת המעשה. ואין לו לאדם אלא מקומו ושעתו בעת המעשה. וחלילה לו לשנות. ולכן נראה להלכה ולמעשה, שבעודו בחו"ל חייב לנהוג כבני חו"ל, ולא יזלזל בקדושת יו"ט שני של גלויות, ובעודו באר"י ינהוג כבני אר"י. ע"ש. ובצירוף דברי החכם צבי והגר"ז שאפי' בן חו"ל שבא לאר"י ודעתו לחזור, א"צ לנהוג אלא יו"ט אחד, יש להקל עכ"פ בנ"ד. וכן יש להורות הלכה למעשה. [חזו"ע יו"ט עמ' קנב].

ומעשה שהיה בשנת התשע"ב ששלחו שאלה למרן אאמו"ר זיע"א, לגבי יהודי תושב חו"ל שיש לו גם דירה בא"י, ועוד כמה דירות להשכרה בא"י, ובא הרבה פעמים לא"י, בשביל לפקח על הדירות שמשכיר כאן. אמנם בחגים תמיד נמצא עם אשתו ובניו בחו"ל, ופעם אחת נשאר בביתו שבא"י לחג השבועות, ושאל אם יעשה יום אחד יו"ט, או יומים כבני חו"ל. והשיב מרן אאמו"ר זיע"א שהדבר תלוי היכן הוא נמצא

מא. מילה שלא בזמנה אינה דוחה אפילו יום טוב שני של גלויות. והיינו שהמילה נדחתה מיום השמיני ללידתו, שאז אין למולו ביום טוב שני. ואפילו נולד בבין השמשות שלנו, דהיינו בתוך י"ג דקות אחר השקיעה שנכסית השמש מעינינו, ויום טוב שני הוא ספק שמיני או תשיעי, אין למולו ביום טוב שני של גלויות, כיון שלדעת ר' יוסי (בשבת לה.) יום גמור הוא, ואם כן הוי ודאי מילה שלא בזמנה, שאינה דוחה יום טוב שני של גלויות, ורק בנוולד אחר תשע עשרה דקות מהשקיעה, שבשבילנו הוא בודאי צאת הכוכבים, יש למולו ביום טוב שני של גלויות בלי ספק. (מא)

מילה שלא בזמנה אינה דוחה אפילו יום טוב שני של גלויות

שמיני הוא, אם ידחו המילה למחר נמצא שעובר האב על מ"ע דאורייתא משום ספק דרבנן, ומה גם עתה שיו"ט שני של גלויות הוא רק מנהג דאגן בקיאין בקיבועא דירחא, הילכך הזריו למולו בספק שמיני שהוא יו"ט שני ש"ג הרי הוא בכלל זריו ונשכר. וכן הסכים עמו הגאון מקוטנא בשו"ת ישועות מלכו (חיו"ד סי' מד). וכן העלה בשו"ת כתב סופר (יו"ד סי' קטז). וכ"כ עוד בשו"ת רבי ידידיה טיאה וייל (חיו"ד סי' ג), ובשו"ת חסד לאברהם תנינא (א"ח סי' נט), ובשו"ת משנת ר' אהרן קוטלר (סי' יא). וע"ע בשו"ת בית לוי (חאו"ח סי' יט-כ), מ"ש אל הנצי"ב על דבריו בהעמק שאלה הנ"ל. ע"ש.

ולכן אע"פ שמרן ביו"ד (סי' רסו ס"ג) ס"ל שאפי' ספק מילה בזמנה, אינה דוחה יו"ט שני של גלויות, ואנו קבלנו הוראות מרן, להלכה יש לפסוק למולו ביו"ט שני משום הס"ס הנ"ל. [ובשו"ת אבן ישראל (ח"ט סי' צג) כתב שגם ביו"ט שני של ר"ה יעשו הברית מספק, שמא יקיימו ביום השמיני ימול. ע"ש. ולפע"ד די להקל ביו"ט שני של גלויות, ותו לא מידין. וזאת בהסתמך על מ"ש מהרי"ט אלגאזי בשו"ת שמחת יו"ט (סי' ג), שאף דסוגיאן דעלמא לפסוק כדברי מרן שקבלנו הוראותיו, זהו דוקא בדבר שברור לנו שמרן עמד על בירור הדין והכריעה דעתו דעת עליון כמ"ש בש"ע. אבל דבר שלא הוברר לנו אם מרן עמד על עיקר הדין כמו בני"ד וכו', אין מן הראוי לפסוק בזה בפשיטות כדעת מרן, מאחר שלא נודע לנו בבירור שמרן עמד על עיקר סברא זו כראוי. והחרו החזיקו אחריו בשו"ת שערי רחמים פרנקו (ח"א אה"ע סי' יג. וח"ב א"ח סי'

מא) בשו"ת יבי"א ח"ח (חיו"ד סי' כג) הביא מחלוקת הראשונים בדבר, שדעת בה"ג ורש"י והרמב"ם והסמ"ג, מילה שלא בזמנה דוחה יו"ט שני של גלויות, ונימול ביו"ט שני, ולעומתם דעת רבינו האי גאון ורבינו נסים גאון והרא"ש, שיש להחמיר שלא למולו ביו"ט שני, והמילה תדחה לאחר יו"ט. וכ"ד בעל האשכול, והר"ח, ורבי יהונתן מלוניל, והמאירי, והרי"א, והרשב"ץ. וכ"פ מרן בש"ע (ביו"ד סי' רסו ס"ח). וכן עיקר.

ואם נולד בביה"ש יש כאן ס"ס למולו ביו"ט שני, שמא ביה"ש לילה, ומילה בזמנה היא, ואת"ל שמא ביה"ש יום, והו"ל שלא בזמנה, שמא הלכה כדעת בה"ג ורש"י והרמב"ם והסמ"ג, שמילה שלא בזמנה דוחה יו"ט שני. ועוד ספק שלישי, שמא יו"ט שני חול הוא. וכ"פ מרן כיו"ב בש"ע (א"ח סי' תצו ס"ד), שספק מוכן מותר ביו"ט שני, מטעם ס"ס, שמא מוכן, ושמא יו"ט שני חול הוא. וכ"כ הגו"ב (קמא א"ח סי' ל), ורעק"א (יו"ד סי' רסו). ואף שהנצי"ב בספר העמק שאלה (לך לך שאילתא ט אות ג) דחה דברי הגו"ב, וכתב שהדין ברור דלא מהני הכא ס"ס, וכדעת מרן הש"ע (יו"ד סי' רסו), שאף ספק מילה בזמנה אינה דוחה יו"ט שני של גלויות.

מ"מ בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' רנ), כתב, שבספק מילה בזמנה, דהיינו ספק שמיני ספק תשיעי, העיקר כמ"ש הגו"ב שיש למולו ביו"ט שני של גלויות, משום דאתי ספק מ"ע דאורייתא ודחי ספק קל של יו"ט שני דרבנן, וכיון שיש ספק שמא יום

וטעמו שם עדיף טפי, שהוא משום ס"ס, שמא מילה שלא בזמנה דוחה יום טוב ב', ושמא היא ערלה כבושה.

ולכאן הרי מצוה זו יכולה להתקיים לאחר יו"ט שני, ומקיים בזה שפיר מ"ע כמבואר בתוס' (קידושין כט.) דהוי מצות עשה שלא הזמן גרמא, מאחר ומיום השמיני והלאה אין למצוה זו הפסק. וכן ברמב"ם א': דמשיגדל עובר בעשה בכל יום. וכן במתני' (קטז.) מבואר, בההיא דשני תינוקות דקיים בזה מצות עשה. [אלא שהטור (סי' סא) פליג וסבירא ליה דבכל יום שיעבור עליו כשיגדל חייב כרת, ע"ש. אבל בקטן לא יתחייב כרת עד שיגדיל]. וא"כ נימא כיון דהמצוה אם צריך תתקיים אחר כך, ממילא שמא אין כאן מצוה כלל, ותידחה למחרת ולא יכנס לספק איסור דרבנן. דהרי חזינן דביו"ט שני אין מלין מילה שלא בזמנה אף דהוי ספק דרבנן, ומההיא דלועס בשיניו ונותן נראה דהיינו לאחר שכבר מלו וכמה דאפשר לשנויי משנינן. אך קודם המילה שעדיין לא מלו, לא ילעוס בשיניו כדי למול אח"כ, וידחה המילה ליום ראשון אף דהוי שבות כלאחר יד דקיל, אף שיש לחלק קצת. ועי' בתוס' (שבת קלג.), שכתבו דאע"ג דלאחר מילה הוי שיש בו סכנה, מ"מ כמה דאפשר משנינן. וע' בש"ע (סי' שלא ס"ז) ובמשנ"ב שם. ודו"ק.

ובמק"א כתבנו בדברי הרשב"ץ בענין מילה שלא בזמנה ביום ה', ותמיהת הש"ך עליו, ומרן החיד"א והחת"ס כתבו ליישב, כיון דאין בדחייה ליום ראשון שום סרך איסור שבקינן ליה לאחר השבת, משא"כ בספינה. אך יש להעיר על זה מפיהמ"ש להרמב"ם, אך מדברי הרמב"ם בחיבורו משמע כנו', ולא נפיק ד"ז מפלוגתא כיעו"ש בשו"ת יבי"א ח"ה (יו"ד סי' כג.). ומ"מ בני"ד דהוא ספק שמא מקיים מצות מילה וביום השמיני ימול בשר ערלתו, דשמא ערלה כבושה היא, לפיכך שפיר דוחה יו"ט שני. ודו"ק. וע' ברמב"ם (תרומות פ"ז הי"א) שכתב, נולד מהול אוכל בתרומה. ובמשכנות יעקב (חיו"ד סי' ס) העיר, שהרי בנוול מהול יש ספק שמא ערלה כבושה היא, וערל אסור בתרומה. ומכאן הוכיח שלדעת הרמב"ם מה

כח), ובשו"ת תעלומות לב (ח"ג קנ"ג הכללים דף קז.). וכ"ש כאן בספק מ"ע דאו'. כמו שנתבאר בשו"ת יבי"א ח"ח (הג"ל). וע"ע בשד"ח (מערכת יו"ט סי' א אות יא).

אולם למעשה אין נפ"מ בזה, משום דביה"ש שלנו מוטל בספק, שמא הלכה כר' יוסי, או שמא הלכה כר"ת, שעדיין יום הוא, וא"כ יש ס"ס לאידך גיסא, לחומרא, הילכך אין למולו ביו"ט שני אא"כ נולד אחר עשרים דקות מהשקיעה, דלדידן דאזלינן אחר דעת הגאונים בלא"ה לילה הוא. וא"כ הוי מילה בזמנה בודאי. ונמצא שלמעשה לא סרנו מאחרי הוראת מרן הש"ע. וכן פסקו כמה אחרונים מגאוני ספרד כדעת מרן. ואכמ"ל. [יבי"א שם].

ודע, שמותר למול מילה שלא בזמנה בין לגר בין לתינוק שחלה ונתרפא, בתוך שלשה ימים שלפני יום טוב, שלא גזרו אלא משום שלא יבואו לחלול שבת, אבל ביום טוב דקיל לא גזרו. ודין יום הכפורים כדין יום שבת לענין זה. [יבי"א שם. ובח"א א"ח סי' כז. ובח"ה יו"ד סי' כג].

ותינוק שנולד מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית, וחל היום השמיני ללידתו ביו"ט שני, יש להטיף ממנו דם ברית ביו"ט שני, אע"פ שאם חל בשבת או ביו"ט אין מטיפין ממנו את הדם רק לאחר מכן בימי החול. דהנה בנוול מהול אמרו בשבת (קלד:) שאין מטיפין דם ברית בשבת, כיון שהיא מחמת הספק, דאפשר דליכא ערלה כבושה והוא מהול ממש, ואין ספק מצות עשה דמילה דוחה שבת. וכתב הש"ך (סי' רסב), דלא ניתנה שבת להידחות אלא על מילה עצמה, ולא על הטפת דם המילה. אולם ביו"ט ב' של גלויות איסור מילה שלא בזמנה אינו אלא מדרבנן, דבלא"ה כל דין יו"ט שני ש"ג הוא מדרבנן, ולכן אין לדחות ספק מצוה של תורה מחמת ספק איסור של דבריהם, ולפיכך יש להטיף ממנו דם ברית. וכ"כ הכת"ס (יו"ד סי' קטז) שאין לדחות ספק מצוה דאו' [ספק ערלה כבושה] משום ספק איסור של דבריהם. ומרן אאמו"ר הביא דבריו להלכה [בכת"ן]. שוב הראוני שדן בזה אח"כ בשו"ת יבי"א (ח"ח יו"ד סי' כג),

מב. בן חוץ לארץ שעלה לארץ ישראל ודעתו לחזור לחוץ לארץ, שחייב לעשות שני ימים טובים, והוא מוהל אומן, וביום טוב שני של גלויות נזדמן לפניו ברית מילה בזמנה, יכול אבי הבן להזמינו למול את בנו, אף על פי שיש שם הרבה מוהלים בני ארץ ישראל, שאצלם חול גמור הוא, בפרט שהמילה הותרה ביום טוב. (מב)

דמ ברית הוא אך משום ספק ערלה כבושה. אבל לפי מאי דקיימא לן להלכה דגם בגר שנתגייר ונימול בגיותו צריך הטפת דם ברית, וכדמוכח ביבמות (מז.), הכי נמי מה"ט יש לומר בנוולד מהול דצריך הטפת דם ברית משום מצות הטפת דם ברית, אע"פ שאינו ספק ערלה כבושה. ובהסבר דבריו ראה מה שכתב בקהלות יעקב (שבת, סי' מו).

שצריך להטיף דם ברית אינו משום ספק ערלה כבושה, אלא מצוה בעלמא היא לעשות הטפת דם ברית אע"פ שאינו ערלה. וכל הסוגיא דשבת אתיא לפי מאי דמרבינן התם אליבא דב"ה דבגר שנתגייר כשהוא מהול אינו צריך הטפת דם ברית, ומוכח דליכא מצות הטפת דם ברית כל היכא דליכא ערלה, ובע"כ הא דבנוולד מהול צריך הטפת

מוהל אומן תושב חו"ל שביו"ט שני נזדמן לפניו ברית מילה

אולם מהר"י עייאש בספר מטה יהודה (ח"ב דף מא), כתב לדחות דברי הנחפה בכסף הנ"ל מהלכה, והעלה להתיר למוהל האורח למול ביו"ט שני, אע"פ שיש עוד מוהלים מתושבי אר"י, משום שאם נאסור להזמינו למול, יראה לעיני כל שכאילו דין יו"ט שני חמור יותר משבת שמותר למול בו מילה בזמנה, ואע"פ שכאן אפשר ע"י ישראל אחר, מ"מ דבר תמוה הוא לרבים, דלאו כו"ע דינא גמירי, ולכן נראה פשוט להתיר בזה. ע"כ.

והגאון רבי אליהו שמאע בספר מכשירי מילה (פרק יא אות יב) מסכים והולך לדברי המהר"י עייאש, ושכן היה מעשה בארם צובה, שנמצא מוהל אורח שם ביו"ט שני של גלויות, ורצה להקדים למול בהיותו פטור מן הדין מלנהוג יו"ט שני בחו"ל, כיון שדעתו לחזור, וזאת ע"פ הוראת הנחפה בכסף, ולא הוודו לו רבני העיר, וחלקו על הרב נחפה בכסף, ועשו מעשה שלא כדבריו. והמוהל היה המרא דאתרא מהר"ש לניאדו. עכת"ד. וכ"כ הגאון רבי אליהו דוויק הכהן בשו"ת ברכת אליהו (סי' ט).

אולם מהמעשה רב הנ"ל אין ראייה נגד הוראת הנחפה בכסף, שאף לדעתו י"ל דשאני התם שהאורח המוהל חייב לנהוג יו"ט שני של גלויות לגבי איסור מלאכה, ואפי' בצינעא לדעת כמה פוסקים, אסור לו לעשות מלאכה, ואע"פ שדעתו לחזור, וכמ"ש בשו"ת הרדב"ז (ח"ד סי' עג).

מב הנה הגאון רבי יונה נבון בשו"ת נחפה בכסף (א"ח סי' ה), נשאל במעשה שהיה בעיה"ק ירושלים, שנמצא מוהל אחד אורח מחו"ל מעולי הרגל ביו"ט שני של גלויות, ודעתו לחזור, וחל באותו יום מילה בזמנה, האם מותר להזמין את המוהל הזה שנוהג כמקומו יו"ט שני של גלויות, למול את הבן, אע"פ שיש שם מוהלים אחרים תושבי ירושלים, או שמא י"ל שלא התירה התורה מצות מילה בזמנה אף ביו"ט, אלא היכא דלא אפשר אם לא ע"י חילול יו"ט, אבל כאן שאפשר לעשות המילה ע"י מוהל מתושבי ירושלים שאצלו חול גמור, לא הותר למוהל הזה למול. והוכיח במישור מההיא דיומא (ו): שאפי' אם נאמר שבת הותרה אצל מילה, וכן יו"ט, כיון שנמצאים שם מוהלים אחרים, אין המוהל הזה רשאי למול, ומכ"ש דלקושטא דמילתא נראה שהמילה לא הותרה אלא דחוויה היא אצל שבת ויו"ט, היכא דלא סגי בלא"ה, ולפ"ז בודאי שכל שאפשר לקיים עשיית המילה ע"י מוהל מתושבי אר"י, שהוא חול גמור אצלם, אין להתיר למוהל האורח למול ביו"ט שני של גלויות. וכיו"ב מצינו ביומא (פג.) לגבי פקוח נפש, שמאכילים אותו הקל תחלה וכו', וה"ה לגבי מילה שאסור למוהל שהוא מחו"ל למול ביו"ט שני של גלויות באר"י, כיון שיש מוהלים אחרים באר"י שאצלם חול גמור הוא. עכת"ד.

אצלה, ולכן המל ולא פרע איסורא קעביד שלא גמר המצוה, וס"ל למרן שאין זה דומה לדין עבודה שבמקדש ששם הותרה לגמרי, כמבואר ביומא (מו:). אבל הרמ"א לשיטתיה בתשובה (סי' עו) דס"ל, מילה הותרה בשבת, ולהכי ס"ל להתיר באחד מל ואחד פורע, כמו בעבודת בהמ"ק.

ובאמת שהשואל ומשיב קמא (ח"ג ס"ס קנג) כתב לתמוה על הרמ"א, שמנין לו לדמות מילה לעבודה, הרי י"ל שעבודה הותרה בשבת (כמו שאמרו ביומא מו:), משא"כ מילה, שהשבת דחוויה אצלה ולא הותרה. ושכ"כ בחיבורו יד שאול (סי' רטו) לחלק בזה בין מילה לעבודה שזו דחוויה וזו הותרה.

והשעה"מ (בפ"ב מהלכות ע"ז ה"א), כתב, שמילה דחוויה ולא הותרה, שהרי ביבמות (ה:): בעי למילף דעשה דחי לא תעשה ממילה. ע"ש. ותימה דהא התם בעי למילף נמי מתמיד, והרי עבודה בודאי הותרה בשבת, ובע"כ דלאו דוקא דחוויה. וי"ל לפי מ"ש הגר"י אלחנן בשו"ת עין יצחק (א"ח סי' טו ענף ב), דעבודה בשבת נמי אינה אלא מתורת דחיה. וע"ע בנחל איתן שבת פ"ב ה"א. ודו"ק. ולכאור' כן משמע מהתוס' שבת (קל:): שהקשו, הא אמרי' לקמן (קלג). שאם יכול לקיים שניהם מוטב, וא"כ מאי קאמר שלא ברצון רבי אליעזר, כיון שיכול להביאו דרך חצירות למה יביאנו דרך רה"ר. ע"ש. אלמא דשבת דחוויה אצל מילה ומהדרינן אהיתרא. וכן הוכיח במישור בשו"ת עין יצחק (הג"ל). וכן הוכיח מדבריהם גם בשו"ת חלקת יעקב (ח"ב סי' צא אות ד). וכ"כ החת"ס (שבת קל). וע"ע בשו"ת שאג"א (סי' נט), שדחה דברי הרמ"א הנ"ל.

ובביאורי הגר"א (י"ד סי' רטו ס"ק כה) כתב ע"ד הרמ"א, שאין ראיה מדין עבודה שהותרה לגמרי כמו שאמרו ביומא (מו:), משא"כ מילה שהשבת דחוויה אצלה, כדאמרי' ביומא (פה:): ומה מילה שהיא אבר אחד דוחה שבת, כ"ש פקוח נפש, ושבת ודאי דחוויה היא אצל פקוח נפש, כמ"ש הרמב"ם (רי"ש פ"ב מהלכות שבת). ומיהו א"א לומר כן, שהרי בשבת (קלג:), מאן תנא פירש אינו חוזר על ציצין שאינן מעכבין, רבי ישמעאל היא, דתנאי י"ד ניסן שחל בשבת מפשיטין הפסח עד

ובשו"ת מהרשד"ם (חא"ח סי' טו), ובשו"ת משפט צדק (ח"ב סי' מט), והמהריק"ש והפר"ח (בסי' תצו). ושאר אחרונים. ולכן אין לו משפט קדימה על שאר המוהלים תושבי העיר. שאם נעדיף אותו יש זלזול ליו"ט שני בפני תושבי חו"ל, שיאמרו שהעדיפו אותו מפני שהיום אצלו חול גמור, ואתי לזלזולי ביה. משא"כ להיפך כשהמוהל בא לאר"י ודעתו לחזור, ואסור בעשיית מלאכה, יש משפט קדימה למוהלים שבעיר על פניו, שאצלם הוא יום חול גמור. אלא שנאמן עלינו המהר"א שמאע הנ"ל שרבני ארם צובה חלקו על הנחפה בכסף, וס"ל כמהר"י עייאש הנ"ל.

ולכאור' נראה שעיקר טעמו של הנחפה בכסף שהחמיר בזה, הוא לפי שיטתו, דלקושטא דמילתא מילה שדוחה שבת ויו"ט, היינו בתורת דיחוי, ולא היתר גמור, וכמ"ש במסקנתו. [וכדמוכח ביומא (פג:): דאמרי', ומה מילה שהיא אבר אחד דוחה שבת, כ"ש פקוח נפש, ומפורש בב"י (ר"ס שכה) בשם הרשב"א שהשבת דחוויה אצל פקוח נפש, ולא הותרה]. ולכן הביא סמוכין לדבריו מההיא דיומא (פג). מאכילין אותו הקל הקל תחלה. ורבני ארם צובה ס"ל שמילה הותרה בשבת ויו"ט, [וכ"כ בפשיטות הפמ"ג בס' תיבת גומא (ר"פ תוריע), שמילה הותרה בשבת ויו"ט. וכן העלה הישועות יעקב (סי' שלא סק"א)].

ובאמת דלאו מילתא פסיקתא היא לומר שהמילה הותרה בשבת ויו"ט, דתליא באשלי רברבי, כי הנה מרן הש"ע (י"ד סי' רטו סי"ד) כתב: "יש ליזהר שלא ימולו שני מוהלים מילה אחת בשבת שזה ימול וזה יפרע, אלא המל הוא עצמו יפרע". וכתב ע"ז הרמ"א בהגה, ולא מצאתי ראיה לדבריו, ואדרבה נראה לי שיש להתיר, שהרי מילה דוחה שבת כמו העבודה במקדש, ושם כמה כהנים היו עובדים בקרבן ומחללים עליו את השבת, שמאחר שניתן השבת לידחות הרי הוא כחול לגמרי. וכ"כ להתיר בספר התרומה. אך בקובץ מצאתי שכתב לאסור, ולכן טוב להחמיר לכתחלה, אע"פ שמן הדין נראה לי כמו שכתבתי. ע"כ.

ולכאור' נראה שדעת מרן הש"ע שמילה לא הותרה לגמרי בשבת, אלא השבת דחוויה היא

מג. מותר לרחוץ כל גופו ביום טוב שני של גלויות, במים חמים שהוחמו ביום טוב ראשון [על ידי בוילר חשמלי] באמבטיא פרטית שבביתו. ואחינו האשכנזים היוצאים ביד רמ"א מחמירים בזה כשם שמחמירים במים שהוחמו על ידי דוד שמש, ורק במצטער הרבה מותר. מג.)

שבת קל.), מ"מ רבינו ישעיה והרשב"ץ והרמ"א ס"ל דמילה הותרה אצל שבת.

ולענין דינא אף שמרן החיד"א בברכ"י (א"ח סי' שלא סק"ד) הביא דברי רבו הנחפה בכסף, הדבר ידוע שאין ראייה מזה שהוא מסכים להוראת רבו, וכמ"ש בעצמו להדיא בשו"ת חיים שאל (רס"י ח). וגם אע"פ שהשלמי צבור (דף רלח ע"ג) כתב להחמיר ע"פ דברי הנחפה בכסף, מ"מ מכיון שרבו הפוסקים דס"ל שמילה הותרה אצל שבת ויו"ט, נראה שלמעשה מותר להזמין לכתחלה מוהל בן חו"ל שבא לאר"י ע"מ לחזור, למול את בנו ביו"ט שני של גלויות, אע"פ שיש הרבה מוהלים בני אר"י לפנינו. ואפי' את"ל דמילה דחוויה אצל שבת ויו"ט, איכא הכא ס"ס כדין ספק מוכן. וש"י.

וב"ב בספר יו"ט שני כהלכתו (עמ' קלה) בשם הגרש"ז אוירבך, שנראה שדין זה תלוי במחלוקת אם המילה הותרה ביו"ט או דחוויה. ונפסקה הלכה שהותרה, ובצירוף דעת החכם צבי יש להתיר למוהל בן חו"ל למול ביו"ט שני לכתחלה.

גם בספר שערי יצחק (בהל' יו"ט שני עמ' שלד) הביא בשם שו"ת באר משה שכתב בפשיטות להתיר למוהל שהוא בן חו"ל שבא לאר"י על דעת לחזור, למול ביו"ט שני, אע"פ שיש שם מוהל מתושבי אר"י, שהוא יום חול אצלו, והוסיף סניף להתיר ע"פ דברי החכ"צ. וכן העלה שם (הערה ד) שאין חילוק בזה בין בן חו"ל לבן אר"י. [מחזור"ע יו"ט עמ' קנד. וראה עוד בלוי"ת חן סימן צח, עמוד קסו].

מותר לרחוץ כל גופו ביום טוב שני של גלויות

ימים טובים ש"ג הם מספק, וממ"נ אחד מהם חול, [ולכן פסקינן (בש"ע סי' תקיג ס"ה), ביצה שנולדה ביו"ט ראשון מותרת בשני, מפני שאחד מהם חול. רש"י

החזה דברי רבי ישמעאל, וחכמים אומרים מפשיטים את כולו. ואם איתא הרי אפי' לרבנן ניחא כיון ששבת דחוויה היא אצל מילה. ע"כ. נמצא שבמסקנת הגר"א נראה שמחלק בין מילה לפקוח נפש, שהמילה הותרה, ולגבי פקוח נפש דחוויה היא השבת. וכן העלה בעל מגיני שלמה (שבת קל.) שהמילה הותרה אצל שבת. וכ"כ הנצי"ב בהעמק שאלה (שאלתא י אות ט). ע"ש"ב. (וע"ע בספרו מרומי שדה שבת קל.).

ורבינו ישעיה הראשון כתב בר"פ ר' אליעזר דמילה: "ראי קשיא דכיון דאפשר לאתויי דרך גגות אמאי אמרו שלא ברצון ר' אליעזר, אטו ר' אליעזר שרי לאתויי דרך רה"ר אף היכא דאפשר לאתויי בהיתר? וי"ל דכיון דר"א ס"ל שניתנה השבת לידחות אצל מילה, לא מהדרין אהיתרא, דכחול גמור משוי לה". ע"ש. אלמא דס"ל שבת הותרה אצל מילה, ולא מהדרין אהיתרא. וכ"כ בשו"ת התשב"ץ ח"ג (סי' לו), דנראה ודאי דשבת הותרה אצל מילה, ולא דחוויה בלבד היא, ולישנא דהש"ס בכמה דוכתי מילה ניתנה שבת לידחות אצלה, לאו דוקא הוא, דה"ה שהותרה, שאין בין עבודה למילה כלום לענין שבת, ששניהם התירה אותם התורה בהדיא. וכ"ד הר"ן בחי' (שבת קל.). וע"ע בשאג"א (סי' נט ד"ה והר"ן כתב וכו').

והגר"י טייב בערה"ש (אר"ח סי' שלא סק"ד) הביא דברי הנחפה בכסף דנ"ד הנ"ל, וכתב להשיג עליו, שלא ראה מחלוקת הפוסקים בזה, שאף שהרמב"ם (פ"ב מהלכות שגגות ה"ח) ס"ל דמילה דחוויה היא אצל שבת ויו"ט, (וכן נראה דעת התוס'

מג) היינו לדידן דנקטי' כמ"ש מרן בש"ע (סי' תקיא ס"ב), שמותר לרחוץ כל גופו אפי' כאחד במים שהוחמו מערב יו"ט, וכיון שבחו"ל שני

בה חכמים. ואע"פ שדעת הרמ"א בהגה שם לאסור להתרחץ בהם כל גופו בכל ענין, וכן מנהג האשכנזים, אנו בדין נקטי' כד' מרן להתיר. [חזו"ע יו"ט עמ' קנן].

ביצה ד:], ה"נ אפי' המים הוחמו ביו"ט ראשון, מותר להתרחץ בהם כל גופו ביו"ט שני. ואע"פ שבמרחץ אסור משום גורת הבלנין שהיו עושים באיסור, באמבטיא שלנו שהיא פרטית לא גזרו

רחיצה ביו"ט במים שהוחמו בבוילר חשמלי ע"י שיעון

ואע"פ שבפתיחת המים החמים נכנסים מים צוננין ומתבשלים, ביו"ט יש להקל יותר, ומ"ש ביבי"א ח"ד (א"ח סי' לה) התם לגבי שבת, אבל לגבי יו"ט לא הוי אלא פ"ר בדרבנן, דשרי. וגם למ"ד שאיסור חימום מים ביו"ט לרחיצה, הוא מדאו', יש לצרף דעת הערוך דפ"ר דלא אכפ"ל מותר, ראה בחזו"ע (יו"ט, עמ' מב), ובילקו"י (מועדים עמ' תפג בהערה). ובמשנת יוסף (גליון יב סי' קכ).

ויש להעיר בזה, שבחזו"ע (יו"ט, עמ' מא) התיר לרחוץ כל גופו במים שהוחמו ע"י דוד שמש, כיון שהוחמו מאליהם. ולכאור' ה"ה ע"י בוילר מכח שיעון שבת שהופעל מאתמול. וכדמצינו בחזו"ע שבת ו' (עמ' פז) שבהוחמו ע"י שיעון חשיב שהוחמו בהיתר מערב יו"ט. וא"כ יש להתיר גם בלא טעם זה של מ"מ, אם הופעל השיעון שבת מעיו"ט, ונפ"מ לגבי יו"ט ראשון גופיה. [נראה"נ בחזו"ע כאן לא נחת לדיוקא, וא"נ נראה דהדר ביה, ממ"ש בשמו בקובץ זכור לאברהם (תשנ"ט עמ' תשל"ב) בדין זה ע"ש].

וכ"ש שאפי' לגבי שבת, יש מקום להקל [לגבי שטיפת כלים וכדו'] במים שהוחמו ע"י בוילר חשמלי, שהרי בחזו"ע (שבת ד עמ' תיב והלאה) כתב שיש מקום להתיר משום גרמא, עפ"ד ההר צבי (א"ח א' סי' קפח) שהבישול בדוד שמש הוי כח שני וחשיב גרמא. וראה ביבי"א ח"י (א"ח סי' כו) ובחזו"ע (שבת ד עמ' שנב, ות"ג) דלרוה"פ גרמא מותרת אפי' שלא במקום הפסד. וכן העלה בחזו"ע (שבת ו עמ' קמא). אלא דהתם מצד הנהגה ראוי ונכון להחמיר בגרמא. אולם בנ"ד שנעשה בדרך פ"ר, שאין לו כוונה מיוחדת לבשל המים, קיל טפי, ראה כה"ג בחזו"ע (שבת ג עמ' ל), ובילקו"י שבת ב' (עמ' פח). ולו יהי ספק, הו"ל ספיקא דרבנן לקולא. [וע"ע ביבי"א (ח"י א"ח סי' נה ח"א אות כח) שצידד להקל בזה עפ"ד הרשב"א מדינא, אלא שראוי להחמיר בבוילר. ואף דלא קי"ל כסברת הרשב"א שם (ע' ביבי"א ח"ד א"ח סי' לה אות יח). צ"ל דהכא קיל מגרמא].

ואף שיש שאסרו במים שהוחמו ע"י שיעון שבת שנערך מאתמול, כמ"ש בתשוה"נ (ח"ב סי' רא), וע"ע בשו"ת אבני ישפה (ח"ג סי' נה ענף ג). אינו מוכרח, וי"ל דגם מים שהוחמו מאליהן ע"י השיעון, כיון שלא עשה שום פעולה ביו"ט לחממן, שרי. וכ"כ בשו"ת נשמת שבת (ח"ב עמ' קנח) בשם האחר. וכ"כ בנטעי גבריאל (יו"ט ח"א פרק לא סי"ג). וכ"כ בשו"ת חלקת יעקב (א"ח סי' קכה, קכו), דלא גרע מזרם החשמל למאור שמותר להשתמש. ולא אסרו במעשה שעשו אנשי טבריה (שבת לח:); רק מטעם הטמנה בדבר המוסיף הבל. וע"ע בחזו"ע שבת ו' (עמ' פז) שמים שהוחמו מאליהן בשבת ע"י דוד שמש או ע"י שיעון שבת, חשיב הוחמו בהיתר. וכן הביאו בשם מרן אאמו"ר שהתיר בפשיטות לחמם המקוה ביו"ט ע"י שיעון שבת עם טרמוסטט (מעין אומר מהדו"ק ח"ב עמ' כו, ועמ' רמג). וע"ע בשו"ת דברי יציב (ח"א א"ח סי' קסב), ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סי' צא אות ב), ובשו"ת מגדנות אליהו (ח"ב סי' צא), ובשו"ת באר משה (ח"ו סי' קכח), ובשו"ת בצל החכמה (ח"ד סי' קלו). [נראה בילקו"י (שבת כרך ג עמ' קסד והלאה) באורך לענין רחיצת פניו ידיו ורגליו בשבת במים שהוחמו ע"י דוד שמש].

ולכן מעיקר הדין, מותר לרחוץ כל גופו באמבטיא שבביתו גם במים שהוחמו ע"י בוילר חשמלי ביו"ט ע"י שיעון שבת. אך כל זה לדעת מרן, אבל לאחינו האשכנזים היוצאים ביד רמ"א אין להקל בזה, כשם שאין להקל במים שהוחמו ע"י דוד שמש, ורק במצטער הרבה מותר.

מד. תושבי אילת אינם צריכים לנהוג ב' ימים טובים של גלויות, שלענין יום טוב שני דינם ככל תושבי ארץ ישראל לנהוג יום טוב אחד. ואין להחמיר בזה, בפרט לענין תפלה והנחת תפילין. נולגבי העיר "עזה", אף שדינה כחור"ל לענין שפירות הגדלים בה פטורים מתרומות ומעשרות, מכל מקום ישראל הדרים בה אינם צריכים לעשות יו"ט שני של גלויות]. מד)

אם אילת נחשבת לארץ ישראל - או לחוץ לארץ

חובת קיום מצוות התלויות בארץ, ולא נכבש אף ע"י עולי מצרים.

ובאור"צ הנ"ל כתב, שלכל הדעות גבול אר"י אינו מגיע עד לדרום הערבה, ובודאי שאינו מגיע לעיר אילת שליד ים סוף, והחלק הדרומי של הנגב אינו מאר"י. ועל כן העיר אילת דינה כחור"ל בין להקל בין להחמיר, ואין שם דיני שביעית, ואין הירקות שם אסורים משום ספיחין. ואף לענין יו"ט שני דינה כחור"ל, ויש לנהוג שם ב' ימים טובים של גלויות. ואף יטבתה הנמצאת בדרום הערבה, הרי היא מחוץ לכיבוש עולי מצרים ועולי בכל ודינה כחור"ל. ע"ש.

ובספר אשרי האיש (יו"ד ח"ב עמ' רא) כתב בשם הגר"ש אלישיב, שא"א להתיר לקחת ממה שנזרע ע"י ישראל בערבה, אפי' מפארן, אמנם במקומות הסמוכים לאילת ובאיזור יטבתה, מקובל בשם החזון איש שהורה שהם חור"ל. ומסתמא כל המקומות שהם דרומה ממ"ש הרמב"ם בהל' קידוש החודש (פי"ח הט"ז) ודאי אינם בתחום אר"י. ואינם בכלל הספק. ואף שהחזו"א קבע שלא ליצרף ספק אר"י לקולא בשביעית, ולכן א"א ליטול משטחי הערבה הצפוניים, מ"מ יש לנו עדות שהחזו"א היקל ביטבתה, שהיה באותה התקופה הישוב היחידי באותו אזור, ולפ"ז מסתבר שאפשר ליטול מכל האיזור הסמוך לאילת. ואף צפונה מעט מיטבתה. ויתכן שגם לדעת החזו"א כל שהוא דרומית למעלה השלושים, הוא ודאי חוץ לגבולי אר"י, אבל למעלה מזה אין ליטול ממה שזרעו יהודים בשביעית. ע"כ. ובתשו"ב (ח"ה ס"ו שו) כתב שדעת רבני העדה החרדית שהערבה אין בה דיני שביעית, וכך מנהיגים למעשה. ע"כ. ומ"מ אם

הנה בתרגום רבינו סעדיה גאון תירגם את מה שנאמר בתורה: "מעלה עקרבים" עקבה עקרבין. ולפ"ז יש שדימו לומר דהיינו עקבה של היום הנמצאת מערבית לאילת. אולם באחרונים הביאו בשם ספר תבואות הארץ (עמ' כה) שכתב שאין כוונתו לעקבה שליד אילת, אלא שכל עמק הערבה הנקרא אלגור קרוי על שם עקבה, אבל מעלה עקרבים נמצא קרוב לים המלח. ע"ש. ובספר השמיטה להרי"מ טיקוצ'ינסקי, כתב, שאילת נחשבת כחור"ל, לגבי תרו"מ ושביעית. ע"ש. וראה מ"ש בזה במור וקציעה (קונטרס גבולות אר"י). ובשו"ת משפטי עוזיאל (סי' טו), ובשו"ת משנת יוסף ח"ב (עמ' קיג), ובספר אול"צ (שביעית עמ' עט).

ומה שיש מתירים לצאת לשם לביקור, או להתגורר שם, היינו מפני שהעיר אילת היא בכלל גבולות ההבטחה. אולם נכון להחמיר בזה, דבפשטות משמע מהאחרונים שיש דין חור"ל לאילת. וראה להלן ד"ה והנה. וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ג סי' כג).

ומה שפטרו את תושבי אילת מלעשות ב' ימים של גלויות, היינו מפני שהיו שלוחים מגיעים לשם, ומעיקרא לא היתה בכלל חור"ל לענין תקנה זו, וכדמשמע מדברי מור וקציעה הנז'. וראה להלן.

ולגבי הגבול הדרומי, כתבו האחרונים שאנו נוקטים שהגבול הדרומי של אר"י הוא בערבה הדרומית החל מהמעלה ה- 30 ומטה, צומת נוה חריף לכיוון אילת, מוסכם על רבים שזה נקרא חור"ל, ואין בגידולים שם שום קדושת שביעית וחייב תרו"מ. כך שכל מה שמתחת למעלה זו לכיוון דרום, אינו נחשב כאר"י לענין

מקומו. וסיפר מרן החיד"א בספר מדבר קדמות (מערכת ב' אות כ"ב) שבהיותו בלונדון ביקר בגן החיות, וראה שם חיות שונות ומשונות ונשר יפה מאוד בן מאה שנה. ובספרו מעגל טוב השלם הרחיב יותר הדיבור בענין זה.

ואמנם כ"ז בהסתכלות בלבד במעשה ידיו של הבורא יתב', אבל חלילה ללכת למקומות שמשתעשעים במעשה אכזריות על בעלי חיים, כמו מלחמת שוורים, והגורמים להטביע באדם מדה רעה ומושחתת של אכזריות, ומשחית נפשו הוא יעשנה. ולא כאלה חלק יעקב.

ועכ"פ המיקל לצאת לחו"ל גם בנסיעה לראות פלאי הטבע, או בכדי לפוש לצורך מנוחה, בכדי שאח"כ יוכל לחזור וללמוד יותר טוב, יש לו ע"מ לסמוך. ואם נוסע לצורך כיבוד אב ואם כדי לראותם ולשמחם כשיראו אותו ואת המשפחה, בודאי שיש להתיר.

ולצאת לחו"ל להשתטח על קברות הצדיקים, כתב המהרי"ל (סוף הל' תענית עמ' ע"ד) שנוהגים להשתטח בכיה"ק מקום מנוחת הצדיקים והוא מקום קדוש וטהור. ובשו"ת שדה הארץ ח"ג (תאה"ע סי' י"א) כתב, שאע"פ שלא נמצא כתוב בשום א' מהמחברים אם יש מצוה להשתטח על קברי הצדיקים, מ"מ אפשר שיש בזה מצוה, וזכות הצדיקים יגינו עלינו שימלאו משאלותינו לטובה, כמו שמצינו בכלב. וכבר העיד האר"י ז"ל כי בהשתטח האדם על קבר הצדיק, ובפרט אם יודע לעשות ייחוד השייך לאותו צדיק, תהיה נשמת אותו צדיק לעזר ולסיוע גדול לאותו אדם.

ומילתא אגב אורחא, דהנה בגמ' כתובות (ק"א). אמרו, א"ר ירמיה בר אבא א"ר יוחנן, כל המהלך באר"י מובטח לו שהוא בן העוה"ב. ובשו"ת דרכי נועם (אהע"ז סי' ז', לרבי מרדכי הלוי, אב"ד בקהיר) כתב, דמ"מ מצוה איכא להלך ד' אמות באר"י, שמכפרים לו את כל עוונותיו. ובשו"ת מהרי"ט (ח"א סי' קלד, וח"ב סי' כח) כתב, שהזכות של הלוחך ד' אמות באר"י נאמרת רק במי שעלה לאר"י ע"מ לדור בה, אך לא הספיק ומת ונקבר שם, שההלוחך של ד' אמות בארץ נחשב לו לזכות

עשו ג"כ היתר מכירה כנהוג, יש להקל בשופי, וכמ"ש כיו"ב במנחת שלמה ח"ג (סי' קנח). נוכאשר הגר"ב זולטי זצ"ל כיהן כרבה הראשי של ירושלים, הנהיג להביא לעיה"ק סחורה מאיוור רפיח, שהוא מעולי מצרים].

ויציאה לטיול באילת, הנה אם דינה כחו"ל לכתחלה יש להמנע מכך, וע' בגמ' ע"ז יג. שאין לצאת לחו"ל אא"כ לישא אשה, פרנסה, ולימוד תורה. ובגמ' כתובות קי: אמרו, כל היוצא מאר"י לחו"ל כאילו עובד ע"ז, שנאמר בדוד: כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה', לאמר לך עבוד אלהים אחרים. וכי מי אמר לו לדוד לעבוד ע"ז, אלא מכאן שכל היוצא מארץ ישראל לחו"ל כאילו עובד ע"ז. וכן הוא בתוספתא (פרק ה' דע"ז) ולמדו כן מ"ש יעקב: ושבתי בשלום אל בית אבי, והיה ה' לי לאלוקים. וכל הדר בחו"ל דומה כאילו אין לו אלוה.

וכ"פ הרמב"ם (בפ"ה מהלכות מלכים ה"ט): אסור לצאת מאר"י לחו"ל לעולם, אלא ללמוד תורה ולישא אשה, או להציל מן הגויים ולחזור לארץ, וכן יוצא הוא לסחורה, אבל לשכון בחו"ל אסור אא"כ חזק הרעב בארץ, ואעפ"כ אין זו ממדת חסידות וכו'. ואסור לצאת מארץ ישראל לחו"ל לטייל אפי' ע"מ לחזור לא"י.

וע' בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' קעג), שדייק מדברי הרמב"ם (פ"ה ממלכים ה"ט) דעיקר האיסור הוא דוקא בדירת חו"ל, וכלשון הגמ' כתובות ק"י: כל הדר בחו"ל, וזה לא התירו אלא אם חזק הרעב בא"י, אבל לצאת ולחזור והוא שוכן בקביעות באר"י, התירו במקום צורך אפי' לצורך סחורה, ורק שלא לצורך כלל לא התירו אפי' עראי. ולכאורה הרי למדו דין זה מדוד המלך, והרי דוד חזר, אלא שדוד חשב שישאר שם, ולכן נקרא כעע"ז אע"פ שהי' רק לזמן. ועכ"פ בטיול בעלמא, ע"פ סברא זו לא נקרא צורך.

ומ"מ אם הולכים לזמן מועט מאד לראות פלאי הטבע של יוצר בראשית ב"ה, יש מקום לצדד להקל. וע' בספר לקט יושר שהעיד על רבו רבינו ישראל איסרלן, בעל תרוה"ד, שהלך בשבת כברת ארץ לראות זוג אריות שהובאו לעירו ושער

שמכפרת. ומשמע מדבריהם, שאין זוכים בכל ד' אמות מחדש, אלא בדבר שאירע באופן מיקרי

כנז', או שהמצוה היא בכפרה. ומי שמהלך ח' אמות בארץ לא שייך לומר שמתכפר לו פעמיים.

יום טוב שני של גלויות באילת ובאיזור עזה

קובעין על הראיה, היו בני אר"י וכל המקומות שמגיעין אליהן שלוחי תשרי, עושין ימים טובים יום אחד בלבד, ושאר המקומות הרחוקות שאין שלוחי תשרי מגיעין אליהם, היו עושים שני ימים מספק, לפי שלא היו יודעין יום שקבעו בני אר"י את החודש. בזה"ז וכו' היה מן הדין שיהיו בכל המקומות עושין יו"ט אחד בלבד, אפי' המקומות הרחוקות שבחוצה לארץ כמו בני אר"י שהכל על חשבון אחד סומכין וקובעין, אבל תקנת חכמים הוא שיזהרו במנהג אבותיהם שבידיהם. לפיכך כל מקום שלא היו שלוחי תשרי מגיעין אליו כשהיו השלוחין יוצאין, יעשו שני ימים וכו'. ובני אר"י בזה"ז עושין יום אחד כמנהגן, שמעולם לא עשו שני ימים וכו'. ע"כ.

הרי מפורש יוצא מדברי הרמב"ם, שעל בני אר"י אין שום ספק שכולם היו קובעין יו"ט רק יום אחד, ורק על מקומות בחו"ל הוא שיש חילוק בין אלה שהיו מגיעים עליהם שלוחי תשרי, וידעו היום שקבעו באר"י, להמקומות הרחוקים שלא היו יודעים יום שקבעו בו בני אר"י את החדש, ועליהם הוא שדן הרמב"ם שלא ינהגו בזה"ז אפי' במקומות הרחוקים שבחוצה לארץ אלא יום אחד, כמו בני אר"י. ומבאר לפי שתקנת חכמים הוא עליהם שיזהרו במנהג אבותיהם שבידיהם, אבל בני אר"י מעולם לא עשו שני ימים, לכן גם בזה"ז עושין רק יום אחד כמנהגן.

ודעת הריטב"א (סוכה מג. ד"ה ופריך) דכל מקום באר"י שנכבש ע"י עולי מצרים, או ע"י עולי בבל, נוהגים בו יו"ט אחד, אפי' אם המקום רחוק מירושלים.

הרי מפורש יוצא מדברי הרמב"ם, שעל בני אר"י אין שום ספק שכולם היו קובעין יו"ט רק יום אחד, ורק על מקומות בחו"ל הוא שיש חילוק בין אלה שהיו מגיעים עליהם שלוחי תשרי וידעו היום שקבעו באר"י, להמקומות הרחוקים שלא היו יודעים יום שקבעו בו בני אר"י את החדש

ואמנם מ"ש באול"צ שיש לנהוג ב' ימים טובים של גלויות באילת, הנה דין יו"ט שני אינו קשור בגבולי הארץ, אלא בהגעת השלוחין, וכן מוכח ממה שאמרו בגמ' (ר"ה כא.) מכריז רבי יוחנן, כי היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי לעבדו תרי יומי. ומכאן פסק הרמב"ם (פ"ה מהלכות קידוש החודש הלכה יא-יב): כל מקום שיש בינו ובין ירושלים מהלך יתר על י' ימים גמורים עושין ב' ימים טובים לעולם כמנהגם מקודם, שאין שלוחי כל תשרי ותשרי מגיעין אלא למקום שבינו ובין ירושלים מהלך עשרה ימים או פחות, וכל מקום שבינו לבין ירושלים מהלך עשרה ימים בשהו או פחות, שאפשר שיהיו שלוחין מגיעין אליו, רואים אם אותו מקום מאר"י שהיו בה ישראל בשעה הראיה בכיבוש שני וכו' ועושין יום אחד. ואם אותו המקום מסוריה או מחוצה לארץ וכו' או עיר שנתחדשה במדבר אר"י עתה, עושים ב' ימים כמנהג רוב העולם. ע"כ. ונמצא שכדי לנהוג יום אחד צריך שיהיו ב' תנאים: שיהיה המקום קרוב לירושלים מהלך לא יותר מ' ימים. ועוד, שהיו בה ישראל בשעה שהיו מקדשין בעדות ראיית מולד הלבנה. ואם יש ספק בדבר אם היו השלוחין מגיעים לשם, כגון שהיה חירום בדרך, או שהיו כותים מונעין את השלוחין דרך שם, או שלא היו ישראל יושבים שם, עושים ב' ימים טובים של גלויות. [שם ה"ט]. ובתשובת פאר הדור (סי' קו) כתב, שבמקום המסופק אם היו השלוחין יוצאים או מגיעים לשם, הולכים אחר המנהג, כי אם היו עושים ב' ימים טובים ה"ז מורה כי לא היו באים השלוחין לאיזו סיבה וכו', ואם היו עושים יום א', ודאי כי היו באים שם השלוחין ועליו אין להוסיף. ע"ש. ולדעת הרמב"ם (פ"ה דקידוש החודש) פשוט דבנוגע למקומות הרחוקים ביותר ממהלך י' ימים מירושלים דינם לשמור יו"ט שני, כיון דלא הגיעו שלוחים לשם. וז"ל (בפ"ה מה' קידוש החדש הלכות ד' ה' ו'): כשהיתה סנהדרין קיימת והיו

ליישב סתירה זו כתב, דמה שנהגו לעשות בעזה רק יום אחד הוא מטעם מנהג, וא"כ אחרי שנתבטל הישוב שם נתבטלו מנהגם, ואיך נאמר לאלה שהתיישבו מחדש ייעשו רק יו"ט אחד ויאכל חמץ ביום השמיני. וזו הלכה העלה, אם הראשונים שהתיישבו בעיר זו עזה הם מירושלים, או מיתר המקומות שבאר"י שנוהגים לעשות רק יום אחד, יעשו כמנהגם. ואם הם מבני חו"ל יעשו ב' ימים. והסתייע מתשובת אבקת רוכל (סי' ריב), ומדברי הפר"ח. ע"ש. והראש"ל הגרב"צ עוזיאל זצ"ל תמה על דבריו, דמה שאמרו הפוסקים הולכים בכל מקום אחר רוב המתיישבים לפי מנהג המקום שיצאו, הוא במנהגי איסור והיתר, שהם תלויים אקרקפתא דגברי שקבלו עליהם איסור זה. וקי"ל שנותנים עליו חומרי מקום שיצא משם, אבל ענין יו"ט שני של גלויות אינו תלוי במנהג אלא במקום, שכל מקום שלא היו שלוחים מגיעים חייבים לנהוג ב' ימים טובים.

וכתב בספר עיר הקודש והמקדש ח"ג (פי"ט אות ה'), דאילת דינה כאר"י לענין יו"ט שני, עפ"ד הריטב"א דכל הנגב דינו כיו"ט אחד כיום שהוא מכיבוש עולי מצרים. ומסתמך על תבואות הארץ בשם רס"ג הנ"ל.

וכ"כ הגרצ"פ פראנק במקראי קודש ח"ב (סי' נב א' ב). ובשו"ת ציץ אליעזר ח"ג (סי' כג), הוסיף טעם, שגם להרמב"ם יש לנהוג יום אחד. ובספר ברוך שאמר (עמ' רסט) הביא בשם בעל הציץ אליעזר ששמע מהחזון איש שיש לנהוג באילת יו"ט אחד בלבד.

ואמנם בשערי יצחק (סי' יב, ז), כתב בשם ספר המעשר והתרומה (עמ' מג), שיש לנהוג באילת ב' ימים טובים, שהיא אינה אילת שהוזכרה בתנ"ך. וראה עוד בכרם ציון על שביעית (מדור גבולות הארץ). ובהגדה של פסח של הר"מ שטרנבוך (עמ' קלז). ובספר יו"ט שני כהלכתו (עמ' קעב) האריך בזה, והביא בשם הגר"ש אלישיב שהעיר אילת ספק גמור אם נכבשה ע"י עולי מצרים, ולכן צריך לנהוג בה יו"ט שני לחומרא לענין מלאכה וחמץ בשמיני של פסח. וכתב עוד בשמו (עמ' קע)

ועליהם הוא שדן הרמב"ם שלא ינהגו בזה"ז אפי' במקומות הרחוקים שבחוצה לארץ אלא יום אחד כמו בני אר"י ומבאר לפי שתקנת חכמים הוא עליהם שיזהרו במנהג אבותיהם שבידיהם, אבל בני אר"י מעולם לא עשו שני ימים, לכן גם בזה"ז עושים רק יום אחד כמנהגם.

ומרן החיד"א בברכ"י (או"ח סי' תצו סעיף ח-ט) כתב בשם מהריט"ץ (סי' ריו), שבצפת היו עושים יו"ט אחד, שכך נהגו מדור אחר דור, ובודאי שכך קיבלו מהראשונים. ע"כ. ומרן החיד"א חיזק את סברתו מהירושלמי (ר"ה פרק ב' הלכה א'). ושוב הביא סברת הפרי האדמה שנטה לומר שגם ביפו ורמלה יעשו שני ימים טובים, והוסיף, נהירנא שמורינו כמהר"י הכהן וכו' נתעכבו ברמלה בעצרת, ועשו יו"ט אחד לכו. וגם העיד לי זקן אחד שבזמן הרבנים מהר"א יצחקי ובית דינו היה הוא ואדם אחד דרים ביפו לבדם, והיו עושים יו"ט אחד, ואין פוצה פה ומצפצף כלל, וכ"ז מורה שכל הקודמים היו יודעים שהשלוחים היו הולכים ליפו, ואין מעכב, והוחזקו לעשות יום אחד ככל אר"י. וכ"כ בפאת השלחן (הלכות ארץ ישראל סי' ב' ט"ו).

ובשו"ת משפטי עוזיאל (סי' סו) האריך בענין העיר עזה, אם צריך לנהוג שם ב' ימים טובים של גלויות, והביא ששאלה זו נשאלה בפני מו"ר הראש"ל היש"א ברכה מאת מוהר"ש סלאנט, והשיב (שו"ת ישא איש או"ח סי' ח), דאע"פ שבתשובת הרדב"ז (ישנות ח"א סי' ל') כתב, ואין להביא ראיה ממה שאין עושין בעזה ב' ימים טובים של גלויות שאין דבר זה תלוי במקומות של אר"י, אלא במקומות שהיו דרים בה רוב ישראל והיו השלוחים מגיעים והולכים אליהם. ע"כ. הרי לך בהדיא דבעזה אין עושים ב' ימים טובים, לעומת זאת הביא תשובת מהרימ"ט שכתב, שכל ישראל אשר ישבו שם משנים קדמוניות מעולם החזיקו כחו"ל, ורבותינו הקדמונים החזיקו כחו"ל לענין תרו"מ ושביעית. ומעתה כיון דאינה נחשבת כאר"י לענין תרו"מ הרי הוא כחו"ל גמורה לכל הדברים. ע"כ. ומרן הגאון זצ"ל תמה ע"ז שדברי המהרימ"ט סותרים לעדותו של הרדב"ז. ובכדי

ובספר תבואות הארץ (שם) כתב, שמה שאומרים רמלה חו"ל, לא ידעתי שורש הדבר. וכ"כ בעל כפתור ופרח שרמלה היא אר"י לתחום עולי בבל, אולם אחר העיון אמרתי שאין ספק שדבר זה מקובל ליושבי הארץ שרמלה חו"ל וחלילה לומר שקר נחלו אבותינו, אלא ודאי כן הדבר, וחקרתי הרבה על הדבר הזה וכו', ויש סברא לומר שכל משך החבל מבית גוברין עד רמלה וכפר לודים ועין קני, כ"ז לא היה בתחום עולי בבל. עוד כתב שם, וכבר נהגו בכל אר"י עד עזה ועד צור, לעשות דוקא יום אחד, וכן ברמלה נראה לי לעשות דוקא יום אחד אע"פ שכתבתי שיש שורש לדבר שרמלה חו"ל, עם כ"ז לא ידענו שלא היה שם ישוב מבני עמנו בזמן הבית כי הוא סמוך לירושלם וכו', וא"כ מסתברא שגם בו ישבו בזמן הבית, וא"כ יש לעשות דוקא יום אחד. ע"כ.

אם עזה ואשקלון נחשבים כארץ ישראל

שפטרו את בית שאן. ע"ש. גם בספר כפתור ופרח כתב: שעזה בכלל אר"י היא. והוכיח כן מהגמ' (סנהדרין עא). אמר רבי אלעזר ברבי צדוק, מקום היה בתחום עזה והיו קורין אותו חורבתא סגירתא, ונגעו בתים אינם אלא באר"י, דארץ אחוזתכם כתוב בה.

ואמנם ברמב"ם (פ"א מהלכות תרומות ה"ז וה"ט) מבואר, דעכו ואשקלון כחו"ל, והם תחומי אר"י. וז"ל הרמב"ם (פ"ה מהלכות קידוש החודש ה"א): ואם אותו המקום מסוריא, כגון צור ודמשק ואשקלון וכיו"ב, או מחו"ל, כגון: מצרים ועמון ומואב וכיוצא בהן, עושין [יו"ט] כמנהג אבותיהן שבידיהם: אם יום אחד, יום אחד, ואם שני ימים, שני ימים. והג"ר יעקב עמדין במור וקציעה תמה על שיטת הרמב"ם בזה. כיעו"ש. והמהרי"ט בח"א (סי' מז) כתב לדון במי שהיה מעיר עזה שביהודה, ונשא אשה במצרים, ורצה לעלות לאר"י ולשוב לעזה עיר מולדתו, וכן עשה ומצא עסק פרנסה, והאשה אינה רוצה לעלות עמו, ונשאל הרב אם יכול להכריחה שתבוא אליו לשבת עמו, או לישא אשה אחרת עליה, או להוציאה בלי כתובה, כדן הוא אומר לעלות, והיא אומרת שלא לעלות, והשיב, שנראה

דבמקומות הרחוקים מירושלים פוק חזי מאי עמא דבר, וכיון שלא נהגו יו"ט שני במקומות הרחוקים הרי דנפסקה ההלכה כהריטב"א, ודלא כהרמב"ם. וע"ש שהביא בשם הגרש"ז אויערבאך שיתכן שאילת של היום נמצא במקומות שכבשו, ויש קצת סברא ששלטון אחד של ישראל מצרפה עם שאר אר"י לענין זה. ועל כן צ"ע לשמור שם יו"ט שני כדן חוץ לארץ, או רק לחומרא. ומרן אאמו"ר זיע"א אמר לי, שא"צ לחוש להחמיר ולעשות ב' ימים טובים באילת, ואף גבי פסח יש להקל לאכול חמץ באסרו חג. ולענין תפילין אין להחמיר, ואין לעקור מנהג פשוט, שכל שיש ספק אם היו שלוחי בי"ד מגיעים לשם, הולכים לקולא, שכל דין יו"ט שני של גלויות הוא מנהג אבותינו בידינו, ובכה"ג לא תיקנו לעשות שם שני ימים טובים של גלויות.

ואם עזה ואשקלון נחשבים כאר"י, הנה בתורה בפרשת מסעי (במדבר לד) נאמר: והיה לכם גבול נגב מקצה ים המלח קדמה, ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבם ועבר צינה והיה תוצאותיו מנגב לקדש ברנע וגו'. ובספר יהושע (פרק טו) לענין חלוקת הארץ: ויהי הגורל למטה בני יהודה למשפחותם אל גבול אדום מדבר צין נגבה מקצה תימן, ויהי להם גבול נגב מקצה ים המלח, ויצא אל מנגב למעלה עקרבם, ועבר צנה ועלה מנגב לקדש ברנע וגו'. ובספר שופטים (א, יח) נאמר: וילכוד יהודה את עזה ואת גבולה ואת אשקלון ואת גבולה ואת עקרון ואת גבולה. ע"כ. נמצא שעולי מצרים כבשו את עזה, וזה רחוק מאשקלון, ולפ"ז גם אשקלון נחשבת כאר"י.

וכן מבואר בשו"ת הרדב"ו ח"ד (סי' אלף קה) שנשאל שם אם בני עזה חייבים להפריש תרו"מ, אם היא מכלל אר"י לענין זה או לא, והשיב, דודאי חייבים להפריש, למ"ד אר"י חייבות בתרו"מ מה"ת, עזה נמי חייבת מה"ת. ולמ"ד בביאת כולכם אמר רחמנא ולא מחוייבין בתרו"מ באר"י בזה"ז אלא מדרבנן, עזה נמי חייבת מדרבנן, דודאי עולי מצרים כבשוה, ואפי' את"ל שלא כבשום עולי בבל, הרי לא פטרוה כמו

בכירור שעזה חו"ל לכל, דתנן בפ"ק דגיטין מרקם למזרח ורקם כמזרח, מאשקלון לדרום ואשקלון כדרום, ועזה בדרומה של אשקלון היא, שהכל היא חו"ל.

וע"ש שהביא מ"ש הכפתור ופרח שעזה היא בכלל אר"י, ודחה, שהגם שנכבשה בכיבוש ראשון (שופטים א, יח), מ"מ בכיבוש שני לא נכבשה. ונראה שכל הערים שלא כבשו עולי בכל, דין סוריה יש להן. ותנן בריש גיטין, מאשקלון לדרום ואשקלון כדרום, ועזה בדרומה של אשקלון היא, וכ"ה בירושלמי (שביעית פרק שלש ארצות), דאשקלון כלחוף וכו'.

והר"ש סירליאו בירושלמי (שביעית פ"ו ה"א. ובכורים פ"ג ה"ג) כתב, דעזה מחו"ל היא, שבירושלמי (שביעית שם) איתא, שלא כבשוה לגמרי עולי מצרים, ולפיכך לא נתקדשה, וכל ישראל אשר ישבו בעזה משנים קדמוניות החזיקוה בחו"ל, ורבותינו הקדמונים בירושלים החזיקו אותה בחו"ל לענין תרו"מ ושביעית, שרוב הפירות והתבואה של ירושלים מביאים לה מעזה. וכן העלה בשו"ת מלבושי יו"ט (סי' יז), והביא ראיה ממה שפסק הרמב"ם (הל' סנהדרין פ"ד ה"ו), שכל אר"י שהחזיקו בה עולי מצרים ראויה לסמיכה, ובירושלמי (בכורים פ"ג ה"ג) מבואר דעזה דינה לענין סמיכה כחו"ל, ובע"כ דס"ל להרמב"ם דעזה היא חוף מן הגבול שכבשו עולי מצרים. ולג"ה הגר"א בירושלמי תרי עזה ואשקלון הוו.

ובספר מור וקציעה (גדר ישוב ארץ ישראל דף יד. סי' שז) האריך בענין זה, והסכים לדברי הרדב"ז שעזה היא בכלל אר"י, ודחה כל ראיותיו של המהרי"ט, וכתב: איך עלה על דעתו לעשותה יותר גרוע מסוריא, שחייבת במעשרות מדבריהם, ואע"פ שסוריא אינה מכלל הארץ אשר נתן ה' לאברהם, ואינה אלא כיבוש יחיד, ורחוקה היא מאר"י, ועזה היא מארץ פלשתים, ככתוב (יהושע יג, ג): לכנעני תחשב, חמשת סרני פלשתים. גם לכדוה ישראל עולי מצרים עכ"פ, כמבואר בשופטים (א יח): וילכוד יהודה את עזה ואת גבולה, וכבר נתבאר מן המקרא ברור כשמש שעזה

וחברותיה אר"י גמורה הן בלא ספק, וכל המצוות התלויות בה נוהגות בה דבר תורה, רק חיוב מעשרות דרבנן הופקעה. וגם מה שהחליט שאויר עזה טמא, חס ליה למר דלימא הכי, והחליטה לטמאה יותר מסוריא, שאינה כלל אר"י, רק טפילה לאר"י, וגזרו רק על גושה ולא על אוירה, כמבואר בגיטין, כ"ש עזה. ומה שהמהרי"ט הביא ראיה מצידון, מה ענין צידון לעזה, עזה מיהא כיבוש ראשון, ואולי גם בבית שני באה פעם בידי מלכי חשמונאים או הורדוס. ואם אמנם יש קצת סיוע למהרי"ט דעזה חו"ל תיחשב, מן הכתוב ותלמוד ערוך (סוף כתובות), מה שאמר דוד (שמואל א' כו, יט): כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה', לומר שהדר בחו"ל כעובד ע"ז, וזה הפסוק אמר דוד כשהיה מתגורר בארץ פלשתים, הנה לכאורה מוכח שגם בכיבוש ראשון ארץ פלשתים נחשבת כחו"ל לענין דירת אר"י, וגם עזה ממנה היא, אבל אין זו ראיה, כי אז היתה ביד פלשתים, ואכיש מלך גת עובד ע"ז היה, ודוד ברח אליו להיות עבד לו, יוצא בראש גייסותיו ללחום מלחמותיו, ואפי' ע"מ ללחום בישראל היה מוכרח ה"ז כעובד ע"ז, לכן היתה נחשבת חו"ל אצל דוד בעת ההיא, מאחר שלא היו בה שומרי תורה כלל. ע"ש.

וע"ע בשו"ת ישועות מלכו (חידו"ד ס"ס טו). ובשו"ת להורות נתן (ח"י חידו"ד סי' עה). ולגבי יו"ט שני של גלויות, ע"ע ברדב"ז הנ"ל, ובשו"ת נבחר מכסף למהר"י פינטו (סי' ח), ובשו"ת שאל האיש (סי' ח, וסי' ט), ובשאלת יעב"ץ (סי' קסח) מ"ש ע"ד מר אביו החכם צבי.

ומ"ש בס' אשרי האיש (י"ד ח"ב עמ' רלה) דמה שיש מנהג קדום לפטור שביעית בעיר עזה, הוא רק בפירות של גויים ולא בפירות של ישראל, שעדותם של הגדולים (מהרי"ט ורש"ס) להוכיח שהיא חו"ל, היא רק לסוברים שיש קדו"ש בפירות של נכרים, אבל לדעת החולקים אין ראיה, שאפשר שהביאו רק משם פירות של נכרים ולכן לא נהגו בהם קדו"ש. והילכך לענין ספיחין בשל ישראל אין להקל בזה, ורק לענין פירות של נכרים מותר. ע"כ. אחה"מ, אין דברים אלו מוכרחים.

מה. יש אומרים שקודם שיעשה מלאכה ביום טוב שני של גלויות, כמו בישול, צריך לומר ברוך המבדיל בין קודש לקודש בלא שם ומלכות, ואחרי כן יעשה מלאכה, וכן לגבי שני ימים של ראש השנה, שקודם שיבשלו יאמרו ברוך המבדיל בין קודש לקודש בלא שם ומלכות. [וראה בהערה]. מה)

ובחזו"ע תרו"מ (עמ' לח) פסק שהעיר עזה דינה כחור"ל, ופירות הגדלים בה פטורים מתרו"מ. ומ"מ

אם בב' ימים טובים יש לומר "ברוך המבדיל בין קודש לקודש"

בלא שם מלכות]. ומכ"ז אין הכרח לנ"ד, בב' ימי ראש השנה וכן בב' י"ט של גלויות.

אכן דברי המשנ"ב שם בס"ק מ', אמורים כלפי ב' ימים טובים של גלויות, שכתב, שהגם שאין לעשות (בכל מוצא"ש לחול, וכן בכל מוצאי יו"ט לחול) אפי' מלאכה שאינה גמורה (כמו הדלקת הנר והוצאה) קודם שיאמר ברוך המבדיל, מ"מ מותר להביא יין ביו"ט שני אחר שחשכה, אפי' שלא התפלל עדיין וגם לא קידש, כיון דאין בזה משום מלאכה רק משום הכנה מיו"ט לחבירו, וכיון שנתקדש היום שרי (והמקור לזה כתב בשע"צ שם, שהוא מהאליה רבה בשם פתחי תשובה ובשע"ת, אך הדברים שם מגומגמין קצת. ע"כ). ע"כ. ומשמע שלא התיר רק דברים שהם מטעם טורח הכנה ואין בהם מלאכה, אבל דברים שיש בהם מלאכה, אין להתיר לעשות לצורך יו"ט שני, מבלי שיקדים לומר ברוך המבדיל בין קודש לקודש. [וא"כ צ"ל שבחזו"ע הנ"ל סייע דין זה רק מדברי המשנ"ב, ומה שצ"ל לכה"ח, הוא רק לענין הנוסח של בין קודש לקודש].

אכן זהו חידוש גדול, דהגם שלא תיקנו חכמים הבדלה בב' ימים טובים של גלויות, וכבר יצאו שלשה כוכבים, אעפ"כ יש איסור לעשות בו מלאכה גמורה לצורך יו"ט שני, קודם שיאמר ברוך המבדיל. והרי כיון שחכמים לא תקנו הבדלה ביום זה, ממילא כ"ש שלא אסרו בו עשיית מלאכה קודם הבדלה. ורק אכילה אסור, כיון שהוא קודם קידוש.

ויתכן לומר שכוונת המשנ"ב רק מטעם דין תוספת משבת לחול, שהיא מצוה מדאו', וכל זמן שלא אמר ברוך המבדיל, אין כאן דבר המוכיח

מה) בחזו"ע ימים נוראים (עמ' קפב במקורות) כתב, שבלייל שני של ראש השנה, קודם שיבשלו, יאמרו "המבדיל בין קודש לקודש" בלא שם ומלכות. וצ"ל למשנ"ב (סי' רצט אות מ), וכה"ח שם (אות נח). ע"כ. ולכאור' יש ללמוד משם כל שכן לכל יו"ט שני של גלויות, ש"ל בלילה השני המבדיל בין קודש לקודש קודם שיעשו מלאכה. שאם יש להצריך להבדיל בפה, בב' ימי ראש השנה שקדושה אחת הם, כ"ש לגבי שאר ימים טובים, שהראשון ודאי, ומדאורייתא, והשני רק מדרבנן מחמת ספק או מנהג חכמים.

אמנם צ"ע שלא מצינו כן בפוסקים שכתבו כן. וגם מצד הסברא קשה לומר כן, שכיון שחכמים לא תקנו הבדלה בב' ימים טובים, לא בתפלה ולא על הכוס, א"כ מה שייך לאסור במלאכה קודם שיאמר המבדיל.

ודברי כה"ח הנ"ל, הם לגבי יו"ט שחל במוצאי שבת, שקודם שיעשה מלאכה יאמר המבדיל בין קודש לקודש, כמ"ש המג"א שם בשם מהרי"ו. והא"ר שם כתב בשם פסקי תוס' שיש לחוש ולומר כל הנוסח, בין קדושת שבת לקדושת יו"ט הבדלת וכו', ולא רק סיום הברכה לבד. אכן בתשב"ץ (סי' פה) כתב כדברי מהרי"ו. וכן משמע מדברי מרן שכתב לומר במו"ש לחול רק המבדיל בין קודש לחול, משמע דה"ה במו"ש ליו"ט די לומר המבדיל בין קודש לקודש, וכ"פ בתו"ש (אות יז), והגר"ז (אות יז), ובחסד לאלפים (אות ג). עכ"ד כה"ח שם. [וכ"ז כתב ג"כ במשנ"ב (שם ס"ק לו), שביו"ט שחל במו"ש, אם לא הבדיל בתפלה, לא יעשה מלאכת או"ע עד שיאמר ברוך המבדיל בין קודש לקודש

על הפסקת התוספת, ולכן צריך שיאמר נוסח זה, לא בשביל חובת הבדלה, ואיסור עשיית מלאכה קודם ההבדלה, אלא רק בשביל לעשות מעשה המוכיח על הפסקת הארכת הזמן של תוספת שבת. וזה חידוש וצ"ע.

וברוחק י"ל עוד, שכיון שחייב הבדלה דאורייתא הוא, משום מצות זכור את יום השבת לקדשו, וזה שייך גם במוצאי יו"ט, דיו"ט נמי מיקרי שבת, כפשטות דברי הרמב"ם (שבת פכ"ט ה"א והי"ח) וד"ל, מ"ע מדאור' לקדש את יום השבת בדברים, בכניסתו וביציאתו, בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהבדלה. וכשם שמקדשין בלילי שבת ומבדילין במוצ"ש, כך מקדשין בלילי ימים טובים ומבדילין במוצאיהן ובמוצאי יוה"כ שכולם שבתות ה' הן. ע"כ. וראה בביצה (ד): שרב היה מבדיל מיו"ט לחבריה, אלא דק"ל כרב אסי שם.

שוב ראיתי בקובץ בית אהרן וישראל (קובץ ס"ד עמ' סה) בשם הגאון ר' משה סלובייצ'יק שעמד בזה ע"ד המשנ"ב, שלכאור' זה תמוה, שהרי אין דין הבדלה ביום זה, ומהיכי תיתי שיהיה איסור עשיית מלאכה קודם ההבדלה, אין בכלל אין דין של הבדלה. ותי' שבאמת יש חיוב הבדלה גם בין יו"ט לחבירו, רק שחכמים לא תקנו לעשות כן, בשביל שלא יבואו לזלזל, ונפ"מ מיהת שיש איסור עשיית מלאכה קודם הקידוש, או עד שיאמר בפיו ברוך המבדיל בין קודש לקודש, כדי לעשות היכר. וסיים, ועכ"פ נ"ל, דלכתחילה בודאי יש להדריך הנשים, שטרם עשותם מלאכות, יגידו להבדיל בין קודש לקודש, וכמו שמפורש שם לגבי אנשים. עכ"ד.

ומ"מ יש להעיר ע"ד המשנ"ב גופיה במ"ש בשם הא"ר. דהנה הרמ"א כתב שיש מקילין להדליק נר במו"ש מבלי לומר ברוך המבדיל, כיון שאינו מלאכה גמורה, וכתב הרמ"א דמנהג שטות הוא, אמנם הט"ז (סק"ט) ועולת שבת (סק"ו), תי', דכיון שהאיסור לעשות מלאכה קודם הבדלה הוא מדרבנן, לכן הקילו במלאכה שאין בה טורח. והמג"א (סק"ז) החמיר בזה. וכתב הא"ר (סק"ב) דבעל נפש יחמיר עוד, ולא ידליק עד אחר סדר קדושה כמ"ש בזה"ק. אבל חזן הכנסת מותר אחר

שאמר ברוך המבדיל וכו', משום כבוד הציבור שיושבין בחושך, וכמ"ש הראב"ן, וטילטול הנר מותר לכו"ע. ולהביא יין מיו"ט לחבירו, כתב בפסקי תוספות, דיש להתיר כיון שאמרו הקהל ברכו, כיון שאין איסור בזה אלא משום הכנה, ואע"פ שלא התפלל. ע"כ. ויש לפרש שהחומרא בזה לגבי מיו"ט לחבירו, היא רק קודם ברכו שאומרים בביהכ"נ, שעדיין נראה שייך כהמשך היום הקודם.

ויש שכתבו דהא"ר בשם הפסקי תוס' מיירי במוצ"ש ליו"ט, שאז יש חובת הבדלה, וע"ז חידש שאם כבר אמרו הקהל ברכו, יש להתיר הבאת היין, כיון שאין בו מלאכה.

והגרש"ז אויערבך נשאל ע"ד המשנ"ב הנ"ל, דמשמע מדבריו שאסור לעשות מלאכה גמורה בליל יו"ט ב' קודם שמתפלל מעריב ועשה קידוש, אסור. וכן בא"י בליל יו"ט שני של ר"ה, ולא התיר רק להביא יין שאיסורו משום הכנה בלבד. וקשה שהנשים נוהגות בכל ליל יו"ט שני לבשל ולעשות מלאכת הבערה וכן להדליק הנרות קודם הקידוש, ואע"פ שלא התפללו מעריב, והרי משמע מהא"ר שמלאכה גמורה מותר רק לאחר קידוש או תפלת מעריב. והשיב, שנראה כוונת המשנ"ב לומר דהכנה כזו קיל טפי, ומיד כשחשכה כלומר שנתקדש מספק דהיינו כשהתחיל ביה"ש, אע"ג דאיכא נמי ספק של היום שעבר ולאפות ולבשל אסור, מ"מ הכנה כזה מותרת. [מבקשי תורה תשנ"ז ספר הזכרון עמ' לח]. וכ"כ בשמו בס' יו"ט שני כהלכתו (פ"א הערה כב) שהמשנ"ב דיבר דוקא בביה"ש, שלא אסרו בדבר שהוא משום הכנה בלבד, וזה עפ"ד הפמ"ג (סי' תקג מש"ז סק"א) שגם בביה"ש של יום ראשון אסור לעשות מלאכה לצורך יום השני, ול"א בזה ספק דרבנן לקולא, והובא בביאה"ל שם. ואהא קאמר, דמ"מ דבר שאין בו רק טירחא והכנה בעלמא יש להקל. וצ"ע לדינא.

והגר"ש ואזנר השיב, שבכל ב' ימים טובים של גלויות לא הותר לעשות מלאכה עד הקידוש של היום השני, אלא שלגבי נשים הקילו

שטיינמן, והשיב לו שמסתבר שהא"ר מיירי דוקא כשרוצה לעשות מלאכה בביה"ש, אף שזה דוחק בלשון. ושכן השיב הגרי"ש אלישיב, דבפשוטו דין זה תמוה, דהא ליכא הבדלה בין יו"ט לחבירו כלל, ומסתבר דפסקי תוס' איירי רק בבה"ש קודם צאה"כ, ובזה צידדו להתיר רק הכנה לליל יו"ט שני, אבל מלאכת או"נ לצורך יו"ט שני, מותר רק בצאה"כ, ודלא כמשמעות השעה"צ שהעמיד דבריו אחר חשיכה, ובפשוטו, כוונתו אחר צאה"כ, אלא דזהו חידוש גדול דבעינן היכר כעין הבדלה, ולא סגי בצאה"כ להתיר במלאכות אוכ"נ. נקובץ בית אהרן וישראל תשנ"ו עמ' קכ.

בישול קודם הבדלה במוצאי יו"ט

לא מסתבר דחשיב משום כך כמלאכה האסורה, וצ"ע עבור נכרי ובהמה שאסור ביו"ט כל היום.

ועוד כתב בשמו, דאף אלה שנוהגים לכבות אור החשמל כאשר מברכים ברכת "מאורי האש", מ"מ במוצאי יו"ט שפיר יכולים לברך בלי לכבותו. (שש"כ פס"ב הערה כא).

כמה הערות בענין הבדלה ביו"ט שחל במוצאי שבת

קצת. כיון שמאיר יותר טוב אע"ג שזה רק למצוה. (שש"כ פס"ב הע' לא. שש"כ ח"ג, תיקונים ומילואים). ודעת הגרי"ש אלישיב, הובאה בספר יו"ט שני כהלכתו (מילואים לפ"א, ג), שאין להדליק נרות או גפרורים רק לצורך ברכת 'מאורי האש'. וראה מש"כ בזה בילקו"י פסח טוף כרך ג'.

ובספר באר המועדים (עמ' תח) כתב על מנהגו של הגר"ש ואזנר זצ"ל בעל 'שבט הלוי', שהיה מברך ומסתכל על נרות יו"ט ואינו מקרבן זה לזה, וכל שכן שאינו מדליק נר במיוחד עבור ברכת בורא מאורי האש. וכן פסק בשו"ת באר משה (ח"ה סי' רכ"ז), והביא בשם שו"ת ריב"א (סי' ק"ז) דביו"ט שחל במוצאי יו"ט אין מדליקין אבוקה בביהכ"נ לצורך הבדלה משום נר בטלה חינם כמו שנוהגין בבית, דביו"ט ביקנה"ז מברכין על נר

שמותרות לעשות מלאכה משעה שהקהל אמרו ברכו, אך לגבי אנשים לא התיירו רק מלאכות של הכנה בעלמא כמו הבאת יין. (לקט הלכות יו"ט עמ' כח. הובא במשנ"ב דרשו סי' רצט שם).

ויש מי שכתב שלומר המבדיל בין קודש לקודש, הוא זלזול בקדושת יו"ט שני, ולכן הציע לומר הריני מקבל עלי קדושת יום טוב שני, קודם שיעשה מלאכת או"נ לצורך יו"ט שני. אך ואינו מוכרח. עוד כתבו בשם הגרש"ז אויערבך, שדברי המשנ"ב הנ"ל בשם הא"ר, מחודשים הם ולא קי"ל הכי להלכה לעשות היכר כעין הבדלה בין יו"ט לחבירו. וכתב ששאל כל זה להגראי"ל

ובבל מוצאי יו"ט, כתב בשש"כ (פס"ב ס"ב), שמלאכות שגם ביו"ט לא נאסרו, כמו הבישול והעישון, מותר לעשותן במוצאי יו"ט גם אם לא הבדיל. והעיר ע"ז הגרש"ז אויערבך (בהערה ו), דאפשר שמותר אפי' אם הבישול הוא עבור אחר הבדלה, או עבור מי שכבר הבדיל, ואע"ג שאסור לבשל מיו"ט לחול, מ"מ

ויש שכתבו בשם הגראי"ל שטיינמן, שבלי ליל יו"ט שחל במוצאי יו"ט הראוי הוא ליקח אבוקה קטנה הדולקת מעט זמן, ולהדליקה קודם יקנה"ז, ואח"כ תכבה מאליה, ואם אין לו נר קטן כזה, יחבר שתי נרות בלהבה בלבד, בזמן הברכה, ויפרידם אחר הברכה. ויזהר שלא ינטף מן הנר, וכן שלא יתחברו הנרות עצמם רק הלהבות. או שידליק גפרור עם להבת הנר, ומה שמדליק רק לזמן מועט חשיב שפיר צורך יו"ט, דעכ"פ איכא תוספת אורה. (בנתיבות ההלכה קובץ ל"ט עמ' ג). אך הגרש"ז אויערבך נסתפק, אם מותר להדליק ביו"ט נר שני רק בשביל הידור של אבוקה, שהרי למעשה הוא רק כדי לברך על אבוקה שמאירה יותר, אבל לא כדי ליהנות מהאור, אך מסתבר דגם לצורך הידור של אבוקה מותר, וגם מסתבר דשפיר חשיב צורך

מו. כשחל יום טוב במוצאי שבת, צריך לומר בתפלת ערבית "ותודיענו". ואם שכח לומר "ותודיענו", ועדיין לא סיים הברכה, אומר אותו בין פרק לפרק בתוך הברכה האמצעית של התפלה. ואם כבר אמר "ברוך אתה ה'", אפילו עדיין לא סיים "מקדש ישראל והזמנים", אינו חוזר, שהרי עתיד הוא להבדיל על הכוס בקידוש, כשאומר "יקנה"ז". [וכיון שלא הבדיל על הכוס, יזהר שלא יעשה מלאכה האסורה בשבת עד שיאמר ברוך המבדיל בין קודש לקודש]. וכמו שפסק מרן (סי' רצד ס"א). וכן פסק בשלמי צבור (דף שו:). ואם שכח וטעם לפני הקידוש וההבדלה, צריך לחזור ולהתפלל, ובתפלתו יאמר "ותודיענו". [ואם עשה מלאכה האסורה בשבת קודם הבדלה, ראה בהערה]. (מו)

שכתבו עצה לעשות חור בפתיל צף ליד החור המקורי ולהכניס הפתילה בכל חור ולהדליק את הנרות ליום טוב בשמן עם הפתיל צף הזה, ולברך עליו 'בורא מאורי האש'. ובכל אופן אם הדליקו נר נוסף לאבוקה אסור לכבותו. [וע' בשו"ת ריב"א (אה"ז חו"מ ס' קז. לתלמיד החת"ס) שכתב, דביר"ט שחל במוצ"ש מברך על הנר שעל שולחנו. וכתבנו בזה בילקו"י פסח כרך ג' עמ' רסה והלאה, ע"ש].

שפיכת היין בהבדלה במוצ"ש ליו"ט. וע' בשש"כ (פס"ב סט"ו) שהנוהגים בכל מוצ"ש למלא את כוס ההבדלה, עד שישפך מעט מן היין על הארץ או על צלחת ההבדלה, אין נוהגים לעשות כן במוצ"ש ליו"ט כאשר גם מקדשים וגם מבדילים. וביאר הגרשו"א (שם בהערה כו), לפי שעכשיו הוא יו"ט ואסור בהרוחת שכר, והו"ל בזיון לקדושת יו"ט. ע"כ. ומ"מ נראה שיכול לעשות בכל כיו"ב כפי חפצו.

שעל השולחן, ואין מדליקין אבוקה כמו בכל מוצש"ק בחול משום נר בטלה.

אולם בשו"ת שבט הלוי (הי"א סי' קכח) כתב שמותר לקרב ב' נרות לברכת 'בורא מאורי האש' ולהפרידם אח"כ, ואין בזה משום מכבה, כי ע"י החיבור לא נתוסף כח בשלהבת, וע"י הפירוד לא נתמעט אלא המאור בלבד ואין איסור בכך. ואין שיעשה שפיר דמי, ע"י בש"ע או"ח סי' תקב, ובמ"ב (ס"ק יט), ובסי' תקי"ד ובשעה"צ (ס"ק יח). (מבקשי תורה תשנ"ז ס' הזכרון עמ' נד, בשם הגרשו"ז איירערב).

[וע' ביסוד ושו"ת העבודה (ש"ט פ"ה), שכתב לברך על אבוקה ביו"ט שחל במוצ"ש. וע"ע בס' יו"ט שני כהלכתו (פ"ט הע' סז, ושם הע' סח בשם הגרי"ש אלישיב), ובשו"ת אג"מ (ח"ה ס"ק כ אות ל), ובאול"צ (ח"ג פ"ח תשובה ו), ובחוט שני (יו"ט פ"ג ס"ק ג אות ד). ובשש"כ (פרק סב הערה ל, לא). ויש

טעה בתפלה ובהבדלה במוצ"ש ליו"ט.

שבתוך הברכה במקום שנוכר, ואם חתם ואמר "ברוך אתה ה'", אינו חוזר הואיל והוא עתיד להבדיל על הכוס הראשון של הקידוש, שאומר יקנה"ז, יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן, ויוצא י"ח הבדלה. וכדק"ל לגבי כל מוצ"ש דעלמא שאם שכח לומר אתה חוננתנו ולא הבדיל בתפלה, אינו חוזר הואיל ויכול להבדיל אח"כ על הכוס.

ומיהו אם עודנו באמצע ברכת אתה בחרתנו צריך שיאמרנה בנוסח "ותודיענו". והן אמת כי הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות בספר מטה אפרים

(מו) הנה כשחל ער"פ בשבת, במוצ"ש שהוא ליל יו"ט של פסח, צריך להזכיר בתפלה בערבית ליל פסח ההבדלה שהיא "ותודיענו" מרגניתא דתקיננו לן בבבל (ברכות לג:). ובגמ' שם (לג). איתא, טעה בזו ובזו חוזר לראש. ופירשו הראשונים (הרשב"א והריטב"א והרא"ש ותר"י והמאירי), דהיינו שטעם קודם ההבדלה על הכוס, דבזה צריך לחזור ולהתפלל ויבדיל בתפלה. וכ"פ בש"ע (סי' רצד ס"א). ואם שכח לאומרה במקומה, ונוכר באמצע הברכה, אומר אותה בין פרק לפרק

לששון, ואח"כ יאמר ותודיענו וכו', ואין לחוש בזה לשם ה' לבטלה, שכל שהוא בנוסח תפלה ולא בנוסח חתימת ברכה ש"ד, וכמ"ש מרן הש"ע (בסי' תרפב) לענין על הנסים, שאפי"א אם נזכר אחר שאמר "האל ישועתינו ועזרתינו סלה האל הטוב" חוזר לומר על הנסים, ולא חיישינן לאיסור שם שמים לבטלה.

ובן כתבו האחרונים בדין ש"צ שטעה בחזרה ביום תענית צבור ולא אמר עננו, אפי"א נזכר אחר שאמר רפאנו ה' חוזר ואומר עננו, ולא חיישינן לאיסור שם ה' לבטלה. [אף שאם לא אמר עננו וחתם ברכת רפאנו אינו חוזר, ואם חזר ברכה לבטלה היא, כמ"ש בש"ע (סי' קיט ס"ד). ע"ש]. וכ"פ בשו"ת אוהב משפט (חאו"ה סי' ל, דף נט), ושכ"כ השד"ח (מע' ר"ה סי' ג אות ג), ושכ"ה דעת מרן. וכן העלה כיו"ב בשו"ת תפארת אדם (אוסטרייכר חאו"ה סי' יא). וכ"כ הגר"מ רוטמאן בשו"ת ברוך השם (חאו"ה סי' ל). ע"ש.

אמנם האדמו"ר מצאנו קלויזנבורג בתשו' שבס' נטעי גבריאל הנ"ל (עמ' רמה) כתב להצדיק את הצדיק מעיקרא הוא המטה אפרים, ע"פ דברי המהרש"א (ברכות לג): שדקדקו לומר תיקנו מרגניתא "בבבל", שאפשר שמשום בני אר"י לא היו מתקנים להם, כיון שאין עושים יו"ט רק יום אחד, וברוב הפעמים לא יבא יו"ט במוצ"ש וכו'. הרי דס"ל למהרש"א שנוסח ותודיענו תוקן מעיקרא לבני בבל, ולא הוי תקנה קדמונית כשאר נוסח התפלה שנתקנה ע"פ אנשי כנה"ג, לכן נשתנה דינה שאם כבר התחיל ותתן לנו ה"א אין מחזירין אותו. ע"ש.

ולכאורה לא משמע כן מדברי הפמ"ג (סי' רצד א"א סק"ג) שכתב שבדין טעה בזו ובזו, שטעם קודם כוס ההבדלה, או שעשה מלאכה קודם שיבדיל על הכוס, שחוזר ומתפלל כל התפלה עם אתה חוננתנו, גם כיו"ט שחל במוצ"ש שמבדיל על הכוס ואומר יקנה"ז, אם שכח לומר ותודיענו בתפלה וטעם קודם קידוש והבדלה על הכוס חוזר לראש התפלה, דאטו משום שטעם גם

(סי' תקצט ס"ז) כתב, שאם שכח לומר ותודיענו והתחיל ותתן לנו ה"א וכו' שוב אין לו להחמיר על עצמו לחזור ולומר ותודיענו. ע"כ. אפשר שחשב לדמות זה למ"ש הטור (סי' רצד ס"ד) שאם שכח במוצ"ש דעלמא ולא הבדיל בתפלה כל סיים ברכת אתה חונן אע"פ שלא פתח בברכה שלאחריה אינו חוזר, וגם אינו רשאי לחזור משום הפסק. ע"ש.

ובאמת כי רב המרחק ביניהם, דשאני התם שחתם בחונן הדעת, ומש"ה אינו רשאי להפסיק בין ברכה לברכה. אבל כאן שעודנו עומד באותה ברכה והואיל ויכול לחזור ולתקן תפלתו לכתחלה, למה לא יעשה כן. והרי מבואר בטור וש"ע (סי' תרפב ס"א) שאם שכח לומר על הנסים בחנוכה ופורים, אם נזכר באותה ברכה כל זמן שלא הזכיר את ה' בחתימה, אפי"א נזכר בין ברוך אתה לה' חוזר. ע"ש. ומכ"ש כאן שיועיל לו שאם שכח ויטעם קודם שיבדיל על הכוס לא יצטרך לחזור כל התפלה. (ע' בס"י רצד ס"א). ובספר נטעי גבריאל לימים נוראים (בתשו' שבסוה"ס סי' ז עמ' רמד) עמד ע"ד המטה אפרים, והשיב לו הגאון בעל באר משה, שהוא צודק בהערתו, ודברי המטה אפרים צ"ע. ע"כ.

ולכאורה יש סיוע לדברי המטה אפרים, מדברי הב"י (סי' קיד) שכתב, אם שכח ואמר בימות הגשמים מוריד הטל אפי"א נזכר באמצע הברכה אינו חוזר לומר משיב הרוח ומוריד הגשם. ובאמת שכבר העירו האחרונים בזה על דברי מרן הב"י, וכמ"ש העולת תמיד שם. וכן העלה המאמ"ר (סי' קיד ס"ק יג) שכל עוד לא סיים הברכה חוזר ואומר משיב הרוח ומוריד הגשם, כדין חנוכה ופורים שאם נזכר קודם שחתם ברוך אתה ה' חוזר לומר על הנסים, וה"ה כאן. וכ"פ בביאה"ל שם בשם הפמ"ג.

אך יש לדחות ששם אמירת מוריד הטל מועילה במקום מוריד הגשם, ולכן א"צ לחזור בזה. ועכ"פ בני"ד אע"פ שאמר ותתן לנו ה' אלהינו יוכל להמשיך מועדים לשמחה חגים וזמנים

מנ"ל להפמ"ג שחזור לראש התפלה בכה"ג, ולא מפליג בין חו"ל לא"י. אלא ודאי דכל דתקיננו כעין תקנת כנה"ג דמיא, ואין חילוק ביניהם.

קודם הקידוש אתגורי איתגר. ע"ש. וכ"פ במטה אפרים (סי' תקצט ס"ו). וכ"ה בחזו"ע ימים נוראים (עמ' סה, ז). ואם איתא שיש קולא בשכח ותודיענו

אם אמירת ותודיענו היא במקום אתה חוננתנו - הערה על האול"צ מתוס' הרא"ש

שבאמצע הברכה של אתה בחרתנו צריך לחזור ולומר ותודיענו. ע"ש. וכן עיקר.

ומי שקידש במוצ"ש ליו"ט ושכח להבדיל, וגם שכח לומר ותודיענו בתפילה, ושתה מכוס של קידוש, י"א שצריך לחזור ולהתפלל תפלת ערבית, ושוב יבדיל על הכוס (שש"כ פס"ב סי"ט ובהערה ל"ז, ע"פ המ"ב סי' תעג סק"ה, ושו"ע סי' רצד ובמ"ב סק"ד). והגרש"ז אויערבך העיר בזה, דמוטב שיתפלל מיד לפני שמבדיל על הכוס ונוטל ידיו לסעודה, ואין התפלה נחשבת להפסק בין הקידוש לסעודה, הואיל וע"י התפלה מותר לו לאכול. (מבקשי תורה תשנ"ז ס' הזכרון עמ' נד).

וע' בביה"ל (סי' רצט ס"י) שמי שהתענה ימי ראשון ושני, ולא שמע הבדלה מאחר במוצ"ש. וליל ג' הוא ר"ה, דלכאו' אינו יכול להבדיל, ולומר "בין קודש לקודש" אינו יכול דהרי זה הבדלה של חול, ולומר "בין קודש לחול" אינו יכול כיון דעתה הוא קודש, וסיים הבה"ל, וצע"ג. והגרש"ז אויערבך אמר, שמסתבר שצריך לסיים המבדיל "בין קודש לקודש" ואע"ג דאמרי' דהמסיים במוצ"ש רגיל "המבדיל בין קודש לקודש" לא יצא, בכ"ז כאן שנמצא בר"ה יאמר "בין קודש לקודש" שזו הבדלה של היום אף שבאמת הבדלה זו הוא על ימי החול. (שיח הלכה סי' כ"ה או' ס"ט).

ולענין מי ששכח לומר ותודיענו, ועבר ועשה מלאכה בליל יום טוב, מלאכה המותרת ביום טוב, אם צריך לחזור ולהתפלל שנית, הנה כיו"ב כתבנו לדון בילקוט יוסף שבת כרך א' חלק רביעי (עמ' תשנ"ב) ושם נתבאר דצריך לחזור ולהתפלל ויעשה תנאי של נדבה, ואח"כ יבדיל על הכוס. ע"ש. אולם בליל יו"ט צ"ע אם יעשה כן, דהא אין תפלת נדבה בשבת וביו"ט. וע"ש דכמה אחרונים שכתבו שא"צ לחזור ולהתפלל לא ראו דברי הראשונים שהובאו שם.

ואמנם בשו"ת אול"צ ח"א (סי' לו) כתב לחלוק על הפמ"ג הנ"ל, משום שאמירת ותודיענו במקום אתה חוננתנו שבכל מוצ"ש, תקנה בתרייתא היא, ולא מאנשי כנה"ג, ואינה מעיקר הדין. כדאמרינן בברכות (לג): דאמר רב יוסף, אנא מדרב ושמואל ידענא דתקיננו מרגניתא לומר ותודיענו. ומשמע שלפני רב ושמואל לא היתה תקנה זו. הילכך אפי' טעם אינו חוזר ומתפלל. ע"כ. וכ"כ עוד בח"ג (פי"ח אות ה).

ובמחילה, דבריו הם נגד מה שמבואר בתוס' הרא"ש (ברכות לג): תימה לי מאי בזו ובזו, והלא להבדיל יש לו שהות אפי' אחר ג' ימים אחר השבת, ונ"ל לפרש וכו', וי"מ ביו"ט שחל להיות במוצ"ש ולא אמר ותודיענו בתפלה, ועל הכוס אמר קידוש ולא אמר הבדלה, ותירוץ זה שייך למה שאמרת דמאי נפ"מ אם לא אמר הבדלה עם הקידוש עדיין הוא יכול להבדיל, אלא משום ששתה. ע"כ. הרי שדין יו"ט שחל במוצ"ש כדין אתה חוננתנו במוצ"ש. ודו"ק.

ועוד, דאחר שתיקנו לנו רבותינו האמוראים לומר ותודיענו, דין ותודיענו כדין אתה חוננתנו, ואף בלי נוסח ותודיענו היו צריכים להבדיל בתפלה באיזה נוסח שהוא, מלבד ההבדלה על הכוס, שהרי אמרו (בברכות לג). המבדיל בתפלה משובח יותר ממי שמבדיל על הכוס, וכיון ששינה מתקנת חכמי התלמוד, בודאי שאם טעם צריך לחזור ולהתפלל ולהבדיל בתפלתו, כדברי הפמ"ג. וכ"ז דלא כמ"ש באול"צ. [הרי שלא די לנו בסברות אלא בידיעת חשובי הפוסקים]. וע' בנטעי גבריאל על חג השבועות (עמ' עה) שכתב שמצא להגר"ח נאה, במאמר שהובא בקובץ יגדיל תורה שהעיר ג"כ ע"ד המטה אפרים. וציין להשד"ח הנ"ל. וע"ע בשו"ת רבבות אפרים ח"ה (סי' סה) שג"כ העלה

סימן תצז - דיני הכנה ביום טוב

א. דבר שאינו מוכן מערב יום טוב אלא מחוסר צידה, נחשב מוקצה ביום טוב, ואפילו ספק מוכן אסור, [כגון מצודות חיה דגים ועופות שהיו פרושות מערב יום טוב, ולמחר מוצא שניצודו בהם, אם לא ידוע לו שניצודו מבעוד יום, כולם אסורים מספק. ורק ביום טוב שני, ספק מוכן מותר, משום דהוי ספק ספיקא]. ולכן חיה ועוף שנמצאים במקום גדור שמגדלין אותם שם, אם הם מחוסרי צידה, שצריך לומר הבא מצודה ונצודנו, אסור לצודן ביום טוב, וכל שאינם מחוסרים צידה, מותר לצודם לצורך אכילה. והיינו שעומדים לאכילה, שאם עומדים לגדל ולדות וכו', וכן תרגולים העומדים לגדל ביצים וכו' צריכים זימון כדלהלן. [מיהו נתבאר להלן בסי' תצח שכיום בלאו הכי נהגו שלא לשחוט ביום טוב אלא רק עופות ולא בהמות וחיות].^(א)

דין צידת בעלי חיים ביום טוב לצורך אכילה

והרשב"א, שאוסרים בדגים יותר מחיה ועוף. וכ"כ במש"ז (סק"א וב'). אולם הפר"ח (תצז ס"ה) ביאר דברי הרמב"ם שרשב"ג מפרש דברי ת"ק, דרישא מיירי בביבירין גדולים של דגים, ולעולם דין כולם שוה. וכדמשמע בתוספתא: ביברי חיה עופות ודגים אין צדין מהן ביו"ט, רשב"ג אומר לא כל הביבירין שוין. והעלה הפר"ח שהעיקר כדעת הרמב"ם שכל ביבר שאינו מחוסר צידה מותר ליקח ממנו דגים, ודלא כמ"ש הרמ"א בס"א. ע"כ. אמנם בדעת מרן צ"ע, שהרי לא הזכיר שום חילוק לגבי דגים, להתיר בביבר קטן, ודוחק לומר שסמך על מ"ש בסעיף ה', להתיר באמת המים, ובפרט די"ל דשאני התם שעשה מעשה. וגם שהיה לו לכלול דין דגים יחד עם חיה ועוף בס"ז. ובדעת הטור נסתפק מרן בב"י, האם ס"ל כהרמב"ם וסמך עמ"ש בדין סוכר אמת המים. וכתב שיותר נראה דס"ל דבדגים גם כשמותר לקחת מהם אסור לתת לפניהם מזונות, מטעמו של רש"י שאפשר להם בלא מזונות. ועיין היטב בחזו"ע (יו"ט עמ' כב כג, ובהערה אות ל').

וז"ל המאירי (ביצה כג:), אסור לצוד ביו"ט דגים מן הימים ומן הנהרות, ולא חיה ועוף בגנות ופרדסים ויערים שאין אלו מזומנין כלל ומוקצה גמור הם, ואף הכנה שמאמול אין מועלת בהם, אבל אלו שבתוך ביבירין שבבית, והן בריכות מים

(א) תנן (ביצה כג:), אין צדין דגים מן הביבירים ביו"ט, ואין נותנין לפניהם מזונות. אבל צדין חיה ועוף מן הביבירין (דנצודים ועומדין הם בביבירין. הר"ן), ונותנין לפניהם מזונות. ומוקמינן לה דוקא מביבר קטן, כגון, שרץ אחריה ומגיע אליה בשחיה אחת, א"נ היכא דליכא עוקצי עוקצי, א"נ כל היכן שצילי הכתלים נופלים אהדדי. אמנם רשב"ג מתיר רק בביבר שאינו מחוסר צידה (שבביבר גדול לא חשיבי נצודים. שם), זה הכלל כל המחוסר צידה אסור, ושאינו מחוסר צידה מותר, והלכה כרשב"ג. ודעת הראב"ד (בהשגות פ"ב ה"ז) והרשב"א (עבה"ק בית מועד ש"א ס"ט) שמודה רשב"ג בדגים שאסורין אפי' בביבר קטן מפני שהם מכוסים מן העיץ. אך הרמב"ם (פ"ה ה"ז) לא הזכיר חילוק בין דגים לחיה ועוף, וביארו המגיד משנה ומרן הב"י, דס"ל שרשב"ג קאי גם על דגים, ודין כולם שוה שהכל תלוי אם מחוסר צידה או לא. ומרן בש"ע (ס"א) כתב, "אין צדין דגים מן הביבירים". ולא הזכיר כלל דין צידת חיה ועוף רק להלן בסעיף ז'. ושם בס"ז חילק שאם אינן מחוסרין צידה שרי, ואילו כאן בס"א לגבי דגים לא הזכיר שום חילוק. [וגם הרמ"א בס"א פירש, שדגים אסור לצודן אפי' במקום שאינם מחוסרים צידה, לפי שהביבר רחב הרבה והדגים נשמטים אילך ואילך]. וכתב הט"ז (סק"ב) דמשמע שמרן פסק כהראב"ד

נצודים, חוץ מצפור דרור שאינה מקבלת מרות שדרה בבית כבשדה. ושיעור דביבר קטן פי' בגמ', א"ר אשי שרץ אחריה ומגיע אליה בשחייה אחת, כלומר במרוצה אחת, ושחייה מלשון עיכוב, (ורש"י כתב חומרא, שבפעם אחת שהוא שוחה עליו לתפסו אין לו להשמש ממנו. ועיין בר"ח וברשב"א), א"נ כל היכא דנפיל טולא דכותלי אהדדי (מרויב קטנו וקצרו). א"נ כל היכא דאיכא עוקצי עוקצי (זווית להשמש בהם) ביבר גדול, ואידך ביבר קטן. דבכל כה"ג חשיב כביבר גדול שאומרים הבא מצודה ונצודנו. עכ"ל הר"ן.

והרי"ף הרא"ש והרמב"ם לא כתבו כל שאומר הבא מצודה וכו', ולא הזכירו אוקימתא דרבה ורב אשי, ולא חילקו בין חיה לעוף. וכתב המ"מ יש מחלקין בפירוש מחוסר צידה בין חיה לעופות מחמת אוקימתא דרב אשי, ממימרא דשמואל, ודעת הרי"ף ורבינו להשוותן, ועיקר.

ולגבי צידת דגים שהתירו בסכר את אמת המים (ביצה כה.), כתב מרן הב"י, דמשמע בגמ' דקמ"ל שאינן צריכין זימון, דסכירת אמת המים חשיב זימון. וכתב המ"מ (פ"ב ה"ז) שאפי' ארוכה כמה, כיון שאינה רחבה, דגים שבתוכה הוו כניצודים, ושרי. ע"כ. ושנראה שאף לראב"ד והרשב"א הוו כניצודים, דכיון שאינה רחבה אינם יכולין להשתמש כ"כ. ונה"ה הקשה לשיטת הראב"ד והרשב"א שדגים אסור גם בכיברים קטנים. וצריך לתרץ, דביברים שאני, שהם רחבים הרבה, ואע"פ שא"צ מצודה לצוד הדגים שבהם, מ"מ מתוך שהם מכוסים מן העין הם נשמטים לכאן ולכאן, ולכן לא חשיבי כנצודים. משא"כ באמת המים שאינה רחבה.]

יש אומרים בשיטת הרמב"ם שאיסור צידה ביום טוב הוא רק מטעם מוקצה

ואוכלין אותו. ע"כ. ונראה בעליל שתולה הכל באיסור מוקצה, ולא הזכיר הרמב"ם בשום מקום איסור צידה ביו"ט כשעושה לצורך או"נ. וכן יש לפרש בלשון הרמב"ם בפהמ"ש (ביצה רפ"ג): ומחוסר צידה, הוא כל שאומרים הבא מצודה ונצודנו, שכל שהוא כך הרי הוא מוקצה. ע"ש עוד. והראוני שכ"כ בס' חסדי דוד על התוספתא בדעת הרמב"ם. אמנם כבר כתב כן הפני יהושע (ביצה כג: כד.) בשיטת הרמב"ם, ופי' כן ג"כ בדבריו

מוקפות מד' רוחות, שהיה לנו לומר בהם שאין נטילתן נקראת צידה ומזומנים הם, ובא ללמדנו שאין צדין אותן ואין נקראים מזומנין, מפני שהדגים נשמטין הם לחורים וסדקים ומחוסרי צידה הם, והילכך אפי' הכינם מאתמול אין הכנתו מועלת. אבל צדין חיה ועוף מן הביברין, פי', אע"פ שלא הכינם מאתמול, מפני שמזומנין הם, הואיל ולאכילה הם עומדין. וביברים אלו הם קרפיפות מוקפים מד' רוחותיהם, ותוכם נטיעות של עצי יערים, ומכניסין לתוכן חיות הבר כמו צבי ויחמור וכדו', ועופות גדולים המקבלים מרות ותרבות, ופרות ורבות שם ומגדלות את בניהם, והרי אלו נקראים מזומנים בלא הכנה מבערב, ורש"י פי' דוקא בשהכינם מבערב. ודוקא שהקרפף קטן שמגיעו בריצה אחת, או שהיו הכותלים קרובים וכו', ובעופות צריך שיהא קטן ומקורה. ע"כ.

ובמה שאמר רשב"ג (שהלכה כמותו) זה הכלל כל שמחוסר צידה וכו', פירשו בגמ', ה"ד מחוסר צידה, אמר שמואל כל שאומרים הבא מצודה ונצודנו (כלומר שצריך לבקש תחבולות לתפסו. רש"י). וביאר הר"ן שם, שזה כולל שיעור הביבר, שאם הוא גדול כ"כ שצריך בו מצודה, אסור, וכולל ג"כ סוג המין, דאפי' בביבר גדול, כל שאין המין ההוא צריך למצודה, כגון אווזים ותרגנולים ויוני הרדיסאות דבאין לכלובן לערב ונוחין לתפסן שם, אין בהם משום צידה. וכן הדין בחיות בני תרבות. ועופות דלאו בני תרבות, כל היכא שהן במקום מקורה ואין להם מקום לצאת ממנו, חשיבי

יש אומרים בשיטת הרמב"ם שאיסור ודע שבשיטת הרמב"ם י"ל דבר חדש, שאיסור צידה ביו"ט, תלוי רק בדין מוקצה, שדבר שאינו מוכן, נחשב מוקצה, וממילא אסור לצודו, משא"כ דבר שנחשב מוכן, שאינו נחשב מוקצה, ולכן מותר לצודו. שהרי ז"ל הרמב"ם (פ"ב ה"ז) "דגים וחיה ועוף שבביברין גדולים, כל שמחוסר צידה עד שאו' הבא מצודה ונצודנו, ה"ז מוקצה ואין צדין אותן ביו"ט, ואם צד לא יאכלו, וכל שא"צ מצודה, ה"ז מוכן וצדין אותו ביו"ט

משום צידה (שהרי הותר אפי' כל היכא דלא מטי ליה בחד שחיא, שחייב מדאורייתא משום צד), אלא משום דהו"ל מוקצה, שאינו נחשב מוכן. וברמב"ם משמע דס"ל דרשב"ג פליג את"ק דמחלק בין דגים לחיה ועופות, וס"ל דכולן שויין. וכמ"ש בפהמ"ש ז'הלכה כרשב"ג, ולא כתב דפרושי קמפרש דברי ת"ק, [ודלא כהפרי חדש], וכן מוכח בתוספתא (ביצה פ"ג) דרשב"ג חולק על ת"ק שאסר דגים בכל גונא ואפי' בכיבד קטן, כיון דלא משכח"ל דמטי ליה בחד שחיא משום שהן מכוסין מן העין ונשמטין, ולרשב"ג אפי' דגים מותרין לפעמים. דת"ק ס"ל שצידה גמורה (מדאורייתא), אסורה ביו"ט לצורך או"נ, ורשב"ג ס"ל דכיון דמדאורייתא מותר כל מלאכת או"נ, וגם חכמים לא אסרו רק דבר שלא נפסד טעמו, בצידה שרי, דנחשב הפסד טעם, ולא אסרו רק היכא דאומר הבא מצודה ונצודנו משום מוקצה. ולגבי יוני שובך ויוני עלייה וצפורים שקיננו בטפיחין וכו' כתב הרמב"ם, הרי אלו מוקצה וצריך לזמן מבערב, ואע"פ שבשבת חייב עליהן משום צידה משום דלא מטי לה בחד שחיא, מ"מ ביו"ט כיון שאין בהם צידה גמורה עד שאומרים הבא מצודה ונצודנו, שרי לצודן לצורך אוכל נפש ומועיל בהן זימון. וזימון בעי, משום שאינם בידו כ"כ כמו חיה ועופות ודגים שבכיבדין המשתמרים לדעתו, שנחשבים מוכנים. עכת"ד.

ואמנם בראשונים ועוד מגדולי האחרונים לא מצינו שהעירו כן בשי' הרמב"ם, ומרן בש"ע בסי' תצ"ה (ס"ב) העתיק לשון הטור שגם צידה אסורה ביו"ט אפי' לצורך או"נ, וז"ל: קצירה וטחינה ובצירה וסחיטה וצידה, אע"פ שהם מלאכת אוכל נפש אסרום חכמים. ע"כ. ובב"י שם ביאר, שטעם איסור צידה מדרבנן משום עובדין דחול. והמאירי (ביצה כג:) הרגיש שיש לפרש כן במשנה, שהאיסור רק מטעם מוקצה, ושוב חזר לבאר במסקנתו שיש איסור צידה. ע"ש. ונע"ע בב"י סימן תצח ס"ג, לגבי האכלת בהמות מדבריות לדעת הרמב"ם, אם יש להתיר להאכילם אע"פ שהם מוקצה, שלא אסרו להאכיל רק בע"ח שמוקצין מטעם שמחוסרין צידה שמה יבא לצודן. וצל"ע עוד בזה.

שבפהמ"ש הנ"ל. גם בס' דברי ירמיהו על הרמב"ם (שם) נסתפק בזה, דשמא כונת הרמב"ם שדבר שנצרך לצידה נחשב מוקצה ואסור באכילה וממילא אסור לצודו. ואיסור צידה הוא רק משום מוקצה, ולא שאיסור מוקצה בא מכח איסור הצידה. ושיגרא דלישנא דהרמב"ם נראה שאיסור צידה הוא משום מוקצה, וגם בט"ז (סי' תצו) פי' מוקצה משום צידה. עכ"ד. [ולפי זה מעצם הסוגיא היה לנו להוכיח כשיטת ר"ש ביו"ט דאית לן מוקצה, אם לא שנאמר דמוקצה דבע"ח חמיר, כמ"ש התוס' (ביצה ב. ד"ה דלמא). וכ"כ בס' תבואת שמש (יו"ט רפ"א, ורפ"ב) שברמב"ם משמע שאיסור צידת דגים מטעם מוקצה, ומזה מוכח דשמואל שפסק כרשב"ג, אית ליה מוקצה ביו"ט].

ובחי' מהר"י מסלוצק על הרמב"ם (יו"ט פ"ב, וכן בשו"ת שלו סי' יח) ביאר באופן אחר, שהרמב"ם מפרש דלת"ק מלאכת צידה אסורה ביו"ט, כמו צידת דגים, וצידת שא"ד בדלא מטי ליה בחד שחיא, אך רשב"ג ס"ל דדבר המתקלקל שרי, ונמצא דכל צידה מותר ואינו אסור רק כשצריך מצודה משום מוקצה, ולכן בדעת ת"ק הזכירו בגמ' דמטי ליה בחד שחיא, וברשב"ג אמרו כל שאו' דוקא הבא מצודה. והלכה כרשב"ג, ולכן לגבי יוני שובך מותר אפי' לא מטי ליה בחד שחיא. והרמב"ם לשיטתו (יו"ט פ"א ה"ה) שחכמים אסרו לעשות מלאכת אוכל נפש שאין בה הפסד אם תיעשה מבעו"י, כמו דישה טחינה ורקידה. אבל ידוע שכל דבר הניצוד שתיכף מתחיל להתקלקל ולאבד טעמו, כי כשהוא חפשי לנפשו ואינו חבוש תחת יד אדם עמד טעמו בו. וכתוס' רי"ד (רפ"ג דביצה) כתב, שהדג יותר טוב בן יומו מאתמול, אלא דאזול רבנן בחרוב צידה וכו'. ולפ"ז יש להתיר צידה ביו"ט כל צידה אוכל נפש אפי' מדרבנן, וס"ל דכל שאומר הבא מצודה, היינו שצריך מצודה ממש, וכמו שנקט וכל שא"צ מצודה וכו'. וכ"ה לשון הירושלמי כל שמחוסר נשבים מחוסר צידה. וא"כ שיעור צידה דאו' הוא כל דלא מטי ליה בחד שחיא (רמב"ם שבת פ"י), אבל ביו"ט אין לאסור בזה, כיון שהוא לצורך או"נ, שנפסד מבעו"י, ומה שצריך מצודה אינו אסור

ב. אווזים ותרנגולים ויונים שבבית או שבחצר העומדים לאכילה, מותר לצוד אותם, ואינם צריכים זימון. (ב)

גם ספק מוכן אסור ביו"ט א' - אך ביום טוב שני מותר מטעם ספק ספיקא

דספק נולד להחמיר, ודבריו צ"ע, ונראין דברי רבינו שלא חילק. ע"כ.

ולגבי יו"ט שני של גלויות כתב הר"ן (ביצה יג.), שיש להתיר ספק מוכן, דהו"ל ס"ס, שיש לנו להתיר אפי' בדשל"מ, דכיון דאנן לא עבדי' יו"ט שני אלא משום מנהג אבהתן, לא מחמירנן ביה טפי מינייהו, וכי היכי דלדידהו ספק, לדידן נמי דינו כספק, דכיון דחומרא מדרבנן היא הבו דלא להוסיף עליה. והא ודאי תרי ספיקי נינהו, שא"א שיבוא לפניך ספק מוכן ביו"ט שני אלא בב' ספיקות.

ומבואר במשנה (כד.), שדעת ת"ק לאסור ביו"ט אפי' ספק מוכן. וכן הלכה. וביאר ה"ה (פ"ב ה"ו), שכל דין מוקצה ונולד בכלל זה, והטעם מפני שהוא דשל"מ, או שרצו חכמים להחמיר בדבר זה. והרשב"א חילק, שלא אסרו אלא בדבר שקרוב ליגע בשל תורה כגון ספק נצוד ביו"ט, אבל שאר ספיקות מותרין, שהמוקצה והנולד מדבריהם והולכין בספיקן להקל. ואני תמה מזה דא"כ ספק ביצה אם נולדה ביו"ט, למה אסורה, ועוד, דברייתא דספק מוכן סתמא מיתניא, וכולה סוגיא (ד.) מוכחא

לקחת ביו"ט מתרנגולים ויונים שבחצר העומדים לאכילה

ובהגהות מיימוניות הביאו מראב"ה (ס"י תשלב) שגם באווזין וכו' יר"ש יתן עיניו מתחלה ליטול, ולא יכרוך ויניח, דאף שאינו מוקצה, מ"מ חשו חכמים לטירחא. וכתב מרן הב"י, שכ"ד מהר"י אבוהב, שהעיר, דביוני שובך בארו בגמ' הטעם שאסרו בלא זימון, דשמא אם יאמר מכאן אני נוטל, למחר שקיל כחושים ומנח להו וכו', ונראה שכשמשלטל הכחוש מטלטל מה שלא הזמין, ובזה אסור, וג"כ כשנוטל אווזין ותרנגולין ומניחן ונוטל אחרים נמצא שמטלטל מה שלא היה צריך, ולפיכך אין להתיר ליקח אלא מה שיודע שהם ראויים לשחיטה, ואפי' תימא שכאן כולם מוכנים, משא"כ התם כשאור' מכאן אני נוטל, שלא הכין אלא השמנים, עכ"ז טלטול העוף שלא לצורך, שאפשר לבדוק מערב יו"ט איזו שמנה ואיזו כחושה, נראה שאסור ביו"ט. ע"כ.

אבל בהגהות אשר"י (ס"י יד) כתב, מי שיש לו תרנגולות בביתו שהקצה אותם לגדל ביצים, צריך להזמין אותם מערב יו"ט אם עלה על דעתו לאכול מהם ביו"ט, ואותם שלא הזמין אסורים בטלטול דמוקצה הם, אבל תרנגולת העומדת

(ב) בגמ' (ביצה כה.), ארשב"א, אווזין ותרנגולין ויוני הרדיסאות אינן צריכים זימון, משא"כ יוני שובך ויוני עליה וצפרים שקננו בטפיחים ובבירה. וביאר הר"ף מפני שאווזין וכו' הן ברשות אדם. וכ"כ הרא"ש שם.

ובגמ' שם (כד.), ה"ד מחוסר צידה, כל שאומרים הבא מצודה ונצודנו. והתניא הצד אווזים ותרנגולין ויוני הרדיסאות פטור, ומשני, הללו באין לכלובן לערב ומזונותן עליך, והללו באין לכלובן לערב ואין מזונותן עליך. רב מרי אמר הני עבידי לרבווי לכלובן, והללו לא.

ומשמע בתוס' דהצד אווזין אסור מדרבנן. וכתב הרא"ש (פ"ג ס"א) ולפ"ז אסור לצוד ביו"ט אווזין ותרנגולים ההולכים בחצר, ואין העולם נוהרין מזה, והעיסור כתב דבאווזין ותרנגולין, פטור ומותר קאמר, ומיהו אפשר שגם לתוס' הוי פטור ומותר, כיון דבאין לכלוב ומזונותן עליך לא מיתסר למצדינהו. וביים של שלמה (פ"ג ס"ג) כתב, ולי נראה דל"ק מידי, דבדואי פטור אבל אסור קאמר, לענין שבת, וממילא ביו"ט לצורך אוכל נפש שרי לגמרי.

המשנ"ב שם שהתירו לדחותה כדי שלא יבא להפסד ממון. וכתב הב"ח, שמשום הפסד ממון אפי" ברחה לרה"ר מותר לדחותה. וכ"כ בטל אורות (שם ע"ד), ובשעה"צ (אות קכא). וכ"פ בבא"ח (פ' ויגש אות ח).

ואע"פ שהרמ"א שם בהגה הביא שיש חולקים, וע"ש במשנ"ב, מ"מ בהגלות נגלות לעינינו דברי הרשב"א והרא"ש דהאי פטור היינו פטור ומותר, וכ"פ ראבי"ה, והם תנאי דמסייעי ליה למרן, וכ"ד כמה ראשונים להקל אם אינו צד אותן במצודה, בודאי שיש להקל לכתחלה להחזירם לתוך הלול ולסגור את פתח הלול עליהם. וכ' בטל אורות (דף סא ע"ג) שאם ברחו מן הבית, ויש לחוש פן יגנבו או יאבדו, לכ"ע מותר לדחות אותן עד שיכנסו למקום שישתמרו. נומיהו אסור לתפוס אותם בידו, משום איסור מוקצה, שכל בעלי חיים מוקצים הם, וכמ"ש במשאת בנימין (סי' ח) ודלא כמהרש"ל, שמשמע מדבריו בתשובה שאפילו טלטול גמור מותר. ונראה שאם מכניסם לבית גדול ורחב ידים, מותר לסגור דלת הבית לשומרן, שכיון שאינו מתכוין לצידתן, הוי פ"ר בתרי דרבנן, ומותר לכל הדעות].

ואוונים ותרנגולים שעדיין לא הורגלו בבית ואינן באים לכלובן בערב, מותר לדחות לבית שהוא רחב וכן לחצר, וכמ"ש בטל אורות (דף סא), ושכ"כ האגודה (שבת סי' קכ). ואע"פ שהמשאת בנימין (סי' ח) אוסר בזה, וכ"כ בתהלה לדוד (ס"ק טז) דכיון דשייך בהו איסור צידה מדאו', אסור לדחותן אף למקום המחוסר צידה. הנה החמד משה (סי' תצו סק"ב) כתב, שכל שבאים לכלובן בערב ומזונותם עליו, ואם לא יבאו לכלוב זה יבאו לכלוב אחר, אין בהם משום צידה עכ"פ מדאו'. וגדולה מזו כתב בשאלת יעב"ץ (ח"ב סי' קלח), שתרגולת אפי" "מרדה" אין בה איסור צידה אלא מדבריהם, דלא שייך דין מרידה בחיה ועוף שברשותו לאסור צידתם מדאו'. וגם נראה שברייחת תרגולת לא מקריא מרידה. ואפי' אם מרדה בודאי והכניסוה לחצר צר, איסור דרבנן בלבד איכא. ורק בחיה ועוף שאינן ברשותו אם מרדו אסור לצודן מדאו'. ע"כ. עכ"פ למדנו שאין

לאכילה אין לחוש אם יטלטל ויניח אותם, ויכול לברור איזו שירצה, דכולן חזו לאכילה, ומותרים כולן לטלטל. ע"כ. וכתב מרן הב"י, שזהו כדעת הרמב"ם, והכי נקטי'.

וע"ע בשו"ת מהרש"ל (סי' י) שאף שלשון הגמ' בצידת אוונים ותרנגולים שבביתו, פטור, ומשמע שיש בזה איסור, וכ"כ הסמ"ג, מ"מ בהגמ"י וברא"ש מבואר שמותר לכתחלה. וה"ה לשב, וזהו טעם הב"י. עכ"ד. וכן מפורש ברשב"א (ביצה כד.) דפטור ומותר קאמר. גם ראבי"ה (שבת סי' רלה. יו"ט ר"ס תשסג) כתב, אוונים ותרנגולים מותר לצודן, שהרי הן באים לכלוב בערב ומזונותם עליו, ואפי' חוץ לכלובן מותר לצודן. וכ"כ רש"י (ביצה כד.), שכיון שהן באים לכלובן בערב ונוח לתופסם שם, הרי הן כניצודים ועומדים ומותר לצודן אפילו כשהן חוץ לכלובן. וכ"ה בשיטה לרבינו נסים תלמיד הרמב"ן (ביצה כד.) והעמיד הברייתא שנקטו 'פטור', בשצד אותם במצודות ומכמרות, דאע"פ שאינם צריכים לכך, צידה מיהא איכא. וכ"כ המאירי (ביצה כד.) דשלא במצודה שרי לכתחלה, ואפי' בבית גדול. [והרמב"ן שבת קו: חילק בזה בין שבת ליו"ט. וכ"כ הרא"ה ביצה כד. וע"ע בהגמ"י (סוף פ"י אות ר), וביש"ש (ביצה פ"ג סי' ג)].

והמאירי (שבת קז.) כתב עוד, די"א שמשנה זו לא נאמרה אלא בחיה ועוף המדבריים שהביאם וגדלו ברשותו, אבל אוונים ותרנגולים הבייתים, מותר לצודם אף מרה"ר לבית. גם בשיטה לנ"ל (ביצה כג:) כתב, דאוונים ותרנגולים שבאים לכלובן בערב, מותר לצודן אפי' הם מחוץ לכלובן. ובטל אורות (דף סא) הב"ד מרן (סי' שטז סעיף יב) שאוונים ותרנגולים שברשותו מותר לצודן, דס"ל דפטור ומותר קאמר. וכתב שלפ"ז, אם ברחו מן הבית ומתיירא שלא יאבדו רשאי לדחות אותם למקום המשתמר. וכדתנן (שבת קכח:), תרגולת שברחה דוחים אותה עד שתכנס, אבל לא מדיין, ופרש"י, שלא יאחזנה בגפיה ויוליכה, שמגבהת עצמה מן הארץ ונמצא שהוא מטלטלה, אבל אוונים כשאוחזים בגפיהן, הן מהלכים ברגליהן וכו'. וכ"פ בש"ע (סי' שח ס"מ). [וכתב

ג. איל וצבי שעשו להם קן בפרדס הסמוך לעיר (בתוך שבעים אמה) וילדו בו עפרים, ועדיין הם קטנים שאין צריכים צידה, מותרים בלא זימון, כיון שדעת האדם עליהם. אבל האם עצמה, כיון שהיא מחוסרת צידה, אפילו אם יזמן אותה בפירוש מערב יום טוב, אינו מועיל. ג)

ד. כבר נתבאר לעיל [סעיף א] דאין צדים ביום טוב יוני שובך ויוני עליה וכו', וכן אין צדין דגים מבריכות המים כשהם מחוסרים צידה. ואם הניחם מערב יום טוב במקום שאינם מחוסרים צידה, כגון אמת המים, וסכר את אמת המים בכניסה וביציאה, מותר ליקח ממנה דגים ביום טוב, כיון שהם ניצודים ועומדים שם. וכן אם היו המים צלולים שרואים בהם את הדגים מותר ליקח מהם ביום טוב. ה)

וממילא לא יוכלו העופות לצאת החוצה, וגם יהא מותר לנעול הדלת הפנימית כשיצא].

ובעלי חיים ביתיים כגון בקר וצאן, שאין דרכם להישמש בתפיסת ידי האדם הבא לתופסם, אין בהם משום צידה, ואפי' קנאם מחדש ולא הורגלו לבוא לביתו. אבל יש בהם איסור מוקצה. אך מותר לסגור אותם בשבת במקום צר. ואם מרדו וברחו עד שצריך תחבולות לתופסם, או שצריך לפרוס להם מצודה, יש בהם משום צידה אפי' אם גדלו בביתו. [ירושלמי (שבת יד, א), משנ"ב (סי' שטז ס"ק נט). חזו"ע שבת ה].

ג) ביצה (כה.). וכתב מרן הב"י, שהטעם בזה פשוט, דכיון שאינם מחוסרים צידה מאתמול דעתיה לעליהו וכמו שזימנן דמי, אבל בפרדס שאינו סמוך לעיר, מותר רק אם זימן, כיון שהסתיח דעתו מהם. וכתב הטור, שכ"ז בתוך ע' אמה, מדתנן (א. לא.) איזהו קרפף כל שהוא סמוך לעיר, ופי' המפרשים דהיינו תוך ע' אמה ושיריים.

בזה איסור צידה מדאו', ולדעת החמד משה אין בה איסור צידה כלל, לדידן דנקטינן כמרן. וכ"פ הגר"ז (סעיף כד), ולא חילק לאסור בלא הורגלו. וע' בבביה"ל שם, ובשש"כ (פכ"ז סל"ז).

אמנם כשפותח הדלת של הלול לתת מזון לתרנגולים, כתב בשו"ת זרע אמת (סי' לח), שאף שהעופות היו סגורים בתוך הלול, כשפתח הדלת בטלה צידתן, ואסור לסגור הפתח לאחר מכן, כדמוכח בר"ן, שאם התיר הצבי קודם סגירת הדלת, וסגר הדלת בעדו, חייב אע"ג דמעיקרא היה ניצוד. וכן מוכח בתוס' יו"ט. ודלא כמג"א. וכ"כ בא"ר ובחסדי דוד ובחמד משה ומר וקציעה ועוד, כדברי התו"ט. וכן עיקר. מיהו אם עמד על עומדו בפתח הדלת בשעה שנותן להן מזונותיהם, וא"א להם לברוח, מותר לסגור דלת הלול לאחר מכן. [ובבדי השלחן (סי' קא עמ' כא) נתן עצה לבעלי חנויות של העופות, שיעשו שתי דלתות כפולות בחנות, ובטרם יפתח הדלת הפנימית ינעול הדלת החיצונה,

דין צידת דגים לאכילה ביום טוב

ומה שכתבנו שאם הניחם מערב יו"ט במקום שאין מחוסרין צידה, מותר, מבואר בסי' תצו ס"ה. ועיין בפר"ח שם שהעלה שהעיקר כהרמב"ם להתיר כשאינם מחוסרים צידה, ודלא כהרמ"א בהגה (סעיף א). ושכ"ד הראב"ד והרשב"א להקל. וממה שכתבנו שאם המים צלולים ג"כ מותר ליקח מהם ביו"ט, כ"כ המג"א (סק"א) ע"פ טעם הראב"ד. וכן פסקו הא"ר והפמ"ג. ודלא כהגר"ז בקו"א. [חזו"ע עמ' כג].

ד) ביצה (כג.). ועיין בפרש"י ותוס' והרא"ש שם. וכן פסקו הטור וש"ע (סי' תצו ס"א). והטעם לאיסור צידת הדגים ביו"ט, כתב בס' המכתם (עמ' רכז) שהוא כקוצר מן המחובר, כמו שאמרנו בירושלמי (פ"ז דשבת ה"ב) הדין דצייד כוורא וכל דבר שאתה מבדילו מחיותו, חייב משום קוצר. וע"ע בחי' הר"ן, ובספר צרור החיים (עמ' קלט). (ובשאלות סי' נ כתב שהוא כחולש מן המחובר. וע"ע ברמב"ן במלחמות פ"ג).

ה. מותר לברור ביום טוב להוציא את התולעים שבדגים, ואין בזה משום בורר, ולא משום מוקצה. (ה)

ו. דגים ועופות שמחוסרים צידה שהם מוקצים, אין נותנים לפניהם מזונות סמוך להם ממש, שמא יבא ליקח מהם ביום טוב. [שדגים ועופות וחיה הטהורים שהם מוקצה ביו"ט, אין משקין אותן ביו"ט ואין נותנים לפניהם מזונות, שמא יבא ליקח מהם. אמנם איסור זה אינו שייך בבהמה טמאה ועופות טמאים], וכל מה שאסור לאכול אותו, אסור לטלטלו ביום טוב. (ו)

לברור ביום טוב להוציא את התולעים שבדגים

מותר ביו"ט. וכ"כ התוס' (כח: ד"ה גריפת, ודף לא: ד"ה אר"ז). וא"כ ניחא דמותר לטלטל הפסולת שמוקצה בשביל או"נ. עכ"ל. ובשו"ת חשב האפוד (ח"ב סי' מד) ביאר, דמה שאין בבורר פסולת מתוך אוכל ביו"ט משום טלטול מוקצה, משום דהו"ל כגרף של רעי, דמותר לטלטלו ולהוציאו, כמבואר באו"ח (סי' שח מסעי' לד והלאה). ולכן הבא לאכול אגוז או קטניות ויש בהם תערובת של קליפים או שאר פסולת, אין איסור לסלקם, משום דהו"ל לדידה כגרף של רעי. [מחזור"ע].

ה) שו"ת חשב סופר (א"ח סי' ה). ועיין כיו"ב בשו"ת זרע אמת (ח"ג ס"ס נב). ומוקצה ליכא בנטילתן, שהותר לצורך או"נ, וכדין ברירת פסולת מתוך אוכל שמותר ביו"ט. כמבואר בש"ע (סי' תקי סעיף ב). ועיין בתוס' (שבת קמב: ד"ה שאוכל), ובתוס' רעק"א (פ"ק דביצה יד:), ושם הקשה, דהיאך הותר לברור הפסולת מתוך האוכל, הא הפסולת הוי מוקצה ואינו רשאי לטלטלו וכו', ומכאן ראי' למ"ש התוס' (ח. ד"ה ארץ ישראל) שמותר לסלק אפר כירה המוקצה בשביל לאפות פשטיד"א, דטלטול מוקצה לצורך אוכל נפש

האכלת בעלי חיים ביום טוב ובטעם האיסור יותר משבת

שכיון שאין מזומנין לו, אין נותנין לפניהם מזונות. אבל כשאינן מחוסרין צידה כגון בביכר קטן, כיון שדעתו עליהם וכאילו הם ברשותו של אדם ממש נותנין לפניהם מזונות. ע"כ. והמגיד משנה כתב, שאין האיסור בבהמה טמאה ועופות טמאים.

ובב"י להלן (סי' תסח ס"ג) דן לגבי השקאת והאכלת בהמות מדבריות, שהר"ן (כא:) כתב דודאי שרי, שהרי מזונותן עליך. והק' מרן, שהרי אסור לתת מזונות לפני המוקצה, כדתנן (נג:) לגבי דגים. וכתב מרן ג' תירוצים:

א. די"ל דשאני דגים, שאין מזונותן עליך, שאפשר להם בלא נתינת מזונות, שאוכלים שרשי עשבים וקרקע וגדול אוכל את הקטן.

ב. לפ"ד רש"י (שבת קו:) שטעם האיסור להאכילם, דכיון דמוקצים הם לא שרי למיטרח עלייהו, אפשר דלא אמרי' הכי אלא בדבר שהוא מוקצה

ו) ל'שון הרמב"ם (יו"ט פ"ב הי"ז) ומרן (ס"ב): דגים ועופות וחיה שהם מוקצה, אין משקין אותן ביו"ט ואין נותנים לפניהם מזונות, שמא יבא ליקח מהם. וכל שאסור לאכול או להשתמש בו מפני שהוא מוקצה, אסור לטלטלו. ע"כ. וזה כטעם התוס' (ביצה נג:) שגזרו חכמים שמא יצודם.

ב. ורש"י (ביצה שם) ביאר משום שהדגים אפשר להם בלא מזונות, שאוכלין שרשי עשבים וקרקע, וגדול אוכל את הקטן.

ג. ובשבת (קו:) פרש"י, לפי שלא הותר לטרוח בשביל מוקצה, וכתב הר"ן (ביצה יג) שכך מוכח בירושלמי שאמרו לפי שאין עושיין תקנה לדבר שאינו מן המוכן. ומה שמחתכין הנבילה לפני הכלבים, ומטלטלין את הלוף שהוא מאכל לעורבים, לאו קושיא היא, דמוכנים הם לצורך האדם ומאמתמול היתה דעתו עליהם כיון שהם ברשותו, משא"כ דגים וחייה ועוף המחוסרין צידה,

ז. מה שנוהגים כיום לקנות דגים מערב יום טוב ולהניחם בכלי מלא מים, מותר לתת לפניהם מזונות. וכן המחזיקים בביתם אקווריום שבתוכו דגי נוי, מותר לתת להם מזונות ביום טוב, כיון שאין להם מזונות ממקום אחר. ז

המוקצים מפני שטעונין צידה, שמא מתוך שמאכילם יבוא לצודם, אבל בהמות מדבריות אינן טעונות צידה, ומותר ליתן לפניהן מזונות, והכי דייק לישנה שכתב, דגים ועופות וחיה ולא כתב ג"כ בהמה שהיא מוקצה עמהם, וטעמא משום דסתם בהמה אינה מחוסרת צידה אפי' אם היא מדברית. עכ"ד הבי"י.

וכתבו האחרונים דוקא לפניהם ממש אסור ליתן, אבל אם נותן ברחוק קצת מהם, והם באים ואוכלים, לית לן בה, כיון דעושה הכירא מדכר, ולא אתי ליקח מהם. [משנ"ב].

המחזיקים אקווריום עם דגי נוי מותר לתת להם מזונות ביו"ט

וכאן המקום להביא מ"ש בספר החרדים (פרק יד ס"א) על האר"י הקדוש, שנסתכל בפני ת"ח אחד ואמר לו: נרשם עליך עון צער בעלי חיים. והיה אותו ת"ח מצטער ומפשפש בדבר, עד שמצא שאשתו לא היתה נותנת מאכל לתרנגולים בבוקר, אלא מנחת אותן הולכות בחצר וברחוב לנקר. ואז צויה עליה וזירזה לעשות להם גיבול הסובין והמים בבוקר, ואחר שנתקן הענין והרב לא ידע, נסתכל בפניו ואמר לו: סר עונך וחסאתך תכופר. ונראה שזהו ענף ממצות והלכת בדרכיו, ופירשו, מה הוא חנון ורחום אף אתה רחום. וכתוב בו יתברך, ורחמיו על כל מעשיו. ע"כ. וראה עוד בב"ב (ה) פרנסני ככלב וכעורב. ופירש רגמ"ה, דכתיב ורחמיו על כל מעשיו. ובספר החרדים שם (חלק מ"ע מה"ת התלויות בושט) כתב עוד, שאמרו בגמ' ברכות, אמר רב יהודה אמר רב אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתן מאכל לבהמתו, שנאמר, ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואח"כ ואכלת ושבעת. שהוא צער בעלי חיים, וכ"ש שאסור לצער בעלי חיים. ע"ש.

וע"ע בצוואת רבי יהודה החסיד (ס"ה תרטו) שהזהיר על צער חנם שיעשה לבהמה, כי כל זמן שאדם רחמן ירחמו עליו מן השמים. וכל מעשה

מחמת שאינו נצוד לגמרי, אבל בדבר שהוא נצוד ומצוי אצלך כבהמות מדבריות, כיון שמזונותן עליך מותר ליתן לפניהם מזונות.

ג. ועוד י"ל שאין אסור לגבי בהמה, שהרמב"ם (פ"ב הי"ז) כתב: דגים ועופות וחיה שהן מוקצה אין משקינן אותם ביו"ט, ואין נותנין לפניהם מזונות שמא יבוא ליקח מהם, וכל שאסור לאכלו או להשתמש בו ביו"ט מפני שהוא מוקצה, אסור לטלטלו. ע"כ. ולכא' משמע, דבהמות מדבריות נמי, כיון שאסור לאכלן ביו"ט, אסור להשקותן כלל. אך אפשר לומר דלא אסור רק בדברים

ז) במושגה (שבת קנה): שנינו, אין נותנין מים לפני הדבורים ולפני יונים שבשובך, אבל נותנין לפני אווזין ותרנגולים ולפני יוני הרדיסיות. ובגמ' שם, תניא, נותנין מזונות לפני כלב ואין נותנין לפני החזיר. ומה הפרש בין זה לזה, זה מזונותיו עליך וזה אין מזונותיו עליך. אמר רב אשי מתניתין נמי דייקא וכו'. וז"ל הרמב"ם (שבת פכ"א הלכה לה-לו): אין מאכילין בהמה חיה ועוף בשבת כדרך שהוא מאכיל בחול, שמא יבוא לידי כתישת קטניות, או לידי לישת קמח, וכיוצא בו. כיצד וכו', וכן לא יתן לתוך פי יונים ותרנגולים למקום שאינן יכולים להחזיר וכו', וכן מאכיל העוף בידו במקום שיכול להחזיר, וא"צ לומר שיתן לפניהן והן אוכלין. במה דברים אמורים, במי שמזונותיו עליו, כגון בהמתו וחייתו ויוני הבית ואווזין ותרנגולין, אבל מי שאין מזונותיו עליו, כגון חזיר ויוני שובך ודבורים לא יתן לפניהם לא מזון ולא מים. וכ"ה בש"ע (ס"ה שכד ס"א). וע"ש בב"י דמבואר, דנקטי' לדינא שאין נותנין שום מזון לפני מי שאין מזונותיו על האדם, וכדברי הרי"ף והרמב"ם. נראה בנ"ד בשו"ת היכל יצחק (ס"ה מד). ולענין גיבול מורסן לתרנגולים, ראה בשו"ת פעולת צדיק (ח"ג ס"ה קס).]

גריעי מאוויזים ותרנגולים שמזונותן עליך. נכיון שאינם יוצאים מן הבית חוצה כדבורים ויוני שוכן, ואין לתולעים אלו אלא מה שנותן להם האדם, ולכן נותן לפניהם עשבים לאכול, ולפזר לפניהם עלי התותים וזולתם, שלא אסרו אלא הזירין וכיו"ב, ואין בזה שום חשש איסור, אא"כ הוא במקום שנהגו בו איסור להחמיר על עצמן. ע"כ. וכ"ה בש"ע (סי' שכד סעיף יב): חיה ועוף ודגים שהם מוקצים, אין משקים אותם ביו"ט, ואין נותנים לפניהם מזונות.

וב"פ בשו"ת רבי משה פרובינצאלו (סי' מה), דהסברא נותנת שמותר להאכיל תולעת משי בשבת, שכן מזונותיהם על בעליהן, וכן הביא החכם קארו וכו' דלא גריעי הני תולעים מאוויזין ותרנגולים שמזונותיהם על בעליהן. ואולם לגרוף שיורי העלין מתחתם נראה לי דאסור, כדרך שאין נוטלין המאכל מלפני השור ליתנו לחמור, כיון דמאיס בריד השור כדרכו. אבל אם לא היו נמאסין כ"כ שהיו ראויים למאכל שום בהמה ודאי לא היה בהם משום מוקצה והיה מותר לטלטלן. ואם היו לו בעלי חיים שאוכלים ודאי מותר כדרך שאמרו נוטלים המאכל מלפני החמור, שאינו מאוס ליתנו לפני השור כמבואר כ"ז ברמב"ם (פכ"ו מהלכות שבת). אך מותר לגרוף מתחתיהם את שיירי העלים היבשים, אפי' הם מאוסים שאינם ראויים לשאר בעלי חיים, אם תולעי המשי אינם אוכלים ביום ההוא עד שיגרפו את שיירי העלים, שאז הם מסתכנים בסיבתם. ויעשה כן כלאחר יד שלא כדרך גריפתן בחול. והו"ד בברכ"י (סק"א).

גם בס' אדרת אליהו (סי' יח) פסק שמותר לתת עלי התותים לפני תולעת משי, דלא גריעי תולעים הללו מאוויזים ותרנגולים דמותר לפי שמזונותם עליך. והו"ד בספר עיקרי הד"ט (דף כח ע"ג). וע"ע בתשובות הגאונים (שע"ת סי' רל) תוש"ר (ח"ב דף 57), ובאוצר הגאונים (סי' תעג), ובשו"ת יצחק ובוועז (ח"ב סי' יח), ובשו"ת אבקת רוכל (סי' לא).

לתת לפניהם מזונות כשאינו טורח בזה כלל, ואינו מוציא מרשות לרשות. והנה ז"ל רש"י (ביצה כג:), ואפי' למ"ד נפש בהמה במשמע, הני מילי דמזונות עליך אבל דגים וכו', וכתב בחי' מהר"ם

גרימות שאדם גורם צער לחיירו, נענש עליו. ואף אם יעשה צער לבהמה על חנם, כגון שמשים עליה משוי יותר מאשר יכולה לשאת, ומכה אותה ואינה יכולה ללכת, עתיד ליתן את הדין. שהרי צער בעלי חיים כתב לנו בענין בלעם (במדבר כב, לב) ע"מ הכית את אתונך, כנגד שאמר: לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך. וכתוב שם: ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב. [תוספתא ב"ק סוף פ"ט]. וכתב עוד (סי' קמ), לא יהיה כפוי טובה כנגדה ולא יכה את הבהמה. ומקור לדברים אלו מוצאים אנו בירושלמי (פ"ה מכלאים ה"ג), מעשה באדם אחד שהזמין רב אחד לסעודה, והושיב את כלבו אצל השלחן סמוך לרב, ושאל הרב מה עשיתי שכך אתה מבזה אותי, והשיב, שהוא חייב טובה לאותו כלב שהציל את אשתו מן השבאין, כאשר השיך אותם כשרצו לקחת את אשתו. הרי שחייב אדם להכיר טובה גם לבעלי חיים. וזה מה שנאמר בתורה בשר טריפה לכלב תשליכון אותו, על אשר קיימו ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשוננו. ושם (בסי' קמד) כתב, מי שמשעבד בני אדם, משעבדים אותו באותו עולם כבהמה. ואפי' מי שמענה את בהמתו יותר מדאי. ע"כ.

ועיין בדרכי משה (סי' תצו סק"א) לענין יו"ט, דאפי' לדעת רש"י הא דנוהגים האידנא שקונים דגים מבעו"י והולכים במים תוך כלי, דמותר ליתן לפניהם מזונות, שהרי אין להם מזונות ממקום אחר. וכ"ה באחרונים. ואין חילוק בזה בין שבת ליו"ט, ע"פ הטעם המבואר. וכ"ה בלית חן (עמ' קיג), לפי שאין לדגים אלה מה לאכול כי אם מה שהאדם נותן לפניהם. וע"ע בשו"ת ראש משביר (תא"ח סי' יב). אולם אם אין חשש שהדגים ימותו אם לא יתנו להם אוכל בשבת, יש להימנע מלהאכילם בשבת. וכן מבואר בלבוש, ובעטרת זקנים, ובכה"ח (שם ס"ק יא).

וההיתר להאכיל דגים משום דדמי להאכלת תולעת משי בשבת, מבואר בתשובה לבעל העיטור, ובב"י (סי' שכד) בשם מצאתי כתוב בשם רבינו, דמותר להאכיל בשבת תולעת משי, שהרי מזונותיו עליך, ולא אפשר בהשטה. וכ"ה בתשו' הר"ץ בן הרשב"ש ז"ל, דהני תולעים לא

ח. וכן תרנגולות המטילות שנמצאות בלול מותר לתת לפניהן מזונות. (ח)

וכמ"ש בירוש' שאין נותנין מים לפני דבורים ולפני יונים שבשוכן, שאין עושין תקנה לדבר שאינו מן המוכן, ואע"פ שמחתכין את הנבלה לפני הכלבים, דוקא בבהמות שאין לחוש ליטלן לאכילה, וכן בשבת שאין לחוש לכך, הא ביו"ט ובמה שיש לחוש ליטלו, לא. וכ"כ הרמב"ם וכו'. והרי מ"מ זה שאמרו שמא יבא ליקח מהן אינו, אלא במה שראוי לאכילה. ומ"מ בתוספתא (ביצה פ"ג ה"ד) אמרו עושין פרנסה לנחיל של דבורים בשביל שלא יברח, כלומר שבמקום פסידא התירו. ומ"מ נראה לי שלא נאסר בכולם אלא במזונות שיש בהם טורח ושהוא מחזור אחר הדגים ואחר החיה והעוף להאכילם ולהשקותם, אבל זריקת פירורין לתוך הביכר וכיו"ב מותר. ע"כ. אך מ"מ צ"ע, מסתימת הפוסקים בזה.

שם, ויש לדקדק, דהא דאסרינן לעיל בהנהו דאין מזונותן עליך, היינו כשעושה איזה מלאכה בתיקון מאכלן, כגון אפייה ובישול, אבל לא בזורק מזונות לפניהם, וצ"ל לפי רש"י דאיה"נ לא אסרו הכא רק בשעושה איזה מלאכה כדי לתקן להם המזונות וליתן לפניהם, א"נ י"ל דמה שזורק המזונות לתוך הביכרין דהוי כרמלית, הוי מלאכה, שמוציא מרשות לרשות. אבל לפי התוס' שזה מגזירה שמא יצודם, צ"ל דבוריקת מזונות אין בו איסור כלל. ע"כ.

וז"ל המאירי (ביצה כג:), שאפי' למי שמתיר ליתן מזונות לפני הכלבים באלו אסור, הואיל ואין מזונותם עלינו, שהרי עיקר מאכלם בשרשי עשבים שבקרקעית הבריכה או הגדולים את הקטנים. ובמס' שבת פ"י, מפני שהם מוקצים,

תרנגולות המטילות שנמצאות בלול מותר לתת לפניהן מזונות

מפני שהוא מוקצה אסור ליתן לפניו דבר לאכול. וכ"ה לשון מרן (סי' תצז ס"ב). ומשמע מדבריהם שבכל מוקצה הדין כן. וכ"כ הפני יהושע (ביצה מ.), שלדעת הרמב"ם שכל דבר שהוא מוקצה אסור לתת לפניו מזונות, ודאי משמע דהאי דתנן אין משקינן את המדבריות, שהן בהמות שרועות ולנות חוץ לתחום, שהן מוקצות, איסור גמור להשקותן. ע"כ.

וכ"כ הפר"ח (סי' תצז ס"ג) לדייק כן מדברי הרמב"ם וזמן המחבר דס"ל שכל מוקצה אסור לתת לפניו מזונות. וכתב ע"ז, שזה תמוה, שהרי מעשים בכל יום דמי שיש לו תרנגולות שעומדות לגדל ביצים, שנותנים לפניהם מזונות, אף שהן מוקצות. הילכך העיקר שכל שמזונותם עליך ואין מחוסרים צידה, אף שהם מוקצים, מותר ליתן לפניהם מזונות, וכן מוכח מדין בכור שנפל לבור שעושים לו פרנסה במקומו (רמב"ם הל' יו"ט פ"ב ה"ד), אע"פ שהוא לא ראוי לשוחטו והוי מוקצה. נוכח בביצה לו. אותו ואת בנו שנפלו לבור, מעלה את הראשון ושוחטו, והשני עושה לו פרנסה במקומו. וכ"כ הב"י לחד שינוי. וכן עיקר. ע"כ.

(ח) עיין פר"ח ומשנ"ב בביאה"ל ובכה"ח (סי' תצז ס"ק יא). ודו"ק. והנה רש"י (שבת קו:), כתב, אין צדין דגים מן הביכרים ביו"ט, וואין נותנים לפניהם מזונות. ופרש"י, שכיון שהן "מוקצה" לא מצי למטרח בהו. ולפ"ז יוצא דמי שיש לו תרנגולת המיוחדת להטלת ביצים, שהיא מוקצה, אסור לתת לפניו מזונות. אבל התוס' (שבת קו:) כתבו ע"ד רש"י, ואין נראה כלל, דהא תנן (שבת קנה:): נותנים מים לפני אווזים ותרנגולים ולפני יוני הרדסיות, אע"ג דמוקצים הם בשבת. לכן נראה לר"י דכל היכא דהוי כניצוד ועומד מדאורייתא, אע"ג דמדרבנן אסור לצודם, נותנים לפניהם מזונות, משא"כ דגים שמחוסרים צידה מה"ת. וכ"כ הרמב"ן והרשב"א והריטב"א שם בשם התוס', שהאיסור לתת לפניהם מזונות הוא מפני שמחוסרים צידה מדאורייתא, הילכך גזרו שמא יבא לצודם. וע"ע בהר"ן (ביצה יג. מדפה"ר).

אבל הרמב"ם (פ"ב מהלכות יו"ט הל' יז) כתב, דגים וחיה ועוף "שהם מוקצה" אין נותנים לפניהם מזונות שמא יבא ליקח מהם. [וכ"כ בפיהמ"ש (רפ"ג דביצה), "שכל מה שאסור לאכול ביו"ט

ט. יוני שובך ויוני עלייה וצפורים, אסור לצודן ביום טוב, ואין זימון מועיל להם. וזה דוקא בגדולים, אבל הקטנים שאינם יכולים לפרוח, צריכים זימון ואז מותר לצודן. ומהו הזימון, שיאמר זה וזה אני נוטל למחר לשחיטה [ואין די לומר מכאן אני נוטל למחר], ואין צריך לנענעם. ועושה בהם סימן או טביעות עין כדי שיכירם למחר, ולא יתחלפו לו באחרות. ואם זימן כל השובך, ואינו צריך אלא לזוג אחד, אינו מועיל. [וכן הדין לענין זימון בתרנגולות המטילות ביצים, שאסור לקחת מהם ביו"ט לשחיטה מבלי זימון, ואפי' אם זימן את כל הלול שלפניו והוא אינו צריך אלא לתרנגולת אחת או שתיים, או שאמר באופן כללי: "מכאן" אני נוטל למחר לשחיטה, אסור ליטול מהם ביו"ט לשחיטה, שאין זה נחשב זימון, ובאיסורם הם עומדים].^(ט)

מותר לתת לפניו מזונות. [וטוב שיתן לפניו המזונות בריחוק מקום ולא לפניו ממש]. וכן מעשים בכל יום. כמ"ש הפר"ח. ע"כ. ולפ"ז צפורים שבכלי נוי, וכן דגים שבתוך אקווריום, מותר ליתן לפנייהם מזונות בשבת ויו"ט. וכתב הרשב"א בעבודת הקודש (שם), נחיל של דבורים עושים לו פרנסה בשביל שלא יכרח. ע"כ. והוא תוספתא (פ"ג דביצה ה"ד). והובאה במאירי (רפ"ג דביצה), וכתב ע"ז, כלומר, שבמקום הפסד התירו. וכן בביאה"ל (ס"ז) כתב, שבמקום שיש הפסד בדבר, מותר לתת לפני עופות מזונות. ועיין בש"כ (פרק כז הערה ע). [קטע זה מחזור"ע שבת ג' דיני מוקצה ביו"ט. ילקו"י מועדים עמ' תסג. חזו"ע יו"ט עמ' כג].

וכ"כ בחי' הר"ן (שבת ק"ו), שהעופות שדעתו של אדם עליהם ואין מחוסרים צידה מותר לתת לפנייהם מזונות, שהרי תרנגולת שעומדת לגדל ביצים אע"פ שמוקצית, נותנים לה מזונות. וכן מוכח מלשון הרשב"א בעבודת הקודש (שער א אות ט) שכתב, כל שמתר לצודו, נותנים לפניו מזונות ואפי' בשבת. וכ"ש ביו"ט.

גם המשנ"ב בביאה"ל (שם ד"ה דגים) כתב, שאפי' את"ל שדעת הרמב"ם לאסור בכל אופן, הלא רוה"פ חולקים עליו, וכן סתם המחבר בש"ע (ס"ז), כמותם, שכל שאין מחוסרים צידה כיון שמזונותם עליך, נותנים לפנייהם מזונות. וכן מי שיש לו בהמה העומדת לחליבה, אע"פ שהיא מוקצית

דין הזימון מערב יום טוב בגוזלות ותרנגולות וכיוצא בהן

צידה, אסור לצודן, ואין זימון מועיל בהם. ויש מתירים זימון בכל גווני, לפי שאין יוני שובך צריכים צידה מעליא, וכ"ד העיטור, ושכן נראה ברמב"ם. והרשב"א כתב כדברי האוסרים. ע"כ.

ור"ן הזימון מפורש במשנה (ביצה י'), דלב"ה עומד ואומר זה וזה אני נוטל. אבל אין די באומר מכאן אני נוטל למחר, שאף שהיה ראוי להתיר בזה משום ברירה, חששו חכמים שמא ימצא כחושים ויטול שמנים ונמצא שטילטל אותן שלא הזמין, או שמא ימצאו כולם כחושים ויבא להמנע משמחת יו"ט. וע"י שאומר מערב יו"ט זה וזה אני נוטל, לא יבא להניחם ולקחת אחרים. שמאחר שאינו מקפיד למשמש בהם, כבר נמלך עליהן בדעתו בין שיהו שמנים בין שיהו כחושים. ומיהו

(ט) טור וש"ע (סי' תצז ס"י). ובש"ע הגר"ז (סעיף יח), ובמשנ"ב (ס"ק לא), שיתן בהם סי' וטביעות עין שלא יתחלפו. [וכ"ה בביצה (כה). וצפור דרור צריך לקשר בכנפיה כדי שלא תתחלף באמה, ופרש"י, להיות סימן לה]. ועיין בביאה"ל שם שבכ"ז ה"ה לתרנגולת העומדת לגדל ביצים, ודלא כמ"ש בשיטה מקובצת שבתרנגולת שמבקרן תמיד א"צ זימון. [חזו"ע יו"ט].

וכתב הרא"ש (סי' טו), דמה שאמרו בברייתא (כד). הצד יוני שובך ויוני עלייה וצפורים שקננו בטפיחים חייב, צ"ל דמירי בגדולים, וכדאמרי' גבי חיה שקיננה בפרדס שאין מועיל זימון לאם. וכ"כ המרדכי (ס"ס תרנ"ה).

והמגיד משנה (פ"ב ה"ה) כתב, שמפריחין ומחוסרין

זימן שלשה ולמחרת מצא שנים, מותרים. זימן שלשה ולמחרת מצא שלשה, או זימן שחורים ולבנים בקינים המובדלים במחיצה, ומצא שחורים במקום לבנים, ולבנים במקום שחורים, אסורין, אלא אם כן מכירין.⁽¹⁾

וכתב רבינו ירוחם שם, שאם אפשר שיצטרך לכולן, מזמין כל השוכך ולמחר נוטל כל מה שצריך. וכתוב בהגהות אשר"י (ביצה פ"א ס"י ד), שאין אדם יכול להזמין אלא לפי מה שהוא צריך, ואם הזמין יותר לא הוי הכנה.

כי אמרי' דמהני זימון דוקא במדדין אבל במפריחין לא, דהא אמרי' יוני שובך ויוני עלייה וצפרים שקננו בטפיחים ובכירות חייב. ע"כ. כ"כ הר"ן (שם) ורבינו ירוחם (נ"ד ח"ד), והובאו בב"י כאן.

הטעם שאין להתיר מטעם ס"ס במצא שחורים במקום של הלבנים

כשהיא קטנה, ואת"ל כשהיא גדולה, שמא באונס. אלא לאו ש"מ שאפי' קטנה שזינתה ברצון נאסרה על בעלה. ומוכח דהרמב"ם לא ס"ל תירוץ התוס' שאפי' היכא דשם אונס חד הוא, ס"ל דחשיב שפיר ס"ס, ודלא כהתוס'.

(1) בזימן ב' ומצא ג' אסורים, ביארו התוס' שאין להתירם משום חד בתרי בטיל, כיון דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי, ועוד דדשל"מ אפי' באלף לא בטיל.

וב"ב הכרתי ופלתי (סי' קי בבית הספק דף לו.), דרבינו לא ס"ל האי כללא דשם אונס חד הוא. וכדמוכח מדברי ה"ה הנ"ל. וכ"כ השבות יעקב בסוף (ח"ב בכללי ס"ס ס"ק כ.). וכ"כ הפמ"ג (א"א ס"ס תמו). גם בשו"ת תורת חסד (א"ח סי' יא אות ז) כתב, שהרמב"ם חולק על התוס', וס"ל דס"ס אפי' משם אחד חשיב ס"ס.

והנה הרמב"ם (פ"ב ה"ו) כתב, זימן שחורים ולבנים, ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים, אסורים, שמא אותם שזימן פרחו להם, ואלו אחרים הם, וכל ספק מוכן אסור. ובהגהות נחל איתן (על הרמב"ם שם. להגאון בעל משכיל איתן בספרו) הביא בשם צלותא דאברהם להקשות ע"ז, דהא הוי ס"ס, שמא אלו הם עצמם שזימן, ואת"ל שהם אחרים, שמא הם ג"כ מזומנים. [או שמא הם של נכרים, שאינם צריכים הכנה, וכמ"ש בירושלמי (ביצה פ"ג ה"ב), ובש"ע (סי' תצח ס"ג), והרמ"א (סי' שי ס"ב וסי' תקה ס"א)]. וכמו שהתיר מרן (סי' תצז ס"ד) ספק מוכן ביו"ט ב' ש"ג משום ס"ס, (ועיי' בגליון כף החיים שם סק"כ). ותירץ די"ל דהוי ס"ס משם אחד דלא מהני, וכמ"ש התוס' (כתובות ט. ד"ה ואב"א) אהא דמוקי לה באשת ישראל וכגון שקיבל בה אביה קידושין כשהיא פחותה מבת ג' שנים ויום אחד, (שאי אפשר לומר שמא אינה תחתיו). וא"ת אכתי הוי ס"ס, ספק באונס ספק ברצון, ואת"ל ברצון שמא כשהיא קטנה ופתוי קטנה אונס הוא. וי"ל דשם אונס חד הוא.

וב"ב הגר"י אלחנן בשו"ת עין יצחק (אה"ע סי' סז אות ה). וכ"כ בשו"ת מהרי"מ פדואה (סי' יג), והסביר בזה דברי הרמב"ם (סוף הל' בכורים הל' כא). וקדמו בזה בספר אור צדיקים בקונט' עץ הדעת המיוחס למהר"ם בן חביב (דף כט.). וע"ע בשו"ת צמח צדק מליבאוויטש (חיו"ד סי' עא ב"ה ובתוס'). ובשד"ח (מערכת ס כלל כא). וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אליבא דרבינו, דהאיכא הכא ס"ס, גם י"ל דבנ"ד דהמחוסר הזמנה הוי מדרבנן, וכמ"ש המג"א (סי' תצז ס"ק יג) והגר"א שם. וכ"כ המאירי (ביצה י.). ככה"ג אפי' לדעת התוס' ס"ס אפי' משם אחד מהני, כמ"ש בשו"ת עין יצחק (ח"א א"ח סי' א אות יט, וסי' טז אות ה), ובספרו נחל יצחק (סי' לח ענף ג), ובשו"ת בנין עולם (חיו"ד סי' לג), ובשו"ת תשורת שי (ח"א ס"ס שפה), ובשו"ת מהר"ש ענגיל (ח"ב סי' לט).

ובס' מאו"י ח"ג כתב ע"ז: ותמיהני שלא זכר שר דברי ה"ה (אסור"ב פ"ג ה"ב) על מ"ש הרמב"ם שם שקטנה שזינתה נאסרה על בעלה. שסמך על הגמ' (כתובות ט), דאם איתא דקטנה שזינתה אינה נאסרת על בעלה, הא אכתי איכא ס"ס, שמא זינתה

אם בעינין ספק ספיקא מתהפך

הרא"ש ורוה"פ. וכן העלה הפר"ח (סי' קי כלל ספק ספיקא אות יג) והוכיח כן מהתוס' (כתובות ט), וכ"כ השיטה מקובצת (שם). וכן הוכיח במישור מרן החיד"א בפתח עינים (כתובות ט), ובשו"ת חיים שאל (ח"א סי' מח), ושכ"כ הגאון רבי בצלאל אשכנזי בתשובה (סי' כ). ובספרו יעיר און (מערכת ס אות ז) שכתב, וכבר הוכחתי בפתח עינים מדברי התוס' (שם) שא"צ ס"ס מתהפך. ועתה מצאתי שכן הוכיח במישור מהר"ש אלגאזי בספר גופי הלכות כמש"כ ותאזרני שמחה. וכ"כ גדול הדור מהר"י הכהן בשו"ת בתי כהונה. ע"ש. וכן העלה מהר"י ששון בשו"ת בני יעקב (סי' ט), וכתב שכבר המהרימ"ט הפליא עצה הגדיל תושיה והוכיח מהתוס' שא"צ ס"ס מתהפך. וכן מוכח ברמב"ם (פ"ט מהלכות פרה). גם מהר"א יצחקי בשו"ת זרע אברהם (אה"ע סי' ד) כתב, שגדולי האחרונים דחו מן ההלכה את ענין המתהפך בס"ס. וכ"כ גם מהרי"ט אלגאזי בס' הלכות יו"ט (פ"ב דף לא). ובשו"ת שמחת יו"ט (ס"ס צב).

ועיין בשו"ת סדר א"ר (שער א דף ט). שכתב, שאף שמחלוקת זו תלויה ע"פ הנחת הכלל דס"ס שאינו מתהפך לא מהני, מ"מ המסקנא היא שכיון שהעולה בדיניו שהכלל שצריך ס"ס מתהפך דחוי הוא מדעת רוה"פ הראשונים והאחרונים, פסק מרן היא העיקר. וכ"כ בשו"ת זרע אמת (ח"ב חיו"ד סי' י), שכבר העלו הפר"ח ורוב גדולי האחרונים בראיות ברורות שא"צ ס"ס מתהפך. וכ"כ בשו"ת קול אליהו (חיו"ד סי' כ), ושכן מוכח מדברי הרוקח. וכן העלה בספרו ארעא דישראל (מערכת ס אות יב). וכ"כ הגאון בעל תקלין חדתיך בתשובתו הרמתה שבשו"ת חק"ל מהדו' בתרא (חלק אה"ע סי' כה דף קכב ע"ד), שכבר הכריע גדול האחרונים הפר"ח, שאף בשל תורה מקילינן בס"ס אע"פ שאינו מתהפך. והכי קי"ל.

גם הרב שלחן גבוה (בכללים אות פח) כתב, שאע"פ שהש"ך והט"ז כתבו דבעינן ס"ס מתהפך, לדינא אין לציית להם, שכבר קבלנו עלינו הוראות מרן דס"ל שא"צ ס"ס מתהפך, ושכ"ד הרמ"א.

גם מ"ש הרב נחל איתן דהאי ס"ס לא מהני, משום שאינו מתהפך, הן אמת שהריב"ש בתשובה (סי' קצב) כתב בשם התוס', שכל ס"ס שאינו מתהפך בכל צד אינו נחשב אלא כספק אחד. וכ"כ הרדב"ז ח"א (סי' קסח). ובשו"ת הרמ"ע מפאנו (סי' צו), ובשו"ת משאת בנימין (סי' קג), ובשו"ת תורת אמת למהר"א ששון (סי' א דף ח ע"ד, וע"ע שם בדף ט. ובסי' ב דף י ע"ג). וכ"כ כמה גדולי אחרונים בכללי ס"ס.

אולם לפי מ"ש הכרתי ופלתי (סי' קי, בבית הספק דף לז), שלדעת הרמב"ם דספיקא דאורייתא לחומרא רק מדרבנן, א"צ ס"ס מתהפך כדי להקל, משום דבחד ספיקא יצא מאיסור תורה, ובספק השני הוי ספקא דרבנן ולקולא. וכן הסכים הדגול מרבבה (בכללי הספק ספיקא של הש"ך ס"ק טו). וכן הסכים גם הכתב סופר (הא"ח סי' ה). וכ"כ המהר"ץ חיות (נדה טז). אליבא דהרמב"ם, שא"צ ס"ס המתהפך. והכא דקיימינן אליבא דהרמב"ם תירוצ' זה לא יגהה מזור, דהא דלידיה א"צ ס"ס מתהפך.

ואע"פ שאפשר למצוא פוסקים דס"ל דספיקא דאו' לחומרא רק מדרבנן כדעת הרמב"ם, ואע"פ כן ס"ל דבעינן ס"ס המתהפך, מ"מ לדינא לא קי"ל כוותיהו, וא"צ ס"ס מתהפך. שכבר האריך רבינו הכנה"ג באה"ע (סי' סח אות כא) בזה, והביא מערכה לקראת מערכה אי בעינן ס"ס מתהפך אם לאו, וכתב שרובם של גדולי האחרונים שכתבו בתשובותיהם דבעי' ס"ס המתהפך, הם עצמם פסקו להתיר בתשובות אחרות גם בס"ס שאינו מתהפך. ושכן מוכח בתוס' (כתובות ט). שא"צ ס"ס המתהפך.

גם בכנה"ג (יו"ד סי' מט הגהות ב"י אות ד) מבואר, שדעת מרן והרמ"א והלבוש והלחם חמודות והרב דמשק אליעזר, שיש להתיר גם בס"ס שאינו מתהפך. וע"ע לו בשו"ת בעי חיי (חיו"ד סי' ז), שהביא בשם הגאון ר' יוסף טאיטצק בשו"ת שארית יהודה (סי' מט) שכתב ג"כ שא"צ ס"ס מתהפך. ובסדרי טהרה (סי' קפז סק"ט), כתב שכ"ד

יא. זימן בתוך הקן ומצא לפני הקן, אסורים. ואם אין סביבותיהם קן אחר, הרי אלו מותרים. והני מילי במדדין, אבל אם הם מפריחין, אסורין, ואפילו יש קן אחר בתוך נ' אמה, אם הוא בקרן זוית שאינו יכול לראותו מקן זה, כיון שאינם מפריחין אלא מדדין מותרים, משום דכל היכא דמדדה ולא הדר חזי לקניה לא מדדה. (יא)

דרבנן לקולא, שאני הכא דהוי דשל"מ, או שכן רצו חכמים להחמיר בספק זה. [טבעת המלך על הרמב"ם מאור ישראל ח"ג].

ועיין בבינה לעתים (דף כג) דבשנים ומצא שלשה אסורים, ואין לומר שמא השלישי משל גוי, ושמה עוף זה מהמוכנים, משום דהו"ל ס"ס שספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת דלא מהני. ועיין בהגהות פורת יוסף במ"ש בזימן שנים ומצא שלשה, דאמרי' ממ"נ אי אחריני ניהו אסורים, ואי לא איכא חד דמערב בהו. [וכ' התוס' דהוי דשיל"מ, או בע"ח חשיבי ולא בטילין]. וכ' בפורת יוסף דנפ"מ אם נפל אחד מהם וכו'. וקשה שהש"ך (סי' קי ס"ק נו) כתב דל"מ נפל אחד לים בדשל"מ, ומיהו למרן הש"ע (שם ס"ז) איה"נ דמהני. וכן פסקו הכו"פ (ס"ק כו). והע"ה ש (ס"ק יח בסופו). והרבאו בזב"צ (שם ס"ק צט). וכ"כ במג"א (סי' תצו ס"ק יד). ועיין בכה"ח (שם ס"ק טט), ובצל"ח שם (תד"ה איכא).

וכ"כ הגר"ח פלאג"י בשו"ת חיים ביד (דף יט ע"ג). וע"ע בשו"ת בן אברהם (סי' יג). ואכמ"ל יותר. ונראה שמכיון דמיירי שיש מחיצה בין כל קן וקן, וכמו שפירש רש"י (ביצה י:), ובערוכם את קניהן צריכים להתעופף למעלה מן המחיצה, לבא אח"כ אל הקן האחר, שוב אזלינן בתר רובא דעלמא, דכל דפריש מרובא פריש, והרוב אינם מוכנים, ולא תלינן שאלו הם, ורק החליפו מקומם, ולא מבעיא לרבינו שמחה במרדכי (ע"ז סי' תתמא), דס"ל דלא מהני ס"ס בדשל"מ, אלא אף לדידן דאזלינן בתר ס"ס אפי' בדשל"מ, (ועיין פרי חדש יו"ד סי' קי ס"ק מג), מ"מ בכה"ג כיון דרובא דעלמא אינם בחזקת מוכנים, לא חשיב ס"ס, ואזלינן לחומרא. ועיין בלשון לימודים (סי' קפו) שכתב, דמ"ש רבינו שאני אומר שמא אותם שזימן פרחו וכו', היינו משום דאזלינן בתר רובא דעלמא, ואח"כ אשמועינן בסוף דבריו, רבותא טפי, שאפי' ספק מוכן אסור, וכמ"ש ה"ה, דאע"ג דספקא

זימן בתוך הקן ומצא לפני הקן, אסורים

לא מצא בתוך הקן שזימן אלא לפניו, ובאותו שלא זימן לא מצא לא לפניו ולא לתוכו, הילכך אסירי, ולא משום חשש יוני דעלמא, אלא מאחר שלא מצאן במקומן, ועוד, שבקן האחר המוקצה לא מצא כלום, יש לחוש שמא אלו שמצא לפני הקן המוכן לא מתוכו יצאו אלא מתוך המוקצה].

ורבינו ירוחם כתב דברי רבא, אבל כל שאר פוסקים לא הזכירו דבר זה כלל, ואפשר שטעמם משום דהא דאמרי אביי ורבא לאו לקושטא דמילתא אמרי הכי, אלא לדחות דלא לסייע לר' חנינא, וכיון דק"ל כר' חנינא (ב"ב כג:), אית לן למימר דטעמא דמתני' משום דרוב וקרוב הלך אחר הרוב, ותו לא צרכינן לאוקמי בב' קנינן זו למעלה מזו, והילכך איכא למימר דב' קנינן זה

יא) משנה (י:) בתוך הקן ומצא לפני הקן, (דרך כל שובכין להיות מעט מדרג העלייה בולט חוץ למחיצה של כל קן, ושם היונים יוצאים לאויר ונוחים שם כרצונם וחוזרים לקן. רש"י), אסורין. ובגמ', לימא מסייע לר' חנינא דאמר רוב וקרוב הלך אחר הרוב, אמר אביי בדרג (דכולהו קרוב ניהו, הילכך הלך אחר הרוב דאיכא תרתין). ולרבא איצטריך לאשמועינן רק בשני קנינן זו למעלה מזו, ובשתייהן גזולות, וזימן את שבאחת מהם, ולא מיבעיא זימן בתחתונה ולא זימן בעליונה דאסורין, דאמרי' הנך אזלו לעלמא והנך אשתרובי אשתרוב ונחות, אלא אפי' זימן בעליונה ולא זימן בתחתונה ובא ומצא בעליונה ולא מצא בתחתונה, הנך נמי אסירי, דאמרי' הנך אזלו לעלמא, והנך סרוכי סריך וסליקו. [שלמחר

יב. גוי שהביא דורון לישראל ביום טוב בני יונה קטנים משובכו שיש לו בעיר, כיון שאין צריכים צידה, מותרים ביום טוב. (י)

סימן תצח - דיני שחיטה ביום טוב

א. שחיטת בהמות אף על פי שהיא צורך אוכל נפש ומותרת ביום טוב מעיקר ההלכה, מכל מקום המנהג בזמן הזה ברוב תפוצות ישראל שלא לשחוט שום בהמה ביום טוב. וכן ראוי להנהיג בכל מקום, מפני ריבוי התקלות הנגרמות על ידי זה בשיווק הבשר ובמכירתו, שבאים לידי חילול יום טוב. ובפרט שבזמן הזה כל האיטליזים משתמשים במקררים חשמליים, והבשר שנשחט מערב יום טוב נשאר טרי כיום הלקחו, לא כהתה עינו ולא נס ליחה. (א)

לא מדדה. והובא ברמב"ם (פ"ב ה"ו). אבל הרי"ף והרא"ש השמיטוהו, וכתב מרן הב"י, ולא ידעתי למה.

יב (ב) בן מבואר בתש' הרשב"א (ח"ד סי' מז), והיינו משום דהווי ליה כפירות שאין במינן במחובר, דאפי' מחוץ לתחום מותרין למי שלא באו בשבילו, אע"ג דבפירות של ישראל ממש שבאו מחוץ לתחום אסורין בין לו בין לאחרים, דמוקצין הן, דכל שהן חוץ לתחום הקצו אותם הבעלים מדעתן, ושל ישראל צריכין הכן, אבל גוי א"צ הכן. [ועיין בת' הרא"ש (כלל כג סי' ו) שהביא הב"י בסימן תקינ].

למעלה מזה, אפי' זימן בתחתונה ולא זימן בעליונה, שרו דכיון דאותם שזימן מצאם במקומן לא חיישינן להו כלל.

עוד איתא במשנה שם, ואם אין שם (אתמול סביבותיהן) אלא הן, הרי אלו מותרין (ירדאי אלו הם שהזמין בתוך הקן ובאו לפניו. רש"י). ובגמ', אילימא במפורחין, י"ל ההם הלכו ואלו אחרים הם, אלא במדדין. ואם יש קן בתוך נ' אמה, אדדויי אדדו, אם אין קן בתוך נ' אמה, פשיטא דמותרים, שכל המדדה אין מדדה יותר מנ' אמה. לעולם דאיכא קן בתוך נ' וכגון דקיימא בקרן זוית, וקמ"ל דכל היכא דמדדה והדר חזי לקיינה מדדה ואי לא

שחיטת בהמות ביום טוב כשמצוי טריפות בבהמות

פא סק"א), דלפי זה ניחא מה שסמכו במקומות אלו לאכול גבינות מן החלב של הבהמות שלנו, אע"פ שעיינו הרואות שרוב הבהמות במקומינו טרפות הן. וה"ט כנ"ל].

ובשו"ת עונג יו"ט (סי' מד), מתחלה תמה ע"ד השאג"א, שסוף סוף כיון שקבלנו עלינו להחמיר בכל החומרות הללו, אכתי הוא שחיטה שלא לצורך כיון דלא חזו לאכילה, ושוב כתב שדברי השאג"א נכונים וכו'.

אולם בשו"ת עמודי אש (סי' ה אות מא) הביא מ"ש בשו"ת משיבת נפש (סי' יד), דלדין דק"ל שאם נאבדה הריאה מותרת, מותר לשחוט ביו"ט אף במקום ששכיח טרפות כמו כשרות. והעיר

א הנה במקום דשכיחי טרפות בבהמות כמו הכשרות, אע"פ כן מן הדין מותר לשחוט בהמות ביו"ט. וכמ"ש השאג"א (סי' סד), דהא דמטריפים בכמה דברים הוא משום חומרא שאנו מחמירים, אבל מדינא שריא. [וכ"כ הפרי חדש יו"ד (סי' טל סק"ג), דהא דק"ל שאם נאבדה הריאה קודם בדיקה, מותרת, משום דרוב בהמות כשרות הן, ואע"פ שבזה"ז ברוב המקומות הטרפות מצויות יותר מן הכשרות, היינו טעמא משום שמחמירים אנו הרבה חומרות שאינם מעיקר דין התלמוד, ואיכא מילי טובא דבעו בדיקה, ואין אנו בקיאים בבדיקה ומטריפין להו, וכן כמה בהמות אין מטריפים אותם אלא מחמת ספק, אבל אם נאבדה הריאה ודאי דאולינן בתר רובא שמעיקר הדין הרוב כשרות הן. וכתב בס' כסא אליהו (יו"ד סי'

והשוחרט בהמה ביו"ט, עדיף שלא יבדוק אותה אם היא טריפה, עד שיפשיט את העור, שאם תמצא טריפה לא יהא רשאי להפשיטה. [אבל קודם הבדיקה, בחזקת היתר היא. וכתב הכלבו (סי' נח) שאחר ההפשטה מעמידין הבשר והעור בחום היום שלא יסרח, שאם נמצאת טרפה לא יזינה ממקומה עד מוצאי יו"ט, ואע"פ שזה קרוב להערמה, כדי שלא ימנע משמחת יו"ט התירו זה. ורבינו ירוחם (ח"ב נ"ד) כתב, בהמה שצריכה בדיקה מפני שנפלה וכדו', שוחטין אותה ביו"ט ולא חיישינן שיבדוקה אחר שחיטה ותמצא טריפה. ולא יבדקנה עד שיפשיט עורה, שמא תיטרף ויאסר לטלטלה ולא יוכל להפשיטה].

ואם נמצאת טריפה, אסור לטלטלה, אבל מותר למכרה לגוים כדרך שהתירו מכירה לישראל, שלא ישקול ולא יזכיר סכום דמים. ואם אינו מאמינו, יקח ממנו משכון. [ונכתב הטור, שטלטול בשר הטרפה, הוא מח' ר"י ור"ש, ולהרי"ף שפסק ביו"ט כר"י אסור לטלטלה. ולכאן כן מיירי בבריאה (שהרי אין דרך לשחוט בהמות חולות קצת לאכילה), ולהלן (סי' תקיח) כתב הטור, שאם היתה בריאה ומתה גם לר"ש אסור, ובמסוכנת לכולי עלמא מותר, ומחלוקת בבהמה שהיתה חולה קצת. ושם נמצאת טריפה שאני, שדעתו היתה לשחטה, והרי עשויה היא להמצא טריפה. משא"כ במתה, דכיון שהיתה בריאה מערב יו"ט לא היתה דעתו עליה שתמות. (בי" ס"ס תצז)].

עליו מד' האו"ז (הל' יו"ט סי' שסד) שהעלה, שאם אנו רואים שהטרפות מצויות כמו הכשרות, אסור לשחוט ביו"ט הואיל ואסרנו על עצמנו שלא לאכול בלי בדיקה. ע"ש.

וכ"כ הגאון בעל חות יאיר בספר מקור חיים (סי' תצח) בשם הב"ח, שבמקום שרוב הבהמות טרפות אסור לשחוט בהמה ביו"ט. כמ"ש בהגהות אשרי בשם האו"ז. ושכ"פ מהרש"ל בספר ים של שלמה שראוי לחוש לד' האו"ז. וסיים, והאידינא מנהג פשוט שאין שוחטים בהמה ביו"ט כלל. אבל העונג יו"ט (סי' מד) הנ"ל, כתב, שלפי מה שנתברר שערך שגורס ונחבט בכותל בעי בדיקה מדאורייתא, ואע"פ כן הרמב"ם והרא"ש [בהא דאיבעיא לן (בביצה לד.) אם מותר לשחוט אותו ביו"ט, ולא איפשיטא], פסקו לקולא, שמותר לשחוט ביו"ט. וכ"פ מרן בש"ע (תצח ס"ח). וה"נ היכא דשכיחי טרפות כמו הכשרות מותר לשחוט ביו"ט. וכ"כ בשו"ת חסד לאברהם (קמא, א"ח סי' נב) שגם במקומות שהטרפות מצויות כמו הכשרות מותר לשחוט ביו"ט. וע"ע בשו"ת באר יצחק (להגרי" אלחנן או"ח סי' יח), ובשו"ת כתב סופר (סי' עב), ובשו"ת חלקת יואב (סי' כד), ובשו"ת משכן בצלאל (סי' קנט), ובשו"ת נחלת בנימין (סי' קז), ובשו"ת זכרון יהודה (ח"ב סי' פט). ובשד"ח (מערכת יו"ט, סי' א אות טו).

המנהג שאין שוחטים בהמות ביום טוב - והטעם

עבירות ע"י כך, במקח וממכר בפרהסיא ביו"ט וכו'. ואף שהרשב"ץ (ח"ב סי' י) כתב להרחיק חומרא זו משום שמחת יו"ט, רק הזהיר שיש לנהוג ע"פ ההלכה. ע"ש. האידינא דאחסור דרי, ומידע ידענא שלא ישמעו לקול מורים, ויש חשש תקלה בדבר, יש להנהיג כדברי מהרש"ל וסיעתו. (ועיין בשו"ת הרדב"ז ח"ד סי' קיב. ובנד"מ ח"ד סי' אלף וקפג). וע"ע בשו"ת יבי"א (ח"א או"ח סי' ל).

ומה שכתבנו שהוא מפני התקלות וכו', כ"כ מהר"ח פלאגי ברוח חיים (סי' תצז) בשם מ"ז החק"ל. וכ"כ בשו"ת משיב דבר (חאו"ח סי' לה), ובשו"ת יד הלוי (במברגר. סי' ק), ובשו"ת עולת איש (חאו"ח סי' ט להראש"ל יש"א ברכה).

ומה שכתבנו שהמנהג שלא לשחוט וכו', כ"ה בים של שלמה (פ"ד דביצה סי' יט). ובמג"א (סי' תצח ס"ק טז). ועיין בשו"ת בית שלמה (חאו"ח ח"ב סי' קג) על אודות שוחט אחד ששחט בהמות ביו"ט, וכתב עליו, נשתוממתי על הפירצה אשר נעשית ע"י השוחט הנז', והלא כתב מהרש"ל בים של שלמה דהאידינא לא נוהגים לשחוט ביו"ט שום בהמה, אפי' במקומות דלא שכיחי טרפות, ובאמת שכן המנהג בכל גלילותינו, כי מעולם לא ראינו ולא שמענו שישחטו בהמה ביו"ט, ובכנה"ג הוי לא ראינו ראייה, כמ"ש כיו"ב הש"ך (ח"ו"מ ס"ס לז). וזה השוחט שנפרץ הדבר על ידו, לא יהיה חלקנו עמו. צא וראה מה עלתה לו, שנעשו כמה

ב. סכין שחיטה ביום טוב, דינו ככלי שמלאכתו להיתר, כיון שמותר לשחוט ביום טוב. ואף על פי שמקפידים עליה שלא להשתמש בה לדברים אחרים, הרי גם כוס זהב מקפידים עליו ואפילו הכי לא נחשב מוקצה מחמת חסרון כיס, אף שמקפידים על הסכין. [ואף בזמנינו שנהגו שלא לשחוט בהמה ביום טוב הרי בהפסד מרובה וצורך גדול יש מקום להקל על ידי שאלת חכם כדלהלן, וממילא אין הסכין מוקצה. ובפרט שאפשר לשחוט בה עופות גם בזמנינו.]

פרצה גדולה ע"י כך, ואע"פ שאמרו להעמיד שם אדם יר"ש שישגיח שלא יקנו במעות, ורק הגוי יכתוב כל מה שלוקח כל אחד, וישלמו אחר יו"ט, מ"מ נפשי יודעת מאד שכ"ז פטומי מילי בעלמא הוא וכו'. הילכך אין שום היתר לשחוט בהמות ביו"ט, ואיסור זה הוא איסור עולם, וכל המשנה ידו על התחונה, והוא בכלל פורץ גדר ישכנו נחש שרף ועקרב וכו'. [שו"ת יב"א ח"א ס"י ל. ילקו"י מועדים עמ' תסג].

גם בשד"ח (מערכת יו"ט ס"י א אות יג) כתב, שבמקום שיש לחוש שאם ישחטו בהמות ביו"ט יבאו לידי תקלות לזלזל באיסורים בהלכות יו"ט, כגון בנתינת מעות ומשקל בפרהסיא וכו', יש להורות להם לאסור, דאחסור דרי בזמנינו ויש לחוש לכמה תקלות. וכמה פעמים רצו לשחוט כבשים ביו"ט מפני שהיתה שעה"ד, שלא הספיק להם מה שנשחט בערב יו"ט, ואסרתי להם, מפני שחשתי שתהיה

סכין שחיטה ביו"ט - אם נחשב מוקצה מחמת ח"כ - הערה על האול"צ

בשבת (מו.) לגבי מנורה וכלית חתנים. וע"ע מ"ש בזה בשו"ת קנה בושם (סי' יח), לענין קנקן של יין העשוי מכסף טהור ויקר. ומרן אאמו"ר זיע"א אמר לי, שכן משמעות הרמב"ם והטור והש"ע שאינם מונים אלא כלים שמלאכתם לאיסור, ולא משתמית להו למנות איזה כלי שמלאכתו להיתר. ודלא כמו שאסר בס' ברית עולם (הל' מוקצה עמ' קו) כלים יקרים שעומדים רק לנוי ויופי לקישוט הבית, וכן תמונות שעל הכותל.

ובשש"כ (פרק כ הערה ג) כתב בשם הגרשו"א, שסכין שחיטה ביו"ט, דינו ככלי שמלאכתו להיתר, כיון שמותר לשחוט ביו"ט בכל עת שירצה. ואע"פ שמקפידים עליה שלא להשתמש בה לדברים אחרים, הרי גם כוס זהב מקפידים עליו ואפ"ה לא נחשב מוקצה מחמת חסרון כיס.

[ולגבי סכין שחיטה פגום, ראה בהג' רע"א (א"ח ס"י תצח) שהעיר במה שכתב הרמב"ם (יו"ט פ"ד ה"ט), והש"ע (שם) שאסור להראות סכין לחכם ביו"ט שמא תהי' פגומה ויאמר לו אסור לשחוט בה משום פגימתה וילך ויחדדנה וכו', דקשה, דאף שיזהר ולא ישחיזנו מ"מ עבר בטלטול מוקצה,

ב) הנה יש לדון בדין טלטול סכין שחיטה ביו"ט, אי הוי מוקצה מחמת חסרון כיס, או כלי שמלאכתו להיתר, מאחר שמותר לשחוט ביו"ט. ובחי' רע"א (ביצה ב:) כתב בתו"ד, שסכין שחיטה או מילה שבאמצע יו"ט ייחד אותו לדבר אחר, ואין רצונו להחזיקו עוד לשחיטה ומילה אלא לשאר תשמישים, משעה זו אינו עוד בכלל מוקצה מחמת חסרון כיס, אלא דביה"ש היה מוקצה מחמת ח"כ והוי רק מדין מגו דאיתקצאי ביה"ש דלא ס"ל לר"ש לאיסור. ע"ש. ומבואר שנקט שגם ביו"ט שהותרה שחיטה נחשב מוקצה מחמת ח"כ. **אמנם** בתהלה לדוד (סי' שח סק"א) מבואר שגביע כסף יקר לא חשיב כמוקצה מחמת חסרון כיס. וכן מבואר בש"ע הגר"ז (סי' שח ס"ד), שכלים יקרים ביותר, רק אם מלאכתם לאיסור ומקפיד עליהם מלהשתמש בהם תשמיש אחר שלא יפחתו דמיהם, אסור לטלטלם בשבת.

גם בס' המנורה הטהורה (סי' שח קני המנורה סק"א) דייק מהש"ע שרק סכין שחיטה ושל מילה ואיזמל של ספרים, שמלאכתם לאיסור ומקפיד עליהם הו"ל מוקצה מחמת ח"כ, ולא כלי שעיקר תשמישו להיתר, לא הוי מוקצה כלל, וכדאמרי'

דסקין של שחיטה שפגום לא חזי כלום. וצ"ע. ע"כ.]

ומכאן יש להעיר אהוה"מ עמ"ש באול"צ ח"ב (עמור ריג) שהיה מי שרצה להוכיח שמוקצה מחמת חסרון כיס הוא אף בכלי שמלאכתו להיתר, מדין סכין של שחיטה שהוא מוקצה אף ביו"ט, אע"פ שביו"ט מותר לשחוט, מוכח שאף שאין מלאכתו לאיסור, כיון שמקפידים עליו הוי מוקצה. ויל"ד, שלא הותרה השחיטה לגמרי ביו"ט, שהרי אסור לשחוט למחר, ולשחוט לנכרי, ומש"ה חשיב כלי שמלאכתו לאיסור. אלא שלצורך אוכל נפש הותר. ע"כ.

והנה במה שתפס דסקין שחיטה חשיב ככלי שמלאכתו לאיסור תמוה, דמה בכך שאסור לשחוט לגוי וכו', סוף סוף לישראל שרי לשחוט. ותדע, דקדרה המיועדת לבישול, אף שאסור לבשל לצורך גוי או מחלל שבת, אפ"ה לא חשיבא בגלל זה לכלי שמלאכתו לאיסור. ועיין בביצה (כח:): גבי שפוד, דרק מפני שמאוס הוי מוקצה, הלא"ה כיון שראוי לצלות בו עוד, לא הוי מוקצה, ואי נימא כדברי האול"צ הרי אסור לצלות לצורך גוי ומחלל שבת. ובכלל גם לגבי שבת קדרה אינה נחשבת ככלי שמלאכתו לאיסור, לאחר שמשתמשים בקדרה זו להשאיר בה את האוכל עד לסיום התבשיל, והוי ככלי שמלאכתו להיתר ולאיסור, וספק מוקצה שרי. ואכמ"ל. וראה גם ביבי"א (ח"ט א"ח קח אות קנב) בהשגה על אול"צ ח"ב, שכתב שתמונות הקבועות בקיר אסור לטלטלם, כיון שקבע להם מקום. וע"ע ביבי"א ח"ז (א"ח ס"י לט אות ג). ודו"ק. וכבר כתבנו בזה מזמן רב בילקו"י שבת כרך ב' ס"י שח. ראה שם.

ושו"ר בחזו"ע שבת ג' שהביא מ"ש באול"צ הנ"ל בשם גדול אחד, וכתב ע"ז, ולא ידעתי מנין לו שסכין של שחיטה אסור גם ביו"ט, די"ל דאיהו"נ ביו"ט לא הוי מוקצה כלל. ואולם בחי" רע"א (ביצה ב:) כתב, ול"נ לולי דברי התוס', דהא דמוקצה מחמת ח"כ אסור, היינו רק כגון סכין של שחיטה, ושל מילה, שרוצה להחזיקם כך גם להלן, אלא שלפי שעה רוצה להשתמש בהם

לאיזה דבר, אז אמרי' שמחמת חסרון כיס אינו עומד לטלטלם, ועדיין הקצאתם עליו. אבל אם באמצע יו"ט מייחד הסכין של שחיטה ומילה לענין אחר, ואין רצונו להחזיקם עוד לשחיטה או למילה, אלא לשאר תשמישים, משעה זו אינם בכלל חסרון כיס, ואף שבביה"ש היו מוקצים מחמת חסרון כיס, אין זה אלא משום מגו דאתקצאי בביה"ש, דלר' שמעון שרי. וכיו"ב כתב הר"ן (ביצה פ"ג), לענין מוקצה מחמת מיאוס, שמשעה שרוצה להשתמש בו ואינו חושש למיאוס נסתלקה הקצאתו, ולר"ש שרי. עכת"ד. ונמה שהעיר ע"ז אחר כך מדברי המאירי (ביצה כח:): שכיון שבשבת אסור לצלות גם ביו"ט חשיב כמו כלי שמלאכתו לאיסור, ואסור מחמה לצל. לא קשיא מידי, שמבואר במאירי (בית הבחירה שם עמ' קע), דהוה מוקצה מחמת מיאוס. וכ"כ בס' ברוך שאמר (הל' יו"ט עמ' ריח), בשם הגר"צ אבא שאול עצמו. ודו"ק.

ובפני יהושע (שבת מו.), כתב, שכל שמלאכתו להיתר לא שייך לאסור משום קביעת מקום. וכדמוכח בשבת (קכב). גבי פמוטות של בית רבי, ע"ש בתוס' והרא"ש, ושכן מוכח בש"ע. והביאו בראש יוסף (שבת מו.). ובשו"ת דברי יואל (סי"י ט) ביאר שכן משמע לשון הטור וש"ע שכתבו, שמוקצה מחמת ח"כ, כגון סכין של שחיטה ושל מילה וכו', וממאי דנחתי למנינא, וחשיבי דוקא הני שהם כלים שמלאכתם לאיסור, משמע דוקא שכלים שמלאכתם להיתר, אין עליהם תורת מוקצה מחמת ח"כ. ואפי' עומדים לסחורה שמקפיד עליהם בשאר תשמישים כדי שלא יפסד שויים, אם במה שראוי להם, כגון ליקח אותם לביתו כשהוא צריך להם, או ליתנם לאחרים בדרך היתר, ואינו מקפיד עליהם, לא הקצם מתחלה, ומותר. ע"כ. וכ"כ בשו"ת יגל יעקב (א"ח ס"י מז), שכלי זכוכית יקרים שעומדים להגיש בהם מיני מתיקה לאורחים חשובים, ובודאי שמקפידים עליהם שלא ישתמשו בהם לדברים אחרים, כדי שלא ימאסו ולא יפסדו, פשיטא שאף שמייחדים להם מקום אין בזה משום מוקצה מחמת ח"כ, ומותר לטלטלם אפי' מחמה לצל. וכ"כ בשו"ת קנה בושם (ח"א ס"י יח), במי שיש לו צלוחית של

ג. מה שהיה מותר לשחוט בהמה ביום טוב, מעיקר הדין, הוא דוקא בבהמה העומדת לאכילה, אבל בהמה העומדת לחליבה ולגדל ולדות הרי היא מוקצה, ואסור מן הדין לשוחטה ביום טוב, אלא אם כן הזמינה לשחיטה מערב יום טוב. ואם לא הזמינה וחלתה ביום טוב וחושש פן תמות, יעשה שאלת חכם, כי פעמים שיש להקל במקום הפסד מרובה, אפילו לא זימנם. [ונראה דהיינו אף בזמינו שכבר נהגו שלא לשחוט ביום טוב]. ג.

(סי' מג אות יז). ולפ"ז נראה שסכין של שחיטה ביו"ט לא הוי מוקצה מחמת חסרון כיס, מחמת שהיא מלאכת היתר. וכן"ל. [ועיין בשו"ת ברית אברהם (דניאל, ח"ג סי' י). וי"ל ע"ד].

יין מכסף טהור, ויקרה בעיניו, ומקפידים בני ביתו שלא יגעו בה אפי' בשבת ויו"ט, ורק לעתים רחוקות כשבא אליהם אורח חשוב ומכובד מעמידים אותה על השלחן. ושכ"מ בחזון איש

בהמה העומדת לחליבה הרי היא מוקצה ביום טוב

הרו"ה. ע"כ. והובא בב"י (סי' תקה). נראה דהיינו דוקא לענין החלב, אבל הבהמה עצמה מוקצה היא ואסור לשוחטה ביו"ט. וכמבואר ברו"ה עצמו (ריש ביצה). ועיין בהשגות הראב"ד שם ששיג עליו גם לענין החלב. וע"ע במאירי (שבת קמד: ופי"ק דביצה עמ' ד). ועיין בפר"ח (סי' תקה) מ"ש להשיג על הרו"ה משבת (יט:). ולא קשיא מידי. וכבר הסביר דברי הרו"ה בספר מועד דוד (ד"ו ע"א).

ג) כמבואר בשבת (יט:) אמר ר"ג עז לחלבה ורחל לגיזתה רב אסר ושמואל שרי, וקמילגי בפלוגתא דר' יהודה ור"ש. ופרש"י, דלר"י דאית ליה מוקצה (לקמן קנו:) אסור לשחטם ביו"ט ולר"ש שרי. ע"ש. ופסק מרן (בס"ס תצה) כר' יהודה לענין יו"ט. ומ"ש בכלבו (סי' נח), שי"א דמה שאמרו חולב אדם לתוך הקדרה, אפי' בבהמה העומדת לחליבה אין חלבה מוקצה, אם אינו עומד לגבן ולייבש הגבינות לסחורה, וכ"ד

בהמה העומדת לחליבה והזמינה מערב יום טוב לשחיטה, אינה מוקצה

והגאון בעל ספר יד מלאכי (מערכת ה כלל קעב) כתב על ה"ט"ז, הרב נכשל בזה פעם ושתים שבסי' קסז סק"ד, וסי' תצח סק"ה כתב בפשיטות שהלכה כרבי עקיבא אפי' מחבריו, ותמה על הרמב"ם, אך הדבר פשוט וגלוי וידוע לפני כל יודעי דת ודין שהלכה כרבי עקיבא מחבריו ולא מחבריו. ושור"ר בא"ר (סי' תצח ס"ק יג) שתפס עליו בזה.

גם בספר שושנים לדוד (להגאון רבי דוד פארדו ביצה פ"ג מ"ג) כתב על ה"ט"ז, שבאמת כלל גדול בידינו הלכה כרבי עקיבא מחבריו ולא מחבריו. וכ"כ בנהר שלום (סי' תצח סק"ג). והתימה על החת"ס בח"י לביצה (כה). שהביא דברי ה"ט"ז בשתיקה. והפמ"ג (במש"ז) העיר מדברי הא"ר שהלכה כרבי עקיבא מחבריו ולא מחבריו.

והשד"ח (מערכת ה אות יד) הביא מ"ש הרב יד

ומה שכתבנו א"כ הזמינה וכו', כ"ה ברש"י (שבת יט:). ומשום דהר"ל כמתני' דביצה (י). וכ"כ המשנ"ב (סי' תצה ס"ק טו).

והנה שנינו (ביצה כה). בהמה מסוכנת לא ישחוט ביו"ט אא"כ יש שהות ביום לאכול ממנה כזית צלי, רבי עקיבא אומר אפי' כזית חי מבית טביחתה, (שהוא מזומן ומופשט ועומד מעורר. רש"י). ופסק הרמב"ם (פ"א מהלכות יו"ט הל' יב) כת"ק. וכ"כ ה"ה שם: "וקי"ל כת"ק". וכ"פ מרן בש"ע (סי' תצח ס"ו). וכתב ע"ז ה"ט"ז (בסק"ה) ולע"ד יש לתמוה על הרמב"ם, דהא קי"ל הלכה כרבי עקיבא בכל מקום ואפי' מחבריו, דהיינו אפי' אם רבים חולקים עמו. ע"כ. והביאו להלכה בתפארת ישראל (פ"ג דביצה אות יג). וזה שלא כמ"ש הרע"ב שם שאין הלכה כרבי עקיבא.

גם מ"ש השד"ח מהשאלתות (שאלתא מח), הרי כתב בעצמו בשם הנצי"ב בהעמק שאלה דדוקא להחמיר ס"ל לרא"ג כרבי עקיבא אפי' מחביריו, וכאן רבי עקיבא מיקל. ואדרבה השד"ח שם הביא שדעת רש"י ותוס' רי"ד שאין הלכה כרבי עקיבא מחביריו. ושכ"כ מהרי"ט אלגאזי בהל' יו"ט שאין הלכה כרבי עקיבא נגד סברת הת"ק, דסברת הת"ק חשיב רביס, (וכמ"ש תוס' ביצה ב:), וחשיב מחביריו. הילכך דברי הט"ז תמוהים ולית נגר ובר נגר דליפרקינהו. וכן תמה על הט"ז הגר"ש שמאמא בס' בגדי שש (סי' תצח).

מלאכי להשיג בזה על הט"ז, וכתב ע"ז שאין להזניח דברי הט"ז, כי בהגהות אשרי (פ' יש נוחלין סי' לו) כתב בשם או"ז שהלכה כרבי עקיבא מחביריו, ודוחק לומר שהוא ט"ס. ע"כ. ובאמת שלפנינו בהג"א איתא שהלכה כרבי עקיבא מחביריו. וכ"ה במקור דבריו באו"ז הגדול (פ' יש נוחלין אות קכז). וע"ע באו"ז (ח"ב סי' רסו) דכי היכי דהלכה כרבי עקיבא מחביריו ולא מחביריו, כך הלכה כר' יוסי מחביריו ולא מחביריו, דגבי הדדי אתאמרו (עירובין מו:). כשל עוזר ונפל עזור. שאפי' אילו היה כמ"ש השד"ח מנ"ל להט"ז לתמוה על הרמב"ם בזה, אטו גברא אגברא קא רמית.

אם לא הזמין הבהמה מערב יום טוב וחלתה וחושש פן תמות

שעיניו רואות, דאעיקרא קבלת דברי מרן חידוש היא, שהרי אנו תלמידים מכל הפוסקים, ולכן בכה"ג שיש דעת קצת פוסקים כה"א, י"ל שגם מרן דעתו להתיר בהפסד מרובה. ועיין בשו"ת יבי"א ח"ד (חאו"ח סי' ט אות ז). [וטוב לעשות הדבר ע"י שוחט מבני אשכנז שפוסקים כהרמ"א]. [ילקו"י מועדים עמ' תסג].

ומה שכתבנו שאם חלתה וכו', הטעם לזה, כי לד' הרמ"א (סי' תצח) שפסק שאף ביו"ט הלכה כר"ש במקצת, מותר לשחוט הבהמה שעומדת לחליבה ולגדל ולדות. וכ"כ בים של שלמה (פ"ק דביצה סי' יח). וכ"כ המג"א (סי' תצח סק"ח), והגר"ז (שם סק"ט). ואף שהאר"ר (שם סק"י) לא כתב כן, יש מקום בודאי להתיר במקום הפס"מ. ואף לדידן דאזלינן בתר הוראות מרן, בהפס"מ גדול כזה יש להקל.

ובעיקר הדבר דעבדי' נגד מרן במקום צורך מיוחד והפסד מרובה, כן כתב בספר נזירות שמשון או"ח (סי' יג). וכן הוא בשו"ת חכם צבי (סי' ק'), שיש לסמוך להקל בשעה"ד. ולא דמי לפסק הלכה שבתלמוד. וכן ביאר רב גדול אחד בשו"ת בנין עולם (חאו"ח סי' יד דט"ז ע"ג), וכן מוכח בתשובת בעל בית אפרים, שהוכאה בשו"ת חתם סופר (ח"ב מאה"ע סי' מא). ע"ש.

ואע"פ שבשו"ת רב פעלים (ח"ב יו"ד סי' ז) כתב שאין להקל נגד מרן אפי' בהפס"מ הגם שחולקים עליו האחרונים. וכיו"ב כתב הגאון החר"י בשו"ת שערי רחמים (ח"א דף כ.). מ"מ אין זה מוכרח לנ"ד. ובפרט שהרב זב"צ (סי' יח סק"ע, ס"ק עב, וסי' צב אות יב) פסק להקל בהפ"מ נגד פסק מרן, במקום שהאחרונים חולקים על מרן. וכ"כ בשלחן גבוה, הובא בכה"ח (או"ח סי' תמו ס"ק רמז). וכיו"ב פסק בשו"ת נחפה בכסף (ח"ב דף כז).

וכיו"ב כתב מהרי"ט אלגאזי בשו"ת שמחת יו"ט (סי' ג' דף ט).

ויש שכתבו כן לכל הפחות במידי דרבנן, וכמו שכתב בספר חידושי הרו"ה (דף סט ע"א),

גם חק"ל (ח"א מיר"ד סי' קכז) כתב, דבדרבנן יש להתיר בהפסד מרובה גם נגד מרן הש"ע, כשיש פנים להתיר בדברי שאר הפוסקים. וע"ע בחק"ל (ח"א מיר"ד סי' קצט דף רעה ע"ג) שכתב, שכל שכותב מרן בסתם וי"א, לא קבלנו הוראותיו לאסור גם בהפס"מ כסתם, שאין לדיין אלא מה

ואחר שנים יצא לאור הספר חזו"ע על הלכות יו"ט, ושם (עמ' יט) גם כתב כן, שיעשה שאלת חכם, ובמקורות צידד להקל אם הוא הפסד מרובה [והכל לפי מצב השואל]. וסיים, וטוב לעשות הדבר ע"י שוחט מבני אשכנז שפוסקים כהרמ"א.

ד. אסור אף מעיקר הדין לשחוט בהמות מיום טוב לחול, על ידי הערמה באכילת כזית מכל בהמה. ה)

ה. מעיקר הדין היה מותר לשחוט ביום טוב בהמה השייכת לגוי, על סמך שישראל יקנה אותה אחר שחיטה, אם תמצא כשירה, אלא שבלאו הכי בזמן הזה אין שוחטין בהמות ביום טוב. ה)

לשחוט בהמות מיו"ט לחול, ע"י הערמה - באכילת כזית מכל בהמה

הא"ר (ס"ק יב). וכן פסקו הפר"ח, והשו"ג (ס"ק יט), והרב יד אהרן, והרב מועד דוד (דמ"ג), והמאמר (ס"ק יא), והמשנב"ב (ס"ק לד). והר"ד בשו"ת יבי"א (ח"א סי' ל). [ועיין בשו"ת סמא דחיי (סי' יא, יב)]. והביא שם שבמרדכי (פ"ב דביצה, סי' תרעה), ובאו"ח (ח"ב סי' שמב), מבואר, שהתיר רבינו יואל לאפות ביו"ט ברצידל"י, לצורך ברית מילה שחל להיות בחוה"מ, והיה יום אידם שלא היו יכולים לאפות אם לא ביו"ט, ולא היה די לקהל בתנור אחד, והתיר לאפות בב' פעמים, מפני צריכות פת אחד מכל תנור ותנור לב' וגו' ישראלים. ע"כ. הרי דס"ל שמותר להערים לאפות בב' תנורים ע"י שיתן פת אחד מכל תנור. ולהרשב"א בודאי שאסור. ומרן הב"י (סי' תקג) העיר, שהרשב"א חולק על רבינו יואל, ושכ"כ הגהות מיימוניות (בפ"א מה' יו"ט), והתוס' פסחים (לו), וכתב, דפשוט שאין הלכה כר' יואל, וכ"נ שהוא דעת כל הפוסקים. ע"כ. וממילא דה"ה לענין שחיטה, דלא קי"ל כדברי ר' יואל שנראה לדעתו שיש להקל ע"י הערמה. וכן מבואר בריב"ש (סי' רנד). ע"ש. וכן פסקו בשבולי הלקט (סי' רמה), ובתניא רבתי (ס"ס נה). וראה באורך ביבי"א הנ"ל, והעלה, שאין מקום להחזיק מנהג כזה שנמשכים ממנו כמה איסורים גמורים. ועתה המנהג שאין שוחטים ביו"ט רק עופות.

ד) הנה בתשו' הרשב"א (סי' תרפא) כתב, שאלת שביו"ט ראשון של חג העצרת אחר צאת הקהל במנחה מביהכ"נ, שחט השוחט שור ועגל, ורצה לשחוט עוד בהמות אחרות, ואמרת אליו מה זו שחיטה, ואמר שהתיר אחד מן המורים לעשות כן, ובלבד שיתן כזית לאחד מן הנערים. וכו'. תשובה. המתיר הזה אינו מתיר ונראה שלא הגיע להוראה, דלשחוט בהמות אסור לאחר סעודה, ולא התירו אלא לשחוט המסוכנת, משום הפסד ממון של ישראל, אבל הבריאה אסור, ואפי' בהמות של ישראל, כ"ש בהמת גוים הקצבים, שמכונין מלאכתן להיות להם בשר שחוטה ליום אחר, והן עושים מלאכתן לצורך חול, והיתר זה לא עלה על דעת שום אדם לעולם וכו', ואפי' יאכיל ממנו לתינוק ישראל מעט. עכ"ל. והובא בקיצור בב"י (סי' תצח). ושכ"ד ה"ה. וכ"כ המאירי (ביצה כה), והריב"ש (סי' רנד), והרדב"ז (ח"ד סי' קיב).

ואמנם הט"ז כ', אבל בריאה אסור אא"כ יאכל ממנה באמת כזית, ובב"י כ' בשם תשו' הרשב"א, ואפי' בהמתן של ישראל, ואפי' אם יאכל כזית. והוא ט"ס, וצ"ל אא"כ יאכל. עכ"ל הט"ז. ותמוה, שהרי באמת מבואר בתשו' הרשב"א לאסור אפי' אם יאכל כזית. וכן העיר

לשחוט ביו"ט בהמה השייכת לגוי, על סמך שישראל יקנה אותה

לשחוט לכתחלה בהמת גוי, אף שזוכה בה ישראל אח"כ, אא"כ יש הכרח בזה. ודלא כהנו"ב קמא (חאו"ח סי' כט) שמיקל בזה. ע"כ. וע"ע בשו"ת זכר יהוסף (סי' קצט), שהביא בשם שו"ת גור אריה יהודה, שכ' ג"כ לחזק דברי השב יעקב בזה.

ה) הנה כאשר הבהמות הם של גויים, לדעת כמה פוסקים, אסור לשחוט בהמת גוי, על סמך שיקנום אחר שחיטה לצורך ישראל כשימצאו כשרות. וכמ"ש בשו"ת שב יעקב. והובא בתשו' אבני מילואים (סי' ב ג). וכן העלה להלכה, שאסור

1. אם שחט את האם של הבהמה בערב יום טוב, מעיקר הדין היה מותר לשחוט את הבהמה ביום טוב עצמו, ואין בזה כל חשש של איסור אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד. (1)

2. שחיטת עופות מותרת גם בזמן הזה, ואפילו כשחל יום טוב אחר השבת. [ויש נוהגים להחמיר ביו"ט של ר"ה], ובלבד שיהיו עופות המיועדים לאכילה, ולכן תרנגולות העומדות לאכילה, מותר לצוד אותן ולשוחטן ביום טוב בלי זימון. אבל תרנגולת העומדת להטיל ביצים או לדגירה אסור לשוחטה ביום טוב מבלי שיזמין אותה לשחיטה מערב יום טוב, מפני שיש עליה תורת מוקצה. ולכן תרנגולות המטילות שמצויות במשקי הלול השונים אסור ליקח מהם ביום טוב לשחיטה, אלא אם כן הזמינם מערב יום טוב.

של שלום (ח"ב סי' עד) שהעיקר בזה כהנו"ב. וע"ע בשו"ת שערי דעה (סי' יד), ובשו"ת משיבת נפש (סי' יט), ובשד"ח (מערכת יו"ט), ובדברי חכמים (סי' קל), ובדעת תורה (סי' תצח סי"א), מ"ש עוד בזה. ובלא"ה המנהג עתה שאין שוחטים ביו"ט רק עופות. [יבייא ח"א האו"ח סי' ל אות יח].

אולם נראה שהעיקר לדינא כדעת הנו"ב המיקל בזה, שכן מוכח בשו"ת הרשב"א (סי' תרפ"א) הנ"ל. וכבר עמד בזה בשו"ת די השב (סי' יד) ע"ד השב יעקב שהוא היפך מתשו' הרשב"א. ע"ש. וכן העירו בזה בשו"ת אמרי בינה (דיני יו"ט סי' ה). ובשו"ת מהר"ם שיק (סי' רעג). וכ"כ בשו"ת חיים

אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד - ואם שייך בזה מיגו דאתקצאי

ולדינא ראה בזה בילקו"י פסח כרך ב' סי' תמח הערה [1].

אולם באמת שיש סתירה לחילוק זה ממ"ש הרמב"ם (בפי"ב מהלכות שחיטה הלכה י"ד), וז"ל: בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו ולומר לו כבר מכרתי לאחר את אמה או בתה לשחיטה, כדי שימתין הלוקח האחרון ולא ישחט עד למחר. ואלו הן, ערב יו"ט האחרון של חג הסוכות, וערב יו"ט הראשון של פסח. וכן הוכיח להקל המהר"ש פולונסקי בספר דברי אהרן (דף ט:). וכ"כ בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' ערה), שאם שחט את האם בערב יו"ט, מותר לשחוט את בנה ביו"ט, ולא אמרי' מגו דאתקצאי בביה"ש אתקצאי לכולי יומא. ושו"ר בשו"ת פרי השדה (ח"ג סי' קלג) שהעלה להקל בדין אותו ואת בנו הנ"ל, מהטעם שכתבנו. וע"ע בשו"ת בית שלמה (א"ח סי' קד), ובאו"ש (פ"ד מהלכות שבת), ובשו"ת יחו"ד ח"ב (סי' סד). ובשו"ת יבי"א (ח"ט או"ח סי' מז).

(1) הנה התוס' (ביצה ד.) כתבו דל"א מיגו דאתקצאי מכח איסור דיום שעבר. ובשעה"מ (יו"ט פ"א הלכה כ"ד) כתב לחדש שדברי התוס' אמורים רק לגבי דבר שאיסור אכילה שבו אינו אלא מדרבנן, אבל דבר שאיסור אכילתו בביה"ש מה"ת, כל שהוקצה בביה"ש אפי' מחמת יום שעבר, נאסר לכל היום שאחריו. וכ"כ הפמ"ג (או"ח סי' תצח במשבצות זהב סק"ב, ובפתיחה להלכות יו"ט אות יז), ולכן פסק שאם שחט את האם של הבהמה בערב יו"ט, אסור לשחוט הבהמה ביו"ט, משום איסור אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, והואיל ונאסר בשחיטה בביה"ש של יו"ט, משום שאולי עדיין יום הוא, נאסר לכל היום, כיון שהוא איסור תורה. ע"כ. וכ"כ בשו"ת עזרת ישראל (סי' עג) בדין אותו ואת בנו, שיש לאסור מטעם מגו דאתקצאי בביה"ש אתקצאי לכולי יומא, כיון דהוי איסור תורה. [ולפי זה יוצא שגם חמץ אסור באכילה בכל יום השבת, הואיל והוא איסור תורה. וראה עוד להמאירי (ביצה ד.), בשם יש מתרצים, ובשבולי הלקט (ס"ס רמז).

שאו מותר לטלטל ביום טוב ולשוחטן לאכילה. כיצד הוא הזימון, עומד ואומר זה וזה אני נוטל למחר, לשחיטה, ועושה בהם סימן או טביעת עין כדי שיכירם למחר ולא יתחלפו לו באחרות. ואינו צריך לנענע אותן. ובמקרה שחלו התרנגולות יש מקום להתירם בשחיטה ביום טוב במקום הפסד מרובה, אפילו לא זימנם.^(ז)

שחיטת עופות ביום טוב בזמן הזה

שנוהגים פה סאלוניקי, לשחוט ביו"ט אווזות ותרנגולות שעומדות לגדל ביצים בלי שום הזמנה כלל, בודאי דאמרי' חזי מאן גברא דקא מסהיד על מנהג זה, והוא מרא דאתרין, ועדותיו נאמנו מאד למנהג סאלוניקי כידוע ומפורסם. אולם אין אנו צריכים למשכנוי נפשין לדעת ע"מ אדניה הוטבעו, כי יש מקום לומר בשופי, שסמכו על בה"ג ורש"י ור"ת וסיעתם שפסקו כר"ש במוקצה להקל, בין בשבת בין ביו"ט. ויש בזה די והותר לומר שסמכו עליהם ונהגו כך על פיהם. ע"כ. ולא יעשה כן במקומינו, דאנן אזלינן בתר מרן שקבלנו הוראותיו.

(ז) הגהות אשרי' (פ"ק דביצה סי' יד), ומרן בש"ע (סי' תצו ס"ו). והרב שלחן גבוה (סק"י) כתב, שהמנהג בסאלוניקי שאינם נזהרים בזה, שבין את העומדות לגדל ביצים, ובין את העומדות לאכילה, אין מזמנין אותן כלל. וזהו כפשט דברי הרמב"ם (הל' יו"ט פ"ב ה"ה) שכתב, אווזים ותרנגולים ויונים שבבית הרי אלו מוכנים ואינם צריכים זימון. ולא חילק ביניהם. ע"כ. אבל מרן הבי"א אחר שהביא מ"ש הגהות אשרי' הנ"ל, סיים, שזה כדעת הרמב"ם, והכי נקטי'. ע"כ. ובשו"ת דברי שמואל ארדיטי (א"ח סי' יט) כתב, והנה לפי דברי הרב שלחן גבוה (סק"י) שהעיד על המנהג

שחיטה ביו"ט מותרת אפילו כשחל אחר השבת, ולא אמרי' מגו דאתקצא

דמגו דאתקצאי בביה"ש אתקצאי לכולי יומא. אלא ודאי דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרי' אפי' באיסור תורה. ע"ש. וכ"כ האור שמח (פ"ד מהלכות יו"ט דף סג ע"ג) שמותר ליקח חמץ מן הגוי בשבת שהוא שמיני של פסח באר"י, שאינו מוקצה בביה"ש אלא מחמת יום שעבר וכו'. וכ"כ בס' ברכות המים (סי' תמו), ובספרו מים שאל (דף א).

והנה שחיטה ביו"ט מותרת אפי' חל אחר השבת, ולא אמרי' מגו דאתקצאי מחמת איסור בביה"ש של מוצ"ש אתקצאי לכולי יומא, כיון דהוי מוקצה מחמת יום שעבר, וכמ"ש התוס' (ביצה ד.). ואף בדאורייתא אמרי' הכי, וכמ"ש רעק"א בתשובה (סי' ה). דאי לא תימא הכי, שמיני של פסח שחל בשבת, יהיה אסור לבני אר"י לאכול חמץ,

שחיטת בעלי חיים ביום טוב של ר"ה

מעשה של רבי בב"מ (פה.), שאותו עגל המובל לשחיטה, חמק עבר ובא תחת כנפי כסותו של רבי, כלומר הצילני מידם, א"ל, זיל, לכך נוצרת, ואמרו (בשמים) הואיל ואינו מרחם לא נרחם עליו, ובאו עליו יסורין. עד שפעם ראה את בני חולדה דקא כנשי להו, א"ל לשפחתו שבקינהו, ורחמיו על כל מעשיו כתיב, אמרי הואיל וקא מרחם נרחם עליה, ופסקו היסורין מעליו. עכת"ד. אלא דלפ"ז גם משחיטת עופות יש להמנע ביו"ט של ר"ה.

ולגבי יו"ט של ר"ה, הנה בשו"ת יהודה יעלה אסאד (חאו"ח סי' קסד) הביא מי שהעיד שבכל תפוצות ישראל נוהגים שלא לשחוט ביו"ט של ר"ה, וכתב, שיש טעם למנהג זה, כי לולא שאמרה התורה וזבחת ואכלת כאשר צויתך, היה עצם השחיטה נחשב לאכזריות משום צער בעלי חיים, וכיון שבר"ה שהוא יום הדין, כולנו מבקשים רחמי השי"ת, לכן נמנעים אותו היום מלשחוט, משום ורחמיו על כל מעשיו, וכאותו

ח. אין לשחוט עוף ביום טוב אלא אם הכין עפר מערב יום טוב, כדי שיוכל לכסות את דמו. וצריך להיות עפר מוכן למטה על ידי שיזמינו בפיו לצורך כיסוי הדם. וכן צריך להשחיזו הסכין ולהעמידה לשחיטה מערב יום טוב, אבל ביום טוב אסור להשחיזו את הסכין אף שהוא לצורך אוכל נפש. ומכל מקום מותר לשפשף את הסכין ביום טוב על כף ידו או בגדו, כדי לחדדה ולחתוך בה ביום טוב. (ה)

ט. אם הסכין נפגמה ביום טוב, במקום דוחק וצורך גדול מותר לומר לזכרי להשחיזה במשחזות להעביר הפגימה. [וכן מותר להשיאה על גבי חביתה או על גבי עץ ואבן להעביר את שמנוניתה. (ש"ע סי' תקט ס"ב)]. ומכל מקום השוחט צריך לבדוק הסכין קודם שחיטה ואחריה כדי להעמיד הדבר על בוריו בהכשרת השחיטה. ויזהר השוחט שלא למרוט הנוצה מצואר העוף ביום טוב לפני השחיטה כמעשהו בחול. וכשאי אפשר לו לשחוט בלי מריטת הנוצה יש להתיר, וכן המנהג. אמנם לאחרונה רוב העופות הם צעירים, והנוצות שלהם רכות מאד, ואין חשש לפגימת הסכין בשעת השחיטה, ואדרבה המריטה יכולה לגרום לפעמים ליציאת דם מהצואר של העוף, ולכן אין למרוט קודם השחיטה. (ט)

צריך שיהיו העופות מוכנים לאכילה

בספר שערים המצויינים בהלכה (ח"ב עמ' רמה). ומה שכתבנו לגבי תרנגולות המצויות וכו', כ"פ בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ז יו"ד ס"ט ט).
ומה שכתבנו לגבי מקרה שחלו התרנגולות, היינו ע"פ האמור לעיל. ובתוספת סברת השיטה מקובצת שמתיר בתרנגולת העומדת לגדל ביצים. כמובא בביאה"ל. וע"ע בשו"ת ישכיל עבדי שם (אות ג). [ילקו"י מועדים עמ' תסה. חזו"ע יו"ט עמ' כא].
ח סי' תצח סי"ד. וע"פ המבואר ביו"ד (סי' כח ס"ה). והנה מרן שם כתב, וצריך להזמינו בפ"ה וי"א שא"צ. וקי"ל סתם וי"א הלכה כסתם. אולם הפר"ח שם פסק כד' הי"א שא"צ להזמינו בפיו. וכתב בשו"ת נחפה בכסף ח"ב (דל"א ע"ב) שכן נהגו העולם כסברת י"א. אבל הערה"ש (שם סק"ט) דחה דברי הפר"ח והביא שרוה"פ פסקו כסתם מרן. וכ"פ בזב"צ (שם סק"כ). וכן נכון לנהוג לכתחלה.

ולגבי יו"ט, מה שכתבנו שצריך שיהיו העופות מוכנים לאכילה, כ"ה בש"ע (סי' תצז ס"ו) שפסק: אוזים ותרנגולים ויונים שבבית או שבחצר שעומדים לאכילה מותר לצודן ביו"ט ולשוחטן, וא"צ זימון. וכתב בב"י שם בשם הגהות אשר"י (הנ"ל, פ"ק דביצה), מי שיש לו תרנגולים בביתו שהקצה אותם לגדל ביצים, צריך להזמין אותם מערב יו"ט, אם עולה על דעתו לאכול מהם ביו"ט, ואותם שלא הזמין אסורים אף בטלטול משום מוקצה. ע"כ. וכתב הרשב"א בעבודת הקודש (בית מועד שער ה' סי' ג), שכל שלקחה סתם מותר לשוחטה ביו"ט. וכ"כ הפר"ח (סי' תצז ס"ו). וכתב בשו"ת שואל ונשאל (ח"ה אורח סי"פ), שכן מנהג העולם, והוסיף, שכ"ש אם בשעה שקנה אותם היה בדעתו שמתי שירצה לשחוט אותה ישחטנה, ואם לא יוצרך לשחוט ממילא היא מגדלת ביצים, שמותר לשחוט אותה ביו"ט. וע"ע

להשחיזו הסכין של שחיטה ביום טוב

פסקו הרמב"ם (פ"ד מהלכות יו"ט ה"ט), ומרן הש"ע (סי' תצח ס"א), שאין מראין סכין שחיטה לחכם

ז משום דהוי מכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותם מערב יו"ט. ומטעם זה

ובספר מאורי ח"ג (טבעת המלך בהל' יו"ט) תמה, שהרי הרמב"ם (בפ"א מהלכות שבת ה"ז) פסק כר' יהודה דמשאצל"ג חייב, וא"כ מעיקרא מאי קשיא ליה ע"ד רבינו. וכ"כ בהגהות הרמ"ך ע"ד הרמב"ם, דמה שאסר למרוט נוצת העוף ביו"ט, נראה שהוא מפני שהוא פוסק כר' יהודה דמשאצל"ג חייב, אבל לדעת רבינו חננאל ורבותינו בעלי התוס' שפוסקים כר' שמעון מותר למרוט ביו"ט. עכת"ד.

וע"ע בפר"ח (סי' תצח סעיף יג) שהביא מ"ש הרמב"ן להביא ראיה מההיא דהחופר גומא וא"צ לעפרה, שמותר משום שמחת יו"ט, וכתב לדחות דרבינו לשטתיה דמחייב במשאצל"ג. ואף לדידן י"ל שלא התירו שם לכתחלה אלא רק אם עבר ושחט. (וכמו שפסק גם כן בש"ע סי' תצח ס"ד). ע"כ.

ויש ליישב קצת דברי הלחם משנה ע"פ מ"ש במאירי (ביצה ה. כב.), מת ביו"ט ראשון וכו', שאפי' לר' יהודה שמחייב במשאצל"ג, ביו"ט מודה דשרי, וכ"ש לר' שמעון.

והן אמת שרבינו יונה והרשב"א וה"ה קיימי בשטת רבינו הרמב"ם לאסור. וכ"כ הרא"ש בבכורות (פ"ג סי' ה). אך מצאנו חברים רבים להרמב"ן ז"ל, שמתירים למרוט הנוצה ביו"ט, כי ז"ל הארחות חיים (הל' יו"ט אות מח): "והרב ר' משולם בעל ההשלמה מתיר למרוט העוף (לפני שחיטה), שאף לאחר שחיטה תולש הוא, וכיון שכן מה לי קודם שחיטה מה לי אחר שחיטה. וכן הורה הרב ר' שמואל שקלי. והודו לו חכמי לוני"ל, וכ"פ הרמב"ן". ע"כ. וכ"כ עוד הארחות חיים (בהל' שבת סי' פ). וכ"ד ראבי"ה ביצה סוף פ"ב (סי' תשסב), וכן הובא במרדכי (ספ"ב דביצה) להתיר. וכ"פ רבינו יהודה משפירא להתיר, והובא באו"ז ח"ב (הל' שבת סי' סג אות ב). וכ"פ הראב"ן (סי' שנא).

וב"פ המאירי (ביצה לד.), שהואיל וכל נוצתו עומדת לימרט אחר שחיטה, מותר למרטו ביו"ט לשחיטה אף מחיים, בלי פקפוק, ואף בתוס' התירו כן בהדיא. עכ"ל. (ומיהו בתוס' בכורות כה. לא משמע כן, וכן בפסקי תוס' שם אות מח). וכ"ד רבינו ישעיהו הראשון, הובא בשבולי הלקט (סי' רנג), ומשום דקי"ל כר"ש שפוטר במשאצל"ג.

ביו"ט, שמא תהיה פגומה, ויורה לו שאסור לשחוט בה מפני פגמתה, וילך ויחדרנה במשחזות. וכתב בשלחן גבוה (שם סק"ב), שלפעמים נראה בסכין של שחיטה כעין פגימה, וזה נגרם לסכין מפני ששחט בה בערב יו"ט, ונתיבש הדם עליה, ונראה כעין פגימה, והשוחט מעביר אותה על כף ידו עם רוק, כמעשהו בחול, וכשהוא מעביר הסכין על כף ידו עם רוק, נתרכך אותו הדם, ועובר משם, ואז יוכל להבחין אם היתה פגימה אם לא, ובאופן כזה הדבר מותר, שלא אסרו אלא לחדדה במשחזות, משא"כ על כף ידו או על עץ או בגד ש"ד. וכמבואר בש"ע (סי' תקט ס"ב. והובא בכף החיים שם סק"ה). ואם נפגמה הסכין ביו"ט, במקום דוחק וצורך גדול מותר לומר לגוי להשחיתו במשחזות להעביר הפגימה. (אחרונים). ועיין בזב"צ (סי' יח אות יט), וברב פעלים (ח"ב או"ח סי' סג).

ומה שכתבנו שהשוחט צריך לבדוק הסכין קודם שחיטה, עיין כנה"ג יו"ד (סי' יח), ובכה"ח או"ח (סי' תצח ס"ק יט).

ומה שכתבנו לגבי מריטת הנוצות, ראה מ"ש בזה בשו"ת יבי"א ח"ד (האר"ח סי' מד). שאף שיש להחמיר במריטת נוצות העופות ביו"ט קודם שחיטה, מ"מ אם א"א לשחוט בלי זה יש להקל. וכן המנהג. [וראה בסמוך שכיום נשתנה הדבר].

והנה הרמב"ם (פ"ג מיו"ט ה"ג) כתב: השוחט בהמה ביו"ט מותר לו לתלוש בידו צמר במקום הסכין, אבל בעוף לא ימרוט מפני שכן דרכו, ונמצא תולש ביו"ט. וה"ה כתב, שהרמב"ן חולק על רבינו, ומתיר למרוט בעוף, כיון שסופו למורטו אחר שחיטה, וכבר כתב הרשב"א שראוי להחמיר כדברי רבינו. ע"כ.

ובלחם משנה כתב להקשות ע"ד הרמב"ם, לפי מ"ש התוס' (ביצה ה.), שהתירו שם בדקר נערץ ובעפר תיחוח, וכדר' אבא, שהחופר גומא וא"צ לעפרה פטור, והקשו התוס', דהא אף במשאצל"ג איכא איסורא דרבנן, ותירצו, דמשום שמחת יו"ט התירו. וא"כ ה"נ שמריטת נוצת העוף היא משאצל"ג, שהרי א"צ לנוצות, וא"צ רק לפלס נתיב למקום הסכין, למה לא יתיר רבינו משום שמחת יו"ט. ע"ש.

השוחרט לאחרים מותר לקבל מהם ביצה או פרי תמורת שחיטת יום טוב.¹

קודם שחיטה. ושכן כתבו בספר זבחי שלמים ובספר אהל יצחק, והקומץ, וכדברי הח"א הנ"ל. גם בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ה סי' כד) נשאל ע"מ שנהגו השוחטים ביו"ט למרוט נוצות העוף קודם שחיטה, והרי פסק בש"ע לאסור, והביא דברי הח"א הנ"ל, וכתב וגם השוחטים שלנו אומרים שא"א להם לשחוט עופות בלי מריטת הנוצות, פן יפגם הסכין בחיתוך הנוצות במקום שחיטה, ומכיון שיש הכרח בדבר, יש להקל. וכבר הסכימו להתיר בזה כמה אחרונים, תורת זבח, ומנחת הזבח, ומנחת יוסף. עכת"ד. וכ"פ להקל החזון איש (סי' קלג).

אולם לאחרונה אכשור דרא, ורוב העופות הנשחטים באר"י הם צעירים מאד בני חודשיים או שלשה חודשים, והנוצות שלהם רכות מאד, ואין שום חשש לפגימת הסכין בשעת השחיטה, ואדרבה המריטה יכולה לגרום לפעמים ליציאת דם מהצואר של העוף, (שיש בזה חשש לנזקת הושט, וכמ"ש בש"ע יו"ד סי' סג), ולכן ניתנה הוראה לכל שוחטי העופות מטעם הרבנים משגיחי הכשרות, שומרי משמרת הקודש, ה' עליהם יחיו, לבל ימרטו נוצות מן העופות, וכן נהגו הרוב הגדול של השוחטים. ומקרוב יצא לאור ספר "זבחת כאשר צויתוך", ע"פ הוראת הגאון רבי יוחנן סופר זצ"ל גאב"ד ערלוי, שהעלה שלא למרוט הנוצות קודם שחיטה, מפני שעלולים להוציא דם מצואר העופות, והסכימו עמו כמה גדולים, ואף אני נלויתי אליהם (שם סי' יג). וא"כ חזר הדבר לאיתנו, שיש להורות כפסק מרן הש"ע, שאסור למרוט נוצות העוף ביו"ט קודם שחיטה.

[מס' מאור ישראל ח"ג טבעת המלך].

¹ ואין לחוש בזה לשכר יו"ט. וכמ"ש בשו"ת ובחרת בחיים (סי' פט). ובשו"ת האלף לך שלמה (סי' קלב). ובחכמת שלמה (סי' שו). וכ"פ בשו"ת בר ליואי (סי' כו), והובא בספר ילקוט הגרשוני (מערכת יו"ט דף יד). וע"ש. וכ"פ בשואל ומשיב חמישאה (סי' כד). ועיין בשו"ת יבי"א ח"ה (תארו"ח סי' כה).

ובחי' הר"ן (שבת ע"ד): כתב, שהרא"ה פסק כהרמב"ן להקל, ושהרשב"א פסק כהרמב"ם להחמיר, ושלא בירר מאיזה טעם כ"כ. וסיים, והמחמיר תע"ב. ע"כ. ובר"ן על הרי"ף (שבת לב: מדפח"ד) כתב שנהגו להקל כדעת הרמב"ן. ובחי' המאירי (ביצה לד.), הביא שכן התיר בזה רבינו יצחק בר אשר הלוי.

נמצא שדעת הרמב"ן ור' יצחק בר אשר הלוי והראב"ן וראב"ה ור' יהודה שפירא והרא"ה ור' ישעיה הא' ורבינו משולם ומהר"ש שקלי וחכמי לוניל והארחות חיים והמאירי והר"ן, כולו ס"ל להתיר מריטת נוצת העוף ביו"ט לשחיטה. ולעומתם דעת הרמב"ם והרשב"א ור' יונה וה"ה והרא"ש והטור להחמיר בזה. וכ"ד היראים (סי' קב במלאכת הגוזל) להחמיר. וכן הובא באו"ז (ח"ב סי' סג), ובמרדכי (ספ"ב דביצה). וכן פסקו הרוקח (סי' רצו) ושבולי הלקט (סי' רנג), בשם הגאונים. ומרן בש"ע (סי' תצח סי"ג) פסק להחמיר, ע"פ דעת שני עמודי הוראה, הרמב"ם והרא"ש וסיעתם.

והנה אע"פ שאנו קבלנו הוראות מרן, וצריך להזהר כל מה שאפשר שלא למרוט ביו"ט הנוצות לפני השחיטה, (ואם אפשר ימרוט אותם בערב יו"ט), וכן העלה בשו"ת ישא איש (א"ח סי' ו). מ"מ למעשה בהיות שהשוחטים בזמנינו טוענים שא"א להם לשחוט העוף בלי מריטת הנוצות במקום השחיטה, והוא רק איסור דרבנן, שהתלישה ביד ולא בכלי (ע' בס' טל אורות דף מה ע"ג). וגם הוא משאצ"ג, יש להתיר לשמחת יו"ט. וכמ"ש בחיי אדם (כלל פט סי' ג), שעכשיו נהגו השוחטים למרוט הנוצות של העוף קודם שחיטתו, כי הם אומרים שא"א להם לשחוט בלי זה. ובפרט לפי מ"ש ה"ה שטעמו של הרמב"ם שאסר לפי שאין הכרח למרוט קודם שחיטה, ומשמע שאם יש הכרח ש"ד. וכבר כתב הר"ן שנהגו להקל בזה.

גם בספר זב"צ (סי' כד ס"ק ל) כתב, שהנהיגו השוחטים בעיר בגדאד למרוט הנוצות ביו"ט

יא. מותר לשחוט עוף ביום טוב, אפילו לצורך פחות מכזית, וכגון לצורך קטן, וחשיב שפיר צורך אוכל נפש. (א)

באיזה אופן מותר ליטול שכר שבת, ואינו בכלל איסור שבת ויום טוב

בכל קהלות הקודש בארצם היתה קביעות לתלמידי חכמים בשבת ללמוד ש"ס על הסדר, ובעלי בתים היו משלמים להם סך ידוע לכל אחד ואחד. ומוכח דס"ל שאין בזה משום שכר שבת. וע"ע בשו"ת מעשה אברהם (ת"מ ס"ה ה).

גם מהר"ח מודעי כתב בתשובתו שהובאה בס' מאמר המלך (דף קל ע"ד), והועד לפני שמעשים בכל יום שפשט המנהג להתיר ליטול שכר שבת לחזנים ולתוקעים ולמיילדות, ומעולם לא היה אדם שקרא ערער ע"ז. ע"ש.

וכו"ב כתב הגאון רבי משה פארדו בשו"ת שמו"מ (חאו"ח ס"ה ה), אודות המנהג שנהגו פעה"ק ירושלים, שקבוצה של אנשים יראי שמים מתאספים בביהכ"נ בלילי שבת לקרות תהלים בצוותא, והגבאים משלמים להם שכר ע"ז. ואחר שהאריך בדין שכר שבת, כי ה' הטובה עליו, העלה להלכה שהואיל והב"ח ושירי כנה"ג העידו שהמנהג להקל, אין אחר המנהג כלום, כי מנהג זה יסודתו בהררי קודש, כדעת רבינו שמואל שהובא בב"י (ס"ה תקפה). וכן עשה מעשה מהר"ל. וכ"פ מהר"י ווייל. ומי יבא אחר המלכים האדירים האלה להחמיר בדבר שנהגו להתיר. וכבר כתב מהרש"ל (פ"ה דביצה ס"ד), גבי הא דאמר אביי (בביצה לו:), תיתי לי דעברי אדמר, שיש ללמוד מכאן שלא יפריזו לחלוק על דעת רבו אפי' להחמיר. ע"ש.

גם מהר"א הכהן מסאלוניקי בשו"ת מעט מים (ס"ט טז) עמד וימודד אר"ש, אודות המנהג שנהגו במקומו, שקובעים ישיבות לתלמידי חכמים בשבת, ונותנים להם שכר, שאין לאסור משום שכר שבת, כיון דהוי צורך מצוה ות"ת כנגד כולם. וכמ"ש מרן הב"י. ופוק חזי מאי עמא דבר בכמה בתי כנסיות ובתי מדרשות, שמשכירים חזנים וקוראים בתורה.

(יא) ראה לעיל (ס"ה תצח הערה יג).

ובשו"א ומשיב חמישאה (ס"י כד) פסק להתיר לשוחטי מתא ששוחטים עופות ביו"ט, לקבל פירות בשכרם, כמנהגם, שאין בזה משום שכר יו"ט, משום שיש מצוה בדבר, דהיינו שמחת יו"ט, וכמ"ש כיו"ב מרן הב"י (ס"ה תקפה). וכן העלה בשו"ת הרי בשמים (תנינא ס"א א).

גם בשו"ת פקודת אלעזר (ס"י כט) פסק, לענין שכר רופא בשבת, שמכיון שהוא לצורך מצוה, לא גרע משכר חזנים דשרי, כמבואר בב"י ובש"ע (ס"ס תקפה).

וכ"ב בשו"ת בר ליואי (חאו"ח ס"י כו), שכל פעולה שמוותר לעשותה בשבת מותר ליטול שכר עליה, ואין בה משום שכר שבת. וכדקי"ל בע"ז (כו). שמוותר ליהודית להיות מיילדת אצל עכו"ם בשכר. וסייעו בשו"ת עמודי אש (ס"ה ה אות א), מדברי הרב בני חיי (ס"ה רמה) שכתב בשם הרב מר זקנו שהתיר לרופא לקבל שכר על פעולתו בשבת.

וכ"ב הגאון רבי איסר זלמן מלצר בתשובה שהובאה בספר "הצבי ישראל" (עמ' יב), עפ"ד הגר"ח מבריסק, שרופא המטפל בחולה ישראל בשבת, יכול לקבל שכר על פעולתו. וכדין התוקע בר"ה, שמוותר לו לקבל שכרו. וע"ע בשו"ת הר צבי (חאו"ח ס"י רד). ובשו"ת שרגא המאיר ח"ג (ס"ה קח אות ג).

ואע"פ שהפר"ח כתב (בס"ה תקפה) שהעיקר לאסור בזה כמו שסתם מרן בס"י שו, וכן הסכים המטה יהודה שם, מ"מ נראה שמכיון שעיקר איסור מקח וממכר אינו אלא מדרבנן בעלמא, ואיסור שכר שבת הוא רק משום דמחזי כשכר שבת, אין להחמיר בזה, בפרט שכבר פשט המנהג להקל.

ובספר חנינא וחיסדא (ח"א דף טט). הביא המנהג שנהגו בימי רבותינו הגאונים רבי יוסף חזן בעל חק"ל, ורבי יצחק מאיו בעל שרשי הים,

יב. המנהג להחמיר שלא לשחוט אפילו עוף, לאחר חצות היום ביום טוב, בין ביום טוב ראשון בין ביום טוב שני, כי כבר סעדו את לבם בסעודת יום טוב, והשוחט אחר כך, נראה כמכין מיום טוב לחול, או ליום טוב שני. (יב)

סימן תצט - דין הפשטת העור, דין מליגה ומליחת הבשר ביום טוב

הערה: סימן זה מובא כאן לפי סדר הש"ע. הגם שכמה מדינים אלו אינם נוהגים בזמן הזה, מאחר שנהגו ברוב המקומות שלא לשחוט בהמות ביו"ט, מסיבת תקלות רבות שיוצאות מכך.

א. המפשיט את עור הבהמה ביום טוב אחרי השחיטה, לא יוציא כל הבשר מרגל אחד, בכדי שיצא כל העור שלם ולא יקרע, [ויהא ראוי לעשות ממנו כלי של עור לקבל מים או יין כפי שהיה נהוג בימיהם], מפני שטורח בהפשט זה טורח גדול ואין בו צורך למועד. (א)

אמרי' יומא אריכתא, לומר נולדה בזה אסורה בזה, אבל להקל לשחוט ליום ב' פשיטא דאסור, דיום א' דאורייתא ויום ב' דרבנן. [ילקו"י מועדים עמ' תסו].

(יב) שו"ת ישיב משה (ח"א סי' קמד, וסי' שלה). ומה שאמרו דביו"ט ראשון של ר"ה שרי, דיומא אריכתא הוא, טועים הם, דדוקא לחומרא

אין להפשיט העור ביום טוב דרך הרגל לעשות ממנו נאד

הוא יותר נוח להפשיט. ולכן מותר להפשיט את העור דרך שתי הרגלים, דהיינו שחותך מהרגל האחד עד הרגל שני בין שני רגלים האחרונים, ומפשיט את העור שלם. והלכה כדברי הרמב"ם.

והפר"ח העתיק לשון הרמב"ם בפירושו המשנה (חולין שם), שבהפשט הבהמה יש כמה סוגים, יש שקורע העור בין ב' הרגלים מרגל לרגל, ואח"כ חותך מכל צד בסכין או בידו, עד שיצא כל העור שלם בהקיפו, וכך מפשיט מי שרוצה לעשות העור חמת. ויש אופן שני בהפשטה, והוא זר מאד, שיוציא הכבש כולו על מקום רגלו בלבד, וזה הנקרא מרגיל, ומוציא העור כולו שלם אין בו חתך ולא קרע, עד שאם תקשר מקומות הרגלים מן העור ומקום הצואר, ונפח בו, ינפח כולו, וכן מפשיטין אצלינו הרוצים לעשות ממנו נאד להכניס בו מים. ע"כ. ואף שהרשב"א שגם הוא פי' כלשון הרמב"ם, כתב טעם אחר לאסור, לפי שנראה שמתכוין לעשות כלי, ולפ"ז משמע שאף ההפשט הראשון הנ"ל כדי לעשות חמת אסור

(א) דין זה מבואר בגמ' (בכורות לג.), ויש בזה שתי פירושים, שרש"י (חולין קנג.) פירש, שמתחיל לחתכו מרגליה כלפי ראשה ומפשיטו כפול לחמת, שמתחיל מפיה והופכו כלפי זנבה, ומשמע דביו"ט אסור להפשיט העור שלם כה"ג, כל שמתחיל להפוך העור מרגליה כלפי ראשה. אמנם הרמב"ם (הל' יו"ט פ"ג ה"ו) כתב, שלא יוציא כל הבשר מרגל אחד וכו'. וכתב מרן הב"י, דמשמע שכל שאינו מפשיט בענין שמוציא כל הבשר מרגל אחת, מותר, ואע"פ שכל עור הגוף שלם מלפניו ומאחוריו כמו שנוהגים היום, שהרי אין בזה טורח יותר מאילו היה פותחו מלפניו, ואדרבה כשהוא שלם מלפניו ומאחוריו הוא יותר נוח להפשיט. [ואם מתחיל מן הפה שלה כלפי הזנב, גם לרש"י מותר, שלא אסור אלא להרגיל והאי לאו מרגיל הוא. אמנם כל שאינו מפשיט בענין שמוציא כל הבשר מרגל אחת, מותר, ואע"פ שכל עור הגוף שלם מלפניו ומאחוריו, שהרי אין בזה טורח יותר מאילו היה פותחו מלפניו, ואדרבה כשהוא שלם מלפניו ומאחוריו

עיקר לדידן שקיבלנו הוראות מרן, וכ"ש דשרי להפשיט דרך הצוואר לדעת הרמב"ם, שהוא יותר נח מדרך רגל אחד. [וע"ע בכף החיים אות א].

ביו"ט, העיקר שיש להקל כדעת הרמב"ם, ואין לנו להוסיף על גזירות דרבנן, ודלא כהב"ח שהחמיר בזה. עכ"ד. וכתב בשו"ג (אות א) שכן

למלוג הראש והרגלים להסיר השיער ביום טוב

לגמר את הכלים, ועוד שנראה יותר כמעשה חול, ויש מורי הוראה שהורו, שדיברו בהווה, ולא דוקא ראש ורגלים בלבד. ע"כ. ואע"פ שהפר"ח כתב שרבים אוסרים בזה, והמחמיר תע"ב, העיקר לדינא כמו שפסק מרן להתיר. וכן צידד המשנ"ב (שעה"צ אות ה), שאף שהב"ח ט"ז ומג"א אסרו בזה, הכל ע"פ הגי' הנכונה בבה"ג, אך עיקר דינו של בה"ג אינו מוכרח, כמ"ש הב"י. וכן הסכימו המאירי והשיטה מקובצת. [ועיין ביו"ד (סי' סח ס"י) שאין מולגין גדיים וטלאים ועופות בכלי ראשון אא"כ ניקר את החלב ומלחם. וכן לא יערה עליהם מכלי ראשון. ואם עירה, די בקליפת העור. ואם ראש העוף למעלה כשמערה עליו, א"צ קליפה. (כף החיים אות ב)].

ובכתב בסמ"ק (סי' קצד), דבעוף דלא שייך הפשט, [לכו"ע] מותר למלוג ולהבהב כל הגוף. [בכדי להסיר את הנוצות]. והובא בפוסקים.

עוד כתב מרן בש"ע (ס"ב): אסור למלוג הגדי כולו, דהיינו ליתנו במים רותחים אחרי המליחה, כדי להעביר את השיער שלו. אא"כ מולגו בשביל לאכול את עורו, [נשעור הגדי רך וראוי לאכילה]. אבל יכול למלוג את הראש והרגלים ולהבהב אותם באש כדי להסיר השיער, שזו הכשרת המאכל לצורך אוכל נפש ביו"ט.

והנה התוס' (ביצה לד.) כתבו, שאסור למלוג כל גופו של הגדי, הואיל ויכול בהפשט הקלה לעשות טפי. גם הרא"ש שם (פ"ד ס"ט טז) כתב בשם בה"ג, שאסור למלוג גדי, אא"כ רצה למולגו כדי לאכול עורו, מפני שיש בו טורח יותר בהפשט. וכתב ה"ה (פ"ג ה"ז) בשם הרשב"א (בית מועד ש"ב ס"ג) שיש מהגאונים שהורו שלא התירו למלוג כל הבהמה אלא ראש ורגלים בלבד, אף שמתכוין לאכול עורה של בהמה, שאין עושיין אלא המפונקים ביותר, ואסרו לעשות זה, כדרך שאסרו

בהמה שנשחטה ביו"ט, התירו להגביה את העור וליתנו במקום דריסת הרגלים

ודוקא מליחה קלה כדרך שמולחים לצלי. אבל לצלי כעין קדירה אסור, ופי' הר"ן (ה: ד"ה אבל) שהמולח צלי שלו קרוב למליחת קדירה שלו, אסור. ומותר להערים למלוח כאן מעט וכאן מעט, עד שימלא את כולו. אבל אם נשחטה הבהמה מערב יו"ט אסור.

ובשהוא קודם אכילת שחרית, יכול להערים למלוח מעט כאן ומעט כאן וכו', כמ"ש הרמב"ם (פ"ג הד'), וראה בב"י סי' ת"ק. והערמה זו מותרת לכל אדם, אפי' שאינו צורבא מרבנן, כמבואר בב"י כאן.

וב"ז כדעת ב"ה (ביצה יא.), שג' דברים שהתירו סופן משום תחלתן, שאם לא נתיר לו, לא ישחוט את הבהמה משום הפסד העור, וימנע משמחת יו"ט. ואם נשחטה מערב יו"ט אסור

ובהמה שנשחטה ביו"ט, התירו חכמים להגביה את העור שלה וליתנו במקום דריסת הרגלים, אע"פ שאין עליו בשר כלל. [נשאף שהעור שהוא לח, אינו ראוי לשכב עליו, והוא מוקצה, כאן התירו לטלטלו מחמה לצל וכדומה שלא ייפסד העור. ועוד התירו לתת את העור במקום שדורסים רבים, כדי שיתעבד קצת, מאחר שלא מוכח הדבר להדיא שעושה בשביל כך, שאפשר ששטחה כדי שישבו עליה (כמו שהיה נהוג בזמנם), נחשב תיקון כלאחר יד, ולא רצו לאסור עליו, כדי שלא יבא להמנע מלשחוט, ויפסיד שמחת יו"ט. אבל אסור לישטחה על גבי יתדות כדי שיתייבש העור, דמוכחא מילתא שעושה כן לצורך העור, ויבא מזה גם למלוח את העור. [וכן התירו חכמים (שם יא.) להניח בשר על העור, ולמלוח אותו לעשות אותו צלי, וע"י זה ממילא העור עצמו ג"כ ימלח קצת.

י"ט. מ"מ זה דוחק בלשון מרן, ויותר משמע שצידד לחוש להחמיר בזה כמשמעות דברי הטור. וצ"ע. וכתב המשנ"ב (סק"י) שגם לדעת הטור, אם לא היה לו שהות להפשיט העור מערב י"ט, יש להקל.

ו**כתב** המרדכי (סי' תרנז בהג"ה), שהתירו גם לטלטל נוצה של עופות לאחר שהסירו אותן מהעוף, מידי דהוי אעור לפני הדורסן, שהתירו סופן משום תחלתן. והובא בב"י. וכן עיקר להלכה. ואע"פ שהפר"ח האריך לאסור בזה, מ"מ המשנ"ב כתב שהאחרונים (נהר שלום, חמד משה, רע"א, בית מאיר) הסכימו לפסק מרן.

ו**נוצה** של אווז, לכו"ע אינה מוקצה, ואפי' אם נשחטה ביו"ט, וכ"ש אם נשחטה מערב י"ט, ולא נולד הוא (משנ"ב).

לעשות כן, שהרי לא יבא להמנע משמחת יו"ט, לפי שיכול לשוחטו ולמולחו מערב יו"ט. נוכ"ז מדובר בעורות לחים שאינם ראויין להשתמש בהם אלא מדוחק, אבל עורות יבשים, מותר לטלטלם, שהם ראויים למזגא עלייהו, כמבואר בשבת (ט.מ).

ו**מבואר** ברמב"ם, שהתירו לעשות כן גם אם נשחטה מערב יו"ט, כל שהופשט עורה ביו"ט. וכתב מרן הב"י שכ"ד רש"י והר"ן, ואע"פ שמדברי הרא"ש והטור והרשב"א נראה לאסור בזה.

ובש"ע העתיק לשון הטור, "בהמה שנשחטה ביו"ט וכו', ואם נשחטה מערב יו"ט אסור". ולכאור' היה נראה לומר דשמא מרן לא נחית לדיוקא בזה, ומודה שיש להתיר כל שהופשט עורה ביו"ט, ודיבר בהווה, שבדרך כלל אם נשחטה מערב יו"ט, מפשיטים עורה קודם

אין מולחין חלבי הבהמה ביום טוב - ואין מהפכין בהם

לצורך עיבוד החלב. וכ"ז מבואר בסוגיא ביצה (שם), וברמב"ם (פ"ג ה"ה), שאין מולחין את החלבים ביו"ט בכדי שלא יסריחו, ואפי' אם נשחטה הבהמה ביו"ט. שאף שהתירו ליתן העור לפני הדרסן, שם לא מוכחא מילתא שתהא שטיחתו לצורך עיבוד, שהרואים תולים ששוחט אותו בשביל שיוכל לשבת עליו, אבל אילו היו מתירים לשטוח החלבים, מוכחא מילתא שלתיקון החלבים התירו לו לעשות כן (שהרי אינם ראויים לאכילה), ויבואו ג"כ למולחם, ומליחה היא מאבות מלאכות בדבר שיש בו עיבוד, כדתנן והמולחו והמעבדו. (רש"י).

ודע, דאין מולחין את החלבים ביו"ט. וכן אין מהפכים בהם, אפי' לשטחן ע"ג יתרות, ואף שהבהמה נשחטה ביו"ט. מפני שהחלבים אינם ראויים לאכילה. והרשב"א (ביצה יא.) נסתפק אם רוצה למלוח בשר עליהן באויר, אי שרי. והר"ן (ה:) כתב דמשמע שאסור, שמתוך שאין דרך למלוח על החלבים מחמת איסורן, מוכחא מילתא דלעבדן קא עביד. וכן עיקר דאסור למלוח בשר עליהם באויר, בכדי שממילא יפול מן המלח על החלבים. נהטעם לפי שהחלבים די להם במליחה מועטת, ויש בזה חשש עיבוד. וי"א משום שאין דרך למלוח עליהם בשר, ומוכח שעושה

אם החלב של הבהמה שנשחטה ביום טוב נחשב מוקצה ונולד

מכלל דבטלטול שרו, דאי טלטול אסור, היפוך מיבעיא, ועוד דמדרי"י נשמע לתנא קמא דבהא לא פליגי. ומבואר באו"ז שם, שזהו אפי' בנשחטה ביו"ט. וכתב בהג"ה נחל איתן (שבת פכ"ו), שאף שמטלטלן שלא להדלקה, שרי, שהרי ראויים לכלבים ואע"פ שאין עומדין לכלבים אלא להדלקה. ואף שמערב יו"ט לא היה עומד לכך,

ולגבי טלטול החלבים, כתב הא"ז (ח"ב סי' שטו) דשרי, דלאו מוקצה הוא, דחזו להדלקה. ועוד, דדעתא דאיניש עלייהו לטלטלן ולהצניען שלא יאבדו. ע"כ. והובא בהג"א שם, ובים של שלמה (פ"ק סי' לב), ובב"ח (ס"ס תצט), ושאר אחרונים. והפר"ח כתב, שכן נראה מלשון הברייתא, שלא אסרו אלא למולחן ולהפך בהן,

ובין שחוטה לנבילה ליכא פנים חדשות, ול"ד לשברי כלים. וכן ל"ד לגרעיני תמרה, דשם נטפלין להאוכל, וכשנטול האוכל הווי להו כפנים חדשות. ונראה דחלבים לא מיקרו נולד, כיון שאין לאוכל צורך בהן ובאפי נפשיהו קיימו, ואפי' לר"י דאסר כל מוקצה, מותר להדליק בחלב שנקרו ביו"ט, וכן ליתן לכלבו, דעדיף מבני מעיים שנסרחו דשרי אף לר"י, ונראה דאף בנשחט ביו"ט אין החלב מוקצה אף לר"י, דמאתמול דעתיה עליה, ואע"ג דבחיים יש לבהמה צורך בהן, מ"מ כיון דבחיים אין ראוי לאדם ולאחר שחיטה כל חד ראוי למלתי' לא חשיב מוקצה. והביא דברי המג"א הנ"ל, וע"ש. וסיים החזו"א, דבנשחט ביו"ט ונסרחו בני מעיים ביו"ט, נראה דאסור לכל הפירושים מטעם מוקצה, אך שמא נסרח לא חשיב נולד. ע"כ.

עלי שעומד לכתוש בו דינו ככלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לכתוש עליו בשר

ככל כלי שמלאכתו לאיסור דשרו לצורך גופן ומקומן. ובמג"א (ס"ק טו) כתב, שאפי' שהיה העלי מוקצה מחמת חסרון כיס, כאן יש להתיר, משום שמחת יו"ט, ועדיף משימוש במוקצה שיש אוסרים אפי' לצורך אוכל נפש (ע' בס"ס תקט ובמשנ"ב שם), כיון שהעלי הוא כלי, ורק בדבר שאינו כלי החמירו גם לצורך או"נ. אך החמד משה פקפק בדברי המג"א, ושכן הרמב"ם השמיט דין טלטול העלי ביו"ט, וש"מ שאין בו חידוש להתיר יותר משבת. ובביאה"ל (ס"ס תצט) כתב שכן משמע בעבודת הקודש להרשב"א, והניח בצ"ע.

ומה שהותר לקצב עליו בשר, פי', אע"פ שעושה חריצין, שכל שהוא לצורך אכילה ביו"ט שרי. וכן מוכח ממ"ש גבי תברא גרמי. ולפ"ז מותר לחתוך טאיארינא"ס (י"מ שזה כמו אטריות ארוכות שעדיין לא נחתכו) ביו"ט, אף שעושה חריצין בדף שחותך עליו. וכ"כ הרב בית דוד (סי' רפט). והובא בברכ"י (סי' תצט). וציין למ"ש בסי' תצ"ה אות ב'. ושאר זמן ראה בספר בית הרואה (דף כט) שנתקשה בזה.

לא חשיב נולד לר"ש, כמו תמרי פרסייתא, דלא הווי נולד לר"ש אף שעומדים עתה להסקה, משום שעדיין ראויין לבהמה. ומה שהקשו דל"מ מה שראוי לכלבים כיון שאינו עומד לזה ואין דעתו לכך, זה אינו, דביו"ט מהני זה בדבר העומד להסקה, כיון שראוי לבהמה אף שאינו עומד לכך. ודלא כמ"ש המג"א (סי' תצט סק"ט) שבנשחטה ביו"ט, החלבים הווי נולד, ואף דחזו להדלקה, מאתמול לא היה עומד להדלקה, ומותר רק לטלטלן כדי להצניען או כדי שלא יסריחו, דשרינן סופן משום תחלתן. וע"ע בא"ר ובנתיב חיים כאן שפקקו בדברי המג"א.

ובביאה"ל (סי' תקיח ד"ה אע"פ) כתב בשם הגר"ז, דנבילה שנתבלה ביו"ט חשיב נולד. ובחזו"א (א"ח סי' מג אות י) דחה, דבין חיים למיתה לא מיקרי נולד, כיון שדרך תשמישו הוא להמיתו,

ובמשנה שם מבואר, דעלי, שהוא דף עבה וכבד, והוא כלי, רק שמלאכתו לאיסור [שעומד לכתוש בו דברים שאסור לכתשן ביו"ט], מותר לטלטלו לקצב עליו בשר, ולאחר שקצב עליו אסור לטלטלו מחמה לצל, רק לצורך גופו ומקומו. והוא כדעת ב"ה. שכבר נעשה צורך יו"ט. וכתב הרי"ף, דזהו מחמה לצל, אבל לצורך גופו ולצורך מקומו מותר. וכ"פ מרן בש"ע להלכה. ודעת ר"י לאסור בזה גם לצורך גופו ומקומו. וזה ע"פ הגמ' (שבת קכג:), דאיתא התם ב' אפנים מדוע העלי נחשב מוקצה, האם כדין סיכי זירי ומזורי (כלי אריגה כבדים שאדם מייחד להם מקום), או דהוי ככלי שמלאכתו לאיסור. והרי"ף פסק כאוקימתא בתרא. ור"י פסק כאוקימתא קמא, שהעלי הוא מוקצה מחמת כובדו ודומה למוקצה מחמת חסרון כיס. וכמבואר ברא"ש שם (סי' טו), ובב"י כאן, ע"ש. ואע"פ שהפ"ח האריך בזה והכריע בדברי ר"י, כתב החיד"א בברכ"י (סי' תצט אות ג), שיש לדחות הכרעת הפ"ח.

ומ"ש הלבוש שמשום שמחת יו"ט התירו, כתב מהר"א אזולאי, דלא דק, דנקטי' שדינו

סימן תק - הנצרך לבשר ביום טוב היאך יתנהג, וסדר מליחתו

א. אין לקנות בשר ביום טוב על ידי פיסוק דמים, שאומר לטבח תן לי בשר בסכום של מאה או מאתים שקל וכדומה. ואפילו אם אינו קונה ממנו בשר, אלא משתתף עמו בגוף הבהמה, לא יאמר לו הריני שותף עמך בסכום מסויים. אלא הטבח מחלק להם את הבשר שלישיות או רביעיות, כפי החלקים שדרך לחלק בעיר בלא פיסוק דמים, ואחר כך מביא בהמה נוספת שדומה לבהמה זו, ויאמר להם ראו שאכן זו כזו, ולמחרת שמין את הבהמה הנשארת, וכפי מה שבהמה זו הנשארת שוה, כך יפרעו לו על מה שלקחו ממנו ביום טוב. (א)

ב. אסור לשקול בשר אפילו בביתו לדעת כמה ישל, ואפילו ליתנו בכף מאזנים לשמרו מן העכברים אסור אם היא תלויה במקום שרגילים לשקול בה. ואפילו לשקול מנה כנגד מנה אסור. שאפילו אינו שוקל במשקל הרגיל אלא שוקל לעומתו כף או סכין אסור. אמנם מותר לשקול בידו, שלוקח החתיכה בידו ומשער כמה יש בה. וטבח אומן אפילו זה אסור. אבל אם הוא יודע לכויין דרך חתיכתו לחתוך ליטרא או חצי ליטרא, חותך כדרכו ואינו חושש. (ב)

א (ביצה כז:), אין נמנין על הבהמה לכתחלה ביו"ט, אבל נמנין עליה מערב יו"ט, ושוחטין ומחלקין ביניהם. ובגמ' מאי אין נמנין, אין פוסקין דמים על הבהמה לכתחלה ביו"ט. וכיצד עושה, מביא שתי בהמות, ומעמידן זו אצל זו, ואומר זו כזו, (פירש רש"י, ראו שזו כזו, ולמחר שמין הנותרת, וידעו למחר כמה היתה שוה זו כדי לפסוק דמיה). תנ"ה, לא יאמר אדם לחבירו הריני עמך על בהמה זו בסלע, או הריני עמך בשתים, אבל אומר לו הריני עמך למחצה לשליש ולרביע.

א עוד מבואר שם (כח:), שלא יאמר לטבח מכור לי בדינר בשר, אבל שוחט ומחלק ביניהם. והיינו שעושים לפי מנין נתחים, שדרכם היה שכל הטבחים היו מנתחין את בהמותיהם בשוה, כך וכך נתחים מן הבהמה. וכתב מרן הב"י, דמשמע שגם כאן מביא שתי בהמות ואומר זה כזה, שאם לא כן, איך ידעו כמה לפרוע, שהרי יש בהמה שנתח ממנה שוה דינר, ויש בהמה שנתח ממנה שוה ב' דינרים. ויכול לומר לקצב יהודי או גוי ולומר לו תן לי רגל או חצי רגל (משנ"ב סק"ה).

אסור לשקול בשר, ואפילו ליתנו בכף מאזנים לשמירה אסור

ב (ביצה כח:), רבי יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי או כנגד הקופיץ, וחכמים אומרים אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר, ואפי' מניחו שם כדי לשמרו מן העכברים אסור, והוא דתלי בתריטא, פי', שתלוי בטבעת שתולין אותו בה כששוקלין, דמיחזי שנותנו לשם משקל. ופסקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם כחכמים, ושלא כדברי רבינו ישעיה (בפסקי רי"ד כח). וגאון

אחר שכתב האגור (סי' תרלח), שפסקו הלכה כר"ש ברבי רובי חייא דהוה שקלי מנה כנגד מנה ביו"ט, אלא כרבנן שאין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר. ועוד איתא בגמ' (כח:), טבח אומן אסור לשקול בשר במים. ופרש"י, שיש לו שנתות וסימנים בכלי ונותנין בו מים והסימנים מודיעין אותו כמה המים עולין למעלה בשביל ליטרא בשר (שכבר שיערו לכך).

ג. ישראל הלוקח בשר מחבירו ביום טוב, וישלם לו אחר יום טוב, מותר לומר לגוי שישקול לו הבשר, ואף מותר לרמוז לגוי, והגוי יכתוב מעצמו הדברים ביום טוב, כדי שיזכרו כמה צריך לשלם. ודוקא כשהגוי כותב בכתב לועזי, אבל בכתב עברי שלנו אין להתיר. ג)

אסור לו למדוד. ובביה"ל הביא שגם מסקנת הרשב"א בחי', ובס' עבודת הקודש, לאסור לשקול גם בבית.

ובמשנ"ב (ס"ק יב) כתב, שאם יש לו משקולת בידו השניה אסור לכל אדם. ושם (ס"ק יג) כתב בשם האחרונים, שלא אסרו לאומן לשקול בידו רק בשעה שמוכר, אבל לעצמו בביתו לית לן בה. ובני חבורה המקפידים זע"ז, אם יש להחמיר עליהם שלא ישקלו ביד אפי' אם אינם טבח אומן, עיין בש"ע ס"ס תקי"ז.

וכתב הרשב"א, שטבח אומן שיוודע לחתוך חתיכות במשקל מכוון לא אסרו לו לחתוך. ואם הקונה אינו סומך על השערת המוכר, כתב בביאה"ל שיאמר לו לחתוך שתי חתיכות זהות ויקח חתיכה אחת והשניה ישקול מחר וישלם לו לפי משקלה.

ומותר לשקול בשר בידו בלי משקולת, אלא ביד השניה, אולם לטבח אומן אסור לעשות כן אפי' ביודע לכוין משקל הבשר בלא ליטרא, שהרי הוא בשבילו כמו מאזניים, אע"פ שעושה כן ביד אחת, וכמ"ש הרא"ש והר"ן שם, והובא בב"י כאן, וכ"פ בש"ע. ופירש"י הטעם לאיסור זה, כיון שטבח אומן דרכו בכך גם בחול.

והרשב"א (שם) כתב, שלכאורה איסור זה שייך רק בלוקח מן הטבח. וכן נראה בירושלמי (פ"ג ה"ו). אך מרן הב"י כתב, שנראה בגמ' שלנו (ביצה כט.) דלא ס"ל הכי, שהרי נחלקו רב ושמואל במודדת קמח לעיסתה, ושמואל אסר, [ומסתמא עושה כן בתוך ביתה], וגם רב לא התיר רק בשביל שתטול חלה בעין יפה. וכן אמרו, שהנחתום מודד תבלין ונותן לתוך הקדירה כדי שלא יקדיח תבשילו, ומשמע שלולי חשש זה

לומר לגוי לשקול הבשר

ולכאור' יש צדדים להקל בדבר. שרבים מן הראשונים עומדים בשיטה זו שכתבת עכו"ם אסורה רק מדרבנן, וכמו שנתבאר בשו"ת יבי"א (ח"ג א"ח סי' כג.) ולכן עכ"פ ביו"ט דאיסור לאו הוא יש מקום להקל ע"פ סברא זו, כעין מ"ש ביבמות (קיד.). בצירוף שי' העיטור (שער ג ח"א) דשבות אחת במקום מצוה מותר, והובא בר"ן (ס"פ ר"א דמילה), ורצה להשוות לו דעת בה"ג. ולדבריו י"ל ג"כ שהוא דעת השאלות (שמות סי' לז) ורבינו יהונתן (פרק הדר), וכ"כ הרשב"ש (סי' קמא) בשם המכתם. וכן פסקו בס' המכריע (סי' נז). ובשו"ת תמים דעים (סי' קעה). והמאירי (שבת קל:.) בשם חכמי פרובינצא. והתוס' (ר"ה כד:). וכ"כ הרדב"ז (ח"ג ס"ס תקעז) בשם הגאונים.

ועיין להרמ"א בהגה (סי' רעו) שכתב, י"א שמותר לומר לגוי להדליק לו נר לסעודת שבת,

ג) הנה בבא"ח (במדבר אות יב) כתב, גם ע"י גוי אסור לשקול, דכל דבר שאסור ישראל לעשותו אסור לומר לגוי לעשותו. והנה פה עירנו יע"א הקצבים הם שותפים עם הגוים בבשר, וכשמוכר ישראל ישב הגוי אצלו ויכתוב שמות הלוקחים ומשקל הבשר, ושוקל הבשר שלוקחים, מאחר שהגוי הוא שוקל וכותב להנאת עצמו, ואדעתא דנפשיה עביד ושרי, אך בימים אלו רוב מוכרי הבשר בעירנו אין להם שותפים גוים ומביאים גוים בשכירות לשקול וגם לכתוב, וזה אסור, דבשלמא מצד המשקל יש למצוא להם היתר דהוי שבות דשבות במקום מצוה (שמחת יו"ט), אבל בכתובה הא איכא דס"ל אפי' כתיבה של גוים אסורה מדאורייתא, ואין להתיר שבות באיסור תורה אפי' במקום מצוה. ע"כ. והוסיף בהליכ"ע (שם) דגם בקהיר היו נוהגים להקל בכ"ז.

ד. אם שוקל לצורך מצוה, כגון שרוצה לשקול הכזיתות של המצה והמרור בליל פסח וכדומה, יש להתיר לשקול ביום טוב. וזה במשקל ידני. אבל לא במשקל הפועל על (בטריה]. ד)

משום דס"ל דאמירה לגוי מותר אפי' במלאכה גמורה במקום מצוה, ועפ"ז נהגו רבים להקל בדבר וכו'.

מע"ע בשו"ת באר יצחק (תאור"ח ספק ספיקא יג). וע"ע בשו"ת יבי"א ח"ג (ס"ס כג).

ועיין בתוס' (ביצה ת). דאע"ג דמשאצ"ג אסורה מדרבנן, במקום שמחת יו"ט לא גזרו רבנן. ומזה כתבו כמה אחרונים להתיר חתימת הבשר ביו"ט בחותמת כשר. וע"ע בשו"ת יבי"א (ח"ב סי' כו אות א-ג). והכא בלא"ה י"א דהוי שבות דשבות במקום שמחת יו"ט. וע"ע בשד"ח (מערכת יו"ט סי' א אות יט). ובספר ליתת חן (עמ' מב) ובמאורי ח"א (ח"א עמ' קלת, שבת קג). [חזו"ע שם].

ועיין בשו"ת בית דוד (א"ח סי' תנו) שכתב, במקומותינו פשט המנהג להתיר אמירה לגוי במקום מצוה אפי' במלאכה גמורה, ואין פוצה פה, אפי' נעשים כן בפני חכמים גדולים ועצומים בתורה וכו'. וכ"כ בשו"ת דברי שמואל ארדיטי (א"ח סי' ט). ובצירוף האומרים דכתב עכו"ם דרבנן, הו"ל ס"ס להקל. וכן מתבאר בכי"ב

יש להתיר לשקול ביום טוב לצורך מצוה

מותר לשקול כזית מצה שהוא שיעור תשעה דרהם, בליל פסח, והעלה להתיר מטעם שהוא משקל של מצוה. ושוב נודע לו שזכה לכיין לדברי החסיד הפרד"ס (מחבר הספר אות היא לעולם), שישב על מדוכה זו, והעלה ג"כ להתיר, וכן היה עושה מעשה בכל לילי פסחים לשקול הכזית של מצה במאזנים, אלא שבמקום אבן המשקל שהוא הדרהם, היה מניח דבר מאכל כאגוזים ושקדים שנשקלו מערב יו"ט, וידע שמשקלם ט' דרהם. ושש ושמש לקראתו כעל כל הון. ע"כ. וכ"כ בפתה"ד ח"א (דף קצ"ו:), שכן נהגו מימי עולם זקני תלמידי חכמים בעלי תריסין לשקול כזית של מצה בליל פסח, ושהיתר ברור משום מדידה של מצוה. (וראה בכה"ח בסי' ש"ו ס"ק ס"ג, ובסי' תרי"ח ס"ק מ').

הן אמת שמבואר בש"ע (סי' ת"ק ס"ב), שאסור לשקול בשר אפי' בביתו כדי לדעת כמה יבשל, ואפי' לשקול מנה אחת של בשר כנגד מנה אחרת אסור. וכתב המג"א (סק"ד) שאפי' כשאינו מדקדק במשקל, אלא פוחת מעט או מוסיף מעט אסור. וכן פסקו האחרונים. אולם נראה שבנידון שלנו ששוקל לצורך מצוה, כדי שלא יטעה באומדן דעת, ויאכל פחות מכשיעור, יש להתיר. וכמו ששינונו (בשבת קנ"ז): ומדבריהם למדנו שפוקקים ומודדים בשבת. (מדידה של מצוה הרמב"ם בפירושו שם). וע"ע בתוס' (שבת קכו: בד"ה ומדבריהם למדנו). וכ"פ מרן בש"ע (סי' ש"ו ס"ז), שמותר למדוד בשבת מדידה של מצוה, כגון למדוד המקוה אם יש בו ארבעים סאה וכשר לטבילה. וכי"ב כתב בספר החינוך (מצוה ש"ג), לענין חולה שמאכילים אותו ביוהכ"פ פחות פחות מכשיעור, וישהה בין אכילה לחבירתה כשיעור אכילת פרס, ומותר לשקול ולמדוד לשער דברים אלה ביוהכ"פ בעת הצורך, שמוטב שנחוש שלא יבוא לאכול שיעור, ולא לחוש לאיסור משקל שהוא מדרבנן. (והובא להלכה בערך השלחן סי' תרי"ז). וה"ה לנ"ד.

ואף במאזנים פרטיים שמשתמשים בהם בבית, שאין שוקלים ע"י נתינת אבן המשקל, אלא ע"י מחוג, יש להקל ג"כ, אף שא"א לשנות, הואיל ועכ"פ הוא משקל של מצוה. [ובפרט שיש פוסקים שמקילים בדין השוקל בביתו לדעת כמה יבשל. וכ"פ הט"ז סי' ת"ק סק"א. ועיין בכה"ח שם ס"ק ח"ר]. [ילקו"י מועדים (עמ' תעא). שו"ת יחוד"ח ח"א ס"ס טז].

ובספר פתה"ד ח"ג (סי' ש"ו ס"ק טו) חקר בזה, אם

ה. אין נוקבין נקב בבשר בסכין לתלותו בו, אבל ביד מותר. ואם לעשות בו סימן, מותר אפילו בסכין. (ה)

אין נוקבין נקב בבשר בסכין לתלותו בו, אבל ביד מותר

המוכר אסור לו לעשות כן משום שנראה כמקח וממכר. אבל מלשון הש"ע משמע שאסור לעשות כן גם בבית והטעם משום שהוא כעושה כלי ושכ"כ רבינו חננאל והר"ן. ולעשות נקב בעלמא בלי שום צורה כגון שעשה נקב בחתיכת אפיקומן כדי לתלותו, מותר לכו"ע, דלא שייך כאן טעם של עושה כלי, וגם אינו כמעשה חול מותר.

(ח) בגמ' ביצה (כת.ה), אסור לעשות בית יד בבשר, אמר רבינא וביד שרי, (ופרש"י, לפי שבסכין דרך חול הוא, כשמוכר בשר עושה בו בית יד ונותנו ללוקח להוליכו לביתו, וביו"ט צריך לשנות לעשות היכר שאין מקח וממכר מותר בו). אמר רב הונא מותר לעשות סי' בבשר כי הא דרבה בר רב הונא מחתך לה אתלת קרנתא.

ו**כתב המשנ"ב** (ס"ק טו) שמרש"י משמע שרק

חיתוך בשר ופירות בצורות שונות של אותיות או פירות

משום אוכל נפש שהרי אפי' מלאכה של או"נ, לא הותר רק מלישה ואילך כידוע, וכ"ש שאר ל"ט מלאכות שאין חילוק בהן בין שבת ליו"ט ואפי' שבותין שלהן, כמ"ש הב"י בר"ס תצ"ה. עכ"ל.

וע' בח"א (כלל צב דין ג) המחתך, והמשרטט, והכותב, והמוחק, כל מה שאסור בשבת, אסור ביו"ט. ולכן אע"פ דמותר ללוש ולאפות ביו"ט כל מה שצריך, אבל אסור לחקוק בדפוס בעיסה איזה צורה. וז"ל הרוקח (סי' רפ), יש שחוקקין עץ אחד בחקיקה צורה או עוף אחד, אע"ג דלענין גט קי"ל "וכתב" ולא חקק, אבל ביו"ט אסור, ע"ש.

וע' בשו"ת באר משה (ח"ח סי' קלד) שכתב, אמנם מותר לאפות חלה קלועה ביו"ט, וכן מותר לעשות קציצות וקניידלך וכדו' אף שמשווים להם צורת עיגול, דדמי להא דמחתך אתלת קרנתא המבואר במ"ב להתירא, דאינו צורה מיוחדת, אבל לעשות חלות בצורת סולם יש לאסור דהוי צורה מיוחדת. וכ"כ בחוט שני (הל' יו"ט וחזו"מ ע' קמ) דמ"מ נראה שמותר לעשות חלות קלועות ביו"ט מפני שזוהי צורת הפת וה"ה שאר צורות כל שהוא צורת הפת ומה שאסור הוא לעשות על הפת איזה צורות או לחקוק עליהם איזה צורות.

ובשו"ת נשמת שבת (ח"ד סי' צ' וקטו) הביא משו"ת אמרי מרדכי (סי' כ"ג) שמהר"ש הלוי

עוד כתב המשנ"ב (ס"ק יז) אף שמותר לחתוך הבשר בצורת משולש כדי שלא יחליפנו אדם, אבל אסור לעשות צורות או אותיות ע"ג הבשר. ע"כ. ועיין בש"ע הלכות יו"ט סי' תק (סע' ג) וז"ל, אין נוקבין נקב בבשר בסכין לתלותו בו, [משום עובדין דחול] אבל ביד מותר. ואם לעשות בו סימן, מותר אפי' בסכין. וע"ש במשנ"ב (ס"ק טו) שכתב, לעשות נקב בחתיכת האפיקומן בפסח לתלותו נראה דלכו"ע מותר אפי' בסכין, ומ"מ לעשות בו נקב עיגול או משולש כמגן דוד, יש להחמיר [פמ"ג]. ושם (ס"ק יז) כתב המשנ"ב, איתא בגמ' דרבה בר רב הונא מחתך אתלת קרנתא [כשהיה משלח הבשר לביתו היה רגיל לעשות כל חתיכה בעלת שלש קרנות, ובביתו היו יודעין שזה היה סימן שלו תמיד] אבל "אותיות [וציורים]" אסור לעשותן בבשר דרך סימן ביו"ט. עכ"ל. וע"ש בשעה"צ (ס"ק כ) שכ"כ הא"ר בשם מהרי"ל. וכ"ה במאירי. ואמנם בבאר היטב (ס"ק ח) הביא בשם תשובת שבות יעקב להתיר אפי' לכתוב תיבות. אלא שעיינתי שם ולא מצאתי שם שום מקור לדין זה, [וע"ש שתלה דין זה ברושם דמותר, ובאמת רושם שהוא כמין צורה, בודאי אסור גם ביו"ט, עיין ברוקח סימן ר"פ, ומביאו החי' אדם בכלל צ"ב, ע"ש], וכנראה שהחק יעקב לא ראה דברי המאירי ולא דברי מהרי"ל שהובא בא"ר, דאפי' כתיבה בדבר שאינו מתקיים שהוא רק מדרבנן אסור, ובודאי לא התירו

ו. מולגין הראש והרגלים ומהבהבים אותם באור, אבל אין טופלין אותם בסיד ולא בחרסית ולא באדמה, דמתחזי כעיבוד. ואין גוזזין אותן במספרים, שנראה כעושה לצורך השער. (ו)

ז. מותר למלוח כמה חתיכות של בשר בבת אחת [שמולח את הבשר להכשירו לאכילה בהוצאת הדם מכח המלח], אף על פי שאינו צריך אלא אחת. (ז)

כדג או כחיות שונות. אבל אם חותך את הפירות לצורה מרובעת או עגולה או מושה נראה שזה מותר לכו"ע, דדמי להא דמחתך אתלת קרנתא וכנ"ל. וכ"כ בשו"ת אבני ישפה ח"ז (סי' מה) ובספר שבתותי תשמרו (ח"ב עמ' קכז). וע"ע בשש"כ (פ' יא סע' יב). ויש לעיין בזה מדין משחק לגו דשרי בשבת לקטנים, ואין בזה משום מוקצה, ואי משום בנין, כיון שהוא עראי ועשוי להתפרק, אין בו משום בנין. וי"ל.

(ו) ראה לעיל סי' תצט הערה א'. וע' בביצה (לד.). ובש"ע סי' ת"ק ס"ד. והטעם שמותר למלוג וכי', משום שנחשב מלאכת או"נ. אמנם הגוזז במספריים נראה כעושה לצורך השער, ובסיד ואדמה וחרסית מיחזי כעיבוד (טור). ודע, שצריך למלוח את הבשר קודם המליגה.

מותר למלוח כמה חתיכות בשר בב"א אף שאינו צריך אלא אחת

והרי"ף והרא"ש שם הביאו מה שאמרו בגמ' שם, דרב אדא בר אהבה מערים ומלח גרמא גרמא (פרש"י, לאחר שמלח זו לאכלה היום, אומר חבירתה עריבה עלי לאכלה היום, וחזור ומולחה). ומשמע שלא התירו לעשות כן רק ע"י הערמה. ואמנם הרמב"ם (פ"א ה"י) כתב בסתם, מולח אדם כמה חתיכות בשר בב"א, אע"פ שא"צ אלא לחתיכה אחת. ע"כ. ולא כתב שצריך הערמה, והרשב"א כתב שבמקום הפסד ממונו שלא יסריח הבשר התירו לו הערמה זו.

וכתב רבינו ירוחם (ג"ד ח"ב) בשם הר"ש מאוריא, שלא התירו רק קודם אכילת שחרית, אבל לאחר אכילה לא. וכ"כ הסמ"ק (סי' קצד). והובא בב"י. ובש"ע העתיק לשון הרמב"ם. וכתב המשנ"ב (סי' כג) שהרבה אחרונים כתבו בשם כמה מפרשים, שחסר בדברי מרן, וצ"ל שמותר

התיר אפי' בעשיית צורות משונות, אלא שכתב לחלק שהמהר"ש שהתיר היינו רק כשהאותיות או הצורה הוא לשם תיקון או יפוי המאכל, אבל אם הכתיבה הוא לצורך דבר אחר כהוא (דסי' תע"ה וסי' ת"ק) שהוא לשם סי' שלא יתחלפו, אינו בכלל תיקון מאכל ואסור אף למהר"ש הלוי. ע"ש. ולסברא זו יש מקום לומר דעשיית צורות לשם תיקון ויפוי המאכל לשם הגשה לאורחים מותר לעשותם בשבת, מיהו למעשה אין להקל בזה, דגוף דברי המהר"ש לא ברורין להלכה כמובא בדברינו למעלה (בסי' צב), עכ"ל. אלא דמה שדימה דין זה לאכילת עוגה שיש עליה אותיות, ולהפוס' שהקילו בזה ה"ה לענין כתיבה שאין זה נחשב לדרך כתיבה, הנה יש לחלק בין הדברים.

ולפ"ז יוצא שאין לעשות "צורות מסוימות ומיוחדות" בתפוז כגון צורה הנראית

(ז) ביצה (יא:). והטעם משום שטורח אחד לכולם. וביאר הרא"ש (סי' טז), דכיון שאין עיבוד באוכלין, לכן הקילו במליחת בשר. ואע"ג דלית טעמא כלל בהאי שריותא, שאין החתיכה שהוא צריך לה מיתקנת ומשבחת כלל במליחת שאר החתיכות, וגם צריך להפוך כל חתיכה וחתיכה ולמלחה. ע"כ. ויעפ"ז כתב המשנ"ב, דבבת אחת, היינו במפולת יד אחת, כגון שיש כאן שלש חתיכות, יניחם זו אצל זו, ויקח מלח מלא חפניו כדי שיעור מליחה של כל החתיכות וזורה עליהם בבת אחת. ואע"פ שמוסיף קצת טרחא, שהרי לדידן נקטי' שצריך להפוך כל חתיכה וחתיכה בפ"ע כדי למולחם בצד השני (ע' י"ד סי' טט), מ"מ כיון דמה"ת אין עיבוד באוכלין, הקילו חכמים למלוח בבת אחת אם חושש שמא יסריח הבשר, כמ"ש במאמר מרדכי. עכ"ד. וצ"ע כיום שיש מקררים].

ח. נוהגים לנקר בשר ביום טוב, ואפילו אם נשחטה הבהמה מערב יום טוב. ואין לחוש בזה לאיסור בורר. ח

אם יערים. והתירו לו דבר זה כדי שלא ימנע מלשחוט אם ידע שלא יתירו לו למלוח כל הבשר ואתי למסרח.

למלוח גם חתיכה חתיכה ע"י הערמה, שמולח חתיכה, ואח"כ נוטל אחרת ואו' בזה אני רוצה. והיינו שאפי' כשאינו מולח בבת אחת יש תקנה

אם מותר למלוח בשר ביום טוב אף על פי שקנה אותו מערב יום טוב

לפיכך מותר למלוח הבשר שרוצה לאכלו בו ביום, ואגבן מותר למלוח שארי הבשר כיון שהוא בב"א או ע"י הערמה, אבל אם כבר נמלח והודה משום דם, אסור למולחו פעם שנית ביו"ט כדי שלא יפסיד, שהרי אין דרך למלוח בשר בשעת בישולו, ואדרבה מדיחין אותו ממלחו בשעת בישולו, ומוכחא מלתא שמולח רק לתקן הבשר ואסור. ומ"מ דגים שהם משובחין כשמונחין במלח, אסור למולחן ביו"ט כשיכל למלחן מערב יו"ט. [ואין בכלל זה מה שנותנין מלח לתוך המחבת או הקדרה שמבשלין אותן בה, דאין איסור במליחה אלא משום גזרת עיבוד או משום דטורח שלא לצורך יו"ט, משא"כ בזה שנותן לתוך התבשיל]. ומיני דגים רכים המתקלקלים כשינוחו זמן רב במלח, מותר למלחן ביו"ט, אפי' אם קרען בערב יו"ט ודינן כמליחת בשר לכל דבר. ע"כ. וע"ע ברוקח שהובא בהערה הבאה. וצ"ע לדינא כיום שיש מקרר ומקפיא, אם ג"כ שייך להקל בזה במליחה בכל האופנים הנ"ל.

וראבי"ה (ח"א סי' קצ) כתב בשם רבינו אפרים, שבני אדם הקונים בשר מערב יו"ט ומולחין אותו ביו"ט, עושים איסור, כיון שאפשר לעשותו מערב יו"ט. ובתרוה"ד (ח"א סי' פ) כתב שאחד מן הגדולים קיבל מרבנותיו, דלא נהגינן הכי, שידוע שהבשר השוהה במלח מפיג טעמו, אמנם נסתפק בדגים שקרעו אותם מערב יו"ט, אי שרי למלחם ביו"ט, והעלה שיש מיני דגים שבשרן רך שמתקלקלים בשהייה מועטת במלח, ובודאי מפיגים טעמם טפי מבשר, ואינהו ודאי שרי, ויש מיני דגים שאדרבה אם שוהין במלח משייחים, ואינהו ודאי צריך למלחן מערב יו"ט. ע"כ. [ב"י]. וכן הרמ"א.

וכתב במשנ"ב (סי' קכ) עפ"ד האחרונים, שהטעם משום שאם היה מולחו מערב יו"ט היה צריך אחר הדחה שניה למולחו עוד פעם שני ולהשהותו במלח עד למחר, כדי שלא יתקלקל, וידוע שהבשר ששוהה הרבה במלח מפיג טעם,

נוהגים לנקר בשר ביום טוב ואפילו נשחט מערב יום טוב

אין חשש, דכל הבשר מותר בכל מקום שהוא ואוכל חשוב במקום קביעות הבשר, וברירה לא שייכא כאן. ע"כ. [והמרדכי לא ביאר מדוע אין שייך כאן ברירה, ושם דמי לקליפת הפרי. וראה עוד להלן].

ובתרוה"ד (ח"א סי' פד) הקשה ע"ז, שבהגהות אשרי (פ"ג סי' יז) כתב בשם ריב"א, דדמי להא דמערים ומלח גרמא גרמא, ואהא סמכינן לנקר הבשר ואפי' א"צ אלא למקצתה. ומוכח מדבריו ששייך איסור ברירה בניקור בשר, שהרי לא התיר אלא מטעם פסידא, ואם שחט מערב יו"ט, לא שייך להתיר מטעם הפסד, לפי שאין הניקור מפיג טעמו, ואדרבה ע"י הניקור הוא

ש"ע כאן. ודעת הראבי"ה (סי' תשל) בשם זקנו, שמותר לנקר בשר ביו"ט אפי' אם נשחט מערב יו"ט, ולא הוי כבורר פסולת מתוך אוכל, משום שא"א לאכול בענין אחר, אבל דברים שאפשר לאכלם בפסולת ע"י הדחק ואפשר לעשות הברירה מערב יו"ט לא שרינן לברור הפסולת מתוך האוכל אלא אוכל מתוך פסולת. וכ"ד הרוקח (סי' רצז) שמותר לנקר כל בהמה ביו"ט ולמלחה, אע"פ שא"צ אלא לחתיכה אחת. וכן המרדכי (ביצה סי' תרסב) כתב, שאין כאן משום שווייה אוכלא (ע' בשבת קנה. שנו' אמוראי אם יש איסור של שווייה אוכלא. ושםא כוונת המרדכי שכאן לכולי עלמא

סימן תקא - עצים האסורים והמותרים ביום טוב

א. אין מבקעין עצים מן הקורות שעומדים לבנין, ולא מקורה שנשברה ביום טוב, אפילו אם היתה רעועה מערב יום טוב וקרובה להשבר. אבל אם נשברה מערב יום טוב, אם אי אפשר להסיקה בלא ביקוע, מבקעין ממנה חתיכות גדולות. ולא יבקע לא בקרדום, ולא במגל, ולא במגירה, אלא בקופיץ ובצד הקצר שלו, אבל לא בצד הרחב. ויש מי שאוסר אפילו בקופיץ, לפי שאין אנו בקיאים מהו קופיץ, ולא התיר אלא בסכין. (א)

אמנם מרן הב"י כאן כתב, שהעולם נוהגין לנקר כדרך ל צורך יו"ט, אפי' בהמה שנשחטה מערב יו"ט, ונראה שהם סומכים על פשט דברי הנך רבוותא דשרו. ע"כ. וראה גם בתרוה"ד (סי' נו), ובב"י (סי' שיט) לגבי בורר במין אחד.

מסריח טפי, כדמוכח מדברי ריב"א, וכתב תרוה"ד, שלכן למעשה יש לנקר בשינוי כמו בקופיץ או בקרדום, דבסמ"ג (לאיון עה) כתוב, שאפי' מלאכה גמורה לצורך אוכל נפש מותר לעשות בשינוי אף שאפשר לעשות מערב יו"ט כמו דיכת מלח. ע"כ.

ביאורים נוספים אמאי אין בניקור הבשר משום בורר

ואפשר שהטעם לפי שהניקור מחובר בבשר לא שייכא ברירה בהכי. ובהגהות מיימוניות בשם ראבי"ה התיר מטעם שא"א לאכלו בענין אחר. וצ"ע אמאי הוצרך לטעם אחר. ע"כ. ולהאמור גם מדברי המאירי יש סיוע למ"ש בכוננת המרדכי, דה"ט משום דלא שייכא ברירה במחובר. ועפ"ז כתב בשם חדש (דף נד), שמכאן היתר ברור להסיר הקוצים הדבוקים בדגים, שאין ברירה במחובר ודבוק באוכל, ודלא כהמאמר. ובשו"ת צמח צדק (פסקי דינים דף יד) כתב עפ"ד הרא"ש (ביצה פ"א סי' כג) באגוזים שנשבתו ומונחים בקליפתם, דלא מיקרי שם פסולת עלייהו כיון דאורחייהו בהכי, והוי שומר לפרי, וכתב הים של שלמה (ס"ס מב) דמהאי טעמא לא נחשב לבורר וכו', וכ"ש לגבי עצמות שהם בלועים בתוך האוכל. ומזה יש לדון גם לגבי הפרדת נוצות העוף.

והפר"ח (סי' תק ס"ו) בדין ניקור החלב מהבשר כתב, שהמנהג לנקר ביו"ט, ולא הוי בורר, שהכל מין אחד, רק איכא דאיסורא רביע עילויה. ועיין כיו"ב במג"א (סי' תק ס"ק יב). והמאירי (שבת קלד). כתב, שאין לפקפק בניקור הירך ביו"ט משום בורר, שכל שהוא מחתך בידו אינו נקרא בורר. וביבי"א (ת"ה א"ח סי' לד אות ד) פירש, דכוונתו כמ"ש הערוך (ערך דש), שהזורה והבורר והמרקד כולם מעבירין פסולת המעורבת באוכל, ואינה מחוברת באוכל, כגון קליפה שצריכה פירוק, ועפרורית שצריכה ניפוץ, אלא מעורבת בלבד. ע"כ. וכ"כ הר"ח (שבת עד), ובס' העתים. וש"מ דלא שייך בורר אלא דוקא בדבר המעורב, אבל במחובר לא שייך ברירה כלל. וכ"כ בטל אורות (בורר דף לב) עפ"ד הערוך, ושלפ"ז ניחא מ"ש המרדכי (פ"ק דביצה) להתיר ניקור הבשר ביו"ט ושאינו בזה בורר, ולא כתב שום טעם לדבר,

אין מבקעין עצים מקורות העומדים לבנין או מקורה שנשברה ביום טוב

יו"ט, מבקעין ממנה. וז"ל הרמב"ם (יו"ט פ"ב הי"ב), אין מבקעין עצים מסואר של קורות, מפני שהן מוקצה, ולא מהקורה שנשברה ביו"ט, מפני שהיא נולד, וכן כלים שנשברו ביו"ט אין מסיקין בהן מפני שהן נולד, אבל מסיקין בכלים שלימים, או

א במשנה (ביצה לא), אין מבקעין עצים מן הסואר של קורות (הם קורות של בנין המושככות לארץ, מפני שהם מוקצה), ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט. (שאע"פ שעתה עומדת היא להסקה, בבין השמשות לאו להכי קיימא, והוה ליה נולד). וקורה שנשברה מערב

ב. עצים גדולים קצת וראוים להסקה בלא ביקוע, לא יבקעם כלל, ואפילו לשברם ביד יש מי שאוסר. ב)

לפי שמודה ר"ש במוקצה מחמת חסרון כיס. ואם לא שהיא רעועה וקרוב שתשבר, דשרי לר' שמעון, (כמ"ש הטור, וכמבואר בביצה ל: דמודי ר"ש בטוכה רעועה הנופלת, לפי שמאחזק דעתו עליה, ודלא כדעת ת"ק דלא אמרי' דעתיה עליה בשום דבר שלא ראוי בביה"ש. וראה בתוס' ביצה ב: ד"ה אין מבקעין).

וגם זה, אין מבקעין לא בקרדום ולא במגל ולא במגירה, אלא בקופיץ, שהוא סכין של קצבים, שאינו כלי אומן. שאם מבקע בכלי אומן, נראה כעושה מלאכה, משא"כ קופיץ דסתמיה לאו למלאכת אומן. ובתוס' (ביצה לא.) כתבו, דאין אנו בקיאין בקרדום היאך הן נעשין, ולכך יש לנו לאסור לבקע עצים רק ביד. וכן הביא הטור מהסמ"ק (סי' קצד) בשם התוס', שלמעשה יש להתיר רק בסכין, לפי שאין אנו בקיאין מהו קופיץ.

בכלים שנשברו מערב יו"ט, שהרי הוכנו למלאכה אחרת מבערב.

ואיתא בירושלמי (ביצה פ"ד ה"ג) שאם יש עליה תואר כלי, אין מבקעין ממנה, אפי' אם נשברה מערב יו"ט. [ובד"מ (אות ב) כתב שיש לחלק, שרק בנשברה מערב יו"ט ונשאר עליו תואר כלי, ואחר כך נשבר לגמרי ביו"ט, אסור להסיק בו, דמאחר דעדיין היה עליו תואר כלי מבעו"י הוה ליה ככלי שנשבר ביו"ט ואסור, אבל אם לא נשבר אלא ביו"ט ועדיין נשאר בו תואר כלי, הוה ליה כאילו לא נשבר כלל, ומותר להסיק בו, דהא מסיקין בכלים].

והנה מבואר בטור וב"י סי' תצ"ה, שיש ראשונים שפוסקים כר"ש גם ביו"ט, ורק לגבי נולד מחמירים ביו"ט כר' יהודה, אמנם כתבו הראשונים ע"פ הגמ' (שבת קנז). שכאן גם ר"ש מודה לאסור, שאסור לבקע ביו"ט קורות מעצים שעומדין לבנין,

טעם שאסרו לבקע עצים כדרכו והתירו בשינוי

כיון שמבקעין לצורך עשיית כלים לא התירו לבקע אלא ע"י שינוי. ועיין בב"י שמהר"י אבוהב גמגם בטעם זה, שהרי במדורה עצמה לא התירו אלא מטעם מתוך שהותר לבישול (ביצה יג.), ואיך נאמר מתוך שהותר ביקוע למדורה, מתיר גם לבישול, מאחר שהמדורה לחמם לא הותרה אלא ממה שהותרה בבישול.

והרמב"ם שם ביאר, ולמה לא נאסר הביקוע כלל, מפני שאפשר שיפגע בעץ עבה ולא יוכל להבעירו וימנע מלבשל, לפיכך התירו לבקע בשינוי, וכל הדברים הדומים לזה מזה הטעם התירו בהן מה שהתירו ואסרו מה שאסרו. ע"כ. והראב"ד בהשגות שם כתב, שכיון שא"א לבשל ולאפות בלא עצים, עשו אותו כדין דיכת מלא שהתירו ע"י שינוי (ביצה יד.).

והטעם שאסרו לבקע בקרדום וכיו"ב, כתב הרמב"ם (פ"ד ה"ה) שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, שהרי אפשר היה לו לבקע מערב יו"ט. ובשיטה מקובצת (ביצה לב.) כתב, שאסרו לבקע בקרדום מפני שנראה כעושה כלי, שרוב המשתמשין בקרדום לצורך בנין הוא. והר"ן כתב, כיון דהוי כמכשירי או"נ. שהקשה הר"ן, מדוע התירו לבקע ע"י שינוי, והרי הם מכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותן מערב יו"ט. ותי', שכל שנהנה מגוף הדבר, כמו עצים שעושה בהם מדורה ומתחמם, כאוכל נפש עצמו הוא, משא"כ מכשירין שאינו נהנה מהמכשירין עצמן, כסכין ושפוד ותנור, אלא ממה שהוכשר על ידיהם. וכיון שלבקעין לעשות מדורה שרי אע"ג דאפשר מאתמול, אף לבשל בהם שרי משום מתוך, ומיהו

עצים גדולים קצת וראוים להסקה בלא ביקוע, לא יבקעם כלל

להסקה בלא ביקוע, לא יבקעם כלל, כיון שאפשר להסיקם בלא ביקוע (והוי טרחא שלא לצורך, ואב מלאכה הוא, כדאמרי' האי מאן דסלית סילתא חייב משום טוחן),

ב) כתב הרא"ש, שאפי' ביקוע בקופיץ לא שרי אלא בקורה גדולה, שא"א להסיקה בלא ביקוע, אבל עצים של הסקה גדולים קצת וראויין

ג. אין מביאין עצים מן השדה אפילו היו מכונסין שם מבערב, אבל מגבב הוא בשדה מלפניו ומדליק שם. ומביאין מהמכונסין שברשות היחיד, ואפילו היתה מוקפת שלא לשם דירה, ובלבד שיהיה לה מסגרת ותהיה בתוך תחום שבת. ואם חיסר אחת מכל אלו, הרי הן מוקצה. ג.)

ד. עלי קנים ועלי גפנים אף על פי שהם מכונסים בקרפף, כיון שהרוח מפזרת אותם הרי הם כמפוזרין ואסורים. ואם הניח עליהם כלי כבד מערב יום טוב, הרי אלו מוכנים. ד.)

(שבת עד: מאן דסלית סילתא (עצים דקים להבעיר האש) חייב משום טוחן.

ונחלקו הראשונים אם מותר לשברם ביד, שהטור כתב, שמשלשן הרא"ש נראה לאסור לפי מ"ש הרא"ש שזה נחשב טוחן, ומרש"י נראה להתיר, וטוב להחמיר. ע"כ. וכתב מרן הב"י, דבתוספתא (פ"ג ה"י) משמע דשרי, דתניא לא יתן אדם אבן ע"ג בקעת כדי לשברה אבל מכניסה בחור ושוברה.

ושקצת משמע כן ברמב"ם. גם המ"מ (פ"ד ה"י) כתב דמשמע ברמב"ם שלא הותר ביקוע רק בעצים גדולים, ולא בעצים דקים שהם נוחים להדליק, וכ"כ הרשב"א שכן נראה ברמב"ם, וכ"כ התוס'. וכ"כ הר"ן בשם התוס'.

וראב"ה (סי' תשעד) כתב, שלא התירו ביקוע רק לחתיכות גדולות, ואף שאפשר לעשותו מערב יו"ט, לאו מלאכה היא אלא עובדא דחול, אבל דקות לא, שאפשר לבקע מערב יו"ט, ואמרי'

אלו עצים יכול להביא כדי להסיק ולבשל בהם

אז סמוך לעיר אפי' בלא פותחת, וכ"ד הרשב"א והטור ועוד. אמנם מדברי הרמב"ם (פ"ב ה"ד) נראה דבין סמוך בין רחוק לא שרי אלא דוקא בפותחת, שכתב, מביאין מן המכונסין שברשות היחיד ואפי' היתה מוקפת שלא לשם דירה, ובלבד שיהיו לה פותחת ותהיה בתוך תחום שבת, ואם חסר אחת מכל אלו הרי הן מוקצה. וכ"ד העיטור. וכתבו הראשונים, שסמוך לעיר היינו בתוך ע' אמה וד' טפחים.

ג) משנה וגמ' (לא.) אין מביאין עצים אלא מן המכונסין שבקרפף, והדתנן מן הקרפף ואפי' מן המפוזר, יחידאה היא. והטעם, לרש"י משום מוקצה, ולהר"ן (יז.) בשם אחרים, משום גיבוב דהוי כמעמר, ואפי' מגבב בקרפף נראה כמי שעושה למחר, ומכונס שבשדות מיחלף במפוזר. ואיזהו קרפף, כל שנכנסין לו בפותחת אפי' בתוך תחום שבת, ומסיקין דלקולא קאמר, ופרש"י שדי בפותחת אפי' שהוא רחוק אם הוא בתחום שבת,

עלי קנים וגפנים אף שהם מכונסים בקרפף, הם כמפוזרין ואסורים

ציבורין, דמיחזי דמכין למחרת וליומא אחרינא (ור"ש מתיר, ומשמע דהלכה כת"ק, וכן פסקו הטור והר"ן). וכתב הר"ן, דאף דק"ל כרבנן דמתני' שאין מותר לגבב אלא משלפניו (פרש"י דהואיל ודקים הן וטורח לקוששן, מאתמול לאו להכי קיימי), לא אסרו רק בקיסמים דקים מפני שבטלים אגב חצר, אבל עצים גסים לא בטילי, ולא נאסרו, ואפ"ה אסור לעשות מהם ציבורין ציבורין. וכ"ד הטור ונקט כשמלקט 'עצים' וכו'. ונראה דבעצים קטנים קצת מיירי, אלא שהם גדולים יותר מקיסמים דקים עד

ד) בביצה (לא.) מבואר שאפי' כנסן מאתמול חשיבי כמפוזרין, ופרש"י, ואפי' שלא פיזרתן הרוח, דמסתמא לא סמכה דעתיה, סבר מבדר להו זיקא, ואם הניח עליהם כלי, סמכה דעתיה. ולמפרשים שטעם האיסור משום גיבוב, צ"ל דחיישינן שבשעה שירצה לקחתם תפוזם הרוח יבא ללקטם, ואם הניח עליהם כלי, אין לחוש לזה ושרי.

ושם (לג:), מגבב מן החצר ומדליק שכל מה שבחצר מוכ"ה, ובלבד שלא יעשה ציבורין

ה. עצים שנשרו מן האילן ביום טוב, אין מסיקין בהם. (ה)

ו. כלים שנשברו ביום טוב, אין מסיקין בהם מפני שהם נולדו. אבל מסיקין בכלים שלמים, או בכלים שנשברו מבעוד יום. [וכאשר כלים שנשברו הודלקו ואינם ראויים למלאכתן הראשונה, אסור לטלטלן, ואפי' לשורפן במקומם אסור, שנחשב טלטול, אבל ההנאה הבאה מאליה מותרת. (רשב"א שבת כט), ואם הם ראויים למלאכתן הראשונה חשובים כשלמים]. (ו)

עושה ציבורין ציבורין לית לן בה, דכיון שאין טורח כ"כ בלקיטתם, ליכא למימר בהו דמיחזי כמאן דמכניף למחר וליומא אחרינא.

(ה) נתבאר בטור וש"ע סי' תקז בס"ד. דאף על פי שעצים שנשרו מן הדקל ב"ט או בשבת שלפניו אסור להסיקן, אם נשרו ב"ט בתוך התנור, מרבה עליהם עצים מוכנים, (שלא יהיו עצי איסור ניכרים). (ר"ן פ"ק דביצה), ומבטלן. ובלבד שלא יגע בהם עד שיתבטלו ברוב. אבל אם נפלו בתנור בשבת, אסור להסיקן ביום טוב שלאחריו אפי' ע"י ביטול ברוב. ע"כ. והיינו, בתנורים שבימי חכמי הש"ס, שהיו כמו קדרה, והיו טוחין את הפת בכותלי התנור, וא"כ הגחלים שבקרקע התנור אין יכולים להפסיד לפת רק טיח טיט שנופל, והוא מגיע לפעמים עד מקום שהעיסה טוחה בכותל וחורך.

שאינם בטלים לגבי חצר אע"פ שהם מפוזרים בו. ומשמע מהר"ן והטור דכיון דשייך בהו גיבוב קצת לא שרי לגבבן, אלא בחצר ולא לא בשדה, ואפשר שאפי' בקרפף לא. והרמב"ם כתב (כלשון הש"ע), וכתב המ"מ, נראה שמפרש שחכמים לא חלקו בין חצר לשדה, אלא הכל תלוי בין מלפניו לשלא מלפניו, דמלפניו (דהיינו סמוך למקום בישול הקדירה), אפי' בשדה מותר, ושלא בפניו, אפי' בחצר אסור, [דכיון דרחוק ממקום בישול הקדירה הוא ליכא למימר קדירתו מוכחת עליו ומיחזי כמי שמגבב לצורך מחר].

והרי"ף והרא"ש השמיטו דין שלא יעשה ציבורין ציבורין, ותמוה מדוע, ושמא משום דקתני באותה ברייתא מגבב מן החצר סתם, ואנן קי"ל שאפי' בחצר לא הותר לגבב רק משלפניו, ובעצים גדולים לא איירי, דלא שייך בהו לשון גיבוב ואפי'

כלים שנשברו ביום טוב, אין מסיקים בהם מפני שהם נולדו

ובירושלמי (ביצה פ"ד ה"ג) איתא, כלים שנשברו ויש עליהם תואר כלי אפי' נשברו ביו"ט מותר להסיק בהם. ועיין בדרכי משה, שנחשב כאילו לא נשבר כלל ומותר להסיק בו שהרי מסיקים בכלים.

ולא ישרוף כלי אם יש לו עצים לצורך ההיסק, משום בל תשחית. ואם גוי הכין כלי מהעצים של ישראל הוי נולד ואסור להסיק בכלי זה (משנ"ב ס"ק כח).

וה"ה (יו"ט פ"ב הי"ב) הביא מהרשב"א (עבה"ק בית מועד ש"ה ס"ב) שכתב ע"פ הגמ' (שבת כט.), שהמסיק בכלים, יזהר שלאחר שאחזה בהם האור ואכלה קצתם, לא יהפך בהם, לפי שכעת נעשו שברי כלים, והרי הם כנולד, ומהפך באיסור, אם

(ו) בשבת (כט). אמר רב יהודה אמר רב מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים, דברי רבי יהודה, ורבי שמעון מתיר. וכן בביצה (לג.), דרש רבא אשה לא תכנס לדיר העצים ליטול מהן אוד, ואוד שנשבר אסור להסיקו ביו"ט לפי שמסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים. ודוקא שנשברו ביו"ט, אבל מערב יו"ט עצים בעלמא הם (שבת קכד:). וכ"ז כר' יהודה, ולר"ש מותר (שבת כט.). וטעם האיסור להסיק בשברי כלים הוא רק משום נולד [רש"י שבת קכד: ורמב"ם פ"ב הי"ב, וע"ש ברמב"ם, שבנשברו מערב יו"ט, הוכנו מערב למלאכה אחרת. ובב"י בסמוך נקט, שנשברו מערב יו"ט, מוכנים להסקה מערב יו"ט. ונשברו ביו"ט, אחר שבירתן אי לא הוו מיתסרי משום נולד ראויים היו לטלטלן כדין עצים דהסקה].

ז. שקדים ואגוזים שאכלו מערב יום טוב, מסיקין בקליפיהן ביום טוב. ואם אכלם ביום טוב, אין מסיקין בקליפיהן. (ז)

ח. גם ביום טוב שחל אחר השבת, וכן בשני ימים טובים של ראש השנה, מותר להדליק בשיורי פתילה, וכן להסיק לפידים שכבו ביום ראשון. ואין לאסור בזה משום נולד או מטעם הכנה. (ח)

לא שריבה עליהם עצים מוכנים. ונזכר בר"ן (ביצה ה:). אך לא נזכר ברי"ף וברמב"ם, וכתב מרן הב"י אחרת.

שקדים ואגוזים שאכלו מערב יום טוב, מסיקין בקליפיהן ביום טוב

אובל שאין קליפתו עליו אם מוכן להיסק. וכתב מרן הב"י, דהא דאיתא בתוספתא, אין מסיקין באגוזים ושקדים לפי שאינן מן המוכן, פליגא אברייתא זו. ואפשר ליישב דהכא כשהן בקליפיהן שהאוכל מוכן להיסק אגב הקליפה, והתוספתא בשאין קליפיהן עליהם שאינם מוכנים להיסק כלל. [ויש מי שהקשה מה שייך מוקצה באוכל, וביאר דהיינו שאינו מוכן להסקה כמו עץ, וכעין נולד]. ואם דבוק מעט מהתמרים על הגרעינים מותר לטלטלן אגב האוכל (משנ"ב סק"ל).

ז) שבת (כ"ט), מסיקין באגוזים ואין מסיקין בקליפתן, מסיקין בתמרים ואין מסיקין בגרעיניהם, דברי ר' יהודה, ור' שמעון מתיר. ופסק הרמב"ם (פ"ב הי"ב) אגוזים ושקדים שאכלן ביו"ט אין מסיקין בקליפתן, ואם אכלן מערב יו"ט, מסיקין בקליפתן. וכ"כ הסמ"ג שאין מסיקין בקליפי שקדים ואגוזין שהם נולד. וכן הנוסח בתוספתא (פ"ג ה"ט). [ודלא כנו"א ברמב"ם, אכלן מבערב אין מסיקין בקליפתן שהרי הוקצו, ואם אכלן ביו"ט מסיקין, שהן מוכנין על גב האוכל].

מותר להדליק בשיורי פתילה ולפידים שכבו ביום ראשון

אחד, וצ"ע. כ"כ בתרוה"ד סימן פא]. ע"כ. וכ"ד ראבי"ה (סי' תשטו) ושאסור לטלטלם כמו ביצה. וכ"כ הטור שאסור להסיק ביו"ט שאחר השבת הפיידים שכבו ביו"ט ראשון. וכ"כ הגהות מיימוניות (פ"א אות ס).

והמרדכי (סי' תרמד) כתב בשם ר"י מפארי"ש, דהש"ס דידן ס"ל דכה"ג לא חשיב הכנה, מטעם שגוף הפתילה ועצי המדורה נמצא בעולם, וכמו שאפייה ובישול לא מיקרי הכנה, מאחר שאינו מתקן רק דבר שישנו בעולם כבר. וכתב שעל זאת סמכו העולם לחזור ולהדליק ביו"ט שאחר השבת שיורי הפתילה והמדורה ושמן שכבו. [ומרן הב"י כתב: איני יורד לסוף דעתו של בעל התרומה, דלבריו היה לו לאסור גם שיורי פתילה ולפיידים שכבו בו ביום של ר"ה, בין אם האיסור מטעם קדושה אחת, בין מטעם הכנה, כשם שביצה שנולדה בו

ח) הרא"ש (ביצה פ"א סי' א) הביא מהירושלמי שם (פ"א ה"א), בשיורי פתילה שכבו בשבת, לרב אסור להדליק בהם ביו"ט, וריו"ח מתיר. וכתב הרא"ש, שאנו נוהגים היתר בזה, ואע"פ שבגמ' (ד.) פסקו כרב ששבת ביו"ט נולדה בזה מותרת בזה, י"ל שבפתילה ל"ש הכנה, ורב אסר מטעם קדושה אחת כדמסיק עלה בירושלמי. ובעה"ת (סי' רנג) אסר בפתילות מטעם הכנה, שיותר טובות להדליק כשהודלקו כבר וכבו, הילכך בשבת ביו"ט וב' יו"ט של ר"ה אסור להדליק בליל שני שיורי הפתילה שכבתה בראשונה אם לא שנדלקו ונכבו בחול. וכן הפיידים שכבו בראשון. אם לא שירבה עליהם עצים אחרים ויבטלם כרוב [צ"ל דס"ל שאין איסור הפיידים מדאורייתא, שאיסור דאו' אסור לבטל, אך י"ל דהרא"ש קאי על יו"ט שני, ויו"ט שאחר השבת, או יו"ט שני של ר"ה שהם ודאי לאו דאו', דמה"ת אין רק יו"ט

סימן תקב - דיני האש והחשמל ביום טוב

א. אסור להוליד אש ביום טוב, לפיכך אין מוציאים אש מן האבנים או מן העצים וכיוצא בזה, שלא הותר ביום טוב להבעיר אלא מאש מצויה, ולא להמציא אש ביום טוב. ולכן אסור להדליק גפרורים ביום טוב על ידי חיכוך הגפרור במשטח המיוחד לכך בקופסת הגפרורים, שהרי הוא כמוליד אש ביום טוב. (א)

משמע דס"ל להתיר להדליק בשירי פתילה ולפידים שכבו ביום ראשון, אפי"ט שני של ר"ה, וכן ביו"ט שאחר השבת.

ביום אסורה, וכן היה לו לאסור להדליק בכל יו"ט הפתילה שכבתה בו ביום]. וכתב מרן הב"י, שלענין הלכה, כיון ששאר פוסקים לא הזכירו איסור זה,

טעם איסור הוצאת אש ביום טוב

אבהו אמר להוציא אש מן האבנים ביניהון. וכתב ע"ז הגרי"ש נתנוון בציון ירושלים שם, מכאן ראייה ברורה לדעת הרמב"ם שטעם האיסור להוציא אש מן האבנים ביו"ט, משום דהוי מכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותם מערב יו"ט, שאם לא כן מה ענין זה למחלוקת דר' יהודה ורבנן, ודלא כהראב"ד. וכ"כ הכת"ס (א"ח ר"ס טז) שמצא ראייה להרמב"ם מהירושלמי הנ"ל. אך בס' בינה לעתים (הל' יו"ט שם) כתב, להעיר מדברי הירושלמי ע"ד הרמב"ם, דהא המוציא אש מן האבנים ביו"ט, אסור, מפני שהיה יכול להוציאו מערב יו"ט, א"כ אף לר' יהודה אסור, כיון דהוי מכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותן מערב יו"ט, שר' יהודה מודה לאסור. וצ"ע. אולם בשו"ת כת"ס שם התעורר בזה וכתב ליישב על נכון. וע' בס' מועד דוד (דף סט ע"ג), ובס' מאורי אש להגרש"ז אורבך (פ"ב דף כא: והלאה). ודו"ק.

א ע"פ המבואר בסוגיא ביצה (לג.), משום דקא מוליד אש ביו"ט. וכ"ה ברמב"ם (רפ"ד מהל' יו"ט). ובטור וש"ע (סי' תקב ס"א). וז"ל הרמב"ם שם: אין מוציאים אש לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן המתכות, כגון שמחככים אותם זה בזה וכו', שלא הותר להבעיר ביו"ט אלא מאש מצויה, אבל להמציא אש ביו"ט אסור, שהרי אפשר להמציאה מבערב. והראב"ד כתב, א"א, ויאמר מפני שהוא מוליד ואין כאן הכנה, והוא הטעם שמפרש בגמ'. וה"ה השיב, שאין זה כביצה שנולדה, שאסורה, לפי שאין זה דבר הראוי בעצמו אלא לבשל או לאפות בו. והביא שהרשב"א (עבה"ק ב"מ ש"ב ס"ו) כתב ג"כ כדברי רבינו. ובירושלמי פ"ק דמגילה ה"ו, איתא, אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד, תנא בשם ר' יהודה, אף מכשירי אוכל נפש התירו ביו"ט. מה איכא ביניהון, ר' חסדאי אמר לחדד ראש השפורד ביניהון, ר"ח בריה דר'

לרוה"פ האיסור להדליק אש חדשה ביום טוב הוא מדרבנן

מותר להוציאו ביו"ט. צ"ל דדמי למכשירי אוכל נפש שאם א"א לעשותן מערב יו"ט מותר לעשותן ביו"ט]. אך דעת הרבה פוסקים ראשונים ואחרונים דלא כהט"ז, וכמבואר ביד אהרן (סי' תקב). והכי מוכח מהירושלמי (ביצה פ"ה ה"ב), מהו להדליק נר של אבטלה, חזקיה אמר אסור. מתניתא פליגא על חזקיה, לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום

ודעת הט"ז (סי' תקב) שאיסור זה הוא מה"ת, שלא התירה התורה לאו"נ, אלא לתקן מה שיש כבר בעולם, אלא שלא היה ראוי לאכלו בלא תיקון, כמו בישול ואפייה. אבל להמציא ולהוליד שיהיה או"נ, דהיינו יש מאין, לא התירה התורה. [ולפי זה מ"ש הברכ"י (סי' תקב סק"א) בשם ס' בית מועד, שאם היה במדבר ולא נזדמן לו להוציא אש מערב יו"ט,

השבת, בשבת אין אתה מבעיר אבל אתה מבעיר ביו"ט. אי תימר בדברים שיש בהם אוכל נפש אנן קיימין, והכתיב אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם, אלא כינן קיימין בנר של אבטלה. ע"כ. ואם איתא דהוצאת אש היא מה"ת, אימא

דאצטריך קרא למוציא אש מן האבנים לצורך או"נ, דעדיף טפי מנר של אבטלה. אלא ודאי שכל איסור זה אינו אלא מדרבנן. וכן העיר הרב ערה"ש (סי' תקב) בשם האחרונים. וכ"כ הגרז"א בס' מאורי אש (ריש פ"א).

אם מותר להדליק גפרור ביום טוב

ולגבי הדלקת גפרורים ביו"ט, הנה בשו"ת כרם חמר (ח"ב סי' צו) נטה קו להקל בזה, משום שלא אסרו אלא להוציא דבר חדש, באופן שלא היה שם אש מעולם, וע"י הכאה וחיכוך בעצים ובאבנים מוציא אש ביו"ט, משא"כ בנידון הגפרית שהאש טמון שם, ונורא מפקד פקיד, וע"י השפשוף מוציא בלעזו מפיו ושללהבת עולה מאליה, לית לן בה, שאין זה מוליד אש, אלא הוספה הוא דקא מוסיף. ע"כ.

נתן עצמו סיים שהעולם תופסים להחמיר. וכ"כ הערוה"ש הנ"ל, שכל העולם נזהרים בזה. וכן עיקר, כי קול המון כקול שדי, וכד' האחרונים הנ"ל.

ואמנם גם השואל ומשיב (שתתאה סי' סב) כתב ליישב קצת מנהג העולם בעירו שאין נזהרים בזה, שטעמם הוא מפני שבמעט נענוע וחיכוך תצא אש מיד, ותבקע האש, ולא שייך כ"כ דין מוליד אש בזה. ע"ש. אולם כבר פשטה ההוראה לאסור. וה"נ מסתברא, כדברי האחרונים הנ"ל.

אולם כבר דחהו לנכון בשו"ת רב פעלים (ח"ב אר"ח סי' נח), שבמחכ"ת זה אינו, שאע"פ שחלקי האש טמונים בעץ הגפרור וע"י שפשוף מוציא השלהבת החוצה, מ"מ זהו מוליד אש גמור, שכיון שהוציא האש לחוץ מקרי מוליד אש, שהרי בודאי גם מה שאמרו שאין מוציאים אש מן האבנים מיירי באבני אש מיוחדים, שמופקד בהן כח האש, שע"י הכאה בברזל יוצא מהם אש, ולכן הדבר ברור לאסור להוציא אש ע"י הגפרור ביו"ט משום מוליד. וכ"פ בשו"ת דבר הלכה (מלובלין סי' ז). וכ"כ בשד"ח (מערכת יו"ט סי' א אות לז) בשם הרב שמעתתא דרבנן. וכן פסקו עוד אחרונים. גם הגאון משאוול בשו"ת זכר יהוסף (סי' קצח), כתב שיש להזהיר את ההמון המעשנים סיגריות ביו"ט, שלא ידליקו סיגריות ביו"ט ע"י גפרורים משום מוליד, כדאיתא בביצה (לג:). וכ"כ בשו"ת באר משה (ח"ח סי' קסו).

וכ"פ המהרש"ם בדע"ת (סי' תקב). וכ"כ בשו"ת תעלומות לב (ח"ג סוף סי' כ), והעיר להרב השואל ששמע שמהר"ם פארדו (מחבר ספר שמו משה) הורה להתיר להדליק גפרורים ביו"ט. שמועת שוא שמע, ומעולם לא התיר הרב דבר זה, וכן אני מורה ובה לאסור, בשנת התרכ"ד אחד חכם הורה להתיר, וכששמע זאת מר זקני הראש"ל וראש הרבנים מהר"ר דוד חזן, שלח והכריז ופירסם בכל בתי הכנסת לאסור איסור, וכן עיקר. וכן בשואל ונשאל (ח"ט סי' לג) כתב לאסור. וע"ע בשו"ת בית שערים (א"ח סי' רנז). ובשו"ת יגל יעקב (אר"ח סי' סה). ובשו"ת יבי"א (ח"ב אר"ח סי' כז) ובח"ט (א"ח סי' ס"א צא אות 1).

גם בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ד אר"ח סי' כז) השיב ע"ד הרב ומצור דבש, והעלה לאסור. וכ"כ בשו"ת בית שערים (סי' רנז).

ולאפוקי נמי ממ"ש הרה"ג ר"א בן שמעון בשו"ת ומצור דבש (תאור"ח סי' י"א) להתיר, וכי אם אין לו אור מה יעשה, והרי בזיון הוא ללכת לשאול מחבירו אשו וכו', ולא זכרו דברי הרמב"ן והר"ן ר"פ אין צדין דבכה"ג לא חשיב א"א לעשותו מבעו"י. ע"ש בסימן ט, ונסתייע מדברי הרב זכר נתן (הל' יו"ט אות מה). ואנא דאמרי ערבך ערבא צריך, והזכר

והנה בשו"ת כתב סופר (א"ח סי' סז) כתב, שלענין הדלקת הגפרור ע"י חיכוך ושפשוף, שע"כ נדלק, ומדליקים ממנו סיגריה או הגז לבישול או לאפיה, בין לפי מ"ש הרמב"ם בטעם האיסור להוציא אש מהעצים והאבנים, ובין לפי מ"ש

ב. אבל מותר להדליק גפרור משלהבת של נר. וכן מותר להדליק גפרור אפילו מגחלים עוממות שאין בהם שלהבת כלל. אבל להדליק מאפר (רמץ) חם שאין שם אש כלל, יש להחמיר. ונראה עוד שמותר להדליק גפרור מראש הזכוכית של מנורת-נפט (לאמפא), אף על פי שאינו נוגע ממש בראש השלהבת, ואפילו אם השלהבת רחוקה ואינה נוגעת בגפרור, והוא נדלק מרוב חום השלהבת, גם כן מותר, לפי שדבר זה נחשב כהבערה מאש מצויה. שעל כל פנים יש שם אש מצויה. וכן להדלקת סיגריה, או להדלקת כירים של גז, יש להתיר לעשן סיגריה על ידי שאיפה בפה מראש מנורת-נפט, אף על פי שאין הדלקת הסיגריה נעשית מהאש עצמה. אבל אסור בהחלט להשתמש במצית הן מטעם מוליד אש ביום טוב, והן מטעם איסור כיבוי. וכן אסור להדליק גפרור מפרימוס חם שנכבה על ידי מחיטה במחט. ויש ליזהר שאחר שכילה להדליק מגפרור בוער (שהודלק בהיתר מאש מצויה) לא ישליכנו בתנופה הגורמת בודאי כיבוי ביום טוב לגפרור. אלא יניחנו בנחת על הרצפה. ב.)

ג. עבר והדליק אש ביום טוב בשוגג, מותר ליהנות מאש זו ביום טוב. וכן אם עבר והדליק חשמל ביום טוב, מותר לקרוא לאור חשמל זה וליהנות ממנו. ובחשמל יש להקל ליהנות מהאור אפילו אם עבר והדליק במזיד, וכן הדין לענין עבר והדליק גפרור ביום טוב. ג.)

הראב"ד שהאיסור הוא מטעם מוליד אש ביו"ט. נראה שאסור להדליק גפרור ביו"ט. וכ"פ בשו"ת קרן לדוד (ס"ס קמד). וכ"כ בערוה"ש (סי' תקב או 1), שאסור להדליק גפרור ביו"ט ע"י חיכוך ושפשוף, שזה בכלל מה ששנינו שאין מוציאים אש מעצים ואבנים ביו"ט. מפני שמוליד אש ביו"ט, וכל העולם נזהרים בזה. וכ"פ בשו"ת אהל אברהם שאג (תאו"ח סי' יד).

וכבר פשט המנהג לאסור, כדברי האחרונים הנ"ל. ומ"ש בשו"ת שמש ומגן (ח"ג סי' נו אות יא) להתיר כדברי הכרם חמר ומצור דבש. ע"ש. לא צדק בזה, ואשתמטיתיה דברי הגאונים האוסרים כנ"ל.

להדליק גפרור משלהבת של נר - ביום טוב

ב.) מה שכתבנו לגבי הדלקת הגפרור מראש הלאמפה, כן צידד להתיר בשו"ת וישב מרדכי (סי' כא). ואף שבשו"ת בית שערים (תאו"ח סי' רנז), כתב לאסור בזה, וכ"כ בספר זה השלחן (ח"א עמ' מ), העיקר לדינא להקל. ובספר ש"כ (פ"ג אות ג עמ' קכט) הביא דברי מרן אאמור"ר להלכה. ושכן הורה הגרש"ז אורבך זצ"ל. ומ"ש בשו"ת עין הבדולח (סי' סג) להחמיר בזה ע"פ דברי הכתב סופר שאסור לתחוב גפרור באפר כירה חם להדליק, י"ל דשאני התם

שאינן שם אש ממש, אבל כאן ישנה שלהבת, ומרוב החום שלה נדלק הגפרור, הו"ל יש מיש, ולא יש מאין. ומכ"ש שבעצם דין הדלקת גפרור ע"י חיכוך יש פוסקים שמתירים, וכמ"ש בהערה הקודמת, הבו דלא להוסיף עלה להחמיר גם להדליק מראש המנורה. וע"ע במשנ"ב (סי' תצה סק"ד). ומכיון דמילתא דרבנן היא נקטי' לקולא. והמתמיר תע"ב. [הליכ"ע ח"ב פרשת במדבר. אות י. שו"ת יבי"א ח"ב אר"ח סי' כז, ובשו"ת יחוד"ח ח"א סי' לג. חזו"ע יו"ט עמ' נב].

עבר והוליד אש ביום טוב בשוגג מותר ליהנות מהאש

ג.) מתני' (ביצה לג.) אין מוציאים את האור לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן הרעפים ולא מן המים. ובגמ' (לה.), מאי טעמא, משום דקא מוליד ביו"ט. ופי' רש"י, שהמוליד דבר חדש קרוב

תבשילין ועבר במזיד ואפה וכישל ביו"ט לצורך השבת, אין אוסרים אותו עליו, שהמזיד אינו מצוי, ואם עבר היום לא יעבור פעם אחרת. ע"כ.

וכיו"ב כתב הרשב"א בעבודת הקודש (ב"מ שער ג אות ד), עבר והטביל כלים, במזיד לא ישתמש בהם בשבת ויו"ט, בשוגג ישתמש בהם בשבת ויו"ט. וכ"כ הארחות חיים (הל' יו"ט אות סה). וכיו"ב כתב הרדב"ז (בלשונו הרמב"ם ח"ב ס"ס קג) בשם הרשב"א, שבדיעבד יש להתיר ליהנות מהאש.

וכן מבואר בה"ה (פ"ד מהלכות יו"ט ה"א), גבי עבר והוליד אש ביו"ט.

וכ"ה בשו"ת הריב"ש (סוף סי' רנד): ואע"ג דהמבשל בשבת קניס רבי יהודה שוגג אטו מזיד, שאני התם דאיכא איסורא דאורייתא דמבשל בשבת, אבל ביו"ט ליכא איסורא דאורייתא וכו'. ע"כ. וכ"כ הפרישה (סק"א), והא"ר (סק"ג), ומאמ"ר (סק"א), ועוד.

וכן מבואר בפר"ח (יו"ד סי' צט ס"ק יב), דבדרבנן לא קנסינן שוגג אטו מזיד, וכדאיתא בגיטין (נג:), כי קניס ר' יהודה שוגג אטו מזיד בדאור, בדרבנן לא קניס.

ואמנם בכיאה"ל (ר"ס שיח) הביא מהפמ"ג שכתב, ולענין מלאכה דרבנן בעבר ועשה בשוגג בשבת, חד דינא אית להו, ובשוגג ימתין עד מוצ"ש. אך הגר"א (ר"ס שיח) הסיק להלכה דאפי' לדעת מרן הש"ע דפסק כר' יהודה, היינו בדאורייתא, אבל במלאכה דרבנן ס"ל דלא קנסו שוגג אטו מזיד. ושאר ר' יהודה בדרבנן ס"ל כר"מ. גם בחיי אדם (כלל ט' אות יא), כתב, דבשוגג באיסור דרבנן מותר אפי' לכו ביום. ואף דנכרי שעשה בשביל ישראל אפי' איסור דרבנן אסור אפי' לאחרים עד למוצ"ש בכדי שיעשה, שאני נכרי דקנסו חכמים שמא יאמר לנכרי לעשותו. והו"ד בפקודת אלעזר (ר"ס שיח), ובכה"ח שם. וכ"פ במשנ"ב (סק"ג).

וכיון שהוא דרבנן, דהא איסור הנאה ממעשה שבת הוא מדרבנן, נקטי' בזה לקולא, ויש כאן כמו ס"ס, שמא הלכה כר"מ דלא גזרינן שוגג

הוא לעושה מלאכה חדשה ואסור מדרבנן. וכ"ה ברמב"ם (פ"ד מהלכות יו"ט ה"א).

וכן תרו"מ בשבת וביו"ט אסור מדרבנן, כמבואר בגמ' ביצה (לו:). [דמיחזי כמתקן]. וכ"ה בפ"י רש"י בביצה (יו: לד. ד"ה הא) דהגבהת תרו"מ מותר מה"ת.

ובדיעבד שעבר על איסור דרבנן, מבואר במשנה תרומות (פ"ב מ"ג), המעשר והמבשל בשבת בשוגג יאכל, במזיד לא יאכל, וכן בגמ' ביצה יז. אמרו תנן המעשר פירותיו בשבת בשוגג יאכל, במזיד לא יאכל וכו'. המטביל כליו בשבת בשוגג ישתמש בהן, במזיד לא ישתמש בהן. ופי' רש"י, במזיד לא יאכל, שעבר על השבות דאין מגביהין תרומות ביו"ט, המטביל כליו במקוה שיש לו בחצרו, ועבר אדרבנן, דאמרי במתני' מטבילין כלים דנראה כמתקן. ואמרו בגמ', ת"ש המבשל בשבת וכו', איסורא דשבת שאני. ופי' רש"י, בישול בשבת מאבות מלאכות הוא, ואיסור סקילה, הילכך קנסוהו רבנן למזיד, אבל עבר ואפה ביו"ט לשבת, איסורא דרבנן הוא דעבד.

ובירושלמי (פ"ב דתרומות ה"ג) אמרו, בעון קומי ר"י, את מה את אמר, א"ל אני אין לי אלא משנה, המעשר והמבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל. ע"ש. אך בעבר והפריש מעשר בשוגג בשבת, מבואר דיאכל, והיינו משום דבדרבנן לא קנסינן שוגג אטו מזיד.

ומבואר מכ"ז דבמזיד גם בעבר ועשה מלאכה דרבנן, כגון שהפריש מעשר בשבת, לא יאכל. אבל בשוגג שרי.

וכן מבואר מדברי הרמב"ם (פכ"ג מהלכות שבת ה"ח) דהמטביל כלים בשבת בשוגג ישתמש בהן, במזיד לא ישתמש בהן עד למוצ"ש. ע"כ. והיינו משום דאיסור טבילת כלים בשבת אינו אלא מדרבנן. וכן משמע עוד ממ"ש (שם הלכה טו) המגביה תרו"מ בשבת או ביו"ט, בשוגג יאכל ממה שהתקין, במזיד לא יאכל עד מוצ"ש. ובין כך ובין כך תיקן את הפירות. ע"כ. ומבואר דלגבי שוגג אין דינו כמבשל בשבת. וכיו"ב פסק הרמב"ם (יו"ט פ"ו ה"י), מי שלא הניח עירוב

במלחמות (פרק כירה), להוכיח שהלכה כר' יהודה, מהא דאמרי' (בשבת קט), דביתהו דזעירי שריקא טויא (שמן וביצים מגולגלות לטוח על הצלי כשהוא חם קצת) לר' אמי, ולא אכל, אמרה ליה לרבך עבדי ואכל, ואת לא אכלת? והא הוי מדרבנן, ובשוגג, שסבורה היתה שהוא מותר, והו"ל כהמעשר בשבת בשוגג, שלר"מ יאכל, והו"ל להתיר מה שנעשה כבר. א"ו דס"ל כר' יהודה. ע"ש. ומוכח שאף בדרבנן בשוגג ר' יהודה עומד בדעתו להחמיר.

ובאמת דלפמ"ש הרשב"א והריב"ש (סי"ס רנד), דבדרבנן לא קנסין שוגג אטו מזיד, צ"ל שמחמיר על עצמו היה, ולא מדינא, דאדם חשוב שאני. וכ"כ הגר"י טייב בהשמטות לערה"ש (סי"ט) שנדפסו בסוף חקת הפסח. ע"ש. ובזה ניחא מ"ש הגר"א הנ"ל. וע' בשו"ת מעט מים (סי"ב).

והנה המג"א (סי' שלט סק"ז) הביא מ"ש הר"ן (ביצה לו:), שהמפריש תרו"מ דינו כמבשל בשבת. וכתב עליו בתוספת שבת (סק"י), וליתא, דהא מבואר ברמב"ם, שאם עבר והפריש תרו"מ, בשוגג שרי לאכול אפי' בשבת, ובמזיד אסור עד מוצ"ש, משא"כ במבשל החמירו טובא, וצ"ל דלאו לגמרי מדמי ליה המג"א, אלא הכוונה שבמזיד יש לקונסו כשם שקנסו במבשל. ע"ש. והפמ"ג הניח דברי המג"א בצ"ע.

והמחה"ש פירש, דהיינו שבמזיד אסורים לו עולמית ולאחרים מותר למוצ"ש מיד, ובשוגג, בו ביום אסורים בין לו בין לאחרים, ובמוצ"ש מותרים גם לעצמו מיד. וכתב להגיה שצ"ל: הר"ן, ודלא כהרמב"ם. ולא נהירא, שבאמת אין סברא לומר שהר"ן יחלוק על הרמב"ם מבלי להזכירו כלל. ואפושי פלוגתא לא מפשינן. וכן הסביר בס' תולדות זאב (פרק כירה עמ' קטז), שאף הר"ן ס"ל כד' הרמב"ם.

גם החמד משה (סק"א) כתב, שהמג"א קיצר מאד, דלאו לכל מילי דמי להמבשל, שהמפריש תרו"מ בשוגג יאכל בו ביום, הואיל ואין איסורו מה"ת, אלא מדרבנן, וכמבואר בפוסקים וכו'.

אטו מזיד אף במלאכה דאורייתא, וכדעת הגר"א, והרי לר' המשנ"ב (סק"ז) במקום הצורך יש לסמוך ע"ד הגר"א להקל בבישול מה"ת בשוגג, ואף שכבר נתבאר שלדידן אין להקל בשוגג בדאורייתא אף במקום צורך, מ"מ שמא בדרבנן בשוגג יודה מרן דלא גזרינן שוגג אטו מזיד.

ומצינו בכיו"ב בש"ע יו"ד סי' צט. גבי ביטול איסור לכתחלה באיסור דרבנן, שאם בטלו בשוגג מותר, ואם עבר ובטלו במזיד אסור למבטל, ולמי שנתבטל בשבילו.

וכן לגבי יו"ט פסק במשנ"ב (סי' תקב סק"ד), דבדיעבד אם עבר והוציא מותר להשתמש בהם. וע"ש בשעה"צ. וראה עוד בשו"ת שבט סופר ח"א (סי' ט).

וז"ל המאירי (ביצה יז:), מי שלא הניח עירוב תבשילין ועבר ואפה אפי' במזיד, מותר באכילה, ואפי' אם היה יכול לאפות אצל אחרים, שהואיל ונשאר בגמ' בספק, ספק בשל סופרים להקל. ע"כ. וכ"כ עוד בחידושי המאירי בשם הראב"ד. וכ"כ הרא"ה, והר"ן, האורחות חיים, והכלבו.

גם בשטמ"ק (ביצה יז:), כתב, ולענין עבר ואפה דהויה בעיא דלא אפשיטא, מסתברא דאזלינן לקולא כיון דמידי דרבנן הוא. וכמ"ש הרמב"ם. ע"כ. וכ"פ מרן בש"ע (סי' תקכו סעיף כג).

וכן מצינו בשאר בעיא דלא איפשיטא במקומות רבים, שפסקו הראשונים שלנו דבדרבנן הוי ספיקא דרבנן לקולא. כמ"ש הרשב"א בתשובה ח"ד (סי' מח), והריטב"א בחי' לעירובין (מג:), והריב"ש (סי' יח). וה"ה בנ"ד דבדיעבד שעבר והוליד אש ביו"ט, שמותר. ואין לקונסו ולמנוע ממנו שמחת יו"ט, וכמ"ש כיו"ב באו"ז (סי"ס שמג).

וע"ע בתוס' עירובין (מא:), שכתבו, דהא דאמרי' פירות שיצאו במזיד חוץ לתחום וחזרו לא הפסידו את מקומן, (ופרשי' דאי שבת הוא מותרים באכילה במקום שחזרו). וכתבו התוס', ול"ד למאי דקי"ל שהמבשל בשבת במזיד לא יאכל, דהתם הוי איסורא דאו'. וע' בבאה"ל הנ"ל דבדרבנן לא קנסין שוגג אטו מזיד. וקשה מ"ש הרמב"ן

מתוקן, ולשון "ועבר" ותיקנו מזיד משמע, י"ל שהמעשר עצמו לא יאכל אבל לאחרים מותר. והא דתנן בתרומות פ"ב מ"ג דהמעשר והמבשל בשוגג יאכל במזיד לא יאכל, י"ל דלא שוו דינייהו במזיד אלא לגבי נפשיה, אבל לא לגבי אחריני. אי נמי הא דאמרי' במזיד לא יאכל מיירי בדאית ליה פירי אחריני. [וכתירוץ האחרון כתבו התוס' ובחי' הר"ן (שבת מג.)].

והקרבן נתנאל בנתיב חיים העיר על המג"א שמדברי הרמב"ם (פכ"ג הט"ו) לא משמע לאסור לאחרים בשבת, אף כי למוצ"ש. ע"כ. אבל השעה"מ (פכ"ג מהלכות שבת הט"ו) כתב, שדעת הרמב"ם מוכח שבמזיד גם לאחרים אסור בו ביום. וכ"כ בערה"ש (סי' רעו), שהעיקר לדינא שגם לאחרים אסור בשבת, שכ"ד הרמב"ם. וכן מוכח מהתוס' שבת (מג.), והר"ש (פ"ב דתרומות), שלא תירצו שמוכ"ה לאחרים. ושכן מוכח גם מדברי הרמב"ן והרשב"א והר"ן. ודלא כהפנים מאירות והמט"י הנ"ל. ע"ש. והעה"ש הניף ידו שנית (בסי' שלט סק"ב) וכתב כאמור, שבמזיד גם לאחרים אסור. שבמעשה שבת ליומן לא חילקו בין לו לאחרים. ע"ש. וע' בתוס' (שבת מג.), ובהר"ש תרומות (פ"ב מ"ג), וברשב"א (ת"ה סי' ח), ובלחם משנה (הל' יו"ט פ"ו ה"י), ובשו"ת משיב דבר (סי' לה).

ובשו"ת תורת חסד (אור"ח סי' כח אות ב) כתב, שהדבר פשוט שהמעשר במזיד לא קנסוהו אלא לבו ביום, וכמ"ש הרמב"ם (פרק כג הלכה טו). וכן הדין במטביל כלים, כמ"ש הרמב"ם (שם ה"ח). וע' בשו"ת תורת רפאל (סי' פג), ובחזו"ע שבת ד' (עמ' תלד אות ד).

ובשו"ת תורת חסד הנז' (אות ז) הקשה על מ"ש ה"ה (הל' יו"ט פ"ד ה"ח), שאף למי שאומר שטבילת כלי סעודה הנלקחים מעכו"ם הוא רק מדרבנן, מ"מ אסורה ביו"ט משום מתקן, כיון דלא חזו למידי קודם טבילה, מהגמ' דבכורות (נח). אהא דתנן ולמה אמרו בכ"ט באלול ולא בא' בתשרי, מפני שהוא יו"ט, ואין לעשר ביו"ט. ומפרש בגמ' דה"ט משום סקרתא, ופירש"י דהיינו משום איסור צביעה, וקשה דלמה ליה למימר משום סקרתא, שאין זה אלא מצוה בעלמא

וכ"כ בשואל ומשיב תנינא (ח"א סי' צג) שנראה שהמג"א הבין בד' הר"ן שיש לו כל דין מבשל בשבת שאסור אף בשוגג, אך באמת אף לדעת הר"ן ליתא, שהרי מבואר במשנה בשוגג יאכל. ואיך שיהיה נראה לפע"ד כמ"ש הרמב"ם, דבדיעבד תרומתו תרומה, ובשוגג יאכל, כדאיתא במשנה, וגם במזיד עכ"פ הוי תרומה ויאכל במוצ"ש. ע"ש.

[ובנחל איתן (פכ"ג הלכה טו) כתב, דמ"ש המג"א (סי' שלט), שדינו כמבשל, לאו דוקא, שהרי המג"א עצמו (בסי' תה) כתב, שהמעשר במזיד מותר לו היכא דלית ליה פירי אחריני, אלא עיקר כוונתו שבמזיד אסור גם לאחרים. וכן הוכיח השעה"מ מהתוס' שבת (מג.), והטור (סי' תקה) וכו'].

ו**כתב** בשו"ת עמק יהושע (דיני לולב סי' יב), דס"ל להתוס' כדאמרי' בעירובין (מא:), פירות שיצאו חוץ לתחום במזיד לא יאכלו. ומשמע דלשום אדם לא יאכלו. וכתבו התוס', דאע"ג דהבא בשביל ישראל מותר לישראל אחר, הכא כיון שנעשה האיסור ע"י ישראל החמירו. ע"ש.

אולם הפנים מאירות ח"א (סי' ל) כתב, דאף דמשמע להמג"א דהוי כמבשל לגמרי, אבל כבר הוכחנו בראיות ברורות שאין דינו לגמרי כמבשל, דהכא אף במזיד לא קנסינן אלא לו, אבל לא לאחרים וכו'.

וכיו"ב כתב הרב מטה יהודה (סי' רנד ס"ג), על מ"ש מרן (בטע"ף ב), אין צולין בצל וביצה או בשר, ע"ג גחלים, אלא כדי שיצולו מבעו"י וכו'. ואם עבר או שכח ונצלו בשבת אסור. וכתב המטה יהודה, שלאחרים מותרים בו ביום, כיון שאין האיסור אלא מדרבנן. ואמנם כ"כ המאירי בבית הבחירה (ביצה יז): וז"ל: המעשר פירותיו בשבת (במזיד) אע"פ שהפירות יצאו מידי טבל, מ"מ לא יאכל הוא בשבת, אבל אחרים מותרים לאכול, ואינו דומה למבשל בשבת לאוסרו אף לאחרים, שזהו מדברי תורה, והכא מדברי סופרים. ע"כ. וכ"כ בחי' שם בשם המפרשים. וע"ע לרבינו ירוחם (דף ע:). ע"ש.

וכ"כ בס' המאורות (עירובין פג:) בשם בעל ההשלמה, דהא דאמרי' שאם עבר ותיקנו

בשבת במזיד שאסור אף בדיעבד, (ביצה יז:), וק"ל שאין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד. ע"כ.

ולא קשיא מידי, וכבר השיג עליו הא"ר (סי' תקב סק"ג), דאשתמטייה מ"ש בתשו' הרשב"א [בח"ה סימן ח], והביאה הב"י (ס"ס תקג), שכתב, המבשל מיו"ט ראשון ליו"ט שני מותר בדיעבד, שהיא בעיא בגמ' (ביצה יז:). עבר ואפה מאי, והרי"ף לא פסק הלכה בה, ומסתברא דשרי בדיעבד, דהו"ל ספק בשל דבריהם, דמדאורייתא איכא הואיל. וכן נראה מדברי הרמב"ם (פ"ו ה"ה), אף שלא כתב כן במפורש. וכ"פ להקל העיטור (הל' יו"ט דף קמח:). ולזה דעתי נוטה. ועוד נ"ל שאפ"י היה לו מאכלים אחרים מותר, ואף דבגמ' (ביצה יז:) אוקמי בדאית ליה פירי אחרוני, אומר אני שלא עמדו דברים אלה במסקנא, שהרי חזרו והקשו מדין המבשל בשבת, ותיצרו דאיסורא דשבת שאני. ולפי"ז נ"ל דהשתא דאתינן להכי כולהו אינן נמי דאסירי במזיד דידהו, היינו בשבת, אבל ביו"ט כלל לא. דהאי פירוקא אחריתא סגי לכולהו. ע"כ.

ומ"ש עוד הט"ז ממה שאמרו אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד, כבר פרש"י (מגילה ז:). אין בין וכו', להיות מותר לכתחלה ביו"ט מה שאסור בשבת וכו'. [וגם בלא"ה נראה דלא קי"ל כהאי מתני', וכדמוכח ברמב"ם (יו"ט פ"ד הל' יג), בדין אבנים של בית הכסא. וכ"כ בשבט הלוי (ח"ז סי' עא), דס"ל להרמב"ם דהאי מתני' ב"ש היא, ולא קי"ל הכי. ע"ש. וממילא קושית הט"ז לא קשיא מידי]. עכ"ד הא"ר.

ואף שהמהרש"ם בהגהותיו מצא סיוע להט"ז מדברי הירושלמי, מ"מ נראה שהעיקר כד' הרשב"א ע"פ הש"ס שלנו. ומדברי הרשב"א הנ"ל מוכח שגם אם עבר והוליד האש במזיד ביו"ט, בדיעבד שרי. ושלא כמ"ש הגר"י אייבשיץ בכינה לעתים (פ"ד מיו"ט ה"א) ליישב קושיות הט"ז, שאף ה"ה לא התיר כשעשה כן במזיד. ע"ש. שאין דבריו מוכרחים. והלבוש כתב שאם "עבר" והוציא אש ביו"ט מותר, ומשמע דהיינו אף במזיד. ונכון. וכ"כ בשו"ת פרי השדה (ח"ג סי' ח).

לכתחלה, ובדיעבד אף אם לא סקרו בסקרתא הוי שפיר מעשר, טפי הו"ל למימר דה"ט משום מתקן שמתירם באכילה, כדנתן משהגיע הגורן אסור למכור ולשחוט, דטבלא כי גורן, וכמו שאסור לעשר פירותיו משום מתקן, אלא ודאי שמכיון דהא דטבלא במעשר בהמה אינו אלא מדרבנן לא חשיב מתקן. ויש לדחות ע"פ מ"ש הרמב"ם דמ"מ אם שחט מותרת באכילה, ומש"ה לא חשיב מתקן כלל. ע"כ.

ובאמת שדברי ה"ה ברורים, שהרי בזה"ז הגבחה תרו"מ מדרבנן, ואע"פ כן אסרו משום מתקן. ובצל"ח (ביצה יח.) כתב, שאף תרומת פירות וירקות שהיא מדרבנן, מ"מ כיון שבעודן טבל אסורים לכל אדם, התורם אותם ביו"ט הוי מתקן גמור ואסור ביו"ט. וכ"כ הפמ"ג (מש"ז סי' שכג סק"ה). ואפ"י דמאי אסור לתקנו בשבת.

והנה אף המאירי (ביצה יח:) כתב, שלדעת האומר שטבילת כלי סעודה הנלקחים מעכו"ם אינה אלא מדרבנן, מותר להטבילין בהדיא. וכ"כ בספר הבתים (פ"ד מה' יו"ט). [והוא מועתק מתחלת ספר מעשה וקח], שמשלשון הרמב"ם שמענו הלוקח כלי סעודה מן הגוים מעיו"ט, מטבילין ביו"ט, מפני שאין טבילתן מה"ת, לפי דעת הרמב"ם והגאונים. וכ"כ הרשב"ש (סי' תסח). וע"ע ביבין שמועה להרשב"ץ (דף כח ע"ד). ואף מרן בש"ע (א"ה סי' שכג ס"ז) פסק בסתם, שמותר להטביל בשבת כלי סעודה חדשים הנלקחים מן הגוי. וכתב הט"ז שם, דה"ט משום שטבילתם אינה אלא מדרבנן. [וע' בשו"ת יבי"א ח"ב (חיו"ד סי' ט אות ב ואות ג ואות ט), ובס' לויית חן (עמ' קד והלאה)]. וזה שלא כמ"ש ה"ה הנ"ל, וי"ל דשאני התם דבדיעבד אם נשתמש בהם בלא טבילה, לא נאסר, כמ"ש התוס' והמאירי (ע"ז ע"ה:). וע"ע בבאה"ל שם. משא"כ פירות טבל שבלא הפרשת תרו"מ אסורים [חזו"ע תרו"מ].

והנה הט"ז (סי' תקב) כתב לתמוה על ה"ה והב"י הנ"ל, שכיון שזהו בכלל מכשירי אוכל נפש שאינו דוחה יו"ט, הוי דינו כדין המעשר פירותיו

עבר ועשה מלאכה ביום טוב אם נאסרה בהנאה

אלא דבנ"ד דברי החוט השני נכונים למעשה כיון שאי"ז אלא חומרא בעלמא. ע"כ. [ובשו"ת עמודי אש (סי' ה אות לג), הסכים לאוקימתא זו בפ"י דברי הש"ע (סי' תקג) הנ"ל. ושאף הש"ע אינו פוסק כד' הרשב"א]. אך פשט לשון הש"ע לא משמע כן. כאשר עיני המעיין תחזינה מישרים. ולפ"ד מהר"ם פרידבורג א"ש. הילכך מחוורתא כדברי הא"ר, שהסכים לדבריו מרן החיד"א (ברכ"י סי' תקב סק"ב). וכן העלה בנהר שלום, ודלא כהט"ז. ודו"ק היטב.

ועכ"פ נראה שאם הדליק חשמל וגפרור שיש מתירים בהם אף לכתחלה, וס"ל דלא הוי מוליד, בדיעבד מיהא שרי אף במזיד, כמ"ש המהרש"ם (ח"ה סי' מו) בשם הב"י (אה"ע סי' קנט) שכל שי"א להתיר לכתחלה, אף דלא קי"ל הכי, בדיעבד מותר. וציין לעוד פוסקים. ודון מינה ואוקי באתרין. ועיין בשו"ת שבט סופר (א"ח סי' ט). וע"ע בשו"ת ומצור דבש (סוף סי' ט) שהעלה ג"כ להתיר בדיעבד שעבר והוציא. וכ"כ בשו"ת ישכיל עבדי ח"ד (סי' כז). [חזו"ע יו"ט עמ' מט].

ועיין במאו"י ח"ג (יו"ט פרק ד) דמשמע דאם עבר והדליק חשמל ביו"ט, יש להתיר גם במזיד. כיון שיש מתירים הדלקתו אף לכתחלה, וס"ל דלא חשיב מוליד, בדיעבד מיהא מותר ליהנות מאורו. כמ"ש מהרש"ם (ח"ה סי' מו) בשם הב"י (אה"ע סי' קנט) שכל שי"א להתיר לכתחלה, אף דלא קי"ל הכי, בדיעבד מותר. וכ"כ רבינו חיים בן עטר בס' פרי תאר (יו"ד סי' ט). ודון מינה ואוקי באתרין. ודו"ק. וע' בשו"ת שבט סופר (א"ח סי' ט). וע"ע בשו"ת ומצור דבש (ס"ס ט) שהעלה ג"כ להתיר בדיעבד באופן שעבר והוציא. וכ"כ בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ד סי' כז). ודו"ק.

ואמנם מתחלה חשבנו שאם הדליק חשמל ביו"ט אפשר להקל רק בעשה כן בשוגג, דכבר נתבאר בילקו"י שבת כרך ג' (סי' שיה סעיף ס) שבאיסור דרבנן לא קנסו שוגג אטו מזיד, מלבד בעבר והטמין וכדו'. אך אם עשה במזיד ראוי לחוש להט"ז דס"ל שדין המבעיר אש ביו"ט כדין המבשל בשבת, דהא המעש ומבשל במזיד אסור,

איברא דהרמב"ם (פכ"ג מהל' שבת ה"טו) כתב, "המגביה תרו"מ בשבת "או ביו"ט" בשוגג יאכל, במזיד לא יאכל עד מוצ"ש". הא קמ"ל שלדעת הרמב"ם גם באיסור יו"ט אמרי' שאם עבר ועשה במזיד לא יאכל, אלמא דלא ס"ל כדברי הרשב"א הנ"ל בזה.

וכן בביאה"ל (ס"ס תקכו), אחר שהביא דברי מרן בשם הרשב"א, כתב, אמנם לענ"ד אכתי לא ברירא לן דין זה, משום שתלוי בפלוגתא דרבוותא, שהרמב"ם (שם) כתב, שגם המעשר ביו"ט במזיד לא יאכל, וא"כ לדידיה צ"ל כתירוצא קמא דהא דקתני לא יאכל מיירי דאית ליה פירי אחרני. והרמב"ם שהתיר בלא עירב תבשילין אם עבר ואפה ובישל במזיד, בע"כ דמיירי שאין לו תבשילים אחרים. וכ"כ מהרש"ל (המובא בט"ז שם ס"ק יב). אלא שלפלא שלא זכר שלדברי הרשב"א, בכל גווני לא קנסוהו בדיעבד. וצ"ע. ע"כ.

ושו"ר בשו"ת דברי מרדכי פרידבורג (סי' נה) שהעיר ע"ד מרן הש"ע שסמך על דברי הרשב"א, ואילו בדברי הרמב"ם מפורש שיש לאסור במזיד גם ביו"ט, ואחר שהאריך בפירוש הסוגיא, העלה בזה"ל: היוצא מכ"ז שהדין עם הש"ע שהתיר בעבר ואפה ובישל אף היכא דאית ליה תבשילים אחרים. עכת"ד.

והרב מנחת יעקב בתורת השלמים (סי' קצז סק"ג), עמ"ש הרמ"א, שאם היה אפשר לה לטבול בימי החול אסורה לטבול בליל שבת וכו'. כתב, ואם עברה וטבלה, פסק בשו"ת חוט השני (סי' ע) שבשוגג מותרת לבעלה בכל ענין, ובמזיד אסורה לאותו שבת, וביו"ט בכל ענין מותרת, והביא ראיה מתש' הרשב"א שהובאה בב"י (ס"ס תקג). ואין זו ראיה כלל שדברי הרשב"א אינם מוסכמים לרוה"פ. וכן מבואר ברמב"ם (שבת פכ"ג) שהמעשר ביו"ט במזיד לא יאכל עד מוצאי יו"ט. וכ"ד המרדכי. ומה שפסק הב"י בס' תקג, שאם עבר ובישל לצורך מחר מותר, אפשר דבשוגג קאמר, או אפי' במזיד ומיירי בשבת ואין לו מה יאכל ומשום כבוד שבת התיירו. ולא מטעם הרשב"א,

נקטי' להקל. ובוזה נקטי' להקל אף בעבר ועשה כן במזיד.

ואמנם יד הדוחה נטויה לומר ע"פ מ"ש בקרן לדוד, שנראה מדברי האבן יקרה שהתיר שלא היה בקי בטכניקה של החשמל. ע"ש. וכיון שכיום הדברים ברורים בטכניקה שיש בהדלקת החשמל ביו"ט משום הולדת אש, נמצא דקשה לסמוך על סברת המקילים בזה לענין דייעבד מטעם זה. נוספק אם מה שנחלקו אחרוני זמנינו חשיב כמחלוקת האחרונים לענין סברת הפמ"ג.

אלא שעדיין יש לדון בזה ע"פ מ"ש הגרצ"פ פראנק זצ"ל בירחון קול תורה (שנת תרצד, א) דיש לצרד להתיר להדליק חשמל ביו"ט, מפני שהרי הוא כמסיר מונע ואינו מדליק בידים. ואינו מדליק בידים. ע"ש. ובשו"ת יחו"ד הנ"ל הביא תנא דמסייע ליה הוא בעל ערוה"ש בתשובה, כיעו"ש. [וכ"כ בשם הרב פראנק בס' שערים המצויינים בהלכה על הקש"ע (ח"ב סי' צח) ושהתיר אף כיבוי. ובקונט' מאור החשמל להרה"ג ר"י רוזנברג ז"ל, כ' להתיר בזה מטעם שדחיקת הכפתור הוא רק גרם הבערה וכו'. ול"ד לאותם שזכרו במשנה (ביצה לג.). ומיהו בשבת חייב וכו'. ובשו"ת אחיעזר הנ"ל הביא בשם גדול אחד, דס"ל שאין זה מוליד, וצריך לסניף שהוא גרמא. גם בצין אליעזר (ח"א סי' כ פ"ו אות י) דן בזה מטעם שאינו עושה בידים כל ההולדה, רק גורם להכנסת הזרם וממילא נולד האור. וביבי"א (ח"ב א"ח סי' כו) כתב דהיתר חלוש וקלוש הוא, שנראה דלא חשיב כה"ג גרמא, כיון שהכל נעשה תיכף ומיד עם לחיצת הכפתור, וגירי דיליה הוא. וכמ"ש כה"ג בזרע אמת (ח"א סי' מד). ועוד שכל שהוא דבר קבוע ודרכו רק בכך, ספק גדול אם נחשב כגרמא].

ולפ"ז לענין דייעבד מיהא יש לסמוך על סברא זו להקל גם במזיד. ובפרט שראינו בכמה קהלות בעיקר בחו"ל שנהגו לכתחלה להדליק חשמל ביו"ט, וכמ"ש בשרי המאה ח"ו (עמ' קטו), לפיכך אף שלכתחלה יש להסביר להם שלדעת רוב ככל האחרונים יש להחמיר בזה, מ"מ בדיעבד מיהא אף אם עשו כן במזיד, מפני שהיו בטוחים בצידקת רבם, יש להקל ליהנות מאור חשמל זה ביו"ט, בצירוף דברי הרב פראנק הנ"ל.

ואין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש. ובספר שש"כ ח"א (עמ' קכט, הע' ח) כתב בשם הגרש"ז אויערבאך, דאפשר דכ"ז דוקא באש ממש דשייך ביה עמוד ראשון ושני, וכמ"ש המרכבת המשנה (פרק ד' מהלכות יו"ט הלכה א'), וכ"ה במחצה"ש שם. משא"כ בחשמל שכל הזמן דולק ממש אותו החום, ואפשר דכל הזמן דינו כעמוד ראשון, וכיון שהט"ז אוסר להמציא אש אף כשהוא ממש אוכל נפש ולא רק מכשירין, וכיון שא"א להדליק את החשמל אלא ע"י המצאת אש, והו"ל כמפריש תרו"מ ביו"ט דפסק הרמב"ם שלא יאכל עד מוצ"ש. ע"ש.

אולם במחשבה שניה נראה שלגבי חשמל יש מקום להקל בזה גם בעבר והדליק חשמל במזיד (שידע שהפוסקים אוסרים הדלקת חשמל ביו"ט ועבר והדליק]. וזה ע"פ מה שנחלקו האחרונים בעצם איסור זה של הדלקת חשמל ביו"ט. דהנה בשו"ת אבן יקרה ח"ג (סי' קסח) כתב בפשיטות להתיר הדלקת מנורת חשמל ביו"ט אף לכתחלה, משום שהאש מצויה בחוטי החשמל, ואין לזה דמיון למה ששנינו שאין מוציאים אש מן האבנים משום מוליד. שכאן ע"י הנעת הכפתור אינו מבעיר את חוטי החשמל אלא מאש מצויה, והרי הוא כמדליק מאש שהובערה מעיו"ט. וכ"כ בשו"ת ומצור דבש (סי' י'), ובשו"ת משפטי עוזיאל (סי' ט), ובשו"ת פרחי כהונה (סי' טז).

אולם הראגצ"בי בשו"ת צפנת פענח (סי' קעג), העלה לאסור בזה שהרי ע"י לחיצת הכפתור נפגשים שני החוטים ובכך מוליד אש ביו"ט. וכ"ד רוב האחרונים, בהם: בשו"ת מחזה אברהם (מברודי סי' מב), והגרי"ל צירלסון בשו"ת לב יהודה (סי' יז), והגאון מסטמאר בשו"ת קרן לדוד (סי' קמד), והגר"ש גרינפלד תלמיד המהר"ם שיק, ובשו"ת לבושי מרדכי (סי' צג), ובשו"ת חלקת יעקב (ח"א סי' נא), ועוד.

ולפ"ז לכאורה כיון דאיכא מאן דמתיר להדליק חשמל ביו"ט אף לכתחלה, נהי דנקטי' לדינא לאסור כמו שנתבאר בשו"ת יחו"ד חלק א' (סי' לב), מ"מ לכאורה הוי ככל פלוגתא דרבוותא באיסורי שבת דכתב הפמ"ג דלענין מעשה שבת

ד. אם לא היה אפשר לו להוציא האש מערב יום טוב, כגון שהיה במאסר וכיוצא בזה, מעיקר הדין מותר להוציא אש ביום טוב. (ה)

ה. מותר לטלטל קופסת גפרורים ביום טוב, ואין בהם דין מוקצה, כיון שראויים להדליק בהם מאש לאש. וכל שכן שמותר לטלטלן כשבא להדליק מאש לאש, והמיקל לטלטלם אף מחמה לצל יש לו על מה שיסמוך. והמחמיר תבא עליו ברכה. (ה)

ביו"ט. ויש שכתבו שכיון שמותר ליהנות מאש שהודלקה ביו"ט, לכן מי שכבה לו האש שהניח מערב יו"ט, יכול ללכת לשכנו שהוא מומר שאינו שומר תו"מ, ולקחת ממנו אש ע"י העברה מאש לאש, אע"פ שמסתמא אותו שכן הדליק את האש באיסור. ועוד יש להעיר בזה, והנאה מאש שאני, שהשלהבת מתחדשת בכל רגע. וצ"ע.]

[וייש שכתבו בשם מרן אמו"ר, שמי שהכין נר מערב יום טוב וכבה ביו"ט, ואין בקרבתו שכן דתי שיוכל לקחת ממנו אש, עדיף שידליק אש בעצמו ע"י גפרור ממה שיקח משכן חילוני שהדליק את האש באיסור ביו"ט. (ע' בשו"ת אומנות שמעון עמ' רמו. ובס' אור שרה במדבר עמ' נה). ושמא מיירי באופן שהדליק שלא לצורך דבר המותר

להוציא אש ביו"ט, אם לא היה אפשר לו להוציא האש מערב יו"ט

באר משה ח"ח (ס"ס קסו). ובשו"ת שרגא המאיר ח"א (ר"ס מא), ובספר מאורי אש (דף כא.). מ"מ בשעה"ד, היכא דלא אפשר, י"ל דשפיר יש לסמוך על הבית מועד, משום שמחת יו"ט. וכדברי הברכ"י. וכ"כ הרב זכור לאברהם (ערך יו"ט דף מד:). וכ"ד הרב שבט הלוי ח"ז (ר"ס עא). וכן העלה בשו"ת ומצור דבש (חאו"ח ס"ס ט). ובשו"ת ישכיל עבדי (ח"ד סי' כז ס"ג אות ב) סמך סמיכה בכל כוחו על דברי הברכ"י הנ"ל. וע"ע בשו"ת פרי השדה (ח"ג סי' ח). ובשו"ת מים חיים משאש (סי' צד). [ילקו"י מועדים עמ' תסו. שו"ת יבי"א ח"י חאו"ח סי' נד אות ח. ובהערות לרב פעלים ח"ב סי' נח. שו"ת יבי"א ח"ב סי' כז. חזו"ע יו"ט עמ' נא]. [ולכאור"ה במי שהכין לו נר, וכבה, ואין לו אחר. ויל"ע בכל זה אם יש מקום להתיר לו גם ע"י חשמל. ובשו"ת צי"א (ח"א סי' כ פרק ג), כתב שלדעת הרמב"ם וסיעתו יש להתיר הדלקת חשמל ביו"ט כשלא היה לו אפשרות להמציא מבערב. וצ"ע.]

(ד) הנה מרן החיד"א בברכ"י (שם סק"א) כתב בשם ספר בית מועד, [אפשר שהוא להרשב"א, כמ"ש במיוחסות להרמב"ן סימן קנב: "וכבר כתבתי כן בראיות בספר בית מועד". ובשם הגדולים (ע' בית מועד) כתב, שהוא ספר קדמון מפסקי דינים, שמוכא בפר"ח], שכיון שהטעם הוא מפני שהיה יכול להוציא האש מערב יו"ט, לפ"ז אם לא היה אפשר לו לעשות כן, כגון שהיה במדבר או במאסר מותר להוציא ביו"ט, ושכ"נ דעת התוס'. ושכ"כ מז"ה מהר"א אזולאי. ובס' מלאכת יו"ט (סי' קכח) כתב מדעתו לתמוה דאטו יהיה בכה"ג מותר? ולא זכר מהברכ"י. גם בתשובה מאהבה (ח"ב דף לה) נסתפק בזה, והניח בצ"ע, ולא ראה דברי הברכ"י הנ"ל.

ואע"פ שהארחות חיים החדש (ר"ס תקב) והמנחת יו"ט (סי' צח אות קיג) כתבו, שמסתימת הפוסקים לא משמע כן. וכ"כ בספר כרם שלמה שם. וע"ע בשו"ת מנח"י ח"ד (סי' צט), ובשו"ת

מותר לטלטל קופסת גפרורים ביום טוב, ואין להם דין מוקצה ביום טוב

ראויים להדלקה של היתר, מאש מצויה. וצירף לזה דעת הגאון בעל שואל ומשיב (שתתאה סי' סב) שהתיר להדליק ע"י גפרור. א"כ לגבי טלטול מיהא יש לסמוך ע"ז להתיר.

(ה) עיין בשו"ת יבי"א (ח"ב או"ח סי' כז אות ד-ה). וכ"כ בספר שלחן שלמה הלכות שבת ח"ג להגרש"ז אוירבך, ושם (עמ' כו) האריך להתיר טלטול קופסת הגפרורים ביו"ט, כיון שהגפרורים

ואמנם ה' מאורי אש (דל"ז ע"ב) כתב בדין טלטול הגפרורים ביו"ט מחמה לצל, שאין לומר דהואיל ואפשר להדליקן מאש מצויה, (שנוחים הם להדליקם מאש מצויה יותר מעצים אחרים), חשיבי ככלים שמלאכתם לאיסור ולהיתר. [וכדברי ערוה"ש הנ"ל]. דמ"מ כיון שרוב פעמים משתמשים בהם לאיסור חשיבי מלאכתם לאיסור. וכמ"ש הפמ"ג (סי' שח סק"ט). והביא בשם הגרש"ז ולזניק שביור"ט חשיבי ככלים שמלאכתם היתר, כיון שמותר להדליקם מאש מצויה, ואע"פ שרוב תשמישם בהדלקה בשפשוף שאסורה ביו"ט, מ"מ שם הדלקה חד הוא. ומסיק (בדף לח:), דאפשר דה"ט שנהגו היתר לטלטלם, משום שעיקר הדין שאין להוציא אש מן הגפרורים ביו"ט אינו מוסכם. וכמ"ש השואל ומשיב שהעולם אין נוהרים מלהדליק בגפרורים ע"י שפשוף, והיינו משום דבמעט קט תבקע האש, ול"ד למוציא אש מן העצים והאבנים, שאסור משום נולד, דשאני הכא שיש בראשם חומר דלק וכו'. ואע"פ שלא רצה להורות כן למעשה, ועיינינו הרואות שנהגו איסור בזה, משום איסור הולדת אש ביו"ט, וכדעת הגאון בעל כתב סופר וסיעתו, מ"מ י"ל שלא נהגו בו איסור כ"כ אף לענין טלטול. עכת"ד.

וביבי"א הנ"ל העיר, שהרי כיון שהוחלט לאסור הדלקתן, עפ"ד האחרונים, וכן המנהג, ממילא איסור הטלטול תלוי בהדלקה, וכל שאסור להדליקו אסור לטלטלו. ומאי נפ"מ שיש מתירים, הואיל ונדחו דברייהם מההלכה. ועכ"פ נראה שהמיקל לטלטלם אף מחמה לצל יש לו על מה שיסמוך. והמחמיר תע"ב. [וכ"ז דלא כמ"ש בספר משנת השבת (פרק כד אות ז), בהערה אות לו, בשם הגר"מ פיינשטיין גפרורים דינם כמוקצה מחמת גופו, כמו סתם עצים, כיון שעומדים לשימוש חד פעמי. ע"ש. דליתא]. וע"ע בשו"ת יבי"א ח"ב (תאו"ח סי' כז). ודו"ק.

וכה"ג מצאנו להט"ז והמ"ג (סי' שח ס"ד), שכתב שאסור לטלטל התפלין כ"א לצורך גופם ומקומם, הואיל ואסור להניחם. אף שהתוס' והר"ן והמאירי ביצה (טו). כתבו שמותר להניחם. וכפרש"י שם. ומאיי טעמא התירם הרלב"ח

בטלטול בשבת, מכיון שדעת התוס' שמותר להניחם, והובא בב"י (שם). ומ"מ מכיון שפסק בש"ע (סי' לא) שאסור להניחם, כתבו האחרונים שאסור לטלטלם.

הן אמת שי"ל דשאני התם שמבואר בזהר לאסור להניחם בשבת ויו"ט, וכן נפסק להלכה בש"ע. משא"כ הכא שמחלוקת האחרו' היא, אע"פ שהעיקר להלכה להחמיר, מ"מ י"ל דבטלטול מיהא אפשר להקל.

ויש לדמות דבר זה למ"ש בביצה (כד:): גבי ספק מוכן, דשרי לר"ג בטלטול אף שאסור באכילה. ופרש"י שם, דכולי האי לא החמירו בספק מוכן לאסרו בטלטול, ורק לאכילה אסור. ע"ש. וע"ע בתוס' ביצה (ב). וכיו"ב כ' התוס' שבת (מג ד"ה בעודן), דהא דיש מוקצה לחצי שבת היינו לאכילה ולא לטלטול. וכ"ה בתוס' שם (מד: ד"ה יש). ע"ש. וזכר לדבר מ"ש בחולין (א) אינהו מיכל אכלי ולדידן מסתם נמי לא סתים. ע"ש.

ועדיין יש להעיר בזה מדברי השעה"מ (לולב פ"ז הכ"ה), שהביא מה שנסתפק מהר"י בן נעים ז"ל, על אותם שנוהרים שלא לשאוב הטבק ביו"ט, אם יכולים לטלטל הקנה ששואפין הטוטון ממנו, הואיל ולאחריו משרא שרי, או"ד כיון דלדידהו אסור הו"ל כלי שמלאכתו לאיסור, ואסור לטלטלו משום מוקצה. ורצה להביא ראיה מסוכה (מב), מקבלת אשה מיד בנה, ובגמ' מהו דתימא הואיל ואשה לאו בת חיובא היא אימא לא תקבל קמ"ל. ופרש"י, אימא לא תקבל, דלדידה איכא איסור טלטול, קמ"ל כיון שראוי לנטילת אנשים תורת כלי עליו ומותר בטלטול. ע"כ. וה"נ דכוותא אע"פ שהוא נוהג לאיסור, כיון דלאחריו חזי מותר לטלטלו. ודחה השעה"מ, שאין זה אלא לד' רש"י דהנשים שמקיימות מ"ע שהז"ג עוברות בבל תוסיף וכו', אבל לר"י שמותר להן לקיים מ"ע שהז"ג, לנשים נמי חזי. משא"כ בזה וכו'. ע"ש.

ועיין למרן החיד"א במחז"ב (סי' תקיא סוף סק"ב) שהעלה לדינא שהנהוג שלא לעשן ביו"ט מחמת איסור, כיון דלדידהו ס"ל דלא חזי לשום בר ישראל, ואותם המעשנים ביו"ט לאו שפיר עבדי, א"כ לא חזי לכו"ע, והוי דבר שמלאכתו

1. ראוי להחמיר היכא דאפשר שלא לקחת ביום טוב נייר שכתוב בו אותיות ולהדליק ממנו מאש לאש באופן שאפשר להדליק בלא זה. ומכל מקום מעיקר הדין אין בזה איסור משום מוחק האותיות.⁽¹⁾

עכ"פ ליתן למי שמעשן, דהתם האופן המותר הוא כדרכו ויעודו, אלא שהוא מיעוט פעמים, או שהוא לאדם זה ולא זה, ולכן חשיב מלאכתו גם להיתר עכ"פ, אבל הכא בגפרור שאני, שיעודו ודרכו של הגפרור אך ורק להוציא בו אש חדשה, והוא שימוש של איסור גמור ביו"ט, אלא שמחמת האיסור חפץ האדם להשתמש בו באופן משונה, שמעביר אליו מאש מצויה, אבל אינו מיועד לזה כלל. והוי כקורנס לפצע בו אגוזים, דהוי כלי שמלאכתו לאיסור אף שבשבת ויו"ט משתמש בו להיתר, והיינו לפי שאין שימוש ההיתר הלזה מדרכו ויעודו של הכלי, רק שימוש משונה מחמת האיסור של שבת ויו"ט. וביחוד לפמ"ש בשואל ומשיב (מה"ח ח"ב סי' ח), שיש לאסור למי שנוהר מלעשן ביו"ט, שלא לטלטל מקטרת שלו, ואפי' מי שאינו נוהר אינו רשאי לטלטל את הפיפא של מי שנוהר. אבל הפיפא של מי שאינו נוהר מותרת בטלטול אף להנזהר. לפי שהמוקצה תלוי בדעת הבעל הבית וכו'. והובא בשד"ח (מערכת יו"ט סי' א אות ד). א"כ ה"נ אסור לטלטל הגפרורים של מי שנוהר שלא להדליק מהם ביו"ט, אא"כ לצורך גופו ומקומו. ולא שייך בזה כל כך מנהג, כדי שנאמר שנהגו להקל לטלטלן מחמה לצל, כמ"ש ה' מאורי אש, וע"כ אוקמיה אדינא. והרי הוא כמבואר.

לקחת ביו"ט נייר שכתוב בו אותיות ולהדליק ממנו מאש לאש

שכשזורקו על הארץ נכבה, ואם כתוב על הנייר אותיות בכתב או בדפוס והוא שורפו איכא גם איסור מחיקה. ע' פמ"ג. ע"כ.

גם בס' מאורי אור (עוד למועד, דע"ט:), כ', ואני אוסר להבעיר בנייר כתוב דאף דהבערה הותרה, מוחק אינו מותר, דליכא מחיקה באו"נ, ואע"פ שאינו מתכוין הוי פ"ר, וגם אינו כלאח"י, א"כ בהבערת נייר כזה הוי כמוחק בידים. ע"כ.

לאיסור לדידיה ואסור לטלטלו. אולם אם זה הנוהג כן הוא משום חומרא בעלמא, שיועד שהמעשנים ביו"ט יש להם ע"מ שיסמכו, ועכ"ז הוא נוהג להחמיר, נראה שיש להקל בטלטול. עכ"ד. וכ"פ בשע"ת שם. וע"ע בשו"ת כתב סופר (ס"ס טו) וא"כ ה"נ בטלטול הגפרורים הואיל ונהגו להחמיר מפני שסוכרים שכן ראוי ע"פ הדין, נראה שיש להחמיר בטלטולם, מכיון שבאמת נראה שכן עיקר לדינא.

ואף לפ"מ שצידדו מהר"י בן נעים והשעה"מ שם להקל בנידונם, שאני התם שמצד ההלכה רבו המתירים, וכמ"ש הכתב סופר (שם), וע"ע בשו"ת יבי"א ח"א (סי' לג אות יב). וכ"כ בשו"ת כנף רננה (א"ח סי' נד) שכן פשט המנהג להתיר גם אצל הת"ח וחסידים. ע"ש. ופוק חזי מאי עמא דבר.

אבל בזה נראה יותר להחמיר גם בטלטול הגפרורים אם לא לצורך גופם ומקומם. כיון שרבו האוסרים אותם מעיקר הדין, ומסתבר טעמייהו. והגפרורים הו"ל כדין כלים שמלאכתם לאיסור, ואסור לטלטלם אלא לצורך גופם (שידליקם מאש מצויה), או לצורך מקומם, ולא מחמה לצל. ובאמת דגפרור ביו"ט ל"ד למה שהעלה בחזו"ע שבת ח"ג (עמ' נא) שמותר לטלטל כלי שרוב מלאכתו לאיסור ומיעוטו להיתר, וכן ל"ד להיתר טלטול המקטרת ביו"ט למי שאינו מעשן דחזי

1) הנהגה הפמ"ג (סי' תקיא מש"ק ס"ב) כ', גבי נייר שכתוב בו אותיות שיש לאסור דהוי מוחק מדרבנן עכ"פ. ע"כ. והביאו להלכה המהר"ח פלאגי בשו"ת לב חיים ח"ב (סי' ק). ובשו"ת כתב סופר (הארו"ח סי' טו) ובשו"ת תרשיש שהם (סי' ט).

גם בקיצור ש"ע (סי' צה סל"ב) כ', שצריך ליזהר שלא להדליק הסיגריה ביו"ט ע"י נייר, מפני

ז. אסור להדליק חשמל ביום טוב, מפני שהוא כמוליד אש ביום טוב, וכמו כן אסור לכבות חשמל ביום טוב. ויש מקומות שנוהגים להדליק חשמל ביום טוב, ואף על פי שאין למחות בחזקה בידם, מכל מקום ראוי ונכון להסביר להם בלשון רכה ונעימה, שלא להדליק ולכבות חשמל ביום טוב. וכל הבא לשאול מורים לו לאיסור. ובמקומות שאין מנהג להדליק חשמל ביום טוב, אם יש כאלה שמקילין בדבר יש למחות בידם לבטל מנהגם. ז)

תחת סוג מלאכת מחיקה כלל, וזהו שנרמז במשנה (שבת עג.) המוחק ע"מ לכתוב ב' אותיות, משום שבאופן אחר אינה מלאכה כלל. וראיה לדבר שלא מציינו מעולם שאם אדם ישפוך דיו על אותיות שיתחייב משום מוחק, אפי" כשהוא מתקן עי"ז, כגון שיש תיבה מיותרת בסתו"מ. א"ו דליכא בהכי דין מחיקה כלל. וה"נ בנ"ד וכו'. ובוזה יתיישב ג"כ מנהג העולם שמציתין אש בנייר שכתוב עליו אותיות ביו"ט להבעיר סיגריה, ובפמ"ג מבואר לאסור משום מוחק, שלא הותר אפי" לצורך או"נ, ולהנ"ל א"ש דבכה"ג ליכא משום איסור מחיקה כלל. ואף שכמה אחרונים לא עמדו ע"ז, ע"כ.

גם הגאון בעל כנף רננה בס' כמו השחר (מערכת יו"ט אות א), שנאל בנ"ד, והשיב להתיר, דדמי למ"ש המג"א (סי' תקא ס"ק יג), אהא דקי"ל מסיקין בכלים, דאע"ג דסתירה גמורה שייכא בכלים, מ"מ כמו שהותרה הבערה ביו"ט לאוכל נפש ה"נ הותרה סתירה. וה"נ י"ל בדין מחיקה.

גם מהר"מ מערלוי בשו"ת יד סופר (סי' לג), שנשאל ע"מ שנהגו העולם היתר ביו"ט בעישון סיגריות שיש על הנייר שלהן אותיות, והשיב בכחא דהיתרא משום דהו"ל פ"ר בדרבנן ולא ניח"ל, ומה גם דהוי כלאחר יד י"ל דלכו"ע שרי. ע"ש. וכן במנחת יו"ט (סי' צח אות קיה) הביא להלכה ד' המהרש"ם הנ"ל להתיר בזה. [שו"ת יבי"א ח"ה סי' לט סק"ה].

אולם בשבת (קמו) אמרו, שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות. ופרש"י, דה"ט לפי שאין שום איסור במקלקל בשבת, וכ' הר"ן שם, שאף דבעלמא מקלקל פטור אבל אסור הכא משום צורך שבת מותר לכתחלה. והובא בב"י סי' שיד. ואף שהמג"א שם כ' דהר"ן גופיה לא ניח"ל בהכי, מ"מ בנ"ד דאיכא תרתי דרבנן, חדא דמוחק שלא ע"מ לכתוב הוא, ועוד שהוא מוחק כלאחר יד, ועוד דהוי דשא"מ, ולד' כמה פו' פ"ר בדרבנן מותר, ובתרתיה דרבנן י"ל דלכו"ע שרי.

ובאור שמח (שבת כג, ב), כתב, שלא שמענו מעולם שהמבעיר כלי יתחייב משום סותר, כיון שמבערו לגמרי מן העולם, והוי כמבעיר ספר שכתוב בו אותיות, וכי נאמר שיתחייב משום מוחק. ע"כ. נמצא שאי"ז ברור שיתחייב בזה משום מחיקה.

גם בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' מא) נשאל אודות קינוח בשבת בנייר שכתוב בו אותיות, שיש מי שכתב לאסור בזה משום מחיקת האותיות, והרב השואל דן להתיר עפ"ד הדגול מרבבה (סי' שמ) דבשאינו מתכוין אף דהוי פ"ר אם הוא ג"כ מקלקל וכלאחר יד יש להתיר, וה"נ הכא שייכי כל הטעמים הנ"ל. והגהמ"ח האריך להסביר שאין כאן דין מחיקה כלל, שכל עיקר כוונת מלאכת מחיקה הוא, שלא יתקן ויעשה מקום לכתובת ב' אותיות, וכל מחיקה שאינה על דרך זה, לא נכנסה

הדלקת חשמל ביום טוב

מחזה אברהם שטיינברג (סי' מב), שכשם שאין מוציאים אש מן האבנים ביו"ט, משום דהוי מוליד אש ביו"ט, גם הדלקת חשמל ביו"ט אסורה,

ז) במשנה (ביצה לג.) רמב"ם (הל' יו"ט רפ"ד). ש"ע (סי' תקב ס"א). ומכאן למדו האחרונים שאסור להדליק חשמל ביו"ט, וכמ"ש בשו"ת

בשבת (קכ:), לא תעשה כל מלאכה, עשייה הוא דאסור, הא גרמא שרי, ואף כאן אינו אלא כמקרב האור ע"י פגישת שני כוחות הנגדיים, החיובי והשלילי, ואז יוצא האור לפועל. ולכן יש להתיר.

וב"כ גם הראש"ל הגרב"צ עוזיאל (משפטי עוזיאל ח"א סי' יט) שאין זה אלא כמבעיר מאש מצויה שהיא נמצאת בחוטים הדקים, ונגלית בהסרת המעצור. והיינו דס"ל שאור החשמל נמצא בחוטים החשמליים, ואש מצויה היא, ואין כאן הולדת אור.

וב"כ עוד בשו"ת קרית חנה דוד (ח"ב סי' נו), שאין לאסור להדליק החשמל ביו"ט, משום איסור מוליד, שאין הדלקת החשמל חשובה אלא כמסיר המסך המבדיל בינו ובין האש. וכל מה שצריך להבערתו הכל נעשה יפה בבית החרושת, ונמשך בחוטים לבתים. וכו'. ע"ש.

גם בקונט' מאור החשמל (להרה"ג ר"י רוזנברג ז"ל), כ' להתיר בזה מטעם שדחיקת הכפתור הוא רק גרם הבערה וכו'. ול"ד לאותם שנזכרו במשנה (ביצה לג.). ומיהו בשבת חייב וכו'. ע"ש.

רוב הפוסקים אוסרים להדליק חשמל ביום טוב

שע"ז נדלק האור, והו"ל מוליד אש ביו"ט. ופשוט שאסור לעשות כן ביו"ט. ע"ש.

וב"פ בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' ס), והביא שגדול אחד במכתב הנדפס בבית ועד לחכמים תרס"ג, התיר הדלקת החשמל ביו"ט, וכ' ע"ז, שלחיצת הכפתור נחשבת למעשה בידים, וצירף לסניף שהוא גרמא, אבל לא עלה על הדעת להקל בשבת. וגם בדין יו"ט אין הלכה כמותו. עכת"ד. גם בהסכמה לס' מאורי אש כתב הגר"ע הנ"ל, שיפה כיוון הגאון המחבר רש"ז אורבך בדין הדלקת החשמל ביו"ט שאסור וכו'. ע"ש.

גם בס' מאורי אש (רפ"א), כתב, שאע"פ שראה מן המחברים שמתירים את ההדלקה ביו"ט, מטעם שכיון שכבר נעשית כל ההכנה להמצאת הזרם בתחנת החשמל, והאדם צריך רק לתנועה קלה וכו', ול"ד להני דתנן במתני' שאין מוציאין את האור מהם, דבהנך בעי מעשה טפי. מ"מ נראה

שהרי ההדלקה נעשית ע"י פגישת שני חוטי החשמל החיובי והשלילי, זה בזה, והוי מוליד אש ואסור. ע"ש. וכ"כ עוד אחרונים, ראה להלן.

והן אמת שהרה"ג רבי אהרן בן שמעון בשו"ת ומצור דבש (סי' י) האריך הרחיב להתיר להדליק החשמל ביו"ט, ותו"ד יסובו על נקודה אחת, כי האור מוכ"ה בתוך חוטי החשמל, והאש אשר בתוכם מצויה היא ומוכנת, ואין בזה משום מוליד אש כלל וכו'. וכיו"ב כתב בשו"ת אבן יקרה (ח"ג סי' קסח), שיש להתיר להדליק אור החשמל ביו"ט, משום שאינו אלא כמדליק מאש המצויה כבר בתחנת החשמל, והוא רק מעבירה אל נורת החשמל שבביתו, ואין כאן מוליד אש כלל. גם הגרי"מ אפשטיין בעל ערוה"ש, פסק בתשובה להתיר הדלקת אור החשמל ביו"ט. ותנא דמסייע ליה הוא הגאון רבי יחיאל מיכל אפשטיין בעל ערוה"ש, (בתשובה, שנדפסה בקובץ בית ועד לחכמים, חוברת א', ניו יורק, תרס"ג, והובאה תשובתו בס' שרי המאה ח"ו עמ' קיד) שכתב ג"כ להתיר הדלקת החשמל ביו"ט, מפני שאין זה אלא גרמא, וכבר אמרו

אולם דעת רוב האחרונים לאסור בזה, וכן עיקר, וכ"פ הגר"י רוזין, הראצ"ובי, בשו"ת צפנת פענח (סי' קעג ורעג) דבדואי שאסור להדליק חשמל ביו"ט, כי הוא מוליד אש ביו"ט.

וב"כ בשו"ת מהרש"ג (ח"א ס"ס סד), שהבערת נר החשמל הוי הולדת אור, ע"י נגיעת חוטי החשמל זה בזה. ואסור לעשות כן ביו"ט, דהוי כהא דקי"ל אין מוציאים אש מן האבנים או מן העצים. ושכן ראה בשם הגאון בית יצחק שאסר.

וב"פ בשו"ת קרן לדוד (סי' קמד), והביא דברי מי שהיקל בזה, וכתב עליו, שמדבריו של ברבי ניכר שאינו בקי במלאכת האלקטריק, כי לא כאשר חשב שאש הולכת למרחקים ע"י חוטי המתכת, כי אין שם אש במה שנתהוה כח האלקטריק, ואין שם אלא זרם, וע"י שנפגשים שני החוטים החיובי והשלילי בהנעת הכפתור נעשית הולדת האש.

ושאין היתר בדבר. והביא ש"כ עוד בספר יבין דעת בקונט' גרם המעלות. וכ"כ בשו"ת יגל יעקב (א"ח סי' סה).

וע"ע בשו"ת אורח משפט (א"ח סי' ע) שכתב, שאינו מסכים גם לדעה שזה נחשב כגרמא להוליד אש, אלא הוא כמוליד אש גמור ביו"ט, כמוציא אש מן האבנים וכו'. וכ"כ בשו"ת משיב שלום (להגאון רבי שלום יוסף פיינבוים סי' רנט), והביא שכן פסקו לאסור הגאון רבי מאיר אריק, והגאון רבי מאיר שמחה, והגאון רבי אברהם מנדל שטיינברג. [והובא בשו"ת כוכבי יצחק ח"א סי' יט].

ובשו"ת ארץ צבי פרומר (ח"ב סי' ל) כתב לצדד להתיר הדלקת אור החשמל ביו"ט, משום דמה שאמרו שאין מוציאים אש מן האבנים וכו', היינו היכא שבניצוץ האש שמוליד, אינו משתמש בו, אלא שתיכף ומיד מדליק מן הניצוץ שהוציא, נעורת, וכיו"ב, ואינו משתמש אלא באש השניה שנדלקת אח"כ, לפיכך אין זה אלא כמכשירין, וכיון שאפשר מערב יו"ט אסור, אבל במלאכת מבעיר שמדליק אור החשמל, שנהנה ממנו עצמו, חשיב או"נ, וכמ"ש בש"ע הגר"ז (סי' תצה ס"ב), דהבערה ביו"ט חשיב או"נ, משום שאותה האש מבשל ואופה בה, או שמשתמש לאורה. וא"כ אין לחלק בזה בין אפשר מערב יו"ט לא"א. וסיים, (בדף סה:), אך למעשה איני רוצה להתיר, מאחר שפשט איסורו. ונראה כדבר התמוה לרבים להתיר בזה. ע"ש. וכן עיקר.

סוף דבר, שכל אלו שחשבו להתיר את הדלקת החשמל ביו"ט, אינו אלא משום חסרון ידיעתם הטכנית בענין החשמל, במחכ"ת. והמעייין היטב ישפוט בצדק, שהעיקר לאסור להדליק חשמל ביו"ט משום מוליד אש ביו"ט, וכדברי רוב ככל האחרונים, ומהם: הראגצ'ובי, מחזה אברהם, לבוש מרדכי, מהרש"ג, בית יצחק, קרן לדוד, האחיעזר, הגרש"ז אוירבך, הגאון רבי איסר זלמן מלצר, חלקת יעקב, אבן ישראל, ישכיל עבדי, ציץ אליעזר, לב יהודה, חזון נחום, מהר"ם אריק, יגל יעקב, אורח משפט, משיב שלום, הגאון רבי מאיר שמחה, כוכבי יצחק, ועוד.

שחלילה להקל בגזרה מפורשת במשנה מחמת חילוק קלוש זה. ומצינו איסור להוליד ריח וכו'.

וכן הסכים הגאון רבי איסר זלמן מלצר בהסכמתו לשו"ת חלקת יעקב ח"א, וכתב, דמ"ש בחלקת יעקב (סי' מט אות ג) להסתפק קצת בדין החשמל אם הוא מלאכה דאורייתא לגבי שבת, הנה קבלתי מפי גאון הדור רבי חיים עוזר, שחלילה להסתפק בזה, ובודאי דהוי מלאכה דאורייתא. (וכבר נדפס בשו"ת אחיעזר הג"ל). וכ"כ בשו"ת לבוש מרדכי (תנינא סי' צא).

גם בספר אבן ישראל (להג"ר ישראל יעקב פישר ח"ט סי' סא אות יד) השיג על הערה"ש שהתיר הדלקת חשמל ביו"ט, דליתנהו לדבריו, שבודאי זה נחשב כמוליד אש ביו"ט, ואסור להדליקו ביו"ט.

וכן העלה בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ד סי' כז). וכ"פ בס' החשמל לאור ההלכה (דף קלה ע"ב).

גם בשו"ת ציץ אליעזר ח"א (סי' כ פ"ו עמ' קיא) האריך בדברים של טעם לדחות דברי הרב ומצור דבש הנ"ל, והסביר כי מ"ש בס' ומצור דבש שתולדת האור הזה נמצא כבר בתוך חוטי המתכת וכו', אינו נכון, אלא שבחוטים הללו נמצא רק הזרם האלקטרי, שאפשר להשתמש בו גם לכח מניע ועוד דברים, והחמימות עד כדי התהוות אור בהזרם נעשה רק בעברו במעבר הצר של החוטים הדקים שבזכוכית וכו', וזה נעשה ע"י לחיצת הכפתור וחיבור החוטים, ולפני כן אין שם עדיין אש כלל, כי אם זרם של חומר היולי. וכו'.

גם בשו"ת חלקת יעקב (סי' נא) הביא מ"ש האבן יקרה הנ"ל להתיר בזה, וכתב, ששגה מאד בזה, כי לא ידע תכונת האלקטריק ומעשהו, כי באמת אין שם אש מצויה כלל, אלא רק זרם וכו'. ושכ"פ לאסור מהר"ל צירלסאהן בשו"ת לב יהודה (סי' יז).

וראה עוד בשו"ת חזון נחום (ס"ס ל) שהביא בשם מהר"ם אריק (בעל מנחת פתים), שכתב בתשובה לאסור, וכתב שכל הרבנים הגדולים אשר נועדו עמו בוויין, כולם הסכימו פה אחד לאסור,

בידים, ולא ע"י גרמא. (וכן מתבאר בתוס' ביצה כב. ובמאור ישראל ביצה לג.). וכמ"ש החת"ס (חיו"ד סי' ריד) לענין מקוה, דמה שהאדם מסיר המונע והמים נמשכים מאליהם, לא מקרי הוייתו ע"י אדם, שהרי אינו אלא רק מסיר המונע בלבד. ע"ש. וכיון שלא מצינו שאסור להוליד אש ביו"ט אלא כשעושה כן בידים, ולא ע"י גרמא, הבו דלא להוסיף עלה לאסור בגרמא.

ותנא דמסייע ליה הוא הגאון בעל ערוה"ש הנ"ל, [וכבר כתב כ"ז גם בשו"ת מחזה אברהם (שטיינברג סי' מב) הנ"ל, אלא שבכ"ז העלה להחמיר. וע"ע בשו"ת מהר"ש ענגיל (ח"ה סי' צה)].

אולם בשו"ת אחיעזר הנ"ל דחה ראיות הגרצ"פ פראנק בזה, והעלה שאין זה נחשב כגורם, אלא כעושה בידיים. וכן העלה במאורי אש הנ"ל. והגאון מופת הדור החזון איש (מועד, סי' נ אות ט), חידש שיש חיוב בהדלקת החשמל וכיבוי ג"כ משום בונה, ומשום סותר, וכן מצדד בזה בשו"ת לבושי מרדכי תליתאה (א"ח סי' כה), ולפ"ז בודאי שיש להחמיר בזה בנ"ד. (וראה עוד בזה בשו"ת יבי"א ח"א, חאו"ח סי' יט אותיות יב-יד, ואכמ"ל).

ולפיכך אע"פ שהמקילין להדליק חשמל ביו"ט, אין למחות בהם בחזקה, מ"מ יש להסביר להם בלשון רכה, שלדעת רוב ככל רבותינו האחרונים יש להחמיר שלא להדליק חשמל ביו"ט, ואחרי רבים להטות. ונודע מ"ש הר"ן בכיו"ב בשו"ת הריב"ש (סי' צז): "שהרי אפי' בעסקי העולם הזה כל משכיל בוחר לנפשו הדרך היותר בטוחה, והמשומרת מכל נזק ומכשול, ואפי' באפשר רחוק, כ"ש שיש לנו לעשות כן בדברי התורה והמצוות שהן כבשונו של עולם". וכן הובא בב"י או"ח (סי' תרצ). ובשו"ת אבקת רוכל (סי' נה). ובשו"ת מהרשד"ם (חאו"ח סי' לה). וה"ה לנידון שלנו, שחביבים דברי סופרים מיינה של תורה (עירובין כא:). ודברי חכמים בנחת, הם נשמעים.

כיבוי החשמל או גאז ומנורת נפט בשבת במקום צער על ידי גוי

במקום צער גדול. (ואפי' אינו חולה ממש אלא שיש לו כאב עינים, מותר ע"י גוי), שכיבוי החשמל אינו אלא

וכמו כן מ"ש בשו"ת קרית חנה דוד הנ"ל להתיר לכבות החשמל ביו"ט, דבריו תמוהים, וכבר הושג בשו"ת תבואות שמש (חאו"ח סי' לג). וכן העלה בשו"ת יבי"א ח"ב (חאו"ח סי' כו), שאסור גם לכבות החשמל ביו"ט. [הליכ"ע ח"ב פרשת במדבר אות יא. טבעת המלך מאור ישראל ג' פ"ד].

ומכאן תשובה למ"ש בשו"ת שמש ומגן (ח"ב או"ח סי' ל), שהיה אפשר לסמוך על דעת המקילים להדליק אור החשמל ביו"ט, שאין זה נקרא מוליד אש ביו"ט, שאינו אלא רק ממשיך את הזרם שבחוטי החשמל, וע"י לחיצת הכפתור מתחברים שני החוטים ונדלק האור, והוי ממש כמדליק מנר לנר, וכן היינו נוהגים היתר בזה במרוקו, בפני חכמים ונבונים, ואין פוצה פה, עד שהגענו לאר"י וראינו שמחמירים בדבר, והתחילו המחמסדים להחמיר. ע"כ. וחזר ע"ז בשו"ת שמש ומגן ח"ג (סי' נז אות יב), והוסיף, שלדעתו אין זה נקרא מוליד אש, מפני שחוט אחד הוא כבר דולק וכו'. ע"ש.

ובמחכ"ת הטעוהו טכנאי החשמל שבמרוקו והאמין לדבריהם, ובאמת שרק כאשר לוחץ על כפתור ההדלקה נסגר המעגל החשמלי וזרם חשמל בחוטים, הילכך חשיב מוליד אש ביו"ט, כדעת כל גאוני ישראל הנ"ל, לפיכך אסור מן הדין להדליק חשמל ביו"ט. ואין זו מדת חסידות בלבד. וכמסקנת גאוני ישראל הנ"ל. וכן יש להורות.

והנה הגאון רבי צבי פסח פראנק, כתב לצדד בירחון קול תורה (שנת תרצ"ד חוברת א-ב), להתיר הדלקת חשמל ביו"ט מטעם אחר, והוא כי לדעתו אין כאן הבערה בידיים ממש, אלא כמסיר המונע, שע"י הנעת הכפתור מתקרבים ב' חוטי החשמל ונדלקים, וזה נחשב לגרמא, ומכיון שאין זה אלא גרמא להולדת אש ביו"ט, ולא מצינו שאסור להוליד אש ביו"ט אלא כשעושה כן

ומ"מ במקום צער, אפי' בשבת יש להתיר כיבוי חשמל ע"י גוי, דהוי שבות דשבות שמותר

ח. הדבר ברור שאסור להשתמש בטלפון בשבת וביום טוב, אך מכשיר טלפון אשר פועל בדרך גרמא, מותר להשתמש בו בשבת ויום טוב לצורך חיוני כגון רפואה או בטחון, אפילו אין בו סכנה, ויש מקילין ביום טוב אף בטלפון רגיל לצורך חולה, כגון לשאול רופא על תרופות מסויימות וכדומה. וטוב שיעשה כן בשינוי. וכל שכן שיש להקל בזה אם הגבהת השפופרת והנחתה במקומה נעשות על ידי גוי. ח.

וכתב הח"א (ט, יג. הובא במשנ"ב שכה, נא), שכל דבר שמותר ע"י ישראל בשינוי בחולה שאב"ס, אפי' יכול לעשותו ע"י גוי, רשאי ישראל לעשותו בשינוי. וכבר כתבנו בשלחן המערכת שהיתר כה"ג נכון שלא לפרסמו לעמי הארץ, שלא יבואו להקל ראש באיסורי דרבנן שלא לצורך נחוץ. [ודע, דבמקום צורך הרבה יש להקל באמירה לגוי שיאמר לגוי אחר לחושבו שבות דשבות, ד"א שנחשב שבות דשבות שמותר במקום מצוה. וכמ"ש בחזו"ע שבת ג].

ויש לעיין אם בשבת ויו"ט בימי השרב והחמסין, יהיה מותר להדליק המאוורר או המזגן ע"י שינוי במרפק וכדו', כאשר יש צער גדול לישב בחום היום. וכן יש לדון לגבי יו"ט, היכא שירד הפיוז של החשמל, והוא צריך את החשמל בשביל הפלאטה, או בשביל מזגן, ובשביל משקאות קרים שבמקרר, באופן שא"א לו להיעזר בשכנים, אם יש להתיר להדליק את החשמל בשינוי, בפרט אם נחשוב דין זה כמו מי שנמצא במדבר או במאסר ואין לו אש, שמותר לו להדליק אש חדשה ביו"ט, כמבואר בחזו"ע יו"ט (עמ' נא), אך כבר כתבנו במק"א שחלילה להורות כן ברבים מחשש לזלזול בקדו' שבת ע"י ההמון, והוא מכלל שולחן ערוך החמישי.

שימוש במכשירים הפועלים בדרך גרמא לצורך רפואה ובטחון

הפסד, וכ"ה באו"ז (ח"ב סי' כח), וכ"פ הרמ"א (סי' שלד סכ"ב). אולם אין זה מוסכם, וכמ"ש המג"א (סי' תקיד סק"ז) שאין כן דעת הרא"ש. וכ"כ הקרבן נתנאל (ביצה כב), דמוכח מד' התוס' והרא"ש שם דס"ל דגרמא שרי אפי' שלא במקום הפסד. וכ"כ בשו"ת זרע אמת (ח"א סי' סד). ובשו"ת קרית חנה דוד (ח"ב סי' נז). והגר"י ידיד בשו"ת ימי יוסף בתרא (א"ח סי' יב). ואולם גם להרמ"א שכתב שאין להתיר

ככיבוי גחלת של מתכת, שאסור רק מדרבנן (רש"י רשב"א ור"ן שבת מב).

וכמה אח' כתבו להקל לכבות אפי' ע"י ישראל בשינוי כגון במרפק. וע' במ"מ (שבת ה"ב ה"י) בשם הרשב"א. וכ"כ הריטב"א (שבת קכט.), שלצורך חולה שנפל למשכב מותר לעשות ע"י ישראל שבות ע"י שינוי. וכ"כ הר"ן שם. ובש"ע (שכה, יז, בסכרא שלישית). וכ"כ בשש"כ (פ"ג הערה יז) שאף מלאכה דאו' מותר לעשות בשינוי לחולה שאב"ס. וכ"ש שמותר לכבות החשמל במרפקו, שמלבד השינוי הוי תרי דרבנן, שכל כיבוי חשמל הוי ככיבוי גחלת של מתכת, שאין איסורה אלא מדרבנן, [וה"ה לכיבוי גאז או פרימוס של נפט, שאף שיש בהם שלהבת, כיון שלעולם לא שייך בהם עשיית פחמים אינו אסור אלא מדרבנן. ושלהבת אין בה ממש כעין מ"ש בביצה (לט). לגבי מעילה והוצאה].

וכ"כ בתשו' קרן לרוד (סי' פ) שכיבוי חשמל הוא מדרבנן, ואפי' למ"ד משאצל"ג חייב, הכא הוי כמכבה גחלת של מתכת. וכ"כ הרש"ש (שבת מב). שבכיבוי גחלת של מתכת הוי שבות דשבות. גם במאורי אש (פח). כתב שבמנורת החשמל שלנו שאין אלא חוט מלוכלך ללא תוספת שלהבת, ומזה בא האור, בודאי דחשיב כגחלת של מתכת.

ח) בהליכ"ע ח"ד (פרשת תצוה אות ל) דן בדבר מכשיר טלפון הפועל בדרך גרמא, אם אפשר להשתמש בו בשבת לצורך מקרים חיוניים, וכתב בזה"ל: לאחר ראיתי מקרוב את המכשיר, ולאחר העיון בפוסקים, והתייעצות עם גדולי תורה, נראה שיש להתיר להשתמש במכשיר הנ"ל לצורך רפואה ובטחון וכדומה, ואע"פ שהמרדכי סובר שאין להתיר גרמא אלא במקום

במקום פסידא, כמו שסתם לנו מרן בש"ע (סי' שלד), ודלא כהרמ"א דדוקא במקום פסידא מותר לגרום כיבוי. ומ"ש בשו"ת תפלה למשה (ה"ב סי' כג) לאסור בזה, אין דבריו מוכרחים וכו'. והעיקר כדברי הפוס' דגרם כיבוי שרי אפי' שלא במקום הפסד, וכדעת מרן. וכן מפורש בסמ"ק (סי' רפב), דהמסתפק מן השמן שחייב משום מכבה, הטעם שמכחיש אורו, ולא מפני גרם כיבוי, דגרם כיבוי מותר.

והנה קי"ל (שבת קכט.) כל צרכי חולה שאב"ס, אומר לגוי ועושה. ונראה שאם אין שם גוי, אפשר לישראל לעשות לו מלאכה ע"י גרמא. כי איסור גרמא קל יותר מאיסור אמירה לגוי, וכמ"ש רע"א (בתשובה ס"ס טד), ובשו"ת שאילת דוד (יו"ד סי' יא). וכ"כ בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' י, וה"ב סי' כד אות א), שאע"פ שבגרמא עושה ישראל פעולה בידים, ואילו אמירה לגוי אינה אלא דיבור בעלמא, מ"מ גרמא קילא טפי, שכל שהמלאכה נעשית אח"כ מאליה אין עליה שם מלאכה כלל. אבל הגוי נחשב כשלוחו לחומר, משא"כ בגרמא. ע"ש. ולפ"ז היה נראה כשאין שם נכרי יכול ישראל לעשות מלאכה ע"י גרמא. ואולם בשו"ת בית יצחק (יו"ד סי' קמב אות ו) הביא ראייה מב"מ (ז), שעשייה ע"י גוי קילא מגרמא, משום דגוי אדעתא דנפשיה עביד. ע"ש. וכ"כ בשו"ת ספר יהושע (סי' מא), ובשו"ת בנין שלמה (ה"ב סי' ד אות ז), ובשערי תורה (וילנא עת"ר עמ' עח). אך עכ"פ באיסורי שבת הקילו רבותינו בגרמא יותר מאמירה לגוי. הילכך מותר לעשות ע"י גרמא לחולה שאב"ס. וכ"ש לדעת מרן דגרמא מותר לגמרי, אפילו שלא במקום פסידא. וכ"פ בשו"ת חוות בנימין (סי' כז). וכתב שאפי' לרבינו יואל שאינו מתיר גרמא אלא במקום פסידא, במקום צער של החולה הוי כמו פסידא, כדמשמע בכתובות (ס).

ועדיין אנו צריכים למודעי, כי עניני גרמא איכא בהו עקולי ופשוטי טובא. ועיין באבני נזר (שם סי' שפח) שכתב שכל מה שהותר גרמא בשבת הוא רק בכיבוי שהוא מלאכה שאינה צריכה לגופה, אבל במלאכה גמורה לא הותר גרמא. אך

גרמא אלא במקום הפסד. וכתב בשו"ת מהר"ם שיק (סי' קנז) דהכי קי"ל. וראה עוד בשבות יעקב (ח"ב סי' מה), ובשו"ת האלף לך שלמה (סי' קלה). [וע"ע בחזו"ע שבת ד', דלהרבה פוס' גרמא מותרת לכתחילה, ובייחוד ביו"ט, וכמ"ש בורע אמת (ח"א א"ח סי' מד), ובימי יוסף ידיד (מהדו"ב א"ח סי' יב) ועוד. וראה ביבי"א ח"י (סי' כו אות ב) להקת הפוס' דגרמא שרי בשבת אפי' שלא במקום הפסד. ומהר"י ידיד כתב שכ"ד מרן להקל. וכ"ש שיש להקל בגרמא דרבנן (כמו בישול בשבת בתולדות חמה). ופעמים שיש לצרף לסניף דעת מהר"ל בגור אריה (שבת עג:), דגרמא בפ"ר מותר].

מ"מ לצורך חיוני כגון רפואה ובטחון, יש להתיר לכל הדעות, וע' בשואל ומשיב (תנינא ח"ד סי' כד). ובחזו"ן איש (סי' לח אות ז). ובקרבן אורה (שבת קכ:). [וע"ע בספר נשמת אברהם (ח"ה דיני החולה בשבת סעיף ג), ובספר משנת אברהם בדין חולה שאב"ס. ועיין בס' מאור ישראל (ביצה לג:)]. והדין כן אפי' בשבת, וביו"ט קיל טפי דכל הדלקת חשמל הויא רק דרבנן.

ולכא"ו ביום טוב יש להתיר לטלפן לצורך חולה, באופן שמותר לעשות מלאכה דרבנן לחולה שאב"ס גם ע"י יהודי. וכן כתבו בשם הגרש"ז אויערבך, כיון שרוב הפוסקים סוברים דהמצאת אש ביו"ט אסורה רק מדרבנן. ולכן אף אם נדלקה נורה במרכזיה מותר. וגם יתכן דחשיב כפ"ר דלא ניח"ל שהמחייג אינו צריך את הדלקת הנורה. (נשמת אברהם א"ח סי' תק"ב סק"א).

ואפשר שע"י גוי יש להתיר חשמל לכתחלה ביו"ט, ראה מ"ש ביבי"א ח"ב א"ח סי' ס"ס כו, שמותר לומר לגוי להדליק חשמל ביו"ט. אלא שבילקו"י מועדים (דיני האש ביו"ט ס"ה) הלשון שבאופן שאין אפשרות אחרת, מותר לומר לגוי להדליק חשמל ביו"ט במקום צורך. ובלוח המפתחות ביבי"א שם, ג"כ כתב בסתם שע"י גוי מותר להדליק חשמל ביו"ט, ורק אסור לכבות ע"י גוי. [ובבי"א (ח"א סי' כ פ"ג) כתב שאם לא יכל להדליק מבע"י, לשי' הרמב"ם יש להתיר הדלקת חשמל אפי' ע"י ישראל].

ובחזו"ע שבת ו כתב, והנה ביביע אומר ח"י (סי' כו) העליתי, דגרמא שרי אפי' אף שלא

ט. מותר להניח מכשיר אינטרקום דולק מערב יום טוב בחדר שהקטן ישן, למען יוכלו ההורים לשמוע את המתרחש אצל הקטן, ואם הוא בוכה יבואו לטפל בו כראוי, ויעניקו לו די מחסורו אשר יחסר לו. ואף על פי שבדיבורו של האב הנכנס לחדר הוא מפעיל את האינטרקום אין בכך כלום. והדין כן אפילו בשבת. (ט)

'לא יעשה' - בקמץ וכו'. ע"ש. ועי' כלי חמדה (פרשת ויקהל) שהעיר על החת"ס בזה, וראה מה שיישבו את דברי החת"ס בשו"ת ציץ אליעזר חלק א (סי' כ פרק ח), ובשו"ת יביע אומר ח"ד (או"ח סי' לה). וע"ע בשו"ת בית יצחק שמעלקיס (או"ח סי' לב אות ו), ובשו"ת הרב"ז (סי' קלו בהערת בן המחבר אות ה) שכתב להוכיח דלרבי ישמעאל במכילתא [פר' בא] גרמא בשבת אסורה מה"ת, משום דכתיב גבי יום טוב לא יעשה (היו"ד בצירי), וק"ו לשבת. והביא דברי החת"ס הנ"ל, והשיג עליו דשגגה פלט קולמוסו, דהא קרא דלא יעשה ביום טוב כתיב ולא בשבת. וע"ע בשו"ת חמדת ישראל (סי' ז אות ד), ובשו"ת מחזה אברהם (ר"ס קיט).

ובס' אשמרה שבת (עמ' שח) כתב, שאין להתיר מכשיר שמתכונן מראש לעבוד בגרמא. שלא התירו גרמא אלא רק באקראי, ע"פ הוראת מורה הוראה, דאיתמחי גברא ואתמחי קמיעא, ולצורך חולה. וראה עוד מה שהאריך בזה בשו"ת נחלת לוי (ח"ב עמ' לו). ושם העיד שהגאון בעל מנחת יצחק התיר להשתמש בבית החולים בטלפון ע"י גרמא. [ע"כ מחזו"ע שבת שם].

בביאור הלכה (סי' שלד סכ"ב ד"ה דגרם) כתב בפשיטות, שלא דוקא כיבוי שהוא מלאכה שאינה צריכה לגופה, אלא אפילו בכל המלאכות הדין כן, שהרי למדו כן מהכתוב שרק עשייה אסור אבל גרמא מותר. ובשו"ת ציץ אליעזר (חלק כא סי' יג) כתב להחמיר במכשיר גרמא שעשוי באופן שהמלאכה נעשית מיד, שזה אינו בכלל גרמא, וכמ"ש האחו' וכו'. ע"ש.

ודעת החת"ס בתשובותיו (אה"ע סי' כ), שמלאכת הבערה - למ"ד ללאו יצאת, אין דינו כשאר ל"ט מלאכות, "דבכל התורה, היכא דכתיב 'לא תעשה', עשייה אסור - גרמא שרי, כמו במחיקת השם בשבת פרק כל כתבי (קכ:), וכדמוכח במנחות נ"ו: וכן לענין 'לא תבשל גדי בחלב אמו', מי שמעמיד קדרת בשר עם חלב אצל עצים, ולא ישים אש, ומניח אצלם כלי זכוכיות בשעה שאין החמה זורחת, והניח כן עד שתזרח השמש ותכה בניצוציה ומדליק העצים ע"י הזכוכית, ותבשל בשר בחלב, הוא פטור, ד'לא תבשל' כתיב. וה"ה 'לא תבערו אש', אי נימא בכל מלאכה שבת הגרמא לאו דאורייתא ה"נ בהבערה, ולמאן דס"ל דאסור מדאורייתא, היינו מדכתיב במלאכת שבת

מכשיר אינטרקום בחדר התינוק שיפעל בשבת ויום טוב

הגרשוני (א"ח סי' שז סק"י) בשם הגאון רבי שמחה במברגר בתל תלפיות (מחברת א עמ' ל).
ובירחון הפרדס (שנה יט-כ) הביא בשם כמה מרבני דורינו שאסרו הרם קול בכל תוקף.
ובשו"ת קול מבשר (ח"ב סי' כה) לאחר שחקר מפי טכנאי מקצועי בענין הרם קול, החליט לאסור השימוש ברם קול בשבת, משום שגלי הקול מולידים אנרגיה חשמלית, ויש בזה חילול שבת בפרהסיא, וחלילה לפרוץ גדר ולעשות

(ז'ל מרן אאמ"ר זיע"א: הנה לכאוי יש לדון במכשיר זה הדומה לרם-קול שחוששים בו כמה אחרונים להבערה וכיבוי בשבת, וכמ"ש כיו"ב בשו"ת עצי הלבנון (סי' י) בנוגע לטלפון, שמכיון שע"י הדיבור מעוררים גלי הקול פעולה נמרצת את הזרם החשמלי, אשר לסיבה זו יוליד בדרך כלל זיקי אש המתרוצצים כבזק, והבערה זו אסורה מה"ת בין בשבת ככל הבערה, ובין ביו"ט מדין הולדת אש ביו"ט. וכ"כ בס' ילקוט

שבירר אצל יודעי דבר שיש בזה הבערה וכיבוש ממש, וגם שמע כן מרב גדול אחד, ואפי' ביו"ט יש לדון בזה אם מותר וכו'. ע"ש.

ובאמת שכבר פשט ההיתר במכונת שמיעה שפתוחה מבעו"י אפי' בשבת, וכהוראת הגרש"ז אורבך זצ"ל הנ"ל. וע"ע גם בשו"ת מנח"י (ח"א סי' לו וח"ב סי' יז אות ד) שהזכיר ממ"ש ביבי"א הנ"ל. וכן בס' ישיב משה טורצקי בתחלת הספר (לפני ההקדמה) העתיק מיבי"א בזה.

ומעתה נראה שמותר לתת המכשיר הזה שמונח בחדר של הקטן, ולהדליקו מבעו"י, ובמשך כל יום השבת יהיה דלוק ובפרט בזמן שהקטן ישן בחדרו.

ובשו"ת ויברך דוד (חאו"ח סי' מד) דן במכשיר הזה לענין שבת, והביא בדבריו מה שאמר לו חותנו בשם הגה"ק מסטמאר בענין הרם קול, שבאמת מצד איסור שבת אין איסורו ברור כ"כ, ועיקר מה שיצאו חכמי הדור כנגדו, מפני אנשי ההשכלה שקבעוהו בבתי הכנסת שלהם. ואשר על כן התיר להשתמש בשבת במכונת השמיעה הנז'.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' סו) אסר להשתמש במיקרופון ורם קול בשבת, משום שהוא כלי המיוחד להשמעת קול. וכתב, ולפ"ז בנ"ד שהוא לצורך קטן, שדינו כחולה שאב"ס, ועושים כל צרכיו כצרכי חולה שאב"ס, הרי כתב המג"א (סי' שלח) ע"פ הגמ' בעירובין (קד). מטיפין מיארק לחולה בשבת, שלצורך חולה מותר להשמיע קול שיר. ומכ"ש שאין הקטן מתכוין להשמיע קולו במכשיר הזה והו"ל מתעסק בעלמא. ע"ש.

וב"ש לדידן דאזלינן בתר מרן הש"ע (בסי' רנב ס"ה) שכתב שמותר לתת חטים לתוך ריחיים של מים סמוך לחשכה, ולא חיישינן להשמעת קול, שיאמרו ריחיים של פלוני טוחנות בשבת. ואפי' הרמ"א שם שהביא שיש אוסרים כ' שבמקום הפסד יש להקל. וא"כ לצורך הקטן יש ג"כ להקל. כיון שדינו כחולה שאב"ס.

ובתשוה"נ (ח"א סי' רל) כתב שיש לאסור בנ"ד, משום דאושא מילתא ע"י השמעת

חדשות בענין חמור כזה. ועיי' באג"מ (א"ח ח"ג סי' נה).

אולם הנה מכבר דיברתי עם הגרש"ז אורבך זצ"ל, והודיע לי באופן ברור כי דברי הרב עצי הלבנון ודעמיה אינם נכונים במציאות, ושאינן הדיבור מעורר זיקי אש, רק הגברת הזרם, שאין בו שום חשש של הבערה וכיבוש, וכל דברי המומחים בזה הם רק על הגברת הזרם, אבל האור לא מוסיף ולא מתמעט בזה כלל. והזרם עצמו אינו אש, ואין חשש הבערה בשימוש הרם קול. [אמנם עי' בשו"ת יבי"א (ח"א א"ח סי' יט) שהעיקר לאסור השימוש ברם קול בשבת מטעמים אחרים]. וכמו"כ במכונת השמיעה למי שהוא כבד השמיעה, פסק, שיש להתיר להשתמש בה בשבת, שאין בה לא משום מעביר ולא משום מכבה, ובלבד שתהיה דולקת ומוכנה מער"ש, כדי להשכיל לשמוע את התפלה בשבת, וכן את קריאה"ת, וגם מותר לצאת במכונה זו לרה"ר בשבת, כיון שהיא מונחת כדרך מלבוש. וכ"כ בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' ט) והאריך בזה. וכ"כ עוד בש"כ (פ"ד סכ"ח עמ' תעט).

וכן העלה בשו"ת חלקת יעקב ח"ב (סי' מא), וכתב, שדיבר עם המומחים לדבר, ואמרו, שאין במכונת השמיעה הנז' אלא רק אנרגיה של זרם החשמל, שע"י כך מתקרב אל גלי הקול ומתחזק כחו, ולכן אם נפתחה מער"ש מותר להשתמש בה בשבת. וע"ע במ"ש בזה בח"ג (סי' קפו). וכ"כ הגרי"א העניקין בספר עדות לישראל (עמ' קכב). וכ"פ להתיר בשו"ת באר משה (ח"א סי' יז אות ו). וכ"כ בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ז סי' יא) ודחה דברי הגאון מטשעבין שהחמיר בזה. ע"ש.

גם בשו"ת ציץ אליעזר ח"ט (סי' כא) חזר על ההיתר להשתמש בשבת במכונת שמיעה, והוסיף מפי השמועה שכן הורה להתיר הגרצ"פ פראנק. וכבר נתבאר ד"ז בשו"ת יבי"א ח"א (חאו"ח סי' יט).

ואמנם בשו"ת ישכיל עבדי ח"ה (חאו"ח סי' לח אות ד) הביא מ"ש במשפטי עוזיאל מה"ת (חאו"ח סי' לו) שהתיר בפשיטות להשתמש במכונת שמיעה ביו"ט, וצייד בזה להתיר גם לענין שבת, והוסיף להביא מ"ש בשו"ת יבי"א הנ"ל, וכתב,

י. מותר לומר לגוי להדליק לו החשמל ביום טוב, כשנצרך לאור החשמל לקרוא לאורו, או לאכול לאורו, במקום מצות שמחת יום טוב, אך לכתחלה בודאי שיש להכין שעון מערב יום טוב, שידליק ויכבה החשמל מאליו, ולא יצטרך לגוי. ואם אינו לצורך מצוה, או שאין בדבר צער או הפסד, אין לומר לגוי להדליק החשמל ביום טוב. (א)

להכין כיוסי לכסות את המיקרופון, וכשההורים מדברים עם התינוק ונמצאים עמו יכסו את המיקרופון, ובעת שיעזבו את החדר יגלוהו, ואז אין בזה שום בית מיוחד. ע"ש.

ובספר רפואת השבת (עמ' שפה) אסר בנ"ד כל שאין שם פיקוח נפש. אבל לפי הנ"ל נראה שהמיקל יש לו ע"מ שיסמוך.

ובענין מכונת שמיעה, אם מותר לחזן ולקורא בתורה להשמיע קולם בביהכ"נ כשיש אחד מיחידי הקהל שמרכיב לאזניו מכונת שמיעה, או שמא דינו כשמיע ע"י רם-קול. הנה בשו"ת רבבות אפרים ח"ג (הנ"ל) כתב בשם הגר"י פישר, שאמנם שמע שחזן אחד לא רצה להתפלל כשראה שיש מי שהוא שהיה מרכיב לאזניו מכונת שמיעה, אך נראה לו שמן הדין מותר, כי אין המכונה הזאת מופעלת ע"י הדיבור שעל ידה, יותר מאילו לא היו מדברים כלל, כל שהיא פתוחה מע"ש, ואפי' אילו היתה מופעלת ע"י הדיבור ביתר שאת, אין זה אלא גרמא בעלמא ומותר. (מחזור"ע).

והדין כן בין בשבת ובין ביו"ט, וביו"ט קיל טפי, דכל הדלקת חשמל ביו"ט היא רק דרבנן. וגם גרמא ביו"ט קיל טפי.

קול, ואע"פ שהאב אומר שלא נשמע קול כל כך, ולא אושא מילתא, לא התרתי. וכ"ש אם האב נכנס אל התינוק ומדבר עמו שפשוט שאסור, שהרי מפעיל את הרם קול. ע"ש. אולם אין דבריו מוכרחים.

ובשו"ת רבבות אפרים (ח"ה ס"י רעו) דן ג"כ בזה להחמיר, משום שבדיבורו של האב כשנכנס לחדר שבו נמצא הקטן, הוא מפעיל את הרם קול, ומכיון שאין ראייה להתיר יש להחמיר. ע"ש.

ובאמת שבדיבורו של האב לא נעשה יותר מהפעלת זרם שאין בו לא משום הבערה ולא משום כיובי, כמו במכונת שמיעה, ובספרו רבבות אפרים (ח"ג ס"י רנא) כתב בשם הגרש"ז אוירבך ועוד להתיר להשתמש בשבת במכונת שמיעה. ועוד שאפי' לדבריו כאן, כל שהאב אצל בנו ועומד ומשוחח עמו, המכונה הזאת אינה צריכה לו כלל, ומגן שויא, ומכיון שאינו מתכוין להפעיל המכונה אפי' הוא פ"ר הו"ל לכל היותר פ"ר בדרבנן דלא איכפ"ל דשרי. והרה"ג ר' לוי יצחק הלפרין ראש מכון מדעי טכנולוגי לבעיות הלכה, כתב שם בתשובה אל המחבר שיש עצה

לומר לגוי להדליק חשמל ביום טוב לצורך גדול

וב"כ בשו"ת ארץ צבי פרומר (ח"ב ס"י ל), שע"י נכרי מותר בריוח להדליק חשמל ביו"ט. וכ"ש בהדלקת חשמל ביו"ט דלא נפקא מפלוגתא דרבנותא. וכן העלה בשו"ת יבי"א (ח"ב א"ח ס"י כו אות ב). וכ"כ בשו"ת מחזה אברהם שטיינברג (סי' מב), שכיון שלרוה"פ הולדת אש ביו"ט הוי רק מדרבנן, ודלא כהט"ז, מותר לומר לגוי להדליק לו חשמל ביו"ט לשמחת יו"ט. וכ"כ הגרש"ז אוירבך בס' מאורי אש (ריש פ"א). וזה שלא כדברי הרב שבילי דוד (סי' תקב סק"ד), שאסר להוליד אש ביו"ט אפי' ע"י נכרי. ע"ש. דליתא. [שו"ת יבי"א

(א) הטעם הוא משום שאיסור מוליד אש ביו"ט אינו אלא מדרבנן, וכמ"ש הפר"ח (סי' תקב) בשם רש"י. וכן מוכח מדברי ה"ה. וכן מבואר בדברי רבינו עובדיה מברטנורא, "שהמוליד אש דמי למלאכה". וכן מוכח בברכ"י בשם ס' בית מועד, "שלא אסרוהו" אלא מפני שלא היה לו להוליד האש ביו"ט". וכ"כ בראש יוסף (ביצה לג:), ובערה"ש (סי' תקב ס"א), ובשו"ת כתב סופר (א"ח ס"י טז), ובשו"ת פרי השדה (ח"ג ס"י ח) ועוד. נודלא כמ"ש הט"ז דהוי איסורא דארץ, וא"כ ע"י גוי הו"ל שבות דשבות במקום מצוה (לצורך יו"ט) ומותר.

יא. והוא הדין שיש להקל להפעיל מאוורר ביום טוב על ידי גוי כשיש צורך בדבר כגון שחום היום גובר. והדין כן גם בשבת. (א)

יב. מאוורר הפועל ביום טוב, מותר לישראל להסב את המאוורר ולהטותו לאיזה כיוון שירצה. והדין כן גם בשבת, וכן מותר ללחוץ על הכפתור או למשוך את החוט הגורם לו להסתובב מעצמו, אם פעולה זו נעשית בצורה מיכנית ולא חשמלית. (ב)

הואיל איכא איסורא דרבנן, השאירו איסור זה משום לא פלוג. ועכ"פ הוקל האיסור דאמירה לעכו"ם דהוי כתרי דרבנן. ובזה ניחא דברי הרמ"א (סי' רעו), שהיקל באמירה לגוי להדליק נר לכבוד שבת וכו'. ונראה לפ"ז שמותר לומר לגוי להדליק אש ביו"ט ע"י גפרור, אף דהוי נולד ביו"ט. ע"ש. ובעצם חקירת הלבושי מרדכי הנ"ל כבר דנו בירחון תל תלפיות (שנת תרנ"ז אות עה), והובא בשו"ת ציץ אליעזר חלק יא (סי' מ אות ב). וע"ע בספר מאורי (ביצה לג).

ח"א סי' יט סק"ז. ח"ג סי' טו סק"ג, וסי' כט סק"ו. וה"י חאו"ח סי' נד אות ט. יחוד"ח סי' לב. הליכ"ע ח"ב פרשת במדבר. מאור ישראל (ביצה לג).

וע"ע בשו"ת לבושי מרדכי (מהדו"ב סי' רעו), שכתב ע"פ דברי התוס' (פסחים מו:), שהקשו דלרבה דס"ל דאמרי' הואיל, נימא בכל מלאכות שבת הואיל וחזי לחולה שיש בו סכנה. ותירצו שחולה שיש בו סכנה לא שכיח. ע"כ. ולפ"ז כיון שחולה שאב"ס שכיח, בכל אמירה לגוי נימא הואיל וחזי לחולה שאב"ס, וצ"ל שכיון שגם ע"י

להדליק מאוורר ביום טוב על ידי גוי

דהו"ל איסור תורה, ושוב דחה שהמאוורר יש עליו תורת כלי גם כשאינו פועל בתפקידו. ע"ש. ויש עוד להשיב ע"ז לפי מ"ש בשו"ת יבי"א ח"א (חאו"ח סי' כ) בשם רבותינו הראשונים הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן, דבכה"ג לא שייך דין תיקון מנא. ע"ש. ודון מינה ואוקי באתרין. הילכך בודאי שמותר לומר לגוי להפעיל את המאוורר כשהחום גדול וכבד, משום דהוי שבות דשבות במקום צורך. גם בשו"ת כוכבי יצחק (ח"א סי' יח אות יד), הביא מירחון תל תלפיות (כסלו תרפ"ט), שהגאון רבי אשר אנשיל יונגרייז התיר בשבת הפעלת המאוורר ע"י גוי.

ובשו"ת מנח"י (ח"ג סי' כג) העלה ג"כ להתיר להפעיל מאוורר או מזגן ע"י נכרי במקום צער גדול כחום היום מאד, דהוי שבות דשבות במקום צער גדול.

יא ע"פ המבואר בילקו"י שבת כרך ב' (סי' שז עמ' תכג) דכל שבות דשבות כשהוא צריך לדבר צורך הרבה, או במקום הפסד מרובה, או מצוה, שרי בשבת, כמבואר בש"ע סי' שז ס"ה. והדלקת מאוורר בשבת אין בה איסור תורה, שאין שם מנורה, רק הפעלת זרם, והפעלת זרם בשבת מבואר בכמה אחרוני זמנינו אין בזה איסור תורה, אלא משום נולד וכדו'. וכיון שהוא איסור דרבנן, ואמירה לגוי ג"כ איסורו מדרבנן, הו"ל שבות דשבות, וכשהוא במקום מצוה או צריך לדבר צורך הרבה, וכגון שחום היום גדול, שרינן ע"י אמירה לגוי. ואחר שנים יצא לאור שו"ת יבי"א (ח"ז או"ח סי' לח), וגם שם מבואר כן, שאם החום גדול וכבד מאד, אפי' בשבת מותר לומר לגוי להפעיל את המאוורר, וכ"ש ביו"ט שיש להתיר.

ובשו"ת חלקת יעקב ח"א (סי' נג) כתב לדון שיש בהפעלת המאוורר משום תיקון מנא

לשנות הכיוון של המאוורר לאיזה צד שירצה

הערה ט] דמה שאסרו לטלטל שמן ופתילה שנעשו בסיס לדבר האסור (שבת מז). וכ"ה בשו"ע או"ח

יב ע"פ מה שכתבו האחרונים להתיר לטלטל מכונת שמיעה חשמלית בשבת, [ראה

ג. מותר להזיז את מכווני האויר של מיזוג האויר לכיוון אחר בשבת, וכן ביום טוב. (ג)

להשתמש בו בשבת בלי שיצטרך לעשות בו מלאכת איסור, שהרי יכול להדליקו מער"ש, ובשבת א"צ לעשות כלום. ובאמת פליגו בזה ראשונים, וכמו שהביא בהגהות הגרע"א לשו"ע או"ח (סי' רע"ט במג"א סק"ב) גבי גר שלא הדליקו בו שבת, שדעת התוס' שבת (לו.) דהוי עכ"פ בגדר כלי שמלאכתו לאיסור, אבל דעת הרשב"א שבת (קכב.) דנר לא מקרי מלאכתו לאיסור דאינו משמש מלאכת איסור, וכן הביא מתשב"ץ (ח"א סי' קל"ז) בשם הרמב"ן, שכתב כן בשם הראב"ד. וכ"כ בפנ"י שבת (מד.), והפמ"ג (סי' רע"ט א"א סק"ד אות ב.). והמשנ"ב (סי' רע"ט שעה"צ סקט"ז) הביא מהפוסקים דנר הוי מלאכתו לאיסור ואע"ג שאינו עושה בה מעשה, ולא הביא שיטות הראשונים הנ"ל. ובנ"ד אף להשיטות דנר הוי כלי שמלאכתו לאיסור, וא"כ גם מאוורר הוי מלאכתו לאיסור, אבל עכ"פ מותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, הן כשרוצה להביאו אליו כדי שיקררו, והן כשרוצה לסלקו מעליו.

אמנם כ"ז כשאנו דנין על טלטול בעלמא ממקום למקום, אבל כשרוצה לשנותו בדרך הידוק ופירוק, באנו בזה לחשש המבואר בשו"ע (סי' שי"ג ס"ו) גבי מטה של פרקים.

ג.) כמ"ש בשו"ת בית אבי (ח"ג סי' לד.) ע"ש. ובשו"ת רבבות אפרים (ח"ג סי' רכ"א) כתב להקל בזה כשעושה כן כלאחר יד. ולהאמור יש להקל בזה גם כשאינו עושה כלאחר יד. והדין כן לא רק במזגנים שהמכוונים אינם קשורים לפעולת החשמל, אלא גם במזגנים שאם מוזיזים מכווני האוויר באופן ידני, מיד אח"כ הם חוזרים ע"י כוח זרם למצב הקודם שבו היו, אפ"ה מותר, שאין זה אלא גרמא למילתא דרבנן, וגם הוי פ"ר דלא איכפת ליה במה שהם חוזרים חזרה, ובפרט אם יעשה כן בשינוי.

(סי' רע"ט ס"א), היינו משום שדרך השימוש בנר הדולק הוא כשהוא מונח וקבוע במקומו, ואין דרך לטלטלו, ודבר שאינו עשוי לטלטלו אע"פ שנהנה ממנו בשבת נחשב מוקצה. משא"כ לאחר שכבתה השלהבת מעתה אין הנר נחשב למוקצה, ורק בשעה שהנר דולק נחשב בסיס לדבר האסור מהטעם הנ"ל. וכן מכונת שמיעה חשמלית הואיל ודרכה לטלטלה לצורך השימוש בה, ולהסירה בעת שא"צ לה, אין בה משום מוקצה. וכ"ד הגרע"פ פראנק. וכן העלה בשו"ת ציץ אליעזר ח"ז (סי' יא.) וה"ה בנ"ד שמתחלה המאוורר עשוי להטותו לכל צד, וזהו עיקר תשמישו. וכ"פ בשו"ת אז נדברו ח"ח (סי' לג.) וכ"כ בשו"ת יבי"א (ח"ז סי' לח אות ג.) ושכ"כ בשש"כ (פרק יג סעיף לה.) וכן העלה בשו"ת באר משה (ח"ח סי' לא אות יא.) וע"ע בשו"ת אג"מ (או"ח ח"ג סי' מט), וכ"ש ביו"ט.

גם בשו"ת להורות נתן (ח"י סי' לו) כתב, דאף אם היה דלוק מער"ש, אעפ"כ אינו דומה לנר שהדליקו בו באותה שבת דאסור בטלטול, דהתם הטעם מבואר במג"א (סק"א) דביה"ש היה אסור לטלטלו, והיינו משום שהנר והפתילה נעשה בסיס לשלהבת וכמבואר במחצית השקל שם, ועיין מג"א (סי' רעו סק"א), אבל בכלי זה ליכא שלהבת בשעה שהוא דלוק, וממילא לא שייך לאסרו בטלטול משום בסיס לדבר האסור. ואי משום דהוי כלי שמלאכתו לאיסור דאינו מותר אלא לצורך גופו ומקומו וכבשו"ע (סי' ש"ח ס"ג), הנה באמת זה תלוי במחלו' אם כלי כזה הוי בגדר מלאכתו לאיסור, די"ל דלא הוי כלי שמלאכתו לאיסור אלא היכי שאופן תשמישו הוא רק בדרך איסור, וכגון קורנס של זהבים שדרך תשמישו לעשות בו מלאכת הזהב, ומלאכה זו יש בה איסור, אבל הכלי דנ"ד א"צ לעשות בו שום מעשה בשעה שמשתמש בו, דהא הכלי מינח ניח, וא"כ אפשר דאין זה בגדר כלי שמלאכתו לאיסור, כיון דאפשר

יד. מאוורר שיש בו מיתקן שנותנים בתוכו מים צוננים, והמאורר מפזר את טיפות המים לרסיסים דקים, ובכך האויר מצטנן, אם נגמרו המים בשבת או ביום טוב, ויש צורך להוסיף שם מים כדי להקל על חום היום, מותר לעשות כן בשבת וביום טוב. ואמנם יש להזהר שלא לשפוך מי בושם לתוך מים אלה בשבת וביום טוב, כדי לפזר ריח טוב בחלל האויר, דיש בזה משום מוליד ריח טוב במים. (יד)

טו. מותר לעמוד בשבת או ביום טוב כנגד המאוורר, אף שעוצר בגופו את האויר ומגביר את הזרם. ובפרט שיש הטוענים שאף אין בזה שום הגברת זרם. ועכ"פ ביום טוב קיל טפי. (טו)

טז. מי ששכח להכין אש מערב יום טוב, גם אם יכל לעשות כן, מותר לו לומר לגוי, להדליק עבורו אש ביום טוב במקום שמחת יום טוב. ואף שיש מי שאסר בזה, העיקר להתיר. (טז)

מאוורר שיש בו מיתקן, ונותנים בתוכו מים צוננים, והמאורר מפזר את המים

לתוכו מים. ומשום איסור זורה אין לחוש, כמו שביארנו בילקו"י שבת כרך ג' (עמ' שלח) לענין שימוש במטהר אויר בשבת. ע"ש. וגם מחשש הגברת הזרם ליכא למיחש בזה, ע"פ מה שביארנו שם (הערה ד') בדין מעלית אוטומטית בשבת. ע"ש. ודעת הרבה פוסקים דהגברת זרם בלבד אין בה איסור מה"ת, וא"כ הוי פסיק רישיה דלא איכפת ליה בדרבנן, דשרי. ויש עוד להאריך בזה.

ואמנם יש להזהר שלא לשפוך מי בושם לתוך מים אלה כדי לפזר ריח טוב בחלל האויר, דיש בזה משום מוליד ריח טוב במים, וכמו שהזהרנו בזה בילקו"י (מועדים עמ' קיג). ע"ש.

(ד) **הטעם** לזה שהרי אין המאוורר גורם לבישול המים כלל, אלא מפזר את המים לטיפות דקות ביותר, ודמי למה שביארנו גבי הוספת מים למכשיר אדים קרים בילקו"י שבת כרך ב' (עמ' תכט), ושבת כרך ד' (עמ' קכז). ואמנם בשו"ת ציץ אליעזר חלק יח (סי' יב) כתב להחמיר בזה מצד מוקצה, וגם יתכן שנגרם ע"י הוספת המים וע"י פעולת פיזור הלחות בחדר ע"י המפוח, להוספת כח זרם חשמלי במאוורר, וכן יש מקום לאסור מכח עובדין דחול. ע"ש. מ"מ דעת מרן אאמ"ר זיע"א אינה כן, דכשם שמותר להפנות את המאוורר לצד אחר ואין בזה מוקצה, שהרי עשוי לכך, כך בנ"ד הרי עשוי לכך להכניס

לעמוד כנגד מאוורר

והזרם, משום דהוי פסיק רישיה דלא איכפת ליה בדרבנן [בהגברת הזרם] דשרי לרוה"פ. וע"ע בשו"ת יבי"א ח"ד (סי' לד), וח"א (סי' כא). ויש שהעירו בה, שמצד המציאות אין בזה שום הגברת זרם.

(טו) **כיו"ב** ביארנו לגבי שבת בילקו"י שבת ב' (עמ' תכה) ושבת כרך א' חלק ראשון (עמ' תקצב), שמותר לעמוד כנגד מאורר פועל בשבת, אף שחוסם את האויר ובכך י"א שמגביר את הצריכה

מותר לומר לגוי להוליד אש חדשה ביום טוב

ע"פ המבואר בש"ע סי' ס"ה. ולפ"ז העירו עמ"ש בס' שבילי דוד (סי' תקב סק"ד), שפשוט שאפי' ע"י גוי אסור להוליד אש ביו"ט, ואסור

(טז) **ראה** לעיל הערה א' שנתבאר דאיסור הולדת אש ביו"ט הוא מדרבנן, וממילא במקום מצוה או הפסד מרובה וכל כיו"ב מותר לומר לגוי,

ותימא דא"כ פטור אבל אסור לכתחלה. וי"ל דמשום שמחת יו"ט מותר אפי' לכתחלה. עכ"ל. וה"נ במוציא אש מן העפר, אי לאו משום איסור מוליד, הי"ל להתיר אפי' לכתחלה משום שמחת יו"ט. ועכ"פ גם אחר שאסרו משום מוליד, מותר לומר לגוי לעשות כן, דהו"ל שבות דשבות במקום מצוה.

ואמנם הריב"ש (ס"ס קכא) כתב, שאסור להוציא החמאה מן החלב ביו"ט, משום בורר. ואפי' ע"י גוי יש לאסור, שאמירה לגוי שבות, ואפי' בדבר שאין בו אלא איסורא מדרבנן, דהו"ל שבות דשבות, אסור. ולא התירוהו אלא במקום מצוה. והובא בב"י (סי' תקי) להלכה. אלמא שאין לחשוב שמחת יו"ט למצוה, להתיר בשבילה שבות דשבות.

אולם הט"ז (תקי, סק"ז) כתב ע"ד הריב"ש, דה"נ היה מקום להתיר ע"י עכו"ם אם צריך לכך, משום שמחת יו"ט. וכ"כ בס' מור וקציעה (שם).

ואף המשנ"ב (שם ס"ק כג) שכתב שאין להקל אלא לצורך גדול, כ' בשעה"צ (שם) דה"ט משום דלדעת הרשב"א בורר הוי מלאכה דאו', ולכן אין להקל ע"י גוי. וכמ"ש הח"א. וגם בלא"ה אין בחמאה כל כך משום שמחת יו"ט, אם לא שאין לו דבר אחר לאכול. ע"כ. אבל בהוצאת אש לצורך או"ג, וכן להאיר בודאי שיש להתיר ע"י גוי. ואע"פ שאפשר היה לעשותו מערב יו"ט יש להתיר.

וע"ע בבא"ח (פרשת במדבר אות יב), שג"כ כ' להתיר שבות דשבות במקום שמחת יו"ט. ומ"ש בב"י (ר"ס תצה) שכל מה שאסור לישראל לעשותו ביו"ט, אסור לומר לגוי לעשותו, כדין שבת. ע"כ דמיירי שלא במקום צורך שמחת יו"ט. הלא"ה יש להקל. ועיין בתוס' (ביצה ת,). דמוקצה אינו אסור לטלטל ביו"ט בשביל אוכל נפש ושמחת יו"ט. ע"כ. וכ"כ המרדכי. והובאו להלכה בב"י (ס"ס תקט), וברמ"א (שם, ובסי' תקי ס"ג). וע"ע בט"ז (סי' תצה ס"ק טו).

גם בשו"ת עולת איש (סי' ט) התיר להחתים הבשר ביו"ט בחותם כשר, משום שאין בזה איסור

לומר לו להמציא אש, כמו שאר מכשירין שאפשר לעשותן מאתמול. ולפי האמור כיון שאין עיקר איסור זה אינו אלא מדרבנן, יש להתיר לומר לגוי לעשותו ביו"ט, משום שמחת יו"ט. דהו"ל שבות דשבות במקום מצוה, דקי"ל (בסי' שז ס"ה) דשרי. ולא דמי כלל למכשירין שאפשר לעשותם מערב יו"ט, שאיסור עשייתם ביו"ט מה"ת הוא. משא"כ הוצאת האש מן האבנים בכדי להאיר, בכלל אוכל נפש היא, שכל הנאה בכלל או"ג. וכמ"ש היראים (סי' קיג) דלאו דוקא אוכל נפש הותר ביו"ט אלא גם הנאה, דהא כתיב אשר יאכל לכל נפש, וקי"ל (פסחים כא:) כל מקום שנאמר לא יאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע. וכ"כ הרוקח (סי' רצז), וכ"כ הרמב"ם בפ"י המשניות (ביצה כא:): "כי מאמר ה' אשר יאכל לכל נפש כולל הנאות הגוף כולם". וכ"ה בארחות חיים (דף פה רע"ג). ובעבודת הקודש (שער ג סי' ה).

וגדול'ה מזו מצאנו שהתירו בזה אפי' איסור שבות במקום שמחת יו"ט, וכדמוכח נמי מהא דתנן אין מוציאין את האור וכו' ולא מן העפר, ופרש"י, קרקע קשה כשחופרים אותה מוציאה אור ממקום גרגישתא שלה. וכ' ע"ז הרב שלחן גבוה (תקב, סק"ד), וקשה לי דא"כ למה נתן טעם בגמ' לכל הני משום מוליד, תיפוק ליה משום מלאכה גמורה, שצריך לחפור בקרקע כדי שיצא האור. וכבא נשאתי ונתתי בקושיא זו עם חכמי אנדרינופלי, ונשאר לנו בתימא. עכ"ל.

אך מרן אאמו"ר בס' מאו"י (ביצה לג.) כתב, שהביאור בזה, דקי"ל (שבת עג:) החופר גומא וא"צ אלא לעפרה פטור עליה. וה"נ החופר בקרקע הקשה להוציא אש מן העפר, אין לו שום צורך בגומא עצמה, כדי שיתחייב משום מלאכה גמורה דחורש או בונה, אלא כל כוונתו להוציא אש. ואין כאן אלא איסור מדרבנן. ובמקום שמחת יו"ט לא גזרו רבנן. (אי לא משום איסור מוליד, שאסרו אותו במיוחד). וכדאשכחן בביצה (ת,). גבי הא דתנן ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה. ופריך, והא קא עביד גומא. ומשני, כדר' אבא, דאר"א החופר גומא בשבת וא"צ אלא לעפרה פטור עליה. וכ' התוס' שם, פטור, משום דהוי משאצל"ג.

יז. מי שהוא כבד השמיעה מותר לו להשתמש במכשיר שמיעה בשבת ויום טוב, ובלבד שיהיה המכשיר מופעל ומוכן מערב יום טוב. ואפילו בשבת יש להקל, כשמפעילים את המכונה מערב שבת. ומותר אף לחזן ולקורא בתורה להשמיע קולם בבית הכנסת כשיש אחד מיחידי הקהל שמרכיב לאזניו מכונת שמיעה. (ז)

יח. אין ספק שמצוה רבה להזהיר את הרבים מחומרת האיסור של נהיגה ברכב ביום טוב, הן לנהג והן לנוסעים ברכב, ומפני שהוא מצית את האש במנוע המכונית, ומוליד אש חדשה. ויש בזה עוד כמה איסורים. (ח)

ח"ב א"ח סי' כו סק"ג. חזו"ע יו"ט עמ' נג, דהוי שבות דשבות במקום שמחת יו"ט].

והנה מ"ש ביבי"א ח"ב הנז', דלפי האמור וכו' קאי על המנהג שראה במצרים, שהיו מדליקים בעצמם חשמל כמו בחול ועליו דן בשאלה, ואחר שבאות ב' הוכיח שאפי' שבות אחת במקום שמחת יו"ט יש מקום להתיר, הקשה באות ג' מהריב"ש דמשמע ששמחת יו"ט אינה די להחשיב זאת לצורך מצוה, ודחה זאת בשני חילוקים, וחזר לומר דלפי האמור חזר להיות סמך למנהג שהובא בשאלה, והיינו כמבואר שם באות ב. ודר"ק.

אלא מדרבנן, ובמקום שמחת יו"ט שרי. וע"ע בשו"ת ימי יוסף (סי' ח). וכ"ש בנ"ד דהוי שבות דשבות.

גם מהרש"ם (ח"ד סי' קמג) פסק להקל להוציא אש ביו"ט ע"י גוי, משום שמחת יו"ט. וכמ"ש הט"ז הנ"ל. ומי כמוהו מורה. וכ"כ במחזה אברהם (להגאון מברודי סי' מב).

וב"ב בילקוט הגרשוני (סי' תקב) שנוהגים להקל בזה ע"י גוי, היפך ממ"ש ה' שבילי דוד. ולפי האמור יש סמך נכון למנהג הזה. וע"ע בד' הרב השואל בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ד סי' כז). [יבי"א

להשתמש במכונת שמיעה שהיא פתוחה ופועלת מערב יום טוב

בשבת שנאסר ע"י כל גדולי ישראל. וכמ"ש ג"כ בשו"ת חלקת יעקב (ח"ב סי' מא וח"ג סי' קפו) לחלק ביניהם. וכ"כ בשו"ת ציץ אליעזר ח"ו (סי' ו דף כט: והלאה, ובח"ז סי' יא), ודחה דברי הגאון מטשעבין בשו"ת דובב מישרים שהחמיר בזה. ע"ש. וחזר עוד בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ט סי' כא) על ההיתר של מכונת שמיעה בשבת, והעיד שגם מופת הדור רבינו צבי פסח פראנק זצ"ל פסק להתיר בזמנו. ע"ש. וראה עוד בשו"ת עדות לישראל (עמ' קכב). ודלא כמ"ש בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ה סי' לח אות ה, וח"ו סי' טז אות י) לפקפק בהיתר מכונת השמיעה, והעלה להחמיר. ע"ש. דליתא. ואכמ"ל.

(יז) ראה לעיל הערה ט'. וז"ל מרן אאמ"ר: הנה זה למעלה מחמשים שנה דנתי בזה, והיה נראה לי שאם היא מוכנה מער"ש מותר להשתמש בה אף בשבת, שאין לחוש אלא מפני הגברת הזרם מגלי הקול המגיעים לאזניו, ובזה אין חשש איסור הבערה כלל. ודיברתי בזה עם הגרש"ז אורבך והסכים להקל. וכמשנ"ת בשו"ת יבי"א (ח"א א"ח ס"ס יט). והובא בשו"ת מנח"י (ח"א סי' לו, וח"ב סי' יז). וכ"כ הגרש"ז אורבך במנחת שלמה (סי' ט), והוסיף שיש להתיר לצאת עם המכונה בשבת לרה"ר, ואין בה איסור משום הוצאה. ופשטו שאין להשוות מכונה זו לשימוש ברמקול

יש להזהיר מחומרת האיסור של נהיגה ברכב או באופניים ביו"ט

ליו"ט. (ראה בתוס' ביצה יב. ונג.), וכן מבואר בש"ע (סי' תצה ס"א, וסי' תקיד ס"ה). מ"מ לא הותרה הבערה אלא כשמדליק מאש מצויה המוכנה מבעו"י, אבל

(יח) הנה אע"פ שהלכה רווחת (ביצה יב:) מתוך שהותרה הבערה לצורך או"נ, הותרה גם שלא לצורך, ובלבד שיהיה בה קצת צורך

שיש לאסור בני"ד גם משום שמא יעצור את הרכב חוץ לתחום וירד, ואין לו אלא ד' אמות.

מלבד כל האמור נראה שיש בזה איסור נוסף משום עובדין דחול וזלזול בקדושת יו"ט, וכמו ששינינו כיו"ב (בביצה כ"ה:), ת"ר, אין הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו, ואין יוצאים בכסא (שיושבים בקתדרא ובני אדם טוענים אותם. רש"י), אחד האיש ואחד האשה, ואם רבים צריכים לו מותר. ומבואר ברש"י שם, שהטעם הוא משום דהוי דרך חול ואיכא זילותא ביו"ט. וכ"פ מרן בש"ע (סי' תקכ"ב ס"ב). וע"ע למרן הב"י (סי' ש"א) שכתב, הרי"ף והרא"ש והרמב"ם לא הזכירו דין זה בהלכות שבת, מפני שסוברים שדוקא ביו"ט שאין איסור הוצאה מרשות לרשות נוהג בו, ואין בזה אלא איסור מדרבנן משום זילותא דיו"ט, לא גזרו חכמים במקום שרבים צריכים לו, אבל בשבת שיש איסור הוצאה ודאי שאסור להוציאו אפי' לכרמלית, דקי"ל כרבא (בעירובין צ"ט:), דגזרינן כרמלית אטו רה"ר. ע"ש.

וה"ה למי שנוהג ברכב ביו"ט, שאסור מפני שעושה מעשה חול ומזלזל בקדושת יו"ט. וכ"כ בשו"ת אורח משפט (או"ח סי' קל"א). וכ"כ כיו"ב בשו"ת פני יצחק ח"ה (או"ח סי' א').

ואין להקשות שא"כ למה לא אסרו רשב"ם והתוס' (עירובין מג.) הנ"ל להיכנס בקרון בשבת ויו"ט, מטעם שמזלזל בקדושת יו"ט, שיש"ל ששם היושב בקרון אינו עושה פעולה מעשית בידי או ברגליו, אבל כאן הנוהג ברכב שעושה מעשה בידיים, בודאי שיש לאסור בו יותר מטעם עובדין דחול. וכיו"ב כתב בשו"ת חת"ס (בליקוטים ח"ו ס"ס צ"ז).

ואם הנסיעה ברכב אינה רק בתוך העיר, אלא נוסע מעיר לעיר, יש בזה איסור נוסף, איסור תחומין, ואם נוסע מקיר העיר וחוצה שיעור י"ב מיל והלאה, (שהוא פחות מ"ב קילומטר), עובר על איסור תורה, לפי מה שהסכימו כמה גדולים בדעת הרי"ף והרמב"ם, דתחומין ד"ב מיל דאו'. וכמבואר בב"י (סי' שצ"ז), ובש"ע (ר"ס ת"ד), ובאחרונים שם.

נהיגה ברכב שכרוכה בהבערה שיש בה משום הולדת אש ביו"ט, ע"י הצתת ניצוץ המצבר במכונית, אסורה מן הדין, וכמו ששינינו במשנה (ביצה לג.): אין מוציאים את האור לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן העפר ולא מן הרעפים ולא מן המים. ופרש"י, מפני שמוליד אש ביו"ט. וכ"ה בגמ' (לג.). ומבואר עוד ברש"י (ביצה כג.) שהמוליד דבר חדש קרוב הוא לעושה מלאכה חדשה ואסור מדרבנן.

וז"ל הרמב"ם (בפ"ד מהלכות יו"ט ה"א) אין מוציאים אש לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן המתכות, כגון שמחככים אותם זו בזו או שמכים אותם זו בזו עד שתצא מהן אש, וכן זכוכית מלאה מים שמניחים אותה כנגד עין השמש עד שיחזור נגהה לפשתן וידלק, כ"ז וכיו"ב אסור ביו"ט, שלא הותר ביו"ט אלא להבעיר מאש מצויה, אבל להוציא אש אסור, שהרי אפשר להמציא אותה מבערב. ע"כ. וכן פסקו הטור והש"ע (ר"ס תק"ב). וכאן כשהוא מתניע את הרכב הוא מוליד אש בהצתת ניצוץ המצבר, וכן בכל עצירה או האטה נדלקים על ידו אורות אזהרה, וכן בכל פניות שהוא פונה לצדדים חייב לסמן באורות האיתות, וכולם בבחינת מוליד אש ביו"ט. וכ"כ בשו"ת קנין תורה ח"ב (סי' קט"ז). וזאת מלבד שבשעת העצירה הוא מכבה את המנוע, ומלאכת כיבוי ביו"ט אסורה מן הדין, כמבואר בביצה (כב.) וברמב"ם (פ"ד מיו"ט ה"ב), ובטור וש"ע (ר"ס תקי"ד).

וראה בתוס' עירובין (מג.) שכתבו, ועוד רצה רשב"ם להתיר ליכנס בקרון בשבת ונכרי מוליכו חוץ לתחום וכו', וחזר בו משום שמא ישכח וירד ואין לו אלא ד' אמות. ור"י אומר שאפי' להיכנס בו מער"ש אסור, שדוקא בספינה מותר להיכנס מער"ש, אבל כאן שאפשר לו לרדת מהקרון אסור. ועוד שאם בהמות מנהיגות את הקרון פשיטא דאסור שהרי הוא משתמש בבעלי חיים, וגזרינן שמא יחתוך זמורה (ביצה לו:). ע"כ. וכ"כ בספר התרומה (סי' רכ"ה). וראה עוד בשו"ת מהר"י קולון (שרש מ"ה), ובשו"ת מהרלנ"ח (סי' כח), ובשו"ת הרדב"ז ח"ג (סי' תק"מ) ע"ש. וה"ה

והרא"ש (ביצה רפ"ד, דף ל), ורבינו אליעזר ממיץ בספר יראים (סי' ל"ז), ורבינו ירוחם (בסוף נתיב ב). וכ"כ הרשב"ץ בתשובה ח"ב (סי' מ"ז), שאם אין אנו יודעים אם יקבלו או לא, חייבים עכ"פ למחות, וכמו שאמרו בשבת (נה). אם לפניך גלוי, לפנייהם מי גלוי? ואילו הנחנו בני אדם ע"מ שהם שוגגים, מטעם שמוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים, היו מוסיפים על חטאתם פשע בכל יום ויום, והיתה התורה נופלת מעט מעט. ועוד נראה לי שדוקא כשכולם שוגגים, אבל אם יש נזהרים בדבר, מצוה למחות בידי השוגגים כדי להזהיר את האחרים שלא יבואו לידי מכשול, דברייתא ילפי מקלקלתא ולא מתקנתא (ירושלמי מ"ק פ"ב ה"ב). ע"כ.

וז"ל השיטה מקובצת (ביצה ל): והעיד הריטב"א בשם רב גדול מהאשכנזים ומטי בה בשם מהר"ם מרוטנבורג, שלא אמרו מוטב שיהיו שוגגים וכו', אלא בדורותם, אבל בדורינו שמקילים בכמה דברים, ראוי לעשות סייג לתורה, ואפי' בדרבנן יש למחות ולקנוס עוברי עבירה לכל יזידון עוד ושכ"ה בירושלמי, והדבר נראה לי נכון. ע"כ.

וחנה הדבר ברור שת"ח שמוסר שיעור בהלכה בפני רבים, מצוה עליו להסביר לעם בתוך דבריו חומר האיסור בזה, ואפי' אם הוא יודע בבירור שאלו שהיו נכשלים באיסור זה ימשיכו בו גם להבא, אע"פ כן אין לומר בזה מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים. וכמ"ש בשו"ת מים חיים (סי' קנה) וזת"ד: וכבר ישבו על מדוכה זו רבני המערב, ומהם הגאון רבי יוסף בורגיל, בעל זרעא דיוסף, בדרוש לשבת תשובה, והוכיחו במישור מהפוסקים שעד כאן לא חילקו חז"ל בזה בענין התוכחה, אלא אם הוא נצב כמוכיח בשער, ואומר בלשון תוכחה, למה תעשו כן, והרי העושה כן עונשו כך וכך. אבל ת"ח היושב ומלמד בדיני התורה, בפני הקהל, אין לחלק בזה שום חילוק בין אם הדבר ספק אם יקבלו, או בודאי לא יקבלו, כי הוא מחוייב ללמד והקהל מחוייב לשמוע, השומע ישמע והחדל יחדל. והרי תיקן משה רבינו

וממעם זה אסרו האחרונים לנסוע בשבת וביו"ט במסילת הברזל (רכבת), שיש בזה איסור משום תחומין. ואפי' אם המנהיג את הרכבת הוא גוי, ויש לו שעה קבועה בנסיעתו, והרכבת נעצרת בתחנות קבועות וידועות מראש, אע"פ כן אסור לנסוע בה, משום איסור תחומין, וכמבואר בשו"ת חת"ס (ח"ו סי' צז), ובשו"ת זב"צ (ח"ב אר"ח סי' כ"ג) ומהר"ץ חיות בס' מנחת קנאות (דף ט:), הביא תשובת הגאון רבי דוד זכות ז"ל, אב"ד מודווא, (מחבר ספר זכר דוד), שפסק לאסור הנסיעה במסלת הברזל משום איסור תחומין. [ושאין לומר בזה אין תחומין למעלה מעשרה, כמו שאמרו בעירובין מג.]. והסכים עמו מהר"ץ חיות (שם דף י.), ושכן קיבל תשובה מאת מהר"ר יצחק חזן ז"ל מעיה"ק ירושלים ת"ו, בנו של בעל חק"ל, שפסק ג"כ לאסור בזה משום תחומין. וראה עוד בזה להראש"ל רבי חיים משה אלישר בשו"ת משה האיש (בהשמטות לאר"ח דף קע"ח:), ובשו"ת משפטי עוזיאל (אר"ח סי' ט), ובשו"ת ים הגדול (סי' כח), ובשו"ת ויאמר מאיר (סי' ט).

לפיכך אין ספק שמצוה לפרסם האיסור, ולהודיע חומרת העבירה של הנוהג ברכב ביו"ט, שזהו בכלל מה שאמרו חז"ל (אבות פ"ג מ"א, ובפסחים ק"ח). בעונש החמור של המבזה את המועדות. וגם הנוסעים ברכב, הם וותפים לדבר עבירה, שהרי הם נהנים ממלאכת עבירה, ומסייעים בעת מעשה העבירה, וכמו שנתבאר במשנה ע"ז (נ"ה:). וע"ע בתוס' שבת (ג.), וגייטין (סא.), ובשו"ת כתב סופר (יו"ד סי' פ"ג), ובשו"ת בנין ציון ח"א (סי' ט"ו), ובשו"ת מנחת שמואל (סי' כ"ד), ובשו"ת שבט הלוי (יו"ד סי' ס"ב). ועוד, כי בתוספת נוסעים צורכת המכונית יותר דלק, ומרבה בהבערה ושריפה, וכמ"ש כיו"ב השואל ומשיב חמישאה (סי' ג.). וכ"כ מהר"י אסאד בשו"ת יהודה יעלה (אר"ח סי' נ"ח).

וחנה מבואר בתוס' (שבת נח, ע"ז ד.), שאין לומר מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים, אלא כשהדבר ידוע לנו בודאי שלא ישמעו לקול מורים, אבל אם יש ספק שמא יקבלו, צריכים למחות בידם. וכ"כ עוד התוס' בב"ב (ס:). וכ"כ הרי"ף

יט. גם ביום טוב אין להקל לנסוע באופניים, ואפילו באופניים שאין נדלקת מגורה, ואינה פועלת על ידי בטרטייה חשמלית. (יט)

איסור גמור, ומתמיהים על השואל איך עלה על לבו להסתפק בדבר שהוא ברור לאיסור גמור. ואם חדול יחדל האיש ממעשיו, תבוא עליו ברכת טוב, ואם לאו קרינן ביה: ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם. עכת"ד.

גם בשו"ת פני יצחק ח"ה (סי' א') הנ"ל, האריך למעניתו בזה, והעלה ג"כ שאין לומר בנידון כזה מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים. לכן מצוה להודיע ולהסביר בדרכי נועם לנכשלים באיסור זה, את חומרת האיסור. ולמוכיחים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב. [שו"ת יחודי' ח"ג סי' לן].

לישראל להקהיל קהלות וללמוד ברבים הלכות חג בחג הלכות פסח בפסח, וכ"ה מנהג ישראל קדושים, מבלי לחקור ולדרוש אם חלק מהשומעים לא יקבלו דבריו, וכן מנהג החכמים הדרשנים שבכל דור ודור, להזהיר בתוך דברי התורה שמשמיעים לקהל, על הדינים שיש נכשלים בהם. וכ"כ מר אבי הרה"ג הקדוש רבי חיים משאש ז"ל, שנהג יחד עם חבריו, שכאשר יודעים באחד שעובר על איסור מסויים, ואינו מקבל תוכחת, הולכים אצלו, ושואלים הלכות זה לזה, מהו הדין בדבר פלוני, ומשיבים בודאי שהוא

נסיעה באופניים ביום טוב

כלי חמץ במקום גבוה, מדין אור הנר כליל שבת, דאין לגזור גזירות מדעתינו, ואין ללמוד גזירות זו מזו. ע"ש. וכן הסכים לזה בשו"ת משה האיש (דף קעה ע"ג). ע"ש. ועי' מג"א (סי' ש"ה ס"ק י"א), ותוספת שבת (ס"ק ל"ג). וא"כ י"ל בני"ד כיון דלא מצינו הדבר מפורש בספרי גדולי הראשונים לגזור ביד המכתשת צד הקצר אטו צד הרחב, אין לנו להתלמד מדבר אחר לאיסור בזה. ע"כ. [וראה מ"ש עוד בח"ב יו"ד סי' ו' ד"ה ואע"ג, ויש לחלק. ודו"ק]. וכ"כ עוד בהקדמתו לרב פעלים ח"א (בסוף הפתיחה בד"ה וגדולה מזו) והסתמך על דברי הפר"ח הנ"ל.

ומכאן העירו על מ"ש בבן איש חי (פר' בשלח אות יד), דאע"ג שאין לנו לגזור גזרות מדעתינו, מ"מ משום מראית העין שפיר אית לן למיחש. והעיר בהליכו"ע ח"ד (עמו' פט:): מדברי הפר"ח הנ"ל, שאפי' באיסור תורה אין לגזור גזירות מדעתינו משום מראית העין, ודי לנו במה שהחמיר להדיא בש"ע. ושהגרי"ח עצמו הסתמך בהקדמת רב פעלים ח"א (בסוף הפתיחה בד"ה וגדולה מזו) ע"ד הפר"ח. גם בהליכו"ע ח"ו (עמ' רכת אות ה') פליג על דברי הבן איש חי שאסר משום מראית העין.

ובעיקר דין האופניים בשבת וביום טוב, הנה בשו"ת ישכיל עבדי ח"ג (תאו"ח סי' יב סי"ה

יט) בשו"ת רב פעלים ח"א (או"ח סי' כה, ובהשמטות שבראש הספור) כתב לגבי נסיעה באופניים בשבת, דאין לנו לגזור בני"ד שמא יבואו ללמוד היתר לרכוב בקרון, שמושכין אותו בהמות או בני אדם, חדא וכו', ועוד דאין לגזור גזירות חדשות מדעתנו, ודי שיעמדו אנשי הדורות האלה להזהר בגזירות המפורשים להדיא בדברי רבותינו חכמי התלמוד, ועליהם אין להוסיף ולגזור שמא יבאו ללמוד היתר לרכוב בקרון שמושכים אותו בהמות, או גזירה שמא יתקלקלו האופנים בשבת ויבאו לתקנם, שכל זה הבל, ולא ניתנו להאמר. וכ"ש במקום מצוה כגון שהולך לבית הכנסת וכו'. ע"ש. וכ"כ עוד בחלק ב' (או"ח סי' מב ד"ה העולה) דאסור להפך יד המכתשת ולדוך בה, גזירה שמא ידוך בצד הרחב, וכמו דגורו בקרדום צד זה אטו צד השני, וכמו דגורו בפתילה לדעת מהרא"י ורש"ל וכנז"ל. ולכאורה יש פתח טענה לומר דאין לנו לגזור מדעתנו בדבר אחר שלא מצינו לרו"ל, או לגדולי הראשונים דגורו בו, דאין לנו לדמות לגזירות חכמים, ואין למדין דבר מדבר ככה"ג, וכמ"ש הרב המגיד (בפ"ה מה' חמץ ומצה הלכה כז') על חששת הראב"ד, דאין לנו לגזור גזירות מדעתנו אחר הגאונים ז"ל, וכ"כ הפר"ח (בהלכות פסח סי' תנ"א) על דברי הב"ח, במ"ש ללמוד איסור להניח

כ. אסרו האחרונים לנסוע בשבת וביום טוב במסילת הברזל (רכבת), שיש בזה גם איסור משום תחומין. ואפילו אם המנהיג את הרכבת הוא גוי, ויש לו שעה קבועה בנסיעתו, והרכבת נעצרת בתחנות קבועות וידועות מראש, אף על פי כן אין לנסוע בה, גם משום איסור תחומין. (כ)

שמתקרב גוי שנוסע במכונית, אין לו להקל בזה לבקש שיקח אותו לקצר את הדרך (על סמך דהוי שבות דשבות במקום מצוה או צורך גדול), אף במקום שאין משום חילול ה', וכגון בכביש נידח שאין עוברים ושבים ושאר מכוניות, דמלבד איסור תחומין, יש בזה משום ש"ע החמישי. וכנ"ל.

ולגבי רכבת חשמלית הנוסעת אך ורק בתוך העיר (שאינן בזה משום איסור תחומין), והנהג גוי, ורוב הנוסעים גויים, והיא עוצרת בכל תחנה, אע"פ שאסור לעלות אליה בשבת, משום טלטול המעות או הכרטיס לתשלום דמי הנסיעה, וזולול בקדושת השבת, מ"מ אם שילם דמי הנסיעה מער"ש, והכרטיסן יודעו ומכירו, ואין דורש ממנו מאומה, והוא בדרך מצוה, כגון רופא שעליו להיות בכיה"ח, או שהוא מוהל ואירע מילה בזמנה בקצה העיר, באופן שהדרך רחוקה מאד, ומן הנמנע ללכת רגלי לשם, וכיו"ב, מן הדין מותר. [ומ"ש בשו"ת פני יצחק (ח"ה או"ח א) לאסור משום זילותא דשבתא, דעביד בהו עובדין וכיו"ב מצינו (ביצה כה): שאין יוצאים בכסא אפי"ט, וכ"כ בבית יצחק (ח"ב יו"ד לא). הנה בזבחי צדק (ח"ב סי' כד) כתב שאין בזה עובדין דחול, כיון שיושב ונח בחדר החשמלית ואינו עושה שום דבר בגופו. וסיוע לזה מת' הרמב"ם (פריימן סי' סד), שלא אסרו משום עובדין דחול, רק דברים שאפשר שירגילו ויבואו למלאכה. גם בנו"ב (קמא א"ח יא) מוכח, שלרי"ף ורמב"ם לא אסרו לצאת בכסא משום עובדין דחול. ובתשובה מאהבה (ח"ב דף לה): הביא מגאונים קדמונים, דהא דאין יוצאים בכסא, היינו כשהנושאים יהודים, אבל אם הנושאים גויים יש להקל, שהיושב על הכסא אינו עושה כלום. וכ"ש בחשמלית שנוסעת בדרך מעצמה אוטומטית ע"י חשמל.

גם ברב פעלים (ח"א סי' כה) הביא מהנו"ב ושואל ומשיב שאין בזה משום עובדין דחול. וביאר שכל שיש עירוב בעיר הו"ל כל העיר כרה"י, וליכא שום זלול ועובדין דחול במה שמוציאים

אות ד') הביא דברי הרב פעלים, ותמה עליו, שהרי החוש יעיד שהאופניים מעותדים להתקלקל, וקרוב לודאי שיבוא לתקנם בשבת או ביום טוב באיסורי מלאכות דאורייתא ודרבנן וכו', ומן התימה על הגרי"ח שלא נחית לחששא זו, שהוא דבר המצוי בקביעות. ובודאי הגמור שלא היה בקי בטיב האופניים, ואילו ידע שעלולים לקלוקל בתמידות לא היה מתיר. וכמדומני ששמעתי מפי מגידי אמת מחור"ר בבל, וכעת איני זוכר ממי מקדושים, שהגרי"ח אחר שהכיר תהלוכות האופניים חזר בו ואסר, הדר הוא לכל חסידיו. ע"כ. וראה עוד בלית חן (סי' קז). ובשו"ת יבי"א ח"ט (חאו"ח סי' קח אות קפט) ובהליכו"ע ח"ד (עמ' רמב) שהכחיש שמועה זו. וגם בספר קדושת השבת (עמ' כה) פקפק בזה. ע"ש. ועכ"פ לדינא נקטינן להחמיר באופניים בשבת וביום טוב כדעת הרבה אחרונים, משום עובדין דחול, וכמבואר בהליכו"ע שם.

והנה בחזון עובדיה שבת ד' (עמ' מ' והלאה) חזר לכתוב בזה והעלה בזה"ל: פשט המנהג לאסור רכיבה על אופניים בשבת או ביום טוב, ודומה למה שאמרו חז"ל (שבת קיג), אם תשיב משבת רגלך, שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך בחול. ואפילו לדבר מצוה יש להמנע מרכיבה על אופניים. עכ"ל. ושם בהערה (עמ' מד) ביאר הדברים וז"ל: ומכל מקום נלע"ד להחמיר ברכיבת אופניים בשבת, על פי מה שאמרו בשבת (קיג), אם תשיב משבת רגלך, מעשות דרכיך, שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול. ואסור לפסוע פסיעה גסה בשבת. והרי בדרך כלל הנסיעה על אופניים היא למרחקים למהר לעבודתו, והוי ממש עובדין דחול. ע"כ.

כ) ע"פ המבואר בהערה יח. ומי שביו"ט צריך לבקר את הוריו שגרים במרחק, יותר משעה הליכה ברגל, שזה טורח רב, ורואה

כא. אין להקל לעלות במעלית ביום טוב כאשר לוחץ על הכפתור, שהרי נדלק חשמל על ידי זה. אבל מותר להשתמש במעלית אוטומטית ביום טוב, בין לצורך עלייה ובין לצורך ירידה. רק יזהר שלא יתעכב מלהכנס למעלית כדי שלא לגרום לפתיחת הדלת. כא)

בשבת, חשש זה שייך רק באוטובוס שהנסיעה תלויה במדת הנוסעים, אבל בחשמלית שזמן נסיעתה קבוע בדיוק, אין לחוש שמא יגביר כח החשמל, כי כח המוביל הוא די והותר לכל הנוסעים, ומה יתן ומה יוסף, כשעולה עוד אחד לחשמלית. ע"ש. וכ"כ בשו"ת דברי חזקיה (ח"ב עמ"ז) שאין כל הכרח לסברא זו, והרי מוכח בחת"ס וזבחי צדק להתיר. ובמשפטי עוזיאל (ח"א א"ח סי' ט) התיר נסיעה בחשמלית בשבת, לצורך מצוה, כשהנוסעים גויים והנהג גוי, כל שא"צ לשלם דמי הנסיעה בשבת וי"ט. ובחזו"ע שבת א' העלה כמ"ש לעיל].

ככסא את האדם ברחובות העיר. ושלכן מותר לרכוב ולנסוע בקרון הנקרא גארי בעיר שיש בה עירוב, דליכא זלזול משום עובדין דחול. ע"כ. וכ"כ הגאון ר' יעקב מאיר (כתשו' שבפני יצחק שם סי' ב) שאין מי שאוסר משום עובדין דחול אלא הטור והרדב"ז, ולא שבקינן סברת כל הני רבוותא שדעתם להתיר. וכ"ש בנ"ד שהגויים מובילים את החשמלית ורוב הנוסעים גויים, דליכא למיחש למידי. וכ"כ בשו"ת ים הגדול (סי' כח) בשם רבני צרפת ועוד שנמנו וגמרו להתירם לגמרי. ומה שרצו לאסור בזה מטעם שצריך להרחות ולהגביר כח האש בשבילו, ונמצא שנהנה ממלאכת הגוי

שימוש בשבת במעלית אוטומטית שעוצרת בכל קומה

הנה אין המציאות כן כלל, שהרי בחברת החשמל מספקים חשמל לכל העיר באופן קבוע, בין אם ישתמשו במעלית בין אם לא, והוספת זרם קטן של מעלית נעשית באופן אוטומטי ע"י מחשבים להגביר ולהוריד את כח הזרם. [ואמנם בחברת החשמל ישנם כמה אנשים העומדים למשמר לתקן תקלות קטנות המצויות ככמעט בכל כמה שעות, וכתבנו בזה במקום אחר, שסומכים על הצורך בחשמל לאנשים חולים וזקנים הרתוקים למכשירי חשמל חיוניים בביתם. אף שהפועלים בחברת החשמל לא תמיד עושים כן לצורך חיוני, כי פעמים שהם עושים פעולות כמו החלפת דוד רק לצורך חסכון בחשמל בלבד, וכן יש פעולות שיכולים לעשות ע"י גויים. מכל מקום סוף סוף אחר שעשו את המלאכות, כיון שחולים שיש בהם סכנה ניצולים בזה, צידדו להקל בזה].

ומה שמגביר את כח הזרם בכניסתו למעלית, ויתכן שגורם להוצאת ניצוצות הפורחות באויר היוצאות בכל הגברת זרם, הנה אין בפעולה זו איסור מדאורייתא, כי אם מדרבנן, וכאשר נתבאר בכמה דוכתי. דבמשכן לא מצינו הוצאת ניצוצות פורחות באויר הנכבות מיד. ובנ"ד אין

כא) ע"פ המבואר בהערות הנ"ל. ודלא כמ"ש במשפטי עוזיאל להקל. (לפי שיטתו שמתיר הדלקת חשמל ביו"ט). ואמנם אם יש הרבה קומות וקשה לו לעלות במדרגות, מותר לומר לגוי שידליק לו את המעלית כדי לעלות או לרדת, והוא לא יגע בשום כפתור. אמנם זה רק ביו"ט שהדלקת חשמל זה רק דרבנן, אבל בשבת הבערה אסורה מה"ת, וכשהגוי מדליק הוי רק שבות אחד, וצריך שיהיה שבות דשבות, ולכן אסור אפי' ע"י גוי.

ומעלית אוטומטית שעוצרת בכל קומה, נחלקו בזה גדולי הדור מהו להשתמש בה בשבת, והנה כיום שמעלית אוטומטית מצויה מאד ברוב בתי המלון ובתי החולים, והכל יודעים שהיא עולה ויורדת באופן אוטומטי, ליכא לחוש בזה לזילותא דשבת, ודמי לשעון שבת שפשט היתרו. ואי משום הרעש שהמעלית משמיעה ואוושא מילתא, הנה נודע שלדידן אין לחוש לאוושא מילתא בשבת. כמו שביארנו בכמה דוכתי שכן הוא דעת מרן הש"ע. ובפרט בדבר שהכל יודעים שנעשה באופן אוטומטי. ומה שחשש שגורם למלאכות בתחנת הכח בחברת החשמל,

מלוני"ל בתשובה, הובאה בספר אוהל מועד, שלפי זה בודאי שיש להתיר בנידוננו,

אלא גם לדעת המג"א (סי' שיד) שחולק על התורה"ד ואוסר פסיק רישיה גם בדרבנן, וכ"ד החת"ס ועוד אחרונים. מ"מ כאן שאין לו שום הנאה מהניצוצות, הוא בגדר פסיק רישיה דלא ניח"ל באיסור דרבנן, שמבואר בתוס' (שבת קג.) שאפי' להחולקים על בעל הערוך וסוברים שפסיק רישיה דלא ניח"ל אסור, ה"מ כשעיקר האיסור הוא מה"ת, אבל אם עיקר האיסור הוא רק מדרבנן, והוא פסיק רישיה דלא ניחא ליה, מותר. וכ"כ רבינו מאיר מרוטנבורג (בתוס' יומא לה.).

ואמנם מדברי בעל התרומה והמרדכי שהובאו בטור ובב"י (סי' שטז) בדין סגירת תיבה שיש בה זבובים, מוכח שגם בפסיק רישיה דלא ניחא ליה באיסור דרבנן אזלינן לחומרא, מ"מ דעת מרן הש"ע שם לפסוק להקל בזה, וכמ"ש הגאון בעל עולת שבת, והגאון רבי יצחק הררי בשו"ת זכור ליצחק (סי' פו). ולכן בודאי שיש לסמוך על ר"ה"פ להקל בנידוננו, וכן פסק הגאון רבי יצחק הכהן רפפורט בשו"ת בתי כהונה (סי' יח) שכל ששורש האיסור מדרבנן יש להתיר בו פסיק רישיה דלא ניחא ליה. וכן העלה הגאון רבי יצחק אלחנן בשו"ת באר יצחק (סי' טו). וכ"ד הגאון בעל שואל ומשיב, (מהדור"ק סי' רי, ותליאתה ח"ג סי' ג.) וכ"פ הגאון בעל דברי מלכיאל ח"ב (חיו"ד סי' מב). והגאון מלובלין בעל תורת חסד (חאהע"ז סי' לח). ועוד ועוד.

ובכלל הרבה מגדולי האחרונים הספרדים סוברים להתיר פסיק רישיה בדרבנן, כדעת התורה"ד, ומהם: הגנת ורדים, הרב נחפה בכסף, הרב יד מלאכי, מוהר"י עייאש, ועוד. וכן פסק רעק"א בתשובה. לפיכך נראה שהעיקר להלכה להתיר עכ"פ פסיק רישיה דלא ניחא ליה באיסור דרבנן. ולכן במקום צורך אפשר לסמוך על המתירים ולהשתמש בשבת במעלית אוטומטית, ובמקום שאפשר נכון להחמיר, והמחמיר תע"ב.

גם בשש"כ ח"א (פרק כג ס"ז) כתב בשם הגרש"ז אויערבאך, דיש להתיר להשתמש בשבת, במעלית אוטומטית העולה ויורדת לעתים

שום הנאה מהניצוצות, לא לצורך תאורה ולא לצורך חימום, וכדומה. ומוכח מדברי הרמב"ם (בפרק יב מהלכות שבת) שכל שהבערה נעשית דרך השחתה, שאינו נהנה ממלאכה זו, פטור.

וכן העלה הגאון בעל טל אורות (בהלכות שבת דף צב:), שזהו בכלל מה שאמרו חז"ל: כל המקלקלים פטורים, ולכן כשאין שום הנאה ממלאכת ההבערה, הרי הוא מקלקל ופטור.

וכ"כ מהר"ח בשו"ת לב חיים חלק ג' (סי' סח).

וכן מבואר בפמ"ג (סי' תקב) לגבי הוצאת ניצוצות שאין בהם איסור תורה

[וכן העלה בשו"ת רב פעלים חלק ב' (או"ח סי' נג), אודות מי ששכח שהוא שבת, ולקח עץ גפרור על מנת להציתו, ובשעה ששפשף בגפרור להציתו לא נדלק, אלא רק יצא מהגפרור ניצוץ אש ומיד כבה, ותיכף נזכר שהיום שבת, והשליכו מידו, ובא אצל הרב לשאול תיקון על מעשהו, וחקר אם עבר בזה על איסור תורה או דרבנן, והביא דברי רע"ב בפ"ד דביצה שנראה שסובר שבהוצאת ניצוצות של אש אין איסור תורה, ושכ"כ הפמ"ג הנ"ל]. ע"ש.

וכ"כ הגאון החזון איש (סי' נ' אות ט), שניצוצי אור הניתזים מחוט החשמל אין בהם איסור תורה משום מבעיר, אלא רק שבות מדרבנן.

והאחרונים הסכימו לאסור בזה מדרבנן משום נולד. ואמנם כ"ז כשעושה מעשה ומתכוין להוצאת הניצוצות, אבל בני"ד הרי כוונתו לעלות או לרדת במעלית, והוא רק פסיק רישיה שיוצאים ניצוצות פורחות באויר, כיון דלא איכפת ליה בהוצאת ניצוצות אלה, הו"ל פסיק רישיה דלא איכפת ליה בדרבנן, דעלתה הסכמת הרבה אחרונים דשרי.

ולפ"ז י"ל דלא מבעיא לסברת בעל תורה"ד שסובר שכל דבר שאינו מתכוין, אע"פ שהוא פסיק רישיה, אם עיקר האיסור מדרבנן, מותר.

וכדבריו פסק רבינו המאירי (שבת כט ב). וכן פסק בעל ההשלמה (שבת עה.). וכ"פ הרא"ש

להבעיר יותר דלק בתחנת הכוח, מכיון שאין זה אלא גרמא, ועוד שע"פ הרוב אין כניסתו של איש אחד גורמת לצריכת דלק גדולה יותר. וגם יתכן שבשעה שהוא נכנס למעלית, יוצא איש אחר ממעלית אחרת או שבאותה השעה כבתה נורה במקום אחר וכדומה, ונמצא שלא הוסיף כלום בכניסתו, וא"כ אין זה בגדר פסיק רישיה. ע"ש. וגם בירידה ע"י המעלית יש להתיר, והסביר (שם בהע' קמ), שאע"פ שע"י כובד גוף האדם נוסף זרם, מ"מ אין זה מלאכת מחשבת, והואיל וע"י היורדים במעלית לא נעשה שום חידוש או שינוי בקצב הירידה של המעלית, להקדים או לאחר, שגם בלעדיהם נעשה הכל בדיוק כמו עכשיו, הרי זה נחשב כלא אהנו מעשיו, וכאילו לא נעשה שום דבר על ידו וכו'. ע"ש.

אולם באחרונה יש שעוררו בזה, אחר שכיום התקינו במעליות רבות מחשב השוקל את תכולת המעלית, ובסמוך לפעולת השקילה מעביר נתונים לדרך פעולת המעלית, ולפ"ז חששו בזה משום כתיבה ואיסורי שבת בשימוש במעלית כזו. ויש לרדן בפעולות שגורם אם יש בהם איסורי תורה, וממילא אף שאינו מתכוין למלאכות, הוא בגדר פסיק רישיה במלאכה דאורייתא דאין להקל בזה אף דלא ניחא ליה. אבל אם אינו גורם למלאכות דאורייתא, רק למלאכות דרבנן, יש לצדד בזה משום דהו"ל פסיק רישיה דלא ניחא ליה בדרבנן. ולכאוי מצד כותב ליכא בזה איסור תורה, אחר שהכתיבה היא על המסך בלבד, ואינה דבר המתקיים, ואי משום הדלקת המנורה המראה על המשקל, הנה יש לעיין בזה אם יש בחשמל כזה, שאין בו להבה ולא חוט להט, איסור תורה, ועוד חזון למועד.

וראה עוד בנ"ד בשו"ת אג"מ ח"ב (סי' צה) ובשו"ת שבט הלוי ח"ו (סי' טל), ובפסקי תשובות (סי' רעו). ואחר שנים יצא לאור הספר הליכו"ע ח"ד, ושם כתב בזה"ל: חולה או יולדת שהגיעו לבית החולים, האם מותר להם לעלות במעלית אוטומטית בשבת, שהיא עולה ויורדת לעתים מזומנות, וגם הדלת נסגרת ונפתחת מאליה, מבלי לעשות בה כל פעולה, באופן שהיולדת יכולה

מזומנות, בין לעלות ובין לרדת, באופן שהדלת נפתחת ונסגרת מאליה ללא כל מגע האדם. ובפרט כשעולה ויורד במעלית לצורך מצוה, כגון להתפלל במנין, או לצורך סעודת שבת, או שהוא זקן וחלש, וכמ"ש בשו"ת בית אבי ח"ה (סי' כו). ואף שהעלה שם שאם אינו לצורך מצוה אין להשתמש במעלית אוטומטית, הנה לפי המבואר גם כשאינו לצורך מצוה יש להקל.

וייש מי שכתב לחלק בין עלייה במעלית כזו, שהיא מותרת, לבין ירידה בה, דבזה אין להתיר, דבעליית המעלית אין משקלו של האדם מעלה או מוריד. אבל כשהמעלית יורדת הרי כובד משקלו עוזר למעלית לרדת. וכ"כ בספר ישיב משה (עמ' לא). וראה עוד בשו"ת רבבות אפרים ח"ג (סי' רמג). אך מעיקר הדין יש להקל בזה בין בעלייה ובין בירידה, אך במקום שאפשר נכון להחמיר.

ובספר שערים המצויינים בהלכה ח"ב (עמ' לה סי' עד אות ה) הביא דברי הרב מנחת יצחק הנ"ל, וכתב, ששמע שאין הדבר כן, אלא מחזיק כח העלקטרי במספר תדיר בין אם יש בה אנשים הרבה או מעט. וכתב שדן בזה לפי האדמו"ר מהרי"ט מסטמאר זצ"ל, שיש לדמות נ"ד למ"ש מהר"ש ענגיל בח"ג (סי' מג), שמתור לצאת בשבת עם תעודה, בהוצאה שלא כדרך לצורך תפלה בצבור. ואמר לו האדמו"ר, שאין משם ראייה, דשעת חרום היה ולא היה אפשר לשום אדם לצאת בלי כתבי יחוס, והוא צורך מצוה דרבים, משא"כ בנ"ד דאפשר להיות מנין בצבור גם בלא זה הדר בקומה הגבוהה. ועיין בשו"ת חות יאיר (סי' קטו) גבי רבי אליעזר ששיחרר את עבדו ועבר על ל"ת בשביל מצוה דרבים, שבלא שיחרור לא היה מנין בצבור. משא"כ אם לא יתבטל המנין בצבור אסור לו לעבור במעבורת גשר הפורחות כדי שהוא יתפלל בצבור. ועיין במג"א (סי' צ' סק"ל) שכתב, דעשה דרבים היינו דמזכה את הרבים. וראה בשו"ת חלקת יעקב ח"ג (סי' קלז).

והגרש"ז אויערבאך בשש"כ (פרק כג אות מט הערה קלז) כתב להתיר לעלות במעלית הנז', ואין לחוש שמא בכניסתו לתוך המעלית הוא גורם

ע"כ. ולדינא יש להורות, שמותר לעלות במעלית אוטומטית בשבת, אבל לרדת היכא דאפשר נכון להחמיר.

ומלשוננו שכתב נכון להחמיר, מדוקדק שמעיקר הדין יש להקל בין בירידה במעלית ובין בעלייה, אלא דלגבי ירידה במעלית "היכא דאפשר נכון להחמיר".

ולענין מעליות שבת "הלפרין" שנבנו בפרוייקטים חדשים, אם יש עליהם אישור מהרב הלפרין שמותר להשתמש בהם בשבת בין בעלייה בין בירידה, בודאי אפשר לסמוך עליו כי הוא בקי בעניני חשמל, וגברא רבה הוא. אולם המחמיר על עצמו בגדר חומרא, תבוא עליו הברכה לחוש לכל הדעות.

אם ביום טוב יש להקל יותר במעלית שבת ובשאר ענייני חשמל

ודאי דיש להקל. וכ"ש לפי מה שהביא בתשובת מהרש"ם (ח"א סי' קמ) בשם שו"ת גינת ורדים, שמוליד לשעה לא מיקרי מוליד, ולכן התיר לרחוץ בבורית בשבת אע"פ שעושה רתיחה והוי כעושה בריה חדשה, כיון דאינו לשעה. עש"ב.

וראה גם בקובץ עטרת שלמה (תש"ס עמ' יט ואילך) שהגרש"ז אויערבך כתב, שאין לאסור במקרה ומאוורר ביו"ט מטעם מוליד, שאע"פ שהדלקת חשמל ביו"ט ודאי יש בה הבערה והוי מוליד גמור, מ"מ כשאינו מבעיר או מכבה, אלא גם מעביר זרם, כמו פותח וסוגר זרם במעלית חשמלית, אין בזה רק מוליד בעלמא שאיסורו לכל היותר רק מדרבנן. ולא מציינו גזירת מוליד רק במוליד דבר חדש לגמרי. ומנ"ל לחדש בזה איסור מוליד. והראש"ל הגר"ב צ"ח עוזיאל שם (עמ' כב, וכן נדפס בשו"ת משפטי עוזיאל חג א"ח סי' לו) כתב ע"ז, שנחשב מוליד כיון שהתוצאה היוצאת מן הזרם, ניכרת לעינים. אלא מטעם אחר י"ל דלא חשיב מוליד, כיון שאין בזה התלבשות צורה חדשה, רק התפשטות והוספה על הדבר הקודם. [וע"ש שגם במעלית ובמאוורר יתכן שנחשב מבעיר ומכבה]. ושם (עמ' כט) כתב הגרש"ז, שאין שייך בזה מתקן מנא ודלא כדברי הגר"ב צ"ח עוזיאל.

לעלות במעלית בכוחות עצמה. והביא שם מ"ש הרה"ג רבי לוי יצחק הלפרין, שהדבר ברור שעיקר הבעיה במעלית היא בירידה דוקא, שבגלל משקלו של האדם נוצר מעגל של הפיכת המנוע וכו'. ומיהו ביחס לעלייה במעלית הבעיה היא פחות חמורה, כי בטרם נכנס האדם למעלית, המנוע שקט, ומשקלו של האדם הנכנס מפחית את סיבובי המנוע, ובכך הוא מפחית את יצירת המתח הנגדי. ע"ש.

וכ"פ הגרי"ש אלישיב הובא בספר ישיב משה טורצקי (עמ' לא) שמותר לעלות במעלית אוטומטית חשמלית בשבת, שאין משקל כובד גוף האדם מעלה או מוריד. אבל לרדת במעלית אסור, מאחר שבכובד גופו הוא עוזר למעלית לרדת.

וחנה בס' הלכות חג בחג (יר"ט עמ' רסא) כתב בשם הגרי"ש אלישיב שמעליות שבת אסורות בשבת כמו ביו"ט. ושרק ביו"ט שני של גלויות יש להקל. ע"כ. אולם להנ"ל אינו מוכרח. ושם (עמ' רסו) כתב לאסור לגמרי כל מכשירי חשמל ביו"ט, ואפי"ן רק להגדיל את עוצמת החום, ושכמו כן אסור לומר לגוי להדליק חשמל ביו"ט, זולת מקום צורך גדול או מצוה דרבים שרק בזה המיקל יש לו ע"מ לסמוך. ועוד כתב שם (עמ' רסז) בשם הגרי"ש אלישיב שיש להתיר אמירה לגוי להדליק חשמל ביו"ט, במקום ביטול שמחת יו"ט וצורך סעודת יו"ט, וכ"ש במקום מצוה דרבים כמו בביה"נ. אולם כ"ז אינו מוכרח להלכה. ודו"ק. ובשו"ת חלקת יעקב (א"ח סי' עו) כתב שיש להקל בפתיחת המקרר ביו"ט, כיון שעיקר איסור מוליד לרוה"פ הוי רק מדרבנן, ולהרבה פוס' גרם כיבוי מותר, וכ"ש גרם הבערה, ובפרט בשביל טובת המאכל. [אלא שבדבר קבוע קשה להתיר מצד גרמא]. ושם (סי' עח) כתב להתיר ביו"ט פתיחת דלת שגורמת להשמעת צלצול חשמלי, להודיע שנפתחה הדלת, שאע"פ שבשבת נראה לאסור, מ"מ ביו"ט נראה להתיר, שאף שמוליד ניצוצות, ולד' הט"ז (רי"ס תקב) הוי דאו, מ"מ לרוה"פ הוי דרבנן, וכיון שאינו מתכוין ולא ניה"ל,

כב. המחמירים שלא ליהנות מן החשמל בשבת בארץ הקודש, משום "מעשה שבת" שנעשה באיסור, ביום טוב יש יותר קולא בזה ליהנות מחשמל זה. שהרי אפילו במדליק חשמל ביום טוב, מותר ליהנות ממלאכה זו, אפילו אם עשה כן במזיד. (כב)

ולגבי הסקה, בשש"כ (פכ"ג ס"כ) כתב, שאף שאין להוריד את הטמפרטורה של ההסקה בשבת ויו"ט רק בזמן שהתנור אינו דולק, שאינו אלא מאחר את ההדלקה, אבל כשהוא דולק, הוא מכבה אותו בכך. וכן אין להעלות את הטמפרטורה בשעה שאין התנור דולק, שהרי הדבר קרוב שהוא מדליקו בכך מיד, ובשבת אף כשהוא דולק יש להמנע לעשות כן, לפי שאפשר שיש בצינורות מים שאינם חמים בשיעור שתהא היד סולדת בהם, והוא גורם לחממם ויש בכך משום מבשל, מ"מ ביום טוב מותר באופן זה, שזה בישול לצורך יו"ט.

גם בשו"ת אול"צ (ח"ג פי"ט) כתב, שביו"ט יש להקל יותר בפתיחת דלת מקרר, אף כשאין המנוע פועל, כיון שדין בישול ביו"ט קיל טפי. ונכבר הבאנו לעיל, מחזו"ע שבת ד', שלהרבה פוס' גרמא מותרת אף לכתחילה, וביחוד ביום טוב, וכמ"ש בזרע אמת (ח"א א"ח סי' מד). ובימי יוסף ידיד (מהד"ב א"ח סי' יב) ועוד. וראה ביבי"א (ח"י סי' כו אות ב) להקת הפוס' דס"ל דגרמא שרי בשבת אפי' שלא במקום הפסד. ומהר"י ידיד כתב שכ"ד מרן להקל. וכ"ש שיש להקל בגרמא דרבנן (כמו בישול בשבת בתולדות חמה). ופעמים שיש לצרף לסניף דעת מהר"ל (גור אריה שבת עג:), דגרמא כפ"ר מותר].

המחמירים שלא להנות מן החשמל בשבת אם יכולים להקל ביו"ט

וכבר כתבו הפמ"ג (סי' שיח סק"י) והמשנ"ב (סק"ב, ס"ק כז) דלענין מעשה שבת נקטי' להקל בכל דבר שיש בו מח' הפוס', הואיל והאיסור בדיעבד על מעשה שבת אינו אלא מדרבנן. וביאר כלוית חן (סי' מג), שאפי' אם עשה כן בשוגג, שלכל הדעות מותר באכילה לאחר השבת, מ"מ לא חשיב דשיל"מ, שבספיקא דדינא או בספק פלוגתא דרבוותא, אזלינן לקולא אף בדשיל"מ, כמ"ש הפר"ח (סי' תצו סעיף ג), והשאגת אריה (סי' צ) ועוד רבים.

ואמנם כבר כתבנו לעיל שהעירו על דבריהם, שנראה שלא היו בקיאין בטיב החשמל וא"כ קשה לסמוך על סברא זו להקל בחשמל ביו"ט. וכן העלה בשו"ת לבושי מרדכי (תניינא א"ח סי' צא), דהוי מוליד ממש. וכ"כ בשו"ת מהרש"ג (ס"ס סד) שהבערת נר החשמל הוי הולדת אור חדש, וכמוציא אש מן העצים והאבנים. וכ"ד האחיעזר (ח"ג סי' ט). [גם בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' ט) כתב, שהגאונים שהתירו הדלקת חשמל ביו"ט, לא ידעו שהזרם הקיים איננו כלל אש, והלווחץ על הכפתור כדי להדליק הוא ממש מוליד אש שלא היה כלל מקודם. וגם

(כב) ראה לעיל הערה ג'. וכ"כ בשו"ת הר צבי (א"ח סי' קפא), שהמחמירים שלא ליהנות מן החשמל בשבת, משום "מעשה שבת" שנעשה באיסור, ביו"ט יש יותר קולא בזה, שדעת המ"מ שאם הוציא אש ביו"ט באיסור מותר להשתמש בו, וכ"ד המג"א (ר"ס תקב). ובמקרה יש יותר צד להקל, שאינו רק שומר מן ההפסד. ע"כ. אמנם בלא"ה אפי' במדליק חשמל ביו"ט, יש להתיר ליהנות ממלאכה זו, אפי' אם עשה כן במזיד, כיון שדעת כמה אח' להתיר הדלקת אש ביו"ט [אבן יקרה (ח"ג סי' קסח), ומצור דבש (סי' י), משפטי עוזיאל (ח"א א"ח סי' יט), ובשו"ת פרחי כהונה, ערוה"ש בתשובה שבס' שרי המאה (ח"ו עמ' קיד), שו"ת קרית חנה דוד (ח"ב א"ח סי' נו). וע"ע בארץ צבי פרומר (ח"ב סי' ל) שצייד להתיר בזה מטעם שלא אסרו להוציא אש, רק כשאינו משתמש בניצוץ האש שמוליד, אלא באש השניה שנדלקת אח"כ, לכן נחשב כמכשירין, וכיון שאפשר מעיו"ט אסור, אבל במלאכת מבעיר שמדליק חשמל, שנהנה ממנו עצמו, חשיב או"נ, וכמ"ש הגר"ז (סי' תצה ס"ב), דהבערה ביו"ט חשיב או"נ, משום שאותה האש מבשל ואופה בה, או שמשתמש לאורה. ומ"מ למעשה לא התיר בזה שכבר פשט איסורו].

כג. יש להתיר לקחת ביום טוב מים חמים מן המיתקן החשמלי לחימום מים, אף אם גורם בכך לבישול מים חדשים שיכנסו למיכל, וכן יש להתיר בזה ביום טוב אף אם המיחם מתוקן באופן שכאשר המים מצטננים, מתעורר חיישן להבעיר אש, וכאשר יש די מים חמים מתכבה מאליו וחוזר ומבעיר כשמצטננים, שכל זה נחשב גרמא אם אינו נדלק מיד, ויש להקל בזה אפילו אם מוציא מים שעה קלה לפני צאת החג, והמחמיר בזה תבא עליו ברכה. (כג)

כמ"ש בארחות רבינו (ה"ב עמ' קז) בשם החזו"א והקהלות יעקב להחמיר בזה אף ביו"ט, משום דס"ל שבהדלקת חשמל יש איסור בונה דאו', ואיסור משום חילול ה'. אך במק"א נתבאר שהסכמת אחרוני זמנינו שאין בזה משום בונה. ואם משום חילול ה', יו"ט שאני שהותר בו צורך אוכל נפש.

וב"כ בס' יו"ט כהלכתו (עמ' רמט), שהגרש"ז אויערבך היקל בביתו להשתמש בחשמל ביו"ט מבלי צורך בגנרטור.

יש ששגגו לחשוב שכל סגירת מעגל של חשמל בשבת יש בו משום מבעיר אף שאינו מדליק כלל שום אש, כחשבם את עצם הזרם לאש].

ובס' הלכות חג בחג (יו"ט עמ' רס) כתב, ששמע מהגר"ש אלישיב שביו"ט יתכן להקל להשתמש בחשמל שנוצר באיסור. והביא שכ"כ בס' יו"ט שני כהלכתו בשם הגר"ז מבריסק והגר"ז מינצברג. וע"ש בשם הגרש"ז אויערבך. וכתב שכן עשה מעשה הגר"ש אלישיב להקל בזה ביו"ט בשנים שלא היה מצוי גנרטור. ודלא

שימוש ביו"ט במתקנים חשמליים לחימום מים, דין מילוי מים חמים למיחם חשמלי

מתוקן באופן שכאשר מצטננים המים, מתעורר חיישן להבעיר אש, וכאשר יש די חמין מתכבה מאליו וחוזר ומבעיר כשמצטננים, ואף שאינו מתכוין, הוי פ"ר. הנה אפשר שכ"ז נחשב גרמא, אם אינו נדלק מיד, וגם אם נדלק מיד, מ"מ שמא כאשר האדם פועל פעולתו בדבר אחר, ג"כ נחשב גרמא, ראה בשו"ת ויען יוסף ח"א סי' קיז, וצ"ע בזה אם יש לאסור גרם הולדת אש ביו"ט. ולמ"ד שהולדת אש ביו"ט הוי מדרבנן, יש להתיר ע"י גרמא, דהו"ל שבות דשבות דשרי במקום צורך גדול או הפסד מרובה. ואף שכאן אינו צורך גדול, הרי כ' הפמ"ג (פתיחה ליו"ד כללים בהוראת אור"ה אות ו), דכל מקום שהתירו בהפ"מ, כשיש ספק נוסף מותר אף שלא בהפסד מרובה. ולגבי גרמא, הרי יש מתירים אפי' מדרבנן ע' בט"ז (סי' תקיד סוף סק"ו). ויש להוכיח להתיר שבות ע"י גרמא, כמ"ש בשבת (ק:) כחו בכרמלית לא גזרו, ושם (קמא.) לגבי רחיצה בנהר, שדוחה המים ד"א, דבכרמלית לא גזרו. וברש"י (עירובין פח.) משמע שלא גזרו בגרם מלאכה כשאינו מתכוין למלאכה. ולמסקנא יש להקל, דשמא כהפוס' דגרם מלאכה שרי ביו"ט

(כג) בשו"ת ויען יוסף (א"ח סי' שכו) כתב, שיש להתיר לקחת ביו"ט מים מן המיחם, אף אם שגורם בכך לבישול מים, דהו"ל גרם בישול לצורך אוכל נפש. ואף דלא אותן המים גופייהו המתבשלים ע"י ידידה הוא לוקח לבישול ושתייה, דהם נשארים תוך המיחם והמקלחין לחוץ הם נתבשלו כבר ותחתיהם נכנסין מים אחרים ומתבשלים, וא"כ גורם בישול למים שאינו מסתפק מהם, מ"מ כיון דא"א בלא"ה לא גרע ממכשירי אור"נ שא"א לעשותן מעיו"ט, נולא אכפ"ל שיכל לחמם מים ע"ג האש באופן אחר, דלא מצינו שאסרו רק באפשר לעשותן מעיו"ט, משא"כ כשאפשר לעשותן ביו"ט גופא באופן אחר, דס"ס א"א להמציא מים חמים מבלי שיעשה מלאכת בישול, או למים הצריכין לו או להמים המתבשלין ע"י גרמתו הנכנסין למיחם תחת המים שלוקחין. ועוד, דמתוך שהותר בישול לצורך, הותר שלא לצורך אור"נ גופא, א"נ מתוך מאור"נ למכשירין, ע' בש"ע הגר"ז (סי' תצה קו"א אות ד).

ואף דאכתי איכא למיחש משום גרם הולדת אש (הבערה חדשה, שלא מאש לאש), משום שהמיחם

[כדמשמע מ' הרמב"ם אפי' לענין שבת, ובמ"א סי' תקיד סקי"ט כ' דבתוס' משמע דיו"ט קיל משבת לענין זה], ושמא איסור הולדת אש ביו"ט הוי מדרבנן, וא"כ ע"י גרמא שרי, ושמא כה"ד דפ"ר בדרבנן שרי, וכ"ש בגרמא דקיל משאר שבות דרבנן. ואף שיש לחוש שמא ההבערה תתחיל תיכף, הו"ל ספק פ"ר, דשרי להרבה פוס', ולכן אין למחות ביד המקילים בזה, והמחמיר יחמיר לעצמו. עכת"ד.

וזה דלא כמ"ש בס' שלחן הלוי בעלסקי ח"א (הל' יו"ט פי"ד) בסכינא חריפא, שאין לשפוך מים קרים למיחם חשמלי ביו"ט. נוכח הבאנו לעיל, דלהרבה פוס' גרמא מותרת לכתחילה, ובייחוד ביו"ט, וראה ביבי"א (ח"י סי' נו) להקת הפוס' דס"ל להתיר גרמא בשבת אפי' שלא במקום הפסד. וכ"ש שיש להקל בגרמא דרבנן. ופעמים שיש לצרף לסניף ד' מהר"ל (גור אריה שבת עג:), דגרמא כפ"ר מותר].

והנה מה שדן לגבי "מתוך", מבואר דלא כמעשה רב שהביאו, שסיפר הגר"ש ברמן, שפ"א ליוה את החזו"א ביו"ט והעיר לו החזו"א שהמתלה של החליפה שלו קרוע בצד אחד, ושלכן אסר לטלטלו, ונתן לו חליפה משלו (וכע"ז הובא בס' דינים והנהגות חזו"א פי"ח אות ז). והקשו להחזו"א, אמאי לא התיר מדינא דמתוך שהותר לצורך הותר נמי שלא לצורך. והשיב החזו"א, דבשביל מתוך צריך שיהא פעולה חיובית כגון להוציא לולב וכדו', משא"כ הכא שאם לא תתיר זה יהא מוקצה. והרבו להביא ראיות, ודחה החזו"א את הכל, חוץ מהראיה מביצה (כא). שאם נותנים לתינוק פת אחת, מותר להוציא לשם כך את כולם כי לא יודעים מה יתנו, אבל חתיכות גדולות אסור כי בודאי לא יתנו לתינוק חתיכה גדולה. וכ' השעה"צ (תק"ב ס"ב) דאם כל הלחמים הם גדולים מותר שיתנו לו חתיכה קטנה מהכר הגדול. ואמר הגרא"ל שטיינמן, דה"ה לפתוח ברו של מים חמים דע"י שפותח נכנסים מים חדשים ומתחממים והוא צריך רק למים הנכנסים. שאין כאן מתוך. [מוריה תשנ"ט קובץ רנו, עמ' קטו].

וכעת ראיתי בקובץ מבקשי תורה (ח"א עמק קפה) שהגרש"י גלבר דן בזה לגבי ברו שבפתיחתו גורם לכניסת מים קרים שמתבשלים

כעת, האם נחשב כמבשל שלא לצורך יו"ט, או"ד גם בזה יש להתיר, כיון שעצם פתיחת הברז נעשתה לצורך, ממילא גם על הבישול הנטפל לפתיחת הברז חל שם הצורך הזה והו"ל כמבשל לצורך ושרי. וכתב שהגרשו"א השיב לו שדעתו נוטה לאסור בזה. והעיר ג"כ מדברי החזו"א הנ"ל לגבי חליפה שאי"ז נחשב לצורך. ול"א שהצורך של עצם לבישת החליפה, יחשיב גם את הוצאת המחלה כהוצאה לצורך. אולם תמה ע"ז, שבכ"ד בש"ס מצינו דכה"ג נחשב צורך. כמו בדין בעילה שעושה חבורה (כתובות ז). למ"ד דשרי רק ביו"ט, דמתוך שהותרה חבורה לצורך או"י הותרה גם לזה. אע"ג שהחבורה שנעשית היא נגירת ממילא. וכן התירו צליית בשר ע"ג גחלים (ביצה כג), אף שגורם לכיבוי, וכ' הרא"ה (סו) ועוד דאף שאינו נהנה מעצם הכיבוי, מ"מ נהנה בשעת הכיבוי והכיבוי נטפל למעשה הצלייה, שיש בו הנאה חיובית, ולכן חשיב מכבה לצורך אוכל נפש. משא"כ כיבוי בקעת שלא תתעשן הקדרה, שאין המלאכה מביאה הנאה חיובית. וכן התוס' (ביצה כח:) בשם ר"י התירו גריפת גחלין מן התנור לצורך אפיה אע"פ שמשוה גומות, וגומות אלו אינם מועילים למאכל. או"ד כל שעצם המעשה נעשה לצורך, חל שם הצורך הזה אף על המלאכה הנעשית אגב גררא, אף שהיא עצמה אינה לצורך. [ודוחק לומר שסברת האח' הנ"ל בפתיחת ברו מים חמים, שאני, שהמלאכה של בישול המים הקרים אינה נעשית במקום המעשה של פתיחת הברז אלא במקום אחר לגמרי, ולכן אין צורך פתיחת הברז חל גם על הבישול. ואין חילוק זה מוכרח וצ"ע]. עכת"ד.

וכמה מגאוני זמנינו התירו להשתמש ביו"ט במיחם חשמלי, ולהוציא ממנו מים, בין בשעה שגוף החימום פועל או אינו פועל, הגם שמופעל ע"י טרמוסטט, וכמ"ש בשו"ת באר משה (ח"א סי' מד. ח"ח סי' קלה, וסי' קנח). וכ"כ בתשובה שבס' פסקי הל' יו"ט (עמ' קלז), שביו"ט מותר לפתוח תנור חשמל או גז לצורך או"י, הגם שיש בו טרמוסטט וגורם בזה להגדלת האש. ועוד כתב שם, בודאי יש להתיר ביו"ט שימוש בקומקום חשמל שעובד ע"י טרמוסטט, דהוי גרמא דרבנן בדבר שא"א לעשותו מעי"ט.

כד. תנור חשמלי, אף על פי שאין להדליק אותו ביום טוב, משום איסור מוליד אש, מותר להפעילו ביום טוב על ידי שעון שבת שנערך מערב יום טוב לשעה מסויימת, ולאפות או לבשל בו ביום טוב, ובסיום חפצו השעון מכבהו. (כ)

ואפי' שבשעה שמוציא מים, נכנסים למיכל מים קרים, וגוף החימום מתחיל לפעול, י"ל דהוי גרמא לצורך או"נ, ובפרט אם אי"ז פ"ר ודאי, שלפעמים הטרומוסטט נמצא במצב שבלא"ה היה מתחיל לפעול, והמים הקרים לא השפיעו עליו כלל. [ובשו"ת משנה"ל (ח"ה סי' סח, ח"ז סי' נד) החמיר בזה. וע"ע בשו"ת שרגא המאיר (ח"א סי' מא)].

ובש"כ (פ"ב סי' יז) כתב בשם הגרש"ז אויערבך, שביו"ט מותר להשתמש בכל המתקנים לחימום מים, [היינו שכאשר מוציאים ממנו מים חמים, באים במקומם של אלה מים קרים], בין בשעה שהם מופעלים, ובין בשעה שאינם מופעלים, והם מצויידיים בווסת חום, ובלבד שלא ידליק בידים את גוף החימום. ולכן יכול להוציא מים מהדוד, אע"פ שהמים הקרים הנכנסים בו גורמים להפעיל את הטרומוסטט ולהדליק את גוף החימום, לפי שהמים לא נכנסים מכוחו, ונחשב גרמא, ויש להתיר להוליד אש בגרמא לצורך יו"ט גם במקום שאין הפסד, ובפרט שאינו פס"ר, דשמא הבויילר עומד לידלק מיד גם מבלי כניסת המים הקרים.

ואפי' אם מוציא מים שעה קלה לפני צאת החג, ג"כ י"ל דשרי ולא אסרינן מחמת המים שנכנסים בחג שלא לצורך החג, דכיון שאי אפשר להוציא מים חמים אם לא שנכנסים תחתיהם מים קרים, י"ל דגם זה נחשב צורך או"נ. אבל סמוך לחשיכה צ"ע אם ג"כ יש להתיר. ואפי' אם אפשר שגם ישתה מעט מהמים הנכנסים. [וע"ש, שמו"ת להשתמש בהנ"ל גם אם נדלק החשמל, כיון דהוי גרמא דהבערה לצורך אוכל נפש, שרוצה את המים החמים שבדוד, ושרינן, וגם אין זה פ"ר ודאית, כי יתכן שהטרומוסטט נמצא במצב שבלא"ה המיתקן יתחיל לפעול, ואז המים הקרים לא ישפיעו עליו כלל. עכת"ד].

ולגבי מיתקנים העובדים ע"י גז, (יונקרס) שמיד עם פתיחת ברז המים, נדלק הגוף חימום ונפתחת זרימת הגז, ומיד עם סגירתו נסגר זרימת הגז, בשש"כ שם אסר להפעילו ביו"ט, כיון דלא חשיב גרמא. [וע"ע בשש"כ (פ"ב סלי"ה) שהתיר להשתמש ביו"ט במדיח כלים הפועל ע"י שעון שבת, אם זקוק לכלים אלו שנית בו ביום. והובא בפס"ת סי' תקיא].

להפעיל תנור חשמלי ביום טוב - על ידי שעון שבת

כד הנה בשבת (יח). נחלקו רבה ורב יוסף, אליבא דב"ה, אם מותר לתת חטים מע"ש לתוך הריחים של מים סמוך לחשכה, לרבה אסור משום השמעת קול, שיאמרו ריחים של פלוני טוחנות בשבת, ורב יוסף מתיר, ולא חייש להשמעת קול. והתוס' שם הביאו דעת ר"ת שפסק להקל כרב יוסף, והביא ראיה לכך, והתוס' דחו ראיתו והסכימו לאסור. וכן פסקו לאסור הרא"ש והמאירי שם, ובאו"ז ח"ב (סי' ב), והרוקח (סי' מב), וס' התרומה (סי' רכ). ועוד.

ולעומתם רב נטרונאי (בתש' הגאונים חמדה גנוזה סי' י) פסק להקל כרב יוסף. וכ"פ רבינו יהודה אלברצלוני בס' העתים (סי' ו), וראבי"ה (סי' קצז), ובשו"ת התשב"ץ (ח"ב סי' נד), ושכן פסקו הרז"ה והעיטור.

ומרן בש"ע (סי' רנב סי"ה) פסק להקל, שכיון שהוא מחלוקת בדברי סופרים נקטי' להקל (ב"י). והרמ"א בהגה שם פסק להחמיר. וכתב דמ"מ במקום הפסד יש להקל. וכתב הפמ"ג (א"א ס"ק כא), שמעיקר הדין נקטי' כדעת ר"ת וסיעתו שהשמעת קול מותרת בשבת, וכמ"ש המחבר, אלא שנהגו להחמיר לכתחלה לחוש לדעת החולקים כשאין הפסד בדבר. ע"ש. וכיו"ב מבואר בשו"ת עטרת חכמים (חיו"ד סי' ה).

ולפ"ז משום שמחת יו"ט יש להקל אף לדידהו. ועיין בשו"ת קול מבשר (ח"א סי' יא), ובשו"ת היכל יצחק (תאו"ח סי' יט), ובשו"ת יחו"ד (ח"ג סי' יח).

ובשו"ת קנין תורה (ח"ג סי' טט) החמיר בזה, מפני שבדרך כלל בעלת הבית

התורה (סי' רכ). ועוד.

ולעומתם רב נטרונאי (בתש' הגאונים חמדה גנוזה סי' י) פסק להקל כרב יוסף. וכ"פ רבינו יהודה אלברצלוני בס' העתים (סי' ו), וראבי"ה (סי' קצז), ובשו"ת התשב"ץ (ח"ב סי' נד), ושכן פסקו הרז"ה והעיטור.

כה. וכן מיקסר שרוצה להפעילו ביום טוב לרסק גזר או תפוחי אדמה על ידי שעון שבת שמוכן מערב יום טוב, אף על פי שמשמיע קול, יש להתיר. (כה)

כו. נר של בטלה, שאינו צריך לו כלל, אסור להדליקו ביום טוב. ולכן אסור להדליק באמצע היום נר שאין בו תועלת כלל, דשרגא בטיהרא מאי מהני. אבל נר של בית הכנסת מותר. ובעצם יום החג יש אוסרים להדליק נר נשמה ביום פקודת השנה או בתוך שנת הפטירה, הואיל ואין צורך להנאת אורו. ויש מתירים הואיל ויש בו מצוה על כל פנים. ונכון להדליק את הנר-נשמה ביום טוב בתוך בית הכנסת, שלכל הדעות יש מצוה להרבות בנרות בבית הכנסת שנאמר "באורים כבדו ה'". והמדקדקים נזהרים להדליק את נרות הנשמה סמוך לשולחנות הלומדים כדי לקרות לאורן. וכל זה היה בעבר, אבל בזמנינו שכבר אין נוהגים להדליק בביהכ"נ נרות רגילים, אלא משתמשים במנורות חשמל, וכן מדליקים נרות חשמליים "לעילוי נשמת". לכן בשבתות וימים טובים יתנדב מקודם לכן לבית הכנסת בעבור הוצאות החשמל או הנרות החשמליים שידליקום מבעוד יום על ידי שעון שבת למנוחת יקיריו. ודי בזה. (כו)

הוי גזרה לגזרה, כאשר יחזה המעיין, והעיקר ולכבות לפי הצורך, לא תשנה ממנהגה גם ביו"ט בהפעלת הכפתור. ע"ש. ואין דבריו נראים, שאין לנו לגזור גזרות מדעתנו וגם

הרגילה להשתמש במיקסר בחול להדליק ולכבות לפי הצורך, לא תשנה ממנהגה גם ביו"ט בהפעלת הכפתור. ע"ש. ואין דבריו נראים, שאין לנו לגזור גזרות מדעתנו וגם

(כה) ע"פ המבואר בהערה הנ"ל.

הדלקת נר של בית הכנסת ביום טוב

שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך, ה"נ בהבערה. [וכ"פ רב נטרונאי, הובא בהלכות פסוקות (מהדו' מילר סי' קג), וז"ל: וששאלתם מהו להדליק את הנר ביו"ט כדי ללמוד לאורו, תשובה, כך שנינו שאפילו לדבר הרשות מותר, דקי"ל כבית הלל שאמרו שמתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה שלא לצורך, וכ"ש ללמוד תורה. וכ"כ המאירי (ביצה יב.). וע' ביש"ש (פ"ב דביצה סי' לה) שאין העולם נזהרים בדין נר בטלה, ויש להם ע"מ לסמוך, שברמב"ם מוכח דשרי. וכ"כ במאמ"ד (סי' תקיד ס"ק יג) לגבי הדלקת נר ביום בבית החתן ובמקום שיש מילה].

ומרן בש"ע (סי' תקיד ס"ה) פסק, נר של בטלה דהיינו שא"צ לו, אסור להדליקו, אבל נר של ביהכ"נ לא חשיב נר של בטלה ומותר להדליקו. ע"כ. ומקור ההיתר בנר של ביהכ"נ כתב בב"י שהוא מדברי הרא"ש שם. וטעמו משום שלשם מצוה ושמחת יו"ט מדליקים אותו ושירי משום מתוך, ואע"פ שהרשב"א (ח"ג סי' רעז) נסתפק בדבר,

(כו) בירושלמי (ביצה פ"ה ה"ב) איתא, מהו להדליק נר של אבטלה, חזקיה אמר אסור, מתניתא פליגא אחזקיה, דתניא לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, ביום השבת אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר ביו"ט, ואי בדברים של אוכל נפש הא כתיב אך אשר יאכל לכל נפש יעשה לכם, אלא כי אנן קיימין בנר של אבטלה. ר' אבינא תני ב"ש אוסרים וב"ה מתירים. ר' נחום בעי קמי דר' יוחנן, א"ל לא תאסור ולא תשרי. והובא בתוס' (ביצה כג.), וברא"ש (ביצה פ"ב סי' כב). וכן הובא בהשגות הראב"ד (יו"ט פ"אה"ד), ובהגמ"י שם.

וכתב מרן הב"י (ס"ס תקיד): ומדברי הרמב"ם (פ"א ה"ד) משמע שסובר שמותר להדליק נר של בטלה. וכתב ה"ה, שאע"פ שאמרו בירושלמי דר' יוחנן אמר לא תאסור ולא תשרי, לא סמך עליו רבינו, כיון שבגמ' שלנו רבי יוחנן עצמו אמר (בביצה יב.), שכשם שאמרו ב"ה בהוצאה מתוך

הדלקת נרות בביהכ"נ ביו"ט שאין בזה שום נדנוד עבירה, יפה כתבת, שכל מלאכה שהותרה לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך, ואפי' אין לו צורך באותן המלאכות כלל, הותרה לו כאילו הוא חול גמור, ורבנן הוא דגזור על כל מידי שאין לו בהם צורך כלל כגון אבנים, אבל נר ביו"ט צורך הוא, אע"פ שא"צ לאורו, כיון שהוא כבוד לבריות ואפושי שמחה ביו"ט הוא, להרחיב את לבם וכו'.

[ובחלקת יואב (א"ח סי' ד) כתב: נ"ל להוכיח שעזרת נשים יש לה דין בית הכנסת, ממה שנוהגים בכל תפוצות ישראל, להדליק נרות בעזרת נשים ביו"ט ביום, ובע"כ שהוא משום באורים כבדו ה', כיון שהנשים גם כן חייבות בתפלה, דרחמי ניהו, וחשיב צורך קצת להתיר ביו"ט. ושלכן מותר לעשות חלונות מעזרת נשים לבית הכנסת ואין בזה משום איסור נתיצה בכותל בית הכנסת].

ויש מי שכתב שאם יש לו נר דולק, ויכול להבעיר בו את הגז בכיריים, אלא שחושש שיטפטף מן השעוה על הכיריים ויתלכלכו, מותר להדליק גפרור מנר זה ועי"ז להדליק את הגז, ואין בו חשש נר של בטלה. (מבקשי תורה תשנ"ז ס' הזכרון עמ' מז, בשם הגרש"ז אויערבך).

הדלקת נר ביום טוב לעילוי נשמת נפטר

יו"ט, כשמעמידו בחדר שאוכל בו, או שלומד בו, והגם שנוהגים שלא להשתמש לאורו, מ"מ הוא מוסיף אור בחדר ונהנה ממנו ממילא. הילכך יש להקל בזה משום שיש בו תרתי, משום מצוה, ומשום שמחת יו"ט. ויותר טוב להדליקו בביהכ"נ. [וע"ש שאף אם שכח להדליק נר נשמה בלילה, או שכחה, מותר להדליק ביו"ט, שנר נשמה יש בו מצוה לכבוד ההורים. ומ"מ למעשה יותר טוב להדליקו בביהכ"נ שיש מצוה בכל נר שמדליקים בביהכ"נ. (ובפרט לפמ"ש החת"ס ח"ו סי' כז, דעדיף להדליק תמיד הנר שהוא לעילוי נשמה בביהכ"כ, מאשר להדליקו בבית או על יד הקבר). ובשעה"ד מותר בכל אופן]. והביאו הביאה"ל (סי' תקיד ס"ה). וע"ע בערוה"ש (שם ס"ק יט), ובכה"ח (שם אות עט).

וכן העלה להתיר בשו"ת מעט מים (סי' צב), מטעם מתוך, ואע"פ שכ' התוס' שצריך שיהיה לצורך

שלא התירה התורה אלא או"נ, א"נ דבר השוה לכל נפש, אבל כאן שאינו אלא לכבוד בעלמא לא. ואע"פ שיש שם משום כבוד בית אלהינו, הרי אסרו לשחוט נדרים ונדבות ביו"ט (ביצה י"ט), אלא דבירושלמי שאלו על נר של בטלה ביו"ט וכו'. מ"מ כבר נהגו היתר להדליק ביו"ט נרות של ביהכ"נ. עכ"ל.

וכ"כ להתיר מהר"ם מרוטנבורג (דפוס לבוב סי' קכה), וזת"ד: על הנרות שמדליקים ביו"ט שחרית בביהכ"נ, יש שרצו לאסור, משום דהוי כמו נר בטלה. ואני תמה דא"כ איך אנו נוהגים ביו"ט שחל בע"ש להדליק הנרות של שבת מבע"י, ונמצא כבר בטלה שאסור ביו"ט, אלא ודאי דאע"ג דשרגא בטיהרא לא מהני כולי האי, מ"מ קצת מהני בודאי להרבות אורה, ואלו הנרות עשויות לכבוד שמים, שנאמר באורים כבדו ה', ולטפויי שמחת יו"ט, שברוב אורה יש שמחה ביותר. ולא דמי לנר של בטלה, דהוי דוקא כשמדליק נר במקום שאין לו צורך להשתמש בו, שעל חנם הדליקו וכו'. עכת"ד.

וכ"כ בשבולי הלקט (סי' רמב) בשם הרי"ד (ע' בשו"ת הרי"ד סי' פב), וזת"ד: מה שכתבת אלי על

וחנה בשו"ת אמרי אש (א"ח סי' מ) כתב שאין להדליק נר נשמה (יא-צייט) ביו"ט, מפני שאינו עשוי אלא לכבוד ולעילוי נשמת המת. והוי כנר של בטלה שא"צ לו שאסור להדליקו ביו"ט. ובנר נשמה דליכא שמחת יו"ט, י"ל שגם הרא"ש שהתיר בנר של ביהכ"נ, בנר נשמה יודה לאסור. וכ"כ הפמ"ג (מש"ז סי' קלב סק"ב).

אבל בשו"ת כתב סופר (א"ח סי' סה) כתב, שנראה לו שהדלקת נר יא"צ נחשב למצוה, מאחר שכבר נוהגים בו רבים וכן שלמים, והוא לכבוד אבות, ע"פ הפסוק נר ה' נשמת אדם. וכן נראה ממ"ש הד"מ (או"ח סי' תרי) בשם הכלבו. והן אמת שבמהרש"ל (סי' מו), משמע שאינו מצוה, מ"מ גם הוא כתב שמכיון שכבר נהגו בו הרי הוא כצורך גדול. ועינינו הרואות שעתה מקפידים מאד בנר זה יותר משאר מצות, ואם לא ידליק הנר ביו"ט יהיה מצטער טובא, לכן יש להתיר משום שמחת

אש (סי' מ) כתב שאינו אלא מנהג, ואינו מצוה. וכ"כ בשו"ת מעט מים הנ"ל (סי' צב). וכ"כ ביהודה יעלה אסאד (יו"ד סי' שטו) שאי"ז אלא מנהג בעלמא ולא מצוה ולא חיוב. ע"ש. ועכ"פ מנהג זה יסודתו בהררי קודש.

והנה אפשר לצאת ידי המנהג של הדלקת נר נשמה לע"נ ההורים גם בנר חשמלי. נובפרט שכאשר מדליקים נר נשמה בשמן בבית הכנסת, עשן השמן והפיח משחירים את תקרת וכותלי ביהכ"נ, ויש מהצבור שהם רגישים לריח נר השמן ואינם סובלים אותו, ולפעמים גורם להם נזק בריאותי, ואילו החשמל שכרו בצדו שהוא אור צלול, ואין ריח נודף ממנו, לכן יש להעדיף נר חשמל על נר שמן. אלא דמ"מ טוב לשמור על המנהג להדליק בנר שמן או שעוה, וכמ"ש בחזו"ע אבילות ח"ג עפ"ד האח' (בית יצחק ועוד), שאפשר לצאת י"ח נר שבת בנר חשמלי. וכן העלה במשפטי עוזיאל (תנינא א"ח סי' כג), ושכ"כ בס' הדרת קודש (דף יח.). וכ"כ בשו"ת הרב"ז (ח"א סי' קלב. מבן המחבר), אלא שסיים שע"ד הסוד נכון יותר לעשות נר שמן. אולם כבר כ' בחיים שאל (ח"ב סי' י) שאינו חש לסודות שלא גילה רבינו האר"י. ובנ"ד אפי' לדברי המקובלים ש"ד. ודלא כמ"ש בשו"ת דבר הלכה (סי' לו) ובשו"ת כוכבי יצחק (ח"א סי' יג) שאין להדליק חשמל במקום נר נשמה. ובעמק הלכה הנ"ל (ביומל. ח"ב סי' נב) דן בזה, וכ' דרך בנר ממש יש רמז לנשמה, משא"כ בנר חשמלי אין סימנים אלו, ולכן מצוה מן המובחר להדליק נר יא"צ בנר פשוט ולא בנר חשמלי.

אמור מעתה שאם יש לו נר נשמה חשמלי, ביו"ט שהדלקת חשמל דרבנן, יוכל לומר לגוי להדליקו לע"נ, מטעם שבות דשבות. נובשעת ההדלקה יאמר הישראל בפיו, נר זה יהיה למנוחת נפשו של פלוני בן פלונית שתהיה נפשו צרורה בצרור החיים (תורה לשמה ס"ס תקב). וע"ע בחזו"ע אבילות ג'. שנהגו להדליק נר נשמה כל ז' ימי האבל בחדר שנפטר בו, או בחדר שדר בו, ונוהגים עוד להדליק נר נשמה ברגלים ובימים נוראים וביום פקודת השנה. וטוב שאז ידליקו נר הנשמה בכהכ"נ. ומה טוב להתנדב לע"נ, עבור הדלקת מנורות החשמל של בתי המדרש אשר עוסקים בתורה בלילה לאור החשמל, שבזה יגרום לעילוי נשמתם

קצת, הרי כ' מהרש"ל דהוי צורך גדול. וגם שאם אין נר נשמה דולק הקרובים דואגים ומצטערים מאד ונמנעים משמחת יו"ט, והוי צורך יו"ט. נוכן פשט המנהג להתיר להדליק נרות נשמה בליל חג השבועות, והמדקדקים נוהרים להדליקו סמוך לשלחנות הלומדים, כדי לקרות לאורן].

וכ"ש כשמדליקים נר היא"צ בלילה, דממילא נהנים קצת מאורו, אע"פ שאין עיקר הדלקתו לשם זה, ש"ד להקל. ובפרט לד' רש"י (ביצה יב.), שמדאו' הותרו הוצאה והבערה שלא לצורך כלל, אלא שהוצאת אבנים וכיו"ב אסורה מדבריהם משום טירחא. נוכ' ה"ה (פ"א מהיו"ט ה"ד) שכ"ד הרי"ף והרמב"ם. וכ"כ מרן הב"י (סי' תקיח). הגם שהתוס' ועוד הרבה פוס' חולקים עליו. ע' בביאה"ל שם]. וכ"כ בשו"ת משיב הלכה (ח"א סי' רכא) להתיר הדלקת נר של יא"צ ביו"ט, ויעמידנו במקום שאוכל ולומד בו. וע' בשו"ת נחלת שבעה (סי' עג) שאין להדליק נר ביו"ט לכבוד המת בחדר שמת שם המת, שמא מתוך כך יבאו לידי הספד, אלא יש להדליקו בביהכ"נ או באחד מחדרי הבית. וע' בבאר משה (ח"ג סי' עה), ומה שהעיר ע"ד המשנ"ב (סי' תקמח סק"ג).

גם בס' זכר נתן (דף מה.) כתב, שאע"פ שיש לצדד לאסור בנר של יא"צ ביו"ט, מ"מ כיון שהנוהגים להדליקו הוא משום שעושים בזה נייחא לנפש המת, כמ"ש במעבר ירוק (שפת אמת פרק טו), ובהדלקתם יש להם קורת רוח ושמחה, לא חשיב נר של בטלה, "והכי מסתברא". וכ"כ בגשר החיים (פרק לב עמ' שמב), שאם חל יא"צ ביו"ט, מותר להדליק הנר בליל יו"ט בבית שאוכל או לומד שם, כיון שנהנה מאורו חשיב צורך יו"ט. אבל ביום ידליקו בביהכ"נ.

ובשו"ת עמק הלכה בוימל (ח"ב סי' נב) כ', שענין הדלקת נר ביום פטירת אביו או אמו, הוא גדר מ"ע של כיבוד אב ואם, ומי שאינו חושש להדליק נר יא"צ, יש עליו איסור מדרבנן, ובפרט למי שנהג להדליק נר נשמה לע"נ הוריו, ומפסיק מלהדליק, יש בזה דררא דנדר דאו' לשי' החת"ס (חיו"ד סי' קז). [אלא שלהלכה במנהגי מצוה יש רק כל יחל מדרבנן, (כדמוכח בנדרים טו.)]. אבל בשו"ת אמרי

כו. בבין השמשות של שבת, שהוא ספק יום ספק לילה, מותר לומר לגוי להדליק נר לעילוי נשמת קרובו, שאמירה לגוי שבות, וכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בבין השמשות. (כו)

כח. מותר להדליק נרות ביום טוב כשיש ברית מילה בבית, כמו שנוהגים תמיד לכבוד המילה. (כח)

יעשו אותו בלימוד הלכות פסוקות, וזה יעמוד לעילוי הנשמה במקום לימוד המשניות, כי היום פוסקים הלכות מחיבורי הפסק ולא מתוך המשנה. עכת"ד.]

של הנפטרים. ויהיו למליצי יושר עליו. כי נר מצוה ותורה אור. והביאו מס' נהורא דאורייתא שכתב, שכיום מן הראוי הוא שהלימוד משניות שעושים לעילוי נשמה,

אמירה לגוי בבין השמשות להדליק נר נשמה

בשו"ת שם משמעון פולאק (א"ח סי' ל).

אולם הדבר קשה, כי איסור משאצ"ל חמיר משאר איסור שבות, שהרי איסור כיבוי דליקה הוא משאצ"ל, ואעפ"כ אסרו אפי' ע"י אמירה לגוי. וע' בר"ן (שבת קמה), ובמאירי (עירובין לד:). וכ"ש לדעת הרמב"ם ודעמיה שמלאכה שא"צ לגופה חייב עליה. ויש עוד לדון אי בכה"ג חשיב משאצ"ל לגופה. וכן בשו"ת עולת איש (א"ח סי' יא) נשאל, אודות מה שנהגו בעיר אחת שיש להם גוי משרת קבוע בביהכ"נ בכל השנה, ואם ימצא נרות שהדליקו היחידים לע"נ הוריהם שכבר בליל שבת, הגוי מעצמו מדליק אותם, שכבר ידוע לו שנרות אלו הודלקו לעילוי נשמת המתים. האם מותר לעשות כן. והשיב, באמת שלא ידעתי היאך הוקבע מנהג זה, דתבר גזיזי, שיבא גוי וידליק הנרות בשבת שהיא מלאכה גמורה, דבודאי דאיסורא איכא, ולא מצאתי שום היתר להדליק נרות אלו ע"י גוי וכו'. גם בשו"ת דודאי השדה (סי' טז) הביא דברי השואל ומשיב הנ"ל, וכתב, שמ"מ אין להקל להתיר מה"ט בשבת, כיון שי"א שבמשאצ"ל חייב וכו'. ע"ש. ודו"ק.

(כו) כ"כ בשו"ת מהרש"ל (ס"ס מו), שמי ששכח להדליק בער"ש ביום יא"צ נר נשמה, מותר לומר לגוי בביה"ש להדליק נר, שמאחר שכל העולם נזהרים באותו נר חשיב צורך גדול, ומותר לומר לנכרי להדליקו. והובא במ"א (סי' רסא סק"ו). וראה בשו"ת כת"ס (א"ח ס"ס סה) שכתב, נראה לי שהדלקת נר יאר צייט נחשב למצוה, מאחר שכבר נוהגים בו לכבוד אבותם ע"פ הפסוק נר ה' נשמת אדם, ויש בזה מצות כיבוד אב ואם, והרי עכשיו מקפידים מאד בנר זה ממש יותר משאר מצות וכו'. ע"ש. לפ"ז אמירה לגוי שהיא משום שבות, ודאי שמותרת בביה"ש, כיון שיש בזה מצוה. וכמו שפסק מרן הש"ע (סי' שז סכ"ב), שכל שבות דרבנן מותר בביה"ש לצורך מצוה. ע"ש. וע' בחזו"ע (שבת א עמ' רעו:). וגדולה מזו כ' השואל ומשיב שתיארה (ס"ס לג) שאפי' בשבת מותר לומר לגוי שידליק נר נשמה, משום שהדלקה כזאת שאינה אלא לכבוד נשמת המת היא מלאכה שאינה צריכה לגופה, שאינו עושה כדי שיהנה מאורו, כמו שהיה במשכן, וע"י אמירה לגוי הוי שבות דשבות במקום מצוה. וסמך עליו

מותר להדליק נרות ביום טוב כשיש ברית מילה בבית

נר של בטלה, אלא שכתב אח"כ שכמדומה נוהגים להתיר, ויש להם ע"מ שיסמוכו, שהרי הרמב"ם התיר נר של בטלה וכו', וכן נראה מדברי האחרונים להקל. ע"כ. ולא הוצרך לכך

(כח) וכמ"ש התוס' סנהדרין (לב: ד"ה אור), שכ"ז כבוד המצוה וחיובוה. וכן מתבאר להתיר בשבולי הלקט (הל' יו"ט סי' רמב). והמאמר (סי' תקיד ס"ק יג) חשב מתחלה לאסור דהוי כמו

כט. מותר להדליק נר שמן או שעווה ביום טוב, על ידי הדלקה מאש לאש, כדי שיהיה מוכן להשתמש ממנו ביום טוב להדליק ממנו לצורך בישול או עישון סיגריה וכדומה. והוא הדין למי שישן בבית יחידי בליל יום טוב, ולפני השינה מדליק נר בחדרו, שיש להתיר בדבר. (כט)

ל. מותר להעביר אש לצורך בישול גם מנר שהודלק לכבוד יום טוב, כיון שנרות אלו ניתנו לכל צרכי יום טוב. וכן מותר להדליק סיגריה מנרות שהודלקו לכבוד יום טוב. (ל)

משה ח"ג (סי' עה). (ושם כתב להתיר גם בנר נשמה של יאר צייט). ועיין בשו"ת משנה הלכות ח"ז (סי' לה).

כי מסתברא ודאי להתיר כאמור. וכ"כ המשנ"ב בשע"צ (סי' תקיד ס"ק מא), שבודאי מותר בזה שהוא לכבוד המצוה. וכן העלה בשו"ת באר

הישן בבית יחידי בליל יום טוב, ולפני השינה מדליק נר בחדרו

ואף שהאשל אברהם מבוטשאטש (מה"ת סי' רלט) כתב, שאולי לא הקפידו חז"ל רק בבית שאין בו מזוזה, כגון המתאכסן בבית גוי או בית הפטור ממזוזה, אבל כשיש שם מזוזה ליכא קפידא. וקצת סיוע לדבריו מגמ' (ע"ז יא). מלך בשר ודם יושב בפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ. והקב"ה עבדיו בפנים והוא ית' משמרם מבחוץ (ע"י המזוזה). (וע"ע בחלקת יעקב ח"ג סי' יז). מ"מ במי שחושש מפחד פתאום, רשאי להדליק נר כשהוא ישן יחידי אף ביו"ט. וע"ע במאו"י (שבת קנא:). וכ"ש כאן שלד' הרמב"ם והמאירי הנ"ל משרא שרי.

והמאירי (ביצה יב). הביא דברי הירושלמי בדין נר של אבטלה, ופירש, כלומר נר שמדליקים אותו שלא לצורך אלא שאינו רוצה לעמוד בלא נר אף בשעה שהוא ישן. וכתב ע"ז, ולשיטתנו מותר לכתחלה שהרי יש כאן צורך קצת. ע"כ. וכתב בביאה"ל, שבני אדם שמפחדים לישן אם אין נר דלוק בבית, מותר להם להדליק נר, שזהו בכלל צורך גופו, כמו שהתירו (ביצה כה:). לאשת רב נחמן למיפק באלונקי משום בעיתותא. ע"כ.

(כט) ולא חשיב נר בטלה, ועדיף ממדליק מגחלת. ושור"ר כן בשו"ת לבושי מרדכי מה"ק (סי' צז) ושכן היה עושה מעשה גדול אחד. ע"ש. וכ"ש כשהוא ישן בבית יחידי, וחושש למה שאמרו (שבת קנא:). אסור לישן בבית יחידי, וכל הישן בבית יחידי אוחזתו לילית, וכ' כנה"ג יו"ד (סי' קטז הגהות ב"י אות טל) בשם ליקוטי מהרי"ל, שכל חדר שיש בו ד' מחיצות נקרא בית יחידי, ואפי' הוא חדר יחידי.

ובזב"צ (סי' קטז אות לה) העיר ממ"ש הזוהר (פ' תזריע דף מה:). מאן דאשתכח בלחודווי בביתא בליליא, או ביממא בביתא דמיחדא משאר בתי, וכ"ש בליליא, יכיל לאתזקא. ע"כ. נמצא שבלילה אפי' באיזה חדר שיהיה אין לו לישן יחידי שם. (וכמ"ש שם בשם הגאון רד"ל). ומיהו כשיש נר דולק בבית ש"ד, כמ"ש בספר מזמור לדוד (דף קיא:). דמ"ש אסור לישן בבית יחידי, היינו בחושך, אבל אם יש שם נר דולק לית לן בה, וא"כ אפי' אם אין מפחדים לישון בלי נר, מותר להדליק נר להנצל מאזהרת חז"ל. וע"ע בשד"ח (דברי חכמים סי' פה) שכתב כאמור.

מותר להדליק סיגריה מנרות שהודלקו לכבוד יום טוב

שמותר להדליק סיגריה מנר של יו"ט, וכ"ש להדליק מנר זה את הגו לבישול. דאף שבירכו על הנר, מ"מ הודלק לצורך האדם. ואפי' אם משתמש

(ל) מה שכתבנו שמותר להעביר אש לצורך בישול גם מנר שהודלק לכבוד יו"ט, כ"כ בשש"כ (ח"ב פמ"ד הע' לה) בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל

ובאול"צ (ח"ג פ"כ הערה ג) כתב, שאין להדליק סיגריה מנרות מצוה שהודלקו לכבוד יו"ט, שהרי הוקצו למצוה. אבל לצורך מצות אכילה ביו"ט, כמו בישול, מותר, אם אין לו אפשרות לקחת ממקום אחר. וכמבואר בסי' תרע"ד ס"ב, שיש מי שאומר שגם של ביהכ"נ ושל שבת ושל חנוכה כולם של מצוה הם, ומותר להדליק זה מזה. וכתב הרמ"א שם, דה"ה נר של ת"ת או נר לחולה הצריך נר. ע"כ. וצ"ע מ"ש סיגריה מצורך בישול, ששניהם נחשבים לצורך אוכל נפש. וגם מה שהתיר רק אם אין לו נר אחר, אינו מוכרח.

וצ"ל שהאול"צ אסר בזה מטעם הוקצה למצוותו, ורק צרכי סעודה נחשב צרכי מצוה, לא כן עישון. אולם ע' במג"א (סי' רסג ס"ק כז) שכתב בתירוץ האחרון שאין לאסור מטעם הוקצה למצוותו כשמדליק ממנו נר [של מצוה], כיון שהשלהבת אין בה ממש, והרי התירו להדליק ממנו נר מצוה. ודברי האול"צ שייכים רק לת"י קמא של המג"א. ובשו"ת מגדנות אליהו (ח"ג סי' קה) כתב שאין לאסור מטעם הוקצה למצוותו, רק נר של יארצייט, אבל לצורך בישול ושאר צרכי יו"ט, מאלו לא הוקצה כלל, וגם אי"ז בזיון לנר יו"ט, שהרי לצורך זה עומד הנר, להאיר ולכל צרכי יו"ט.

ואמנם אין להדליק סיגריה מנרות של ביהכ"נ שעומדים אצל עמוד החזן, כיון שהודלקו לכבוד התפלה (ש"ע א"ח סי' קנד סי"ד). ויש מתירין לצורך גדול (ע"ש ברמ"א, ובמשנ"ב ס"ק נו), ובערוה"ש (סעיף טז).

ודע, שיש להתיר לת"ח הלומדים בביהכ"נ ובביהמ"ד, כשמדליקים את הנר באופן ישיר מנר ביהכ"נ ולא ע"י קיסם, דחשיב כנר מצוה שמתיר מרן להדליקו מנר ביהכ"נ, וה"נ כיון שיש בו צורך ללומדים, ש"ד. [ומצד עצם העישון בביהכ"נ, ראה בילקו"י (סי' קנא) שבאמצע הלימוד יש להקל בזה לצורך הלימוד, אם לא מפריע לאחרים], ובלא"ה כתב מרן הב"י שנהגו להדליק נר הדיוט מנר ביהכ"נ, אע"פ שפסק להחמיר. ובנ"ד שיש

בגפרור לצורך זה. וכ"ז לצורך חשיב. וכ"כ הגאון באר משה (פסקי הל' יו"ט עמ' קמז), שכמו שמותר לחפש דבר הנצרך לו לאור הנרות, כך כל דבר שהוא צורך היום מותר, שהנרות הודלקו לצורך יו"ט, ולכן פשוט שמותר להדליק סיגריה מנר יו"ט. וכ"כ בשבות יצחק בשם הגרי"ש אלישיב (דיני נר שבת פ"ו הע' כט), ובחוט שני (יו"ט פ"א ס"ק א), מכיון שעיקר מטרתם להאיר, ומבואר בש"ע (סי' רחצ סי"א) שנרות העשויים להאיר מותר לברך עליהם 'בורא מאורי האש' (מבית לוי יב, עמ' נא, ועוד).

והנה אין להדליק נר של חול מנר של שבת ויו"ט משום ביזוי מצוה (ע' שבת כב). וכמבואר בש"ע (סי' תרעד ס"א) שמדליקין נ"ח מנ"ח מזה לזה, אבל דוקא בלא אמצעי ולא ע"י נר של חול. ויש מי שאומר שגם ביכ"נ ושל שבת ושל חנוכה כולם של מצוה הם ומותר להדליק זמ"ז. ע"כ. וכל שכן שאין להשתמש בנרות עצמם שימושי חול, כגון להדליק בהם כיריים או סיגריה. ואפי' אם המדליק עדיין לא קיבל עליו שבת. [ועפ"ז יש שדנו אם מותר להטעין פלאפון (כשר) מחשמל של מטבח ביהכ"נ וכדו', כאשר משלם על החשמל, והגבאים לא מקפידים. דשמא הוי כמדליק נר חול מנר ביהכ"נ. אך אינו דומה כלל]. אמנם פשוט שמותר ליהנות מאור הנרות שבירכו עליהם לכבוד יו"ט, בכדי לעשות כל צרכי הבית [מלבד קריאה לאור נר, וכל דבר שצ"ע, שאסרו חכמים בשבת שמא יטה], שהרי הודלקו לשם כך, ורק בנ"ח אסרו להשתמש לאורו.

וב"ש שמותר להדליק מנר יארציי"ט, ע' משנ"ב (סי' קנד ס"ק נו), ובשש"כ (פמ"ג הערה קפה). ואע"פ שבשו"ת רבבות אפרים (ח"א סי' שמה), ובספר זה השלחן (ח"ב סי' תרעד), מחמירים בזה אם לא לצורך גדול, בכל כה"ג יש לסמוך ע"ד הגרש"ז אויערבך, וכ"ש דמסתבר טעמיה.

וב"ב בספר צדקה ומשפט (פ"ב הערה פג) שאף שיש שרצו לאסור להדליק מנר יו"ט לצורך בישול, מ"מ הרי עיקר נר יו"ט הוא לכבוד וצורך יו"ט וגם בישול הוא צורך יו"ט עכ"ד. ויש מי שכתב מטעם שנחשב כאילו התנה מעיקרא שיהיה לשימוש לשאר צרכי יו"ט.

לא. אין להפעיל טייפ או מחשב מערב יום טוב, כדי שיפעל וישמיע שירים ביום טוב, ואם יש מקום שנהגו בו היתר, הוא מנהג של עמי הארץ ריקים ופוחזים. ובודאי שפתיחת הרדיו אסורה אף ביום טוב, ואין להקל בזה אף אם מכין ההדלקה על ידי שזון שבת. (לא)

לזה סמך הנח להם לישראל. רק שידליקו מן הנר עצמו, ולא ע"י נייר וקיסם. ובארצות הקרות שאין הסקה, ורוצה להתקרב

שאינ להתיר עריכת מחשב מערב יו"ט כדי שיפעל ביום טוב

באורך בשו"ת יבי"א (ח"ב א"ח סי' כו). וא"כ הרי גם מכונה זו מופעלת ע"י חשמל. ויש בזה משום איסור מוליד, נוסף על איסור השמעת קול שיר ביו"ט.

ולאפוקי ממ"ש בשו"ת מים חיים משאש (סי' קלג), להקל בעריכת גרמופן ביו"ט, משום דלא שכיח בו קלקול. וליתא. והעיקר להחמיר ככל הני רבוותא. (וע"ע בשו"ת יבי"א שם). ומי שנהג להקל בזה, גוערים בו ומשתקים אותו. צא ולמד ממ"ש רבינו המבי"ט (ח"ג סי' קמט) שהמנגן בכלי שיר ביו"ט חייב נידוי. ע"ש.

ובס' שערים מצויינים בהלכה (ח"ב עמ' קלה) הביא בשם מהרש"ג (ח"ב סי' קיח) בענין השמעת קול שיר ע"י רדיו, שכתב, שלא גזרו חז"ל השמעת קול אלא קול הבא שלא ע"י פה, כגון כינור ותוף וכדו', אבל קול הבא ע"י פה, אפי' עובר דרך כלי לא גזרו חז"ל, משום שלא נולד כאן קול חדש, רק נשמע קול המשורר. והוסיף המחבר שם, שכ"כ גם בס' צל"ח החדש (בקונ"א סי' א) כסברת המהרש"ג הנ"ל. אלא שבשו"ת בית יצחק (י"ד ח"ב סי' לא במפתחות) פסק לאסור בזה.

ולדינא יותר נראה כסברת הבית יצחק, שהואיל וקול המשורר נפסק, ואין כאן השמעת-הקול אלא ע"י המכונה, ובירוד ג"כ להגביה הקול ולהנמיכו כחומר ביד היוצר, פנים חדשות באו לכאן, ודמי להשמעת קול כינור וכדו'. ומכ"ש כשהמשורר הקליט את שירו בליווי כלי שיר שבודאי שיש לאסור. [שו"ת יבי"א ח"ג סי' כט. ובח"י חאו"ח סי' נד אות יג, ילקו"י שבת כרך א' סי' רנב].

לא) בביצה (לו): שנינו, אין מטפחין ואין מרקדין ביו"ט גזרה שמא יתקן כלי שיר. ולפ"ז גם בנ"ד יש לחוש לתיקון כלי שיר, שכל השמעת קול שיר היא בכלל גזירת חז"ל. ואע"פ שכ' התוס' (ביצה ל: ומיהו לדידן שרי, דדוקא בימיהן שהיו בקיאיין לעשות כלי שיר שייך למגזר, משא"כ לדידן שאין אנו בקיאיין לעשות כלי שיר. וכ"כ הרמ"א (סי' שלט). מ"מ כבר כ' בשו"ת שער אפרים (סי' לו בהגה), דהיינו דוקא לענין סיפוק וריקוד, ומשום שאין אנו בקיאיין לעשות כלי שיר ממש, אבל להשמיע כלי שיר בודאי שיש לחוש שמא יתקן כלי שיר, כשיארע בו דבר הצריך תיקון, מאחר שכבר נעשה הכלי ע"י האומן. ולכן גם בזה"ז אסור להשמיע קול של כלי נגינה בשבת ויו"ט. [וכ"כ בא"ר (ר"ס שלט) דמוכח בלבוש דהיינו דוקא לגבי טיפוח וריקוד, אבל לא בקשקוש זוג ושאר כלי שיר, ושכ"ד הרמ"א. וכ"כ הגאון רבי אברהם אב"ד דעמדין בספר צרור החיים (בקונטרס קול השיר דף ג). ובס' מתא דירושלים (פ"ה דביצה ה"ב). וכ"כ בשו"ת ארץ צבי (סי' סד). גם הגאון שואל ומשיב חמישאה (סי' ג) כתב לאסור איסור בכל תוקף בזה, ושחק ורגו על אותו סכל שהתיר השמעת קול בכלי שיר הנקרא ארגעל, וחשב להסתמך על התוס' והרמ"א, ובאמת שלא כתבו התוס' להקל אלא לענין טפוח וריקוד, ולא להשמעת כלי שיר]. ומעתה אף מכונת ההקלטה שמשמיעה נגינה בכלי שיר, פעמים קורה קלקול טכני במכונה שאפשר לכל אדם לסדרו, והרי היא בכלל גזרת חז"ל. וכ"ש אם מפעילים את המכונה ביו"ט עצמו, שהרי נקטי' לדינא דאסור להשתמש בחשמל ביו"ט ע"י הפעלתו בו ביום, משום דהוי נולד. וכדעת רוב אחרוני זמנינו וכמו שנתבאר

לב. אין להקליט ביום טוב במכשיר הקלטה, אפילו אם היתה המכונה ערוכה מערב יום טוב. (לב)

לג. פשט המנהג להתיר להשתמש בפרימוס ביום טוב, ומותר למחוט הפרימוס ביום טוב באופן שלא יהיה פסיק רישיה בכבייתו. (לג)

אסור להקליט, אפילו אם היתה המכונה ערוכה מערב יום טוב

סתר בנייר עם חלב שלא נתבשל ונבלע בנייר ואין רישומו ניכר, וכשבא לחבירו נותן אותו אצל שלהבת והוא מתחמם ועי"ז ניכר הכתב ההוא, אם עשה כן בשבת י"ל דחיוב חטאת ליכא ומ"מ אסור מדרבנן דדומה לכותב. (ועיין בירושלמי כעין זה). וכ"ש במקום שהי"ס"ב. ע"ש. ונתכוון להירושלמי הנ"ל. ונראה דהיינו לגבי המוציא לאור תעלומה, דהיינו המקבל הכתב שגמר מלאכת הכתיבה, משא"כ הראשון אין כל ספק שהוא פטור. אלא דמ"מ לכתחלה אין לעשות כן, וכמבואר (בסי' שמ ס"ד) שיש ליוזהר מלכתוב במשקין באצבעו על השלחן. (כיון שרישומן ניכר לפי שעה. א"ר שם ס"ק יא). אבל בנ"ד שאין היכר כלל י"ל שמצד זה אף בשבת אין איסור להמנגן או להמדבר ליד המכונה הנ"ל (אם היתה ערוכה מער"ש). ומ"מ יש לחוש להבערה, שע"י הבל פיו מגביר זרם האור החשמלי שבמכונה. ובכל דיבור גובר הזרם. ולכן ביו"ט אסור להקליט או להשמיע כלי שיר בכל אופן שהוא. וא"צ לומר שבשבת אסור כ"ז בין להקליט בין להשמיע כלי שיר. [יבי"א ח"ד סי' מן].

לב) הנה בשו"ת בית יצחק שמלקיס (ח"ב מ"ד במפתחות לסי' לא), כתב, ובדין אם מותר לדבר בשבת נגד המכונה הנקראת פונוגראף (גרמופון), והוא כלי המחזיק הדיבור ימים רבים, הנה זה ודאי אסור, מפני שמתהווה רושם בהשעוה הנמצאת במכונה הזאת, והוי ככותב. וכמבואר באו"ח סי' ש"מ דמוחק שעוה שע"ג פנקס חייב, וה"ה בכותב על שעוה. ע"כ. אולם במכונת הטייפ אין לאסור בזה, דשאני הכא שהדיבור או הנגינה הנקלטים על הסרט של המכונה הנ"ל אינם ניכרים לעין לא ע"י אותיות ולא ע"י שום רושם כלל. משא"כ בלוח הגרמופון שהנגינה והדיבור הנקלטים עליו מהרים בו חריץ, ויש שם רושם הניכר לעין. וע' בירושלמי (פ"ב דשבת ה"ד), א"ר חייא בר אבא אילין בני מדינחא ערומין סגין, כד חד מינהון בעי משלחה מילה מסטריקין לחבריה, הוא כתב במי מילין, וההן דמקבל כתבייא שופך דיו שאין בה עפץ והוא קולט מקום הכתב. עשה כן בשבת מהו. ולא איפשיטא. ע"ש בקרבן העדה. ובפמ"ג (סי' שמ מש"ז סק"ג) כ', אותן שכותבים דבר

להתיר ב' שבותים הבאים כאחד

לכבותה מה"ת, מדין צירוף. וכמ"ש בשמם הרשב"א והר"ן (שבת מב). [ומיהו התם במכבה ע"י מים, דדוקא בכה"ג שייך צירוף, ע' בד' הר"א בן הרמב"ם בשו"ת ברכת אברהם (סי' יז) וכן מוכח מד' הרמב"ם בפ"ב מה' שבת ה"ב. וה"ה הנ"ל].
וא"ז גרם כבוי, כיון שהכבוי בא מיד עם פתיחת המלחצת. וי"א דבכה"ג לא חשיב גרמא. וע' בס' מאורי אש (כפ"ג), והואיל ואין בכאן צורך גדול, כי יכולים לצמצם לתת מעט נפט בפרימוס

לג) ע' שש"כ ח"א (פרק יג הערה לו). שו"ת יבי"א ח"א (סי' לא סק"א). וח"ג (סי' כ' סק"י). וע"ש שאין להתיר לכתחלה כבוי הפרימוס ביו"ט, אע"פ שיש כאן ג' שבותים. מכיון שבכל אחד מהם יש חולקים וס"ל דהוו מה"ת, במשאצ"ל"ג דעת הרמב"ם וסיעתו לחייב, [ואף לד' החולקים על הרמב"ם, והכי קי"ל. אשכחן דעשאוה כשל תורה. וכמ"ש הר"ן שבת (קמח). ועוד]. ובדין גחלת של מתכת, דעת בה"ג ורב האי גאון ור"ח שאסור

גזרה שמה יבא לכבות גחלת של עץ, וגם אין כאן אלא גרמא, אפי' בשני שבותים יש להקל, וכמ"ש כיו"ב הר"ב בפרק המצניע (צד:), דדוקא במידי דדמי למלאכה דאורייתא גזרינן גזרה לגזרה, אבל היכא דלא מיתסר אלא משום גזירה, לא גזרינן הכי בכרמלית, דגזרה לגזרה לא גזרינן, כדאיתא בשבת (יא:). ע"ש. ודון מינה ואוקי באתריין.

ויש לפרש דכיבוי גחלת של מתכת אינה כיבוי, ולא אסרוהו אלא מחשש שיבא לכבות גחלת של עץ, וכמ"ש רבינו יהונתן מלוניל (שבת מב:): גחלת מתכת לא שייך בה כיבוי מדאורי', אלא בגחלת של עץ שהיא נעשית פחם והיא מלאכה הצריכה לגופה אם היה מתכוין לפחם, אבל בגחלת של מתכת לא שייך ביה כיבוי כלל, דבחד עניינא היא קודם שתכבה ולאחר שתכבה, ורבנן הוא דגזרו משום גזירה דגחלת של עץ. וכ"כ הגרשז"א בס' מאורי אש (דף פז:). וזו כוונת הרש"ש דכיבוי גחלת מתכת הוי שבות דשבות, ודו"ק.

ובירחון אחד הקשו ע"ד היבי"א שם שצירף להקל מטעם גרמא, שהרי מצינו שאסרו ליתן סביב הנר דבר שיגרום לכיבוי, אם לא לפני ההדלקה, כמבואר בש"ע (סי' תקיד ס"ג), (אור"ח אדר א' תשס"ה). ואפשר דמיירי אפי' במשאצ"ל, וביאר במשנ"ב שם, משום שהנר מוכן כולו להדלקה. ע"כ. אך אין הכרח להחשיב את כל הגאז שבמיכל, שהוא מוכן להדלקה, ואינו דומה לנר שעומד לפנינו כולו להדלקה. ובלא"ה כאן שהכיבוי לצורך אוכל נפש, קיל טפי, ועוד שלא שייך כאן איסור דאורי', משא"כ שם ששייך כיבוי שאינו משאצ"ל. ועוד שגם בדין ההוא יש חולקים ע"ד מרן, ויש לצרף שיטתם, הלא הם הב"ח ותפארת שמואל והט"ז ומג"א והגר"א וא"ר, דס"ל דמאחר שאינו עושה מעשה בגוף דבר הנדלק, אפי' לאחר שהדליקו מותר ליתן דבר שם המונע ממנו את המשך ההדלקה.

וע"ש ביבי"א דכ"ז באופן שאין לו פתיליה וכיו"ב שיוכל להמשיך הבישול עליה, הלא"ה אף לדעת הרמ"א יש לאסור. וה"נ בני"ד ראוי להחמיר. ע"כ. אלא שאח"כ העלה להקל מטעם דהוי ג' שבותים. ע"ש. וראה עוד בשו"ת אג"מ (אור"ח ה"ד סי' קג) שכתב להקל בזה.

כדי צרכם, להשתמש בו עד שיכבה מאליו ככלות הנפט, וכן עושים רבים ושלמים. ואף אם ישאר מעט נפט אחר הבישול, אין בזה הפסד כ"כ, כי כמה נחשב הוא. ובודאי שאין בזה משום התירו סופן משום תחלתן (ביצה יא:), שאם לא נתיר לו לכבות ימנע מלהדליקו, כיון שהתיקון קל לכל מי שירצה. נ"יש להעיר דשמה בגאז, הוי הפסד גדול למי שאין לו בלון גאז פרטי, שהמחיר יקר. ואין התיקון קל]. וע' בשו"ת מהר"ש ענגיל (סי' נה). ואע"פ שאין למחות במי שירצה לכבותו, מ"מ בעל נפש יחוש לעצמו. וכ"פ לאסור בתשו' ישכיל עבדי ח"ב (סי' י אות ח).

עורך כתב שם, דנראה שאפשר להורות להקל אם יש בזה צורך לבשול גופו, כגון להנמיך את השלהבת בפתיחת המלחצת, ולמעט את האש, בכדי שהאוכל יתבשל יפה. שאם תשאר האש גבוהה כמו שהיתה בתחלה לצורך רתיחת התבשיל, תוכל לגרום שריפת וקדיחת התבשיל, וע"י שמכבה אותה קצת בהורדת השלהבת, יוכל התבשיל להתבשל יפה, ודמי לבישול אגומרי. וכ"כ הט"ז (סי' תקב סק"ג), שאם האש גדולה ומזיקה לתבשיל ע"י, וצריך להסיר ממנה קצת, מותר. וכמ"ש (בסי' תקיד) להתיר לכבות לצורך אוכל נפש. וכ"פ האחרונים (סי' תקיד).

ואע"פ שנראה מדברי מרן (שם) שיש להחמיר בזה, שהרי אסר לכבות הבקעת כדי שלא תשרף הקדרה, ואפי' אין לו אש אחר לפנות הקדרה לשם, ס"ל לאסור. מ"מ בני"ד שיש לצרף מש"כ דהוי שלש שבותים, אפשר להקל.

אמנם הגרבי"צ אבא שאול העיר בזה, שמכיון שחז"ל גזרו על כבוי גחלת של מתכת, חשיב הכל שבות א', ואין לצרף עמו שבות דמלאכה שא"צ לגופה. אולם מצאתי תנא דמסייע לן הוא הרש"ש בחידושו לישבת (מב.) שכ' בפשיטות דכיבוי גחלת של מתכת חשיב שבות דשבות. ע"ש. וא"כ בצירוף גרמא הו"ל שלש שבותים. ודו"ק.

ויש מקום לומר שבלא"ה בכיבוי כנ"ד דלא שייך ביה חששא דשמה יתכוין לצרף, כיון שאינו מכבה גחלת של מתכת ע"י מים, ואינו אלא משום

לד. כירה חשמלית או תנור חשמלי [המופעלת מערב החג, או שמחוברת לשעון שבת שמחבר את זרם החשמל בחג], אף על פי שמותר לבשל עליה בחג, מכל מקום אסור להקטין או להגדיל את מדת חומה. (לד)

הערה בדין גרם כיבוי בכירים של גז

את השלהבת של הגז. ע"כ. ומה שסמך כאן להקל גם בכירים של גז, וצ"ל למ"ש ביבי"א (ח"א סי' לא, אות יב, עמ' קלט מהד' תשע"ה), היינו למה שהעלה שם [בהערה שבסוף התשובה], להקל מטעם דהוי ג' שבותים, שכיון שאין כאן חשש שיגיע למלאכה דאו', וכל האיסור בכיבוי גחלת מתכת הוא מחמת גזירה, לכן אפי' בב' שבותים יש להקל לצורך או"ג. ושכן פסקו מהר"י שטייף, האג"מ (או"ח סי' קטו) והישכיל עבדי, שיש להתיר להקטין את הגז, כשעושה בכדי שלא ישרף ולא יתקלקל התבשיל, ואפי' אם יכול להדליק אש אחרת קטנה יותר, אבל משום הפסד אסור. והוסיף עוד בהערה שבסוף התשובה (ביבי"א), שבלא"ה בנ"ד י"ל, שכיון שאין כאן חשש שיגיע למלאכה דאו', וכל האיסור בכיבוי גחלת מתכת הוא מחמת גזירה, לכן אפי' בב' שבותים יש להקל לצורך או"ג. וראה להלן סי' תקח, א' מש"כ בזה, שאף בפחמים יש מקום להתיר לטפף מעט מים להנמיך את האש, אפי' לדעת מרן, ע"ש.

והנה ביבי"א שם (אות ה) כתב, וכשנצרך עוד דהכא הוי גרם כיבוי ולא מכבה בידים, שע"י פתיחת הכפתור ויציאת האויר לחוץ נפסקת זרימת הנפט ועי"ז נכבה, וא"כ חשיב גרמא. וביאר שם, שהרוח מסייעתו ולכן הוי גרמא. וזה לא שייך בגז. וכ"כ ביבי"א ח"ג (סי' ל אות ה, ו) דכיבוי גז ע"י סגירת הכפתור נחשב כיבוי בידים, וז"ל שם, וכיו"ב פתיחת המלחצת של הפרימוס שמפורסם הדבר לאיסור משום דהוי מכבה ולא כגרם כיבוי, וה"נ סגירת הברז של הגז הוי כיבוי ממש ולא גרמא. ע"כ. וביבי"א שם לא דיבר על כיבוי הפרימוס לגמרי, רק להקטין האש].

אמנם בחזו"ע יו"ט (עמ' נח, ובהערה) פסק שגם בכירים של גז, מותר להנמיך את האש, ורק לכבותם לגמרי לאחר שכילה לבשל, אסור. וכן אסור לסגור הברז הראשי של הגז הדולק כדי שיכבה, שאסור לכבות ביו"ט, ואין זה נקרא גרמא, שהרי ידוע שסגירת הברז משפיעה מיידית למעט

הקטנת והגדלת החום ביו"ט במכשירים חשמליים

ול"ד להגדלת להבת הגז, ששם רק מגדיל את האש הקיימת. (שש"כ פ"א סע' כז, והערה עה). [וצריך לבדוק את המציאות בזה בכל מכשיר ומכשיר]. ובתנור או כירה חשמלית הפועל ע"י טרמוסטאט מעלות מכני רציף (לא דיגיטלי), עם נורת ביקורת, בעת שהנורה דולקת, אפשר להגביה מדת החום, שמשעה את זמן הכיבוי. ובעת שהיא כבויה, אפשר להנמיך מידת החום, שמונע הדלקה חדשה, שהרי אינו עושה שום פעולה חשמלית חדשה, ורק מאריך את המצב הקיים, כדרך ההיתר בשעון שבת מיכני].

ועי' בקובץ בית יוסף (גליון לט סי' לו, עמ' לב), שדנו היאך יש להתייחס לעניני שינוי חום התנור ביו"ט עצמו כיון ששמעו שבחלק מהתנורים

(לד) כ"כ בשו"ת משנה הלכות (ח"א סי' תכא) שאף ביו"ט יש לאסור בזה, כיון שלהגדלה יש שם חוטי חשמל אחרים, וכשמגדיל האור מכבה את חוטי חשמל הראשונים ומדליק החדשים, וא"כ עושה ב' איסורים שמדליק ומכבה, ואין לזה שייכות עם הקטנת או הגדלת הגז. ע"כ. וכ"כ הגרש"ז אויערבך, שכירה חשמלית [המופעלת מערב החג, או שמחוברת לשעון שבת שמחבר את זרם החשמל בחג], אע"פ שמותר לבשל עליה בחג, מ"מ אסור להקטין או להגדיל את מידת חומה, כיון שברוב הכירים האלו, כל שינוי במדת החום נעשה, בדרך כלל ע"י כיבוי של חוט מלובן והבערתו של חוט אחר במקומו,

לה. אין נופחים במפוח של אומנים להבעיר הגחלים, מפני שנראה שעושה מלאכת אומן, אלא ינפח בשפופרת. ונהגו היתר במפוח של בעלי בתים על ידי שינוי להפכו מלמעלה למטה. ומפוח הקבוע במכונת בישול [פרימוס] מותר לנפח בו, שאינו נראה כעושה מלאכת אומן, הואיל ויד כל אדם שווה בו לצורך בישול. והוא הדין למפוח של פנס [לוקס]. (לה)

האחד, שהכפתור לויסות החום הוא רציף, שמסתובב חֶלֶק, במספרים עולים, 100 מעלות, 150 מעלות, וכו'. והשני, שהכפתור אינו מסתובב חלק וברצף, אלא כמו שברירים. ובאלו שהכפתור אינו חלק אלא כמו שברירים, אין שום היתר לשנות הויסות של החום ביו"ט, לא להנמיך ולא להגביה, מפני שבכל שבריר כזה שמסתובב ביו"ט, נמצא שמכבה ומדליק מחדש. אבל בתנורים שהכפתור הוא רציף, שמסתובב חלק, ועובד בתרמוסטט, מה שמצוי באותם תנורים בדרך כלל, שלא נדלקים בהם גופי חימום נוספים בשינוי מידת החום, אלא יש בו כספית שקולטת את דרגת החום שבתנור, וכשמגיע לנקודת חום הרצויה, מכבה, וכשיררד מאותה נקודת חום, מדליק. ובתנור כזה, כל שהמנורה דולקת, אפשר להגביה, כי רק ממשיך את המצב הדולק ולא עושה הדלקה חדשה, ואסור להנמיך, כי בזה מכבה בידים. ואם המנורה כבויה, מותר להנמיך, כי רק משאיר המצב הקיים, ואסור להגביה, כי בדרך כלל גורם להדליק בידים. ע"כ.

הגברת החום מדליקה חוטי להט או גופי חימום חדשים שלא היו דלוקים קודם לכן. ולכן יש לבדוק באותו תנור בימות החול, קודם יום טוב, האם בפעולה שעושה עבור שינוי החום, כגון סיבוב הכפתור וכדומה, נדלקת באופן ישיר הנורה שמסמלת על הפעלת הגופי חימום, או שרק אחר זמן ממושך, של למעלה מחמש שניות, נדלקת הנורה, ע"י חיישן של התרמוסטט וכדומה, שלוקח לו כמה זמן להרגיש את הצורך להדליק את הגוף חימום. ואם רואה שנדלק מיד, ידע שאסור ביו"ט לשנות את החום בתנור, שזה נחשב הבערה בידים. ובדרך כלל ברוב התנורים זה עובד כך, ולכן אסור לשנות בהם את מדת החום ביום טוב. אבל אם לוקח כחמש שניות ומעלה עד שנדלקת הנורה, מעיקר הדין אפשר להקל באותו תנור לשנות בו את החום ביו"ט, שכלל הוא בדינו שמתור לגרום הדלקה ביום טוב לצורך יום טוב. וכל זה בתנור שאכן נדלקים בו גופי חימום נוספים או חוטי להט בשינוי החום, כמבואר בשאלה. אולם בתנורים המצויים יש ב' סוגי תנורים:

להבעיר הגחלים ביום טוב על ידי מפוח

ברור להתיר, ואין בזה בית מיחוש כלל. ע"ש. וכ"כ בכה"ח (סי' תקב סק"ח). וע' בספר המועדים בהלכה. וגם י"ל עפמ"ש בספר ראשון לציון (דף צ"א): להתיר בזה"ל במפוח אפי' מבלי להפכו. וכנ"ל. וע"ע בראשון לציון שם שכתב, ונראה שכיון דהאידינא כל בעלי בתים נופחים תמיד במפוח, אין הדבר ניכר שהוא כמעשה אומן, ושרי. (ילקו"י מועדים עמ' תע. חזו"ע יו"ט עמ' ע).

לה) ראה בתוס' (ביצה לד.). ובש"ע (סי' תקב ס"א). ובספר ראשון לציון (דף צ"א): כתב, שבזה"ל העולם נוהגים לנפח במפוח של בעלי בתים בלא שינוי של הפיכה. ואפשר שסמכו על מ"ש רבינו פרץ. ע"ש.

ומה שכתבנו לגבי מפוח של פרימוס, כ"פ בשו"ת ישכיל עבדי ח"ב (בקונ"א סי' ז). והסכים עמו הגרא"י קוק ז"ל בתשובה שם. וכ"כ בספרו אורח משפט (סי' קלב), שהדבר

סימן תקג - שלא להכין מיום טוב לחבירו

א. אסור לאפות או לבשל או לשחוט מיום טוב לחול, וכן מיום טוב למוצאי יום טוב אסור. וכן אסור לבשל מיום טוב ראשון ליום טוב שני אפילו בשני ימים טובים של ראש השנה. ואפילו דבר שאינו מלאכה רק טירחא בעלמא כגון הדחת קערות וצלחות והבאת יין מיום טוב לחבירו אסור, וכל שכן מיום טוב לחול. אבל לבשל בליל יום טוב לצורך יום טוב שחרית בודאי שמוותר. ואפילו כשחל יום טוב ביום שישי, אסור לאפות או לבשל מיום טוב לצורך שבת. אולם על ידי עירוב תבשילין מותר לבשל או לאפות מיום טוב לצורך שבת. וראה להלן סימן תקכז דיני עירובי תבשילין. א)

לבשל מיום טוב לחבירו או ליום חול, ובשיטת הרמב"ם לגבי ב' ימי ר"ה

לעשות יום ב' של ר"ה בתורת ודאי, והוה קדושה אריכתא, ממילא אין אסור לבשל מיום טוב ראשון של ר"ה לצורך יו"ט שני. ואף שלהלכה פשוט שאין לנו אלא דעת מרן, לכאור' נפ"מ לענין צירוף במקום ספק. [נע"ע מ"ש בס' אבן ישראל (ח"ו סי' כד). ושור' בחזו"ע הל' עירוב תבשילין, שכתב: וע' בשו"ת אבן ישראל (שם) מ"ש בזה, ואינו מחוור בעיני. ודו"ק]. והנה בעיקר דברי הגר"א יש להשיב לדעת מרן, שהרי בלא"ה תיקשי לך דברי מרן, שבדיני עירוב (א"ח סי' תטז) פסק כדברי הרמב"ם הנ"ל, וכאן כתב לאסור לבשל לצורך יו"ט שני גם בר"ה, וכבר הקשה כן המג"א (סק"א). ות"י דיום הראשון עיקר, ולכן אסור לבשל בו לשני (גם לשיטת הרמב"ם), אבל לענין תחומין לא איכפת לך, כיון דשני לאו עיקר הוא מותר לצאת בו חוץ לתחום. ובקרבן אורה (עירובין לט.) העיר על דבריו, והעלה דלא אמרו קדושה אחת הם מדבריהם, ולכן לא מהני סברא זו רק לדברים שהם מדרבנן, ולא התירו מלאכות של תורה כמו בישול. ולפ"ד יש להקל בדרבנן. ובתשוה"נ (ג, קסה) העיר, שגם לפמ"ש בס' פסקי הגר"א, זהו רק במקום ששייך לומר הואיל. וזה מצוי כשרוצים לבשל ביו"ט ראשון של ר"ה, עבור היום השני, ע"ש.

כמה סברות מדוע הבישול מיום טוב לחול אסור רק מדרבנן

הואיל, וכמ"ש מרן הב"י (סי' תקג), והביא כן מתשו' הרשב"א (ח"ה סי' ה), וכ"ה בריב"ש (סי' רנד).

א) מבוואר בביצה (יז):, ובטור וש"ע (סי' תקג ס"א). וכתב בהגהות מיימוניות (ד"ק פ"א הי"ב) בשם סמ"ק (סי' קצד) יזהר שלא ישחוט מיו"ט לחבירו דשמא שני חול, ואפי' ב' ימים של ר"ה, דקדושה אחת הן להחמיר, ולא להקל, ועוד דהאידינא יום ראשון עיקר. ע"כ.

וב"פ הריב"ש (סי' טז, וסי' רנד), שאע"פ שבב' יו"ט של ר"ה קדושה אחת הן, לא אמרו כן אלא לחומרא, כגון ביצה שנולדה בראשון שאסורה בשני, אבל לומר שהן קדושה אחת לקולא כדי להתיר לאפות ולבשל מיו"ט ראשון של ר"ה ליו"ט שני, הא ודאי דלא אפשר, שהראשון קודש והשני חול, וכ"ש לדין דבקיאים בקיבועא דירחא, שהראשון ודאי קודש והשני ודאי חול.

ואמנם הגר"א (סי' תקג ס"א) העיר ע"ד הש"ע שפסק לאסור בב' ימים ר"ה, שדעת הרמב"ם (עירובין פ"ה ה"ח), דאפי' לקולא נחשבים ב' ימי ר"ה לקדושה אחת, ושכתב המ"מ שכ"ד הרשב"א והר"פ. וכ"כ בס' פסקי הגר"א. והסברא בזה, שאע"פ שהיום השני מדרבנן, והראשון מדאור', מ"מ האיסור לבשל מיו"ט לחול אינו אלא מדרבנן, מטעם הואיל, ולכן כשתקנו חכמים

ובמה שכתבנו שהמבשל מיו"ט לחול איסורו מדרבנן, הטעם משום דמדאורייתא י"ל

שאינו לוקה. ב. דין הואיל היכן שזה גופא ראוי לו, ואפשר שיאכל מזה ואפשר שלא יאכל, וכדאמרי' בביצה (כא.) גבי בצק של החיילים, שאם לא מקפידים שיתנו לחם לתינוק, אמרי' כל פת ופת ראויה לתינוק ושרי, ומשמע שם שהיתר לא מפני שאוכל אחת וזה מתיר את אפיית האחרים, אלא משום שכל חדא וחדא ראויה בפני עצמה להאכילה, ושיש כבר צורך אוכל נפש לישראל, אז ההיתר הוא משום דכיון לא קפדי, כל חדא וחדא חזיא לאכילת יו"ט. ואע"פ שאופה הרבה ובודאי לא יאכל הכל ביו"ט. עש"ב.

והר"ן (ביצה ט: מדפה"ד) העיר, איך מותר להרבות ולחמם חבית מלאה מים, והרי ריבוי בשיעורים אסור. וכתב בשם ר"י שבי"ט אין איסור של ריבוי בשיעורים, דשבת איסור סקילה, אבל יו"ט איסור לאו הוא והקלו. והר"ן כתב שריבוי בשיעורין בשבת אסור מדאורייתא, אלא שהשבת דחוויה היא אצל חולה ולא הותרה, ולכן כל שעיקר המלאכה אסור אף תוספתו כמוהו ואסור מדאו', אבל ביו"ט אוכל נפש הותר בו, שאפי' אפשר מערב יו"ט שרי, ולכן כל שהוא מרבה על העיקר תוספתו כמוהו ושרי, ובלבד שיהא בטורח אחד. [והרא"ש (יומא פ"ח סי' יד) הביא מתשו' מהר"ם, שהוכיח שאוכל נפש ביו"ט הוא היתר גמור, ולא מצד שמחת יו"ט, ממה שהותר לשחוט עוף לצורך אוכל נפש, אף שיש בכך איסור עשה ול"ת, ולא אומרים לגוי לנחור את העוף, ששחיטתו מדרבנן בלבד, דאין שחיטה לעוף מה"ת. אלא ודאי דכיון שהתורה התירה לנו אוכל נפש ביו"ט הוה לדידן כל אוכל נפש ביו"ט כמו בחול].

ועוד סברא כתב הר"ן להתיר, "שנראה להם לחכמים, שכיון שאמרה תורה אך אשר יאכל לכל נפש, לא הוצרכה לשקול ולדקדק שלא יבשל אלא המצטרך אליו בלבד, ולכן מותר בו ריבוי בשיעורין כל היכא שאינו מרבה בטירחא." ע"כ. ולפ"ז יש לדון אם להקל גם כשעושה בב' מעשים רק שאינו מרבה בטירחא.

אמנם י"א שבמלאכות או"נ כאפייה ובישול, מדאורייתא שרי גם מבלי טעם הואיל, ע' בתוס' (ביצה ב: ד"ה והיה בשם ריצב"א, עירובין לה. ד"ה משום), ובב"י (סי' תקכו), ובמג"א (ר"ס תקכו). [והטור (סי' תצה) כתב בשם ר"י, שאסרו חכמים ביו"ט קצירה ובצירה וטחינה וצידה, לפי שחששו שיקצור כל שדהו ויבצור כל כרמו וידרוך כל ענביו וימנע משמחת יו"ט.

והרא"ש (ביצה פ"ג סי' א) כתב, לפי שאדם רגיל לקצור כל כרמו כאחד וכו', ודמי לעובדא דחול. ולכא' צ"ל שעצם מלאכות הללו שהם באוכל נפש, הותרו מדאו' ביו"ט]. וכע"ז כתב הרמב"ם (יו"ט פ"א ה"ה) שכל מלאכה שאפשר לה ליעשות מערב יו"ט בלא הפסד או חסרון, אסרו חכמים לעשותה ביו"ט אע"פ שהיא לצורך אכילה. שמא יניח מלאכות אלו ליו"ט ויעסוק בהם כל היום, וימנע משמחת יו"ט. כיצד אין קוצרין ולא דשין ולא זורין ולא בוררין וכו'. ע"כ. ומשמע שהגם שקוצר ובוצר וסוחט הרבה לצורך חול, אין האיסור רק מדרבנן, שלא אמרו רק שימנע משמחת יו"ט, ולא שעושה איסורי תורה רבים של קצירה ובצירה וכו' לצורך חול. וע"ע במגיד משנה (פ"א ה"ד) שמלאכות שבאכילה כמו שחיטה ואפייה, אפי' עשאן שלא לאוכלן אינו לוקה, וכן המבשל לגויים או לצורך חול. וברמב"ם שם (פ"א ה"ט) מפורש שהמבשל לגוי ולבהמה אינו לוקה, "שאילו באו לו אורחים היה אותו תבשיל ראוי להן". וראה בס' שם יוסף על הרמב"ם שם (ה"ד). וי"א דמ"מ לצורך בהמה או גוי מיגרע גרע. והמשנ"ב (בשעה"צ תצה אות טו) כתב שבמבשל לצורך חול האיסור מדאורייתא. ושם ס"ל דהראשונים הנ"ל מיירי דוקא שעושה חלק מזה לצורך יו"ט. שו"ר בפמ"ג (תצה, מש"ז אות ב) שעמד בזה, דל"ל טעמא שימנע משמחת יו"ט, הרי בלא"ה אין היתר לקצור לימים הרבה. וכ' די"ל מטעם הואיל. ויש לפלפל בזה.

וע' באבן האזל (יו"ט פ"א ה"ג) שיש ב' ענייני הואיל. א. דין הואיל ומקלעי ליה אורחין וחזיא ליה לצורך יו"ט, וזה אסור לכתחלה. רק

דין בישול מיום טוב ראשון ליום טוב שביעי

וממה שאסרו בב' ימי ר"ה, אין להוכיח לאסור, דשאני התם, שהיום השני דרבנן. ומ"מ פשטות

ויש לדון לגבי בישול מיו"ט לחבירו ששניהם דאו', כגון מיו"ט ראשון לצורך יו"ט שביעי.

קדירה מלאה בשר אף שא"צ רק לחתיכה אחת, ואפשר, דמיירי במבשל לאחר אכילה, ואפ"ה בשחיטה התיר שם באוכל קצת מן העוף או הבהמה בו ביום, שא"א לכוזית בשר בלא שחיטה, וכמו שבמסוכנת יכול לשחטה אפי' אחר אכילה, וסובר שגם בריאה יכול לשחוט אחר אכילה כל שאוכל ממנה כזית. עכ"ד מרן. ולכאור' כן יש לנקוט להלכה.

ומאידך בב"י להלן הביא מרן מתשו' הרשב"א (ח"א סי' תרפא) שאסור לטפל ביו"ט ראשון בצק בגבינה לצורך ליל יו"ט שני, אפי' יתן מעט מאחת מהנה לתינוק. ושם כתב הרשב"א עוד, שאסור לשחוט הבהמות לאחר סעודה, ולא התירו אלא לשחוט המסוכנת, ולא הבריאה, ואפי' של ישראל, וכ"ש בהמת גוים הקצבים, שמכונין מלאכתן להיות להם בשר שחוטה ליום אחר, והן עושים מלאכתן לצורך חול, והיתר זה לא עלה על דעת שום אדם לעולם וכו', ואפי' יאכיל ממנו לתינוק ישראל מעט. וכ"כ המאירי (ביצה כה.), והרדב"ז (ח"ד סי' קיב.) והריב"ש (סי' טז) כתב, שאם א"צ ליו"ט, שכבר סעד כל צרכו, אסור לשחוט ולאפות ולבשל לצורך מחר, אף כשיאכל מן התבשיל מעט או יתן מעט לתינוק. שלא התירו זה, אלא בבהמה מסוכנת משום הפסד ממונו, כשיש שהות ביום לאכול כזית, ואע"פ שאינו אוכל, אבל בבהמה בריאה, ודאי אסור.

ושו"ר בשו"ת יבי"א (ח"א סי' ל אות ה) שג"כ העיר בזה בתו"ד, שדברי הרשב"א הנ"ל הם נגד דברי רבינו פרץ הנ"ל שהביא הב"י בריש הסימן, ולדעת הכלבו והסמ"ק בשם רבינו פרץ, יש להתיר בזה. וסיים לגבי נדונו שם, שנראה שגם הכלבו והסמ"ק יודו לאסור בשוחט יותר מבהמה אחת, שודאי שהוא עושה לצורך חול ואסור, ובה אין לחלק ג"כ בין קודם אכילה או אח"כ. ונע"ש, שאין להקשות לד' הסמ"ק ורבינו פרץ, ממ"ש בפסחים (מו:.) להתיר דוקא במסוכנת משום הפסד ממונו, שי"ל דהתם שרי אפי' לא יאכל, רק שיהיה שהות ביום לאכול, וכמ"ש ה"ה, והר"ן (ביצה כה.). אבל הכא בעינן שיאכל בדוקא.

ההלכה לאסור בזה. ואמנם המשנ"ב (שעה"צ סי' תקג אות ד) כתב דלכאורה בודאי שרי לבשל מיו"ט ראשון לשביעי, רק שדעת הי"א שהביא ברמ"א (סי' תצה) לאסור הכנת אוכל נפש שאינו מפיג טעם אם עשאו מערב יו"ט, וגם כאן יש לאסור, שיכול לבשל בחוה"מ לצורך יום שביעי. ע"כ. ומ"מ לדברי השעה"צ אכתי יש נפ"מ בהכי תימצוי שאנוס מלבשל בכל ימי חוה"מ, וכן לדעת מרן שיש להתיר באוכל נפש גופיה אפי' שיכל לבשל מבעו"י. ובס' עמק ברכה (יו"ט עמ' קיז) העיר על דברי שעה"צ, שברבינו חננאל (פסחים מז.) גורס בגמ' שבת רחוקה לא התירו.

ובילקו"י (שבת ב' דיני הכנה משבת לחול אות א) נתבאר שאסור להכין אפי' משבת לשבת הבאה. כ"כ הראב"ן (סי' שנט.) ועיין בשו"ת יחו"ד ח"ב (סוף עמ' קנג), ובשו"ת מחזה אליהו (פאלק). ע"ש. [ועיין בש"ע (סי' שלד ס"ד) מצילין מיום הכפורים לשבת, אבל לא משבת ליום הכפורים, ולא לשבת הבאה. ויש לדחות די"ל שלא התירו לכבות שלא לצורך בו ביום]. וכ"פ בתהל"ד (סי' שב סק"ו). שאסור לקפל בגדים בשבת זו לצורך שבת הבאה. ועיין בתוספתא (פי"ג הי"ט) לענין הדחת כלים. ועיין בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ד סי' לד ענין ב אות ג).

ואמנם בשו"ת שלמת חיים להגרי"ח זוננפלד (או"ח סי' עד, עה) כתב, להתיר בזה, כגון לשטוף כלים בשבת בבוקר לצורך השבת הבאה. וע"ע בפ"י הר"ח (שבת קיג:.) שכתב, אדם אחד מקפל כלים מלילי שבת לשבת ובשבת מצפרא לפניא ולשבת אחרת. ע"כ. ואכמ"ל בזה.

ומה שכתבנו לגבי הדחת קערות וכו', כ"ה בדרשות מהרי"ל, שלא ידיח הקערות מזה לזה, והובא במג"א (ס"ס תרסז).

ומה שכתבנו שמותר לבשל בליל יו"ט לצורך יו"ט שחרית, כ"ה בשו"ת בית דוד (סי' רפה). ובמאמר (ר"ס תקג). [ילקו"י מועדים עמ' תע].

והכלבו (סי' נח) כתב בשם רבינו פרץ, שאסור לבשל מיו"ט לחבירו אפי' כשאוכל קצת ממנו. ומרן הב"י תמה ע"ז, שהרי התירו לבשל

ב. מותר לאשה לבשל קדירה מלאה בשר או דגים קודם סעודת הצהרים, אף על פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת, ואף על פי שעיקר כוונתה לצורך החול, מפני שהתוספת מטעימה יותר את התבשיל. [וכן אמרו, ממלאה אשה את התנור פת, אע"פ שאינה צריכה אלא לככר אחד, שבזה נאפית הפת יפה, (רש"י ביצה כב:), ואע"פ שעיקר מחשבתה להותיר לצורך החול. וכתב מרן בש"ע (סי' תקז ס"ו, ובבית יוסף סי' תקג) שזה דוקא בתנורים שלהם, שהיו קטנים והיו מדבקים הפת בדפנותיהם ומתוך שהוא מלא אין מקום לחומו להתפשט והפת נאפה יפה, אבל בתנורים שלנו אין לאפות יותר ממה שצריך]. ומכל מקום לכתחלה צריכה להזהר שלא תאמר בפירוש שעושה לצורך חול. אבל אחר סעודת צהרים אסור לה לבשל [או לאפות] לצורך הלילה על מנת שתאכל כזית אחת מן הקדרה, שאין זה אלא הערמה. (ב)

לקצת פוסקים קודם אכילה, דהתם מחולקים בטעמם וכו'. והביא דברי הרב באר עשק (סי' נו) שכ' להתיר לשחוט ביו"ט שני אחר אכילה, ע"י שיאכל כזית, וכתב, שכל דבריו אינם אלא דברי תימה.

והרב שלחן גבוה (סק"ד) עמד בזה, וכ' שלא הבין זה. ע"ש. ולא קשיא מידין. ועיין היטב בשו"ת הרדב"ז הנ"ל. ודו"ק.

וגם בזרע אמת (א"ח סי' ע), העלה לאסור לשחוט ע"י אכילת כזית מכל בהמה, ואפי' קודם אכילה, וחילק ג"כ בין מבשל בכ' קדרות דשרי

מותר לבשל קדירה מלאה בשר או דגים קודם סעודת הצהרים

לבשל וכו', זהו עפ"ד הב"י בשם העיטור ועוד, וכ"ה גם בשו"ת הריב"ש (סי' טז).

ומש"כ דהיינו סעודת צהרים כן מבואר בשלחן גבוה (סק"ו). ואפי' לשחוט עוף אחר חצות היום יש להחמיר. ועיין נהר מצרים. ובשו"ת ישיב משה שתרוג (סי' קמד וסי' שכו וסי' שלח). [ילקו"י מועדים עמ' תע].

ולגבי בישול בביה"ש של מוצאי יו"ט, בכדי לאוכלו בביה"ש, בהגהת רע"א (סי' תצה ס"א) ציין לתשובת מהר"ח אלפנדרי שנסתפק בזה. וכן נסתפק אם מותר לקחת גחלת להבעיר הטוטין בביה"ש. והיינו שבכל רגע יש ספק אם הוא יום או לילה, ושמא עושה מלאכה מיו"ט לחול או מיום ראשון לשני. ובס' הלכות המועדים גרוסמן (עמ' פה) כתב שיש שכתבו להקל באיסור דרבנן, ויש מחמירים גם בדרבנן.

(ב) ביצה (יז). הרמב"ם (פ"א מהלכות יו"ט הל' י). טור וש"ע (סי' תקג ס"א). ובדין אפיית הפת, ראה בש"ע סי' תקג.

ומה שכתבנו שלכתחלה צריכה להזהר וכו', ע' בטור (סי' תקג), וב"מ של שלמה (פ"ב דביצה סי' טו), ובב"ח ובפר"ח. ראה בהערה הבאה.

ודע, שהמבשל ביו"ט לשם אכילה גסה, כגון שהיה שבע מאכילתו בסעודת יו"ט, ואח"כ בישל תבשיל ביו"ט, ואכלו אכילה גסה, אם היה שבע כל כך עד שהיה קץ במזונו, אין זו חשובה אכילה, ואין זה צורך אוכל נפש, אבל אם היה עדיין נהנה מאכילתו, אע"פ שהיתה אכילה גסה, ש"ד דהוי בכלל אוכל נפש, וכמו שחילקו בכיו"ב התוס' (פסחים קז:). ועיין בשו"ת יבי"א (ח"ה א"ח סי' מז, וח"ט א"ח סי' פו אות ט). ומשמם בארה.

ומה שכתבנו שאחר סעודת הצהרים וכו' אסור

ג. אמרו חכמים, ממלא נחתום חבית של מים אף על פי שאינו צריך אלא לקיתון אחד. והטעם לפי שדי לכל זה בטירחא אחת. ולכן צריך שיתן את הכל קודם שהניח החבית על גבי האש, ואסור להוסיף מים שאינו צריך להם, אחרי שהחבית על האש. וכן יזהר שלא יאמר בפירוש שרוצה אותו לצורך מחר. אמנם לגבי בישול מה שאמרו חכמים, ממלאה אשה קדירה בשר אף על פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת. בזה יש טעם נוסף להתיר, לפי שמוסיף טעם בתבשיל והתבשיל מתוקן יותר במה שמוסיף בשר בקדירה, ולכן לגבי הוספת בשר בתבשיל יש להתיר להוסיף גם אחרי שנתן את התבשיל על האש, וכן כשאין דעתו לאכול מן הבשר בו ביום, רק מן התבשיל עצמו, כיון שהתבשיל עצמו משתבח. וכן יש להתיר מעיקר הדין אפילו באומר בפירוש שרוצה אותו לצורך מחר, כיון שיש כאן תועלת לאכילת יום טוב עצמו. ומכל מקום לכתחלה צריך להזהר שלא יאמר בפירוש שעושה לצורך חול, וכנזכר לעיל. ג)

ב' טעמים לגבי ריבוי בישול בשר בקדירה והנפקא מינה בין הטעמים

לאסור, שרק כשמלאה הקדירה, בזה התבשיל נעשה טוב יותר ואינה ניכרת הערמתה. אך הטור כתב להתיר, ואזיל לשיטתו. אמנם לפי טעמו של רש"י כתב מרן הב"י, די"ל שלא התירו רק במבשל סתם שנראה שאינו מבשל אלא לצורך יו"ט.

ועוד נפ"מ, אם אינו אוכל מהבשר כלל, דלטעם של הרשב"א והטור די במה שדעתו לאכול מהתבשיל, אף שאין דעתו לאכול מן הבשר. ולרש"י משמע שצריך שיהא בדעתו בשעה שמבשל לאכול כזית מאותו בשר בו ביום. מיהו י"ל דגם לרש"י שרי, ולא דמי למי שיש לו בשר בקדירה שאין מתירין לו להוסיף בשר בשביל תוספת תיקון התבשיל, דשאני התם שכבר יש לו בשר ותבשיל ובשביל תוספת תיקון כל דהוא לא שרינן ליה. עכת"ד מרן הב"י.

ובחזו"ע (יו"ט עמ' לח, ובילקוי מועדים עמ' תע) נתבאר, דמ"מ לכתחלה צריכה להזהר שלא תאמר בפירוש שעושה לצורך חול. וקשה, שהרי מרן פסק בזה כדעת הרשב"א והטור, ואפשר דלשון צריך לאו דוקא, אלא דלכתחלה ראוי להקפיד בזה, לחוש לטעמו של רש"י, אחר שמרן לא הכריע כן בתורת ודאי. ולכן לכתחלה אין ראוי להוסיף חתיכה בקדירה אחרי שנתן את התבשיל על האש, וכן כשאין דעתו לאכול מן הבשר בו ביום, רק מן התבשיל עצמו. אך יש לחלק,

ג) בביצה (יז), באמת אמרו ממלאה אשה קדירה בשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת. וכן ממלא נחתום חבית של מים אע"פ שא"צ אלא לקיתון אחד. ולגבי מים הטעם משום שהכל בטירחא אחת, וכ"כ רש"י שם, משום דבחד טירחא סגי. וכתב הרשב"א (עבה"ק בית מועד ש"ב ס"א), הובא במגיד משנה (פ"א ה"י), שבזה צריך שיתן את הכל קודם שהניח החבית ע"ג האש, שהרי אין המים יפים יותר כשיש הרבה בכלי, ואין היתרו אלא משום דחד טירחא הוא, והכא איכא ב' טירחות. ונכתבו כמה אחרונים, דמ"מ אם עושה כן כדי שלא יבקע המיחם או הקדירה, שרי, דהרי זה לצורך יו"ט (משנ"ב ס"ק טז).

אולם לגבי מבשל, יש ב' טעמים, רש"י כתב משום שעושה בטורח אחד. אך הרשב"א (שם) כתב, כדי שיאכלו משמנים. וכך הם דברי הטור שביאר הטעם שהתבשיל מיתקן יותר כשיש הרבה בקדירה, והתוספת גורם טעם בתבשיל וכו'. ויש ג' נפ"מ בטעמים אלו. א. מ"ש הרשב"א, שמותר גם ליתן חתיכה בקדירה אחר שהניחה ע"ג האש. וכתב מרן הב"י, שאע"פ שלפי טעמו של רש"י יש לאסור בזה, נקטי' כמאן דמיקל כיון דהוי מידי דרבנן.

ועוד נפ"מ בטעמים אלו, אם אמר בפירוש שרוצה אותו לצורך מחר, שהרוקח (ס"י רחצ) כתב

ד. אף שדעת הרמ"א (בסי' תקג) להתיר להערים אף בשתי קדרות, דעת מרן (סי' תקנו סכ"א) שאפילו קודם הסעודה אין להתיר אלא בקדרה אחת ולא בשתי קדרות. וכן עיקר לדידן שקבלנו הוראות מרן. ונגם לדעת הרמ"א שהתיר בשתי קדרות, כתבו האחרונים, שזהו רק שמבשל בכל קדרה מין אחר, אבל מין אחד בב' קדרות אין להתיר, כיון שטעם ב' הקדרות שוה, א"כ כל מה שטועם משתיהן יכול לטעום מאחת, ונמצא שהקדרה השניה אינה מתבשלת כי אם לצורך חול[. ד]

ליטנו בקדרה גדולה ולהוסיף עליו בכדי שיהיה שמן ביותר. וכ"ז שייך דוקא כשמבשל בשר ודגים בקדרה, אבל בשאר תבשילין אינו רשאי להוסיף מה שאין נצרך ליום זה כשהקדרה עומדת כבר על האש, כיון שאינו מוסיף עי"ז שבח בתבשיל (א"ר). וכן כשצולין בשר על השפוד אינו רשאי להוסיף בשביל הלילה כשעומד כבר השפוד על האש (שם בשם מהרי"ל. ובפמ"ג מצדד לגבי צלי קדר די"ל שרוצה רוטב שמן ביותר, כמו בתבשיל עם בשר דשרי בב' קדרות), אבל בתחלה יכול להוסיף על השפוד כמה שירצה כיון שהוא בטירחא אחת, וכן בתבשיל כה"ג, וכמו לגבי מים (פמ"ג). [משנ"ב סק"ה].

ועיין בשו"ת מנחת שלמה (תנינא סי' לו) שכתב, שההיתר של ממלא נחתום מים ומבשל, הוא גם באופן שלא שייך לומר דבלא"ה שרי מדאורייתא מטעם "הואיל", אלא טעם ההיתר כמ"ש הר"ן דכיון שעיקרו היתר גמור אף התוספת כמותו, וה"ה נמי בדרבנן מה שחכמים הוציאו מכלל איסור ה"ז היתר גמור ולא בגדר של "דחוייה", ולכן גם התוספת כמותו, ודבר זה מוכח שם מהר"ן עש"ה. עכ"ד.

אין היתר להערים כשמבשל בשתי קדרות

אכילה אינה יכולה לבשל ולומר אוכל ממנו כזית, דאין לך הערמה גדולה מזו. והתוס' (יא:) כתבו, העולם רגילים שמערימים וצולים התרנגולת ואוכלין ממנה מן הכבד, ומיהו ה"ר שמואל היה אומר דהיינו דוקא קודם אכילה אבל לאחר אכילה לא. וכ"כ בהג"א שם. וכ"ד הריב"ש (סי' רנד), וכתב דמ"מ אם עבר ובישל אחר אכילה בהערמת אכילת כזית, אין לו דין מערים לאסור עליו התבשיל, אלא דין מבשל במזיד או בשוגג דשרי.

דכשאומר בפירוש שעושה לצורך חול, גרע, ושמה לא התירו חכמים באופן בזה, ויש בזה ג"כ זילותא ליו"ט. והב"ח (סי' תקג) כתב, שהרוקח הזהיר דלכתחלה לא תאמר כך, שמדבריה ניכר קצת הערמה, ושכן נכון להזהיר ע"ז.

והפר"ח (ר"ס תקג) כתב, ודע שאע"פ שמותר למלאות הקדרה בשר לצורך מחר אין לומר בפה אלו יהיו לצורך יו"ט ולא אלו. גם בים של שלמה (ביצה ב, טו) כתב, דשרי ליתן חתיכה א' או ב' בתוך הקדרה אפי' אחר שהניחה על האש, משום עילוי קצת, כדי שיאכל משמנים, משום שלא דקדקו חכמים כל כך בדבריהם. ומ"מ אסור לומר בפירוש שא"צ לאותו היום, שלא התירו אלא במבשל סתם שנראה שאינו מבשל אלא לצורך יו"ט. בפרט שדעת ת"ק לאסור בב' טירחות. ע"כ. [ושם כתב שאין נראה שרש"י והרשב"א פליגי].

גם המשנ"ב (סק"ו) כתב, שהסכימו הרבה אחרונים, דמ"מ תזהר שלא תאמר בפה שמבשלת לצורך הלילה, ומ"מ בדיעבד אינו נאסר ע"ז.

ואם בישל כבר בשר בקדרה קטנה, אפ"ה מותר

(ד) הגה רבינו חננאל (ביצה יז), כתב, ממלאה אשה וכו', קי"ל מרבותינו ובלבד שלא יערים. וכתב מרן הב"י שכן עיקר, וכן נראה דעת הפוסקים, וכ"ד הגהות מיימוניות והרשב"א, וכן נראה בתוס' (פסחים לד.). ודלא כדעת רבינו יואל (ראבי"ה סי' תשנא) שהתיר לאפות ג' תנורים מלאים לצורך ברית מילה של מחר בחוה"מ, כשצריך פת אחד מכל תנור, והובא גם במרדכי (סי' תרעה). וכתב העיטור (ח"ב הל' יו"ט) דדוקא קודם אכילה יכולה להרבות בכישול, אבל לאחר

ומהר"א חזן בנוה שלום (סי' תקג) הביא, שמהר"מ פארדו התיר לשוחטים לשחוט מיו"ט לחבירו, ע"י שיאכלו כזית באותו יום. ושנראה שסמך ע"ד הרמ"א בהגה שכתב, שיכול לשחוט אע"פ שא"צ אלא לכזית. וכתב, שהאמת שאין להתיר כלל בזה, וכן במחבר"ר, הביא בקיצור דברי הזר"א שדחה דברי הרב באר עשק שהתיר בכיו"ב. וכ"ש כשעושה מיו"ט לחול. וגם מ"ש הרמ"א בהגה להתיר כשצריך לכזית, היינו שבאמת עיקר השחיטה בשביל הכזית, ולא מיירי בהערמה. ולכן אומר אני כי הוראת מהר"ם פארדו, כולה מקשה אחת. וכן ראיתי להרה"ג ר"י מסלתון ז"ל, בשו"ת וזאת ליהודה (סי' יב), שכ' מה שנתחדש מנהג שהשו"ב יוצאים לבית המטבחים לשחוט לצורך החול דוקא, וסומכים ע"מ שיאכלו השו"ב איזה חתיכת בשר מכל בהמה, נראה שזוהי הערמה גדולה, ששוחטים בהמות גסות ודקות לרוב. וצר לי מאד שכמה פעמים צעקתי ונרגזתי ע"ז בלתי הועיל. וה' הטוב יכפר בעד. עכ"ד.

ונחלקו הפוסקים, אם א"צ לסעודת היום כלל, ועיקר בישולו רק לצורך הלילה, ואוכל קצת ממנה רק בשביל שלא ייאסר עליו לבשל, שיש מתירים (תוס' ביצה יא: מג"א, מאמר מרדכי ובית מאיר, וכן משמע מסתימת לשון הרמ"א שכתב, שיכולה לבשל הרבה קדרות ולאכול מכל אחת מעט, ומשמע אפי"א לאכול, וטועם מעט מכל קדרה בכדי שיהיה לו היתר לבשל), ויש אוסרים שזה בכלל הערמה (כנה"ג בשם רדב"ז, ב"ח. פר"ח, א"ר ונהר שלום, וע"ע בכיאוור הגר"א). ויש מקילין כשמבשל לצורך הלילה מין אחר שלא מאותו המין שבישל לצורך שחרית, דאז מהני מה שטועם ממנו בשחרית (ט"ז, שלחן עצי שטים ח"א, דה"ח, והגר"ז). ובמשנ"ב (סק"ז) כתב, שהעולם נהגו להקל כדעה ראשונה, ואין למחות בידם, כשעושים ליו"ט שני, אבל לצורך חול יש ליזהר בזה. והמחמיר תע"ב. עכ"ב.

ומהר"ם חלאווה (פסחים מט:): כתב, שלא התירו רק למלא קדרה בשר ותנור מלא פת, רק אם צריך לעיקר התבשיל ליומו ולא יערים. ואז שרי אע"פ שמתכוין כדי להותיר.

וכתב מרן הב"י, שאפי' קודם אכילה, משמע בתוס' (יז:), דכל שמבשל קדירות יותר מכדי צורך היום, הוי מערים ואסור. מיהו אם אוכל מעט מכל אחת, כיון דקודם אכילה הוא מבשלם אפשר דשרי. ושכ"כ רבינו ירוחם (נ"ד ח"ג) גבי מי שלא הניח עירובי תבשילין, שיכול לבשל ולאפות לצורך יו"ט, ואוכל מכל מין ומין, ואם יותר יותר. עכ"ל.

וב"ב הרמ"א בהגה, שיכולה אשה לבשל הרבה קדרות ולאכול מכל אחת מעט. וכ"ש שיכול לשחוט אע"פ שא"צ אלא לכזית. נפ"י, אפי' שכוונתו לצורך הלילה, כיון שרוצה לאכול מכל אחת בסעודת שחרית]. עכ"ב.

והנה מרן הב"י (סי' תקכו), הביא מחלוקת בזה, במי ששכח לעשות עירובי תבשילין, אם רשאי לבשל בשתי קדירות קודם אכילה, ופסק שם בש"ע (סכ"א) בסתם כד' המרדכי שאין להתיר אלא בקדרה אחת ולא בב' קדרות, ושוב הביא דברי הר"י שהתיר בב' קדרות, בשם י"א, וקי"ל דהלכה כסתם. ולפ"ז לא קי"ל כד' הרמ"א הנ"ל שהתיר להערים אף בב' קדרות.

ואע"פ שהמשנ"ב (סי' תקכו ס"ק סח) כתב, שהעולם נוהגים להקל כה"א, מלבד דאגן קי"ל כד' מרן, ולדידיה אין להקל, יש לחלק עוד לפי מ"ש הט"ז וכל האחרונים (בסי' תקג, שולחן עצי שטים, ח"א, הגר"ז, דה"ח, ועוד), שלא הותר בשתי קדירות אלא היכא שמבשל בכל קדרה מין אחר, אבל מין אחד בב' קדרות אין להתיר, כיון שטעם ב' הקדירות שוה, א"כ כל מה שטועם משתיהן יכול לטעום מאחת, ונמצא שהקדרה השניה אינה מתבשלת כי אם לצורך חול. ע"ש. וכן פסקו המשנ"ב (שם סק"י), והכה"ח (סק"כ).

וב"ש לגבי שחיטה, שאין להתיר לשחוט ב' בהמות בהערמה, שמבהמה אחת ששחט יכול לעשות מטעמים כאשר אהב, צלי שלוק ומבושל, וכל מה ששחט אחריה הוא עושה לצורך חול, וא"כ יש לאסור אליבא דכו"ע. וע' בכה"ח (סי' תצח ס"ק ק) ודו"ק.

ה. אשה שעברה ובישלה מיום טוב לחבירו, בין שעשתה כן במזיד, בין שעשתה כן בשוגג, או לצורך חול בלבד, בין שעשתה על ידי הערמה, התבשיל מותר באכילה. ה.

עבר ובישל לצורך חול אפילו במזיד לא נאסר התבשיל

לצורך חול, אסור לאכול. אך י"ל דקמ"ל, שמותר לעשות לכתחלה לצורך יו"ט אע"פ שיתכן שבסוף ישאר לאכול בחול. ושם בהלכה כתב בשם י"א, המבשל ביו"ט לאכול בו ביום והותר, מותר לאכול למחר בין בחול בין בשבת, ובלבד שלא יערים, מפני שהחמירו במערים יתר מן המזיד. ע"כ. וגם כאן אין לדייק דדוקא במבשל לצורך יו"ט והותר, לא נאסר, שהרי סיים הרמב"ם שבמזיד לא אסרו רק במערים. נראה בלח"מ שם, ובמ"ש ע"ז בלחם יהודה למהר"י עייאש שם. ודלא כמ"ש במרכבת המשנה אלפנדרי שם].

וכן מפורש ברמב"ם (יו"ט פ"ו ה"י) שכתב, לא הניח עירובי תבשילין ובישל ואפה לאכול בו ביום והותר, או שזימן אורחים ולא באו ה"ז אוכל המותר למחר, ואם הערים ה"ז אסור לאכול, עבר ואפה ובישל לשבת אין אוסרין עליו, ולמה החמירו ואסרו על המערים ולא אסרו על המזיד, שאם תתיר למערים נמצאו הכל מערימין וישתקע שם עירובי תבשילין, אבל המזיד אינו מצוי ואם עבר היום לא יעבור פעם אחרת. ע"כ. ומבואר, שאם בישל במזיד לא אסרו עליו. ולכאוי"ה גם לצורך חול.

וכן דייק בתשו' הרשב"א (ח"ה סי' ח) מדברי הרמב"ם, שתבשיל שנתבשל ביו"ט ראשון לצורך יו"ט שני, שנסתפקו בזה בגמ' (ביצה יז.), להלכה נקטי' להתיר, והביא שכ"פ העיטור (ח"ב קמח:), ולזה דעתי נוטה. ויותר נ"ל הלכה שאפי' היו לו מאכלים אחרים מותר. וכפי מסקנת הגמ' שם דאיסור שבת שאני, ורק בשבת אסור במעשר פירותיו ומטביל כליו בשבת, אבל ביו"ט לא אסרו במזיד כלל.

ואם הערים ובישל מיו"ט לחול, מצוה איכא שיאכל כל מה שבישל ביו"ט, כדי להנצל מאיסור בישול, שמועיל בזה תיקון. וכן כשחל יו"ט בימי חמישי שיש (בחוץ לארץ), ובישל מיו"ט ראשון לצורך שבת, מצוה שיאכלנו מיד ביו"ט א'. וכ"כ

(ח) ע' ביים של שלמה שם. ובמג"א, ובט"ז, ומטה יהודה, ובית מאיר, ובשו"ת משכנות יעקב מקרלין (סי' קכו), ובשאר אחרונים. ובאו"ז (ח"ב ס"ס שמב) הביא שר' יואל אוסר. וכ"ד רבינו ירוחם (נתיב ד ח"ג). אך מדברי הכלבו (סי' נח) בשם הר"ף מוכח דס"ל דבקדרה אחת אף בהערמה שבישל ביו"ט יותר מכדי צרכו לצורך חול, משרא שרי. ועיין בלחם משנה (פ"א מהלכות יו"ט ה"ט). ובכה"ח (סי' כו) בכונת ד' הרמב"ם שאוסר בהערמה. [חזו"ע].

והנה המרדכי (סי' תעה) הביא מרבני קולוניא שהתירו בדיעבד באפה פשטידא מיו"ט לחבירו, כר' יהודה שהמבשל בשבת בשוגג יאכל למו"ש, וכ"ש ביו"ט דקיל. ורבינו יואל אסר, דביו"ט לא התיר ר' יהודה שלא יבוא לזלזל בו. וה"ר אביגדור אמר שציוה להשליך לאיבוד, ואפי' ליתן לשפחתו אסר לו. ומהר"ם התיר לאשה שאפתה מיו"ט א' של ר"ה לחבירו, מדתנן המבשל בשבת בשוגג יאכל. והריב"ש (סי' רנד) כתב, שרק במבשל בשבת קנס ר' יהודה שוגג אטו מזיד, דאיכא איסור דאוי, אבל ביו"ט אינו אלא מדרבנן, דקיי"ל כרבה דאמרי' הואיל. ולכן אפי' עבר ושחט, או אפה ובישל, במזיד, מותר. דמשמע בכיצה (יז.) דנקטי' לקולא, ועוד דספד"ר היא, וכנ"ל. ואע"פ שבמערים אסרו, כגון שאופה לצורך היום, וחוזר ואופה לצורך היום, ואמר הראשונה תהיה למחר, שמתחלה היתה כונתו בבשול השניה בערמה. אבל אין לאסור במי שהערים לאכול ממנה מעט היום, שהערמה זו לא היתה בשעת שחיטה, שאם בשעת שחיטה היה צריך לבו ביום אפי' לכזית בשר, מותר היה לשחוט, ואם בשעת שחיטה לא היה צריך, ושחט, מזיד הוא, וכיון שכבר עבר, מותר. ומה שאכל ממנה אח"כ, אינו חוזר ואוסר. ע"כ. והרמב"ם (יו"ט פ"א ה"ט) כתב, עשה כדי לאכול ביו"ט והותר, מותר לאכול המותר בחול. ע"כ. ולכאוי"ה משמע שאם עשה להדיא

ו. בני חוץ לארץ שעושים שני ימים טובים, מותר להם להוציא חלה קפואה כדי להפשירה מיום טוב ראשון ליום טוב שני של גלויות, ואין לאסור בזה מטעם הכנה מיום אחד לחבירו. ולגבי חימום התבשיל (שמבושלים כבר, ואין בו משום בישול, וכגון שרובו יבש), לצורך סעודת ליל יום טוב שני, יש להקל אם מניח התבשיל על גבי הפלאטה מבעוד יום, באופן שאפשר שיהנה מהתבשיל ביום טוב ראשון, ואינו ניכר שעושה לצורך הלילה. ומכל מקום טוב שיעשו כן על ידי גוי, או על כל פנים בבין השמשות. וכן יכולים להניח התבשיל על פלאטה כשהיא כבויה, ועל ידי שעון שבת היא נדלקת אחר כשעה מהנחתה, אפי' תבשיל לח. [שאיסור גרמא קל יותר מאמירה לגוי (חזו"ע שבת ד', עמ' קמא, עב)].⁽¹⁾

ולא נתקיימה מחשבתו לבשל לצורך חול, גם לרב חסדא אינו לוקה. ועיין באמרי בינה (דיני יו"ט ס"ס ג).

אלא שיש לחלק בין פקוח נפש בשבת שדחוויה היא בשבת, לבין אוכל נפש ביו"ט שהוא היתר גמור. ובאמרי בינה שם העלה, דבכה"ג שנזדמן לו חולה שיש בו סכנה, פטור למפרע מחיובו. ובספר לימודי ה' (לימוד רג) נסתפק בזה.

בשו"ת בצל החכמה (ח"ו סי' ה). [מיהו יש להשיב על שאר דבריו שם].

ובשו"ת מקור חיים (ח"א ח סי' ח) כתב, שתבשיל שנתבשל ע"י גוי לצורך בריא, שנעשה באיסור אמירה לגוי, אם נזדמן לו חולה שאב"ס, טוב שיתננו לו כדי שיתוקן האיסור. ובשו"ת יבי"א (ח"ב דף צט): פלפל בדבריו. והמאירי (פסחים סד). כתב במבשל מיו"ט לחול, שאם באו אורחים

להניח תבשיל על הפלאטה לחמם את האוכל מיו"ט ראשון ליו"ט שני

היום מותר, וכמ"ש הברכ"י שם סק"א בשם הבית דוד (ח"א ח סי' רפה).

והנה איסור "הכנה" מיו"ט ראשון ליו"ט שני, אינו רק מטעם איסור מלאכה לצורך חול, אלא איסור "הכנה", הוא אפי' בדבר שאין בו מלאכה, וכמ"ש הרמ"א בהגה (סי' תרטו), שאסור להעמיד השלחנות והספסלים בבית לצורך הלילה, דהוי הכנה. וכ"כ האחרונים (א"ח סי' תקג) שאסור אפי' בטירחא בעלמא, כגון הדחת קערות, והבאת יין מיו"ט לחבירו. [ובצל"ח (ביצה טו): הביא דברי האחרונים הנ"ל, וכתב שלמעשה יש להסתפק בזה לגבי הכנה מיו"ט לשבת, כיון שבירושלמי (ביצה פ"ב ה"א) מוכח שדבר שמותר לעשותו בשבת ואינו מלאכה, מותר לעשותו מיו"ט לשבת, משא"כ מיו"ט לחבירו, אלא דיל"ד דהירושלמי ס"ל כרב חסדא דמדאורייתא צרכי שבת נעשים ביו"ט, משא"כ להפוסקים כרבה שעיקר ההיתר רק משום הואיל. ולכן בסמוך לחשיכה דלא שייך הואיל (כמ"ש התוס' פסחים מו: וביצה כא. ובכ"ד), יש לאסור הכנה אפי' בדבר שאינו מלאכה].

ו) נשאלנו [בשנת תשנ"ז] לגבי בני חו"ל שעושים שני ימים טובים, האם מותר להניח אוכל מבושל על הפלאטה כדי לחמם את האוכל מיו"ט ראשון ליו"ט שני, שהרי החימום על הפלאטה לא חשיב מלאכה, ולא גרע מלהוציא חלה קפואה לצורך יו"ט שני שביארנו במק"א דשרי. ולכאור' יש חילוק בין להוציא חלה קפואה שפעולת ההפשרה נעשית מאליה, משא"כ חימום התבשיל שלא נעשה מאליו אלא מכח נתינת התבשיל על הפלאטה, וכך דרך בישול ואינו נחשב כגרמא. דבמה שמניח את התבשיל ע"ג הפלאטה נחשב שעושה חלק מפעולת החימום, והוי כמניח תבשיל על האש בשבת שחייב משום מבשל שהוא עושה חלק מהבישול בזה שמניח, ולפי"ז לכאורה אין להניח תבשיל על הפלאטה לחממו ביו"ט ראשון לצורך יו"ט שני, ואף שהאוכל מבושל ויבש אין בו משום בישול, מ"מ יש בו משום הכנה, ואין יו"ט ראשון מכין ליו"ט שני. וכן הלכה רווחת בטוש"ע (סי' תקג), שאסור לבשל ולאפות מיו"ט לחבירו, ורק לבשל בלילה לצורך מחרת

אם במבשל סמוך לחשיכה שייך לאסור משום איסור הכנה דאורייתא

העמדה אינו חייב משום מבשל, מ"מ יש בו איסור תורה של הכנה. עכת"ד הגרצ"פ פראנק שם.

אלא שבנ"ד [שמחמם את המאכל שכבר נתבשל] קיל טפי, שבבישול אחר בישול בפרט בדבר יבש, י"ל שגם לשי' הראשונים הנ"ל, לא שייך לאסור מטעם הכנה, כיון שאין כאן שינוי במהות הדבר. שכבר היה ראוי לאכילה.

וגם עיקר דברי המג"א (ר"ס תקנז) שאסור לבשל סמוך לחשיכה, אינם עיקר לדידן, לפי מ"ש מרן הב"י (ר"ס תקנז) בשי' הרמב"ם, שגם לרבה דאית ליה הואיל, מדאורייתא צרכי שבת נעשים כיו"ט גם מבלי טעם הואיל, ודלא כהתוס' (ביצה ב:) דהוי כאופה מיו"ט לחול. והיינו דרבה חזר והודה לר"ח בסברא זו מדאורייתא צרכי שבת נעשין כיו"ט, וטעם הכנה ליכא, כיון שאין זה דבר חדש שלא היה בעולם, כמו ביצה שנוולדה, וכ"כ המאירי (רפ"ב דביצה). וכדברי הב"י כתבו הרבה אחרונים (מהר"י אשכנזי, חמד משה, בית מאיר, מהר"ש קלוגר, שואל ומשיב, דברי מלכילא, ועוד). וכ"כ בערוה"ש (ס"י תקנז סק"ג), דמה שמקילין לבשל סמוך לחשיכה, סומכים על הרמב"ם הנ"ל, ושכן מבואר בירושלמי (פ"ב דביצה). ע"כ. ולהלכה, אע"פ שלכתחלה יש לזהר בזה, מ"מ בשעת הצורך יש לסמוך להתיר בישול אפי' סמוך לחשיכה, וגם השי"ס סתם דין זה להתיר ע"י ע"ת ולא חילקו בזה כלל.

וב"כ בפמ"ג (פתיחה כוללת יו"ט פ"א אות יז) שמנהג העולם להטמין כיו"ט טשאלנט לצורך השבת, ומתבשל ומצטמק והולך כל ליל השבת, אף שאינו ראוי לאכילה כלל עד חצות הלילה, ואין שייך כאן "הואיל".

וע"ע באבני נזר (א"ח ס"י שצז) דמשום מלאכה לא היה איסור לבשל סמוך לחשיכה שלא יגיע לכמאכל ב"ד רק בחול, ואפי' בשבת שאחר יו"ט אין בזה חיוב, שאין שבת ויו"ט מצטרפין לאיסור תורה, ולכן שוב מותר משום עירוב תבשילין. אך בס' ראשון לציון (ביצה ב:) התיר לבשל דבר שלא

ובמבשל כיו"ט לחול יתכן לאסור גם מטעם הכנה דאו', וכמ"ש בשו"ת הר צבי (א"ח ח"א ס"י קל) לגבי יו"ט שחל בע"ש, ומתחיל לבשל סמוך לחשיכה, ומתבשל בשבת, שנח' האחרונים במי שעושה כן בסוף השבת, אם חייב משום אופה כשנגמר בחול, ואף שיש לחלק שכאן נגמר בזמן של איסור, המנחת חינוך (מצוה רצח) דן בזה, והביא מהמשנה (כריתות יט) לגבי שבת ויוהכ"פ הסמוכים זל"ז, דמוכח שאם עשה מלאכה בביה"ש שבאמצע, פטור, דאמרי' חצי עשה ביום זה וחצי עשה ביום אחר. אלא שהעיר ע"ז ממנחות (דף צח), וע"ש דאין לאסור בזה מדאורייתא משום חצי שיעור, כיון דלא חזי לאצטרופי (מאתר שהתחיל סמוך לחשיכה), ועוד שכאן זה חצי שיעור באיכות ולא בכמות.

והמג"א (ר"ס תקנז) כתב, דאסור לבשל כיו"ט שחל בער"ש סמוך לחשיכה, כיון שהוא איסור דאורייתא, ולא שייך הואיל. ולהנ"ל, אפשר שאין בזה איסור דאו', לא משום שבת ולא משום יו"ט, ולגבי איסור דרבנן מהני עירוב תבשילין.

ו**כתב** עוד בהר צבי שם, דלכאורה יש לאסור בנ"ד מצד הכנה דרבה, (וממילא לא יועיל לזה עירוב תבשילין), דהנה לשי' כמה ראשונים (תוס' ביצה ב: עירובין לת. בתי קמא. רשב"א ור"ן ביצה ב: סמ"ג לאוין עה. ודלא כדעת הריצב"א בתוס' שם, שלא שייך איסור הכנה רק בדבר חדש, ולא באפייה ובישול שהוא תיקון בעלמא) שבאופה ומבשל מיו"ט לשבת, יש איסור הכנה דאו' (מוהכינו את אשר יביאו), ורק מטעם "הואיל" נעשה איסור דרבנן, ואם הכין כיו"ט סמוך לחשיכה באופן שאין את ההיתר של הואיל, אסור לאכלו בשבת שלמחרתו משום הכנה (סמ"ג שם). והרמב"ן (מלחמות פסחים מז, ובר"ן שם) מפרש דמדאורייתא אין צרכי שבת נעשים כיו"ט משום איסור הכנה (מוהכינו את אשר יביאו), דכיון שאין יו"ט מכין לשבת בהכנה דממילא, כ"ש שאין יו"ט מכין לשבת בהכנה בידים, ודלא כתוס' שכתבו דהכנה דבידים קילא. ולפ"ז המעמיד קדירה על האש כיו"ט שחל בער"ש סמוך לחשיכה, אפי' אם על

יומא טבא שרי לאפווי ולבשולי בכה"ג, שכל מלאכות אוכל נפש המותרות ביו"ט לצורך יו"ט עצמו, הגם שעושה אותם לצורך השבת שלמחר, לגבי מלאכות אלו חול גמור הוא וכו'.

יתבשל ביו"ט אפי' כמאכל בן דרוסאי, ולא יהיה שהות ביו"ט לאורחים לאכול ממנו. וכן נוהגים לאפות ולבשל ביו"ט עד שקיעת החמה, אע"פ שאין שהות לגמור חצי בישול מהתבשיל, דכולי

יש להתיר הכנה משבת לחול במקום הפסד

יגנב ושלא ישבר. והו"ד באורך בשערים המצויינים בהלכה (ח"ב סי' פ ס"ק כז).

ואף שהמג"א שם אסר בזה, צ"ל דס"ל דכיון שניכר שעושה לשם חול אסור, ולא דמי למבואר בסי' שכא ס"א, שמוותר להשקות את הירקות כדי שלא יכמושו, אף שלא יתקלקלו לגמרי. דשם אינו ניכר. ועכ"פ במקום הפסד יש להתיר גם במקום שניכר, ואין בזה זלזול לשבת, כיון שעושה משום הפסד.

וכן נתבאר בילקו"י (שבת ח"ד עמ' רג) שמותר להקפיא בשבת חלה מיותרת לצורך חול, בכדי שלא תתייבש ותפסד. וכע"ז כתב בשו"ת באר משה (ח"ח סי' רב), וכתב שהתירו לטרוח אפי' בשביל מניעת הפסד קטן.

וכיו"ב בהדחת כלים, דהגם שאחר סעודה שלישית אסור להדיח את הכלים, מ"מ אם חושש ששיירי המאכל יידבקו בדופני הקערות, מותר להניח הכלים בתוך הכיור ולמלאות את הכיור במים בשבת, רק שלא יאמר שעושה כן לצורך הדחתם בערב. אך אם כבר נדבקו שאריות התבשיל לדפנות הכלי ויבשו, אסור לשרותם במים בשבת, מכיון ששרייה זו אינה באה אלא להקל על ניקוי הכלים במוצ"ש, והוי שפיר הכנה. (ילקו"י שבת ב' דיני הכנה משבת לחול אות יז).

וכ"כ בשו"ת מנח"י (ח"ח סי' כד) שמותר להניח בשבת אוכל בהקפאה, כיון שמוכרח לעשות כן בשבת דוקא, ואין כוונתו להרויח העבודה בחול, וכמו שהתירו לטלטל כלי מחמה לצל שלא יפסד, וכאשר ביאר יפה מהרש"ג (ח"א סי' סא, סא, ג). ושם (סי' מג) כתב הגר"י סופר (גאב"ד ערלו"י) להתיר להדיח כלים ביו"ט של פסח למחמירים בשרויה, וחוששין שפירווי המצה

והנה לגבי דין הכנה משבת לחול משום הפסד, יש להביא ראיה להתיר ממ"ש בש"ע (סי' שלח ס"ז), שאם יש לו פירות בראש הגג ורואה שבא מטר, אף שאסור לשלשלם בשבת דרך ארוכה שבגג, מותר לכסותן. ואפי' לבנים שהם מוקצים, מותר לכסותן מפני הדלף. והיינו שהתירו לו לעשות כן מפני הפסד ממון (ביצה לה:). [וע"ע במשנ"ב (סי' רנד ס"ק מג, ובבאה"ל ד"ה מותר), ובשי' המג"א שם שאסר שם]. וכן הוכיח בא"ר (סי' רנד), שבמקום שיש חשש הפסד, מותר לטרוח בהצלה אף שזה לצורך חול, כיון שאם לא יטרח עכשיו לא יוכל עוד לעשותו בחול ויפסיד את הדבר. וכן התירו לכסות כדי יין ושמן של טבל. ובעירובין (לט.) מבואר, שאם אבד לו חמור מותר לטרוח ולהביאו בשבת, אף שבשבת אין שום אפשרות להשתמש בחמור. ועיין בשש"כ (ח"א עמ' קיח).

ובמשנ"ב (סי' שכא ס"ק כא), כתב לגבי בשר ששהה ג' ימים בלי מליחה ושרייה במים, ורוצה להדיחו בשבת כדי שלא יאסר לבישול, דע"י גוי שרי. אך בילקו"י (סי' שח סעיף ה) העלנו, שמעיקר הדין מותר להדיח את הבשר וגם לטלטלו לצורך זה, ורק נכון שיעשה כן ע"י הערמה. וזה עפ"מ"ש בברכ"י שם (שח אות ב). ושם נתבאר שאין בזה איסור מכין משבת לחול. וכן מי שמלח את הבשר בע"ש ושכח להדיחו מהמלח שעליו, מותר להניחו בכיור ולהדיחו ממלחו. וטוב שיעשה כן ע"י הערמה. וזה עפ"ד שו"ת מהרש"ג (ח"א סי' סא), דכל איסור הכנה משבת לחול היינו דוקא אם כוונת העושה להרויח זמן שלא יצטרך לעשות זה בימי החול, כגון הדחת כלים או הצעת המטות משבת לחול. אבל במקום שאם לא יעשה זה בשבת יופסד הדבר, לא גזרו ע"ז. וראיה מדהתירו לטלטל כלי שמלאכתו להיתר מחמה לצל ושלא

הזמן, והרי הוא הכנה לצורך חול. ומהרש"ג שם תי' לשיטתו, דכיון שאם לא יפר בשבת יפסיד לגמרי כל ההפרה וכו', אין בזה משום הכנה משבת לחול.

ויש שהעירו על סברא זו ממתני' (ביצה מ.) מי שזימן אצלו אורחים לא יוליכו מנות אא"כ זכה להם וכו' מערב יו"ט, ופרש"י, שלא יוליכו לביתם מנות בידם לאחר סעודה, לסעודת מוצאי יו"ט. והרש"ש שם תמה, דבלא"ה יש לאסור מטעם הכנה. [וכן עמד בזה בדעת תורה סי' תקג. ומשמע דס"ל ששייך בכה"ג איסור מטעם הכנה]. ותי', שיש הנאה ביו"ט עצמו בעצם קבלת המתנה. אמנם החיי אדם (כלל קנג אות ו) הוכיח מהמשנה הנ"ל ופרש"י, דהבאה בעלמא אין בה הכנה, רק במקום שגומר איזה ענין. ושכן מבואר להדיא בגמ' (ביצה לח.), ובש"ע (סי' תטז ס"ב), שמותר להוליך העירוב לצורך יום ב', שרק אם אומר זה יחא עירוב הוא הכנה, אבל ההולכה לא הוא הכנה.

עוד נתבאר בילקו"י (שבת ב דיני הכנה משבת לחול אות כט) שהמקדים לבוא לביהכ"נ לתפלת ערבית של מוצ"ש, מותר לו לקחת סידור תפלה גם קודם צאת השבת, ואין בזה איסור מכין משבת לחול, אם מעיין בסידור באיזה דברים, או כשיש חשש שאח"כ לא ימצא סידור לתפלה. דכיון שלא ימצא אח"כ סידור להתפלל בו, אין זו הכנה, דכל היכא שיהיה לו הפסד אם לא יכין בשבת, מותר להכין משבת לחול. [וכ"כ בס' מגילת ספר (עמ' תיא), ודלא כמ"ש בשש"כ (ח"א פכ"ח הערה קעג)].

ויש מי שהקשה על סברת מהרש"ג מסי' שכא סק"ז, שלא התירו להדיח בשר ביום ג' ממליחתו, רק ע"י גוי. (שו"ת נשמת שבת). וצ"ל דשאני התם שיכול לאכלו צלי, ואינו הפסד לגמרי.

ובשו"ת שערי יושר (ח"ב סי' נו) כתב לחלק בזה, שדבר שבמהותו הוא מעשה הכנה לחול, כהדחת כלים, אסור אפי' כלי קטן ואפי' שאין בו טורח, אבל דבר שלא ברור שהוא מעשה הכנה משבת לחול, יש להתיר כשאין בו טורח ואינו מתכוין לתועלת היוצאת ממנו, כמו החזרת הטלית הביתה, ומגבת מהמקוה, והחזרת ספר למקומו או

יחמיצו, ואין בהם שימוש כלל עוד ביו"ט, עפ"ד מהרש"ג הנ"ל, דבכה"ג אין משום הכנה. והעיר ע"ז, דלגבי ע"פ שחל בשבת כ' הרמ"א (סי' תמד ס"ג) שאם א"א לקנחו יש להדיחו מעט להעביר החמץ. הרי שלא התיר הדחה אם אפשר בקינוח. ומ"מ כשא"א בקינוח יש להתיר הדחה, כמ"ש מהרי"ו (סי' קצג) משום צורך מצוה, דלא גרע ממה שהתירו לרחצם לצורך שתיה בו ביום. וה"ה לנ"ד למחמירים בשרויה, דנחשב צורך מצוה. וגם בח"א (כלל קנג ס"ו) מבואר דלצורך שרי, אף שאינו צורך היום, וכתב עוד, דאם אינו גומר הענין לא מיקרי הכנה, וזה סיבה להתיר קינוח].

והנה בשו"ת המבי"ט (ח"ג סי' פד, וסי' פט) כתב, דסכין המילה מוקצה ליכא, כיון דעודו בידו, וכשהוא בידו מותר לרוחצו אחר המילה, שיש בו קפיידא ג"כ שלא יפגם, אלא כשאינו צורך שבת אסור. והובא בקצרה בכה"ח (סי' שח אות ו). והיינו משום איסור מכין משבת לחול.

גם היעב"ץ (מגדל עוז ברכה עליונה נחל ז אות ז) כתב, שאין לקנח הסכין לאחר המילה בשבת. ובס' אות חיים ושלום ממונקאטש (סי' רסו סק"ב) העיר ע"ז, שידוע שאם יניחנו בדמו עד מוצ"ש יעלה חלודה, וכבר נודע שיש ארס בחלודה, וכמה פעמים נשמע כי מתו ילדים שנמולו בסכין כזה, וגם ע"י השחזה לא יועיל להוציא טיפת הארס שנכנס לפנים, וא"כ מפסיד הסכין, וגם א"א בכל עת לקנות איזמל חדש ראוי למול. עכ"פ בעיר גדולה י"ל הואיל דמצוי עוד מילה מותר לקנח, ובעיר קטנה ובכפרים שבודאי לא יודמן מילה זה היום, יש להתיר עכ"פ לקנח ע"י קטן, כיון שאין זה אסור רק משום דמכין לחול. ע"כ.

ואף שכיום סכיני המילה עשויים מברזל שאינו מחליד, אכתי איכא למיחש לזיהום אם ימול בלא קינוח. ובמה שחששו לאיסור מכין משבת לחול, הנה אחר שאין כוונתו להרויח זמן, לא חיישינן בזה לאיסור הכנה, וכמבואר כן בשו"ת מהרש"ג.

ובמנחת פיתים (הוספות לאו"ח סי' שמא) העיר, כיצד הותר לבעל להפר נדרי אשתו בשבת, ואפי' נדרים שאינם לצורך השבת כיון שיעבור

כמניעת הריחוק שאינו נקרא הפסד (עי' במג"א סי' רמד סק"יח). גם בט"ז (סי' תקנא ס"א) נראה לחלק בין מפסיד מכיסו ובין מניעת הריחוק, ועי' בש"ך (י"ד רמ"ב בכללי הוראה) שאינו נקרא הפ"מ רק במפסיד מהקרן.

ועוד, דהתם במוקצה או בלולב ליכא שום הכנה בהצלתה, ורק מונע הפסד, וכיון שאין כאן שבח שגרם היו"ט, אין כאן הכנה מיו"ט לחול, וכה"ג כתב המג"א לענין הדחת הכוס דהיכא שאינו מתקן בגוף הדבר רק שמסיר המניעה לא הוי תיקון. ואע"פ שגם הדחת כלים וקיפול בגדים אסור מטעם הכנה, סו"ס יש שם תיקון קצת לשבח מה שלא היה עד עתה, משא"כ בכלי מחמה לצל וכן בלולב. ובלולב יש טעם נוסף להקל, מפני שהוא כבוד המצוה, כדמצינו שהתירו מפני כבוד יו"ט (עי' מג"א סי' תקס"ז סק"ג), ולכן התיר הח"א להביא יין להבדלה באופן שאם לא יביא היום לא יהיה לו יין להבדלה. [ועי' במג"א (סי' קס סק"ה) שאם נתן דגים במים שלא ימותו, לא מיקרי מלאכה, שהמים רק מצילין ממיתה. והגם שכ' שם המג"א שאם שרה ירקות במים שלא יכמשו מקרי מלאכה, כמו צינן יין במים. מלבד שהפרישה וא"ר וח"א חולקים, נראה כוונת המג"א שהמים נותנים לחלוחית בירקות]. ומ"מ יש סברא, דהיכא שאם לא יעשה עתה ביו"ט יפסיד, שרי להכין לחול, דהא הכנה לא שייכא רק משבת ליו"ט או מיו"ט לשבת, דסעודת חול לא בעי הזמנה, אלא שאסרו חכמים להכין גם משבת לחול, שלא ייטרד בזה, ויהא זלזול לשבת ויו"ט, שמניח כבוד יו"ט ושבת ועוסק בדברים אחרים. ואילו כשעושה דבר שא"א להשיגו למחר אם לא יעשה כעת, לא מחזי כמזלזל בכבוד שבת ויו"ט, ובפרט כשמכין דבר למצוה. עש"ב בשו"ת באר דוד הנ"ל.

דבר שאין בו משום טירחא ואין בו כוונה מיוחדת לשם הכנה יש להתיר

החול, ובלבד שלא יאמר במפורש שהוא מכין לימות החול, כמ"ש הגרש"ז א (שש"כ ח"א עמ' שעב), ולכן נתבאר בילקו"י (שבת ב' דיני הכנה סי"ב), שהלוקח טלית לביהכ"נ, מותר לו להחזירה לביתו, אף שאין לו צורך בה בו ביום. וע"ש טעם

אוכלין למקרר. וע"ע בזה בס' יו"ט שני כהלכתו (בסוה"ס סי' ז) במכתב מהגרש"ז א.

ויש מי שהעיר בזה, שעיקר סברת מהרש"ג הנ"ל לא באה להתיר לעבור על איסור הכנה משבת לחול מחמת הפסד, אלא הכוונה לסברא אחרת, שכל מקום שעושה מחמת הפסד, אינו נקרא כלל שמכין משבת לחול, ובכל הסוגיא של משילין פירות לא מוזכר כלל ענין של הכנה, כיון שהוא עושה הצלה ולא הכנה אך לא שהתירו הכנה במקום הפסד, ונ"מ במי שאם לא יעשה הכנה לצורך מוצאי שבת יפסיד ממון רב, האם נתיר לו להכין בשבת? ומזה העיר על מה שפסקנו בילקו"י (שבת ב' סעיף כט), שהמקדים לבוא לביהכ"נ לתפלת ערבית של מוצאי שבת, מותר לו לקחת סידור תפלה גם קודם צאת השבת, ואין בזה איסור מכין משבת לחול, אם מעיין בסידור באיזה דברים, או כשיש חשש שאח"כ לא ימצא סידור לתפלה. אא"כ נחדש שאיסור הכנה משבת לחול איסור קל הוא, ולא אסרו חכמים במקום הפסד.

אך כבר דן בזה בשו"ת באר דוד (סי' ח), והביא דברי מהרש"ג הנ"ל, שדבר שאם לא יכין עכשיו לא ימצא לאחר כן, אינו נכנס בכלל הכנה רק תחת סוג הצלה, ושרי, כמו שהתירו טלטל כלי שמלאכתו להתיר מחמה לצל או שלא יגנב, וכן מחזירין לולב למים ביו"ט. ועפ"ז התיר מהרש"ג ללכת לחלוב אצל גוי בשבת כדי שיהיה לו לאלתר חלב במוצ"ש, כיון שאם לא ילך בשבת לא ישיג החלב אחר השבת. והעיר ע"ז, שהנדון של חלב אינו נכנס בשם "הצלה", ורק במוקצה ולולב, שירא שיאבד מה שיש לו, התירו חכמים כדי שינצל מהפסד זה, אבל הכא אין לו חלב כלל, רק שיכול להיות לו אם ילך אצל גוי לחליבה, אבל אם לא ילך לא יפסיד מידי, ולא הוי רק

ועוד יש היתר בדיני הכנה, בדבר שאין בעשייתו משום טירחא, וגם רגילים לעשותו מבלי לחשוב על התועלת שבעשייתו, ואין כאן כוונה מיוחדת לצורך הכנה למחרת, מותר לעשותו בשבת, גם אם תצא מעשייתו זו תועלת לימות

אינה בגדר מעשה הכנה, וכן מותר לומר לחבירו בשבת לבוא אליו במוצ"ש. (ע' בס' ארחות שבת ח"ב עמ' תיז. ובש"ע סי' שו"א, וס"ח. ובסי' שו"ס וס"ח).

ואמנם בס' מגילת ספר (עמ' תיב) כתב, דלענין החזרת בקבוקי שתיה למקרה אין להקל אלא כשהם עדיין קרים ומחזירים למקרה כדי שלא תפוג צינתם, אבל בקבוקי שתיה חמים ונותנים במקרה לצורך הלילה, יש לאסור משום הכנה, אא"כ נותנים אותם במקרה מבעו"י גדול, שאין ניכר שנותנם לצורך חול, שבזה יש להקל בשעה"ד. ע"ש. ושם א"ל דמאחר ומותר לשטוף כלי שתיה כל היום משום שאין קבע לשתיה, גם לענין בקבוקי שתיה יש להקל להחזירם למקרה. וע' בשו"ת מהרש"ג (הנ"ל, ח"ג אורח סי' סא), ובשו"ת עולת יצחק (סי' נז).

וע"ע באג"מ (ח"ד א"ח סי' קה) שמותר להלביש ילדים קטנים פיג'מה בשבת, אף שהולכים לישון אחר צאת השבת, אם הדרך הוא להלבישם בכל יום בשעה כזו. ואפי' קודם לזמן זה, שהאמא חוששת שאח"כ לא יהיה לה פנאי להלבישם, ועושה כן כדי לחסוך מזמנה, אין ברור הדבר לאסור בזה, רק שיש לחוש להחמיר.

נוסף שיש בני"ד. וכן מאכלים ומשקים שאין דעתו לאוכלם עוד בשבת, מותר להחזירם למקרה. [וכ"כ במנחת שלמה (תנינא סי' לו) שכל דבר שרגילים לעשותו בלי לחשוב על הצורך שבו, מותר אפי' שנעשה לצורך חול, וכגון החזרת ספר למקומו. ורק ברדיית פת, וכפיית כלי על ביצה מוקצית, יש חילוקים בזה, כיון שנעשים רק במתכוין ולא "דרך שיגרא". ונראה, דכיון שמותר לאדם לילך בשבת למקום שהוא רוצה, וממילא הוא ג"כ צריך להזהר מהצטננות, א"כ כאשר יוצא מביתו בשבת אחת"צ ולוקח עמו אפודה ללבושה בערב, ה"ז כמכין את עצמו לבל יצטנן בלילה ולא כמכין אפודה לחול, דכיון שאין זה הכנה להצלת ממון או טורח רק להציל את עצמו מלהצטנן, וחושבני דבכגון דא לא גזרו רבנן מללכת למקום שהוא רוצה או צריך לילך. עכ"ד. ויש מי שכתב, שאם שכח ולא הניח הבקבוקים בע"ש במקרה, ואם יניח אותם במקרה בצאת השבת לא יספיקו להתקרה, מותר לו להניח הבקבוקים במקרה בשבת בתנאי שיעשה כן בעוד היום גדול שלא ניכר שעושה כן ללילה (ארחות שבת ח"ב עמ' תיא). אמנם מי שרוצה ללכת להתארח בבית הוריו וכדו', ומתחיל ללכת בעיצומו של יום השבת על מנת להגיע בלילה, אין בזה איסור הכנה, אף באופן שניכר שעושה כן לצורך מוצ"ש, משום שהליכה גרידא

הכנה משבת לחול במעשים קלים שאין ניכר שעושה לצורך חול

(סי' תרטז) כתב שבשעה"ד שלא ימצא בלילה "בקל" יש לסמוך ע"י, אך שם רק כה"ג שעושה לצורך מצוה.

ובחזו"ע שבת ב' הביא מ"ש (סי' רצ סי"ג) לצדד להחמיר בעושה פעולה בשבת כדי שהמאכל יהיה מוכן למוצ"ש, אע"פ שההפשרה נעשית מאליה ע"י הוצאת המאכל מן המקרה. וכתב שאין דבריו מוכרחים. ושיש לסמוך ע"ד הח"א שאם לא ימצא הדבר בנקל מותר להביא יין וכיו"ב מיו"ט לחבירו, שכ"ז לא נקרא "הכנה", שכל שיש מצוה בדבר יש להקל. והביא ג"כ ד' מהרש"ג הנ"ל, שבמקום שאם לא יעשה הדבר בשבת, לא יוכל לעשות הדבר ההוא במוצ"ש כלל, ש"ד. ובשמשנ"ב (ס"ס תרטז) הביא שדוקא לסדר ולערוך השלחן משבת ליו"ט אסור, אבל להוציא ולהביא מן הסוכה לבית מותר. ולפ"ז אף להוציא

ועוד יש לדון בזה לפי מ"ש החיי אדם (כלל קנג) שדברים שאינם הכנות גמורות ומעשים חשובים [כמו הדחת כלים והצעת המטות וכיו"ב], מותר להכין משבת לחול כשאינן ניכר שעושה לצורך חול, וכמו טלטול בעלמא שעושה כן בעוד היום גדול. וראיה מהמבואר בסי' תרטו לגבי חו"ל, שיושבים בסוכה גם בשמיני עצרת, שאחר שגמר לאכול ביום הח' מותר לפנות את הכלים לביתו לצורך סעודת הלילה. וגם המג"א (בסי' תרטז) הוכיח מהפוסקים שרק לסדר את השולחנות בבית לצורך הלילה אסור משום הכנה, אבל להביאם מהסוכה לבית מותר. [ועיין בעירובין לח: ובביצה מ. ברש"י ד"ה לא יוליכו, ודו"ק], ולכן צ"ל שמה שאסרו להביא יין לצורך הלילה היינו דוקא סמוך לחשיכה דמוכח שעושה כן לצורך הלילה. אבל לא במביא בעוד היום גדול. עכת"ד. ובמשנ"ב

הפת מן המקרר לחוץ, אינו בכלל איסור הכנה. וכן העלה במחזה אליהו (סי' סד) שמותר להוציא המאכלים מן המקרר להניחם בחוץ, שיפשו, שאי"ז אלא כמטלטל המאכל ממקום למקום, ואע"פ שעי"ז המאכל נפשו ונעשה ראוי לאכילה למחר, אין בכך כלום וכו'. עכת"ד.

וכ"כ בס' פסקי הלי' יו"ט (עמ' קב) בשם הגאון באר משה שטון, שמותר להוציא מאכלים מהפריז'ר בשביל שיהיו ראויים לאכילה ליום המחרת, אם א"א בלא"ה. וטוב שיוציא כן בשעה שיהיה ראוי לאותו יום. וביו"ט שחל בע"ש, אם הניח עירוב, יכול לעשות לצורך השבת כל דבר שמותר לעשותו ביו"ט.

ובתהלה לדוד (סי' שכא סק"ו) העיר על מהרי"ל שאסר להכין הס' מיו"ט לשבת, והרי מחשיכין על התחום לצורך מצוה, ותי' דהליכה אין בה משום הכנה, כדאמרינן בערובין (לט.) דלא מוכחא מילחא.

ואם יש דין הכנה בדיבור, הנה קי"ל בש"ע (סי' שז ס"ז, ס"ח) שמותר לומר לחבירו בשבת הנראה שתעמוד עמי לערב, ואין בזה משום ודבר דבר. וכן מותר לומר לו, לך עמי לכרך פלוני למחר. וקשה למה לא נאסר מטעם הכנה לחול. [ושמא שם אינו ניכר כ"כ לצורך חול, שלא פירש לשם מה רצונו לפגשו בערב. וע"ע בח"א (כלל קנג ס"ו) שלא שייך הכנה בדבר שאינו נגמר בשעה זך]. וכה"ג העיר בס' מנחת פתים (שיירי מנחה סי' שמא ס"א) לגבי הפרת נדרים בשבת, למה לא נאסר מטעם הכנה, כיון דבמחצה"ש (ר"ס תק"ג) משמע שגם בדיבור איכא הכנה. וע' בט"ז (סי' תצה סק"ה) אם יש להתיר הכנה ע"י אמירה, וע"ש במג"א ומחצה"ש (סק"א יא) דרק ע"י תנאי שרי. וע"ע בשו"ת לבושי מרדכי (או"ח מהדו"ת סי' קסח). אך בס' תט"ז (ס"ב) בדין עירוב תחומין מיו"ט לשבת, מבואר שאסור לעשות שום הכנה מיו"ט לשבת או משבת ליו"ט. הרי שגם הכנה בדיבור אסורה. [ויש מי שדחה, דשאני התם, שע"י דיבור מוכח שעושה את המעשה לצורך חול].

דין הכנה משבת לחול על ידי גוי

ואם מותר להכין לחול ע"י גוי, הנה במג"א (סי' תקי סק"ג, סי' שכא, סק"ז) ומשנ"ב (שם ס"ק כג) מבואר לאסור הכנה גם ע"י גוי, וכן מבואר בש"ע הגר"ז (סי' תנט ס"כ). וכ"פ להחמיר בשו"ת מחזה אליהו (סי' סג). וכ"כ במשנ"ב (סי' שיט ס"ק סב), לאסור הכנה לחול ע"י גוי, זולת במקום הפסד, הואיל שאיסורו מד"ס. וכ"כ במשנ"ב (סי' תקי ס"ק כג). והפמ"ג (א"א ר"ס תקג) נסתפק בזה, ומצדד להתיר לעשות ע"ג גוי ביו"ט ראשון ליו"ט שני בדבר שאין בו מלאכה.

הכנה יש להקל ע"י גוי. והמהרש"ם בדע"ת (הל' פסח סי' תמד ס"א) הביא מ"ש הפמ"ג (א"א שם סק"א) לגבי ער"פ שחל בשבת, שאין לסדר המצות והכלים ליו"ט, עד הלילה, דאין שבת מכין ליו"ט. וכתב ע"ז, אבל לפמ"ש להלן (א"א ר"ס תקג), א"כ יש להקל לסדר ע"י עכו"ם, ואף שהוא כתב כמסופק כדרכו הטוב, מ"מ מסתבר להקל. ע"כ. וראה בכ"ז בילקו"י פסח כרך א' (עמ' תשפג).

ואם דבר שאסור מטעם עובדין דחול, יש להתיר ע"י גוי, ראה בא"ר (סי' רנב ס"ק יב. ובסי' תק ס"ק יד) שהתיר, וכ"כ בשו"ת ערוגת הבשם (או"ח סי' נה). ומ"מ הט"ז (סי' שי"ג סק"י) התיר רק במקום מצוה. וכ"מ בתהלה לדוד (סי' שכג ס"ק יב). וע"ע במשנ"ב (סי' רנד ס"ק מד, ובשעה"צ שם), ובסי' של"ג (סק"א יא), ובשעה"צ (סי' רנב ס"ק כ"ח).

מסקנת ההלכה לגבי חימום התבשילין מיום טוב ראשון ליום טוב שני

מוכרחים להקדים לחמם את המאכלים לצורך סעודת יו"ט שני, הנה בדבר מבושל כבר שרובו

ומעתה נבוא לנ"ד, שבשעה"ד שיתעכבו הרבה מלהתחיל את הסעודה, ומחמת כן

ז. ראוי ונכון שביום טוב ראשון של פסח, כל אדם ירגיל לשונו לומר תשעים פעם "אתה רב להושיע מוריד הטל", וכן "רופא חולי עמו ישראל ברכנו", ניוותר טוב שיאמר מאה ואחד פעם]. ובכך ינצל מחשש כמה ברכות לבטלה, אם יטעה לומר הזכרה שמעכבת ויצטרך לחזור. ואין בזה חשש משום הכנה מיום טוב לחול. ז.

ובשעושה כן ע"י גוי, יש לצרף ספק נוסף, דשמה הכנה מותרת ע"י גוי.

וע"כ נראה דאפשר להקל בשעה"ד לחמם את התבשיל המבושל כבר נואין בו משום בישול וכגון שרובו יבשן לצורך סעודת ליל יו"ט שני, כשעושה כן מבעו"י באופן שאינו ניכר שעושה לצורך הלילה. ובצירוף שיש כאן הפסד זמן, שלא יצטרכו לחכות שעה בלילה אחר בואם מביהכ"נ, עד שהתבשיל יתחמם. וטוב ייעשו כן ע"י גוי, או עכ"פ בביה"ש. [נשכל שהוא משום שבות לא גזרו עליו בביה"ש, ע"י בחזו"ע (תעניות, עמ' שלג). ובחזו"ע פסח (עמ' רסח) כתב, ואם יש צורך גדול להכין השלחן וכליו קודם צאה"כ, כגון שהמקום רחב וביני הבית מרובים, יכולים להקל בביה"ש של מוצ"ש].

יבש ואין בו משום מלאכה, רק משום מכין מיו"ט ראשון ליו"ט שני שאסור, אם אין הדבר ניכר שעושה לצורך הלילה, כגון שעושה כן מבעוד היום גדול, אזי בשעה"ד נתבאר שסומכים על סברת הח"א להתיר בזה, בדבר שאינו הכנה גמורה ומעשה חשוב. וגם סעודת יו"ט שני נחשב לצורך מצוה. אך יש להסתפק אם כאן נחשב הכנה גמורה או מעשה חשוב, כמו הצעת המטות, או דבר קל כמו הבאת יין, שמצד המעשה, הדבר נקל מאד, רק להניח את התבשיל ע"ג הפלאטה של שבת ויו"ט, אבל מצד התוצאה יש כאן דבר חשוב קצת, שמתחמם המאכל. ואם יש אפשרות עדיין לאכול ממנו ביו"ט ראשון, נמצא שבלא"ה יש סיבה להתיר בזה.

כל אדם ירגיל לשונו לומר תשעים פעם "אתה רב להושיע מוריד הטל"

ונראה שמותר לעשות כן ביו"ט של שמיני עצרת (שמחת תורה) כדי להרגיל לשונו לומר משיב הרוח ומוריד הגשם, ואף שבדיעבד אינו חוזר אם אמר מוריד הטל במקום משיב הרוח ומוריד הגשם. ואין לאסור בזה משום הכנה, שאין ניכר שעושה כן לצורך חול, אלא כדי להרגיל לשונו לומר את הנוסח הנכון.

וכן כשחל ז' חשון ביום ראשון, שבו מתחילים לומר ברוך עלינו, מותר להרגיל לשונו ביום שב"ק לומר צ' פעמים "רופא חולי עמו ישראל ברוך עלינו". [וע' בש"ע א"ח (סי' ש"מ ס"ה) שמותר לרשום בצפורן על הספר בשבת וביו"ט, והיינו שמצא ט"ס, ורוצה לתקנו במוצ"ש, או להזכר בחידוש שנחתדש לו, ומבואר דלא נחשב הכנה. וכן מבואר בפוס', שהלומד בספר ומצא בו טעויות, יכול לקפל את הדף לסימן כדי לתקן במוצ"ש, ואין בזה משום מכין. וביאר הגרא"ל שטיינמן, שלא שייך איסור הכנה משבת לחול, רק כשעושה תיקון בכלי בשביל חול, כמו הדחת כלים, אבל לעשות סימן אין זה אלא למנוע טירחה בחול בלא שום

ז) הנה נכון לכל אדם לעשות כן, כדי להנצל מחשש ברכה לבטלה, ומי שאינו עושה כן קרוב לוודאי שישכח כמה פעמים ונמצא שנכשל בברכות לבטלה. וכך היה מנהגו של מרן אאמו"ר ביו"ט של פסח אחר התפלה בבוקר, שהיה אומר תשעים פעם אתה רב להושיע מוריד הטל, וכן רופא חולי עמו ישראל ברכנו. ולמדנו ממעשה רב שאין בזה חשש משום הכנה מיו"ט לחול. ואפשר שמותר לעשות כן גם אחרי שהתפלל תפלת מנחה, אע"פ שאין בזה צורך לאותו היום. ואפשר שאם לא יעשה כן מיד, יכול לשכוח מלעשות כן אחרי כן, ויש בזה הצלה מאיסור ברכה לבטלה, ולכן יש להתיר גם אחרי מנחה. ואינו ניכר שעושה כן בגדר הכנה.

וכן הוא פשוט דברי הטור והש"ע בסי' קיד סעיף ט, לענין הזכרת מוריד הטל, שירגיל לשונו ביום ראשון של פסח לעשות כן. ושם יש בזה תועלת מיידית, לצורך תפלת מנחה של יו"ט.

ח. יש אומרים שבשבת ערב הרגל אסור לטבול [במים צוננים] בצהרי היום לכבוד הרגל, וכן ביום טוב שחל בערב שבת, ורוצה לטבול אחרי המנחה לכבוד קדושת שבת, שיש בזה הכנה משבת לחול. ולהלכה יש להקל בזה, שהרי יש לו תועלת מיד בטבילה זו לתוספת טהרה. וזה עסק של מצוה, וגם יש אנשים שטובלים בכל יום, או בכל פעם שמתאפשר להם, ואינו ניכר שעושה רק כהכנה לכבוד שבת, ואפילו אם אין המים נקיים יש להתיר בזה. (ח)

ודברי הרדב"ז הנ"ל הם בתשובה (סי' תרצ), ע"ש, שאסור להגיה ספר בשבת כדי שיכיר מקום הצריך הגה"ה לתקן אותו למחר, כמו שאסור לפקוד שדותיו כדי לראות מה הם צריכין למחר, משום ממצוא חפצין. ומבואר שאם מתכוין גם לקרות מותר. וכמ"ש הברכ"י שם (אות ב).

ולגבי הרגל לשונו לאמירת ברוך עלינו להרגיל לשונו לכל ימות החול, משום איסור ממצוא חפצין, פשוט שאין לאסור, שזה חפצי שמים. ומצד דין הכנה, והנה מבואר בש"ע (סי' שו ס"ג) שמותר להחשיך על התחום לצורך דבר המותר לעשות בשבת או לצורך מצוה. ולא אסרו משום הכנה משבת לחול. וצ"ע שמצינו בש"ע (סי' תטו ס"ב) שאפי' בדיבור בעלמא יש איסור הכנה, מיו"ט לשבת או משבת ליו"ט. ובשו"ת קנה בשם שם תי', שבשינה בשבת לצורך הלילה, אינו מכין כלום בזה לצורך הלילה, שאין שום התחלה כעת מן התכלית המבוקש, שהוא לעשות הדבר המסויים בלילה. משא"כ בהרגל לשונו להזכיר ברוך עלינו, או לטעמי המקרא, שיש לאסור, כיון שכבר עתה משיג מן התכלית המבוקש שהוא לצורך חול, ולכן יש בזה משום הכנה. ע"כ. ואינו מוכרח, ובפרט לגבי לימוד מגילת אסתר בטעמיה, שיש בזה צורך מצוה ותועלת כבר עכשיו.

תיקון, וכה"ג לא חשיב מכין. וכן מצינו בשבת (מג): שביצה שנולדה בשבת כופה עליה את הכלי כדי שלא תשבר. ואין זה נחשב הכנה, אע"פ שאינה ראויה כלל בשבת (מבקשי תורה מג' עמ' כח).

ואמנם בשו"ת קנה בשם (ח"ב סי' י) כתב לאסור בזה, וכן לגבי חזרה על הטעמים והנגינות של מגילת אסתר בשבת, כדי שיהיה בקי בהם בקריאת המגילה בפורים. דהנה במנחת שבת (סי' קצ סק"ט) כתב בשם הפמ"ג שאסור לישן בשבת כדי לכתוב ס"ת בחול. ושהרדב"ז כתב שאסור לקרות בספר בשבת, כדי להכיר מקום שצריך הגה"ה להגיה אותו למחר. ושלפ"ז אפשר דה"ה אם כותב חידושי הלכות, ומעיין בשבת במה שיצטרך לכתוב למחר. והניח בצ"ע.

אמנם ז"א, דהפמ"ג (סי' ש"ז א"א סק"א) הביא דברי המג"א בשם ס' חסידים שאין לומר בשבת אפי' דבר של מצוה שיעשה למחר, והק' הא"ר (שם אות ו) דהרי חשבונות של מצוה שרי בשבת (ש"ע סי' שו ס"ו), ומה שתי' בתוספת שבת דשאני הכא שאין בזה צורך היום, הנה בגמ' משמע דשרי אפי' אם אין שום תועלת בדיבורו לצורך היום. אלא צ"ל שהס"ח לא אסר משום ודבר דבר, אלא שלא יהא נראה שישן לצורך חול, וצ"ע. ע"כ. וי"ל שאין כוונת ספר חסידים לאסור מדינא. וכמו הטעם השני שכתב שם, שמראה בעצמו שהשינה אינה לכבוד שבת.

אם מותר לטבול בשבת לכבוד הרגל וכן להיפך

בזה, לפמ"ש הרמ"א (סי' תקכח ס"ב) בשם הר"ן שלא מועיל עירוב, בשביל שיהא מותר לערב, עירובי חצרות ועירובי תחומין. וביאר המג"א (סק"ב) דלא מועיל עירוב תב' רק בשביל צרכי

(ח) יש לדון אם מותר לטבול בשבת לכבוד הרגל, משום הכנה משבת ליו"ט, וכן ביו"ט שחל בע"ש, לטבול לכבוד שבת. ויש שרצו לאסור בזה משום הכנה, ושאפי' עירוב תבשילין לא יועיל

סעודה. אלא שהגהות אשרי (פ"ב דביצה סי' ז) מתיר בזה. וגם שבהג' רע"א שם ביאר דברי הר"ן באופן אחד. ונפ"מ אם יועיל העירוב כדי להכין ס"ת למחר, כמ"ש רע"א (סי' תרס"ז סק"ג). וע' בשו"ת אבני מלואים (סי' י).

וכתב בדעת תורה (סי' תקנז ס"ב) דאף שביש"ש (ביצה פ"ב סי' יא) ס"ל כדברי הר"ן, מ"מ במק"א התיר לקפל הטלית מיו"ט לשבת על סמך עירוב תבשילין, וצ"ל דקיפול בגדים שגם בשבת עצמו מותר לעשותו לצורך שבת, לא הוי כ"כ מכין, ולכן יש להתיר ע"י עירוב תבשילין, משא"כ עירוב תחומין שא"א לעשותו בשבת.

וברעת תורה (סי' תקנח ס"ב) הוכיח מהירושלמי (ביצה פ"ב ה"א), שדבר שאינו מלאכה, א"צ בשבילו עירוב תבשילין, ומותר לעשותו לשבת מבלי עירוב, ולכן מציעין המטה מיו"ט לשבת. וכה"ג כתב הגרע"א (סי' שב סק"ו) שהצעת המטה לשבת א"צ כלל עירוב תבשילין. וכ"כ הצל"ח (ביצה שם). ולענין הלכה הארכנו בזה להלן בסי' תקכ"ז סעיף לח. שמותר לגלול הס"ת ולהציע המטות, עכ"פ כשהניח עירוב תבשילין. ולהדיח כלים יש להתיר לכ"ע דחשיב צרכי סעודה. עש"ב.

ובם' דברי יחזקאל (ליקוטים דף קכ"ז) כתב בשם הרבי משינאווא לאסור בזה משום זלזול ליו"ט. ומאידך יש סברא לומר שכוונתו לקבל כעת קדושה וטהרה, ואינו הכנה למחר.

והנה אם נהנה בעצם הטבילה, אין בזה חשש, והנידון הוא כאשר המים לא נקיים, וניכר בבירור שאינו טובל רק כהכנה למחר. אך גם בזה אין לאסור כיון שיש תועלת של קדושה תיכף בשעה זו.

ובשו"ת קנה בושם (ח"ג סי' כב, כג, כד. ח"ד סי' כב) כתב לאסור בזה. אך בשו"ת מגדנות אליהו (ח"ג סי' קלא) השיב על דבריו באורך, וכנ"ל.

ומ"ש בקנה בושם שם, שעצם הדבר לפתוח המקוה בפומבי בשבת, כמו בכל ער"ש, ויטבלו כולם לכבוד החג, אין לך זלזול שבת יותר מזה, וגם עצם הטבילה בשבת לכבוד יו"ט הוא זלזול גדול לעצם יום השבת, שהרי קדושת שבת חמיר מקדושת יו"ט, ואין מן הראוי לטבול עצמו ביום שקדושתו חמיר לכבוד יום שקדושתו קיל ממנו. ולכן אין שום היתר להקדים ולטבול בשבת לכבוד יו"ט. ע"כ. הנה כיון שזה מעשה מצוה, ויש בזה תוספת קדושה כבר עכשיו, אין לנו לאסור בזה. ובלא"ה כל שבת המקוה פתוח כל היום. [והרב קנה בשם אזיל לשיטתיה לעיל בח"ב (סי' י) שאסר איסור ללמוד הפרשה או מגילת אסתר בשבת לצורך קריאה שאחר השבת. אך העיקר להתיר בזה גם שם].

ויש שכתבו שיטבול בכורך ויכין גם לכבוד יו"ט, אך הנכון הוא לטבול גם לפנות ערב. [ולגבי טבילה מיו"ט לשבת, יש סברא נוספת להקל משום עירוב תבשילין. וע"ע בשו"ת אבני"ז (או"ח סי' תיח אות כב), ובערך שי (יו"ד סי' קצט ס"ו)].

ובן מותר לטבול ולהתקלח בצונן לכבוד יו"ט, ואין בזה משום הכנה משבת ליו"ט, רק שיזהר מאד מסחיטת שיער. וכן יזהר שלא להשתמש בספוג רחצה. וטוב שלא יאמר שרוחץ וטובל לכבוד יו"ט.

ובן לא יסרק שערוותיו אחרי המקלחת או באמצע המקלחת. ורבים מעם הארץ נכשלים בכל איסורים אלו, והיה ראוי שלא לומר להם את ההלכה שמותר להתקלח בשבת בצונן, וביו"ט אפי' בחמין אם הוחמו מבע"י. שאצל רבים מהם, אם ילמד אותם הלכה זו, קרוב לודאי שיכשלו באיסורי סחיטה, או תלישת שיער.

ובמרחץ ומקוה של רבים, אסור לרחוץ בחמין אפי' רק פניו ידי ורגליו לבד. ע' לעיל, ובחזו"ע יו"ט (עמ' מב).

אם מותר להחליף וללבוש בגדי יום טוב בשבת

ילבש בגדי יו"ט סמוך לערב ממש, אלא מבע"י כדי שיהנה מהם בשבת. וכ"כ בציץ אליעזר (ח"ד

וראה בש"ע (סי' תקכט ס"א) שבגדי יו"ט יהיו יותר טובים מבגדי שבת. ויש שכתבו שטוב שלא

סימן תקד - דין תבלין ביום טוב

א. מותר לדוך תבלין ביום טוב כדרכן, שהרי אם ידוך אותם מערב יום טוב יפוג טעמם, אבל מלח כיון שאם נידוך מאתמול אינו מפיג טעם, אינו נדוך ביום טוב אלא אם כן היטה את המכתשת בכדי שישנה ממנהגו בחול. א)

שכן אם ילבשם רק ביום טוב יש בכך זלזול לכבוד השבת.

וב"ז אינו מוכרח, ראה בהליכו"ע (ח"ב עמ' קמ), ובשש"כ (פכ"ח ספ"ט). וע"ע במקור חיים לבעל החו"י (סי' תקג), ובס' שלחן שלמה להגרשז"א (סי' תקט), ובארחות שבת (פכ"ב סעיף קפב), ובבא"ח (פ' צו דיני ע"פ שחל בשבת), וטוב שלא יאמר שלובש בגדים אלו לכבוד יו"ט.

סי' לו) בשם הגר"י וועלץ (חק ישראל ח"ב סי"א), והגר"צ וייס, לאסור בזה גם מטעם איסור הכנה משבת ליו"ט. ובכה"ח (סי' תקט אות כג), כתב שלא ילבשם סמוך לחשיכה, כיון שנראה כמכין משבת ליו"ט, אלא ילבשם מבעוד יום ויכוין בלבישתם גם לכבוד שבת, או ילבשם במוצ"ש. והגר"ח קניבסקי (קובץ מבקשי תורה יו"ט עמ' ריב) כתב בשם אביו שיש ללבוש את בגדי היו"ט מערב שבת,

מותר לדוך תבלין ביום טוב, ובמלח צריך שינוי כל דהו

כדרכן, ואפי' מלח. ואיתא בגמ', שרב אחא אמר לבנו שיטה את המדוכה וידוך, ורב ששת שמע קול בוכנא (שדכין מלח), אמר, זה אינו מביתי (שלא הטו לצד כדי לדוך). וכ"ד הרשב"א (ח"א סי' תרפד) שכתב, מלח, כל שאפשר לעשותו מבערב, בעי שינוי, שאין דכין אותו אלא במכתשת של עץ או שיטה. והר"ן (שם) כתב, שלא החמירו להטות במלח, רק בתורת חומרא שהחמירו הנך אמוראי על עצמם. ועפ"ז כתב, שיש לנקוט, דשמא לא החמירו רק במלח שתמיד יש בו ב' טעמים להחמיר (שאינו מפיג טעם, וגם כל הקדרות צריכין מלח), וכיון שזו חומרא בעלמא באיסור דרבנן, אין להוסיף להחמיר גם בכרכום, הגם שאינו מפיג טעם, וידע מאתמול שיצטרך לו.

אך מרן הב"י (וכ"כ בכס"מ הל' יו"ט פ"ג הי"ב) כתב, שזה דוחק קצת, ולכן ביאר שהרי"ף פסק כמ"ד דכל התבלין מפיגין טעמן זולת מלח, שמאחר שהדבר ניכר לחוש שהוא כן, נקטי' כוותיה. וע"כ יש לנו לומר ששמואל מודה שצריך שינוי קטן מאחר שאינו מפיג טעמו. ושכן נראה מדברי הרמב"ם (שם). ומה שלא כתבו שכרכום צריך הטיה, וכן משמע במגיד משנה דכרכום דינו כשום, ומשמע שא"צ שינוי כלל, אפשר שהם סוברים דכרכום יש בו קצת הפגת טעם, ולא אמרו

א) במשנה (ביצה יד.) מבואר שלדעת ב"ה תבלין נידוכין כדרכן, ורק מלח צריך שינוי קטן, לדוכו במדוך עץ ולא של אבן. נודלא כדעת ב"ש, שתבלין במדוך עץ, ומלח בפך (של חרט) או בעץ הפרור (שצריך שינוי גדול). והטעם שהחמירו במלח, נחלקו רב הונא ורב חסדא האם משום שכל הקדירות צריכות מלח (והיה לו לדוכו מאתמול, שידע שיצטרך מלח), משא"כ תבלין. או משום שתבלין מפיג טעמו, משא"כ מלח. ונפ"מ בין הטעמים, באדם שידע כבר בעיו"ט מה יבשל ביו"ט, א"נ בתבלין ששמו "כרכום" שאינו מפיג טעם. והרז"ה (ו':) ור"י (שבת קמא:): פסקו לחומרא כב' הטעמים שבגמ', ולכן כתבו שצריך ליזהר שלא לדוך תבלין כדרכן אם ידע מאתמול איזה קדרה יבשל. ומיהו שומין ודאי מותרין לדוך כדרכן, דמתקלקלים ביותר אי עביד להו מאתמול. וכדאיתא בירושלמי (פ"א ה"ט), השום והשחליים והחרדל נדוכין כדרכן. ולפי שיטה זו גם בכרכום יש להצריך שינוי, וכמ"ש הר"ן ורבינו ירוחם. ונלכאו' לשיטתם יש לפסוק שמלח מותר לדוך רק במדוך של עץ, אך בטור לא משמע כן. וראה בב"י].

אמנם הרי"ף (שם) והרמב"ם (יו"ט פ"ג הי"ב) פסקו כדעת שמואל בגמ' שם, שגם מלח א"צ שינוי, וכדתניא ר"מ אומר, כל הנדוכין נדוכין

ב. אין שוחקים פלפלים בריחיים שלהם, שדומה למעשה חול, אלא ידוכן כדרכו במדוכה אפילו בלא שישנה במדוכה. (ב)

ובהגהות מיימוניות (דפוס קושטא פ"ג הי"ב) כתב בשם רבינו פרץ (הגהת סמ"ק בסי' קצד) שהעולם נוהגין, כשדכין תבלין במדוך, לעשות קצת הטייה או שינוי אחר. והטעם שמתוך כך יהיו זכורין שאסור לדוך יותר מהצריך ליו"ט. ע"כ. והובא בב"י. והרמ"א בהגה הביא מנהג זה, וכתב שכן ראוי להורות. אך דעת מרן להלכה שא"צ שינוי. ובברכ"י (סי' תקד, אות ג) כתב, דמ"ש הגהות מיימוניות שיעשה שינוי, כדי שיזכור שאסור לדוך יותר מהצריך ליו"ט. חומרא בעלמא היא, ושכן משמע בד"מ, וכ"כ בספר אליהו רבה (אות ה). ע"כ.

ובשרך מלח עם תבלין, א"צ שינוי, כמבואר בביצה (יד). ופרש"י שם. וכ"כ הרשב"א (עבה"ק ש"א פ"ז) וז"ל: המלח רכה ונדכית היטיב בשינוי, ולפיכך בזמן שדכה בפני עצמה, צריך שיטה המדוכה קצת כדי שישנה קצת בדיכתה. ואם דכה בתוך התבלין, דך כדרכו ואינו חושש. ע"כ. ודלא כפ"י הים של שלמה שם, דמיירי בפעם אחת זה אחר זה, ועיין בהגהות אשרי (פ"א סי' כא), ובא"ר (אות ב - ה). [ברכי יוסף (אות ב)].

וע"ע בתוס' לגבי טחינת מלח בזה"ו. ובשלחן שלמה להגרשז"א (סק"ב) כתב שבזמנינו שממיסים את המלח עד שנימוח לגמרי ושוב התאדו הנוזלים, נחשב טחון לגמרי ומותר לטחנו. וגם יש לדון לגבי המסת סוכר, או טחינת גבישי סוכר. ועיין משנ"ב סי' שכא ס"ק ל. [ואם מותר לכתחלה להמתין ליו"ט לדוך את המלח, לכאורה משמע בגמרא דשרי, ועיין משנ"ב סי' תצה סק"י ובשעה"צ סקי"ב].

מותר לדוך פלפלין כדרכם, אך לא בריחים שלהם, ודין שחיקת חרדל בזמן הזה

מנהגינו כמין. ומה גם דאסכימו משמיא הכי, ע' בשו"ת מן השמים (סי' מד). [ילקו"י מועדים עמ' תעא. חזו"ע יו"ט].

בגמ' רק שאינו מפיג טעמו כל כך כמו תבלין, ונהי דלס"ד דמלח צריך שינוי גדול, לא היינו כרכום לתבלין, אבל לשמואל דמלח א"צ רק שינוי כל דהוא, אלמא שחיקה לא חמירא כולי האי, הילכך כיון דכרכום מפיג טעמו אין להשוותו למלח. [ובה"ג פסק שגם כרכום צריך הטייה].

ו**כתב** החיד"א בברכ"י (סק"א), שדברי מרן ברורים, ושמסתמות דברי הרי"ף מוכח דכל הנדוכין נדוכין כדרכן, לא שנא ידע מאי דבעי לבשל, אי לא, לא שנא כרכום. והרשב"א (עבה"ק ב"מ ש"א פ"ז סע' ב) כתב, כל התבלין נידוכין כדרכן, והפלפלין כתבלין, ואף הכרכום נדוך כדרכו, המלח וכו'. ע"כ. ומדבריו מוכח דלא סבר כטעמי רב הונא ורב חסדא, ולפיכך הכל מותר. והיינו כשיטת הרי"ף לדעת הרמב"ן במלחמות. וק"ק דבתש' (סי' תרפד) שינה את טעמו, דשם מוכח דפסק כב"ה דמתני' (ביצה יד). וכמ"ד טעם מפיגין. וכבר עמד ע"ז בא"ר (סק"א) ביישוב דברי הרשב"א. [אא"כ נימא כסברא שזכר הב"י להלן, שהצלאה היא שינוי כמו מדוך של עץ, ודי באחד מהם. ומתני' חדא נקיט]. והחיד"א בספרו פתח עינים (ביצה יד). צידד בדעת הרי"ף כמ"ש הרמב"ן, ושגם דבר שכ' בש"ס דרך חומרא שנהגו בו האמוראים צריך לחוש לו ולהחמיר.

ולענין הלכה כתב מרן, דכיון שהרי"ף והרמב"ם והרשב"א מסכימים לדעת אחת, הכי נקטי. וכן העתיק בש"ע לשון הרמב"ם.

ומותר ג"כ לשחוק קונדיטון ביו"ט (ר"ן שם בשם ירושלמי), דהיינו ששוחק תבלין כדי ליתנם ביין, וס"ד דלקונדיטון אפי' נשחקו מאתמול אינן מפיגין טעמן כמו שמפיגין לקדירה, קמ"ל דשרי.

(ב) ביצה יד. כג. ובטור וש"ע (סי' תקד ס"א). ושם מבואר דלמרן א"צ שינוי. ואע"פ שהרמ"א כתב דנהגו בשינוי קצת בדיכת תבלין,

ג. מותר לדוך הקפה במדוכה ידנית בלי שינוי ביום טוב, מפני שהקפה מפיג טעם ודינו כתבלין. ונחלקו האחרונים אם מותר לשחוק הקפה בריחיים שלהם, והעיקר להתיר בריחיים קטנות המצויות אצל בעלי בתים, אך לא בריחיים גדולות של בעלי הטחנות לתעשיית הקפה. והמחמיר לכותשו במכתשת, תבוא עליו ברכה. (ג)

אלו לימים הרבה, וע"ד שכתב הריב"ש (סי' קפד) שלא שייך עובדין דחול בריחיים של יד שאין דרך לטחון בהם הרבה בבת אחת. ונקט מה שברור יותר.

וע"ע בשו"ת יבי"א (ח"ד א"ח סי' מה), שהעיר ע"ד מרן הב"י, דלכאורה י"ל שגם רבינו יקר מודה לאסור בחרדל, ולא התיר רק בריחיים קטנות שאינם דומות לריחיים של חטים. והרשב"א מיירי בריחיים גדולות, כמו שחילק באו"ז (ח"ב סי' שנא), ובזה ניחא ראיית רבינו יקר שם מהירושלמי, ע"ש. והניח בצ"ע. ולכאור' עוד יש לחלק אם שוחק אותם בריחיים שלו, המיוחדות לו, לבין ריחיים סתמא. והרי שחיקת פלפלין בריחיים שלהם אפי' אחד אחד אסור, כמ"ש מרן הב"י (סי' תקד) בשם הגהות מיימוניות. ובחזו"ע יו"ט (עמ' עא) כתב בתו"ד, שאע"פ שאין שוחקים פלפלין בריחיים שלהם, מ"מ זהו דוקא בריחיים גדולים, שדומים לריחיים של חטים, וכמ"ש האו"ז (הני"ל), אבל בריחיים קטנות, מותר. וצ"ע בזה.

וז"ל שו"ת מן השמים שם: שאלתי אם מותר לעשות חרדל ביו"ט, כי י"א שאם נשחק מערב יו"ט אינו מפיג טעם, וכן מלח י"א שצריך לשנות. והשיבו, חרדל ותבלין מפיגין הן טעמן ונידוכין כדרך במדוך של אבן. ע"כ. [ואף שאין סומכין ע"ז לדינא, מ"מ לסיעתא סומכין ע"ז].

והנה בחזו"ע יו"ט העתיק לשון הרמב"ם (יו"ט פ"ג הי"ב), וכ"ה בש"ע (סעיף א), אלא שבש"ע הוסיף לאסור גם בשחיקת חרדל בריחים שלהם, דרמיא לפלפלין. וזה ע"פ המבואר בב"י כאן, דאע"פ שהמרדכי (סי' תרט) כתב בשם רבינו יקר, שמותר לעשות חרדל בריחיים שלנו ביו"ט. מ"מ ה"ה (שם) כתב בשם הרשב"א (עבה"ק בית מועד ש"א סי' ז) שאסור לטחון החרדל בריחיים שלו, שה"ז דומה לשחיקת הפלפלין שאסור משום עובדין דחול, אבל נדוך הוא כדרכו. וכ"כ בשמו הר"ן (ביצה ה:). וצ"ל שמרן אאמור"ר השמיט דין החרדל, לפי שאין הכרח גמור לדמות חרדל של ימינו לחרדל של זמננו, והדבר ג"כ משתנה במציאות בסוג הריחיים, וכיום דרך לטחון מהם בריחיים

טחינת גרגירי קפה ביום טוב

ישן מפיג טעם הרבה, ועוד דדמי לגרידת המצה במורג דשריא, וכ"ש קפה שמתיישן, ואף דבקפה לא שייך הטעם דאין טחינה אחר טחינה כמו במצה, מ"מ כיון שנקלה תחלה כבר ראוי לכוססו (שכמה בני"א נהנים ממנו בכך), ואין טחינה באוכלין, אחר שכבר ראוי לאכלו כמות שהוא [עם סוכר]. ולא דמי לשחיקת פלפלין שאינן נאכלים חיים. (ואפשר דאפי' בשבת אינו אסור לטחון קפה קלוי אלא דלא חזי כ"א לחולה בו ביום, ומיהו חיובי פשיטא לי דלא מחייב עלה, דלא הוה טחינה במשכן בסממנים קלויים) וכו', ודוקא בריחיים של יד בביתו, אבל לא בריחיים גדולים הקבועים שטוחנים בהם הרבה בב"א, ואצ"ל לחנוני המוכר לרבים, שלא הותר לו לטחון

ג) בביצה (כג). מבואר שלדעת חכמים אסור לשחוק את הפלפלין בריחים שלהם. ומבואר בטור וש"ע (סי' תקד) דה"ט דרבנן דאסרי משום דהוי כעובדין דחול. וכתב באו"ז (ח"ב סי' שנא) שדין הפלפלין כשאר תבלין, ולא אסרו במשנה לשחוקן אלא בריחיים שלהן דדמייין לריחיים של חטים, אבל נידוכין כדרך במדוכות אפי' של אבן, וא"צ שינוי. ע"כ. ומשמע שהאיסור הוא דוקא בריחיים גדולות דדמייין לשל חטים, הלא"ה שרי. [ובס' פאת ים (די"ח ע"ג) כ', שכל הפוסקים אסרו לשחוק הפלפלין בריחיים שלהם].

ובס' מור וקציעה (סי' תצה) התיר לטחון קפה ביו"ט בריחיים קטנים של יד. חדא דקפה

ואף שבספר מועד דוד (דף יז ע"ג) כתב להחמיר אף בריחיים של יד הקטנים, ודלא כהרב חסדי דוד. וע"ע בשו"ת פאר עץ חיים (ח"ב סי' טז דף מא.), מ"מ נראה שהעיקר כהיעב"ץ וסיעתו להקל.

ובן העלה הגר"ח פלאג"י בשו"ת לב חיים (ח"ב סי' קנו) ע"פ האחרונים הנ"ל, והוסיף שכ"פ הגר"י מאיו בספר פאת ים (ביצה יד.) להתיר. וכן פסקו בשו"ת צוף דבש (סי' קלד), ובשו"ת בארות אברהם (סי' לג).

ועיין בנזירות שמשון (סי' תקד) שכתב, שאפי' להרמ"א שמצריך שינוי בדיכת תבלין, מודה הוא בקפה שא"צ שינוי, מפני שמפיג טעמו ביותר. ע"ש. וכ"ש לדידן דאזלינן בתר הוראות מרן דשרי בלא שינוי.

ואמנם מהר"ש זוראפה בשו"ת שער שלמה (דף לג:) הצריך שינוי בקפה. וכ"כ בשו"ת עולת שמואל אשכנזי (סי' סד). אבל לדידן מיהא א"צ שינוי.

ומ"ש בספר נתיבי עם (דף ריא.) שהמנהג להחמיר, שלא לטחון קפה ביו"ט, אפי' בריחיים קטנים של בעל הבית, אין זה עיקר לדינא. ובדרכי אולינן לקולא, ובפרט שיש בזה משום שמחת יו"ט.

ואף שהמחה"ש (סי' תקד סק"ד) כתב וז"ל, ולענ"ד בזה"ז הקפה הוי כמו ידע מאי קדרה בעי לבשולי, דדרך בני אדם לשתותו כל יום ויום, ואפי' מפיג טעם הרבה צריך שינוי קצת. ע"כ. אולם כ"ז לפ"ד התוס' (ביצה יד.) דס"ל דבידע מאי קדרה בעי בשולי צריך לשנות גם בתבלין, משא"כ למרן הש"ע שפוסק כהרי"ף והרמב"ם והרשב"א שתבלין שמפיגין טעם א"צ שינוי אפי' ידע מאי קדרה בעי בשולי, וכמבואר בב"י. לכן בני"ד א"צ שינוי כלל לדידן דאזלינן בתר הוראות מרן. ובחיי אדם (כלל פג סי' ב) אסר טחינת הקפה בריחיים שלהם דדמי לפלפלין. ורק ע"י גוי התיר בשינוי קצת, ואם נוטל התיבה העשויה לקבל הקפה לאחר שחיקה ומניח שם נייר הוי שינוי. ע"כ.

אולם מעיקר הדין נראה שמותר לשחוק הקפה גם בריחיים של יד (הקטנים). ולית דין צריך בשש, דאורויי מורינן להיתרא, והמחמיר על עצמו

בריחיים גדולים התקועים במסמרות שטוחנים בהם הרבה בפ"א, ואפי' ביו"ט שני. עכ"ל.

וחנה מ"ש שכל שראוי לאכלו כמות שהוא אין טחינה באוכלים, לדינא קי"ל שיש טחינה באוכלים, [ע' בתש' הרשב"א (ח"ד סי' עה), ובשו"ת אדמת קודש (ח"ב ס"ס ט)], ואין הבדל בזה בין שבת ליו"ט, וכמ"ש הרשב"א (עבה"ק ש"א סי' ז). וכן מתבאר בריב"ש (סי' קפד). אלא דמ"מ הריב"ש שם כתב, דבריחיים של יד שאין דרך לטחון בהם הרבה כבת אחת, לא שייך חשש עובדין דחול, ולכן התיר גרידת הגבינה ביו"ט במורג חרוץ. וכ"ש הקפה שמפיג טעם.

ואולם בשו"ת פנים מאירות (ח"ב סי' מד) כתב, דנראה פשוט שטחינת קפה דמיא לחרדל, שאסר מרן לטחון בריחיים שלו משום עובדין דחול, ואע"פ שהוא מפיג טעמו ביותר כמבואר בטור. וכ"ש קפה שאינו מפיג טעמו כל כך, ובמדוכה מותר. ונמה שסיים, שיש לשנות קצת כדיכת תבלין. הדבר ברור שכ"ז לדברי הרמ"א בהגה כאן, אבל לדעת מרן שפסק שא"צ שום שינוי בדיכת התבלין, ה"ה נמי שמותר לדרך הקפה במדוכה כלי שום שינוי. גם בברכ"י (תקד, ד) החמיר שלא לדרך הקפה בריחיים שלהם, משום דמיחזי כעובדין דחול.

ולדינא יש להקל לטחון הקפה בריחיים של יד שלהם, וכדברי היעב"ץ, שאין חשש עובדין דחול רק בריחיים גדולות שעושים הרבה בב"א, וכדמוכח בריב"ש הנ"ל. וכ"כ הא"ר (סי' תקד סק"ט) להשיג עמ"ש המג"א לאסור לגרור התמכא ביו"ט מפני שדרך לגרור הרבה לב' או ג' ימים. דלא הוי עובדא דחול אלא כמו בריחיים שטוחן הרבה מאד, דומיא דטעם איסור טחינה. והרי גם בגבינה דרך לגרור לאיזה ימים, שהרי אינה מפיגה טעם, ואפ"ה התיר הריב"ש. ועוד שהמג"א עצמו כ' שגם החרדל בריחיים מדינא שרי. ע"ש. וגם החיד"א במחז"ב (קו"א סי' תקכד) חזר בו, והתיר בזה מעיקר הדין לטחון הקפה בריחיים של יד. וסיים שהמחמיר יתברך, כמ"ש התוס' (ביצה יד.). וכן העלה להתיר הגר"ד פארדו בחסדי דוד (דף פז:).

ד. אף על פי שיש אומרים שהטוחן קפה בריחים גדולות המצויות אצל בעלי הטחנות, חייב משום טוחן, במקום צורך גדול, כגון שכואב לו הראש, מותר לומר לגוי לטחון לו קפה בריחים שלהם. וישתה וירוח לו. (ד)

ה. מותר להוליך תבלין ומדוך אצל מדוכה, או מדוכה אצלם, אפילו דרך רשות הרבים, אף על פי שהיה אפשר להוליכם מערב יום טוב. (ה)

ו. מותר לדוך מצה ביום טוב בלי שינוי. ומותר לרסק ביום טוב פירות וירקות וגבינה במגדרת (פומפיה), ומותר לחתוך ירק דק דק לצורך יום טוב לאלתר, אפילו בלא שינוי. ומותר לחתוך ירק דק דק במכשיר הסלייסר לאלתר, הן בשבת והן ביום טוב. (ו)

טירחא, כגון טיסני וכתשיה במכתשת, ע"י גוי, מפני שאפשר קיים מצוה זולת זה, משא"כ ברדיית פת וטלטול הנר. ע"כ. ועיקר דין שחיקת קפה נתבאר בסעיף הקודם.

(ה) כרעת ב"ה (ביצה יא.), ודלא כבית שמאי שאסרו בזה, שמא ימלך שלא לבשל, ונמצא שטרח שלא לצורך. וכתב מרן הב"י, דנראה דאפי' דרך רה"ר שרי, וכמ"ש הר"ן (ביצה ה.) בדין הולכת סכין וטבח אצל בהמה ובהמה אצל סכין וטבח שנתבאר בס"י תצ"ח.

לכתשן במכתשת תע"ב. כמבואר בשו"ת יבי"א (ח"ד א"ח סי' מה.) וכן העלה בס' מאו"י (ביצה כג.) שהעיקר להתיר בזה אפי' בלא שינוי.

(ד) ילקו"י מועדים (דין תבלין ביו"ט אות ג.) ולגבי אמירה לגוי במקום צורך גדול, ראה בשו"ת יבי"א ח"ג (סי' כג אות יז.) וע"ע בריטב"א (ר"ה לב:) שאין מתירין לומר לגוי להדליק נר לסעודת שבת וכו', אבל אומר לו לטלטלה או להביאה דרך חצירות וכו', ומה שאין אנו מטבילין כלים ולא עושין אוכל נפש האסור ביו"ט משום

מותר לדוך מצה ביו"ט בלי שינוי. וחיתוך ירק דק דק ביו"ט

וע' במשנ"ב (סי' תקד ס"ק יט) שכתב, דמותר לחתוך ביו"ט ירקות דק דק בלי שינוי, אכן כל אלה אינו מותר רק בכדי שיעור שצריך לאותו היום. ע"כ. וציין לדברי הח"א שכתב כן בשם הרשב"א. וצ"ע דברשב"א מבואר להדיא שצריך שיהיה לאלתר.

ומ"מ מרן הב"י (או"ח סי' תקי) כתב בשם ה"ה (פ"ג שם) שכתב הרשב"א (הני"ל סי' ה) דמה שאמרו אבל לא בנפה, הוא מפני שיש בה בשבת חיוב חטאת, ולא רצו להתירה ביו"ט. ומתוך הטעם הזה יצא לו שכל מה שיש בשבת חיוב חטאת, כגון בורר להניח לבו ביום, אפי' ביו"ט אסור. והוא ד"ל נחלק עליו ואומר שאין חילוק ביו"ט בין בורר לאלתר, לבורר לבו ביום, אלא הרי דינו כאופה ומבשל שמותר לאכול בו ביום. וזהו שבריי"ף לא נזכר חילוק זה כלל. עכ"ל.

ואף שבערוה"ש (סי' תקי ס"ו) כתב שהגם שרוב הגדולים פסקו כה"ה, הט"ז (סק"ג) הסכים לדברי הרשב"א. ולכן ירא ה' יחוש לדברי

(ו) מזה שכתבנו שמותר לדוך מצה ביו"ט, כ"ה ברמ"א (ס"ג) בשם מהרי"ל (הל' יו"ט עמ' קע ט"ח, מהלכות ומנהגי מהר"ש סי' מא), לפי שאין טחינה אחר טחינה. וכ"כ המהריק"ש, ונהר מצרים (דף לד.).

ומה שכתבנו שמותר לחתוך ירק דק דק, כ"ה ברשב"א בעבודת הקודש (בית מועד שער א סי' ז), דהפורס ירקות דק דק לאכול לאלתר, או לבשל לאלתר ביו"ט מותר, ואם להניח לבו ביום אסור. וכן מפורש עוד שם (שער א' סי' ה אות כג) לגבי בורר, אימתי התירו לבורר, כשבורר ואוכל או שבורר ומניח לאכול לאלתר (כשיעור מה שמיסב לאותה סעודה בלבד), אבל אם בירר והניח לבו ביום ה"ז כבורר לאוצר ובשבת חייב חטאת, ולפיכך אפי' ביו"ט אסור. ובשבת כל שבורר בכלי אפי' בקנון ובתמחוי ואפי' לאכול לאלתר אסור. ע"כ. והובא בנשמת אדם (כלל פד אות א).

שכל שהוא חותך הירק דק דק כדי לאכול לאלתר, אין עליו שם טוחן כלל, וכמ"ש המשנ"ב (סי' שכא ס"ק מד), ולכן אפי' עושה לצורך תרנגולים שרי. [וזהו החזו"א (א"ח סי' סא סק"א), מה שהתירו בורר וטוחן דרך אכילה, הטעם משום דאכילה התמידית היא דרך ברירה ודרך טחינה, ולא חייל עליה שם עובדא ועמל מלאכה וכו', והילכך אף במכין סמוך לסעודה לאו טוחן ולא בורר הוא אלא נטפל לאכילתו. ע"כ]. וראה בחזו"ע שבת כרך ד' (עמ' רסה).

הרשב"א ולאכול מיד כשבורר, וכמ"ש בא"ר (סק"ב) מאחר שכן פסקו ג"כ בס' תניא ורבינו ירוחם, וכן משמע ממהרי"ל, וגם המג"א (סי' תק"ד סקט) החמיר כמהרי"ל. עכ"ל. מ"מ להלכה נקטי' שהעיקר כדברי ה"ה, שהביאו מרן הב"י בסתם. וע' בכה"ח (סי' תקד ס"ק לב).

ואפי' בשבת שרי לחתוך ירק דק דק לאלתר, כמבואר בתשו' הרשב"א (ת"ד סי' עה). וכ"פ מרן הב"י (סי' שכא). וכ"כ המאירי (ביצה לד.). וה"ט,

שימוש במכשיר הסלייסר בשבת ויום טוב

דפרים סילקא משמע שמחתכו לחתיכות דקות ביותר, וכדדייק לישנא דרש"י ולישנא דהרמב"ם, ומפורש בדברי התוס', ואינשאלד"ה אין דרך לחתכה לחתיכות כ"כ דקות, הילכך נראה דלכ"ע שרי. ומ"מ נכון הדבר להזהיר שיחתכום לחתיכות גדולות קצת, ושיאכלו לאלתר, וכל כה"ג נראה דלית ביה בית מיחוש לדברי הכל. ע"כ.

והנה בסיום דבריו הדגיש מרן הב"י ד"נכון להזהיר" וכו', ומבואר שמעיקר הדין יש להקל גם בחתיכות דקות מאד, ואין ידוע מהו הגדר דק דק דק ממש, לחתיכות גדולות "קצת". וכיון שהוא מילתא דזהירות, נהגו להקל בזה כשהוא לצורך לאלתר. ודו"ק. וכבר כתב בחזו"ע בשם מאמ"י, דמ"ש בב"י נכון להזהיר הוא לרווחא דמילתא. וכן נוהגים לחתוך ירק הנקרא וכו' דק דק בסעודת שחרית. ע"כ. וכ"ה בגדולת אלישע ועוד פוסקים.

ולכאור' ה"ה לגבי המכשיר הנו' סלייסר, שאף שהוא חותך דק דק, מ"מ לצורך סעודה לאלתר, יהיה מקום להקל, ואין לחוש בזה מצד טוחן. דויל בתר טעמא, שכל שנעשה לאלתר הוי דרך אכילה, ואין דרך טחינה בכך. ואין בזה טוחן בכלי, שדינו כקוצץ ביצים. [שיש בו שורה של להבים המרוחקים זמ"ז ומתוקנים במסגרת, וע"י לחיצת הלהבים על הביצה, היא נחתכת לפרוסות דקות כמספר הלהבים] שנתבאר דינו בילקו"י שבת כרך ג' (סי' שכא סי"ז) להתיר בזה, [ע"ש שכן השיב מרן אמו"ר. וכ"כ בשש"כ (ח"א פ"ו ס"ג) בשם הגרשז"א. וכיו"ב כתב בשו"ת ערוגת הבושם (א"ח סי' נה), ובשו"ת שער שמעון

ואם מותר להשתמש במכשיר הסלייסר בשבת או ביו"ט, אם יש בזה דין טוחן בכלי, או עובדין דחול, ואי שרי לאלתר. הנה זת"ד הרשב"א הנ"ל (ת"ד סי' עה), הא דפרים סילקא, דוקא במחתך כדי לאכול למחר, או אף לבו ביום ולאחר שעה, לפי שדרך סילקא לחתכו דק דק בשעת בישולו, וכל שדרכו בכך ומניחו לאחר שעה, [חייב]. הא לאכלו מיד שרינן, שלא אסרו על האדם לאכול מאכלו חתיכות גדולות או קטנות. וכדאמר' (שבת עד.) היו לפניו שני מינין בורר ואוכל לאלתר, בורר ומניח לאלתר, ולבו ביום לא יברור, ואם בירר נעשה כבורר לאוצר וחייב חטאת. דאלמא כל שאוכל מיד כדרך שבני אדם אוכלין, אע"פ שיש באותו צד בעצמו חיוב חטאת, כשמניח לאחר זמן ואף לבו ביום, מותר. עכ"ל. וכתבה הר"ן (שבת לב.).

וכתב הב"י (סי' שכא), נמצינו למדין דמותר לחתוך בשבת קיבוץ ירקות שקורין אינשלאד"ה, והוא שיאכל לאלתר לדברי הרשב"א, ואפי' אם אחד מחתך לצורך כל בני הסעודה שרי, שהרי התוס' (עד.) פירשו בורר ומניח דהיינו בורר לצורך אחרים. ומשמע דליכא מאן דפליג עליה דהרשב"א בהא, דהא שפיר מייתי ראייה מההיא דבורר. ובלא"ה לדברי התוס' פשיטא דכל שאר ירקי בר מסילקא שרו. ולפירוש הר"ח והרא"ש אפי' סילקא נמי שרי. ולרמב"ם כל היכא שאינו מחתך כדי לבשל פטור, ואפשר דשרי לכתחלה. ולרשב"ם ורא"ם שלא חילקו בכך י"ל דלא מיתסר אלא במחתך כדי לאכול אחר שעה, אבל מחתך כדי לאכול מיד שרי, כדאשכחן בבורר. ועוד

לקילוף, והמחמיר תע"ב. ושם בהערה ביארנו שמאחר ולא אסרו לקלף בשבת משום בורר, ממילא אין המקלף נחשב ככלי המיוחד למלאכת איסור של ברירה, ודמי לסכין שמתר לקלוף בו בשבת, ואין לחוש בזה לעובדין דחול, דאין בזה סרך מלאכה. ולכאוי"ה במכשיר הסלייסר שמתר להשתמש בו בשבת. וראה להלן, ואין בזה משום טוחן, דהוי כחותך את הירק דק דק דשרי כשהוא לאלתר, ע"פ המבואר ברשב"א הנ"ל. גם בשש"כ (פ"ד הערה כז) כ' בשם הגרש"ז אויערבך, שמתר לקלף תפוחי אדמה וכדו' ביו"ט, לא רק בסכין כי אם גם במקלף, ולא נקרא כלי המיוחד לברור בו דאסור, דכל שאינו משתמש בכלי המיוחד לקלוף ולהכין בו לימים הרבה, לית לן בה, וע' בבה"ל (סי' תקי ס"ד ד"ה מותר).

אם יש לאסור בסלייסר משום עובדין דחול - ובגדר עובדין דחול

עובדין דחול והם. א) דומה קצת לאחת מט"ל מלאכות. - ב) מקום ששיערו חז"ל ברוח קדשם שבקל יכול לבא לידי איסור דאורייתא, כמו לשרות עשבים לרפואה דבקל יכול לבוא לשחיקת סממנים דהוי ל' טוחן, אסור משום עובדא דחול. - ג) דבר שהוא טורח גדול. עש"ה. ועי' פרש"י (ביצה כח: ד"ה מהו להראות) מי מחזי כעובדא דחול דאוושא מילתא וכו'. ע"ש.

ב. ובס' ארחות חיים (ספינקא, סי' שי"ד אות ח') בהגהות מהמהרש"ם, כתב, דבביתו ואין אדם רואה, ליכא משום עובדא דחול. אלא דלאו כללא היא. ע"ש.

ג. וי"א דכל שאינו יכול לבא לידי איסור דאו', ואין בו טורח ולא אוושא מילתא, והיא נעשית לעולם בביתו, וא"א בענין אחר, אין לאסור משום עובדא דחול. וע"ע בשו"ת חלקת יעקב (או"ח סי' קז ד"ה ועוד, וסי' קלד), ובשו"ת משנה הלכות ח"ח (סי' רכא).

וע' בשו"ת אג"מ (או"ח ח"ד סי' עד ד"ה הריב"ש) שהביא מ"ש הריב"ש, שאסור לגרור גבינה בשבת במורג חרוץ, משום עובדא דחול. וכתב, דעובדא דחול היינו רק אם המלאכה נעשית טובה עי"ז כמלאכה קבועה שעושים בחול, ולא ניכר

אחד (ח"ג סי' צד). וע"ש דלפ"ז יש לדון להקל להשתמש בשבת במכונה ידנית לחיתוך לחם, או נקניק].

וכל דין טוחן בכלי היינו בכלי המיועד בבתי עסק לטחינה, ושם מלאכת איסור של טחינה עליו, אבל מכשיר הסלייסר הרי מיועד לקילוף וחיתוך בייתי, שהוא מלאכת היתר אם עושה לצורך סעודה לאלתר. ונבשו"ת משנה הלכות (ח"ה סי' תיג) הביא סברא בשם הרב השואל, האדמו"ר מציעשניוב, שטחינה במגדרת נחשב שינוי, כיון שטחינת כמות מרובה עושים במכונה, כמו שעושים בבתי חרושת. (אלא שהג' המחבר לא הסכים עמו).

והנה בספר ילקו"י שבת כרך ג' (שנת תשנ"ג, עמ' שכב), ביארנו בכיו"ב, שמעיקר הדין מותר לקלף בשבת פירות או ירקות אף במקלף המיוחד

ואמנם יש שטענו דאף שאין בזה משום בורר, מ"מ נכון שלא להשתמש בו בשבת משום עובדין דחול, והוא ע"פ מה שהגדיר בספר שש"כ, דגדר האיסור של עובדין דחול, הוא כל מה שמביאים על השלחן לחתוך בו, אינו בגדר עובדין דחול, וכל מה שאין רגילים להביאו לשלחן, אלא עושים כן רק במטבח וכדו', יש בו משום עובדין דחול. ואם זו ההגדרה, לכאורה אינה"נ יש להמנע מהשימוש במכשיר הנ"ל.

והנה מרן בש"ע (סי' שטו ס"ט) כתב, משמרת שתולין אותה לתת בה שמרים לסננן, ומותחין פיה לכל צד, חשוב עשיית אהל ואסור לנטותה. וכתבו המג"א (סקי"א) והמחה"ש (שם) בשם תשו' הרמב"ם, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, שלא יבא לשמר, אבל מותר לתלות כד בכותל [תשו' רמב"ם באגרות]. ע"כ. והיוצא מזה שכל שעושה כדרך שעושה בחול, יש גזרה שמא יבוא לידי איסור דאורייתא. ולפ"ז גם לגבי עובדין דחול האיסור שמא יבוא לידי איסור תורה. ובנ"ד יכול להגיע לאיסור תורה אם יעשה כן שלא לאלתר. וצ"ע.

אבל יש הגדרות אחרות לענין עובדין דחול:

א. עי' תפארת ישראל (ספ"ז דשבת הלכתא גבירתא למשנה א' ב') שכ', שיש פעולות שאסרו משום

דרך לעשות הרבה בב"א, אלא רק לצורך אותה סעודה, אין בזה עובדין דחול.

וב"ב מהר"י עייאש בשו"ת בית יהודה ח"ב (סי' מו דף קטו), שכל שנעשה לזמן מועט ליום או יומיים, שפיר דמי. ע"ש. וכאן אין עושים אלא לכו ביום, שאם עושים להרבה ימים יתקלקלו. לפיכך אין באלו משום עובדין דחול. ע"כ.

ומצאתי שכ"כ כבר בשו"ת יבי"א ח"ג (או"ח סי' כא אות ה), שאף לדעת המחמירים לדמות רתיחת המי-סודה לרתיחת הבישול, י"ל דהיינו דוקא בשפיכת אבקת הסודה לתוך המים, שאז המים מבעבעים בשטף קצף ומעלים רתיחה, כעין רתיחת התבשיל. משא"כ בעשיית הסודה בקנקן המיוחד לכך כנ"ד, שאין המים מבעבעים כ"כ ול"ד לרתיחת הבישול, לכ"ע משרא שרי. ומטע"ז יועיל ג"כ לחששת עובדין דחול, שמכיון שאינו דומה למבשל אין לחוש משום עובדין דחול. ואעיקרא י"ל שכל שעושה דבר מועט, כמו בנ"ד שממלא קנקן ושותהו בו ביום על יד על יד, וכ"ש בעשיית כוס אחד של סודה לשותתו מיד, לא חיישינן בכה"ג, לעובדין דחול. וכדמוכח בתשו' הריב"ש (הנ"ל), ומכאן מהר"י עייאש בשו"ת בית יהודה הנ"ל הביא ראייה לדברי המג"א (סי' תקי ס"ק יא), שג"כ כ' דמפני שדרך לעשותו לימים הרבה הוי עובדא דחול. ודוק מינה לנ"ד שמכיון שאין עושה אלא לצורך בו ביום, שקנקן מלא אינו מחזיק יותר מו' כוסות, והוי צורך בו ביום. ואין לחוש בו לעובדין דחול. (וכ"ש שהרבה אח' ממאנים לעיקר חששא זו. וכנ"ל). וראה בחזו"ע שבת כרך ד' (עמ' רסח).

ובמור וקציעה (סי' תצה) כתב, שמותר לטחון קפה ביו"ט בריחיים קטנים של יד. דקפה מפיג טעם הרבה, ועוד דדמי לגרידת המצה במורג, דשריא [כמ"ש הרמ"א סי' תקד ס"ג בשם מהר"ל], אע"פ שמצה אינה מפיגה טעם בעשותה מעיו"ט, כ"ש קפה המתיישן שלא עמד טעמו בו וריחו נמר, וכו'.

ועב"פ לדינא קי"ל שיש טחינה באוכלים, ואין הבדל בזה בין שבת ליו"ט וכמ"ש בעבודת הקודש להרשב"א (שער א סי' ז). וכן

ענין עשיית עראי שנעשית בלא קפידא כ"כ על המלאכה שתעשה יפה. וכמו שאסרו לבקע עצים ביו"ט בקרדום ובמגרה ומגל, ופרש"י (ביצה לא) משום שהם כלי אומן, ונראה כעושה בו מלאכה. והיינו שיש לעשות ליו"ט באופן שניכר שהוא עראי לצורך עתה.

ובשו"ת ציץ אליעזר חיד"ד (סי' מט) הביא מ"ש בח"ו (סי' לד ס"ק לט) שאין שום מוקצה בשבירת קרח בשבת, והביא משו"ת מהרש"ם (ה"ג סי' שלד) שבדברי תשובתו מפקפק קצת בזה, וכותב דמיהו משום עובדא דחול צריך לעשותו בצניעה, ושיש להחמיר ג"כ לעשותו ע"י גוי. כיעו"ש. וכ"כ בקו' אהבת שלום שבס' מנחת שבת (באות יג). ע"ש.

ועוד הביא שם מ"ש מהר"י אלגזי, דמותר בשבת לשים קרח סביב לצלוחית או כלי שיש בו יין כדי לצננו, ומותר ג"כ לשוברו לחתיכות חתיכות אם היא חתיכה גדולה, ואין בזה משום עובדין דחול. ע"ש. ובתשו' הרדב"ז בח"ג (סי' תקצב) נשאל, בענין הוצאת חפצים מהאניה כעובדין דחול, והתיר ביו"ט בכלים הצריכים ליו"ט. ע"ש. ומשמע אבל בשבת ככגון דא אסור. אולם ע' בילקו"י שבת כרך ג' דיני דש, ובשו"ת יבי"א ח"א (תאו"ח סי' טו. בד"ה ותבט עיני), ובח"י (או"ח סי' נה אות טז) שהובאו דברי הריב"ש (סי' קפד) שחילק בין דברים הנעשים הרבה ביחד דדמי לעובדין דחול, לדברים הנעשים לצורך שעתו. ושם דן בדין גרידת הגבינה בשבת במורג חרוץ, וז"ל, ועוד שהיה אפשר להחמיר בזה אפי' ביו"ט, לפי שהוא מיוחד לטחינה זו, והוי כפלפלין בריחיים שלהם שאסרו בביצה (כג), וכ' הרשב"א דה"ה לחרדל שאין שוחקים אותו בריחיים שלו. וה"ט בתרווייהו משום דהוי כעובדין דחול, כי השחיקה עצמה מותרת היא. אלא שאפשר לחלק דשאני פלפלין וחרדל בריחיים שלהם שהוא רגילות לשחוק בהן הרבה ביחד, ומש"ה דמי לעובדין דחול. אבל בכלי זה אין דרך לגרוד אלא מה שצריך לשעתו. עכ"ל. והובא במג"א (סי' תקד סק"ז), דכאן אין דרך לגרוד אלא מה שצריך לשעתו, משא"כ בחרדל שרגילין לשחוק הרבה ביחד ודמי לעובדא דחול. ע"כ. ולפ"ז בנ"ד שאין

דבריחיים של יד שאין דרך לטחון בהם הרבה בבת אחת, לא שייך חשש עובדין דחול, ובפרט שהקפה מפיג טעמו. [ולכן לא היה צריך היעב"ץ לומר דבמדוכה פשיטא דשרי דומיא דדיכת מלח, שהרי דיכת מלח צריכה שינוי, שאילו שחקו מעיו"ט לא היה מפיג טעמו. וכדקי"ל (ביצה יד. וטוש"ע סי' תקד). ויותר הי"ל לדמות שחיקת הקפה לדיכת התבלין שמפיגים טעם]. ודמי לגרידת גבינה במורג חרוץ שהמנהג להתירו. וכמ"ש בשו"ת בית דוד (או"ח סי' רפו). ובס' פאת ים (ד"ח ע"ג). [ע"כ מיב"א שם].

טחינה מועטת ביום טוב

דומה לרחיים כלל, שלכן יש להתיר אפי' שדרך לשחוק לימים הרבה. ע"כ.

ולכן כתב בחיי אדם שם (א"ח), שמותר לגרור חריין בשינוי [כיון שאינו מפיג טעם. וכשי' הרמ"א], שאע"פ שכלי זה מיוחד למלאכה זו, ודומה לרחיים של פלפלין, שאני התם שדומה לרחיים של חטים, משא"כ כלי זה שאינו דומה רק למכתשת שכותשין בו תבלין. ע"כ. והגר"א במעשה רב (סי' קעב) כתב שמותר לטחון חריין ביו"ט, ודלא כהמג"א הנ"ל. ולא הצריך לעשות שינוי.

ויך הדוחה נטויה לומר, דלכאורה שאני ביצים דלית בהו טוחן כלל, וכן קילוף פירות דלקמן, אין בהם משום בורר כלל, אם מטעם דמחובר בקליפה, ואם משום שניכר לעצמו, ואם משום דרך אכילתו דא"א בלא"ה. ולכן בקציצת ביצים וקילוף פירות, אף כשיעשה בכלי אינו מעלה ולא מוריד, דעיקר ההיתר אינו מחמת שהוא דרך אכילה ולא דרך מלאכה, ולכן כלי המיועד לדבר היתר אין בו שום חשש. אבל בנ"ד שחותך ירקות דק דק, שהוא מעשה גמור של טוחן, וכל ההיתר לאלתר הוא עפ"ד הרשב"א שלמד מדין בורר, דכל שהוא לאלתר הוי דרך אכילה ולא דרך מלאכה, א"כ דיו לבא מן הדין להיות כנידון, וכמו שבבורר אף כשהוא לאלתר, אם הוא בכלי הוי איסור תורה, ה"נ לגבי טוחן שדימה אותו הרשב"א, נהי דלאלתר הוי דרך אכילה, אבל כל שהוא בכלי המיועד "גם" לטחינה, חזר להיות

מתבאר בשו"ת הריב"ש (סי' קפד), שנשאל בדין גרידת הגבינה ביו"ט במורג חרוץ, וחשב תחלה לדמותה לשחיקת פלפלין וחרדל בריחיים שלהם שאסור משום עובדין דחול, ושוב כתב, שאפשר לחלק דשאני התם שרגילות לשחוק בריחיי' הרבה ביחד, ומש"ה דמי לעובדין דחול, אבל בכלי זה אין דרך לגרוד אלא מה שצריך לשעתו. ע"כ. ולא חילק בין גבינה שראויה לאכול בלא"ה, לפלפלין וחרדל שאינם ראויים לאכילה כמות שהן. ומ"מ מדברי הריב"ש הנ"ל יש סיוע להיתרו של היעב"ץ

גם בשו"ת יבי"א ח"ד (א"ח סי' מה), כתב להתיר לטחון בשר במטחנת בשר ביו"ט, כיון שאין דרך לטחון בכמות במכונת בשר שלנו, אלא דבר יום ביומו, ולא להניח לימים רבים. ובפרט לפמ"ש הא"ר (סי' תקד סק"ט) שלד' הריב"ש מותר אפי' כשגורד הגבינה לאיזה ימים, שהרי אינה מפיגה טעם וכו'. ע"ש. ובשר ודאי דמפיג טעם, ויותר יש להתיר בו מאשר בגבינה.

ובאו"ז (ח"ב סי' שנה) כתב, שלא אסרו לשחוק פלפלין בריחיים המיוחדות להם, רק בריחיים גדולות דדמיין לשל חטים, אבל בריחיים קטנות שאינם דומות לריחיים של חטים, יש להתיר. ועי' במאור ישראל (ח"ב ביצה כג.), ובחזו"ע על הלכות יו"ט בדין טחינת הקפה ביו"ט במטחנה המיועדת בשימוש בייתי.

וע"ע במג"א (סי' תקד סק"ז) שכתב [לגבי יו"ט] שאסור לגרור חריין, לפי שדרך לעשות לכמה ימים, והא"ר השיג ע"ז, דדוקא ברחיים אסור, אבל בכלי זה, אין דרך לטחון אלא לשעתו. והנשמת אדם (כלל פג אות ב) כתב יתירה מזו, שאף שגם בכלי זה דרך לטחון לימים הרבה, והריב"ש התיר רק בגבינה שאינה עשויה לגרור אלא מה שצריך, מ"מ יש להתיר, שהרי כתב הר"ן, שאפי' פלפלין בריחיים שלהן, אינו כדרך טחינת חטים לימים הרבה, [ועוד כתב הר"ן, שגם תבלין ומלח עושין לימים הרבה, ואפי' אינו מפיג טעם, וידע מאתמול איזה תבלין יצטרך, מותר לטחון ביו"ט. ולא אסרו בריחיים שלהם רק משום עובדא דחול]. וכ"ש כלי זה שאינו

ועיין בקובץ אליבא דהלכתא (קובץ ס"ג עמ' ס"ה במדור שי"ח הלכה), שהביא משם הגרש"ז אויערבאך דמתיר כה"ג.

והנה בשש"כ הביא בשם יש הכותבים נבאר משה ומשנה הלכות] שמהיות טוב נכון להחמיר גם בכלי מקצץ ביצים, כיון שמצוי לפעמים שמעבירין את המאכל על הכלי לאורך ולרוחב, ועי"ז קוצץ לחתיכות קטנות ודקות, ונמצא שהכלי מיועד ג"כ לחיתוך דק, כהקופיץ שהוזכר במשנ"ב. וכ' עוד שם לגבי מקצץ ירקות, סליישס, המתפרק לסכינים גדולים וקטנים, שנראה לאסור לכו"ע, אפי' בסכינים הגדולים שחותכים פרוסת, כיוון שהכלי בכללותו מיועד ומיוחד גם לחיתוך קוביות דק דק, ויש בו משום מראה"ע, ועובדין דחול. ע"כ.

ולכאן קשה, לפי מה שפי' האג"מ דלא שייך עובדין דחול באופן שלא עושה מלאכה האסורה ונראית קבועה, ורק בדק דק שהמלאכה היא אסורה שייך עובדין דחול, ואף המשנ"ב שאסר "ההאק מאסער" לא אסר אלא בדק דק, ומנלן לאסור אף בחתיכות גדולות משום עובדין דחול. וכן התירו באורחות שבת, ובשש"כ שם.

וכבר נתבאר דמצד עובדין דחול לא שייך, כיון שאין הכלי מיועד דווקא לחיתוך דק, אלא גם לגדול וגם לקטן, ודומה להאק מאסער שגם האוסרים לא דיברו אלא בחותך דק דק, ואף מראה"ע ליכא, כיוון שאפשר לתלות שעושה בהיתר. ואין לחוש למראה"ע באיכא למיתלי, וכגון שחותך בפדן פשוט, חתיכות גדולות, שאין מי שיאסור לחתוך משום מראית העין, דאין מעשיו מוכיחים שעושה איסור, והרואה דן לכף זכות שבטח עושה בהיתר, וכעין זה מצינו בש"ך (יו"ד סי' פז ס"ד) שאין מראית העין בבישול בכ"ח, שיכול לתלות בעושה לחולה וכדו'. וכ"ש בני"ד דאיירינן בכלי שאינו מיוחד לטחינה, וכנ"ל.

ובספר מחשבת השבת כתב, דמותר להשתמש במכשיר זה שהאדם דוחק בעזרת ידית את הירק על הסכין, ונחתך לחתיכות, והטעם משום שעובדין דחול שייך רק באופן שעושה מעשה טחינה, אלא שמותר מסיבה צדדית, כגון

דרך מלאכה כנפה וכברה דלא מהני לאלתר, והוי איסור תורה. ומנין לנו ללמוד מדין בורר רק לענין לאלתר ולא לענין כלי. וראה להלן מ"ש בשם הפמ"ג.

ובריב"ש הנ"ל כתב להדיא על דברי הרשב"א הללו, גבי גרירת גבינה במורג חרוץ, וז"ל: דעתי נוטה לאסור, דהו"ל כמאן דפריס סלקא, דחייב משום טוחן. ואף אם נאמר דהיינו לצורך מחר או לבו ביום, אבל לאלתר שרי, כדעת הרשב"א ז"ל, ונאמר שהתיר אפי' בכלי לאלתר, היינו בכלי כגון סכין, שאינו מיוחד לטחינה. אבל המורג חרוץ, שמיוחד לטחינה זו, הרי היא כנפה וכברה לבוררו, מכתשת לשחיקת תבלין, וכבר אסרו שחיקת פלפלין בשבת, אלא בקתא דסכינא, דאיכא שנוי (שבת קמא). וכו'. עכ"ל. והרי הוא כמבואר. ומטעמים אלו יש שחשבו שהוא איסור תורה, אא"כ חותך חתיכות גדולות,

אולם באמת ד' הריב"ש האלו אינם אלא מדרבנן, אם משום עובדין דחול, וכמ"ש העולת שבת ועוד אחרונים, וא"כ אין דבריו שייך לכאן, וודאי דלא שייך איסור תורה. אלא הנדון רק מעובדין דחול, ובזה נתבאר באר היטב דליכא. ואם משום גזירה דרבנן דדמי לנפה וכברה, וכמ"ש בחזו"ע שבת ח"ד (עמ' רסח) לדידן דקי"ל כתרומת הדשן דאין דישה אלא בגידולי קרקע, ע"ש.

ואף דבנ"ד איירי בירקות, שהם גידולי קרקע, ולכאורה לפי המבואר בחזו"ע אליבא דהריב"ש יהיה אסור מן התורה, ודלא כהעולת שבת שהוא רק משום עובדין דחול, אולם עדיין שם לא נתחדש לאסור בזה מן התורה אלא בכלי המיוחד לטחינה ממש,

ויסוד הסברה בזה שכל כלי שמשמש בבתי עסק ובתי מלאכה, ובמקומות ציבוריים, בזה איכא למיחש שזה כלי המיועד לטחינה. אבל בכלי המשמש בשימוש ביתי בבתיים רבים, והוא נעשה סמוך לסעודה, י"ל דלא שייך בזה טחינה בכלי, שאינו כלי גדול המיועד למלאכה. אלא לחיתוך לסעודה דרך אכילה, והרי הוא כשאר כלי סעודה, דחשיבי דרך אכילה ולא דרך מלאכה.

בו עובדין דחול, כמש"ב שם הע' יב כע"ז. וע' בחוט שני (ח"א עמ' צח) גבי פורס ירק דק דק בחתיכות גדולות, דמותר בשבת.

ומה שבצדדי הסלייסר נחתך דק דק, הנה לפי האמור אין בזה חשש, שאפי' יחתוך את כל הירקות דק דק ולא רק מה שבצידי הסלייסר, כל שהוא לאלתר יהיה מותר, דהוי כלי סעודה. אלא שגם מי שיבא לחוש ולהחמיר שלא לחתוך הכל דק דק דחשיב טחינה בכלי, ג"ז אינו בעיא, ראשית שאינו פס"ר שהירק יגיע לקצוות, וגם אם תאמר שודאי יגיע לקצה, אינו מכויץ לקציצה זו, שאינה מועילה לו, שהרי רוב ככל הירק לא נטחן דק, ואדרבה מגרע כשחלק מהסלט משונה מכל הסלט החתוך בצורה אחידה, ובכל מצב אי"ז פס"ר בדאורי' מכמה סיבות, ראשית שיש לדמות זאת למה שכ' האחרונים שאין איסור בישול בטיפות המים שנשארות בכוס, ויותר מכך י"ל שאינו ברור שגודל זה הנחתך בקצוות נחשב טחינה, כיון שיש באח' שכתבו שכל שמחוסר לעיסה בשיניו, לא נחשב טחון. ועוד שאפי' טחינה דק התירו הרמ"א והפוס' לצורך לאלתר, ורק נוהרים בזה כמ"ש המשנ"ב, ואפי' שבכלי המיוחד אין היתר של טוחן לאלתר, כמבואר במ"ב סקמ"ה, כאן שכלל אינו טוחן שהרי חותך חתיכות גדולות יהיה מותר. ומצד עובדין דחול לא נראה לחוש מחמת מיעוט זה שאינו ניכר ולא מתכוון לו לאיסור עובדין דחול. אולם כאמור כ"ז הוא למחמירים להחשיבו כלי טחינה לענין דק דק, אבל מעיקר הדין נראה לדון בו שאינו נחשב כלי טחינה אלא כלי סעודה, ומותרת אפי' לחתוך כולו דק דק, וכנ"ל.

והנה העירו על כל הנ"ל, שהרי טחינה זו הותרה רק מפני שהיא מוגדרת טחינה ביד, דאם היינו מגדירין אותה כטחינה בכלי המיוחד לטחינה היתה אסורה בשבת. וכמ"ש המשנ"ב דהוי טוחן מדרבנן כקנון ותמחוי (סי' שכא ס"ק מה, ובביה"ל), הביאו בחזו"ע שבת ד (עמ' רסח). וא"כ כל ההיתר הוא רק בגלל שאנו מגדירים אותו ככלי שאינו מיוחד לטחינה, והסיבה שאנו מגדירים אותו כאינו מיוחד לטחינה הוא מפני שהיא טחינה המותרת. הרי גיטו וידו באין כאחת. דאם נגדיר אותו ככלי המיוחד לטחינה ממילא נימא דהיא

שאינו גידולי קרקע, שאין בו דין טוחן, אך לא במכשיר הנ"ל שכלל לא עושה מעשה טחינה.

וע' באג"מ (או"ח ח"ד סי' עד, טוחן סק"ח) שכתב, דדוקא בדבר שיש בו פעולת טחינה יש בעיא של עובדין דחול. ע"כ. דהנה מצינו בשו"ע (סי' שכא ס"י) דאסור לחתוך גבינה במורג משום עובדין דחול, ודוקא בזה שמעשה טחינה הוא, רק שהמין אין בו דין טחינה מצינו עובדין דחול. ולפ"ז נראה דבקולפן שעושה פעולת ברירה, אף אם עושה זאת בדבר שנחשב מין אחד, או שנאכל עם קליפתו, ולכן אין בו בורה, אכתי פעולה זאת פעמים שנחשבת ברירה, וממילא י"ל דשייך בה עובדין דחול, משא"כ בסלייסר שאינו מעשה טחינה, שהרי אינו טוחן ממש, ואין דרך המטחנות לטחון בכלי זה המיועד לשימוש בייתי בלבד.

ונראה להוכיח שאין בזה עובדין דחול, מסי' שיש ס"י, שדעת הרמב"ם לאסור סינון במשמרת אף במשקה צלול, כיון שדרך חול הוא. והיינו עובדין דחול. וע' בלבוש שביאר, משום דדמי לברירה. אמנם בכ"י משמע דגזירה הוא, והא דהשו"ע לא חשש לדעת הרמב"ם, י"ל כנ"ל כיון שבפועל אינו מעשה ברירה, דהרי המים צלולים. וכן משמע שם סי"א שהש"ע הזהיר שלא יעשה גומא כשמסנן היין, משום שינוי, והיינו עובדין דחול. וכ' המ"ב שכ"ז בעבור קצת אבל יין צלול מותר בלא שינוי. ומבואר דכשאין ברירה אין גם עובדין דחול.

ושמעת' דבאמת הגרש"ז בשולחן שלמה התקשה במ"ב זה, והלא כלי זה יש בו שאלה של עובדין דחול, ולהנ"ל א"ש.

וע' בשש"כ (פ"ו ס"ג) שכ' בשמו להתיר סכין הפורס ביצים. ובהע' נב כתב, דלא דמי לכלי המיועד לטחינה, או שבעלי חנויות משתמשים בו, שאסור משום עובדין דחול, וצייץ לדברי האג"מ שם. ומבואר שלא חשש לעובדין דחול מצד עצם הכלי, כל עוד אין רגילות בזה למעשה טחינה אצל בעלי מלאכה.

ונראה שמאותו טעם יתיר הגרש"ז גם במכשיר הנ"ל, ומה שאסר שם במערכת סכינים, דיבר באופן שבעלי חנויות משתמשים בזה, שיש

יוצא טחינה דקה. אך כבר כתבנו שאין לו ענין בזה, ואין פ"ר בדאור'.

ועיקר מה שנקט שם שיש בזה איסור טוחן דאור'. אינו נכון כמו שנתבאר, וכמו שיבואר עוד להלן בס"ד. וזה איירינן בכה"ג שדוחפים סכין על הירק ואז הוא נחתך. אבל יש סוג נוסף שמכניסים את הירק לבפנים, וככל שמסובבים יותר נחתך יותר דק. וזה מה שכתב התפא"י באחד מסוגי עובדין דחול, שעלול להגיע לידי איסור דאורייתא. ובסוג הזה של הסליסר לכאורה אם יסובב עוד כמה סיבובים כבר יהיה טוחן דק דק. אלא ראה להלן שיבואר שגם בכה"ג אין בזה חשש איסור דאורייתא לדעת כמה ראשונים, וגם בסוג הזה כל שלא יסובב יותר מדאי לכ"ע שרי, ואם יסובב הרבה עד שיהיה דק דק, מעיקר הדין ג"ז נראה דשרי, אלא דבזה המחמיר לעצמו תע"ב. ומה שכתבנו ללמוד מיבי"א הנ"ל, שאין בזה עובדין דחול, יש לדון בזה, דשמא התם מיירי שלא יבוא כלל לידי איסור דאורייתא, וכגון ביו"ט. וזה שונה משבת שבקל יכול לבוא לידי איסור דאורייתא. וראה להלן.

טחינה האסורה, ושוב יצא שהוא מיוחד לטחינה, וחוזר חלילה. ולא דמי למקלף, דשם מה שמגדירים שאינו ברירה, הוא גם אם נימא שהוא כלי המיוחד לברירה, דההיתר הוא מפני שדבר המחובר לא מיקרי ברירה. [וכמו שהביא בחזו"ע]. ואחר דאמרינן זה, ממילא יוצא דהוא כלי שאינו מיוחד לברירה. עכת"ד.

אלא דמה שמגדירים אותו כאינו מיוחד לטחינה הוא מחמת שמיוחד לשימוש ביתי ולא לתר, ולא לשימוש ציבורי או תעשייתי ולאחר זמן, ושימוש כזה "מצד עצמו" אינו דרך מלאכה אלא דרך אכילה. ודומה הדבר לכלי המיועד לברירה לאלתר בלבד, כגון אם היה מזלג המיועד בעיקר לברור האוכל מהפסולת בצלחת לאלתר, שהוא מיועד למעשה שמהותו דרך אכילה ולא דרך מלאכה, משא"כ נפה וכברה וקנון ותמחוי, שעשויים הם לברירה לאחר זמן, שהוא מעשה שמהותו דרך מלאכה. ודו"ק.

והראוני שבס' הליכות שבת (שבת ח"א עמ' שלג) כתב, שגם אם רק פורס פרוסות בסליסר ולא חותך דק דק, במציאות רואים שמן הצדדים

טחינה וגרידה וברירה ביו"ט בכלי שאין עושים בו לימים רבים

ולסוחטם היטיב ולטגנם אח"כ עם הביצים, שאם יעשו כן מעיו"ט יתקלקל. ע"כ. וזה גם לשיטת הרמ"א שהחמיר באוכל נפש שאפשר לעשותו מבעו"י.

וכן האריך בזה בשו"ת משנה"ל (חיי"א ס' תיג) שהדבר פשוט להתיר בזה. וכ"כ באול"צ ח"ג (פי"ט ס"ה, וס"ז, ובמקורות שם) שמותר לרסק ביו"ט פירות וירקות וגבינה במגרת (פומפיה), וכן בשר במטחנת מטבח ידנית אף ללא שום שינוי. ומותר לברור אף ביו"ט בכלי, ובלבד שלא יהא כלי המיוחד לברירה לזמן רב, ואפי" שאלא לתר, רק לצורך בו ביום. שאין איסור ביו"ט אלא בכלי המיוחד לברירה לזמן רב [כמ"ש רש"י בביצה יב: שהאיסור לברור בטבלא ונפה וכברה הוא משום דמיחזי כמאן דעביד לצורך מחר, שאין דרך לעשות בכלים הללו אלא הרבה. והביאו בב"י].

ודע, שמדברי הריב"ש הנ"ל נראה שביו"ט אין בזה כל חשש, ואין לאסור אפי' משום עובדין דחול, כיון שאין דרך לעשותו לימים רבים. וכ"כ בשו"ת תד"א (ס' טז). ומה שחשש הריב"ש משום דבר שיכול לעשותו מבערב, [וכשיטת המחמירים באור"ג שיכל לעשותו מבעו"י], אבל בירקות גם הריב"ש מודה, שהרי א"א לטחון מבערב, שזה מפיג טעם, ולכן גם לכ"ע יש להתיר. [וראה ברמ"א שם ס"ג שמותר לגרד ביו"ט בכלי שהוא מורג חרוץ. וביאר המג"א (סק"ז) דאף שאסרו לשחוק את הפלפלין בריחיים שלהם משום עובדין דחול, שם רגילים לשחוק הרבה ביחד, אבל כאן אין דרך לגרור אלא מה שצריך לשעתו. והחיד"א במחב"ר שם הביא ג"כ שלא אסרו רק בריחיים של חנוני, אבל בריחיים של כל איש בביתו מותר].

ובא"א מבוטשאטש (ס' תצה) כתב, שמותר לטחון ביו"ט תפוא"א במגרת (ריב אייון, בלעז),

תשובה על דברי הרב המשיג על ההיתר בסלייסר

ה"ז דומה לבורר בנפה וכברה, או לשוחק תבלין במכתשת שאסור אפי' לאלתר. ע"כ. והרי סלייסר הוא כלי המיוחד לטחינה. ועוד טענו שאפי' בפורס פרוסות או חותך לא דק דק, יש לאסור מטעם עובדין דחול, שעיקר גדר עובדין דחול הוא בדבר שיכול לבא לידי מלאכה, וכאן שבכלי זה עושין ג"כ טחינה דק דק, ויכול לבא לידי כך, יש לאסור אפי' פרוסות בעלמא מטעם עובדין דחול. והאריך בזה. [כן העירונו הרה"ג אליהו עזריאל שליט"א, והרה"ג נחום חנן שליט"א בקובץ משנ"י גליון כג].

והנה נקטו לדבר פשוט שהנידון כאן הוא באיסור תורה, וזה אינו, שאינו מוסכם כלל ששייך איסור טחינה בירק הראוי לאוכלו כמות שהוא חי. ועוד שברב פעלים (הובא להלן) כתב שדין טחינה שייך רק בתבואה, אבל בירק כל האיסור רק מדרבנן. וכ"ז יבואר להלן. וגם מלשון החזו"ע הנ"ל לענין גבינה, אין כל הכרח שכוונתו שיש בזה איסור תורה, ואדרבא בהערה שם מבואר דלדין אליבא דתה"ד אינו אלא מדרבנן, ע"ש. וז"ב.

בדעת הרשב"א והריב"ש אם יש להתיר טחינה לאלתר בכלי

משום עובדין דחול, ולא מטעם טחינה בכלי המיוחד, כיון שעושה כן לאלתר. אמנם בביאור הגר"א (סי' שכא ס"י) ביאר הטעם שאסור לגרור גבינה במורג, שאף לרשב"א שמותר לטחון כדי לאכול לאלתר, זהו רק ביד או בכלי שאינו מיוחד לכך, משא"כ מורג חרוץ שמיוחד לכך הוי כמו נפה וכברה דאסור אפי' לאלתר, וכמ"ש (שבת קמא.) בפלפלין דדוקא בקתא דסכינא מותר.

ובתשובת הריב"ש (סי' קפד) נסתפק השואל, שאפשר שלא התיר הרשב"א לטחון לאלתר רק כשמחתך ביד, ולא בכלי, כיון דדמי לטחון ממש. ושמא התיר גם בכלי, אם אינו כמו מדוכה. והריב"ש כתב ע"ז, שאפי' נאמר שהתיר הרשב"א לאלתר גם בכלי, היינו כמו סכין שאינו מיוחד לטחינה, משא"כ מורג חרוץ "שמיוחד

ויש שהעירו בכל זה, דמאי שנא סלייסר, ממכתשת שג"כ משתמשים בה גם בבית, שבכל בית יש מכתשת, ואעפ"כ אסור לדון פלפלין ברחיים שלהם. ועוד, שאע"פ שבבתי חרושת לא משתמשים בסלייסר עבור יצור מרובה ולימים רבים, אלא במכשיר חשמלי ענק, מ"מ במסעדות וקיינאטרינג משתמשים בקוצץ כזה. ופלפלין בריחיים שלהם, מדובר בריחיים המיוחדים לדיכת פלפלין.

ולגבי טחינה לימים מרובים, יש להשיב, שאין נקרא עומד לימים רבים, רק מה שעושים בבתי חרושת לצורך מסחרי ע"מ ליתן באריזה או לאוצר, משא"כ מה שעושים בבתיים ובמסעדות לצורך סעודה לשעתה.

ועוד העירו בזה, דלכאורה יש בזה איסור תורה אם טוחן בסלייסר דק דק. שהרי הריב"ש אסר בכלי המיוחד לטחינה כנפה וכברה, ומבואר שאם טוחן בכלי יש בזה איסור דאו"ע שעושה ע"מ לאכול לאלתר. וכ"כ בחזו"ע (שבת ד' עמ' רסח) שאסור לגרור את הגבינה בפומפיה, אפי' כדי לאכול לאלתר. שכיון שהוא כלי המיוחד לטחינה,

וכבר כתבנו לעיל דלכאורה כל ההיתר של הרשב"א בטוחן דק דק על מנת לאכול לאלתר, הוא בחותך בסכין, ולא בטוחן בכלי. אמנם בפמ"ג (מש"ז סי' שכא סק"י) כתב, שדעת הרשב"א שכל לאלתר אף בכלי אי"ז דרך טחינה, ושרי. ואף דבורר בכלי אסור, התם דרכו בכך. ולמד מכל, דאף דביד לאחר זמן חייב חטאת, מיד לא גזרינן, ה"ה כאן לא גזרינן בכלי מיד, דאין דרך טוחן בכך מיד. ורק מלח ותבלין לדון במדוך אבן ועץ אסור גם לאכול, משום עובדין דחול, אך חיוב חטאת אין בזה. ועוד יש לחלק בין דבר שהוא אוכל לבין תבלין, שבתבלין אפי' עושה כדי ליתן בתבשיל מיד חייב. עכת"ד.

גם במחה"ש (על המג"א ס"ק יב) משמע, שטעם האיסור לגרור גבינה בשבת במורג חרוץ,

לטחינה זו, הרי הוא כנפה וכברה לבורר, ומכתשת לשחיקת תבלין, וכבר אסרו (שבת קמא. רמב"ם שבת פכ"א) שחיקת פלפלין בשבת אם לא בשינוי.

ואח"כ כתב הריב"ש שם, דמ"מ היה אפשר להחמיר ולאסור לגרוד הגבינה בכלי זה אפי' ביו"ט, לפי שהוא "מיוחד לטחינה זו", והוי כפלפלין בריחים שלהם שאסרו חכמים, וכן חרדל בריחים שלו, מטעם עובדין דחול. ע"כ. ומשמע דמיירי שהיה להם מגרדת מיוחדת לטחינת גבינה, ודמי לשחיקת חרדל בריחים שלו. [וכן יש מקומות שיש להם ריחים מיוחדים לקפה]. וכן הדגיש הגר"א הנ"ל, שמורג חרוץ הוא כלי "המיוחד לטחינה זו". ואפשר שסברא זו לא שייכת בסלייסר, ועל דרך שביארנו לעיל בגדר החיתוך בסלייסר.

ובשו"ת תנא דבי אליהו (סי' לא) הביא מרבו הגאון רבי עבדאללה סומך זצ"ל, שלמד מדברי הריב"ש, שבכל המלאכות, אם עושה כן בדרך אכילה, אע"פ שעושה בכלי, אם אין זה כלי המיוחד [לטחינה רכה], לא הוי דרך מלאכה ומותר. והרהר"ח העיר על דבריו, שהרי הפוס' אסרו לסנן בכוס אפי' שלא במשמרת. ע"כ. וע"ש באורך מה שכתבו בזה בסי' ט"ז.

ובמה שכתב בתש' הריב"ש שלא התיר הרשב"א בכלי רק כגון סכין, לכאור' יל"ע בזה בלשון הרשב"א, דז"ל הרשב"א שם (ח"ד סי' עה): גם בירושלמי אמרו, השוחק שום, כשמפרך ראשו,

חייב משום דש, כדמבחר בקליפתו, משום בורר. וכששוחק במדוכתו, משום טוחן. כשנותן בו משקין, משום לש. גמר מלאכתו, משום מכה בפטיש. וסיים, דמן הירושלמי ג"כ נלמוד שהכל תלוי בין עושה ואוכל לאלתר, לעושה ומניח לבו ביום. דהא דמפריך ראש של שום מחייב משום דש ומשו' מכה בפטיש. ואלו לאכול לאלתר כבר התירו בגמ' (שבת קמא), שאמרו, חרדל שלשו מע"ש, למחר ממחו בין ביד בין בכלי. והילכך אף לפרר לפני התרנגולין שמזונתם עליך להאכילם מותר לאלתר. ע"כ. וכוונת הרשב"א שכל מלאכות אלו מותרות כשעושה דרך אכילה לאלתר. (יבי"א ח"י א"ח סי' נה אות כא). והלכך משמעות דברי הרשב"א בפשטות דאף שוחק במדוכה שרי לאלתר.

שו"ר שבקצות השלחן (סי' קכט סק"ג) העיר ע"ד הריב"ש מלשון הרשב"א שם, דמשמע שמתיר לאלתר גם במכתשת. וכתב שיש ליישב, שאין כוונת הרשב"א להתיר טוחן סמוך לאכילה, רק בא להוכיח מהירושלמי שלא כל המלאכות אסורים סמוך לסעודה, ויש מלאכות המותרות והם המלאכות שהם דרך אכילה, וגם לחתוך דק דק הוי דרך אכילה. ע"ש. אולם עדין נראה שלא כתב כן אלא ליישב האוקימתא שעשה הריב"ש בדברי הרשב"א דאיירי דוקא בלא כלי המיוחד, אולם לא שמצא סיבה לפרש כן בדברי הרשב"א מצד עצמם, ולעולם אפשר לפרש ברשב"א דאיירי אף בכלי המיוחד.

טחינה לאלתר בכלי לדעת הרשב"א

ואולי זו באמת הכונה]. ובפרט שעושה שינוי שמהפך יד המכתשת שאז ניכר שעושה לאכול לאלתר. [וכתב עוד, שבמידי דרבנן יש להקל משום עונג שבת. ע"ש]. ולדעת מוהרי"ט אלגאזי שם אין היתר לעשות בכלי. [וכן חלק עמ"ש המהר"ם שיש להקל מטעם עונג שבת].

ודעת מהר"א מני שם, וכן בסי' ל"א, להתיר בזה, כיון שבלא"ה לדעת רוה"פ אין טחינה בדבר שאין גידולו מן הארץ, ולא החמיר מרן בגבינה רק משום עובדין דחול, כיון שעושה בכלי

ובשו"ת תד"א הנ"ל (סי' טז), הביא תשובת מהר"מ סוזין, שלדעת הרשב"א יש להתיר טחינה לאלתר אפי' בכלי, ובלבד שניכר שעושה לאלתר ולא לימים רבים. ע"ש. ולכן כתב להתיר לכתוש "מן" (מן טל שיורד מן השמים ואין גידולו מן הארץ), במכתשת, כדי לאכול לאלתר, כיון שאינו כלי המיוחד לו, ולא עבידי לעשות הרבה. [ולכאור' ההגדרה הזו היא ממש המן שאכלו אבותינו במדבר, וא"כ יוצא שהיה מותר להם לטחון אותו, שהרי לא היו יכולים לעשות לימים רבים, שהרי למחר ירום תולעים.

הרב גידולי תרומה, כי בהנתק קושייתו ינתק דינו וכו'. וכתב, אין זו הדרך, שכל שאחד קדוש גדול דעה גורה חכמתו דבר מה מכח איזה הכרח, אף שאנחנו נמצא מסברא דנפשין דחיייה להכרח שלו, אין בידינו לבטל דינו, כי אין אנו כדאים לדחות ההכרח שלו ולסתור דינו, כי אין בי"ד מבטל דברי בי"ד חבריו אא"כ גדול ממנו בחכמה וכו', וזה אני אומר לגדולים שבדור חקרי לב הראויים להוראה, דלדידי לא צריכא להאי וכו'. ומי יבוא אחר הארי החי מהר"ם סו"ן ז"ל, לדחות את דינו ושלא לעשות סברתו אפי' ספק. ומה גם שלשון הרשב"א שם מורה כדבריו, להתיר לאלתר אפי' כשטוחן בכלי. ולפמ"ש הריב"ש (סי' קפד) שהרשב"א לא התיר רק בסכין שאינה מיוחדת, צ"ל שהירושלמי התיר כתישת שום דוקא במכתשת שאינה מיוחדת דוקא לשומים. עכת"ד.

המיוחד לו. משא"כ מכתשת שאינה מיוחדת למין זה דוקא. וקצת ראייה לזה ממה שהתיר הרשב"א בסכין, ואע"פ שהוא מיוחד לחתוך, כיון שאינו מיוחד לטחינה. וה"ה למכתשת שאינה מיוחדת לטחינה, שיש להקל בדבר שאינו ג"ק. עכת"ד. וישם בסי' ל"א, הביא תשובת מהר"ע סומך זצ"ל (בעל הזבחי צדק), שכתב שאין לסמוך ע"ד מהר"ם סו"ן אפי' לצרפו לספק, והשיב ע"ז, שכבר כתב בפאת ים (מערכת ק' דף קט ע"ד), כלל מסור בידינו דאין לדחות דברי מי שגדול בשום מקום, ואע"פ שיקשה לנו מתוך שיטת הגמ', אך ראוי והגון לנו לתלות החסרון במיעוט השגתינו וכו'. וזה גם בפוסקים האחרונים, וע"ש שקושייתו היתה על החקרי לב שדחה קו' הרב בית דוד שהיה סמוך לדורו. וע"ע להרב ב"ד (חיו"ד דף מ"ו ע"ג) שכתב על הרב הפוסק שכתב שלא נטה אחר

גדר החילוק בין סכין למדוכה

אלא הדרך לחתוך בו לצורך הסעודה לאכול והוי כלי סעודה ולא כלי מלאכה. [ובביאה"ל (סי' שכא ד"ה מידי דהוה) הביא מהפמ"ג הטעם דשרי טחינה בסכין, דכמו בבורר דרך אכילה הוא כשבורר בידו לאכול לאלתר, ה"נ בענינו דרך אכילה הוא אפי' כשמחתך בסכין לאכול לאלתר, דדרך אכילה הוא בסכין, אם לא שמחתך בכלי המיוחד לטחינה כמו לגרור גבינה במורג חרוץ וכו', דאז דמי לנפה וכברה דשייך שם בורר אפי' באלתר. ומ"מ בקנון ותמחוי אסרו רבנן לכתחלה, כיון דמיוחד קצת לברירה. ע"כ].

ויש לברר בזה, איזה כלי נחשב כמו סכין שאין בו איסור טחינה לכ"ע אף שעשוי לחתוך בו, ואיזה כלי נחשב כמו כלי טוחנין בו שיש בו איסור טחינה לדעת הריב"ש אליבא דהרשב"א. ואפשר לחלק בזה כמה חילוקים אמאי בסכין אין איסור טחינה (ואף לא מדרבנן). א. משום שאין בו חיתוך מיוחד, ונחשב כידא אריכתא. ב. משום שאינו מיוחד לטחינה דק דק, אלא גם לחיתוך גס שאין בו משום טחינה. ג. משום שאינו מיועד בדוקא לטחינה וברירה לצורך ימים רבים,

בכף ומזלג אין איסור ברירה - שאינם כלים המיועדים לברירה

שמותר לערות בנחת מכלי אחד לחבירו, אם נזהר שכשיפסיק הקילוח ומתחילים לרדת ניצוצות קטנים, יניחם עם השמרים (ש"ע סי' שיט סי"ד). וע"ע בשו"ת יבי"א ח"ז (א"ח סי' מ אות ח) שכתב, שקנון ותמחוי הם כלים שעומדים לברירה, משא"כ בכף ומזלג שהם דרך אכילה ממש. ובילקו"י (שבת ג' סי' שיט הערה י) כתבנו לבאר, דדוקא בקנון ותמחוי אסרו חכמים, כיון שלפעמים בוררין בהם, אלא שיש בזה שינוי קל ולכן אינו

ולגבי ברירה, נקטינן לדינא שבכף ומזלג אין איסור ברירה, כמ"ש בקול סיני (דיני בורר ובהערה יב), ובחזו"ע (שבת ד', ריש דיני בורר) שמותר לברור בכף או במזלג אוכל מתוך פסולת, לאלתר, אפי' שלא בשעת אכילה ממש. והטעם י"ל דכלי שאין בוררין בו, אין בו משום ברירה, וכמ"ש בנשמת אדם (כלל פב אות ב) שמותר לברור בכלי שאין בוררים בו, כגון לברור בכף את השומן שעל פני החלב, שכף אינו כלי שבוררים בו, וכמו

אסור לסננם אפי' בסודר. ראה למהר"ם בן חביב (שו"ת קול גדול סי' ג). ע"ש.]

וע"ע בס' אז נדברו (ח"ב סי' יד) שהתיר להשתמש במלחייה [עם גריגרי אורין] בשבת, ודימה זאת לבורר אוכל ע"י כף לאלתר, כיון שאין כלי זה מיועד לברירה, אלא שיהא נוח לשימושו במלח. **ובמשנ"ב** (סי' שכא ס"ק מה) נסתפק אם להתיר חיתוך ירק דק דק כשחותכו בכלי המיוחד לכך. וכן במה שנוהגים לחתוך בצלים דק דק עם דג מלוח, שלא יחתכם בקופיץ, דאפשר דחשיב כלי המיוחד לכך. וגם דבלא"ה יש לאסור משום עובדין דחול. ע"כ. ובאגלי טל (מלאכת טוחן סעיף יא סק"ז) החמיר בזה, דדוקא בסכין מותר לחתוך הירקות, ולא בכלי הנז'. וע"ע בשו"ת אז נדברו (חיי"א סי' מח).

ולגבי הוצאת גרעיני הזיתים בכלי המיוחד לכך המחחר את מרכז הזית, ראה בשו"ת מחזה אליהו (סי' נב) שאסר בזה, וכ"כ באול"צ (ח"ב עמ' רמד) לאסור הוצאת גרעיני זיתים במכשיר המיוחד לכך.

והאגלי טל (בורר סי') כתב שמותר לקלוט בכף את כל השומן הצף ע"ג התבשיל כדי לאכול התבשיל לאלתר. וכן מותר לקלוט את שומן החלב מע"ג החלב, כדי לשתות החלב לאלתר, ואפי' בכלי המיוחד לקליטה זו מותר, וא"צ לומר שמותר לקלוטו כשהוא צריך לשומן עצמו. (וע"ע בשביתת השבת, בורר באר רחובות, אות לד). וראה בזה בילקו"י שבת כרך ג' בדיני בורר. ואין כאן מקומו.

אם סלייסר דינו כסכין או כמדוכה - אם הוי יותר מפומפיה

החילוקים הנ"ל, ולכן אינו נחשב כלי המיוחד לטחינה כמדוכה, אלא כסכין שדינו כשאר כלי סעודה, והרי הוא כמבואר.

והנה בילקו"י (ש"ג סי' כא סעיף טו) כתבנו לאסור לגרור גזר או צנון בפומפיה בשבת אפי' ע"ד לאוכלם לאלתר.

וכתבנו כן ע"פ מ"ש מרן אממו"ר בקול סיני (דיני טוחן ס"ד), ולמד כן כ"ש מדברי הריב"ש הנ"ל, שאסר אפי' בגבינה שאינו ברור שהיא

איסור תורה (עכ"פ באוכל מתוך פסולת). ומשא"כ כף ומזלג שאינם כלים העומדים לברירה כלל, וכל עיקרם לצורך אכילה. ובפירוש קדמון ממצרים (שהובא ברמב"ם הוצ' פרנקל שבת פ"ח הי"ב) ביאר, דקנון ותמחוי, אינם מיוחדים רק לברירה, אך פעמים רבות בוררים בהם, ובפרט כשיש תבואה מועטת שמשתמשים בכלים אלו. ואסרו בהם שמא יבא לברור בנפה וכברה. ע"כ. ולפ"ז כיון שאין דרך לברור בכף ומזלג, לא שייך גזירה זו. [וע"ע בבאה"ל (סי' תקי) דע"י קנון ותמחוי י"ל חשיב קצת שינוי, ומועיל לענין יו"ט, דכדרכו הוא דוקא ע"י נפה וכברה, אך אי"ז שינוי גמור, דבשבת בפסולת מתוך אוכל חייב אף בזה].

וברין ברירה ע"י עירוי מכלי אל כלי, כתב הגר"ז (סי' שיט סס"ק יח) שכל שרוצה לשתות לאלתר, אינו חשוב כבורר בכלי ושרי, כיון שעיקר הברירה נעשית בידיו, ואינו בורר בסודר ובכפיפה וכיו"ב. ע"ש. אלא שבסידורו חזר בו וכתב לאסור בזה אפי' לאלתר. ובמג"א (סי' שיט ס"ק טו) כתב דבמערה מכלי אל כלי, שרי כדי לשתות לאלתר. וגם הטור ושי"ע מודים לזה, ומה שכתבו שם בסעיף י"ד מיירי כדי לשתות לאחר זמן. והיינו דמ"מ מעשה הברירה נעשה ע"י ידיו. וכ"כ במשנ"ב שם (ס"ק נה). [ולגבי מים שיש בהם תולעים, יש שכתבו שהרא"ש (כלל כב סי' ט) שאסר לסננם, אסר אפי' קודם השתיה, משום דהוי ברירה בכלי, ורק יכול לסננם במפה בעת שתייתו מן המים. וכן מים עכורים

ומעתה לגבי המכשיר לפריסת ביצים, יש בו את ג' החילוקים הנ"ל, שהרי אינו מיועד כלל לטחינה אלא לחיתוך. וכן יש לומר לגבי סלייסר, דמאחר שעשוי כך דלפי כמות הסיבובים כך נעשים החתיכות דקות יותר, שבסיבוב מועט החתיכות גדולות, ובסיבוב מרובה החתיכות קטנות, הלכך יש לומר, שכיון שיש בו כמה מצבים, ומהם מצבים של פריסה גרידא ולא של טחינה, ופעמים רבות עושים בו סלט בחתיכות גדולות, ולא דק דק, א"כ גם בו יש את ג'

שמותר לקלף תפוחים במקלף. ע"ש. ואף שיש לחלק בין עניני ברכות לנ"ד, מ"מ העיקר לדינא כדבריו. וכן השיב לי בזמנו מרן אאמו"ר].

וע"ע בשו"ת רב פעלים (ח"א א"ח סי' ט) שביאר סברת הרשב"א, שהכל תלוי בשם המלאכה, שאם נראה שעושה דרך אכילה, אין לזה שם מלאכה וש"י, והבורר בכלי המיוחד למלאכה, הגם שמתכוין לאכילה לאלתר, אינו נראה שעושה דרך אכילה, אלא עושה מלאכה גמורה ואסור. ומה שהתיר הרשב"א חיתוך ירק לאלתר, משום שאיסור הטחינה שייק רק בתבואה וכיו"ב, וחיתוך ירק אינו אסור רק משום דדמי לטחינת תבואה. וזה שייך רק בחותך להניח, אבל חותך ואוכל לאלתר אינו דומה לטחינה של תבואה, שזה דרך אכילה, כי כל מאכל טוחן אותו בשיניו קודם שיבלענו, ומה לי לועס וטוחן בשיניו ואוכל מה לי חותך בידי קודם ואוכל, ולכן כל שאוכלו לאלתר ש"י, דאי"ז דומה לטחינה של תבואה שטוחן ומניח. אלא דרך אכילה. ע"ש.

ושמא לפ"ז יש להתיר בכלי שעשוי לטחינה לאלתר. ועכ"פ לפי מה שכתב שכל טחינה בירק איננה אלא מדרבנן, יש להקל יותר בדין זה.

גם צ"ע דשמא אע"פ שלגבי ברירה אסרו חכמים בקנון ותמחוי הגם שאין דרכו בכך, מ"מ לגבי טחינה לא מצינו שגזרו חכמים טחינה דרבנן בכלים שאין דרך לטחון בהם תמיד, [כמו נפה וכברה לגבי בורר], ויתכן שכל שאין דרכו תמיד, שרי אפי' מדרבנן אע"פ כשעושה בכלי. וה"נ שעושה פעמים גם חתיכות גדולות ואינו מיועד רק לטחינה (כנפה וכברה גבי בורר).

גידולי קרקע, וכ"ש בירקות. ולפ"ז העירו דה"ה שיש לאסור לגבי טחינה במכשיר סלייסר, או מטעם טחינה, או מטעם עובדין דחול.

אך כבר כתבנו דמ"מ בסלייסר יש טעם להקל, לפי שמכשיר זה אינו מיועד כלל לטחינה בדוקא, שהרי יש בו כמה אפשרויות, ומהם לפרוס לפרוסות, או לחתוך לחתיכות באופן שאינו דק, וכמו שנתבאר, ולא דמי אלא לסכין. ואין שם טוחן ע"ז. משא"כ פומפיה [דקה], שיש בה נקבים דקים וקבועים, ומיוחד רק לטחינה.

[ובע"ז זה יש צד להקל לגבי ברירה, במצקת שיש בה חורים, כשעושה לאלתר. והיינו להוציא חתיכות בשר וכדו' מקדרת החמין, במצקת המיועדת להוציא את התבשיל ויש בה חורים, אף שהנוזלים מסתננים דרך החורים, אם עושה כן לצורך אכילה לאלתר, מאחר שאין זה כלי המיועד לברירה בלבד, אלא גם לקחת בו מהתבשיל. אא"כ מצקת שכולה עשויה מרשת והיא עשויה לשם ברירה מהתבשיל, ובזה ראוי להחמיר. ודין זה נתבאר בילקו"י שבת ג' (עמ' שו) ושם כתבנו להתיר, דוקא כשאינו מתכוין לברור אלא להוציא את המאכל, דהו"ל פס"ר באיסור דרבנן דלא איכפת ליה. וגם בזה כתבנו דהמתמיר תע"ב. ובשו"ת אול"צ ח"ב (פרק לא הערה י) כתב, שכיון שמצקת זו אינה מיועדת דוקא לברירה, הוי כקנון ותמחוי, וכל האיסור מדרבנן, ובצירוף שי' הסוברים שאין ברירה בלח, יש להתיר. ובילקו"י (דיני ברירה בסעודה סעיף מב) הבאנו משו"ת בית אבי (ח"ג סי' מז) טעם נוסף להתיר בזה, די"ל דהאפונים עם המרק חשיב כמין אחד, כמו לענין ברכה, ולכן מותר אף בכף מנוקב שכן דרך תשמישו, כמו

כלי המיוחד לטחון לצורך מידי הוי דרך אכילה

מתמצית התה מטפטפות מן השקית וכו', כשם שמותר לברור ביד סמוך לאכילה מטעם שדרך אכילה בכך וכו', הילכך מותר להשתמש בכלי אשר אין בוררים בו אלא לצורך מידי. ע"כ.

[ודברי הגרשו"א הובאו בחזו"ע שבת ד' עמ' רי"ז. ואמנם בסידור בית מנוחה (הל' שבת אות מח) אסר לערות התה דרך הפה הצר של

ועוד יש לדון בכלי שבוררין או טוחנים בו לצורך מידי, שבספר שש"כ (פ"ג הערה קכה) כתב בשם הגרשו"א, שאף כלי שמייוחד לברור בו, אם הוא לצורך מידי בלבד, אפשר שאינו בכלל האיסור לברור בכלי, ולכן מותר לשפוך תמצית תה דרך מסננת שבראש כלי הנקרא תיון וכו', וכן להוציא שקית התה מן הכוס, אע"פ שטיפות

לאלתר, הוא לצורך בישול או אפיה ואינו דק דק, אלא חתיכות גדולות, שאינו מתאים חיתוך דק דק לבישול או אפיה. ונמצא דממ"נ אינו כלי שעשוי לטחינה, שהרי עשוי מצד אחד לחיתוך דק דק ולאלתר, שזה דרך אכילה, ולכל היותר עשוי גם לחיתוך ירקות לבישול ואפיה כשהם חתיכות גדולות, ואינו טוחן כלל.

ויש שהקשו ע"ד הגרשו"א, מלשון הריב"ש הנ"ל (ס"ס קפד), שכתב: ואף אם נאמר לאלתר שרי כדעת הרשב"א, ונאמר שהתיר אפי' בכלי, היינו בכלי כגון סכין שאינו מיוחד לטחינה, אבל המורג חרוץ שמיוחד לטחינה זו, הרי הוא כנפה וכברה וכו', ועוד שהיה אפשר להחמיר ולאסור בזה אפי' ביו"ט משום עובדא דחול, לפי שהוא מיוחד לטחינה זו, אלא שאפשר לחלק דשאני בכלי זה, שאין דרך לשחוק בו אלא מה שצריך לשעתו, [משא"כ פלפלין וחרדל בריחים שלהם, שרגילות לשחוק בהן הרבה ביחד ומש"ה דמי לעובדין דחול]. ע"כ. הרי שמורג חרוץ אין דרך לטחון בו רק מה שצריך לשעתו, ואפ"ה אסר הריב"ש. ויש מי שחילק בין כלי שלעולם אין שוחקין או בוררין בו רק לאלתר, לבין כלי שהרבה פעמים שוחקין בו שלא לאלתר.

ובשו"ת מגדנות אליהו (ח"ג סי' מת, וסי' טו) כתב ששאל שאלה זו להגרשו"ז אויערבך, והודה לו. וסיים שם, שיש מקום לחלק בין דבר שאין דרך לברור בו רק לאלתר, לבין דבר שאף פעם אין בוררים בו אלא לצורך מידי.

ואולם נראה דאעיקרא לק"מ, שהרי הריב"ש לא כתב שמורג חרוץ הדרך לטחון בו לאלתר, כלומר בסמוך לאכילה, ולעולם אפשר בודאי שטוחן ע"מ לאכול לאחר זמן או אפי' בערב, וכן אפשר שיצטרך בישול אחריו וכדו', ונכבר ביארו הפוס' דאיירי בגבינה קשה שמפוררים ונותנים במאכל כמו תבלין בקדרה, עי' להלן. אבל מה שכתב הריב"ש הוא שהדרך לטחון בו "מה שצריך" לשעתו, כלומר "כמות מועטת" הנצרכת עבור האכילה לשעתו, (וכתבו הפוסקים דהיינו אפי' ליום או יומיים, ועי' בחו"ע). ולכן אין בזה עובדין דחול ביו"ט, ולאפוקי מריחיים "שהרגילות לשחוק בהם הרבה ביחד ומש"ה דמי לעובדין דחול", עי' עליו.

הקומקום שיש בו מסנת, שזה כבורר ע"י כלי שאסור אפי' ע"מ לשתות לאלתר. וכ"ה בבא"ח (ש"ב פ' בשלה אות יח). וע"ע בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' פד, ובספר אז נדברו ח"א סי' כג וכד). ובשביתת השבת (בורר אות כט, מט) כתב, שלכאור יש לאסור בזה, דדמי לנפה וכברה, אך נוהגים להקל בזה, משום דמשתתי הכי. ועי' ביחוד ובילקוי שבת ג' עמ' שטו].

וע"ע בשש"כ (פ"ו הערה ט) בשם הגרשו"א, שכלי שמיוחד אך ורק כדי לחתוך בו סמוך לסעודה, מותר לחתוך בו דק דק, ואין בזה משום עובדין דחול, וכמו מגרדת. נכתב שם דיל"ע מדברי המג"א (סי' שכא ס"ק יב), ע"ש. גם במדור שי"ח הלכה (אליבא דהלכתא גליון סג, עמ' סה) הובא מהרב השואל שנסתפק בזה לענין טחינה, וז"ל: ויש להסתפק בכלי שמיוחד לחיתוך, אך רגילים לחתוך בו מאכל רק סמוך לסעודה, האם יש להתיר, כי אולי זה דרך אכילה, וצ"ע. עכ"ל. ואמנם הגרמ"ק שליט"א השיבו שם, "זה לא משנה אם חותכים בזה לפני הסעודה, אלא זה תלוי אם זה כלי שמיוחד לחיתוך", עכ"ל. אולם העורך שם הוסיף וז"ל: א"ה. ובשם הגרשו"ז אורבך צוק"ל הביאו שמתיר בכה"ג. ע"כ.

ולפ"ז ה"נ בני"ד י"ל דשרי ע"י כלי אשר אין חותכין בו אלא לשימוש מידי וכו'. וגם הסלייסר הזה מיוחד לחיתוך ירקות חיים כמו סלט לצורך לאלתר. ואמנם לכאור נראה שעומד לחיתוך כל הירקות, וא"א לומר שעומד רק לחיתוך לאלתר. וא"כ מצד סברא זו לכאורה אין להתיר, אם לא בקוצץ שמיועד דוקא לירקות הנאכלין מיד.

אלא שלכאורה י"ל בתרתי, חדא, דכפי הידוע עיקר דרך תשמישו לצורך חיתוך לאלתר לסלט וכיו"ב, ורק מיעוטו (אם בכלל קיים) חותכין שאר ירקות לצורך בישול או אפיה, שהרי עבורם דרך כלל עדיף סכין או פומפיה לצורך רצועות או קוביות וכדו', שזה אינו נעשה בסלייסר. ואפשר דלענין מהות הכלי אזלינן בתר עיקר דרכו ואף אם מיעוט פעמים אינו חותך לאלתר, ולכן עדין נחשב כלי סעודה. ועוד י"ל, דהדק דק שחותכין בדרך כלל, נעשה לאלתר, כגון סלאט, והאינו

שיש כאן ס"ס, שמא כמהר"מ סוזין וסיע' דלדעת הרשב"א אפי' לאלתר שרי, ועכ"פ ל"נ מספיקא וכמ"ש הרב תד"א, ואת"ל כהריב"ש דכלי העשוי לטחינה הרשב"א אוסר, שמא כהגרשו"א דעשוי לשימוש מידי הוי דרך אכילה ובכלל כלי סעודה, ואינו עשוי למלאכה. נזוה מלבד הספיקות היסודיים בירקות הללו דלרוב הראשונים אין בהם דין טוחן מכמה טעמים וכדלהלן].

ור"ל שהדרך לטחון בהם כמות מרובה המספקת לימים רבים, שטוחן ואורז ונותן באוצר ע"מ להוציאו ביומו ולהכינו לסעודה, ולכן בהם צורת המלאכה היא חשובה ויש בה משום עובדין דחול ביו"ט. ופשוט.

ומעתה דברי הגרשו"א קמו וגם ניצבו, ומשנה לא זזה ממקומה. [ועי' שטמ"ק כתובות יג: שנצחום בטענות, אבל האמת כדבריהם. ע"ש]. כ"ש

לרוב הפוסקים אין טחינה באוכלין הראויים לאכילה

ירק שאינו ראוי לאוכלו כמות שהוא חי, א"נ כשחותכו ע"ד לבשלו, אבל ירקות הראויים לאוכלם כשהם חיים, וכן פירות וכל כיו"ב, וכ"ש אם גם אינו טוחן ע"ד לבשלם, מותר לחתכם אפי' דק דק. וראה בילקו"י שבת ג' (סי' שכא ס"ד הערה ח).

והנה בלא"ה צריך לדעת שדין טחינה בירקות שאני, דקיל טפי, שאין הדבר מוסכם שיש טחינה באוכלין אלו, וכל הנידון בזה הוא רק לפי חלק משיטות הראשונים בסוגיא של פרים סילקא (שבת ע"ד). ולד' רוה"פ אינו חייב אלא כשמחתך

טעם האיסור כשטוחן גבינה

[וכבר עמד בזה בשו"ת יבי"א ח"ד (א"ח סי' מה), אמאי הריב"ש לא חילק בין גבינה שראויה לאכול בלא"ה, לבין פלפלין וחרדל שאינם ראויים לאכילה כמות שהן]. ולפ"ז יש לדון בחותך גבינה כזו דק דק בסכין, ועי' במג"א (ס"ק יב).

והאחרונים העירו לגבי גבינה, שהרי אין טוחן בגידולי קרקע. ובתה"ד (סי' נו) כתב, שגם לסוכרים שיש טחינה באוכלין, זהו דוקא בגידולי קרקע, ולכן מותר לחתוך בשר דק דק. וכתבו כמה דרכים בזה, אך י"ל עוד, שיתכן שהריב"ש דיבר בגבינה קשה שאינה נאכלת כמות שהיא, ומטעם זה צריכה דוקא גרידה במגרדת מיוחדת, ואין די לה בסתם חיתוך דק בסכין. [נראה בשבת (קכב:) מגרה לגרור בה את הגבינה. ומבואר שהיה מצוי אצלם גבינות קשות כ"כ שצריך מסור מיוחד לחתוך אותם], ולכן אינה נחשבת כ"כ לאוכלין, ושייך בה איסור טחינה. [עש"ה בתש" הריב"ש בדברי השואל]. ושו"ר כע"ז בשיירי כנה"ג (סי' תצה הגב"י אות ד), שאפשר שגם גבינה שנאכלת בעצמה, מ"מ כשהיא גרודה, נצרכת רק להכשיר אוכלין, להשליכה בתוך מיני ירקות או מיני מאכל מעיסה כמו שרגילין, וזה דומה לתבלין שבא לקדירה, ולכן הריב"ש החמיר בזה מטעם שיכול לעשותה מבעו"י, דהויא כמכשירי אוכל נפש.

והמנ"ח (מוסך השבת טחינה) העיר ע"ד תה"ד הנ"ל, שמצינו טחינה דאו' בעפר (ביצה ז: ברש"י), אע"פ שאינו גידולי קרקע. ובאגלי טל (מלאכת דש ז, ט) דחה, דשאני עפר, שהסממנים שהיו במשכן נעשו גם מקרקע עצמה. ובחזו"א (א"ח ס"ס נו) כתב שהכלל שאין טחינה אלא בגידולי קרקע, נאמר רק בדברים שנאכלין חיים ואינם טעונים טחינה, משא"כ בטחינת עפר. ובנשמת אדם (כלל יז אות ב) כתב, שא"צ דוקא גידולי קרקע, אלא שיהיה דומה למשכן, ואם אינו טוחן לגמרי, רק חותך דק דק, בזה הצריך בתה"ד שיהיה גידולי קרקע. [וע"ע ברמב"ם (שבת פ"ח הלכה טו) שהשף מתכת חייב משום טוחן].

ישוב הסתירה בש"ע בין טחינת בשר - לטחינת גבינה

שכא. שבסע' ט כתב כדברי תרוה"ד, להקל בטחינה בדבר שאינו גידולי קרקע, ואילו בסעף

ובעצם ההערה הנ"ל בדין גבינה, הנה ד"ז הוא לכאורה סתירה בדברי מרן בש"ע בסי'

כלי המיוחד לטחינה. ושכן תי' בס' טל אורות (דף לד.) ובשור"ת בית יהודה עייאש (חאו"ח סי' כו). וז"ל הא"ר (סי' שכא אות ט), הטעם מבוואר בריב"ש, דכלי זה דמי ממש כמכתשת לפלפלין, כיון שמויחד לטחינה "זו".

ובחזו"ע (שבת ד' עמ' רסח) כתב, דאפשר שגם לתה"ד שאין טוחן אלא בגידולי קרקע, מ"מ אסור מדרבנן. ולא התיר רק כשחותך הבשר בסכין, ולא במכתשת, ואף בגבינה יש להתיר לחותכה בסכין, כיון שאינה גידולי קרקע, וכמ"ש המג"א (סי' ק"ב), שאפי' הגבינה קשה מאד מותר לחותכה במגירה או בקרדום. והוסיף הגר"ז (סי' שכא ס"ח) דאפי' שלא לאכול מיד מותר, מפני שאין טחינה באוכלין וגם אינה גידולי קרקע. וכ"כ בגדולות אלישע (סי' כז), ודלא כהי"א אדם (כלל יז סי' ג).

י', כתב לאסור בגבינה. ובעולת שבת (סי' יד) תי' שבגרירת גבינה בכלי, האיסור משום עובדין דחול. נוכח תי' בשור"ת תנא דבי אליהו (סי' טז), ועפ"ז כתב שמו"ר לשחוק בשבת "מן" במכתשת, כדי לאכול לאלתר, כיון שאין המכתשת מיוחדת לזה, וגם המן אינו עשוי לשחקו דק דק כי אם לזקנים, ופשיטא שמו"ר].

אולם בריב"ש שם מוכח שהאיסור במורג חרוץ, הוא משום דהוי כבורר בנפה וכברה, כיון שהוא כלי המיוחד לכך. ואפשר דס"ל להריב"ש דבשר או גבינה נמי חשיבי שפיר גידולי קרקע, וכמ"ש הרשב"א (שבת צה.), ועוד. וכ"כ בנשמת אדם (כלל יז אות ב) שדעת הריב"ש כדעת הר"ן שבהמה נחשבת גידולי קרקע, ושכ"ד הרמב"ם (שבת פ"ח).

ובילקו"י (שבת ג סי' שכא הערה כ), הבאנו לתרץ דשאני שחיקת גבינה במורג חרוץ, דהוי

ציורף שיטת הראשונים דבורר לאלתר מותר אף בכלי

והלכך בנ"ד שהכריע הרשב"א בהחלט ללמוד מדין בורר לטוחן דכל לאלתר הוי דרך אכילה, א"כ גם אם נבא למעט בסברא שכל היתרו אינו אלא דומיא דבורר, ולכן כל בכלי אין להתיר, אולם עדיין נותרו לנו שיטות הראשונים הנ"ל שמקילים בבורר עצמו גם בכלי (אם נפח וכברה אם קנון ותמחוי כל חד לשיטתיה), ולפ"ז ה"ה טוחן, דכל לאלתר מותר אף בכלי לשיטתם. [לא מבעיא למתיר בנפה וכברה, אלא אף למתיר בקנון ותמחוי כבר ביארנו דנ"ד לכל היותר חשיב קנון ותמחוי, דאינו עשוי רק לחיתוך דק אלא גם לגס ע"י שמסובב את הסכנים רק מעט].

ושמא יש לצרף לסניף נוסף, גם שיטת בעל ההשלמה שהביא בס' הבתים (שער י' עמ' רצו) שאפי' בקנון ותמחוי יש להתיר לבורר אוכל מתוך פסולת, כדי לאכול לאלתר. וכתב עוד שם שהרא"ש מלוניל כתב, דאלתר שרינן אפי' פסולת מתוך אוכל בקנון ובתמחוי. וכ"כ בשמו בספר המאורות (שבת עד. עמ' קיב). וכתב עוד, שלדעת רבינו שלמה, אפי' בנפה וכברה מותר לבורר אוכל לאלתר. וכ"כ בעל ההשלמה בשם רבינו שלמה. וכ"כ התוס' (שבת עד. ד"ה והתניא), אליבא דרש"י. ואף דאנן לא קי"ל הכי, מ"מ חזי לאצטרופי לסניף.

שיטות הפוסקים דחיתוך דק הוא רק בירקות שהם עלים

לחתוך כרגיל בלא שום שינוי. ע"כ. ולכאור' כוונתו, שאפי' החותך ירקות דק דק, כיום אין חותכין כ"כ דק, כשעושין מזה סלט, ולכן אין בזה חשש טחינה. [ועי' בלשון רבינו חננאל (שבת עד): שפורם את הסילקא כעין כתישה ולא כעין חיתוך, וכן בעצים וכו' עד שיצא קמח דק. וכ"ה בערוך (הובא באו"ח ח"ב סי' ב). וכע"ז כתב בס' העיתים (סי' רכו). והיראים (סי' רעד) כתב, ושיעור דיקיותם ופיריותם לא ידעתי לברר.

ובכלל יש להעיר לגבי חיתוך ירק דק דק, דאפשר שאינו דומה לטוחן, אלא חיתוך ירקות עלים כמו פטרוזילה וכרפס, שחותכין אותם דק דק, אבל סלט ירקות שלנו שעשוי מפירות האדמה [מלפפון עגבניה לפלפל וכדו'], אף אם כשעושה דק, אין זה קרוב כלל לטחינת קמח. ושור"ר באול"צ (ח"ב פרק מז סכ"ה) שהעיר, שחיתוך הירקות לסלט שרגילים לעשות היום אינו נחשב דק דק, ומותר

או"ח ד' (סי' עד טוחן אות ג). ובחוט שני שבת ח"א (עמ' קב) כתב דטחינה מיקרי כל שמכשירו לאכילה כדרך שרגילין לאוכלו בחתיכות קטנות. ולא זכיתי להבין כוונתו. והן אמת שלמעשה אנו מחמירים לדון גם בפירות האדמה הנז' לאסור בחיתוך דק לאחר זמן, אולם כשעושה לאלתר ובכלי כזה, בצירוף כל הסברות הנז' נראה דשפיר דמי להקל. נובשפת אמת (שבת עד): כתב שלפי הר"ח, דעביד כעין כתישה, הו"ל טוחן ממש, ודלא כמ"ש רש"י דדמי לטוחן. ולשון האו"ז שם, דלפירושו זה, לא מקרי טוחן אלא דק דק.

סיכום הצדדים להקל בחיתוך במכשיר הסלייסר

חיתוך, כיון שיש בו ג"כ מצבים של פריסה ולא טחינה דקה. ועוד י"ל דהתם מיירי בגבינה קשה, שאינה נאכלת כמות שהיא, מבלי גרירה דק דק, או דמיירי שעושה ממנה כעין תבלין בסלט וכדו'.

והנה מרן אאמור"ז זיע"א בספרו חזו"ע שבת ח"ד (עמ' רנו-רנח), אחר שהאריך להביא את שיטות רוב הראשונים ועמודי ההוראה שסוברים שכל דין טוחן היינו בדבר הנאכל חי כמו שהוא, וכן בטוחן ע"מ לבשל, (שהם ב' הספיקות הראשונים, שכתבנו לעיל), ושוב הביא מנגד את דעת היראים, הרשב"ם שהובא באו"ז, והרשב"א בתשובה, שמחמירים אף בחיתוך הירק דק דק לעשות סלאט, כתב בזה"ל: "וכן פסק מרן בש"ע (סי' שכא סעיף יב), המחתיך את הירק דק דק חייב משום טוחן. ולכאורה היה לו לפסוק כהרמב"ם והרא"ש, שני עמודי ההוראה, אשר נלוו עמם הרמב"ן והרא"ה והריטב"א וספר התרומה והתוספות והמאירי והרמ"ך, שכולם סוברים להתיר לחתוך דק דק פירות וירקות הנאכלים חיים, ואפשר שמכל מקום מצא מרן לנכון לחוש לדברי האוסרים בספק איסור תורה. וצ"ע. ועכ"פ כשיש "ספק" נוסף, נראה "בודאי" שיש להקל כדעת רוב הפוסקים הנז'." עכ"ל.

ולכן מאחר ויש לפנינו בנוסף לשיטות הפוסקים הנז', עוד כחמשה ספיקות נוספים, וכנ"ל, נראה בודאי וודאי דשפיר דמי להתיר להשתמש במכשיר הנז' לחתוך סלט לאלתר. ורק שהמחמיר בזה לעצמו, לעשות מעט סיבובים שעיקר הסלט

והובא בריקאנטי (סי' קיח), ושכ"כ הר' יוסף בשם רבינו שמואל. וכ"ה בשבחה"ל (סי' צב). ע"י בקובץ משנ"י (גליון יג בתגובות והארות אות ז) שהרה"כ נר"ו כ' משמיה דמרן זיע"א, שרק בחתיכה פחותה מחצי ס"מ בערך יש בה איסור טוחן. ע"ש. והראוני דמפת הדור החזו"א (או"ח סי' נו ד"ה והנה) כתב, דשיעור חתיכות גדולות קצת, היינו חתיכות גדולות יותר ממה שנוהגים לחתוך בימות החול, והגרש"ז אויערבאך וצ"ל בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' צא סק"ג) ס"ל שכל שצריך לטחון את המאכל בשניים אין זה נחשב דק דק. ע"ש. וזהו חידוש. ועיין אג"מ

סוף דבר, שנמצא להלכה שיש כאן כמה צירופים להקל שאין איסור טחינה בטחינת ירקות דק דק במכשיר הנז' (סלייסר). א. שמא כדעת רבים מהראשונים שאין שייך טחינה באוכלין הראויים לאכילה כמות שהן. ב. שמא כשיטת הרמב"ם וסיע' דטוחן שייך דוקא ע"מ לבשלו. ג. שמא כשיטת מהר"מ סוזין וסיע' דכשעושה לאכול לאלתר, התיר הרשב"א גם טחינה בכלי, ודלא כדין בורר. ד. ושמא כשי' רבינו שלמה הנז' שכשעושה לאכול לאלתר מותר לברור אפי' בנפה וכברה. ולפ"ז הוא הדין טוחן. ה. ושמא כסברת הרב פעלים שכל דין טחינה בירק וכדו' הוא רק מדרבנן, וזו סברא נוספת להקל, שלפ"ז כל הנידון נחשב ספק בדרבנן. ו. ושמא פריסה דק דק שלנו, מה שרגילים לעשות בחיתוך פירות האדמה לסלט, אינו נחשב דק דק שעליו דיברו הפוס', וכמ"ש באול"צ הנז'. ז. ואם המכשיר מיועד בעיקרו לחיתוך סלט חי שנאכל מיד, ואין עיקרו לחיתוך לאחר זמן, יש לצרף סברת הגרש"ז אויערבאך, שכלי שמיוחד אך ורק כדי לחתוך בו סמוך לסעודה, מותר לחתוך בו דק דק, ואין בזה משום טוחן, דהוי דרך אכילה, והוא בכלל כלי סעודה. ועוד יש לצרף מה שנסתפקנו לעיל אם לגבי טוחן אסרו חכמים בכלי שאינו דרך טחינה לרבים. [נמה שהביא בש"ע (סי' שכא ס"ו) דברי הריב"ש לגבי גרירת גבינה, שאני התם שעושה בכלי המיוחד לטחינה זו, וכמ"ש הגר"א שם. משא"כ סלייסר די"ל שאינו מיוחד לטחינה, ואין על זה של טחינה, אלא

ז. מותר לגרד גבינה במורג חרוץ, או במגרדה המיוחדת לכך, ונכון לשנות קצת, מפני שאפשר היה לגרד הגבינה מערב יום טוב, מבלי שתפיג טעם, אבל צנון וכן גזר שאם היה מגרדם מערב יום טוב היו מפייגים טעם, מותר לגורדם ביום טוב בלי שינוי, וכן מותר לטחון בשר ביום טוב במכונה ידנית (לא חשמלית) המיוחדת לכך כמעשהו בחול, ומותר לנקותה אחר הטחינה. ז)

(א"ח סי' לו) החמיר לגבי סלייסר, ובמחכ"ת לא נחת לעומק הדין בזה].

יהיה בחתיכות גדולות, תע"ב. אבל לאחרים יש להורות להקל, והרי הוא כמבואר. [ובסי' יבא ידיד

לגרד גבינה ביום טוב

ולפ"ז יש לדון עוד, במ"ש הב"י כאן (סי' תקד) בשם הכלבו (סי' נח), שהגרגר שקורין אורוג"א, אסור לעשותה ביו"ט, לפי שהעשויה מבערב טובה. ע"כ. שגם זה אינו מוכרח שיש לקבוע כן להלכה, ומה שמרן הביאו בב"י, אפשר משום שראוי לחוש לזה. [וכבר הערנו לעיל, שבב"י סי' תק"י כתב: בסי' תק"ד נתבאר שאסור לעשות ביו"ט הגרגר שקורין אורוג"א. ע"כ. ומשמע שלא ה"ד הכלבו לציון בעלמא, אלא לחוש לדבריו להלכה]. ומה שכתבנו לגבי צנון, כיו"ב כתב באשל אברהם מבוטשאטש (סי' תצה).

ומה שכתבנו לגבי טחינת בשר, זהו עפ"ד הריב"ש הנ"ל, שאין דרך לטחון במכונת בשר שלנו, אלא דבר יום ביומו, ולא להניח לימים רבים. ובפרט למ"ש הא"ר (סי' תקד סק"ט) שלריב"ש מותר אפי' כשגורד הגבינה לאיזה ימים, שהרי אינה מפייגה טעם וכו'. ע"ש. ובשר ודאי דמפיג טעם, ויותר יש להתיר בו מאשר בגבינה. ובשו"ת בארות אברהם (א"ח סי' לג) הביא דעת ר"ה"פ להתיר טחינת הקפה בריחיים של יד, ודן מזה להתיר טחינת בשר בריחיים המיוחדים לכך, כיון דבדודאי יפיג טעמו אם יטחון אותו מאתמול. ושוב מצא בס' וילקט יוסף (ח"ט סי' פו) בתשו' מהגר"ש סופר להתיר בזה מטעם הנ"ל. והוסיף, שמותר ג"כ לנקות הריחיים של בשר אחר הטחינה, משום שהתירו סופן משום תחלתן, שאם לא יתירו לנקותה יעלה בה חלודה ויבא להמנע משמחת יו"ט. וכן הסכים עמו הרה"מ בארות אברהם שם, דלא כרב אחד שפקפק בזה. וכן עיקר. וכמ"ש

ז) מה שכתבנו שמותר לגרד גבינה וכו', כ"ה בשו"ת הריב"ש (סי' קפד). ובב"י וברמ"א (סי' תקו ס"ג). וע"ש בריב"ש, דל"ד לשחיקת פלפלין וחרדל בריחיים שלהם שאסור משום עובדין דחול, דשאני התם שרגילות לשחוק בריחיים הרבה ביחד, ולהכי דמי לעובדין דחול. אבל בכלי זה אין דרך לגרוד אלא מה שצריך לשעתו. ע"כ. ובשו"ת בית דוד (א"ח סי' רפו) כתב שהמנהג לגרוד בלי שינוי. ע"ש. ועוד י"ל דשרי מפני שמפיג טעם, וכמ"ש מהריק"ש (בסי' תקד) ושכן המנהג. וכ"כ בנהר מצרים (דף לד.). ובשיירי כנה"ג (סי' תצה הגב"י אות ד) כתב שאפשר שהריב"ש סובר כהמ"מ שתבלין נחשב מכשירי או"נ, ובגבינה גרודה מיירי שנצרכת לו להכשיר אוכלין, כמו להשליכה בתוך מיני ירקות או מיני מאכל מעיסה כמו שרגילין. ע"כ.

וחנה לשון מרן אאמו"ר כאן לגבי גבינה, "ונכון לשנות קצת". ומשמע שאין זה חיוב גמור מעיקר הדין, הגם שלשון הריב"ש שהובא בב"י כאן, שאם אינו מפייג טעמו "צריך" לעשות איזה שינוי דומיא דמלח. וכן העתיק הרמ"א בהגה. צ"ל דס"ל [למרן אאמו"ר] דלהלכה לא פסיקא מילתא כ"כ, ולהלכה אין זה חיוב גמור. ומה שמרן הביא ד"ז בב"י, אין זה מוכרח שקבע כן מסמרות לדינא. וכבר האריכו האחרונים לדון לגבי בישול וכדו' בדבר שאינו מפייג טעם ואפשר לעשותו מבערב, והובא לעיל סי' תצה. וכבר העיר כן בשו"ת בית דוד הנ"ל (א"ח סי' רפו). [ומרן הב"י הביא פירוש הר"ן שגם לגבי מלח זהו חומרא בעלמא שהחמירו אותם האמוראים על עצמם].

ח. מותר למדוד תבלין לפני נתינתן לקדרת הבישול בכדי שלא יקדיח תבשילו, והוא הדין למלח. [סימן תקד ס"ד]. אבל אין מודדין אורז כדי לבשל ביום טוב, אלא יקח באומד הדעת. [סימן תקו ס"א לענין קמח]. ומותר לקחת מן האורז בכלי, כדי למדוד הכמות שרוצה לבשל ביום טוב, ובלבד שאינו מקפיד על המדה בדיוק. ומכל שכן שיש להתיר בזה כשלוקח מן האורז בכוס, שאינו כלי המיוחד למדה. ח

ט. אין כותשין חטים [קלופים או גרוסים] ביום טוב במכתשת גדולה, אלא במכתשת קטנה, כדי לעשות שינוי, ובארץ ישראל אסרו חכמים לכתוש אפילו במכתשת קטנה, וכיום שאין ידוע מה נקרא מכתשת גדולה או קטנה יש להחמיר ולאסור הכל. ט

שם שהמחמיר תע"ב, ושלא כמ"ש בספר ברית עולם (עמ' מה באות יב). [ילקו"י מועדים עמ' תעה. חזו"ע שבת ד' עמ' רסח].

בשו"ת יבי"א (ח"ד א"ח ס"ס מה). וכ"כ שם בלוח המפתחות, להתיר טחינת הבשר ביו"ט במכונת בשר "כמעשהו בחול". ורק לגבי טחינת קפה כתב

למדוד אורז ותבלין ביום טוב

באומד הדעת. והעיר בהליכ"ע (שם), דלכאורה י"ל דמסתמא אין מקפידים כ"כ למלאת הכלי בדיוק, וקי"ל (בר"ס תקו) שאם מוסיף או פוחת מעט אפי' בכלי המיוחד למדה מותר. וכמ"ש בכה"ח (סי' תקו ס"ק ד) בשם האחרונים. וכ"ש אם הוא כלי שאינו מיוחד למדה, ובפרט אם הוא צריך למדוד מפני שחושש פן לא יתן המלח והתבלין במדה הראויה, וחושש שיהיה טורח בסעודה ומפסידה. ע' פמ"ג (שם בא"א סק"א). [ילקו"י מועדים. חזו"ע יו"ט עמ' עג].

ח) בביצה (כט). הנחתום מודד תבלין ונותן לתוך הקדירה כדי שלא יקדיח תבשילו. ומשמע לכאורה שלשאר כל אדם לא התירו, וכ"כ הטור, אבל ה"ה (פ"ד הכ"ב) כתב, שדיברו חכמים בהווה. ושכ"נ מדברי קצת גאונים. וכ"פ בש"ע (סי' תקד ס"ד). וע"ע בסי' תק ס"ב.

ובבא"ח (פ' במדבר אות יז) כתב, בעלי בתים שמודדים אורז בכלי לבשל בכל יום, צריך להזהירם לבל יעשו כן ביו"ט, אלא יקחו

דין טחינת חטים ביום טוב במכתשת גדולה

לגבי ריסוק דייסא בשבת, "אין הריפות מחוסרין דיכה, שכבר דכו אותן במדוכה כל צרכן ונתבשלו כל צרכן, ואינן מחוסרין אלא מעט שחיקה ועירוב. ולכן אחר שהורד מן האש, מותר לתת עליהם מים חמין, ולהגיס הכל וכו', שאין כאן אלא שחיקה וכתיתה בלבד.

ובטעם האיסור באר"י אפי' בקטנה נחלקו הראשונים.

א. רש"י כתב, דבאר"י אית להו עבדי דמזוללי ועושין בגדולה ואומרים בקטנה עשינו. וכ"כ בתוס' רי"ד, שבני אר"י עשירים ויש להם עבדים, ואם נתיר להם הקטנה יעשו העבדים בגדולה. [וכתב ביש"ש, דכיום באר"י שאין מחזיקין עבדים שרי].

ט) בביצה (יד). תניא, אין עושים טיסני (שטורה גדול הוא שכותש החטין עד שנחלקים לארבעה. רש"י הר"ן ורבינו יהונתן אר"ז), ואין כותשים במכתשת. ומפרש דה"ק אין עושין טיסני לפי שאין כותשין במכתשת. ודייקינן דאפי' קטנה. והתניא כותשין במכתשת קטנה. ות"י רבא, הא לן והא להו. וז"ל הרמב"ם (פ"ג הי"ג) "אין כותשין את הריפות במכתשת גדולה אבל כותשין במכתשת קטנה, שזהו השינוי שלה. ובאר"י אפי' בקטנה אסור". ע"כ. והריפות הם חטים כתושים, וראה בש"ע (סי' שכא ס"ט) שמותר לגמור שחיקת הריפות בעץ פרור בקדירה בשבת, אחר שמורידין אותה מעל האש. וז"ל הרמב"ם בתש' (סי' שה)

ביו"ט, ולמיעוטא שעושין דייסא לא חיישינן. וגם ה"ה כתב, שאין באחד מן הפירושים הכרח ע"כ.

ובש"ע העתיק לשון הרמב"ם בזה, אך השמיט הטעם שכתב הרמב"ם שאפשר מאתמול, ואולי אזיל לשיטתיה לעיל סי' תצ"ה שבאוכל נפש אין חילוק אם יכל לעשותו מבעו"י. וס"ל שרק במלח ותבלין החמירו חכמים כשאפשר מבעו"י, שאינו נחשב אוכל ממש. [ובשעה"צ (אות כו) העיר, דגם מלח לא נפגם כלל אם נדוך מאתמול, ואפ"ה התירו בשינוי (וכאן לא התירו בקטנה דהוי ודאי שינוי), ותי', שדיכת דייסא הוי טפי עובדא דחול, וכן משום זה גם כן החמירו בבבל להצריכו שינוי דקטנה אף דמיפגם, ולא כמו בתבלין דהקילו בלי שינוי משום דמיפגם. ע"כ. ועי'ל משום שכל הקדרות צריכין מלח, ראה בראש יוסף שם].

וכתב הטור, דכיון שאין שיעור מפורש מה נקרא גדולה או קטנה, נכון להחמיר לאסור בכל. וכ"כ מרן בש"ע. אלא שהטור נקט לשון חומרא, ובש"ע נקט לשון יש לאסור, ואפשר דלאו בדוקא הוא אלא רק בדרך חומרא, כיון שהאיסור מדרבנן. והפר"ח תמה ע"ז, שכל שאין רגילין לכתוש בה בשאר ימים מפני קטנותה, נחשבת קטנה. וכן תמה הב"ח, שכל שמיועדת לתבלין מיקרא קטנה, כמ"ש רש"י.

ובביאה"ל כתב שבה"ה מבואר דלמסקנא מותר לדרוש במכתשת קטנה אפי' טיסני, וכ"כ בתוס' רי"ד. אך ז"ל המאירי (ביצה יד.), אין כותשין את הריפות ביו"ט במכתשת גדולה שרגילין לכתשן בהן כתישה מרובה, הנקראת בלשון תלמוד טיסני, שהחטה מתחלקת בו אחד לארבעה, אבל כתישה בינונית, כגון שלנו בדייסא, או כתישה הנקראת בלשונם חילקא וטירגיס והם אחת לשנים ואחת לשלש, ובמכתשת קטנה שאין רגילין לכתשן בהן בחול מותר לבני בבל, וכן הדין עכשו לכל העולם. וי"א שלא נתברר לנו איזה מקום ראוי להתיר ואיזה ראוי לאסור ומתוך כך מחמירין בדבר. ואינו נראה דמ"מ בני גולה הולכים ונגררים לכל דבר אחר בני בבל. ע"כ.

ב. הראב"ד כתב, שאנשי אר"י די להם כל ימיהם בקטנה, ואין להם שינוי, אבל אנשי בבל עיקר תבשיליהם בדייסא שאוכלים בה הלחם, והיו עושין אותה במכתשת גדולה, ומכתשת קטנה היא להם שינוי. וכע"ז כתב הרשב"א (עבה"ק בית מועד ש"א ס"ז), שאסור לכתוש בגדולה, שכן דרכו בחול, ובני אר"י שאין רגילין בדייסא, בכל השנה אינם טוחנים בגדולה, שאין צריכים הרבה, ולכן הקטנה אינה שינוי להם ואסור. וכתב המ"מ, דלפ"ז כל מקום שאין רגילין הרבה בדייסא הרי הוא כאר"י.

ג. הרמב"ם שם כתב, שהתבואה של אר"י טובה היא, ואם כותשין אותה מערב יו"ט אין בכך הפסד. ע"כ. וכתב הריטב"א (ביצה יד.): שלפי פירוש זה, אנו דינינו כבני ארץ ישראל בהן. וכתב מרן הב"י, דלפ"ז בתבואת חו"ל שאינה יפה מותר, אע"ג דאיכא עבדי. אך ברי"ף משמע דהיכא דאיכא עבדי אסור, אא"כ נחלק בין היכא דאיכא סתם עבדי להיכא דאיכא פריצותא דעבדי.

ד. יש מפרשים שחטין של אר"י קשות ויבואו לעשתן בגדולה (ספר המכתם. כפתור ופרח פ"י).

ה. והרדב"ז (ח"ה אלף תקכג) נשאל אם מותר לכתוש את החטים ביו"ט לעשות מהם הדריסא, (פי', שמסירין הקליפה העליונה ומבשלים את החטה עם הבשר): והביא סוגיא זו, והק' על כל הטעמים הנ"ל, וכתב טעם אחר (כעין דברי הראב"ד והרשב"א), שבני בבל מפונקים היו ומעונגים, ולא היו רוצים לטרוח הרבה והיו עושים טיסני שלהם ע"י אומנים במקום מיוחד בטחינת הקמח, ולפיכך ביו"ט עושין בקטנה שהיא שינוי, ובני אר"י דרכם לעשות כל איש בביתו בקטנה, ולפיכך בקטנה אין זה שינוי להם. ולכל הפירושים, לבני חו"ל התירו חכמים בכל מקום, שלא חילקו חכמים בדבר כיון שאין בו איסור תורה לדעת רזה"פ. [ויסיים, וא"ת כיון שמותר לעשות טיסני אמאי אין משלחין תבואה ביו"ט בחוץ לארץ, והרי ראוייה לעשות דייסא במכתשת קטנה, וי"ל כיון שרוב התבואה עומדת לטחינה והטחינה אסורה ביו"ט, אין משלחין אותה

מי שיש לו מיחוש באחד מאיבריו ביום טוב, מותר ליטול גלולה או לשתות סמים מרים לרפואתו, אפילו ביום טוב ראשון. ומותר לאכול ולשתות ביום טוב לרפואה אוכלים ומשקים שאינם מאכל בריאים. אבל אין להתיר לעשות ביום טוב לצורך רפואה, מלאכה דאורייתא שלא הותרה לצורך אוכל נפש.⁽¹⁾

בדין רפואה ביום טוב

וז"ל: כל רפואה מותר בחוה"מ, פירוש אפי' רפואה שע"י מלאכה שיש בה שחיקת סממנים, אע"פ כן מותרת, והכי דייק לשון "כל", ודלא כהמג"א שפירש דהיינו לשתות רפואה. ועוד דמאי רבותא דיו"ט על חוה"מ, כיון שאף בחוה"מ אב מלאכה אסור. אלא ודאי כמו שכתבתי. ע"כ. וכן תמה בנשמת אדם (כלל קי אות ב) ע"ד המג"א. ע"ש. ולפ"ז איה"נ שמותר לשתות רפואה ביו"ט, ולא אסרינן גזרה משום שחיקת סממנים. ודלא כהמג"א. וכמ"ש הרא"ם הורו"ח הנ"ל.

וכן מוכח בספר ידיו של משה (סי' תצו, דפ"ז ע"ד), שאין לפרש שלא התירו לכחול העיץ אלא ביו"ט שני, ולא בראשון, שא"כ למה אמרו, היכא דאיכא סכנה לא מבעיא לי דאפי' בשבת שרי, הי"ל לומר דאפי' בשבת ואפי' אב מלאכה שרי, אלא ודאי דמשמע דמיירי לעשות הסממנים לרפואה ע"י שחיקת סממנים, ולכן אמר היכא דאיכא סכנה אפי' בשבת שרי, ודומיא דהכי מתירינן בלית סכנה ביו"ט שני. ע"כ. וא"כ עכ"פ אין לגזור משום זה ביו"ט ראשון.

וכיו"ב כתב בנחל אשכול (ע"ס האשכול ח"ב סי' מג אות ד), דאע"ג דביו"ט שני נמי שרי רפואה ע"י שבות, ואפי' לא חלה כל גופו, הכא לא אתי לאשמועינן להתיר לשתות הרפואה, אלא קמ"ל שמותר לבשל ולעשות את הרפואה [בשחיקת סממנים] בחוה"מ, אע"פ שביו"ט אסור, דלא שייך מתוך בדבר שאינו שוה לכל נפש. ע"כ. נמצא שגם לדבריו לשתות רפואה ביו"ט משרא שרי.

ואולם בשו"ת אמרי בינה (דיני יו"ט ס"ס ב) כתב, שמותר לבשל ביו"ט סמים מרים ע"מ לשתותם, ואע"ג דלא הוה שוה לכל נפש אלא לחולים, והבריאים אינם שותים הסם המר, מ"מ כיון שהוא דרך אכילה ושתיה מותר, וכמ"ש

(1) ראה בילקו"י שבת כרך ד' (עמ' קלח). והנה מרן בש"ע (סי' תקלב ס"ב) פסק, כל רפואה מותר בחוה"מ. וכתב המג"א, פירוש, שמותר לשתות דבר שהוא משום רפואה, ומשמע שביו"ט אסור לשתות. ע"כ. ולכאור' הרי אסור אוכלים ומשקים לרפואה בשבת הוא גזרה משום שחיקת סממנים, והרי ביו"ט הותרו שחיקת תבלין ומלח, כדאייתא במשנה (ביצה יד.), ב"ה אומרים תבלין נידוכין כדרכם במדוך של אבן, והמלח במדוך של עץ. וכתב הר"ן שם, דמוכח שדיכת תבלין ומלח מלאכת אוכל נפש היא, ולא מכשירי או"נ, דהא לא אשכחן מכשירין שאפשר לעשותן מערב יו"ט דלישתרו בשינוי ביו"ט, ומלח הא אפשר לדרוכו מערב יו"ט, אלא ע"כ דמלאכת אוכל נפש הוא. ע"ש. א"כ אפי' נאמר דבמכשירי אוכל נפש לא אמרי' "מתוך", כמ"ש בשו"ת עמודי אור (סי' יד אות כב), מ"מ בשחיקת סממנים איכא למימר בהו מתוך שהותרה שחיקת תבלין לצורך או"נ, הותרה נמי שלא לצורך, וצורך קצת בודאי שיש ברפואה, וא"כ מדוע יש לגזור אסור באכילת ושתית דבר שהוא לרפואה ביו"ט, והרי כל איסורו בשבת הוא משום גזרת שחיקת סממנים, וביו"ט אין לגזור מטעם מתוך.

ובאמת שהרא"ם הורו"ח בהגהותיו לשבת (קלד.) כתב, שביו"ט ליכא איסור רפואה כלל, שלא גזרו משום שבות ביו"ט במקום צער. וסיוע לזה מהגמ' (יבמות קיד.) אבא שאול אומר נוהגים היינו שיונקים מבהמה טהורה ביו"ט, ופריך, אי דאיכא סכנה אפי' בשבת נמי, ואי דליכא סכנה אפי' ביו"ט אסור, לא צריכא דאיכא צערא, וקסבר מפרק כלאחר יד הוא, שבת דאיסור סקילה גזרו רבנן, יו"ט דאיסור לאו, במקום צערא לא גזרו רבנן.

וממ"ש בש"ע (סי' תקלב) הנ"ל ליכא ראייה לאסור, וכמ"ש במשחא דרבותא (ח"ג סי' תקלב)

ולמד, דמ"מ משום רפואה מותר בחוה"מ, אע"פ שאינם לצורך המועד, כמו שהתירו משום פסידא (דבר האבד), אפי' שלא לצורך המועד. וגם לשון הש"ע כל רפואה מותר בחוה"מ, כלומר אפי' שלא לצורך המועד. וזהו שאסור ביו"ט. ע"כ. וזכה לכוין לדעת הריטב"א, דאיה"נ שרפואה שניכרת תועלתה ביו"ט עצמו, מותרת אף ביו"ט.

[איברא דהרא"ש מלונל בשו"ת תמים דעים (סי' קכ אות ג) כתב, ונ"ל דדוקא מכחל עינא שרי ביו"ט שני מפני שהוא צורך כל נפש, שאף הבריאים דרכם לכחול עיניהם בכחול לחזק מאור עיניהם, אבל סתם צרכי חולה אינם נעשים אפי' ביו"ט שני אלא ע"י עכ"ס. ואפי' לר' יהודה שמתיר במכשירין לא התיר אלא דבר השהה לכל נפש. ע"כ. ומשמע דלא ס"ל כד' הריטב"א, אלא כל עשיית רפואה לחולה שאב"ס, צ"ל ע"י עכ"ס, אפי' ביו"ט שני, ואפי' היא תרופה שמועילה ביו"ט עצמו. וצ"ע.]

גם הגאון רבי שמואל מטלון בשו"ת עבודת הש"ם (א"ח סי' ד) דן בזה באורך, וכתב, ואשר אני אחזה, דהא דמחלקינן בין יו"ט ראשון ליו"ט שני לגבי לכחול העין (בסי' תצו), אינו אלא לענין רפואה שנעשית במלאכה שלא הותרה מכללה ביו"ט, כמו לכחול את העין שהאיסור הוא משום כותב או צובע (ע' שבת צה.), משא"כ בשאר רפואות הנעשות במלאכה שהותרה ביו"ט כגון בישול והבערה, דאיכא מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך, וכן מעשים בכל יום שרופאים ישראלים מבשלים ביו"ט דברי רפואה לצורך חולה שאב"ס, אף שיש כאן הבערה ובישול שלא לצורך או"נ, ואין פוצה פה ומצפצף בדבר שנהגו לעשות בזמן הרבנים בדור שקדם לנו, והיינו מטעם מתוך, וכמש"כ. ורפואה לא גרעא מצורך קצת של הוצאת קטן וכיו"ב.

ועוד נראה שכל שהוא דרך אכילה ושתיה שפיר יש להקל, כמ"ש בשו"ת אמרי בינה הנ"ל דאם הרפואה מידי דמיכל, אפי' היא ע"י סמים מרים מותר ביו"ט, וכמ"ש החינוך הנ"ל.

ועוד שבכל דבר שגזרו עליו בשבת משום שחיקת סממנים, הרי ביו"ט הטחינה מותרת מה"ת,

להדיא בספר החינוך (פרשת אמור), דלגבי אכילה לא בעינן שיהיה דבר השהה לכל נפש. ע"ש. והריטב"א (ביצה כב.) כתב, אמיר שרא למכחל עינא ביו"ט שני. פירוש ע"י ישראל, ולא חיישינן לשחיקת סממנין, כיון שביו"ט מותר לשחוק תבלין ופלפלין לצורך או"נ, ולא אסרו אלא בשבת ששחיקת סממנים אסורה מה"ת ולית בהו "מתוך". ומ"מ ביו"ט ראשון אסרו כאן כשאין סכנה, מפני שאין ידוע בבירור שתגיע לו ההנאה ביו"ט. ע"כ. ומוכח שרפואה ידועה, כגון גלולה שהיא תרופה להשקטת כאב, מותר לשתותה ביו"ט. וגם למדנו מד' הריטב"א דשייך שפיר "מתוך" לגבי רפואה ביו"ט, אע"פ שאינה שוה לכל נפש.

וכן מתבאר בשו"ת אבני נזר (סי' שצד אות ח), שאע"פ שהרפואה אינה שוה לכל נפש אלא רק לחולים, מ"מ סוף מחשבתו שיכריא מחוליו ויהיה בריא ככל האדם והבריאות שוה לכל נפש. וכיו"ב כתב בשו"ת דרכי נועם (תאו"ח סי' ט) לגבי עישון סיגריות ביו"ט, שאין לאסור משום שאינו שוה לכל נפש, כדין המוגמר ביו"ט, שהרי כתבו התוס' (שבת לט:) דזיעה שאינה לתענוג אלא לבריאות נחשבת ששוה לכל נפש. וה"ה לעישון סיגריות שיש בה בריאות לעיכול האיציטומכא, מקרי שוה לכל נפש. וכ"כ היעב"ץ במור וקציעה (סי' תקיא), שהעישון שהוא לבריאות, ואינו לתענוג בעלמא, חשיב שוה לכל נפש, ול"ד למוגמר שאינו שוה לכל נפש, שהוא רק לתענוג בעלמא. וכ"כ הגר"י אייבשיץ בבינה לעתים (הל' יו"ט פ"ד ה"ו), שהמעוררים על העישון ומדמים אותו למוגמר שאינו שוה לכל נפש, לא ראו החילוק שבתוס' (שבת לט:) דמה שהוא לבריאות ולא רק לתענוג בלבד, נקרא שוה לכל נפש.

וכתב עוד האבני נזר (בסי' שצה אות ז), שאפשר שדברים אלו כגון מי דקלים וכו' שבתוספתא (פ"ב דמ"ק), לא היתה ניכרת רפואתם תיכף, אלא רק לאחר מכן, כעין מי מרינבאד שבשעת שתייתם יכבד החולי יותר מחמת העצבים, ורק אח"כ שניחו העצבים ניכרת רפואתם. ושתיית דברים אלו הוה שלא לצורך המועד, ולכן אסרו אותם הראשונים, ובא ר"ע

סימן תקה - סחיטה וחליבה ביום טוב

א. אסור לסחוט זיתים וענבים ביום טוב, שהוא כמפרק שהיא תולדה של מלאכת דש, ואפילו לצורך אוכל נפש אסור. וכן אסור לסחוט תותים ורמונים, ואשכוליות, וכל שאר פירות העומדים למשקים, גזירה שמא יסחט מהם הרבה לצורך חול. ואף פירות כגון תפוזים שאם נסחטים מערב יום טוב מפיגים טעמם קצת, אסור לסחוטם ביום טוב. ואפילו לסחוט תפוח זהב על סוכר אסור. ואם הם פירות שאי אפשר לסחוט מהם לצורך מחר, כי המשקה הנסחט מהם מתקלקל מהר ואינו מתקיים אלא לכו ביום דוקא, מותר לסחוטם ביום טוב. וכן מותר לסחוט תפוז על אוכל, באופן שרוב המיץ נבלע באוכל, שמשקה הבא אל האוכל נחשב כאוכל. ויש נוהגים ביום טוב לסחוט רמונים חמוצים, או בוסר, לתוך קערה ריקנית, ונותנים אותם לתוך התבשיל להחמיצו, אלא שנוהגים לשלוק הרמונים או הבוסר תחלה, כדי שיהיו נוחים להסחט יפה בנקל. ובספר בן איש חי (פרשת יתרו אות ו) לימד עליהם זכות לקיים מנהגם. (א)

אין לחוש ביו"ט לגזרה דשחיקת סממנין וכו'. ורמב"ם שבשולחן חשב האפוד (סי' קמו) כתב שיש ליישב קצת מ"ש המג"א לאסור לשתות רפואה ביו"ט, אע"פ שאיסור שחיקת סממנים מה"ת לא שייך ביו"ט, מ"מ יש לאסור יו"ט אטו שבת, תדע שהרי הוצרכו להשיענו שבחוקה"מ מותר, אף שבודאי אין שום טעם לאסור בחוקה"מ, ובע"כ משום דס"ד לאסור בחוקה"מ משום לתא דשבת ויו"ט וכו', ולכן הואיל והמג"א והפמ"ג והמשנ"ב כתבו לאסור לאכול ולשתות סמי מרפא ביו"ט, אין להקל בזה. עכת"ד.

במחכ"ת אין דבריו מוכרחים, שהרי ביבמות (קיד). חילקו בין יו"ט לשבת, עכ"פ במקום צער. ולא גזרינן יו"ט אטו שבת. [גם הרי"ף (ביצה כא): כתב להתיר רחיצת כל גופו במים שהוחמו בעיו"ט, מפני שלא גזרו אלא בשבת משום הבלנים, אבל ביו"ט מותר. וכ"פ מרן (סי' תקיא ס"ב)], ומה שהוצרכו להשיענו ד"ז בחוקה"מ הוא על עשיית הרפואה ע"י מלאכה, ולא על שתיית הרפואה, וכמ"ש האחרונים הנ"ל.

לדעת ר"ה"פ, וא"כ נראה דלא שייכא גזרה זו ביו"ט, דגזרה לגזרה לא גזרינן. וקשה טובא על המג"א (סי' תקלב), שאסר לשתות דבר לרפואה ביו"ט, ונראה שנתכוון למי שיש לו מיחוש ומתחזק והולך ככריא, והא ודאי ליתא כלל, שהרי גזרת שחיקת סממנים אינה אלא בשבת ולא ביו"ט, והפירוש הנכון בדברי מרן שכל רפואה מותר בחוקה"מ, היינו אפי' הוצרך למלאכה לעשות הרפואה. וכ"כ הרב משחא דרבנותא (הנ"ל), ומהר"ד פארדו בחסדי דוד (תוספתא פ"ב דמ"ק), שבחוקה"מ אפי' צריך למלאכה בעשיית הרפואה מותר. וכ"כ בנשמת אדם (כלל קי סי' ב). עכת"ד.

גם מהר"ש קלוגר בס' החיים (שבת סי' שכח פרק ו) כתב, שביו"ט מותר לאכול ולשתות לרפואה מאכל ומשקה שאינם מאכל בריאים, כי עיקר הגזרה בשבת היתה משום שמא יבא לידי שחיקת סממנים, והרי ביו"ט מותרת שחיקת תבלין לצורך או"נ, ומתוך שהותרה שחיקה לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך, וצורך קצת איכא שהיא לרפואה. ועכ"פ אין כאן איסור תורה כלל. לכן

סחיטת פירות האסורים בשבת רק מדרבנן - נאסר ביו"ט

סחיטתם ביו"ט, אלא גם שאר פירות כגון תותים ורמונים, שאסור לסחוט אותם בשבת מדרבנן, אסור לסחוטם ביו"ט. ואע"ג דהוי תרי דרבנן. וכ"פ בבא"ח (ש"ב פרשת יתרו אות ו).

א הנה הגם שלדעת מרן (סי' תצה ס"ב) סחיטה אסורה ביו"ט רק מדרבנן אע"פ שהיא לצורך או"נ, מ"מ בכלל האיסור לא רק זיתים וענבים שסחיטתם בשבת אסורה מה"ת, אסורה

ע"ז שאינו רואה היתר סחיטה ביו"ט. ע"כ. ודבריו ברורים שיש לאסור לדידן, וכמבואר בשבת (קמ"ה): וברי"ף שם, שאיסור סחיטה נוהג גם ביו"ט. וכ"פ בשו"ת בית אב"י (ח"ד סי' ט). ע"ש.

ואע"פ שבשו"ת חלקת יעקב (ח"ב סי' פה אות ה) כתב שיש מקום להתיר כשסוחט תפוז או אשכולית בכלי זכוכית המיוחד לסחיטה, שמחמת דוחק הידים יוצא כמעט כל האוכל שבתוכם ולא נשאר שם אלא הקליפה או מעט אוכל הדבוק לקליפה, ובאופן כזה שיש תערובת אוכל במשקה יש מקום להתיר, כעין מ"ש הט"ז (סי' שכ סק"ה) בסחיטת תפוז מבושל, וה"ה כאן לענין יו"ט, אם יעשה ע"י שינוי קצת אפשר להתיר וכו'.

וכיו"ב התיר בשו"ת באר משה (ח"ח סי' קצג וקעה), ליחידים שא"א להם לסבול לשתות מיין תפוזים מה שנסחט בערב יו"ט, אלא מה שנעשה מיד, שאפשר להתיר ע"י שינוי, באופן שיטה את הכלי על צדו. ע"ש. המעיין ישר יחזו פנימו שהוא היתר דחוק. וגם מ"ש בשו"ת שמש ומגן ח"ב (סי' ל) להתיר לסחוט תפוזים ביו"ט כדי לשתות מיין הפרי כשהוא טרי, אינו מחזור כלל. והעיקר להחמיר.

לסחוט תפוז על סוכר ביום טוב

(שם) לא הביא אלא דברי ר"ת שאסר. וראה בב"י סי' שכ.

ולפ"ז לכאורה צ"ע לדינא בסחיטת לימון חמוץ מאד שאינו ראוי לאכילה, אם יש לחוש בזה לאיסור בורר, ואפי' סמוך לסעודה. אך י"ל שלא החמיר ר"ת רק בבוסר של ענבים, שעיקר סחיטתם מדאורייתא, אע"פ שבדין בורר גמור אין לחלק. וצ"ע. ובנשמת אדם (כלל יד אות ג) כתב שהדבר ברור, שעיקר טעמו של ר"ת מטעם דש, ולא מטעם בורר, כמ"ש התוס' (שבת קמד.) לגבי חליבה. ובשו"ת אדמת קודש (ח"ב א"ח סי' ד) כתב דבוסר עדיף מבהמה, שבוטר אינו פסולת גמור, שלקצת בני אדם אכלי ליה בעיניה, משא"כ עז שאינו ראוי לאכילה כלל והוא פסולת גמור.

ושו"ר שבשו"ת חת"ס (חא"ח סי' קפא) העיר בזה שבלימון חמוץ מאד יש לאסור מטעם

וכבר נתבאר בשו"ת יבי"א ח"ח (סי' לו אות א-ב), שגם סחיטת תפוזים אסורה כסחיטת תותים ורמונים, הואיל ודרך לסוחטם, והובאו ראיות לכך. וא"כ ה"ה ביו"ט שאסור לסוחטם. וכ"פ הגרשז"א בספר שש"כ (רפ"ה עמ' טו). וכ"פ הגרי"ש אלישיב הובא בשו"ת רבבות אפרים (ח"ב סי' ע).

ומ"ש בשש"כ (שם) בשם הבא"ח שבעירו המנהג לסחוט, ליתא, דהתם מיירי ברמונים השלוקים תחלה כדי שיהיו נוחים להסחט, ונתן טעם למנהג, משום שאיסור סחיטה ביו"ט מדרבנן, שגזרו שמה יסחוט הרבה לצורך חול, (וכמ"ש הרא"ש רפ"ג דביצה), ורמונים אלו ששולקים אותם תחלה א"א לסחוט מהם הרבה לצורך חול, כי יתקלקל המשקה הנסחט מהם, ולא יתקיים אלא לצורך בו ביום דוקא, ולא שייכא ביה גזרת חז"ל.

ואף שיש מי שמיקל בעיקר איסור סחיטה ביו"ט, ע' למהרש"ל (ביים של שלמה פ"ק דביצה ס"ס לט) שהביא מהסמ"ג שכתב וז"ל: ראיתי כתוב בה"ג קדמנאה דרבינו האי גאון שרי למעבד ביו"ט מידי דאשתי ביומיה, כמיפא ובשולא, וליכא למיחש משום סחיטה, ושריוה רבנן במתיבתא. ע"כ. וכתב

וראה בב"י, שהסמ"ג (סי' סה) התיר לסחוט אם יש בקדרה פירורין. והסמ"ק (שם) כתב שאין רוח חכמים נוחה מהמשימים פירורין בקערה לחלוב עליהם, ואם הגוי עשה כן, מותר לאכלו (כיון שישראל ראהו), ולא לשתותו. והריב"ש (סי' קא) כתב, דלתוך הקדירה שיש בה אוכל דשרי, זהו כשבא לאוכל לתקנו, שאז נראה דלא בעי ליה למשקה, וכך הם דברי רש"י. אבל החולב כל צאנו למשקין לא הותר מפני פרוסה אחת שנתן בכלי.

עוד כתב הסמ"ג (שם), שה"ר יוסף התיר לדון שומין ביו"ט, ולקחת הבוסר ולדון (משמע אפי' במדוכה, שיירי כנה"ג הגבי"א אות ט, וע"ש), ולסחוט משקין של הבוסר על השומין הנדוכין, משום דהוי משקה הבא לאוכל. ולא הודה לו ר"ת (שבת קמד:), דאשכול ענבים שאני שראויים לאכילה, משא"כ בוסר, והוי כבורר אוכל מפסולת. ע"כ. וסמ"ק

ב. סחיטת לימון מותרת ביום טוב בכל אופן, ואפילו בשבת מותר לסחוט לימון ביד, אפילו אם סוחט לקערה ריקה. ב)

ונקטי', שאסור אפי' לסחוט תפוז על סוכר, שלא אמרו משקה הבא לאוכל כאוכל דמי, אלא כשבא המשקה לתקן האוכל, משא"כ כאן אדרבה הסוכר בא למתק המיץ של התפוזים ולא להיפך. וכמו שמתבאר בפתה"ד (ח"ג סי' שכ סק"ב). וכ"כ בצמח צדק מליבאוויטש בחי' הש"ס (דף ס ע"ד). ועוד שהרי מבוואר בסי' תקה ובאחרונים, שמה שאמרו שמותר לחלוב בהמה ביו"ט ע"ג אוכלים מטעם דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי, היינו כשרוב המשקה נבלע באוכל שניכר שברצונו לתקן האוכל, אבל לחלוב כל צאנו על פרוסה אחת אסור. ע"ש. וזה ברור. וילקו"י מועדים עמ' תעב. הליכ"ע ח"ב פרשת במדבר. חזו"ע יו"ט עמ' עג.

בורר. וכן העיר בזה בשו"ת רב פעלים (ח"ד א"ח סי' ג). וע"ע באגלי טל (מלאכת דש אות ל) שכתב, דכיון דכמו שאוכלין עתה במיתוק הסוכר הלימון ראוי בעצמו, גם ע"י טיגון הוא מפרק אוכל מאוכל. ובשו"ת פאר הדור להרמב"ם (סי' רכו) העלה להתיר סחיטת הבוסר ע"ג אוכלים, ושלא כדעת ר"ת. ומרן בש"ע (סי' שכ ס"ה) הביא מח' בזה, ודעת ר"ת באחרונה. ועכ"פ לדינא כשעושה לאלתר יש להתיר, מטעם ס"ס, שמא הלכה כה"ר יוסף והרמב"ם, ושמא כסברת הט"ז שגם לר"ת יש להתיר בעושה לאלתר. (וכ"כ בהליכ"ע ח"ד פרש' יתרו). ועוד, שאע"פ שהמג"א שם חלק ע"ד הט"ז, כתב בלית חן (סי' נו) שאין דבריו מוכרחים.

סחיטת לימון מותרת בשבת ואפילו בקערה ריקה

וכבר הערנו ע"ד בעין יצחק ח"ג (עמ' רד), דמהיכן ידע מה היה בזמנם, ואדרבה הרדב"ז העיד שעושים ממנו חביות לרוב. ועוד דאם כדבריו שהלימון היה מיועד לאכילה, א"כ אמאי כתבו הפוסקים לברך על הלימון [שאינו חמוץ כל כך] שהכל, ולא בורא פרי העץ. וכמ"ש בשו"ת הלק"ט (סי' צג), והובא ביד אהרן. וכ"כ בבית מנוחה. וראה בילקו"י ברכות (עמ' תיח). והפוסקים הנ"ל היו בסמוך מאד לדורו של מרן. וע"כ שגם בזמן מרן לא היו אוכלים מהלימון "הרבה" כדכתב במנוחה"א. ומה שחלקו עליו המהריק"ש והרב המני"ח שם, שלא לברך כלל על לימון, הוא רק משום שהלימון החמוץ מזיק. וכעין מ"ש בשו"ת רב פעלים (ח"ד אור"ח סי' ג), שלא אמר כן המהריק"ש אלא בלימונים החמוצים מאד שהאדם סולד לאוכלם מפני תוקף חמיצותם, אבל אם אינם חמוצים הרבה ונוחים לאכילה, גם הוא יודה שיש לברך עליהם, וכן אנו נוהגים לברך עליהם "שהכל". וראה בכה"ח (סי' רב אות כד).

ומה שטענו די"ל דטעמו של מהריק"ש שאין לברך על הלימון, משום דאזוקי מזיק דומיא

(ב) הנה סחיטת לימון אפי' בשבת מותרת, ואפי' לקערה ריקה, וכמ"ש מרן בש"ע (סי' שכ). וכן הסכימו הרבה מגדולי האחרונים. וכמו שביארנו בילקו"י שבת כרך ג' (סי' שכ עמ' שג). ועיין בס' לווית חן (סי' נו). וכ"ש ביו"ט שיש להקל בפשיטות, שהרי אפי' היעב"ץ שהאריך לחלוק על מרן ולאסור לסחוט לימון בשבת, כתב בס' מור וקציעה (סי' תצה) דביו"ט ודאי משרא שרי, וזה פשוט. ועיין בעיקרי הד"ט (סי' יד אות צב) שכתב, שהעיקר כד' מרן להתיר סחיטת לימון בשבת אפי' שלא בשעה"ד, ושלא כדברי היעב"ץ. וכ"פ הפתה"ד (סי' שכ). וכן העלה בשו"ת תועפות ראם אנקאווא (סי' עט).

ואמנם מחבר אחד כתב, שבזמנינו אסור לסחוט לימון בשבת, וחלק עמ"ש בלויית חן (סי' נו). והמציא מדעתו חילוק, שבזמנם היו אוכלים מהלימון "הרבה" ולא היה עושים ממנו הרבה לסחיטה, ולכן התירו לסחוט לימון, אבל בזמנינו שהלימון ברובו נעשה לשם סחיטה, אין להתיר. והגם שגם בזמנם היו סוחטים מהם הרבה, מ"מ גם אוכלים מהם הרבה. [מנוחה"ח ח"ב עמ' קנה, קסב].

ג. בהמה העומדת "לאכילה" מותר לחלוב אותה ביום טוב לתוך כלי שיש בו אוכלים, כגון אורז, באופן שרוב החלב נבלע באוכל. אבל אסור לחלוב מלוא הכלי על פרוסה אחת או שתים. אבל בהמה שעומדת לחליבה או לגדל ולדות אסור לחולבה ביום טוב אף על גבי אוכלים, מפני שבהמה העומדת לחליבה היא מוקצה. אלא משום צער בעלי חיים יאמר לגוי שיחלוב אותה ביום טוב, או שיחלוב אותה באופן שהחלב הולך לאיבוד. ובהמה של גוי אפילו עומדת לחליבה, מותר לחלוב אותה ביום טוב, שאין בה משום איסור מוקצה, ובלבד שיחלוב לתוך מאכל, דהיינו שיתן מאכל בכלי, ויחלוב לתוך המאכל, באופן שרוב החלב יהיה נספג בתוך המאכל, שאז אמרינן משקה הבא לאוכל כאוכל דמי. וכאוכלא דאפרת הוא. (ג)

לידי איסור תורה, ולפ"ז במסחטה ידנית שסוחטים שם פירות שאסורים בסחיטה רק מדרבנן, לכאורה אין לחשוש. ובפרט לדברי התפא"י דעובדין דחול היינו בדבר הדומה קצת לאחד מט"ל מלאכות. או דבר שראו חכמים שיכול לבוא לידי איסור תורה, או דבר שיש בו טורח גדול. ובארחות חיים (ספינקא, שיד ח) כ' הגאון המהרש"ם, שאדם עושה דבר שאין בו מלאכה בביתו, ואין אדם רואה, אין בזה משום עובדין דחול. ובשו"ת חלקת יעקב (או"ח סי' קז) כתב, דכל שאינו יכול לבוא לידי איסור תורה ואין בו טורח ולא אוושא מילתא, והיא נעשית לעולם בביתו, ולא בבית חרושת, וא"א בענין אחר, אין לאסור משום עובדא דחול. וא"כ גם במסחטה ידנית שהשימוש בה הוא בבית, ואין בזה טורח גדול, וגם לא אוושא מילתא, אין בזה עובדין דחול. וכן מתבאר בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ו סי' לד אות לט). וע' בחזון עובדיה שבת (דף רסח הערה י) שהטעם לאסור לגרור גבינה בפומפיה בשבת, משום דהוי כבורר בנפה וכברה, ולא מטעם עובדין דחול. ויש עוד להאריך בזה, ואכמ"ל.

דין חליבת בהמה ביום טוב

מ"ד דהאי מימרא בשבת היא וכו'. והעלה הר"יף, שהלכה כהאי מימרא, וכמ"ש רב האי גאון (ודלא כר"ח שם), ומ"ש (יבמות קיד). אסור לינק מן הבהמה ביו"ט אם לא במקום צער. יונק מהבהמה חמור הוא מהחולב לתוך הקדירה, שאף שהוא מפרק כלאחר יד, נחשב כסוחט משקה, אבל החולב לתוך הקדירה כמברר אוכל הוא ולפיכך מותר.

דחומץ, ע"כ. הנה אם כך הוא הדבר א"כ גם שהכל לא היו צריכים לברך. וע"כ שלא היה מויק, רק לא היה הדרך לאכלו בלא סחיטה. וכדמשמע מסברת הל"ט, יד אהרן, בית מנוחה, ורב פעלים, והכי דייק לשון המהריק"ש שכתב, שאוכלים אותו קצת בנ"א לרפואה. ומוכח שהרוב לא היו אוכלים אותו. והמהריק"ש כתב, שאוכלים אותו "קצת" בני אדם לרפואה. ודו"ק.

וראה עוד בילקו"י שבת כרך ג' (עמ' שג), ובשלחן המערכת ח"א (עמ' תכח). ובשו"ת יבי"א ח"ח (או"ח סי' לו סק"ב) להשיב על דבריו.

ובילקו"י שם (עמ' שדמ) נתבאר לגבי שבת, שלא הותר לסוחט פירות אלה אלא ביד, אבל לא במסחטה ידנית, משום דהוי כעובדין דחול. ואף שלענין חיתוך בסכין בשבת מותר לחתוך דק דק, שאני הכא שרגילין לסוחט בכלי זה הרבה בבת אחת, למען יעמדו ימים רבים, ולכן יש להחמיר. ויש לעיין בזה, דהנה המג"א (סי' שטו סק"א) הביא מ"ש הרמב"ם בתשו' שאין לאסור משום עובדין דחול אלא בדבר שיש לחוש שיבוא

ג) בשבת (קמ"ד); א"ר יהודה אמר שמואל, סוחט אדם אשכול ענבים לתוך הקדרה, (שיש

בה אוכל, ומשקה הבא לאוכל כאוכל דמי), אבל לא לתוך הקערה (שאינן בה אוכל, והוה ליה משקה ואסור). וכתב הר"יף שם (ס'), איכא מ"ד דהאי מימרא לענין יו"ט איתמר ולא בשבת. וכן מצינו לבעל הלכות פסוקות שכתבה ביו"ט ולא כתבה בשבת. ואיכא

ע"כ. והיינו, דלגבי חליבת עז מיירי רק ביו"ט, אבל בסוחט ענבים מיירי גם בשבת.

וביאר הר"ן שם החילוק בין סחיטת אשכול לבין חליבת עז, שהאשכול הוא אוכל, והנפרד ממנו נחשב אוכל, אבל חולב עז, כיוון שבשבת אין העז ראויה לאכילה, אע"פ שהמשקה בא לאוכל, הו"ל כבורר אוכל מפסולת, וביו"ט שרי, שהעז ראויה לאכילה. ועז שאינה עומדת לאכילה אלא לגדל ולדות או לחליבה, אסור אף ביו"ט. ודרך נוספת כתב בשם הרמב"ן, שגם בעז שהיא מוקצת, החלב שנחלב לקדרה מותר, שמוקצה מחמת איסור הבא מעצמו דלא דחייה בידיים ולא עבר עליו אפי' בשוגג, מכיון שנסתלק האיסור, ממילא נסתלק המוקצה. אך בביצה (א). כתב הר"ן שדרך א' עיקר, דמיירי דוקא בעז העומדת לאכילה, דה"ל אוכלא דאפרת. וכ"כ הסמ"ג (לאיין סה) והסמ"ק (סי' רפב).

וגוי שחלב בפני ישראל, כתב הר"ן (ביצה פ"א סי' כה) שאם הביאו לישראל דורון ביו"ט א', מותר לערב ביו"ט שני, כביצה. ומשמע שאוסר בו ביום. אבל הרשב"א (ח"ה סי' רכו) דן בזה לגבי יו"ט שחל אחר השבת, וכתב שהחלב אינו מוקצה ומותר לאכילה, שהרי מוכ"ה, שאפי' ישראל אפשר שמותר לחלוב אותו לתוך הקדירה שיש בה אוכל. ע"כ. ולטעמיה אזיל שכתב (שבת קמד): שהנכון כדברי הרמב"ן.

ו**כתב** מרן הב"י, דלענין הלכה, כיון דמידי דרבנן הוא, נקטי' כדברי המתירים. וכבר כתב מרן

(סי' תצח ס"ג) דבבהמת גוי אין משום מוקצה שאין גוי צריך הכנה. ועיין בשו"ת עין אליעזר (סי' מ).

ובשלחן גבוה כתב, ששמע שבעה"ק ירושלים נהגו לאסור, משום דלאו כו"ע דינא גמירי שאפי' בבהמת גוי צריך לחלוב לתוך הקדרה שיש בה אוכלין שהחלב נבלע בהם. והגוי אינו מצמצם לחלוב כשיעור הנבלע באוכלין, לכן נהגו לאסור בכל ענין. וכ"כ בספר ברכות המים (דף מ.).

ומהר"א בן שמעון בשער המפקד (נהר פקוד דף פז). כתב, שלא נהגו לאסור אלא בחולב לתוך קערה ריקנית, אבל ע"ג מאכל דלכו"ע שרי אין מנהג לאסור, ושכך הם דברי הפר"ח. והנה אף שאין דבריו ברורים כ"כ, כיון שמעיקר הדין משרא שרי, אין להחמיר מספק מנהג, לכן בבהמת גוי אפי' עומדת לחליבה מותר לחלוב אותה לתוך המאכל (כיון שאין מוקצה בשל גוי). הלא"ה יש להחמיר. וכמ"ש בהליכ"ע (ח"ב פ' נשא סי"ז עמ' כ).

וע"ע בשו"ת חמדת משה (סי' יז) לענין חליבה ע"י ישראל ביו"ט ב' של גליות. ועיין ברכות המים, ושער המפקד, ובבא"ח, לענין מנהג ירושלים. ועיין מהריק"ש, ונהר מצרים (דף לד). ובשו"ת ועין משה (סי' עג) כתב דהכא לא שייך לומר דקבלנו הוראות מרן שלא להתיר בבהמה העומדת לחליבה וכו'. ע"ש. ועכ"פ במקום הפסד כגון במשקין יש להתיר. [ע' בילקו"י מועדים (עמ' תעג). ובחזו"ע יו"ט (עמ' עד)].

איסור חליבה ביום טוב ובאיזה אופן התירו

אבל חולב לתוך הקערה היא מלאכת משקין ולא הותרה ביו"ט.

ובשבת (קמד): איתא שמותר לחלוב ביו"ט לתוך קדירה שיש בה אוכל לתקן את המאכל. ויש בזה ג' שיטות:

א. הרי"ף (שבת ס). אוסר בבהמה העומדת לחלבה או לגדל ולדות.

ב. הרמב"ן (הובא בר"ן שבת קמד): מתיר אף בזה. וכ"כ הריטב"א (שבת שס), דכיון דקי"ל כו"ש

והנה בעיקר איסור חליבה, מבואר בגמ' שבת שם, דהוא איסור דאו' משום מפרק תולדה דדש. [שבת עג:]. אמנם ביו"ט שהותרה בו מלאכת או"נ, דעת הרבה ראשונים שאין האיסור רק מדרבנן, וכן מבואר בש"ע (סי' תצח ס"ב). וכתב הרי"ף בתשובה (סי' שיב), דאע"ג דחולב חייב משום מפרק, מתוך שמלאכת אוכל נפש מותרת ביו"ט כדברים שאפשר לעשותן מערב יו"ט, חולב נמי בתוך האוכל נמי מותר אע"פ שהוא מלאכה.

כפסולת, ולכן אסר ר"ת סחיטת בוסר למוריס אפי' ביו"ט.

והטור (סי' שה) כתב שהחלב שנחלב בשבת אסור משום משקין שזבו, וכ"כ רבינו פרץ (תשב"ץ סי' מא בהגה), שהחלב אסור, כדין פירות הנושרים ומשקין שזבו. והראב"ד (ביצה א.) כתב, שבשבת טעם איסור חליבה, משום דשווי אוכלא בשבת ואוסופי עלוייה נמי אסור.

ויש להביא מ"ש בזה הרי"ף בתשובה שם (סי' שיב), שמשקין שלא נתן דעתו עליהם, יש עליהם תורת אוכל ואינם נולד, אבל משקין שנתן דעתו עליהם מערב יו"ט, החשיבם, ויצאו מתורת אוכל לתורת משקה, והווי להו נולד ואסורים. וטעם איסור נולד, משום פירות הנושרים שמא יעלה ויתלוש. ומשום משקין שזבו, שמא יסחוט. ע"כ.

ובשו"ת מהר"י הלוי אחי ה"ט ז' (סי' כט) כתב שאין להתיר חלב שנחלב בשבת ממילא, כדעת הרמב"ן, אלא קי"ל שהחלב מוקצה אגב הבהמה שעומדת לחליבה. וכ"כ בשו"ת חוט השני (סי' לא) שאם עומדת לחליבה לכו"ע החלב אסור משום מוקצה. וכ"כ בס' פחד יצחק (ערך חולה, דף פו:), וע"ע בחזון איש (אורח סי' מד אות ג).

והכלבו (סי' נח) כתב, יש שהחמירו בדבר זה אם העז עומדת לחלבה, שמאחר שהעז מוקצה חלבה ג"כ מוקצה, וי"א דאפי' עומדת לחלבה אין חלבה מוקצה אם אינו עומד לגבן ולייבש הגבינות לסחורה, דומיא דתרנגולת העומדת לגדל ביצים ואפרוחים, וכ"ד הרז"ה (ביצה א.). ע"כ.

דלית ליה מוקצה ולא נולד, אפי' נחלב בשבת מותר. ועוד, דמוקצה מחמת איסור, כל מה שיכול ליהנות ממנו בהיתר, מותר ליהנות ממנו, כשעומד רגיל בכך.

ג. ודעת הרז"ה ושי' ריב"ב (ביצה א.) שבהמה העומדת לחלבה, אין החלב מוקצה, וכמ"ש (שבת יט:) עז לחלבה ותרנגולת לביצתה, פלוגתא דר' יהודה ור"ש. ומותר לחלוב לתוך הקדירה אע"פ שהעז עצמה מוקצית. וכ"כ הרי"ד (שבת קמד:) דאע"ג דהיא מוקצה, כיון דחלבה עביד דאתי בכל יומא ודעתיה עילוה שרי, [אבל בביצה אוסר, שאינה עתידה לבא בכל יום].

וכ"כ הרא"ה (ביצה ב. ע"ז כז.) שהחלב אינו נגרר אחר העז שיצא ממנה, דכשבא לאוכל, חשיב אוכל מתחלה. וכ"כ בבדק הבית (בית ג שער ז), ושמותר לחלוב בשבת לתוך הקדרה, שהחלב לא נתחדש בשבת להיות כבריה חדשה ופנים חדשות, אלא שנתרבה ריבוי שאינו ניכר. ול"ד לביצה, שנעשית בריה מיוחדת בפנ"ע.

והרשב"א (עבה"ק ש"א ח"ג) כתב, משום דהוי נולד מן המוקצה. וכ"כ הריב"ש (סי' קכא) שלרה"ג והרי"ף, כיון שהבהמה מוקצית, גם החלב שלה אסור כמוה משום מוקצה. וכ"כ המכתם (ביצה ב.) דחלבה נמי מוקצה כיוצא בה. ושכ"ד בעל ההשלמה. וכ"כ האר"ח (שבת אות יז). והריב"ש שם כתב בשם ר"ת, דכיון שהבהמה אסורה, הו"ל כבורר אוכל מפסולת. וכ"כ הסמ"ק דבשבת אסור משום בורר, שהבהמה נחשבת

אם החלב שנחלב ביום טוב נחשב מוקצה ונולד

(ע"ז סו:) כתבו בשם בה"ג שחייטים שנטחנו ביו"ט, הו"ל נולד, ורבינו יחיאל מתיר.

וכתב בשירורי כנה"ג (סי' תקה הגב"ל אות ד), שאף בבהמה של גוי העומדת לחליבה, אסור החלב שנחלב ממנה ביו"ט משום מוקצה. ובנולד, לכו"ע אף בשל גוי יש משום מוקצה, שהרי אם הביא הגוי ביצים ביו"ט, ויודע שישראל אוסרים ביצה שנולדה ביו"ט, אינו נאמן לומר שאלו

ומרן הבי' הביא מהגהות אשר"י (יש ביצה) שחלב שנחלב ביו"ט, אפי' ממילא, ואפי' לתוך קדרה, אסור משום נולד, וכן אם נחלב בשבת הסמוך ליו"ט, אסור ביו"ט משום הכנה. ולא התירו לחלוב לקדרה רק בבהמה שלא הקצוה לחלבה ועומדת לאכילה, שיכול לשוחטה, ולא חשיב נולד, ואפ"ה לתוך הקערה אסור משום נולד, דמעיקרא אוכל והשתא משקה. מיהו התוס'

מ"מ החלב שלה אסור, משום דהוי נולד. וכן הסכימו רוב האחרונים. [והאגור (סי' תרלג) כתב שביו"ט שחל אחר השבת, פת שנאפתה בשבת, אסורה ביו"ט משום הכנה, ומרן הב"י סי' תקי"ז כתב, שאין זה נכון, שהרי נתבאר בסי' שכ"ה שהרא"ש ועוד התירו אף בשבת עצמה].

ביצים שנולדו אתמול, ואסורים. (וכמ"ש המג"א סי' תקיג סי' ק יא בשם המרדכי). וכיו"ב בדין מוקצה במחובר שנוהג גם בשל גוי כדאיתא בביצה (כד:), וברש"י שם.

וכ"כ הגר"ז (סי' תקה סי' ג), שבהמה העומדת לחליבה, אפי' למי שמתיר מוקצה ביו"ט,

אין איסור משום שביתת בהמתו בעצם חליבת הבהמה

חייב משום שביתת בהמתו. [ומגונה שהתירו לינק בשבת, לא קשיא מידי, שהוא מפרק כלאחר יד, ועוד דהכי אורחא דבהמה להניק ולדותיה]. ותי' החיד"א דבמה שהוא עצמו אינו מוזהר לא שייך שביתת בהמתו, וכאן כלפיו אינו חשוב מלאכה, מאחר שמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי.

וביד אהרן (פ"ס שה) תי' דהתם מיירי ביו"ט, ואפשר דלרמ"ע אין שביתת בהמתו ביו"ט.

אך לדינא נקטי' שיש שביתת בהמתו גם ביו"ט.

ובשאלת יעבץ (ח"ב סי' עז) כתב שדברי הרמ"ע היפך כל הפוסקים. אך החיד"א כתב

שיש ליישב, וגם מבואר כן בשבה"ל הארוך, שיש משום שביתת בהמתו בחליבה. ומ"מ מאחר שלא

מצינו מבואר בש"ס ובפוסקים כסברת הרמ"ע, ופשט הירושלמי אינו כן, וגם בתשובת רב צמח

(במהר"ם אלשקר סי' מא) לנגד דברי הרמ"ע, לכן המיקל בזה לא הפסיד, ובלבד שלא יהנה מחליבה

או יקנהו לפחות בדבר מועט כמ"ש בסי' ש"ה ס"כ.

ובמחוז"ב (א"ח רמו אות ב) ה"ד הרמ"ע מפאנו (סי' קיב) שיש איסור משום שביתת בהמתו

בעצם החליבה, ולכן בהמה שישראל וגוי אריס שותפין בה, אסור להניחו לחלוב בשבת, אם לא

שהאריס חייב באחריותה כל השבת. והעיר ע"ז שפשטות הירושלמי (פסחים ד, ג) שנחשב שהגוי

עושה המלאכה והבהמה אינה עושה כלום, וכמו שהוכיח בהגמ"ר (שבת פכ"א) שאין בחליבת

הבהמה משום שביתת הבהמה. אלא שהוקשה לו מההיא דאמרי' תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב

וכו'. וצ"ל שבכבוד האיסור משום שהוא עצמו עושה עבודה. והרמ"ע יפרש דהירושלמי מיירי

רק שאין בה משום חיוב חטאת דלא תעשה מלאכה אתה ובהמתך, שכאן הגוי עושה עמה ולא

הוא, אך מודה שיש בו עשה בלמען ינוח שורך. ומ"מ כשמצטערת מן החלב מודה הרמ"ע שאין

זה מנוחה אלא צער, כמ"ש מהר"ם (ד"פ סי' מט). ומהר"י אלפאנדרי (הובא בהג"ט בני חיי) תמה על

הרמ"ע ממה שהתירו לחלוב לקדירה. הרי שאינו

עיקר איסור חליבה ביו"ט הוי רק מדרבנן מכמה טעמים

(קיד). איתא לגבי גונת, יו"ט דאיסור לאו לא גזרו בו רבנן, הרי שיש בזה איסור לאו, וכ"מ מרש"י

שם שהוא כפשוטו (וכ"ד הרשב"א בעבוה"ק שהוא מדאורייתא, ודלא כמ"ש בחידושי שם), הראשונים הנ"ל

יבארו דקאי על כלל מלאכות יו"ט, אבל חליבה אסורה רק מדרבנן. ובביאה"ל העלה, דכיון דעיקר

האיסור לכמה פוסקים הוא דרבנן, אין בדינו למחות ביד המקילין בחולב לאוכלין אף מבהמה

חולבת במקום מניעת שמחת יו"ט, ומ"מ אם אפשר זה ע"י גוי בודאי טוב יותר. ע"כ.

ובביאה"ל (סי' תקה) כתב, דהנה שי' הרמב"ם שאיסור דישה ביו"ט הוא מד"ר, וגם

לרמב"ן שהוא מדאורייתא, מפורש בחי' הרמב"ן (שבת צה.), דאיסור חליבה וכן מחבץ ומגבן הוא

מדרבנן, שזה מדברים שמלאכתן ליומן שהתירה התורה באו"י, שאם יחלוב מערב יו"ט יתקלקל,

וכמו אפייה ובישול, וכ"כ בתוס' הרא"ש בשם ר"ת, וכ"כ הריב"ש בשמו שזה מדרבנן (והריב"ש

נסתפק בזה), וכן מבואר בתשובת רב האי, וכן בתוס' (שבת שם ד"ה הירודה), שהוא מדרבנן. ואף שביבמות

ד. במקום שחולבים על ידי מכונת חליבה חשמלית אוטומטית, נראה שמותר להלביש הצינור בעת תנועת החשמל בדדי הבהמה באופן שהחלב ילך לאבוד זמן מועט, ואחר כך יעמיד כלי תחת הדד לקבל החלב. (ד)

ה. מותר לדוך שקדים ביום טוב, להוציא החלב שלהם, כיון שמפיגים טעם, ואין דרך לעשות מהם הרבה בבת אחת. (ה)

בשם הרמב"ן במלחמות פ"ב דביצה, שהחולב מן הבהמה העומדת לחליבה דהויא ודאי מוקצה, חלבה כמוה. וכ"ה בחי' הרמב"ן והרשב"א (שבת קכא:).

(ד) ואע"פ שהחזו"א בספרו החמיר בזה, וראיה משבת (ח) ובלבד שלא יחליפו, אינו מוכרח לדינא, ובפרט לגבי יו"ט. ועיין בשו"ת יבי"א (ח"ט או"ח סי' ל). ומשם בארה. ובשש"כ (פרק כז סעיף מח הע' קנט) הביא שהחזו"א עצמו הורה להיתר. ושכן עושים מעשה להקל. [ילקו"י שם, וחזו"ע יום טוב עמוד עה].

ובמשנ"ב (סק"ד) כתב, שאם אין לו מה לאכול יש להתיר לחלוב גם בהמה שאינה עומדת לאכילה, משום שמחת יו"ט, כיון שכל איסור חליבה ביו"ט לצורך אוכל נפש הוא מדרבנן, וכשחולב לתוך אוכל לרמב"ם גם בשבת הוי דרבנן, דחשיב חליבה שלא כדרכה. וגם שי' הרמב"ן להתיר חליבה ביו"ט גם בהמה שאינה עומדת לאכילה. כשחולב לתוך אוכל. לכן במקום מניעת שמחת יו"ט יש להקל, וטוב יותר ע"י גוי. ע"כ. אמנם לדין שבעיקר הדין פסק מרן להחמיר בזה, צ"ע.

ועוד יש להעיר, שבערה"ש (סי' תקה סק"א) כתב

לדוך שקדים כדי להוציא מהם החלב שבתוכם

לסוחטם, וזוהי דעת הרי"ף והרמב"ם ורבינו יונה והרמב"ן והרשב"א והריטב"א והרא"ש והטור. ואפי' אחשביניהו למשקים בטלה דעתו אצל כל אדם. וא"כ גם שקדים הם בכלל "שאר פירות", כמו פרישים ועוזרדים, שלדעת רוה"פ ומרן הנ"ל, בודאי שיש להתיר לדוך שקדים ביו"ט. ומ"ש הט"ז לפרש בדעת מרן שאם מכויין להדיא לסוחטם למשקה אסור, ולא התיר מרן אלא בסתמא, אינו מחוור כלל בלשון מרן. וכבר השיג עליו במטה יהודה, דליתא, כי ממה שסתם מרן להתיר מוכח שהוא היתר גמור שאפי' אם מכויין לצורך מימיהם מותר לסוחטם וכו'. ע"ש. וכ"כ החמד משה והנהר שלום, דלא כהט"ז, וכ"פ הגר"ז בש"ע שם. וע"ע בשו"ת יבי"א (ח"ח סי' לו, עמ' קסב בהערה). וא"כ אף דיכת שקדים ביו"ט יש להתיר, שאין בזה איסור סחיטה.

והיעב"ץ בס' מור וקציעה (סי' תצה) ה"ד מהרי"ל, וכתב, ולדעתו הפריז על המדה בזה,

(ח) הנה המהרש"ל (ביום של שלמה ביצה פ"ק ס"ס לט) הביא מ"ש בדרשות מהרי"ל, ששאל מרבו מהר"ש אם מותר לדוך שקדים ביו"ט להוציא מהם משקה הנקרא חלב שקדים, ולא רצה להתיר, כי אמר שאפשר לעשותו מערב יו"ט, אף שמפיג קצת טעם בלינה. וכתב ע"ז הים של שלמה, ולא ידעתי למה החמיר, שאם קצת מפיג טעם די בכך, דלא משמע דבעי' שיהיה מפיג טעמו כל עיקר. ומ"מ יפה עשה שאסר שדומה לסחיטת פירות לעשות משקה. אף דל"ד לסחיטת אשכול ענבים וכיו"ב, ששם המשקה אגור בתוכו, אבל השקדים הם יבשים ומרוב שחיקתם ודכיתתם נסחט מהם המשקה, ודומה לחלב, מ"מ שם מאכל עליהם בלשון בני אדם, ודומה לסחיטת פירות להוציא מהם משקה שאסור ביו"ט. ע"כ. (ועיין בשו"ת בית אבי ח"ד סי' ח).

ומרן אמור"ר כתב ע"ד, ולפע"ד לדין חומרא יתירה היא, שהרי פסק מרן (סי' שכ ס"א), ושאר כל הפירות (כגון פרושים ועוזרדים) מותר

סימן תקו - דיני לישה ביום טוב, והפרשת חלה

א. מותר לקחת קמח מהכלי ביום טוב אף על פי שעושה גומא בלקיחתו, שאין לחשוש לעשיית גומא אלא בעפר, ולא באוכלים, והוא הדין לסוכר ושאר מיני אוכלים. וכן בטבק הרחה מותר לקחת מהכלי הרבה בבת אחת, ואין לחוש בו משום גומא. (א)

ב. אסור לרקד הקמח ביום טוב על ידי נפה ואפילו על ידי שינוי, אבל אם הרקיד הקמח בנפה מערב יום טוב ורוצה לרקדו שנית ביום טוב כדי שתהיה הפת נאה יותר, מותר לרקדו על ידי שינוי, שאין זו הרקדה האסורה ביום טוב, שהלא רואים שאינו בורר הקמח מתוך הסובין אלא הכל יוצא דרך נקבי הנפה. ומכל מקום כדי שלא יבוא להתחלף לו בהרקדת הקמח לכתחילה ביום טוב, הצריכוהו שינוי גם בקמח מנופה. (ב)

דאזלינן בתר פסקי מרן, שפסק כהר"ף והרמב"ם, שכל שיש קצת פגימת טעם שרי, ה"נ יש להתיר. וכ"ש לחולה שנותנים לו חלב שקדים לרפואה שבודאי יש להתיר אפי' בלי שינוי. וכן נוהגים. ע"כ. וכ"כ בכה"ח (סי' תצה ס"ק טו) בשם הפר"ח להתיר, משום שכן עדיף כשנעשה ביומו, ודמי לבישרא אגומרי. [ילקו"י מועדים. חזו"ע יו"ט].

ולא ידעתי מקום לחומרא זו, ואפי' בשבת מי אסרה, אטו חמירא סחיטת שקדים משאר פירות כגון פרישין ועוזרדין דשרו בסחיטה אף בשבת. גם אין חלב שקדים עשוי למשקה כלל, שאינו נשתה כך וכו'. ע"ש. ועכ"פ לדידן דאזלינן בתר מרן, בודאי שיש להתיר ביו"ט.

וכן בשלחן גבוה (סי' תקד סק"ד) הביא מ"ש בשיירי כנה"ג בשם מהרי"ל, וכתב ע"ז, דלדידן

לקחת קמח מהכלי ביום טוב - אף שעושה גומא בלקיחתו

אבל להאגלי טל (דף פט). שחולק ע"ז, לכאורה יש להחמיר בזה. וצ"ע. אך י"ל שהואיל וכל עיקר האיסור כאן מדרבנן והוא איסור קל, יש להקל. ועיין להלן בדין מוגמר. [ילקו"י מועדים עמ' תעג].

(ב) ביצה (כ"ט). טור וש"ע (סי' תקו ס"ב). והטעם של השינוי ע"פ ח"י הרא"ה (ביצה שם).

ורש"י והר"ן כתבו מפני שאפשר לעשותו מערב יו"ט. [והיינו דהרקדה לכתחלה אפי' ע"י שינוי אסור. וכ"ה בראבי"ה ביצה כ"ט: ובאו"ז סי' שנת. ודלא כרשב"ם שהובא בתוס' ביצה כ"ט: וע"ש. ועיין בספר מועד דוד דף י"ט ע"ג]. [ילקו"י מועדים עמ' תעד. חזו"ע יו"ט עמ' סז].

(א) כ"ה בר"ן (ביצה ט). ע"פ הירושלמי (פ' כירה ה"ג). הרמ"א (סי' תקו ס"א). ומה שכתבנו לגבי טבק הרחה, כן העלה בכסא אליהו (בקונ"א לאור"ח סי' שיד). [ודימהו לקמח]. וכ"כ בס' מאורי אור (אר שבע דק"ב:). ועיין בס' יקהל שלמה קמחי (סי' שלו) שהביא דברי הכס"א

וכ', ולעד"נ שיש לחלק קצת שאבק הטבק ל"ד לאוכלין ופירות עד שנאמר בזה דאין חפירה באוכלין כיון דלא חזי לאכילה ממש רק לשאוף בנחירים. ע"כ. ולכא"ו זהו ניחא למ"ד ריח נידון כאוכלין לענין טוחן בשבת, שאם שוחק בידו הדס יבש להריח, לאלתר שרי. (בית יהודה עייאש וברכ"י).

ג. כיצד ישנה, אם היה רגיל לרקד בחול על גבי עריבה ירקדנו על גבי שולחן [בנתינת נייר על השלחן], ואם היה רגיל לרקד על גבי שולחן יעשה שינוי אחר, כגון שירקד הקמח על גבי ספסל או כסא וכיוצא בזה. ואם לאחר שניפה את הקמח מערב יום טוב נפל בו צרור או קיסם, מותר לרקדו שנית ביום טוב אפילו בלי שינוי. (ג)

לרקד ולנפות את הקמח ביום טוב

והנה כשנפל הצרור ביו"ט גופא, ואינו מעוניין לנפות הקמח בשנית, אלא רוצה להוציא הצרור שנפל לתוכו אי שרי או לא, דהרי הוא עושה בזה מלאכת בורר שמוציא הצרור לבדו. עי' בב"י שם שהעלה לאסור משום דמיחזי כבורר, וכ"מ ג"כ מדברי הרמ"א בהגה, שהביא את שיטת האוסרין באחרונה, אלא ינפה הקמח בשינוי כדי להוציא הצרור שנפל. [נע"ע בביאור הלכה ריש סי' תקי מה ששאל ע"ז.]

ולכאור' כל האיסור דוקא אם מוציא הצרור לבדו, אך אם מוציאו עם עוד קמח, לכאור' יש להתיר. וכ"כ המשנ"ב בשם הט"ז (ס"ק יב) לגבי זבובים שנפלו לתוך הכוס ששרי להוציאם עם עוד מעט משקה, וה"ה הכא לגבי הצרור, ואע"פ שלהלכה כבר ביארנו בילקוט' שבת כרך ג' (סי' שיט סע"י כח) שיכול להוציא הזבוב אף בלי שום משקה, מטעם שאין ברירה בלח, וה"ה ביו"ט, ודלא כהמשנ"ב כאן, מ"מ הכא כן בעינין שיוציא הצרור עם מעט קמח כי הווי יבש, ושפיר שייכא ביה ברירה, אם יוציא הצרור לבדו. ואכמ"ל.

ויש לדון בחבילות קמח הארוזות, הנמכרות בימינו בחנויות, שהקמח עובר כמה ניפויים בתהליך האריזה במפעל, ורק אח"כ הוא מגיע לחנויות, אם לגבי יו"ט חשיב כקמח שנופה מערב יו"ט, ויהא שרי לנפותו בשינוי ביו"ט או לאו.

ובשו"ת אול"צ ח"ג (פרק יט תשובה ו) כתבו עורכי הספר, דשרי לנפותו ביו"ט בשינוי, שחשיב כנופה מערב יו"ט, דהרי כל הניפוי שעושים בבית הוא רק לחומרא, כי סגי בניפוי של המפעל, וא"כ נמצא דלא גרע ממנפה קמח להשביחו בלבד ששרי לנפותו בשינוי, ויש לפלפל בזה. ושו"ר שגם בס' פסקי הלכות יום טוב (עמ'

ג) מה שכתבנו שיעשה ע"י שינוי, כ"ה בטור ובש"ע (שם), ובמג"א (סק"ה). ובמהרש"ל (פ"ג דביצה סי' כז), וכ"ד רוב האחרונים. ודלא כהב"ח. [ילקוט' מועדים שם. חזו"ע יו"ט עמ' סז]. ועי' בהר"ן והובא בב"י, שכל הטעם שהתירו הניפוי של הקמח בלי שינוי היינו דוקא אם נפל הצרור וכו' ביו"ט גופא, אך אם נפל קודם יו"ט, הרי יכול היה לנפותו עוד קודם יו"ט, והיות ולא עשה כן, ינפה הקמח ביו"ט בשינוי, ואין אנו אוסרים עליו לנפות בכלל כדין אין מרקדין הקמח בתחילה ביו"ט (שו"ע שם) כמב' בב"י שם.

והנה סיבת החילוק אם מנפה קמח שנופה מערב יו"ט, דבעינן שינפה בשינוי, לביין אם ניפהו ונפל לתוכו צרור וכו' שיכול לנפותו ביו"ט אף בלי שינוי, ביאר הגר"ז (סי' תקו) שכל האיסור של ניפוי ביו"ט דוקא אם מנפהו כדי לייפותו, אך אם כבר היה מנופה ונפל לתוכו צרור וכו' אז הקמח הזה נקי כבר, ורק שעושה כן כדי להוציא הצרור וזה שרי אף בלי שינוי. ובפרט דהכא מיירי שנפל הצרור ביו"ט גופא וכהנ"ל.

ולפ"ז יש לעיין אם נפל הצרור לקמח המנופה בעיו"ט, אך הזמן היה קרוב לכניסת יו"ט, ולא היה לו שהות להוציאו קודם יו"ט, דהרי בנ"ד לא שייך הטעם שהיה יכול לעשותו מעיו"ט דבעינן שינפה בשינוי, ויל"ע.

ואף שהב"ח והחיי אדם ועוד אחרונים (עי' משנ"ב ס"ק ט) כתבו שאף בכה"ג בעינן שינפה בשינוי, מ"מ אין לנו אלא דברי מרן השו"ע שהתיר לנפות אף בלי שינוי, וכן יש להורות, והרוצה להחמיר על עצמו יעשה זאת בצניעה, אך לא יורה לרבים, אלא כדעת השו"ע שקיבלנו הוראותיו.

ד. אסור למדוד קמח ביום טוב בכלי המיוחד למידה כדי ללוש, אלא יקח באומד הדעת, או יוסיף על המידה מעט, או יפחות מעט. (ד)

ה. הלש עיסה ביום טוב יכול להפריש ממנה חלה בברכה כשיש בה שיעור חיוב חלה, דהיינו חמש מאות ועשרים דרה"ם קמח, שעולה למשקל ק"ג אחד וחמש מאות וששים גרם. והלש עיסה עם סוכר לעוגה חייב גם כן להפריש חלה בברכה, כשיש בה שיעור חלה. ובתנאי שהוא אופה אותה מעשה אופה, מה שאין כן אם מטגן את העיסה בשמן שאז פטורה מן החלה. והמתמיר להפריש בלי ברכה אף אם מטגנה תבוא עליו ברכה. (ה)

זאת מהגמ' שהתירה שחיקת פלפלין, ואע"פ שכמה מרבנותנו הראשונים סמכו בזה על הירושלמי שאוסר הדבר מדאורייתא, [ע"י שעה"צ שם ס"ק יח] מ"מ קי"ל דהיכא שנחלקו בבלי וירושלמי, הלכה כהבבלי, וראה בעין יצחק ח"א, כללי הירושלמי (עמ' שטז סעי' ג), וה"ה הכא.

ומ"מ בנ"ד שהוא איסור דרבנן, הקטן כן נאמן, שבמילי דרבנן הקטן נאמן, דהרי מהאי טעמא האמינו את הקטן בבדיקת חמץ, דהוי מדרבנן, דמדאורי' בביטול בעלמא סגי, וכמבוא' בפסחים (ד): וכן בשו"ע (סי' תלו סעי' ד). וע"ע במש"כ בילקו"י פסח ח"א (עמ' תקנא הע' ד). וה"ה לענייננו דקטן שאומר לאביו, שקמח זה נופה בערב יו"ט כן יהיה נאמן, ורשאי לנפות ביו"ט קמח זה בשינוי.

לא, (קלג) כתב בשם הרב באר משה שטרן, שלכ"ע מותר לנפות קמח הנמכר כיום בחנויות.

ויש לעיין במי שמוספק ביו"ט אם ניפה קמח זה מערב יו"ט, או שלא ניפחו, וזה נפ"מ בשבילו אם יוכל לנפותו בשינוי ביו"ט, או שיהיה אסור בכלל, והנה מגיע בנו הקטן [פחות מגיל בר מצוה] ואומר שהוא זוכר בכרוך שהקמח הזה נופה בעיו"ט, האם יכול האב לסמוך על הנאמנות של בנו הקטן ויוכל לנפות הקמח בשינוי.

ויתכן שהדבר תלוי בגדר האיסור לנפות קמח ביו"ט, ועיין בש"ע (סי' תצה סעי' ב) שכתב בזה"ל: קצירה וטחינה וכו' אע"פ שהם מלאכת אוכל נפש אסרום חכמים. עכ"ל. ומשמע מלשונו של השו"ע שהוא רק איסור דרבנן, וע"י לעיל בסעי' א' שכ"ד הרמב"ם והרא"ש, וכן הר"ן הוכיח

אסור למדוד קמח ביו"ט בכלי המיוחד למידה כדי ללוש

בביתו כדי שיקח שיעור חלה בעין יפה וכו', ולכאור' לדין שנוטלים חלה כל שהוא ואין שום חסיד שיחמיר ליקח כשיעור (ברכי יוסף יו"ד סי' שכב סק"ב, ושי"ב סק"א), הדין הוא כמרן שאין למדוד, וכ"ד הרשב"א. וע"ע בספר צרור החיים (עמ' קנא). [ילקו"י מועדים עמ' תעד. חזו"ע יו"ט עמ' סח].

(ד) תום' (ביצה כט:). וכ"פ הרמ"א בהגה (סי' שכג ס"א). וע"ע בש"ע (ר"ס תקו), ובאחרונים שם. ומ"ש הישועות יעקב (סי' תקו) דלדין מותר למדוד הקמח כדי שלא תעשה יותר על המדה והו"ל מיו"ט לחול. אינו מוכרח, כיון שאפשר שתפחות קצת או יותר קצת. ומיהו המאירי (ביצה כט. ד"ה אסור), ס"ל להתיר למדוד קמח

הפרשת חלה ביום טוב

ומה שכתבנו שהוא שיעור חמש מאות ועשרים דרה"ם, הוא ע"פ מרן הש"ע או"ח (סי' תנו

ח) מה שכתבנו שיכול להפריש חלה ביו"ט, ראה בגמ' ביצה (לו:). בטור ובש"ע (סי' תקו ס"ג).

1. כשלשין עיסה ביום טוב ומפרישין חלה, בזמן הזה אסור לשורפה ביום טוב, אלא יניחנה עד מוצאי יום טוב, וישרפנה במוצאי יום טוב. וכל עוד שלא הניחו את העיסה המופרשת מהיד מותר לטלטלה ולהניחה במקום מוצנע. אבל אחרי שהניחה מידו, אסורה החלה בטלטול משום מוקצה. (ו)

(חאו"ח סי' יא-יב). ובאוצר דינים לאשה ולבת בדיני חלה.

ומה שכתבנו לגבי טיגון, עיין ביו"ד (סי' שכ"ט ס"א וס"ג) שדעת מרן לפוטרה לגמרי. אבל הש"ך שם כתב שיפריש חלה בלי ברכה. וכ"כ בבא"ח (ש"א פרשת במדבר אות כד, ובש"ב פרשת שמיני אות ד). וטוב לחוש לזה. [חזו"ע עמ' סח בהערה].

ס"א). שמקור דבריו ברמב"ם (פ"א דעדות) וביד החזקה (פ"ו מהלכות ביכורים הט"ו). ועיין בשיעורי תורה (צד קסח). ע"ש. ובשו"ת יחו"ד ח"ד (סי' נה) דחה דברי החולקים בזה. וע"ע בס' מאו"י (פסחים מה). וכן המנהג פשוט באר"י. פוק חזי מאי עמא דבר.

ומה שכתבנו לגבי לש עיסה עם סוכר, עיין פנים מאירות ח"א (סי' סח). ובשו"ת בית אפרים

כשלשין עיסה ביו"ט ומפרישין חלה, אסור לשורפה ביום טוב

מדברי החינוך שריפת קדשים טמאים נוהגת בלילה. וכן מוכח בתוס' הרא"ש (שבת כד:), שמותר לשרוף קדשים בלילה. ועיין בחי' הר"ן (שבת כד:). [ילקו"י מועדים עמ' תעה. חזו"ע יו"ט עמ' סח].

(ו) ע"ע (סי' תקו ס"ד). וע' במשנ"ב (ס"ק כט). ובדין שריפת חלה בלילה, לד' הירושלמי הוא בכלל מה שאמרו אין שורפין קדשים בלילה. וכמ"ש התוס' שבת (כד: ד"ה בקר שני). ועיין בשו"ת נו"ב (תנינא חאו"ח סי' צו). ובמנ"ח (מצוה קמג) דייק

טלטול החלה שמפריש ביום טוב - משום מוקצה

במקום שירצה, דאם יצטרך להשליך האיזמל מידו וישבר, ימנע מלמול. ע"כ.

ולכאור' בדין הפרשת חלה צ"ל דישליכנה מידו מיד עם ההפרשה, משום מוקצה, אלא דיש לחלק, דהכא נטילת החלה סמוך לברכה היתה בהיתר גמור, שהרי אינו מוכרח לקרוא שם חלה ע"מ שיש בידו, ולכן שפיר להוליכה מידו להניחה במקום מוצנע, כיון שתחלת הנטילה היתה בהיתר גמור, ולא באונס.

ועיין בשש"כ (ח"א עמ' קז הערה טו) מ"ש בזה בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, לחלק כאמור, והוסיף, דאף לאבן העוזר (בסי' רסו) דאוסר במוקצה גמור, מ"מ הכא קיל טפי מנטילה בשוגג כיון שתחילת הנטילה היתה בהיתר גמור. וגם לא ראינו ולא שמענו, שהמפריש חלה בזה"ז ביו"ט,

וחנה בדין מי שחשכה לו השבת והיתה חבילה מונחת על כתיפו, מבואר בש"ע (או"ח סי' רסו סעיף יא-יב) דרץ תחתיה עד ביתו, אבל לא ילך לאט לאט, וברמ"א שם כתב, דמי ששכח כיסו עליו בשבת, אם הוא בביתו, יכול לילך עמו לחדר להתיר חגורו וליפול שם להצניעו, ואם הוא בשוק, אסור להביאו לביתו, אלא מתיר חגורו בשוק, ואומר לגוי לשמרו. ע"ש. ובביאה"ל שם ביאר, שדוקא בכיס הדין כן, אבל בדברים המוקצין בגופן, כגון מעות ואבנים שאין להם שום היתר טלטול, אפי' לצורך גופו או מקומו, ונטלו בידו, אסור לילך עמהן למקום אחר, רק יזרוק אותן תיכף, מלבד איזמל של מילה, אף שהוא מוקצה מחמת חסרון כיס, ואסור לטלטלו אפי' לצורך גופו, מ"מ כשהוא בידו יכול להניחו באותו חדר

ועיין בתוספות הנ"ל שהקשו, ואע"ג דאמר' בר"ה כל מלאכת עבודה לא תעשו, יצאו תקיעת שופר ורדיית הפת שחכמה היא ואינה מלאכה. ותירצו, דמ"מ מדרבנן אסורה. ע"ש. ומדלא תירצו דהוא משום מוקצה משמע קצת דמצד זה אין לחוש. ואין לומר דה"ט שלא כתבו כן משום שיכל לטלטל המוקצה בטלטול מן הצד, וכגון ע"י סכין וכדומה, דהרי אסור לטלטל מוקצה בטלטול מן הצד אם אינו לצורך דבר המותר. [ראה ילקו"י שבת ב', עמ' שכד]. אלא שא"כ צ"ב אמאי אין לחוש בזה למוקצה.

ובאמת שראיתי בא"ר (סי' רנד) שהביא משם הרשב"א (סי' שמו) דפירש, דהאיסור לרדות בשבת הוא משום מוקצה, שהרי הבצק אינו ראוי לטלטול. ולפ"ז כתב בא"ר דגם בתנורים שלנו שאין בהם רדייה אסור לאחר. (כאשר רוצה להציל חברו מאיסור אופה) ובוה מתורץ קושיית התוספות הנ"ל. וסיים בצ"ע. והובאו דבריו במשנ"ב (סי' רנד סק"מ). ונמצא לכאורה דנ"ד שנוי במחלוקת התוספות והראב"ן וכבר ביארנו בילקו"י שבת ב' (סי' שח), דבכל ספק פלוגתא בעניני מוקצה אזלינן לקולא, וה"ה ביו"ט, כל שלא פורש הדבר בש"ע וכדו'.

והגרש"ז אורבך [שש"כ פרק כ' הע' קין] כתב דאע"פ שיש מצב להפריש ממנה החלה ביו"ט ע"י לישת עיסה אחרת, ולצרפה, וא"כ יש דרך של היתר לטלטלה, מ"מ כל עוד שלא עשה זאת חשיבא מוקצה. ע"כ. ומשמע שלאחר שיעשה זאת פוקע מעל העיסה הראשונה שם מוקצה.

ויש לדון בזה מצד מיגו דאיתקצאי בביהמ"ש איתקצאי לכולי יומא, ששייך אף ביו"ט, דהא מטעם מוקצה קאתינן עלה, ויו"ט חמור הוא משבת, כמשנ"ת לעיל. וי"ל.

וע' בילקו"י שבת ב' (סי' שח עמ' תעב הע' כ'), שנתבאר שכלי הטעון טבילה, ולא הטבילו שרשאי לטלטלו בשבת. ולא מיבעיא לדעת מרן השו"ע שמותר להטביל כלים בשבת וא"כ שרי גם לטלטלו, אלא אף לדעת הרמ"א שאוסר

שיתחייב תחילה להניח את החלה ורק אח"כ לקרוא שם חלה. וגם ק"ו הוא מבורר פסולת מתוך אוכל ביו"ט שיכול להניח הפסולת בכל מקום שירצה, אע"ג דלאחר שהפסולת נפרשה מהאוכל ונמצאת בידו ה"ז מוקצה גמור.

ואחר שהניחה מידו, אסורה בטלטול משום מוקצה, ומ"מ כל זמן שהחלה עדיין בידו יכול לטלטלה לכל מקום שירצה. וכמ"ש במשנ"ב (אור"ח סי' תקו ס"ק כט). ולפ"ז אין להניח החלה בכלי, דהוי מבטל כלי מהיכנו. אלא יעטפנה בנייר בתוך האשפה. ויש לדחות דכיון שתחלת הנחה בכלי החלה היתה היתר גמור, ורק אחר שהניחה בכלי וקרא עליה שם חלה, נעשית מוקצה, אין בזה משום מבטל כלי מהיכנו. וצ"ע. ועיין באול"צ על השביעית הלכות ב-ג בביאורים.

ואמנם לפי המבואר לעיל בדיני מוקצה ביו"ט, שביטול כלי מהיכנו לשעה קלה לא הוי ביטול, ולכן כאן שהניח הבצק לשעה קלה בכלי ומיד אח"כ זורקו לפח, אין זה מבטל כלי מהיכנו ושרי בכל גווני.

והנה היכא שאסור לו להפריש החלה, האם הבצק אסור בטלטול, כי הרי אינו ראוי לאכילה. ע"י בשעה"צ (סי' תקו ס"ק ל) שהביא מהירושלמי והתוספתא שהבצק אסורה בטלטול. וע"ע במשנ"ב לקמן (סי' תקיח ס"ק כג) שטלטול מוקצה לצורך גופו ומקומו באופן שאינו לצורך אכילה או שמחת יו"ט שאסור, וה"ה להכא.

אך יש לדון בזה מצד איסור מוקצה, דלכאורה היא ראויה לתרנגולים, וכמבואר בכיו"ב במשנ"ב (סי' שיח ס"ק נב) גבי כלי שיש בו דבר חם, שיכול להניחו על גבי קדירה טמונה ולטוח פיו בבצק, אם יש לו בצק שנילוש מאתמול. וכתב במשנ"ב, דמיירי בשאינו מוקצה כגון דצריך הבצק לתרנגולין שבביתו. [ועיין בב"ק (יח). תרנגולים שהיו מחטטין בחבל ונפסק החבל וכו', דמאוס בלישה. (שמדובק בו עיסה). וע"ש בתוספות]. ומיהו מאחר שאין עיסה זו עשויה לתרנגולים, אלא ייעודה לבני אדם, וראויה עיסה זו לשומרה במקרה עד מוצאי יו"ט, נמצא שלבצק יש דין של מוקצה.

ז. עיסה שנילושה בערב יום טוב אין מפרישים עליה חלה ביום טוב, הואיל ואפשר היה ליטול החלה מערב יום טוב, ומשום שנחשב כמתקן. וכן אין מפרישים תרומות ומעשרות ביום טוב משום שנחשב כמתקן. וכל זה כשגמר את כל הלישה בערב יום טוב, שכבר נתחייב בהפרשת חלה מערב יום טוב. אבל אם היה לו לעסוק ביום טוב בגמר לישה, אם כן מערב יום טוב לא נתחייב עדיין בחלה, ונחשב כמו שהתחיל ללוש ביום טוב, ואז מפריש חלה ביום טוב. ז)

להטביל כלים בשבת שרי לטלטל הכלי, כי יכול ליתנו לגוי במתנה, וא"כ יש לו דרך של היתר, אע"פ שעדיין לא עשאה, [ע' תוס' סוכה כג]. ושכ"פ הגרי"ש אלישיב. וא"כ ה"ה לנ"ד שיהא שרי לטלטל אותה עיסה אע"פ שעדיין לא צירפה עם העיסה שנילושה ביו"ט, ודלא כהגרש"ז.

דין הפרשת חלה ביום טוב

כלים טמאים גמורים מה"ת אסור להטביל, דהוי מתקן מנא. וא"כ מ"ש הפרשת חלה בזה"ז שהיא מדרבנן, מטבילת כלים שהיא מדרבנן.

ובפמ"ג עמד ע"ד מרן הש"ע, דביו"ד (סי' קכ ס"ד) פסק דטבילת כלי מתכות מדאורייתא, ולדעת הרמב"ם (שבת פכ"ג) דאוסר טבילת כלים שנטמאו בטומאה דאורייתא, משום מתקן, גם בזה יהיה אסור משום מתקן.

ובביאה"ל (סי' שכג ס"ז ד"ה מותר) כתב ליישב, דס"ל דבזה לא שייך מתקן כיון דאף אם ישתמש בכלי בלי טבילה ג"כ אין המאכל נאסר בדיעבד לכו"ע, ודמי זה למאי דאיתא שם דמטבילין מגב לגב, ופירש שם הרמב"ם בפ"י המשניות דכלי שטבלו לשם חולין, דק"ל דאסור להשתמש בה תרומה עד שיטבילנו לשם תרומה, אפ"ה מותר להטביל טבילה זו ביו"ט, כיון דבעצם הכלי זו טהורה ואינה להסיר הטומאה אלא בשביל תוספת טהרה, על כן לא מיקרי זה בשם מתקן. וה"נ הטבילה בכלים חדשים אינה להסיר הטומאה, כי לא נטמאה, ורק בשביל שיצאה מרשות אינו יהודי ובאה לקדושת ישראל הצריכה התורה טבילה, וכדאיתא בירושלמי, ומה"ת אין שום איסור להשתמש בה, ואפי' רבנן דאסרו להשתמש בה עד שיטבילוה, עכ"פ אין המאכל נאסר לכו"ע, על כן לא מיקרי זה בשם מתקן. וממילא מיושב מה שהקשה הים של שלמה על הב"י, וכמו שהובא בשמו בט"ז. ע"ש.

ז) מה שכתבנו דנחשב כמתקן, הנה במשנה ביצה לז: שנינו, ואלו הן משום מצוה, לא מקדישין, ולא מעריכין, ולא מחרימין, ולא מגביהין תרומה ומעשר. כל אלו ביו"ט אמרו, ק"ו בשבת. וע"ש ברש"י (לז). דהאיסור הוא משום שנראה כמתקן, שע"י שמפריש תרו"מ מתקן המאכל שיכול לאכלו.

ועיין להנצי"ב (מרומי שדה שם) שכתב, דנראה מפירש"י דף ט. שאינו משום מתקן, אלא משום דהוי כדיון דאין מקדישין. ומשו"ה פי' בדעת רבה דבחלה לא גזרו, משום דאפשר לגלגל ביו"ט. אבל התוס' שם מפרשי הא דרבא, דכיון דשם חלה עלה הוי כמתקן. ומבואר דמפרשי דעיקר טעם האיסור להגביה תרו"מ דהוי כמתקן. והכי נראה דעת התוס' בחגיגה דף ח. סוד"ה משום כו'. אלא שברש"י כאן (ד"ה תני רב יוסף) מבואר דהאיסור משום דנראה כמתקן. והרמב"ם (הל' שבת פרק כג הי"ד) כתב, אין מגביהין תרו"מ, שזה דומה למקדיש אותן פירות שהפריש, ועוד מפני שהוא כמתקן אותן בשבת, ע"כ. ועיין באור שמח שם. ובש"ע סי' תקו ס"ג. וסי' שלט. ובשו"ת ציץ הקודש ח"א (סי' יט).

וצריך לעיין, דלכאורה בחלה בזה"ז שהיא מדרבנן, אמאי איכא איסורא להפריש חלה בשבת, והרי בש"ע (סי' שכג ס"ז) כתב, שמעיקר הדין מותר להטביל כלי חדש בשבת. ורק יר"ש יתננה לגוי במתנה וכו'. והסביר הט"ז שם (סק"ה), דה"ט משום דטבילת כלים חדשים מדרבנן. ודוקא

מילי דטבילי מאתמול, אבל פירי דטבילי האידנא, כגון עיסה [ביו"ט עצמן] לאפרושי ממנה חלה, מפרישין ויהבינן לכהן.

והרא"ש (ביצה שם) הביא לשון הרי"ף שפסק כאבוח דשמואל. והביא דעת הר"ח שפסק כרבה, שמותר להפריש ביו"ט, דרבה בתראה הוא, ובגמ' הקדימו להביא דבריו קודם דברי אבוח דשמואל. וכ"ד רבי ברוך בעל התרומות לקולא. ומעשה בא לפני רש"י והורה לאיסור. ע"ש. וממה שסיים בדעת רש"י משמע יותר דהכי ס"ל.

והטור (סי' תקו) פסק, דרק אם נילושה ביו"ט מותר להפריש ממנה חלה ביו"ט. ואם לש העיסה מערב יו"ט אין לו להפריש ממנה חלה ביו"ט באר"י. ומסתבר שכך הבין בדעת אביו הרא"ש. [אלא שבכ"י (סי' תקו) העתיק דברי הרא"ש עד דברי בעל התרומות].

והראב"ן (ביצה, דף קעא) כתב, דנראה לי דכרבה עבדי, חדא דהוי בתרא, ועוד משום שמחת יו"ט וקי"ל גבי שמחת יו"ט ב"ה לקולא. ועוד דרב יוסף קאי כוותיה וכו', ועוד מדלא תני אין מגביהין תרומה ומעשר וחלה הטבולה מערב יו"ט, ש"מ דחלה שרי וכרבה. ע"כ.

ועיין לה"ה שם שכתב, שהרשב"א הכריע כדעת הרי"ף והרמב"ם, ומיהו כתב שלא אמרו אינו מפריש ביו"ט אלא כשנגמר גלגול העיסה והלישה לגמרי מערב יו"ט וכו'.

ומצינו לעוד ראשונים המקילין להפריש חלה ביו"ט, הלא המה רבינו חננאל, וספר התרומה, וראב"ן, והרז"ה, והראב"ד בהשגות [ועיין במאירי שכתב שהראב"ד חזר בן], והרא"ה בחי', והריא"ז, והמאירי, כמבואר בביאה"ל (סי' תקו ס"ג).

נמצא שדין זה אם מותר להפריש חלה ביו"ט בעיסה שנילושה מערב יו"ט, תלוי במחלוקת הראשונים הנ"ל, שדעת הרי"ף והרמב"ם ודעימיה שאסור להפריש חלה ביו"ט, דמיחזי כמתקן ביו"ט, ודמי לתרו"מ ביו"ט. ולדעת ר"ח ובעל התרומה והראב"ן להתיר.

ולפ"ז אתי שפיר הקושיא הנ"ל, דגבי חלה, הפרשת החלה בשבת נקראית כמתקנת את העיסה ומכשירתו לאכילה, ולכן אסרו להפריש חלה בשבת, אף שהפרשת חלה בזה"ז היא מדרבנן. ואילו לגבי טבילת כלים יש טעם מיוחד להתיר להטביל כלים בשבת, אחר שאין זו טומאה, ואין המאכל נאסר.

ודע, שאין להקשות מכאן על מ"ש האחרונים, שאין דין מכה בפטיש באוכלים [ראה לוי' חן עמוד ס', ובילקו"י שבת כרך ג' סי' שיח, דין אפייה אחר אפייה ובביאה"ל שם], והרי כאן אסרו להפריש חלה בשבת משום מתקן מנא, אף שהוא אוכלין, דיש לחלק בין מכה בפטיש, למתקן מנא, דמכה בפטיש שהוא גמר המלאכה, זה אינו באוכלין. דכיון דלא שייך עשיית מלאכה באוכלים, גם גמר מלאכה ליכא. אבל תיקון מנא ממש, להכשיר דבר ולתקנו בשבת, באופן שלא היה ראוי לאכילה בלא תיקון זה, וכגון הפרשת חלה ותרו"מ בשבת, זה שייך גם באוכלים. ודרו"ק.

ומה שכתבנו שכ"ז כשגמר כל הלישה בערב יו"ט, כן הוא במשנ"ב (שם ס"ק ט). והנה בגמ' ביצה (ט) אמרו, אמר רבה גלגל עיסה מערב יו"ט, מפריש ממנה חלתה ביו"ט. [ואע"ג דתנן (לו): אלו משום שבות, אין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט, והא נמי כתרומת דגן דמיא, שהיה יכול להפרישה מערב יו"ט, אפ"ה מפריש, שלא גזרו על תרומת עיסה, שהרי מותר לגלגלה ביו"ט, ולאפותה כדי לאכול פת חמה. רש"ן]. אבוח דשמואל אמר, אפי' גלגל עיסה מערב יו"ט אינו מפריש ממנו חלתה ביו"ט. [אין מפרישין ממנה שלא התירו להפריש חלה אלא בעיסה שמגלגל ביו"ט, אבל זו היה לו להפריש מערב יו"ט, כתרומת דגן ופירות. רש"ן].

ופסק הרמב"ם (יו"ט פ"ג ה"ח) כאבוח דשמואל, וז"ל: מותר ללוש עיסה גדולה ביו"ט. והלש עיסה מערב יו"ט, אינו מפריש ממנה חלה ביו"ט.

וז"ל הרי"ף שם: והלכתא כאבוח דשמואל, דגרסינן בפרק משילין, ולא מגביהים תרו"מ ביו"ט, ואפי' ליתנם לכהן בו ביום, והני

ח. אם העיסה נילוושה מערב יום טוב ולא היה בה שיעור המחייב להפריש חלה, וביום טוב צירף את העיסה לעיסה אחרת עד שנעשה שיעור החייב בחלה, והחייב בא ביום טוב, בדיעבד יש להקל ולהתיר להפריש ממנה חלה ביום טוב. ח)

ותימנה שגם החק יעקב (סי' תנו סק"ט), הביא דברי הלבוש הנ"ל, ולא העיר מזה כלום. וכתב שם, וכן ראוי ונכון לנהוג שלא להמתין עד הלילה, דבלא"ה עיסה שנילושה מערב יו"ט אסור להפריש ממנה חלה ביו"ט. ומותר להפריש ביו"ט באופן שלש עיסה פחות מכשיעור חיוב חלה, שאז מערב יו"ט לא נתחייב בחלה, וביו"ט יצרף את כל מה שאפה [במפה] ויכול להפריש ביו"ט, אף שהיה יכול לצרף מערב יו"ט. וכמ"ש הלבוש לקמן. ומ"מ מותר להפריש ביו"ט, כיון דלא טבילי עד השתא, כמשמעות הש"ס להדיא בפ"ק דביצה גבי מוללין מלילות ביו"ט, ומפרכין קטניות. וא"כ מצינו תרומה שזכאי בהרמתן. ועוד, דבשכח אפשר להקל טפי, וכמ"ש המג"א לקמן, גם כדי שיוכל לאכול מצה המשומרת, ומ"מ כל שנזכר קודם הלילה ואפשר להפרישה בלי פקפוק, אין להקל בחנם. וכתב המג"א דבערב פסח שחל בשבת ושכח להפריש חלה מעיסת חמץ בער"ש, דאין תקנה לאותו פת, ואסור לאכלו, כיון דצריך לבערו, ונמצא אוכל טבל למפרע. ע"כ. וכתב מהרי"ל בדיני חלה, מעשה שנשתהה חלה בתנור בליל יו"ט, עד שנתחרכה, ושאלו למהרי"ל והורה לצרפה ולקרוא לה שם חלה בהפרשתה ולברך עליה. ע"כ.

ועב"פ יש לתפוס לדינא, דמי שאפה לחם עבור יו"ט, ושכח להפריש חלה, והגיע צאה"כ, כאן באר"י אין לו להפריש חלה ביו"ט, ואם אין לו לחם אחר, והוא לצורך סעודת יו"ט, ראה להלן סעיף יב. ובילקו"י פסח כרך ב' (עמ' תקפח).
ח) משנ"ב (סי' תנו סק"י), בשם כמה אחרונים, אבל אם נצטרפו בכלי קודם יו"ט אסור להפריש חלה ביו"ט.

ומרן בש"ע (סי' תקו ס"ג) פסק כדעת עמודי ההוראה, וז"ל: הלש עיסה ביו"ט יכול להפריש ממנה חלה ולהוליכה לכהן. אבל עיסה שנילושה מערב יו"ט, אסור להפריש ממנה חלה ביו"ט. הג"ה, אלא אוכל ומשייר קצת ולמחר מפריש חלה מן המשויר וכו'. וכתב המג"א שם, דמ"ש הרמ"א שאוכל ומשייר, היינו בחו"ל.

והנה הלבוש (סי' תנו ס"ב) כתב, ואם שכח להפריש חלה ממצת מצוה יכול להמתין עד הלילה, כדי שיניחם כך שלימות על הקערה, וכשיבצע המצה השניה לשנים, ישמור חצי לאפיקומן, ואז יניח השני המצות השלימות ושתי השברים בכלי לצרפם, ויכסם, ויקח פרוסה קטנה מן הבצועה, ויברך להפריש חלה, וישמור לחוה"מ, ושורפה בחוה"מ. ולי נראה שטוב יותר שיבצע ממנה תחלה פרוסה קטנה ביום, שמא יחזור וישכח, דבלא"ה יבצענו בלא ברכה. ע"כ.

ותמוה, שהרי אסור להפריש חלה ביו"ט מעיסה שנילושה מערב יו"ט, וכמו שפסק מרן הנז'. וגם הרמ"א לא חלק על מרן בזה, אלא שכתב שבחו"ל אוכל ומשייר וכו'. ומשמע שמסכים למרן שאסור להפריש חלה מעיסה שנילושה מערב יו"ט.

וכבר העיר בזה באליהו זוטא על הלבוש הנז' (סק"ז), שכתב, ותימא הא כתבו הש"ע והלבוש גופיה דעיסה שנילושה מערב יו"ט אין להפריש ממנה חלה. גם תמוה מאי איריא שמא ישכח להפריש בלילה, תיפוק ליה דאסור להפריש בלילה. ועוד קשה דהא מבואר תקנה לזה שאוכל ומשייר. וע"ש שכתב ליישב דברי המנהגים והמ"מ, אבל על הלבוש נשאר בצ"ע. כיעו"ש.

ט. אשה ששכחה להפריש חלה בערב יום טוב, ואפתה את החלות, והגיע זמן בין השמשות, שהוא תוך י"ג דקות וחצי אחר השקיעה [בשעות זמניות], בארץ ישראל יכולה להפריש חלה בבין השמשות לצורך היום טוב, אבל בחוץ לארץ יש להחמיר ולא להפריש חלה בבין השמשות, שהרי חלת חוץ לארץ יכול לאכול בלא הפרשת חלה, על ידי ששייך מעט עד אחר היום טוב, ובמוצאי יום טוב יפריש מן המשויר. (ט)

הפרשת חלה בבין השמשות של יום טוב

הוא, ס"ל דגזרו על השבות אף בביה"ש. וכתב הב"י כיון דקי"ל בסי' שמב דכל שבות לא גזרו עליו בביה"ש, א"כ מעשרין הודאי בביה"ש, אלא דהטור כתב שם, דלא גזרו על השבות ביה"ש היינו לצורך מצוה או שהיה טרוד. ועל כ"כ כאן [מ"ר] בסיפא, דמותר לומר לעכו"ם ביה"ש להדליק נר לצורך שבת. ולפ"ז גם בטבילת כלים וכו' דאם הוא צריך לו לשבת ואין לו אחר, יכול להטביל בביה"ש. אלא שיש היתר אחר ליתנו לעכו"ם במתנה. ע"כ.

שו"ר שכן הוא בפירוש רבינו עובדיה מברטנורא (שבת פ"ב מ"ז) שכתב, דאע"ג דאין איסור לעשר את הודאי אלא משום שבות, קסבר האי תנא דגזרו על השבות אף בביה"ש. ע"כ. ולפ"ז גם מ"ר בש"ע שפסק כדברי המשנה היינו משום דס"ל דגזרו על השבות בביה"ש, ואפ"ה כתב שמותר לעשר לצורך מצוה, וצ"ל כמו שכתבנו, דבמקום מצוה או דוחק גדול לא גזרו על השבות בביה"ש.

וכ"כ לבאר בתוס' יו"ט (שם) בשם הפו', דכל שאינו לדבר מצוה או טירדה, לכו"ע גזרו עליו בביה"ש. וכ"כ ביכין שם, דאע"ג דהפרשת תרו"מ שבות בשבת, ולא גזרינן על השבות בביה"ש, היינו לצורך גדול או לצורך מצוה, אבל הכא מיירי בא"צ לו לשבת. ע"כ. וכן מבואר בישועות יעקב (סי' רסא סק"ב) שכתב, דבאמת אנן קי"ל דלא גזרו על השבות בביה"ש, ואמנם כ"ז כשהוא לצורך גדול או במקום מצוה.

ועיין בילקו"י שבת כרך ה' (עמ' קנה ס"ד) שכתבנו, דמותר לומר לגוי בביה"ש להדליק לו נר לצורך שבת, ואם יש חשמל דלוק בבית, אין להקל בזה. והוא כמו שנתבאר כאן, דלא היתירו אלא

(ט) הנה אם נזכר בביה"ש של שבת ויו"ט, שלא הפריש חלה, אם הוא לצורך מצוה לכאורה יש להתיר להפריש חלה בזמן ביה"ש, ע"פ המבואר בש"ע (סי' שמב ס"א) שכתב בזה"ל: כל הדברים שהם אסורים מד"ס, לא גזרו עליהם בביה"ש, והוא שיהיה שם דבר מצוה או דוחק וכו'. ע"כ. וכיון שהפרשת חלה בשבת ויו"ט אסורה מצד מיחזי כמתקן, שהוא איסור דרבנן, לא גזרו על איסור שבות בביה"ש כשיש שם דבר מצוה או דוחק. וכ"כ במשנ"ב (סי' רסא סק"ד), שכל שצריך לחם משנה או מצות לפסח, יכול להפריש חלה בביה"ש.

ואמנם בחו"ל אין להפריש חלה בביה"ש, דשם הרי יכול לאכול ולשייר מעט, ולאחר היו"ט יפריש מן המשויר. וכ"ה במשנ"ב (סק"ד). והנה לגבי שבת כתב מ"ר בש"ע (סי' רסא ס"א): ספק חשכה והיא ביה"ש, אין מעשרין את הודאי וכו'. ואמנם בסי' שמ"ב הנ"ל כתב מ"ר, שמותר להפריש תרו"מ בביה"ש לצורך מצוה או במקום דוחק גדול. והיינו, דמ"ר בסי' רסא איירי שרצה לעשר שלא במקום מצוה, ועצם ההפרשה אינה חשיבא מצוה, שהרי אינה מצוה חיובית אלא מצוה קיומית, שאם רוצה לאכול יש עליו מצוה להפריש תרו"מ. והרי גזרו חכמים שלא להפריש תרו"מ בשבת. ומטעם זה פסק מ"ר בסי' רסא, שאין מעשרין את הודאי בביה"ש. אבל בסי' שמב איירי בדבר שהוא לצורך מצוה, וכמו לצורך לחם משנה וכדו', או שיש בדבר דוחק גדול שאין לו לחם אחר לאכול, בזה כתב מ"ר דמותר להפריש חלה ותרו"מ בביה"ש.

וע"ש בט"ז שרמז לזה, וכתב וז"ל: פירש רש"י שתיקון מעליא היא, ואע"ג דשבות בעלמא

כשאין לו לחם אחר, או לצורך מצוה של לחם משנה.

והנה ידועה המחלוקת אם הפרשת חלה היא מצוה חיובית, או מצוה קיומית. ולהסוברים דמצות חלה היא מצוה חיובית, לכאורה דברי מרן בש"ע יסתרו, וכנ"ל, דבסי' שמ"ב כתב דלא גזרו על השבות במקום מצוה. ובסי' רס"א כתב, דאין מעשרין את הודאי בביה"ש. ע"ש. וה"ה לגבי הפרשת חלה. והרי הפרשת חלה היא מצוה, ולא גזרו על השבות במקום מצוה בביה"ש. ואף להסוברים דמצות הפרשת חלה אינה מצוה חיובית, אלא היא מצוה קיומית, שאם רוצה לאכול מהעיסה צריך להפריש ממנה חלה. ג"כ קשה, שהרי הרמ"א הביא מהירושלמי דבער"ש לכו"ע היא מצוה חיובית מדרבנן, משום תקנת עזרא שיהיו אופין חלות בער"ש. וכאן הרי מרן איירי בהפרשת תרו"מ [וחלה] בע"ש, שהיא מצוה חיובית מדרבנן, וא"כ דברי מרן לכאורה סותרים אלו את אלו. אך אי נימא דמרן ס"ל דגם בע"ש אין הפרשת חלה מצוה חיובית, ותקנת עזרא בעיקרה אינה להפריש חלה, אלא שיהיה פת בשבת, א"ש דברי מרן וכנז'.

ודע, שאין לצרף סברת ר"ת, להתיר להפריש חלה בביה"ש שלנו שלא לצורך מצוה, כמבואר בילקוט"י שבת כרך א'. ע"ש.

והנה אף שהתירו שבות במקום מצוה בביה"ש, מ"מ יש שבותים שלא התירו אף שהוא לצורך מצוה, כמבואר בש"ע (סי' תט ס"ג): נתנו [לעירוב] בראש הקנה או הקונדס הצומחים מן הארץ, אינו עירוב, שמאחר שהם רכים ונוחים לקטום ויתחייב חטאת, גזרו בהם אפי' בביה"ש, אפי' במקום מצוה. ע"כ. וכ"כ המג"א (סי' רסא סק"ו) דלעשר ולהטביל לא הוי מצוה, ועירובי חצרות הוי מצוה, ובכ"מ כתב דלא הוי מצוה, אלא שהוא טרוד ונחפז עליה. ע"כ. וא"כ אם אין לו מה יאכל בשבת, או שאין לו כלים, מותר להטביל בביה"ש. ומיהו יש שבותים שאסורים גם בביה"ש, כמבואר בסי' תט ס"ג וכו'.

ועיין בקרית מלך רב (סי' ט) שכתב לדון במי ששכח להפריש חלה מער"ש באר"י, אם יש תיקון

לאכול בשבת או לא, וכתב, דאף שמרן פסק (סי' שכג) דבאר"י לא יאכל עד שיפריש, מ"מ נראה דאפשר ע"י מחשבה, שנותן עינו בצד בזה לשם חלה, ואוכל בצד זה [דיש ברירה בדרבנן]. אלא שבפ"ד דרמאי תנן, הלוקח פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות, ושכח לעשרן, שואלו בשבת ויאכל על פיו וכו'. ופסקה הרמב"ם ז"ל, ואם איתא דשרי ע"י מחשבה כאמור, למה התירו לו כה"ג. שו"ר דלא קשה מידי, דמתני' פליג על ר"א בן גמלא וס"ל למתני' דלא מהני אומדן. וכ"פ הרמב"ם בפ"ג דתרומות. ולפ"ז היה אפשר לומר דהא דאין מגביהין תרומות בשבת, הוא משום דאין הלכה כר"א בן גמלא דמהני אומדן. אלא דעדיף מיניה תירצו התוס'. ואמנם בחלה שאין לה שיעור מה"ת יכול לתקן ע"י מחשבה, ואף שמדרבנן יש לה שיעור, השתא בזה"ז דלשריפה קאי, אין לה שיעור. וע"ש שהאריך בזה והעלה דלא מהני להפריש ע"י מחשבה. והובא בקיצור בברכ"י. ועיין בשו"ת רב פעלים (ת"ג או"ח סי' כה) שדן במה שתרומה ניטלת במחשבה, אם היינו כפשוטו, או דילמא דצריך להפריש בידיו, רק שלא צריך להוציא מפיו נוסח ההפרשה. ובהמשך דבריו דן אם יש איסור של מיחזי כמתקן במפריש במחשבה או לא. וכן יש לדון לשיטות הפוסקים שצריך להפריש בידיו, רק שלא יוציא נוסח ההפרשה בפיו אלא די במחשבה, אם לכו"ע יהיה אסור בשבת משום דבזה נראה כמתקן. או לא.

ועיין ביסודי ישרון (מערכת ער"ש) שהביא בשם הזכור לאברהם (הל' שבת אות חלה) דאם אין לו לחם כי אם זה, יכול להפריש בביה"ש. ע"ש. והנה בב"י (סי' שמב) תמה בדברי הטור, והעלה דכל לצורך שבת הוי צורך מצוה, ומותר אפי' בודאי טבל. ומאי דתנן אין מעשרין את הדמאי, היינו כשאין בו צורך מצוה. והב"ח (שם) הדגיש דלא חשיב צורך שבת להתיר ההפרשה כי אם באין לו מה לאכול, אולם בב"י משמע שם דכל לצורך שבת הוי צורך מצוה ושרי, ולא חילק בין אם יש לו מה לאכול לאין לו מה לאכול דכל שהוא לצורך שבת שרי. ועיין בביאה"ל (סי' שמב ד"ה מותר) שכתב, דמסי' תטו מבואר דדבר שהוא צורך השבת, אף שאפשר לו בלעדס, רק שיתווסף

להפריש בביה"ש, אבל אם אין לו לחם לבן אחר, מותר להפריש בביה"ש. ע"ש. ולפי"ז כ"ש שאם אין לו לחם משנה אלא הלחם שאפה וששכח להפריש ממנו חלה שבודאי דשרי להפריש חלה בביה"ש. ולענין הלכה נראה דאפשר להתיר בזה.

לו עונג שבת, חשיב צורך מצוה, וממילא מותר בביה"ש. אלא דא"כ צ"ב למה כתב המשנ"ב בסי' רסא, כדברי המג"א, שרק אם אין לו מה לאכול שרי להפריש חלה. ועיין בנתיב חיים (סי' רסא) שכתב ג"כ, דאם יש לו לחם לבן אחר, אסור

אמאי אין אנו מקילין להפריש חלה בביה"ש משום ספד"ר

שוב הראוני במאו"י ח"א (דף ד:) שעמד בכל הנ"ל, דלפי מאי דקי"ל בש"ע (י"ד ר"ס שלא) שתרומ"מ בזה"ז מדרבנן, כיון דקי"ל ביה"ש ספק יום ספק לילה הוא, וספד"ר לקולא. ועיין בשבת (לד.), א"כ יהיה מותר להפריש תרומה בביה"ש, וכמ"ש כיו"ב התוס' במנחות (סו.) שהואיל וספיה"ע בזה"ז מדרבנן, מותר לספור ספיה"ע בביה"ש בברכה, וא"צ להמתין עד צאה"כ.

ולכאן' מכאן ראייה למ"ש המל"מ (פ"ז מהלכות תרומות) שאפי' למ"ד תרומ"מ בזה"ז מדרבנן, החמירו חז"ל בספיקם כשל תורה. ע"ש. ברם דא עקא שמדברי מרן והפוסקים נראה דלא כהמל"מ הנ"ל, כמו שנתבאר בשו"ת יבי"א ח"ו (י"ד סי' כח אות ד' וה').

ואין לומר דטעמא הוא משום דלא עבדי' ספק דרבנן לקולא לכתחלה, וכמ"ש הרא"ם בתוספותיו לסמ"ג (הלכות מגילה) דהא דקי"ל ספד"ר לקולא היינו דוקא בדיעבד, אבל לכתחלה אין לעשות ספד"ר בידיים להקל. אולם כבר הוכיח במישור בס' לימודי ה' (לימוד קפד) שלא כתב הרא"ם להחמיר אלא לגבי מ"ע, משא"כ לגבי איסור דרבנן. ושכ"כ המוצל מאש.

ואפשר דה"ט כמ"ש הגאון רבי אלחנן וסרמן בתשובה [שהובאה בס' הזכרון להגר"י אברמסקי, עמ' רמב], דהא דקי"ל שלא התירו שבות בביה"ש של שבת, אלא לצורך מצוה אף דקי"ל בכל דוכתא ספד"ר לקולא, משום דלא שרינן ספד"ר אלא בספק במקרה, אבל בספק קבוע לעולם, כגון בביה"ש אין להתיר אף דרבנן. ע"ש. וסמך לדבריו מ"ש התוס' בכתובות (כח: ד"ה בית הפרס), שלא התירו ספק טומאה ברה"ר אלא בספק שהוא באקראי, אבל בית הפרס שלעולם השדה בספק טומאה, אע"ג דמדאורייתא שרי לא רצו

ולכאן' יש לעמוד, דאמאי אמרו במשנה אין מעשרין את הודאי ואין מטבילין את הכלים, הרי כל אלו הם איסורי שבות, וכיון שהוא ספק יום ספק לילה הו"ל ספק דרבנן ולכאן' ניזיל לקולא. וא"כ אמאי אנו מתירים בביה"ש רק במקום מצוה ודוחק גדול. ובאמת בכל איסורי דרבנן בודאי שיהיו אסורים בביה"ש, וכגון טלטול מוקצה, דיבור חול בשבת, וכל כיו"ב, ולא שייך להתיר כל איסורים אלה משום סד"ר לקולא, דאחר שחכמים אסרו איסורי דרבנן בשבת, הישוו דין ביה"ש כמו שבת עצמה. וכל דבר שהוא בקביעות מידי שבת בשבתו, לא שייך לומר בזה ספד"ר לקולא. ורק במקום מצוה התירו איסור שבות.

והיה מי שרצה לתרץ, דספד"ר לקולא אומרים רק במקום שחכמים אסרו או חייבו דבר מסויים, ואח"כ נתעורר ספק [בדין או במציאות]. וכמו שאמרו לחד מאן דאמר, ספק קרא ק"ש ספק אינו קרא, אינו חוזר וקורא, מ"ט ק"ש דרבנן (ברכות כא.). אבל כאן בשעה שאסרו מוקצה וכו', הספק כבר היה קיים, ובאו חכמים ואסרו איסורי שבות בשבת, ולא חילקו בין שבת לזמן ביה"ש, לפיכך א"א להקל משום ספד"ר לקולא אחר שהם אסרו זאת להדיא. ומה שאנו מתירים בכל ספד"ר היינו משום שחכמים לא אסרו אלא את הודאי. אבל כאן אחר שאסרו איסורי שבות בשבת ולא חילקו בין ביה"ש לשבת, הרי שאסרו את הספק, וכמו שמצינו גבי בדיקת חמץ, שעיקרה נתקנה על הספק, ולא אמרי' בה ספד"ר לקולא, וכמו שביאר הפנ"י גבי ככר בשמי קורה וכו'. אולם כ"ז אינו, דהשאלה הנ"ל היא על עיקר האיסור למה אסרו בסתם איסורי שבות, ולא חילקו בין זמן ביה"ש לשבת, והרי ספד"ר לקולא. ופשוט.

י. אשה שעברה והפרישה חלה ביום טוב, למרות שבעלה הזכיר לה את האיסור להפריש חלה ביום טוב מעיסה שנילושה מערב יום טוב, ההפרשה מועילה, ומותר לאכול מהפת ביום טוב. (א)

יא. מי שאירע לו ששכח להפריש חלה מערב יום טוב, מעיסה שנילושה בערב יום טוב, יש עצה שילוש עיסה נוספת ביום טוב, ויצרף עיסה זו עם מה שנילוש בערב יום טוב, ויפריש חלה על הכל על ידי צירוף כמבואר לעיל. ודוקא שהוא צריך לעיסה נוספת זו, שאם אין צריך לה ועושה כן רק כדי להפריש חלה על העיסה שנילושה בערב יום טוב, הרי זה אסור, אלא אם כן אוכלה כולה ביום טוב. (א)

מה שקיבלה היו"ט חשיב כקבלה בטעות ורשאית להפריש חלה, והדין כן בין בחלת אר"י, בין בחלת חו"ל. דחשיב כקבלה בטעות. ע"ש.

אולם הגרש"ז אורבך בשש"כ (פרק מג הערה קיד) כתב לגבי חלת חו"ל, שצריך שתעשה ע"ז שאלה, ואז תוכל להפריש. ע"ש. ואם בעלה נמצא בבית, או אחד מבני ביתה, ועדיין לא קיבלו יו"ט, עדיף שהם יפרישו החלה מאשר האשה שכבר קיבלה יו"ט.

ומעיקר הדין ראה לקמן בדיני ע"ת לגבי אשה ששכחה לע"ת והדליקה נרות ואח"כ נזכרה, דהוי קבלה בטעות ויכולה לעשות ע"ת בלי התרה. וא"כ ה"ה להכא.

חכמים לטהר. ע"ש. ומכאן סיוע גם למ"ש המלא הרועים (ערך ספק) שאפי' לרמב"ם דס"ל דסד"א לחומרא מד"ר, היינו דוקא בספק במקרה, משא"כ בביה"ש שהוא ספק קבוע, לכו"ע סד"א לחומרא מה"ת. אבל בתשו' הר"ן (סי' נא) מוכח להיפך, שגם בזה לרמב"ם סד"א לחומרא מד"ר. וע"ע בשו"ת יבי"א ח"ה (או"ח סי' כא).

והיינו דוקא כשהגיע זמן ביה"ש, אך אם לא הגיע זמן זה, והאשה כבר הדליקה נרות וקיבלה על עצמה בפירוש קדושת יו"ט, כדין תוספת יו"ט, כתב בשו"ת שואל ומשיב (מהדורת ח"ב סי' כג) שבכה"ג קבלת יו"ט חשיב כקבלה בטעות, שהרי אילו היתה זוכרת שעדיין לא הפרישה חלה, לא היתה מקבלת את היו"ט עד שתפריש, וממילא

עברו והפרישו חלה ביום טוב במזיד

בספר המכריע (סי' א'), וכ"ד ספר האשכול (הלכות חלה), והראבי"ה ח"ג (סי' תשל), ומחזור ויטרי (הלכות פסח סי' לו), לפיכך בדיעבד אם עבר והפריש חלה ביו"ט אפי' במזיד, מותר לאכול מפת זו, דכיון דאיסור הנאה ממעשה שבת ויו"ט הוא מדרבנן, חזי לצרף סברת הראשונים הנ"ל שיהיה בגדר ספק דרבנן, ואזלינן לקולא. וכמ"ש הפמ"ג (או"ח סי' שיח א"א סק"י) דכל דבר השנוי במחלוקת אם עבר ועשה, מותר בהנאה. וראה בילקו"י שבת כרך ג' (עמ' עו ואילך).

יא) ע"פ המבואר במשנ"ב (סי' תקו ס"ק כה). ובכה"ח (אות לו). ע"ש. וא"צ שילוש עיסה נוספת שיש בה שיעור הפרשת חלה, אלא יכול ללוש עיסה קטנה שאין בה שיעור חלה, ויצרף אותה עם העיסה שנילושה מערב יו"ט,

י) כ"כ בשו"ת האלף לך שלמה (סי' רפט) דאף אם בעלה הזכיר לה האיסור להפריש חלה ביו"ט מעיסה שנילושה מעיו"ט, אם עברה והפרישה חלה מועילה ההפרשה, שמכיון שהמנהג שמפרישה תמיד בלא רשות בעלה, ואין מעשה זה בגדר כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, שהרי לא מחה בה בלשון אל תפרישי חלה, אלא רק הזכיר לה את האיסור.

והנה לא רק שהפרשתה מועילה, אלא גם מותר לאכול מפת זו ביו"ט, והוא עפמ"ש בערה"ש טייב (או"ח סי' תקו סק"ב) דכיון שדעת הראב"ד והרז"ה והרא"ש ועוד, דהלכה כרבה, דגם עיסה שנילושה מערב יו"ט מותר להפריש ממנה חלה ביו"ט, וכ"ד רבינו ישעיה הראשון

יב. יש אומרים שאם שכח להפריש חלה מערב יום טוב, ואין לו לחם אחר לאכול ביום טוב, וגם לא יכול לשאול לחם מאחרים, מותר לו להפריש חלה ביום טוב. והנכון הוא שאם הוא לצורך סעודות יום טוב, יפריש את החלה על ידי קטן בן י"ב שנה, או קטנה בת י"א שנה, שיעשו כן לצורכם. (י)

יג. הלש עיסה ביום טוב יש אומרים שלא יחקק בדפוס בעיסה איזו צורה או אותיות, ואפילו ביד אסור לעשות צורת עוף או אותיות וכדומה. (י)

יד. עוגה שנאפתה מערב יום טוב ויש עליה צורות ואותיות מותר לאכול ממנה ביום טוב, ואין לחוש בזה משום מוחק, שאפילו בשבת יש להתיר וכל שכן ביום טוב. (י)

(ג) **ראה** לעיל סי' תק הערה ה', והוא ע"פ המבואר בחיי אדם (כלל צב אות ג). קש"ע (סי' צח אות כג). מקראי קודש (סי' כג אות יא). וע"ע בחזו"א מועד (סי' סא אות א). ואף שאין עיבוד באוכלין, ואין איסור ממרח באוכלין, כמבואר בחזו"ע שבת כרך ד' (עמ' רסד-רסה), הואיל ואפשר לאוכלן בלא"ה, אולם לחקוק בדפוס בעיסה צורת אותיות יש לאסור. ומ"מ מותר לעשות חלות קלועות ביו"ט (פסקי הלכות יו"ט עמ' לב בשם הרב באר משה שטרן).

וכשיש בשניהם שיעור הפרשת חלה יפריש ע"י צירוף. וראה במשנ"ב שם (ס"ק כו). [המ"ב שם כתב זאת רק ויש מקילין וכו' ובשעה"ד ולא לכתחילה, אולם לעיל בסי' תנו סק"י, כתב בסתם שיאפה עיסה פחות מכשיעור ולא חילק בזה].
(יב) **שו"ת** שאילת יעב"ץ ח"א (סי' קלג). וכן הביאו בשם שו"ת נחלת עזרא הדאיה (ח"א חיו"ד סי' יג) בשם ספר זכרונות אליהו. והנחלת עזרא שם כתב לאסור. וראה בכה"ח (סי' תנו ס"ק טז), ובילקו"י פסח כרך ב' (עמ' תקפח).

עוגה שנאפתה מערב יום טוב ויש עליה צורות ואותיות

ובס' ארחות רבנו הקה"י (עמ' קסז) הביא בשמו, שגם לא הסכים למ"ש המשנ"ב, להכניסם לפיו בבת אחת, והחמיר שלא לאוכלם גם בב"א, ולכן צריך לגרד ולשבור את האותיות מער"ש. ע"כ. וכ"כ בשו"ת רב פעלים (ח"א סי' יט) שיש לחלק בין מלאכת בורר וטוחן בדרך אכילה, לבין שאר המלאכות.

אולם מדברי הרשב"א בתשובה (ח"ד סי' עה) מוכח שאין לחלק בין בורר וטוחן לשאר מלאכות, וכל שעושה לצורך אכילה מותר [וראה בנהר שלום סי' שמ, ודו"ק היטב]. וע"ע במה שכתבנו בילקו"י שבת ג' עמוד רנח. וכן מוכח מדברי הרמ"א בד"מ (סי' תריא אות ב), ובספר שבט יהודה עייאש (דף מא), ובספר זב"צ (סי' כ'). ויש להוסיף, כי הרב המאסף [שהוא מהר"ש הלוי, והו"ד בכנה"ג, וכמ"ש בשו"ת יבי"א], כתב, דמ"ש המרדכי זהו דוקא כשכתוב עליה אותיות מדבר אחר, כגון בדיו או בכל צבע

(ד) **המרדכי** (פ' כלל גדול) כתב בשם מהר"ם, שאסור לשבור עוגה שכתוב עליה אותיות, אע"פ שאינו מתכוין אלא לאכילה, משום שמוחק את האותיות. ואף שאין איסור דאו' רק במוחק ע"מ לכתוב, מ"מ מדרבנן מיהא אסור. אך בתינוק אין לחוש דקטן אוכל נבילות אין ביד מצווין להפרישו היכא דלא ספינן להו בידים. והובא בב"י (סי' שמ), וברמ"א (סי' שמ ס"ג). וע"ש בט"ז שהקשה, שהרי אפי' במלאכות גמורות דאו', כגון בורר וטוחן, אם עושה אלתר לצורך אכילה מותר, וכ"ש הכא שהוא מדרבנן, והוא גם מקלקל, ועושה לצורך אכילה. ע"ש. ומטע"ז פסק בשו"ת רבי שלמה הלוי (סי' כו) דיש להקל בזה, ושכ"ד הרוקח (סי' רצו). ואמנם החזו"א (או"ח סי' סא סק"א) כתב לחלק בין מלאכת בורר וטוחן, שכן הוא דרך אכילה, לבין מלאכת מוחק שאין דרך אכילה תמיד ע"י מחיקה.

כיון שהוא בדרבנן, שהרי מה"ת אין לאסור אלא במוחק ע"מ לכתוב, וגם עושה כן שלא כדרך מחיקה שהיא ביד, אלא אוכל בפה דרך אכילה וע"י כך מוחק, ומחיקה בפה נחשבת כמחיקה כלאח"י שאינה אסורה אלא מדרבנן, וגם הוא מקלקל, לכן בצירוף כ"ז יש להתיר בזה אף לדעת המחמירים בפ"ר בדרבנן. וכן הסכים המשנ"ב הנז'. ובאמת, שכ"ד אחרונים רבים להקל בפ"ר ולא ניח"ל, כלומר שלא איכפת לו מן המלאכה ואין לו צורך בה, והיא גם דרבנן, וכשיש בזה שני דברים שהם דרבנן, כגון כאן שאינו מוחק ע"מ לכתוב, וגם הוא מוחק כלאח"י, נראה שבודאי שיש להקל בזה.

ואמנם מ"ש החזון איש הנ"ל להחמיר, היינו משום דס"ל דהלכה כדעת המג"א שמחמיר בפ"ר בדרבנן, ולדעת המג"א יש להחמיר אף בדלא ניחא ליה, כיעו"ש, אולם באמת אף המג"א לא כתב להחמיר אלא בפ"ר בדרבנן דניח"ל, אבל בלא ניח"ל יודה שיש להקל. וכ"פ בשו"ת הר צבי להקל בנ"ד, ודחה דברי החזו"א כנ"ל. וכ"כ בכה"ח (אות לא), ובס' קצוה"ש ח"ז. וכמבואר כ"ז באורך בשו"ת יבי"א (ח"ג יו"ד סי' ג סק"ג), ובח"ד (תא"ח סי' לח) ושם העלה שאין לסמוך להקל במלאכת דש לצורך אכילה לאלתר. וע"ע בליות חן (סי' קט), ובשו"ת ציץ אליעזר (ח"א סי' כ).

תשובה ע"ד חכ"א שחלק על מרן זיע"א - לחתוך עוגה עם אותיות

קי"ל לענין איסורי תורה, ומש"ה יש להקל בדרבנן גם ליתן בידים, וכמ"ש הרשב"א דמחת"י ליה חד דרגא. וכן מדוקדק מל' המרדכי שכתב שיש בזה איסור מוחק מדרבנן, ואי מיירי לענין הפרשה בעלמא, א"כ גם אם הוא איסור תורה קי"ל שב"ד א"צ להפרישו. וכן מבואר ברוקח (סי' רצו) שהיו מאכילין לנער את העוגה. ובודאי דמהר"ם קאי על מנהג זה, ומתיר להאכיל לקטן משום דס"ל כדעת הרשב"א. עכ"ד. אכן ביבי"א (ח"ד סי' לח סק"א) הביא מהאגודה (סי' קג) שכתב להדיא שאין להאכיל את הקטן בידים מהעוגות שיש עליהם ציורים. וכתב שהוא חולק על הרוקח שהתיר בזה,

אחר [כגון קרם], אבל אם חקוק אותיות על העוגה מן העוגה עצמה אין קפידא. והובא בשו"ת קול אליהו (ח"א סי' יט), והביא מספר חמדת ימים שעמד בזה עם המהר"ש אלקבץ והסכים עמו להתיר לכתוב במצת מצוה אותיות מינה ובה, דאין בזה משום מוחק בעת שאוכל, ושם כתב לדחות דברי הגאון רבי שלמה הלוי, והרבה להשיב אפו והרחיב פה ולשון על המתירים, דבאמת כולוהו אישתמיט להו דברי רבינו ירוחם, הביאם מור"ם בסוף הלכות ס"ת בשם תשובת הרמב"ם, דמה שאמרו אסור לכתוב בלא שרטוט אין חילוק בין כתיבה לחקיקה הכל נקרא כתב. והרי הוא לפנינו בתשו' החדשות (סי' ז) והביא רביה גמורה לדבר. דלפי דבריו יראה הרואה דהדת נתונה דאסור לכתוב אותיות במצה או בעוגה מינה ובה, דהיינו חקיקה, וחקיקה כתיבה היא. וכיון דהוי כתיבה פשיטא דאית ביה משום מחיקה, ושומר נפשו ירחק ממנו. ע"ש. והאחרונים הסכימו דהעיקר לדינא להקל בזה, וכן הסכימו הכנה"ג (סי' שמ), והיעב"ץ במו"ק שם. וכ"ד מרן החיד"א בשו"ת חיים שאל (סי' עד אות נא), וכ"כ בספר טל אורות, ובס' פרי הארץ, ובמשנ"ב (סי' שמ).

ובדגול מרבבה כתב, שיש להתיר בזה בין אם האותיות חקוקות או בולטות, כיון שהוא דבר שאינו מתכוין, ואף שהמחיקה נעשית בהכרח, וא"כ נחשב הדבר לפ"ר שאסור, מ"מ

ומחבר אחד כתב כדרכו לחלוק על היבי"א הנ"ל, וכתב להחמיר שלא לאכול בשבת עוגה שכתובים עליה אותיות. ורק המיקל אין מזניחין אותו. והגדיר זאת כפ"ר "דניחא ליה". וכתב דהוי מתכוין למחוק. [מנחה"א ח"ג עמ' קס סעיף לד].

אולם זה אינו, ופשוט שאין לו שום כוונה למחיקה, וכל כוונתו רק לאכול העוגה. והוי רק פס"ר ופשוט.

והנה ביבי"א (ח"ג יו"ד סי' ג סק"ג) כתב וזת"ד, דישי לפרש ד' המרדכי שמתיר להאכיל בידים את התינוקות. ומה שסיים שקטן אוכל נבלות א"צ להפרישו, ומ"מ אסור לספות בידים. כוונתו דהכי

טו. יש מי שכתב שאין לבשל ביום טוב ביצים שיש כיתוב על גבי קליפתם, כיון שהכתב נמחק, ויש בזה משום מוחק ביום טוב. אולם לדינא אין לחוש בזה. (טו)

ד' האגודה שמפורש בדבריו לאסור ליתן העוגה בידים. [מנוח"א ח"א פ"כ הע' 17] ולהנ"ל לא קשיא מידי, וביבי"א שפיר מייתי ל' האגודה, אכן בדעת המרדכי אין הכרח לפרש כן, דיש לפרשו שפיר כד' הרוקח, וכמש"נ. ומה שפירש בגדר מלאכה שאינה צריכה לגופא, זה אינו כאשר המעיין היטב יראה. וראה בקול תורה (חשון תשס"ד עמ' ח ועמ' קכג).

וה"ט דהרוקח ס"ל כד' הרשב"א דספי' איסור דרבנן לקטן בידים. וכ"כ בשו"ת פרי הארץ (ח"ב סי' ד), ודלא כמהר"ש הלוי (סי' כו) שכ' דפליגי אם יש בזה איסור מוחק מדרבנן. וצ"ל שבד' המרדכי אין הכרע בזה, אי ס"ל כרוקח או כאגודה. ואכתי לפ"ד הב"י (בסי' רסט) בע"כ יש לפרש בד' המרדכי כהרוקח, וכמ"ש ביבי"א ח"ג.

והמחבר הנ"ל כ' בספרו שנעלם מד' היבי"א ח"ג

מותר לפזר אבקת סוכר ע"ג עוגה בשבת ויו"ט

שמיוחדת רק לפיזור ולא לברירה, ולא שייך בזה טעם הרמב"ם שהוא אסר במשמרת שמיוחדת לברירה על כן שייך בזה עובדין דחול, אך מסנת קטנה זו שמיוחדת לפיזור סוכר ולא לברירה אין בזה משום עובדין דחול.

ורק יש לדון כשיש גבישי סוכר, והגבישים נשארים למעלה. ויש שכתבו להתיר להשתמש במסנת או בנפה לפזר אבקת סוכר, כשאין כוונתו לשם ברירת גושי הסוכר שבאבקה, אלא כוונתו רק שיתפזר אבקת הסוכר היטב על כל השטח, ובלבד שישאר גם אבקה מעורבת עם הגושים. ע' בשש"כ (פ"ד סעיף מד).

זו) כ"ב הגר"ש דבליצקי [בנתיבות ההלכה ל"ה עמ' רצג]. אך להלכה יש להתיר בזה. וכן ראיתי שם (בעמ' רצז) בשם הגר"ח קנייבסקי ועוד להתיר בזה מכמה טעמים, שכ"ז חלק מהבישול, וכמו שהתירו להניח בשר ע"ג גחלים לצלותו הגם שיש בזה כיבוי בשעת הצליה, ועוד דהוי פס"ר דלא ניח"ל, ובמוחק שלא ע"מ לכתוב הוי ודאי דרבנן. וגם הוי כלאח"י וגם הוי גרמא. וכן דנו הפוסקים לגבי מחיקת הכתב שע"ג הסיגריות. וכתבנו בזה להלן.

ודע שמותר לפזר אבקת סוכר ע"ג עוגה בשבת ויו"ט, ע"י מסנת. ואין בזה חשש של זורה, כיון שאינו משתמש ברוח לסיוע הפיזור. וכן מבואר בספר ילקו"י שבת כרך ג' (סי' שי"ט ס"ג) שיש להתיר לפזר טבק הרחה לרוח בשבת, ואין לחוש בזה לאיסור זורה וע"ש במקורות, וכ"כ בשו"ת שבט הקהתי ח"ו (סי' קס"ז), שאפי' אם נאמר דזורה שייך ג"כ בכלי אע"פ שאין שם רוח, מ"מ באבקת סוכר דכל גריג' א' נפרד מן השני, אם מפזרם אין בו משום זורה, וגם משום בורר אין כאן, כמבואר בש"ע (סי' שי"ט ס"י) שייך או מים צלולים מותר לסנן במשמרת אע"פ שיש בהם קיסמים דקים, הואיל וראויים לשתות בלא"ה, וכ"ש הכא שאינו בורר מהסוכר כלל אלא רק מפזרו, ואע"פ שהביא מרן ולהרמב"ם במשמרת אסור, ואפי' מים ויין צלולים, כתב המשנ"ב (ס"ק מ"א) שטעמו נראה משום שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, מ"מ כתב לדינא הלכה כדעה ראשונה, ואף למבואר בכה"ח (אות פ"ט) שיש להחמיר כדעת הרמב"ם היכא דאפשר, אכתי ל"ד דשאני הכא דאינו עוסק כלל במלאכת ברירה אלא בפיזור הסוכר בלבד, משא"כ ביין ובמים שעוסק בברירה שיש בהם קסין דקין, ובפרט במסנת זו

טז. טחינה העשויה משומשמין שכבר הכינה מערב שבת או ערב יום טוב, ורוצים להוסיף בה מים כדי לדללה יותר, מותר להוסיף לה מים בשבת או ביום טוב ולבחוש. ויש אומרים שאף מותר להכין טחינת שומשמין על ידי הוספת מים ולימון ומלח על גבי טחינה גולמית שנילושה כבר בבית החרושת, ונעשית בלילה עבה. ואף על פי שדרך העולם להוסיף לה בתחלה מעט מים ולערבב ואז היא נעשית קשה כמו עיסה, מכל מקום כיון שאין עושים כן כדי שתהיה טעימה יותר אלא כדי להקל עליהם את הכנתה, וגם לבסוף מוסיפים לה מים וחוזרת להיות רכה, לפיכך אין לחוש בזה לאיסור לש. ובלבד שבשבת יעשה כן סמוך לסעודה. (טז)

עשיית טחינה וחילבה שהוכנה מער"ש - בשבת וביום טוב

מיץ עגבניות ותבלינים ואין צורך לשינוי. וכדקי"ל שמתר לעשות יינומלין בשבת לשתיה, דהיינו יין ישן ודבש ופלפלין, ולא הצריכו שינוי כלל. ועוד שמתבאר מדברי המשנ"ב בביאה"ל (סי' שכא סט"ו ד"ה יכול), שכל שעשייתו בשבת לעשותו רך יותר ולדללו, לא מקרי לישה. וכתב במגילת ספר (סי' י עמ' פג ד"ה ועצם), שהחזו"א הסכים לסברא זו, והתיר אפי' לטרוף בכח. ע"ש. וכ"כ בשש"כ (פ"ח הערה כה, כו).

והנה אף לדעת בעל התרומה וסיעתו בכלילה רכה אין לחוש ללישה כלל, וכמ"ש התה"ד (סי' נג), והחמד משה (סי' שכא סק"ד). ועוד שכל שעושה כן לצורך אותה סעודה, חשיב שינוי דמעט מעט, וכתב החזו"א (סי' נח אות ז) בד"ה בבאה"ל, דשינוי של מעט מעט, נחשב לשינוי גמור להקל אפי' בדאורייתא, שהרי הרמב"ן כתב לדון במעט מעט במורסן לבהמה, ומסיק, שלא התירו בשינוי דמעט מעט אלא לאדם, ואי השינוי דמעט מעט לא חשיב שינוי גמור בדאורייתא, הרי יש בגיבול מורסן חיוב חטאת, אלא ודאי דחשיב שינוי גמור. ע"ש. וכבר כתב התהלה לדוד (סי' שכא ס"ק כה), שכל שעושה רק לאותה סעודה מקרי מעט מעט.

(טז) ע"פ המבואר בילקו"י שבת כרך ג' (עמ' תב ה' מא). ושם לענין הכנת טחינה בשבת. וראה בחזו"ע שבת ד' (עמ' רעג) לגבי עשיית מיונו בשבת [וכ"ש ביו"ט], שמתר לעשות מיונו בשבת, והיינו לערב ביצים שמן וחרדל וסוכר, וקצת מלח, ובתנאי שעושה על דעת לאכול לאלתר באותה סעודה. וגם לא יטרוף לערבם בכח, אלא מערב בכף בנחת. וכן מותר ליתן מיונו עם בסאלט בשבת, ולערבו בכף, כדי לאכול לאלתר.

וכן חילבה שהוכנה מערב שבת, וביום השבת רוצה להוסיף לה מיץ עגבניות ותבלינים, מותר לעשות כן אף בלי שינוי. ומ"ש באול"צ [הנ"ל] שצריך שיערב בשינוי, כיון שדעת בעל התרומה וסיעתו לפסוק כרבי שהנותן מים לתוך הקמח וכיו"ב חייב, ואף מרן בש"ע הביאו בשם י"א, לכן אין להקל לכתחלה בלי שינוי. ע"כ. אינו נכון, שהלכה רווחת בדינינו, שדעת מרן הלכה כסתם, להקל, וכמ"ש בספר ברכ"י (סי' סא בשו"י ברכה סק"ב), שדעת מרן לפסוק הלכה כסתם (נגד היש אומרים), וכתבו גדולי האחרונים שמרן עצמו אמר כן. ע"ש. והיינו משום שכן פסקו הרי"ף הרמב"ם והרא"ש, שאינו חייב עד שיגבל. וע"ע במאמ"ר (סי' שכד סוף סק"ג). והחילבה שהיא רכה אינה צריכה גיבול כלל, הילכך מותר להוסיף בה

סימן תקח - דברים האסורים ביום טוב להכנת צלי

כמה פרטי דינים לגבי צליה ביום טוב

א. יש אומרים שאסור לזלף טיפות מים על הגחלים ביום טוב, בעת צליית הבשר, משום שגורם לכיבוי הגחלים. ויש מתירים כשעושה כן לצורך צליית הבשר, ובפרט אם המקום צר ואינו יכול להעביר את חתיכת הבשר למקום אחר ששם האש נמוכה יותר. ועל כל פנים במנגל חשמלי, ודאי מותר לזלף מים, לצנן מן הרתיחה של גופי החימום, כיון שאין שם גחלים של עץ. (א)

לזלף מים על הגחלים בעת צליית בשר

את האש והבשר נחרך, ובוזה לדעת הרמ"א נראה שיש להתיר, שהרי כיבוי לצורך או"נ שרי לדעתו, היכא דא"א בענין אחר. והכי נמי הכא. אך יתכן שגם לדעת מרן יש להקל בכה"ג שא"א בענין אחר, וגם אינו מתכוין לכבות.

ויש לצרף בזה את דעת הרז"ה (ביצה יא:): על הרי"ף, דס"ל שמה שאסרו כבוי בקעת ביו"ט, אינו מדינא אלא מעיקר הדין מותר, דקי"ל במכשירי או"נ כר"י, אלא שאין מורין כן. וכ"ש למאי דקי"ל כסתמא דהש"ע (סי' שטז ס"ח וסי' שלד סכ"ז) כר"ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה אסורה מד"ר, ובנ"ד הוי מלאכה שא"צ לגופה, שהרי א"צ לכבוי לצורך עשיית פחמים, וא"כ הוי ספד"ר, ובכה"ג יהיה אפשר להקל.

ובילקו"י (שבת ג דיני בישול סעיף סב) נתבאר, שאם היה מחמם את המצה ביו"ט ואחזה בה האש, מותר לכבותה, שהוא כיבוי לצורך אוכל נפש ממש, ודמי לבישול אגומרי. וזה ודאי מותר, כיון שאין כאן כיבוי של גחלים, והתיקון הוא במאכל עצמו.

ויש מי שכתב שלא הותר לכבות אש שאחזה במצה, רק אם אין לו מצות אחרות (יום טוב כהלכות עמ' רט). אולם י"ל שכמו שהתירה התורה לבשל מאכל, כך התירה לכבות אש שאחזה במאכל עצמו, דלא גרע מבישול עצמו דשרי. וכל האיסור לכבות הוא מדין מכשירין אוכל נפש, שלא התירו כולם, אבל כשהתיקון במאכל עצמו י"ל שלא אסרו חכמים.

א הנה יש לדון בעת צליית בשר ע"ג גחלים ביו"ט, האם מותר לזלף מעט מים ביד על האש, כדי שהבשר לא יחרך וישרף. וכן מצוי שבשעת הצלייה עולה אש גדולה, ובכדי להנמיך אותה מנפנים בקרטון וכדו', כדי להדעיק את הלהבה. וע' בהרא"ש (פ"ב דביצה) דאם מבשל ביו"ט, וא"א להציל או לבשל הקדירה בענין אחר רק שיכבה, מותר לכבות, וכ"ה ברשב"א, מרדכי, הר"ן, וטור, וברמ"א.

ולכאו' לפ"ז יש להקל בנ"ד, דכשם שמותר להבעיר מאש לאש לצורך או"נ, כך מותר לכבות לצורך או"נ, ודבר זה נחשב לצורך או"נ, וע' בש"ע (סי' תקז ס"ה), ובחזו"ע יו"ט (עמ' לא). ע"ש.

אלא דלכאורה מדברי מרן הש"ע משמע להחמיר בנ"ד, שאסור לכבות הבקעת כדי שלא תישרף הקדרה. וע' ביבי"א ח"א (סי' לג אות יב) שכתב, שאינו מתיר אלא להנמיך הפרימוס והגז שיש בוזה ג' שבותים, גם מלאכה שאצל"ג, גם גחלת של מתכת, וגם שהוא גרם כיבוי, משא"כ כשמזלף מים ע"ג הגחלים של עץ, ולפ"ז לדידן יש להחמיר כדעת מרן שקיבלנו הוראותיו. ועוד דבנ"ד יכול להמתין ולצלות הבשר אחר שתדעך האש מאליה, בלא הזילוף, וגם הרמ"א שהתיר לצורך או"נ, היינו דוקא שאינו יכול להציל התבשיל בלא כיבוי. [וראה בזה להלן מסקנת הדין, שיש לצדד להקל].

ואמנם פעמים שכאשר צולין בשר על הגחלים נוטף מהבשר טיפות שומן והשומן מבעיר

ישׁוב הסתירה בשׁע בין גריפת התנור לבין כיבוי בקעת

וישׁ לשאול על דברי מרן, שאפשר שהרא״ש לשיטתו לעיל (פ״ב ס״י ט), שכתב שלא אסרו לכבות הבקעת כדי שלא תתעשן הקדירה, רק בשאפשר להצילה מעישון בלא כיבוי כגון שיסירנה מאש זה לבשלה על אש אחר, אבל אם אין לו אש וצריך לבשל קדירתו באש זה ואם לא יכבה תתעשן הקדירה, מותר לכבות לצורך או״ג כשם שמותר לבשל ולאפות. וכן הרשב״א בעבוה״ק (שׁ״ב ס״ו ה) שהתיר לגרוף הגחלים, [וה״ל שם, ולגרוף התנור מן האפר והגחלים לאחר הסקה, מותר אע״פ שהוא מכבה, דא״א בלא כן, וכשם שמותר להבעיר לצורך או״ג, כך מותר לכבות, וכמניח בשר על הגחלים], אזיל לשיטתיה שכתב שם (ס״ו ח) היתה הבקעת מעשנת תבשילו, מותר לכבותה, שכל לצורך אוכל נפש, מבעיר ומכבה.

ואילן לדעת הרי״ף והרמב״ם כתב המ״מ (פ״ד ה״ד, ה״ו) שאסור לכבות בקעת אפי׳ אם יתעשן התבשיל, דהוי מכשירי אוכל נפש, והלכה כרבנן לאסור בכל המכשירים. ולפ״ז מ״ש הרמב״ם (הל׳ יו״ט פ״ג ה״י) אין גורפין תנור וכיריים, אבל מכבשין את האפר שבהן, ואם א״א לאפות בו או לצלות אא״כ גרף מותר. ע״כ. לכאור׳ צ״ל דזהו רק לגרוף את האפר, אבל לא לגרוף הגחלים. וא״כ צ״ע, שאחר שפסק מרן בסי׳ תקי״ד כדעת הרמב״ם לאסור לכבות הבקעת אפי׳ אם יתעשן התבשיל, מדוע לגבי גריפת הגחלים פסק מרן כדעת הרא״ש והרשב״א. [וע״ש בכיאוור הגר״א בסי׳ תקיד].

וכן יש להעיר קצת בדברי הרב המגיד גופיה, שבהל׳ יו״ט (פ״ד ה״ד) כתב שלדעת הרי״ף והרמב״ם אסור לכבות ביו״ט בקעת אפי׳ אם מכבה להציל התבשיל, ואילו לעיל פ״ג (ה״י) הביא בשתיקה דברי הרשב״א להתיר גריפת התנור מן הגחלים. וסיים ע״ד הרשב״א שכן נהגו.

וחנה שי׳ הרמב״ם ביאר מרן הב״י בסי׳ תקט, שהרב המגיד כתב, שהרי״ף והרמב״ם פסקו כרבנן בכל מכשירין, כדמשמע ברמב״ם (פ״ד ה״ד) לגבי אין מכבין האש כדי שלא תתעשן הקדירה. ומ״ש בגמ׳ הלכה כר׳ יהודה, י״א דלא

וישׁ להרחיב בזה, דהנה בשׁע סי׳ תקי״ד ס״א, משמע שאסור לכבות בקעת, אפי׳ כשעושה לצורך אוכל נפש שלא יפסיד סעודתו. ויש לשאול מאי שנא מכמה דוכתי שמצינו שהתירו כיבוי בשביל אוכל נפש. א. כמו הפגת התנור בצונן דשרי (ביצה לד.), כיון שעושה כן בשביל לאפות. וז״ל הרמב״ם (יו״ט פ״ג ה״א), תנור וכירים חדשים, אין סכין אותן בשמן ביו״ט ואין טחין אותן במטלית, ואין מפיגין אותן בצונן כדי לחסמן ואם בשביל לאפות בהן מותר. וכ״פ בשׁע (סי׳ תקו ס״ה), שתנור וכירים שהוסקו יותר מדאי, והוצרכו להפיגם בצונן כדי לאפות בהן, מותר. ב. ועוד כתב בשׁע שם, שמותר לשרות את המכבדת שמכבדין בה את התנור אע״פ שהוא מכבה.

ג. וכן מצינו שהתירו מיתוק חרדל בגחלת מתכת, שאין בה כיבוי דאו׳, ע׳ בשׁע (סי׳ תקי ס״ג).

ד. וכן התירו הסרת הפחם מראש נר דולק, אע״פ שכבה מיד, שנופל לארץ, כמבואר בשׁע (סי׳ תקיד ס״י). אמנם בכל אלו י״ל שאין איסור דאו׳ בכיבוי.

אלא אי קשיא הא קשיא, מדין גריפת הגחלים מהתנור, שהתיר מרן בשׁע סי׳ תק״ז (סעיף ד, ה), ע״ש, שתנורים שלנו, כיון שא״א לאפות בהם בלא גריפה מותר לגרפן מהאפר והגחלים, ואע״פ שהוא מכבה אי אפשר בלא כן, וכשם שמותר להבעיר לצורך אוכל נפש, כך מותר לכבות לצורך אוכל נפש, וה״ז כמניח בשר על הגחלים, וכן נהגו. ע״כ.

ומקור דברי השׁע שם, הוא מדברי הרא״ש (ביצה פ״ד ס״ח) דבמשנה (ביצה לב:) מיירי שאין צורך כ״כ בגריפה זו, רק שיהא הפת נאה ולא יחרך הצלי, והתירו משום שאי״ז רק טלטול בעלמא, ולא התירו גריפה שלנו שמכבין את הגחלים, אמנם בתנורים שלנו שא״א לאפות כלל בלא גריפה, מותר, דכיבוי לצורך או״ג מותר אף לרבנן. ע״כ. וכ״כ רבינו ירוחם (נ״ד ח״ד). [וע׳ במרדכי (ביצה פ״ד ס״ס ח) שבתנורים שלנו שא״א לאפות כלל בלא גריפה הוי כיבוי לצורך או״ג, דשרי אף לרבנן].

כ"כ מכשירין המוכרחים לאוכל נפש. נובפרט בצירוף הסברא דלהלן שאין זה תיקון לאוכל נפש אלא העדר היזק.

וכעין סברא זו כתב בחי' רבנו נחמן בן הרמב"ן ז"ל (ביצה כב.), דהא דאסרינן כיבוי הבקעת שלא תתעשן הקדרה וכו', כיון שאפשר לו ליטול הקדרה מהאש, וכל היכא שלא היא יכול לעשות כן, דבר שאינו מצוי הוא ואין להתיר מפני אותו דבר. ע"כ. [והרמב"ן במלחמות (ביצה יב.) כתב, דבשרא אגומרי אינו נחשב כיבוי ואינו לצורך או"נ נפש ממש, כיון שאפשר לצלות בלא כיבוי, והמוכרח שבצלי אינו על הגחלים ממש אלא קרוב להם שלא ע"ג גחלת, או בתנור גרוף. והטעם דבישרא אגומרי שרי, ביאר משום דאי"ז נחשב כיבוי (שסופו מבעיר). וכע"ז כתב הר"ן שם].

ולפי סברא זו א"ש טפי ההיתר להנמיך להבת הגז ביו"ט, בשביל שלא יתקלקל התבשיל, כיון שכ"ז דרך הבישול תמיד, ולא במקרה.

וע"ע בשו"ת משיב דבר (ח"א סי' לח) שביאר בדעת הגר"א (סי' תקו ס"ק טז), שדעת הר"ף דאשר יאכל לכל נפש, היינו מלאכה שדרך לעשותה לאו"נ, ולכן אסור לבנות ולארוג לצורך או"נ. ומה שפסקו הר"ף והרמב"ם שאסור לכבות אפי' כדי שלא תתעשן הקדירה, היינו משום דלא פסקינן כר"י אלא בדבר שעיקרו לאו"נ, אז מותר אף למכשירי או"נ, אבל מלאכה שעיקרה אינה לאו"נ אסור אף לצורך או"נ. וסיים, שלכן נזהרים בכיבוי לצורך או"נ יותר מהבערה ושאר מלאכות, ואולם בזמנינו יש להקל באפייה, שכיום נוהגים שעיקר האפייה היא ע"י הכיבוי, וא"כ הוא מאו"נ עצמו, ולא ע"פ מקרה כמו בזמן הגמ'. ועכ"פ אין כן דעת מרן, וכנ"ל.

ג. גם י"ל דל"ד למה שהתיר מרן לגרוף האפר אף שמכבה, ועוד כיו"ב, דהתם אינו במטרה לכבות אלא לסלק האפר, והכיבוי נעשה מאליו ללא כוונה מכוונת. משא"כ לגבי הבקעת, שהוא מכבה את הבקעת במטרה לכבות.

וסברא זו הזכיר מהר"י עייאש בס' לחם יהודה (יו"ט פ"א ה"ד) שבבשר על גחלים, אינו

מיידי בכל המכשירין, ולכן אסור לכבות הבקעת מפני הדליקה וכו', אבל בשביל שלא תתעשן הקדירה ותבשילו שהוא מכשיר או"נ ממש, מותר, אם אין לו מקום לפנותה. אמנם הרמב"ם והר"ף אוסרים הכל. ע"כ. ומה שהתירו להשחזי הסכין אפומא דדיקולא וריחייא, צ"ל דס"ל שגם רבנן מתירים בזה, שאין כאן מלאכה כלל, כיון שאינו משחזי במשחזת שלה, וגם הסכין חותך קצת. ומה שהתיר הרמב"ם שם לגרוף התנור, צ"ל דכיון דגריפת תנור "לאו מלאכה גמורה היא" (שגריפה שלהם לא היה בה משום כיבוי רק טלטול), לא אסורה אלא גזירה אטו שאר מכשירין שהם מלאכה גמורה, וכשא"א לאפות בלא גריפה לא העמידו דבריהם כדי שלא ימנע משמחת יו"ט. ומ"מ סיים מרן הב"י דלהלכה נקטי' כדברי הר"ן שהשוה דעת הר"ף והרמב"ם.

ובביאור החילוק בין כיבוי בקעת לגריפת הגחלים מן התנור שלנו י"ל בכמה אופנים: א. בשו"ת חלקת יעקב (או"ח סי' פג) כתב ליישב, שלא אסר מרן לכבות הבקעת בשביל שלא תתעשן הקדרה, רק כשאין בזה הצלת המאכל, אלא תיקונו מעט, וכמו יפוי הפת בשביל שלא יבא לידי חירוף, [שגם לדעת הרא"ש אסור לרבנן], אמנם בשביל שלא תשרף הקדרה, מותר לכבות דהוי בכלל או"נ. [וע"ע בשו"ת אג"מ (או"ח ח"ד סי' קג), שאפי' לרמב"ם ומרן שאסרו כיבוי שלא תתעשן הקדרה, אם מחמת ריבוי האש האוכל ישרף עד שלא יספיק להתבשל, הוא צורך בישול ממש, שגם לרבנן ודאי היה מותר לכבות מעט מן האש ולהקטינו כדי שיתבשל. ע"כ].

אך הנה סתימת דברי כמה אח' משמע שמרן לא מחלק בזה, וכ"כ בס' ראש יוסף (ביצה כב.) שלדעת מרן אסור לכבות הבקעת אפי' אם ישרף התבשיל. וכ"כ בעולת שבת (סי' תקיד ס"א) שלדעת מרן משמע שאפי' אם אין לו מקום אחר לפנות את הקדירה לשם, ואם לא יכבה תתעשן הקדירה לגמרי, אפ"ה אסור.

ב. אלא יש סברא לחלק בין גריפת התנור שכתב מרן שבתנורים שלנו א"א לאפות מבלי גריפת הגחלים, שכך היתה דרך האפיה תמיד, משא"כ כיבוי בקעת שהוא בדרך מקרה, לכן לא נחשב

מניעת נזק. [נז"ל ח' הרא"ה להלן (ביצה כג), מותר להניח בשר ע"ג גחלים ביו"ט אע"פ שמכבה את הגחלים ואינו נהנה מגוף הכיבוי, כיון שנהנה הוא בשעה שאותה מלאכה נעשית, ואינו דומה לכיבוי בקעת שאין הנאתו בשעת כיבוי כלל, אלא אח"כ הוא נהנה בסילוק האש. ע"כ. ובשטמ"ק שם כתב בשם הריטב"א וז"ל: לא חיישינן בכיבוי בבשרא אגומרי וכו', ואע"פ שאין הכיבוי הוא העושה את הצלי, כיון שבשעת הכיבוי ממש נכשר האוכל. עכ"ל].

וע"ע לשון החינוך (מצוה רחצ), שלא התירו או"נ רק כשמשתמש בגופה של מלאכה, ולא במשתמש בסילוקה, כמו כיבוי הבקעת שלא תתעשן הקדירה. ומה שהתירו צליית בשר על הגחלים, אע"פ שהאש מתכבה בלחות הבשר, אי"ז נקרא משתמש בסילוקה של מלאכה, כי צורך הצלייה לעשותה כן ומשתמש בגופה של מלאכה הוא ושרי. ע"כ.

והמאירי (ביצה לב:) כתב להתיר גריפת התנור מן הגחלים כשא"א בלא זה, מאחר שאינו מכבה בידים, וכתב שיש להתיר כל כיו"ב לצורך אוכל נפש. ולעיל (ביצה כב:) כתב, שאסור לכבות הבקעת בשביל שלא יתעשן התבשיל, ואף לר' יהודה, כיון שאין בזה צורך לתיקון האוכל, רק שלא לקלקלו, כשעושה כיבוי בידים, זולת כיבוי בבשרא אגומרי, דמיירי בגחלים לוחשות, שהכיבוי על כרחנו הוא בא. אבל לא הותר לעולם כיבוי בידים באופן שאינו מכשיר האוכל, רק מונעו מלהתקלקל. [אולם אין זו סברת מרן הש"ע, שבש"ע (סי' תקז ס"ד) פירש טעם ההיתר בגריפת תנור "שכשם שמותר להבעיר לצורך אוכל נפש, כך מותר לכבות לצורך אוכל נפש", וכמניח בשר על הגחלים].

ובס' ראש יוסף (ביצה כב.) העיר, דכיון שפסק מרן (סי' תצה) כר' יהודה דשרי מכשירין שא"א לעשותן מעיו"ט, אלא שמדובר בן יש דברים שאסרו, צריך להבין אמאי אסרו כיבוי למנוע שריפת הקדירה, ות"י שהכיבוי אין בו צורך כלל לאו"נ, דמלאכת או"נ היא שמתקן בכך את האוכל, משא"כ כיבוי אינו רק העדר ההיזק, וזה לא התירה התורה, וזהו לשון הרמב"ם דכיבוי אין בו צורך אוכל נפש כלל.

מכבה בידים ואינו מתכוין לכבות אלא מאליו הוא נכבה, וכן הטעם בגריפת תנור שאינו מתכוין לכבות אלא מאליו הוא נכבה. [ולפ"ז בנ"ד שמזלף מים על הגחלים במטרה לכבות יש לאסור].

וע"ע בשעה"צ (סי' תקי"ד ס"ק נז) לגבי הסרת הפחם, שאע"פ שהרא"ש אסר אפי' לגרום כיבוי, כמו להניח מים בכלי שמונח בו הנר, הכא שרי, כיון שמתכבה מאליו במשך הזמן ואינו מתכוין לכך כלל, ואפי' אי נימא דהוי פס"ר, מ"מ לא ניח"ל, וגם הכיבוי הוי משאצ"ג. וכ"כ הלבוש שם שאינו מתכוין לכיבוי. ונבזה יש לבאר מדוע מרן פסק בגריפת התנור לקולא, שגם אם לשי' הרמב"ם יש לאסור, אפשר שזה דוקא לשיטתו שאוסר במשאצ"ל. ואולי זו כוונת הבי"ה הנ"ל שגריפת התנור לא הוי מלאכה גמורה. פי' מחמת שאינו מתכוין לכיבוי. רק שעדיין לשון מרן בסי' תקי"ז קשה "כשם שמותר להבעיר לצורך או"נ, כך מותר לכבות לצורך או"נ".

והנה חילוק זה בין מתכוין לכיבוי או לא, אתי שפיר לפי מה שהביא הבי"ה מהמרדכי בשם הירושלמי (פ"ד ה"ד), שהאיסור הוא רק לכבות את הבקעת, ומיירי באופן שאין שם אויר, ואין לו ברירה רק לכבות, אבל יש שם אויר, יכול להשליך את הבקעת לחוץ. ע"כ. והיינו משום שאין כוונתו לכבות. ואפשר שגם מרן מודה לדין זה.

וכן משמע בעטרת זקנים (ר"ס תקיד), שכתב ע"ד מרן, שאם יש לו מקום בחוץ משליך האור לחוץ ואם כבתה כבתה, שהרי אין כונתו לכבות. וכ"כ מהריק"ש בהגהות לחם רב (ר"ס תקיד), שאף שאסרו לכבות הבקעת כדי שלא יתעשן הקדירה, אם יש לו מקום בחוץ משליך האור לשם ואם כבתה כבתה שהרי אין כוונתו לכבות. אלא שהמג"א (סק"ג) כתב כ"ז על דברי הרמ"א, ומשמע שמרן אוסר בכ"ג. אך בבגדי ישע תמה ע"ד המג"א, שזה מותר גם לדעת מרן, כיון שאינו מתכוין, ולא נחלקו רק כשאין מקום אויר שיכול להשליך לחוץ, שלדעת מרן מותר לכבות להדיא.

ד. וע"ע בחי' הרא"ה (ביצה כב.) שאין כיבוי הבקעת מסייע כלום לאוכל נפש, אלא שיש בסילוקה

ועוד רבים מן הראשונים, להתיר כיבוי שלא תתעשן הקדירה ושלא יקדיח התבשיל, דס"ל שנחשב כאוכל נפש עצמו, ושרי אפי' לרבנן. וז"ל הרשב"א שם, כדי שלא יתעשן הבית שהן יושבים בו להתבטל מסעודתם, אפי' רבנן מודו דאין לך צורך אוכל נפש גדול מזה. ע"כ. ובמקום ספק יש לצרף שיטה זו.

וב"ש לפמ"ש בס' ראשון לציון (דף כח): בדעת הרמב"ם, שהרמב"ם פוסק כר' יהודה להתיר מכשירי אוכל נפש, ולא אסר כיבוי בקעת בשביל שלא תתעשן הקדירה, אלא בשביל הצלת גוף הקדרה עצמה, אבל לא בשביל הצלת התבשיל. ודלא כמ"ש ה"ה שהצלת הקדירה הוי מכשירי או"נ.

ובס' בני שמואל (יו"ט פ"ד) כתב, דמ"ש המ"מ (פ"ו) שדעת הרמב"ם לאסור מכשירין, הוא רק מטעם שסובר הלכה כר"י ואין מורין כן, וכל מ"ש המ"מ בהלכות אלו, הוא רק מטעם אין מורין כן. ודעת הגר"א (סי' תקט) שהרמב"ם פוסק לגמרי כר' יהודה הלכה ומורין כן לכתחלה, ורק בהל' ט' לגבי משחזת כתב לאסור, דשם גם ר"י מודה לאסור תיקון כלי בתחלה כמ"ש הר"ן. [וע"ע בתוס' (ביצה ח.) דאע"ג דמלאכה שא"צ לגופה אסורה מדרבנן, במקום שמחת יו"ט לא גזרו רבנן. ומזה כתבו כמה אחרונים להתיר חתימת הבשר ביו"ט בחותמת כשר. וע"ע בשו"ת יבי"א ח"ב (סי' כו אות א-ג). (ובפרט במקום שהוא שבות רשבות במקום שמחת יו"ט). וע"ע בשד"ח (מע' יו"ט סי' א אות יט) ובס' לווית חן (עמ' מב), ובמאור ישראל (ח"א שבת קג). ודו"ק].

סוף דבר שבש"ע (סי' תקז ס"ד) מפורש "שכשם שמותר להבעיר לצורך אוכל נפש, כך מותר לכבות לצורך או"נ". [ודלא כסברת המאירי הנ"ל. ויש שהביאו ראיה ג"כ מדברי הרמב"ם שסובר שמותר כיבוי לצורך אוכל נפש, שבהלכות שבת (פ"ד) כתב המסתפק מן השמן שבנר חייב משום מכבה. ואילו בהל' יו"ט (פ"ד) כתב, ואין מסירין השמן ממנו, ולא כתב כלשון הגמ', אסור להסתפק ממנו. ע"כ. ראה בס' אמרי בינה (יו"ט סי' יט)].

ומאידך מצינו שמרן אסר לכבות הבקעת אפי' אם יקדיח תבשילו, ויש להסתפק אם הוא משום שאכן מכבה בידים ומתכוין לכבות

גם המשנ"ב (סי' תקיד סק"ד) כתב בטעם איסור כיבוי הבקעת, דלא חשיב כיבוי זה אוכל נפש, אף שאין לו מקום אחר להעמיד הקדרה שם, מפני שאין כיבוי הבקעת מסייע כלום לאוכל נפש, אלא שמונע ההיזק ע"י כיבויה, ואף דעכ"פ לא גריעא דבר זה ממכשירי אוכל נפש שא"א לעשותן מבעו"י דקי"ל דשרי, ס"ל לדעה זו דלאו כל מכשירי או"נ התיירו, אלא דוקא אותן שהן קרובין יותר לתיקון האוכל.

וחכ"א פלפל בזה באורך, וכתב לפי דרכו, שבד"כ לא התיירו מלאכת כיבוי לצורך או"נ, כיון שאין ההנאה מגוף המלאכה רק מסילוקה, זולת מקום שעוסק במלאכת הבערה או בישול, והכיבוי הוא חלק מן העסק ההוא, וכמו גריפת תנור, שהוא צורך האפיה, ואע"פ שהכיבוי בא קודם ההבערה והאפיה, מ"מ הכל עסק אחד. וכמו דמסיקין בכלים (סי' תקא ס"ו) אע"פ שבהבערתו הוא סותר כלי, ע"ש במג"א (סי' יג) ובאמרי בינה (דיני יו"ט סי' יא) שעמדו בזה. [וכן נפ"מ מזה לגבי מחיקת האותיות בשעת עישון סיגריות. וע"ע ברשב"א (ביצה לב:) לגבי מחיטת פתילה ביו"ט, וברא"ש (פ"ד סי' ז), ובשע"צ (סי' תקיד ס"ק יח)].

ובס' המכתם (ביצה כג:) ביאר בשם בעל ההשלמה, הטעם שלא הותר כיבוי הבקעת בשביל שלא יתעשן הבית והקדירה, וכן מפני ד"א ומפני ממון, והרי י"ל מתוך שהותרה כיבוי לצורך או"נ כגון בשרא אגומרי, מותר נמי שלא לצורך או"נ, כדאמרי' בהבערה והוצאה, משום דבישרא אגומרי תחלתו מכבה וסופו מבעיר ואינו כיבוי גמור כי הנך.

ולשון המאירי שם, דלא אשכחן כיבוי בידים לצורך אכילה, דבישרא אגומרי ואנן גומרי דדלקי צריכי לן, וכיבוי ע"כ הוא בא ומאליו, אבל כיבוי בידים אף לצורך אכילה לא הותר, שהרי אמרו למתק החרדל בגחלת עץ, והטעם הואיל ואין האוכל בא בשביל הכיבוי, אלא בשביל לחישת הגחלת וחוזק חמימותה, והכיבוי בא מאליו, ומאחר שאין עיקר התיקון בכיבוי לא הותר כיבוי בידים אף לצורך או"נ. ע"כ.

וחזי לאיצטרופי דעת המרדכי (ביצה פ"ב סי' תרפא) והרשב"א והר"ן (ביצה שם) והרא"ש והטור

גם יש לעיין אם יש חילוק בין מכבה לגמרי, לבין ממעט מעט מהאש. שבכ"ח (ס" תקי"ד ס"ק לג) כתב לגבי לאמפא שאם עלתה השלהבת ועומדת לשבור את הזכוכית, ויצטרך להדליק אחרת, יכול להוריד את השלהבת קצת, כיון שאינו מכבה ממש רק ממעט השלהבת וגם אין כוונתו לכבות רק לתקן האור. ע"ש. אך ראה להלן שאין זה מוסכם. ויש שכתבו שאין להתיר לזלף מים על הגחלים למעט את השלהבת, רק אם המקום צר ואינו יכול להעביר את חתיכת הבשר למקום אחר ששם האש נמוכה יותר. (ע' בס' מועדי ה' ג' פרק כה ס"ז). וצ"ע.

במנגל חשמלי יש להתיר לזלף מים ע"ג המתכת לצנן את החום

ויש בה לתא דאורייתא. ובאג"מ (ח"א א"ח קטו) ביאר בזה מטעם שכל שלצורך התבשיל אין חילוק בין כיבוי להדלקה. ולכן הנמכת האש עדיפה מהדלקת להבה אחרת. והובא בחזו"ע (יו"ט ע"ב נה).

ובן האריך בזה באג"מ (אור"ח ח"ד ס"י קג) לקיים דבריו, שיש לכבות את האש הגדולה, מאשר להדליק אש קטנה חדשה, ודלא כמ"ש המג"א (ס" תקיד ס"ק"ב) לדייק מהרא"ש שיש להדליק אש קטנה, דהא ודאי אין להעדיף הבערה שהיא מלאכה דאו', על כיבוי שהוא דרבנן, כיון דהוי משאצ"ל, ולשון הרא"ש בביצה שם שכתב, והא דאסור לכבות כדי שלא תתעשן הקדרה, היינו באפשר להצילה מעישון בלא כיבוי, כגון שיסירנה מאש זה לבשלה על אש אחר, משמע, דוקא כשיש לו אש וכו', שיכול לסלק קדרה זו שעל האש שאפשר לה להתעשן, ולבשלה על האש האחר בלא שום מלאכה דהבערה אחרת וכו', וא"כ אין מקור כלל להמג"א ששינה הלשון, וכתב כגון שיכול לעשות אש במקום אחר, שמשמע שאף אם צריך לעשות אש אחר, דהיינו להביא עצים למקום אחר ולהבעירם, אסור לו לכבות, דמנא לו זה, עכת"ד. ולדעת המג"א צ"ל דמלאכת הבערה שהותרה ביו"ט הוי היתר גמור, כמ"ש הר"ן (ביצה ט:), משא"כ כיבוי, דהוי בגדר דחיה. ושור"ר שהאריך בזה בשו"ת משנה הלכות (ח"ז ס"י עה). ע"ש.

[ומשא"כ בגריפת תנור שאינו מכבה בידיים וגם אינו מתכוין לכבות], או מטעם שא"ז דבר רגיל בעת הבישול. וא"נ כסברת הרא"ה לחלק בין הנאה מעצם המלאכה, לבין סילוק נזק, ושבכיבוי בקעת אינו נהנה כלל בשעת כיבוייה אלא אח"כ הוא נהנה בסילוק האש, משא"כ בבשר על גחלים שנהנה בשעה שהכיבוי נעשה. ונפ"מ לגבי זילוף מים ע"ג הגחלים בשעת הצליה [שהוא מכבה בידיים וגם מתכוין לכבות], שיתכן שזה דבר שרגיל ומצוי בכל צלייה. ועכ"פ המיקל בזה בצירוף שי' הרשב"א והרא"ש והרמ"א, יש לו ע"מ לסמוך.

ובמנגל חשמלי נראה דמותר לזלף מים, לצנן מן הרתיחה של גופי החימום, כיון שאין שם גחלים של עץ, וכל הנידון בזה הוא רק בכיבוי גחלת עץ באופן שעושה גחלים, משא"כ כשאין כאן עשיית גחלים, ולכן גם למ"ש הגר"א (ס" תקז) שלשי' הרי"ף אין היתר לכבות לצורך או"נ [שגורס בשבת (קלד.) בטעם ההיתר להניח בשר ע"ג גחלים, משום דליכא כיבוי], וכן למ"ד שלא התירו כיבוי בידיים ביו"ט מאחר שאינו הנאה מגוף הכיבוי, יש להתיר להנמיך את הלהבה של הגז, וכמו שמצינו שהתירו למתק את החרדל בגחלת של מתכת, שאין בה איסור כיבוי דאו' (שבת קלד. ש"ע ס"י תקי"ג), וכמו שפירשו הראשונים שם, וכ"פ בש"ע (ס"י תקי"ג ס"ג). ואף דשם אינו מתכוין לכבות, בני"ד יש לצרף דעת הרא"ש והרשב"א וסיעתם שהתירו כיבוי בקעת. ובפרט ל' המרדכי דרבנן מודו להתיר לצורך יו"ט היכא דלא אפשר.

אמנם לכאור' כל ההיתר להנמיך את הגז הוא רק כאשר אינו יכול להדליק שלהבת נוספת, שהרי אפי' לדעת הרמ"א לא התירו כיבוי בקעת שלא תתעשן הקדירה, רק כשאין אפשרות אחרת. וכ"כ בשש"כ (פי"ג ס"י הערה מט) שיש להתיר להקטין את הלהבה בכירים של גז, רק כשאינו יכול להדליק להבה אחרת קטנה, כיון דעדיף טפי להדליק מלכבות, דכיבוי דומה יותר למכשירים. אך יש סברא לומר שלהנמיך את הגז עדיף מאשר להדליק להבה קטנה אחרת, שהיא הבערה חדשה

ב. מותר לנפנף בקרטון על הגחלים להוריד הלהבה, כדי שהבשר ייצלה יפה, ולא יחרך. ב)

המקטרת. כי מיד שנוטל הוא מכבה. ועוד כתב חומרא בזה, וע"ע ברב פעלים (ח"ב א"ח ס"י נח). וראה מה שכתב על דבריהם ביבי"א שם. ובבי"י ובש"ע (סי' תק"ב ס"ב) מבואר שרק באגודת עצים אסור ליטול מן העצים, הא אם אינם באגודה מותר ליטול עצים גסים אפי' אחזה בהם האור. וע' כה"ח שם (סק"ל), והעיקר להקל במידי דרבנן בפרט לצורך אוכל נפש. ובחי' הרא"ה (ביצה כב). כתב, קיסנא שרי, פי', עצים מכוונסין ואחז האור במקצתן מותר ליטול מהן דליכא משום מכבה, ולא דמי לשמן וכו', שגופין מחולקין הם וכל חד לחודיה קאי, ולא חיישינן לגרם כיבוי ביו"ט כשצריך להשתמש בו. וכ"כ בפסקי הרי"ד (עמ' נד). וזה ברור. ולפ"ז יש להתיר בגחלת, ול"ד לפתילה שהיא גוף אחד. וכ"כ לחלק בשו"ת מצור דבש (ס"ס יב), ותמה ע"ד הרב פעלים הנ"ל.

ובמסקנתו שם כתב לגבי כיבוי הלאפמא שיש להקל להורידו כדי לבשל יפה, שיש ס"ס דהוי כגרם כיבוי. ואף שמרן (תקיד ס"ג) אסר גרם כיבוי אחר הדלקה כדעת הרא"ש, הרי דעת התוס' (כב.) והמרדכי (שבת ס"י שצט) להקל. וכן יש מתירין בכיבוי שלא ישרך התבשיל. ומצורף שהיא גחלת של מתכת דרבנן. אלא דשמא כיון שיש בה שלהבת אסור מדאו', וכ"כ בס' מאורי אש (דף פז:), ושכ"כ הבית יצחק (חיו"ד ח"א ס"י קכ, וח"ב ס"י לא). ע"ש. [וביבי"א (ח"א א"ח ס"י לא) מבואר דהוי מדרבנן]. והמיקל ע"י גוי ש"ד. עכת"ד.

ומבואר מדבריו שיש סימוכין דקשוט לחילוק שכתבנו בין בקעת לגריפת התנור, שגריפת התנור הוא דבר ההווה תמיד, ולכן התירו חכמים מכשירי אוכל נפש כאלו. ולפ"ז מותר לזלף מים בשעת הצלייה.

ב) עיין בהערה הקודמת, שיש פנים להתיר בכיבוי במקצת גם בפחמים. וע' בביצה (לד.) דלא אסרו לנפח אלא במפוח, משום שדומה למלאכת אומן. וכ"פ מרן בש"ע (סי' תקב ס"א). ובמשנ"ב (שם סק"ו).

וכעת נדפס שו"ת יבי"א חלק י"א, וראיתי ששם בחא"ח ס"י ג"א דן בענין כיבוי ביו"ט, והביא את הסתירה הנ"ל בדברי מרן הש"ע, שבסי' תקי"ד אסר כיבוי בקעת, מטעם שלא התירו כל מכשירי אוכל נפש אלא דוקא הקרובים לאוכל נפש (מלחמות ביצה יא.), או כמ"ש הרא"ה (ביצה כב.) כיון שאין הכיבוי מסייע לבישול רק מונע ההיזק. **והביא** מ"ש בכה"ח הנ"ל, להקל יותר כאשר אינו מכבה ממש רק ממעט השלהבת. וכתב שאין זה נכון, דמה לי קטליה כוליה מה לי קטליה פלגא, ושכ"כ בשו"ת נטע שורק (א"ח ס"י מב) שהממעטים הלהב של הלאמפא טועים בדבר משנה, דהוי מכבה, וכמ"ש התוס' ביצה כב. בטעם הדבר שהמסתפק מן הנר חייב משום מכבה, משום שממעט מן האור ומחלישו. וכ"פ מרן בסי' תקי"ד ס"ב, שאסור להטות הנר כדי להרחיק השמן מן הפתילה, דחשיב כיבוי. ומ"ש הט"ז (שם סק"ד) להתיר כאשר ממעט ושוב תדלק יפה, דהוי ירידה לצורך עליה, נראה שלא התיר רק לדעת הרמ"א. אף שיש לחלק, דמה שאסר מרן לגבי כיבוי בקעת, שם הכיבוי באש לצורך הקדירה, ואילו בלאמפא הכיבוי באש עצמו שממנו יוצאת אורה, והתועלת נמשך מזה עצמו, מ"מ אשווי לא סמכינן.

וביבי"א (שם באות ד) הביא משו"ת מהר"ם שיק (א"ה ס"י רעה) שגם לרי"ף שרי כיבוי לצורך אוכל נפש, ושהעיקר דכל דמוכחא כוונתו וניכר מתוך מעשיו שידליק מיד אח"ז שרי, ולא דוקא בשעה שמתקן, ובזה ביאר דברי הט"ז (סק"ד). וקשה דא"כ מדוע אסר מרן בכיבוי הבקעת אפי' שעושה לצורך התבשיל. וכתב לתרץ, דאולי יש לחלק בין דבר מקריי כבקעת שעלתה שלהבתה וכבוי ודליקה, משא"כ גריפת התנור שהוא דבר הנצרך תדיר ולכן התירו. וכן יש לחלק לדעת הרי"ף והרמב"ם. וע"ע בערך השלחן (סק"ב). [וע"ש בדעת הרמב"ן, ושבח"י תלמיד הרמב"ן (ביצה כב.) דבקדירה מיירי שיכול ליתן ע"ג אש אחר].

ובשו"ת כת"ס (חא"ח ס"י טו) כתב להזהיר שלא לקחת גחלת ממדורת האש להדליק בו

ג. מותר להעביר ביום טוב גחלים בוערות מצד אחד לצד השני, אף על פי שעל ידי כך הם נכבים מעט, כיון שאינו מתכוין לכך, ובפרט שאינו פסיק רישיה. א.

ד. צריך לזהר שלא לעשות גחלים קודם הצלייה, ה.

ה. אסור לכבות את המנגל לאחר השימוש בו, אלא יניח אותו כך עד שיכבו הגחלים מאליהם, שבכיוי זה אין צורך אוכל נפש. [אך יזהר שלא יגרום ח"ו לשריפה]. אך מותר לטלטל את רשת הצלייה וכדו' לאחר השימוש בו, כיון שנחשב כלי שמלאכתו להיתר ביום טוב. [ויש אומרים שמנגל חשמלי גם ביו"ט נחשב כלי שמלאכתו לאיסור, כיון ששימושו הרגיל הוא ע"י הדלקתו בתחלת השימוש. ולכן מותר לטלטלו רק לצורך שימוש במקומו ולא מחמה לצל]. ה.

להעביר ביום טוב גחלים בוערות מצד אחד לצד השני

למסתפק מן השמן שמכחיש האור. וכ"ה בעט"ז. וע' במועדי ה' ח"ג (פכ"ח ס"ח).

ד) וכמו ששינונו (ביצה לב). אין עושין פחמין ביו"ט. והיינו ליטול עצים ולהבעירן עד שיעשו פחמין ואח"כ לבשל בהם. ופרש"י משום דהוי כלי לצורפי זהב. והר"ן פי' משום דהוה מכבה, שבעשיית הפחמים נכבה האש. וכמבואר בש"ע סי' תק"ב ס"א.

ודע, שאפשר שפחמים (שראיים להדלקה) מותרים בטלטול ביו"ט, ולא דמי לעצים, דפחמים חשיבי כפתילה שנקראת כלי, ע' בס' מאורי אש (דף לה) [שש"כ פי"ג הע' ע"ד].

ג) רמ"א תקב, ב. ומותר ליקח עץ הדלוק מצד זה של מדורה ולהניחו בצד אחר, הואיל ואינו מכוין לכבוי (מרדכי). וכ' המגן אברהם והפרי מגדים, דה"ה אם שומטו ולקחו משם כדי להאיר לפניו גם כן שרי, דהא אינו מכוין לכיבוי. ויש מחמירים בזה ונכון להחמיר. [משנ"ב]. וכתב ב"י בשם המרדכי, אם לוקח אדם אוד מן המדורה להאיר בלילה, ל"ד למסתפק מן הנר. מיהו העולם רגילין לזהר, ונכון הוא. עכ"ל. ולפי הטעם דכאן דאינו מתכוין לכיבוי משמע דה"ה אם מניחה למדורה אחרת דמותה. ואמנם הלבוש והא"ר כתבו, אבל ליקח אוד מן המדורה העשויה להאיר בו בלילה, יש לזהר שלא לעשות כן, שהוא דומה

לטלטל את רשת הצלייה וכדו' לאחר השימוש בו

לאש הרי מטלטל נולד, אך העולם מקילין בזה, וכן בתנור חימום ובישול לכאו' אסור לטלטלם ביו"ט אפי' לצורך, מפני שמטלטל דבר שאסור משום נולד. [ע' בראב"ד יו"ט פ"ד ה"א, שהוצאת אש נאסרה ביו"ט בהנאה משום נולד. ונורת חשמל חמירא מסתם אש, כיון שהאש נולדת בה בכל רגע מחדש ע"י התנגדות החוט לזרם. ראה במהר"ם שיק (ס"ס קנו). ואם אינו מטלטלה, ההנאה באה לו ממילא, ומותר ליהנות ממוקצה. וכן מותר לבשל או לאפות בתנור שהודלק ביו"ט ע"י שיעון שבת, כיון שאינו מטלטל את התנור]. ורע"ו ע"ז, מהמשנ"ב (סי' תקב סק"ד) שאם עבר והבעיר אש ביו"ט, מותר להשתמש

ה) ע' בש"ע (סי' תצט ס"ה), ובמשנ"ב (ס"ק כא), ובערה"ש (סי' תקב ס"ו). ובשש"כ (פרק כ' הערה מ. ובפרק כא ס"ו). וביבי"א (ח"ב סי' כז) לענין גפרור.

והגרש"ז אויערבך בס' מאורי אש (עמ' ס) כתב, שאף שיותר לטלטל ביו"ט מנורת חשמל המיטלטלת, ואפי' בשעה שהיא דלוקה, (ככל כלי שמלאכתו לאיסור שיותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו), מ"מ אם נדלקה המנורה בחג ע"י שיעון וכדו', לכאו' יש מקום לאסור טילטולה משום איסור נולד, משום דמעיקרא בביה"ש לא היה אור ועכשיו יש אור בתוך הנורה וכיון שהחוט נהפך

1. יש שכתבו שמעיקר הדין אין איסור בהוצאת תקע המנגל ביום טוב משעון השבת, כיון שעכשיו המנגל מכובה, ובהוצאתו ממשיך מצב קיים, ולא שייך לומר בזה מיגו דאתקצאי לביין השמשות אתקצאי לכולי יומא. [דאף אם היה דולק בביה"ש ולא יכל להוציא השקע, אולם מאחר שסו"ס היה מותר לטלטל הכלי והחוט מצד לצד מבלי להוציא מהשקע, לא נחשב דאתקצאי בביה"ש]. ופלאטה חשמלית לאחר שכבתה, מותר להזיזה לצורך גופה ומקומה, וכגון שרוצים להשתמש במקום הגז ביום טוב, ויש שם פלאטה שנשארה משבת, מותר להזיזה הצידה כדי להשתמש בגז. וכאשר הזרם מנותק מותר להוציא התקע מהשקע כלאחר יד, כגון במרפק. (דטלטול כלאחר יד התירו אף מחמה לצל). (1)

2. הרוצה לצלות בשר ביום טוב, או לאפות עיסה על גבי רעפים וכדומה, ולכן רוצה ללבן אותם באש ולתת עליהם את הבשר או העיסה [וצולה על הרעפים, בשביל שלא יתכלך הבשר או העיסה מן הגחלים או האפר], אסור לעשות כן, לפי שמחזק את הרעפים על ידי ליבון זה, והוי כמתקן כלי. (2)

כל הזמן לא נחשב לנולד. דוגמא לכך בכוס של פרוקים דלא חשיב בונה הואיל ורגילים לפרק ולהחזיר, ולכן אף שביו"ט אסור לכבות מ"מ לא חשיב משום כך כנולד דבר חדש. וע' גם בחזו"א (סי' מא ס"ק טז), ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' מג).
 (1) שיש"כ (פי"ג סל"ג, ובהערה קיב בשם הגרשו"א). ועי' שש"כ החדש (פרק יג הל"ג). ובהליכ"ע (ח"ג עמ' קצד), ובחזו"ע (שבת ג' עמ' פב).

לאורו, ולא מוזכר שאסור לטלטלו. והשיב ע"ז הגרשו"א בס' שש"כ (פי"ג סע' מ), דשאני התם דיש עמוד ראשון ושני, והעמוד השני שנדלק מהראשון אפשר דלא חשיב כנולד ומותר משא"כ בחשמל דליכא כלל שלהבת רק חוט שמלבין ומפיץ אור. וע"ע שם במאורי אש (עמ' סב) חידוש גדול בענין טלטול המנורה בשבת לצורך גו"מ, ואולי כל שדרכו תמיד להולד ולהעלים ע"י הדלקה וכיבוי

אין מלבנים את הרעפים כדי לצלות עליהם

אבל הרשב"א פסק ג"כ כלשון אחרון וכתב דוקא רעפים חדשים. ע"כ. [ועיין בירושלמי שם, שנקטו כלישנא קמא, שפרשו שם דמתני' מיירי בלבנים שאינם בדוקים, אבל לבנים בדוקים מלבנין. שוב ראיתי במאירי שה"ד הירושלמי, ודחה, שיש לפרש בירושלמי, שאין בדוקים היינו שלא נבדקו אם נתחסמו כבר. אך עכ"פ ש"מ להתיר בישנים]. ובחת"ס (ביצה לד.) ביאר שהרמב"ם שאסר בישנים, לשיטתו לחייב במלשצ"ג, וסוגיית הגמ' אזלא כר"ש דמלשצ"ג פטור, ולכן התירו ברעפים ישנים, דנהי שמתחסם טפי ממה שהיה, מ"מ אין המלשצ"ג. וע"ש שכן שי' הרי"ף לחייב במלשצ"ג. גם בס' שמחת יו"ט (ביצה לד.) כתב שהרמב"ם (שבת פ"ט) לגבי קדרה, שסתם לחיוב באחד נותן את הקדרה, אזיל לשיטתיה דמחייב במלשצ"ג.

(2) משנה (ביצה לג:). ומוקמינן בגמ' לה ברעפים חדשים, ונחלקו בגמ' בטעם האיסור, אם מפני שצריך לבדקן [אם יכולים לקבל ליבון, ואם יפקעו נמצא שטרח שלא לצורך], או מפני שצריך לחסמן [פי' הרא"ה, שמלאכתן של הרעפים נגמרת בהסקה, ונמצא גומר אותן למלאכה אחרת שמשמשין בה בחול בלא בישול]. ומשמע שמותר ללבן רעפים ישנים לצלות עליהם, וכ"כ רי"ו (ח"ב ג"ד). וכ"כ בס' המאורות, דהיסק ראשון שאני דהשתא נעשה כלי. וכן פסקו ראבי"ה (ח"ג סי' תשפד), והמאירי, והארו"ז (סי' תסד).

והרי"ף והרמב"ם (פ"ג הי"א) סתמו בזה, וביאר המ"מ דס"ל דלשון אחרון בא לאסור אפי' בישנים, מפני שמחסמן בכל שעה שמלבנן, וא"ג ה"ק מפני שצריך ללבנן כ"כ עד שיחסמו,

בקובץ דלשי' זו, אם כבר צלו בו הרבה פעמים עד שנראה שא"צ חיסום כלל, מותר לכו"ע.

ובא"ר צידד להורות להקל בליבון רעפים ישנים, שכ"ד הרבה ראשונים, וגם ברבנו חננאל משמע כן. גם מהר"ח בן עטר בס' ראשון לציון כתב, דבישנים לא שייך חיסום, והרמב"ם לא הוצרך לפרש זאת לרוב פשיטותו. וכ"כ בס' נהר שלום (סי' תקח) בדעת הרמב"ם הרא"ש הטור והש"ע.

ומהר"י אייבשיץ בס' בינה לעיתים (יו"ט פ"ג הי"א) העיר, אמאי לא נתיר בזה משום מכשירי או"נ, ובשלמא לדעת הרמב"ם י"ל כשי' המ"מ (יו"ט פ"ד ה"ט) דס"ל דלא כר' יהודה שהתיר מכשירי אוכל נפש (וכ"כ בב"י ר"ס תק"ט בדעת הרמב"ם), אבל הש"ע בסי' תק"ט פסק כר' יהודה, וא"כ כאן היה לו להתיר ברעפים ישנים, [נדבשלמא רעפים חדשים, יכל לחסום מערב יו"ט, אבל ישנים הרי בכל פעם איכא בהו חיסום, ולמה השתא יהיו אסורין]. ומה גרע משפוד שנשבר ביו"ט שמותר לתקנו, וכ"ש בישנים שאין ברור כ"כ שהוא מחסם, וחיסום עדיף משפוד, כיון שבחיסום לא ניכר התיקון. והניח בצ"ע. ובשו"ת כתב סופר (או"ח סי' נד) ג"כ העיר בקושיא זו, ות"י שהרי"ף והרמב"ם ס"ל כרבנן שלא התירו מכשירי או"נ. וצ"ל דס"ל בדעת הש"ע שרק העתיק לשון הרמב"ם, ואיה"נ ס"ל להתיר בישנים. ועיין.

ובש"ע העתיק לשון הרמב"ם, ולא חילק בין חדשים לישנים. והט"ז ומג"א ומשנ"ב כתבו דס"ל לאסור גם בישנים. גם ביים של שלמה (פ"ד סי' יט) כתב, דמ"מ אין להקל מדעת הרי"ף והרמב"ם בלי ראייה, ושגם הטור סתם בזה.

אולם החיד"א בברכ"י (אות ב) כתב, שיש לפרש שלא הוצרכו לפרש שהאיסור רק בחדשים, דכיון שפי' הרמב"ם הטעם מפני שמחסמן, ממילא ידוע דדוקא חדשים, כיון דישנים לא שייך לחסמן. ובזה ניחא קו' הרב מקראי קדש (דף קד) מדוע לא השיג הראב"ד כאן כמו שהשיג בהל' שבת (פ"ט ה"ד). ומה שת"י המ"מ דלטעם דחסימה אין חילוק בין ישנים לחדשים, הלח"מ הק' דבגמ' העמידו בקדרה חדשה. ות"י הלח"מ משנה דקאי למ"ד לבודקן, אך זה קשה, דלמ"ד לבודקן לא מתחייב ע"ז חטאת, ע' ברש"י ושיטה מקובצת והרא"ש שם. אלא י"ל דבלבנים כל ליבון מחסם, אבל בקדרה דוקא בחדשה. ועי"ל דליבון רעפים גדול מאד, ולכן מועיל לחסם אף שאינם חדשים, משא"כ בקדירה. ע"כ. גם בשו"ת חות יאיר (סי' קנח) תמה על הלח"מ דא"כ אין בזה חיוב רק איסור. [וכן הק' בשעה"מ על הרמב"ם שם]. ובשם בעל עבודת הגרשוני כתב, דס"ל ללח"מ משנה, שמפני שצריך לבודקן הוא ג"כ כעין גמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש. וע"ש ששי' מהר"ל, דבישנה הוי ספק חיסום ואיסור בעלמא. וכ'

דין ליבון אבנים ביום טוב כדי לצלות עליהן

החדשים וכו'. ע"כ. וצ"ע במציאות מה שייך ללבן אבנים, ואולי מיירי בסוג מסויים של אבנים. וז"ל רבינו חננאל (ביצה ג:), אין מלבנין הרעפין לצלות עליהן בשר, ופי' אין מצרפין הקדרות באש, ואוקמה ר' יוחנן דמתכנין לבודקן אם מקבלין האור, כלומר אם נגמרה מלאכתן ולא יתבקעו, ואמרי לה מפני שצריך לחסמן לסתום הנקבים. ע"כ. ומבואר שחיסום שייך בדבר שיש בו נקבים, וע"י האש מסתתמים הנקבים ומתחזק הכלי. ואמנם בש"ע דפו"ר הנוסחא ג"כ כמו לפנינו "אין מלבנים את האבנים

ולגבי ליבון אבנים, כתב המג"א (סק"א) דשרי. וכ"כ בשלחן גבוה. וכתב החיד"א בברכ"י (אות א), שכן מוכח בפהמ"ש להרמב"ם (ביצה פ"ד מ"ז), דדוקא רעפים אמרו ולא אבנים. מיהו לשי' המ"מ שהרמב"ם אוסר ברעפים אפי' ישנים, אפשר דה"ה אבנים, ומ"ש הרמב"ם בפהמ"ש דאין אבנים בכלל האיסור, היינו למאי דסבר בפירושו דדוקא רעפים חדשים, אבל למה שחזר בו בחיבורו וסבר לאסור גם ברעפים ישנים, אפשר דה"ה אבנים. ובארחות חיים (יו"ט אות נא) ובכלבו (סי' נח) כתוב, אין מלבנים את הרעפים ואת האבנים

חיים שם, שאין מלבנים רעפים ואבנים חדשים וכו', מפני ש"סוכר נקביהן" והוא תקון כלי. והר"ש והרא"ה כתבו דמחזקן ע"י האור ומתקשין. ע"כ. ולא בכל אבן שייך סתימת נקבים ע"י האש.

לצלות או לאפות עליהם מפני שמחסמן". וכלשון הרמב"ם שלפנינו. אך אפשר דמ"מ מיירי בסוג מסויים של אבנים. ובפרט אם הכוונה לאסור רק כשמתלבנים ממש, ומשתנה צבעם מחמת האש, וזה לא שייך בסתם אבן. וכן לשון הארחות

האם בליבון רעפים יש איסור דאו', ובאיזה אופנים אסור

הוא מדרבנן, צ"ל דכולם חייבים היינו מכת מרדות, אך יש לפרש, שהדבר תלוי בכוונתו, והברייתא מיירי שמכוין ממש לחסימת הכלי ובכה"ג הו"ל איסור תורה.

ובספרו שלחן שלמה (סי' תקח) העיר, שזה חידוש לומר ששייך להתחייב כמה פעמים משום מכה בפטיש בכלי אחד. ועוד צ"ע לשי' רש"י (שבת ע"ד): שבדבר שנגמר מאליו ל"ש מכה בפטיש. וגם משום בונה, הרי שי' רש"י שאין בנין בכלים. ע"כ.

[ובשו"ת ויען יוסף (א"ה סי' שכט) כתב לחדש, דביר"ט כל שיש בו צורך יו"ט אין שייך בו מכה בפטיש דאו', מטעם 'מתוך'. (וזה שייך לסוברים דאמרי 'מתוך' אף בשאר מלאכות ולא רק בהוצאה והבערה). ומ"ד לבדקן, לא אמר לחסמן, דס"ל דביר"ט לא הוי איסור דרבנן משום עובדא דחול, ואפשר דאפי' איסור דרבנן נמי ליכא באינו מתכוין לחיסום, ואף דהוי פ"ר, להרב פוסקים (תרוה"ד ח"א סי' סד, ועוד) לא נאסר פ"ר דרבנן].

ויש לדון אם כ"ז נחשב ספק דאו'. ועיין בכה"ח (סק"ב) שהעלה להקל במקום צורך. ובעיקר הנידון אם האיסור בזה מדאורייתא, הרא"ש (ביצה ס"ה) כתב, דמשום חיסום איכא חיוב חטאת, מטעם מכה בפטיש, אבל משום שצריך לבודקו ליכא חיוב חטאת. וכ"כ הרשב"א (לד.). וכ"כ המבי"ט בקרית ספר (יו"ט פ"ג), שמחסמן והוא גמר כלי וחייב משום מכה בפטיש. ובפה"מ"ש להרמב"ם שם כתב, דהרי הוא מתקן כלים ביו"ט. אולם המאירי העתיק בשם הרמב"ם, שאסור ללבן הרעפים החדשים, לפי שהם נשרפות ומתחזקות, ונראה כמתקן כלי ביו"ט. ע"כ. וכ"ה לשון הטור, שבליבון זה הם מתחזקים והו"ל כמתקן מנא. וברש"י (ביצה לד. ד"ה ומשום), משמע לכאורה שזו גזירה דרבנן שגזרו שלא ללבן רעפים, והרגיש בזה בס' ראש יוסף לבעל הפמ"ג (לד.), ויש לדחות שהכוונה שמחמת שאפשר להגיע לידי איסור תורה, גזרו בכל אופן. ובמנחת שלמה להגרש"ז אויערבך (ביצה לד.) כתב בדברי רש"י שם, שאם

בגדר האיסור ללבן רעפים כדי להניח עליהם בשר

כשהיא ריקנית, ומתכוין לכך. גם הר"ח כתב, דמיירי ששופת קדירה חדשה בלא מים, ומשום ליבון נגעו בה. גם הראב"ן (מס' ביצה) כתב, אין מלבנין את הרעפים, פי' אין מצרפין הקדירות חדשות באש, דבודקן באש אם מקבלת האש, ואפי' לשפות אצל האור קדירה חדשה "בלי מים", אסור. וכ"כ בשיטה מקובצת שם בשם הרא"ה להתיר לבשל בקדרה חדשה. ואע"פ שהרא"ש שם (סי' טו) כתב שמכאן יש ללמוד שאין לבשל בקדירה חדשה ביו"ט, וקא חזינא דמדייתי ואין מחזיקין מים עד שיבשלו בהם פ"א. וכ"כ רבינו

ותנה יש להסתפק האם האיסור ללבן רעפים הוא רק כשמלבן אותם לבד ואח"כ רוצה לצלות עליהם, או"ד כוונת המשנה לאסור אפי' אם מלבנן בשעה שצולה עליהם, כיון שממילא הם מתחזקים.

ובגמ' (לד.) איתא, א' מביא את האור וכו' כולם חייבים, שופת את הקדירה מאי עביד, אר"ל בקדירה חדשה עסקינן ומשום ליבון רעפים נגעו בה. ופרש"י, שנותנין אותה "ריקנית" על האור "לחסמה", ומשום הך גזירה גופה שאסרו ללבן רעפים, נגעו גם בזו. ע"כ. והיינו דוקא

הצלי, י"ל שאסרו לעשות כן, משום שאינו ניכר כ"כ. [אמנם במחזה"ש (סי' תקז ס"ק יא) כתב, דמיירי שעושה כן זמן רב קודם תשמישו]. וע"ע בלשון ס' המכתם הנ"ל.

ועב"פ לשון מלבנים רעפים, משמע שמסיק אותם כ"כ עד שיתלבנו, אבל אם סתם צולה עליהם כמות שהם לא מצינו לאסור. וז"ל תוס' חכמי אנגליה (ביצה ג.): לשרוף וללבן רעפים וצולין עליו דג קטן או בשר. ע"כ. [ומה שדנו הפוסקים לגבי דין ליבון באבנים, כבר כתבנו דלכאורה לא בכל סוג של אבן שייך ליבון]. ולכן לא אמרו אין צולין ע"ג רעפים, אלא אין מלבנין רעפים.

וז"ל הרמב"ן (ביצה ג.): מפני שצריך לחסמן. וא"ת והרי בתנור התירו לחסם התנור בהערמת אפיה, וי"ל דברעפים אינו יכול לומר שהוא מחמם אותם בשביל לאפות, שאין דרך לעשות ולאפות פת ברעפים, אבל בתנור, אע"ג שהוא עושה [כדין לחסמו, כיון שדרך לאפות בהן את הפת, הרואה אומר לאפות הוא עושה, ולכן מותר. ע"כ. ומפורש שאע"פ שמתכוין כדי לחסמן שרי, כשעושה דרך הערמה, וכל האיסור רק ברעפים שהוא הערמה הניכרת. אמנם י"ל שמודה הרמב"ם שברעפים אסרו גם במתכוין לאפות, מאחר שנראה שעושה כדי לחסמן. [ובחיי' תלמיד הרמב"ן כתב, דאע"פ שאופה עליהן לצורך יו"ט, אסור, כיון שבהיסק זה נעשה כלי].

ויתירה מזו מצינו בפירוש רבינו יהונתן (שם) שכתב: כיון דבהסק זה עושה כלי אסור, לפי שכונתו לעשות כלי, או הרואה אומר לכלי הוא מיכוין. ע"כ. ובס' המכתם (שם) כתב, מפני שצריך לחסמן, פירוש, לעשות בהן "היסק גדול", כדי שיתחזקו ויתבשלו יפה, ונמצא "שמתכוין" לעשות כלי. ע"כ. אך יש לפרש, שמתכוין 'גם' לעשות כלי, וגם שמהאי טעמא אסרו בכל אופן.

מדוע התירו לחסם תנור ואילו בליבון רעפים אסור

מותר (וכן גי' הר"ף והרא"ש). וגירסת רש"י, בשביל להפיגה מותר. ופירש שהוסקה הרבה וחושש שתשרף הפת. וכ"ה בר"ן. וכתב הר"ן, דלא דמי

ירוחם (נ"ד ח"ב). וכ"כ הרשב"א (עבה"ק בית מועד ש"ב, עא), שאין מבשלין בקדרה חדשה אא"כ נתחסמה בתנור קודם לכן. מ"מ מרן הב"י (ס"ס קב) אחר שהביא שם דברי הרא"ש, העיר ע"ז: "אבל התוס' (לד.) כתבו, דלא היא, דהכא בקדירה ריקנית דאז שייך בה ליבון רעפים, ששופתה קודם שמביא המים, אבל כשמבשלין בה מאכל לא שייך בה ליבון רעפים". [וכן השיג בהגהות אשרי על הרא"ש שם]. והעלה מרן להתיר עכ"פ בקדרות שלנו.

ולכא' יש לבאר שרש"י מפרש שליבון רעפים שנאסר היינו רק כשמלבן אותם לבד קודם ההיסק, משא"כ במבשל בקדירה. לפי שרק כשעושה כן קודם ההיסק או הבישול מוכח שמתכוין לחסמן, משא"כ במבשל, שממילא הם מתחסמין. ואין נראה לומר שטעמו של רש"י משום שאין מתחסמין כ"כ כשיש בתוכן מאכל, וברעפים נאמר שגם כשיש עליהם מאכל מתחסמין.

ובשיטת הרא"ש לכאורה צ"ל שלמד שברעפים האיסור אפי' בשעה שצולה עליהן. אך האמת שאינו מוכרח, די"ל דכיון שאסרו ברעפים משום ששייך בהם איסור דאוי, כללו בזה גם חסימת קדירה. [וראה ברש"י (לד.) ד"ה ומשום] דמשמע שגזרו משום רעפים. ובראש יוסף לפמ"ג שם תמה על לשון רש"י, שהרי הוא איסור תורה ולא גזרת חכמים. וכתבנו בזה לעיל]. וגם י"ל דשמא חסימת קדירה חמירא, שיש בה חשיבות וקביעות יותר מרעפים.

ולשון המשנה "אין מלבנין את הרעפים לצלות בהן". וכן לשון הפוסקים, אין מלבנים את האבנים לצלות או לאפות עליהם. ולשון הטור "אין מלבנין הרעפים כדי לצלות עליהם", משמע דמיירי שעושה כן לפני הצליה. ואף אם אינו מתכוין לחסמן, אלא רוצה לחמם אותם קודם לכן היטב, ורק אח"כ להניח עליהם את הבשר או

וחנה בגמ' (לד.) איתא, תנור וכירים חדשים אין מפיגינן אותן (לאחר היסקן) בצונן כדי לחסמן (לשון הר"ח: לחסמן כדי לתקן), ואם בשביל לאפות

חוסמן. וכ"כ בתור"פ. והרא"ש (סי' טו) הק', דבלא הפגת צונן מדוע מותר להסיק תנור חדש שצריך חיסום, מ"ש מרעפים, ותי' דתנור אינו נגמר בהסקה עד שיפיגנו בצונן. נומזה למד לאסור אף בקדרות, שהרי שרואים שהם מזיעין, ואין מחזיקין מים עד שיבשלו בהם פעם אחת. גם הטור (סי' תקז) הביא שמותר להסיק תנור בראשונה אף שאינו נגמר להתחזק עד שיפיגנו. ובכ"י הביא מ"ש הרא"ש דתנור אינו נגמר בהסקה עד שיפיגנו בצונן. ואח"כ הביא דברי הר"ן הנ"ל, דליבון רעפים שאני, שתיקונו של כלי קודם לתשמיש שמשמש בו.

לליבון רעפים דאסור, דהתם תיקונו של כלי קודם לתשמיש שמשמש בו, אבל כאן בשעת תשמישו הוא שמתקן לתשמישו. ע"כ. ויש לפרש כאמור לעיל, שאיסור ליבון רעפים הוא רק כשאינו צולה עליהם, משא"כ בשעת תשמישו, ואז אפשר שאפי' מכוין לכך מותר. וכלשון רש"י הנ"ל לגבי קדירה ריקנית. וע"ע בחי' הרא"ה (שם) שתי', דרעפים שאני, שגומר אותן למלאכה אחרת בלא בישול, שמשמשין בה בחול, אבל כאן משמש הוא בחום התנור שיהא מזוג.

והתום' (שם) כתבו, דשאני בין רעפים לתנור, דתנור כיון שעושה ע"י משקין אינו ודאי

בדברי הא"ר שהאיסור בליבון רעפים משום שא"א בלא ליבון

מתחסמין ודאי ע"י משקין, ושהמרדכי כתב דמותר להפיג תנור משום דהוי מכשירי אוכל נפש שא"א לעשותו מערב יו"ט (שלא ידע מאתמול שיוסק כ"כ). וליבון אבנים הוי חיסום ודאי (פי', ולכן הגם שבישנים ל"ש לומר שיכל לעשות מעיו"ט, כיון דודאי מחסם יש לאסור מ"מ). עכ"ד המג"א. ובמחה"ש שם כתב, דקו' המג"א הוא אף לטעם הר"ן, שהרי קדרות עדיפי מתנור שבשעה שמתחסמות ממש מתקן התבשיל. ע"כ. אך י"ל דבאמת לפ"ד הר"ן אין שייך לאסור בקדרה בשעת השימוש, וכ"כ במחה"ש בסו"ד. והרא"ש ס"ל כהמרדכי. וע"ע במשנ"ב (סי' תקז ס"ק כז).

ושו"ר בא"ר כאן (סי' תקח סק"ב) שביאר בדברי הלבוש (שם), שבליבון רעפים מיירי שא"א לאפות בהן בלא ליבון, ולכן אסור. והב"ד הר"ן הנ"ל, שטעם האיסור כיון שכאן תיקון הכלי קודם לתשמישו. ע"כ. אמנם צ"ע אם שייך לומר כן ברעפים ישנים, ושמא הא"ר דוקא לשיטתו שמתיר ברעפים ישנים. ועיי'.

[ובצל"ח (לה.) תמה, מה שייך חיוב חטאת בקדירה חדשה משום ליבון רעפים, והרי הוה דבר שאינו מתכוין, שהרי אינו מכוין לחסמן אלא לבשל, ותי' דהוי פס"ר שבודאי מחסמן, אלא דמ"מ הרי אפשר שתפקע לגמרי ואין כאן מכה בפטיש, ואפי' לא נתפקע מ"מ בתחלה לא הוה פ"ר ואיך חייב חטאת, וצ"ל דלא שכיח דפקעי ודבר שלא שכיח לא חיישינן לה כלל, ולכן נחשב פ"ר. ע"כ. ולדברי הר"ן הנ"ל י"ל דמיירי דוקא במכוין לחסמן, וכשעושה הכל קודם הבישול. ודברי הצ"ח הם בשיטת הרא"ש שאסר לבשל בקדרה חדשה. אך שמא בלשון שהרא"ש י"ל דה"ק, שאסרו בסתם, משום ששייך בזה איסור תורה].

ובביאור ד' הר"ן כתב במחה"ש שם, שגם בתנור מיירי שלא בשעת תשמישו, אלא סמוך לתשמישו, משא"כ בליבון רעפים החיסום זמן רב קודם לתשמישו, שצריך לשהות זמן מרובה עד שילובנו ויוסקו כ"כ עד שיהיו ראויים לצלות על גבם, משא"כ בתנור מיד שמפיגו בצונן ועיי"ז נעשה מחוסם, מיד אופה בו. נובלחם שלמה (א"ה סי' ק) הקשה, דסוף סוף כיון שאינו בשעת תשמישו הו"ל מכשירי אוכל נפש שיש לאסור, ותי' בשו"ת ויען יוסף לפמ"ש שם, שכל האיסור בסוגיין הוא רק מטעם עובדין דחול, ע"ד שכתבו התוס' לענין בונה, ולכן כל שעושה סמוך ממש לתשמישו, וניכר לכל שעושה רק לאפות בו עכשיו, לא הוי עובדא דחול].

ובמג"א (סי' תקז סק"א) הק', מ"ש היסק תנור שהתירו, ממה שיש אוסרים לבשל בקדרות חדשות. ותי' לדעת הרא"ש שקדירות

אם חיישינן שמא יקלקל ונמצא שעשה שלא לצורך אוכל נפש

הכשרות, כ"ש ממה שנקטי' להתיר באתייליד ריעותא בגוף העוף עצמו. [ובמשנ"ב שם כתב הטעם, דמעמידין אותה בחזקת היתר דרוב בהמות שבעולם כשרות הן. וצ"ע]. ובבינה לעתים כתב, שהעיקר בשי' הרמב"ם, שפסק לקולא כדעת רי"ל דבקדירה חדשה עסקינן ומשום לבון רעפים נגעו בה, שצריך לחסמן, ונפשט האיבעיא להקל. ובפר"ח שם כתב, משום שאין כאן ספק תורה, דקי"ל מתוך שהותרה שחיטה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, ולכן גם במקום שהטריפות מצויות כמו הכשרות מותר. וכ"כ במש"ז (שם סק"ז), ושבוה נח', האם אמרי' 'מתוך' בשאר מלאכות. וכ"כ בישועות יעקב (סי' תצח ס"ק יא), ומשא"כ לגבי מילה בשבת שפסק בש"ע (סי' שלא ס"י) שמי שלא מל מעולם לא ימול בשבת שמא יקלקל.

וי"ב שלגבי שחיטה ביו"ט הוי ספק דרבנן, משא"כ במילה דהוי ספק דאו' (רע"א בגליון הש"ע סי' שלא). וראה עוד בחוות יאיר (סי' קנח), ובאו"ז (ח"ב סי' שסד), ובשבות יעקב (ח"א סי' נג). ונפ"מ אם שוחט יכול לשחוט פעם ראשונה ביו"ט. ודעת השבות יעקב שם מ"מ לאסור. ובהג' רע"א (א"ח סי' שלא) כתב, דשמא ביו"ט יש להתיר במילה, כיון דחבורה לצורך שרי, וי"ל 'מתוך'. ובפרט דנראה מתוס' (מגילה ד) שאין איסור למי שאינו בקי למול, וכן הר"ן טרח ליתן טעם במה דל"ג במילה בשבת שמא ילך אצל בקי, ומשמע לכאורה דלא ס"ל לדינא דהמרדכי, וא"כ יש לסמוך ע"ז ביו"ט דאינו מפורש לאיסור בש"ע. ומרן החיד"א בשיו"ב (יו"ד סי' רסו) כתב לגבי מילה, שיש לחלק בין איסור שבת לאיסור יו"ט, ורק באיסור שבת החמיר מרן, אולם מאחר שהגאון חוות יאיר ומהר"ר גרשון לא עלה על דעתם לחלק כאמור, לכן ראוי להחמיר גם ביו"ט. ועיין בשו"ת חיים שאל (ח"א סי' עח). ואכמ"ל בזה.

והנה כתב רש"י שם, דלישנא קמא הנ"ל בגמ' ס"ל, דמשום חומרא דיו"ט מחזקינן ריעותא שלא ללבנן, דלמא פקעי ונמצא שטרח שלא לצורך. ע"כ. ולפ"ז יש לדון בכל טירחא ומלאכה ביו"ט, אם יש לאסור במקום שיש לחוש שיימצא בסוף שאין צורך בזה, וכבר דנו בזה רש"י והראשונים שם לגבי שחיטת בהמות ביו"ט בזה"ז דשכיחי טרפות. ועוד יש לדון אם שתי הלישנות פליגי אהדדי. והרא"ש שם (סי' טו) כתב דפליגי, והלכתא כל"ב לקולא, דלא חיישינן לריעותא, ואפי' בעוף הנדרס יש להתיר לשוחטו ביו"ט, שגם בליבון רעפים יש חשש דאו'. וזה דלא כמ"ש הר"ן שם, דהוי סד"א ונקטי' לחומרא. [ובמנחת שלמה (ביצה לד.) הק' דאם הוי ספק דאו', איך התירו במסוכנת משום הפסד]. וכ"כ הרשב"א שם דנקטי' לקולא, דספק בשל דבריהם הוא, וביאר בשפ"א (לד.) דס"ל דמדאורייתא אין בזה איסור, דמתוך שהותרה לצורך כו', והר"ן חשיב ליה סד"א, דמצריך צורך קצת, ולרשב"א גם אי נימא דמבלי צורך כלל הוי איסור דאו', הכא מיקרי צורך כיון דמכח הספק הוצרך לשחוט שמא יהי' כשר. ע"ש. ובים של שלמה (סי' יט) כתב בדרך אחרת. וראה בזה גם בשאג"א (סי' סד).

ובס' המאורות (ביצה לד.) כתב, שהרמב"ם (הל' יו"ט רפ"ג) פסק דלא מחזקינן ריעותא, ומה שאין אופין בפורני חדשה שמא תפחת, ש"ה דשכיח ריעותא. וכ"כ בס' המכתם שם, ובדעת הרמב"ם, וסיים שבעל ההשלמה נוטה לאסור בזה.

ומרן בש"ע (סי' תצח ס"ח) פסק להתיר לשחוט עוף הנדרס (כדעת הרמב"ם הרשב"א והרא"ש הנ"ל), ול"ח שתמצא טריפה. ואין לומר שלא התירו רק במקום הפסד, וכמ"ש ג"כ בפני יהושע (שם) לגבי בהמה המסוכנת (ביצה כה.). שמרן בב"י שם התיר שחיטה ביו"ט אף במקום שהטרפות מצויות כמו

ח. אין חותכין ביום טוב חתיכת חרס או חתיכת נייר עב בכדי לצלות עליו, וכן אסור לשבור קנה דק לעשותו כמו שפוד לצלות עליו. שיש בזה תיקון כלי. ח)

ט. מותר לכתחלה להניח בשבת או ביום טוב אגוזים בתוך מטלית או בגד או מגבת, ולהכות עליהם בפטיש, [ועושה כן כדי לשבור הרבה אגוזים בבת אחת, או בשביל שלא יתמעכו האגוזים יותר מדאי, או כדי שלא ינתזו הקליפות למרחוק], ואין בזה כל חשש, גם אם יתכן שתיקרע המטלית או הבגד מחמת הכאת הפטיש. ט)

אין לשבור ביום טוב חתיכת חרס או לחתוך נייר כדי לצלות

מתכלה מן העולם. והעיר דלפ"ז אם חותך נייר בשביל להסיק תחת התבשיל, לכאורה יש להתיר. ושם (סי' תקז אות י) ביאר, שאף שהתירו לגרוף גחלים מן התנור כדי שלא תשרף הפת, שאני התם שמכשיר את גוף התנור, ונחשב כצורך אוכל נפש ממש, משא"כ בנייר, שחיתוך הנייר אינו חלק מן התנור ונחשב כהנאה צדדית. ע"ש. ועי"ל משום שבגריפת תנור יותר ניכר שעוסק כעת בתיקון או"נ, משא"כ בנייר שאין ניכר כ"כ, אסרו חכמים.

אמנם רבינו יהונתן מלונגיל (ביצה יח. מדפה"ר) כתב, אסור לשבור החרס וכדו' משום דקא מתקן, ואע"פ שהוא צורך ביו"ט, כיון שהיה אפשר לו לעשותה מבערב, ו"כלי גמור הוא לצליה, שיעמוד זה השבר ימים רבים מתוקן לזה", ועוד שאפשר בלעדו זה וליכא הפסד כ"כ. ע"כ. [ויש עוד לדון בזה לגבי דין קיסם לחצוץ בו שיניו].

עוד איתא בביצה (לד.), אין פוצעים הקנה לצלות בו מליח, ופרש"י שנותן קרומית הקנה תחת המליח על האסכלא, וטעם האיסור, שעושה כלי, שכל דבר שעושה להשתמש בו הוא תיקון כלי. ובש"ע כתב כלשון הרמב"ם (פ"ד ה"ח), אין פוצעין את הקנה לעשותו כמו שפוד לצלות בו מליח.

להניח בשבת אגוזים בתוך מטלית או בגד, ולהכות עליהם בפטיש

והר"ן (ביצה שם). והובא בב"י, וכ"כ הט"ז ומג"א. ולכאור' אכתי יש בזה איסור מדרבנן, אלא דבלא"ה יש להקל כיון שאינו מתכוין לזה, ואינו פס"ד (וכן העיר הגאון רבי עקיבא איגר בגליון הש"ס שם. וע"ע בהגהות

ח) **משנה** (ביצה ג:). ופרש"י, כשצולין דגים על האסכלא שוכרים חרסית או חותכין נייר, ושורין במים וסודרין ע"ג האסכלא, מפני שהמתכת מתחמם ושורף את הדג. ובס' האורה (ח"א סי' סט) פי', שחותכין נייר, ושפיין אותו בשמן וצולין בו מליח ואינו נשרף. ע"כ. וכ"כ בפהמ"ש להרמב"ם, נייר, אם נותנין עליו שמן, מחזיק מעמד נגד האש כל זמן שהשמן עליו. והרוקח (סי' שא) כתב אין חותכין נייר או "קש". וצ"ע. ובטעם האיסור איתא בגמ' אכולהו, דמתקן מנא, וכ"כ הראב"ה (ח"ג סי' תשעה) והר"ח והרא"ה (ביצה לב:). ובאו"ז (ח"ב סי' סא). ולכאור' לא שייך זה בשימוש חד פעמי. ובעבודת הקודש (ב"מ ש"ב אות נא) כתב, שהוא כמתקן כלי. [ונסיים, שיש מן המורים שהורו להתיר באלו שמכשירי אוכלין מותרין כאוכלין]. והרמב"ם (שבת פכ"ג ה"ו) כתב, אין קורעין נייר מפני שהוא כמתקן כלי. וכ"ה בש"ע (סי' שמ ס"ג). ועיין בפר"ח (יו"ד סי' קיח סק"ח). ובקריית ספר (יו"ט פ"ד) כתב משום דמתקן כלי והוי כבונה.

והנה הגרשז"א (שלחן שלמה סי' תקח. ובמנחת שלמה ביצה לב:). הקשה, מאי שנא חיתוך נייר שאסור, מדין ביקוע עצים דשרי. ותי' דשאני עצים שמתכלים ע"י האש, משא"כ חיתוך הנייר, שאע"פ שהנייר נזרק אחרי הבישול, מ"מ אינו

ט) **ביצה** (לד.). ופרש"י שאין חוששין שמא תקרע, ואפי' נקרעה לא אכפ"ל, דאין זה קורע ע"מ לתפור. [וכ"כ האו"ז (הל' יו"ט ס"ס שסד), והארחות חיים (הל' יו"ט סי' נט), והכלבו (סי' נח), והמכתם, והמאירי

סימן תקט - כמה דינים פרטיים בהלכות יום טוב

א. שפוד שנעקם ורוצה לצלות בו ביום טוב, אף על פי שיכול ליישר אותו ביד מבלי כלי, אין מתקנין אותו ביום טוב. נודעת הרמ"א להתיר לתקנו אם לא היה לו פנאי לתקנו מבעו"י, ונתעקם באופן שא"א לצלות בו. אלא שאין מורין כן. ודעת הגר"א שאף מורין כן. וי"א שגם לבני אשכנז יש להחמיר כשנעקם הרבה שא"א להשתמש בו כך, שיש בזה חשש תיקון דאורייתא משום עשיית כלי. (א)

ורדים (כלל ג ס"ס טז), ובתורת חסד מלובלין (אה"ע סי' לח אות ה). א"נ י"ל כמ"ש הישועות יעקב (סי' שיד סק"א), דס"ל לרש"י דפס"ר במקלקל שרי. וכן פי' בחסדי דוד על התוספתא (ביצה דף פט). ובלא"ה י"ל דס"ל לרש"י כמ"ש התוס' (שבת קג.), דפ"ר בדרבנן דלא ניחא ליה מותר. והכא הוי פ"ר דלא ניח"ל. וכ"כ הגאון מליסא בס' קהלת יעקב (חי' הלכות יו"ט, סי' תצא סי"ב) בשם הר"ן. ושור"ר שכבר כתב כן בשו"ת תורת רפאל (סי' כז). נודע דמ"ש האמרי בינה (יו"ט סי' חי) להעיר על הרמב"ם שהשמיט דין זה. וכן הקשה בחמדת ישראל (קונ' דרך החיים סי' ט אות ד), ושהיא באמת תמיהה עצומה. במחכ"ת נעלם מהם שהרמב"ם פסק דין זה (שבת פכ"ב הכ"ד). וכנ"ל. וע"ע בשו"ת יבי"א (ה"ד סי' לד סוף אות כז).

חות יאיר דף יט: מדפי הרי"ף), וגם הוי מקלקל, מלבד דהוי משאצל"ג, ועיין בזה בפמ"ג ומשנ"ב. ובחזו"ע שבת ו' כתב, ד"ל דס"ל לרש"י דשאני הכא דהוי דבר שאינו מתכוין, אלא דמ"מ הוי פ"ר, כלשון התוספתא (ביצה פ"ג ה"י), פוצעים את האגוז במטפחת, ואינו חושש משום קריעה. וכן גורס רבינו חננאל. ופ"ר בדרבנן (דהיינו קורע שלא ע"מ לתפור), שרי, וכמ"ש הפר"ח (ליקוטי או"ח סי' תקיא) בדעת רש"י, דס"ל כתרודה"ד (סי' סו) דפ"ר בדרבנן מותר. וכ"כ במרומי שדה (ביצה לג.) בדעת רש"י. וכן הוכיח במשמרות כהונה (עירובין פח.) דס"ל לרש"י שם דפס"ר בדרבנן מותר. וכן הוכיח גם מהרש"ם (ח"ב סי' רכט). (וכן בחמדת ישראל בדרך חיים דף לה ע"ג. וצ"ע.) וכן י"ל לדעת הר"ן. ועיין בגנת

דין תיקון שפוד שנעקם ביום טוב ולא יכל לתקנו מבעוד יום

שנשבר ראשו שאינו ראוי להשתמש בו. ונרצף היינו שנעקם מעט שיכול להשתמש בו בלא תיקון. וכ"כ הר"י מלוניל (ביצה שם), ובאו"ז (ח"ב סי' שנו). גם בתוס' רי"ד כתב, דנרצם פי' שנשבר לגמרי וא"א להשתמש בו, ולכן מותר לתקנו. וכתב המאירי, שלשי' זו משמע שמותר ליישרו ע"י הכאה בפטיש, ואין נראה כן.

וכע"ז כתב רבינו ירוחם (ח"א נ"ד) שנרצף, פי' שנתעקם ויכול לצלות בו ע"י הדחק, אסור לתקנו אפי' נרצף ביו"ט, ואפי' יכול לפשטו בידו. אבל נרצם ביו"ט, שנפגם פיו ואין יכול לצלות בו, מותר לתקנו, ואין מורין כן לרבים, שמא יבוא לתקן כשנרצם מערב יו"ט נדס"ל דדמי להשחזת סכין דהלכה ואין מורין כן].

ב, לבעל המאור והר"ן (ביצה טו: מדפה"ד), נרצף היינו נכפף לגמרי, שזה תיקון כלי, ונרצם היינו

א) בביצה (כח:): מבואר מחלוקת ר' יהודה ורבנן בדין מכשירי אוכל נפש שא"א לעשותן מבעו"י, שר"י מתיר לעשותן ביו"ט, ורבנן אוסרים, דכתיב הוא לבדו יעשה לכם, הוא ולא מכשיריו. וולר' יהודה המיעוט קאי למכשירין שאפשר לעשותן מערב יו"ט. ומבואר בגמ' שנפ"מ מזה, לג' דברים. א. סכין שנפגמה. ב. ושפוד שנרצם (שנשבר ראשו). ג. גריפת תנור וכיריים (מטיה שנפל לתוכן). שלר' יהודה יש להתיר בכל זה, אם לא יכל לעשות מבעו"י (כגון שלא ידע, או שהיה טרוד). ועוד איתא בגמ', אר"י אמר שמואל, שפוד שנרצף (פי' שנמעך), אסור לתקנו ביו"ט, אפי' שמיישר אותו ביד לבד בלי כלי.

ובביאור החילוק בין נרצם לנרצף, יש כמה שיטות בראשונים. א. לרש"י והרא"ש, דבר שיכול להשתמש בו בלא תיקון, אסור לתקן, ולפ"ז מה שהתירו לתקן, היינו שנתעקם הרבה, או

גמורה ואסור. ושפוד שנרצם דמתיר ר' יהודה והלכה כמותו, היינו כגון שהעלה חלודה שא"א למשפד ביה בשרא עד דמקנח ליה, או מעבר ליה אפומא דריחאי, או אפומא דדקולא, דומיא דסנין.

ה. הרמב"ם (פ"ד ה"ח) כתב, שפוד שנרצף אף שיכול לפשטו בידו אין מתקנין אותו. ע"כ. ולא הזכיר דין נרצם. וכתב מרן הב"י, נראה שמפרש נרצף שנתעקם מעט ויכול לתקנו בידו, ונרצם נעקם הרבה, וסובר שאין הלכה כר"י שהתיר מכשירין שא"א לעשותן מערב יו"ט, ולכן כתב נרצף אסור, וכ"ש אם נתקלקל הרבה שאסור. וע"ע בשבולי הלקט (סי' רנא) שה"ד הרז"ה והעיטור ועוד, וסיים, ול"נ שאסור לתקנו, משום דהוי כמתקן מנא, ואפי' נרצף ביו"ט, ואפי' לר"י, שהרי יכול לצלות בו בעודו כפוף ועקום.

נתעקם מעט, שאין זה שוויי מנא, ולכן מותר. ע"כ. ומשמע דס"ל להתיר גם כשיכול להשתמש בו בלא תיקון, שהעיקר רק שלא יהא כמו שעושה כלי חדש. וכע"ז כתב המאירי, שאם נעקם וא"צ תיקון גדול מותר לתקנו, ואם נקטם ראשו שצריך פטיש וכי"ב לתקנו, אסור לתקנו. וראבי"ה (ה"ג סי' תשע) כתב, שהלכה כר"י, אלא שאם השפוד אין ראוי כלל למלאכתו מבלי חידוד, אסור לתקנו אפי' לר"י.

ג. הראב"ן (מס' ביצה) כתב, נרצף ביו"ט מותר לתקנו כר"י, ואם מערב יו"ט אסור. וע"ע בעיטור (דף קמא).

ד. האשכול (הל' יו"ט דף קנז:) כתב, שאם נעקם השפוד וצריך למפשטיה בידיה, הוא מלאכה

הטעם שהש"ע החמיר לגבי שפוד

ולכן מ"ש הרמ"א בהגה, ודוקא שיכול לצלות בו בלא תיקון, אבל אם אינו יכול לצלות בו כך ונשבר ביו"ט מותר לתקנו, אלא שאין מורים כן לרבים, שלא יבואו לתקן ג"כ בנשבר מערב יו"ט. הנה אין זה דעת מרן. נורבי עקיבא איגר העיר, שמרן בס"ב פסק שאסור לחדד הסנין במשחזת אבן, עפ"ד הר"ן שלר"ף והרמב"ם אשוויי מנא גם לר' יהודה אסור, א"כ ה"ה כאן שאם נשבר אסור. ואף דהו"ל להרמ"א לכתוב כן בלשון י"א, ד"ז מצוי בדברי הרמ"א בהגה שכותב דבריו כעין פירוש לדברי מרן, אע"ג דמרן לא ס"ל הכי. וראה בהקדמת השתילי זיתים, שמחמת כן בכמה מקומות בתימן נהגו כפסקי הרמ"א. וראה גם בכה"ח מ"ש בזה.

ואף שהרמב"ם כתב בסתם ולא חילק, מרן בב"י פ"י דברי הרמב"ם לאסור בכל אופן, ומשמע גם כשנתעקם ביו"ט, וגם כשא"א לצלות בו בלא תיקון. ובש"ע העתיק לשון הרמב"ם. אמנם הנה בב"י להלן דן בזה בארוכה אם הלכה כר' יהודה, ובשי' הרי"ף והרמב"ם, וגם בסי' תצ"ה כתב מרן להתיר מכשירי אונ"ג. ולכן נראה שמרן כאן בהלכה זו העתיק בסתם דברי הרמב"ם להחמיר בדין תיקון השפוד, כיון דבלא"ה מצינו ברבינו ירוחם דס"ל דהלכה ואין מורין כן. ולכן אין ללמוד מכאן לדינים אחרים. ובשבולי הלקט הנ"ל מבואר שאוסר בזה גם לשיטת ר' יהודה. ולשי' האשכול נרצף היינו רק שהעלה חלודה וכדו'.

אם גם לשי' הרמב"ם אין איסור בתיקון השפוד רק מדרבנן

אסרוהו לפי שאינו צורך אוכל נפש כ"כ, שהרי יכול לתחוב בו הבשר אע"פ שהוא עקום, א"נ אפשר לצלותה ע"ג הגחלים.

ולדעת המ"מ כתב בב"י שם, דשפוד שנרצם שנח' ר"י ורבנן, היינו בשנעקם לגמרי וצריך תיקון גמור, ואסר רב יהודה בנרצף דהיינו נעקם קצת, אע"ג דמפשטי ליה בידיה, גזירה משום

ואמנם מ"ש בב"י כאן כביאור דברי הרמב"ם, לא נתכוין להכריח כן בדעתו, דהגם שכ"כ המגיד משנה, דס"ל להרמב"ם שאין הלכה כר"י, ולכן כל תיקון דשפוד אסור ואפי' נתקלקל ביו"ט. מ"מ הב"י להלן הביא דברי הר"ן שהרמב"ם פסק כר"י, ומה שאסר בשפוד שנרצף, ביאר מרן, דאיה"נ מדאורייתא שרי, ורק חכמים

בנרצם מערב יו"ט, שגם לר"י אסור. או שמא מיירי בתיקון גמור עד שנעשה כלי מחמתו, כ"כ הר"ן (שם). והובא בב"י. והמאירי (כה): כתב בשם י"מ, דהתם מיירי בשפוד של עץ שתקונו הוא החלקתו בסכין והרי הוא כעשיית כלי. ומבואר שגם תיקון שהותר לעשות, לא הותר באופן שעושה אותו כלי. ולכן אין להתיר לעשות כלי חדש בשביל צרכי או"נ.

אמנם לכאורה שי' רש"י והרא"ש וסיעתם להקל יותר בתיקון כלי, גמור. וכן הקילו יותר לגבי השחזה להלן. ובפמ"ג כתב שלתקן את השפוד תיקון גמור, אסור לכו"ע, כמו לגבי השחזות סכין במשחזות אבן. ובשעה"צ (אות יא) ה"ד המג"א שם להקל בתיקון גמור כשלא יכל לעשות מבעו"י לשי' רש"י וסיעתו, והשיג ע"ז, דבמשנה (לב). ורש"י (לב): מוכח שבעשיית כלי גמור, גם לרש"י וסיעתו אסור. וכ"כ הרא"ה (שם) דמשום מכשירין לכו"ע לא הותר לעשות כלי מתחלה. ומה שהקלו בשפוד, הטעם דס"ל שאין זה תיקון גמור. ובבית יעקב (כתובות ז). כתב, שמכשירין שא"א לעשות מערב יו"ט אין מותר רק שפוד שנתקלקל לתקן שאין דרך לעשות מלאכה כזו לימים רבים, משא"כ לעשות כלי מכשירי אוכל נפש חדשים, אפי' אם נשרפו כל כליו ביו"ט, אסור, כיון שעשיית כלים חדשים דרכן לעשותן לימים רבים. וע"ש אם הוי רק מדרבנן.

יישור מחט שנתעקמה וכיו"ב. והמג"א (סי' שמ ס"ק יא) הביא מהכנה"ג בשם מהר"ש אבוהב בס' הזכרונות (זכרון ט ה' שבת פ"א), שמחט שנתעקמה אפי' מעט אסור לפושטה ביד. ולא היקל הרמ"א רק במכשירי או"נ, ולא בשאר כלי שנתקלקל [משנ"ב בשם האחרונים].

ולכאן' נפ"מ לגבי ישור מזלג שנתעקם קצת, וכן יישור משקפים, באופן שלא נתבטל ממלאכתו. ובשו"ת ישועת משה (ח"ג סי' כז) כתב, שאם נתעקם רק מעט וראוי למלאכתו, אין בזה תיקון כלי, ולא אסור בשפוד, רק בטורח טירחא דלא צריך.

נרצם. [וע"ע ברא"ש לגבי השחזות סכין, שזה ספק בשל סופרים דאזלינן להקל].

ובביאור הגר"א כתב להתיר לגבי שפוד, ושהעיקר שהלכה כר' יהודה, ואף מורין כן, וכמ"ש בש"ע (סי' תצה), ושכן שי' הרמב"ם דהלכה כר' יהודה ומורין כן, ופסק לגמרי כר' יהודה, ושכ"ד הרי"ף, ודלא כמ"ש בב"י. ובערוה"ש (סי' תצה סכ"ה) כתב ג"כ דרך אחרת בשי' הרמב"ם, ושמה שפסקו לאסור בהרבה דברים אין זה אלא משום דאין מורין כן, לכן פסקו לאסור לבד גריפת תנור וכירים, שזה מניעה לאוכל נפש ממש, והרמב"ם מחלק בין מכשירין הנוגעים לאוכל נפש בעצמו או לא, ועפ"ז כתב, דכיון דרק אין מורין כן, אבל לדינא הלכה כר"י, יכול היחיד להקל בשעה"ד, כמ"ש הט"ז (ר"ס תקי"ד) בשם מהרש"ל. ע"ש. ובשו"ת מהרש"ם (ח"ו סי' לג) כתב שהרמב"ם פוסק כר' יהודה, ומה שהחמיר לגבי שפוד, זהו ע"פ המבואר בירושלמי (מגילה פ"א ה"ו), שדין חידוד ראש השפוד, ודין הוצאת האש מן האבנים, שוים לאיסור מחד טעמא, וגם ר' יהודה מודה לאסור.

ובים של שלמה (פ"ג סי' כא) כתב בשי' הרמב"ם, דכיון שאסור לחדד הסכין במשחזות שלה, שנחשב גמר מלאכה גמורה, וכאילו שעשה כלי מחדש, כ"ש שפוד שנרצם. ורב חסדא שהתיר לר' יהודה, ס"ל משחזין הסכין אפי' במשחזות, ושרי כל המכשירים לר"י, וה"ה שפוד שנרצם, אבל לרבא דפליג על ר"ח, שפוד שנרצם אסור לכו"ע. וכ"כ בביאור הגר"א, שגם הרמב"ם ס"ל להתיר מכשירי או"נ, ומה שאסרו לתקן שפוד שנרצף, היינו כשנשבר או שנעקם הרבה ומשום דשו"א מנא. ובביאה"ל כתב שהסכימו כמה אחרונים לדינא לחוש לשי' הרז"ה והר"ן שהחמירו בנשבר השפוד או שנכפף הרבה עד שא"א לצלות בלי תיקון, דס"ל דזהו תקון גמור אם יתקננו. [ואם יכול להשיג לשאול מאחרים לכולי עלמא אסור. מג"א].

אם יש לאסור עשיית כלי או תיקון גמור בכל אופן. והנה בגמ' (ביצה לה). אמרי', דאין מתקנין את השפוד ואין מחדדין אותו. ופרש"י שם, דצ"ל דס"ל כרבנן שאסור לתקן מכשירי או"נ, או דמיירי

ב. שפוד שרוצים לצלות בו והיה ארוך יותר מדאי, אסור לחתכו ולא לשרפו. (ב)

גדר החילוק בין אוכל נפש לבין מכשירי אוכל נפש

יושב בו, ולא יצטרך לצאת מן הבית ולהתבטל מסעודתו, אין לך אוכל נפש גדול מזה. ובזה אפי' רבנן מודו כו'. וכ"כ הר"ן (יא: מדפ"ה ד), וכ"כ המרדכי (סי' תרפ"א) בשם ר' אלחנן. [והרמ"א (ר"ס תקיד) פסק כדברי הארחות חיים שמותר לכבות הדליקה בשביל בית לישיב שם לאכול]. ולשי' זו צ"ל דמכשירין לא נקרא רק אם בשעת עשיית המלאכה אין תיקון באוכל נפש רק במכשיר, כמו תיקון השפוד והסכין, משא"כ בזה שתיכף בשעת כיבוי מתקן הבית שיוכל לישיב בו. נאך יל"ד, דכולי עלמא מודו שכל הצורך היום אינו בדבר שעושה בו המלאכה, נקרא מכשירין, אלא דס"ל דמלאכת שבת ויו"ט החיוב במלאכת מחשבת שמתקן, וכיון שמחשבתו משום ד"א, אין חיובו אלא משום תיקון לד"א, ונמצא שצורך היום במלאכה דהתיקון לד"א מכלל המלאכה, ובלא תיקון זה לא הי' נחשב מלאכה כנ"ל. וכיון שהתיקון לדבר אחר נעשה תיכף, לכן חשיב גוף צורך קצת. ולפי שיטה זו (שפסק כן הרמ"א), קערה וכף שאוכל בהם חשיב או"נ. ובזה ניחא קו' הש"ס להתיר טבילת כלים ביו"ט, אע"פ דלא שרינן מכשירין שאפשר לעשות מבעו"י, ולהנ"ל ניחא, דכלים שאוכל בהם חשיב או"נ. אך במלחמות (יא). כתב, שאינם עיקר אוכל נפש אלא שהם צריכין, כגון כיבוי הבקעת שלא תתעשן הבית שצריך לאכול שם וכו', אסורין לגמרי. עכת"ד האבני נור. ואם טבילת כלים חשיב כמכשירי או"נ, ע"ע בשאג"א (סי' נו).

(ב) ש"ע ס"ב, ע"פ הראב"י"ה (סי' תשעז) שהובא במרדכי (סי' תרצא), וביאר הטעם, משום תיקון כלי, ולא דמי לחיתוך פתילה באש לשתי נרות דשרי (ביצה לב:), דהתם נראה כמדליק שתי נרות. ע"כ. וי"א שאם לא יכל לעשות כן מאתמול, מותר לעשותו ביו"ט, ראה בלבוש ובמג"א ובחמד משה, וכ"כ הגר"ז (אות ג) שאם לא יכל לקצרו מערב יו"ט וגם א"א למצוא שפוד אחר, מותר לקצרו כדין מכשירין שא"א לעשותן מערב יו"ט. ויש חולקים, וכ"כ במשנ"ב (סק"ט). וכ"ה בכה"ח (אות יא).

והפוסקים דנו בגדר החילוק בין אוכל נפש למכשירין, והרא"ש (פ"ב סי' י"ט) כתב שכל שא"א לאכול בלעדו נקרא גוף או"נ. והגר"ז (קו"א סי' תצא סק"ד) כתב דרוה"פ חולקים על סברא זו. ובאבני נזר (א"ח סי' תט) הק' ע"ד הרא"ש, שהרי כשאפשר בענין אחר, גם ר' יהודה מודה לאסור במכשירין. והטעם כיון, שאף שמלאכת אוכל נפש 'הותרה' ביו"ט, לגבי מכשירין הוי בגדר 'דחוייה' ולא 'הותרה'. [גם בחתם סופר (א"ח סי' פה) כתב שההיתר במכשירי אוכל נפש הוא בגדר דחיה ולא הותרה. ועיין בישועות יעקב (סי' תצה סק"ב)]. והתוס' (כתובות ז.) כתבו שכיבוי נר מפני ד"א הוי כמו מכשירין. והיינו מפני שאינו נהנה מגוף הנר שמכבהו. וכ"כ הרשב"א (ביצה כב.) וז"ל, וא"ת נימא מתוך שהותר כבוי לצורך הותרה נמי שלא לצורך. וי"א דכיבוי לצורך אוכל נפש היינו אורחיה, כבישאר אגומרי, ומגופו של מעשה הוא. משא"כ כבוי הנר מפני ד"א שאינו מצרכי המעשה, אלא ככיבוי הבקעת בשביל שלא תתעשן הבית. ומבואר דלא אמרי' 'מתוך' מאוכל נפש למכשירין. וכ"כ הרמב"ן (שבת קכד:) שבדבר שאינו נהנה בגופו של מלאכה, אלא שנעשה מכשירין לדבר הצריך, ל"א ביה מתוך, כמו במכבה הנר מפני ד"א. ודלא כמו שנראה מרש"י (ביצה כב.). [נמ"ש התוס' (שבת צה.) שלכאורה נתיר מדאורייתא לבנות בית ביו"ט, מתוך שהותר בנין במגבן, שם נהנה מגוף הבית ולא נחשב כמכשירין]. ולכן כתבו הפוסקים (ס"ס קז) שאסור מדאורייתא לשרוק פי התנור בגיבול טיט, ואף שמותר ללוש ביו"ט, ל"א מתוך מאוכל נפש למכשירין. אלא שהר"ן (יה. מדפ"ה ד) כתב טעם איסור הגיבול, משום דמחזי כמגבל לבנין. ואולי ס"ל כרש"י דאמרי' 'מתוך' אפי' שלא לצורך היום כלל.

אלא שהרשב"א שם כתב בשם י"מ, דבשביל שלא יתעשן הבית, היינו שלא ישחיר הכותל, אבל אם בשביל שלא יתעשן הבית שהוא

ג. סכין שאינה יכולה לחתוך כלל, אין משחזיזין אותה אפילו על העץ, שמא יבא להשחזיה במשחזת. אבל סכין שיכולה לחתוך בדוחק או שנפגמה, אף שאין משחזיזין את הסכין במשחזת שלה, מכל מקום יכול לחדדה על גבי העץ או חרס או אבן, ואין מורים דבר זה לרבים כדי שלא יבואו לחדדה במשחזת. ג)

השחזת הסכין ביו"ט לצורך שחיטה ואכילה ביום טוב

ולענין הלכה, ה"ה כתב, שהרי"ף והרמב"ם (פ"ד ה"ד, לגבי אין מכבין האש כדי שלא תתעשן הקדרה) פסקו כרבנן לאסור בכל מכשירין, שכמה סתם משנה דלא כרבי יהודה. וכן מפורש בגמ' שלעולם אין משחזיזין את הסכין במשחזת ואפי' עמדה או נפגמה ביו"ט, ושכן עיקר, ומ"ש בגמ' דהלכה כר' יהודה, י"מ שלא כל המכשירין שוים, ויש שהלכה בהם כר"י, ולכן אסרו לכבות הבקעת מפני הדליקה ומפני תשמיש ומפני שלא תתעשן הבית, אבל בשביל שלא תתעשן הקדירה ותבשילו שהוא מכשיר אוכל נפש ממש, מותר, והוא שאין לו מקום לפנותה. אך דעת הרמב"ם (פ"ד ה"ו) לאסור הכל, וכדעת הרי"ף. עכ"ל. וע"ע מ"ש לגבי השחזת הסכין (ה"ט).

ג) בן הוא לשון הרמב"ם (פ"ד ה"ט), והש"ע (ס"ב). ומקור הדין במשנה (ביצה כח), אין משחזיזין את הסכין, אבל משיאה ע"ג חבירתה. א"ר הונא ובמשחזת עץ מותר. [ומבואר בגמרא כמה לישנות בזה. ע"ש]. א"ר חסדא מאן תנא דהשחזת עצימה אסור, דלא כר' יהודה שמתיר במכשירי אר"י, ופסק הלכה כר' יהודה. א"ר נחמיה, אנא חזיתיה לרבא דמעבר סכינא אפומא דדיקולא, וא"ל לחדודי או לעבורי שמנוניתא, א"ל לעבורי שמנוניתא, וחזיתי לדעתיה לחדודי עביד והאי דלא קאמר לי קסבר הלכה ואין מורין כן. וכן סיפר אביי שרב יוסף העביר סכין אפומא דריחייא, וכנ"ל. והיינו מטעם שאין מורין כן לרבים, והטעם, פרש"י, כדי שלא יזולו אף בשאפשר לעשותו מבעו"י, אבל כל איש מותר לעשות לעצמו.

אם הלכה כר' יהודה שהתיר במכשירי אוכל נפש

לדחות, שעשו כן משום שהיו לפניהם רב נחמיה ואביי, ולא יכלו להשיב להם שעשו כרבנן, דבגמ' מוכח דלרבנן במשחזת אבן אסור אפי' להעביר השמנונית, ואיה"נ כשלא היה איש לפניהם היו משחזיזים במשחזת אבן וכו'. יהודה, אפי' כיון דלא חזינן דעבדי אלא הכי מג"ל לאהדורי בתר קולי. ועוד דבסוגיא להלן מוכח דבמשחזת אפי' לר' יהודה אסור, ולכן אסרו להראות סכין לחכם, וסכין שעמדה דלא פסקא אפי' אגב דוחקא, וכ"ד הרמב"ם. עכ"ל. וכתב בב"י, דמשמע מדבריו, שסתם משחזת אינה אלא של אבן. ומשחזת של עץ היינו כגון פומא דדיקולא וכיוצא. ומבואר שדעת הרי"ף והרמב"ם להתיר מכשירי אוכל נפש כדעת ר' יהודה, ודלא כמ"ש ה"ה בדעתם. ולשיטת ה"ה, צ"ל דמה שהתירו להעביר הסכין אפומא דדיקולא וריחייא, ס"ל שאין בזה מלאכה כלל, כיון שאינו משחזיז במשחזת

והנה הרי"ף כאן בדין השחזת, פסק דלא כמתני', [ולכן השמיט כולה לישני שהובאו בגמרא לפרש המשנה, וכן השמיט דברי רב הונא], ומותר אפי' במשחזת של אבן. ונחלקו הרא"ש והר"ן בדעת הרי"ף, שהרא"ש כתב דלהלכה מורין להתיר במשחזת של עץ, שהרי אפי' רבנן מתירין בזה אחד לישנא, ושזו מחלוקת בשל סופרים, ואזלינן לקולא. ובמשחזת אבן אין מורין כן לחדדה, אבל להעביר השמנונית מותר. [וברמב"ן (מלחמות פ"ב) נראה דאף לרי"ף ר' יהודה מתיר לחדד במשחזת אבן, אלא שחז"ל החמירו בכמה דברים דבעי שינוי כמו בסכין שאפשר בשינוי, ואף בשינוי אין מורים לכתחילה להתיר כיון דשכיחי סכינים ולא אתי לאמנועי משמחת יו"ט. (רע"א)].

אולם הרי"ן (טו). פירש, שגם במשחזת עץ אין מורין לכל להתיר, שלא יבואו להשחזיה במשחזת שלה שאסור לכו"ע לפי שעושה כלי. ולכן רבא ורב יוסף לא עשו במשחזת. ואף שיש

ד. עופות שממלאים אותם חתיכות בשר ואורז וכדומה, מותר לתופרן ביום טוב [בחוט ומחט] שנחשב צורך אוכל נפש, ובלבד שיתקן את החוט מערב יום טוב ולא יחתכנו ביום טוב קודם תפירת העופות. ואם נתנו החוט במחט מערב יום טוב ובמקרה הושמט משם, מותר ליתנו ביום טוב. ויחתוך הנשאר מן החוט לאחר תפירתו. נוטוב להחמיר לשורפו במקום לחותכו]. ואם יש לו לתפור הרבה עופות יכין כמה מחטים ויתלה בהם החוט מערב יום טוב, ואם לא היה לו הרבה מחטים, או לא היה לו חוט בערב יום טוב, מותר לחתוך חוט ביום טוב ולתלותו בו ביום. ועופות ממולאים וכן גדיים מבושלים מותר לחתוך חוט תפירתן בין ביד בכלי, ואפילו בשבת מותר. (ד)

להעביר הסכין ע"ג עץ וכדו', שמא י"ל דכיון דלא כתב אלא דלהשחיו אין מורין, ממילא משמע דלהעביר שמנוניתא שרי, דסתם השחזה אינה אלא כדי לחדדה, אבל להעביר שמנוניתא מה"ת לן דאסור.

ולענין הלכה, כתב מרן הב"י, דכיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעה אחת כפי מה שפירש הר"ן דברי הרי"ף, הכי נקטי'. ואע"פ שהרא"ש פירש דבריו בענין אחר, נראין דברי הר"ן שמסכים דעת הרב עם דעת התלמיד.

שלה, וגם הסכין חותך קצת. ולכן סתם בזה, שאפי' נפגמה ביו"ט מותר לחדדה ע"ג העץ או חרס או אבן, דלאו מלאכה היא כלל, דאל"כ אפי' בנפגמה מערב יו"ט היה אסור, מאחר שאין הלכה כלל כר' יהודה. ומה שהתיר הרמב"ם (בפ"ג ה"י) גריפת התנור, צ"ל דלאו מלאכה גמורה היא, ולא אסורה אלא גזירה אטו שאר מכשירין שהם מלאכה גמורה, והיכא דא"א לאפות בלא גריפה לא העמידו דבריהם כדי שלא ימנע משמחת יו"ט. ומה שלא כתב הרמב"ם שמורין לרבים שמותר

דין סכין שעמדה מלחתוך אם מותר לחדדה ביום טוב

יו"ט לנפגמה ביו"ט, והשוה דין נפגמה לדין אינה יכולה לחתוך אפי' הדחק ואין בה פגם. **ודעת הרא"ש (שם) והעיטור (ח"ב קמא):** ועוד, שמותר לחדדה אפי' במשחזת, אולם הרי"ף פירש שמותר לחדדה רק אגב ריחייא או אגב דיקולא.

והטעם שאם אינה יכולה לחתוך אפי' ע"י הדחק, אסור להשחזה. לרש"י משום דהוי טירחא יתירה. ולהר"ן משום דהוי משום מתקן מנא. ולהרמב"ם שמא יבוא להשחזה במשחזת.

ואיתא בגמ' (ביצה כה:), סכין שעמדה, מותר לחדדה ביו"ט, והוא דפסקא אגב דוחקא. ע"כ. ופירש רש"י, שעמדה מחריפות שלה, דהיינו שאינה חותכת יפה אבל לא נפגמה. וכתב, שמותר לחדדה אפי' אם התחילה לקלקל ולילך מאתמול שלשום, דלא הו"ל לאסוקי אדעתיה מאתמול, דסבר לא צריכנא, אבל נפגמה מאתמול לא שרי, דמוכח קלקול שלה, והיה לו לעשות מאתמול. והר"ן (טו) כתב, שאחרים פירשוה שעמדה ביו"ט דוקא. והרמב"ם שם לא חילק בין נפגמה מערב

עופות ממולאים שתופרים אותם

לעשותן ביו"ט. וכ"כ הכלבו (סי' נח). וכ"כ הים של שלמה (ביצה פ"ג סי' כג). ועיין בשו"ת פאר עץ חיים (סי' טז דמ"ה: ד"ה ולענין מעשה). ובשו"ת מים חיים משאש (חאו"ח סי' קצט). ודרו"ק.

ואם לא שם את החוט מערב יו"ט, אם מותר בדיעבד להשימו ביו"ט וישרפנו מבלי חיתוך ביד או בכלי, השו"ג כתב להקל, שלא

(ד) ע"פ הרשב"א בתשובה (ח"א סי' תקעו) שמותר לתפור העוף ביו"ט, שאותה תפירה צורך אוכל נפש היא. ורי"ו (ח"ב נ"ד) בשם הראב"ד הביא מירושלמי (פ"ד ה"ה) שאסור לעשותו ביו"ט שמא יחתוך התפירה, אלא יתקן החוט מערב יו"ט וישימנו במחט, ויזהר שלא יחתוך החוט, דכל מכשירין שאפשר לעשותן מערב יו"ט אסור

ה. הרוצה להכין ביום טוב קציצה בשרית, ואין לו אלא כלי חלבי לאפות עליו, יכול ללבן כלי ברזל שאפו בו קודם לכן מאפה של גבינה, ובלבד שמיד כאשר יתלבן, יתנו בו את המאכל לאפותו בו, ולא ימתין עד שיצטנן. [ואין בזה משום תיקון כלי, כיון שהטעם הבלוע הוא של היתר, ואינו צריך אלא ליבון קל, ולכן נראה כמו שמחמם אותה בשביל לבשל תחתיה, ומצד מכשירי אוכל נפש אין לאסור, כיון שהבערה זו צריכה לבישול]. אבל אם הוא בלוע מנבילה וכיוצא בה [שאו צריך ליבון חמור], אסור ללבנו ביום טוב אפילו שרוצה לאפות בו כעת דבר היתר, שנראה כמתקן. (ה)

ועי' בעולת שבת ובט"ז ובמאמ"ר. וטוב להחמיר לשרפו כפשט דברי הרמ"א בהגה שנראה שהבין כן גם בדעת מרן. ודו"ק. [ילקו"י מועדים עמ' תפ. חזו"ע יו"ט עמ' טז].

ומה שכתבנו דעופות ממולאים מותר לחתוך החוט וכו', הוא ע"פ המבואר בש"ע (סי' תקט ס"ד), ע"פ האגור (סי' תרמה) בשם שבה"ל (סי' פז), וכ"כ המרדכי (ביצה סי' תרצא). ובים של שלמה (ביצה פ"ג סי' כג). וגם בשבת מותר, כמ"ש בש"ע לעיל סי' שי"ד ס"ט, שמותר להפקיע ולחתוך קשרי השפוד שקושרים בטלה או בעוף הצלויים. וזה עפ"ד הבי"י סי' שי"ז מהמרדכי (שם), שמותר להפקיע קשרי השפוד שקושרין בו הטלה, ולפעמים מהדקין אותו בחוט, וקרוב הדבר שאף בשבת מותר, ואפי' למ"ד יש בנין בכלים, שהרי אינו כלי, שאינו קשור לחבר שברים זב"ז, ובבית רבינו מאיר היו נוהגין לחתוך קשרי השפוד. וכ"כ שבה"ל (שם) שנוהגים לחתוך בשבת אגד גדיים ועופות המקולסים וחוטי תפירתן, משום דפסיקת תלוש אינו אסור אא"כ מתקנו למדה או לעשות כלי (ע' ביצה לג:), ופסיקת תלוש היתר גמור בשבת, כדאמר' (ביצה לא:): חותמות שבכלים מתיר ומפקיע וחותר. חוץ מדבר שיש בו כלי בחתיכתו, אבל מקלקלין בפסיקת תלוש מותר לגמרי. ע"כ. ומ"ש שמותר לקרוע או לשרוף וכו', כ"כ בש"ע (תק"ט ס"ד), עפ"ד התשב"ץ (סי' שפ).

אסרו לתחוב את החוט במחט אלא כדי שלא יחתכנו בכלי או ביד, ובדיעבד יש לסמוך על הרשב"א ולא יבטל משמחת יו"ט. ובכה"ח (אות כה) כתב שלא להקל בזה.

ומה שכתבנו שיחתוך הנשאר, הנה מרן בש"ע שם כתב, והוא שיתקן מעיו"ט החוט וישימנו במחט. ויזהר שלא יחתוך החוט ביו"ט. וכתב הט"ז שם, דכיון שיכול לעשות מעיו"ט חוט אחד במחט אינו דוחה יו"ט. וכתב בפמ"ג (שם ס"ק ד), דמה שנשאר אחר התפירה רשאי לחתוך, רק שנהגו לשרוף, עיין מג"א סק"ט וכו', והכי פירושו, וישימנו החוט לכתחילה בעיו"ט, אבל דיעבד י"ל אין מעכב וישים ביו"ט, אבל פסיקת החוט צריך זהירות יתירה שלא לחתוך ביו"ט, וע"ז קאי הר"ב, וכן הנשאר נוהגים שלא לחתוך, אע"ג שמדינא הנשאר שרי. ולבושיה כתלג חיור. וכן מבואר במשנ"ב שם, שיתן החוט במחט מבעו"י, דאם ישימנו ביו"ט גזרינן שמא יחתוך החוט ג"כ, וזה בודאי אסור דהא אפשר לעשותו מבעו"י. ואם לא שמוהו במחט מבעו"י, אסור ליתנו במחט ביו"ט, אם לא ששם מערב יו"ט ונלקח ממנו החוט ביו"ט, דאז מותר ליתן החוט במחט ביו"ט, ויחתוך הנשאר אחר תפירתו. ע"כ. וכ"ה בבא"ח (פרשת במדבר אות כ). וע"ע בכה"ח (ס"ק כז).

דין ליבון והגעלת כלים לצורך יום טוב

מכשירין ליכא בזה, כיון שהבערה זו צריכה לבישול. וכ"כ בהגמ"י (פ"א אות ה) בשם הסמ"ק (סי' קצד), שמיד שיעבירו מן האש אחר הליבון

(ה) ש"ע סעיף ה, עפ"ד המרדכי (סי' תרפא) בשם ר"י, דליכא בזה משום תיקון כלי, לפי שנראה כמחממה לבשל תחתיה. וגם משום

ו. אין נוקבין נקב חדש בחבית ביום טוב. אבל מותר לפתוח אפילו בשבת פחית שתיה, שבמשיכת הלשונית והסרתה נוצר פתח נאה (חזו"ע שבת ה, עמ' שפד). וכך מותר לפתוח קופסאות שימורים בשבת או ביום טוב, וגם מי שמחמיר בזה מותר לו לטלטל קופסאות שימורים ואין עליהם שם מוקצה בשבת וביו"ט. (ו)

בהם אוכלים הכשרים גם לבשר וגם לחלב (פרוה), ואם אחר זמן ירצה להשתמש בהם למאכלי חלב, ש"ד. (ילקו"י איסור והיתר ח"ג עמ' תעח. יבי"א ח"ג יו"ד סי' ד).

ולגבי הגעלת כלים ביו"ט, כתב הרמ"א בהגה (ס"ה) שאסור להגעיל כלי ביו"ט, אך מותר ללבן שפוד שצלו בו בשר שאינו מלוח ורוצה לחזור ולצלות בו ביו"ט. ע"כ. והרדב"ז (ח"ג סי' תב) כתב, שכל הנידון בהגעלה כלי ביו"ט, הוא משום דהוי מכשירי או"נ, ולכן אם היה צריך למים רותחים, מותר להגעיל הכלים ע"י עירוי מכלי ראשון או בתוכו, אם יש במים ששים כדי לבטל האיסור ואין לאסור בזה משום מתקן מנא. והביאו החיד"א במחז"ב (סי' תקט אות א). וע"ע ברדב"ז (ח"ג, סי' תקצד). וראה בעקרי הד"ט (סי' כב אות נ) ובשד"ח (אס"ד מערכת יו"ט סי' א אות כט) כשנבלעו באיסור ביו"ט עצמו, אם מורין כן להתיר להגעילם.

והגרש"ז אויערבך כתב, שמותר לכתחילה להרתיח קדירה גדולה מלאה מים, אם אמנם ישתה מעט מן המים, ולהגעיל במים שבקדירה את הכלי שנטרף כיו"ט, והוא שצריך את הכלי לשימוש בו ביום, ויש במים ששים כנגד הכלי שנטרף, כיון שלרוה"פ אמרינן מתוך מאו"נ למכשירין, ולכן מורין בכה"ג אף לאחרים. (שש"כ פ"ב הע' פ"ד).

לפתוח קופסאות שימורים בשבת וביום טוב

והנה מכאן למדו כמה אחרונים גם לענין פתיחת קופסאות שימורים וכדו' ביו"ט, שיש לאסור הדבר, אא"כ לא ידע שיצטרך להם מערב יו"ט, אך אם היה יודע היה אסור לפותחם ביו"ט כדין מכשירין שאפשר לעשותם מערב יו"ט. וע'

יתנו אותה על המאכל שצריך לאפות, ולא ימתין עד שיצטונן. אמנם דוקא במלבן מחלב לבשר או להיפך, שא"צ ליבון גמור שתישרף קליפתה, אלא ליבון קצת שישרף קש, דלא גרע מהגעלה דמועלת אף בתשמישו ע"י האור היכא דהיתרא בלע, אבל טרפ"א של גוים הבלועה מאיסור שצריכה ליבון גמור שתשיר קליפתה, ליבון זה ודאי אסור לעשותו, דניכר בטוב דלהכשירה הוא עושה, ומיתסר, מידי דהוי אהגעלת כלים דאסור לעשות ביו"ט. ע"כ. וכ"כ המרדכי (ע"ז סי' תתסא). ובים של שלמה (ביצה פ"ג שם).

ובמג"א (סק"א) כתב בשם מהר"י יפה, שנוהגים שלא להגעיל כלי מבשר לחלב או להיפך, כדי שלא יסמכו לעשות כן להיות להם רק כלי אחד, ושמא יבא לטעות. ובשעה"מ (יו"ט פ"ד ה"ח) דחה זאת ממ"ש הסמ"ק (סי' קצט), שמותר להגעיל כלי בשרי שאינו בן יומו כדי לבשל בו חלב. ואלו שהחמירו בזה טעמם שמא יבא להגעילו כשהוא בן יומו. אמנם החיד"א במחז"ב (סי' תקט סק"ב) כתב, במקומותנו נוהגין להגעיל כלי חלב שאינן בני יומן להשתמש בהם בשר וכן איפכא, ולא חשו לחומרות אלו. ע"כ. וכן הלכה לדידן, ואין אצלינו שום מנהג להחמיר בזה. ווגם לבני אשכנז שנהגו להחמיר בזה, אם הגעיל את כלי הבשר להכשירן לפסח, מותר להשתמש בהם אח"כ למאכלי חלב, וכן רשאי להגעיל כלי בשר ע"מ לאכול

(ו) ש"ע סעיף ו', ע"פ תשובת הרא"ש (כלל כג סי' א), והטעם, דהוי מכשירי אוכל נפש שיכול לעשותן מערב יו"ט. ולפ"ז אם לא יכל לעשות מערב יו"ט, לכאורה יש להתיר. ודנו בזה האחרונים.

חבית אפי' שלימה ליטול ממנה גרוגרות, והאוקימתא שנאמרה בביצה (לג): במוסתקי, לא נאמרה אלא לדעת ר"א, ואין הלכה כר"א דשמותי הוא. וכ"כ הריטב"א בחי' לעירובין (לה.). וכ"ד הרשב"א והר"ן בשבת (קמו.). ונראה שאף הרי"ף והרמב"ם שפסקו כמשנתנו, והשמיטו האוקימתא של הגמ' במוסתקי, סוברים כדברי הפוסקים הנ"ל שאוקימתא זו אינה להלכה. וכ"כ מהר"ח בן עטר בספרו ראשון לציון בחי' לביצה (דף צ' עמ' ד' מהספר) בדעת הרי"ף והרמב"ם. [וכן העיר השעה"מ (כפ"א מהל' שבת ה"ז), והסכים להקל אף בכלי שלם].

גם הקרבן נתנאל בשבת (קמו.) תמה בזה על מרן הש"ע שפסק להחמיר כהתוס' והרא"ש, בניגוד לשני עמודי הוראה הרי"ף והרמב"ם שדעתם להקל. וכן בביאורי הגר"א העיר ע"ד הש"ע מדברי הרשב"א והר"ן. ובערה"ש (סי' שיד אות א') הוסיף שגם רבינו שמעון בן צמח בחי' לר"ה (לב): סובר כהרי"ף והרמב"ם להקל גם בכלי שלם. [וכ"פ בנו רבינו שלמה בשו"ת הרשב"ש (סי' קס). וכ"ד הרדב"ז בלשונות הרמב"ם סי' קל].

נמצא שרוה"פ מתירים אף בכלי שלם. ואף לדברי הש"ע י"ל שקופסאות שימורים וקופסאות של סרדינים שמשתמשים בהם לפעם אחת ולא יותר, ועוד כשנפתחים ומריקים את תוכנם נזרקים לאשפה, ואין דרך כיום להשתמש בהם יותר, מותר לפותחם בשבת.

ואע"פ שבספר תהלה לדוד (סי' שיד) כתב לאסור, וכ"ד החזו"א (סי' נא אות יא), דיש לאסור בזה משום גזרה דלמא יכוין לשם פתח, ומשום זה מוקי לה בגמ' (ביצה לג ב) במוסתקי. והרבה בני אדם דעתם על הקופסא לשמש בה ולהניח בה בורית או מסמרים וכיו"ב, וזימנין שאינו אוכל את כל הדגים השתא, וניח"ל בשימושה. ואפשר דאף בדעתו לזורקה אין מתחשבין עם כוונתו, דלא מצינו היתר שבירה אלא ביש לחבית פתח וכו'. וכל שעושה לו פתח חשיב בנין. ע"ש.

ובספר שונה הלכות (ר"ס שיד) כתב בשם החזו"א, דאף לשיטת הגר"א [הובא במשני"ב סק"ז], דס"ל שאין סתירה בכלי שלם אם אינו עושה כלי,

בזה בשו"ת אג"מ (או"ח ח"א סי' קכב ענף י) וכן בספר חוט שני (פ"ג ס"ק ב') וכן הגרש"ז אויערבך בשש"כ (פי"ט הערה ד') התיר לפתוח השימורים ביו"ט, רק בתנאי שיעשה זאת בדרך של קלקול והיינו שיעשה נקב בתחתית הכלי, שלא יהא ראוי להחזיק בתוכו שום דבר, נמצא שאין לזה דין של כלי. ובשו"ת מנחת שלמה ח"ב (סי' יב אות ב), כ' שמכיון שרגילים להשליך מיד את הקופסא לאשפה אחר הוצאת המאכל, מסתבר דהוי כמוסתקי שהוא כלי רעוע.

גם בספר הערות הגר"ש אלישיב (ביצה לג): כתב, כל מאי דאוקי הש"ס להא דשובר את החבית במוסתקי, הוא דוקא אליבא דר"א דאוסר לקטום להריח, אבל להלכה דקי"ל כרבנן דשרי, איכא לאוקמא להא דשובר את החבית בכל גוונא דאינו מתכוין לעשות כלי. וכן מפורש בכמה ראשונים דשרי לשבור את החבית אף היכא דלא הוה מוסתקי.

אמנם בשו"ע (סי' שיד" ס"א) פסק דכל מאי דשרי לשבור את החבית הוא דוקא במוסתקי, ומקור דברי השו"ע הוא מגמ' עירובין (לד.) וע"ש בתוס' והרא"ש, דלמסקנא דמוקי לה במוסתקי ה"ה דגם אליבא דרבנן צריך לאוקמא במוסתקי. ונפ"מ להלכה אי שרי לפתוח קופסאות שימורים בשבת, דלהראשונים דסברי דלהלכה מותר לשבור את החבית אף בלא מוסתקי, ה"ה דשרי לפתוח קופסאות שימורים דרך קלקול. אבל לפסק השו"ע דכל מאי דשרי הוא דוקא במוסתקי דהדרך לזורקה, א"כ בקופסאות שימורים שהדרך להשתמש בהן לדברים אחרים, אסור לפותחן בשבת אף דרך קלקול. אבל בשקית חלב מותר לקרוע לגמרי דרך השחתה. ומשום איסור קרוע ליכא, דהוי דומיא דקרוע עור שע"ג החבית דמותר כמבואר בתוספתא (פ"ג הי"ג). ע"כ.

אולם כבר ביארנו בילקו"י שבת כרך ג' (סי' שיד) סעי' כב' הע' כד) שהדבר מותר בשבת, וכ"ש ביו"ט, כשעושה כן לצורך אוכל נפש, וע"ש שהבאנו מ"ש רבינו אבי העזרי, הראבי"ה (סי' שלה), וכן האו"ז ח"ב (סי' עח אות יב), שדחו דברי התוס', והסכימו שלדעת חכמים מותר לשבור

הסרדינים, שאין בנין וסתירה בכלים, ואפי' אם יש שם אותיות, וע"י פתיחתו נמחקים האותיות יש להתיר דה"ל מקלקל.

גם מהר"א מני בשו"ת מעשה אליהו (סי' מב) התיר לפתוח הקופסא שיש בה דגים, על סמך העדות שכתב במחז"ב (סי' שיד) בשם מהר"א יצחקי, שהביאו לו כד של יין שלם, סתום וחתום, והתירו ראשו בסייף. ע"ש.

גם הכה"ח (סי' שיד ס"ק לה) כתב שבספרו בכת"י שו"ת באר מים חיים העלה שמותר לפתוח קופסאות סרדינים בשבת כדי ליטול מהם הדגים. ואם אפשר יפתחו אותם מע"ש.

וע"ע בשו"ת מנחת יצחק ח"ד (סי' פב) שהעלה שאם מנהג רוב ככל בני המקום לזרוק הקופסאות אח"כ, המתיר לפתוח אותן בשבת יש לו ע"מ שיסמוך.

גם בשו"ת דברי יציב (חאו"ח ס"ס קעא) כתב, שפשוט יש להתיר לפתוח בשבת קופסאות שימורים וסרדינים, כיון שהדרך להשליכם לאחר גמר שימושם. ע"ש.

וב"ב בשו"ת אול"צ ח"א (סי' כד), וכתב שאף החזון איש יודה להתיר בזמנינו, מפני שאין דרך להשתמש בקופסאות הסרדינים. וכ"פ בשו"ת שמש ומגן ח"ב (סי' יב אות ג). וכתב שאף החזון איש נראה שלא אסר אלא בקופסאות גדולות, שבזמנו היו משתמשים בהם אח"כ, אבל בקופסאות קטנות דלא חזו ולא מידי, ואחר הוצאת המאכל מהם נזרקים, גם הוא יודה להתיר.

וב"ב בשו"ת שרגא המאיר ח"ד (ריש סי' קיא), שראו ראינו אצל רבותינו שהיו פותחים קופסאות הסרדינים בשבת, ומעולם לא הקפידו להריק הדגים תיכף מן הכלי. ע"ש.

וב"ב בשו"ת באר משה ח"ג (סי' פט אות יח) שיש להתיר בפשיטות לפתוח קופסאות סרדינים בשבת, כי בזמנינו אין שום אדם שמשתמש בקופסאות אלו, והסתמך ג"כ ע"ד הרב המגיד, שכל שאינו מתכוין לעשות כלי אין ראוי לומר בו דין פסיק רישיה ולא ימות וכו'. ע"ש.

מ"מ איסור דרבנן מיהא איכא. ע"ש. אולם נראה שהעיקר כדברי המתירים בזה.

ויש מקום להעיר עוד מדברי ה"ה (בפי"ב מהלכות שבת ה"ב) שבדין תיקון כלי בשבת, כל שאינו מכויץ לכך, אין לאוסרו משום פ"ר ולא ימות, אלא כל שנעשה בלא כוונה אין כאן מתקן כלי בכלל. והובא בב"י ובמג"א (סי' שיה). וכ"כ המהר"ח אבולעפיא במקראי קודש, ובשו"ת שואל ומשיב תליתאה ח"ג (סי' ג), ועוד אחרונים.

ועכ"פ העיקר לדינא להקל לפתוח קופסאות שימורים בשבת או ביו"ט, וכן העלו להקת אחרונים כאשר יבואר, ומהם: מהר"ח פלאגי ברוח חיים (סי' שיד), שו"ת שאלי ציון (סי' יב), שו"ת גדולת מרדכי (סי' י), שו"ת רועי ישראל (סי' יב), שו"ת צדקה ומשפט (סי' ב), שו"ת אבן ישראל, ועוד.

גם בשו"ת חלקת יעקב ח"ג (סי' ה) כ' דמ"ש החזו"א שהרבה בני אדם דעתם להשאיר הקופסא להניח בה מסמרים או בורית, באמת זה היה בזמנו. אבל כיום אין רגילות להשתמש בקופסאות שימורים עבור מסמרים וברגים, וממילא גם החזו"א יודה שמותר לפתוח קופסאות שימורים בשבת ויו"ט, אחר שעשוי לזריקה מיד בגמר השימוש. וגם מ"ש שמשאירים שארית הדגים בקופסא, זה ידוע שאחר פתיחת הקופסא האויר מזיק מאד למה שבתוכה, ולדעת הרופאים יש גם חשש סכנה להניח הדגים בתוך הקופסא אחר שנפתחה.

גם בספר תפארת בנים על קיצור שלחן ערוך (עמ' קפב), כתב, שהגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר (מחבר הספר בית יוסף חדש), היה עושה מעשה בעצמו, ופותח בשבת קופסאות הסרדינים לסעודה שלישית. ושכן היה עושה מעשה גם הגאון רבי יוסף פולאק (מחבר הספר שארית יוסף), שכשהיו באים בשבת אורחים רבים לביתו, היה פותח בעצמו קופסאות הסרדינים לכבודם. ע"ש.

וכן פסק להתיר בפשיטות בשו"ת חבלים בנעימים ח"ה (דף לה), שמותר לפתוח קופסאות

ז. טבילת כלי חדש [שנקנה מגוין] ביום טוב, דינו כמו בשבת, שמעיקר הדין מותר להטבילו בשבת ויום טוב, אמנם לכתחלה יתן את הכלי לגוי במתנה ויחזור וישאלנו, ורק אם אי אפשר ליתנם לגוי במתנה, מותר לכתחלה להטבילם בשבת ויום טוב וכדעת מרן, ואפילו בכלי מתכות שטבילתם מן התורה. והאשכנזים מחמירים בזה, וכלי שראוי לשאוב בו מים ישאבו בו מים ויטבילוהו בדרך זו, ויברכו בלחש. וכשיש ספק אם הכלי צריך טבילה או לא, מותר אף להרמ"א להטביל את הכלי בשבת ויום טוב. ז)

נתנאל (ריש פ"ד דעירובין אות ע) מהריטב"א בשם רבינו יונה, שכל שלא נעשה מעשה איסור בגוף המאכל לא מיתסר משום מעשה שבת. וטעמא דמסתבר הוא. ע"ש. אלא שלא הזכיר ש"י הרמב"ם בזה, וכמותו פסק בש"ע (סי' ת"ה ס"ט). אך כבר כתב הרב המגיד, דשאני תחומין שהחמירו בזה, שלא יבואו לזלזל באיסור שאינו נראה בעיני הבריות. ואכמ"ל.

אולם להאמור מלבד שדעת רוב ככל האחרונים להקל בפתיחת קופסאות שימורים בשבת, אחר שעשוי לזריקה, וכ"ש שאין בזה איסור מוקצה, הנה גם להחזו"א י"ל דבזמנינו שהקופסאות עומדות לזריקה, אין בזה איסור, כמ"ש כיו"ב בשו"ת מנח"י ח"ד (סי' פב אות לה), שאם המנהג לזרוק את הקופסאות, המתיר בדיעבד יש לו ע"מ לסמוך. והיכא שמשחית כל הכלי אין חשש איסור כלל. ע"ש. [נחלק מקטע זה הוא ממרן אאמו"ר זיע"א. וראה בשו"ת יחו"ד ח"ב (סי' כב). ובחזו"ע שבת, וע"ע מ"ש בנ"ד בשו"ת הלל אומר (סי' ר), ובשו"ת הלכה למשה (סי' כז), ובשו"ת ציץ אליעזר ח"ו (סי' לה), ובשו"ת אז נדברו ח"ג (סי' יט), וח"ד (סי' לג), ובשו"ת רבבות אפרים ח"א (סי' רלו), ובשו"ת שער שמעון אחד ח"א (עמ' קלט)]. וה"ה שמותר לפתוח בקבוק מיץ ענבים בשבת וביו"ט, כמבואר שם.

גם רבי סלימאן דוד ששון בספרו "נתן חכמה לשלמה" (עמ' קיא) הביא תחלה מה שאמר לו רבו הרה"ג ר"א דסלר, שמנהג העולם להקל לפתוח קופסאות הסרדינים בשבת, והווי כמו קליפות האגוזים והשקדים, הביא מאירי (עירובין לד:) שטעם היתור שבירת החבית ליטול ממנה גרוגרות, לפי שהחבית טפלה לגרוגרות כקליפי אוכלין.

ואמנם הביאו בשם הגר"ח קנייבסקי שהורה כדברי החזו"א גם בזמנינו, והוסיף, שאסור לטלטל קופסת שימורים או קופסת סרדין, כשהיא סגורה, כיון שאסור לפותחה בשבת. וגם האוכל שבתוכה אין לאוכלו לאחר שנפתחה משום מוקצה. גם בספר אז נדברו (חלק יב סי' טו). כתב לאסור לטלטל משום מוקצה, ואף בדיעבד אם עבר ופתח אותן אסורים באכילה. וגם בספר שלמי יהודה (עמוד קג) הביא סברתו לאסור לטלטל משום מוקצה, ואף בדיעבד אם עבר ופתח אותן אסורים באכילה.

גם בקובץ בית הלל (אד"ב תשער) הובא מאמר ממורינו ראש הישיבה חכם שלום כהן שליט"א וחיוק את דבריו של החזו"א לאסור לפתוח קופסאות שימורים בשבת ויו"ט.

ובשו"ת שבט הלוי ח"ג (סי' לה) כתב דבדיעבד אין לאסור המאכל, ע"פ מ"ש הקרבן

דין טבילת כלים חדשים שנקחו מן הגוי

כלי טבילה, ג"כ אין המאכל נאסר בדיעבד לכו"ע. וע"ש בדברי מרן הב"י לגבי כלים החייבים בטבילה מדאורייתא, ומ"ש על דבריו בלוחית חן

ז) נתבאר בש"ע סי' שכ"ג, ובב"י להלן סי' תקי"א. וטעם ההיתר בזה, מבואר, דלא שייך בזה מתקן, כיון דאף אם ישתמש בכלי

שאם עבר והטביל הכלים שיש להקל, וא"צ ליתנו לגוי במתנה, שהיא חומרא הבאה לידי קולא, שי"א שאסור ליתן מתנה בשבת שלא לצורך שבת. (ועיין בשו"ת הרשב"ש סי' תסח).

ובשו"ת שער אפרים (סי' טו) כתב, דכיון שעיקר טבילת כלים חדשים הוי רק מדרבנן, לא שייך בזה הטעם שמתקן, כיון שהוא מותר מה"ת בלי טבילה. (כמו כלי שנטמא בולד הטומאה, שהוא טהור מה"ת, שמותר להטבילו ביו"ט. ביצה יח.).

והנה לפי מ"ש הרמב"ם (אבות הטומאות פ"י ה"ב), אחד טבול יום מטומאה חמורה, ואחד טבול יום מטומאת שרץ, כל הטעון הערב שמש, בין אדם בין כלים, בין מד"ת בין מד"ס, הרי הוא שני לטומאה "עד שיעריב שמשו". (אבל דבר שעיקר טומאתו מד"ס א"צ הערב שמש. שם פ"ט ה"א). לפ"ז אין להטביל כלים טמאים בשבת או ביו"ט, שכיון שצריכים הערב שמש, הרי הוא עדיין מנוע מלהשתמש בהם בשבת, ואין לו להכניס משבת לחול. וע"ע בתוס' (חגיגה כא.).

ועכ"פ כיון שכל האיסור של טבילת כלים טמאים הוא רק מדרבנן, ובטבילת כלים חדשים איכא עקולי ופשווי, ומבואר בהרא"ש ורבינו ירוחם לדעת הרי"ף שיש להתיר לכל הפחות ביו"ט, דעת מרן הש"ע להקל בזה בדרבנן מכל הני טעמי תרצוי. וכמ"ש מהר"ם בן חביב בשו"ת קול גדול (סי' טו). וכ"ש לסברת מהר"ח או"ז (סי' סא והלאה), שאין איסור להשתמש בכלי עכו"ם חדשים, שאינה אלא גזירת מלך להטבילם, ומצוה בעלמא הוא דרמי עליה להטבילם. וכ"כ הרי"ד והריא"ז (סוף ע"ז). שלפ"ז פשוט שאין כאן שום תיקון בכלי שמתבילים אותו בשבת ויו"ט, ואע"פ שרוה"פ חולקים ע"ז ואוסרים להשתמש בכלים חדשים קודם טבילה, חזי לאצטרופי לסניף בעלמא. לפיכך הלכה למעשה שכל שא"א לתת לגוי במתנה, מותר לכתחלה להטביל כלים חדשים בשבת ויו"ט, בין כלי מתכות בין כלי זכוכית, וכדעת מרן שקיבלנו הוראותיו.

והמ"מ (יו"ט פ"ד ה"ח), כתב שלפ"ד הרמב"ם שטבילת כלים חדשים מדברי סופרים

(עמ' קד). וראה בזה בשו"ת מהרלב"ח (סי' טז) אם יש להקל בזה מטעם מכשירי או"נ, וכשא"א לעשותן מערב יו"ט. ובשו"ת שער אפרים (סי' טו) כתב שגם למ"ד שאין הלכה כר"י להקל במכשירי או"נ, מ"מ הוא ממכשירין אין ראוי לגזור בו משום מתקן. ועיין בתשו' הרלב"ח (סי' טו).

ובב"י סי' שכ"ג הביא מח' בדין זה, וסיים, ולענין הלכה כיון שלהרי"ף והרמב"ם משמע שמוותר להטביל כלים חדשים בשבת ויו"ט, הכי נקטי'. ומיהו היכא דאפשר יש לעשות כמ"ש המרדכי (ביצה סי' תרעז), שיתן הכלי לגוי במתנה, ויחזור וישאלנו ממנו, והו"ל כשואלו מן הגוי שא"צ טבילה, כדי לחוש לדעת האוסר. (הרא"ש). עכת"ד. וכ"פ בש"ע שם (ס"ז) שמותר להטביל בשבת כלים חדשים שטעונים טבילה, ויש אוסרים. ויר"ש יצא ידי כולם וכו'. וידוע שהלכה כסתם. (והתיקון שכתב היינו היכא דאפשר). וכ' במשנ"ב (סי' שכג ס"ק לג), שדעת הרמ"א בד"מ שמצד הדין יש לאסור להטביל הכלים לכתחלה. וכ"פ השאג"א (סי' נו). (והשאג"א הוסיף, שיש לאסור בזה גם ביו"ט. אך אינו מוכרח לדינא). ומ"מ אם עבר והטבילין, אפשר שמותר להשתמש בהם, כיון שיש מתירים אף לכתחלה. מג"א. ובשעה"צ הוסיף מהפמ"ג שטבילת כלים חדשים אף להאוסרים י"ל דבדיעבד שרי. וכן בכל פלוגתא דרבוותא, כגון בכישול אחר אפייה, בדיעבד יש להתירו. וכ"פ הגר"ז (ס"ח).

ויש סברא נוספת להקל בנידון טבילת כלים חדשים, דכיון שיש להם בלא"ה תקנה להשתמש בהם בלי טבילה, ע"י שיתנם לגוי במתנה ויחזור וישאלם ממנו, א"כ אין בהטבלת כלים תיקון כ"כ, ולא דמי להטבלת כלים טמאים שאין להם תקנה בלי טבילה. ועיין בתוס' סוכה כג: וכ"כ בערה"ש (סי' שכג סק"ו). ולכן לדידן יש לסמוך על המתירים להטבילם בשבת. ואף לדידהו אין לאסור להשתמש בהם בשבת לאחר טבילתם. ובשו"ת כתב סופר (א"ח ס"ס טו) כתב, דכיון שדין טבילת כלים חדשים מילתא דרבנן היא, המיקל כסברא ראשונה שבש"ע סי' שכג לא הפסיד. וכ"ש

וב"פ בשו"ת אבני צדק (או"ח סי' לה), שהעיקר לדינא כמ"ש הש"ע בסתם, שמותר להטביל כלים חדשים בשבת, אלא שירא שמים יחמיר לעשות כדעת השניה לתת אותם במתנה לעכו"ם וכו'.

ולפ"ז גם בש"ע יו"ד דעתו להתיר וסמך על מ"ש בש"ע או"ח, אלא דלכתחלה היכא דאפשר חשש לדעת הרא"ש שאוסר ולכן כתב התקנה בנתינתו לעכו"ם וכו'. וכ"כ בס' טהרת ישראל (סי"ק קעה). וכן עיקר.

ומ"ש מרן בש"ע (סי' רסא ס"א), ספק חשיכה אין מעשרים את הודאי ואין מטבילין את הכלים, לשון המשנה תפס, דמירי בכלים טמאים. אבל לענין כלי סעודה הנקחים מעכו"ם, סמך על מ"ש בש"ע (סי' שכג), שמותר להטבילם לצורך השבת. וכ"כ המשנ"ב (סי' רסא סק"ה). ודו"ק.

והנה הפמ"ג (סי' שכג מש"ז סק"ה) הק' שביו"ד (סי' קכ סי"ד) פסק מרן, שאין מאמינים קטן על טבילת כלים, ומקורו בתרוה"ד (סי' רנו), וכתב הטעם, שמכיון שטבילת כלים חדשים מדאורייתא, אין הקטן נאמן עליהן. וא"כ אמאי התיר להטבילם בשבת, והרי הוא כמתקן. אך יש לדחות עפ"מ"ש הפמ"ג עצמו שאף לטבילת כלי זכוכית חדשים, שאינם צריכים טבילה אלא מדרבנן, אין הקטן נאמן כיון שיש להם חזקת איסור. [וכ"כ האשכול (ח"ג עמ' קמ), שטבילת כלי זכוכית מדרבנן]. ולפ"ז אין הוכחה שמרן סובר דטבילת כלי מתכות חדשים מה"ת, ש"ל שהוא רק משום חזקת איסור, וכלי זכוכית יוכיחו. ובערה"ש (יו"ד סי' קכו סק"ד) כתב, שבאיסור דרבנן אפי' איתחזק איסורא קטן נאמן. [ואם הקטן שליח של הוריו להטביל כלי זכוכית, הרי גם הוא אוכל ושותה באותם כלים, שפיר י"ל דלכולי עלמא נאמן]. וראה מ"ש בזה בחזו"ע שבת ד' באורך.

וכתב מרן הב"י (סי' ס"ט תקט), שבסי' שכ"ג נתבאר במה מותר לשפשף את הכלים בשבת ובמה אסור, ונראה דה"ל לענין יו"ט. ע"כ.

מותר להטבילין ביו"ט, כמו שמטבילין ולד הטומאה, שטומאתו מד"ס. וזה על פי הגמרא חגיגה יח. וכן מוכח במאירי ביצה יח: דלמ"ד שטבילתן מדרבנן, מטבילין להדיא ביו"ט. וכ"כ הרשב"ש (סי' תסח), אך חזר ודחה דשאני כלי שנטמא בולד הטומאה שאין תיקון כ"כ בטבילתו, כיון שראוי להשתמש בו באוכלים טמאים. משא"כ כלי סעודה חדשים שאינם ראויים להשתמש בהם כלל קודם טבילה נראה כמתקן. וכן האריך להוכיח בשעה"מ (פ"ה מה' מעשר הכ"ב), שגם בדרבנן איכא משום מתקן, ממ"ש בביצה (יב:) לגבי הפרשת תרו"מ בחו"ל, ובעירובין (לב.) ובשבת (קכח:), שהטבל מוקצה ואין מערבין בו, ומוקי לה בעציץ שאינו נקוב דרבנן. וכ"כ בערה"ש (סי' שכג). ועיין בתרוה"ד (סי' נד) שאוסר לבטל איסור דרבנן ביו"ט משום מתקן, אע"פ שהוא באיסור שאין לו עיקר מה"ת, דביש לו עיקר מה"ת אף בחול אסור. (ועיין בתוס' ביצה ד: וברמ"א יו"ד סי' צט). ובתורת חסד מלובלין (סי' כה א' ז), כתב, דשאני היכא שאם עבר ושחט מותר באכילה אף מדרבנן. (ע' רמב"ם בכורות פ"ז ה"ח).

וביבי"א (ח"ב חיו"ד סי' ט) כתב, שיש מקום לומר שאף מרן הש"ע ביו"ד ס"ל שטבילת כלים חדשים מדרבנן, ושכן תפס הישועות יעקב בדעת מרן. והרב מסגרת השלחן על יו"ד (סי' קכ דין טז) כתב להעיר, דאמאי מרן ביו"ד לא הביא הסברא שמותר להטביל כלים חדשים בשבת ויו"ט, וכמ"ש בב"י א"ח, ע"פ דעת הרי"ף והרמב"ם. וי"ל בדוחק שסמך על מ"ש בש"ע (סי' שכג). ע"כ.

וב"פ בגדולות אלישע (סי' שכג ס"ק יד), שכיון שמרן פסק להקל, אם א"א לתת הכלי לגוי במתנה ויחזור וישאלנו ממנו, אנו אתכא דמרן סמכינן, ומותר להטבילו לכתחלה לצורך השבת. (ומוכח דס"ל שמרן לא חזר בו כלל. וכן נראה בשלחן גבוה סי' תנא ה"ל טבילת כלים ס"כ).

סימן תקי - כמה דברים האסורים לעשותם ביום טוב

א. מותר לזלף ולרסס פליט בבית להבריה זבובים ויתושים, ובלבד שיזהר היטב שלא יזלף מול הזבובים ממש, אלא באויר, וגם ישאיר חלון פתוח אפילו מעט, בכדי שתהיה אפשרות לזבובים לצאת מן הבית, דכיון שאינו מתכוין להורגם ואינו בגדר פסיק רישיה מותר. ומותר לומר לגוי בשבת וכיום טוב להרוג יתושים המפריעים את מנוחת החולה. אבל לצורך בריא אין להקל בזה, אא"כ הם מצערים אותו ביותר, שאז מותר להורגם על ידי גוי. (א)

לרסס פליט ביום טוב לסלק הזבובים

(א) ראה בילקו"י שבת כרך ב' (עמוד תקמו), וכרך ג' (עמו' שלו). והיינו משום דבכה"ג לא חשיב פ"ר, דפ"ר אינו אלא כשהדבר בודאי יהיה, ולא אזלינן בתר רובא להחשב פ"ר. וכמ"ש הריטב"א (שבת מג: ד"ה מני, עמ' רמג) וז"ל: דלמאי דקי"ל כר"ש בדבר שאינו מתכוין מותר, כל דאיכא דוכתא כל דהו דמצי (הדבורה) למיפק אפי' ע"י הדחק, אע"פ שעל הרוב הרי הן כניצודים ממילא, מ"מ לא חשיב פ"ר. אבל לר' יהודה בעי רווחא טובא דלא להוי צידה כלל. ע"ש. וכ"כ עוד הריטב"א (כתובות ה:), שכל שאפשר שלא יעשה איסור אפי' בצד רחוק לא חשיב פ"ר, וכן הלשון ד"פסיק רישיה" מוכרח כן. ע"ש. וכ"כ בשו"ת הרמ"ע מפאנו (סי' לג) להשיג על הרמ"ך שאסר היכא דדמי לפ"ר, דהיכן מצינו כן לר"ש שיאסור באופן דדמי לפ"ר, שלא אסר ר"ש אלא בפ"ר ממש. וע"ע במאירי (שבת קכ: וכתובות ו:). וכן משמע בתוס' (ביצה לו:), ובמרדכי (ס"פ כירה). וכ"פ המג"א (סי' שטז סק"ט). וכ"כ בש"ע הגר"ז ובמשנ"ב שם. וכמבואר כ"ז בשו"ת יבי"א (ח"ג ס" כ, ובח"ד תאו"ח סי' לז).

(א) ראה בילקו"י שבת כרך ב' (עמוד תקמו), וכרך ג' (עמו' שלו). והיינו משום דבכה"ג לא חשיב פ"ר, דפ"ר אינו אלא כשהדבר בודאי יהיה, ולא אזלינן בתר רובא להחשב פ"ר. וכמ"ש הריטב"א (שבת מג: ד"ה מני, עמ' רמג) וז"ל: דלמאי דקי"ל כר"ש בדבר שאינו מתכוין מותר, כל דאיכא דוכתא כל דהו דמצי (הדבורה) למיפק אפי' ע"י הדחק, אע"פ שעל הרוב הרי הן כניצודים ממילא, מ"מ לא חשיב פ"ר. אבל לר' יהודה בעי רווחא טובא דלא להוי צידה כלל. ע"ש. וכ"כ עוד הריטב"א (כתובות ה:), שכל שאפשר שלא יעשה איסור אפי' בצד רחוק לא חשיב פ"ר, וכן הלשון ד"פסיק רישיה" מוכרח כן. ע"ש. וכ"כ בשו"ת הרמ"ע מפאנו (סי' לג) להשיג על הרמ"ך שאסר היכא דדמי לפ"ר, דהיכן מצינו כן לר"ש שיאסור באופן דדמי לפ"ר, שלא אסר ר"ש אלא בפ"ר ממש. וע"ע במאירי (שבת קכ: וכתובות ו:). וכן משמע בתוס' (ביצה לו:), ובמרדכי (ס"פ כירה). וכ"פ המג"א (סי' שטז סק"ט). וכ"כ בש"ע הגר"ז ובמשנ"ב שם. וכמבואר כ"ז בשו"ת יבי"א (ח"ג ס" כ, ובח"ד תאו"ח סי' לז).

סע"א), רקק והפריחתו הרוח חייב משום זורה. וכל דבר שהוא מחוסר לרוח (פי' שהרוח מחסרו ומפררו לחלקים דקים, קרבן העדה), חייב משום זורה. ע"כ. וכן האו"ז ח"ב (סי' נט) והרוקח (סי' סב) הביאו להלכה דברי הירוש' בזה. וכן בדרכי משה הביא זאת ממנהרי"ל בשם או"ז.

מיקוה הרבה מגדולי האחרונים כ' לדחות ד"ז מהלכה. וע' למהריק"ש בהגהותיו (ס"ס שיט) שכ': יש מי שכתב שהרוק ברוח בשבת והרוח מפזר הרוק חייב משום זורק. ולא ראינו מי שחשש בזה, כיון שאין מתכוין לכך, וכ"ש שאין דרך זריקה בכך. עכ"ל. והביאו גם הברכ"י (סי' שיט סק"ח), וכ' שכן הסכים מהר"א אזולאי. ע"כ.

והח"א בנשמת אדם (כלל טו סי' א), כתב לתמוה ע"ד הרמ"א שהביא דברי הירוש' להלכה, דהא בש"ס דידן מוכח דלא כהירוש', דבשבת (עג סע"ב) פריך היינו זורה היינו בורר היינו מרקד וכו', אלמא דזורה דמי לבורר שמפריש פסולת מאוכל, ואילו להירושלמי מה ענין זורה לבורר. וכו'. גם לרבנן דר' יהודה (שבת עה:) אין דישא אלא בגידולי קרקע. ובודאי דה"ה לזורה וכו'. עכת"ד.

וע"ש שהביא מי שהעיר ע"ז, דאמאי לא ניחוש למ"ש הרמ"א בהגה (ס"ס שיט) שהרוק ברוח בשבת והרוח מפזר הרוק חייב משום זורה. וה"נ כשמזלף הפליט ע"י המשאבה דמי לזורה ורוח מסייעתו, שהניפוח במשאבה מפזרת הפליט לחלקים דקים, אחת הנה ואחת הנה. אולם הנה מקור דברי הרמ"א בירושלמי (פ' כלל גדול ה"ב דמ"ט

הרמב"ם דאדם ובהמה חשיבי ג"ק לענין זה. [כמבואר בפ"ח מה' שבת ה"ז]. וגם הרמ"א חשב בזה לד' הרמב"ם דאדם חשיב ג"ק. א"כ לפ"ז השופך מים מועטים מתוך צלוחית דרך חלון או גזוזטרא לחצר המעורבת, אין לחוש בזה כלום, אע"פ שהרוח מפריחתם לחלקים דקים, כיון דלא הוה גדולי קרקע. ואף להרמ"א יש להתיר. ומכ"ש דהוי דבר שאינו מתכוין, ואפי"ן אי הוי פ"ר י"ל דהוי פ"ר דלא ניח"ל שאינו אלא מדרבנן וכו'.

ע"כ.

ומעתה בני"ד דאיכא תרתי לטיבותא שאינו זורה פסולת מתוך אוכל, וגם אינו גידולי קרקע יש להתיר. וראה עוד ביבי"א ח"ד הנ"ל.

הוא כעין בורר שהרוח מפריד ומוליך הפסולת מהאוכל, אבל היכא דכולו פסולת ואינו מברר זה מזה רק שמחלקו לחלקים דקים לאו בכלל זורה הוא. וכן מוכח בב"ק (ט) וכו'. ולהכי פסקו כתלמודא דידן נגד הירושלמי. וכן מוכח ממ"ש הרז"ה (בפ"ק דפסחים) שהחמץ שנשאר ביד שחל בשבת מפזר וזורה לרוח. ומשמע שאין בזה איסור משום זורה. ועוד נ"ל דקי"ל כרבנן דר"י (שבת עה) דאמרי אין דישה אלא בג"ק. וכן קי"ל כאב"י (שם עג) שאין מעמר אלא בג"ק. ולפ"ז ה"נ י"ל דאין זורה אלא בגידולי קרקע. והא דמחייב הירוש' ברוקק והפריחתו הרוח צ"ל דס"ל כר' יהודה שיש דישה שלא בג"ק. א"נ דמוכח מכאן כשיטת

להרוג ביו"ט חרקים ויתושים - כדי שלא יכנסו לאוכלים

כן רק ע"י גוי, כיון שהוא פ"ר שהורג את החרקים, ואין לו צורך בהריגתם אלא בהסרה בעלמא, וחמיר טפי מהריגת יתושים, ששם יש לו צורך שימותו. עכת"ד.

אמנם גם לשיטת הרמ"א שמותר לכבות בקעת שלא תשרוף הקדירה, אע"פ שזה סילוק הנזק, [וכיו"ב התיר הרמ"א בסי' תקיח (ס"א) במלאכת הוצאה, וע"ש במשנ"ב ושעה"צ (סק"ח)], הנה לא התיר רק כשאין לו אפשרות אחרת להציל את הקדירה. וגם אם רבו היתושים ואין לו מקום אחר לישון, מנ"ל שכל מכשיריין התיירו. והמשנ"ב (סי' תקי"ד ס"א ובביאור הלכה שם) לא התיר לכבות הנר מפני תשה"מ. ובמשנ"ב (סי' תקלג סק"כ) כתב בשם הרדב"ז שזבובים ויתושים המצערים את האדם מותר להרגן בחוה"מ, ומשמע שלא התיר ביו"ט.

ובשו"ת מנחת שלמה (תניינא סי' ס אות כח), כתב שלכאור' יש להתיר הריגת יתושים ביו"ט, מטעם 'מתוך'. ואפי"ן לפמ"ש הכס"מ [הנ"ל], שאין לומר 'מתוך' לגבי שריפת חמץ, שאני התם שהעיקר הוא הכילוי, משא"כ הכא שהצורך הוא כדי שיוכל לישון. ומ"מ אפשר דאין לעשות כן לכתחילה, דאפשר שהוא גם הורג כאלה שאינם מפריעים כלל. ועכ"פ אין זה ברור. עכת"ד.

ובשו"ת מגדנות אליהו (ח"ג סי' קיד) העיר ג"כ מדברי מרן (הנ"ל) שאסר כיבוי בקעת

והנה בס' מלכים אמניך (עמ' רעט) כתב בשם הגאון ר' יעקב קמינצקי, שביו"ט מותר להרוג חרקים המפריעים לו לישון, דמתוך שהותרה מלאכת הוצאת נשמה לצורך אוכל נפש, דהיינו שחיטה, הותרה נמי שלא לצורך, כגון הריגת יתושים וזבובים המצערים אותו. וכמ"ש בכתובות (ז) לגבי חבלה, שמתוך שהותרה חבורה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, וע"ש בתוס'. [וזה לפי המבואר במשנ"ב (סי' תקיח סק"א) דאמרי 'מתוך' בכל מלאכות השייכות לאוכל נפש, כמו הבערה ושחיטה. וע"ע בס' מאורי אש להגרשו"א (דף ה:) שדן אם עיקר היתר הבערה לאו"נ, הוא רק בצורך חיובי, משא"כ בשריפת קדשים והשבתת חמץ והוצאת המת, והביא דברי הכס"מ (חמץ פ"ג ה"ח) בזה דלא אמרי' בזה 'מתוך', וכ"ד הרמב"ן].

ו**כתב** בשם חתנו, שהקשה ע"ז, שהרי דעת מרן הש"ע בר"ס תקי"ד לאסור כיבוי בקעת אפי"ן שעושה בשביל שלא תתעשן הקדירה, וכתב המשנ"ב שם (סק"ד) לבאר הטעם, משום שהכיבוי הוא רק כמבריא ארי, שמסלק הנזק, ואין תועלת מעצם המלאכה בשביל אוכל נפש. וגם כאן בהריגת היתושים אין תועלת רק לסלק הנזק. ולכן הניח דין זה בצ"ע, זולת ע"י גוי. וכ"ש לגבי שטיפת עלי חסא [אחרי השרייה במי סבון, ושטיפה בזרם מים חזק] שמצוי בהם חרקים שאין לעשות

ב. מותר לעשות מי סודה בשבת או ביום טוב, וכן מותר להשתמש בסיפולוקס להבריג הבלונים ולהזרים גז לתוך המים להופכם למי סודה. (ב)

ג. מותר להקציף חלבון ביצה ביום טוב. ויש אוסרים לעשות שוקולד למריחה ביום טוב, הואיל ואפשר לעשותה מערב יום טוב. ויש מתירים על ידי שינוי. והמיקל על ידי שינוי יש לו על מה שיסמוך. (ג)

לאכול שם. ואם יש חרקים הנכנסים לאוכל עצמו ויפסידוהו, מותר להורגם אע"פ שיש לו מקום אחר כיון שזה לצורך האוכל עצמו. ושכן אמרו בשם הגרי"ש אלישיב. [קובץ תל תלפיות תשס"ג עמ' צה].

ולחלכה בשבת מותר לומר לגוי להרוג יתושים המפריעים את מנוחת החולה. אבל לצורך בריא אין להקל בזה, אא"כ הם מצערים אותו ביותר, שאז מותר להורגם ע"י גוי. [דכיון דהוי משאצ"ג הו"ל שבות דשבות במקום צער].

(ב) ראה בילקו"י שבת כרך ב' (עמוד תקט). ואף שכמה אחרונים כתבו להחמיר בזה, ומהם בשו"ת בית יצחק ח"ב (במפתחות), מ"מ העיקר להקל בזה אפי' בשבת וכ"ש ביו"ט. כמו שביארנו באורך בילקו"י שם. וכ"ד הגרש"ז אויערבאך בספר שש"כ ח"א (פ"ח הערה נב).

(ג) עיין שבת (קט). פפעועי ביעי אסור, פרש"י דמיחזי כמאן דבעי למשדינהו לקדרה. וכ"כ המג"א ובאר היטב (ס"ס שכא). וכ"ה במשנ"ב (שם ס"ק סח). וע"ע בשו"ת קרית חנה דוד ח"א (סי' מ). ולפ"ז ביו"ט משרא שרי.

ולגבי עשיית שוקולד למריחה, הנה בשו"ת בית יהודה עייאש ח"ב (סי' מו) הובאה תשובת הגאון ר' מלאכי הכהן לאסור. וכן הסכים הגהמ"ח שם. אך בשו"ת אורח לצדיק (סי' ח) כתב להתיר.

ומה שכתבנו שהמיקל יש לו ע"מ לסמוך ראה בחזו"ע יו"ט (עמ' סג, ובעמ' ט הערה ח' באורך). [ילקו"י מועדים עמ' תעו].

בשביל להציל את המאכל. והוסיף, דאע"פ שבדין אין מקרדין את הבהמה ביו"ט מפני שעושה חבורה, אבל מקרצפין וכו' (ביצה כג. ש"ע סי' תקנג). כתב בשטמ"ק שם, שאע"פ שעושה חבורה לאו פ"ר הוא, וגם אינו משיר השער אלא מה שכבר תלוש. ואתיא כר' עקיבא דאמר אפי' נפש בהמה במשמע. דאילו לר' יוסי אסור כיון דאיכא טירחא. ולר' יהודה [דס"ל דדבר שאינו מתכוין אסור], אסור אפי' לר"ע, דלגבי בהמה לא אמרי' 'מתוך'. ע"כ. ומשמע שהאיסור הוא דוקא בבהמה, אבל באדם דאמרי' ביה 'מתוך', מותר להוריד הזבובים אע"פ שעושה חבורה, משום 'מתוך' שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. צ"ל שלדעת מרן שאסר כיבוי בקעת, דס"ל שהצלה מצער והפסד לא הוי בגדר הנאה ואו"נ, ה"ה בני"ד ס"ל לאסור, ודלא כמשמעות השטמ"ק. וכ"ש ששם ההנאה והחבורה הוא באותו גוף עצמו, שע"י שמוריד הזבובים מהגוף, ועושה חבלה באות והגוף, יש הנאה לגוף. משא"כ בהריגת היתושים, שהנטילת נשמה היא ביתושים, וההנאה היא של האדם, ושמה לא נחשב כהנאה ממש, אלא רק כמכשירין של הנאת האדם.

והביא שם בשם הגרי"ש אלישיב, לאסור הריגת יתושים ביו"ט, שלא שייך דין 'מתוך', רק כשיש לו הנאה חיובית ולא הנאת סילוק היזק ומניעה מצער.

ויש שכתבו [לשיטת הרמ"א], שאם החרקים מפריעים לו בסעודה עצמה, מותר להורגם, דזה צורך האכילה, ודוקא אם אין לו מקום אחר

ד. מותר למרוח חמאה או שוקולד על פרוסת לחם, ואפילו בשבת, שאין ממרח באוכלים. וכן מותר למרוח ביום טוב מרגרינה וכדו' על תבנית אפייה, כדי שהמאפה לא יישרף או יידבק בתבנית. (ד)

למרוח חמאה או שוקולד על לחם - גדר מלאכת ממרח בשבת

מירוח, ולכן מותר להחליק על הלחם דייסא או מאכל תפוחים (מבושלים) או למשווח חמאה ושומן. ע"כ. וכן פסק באו"צ ח"ב (פרק מז' הל' כו, עמ' שטז), שמותר לרסק בננה או אבוקדו, או תפוחי אדמה מבושלים, ע"י מזלג, אף בלי שום שינוי. וכן מותר למרוח אבוקדו על פרוסת לחם ואין בזה משום ממרח. וכן מותר לרסק תפוחי אדמה המבושלים עם הרוטב של החמין. ע"ש.

ומכ"ז למדנו שמותר למרוח אבוקדו או בננה על פרוסת לחם. וכ"כ בספר מגוחת אהבה (ח"ג עמ' קכ). ודלא כמ"ש בשש"כ (פ"ו ס"ז), שאין למרוח בננה או אבוקדו על פרוסת לחם, משום איסור טחינה. וכ"כ בפסקי תשובות (סי' שכא סעיף טו, עמ' קפא), וליתא, דלא שייך טחינה בכה"ג. וכמ"ש הרב תהלה לדוד (בהשמטות לסי' רנב ס"ק מז), ובחזון איש (סי' נז בד"ה ולהאמור נראה). ובשש"כ עצמו (שם הערה ג). [ומיהו גם בשש"כ (פ"ה הל' כב) כ' שמותר למרוח חמאה על פרוסת לחם, ולמרוח על החמאה דבש או ריבה וכו']. ועכ"פ אם עושה כן כדי לאכול לאלתר פשיטא דשרי. וכן עיקר. [מחזור"ע שבת ד' עמוד רסד].

והגרש"ז אויערבך כתב, שמותר למרוח ביו"ט מרגרינה וכדו' על תבנית אפייה, כדי שהמאפה לא יישרף או יידבק בתבנית, שהרי אינו מכוין למרוח בכל מקום בשוה, ואין בכה"ג איסור ממרח. (שש"כ פ"א הע' קל"ב). ויש שהתירו בזה מטעם שהותר איסור ממרח לצורך אוכל נפש (שו"ת באר משה ח"ה סי' קנד).

(ד) כתב הרמ"א בדרכי משה (סי' שכא ס"ג) בשם המרדכי (פרק ז' סי' שסב), שמותר להחליק אוכל כגון מאכל שעושים מתפוחים דלא חשיב ממרח, הואיל ויכול לאוכלו בלא"ה. וכן פסק הרמ"א בהגה (ס"ס שכא) להתיר, ומשום שאפשר לאכול אותם בלא"ה. והמשנ"ב בביאה"ל בד"ה תע"ב, הביא דברי הגהות סמ"ק, שאחר שהביא שיש ממחק באוכלין מדרבנן, כתב, דמ"ש מותר למרח תפוחים מבושלים שבתוך הפשטידא, שאינו עושה אלא לתת במקום שאין שם תפוחים. ע"כ. וכתב המשנ"ב, דר"ל מפני שאין כוונתו במה שממרח לעצם המירוח אלא רק למלא מקום הריקן מהם. ואע"פ שהוא פסיק רישיה, כיון שאפשר לאכול בלא זה א"צ להחמיר כלל. ע"כ. וכתב שם המשנ"ב (ס"ק פב), הילכך בודאי שמותר למרוח על הלחם תפוחים מבושלים, וה"ה לשומן וחמאה. ע"כ. ובשו"ת אורח לצדיק (אור"ח ס"ס ח) העלה דביו"ט שרי לכו"ע בלי שום פקפוק. [ולענין אי אמרי' בדין ממרח ביו"ט "הואיל", ע' במאור ישראל (ביצה ט. ט.). ודו"ק]. [ילקו"י מועדים עמ' תעז].

[ובס' מגן אבות (דף ד' ע"ג) כתב, וצ"ע אם יש דין ממרח באוכלין, וא"כ אפשר שאסור למרוח חמאה על הלחם. וכתב ע"ז המנ"ח (במוסך השבת אות לב), שאין ספיקו מוציא מידי ודאי של המרדכי דס"ל שכשם שאין עיבוד באוכלין כך אין ממרח באוכלין. וכן מפורש ברמ"א ס"ס שכא. ע"כ. וכ"כ בשו"ת להורות נתן (ח"א סי' כ אות ט).]

וכ"כ בתפא"י (בכלכלת שבת סוף סי' ל), שאין דין מירוח שייך במאכל, שיכול לאוכלו בלי

מירוח משחה על הגוף בשבת

המתמרח, כגון הממרח רטייה ע"ג המכה, מורח שעוה על סדק שבכלי, וראה בילקו"י שבת כרך ד' (סי' שכו עמ' עב). ובס' אדני שלמה העיר, דכוונת

והנה דעת המג"א (סי' שטז ס"ק כד) דבמתכוין להבליע הרוק ליכא מירוח. ע"ש. והיינו שאין איסור ממרח אלא כשרוצה בקיומו של דבר

ה. אין עושים גבינה ביום טוב, שעל ידי נתינת האבקה או הקיבה לתוך החלב כדי לגבן, הוא מפריש בזה את הקום מן החלב, ויש בזה משום איסור בורר, ועוד חששות, הואיל ואפשר לגבן מערב יום טוב, ולא יהיה בזה שום חסרון ולא פגם בטעם הגבינה, שאדרבה גבינה ישנה עדיפא יותר מגבינה טריה בת-יומא. וגם יש לגזור פן יעמיד הרבה גבינות מיום טוב לחול, שדרך לעשות גבינות הרבה בבת אחת. (ה)

להר"ן (עה: ד"ה והמסתת). ובמאירי שם. וכ' בביאה"ל, דמ"ש המרדכי דהמחמיר תע"ב, הוא דוקא כשכוונתו לייפות המאכל, אבל הכא כוונתו שהאוכל יגיע לכל מקום, וממילא מותר. ולפ"ז אף בדין צחצוח שיניים ודאי דאין כוונתו למרח, וכל כוונתו זה לנקות, ולתת ריח טוב בפה, ול"ד למחליק פני האוכל, דהתם האוכל מתקן קצת במראית העין וניח"ל בהכי להחליק פניו, וכמו שעושיין צבע למאכל כן עושיין להחליק פניו.

וב"כ במנחת שבת (בהשמטות דף קמו) שמתר למשוח משחת עיניים עבה בשבת לחולה עיניים שאב"ס, וסמך על המהרש"ם הנ"ל. והסכים לזה בשו"ת יביע אומר ח"ד (דף קיח). וכתב ע"ז: שדברי המג"א יתד היא שלא תמוט. וע"ש שביאר שאין בזה איסור גם מדרבנן. וכ"כ בשו"ת מטה הלוי ח"ב (סי' כא) כתב, דלא שייך ממרח במשחה הנמרחת על המכה, דלא הוי אלא כסיכה בעלמא. וכ"ה בשו"ת מבית מאיר ח"ד (נתיב ההלכה סי' א-ה). וראה בארוך בשמירת שבת כהלכתה (עמ' תסה בהערה), ושם הביא שהחזו"א היה נוטה להקל. והעיר מדבריו בסימן נב הנ"ל (ס"ק טז), שכתב, וכשמושחין על הפצע לא ימרחו רק ישליכו את המשחה. ולכן אין להתיר למרוח משחה כאשר יש לו פצע וכדומה. אך הגרש"ז אויערבאך זצ"ל אמר, שאם ממרח את המשחה עד שכולה נמסה ונבלעת בגוף האדם לא מיקרי ממרח, ולא אסר אלא כשהמשחה נשארת והוא רוצה להחליקה על פני הגוף.

המג"א שאין רצונו במירוח כלל, ואדרבה כוונתו לפעולה שהיא נגד פעולת המירוח, דהיינו שמורח את הרוק ברגליו כדי שיבלע בקרקע, ולא במטרה למורחו. והוכיח כן ממ"ש הרמ"א (סי' שכא) שמתר להחליק האוכל בשבת, וליכא בזה משום ממרח, הואיל ואפשר לאכול בלא זה. אלמא דבלא טע"ז היה אסור אף שאין המירוח לקיום.

אולם ראה בשלחן המערכת ח"א (מערכת ב' אות ק"ט), שהארכנו בזה, דיסוד מלאכת ממרח הוא כשיש כוונה להחליק, וממילא כאשר כל הרצון הוא שהמשחה תבלע, לא שייך בגדר מלאכת ממרח. ואף דהכא אין המשחה נבלעת, מה לי נבלעת מה לי שפולטת החוצה, הרי התוצאה אחת היא שבשני המקרים לא נשארת שכבת מירוח על פני הבשר. וכ"כ המהרש"ם בארחות חיים החדש (סי' שכח אות כ'), דאין איסור משום ממרח במשחה, אחר שאין כוונתו שהמשחה תשאר שם לסתום איזה סדק וכדו'.

ומה שהק' מהרמ"א בדין ממרח באוכלין, דמשמע דבלא"ה איכא מירוח אף לשעה, הנה מקור דברי הרמ"א הוא מהמרדכי (סי' ססב) וטעמו כיון דאפשר לאוכלו בלא המירוח. [ומכאן רצו להוכיח לאסור במשחה דלכאורה א"א בלעדיה], היינו משום דאיסור מירוח באוכלין הוא רק מדרבנן, ודוקא היכא כשצריך למירוח כדי להכשיר את המאכל לאכילה. אבל אם עושה כן רק לייפותו, י"ל שאין בזה משום ממחק. וע' בחידושים המיוחסים

אין עושיין גבינה ביו"ט, ובדין החולב והמחבץ והמגבן

בשבת (צה. וע' ברש"י שם). ומה שכתבנו שיש לגזור וכו', הוא ע"פ הירושלמי (פ"ק דביצה הי"ב). וע'

(ח) בדין עשיית גבינה ביו"ט ראה בטור וש"ע (סי' תקי ס"ה). ומש"כ דהוי בורר, כן מבואר

אסרו, אלא ה"ק כיון דגבינה לאו בת יומא עדיפא כך, דרכה לעשותה לזמן מרובה.

וע"ע בבית יעקב (כתובות ז.) שאם לא היה דרך לעשות גבינה לימים רבים שיבשה מעליא טפי, היה מותר, אף שמגבן תולדה דבונה ולא הותר בנין ביו"ט. וגם לדעת הרשב"א שמסרו הכתוב לחכמים ואסור מדאורייתא, הטעם משום שדרך לעשות לימים רבים. נומה שאסור להר"ן מדרבנן, אסור להרשב"א מדאורייתא, ומה שמותר להר"ן מדרבנן גם להרשב"א מותר].

ומרן הב"י כתב, וטעם האיסור מפורש בגמ', משום שיכל לגבן מאתמול, וגבינה של אתמול חשובה כשל היום. ובמג"א (ס"ק יא) כתב, דמ"מ נראה שעיקר הטעם מפני שדרך לעשותו לימים הרבה, "והווי עובדא דחול", וכמ"ש בס"י תק"ד ולהכי פריך בגמ' מ"ש מלישה, ולא פריך מ"ש מבישול, אלא מפני שלישה נמי דרך לעשות פת לימים הרבה, ומשני כיון דפת חמה טובה יותר שרי. ע"כ.

וה"ל הארחות חיים (יו"ט אות ח), והכלבו (ס" נח): כתב הר" שמואל שקלי, מיירי בחלב חלוב מאתמול, ואז באמת אם גיבן אותה מאתמול היתה חשובה יותר, ולחלוב ביו"ט ודאי אסור, ואע"פ שהחלב בן יומו הוא החשוב בטעם, מ"מ על דרך הבריאות החלוב מאתמול הוא המעולה, ואפי' לחלוב ולגבן אסור, ואע"ג דלגבינה חלב בן יומו מעולה בו, כיון דאולודי אוכלא הוא אסור. והר"ף כתב דלא דמי לשאר אוכל נפש כאפיה ובשול, דהתם א"א לעשותן מערב יו"ט לפי שמפיג טעם. ע"כ.

ביאור ענין מגבן - בדברי הירושלמי שאסור להעמיד חלב ביו"ט

גיבון ולישה מלאכתן שוה, אלא שהחלב אפשר לאכלו חלב, או לעשותו גבינה בערב, ושל אתמול מעליא טפי. גם הערוך תלמידו של ר"ח (ערוך גבן) כתב, מגבן משום מאי מחייב, פי' מקפה גבינה ומקבץ פתיית החלב הקפוי לעשותם חביץ (או חריץ) של גבינה. ודו"ק.

ובשבת (צה.) איתא, ת"ר, החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת, המכבד והמרבץ והרודה חלות

בראבי"ה (ס"י תשמז). ובברכ"י (ס"י תצה אות ג) מתשו' הרמ"ך (שהובאה בשו"ת בית יהודה ח"ב ס"י מו) ובתש' מים רבים ס"י מ"ז. ע"ש.

וי"ש להרחיב בזה יותר, דאיתא בגמ' (שבת קלד.), א"ל אביי לרב יוסף מהו לגבן, א"ל אסור, ומאי שנא מלישה, א"ל התם לא אפשר הכא אפשר. והא אמרי נהרדעי גבינה בת יומא מעליא, הכי קאמרי דאפי' גבינה בת יומא מעליא. וע"ש בריטב"א שהחמירו חכמים בזה כיון שאפשר לעשות מבעו"י. וסיים, שמכאן פסק הרמב"ן שאסור לעשות אליטריאה ביו"ט, כיון שאפשר לעשותה מבעו"י, וכל כיו"ב. ואפשר שהכוונה לאיטירות. וכתבנו בזה לעיל ס"י תצ"ה באורך. ע"ש. אך י"ל שכ"ז רק בדבר שדרך לעשותו לימים הרבה, וכמ"ש הריטב"א גופיה בביצה (יד.) שחכמים חילקו אף באוכל נפש עצמו כשהוא דבר שיעשה לזמן מרובה, כדיכת מלח, שנראה השתא העושה ביו"ט שמכין לחול, וכן בדברים כיו"ב, כעין שאסרו לגבן מהאי טעמא דגבינה דלאו בת יומא עדיפא.

ובצפנת פענח (הל' יו"ט פ"א ה"ד) העיר, שהרי התוס' בכ"ד כתבו שבגוף אוכל נפש מותר אפי' אם יכול לעשות מאתמול, זולת אם העשוי היום הוא גרוע, ותי' דר"ל כיון דגבינה ישנה עדיף, שוב יש חשש שמא יעמיד מיו"ט לחול, וכמ"ש הירושלמי דלהלן. ע"כ.

וכבר כתב כן הריטב"א במגילה (ז): בשם רבו, דלא מטעם דאפשר לעשותה מערב יו"ט

ובביאור ענין מגבן כתב בפירוש רבינו חננאל שם, לגבן, לקפות גבינה, לקבץ פיתותי החלב הקפוי ולעשותם חריץ של גבינה. וע"ש שגיבון הוא כמו לישת העיסה, שנותן מים בקמח ומולל בידי ועושה פתיתין, ומוסיף מים ומקבץ הפתיתין ועושה אותם עיסה. כך מקפה החלב בטוכמסו, ואחר שיקפה בכלי ויעמוד, מכניס ידו ופיתתו, ואח"כ מכניס ידו ומגבן מתוך הכיס. הנה

פי' הריב"ש (סי' קכא). וז"ל אהל מועד (יו"ט דרך ד), אסור לגבן, ואסור ג"כ להעמיד החלב, דאי' בירושלמי, אף הוא חולב ומעמיד ביו"ט, וכבר נתבאר לעיל שהמעמיד חלב חייב משום בורר. ע"כ.

וראבי"ה שם (ח"ג סי' תשמז) כתב, דמעמיד חלב היינו מעמיד, דלר' אליעזר לוקה, ולרבנן אסור משום שבות. וכל ימי תמתי דבשלמא חולב חייב משום מפרק, ודישה לא הותרה ביו"ט [אף שק"ק שדישה אפשר מערב יו"ט משא"כ חולב], וכן מגבן שהוא משום בונה. אבל מחבץ שחייב משום בורר, א"כ לישתרי ביו"ט, וכדתנן בורר כדרכו בקנן ובתמחוי, ואפי' ר' אליעזר מתיר לתלות את המשמרת ביו"ט. ודוחק לאוקמה בחולב ומחבץ ומגבן חלב טמא. ולפי הירושלמי נחא, שזו גזירה שלא יחלוב ויעמיד מיו"ט לחול, וה"ה במגבן, מפני שהחלב מתקלקל אם לא יעמידהו ויעשה ממנו גבינות לאלתר, משא"כ בשאר בורר. ובוזה נחא אמאי בירושלמי לא נקט טעם הש"ס דידן משום שבות או מפרק ובורר. ולכן אסור גם בחלב טהור וגם כשא"א לעשות מערב יו"ט. וטעם הירושלמי וטעם גמ' דידן חדא נינהו. ומה שאמרו אפי' גבינה בת יומא מעליא, פי', והילכך אסור לגבן מב' טעמי, שהיה יכול לגבן מערב יו"ט ואם אין לו החלב היה לחזור אחריו, ותו שי"ל שנחשד שעושה לצורך חול. [נוסיים, כן תלישת ירקות מן המחובר נאסרה אפי' לרבי אליעזר, משום שדרך לתלוש מיו"ט לחול, שיש שאין חוששים לפוגמא זוטא. ותבלין המפיגים טעמם שהתירום לדוכם ביו"ט, צ"ל שהם נפגמים לאלתר ואין דרך לשוחקם לצורך חול. וכן קטניות אין דרך להקדים ולברור אלא שצריך מיד לבשלם, וכן נמי במלילה, אבל הרקדה נאסרה, שדרך כשאופין למחר מרקדים ביום שלפניו ומחמיצים העיסה בלילה].

ולגבי עשיית חמאה ביו"ט, כתב הריב"ש (סי' קכא), מה שמוציאין החמאה מהחלב, אסור משום בורר, שהוא כמחבץ, שגם זה מעמיד שומן החלב ונעשה חמאה ע"י טורח גדול וראוי ליאסר, ואפי' ע"י גוים, דאמירה לגוי שבות אף באיסור דרבנן. וראה להלן.

דבש, שגג בשבת חייב חטאת, הזיד ביו"ט לוקה ארבעים, דברי ר' אליעזר, וחכ"א אחד זה ואחד זה (אחד שבת ואחד יו"ט, רש"י) אינו אלא משום שבות. וכתב הר"ן (ביצה יב:), דמשמע דהא דקתני הזיד ביו"ט לוקה וכו', לא קאי אמחבץ ומגבן, דהא גיבון ביו"ט נאסר מדרבנן, והכי מוכח מדלא אייתי הך ברייתא בפרק רבי אליעזר דמילה כי איבעיא לן מהו לגבן.

והנה רבינו ירוחם (נד"ח"ב) כתב, שמהגמ' שם למדו כמה מפרשים שאסור לחלוב לחבץ ולגבן ביו"ט, וכן לרדות חלות דבש אפי' דבש הראוי לאכילה, שלא התירו אלא מבשל ואופה וכיו"ב. אבל לתוס' לא אסרו אלא רודה חלות דבש, וע"ז אמרו דלוקה ביו"ט, אבל חולב ומחבץ ומגבן לצורך יו"ט מותר, דמעלי כשהוא בן יומו. ורודה חלות דבש דאסור, דוקא דבש והדביש, אבל בראוי לאכילה מותר, ואפי' שאפשר לעשותו מעיו"ט, דמדאו' כל אוכל נפש מותר, ורק במכשירי אוכל נפש חלקו בזה. ע"כ. ומרן הבי"י כתב, דלפום ריהטא לא משמע בתוס' שם שרוצים להתיר לגמרי, ומודים שאסור מדרבנן, וגם לא הזכירו שם דלוקה קאי רק ארודה חלות דבש. מ"מ אפשר שבמק"א כתבו כדבריו, או שבנוסחאות תוס' שבידו היה כתוב כן. ומיהו מ"ש לדעת תוס' דמגבן לצורך יו"ט מותר דמעלי כשהוא בן יומו, יש לתמוה דהא איבעיא לן בשבת (קלד.) ופשטינן לאיסורא. וצ"ע. בי.

ועוד מבואר בירושלמי (ספ"ק דביצה), שאין להעמיד חלב ביו"ט, וז"ל הירושלמי, מהו להעמיד חלב, אם אומר את כן, אף הוא חולב ומעמיד מיו"ט לחול. [ומבואר שהאיסור בזה רק מדרבנן]. והובא בר"ח (ביצה טו.), ובעיטור (יו"ט קמו:), וברשב"א (שבת צה:), ור"ן (ביצה יב:), ובהגמ"י (פ"ג אות ט), ובארחות חיים (יו"ט אות ח), ובכלבו (סי' נח), וכ"כ הרוקח (סי' שא) שאסור להעמיד ולגבן ביו"ט. וכ"כ בהג"א (ספ"ק דביצה) בשם או"ז, שאסור להעמיד חלב ביו"ט. וכ"ה באו"ז (ח"ב סי' שמא) שכתבו הגאונים, שאסור להעמיד החלב ביו"ט כל עיקר, וכ"ש שאסור לחלוב. ע"כ. ועיין רש"י (שבת צה.) המחבץ, המעמיד חלב בקיבה. וכן

בבירור דעת מרן בענין העמדת חלב ועשיית חמאה ביו"ט

ולא חששו לגזרת הירושלמי שמא יעשה לצורך חול. ולהעמיד חלב מעיו"ט ודאי א"א, דבת יומא מעליא. וגם אביי נסתפק רק בגבינה ולא בשאר דברים, וצדדי הספק של אביי האם מ"ש נהרדעי גבינתא בת יומא מעליא, ר"ל דוקא בת יומא, או אפי' בת יומא וכ"ש מאתמול. ולכן גם הב"י "שהוא אב וראש לכל האחרונים" לא הזכיר דין הירושלמי, כמו שרוב הראשונים לא הזכירוהו. ומש"ה לא תמה על רבינו ירוחם רק לענין מ"ש לדעת התוס' שמותר לגבן ביו"ט, ולא תמה עליו גם לענין מ"ש להתיר לחבץ לצורך יו"ט. עכת"ד. אמנם צ"ע מדוע בב"י לא העיר כלום מזה בפירושו. וגם ראב"י הנ"ל ביאר שטעם הירושלמי וגמ' דידן חדא ניהו. וכבר הזכרנו מ"ש הגאון צפנת פענח, שדעת הירושלמי (שבת פ"ז) דמגבן הוי תולדה דלש, ולכן מה שאמרו בירושלמי (פ"א דביצה) שאין להעמיד חלב ביו"ט, שלא יעמיד לחול, זהו מ"ש בגמ' דידן גבינה בת יומא מעליא. שכיון דגבינה ישנה עדיף שוב יש חשש שמא יעמיד מיו"ט לחול. ובחזו"ע יו"ט כתב, שאסור לעשות חמאה ביו"ט.

והנה הרמ"א בהג'ה הביא שתי דינים אלו, שאין להעמיד חלב, ולא לעשות חמאה ביו"ט. אמנם צריך לעיין מדוע בש"ע לא הביא דינים אלו, אחר שהזכירם בב"י. ויתכן שהירושלמי לשיטתו שגם במגבן כתב טעם שלא יעשה לצורך חול.

והנה לגבי מעמיד חלב, האריך בזה בשו"ת באר שבע (סי' מח) וכתב, שלולי שכמה מהראשונים והרמ"א הביאו דברי הירושלמי להלכה, הייתי רק חושש לעצמי, אבל לאחרים הייתי מורה היתר, שהרי הרי"ף הרמב"ם והרא"ש והתוס' וסה"ת וסמ"ג וסמ"ק והטור ורי"ו ושאר מחברים, ידעו דברי הירושלמי ולא הביאו. וידוע שאין דרך הפוסקים להשמיט דברי הירושלמי כשהוא להלכה. וכיון דקי"ל דהמחבץ בשבת חייב, וברמב"ם (שבת פ"ז) נראה דהמחבץ היינו מעמיד החלב, ונהערון פי' מחבץ שמוציא חמאה מחלב, מדוע לא כתבו הרמב"ם והפוסקים לאיסור לגבי יו"ט. ועוד שבגמ' דידן אמרו בטעם איסור עשיית גבינה ביו"ט הואיל ואפשר, ומשמע דאילו א"א, היה מותר לגבן כמו לישא דבת יומא מעליא,

מותר לעשות לבן בשבת וביום טוב

ותמה עליו הרב קרבן אשה, דהב"ש כתב דקייאדה שלהם היינו העמדת חלב דהירושלמי שהוא ע"י קיבה, ותירץ דבריו שאפשר שהיה להם יגורטי שהיו מעמידין אותו בקיבה. והביאו ברב פעלים (ח"ד א"ח סי' טו) והסכים לדבריו. וכ"כ בבא"ח (פ' במדבר אות י). ומבואר דס"ל שאין בזה ג"כ חשש בונה.

וכן נתבאר בילקו"י מועדים (תשמ"ח, פרטי דינים בהל' יו"ט אות ח) שמותר לעשות לבן ביו"ט, הואיל וכולו נקפה כאחד, ואין בו סרך מלאכה כלל. שלא אסרו בירושלמי רק כגון גבינה שנותן בתוכו מיץ לימון ומקפה אותו, שבזה נבדל גם הקום והנסיובי מהחלב. אבל לבן אין שום ספק בורר בזה, כיון שכולו נקפה כאחד נצבו כמו נד נזולים. וגם משום בונה ליכא, שאין זה אלא לשעה, ורבו הסוברים דלא שייך בנין לשעה. וכמבואר ביצועות יעקב

ולגבי עשיית לבן ביו"ט, כגון ע"י נתינת כפית לבן בתוך כוס חלב כדי להקפותו, כתב הגאון רבי אליהו שמאע הלוי בשו"ת קרבן אשה (א"ח סי' יב) להתיר, שגם לדברי הירושלמי והרמ"א שאסרו במעמיד חלב, בנ"ד אין לאסור, דהתם מיירי להעמיד בקיבה כמו המחבץ לפי' קמא דחייב משום בורר, אבל בעשיית הלבן הכל נקפא ואין בו שום ברירה, ומותר להעמיד. וביאר שם, שמעמיד חלב בקיבה, שאני, שע"י כך נפרש הקום מן החלב, (והוי בורר, כדאיתא בשבת צה.), אבל יגורטי (לבן) שמעמידים אותו בקצת לבן שנותנים לתוך החלב, והוא נקפא כולו ביחד, ונאכל כולו כאחד, כו"ע מודו דשרי, ולית ביה סרך איסור כלל. ונהביא שם מ"ש בשיורי כנה"ג (סי' תקי בהגהב"י) שהביא דברי הרב באר שבע ופירש דקייאדה היינו זה שקורין יגורטי,

ו. ומכל מקום מותר לעשות לבן ביום טוב, הואיל וכולו נקפה כאחד, ואין בזה סרך מלאכה כלל. אמנם אסור לעשות חמאה ביום טוב. ונראה שהוא הדין שאסור לסחוט לימון לתוך חלב לעשות גבינה רכה. ורק לחולה שאין בו סכנה מותר. וכן לתינוק. ואם הרתיח החלב ונמצא שהוא מקולקל ונפרד נסיובי בקדרה, מותר להוציא הגבינה הרזה בכף לאכלה. [ומותר לעשות סוטלא'ג ביו"ט. וראה בהערה לגבי בדיעבד אם לא תיקן גבינה בערב יו"ט, האם מותר לתקן ביו"ט].⁽¹⁾

בדבר. [והעיר עמ"ש בבא"ח (ש"כ פ' בשלח אות יט)]. וע"ע בפ"י הר"ח הנ"ל. ובפרט שבלבן וכי"ב אינו עושה אלא ליומו, שאם ישאר יפסד.

ולפי האמור מותר לעשות סוטלא'ג ביו"ט. ודלא כמהר"ח פלאגי' בס' רוח חיים (ס' תקי סק"א) שהחמיר לעשותו מערב יו"ט אע"פ שמפיג טעם. וז"א במחכ"ת. ודו"ק. [ילקו"י מועדים].

ובברכ"י הנ"ל הביא מת' הרמ"ך שעשיית עיסת הגיקולאט"י (שוקולד) ביו"ט, וכן גיבורין, אסור בכל אופן, דלא שייך שינוי בעשייתם, ומיחזי כעובדין דחול. (והסכים עמו הרב בית יהודה). ע"כ. מיהו כבר נתבאר לעיל (ס' תצה) לגבי עשיית קומפוט ביו"ט, דמעיקר הדין שרי.

(ס' שטו סק"א), ובשו"ת חת"ס (ס' עב), ובפתה"ד (ח"ג דף רי), ובשו"ת באר יצחק (חא"ח ס' יג). וגם טעם הירושלמי באיסור גבינה שמא יעמוד לימים רבים, לא שייך לענין הלבן, שעושים דבר יום ביומו. וגם לא אפשר מאתמול כ"כ פן יתקלקל. וכבר כ' מהר"ח (או"ז ס"ס לא) בדין שחיטה לבילי יו"ט, שאע"פ שאפשר לשחוט לפני כניסת יו"ט חשיב א"א לעשותו מבעו"י, וה"נ בזה.

ובכ"ב בשו"ת יבי"א (ח"י א"ח ס' נה), שפשוט שאין לאסור בזה משום בונה מחמת מה שכולו נקפא כגוש אחד, וכדין המגבן שחייב משום בונה (שבת צה.), דשאני הכא שאינו נקפא לגמרי כגבינה שעומדת כך ימים רבים, משא"כ בלבן. וגרע מבנין לשעה. הילכך נראה שאפי' בשבת אין איסור

אין לעשות חמאה ביו"ט

וכו', עיין בשו"ת פאר עץ חיים (ח"ב ס' טז דף מג רע"ד) דבדיעבד אם לא תיקן גבינה בערב יו"ט מותר לתקן ביו"ט, ושכן המנהג ופוק חזי מאי עמא דבר. ובפרט נוהגים כן בחג השבועות, ואם אינן נביאים בני נביאים הם. ע"ש. ועיין בכה"ח (אות כח) דתלי בטעמא דרש"י והמאור, ולפי מה שנתבאר לעיל דבאוכל נפש אין חילוק בין אפשר מערב יו"ט לא"א, היה נראה שהעיקר כד' המאור. וצ"ע [חזו"ע יו"ט עמ' סג]. וע"ע במג"א וש"א ובשעה"צ (תקי אות יח) לגבי עשיית גבינה בשינוי כשלא יכל לעשות מאתמול.

ומה שכתבנו לגבי לימון, כ"כ בספר שש"כ (ח"א פ"ד ס"א, וע"ש בהערה כח).

ומה שכתבנו שמותר לעשות סוטלא'ג ביו"ט, ראה בהערה הנ"ל.

(1) כ"כ בחזו"ע יו"ט, שלא אסר הרמ"א (ס' תקי) רק להעמיד החלב ביו"ט, דהיינו כגון חלב שנותן בתוכו מיץ לימון ומקפה אותו, שבזה נבדל ג"כ הקום והנסיובי מהחלב, והוי בורר. אבל לבן אין שום סרך בורר בזה כיון שכולו נקפה כאחד, נצבו כמו נד נזלים. וגם משום בונה ליכא, שאין זה אלא לשעה, ורבו הסוברים דלא שייך בנין לשעה. וע"ע בשו"ת חדות יעקב (ס' ה עמ' יד). ואכמ"ל. ומובן שגם טעמו של הירושלמי שאיסור גבינה שמא יעמיד לימים רבים, לא שייך לענין הלבן, שעושים דבר יום ביומו. וגם לא אפשר מאתמול כ"כ פן יתקלקל.

ומה שכתבנו שאסור לעשות חמאה וכו' כ"ה בשו"ת הריב"ש, וברמ"א (ס' תקי ס"ה). ועיין בשו"ת עין אליעזר (חאו"ח ס"ס מ).

ומה שכתבנו שאם הרתיח החלב ונמצא מקולקל

ז. מותר להקפות מים ביום טוב במקרר חשמלי [בפריז'ור] ולהופכם לקרח. ואף בשבת יש להקל בזה. וכן מותר לעשות גלידה ביום טוב, או להקפות ג'לי. ז)

בדין עשיית גלידה ביום טוב

לבנותו שמתוך שהותרה מלאכת בנין לצורך או"נ, לגבן ביו"ט, הותרה נמי שלא לצורך. ולפ"ז ניחא, דהא אם בנין לשעה לא הוי בנין, ע"כ אין המגבן חייב משום בונה אלא כשמגבן לזמן מרובה, אבל כמגבן לצורך אכילה בו ביום דהו"ל בנין לשעה לא חשיב בנין כלל. אלא דמסיק הישועות יעקב שמדברי הפוסקים נראה דנקטי (כמסקנת הירושלמי) דבנין לשעה הוי בנין. ולפ"ז גם כמגבן לצורך אכילה בו ביום חייב משום בונה. ע"כ.

אולם החת"ס (חאו"ח סי' עב) העלה דבנין לשעה לא הוי בנין, ודלא כדמסיק הירושלמי הנ"ל, כיון דאשכחן סתמא דהש"ס דידן (שבת לא:): דאמר גבי סותר ע"מ לבנות במקומו, דכיון דכתיב ע"פ ה' יחנו כמקומו דמי, ולא דחי ליה, ש"מ דהכי קי"ל. וכ"מ בתוס' (שבת צד.). ולכן הלכה כמ"ד דבנין לשעה לא הוי בנין. ע"כ. ולפ"ז אצטמיד חצבא דהפני יהושע. ועיין בשו"ת בנין עולם (א"ח סי' יא בהגה).

גם במגילת ספר (לאוין די"א ע"ב) ובפתה"ד ח"ג (סי' שטו דף רי סע"ג) הוכיחו ממה שאמר הש"ס דידן (עירוובין נה:), דגלי מדבר קאמרת? כיון דכתיב בהו ע"פ ה' יחנו כמאן דקביע להו דמי, מוכח דלא כדמסיק הירושלמי, אלא בנין לשעה לא הוי בנין.

אמנם האור שמח (פ"י מהלכות שבת הי"ב) העיר בזה דהא בירושלמי (פרק כלל גדול) איתא נמי הכי גבי קשירה, מה קשירה היתה במשכן, שהיו קושרין את המיתרים, ולא לשעה היתה, א"ר יוסי מכיון שהיו חונים ונוסעים ע"פ הדבור כמי שהוא לעולם, א"ר יוסי ב"ר בון מכיון שהבטיחן הקב"ה להכנס לאר"י כמי שהוא לשעה. ובגמ' דידן (שבת עד:) קשירה במשכן היכא הואי, אמר רבא שכן קושרים ביתידות האהלים, ההוא קושר ע"מ להתיר הוא. הא קמן דהגמ' דידן כו' יוסי ב"ר בון, דבנין לשעה הוי בנין. וההיא דעירוובין (נה:): היינו לאחר גזירה שהוצרכו לשהות ארבעים שנה

ז) **ראה** בילקו"י שבת ב' עמו' תקטז. והנה בשו"ת לב חיים ח"ב (סי' קצב) כתב בדין עשיית דולדורמא (גלידה) בשבת, שיש בזה משום בונה, וכמ"ש בשבת (צה). מגבן חייב משום בונה. ע"ש. ומרן אאמו"ר תמה ע"ז, חדא, שהרי מבואר בפנ"י (ביצה יב. בד"ה אבל קשיא, ובשבת צה.), דהא דמגבן חייב משום בונה היינו דוקא כמגבן לאוצר לייבש ולהצניע לימים רבים, דבכה"ג מכיון לעשותה כמו בנין, למען תעמוד ימים רבים, ועשיית גבינה הותרה ביו"ט, כשעושה ע"מ לאכול לאתרו, דבכה"ג לא שייך בנין כלל, ולא גרע מבונה ע"מ לסתור דפטור. וזה ברור. ע"כ. ולפ"ז פשיטא דבנ"ד ליכא שום איסור בנין. ואף שהפנ"י סיים שלא ראה לשום פוסק שחילק בזה. מ"מ הפנ"י גופיה רב גובריה ורב חיליה, ולא הו"ל להלב חיים למסתם סתומי כ"כ.

[ומילתא אגב אורחא, בדרשות מהר"ח או"ז (סי' א) כ' להסתפק אם המגבן שחייב משום בונה, הוא משום שמרביע או מעגל הגבינה וזה נקרא בנין, או משום שנעשה גוש אחד. ונפ"מ כשאינו חושש לרבעו או לעגלו שיש להתיר. ע"ש. אמנם ברמב"ם (שבת פ"ז ה"ו) מפורש דמגבן הוי בונה מטעם שמקבץ החלקים יחד עד שנעשים גוף אחד].

והנה כבר האריכו האחרונים בדין בנין לשעה אי הוי בנין. כי בירושלמי (פרק כלל גדול ה"ב) בפסקת הבונה, מה בנין היה במשכן, שהיו נותנים קרשים ע"ג אדנים, ולא לשעה היתה? א"ר יוסי מכיון שאנו חונים ונוסעים ע"פ הדיבור כמי שהוא לעולם, א"ר יוסי ב"ר בון מכיון שהבטיחן הקב"ה שהוא מכניסן לארץ כמי שהוא לשעה, דהא אמרה בנין לשעה בנין. וכתב הישועות יעקב (סי' שטו סק"א), שע"פ מחלוקת זו אם בנין לשעה הוי בנין, י"ל קושית התוס' (שבת צה.) שהוואיל והמגבן חייב משום בונה א"כ נפל ביתו ביו"ט יהיה מותר

במדבר, ובימי המשכן עדיין לא נגזרה גזירה וכו'.
ע"ש.

אך התפארת ישראל (בכלכלת שבת מלאכת הבונה)
כתב, שמכיון דהש"ס דידן לא מקשי כד'
הירושלמי ממה שהבטיחן הקב"ה ליכנס לאר"י,
וכדמקשי הגמ' דידן (שבת ע"ד): לענין קשירה,
אלמא דהש"ס דידן פליג על הירושלמי בדין בנין,
וס"ל דבנין לשעה לא הוי בנין, ולא חייש להך
סברא שהבטיחן הקב"ה ליכנס לאר"י וכו', כיון
שלא הבטיחן מתי יכנסו דהא קמן שנשואו במדבר
מ' שנה. ואף לד' הירושל' י"ל דבפחות משמונה
ימים אפי' בנין לשעה לא הוי רק בנין עראי
כבסוכה.

ובשו"ת עטרת חכמים (א"ח ס"ו 1) הביא דברי הפני
יהושע (ביצה יב.), והעיר עליו מדברי
הירושלמי דבנין לשעה הוי בנין, ושכ"מ בשבת
(ע"ד): גבי קשירה וכו'. ובשואל ומשיב רביעאה
(ח"ג ס"י כה) הביא דברי הירושלמי גבי בנין לשעה
אי הוי בנין, וכתב, שבאמת אנן לא קי"ל כמ"ד
דהוי בנין כדמוכח בעירובין (נה): דכיון דכתיב
ע"פ ה' יחנו כמאן דקביעא דמיא וכו'.

נמצא שלדברי רבים וגדולים מהאחרונים העיקר
להלכה דבנין לשעה לא הוי בנין.
ולהתפארת ישראל אף להירושלמי לא חשיב בנין
בפחות מח' ימים. וסייעתא להפני יהושע הנ"ל.
וממילא עשיית הגלידה שאינה מתקיימת בלי
שיתננה במקרר חשמלי, וחם השמש ונמס, לא
חשיב בנין כלל. ודלא כהלב חיים הנ"ל.

ואפי' להחולקים על הפני יהושע, ועיין בשו"ת
עטרת חכמים (ס"ו 1) הנ"ל, מ"מ החילוק
עצמו בין גבינה שמתקיימת, לדין הגלידה, בודאי
חילוק אמיתי הוא, וכמ"ש כיו"ב הר"ש (פ"ג
מאהלות מ"ה) דשלג וברד אינן ממעטים. (כדאיתא
בתוספתא שם פ"ד). ומ"מ יין קרוש שאינו נימוח
ממעט. וכן דם שקרש שאינו חוזר ונימוח. וכו'.
ע"ש. וכדברי התוספתא בדין שלג וברד, כ"ה
בב"ב (כ), וכן בפרש"י שם שמפני שהן נימקים
מאליהן אין ממעטין בחלון. ועיין למהרש"ם
בדע"ת (ס"ו שא ס"מ).

ואמנם בפתה"ד (ח"ג ר"ס שכה) נשאל בעשיית
הגלידה, ואסר ג"כ מטעם בונה. ובסוף
דבריו נסתייע ג"כ מהלב חיים הנ"ל. אולם מלבד
דתליא באשלי רברבי אי בנין לשעה הוי בנין
וכנ"ל. יש מקום לחלק בפשיטות בין המקבץ חלקי
גבינה ונותנם בדפוס דחשיב עושה בנין, כיון
שמקבץ חלקים שונים ועושה אותם לגוף אחד,
כדרך בנין הנבנה מאבנים וצורות. וכלשון
הרמב"ם (שבת פ"ז ה"ו), שהמגבן חייב משום בונה,
"שכל המקבץ חלק אל חלק, ודיבק הכל עד
שיעשה גוף אחד ה"ז דומה לבנין". ע"כ. אבל
בנ"ד שמקפיא מים, שעושה דבר לח לגוש, לא
חשיב בנין ככה"ג.

ובאמת שיש סברא לומר שאף הלב חיים
והפתה"ד לא כתבו שיש בזה משום
בונה, אלא בגלידה הנעשית בידיים ע"י סיבוב
הכלי אשר בו המשקים, אשר מונח בתוך כלי
גדול, ומוקף חתיכות קרח ושלג, וע"י פעולתו
נהפך המשקה לגוש אחד, אבל בנ"ד שנותן
המשקה כמות שהוא בתוך המקרר חשמלי ונהפך
מאליו לגלידה אין זה עושה מעשה בידיים רק
כעין גרמא, ולא אשכחן בנין במשכן כה"ג. וגם
הלב חיים ופתה"ד יודו להתיר בנ"ד. דהו"ל ס"ס
לקולא. שמא בנין לשעה לא הוי בנין, ושמא
ככה"ג דהוי כמו גרמא שרי. וכ"ש ביו"ט דהוי
צורך או"ג.

ומ"ש עוד הפתה"ד להחמיר מטעם נולד, המעיין
ישר יחזו פנימו ביבי"א (ח"ד א"ח ס"י כח)
שאינן לחוש בזה משום נולד. ובפרט לד' מרן
שקבלנו הוראותיו.

גם בשביתת השבת (ח"א דף ת.) הביא דברי
הפתה"ד (ס"י שטו) בדין בנין לשעה, וכתב
להוכיח מהגמ' (שבת ע"ד): דס"ל כהירושלמי דחשיב
בנין, וכתב דלחות הראיה מעירובין (נה): [ובמק"א
נתבאר ד' אחרונים רבים דלא ס"ל הכין]. ושם (דף ט.)
דחה דברי הפתה"ד דלקמן בנידון הגלידה,
דבכה"ג אין איסור בנין כלל, שלדבריו אלו אטו
יהיה אסור להקפיא רוטב דגים או מרק רגלי
בהמה? (ולפמ"ש"כ יש לחלק בין העושה בידיים לגרמא.
ודר"ק).

טו) כנ"ל. אלא שאף הם לא התירו בשבת. (וכאן התרנו גם בשבת). ועיין בבא"ח (ש"ב פ"ב) בשלח אות יט). ומכ"ש ע"י מקרר חשמלי דליכא ביה טירחא כלל. וכן בשו"ת חלקת יעקב (ח"ב סי' צח) העלה להתיר ביו"ט אף לכתחלה. וכ"כ בשו"ת אהל משה (צווייג ח"ב סי' קא). ובספר שש"כ (פ"י סי' ז). ועיין בשו"ת חדות יעקב (תאו"ח סי' ה וסי' ו), מ"ש להשיג על הלב חיים ופתה"ד הנ"ל. וע"ע בשו"ת משנה הלכות (ח"ד סי' מח). וכן בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ו סי' לד סי' ב, ח"ט דף פד) האריך בזה והעלה ג"כ להקל. וכן עיקר.

ובבא"ח (פרשת במדבר אות י) בענין עשיית גלידה ביו"ט, שאין לאסור מטעם הפר"ח בדין הגבינה, שהוא טעם הירושלמי, שהאסור לגבן ביו"ט, משום שמא יגבן הרבה יותר מצורך יו"ט, שכאן א"א לעשות אלא לצורך אותו היום בלבד, שאם ישהה יהיה נימוח והיה למים. ע"כ. ומרן אאמו"ר בס' הליכ"ע שם העיר, דהנה כיו"ב כתב הבא"ח עוד בשנה ב' (פרשת יתרו אות ו), בעמדו על מנהגם שנהגו לסחוט רמונים ביו"ט אחר שנשלקו (כדי שיהיו נוחים לסחיטה) לתת אותם לתבשיל ביו"ט, שאע"פ שסחיטה אסורה ביו"ט, מ"מ כיון דה"ט שאסורה, היינו מדרבנן שמא ירבה לסחוט לצורך החול, וכיון שא"ז מתקיים לימים הרבה מפני ששלקום, מותר לסוחטן. וכתב בהליכ"ע ח"ב, שיש סיוע לזה ממ"ש הרמב"ן (שבת קמד:) גבי חליבה לתוך המאכל, דאע"ג שאין דשין ביו"ט וחליבה תולדה דדש היא, הני מילי דישה בעלמא שדרך בני אדם לדרוש לימים הרבה וכו', אבל זה שדרך לחלוב בכל יום, ונפסד מיום אחד לחבירו, מותר לצורך היום. ע"כ. וכ"ש בני"ד שיש להתיר. [ועיין בפסקי הרי"ד ר"פ אין צדין עמוד סא ודו"ק].

ומ"ש עוד בבא"ח, שאף הטעם דעובדין דחול כשעושהו בכלי המיוחד לאותה מלאכה, לא שייך הכא שזוהו דוקא כשדרך לעשות ממנו הרבה, וכמ"ש הרב בית יהודה וכו'. יש להוסיף בזה דברי הא"ר (סי' תקד סק"ט) ע"ד הרמ"א שהתיר גרירת הגבינה במורג חרוץ ע"י שינוי, וכתב הריב"ש הטעם, דלא דמי לחרדל שאסור לשוחקו בריחיים, דהתם רגילים לשחוק ממנו הרבה ביחד,

ובאמת שמאחר שאינו ראוי להתקיים כלל, כמ"ש בעצמו שאינו עושה אלא ליזמו, ואם ישאר יפסד, הילכך ודאי דלא דמי למגבן. ושוב כתב בשביתת השבת לדון במגליד המים שיהיה בזה משום מכה בפטיש, מפני שעושה מעשה בידים כשמגלגל הכלי בתוך הברד והשלג, וכשנגמרת פעולתו הו"ל מכה בפטיש, אבל גבי המקפיא מרק רגלי בהמה שנעשה ממילא, ליכא למיחש למכה בפטיש, וכפרש"י (שבת עד:) גבי האי מאן דעביד חבייתא. עכת"ד.

ויש לפקפק במ"ש לאסור משום מכה בפטיש, שמכיון שהמשקים ראויים לשתייה כמות שהם, לא שייך בזה מכה בפטיש, וכמ"ש כיו"ב בשבת (טק). דהיכא דמתאכיל או משתתי בלא"ה ש"ד. וכן ביאר בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' קסד). וכבר האריכו האחרונים בדין מכה בפטיש באוכלים. ובביאה"ל (סי' שיח ס"ד) פשיטא ליה דלא שייך מכה בפטיש באוכלים, ודלא כהלבוש. וכ"ד הגרב"פ בשו"ת עטרת חכמים (א"ח סי' יט אות ד). וכיו"ב כ' בשו"ת מהרש"ג (ח"א סי' נא). ובשו"ת רב פעלים (ח"א אור"ח ס"ס יח). [ובשו"ת אמרי אש תאו"ח סי' מא פשיט"ל דליכא במגבן מכה בפטיש].

ועכ"פ הרי אף למטונייה של השביתת השבת בני"ד שהגלידה נקפית מאליה במקרר חשמלי משרא שרי. ואמנם בשו"ת דובב מישרים (ח"א סי' נה) כתב להחמיר להקפות מים לעשותם קרח משום נולד. אולם כבר כתבנו שאין זה מוכרח. וכן בשביתת השבת (דף ט). השיג על הפתה"ד שכתב להחמיר ג"כ מטעם נולד, דלפי מאי דנקטי' (כסי' שיח סט"ז) בשומן דנפשו שמותר, ושאינן האיסור דאין מרסקין שלג וברד (שבת נא:;) אלא מטעם גזירת פירות העומדין למשקין שמא יסחוט, אבל לא מטעם נולד, א"כ ה"נ לענין ההקפאה אין לאסור מטעם נולד. וה"נ מסתברא וכו'. ע"ש. וכ"ש לדידן דאזלינן בתר הוראות מרן, דס"ל להדיא שאין לחוש לטעם נולד. כמבואר בב"י (ס"ס שיח וסי' שכ). ועיין בשו"ת יבי"א ח"ד (סי' כח) הנ"ל. ומעתה מכ"ש ביו"ט שמותר בני"ד, וכדברי הקרבן אשה (תאו"ח סי' יב) בהיתר עשיית הלבן ביו"ט. והסכים עמו בשו"ת רב פעלים ח"ד (סי'

ח. כשם שהותרה תפירה ביום טוב לצורך אוכל נפש, כמו כן מותר לקשור דלי בקשר של קיימא לדלות מים מן הבור לצורך יום טוב. והנכון שיכוין בדעתו להתיר הקשר במוצאי יום טוב, כדי שלא יהיה קשר של קיימא, ויתרנו במוצאי יום טוב. (ח)

ט. מותר לברור ביום טוב לצורך בו ביום, אף על פי שאינו לצורך לאלתר. וכאשר המאכל מרובה והפסולת מועטת, יברור הפסולת מתוך האוכל. וכאשר הפסולת מרובה, יברור אוכל מתוך פסולת, כדי למעט בטירחא ביום טוב. ואפילו היה אפשר לו לברור מערב יום טוב ולא בירר, מותר לברור ביום טוב. וכל זה ביד, אבל בכלי כגון בטבלא או בנפה או בכברה אסור לברור. (ט)

י. הבורר ביום טוב אוכל מתוך פסולת על דעת לאכלו ביום טוב, ונמלך אחר כך והניחו לאחר יום טוב, אינו מתחייב משום איסור בורר, דגם ביום טוב אזלינן בזה בתר מחשבתו בעת הברירה. ולפיכך אם חשב בעת הברירה לברור על דעת לאכלו לאחר יום טוב אף אם הוא אוכל מתוך פסולת אף שיאכל את המאכל ביום טוב, כבר עשה את האיסור בעת שברר על דעת לאכלו לאחר יום טוב. ומכל מקום יאכל לאלתר שמא מתקן האיסור. (י)

(ח) מה שכתבנו לענין קשירת דלי וכו', כ"כ מהר"ח פלאג"י בספר רוח חיים (סי' תקט ס"א). ומה שכתבנו דנכון להחמיר לכיין ע"מ להתירו במוצאי יו"ט, ה"ט כי הגאון מליסא בספר קהלת יעקב (סי' תקט ס"ג) כתב בפשיטות שלא הותרה קשירה לצורך או"נ. [ילקוט מועדים עמ' תפא. חזו"ע יו"ט עמ' ע].
ט ראה בש"ע (סי' תקי ס"ב), ובמשנ"ב בביאה"ל שם. ובכה"ח (ס"ק טו). ובילקוט מועדים שם. ובחזו"ע יו"ט (עמ' עו).

אבל כאן אין דרך לגרור לשנים ושלושה ימים. וכתב ע"ז הא"ר, ולא נהירא, דלא הוי עובדא דחול, אלא כמו בריחיים שטוחן הרבה מאד, דומיא דטעמא דטחינה (בסי' תצה ס"ב) וכו'. ע"ש. ומכאן סיוע להרב בית יהודה הנ"ל. וצ"ע במ"ש הגר"ח פלאג"י בשו"ת לב חיים (ח"ב סי' קצב) שנראה מדבריו להחמיר כאן. וכבר האריך בזה בשו"ת יחו"ד ח"א (סי' ל) בדין עשיית קוביות קרח ע"י הפריזר של המקרר בשבת או ביו"ט.

בורר ביו"ט אוכל מפסולת כדי לאכלו, ונמלך והניחו לאחר יו"ט

הואיל. ע"כ. אבל הכא ודאי דשכיח שהבורר להניח יהיה נמלך לאכלו לאלתר. ותירץ בר"פ, דבשבת מלאכת מחשבה אסרה תורה, ואיסור המעשה נגמר ע"י המחשבה, ושוב אין לו תקנה וכו'. משא"כ ביו"ט דלית לן האי כללא דמלאכת מחשבת אסרה תורה, ומש"ה אף האופה בכוונה להניח לחול, אמרי' הואיל ומקלעי אורחים וכו', שלא נשלם חיובו בגמר מלאכתו ואין למעשהו קשר עם מחשבתו, כמו מלאכות שבת שהמעשה תלוי במחשבה. ואף התוס' פסחים (מו:): הו"מ לשנויי הכי אלא דקמ"ל דלא אמרי' הואיל אלא במילתא דשכיחא. עכת"ד. [ולפ"ז י"ל שאף זורה

(י) ראה בילקוט"י שבת כרך ג' (עמ' ער). וע' בשו"ת רב פעלים (ח"א סי' יב), שהביא ספיקו של ה' קרית מלך רב (פ"ח מה' שבת), בדין ברירה בשבת, דקי"ל שהבורר אוכל מתוך פסולת בשחרית כדי לאכלו בין הערביים חייב. היאך הדין אם נמלך ואכלו לאלתר, אם נפטר עי"ז מחיובו או לא. וכתב, דלכאורה היאך יתחייב הבורר להניח לבין הערבים הא איכא למימר הואיל וחזי לאכלו לאלתר, וכדאמרי' (פסחים מו:): הואיל ומקלעי ליה אורחים. ועיין בתוס' שם שכ', וא"ת אי אמרי' הואיל בטלת כל מלאכות שבת, הואיל וראוי לחולה שיב"ס. וי"ל כיון דלא שכיח לא אמרי'

שמיעטן לאכילה וכגון שיש לו הושענא אחרת. ומשמע שכשאינו נהנה מותר אע"ג דהוי פ"ר. ע"ש. וקשה דאכתי תיקשי להערוך, לפמ"ש הרא"ש (פ' שמונה שרצים סי' ט), שלא התיר הערוך אלא גבי שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל בשאר איסורים לא בעינן דניח"ל. ע"ש. ואם איתא דביו"ט לא אמרי' מלאכת מחשבת אסרה תורה, הו"ל כשאר איסורין. מיהו י"ל דהא מייתי נמי התם מזבחים (צא:), שהמתנדב יין מזלפו ע"ג האשים, ופריך והא קא מכבה. ומוקי לה כר"ש דדשא"מ מותר, אלמא דאע"ג דפ"ר הוא כיון דלא ניח"ל מותר. ע"ש. וא"כ בלא"ה תקשה על הרא"ש דמאי מייתי מההיא דזבחים, דמיירי בשאר איסורים. ומה גם כי בפ' שמונה שרצים הביא ראיתא מקושית הגמ' בזבחים. וכבר עמד בזה בקרבן נתנאל. עש"ב.

עוד יש להעיר על מ"ש הרב פעלים, דאיה"נ דהתוס' ג"כ היו יכולים לתרץ כן וכו'. והרי בתוס' פסחים (מו: ד"ה כתישה), הקשו על רשב"ם, דאי אמרת הואיל ואי הוי משאצ"ל פטור השתא נמי פטור, א"כ בטלת כל מלאכות שבת. ע"ש. ומאי קו' נימא דשאני שבת שמלאכת מחשבת אסרה תורה. וצ"ע.

ובעיקר קושית הרב פעלים נראה דשאני דין ברירה שתלוי במחשבה, שהרי הבורר לאכול לאלתר ונמלך להניחו לערב פטור. וכמ"ש בטל אורות הנ"ל. וכ"כ במלבושי יו"ט, והובא בא"ר (סי' שיט סק"ד), שכל שבייר בהיתר, ונמלך אח"כ להניחו לערב אינו מתחייב למפרע. וע"ע בש"ע הגר"ז ובפתה"ד (שם). נמצא שעיקר החיוב שחייבה התורה אינה אלא על מחשבתו. ואין לנו להתחשב בזה עם המעשה. וה"ה איפכא כשבורר ע"ד להניח לבין הערבים, נתחייב מיד ואפי' נמלך ואכלו לאלתר חייב. ומש"ה לא אמרי' הואיל. דבהכי חייב רחמנא. משא"כ גבי האופה מיו"ט לחול, שעיקר כוונת התורה להקפיד על המעשה אשר יעשה שיהיה דוקא לצורך יו"ט, לא איכפת לנו ממחשבתו, וכל שאפשר שיצטרך בו ביום פטור. ומש"ה אמרי' הואיל ומקלעי אורחים. (וע' בתוס' פסחים מו: ד"ה כתישה. הנ"ל).

ורוח מסייעתו פטור ביו"ט, ורק לגבי שבת אמרו (ב"ק ס). שחייב מטעם דמלאכת מחשבת אסרה תורה].

אך בשו"ת יבי"א (ח"ב או"ח סי' כו סק"ט) העיר, שהרי מבואר להדיא בביצה (ת). שהחופר גומא וא"צ אלא לעפרה פטור עליה ביו"ט כמו בשבת, משום דהוי משאצ"ל. ובחגיגה (י: אמרי' דה"ט דמשאצ"ל פטור, משום שמלאכת מחשבת אסרה תורה. וע"ע בתוס' (שבת מב. סוד"ה אפי'). אלמא דהאי כללא דמלאכת מחשבת אסרה תורה איתיה אף ביו"ט. ובמאירי (ביצה ו). כתב דביו"ט גם לר' יהודה מלאכה שאינה צריכה פטור, וכ"ד הלחם משנה (יו"ט פ"ג ה"ג) אליבא דהרמב"ם, וכמ"ש ביבי"א (ח"ד ר"ס מד). אלמא דביו"ט בעינן מלאכת מחשבת אף לר"י טפי מבשבת. ועיין בתוס' (גיטין מד:). וצ"ע.

וע"ש ביבי"א שהביא מהאדמו"ר מערלוי [וצ"ל] שהעיר ע"ד הר"פ, שבתוס' (חגיגה י: כ' בשם ר"י, דהא דמלאכת מחשבת אסרה תורה, היינו לאפוקי היכא שא"צ לעיקר שורש האיסור, כגון הכא שא"צ לגומא שהיא המלאכה וכו'. ולא דמי למשכן שהיו צריכים לעיקר המלאכה וכו'. וא"כ היכא שמחשב לעשות עיקר המלאכה הוי בודאי כעין מלאכת המשכן. ואע"פ כן אמרי' הואיל. ולא מטעם שאין כאן מלאכת מחשבת, שבודאי מתכוין היה לעשות מלאכת איסור. והא דאמרי' מלאכת מחשבת אסרה תורה, לקולא נאמר לענין הנ"ל, היכא שלא נתכוין לעיקר המלאכה, ולא לחומרא שיהא חמור בזה מיו"ט. וזה ברור. ע"כ.

והנה בגמר דבריו נתפס, דהא בב"ק (ס). אמרי', דה"ט דזורה ורוח מסייעתו חייב בשבת, משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה. אבל הכא גרמא בעלמא הוא וגרמא בנוקין פטור. ע"ש. וא"כ היה מקום לקיים ד' הרב פעלים, שאף בדין בורר י"ל דמלאכת מחשבת אסרה תורה ומש"ה חייב. ולא מהני הואיל. אבל יש להעיר שבאמת גם ביו"ט אמרי' מלאכת מחשבת אסרה תורה. וכן מוכח ממ"ש התוס' והרא"ש שבת (ק) להוכיח כפי' הערוך דפ"ר דלא ניח"ל מותר, ממ"ש בסוכה (ג:) לר"א בר"ש שממעטין ביו"ט. ומוקי לה

שחזור ואוכלו בו ביום נמצא למפרע שהמלאכה נעשית לצורך יו"ט. משא"כ הכא שעיקר החיוב הוא משום המלאכה עצמה, כל שמחשב כברירתו שיהיה לבו ביום לסעודה אחרת חשיבא מלאכה, שכך היא דרכה של מלאכה זו דמלאכת מחשבת אסרה תורה. אבל כשחושב לאכלו לאלתר לא חשיבא מלאכה וכו'. עכת"ד.

והגאון שרשי הים בס' פאת ים (ביצה ג:), הביא בשם רבו מהר"י אשכנזי ז"ל, שעמד בקו' ה' רב פעלים הנ"ל. שמכיון דברירה לאלתר שריא, היכי משכחת לה חיובא דבורר לבו ביום, נימא הואיל וחזי לאכול לאלתר. ותי' הגהמ"ח דשאני אופה מיו"ט לחול שעיקר החיוב הוא משום עיצומו של יום שחשב מלאכה לצורך חול, וכל

אימתי שייך דין הואיל ואם שייך לדון גם בשבת דין הואיל

ובעיקר דברי התוס' הנ"ל (פסחים מו:), ביאר בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' קלח) שהתוס' ס"ל דפקו"נ הותרה בשבת. ובס' הישר לר"ת (פסחים, סי' שב) מפורש דלא אמרינן הואיל מכח היתר גמור כמו או"נ, ולא באופן שהיא רק דחוויה. ומהר"ם חלאוה (פסחים מו:), תי', דשאני יו"ט דמלאכה בשעתה נעשית, שהרי מותר כל היום בהכנת אוכל נפש, אלא דלערב איגלאי מילתא למפרע שבאיסור נעשה. אבל בשבת האיסור קיים וההיתר מתחדש, ובשעת עשיית האיסור עדיין לא נתחדש ההיתר. וצ"ע דבפסחים (מו:), פריך, אחרישה לא לחייב, הואיל וחזי לכיסוי דם צפור. וזה ודאי דחוויה ולא הותרה (רשב"א קידושין כא:). וגם בשעת האיסור עוד לא נתחדש ההיתר. וצ"ל דהש"ס הו"מ לשנויי הכין].

ובילקוט הגרשוני (או"ח ח"ב דף ג) תי' דיו"ט שאני, דקי"ל מתוך שהותרה מלאכה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. אלא דבעינן צורך קצת. וס"ל לרבה דהואיל ומקלעי אורחים חשיב צורך קצת, ומש"ה פטור. משא"כ בכל מלאכות שבת דלא מהני בהו הואיל וחזי לחולה שיב"ס, דאנן בעי' שיהיה צורך גמור לחולה שיב"ס הנמצא לפנינו. וע"ע ברשב"א (שבת לט:), דלמ"ד דלית ליה מתוך, כ"ש דלית ליה מתוך, וכן מתבאר בתוס' (שם, ובפסחים ה. ד"ה וכתבי). [אמנם בב"י (סי' תקיח) מבואר להלכה כרש"י והרמב"ם דמתוך מתיר גם שלא לצורך כלל. וא"כ הא דבעינן צורך קצת אינו אלא מדרבנן].

והפתה"ד כתב לחלק בין שבת ליו"ט, דלא אשכחן במלאכות האסורות בשבת שיפטור מטעם הואיל. ולא פטרו מטעם הואיל אלא ביו"ט דוקא. ע"כ. ולא הסביר מה טעם לחלק ביניהם. וגם מד' התוס' פסחים (מו:), מוכח להיפך. שהקשו למאן דאית ליה הואיל, א"כ בטלת כל מלאכת שבת הואיל וראוי לחולה שיב"ס. ותי' דלא שכיח. ויש שתי' דמלאכת או"נ ביו"ט היא היתר גמור, משא"כ פקו"נ בשבת הוי דחוויה ולא הותרה.

ועיין ביצה (לג:), תני חדא קוטמו ומריח בו, ותני אידך לא יקטמנו להריח בו. הא ר"א והא רבנן. דתניא קטמו לחצוץ שניו ביו"ט סופג את המ'. דברי ר"א. וחכ"א אינו אלא איסור שבות. (לר"א לא יקטמנו להריח גזרה שמא יקטמו לחצוץ שניו, דמתקן מנא. ולרבנן הכא שרי לכתחלה). ולכאור' ק"ל לר"א דאמאי קטמו לחצוץ שניו חייב, נימא הואיל ואם קטמו להריח פטור. ה"ע פטור. ואין לומר שהקוטם לחצוץ מחתך בסכין וכיו"ב, דא"כ לרבנן נמי יתחייב. וכן פי' רש"י. ולפי מ"ש הרשב"א (שבת לט:) דלב"ש דלית להו מתוך, כ"ש דלית להו הואיל, ע"ש. י"ל דר"א שמותי הוא ואזיל כשיטת ב"ש. ע' בתוס' (ביצה לד:), בשם הירושלמי. (וכן בתוס' נדה ז:). ולית ליה מתוך, וכ"ש הואיל. וכיו"ב כ' באמרי אש (ד"ב). אולם בסוגיא דפסחים (שם) מבואר דר"א ס"ל הואיל. וע' בריי"ף והר"ן שם. ודו"ק. וראה עוד בזה בשו"ת יבי"א ח"א (סי' לא אות ז). ובח"ב (האו"ח סי' כו סק"ט). ובח"י (א"ח סי' מט אות ב, ג). ואין בזה איסור הנאה ממעשה שבת.

יא. שבולים של תבואה שרוצה לקלוף אותם מקליפתם ולאוכלם, אף על פי שבשבת צריך לעשות בשינוי למלול מעט בראשי אצבעותיו, ביום טוב מותר למלול כדרכו. וכיוצא בזה מותר לפרוך ביום טוב קטניות מתוך התרמילין שלהם כדרכו מבלי שינוי. ועוד קולא יש ביום טוב, שאחר שנפרדה הקליפה מהגרעין, מנפח מעט מעט ואוכל, ומותר לעשות כן אפילו בקנון ותמחוי, אבל לא בטבלה ולא בנפה ולא בכברה. פירוש, שאחר שנתפרכו הזרעונים מהשבולים, עדיין הם מעורבים עם המוץ, ומותר לנערן מידו האחת לידו השנית ולנפח מהן המוץ, ולא ינפח הרבה ביחד מפני שנראה כמנפח לצורך ימי חול, אלא מנפח מעט מעט ואוכל מיד, ואפילו בקנון ותמחוי, [קנון הוא כלי שראשו אחד רחב וראשו השני עשוי כמין מרזב קצר, ונותן הזרעונים בתוך הרחב, ומנענע, והאוכל מתגלגל דרך המרזב, והפסולת נשאר בכלין, מותר. אבל בשבת לא ינפה אפילו בקנון ותמחוי ולא בשתי ידיו, אלא מנפה בידו אחת בכל כחו. יא]

יב. הבורר קטניות ביום טוב, מותר לברור כדרכו בחיקו או בתמחוי, אבל לא יברור בטבלה ולא בנפה ולא בכברה. כמה דברים אמורים, כשהאוכל מרובה על הפסולת, אבל אם היתה הפסולת מרובה על האוכל, בורר את האוכל ומניח את הפסולת. ואם היה טורח בברירת הפסולת מן האוכל יותר מטורח ברירת האוכל מן הפסולת, אף על פי שהאוכל מרובה, בורר את האוכל ומניח את הפסולת, כאשר ביארנו לעיל סעיף ט'. ויש להתיר לברור ביום טוב, בגדים, כגון בגד המעורב בערימת בגדים, אף שלא צריך לו כעת, ובלבד שצריך לו לבו ביום. וגם לאוסרים לקלף פירות וירקות במקלף המיוחד לכך בשבת, ביום טוב אין להחמיר בזה. יב]

שבולים של תבואה שרוצה לקולפם ולאוכלם ביו"ט

כדרכו בלא שינוי, ומה שהצריכו שינוי (יג): הוא רק בשבת. וכ"כ הר"ן (ביצה הו), ודלא כ"א שביו"ט הותר למלול רק ע"י שינוי, ובשבת אפי' ע"י שינוי אסור. וכ"ד הרא"ש (שבת פ"ח ס"ס ב). וז"ל הר"ן (ו), מוללין מלילות, דדש כלאחר יד הוא, ואפי' בשבת לאו איסורא מדאורייתא הוא אלא מדרבנן, וביו"ט לא גזרו. וכ"כ הגר"ז (אות א), שכיון שאיסור הדישה לצורך אכילה אינו אלא מד"ס, לא גזרו אלא על דישה גמורה שכיוצא בה בשבת חייב חטאת. וכתב שמותר למלול, אפי' אם יכל לעשות כן מערב יו"ט.

יא) ביצה (יב): ופרש"י, מפרכין, שמפרך השרביטין ומוציא הזרע. מוללין מלילות, דדש כלאחר יד הוא. מלילות, של חיטין שמוללן בידיו כשהם רכים. והמולל מלילות מנפח על יד על יד (מעט מעט) ואוכל, ואפי' בקנון ובתמחוי. אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה, והטעם פרש"י דמיחזי כמאן דעביד לצורך מחר, שאין דרך לעשות בכלים הללו אלא הרבה. [והפירוש שכתבנו במסוגר למעלה, הוא מדברי הגר"ז כאן].

ודעת הרמב"ם (פ"ג הט"ז) והר"ף שביו"ט מולל

ברירה ביו"ט אוכל מפסולת ולהיפך, והדין כשעושה להניח בו ביום

ב"מ ש"א ס"ה), מפני שיש בה בשבת חיוב חטאת, ולא רצו להתירה ביו"ט, ולמד מזה הרשב"א שכל

יב) במשנה (ביצה יד): מבואר שאסור לברור ביו"ט בנפה וכברה. ופי' הרשב"א (עבה"ק

יג. אין מסננים את החרדל ביום טוב במסנתת שלו, מפני שנראה כבורר. ואין ממתקין את החרדל ביום טוב בגחלת של עץ, אבל בשל מתכות, מותר. (ג)

לקולפן אפי' להניח. ושם (אות מ) הביא שכ"כ הערוך (ערוך דש) והמאירי (שבת קלד), וכיון שאין בהם ברירה, אף במקלף שרי. וביו"ט ודאי שיש להקל בזה, ואין איסור רק בכלי המיוחד לברירה לזמן רב.

ובמשנה (שם), ר"ג אומר אף מדיח (במים) ושולה (הפסולת, שצף למעלה). כגון שמביא דלי מלא עדשים ומציפין עליו מים, ונמצא אוכל למטה ופסולת למעלה. ורבינו ירוחם (נ"ד ח"ב) פסק כר"ג. אך הרמב"ם בפהמ"ש כתב שאין הלכה כר"ג, וכן נראה דעת הפוסקים [ב"ן]. ובמאירי (ביצה יד:) הוכיח מהירושלמי שר"ג להחמיר בא, ולא גרסינן "אף". ואף שיש גורסים בדבריו "אף מדיח ושולה", ולפ"ז בא להקל יותר על ב"ה, אינו נראה, שהרי אין בזה עמל כעמל הברירה וכו', וכיון שהותרה ברירה בקנון ובתמחוי, כדברי ב"ה, כ"ש שהותרה במדיח ושולה. וכן עיקר. ע"כ. ולפ"ז כיון שבשבת ברירה בקנון ותמחוי אינה אסורה אלא מדרבנן, כ"ש מדיח ושולה שאינו אסור אלא מדרבנן. ודלא כמ"ש בבאיה"ל (סי' שיט). וכן העיטור (הלי' יו"ט מחלוקת הי"ב) ה"ד הירושלמי שר"ג מחמיר יותר מב"ה, ואוסר ברירה בקנון ותמחוי, ומתיר רק במדיח ושולה. אלמא דמדיח ושולה קיל מברירה בקנון ותמחוי, ולא הוי אלא מדרבנן. והכי דייק לשון מרן הש"ע "דהו"ל כבורר". [וכ"כ האגלי טל (בורר סעיף טו-טז), ובשביית השבת (בורר אות ג)]. והדבר פשוט, שאפי' בשבת מותר להדיח פירות וירקות ולרוחצם היטב, ע"ד לאוכלם לאלתר. כמבואר בילקו"י שבת ג' (עמ' שכו).

הטעם שאסרו למתק החרדל ביו"ט בגחלת עץ והתירו במתכת

ולגבי מיתוק החרדל, כ"כ בש"ע (סעיף ג). ע"פ הגמ' בשבת (קלד). ופרש"י, אין ממתקין אותו בגחלת, כדרך שרגילין לכבות לתוכו את הגחלת או אבן נסוקת. ובגחלת של עץ שייך כיבוי,

שבשבת חייב חטאת, כגון בורר להניח לכו ביום אפי' ביו"ט אסור. וה"ה (פ"ג הט"ז) חולק על הרשב"א, שביו"ט אין חילוק בין בורר לאלתר לבורר לכו ביום, אלא דינו כאופה ומבשל שיותר בשביל לאכול בו ביום, ולכן בהלכות רבינו לא נזכר חילוק זה כלל. עכ"ל. והובא בב"י. ובש"ע לא הזכיר מזה בפירושו, והרמ"א בהגה כתב כד' ה"ה. אלא שבש"ע העתיק לשון הרמב"ם (פ"ג הט"ו והט"ז). ולפי מה שביאר ה"ה מסתימת דברי הרמב"ם משמע שיש להתיר בכל אופן.

וטעם האיסור לבורר בטבלא ונפה וכברה ביו"ט, כתבו רש"י (יב:) והר"ן (ו). דהוא משום דמיחזי כמאן דעביד לצורך מחר, שאין דרך לעשות בכלים הללו אלא הרבה. וסתמות דברי הש"ע והרמ"א משמע להתיר לבורר, אע"פ שיכל לבורר מאתמול, ודלא כדעת הט"ז והגר"ז, וביאר שאע"פ שיש מחמירים בזה לעיל בסי' תצ"ה, צ"ל שכאן כבר עשו לו היכר במה שאסרו בנפה וכברה. וכמו כן יש להתיר לבורר ביו"ט, בגדים, כגון בגד המעורב בערימת בגדים, אף שלא צריך לו כעת, ובלבד שצריך לו לכו ביום.

וגם לאוסרים לקלף פירות וירקות במקלף המיוחד לכך בשבת, ביו"ט אין להחמיר בזה. כמ"ש שם, ואף בשבת כתב הגאון בית מנוחה (ליל שבת אות כז), דכיון שקליפתן מחוברת לאוכל, והוא גוף אחד, ואין במה שקולפן משום ברירה, אלא הוא כחותך מגוף התפוח. ולא דמי לקליפת בצלים ושומים שאין קליפתן מחוברת לאוכל חיבור גמור שיחשב כחותך ממנו. ולכן נ"ל דתפוחים שרי

יג) שבת (קלד). ופרש"י, אין מסננין, דמיחזי כבורר, שמשליך הסובין שלו. גם הרמב"ם (פ"ג הי"ז) כתב. אין מסננין את החרדל במסנתת שלו מפני שנראה כבורר.

יד. אין תולין את המשמרת ביום טוב בשביל לסנן בה שמרים, אבל אם היתה תלויה ועומדת מותר ליתן בה שמרים לסנן. ולכן יכול אדם להערים ולתלות את המשמרת כדי ליתן בה רמונים, ואחר כך נותן בה שמרים. ומותר להשתמש בשבת או ביום טוב בברו שמותקנים תחתיו סני מים מיוחדים, מערכת טיהור, אף על פי שעם הזמן מצטבר במסנת הראשונה לכלוך שהופך את המים העוברים דרכם ושוהים בהם, למים שאינם ראויים כלל לפי שעה. וכל שכן שמותר להשתמש במתקני המים השונים שמותקנים בהם מסננים של המים. [והיינו בסני מים, באופן מיכני שלא ע"י חשמל. וכל שאר דיני סינון יין ושאר משקין, יו"ט שוה לשבת, ראה בסימן שי"ט]. יד)

ה"פ, אפשר למתקן מערב יו"ט, ודרכו למתקן ממנו הרבה כטחינת חטים. ע"כ.

ז"ל הרשב"א (עבה"ק ב"מ ש"ב ס"ו אות ער, עה): ולמה אין ממתקין אותו אף בגחלת של עץ, והלא נותנין צלי ע"ג גחלים ואע"פ שמכבה, מפני שהחרדל אפשר מבערב. ועוד, שהרבה מתקנין לימים הרבה וה"ז כטוחן את החיטים. א"כ למה שוחקין אותו, מפני שהשוחק את החרדל הרי זו מלאכה כלאחר יד, וכדין הכותש את החיטים במכתשת קטנה. ויש מי שאומר מפני שנאכל לכל בלא מיתוק גחלים זולת למפונקים. ויראה לי מפני שעיקר תיקונו בשל מתכת ולא בשל עץ, ולמה נתיר את הכבוי שהיא מלאכה גמורה. אבל ממתקין אותו ע"ג גחלים של עץ ואינו חושש. ע"כ. ושם (אות ג) כתב, שמיתוק החרדל שאני שגם בלא כיבוי גחלת ראוי לכל זולתי למפונקין. ועוד שאפשר לו בגחלת של מתכת שהוא ראוי ומצוי יותר.

ומרן הב"י (ס" תקיא) כתב, איכא למידק, מ"ש מוגמר דשרי ואפי' בגחלת של עץ, ואילו למתקן החרדל לא שרי אלא בגחלת של מתכת, ונראה לי, דשאני חרדל דהוה אפשר למתקן מבעו"י, שכן דרכו למתקן ממנו הרבה בבת אחת, אבל עישון פירות אינו נעשה אלא ביומו כדי שלא יפחת ריחו. ע"כ.

יד) ש"ע (סעיף ד). וכדעת חכמים (שבת קלז): שאין תולין את המשמרת, אבל נותנין לתלויה ביו"ט. וטעם האיסור בזה מבואר בגמ' (שם קלח). בכדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. ושם (קלט): מבואר שמערים ותולה לצורך רימונים (דלאו

אבל בשל מתכת לא שייך כיבוי דאינו נעשה פחם. וכ"כ המאירי שם, דכיון שאינו נעשה פחם אינו נקרא כיבוי גמור. וכן יכול למתקן במים חמים, ורק בגחלת עץ אסרו משום כיבוי שלא לצורך אכילה (אהל מועד יו"ט דרך ב). ומפרש בגמ' הטעם שאסור, משום שהיה אפשר לעשותו מאתמול. [ובשו"ג תמה אמאי הרמב"ם השמיט דין זה]. ובתורת חסד לובלין (חאו"ח ס"ג) העיר שהכיבוי במיתוק החרדל בלא"ה הוא כיבוי כלאחר יד, שאין דרך כיבוי בכך. וע"ש שבזה ניחא מ"ש התוס' (ביצה כג) שכיבוי לעולם אינו לצורך או"נ. וגם אינו מתכוין לכבות, אם לא בעצים שחם עליהם. וכתב במחצה"ש שגם בכיבוי גחלת של מתכת יש איסור מדרבנן, אלא שהתירו משום שמחת יו"ט. והגר"ז (סעיף ח) כתב, שביו"ט לצורך אכילה לא גזרו. ועייין בחזון איש (ס"ג נס"ק) מה שהעיר בזה. וה"ה (פ"ב מה' שבת ה"ב) כתב בשם הרמב"ן, דה"ט שהתירו מיתוק החרדל ביו"ט, משום דשאני חרדל שאינו מצרף, ואין צירוף אלא במים. ע"ש.

ובח' הר"ן (שבת שם) הביא מהרא"ה, דמיתוק החרדל אינו עיקר או"נ, אלא תיקון, ומילתא דאפשר בלא"ה, וכיון שכן דאפשר לו מבערב, ואפשר לו ג"כ בגחלת של מתכת, אסור לו בגחלת של עץ. וזו דרך אחרת מפרש"י, וכפי שיטת זקנו הרז"ה (ביצה יב) שכתב, שמיתוק החרדל אין בו צורך אלא למפונקים. ובמלחמות שם השיג, דמ"מ כל שהוא לצורך אוכל נפש יש להתיר, אלא הטעם שמיתוק החרדל תיקון הוא, ואינו בכלל אפייה ובישול, אלא כטחינת החטים היא. ולמאן דגריס התם לא אפשר הכא אפשר,

שבכל שאר דיני סינון יין ושאר משקין, נראה שיו"ט שוה לשבת, וכבר נתבאר משפטי דברים אלו בס' שי"ט. וכ"כ הרמ"א בהגה.

עובדין דחול ניהו, ומסנן בה שמרים (הואיל ונתלית, דנותנין לתלויה ביו"ט), והוא דתלי בה רימונים (ברישא, דמוכח דמעיקרא לאו לשמרים תלויה). וכתב מרן הב"י,

שימוש בסנני מים בשבת וביום טוב

ובשלמי גבורים (מ"ה ע"א בדפי הרי"ף אות ב') מסתפק בזה בשאר מלאכות של שבת אם מותר בהם גרמא, או דילמא דוקא בדליקה התיירו.

אמנם המרדכי כותב בשם ר"ת, שכיון שזה גרמא מותר לכבות. וכך סובר הראב"ה. וכך סובר רבינו קולנימוס. שמותר בגרם כיבוי, ומשמע מדבריהם דמה שהקילו בגרמא הוא במקום שיש הפסד. ולא רק בדליקה דאדם בהול על ממונו וכו'.

אולם מהתוס' (ס"פ כירה) משמע שכל גרמא מותר אפי' שלא במקום פסידא. וכ"מ מדברי הרא"ש (ביצה כב.) שאפי' שלא במקום פסידא מותר בגרמא.

ומרן בש"ע סתם לנו (בס"י שלד) וכתב שהתיירו גרמא ולא דוקא בדליקה, אלא כל גרמא אף שלא במקום פסידא שרי, והרבה אחרונים כתבו שרבינו יואל יחידאה הוא, ומדברי מרן בש"ע שלא כתב חילוק זה נראה שדעתו כדעת המתירים.

וכך סובר המג"א (ס"י תקיד סק"ז), שלדעת הרא"ש גרם כיבוי מותר, אפי' שלא במקום פסידא. וכ"כ הקרבן נתנאל (ביצה כב. אות ט).

גם בשו"ת זרע אמת (או"ח ס"י מד דף נג ע"ד) כתב, דאף שהרמ"א פסק דגרמא אסורה בשבת מדרבנן, הרי המרדכי עצמו הביא מחלוקת בזה, ועכ"פ הוי פלוגתא במידי דרבנן, ואזלינן לקולא.

וב"כ במנורה הטהורה (ס"י שלד, קני המנורה ס"ק כה), שהמיקל בגרם כיבוי שלא במקום פסידא לא הפסיד, שכן משמעות הש"ס (ס"פ כירה) דשרי אפי' שלא במקום פסידא, אא"כ נאמר שאפשר דאף התם הוי במקום פסידא. ע"ש. וכ"ה במשנ"ב בשעה"צ (ס"י תקיד ס"ק לא). ושם כתב, דמ"ש הרמ"א בהגה דלא שרי כיבוי אלא במקום פסידא, באמת שאותה הגהה אין לה מקור, וכמ"ש הט"ז

ואם מותר להשתמש בברז, כאשר המים היוצאים ממנו עוברים דרך מערכת טיהור (באופן מיכני שלא ע"י חשמל), כי יש שנטו לאסור איסור להשתמש במערכות אלה, אך יש לעיין בזה דלכאורה הוי גרמא בשבת, ואף שהוא דרך קבוע ויש אומרים דבזה לא חשיב גרמא [חת"ס], מ"מ הא איכא חולקים בזה דגם בכה"ג הוי גרמא, ודעת רבים מהראשונים דגרמא שרי לגמרי, וגם להסוברים דגרמא עכ"פ אסור מדרבנן, הו"ל פ"ר בדרבנן, וחזי לצרף סברת האומרים דפ"ר בדרבנן שרי אף בדניח"ל, ונלצרפס לסברת האומרים דכל גרמא שרי לגמרי, וגם כשהוא בקביעות], וגם חזי לצרף את סברת הרשב"א גבי צידת צבי, ואפרט בענין זה.

הנה בילקו"י שבת כרך ג' (ס"י שיה) כתבנו לדון אודות קדרה שיש בה תבשיל שרובו רוטב, ונצטנן, שלדעת מרן בש"ע (ס"י ש"י"ח ס"ד) יש בישול אחר בישול בלח, כדעת רש"י והרא"ש ורבינו יונה, אם מותר ליתנה על פלאטה של שבת בעודה כבויה, ואחר זמן נדלקת ע"י שעון שבת ומחממת את התבשיל בחום שהיס"ב, או שמא יש לאסור אחר שמחמם תבשיל לח. והנה בגמ' (שבת קכ:) אמרו, לא תעשה כל מלאכה, עשייה הוא דאסירא הא גרמא שריא, ומבואר בגמ' שם (קכ.), שמותר לתת כלים מלאים מים כנגד הדליקה, שאם תגיע האש לם המים יכבו את האש, ונחלקו הראשונים אם דוקא בדליקה התיירו, שאם לא יתירו לו כן יבוא לכבות בעצמו, וכן יש סברא שמפני פסידא הקילו לגרום כיבוי. אבל בשאר גרמא במלאכות שבת אסור עכ"פ מדרבנן. או דילמא לא שנא. שדעת הריטב"א דאף שאין גרמא בכלל עשייה, מדרבנן אסור. וכן הביא המרדכי בשם רבינו יואל, שכל גרמא בשבת אסורה, ורק גרם כיבוי הקילו מפני שיש הפסד. וגם אי לא שרית ליה אתי לכבויה. ע"כ. והובא בד"מ (ס"י שלד אות ה). וכ"ה בהג"ה (סעיף כב).

וע"ע בשו"ת חוות בנימין (להגר"ש ישראלי בח"א ס"ס כז) שג"כ כתב, שרבינו יואל שכתב דלא שרי גרמא אלא במקום הפסד, יחידאה הוא. ע"ש. וע"ע להגאון קרן אורה (שבת קכ:) שכתב להוכיח דכל גרמא שרי בכל ענין, ולא דוקא בדליקה דאיכא פסידא, דהא פריך בגמ' (שבת קכ:): מדרבנן דר' יוסי שהתירו גרם כיבוי, אדרבנן דבריייתא, הרי שהיה לו שם כתוב על בשרו לא ירחץ ולא יסוך, נודמנה לו טבילה של מצוה כורך עליו גמי וטובל. ופרש"י, כורך עליו גמי, קס"ד היינו כדי שלא ימחוק את ה', אע"ג דהוי גרמא, אלמא לרבנן גרם מחיקה אסור. ואם איתא לדברי ר' יואל מאי קושיא, הרי לא התירו גרם כיבוי אלא בדליקה דאיכא פסידא, א"ו דבכל גרמא התירו. ע"כ.

וכן הוכיח בשו"ת חוות בנימין (סי' כז עמ' ריח). ואי מהא לא איריא, שהרי כתב בשו"ת הרדב"ז בלשונו הרמב"ם (סי' מז), שלא התירו אלא בטבילת מצוה, אבל בטבילת הרשות אסור. (וע"ע בשו"ת נו"ב מה"ת חא"ה סי' יז), ולפ"ז שפיר פריך, דהא מצוה עדיפא מהפסד ממון, וכמ"ש המג"א (סי' שז סק"ז), וכיון דרבנן גרם כיבוי שרי במקום הפסד, כ"ש שהיה להם להתיר גרם מחיקת ה' במקום מצוה, ולמה הצריכו לכרוך גמי. ושור"ר בשו"ת דברי מרדכי פרידבורג (סי' כב אות לא) שכתב ג"כ שמדמה גרם כיבוי, משום פסידא, למצות טבילה. וכ"כ בשו"ת אבני נזר (סי' רלא אות ה). נוע' למרן החיד"א בכסא רחמים (מס' סופרים פ"ה הי"ב ויג), ובשמחת יהודה נג'אר (מס' סופרים שם, דף ז).

והנה בתוס' ביצה (כב. בד"ה והמסתפק ממנו חייב משום מכבה), כתבו, אינו ר"ל מפני שגורם למהר כיבוי, דלא הוי אלא גרם כיבוי, וגרם כיבוי ביום טוב שרי, ובשבת נמי "אינו חייב". ע"כ. לכאורה משמע שגרם כיבוי בשבת אסור מדרבנן, אלא אם כן במקום הפסד, כמו בדליקה. וזה כסברת ר' יואל. אבל הגאון שפת אמת שם דחה דבר זה, וכתב, שאינו משום דס"ל כמ"ש המרדכי בשם ר' יואל, אלא ס"ל להתוס' דהכא דעביד עובדא בשמן הדולק בעצמו חמיר טפי, כמ"ש הרא"ש, ומש"ה איכא איסורא טפי. ע"ש.

(שם סק"ו), שלא מצינו חבר לשיטה זו, וכ"כ המג"א [הנ"ל] דהרא"ש לא ס"ל שיטה זו. וכן נתבאר בכיאה"ל (ר"ס רעו), שכשאנו רואים שאין רוח בחוץ מותר לפתוח הדלת בנחת מעט מעט, ואין לחוש שמא ינשב רוח מבחוץ באותו רגע, דהו"ל גרמא. וכמ"ש הא"ר והמט"י. עכת"ד. וע"ע בספר תהלה לדוד (סי' שטז סק"ב).

ומבואר בשו"ת זרע אמת (הנ"ל) בהגדרת גרמא, שכל שעשה איזו פעולה ורק לאחר זמן ע"י אותה פעולה תעשה מלאכה מאליה, כגון העמדת מחיצת כלים המלאים מים בפני הדליקה, זוהי גרמא שמוותרת מן הדין אף לענין שבת, אבל כשעושה מלאכה, ובאותה שעה היא נעשית ע"י סיוע הרוח, כגון זורה ורוח מסייעתו חייב, שאין נחשבת לגרמא. וכ"כ הפנ"י (ביצה כ"ב). והכתב סופר (חאו"ה סי' נ"ה) והגר"ח פלאגי בשו"ת לב חיים ח"ב (סי' קפח ד"ה אלא). וע"ע בשו"ת תשורת שי ח"א (סי' תקע"ח) שה"ד המהרש"ם שסמך ידו ע"ד הרב זרע אמת הנ"ל, וגם הוא הסכים כן להלכה. וכ"ה בשו"ת יביע אומר ח"י (סי' כ"ו).

וא"כ בנידון בישול ע"ג פלאטה כבויה, הוי גרמא, ומותר לעשות כן לכתחלה. והחזו"א (סי' ל"ח סק"ב) כתב, דמשום גרם בישול ליכא בהכי, אף שסוף חום לבוא, דגרמא לא אסרה תורה בשבת בכל המלאכות, כדאיתא בשבת (הנ"ל).

וכ"כ בשו"ת ימי יוסף בתרא (סי' יב), שמדברי המרדכי מתבאר שרבינו יואל שאוסר גרם כיבוי שלא במקום הפסד, יחידאה הוא לגבי המתירים, וכמ"ש הט"ז (סי' תקיד סק"ו), שלא מצא חבר לרבינו יואל בזה, ומדברי מרן שהשמיט חילוק זה בש"ע, וכתב (בסי' שלד סכ"ה) סתם, שגרם כיבוי מותר, נראה שדעתו כדעת המתירים. וכ"כ בעולת שבת (סי' שלד ס"ק יד).

וכ"כ הרב גזע ישי (מע' ג אות רלו), שמפשט הסוגיא בשבת מוכח דלאו דוקא בדליקה התירו גרם כיבוי, ואדרבה בדליקה יש להחמיר יותר שאדם בהול על ממונו, ואפ"ה התירו, כ"ש בעלמא, דגרמא שרי. ומה גם שאפי' לר' יואל אין האיסור אלא מדרבנן, וקיל משאר איסורים דרבנן, ובודאי דבכה"ג אמרי' ספד"ר לקולא.

ומעתה אין שום סרך ראייה מדברי הרשב"א והארחות חיים שאוסרים גרם כיבוי שלא במקום הפסד.

וגם דיוקן מהמאירי ומח"י הר"ן אינו מוכרח כלל, הילכך העיקר כדברי הפוסקים דגרם כיבוי שרי אפי" שלא במקום הפסד.

וכן מפורש בסמ"ק (סי' רפב עמ' רצד) דהא דתניא המסתפק מן השמן חייב משום מכבה, פירוש שמכחיש אורו, ולא מפני שהוא גורם כיבוי, דקי"ל גרם כיבוי מותר. ע"ש.

וכן מבואר במחזור ויטרי (סי' קיג עמ' פח). גם הרבה ראשונים כתבו בסתם והלכה כרבנן דגרם כיבוי שרי. ולא אמרו דדוקא במקום פסידא, ומהם, ספר העתים (סי' קס) ובספר האורה (סי' סט), ובראב"ן (סי' שד"מ), והראב"ה (שבת, סי' רנד עמ' שלו), וספר התרומה (סי' רמה), ורבינו ישעיה מטראני (שבת קכ.), והרי"ז (שבת קכ.). וסתמם כפירושם דגרמא שרי אפי" שלא במקום הפסד, וכדעת מרן שקיבלנו הוראותיו. וכן כתבו האחרונים שהובאו ביבי"א ח"י (סי' כו).

ואף שבשו"ת הר צבי (סי' קל"ד) הביא דברי הגאב"ד דברודי בשו"ת מחזה אברהם (סי' מ"א) שכתב לחדש שבמלאכת הבערה גם גרמא אסור, משום דהא דקי"ל גרם מלאכה בשבת שרי היינו משום דכתיב לא תעשה כל מלאכה, עשייה הוא דאסור הא גרמא שרי, אבל הבערה נפקא לן מדכתיב לא תבערו אש, משמע נמי ע"י גרמא, אולם בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' ס' ד"ה אולם), ה"ד המחזה אברהם וכתב, וכ"ז אינו אלא לפלפולא, אבל להלכה בודאי שאין חילוק בין הבערה לשאר מלאכות. ע"ש. וכן מבואר בשו"ת חתם סופר (אהע"ז סי' כ' בד"ה והנה להרמב"ם שמלאכת הבערה), לדידן דקי"ל הבערה לחלק יצאת. הו"א כשאר מלאכות שבת דדרשינן דהו לא תעשה כל מלאכה, עשייה הוא דאסור הא גרמא שרי, וע"ש עוד כמה אחרונים שכן פוסקים.

ונמצא שבנ"ד דהוי גרמא אין לאסור בדבר. ואמנם הלשון בחזו"ע (שבת ר' עמ' קמג) "ולא התירו גרמא אלא רק באקראי ע"פ הוראת

ברם לקושטא דמילתא רבינו יואל לאו יחידאה הוא בזה, שכן מבואר באו"ז הגדול ח"ב (סי' כח) שכתב, ואיני מורה הלכה למעשה אלא כדברי ריב"א דגרם כיבוי לא שרי אלא במקום הפסד, דהא דפליגי ר' יוסי ור"ש בן מנסיא בגרם כיבוי, היינו דוקא להציל מפני הדליקה, אבל סתם גרם כיבוי מודו כ"ע דאסור מדרבנן, והיינו דמשמע מהריב"א וכן מהערוך דגרם כיבוי אסור וכו'. ולכאורה קשה לי על סברתו מהגמ' ס"פ כירה וכו', ונראה בעיני דהתם נמי להציל מיירי, שנותן מים בכלי מפני הניצוצות של אש, וכן פי' רש"י (שבת מב: ד"ה ניצוצות), שלהבת היוצאת מן הנר, כדי שלא ידליק מה שתחתיה.

ועכ"פ לדידן יש לתפוס עיקר כד' מרן הש"ע דכל גרמא אף שלא במקום פסידא שרי.

ומכאן העיר מרן אאמור"י על מ"ש מחבר אחד, שהרשב"א בעבודת הקודש (שער ג' סי' ג'), והארחות חיים (הל' יו"ט אות נד) ס"ל כהרמ"א דגרם כיבוי שלא במקום הפסד אסור. וכוונתו למ"ש הרשב"א שם, שהמרה פתילות בתוך נר אחד הדולק אם לרבות אורה מותר, שזה לצורך, אע"פ שע"י כך הוא ממהר כיבוי הנר. אבל אם לקרב כיבוי אסור, שזה גורם לכיבוי שלא לצורך אוכל נפש. וכ"כ הארחות חיים הנ"ל. אלמא דלקרב כיבוי שהוא גרמא אסור. [שו"ת תפלה למשה ח"ב סי' כג עמ' רנג].

ואשתמטיתיה דברי הרא"ש (הג"ל, פ"ב דביצה סי' יז) דהא דתניא המסתפק מן השמן חייב משום מכבה, היינו משום שממהר כיבוי. דהכי קי"ל נמי בשפופרת של ביצה, והתם אי אפשר לומר הטעם מפני שמכחיש את אור הנר, שהרי הנר מלא שמן, והוא מסתפק רק מן השמן אשר בשפופרת, שמטפף תמיד לתוך הנר. ואעפ"כ חייב, כדאמרי' בשבת. ונראה דאף רבנן דר' יוסי דס"ל דגרם כיבוי שרי, מודו בהאי גרמא דחייב, דע"כ לא פליגי התם אדר' יוסי אלא משום שאינו נוגע בדבר הדולק אלא עושה דבר שהוא חוצה לו הגורם את הכיבוי, אבל הכא בשמן והפתילה שתיים גורמים את הבערה, והממעט מאחד מהם וממהר את הכיבוי חייב. ע"כ.

אחרונים, וכן לומדים רוב האחרונים בדעת החת"ס, שהסרת מונע הוי גרמא בשבת. לעומתם דעת המ"ב בבאה"ל (סי' תנב), שו"ת חלק לוי, הגרשז"א ועוד אחרונים, שהסרת מונע הגורמת לפעולה מיידית חשיבא מעשה.

ובג"ד לכ"ע חשיב כהסרת מונע, שהרי פעולת הברירה לא מתייחסת ישירות לפתיחת הברז, מתרי טעמי, ראשית הברירה לא מתבצעת בנקודה שבה מוסר המונע, ושנית שכדי שפעולת הברירה תתבצע זקוקים המים לכוח נוסף הבא מאחריהם, ויש המחשיבים פעולות אלו ככח שני, שגם החולקים בדין הסרת מונע יודו הכא, כמתבאר בדברי ה"נתיבות שלום" (גלבד) וכ"ד הרב הר צבי, ועוד.

ואף לדעת האוסרים גרמא בשבת מדרבנן, יש לצרף סברת תרוה"ד דפ"ר דרבנן אף דניח"ל שרי.

מורה הוראה דאתמחי גברא ואתמחי קמיעא ולצורך חולה". עכ"ל. הנה אין כוונתו בדוקא לצורך חולה בלבד, אלא שיהיה צורך עכ"פ.

והכא הוי גרמא, שידוע שפתיחת ברז חשיבא כמסיר מונע, ובעת שפותח את הברז נכנסים מים חדשים למסנן הפחם הגרגירי, ומיועדת לפעולת היתר דהיינו לסנן מים ראויים ולעשותם זכים יותר (כמבואר בסי' שיט ס"י), ומה שמצטבר לכלוך הניכר, אינו קשור לייעוד המערכת, ואדרבה יתכן והיה עדיף להחליף מסננים בתדירות גבוהה יותר למנוע מצבים כאלה. וגם מצב הכלוך משתנה ממערכת אחת לשנייה מה שמראה שאין מציאות זו הכרחית למערכת, ושפיר חשיב גרמא. וכך סוברים כמה מגדולי האחרונים דפתיחת ברז הויא הסרת מונע וחשיב כגרמא, וכ"ד המחנה אפרים, מרכבת המשנה (חצלמא), לחם ושמלה, מהר"ש ענגיל, ועוד

דבר הנעשה בקביעות ע"י גרמא אם נחשב גרמא

שמע מהגרי"ש אלישיב, לגבי "דוד שמש" האם שייך להתייחס לכניסת המים הקרים כגרמא, ושניהם אמרו שאין זו גרמא כיון שזו מערכת הפועלת קבוע באופן כזה. (וראה ביבי"א ח"ד אריכות בזה. וגם הגרשז"א לא החליט דבר זה לגמרי, אלא בבחינת חומרא).

אולם יש פוסקים שסוברים דאכתי חשיב כגרמא כמו שהביא הרב מחבר הקונטרס הנ"ל, וחזי לצרופי עם הסברות הנ"ל.

ועוד יש לצרף סברת הרשב"א, צרור החיים, ריבב"ן, ואהל מועד, לפי ביאורם של כמה אחרונים, שכאשר אדם עושה פעולה כמו פתיחת ברז, וכתוצאה מזה נגרמת תוצאה של פעולת היתר, כמו הוצאת המים, ויחד עם תוצאת ההיתר נגרמת תוצאה של פעולת איסור כמו מעשה הברירה, [בהנחה שחשיב מעשה איסור, שהרי לסוברים שאין כאן תערובת, אין כאן איסור. ולפי הרבה מפרשים, אין שום איסור במעשה כזה, של הבאת מים על תערובת, שמתבררת מאליה ע"י המסנן, ולא מחמת המים הבאים לשם], הדבר מותר אפי' בניח"ל, ואפי' במכויין לשתי התוצאות, ולא חשיב פ"ר האסור. אלא

אלא שיש לדון היכא שהדבר נעשה בקביעות ע"י גרמא, שכך דרך הפעלת הדבר. כמו בני"ד בסנני מים, דלכאורה כיון שכן הוא בקביעות לא שייך להתירו משום גרמא. וכן מבואר בביאה"ל (ס"ס שכ) שבמערכת כזו, מוסכם הדבר להחשב לאיסור תורה. והיינו במערכת הפועלת בדרך קבע ע"י גרמא. וכן משמע בחזון איש (או"ח סי' לו אות א').

וכיו"ב כתב הגרשז"א (מנחת שלמה ח"ב סי' כב' אות ב') וז"ל: "וידוע שיש כאלו שמרתיחים ביו"ט מים שלא לצורך שתיה אלא כדי לכבות את הגז בלבד משום הפסד ממון אבל לדעתי אין להתיר לעשות כן בקביעות דכיון שהודלק לכתחילה על דעת כן לא חשיב במקום הפסד כי ההיתר של גרמא הוא רק על דרך מקרה אבל לא לנהוג כן בקביעות לכתחילה וכו', דרק באופן שיש כבר דליקה היתרו חז"ל וכו'". עכ"ל. ולכאו' גם בני"ד חשיב גרמא בדרך קביעות, ואינו בכלל ההיתר של גרמא.

ועוד כיו"ב כתב בספר שבות יצחק (ח"ו פ"י אות א' עמ' צא) ששאל את הגרשז"א שם, וכן

טו. אסרו חכמים לגזוז ירקות [כמו ירקות עלים] תלושים ביום טוב במספריים שהדרך לחתכם בהן מן המחובר, מפני החשד, שיחשדו שליטן ביום טוב. (טו)

טז. מותר לתקן ירקות למאכל הגם שיש טורח בתיקונן, [כמו קונדס ועכביות. וכתב הרמ"א, שמותר למלוח הרבה חתיכות צנון ביו"ט אם רוצה לאכלן, אע"פ שאסור בשבת, ויש מחמירין. ע"כ. (טז)]

יז. אף על פי שהותרה הוצאה ביום טוב אפילו שלא לצורך, לא ישא משאות גדולות כדרך שהוא עושה בחול, אלא צריך לשנות. כיצד, המביא כדי יין ממקום למקום, לא יביאם בסל ובקופה לתת לתוכו ארבעה או חמשה כדים, אלא יביאם על כתפו או לפניו אחד או שנים, דמוכח שלצורך יום טוב הביאם. (יז)

יז (א) ביצה (לד.). ופרש"י, אין גוזזין הירק התלוש, שיש בו ראשי עלין נרקבים וכמושים, בתספורת שלו שגוזזין בה מן המחובר, לפי שהרואה סובר שליטן היום.

יז (ב) ביצה (לד.), ופירש רש"י שהם מיני ירקות שיש טורח בתיקונן.

שהרבה ראשונים חולקים על סברא זו, ויש גם ביאורים אחרים בדעת הרשב"א שלפיהם אין להקל בנ"ד, אך ודאי שדעת המקילים חזיא לאצטרופי בתור צירוף חשוב. בפרט שבנ"ד נראה שאינו חשיב מתכוון לפעולת האיסור וכאמור לעיל, א"כ בכה"ג הדבר הרבה יותר מרווח להקל.

מה שאפשר לשנות בהבאת משא ודבר כבד צריך לשנות

יז (ז) ובשבת, דעת התוס' (ביצה שם), שדוקא ביו"ט שמוציא לחוץ והרואה אומר לצורך חול מביא אותם. אבל בשבת שאינו מטלטל אלא מזוית לזוית, למעוטי בהילוכא עדיף, ויותר טוב להביאם בסל ובקופה בפעם אחת מלהביאן כל אחד בפני עצמו. אבל דעת הטור (סי' שכג) שדין שבת כדין יו"ט. וכן נראה מדברי הר"ן שם, שכתב, ואף דמסקינן (קכו). דאפושי במשוי עדיף מאפושי בהילוכא, שאני הכא דעביד עובדין דחול. וע"ש שכתב במסקנתו דמעוטי בהליכה עדיפא. אך הרא"ש כתב, ולא איפשיטא, ועבדי' כפשטא דמתניתין ד' וה' קופות אין, טפי לא. וע"ש בקרבן נתנאל (אות צ). ובב"י (סי' שכג) כתב, ומיהו מדברי הר"ן נראה קצת שסובר כדעת הטור. ובש"ע (שכ"ג סי' ה) כתב, המביא כדי יין ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופה כדרך חול, אלא יביאם לפניו או על כתיפו וכיו"ב, שישנה מדרך חול, אפי' אין בשינוי קלות משא. ואם א"א לו לשנות, כגון שזימן

יז (ז) כ"כ הרמב"ם (הל' יו"ט רפ"ה), ובש"ע (סי' תקי). וביאר הטור שאע"פ שמותר לטרוח לתקן צרכי סעודה ביו"ט, מ"מ מה שאפשר לשנות מדרך חול יעשה. וזה ע"פ המשנה (ביצה כ"ט), המביא כדי יין ממקום למקום (בתוך התחום או ע"י עירוב), לא יביא בסל ובקופה (לתת ג' וד' בתוך קופה וישאם, משום דנראה כמעשה דחול לשאת משאות) אבל מביא על כתיפו (אחת או שתיים, דמוכח דלצורך יו"ט), או לפניו (בידו). כן פירש רש"י. וכתב מרן הב"י, דמשמע מדבריו דבמוליך הכדים בחוץ במקום רואים דוקא הוא דאמרי' דלא יביאם בסל ובקופה, אבל המטלטל במקום שאין רואים כגון מזוית לזוית באותו בית, מביא כי היכי דבעי. אך בד"מ הביא מאו"ז (יו"ט סי' שנט) בשם ריב"א דאינו אסור אלא ממקום למקום אבל מבית לבית באותה העיר מותר. וכ"כ בהגה, שכ"ז דוקא כשמוליכין ממקום למקום, אבל מזוית לזוית, או מבית לבית באותו חצר, מותר בכל ענין.

יח. וכן משאות שדרכן לישא אותם במוט, ביום טוב ישא אותן על גבו מאחוריו, ושדרכן לישא אותן מאחוריו, ישא אותן על כתיפו, ושדרכן להנשא על הכתף, ישא אותן בידו לפניו, או יפרוש עליהן בגד וכל כיוצא בזה משינוי המשא, ואם אי אפשר לשנות, כגון שזימן הרבה אורחים וצריך למהר ולהביא לפניהם, עושה כדרכו. כמה דברים אמורים, בנושא על האדם, אבל על גבי בהמה לא יביא כלל. [והמוליך את התבן, לא יפשיל את הקופה לאחוריו, אלא נוטלה בידו]. (יח)

חול, לפיכך הכי נקטי, דסתם ויש הלכה כסתם. ולפ"ז אין להביא בשבת בקבוקי שתיה בתוך ארגז, שהוא דרך חול, אא"כ ממתנינים לו האורחים דבזה שרי בכל אופן. ובני אשכנז נוהגים להקל בזה כסברת הי"א, וכמ"ש הרמ"א (תקי ס"ח). וכתב במשנ"ב (סי' שג ס"ק כה), דכ"ז במקום שאין רואים, אבל כשנושא אותם דרך מבוי המעורבת דשכיחי בה רבים, ואוושא מילתא טובא, שיאמרו דלצורך חול הוא מביאם, לכו"ע למעט במשא עדיף. וכ"כ במשחא דרבותא. ועיין באול"צ (ח"ב עמ' רעד) שכתב, שכל האיסור לקחת בסל או בארגז הוא רק אם נושאו דרך חול, אבל אם משנה במשאו מדרכו ביום חול, מותר לנושאו בשבת. כי ההבנה בש"ע שכתב המביא כדי יין וכו' אלא יביאם לפניו או על כתפיו, פירושו אפי' בסל או בקופה. כיון דהוי דרך שינוי, וקדרה אחת או בקבוק אחד שרי לקחתו בסל בלא שינוי, וכך הוא המנהג בירושלים.

אורחים הרבה וצריך למהר להביא לפניהם, מותר. וי"א דלמעט בהילוך עדיף, ויותר טוב להביאם בסל ובקופה בפעם אחת מלהביאם כל אחת ואחת בפני עצמה. ע"כ. ובבני ציון ליכטמן (סק"ז) הביא משיט"מ שיש גורסים שיביא אחד אחד ולא יחד בסל או בקופה הרבה, דמיחזי כמביא למכור. ע"ש.

ובמ"ש מרן די"א שלמעט בהילוך עדיף, הנה המג"א (סק"ז) תמה למה כתב מרן דין זה בשם י"א, והא כו"ע מודים בזה. וע"ש במחה"ש, ובב"י כתב שמדברי הטור משמע דחולק על התוס'. ושמה הטור מיירי בחצר מעורבת דמותר להוציא, ושבת ויו"ט שוין. ובנהר שלום כתב, שלא הבין ד' המג"א, שגם ההיא דמפנין איירי במבוי המעורב. ע"ש. וראה בזה באריכות במאמ"ר שם. ועכ"פ כיון שמרן סתם כדעה קמיתא, שעדיף להרבות בהילוך אך לשנות מדרך

דין שינוי בנשיאת משאות ביום טוב

בעלמא הוא ולהצנע. [ואמרי' בגמ', וניכסייה בנכתמא, זימנין דמפסיק ואתי למיקטריה, הילכך לא אפשר].

ולגבי פריסת סודר, כתב הרז"ה, דהיינו רק ביין שאין לחוש לסחיטה, שלגבי מים, מפורש בשבת (קמח:), דנשי דמליין חצבי מיא, לא פרסי סודרא עילויה, דילמא אתי לידי סחיטה, וכתבו התוס' (שם) מכאן הביא ר"ת ראייה דביין ושמן לא שייך סחיטה.

ואמרי' בגמ', שאם א"א לו לשנות, מותר מבלי שינוי. והיינו שאין לו סודר לכסות. או שזימן אורחים הרבה.

(יח) כ"ה ברמב"ם (ה, ב), והעתיקו בש"ע. וזה ע"פ הגמ' (ל), אתקין רבא במחוזא, דדרו בדוחקא וכו'. ורש"י שם פירש כך: דדרו בדוחקא, משוי שאדם נושאו על כתפו בחול בטורח, כמו חבית או שק מלא פירות. לידרו ברגלא, פי', ביו"ט ישאנו בעת, שזה שינוי להקל בטורח. ודרו ברגלא לידרו באגרא, פי' בשתי בנ"א במוט על כתפיהם. שזה גם שינוי להקל דדרו באגרא לידרו באכפא. פי', במוט שבידיהם. ואף שאינו שינוי להקל, שינוי הוא ואינו מרבה בזה בטורח. ודרו באכפא נפרוס סודרא עלויה, פי', קל הוא ואינו מכביד, ושינוי

יט. קומקום השורק בזמן שהמים שבתוכו מעלים רתיחה, מותר להרתיח בו מים ביום טוב, מפני שאינו קול של שיר, וגם הוי גרמא, כי אינו שורק מיד, אלא לאחר רתיחת המים. [ועוד דהוי פסיק רישיה דלא אכפת ליה באיסור דרבנן]. ומותר לתלות בסוכה דמות של ציפור וכדו' שמצפצץ בקול נעים על ידי חשמל שמחובר מבעוד יום, ואפילו אם מחובר לשעון שנדלק ונכבה אוטמטית בזמנים ידועים. (י"ט)

כ. אסרו חכמים ביום טוב להניח נר על גבי אילן, ואפילו מבעוד יום, שמאחר ומותר לטלטל את הנר ביום טוב, יש לחוש שמא יקח את הנר מהאילן ביום טוב, ונמצא משתמש באילן ביום טוב. [אבל בשבת שבלאו הכי הנר אסור בטלטול, מותר להניח נר שבת או נורת להט חשמלית מבעוד יום על גבי אילן שבחצר, ואין לחוש שכאשר יכבה הנר יקחנו משם, ונמצא משתמש במחובר]. (כ)

בהם, לא יביאם בחבל, ולא בקופה, ולא במחצלת, אלא מביא אותם במטפחת ובחיקו. וכמבואר בתוספתא (פ"ג ה"ז). ובש"ע ס"ס תק"י.

ולגבי המוליך את התבן, כ"ה במשנה שם. והטעם ג"כ משום שהצריכו חכמים לשנות מדרך חול. והמביא עצים [שאינם מוקצין] ביו"ט להשתמש

לתלות בסוכה דמות של ציפור שמצפצץ על ידי חשמל

שי (ח"א סי' תקעח). וכ"כ עוד פוסקים. וכ"כ גם בחזו"ע יו"ט: דנראה שמותר להרתיח מים בקומקום המשמיע שריקה, דחשיב פ"ר דלא איכפ"ל בדרבנן, וגם ע"י גרמא. ודלא כמ"ש בשו"ת קנין תורה (ח"ג ס"ס צא).

ומה שכתבנו לענין דמות של ציפור מצפצץ, כ"כ בשו"ת באר משה (ח"ז ק"ו חשמל סי' קכ. פסקי הל' יו"ט עמ' קט, ועמ' רנז).

(י"ט) כ"כ בחזו"ע שבת ג', שמותר להרתיח בו מים ביו"ט, מפני שאינו קול של שיר, וגם הוי גרמא, כי אינו שורק מיד, אלא לאחר רתיחת המים, וקו"ל לא תעשה כל מלאכה עשייה הוא דאסור הא גרמא שרי (שבת כ:). ומבואר בשו"ת זרע אמת (חאו"ה סי' מד), שכל שלא נעשה מיד הדבר האסור, נחשב גרמא. וכ"כ המהרש"ם, והסכים עמו בשו"ת תשורת

להניח נר על גבי אילן ביום טוב

בער"ש, ואין מניחים נר ע"ג דקל ביו"ט, דנר שהדליקו לשבת אין מטלטלים אותו, אבל ביו"ט, כיון שמותר לטלטלו, נמצא משתמש במחובר ואסור. וע"ע בתוס' ישנים (שבת נג.), וא"ת שיאסר משום שמשתמש בבעלי חיים, כי היכי דאסור להניח ע"ג דקל ביו"ט משום שמשתמש במחובר וכו'. וכ"כ הריא"ז (פרק כירה ה"ד ס"ג), אסור להדליק ביו"ט נר המונח ע"ג אילן, שהוא מניחו ונטלו ונמצא משתמש במחובר ביו"ט. משמע שעצם נטילתו מן האילן חשיב משתמש במחובר. וכ"ד

(כ) שבת (מה). והנה הרא"ש (שבת פ"ה סי' ב) כתב, דמ"ש שאין נותנים נר ע"ג דקל ביו"ט, לא בשביל שאם נוטלו משם ביו"ט נקרא משתמש במחובר, אלא גזרינן שמא יעלה לאילן כדי ליטלו. ע"כ. אבל רש"י (שבת מה). כתב, אין מניחין נר ע"ג דקל ביו"ט משום דשקיל ומנח ליה ומשתמש באילן. עכ"ל. וכ"כ המאירי שם, שאסור להניח ביו"ט נר ע"ג דקל, שמאחר שהוא בטלטולו יבא ליטלו וישתמש במחובר. ע"כ. וכן משמע מלשון ר"ח (שבת מה). שכתב, מניחים נר ע"ג דקל

כא. כהן שיש לו שמן של תרומה טמאה (שמן שריפה), מותר לו להדליק ממנו בערב שבת נרות של שבת, אבל לא בערב יום טוב. וכן אם חל יום טוב בערב שבת אסור לו להדליק ממנו, משום שאין שורפים קדשים ביום טוב. (כא)

מתפרשים שפיר לכוונה זו. ועיין בשו"ת ברית יעקב (חא"ח סי' יח). ודו"ק. [חזו"ע שבת ד].

והנה המשנ"ב (סי' יב) למד מכאן שאסור להניח על האילן בע"ש כלים שמותרים בתשמיש, דמתוך שמשתמש בהם יבוא להורידם מן האילן בשבת. אך בתהלה לדוד (סי' רעז) כתב שדווקא בנר גזרו, שכן דרכו של נר שמניחים אותו על הדקל רק לשימוש לפי שעה, ואחר שכבה נוטלים אותו. ודייק כן גם מלשון הגר"ז (סי' תקיד) שכתב, שאין מניחין נר ע"ג הדקל ביו"ט, שמא יטלנו אחר שיכבה. ומשמע שלזה לא חששו שמא יטול את הנר בשעה שהוא דולק. אלא רק אחר שיכבה. ע"ש. וי"ל דנקט אחר שכבה דקודם לכן לא יטלנו מחשש שמא יכבה. ויש שכתבו להוכיח כדבריו מהגמ' בעירובין (לג.), שלדעת רבי המניח עירובו באילן למטה מעשרה, אף שעירובו עירוב. אסור ליטלו. ולפי המשנ"ב הרי היה אסור לו להניח את העירוב בע"ש, כיון שעלול ליטלו בשבת, ואין לומר דבגמ' איירי בעבריין שעבר על הדין, דאטו ברשיעי עסקינן. ומוכח שאין אסור להניח דבר מאכל על האילן בע"ש, דדווקא בנר גזרו. אך י"ל דאיירי בשוגג. ולפ"ז כתבו להתיר להשאיר כביסה על החבל בשבת, אף אם החבל קשור לאילן, ואין בזה החשש דשמא יטלנה בשבת, דלא הוי דומיא דנר שבגמר שימוש נוטלים אותו. אך עדיין י"ל, דגם כביסה כך הדרך, להורידה מהחבל לאחר שהיא מתייבשת. וא"כ אכתי איכא למיחש. אלא דיש להקל בזה בצירוף הספק שהובא בשש"כ (פכ"ו הערה נב), שאולי בצדדים לא אסרו הנחת נר מערב יו"ט, ורק באילן עצמו גזרו. ע"ש.

הנימוק"י (שבת מה.). וכן מוכח מלשון מרן (סי' רעז ס"ד) שכתב, אין מניחין נר של יו"ט ע"ג אילן, משום דשקיל ומנח ליה ונמצא משתמש באילן. וכן דייק הישעו"י מלשון זה. וכן יש לפרש כוונת מרן (סי' תקיד ס"ז) שכתב, אין נותנים נר ע"ג אילן מעיו"ט, דחיישינן שמא יבא להשתמש במחובר. וכ"כ הא"ר (סי' תקיד ס"ק כו), בכוונת מרן. וסיים, ולאפוקי מהמג"א שהבין דברי הש"ע כמ"ש הרא"ש, דליתא. וכן הסכים מרן החיד"א בברכ"י (סי' עזר סק"ג). וכ"כ בתוספת שבת (סי' שלו סק"ג). וכ"כ המשנ"ב (סי' תקיד ס"ק לו), שבין הנחת הנר ע"ג האילן, בין נטילתו, הם בכלל האיסור להשתמש באילן. ומהר"י עייאש במט"י (סי' עזר סק"ט) הבין בפשיטות מ"ש בש"ע שם כפי' רש"י, שעצם נטילת הנר ביו"ט הוי משתמש במחובר. אך הוקשה לו הלשון (בסי' תקיד), שנראה כפי' הרא"ש.

ובתהלה לדוד (סי' עזר סק"ז) כתב, דמ"ש בש"ע שם, דשקיל ומנח ליה ונמצא משתמש באילן, אתי שפיר בפשיטות לפי מ"ש הרמ"א (סי' שלו), שאסור ליטול חפץ מן האילן. והוא מדברי המ"מ שאסור ליטול מן האילן שום חפץ. ולהכי אי שקיל ומנח ליה זהו בעצם משתמש באילן. ואין אנו צריכים לטעמו של הרא"ש. וכ"כ בבני ציון (סי' רעז סק"ח), שדברי מרן שם כפרש"י. והמפרש כוונת מרן (סי' תקיד), שכוונתו כדברי הרא"ש אין זה נכון כלל, שהרי כאן לא הביא בב"י אלא פי' רש"י, וגוף דבריו אין במשמעותם הפשוטה אלא שעצם מאי דשקיל ליה זה עצמו הוי משתמש באילן, וגם דבריו בש"ע (סי' תקיד)

שמן של תרומה טמאה - להדליק ממנו נר של שבת

דין משמע דמילתא ברירא היא לכו"ע שאם מדליק בע"ש דעלמא או בערב יו"ט, אע"פ שהוא

כא) כרעת רב חסדא (שבת כג.). וכ"פ הרי"ף שם. וכתב הרמב"ן (שבת כג:) דלפום גמ'

דולק והולך בשבת ויו"ט שרי. ובירושלמי פליג אתלמודא דידן. ע"ש. וכ"כ הרשב"א, דבער"ש דעלמא שרי להדליק שמן שריפה, ואע"פ שהוא דולק והולך בשבת, מלאכה שנעשית מאליה היא, ולא חיישינן לה. והכי קי"ל כרב חסדא. וכ"כ הריטב"א שם. והוסיף, וה"ה ביו"ט דעלמא מותר להדליק ממנו בערב יו"ט, כיון שהוא מדליק בחול, לפי שעיקר האיסור בשעת ההדלקה, הילכך כל שמדליק בחול בין בער"ש בין בערב יו"ט מותר וזה פשוט. וכ"כ המאירי שם. והגאון רבי יהונתן מלוניל (שבת פ"ב דף ה: ז). כתב, דבכל שבתות דעלמא שמדליקים בע"ש מבעו"י מותר להדליק בשמן שריפה, וליכא למיחש שמא יוסיף עליו שמן שריפה בשבת, דמבדל בדילי מיניה, אבל בערבי ימים טובים דלא בדילי מיניה גזרינן שמא יוסיף מן השמן של שריפה בתוך הנר. וכ"כ הרב אבודרהם (דף מב:). וע"ע בתוספות שם (ד"ה תניא) ובחי' הר"ן שם. ואע"פ שבתוס' רי"ד אסר בכל ע"ש גזרה משום יו"ט שחל בע"ש. וכ"ה בפסקיו, ובפסקי הריא"ז, וכ"כ הגר"א בשנות אליהו (פ"ב דשבת), דבע"ש הלכה כרבה, שאוסר להדליק בשמן שריפה, גזרה שמא יטה. ע"ש. וכ"כ הרש"ש, העיקר כדברי רוב הראשונים להתיר. וכ"כ החת"ס (שבת כד:), דאע"ג דהירושלמי ס"ל שאסור להדליק בשמן שריפה בער"ש, אף שהשמן מתבער מאליו, מ"מ הלכה כתלמודא דידן דשרי להדליק בע"ש דעלמא.

ועיין בחק יעקב (סי' תמו סק"ב), שכתב בשם הרשב"א בתשובה (סי' עא), שאסור להצית את האור לשרוף החמץ מערב יו"ט, והוא נשרף והולך ביו"ט, כדאיתא בירושלמי (פ"ב דשבת) לגבי שמן שריפה. ע"ש. וצ"ל שהרשב"א מחלק בין ער"ש לערב יו"ט, וכדעת מהר"י מלוניל והאבודרהם הנ"ל. וכ"כ לדינא הפמ"ג (מש"ז סי' תמו סק"ג). ועיין במראה הפנים על הירושלמי (פ"ב דשבת), מ"ש ע"ד תשובת הרשב"א. ודו"ק. ועיין באור שמח (פ"ה מהלכות שבת הי"א).

ומ"ש הרדב"ז (תרומות פי"א הי"ח), ונ"ל, דבשבת של

חנוכה אין מדליקים בשמן שריפה, שאין שורפים קדשים בשבת וכו', קשיא, דהא אנן קי"ל כרב חסדא, ומותר להדליק נר חנוכה בער"ש והוא דולק והולך בשבת, כנ"ל. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' קיט) כתב, שלדעת הרי"ף והרמב"ם מותר להדליק שמן שריפה בער"ש דעלמא. ודלא כד' הרדב"ז הנ"ל. וכ"כ בראש יוסף (שבת כד:). וכבר כתב כן הרב מטה אהרן (כלל קמג), והובא בשד"ח (אס"ד מערכת חנוכה אות ג), וכתב, ודברי הרדב"ז נפלאו ממני, דהא לרב חסדא דקי"ל כוותיה מותר להדליק בשמן שריפה בער"ש דעלמא, וה"ה לנר חנוכה.

ובפני יהושע (שבת כג:), כתב, שאפשר שיש איסור להדליק שמן שריפה ביום, כל שאפשר להדליק בלילה, משום שכשמדליקו ביום הוי כמפסיד את התרומה, דשרגא בטיהרא מאי מהני, ודוקא בע"ש מותר להדליק שמן שריפה מבעו"י, כיון שלא אפשר להדליקו בלילה וכו'. וכ"כ בס' אתון דאורייתא (כלל טו). וכ"כ בתפארת ירושלים (תמורה פ"ז אות טז), דהרע"ב אתא לאשמועינן שמן ההכרח שיהנה הכהן משמן שריפה בשעת שריפתו, ולא ישרפנו בלא הנאה כלל, שכיון שנא' את משמרת תרומותי, ואיתקש תרומה טמאה לטהורה, כשם שהטהורה אסור לאבדה מדרך אכילתה כלל, כן אסור לאבד שמן של טמאה מדרך הנאותו. וע"ע בראש יוסף (שבת כו:). ולדבריהם מה שמותר לכהן להדליק בשמן שריפה לנרות חנוכה, אף שאסור להשתמש לאורה, מ"מ הרי מותר ללכת בכיתו לאורה, כדי שלא יכשל, ואינו מחוייב לעצום עיניו, כמ"ש הפר"ח (סי' תרעג) בשם מהריק"ש. ונמצא שעכ"פ יש לו הנאה ממנה. אולם מלשון התוס' (שבת כד:), "שמצות שריפה בשמן תרומה שנטמא, לא הקפידה התורה שיהא נהנה ממנה בשעת ביעורה", מוכח שרק מותר לו ליהנות משמן שריפה, ולא שחובה ומצוה ליהנות ממנה. וכן הוכיח הגרשו"א בס' מעדני ארץ (פ"ב דתרומות דף פג:). וכן העלה הגאון ארבעה טורי אבן (סי' יב), ובדרך אמונה (הל' תרומות פ"ב בביאור הלכה), ובס' המעשר והתרומה (פי"י עמ' קיז). וכן עיקר.

סימן תקיא - הנאה השוה לכל נפש

א. הנאה השוה לכל נפש מותרת ביום טוב כאוכל נפש עצמו, ולכן מותר לעשות מדורה להתחמם כנגדה, בזמן הקור, שבכל מקום שנאמר יאכל (הי"ד בצירי), נכלל בזה גם הנאה, והואיל ונאמר: אשר "יאכל" לכל נפש, הותרה הנאה כמו האכילה. ומטעם זה מותר גם כן לחמם מים כדי לרחוץ בהם פניו ידיו ורגליו, שהיא הנאה השוה "לכל נפש". אבל לחמם כדי לרחוץ כל גופו אסור, שאין זו הנאה השוה "לכל" נפש לרחוץ כל גופו בחמין בכל יום. וכן מותר ביום טוב לחמם מים לצורך שטיפת כלים, בכדי שירד השומן והלכלוך מהכלי, והוא שצריך לאותם כלים ביום טוב. או שיש צורך בשטיפתם כדי שלא יהיו זבובים וכדו'. (א)

דין רחיצה ביום טוב

כמ"ש בסיפא. וכמבואר ברמב"ם בפירוש המשנה שם וביד החזקה (פ"א מהלכות יו"ט ה"טז). וברוקח (סי' רצט). וברש"י (שבת ל"ט), וראב"ה (סי' תשנ). וכ"ה בהדיא בירושלמי (פ"ב דביצה ה"ה) חמין שהוחמו ביו"ט מרחיץ בהם פניו ידיו ורגליו וכו'. וכן העלה בשו"ת בית דוד (סי' רצ). ובספר מאורי אור עוד למועד (ד"פ ע"א). ועוד. ועיין במחז"ב (סי' תקיא סק"ג) שכתב, שמצא כתוב בתשובה כת"י למהר"י ראוינה (מגדולי רבני איטליא), שהתיר להחם מים, לרחיצה ההכרחית לאשה ללבוש הלבנים. וע"ע בשו"ת באר משה (ח"ח סי' קסט), שכתב שכל שרוחץ בהם מקצת גופו, ולא רוב גופו, מותר. ומה שכתבנו שמותר ביו"ט לחמם מים לצורך שטיפת כלים וכו', כ"כ הרמ"א בסי' תקיא סעי' ב בשם הכלבו. והביאו ג"כ הב"י שם, וכן נראה להלכה, דהוי הבערה השווה לכל נפש. ועי' בשש"כ להגרשז"א (פרק יב הע' לא) שכתב, דכאשר שופך המים החמים על השומן להמיסו, והוא נמס והולך לו, אין בדבר זה איסור של נולד. עכת"ד. ובלא"ה לדידן ליכא לחוש בכה"ג לאיסור נולד. וע"ע בשו"ע (סי' שיח) מש"כ לגבי נתינת איפנד"א כנגד האש דליכא לחוש משום נולד. ומה שאמרו אין מרסקין שלג וברד בשבת וכו', אינו משום נולד, אלא משום גזרה אטו פירות הנסחטים.

ואמנם יש שרצו לחלק בזה, שדווקא אם מבלעדי המים החמים לא יוכל לשטוף הכלי, בזה

(א) מה שכתבנו שהותרה ההנאה כמו האכילה, כן הוא ברמב"ם בפירוש המשנה (ביצה כא:). ובספר יראים (סי' קיג). וברוקח (סי' רצו). וברמב"ן והריטב"א והרשב"א בחי' לשבת (ל"ט). ובעבודת הקודש (שער ג ס"ה). ועוד. [וכ"כ כמה ראשונים שכל הנאה בכלל או"נ הוא, ראה ביבי"א (ח"א סי' לג אות יב, ח"ב א"ח סי' כו אות ב, וח"ג סי' ל, וח"ה א"ח סי' לט), וביחוד (ח"ב סי' לב, ח"ה סי' לט), ובמאור ישראל (ח"ב עמ' שו). ואפשר דס"ל דל"א מתוך רק בהוצאה והבערה, משא"כ בבישולין]. וכן פסקו הטור וש"ע (סי' תקיא ס"א). וגם הרמ"א סיים שנהגו להקל. וע"ע בהר"ן שכתב שהטעם שהתירו במדורה, משום שמתוך שהותרה הבערה לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך. ומ"ש החיי אדם (כלל צה סי' ט) להחמיר כשאין הקור גדול וכו', כבר כתב בשו"ת אהל משה ממזריטש (חאו"ח סי' טו) שהחיי אדם טעה בזה בפירוש דברי המג"א, ומסיק להקל, ושכ"כ הפמ"ג והגר"ז. ע"ש. והרי במשנה (ביצה כא:) שאמרו "עושה אדם מדורה ומתחמם כנגדה", לא חילקו בין אם הקור גדול או לא. הגר"א. וע"ע במשנ"ב (סק"ב). ודלא כהקש"ע שנמשך אחר הח"א. וע' בכה"ח (סק"ט).

ומה שכתבנו לענין רחיצה ביו"ט, כ"ה בטור וש"ע (סי' תקיא ס"ב). והטעם שכתבנו הוא מהתוס' (ביצה כא:). ומ"ש בש"ע לרחוץ ידיו, ה"ה לרחוץ פניו ידיו ורגליו, ולא שלל אלא "כל גופו"

ב. מים שהוחמו בערב יום טוב מותר לרחוץ בהם כל גופו כאחד, שלא גזרו בזה אלא בשבת. אבל מים שהוחמו ביום טוב עצמו, אין לרחוץ בהם כל גופו אפילו באמבטיא פרטית. וכל שכן שאסור לרחוץ בהם בבית מרחץ. ואף על פי שאסרו חכמים לרחוץ כל גופו במים שהוחמו ביום טוב, היינו דווקא לגדול, אך יכול לרחוץ את הקטן כל גופו כפי שרוחצו בימי החול. אולם לגבי חימום המים עבור רחיצת התינוק, אסור לחמם מים עבור רחיצת התינוק בלבד, אלא יחמם לדבר המותר לעצמו, וכגון רחיצת פניו ידיו ורגליו, ומן הנותר ירחוץ גופו של התינוק. (ב)

ההיתר משום שזה נחשב צורך לכל נפש, וכ"כ ראבי"ה (ח"ב סי' רב) והמאירי (ביצה כא:), והיש"ש (פ"ב סי' כה), ובראש יוסף (ביצה כא:). ועוד. וכ"כ המשנ"ב (סק"ח), דאף שאינן ראויים לשתיה רק לרחיצה מותר. נוי"א שטעם ההיתר מתוך (ר"ן יא. ולבוש), ונפ"מ דבעי שיהיו ראויים לשתיה].

שרי לחמם המים, משא"כ אם יכול לשטוף הכלי גם עם מים קרים, ורוצה לחממם לתפנוקא בעלמא, שהדבר אסור. [הגר"נ קרליץ]. וצ"ע דלכאור' יש לו בזה הנאה, בפרט בימים הקרים. וכתב בא"ר (סק"ג) בשם רבינו ירוחם (ח"א דף כט) אפי' אינן ראויים לשתיה מותר, שטעם

מים שהוחמו בערב יו"ט - לרחוץ בהם כל גופו כאחד

וב"כ הר"ן (חי' שבת לט:): דמדאור' שרי מטעם מתוך, וחכמים אסרו מגזירת מרחצאות, כמו סחיטת אלונטית וכו', ושכ"כ הרא"ה. וכ"פ הרמב"ם (יו"ט א, טז) שרחיצה וסיכה הן בכלל אכילה ושתיה, ועושיין אותן ביו"ט שנא' "אך אשר יאכל לכל נפש" לכל שצריך הגוף. לפיכך מחמין חמין ביו"ט ורוחץ בהם פניו ידיו ורגליו, אבל כל גופו אסור, משום גזירת מרחץ. ע"כ. וכ"כ בפהמ"ש (ביצה שם), דאשר יאכל לכל נפש, כולל הנאות הגוף כולם. אמנם י"א שאיסור חימום המים לרחיצת כל גופו ביו"ט הוא מדאור', ראה בתוס' שם, ובר"ן (שבת יח: וביצה יא:), ותוס' הרא"ש (שבת לט:). ובביאור מחלוקת הראשונים, ראה בדברות משה (שבת ח"ב פ"ג ע"ג ע"ה). ושם (ע"ג ע"ה) ביאר בדעת הרמב"ם שגזרת מרחץ היינו שגזרו יו"ט אטו שבת, אע"פ דבעלמא בשאר מלאכות ל"ג יו"ט אטו שבת. [וע"ע בש"ע (סי' תקכו ס"א) שפסק להתיר חימום מים לצורך הדחת המת ביו"ט. וכ"כ המאירי (ביצה ו.) בשם רבותיו, ובכלבו (סי' נח)].

ולחלכה איסור חימום מים לרחיצת כל גופו ביו"ט הוי מדרבנן, וכמ"ש בב"י (סי' תקיא) בשם הר"ן, לגבי ההיתר בהוחמו מערב יו"ט. ואף שבחזו"ע (יו"ט, ע"ג מא) כתב, שטעם איסור

(ב) הרי"ף (ביצה יא.) כתב בשם גאון, שאיסור רחיצת כל גופו בחמין לא הוי דבר שחייבין עליו לא משום שבות, ולא משום רשות אלא גזירה היא, וכי גזרי בשבת, אבל מים שהוחמו מערב יו"ט מותרים ברחיצה ביו"ט. וכ"פ הרמב"ם (פ"א מיו"ט הל' טז). [ותשובת גאון הובאה גם בס' העתים (ע"ג לא), ובס' האשכול (תפלה וק"ש ע"ג ה), ובראבי"ה (סי' תשנו) ובאור' (יו"ט סי' שמז), ובשבה"ל (סי' רמז)]. וכתב הב"י (סי' תקיא) ע"ד הרי"ף, והכי נקטי'. וכ"פ מרן בש"ע (סי' תקיא ס"ב).

ו**כתב** מהר"י טייב בספר ווי העמודים (סי' קיג אות ה, דף קה ע"ד), שטעמם משום דס"ל דלהחם חמין ביו"ט לרחוץ כל גופו אינו אסור אלא מדרבנן, ולכך לא גזרו על חמין שהוחמו בערב יו"ט, וכמ"ש הרמב"ם (הנ"ל). וכ"כ השיט"מ (ביצה כא:): בשם הריטב"א. וכ"כ הסמ"ג (לאוין עה) והסמ"ק (אות קצד). וכ"כ הרמב"ן (שבת מ.) ורבינו הגדול (הרי"ף) בשם גאון שהתיר לרחוץ כל גופו ביו"ט, בחמין שהוחמו מעיו"ט. וכן האמת. ע"כ. וכ"כ המאירי (ביצה כא:). וכ"כ הרד"ך (בית כב חדר ה), שמכיון שכתב הרי"ף שרחיצה אינה דבר שחייבים עליו משום שבות, לא גזרו על המצטער.

שבהול על ממונו. וע"ע בתש' חת"ס (א"ח סי' ס) דדליקה
הוי הפסד הבא פתאום, וחששו בו יותר. וע"ע בשו"ת
הר צבי (ח"א ר"ס רז). והגר"ש קלוגר בס' החיים (סי'
תקיא) נשאל בזה ממש, וכתב דלכאוף הוי רק איסור דרבנן
מטעם הואיל, וע"י גוי הו"ל שבות דשבות.

וכיו"ב כ' בס' ראש יוסף (שבת לט: ביצה כא:): דעכ"פ
בראוויין לשתיה, י"ל הואיל, וא"כ האיסור
רק מדרבנן.

והנה בשו"ת יבי"א בכ"ד (ח"א א"ח סי' כ אות ז. וה"ג
א"ח סי' ל אות ד. וה"ד א"ח סי' כז אות ד. ובסי' לד
אות יב. ועוד) כתב בשם הר"ן, דמה שאסרו כיבוי
בגוי בשבת, היינו משום דמשאצ"ל חמירא כשל
תורה. אמנם נראה שזהו לפי שנמשך אחר דברי
הגרע"א בכוונת דברי הר"ן, אך שוב הדר ביה
בביאור דברי הר"ן, וכמ"ש להדיא ביבי"א (ח"ה
א"ח סי' לג אות א), ובלוית חן (עמ' רב). ובטהרת הבית
(ח"ג עמ' צו), וע"ע במאור ישראל (ח"ב עמ' רפז-רפח),
ובחזו"ע (שבת ו, עמ' קלט סט"ז). [הערת הרה"ג אליהו
עזריאל שליט"א].

ומ"מ י"א שאין להתיר פ"ר ע"י ישראל במלאכה
שאצ"ל"ג, אף לדעת הסוברים דפ"ר דרבנן
שרי. ראה בישועות מלכו על הרמב"ם ובס' קרית
מלך רב (שבת פ"א ה"ה). וע' בתוס' (יומא לד: ביצה
כג. כריתות כ:). וראה ביבי"א (ח"ה א"ח סי' כז), ובמאור
ישראל (ח"ב עמ' כא). וע"ע בש"ע ובאח' (סי' שמ
ס"א). ובזה ביארו כמה אח' מדוע אסרו פתיחת
ונעילת דלת שאחורי הנר בשבת, משום דפ"ר
שיתכבה (שבת קכ:). אף שהכיבוי הוי משאצ"ל.
ראה ביבי"א (ח"א א"ח סי' יט אות יג, וה"ד א"ח סי' לד
אות יב. וסי' לו אות ג. וה"ה א"ח סי' כח אות א, ועוד).

אם יש להתיר גם לבני אשכנז רחיצה בחמין ביו"ט

מעיר"ט. וכמ"ש הרמ"א וכ"פ בשמו המנחת שבת (סי'
פו סק"א).

אך בחזו"ע שבת ו' כתב, שבאמת שאף לדידהו
עדיין יש לצדד שמותר, לפי מ"ש הא"ר (ר"ס
תקיא), שהרמ"א דקדק לכתוב לשון נוהגים, כי
מדינא נראה לו עיקר כפסק הב"י, שאפי' לרחוץ
כל גופו ביו"ט מותר, כיון שהמתירים הם הגאונים
והרי"ף והרמב"ם והסמ"ג והסמ"ק והר"ן. ועוד

חימום מים לרחיצת כל גופו הוא משום שאינו
שוה לכל נפש. [וכ"ה בקול סיני (תשנ"ה עמ' 330),
ובילקו"י (מועדים עמ' תפב)]. צ"ל דלא נחית לדיוקא
בזה. שהרי שם (עמ' מב) פסק כדעת הרמב"ם
וסייעתו שאין האיסור אלא מדרבנן משום גזירת
מרחץ. ולכן פסק מרן (סי' תקיא ס"ב) להתיר רחיצת
כל גופו במים שהוחמו מערב יו"ט, ומבואר בב"י
בשם הר"ן אליבא דהרי"ף שחימום המים לרחיצת
כל גופו ביו"ט אינו אלא מדרבנן, ולכן לא גזרו
בהוחמו מערב יו"ט. וכתב בערה"ש (סי' תקיא סק"ב)
דלדין מותר להחם ע"י גוי לצורך מילה. ודלא
כמ"ש הרמ"א (ס"ב) ע"פ מהר"א מפראג. ע"ש.
ולכאוף גם בסתם קטן שרגיל לרחוץ כל יום, הוי
שבות דשבות לצורך קטן (רמב"ם שבת ו, י). וכן
נפ"מ להחם לצורך חולה שאב"ס (וע' במשנ"ב סק"ט,
ובכה"ח אות יג).

והגרע"א (ביצה כא: ובתשובה ח"א סי' יז) העיר, אמאי
לא התירו להחם מים לרחיצת כל גופו,
כשמרבה בבישול לצורך רחיצת פניו ידיו ורגליו.
ויש שתירצו דאף שאמרו (ביצה יז). ממלא נחתום
חבית של מים, אע"פ שא"צ אלא לקיתון אחד.
שם עיקר המלאכה לצורך או"נ, משא"כ כאן
שכוונתו לענין אחד והוא רחיצת כל גופו. ראה
להגרשז"א בס' מאורי אור (דף יח:). [וע"ש בתש'
רע"א, דלכאוף מדאו' יש להתיר מטעם הואיל ומקלעי
ליה אורחים, וחזו לשתיה או רק לרחוץ פי"ר, ועפ"ז
דן אם להתיר להחם המקוה ביו"ט א' לצורך ליל יו"ט
ב' ע"י גוי, מטעם שבות דשבות לצורך מצות עונה.
ובסו"ד העיר מדין כיבוי דליקה, שאם יסוד המלאכה
דאו' לא הקילו בה. ויל"ד דהתם ע"י ישראל, משא"כ
ע"י גוי. ודליקה שאני שלא יבוא לכבות ממש כיון

והנה בחזו"ע יו"ט סיים דבריו, שלדעת הרמ"א
(בהגה סי' תקיא ס"ב) יש להחמיר שלא לרחוץ

כל גופו כאחד, אפי' במים שהוחמו בעיו"ט.
וכדעת התוס' והרא"ש (שבת מ, מ). [והרשב"א בתש'
בח"ד סי' י, והמרדכי ביצה סי' תרפ, ובעל העיטור הל'
יו"ט דף קמט:] וסייעתם. ועיין בר"ן (ביצה כא:). [וכ"כ
בס' תהלה לדוד (סי' שכו סק"א) כתב, שבני אשכנז
שנוהגים להחמיר ברחיצת החמין ביו"ט, אע"פ שהוחמו

ג. מים שהוחמו ביום טוב בדוד שמש, מותר להתרחץ בהם כל גופו ביום טוב בבית. דחשיבי כמים שהוחמו מערב יום טוב, וגם ביום טוב שאחר השבת, או להיפך, מותר לרחוץ במים חמים אלו, ואין לאסור בזה מטעם הכנה שהשבת הכינה ליום טוב. ואמנם כל זה דוקא באמבטיא פרטית, שהיא מחוץ למרחץ, אבל בבית המרחץ אפילו פניו ידיו ורגליו אסור לרחוץ גם במים שהוחמו על ידי דוד שמש. ומים שהוחמו ביום טוב על ידי שעון שבת שהוכן מערב יום טוב, חשיב כמים שהוחמו בהיתר, ומותר לרחוץ בהם ביום טוב באמבטיא פרטית. ג)

מותרין ברחיצה וסיכה ביוהכ"פ, דכל מידי דאית ביה רביתא לתינוק, לא גזרו ביה רבנן. וצ"ע כי נראה לי דלא גזרו על תינוק לרחוץ, אבל אסור לגדול לעשות הבערה לצורך שום רחיצה, דהא אין שוה לכל נפש. עכ"ל. וכתב הכל בו (סי' נח) דמותר להחם הרבה מן המים דומיא דממלאה אשה קדירה בשר (ביצה יז), וע"ז הורו החכמים הראשונים במקום שיש תינוק שיש צורך לרחוץ כל גופו שנותנין מים הרבה להחם להדיח הקערות, ומן השיריים רוחצין גוף התינוק. עכת"ד הב"י.

ומדסתם דבריו בדברי הכל בו, אלמא דהכי סבירא ליה להקל בדבר. וכ"כ הרמ"א שם.

וע' להגאון רעק"א (שבת לט:): שהעיר, אמאי לא הותר לחמם מים לרחיצת כל גופו של קטן, דהא כו"ע מודו דשרי לחמם עבור רחיצת פניו ידיו ורגליו של הקטן, דלא גרע מגדול, וא"כ בשעה שיחמם מים עבורו, חשיב לצורך פניו וכו' של הקטן, ורק שמרבה בשבילו לצורך כל גופו, וא"כ אמאי כתב הכלבו שמחמם לצורך הדחת הכלים וכו'. וראה מה שכתבו ליישב בס' בית מאיר (ביצה כא:): ובשש"כ (פרק יד הע' ל). ע"ש. ואדם חולה או יולדת שלא הכינו מים לרחיצת כל גופם מעיו"ט, יוכלו לנהוג כפי המבואר בסעיף הקודם לגבי קטן, כך נראה, דהטעם שמתירים בקטן כי דינו כחולה שאב"ס, והנך נמי הוו חולה שאב"ס.

להתרחץ ביו"ט במים שהוחמו ע"י דוד שמש באמבטיא

מאליהם ולא ע"י מעשה אדם. וראה בהליכ"ע (ח"ד פ' תצוה עמ' רח).

שאף רבינו ירוחם תלמיד הרא"ש דעתו נוטה להתיר (בדף כט:): נגד רבו הרא"ש. וכ"ד הרשב"א להתיר בהדיא בעבוה"ק (ב"מ ש"ג סי' ה). [וע"ע בחי' הרשב"א שבת מ. ד"ה ואצ"ל]. ודלא כמ"ש האגור בשם שו"ת הרשב"א (ח"ד סי' י) לאסור. (והובא בב"י). [ועי' למרן הבי"ח חו"מ סי' ק), בשם הר"י בן הרא"ש, שבמקום שהרא"ש סותר מפסקיו לתשובותיו, הפסקים עיקר. וכ"כ בשו"ת מהרימ"ט (חו"מ סי' ז), שכל פוסק שעשה חיבור כולל בפסקיו, דברי החיבור הוא עיקר יותר מתשובותיו. וכ"כ הגר"ח פלאגי בס' כל החיים (דף כא:), ובזב"צ (ח"ב דף רנז). ועוד].

ושכן העלה בשו"ת דברי יציב (ח"ו בליקוטים סי' לד), שבמקום צער בודאי שיש לסמוך על רוב רובם של הפוסקים שהתירו ביו"ט. ועוד דמוכח ממ"ש הרב סדרי טהרה (סי' קצו סק"ט), דאע"ג דאנן (בני אשכנז) לא קי"ל כהרי"ף וסיעתו שהתירו ביו"ט, לאו משום דסבירא לן שבאיסור רחיצה יש משום שבות, אלא דס"ל שכשגזרו על רחיצה בחמין בשבת גזרו גם על יו"ט, אבל לכו"ע אין ברחיצה אלא רק גזירה, ולא משום שבות. ע"כ.

הילכך אף שבתהלה לדוד (הג"ל) כתב שיש להחמיר לדידהו אף במצטער, העיקר שיש להקל כדברי הגרע"א.

ומה שכתבנו לגבי רחיצת קטן, הנה בב"י (סי' תקיא), הביא בשם המרדכי (בפ"ב דביצה סי' תרפ) שרבינו יהודה כתב דמותר לרחוץ תינוק קטן, כדאיתא בפרק בתרא דיומא (ע"ח:): דתינוקות

ג) דמים שהוחמו בדוד שמש חשיבי כמים שהוחמו מערב יו"ט, דהא הוחמו

במג"א שאסור לרחוץ ידיו במים צוננים ולקרבים לאש, גם במקום שאין היס"ב, מ"מ כ"ז כשעושה מעשה בידיים, משא"כ בדוד שמש דאף שע"י הוצאת החמים בשבת נכנסים מים צוננים ע"כ לתוך הדוד, ומתחממים בשבת, כיון שאינו עושה מעשה ממש בהכנסת המים לדוד, אלא הוא פ"ר, אין איסור בזה. דאינו מתכוין לכך, והוי פס"ר דלא ניח"ל באיסור דרבנן, שהרי יש כבר מים חמים בתוך הדוד קודם לכן, ובישול המים החדשים אינו עבור רחיצה זו, וכמ"ש בחזו"ע יו"ט (עמ' מא) גבי דוד שמש. וה"ה לבוילר שעובד על גז.

ופסק עוד (שם בס"ג), מים שהוחמו בשבת, שהעמיד אותם בע"ש מבעו"י ע"ג האש ונתחממו בשבת, מותר לרחוץ בהם פניו ידיו ורגליו. וזאת אע"פ שהוא מחמיר דמים שהוחמו בשבת באיסור, אסור לרחוץ בהם בשבת אפי' אבר אחד. וכן העלה בשו"ת ויען יוסף (סי' קעו). וכ"פ להקל בשו"ת דברי דוד ח"א (סי' כט), במים של דוד שמש, אע"פ שהוחמו ביו"ט עצמו. וכ"כ בשו"ת ברית אברהם דניאל (ח"ב סוף סי' יח). ודלא כהאול"צ ח"ב (פרק לה סי' א), שאסור לרחוץ כלל במים חמים של דוד שמש שהוחמו בשבת.

ואע"פ שבדוד שמש ע"י פתיחת הברז של המים החמים, נכנסים מים צוננים לתוך המים החמים ומתבשלים, אין להחמיר בזה ביו"ט, שמכיון שלדעת הרמב"ם (פ"א הט"ז) והסמ"ג (בהלכות יו"ט) אין איסור לחמם מים ביו"ט לרחיצת כל גופו אלא משום גזירת מרחץ. (וע"ע ברמב"ן שבת לט:). הו"ל דבר שאינו מתכוין לבישול, ורק דהוי פ"ר, וכיון דלא איכפ"ל בבישול המים הו"ל פ"ר בדרבנן דלא ניח"ל דשרי אף להתוס' דפליגי על הערוך. כמבואר בתוס' (שבת קג:). ואע"פ שלתוס' (ביצה כא:). והרשב"א והריטב"א (שבת לט:). איסור זה מה"ת דלא הוי הנאת מידי דשוה לכל נפש, מ"מ יש לנו כמה ספיקות להקל. ועיין בר"ן (ביצה כא:). שלתוס' שזה אסור מה"ת, גם בהוחמו מערב יו"ט אסור, אלא שהעיקר כהרי"ף. [וראה בשו"ת יבי"א ח"ד (סי' לד). ובספר חגי יהודה (דף ל סוף ע"ג). ובילקו"י מועדים עמוד תפב בהערה. ובילקו"י שבת כרך

והנה מרן בש"ע (סי' שכו ס"ג) כתב, אמת המים שהיא חמה, אסור להמשיך לתוכה אפי' מער"ש סילון של צונן וכו'. ואם המשיכו אסורים אפי' המים שנכנסו לה מער"ש ברחיצה ובשתיה, כאילו הוחמו בשבת. ועי' במג"א (סק"ד) שכל האיסור הוא משום מטמין בדבר המוסיף הבל, ולכך הוא דוקא אם ממשיך מים צוננים דרך סילון המוקף מכל צד, אבל אם המשיך מים צוננים לתוך החמין מער"ש כדי שיתערבו יחד, שרי. ולרש"י גם זה מיקרי הטמנה. [והו"ד במאמ"ר (סק"ב), ובגר"ז (סוף סי' ג), ועוד].

ובהגהות רבי עקיבא איגר שם כתב, דמשמע דשרי אף ברחיצה, אף דהמים נמשכו ובאו בשבת, כיון דבהיתירא הוא, כההיא דפותקים מים לגינה מער"ש (שבת יח. וע' בתוס' שם). ע' בתוס'. ואף דחמים שהוחמו בשבת דרך היתר ג"כ אסור לרחוץ, כמ"ש המג"א בסק"ו, צ"ל דהכא עדיפא כיון דלא נעשה מעשה בשבת כלל.

והיינו שיש לחלק בין אם נעשה מעשה בשבת כמו קירוב ידיו לאש שאסור, לבין אם לא נעשה שום מעשה בשבת, וכמו בהמשכת המים הצוננים מער"ש לתוך החמין, שמותר לרחוץ בהם ידיו בשבת, כחמין שהוחמו מער"ש. עכ"ד. וכ"ה בהליכ"ע הנ"ל שלדעת מרן בסי' שכ"ו, מים שהוחמו בהיתר בשבת, דינם כהוחמו בער"ש.

וה"ה למים צוננים שנתחממו בשבת ע"י המים החמים שבדוד שמש, באו מאליהן לתוך החמין, והוא לא עשה מעשה בהם כלל, יש להתיר בהם רחיצת פניו ידיו ורגליו.

וכ"כ בשש"כ (פ"ד הערה יג עמ' קמה), שאף אם הוציא מים מדוד השמש בשבת, ונכנסו מים צוננים לתוך המים החמים שבתוכו, ונתחממו בשבת, לדעת האחרונים המקילין בהוצאת מים מדוד שמש בשבת, והמים הצוננים שנכנסים ע"כ לדוד מתחממים בו ביום, מ"מ י"ל כיון שנעשה רק בדרך פס"ר ובלי כוונה, לא חשיב כנעשה בשבת. עכ"ד. [וע' בשלחן שלמה סי' שכו סק"ב. וצ"ע]. וכוונתו דאפי' לפי המבואר בדברי רעק"א שאם נעשה בהם מעשה בשבת אסור לרחוץ בהם ידיו, אפי' שאין במעשה צד איסור, וכדמשמע

ומה שכתבנו לחלק בין אמבטיא פרטית לבית מרחץ, ראה בהר"ן שם, ובש"ע שם, שכל הגזירה במרחץ משום הבלנים שולזלו לעשות באיסור, וכמ"ש ג"כ בכה"ח (ס"ק כז). אבל באמבטיא פרטית ש"ד.

והנה בספר חזו"ע יו"ט (בסעיף כא, עמ' קנז), כתב, דמותר לרחוץ כל גופו ביו"ט שני של גלויות, במים שהוחמו ביו"ט ראשון ע"י בוילר חשמלי, באמבטיא פרטית שבביתו.

ויש לדון אם דין זה הוא רק בלילה, או גם ביום. והנה אם הבוילר החשמלי דולק גם ביו"ט השני, והמים הוחמו ע"ז, אסור להתקלח ביו"ט שני. אולם אם הבוילר היה דולק ע"י שעון שבת רק ביו"ט הראשון, ואח"כ כבה ע"י השעון, ואין הוא פועל ביו"ט שני, בזה נתבאר שם שמותר להתקלח בביתו, ואף ביום מותר להתקלח. ואם הוחם ע"י דוד שמש, בזה מותר אף ביו"ט הראשון לרחוץ כל גופו, וכמבואר שם (בעמ' מא) וכ"ש ביו"ט שני.

והנה לגבי שבת נודע דאסור לרחוץ כל גופו [אפי' אבר אבר], גם במים שהוחמו בער"ש. ורק במים צוננין מותר להתרחץ כל גופו. [אא"כ מי שרגיל להתרחץ כל גופו מדי יום ביומו, והוא איסטניס שאם לא יתרחץ בשבת בכל גופו יצטער מאד, שיותר לו לרחוץ במים שהוחמו מער"ש, ובלבד שיזהר שלא יסחט שערותיו. כמ"ש בהג' רע"א (סי' שכו ס"א), והוכיח כן ממ"ש הרמב"ם (שבת ו, י).] שמותר לומר לגוי בשבת להביא לו מים חמים מחצר לחצר להרחיץ בהם קטן "או מצטער". וכ"פ בש"ע (סי' שז ס"ה). וכ"כ בבאור הלכה (סי' שכו). וכ"כ בדברי יוסף אירגאס (סי' סד) ועוד. ואכמ"ל. וגם במקוה אין לטבול בשבת רק במים צוננין ולא חמים או פושרים. ולגבי איש עדיף שלא יטבול כלל בשבת מאשר יכניס עצמו בחשש איסור שבות בגלל מנהג טוב, שאינו חיוב מעיקר ההלכה. ומיהו אין למחות בחזקה ביד המקילים לטבול במים פושרים בשבת. וכמבואר כ"ז בילקו"י שבת ד' (עמ' סו).

[ויש מי שהעיר, לפי מה שכתב בחזו"ע שבת ו, דמי שרגיל להתרחץ כל גופו מדי יום ביומו, ואם לא יתרחץ בשבת בכל גופו יצטער מאד,

ד' עמוד נח. ובהליכ"ע ח"ד (פ' תצוה עמ' רח). ובחזו"ע יו"ט עמ' מב הערה עג].

וגם אי נימא דבישול המים הקרים חשיב פס"ר דניח"ל, שהרי הוא חפץ בחימום המים עבור אלו שירחצו אחריו במים חמים, אף דלא משמע כן ממ"ש ביבי"א ח"ד (אור"ח סי' לד אות לה), מ"מ כתב בלוית חן (סי' שיד אות ט"ל) שדעת כמה פוסקים דבאיסור דרבנן דהוי משום גזירה בעלמא שרי אף בפס"ר דניחא ליה, וכ"ד המקנה, ספר שו"ת יהושע, ועוד, וכאן הוא משום גזירת מרחצאות, כמ"ש בשעה"צ (סי' תקיא ס"ק ט"ו).

ועוד יש לצרף לזה דעת הפוסקים שהובאו בחזו"ע שבת ד' (עמ' תה) דכניסת המים הקרים לדוד הוי גרמא, מחמת הסרת המונע בעד המים להכנס, וכמ"ש ביבי"א הנ"ל באורך. ושם הביא כמה צדדים להתיר.

ויש להוסיף לסניף מ"ש רעק"א בר"ס שכ"ו, ובסי' ש"ז, שמצטער מותר לו לרחוץ כל גופו בשבת (כצונן), וביו"ט אף בחמין, ובכה"ג שחל יו"ט חמישי ושישי ושבת אחריו, הוי צער לכל, וחשיבא כעין הנאה השוה לכל נפש. ואע"פ שאין אנו יכולים לשנות תקנות חכמים, מ"מ זיל בתר טעמא.

ועוד אפשר לומר כיון שמותר לחמם מים ביו"ט לצורך רחיצת פניו ידיו ורגליו, א"כ בעצם חימום המים בבוילר שהוא מאש לאש ע"י הגז שדולק כל הזמן. הוא היתר גמור לצורך רחיצת פניו ידיו ורגליו, ממילא עצם בישול המים הוא היתר, וחשיב כאילו הוחמו מערב יו"ט, וממילא יהיה מותר לרחוץ כל גופו כדין מים שהוחמו מערב יו"ט.

ונראה דה"ה במים שהוחמו ע"י שעון שבת, דחשיב הוחמו בהיתר, ומותר לרחוץ בהם ביו"ט באמבטיא פרטית. ואמנם בחזו"ע שבת ו' (עמ' פז) כתב לגבי שבת, שמותר לרחוץ בהם פניו ידיו ורגליו, אך התם איירי לגבי שבת, אבל ביו"ט שהתירו לרחוץ במים שהוחמו מעיו"ט, שפיר יש להקל לרחוץ כל גופו, אחר שכתב להדיא דחשיב כהוחמו מאליהם.

כל גופו במים חמים שהוחמו ביו"ט ראשון, (ע"י בוילר חשמלי), באמבטיה פרטית שבביתו. וכיון שבחור"ל ב' ימים טובים ש"ג הם מספק, וממ"נ אחד מהם חול, [ע' בש"ע סי' תקיג ס"ה, שביצה שנולדה ביו"ט ראשון מותרת בשני, מפני שאחד מהם חול, רש"י ביצה ד:], ה"נ אפי' המים הוחמו ביו"ט ראשון מותר להתרחץ בהם כל גופו ביו"ט שני. שכל הגזירה במרחץ משום הבלגים שזילזלו לעשות באיסור, וכמ"ש ג"כ בכה"ח (ס"ק כז). אבל באמבטיה פרטית ש"ד.

וגם לגבי בוילר אע"פ שע"י פתיחת הברז של המים החמים, נכנסים מים צוננים לתוך דוד המים החמים ומתבשלים, אין להחמיר בזה ביו"ט, כיון שלד' הרמב"ם והסמ"ג (הנ"ל) אין איסור לחמם מים ביו"ט לרחיצה אלא משום גזירת מרחץ. והו"ל דבר שאינו מתכוין לבישול, ורק דהוי פ"ר, וכיון דלא איכפ"ל בבישול המים הו"ל פ"ר בדרבנן דלא ניח"ל דשרי אף להתוס' דפליגי על הערוך. וכ"כ בשש"כ (הנ"ל) [ועיין בשלחן שלמה סי' שכו סק"ב. וצ"ע]. ופסק עוד (שם בס"ג), מים שהוחמו בשבת, שהעמיד אותם בע"ש מבעו"י ע"ג האש ונתחממו בשבת, מותר לרחוץ בהם פניו ידיו ורגליו. וזאת אע"פ שהוא מחמיר לפסוק דמים שהוחמו בשבת באיסור, אסור לרחוץ בהם בשבת אפי' אבר אחד. וכן העלה בשו"ת ויען יוסף (סי' קעו).

ויש לצרף לסניף שבזמנינו דרך רבים להתקלח בכל יום בפרט בימי הקיץ, ועכ"פ כמה פעמים בשבוע. וכמו שהעיר בזה הגרשז"א בשלחן שלמה (סי' תקיא ס"ב סק"ג), אך לענין מעשה הניח בצ"ע. וע"ע בחוט שני (יו"ט פ"ב סק"ב ופט"ו סק"א).

ודע, שגם ביו"ט שאחר השבת, או להיפך, מותר לרחוץ במים חמים אלו, ואין לאסור בזה מטעם הכנה שהשבת הכינה ליו"ט (וגם הכנה בידי שמים אסורה מדאו', כמבואר בגמ' ביצה ב:), כיון שהמים היו בעולם ואין זה רק חימום בעלמא.

מותר לו לרחוץ את כל הגוף גם בשבת במים שהוחמו מער"ש, ובלבד שיזהר שלא יסחט שערותיו. לפ"ז לכאורה נוכל להתיר טבילה במים חמים בשבת למי שמצטער לטבול בצונן. אך לא דמי, דהתם מיירי במי שבטבעו יושב ומצטער מאד מחמת זיעה, משא"כ כאן שאין לו חיוב והכרח לטבול. ושם מי שתמיד מקפיד על טבילת עזרא, אולי יהיה אפשר להקל לו לטבול בשבת כשיושב ומצטער מאד בחסרון הטבילה, שמהיותו רגיל בה נפשו מרגשת חסרון הטהרה, ואינו יכול להתפלל בלא לטבול. וצ"ע.

אולם לגבי יו"ט קיל טפי באיזה אופנים, דהנה מרן בש"ע (סי' תקיא ס"ב) כתב, מותר לחמם מים ביו"ט כדי לרחוץ בהם ידיו, אבל לא כל גופו. אבל במים שהוחמו מערב יו"ט מותר לרחוץ כל גופו אפי' כאחד. ומיהו דוקא חוץ למרחץ, אבל במרחץ אסור. וזה כדעת הר"ף בשם גאון (ביצה כא:). והרמב"ם, שפסק מרן (סי' תקיא ס"ב) כמותם. וכ"ה באו"ז (ח"ב סי' שמו). וראבי"ה (סי' השנו). והרמ"א שם כתב, שמנהגם להחמיר, שלא לרחוץ כל גופו כאחד, אפי' במים שהוחמו בערב יו"ט. וכדעת התוס' והרא"ש, והרשב"א (ח"ד סי' י) וסיעתם. ועיין בר"ן (ביצה כא:).

ואנן נקטי' לדינא כדעת מרן, שמותר לחמם מים חמים ביו"ט כדי לרחוץ בהם פניו ידיו ורגליו, שזו הנאה השוה "לכל" נפש, לרחוץ ידיו ורגליו בחמין, אבל לא כל גופו. ובבית המרחץ אפי' פניו ידיו ורגליו אסור. אמנם באמבטיה פרטית שנמצאת בדירתו יש להקל אפי' ברחיצת כל גופו. וכמבואר בילקו"י שבת כרך ד' (סי' שכו ס"ב. ובמועדים עמ' תפג, הערה ה. ובהל' אבילות עמ' תרט), שמותר לרחוץ בביתו כל גופו ביו"ט במים שהוחמו ביו"ט ע"י דוד שמש. הן באמבטיה והן במקלחת. ורק בבית מרחץ אין להתרחץ אף במים שהוחמו מעיו"ט.

וכ"ה בחזו"ע יו"ט (עמ' מא) שמים שהוחמו מערב יו"ט מותר לרחוץ בהם כל גופו כאחד, שלא גזרו בזה אלא בשבת. והזכרנו לעיל שהתיר לרחוץ

ד. ביום טוב מותר לטבול במקוה במים חמים שהוחמו ביום טוב, ובלבד שלא יתרחץ במים חמים אחר כך במקלחת שבבית המרחץ. [אך יכול להתקלח שם במים צוננים, או במים פושרים שהוחמו מערב יום טוב. אבל לא כמה שהוחם ביום טוב. ואפילו מים שהוחמו על ידי דוד שמש אסור לרחוץ בהם ביום טוב רק באמבטיא פרטית, שהיא מחוץ למרחץ.] (ד)

טבילה במקוה ביום טוב במים שהוחמו בדוד שמש

נכנסים למים אלו בשביל רחיצה, ובפרט במים חמים שהם פולטים זיעה לנכנס בהם. ובפרט במקוה שכבר טבלו בו רבים. וסברא זו שייכת כאשר רואים שמי המקוה אינם נקיים כ"כ, ולא היה נכנס לשם זולת לשם טהרה. וא"כ מקוה כזה אין לו שם של מרחץ, שסתם אדם לא יכנס שם לרחוץ. [וב' סברות אלו שייכים רק במקוה של גברים, ולא במקוה דנשים שתמיד נקי מאד ואינו ציבורי כ"כ. ואולי מטעם זה החמיר שם מרן זיע"א יותר. אך עוד י"ל, מטעם שרוב המקואות כיום, מטילין לתוכם חומרי חיטוי, ויש מקפידים להתקלח אחרי כן. וא"כ הטבילה שם אינה טובה לשם רחצה, ולכן אין דין הטבילה כדין בית מרחץ לענין טבילה ביו"ט.]

ג. ועוד, דכאשר יש במקוה גם מקלחות רחצה, אזי אין מי המקוה נחשבים כ"כ בשם מרחץ, כיון שהרוצה לרחוץ רוחץ במקלחת. וכיון שבבתי המרחץ של ימינו, יש גם מקלחות וגם בורות לטבילה לשם טהרה, לכן לבור הטבילה אין שם של בית מרחץ לענין זה.

והנה גם לגבי שבת, אע"פ שמתחלה כתב מרן אאמור"ר, שאשה שחל ליל טבילתה בליל שבת, לכתחלה אסור לה לטבול במים חמים או בפושרים, ולכן צריכה לטבול בביה"ש. ואם א"א לה לטבול בביה"ש, תסמוך בשעה"ד על סברת האחרונים שהתירו לטבול בליל שבת במים חמים, וכ"ש במים פושרים. ואם אפשר טוב שעכ"פ תטבול בזמן שלר"ת ומרן אינו לילה. וכ"ה בהליכ"ע (ח"ד פ' תצוה). מ"מ בחזו"ע על הל' שבת (ח"ו דיני רחיצה ס"ה) כתב, בלשון אחרת, שאם מי המקוה חמים או פושרים, טוב שתהיה טבילתן בביה"ש, והיכא דלא אפשר, כיון שהיא טבילת מצוה יכולות הנשים לטבול בליל שבת אפי' במים חמים, ויסמכו על הפוסקים המתירים. ומשמע

(ד) הנה יש לדון היאך הדין לגבי טבילה במקוה. ולכאור' בזה יש לאסור, דדמי לרחיצה בבתי מרחץ שגזרו חכמים. כיון שזה מקום טבילה כללי.

וב"ה פשטות דברי הפוסקים שגם מקואות של ימינו נחשבים כמרחץ של רבים. וכן נתבאר בטו"ב (ח"ב עמ' תנב), ובהליכ"ע (ח"ד עמ' רט), ובשו"ת יבי"א (ח"ו סי' נה בהערות רב פעלים. עמ"ק קעט), ובחזו"ע שבת כרך ו' (עמ"ק עח), שאפי' בטבילת מצוה של נדה, לכתחלה תטבול בביה"ש, אא"כ במקום שכופין את דעתם ואין מרשים לנשים שלנו לטבול בביה"ש, או שאיחרה לבא למקוה, שאז יש להתיר להם לטבול אחר צאה"כ, אע"פ שהמקוה חם. ואפי' שאין זו טבילה בזמנה. ואולם בחזו"ע ימים נוראים (עמ' סא) העלה, שהנהוג לטבול בערב ר"ה וחל חיוב עונה אח"כ בלילה, חייב לקיים עונתו ויחזור ויטבול בשחרית, ואפי' במים חמים שהוחמו מאתמול. וזה בצירוף דעת מרן הש"ע (סי' תקיא ס"ב), ואפי' להרמ"א שם שמחמיר, לגבי טבילה ש"ד, שיש לזה כמה סניפים להקל.

ולכאור' הדברים סותרים למה שנתבאר לעיל, וגם בחזו"ע הל' יו"ט, ובהלכות שבת. והיה אפ"ל שבחזו"ע ימים נוראים היקל יותר, כדי שלא יבא להמנע ממצות עונה שהיא מדאורייתא. אמנם הנה בחזו"ע הל' יו"ט לא נקט כלל לשון טבילה רק לשון רחיצה. וכנראה ס"ל שאין הדבר ברור שבור של הטבילה נחשב כדין מרחץ לענין זה. ואכן יש מקום לומר כמה סברות להקל בזה במקוה, ש"ל שהבור של המקוה אינו חשוב כדין מרחץ של רבים לענין זה, לפי שכיום אנשים איסטנסים מאד כלפי הדורות הקודמים, ואחרי שכבר טבלו כמה אנשים במקוה, לא היו

להנאתו אלא יוצא מיד, גם בשבת מותר. אך לדעת מרן אאמו"ר בשבת אין להקל בזה דחמיר טפין.

וגם הלום הראוני שמרן אאמו"ר זיע"א השיב על ענין זה בכי"ק, וז"ל: ביו"ט מותר להתרחץ במים חמים שהוחמו בעיו"ט, וכ"ש טבילה במקוה חם ביו"ט. ע. יוסף. ע"כ. וזה דלא כמ"ש באול"צ ח"ג (פכ"א אות א) שמותר להתרחץ ולטבול במים קרים ביו"ט. והיינו שגם טבילה במקוה היא בכלל איסור רחיצה בחמין ביו"ט.

שמצדד יותר להקל בזה. כיון שיש בזה כמה צירופים, וגם הוא טבילת מצוה ממש.

ושו"ר בקובץ יורו משפטיך (גליון ח. אייר תשע"ה) לגבי טבילה לשם טהרה ביו"ט, ששמע ממרן אאמו"ר זיע"א שרשאי אדם לטבול גם במים חמים ביו"ט, משום שבית הטבילה לא חשיב מרחץ לענין זה, ורק שלא להתקלח במקלחות החמים של המרחץ. אא"כ מים שהוחמו מערב יו"ט. ונע"ש שלדעת האול"צ כל שאינו שווה במים

תשובה לחולקים בענין היתר הטבילה במקוה חם - ביום טוב

סק"ד). ודבריהם הובאו בלשונותם בירחון קול סיני (שנת תשע"ז חודשים: כסלו - טבת עמ' קעג הערה כ, סיון - תמוז עמ' שעז), ע"ש. באופן שדברי מרן אאמו"ר זיע"א פשוטים וברורים. ואף שמצינו בקצת אחרונים שנקטו שהמקוה נידון כמרחץ, וכמבואר בספר שם חדש ובשו"ת תפארת זיו, וכן נראה בס' חסד לאלפים, אולם כבר ביאר בירחון קול סיני (סיון-תמוז תשע"ז סוף עמ' שעח) שהאח' המתירים לטבול במקוה חם ביו"ט הם רוב בנין ומנין, כך שמעיקר הדין ודאי יש להתיר בזה.

וחכ"א אמר בשיעור לרבים שהטובל ביו"ט במקוה חם עובר על גזירת הבלנים (שעליו אמרו בשבת מ. דשרי למקריא עבריינא). וכשהראו לו דברי מרן בחזו"ע הנ"ל, השיב, כי אינו מבין דבריו, ואף פתח להם באול"צ ח"ג (עמ' ריב) שנראה מדבריו שאסור לטבול ביו"ט במקוה חם. אולם התעלם מכל האחרונים הנ"ל, והרהיב עוז לחלוק במחי יד על כל גדולי עולם הנ"ל. ובאמת שגם הרב אול"צ דעתו כן, כפי שהעידו תלמידיו, (והובא לשונו בירחון קול סיני כסלו, טבת שם), וראה בשו"ת יורו משפטיך ח"א (עמ' רנב), ובס' בנין ציון (דיני חג השבועות תשע"א עמ' קסט).

הרוחץ או טובל במים יזהר מאד מסחיטה בשיער או בבגד

מדרבנן. וכמ"ש בב"י (ר"ס של). וכ"כ בס' חסידים (סי' תתכו), שהטובל בשבת יזהר שלא יסחוט השער להוציא המים. וכתב בבא"ח (פ' פקודי אות ח), שמותר למי שטובל בשבת בין איש בין אשה לנגב

וחנה מחבר אחד כתב לחלוק על מרן זצ"ל, ואסר טבילה ביו"ט במקוה חם, ו"תמה" על מרן זיע"א בחזו"ע ימים נוראים (עמ' סא) שהתיר לטבול ביו"ט במקוה חם. וז"ל שם: ומה שהיקל לטבול בר"ה במקוה חם אם הוחם מאתמול, צ"ע הלא במרחץ אסר מרן הש"ע (סי' תקיא ס"ב). וצ"ל שהחזו"ע למד שגזירת מרחצאות בזה היתה רק על המרחץ ולא על המקוה, ונודעת הקרבן נתנאל על הרא"ש (שבת פ"ב ס"ב כ"ב אות ק) שהותר לטבול במקוה חם גם בשבת משום שגזירת הבלנים לא נאמרה על טבילה], אך לפ"ז יש להבין מדוע בשבת אסור, ואף החזו"ע מודה לזה, וע"כ שיש חילוק בין שבת ליו"ט, וצ"ע מה המקור לכך, עכ"ל. [ספר "הליכות מועד" להרב אופיר מלאכ, עמ' קמב-קמג].

אך הנה כל קושייתו בנויה על מה שהניח יסוד מוטעה שהמקוה נידון כמו מרחץ. אך בדברי הפוס' מבואר שמותר לטבול ביו"ט במקוה חם [לדעת הש"ע] משום שהמקוה נידון כחוץ למרחץ ולא כמרחץ. [ראה סדרי טהרה (סי' קצז סוף סק"ט) ושו"ת רע"א (מכון המאור ח"ה סי' ד ובגליון הש"ע מכון ירושלים סי' תקיא אות א), וכן נראה בורע אמת (סי' עא, דף פ:), וכן מתבאר בטל אורות על המרדכי (בנדמ"ח ח"א עמ' תלב) ובשו"ת פינות הבית למהר"א טיקטין (סי' כב

ותרוחץ פניו שיש לו זקן, או הטובל, יזהר שלא יסחוט את המים שבשערות הזקן, דאע"ג דקי"ל (בשבת קכח:), אין סחיטה בשער מה"ת, וכ"פ הרמב"ם (שבת פ"ט ה"א), מ"מ איסורא מיהא איכא

ה. מוגמר אסור ביום טוב, והיינו לפזור אבקת בשמים על גבי גחלים להריח, או לגמר כלים, וכיוצא בזה. והטעם לאיסור זה, מפני שבעת שמפזר הבשמים על הגחלים הוא מכבה אותן ולבסוף מבעירן, ומכיון שאין זו הנאה השוה "לכל" נפש, כי אם לעשירים המפונקים בלבד אסור. אבל אם עושה כדי לתת ריח טוב בפירות למתקם לאכילה מותר, ואפילו אם הם טובים וראויים לאכילה בלא זה אלא שעל ידי כך ממתקם יותר מותר, שאין דין מוליד ריחא באוכלים. ומטעם זה מותר גם כן לתת מי ורדים בכוס מים או יין ושאר משקים לשתייה [ודוקא בעומדים לרחיצה יש להחמיר]. וכן מותר לשפוך טיפות מי ורדים וכדומה לתוך טבק הרחה, שלענין זה נחשב כאוכל, ואין מוליד ריחא באוכלים. אבל אסור לשפוך מי ורדים ושאר מיני בשמים על מטפחת כיס או פיסת טישו. אבל מותר לתת ריח טוב בידים ובפנים, בשערותיו או על גופו, שאין זה דבר המתקיים, שזיעת האדם מעבירתו מעל בשרו. וכן מותר ללבוש בגד בשבת או ביום טוב כשיש על גופו בושם, ואין בזה איסור משום מוליד ריח בכגד ביום טוב. וכן מותר ליתן בושם על שערו. וכן מותר ללבוש בגד ביום טוב כשיש על גופו בושם, ואין בזה איסור משום מוליד ריח ביום טוב, אבל ליתן הבושם על בגדיו או על גייר טישו וכדומה כדי שיקלוט הריח הטוב אין להקל. ה.

המאירי (שבת קכח: ונדה סז:), כולוהו ס"ל שאין סחיטה בשער כלל אפי' מדרבנן. וע"ע באבני נזר (או"ח ס"י קנו אות יד), שהעלה דלרש"י ור"ת דה"ט דאין סחיטה בשער הוא משום דלא בלע. לפ"ז אין בסחיטת שער שום איסור אפי' מדרבנן. ולפי דעת הרמב"ם והראב"ד סחיטת שער אסורה מדרבנן, וכן הדחת שערותיו אסורה מדרבנן, שהוא חלק מחלקי הכיבוס. ולשטתם כשרוצה לרחוץ פניו צריך להזהר שלא ירחץ שער זקנו בידיו. ומיהו י"ל דלא שייך כיבוס אלא כשהיה לכלוך על הבגד, וכשרוחץ פניו בכל יום מסתמא שערותיו נקיים, ואין לחוש לכיבוס. ומכיון דבלא"ה לרש"י ולר"ת אין איסור כלל בסחיטת שער, יש לצרף סניף זה להתיר. ע"ש. ובבאה"ל (סי' שב ס"ט) כתב, שבשער המחובר לגוף לא שייך איסור סחיטה. וכ"כ בשו"ת קובץ תשובות (ח"א סי' כז), דלא שייך כיבוס וליבון בשערות המחוברות לגוף האדם, כדמוכח בשבת (ג). שאם לא משום השרת שיער היה מותר לחוף ראשו בבורית. [קטע זה מחזור"ע יו"ט].

במגבת את פניהם וראשם. ואף שע"י הניגוב נסחט מן השער, הוי סחיטה כלאחר יד, והואיל וסחיטת השער אינה אלא מדרבנן, ובניגוב הוי כלאחר יד, וגם המים הנסחטים הולכים לאיבוד, מותר. ומ"מ לא ינגב בחוזק יד אלא בנחת לאט לאט עד שיבלעו המים שבשערות במגבת. וכיו"ב כתב בא"א בוטשאטש (ס"ס שכ), שהרוחץ פניו בשבת במקום השערות ומנגב במגבת בשבת, אפי' אם היה ברור שסחיטת המים היא בגדר פ"ר, מ"מ כיון שאין הסחיטה אלא ע"י המגבת הו"ל סחיטה כלאחר יד שאינו איסור תורה, ולכו"ע פ"ר דלא איכפ"ל בדרבנן מותר לגמרי. וכאן הוי פ"ר דלא איכפ"ל. ועכ"פ הוי פ"ר בדרבנן, שרבים מן הפוסקים מתיירים, כמ"ש ביבי"א (ח"ד סי' לד אות לא). ע"ש. ובשש"כ (פרק יד הערה סז) כתב, שאם המים נבלעים מיד במגבת, ועכ"פ כשאין בשערות מים מרובים, פשיטא שיש להתיר הניגוב בהם. ויש לצרף לכ"ז מה שהעלה בשו"ת דברי שמואל ארדיטי (או"ח סי' יא) שהרשב"א והריטב"א והסמ"ק [וכן נראה בההשלמה ובעל המאורות (עמ' קעג). וכ"כ

דין מוגמר ביום טוב ולערב מי ורדים במים ביום טוב

ומה שכתבנו שמטעם זה מותר ג"כ לתת מי ורדים בכוס מים או יין ושאר משקים, כ"ה בשו"ת

ה) מה שכתבנו לענין מוגמר, ראה בגמ' ביצה (כב: כג.). ובטור ובש"ע (ס"ס תקיא).

ריח טוב במים, משום מוליד ריחא, הני מילי במים שעומדים לרחיצה, אבל במים העומדים לשתיה, לכו"ע מותר כמו שמותר ליתן תבלין באוכלים. וכן הסכים מהר"י עייאש בספר שבט יהודה (דף מא.). וכ"כ השואל ומשיב תנינא (ח"ב סי' ז). וכן העלה בשו"ת ארץ צבי פרומר (סי' צו). וע"ע בשו"ת יבי"א ח"ו (סי' לו אות ט והלאה).

ליתן ריח בושם על טבק, על מטפחת ומגבת, ועל הידים

משום עושה גומא. וכמ"ש הר"ן להתיר לגבי קמח. והובא ברמ"א (ר"ס תקו). וכ"כ בכסא אליהו בקונ"א (סי' שיד).

ומה שכתבנו שאין ליתן בושם על מטפחת, ע"פ המבואר בגמ' ביצה (כג.). ובאו"ז (סי' שג). וברשב"א (עבה"ק, ש"ג ס"ה דין ב). ובהג"א (ספ"ב דביצה). וברוקח (סי' ריט). וברמ"א (ס"ס תקיא). ובי"ם של שלמה (פ"ב דביצה סי' לד). ועוד.

ואמנם מותר ליתן ריח טוב על הידים, כמ"ש בשו"ת חכם צבי הנ"ל (סי' סב). ובשו"ת בית דוד (סי' רצג). ובשו"ת גנת ורדים (כלל ג סי' טז). ובשלחן גבוה (סי' תקיא). ועוד. וכ"כ בספר המנהיג (הל' שבת סי' קמ) וז"ל: ומותר לסוך בשמן טוב בשבת וכו'. ואע"פ שהשואל ומשיב (ח"ב סי' ז) מחמיר בדבר, וכן הסכים בשו"ת רב פעלים (ח"ב סי' נא). העיקר כד' רוב האחרונים להקל, ובפרט שכן המנהג. וכמ"ש הגאון ר' אברהם ענתבי בחכמה ומוסר (אות קנח). וכ"כ במשחא דרבותא (סי' תקיא).

גם בשו"ת פעולת צדיק (ח"ג סי' רכו) כתב, שכן המנהג פשוט בפני כמה גדולים ולא מיחה אדם בזה. ע"ש. וכ"פ בשו"ת משנה הלכות (ח"ז סי' מו), והביא שכ"כ המנהיג הנ"ל, וסייע ממנו את דברי החכם צבי. ע"ש.

ובשו"ת יבי"א ח"ו (סי' לו אות ב) הביא מ"ש הגר"ח בן עטר בספרו ראשון לציון (דף עה), שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש השמיטו הא דאמרי רבה ורב יוסף שאסור לסחוף כוס של ריח טוב על שיראים ביו"ט משום מוליד ריחא, דס"ל דלא קי"ל הכי, אלא שה"ה לא הביין כן בדעת הרמב"ם, וגם מרן נמשך אחריו, וכן העולם תפסו כדברי

נחפה בכסף (חאו"ח סי' ד). ובשו"ת רב פעלים ח"ב (סי' נא). ובשו"ת מעט מים (סי' לג). ועוד. ועיין בספר מועד דוד (דף צב סע"ד). וכבר כתב כן בשו"ת חכם צבי (סי' צב) להתיר לתת ריח טוב כגון מי ורדים לתוך אוכלים ומשקים ביו"ט. וכ"כ מהר"ח בן עטר בס' ראשון לציון (ביצה כב.). ובשו"ת נחפה בכסף שם כתב, שאף הט"ז והמג"א שאסרו לתת

ומה שכתבנו שמותר ליתן מי ורדים לטבק הרחה, ע' שו"ת הלק"ט ח"א (סי' קא). ובשו"ת נבחר מכסף פינטו (חאו"ח סי' ו). [והם שפה אחת ודברים אחדים, להתיר שאיפת הטבק בשבת דהוה ליה כאוכלים ומשקים שהם מאכל בריאים שמותר לאוכלן ולשתותן בשבת לרפואה. וכ"כ שש"כ עמוד תעז].

וכן ראיה לזה מדברי הבית יהודה (סי' כו) והברכ"י (סי' שכא סק"א), שמותר לפרר הדס יבש להריח לאלתר כדין אוכלין. אולם לפ"ד האגלי טל (דף פט. אות כז) שחולק ע"ז משום איסור טוחן, לכאורה יש להחמיר כאן. אך י"ל שהואיל וכל עיקר האיסור כאן מדרבנן, והוא איסור קל, כמ"ש הגו"ר, יש להקל. (ואף האגלי טל לא חלק אלא בדין טוחן משום דס"ל דליכא טעמא דהוי דרך אכילה).

וע"ע בס' חינוך וחסדא (ח"א דק"ג): שכתב, שמעתי שיש מי שאסר להוציא ביו"ט תיבת הטבק הנשאף בנחיריים מביתו לכיהכ"נ דרך רה"ר, ונראה דס"ל ששאיפת הטבק הוי דבר שאין בו צורך כלל, אולם לענ"ד דלכו"ע מותר להוציא תיבת הטבק ביו"ט אפי' לרה"ר, כי כל מי שרגיל בשאיפת הטבק עונג ונחת רוח הוא לו, ובפרט סמוך לתפלה. ויש ששואפים אותו אפי' בלילה, ואפי' בבית המרחץ, והנמנע מזה אפי' חצי שעה בשו"ת מצטער קרינן ביה. ולא גרע מהמוציא קטן לרה"ר כדי לטייל ביו"ט שמותר וכו'. וע"ע בבא"ח (שנה ב' פרשת משפטים אות טו).

ואמנם בשו"ת רב פעלים הנ"ל מחלק בין טבק הרחה לאוכלין בדין מוליד ריחא, אך נראה דאינו מוכרח, ויש להתיר משום שמחת יו"ט. וסמך לזה ממ"ש המאורי אור (חלק באר שבע דקי"ב ע"ב), שמותר ליקח טבק מן הכלי וליכא בזה

ואמנם הגאון המשנ"ב (סי' תקיא ס"ק כח) שם פסק לאסור הדבר ע"פ הט"ז והמג"א ועוד אחרונים, כיעו"ש. ולכן אסר ליתן ביו"ט דבר הנותן ריח לתוך המים כדי שיריחו. עכ"ל. אולם אזיל לשיטתיה בהלכות שבת (שם) שיש איסור מוליד ריח באוכלין ומשקין, משא"כ לד' מרן הש"ע שם הדבר מותר.

ולפ"ד המשנ"ב בהל' יו"ט כתב בשו"ת שבט הלוי ח"א (סי' קלו) שאסור לערב ביו"ט מי פה עם מים, כי המי פה נותנים ריח במים והוי נולד. גם הגרש"ז התיר הדבר רק אם שכח להכין זאת מערב יו"ט, כי אין כוונתו לתת ריח, אלא לדלל המי פה, שיהיו ראויים לשימושם. [שש"כ פרק יד הע' קי].

אולם כ"ז לשי' המ"ב הנ"ל, אך לדעת מרן הש"ע שאין איסור של נולד במים, בוודאי דשרי אף לכתחילה להכין מי פה ביו"ט, ושאר ענינים של מוליד ריח דשרו.

וכן אם אחד מבני אשכנז שכח להכין מי פה מערב יו"ט, רשאי לבקש מספרדי שיכין עבורו, אע"פ שאין הספרדי משתמש במים אלו, מ"מ הדבר מותר לגמרי. וראה בכיו"ב בילקו"י שבת כרך א' חלק שני (עמ' שה, סי' רסג הערה קיב). ואין כאן מקומו.

ואסור לעשות מוגמר לעשן לפני הספר תורה, ואפי' ביום טוב שני של גליות, שהרי הוא בקדושה כיום טוב ראשון לכל דבר. וראה בחזון עובדיה סוכות עמוד תסז.

ומותר ליתן בושם על שערו. [ש"ע סי' שכז ס"א. שו"ת חכם צבי (סי' צב). יחו"ד ח"א (סי' לא). יבי"א ח"י (או"ח סי' נה בהערות על ר"פ ח"ב אות כז). חזו"ע יו"ט סעי' יג].

ללבוש בגד ביו"ט כשיש על גופו בושם

מעבירתו. ובשו"ת מנח"י (ח"י ס"ס כו) דן בזה. ועיין בתש' גנת ורדים (ח"א א"ח כלל ג סי' טז) דעל הגוף הריח אינו מתקיים, דזיעא מעברא ליה, ובשער הוי ספק (ע' ברכות מג), ולגבי שבת דהוי דרבנן

מרן, ואין אנו יכולים להורות למעשה להתיר בזה, דהו"ל כדברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור, אלא שכל שיש צד ספק בדבר יש להקל בכל אופן. וע"ע בשו"ת נוה שלום שולאל (סי' ג דקכ"ה ע"ד) שגם הוא העיר שג' עמודי ההוראה השמיטו דין זה וכו'. ע"ש. וא"כ בני"ד שיש לנו טעם להתיר שבבשר אדם זיעה מעברא ליה, בודאי שיש להקל. וכן העיר בזה בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' עא אות ה). הילכך העיקר להקל כמו שנתבאר. [שו"ת יחו"ד ח"א סי' לא. ילקו"י מועדים עמ' תפג. יבי"א ח"י סי' נד אות יח. חזו"ע יו"ט עמ' מא].

וז"ל היבי"א שם בלוח המפתחות: בדין נתינת מי ורדים ושאר מי בושם על פניו וידיו בשבת ויו"ט, העלה שמותר לעשות כן לכתחלה, ואין בזה משום מוליד ריחא, שהזיעה מעבירתו, וכן פשט המנהג להקל בזה, ואף בשער הראש או הזקן יש מקום להורות להקל בזה, כיון שעיקר הדין של איסור הולדת ריח בשבת ויו"ט שנוי במחלוקת, ודעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש להקל לגמרי, לכן די להחמיר כשנותן מי בושם על בגד או מטפחת, אבל בשערו וכ"ש בכשרו מותר. וכן העלה להתיר לתת מי ורדים לתוך אוכלים ומשקים לבשמים ולהטעימם. אבל אין לתת מי ורדים לתוך מים העומדים לרחיצה ולנט"י, משום מוליד ריחא. ואם נתנם מער"ש ויו"ט מותר לרחוץ בהם בשבת ויו"ט.

ומה שכתבנו שאין איסור של מוליד ריח באוכלין ובמשקין, הוא ע"פ המבואר בש"ע (סי' שכ סעי' יט) שמותר לתת כרכום בתבשיל בשבת, לפי שאין צובע באוכלין. עכת"ד. והדבר ידוע שהכרכום נותן גם ריח טוב באוכל, ועכ"ז מרן התיר הדבר, ומשמע שאין איסור של נולד באוכלין. וע"ע במש"כ בילקו"י שבת כרך ג' סי' שכב עמ' תיב.

ואם מותר לזלף על גופו מי בושם ביו"ט, יש שנסתפקו בזה, דיתכן שלא התירו אלא רק על פניו וידיו, אבל לא על שאר גופו. ומלשון החזו"ע כאן משמע שעל כל גופו מותר דהזיעה

ו. מי שרגיל בעישון סיגריות, ואם אינו מעשן יש לו צער, מותר לו לעשן ביום טוב. אבל מי שאינו רגיל בעישון סיגריות ורוצה לעשן לשם תענוג בעלמא, נכון שימנע מלעשן ביום טוב. ותבא עליו ברכת טוב. (חזו"ע יו"ט עמ' מז). וכל זה מצד דין יום טוב, אבל לגבי עצם העישון, דעת הרופאים בזמנינו שהעישון גורם לחולאים רבים המסכנים את בריאות האדם, ושומר נפשו ירחק מזה. (ו)

ואמנם אף בפסיק רישיה דניחא ליה באיסור דרבנן דעת תרוה"ד (סי' סד) דשרי. ואף להמג"א (סי' שיד סק"ה) דפליג, מ"מ באיסור דרבנן קל כזה י"ל דשרי. וכמ"ש המקנה (בקונטרס אחרון סי' ס"ה) והשואל ומשיב תנינא (ח"ב סי' ה), והעט סופר ח"ב (כלל ג' פרט ה'), ובשו"ת יבי"א ח"ד (אור"ח סי' לד אות לג).

ועוד שהוא פ"ר בתרי דרבנן, כי הריח עובר לבגדיו בדרך לבישתו, והרי זה כלאחר יד, ומוליד ריח בבגד הוא מדרבנן, ובכה"ג לכ"ע שרי, וכמבואר בשו"ת יבי"א (ח"ו אור"ח סי' לו אות ד), ובח"י (אור"ח סי' כה), ובשו"ת יחו"ד (ח"ה סי' כט). וכ"ש שעיקר דין הולדת ריח בשבת ויו"ט אינו מוסכם, שדעת הרי"ף הרמב"ם והרא"ש להקל לגמרי.

בעלמא, אין לחוש ומותר ליתן מי הבושם גם בשערו. וכיון דריח הגוף אינו מתקיים, לית ביה משום נולד, ובידים איכא תו טעמא רבא דסתם ידים עסקניות הן, ולענין להצריכם טהרה, והכא יועיל טעם זה מפני עסק זה אין הריח מתקיים בידיים.

ומותר ללבוש בגד ביו"ט כשיש על גופו בושם, ואין בזה איסור משום מוליד ריח ביו"ט, כיון שאינו מתכוין להעביר את הריח לבגדיו, אלא כל כוונתו להתלבש. ובשו"ת זכור ליצחק הררי (ס"ס פו ד"ה ומכ"ז) התיר לנגב את ידיו המבושמות. וכ"פ בהליכו"ע ח"ד (פר' תצוה אות מד).

ובספר הליכות מועד (הל' יו"ט) אסר בנ"ד מטעם שהוא פ"ר בדרבנן דניחא ליה. ע"ש.

עישון סיגריות ביום טוב

ושכן רוב העולם נוהגים היתר בזה וכמה חכמים גדולים עושים כן. ע"ש. וכ"כ בדרכי נועם שם. וכן היעב"ץ במור וקציעה (סי' תקיא) דחה דברי האוסרים, וכתב, שמו"א החכם צבי היה נמנע בימי חורפו מלעשן ביו"ט, ושוב חזר לעשות מעשה להתיר ע"פ עצת רב חסיד גדול ורב מובהק שאמר לו שלא יפה הוא עושה לצער עצמו ולהמנע משמחת יו"ט. ע"ש. וכ"כ במצודת יששכר הובא בעיקרי הד"ט (סי' כב אות לג). וכ"פ בספר חגי יהודה (דף ל' ע"ג). וע"ע בשו"ת בית דוד (סי' רצז) שהתיר.

וב"ב החיד"א בברכ"י (סי' תקיא סק"ב) שרוב העולם מעשנים ביו"ט, ושדברי הקרבן נתנאל שאוסר אינם מוכרחים לדינא. ובמחז"ב שם הוסיף שכן נהג הגה"ח המלומד בנסים ר' כליפא בן

(ו) המג"א (סי' תקיד סק"ד) אסר לעשן ביו"ט משום מוגמר, ושהכנה"ג אסר משום מכבה. וכן הקרבן נתנאל (ספ"ב דביצה) כתב בתוקף לאיסור איסור עישון הסיגריות ביו"ט. וע"ע בספר אמרי בינה (דיני יו"ט סי' ב).

אבל הגאון דרכי נועם (חאור"ח סי' ט) העלה להתיר. וכ"כ הפמ"ג (סי' תקיא מש"ז אות ב וא"א אות ט) שבזה"ז כו"ע רגילין בו ונקרא שוה לכל נפש.

והפני יהושע (שבת ל"ט:) כתב שמתחלה חשב לאסור העישון שאינו שוה לכל נפש, אולם מ"ש התוס' שם לחלק בין רחיצה לזיעה, דזיעה הוי לבריאות הגוף ושרי, משא"כ רחיצה אינו אלא לתענוג, לפ"ז העישון שהוא גם לבריאות הגוף לעכל ולתאוות מאכל יש להתיר.

ואע"פ שהברכ"י (סי' תקסז) רמז לחלום של חסיד אחד להמנע מזה. וכ"כ במחז"ב (סי' רי ס"ק ג), הנה מלבד מ"ש הרב חכמה ומוסר הנ"ל, דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין, וכמ"ש בשו"ת יבי"א ח"א (סי' לג אות יא-טו). ועיין בשרשי הים (ח"א ד"פ): שג"כ העלה שאין למחות במקילין לעשן ביו"ט. וכן עיקר להקל. [ועיין בשו"ת ציץ הקודש סי' לח, ובשו"ת ציץ אליעזר (חי"ז סי' כא)].
[הליכ"ע ח"ב פרשת במדבר].

[ו]ז"ל שו"ת יבי"א בלוח המפתחות לח"ה א"ח סי' לט: ואף לפי מה שגילו הרופאים בזמן האחרון שיש חשש סכנה לסרטן הריאות בעישון הסיגריות, וא"כ אפשר דלא הוי כדן אוכל השוה "לכל" נפש, שאסור, בכל זאת המנהג שנהגו לעשן ביו"ט בדין יסודו. וביחוד שמניעת העישון ביו"ט גורמת צער למי שרגיל לעשן. ורק לאדם שלא הורגל לעשן כל כך, ומכבדים אותו בסיגריה ביו"ט, נכון להמנע מלעשן ביו"ט, ואל יכניס עצמו במחלוקת ללא צורך. (כי די להתיר לאלה שמניעת העישון גורמת להם צער, ויש בזה להם מניעת שמחת יו"ט. אבל למי שלא הורגל בזה, שב ואל תעשה עדיף)].

ואמנם הגרש"ז אויערבאך בשלחן שלמה (סוף עמ' שיא) החמיר בזה, כיון שהרופאים בזמנינו התריעו על עצם העישון שגורם למחלות רבות, וממילא אינו שוה לכל נפש. ע"ש. וכבר העיר בזה בשו"ת עמודי אור (סי' כט). גם בשו"ת שבט הלוי ח"א (סי' קכט) הביא סברת הפני יהושע שהיקל מטעם שגורם לרפואה, ולכן הוי דבר השוה לכל נפש, אך כתב שכהיום נתברר מעל כל ספק שהעישון הוא דבר המזיק לבריאות, ובזמנם לא היה ידוע הנזק שבניקוטין, א"כ הוי דבר שאינו שוה לכל נפש ואין להתיר על סמך סברתו של הפני יהושע. אך מרן זיע"א דחה הדברים, משני טעמים. א. עצם העישון מועיל לפעילות המעיים. ב. אינו ברור שבמעט עישון סיגריה גורם מובהק לסכנה, וכמו שכבר כתב כן בשו"ת אג"מ. ועכ"פ העישון יש בו תועלת לעיכול המזון, ויש בו משום רפואה לאנשים רבים, לכן אין לאוסרו למי שרגיל לעשן, ובמניעתו נגרם לו צער, כידוע. וכמ"ש כ"ז בפנ"י, והיעב"ץ במור וקציעה (הנ"ל). וכל עניני

מלכא. ע"ש. (וע"ע בברכ"י סי' תקסז שמהר"א בן ארחא החמיר על עצמו ולזרעו אחריו שלא לעשן ביו"ט. ע"ש).

וכן בשו"ת כתב סופר (סי' טו) כתב שרבו המתירים על האוסרים. וכ"ה בשו"ת רב פעלים ח"ב (סי' נח). והוסיף בח"ד (סי' כב בד"ה והנה פה), שכך המנהג וכו'. וכ"פ בספר מאורי אור (חלק עוד למועד בדף לא. ובדף פ.).

גם מהר"י אייבשיץ בבינה לעתים (דף ל). העלה ליישב המנהג לעשן ביו"ט, שאפי' לאומרים דדמי למוגמר שאינו שוה לכל נפש, מ"מ יש לסמוך על הרמב"ם שאוסר המוגמר משום כיבוי, וא"כ בעישון הטבק דליכא אלא הבערה משרא שרי, ואפי' לד' החולקים הא אמרי' בירושלמי בנר של בטלה לא תאסור ולא תשרי, והרמב"ם פסק להתיר בנר של בטלה. ולכן אין למחות בנהגים היתר, ופוק חזי מאי עמא דבר.

ועיין בספר חכמה ומוסר (דרך חקיק אות קעח) שכתב, דמה שאמרו בחלום שהמעשן ביו"ט משמתין אותו, אין לחוש לזה שבאמת אינו אלא חומרא בעלמא, ולא נאמר כן אלא למי שאינו אדוק בעישון, אבל מי שאדוק בעישון ויש לו צער גדול ביו"ט אם ימנע מן העישון, אדרבה מצוה קא עביד לעשן, כיון שזהו שבבילו עונג ושמחת יו"ט, ואיך יוכל בעל החלום למנוע שמחת יו"ט מבני אדם, אלא ודאי שאין החלום הזה אלא למי שאינו אדוק בו, ולא איכפת לו אם יום אחד ימנע מן העישון. ע"ש.

וכ"פ להקל בשו"ת פעולת צדיק ח"ב (סי' כד), ושם שכח לחתוך עלי הטבק מבעו"י מותר לחתכם ביו"ט, ודלא כהדרכי נועם שהחמיר בזה. ע"ש. וכ"כ מהר"י קצין בתשובה שהובאה בשו"ת רועי ישראל (סי' יג דף ט); והובאה להלכה בספר חכמה ומוסר (דרך חקיק אות קעח). ועיין בשו"ת רב פעלים ח"ב (סי' נט). ובשו"ת כנף רננה (חאו"ה סי' נד). ובשו"ת תרשיש שהם (סי' כ). ובשו"ת מחנה חיים ח"ג (סי' מא אות ג). ובשו"ת לבושי מרדכי (קמא, סי' צו, ותניא סי' לג, ובמהדו"ב שנדפס בשנת התרצ"ז סי' קה).

ז. יש להתיר לעשן סיגריות ביום טוב גם כשמודפסות עליהם אותיות שונות. ואף על פי שהוא מוחק את האותיות בעת שמעשן במקום האותיות והאותיות נשרפות על ידי כך. ז)

כמי שאסר לכל עישון סיגריות בפסח מחשש תערובת חמץ, וראה מ"ש בילקו"י פסח כרך ב' ובשו"ת הראשון לציון ח"א (סי' מט) להשיב ע"ז. וכעת ראיתי בשו"ת מגדנות אליהו (ח"ג סי' קלה) שג"כ דחה דברי האוסרים ושגם המג"א לא אסר הטבק שנשרה בשכר, רק כשיש שם עדיין לחלוחית שכר לפנינו בעין, דאל"כ הרי חמץ נוקשה ע"י תערובת ומותר להשהותו נובכית מאיר הרגיש בזה, ונדחק ליישב דברי המג"א דמחמת חומרא דחמץ נחשב ריח ככאילה. וזה שייך רק בטבק להרחה. ולא בטבק של סיגריות דליכא כלום בעין והוא נוקשה ע"י תערובת, וגם אינו ראוי לאכילת כלב, ומותר בהנאה כמ"ש הגר"ז (סי' תמב סכ"ב, ובקו"א שם ס"ק יב). והשכר אינו נחשב דבר המעמיד, כיון שאפשר לעשן גם בלי השכר, ובודאי יש שם עוד חומרים וגורמים, והוי זו"ז גורם.

רפואה מאי דקשה להאי מעלי להאי. וכל שעושה לבריאות ולא לתענוג חשיב כאילו שוה לכל נפש. וכמ"ש התוס' (שבת ט:).

ומה שכתבנו שראוי להמנע מעישון מחשש שגורם למחלות, ראה מה שכתבנו בזה בילקו"י כיבוד אב ואם (פרק ט).

ויש מי שכתב, דאף שמותר להדליק סיגריות ביו"ט מאש לאש, היינו דוקא כאשר מקרב את הסיגריות למקום שהאש דולקת, לאפוקי אם לוקח גפרור ועל ידו מעביר מאש הדולקת לסיגריות, שאין לעשות כן לכתחילה דהוי הבערה שלא לצורך, ועי' בפסקי תשובות (עמ' שפה הע' ב). אולם אם קשה לו להתקרב למקום האש, מותר גם באופן שמדליק הגפרור מהאש, דסוף סוף הוי הדלקה לצורך.

וגם ביו"ט של פסח מותר לעשן סיגריות, ודלא

לעשן ביו"ט כשמודפס על הסיגריות אותיות שונות

שצריך לזהר שלא להדליק הסיגריות ביו"ט ע"י נייר, מפני שכשזורקו לארץ נכבה, ואם כתוב על הנייר אותיות בכתב או בדפוס והוא שורפו איכא גם איסור מחיקה.

ובס' מאורי אור (עוד למועד דע"ט: כ'), ואני אוסר להבעיר בנייר כתוב, דאף דהבערה הותרה, מוחק אינו מותר, דליכא מחיקה באו"ג, ואע"פ שאינו מתכוין מ"מ הוי פ"ר, וגם אינו כלאח"י, א"כ בהבערת נייר כזה הוי כמוחק בידים. ע"כ.

מ"מ לדינא יש להקל, משום דהוי פ"ר דלא איכפ"ל בדרבנן, שכתבו התוס' (שבת קג). להתיר. וכ"כ הרשב"א (כתובות ו).

וחנה האותיות שעל הסיגריות נמחקות בפיו כלאח"י דרך שאיפתו, והוא אינו מתכוין כלל למחיקה, ולכן לית לן בה, נולא חממירו כמה אחרונים, רק שלא לקחת נייר כתוב מבחוץ ולהבעיר על ידו, שאפשר בלא זה, ואין צורך ליו"ט בזה.

ז) משום דהוי פ"ר דלא ניח"ל בדרבנן שרבו המתירים. ואף כאן הרי אינו מתכוין למחוק האותיות, אלא דהוי פ"ר, אבל לא איכפ"ל במחיקת האותיות, שכל מגמתו לעישון הטבק. [וכל דלא איכפ"ל הוי בכלל פסיק רישיה דלא ניחא ליה, וכדמוכח מהראיה שהביא הערוך מההיא דסוכה (לג:). וכ"כ הרש"ש בכתובות ו]. ואינו מוחק בידים אלא כלאח"י דרך שאיפת העישון בפיו, וגם אין זה מוחק ע"מ לכתוב. ולא הוי אלא מדרבנן.

ואע"פ שהפמ"ג (במש"ז סי' תקיא סק"ב) אוסר בנייר שיש בו אותיות משום מוחק. [וע"ש שכתב, ואני רגיל לשתות הטוטון ביו"ט כמנהג העולם לרפואה, ובפרט כהיום שהוא שוה לכל נפש ממש, אך לקרוע הנייר צריך לעשות כן מערב יו"ט. וגם נייר שכתוב בו אותיות יש לאסור, דהוי מוחק עכ"פ מדרבנן]. וכן בשו"ת לב חיים (ח"ב סי' ק) העתיק דברי הפמ"ג לדינא. וכ"כ בשו"ת תרשיש שהם (סי' ט), ובשו"ת כתב סופר (סי' טו), וכ"כ בס' קש"ע (סי' צח סל"ב),

שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות. ופרש"י, דה"ט לפי שאין שום איסור במקלקל בשבת, וכי הר"ן שם, שאף דבעלמא מקלקל פטור אבל אסור, הכא משום צורך שבת מותר לכתחלה. והובא בב"י (סי' שיד). ואף שהמג"א שם כתב דהר"ן גופיה לא ניח"ל בהכי, מ"מ בנ"ד דאיכא תרתי דרבנן, חדא דמוחק שלא ע"מ לכתוב הוא, ועוד שהוא מוחק בפיו כלאחר יד, ועוד דהוי דשא"מ, ולדעת כמה פוסקים פ"ר בדרבנן מותר, ובתרי דרבנן י"ל דלכו"ע שרי, לכן בצירוף כ"ז יש למקילים על מה שיסמוכו. ע"כ. וכדבריו כתב בשו"ת קרן לדוד (או"ח סי' לח), שאפי' החולקים על התרוה"ד ואוסרים פ"ר בדרבנן, מודים הם בפ"ר בתרי דרבנן דאזלינן לקולא. וכ"כ בס' בן אורי (שבת נ:), ובמשנ"ב (סי' שטז בשעה"צ אות יח) בשם הפמ"ג, ובשו"ת הר צבי (סי' קלג). ויש להוסיף דהוי פ"ר בתרתי דרבנן דלא ניחא ליה, שבודאי שיש להתיר. וכן העלה בשו"ת יד סופר (סי' לג) להתיר עישון סיגריות שיש על הנייר שלהן אותיות, שהעולם נהגו בהן היתר, משום דהוי מוחק שלא ע"מ לכתוב, ומוחק כלאחר יד, ודבר שאינו מתכוין, והוי פ"ר דלא ניח"ל, ואף להתוס' שחולקים על הערוך בפ"ר דלא ניח"ל, מודים הם דהיכא דלא הוי אלא איסור דרבנן שמותר. וכמ"ש התוס' (שבת קג.). וכן העלה בשו"ת יד יצחק ח"ג (סי' קיג), מטעם שהרי הוא מוחק שלא ע"מ לכתוב דהוי מדרבנן, וגם אינו מתכוין, ואע"ג דהוי פ"ר, מ"מ כיון דהוי פ"ר בדרבנן, מותר, ואפי' להמג"א, שאני הכא דהוי כלאחר יד, ומקלקל, דבהא לכו"ע מותר. וכמ"ש הרב דגול מרבבה (סי' שמ). וכן העלה להתיר בשו"ת להורות נתן ח"ג (סי' כח-ט). גם בקובץ שערי תורה (ח"ו קונטרס ז, סי' נז) הובאה תשובת הגאון רבי שמחה בונים לרמן, שהעלה להתיר בזה.

ואעיקרא יש להעיר ממ"ש האור שמח (פרק כג מהלכות שבת ה"ב), שלא שמענו מעולם שהמבעיר כלי יתחייב משום סותר, כיון שמבערו לגמרי מן העולם, והוי כמבעיר ספר שכתוב בו אותיות, האם נאמר שיתחייב משום מוחק? ע"כ. נמצא שאין הדבר ברור שיתחייב בזה משום

וכן הסכימו האחרונים להתיר בפ"ר דלא ניח"ל בדרבנן. ומהם, הגאון מהר"י הכהן בספר בתי כהונה (חלק בית דין ס"ס יח), והשואל ומשיב קמא (ח"א סי' רי), ובשו"ת מהרש"ם ח"ה (ס"ס מח), ומהר"ם בריסק (ח"א סי' נט), ובשו"ת דברי מלכיאל (ח"ב סי' מב אות לא). ועוד.

ומהטעם הנז' הקילו האחרונים לגבי עישון סיגריה כשמודפסות עליה אותיות, וכמ"ש בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' מא אות ב), דמחיקה לענין שבת לא הויא אלא באופן שהיא ע"מ לכתוב ב' אותיות, ולכן מותר לקנח בשבת בנייר שכתוב בו אותיות, ואין לאסור משום מחיקת האותיות, והרב השואל דן להתיר עפ"ד הדגול מרבבה (סי' שמ) דבשאינו מתכוין אף דהוי פ"ר, אם הוא ג"כ מקלקל וכלאחר יד יש להתיר, וה"נ הכא שייכי כל הטעמים הנ"ל. והגהמ"ח האריך שאין כאן דין מחיקה כלל, שעיקר מלאכת מחיקה הוא, שלא יתקן ויעשה מקום לכתיבת ב' אותיות, וכל מחיקה שאינה על דרך זה, לא נכנסה תחת סוג מלאכת מחיקה כלל, וזהו שנרמז במשנה (שבת עג.) המוחק ע"מ לכתוב ב' אותיות, משום שבאופן אחר אינה מלאכה כלל. וראיה לדבר שלא מצינו מעולם שאם ישפוך אדם דיו על אותיות שיתחייב משום מוחק, אפי' כשהוא מתקן ע"ז, כגון שיש תיבה מיותרת בסתו"מ. א"ו דליכא בהכי דין מחיקה כלל. וה"נ בנ"ד וכו'. ובזה יתיישב ג"כ מנהג העולם שמציתין אש בנייר שכתוב עליו אותיות ביו"ט להבעיר סיגריה, ובפמ"ג מבואר לאסור משום מוחק, שלא הותר אפי' לצורך או"נ, ולפי הנ"ל א"ש דבכה"ג ליכא משום איסור מחיקה כלל. ואף שכמה אחרונים לא עמדו ע"ז. עכת"ד.

וכ"כ להתיר בנ"ד בשו"ת יד סופר (סי' לג). והמהרש"ם בארחות חיים (סי' תקיד סק"א). ובשו"ת באר משה ח"ח (סי' קנב). ועוד. ודברי המתירים מיוסדים על אדני פז. [שו"ת יבי"א ח"ה חא"ח סי' לט. ובח"י א"ח סי' נה אות טן].

וז"ל הגאון מהרש"ם (ח"ז סי' ז), הראני בני הרה"ג רבי יצחק נ"י, בס' משפט צדק על תהלים, בשם החיד"א, לאסור בזה, אבל העולם נוהגים להיות, ויש להליץ בעדם, עפמ"ש בשבת (קמו).

ח. מותר להבריג את קנה המקטרת ביום טוב, אם אינו מהדק בחזקה, אפילו אם דרכו להיות מהודק. (ח)

עליו אותיות למוחקן ולומר מקלא קלי איסורא, והרי מבואר בקצור ש"ע (סי' צח) בשם הפמ"ג שאסור. וכ"כ הכתב סופר (סי' סז). אלא שהמהרש"ם כתב בארחות חיים (סי' תקיד) להתיר, והמחמיר תע"ב. ע"כ. ולא זכר שר דברי האור שמח וסיעתו שמתירים מטעם דמקלא קלי איסורא, כלומר שאין כאן איסור מחיקה, כיון שלא ראוי לכתוב ב' אותיות במקום המחק שנשרף כליל. ואפי' את"ל שלא יצאנו מידי ספק, שהרי הפמ"ג והכתב סופר וסיעתם אוסרים, ולא ס"ל הכי. וע"ע בספר מגילת ספר (סי' יח עמ' קל). מ"מ בספק פ"ר דלא ניח"ל, בודאי דמשרא שרי, וכ"כ התפארת ישראל בכלכלת שבת (אות ד בדין מתכוין). וכ"ש בנ"ד דהוי פ"ר דלא ניחא ליה בתרי דרבנן, בודאי שאין להחמיר.

גם הגאון בעל כנף רננה בס' כמו השחר (מערכת יו"ט אות א), נשאל בנ"ד, והשיב להתיר, דדמי למ"ש המג"א (סי' תקא ס"ק יג), אהא דקי"ל מסיקין בכלים, דאע"ג דסתירה גמורה שייכא בכלים, מ"מ כמו שהותרה הבערה ביו"ט לאוכל נפש ה"נ הותרה סתירה. וה"נ י"ל בדין מחיקה. ועיין בט"ז סי' שמ בהיתר אכילת עוגה שיש עליה אותיות, דהוי כמו בורר אוכל לאלתר דשרי. וה"נ מוחק. ואפי' נחמיר שם, כאן שהמחיקה ע"י האכילה עצמה דהיינו העישון מותר לכו"ע. ומה גם שנייר הסיגריה נעשה אפר ואינו דרך מחיקה כלל. עכת"ד. וכן במנחת יו"ט (סי' צח אות קיח) הביא להלכה ד' המהרש"ם הנ"ל להתיר בזה. ועיין בילקו"י שבת ג' סי' שיט, שדעת החזון איש שדוקא בבורר שייך ההיתר לאלתר. ע"ש. ועכ"פ סיגריות שמודפס על הנייר שלהן אותיות, מותר לעשן אותן ביו"ט, אף שהאותיות נמחקות ונשרפות, ואין לחוש משום איסור מוחק ביו"ט.

מחיקה. וכ"כ בשו"ת רבבות אפרים ח"ב (סי' קמו), בשם ספר אמרי שמאי (עמ' ק) בשם מהרא"מ רבינוביץ, רבה הראשון של ב"ב, ששמע מפי האב"נ שהשורף נייר עם הכתב שעליו, לא שייך בו איסור מוחק. וכתב, שנראה שזהו טעם המעשנים סיגריות ביו"ט, שנהגו היתר אף בעישון סיגריות שיש עליהן אותיות מודפסות, דבעי' שיהיה המחק ראוי לכתוב במקומו ב' אותיות, ואם נשרף הנייר עם האותיות, אינו ע"מ לכתוב. וכן הגרש"ז אויערבאך בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' י עמ' מב), ובשלחן שלמה (סי' שמ ס"ג עמ' שי) פסק להתיר בנ"ד, משום דלא משכחת שיהא בזה מוחק ע"מ לכתוב, הואיל וגם הנייר נשרף יחד עם האותיות שעליו, ובכלל נראה ששריפה וכליון לא נכנסו תחת גדר של מחיקה, ומותר להסיק ביו"ט בכלים שכתוב עליהם אותיות. וכן הכריע הגר"א (בסי' שיד ס"א), שאין סתירה בכלים כששורף את הכלי וכו'. וכ"כ בשש"כ (פרק יג הערה ל), שהואיל והותרה הבערה ביו"ט הותרה נמי מחיקה שלא ע"מ לכתוב וכלאחר יד, כמ"ש המג"א (סי' תקא ס"ק יג), לענין מסיקין בכלים, שמכיון שהותרה הבערה, הותרה גם סתירה. וראה עוד בשו"ת הר צבי (או"ח עמ' רפג). ודרו"ק.

וכ"כ בספר אבן ישראל ח"ח (סי' כט סוף עמ' לו), להתיר עישון סיגריות ביו"ט, אף שיש עליהן אותיות, משום דלא שייך איסור מוחק אלא כשהיה מקום המחק ראוי לכתוב בו שתי אותיות, אבל המעשן מקום האותיות נשרף, ואין כאן מקום הראוי לכתובה, לא שייך בו איסור מחיקה, וכמ"ש האור שמח. (וע"ע לו בשו"ת דברי ישראל ח"א ס"ס קלט). ובשו"ת משנה הלכות (חלק יא סי' תטז) כתב להשיג על מ"ש הרב השואל, דבנ"ד שרי משום דמקלי קלי איסורא, דאטו יהא מותר להדליק נייר שיש

להבריג קנה מקטרת ביום טוב

בונה, משום שההברגה היא בחוזק. (ותמה שם סע"ג על החות יאיר). וע"ע בפתה"ד ח"ג (סי' שיג דף רד ע"ג)

(ח) בדין להבריג קנה המקטרת, כתב בספר טל אורות (דף פז ע"ב וע"ג) שאסור משום

ט. מותר לכרוך הטבק בנייר של הסיגריה ביום טוב ולהדביק את קצוות הנייר בלחות הפה. (ט)

לפתוח בשבת ספר שעל חודי הדפים שבו יש אותיות וציוורים, כמו שמותר לפרק כלי של פרקים. ואינו ענין לקנה של סידין ומטה של טרסיים שאסרו (בשבת מז), דהתם חשיב כעושה כלי חדש, [מפני שהיה צורך לגבורה ואמנות להחזירם, או לפרקם. אבני נזר סי' ריא אות כב]. ואילו כאן הכל ערוך ומתוקן יפה, רק מכיון שהוא עשוי לשתיית מי סודה, צריך להסיר את המכסה להכניס בו מים, ולחזור לכסותו ע"י הברגה. וכן מותר להרכיב בו את הבלון של הגז כדי להזרים לתוכו את הגז, שכך דרך תשמישו, הילכך יש להתיר. וכ"ה בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' יא וח"ב קמא סי' יג אות ב, ותנינא סי' יט אות ג), והוסיף שכן המנהג במילחיה, שמכניסים בה מלח בשבת וחוזרים ומבריגים את הכיסוי, אף שזה עשוי לזמן הרבה. ומילוי מיכל הסודה בהברגה הוא כדין המלחיה. וכן המנהג פשוט למלאות נפט ביו"ט לתוך מנורת הנפט, אע"פ שצריכים לפתוח ולכסות ע"י הברגה. וכן הדין במיכל הגז של סודה סטרים, כשמתרוקן, דרך שימושו לפותחו ולאחר שנתנו בו המים חוזרים להבריגו ולכסותו ואין בזה כלל גדר של בונה או תיקון כלי. וכן עושים בשבת לחולה שאב"ס שצריך לעשות לו זריקה, מחברים את המחט עם המזרק ע"י הברגה.

ובארחות שבת ח"א (עמ' רסו) כתב, שדעת הגרש"ז אורבך והגר"ש אלישיב והר"נ קרליץ, שאין איסור בנין וסתירה בכלים שעיקר תשמישם הוא ע"י פירוקם והרכבתם, ולכן אין איסור לפרק ביו"ט מנורת נפט, ולאחר שנתנו בה נפט חוזרים ומרכיבים אותה ע"י החריצים, וכן מילחיה. וע"ע בספר מלאכת סופר (סי' טו אות ג), ובס' חוט שני (ח"ב עמ' רסה).

שה"ד הטל אורות לדינא. ועיין דברי מנחם ומהרש"ם בהגהותיו לספר ארחות חיים (סי' תקיט). ובשו"ת קרן לדוד (סי' צה). ובשו"ת יבי"א ח"א (ר"ס כ).

ולכאן' אם אינו מהדק בחזקה יהיה מותר להבריג, וגדולה מזו כתב המאמר (סי' שיג ס"ק יא), בדין כוס של פרקים, שכל שעשוי בחריצים, שיכולים להבריגו או לפרקו אפי' שלא ע"י אומן, אפי' יתקע לא יוסיף כלום, לכן יש להתיר אפי' דרכו להיות מהודק. ואין חילוק בזה בין שבת ליו"ט. ע"ש.

וע"ע בספר בא"ח ש"ב (פרשת ויקהל אות ה) שכתב, כלי של פרקים שנותנים בו מי ורדים, שראשו עשוי חריצים חריצים, ומבריגים אותו בהם, והוא מתפרק ומתחבר ע"י החריצים האלה, מותר לפרקו וכן להחזירו בשבת, ואפי' אם מהדקו בחזקה מותר, ואין בו איסור לא בפירוקו משום סתירה, ולא בהחזרתו משום בנין, לפי שאינו עשוי לקיום גמור, אלא עשוי תמיד לפותחו ולסוגרו להכניס בתוכו מי ורדים וכיו"ב, וכל כה"ג שדרכו בכך מותר. ע"כ. ועיין בבאי"ל (סי' תקיד ס"ב בד"ה בנו) וכו'.

ובשו"ת פעולת צדיק ח"ב (סי' רסד) העלה להקל בנ"ד, ודימה זאת להברגת הכלי של מי-ורדים.

ואע"פ שלעומתו כתב הגר"ח פלאגי בספר רוח חיים (סי' רעט) להחמיר בכלי של מי ורדים, העיקר להקל כדברי האחרונים הנ"ל. (וע"ע בשו"ת יבי"א ח"ג האר"ח סי' כו אות ו והלאה, וח"ד האר"ח סי' לב אות יא. ובהליכ"ע ח"ד פרשת ויקהל אות ה).

והגרש"ז אויערבאך כתב, שכן מוכח ממ"ש הרמ"א בתשובה (סי' קיט), שמותר

לכרוך הטבק בנייר של הסיגריה ביום טוב

ביו"ט, ומ"ש בשואל ומשיב קמא (ח"ב סי' קנה) דאפשר דחשיב כמתקן מנא, ולכן אין לכרוך

(ט) בשו"ת רב פעלים (ח"ב אר"ח סי' נט) כתב שמותר לכרוך הטבק בנייר של הסיגריה

עביד כלי. וכ"כ המשנ"ב (סי' תקיד ס"ק מב) דה"ט משום שכשוזרה עושה כלי ביו"ט. וע"ע בשעה"צ (ס"ק נב).

ובשו"ת זכר יהוסף (סי' קצח) הביא דברי השואל ומשיב הנ"ל, והביא ע"ז מ"ש בשו"ת שאלת שלום (תנינא סי' יח) ללמד זכות על עשיית הסיגריות ביו"ט, שקשה לעשותם מעיו"ט, כי כאשר יתייבש הרוק יתקלקלו ויתפרדו, והאריך לפלפל להתיר. ושאני גדילת פתילה, שאסורה משום מתקן מנא, שעושה פתילה שמתקיימת ימים רבים, אבל כריכת נייר הסיגריה שעשויה לבערה תיכף, ועוד מעט ואיננו, מש"ה אין בזה לא משום תיקון כלי או איסור אחר. ע"ש. ולכן צריכים לחלק כמ"ש הרב פעלים בחילוק השני.

[ועיין בתשו' הגר"י קצין בס' רועי ישראל (סי' יג, הובא באורך בהערה לסעי' הבא). ובשו"ת יד יוסף (ירושלים א"ח סי' לג), ובשו"ת משיב דבר (ח"א סי' כט) החמירו בזה משום מתקן מנא. אך הרב השואל בשו"ת משיב דבר התיר. ובשם הגאון מהרש"ם הביאו, שכיון שזה תיקון ע"מ לסתור בשעת האיסור, אינו נחשב תיקון, ועוד שזה רק לזמן עראי ואינו מתקיים. וע"ע מ"ש להלן בדין הכנסת פתיל צף בפתילה, שאין זה רק לזמן עראי, וכ"כ שם להקל בשבט הלוי (ח"ט סי' קכח). ועוד יש לדון מצד חיתוך הנייר ביו"ט, אם חותך אותו מנייר גדול, ראה מ"ש בזה בפמ"ג (מש"ז תקיא ס"ק ב). ובמק"א הבאנו מ"ש הר"י מלוניל (ביצה יח). לגבי שבירת חרס ביו"ט, שהאיסור הוא משום דכלי גמור הוא לצלייה, שיעמוד זה השבר ימים רבים מתוקן לזה].

והנה הרב פעלים שם הביא מ"ש הגר"ח פלאגי בשו"ת לב חיים (ח"ב סי' ק), להביא ראייה להחמיר בזה, והר"פ דחה ראייתו לנכון. וסיים, הילכך נראה שאע"פ שבאותם כיסים המתוקנים לכך, והמובאים כך מערי אירופא, אסור למלאותם טבק ביו"ט, כיון שאפשר לתקנם מערב יו"ט, ידובקו ולא יתפרדו. אבל הכורכים הטבק בנייר ומדבקים אותו ע"י רוק בפיהם, שאם יעשו כן מערב יו"ט הנייר חוזר ונפתח, ונשפך ממנו הטבק

ולדבק הניירות עם הטבק ביו"ט, הנה הפמ"ג באשל אברהם התיר להדיא, ורק קריעת הנייר הצריך שיהיה מערב יו"ט, וה"ט משום שהכריכה שנעשית ע"י לחות הפה אינה מתקיימת, ואם יעשנה מערב יו"ט תפתח ותשפך, ולכן עושים זאת תיכף בעת ששותים. ולא שייך תיקון מנא אלא בדבר שעושהו כלי כדי להשתמש בו, שמתקנו ועושהו כלי קודם תשמישו כדי להשתמש בו, כההיא דק"ל בש"ע (סי' תקח) אין שוברין את החרס ואין חותכים הנייר לצלות עליהם, ואין פוצעים את הקנה לעשותו כמו שפורד לצלות בו. אבל בנ"ד שמביא הטבק ומניחו בתוך הנייר, שכריכת הנייר ושימוש באים כאחד, דמי למ"ש בש"ע (סי' תקט ס"ג) בדין עופות שממלאים אותם בשר וביצים שמותר לתפורם ביו"ט, רק שיזהר לחתוך החוט מעיו"ט ושימנו במחט, ולא יחתכנו ביו"ט. ואע"פ שכאן עושה אותם כיסים ומתקנם בתפירה אין חשש בזה, שצורך אוכל נפש הוא, וה"ה בנ"ד דחשיב כאוכל נפש שמותר לכוון הטבק בנייר ביו"ט. והא דאסור לגדול הפתילה ביו"ט (ביצה לב: ש"ע סי' תקיד), לאו משום מתקן מנא הוא, אלא משום דגדילת הפתילה היא מלאכה גמורה תולדת בונה. ועוד, שהפתילה שאני דעביד לה כדי לתלות האור בראש הפתילה ותאיר לו, משא"כ נייר הסיגריה שעשויה להשרף יחד עם הטבק שבתוכה וכו'. ע"כ. נוכי"ב כתב בשו"ת רב פעלים (ח"א סי' כו) בענין כריכת המצנפת בשבת על ראשו, שאין בזה משום מתקן מנא, מהטעם האמור].

ומיהו מ"ש הרב פעלים דהוי תולדה דבונה, במחכ"ת יש לשאול ע"ז, וכי דרך בנין בכך? וכדפריך כה"ג בשבת (צה). גבי גודלת, וכי דרך בנין בכך, והתם משני, אין דכתיב, ויבן ה' את הצלע, מלמד שקילעה הקב"ה לחוה וכו', אבל גבי גדילת פתילה לא שייך לומר כן, גם הלשון "מלאכה גמורה היא", אינו מדוייק, דבגודלת נמי קי"ל כרבנן שאוסרים רק משום שבות. ועיין בב"י (ס"ס תקיד) שכ' שהטעם לאיסור גדילת הפתילה הוא משום תיקון כלי. וכ"כ המאירי (ביצה לב:): אין גודלין אותה לכתחלה, פירוש דכשוזרה

דס"ל דליכא בהכי משום מתקן מנא, ולא איסור אחר. ואפי' אפשר לעשותם מעיו"ט שרי.

ואיך שיהיה, הנה הרב פעלים שם סיים, שמותר לעשות כריכת נייר הסיגריות ביו"ט שאם יעשנה מעיו"ט תחזור ותפתח ותשפך, ודלא כהשואל ומשיב שאסר. ע"כ.

וב"כ בספרו בא"ח (פרשת במדבר סכ"א) דניירות של סיגריות שהם עשויים כמו כיסים שמתוקנים ובאים כך מערי אירופא, ויש למלאם טבק כדי לעשן אותם ביו"ט, אסור למלאת אותם טבק ביו"ט. ע"כ. ועיין בשד"ח (מע' יו"ט סי' א אות ו). [הליכ"ע ח"ב פרשת במדבר אות יג בנימוקים עמו' טז].

גם מצד מדבק ושאר איסורים, בדבר חד פעמי קיל יותר

לעשותה בערב יו"ט. אולם בהליכ"ע ח"ב הנ"ל הביא בסוף דבריו את דברי הרב פעלים, דמשמע שיש לאסור גלגול סיגריה ביו"ט כאשר יכול היה לגלגל מערב יו"ט, ושכ"כ בשד"ח (מערכת יו"ט סי' א). ומשמע שהעלה לאסור גלגול סיגריה ביו"ט כאשר יכול לעשותו בערב יו"ט, ולא כמו שהעלה להתיר בחזו"ע יו"ט.

וצ"ל דאף שבתחילה לא כתב בהליכ"ע להתיר אף בשיכל לגלגל מערב יו"ט, אולם העיקר כדבריו בחזו"ע יו"ט, ומה שציין להליכ"ע ח"ב, הוא מפני ששם נחת יותר לבאר בסוגיא, שהביא סתירה בדברי הרב פעלים ותירץ אותה. ע"ש ועוד כמה פרטים שלא נחת אליהם בחזו"ע יו"ט, ולכן כתב עיין בהליכ"ע ח"ב, ולא שדעתו נוטה לאסור כדמשמע שם. ועיין ביבי"א ח"י (סי' נה בהערות על רב פעלים ח"ב סי' נט), דגם שם משמע קצת שדעתו לאסור, אך י"ל דגם שם לא נחת לדינא רק להערה ע"ד הרב פעלים.

ועב"פ כבר ביארנו שאין להתיר עישון סיגריות ביו"ט אלא למי שרגיל מאד בעישון, שבמניעת העישון יש לו צער רב, אבל לעשן דרך תענוג יש לאסור. וע"ע בשד"ח (מערכת יו"ט אות ב) ובשו"ת יבי"א (ח"א חאו"ח סי' לג אות יא יב, וז"ה חאו"ח סי' לט). [וכמ"ש בשו"ת השב"ט (ח"ג דף קלד)]. וע"ע בשו"ת אגרות משה (חיו"ד ח"ב סי' מט). ובחזו"ע יו"ט עמ' מד].

בזה יש להתיר, ואין בו חשש משום מתקן מנא. עכת"ד.

וכדבריו כ"פ בשו"ת האלף לך שלמה (א"ח סי' שלח), בנידון שתיית הטבק ביו"ט, בדרך זו, שמניחים הטבק בנייר בעיגול, ומדבקים הנייר ברוק, וטעמם מפני שאומרים שאין זו מלאכה כלל, ואמרו בשמי שהתיר לעשות כן, הדבר אמת שמותר לעשות כן, ואין נופל ע"ז כלל דין דבר שאפשר לעשותו מערב יו"ט, שזהו רק בדבר שהוא מלאכה קצת, אבל דבר זה אינו מלאכה כלל, ולא דמיון למלאכה, לכך מותר לעשותו ביו"ט אפי' אפשר לעשותו מכבר. ע"כ. ומבואר

ויש להוסיף, שגם מצד מדבק ושאר איסורים, בדבר חד פעמי הנועד לזריקה קיל יותר, וכעין מ"ש בילקו"י שבת ד', להתיר בפלסטר ובטיטולים של התינוקות. וע"ע בש"ע (סי' תקט ס"ג) שמותר למלאות עוף בבשר וביצים ולתפור אותם ביו"ט משום צרכי אוכל נפש. ועכ"פ במה שא"א לעשות מערב יו"ט. וכמו שהביא ברב פעלים הנ"ל. ולעיל סי' תצה נתבאר שמעיקר הדין באוכל נפש אין לאסור אף שיכל לעשות מערב יו"ט.

וע"ע בשו"ת פעולת צדיק (ח"ב סי' כד, וח"ג סי' קכז) שהתיר ג"כ חיתוך טבק ביו"ט משום שבאוכל נפש מותר בכל אופן, אפי' שאפשר לעשותו מערב יו"ט. [ואולי גם לדברי הבא"ח יש חילוק בין סוג הסיגריות הבאות מערי אירופה, לבין סיגריות שלנו שיש להקל יותר]. ויש שכתבו מפי מומחים שהטבק והסיגריות הנמכרים כיום מפיגין טעמן אפי' לאחר יום אחד. וצידדו להקל אפי' ע"י מכשיר מיוחד לכך הנקרא גלגלת.

והנה בחזו"ע יו"ט (עמ' מז) אחר שפלפל בדברי הפוסקים שמדברים בענין, והביא מ"ש ברב פעלים שמתיר אם לא יכול היה לעשותה מערב יו"ט, וסיים, וכדבריו פסק הגר"ש קלוגר, וגם הוא פשיטא ליה דליכא משום מתקן מנא ולא איסור אחר, ואפי' אפשר לעשותו מעיו"ט שרי. ומשמע שדעתו להתיר גלגול סיגריה ביו"ט, אפי' שיכול

י. יש שנוהגים להחמיר שלא להסיר את האפר שנשרף מהסיגריה ביום טוב, מחשש שיהיו ניצוצות אש ניתזין עמו, ומכל מקום אין זה מעיקר הדין.^(א)

יא. יש אומרים שמי שאינו רגיל לעשן, שאסור לו גם לטלטל את הסיגריות לצורך חבריו המעשן ביום טוב. והעיקר לדינא דמותר לו לטלטל הסיגריות ביום טוב, דעל כל פנים סיגריות אלו ראויים לחבירו, ואינן מוקצה. (א)

להסיר את האפר שנשרף מהסיגריה ביום טוב

ומהר"י קצין בתשובה שנדפסה בשו"ת רועי ישראל (סי' יג) עמד וימודד ארש והארץ למעניתו על דברי הדרכי נועם הנ"ל, וסיים, דמחזורתא דמילתא דעישון הסיגריות ביו"ט מותר משום דחשיב אוכל נפש ממש, ועוד שאינו מתכוין לכיבוי וכו'. ע"ש. [ואם כוונת הכנה"ג וסיעתו דהו"ל מכבה, כשמסיר האפר שנשרף מהסיגריה, וניתזין ניצוצות אש עמו, וכמו שהעירו ע"ז ג"כ בשו"ת כתב סופר (א"ח סי' טו), ובשו"ת רב פעלים (ח"ב א"ח ס"ס נח), הנה אין זה אלא חומרא בעלמא, כי גם בזה לא הוי פסיק רישיה ממש, כיון דזמנין שאין ניצוצות אש נופלים ע"י כך, ולא חשיב פ"ד אלא כשנעשה הדבר בודאי גמור, ולא על פי הרוב בלבד, וכמ"ש בשו"ת יבי"א (ח"ד א"ח סי' לז אות ג). וגם י"ל שאינו אלא גרם כיבוי, וכנ"ל.

ובס' נתיבי עם (ח"א עמ' ריד) העיר עוד בזה, ממ"ש הטור וש"ע (סי' תקיד סי"י) שמותר להסיר הפחם שבראש הנר כשהוא דולק, וה"נ אם לא יסיר האפר גורם כיבוי הסיגריה. וי"ל. וכ"כ בזכרונות אליהו (מע' יו"ט אות ז). ועיין בס' פסח מעובין להכנה"ג (סי' שמח). ודו"ק. [יבי"א ח"ה סי' לט סק"א].

אינו רגיל לעשן - לטלטל סיגריה לחבירו המעשן ביו"ט

נעים נסתפק במי שמחמיר ביו"ט שלא לעשן, אם יכול לתת המקטרת למי שנוהג לעשן, והוכיח מסוכה (מב.), מקבלת אשה (הלולב) מיד בעלה ומיד בנה וכו', ופריך הש"ס פשיטא, סד"א הואיל ואשה לאו בת חיובא אימא לא תקבל, קמ"ל. ופרש"י אימא לא, דלגבה איכא איסור טלטול, קמ"ל שכיון שראוי לנטילת אנשים תורת כלי עליו ומותר

(ההגהות ב"י סי' תרח) כתב לאסור העישון ביו"ט משום מכבה, ושיש למחות במקילים. ע"ש. והעיר ע"ז ביבי"א ח"ה (ר"ס לט) שאפי' אילו היה מכבה באמת הא קי"ל (ביצה כג. ובטור וש"ע ס"ס תקיא) שמותר לעשן הפירות למתקן לאכילה אפי' ע"ג גחלת של עץ, שהוא מכבה, מידי דהוה אבישרא דגומרא. וכ"ש לפמ"ש הגר"י אייבשיץ שהחוש יעיד דליכא כיבוי כלל. וכ"כ היעב"ץ במור וקציעה שם, כי מה שחשבו קצת לאסור העישון משום גרם כיבוי, וכמ"ש בהלק"ט, טעות הוא, חדא דגרם כיבוי הוא ומשרא שרי, ואפי' את"ל דהווי כיבוי ממש, מ"מ לית דחש להא, וה"ט מידי דהוה אבישרא אגומרי.

וכ"כ בשו"ת דרכי נועם שם, שאין מקום לאיסור כיבוי בעישון הסיגריות, דהבערה איכא כיבוי ליכא, ואם משום שכשהוא שואף מתוך קנה חלול צריך לפעמים להדקו באצבעו כדי שיהא ראוי לשתייה, ובאותו הידוק אפשר שיבא לידי כיבוי, הרי עכ"פ אינו מתכוין לכבות, ופ"ד לא הוי, וקי"ל דבר שאינו מתכוין מותר. ואפי' היה מכבה ממש כל שיש בו הנאת נפש חשיב אוכל נפש ומותר. עכת"ד.

יא) הנה יש לדון במי שמחמיר על עצמו שלא לעשן ביו"ט, כדברי הרבנים האוסרים, אם מותר להושיט סיגריה לחבירו שנוהג היתר לעשן ביו"ט. ובשעה"מ (אישות פ"ז הי"ב) כתב לאסור, משום לפני עור. ובכתב סופר (א"ח סי' טו) העיר, שנראה שהשעה"מ סותר את עצמו בזה, כי בשעה"מ (לולב פ"ג הכ"ה) כתב, שמהר"ר יעקב בן

יב. לאחר שסיים לעשן, והסיגריה נכבתה מאליה, הבדיל הוא מוקצה, וכן האפר שיוצא מהסיגריה בשעת העישון הוי מוקצה. ועם כל זה מותר להשליך את האפר או הבדיל לתוך צלחת ריקה ביום טוב, ולא חשיב כמבטל כלי מהיכנו. (יב)

בי"ד אין עליו שום חטא. שאפי' את"ל שאין הלכה כמותם, כל זמן שלא עמדו כל חכמי הדור למנין, ונפסק שלא כמותם, העושה כמותם יש לו ע"מ שיסמוך. ע"ש.

ומ"ש בשו"ת הריב"א (א"ח סי' יז) שמי שנוהג חומרא באיזה דבר, משום שחושש לדעת האוסרים, פשוט שאסור להושיטו, למי שנוהג היתר בדבר וסומך על המתירים. אין דבריו מוכרחים כלל. ונעלם ממנו סברת הפוס' המתירים, וכבר האריך לנכון להשיב על דבריו בבאר משה (ח"ה סי' קלה אות יא). וכ"כ בשו"ת בית אבי"י (ח"ד סי' ט אות ב). וע"ע בשו"ת דברי יציב (היו"ד סי' נז). ובשו"ת יבי"א (ח"א סי' לג אות יב. ובח"ב סי' כז אות ה).

ולכאור' כל מה שמותר לטלטל הסיגריות לחברו היינו דווקא בסיגריות השייכות לאותו חבר, אבל בסיגריות השייכים למי שאינו מעשן, אסור לו לטלטלם שלא לצורך מי שמעשן, דהרי יש פה מיגו דאיתקצאי בביהמ"ש איתקצאי לכולי יומא. ועיין בילקו"י (סי' שח עמ' תמט) דאמר' מיגו דאיתקצאי היכא דלא חזי לו, וגם דחינהו בידים. ע"ש. והכא בני"ד הסיגריות ששייכים למי שאינו מעשן, יש בהם שני התנאים הנ"ל. אולם אכתי י"ל מהמבואר בחזו"ע שבת ג' (עמ' יט) שמותר לטלטל תרופות בשבת הראויות לחולה שאב"ס, כי הוי מצוי ושכיח, וה"ה להכא דלא גרע מאותם תרופות.

בטלטול. וה"נ דכוותה דאע"ג דלדיריה לא חזי, כל דחזי לאחריני ש"ד. והשעה"מ דחה, שמן המשנה אין ראייה אלא לרש"י וכו'. ומ"מ העלה שהמחמיר שלא לעשן ביו"ט מותר לו לתת מקטרת העישון למי שנוהג היתר בדבר, כדעת הרבנים המתירים, ואין בזה משום לפני עור, ולא משום מוקצה. [ועיין בס' אגורה באהלך (דף יד ע"ד), מ"ש ע"ד השער המלך. ולבסוף גם הוא העלה שבעל המקטרת שמחמיר לעשן ביו"ט, רשאי להושיט המקטרת למי שמעשן כדעת המתירים. וע"ע במחז"ב (סי' תקיא סק"ב)].

ובאמת שגם הרוצה להחמיר בני"ד, מסתמא אינו נוהג כן אלא לחומרא בעלמא מאחר שפשט היתרו כדעת רוב האחרונים המתירים, וא"כ בודאי שאין בזה משום לתא דלפני עור לא תתן מכשול. ומותר לטלטל המקטרת. וכן העלה המחז"ב שם.

וכיו"ב כתב בשו"ת אג"מ (תאו"ח סי' קפו) בדין אתרוגים שנשלחו מאר"י לחו"ל בסוף שנת השמיטה, מאת פרדסנים שעשו ע"פ היתר המכירה של הרבנות הראשית באר"י, ורב אחד מחו"ל אסר אותם מפני שהוא מתנגד להיתר המכירה, ולדעתו יש בזה משום איסור סחורה בפירות שביעית, והשיב, שאין לחוש לדברי האוסר, ויכולים לכתחלה לצאת י"ח המצוה באתרוגים אלה, כי פשוט שמכיון שסוחרים אלה עושים ע"פ הוראת בני"ד של הרבנות הראשית אין בזה איסור כלל, כי בודאי שהעושה ע"פ הוראת

לאחר שסיים לעשן, והסיגריה נכבתה מאליה, הבדיל הוא מוקצה

אולם כבר ביארנו לעיל לענין השלכת קליפות גרעינים לתוך צלחת ריקה ביו"ט, שהדבר מותר, דקליפות אלו אין בהם חשיבות כדי שיתבטל הכלי אליהם, וכ"ש בצירוף דכיון שאינו משאיר הקליפות כאן לעולם, אלא מפנה אותם לאחר זמן, ל"ח כביטול כלי מהיכנו לשיטת כמה ראשונים, שאיסור של ביטול כלי דווקא אם

(יב) ע' בשש"כ שכתב שלאחר שסיים לעשן, והסיגריה נכבתה מאליה, הבדיל הוא מוקצה, וכן האפר שיוצא מהסיגריה בשעת העישון הוי מוקצה. ומכאן כתב בפסקי תשובות [שם] להזהיר המעשנים שלא ישליכו אפר הסיגריה וה"ה הבדיל בתוך כלי, כי יש פה איסור של מבטל כלי מהיכנו.

סימן תקיב - שלא לבשל לצורך גוי

א. אסור לבשל לצורך גוי ביום טוב, שאף על פי שמלאכת אוכל נפש מותרת ביום טוב, מכל מקום לא הותר לצורך גוי, שנאמר אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה "לכם", לכם ולא לגויים. וגזרו חכמים שלא להזמין את הגוי לביתו ביום טוב, שמא ירבה להכין בשבילו. וגוי שבא לביתו מאליו מותר להאכילו עמו, ולא חיישינן שמא ירבה בשבילו. [וכן מותר לשלוח דורון לביתו של הגוי, שרק להזמינו לביתו אסור חכמים]. א)

הסיגריה מידו באופן מידי, מחשש מוקצה, דהא בא לידו בהיתר, וכמו לגבי גרעיני פירות וכדו' לאחר סיום אכילתו, דשרי לקחת הקליפה מפיו בידו ולהשליכה, ודלא כמ"ש במנוח"א לאסור בזה, והצריך להשליך מיידית את הקליפה מפיו ואסור לקחתה בידו, וכן לגבי קליפות גרעיני חמניות וכדו'. ואין דבריו נכונים. והארכנו בזה בכמה דוכתי, ואכמ"ל. וראה בילקו"י שבת כרך ב' (עמ' שמג, שנג).

משאירם לעולם. וה"ה הכא לגבי בדיל הסיגריה או האפר דשרי ליתנם בתוך כלי, כי בדעתו אח"כ לשטוף מיד הכלי ולפנותו מהפסולת.

ונראה להתיר אף לתוך מאפרה שאינו בדוקא ע"מ לפנותו מיד, דהוי כמו פח אשפה שמיועד לפסולת ולא נחשב מבטל כלי מהיכנו, שמעיקרא לכך הוא מוכן.

וכן כשסיים לעשן א"צ להשליך את הבדיל של

אסור לבשל לצורך גוי ביום טוב

ושפחות שבבית ישראל. וכ"כ הרא"ש במו"ק (פ"ב סי' יב), שאם יש לישראל עבדים ושפחות גוים, אוכלין עמו ביו"ט, ולא ראינו מי שזוהר מזה. וגם שליה גוי שנשתלח לישראל, אוכל עמו בבית ביו"ט. שלא אסרו אלא לזמן הגוי. וכן הר"ן (ביצה י), כתב שמותר להאכיל ביו"ט עבדים ושפחות שבבית ישראל, דליכא למימר שמא ירבה קדירה אחרת בשבילן, ומיהו משמע שאסור להרבות פת בשבילן, אלא בשיש לו מידי אחרינא דאפשר לפרנסיהו, כדאמר' (ביצה כא.) בעיסת כלבים, ואע"פ שראיתי מי שהתיר מפני שמונותן עלינו, ומטעם זה התירו אף בגוי ההולך עם ישראל מפני שמונותיו עליו, לא נתחוויר לי אלא לדברי מי שפוסק כרבי עקיבא דאמר (שם) אפי' נפש בהמה במשמע מפני שמונותיה עלינו, אבל לרי"ף שפוסק כריה"ג אינו נראה כלל. ע"כ. גם הגהות מיומניות (פ"א אות ט) התירו בשפחות שלנו, משום דאפשר לפייסניהו במידי אחרינא.

א כן מבואר בביצה (כ"א:), דכתיב, הוא לבדו יעשה לכם, לכם ולא לגוים. לכם ולא לכלבים. ואריב"ל, מזמנין את הגוי בשבת ואין מזמנין את הגוי ביו"ט, גזירה שמא ירבה בשבילו. וע"ע במכתם לדוד פארדו (א"ח סי' יט), דאע"ג דאמרינן מתוך, י"ל דאפייה לנכרי ולצורך חול נפקי מכללא דמתוך, יותר מכל שאר מלאכות שלא לצורך. מקרא דלכם. ושכ"כ בשיטמ"ק (ביצה יב). וכן מבואר בשו"ת תמים דעים (סי' קכ אות ה). עש"ב.

וכתב הרא"ש שם (סי' יד), אם נשלח שליח גוי לישראל ביו"ט, מותר להאכילו, וכן נוהגין באשכנז שיש להם עבדים ושפחות גוים. שלא אסרו אלא לזמן את הגוי שהוא חפץ ביקרו ומרבה לו מנות, וחיישינן שמא יבשל קדירה לבדה שלא היה מבשל בה אם לא בשביל הגוי, דאם לא הרבה בשביל הגוי אלא בקדירה שהוא מבשל בה, ליכא חשש איסור. וחשש זה אינו שייך בעבדים

מֵרֵן הַבֵּי, דַּמְ"שׁ בַּאֲרַחֲתוֹ חַיִּים (יו"ט אֹת יב), שֶׁלָּא יִשְׁלַח לְגוֹי דוֹרוֹן בִּיּו"ט, לֹא פֶת וְלֹא תִבְשֵׁל אִם הִיָּה בַדְּעֵתוֹ לְשַׁלּוּחַ בִּיּו"ט, שֶׁאֵי אִפְשָׁר שֶׁלָּא יִרְבֶּה בְּשִׁבּוּלּוֹ, וּמָה שֶׁאָמְרוּ מִמַּלְאָה אֵשֶׁה קִדְיָהּ וְכו' הֵינּוּ דוֹקָא לְצוּרֵךְ יִשְׂרָאֵל. ע"כ. זֶהוּ דַּלָּא כַּמְ"שׁ הַפּוֹסְקִים הַנִּזְכָּרִים.

וְדַע, שְׁבִי"ט שֶׁחַל בְּשֶׁבֶת, וְדָאֵי אֵינְן מִקּוּם לְאַיִסוּר זֶה שֶׁל הַזְּמַנְתּוֹ הַגּוֹי, שֶׁהָרִי מֵלֹאכְתָּ אֹכֵל נֶפֶשׁ אִסּוּרָה בְּיוֹם זֶה, וּמִמִּילָא אֵינְן חָשׁוּ שֶׁמָּא יִרְבֶּה בְּשִׁבּוּלּוֹ. וְכ"כ בְּשׂוֹת זֵית רַעֲנָן (או"ח ח"ב ס' ז). וְכִיּוֹ"ב נִתְבָּאָר לְעִיל, לִגְבִּי אִיסוּר מוֹקְצָה שֶׁהַחֲמִירוֹ בּוֹ יוֹתֵר בִּיּו"ט, שְׁבִי"ט שֶׁחַל בְּשֶׁבֶת לֹא הַחֲמִירוֹ. וּמִבּוֹאֵר בַּגְּמ' (בִּיצָה כ"א), שֶׁחֵיילִים גּוֹיִים שֶׁנִּתְּנוּ אֶת הַקַּמַּח שֶׁלָּהֶם לְיִשְׂרָאֵל, לְאַפּוֹת לָהֶם פֶּת, לְדַעַת רַב יֵשׁ הִיתֵר לְאַפּוֹת לָהֶם בִּיּו"ט, אִם אֵינֶם מִקְפִּידִים כַּאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל נּוֹתֵן מִמֶּנּוּ לְתִינוּק. וְהַטַּעַם, שֶׁכָּל פֶּת וּפֶת שְׂאֹפָה רְאוּיָה לְתִינוּק. וְכֵן פֶּסְקֵי הַרְמַב"ם (פ"א ה"ד) וּמֵרֵן בְּש"ע (סעף ב), וְכ"ד הַרְאֵב"ד בְּהַשְׁגוֹת. וְאִמְנָם הַרִי"ף (י: וְהַרְא"שׁ ס"י יד) כִּתְבוּ לְאַסּוּר בְּכָל אֹפֶן, מִדְּאִמְרֵי בַּגְמ' וּפְלִיגָא דְרִיב"ל דְּאֵינְן מִזְמַנִּין אֶת הַגּוֹי בִּיּו"ט שֶׁמָּא יִרְבֶּה בְּשִׁבּוּלּוֹ. וְכַתְּבַתּוּ הַמַּגִּיד מִשְׁנֵה, שֶׁכ"ד הַרְבֵּה מִפְּרָשִׁים לְאַסּוּר. וְבִישׁוּב דַּעַת הַרְמַב"ם כִּתְבַתּוּ, דִּרְבִּי מֵיירִי שְׂאֵם לֹא הָיָה אֹפֶן כָּל הַפֶּת לָהֶם, לֹא הָיָה יְכוּלִין לְאַפּוֹת מִמֶּנּוּ פֶת אַחַת וּלְתַתּוֹ לְתִינוּק, מִשְׂא"כ בְּזִמּוֹן הַכּוֹתֵי שֶׁלָּא יִגְרַע חֶלֶק הַיִּשְׂרָאֵל אִם לֹא יִזְמַנּוּהוּ, שֶׁהָרִי מִשְׁלַל יִשְׂרָאֵל הוּא נּוֹתֵן לוֹ, וּפֶת הַתִּינוּק הוּא מִבְּנֵי הַחֵיל. וְהַקְּשָׁה מֵרֵן הַבֵּי (בְּכִסּוּס וּבִי שׁ), שֶׁהָרִי כִּתְבַתּוּ הַרִי"ן שְׂאֵם לֹא הָיָה יְכוּלִין לְאַפּוֹת מִמֶּנּוּ פֶת אַחַד וּלְתַתּוֹ לְתִינוּק, גַּם הַרִי"ף מוֹדֵה לְהַתִּיר, דְּבִדְיָדִיהָ קִטְרָה. וְכֵן מִשְׁמַע בְּרֵאב"ד, שֶׁהַרְמַב"ם מֵיירִי אִפְ"י בְּשִׁיכּוּלִין לְאַפּוֹת מִמֶּנּוּ פֶת אַחַד וּלְתַתּוֹ לְתִינוּק, וְרַק בְּזֶה נִחְלָק עֲלֵיו הַרִי"ף. וְאוּלַי הַמ"מ מִפְּרָשׁ הַרִי"ף וְהַרְמַב"ם נִחְלָקוּ רַק בִּפְרִירוֹשׁ הַסּוּגִיָּא אֲבָל אֵינְן מְחֻלְקֵי בִּינֵיהֶם לְדִינָא. ע"כ. וּלְפָ"ז יֵצֵא חוֹמְרָא, שֶׁאֵינְן לְהַתִּיר רַק בְּאֹפֶן שְׂאֵם לֹא יֵאָפֵה לְגוֹי אֶת כָּל הַפֶּת, לֹא יוּכַל לְתַתּוֹ מִמֶּנּוּ פֶת אַחַת לְתִינוּק.

אם יכול להזמין גם עני גוי לליל הסדר בתחלת הסדר

אפי' לעניים נכרים שמקדימים להזמין אותם מפני דרכי שלום, ואח"כ אומר כל דצריך ייתי ויפסח,

ובתשב"ץ התיר ליתן לגוי חתיכת פשטידא או מאוואז ביו"ט, דלא חיישינן שמא ירבה בשבילו רק בשמזמינו על השולחן.

וכשבא הגוי לביתו מאליו, דעת הרמב"ם (פ"א ה"ג) שאוכל עמהן מה שהן אוכלין שכבר הכינוהו. וא"צ שיפרש לו אם נח לך במה שהכנו לעצמינו, אבל לא נטרח טורח יתר בשבילך. אמנם הטור כתב, שאע"פ שהכינו כבר את האוכל, יש לחוש שמא ירבה בשבילו אם הוא חשוב וראוי לכך, ולכן צריך שיאמר לו בפירוש, אם יספיק לך במה שהכנו לעצמינו בוא ואכול. וכ"ד הרשב"א (עבה"ק בית מועד ש"ב ס"ב) שהאמירה מעכבת. ולשון מרן בש"ע (תק"ב, א. ע"פ הנוסח שבדפוס ראשון): "ודוקא להזמינו, אבל עבדו ושפחתו, וכן שליה שונתלח, וכן גוי שבא מאליו, מותר להאכילם עמו, ולא חיישי' שמא ירבה בשבילם". ע"כ.

ואם עשה לעצמו והותיר, כתב הרמב"ם (פ"א ה"ו) שמאכיל המותר לגוי או לבהמה.

וכתב הכלבו (ס"י נח), הירושלמי (חלה פ"א ה"ה) מתיר לזמן הגוי אם אין מכירו שאין לחוש שמא ירבה בשבילו. ועיסת גוי או שפחה שמזונותם עליו, כל זמן שישאל אוכל מפתן או מתבשילין, נאפית ביו"ט, אבל אין ראוי לייחד להן פת או מנה לבדם. וכן ראוי להזהיר לאלו שאופים פתן בתנורי הגויים ונותנין שכרן פת או ככר, שלא ייחדו לו אותו ככר עד אחר אפייה, כדי שלא יהיה טורח האפיה ועשיית הככר וטלטולו ידוע ומפורסם שהוא בשביל הגוי, אך אחר האפיה נותנין לו בשכרו איזה שירצה, לפי שכל ככר ראוי לישראל, והוא כמו שמזונותיהן עליו אחר אשר לא יאפה לו הפת אם לא יתן לו חלקו. ע"כ. וכתב מרן הב"י, דאע"פ שיש לדקדק בדבריו, טוב לחוש ולהזהר.

ומותר לשלוח לגוי התבשיל ע"י גוי ביו"ט, כמ"ש בהגמ"י (פ"א אות ח) בשם האו"ז (ח"א ס"י השעו), שאף שאסור לעשות ביו"ט שום מלאכה לצורך גוי, מ"מ לשלוח לגוי ע"י גוי שרי. וכתב

והביאו מסידור הגאון יעב"ץ שפירש מ"ש בהגדה, כל דיכפין ייתי ויכול, דהיינו

וע"ע בט"ז (סי' קס"ז ס"ק יח) שהביא מס' טעמי מצות להריקנאטי (מצות מצה), שלא להאכיל מן המצה למי שאינו בן ברית, ונתן טעם הגון לזה, וסיים הט"ז, וכן ראיתי רבים נוהגים לזהר מזה בפסח. ע"כ. ובשו"ת בשמים ראש (סי' קסט) כתב הטעם משום ביזוי מצוה, אך יש טעם נוסף משום שמצה הוקשה לקרבן פסח. וע"ע בשל"ה (פסחים מצה עשירה דרוש ה). וכ"כ בחזו"ע (מהר"י פסח ח"ב עמ' צו), שנכון מאד לזהר שלא לתת לגוי ממצת מצוה שבירכו עליה בליל פסח, והטעם משום חיבוב מצוה.

פי', הם עניי ישראל לבד, שרק להם מותר לאכול מקרבן הפסח. וצ"ע שהרי אסור להזמין גויים עניים לסעודת יו"ט. ודוחק לומר שעני שאני שאין דרך להרבות בשבילו, ובפרט מפני דרכי שלום. ושמה כיון שמזמין אותם רק עד לפני תחלת עיקר הסעודה, אין חשש. כמו כאן שבהכרח יצאו בהגיע זמן הסעודה, שאינם יכולים לאכול מקרבן הפסח. ולפ"ז יצא קולא בזמן ביהמ"ק להזמין עניים גויים לתחלת הסדר, כיון שבהכרח יצאו קודם הסעודה. א"נ י"ל שזימון עניים חשיב כמו גוי שבא מאליו, שמותר להאכילו עמו ולא חיישינן שמה ירבה בשבילו.

כיצד אאע"ה האכיל גויים ביו"ט, וכן אסתר את אחשורוש והמן

מאחר שרצתה להזמין את אחשורוש, היתה מוכרחת להזמין ג"כ את המן, ואז אין חשש שמא ירבה בשבילו, כיון שנתבשרו יפה. ולפ"ד המדרש שנתלה המן ביו"ט ניסן, מדוייק לשון המגילה, שבמשתה הראשון של אסתר כתיב אשר עשיתי לו, ובמשתה השני כתיב אשר אעשה להם, כיון שבראשונה היה ביו"ט שני ש"ג, והכל בשביל המן נעשה. ורק בשני היה מותר לעשות עבור שניהם. ע"כ. ומ"מ אין זה להלכה, שגם בשביל עבדו ושפחתו לא התיר בש"ע (תק"ב ס"א) רק להזמין אבל לא להרבות בשבילם. ובעיקר הקושיא, אין זה רק לחידודי דאו', שהרי כל מה שנצרך מפני ספק פיקוח נפש מותר הכל.

וכן יש לשאול כיצד הכניס אאע"ה ג' אורחים ערביים לביתו ביו"ט של פסח, ושחט בן בקר בשבילם וערך להם סעודה. וכבר עמד בזה החת"ס (ע"ת פ' וירא בראשית יח, א) וז"ל, יש לחקור דלפי משמעות חז"ל שיצחק נולד בפסח, והיתה לידתו ביום א' דפסח, וכ"כ להדיא היעב"ץ בסידור שלו, וא"כ המלאכים סעדו אצל אאע"ה ביו"ט א' של פסח, שהרי אמרו למועד אשוב אליך ושרט שריטה בכותל, וכן משמע בפיוט יום א' של פסח, וא"כ קשה, דהלא אאע"ה שמר כל התורה אפי' עירובי תבשילין (יומא כח:), ואיך הסעיד ערביים ביו"ט, וקיי"ל לכם ולא לנכרים, ואפי' את"ל דבני

והנה המן נתלה ממחרת הפסח, ולפ"ז המשתה שעשתה אסתר היה ביו"ט של פסח (ט"ו ניסן), והעיר ביערות דבש (ח"א דרוש יז) שהרי אסור לזמן את הגוי לסעודה ביו"ט, ואיך זימנה אסתר את אחשורוש ואת המן למשתה שעשתה. ותי' שהמן היה עבד גמור של מרדכי נובס' מנות הלוי העתיק שטר מכירה אות באות איך שמכר עצמו לעבד גמור ומוחלט למרדכי, והתחייב הוא ובניו לעבדו עבודת עבד, וא"כ ברור שמרדכי הטבילו ומלו לשם עבדות, דקיי"ל ביבמות מח: דאין מקיימין עבד שירצה שלא למול, ומותר לבשל ביו"ט עבור עבד כנעני, שהם בכלל מצוות אפי' אם פרקו עול, כמו שאמרו גבי ישראל מומר (סנהדרין מד). אע"פ שחטא ישראל הוא, וכן בעבד, ומותר לעשות מלאכה בעבורו ביו"ט. [א.ה. זה חידוש, והסכמת הפוס' לאסור בישול לצורך מומר. ומ"מ חזי לאצטרופי דעה זו לסניף, הואיל ובשו"ת מהר"ם שיק (א"ח סי' רפא) כתב לגבי קראים ומומרים, שלשון הת"כ והגמ' (חולין ה.) משמע דמומר מיקרי לם, ועוד מטעם שמה הרהר תשובה בלבו. אך שוב מצא בפמ"ג שאסר בזה. ע"ש. וכ"ש בספק אם נחשב מומר או"ד הוי כתינוק שנשבה, דהוי ס"ס. ואע"פ שבשו"ת שאילת שלמה (ח"ב סי' מז) השיב ע"ד מהר"ם שיק, מ"מ אינו מוכרח כ"כ. וגם דמחלל שבת בפרהסיא ל"ד לקראים וכדו' שפרקו מעליהם שם ישראל, וחמירי טפי ממומר. ראה כה"ג בשו"ת חת"ס (אה"ע סי' כב. ח"ו סי' נז, וסי' פג). וכמ"ש בשו"ת צ"א (ח"ח סי' יח)], ולכן

העושה מלאכה פטור, מטעם הואיל וחזי לחולה שיב"ס, וליכא אלא איסורא דרבנן, וכיון דב"ב נמי אכלו, וליכא רק ריבוי בשביל הערביים, וריבוי בשבילם אינו אלא איסורא דרבנן, הו"ל תרי דרבנן ושריא. וא"ש דכיון שנטמאה העיסה ולא מצו בני ביתו למיכל מההוא ריפתא, אז הו"ל מלאכה בשביל הגוי ממש שזה אסור. ע"ש.

ביתו אכלו עמם, ג"כ יש איסור דרבנן לזמן לגוי שמא ירבה בשבילו. וי"ל למאי דקי"ל דהאופה מיו"ט לחול פטור מדאו', מטעם הואיל ואי מקלעי אורחים, והקשו התוס' דא"כ בטלת כל מלאכת שבת, הואיל וחזי לחולה שיש בו סכנה, ותי' דחולה שיב"ס לא שכיח, וא"כ הכא בבית אברהם שהיו הרבה חולים המסוכנים מחמת מילה,

אם יש למנוע לאכול עם גוי על השלחן אפילו בביתו

אוכלים במסיבה לעצמם, כיון שאוכלים בבית משתה הגוי, דמסיבת הגויים מיקרי.

וז"ל הרמב"ם (ע"ז פ"ט ה"ט), גוי שעשה לבנו או לבתו משתה, אסור ליהנות מסעודתו, ואפי' לאכול ולשתות הישראל משלו שם אסור, הואיל ובמסיבת גוי אכלו וכו'. ובהל' מאכלות אסורות (פ"ז ה"ט) כתב, אסרו לשתות עמהם אפי' במקום שאין לחוש ליי"נ וכו', כיצד לא ישתה אדם במסיבה של עכו"ם ואע"פ שהוא יין מבושל שאינו נאסר, או שהיה שותה מכליו לבדו, ואם היה רוב המסיבה ישראל מותר. ובהל' מאכלות אסורות (פ"ז ה"ט) כתב, אסרו לשתות עמהם אפי' במקום שאין לחוש ליי"נ וכו', כיצד לא ישתה אדם במסיבה של גויים, ואע"פ שהוא יין מבושל שאינו נאסר, או שהיה שותה מכליו לבדו, ואם היה רוב המסיבה ישראל מותר. וע' בב"י (יו"ד סי' קנב). וראה גם בשו"ת משנה"ל (ח"ז סי' קיח). [והרמב"ן פ"י מה שנאמר השמר לך פן תכרות ברית וגו', וקרא לך ואכלת מזבח. שזו אזהרה באוכל תקרובת ע"ז, שאסור מדאו'].

וכ"ז מצד הדין, אך מצד חסידות, מצינו בתנא דבי אליהו (רבה פ"ח) וז"ל: ישמור אדם דברים בלבו שלא יאכל עם גוי על השלחן, שכן מצינו בחזקיהו מלך יהודה ששינה לו הקב"ה מעשה שמים, וגבה דעתו עליו ואכל עם הגוי, ובשביל שאכל עם הגויים והראה להם את הארון, נתן לו מנשה וכו', מכאן אמרו כל האוכל עם גוי על השלחן, כאילו עובד ע"ז ואוכל מזבחי מתים, ואם ת"ח הוא מזלזל את תורתו ומחלל שם אביו שבשמים ומבזבז את ממונו ומאבד את בניו ומפיל אותם בחרב ומגלה אותם מארצם. ע"כ. ומשמע שאסור לאכול עם גוי על שלחן אחד ואפי' בביתו. אמנם יש שפרשו שכ"ז לזהירות ואין בזה איסור ממש, וכעין מה דאיתא בתד"א שם (פ"ב), ישמור אדם דברים בלבו שלא יאכל עם עמי הארץ על השולחן, ולא ירבה עמהם בסעודה בכל מקום. שכל האוכל לחם עם ע"ה על השלחן כאלו עובד ע"ז, ואם ת"ח הוא מזלזל תורתו ומחלל שמו של אביו שבשמים. ע"כ. וזה אינו איסור גמור, כמבואר בברכות (מג): ואל יסב בחבורה של עמי הארץ. וכ"כ הרמב"ם (דעות פ"ה ה"ב) לגבי ת"ח, כשהחכם אוכל מעט זה הראוי לו, לא יאכלנו אלא בביתו, ולא יאכל אצל עמי הארץ. ע"כ.

שו"ר בקובץ בית אהרן וישראל (תשנ"ז עמ' יז) שהביאו מכ"י קדמון שהקשה קושיא זו ע"ד הרמב"ם הנ"ל, ממה שאמרו בתד"א, ותי' שם שהרמב"ם בהל' שבת (פ"ו הכ"א) דקדק בלשונו וכתב, מזמנין את הגוי בשבת "ונותנין" לפניו מזונות לאוכלן, פי' שהוא לבדו יאכל, אבל אה"נ אסור לאכול עמו, וכן לשונו בהל' יו"ט, אם בא מאליו "אוכל עמהן מה שהן אוכלין", רק לאכול מה שהן אוכלין, הותר, אבל אין הכוונה שהם אוכלים ביחד, ומ"ש אוכל עמהן, פירושו שאוכל מה שהן אוכלין.

ועכ"פ בגמ' דידן (ע"ז ח). מבואר שגוי שעשה משתה לבנו וזימן כל היהודים שבעירו, אע"פ שאוכלים ושותים משלהם ושמש שלהם עומד לפנייהם, מעלה עליהם הכתוב כאילו אכלו מזבחי מתים. והאיסור מתחיל משיתחיל להכין שום דבר מצרכי החופה לבנו. וכתב מרן הב"י (סי' קנב) שלמעשה אין להקל אפי' כשישראלים

ב. וכן אסור לבשל ביום טוב לצורך קראים, דכיון שהם כופרים בתורה שבעל פה, דינם כגוי לכל דבריהם. ולפיכך אסור להזמין לביתו ליום טוב גוי או קראי, לסעוד עמו סעודות יום טוב, גזרה שמא יבשל בשבילו (בקדרה בפני עצמה). והוא הדין בזה בישראל מחלל שבת בפרהסיא. וגדר מחלל שבת לענין זה הוא כשעושה ביד רמה גדולה בעישון סיגריות בשבת או בנהיגה ברכב ואופנוע וכדומה, בשאט נפש וללא כל דחק שהביאו לזה. אבל המורה היתר לעצמו לחלל שבת קודש בשביל פרנסתו שאם לא כן יפטר והו מעבודתו וכיוצא בזה, אינו בסוג מחלל שבת בפרהסיא שיהיה דינו כגוי לכל דבר, ואם הוא מתפלל ומקדש בשבת ואומר בקידוש 'זכר למעשה בראשית', מראה בזה שאינו כופר במעשה בראשית. (ב)

לבשל לצורך קראים או לצורך מחלל שבת בפרהסיא

ע"ש. ואלו שבימינו מחללים יו"ט בפרהסיא. וכמ"ש הרדב"ז הנ"ל. ואחסור דרי. ועיין בשו"ת גנת ורדים (א"ח כלל ב סי' לא) שאוסר למול בני קראים בשבת בזה"ז. (וע"ע בננת ורדים כלל ג סי' א).

ואע"פ שהכנה"ג (בהגה"ט) כתב בשם המהרש"ך (ח"ג סי' טו) שמהר"ש חקאן הלוי מתיר לבשל ביו"ט לצורך קראים. אפשר שבזה"ז גם הוא יודה להחמיר, ולא התיר אלא מפני שהם כתינוק שנשבה בין העכו"ם, משא"כ אלו שרואים בכבודה של תורה ואינם חוזרים בהם, דהו"ל אבירי לב (ברכות יז:).

ומה שכתבנו לגבי בישול לצורך מחלל שבת, כ"כ בפמ"ג (א"א סי' תקיב סק"א), ומהר"ם שיק (חא"ח סי' רפא). ובמנחת יו"ט (סי' צח אות קלד) לדעת הרדב"ז. ועיין בס' שלמי תודה (סי' כז אות ד). ובהליכו"ש פסח (עמ' שכו), ובכה"ח (סי' תקיב סק"ד).

אם למומר עצמו מותר לבשל ביום טוב לצורך עצמו

בזה, שדבר פשוט הוא שהמומר כלפי עצמו ודאי מותר לו לבשל, שהרי גם הוא מחויב בסעודת יו"ט, שהרי הוא חייב בכל המצות כישראל, וא"כ בודאי דהותר לו לבשל לצורך אוכל נפש ושמחת יו"ט שלו, ולכן אין כל חשש לתת לו רשות לבשל באש או בגז שלנו לצורך עצמו. [אכן צ"ע אם אכן המומר מקיים בזה מצוה במה שאוכל ביו"ט סתם].

(ב) שהקראים הם כופרים בתורה שבע"פ, ולכן דינם כעכו"ם לכל דבריהם, וכמ"ש הרשב"א (ח"ז סי' קמט), והפר"ח (יו"ד סי' קיט ס"ק טו), והש"ך (שם ס"ק טז). והרי הם מחללים את המועדות שלנו, ובונים במה לעצמם וקובעים ימים טובים בניגוד לקבלת רז"ל. וכמ"ש הרדב"ז (ח"ב ס"ס תשצו). וכ"כ בהדיא הכנה"ג (בהגה"ט סי' תקיב) שרבינו בצלאל אשכנזי בתשו' כתב בשם הרדב"ז לאסור לבשל ביו"ט לצורך קראים.

ואין זה ענין למ"ש הרמב"ם בתשובה (סי' שעא) להתיר למול בן קראים בשבת, ושכ"פ רבינו האי גאון. והובא בב"י (בדק הבית יו"ד סי' רסו), ובארחות חיים (ח"ב עמ' תרכב). וע"ע בשו"ת אהלי יעקב למהריק"ש (סי' לג). שהרי התנה הרמב"ם, שזהו דוקא כששומרים לשונם מלדבר תועה על חז"ל וכו', אבל אם מחללים מועדי ה' המקודשים לנו בפרהסיא אסור לבקרם ביום שברו מלבם וכו'.

והגרא"ל שטיינמן חקר באדם שהוא מומר לחלל שבת בפרהסיא, אם מותר לתת לו מאכל שיוודע שיבשל אותו בחג, דשמא כיון שאסור לנו לבשל בשבילו, שדינו כגוי דקי"ל לכם ולא לגויים, א"כ שמא אף לו עצמו אסור לבשל ביו"ט, ונחשב כאילו הוא מבשל לצורך גוי, או דילמא כלפי עצמו ממ"נ לא שייך לאסור. והשיב

לשתות מיינן של עצמו. והגר"ח קנייבסקי העיר מחולין פז. שרבי נתן לצדוקי כוס יין לשתות.

ובצ"א שם (ח"ח סי' יח) העיר, דמ"מ יש כאן ס"ס, שמא אין דינו כמומר, ושמא כמקצת פוס' שמותר לבשל לצורך מומר. ואי"ז ס"ס רחוק, כי קשה עד מאד למצוא דין מחלל שבת בפרהסיא בכל התנאים, ובשו"ת מהרי"א אסאד (י"ד סי' ג) הצריך גם שיעידו בפניהם בפני בי"ד שחיללו שבת בפני י' מישראל, והעלה שגם בעל נפש א"צ להחמיר מלשתות יין שנגעו בו מחלל שבתות שבוה"ז, שלא העירו בפניהם בפני בי"ד. (ובשו"ת פרי השדה ח"א סי' סב ביאר דבריו בשנוהר מיהת בשאר מצוות). והחזיק בשי' זו בשו"ת אבני צדק (י"ד סי' ס). ולהרבה פוס' הא דמומר לחלל שבת בפרהסיא הוי כמומר לכה"ת, אינו אלא מדרבנן, ולפ"ז האיסור לבשל בשבילו ביו"ט הוא רק מדרבנן. וגם לגבי יין נסך, בחי' חת"ס הנפ"מ (י"ד סי' קנד סק"ד) כתב, דנראה להלכה דלא קיי"ל כר' יונה בזה להחמיר במחלל שבת בפרהסיא, אלא כל שלא ראינוהו עובד ע"ז, אין בינו משום יין נסך, דלא יהא אלא גוי דלא פלח לע"ז, שאינו עושה יין נסך אלא בשתיה משום בנותיו, וזה לא שייך כמומר, שהרי בתו מותרת, ומש"ה לא הביאו בש"ע. ע"כ.

ושוב הקשה דלפי זה אמאי לא נימא דכשם שמותר לו לבשל לעצמו, כך מותר לישראל אחר לבשל עבורו, דהא גם הוא כישראל ומ"מ הותר לצורך סעודת יו"ט שמחויב בו ככל ישראל, וא"כ מדוע אחרים אסורים לבשל עבורו. והניח בצ"ע. [מוריה תשנ"ט עמ' קטז].

ובחוט שני (י"ט פ"ד סק"ג) נקט שאסור למומר לבשל ולעשות שאר מלאכות אפי' לצורך עצמו, וכן עבור מומר אחר. אך בשם הגרי"ש אלישיב כתבו להתיר בזה (לקט הל' יו"ט פ"ג אות ג). וע"ע במוע"ז (ח"ח סי' מו), במכתבו של הגאון בעל קה"י.

ובשו"ת צי"א (ח"ח סי' יז) כתב שהסברא נוטה שמותר לתת לו לבשל לעצמו, שלא יהא כעין תרי חומרי דסתרי אהדדי, דמצד אחד לא מבשלים עבורו מפני שכוללים אותו בכלל המיעוט דלכם ולא לנכרי, ומצד שני לא ניתן גם לו לבשל לעצמו, וממ"נ אם הוא ישראל הרי מותר לנו לתת לו לבשל, ואם הוא נכרי הרי נכרי מותר בכלל לבשל. ובשלמא אנן לא מבשלים בשבילו מפני שספק לנו דאולי דינו כנכרי וכלול הנהו בכלל המיעוט דלכם ולא לנכרי, אבל הוא כשלעצמו הרי מותר לו לבשל עבורו מכח ממנ"פ כנ"ז. וכן דנו הפוס' לגבי יין נסך, אם מותר לו

מחללי שבת בזמן הזה

ויש לזה השלכה להיתר פסולי קהל, כגון שנמצא אחד מעדי הקידושין מחלל שבת בפרהסיא, דאם נחשיבו כתינוק שנשבה שמא אינו נפסל לעדות בדיעבד, ולא נוכל להפקיע הקידושין כדי להתיר פסולי קהל. אך מאידך י"ל דסו"ס בעל עבירה הוא. וראה באורך במה שכתבנו בספר כנס הדיינים (תשע"ז, עמ' 51 ואילך), ובילקו"י שבת כרך א' חלק שלישי (עמ' תרמה). ובקובץ משנת יוסף (גליון כד סי' קלט, עמ' עה והלאה, וגליון כה עמ' תטז והלאה), ע"ש.

ואמנם העושים ביד רמה ובחוצפא גדולה בעישון סיגריות בשבת או בנהיגת מכוניות

ובמק"א כתבנו בזה, אם מחללי השבת בזמנינו נחשבים כמומרים לכל דבר, או שיש לדמותם לתינוק שנשבה לבין הנכרים, שאין דינו כעכו"ם. וכן יש לדון לגבי עד קידושין מחלל שבת, דאם חשיב כתינוק שנשבה שמא הקידושין יחולו. וע' בשו"ת המבי"ט (ח"א סי' לז) שכתב, דלענין עדות פשיטא דהם פסולין מה"תה, ולא הוצרכו חכמים למנותם בכלל פסולי עדות, כדקאמר הרב ז"ל, דהא בכלל מינים הם ותלמידיהם ובני בניהם, כמ"ש הרמב"ם (פ"י מהלכות ע"ז ופ"ג מהלכות עבדים), קרי להו כופרים ומינים, וכופרים ודאי פסולים מה"ת. ע"ש.

שהכל רואים בתי כנסיות ובתי מדרשות ועיניהם הרואות יהודים רבים החרדים לדבר ה' שומרי שבת כהלכה, כן ירבו, ובכל זאת אינם נרתעים מלחלל שבת בפרהסיא, יש לדונם כעכו"ם וכן מוכח בשו"ת המבי"ט וכו'. ע"ש. וכ"ד הגר"ש וואזנר. וראה בילקו"י שבת כרך א' חלק שלישי בדיני קידוש, שעמדנו על מה שנראה לכאורה כעין סתירה בדברי היבי"א, ונתבאר שם שאין בזה הכרע ברור, ולכן לגבי חזרת הש"צ אין לצרף מחלל שבת בפרהסיא לומר חזרה ולהוציא ס"ת בברכה. וכן מקילין בפסולי קהל כשאחד מעדי הקידושין מחלל שבת. אבל לגבי קדיש, כיבוד אב ואם, וכל כיו"ב איה"ג שפיר יש לצרף סברת החזו"א. וע' בחזו"ע תרו"מ (שיצא לאור בשנת תשע"ג בעמ' קמז-קמח ובהע' ד) ששוב הביא להלכה דברי הבנין ציון ודעימיה, וגם את דברי החזו"א וסמך סמיכה בכל כוחו על פי דבריהם לדון את המחלל שבת בפרהסיא שאין דינו כגוי אלא כישראל לכל דבר. כיעו"ש. והיא משנה אחרונה. ועכ"פ כ"ז חזי לאיצטרופי בנ"ד. וע"ע בחזו"א או"ח (סי' פז ס"ק יד) ויו"ד (סי' א סק"ו) ע"ש. ועיין לו עוד (בסי' ב' ס"ק טז) שכתב, שאין לנו להרחיקם אלא לקרבם בעבותות האהבה כדי שישבו בתשובה. ע"ש.

ובספר אמת ליעקב (או"ח סי' תקיב הערה 474) הביא בשם רבי יעקב קמינצקי שהורה כי מחללי שבת בזמן הזה מותר לבשל בשבילם, דנחשבים כתינוק שנשבה, ולכן מותר להזמין לסעודת החג. וכ"כ בשמו במועו"ז (להגר"מ שטרנבוך, ח"ח סי' מו מכתב ד, ד"ה בדינא).

ויש שסבורים דענין תינוק שנשבה הוא באופן שלא שמע מעולם על ענין דת ישראל, ולא נודע לו שע"פ דין התורה מחוייב הוא בשמירת המצוות, אבל בזמנינו רק אותם שגדלו ברוסיא בזמן שלטון הרשע, אשר ברבות השנים נעקר מהם כמעט כל זכר ושארית מתורת ישראל, בהם שייך לומר דין תינוק שנשבה וכו'. אבל כאשר עלו לארץ ועתה הם מתוודעים לדת ישראל, ובכל זאת ממשיכים בדרכם הנילוזה, בזה יש לדון אם

ואופנועים וכדו', גם בזה"ז יש להם דין מחלל שבת בפרהסיא. אך יש לדון באותם המורים היתר לעצמם לחלל ש"ק בשביל פרנסה שלהם, דאל"כ יפטרם מעבודתם וכיו"ב, אם הם בסוג מחללי שבת בפרהסיא שדינם כגויים לכל דבר. ועיין בשו"ת מהרש"ג (ח"א או"ח סי' נג, וח"ב סי' מט).

וידוע מ"ש הבנין ציון (החדשות סי' כג) שבזה"ז שפשתה המספחת לרוב עד שנעשה חילול שבת כהיתר, אין לפושעי ישראל אלו דין עכו"ם, דהוי כאומר מותר. ובפרט שרבים מהם מתפללים ומקדשים בשבת ולא הוו ככופרים במעשה בראשית. ורבים מהאחרונים הביאוהו להלכה. ומהם בשו"ת בית יצחק שמלקיס (אה"ע ח"ב סי' סה). ובשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' קכא). ובשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' כה). וע"ע בשו"ת מלמד להועיל (א"ח סי' כט ויו"ד סי' נב). ובשו"ת התעוררות תשובה (ח"ג סי' כ אות ב). ובשו"ת ציץ אליעזר (ח"ח סי' טו פ"ה). וע"ש (סי' יז-יח) שכתב שיש מקום להתיר בענין בישול לומר לחלל ש"ק בפרהסיא ביו"ט, לפי דברי הרשב"א (והר"ן), שהטעם הוא משום גזרה שמא יבשל לו דברים האסורים, וזה לא שייך רק בגוי. וכ"כ בשו"ת באר משה (ח"ח סי' קסד). ובשו"ת מנח"י (ח"ד סי' מז אות ב). ובשו"ת יבי"א ח"א (חיו"ד סי' יא) צירף דברי הבנין ציון לעוד ספיקות. ע"ש.

אמנם אין הדבר מוסכם, שיש שכתבו שאף בזה"ז יש למחללי שבת בפרהסיא דין כגוי לכל דבר. וראה ביבי"א ח"י (או"ח סי' נה עמ' רב הע' יא, א) ובהלי"ע ח"ח (עמ' ו' ואילן), ובחזו"ע ימים נוראים (עמ' רפח).

ומ"מ יש לצרף סברת החזו"ן איש ביו"ד (סי' ב אות כח) שמכיון שאין אנחנו יודעים להוכיח (עיין ערכין טז): נחשב אצל מחללי השבת כקודם תוכחה, ויש לדונם כאנוסים ותינוק שנשבה לבין הגוים. ע"ש. ושכ"כ כמה אחרונים. ואמנם ביבי"א שם (עמ' רג בד"ה אמנם) כתב, שכ"ז שייך במקומות הנידחים שאין שם יהדות ורוב ככל התושבים עכו"ם, אבל לא יעשה כן במקומותינו, שמאחר

ובשו"ת שבט הלוי ח"ח (סי' קסה אות ה), ובשו"ת מנחת יצחק ח"ב (סי' קיח),

ואם מבשל לעצמו הרבה בקדרה אחת, כדי שיוכל לתת גם למחלל השבת, יש להתיר, שהרי מותר לבשל קדרה שלמה ביו"ט אע"פ שאינם צריכים אלא לחתיכה אחת (ביצה יז.). וכן יש ללמוד מהפמ"ג (א"א תקיב סק"א), שהוא זה שחידש שמחלל שבת בפרהסיא שוה לגוי גם לענין גזרת בישול ביו"ט, ולפיכך אסור להזמינו (וכ"כ שש"כ פ"ב ס"ו). ואעפ"כ משמע מהפמ"ג עצמו שלהרבות בשביל המחלל שבת באותה קדרה שמבשל לעצמו מותר, וכמש"כ בדעתו המהר"ם שיק (או"ח ס"ס רפא), והובא בבאר משה (ח"ה ס"ס צב). ובזה נתיישבו בס"ד פסקי מרן זצ"ל. וראה בחזו"ע יו"ט (עמ' לט בהערה ד"ה אולם).

וע"ש במהר"ם שיק שמותר לשחוט ולבשל לצורך מומר ישראלי, ובסוף דבריו העיר שהפמ"ג החמיר, וביטל דעתו מפניו.

והנה המג"א (סי' תקיב ס"ק ב) הביא מספר תניא, שאחר שתיקן כל צרכי סעודה סמוך לסעודה מותר להזמינו, ונ"ל דוקא שלא היה דעתו עליו קודם סעודה כגון שהעכו"ם בא אליו סמוך לסעודה. ע"כ. והביאו הא"ר (ס"ק ב), וע' במשנ"ב שם (ס"ק ג) דחלק ע"ד המ"א שכתב, ואינו מועיל מה שכבר הכינו כל צרכי סעודה דיש לחוש שמא יבשל עוד בקדרה אחרת בשבילו אחרי שמזמינו ורוצה לכבדו. ובשעה"צ שם (ס"ק ג) הביא את המגן אברהם וכתב שלא הביאו במשנ"ב, כי מהרמב"ם שכתב בעכו"ם "שבא מאליו" אחר שהכינו מותר, משמע דלהזמינו אסור בכל גווני. וכ"כ הפמ"ג וכ"כ הגר"ז. ע"כ.

לפ"ז יוצא שגם אם בישל את כל התבשילים לפני החג אין היתר להזמין ליו"ט מחלל שבת. וכ"כ במשנ"ב דרשו (ס"ק ג הערה 8), ורק שכתבו שם לדון אם בעה"ב בישל את המאכלים לפני החג, אם יכול הבעה"ב "להקנותם לאורח המחלל שבת" לפני החג. שדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (אשרי האיש ח"ג פ"ג ס"ח) דמהני, ובתנאי שמודיע לאורח שכל האוכל שלו. מאידך הגר"נ קרליץ

דינם כתינוק שנשבה לבין הגויים, וכן החילוניים הנמצאים כיום באר"י אך מתחנכים לכפירה ואכילת טריפות וחילול שבת, ועקירת כל דבר שבקדושה רח"ל, דכיון דסוף סוף יודע הוא ושומע שישנם שומרי תורה, ושלדבריהם גם עליו לנהוג כמותם, וכיון שכן קשה מאד לומר שדינו כתינוק שנשבה. ויתכן שהוא בגדר שוגג. ונפ"מ לענין מגע מחלל שבת ביין, ואם ניתן לצרפו מנין, או לצרפו לזימון וכו'. ונ"מ אין נכון לכבדם לזמן בעצמם]. ואף שבודאי אין לשנאותו כמו את המומרים לדבר עבירה, ואדרבה מצוה לחוס ולרחם עליו, ולקרבו בדרכי אהבה לשמירת תומ"צ, דהא סוף סוף שוגג הוא, מ"מ לא דמי לתינוק שנשבה. וכ"ה בס' שולחן שלמה (הל' יו"ט סי' תקיב הערה ד) בשם הגרש"ז אויערבך דבזמנינו באר"י ליכא מי שבאמת נקרא בשם תינוק שנשבה בהגדרה האמיתית של השם הזה, זולת מי שגדל במקום שמעולם לא שמע על דת יהודים, וגם לא שמע שיש כאלה האומרים שמכיון שהוא יהודי הרי שהוא צריך לשמור מצוות התורה, אבל היהודי החילוני המצוי כיום באר"י, אפי' אם גדל בקיבוץ והוריו חינוכוהו לכפירה ולאכול טריפות ולחלל שבת, מ"מ כיון שידוע שיש דת היהודים, ויש הטוענים שצריך לשמור מצוות, א"כ כבר אינו בגדר תינוק שנשבה. ע"כ.

ובספר הליכות שלמה (סדר ליל פסח סע' סט) דן במחללי שבתות בפרהסיא להזמינם לסעודות יו"ט, שיש להקל בדבר בזמנינו לענין ליל הסדר כשמקרבים אותם בכך לשמירת התורה והמצוות ובטעם הדבר הובאו שם (בהערה קלד) דברי הגרש"ז בהרחבה. ע"ש. ולכן כיון שבימינו א"א לנו לצערינו למצות הדין לחלוטין, וגם ידוע שבדרך זו של אירוחם לסעודות שבת ויו"ט מקרבים רבים מהם לחיי תורה ומצוות, ושבים לאבינו שבשמים, יש למצוא צדדי היתר לכך והדבר מסור למורי ההוראה, להורות בכל נידון לפי ענינו. וכמו שציידר כ"ז בהל"ש הנו'.

וראה עוד בשו"ת שאלת שלמה (ח"ב סי' מז אות ב), ובשו"ת בית אב חמישאי (סי' רפ אות ד),

לזה. ויש שכתבו בשם הגר"ש אלישיב שכיון שהשומעים לא מכוונים לשם מצוות ת"ת אלא כדי לשמוע חכמתה ובינתה אין בזה קיום מצוות ת"ת, ולכן גם אין עוברים איסור, וגם י"ל כאן כעין מה שאמרו חז"ל חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה.

ולגבי ליל פסח יש יותר סברא להקל, שמא לא גזרו חכמים כאשר מזכה אותו בכמה מצוות, ובהם אכילת מצה דאו', ומצות סיפור יצי"מ, ועוד מצוות דרבנן כמו ד' כוסות ומרור. אמנם בשאר ימים טובים, הגם שמזכה אותו במצות סעודת יו"ט, אפשר שאין זה נחשב מצוה דאו' בכה"ג, הגם ששמחת יו"ט דאו'. אלא יש לרד"ק דיי"ל שבכדי לקרבו לתורה שאני. וכ"כ בס' חוט שני (הל' יו"ט פ"ד סק"ג) שבאופן שמתעסקים עמו להחזירו למוטב כדי לקרבו לתורה ולמצוות, ש"ד להזמינו.

ובשו"ת חשב האפוד (ח"א סי' סד) העלה להקל בנ"ד. ודלא כמ"ש בקובץ מבקשי תורה (יו"ט עמ' קצג) שכתב בפשיטות שאין להזמין מחלל שבת בפרהסיא ליו"ט, וראה גם בשו"ת שבה"ל (ח"ב סי' קעב. ובח"ט סי' קצח) שכתב להחמיר בזה, וכיו"ב כ' בשולחן שלמה (סי' תקיב הע' א' וד'). ויש שכתבו שהגרשז"א היקל בזה רק בהזמנת בחורים ולא בהזמנת משפחה. וע"ע בשו"ת אמרי דוד (סי' כ). ובס' הלכות המועדים (פ"ב ס"ל), ובפסקי תשובות (סי' תקיב אות ב). וראה בהערה דלהלן.

ואם מותר לרקוד עמהם בצוותא אחר סעודת יו"ט, כדי לעורר רגשי לבכם לקיום המצוות, הנה ידוע מה שכתבו הפוסקים להחמיר בענין ריקוד בשבת, עיין סי' של"ט ס"ג, ובמ"ב שם סק"י, א"כ לכאורה היאך נוכל להתיר דבר זה. אא"כ ילכו במחול בלבד בלא לקפץ, שבזה יש לצדד דליכא גזרה שמא יתקן כלי שיר. [וביבי"א ח"ג א"ח סי' כב, כתב, שאין להורות בזה היתר כלל, כמה שנהגו קצת חסידויות לרקד ולטפח בשבת ויו"ט בשירים ורנגות, וכל אשר נגע אלקים בקרבו יזהר ויזהיר בלשון של זהורית, לבל ישלבו באיסור זה. אבל אין למחות בהם כשיודע בבירור שלא יקבלו ממנו. וע' בכף החיים (סי' תרח סק"ח)].

בחוט שני (יו"ט פ"ד ס"ק ג) כתב, שהקנאה זו אינה מועילה. ע"ש. ויש שכתבו להתיר בזה, עפ"ד המאירי (ביצה כא: ד"ה ומה) וז"ל, מה שהתרנו בזימון בעל מנת שיאמר לו שיתרצה במוכח שא"א לו לטרוח בשבילו, י"א שאף בדרך זו אין לו לזמנו אא"כ יכנס בביתו מאליו ויאכל עמו, ולא יראה לי כן, ואע"פ שאין הלשון מוכיח כן, אינו אלא מפני שסתם הדברים אין אדם מזמן את הגוי אחר שאינו יכול לטרוח בשבילו, אא"כ הוא בביתו מאליו ומשנכנס לביתו מאליו דרכו של אדם לזמנו במוכח. "מעתה לזמנו בתחלה בעל תנאי זה, מותר". עכ"ל. ולדבריו יוכל לזמן מחללי שבת ולומר בנעימה ובלשון שחוק כבר הכל מתוקן לסעודה די והותר, אם יגמר לא נכין עוד, על כן כל אחד יקח מהר ויאכל בזריזות פן לא ישאר לו ולשון חכמים מרפא. ע"כ.

ונראה דמחלל שבת בפרהסיא שאינו תינוק שנשבה (וכגון שהיה בחור ישיבה ופקר) דינו כגוי גמור, שאסור לזמנו שמא יבשל בשבילו בקדרה בפני עצמה שאיסורו מן התורה (כמ"ש הבה"ל ריש הסימן). ואם הגוי או המחלל שבת באו באקראי אסור לבשל עבורם ביו"ט, אפי' אם בעה"ב מבשל מבשל גם בשבילו באותה קדרה, וע' בשו"ת יבי"א חלק יא (סי' נא) שהביא דברי המשנ"ב שאפי' בקדרה ותבשיל שמתבחה אסור בגוי שבא מאליו, אע"פ שיש מקילין בגוי הבא מאליו, ודלא כהרמ"א.

ואמנם מחלל שבת שלא בפרהסיא כגון לצורך פרנסה וכו', מותר להזמינו, ואפי' לבשל בקדרה בפני עצמה בשבילו.

וע' בציץ אליעזר ח"ח (סי' יז) דשרי לבשל למחלל שבת בזמנינו אפי' בקדרה בפני עצמה. ע"ש. ואכן יש לשקול את הדבר בפרט בחילוניים שמקריבים אותם לתורה בליל הסדר וכיו"ב.

ויש שהעירו באותם מקומות שעורכים סעודות יו"ט המתובלים בד"ת, ורוב הציבור שם אינו דתי ולא בירכו ברכה"ת, שלכא"ו הוא מכשיל את השומעים באיסור של לימוד תורה ללא ברכה"ת. אך כיון שכונתו כדי לקרבה לתורה, א"צ לחוש

ג. משפחה שחזרה בתשובה ויש להם בן שעדיין לא חזר בתשובה, או חלילה כשיש בן שירד מן הדרך, ומתגורר אצליהם כדי לקרבו לתורה, לכתחלה יבשלו את כל התבשילים מערב החג כדי שלא יצטרכו לבשל בשבילו בחג, ואם יש צורך לבשל ביום טוב לכל בני המשפחה, אפשר להקל לבשל ביום טוב, אגב הבישולים לצורך המשפחה כולה, מדין סמוך על שלחנו. וכן מותר להזמין מחללי שבת ל"ליל הסדר", ומכאן סמכו לארגן "סדר ציבורי" ויש מהמשתתפים שהם מחללי שבת. ומבשלים בשביל כולם. וכן גר צדק שהוריו הנכרים מתארחים אצלו בחג, יש לצדד להקל להזמין ושיאכלו ממה שבישל לכולם ביום טוב. ג)

משפחה שחזרה בתשובה ויש להם בן חילוני

דרבנן, וכאן זה איסור דאורייתא, והפוסקים לא הזכירו סברא זו בנ"ד. אלא שבמקום צורך יש לצרף גם סברת הציץ אליעזר וסיעתו שהאיסור שייך בגוי ולא במומר, ובפרט שאחרים (כשרים) גם יאכלו ממה שמבשל בשביל המומר. ועיין בהליכו"ש (פסח פ"ט ה"ט) שהזכיר סברא זו, שאפי' מומר גמור אם רואים שהזמנתו ליו"ט תוכל לקרבו יותר, מותר להזמין, רק שלא יבשל במיוחד עבורו שבזה יש איסור דאורייתא, אלא רק יכול להרבות בשבילו. וע"ש שאין בזה הוראה כללית אלא הרב המורה יבדוק את הדבר כפי שיקול דעתו.

ובמעדני שלמה (עמ' כד) כתב בשמו של הגרש"א, שבשנים קודמות היה נהוג להזמין גויים לליל הסדר, וכנראה היה בזה ענין חשוב משום דרכי שלום, והיה ידוע ג"כ שליל הסדר זהו זמן מיוחד שהיו מזמינים אותם, ואולי לכן לא חששו שמא ירבה בשבילו. [וע"ש שנהגו להזמין גויים חשובים, כגון קונסולים, לליל הסדר כדי למנוע שנאה ליהודים, ומספרים, שהגר"א הרצוג זצ"ל בתקופת כהונתו כרב ראשי נהג להזמין את השגרירים הזרים לביתו לליל הסדר וע"ע להגר"ש דבילצקי, בקובץ בנתיבות ההלכה (ל"ה עמ' רצג)].

ויש מי שכתב בשם מרן אאמ"ר זיע"א, במי שכל בניו חזרו בתשובה לבד מאחד, ורוצה להזמין ליו"ט ויודע שיבוא ברכב, שיכול להזמין, שע"י כך יכול להתקרב לתורה. ובפרט שבדרך כלל גם אם לא יבא אצלו ילך לטייל ברכבו. [ראה בספר רבנו עמ' קעג].

ובשו"ת תשובות והנהגות (כרך ה' ס" קנא אות ג) כתב להתיר כשאינו בא כאורח שצריך לכבדו,

ג) כ"כ בהליכו"ש (מועדים עמ' שכו), ועיין בר"ן ביצה (ע"ב מדפי הרי"ף), ובש"ע (ס' תקי"ב ס"א) ונו"כ, דהגזירה היא רק באורחים שאדם עשוי להתכבד בהם, ורוצה ביקרם, ועלול להרבות בשבילם. ולפ"ז בסתם אורחים שהזמין לסעוד על שלחנו לשם חסד, שהרגילות הוא שנותן להם ממה שמוכן אצלו, לא שייך כ"כ בכגון זה החשש לשמא ירבה, ולכן כשיש עוד טעמים יש לצרף סברא זו להקל. וע"ש שדן במי שיש לו בנים מחללי שבת, או שאינם מודים בדיני יו"ט רח"ל, דבזה ודאי שייך שמא ירבה, כי הדרך להכין עבור בני הבית כל צרכם, ואיך תבשל האם עבור בניה. ולהטעם הב' שבהר"ן (בביצה י': מדפי הרי"ף) דהחשש הוא שמא יבשל עבור הנכרי מאכלות אסורות, וכ"כ הרשב"א שם (כ"א), א"כ אין לחוש בזה בישראל, שהרי ודאי לא יבשל עבורו מאכלות אסורות, וזה צד להקל קצת בדבר, אבל סתימת הפוסקים משמע דהמחלל שבת דינו כנכרי לענין זה. ע"כ. ועיין בשו"ת ציץ אליעזר הנ"ל, שצידד בזה כמה צדדים.

וכנראה ע"ז סמכו לארגן סדר ליל פסח ציבורי, גם עבור מחללי שבת, וראה בס' שלמי תודה (יו"ט עמ' ריא). וכן בבעלי תשובה יש לצדד להקל להם להזמין לביתם ביו"ט את הוריהם שאינם שומרי תורה ומצוות, כאשר מתעסקים עמם להחזירם בתשובה, שלפעמים יש בדבר משום הוי מחשב וכו', וכעין סברת האחרונים שהתירו להגיש מאכל לחילוני שאינו מברך, כדי לקרב לכו אליו, ומתוך זה יוכל לקרבו לתורה ומצוות. ואמנם יש לדחות, דשם התירו איסור

ד. אם בא גוי או קראי או מחלל שבת בפרהסיא לבקרו ביום טוב, יש אומרים שמותר לעשות קפה הרבה בבת אחת, באופן שגם בעל הבית ישתה עמו. אך הנכון להחמיר בזה אפילו אם מקדים שתייתו לשתיית הגוי. אך לומר לגוי לעשות יש להקל, דהוי שבות דשבות במקום צורך. (יבי"א חלק יא סי' נה.) ד.

דכיון שאינו נותן להם לאכול מפני כבודם אלא מחמת שמזונותיהם עליו, אין לחוש שמא יבשל עוד קדירה אחרת בשבילו, כיון שאינו רוצה ליתן להם יותר ממה שהוצרך להוסיף בשבילם, וה"נ כאן כשלא באו כאורחים שצריך לכבדם, אמרי' שאינו נותן להם לאכול מפני כבודם רק מחמת שאחר שהזמינם ובאו אצלו, הרי מזונותיהם עליו, ולכן אין לחוש שיבשל עוד בקדירה אחרת בשבילם. עכת"ד.

ולפ"ז באדם שרוצה להזמין ליו"ט את אביו או חמיו, המשותק ומרותק לכסא גלגלים, ויש לו פועל שאינו בן ברית המסייע בידו בתמידות, שיהיה מותר להזמינו ליו"ט, כיון שעיקר ההזמנה היא לאביו או חמיו ופועל נלווה אליו, ובפרט שי"ל שהפועל חשיב עבדו של חמיו דמותר להרבות בשבילו.

וכן יש מקום לדרון כשחל חג השבועות אחר השבת, שהוא יו"ט שחל אחר השבת, אם יוכל לזמנו לשבת וישהה אצלו גם אחר השבת, ואה"נ אם אומר לו להדיא שישהה אצלו גם ביו"ט שאחר השבת, לכא' דינו כמזמינו ליו"ט שאסור, אבל אם מזמינו לשבת והאורח מבין מאליו שכוונתו גם על יו"ט, שמא לפי הנ"ל חשיב כשוהה אצלו ביו"ט דשרי. וצ"ע. ובשו"ת ציץ אליעזר (ח"ח סי' יז-כ) היקל לגמרי להזמין מחלל שבת מכמה טעמי, והזכירו מרן בחזו"ע. וע' בקובץ מוריה (שנה לב עמ' קפח) שאסף כעמיר גרונה בכל דין זה מדברי רבותינו האחרונים, והעלה מעיקרא דדינא דמותר לזמן את החילוני כדי לקרבו לחיק היהדות. ע"ש.

כגון אב שבנו דר אצלו והוא מחלל שבת, דהנה מבואר בראשונים בטור ובש"ע דלא אסרו אלא לזמן את הגוי, אבל אם יש לישראל עבדים ושפחות או כשהגוי בא מאליו, מותרים לאכול עמו ביו"ט, ולא חיישינן שיבשל בשבילם בקדירה מיוחדת. דדוקא כשמזמן העכו"ם אצלו דחפץ ביקרו חיישינן שמא ירבה בשבילו לבשל בקדירה לבדה. ויש לצדד דכשמזמין את קרובו אינו בא כאורח שצריך לכבדו, אלא נוהג עמו ככני ביתו וליכא למיחש שיבשל בשבילו בקדירה לבדה". וכן יש לצדד בארגוני קירוב שמסדרים הזמנה למחללי שבת בבתים חרדים, שהאיסור הוא רק כשמארחו, מפני שמתכבד בזה שמתארח אצלו, שאז רוצה לכבדו, וחיישי' שיבשל בשבילו בקדירה לבדה, אבל כאן שמזמינו רק כדי שיראה הנהגת יו"ט אצל החרדים, ואין לו ענין לכבדו, אין לחשוש שיעבור על איסור לבשל בשבילו במיוחד, ואין לנו להוסיף על חז"ל שאסרו זימון שמתייקר בו ולא בנ"ד שהכוונה היא כדי שיכיר יהדות. ובסברא זו יש לצדד להתיר לאב יר"ש שבנו נעשה מחלל שבת ל"ע, להזמינו ליו"ט, דבבנו אינו נוהג בו כאורח שצריך לכבדו, ואינו בכלל האיסור להזמינו. מיהו מהאי היתרא שאינו בא כאורח שצריך לכבדו "יש להתיר אפי' להרבות בשבילו בקדירה אחת", ואף שלאורח נכרי שבא מאליו אסרינן להרבות בשר בשבילו בקדירה אחת, דכיון שהוא רוצה לכבדו להוסיף בשר בשבילו חיישינן שמא יבשל עוד קדירה אחרת בשביל הנכרי בלבד, מ"מ בנ"ד מותר להרבות בקדירה אחת בשביל האורח, דמי לעבדיו ושפחותיו דמותר להרבות בשבילם בקדירה אחת,

לעשות קפה ביום טוב למחלל שבת בפרהסיא

קפה לגוי שבא לבקר אותו ביו"ט, אם ישתה מהקפה בעל הבית ובני ביתו, ואז ישקו בכללם

(ד) ע' בהליכ"ע ח"ב (פ' במדבר אות יד), שהביא מ"ש בבא"ח (שם אות כב) דמותר לבשל

גם את הגוי ממנה. ע"כ. וכתב ע"ז בהליכ"ע בזה"ל: הנה הרמ"א (סי' תקיב ס"א) כתב מותר להרבות בשביל עבדו ושפחתו באותה קדרה שמבשל בה לעצמו, אבל לשאר גוים בכל ענין אסור. וכ"כ מהרש"ל בים של שלמה (ביצה פ"ב סי' כג) שהדין דין אמת שיש לחוש שירבה בקדרה אחרת בשבילים. וכ"פ הגר"ז (סי' תקיב ס"ג). וע"ע בכה"ח (סי' כב). וראה להלן.

והנה בשו"ת רב פעלים (ח"א סי' לא) כתב להוכיח להתיר בנ"ד מדברי השאלתות (ס"פ בשלח) שכתב, בהמה חציה של גוי וחציה של ישראל מהו לשוחטה ביו"ט, כיון דקא טרח אדעתא דגוי אסור, או דילמא כיון דא"א לכזית בשר בלא שחיטה שרי, דאדעתא דנפשיה קא עביד ודגוי ממילא הוי, את"ל דבהמה כיון דא"א לכזית בשר בלא שחיטה, שרי, כדין מסוכנת דשוחט כדי שיאכל כזית צלי מבעו"י, עיסה מהו וכו'. ופירש בהעמק שאלה, דמפרש רבינו במכוין עיקר השחיטה בשביל הגוי, תדע דמקשה לה מגדרים ונדבות שאסור, והא התם עיקר הכוונה לצורך הקרבן, אלא ודאי דהכא נמי בשוחט לצורך הגוי, ופשט דשרי מדין מסוכנת שעיקרה משום הפסד, ואע"פ כן אם ישראל אוכל ממנה מותר. לפ"ז ה"נ בנ"ד, אע"פ שכוונתם בבישול הקפה לשם הגוי כיון שגם ישראל שותה מהקפה שרי. ע"כ. (וכ"כ עוד ברב פעלים ח"ב סי' נו).

ויש להעיר, דהא לא דמי להתם, דבבהמה א"א לכזית בשר בלא שחיטה משא"כ הכא דאפי' אילו הוה בעי לה לשם ישראל, ומרבה גם לשם גוי אסור, דדמיא לעיסה שאפשר למיפלגה, וכמ"ש בש"ע (סי' תקו ס"ו), וכ"ש הכא שעיקר כוונתם לבשל עבור הגוי. והרי אפי' הזמנה בלבד לגוי אסור שמא ירבה בשבילו, ואע"ג דהכא מיירי בבא מאליו, הרי לא הותר לתת לו אלא ממה שהוכן מקודם, וכמ"ש הרמב"ם (פ"א מהלכות יו"ט ה"א): "אין אופין ומבשלין ביו"ט כדי להאכיל לגוי שנאמר הוא לבדו יעשה ל"כס", ולא לגוים. לפיכך אין מזמנים גוי ביו"ט גזרה שמא ירבה בשבילו. אבל אם בא הגוי מאליו אוכל עמהם מה

שהם אוכלים שכבר הכינוהו". ע"כ. אבל לבשל לגוי לכתחלה ע"מ להרבות לעצמו ולבני ביתו מהיכי תיתי להתיר. והטור (סי' תקיב) כתב, שאפי' אם בא הגוי מאליו אין להתיר לתת לו לאכול ממה שהם אוכלים שכבר הכינוהו, מפני שיש לחוש שמא ירבה בשבילו, אלא צריך שיאמר לו אם יספיק לך מה שהכנו לעצמנו בוא ואכול עמנו. וכ"כ הרשב"א, הובא בב"י שם. אלא שמרן בש"ע פסק להתיר כדעת הרמב"ם. ויש לסמוך ע"ז משום שורת דרך ארץ, ועיין בשו"ת רב פעלים ח"ב (סי' נו) וח"ג (סי' מב) בשם רש"ל. ובשו"ת מעט מים (סי' צב). אבל לבשל לכתחלה לשם הגוי אין להתיר.

ובשו"ת תורה לשמה (סי' קסט) השיב על השאלה בנ"ד, שקודם שיביאו הקפה לפני הגוי, ישתו תחלה בני ביתו של בעל הבית היהודים, ואח"כ יביאו הקפה הנשאר לפני הגוי, כי לפניו אינו משורת דרך ארץ לשתות קודם ממנו, אלא אחר שישתו רוב הקפה יביאו הנשאר לפני הגוי, שאז אינו ניכר שבישלו הקפה בשביל הגוי, אלא בשבילם, כי רוב הקפה שתו אותו בני הבית. ועיין בט"ז (סי' תקיב ס"ב) בשם הרא"ש שאם לא הירבה בשביל הגוי אלא בקדרה שהוא מבשל בה ליכא חשש איסור. ע"כ. ובמחכ"ת אכתי לא איפרק מחולשא, שהרי גזרו חז"ל שמא ירבה בקדרה אחרת בשביל הגוי, או באותה קדרה אחר שהניח אותה ע"ג האש, מוסיף חתיכה בשביל הגוי, ע' ברשב"א (חולין טו:). והט"ז לא התיר אלא בעבדו ושפחתו. וע"ע בערוה"ש (אות ו). ע"ש. והראיה השניה שהביא ברב פעלים המעיין יחזה שיש לדחותה בנקל. ולכן נראה שיש להחמיר. [חזו"ע יו"ט עמוד מ, הליכ"ע ח"ב פ' במדבר סי"ד עמוד יח, והדר ביה ממ"ש בקול סיני, ובילקו"י מועדים עמוד תפו. ועיין שו"ת מהר"ם שיק (סי' רפא). וזה כהרמ"א בהגה שאוסר להוסיף לשאר עכו"ם בכל ענין. וזו היא דעת הארצות חיים. ועיין בב"י. ועיין בכה"ח (סי' תקיב אות כב). ובהלכה למעלה כאן העתקנו הלשון שבחזו"ע. הגם שבהליכ"ע שם כתב בזה"ל: נכרי שבא לבקר בבית ישראל ביו"ט, אסור לבשל קפה בשבילו, אפי' אם הישראל ובני ביתו שותים אף הם מן הקפה. ואפי' מקדים שתייתם לשתיית הגוי, אין להקל].

ה. אף על פי שאסור להזמין את הגוי לביתו ליום טוב, שמא ירבה בשבילו, בתי מלון שבאים מאליהם גויים ומומרים [מערב יום טוב] להתאכסן שם, אפשר להקל בזה, ובפרט שאינו מזמינם להדיא באופן אישי, וכאשר בא הגוי לביתו, מותר להאכילו עמו ולא חיישינן שמא ירבה בשבילו. (ה)

גויים שבאו להתארח בבית מלון מערב יום טוב

לאורח שמזמינו לשם חסד. וצ"ע. ומ"מ כיון שלא שמענו שפקקו בזה צ"ל דלהלכה אין זה דומה לרוצה ביקרם כיון דסוף סוף הוא הבעלים ובידו לעשות כרצונו. [וראה גם בהליכות שלמה פסח (פ"ט הערה קלב), שיש לצרף סברא להקל באורח סתם שהזמינו לשם חסד שאין דרך להרבות בשבילו, שהרגילות היא שנותן להם רק ממה שמוכן אצלו ותו לא. וזה ע"פ סברת הר"ן (ביצה י:) שהובא בב"ן].

ובשו"ת מנח"י (ח"ב סי' קיח) נשאל בבית מלון של ישראל, וכל המבשלים גויים, אם יכולים לבשל ביו"ט בשביל אורחים נכרים. דלכאור' אף שאסור להזמין גוי ביו"ט, אע"פ שאינו מבשל בשבילו לבד, ע"י גוי הוי רק שבות דשבות, ויש להתיר מפני דרכי שלום, ואין לחוש שמא ירבה הישראל, שהרי כשרוצה להרבות תמיד אומר לגוי לעשות, שרק הגויים מבשלים שם [באופן שאין חשש בישולי גויים]. ובפרט שהישועות יעקב (סי' תצה סק"ד) התיר לומר לגוי לעשות מלאכת אור"נ לצורך הגוי עצמו, אע"פ שאסור בשבת (א"ח סי' שז סכ"א). וי"ל טעמו, שאין איסור דאור' בבישול לצורך גוי, מטעם הואיל [אם לא שמבשל סמוך לחשיכה, או שמבשל נבילה או דבר האסור לנו משום בישולי גויים], וכ"כ הרשב"א (ביצה כא:) שאפי' יבשל בשבילו בקדרה בפני עצמה, אינו אסור מדאור', מטעם הואיל. ומ"מ כתב דלמעשה אין להקל בזה דלתוס' (ביצה יב.) ועוד איכא עכ"פ איסור עשה. ורק בבישול באותה קדירה בשביל ישראל, יש להקל. ומ"מ למעשה יש לשקול שלא יבואו לזלזל באיסורי יו"ט. ע"ש. ובקונט' שער הרחמים (זי"א. עמ' קד) כתב, די"ל שבתי מלון שאני שמבשלים הכל מאתמול, ולא מבשלים ביו"ט, והכל קבוע ומסודר מראש, ובשבתות ויו"ט אין נותנים אפשרות להוסיף מנה כפי רצון המבקש, אלא כפי מה

(ה) מבוואר ברמב"ם (יו"ט פ"א ה"ג) שאם בא הגוי מאליו אוכל עמהן מה שהן אוכלין, שכבר הכינהו. וכ"כ הסמ"ג (לאוין עה), והאר"ח (יו"ט ה"א) והכלבו (סי' נח). ואע"פ שהטור (סי' תריב) השיג ע"ז, דאע"פ שכבר הכינהו איכא למיחש שמא ירבה בשבילו אם הוא חשוב וראוי לכך, אלא צריך שיאמר לו אם יספיק לך במה שהכננו לעצמנו בא ואכול. וכ"כ האגור (סי' תקיח). מ"מ מרן בש"ע העתיק דברי הרמב"ם. והט"ז (שם סק"ד) כתב דעכ"פ כשבא מאליו והישראל נותן לו לאכול בלא הזמנה והפצרה שיאכל אצלו, אין איסור שמא ירבה, שאינו חביב לו. וכ"פ הגר"ז (שם ס"ב), וע' במשנ"ב (סק"ט). וכתב בשכנה"ג (שם הגבי' אות א), שגם הטור לא אסר רק שלא לאכול עמו על השלחן שמא ירבה בשבילו, אבל כשאינו אוכל עמו, אלא נותן לו חתיכת פשטידא, אין חשש שמא ירבה.

ויש לדון לגבי בית מלון, בפרט לשי' הטור, ולפי חילוקו של הט"ז יש לדון אם נחשב שיש לו חביבות, שהרי רוצה להרבות בשבילם כדי שיבואו אצלו גם בפעמים הבאות. אע"פ שאינו מכירם. וצ"ע. וראה בס' מנחת שלמה (ביצה כא:) שדן בזה, והביא מח' רש"י ותוס' שם במעשה דבני חילא אם מיירי שהקמח של הנכרים ואין אפשרות לתת מעט לינוקא רק אחרי שיאפו את כל הקמח. או כרש"י שהקמח של ישראל ורב הונא התיר לאפות מחמת שכל הפת ראויה לתינוק. ואע"פ כשאין כל האפיה מוכרחת לזה, ובודאי דפליג אריב"ל שאסור לזמן נכרי. ע"ש. וסיים דק"ו לענין בתי מלון שמתאכסנים בהם גויים ומומרים שיש לאסור הבישול ביו"ט שמא ירבה בשבילם, ואף שמטרת הבעלים רק לריוח ממון, מ"מ גם זה חשיב שחפץ ביקרם דלא גרע מבני חילא (שמתיירא מהם, ולא דמי

1. אסור לבשל ביום טוב או להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, ואפילו לכרמלית, לצורך בהמה חיה ועוף, שנאמר הוא לבדו יעשה לכם, לכם ולא לבהמה וכלבים. שגם הוצאה מרשות לרשות מלאכה גמורה היא, ולא התירוה חכמים לצרכי בהמה, ורק טלטול מאכל בהמה שאינו אסור אלא מדברי סופרים, מותר ביום טוב לטרוח לתת לפניה מזונותיה. (1)

שסודר מאתמול ותו לא. ועוד, שבבתי מלון כיום, הם אנשים זרים, והאורח אינו נמצא עם בעל אין ענין לבעל הבית עם הבישולים, שהמבשלים הבית. עכת"ד. ועיין בשו"ת ציץ אליעזר הנ"ל.

לבשל ביו"ט או להוציא מרשות לרשות לצורך בהמה וכו'

לצורך בהמה, ואפשר דה"ט לפי שאין לנו בזה"ז רה"ר גמורה. ועוד שלשיטת הרמב"ם ומרן הש"ע (בר"ס תקיח) כל שיש צער בעלי חיים מותרת גם הוצאה גמורה וכו'. ע"ש. וכבר כתבנו בשם ה"ה, שלדעת הרמב"ם מותר גמור הוא וכו"ל.

איברא דלכאורה קשה ממ"ש מרן בש"ע (סי' תקיח ס"ב): "אסור לישראל להוציא שום דבר ביו"ט לצורך גוי". וה"ט דכתיב לכם ולא לגויים, וכמ"ש הגר"א שם. וא"כ יהיה הדין גם לצורך בהמה אסור, דדרשינן לכם ולא לכלבים. וכ"כ הרוקח (סי' רצז), שאסור להביא כל מאכל בהמה דרך רה"ר. ע"ש.

ומהריק"ש בהגהותיו (סי' תקיח) כתב ע"ד מרן הש"ע הנ"ל, דין זה צ"ע, שהרי חולק ע"מ שפסק כדעת הרמב"ם דמשום מתוך הותרה הוצאה שלא לצורך כלל, זולת אבנים. ואילו דין זה הוא כדעת התוס', דס"ל שצריך שיהיה צורך היום קצת או צורך מצוה, ותימה דמזכה שטרא לבי תרי. ע"כ. ותירץ ערה"ש (שם סק"ד), דשאני הוצאה לצורך גוי שהיא אסורה מה"ת, דכתיב לכם ולא לעכו"ם ואהדריה ללאו קמא. ע"ש. ולפ"ז היה צריך להחמיר גם בהוצאה לצורך בהמה, דמההוא קרא גופיה ממעטינן לכם ולא לכלבים. וכ"כ במקור חיים לבעל חות יאיר (סי' תקיח ס"ב). וא"כ היאך ה"ה כתב שלשי' הרמב"ם מותר גמור הוא להוציא לצורך בהמה. וצ"ע.

וכתב בס' טוב חיים (חאו"ה סי' ד), שאסור לבשל ביו"ט לצורך בהמות חולכות כדי להשביח החלב שלהן, דלא חשיב צורך או"נ. והובא

(1) כן מבואר בגמ' שם, שאסור לבשל ולאפות לצורך כלבים, וכדעת ריה"ג, דלכם ולא לכלבים. וכן מבואר במשנה (חלה פ"א מ"ח), שעיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה חייבת בחלה ונאפית ביו"ט. וכ"פ הרמב"ם (בפ"א מהלכות יו"ט הל' ג), ואע"פ שה"ה שם כ' שיש חולקים ע"ז, הלכה כדברי הרמב"ם.

וכ"ד האגור (סי' תרכ). והביא בשם אבי העזרי שכתב, שמותר לבשל לצורך הכלב שלו. וסיים, ולא נהירא אל הרא"ש. ע"כ. ומרן בש"ע (סי' תקיב) פסק כד' הרמב"ם.

וכן הוכיח במישור בנחל איתן (דף לה. להגאון בעל משכיל לאיתן) מהגמ' (ביצה לה.) כדברי הרמב"ם. וכתב ה"ה שם בשם הרשב"א, שגם איסור הוצאה בכלל זה, שההוצאה מלאכה גמורה היא, ולא התירו אצל בהמה ביו"ט אלא טלטול בלבד, שהוא מד"ס. וכתב ע"ז ה"ה, וזהו לפי שיטתו וכו', אבל לדעת רבינו בדין ההוצאה שמותר גמור הוא. אבל אפיה ובישול לצורך בהמה אסור. ע"כ.

ומ"ש מהר"י עייאש בלחם יהודה (דף כט.), שגם הרמב"ם מודה שאסור להוציא לצורך בהמה וכלבים, הוא תמוה, שהרי לשון ה"ה קרי בחיל שמותר גמור הוא. וכ"ש שרבו הפוסקים דס"ל שאין לנו דין רה"ר בזה"ז. וגם בס' עמודי אש (סי' ה אות לו) תמה ע"ד הלחם יהודה הנ"ל. וע"ע שם מ"ש ע"ד השיורי קרבן בירושלמי (ביצה פ"ד ה"א).

ועיין בשו"ת עין אליעזר (סי' מא) שכתב, שהעולם אין נזהרים בזה ומוציאים מרשות לרשות

ובהא דתנן (חלה שם) עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה נאפית ביו"ט, פי' הר"ן (י:): שלא הותר רק בשאין לו נבלה, מפני שיכול לפייס הכלבים בנבלה, כדאיתא בגמ' (כא.). ע"כ. וכתב מרן הב"י, שיש לתמוה, שלא אמרו כן בגמ' רק למאן דלית ליה הואיל, ולכן הוא כל העיסה נאכלת לאדם ומותר לאפותה, שאילו לא היה לו במה לפייסן ע"כ צריך להאכילן מעיסה זו, והו"ל כעיסה חציה של גוי וחציה של ישראל שאסור לאפותה ביו"ט, אבל מאן דאית ליה הואיל אע"פ שאין לו במה לפייסן, שרי, דהואיל ואם היה לו במה לפייסן הוה שרי, השתא נמי שרי. והרי"ף והרמב"ם פסקו כמ"ד דאית ליה הואיל. וי"ל דאפי' מאן דאית ליה הואיל, היינו לענין חיוב מלקות, אבל איסורא איכא, ולכן מ"ש בגמ' שאני עיסת כלבים שיכול לפייסן בנבלה, היינו לומר שאין בה חיוב אבל איסורא מיהו איכא. ואע"ג ד"נאפית", משמע לכתחלה, לז"ד, דלעולם לא שרי אלא דוקא בשיש לו במה לפייסן. שוב מצאתי שכיו"ב כתב הר"ן שם לגבי עיסה שחציה של גוי וחציה של ישראל, דאסור לאפותה ביו"ט. אבל המ"מ כתב (בפ"א הי"ד) בשם העיטור והרשב"א דלדידן דאית לן הואיל, אפי' אין לו נבלה מותר, הואיל ואפשר שתזדמן לו, ולזה סתם רבינו. עכ"ל.

וכתב מרן הב"י, שלדברי הכל יש לשאול, אפי' יש לו נבלה שאפשר לפייסן בה, אמאי שרי לאפות כל העיסה, שהרי כיון שהכלבים אוכלין ממנה, נמצא שאין כולה צריכה לאדם ביו"ט, ובשלמא למ"ד שאפי' בתנור אחד אסור לאפות עיסה שחציה של גוי, שאף שהפת נאפית יפה בשעה שהתנור מלא לא שרינן מהאי טעמא להרבות אלא בשלו, אבל בשל גוי לא י"ל דהכא לא שרי לאפות אלא תנור מלא, דכיון דכולה של ישראל ולכלבים אפשר לפייס בנבלה, חשיב שלו, ולכן מותר להרבות בו אע"פ שיהיה לצורך כלבים, אבל למ"ד דלא אסרינן אלא ביותר מכדי תנור קשיא. ושוב מצאתי דמוקי לה בירושלמי בפ"ק דחלה (ה"ה) כרשב"א דאמר (ביצה יז.) ממלאה אשה תנור פת, מפני שהפת נאפית יפה בזמן שהתנור מלא. [ב"י].

בארחות חיים. ומיהו מותר להרבות בבישולו בשביל בהמה וכלבים, באותה קדרה שמבשל בה לעצמו, כמו שהותר לעשות כן בשביל עכו"ם. [חזו"ע יום טוב עמו' מ].

וכתב הרא"ש (ביצה שם) דדוקא בישול ואפייה, אבל לטלטל מזונות וליתן לפנייהם מותר אפי' בשבת. וא"ש כל המשניות אף לריה"ג. וכדתנן (שבת קנו:) מחתכין את הנבלה לפני הכלבים ואפי' בשבת, וצדין חיה ועוף מן הביברין ביו"ט ונותנין לפנייהם מזונות, (ביצה כג:). וקודר אדם קב או קביים ונותן לפני בהמתו (שם כט.), ומתירין פקיעי עמיר לפני בהמה, ומפספסין את הכיפין (שבת קנה.), ומהלקטין לתרנגולים וכו' (שם:), וכל אלו מותרין בלא אגב ריפתא. וסופלי שאני, דלא חזי לחיותא אלא ע"י שמרכיין או שוחקין אותם, ורק לפעמים אוכלין אותם ע"י הדחק, הילכך הקשה אביי, לריה"ג שא"א לתקן ביו"ט, איך מטלטלין אותם להשליך לחיות, והלא מוקצין הם, כיון שאינם ראויים לאכילה רק ע"י הדחק, ומשני דחזו להסקה, ובשבת (פי' אפי' לרבי עקיבא) צ"ל דמטלטלין להו אגב ריפתא. ודלא כדעת הרז"ה (י:): שכל משניות אלו רק לרבי עקיבא ולא למאי דקי"ל כריה"ג.

וכתב ה"ה (פ"א הי"ג) בשם הרשב"א, שאין מוציאין תבן ותבואה מרשות לרשות להאכיל לבהמתו, שהוצאה מלאכה גמורה היא, ולא התירו אצל בהמה אלא טלטול לבד שהוא מד"ס. ע"כ. וזהו כפי שיטתו בדין ההוצאה. ע"כ. וכ"כ הגהות מיימוניות (שם) בשם רבינו חננאל. גם הרוקח (סי' רצז) כתב, שאסור להביא כל מאכל בהמה דרך רה"ר. וכ"כ המרדכי (סי' תרעז) שאסור להביא מאכל בהמה דרך רה"ר, וכן אין עושין מורסן לעופות ביו"ט, דממעטינן מלכס. ע"כ. וכתב מרן הב"י, שיש לתמוה ע"ז, דהא שרינן לגבל לשוורים ע"י שינוי (שבת קנו.), ואפשר דמ"ש אין עושין מורסן לעופות ביו"ט, בלא שינוי קאמר, וע"י שינוי שרי, דלא הוה אלא כמו טלטול בעלמא, וכ"כ הכלבו (סי' נח) שריית המורסן לתרנגולים מותרת, ובלבד ע"י שינוי, לפי שהדבר קרוב לגיבול. ע"כ.

ז. מי שאכל בשר, מותר לו לבשל מאכלי גבינה ביום טוב גם בתוך שש שעות מזמן אכילת הבשר. וכן מי שאסור לו לאכול איזה מאכל מחמת חולי, כגון חולה סכרת שאסור לו לאכול מאכל מתוק, מותר לו לבשל ביום טוב מאכל מתוק לצורך אחרים, וכל שכן שמותר לו לטלטל ממתקים וכדומה, אף שאינם ראויים בשבילו לאכילה. ז

אכל בשר - לבשל מאכלי גבינה ביו"ט בתוך שש שעות

(מחז"ב ר"ס תסז). ובס' דברי מנחם (סי' תסז ס"ק טו) כתב שכן מתבאר ברדב"ז (ח"ב סי' תרסט). [ואף שבשו"ת רב פעלים (ח"ג אר"ח סי' ל) נשאל בדין זה, וכתב דמ"מ יש לאסור עפ"ד המג"א שאין להתיר לכתחלה מטעם הואיל. יש לדחות דבריו בזה. וכ"כ בשו"ת ימי יוסף בתרא (אר"ח סי' כ).] וע' היטב בשו"ת משיב דבר (יר"ד ס"ס כט). וע"ע בס' ברכות המים (סי' תמו), ובשו"ת מים שאל (דף א:). ובשו"ת שערי רחמים פרנקו (ח"ב א"ח סי' כו). ובדובב מישרים (ח"א סי' מט). ובס' מועד לכל חי (סי' יב אות ל).

ובשו"ת יבא הלוי (האר"ח סי' ג) נשאל ג"כ בדין האורז, והעלה להתיר, ושכ"כ מהר"ם פריסקו בס' ידיו של משה בנימוקי הטור (סי' תקכז), ושם תמה ג"כ בעיקר דין המהרי"ו והרמ"א, ועכ"פ בדין האורז דעתו להתיר. ולפי האמור יש כאן ס"ס להקל, שמא הלכה כמהרי"ו ברונא שאפי' המתענה מותר לבשל לאחרים, ואת"ל כמהרי"ו שאוסר שמא הלכה כהמחז"ב והעה"ש וסיעתם שמחלקים בין מתענה למי שנוהג איסור במין אחד. ומכללן של דברים יש להתיר למי שאכל בשר לבשל בתוך שש שעות מאכלי חלב ושלא כדברי הרב בא"ח שאסר בזה.

ויש אחרונים שדנו במי שאסור לו איזה מאכל מפני שמזיק לו, וכגון מאכלים מתוקים עם סוכר, והוא חולה סכרת, שאינו יכול לאכול מהם, שאע"פ כן רשאי לבשלם לאחרים. ונראה להתיר גם בזה. וע"ע בשד"ח (מערכת חמץ ומצה סי' ו' אות ו). ובשו"ת ציץ הקודש (ח"א סי' לה אות יב). ובכה"ח (סי' תנג ס"ק טז). ובשו"ת רב פעלים (ח"ד סי' טו). [הליכ"ע ח"א עמ' שג. וראה בזה להלן בדיני עירוב תבשילין].

ז) כן העלה להתיר בשו"ת חיים לעולם מודעי (א"ח סי' ז). ושכן נוהגים. ושגם למ"ש הרמ"א (סי' תקכו ס"כ) בשם מהרי"ו, שאשה המתענה ביו"ט אסור לה לבשל לאחרים אפי' לצורך יו"ט, שכל שאינו יכול לאכול בעצמו אינו רשאי לבשלו. מתענה שנאסר עליו הבישול מכל וכל לעצמו, ולכן נאסר לו לבשל גם לאחרים לבו ביום, משא"כ כשלא נאסר לו אלא הדבר ההוא והותר לו הבישול מכללו, שפיר י"ל דשרי לבשל גם לצורך מחר לעצמו ולאחרים.

ובלא"ה דברי המהרי"ו בזה אינם מוסכמים, שמהרי"ו מברונא (סי' פב) תמה ע"ד מהרי"ו. וכן העלה בא"ר (ס"ס תקצז) שאשה המתענה יכולה לבשל ביו"ט לאחרים. וכן פסקו בנהר שלום ומאמ"ר. וכן הבית מאיר (סי' תקכז) תמה ע"ד מהרי"ו, ושהב"י רק כתב לתרץ דעתו שלא תקשה עליו מהברייתא. ובשו"ת דברי מלכיאל (ח"ד סי' כח) שהאריך למעניתו להשיב ע"ד המהרי"ו בזה, והעלה שדינו של מהרי"ו תמוה, וגם הרמ"א שסתם כדבריו הוא תמוה וצע"ג. וכן בשו"ת ויקרא אברהם (א"ח סי' כב) כתב להשיג ע"ד מהרי"ו שאם היא אשה נשואה הרי היא משועבדת לבעלה, ולא כל כמינה לבטלו משמחת יו"ט וכו'. ע"ש.

וזך דלא כמ"ש בבא"ח (במדבר אות מא) שאם בעל הבית אוכל אורז בפסח, ומשרתו המבשל שלו נוהג שלא לאכול אורז אסור לו לבשל אורז ביו"ט לבעל הבית שלו, כיון שהוא נוהג איסור באכילתו משום גדר וסייג. וכיו"ב אם המבשל אכל בשר ביו"ט אסור לו לבשל מאכלי חלב לאחרים. ע"כ. ובערה"ש (סי' תנג סק"ד) כתב שיכול לבשל האורז לאחרים או לצורך השבת וכו'. וכמ"ש החיד"א

ח. גוי שהביא לישראל ביום טוב דבר שיש במינו במחובר, או מחוסר צידה, שיש לחשוש שמא תלשם ביום טוב, וטעה הישראל ובירך עליו כדי לאכלו, אף על פי שהוא מוקצה יש לו לטעום מעט מהפרי, כדי שלא תהיה ברכתו ברכה לבטלה. ואם היה בתוך הסעודה שאין כאן ברכה, וטעה הישראל ונתנו לתוך פיו ולעסו, אסור לו לבולעו. ח)

סימן תקיג - דין ביצה שנולדה ביום טוב

א. ביצה שנולדה ביום טוב הרי היא מוקצה ואסור לטלטלה ביום טוב, וכל שכן שאסור לאוכלה עד מוצאי יום טוב. ואפילו ספק אם נולדה בחול או ביום טוב, אסורה מספק, ואפילו אם ביצה זו שספק אם נולדה ביום טוב נתערבה באחרות, אינה בטלה אפילו באלף. שכיון שהיא דבר שיש לו מתירין, שאם יניחנה עד מוצאי יום טוב תהיה מותרת, הילכך אין לה ביטול אפילו באלף, שעד שיאכל אותה באיסור על ידי ביטול יאכלנה בהיתר גמור (רש"י ביצה ג. א.)

בירך על מה שהגוי הביא ביו"ט - דבר שיש במינו במחובר

שקיבל תענית ושכח ובירך על הפרי ונתנו בפיו ואח"כ נזכר, שכתב לדמותו להיא (דפ"ח דתרומות), שיפלוט אפי' בתרומה דרבנן, ויאמר בשכמל"ו. וכתב, שיש לדחות דהתם מיירי בתוך הסעודה שלא בירך, או שבירך על אוכל אחר ושוב הביאו לו מאותו המין של תרומה. וא"כ אין דברי המשנ"ב מוכרחים. [יבי"א ח"ב חיו"ד סי' ה סק"ג]. ואפשר שהמשנ"ב לשיטתיה אזיל (בס"ס רטו) דס"ל שאיסור ברכה לבטלה הוא מדרבנן, ולכן כ' שאסור לבלוע, משא"כ לדעת מרן השו"ע שם שאיסור ברכה לבטלה הוא מדאורי', וכדעת הגאונים והרמב"ם, וכמו שביארנו בכמה דוכתי, לכן יטעם מעט מהפרי הנ"ל, שלא תהא ברכתו ברכה לבטלה.

ח) הרמ"א באו"ח (ר"ס תקטו), כתב גבי גוי שהביא דבר שיש במינו במחובר, או מחוסר צידה ביו"ט, שאם עבר ונתן לפיו ולעסו אסור לבלעו. (ר"ש תרומות פ"ח מ"ב). וכתב המשנ"ב שם, דמשמע שאפי' אם כבר בירך עליו אסור לבלוע, דמוקצה הוא כשאר אכילת איסור. ע"ש. ונמצא דאף איסור מוקצה שאינו אסור בעצם רק השעה גורמת, עכ"ז לא חששו לאיסור ברכה לבטלה להתיר לו לטעום מן המוקצה. ואפשר דלא מיירי בדין ברכה לבטלה, וכגון שבירך על פרי אחר או שנזכר בתוך אכילתו שכבר חלה ברכתו.

ומהר"י עייאש בסוף ספר שבט יהודה (דמ"א:), הביא דברי הנחפה בכסף (א"ח סי' ו), במי

ביצה שנולדה ביו"ט אפילו נתערבה באלף כולן אסורין

מתרנגולת העומדת לאכילה. ומבואר בגמ' (ביצה ב:) שדין ביצה מתרנגולת העומדת לגדל ביצים, תלוי במחלוקת ר' יהודה ור' שמעון בדין נולד בשבת ויו"ט, וכמו שתירץ רב נחמן. והלכה קי"ל להתיר מוקצה ונולד בשבת ולאסור ביו"ט. ובתרנגולת העומדת לאכילה, הטעם לאסור ביצתה [הגם שהתרנגולת עצמה אינה מוקצית ביו"ט],

א) ביצה (ב. ג.). ירושלמי (שם פ"ה ה"א). טור וש"ע (סי' תקיג ס"א וס"ד). וז"ל הרמב"ם (יו"ט פ"א ה"כ) אפי' נתערבה באלף, כולן אסורות, שהרי למחר יותרו הכל, וכל דשל"מ אפי' באלף אלפים אינו בטל.

והנה בדין ביצה שנולדה, יש ב' אופנים, ביצה מתרנגולת העומדת לגדל ביצים, וביצה

אחרת חוץ מהכנה רבה]. ובכנה"ג איכא ב' טעמים לאסור את הביצה, משום הכנה ומשום מוקצה דנולד.

ולכאור' בשבת לא משכח"ל לאסור רק מטעם הכנה דאו', או מגזירה אטו שבת שאחר יו"ט, אך לא מטעם מוקצה דנולד, דבשבת קי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה ונולד. [אך ע' בשבת (מה:)] ובריטב"א שם, דביצה שנולדה בשבת חמירא טפי, וגרע משברי כלים וקליפות ועצמות, דביצה היא בריה מחודשת שלא היתה בעולם כלל].

ודין מוקצה שייך רק בתרנגולת העומדת לגדל ביצים, שביצתה אסורה גם מטעם מוקצה דנולד. אך תרנגולת העומדת לאכילה, ביצתה איננה מוקצה, ואינה אסורה רק מטעם הכנה או מגזרה אטו יו"ט שאחר השבת.

בגדר תרנגולת העומדת לגדל ביצים

הקדירה. ע"כ. ומקורו בדברי הרז"ה שם, שבעומדת להטיל ביצים לאכילה, אף שהתרנגולת מוקצית, אין הביצה מוקצית, וכמ"ש (שבת יט:): עז לחלבה ותרנגולת לביצתה ורחל לגיזתה, פלוגתא דר' יהודה ור"ש. וכמו שמותר לחלוב לתוך הקדירה אע"פ שהעז עצמה מוקצית.

וב"ב בפסקי הרי"ד (שבת קמד:): דאע"ג דהיא מוקצה, כיון דחלבה עביד דאתי בכל יומא ודעתיה עילוה שרי. אלא שכתב (בביצה ב.) שלגבי ביצה יש לאסור מ"מ, כיון דביצה לא עבידא למיתי כל יומא ויומא, ובוזה חלק על בעה"מ. אך בהשגות הראב"ד שם השיג, שהרי תרנגולת לביצתה דומיא דעז לחלבה והכל אסור בשבת, ולא התיירו לחלוב לקדירה, רק ביו"ט ובעז העומדת לאכילה ולא בשבת, דשווי אוכלא בשבת ואוספי עלוייה נמי אסור.

בשיטת הרמב"ן אם חלב של עז מוקצית הוי מוקצה כמוה

כגון שלקחה סתם, נשחטה הובררה דלאכילה עומדת, לא נשחטה הובררה דלגדל ביצים עומדת. ואמאי, הא אף שלא נשחטה, לא הובררה שהביצים עומדים לגדל אפרוחים, ואמאי לא תאכל בלא

מטעם הכנה דרבה. [ולרב יוסף, הטעם משום דהוי בכלל גזירת פירות הנושרין. ולר' יוחנן משום דהוי בכלל גזרת משקין שזבין].

וקי"ל דהלכתא כרבה, וביו"ט שאחר השבת או שבת שאחר יו"ט, הביצה אסורה מדאורייתא. וכ"פ רבינו אברהם בן הרמב"ם בשו"ת ברכת אברהם (סי' לט) שהלכה כרבה. ודלא כדברי השואלים שם שרצו לפרש דלית הלכתא כרבה, ואף רב לא סבר כוותיה דרב לגמרי, רק בהכנה דלידה, ולא מטעם שנגמרה מאתמול בידי שמים. וכתב ששמע מאביו שביאר פעמים רבות בביהמ"ד, דלית מאן דפליג בהכנה דעלמא בידי אדם שאסורה, כדאמר קרא בפירוש והכינו, וש"מ שאין מכינים אלא מחול לקודש, ורבה חידש שאפי' הכנה בידי שמים אסורה, והכנה דעלמא לא מיקריא הכנה דרבה. ודברים של טעם הם, ונראין מלשון התלמוד, מדאמר' הכנה דרבה, דמשמע דאיכא הכנה

ובגדר תרנגולת העומדת לגדל ביצים, יש לעיין, האם הכוונה שעומדת להטיל ביצים לאכילה, והביצה מוקצית כמו התרנגולת. או"ד דוקא בשעומדת לגדל ביצים לצורך אפרוחים, אבל בעומדת לגדל ביצים לאכילה, אין הביצה מוקצית מחמת עצמה. והנה רבינו יהונתן מלוניל (ביצה א.) כתב, עומדת לאכילה, פי', שאינה יולדת ביצים וכונתו להשמין אותה שיאכלנה בכל עת שירצה. ועומדת לגדל ביצים, פי', להטיל ביצים, שאינו רוצה לשחטה בכל אותה שנה, דנוח לו בפירות היוצאין ממנה יותר מבגופה. ע"כ.

אמנם בשיטת ריב"ב (דף א.) כתב, דוקא עומדת לגדל ביצים פי' להוציא מהם אפרוחים, אבל בעומדת לגדל ביצים לאכילה אין הביצה מוקצית, דהא דעתה עליה מאתמול, וכדאשכחן לגבי עז לחלבה (שבת קמד:): שחולב אדם עז לתוך

גם בחי' הרמב"ן (שבת קכא:): הביא פירוש זה דמיירי בעומדת לגדל ביצים לאפרוחים שהן בעצמן מוקצין, ודחה, דאנן אתרנגולת קאמר'. ועוד דגרסינן (ביצה ד.) ביצה תאכל על גב אמה,

דבעומדת לחליבה הרי היא מוקצית, וחלבה נמי מוקצה כיוצא בה. ושכ"ד בעל ההשלמה. וכ"כ בים של שלמה (פ"ק דביצה ס"א). וכ"כ המג"א (ס"ה) שה ס"ק יב, וס"י תקה ס"א), והגר"ז (ס"ה) שח סעיף ט, ובתוספת שבת (ס"ה) שה ס"ק לד).

אם החלב שנחלב בשבת הוי מוקצה גם משום גזירת פירות הנושרין ומשקין שזכו. והטור (ס"ה) כתב, שהחלב שנחלב בשבת אסור משום משקים שזכו. וכ"כ מהרש"ל (ס"ה) עה) שהחלב שנחלב בשבת אסור לכו"ע גזרה משום משקים שזכו. וכ"פ בש"ע (ס"ה) שה. וכ"כ רבינו פרץ בהגהות התשב"ץ (ס"ה מא), שהחלב אסור, כדין פירות הנושרים ומשקין שזכו. וכ"כ הארחות חיים (שבת אות יז), שבשבת החלב אסור משום מוקצה, שהרי הבהמה אסורה בו ביום. ואע"פ שהרשב"א כתב שגדולי המורים הורו להתיר בשבת, לראשונים שומעים להחמיר. וכ"כ המג"א (ס"ה) שה ס"ק יב) שהחלב שנחלב בשבת אסור לטלטלו, שכיון שהבהמה אינה ראויה לאכילה בשבת הוי מוקצה. וכ"כ בתוספת שבת (שם ס"ק לד).

ורבינו הרא"ה (בדק הבית בית ג ש"ו, ובחי' לע"ז כז). כתב, שאפי' מוקצה אין להתיר לחולה (שאב"ס), ומה שהתירו לגונח לינק חלב בשבת, התם לאו מוקצה הוא, דהאי בהמה לא אתקצאי אלא מחמת איסור שחיטה, וכל מה שאפשר ליהנות ממנה בלא איסור שחיטה ש"ד, כמו שמותר לחלוב בשבת לתוך הקדרה, ול"ד לביצה שנולדה בשבת שהיא מוקצה, דהתם בשבת נגמרה יציאתה ונעשית בריה מיוחדת בפני"ע, משא"כ בחלב, שלא נתחדש בשבת להיות כבריה חדשה ופנים חדשות, אלא שנתרבה ריבוי שאינו ניכר.

ולענין הלכה, נקטי' שיש להתיר מוקצה לחולה שאב"ס. שלדעת רה"ג והרי"ף והריב"ש שהחלב שלה מוקצה כמותה, וכ"כ המאירי (ביצה ב.) והאר"ח (שבת אות יז) והכלבו (ס"ה) נח) והאו"ז (ח"ב ס"ה שכט), א"כ מההיא דגונח יונק חלב מוכח שפיר שאיסור מוקצה הותר לחולה שאב"ס. ועוד דמה שהתירו לגונח לינק חלב מן הבהמה בשבת, היינו אפי' מבהמה העומדת לחליבה, וי"א שבעומדת לחליבה ודאי חלבה כמותה והוי

אמה. אלא כיון דגופה של תרנגולת אסורה, הפורש ממנה אסור, דכיון דאגידה בגופה כגופה דמיא, וכמו אם שחטה ומצא ביצה במעיה דאסירא. וכ"כ הרשב"א (שבת קכא:). וכ"כ בערה"ש (ס"ה תקה סק"א) בשם הרמב"ן במלחמות (פ"ב דביצה), שהחולב מן הבהמה העומדת לחליבה דהויא ודאי מוקצה, חלבה כמותה.

וכ"כ הרא"ה (ביצה ב.) לגבי ביצה. [אלא שביאר דכיון דהביצים ליתנהו בעולם לא מהניא מחשבת אכילה לשנות אותם מדין התרנגולת שיצאו ממנה. אבל החלב אינו נגרר אחר העז שיצא ממנה, דכשאלאוכל, חשיב אוכל מתחלה. ובבגדי ישע (ס"ה תקה) כתב, דלהרמב"ן אפי' עז העומדת לחליבה אין חלבה אסור משום מוקצה. וכמ"ש הר"ה (רפ"ק דביצה) וגם הרמב"ן במלחמות שם לא השיג ע"ז, ש"מ שהוא מסכים עמו וכו'. וזה דלא כמ"ש בערך השלחן הנ"ל].

ובן צידד המאירי (ביצה ב.), דכל שהתרנגולת מוקצית אף שביציה עומדים לאכילה אף הם כדין מוקצה, ואע"פ שיש בזו דרך אחרת לגדולי הראשונים שבגירונאה. וכ"כ הפר"ח (ר"ס תקה).

והר"ן (שבת קמד:) הביא מהרמב"ן, שאף שהעז מוקצית, החלב שלה נסתלק ממנו דין מוקצה, ולכן מותר לחלוב אותה העז לתוך הקדרה בשבת. גם הריטב"א (שבת קמד:) כתב, וא"ת והחולב בשבת איך יהא החלב מותר, הא מוקצה ונולד הוא. וי"ל דהא קי"ל כר"ש דלית ליה לא מוקצה ולא נולד. ועוד שבכל מוקצה מחמת איסור, כל מה שאדם יכול ליהנות ממנו בהיתר, מותר ליהנות ממנו, כשעומד ורגיל בכך. וכ"ד הרשב"א בחי' לשבת. אבל הרשב"א עצמו בעבודת הקודש (ש"א ח"ג) כתב, בד"א בחלב מן העז שעומדת לאכילה, אבל מעז העומדת לחליבה אסור אפי' ביו"ט, משום דהוי נולד מן המוקצה. וכ"כ הריב"ש (ס"ה קכא) שלדעת רה"ג והרי"ף, כיון שהבהמה מוקצית בשבת שמחוסרת שחיטה, גם החלב שלה אסור כמותה מוקצה. וכ"כ הרא"ש מלוניל, הביאו תלמיד הרמב"ן (ביצה ג.). וכ"כ המכתם (ביצה ב.) דההיא דחולב אדם לתוך הקדרה, לא מתוקמא אלא בעז העומדת לאכילה,

משום מוקצה. וכ"כ בס' פחד יצחק (ערך חולה, דף פ"ו:), בשם הרב גא"ל. וע"ע בחזון איש (או"ח סי' מד אות ג). הא קמ"ל שגם איסור מוקצה הותר לגונח שהוא חולה שאב"ס. כמ"ש הרמב"ן בתורת האדם (דף ו ע"ג). [והובא בחזו"ע שבת ג' עמ' קעו והלאה].

מוקצה. ובשו"ת מהר"י הלוי אחי הט"ז (סי' כט) כתב שאין להתיר חלב שנחלב בשבת ממילא, כדעת הרמב"ן, אלא קי"ל שהחלב מוקצה אגב הבהמה שעומדת לחליבה. וכ"כ בשו"ת חוט השני (סי' לא) שאם עומדת לחליבה לכו"ע החלב אסור

באיזה אופן ביצה שנולדה ביו"ט אסורה מה"ת

שכ"ז ממילא בכלל הגזירה, שהשוו חכמים את האיסור בכל יו"ט. והגאון רעק"א (ביצה ג:) ביאר, דס"ל למקשן דכיון דגזירה אטו יו"ט שאחר השבת הוי אטו איסורא דאורייתא מיקרי שרש בדאו' וספיקו אסור. ובחי' הרש"ש (ג:) כתב, דלרבה אף בספיקא שייכא הך גזירה גופה משום יו"ט אחר השבת שספיקא אסורה מה"ת, ואף לדעת הרמב"ם שספק דאו' לחומרא אינו אלא מדרבנן, גם הוא מודה באיקבע אסורא (וזה שייך בשתי ביצים, ולא בביצה אחת כמו שפרש"י כאן. וראה בתוס' רבינו פרץ). ובעמק ברכה (יו"ט) חידש שמשום הכנה נאסר בטלטול מדאורייתא. וראה בילקו"י שבת כרך ב' ר"ס שח.

והנה איסור מוקצה הוא מדרבנן, אבל איסור הכנה דאורייתא הוא, כמבואר בגמ' (ג:), שמשמע זה יש לאסור גם במקום ספק, גם מבלי הטעם דהוי דשל"מ. והרשב"א שם כתב דלא נחשב ספק דאו', רק בשנולדה ביו"ט שאחר שבת או להיפך, אבל בשבת ויו"ט בעלמא אין בביצה אלא ספק דרבנן. וכ"כ המהרש"א. וכ"כ הרא"ה בכד"ה. והרשב"א שם דחה ביאור זה, וכתב די"ל דגזרינן ספק יו"ט דעלמא אטו ספק יו"ט אחר שבת. וביאר בפר"ח (יו"ד סי' קי) שלא חילקו חכמים ואסרו גם ספק ביצה אף בשאר יו"ט. וכ"כ בפני יהושע (ביצה ג:) דמשום לא פלוג גזרו בכל יו"ט כמו דין ביצה שנולדה ביו"ט שאחר השבת. והיינו

אופנים שאין לאסור בספיקות גם בדבר שיש לו מתירין

סי' לח). והסכים עמו להלכה הגר"י אלחנן בשו"ת עין יצחק (או"ח סי' יז אות ז). וכ"כ בתורת חסד מלובלין (או"ח סי' כ אות ג). וכ"כ בשו"ת דרכי שלום (סי' ז אות ב). אלא שהחקרי לב (תאו"ח סי' קה) חולק ע"ז ואוסר דשיל"מ אפי' באתחזק היתרא]. ח. במקום שיש רוב, כתב המל"מ (מעילה פ"ז ה"ו) שיש להתיר גם בדבר שיל"מ, ורק היכא דאיתחזק איסורא לא מהני. וכ"כ הצל"ח (פסחים ז), ובשו"ת בית שלמה (או"ח סי' פז). והמחצה"ש על המג"א (סי' תקיג ס"ק יג) הביא כן מהשיטה מקובצת בשם הריטב"א שכתב בשם רבו, שאף בדשיל"מ אמרי' כל דפריש מרובא פריש. ט. הרמ"א (ביו"ד סי' קב) כתב בשם י"א, שאם אין האיסור בעין יש להתיר גם בדשל"מ. י. וכן כשאין איסורו מחמת עצמו. יא. או איסור שלא היה ניכר קודם שנתערב. יב. או דבר שיש לו היתר וחוזר ונאסר, כגון חמץ בפסח. יג. וכן אם נשאר אסור לעולם לאחד, כמו המבשל בשבת. [ראה בזה בילקו"י שבת ג' ר"ס שיח].

ונפ"מ אם האיסור מדאורייתא או מדרבנן, שאם האיסור מדאורייתא יש לאסור בספיקות, גם במקום שאין לדון משום דבר שיל"מ. ומבואר בש"ע (יו"ד סי' קב), כמה אופנים שאין לדון בהם משום דשל"מ: א. כמו בתערובת מין בשאינו מינו. ב. וכן בדבר שאינו בידו ואינו ודאי שיבא המתיר. ג. במקום שהמאכל מתקלקל. ד. וכן דבר שצריך להוציא עליו כדי להתירו. ה. וכן במקום שיש ס"ס יש להתיר גם בדשל"מ (ש"ע יו"ד סי' קט). ו. ובספיקא דדינא, ל"א דשיל"מ אינו בטל, אלא יש להקל בדרבנן משום ספק דרבנן לקולא. וכמ"ש הפר"ח (סי' תצו ס"ג), והשאג"א (סי' צ). ז. והמרדכי (ביצה סי' תרפה) כתב, דביצה שאני שיש חזקת איסור, דאמרי' אוקמה אחזקתה שהיתה במעי אמה והשתא נולדה, אבל בעלמא ספיקא לקולא אף בדשל"מ. [וכ"כ הצל"ח (פסחים יז. סי' קח), שכל שיש חזקת היתר בדבר ונולד בו ספק איסור דרבנן אפי' בדשיל"מ ספיקו להקל. וכ"כ בספרו נו"ב תנינא (אה"ע

בדברי הרמב"ם שהאיסור מטעם הכנה דרבה הוא מדרבנן

ספק דאורייתא רב דרבה דלית ליה צורכי שבת נעשין ביו"ט מדאורייתא, אבל לא לדידן דצורכי שבת נעשין ביו"ט. ולעולם ס"ל להרמב"ם דליכא כלל הכנה דאורייתא, אפי' הכנה טבעית וכ"ש מלאכותית. אלא שבש"ע משמע שיש הכנה דאורייתא, ודברי הש"ע, וכן בב"י (סי' תקכז) נוטין לדעת התוס' בזה. ע"כ.

ובב"י ראשון לציון (ד.) העיר, דמנ"ל לכל הפוסקים לפסוק דדבר שיל"מ אפי' באלף לא בטיל, ואפי' בדרבנן, והרי לרבה שהלכה כמותו א"צ לכ"ז, אלא הוא ספק דאורייתא. וכתב דלדברי הרמב"ם שפסק שהכנה זו דרבה אינה אלא אסמכתא, ניחא, דסוף סוף דרבנן היא. ע"כ. וזה כמ"ש שם לעיל (ב:) דלהרמב"ם דרשת והכינו, אינה אלא אסמכתא בעלמא, והגם גזור יו"ט דעלמא אטו יו"ט אחר השבת, כיון דכ"כ איכא למיטעי ולא מחלק, גזרו גם עליו, הגם דיו"ט אחר השבת אינה אלא אסמכתא. ומ"ש רבה לטעמיה, פי', דדרש והכינו ואסמיך עליה הכנה טבעית. [אמנם בספרו ראשון לציון (בכללי ס"ט) כתב, דלהרמב"ם ביצה שנולדה ביו"ט דעלמא, ספיקא מותרת, הגם דעיקרה מדאורייתא מהכנה דרבה. ולהראב"ד אסורה, דדרבנן דהכא כדאורייתא. ובמרכבת המשנה (חעלמא. יו"ט פ"א) כתב, שהוקשה לרמב"ם הא דמסיק רב אשי לתרין הברייתא שלא אליבא דהלכתא, כרב יוסף ור"י, והא אנן קי"ל כרבה, אלא ודאי סובר רב אשי דהכנה דרבה היא מד"ס, ורק לענין האיסור קי"ל כרבה, וא"כ גם לדידן קשה אמאי ספיקו ותערובתו אסור, והוצרך רב אשי לחדש דתערובת דשל"מ דרבנן לא בטל. גם הרב משפט צדק (ח"א ס"ס לב) כתב, דדוקא רבה אית ליה דהכנה מדאורייתא, אך לדידן אע"ג דקי"ל כהכנה דרבה, מ"מ הוא רק מדרבנן, ושכ"כ הר"ן בפירושו על הרי"ף. [ובשרשי הים (מעלה פ"ז) העיר שלא מצינו כן בר"ן].

ויש לעיין בזה בלשון הרמב"ם (יו"ט פ"א הי"ט) שכתב, אין יו"ט מכין לשבת וכו', לפיכך ביצה שנולדה ביו"ט אחר השבת אסורה, ואסורה בכל יו"ט גזירה משום יו"ט שאחר שבת וכו'.

ובפי' המשניות להרמב"ם (ביצה רפ"א) כתב, שביצה מעוף העומד כדי לקחת ביציו בלבד, ולא לשחטו ולאכלו, גם לב"ש אסורה, שמוקצה (פי', דבר שהקצוהו מלאכלו וחשבו עליו שלא לאכלו), וכן נולד (פי', דבר שנתחדש ביו"ט מה שלא היתה דעתם עליו, כמו פירות הנובלין מן האילנות), אסור ביו"ט, לפי שאותו העוף מוקצה. ומתני' בתרגומת העומדת לאכילה, וב"ה אוסרים משום הכנה, שזה שאמר ה' והיה ביום הששי והכינו, אומרים ב"ה, חול מכין לשבת וליו"ט, ואין יו"ט מכין לשבת, ואין שבת מכינה ליו"ט. וביצה הנולדת היום כבר נגמרה התהוותה מאתמול, לפיכך ביו"ט שאחר השבת, אסורה, מפני שהשבת הכינה אותה, ואסרנוה בכל יו"ט, גזרה אטו יו"ט שאחר שבת וכו'. וסוג זה של הכנה, שהיא הכנה טבעית נאסר גזרה מדרבנן, ובו נחלקו ב"ש והתירוהו, אבל להכין ע"י מלאכה מיו"ט לשבת אסור לדברי הכל. ע"כ. ומבואר מדברי הרמב"ם שהאיסור מדרבנן, כיון שזו הכנה טבעית, וזה קשה מהגמ' כאן שאמרו שהאיסור מדאורייתא, ולכן ספיקו אסור, גם מבלי הטעם דהוי דשל"מ. וכן תמה בביאה"ל (ריש סי' שכב).

ובבית מאיר כתב, שסוגיא זו אזדא כס"ד דגמ' (פסחים מו:) שמוקצה דאורייתא, וה"ה לאיסור הכנה. וקרוב לזה כתב בתוס' רי"ד (ביצה ב:) דמה שאמרו רבה לטעמיה וכו', הוא כדיליף רבה בפסחים לאיסור מוקצה. וכ"כ בתורי"ד להלן (ג:), דספיקה אסורה, פי' אפי' ת"ל דגם לרבה האיסור רק מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא וכו' הכא הוי דשל"מ. וכ"ה בפסקי רי"ד שם. גם במאירי (ביצה ב:) העיר מהסוגיא בפסחים, וכתב שנראה שם שאף רבה חזר בו, ומתוך כך הסכימו חכמי האחרונים שאינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, ושלפ"ז יש להקל בספק מוקצה שנתערב, שאין לך מוקצה מה"ת אלא מוקצה למצותו. וכל דבר שאפשר להתירו בעינו ולא בתערובת אין בו משום דשל"מ. ע"ש.

והפמ"ג (פתיחה להל' יו"ט פ"א אות טז) כתב ליישב ד' הרמב"ם, שלא אמרו ספק ביצה הוי

תו לרבה ג"כ הוה רק מדרבנן. אלא שהטור והש"ע וכל האחרונים פסקו בפשיטות דהכנה דאו' היא לרבה, אף אחרי שחזר רבה בפסחים והודה שמוקצה דרבנן. עכת"ד.

וע"ע במאירי (ביצה ב:) שהקשה, שבפסחים נראה שרבה חזר בו ומוקצה אינו רק מדרבנן, וכתב שהסכימו חכמי האחרונים שאיסור זה אינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, ולכן אם בא מוקצה זה לדינו בספק תערובת, הדין בו להקל, כמו בעצים שנשרו, וכן בכל ספק מוקצה, שאין לך מוקצה מה"ת אלא מוקצה למצותו. ונהרמב"ם לא כתב דין ספק ביצה שג"כ אסורה משום דשיל"מ, וה"ה (פ"א ה"כ) פי', דכיון דאין לה ביטול, ודאי דספיקא נמי אסורה, ולא הוצרך לפרש זה].

דין דבר שיש לו מתירין שאינו בטל, הוא רק מדרבנן

כיו"ט אחר השבת שנאסרה משום הכנה, דילפינן והכינו את אשר יביאו, ולא מה שאינו מוכן, ולא הבא מכלל עשה, עשה. (וכ"ה בפמ"ג הל' יו"ט, שהוא רק איסור עשה), וא"כ כיון שזו מצות עשה המתקיימת בשוא"ת, יש לחייב את הנשים.

והגאון בעל חשק שלמה (הובא בשד"ח יו"ט ב, אות ו) הקשה, דלפי מה שביאר רש"י טעם איסור הכנה, שסעודה חשובה בעיא הכנה, א"כ לפי דעת רע"א בתשובה (סי' א), שהנשים מותרות לצום כיו"ט, כיון שמצות אכילה כיו"ט היא מצות עשה שהזמן גרמא, א"כ לא ייאסרו בביצה שנולדה כיו"ט (שאחר השבת), וממילא יהא מותר גם לאנשים בטלטול, כיון שהיא ראויה לסעודת נשים. [וכן יש לשאול לגבי תינוקות]. ותי' השד"ח דניחא למ"ד שנשים מקיימות מצות עשה, כשמכניסות עצמן לחיוב מצות עשה שהזמן גרמא, ולא שנחשב רק רשות בעלמא.

ובשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' נח) הביא קו' בשם הגר"י הורביץ בספרו גדולי ציון (סי' ח), שלדעת הסוברים שנשים פטורות מסעודת יו"ט, אמאי נאסר להם מטעם הכנה. ותי', שיסוד איסור זה הוא מטעם איסור מלאכה, שדבר שלא הוכן ביום חול, נחשב כאילו מכינים אותו כעת בשעת ההנאה ממנו, ואסור כעין מלאכה. ולכן אפי' מי

ובס' שם יוסף שם העיר מכאן ע"ד הרב ראשון לציון הנ"ל, שלרמב"ם הכנה דרבה הוי דרבנן, דכאן משמע דהוי מדאורייתא. אולם אפשר לדקדק בלשון הרמב"ם שהיה לו לפרש יותר דהוי דאו', כיון דנפ"מ טובא לספיקות, במקום שאין לאסור מצד דשיל"מ, וקצת יש לדייק שהרמב"ם כאן מיאן לכתוב שהאיסור בזה הוא דאו'. אמנם בקרית ספר (הל' יו"ט ספ"א) כתב שהביצה אסורה מדאורייתא. ושור"ר שבפמ"ג שם (פתיחה להל' יו"ט פ"א אות כג) כתב, שמרהיטת לשון הרמב"ם בכמה מקומות, וכן בפיהמ"ש ריש ביצה, משמע שכל איסור הכנה הוא רק מדרבנן. ומ"ש (ביצה ג:) דלרבה הוי דאו', הוא רק להו"א, אבל אחרי שחידש רב אשי דין דשיל"מ אפי' בדרבנן ובספק,

ודין דשיל"מ שאינו בטל, הוא רק מדרבנן, כמבואר ברש"י (רפ"ק דביצה), ובתוס' (ב"ק טו.), ובר"ן (פסחים ז:). ובשאר ראשונים. ומ"ש בשו"ת ישמח לבב בשם ס' בני ציון שפירא (ס"ט לה) שבכס"מ פ"ו ממעילה איתא שהוא מדאורייתא, הנה לכאורה כוונתו עמ"ש מרן בכס"מ מעילה פ"ז ה"ו, ע"ש, ובתוס' (מגילה כא: ד"ה פרוטה). וצ"ע אם יש לפרש שם דמעל מדרבנן. ושור"ר למהר"י אלגאזי בס' קהלת יעקב (תוס' דרבנן מערכת אות ד סי' צו) שהביא דברי הכס"מ הנ"ל, ותמה דהא מדאורייתא חד בתרי בטיל. ועוד שבכס"מ גופיה בהל' חמץ (פ"א ה"ב) כתב שהוא מדרבנן. וע"ע בפר"ח (יו"ד סי' ק סק"ג) מ"ש בזה. ופשוט להלכה שהוא מדרבנן. [וכ"כ הרשב"א במשמרת הבית (בית ד ש"ב), דמדרבנן הוא שהחמירו עליו, והשיב עמ"ש הרא"ה שביצה ספק נולדה כיו"ט ספק לא נולדה, ונתערבה באחרות, כולן אסורות משום דספק ראשון מדאורייתא הוא. ואינו כן, שאפי' ודאי נולדה כיו"ט אסורה רק מדרבנן, וכ"ש ספק נולדה כיו"ט, וכ"ש נתערבה באחרות דמדאורייתא ודאי נתבטלה. ומ"ש בגמרא בשלמא לרבה הוי סד"א ולחומרא, ה"ק, שעיקר מה שאנו חוששין לו הוא איסור דאו'].

ובשו"ת התעוררות תשובה (ח"א סי' ב) דן בביצה שנולדה מתרנגולת העומדת לאכילה

ורע, שביצת נבלה או טריפה אסורה באכילה, ומ"מ אם נתערבו חד בתרי בביצים כשרות, הכל מותר. ואע"ג שהביצים הם דבר שבמנין, הואיל ואין לביצה חשיבות מיוחדת בטלה בתערובת, שכן מסקנת מרן במשנה אחרונה שלו (בסי' קי סעיף א), וכן פסקו האחרונים (הפרי חדש, שיו"ב). וכן עיקר.

דברי המרדכי שביצה שנולדה ביו"ט יש חזקה לאיסורא

מאתמול גמרה לה, הו"ל האם מסולקת מחזקת מעוברת, שכבר נגמר ולדה, ורק דשא הוא דקאי באפה, וכמ"ש כיו"ב בע"ז (מז). ע"כ. וכ"ש די"ל דאוקי ביצה בחזקת היתר כשהיתה במעי אמה, כמ"ש כיו"ב התוס' (חולין יא:), דאי אמרת אוקי בהמה בחזקת שלא ילדה, (והולד הזה בכורה), אדרבה העמד ולד בחזקת שאינו קדוש בכורה, שהיה חולין במעי אמו. וע"ע בתוס' בכורות (כ:). וכן י"ל כאן, דכיון שביצים במעי אמן שנמצאו ביו"ט מותרות, יש חזקת היתר לביצה, נגד חזקת איסור של האם. ואכמ"ל בזה.

ובמה שתי' רב אשי (ביצה ד). דדשל"מ אפי' בדרבנן לא בטיל, פסק כן הטור (א"ח סי' תקיג וי"ד סי' קב) בפשיטות. ובשו"ת פרי תבואה (סי' יא), תמה, שלענין הלכה אין הדבר ברור שהלכה כן, וי"ל שגם רב אשי לא אמר כן אלא אליבא דרב יוסף ור' יצחק שאיסור ביצה שנולדה ביו"ט משום גזירה דרבנן, אבל הוא עצמו סובר כרבה דקי"ל כוותיה, דה"ט משום הכנה וסד"א לחומרא. דהא בנדרים (מז) נסתפקו באמר קונם פירות הללו על פלוני, מהו בחילופיהן, אי אמרי' אין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חברו וכו'. ולהלכה כתב הר"ן (שם) כיון שחילופיהן כגידולים איסורם מדרבנן, הו"ל ספיקא דרבנן ולקולא. וגם הרמב"ם (נדרים פ"ה ה"טז) שפסק להחמיר, ביאר הכס"מ שזה מטעם דהוי ספק דאו'. ולא אמרו מטעם דשל"מ שיש לאסור גם בדרבנן (כמ"ש הרמב"ז שם). ע"כ. אך כבר כתב הלחם משנה שהאוסר פירותיו על חברו, לגבי הנאסר חשיב אין לו מתירין, שרק האוסר בידו לשאול על נדרו, ולא הנאסר, וכיון שאין ביד הנאסר להתיר הנדר

שסעד כבר כל סעודות יו"ט, אסור לאכול דבר שלא הוכן בחול, ובע"כ דהתורה אחשביה לכל מה שאוכל ביו"ט אפי' אם אין בו חיוב של עשה של שמחת או עונג יו"ט. ובזה ניחא שגם ביצה אסורה מטעם הכנה, הגם שעיקר חיוב אכילה ביו"ט הוא בפת. וזה יש לדחות, שהכל בכלל הסעודה שקובע על הפת]. ע"כ.

ועיין בכרתי ופלתי (סי' קי, קונט' בית הספק דף לו ע"ג) שה"ד הש"ך, דבאיתחזק איסורא אף ספק דרבנן לחומרא, והקשה מהא דפריך הש"ס (ביצה ג:) למ"ד דביצה שנולדה ביו"ט אסורה, מגזירת פירות הנושרים או משקין שזבו, דאמאי ספיקא אסורה, והא הו"ל ספיקא דרבנן ולקולא. ולדברי הש"ך, מאי קושיא, האיכא הכא חזקת האם שהיתה מעוברת, והשתא הוא דילדה. והחוות דעת (שם ס"ק כ) כתב לדחות, דהתם לאו חזקה היא, כיון שעשויה להשתנות, וכדמוכח בקידושין (ע"ט). ע"כ. ויש שתירצו, דכיון שאנו דנים רק על הביצים ולא על האם, אין לנו לדון כלל על הביצה משום חזקת אמה. אולם המרדכי (רפ"ג דביצה) ס"ל שאף בדשל"מ אזלינן בספיקו לקולא, ושאני ההיא דביצה (ג:) שיש חזקת איסור לביצה, דאוקי האם בחזקת מעוברת והשתא הוא דילדה, ומש"ה מחמירינן בספיקה משום דהוי דשל"מ, ומוכח דס"ל דלא כהש"ך, דאי לאו דשל"מ הוא גם במקום חזקה אמרי' סד"ר לקולא. ולפ"ד הש"ך צ"ל דהכא ליכא חזקת איסור, דלא מהני חזקת האם על הביצה בכה"ג. ואולי יש לפרש כוונת המרדכי שאין לביצה חזקת היתר, ולא דמי לדבר שיש בו ספק אם הובא מחוץ לתחום שיש לו חזקת היתר, הילכך אף דהוי דשל"מ ספיקו לקולא. ושכן מוכח ברמ"א (סי' תקיג ס"ו) לגבי גוי מסיח לפ"ת שמותר לסמוך עליו, וה"ט משום דלא איתחזק איסורא (ש"ך וי"ד ס"ס קלז). ומוכח שאין לדון מכח חזקת האם שלא נולדו עד היום. וכן הוכיח ג"כ בהגהות יד אברהם (יו"ד ס"ס טו).

ועיין בשואל ומשיב (רביעאה ח"ב סי' נז), שהעיר ע"ד המרדכי, דכיון שביצה שנולדה היום

החמיר רב אשי אלא בביצה שיש חזקת איסור, דאמרי' אוקמה אחזקתה שהיתה במעי אמה, והשתא הוא דנולדה. אבל בעלמא ספיקא לקולא אף בדשל"מ. (וע"ע בתורת חסד מלובלין א"ח סי' כ אות ג.) ולפ"ז לא קשיא מידי, דבחדש הספק בימים, ואין בזה חזקה לאיסור. וכן תי' בשו"ת ברית יעקב (א"ח סי' כז), ובדבר משה תאומים (סי' נה). ומיהו אין זה ברור דגבי ביצה חשיב חזקת איסור. ושו"ר כ"כ בעמודי אור (סי' יא אות ד). [והב"ח ביו"ד ר"ס קב] הביא בשם המרדכי הארוך שעמד בההיא דמנחות (סח:), שלא החמירו בחדש משום דשל"מ שאף דרבנן אסור, ותי' המרדכי, דשאני התם דמיירי בספק בקיבועא דירחא, ואנן בקיאין בקיבועא דירחא, ומש"ה יש להקל. ועיין בפרי חדש ובכרתי ופילתי שם, ובשו"ת עמק יהושע (סי' טו). ובשו"ת משכנות יעקב מקרלין (חיו"ד סי' סז) בשם הגר"ז מוואלז'ין.]

ביצה שספק נולדה ביו"ט ונתערבה אוסרת אפי' באלף

ס"ס. וכמ"ש מרן בש"ע (יו"ד סי' קי ס"ט), שספק טריפה שנתערב באחרים, כולם אסורים, עד שיהא בהיתר כדי לבטל האיסור, אם הוא מדברים המתבטלים, שכיון שהספק הראשון היה בגופו, אין להתירו מס"ס מכח התערובת. ומקורו מדברי הרשב"א בתורת הבית הארוך (דף קטו). וע"ע בפר"ח (שם ס"ק מז) שזוהי דעת ר"י בתוס' (ביצה ג:). ושהשיטה הזאת יותר מחזורת בפשט הסוגיא, דמשמע דנתערבה באלף קאי גם על הספיקא. וכתב הגר"א שם, שכתב הרא"ש בתשובה דאע"ג דס"ס מהני בדשל"מ, שאני הכי דהוי ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת. ע"ש. וזה שלא כמ"ש הרשב"א, דהא דאמרי' ואם נתערבה באלף כולן אסורות אודאה קאי. אבל בש"ע א"ח (סי' תקיג) סתם להתיר כדעת הרשב"א. ע"כ. וע"ע במג"א (סי' תקיג סק"ד). ועיין בש"ך (סי' קי ס"ק סב) שאפשר לומר שאף מרן המחבר לא קאמר אלא היכא שהספק הראשון שהיה בגופו אסור מה"ת. וע"ע בכרתי ופילתי (שם ס"ק כט).

ובשו"ת שמחת יהודה אליעזר (א"ח סי' טז), תמה ע"מ שפסק מרן ביו"ד (סי' קב), לאסור בספק נולדה ביו"ט שנתערבה באחרות דכולן

לא מיקרי דשל"מ. וכ"כ המהרי"ט (ח"א ס"ס ה). [ומהרל"ח (סי' פח) כתב, דנדרים לא הוי ממש דשל"מ, לפי שאינו בידו, דמאן יימר דמזדקק ליה חכם]. ב. ועוד, דבספיקא דדינא כתב הפר"ח (סי' תצו ס"ג) שיש להקל גם בדשל"מ, ולכן פסקו הרא"ש והר"ן (ביצה כה:). לקולא בבעיא אם יש מוקצה לחצי שבת או לא. ג. ויש להוסיף עוד לפי מ"ש התמים דעים (סי' קכ) בשם הרא"ש מלוניל, דע"כ לא קי"ל כרב אשי דדשל"מ אפי' סד"ר לחומרא, אלא בדבר שאיסורו שוה בכל, כמוקצה ונולד, משא"כ באיסור תחומין (וע"ע בערך השלחן א"ח סי' שכה סק"ד), א"כ ה"נ אין האיסור שוה בכל. וספיקו להקל. ודו"ק. וצ"ע.

ומה שהקשה הפרי תבואה ממנחות (סח:). לגבי חדש בחו"ל למ"ד דרבנן, שלא אסרו מטעם דישל"מ. וי"ל לפי מ"ש המרדכי הנ"ל, שלא

ומה שכתבנו שאפי' נתערבה באלף וכו', ע' בסוגיא ביצה (ד). ובטור וש"ע שם (ס"א וס"ב). ובספק אם נולדה בחול או ביו"ט, שאסורה מספק, אם נתערבה באלף, דעת ר"ת בתוס' (ביצה ג:). שמוותרת משום ס"ס, שעל כל אחת מן התערובת, י"ל ס"ס, שמא נולדה בחול, ושמא אין זאת הביצה שיש בה הספק. ומה שאמרו בגמ' שם נתערבה באלף כולן אסורות, אודאה קאי, ולא אספיקה. וכ"כ בעל המאור בשם המפרשים. וכתב הגר"ח בן עטר בספר ראשון לציון (ביצה ד), שכ"ד הרמב"ם. וע"ע בדברי מלכיאל (ח"ב סי' עב אות יא). וכ"כ ה"ה (יו"ט ה"כ), דביצה שספק אם נולדה ביו"ט או קודם יו"ט, אע"פ שהיא אסורה משום דהויא דשל"מ, מ"מ אם נתערבה באחרות יש מי שהורה שכולן מותרות, משום ס"ס. וכי קתני נתערבה באלף כולן אסורות אודאי קאי, ולא על ספק, ולזה הסכים הרשב"א. וכן נראה מדברי רבינו. ע"כ.

אבל הטור (יו"ד סי' קב) כתב שאפי' ספק נולדה בחול ספק ביו"ט אם נתערבה באחרות כולן אסורות. וכ"פ מרן בש"ע (שם ס"א). וה"ט משום דספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת לא חשיב

בספק בגוף וספק בתערובת, י"ל דמ"מ אין הכרח לומר דתליא הא בהא, וכדברי הפמ"ג בפתיחה כוללת הנ"ל.

והנה בערה"ש (י"ד סי' קי ס"ק יט. ובקוני' ספר הזכרון שבסוף ערך השלחן חר"מ ח"ג, מערכת ס אות יד), כתב, דנפ"מ בין אם נאמר כדעת הרשב"א, דספיקא דאו' לחומרא מדאורייתא, או כדעת הרמב"ם דהוי מדרבנן, לספק טריפה שנתערבה באחרות, דלמ"ד ספיקא דאו' לחומרא מדרבנן, יש להתיר התערובת, והרמב"ם דס"ל שספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת מותר (כמ"ש המ"מ בפ"א מהלכות יו"ט ה"כ), לשטתיה אזיל דס"ל ספיקא דאו' לחומרא מדרבנן. אבל לדעת הרשב"א דהוי מה"ת, ספק טריפה שנתערבה באחרות אסור, וכמו שכ"פ מרן הש"ע (סי' קי סעיף ט). ולפ"ז יוצא שמרן הש"ע פוסק כמ"ד ספיקא דאו' לחומרא מה"ת.

ואמנם גם בתורת חסד מלובלין (א"ח סי' ג, אה"ע סי' יג) נימק דעת הרמב"ם שמתיר ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת, דאזיל לטעמיה דס"ל דספיקא דאו' לחומרא רק מדרבנן. וכ"כ בשו"ת בנין עולם (י"ד סי' לג אות ב). וכ"כ הפמ"ג בספר גנת ורדים הנ"ל. וע"ע במהרש"ם (ח"ב ס"ס קי), ובשו"ת ציץ הקודש (סי' לב). אולם אין זה מוכרח, שהרי ר"ת שמיקל בספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת, כמובא בתוס' (ביצה ג,): מר ניהו ס"ל ספיקא דאו' לחומרא מה"ת, וכמ"ש בספר חזו"ע (ח"ב במילואים ע"מ רצא), עפ"ד התוס' (חולין צז). בשם ר"ת. וכ"כ האחרונים. גם ה"ה (בפ"א מהלכות יו"ט ה"כ) הנ"ל, הביא שגם הרשב"א ס"ל להתיר ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת. ודברי הרשב"א הם בעבודת הקודש (בית מועד שער ה דין יב), שנראה לו עיקר להתיר. וכ"כ בתש' הרשב"א (סי' תא) על דברי ר"ת, שדעתו נוטה לזה, להלכה. (אלא שבתורת הבית דף קי כתב, שיש לחוש לדברי ר"י להחמיר. וכבר עמד בסתירת דברי הרשב"א בס' בן אברהם אבוקארא סי' ט). וידוע שהרשב"א ס"ל דספיקא דאו' לחומרא מה"ת.

כל קבל דנא ידוע שהראב"ד בהשגות (כלאים פ"י הכ"ז) ס"ל שחומר הספיקות מדבריהם. ובשו"ת תמים דעים (סי' רמב) בהשגותיו על הרז"ה

אסורות, שהרי באו"ח (סי' תקיג), משמע דס"ל להקל בזה. ולא קשיא מידי, שמרן סמך ע"מ שביאר להדיא לאסור ביו"ד (סי' קב), וכדעת ר"י בתוס' (ביצה ג,): ועכ"פ אנן בדידן נקטי' כדעת מרן שקבלנו הוראותיו, ואין להקל.

ואע"פ שמרן (סי' תסד סעיף יב) פסק שאם נמצאת חטה שלא נתבקעה בתבשיל, בפסח, התבשיל מותר, מכיון שהוא ספק אם החמיצה, וספק משהו לקולא. (והוא מדברי הרי"ף והרא"ש פ"ב דפסחים מ), אף שהספק במשהו הוא מצד התערובת, שאני התם שיש לחטה חזקת היתר שלא החמיצה, אבל בביצה איכא חזקה לאיסורא, דנימא השתא הוא דנולדה, כמ"ש המרדכי (רפ"ג דביצה). ומכיון שספק האחד הוא בגוף הביצה, והספק השני הוא בתערובת, ס"ס כה"ג אסור. וע' בתוס' (ביצה ג,): ובשו"ת רב פעלים (חיר"ד סי' כב).

והן אמת שדעת הרמב"ם שספקה שנתערבה באחרות, מותרות, כמ"ש בדעתו ה"ה הנ"ל. ולד' הרמב"ם ספק בגוף וספק בתערובת מותר. וכמ"ש הפמ"ג בגנת ורדים (כלל סח). וכ"כ הגאון מלובלין בשו"ת תורת חסד (א"ח סי' ג אות ב, וסי' כ אות ט). ובשו"ת ציץ הקודש (ר"ס לב). והסביר בשו"ת תורת חסד (חלק אה"ע סי' יג), שהרמב"ם שמיקל בספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת, היינו משום דס"ל ספק דאו' לחומרא אינו אלא מדרבנן. וכ"כ בילקוט הגרשוני (קרי"א ערך ספק ספיקא), בשם הכתרי ופלתי.

אולם הפמ"ג עצמו באו"ח (בפתיחה כוללת סדר הנהגות השואל עם הנשאל אות ל) כתב, שאפי' למ"ד שחומר הספיקות מדרבנן, יודה בספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת שאסור. [ובפמ"ג (י"ד סי' קי בכללי ס"ס שפתי דעת אות א) כתב, דמדאורייתא אף ספק בגוף וספק בתערובת הוי שפיר ס"ס, שמטעם הרוב הוא. ורק מדרבנן לא חשיב ס"ס]. וע' בשו"ת ציץ הקודש (ר"ס לב) שכתב, שהמהר"ם בן חביב כתב, דלהרמב"ם מהני ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת להתיר. וע"ע בשו"ת מהרש"ם (ח"ב ס"ס קי). א"כ לכאורה גם לפי דעת מרן דס"ל ספק דאו' לחומרא הוא רק מדרבנן, כמו שהעלה בדעת מרן בשו"ת יבי"א (ח"י י"ד סי' ו), היה צריך להתיר

דספיקא דאו' לחומרא מדרבנן, אסור לעשות סחורה בדברים שהם ספק איסור תורה, ולא דמו לאיסורים שעיקר איסורם מדרבנן, שמתיר לעשות בהם סחורה]. ועוד ספק שאפשר לברר ע"י טעמימת קפילא אסור מה"ת. וא"כ אין ראייה מהמחבר איך סובר בדין ספיקא דאורייתא. ע"כ.

וזה דלא כמ"ש הפמ"ג בשו"ת מגידות (סי' מג), שדעת המחבר דספיקא דאורייתא לחומרא מה"ת. וכבר העיר ע"ז במגד יהודה שם. והפמ"ג עצמו בשו"ת מגידות (סי' סח) כתב, שמרן הש"ע דעתו כהרמב"ם, דספיקא דאו' לחומרא רק מדרבנן. גם הגר"ח בספר רב ברכות (ריש דף קטו). כתב, דמרן ס"ל כהרמב"ם דסד"א לחומרא מדרבנן.

ובערה"ש (סי' צט סק"ו) כתב להוכיח במישור מדברי הרמב"ם (תרומות פי"ד ה"ט) שספק איסור תורה מותר לבטלו. אך י"ל שהרמב"ם לשיטתיה דס"ל דספיקא דאורייתא לחומרא מדרבנן. ומרן הבי"ב (סי' קטו) בדין חמאה שבישלה, הוצרך לס"ס כדי להקל לבשלה לכתחלה. ויש ליישב. נילקו"י מועדים עמ' תפז. חזו"ע יו"ט עמ' לב. הליכ"ע ח"ב פרשת במדבר. חזו"ע שבת כרך ג'. טבעת המלך על הרמב"ם מאור ישראל ח"ג. שו"ת יבי"א ח"ד (א"ח סי' נב), ובח"י (י"ד סי' ו אות כ). ע"ש.

(ביצה ג:) כתב, "ומאי דקשיא ליה משמעטא דזבחים, לא קשה מידי, דלא דמי האי ס"ס להיא, דהתם תערובת בתר תערובת הוא, אבל הכא ספיקא קמא ספק הגוף הוא, וספיקא בתרא ספק תערובת, ומש"ה אסור". הרי דס"ל דספק בגוף וספק בתערובת אסור, אף דספיקא דאו' לחומרא הוי רק מדרבנן. וא"כ אין לתלות הדברים זה בזה. וממילא אין שום הוכחה מכאן שמרן סובר דספיקא דאו' לחומרא מה"ת.

וע' להפמ"ג (י"ד סי' צח שפ"ד ס"ק לה) שכתב, ודע שאם נאמר ספיקא דאו' לחומרא מדרבנן, א"כ לדעת המחבר (י"ד סי' צט) שמתיר להוסיף ולבטל איסור דרבנן, י"ל שגם בספק תורה מותר להוסיף, וא"כ איך כתב (בסי' צח סעיף ב) לאסור תערובת מין בשאינו מינו ונשפך ואין ידוע אם יש ששים, משום דהוי ספקא דאורייתא, שטעם כעיקר דאורייתא, ולחומרא, כיון דהוי ספק איסור תורה, יהיה מותר להוסיף עד ששים, כיון דלדידיה ליכא דין חתיכה נעשית נבלה זולת בכב"ח, ועוד דחתיכה נעשית נבלה אינה אלא מדרבנן בשאר איסורים. וי"ל דבספק איסור תורה אין מבטלים, ושאני עצים שנשרו מהדקל ביו"ט דלית בהו דררא דאו'. [א"ה. וכ"כ כיו"ב החקרי לב (ח"א מיו"ד דף קצא:). וכן מתבאר להדיא בר"ה (לד:) דספק דאו' עדיף מודאי דרבנן. וכ"כ המחצית השקל (בסי' תקצה). וכיו"ב מבואר במשנה למלך (מאכל"א פ"ח הי"ח), שאפי' לרבינו דס"ל

תרנגולת שלקחה סתם ונשחטה, האם להלכה אמרי' שהובררה שעומדת לאכילה

דהוי כדשל"מ ויש להחמיר בברירה. וצ"ע אם דין ברירה הוי כספק במציאות, דלכאורה כספק בדין הוא, וכן מוכח בר"ן (ר"פ כל הגט), ובספיקא דדינא כתבו האחרונים להתיר אף בדשל"מ, וכ"כ בשו"ת הגר"י מסלוצק (סי' יד). ומיהו בשאג"א (סי' צ) מוכח דהוי ספק במציאות. וע' בישועות יעקב (סי' תצה), ובשער המלך (גירושין פ"ג ה"ד). ולפ"ז הכא נמי אין הלכה כר"א. **אולם** במאו"י (ביצה ד.) כתב, שלדברי מהרש"ל בים של שלמה דס"ל דהא דקי"ל בדרבנן יש ברירה, לא מפני ספק הוא, אלא כך הדין, לכאורה גם בדשל"מ הדין כן. אך י"ל דשאני התם שכבר נקרא עליו שם מוקצה, ולא כל כמיניה

ותנה בביצה (ד.) איתא, אחרים אומרים משום ר"א, ביצה תאכל היא ואמה. ומוקמין לה שלקחה סתם, נשחטה, הובררה שלאכילה עומדת וכו'. וכ"פ הרשב"א, (והובא להלכה בפרי חדש סי' תצז ס"ו, וע"ע באחרונים שם). ולכאו' מוכח מכאן דלר"א יש ברירה עכ"פ בדרבנן, ולשיטתו במשנה (לד:) ר' אליעזר או' עומד על המוקצה מערב יו"ט ואומר מכאן אני נוטל, ופירש רש"י דס"ל יש ברירה. אלא דשם פסק הרמב"ם (יו"ט פ"ב ה"ט) כחכמים, דעד שירשום ויאמר מכאן ועד כאן, ופרש"י דס"ל אין ברירה, והסבירו האחרונים דאף דקי"ל יש ברירה בדרבנן, ס"ל להרמב"ם דהכא

ב. ביצה שנולדה ביום טוב שהיא מוקצה, אפילו לגעת בה אסור, מפני שעלולה להטלטל בנגיעתו. [אבל שאר מוקצה שאין חשש שיטלטל ע"י נגיעה, מותר לגעת בו בשבת וכיו"ט]. ומכל מקום מותר לכפות עליה כלי כדי שלא תישבר, ובלבד שהכלי לא יגע בה. (ב.)

קשה דהכא במוקצה ס"ל יש ברירה, והרי לבי"ש לא יטול א"כ נענע, והתוס' תירצו לעיל (ב.) ולקמן (לד:) דמוקצה דבע"ח עדיף. והרי ה"נ מוקצה דבע"ח. ולפמ"ש"כ אתי שפיר, דשאני הכא שעדיין לא חל עליה תורת מוקצה. והאחרונים כתבו דמסתמא לוקח אותה לאכילה. (ע' פמ"ג מש"ז סי' תצז סק"ה, וש"ע הגר"ז סי' תצז ס"ק יד.) וצ"ע.

טלטול ואכילת ביצה שנולדה ביום טוב

שהוא מוקצה אינו אסור לנגוע בו כל שאינו מטלטלו, וכמו שכתבתי (בסי' שח) בשם המרדכי וכמה רבוותא. אלא דלפי מש"כ בסי' ש"י בשם ה"ה נראה דביצה שאני שמתוך שהוא דבר המתגלגל חיישינן שמא ינענעה כשנוגע בה. ע"כ. וע' להמג"א (סי' שי סק"ג) שכתב, דהא דמוקצה מותר בנגיעה, היינו כשהנגיעה היא לצורך דבר המותר, אבל הכא שהנגיעה היא לצורך המוקצה אסור. ע"כ. וכ"כ התרוה"ד (סי' טז), והובא בב"י (סי' תקיג) הנ"ל. וכתב עליו הגר"א (בביאוריו ס"ק יח), ואשתמטיתה מ"ש בש"ע (סי' שיא ס"ז), מותר לסוך את המת וכו'. והיא משנה ערוכה בשבת (קנא.). ומכאן נלמד היתר הנגיעה במוקצה, והעיקר כמ"ש ה"ה דביצה שאני דחיישינן שלא ינענע הביצה, וכמ"ש הרמ"א (סי' רסה ס"ג) בכיו"ב. ע"ש.

ובכה"ח כתב, ואע"פ שאין איסור ליגע במוקצה אם אינו מטלטלו (סי' שח ס"ג בהגה), שאני ביצה שמתוך שהיא עשויה להתגלגל חיישינן שמא ינענע אותה כשנוגע בה. וסיים, אבל לדעת מרן הש"ע אין היתר ליגע במוקצה אפי' אינו מתנדנד. ע"כ. וזה אינו, שגם מרן אינו אוסר נגיעה לבד, וכדמוכח מ"ש מרן בש"ע (סי' שיא ס"ז) מותר לסוך המת ולהדיחו וכו'. וכ' במשנ"ב דה"ט שאין זה בכלל טלטול אלא נגיעה בעלמא. וכן הוכיח הגר"א (סי' שי ס"ק יח) מדברי מרן אלו. ואע"פ שהפרישה (סי' שיא) דחה קושיא זו, שבמת הקילו

להוציא מתורת מוקצה ע"י ברירה, משא"כ הכא שעדיין לא חל עליה שם מוקצה דאימור לשחיטה לקחה. ושגם בשרשי הים (דפ"ד ע"ד) כתב דהכא תליא בפלוגתא דברירה, ואע"ג דלב"ש לקמן (י.) אין ברירה, ור"א שמותי, וכמו שהקשו התוס' (לקמן לד:), צ"ל דב"ש מפלגי בין טומאת פתחים דאורייתא למוקצה דרבנן. ע"ש. ולכאו' אכתי

(ב) הטעם בזה דשאני ביצה שבנגיעה קלה היא מתנדנדת, והוי כטלטול ממש. אבל כל מוקצה אינו אסור אלא בטלטול, ולא בנגיעה בלבד, כל שאינו מנדנדו, וכמ"ש מהר"ם מרוטנבורג (דפוס פראג סי' תקיח), שמותר בשבת ליטול חפץ שמונח על דבר מוקצה, כי דבר מוקצה אינו אסור אלא לטלטלו בשבת ממקום למקום, אבל לנגוע בו מותר. ע"כ. וכ"ה במרדכי (ביצה סי' תרמה). וכ"כ בשמו בארחות חיים (הל' שבת סי' שצ). ובתשב"ץ (סי' נה). וכ"כ המאירי (שבת קכה:): מעשים בכל יום שיושבים בשבת ע"ג אבנים, אע"פ שאסור לטלטלם משום מוקצה, מפני שאין זה טלטול אלא נגיעה בעלמא, והוא כמו נגיעה בכתלים או בקרקע, וכל שנאסר בטלטול מותר הוא בנגיעה בלבד, שאין הנגיעה כלום, אלא שבדברים שאפשר שהנגיעה תביא לידי טלטול ראוי להמנע. וכך כתובה גדולי הדורות שלפנינו. ע"כ. וכן פסקו מרן (סי' שח סעיף מב.) והרמ"א (שם ס"ג).

וע' בהשגת הראב"ד (פכ"ה מהלכות שבת הכ"ג), שהביא דברי הירושלמי על מ"ש "אבל כופה הוא עליה כלי, ובלבד שלא יגע בביצה". ע"ש. וכתב ע"ז ה"ה וז"ל: ולא ידעתי טעמו בזה, וכי המוקצה אסור לנגוע בו כל שאינו מנענעו, הא ודאי דלא. ואפשר שמא ינענע הביצה ע"י הכלי. ע"כ. ומרן הב"י (ר"ס תקיג) כתב, ומ"ש רבינו שאסור ליגע בה, נראה דלאו דוקא הוא, כי דבר

ג. כשיום טוב סמוך לשבת והביצה נולדה ביום טוב, אסור לטלטלה גם בשבת שאחריו, ומכל שכן שאסור לגומעה בשבת. (א)

ד. ביצה שנולדה ביום טוב ראשון, מותרת ביום טוב שני של גליות. אמנם בראש השנה ביצה שנולדה ביום הראשון של ראש השנה אסורה גם ביום השני, משום ששני ימי ראש השנה כיומא אריכתא דמי, וקדושה אחת הן. (ב)

לנגיעה בביצה. ואמרנו לו כי נגיעה בביצה אסורה מפני שהיא עגולה, והנגיעה בה גורמת מיד לטלטולה ונעקרת מעט ממקומה, משא"כ נגיעה ברכב חונה. אולם נשאר בדעתו, כדרכו, ולא הדר ביה.

ג) ביצה (ד). טור וש"ע (סי' תקיג ס"ה). וכן אפרוח שנולד בשבת אסור ביו"ט שאחריו. וי"א דהוא מה"ת, לפי שע"י לידה זו הוכן לאכילה, וכיון שבשבת א"א לשחטו ולאכלו נמצא שהוכן בשבת לאכלו ביו"ט שלאחריו, וכבר נתבאר דאין שבת מכינה ליו"ט. וי"א דהוא רק מדרבנן לפי שבשבת גופא הוא מוקצה, ואין יכול לאכול ולטלטלם באותו יום כלל, ואם נתירו ביו"ט נמצא שבשבת הכין ליו"ט.

כדאשכחן קולא של טלטולו ע"י ככר או תינוק. ע"ש. וכ"כ הפמ"ג (שם א"א אות יט). מ"מ העיקר כדברי הגר"א. וע' במטה יהודה עייאש (סי' תקיג), ובמאמ"ר (סי' שי סק"ח), ובתורת שבת (שם סק"ז), ובס' יוקח נא (סי' שי סק"ה), ובמשנ"ב (סי' שי ס"ק כב), ובכה"ח (סי' שי ס"ק לא). ובשור"ת יבי"א ח"ז (ר"ס לו). ודו"ק.

והנה הלכה זו נתבארה בספר ילקו"י לפני קרוב ל-30 שנה, (שבת כרך ב' עמ' שיז). ואחר שנים יצא לאור שור"ת יבי"א ח"ז, ושם (בסי' לט אות ב - ג) העלה כדברינו. ושם (סי' לו אות א') בדין נגיעה במוקצה לצורך דבר האסור, אי שרי. ע"ש. וזכורני, לפני שנים אמר לנו הרב ר' משה לוי ז"ל כי אסור להשען על רכב חונה בשבת, ודימה זאת

ביצה שנולדה ביום טוב בחוץ לארץ

אפי' בירושלים שבה ישבו בי"ד המקדשים חדשים, כיצד בראשונה כשהגיע יום שלושים באלול, שיתכן כי הוא יהיה לבסוף יום א' בתשרי, אם יבואו עדים למחרת, היו נוהגים איסור מלאכה וקדושת היום מבערב, דהיינו מליל שלושים, מחשש שמא יבואו עידי ראייה מחר, דהיינו ביום שלושים, ויאמרו שראו הלבנה ויהיה היום ר"ח ור"ה, ונמצא שהלילה כבר היה יו"ט. וז"ל מרן בש"ע (סי' תר ס"א): ביצה שנולדה ביו"ט הראשון של ר"ה, וכן מה שנצוד בו, וכן מה שנתלש בו, אסור בשני. [ב"ן]. ובספק אם נולדה ביו"ט ראשון מותר אף ביו"ט שני של ר"ה, כמ"ש הכנה"ג. והעו"ש מחמיר.

והנה בחזו"ע שבת ג' (עמ' רכו) כתב בזה"ל: בחו"ל ביצה שנולדה ביו"ט ראשון, מותרת ביו"ט שני של גליות. ובאר"י ביצה שנולדה ביום הראשון של ר"ה, אסורה גם ביום השני, משום שב' ימי ר"ה כיומא אריכתא דמי, וקדושה אחת הן. ואף באר"י השוחט תרנגולת ומצא בה ביצים

ד) ביצה (ד). הלכתא כרב בהני תלת, ששבת ויו"ט נולדה בזה אסורה בזה. ובב' ימים טובים ש"ג נולדה בזה מותרת בזה (שאחד מהם חול וממ"נ מותרת, שהרי משום ספק אנו עושין אותם שני ימים, וממה נפשך אחד מהם חול, שאם הראשון קודש השני חול, ואם השני קודש הראשון חול). זולת ב' יו"ט של ר"ה שנולדה בזה אסורה בזה. וכתב הר"ן (א): שגם ביו"ט שני הסמוך לשבת לפניו או לאחריו, נולדה בזה אסורה בזה, כיון שאחד מהם ודאי קודש, ואין שני הימים בספק קודש.

ולגבי ב' ימים טובים של ר"ה, פרש"י, משום ששניהם קודש, דודאי חוק קבוע להיות כיום ארוך מדרבנן שמתחלה לא מחמת ספק התחילו לעשותן, שהרי אם באו עדים מן המנחה, אף שאין מונין למועדו מהיום, גומרין יום ל' באיסורו. ע"ש. [ואף בזמן שהיו בית דין מקדשין את החורש על פי הראייה, דהיינו על פי עדות שראו את הלבנה, היו עושים לפעמים שני ימים יו"ט ר"ה,

ה. ראש השנה שחל ביום חמישי וששי, הביצה שנולדה ביום חמישי אסורה גם בשבת שאחר ראש השנה. ואסור לטלטל את הביצה גם בשבת, ומכל שכן שאסור לגומעה בשבת. ה)

ו. ביצה שנולדה ביום טוב ונתבשלה בלי קליפתה בשוגג כתבשיל, ונתערכה עם בשר וכיוצא בזה, אם יש ששים כנגדה הכל מותר, שאף על פי שדבר שיש לו מתירים אפילו באלף הכל אסור, זהו דוקא בתערובת של מין במינו, אבל אם הוא מין בשאינו מינו בטל בששים. ואם הביצה עודנה בשלימותה, היא אסורה וכל התבשיל מותר, אפי' שאין ששים. ו)

ט. ס"ד דע"כ שלא אסר ר' יוסי בב' ימי ר"ה, אלא בירושלים בלבד, שאין עושין שם ב' ימים טובים אא"כ באו עדים מן המנחה ולמעלה, ולא משום ספק הן עושין, אבל בגולה שהן עושין ב' ימים טובים גם משום ספק, אם היום אם למחר, הו"ל כשאר ימים טובים של גליות, וקמ"ל דאפי' בגולה כיון שלא מן הספק הזה בלבד הם עושין, אלא גם מספק אחר שמא אף בירושלים עושין אותו שני ימים וקדושה אחת, נמצא שאף בחוצה לארץ אף משום קדושה אחת הן להן ונולדה בזה אסורה בזה. ע"כ. וזה כלשון הגמ' שם "בגולה".

ח) כן הוא באחרונים. [חזו"ע שבת ג' עמ' רכז].

גמורות, אפי' בקליפתן, מותרות בטלטול ובאכילה. ע"כ. ומשמע לכאורה שהחומרא בב' ימי ר"ה, היא רק באר"י ולא בחו"ל, שרק באר"י נחשבים כקדושה אחת. אך ודאי זה אינו, ומה שנקט בחזו"ע באר"י, היינו לומר דהיכי תמצוי אופן של ב' ימים טובים באר"י, רק בר"ה, אך גם בחו"ל נחשבים כקדושה אחת. נוכיח שבחזו"ע פתח את ההלכה בחוץ לארץ, הוצרך לפרש לגבי ר"ה "בארץ ישראל". וכן כל הפוסקים לא חילקו בזה. וז"ב.

זו"ל הרמב"ן במלחמות (ביצה ג.): עדיין תקנת ב"ד שהחמירו ותיקנו קדושה אחת קיימת עלינו בין בחוצה לארץ בין בארץ. וכ"כ הרשב"א (עירובין

ביצה שנולדה ביו"ט ונתבשלה בשוגג עם בשר

ששים. כמ"ש בירושלמי (תרומות פ"י ה"ד). וכ"פ מרן (יו"ד סי' פו ס"ה), שביצת עוף טמא שנתבשלה עם ביצים טהורות והיא בקליפתה, אינה אוסרת כלל. (כמ"ש בחולין צז:). כדאמרי אינשי מיא דביעי בעלמא, ולא יחבא טעמא). ורק אם היא קלופה ונתבשלה בתבשיל של היתר בטלה בששים.

וראה במאירי (חולין סד:), שהביא המעשה דלונל הנ"ל, וכתב, שנראה דעתם שאין הביצה פולטת כלל, ומ"מ אין לנו לדחות סוגית תלמוד המערב (ירושלמי תרומות שם), בסברות שאין בהם הכרח, ובקלופה בודאי שיש לאסור. וע"ע במאירי (חולין צח. ד"ה ביצה). ובס' המכתם נראה שאינו מחלק בין קלופה לשאינה קלופה, ואין הלכה כן.

ו) כ"כ התוס' (ביצה לה.), דבמין בשאינו מינו, שפיר בטל, אף בדש"מ. וכ"ה בירושלמי (נדרים פ"ו ה"ד). וכ"כ הרמב"ם (מאכל"א טו, יב). וראה עוד בתשו' הרשב"א (ח"א סי' תק), ובמיוחסות (סי' קנא). וכ"פ בס' המכתם (ביצה ג:), שאם נתבשלה בשוגג ביו"ט עם בשר ותבשיל הכל מותר, חוץ מן הביצה שניחנה עד למחר. וכן נעשה מעשה בלונל בביצים שנולדו ביו"ט והושמו במה שקורין פנאדה והתירו הכל חוץ מן הביצים. וכן הובא בשמו בארחות חיים (יו"ט אות כב), ובכלבו (סי' נח).

וכ"ז בביצה קלופה שנותנת טעם, אבל כשהיא עם קליפתה, אינה נותנת טעם כלל. וא"צ

ז. ביצה שנולדה ביום טוב שנתבשלה בשוגג ביום טוב עם ביצים אחרות כשרות, אם הביצה שלימה בקליפתה אינה אוסרת, דמיא דביעי בעלמא ניהו, וצריך להוציא את אותה ביצה, ואם היא קלופה שאז טעמה נפלט אוסרת במשהו, שכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל, ובמקום צורך שאין לו מאכל אחר ליום טוב, וגוף הביצה לא נתערב רק טעמה, יש לסמוך על מה שכתב הרמ"א ביורה דעה (סי' קב) שבפליטת טעם בלבד, ואין שם ממשו של איסור, אפילו בדבר שיש לו מתירין יש להקל. (ז)

ביצה שנולדה ביו"ט שנתבשלה בשוגג עם ביצים אחרות

ותבשיל צריך שיהיה ששים בתבשיל כנגדה ואז הכל מותר חוץ מן הביצה, מיירי בביצה קלופה, אבל בשאינה קלופה אינה אוסרת כלל, דמיא דביעי בעלמא ניהו. וי"ל. וכ"כ המאמר (שם סק"ב).

ועוד שיש לצרף לזה שיטת ר"ת שהביא הטור (אור"ח סי' תקיג), בהא דקי"ל דשל"מ לא בטל, דהיינו דוקא בעינו, אבל טעמו בטל בששים. וכ"כ בשמו בהגהות אשרי (פרק גיד הנשה צח). וע"ע בספר הרוקח (סי' תנג). וכ"פ הרמ"א ביו"ד (סי' קב ס"ד). וכן העלה במנחת יעקב (סי' עד סק"י). וכ"פ בש"ע הגר"ז אור"ח (סי' תקיג ס"ה), ובקונטרס אחרון (שם סק"ג). ע"ש.

ואע"פ שיש חולקים כמ"ש בזב"צ (סי' קב ס"ק יג), מ"מ אין דבריהם מוכרחים, וכמ"ש הרב מנחת יעקב שם. ושכ"פ המרדכי הלכה למעשה. ובספק אם יש טעם משהו בודאי דחוי לאצטרופי להקל.

וע' במשנ"ב (שם סק"ח) שכתב, דמשמע מד' מרן הש"ע דמיירי שהביצה עדיין שלמה, ואע"פ כן דוקא כשנתבשלה עם בשר שרי בששים, אבל אם נתבשלה עם ביצים אחרות אפי' הוא מכיר אותה ביצה, מ"מ כל הביצים אסורים, כי מין במינו הוא ולא בטיל בדשל"מ, ומיהו דעת הרמ"א ביו"ד (סי' קב ס"ד) בהגה, שכיון שהוא רק טעם בלבד ולא ממשו של איסור בטל אפי' בדשל"מ, ובמקום מניעת שמחת יו"ט יש לסמוך ע"ז להקל. ע"ש.

ז) הנה בבא"ח (בהר בחקותי אות יג) כתב, ביצה שנולדה ביו"ט שנתבשלה עם ביצים כשרות וכולם קליפתם שלימה, אע"פ שכתבנו לעיל (סעיף ט) שאם הקליפה שלימה אינה נותנת טעם, שהנפלט ממנה מיא דביעי בעלמא ניהו, מ"מ משהו מיהא איכא, ודשל"מ במינו אוסר במשהו, ולכן יש לאסור כל הביצים ביו"ט. ע"כ. והעיר ע"ז בהליכ"ע ח"ו (עמ' רנז), דהנה בזב"צ (סי' פו ס"ק כד) כתב, שאף שהפמ"ג שם (בשפתי דעת סק"ט) נסתפק בזה, אולם הערה"ש יו"ד (בסי' צח סק"ו) כתב, דאע"ג דאמרי' מיא דביעי בעלמא הוא, ואינו נותן טעם, מ"מ משהו מיהא איכא, ודשל"מ במינו במשהו, ולכן אסורים כל הביצים ביו"ט. ע"כ.

אולם הפמ"ג עצמו (אור"ח סי' תקיג א"א סק"ז) כתב שאפי' משהו לא הוי. וכ"כ עוד הפמ"ג (ביו"ד סי' קב מש"ז סק"ו). וכ"ד המג"א שם. וכן פסקו הגר"ז (שם סעיף ה), ובחמד משה (סק"ב), ובנהר שלום (סק"ד).

וע"ע בשו"ת שואל ונשאל (ח"א אור"ח סי' נו) שכתב, שהואיל והביצה שנולדה ביו"ט נתבשלה בקליפתה, אע"פ שאין ששים כנגדה, מותרים. ואף שהרמ"א כתב שאין להתיר אלא בהפסד מרובה, מ"מ אנו אין לנו אלא דברי מרן, ועוד שכיון דשמחת יו"ט הוא, חשיב כמו הפסד מרובה, וכן בא מעשה לידי והתרת. ע"כ. נראה דס"ל דמיא דביעי בעלמא גרע ממשו. וכן מוכח מדברי הגר"א באור"ח (סי' תקיג) שכתב, דמ"ש מרן בש"ע ביצה שנולדה ביו"ט שנתבשלה בשוגג עם בשר

ח. ביצה שנולדה ביום טוב, ובטעות נעשית צלויה וקלופה, ונתערבה באחרות, ביום ראשון של ראש השנה, חד בתרי בטיל. ח)

ונראה שהרב בא"ח הדר הוא לכל חסידיו, וס"ל שכל שהביצה שנולדה ביום טוב עודנה בקליפתה אינה אוסרת כלל, ואפי' משהו ליכא. וכמ"ש "שאינה פולטת כלל מגופה שקליפתה מעכבתה מלפלוט". וכן עיקר. [שוב ראיתי בספר מעשה נסים כדורי (עמ' כה) שהעיר ע"ד הרהמ"ח שנראה שחזר בו בעוד יוסף חי הנ"ל. וכ"פ שם להקל, ודלא כהערך השלחן זבחי צדק]. וע"ע בכה"ח (סי' תקיג ס"ק יב). ודו"ק.

ביצה קלופה מבושלת אם נחשבת דשיל"מ

סאלאט או מעשה קדרה וטיגון), מ"מ בדיעבד אין לאסור אותם אפי' בלי תערובת].

וכבר תירצו בזה עפ"ד הרשב"א לענין ביצת ספק טריפה שנתערבה, שאם אין המתיר עתיד לבוא בודאי, לא מיקרי דשיל"מ, והובא בש"ע (יו"ד קב ס"ב), שלא אמרו דשיל"מ אלא כשהמתיר עתיד לבוא עכ"פ, או אם המתיר בידו לעשותו בלא הפסד, אבל דבר שאינו בידו, ואינו ודאי שיבא המתיר, אינו בדין דשיל"מ. ע"כ. וכיון שיש לנו ספק אם יש בזה סכנת רוח רעה, ממילא לא חשיב דשיל"מ. [והנה הש"ך (סי' קב סק"ז) כתב שדין זה מוסכם, ותמה על מרן שכתב דין זה בשם יש מי שאומר. ובמחכ"ת אישתמטיתיה דברי מרן הכס"מ (ע"ז פ"ז ה"י) שכ' דאפשר שהרמב"ם שם חולק על הרשב"א שכתב דין זה, וס"ל שגם באופן שאין המתיר עתיד לבוא בודאי חשיב דשיל"מ. וכבר מהרח"א במקראי קודש (דף קיג:)] השיג בזה על הש"ך שלא זכר מדברי הכס"מ, ושאינן ראייה מהגמרא. וכן העיר בברכ"י (שיו"ב ס"ק ב). וכן יש להוכיח מדברי שרבינו מאיר המעילי, והמאירי, ובעל העיטור, דלא ס"ל כהרשב"א בזה. ואכ"מ].

והכנה"ג (הגה"ט יו"ד קב) הביא ממהר"י הלוי (סי' לא) דלא מיקרי דשיל"מ אלא כשההיתר מוחלט הוא ומוסכם מהכל, ולא דבר שתלוי בפלוגתא דרבנותא. ובאו"ה (כלל כה) כתב, שדבר שנאסר בתיקו דאורייתא, לא מיקרי דשיל"מ ובטל.

וכן עיקר להקל משום שמחת יו"ט. וע' בספר עוד יוסף חי (פרשת במדבר אות ט) שכתב, אם הביצה שנולדה ביום טוב, שהיא אסורה בו ביום, שלמה בקליפתה, ונתבשלה עם ביצים אחרות, אפי' ששים א"צ, לפי שאינה פולטת כלל מגופה, שקליפתה מעכבתה מלפלוט, אבל אם הביצה האסורה היא קלופה והביצים המותרות שנתבשלו עמה אינן קלופות, אם יש בביצים של היתר עם קליפותיהם ועם המים שנתבשלו בהם שיעור ס"א כנגד הביצה האסורה מותר לאוכלם ביום טוב. ע"כ.

ח) שבוז אין לאסור משום דשיל"מ, כיון דהכא לא שייך לומר עד שתאכלנו באיסור אכול אותו בהיתר, שהרי ביצה קלופה שעבר עליה הלילה אסורה באכילה, משום סכנה של רוח רעה, כדאיתא בנדה (יז.). וכ"פ הגאון החסיד ר' יהושע ליב מבריסק הלכה למעשה, והובא במסגרת זהב על הקיצור ש"ע (סי' צט אות א), ובארחות חיים ספינקא (סי' תקיג סק"ב), ובכה"ח (סי' תקיג ס"ק יג). [חזו"ע שבת ג].

וראה עוד להלן בדיני עירובי תבשילין ס"ז, שביצה שעבר עליה הלילה אינה ראויה לאכילה, אא"כ נתבשלה עם מאכלים אחרים וכדו' ונתערבה בהם.

והנה המהרש"ם בס' דעת תורה (סי' תקיג) השיג ע"ד המסגרת זהב, שהרי כתב בהגהות מרדכי (פ"ח דשבת) שבוז"ז לא שכיחא רוח רעה השורה על ביצה קלופה, ואף את"ל שקשה לסמוך ע"ז, מ"מ לא נוכל להחירה באכילה ביו"ט מטעם דלא נחשב דשיל"מ, כיון שאפשר שגם בלינה לא נאסר. ע"כ. וכן העיר בדרכי תשובה (סי' קב ס"ק יג). [ובפרט לפי מה שכתב בהליכ"ע (פרשת פנחס אות ג), שאף שנכון להזהר שלא להניח שום קלוף ובצל קלוף וביצה קלופה, באופן שיעבור עליהם לילה, מפני שרוח רעה שורה עליהם, (אם לא ע"י תערובת שאין לחוש, כגון

ט. השוחט תרנגולת ביום טוב ונמצא בה ביצים גמורות, מותרות בטלטול ובאכילה, ואפילו גמורות בקליפתן. ואפילו ביום טוב שאחר השבת. (ט)

לאוכלה תיכף בליל מוצאי יו"ט, שמסתמא ביצה שעבר עליה הלילה, היינו כל הלילה ולא מקצת הלילה. ופשוט שהקולף ביצה סמוך לחשיכה, יכול לאוכלה בלילה. ושמא כיון שבבוקר ישוב לאיסורו, לא נחשב שיש לו מתירים. ועל דרך שכתב הרמ"א (יו"ד סי' קב ס"ד) שי"א שדבר שיש לו היתר וחוזר ונאסר, לא נחשב דשל"מ, ויש חולקין. וצ"ע.

[וצל"ע בזה לגבי אדם שאינו מקפיד לאכול ביצה קלופה שעבר עליה הלילה, שסומך על הקולות בזה, האם ישנתה דין זה לגביו, והאם אזלינן בתר דידיה. ומרן בב"י (יו"ד סי' קב) הביא מרבינו ירוחם בשם הרמ"ה, שדבר שיל"מ שאסור לזה ומותר לזה, ואין לו מתירין למי שהוא אסור לו, כגון המבשל בשבת, אינו נחשב דשל"מ].
אלא שבס' בדי השלחן העיר עור, שהרי יכול

שחט תרנגולת ביו"ט ומצא בה ביצים גמורות

בפנים אינה נעשית בריה לעצמה, הילכך אפי' אם תאמר דמאתמול גמרה לה, לא חשיבא הכנה כלל. ושלא כדברי רבינו אפרים, שכתב, דלא שרינן להו אלא ביו"ט דעלמא, ולא ביו"ט שאחר השבת, שאז אסורה מספק דילמא הות מתיילדא היום. ע"כ. וביצה שנמצאת במעי התרנגולת אחר שחיטה ואין לה אלא חלמון בלבד, יש להחמיר לדון אותה כדין בשר, ולהצריכה מליחה לפני שיבשלו או יטגנו אותה (ולא ימלחו אותה יחד עם בשר, שיש לחוש לבליעת הדם מן הבשר, ובדיעבד אינה נאסרת אלא כדי קליפה, ואם יש לה קליפה, די במה שמשליך הקליפה והביצה מותרת). וכן אסור לבשלה או לאכלה בחלב. ורק אם אכל אותה בפני עצמה מותר לאכול אחריה גבינה ושאר מאכלי חלב. אבל אם יש לה חלבון וחלמון, אפי' אם היתה מעורה בגדין, הרי זו ביצה גמורה ומותר לאכול אותה בחלב. ואם לא היה לה אלא חלמון בלבד, וטעו ולא מלחו אותה, ובשלוה או טיגנוה בלי מליחה, בדיעבד יש להתיר, עפ"ד הרבה ראשונים שגם בחלמון בלבד נחשבת ביצה גמורה, וא"צ ס' פעם כנגדה כדי לבטלה.

וביצה שיש לה חלמון וחלבון עם קליפה רכה, אף להנוהגים להחמיר למלוח אותה קודם בישולה, אם רוצה לגמוע אותה חיה מותר, כדין בשר שלא נמלח שמותר לאכלו כשהוא חי.

טז ביצה (ו:). הרמב"ם (הל' יו"ט פ"א ה"ב). טור וש"ע (סי' תקיג ס"ז). והיינו מפני שאין דבר זה מצוי תמיד, ובדבר שאינו מצוי אלא אקראי בעלמא לא גזרו בו חכמים.

ומה שכתבנו שהוא אפי' ביו"ט שאחר שבת, הוא דלא כרבינו אפרים שאסר בזה, משום ספק דאו', דשמא אם לא נשחטה היתה יולדת אותה היום. והביאו בעל המאור (פ"ק דביצה). וכבר חלק עליו הרז"ה, וכן מבואר להדיא בתוס' (ב: ד"ה נגזור). וכ"כ הרמב"ן (במלחמות ה' שם). וכ"כ הרא"ש, ודחה דברי רבינו אפרים. וכן הסכים בעל המאורות (עמ' קצד), ותמה ע"ד רבינו אפרים וההשלמה שפסקו להחמיר ביו"ט שאחר השבת. וכ"כ המאירי (ביצה ב:). וכן העלה להקל ה"ה (יו"ט פ"א ה"ב). וע' בשו"ת ברית יעקב (א"ח סי' כז).

וכתב הר"ן (דף א: מדפי הרי"ף), ואיכא למידק, ואמאי והא דילמא מאתמול גמרה לה, ונמצא שהשבת הכינה ליו"ט, וכיון דהכנה דאו', הא קי"ל דספיקא דאו' לחומרא. וי"ל דביצים במעי אמן אע"פ שהן גמורות הרי הן כאחד מאבריה. וכ"כ בעל המאור. ולענין הכנה חשבינן לה כתרנגולת עצמה דלא מיתסרא משום הכנה. ובירושלמי אמרו שאינו דומה טעם אכילתה מבפנים לטעם אכילתה מבחוץ, שכל זמן שהיא

גוי שהביא דורון לישראל ביצים ביום טוב, וכמסיה לפי תומו אמר שנולדו לו מאתמול, נאמן, והביצים מותרות, ובלבד שלא יהיה הגוי בקי בדיני ישראל ויודע שאסור לנו לאכול ביצים שנולדו ביום טוב. וביום טוב שאחר השבת, אין גוי מסיח לפי תומו נאמן, ואם הגוי הביא ביצים ביום טוב שני של גליות שחל באמצע השבוע, אפילו אין הגוי אמר שנולדו לו לפני החג, מותר ליטלם ממנו. (משום שיש ספק ספיקא להיתר). אבל יום טוב שחל באחד בשבת, שאילו היה יום טוב ראשון היו הביצים אסורים באכילה מן התורה משום הכנה, אין להתיר הביצים אלא אם כן הגוי מסיח לפי תומו שנולדו לו לפני השבת. (י)

גוי שהביא לישראל ביצים ביו"ט, ואמר שנולדו לו מאתמול

שלמה הלוי (סי' פה), שאין מקום להוכיח מדהשמיט מרן הדין בש"ע, שאין דעתו כן, שכמה דינים מוסכמים אין הרב כותבם בש"ע וסמך על מ"ש בב"י. ע"ש. [אך מרן החיד"א כתב לפקפק ע"ז, ושלא מצא כלל ברור בזה בדעת מרן הש"ע, אולם בשו"ת יוסף אומץ (סי' כט), הביא מ"ש בספרו ברכ"י הנ"ל, וכתב, ועתה נראה שכוונת הגאון ר' גבריאל היא, שאף שהדינים המפורשים בש"ע ובר"מב"ם והטור מביאים תמיד בש"ע, אולם הדינים המחודשים, זמנין שמרן משמיטם מהש"ע, וזה דבר השמטה וכו'. וכ"כ מהר"י נבון בנחפה בכסף (ח"א סי' כה) שכל שלא חלק מרן על סברא שהביא בב"י הכי ס"ל לדינא אע"פ שלא הביאה בש"ע. והובא בשו"ת ישמח לב גאגין (אה"ע סי' כ). וכ"כ הגאון רבי פתחיה בירדוגו בשו"ת נופת צופים (סי' כ) וז"ל: מה ששאלת אם קבלת קדמונינו דברי מרן היתה גם על דבר שהובא בב"י אע"פ שלא הביאו בש"ע, תשובה, כן הוא כמו שאמרת. וכן ראיתי למהר"ר רשב"א ששאל ע"ז למהר"י בן עטר, והשיבו לנו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו. וכן ראיתי עוד למהר"ר יעקב בן צור שכתב כן. (והועתק מכ"י בשו"ת ויאמר יצחק בן ואליד בסוף ח"מ בליקוטים דף רט).]

גם בספרו שו"ת חיים שאל (ח"א סי' מח) כתב, ואם יאמר האומר א"כ מדוע לא הביא מרן תשובה זו בש"ע, צא תאמר לו דאשכחן כמה דינים נכונים ואמתיים שהובאו בב"י והשמיטם מהש"ע, ואמרי רבוותא דאפשר שהדין היה פשוט בעיניו, ולכן לא הוצרך להביאם בש"ע. וכ"כ עוד במחז"ב (יו"ד סי' פד סק"ו). וכ"כ הכנה"ג (יו"ד סי' לה הגהות ב"י אות

(י) הנה המרדכי (ביצה סי' תרמא) כתב, הלוקח ביצים מחנוני נכרי, שאינו בקי בדיני ישראל, והחנוני מסיח לפי תומו שנולדו קודם יו"ט, נראה דשרי, הואיל ואין הנכרי משביח מקחו. אבל אם יודע הנכרי שביצה שנולדה ביו"ט אסורה לנו, לא סמכנין עליה, כיון שהוא מתכוין להשביח מקחו. ע"כ. והובא להלכה בתרוה"ד (סי' עט), (וע"ע בשו"ת פסקי ריקאנטי סי' קמד), ובב"י (סי' תקיג). וכתב שם, דאע"פ שהרא"ש והרשב"א והר"ן כתבו, שאין לסמוך על גוי מסיח לפי תומו, אלא בעדות אשה, כיון דהכא מידי דרבנן הוא הסומך ע"ד המרדכי להתיר בגוי מסל"ת לא הפסיד. גם הרמ"א בדרכי משה כתב, שאפשר שאף הרא"ש מודה בזה שעכו"ם מסל"ת נאמן, ולא אסר אלא בדאו' דומיא דעדות אשה.

איברא דהרב מנחת כהן (בקו' התערובות פ"ח בד"ה ואמנם) כתב, "דמדלא הביא מרן היתר זה בש"ע נראה שהוא סובר כד' הרא"ש והרשב"א והר"ן להחמיר, אע"ג דלא איתחזק איסורא". גם הפר"ח (יו"ד סי' סט סק"מ), ישב על מדוכה זו באורך וברוחב, והביא דברי הב"י הנ"ל, וכתב, שאין להקל כלל בדבר שרבו האוסרים, ומרן עצמו השמיט היתר זה מהש"ע, מפני שלא מלאו לבו להקל.

ברם בקושטא נראה ודאי דבנ"ד לא אמרי' דמרן שוי נפשיה הדרנא, מכח השמטה זו, שכבר כתב מרן החיד"א בברכ"י (א"ח סי' שב סק"ד), בשם הגאון רבי גבריאל איספרנסה נונדפסה בשו"ת לב

שיש לאסור. ועוד דעכ"פ מידי ספקא לא נפקא, וא"כ י"ל ספק דרבנן לקולא. [ובספיקא דדינא אין לאסור משום דשיל"מ, וכמ"ש הפריי חדש (סי' תצו סק"ב), ובשו"ת שאג"א (סי' צ), ובשו"ת רע"א (סי' סה), ובמצפה איתן (נדריים מז.), ובשו"ת באר יצחק אלחנן (א"ח סי' יח ענף ב). ועוד]. ועוד שדעת הרמ"א כמ"ש הבי"ש שיש להאמין גוי מסל"ת בדרבנן, (ויותר על כן כתב הרמ"א ביו"ד סי' סט להקל). ע"כ. והרי הפר"ח עצמו ביו"ד שם נחית לסברא דהיכא דמגרע מקחו גוי מסל"ת נאמן. וכתב שאף להרמ"א בעלמא אין גוי מסל"ת נאמן, ושאיני הכא דמגרע מקחו שאומר מאתמול נולדו. ע"ש. וא"כ גם אליבא דמרן י"ל כן. וע"ע בשו"ת מהר"י ווייל (סי' קלא).

וב"ב בנהר שלום (סי' תקיג סק"ז), שכל שיש קצת רגלים לדבר סמכינן על דברי גוי מסל"ת, כמ"ש ביו"ד (סי' קכב סי"א), כלי סעודה שביד עכור"ם והוא מסל"ת שחדשים הם, ויראה כמו שהוא אומר מותר לקנותם ממנו. והיינו משום דסתם כלי עכור"ם אינם בני יומן, וליכא אלא איסור דרבנן. ואף שאין הוכחה גמורה לפי ראות עינינו שנראים שהם חדשים, בהוכחה כל דהו סגי לשיאמנו דבריו. וה"נ שאומר שמאתמול נולדו דמגרע מקחו. הילכך נראה כהוראת המרדכי להקל, כיון שלא מצינו מי שחולק עליו בהדיא, ורק כשאנו יודעים שהגוי יודע בדיני ומנהגי ישראל, אין להאמינו. עכת"ד. וכ"פ בש"ע הגר"ז כאן (סי' טו, טז, יז). נמצא דמה שסמך הפר"ח על השמטת דין זה מהש"ע, במחכ"ת אין זה הכרח כלל.

וע' להא"ר (סי' תקיג ס"ק יא) שכתב לדחות דברי הפר"ח, והביא שמהרי"ל ורבו מהר"ש מתירים ג"כ כד' המרדכי, ושאפי' באיסור דאורייתא (כגון ביו"ט אחר השבת), כיון שמגרע מקחו, דעת מהרי"ו (סי' קלא), ומהרש"ל להתיר במסל"ת, וכ"ש בשאר יו"ט. ועוד שסברא גדולה היא לסמוך על רוב מוכרי ביצים שהם מהנולדים קודם יו"ט. [וכמו שהזכיר סברא זו הר"ן ספ"ג דביצה]. ע"ש. ואע"פ שאין ההלכה בזה כדעת המהרי"ו וכמו שנתבאר לקמן, מ"מ חזי לאצטרופי למיסמך עליהו.

עד), והרב יד אהרן (א"ח סי' שב) דמה שלא הביא מרן דין זה בש"ע, כבר מצינו כמה הלכות שמביא מרן בב"י בשם כמה גדולים, ואינו מביאם בש"ע לפסק הלכה. אף שהלכה כדבריהם.

וב"ב מהר"ש לניאדו בשו"ת בית דינו של שלמה (חיו"ד סי' יב) וז"ל: ואף שמרן לא הביא דבריהם בש"ע, הרבה דינים מחודשים מביא מרן בב"י ואינו מביאם בש"ע, ומשום הא ליכא למימר דלא ס"ל הכי, דאם איתא להא, היה לו לגלות דעתו בב"י. ועכ"פ כיון שמרן הביא סברא זו בב"י ולא פקפק עליה, ש"מ דס"ל דהכי הלכתא אף שלא הביאה בש"ע.

וב"ב מהר"א ענתבי בס' חכמה ומוסר (דרך חקיק אות צט) דמ"ש הפר"ח להכריע כד' הרשב"א, ושכ"ד הש"ע, מדהשמיט דעת הרמב"ן שהובא בב"י, אין דבריו מוכרחים, שמצינו כבר כמה וכמה חידושים שהביא מרן בב"י, והשמיטם בש"ע, כי על הרוב אין דרכו להביא בש"ע לפסק הלכה אלא מה שמפורש בדברי הרמב"ם והטור.

וע"ע ביד מלאכי (כללי הש"ע אות ד) בשם הרב מנחת כהן (התערובות ח"א סוף פ"י), שמצינו כמה דברים שהביא מרן בב"י והשמיטם מהש"ע, אע"פ שהם אליבא דהלכתא. וכ"כ בפני יצחק אבולעפייא (ח"ב דף ג:), שכל שפסק מרן ההלכה בב"י, כו"ע מודו דלא אמרי' דהדר ביה, משום שהשמיטו בש"ע, מאחר שכבר גילה דעתו בב"י. ואנו קבלנו הוראות מרן. וכ"כ בשו"ת ויוסף אברהם (סי' כג).

וב"ב החזון איש באגרותיו (ח"ג סי' נג), שחלילה לומר דמה שהשמיט מרן בש"ע מה שהביא בב"י, הוא משום דלא ס"ל, שאין זה ממדת מרן ללמד דעת בהשמיטה, אלא האמת שמרן לא הביא כל מ"ש בב"י, וסמך על מ"ש בב"י, והדבר מצוי הרבה בש"ע, שקיצר וסמך ע"מ שהובא בב"י. ע"כ.

ובן בשו"ת שואל ונשאל (ח"ז יו"ד סי' ק) העיר על מ"ש הפר"ח הנ"ל, שמרן לא מלאו לבו להקל ולכן השמיטו מהש"ע, שאינו נראה כן, ועוד דאם איתא לדבריו למה התחמק מרן מלכתוב בש"ע

דאורייתא, הואיל והוא אחר השבת, ולא סמכינן בכה"ג על אמירת הנכרי אפי' במסיה לפי תומו. וכ"פ הרמ"א בהגה. ואע"פ שמהרי"ו הנז' התיר אף ביו"ט שאחר השבת, והסכים לדבריו המהרש"ל בספר ים של שלמה (הנ"ל, פ"ק דביצה סי' ה), מפני שרוב הביצים הם מאותם שנולדו מכבר, ואע"ג דלא שרינן מטעם רובא, שהרי אפי' אם נתערבה באלף כולן אסורות, משום דהוי דשל"מ, מ"מ זהו מדרבנן, ועכו"ם מסיח לפי תומו נאמן בדרבנן. וכדבריו כתב בשו"ת מהר"ח או"ז (סי' קפד), דאזלינן בתר רוב ביצים שנולדו מכבר. אולם מכיון דס"ל למרן שהרשב"א והרא"ש והר"ן מחמירים לגמרי במסיה לפי תומו, כשחל יו"ט אחר השבת מיהא יש לפסוק כדבריהם. וכבר כתב המרדכי שם שאין להתיר ביצים שביד הנכרי משום שהרוב נולדים קודם יו"ט, משום דביצים הו"ל כדבר העשוי להתכבד בכל יום (כדאיתא בפסחים ז.), שמיד שנולדים אוכלים אותם וליכא רוב דמוכח. ע"ש. וכן מהר"ח או"ז (סי' כא) כתב, שרבותינו אוסרים. וע"ע בה"ה (פ"ד מהלכות יו"ט הכ"ד).

ומהרש"ל (ביצה פ"א סי' ד) הביא מ"ש הר"ן (דף ג: מדפנה"ר) וז"ל: ומותר ליקח ביצים מן העכו"ם בליל יו"ט הראשון, לפי שרוב הביצים הם של זכרים שאין יולדות אלא ביום, ואיכא מאן דשרי אפי' ביום ראשון של ר"ה, ובשני ימים טובים של גליות, משום שרוב הביצים לאו בני יומן הן, ואזלינן בתר רובא. ונ"כ הרא"ה (ביצה ז.). וכתב ע"ז הרב ים של שלמה, ולא נהירא דלא הוי רובא דמוכח. וכן בדשל"מ לא אזלינן בתר רובא כלל, אפי' לא אתחזק איסורא אם לא בתרי רובי. ע"כ. וע' בשענה"מ (פ"ד מהלכות יו"ט הכ"ד).

וע"ע במאירי (ביצה ג:) שכתב, יש מתירין ליקח ביצים מחנוני נכרי, מטעם שהולכים אחר הרוב, ואינו נראה כן, שכל שיש לו מתירין אין להקל בו משום רוב. וכן נוהגים רוב העולם לאסור. ע"כ.

ונראה דהאי פלוגתא אי אזלינן בנ"ד בתר רובא, בדשל"מ, או לא, תליא בפלוגתא דרבוותא, אם הרוב הוא מטעם ספק, כדברי

והנה הגרי"ח בעוד יוסף חי (פרשת במדבר אות טו) כתב וז"ל: שמותר לסמוך בזה על נכרי המסיה לפי תומו, שמכיון שאיסור ביצה שנולדה ביו"ט אינו אלא מדרבנן, בכל איסור דרבנן סומכים על נכרי המסיה לפי תומו, כמ"ש בש"ע (יר"ד סי' טו). עכ"ל.

ובאמת שלא היה לו להסתמך על מ"ש בש"ע יו"ד, והיינו על מ"ש הרמ"א בהגה (סעיף י), להתיר בגוי המסיה לפי תומו שהבשר הודח אחר מליחה לפני שיתנוהו לתבשיל, שהרי מרן השמיט דבר זה מהש"ע, ואף שבכ"י הסביר בזה דעת הסמ"ק שהתיר בגוי מסיה לפי תומו, משום דס"ל דדם שמלחו מדרבנן. מ"מ כתב הש"ך (סי' טו ס"ק מב) שלכך לא הביא מרן בש"ע דין המסיה לפי תומו שהוזכר בטור, משום דאזיל לטעמיה בכ"י שכתב דלסמ"ג והריב"א לא מהני בגוי מסיה לפי תומו. וכן נ"ל עיקר כדעת המחבר, אף שהרמ"א לא כתב כן. וכתב הכנה"ג שם, שמנהג העולם כפסק מרן, שאפי' הוא גוי המסיה לפי תומו לא סמכינן עליה, אלא רק בישראל יוצא ונכנס.

וכן העלה הפר"ח (שם סק"מ), שאף בדרבנן אין גוי מסיה לפי תומו נאמן. וכ"כ בזב"צ (שם ס"ק קח), שכיון דמרן מחמיר וס"ל דלא מהני גוי מסיה לפי תומו, אנו אין לנו אלא דברי מרן, הילכך גוי מסיה לפי תומו אינו נאמן. ע"ש. וכן עיקר.

ומ"מ י"ל דשאני התם דאיתחזק איסורא שהיה דם על החתיכה קודם הדחה אחרונה, אבל בביצים דנ"ד יש להתיר במסיה לפי תומו. וכמ"ש מרן הב"י (סי' תקיג הנ"ל), והי"ל להגרי"ח לציין על דברי הב"י הללו. ודו"ק. וכ"פ מרן (יר"ד סי' קלז), שאין עכו"ם המסיה לפי תומו נאמן בהכשר כלים האסורים. וכתב הש"ך שם, דה"ט משום דאתחזק איסורא, ורק לענין ביצים ביו"ט, נאמן הנכרי מסל"ת, משום דלא אתחזק איסורא. ושכן הוזכר חילוק זה בריב"ש (סי' תלג). ונע' במנחת יעקב כלל לב אות א. וע"ע בבית יהודה עייאש (חיר"ד סי' א).

וביו"ט שאחר השבת, אין גוי מסל"ת נאמן, כמבואר בתרוה"ד (סי' עט), משום דחיישינן שמא נולדו ביו"ט, ואיכא איסור הכנה

יא. ביצה המצויה בזמנינו שנמצא בה דם אינה מוקצית ביום טוב, כי כיום רוב ככל הביצים הם מספנא דארעא, שהדין הוא שזורק את הדם ואוכל את השאר. והדין כן בין אם הדם נמצא בחלבון בין אם נמצא בחלמון. והגומע ביצה חיה ומצא בתוכה דם, מותר לו להוציא ביום טוב את הדם מהביצה בכף, או בידו, כדי שיוכל לגמוע את הביצה. ומהיות טוב נכון להחמיר ולהסיר הדם יחד עם מעט מהביצה. [וביצה רגילה שהיא מזכר ונקבה, שנמצא בה קורט דם על החלמון שאסורה באכילה, מותר לטלטלה מפני שהיא ראויה לאכילה לבהמה ולעוף, או לנכרי]. (א)

ד. אלא בחד ספיקא, אבל בס"ס שרינן אפי' בדשל"מ.

אולם כ"ז ביו"ט שני שבאמצע השבוע, אבל יו"ט שני שחל באחד בשבת, שאילו היה יו"ט ראשון היו הביצים אסורים באכילה מה"ת משום הכנה, אין להתיר הביצים א"כ הגוי מסל"ת שנולדו לו לפני השבת, וכמ"ש בשו"ת תרוה"ד (סי' עט), והרמ"א בהגה (סי' תקיג סוף סעיף ו), וכן מתבאר במג"א (סי' תצד סק"ד), ובדגול מרבכה שם. ושו"ר שכן מתבאר ככל הנ"ל בשו"ת מהר"י פראג"י (סי' ט), שנשאל בגוי שהביא ביצים ביו"ט שני של גליות, שחל באמצע השבוע, ואמר לו ישראל דע שאם נולדו היום אסורות לנו, והשיב הגוי שנולדו מקודם החג. [דבכה"ג לא מקרי מסל"ת], והשיב להתיר משום דאיכא ס"ס להיתרא, דשמא נולדו קודם החג, ושמא היום הוא יום חול, כדין ספק מוכן שמותר וכמ"ש הר"ן ר"פ אין צדין בשם הרא"ש מלוניל. ע"כ. וע"ע בשו"ת שערי רחמים פרנקו (ח"ב אור"ח סי' כח). ודו"ק. [הליכ"ע ח"ח עמ' של. חזו"ע יו"ט עמו' לד].

השיטה מקובצת (ב"מ ו:), וגזרת הכתוב ללכת אחריו במילי דאורייתא. לפ"ז בדין דשל"מ לא מהני רובא, מכיון שאינו אלא ספק, אבל להאומרים שהרוב הוא כדין ודאי, כמו שהעלה בשו"ת יבי"א (ח"ב אור"ח סי' ג) בדעת הרמב"ם, לפ"ז י"ל דמהני רובא בדשל"מ. וכן העלה בשו"ת נהרי אפרסמון (חיו"ד סי' נא), ובספר ברכת אהרן (מאמר ריו אות ו), בדעת הרמב"ם, דהוי מטעם ודאי. וע' בשו"ת יבי"א (ח"ט חו"מ סי' ז אות א). וע"ע במנחת פתים (אור"ח סי' תקיג). ודו"ק. וכ"פ העולת שבת (סי' תקיג סי' ה) להחמיר.

ונראה דלדידן דבקיאינן בקיבועא דירחא, אם הגוי הביא ביצים למכירה לישראל ביו"ט שני של גליות, אפי' אינו אומר שנולדו לו לפני החג, מותר לקחתם ממנו, משום דהוי ס"ס להיתרא, שמא נולדו קודם החג, ואת"ל שנולדו היום, שמא היום חול. ודמי למה שפסק מרן בש"ע (סי' תצו ס"ד), שספק מוכן מותר ביו"ט שני משום ס"ס, שמא הוכן כבר כדין, ושמא היום חול. ומקורו מהר"ן (ר"פ אין צדין) בשם הרא"ש מלוניל, שעד כאן לא החמיר רב אשי בספק דשל"מ (בביצה

ביצה שנמצא בה דם אי הוי מוקצה

(כלל מב דין ד), והמאירי (חולין עמ' רמו), והאשכול (ח"ג עמ' טו), ובארחות חיים (ח"ב עמ' שנב), וכן פסקו הטור וש"ע (יו"ד סי' טו ס"ג). וכבר דן בזה בשו"ת יבי"א (ח"ג יו"ד סי' ב) והעלה להקל. וע' בשו"ת באר משה (ח"ה ס"ס קט), ובשו"ת ויברך דוד (ח"א סי' צב). וכ"כ להקל מעיקר הדין בשו"ת מנח"י (סי' קו) ובשו"ת אג"מ (ח"א יו"ד סי' לו, וחאו"ח ח"ג סי' סא). [ע"ש, שבהיות ובארה"ב הביצים הן מתרנגולות

יא) חנה כיום הביצים הנמכרות בשוק ע"י תנובה ואחרים, הן ביצים מספנא דארעא. כי התרנגולות המטילות מסוגרות בלולים, אין יוצא ואין בא. ואין שם תרנגול זכר. וביצה שהיא ספנא מארעא, אינה מגדלת אפרוח, ולפיכך כשיש בהן דם, הדין הוא שזורק את הדם ואוכל את השאר (ביצה ז. חולין סד:), וכמ"ש הרשב"א בתורת הבית הארוך (דף פה:), וכ"כ רבינו יונה באיסור והיתר

יב. פירות אילן שנשרו מן העץ ביום טוב אסור לטלטלם או לאוכלם, גזירה שמא יעלה ויתלוש פירות מן המחובר. וכשיום טוב סמוך לשבת ונשרו ביום טוב, אסורים באכילה ובטלטול עד מוצאי שבת. ואם נתערבו בפירות המותרים באכילה, אפילו באלף אינם בטלים, וספיקם אסור. (יב)

יג. ולכן גוי שהביא מנחה לישראל פירות או ירקות, שאפשר להסתפק בהם שמא נתלוש ביום טוב מן המחובר, אסור לאוכלם עד למוצאי יום טוב, בכדי שיעשו, כדי שלא יהנה ממלאכת גוי שנעשית לצורך ישראל ביום טוב. וביום טוב הסמוך לשבת אסורים עד למוצאי שבת בכדי שיעשו. (יג)

יד. מותר לתת ביצה ביום טוב במקום שהתרנגולת מטילה ביצתה. (יד)

מותרת באכילה אין עליה דין מוקצה. וכ"כ בשלמי יהודה (עמ' קמז). ועיקר. [מחזור"ע שבת ג. ובהליכ"ע ח"ג עמ' רד].

[ודע, שביצה בת יומה, שנמצא בה דם בחלמון, ונתערבה עם ביצים הרבה, ויש הפסד מרובה או שעה"ד, אפשר להתירם. (ע' בערוה"ש אות טז). וביצה הנמצאת במעי התרנגולת, לאחר שנשחטה, ונמצא בה דם בחלמון הביצה, זורק את הדם ואוכל את השאר].

יב) פסחים (נו:). ביצה (ג). הרמב"ם (פרק כא מהלכות שבת ה"ז). טור וש"ע (סי' שכב ס"ג).

המסוגרות כלולים, ואין שם תרנגול זכר, הרי הן כביצים של ספנא מארעא וכי', והרוב הגדול של המשוקים הם מביצים שאינם מגדלים אפרוח, ויש להתיר מדין רוב. אלא שלמעשה כיון שבארצות אמריקה הביצים בזול מאוד, ואצל הרוב של האנשים אין נחשבת הביצה להפסד כלל, לכן טוב להחמיר להשליך כל הביצה שנמצא בה דם, אף שאין זה מן הדין. ע"כ. אולם במקומינו שע"פ הרוב הביצה נחשבת להפסד, יש לסמוך על עיקר הדין, לזרוק את הדם ולהתיר את הביצה. וכ"ז דלא כמ"ש בשו"ת קנין תורה (ח"ב סי' ז) להחמיר, דליתא. וממילא לענין מוקצה, כיון שהביצה

גוי שהביא מנחה לישראל, שיש ספק שמא נתלוש ביו"ט

מועד ש"ה פ"א ה"א) שספק מוקצה מותר, ואף שאמרו ספק נצודו ביו"ט אסורין, אפשר דמשום דהתם חשש צידה דאו' החמירו בה, אבל במוקצה דעלמא לא החמירו בספיקו. ע"כ. ומשמע לכאורה דבחלות דבש יש להקל בספיקן. וזה א"א, דהא ביצה שספק נולדה ביו"ט, גם ביו"ט דעלמא שכל האיסור מדרבנן, אסורה, משום דשיל"מ. ואין ספק שגם הרשב"א הרגיש בזה ולכן כתבו רק ע"ד אפשר. וגם נראה שמודה הרשב"א לגבי חלות דבש, דשייך בהו שם תלישה מדבריהם, ונחמיר על ספיקן כדי שלא יבא לתלוש בשבת וביו"ט פירות המחוברין. ע"כ. ובמק"א כתבנו עוד בזה].

יג) ביצה (כד:). הרמב"ם (הל' יו"ט פ"ב ה"י). טור וש"ע (סי' תקטו ס"א). וע' בתוס' ביצה שם.

[ובשו"ת מהר"ם חלאווה (סי' כב) דן לגבי גוי שהביא חלות דבש ביו"ט, אם מותרות בו ביום לישראל שלא באו בשבילן, או לאותו ישראל עצמו, וכגון שבאו תוך התחום. דהנה יש בזה תולש מדרבנן, ולכן אסורות משום מוקצה כיון דאינן ניטלות ביו"ט, ולכן אם הגוי שלח ביו"ט חלות דבש לישראל ונסתפק אם רדה אותם היום, אסורות לטלטל, ואין לומר דהוי ספיקא דרבנן ולקולא, כיון שיש לו מתירין למוצאי יו"ט. ושוב הביא מדברי הרשב"א בעבודת הקודש (בית

לתת ביצה ביום טוב במקום שהתרנגולת מטילה ביצתה

דהיינו כשמכיר הביצה הראשונה בטביעות עין, הלא"ה כיון שנאסרת כל התערובת הו"ל כעין

יד) שו"ת בית דוד (חאו"ח סי' רצח). ואפי' בשבת שרי, דלא כנראה מהבית דוד. ונראה

טו. ביצה שנולדה בשבת או ביום טוב, באופן שאין באכילתה משום איסור הכנה דאורייתא [שאיסור הכנה שייך רק בשבת ויו"ט הסמוכין זה לזה, ונולדה ביום השני], אלא איסור מוקצה בלבד, מותרת לחולה. דהלכה נקטי' להתיר בשבת ויום טוב אכילת מוקצה לצורך חולה, כגון כשאין לחולה פירות אחרים, שמותר להאכילו לרפואתו פירות שהם מוקצה. (טו)

שבכיס זה תהא הקדש, כיון שהוציא פרוטה ראשונה מעל. ותימה דליבטל האי פרוטה של הקדש, וכ"ת דשל"מ היא ע"י פדיון, ואפי' באלף לא בטיל, הא ליתא, דדשל"מ אינו אלא מדרבנן, וא"כ אמאי מעל. וצ"ל דמטבע חשיב ולא בטיל. ע"כ. וא"כ ה"נ י"ל לגבי ביצה שהיא דבר שבמנין, [וכמ"ש מרן ביו"ד סי' פו ס"ג], שנתערבה בביצים, י"ל שאינה בטלה. ומ"מ כיון שלא יצאנו מידי ספק, י"ל דהוי ספיקא דדינא בדרבנן, ויש להקל. ואע"ג דקי"ל (ביצה ד.) דספק דשל"מ אפי' בדרבנן אזלינן לחומרא, זהו בספק במציאות, כההיא דהתם, ספק נולדה בחול ספק נולדה ביו"ט. אבל בספיקא דדינא אזלינן לקולא אפי' בדשל"מ, וכמ"ש לעיל בשם הפר"ח (סי' תצו ס"ב). והשאג"א (סי' צ.). [וע' בשו"ת יבי"א ח"ב חיו"ד סי' ט אות ג. ובערה"ש יו"ד סי' קב ס"ק יג]. ובשו"ת עין אליעזר (א"ח סי' מב) האריך בדין זה, והעלה לאסור, משום דהכא שפיר הוכר האיסור קודם שנתערב, שתיכף כשיצאה רוב הביצה ממעי התרנגולת, כבר חל עליה האיסור, משום הכנה דרבה, וכשנתערבה אח"כ באחרות כולן אסורות משום דשיל"מ. [ילקו"י מועדים. חזו"ע יו"ט עמ' לו].

מבטל כלי מהיכנו שאסור. וכ"כ בשו"ת אהל יצחק (חאו"ח סי' יח). ובשו"ת יהודה יעלה קובו (חאו"ח סי' מז).

והנה הרמ"א (יו"ד סי' קב ס"ד) כתב, כל איסור שלא היה ניכר קודם שנתערב, בטל, אע"פ שהוא דשל"מ. וכתב מרן החיד"א בברכ"י (שם סק"ד) וז"ל: מצאתי הגהה כ"י לרבני המערב, שכתבו ע"ז, כגון שהיו הרבה ביצים במקום אחד, ובאה תרנגולת והטילה ביצה עליהם ביו"ט, ואין אנו מכירים אותה ביצה, לא מקרי דשל"מ. ע"כ. אולם לכאורה יש לחלק שדברי הרמ"א הם בגיגית יין שיש בה ענבים מרוסקים והם נוטפים יין בשבת או ביו"ט, דקמא קמא בטיל בתוך היין, כיון שלא ניכר האיסור מעולם, והוא תערובת לח בלח. ויש לזה מקור בדברי בעל התרומות שהובא להלכה בטור ובש"ע (א"ח סי' שכ ס"ב): שאם יש יין בגיגית שענבים בתוכה, אע"פ שהענבים מתבקעים בשבת בתוך הגיגית מותר לשתות בשבת, שכל יין היוצא מן הענבים מתבטל ביין שבגיגית, כיון שלא ניכר מעולם. וכן מבואר בכ"י שם. אבל ביצה שנתערבה בביצים דהוי יבש ביבש י"ל שאסור. וכמ"ש כיו"ב התוס' (מגילה כא:), שאם אמר פרוטה

אכילת מוקצה בשבת ויו"ט לצורך חולה שאין בו סכנה

בשבת ויו"ט הסמוכין זה לזה, נולדה בזה מותרת בזה לחולה, דבמקום חולי לא גזרו רבנן. והובא בכה"ח (סי' תקיג ס"ק לא).

ולגבי חלב עז שחלבו גוי בשבת, והעז עומדת לחליבה, דעת הפוסקים שיש בחלב בשבת איסור מוקצה, או משום משקין שזבו, כמ"ש האר"ח (הל' שבת אות יז, והל' יו"ט אות ט). וכן פסקו הטורש"ע (סי' שה ס"ב), ובשו"ת מהרש"ל (סי' עה), והמג"א (שם ס"ק יג), והגר"ז בש"ע (סי' שה ס"ק לב,

טו) בס' זכור לאברהם (ח"א סוף מער' יו"ט) כתב בשם הרב גור אריה (סי' תקיג), שיש להתיר באכילה ביצה שנולדה ביום שני של ר"ה, לצורך חולה שאב"ס, כיון שאין איסורה אלא מדרבנן, אע"פ שיש עליה תורת מוקצה ונולד. וכן לגבי ביצה שנולדה ביו"ט שחל להיות בא' בשבת, שאיסורה ג"כ רק מדרבנן. וכתב עוד שכן נראה אף אם נולדה בשבת שאחר יו"ט שני, לדידן דבקה"א בקיבועא דירחא. וצ"ע. וסיים שאפי'

ובב' מור וקציעה (סי' שכח) כתב, שהמצטער הרבה ואין בו חולי ממש, הו"ל כחולה שאב"ס, ואומר לגוי ועושה לו חמין אם צריך להם. אבל ישראל אינו עושה לו אפי' דבר של שבות, אלא שכ"ז כשאפשר ע"י גוי. אבל כשאין שם גוי, רשאי גם ישראל לעשות לו דבר של שבות, במקום שיש לו כאב גדול. ע"כ. וסמך לזה ממ"ש הר"ן (שבת סא. מדפח"ר), דמה שהתירו בכתובות (ס.) לגונח לינק חלב מן הבהמה בשבת, ולמה התירו לו שבות ע"י ישראל עצמו, ולא אמרי' שיעשה ע"י גוי. י"ל דהכא א"א ע"י נכרי, שרפואתו היא חלב רותח מן הבהמה. ע"ש.

ובמו"ק שם (סי' שכח) בדיני רטיה, כתב, שבחולה שאב"ס ע"י ישראל דבעינן שינוי, אם א"א ע"י שינוי, עושים לו שבות כדרכו בלי שינוי. וכ"כ בחיי אדם (כלל סט סי' יב), שאם א"א לחולה לעשות שבות ע"י שינוי, ואין שם נכרי, מותר לעשות ע"י ישראל כדרכו. וכן פסקו בגדולות אלישע (סי' שכח ס"ק לא), ובמשנ"ב (סי' שכח ס"ק קב). ובשש"כ (פרק לג סי' ב), ובשו"ת מחזה אליהו (סי' סה אות כח). ולפי זה, אם החולה צריך לאכול דבר שהוא מוקצה, הרי א"א בזה ע"י גוי, הילכך לפ"ז רשאי החולה לאכול המוקצה.

ואיכא ס"ס להקל במוקצה לחולה שאב"ס, שמא הלכה כהרמב"ם להתיר שבות שאין לו עיקר מלאכה, לצורך חולה, וכ"ש לדעת הרשב"א להקל בכל שבות לחולה שאב"ס. וכן מוכח בתוס' והרא"ש (כתובות ס.), גם ברבב"ד (שבת פ"ו ה"ט) מבואר שאפי' שבות שיש בו מעשה ע"י ישראל כדרכו מותר במקצת חולי. וכ"כ בהדיא באיסור והיתר (סי' נט), להתיר מוקצה לחולה. ואת"ל שהלכה כפסק מרן שאין להתיר שבות לחולה אלא ע"י שינוי, שמא יודה מרן במוקצה שהוא קל משאר שבותים. וכ"כ בתהלה לדוד (סי' שכח ס"ק מט) שאכילת מוקצה דמי לטלטול מוקצה ומותרים במקום צער, ואפי' בלא שינוי מותר. ומוקצה קל מאמירה לגוי, שבמצטער טלטול ואכילת מוקצה מותר, ואמירה לעכו"ם אסור. וכ"כ במנחת שבת (סי' צב אות ה). וכן מתבאר ממ"ש המשנ"ב (סי' שכח ס"ק קכא) בשם הרדב"ז והגר"א, דהא דפסקינן בסעיף יז דשבות שיש בו מעשה ע"י ישראל אינו

וסי' שח סק"ט), ושלחנו של אברהם (סי' שה). וע"ע בהגהות רחמים לחיים על תשובת הרשב"א (ח"ה סי' רכו). ואף שהרמב"ן כתב שאין בחלב משום מוקצה, כבר כתב בשיירי כנה"ג (סי' תקה הגהות ב"י אות ד), דלא שבקינן כל הני רבוותא דאסרי, מקמי הרמב"ן. ובפרט שכ"פ מרן בש"ע (סי' תקה ס"א), דלא שרי אלא בבהמה העומדת לאכילה. נוכח בשעה"צ (סי' תקה סק"ג), שדעת מרן שאסר בזה כדברי הרבה ראשונים, ומהם, הרשב"א בעבוה"ק, והר"ן, והמאירי, והסמ"ג, והסמ"ק, והגמ"י בשם ספר התרומה, והראב"ד, וספר יראים. וע"ע בערה"ש (סי' תקה סק"א)]. ואמנם חולה וכן מי שגונח, כתב בשו"ת זרע אמת (ח"א חא"ח סי' מב) שיש להתיר לשותות בשבת את החלב עז שחלבו גוי בשבת, ומשמע דהיינו אפי' בעז העומדת לחליבה. ע"ש. ואין לומר שהרב זרע אמת מיירי בבהמת גוי, ואין מוקצה בשל גוי, וכמ"ש הרשב"א בתשובה, והובאה בב"י (ס"ס תצז), ובר"ן (סוף ביצה). וכ"פ הרמ"א (סי' שי ס"ב), זה אינו, דבנולד לכו"ע אף בשל גוי יש משום מוקצה, שהרי אם הגוי הביא ביצים ביו"ט, ויודע שישראל אוסרים ביצה שנולדה ביו"ט, אינו נאמן לומר שאלו ביצים שנולדו אתמול, ואסורים. (וכמ"ש המג"א סי' תקיג ס"ק יא בשם המרדכי. וע"ש עוד). [וכיו"ב בדין מוקצה במחובר שנוהג גם בשל גוי כדאיתא בביצה (כד:), ובפי' רש"י שם (בד"ה אם יש)]. וכן העלה בשו"ת כנה"ג הנ"ל, שאף בבהמה של גוי העומדת לחליבה, החלב שנחלב ממנה ביו"ט אסור משום מוקצה. וכ"כ הגר"ז (סי' תקה ס"ג), שבהמה העומדת לחליבה, אפי' למי שמתיר מוקצה ביו"ט, מ"מ החלב שלה אסור, משום דהוי נולד. וכן הסכימו רוב האחרונים, הא"ר, והפר"ח, והרב תוספת שבת (סי' שי סק"ד), ובשו"ת יהודה יעלה אסאד (חא"ח ס"ס נד), ובשו"ת בית אב (חא"ח ס"ס נח), ובשו"ת אוהב משפט (חא"ח ס"ס יג). [ומ"מ אין להתיר לחולה שאב"ס חלב שחלבו גוי, שיש בו ספק דאו', שמא עירב בו חלב טמא, והוא חמור כמו כל ספק דאו'. ודלא כמ"ש בשו"ת שואל ונשאל (ח"ג סי' צב). אא"כ במקום שאין חלב טמא מצוי כלל, שאז יכולים לסמוך בשעה"ד על הרשב"ש (סי' תקנד) והפר"ח וסיעתם, לגבי חולה שאב"ס ותינוקות קטנים. וראה מ"ש בשו"ת יחוד"ד (ח"ד ס"ס מב)].

טז. בהמה שנולדה ביום טוב, מעיקר הדין מותר לשוחטה ביום טוב ומותרת באכילה [אם ברור לו שכלו חדשיו ואינו בחשש נפל, שאם לא כן צריך להמתין שבעה ימים], הואיל והיא מוכנה אגב אמה בשחיטה, שאילו נשחטה האם, היה גם הולד נאכל יחד עמה, ולכן אינה מוקצה. אבל אפרוח שנולד ביום טוב, אסור מטעם מוקצה שאינו מוכן אגב אמו. [ויש מתירים גם באפרוח. והלכה כדעת האוסרים]. ואפרוח שנולד בשבת, אסור גם ביום טוב שלאחריו. (טז)

אם א"א לו בענין אחר. ע"כ. ונראה שאע"פ שהמג"א מייירי בדין קטן שדינו כחולה שאב"ס, מ"מ דעתו של הגרש"ז בפשיטות, שה"ה לחולה שאב"ס, וכמו שסיים להדיא הרב איסור והיתר. ואע"פ שהרמ"א (ביו"ד סי' קנה) פסק שאין לחולה שאב"ס לאכול ולשתות אפי' איסור דרבנן, הני מילי איסור בעצמותו, אבל מוקצה היתר הוא ויומא קא גרים. וכ"כ בשש"כ (פרק לג סעיף י'), שמותר לחולה שאין בו סכנה לאכול דבר שהוא מוקצה, כגון חלב שנחלב בשבת ע"י נכרי, או פירות שנשרו מן האילן בשבת, ומותר לאיש אחר לטלטל אותם לצורך החולה. ע"ש.

ובספר פאר הדור (על החזון איש) ח"ג (עמ' קפב), כתב, שאף חלב שנחלב בשבת באופן המותר, הואיל והוא ראוי לתינוקות ולחולה שאב"ס, אין עליו תורת מוקצה. והובא בספר מגילת ספר (דף שנא:). וע"ע בשואל ומשיב רביעאה (ח"ג סי' קיז) שהביא דברי הרא"ה שאוסר מוקצה לחולה, ומ"מ כתב שאם היה חולה מער"ש, לא שייך איסור מוקצה אצלו, משום שמא יסתכן ויהיה חולה שיש בו סכנה. וכתב להוכיח כן מהתוס' (חולין טו: ד"ה כגון).

מותר אלא בשינוי, י"ל דשאני התם דמיירי במלאכה דרבנן, או בדברים דמיחזי כעין מלאכה, אבל היכא דליכא בהו סרך מלאכה בחולה גמור לא גזור.

ובפתחי תשובה (יו"ד סי' קנה סק"ח) הביא בשם שו"ת רעק"א (סי' ה), שנסתפק בחולה שאב"ס, והוצרך לרפואתו בשבת אכילת פירות, ולא נמצאו אלא פירות שנשרו מן האילן בשבת, שהם מוקצה, אם מותר להאכילו, והוכיח מד' התוס' (שבת צה.), שיש להתיר, ואף שהרמ"א כתב ביו"ד (סי' קנה ס"ג), שאפי' איסור דרבנן אסור לתת לחולה שאב"ס לאכול, מ"מ י"ל דשאני אכילת פירות הנושרים שהמאכל בעצמותו מותר, ויומא קא גרים. וכ"כ בשמו בספר נזר ישראל (סי' כה, בליקוטי רימ"א ס"ק לו), ובשו"ת פרי יצחק (ח"א סי' יד), ובגידולי שמואל (ביצה ד.). וע' בכה"ח (סי' שכח ס"ק קיד) שהביא להלכה דברי הישועות יעקב, שמותר להאכיל מוקצה לחולה שאב"ס, ושכ"ד הגרע"א. (אבל בס"ק קנג כתב בשם החיי אדם לאסור). והגרש"ז אויערבך בספר שלחן שלמה (סי' שכח טו) שמתיר לחולה שאב"ס לאכול מוקצה בידיים,

דין בהמה או אפרוח שנולדו ביום טוב

שהוא מתיר את עצמו. וכן מבואר בביצה (ו). דעגל שנולד ביו"ט, מותר, הואיל ומוכן אגב אמו בשחיטה, ופרש"י, שאם נשחטה, היה נאכל. ולגבי אפרוח שנולד ביו"ט, דעת רב לאסור, דמוקצה הוא, ואינו מוכן אגב אמו. ולשמואל או ריו"ח, מותר הואיל ומתיר עצמו בשחיטה (הואיל ומתיר עצמו בלידתו, להיות נשחט, מה שלא היה לפני לידתו, אף מוקצה היתר את עצמו בלידתו, דמגו דאתקן להא אתקן להא). ולגבי עגל שנולד מן הטריפה, תי' רב יוסף הואיל

מזו איתא במשנה (עדויות פ"ד מ"ב), בהמה שנולדה ביו"ט הכל מודים שהיא מותרת, ואפרוח שיצא מן הביצה הכל מודים שהוא אסור. ע"כ. אמנם לגבי אפרוח היינו כשלא נפתחו עיניו, שאפי' בחול אסור, לפי שלא נתפתחו עיניו, משום שנא' לכל השרץ השורץ על הארץ. ובתוספתא (ביצה פ"א ה"א) איתא, עגל שנולד ביו"ט מותר לשוחטו ביו"ט מפני שהוא מתיר את עצמו, אפרוח שנולד ביו"ט מותר לשוחטו ביו"ט מפני

סימן תקיד - שלא לכבות ביום טוב

א. אסור לכבות דליקה ביום טוב, אפילו אם רואה ביתו שנשרף, אם אין שם חשש לסכנת נפשות. [אמנם בזמנינו זה, בכל מצב של שריפה בבית וכדו' צריך לכבות מיד את הדליקה, שודאי יש חשש סכנת נפשות, מחשש של פגיעה במערכות הגז, או בחשמל וכדו'. זולת במי שיש לו בית בודד במדבר שאין בקרבתו עצים או בתים אחרים, ויכול לצאת מהבית עם כל בני הבית אל מקום אחר]. וכן גזע עץ שעלה בלהבה בתנור, אין מכבין אותו אפילו אם אין כוונתו רק בכדי שלא יתעשן הבית או הקדירה. וכן אין מכבין את הנר משום דרך ארץ. (א)

אף הוא אינו מכין לחבירו, וה"ה לאפרוח שנולד ביו"ט לרב דאסור משום מוקצה, דאף בשבת שלאחריו אסור, דכל שאינו מכין לעצמו, אינו מכין לשבת.

וז"ל הרשב"א בעבודת הקודש (ב"מ ש"ה אות סד) עגל שנולד ביו"ט ונתברר שכלו לו חדשיו, אם הייתה אמו עומדת לאכילה, אף הוא מותר, לפיכך אם הייתה שבת סמוכה לו מאחריו, אם שחטו בשבת לחולה שחלה מבעו"י, מותר לבריא באומצא, שהרי יו"ט הכין זה כבר לעצמו ולא לשבת, וה"ז כמותיר לשבת ומותר. ועגל שנולד בשבת הסמוכה ליו"ט מלפניו, אסור ביו"ט, לפי שהשבת לא הכינה לעצמה שא"א לו לשחטו, וכל שאסור ביומו, אסור למחרתו, שנראה כמכין לחבירו. ויש מי שהורה גם בזה להקל, שהשבת הכין לעצמו אלא שאיסור אחר גרם לו שא"א לשחטו. ואם יש לו חולה בתוך ביתו מותר, ומותר אף לבריא באומצא, ונראין דבריהם. ובארחות חיים (הל' יו"ט אות כט), יש אוסרין אותו אם לא היתה אמו עומדת לאכילה. ועגל שנולד בשבת מותר ביו"ט, דשבת ויו"ט שתי קדושות הם, ומשום הכנה ליכא למיסריה, שהרי אם נולד ביו"ט עצמו מותר, ואפי' למ"ד שבת ויו"ט קדושה אחת הן מותר, מידי דהוה אבהמה ואתרנגולת שמותרת לשחטה ולאכלה ביו"ט אחר השבת, מפני שמער"ש מוכנת ליו"ט.

ומוכן אגב אמו לכלבים. דאף שמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים (שמה שראוי לו לאדם אינו משליכו לכלבים), מ"מ מוכן לכלבים הוי מוכן לאדם, שדעתו של אדם על כל מה שראוי לו.

ולענין הלכה, הרו"ה והרשב"א פסקו להתיר באפרוח כדעת שמואל. אך הר"ח פסק כרב, וכ"ד הרמב"ם (פ"ב ה"א). והרי"ף לא פסק בזה, דמספק"ל בזה (רו"ג ג:), והרא"ש (סי' ו) כתב, שהגאונים פסקו כרב, וכ"ד הרי"ף דאזלי לחומרא. ע"כ. וכתב מרן הב"י דהכי נקטי'. ולגבי אפרוח שנולד בשבת אם מותר ביו"ט שאחריו, הדבר תלוי אם רב שאסר אפרוח שנולד ביו"ט הוא מטעם רק מוקצה או ששייך בו גם טעם הכנה, שאם מטעם מוקצה, אפרוח הנולד בשבת, מותר ביו"ט שאחריו. שאע"פ שבביה"ש שלו היה אסור, לית לן בה, דלא אמרי' מגו דאתקצאי לביה"ש רק כשהאיסור מחמת אותו היום, ולא כשהאיסור מחמת יום שעבר, וכמ"ש התוס' (ביצה ד.) והר"ן (שם ב.) והרא"ש (סוכה פ"ג סי' ה.). והטור כתב בשם ה"ר יחיאל דודאי שייך ביה הכנה, דבעודו בקליפתו לא היה ראוי לכלום, ולכן אסור ביו"ט שלאחריו. וביאר הב"י שמפרש כן בדעת רב. וגם הר"ן (א:), כתב, דלדידן דאית לן הכנה דרבה, נולדה בזה אסורה בזה, ופירות נמי שנשרו בזה אסורים בזה, דאע"ג שא"א שיהו אסורין מה"ת כביצה, אפ"ה כיון דביומן אסירי,

דין כיבוי דליקה ביום טוב

אפשר בבית אחר, אין לו בית, אפשר לעשות לו מחיצה, אין לו לעשות מחיצה, אפשר לכפות עליו

א **בביצה** (כב.) בעא מיניה אב"מ מאביי, מהו לכבות הנר מפני דבר אחר, א"ל

את הכלי, אין לו כלי מאי, א"ל אסור, אתיביה מכבין את הבקעת [פי', כשאין שם אויר, אבל יש שם אויר משליכה (מרדכי מירושלמי פ"ד ה"ד)] בשביל שלא יתעשן הבית או הקדרה, ורק אם עושה כדי לחוס עליה אסור. [ובשיטה מקובצת שם כתב, פי', ואפי' דעתו להצניעה לצורך סעודה אחרת של יו"ט, דכיון דהשתא מיהו א"צ לכבוי חיישינן דלמא לא יהנה בה], א"ל ר' יהודה היא, כי קאמינא לרבנן. וכן רבה השיב לאביי שאסור לכבות דלקה ביו"ט משום איבוד ממון, והדתניא מכבין את הבקעת וכו', ר' יהודה היא, כי קאמינא לרבנן. וכן השיב אמימר לרב אשי שאסור לכחול את העין ביו"ט כשאין סכנה (סוף אוכלא ופצוחי עינא), והדתניא אין מכבין וכו' ר' יהודה היא. וכתב הר"ף (יא): דש"מ שאין הלכה כהך תנתיא, ואסור לכבות את הבקעת אפי' שלא יתעשן הבית או הקדירה. וכן פסקו הרמב"ם (פ"ד ה"ו), והרא"ש (סי' יט).

והקשו הראשונים, בדגמ' (כח). אמרי' דהלכה כר' יהודה. ותי' הרו"ה (יא). דהא דמסקינן הכא דאסור היינו משום שאין מורין כן, אבל מדינא שרי. וכתב בשבולי הלקט (סי' רט) שיש מפרשים כן בדעת הר"ף. וכ"כ ראבי"ה (ח"ג סי' תשנז) בשם רבינו שב"ט, שכל אלו מותרין, רק דאין מורין כן. וכמו שמותר לחמם מים אפי' להנאת חד אבר, מותר לכבות להנאתו, ד'מתוך' שהותר לאוכל נפש הותר נמי להנאתו. וראבי"ה כתב דמ"מ א"א לומר שרבה פשט לאיסור מטעם שאין מורין כן, אלא ה"ק דאיהו בעי מיניה אם מותר לרבנן, ופשט לו דלרבנן אסור, ומיהו אנן סבירא לן כר"י להתיר. וצ"ל שאיבוד ממון דמי למכשירי או"נ, שמתוך שהותר תיקון אוכל נפש הותר כל הנאת הנפש, כאיבוד שנפשו עגומה עליו, ולא הפסד מועט כמו הבקעת שאין נפש איש עגומה על הפסד כזה. [והובא באגודה (פ"ב אות לב) כתב, שראבי"ה ורבינו שב"ט פסקו כרבי יהודא, ור"י התיר ללבן טרפ"א ביו"ט מבשר לחלב או איפכא, כי ליבון יועיל גם לאפיה, דחמימתו יאפה, ובשביל שלא תתעשן הקדירה אפי' רבנן מודו דשרי]. וכ"כ ראב"ן (מס' ביצה) שמותר לכבות בשביל שלא תתעשן הבית והקדירה, אם אין שם אויר. ורק לגבי כיבוי נר מפני ד"א פסק לאסור.

והראב"ד בס' כתוב שם (שם) כתב שבירושלמי מוכח שהלכה כבריתא זו להתיר כיבוי בקעת. וכ"פ הר"ד (ביצה כב. וע' בשו"ת הר"ד סי' פב) להתיר כיבוי דליקה משום איבוד ממון, כיון דקי"ל כר"י שמתיר מכשירין שא"א לעשות מערב יו"ט, דכתיב לכם לכל צורכיכם. ושכן מותר לכחול את העין אפי' סוף אוכלא ופצוחי עינא. והובא בשבולי הלקט שם, ובאגור (סי' תרלז), שכן נראה לדינא ע"פ הירושלמי. וכ"כ הרי"ד.

וב"כ בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (ד"פ סי' רנה), שמותר לכבות דליקה ביו"ט, שהלכה כר"י, וכ"ש אם יש קדירה בבית דהיינו בשביל שלא תתעשן הקדירה שמותר אפי' לרבנן, דהיינו אוכל נפש גמור, שכל מפני איבוד ממון היינו כמו מכשירי או"נ, דהא מיבע"ל אם מותר לכבות מפני איבוד ממון, ומייתי עלה היא דאם מפני שלא תתעשן הבית, וקרי ל' מכשירי או"נ, וכן כיבוי נר מפני ד"א, שמתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ובלבד שתהא הנאת אדם. ע"כ.

ובעיטור (הל' יו"ט מחלוקת כ) מבואר תירוץ נוסף לזה, שכתב, ההיא ר"י היא דאמר משאצ"ג פטור עליה, וגבי יו"ט מותר לכתחילה, ולכם צרכיכם לא שייך באיבוד ממון, ובנוסחא דילן ר"ש היא דאמר דבר שאינו מתכוין מותר. ע"כ. והיינו שגרס ר"ש היא וכו'. ובוזה ניחא קו' הראשונים, דהא בדף כח. פסקינן כר' יהודה שהתיר מכשירין. [ובהפלאה (כתובות ז). כתב לגי' דידן דיל"פ ההיא ר' יהודה היא, פי' דמחייב במלאכה שאצ"ג, וא"כ הותר מכבה דאו' ביו"ט בבשרא אגומרא, ואמרי' ביה מתוך].

והרמב"ן (מלחמות שם) כתב, דהכא ודאי לגמרי אסרינן, דלאו בפירקא הוה, ולא בפני עם הארץ, אלא צ"ל דמדאורייתא קי"ל כר' יהודה דשרי, אך חכמים לא רצו להתיר מכשירים רק הקרובים לאו"נ, וגריפת התנור התירו לגמרי מפני שהוא מיוחד לאו"נ, שאם לא תתיר לו ימנע משמחת יו"ט, ובסכין שעמדה כיון שאפשר בשאלה שהסכין מצוי הוא אצל הכל, לא התירו רק ע"י שינוי, כיון דאפשר בהכי, ובכה"ג נמי אין

שאני, דלגחלים לוחשות אנו צריכין והכבוי על כרחנו הוא בא, אבל כיבוי בידים לעולם לא הותר, הואיל ואין גוף הכיבוי מכשיר האוכל, אלא שמונעו מלהתקלקל. והחינוך (מצוה רחצ) כתב, שלא התירו אוכל נפש רק במשתמש בגוף המלאכה, ולא במשתמש בסילוקה, ולכן אסרו לכבות הבקעת אפי' בשביל שלא תתעשן הקדירה. וצליית בשר על הגחלים שהאש מתכבה בלחות הבשר, צורך הצלייה לעשותה כן, ומשתמש בגופה של מלאכה הוא ושרי.

וע' בסמ"ג (סי' עה) שכל האמוראים ס"ל שאסור לכבות הבקעת אפי' כדי שלא תתעשן הבית כרבנן, ואף שפסקו כר"י במכשירין, מ"מ בדבר שאינו צורך אוכל נפש החמירו, ואין מכבין את הנר מפני ד"א. והמ"מ (פ"ד ה"ד) כתב, י"מ שלא כל המכשירין שוין, ויש שהלכה בהם כר"י, ומתוך כך אסרו לכבות הבקעת מפני הדליקה ותשמיש, ומפני שלא יתעשן הבית, אבל בשביל שלא תתעשן הקדירה ותבשילו שהוא מכשירי אוכל נפש ממש מותר אם אין לו מקום לפנותה, וזה דעת הרשב"א (עבה"ק ב"מ ש"ח סי' ח), אבל דעת רבינו לאסור הכל כמו שיתבאר בסמוך, וכדעת הרי"ף. ע"כ. והובא בב"י כאן.

אולם בב"י לעיל (סי' תקט) אחר שהב"ד המ"מ שהרי"ף והרמב"ם פסקו דלא כר"י, כתב שא"א לומר כן בדעת הרי"ף, שהרי כתב (ביצה טו.) שהלכה כר' יהודה. והביא דרך אחרת, שהרי"ף והרמב"ם פסקו כר"י במכשירין, ושפוד שנרצף, חכמים אסרוהו לפי שאין צורך אוכל נפש כ"כ, כיון שאפשר לצלות בדרך אחרת. וכ"כ בכס"מ (יו"ט פ"ד ה"ט), שהרי"ף והרמב"ם פוסקים כר"י להתיר מכשירי או"נ, ושפוד שנרצף שאני שאפשר בדרך אחרת. וכן מתבאר ברא"ש שתי, דמשום דאמרי' התם הלכה ואין מורין כן, א"נ במידי דלאו אוכל נפש ממש החמירו טפי. ע"כ. וכן נקט בס' ראשון לציון (ביצה כח:) בדעת הרי"ף והרמב"ן, וכביאור הרמב"ן והר"ן שכיבוי נר וכדו', שאני שאינן מכשירים בגוף האו"נ.

מורין, דכיון דסכיני שכיחי, לא יבא להמנע משמחת יו"ט, אבל כיבוי בקעת שלא יתעשן הבית וכיבוי הנר מפני ד"א, אף שהוא צורך אוכל (י"ג, לכל) נפש לא רצו להתיר מכשיריו, וכן בכחילת העיץ לא סמכו אדר"י אלא ביו"ט שני. ע"כ. [וכ"כ בתורת האדם (שער המיחוש) כיבוי הנר משום ד"א, או שלא תתעשן הבית, מכשירין ניהו, וכולן מותרין ביו"ט שני, וחומר הוא שהחמירו לאסור בראשון, לפי שהלכה כר"י ואין מורין כן]. וכך הם דברי רבינו ירוחם (נ"ד ח"ב) שכתב שיש בזה ג' חילוקים, הראשון, דבר שאין בו מכשירי אוכל נפש ממש, החמירו בו כגון כיבוי הנר מפני ד"א, או כדי שלא יתעשן הבית, או לכחול העיץ וכי"ב. השני, דבר שאם לא תתיר לו ימנע משמחת יו"ט, כגון גריפת תנור וכיריים וכי"ב, התירו לכתחלה. השלישי, מכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותן עם אחרים, כגון השחזת סכין ושפוד שנרצם וכי"ב, באלו הלכה ואין מורין כן [ואפי' יחיד הבא לשאול אין מורין לו כן. ב"י].

והמאירי (כב.) כתב בשם גדולי הדור, שמכשירין הצריכים לגוף האוכל כגריפת התנור וכדי שלא לעשן התבשיל, מורין כר' יהודה. ומכשירין שאינן באים לגוף האוכל, כהשחזת סכין והשפוד, שאפשר בהם מתוך הדוחק או בשאלה, לא התירו אלא בשינוי ובצנעה, ויש שאין הלכה כמותו בהם כלל, ככיבוי להסרת עשן מקום האכילה, או לדבר אחר, או להצלת ממוץ. ועפ"ז התירו לכבות מפני עישון קדרה, ולא מפני עישון הבית. ושיטתנו היא, שאין הכיבוי מותר לעולם אפי' למכשירי או"נ, אע"פ שרוצה להציל מאכלו. וקצה רבני צרפת התירו לכבות דליקה לקצת צורך אוכל, ואין נראה כן, ומ"מ אם כבה את הנר מפני ד"א או הבקעת שלא לעשן הבית, או כבה את הדליקה, בדיעבד פטור, שהיא מלאכה שאינה צריכה. שמה תאמר והא קי"ל כר' יהודה דמכשירין שרו, ואם מפני שאין מורין כן, הרי דרשה רבה וכו', יל"פ שלא נאמר כן רק במכשירין שיש בהן צורך אוכל נפש קצת לתיקון האוכל, משא"כ בצריך לו שלא לקלקלו, ובשרא אגומרי

בית או קדרה שצריך להם, לכו"ע מותר לכבות

ורש"י כתב, שהטעם שמותר לכבות לר' יהודה, דדריש יעשה לכם לכל צרכיכם, והאי נמי צרכיכם הוא. וגם כאן צורך יו"ט הוא לכבותה שלא יצטרך לישב בשרב ובגשמים. אך הר"ן (יא:): כתב שאחרים פירשו, שבית שהוא יושב בו, אין לך אוכל נפש גדול מזה, ואפי' לרבנן שרי, ויש בגמ' הוכחה לזה. ע"כ. וכ"ד הרשב"א, שאף שאסור לכבות הנר משום ד"א, אם בשביל שלא תתעשן הבית שיושבים שם ויצטרכו לצאת ולהתבטל מן הסעודה אין לך צורך אוכל נפש גדול מזה. והובא באהל מועד (יו"ט ש"ב נ"א). וכ"כ המרדכי (סי' תרפא) בשם רבינו אלחנן, דמיירי בבית שאין בו צורך יו"ט כלל, שאם דר בבית ההוא ואין לו בית אחר לדור בו, אין לך צורך יו"ט גדול מזה, ומותר אפי' לרבנן. וכתוב בארחות חיים (יו"ט אות נה) בשם התוס' דליקה שנפלה בבית שדר בו ואם לא יכבנה יפסיד סעודתו מותר. ונע"ש (אות נז), שאין מכבין כדי שלא תתעשן הבית או הקדרה או הפת, שהכיבוי בידיים לעולם אסור שלא מצינו אותו צורך אוכל נפש (וכן העתיק בכלבו סי' נח, לאסור), ויש מתירים, שהרי התירו בבקעת בשביל שלא יתעשן הבית, ויש אוסרים אם לא שהעשן גדול שיצטרכו לצאת מן הבית].

והרא"ש כתב לגבי קדרה, שאם אינו יכול להצילה מעישון בלא כיבוי, נכגון שאין לו אש, וצריך לבשל קדרתו באש זה, ולכן אינו יכול להסירה מאש זה לבשלה על אש אחר, מותר לכבות לצורך או"נ, כמו שמותר לבשל ולאפות.

והרמב"ם מסכימים לדעת אחת הכי נקטי'. והרמ"א בד"מ כתב, שכיון שהר"ן והמרדכי ס"ל כהרא"ש והרשב"א, יש לנקוט כמותם במידי דרבנן, וכ"ש במקום שרוב בתראי ס"ל הכי. וכ"כ בהגה, שי"א שאם א"א להציל הקדירה או לבשל הקדירה בענין אחר רק שיכבה, מותר לכבות, וכן נ"ל עיקר. וכן בבית, אם ישרף הבית לא יהיה לו מקום לאכול שם ויפסיד סעודתו, מותר לכבות, אבל אם יש לו בית אחר לאכול שם, אסור לכבות משום הפסד ממונו. ע"כ. ונהנה הרמ"א כאן פירש להדיא "וכן עיקר", וכמבואר בדרכ"מ שחלק על מרן בהכרעת הדין, ולא בכל מקום הרמ"א מציין וכן עיקר. וראה מ"ש בזה בשו"ת שאילת יעבץ ח"א סי' עה, ובפמ"ג (הקדמה ליו"ד כללי הוראת או"ה אות ג) בשם מהר"ם זיסקינד (סי' ד) שכל שלא כתב הרמ"א "וכן עיקר", לא הביא סברת יש אומרים אלא לכבוד בעלמא, והעיקר להלכה כדעת המחבר. ומ"מ כתב ביבי"א (ח"א א"ח סי' לא), שאפשר להורות להקל במקום שיש צורך לבישול גופו, כגון להנמיך את השלהבת בפתיחת המלחצת, ולמעט את האש, בכדי שהאוכל יתבשל יפה. שאם תשאר האש גבוהה כמו שהיתה בתחלה לצורך רתיחת התבשיל, תוכל לגרום שריפת וקדיחת התבשיל, וע"י שמכבה אותה קצת בהורדת השלהבת, יוכל התבשיל להתבשל יפה, ודמי לבישורא אגומרי. וכ"כ הט"ז (סי' תקב סק"ג). וראה בזה בסעיף הבא.

דין כיבוי הנר מפני דבר אחר

ולגבי כיבוי הנר מפני ד"א, כתב הרא"ש שם, דאע"ג דבעילת מצוה שרי במתוך (כתובות ז), הכא שאני משום דהוי כעין מכשירין. והתוס' (כתובות ז): כתבו כן בתי' שני, ובתי' קמא כתבו שרק בעילת מצוה חשיב צורך מצות היום. ובה גם הרמ"א מודה לאסור. ואע"פ שהרוקח (סי' רצט) כתב, מכבין בקעת שלא תתעשן הכירה או הבית,

שאינו יכול לישב. או לכבות הנר כדי לשמש, אם לא שיכול לכפות כלי על הנר או להוציא הנר בבית אחר. ע"כ. וכ"כ בס' הפרנס (סי' קפג). וכ"ד מהר"ם מרוטנבורג (ד"פ סי' רנח) הנ"ל. והא"ר (סק"ד) הוסיף שכ"ד הר"ד, ושבוילי הלקט (סי' רט), ותניא רבתי (סי' נח), ואגודה בשם רשב"ט וראב"ה. ונע"ש]. הנה מרן הב"י כתב, דנראה דס"ל שהלכה

והרמב"ם אסרו מדינא, וכן הרא"ש בתי' הב', וכ"כ רבינו ירוחם, ולזה הסכים הרמב"ן ושכ"ד ר"ח, וכ"כ הרשב"א בעבה"ק שרק ביו"ט ב' של גליות אפשר להקל ואע"פ כן ראוי לחוש ולאסור. ובתש' חת"ס (א"ח סי' קמה) כתב כדברי הט"ז, והביא לשון הרמב"ם (פ"ד ה"ד), ואין מכבים את הנר מפני תשמה"מ, ואסור לשמש עד שתכבה מאליו. ע"כ. ולשון זה צ"ע ומיותר לגמרי, הליועץ נתנוהו לומר עד שתכבה מאליו. וכתב דלולי דמסתפינא היה נ"ל, דגם א"נ שהרמב"ם פוסק דלא כר"י במכשירים לגמרי, וס"ל דמלאכה שאינה צריכה חייב, מ"מ ביו"ט קיל טובא, משום 'מתוך', והאיסור רק מדרבנן, בעלמא אסורה, ובמקום מצוה והנאת הגוף כשא"א בשום אופן יש להתיר, ודקדק כן הרמב"ם מלשון הש"ס כמ"ש הט"ז. וע"ע בכ"ז להלן סי"י.

דין כיסוי האש ביום טוב לצורך יום טוב עצמו

שהרי אינו יכול להמציא אש ביו"ט. ובזה ניחא שהאגודה הנ"ל לא פליג ע"ד התוס', דהתוס' מיירי שכוונתם לכבות, דאסור, דומיא דאין מכבין את הבקעת, והאגודה מיירי שכוונתו למוצאו למחר. ע"כ.

ואם מכבהו באופן שהוא פ"ר, יש אוסרים, אף שכוונתו לצורך אוכל נפש למחר, דשאני צולה בשר ע"ג גחלים, שהכיבוי בשעת תיקון האוכל, משא"כ כאן שהוא הרבה מקודם, ויש אחרונים שמקילין בכל גווני, כיון שעכ"פ אינו מכבין לכבות רק שימצא עי"ז אש למחר לצורך אותו היום. [משנ"ב שם]. ואפשר דכ"ז לדעת הרמ"א שהתיר כיבוי בקעת לצורך הצלת אוכל נפש, אבל לדעת מרן בלא"ה אסור.

להקל נגד מרן במקום דחק וצורך גדול

קי"ל כר"י בהא וכו', ופשוט דאסור מדינא ולא מטעם דאין מורין כן בלבד, אלא איסור גמור הוא זה וכו'. וכתב עוד (סק"ד) ומיהו מדברי מרן שנמשך אחר הרי"ף והרמב"ם נראה דהכל אסור, ומ"מ המיקל במקום דוחק וצורך גדול יש לו ע"מ לסמוך. ע"כ. והובא בכה"ח שם (אות כג) דר"ל

כר"י לגמרי, ולא קי"ל כדברי אביי. אבל כל שאר פוסקים סוברים כאביי שאסור לכבות הנר מפני ד"א. ע"כ.

והט"ז (סק"ב) כתב שדעת הרוקח, שאביי בתשובתו רמו לאבא בר מרתא דמן הדין שרי, אלא שאין מורין כן. ובנהר שלום (סק"א) כתב, שברוקח שם מוכח דהיכא דאיתמר דאין מורין כן איתמר, והיכא דלא איתמר לא איתמר, וכיון דהכא תני סתמא מותר, מוקמי' לה כר"י היינו הלכה ומורין כן. וכן פי' ברוקח (סי' שה), שמותר לכבות דליקת בית, שדורשין הלכה כר"י במכשירי או"נ, וכ"ש אם יש קדרה בבית דהיינו בשביל שלא יתעשן הקדרה שמותר אפי' לרבנן דהיינו אוכל נפש גמור וכו', וכן כיבוי נר מפני ד"א. ע"כ. ומ"ש הט"ז שהמתיר לכבות הנר אם אין לו מחיצה ולא כפיית כלי אין עליו חטא, אין לסמוך ע"ז, שכיון שהרי"ף

וכתבו התוס' (כב.) יש למחות בנשים שלא לכסות האור ביו"ט. אבל בשם אגודה (סי' לד) מצאתי כתוב, שמותר לכסות האש בעפר בלילה כדי שימצאו למחר ביו"ט. [ב"ן]. ומהרי"ל (הל' יו"ט אות יח) כתב, שבאגודה (ביצה סי' לד) התיר לכסות האש, והרא"ש (פ"ב סי' יט) אוסר, ותי' מהר"ש (סי' מב) דלא פליגי, דבזמן שאינו מכבה האש וגם האפר הוא מן המוכן מותר, אבל לכסות בכלי או באפר שאינו מוכן אסור. וכ"כ הרמ"א (סי' תקב ס"א) שמותר לכסות האש בכלי או בעפר מוכן, אם אינו מכבהו, אא"כ לצורך יו"ט שני, שאסור. והפר"ח שם כתב, דאפשר דה"ק שאם אין כוונתו בכיסוי לכבותו, אלא שישתמר האש לצורך יו"ט, שרי, מידי דהוה אבישר' אגומרי,

ומילתא אגב אורחא, הנה במ"ש מרן שם (סי' תקיד ס"א) לאסור לכבות דליקה ביו"ט אפי' אם רואה ביתו שנשרף, [כשאין שם סכנת נפשות]. ואין מכבין הבקעת ואפי' כדי שלא יתעשן הבית או הקדרה וכו'. כתב במאמ"ר (סי' תקיד סק"א) דס"ל למרן דדחינן לגמרי מהלכה ברייתא דמתרת, ולא

ב. אסור לכבות ביום טוב, ואפילו מקצת כיבוי כגון להוריד ולהנמיך את הפתילה של מגורת הנפט או של הגז, אסור. אבל מותר להנמיך את האש של הגז שלא יקדיח את תבשילו, והתבשיל לא ישרף ולא יתקלקל. אבל להנמיך את האש לצורך הפסד הגז ראוי ונכון להחמיר כשעושה כן משום הפסד הגז. וכל שכן שאסור לכבות את הגז או הכיריים לגמרי לאחר שכילה לבשל עליהם. (ב)

דהרי"ף והרמב"ם לא פליגי עם הרשב"א והרא"ש לענין דינא, אלא ס"ל דברייתא לא מיירי בהכשר גוף האוכל, אלא בכלי תשמישו שאוכל בו, אבל שאר הפוסקים ס"ל דמיירי בהכשר גוף האוכל ממש שיתקלקל האוכל שבקדירה והא לכ"ע שרי, ודלא כהמ"מ והב"י. וע"ש עוד. וא"כ חזי לצרף סברא זו, ולהקל במקום צורך. וגם בלא"ה י"ל דשאני דליקה והפסד גדול כ"כ, שישרף ביתו, שאין לך שעת דחק גדולה מזו, ואדם בהול על ממונו.

ועב"פ קשה ללמוד מדברי המאמ"ר דנימא דבכל מקום שמרן פסק לאסור, אף שהוא מדינא, אפשר להקל במקום צורך, אבל בני"ד מה בכך שלא יאכל מתבשיל זה. הא יכול לקיים סעודת שבת בפת לבד. ובשביל עונג שבת אין אנו יכולים להקל, שהרי גם מרן ידע שיש כאן מצות עונג שבת, ועכ"ז לא היקל בזה. והמעייין במאמ"ר שם יראה שכתב הטעם להקל בשעה"ד, משום שאין פוסק שכתב להדיא לאסור במקרה הגז, ורק היוצא מדעת הרי"ף והרמב"ם דהכל אסור, ולכן כתב דהמיקל במקום דחק גדול כל כך יש לו על מה לסמוך. אבל בני"ד הרי מרן כתב לאסור בסתם, והם דברי הראשונים כמבואר בב"י, איך נוכל להקל נגד מה שכתב להדיא לאסור.

דאפי' להמחמירים כדברי הש"ע, המיקל במקום דוחק גדול וכו' יש לו על מה לסמוך, כיון שיש כמה גדולים מתירין. ע"כ. ולכאו' יש ללמוד מזה עוד להתיר לאכול תבשיל שנתבשל בשוגג בשבת. אך שאני דליקה והפסד גדול כ"כ, שישרף ביתו, שאין לך שעת דחק גדולה מזו, ואדם בהול על ממונו, וכדלהלן.

ואכן אין ספק שדבר זה נתון לשיקול דעת של מורי ההוראה, ולדון בכל מקרה לגופו. כי היוצא מדברי המאמ"ר דגם בדברים שמרן אסר מדינא, המיקל במקום דחק יש לו ע"מ לסמוך, וקשה לומר שיאמר כן בכל דוכתא, דא"כ היכן קבלת הוראות מרן הש"ע. ובהרבה מקומות גם המאמ"ר כתב לאסור כד' מרן בהחלט. ואכמ"ל. וע"כ שיש לדון בכל מקרה לגופו. אבל בדרך כלל אחר שקבלנו הוראות מרן לא נוכל להקל במקום צורך [בלא צירופים נוספים].

ואף אי נימא שכ"ד המאמ"ר, הנה בנהר שלום שם פליג עליה, וכתב דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש [לפי תירוצו השני] אסרו מדינא, ובתרייהו גרירי כולהו רבנן בתראי וכו', ומעתה המיקל ביו"ט אין ספק שראוי לנזיפה.

ויתכן שגם המאמ"ר היקל בצירוף הסברא שכתב בערך השלחן טייב (סי' תקיד סק"ב) דנ"ל

להנמיך את האש ביום טוב בעת הבישול

וע' בשו"ת מהר"י שטייף (ס"ס מה) שפסק לגבי הגז שמותר להנמיך הגז שלא יחרך התבשיל דהו"ל צורך או"נ. שאם תשאר האש גבוהה כמו שהיתה בתחלה לצורך רתיחת התבשיל, תוכל לגרום שריפת וקדיחת התבשיל, וע"י שמכבה אותה קצת בהורדת השלהבת, יוכל התבשיל להתבשל יפה, ודמי לבישרא אגומרי. וכ"כ הט"ז (סי' תקב סק"ג), שאם האש גדולה ומזיקה לתבשיל

(ב) מה שכתבנו שאסור לכבות, היינו מפני שלא הותר לעשות מלאכה ביו"ט אלא מלאכת אוכל נפש בלבד, ואילו הכיבוי אין בו צורך או"נ. וכמתבאר בביצה (כב.), ובטור וש"ע (סי' תקיד ס"א). ומה שכתבנו שגם מקצת כיבוי אסור, כן מוכח בתוס' (ביצה כב.). וכן פסקו בשו"ת אבן שתיה (סי' ב). ובשו"ת ישיב משה (סי' רי). ובשו"ת אג"מ (א"ח סי' צג). ובשו"ת יבי"א (ח"א או"ח סי' לא).

ג. ראוי ונכון להחמיר שלא לכבות את הפתיליה ביום טוב משום הפסד הנפט, ומכל מקום אין למחות במי שרוצה להקל לכבות את הפתיליה משום הפסד הנפט. א.

סמוכין שלא למחות אף בכיבוי לגמרי, אבל להוריד האש לצורך התבשיל, נראה דאורוי מורינן להיתרא.

גם בשו"ת אג"מ (א"ח סי' קטו) התיר להקטין את אש הגז ביו"ט, כדי שלא יקדיח תבשילו, ואפי"ו אם יכול להניח האש הגדולה, ולהדליק אש אחרת שהיא קטנה, אעפ"כ יכול להקטין אש זו, ולא להצריכו להדליק אש אחרת, שכיון שהוא צורך התבשיל אין חילוק בין הדלקה לכיבוי, שגם כיבוי הותר לצורך או"נ, כמו בבישרא אגומרי (ביצה גג.), אבל להקטין שלא לצורך בישול אלא משום הפסד הגאז אסור כמו כיבוי ממש. ע"ש. וכ"כ בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ו דף שלז). וע"ע מ"ש באג"מ (ח"ד א"ח סי' קג) להעמיד דבריו. וכן העלה להתיר בשו"ת שאילת יצחק (ח"א סי' ג). וכ"פ בשו"ת בית אב"י (ח"ד סי' ז אות ה, וסי' ט בסיכום אות ג). וע"ע בשו"ת חלקת יעקב (ח"א סי' ט) שהמליץ טוב על המקילים בזה. וכ"כ בשו"ת קנין תורה (ח"ב סי' צח). וילקו"י מועדים עמ' תפח. יבי"א ח"א סי' לא. וראה עוד מש"כ בזה לעיל סי' תקח, א.

ודע, שביו"ט מותר ללמוד לאור נר שעוה, ואין לחוש שמא ימחוט, וראה בילקו"י שבת כרך א' חלק רביעי (סי' רעה) דאף בשבת מה שגזרו חכמים הוא שמא יטה, ולא גזרו שמא ימחוט. ולכן אף שאסור למחוט הנר הן בשבת והן ביו"ט, מ"מ לא גזרו בהכי. וכמ"ש בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' מא).

ע"ז, וצריך להסיר ממנה קצת, מותר. וכמ"ש בסי' תקיד להתיר לכבות לצורך או"נ. וכן פסקו האחר (סי' תקיד). ואע"פ שנראה מדברי מרן (שם) שיש להחמיר בזה, שהרי אסר לכבות הבקעת כדי שלא תשרף הקדרה, ואפי"ו אין לו אש אחר לפנות הקדרה לשם, ס"ל לאסור. מ"מ בנ"ד שיש לצרף דהוי כמה שבותים, אפשר להקל. ותנא דמסייע לן הוא הרש"ש (שבת מב.) שכ' בפשיטות דכיבוי גחלת של מתכת חשיב שבות דשבות. נייש מקום לומר שבלא"ה בכיבוי כנ"ד דלא שייך ביה חששא דשמא יתכוין לצרף, כיון שאינו מכבה גחלת של מתכת ע"י מים, ואינו רק מגזרה שמא יבא לכבות גחלת עץ, ובשני שבותים יש להקל, וכמ"ש כיו"ב הר"ן (שבת צד:), דדוקא במידי דדמי למלאכה דאו"י גזרינן גזרה לגזרה, אבל היכא דלא מיתסר אלא משום גזירה, לא גזרינן הכי בכרמלית, דגזרה לגזרה לא גזרינן, כדא"י בשבת (יא:). ודון מינה ואוקי באתרינן].

ומיהו כ"ז באופן שאין לו מכונת פתיליה וכיו"ב שיוכל להמשיך הבישול עליה, הלא"ה אף לדי' הרמ"א יש לאסור, וה"נ בנ"ד ראוי להחמיר. ועכ"ז נראה שהמקילים אף בזה יש להם ע"מ שיסמוכו, והמחמיר תע"ב. וע' בשו"ת דברי חזקיה (ח"ב סי' ג) שהאריך בזה, וגם הוא כ' שיש להתיר להוריד הפתילה של מכונת הבישול, אבל לכבותה לגמרי אין להתיר לכתחלה. אלא שנהגו הנשים להיתר, ואין לנו כח למחות בידם. ומוטב שיהיו שוגגות ולא יהיו מזידות וכו'. ע"ש. וכבר הבאנו

לא לכבות פתיליה ביו"ט משום הפסד הנפט

צירוף. וכמ"ש בשמם הרשב"א והר"ן (שבת מב.) ומהיה התם במכבה ע"י מים, דדוקא בכה"ג שייך צירוף, ע' בד' הר"א בן הרמב"ם בשו"ת ברכת אברהם (סי' יז) וכן מוכח מד' הרמב"ם בפ"ב מה' שבת ה"ב. וה"ה הנ"ל. והואיל ואין בכאן צורך גדול, כי יכולים לצמצם לתת מעט נפט בפרימוס כדי צרכם, להשתמש בו עד שיכבה מאליו ככלות הנפט, וכן עושים רבים ושלמים. ואף אם ישאר מעט נפט

ג) הנה לגבי כבוי הפרימוס ביו"ט, נראה שאין להתיר לכבותו, אע"פ שיש כאן ג' שבותים. מכיון שבכל אחד מהם יש חולקים וס"ל דהו"ו מה"ת, דבמשאצ"ל"ג דעת הרמב"ם וסיעתו לחייב, וואף לדי' החולקים על הרמב"ם, והכי קי"ל. אשכחן דעשאוה כשל תורה. וכמ"ש הר"ן שבת (קמה). ועוד. ובדין גחלת של מתכת, דעת בה"ג ורב האי גאון ורבינו חננאל שאסור לכבותה מה"ת, מדין

ראוי להחמיר בזה לעצמו. אך אפשר להורות להקל להוריד קצת את השלהבת ולהנמיכה, לצורך התבשיל בכדי שיתבשל יפה.

ופשט המנהג ביו"ט כשרוצים למלאת נפט במנורת הלאמפ"א או בפתיליה של בישול, שמפרקים את הכיסוי המהודק בחריצים, ואחר שנותנים הנפט חוזרים ומרכיבים הכיסוי ומהדקים אותו שנית ע"י החריצים. אולם אפשר להורות להקל להוריד קצת את השלהבת של הפרימוס ע"י פתיחת המלחצת לזמן קצר, בכדי לבשל יפה את התבשיל שעליו. וראה ביבי"א ח"ג (סי' כא סק"ז).

אחר הבישול, אין בזה הפסד כ"כ, כי במה נחשב הוא. ובודאי שאין בזה משום התירו סופן משום תחלתן (ביצה יא:), שאם לא נתיר לו לכבות ימנע מלהדליקו, כיון שהתיקון קל לכל מי שירצה. וע' בשו"ת מהר"ש ענגיל (סי' נה). ואע"פ שאין למחות במי שירצה לכבותו, וכמו שצידדנו להקל. מ"מ בעל נפש יחוש לעצמו. וכמו שכ"פ בתשו' ישכיל עבדי ח"ב (סי' י אות ח) לאסור בזה. נילקו"י מועדים. שו"ת יבי"א ח"א (סי' לא אות יא). חזו"ע יו"ט עמ' נח. וז"ל היבי"א שם בתוכן העניינים: אין למחות במי שירצה להקל לכבות הפרימוס משום הפסד הנפט. ומ"מ

אם יש להתיר כיבוי הגז כדי שלא ימנע מתחלה לבשל

לא חשיב הא דתנן בעירובין (מד:), כל היוצאים להציל חוזרים למקומם, וכן ברה"ה (כג:), חכמה הבאה ליילד יש לה אלפיים אמה לכל רוח, ולא קשיא מידי משום דלא דמיא להנך דחזרת רטיה וחזרת תריסין שהתירו להחזיר, סופן כתחלתן, אבל היוצא להציל וחכמה המילדת לא התירו להם לחזור לבתיהם שיצאו מהם אם הם חוץ מד' אלפים אמה, והיוצאים להציל התם משום סכנה התירו שחוזרים ונושאים כלי זינן אפי' בשבת, ולא משום תחלתן. ובלא"ה אשכחן דנקיט מנינא, ולא דוקא הוא, ותנא ושייר. וכמ"ש התוס' (כתובות נא:). ובב"ק (צה:).

וב"כ האו"ז (ח"ב סי' שלח) דמ"ש ג' דברים התירו סופן משום תחלתן, לא תימא הני תלתא ותו לא, אלא הני תלתא איצטריכו ליה, דלא תימא בהו טעמא אחרינא, כדפריש הש"ס התם. וע"ע בתוס' (ר"ה כג:) גבי שיהיו מהלכין אלפיים אמה לכל רוח, דהא דלא חשיב לה בפ"ק דביצה (יא:). וכו'. ע"ש. נולפי זה ניחא קושית הרב שיירי קרבן (פ"ק דמ"ק ה"ד) בהא דאמר אם היה כותלו גוהה סותרו ובונהו, והיינו טעמא שהתירו סופו משום תחלתו, שאם אתה אוסר לו לבנותו, אף הוא אינו סותרו וכו', ולא חשיב ליה עולא בכלל אלו שהתירו סופן משום תחלתן. וע' בשו"ת חות יאיר (סי' קטו) דכל הנהו דפ"ק דביצה (יא:) שהתירו סופן משום תחלתן, צרכי רבים הם, ואפשר דליחיד לא שרי. ובענין כיבוי גז, שכל

ובמאו"י (ביצה יא:) דן ג"כ בענין כיבוי הגז ביו"ט, אם יש להתיר מטעם שאם לא נתיר לו לכבות ימנע מלהדליק הגז ולא יוכל לבשל תבשילים שיש בהם משום שמחת יו"ט. והנה בשבולי הלקט (סי' רנג) כ', שאל רבינו אפרים את רבינו יואל הלוי למה אנו מפשיטים עור הבהמה ביו"ט, לישקליה בברזי (מפשיט וחותר שאין דרך הפשטה בכך. רש"י שבת קיז:). וליכא למימר שהתירו סופן משום תחלתן, דלא אמרי' הכי אלא באיסור דרבנן, והפשטת העור מלאכה דאו' היא, והשיב לו דהא דלא שרי אלא בברזי, היינו דוקא קרבן פסח, שאינו נאכל אלא בלילה וכו'. ע"כ. ונראה שהוכחת ר' אפרים מדאמרי' בגמ', בשיש להם ציר מן הצד לכו"ע אסור. ולפי"ז יש לדון בכיבוי שהחמירו בו חכמים כשל תורה, וכמ"ש התוס' (שבת מו:). דלא שרינן ביה סופן משום תחלתן, וע"ע בר"ן (שבת קמה). דה"ט שאסור לומר לגוי לכבות דליקה, אע"ג דהוי מלאכה שאצל"ג, שהחמירו חכמים בכיבוי הואיל ואילו היה צריך לגופו היה אסור מה"ת, ואין הכל בקיאים לחלק בזה, מש"ה אסור אפי' במקום פסידא.

ובראבי"ה (סי' קע) הביא שאלת ר' אפרים הנ"ל בתוספת נופך בזה"ל: וכי תימא התירו סופן משום תחלתן, הא ליתא, דעולא שלשה דברים קאמר ולא ארבעה, ועוד שאותם דברים אינם מלאכות של תורה. ע"כ. וכן משמע בשיטה מקובצת (ביצה יא:) בשם הרשב"א, שהק' דאמאי

ד. אף על פי שאסור לכבות הגז ביום טוב, מותר לכבות הגז על ידי גרמא, באופן שימלא קומקום קטן של מים על כל גדותיו, ויניחהו על האש עד שירתח, והמים יגלשו על ידי רתיחתם וישפכו על האש ויכבוה. [ומצוי מאוד שבכירות הגז שיש היום אינו נכבה כתוצאה מהגלישה, לכך יזהר שלא ינענע את הקומקום, ולבסוף נמצא מכבה בידיים, אלא יסמוך על ההיתר המובא בסעיף ח, או שיתן אבקת סודה במים]. ולאחר הכיבוי יכול לסגור הכפתור של הגז או את ברז הבטחון למנוע זרימת והתפשטות הגז. והמים שרתחו לאחר כיבוי הגז ישתמש בהם לשתיית קפה או תה וכיוצא, כדי שיהיה בישולם לצורך אוכל נפש. ד.]

(ביצה יא:; ובמחז"ב (סי' שא סק"ג). ובהר צבי (או"ח ח"ב סי' ב) ובדבר יהושע (חיו"ד סי' סט אות ו) ובשו"ת תבואות שמש (חאו"ח סי' כז, וכן). ובשו"ת יבי"א (ח"ג או"ח סי' ל) נתבאר להתיר הכיבוי ע"י גרמא שיניח על הגז קומקום מלא מים על כל גדותיו בכדי שירתחו הרבה ויגלשו וישפכו על האש ויכבוהו. ובמים הרותחים ישתמש בהם ביו"ט לשתיית תה או קפה. וע"ע בשו"ת יחו"ד (ח"א סי' לד).

העולם צריכים לכך, י"ל דהו בכלל צרכי רבים. וע' ח"א (כלל קא סי' ה) ובנשמת אדם שם. וצ"ע. וע"ע בשו"ת קרן לדוד (ס"ס קיב) שהביא קושית הט"ז (סי' שא סק"ג) על מ"ש ההולך בדרך מצוה מותר לעבור במים אף בחזרה, שלא תהיה מכשילו לעתיד לבוא, דאמאי לא חשיב לה עולא. [ולפי מה שכתב האו"ז הנ"ל ניחא]. והקרן לדוד כתב לתרץ, דהכא גם החזרה מצוה כמו ההליכה, ופשיטא דבכלל ההיתר הוא וכו'. וע"ע בחת"ס

לכבות גז על ידי גרמא

ואמנם אסור להזיז את הקדירה עם המים הגולשים על פני הלהבה, שה"ז ממכבה בידיים. [ע' בשש"כ פרק יג סעיף יג].
והנה מרן השו"ע (בסי' תקיד סעי' ג) כתב, שיכול ליתן חול סביבו קודם שידליקנו וכו'. ולכאור' משמע שלאחר שהדליקו אסור לגרום לו כיבוי ביו"ט. וע' ביבי"א שם, וכן בשו"ת יחו"ד (ח"א סי' לד), ולקמן במקורות לסעי' ז, דאעפ"כ מותר לכבות הגז ע"י גרמא, דהש"ע איירי באופן שעושה המלאכה בגופו של הנר, משא"כ הכא שמניח קומקום מים שירתח מע"ג האש, שאינו עושה מלאכה בגוף האש. כיעו"ש.

ואמנם מחבר אחד העתיק מה שתמה בשו"ת קול אליהו (תו"פיק) על חילוק זה, דקשה להבינו, שהרי שניהם מיירי מחוץ לנר. ע"כ. [ספר בעתה אחישנה עמ' שפא], ותמוה מאד, שהרי הוא חילוק פשוט לכל בר בי רב דחד יומא, שבנידון השו"ע היינו שהמלאכה נעשית בגוף הנר, מקיפים

ד) בן העלה בשו"ת יבי"א ח"ג (חאו"ח סי' ל ובמילואים). [ומן היסודות של ההיתר משום דגרמא שרי בכיבוי גחלת של מתכת דרבנן]. וכן הסכים בספר נתיבי עם (עמ' ריד). וכ"פ בשו"ת באר משה (ח"ח סי' קעו), וכתב שאפי' אם מניח את המים בכוונה מכוונת לכבות מותר. ובלבד שישתה מן המים החמים. וכן פסקו בשו"ת בית אב"י (ח"ד סי' ט, בסיכום אות ב). ובשו"ת דבר יהושע (ח"ב א"ח סי' פד). וכ"פ הג"ר ישראל יעקב פישר בספר אבן ישראל ח"ט (סי' סב עמ' מה). ודלא כמ"ש להחמיר בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ה סי' לז). שי"ל ע"ד. ומ"ש הגרש"ז אורבך להחמיר בזה, הובא בשו"ת עולת יצחק רצאבי (סי' סד), וכן בשש"כ (פ"ג סעיף יג הערה נח). אינו מוכרח למעייין. [יבי"א ח"א חאו"ח סי' לא. וח"ג סי' ל. ושו"ת יחו"ד ח"א סי' לד. וילקו"י שבת ב' מהדורת תשס"ד עמ' תרצב, תשובה לדברי מי שחלק בדין זה. וע' בירחון קול תורה תמוז תשס"ג עמ' ו. ובחזו"ע יו"ט עמ' נח].

את הנר בחול, וחשיב כאילו עושה זאת באש ממש, משא"כ היכא שמניח דבר המרוחק מהאש, שאחר זמן המים גלשו ויכבו מאליהם, בוודאי דקילא טפי. ובפרט דיש כאן עוד כמה צירופים כפי שהביא ביחוד"ד שם, שהוא במקום פסידא, שביום חול רגיל לא יתן לגאז להמשיך לדלוק בחנם, אף שהמחזיר הוא מועט. ועוד דהכא אינו כיבוי של גחלת אלא של כיבוי מתכת וכו'.

וע"ש ביחוד"ד שהביא שכ"כ בשו"ת פרחי כהונה (או"ח סי' טז) ואלו דבריו: כתב מרן הש"ע (בסי' תקי"ד ס"ג) וז"ל: נר של שעוה שרוצה להדליקו ביו"ט וחס עליו שלא ישרף כולו. יכול ליתן סביבו קודם שידליקנו דבר המונע מלישרף, בענין שיכבה כשיגיע שם. עכ"ל. נראה מזה דגם ביו"ט עצמו יכול להכין גרם כיבוי. אלא דצריך ב' תנאים הללו. שהדבר הגורם כיבוי יתן דוקא סביבו ולא בגוף הנר הדולק. תנאי שני שאפי' סביבו לא יתן אלא קודם שידליקנו, ולא אחר הדלקה. עכת"ד. ואע"פ שביבי"א לא ציין לזה אלא רק ביחוד"ד, וד"ת עניים במקומם ועשירים במקום אחר, ומרן סמך ע"ז שנעניין גם בתשובתו שביחוד"ד. ופשוט. ומ"ש שם בתחילת היתרו את קושית האח', שבהלכ' יו"ט משמע מהש"ע שאין להתיר גרם כיבוי לאחר שהנר דולק, ואילו בהלכ' שבת מרן השו"ע כתב לגבי טלית שאחזו בה האור, שמותר לתת עליה משקין לגרום לה כיבוי קודם שיגיע האש לשם, ומשמע שמותר לגרום כיבוי אף שהאש התחילה כבר לדלוק, והאח' (נה"ש, מאמ"ר) כתבו ליישב, שבהלכ' שבת מדובר שיש פסידא, משא"כ בהלכ' יו"ט מדובר שאין הפסד. ולפ"ז כתב מרן אאמו"ר לגבי גאז הדולק לבטלה שיש בזה הפסד, שלפי דברי האח' הנ"ל יש להתיר לגרום כיבוי ביו"ט. ואמנם כתב זאת לצירוף בלבד וכדמשמע מלשונו שם.

ובס' הנ"ל [בעתה אחישנה] כתב בחוצפא שהוא דבר "חסר שחר" לומר שיש לחוש להפסד בכה"ג, וביטל במחזי יד את דברי גדול הדור, ללא כל סיבה מוצדקת ושלא כדרכה של תורה. דהרי הגדר של הפסד הוא כל מה שהאדם חס עליו, ואילו היה קורה מקרה זה ביום חול כיצד היה

נוהג, ובוודאי שהיה מכבה את הגאז, ולכן חשיב כמו מקום הפסד, וזה שמחזיר גאז זול כיום, אינו משנה לנו את המציאות דעדיין חשיב הפסד אף שזה מועט. והמחבר הנ"ל לאחר שהתקשה כדרכו בדברי היחוד"ד כתב, שנודע ששלטו בספר זה ידים זרות, וכמו שהוא כתב בהקדמה שעזרו לו והמעתיק לא העתיק נכון ובא לידי טעות. אולם דרכו של מרן לקצר במקו"א ולהאריך במקום אחר, ובפרט שאכן ביבי"א שם ביאר הדברים בטוב טעם ודעת, ודרכו של מרן אאמו"ר היתה מודים דרבנן היינו שבחיייהו, ואילו היה הדבר טעות כן היה מציין זאת ביבי"א, ולכן העיקר להלכה להתיר להשים הקומקום מים שירתח ע"ג האש וכו'.

ובני הרה"ג רבי עובדיה יוסף שליט"א (מח"ס עין המשפט וראש ישיבת אהל יוסף), כתב בזה בזה"ל: א. בשו"ת יבי"א חלק ג' (סי' ל' סק"ז) כתב להתיר להניח על תנור הגאז קומקום מלא מים בכדי שירתחו עד שיגלשו וישפכו עליו ויכבוהו. אבל כתב להקשות ממ"ש הש"ע בסי' תקי"ד ס"ג, נר של שעוה שרוצה להדליקו ביו"ט וחס עליו שלא ישרף כולו, יכול ליתן סביבו "קודם שידליקנו" דבר המונע מלישרף, בענין שיכבה כשיגיע לשם. ע"כ. מוכח שאין להתיר גרם כיבוי לאחר הדלקתו. והמקור מהרא"ש בביצה (כב). שכתב דאע"ג שקיי"ל כרבנן (בשבת כג). שמותר להעמיד כלי חרס בפני הדליקה, מ"מ מודו שאסור להסתפק מן השמן, דעד כאן לא פליגי אלא בשאינו נוגע בדבר הדולק אלא עושה חוצה לו דבר הגורם הכיבוי כשתגיע שמה הדליקה, אבל השמן והפתילה שניהם גורמים הדליקה והממעט אחד מהם ממחר את הכיבוי. ע"כ. וכתב הב"י (סי' תקי"ד) לדייק מהטור שאסור גם לתת סביבה דבר המונע מלשרוף כל זמן שהיא דלוקה. ע"ש. אמנם ע"ש באחרונים (מג"א, ט"ז, וגר"א, ועוד) שכתבו לחלוק ע"ד מרן, די"ל שגם הרא"ש אסר דוקא באופן שנוגע בגוף האש, כגון שחותר את הנר, או שמסתפק מהשמן, אבל כשנותן מסביב לנר דבר המונע שריפתו, י"ל שגם הרא"ש יודה להתיר. והביאו ראייה לכך ממה שפסק הש"ע בסי' שלד

בה האור עושה מעשה בגוף האש. עכ"ד. ולפי זה מבואר היטב ד' היבי"א שיש לדון שהדבר המונע עצמו יהיה נוגע בדבר הדולק, כגון את הנר בחול, ולכך בקומקום מלא מים אין זה חשוב כלל שהדבר המונע נוגע בגוף האש, כיון דאכתי המים באים "מלמעלה" ע"י רתיחתם, ודמי שפיר לטלית שאחזו בה האור, שאפי" שנותן את המים ע"ג הטלית, מ"מ כיון שלא נותן במקום האש שרי, וה"נ הכא נותן את המים בקומקום, והוא אינו מיוחד לאש, ולכך לא חשיב נוגע בגוף האש. ומה שדקדק בקול אליהו מלשון הרא"ש שאסור להניח הקנקים מלאים מים בתוך הדליקה ממש, ואע"ג שהמים עצמם לא נוגעים בדליקה, יש לחלק בפשטות, דהתם כיון שהדליקה תפקיע את החבית מכל צדדיה חשיב שכולו הוא דבר המונע מהדליקה, משא"כ בקומקום מלא מים שהמים באים מלמעלה לא חשיב שהדבר המונע נוגע באש.

ג. אלא דמ"ש בשו"ת פרחי כהונה לפרש כן בד' הפמ"ג, הנה בשו"ת יבי"א (שם) לא כתב כן, שהביא דברי פמ"ג (מ"ז סק"ו) שחילק מההיא דטלית, שהאש נפל באונס, משא"כ בנר שעוה אף שנותן דבר המונע חוץ לשעוה, מ"מ השעוה והפתילה שניהם הוכנו להדלקה, וכל שממעט מאחד מהם גרם כיבוי כזה אסור לאחר שהודלק הנר. ע"כ. ולפ"ז יש מקום להחמיר אף בנ"ד, הואיל והאש הוכן להדליק ולבשל בו. ע"כ. ומבואר מד' היבי"א שלד' הפמ"ג יש לאסור אף כשמניח מחוץ למקום האש לגמרי, והכל תלוי אם הכין את האש או שנפלה באונס. אמנם לכאור יש להסתפק בזה, דיעו"י בלשון הפמ"ג שכתב, משא"כ בשעוה אף שנותן "צל" השעוה מונע "חוץ" לשעוה וכו'. ויש לפרש בדבריו דאיה"נ אודווי מודה שצריך שיגע במקום הדולק, וכמ"ש שנותן על השעוה, אלא דעכ"פ אם חותך בגוף השעוה, חשיב שנוגע במקום האש ממש. ובזה פשיטא שיש לאסור. וזה מ"ש שיש לאסור אף כשמניח מחוץ למקום "האש ממש", אלא מספיק שיניח במקום "הדולק". ולכך בנר שמויחד להדלקה חשיב שנותן במקום הדולק. וכן נראה

(סכ"ד) בטלית שאחזו בה האור דשרי ליתן עליה מים. ולכאור זהו סותר להכא. אלא י"ל שגם הרא"ש מודה שאסור רק לחתוך מגוף האש. ע"כ. ומ"מ לפי דעת הש"ע מבואר שיש לאסור גם ליתן דבר המונע סביבה, וא"כ ה"ה י"ל בקומקום הנ"ל. אך כתב היבי"א, ומיהו נראה דאף מרן יודה כאן להחמיר, דשאני ההיא דסי' תקיד דמירי בגופו של הנר הדולק שמעכב המשך פעולתו להדליק, משא"כ בנ"ד שפעולת הכיבוי באה מבחוץ ע"י רתיחת המים אשר על גביו, מש"ה משרא שרי. ודמי למ"ש הרא"ש הנ"ל וכו'. וה"נ בנ"ד דהוי עושה דבר שהוא מחוץ לאש, ולאחר זמן כשירתחו המים הם גולשים על גבי הכלי ויורדים ונשפכים על האש ומכבים אותו. ע"כ. ובשו"ת קול אליהו טופיק (סי' לט) כתב להקשות ע"ד היבי"א, ודבריו אינם מובנין לי, מה זה שכתב היבי"א שפעולת הכיבוי באה מבחוץ, והרי הקנקן מונח ונוגע באש ממש ולא רחוק מן האש וכמו בנר של שעוה דמניח החול סביב הנר דאסור כיון שעושה מעשה בגופו של נר, גם בנ"ד שמניח הקנקן ע"ג האש ממש הרי עושה מעשה בגופו של האש. וכו'. ע"כ.

ב. ובאמת נראה דלא קשיא מידי, ודברי היבי"א פשוטים, שהרי מהרא"ש מבואר להדיא שרק בגרם כיבוי ש"נוגע" בדבר הדולק יש לאסור, אבל כל היכא שאינו נוגע בדבר הדולק שרי. נוכ"כ ביבי"א ח"ג (סי' יח סק"ג) משו"ת דברי מרדכי. ע"ש. וא"כ אכתי יש להבין ד' מרן שאסר ליתן "סביבה" דבר המונע שריפתה, ומשמע שאפי" שאינו נוגע בגוף הנר יש לאסור. וראה בשו"ת יחו"ד ח"א (סי' לד) שכתב סברא זו, וצייין שכיו"ב כתב בשו"ת פרחי כהונה (סי' טז). וע"ש שעמד בזה, וכתב ש"ל דמ"ש מרן סביבה היינו מסביב לאש, ואכתי ע"י הנגיעה בנר חשבי שעשה גרם כיבוי לאש, וה"ט כיון שהנר משמש לאש, חשיב כאילו הוא נוגע בדבר הדולק ממש. ולפ"ז מיושב הקושיא מטלית שאחזו בה האור, דשאני התם שהטלית לא הוקצתה לאש, וא"כ לא חשיב מגוף האש, ולכך הו"ל גרם כיבוי מבחוץ דשרי. וזהו הביאור בד' הפמ"ג. ודלא כמחה"ש שכתב שגם בטלית שאחזו

ח"ב (בהשמטות עמ' תקיט), ממה שהקשה עליו בקול אליהו הנ"ל. ופשוט.

ה, עוד כתב בשו"ת יבי"א (בהוספות שבטוף הספר) וביחוד (שם), שיש לצרף בזה סניף להקל, מטעם דכיבוי החשמל הוי רק דרבנן, כיון שדמי לכבוי גחלת של מתכת שאין בה פחמים. ע"ש. ובקול אליהו הנ"ל כתב שיש להסכים בפשיטות למ"ש הגרשז"א זצ"ל במאורי אש (דפי"ז ע"א) הובא ביבי"א ח"א (סי' לא סק"ג) שכתב להקשות מדאמרי' המסתפק בשמן שבנר חייב משום מכבה, והתם ליכא פחמים, וכן משמע בס"פ כירה שאסור לכבות ניצוצות, ואע"ג שאין בהם פחמים. ולכך כתב שיש לפרש בד' רש"י כמ"ש בשועה"ר (סי' תקי ס"ח) שבגחלת של מתכת ליכא כיבוי כיון שהוא דבר שלא נשרף. וכ"ה בלבוש שם (ס"י). ע"ש. ועוד הקשה מסברא על הטעם דפחמים, דכיון שלר' יהודה מחייבי' במשאצ"ג, א"כ מה אכפ"ל בכך שלא עושה פחם. ומש"ה כ' שבע"כ יש לפרש כנ"ל, וממילא יש לאסור כיבוי החשמל מה"ת, כיון שהוא אש גמור. עכ"ד.

והנה מלבד שזהו דוחק גדול לפרש כן בד' רש"י, וכמ"ש הגרשז"א גופיה. וכן נראה שהבינו גדולי האחרונים בד' רש"י, וכמ"ש בשו"ת אבנ"ז (סי' רכט ס"ק יג), וכן הוכיח שם סברא זו מכמה דוכתי. ע"ש. ומה שהביא מהלבוש ושועה"ר, לא מבואר בדבריהם כלל לפרש כן בד' רש"י, אלא הביאו ב' הסברות כהדדי, כהרגלם. וראה עוד לר' אברהם בן הרמב"ם (הובא בתחלת ספר מעשה ויקח) שפ"י שבגחלת של מתכת ל"ש כיבוי, כיון שאין גוף האש נתלית שם. ע"ש. וא"כ גם לפ"ד יש להתיר בכיבוי החשמל. וע"ע ביראים (סי' קב מלאכת מכבה) שפ"י דלא חשיב מכבה אלא בגחלת של עץ שהיה במשכן. ולפ"ז ג"כ פשוט שאין לחייב בכיבוי החשמל. ואין לסמוך על פ"י דחוק ברש"י כדי לסתור הסכמת גדולי האחרונים שבכבוי חשמל אין איסור מה"ת, כיעו"ש ביבי"א. ומ"ש בקול אליהו שלא הבין הסברא בזה, שהרי לפ"ד ר"י מחייבי' אף כשלא צריך את הפחמים, בפשטות י"ל שלר"י לא בעי' שיכוין לתכלית, כיון דמ"מ נוצר תכלית מהמלאכה, ואנן לא בעי'

שהבין בשו"ת פרחי כהונה הנ"ל. (ובהכי א"ש דקדוק הפמ"ג מהרא"ש שכ' לדון על נגיעה. ע"ש).

ולכאור' כן מבואר במשנ"ב (סק"כ) שכתב, דגרם כיבוי שרי כשאינו נוגע בדבר הדולק, אבל כאן נוגע בשעוה שמוכנת כולה להדלקה, ולכן בין שחותר אותה ומקצרה ובין שעושה איזה דבר סביבה שיכבה הפתילה כשתגיע לשם אסור. ובשעה"צ (ס"ק כב) הוסיף, שבטלית מקרי שהמשקין אינו נוגע בדבר הדולק. וציין שכ"ה הפמ"ג. וכן הביא מהבית מאיר והעו"ש בשם המהרש"ל. וע"ש שכתבו להדיא דבעי' שיהיה "נוגע" בדבר הדולק. וא"כ זהו כחילוק של הנהר שלום ג"כ. וא"כ יש להתיר לכו"ע להניח הקומקום ע"ג האש, כיון דאכתי לא נוגע בדבר הדולק, דהקומקום לא מיוחד להדלקה, ואף עדיף מטלית שאחז בה האור, שבמציאות זהו אותו בגד, ועכ"פ כיון שלא מיוחד להדלקה, קרינן ביה שאינו נוגע במקום הדולק.

ד, ובעיקר הסתירה במרן כתב בשו"ת יבי"א (שם) די"ל שדוקא בטלית התירו משום פסידא, וכמ"ש הב"י מהמרדכי בשם רבינו יואל. וכן י"ל דדליקה שאני מתוך שהוא בהול וכו'. ועי' בשו"ת יחו"ד (שם) שכתב שלתי' דפסידא יש להתיר ג"כ בקומקום הנ"ל כיון דחשיב ג"כ מקום הפסד גדול. [וימה שציין לתי' זה מהמאמר והנה"ש, לכאורה צ"ל שכונתו למ"ש המ"א שם שלד' הש"ע יש לחלק כן. ע"ש]. ועוד כתב לצרף ביחוד להקל לפ"ד הזרע אמת (סי' מד) שגרם כיבוי מותר אף שלא במקום הפסד, ודלא כהרמ"א (סי' שלד סכ"ב) שהעתיק ד' המרדכי להלכה. ע"כ.

והקשה בשו"ת קול אליהו הנ"ל, דאכתי לפי ד' הש"ע לא חשיב גרמא ככה"ג, אלא הוי כיבוי בגוף האש, וממילא לא שייך לד' הזרע אמת. ע"כ. אמנם גם בזה לא דק, דהיחוד הביא לדברי הזרע אמת לאחר שכתב לחילוק הנ"ל, שבקומקום חשיב גרם כיבוי בעלמא, אף לדעת הש"ע, כיון שהמים לא נוגעים באש, וא"כ היה מקום להצריך שיהיה דוקא במקום הפסד, ולזה הביא לד' הזרע אמת שיש להקל בזה בכל גוני. ובזה א"ש ג"כ ד' מהר"י ידיד בשו"ת ימי יוסף

ה. וכן מותר לכוין שעון שבת שבבוא השעה המתאימה יכבה את הגז על ידי משיכת ברז הבטחון של הגז (כדרך שמכבה החשמל). וראה להלן סעיף ז.ה)

וא' נתן עליו אצבעו וכבה. וצווחו עליו שבת שבת. ונצטער. ואמר חכם א' מה בכך, ניצוצות אין בהם ממש. ואחיכו עלה דהך מילתא לענין ביטול כלי מהיכנו נאמרה, שאין הכלי נעשה לו בסיס, אבל כאן הא קא מכבה. ומורי ז"ל נתיישב בדבר ואמר, דשפיר קאמר אותו חכם, דהא בין לר' יהודה בין לר"ש איסור כיבוי משום עשיית פחמים הוא, והני ניצוצות הרי אין בהם ממש כלל. ע"כ. (והובא גם בשו"ת חלקת יעקב סי' פג סק"ט). ומבואר מדבריו שהביא ראייה מניצוצות אין בהם ממש לענין המציאות, דהיינו שאין בהם פחם, וממילא יש להתירם מטעם שדומה למתכת. ופשוט.

המורם מן האמור: דשפיר יש להתיר להניח ביו"ט קומקום מלא מים ע"ג האש כדי שהמים ירתחו ויכבו את האש, דהו"ל גרם כיבוי בעלמא, כיון שאין המונע עצמו נוגע בדבר הדולק, ודמי לטלית שאחזו בה האור שיש להתיר ליתן עליה מים, אע"ג שזהו אותו דבר במציאות, והו"ט כיון שלא יחדה להדלקה ל"ח דבר הדולק. וכן יש לצרף דכיבוי הגז הו"ל כיבוי האסור רק מדרבנן. וכן י"ל דגרם כיבוי שרי אף שלא במקום הפסד. וכן י"ל כמ"ש ביבי"א ח"ג (סי' יז ס"ק יט) שיש לחלק בין שבת ליו"ט בענין גרם כיבוי. ע"ש. (ה) כי גם בזה הוי גרמא בגחלת של מתכת דרבנן, וכמ"ש בשו"ת יבי"א ח"א (סי' לא) שכיבוי שלהבת בלי פתילה או עץ אינה אלא מדרבנן. ואין כל הבדל בין גרמא הנעשית ע"י קומקום של מים רותחים, ובין גרמא שע"י שעון. והגדרת "גרמא" כל שהמלאכה נעשית לאחר זמן מה, מעת שסילק ידו, ולא יצאה מלאכה ממש מתחת ידו. (פרט למלאכות מסוימות כגון וורע, אופה ומבשל וכדו'). וע' בשו"ת יחו"ד ח"ב (סי' טו).

שיכוין אליה, משא"כ אם אין שם תכלית כלל לא הוי מלאכה גם לדעת ר"י. וכ"כ בשו"ת בית יצחק (י"ד ח"ב סי' לא). ע"ש. ופשוט. וכ"נ מבואר מהתוס' שבת (מב. ד"ה אפי'). ואכמ"ל.

ומה שהקשה הגרשו"א ע"ד רש"י מהא דאמרי' המסתפק מן השמן חייב, כבר תי' לזה בשו"ת יבי"א ח"א (שם) די"ל שכוין ששייך שם פחמים בפתילה, ממילא הדר לדיני כיבוי דעלמא, ואע"ג שבכיבוי זה אינו עושה פחם, משא"כ בכיבוי הגז והחשמל לא שייך בהם פחמים כלל לעולם, ולא דמי לכיבוי, ולכך ל"ח מלאכה. ומה שהקשה ממכבה ניצוצות, כתב היבי"א שבשו"ת בשמים ראש (סי' קצד) כבר הקשה כן. ע"ש. וכל קושיא יש לה תירוץ. ע"כ. ואפשר לומר כמ"ש היבי"א ליישב הא דשמן, די"ל גם בניצוצות שנפלו מהנר, שהם באים ממקום שיש בו פחם, ולכך יש לאסור את כיבוים, דדמי לכיבוי דעלמא, משא"כ בחשמל לא שייך בו כיבוי כלל. וע"ע בבשמים ראש שכתב לפרש הסוגיא בס"פ כירה באופ"א, ובהכי נמי מיישבא הקושיא הנ"ל. ע"ש.

ו. ועוד הקשה בקול אליהו הנ"ל ע"ד היבי"א ח"ג (סי' יז ס"ק יג) שכתב להביא ראייה דכיבוי גחלת לא שייך כיבוי מה"ת, מדאמרי' (בשבת מז:): ניצוצות אין בהם ממש. וכתב בקול אליהו, ובמחכ"ת ראייה זו אין בה ממש, שהרי התם אמרי' כן על הא דביטול כלי מהיכנו, דלא חשיב ביטול כשנופלים ניצוצות לתוך הכלי, אבל אכתי אין להוכיח שלא שייך בהם כיבוי מה"ת. ע"כ.

ותמוה מאד שלא עיין במקור הדברים בשו"ת בשמים ראש, דהא הוא מותיב לה והוא מפרק לה, והו"ד ביבי"א ח"ה (סי' כז סק"ד) וז"ל, פעם א' במסיבת חכמים נפל ניצוץ אש על השלחן

ו. אסור לסגור את הברז הראשי של הגז הדולק, כדי שיכבה, שאסור לכבות ביום טוב, ואין זה נקרא גרמא, שהרי ידוע שסגירת הברז משפיעה מיד למעט את השלהבת של הגז. ודלא כמי שהתיר בזה. (ו)

ז. מותר להשתמש ביום טוב במיתקן לכיבוי הגז שהומצא על ידי מכון מדעי טכנולוגי, שהוא מכשיר המבוסס על שעון שבת, ונעשה על ידי גרמא בלבד. [ויש להזהר, שאף שבשעונים הישנים היה ניתן לכוון את השעון גם אחרי ההדלקה (שמהדין אנו מתירים גרם כיבוי גם אחרי ההדלקה בגז) בשעונים החדשים, שהמעבר מהמצב הקבוע למצב שעון עובר דרך כיבוי, אין היתר לכוון לאחר ההדלקה, שהרי נמצא מכבה בידיים ממש. לכך אם לא כיוון קודם ההדלקה, ינהג כמובא בהלכה ד. או הלכה ח.]. (ז)

לסגור את הברז הראשי של הגז

והו"ל כמסתפק מן השמן שבנר שחייב משום מכבה (ביצה כב.). וכ"ש לסברת מרן (סי' תקיד) דלא שרי גרמא לכיבוי אלא קודם ההדלקה. וע"ע בשו"ת אחיעזר (ח"ג ס"ס ט) שכתב שאפי' למ"ד גרם כיבוי מותר ביו"ט, לא כל הגרמות שוות. וע"ע בשו"ת יבי"א (ח"ג או"ח סי' ל), ומשם בארה. ולכן להלכה יש להחמיר וכמו שהעלה בשו"ת ציץ אליעזר ח"ו (סי' ח, ט).

(ו) כפי שנראה מדברי הרא"ש (ביצה כב.) וכן העלה הגאון מברודי בשו"ת מחזה אברהם (סי' מא.) וכ"ד הגאון משאוול בשו"ת זכר יהוסף (סי' צה.) וכ"כ מהר"ם בריסק (ח"ב סי' צ.) ואע"פ שבשו"ת נצר מטעי (סי' ט אות ו) נטה קו להקל לסגור הברז של מיכל הגז, דחשיב גרם כיבוי, אין דבריו נכונים, כי עינינו הרואות שמיד עם סגירתו השלהבת יורדת מטה מטה עד שנכבית לגמרי,

מיתקן לכיבוי גז המבוסס על שעון שבת

ובשו"ת אבן יקרה (סי' פ), ובשו"ת זקן אהרן ואלקין ח"א (סי' טו).

ואף שהמהרש"ם (ח"ו ס"ס כג) כתב לפקפק על דברי הזרע אמת בזה, העיקר כדברי הזרע אמת והאחרונים הנ"ל, וכן הסכים מהרש"ם עצמו בק"ו אהבת שלום שבסוף ספר מנחת שבת (דף קנב עמ' ד). וכ"כ עוד המהרש"ם בתשובה שהובאה בשו"ת תשורת שי (סי' תקעז).

ואמנם כבר נתבאר שישנה אפשרות אחרת לכבות הגז ביו"ט, ע"פ היסוד הנ"ל, באופן שימלא קומקום מים על כל גדותיו ויניחנו על הכירים של הגז להרתוח את המים לצורך שתיית קפה או תה, ולאחר שירתחו המים ויגלשו סביב הקומקום, ישפכו על הגז ויכבוהו, ואז מותר לסגור הכפתור של הגז למנוע זרימתו, מאחר שכבר נכבה

(ז) שהוא מכשיר המבוסס על שעון שבת, שלפני הדלקת הגז מזיזים את הדיסקית ומכוונים אותה באופן שהרכיב שעליה יעבור ליד ברז הגז לאחר זמן מסויים לפי הצורך ואז הוא מפעיל את מנגנון הסגירה, ומעבר הגז נחסם, והאש נכבית מאליה, והיסוד להיתר זה הוא משום שאינו עושה מעשה הכיבוי בידיים, אלא ע"י גרמא, ומבואר בתוס' (ביצה כב.) שגרם כיבוי אינו אסור ביו"ט.

וכבר כתב בשו"ת זרע אמת (ח"א סי' מד), שכל שאין המלאכה נעשית מיד בפעולת האדם, אלא רק לאחר זמן משעת פעולתו, נחשב הדבר לגרמא בעלמא. וכ"כ הפני יהושע (ביצה כב.), ומהר"ח פלאג'י בשו"ת לב חיים (ח"ב סי' קפח), והגר"י שמעלקיס בשו"ת בית יצחק (או"ח סי' נו),

ויש לצרף לזה לסניף סברת כמה פוס' שסוברים להתיר גרם כיבוי ביו"ט גם לאחר ההדלקה. וכמ"ש מהר"י חאגיז בס' עץ חיים (שבת פ"ג), וכן העלה בשו"ת פעולת צדיק (ח"ב סי' פד). וע"ע בשו"ת מנחת יחיאל (סי' קכז), ובשו"ת דובב מישרים (סי' פז). ובשו"ת ימי יוסף ידיד (מהדו"ב או"ח סי' יב).

ולכן יש להתיר גרם כיבוי ע"י גלישת מים רותחים. אולם גרם הנעשה ע"י המיתקן הנ"ל, יש לו עדיפות הלכתית, הואיל והגרם נעשה לפני ההדלקה ואין בזה חשש איסור כלל לא מצד הכיבוי ולא מצד טלטול מוקצה ביו"ט, הואיל ואפי' כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גופו או מקומו. כמבואר בש"ע (סי' שח ס"ג). וכ"ש שלדעת כמה מן הראשונים אין איסור טלטול מוקצה בדבר המחובר לקרקע, וכמו שהאריך הגאון רבי יהודה ליב צירלסון בשו"ת לב יהודה בהשמטות. וראה בשו"ת מנח"י (סי' נח), ובשו"ת חלקת יעקב ח"א (סי' נח). [יחוד ח"ב סי' סו].

הגז. וזה ג"כ נחשב גרמא, הואיל ואין הכיבוי נעשה מיד עם נתינת הקומקום על הגז. אלא שמבחינת ההלכה עדיף יותר להשתמש במיתקן הנ"ל, שהגרמא לכיבוי באמצעות המיתקן נעשית לפני הדלקת הגז.

וז"ל מרן הש"ע (סי' תקיד ס"ג): נר של שעוה שרוצה להדליק אותו ביו"ט וחס עליו שלא ישרף כולו, יכול לתת סביבו קודם שידליקנו דבר המונע מלהשרף בענין שיכבה כשיגיע שם. משמע שאע"פ שהכיבוי נעשה ע"י גרמא, אין להתיר אלא כשהדבר נעשה לפני ההדלקה, ואילו גרם הכיבוי ע"י גלישת המים, נעשה לאחר ההדלקה. ובכל זאת יש לחלק בין כיבוי נר של שעוה, שיש שם פתילה, והכיבוי בהבהוב הפתילה אסור מה"ת, משא"כ בכיבוי גז, שאינו מכבה אלא שלהבת, והרי הוא כמכבה גחלת של מתכת שאין איסורו אלא מד"ס, כמבואר בשבת (מב), וברמב"ם (שבת פ"ב ה"ב), ובש"ע (ס"ס שלד). לכן גם מרן הש"ע יודה שבוה אפשר להתיר כיבוי כזה ע"י גרמא.

לכיון ביום טוב את השעון של מיתקן הגז

וכל יום צריך לסובבו מחדש, וגם אין כאן חיבור פרקים כלל.

אלא שהגאון יעב"ץ כתב שנהגו להחמיר בזה, וגם הרבה אח' החמירו בזה. אע"פ שיש לדחות ראייתם, כמבואר בשו"ת יחוד"ד (ח"ב סי' מח).

וב"ז נחלקו האח' בשעון ממש, ושם שייך יותר סברת הח"א שנחשב מתקן כלי, שיש מטרה בכיוון השעון לדעת את השעה, משא"כ בשעון של מילוי הגז, שאין חשיבות בסיבוב שלו להראות את השעה, ומנ"ל שיש בזה שם של תיקון חשוב.

והגרש"ז אויערבך השיב לגבי הזות מחוגי השעון [שעון רגיל], כשהוא ממהר או מפגר בשעה, שאף שנוהגין להחמיר, מ"מ מעיקר הדין אין זה תיקון בגוף השעון, ולכן היה נראה להתיר

ויש מי שהעיר, אמאי מותר להפעיל את השעון והרי נקטי' להלכה שאין להפעיל שעון מחדש בשבת משום חשש מתקן, ראה בשו"ת יבי"א (ח"י סי' נד אות ז). וכ"פ באול"צ לאסור להפעיל את שעון הגז ביו"ט, אלא יש לכוונו מערב יו"ט. ולכן לכאור' אין להתיר רק בשעון שתמיד עובד, אלא שיש לו זיזים שצריך להוריד אותם בשביל לשנות את זמן הכיבוי, וכמו שמצוי בשעון שבת.

אולם הנה מעיקר הדין נראה להתיר למלאות שעון רגיל אפי' אחר שעמד מלכת, וכדעת הפנים מאירות (ח"ב סי' קכג), והגאון יעב"ץ בתש' (ח"ב סי' סג) ועוד. ודלא כמ"ש החיי אדם (כלל מד סי' ט). וכן החזון איש (סי' נ סק"ט) דחה ראיית הח"א, שרק בכריכה חשיב בונה משום שמניחו לעולם, כיון דמבטל ליה וכן דרך עשייתו, וחשיב מכה בפטיש. משא"כ בעורך את השעון עשוי להפסק

לסוף דעתו". (ונמצא שנסתפק קצת בסברא זו). והגרש"ז בענותותו השמיט תיבות אלו בהדפסת המכתב].

ובשו"ת יבי"א (ח"א סי' קח אות קפה) כתב שדעת כל האחרונים שלא כדברי החזו"א בזה, דכולהו ס"ל שאין בזה משום בונה או סותר, וכדמוכח ג"כ במהרש"ם (ח"ב סי' רמז), ובשו"ת מי יהודה (א"ח סי' לה), ובשו"ת לבושי מרדכי (ח"א סי' מז ומח). ועוד. וכמ"ש בשו"ת יבי"א ח"ז (סי' לו אות ג). ובימי חרפי דנתי על סברת החזון איש עם כמה מגדולי הדור, ואמרו, דלא שמיעא להו, כלומר לא סבירא להו חידוש החזון איש. ודי בזה. נואמנם כאשר החשמל מכובה בודאי דליכא לחוש משום בונה וסותר, אף לדעת החזו"א וכמ"ש בשש"כ (ח"א עמ' קמ הערה קא). וכן בשו"ת צי"א (חי"ט סי' נה) כתב, שאין דברי החזו"א אלא בזמן שזרם החשמל מחובר, שאז בפתיחתו וסגירתו הוא מפעיל את הזרם וכו'. אבל בזמן שזרם החשמל מופסק, אז פעולת הפתיחה והסגירה הוא כגוף מת אשר לא מעלה ולא מוריד, וא"א לבוא ע"ז מדין בונה או סותר. ודלא כמ"ש באול"צ (ח"ב עמ' רסז) בדעת החזו"א שאפי' כשאין זרם בחשמל יש איסור בונה, ושכן נראה. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' לו) כתב בשם החזו"א שיש בלחיצת הכפתור משום בונה וסותר גם כשהאור אינו נדלק בפועל. ושם בח"ח (סי' נו) ביאר שזה רק כשכל החוטים מחוברים כראוי, ורק שיש הפסקת חשמל, אבל אם הפסקה היא ע"י שיעון, ודאי אין בזה משום בונה].

ושו"ר בס' אורחות שבת (פ"ח סי' צג) שכתב שלדעת החזון איש יש לאסור שעוני גז מכנים, עפמ"ש הגרש"ז אויערבאך במנחת שלמה הנ"ל (סי' ט) שלפ"ד החזו"א (סי' נ אות ט) שאסר עריכת שיעון, מפני שע"י עריכתו יוצר כח חדש בהמסובב שידחוק על האופנים שינועו כולם, והעמדתו על תכונה זו הוא בונה או מכה בפטיש. א"כ אפשר דה"ה לענין צעצועי ילדים שמותחים ע"י קפיץ כעין רכבת ואוטו לשחק בו, יהיה אסור, דאף שהתנועה הנעשית ע"י עריכת הקפיץ היא רק לשעה פורתא, וגם אין זה בגדר תיקון כי אם שימוש גרידא, מ"מ, אם בעריכת השיעון סובר

לכווננו אפי' בשהחלף השיעון משיעון חורף לשיעון קיץ, ולהיפך, שאע"פ שמסדר את השיעון לכל הקיץ, מ"מ המחוגים עומדים לכך שרגילים תמיד לשנות אותם ולהזיזם (ראה בשש"כ פכ"ח סעיף כג). אלא שבזה יש לחוש למכין משבת לחול, כיון שלצורך שבת זו הכל יודעין לכיון השיעון, וכל כוונתו בזה היא רק לצורך חול. וגם בשיעון קיר מעיקר הדין שרי. [מבקשי תורה ספר הזכרון עמ' לז]. ולכאו' כוונתו רק על שיעון מכני שאין בו סוללה.

וכעת ראיתי מי שטען ג"כ ששעונים כאלו היו רק בעבר, (אלא שגם כיום הומצא מחדש כעין זה), שהמכשיר מבוסס על שיעון שבת, דהיינו שמחובר לחשמל מערב יו"ט ופועל ע"י החשמל, ומה שאנו צריכים לעשות הוא רק להזיז דיסקית ומכוונים אותה שכשיגיע לזמן הרצוי יסגור את מעבר הגז. ורק בשעונים כאלו התיר בשו"ת יחו"ד שם. ובשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' פ) כתב, שאם מושכים מכונת השיעון ביו"ט גופא, דרכי להחמיר בזה, דיש בזה משום חשש תיקון כלי כמו בסתם שיעון, אמנם, אולי יש פטנט אחר ואז יש מקום להתיר לפני הדלקת הגז.

והנה מצד איסור בונה אין שייך בזה, שהחזו"א שם סיים שכיון שע"י עריכתו יוצר כח חדש בהמסובב, שידחוק על הגלגלים שינועו כולם, והעמדתו על תכונה זו הוא בונה או מכה בפטיש. וכ"כ לגבי חיבור חשמל. אך ידוע כבר חלקו האח' ע"ז. וכן תמה ע"ז החזו"א בשו"ת להורות נתן (ח"ח סי' כה), שאין זה בניה חדשה או מכה בפטיש, משום שאין עשויין לקיום, ועל דרך שכתב המג"א הנ"ל דדבר העשוי לפותחן ולסוגרו לא הוי תקון. וראה בילקו"י שבת כרך ה' (עמ' קפו). וזכורני בילדותי שנכחתי בעת שמרן אאמור"ר שאל למורו רבנו עזרא עטייה זצוק"ל אם יש לחוש לסברת החזון איש בזה, והשיב לו בתקיפות שלדעתו אין זה דרך בונה וסותר, ובכל מלאכה בעינן דרך המלאכה. וע"ע בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' י אות ה). [וע' בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' יא, יב). ויש שהביאו שהחזו"א כתב להגרש"ז במכתבו אליו, "אולי לא ירדתי

לאסור ג"כ לענין שעון הגז ביו"ט. וע' בשו"ת אול"צ (ח"ג הל' יו"ט פ"כ סוף הערה יא) מה שהעיר בכיו"ב לאסור משום חשש מתקן מנא. ועוד הוסיף בשם הפמ"ג (כנ"ל) שיש לחשוש בזה משום איסור מודד בשבת, והניח בצ"ע. ואמנם להלכה מצד בונה וכדו', נראה שאין לאסור.

החזון איש דחשיב בגלל זה שיוצר בו כח חדש תיקון כזה שיש עליו חיוב טטאת, אפשר דה"ה נמי לשעה פורתא, אע"ג דאין זה חשיב כהעמדה על תכונתו, מ"מ מחמת הכח החדש שהוא יוצר בו, אפשר שאסור עכ"פ מדרבנן. (וכתב באורחות שבת, ששמע שכ"ד הגרי"ש אלישיב לאסור בזה). ולפ"ז יש

שימוש בשעון שבת

וע' בילקו"י שבת כרך א' (סי' רנב ס"ח) שביארנו, שכבר פשט המנהג להשתמש בשבת ויו"ט בשעון שבת המופעל מערב שבת, וע"ש שבשעה שהשעון כיבה את האור, מותר להוריד את כפתור החשמל כדי שהאור לא ידלק בעוד כמה שעות, ויעשה תנאי שאין הכפתורים מוקצה.

ומ"ש איזה חכם להחמיר בכ"ז משום דהוי פירצה בחומת השבת, שהמון העם שאינם בקיאים בהלכה יבואו להתיר איסורי שבת הקשורים לחשמל. ואע"פ שאין גוזרים גזרות אחר חתימת התלמוד, אבל בדבר תמוה כזה יש להחמיר. ע"כ. [מנוח"א ח"א עמוד תקפת, ס' תפלה למשה ח"ב הנד"מ עמ' רכה. ובהקדמה למשנ"ב עם איש מצליח]. תמוה מאד דהיאך יחשבו ההמון שמותר להדליק חשמל בשבת, כאשר אנו מתירים להם רק כשזרם החשמל מנותק, ומה פירצה בחומת השבת איכא בדבר, אטו בשופטני עסקינן. ומה שטען מכח שהוא דבר התמוה לרבים, הנה הן אמת שבש"ע (יו"ד סי' רמב) מבואר, שאין לחכם להתיר דבר התמוה לרבים. אך כבר כתב שם הש"ך (ס"ק יז) שכ"ז הוא דוקא כשהדבר נוגד את הסברא, אבל כשיש טעם וסברא לדבר, או שמוכיח כן המורה מן הספר, לית לן בה. וראה בזה בשו"ת יבי"א (ח"ז יו"ד סי' מא אות ד). וא"כ נ"ד אינו בכלל דבר התמוה לרבים, אחר שזרם החשמל מנותק והוי כנוגע בקיר. וראה בשלחן המערכת ח"א (עמ' תרנא, ותרנז) שהארכנו לדחות את דברי מי שכתב לגזור גזרה מדעתו בענין זה, דמה כוחו גדול לגזור גזרות מדעתינו אחר חתימת התלמוד, נגד דעת רוב ככל רבותינו הראשונים והאחרונים, שכתבו שאין לנו לגזור גזירות מדעתינו. וראה בילקו"י שבת סי' ער"ה.

ובחזו"ע שבת כרך ו' ה"ד החזון איש (סי' לח אות ב), שאם שילב שעון אל החשמל בשבת, אף דהוי גרמא בכיבוי, מ"מ יש כאן איסור תורה משום בונה, כי בשילובו הוא עושה תיקון בנין, ובכה"ג יש בנין בכלים, וכ"ש במחובר. ע"כ. וכתב, ובמחכ"ת אינו מחוור, שאין זה אלא בנין עראי, שלא אסרה תורה (ביצה לב.). וע' באבני נזר (סי' ריא אות יט) שכתב, שאפי' בדבר של אומנות, דחשיב כעושה כלי מחדש, כשאינו לקיום אין בנין בכלים, דפרש"י (ביצה שם) דבנין עראי היינו שאינו להתקיים, ור"ל, שאין דעתו וכוונתו שיתקיים אלא דעתו לסותרו, שאין לפרש שעומד להסתר מעצמו, שא"כ היה לו לומר שאינו מתקיים. ע"ש. ובנ"ד א"צ אומן לכך, וכל הדיוט מדליק ומכבה כרצונו, ובודאי שאין כאן איסור מה"ת. והמעין בשו"ת יבי"א (ח"א אר"ח סי' יט אות יא ואות יד) בשם הרבה אחרונים, ישר יחזו פנימו שכולם סוברים בודאי שאין בהדלקת החשמל משום איסור בונה. וכבר האריך למעניתו הגרשז"א בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' יא) בטוב טעם ודעת לדחות דברי החזון איש בזה, בדברים מוצדקים ונכונים. וכתב שם (בעמ' צז), שהלחיצה בכפתור החשמל שעושים בנקל חיש מהר כמה פעמים ביום, אין בזה לא משום בונה ולא משום מכה בפטיש, רק כנותן כח לסוכב ולהניע גלגל ע"י קפיץ, שהואיל ולא נעשית שום מלאכה בזה, נראה בודאי שמותר וכו'. ע"ש. וכ"כ בשו"ת משנה"ל (מהדר"ת ח"א סי' ערב), דמ"ש החזו"א שיש בזה איסור בונה כבר חלקו עליו האח", שאין בזה דין בנין וסתירה כלל. וע"ע בשו"ת יבי"א ח"ז (סי' לו אות ג), וח"ט (סי' קח אות קפה). ודו"ק. ע"כ.

ח. יש מתנורי הגזו החדשים, שאם מניחים כפית מתכת בין חיישן הבטיחות לאש, אחר כשבע שניות הגז נכבה, ולכן יש מקילין ביום טוב לכבות את הגז בדרך זו, להניח כפית בין החיישן לאש, דחשיב כגרמא ולא כמעשה בידים. ומיד לאחר מכן מותר לסגור את הכפתור כדי למנוע זרימת הגז, אולם יש לבדוק מערב יום טוב בכל תנור גז שאין האש נכבית מיד, שאם האש נכבית מיד, אזי הדבר אסור לעשות כן. וואמנם יש אוסרים את עצם השימוש בכיריים אלו ביו"ט, מחמת שבעת הדלקת האש, יוצר מעגל של בטיחות למניעת דליפת הגז, ויש בזה חשש מבעיר ומכה בפטיש. אמנם להלכה יש להתיר בזה בלא פקפוק. והרצוה להחמיר על עצמו ילחץ הכפתור בשינוי. והנה ברבים מן הכיריים המצויות כיום, יש בהם ניצוץ אש חשמלי שניצת אוטומט בלחיצה על הכפתור, ויש אומרים שלכן חובה לנתק את הכיריים מן החשמל בערב יו"ט. אך יש שהקילו בזה, אם מיד הוא מבעיר את האש ע"י הגפרור שבידו, ואין לו שום ענין בניצוץ האש הניצת מאליו, והוי פסיק רישיה דלא ניהא ליה באיסור דרבנן]. ח

כיבוי הגז על ידי הנחת כפית

המונע מלישרף, בענין שיכבה כשיגיע לשם. ע"כ. אולם לאחר שהנר דולק אסור לגרום לכבותו, ובנידון שלנו הוא גורם לכבותו לאחר שהאש כבר דולקת.

אלא שלכאורה הדבר יפלא דאמאי באמת מרן אסר גרמא בכה"ג, הרי קי"ל כרבנן במשנה (שבת קכ.) שמותר להעמיד כלים מלאים מים על יד כלים שאחז בהם האור כדי שהאש תכבה כשתגיע לשם, שגרם כיבוי מותר, ונפסק כן בש"ע (סי' שלד סכ"ב), וא"כ אמאי כאן מרן אסר.

אולם הדברים מבוארים בב"י (סי' תקיד) שהביא מחלו' הראשונים בדין זה, והדבר תלוי בטעם האיסור להסתפק בשמן שבנר, ולכא' אמאי אסור, והרי אינו אלא גרם כיבוי, וכתבו התוס' (ביצה שם) שהטעם הוא שמיד שלוקח מהשמן, באותו רגע הוא מוריד מעט מהלהבה, וה"ז כיבוי בידים, ולפ"ז כתבו שמותר לחתוך נר ביו"ט, דגרם כיבוי מותר, כל שאינו ממעט מהנר בידים. וכ"ד המרדכי (פ"ב דביצה ס"ו תרפג) והגהות מיימוניות (פ"ד מהלכות יו"ט אות א).

ואמנם לדעת הרא"ש (פ"ב דביצה) לא התירו גרם כיבוי אלא משום שאינו נוגע בדבר הדולק, אלא עושה דבר חוצה לו הגורם את הכיבוי כשתגיע לשם הדליקה, אבל כאן השמן

ח) הנה לאחרונה חידשו פתרון לכיבוי הגז ביו"ט, ע"י העמדת כף מתכת בין האש לבין חיישן הבטיחות, חיישן המתוכנת באופן שאם אינו מרגיש את האש עצמה, הוא חוסם את זרימת הגז, והכף גורמת לחיישן שלא ירגיש את האש, ולכן לאחר מספר שניות נחסם מעבר הגז והאש נכבית מאליה, האם ניתן להשתמש בפתרון זה לכיבוי הגז ביו"ט?

תשובה: נראה כי מאחר שהאש אינה נכבית מיד כשמניח את הכף, אלא לאחר איזה זמן, ה"ז בגדר גרם כיבוי שמותר ביו"ט, וכמ"ש התוס' (ביצה כב. ד"ה המסתפק). ומכאן סמך בשו"ת יחו"ד (ח"א ס"ו לד) להתיר לכבות את הגז ע"י הנחת קומקום מלא מים על כל גדותיו על הכיריים שעל הגז, וירתח את המים לצורך שתיית קפה או תה, ולאחר שהמים גולשים סביב הקומקום, המים ישפכו על הגז ויכבוהו, ומיד לאחר מכן מותר לסגור את הכפתור כדי למנוע זרימת הגז, מאחר שכבר כתבה האש, כי כל שאין מלאכת הכיבוי נעשית מיד, נחשב הדבר לגרמא. וכן הדין בנידון שלנו.

ואמנם יש שרצו לאסור בזה עפמ"ש מרן הש"ע (סי' תקיד ס"ג) שאם חס על הנר שלא ישרף כולו, יכול ליתן סביבו, קודם שידליקנו, דבר

אסור. ולפי"ז יש מקום לומר שבנידוננו שיש חשש הפסד, שכן אם ישאיר הגז דולק, ללא בישול, יבוא לידי דליקה. ב. ועוד י"ל שדוקא בענין גרם כיבוי של הנר, שהגורם נעשה בגופו של הנר, אין להתיר לאחר שהנר דולק, אבל כאן הגרמא של רתיחת המים ושפיכתם על הגז אינה בגוף הגז אלא היא גרמא מבחוץ. ג. ועוד י"ל, שעד כאן לא אסר מרן הש"ע לגרום כיבוי לנר לאחר הדלקתו, אלא משום ששייך בנר דין כיבוי מה"ת, אם יש לו צורך בהבהוב הפתילה שתהיה נוחה להדלק לאחר מכן, ובכגון זה נחשב כמכבה לצורך פחמים שאסור מה"ת, אבל כאן שאין בכיבוי הגאז סרך איסור מה"ת, שהרי אינו מכבה אלא שלהבת, ודינו כמכבה גחלת של מתכת שאין איסורו אלא מד"ס, נראה שגם מרן הש"ע יודה שיש להתיר כיבוי כזה שהוא ע"י גרמא. ולפי כל התירוצים הללו יש להתיר גם בנ"ד.

ונמצא בסיכום שיש לנו כמה טעמים להתיר: א. דעת התוספות שגרם כיבוי ביו"ט מותר גם כשנוגע בדבר הדולק, ומקצר את הנר. ב. ואת"ל כדעת הרא"ש שאסור לעשות כן, שמא כמ"ש המג"א, שכל האיסור הוא דוקא כשלוקח מהדבר הדולק, אבל מותר לתת על דבר הדולק דבר חיצוני. ג. ועוד שבנ"ד הכף לא באה על האש, אלא על החיישן. ד. ועוד שהוא במקום הפסד. ה. ועוד שהוא כיבוי גחלת של מתכת, שלא דיברו בה כלל הרא"ש ומרן, ולכן נראה שיש להתיר כיבוי זה.

ומה שתופס את הכף בידו, נראה דלא חשיב כמעשה בידיים, כי כשם שתופס בידו את הכף, כך יכול גם להניח אותה שם, ואין תפיסתו גורמת את הכיבוי יותר, ומכיון שלא עושה פעולה בשעת הכיבוי, אלא קודם הכיבוי ה"ז גרמא.

וקצת ראייה לסברא זו בדברי התוס' (שבת מז:), שביארו מדוע אסור ליתן מים בכלי מער"ש לקבל את הניצוצות שנופלות מהנר, משום דגזרינן ער"ש אטו שבת, ובשבת יכול לבא לידי כיבוי אם יגביה הכלי בשעת נפילת הניצוצות. ע"כ. ומשמע מדבריהם שכל האיסור אם יגביה את הכלי כנגד הניצוצות והרי הוא מכבה בידיים,

והפתילה שניהם גורמים את הדליקה ואין להתיר גרם כזה כשממעט מהשמן עצמו. ולפי"ז אין להתיר קיצור הנר ביו"ט, שהרי הוא נוגע בדבר הדולק. ומרן בש"ע פסק להחמיר כדעת הרא"ש. אך בנידון שלנו גם הרא"ש יודה להתיר, שלא אסר רק כשממעט מהשמן או מהשעוה, ולא התירו לנגוע בדבר הדולק ולגרום לכיבוי הנר, משא"כ בנידון שלנו שהכף אינה חוסמת את מעבר הגז, אלא כלשון הרא"ש "עושה דבר חוצה לו הגורם את הכיבוי", וגם כאן הוא עושה שחיישן הבטיחות לא ירגיש את האש, וחיישן זה יגרום הכיבוי, ה"ז בגדר גרם כיבוי המותר ביו"ט לכו"ע. ופשוט שלא איכפת לנו מה שהכף נוגעת באש, כי לא זה הגורם לכיבוי אלא מה שגורם לחיישן שמפסיק להרגיש את האש. וכן מבואר ביבי"א

ח"א (ארו"ח סי' לא סוף א' ח) גבי פתיחת המלחצת של הפרימוס, שהיא דבר שמחוץ לאש, שהוא הנפט והאש, ואע"פ שהאוויר לוחץ על הנפט לזרום ופתיחתו הוא גרמא למניעת לחץ האוויר, סוף סוף הוי גרמא שמחוץ לאש, שאינו אלא מדרבנן. עכ"ל. והכי נמי החיישן הוא במקום המלחצת. ומ"ש שם (אות יא) להחמיר בזה למעשה, היינו משום שהוא נעשה מיד, משא"כ בנ"ד שנכבה לאחר איזה זמן מה, וגם כי אין צורך גדול, משא"כ בנ"ד. וגם שם כתב שאין למחות במקילין. ורק בעל נפש יחוש לעצמו, וא"כ בנ"ד קיל טפי.

וב"ש לפי מ"ש המג"א (סי' תקד סק"ו) שבתחילה הקשה ע"ד הרא"ש הנ"ל, שהרי בהלכות שבת (סי' שלד סכ"ד) מבואר שמותר ליתן מים על טלית שאחזו בה האור, אע"פ שנוגע בדבר הדולק. ותירץ שלא אסר הרא"ש אלא ליקח מגוף הדבר הדולק, אבל כשנותן דבר חוצה לו מותר, וכן כאן אינו לוקח מהגז, אלא נותן דבר חוצה לו ומותר. ועוד, שבשו"ת יחו"ד הנ"ל בהיתר לכבות את הגז ע"י קומקום מים בגרמא, כבר ישב על המדוכה ליישב מדוע אין איסור לכבות באופן זה שנותן את המים לאחר שהאש כבר דלוקה, וביאר ג' ביאורים: א. לפי מ"ש בנהר שלום ומאמ"ר שלא התיר מרן (סי' שלד) גרם כיבוי אלא משום הפסד, אבל שלא במקום הפסד, כגון נר,

משא"כ אם היה עומד עם הכלי והניצוצות נופלות לשם לא היה אסור, כי הוא בגדר גרם כיבוי, הגם שהכלי בידו.

ויש מי שהביא ראייה לזה מהגמ' סנהדרין (עו:): לגבי מי שכובש את חבירו בתוך המים ולא נותן לו להתרומם החוצה ולנשום עד שהרגו, והגמ' שואלת מנלן דחייב, ומתרתת אמר שמואל דאמר קרא או באיבה לרבות את המצמצם. ובספר מנוח"א רצה ללמוד מכאן שכיסוי קדרה בשבת אינו חיוב בישול גמור אלא גרמא, שהרי זה דומה למצמצם, ורואים בגמ' סנהדרין הנ"ל שצריך ריבוי מיוחד לחייב על מצמצם, משמע שבדין בישול שאין את הריבוי בפסוק, פטור, דאינו אלא גרמא.

ואמנם מה שדימה דין כיסוי קדירה לומר שאינו אלא גרמא, זה נסתר מדברי הראשונים, ופלא שכתב לדחות דבריהם מסוגית הש"ס, ומה נדע ולא ידעו הם. והחילוק פשוט בין בישול להורג את הנפש, שהרי מלאכת בישול כל מהותה בגרמא, ולכן כיון שכיסוי הקדירה היא אחת מפעולות הבישול הו"ל כמבשל בידים וחייב.

ואולם נראה שלגבי נ"ד דאיירי במלאכת כיבוי כן נוכל ללמוד מהסוגיא בסנהדרין, דמכיון שאינו מכבה בידים, וגם אינו מכבה להדיא ע"י הכף, אלא שבאחיזת הכף רק גורם שלא יבא עוד חום על החיישן, ואז החיישן יתקרב מאליו אחרי כמה שניות, וממילא יפסיק את יצור החשמל, ומיד התפסן ישתחרר ויסגור את זרימת הגז, לכן נחשב הדבר עדיין לגרמא בעלמא, ומעיקר הדין אין לאסור בזה.

ומה שיש שטענו כי בעת הנחת הכפית נסתמים החורים שכנגדה, וא"כ הוי מכבה, כאשר בדקנו זאת אין טענה זו נכונה, אלא הלהבות זזות לצדדים וממשיכות לבעור יותר דרך החורים האחרים.

ובלא"ה לכאורה כל הכיבוי החלקי הזה הוא בודאי בגדר דבר שאינו מתכוין, שהרי

בנתינת הכף בודאי אינו מתכוין לכיבוי החלקי והמזערי הזה, שאין לו בו שום תועלת וחפץ, אלא כל כוונתו רק לחצוץ בין חום הלהבה לבין החיישן, כדי שהחיישן יפסיק לקבל חום, וממילא יצטנן לאחר זמן ויגרום כיבוי כנ"ל. ולכן אף אם בודאי היה נעשה בזה כיבוי חלקי, אינו יותר מפסיק רישיה דלא ניחא ליה, שהרי אין לו תועלת בכיבוי החלקי הזה, שעוד שניות ספורות כבר הכל יהיה מכובה מהשורש ע"י שיסתם צינור הגז, ומה הרויח עוד בכיבוי החלקי הזה. ומכיון דאיירי בכיבוי גחלת של מתכת שהוא מדרבנן, הו"ל פ"ר דלא אכפת ליה בדרבנן דשרי.

ולפיכך המיקל בדבר זה יש לו ע"מ לסמוך, אך המחמיר לכבות את הגז ע"י מתקן ה"חגאז", תע"ב. וזה עדיף מנתינת קומקום לגלישת המים שקורה שהדבר לא הצליח, ונכשלים בסיוע למים להישפך ע"י נענוע קל, וגם אין זוכרים להכין קפה ותה במים, ופעמים בכלל מוסיפים סודה לשתיה וכדומה כדי לסייע למים להישפך וכבר א"א עוד להכין קפה ותה, לכן עדיף ע"י הכף שמבחינה טכנית הוא יותר בשופי ובנחת, וגם מבחינה הלכתית לא יהיה צורך להשתמש במים. ועוד שהגרמא בזה הרבה יותר קל מגלישת המים, שבגלישת המים אחר פעולתו יש ב' שלבים ואז יש כיבוי, א. המים מתחממים, ב. ואח"כ נשפכים ומכבים, ואילו ע"י הכף יש ד' שלבים וגם אין כיבוי אלא מניעת המשך הדלקה, א. החיישן מצטנן לאחר זמן, ב. ואז מחוסר אנרגיה מפסיק להיווצר הזרם חשמלי שדוחף את הזיז, ג. ואז הזיז הקפיצי (שמחזיק את השסתום הקפיצי מלחזור למקומו ולסתום את זרימת הגז) חוזר למקומו, ד. ואז גם השסתום הקפיצי חוזר למקומו וסותם את זרימת הגז, וממילא אין לאש את מה להבעיר. ואה"נ החגאז עדיף גם מבחינה הלכתית שגורם לכיבוי עוד קודם הדלקה, אבל לכאורה בין גלישת המים לכיבוי ע"י כף לענ"ד ע"י כף עדיף טפי.

שימוש בכיירים שיש בהם מתקן בטיחות למניעת דליפה

יגלוש המאכל באמצע הבישול ויכבה את האש, וכדי שלא ימשיך הגז לזרום מאליו, התקינו בפנים

והנה כיום בכל הכיירים החדשים של הגאז יש מתקן בטיחות למניעת דליפת גז, כגון אם

בשיראים, והוא דבר הנרגש בחוש, אבל כח החשמל אינו נרגש בחוש מנ"ל שיהיה אסור בשבת. ובציץ אליעזר (ח"א סי' כ פ"י) כתב שחילוק זה נכון ומתקבל על הלב. וע"ש.

גם הגרשו"א (בס' עטרת שלמה עמ' כ) כתב, שקשה מאד לחדש איסור מוליד במה שלא נזכר בש"ס להדיא, שהרי הולדת חום ג"כ נקראת בשבת (מת.). דאולודי קא מוליד, ואע"פ כן מבלי בישול שרי. וכן מצינו שאין מרסקים שלג וברד, די"מ מטעם שמוליד דבר חדש, ואילו פירות שעומדים לאכילה מותר לסוחטם, ולא אסרינן משום שמוליד משקה. ע"כ. [ומ"מ ע' בשו"ת יחור"ד (ח"ב סי' נז) לגבי הקלטה בשבת שאף שגלי הקול מגבירים זרם החשמל, ובשעת ההקלטה רואים את האורות עולים ויורדים בו, מ"מ דעת כמה מגדולי דורנו שאין איסור בזה איסור תורה משום הבערה, שאין כאן אלא הגברת זרם ותו לא. ומ"מ יש לאסור לפחות מדרבנן משום מוליד קול בסרטי הרשם-קול, כעין מה שאסרו חז"ל (ביצה כב.) הולדת ריח בשבת ויו"ט].

ויש שכתבו להתיר באופן שלא ילחץ על הכפתור אלא בשינוי. ולהלכה יש לדון להקל בזה מכמה פנים. שאף את"ל שיש בזה איסור תורה, הרי עושה לצורך או"נ, ולכל היותר לא גרע ממכשירי או"נ, ולהשאיר אש דלוקה מערב יו"ט, אינו נחשב כ"כ מכשירין שאפשר לעשותן מערב יו"ט. שיש בזה הפסד ממון ולפעמים גם חשש סכנה. וגם למ"ד שאין מורין להתיר במכשירי או"נ, שאני הכא שיש עוד צירופים להקל. ואם מטעם שאין זה סיוע ממש לצורך הבישול רק לבטיחות, כיון שאינו מתכוין ליצור כאן מעגל של בטיחות, וכל כוונתו רק לבשל את התבשיל, ואין לו דרך אחרת לבשל כעת, נחשב שעוסק במכשירי או"נ. ויתכן שהוא ג"כ בכלל פ"ר דלא ניח"ל.

ומה שהעירו שהרי לא התירו להבעיר אש חדשה ביו"ט, וכאן מוליד זרם חשמלי חדש, י"ל שכוין שאינו ניכר ואין כוונתו לשם כך, אינו בכלל האיסור של הולדת אש חדשה. [ול"ד למדליק תנור חשמלי שאסור, ששם מתכוין להדליק אש חשמלית כדי לבשל, משא"כ כאן שאין כונתו לזה, וגם אינו ניכר,

חיישן בטיחות, שגורם באופן אוטומט למניעת זרימת הגז כאשר האש איננה דלוקה. וזה באופן שאחר שהמדליק את האש לוחץ בידו על הכפתור הקבוע בכיריים ומאפשר בזה זרימת הגז, ע"י פתיחת שסתום קפיצי, הנה אחר סילוק ידו בכדי שלא יחזור השסתום לסתום את מעבר הגז, יש חיישן דו מתכתי ליד הלהבה שיוצר זרימה חשמלית זעירה, הבאה מכח חימום שתי מתכות שונות, והזרם החשמלי הזעיר שנוצר, מחזיק את השסתום במצב פתוח, כנגד הקפיץ השואף לסוגרו ככל עת, ולכן כאשר נכבית האש, החיישן מתחיל להתקרר ונפסק הזרם החשמלי, וממילא הקפיץ סוגר את מעבר זרימת הגז.

ודנו בזה רבני דורינו אם יש לאסור הדלקת האש ביו"ט אפי' שכוונתו בשביל בישול אוכל נפש ממש, מאחר שיוצר זרם חשמלי ומעגל בטיחות, ושמה יש בזה משום מבעיר ומשום מכה בפטיש. והגר"נ קרליץ ועמו הגר"ח קנייבסקי הורו לאסור שימוש בכיריים אלו, אם לא שידליק האש מערב יו"ט. ושכן הסכים הגר"ש אלישיב. אולם בשם הגר"ש וואזנר כתבו שהתיר בזה.

ולכא' סברתם לאסור בהחלט כ"כ [שזה דבר קשה לאסור בכל בתי ישראל, ויצטרכו כולם להניח אש דלוקה בכיריים מערב יו"ט], כנראה משום סברת החזון איש (או"ח סי' נ אות ט) שיש בונה וסותר בבניית מעגל חשמלי. אולם רוב פוסקי דורינו חלקו להלכה על סברא זו, כמ"ש במנחת שלמה (ח"א סי' י), ובשבט הלוי (ח"א סי' קכא), ובאג"מ (אה"ע ח"ד סי' עג), וביבי"א (ח"ז א"ח סי' לו). ובמק"א הבאנו מ"ש הגריש"א אלישיב (אשרי האיש יו"ד ח"ב עמ' שפז), שאינו מבין את דברי החזון איש בזה, והם כתורת הנסתר. ומכמה פוסקים משמע שאין בזה אף משום מכה בפטיש.

ובצל"ח החדש (בקונט' אחרון) כתב, ולענין דיבור בטלפון בשבת (באופן שלא נדלקת נורה חשמלית במרכזיה בעת הרמת השפופרת), מו"ח בס' בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' לא במפתחות) כ' לאסור, משום שע"י הפעלת זרם החשמל במעגל סגור נולד כח חשמלי, וכמו מוליד ריח, בדין סחופי כסא אשיראי, אך לא דמי, דהתם מוליד ריחא

אין לאסור, כיון שאין ניכר ההולדה בזה. ועוד שמי שאינו יודע מכ"ז ומדליק, נחשב מתעסק בהיתר. ועיקר טעמו של הגר"ש אלישיב להתיר בזה, הוא הטעם הא' הנ"ל, שעסוק בהבערה לצורך או"נ, וכמבואר בש"ע (סי' תקנ"ז ס"ד), שמותר להסיק את התנור אפי' היסק ראשון כדי לצלות בתוכו, אע"פ שמתקן את התנור, ויש בזה איסור גמור של מתקן מנא. וביאר המג"א בשם הר"ן שאע"פ שאסרו לעשות כן ברעפים, בתנור התירו לפי שנעשה בעת השימוש עצמו, משא"כ רעפים שעושה כן קודם שימוש. וכתב במחצית השקל דלאו דוקא באותה שעה ממש, אלא סמוך לשימוש, וברעפים החיסום הוא זמן רב קודם השימוש. וכ"כ במשנ"ב שם. ולפ"ז הבערה שנעשית לצורך בישול, ומוכן לתת עליו את הקדירה מיד, שרי, ולא אכפ"ל שיצירת הזרם החשמלי, שכ"ז מסייע לצורך מעשה ההבערה לאוכל נפש. ויתירה מזו כתב בשעה"צ בשם הרא"ה, דליבון רעפים שאני שנעשה כלי למלאכה אחרת חוץ ממלאכה זו של צליה, משא"כ בתנור שאינו מתכשר למלאכה אחרת חוץ מאפיה ובישול. וגם לתוס' שהובא במג"א שם שהטעם לפי שאין בהפגת התנור משום תיקון כלי, דאינו ודאי חוסם, מ"מ המשנ"ב (שם סק"ל) כתב בנוסח אחר, שאי"ז רק חיסום כל דהו ואינו מתכוין לזה, עכ"פ שזו כל פעולתו וצריך לכך. וכתב שע"פ הרשב"א זהו הנוסח הנכון. וכ"ש לנ"ד שיצירת הזרם אין בה קיום כלל. ולכן כל שנעשה בב"א פעולת ההבערה באו"נ עם פעולת יצירת הזרם שנוצרה לצורך ההבערה עצמה, שבלא זה לא יוכל להדליק התנור, א"כ נחשב הכל כחלק ממעשה הבערה לצורך או"נ ושרי כדין הבערה לצורך או"נ. וכך מה שחששו בזה מצד בונה ומכה בפטיש, השיב ע"ז הגר"ש אלישיב, דשרי, כיון שעסוק באוכל נפש, וצירף סברת התוס' (שבת צד). דבונה ביו"ט הוא רק איסור דרבנן.

ובשם הגר"ש וואזנר כתב, שעיקר ההיתר מטעם שאינו כלי גמור ואינו עומד לימים רבים, ולכן יש להתיר מדין מכשירין שא"א לעשותן

ועושה לצורך אוכל נפש, מנ"ל שהוא בכלל האיסור של הולדה אש. ובמנחת שלמה (סי' י) כתב שבדרך כלל בכל לחיצת כפתור חשמלי, הן לחבר והן להפסיק את הזרם יוצא ניצוץ, אלא שתמיד נעשה כן בדרך אנב גררא, ולא במתכוין, הילכך לא נחשב דבר זה כדרכו, אלא כלאחר יד, וחשיב פ"ר דלא נח"ל בדרבנן דמשרא שרי. (וע"ע שם עמ' פז).

וז"ל מרן אאמו"ר בשו"ת יבי"א (ח"ג א"ח ס"ס יז): כל איסור הדלקת החשמל ביו"ט הוא מדרבנן, משום דהוי מוליד אש. וגם איסור זה אינו מוסכם מאחרוני דורנו, וישנם רבים המתירים הדלקת החשמל ביו"ט (ראה בשו"ת יבי"א ח"ב סי' כו). וסיים יבי"א, שלכן אין להוסיף על האיסור, ובגרמא בעלמא משרא שרי.

וגם בנ"ד בהפעלת חיישן הבטיחות שבכיריים שמא דמי לגרמא, ואינו נעשה מיד, שרק כעבור כמה שניות מהדלקת האש, שהמתכות הנ"ל מתחממות, יוצא זרם חשמלי שגורם לפתיחת השסתום. ועוד יש לדון בכ"ז משום מכשירי או"נ, שהכל נעשה במעשה אחד של הבישול בדרך זו. ועוד יש לצרף שי' התוס' (שבת צה). וסיעתם, שהבאנו לעיל, דס"ל להתיר מדאורייתא בונה לצורך או"נ.

[ואצל רוב העם שאינם יודעים שכעת בהדלקת האש (ע"י גפרור), יוצר זרם חשמלי וכו', אפשר דחשיבי כמתעסק בעלמא, שהרי כל כוונתם היא רק לבישול ולא ליצירת זרם וכו'. וכן יש סברא זו להקל לגבי מדי מים חשמליים. ודו"ק].

ועכ"פ מעיקר הדין, יש להתיר בזה להלכה ולמעשה. ושמעתי שכן הורה מרן אאמו"ר זיע"א.

שו"ר שגם בס' הלכות חג בחג (יר"ט עמ' רסט) כתב, שיש להתיר הצתת אש לצורך בישול בכיריים החדשים שיש בהם שסתום בטיחות, אע"פ שגורם יצירת זרם חשמל למנוע את סתימת מעבר הגאז, דכיון שנעשה בשעת ההבערה עצמה הוי כבישרא אגומרי לפי שהוא עסוק בעצם ההבערה לצורך אוכל נפש. ועוד שנחשב מכשירי או"נ שא"א לעשותם מבע"י, ושגם מצד מוליד

ובן מה שחששו משום מוליד זרם חשמלי, שמדרבנן יש איסור מוליד ביו"ט. דחה הגרי"ש אלישיב, דכיון שאין הזרם ניכר, לא אסרו מוליד דרבנן. וכנ"ל. וכ"כ בתשו' מהרש"ם (ח"א סי' קל) שאם אין ההולדה ניכרת אין איסור מוליד. ע"ש.

מערב יו"ט, שאם ידליק את הגז מבעו"י יש בזה הפסד ממון, וכמבואר בפמ"ג (מש"ז סי' תקב סק"א) דמשום הפסד עצים נחשב כמכשירין שא"א לעשותם מערב יו"ט. וגם אם יש חולקים בנידון הפמ"ג, נ"ד קיל טפי שא"צ לחייבו להבעיר גז לאיבוד.

אם הולדת ניצוצות של אש בשבת - אסורה מדאורייתא

איסור תורה, יש ס"ס לקולא, שמא פ"ר דלא ניח"ל אף בדאו' משרא שרי כד' הערוך וסיעתו, ואת"ל שאסור מדרבנן, שמא ניצוצות אלו אין בהם איסור מה"ת, והו"ל פ"ר דלא ניח"ל בדרבנן דשרין.

גם הגרשז"א (בקובץ סיני סיון תשכ"א עמ' קע) כתב, שאין שום איסור מה"ת בהוצאת ניצוצות אש שבאה בעקבות פתיחת מקרר חשמלי בשבת, ואין זה בכלל הבערה כלל. ועפ"ז כתב ביבי"א שם, שמתוך כך יש ללמוד שיותר להשתמש במעלית אוטומטית בשבת, אע"פ שכוכד גופו גורם לניצוצות.

וכ"כ בשו"ת יבי"א (ח"ז א"ח סי' לח) לגבי הדלקת מאורר או מזגן בשבת, אם נחשב דרבנן (ונפ"מ ע"י גוי), שאף שבשעת הפעלתם יוצאים ניצוצות אש, כתב הפני מבין (א"ח סי' נו) בשם בשמים ראש (סי' קצד) שהביא מהרא"ה, שניצוצות אין בהם ממש כלל. וכיון שאין כאן כל כוונה להוציא ניצוצות, הו"ל פ"ר בדרבנן דלא אכפ"ל דשרי.

ומכ"ז יש להעיר עמ"ש בס' אורחות רבינו (ח"א עמ' קמו) שהגרי"ש קנייבסקי זצ"ל החמיר שלא לדבר אל אדם שיש לו מכשיר שמיעה. אא"כ אינו מדבר אליו, ורק שקולו מגיע לאותו מכשיר, דאז לית לן בה, משום דלא ניח"ל. ע"כ. ולהנ"ל אין בזה חשש, כיון שאין בזה ממש, ואין בו קיום. וראה לעיל סי' תקב סעיף ט-יג, מ"ש בענין מכשיר שמיעה בשבת ויו"ט.

ושו"ר שכ"כ בשו"ת מנחת שלמה שם (ח"א סי' ט), שמותר לדבר בשבת עם אלו שיש להם מכשיר שמיעה, ומותר לקרוא לאנשים כאלה לעלות לתורה בשבת ויו"ט, אף שהקורא בתורה

ובעיקר איסור מוליד אש, ראה בפמ"ג (סי' תקב מש"ז סק"א) דמוכח ברע"ב (ביצה פ"ד מ"ז), דהוי מדרבנן, דרמי למלאכה שבורא האש הזה ביו"ט (יש לפרש גם בשבת, כדמוכח ברב פעלים ח"ב סי' נג), ולא משום הכנה ונולד, שמוציא ניצוצי אש בהכאת בברזל על אבן וכדו'. והחזון איש (סי' נ אות ט) כתב שהוצאת ניצוצות אש מן החשמל, גם בשבת אין בה איסור דאו' משום הבערה, אלא שבות מד"ס, שאין מוציאים אש מן האבנים וכו'. וכמו בניצוצי אור הניתזין זא"ז בתמידות מחוט החשמל. ובשו"ת רב פעלים (ח"ב א"ח סי' נג) כתב שמי ששכח ששבת היום, וחיכך גפרור ויצא רק ניצוץ אש, לרע"ב הוי רק דרבנן. ואמנם גם לדעת הט"ז (סי' תקב סק"ב) שאסור מדאורייתא, י"ל דוקא בשהדליק עי"ז אש ממש לשם בישול וכדו', אבל ניצוצות אש דקים מאד שאין בהם כדי להדליק ממש, אף הוא יודה דהוי מדרבנן. אלא שבשו"ת מלמד להועיל (א"ח סי' מט) פשיט"ל שבהוצאת ניצוצות אש מהחשמל איכא איסורא דאו'. ובשו"ת יבי"א ח"ה (א"ח סי' כז) העלה, שגם בהוצאת ניצוץ של אש, כל דלא חזי כלל להדליק ממנו ולהשתמש בו, אינו אסור מה"ת, דאמרי' נמי בכה"ג ניצוצות אין בהם ממש. ובטל אורות (דצ"ב ע"ג), כתב, שהמדליק נר ביום השבת פטור, כיון שאינו נהנה ממנו כלל, דשרגא בטיהרא מאי מהני, וה"ל מקלקל. וכ"ש שרבים ס"ל כשי' הערוך להתיר לכתחלה פ"ר דלא ניח"ל אפי' בדאו'. נולכן העלה ביבי"א, שבגדים מחומר סינטטי שבעת לבישתם ופשיטתם יוצאים מהם ניצוצות אש, יש להתיר עפ"ד האחרונים שבהוצאת ניצוצות אלו אין איסור תורה, והו"ל פ"ר בדרבנן דשרי לרובא דרבוותא, ואף את"ל שלא יצאנו מידי ספק, דשמא יש בהוצאתם

ט. נרגילה שהטבק נשרה במים ובמגעו הראשון עם הגחלים הוא גורם לכיבויין, מותר להשתמש בה ביום טוב, ואין להצריך שירטיבו את הטבק מערב יום טוב דוקא, ויש להתיר את העישון בנרגילה זו ביום טוב, וכדין בשר על גבי גחלים. (ט)

במנחת יצחק (ח"ב סי' יז. ח"ג סי' מא). ובאג"מ (ח"ד או"ח סי' פה), ובציץ אליעזר (ח"ו סי' ו). ובחלקת יעקב (ח"ג סי' קפו).]

ודאי מכויין להשמיע קול קריאתו לאזני העולה. שזה רק דיבור גרידא ואין זה אלא אולודי קלא של אדם, ובכגון דא לא גזרו רבנן. [וע"ע בזה

להדליק גז באופן שממילא ניצת ניצוץ

מתכוין הוא עושה מלאכה, אבל כשאינו מתכוין אין בו מלאכה כלל. והאחרונים הביאוהו לדינא גם לענין שאר מלאכות. וכמבואר ברדב"ז (ח"ב בלשונות הרמב"ם ס"ס קמט) לענין גזוז. ותוספת שבת (סי' שטו סק"ט) לענין בונה. ובש"ע הגר"ז בקו"א (סי' שב) לענין מלבן. ועוד. וה"נ כשאין לו כל כוונה וצורך להבערה, אין כאן פ"ר דהבערה].

ועוד יש לדון כיום, שברוב הבתים יש כיריים משוכללים שבעצם סיכוב כפתור הגז מופעלת הצתת אש (שא"צ לחוץ בנפרד על ההצתה), וא"כ בכל פתיחת הגז נוצרת אש חדשה, ויש לדון בזה משום מוליד אש חדשה, הגם שאינו סומך ע"ז, אלא מדליק ע"י גפרור שבידו שהעביר מאש דלוקה אחרת.

והנה בכיריים של גאז המצויים בהרבה בתים, שמתחילה הלהבה גבוהה, וכשממשיך לסובב את הכפתור של ההדלקה, נחלשת הלהבה, ונמצא שאם ממשיך לסובב את כפתור ההדלקה לכיוון הרצוי לו, הוא מכבה שלא לצורך, ולכאור צריך להקפיד ביו"ט, שתחילה יפתח את הכפתור של הגאז עד המיקום הנכון של גובה הלהבה, ואח"כ ידליק את האש, או יקריב את האש שהדליק מקודם אל מקום יציאת הגאז. אך שמא נחשב מנמיך לצורך אוכל נפש.

ובשו"ת אול"צ (ח"ג פ"כ אות ה) כתב פתרון לכך, שמיד בשעה שרוצה להבעיר אש, יצמיד למבערים גפרור דולק, שאז כוונתו להדליק את האש מהגפרור ולא מהמצת, ומה שנוצר אש ממילא, כיון שלא מכויין לזה הוא פס"ר דלא אכפ"ל, בהולדת אש ביו"ט דלרוה"פ היא דרבנן. ע"כ. ובפרט שגם בהדלקת ניצוץ חשמלי יש מקילין ביו"ט, ואינו חמור כמו בשבת, והרי עושה לצורך או"נ. וצ"ע לדינא. [נפעמים שיש לצרף סברת המ"מ (שבת פ"ב ה"א) גבי מתקן מנא, שכל שאינו מתכוין אינו ראוי לומר בו דהוי פ"ר וליחייב, מפני שכשהוא

שימוש בנרגילה ביום טוב

בגמ' (כג.). וכ"כ בשו"ת דרכי נועם (א"ח סי' ט) שמאחר שנתבאר שבעישון יש הנאת נפש, ושוה לכל נפש, לא איכפת לן לאוסרו משום חשש כיבוי, (ודלא כמ"ש הכנה"ג סי' תרח בהגבי לאוסרו משום מכבה). כיון שנכלל בכלל או"נ, כדאמר רבא בעישון פירות דשרי מידי דהוה אבישרא אגומרי. (וע"ש דף י:). וכ"כ במור וקציעה (סי' תקיא). וכ"כ מהר"י קציץ בשו"ת רועי ישראל (סי' יג). [וע' בשו"ת פעולת צדיק (ח"ב סי' כד וח"ג סי' קכז), שהתיר גם לחתוך

(ט) ז"ל מן אאמו"ר: נשאלתי בדבר העישון בנרגילה ביו"ט, שהטבק נשרה במים ובמגעו הראשון עם הגחלים הוא גורם לכיבויין, אם יש להתיר, או יש להצריך שירטיבו הטבק בערב יו"ט דוקא, הנה נראה שאין לאסור מטעם כיבוי, (וע' קרבן אשה סי' יד, באם טוחטים הבגד שעליו), כיון שהנאת עישון הנרגילה חשובה אוכל נפש ממש, והו"ל כמו שאמרו בביצה (כב:) להתיר עישון הפירות מידי דהוה אבישרא אגומרי. ע"ש

י. הנוהגים להקל לכבות את חשמל ביום טוב [מטעם שסוברים שהדלקת חשמל תמיד זה גרמא, ועוד טעמים כמבואר בהערה], אף על פי שאין למחות בידם שיש להם על מה שיסמוכו, מכל מקום לכתחלה אין לעשות כן.^(*)

ומסיר את הפחמן המזיק לריאות במדה ניכרת. וגם בעישון א"א לומר שהרוב מעשנים, ואדרבה הוא מזיק לריאות ולחולי הסרטן רח"ל. ואע"פ כן כיון שיש בו בריאות לדברים מסוימים, וכמ"ש חז"ל (פסחים מב:): כל מידי דמעלי להאי קשה להאי. וע"ע בפרש"י (פסחים קיג). לגבי סמים. ה"נ בנרגילה יש להתיר אף אם היו כנים הדברים שקשה לחזה.

אלא שיש לדון לפי מ"ש בחינא וחיסדא שם, שהדרך הוא שסוחטים הטבק לאחר שרייתו במים, והרי סחיטה אסורה ביו"ט. וי"ל דשאני הכא דהוי כמ"ש (בסי"ש שכ"ה), שמותר לסחוט כבשים ושלקות לגופם ולא למימיהם. ומשום דל"ד לסחיטת זיתים וענבים דהו"ל מפרק כיון שצריך לשמן ויין (וכמ"ש התוס' כתובות ו.), וה"נ בנרגילה שהסחיטה להסיר מהטבק רטיבות המים, ש"ד.

הטבק ביו"ט דק דק, אע"פ שאפשר לעשותו מערב יו"ט משום דחשיב אוכל נפש, ולא כמכשירי אוכל נפש. אבל היעב"ץ (ד"ה ואין לאסור), משמע שאוסר].

וב"כ בס' חינוא וחסדא (ח"א דף קג ע"ד) לגבי עישון הנרגילה, אלא דהדר תבר לגזיזיה לאסור איסור מטעם דבעינן דבר השווה לכל נפש או רובו ככולו, וכאן רוב העולם אין מעשנים בנרגילה מפני שלא הורגלו בכך או מפני שאומרים שהדבר קשה לחזה. עכ"ד. ואין דבריו נראים, כי מאחר שהיתר העישון (של סיגריות) ביו"ט, כתבו האחרונים, שהוא משום שאינו רק לתענוג אלא גם לבריאות, כמ"ש בפני יהושע (שבת לט:), ומהר"י אייבשיץ בס' בינה לעתים (ה' יו"ט דף ל:), ובשו"ת דרכי נועם, ובס' מור וקציעה שם. ולדבריהם א"צ שיהיה בזה שווה לכל נפש, וה"ה בנרגילה שיש להתיר מטע"ז שטוב הדבר לבריאות יותר מעישון סיגריות שהעשן מסתנן יפה דרך צינור הנרגילה,

לגרום לכיבוי החשמל ביום טוב שני של גלויות

האחרונים שדחו ד' הפנ"י בזה. ע"ש. ומבואר במאירי (ביצה ו) דביו"ט גם ר' יהודה מודה שבמשאצ"ג אין איסור מה"ת. וכ"ד הלח"מ (בפ"ג מה' יו"ט ה"ג) אליבא דהרמב"ם. וכמו שנתבאר בשו"ת יבי"א ח"ד (רי"ס מד). וע"ע בשו"ת בתי כהונה (ח"א סי' יח) דקי"ל דמשאצ"ג פטור בשבת וה"ה ליו"ט. וזה ברור למתחילים. וע' ביצה (ח). ובשו"ת בית שערים (סי' קכד). [יבי"א ח"א סי' לא]. והמאירי (ביצה כב). כתב, שיש מתירים ביו"ט שני אף כיבוי דליקה, וכיבוי מפני ד"א, ולא יראה כן, שלא התיירו אלא במיכחל עינא שיש בו צער הגוף ואין בו מלאכה, והוא צורך נפש השווה לכל נפש, וכן שיש בו צד חולי. וכ"כ התוס' שכל שהותר בראשון ע"י גוי, הותר בשני ע"י ישראל, הא שאר מלאכות לא הותרו ע"י גוי בראשון, וא"כ לא נתירם ע"י ישראל בשני, וכן עיקר, אלא שגדולי הדור ראיתי מצטרפים לדעת ראשון, ואין נראה לי. ע"כ. וכ"כ בים של שלמה (פ"ב סי' לא),

(*) בשו"ת דובב מישרים (ס"ו ט"ז) כתב, שאין להקל לגרום כיבוי חשמל אפי' ביו"ט שני, לפי מ"ש הפני יהושע (שבת מו:): דפשיט"ל שביו"ט גם במשאצ"ג עובר בלאו, משום שביו"ט כתוב סתם כל מלאכה לא יעשה בהם. עכ"ד. וביבי"א ח"א (סי' לא) העיר, כי מה יענה לדברי הגמ' (ביצה ח). והא קעביד גומא, כדר"א שהחופר גומא וא"צ אלא לעפרה פטור. ופ"י התוס' דמשום שמחת יו"ט לא גזרו רבנן. ומבואר שגם ביו"ט משאצ"ג אינה אסורה אלא מדרבנן.

ובאמת שהפני יהושע שם כתב שאין לחלק בדין משאצ"ג בין שבת ליו"ט, וס"ל שגם בשבת איכא לאו. אולם דבריו נסתרים מגמ' ערוכה בשבת (צד:): אימור דפטור ר"ש במשאצ"ג מחיוב חטאת, איסורא דרבנן מיהא איכא, ולא קאמר איסור לאו מה"ת. וראה באורך בשו"ת יבי"א ח"ד (סי' כז אות ד) מ"ש להשיב ע"ד הפני יהושע (מהגמרא הנ"ל ועוד מכ"ד בש"ס) והביא דברי

כיבוי דליקה וכיבוי נר מפני ד"א סמכינן עליה, אך שא"ר מפרשים שהתירו בכחילת העין מטעם מסויים. ובים של שלמה (שם) כתב שהתירו למאור עינים, שהוא אבר חשוב שבכל האיברים, בפרט לת"ת. [ובמרומי שדה (ביצה כב). ביאר דמה שהתירו לכחול, אין זה משום דביו"ט שני סמכינן על סברת ר' יהודה, אלא שהקילו ביו"ט שני לחולה. ובהעמק שאלה (סי' נ אות א), כתב, שלרמב"ם בדאו' אין להתיר כר' יהודה במלאכה שעיקרה למכשירי או"נ, ולכן אסור לכבות אפי' לצורך או"נ. אך הרי לדעת הרמב"ם התירו לכחול אפי' לנוי].

דעת המתירים לכבות הנר לצורך ביום טוב שני ש"ג

לחוש ולאסור. וע"ע בקרבן נתנאל (סי' כ אות ג), דלא אשתמיט אביי לחלק בין יו"ט ראשון לשני גבי כיבוי משום דליקה או ד"א, והפוסקים האוסרים רבו על המתירים, הרמב"ם הרא"ש והטור, ורי"ו וראב"ן ואלפס, ולא חילקו בין יו"ט ראשון לשני, וגם הרש"ל מסיק לאסור.

וראיתי לחכ"א שהעיר בנידון זה בארוכה, שלכאורה אילו מרן היה רואה דברי הרא"ה והרשב"א (בעבה"ק) והרא"ש מלוניל ועוד, שמא היה מודה להקל בזה. אלא שכאן ג' עמודי ההוראה סתמו לאסור בזה. ולכן אין להורות להתיר כיבוי הנר לצורך ד"א, או כיבוי הדליקה להצלת ממונו אף לא ביו"ט שני. וע"ע בש"ע (סי' תקיד ס"א), שאסור לכבות דליקה ביו"ט אפי' רואה ביתו שנשרף, ואין מכביין הבקעת, ואפי' כדי שלא יתעשן הבית או הקדירה או לד"א. ובביאה"ל (תקיד ד"ה אסור) כתב, שנכון להחמיר בכ"ז, אם לא באופן שכתב הח"א בליל טבילה או שיצרו גובר עליו. ע"כ. וכן הובא בכה"ח (ס"ק טז) להקל. [ובמקור חיים לבעל החו"י (סי' תקיד) התיר בל"ט].

והנה הפוסקים לא דנו להתיר בזה מטעם שבות דשבות במקום מצוה או הפסד (שהרי יו"ט שני מדרבנן, וכיבוי הוי דרבנן), ודעת כמה אחרונים להקל בשבות דשבות אף ע"י ישראל, כמ"ש בחזו"ע שבת ח"ג (עמ' תצז), ובמאו"י (ח"ג עמ' קכב) כתב שיש להקל בשבות דשבות גם במצוה שיש בה הנאת הגוף.

שאינן לדמות כל צרכי האדם לכיחול העין, דשמא לא התירו אלא כיחול העין בלבד. וכ"מ קצת בס' האורה לרש"י (ח"א סי' טט). והרמב"ן בתורת האדם (שער המיחוש) כתב די"א דמיכחל עינא משום מכשירין התירוהו ביו"ט שני ש"ג, וכו' יהודה, לפי שהוא שוה לכל נפש, שאף הבריאיין כוחליין. וכן כיבוי הנר משום ד"א או שלא תתעשן הבית, וחומר הוא שהחמירו לאסור בראשון, לפי שהלכה כר"י ואין מורין כן.

וביאור מחלוקתם, שהר"ן למד שביו"ט מקלינן לסמוך על סברת ר' יהודה, וא"כ גם לגבי

אמנם הפר"ח (תצו, ס"ב) הביא שהרשב"א (עבה"ק ש"ב סי' ח) כתב ג"כ כדברי הר"ן, שביו"ט שני התירו ג"כ לכבות הנר משום ד"א, אלא שסיים שראוי לחוש ולאסור. וגם בתמים דעים (סי' קכ סק"ג) הביא מהרא"ש מלוניל שהתיר בזה [ע"ש להתיר מכשירי אוכל נפש כמו גריפת התנור והשחזת הסכיין], וכ"כ הרא"ה בשם הרמב"ן, וכן נ"ל עיקר, ואין לומר דלא סמכינן אדר"י רק לכחול העין דהוי דרבנן, דגם כיבוי הוי דרבנן, דהויא משאצל"ג. וכיון שיו"ט שני ש"ג דרבנן, מצינו לסמוך על הראשונים הנ"ל, אא"כ אפשר בבית אחר או לעשות מחיצה בסדין, שאז אין להתיר (כדמשמע בגמרא). ע"כ.

וכ"פ במו"ק (סי' תצו), אחר שתמה ע"ד מרן, שהרי חז"ל (ע"ז ד.) מסרו לנו כלל, דלעולם הלכה כדברי המיקל בדרבנן, וכ"ש שדברי הר"ן מפורשים ומוכרחים בגמ', ובודאי יש לנו לפסוק כמותו. וכ"כ בא"ר (סי' תקיד) שנראה להקל ביו"ט שני, וכדעת הר"ן והרשב"א, ועוד שבשבולי הלקט (סי' רס) הכריע כהרי"ד שמותר אפי' ביו"ט ראשון, וכ"כ בתניא רבתי (סי' נח) ובאגודה (ביצה פ"ב סי' לב) בשם ראבי"ה (ח"ג סי' תשנז) ורשב"ט. ע"כ. ובביאה"ל שם כתב בשם הח"א להקל בשיצרו מתגבר עליו. ובתש' חת"ס (א"ח קמה, קמו) פסק כהר"ן להקל. וע"ע בתש' רע"א (ח"א סי' יז). ובשולחן גבוה (תצו, ו) כתב, דלדידן דקיבלנו הוראותיו של מרן לא דחינן דבריו מפני דברי הפר"ח, וכ"ש דהרשב"א ז"ל כתב דאע"פ כן ראוי

דסותר ע"מ לבנות היינו שיש תיקון בסתירה באופן דהוי מלאכה הצריכה לגופה, וצריך שיהיה תיקון בגוף הדבר שסתרו, ולא כשהתיקון הינו שאינו רוצה יותר שמנורת החשמל תדלק. ולכן נראה שגם לדעת החזון איש כיבוי של נורת חשמל הוי רק איסור דרבנן, אלא שביחוד ח"א (סי' לב) נקט בפשיטות שלד' החזון איש הוי סותר ע"מ לבנות. אולם בלא"ה אין אנו נוקטים כד' החזון איש, שאחרוני זמנינו חלקו ע"ז. וראה בסוף ספר אשרי האיש מ"ש בזה. ואולי חזי לאצטרופי דעת המקילין בחשמל ביו"ט, כמ"ש בשו"ת קרית חנה דוד (ח"ב סי' מ), ובשו"ת משפטי עוזיאל (סי' יט דס"ט ע"ב), ובשו"ת מים חיים משאש (ח"א סי' צד) ובקור' מאור החשמל. [וביבי"א ח"ב (סי' כו) השיב על דבריהם].

וע"פ כל האמור, יש מי שרצה להקל לכבות החשמל לצורך מצוה ביו"ט שני, והיינו כשנתחייב במצוה או במקום צורך גדול, וכן רצה להקל בכל הדלקת חשמל וכיבוי ביו"ט מכח גרמא, כיון שלהרבה פוסקים גרמא מותר לכתחלה, וגם למחמירים בזה הוא רק מדרבנן, ולפ"ז ביו"ט שהדלקת חשמל אסורה מדרבנן משום מוליד, הו"ל גזרה לגזרה, ואפשר להקל בזה, וראה מ"ש בס' מאו"י (ביצה לג). וגם בכיבוי חשמל ע"י גרמא יש להקל, שגם לדעת הרא"ש והש"ע הנ"ל שאסרו גרם כיבוי ביו"ט ודלא כהתוס' הנ"ל, מ"מ חשמל שאני שא"א בו להגיע למלאכה הצריכה לגופה שהוא עשיית פחמים. וגם יש לצרף בני"ד דעת הפוסקים המתירים להדליק חשמל ביו"ט. וכ"ש במנורות לד, שאין בהם חוט להט. ובשש"כ (פי"ג הכ"א) כתב שאין להקל רק בגרם הדלקת חשמל ולא בגרם כיבוי חשמל, וראה גם בדובב מישרים (ח"א סי' פז) הנ"ל. ויש להשיב ע"ז. ואכמ"ל.

וע' בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' י) שכתב, שגם לדעת הרמ"א (שלד, כב) שאסר גרם כיבוי שלא במקום הפסד, זהו רק במלאכה דאו', אבל בדרבנן מודה להתיר. שאפי' לענין יו"ט כתבו התוס' (ביצה כב) דגרמא שרי לכתחלה אפי' שלא במקום פסידא, ואף שהמג"א (תקיד, ה) אוסר, בדרבנן ממש לא מצינו שאסור. ומסתבר שגרם כיבוי גחלת של

ושמא ס"ל שחז"ל דימו יו"ט שני לראשון כדי שלא לחלק ביניהם ולא יבואו לזלזל ביו"ט שני. ועכ"פ במלאכה שע"י ישראל. ולכן אין להקשות מדברי האחרונים שהקילו בזה ע"י אמירה לגוי. וראה בערך השולחן (תצו סק"ב) שהיקל באמירה לגוי ביו"ט ב' במקום הפסד, וכן מהריק"ש (אהלי יעקב סי' מא) היקל ביו"ט ב' לצורך חולה בשבות, דחשיב שבות דשבות. והובא בחזו"ע יו"ט (עמ' קו).

ובשו"ת נו"ב (מהדו"ת אור"ח סי' מד) כתב, דיו"ט שני אינו כשאר שבות, וכמה דברים החמירו בו מחמת שלא רצו לחלק בין יו"ט ראשון לשני, דלא לזלזולי ביה. ובפרט שבשבות של מלאכה שאינה צריכה יש שהחמירו יותר, ראה בר"ן (שבת קמה). לגבי כיבוי דליקה. וע"ע בטוה"ב ח"ג (עמ' צו-צח). [וע"ע בחזו"ע יו"ט (עמ' נו-ח) שכתב גבי גרם כיבוי, דבזה שעושה פחם בכיבוי הפתילה, הו"ל כיבוי דאו' ולחומרא. ואע"ג דהוי מלאכה שא"צ, גבי כיבוי החמירו, כמ"ש התוס' שבת (מו:), והר"ן (שבת קמה)]. ולגבי כיבוי דליקה אף שיי"א שאפשר להקל בהפסד מרובה נגד מרן, כמ"ש בשולחן גבוה (סי' תמו ס"יא), ובזב"צ (סי' יח ס"ק ע, וסי' צב אות יב) הובא בחזו"ע יו"ט (עמ' יט). מ"מ כאן לכאורה מרן אסר להדיא בהפסד מרובה. וברב פעלים (ח"ב יו"ד סי' ז) כתב שאין להקל נגד מרן אפי' בהפ"מ. ובכה"ח (סק"ל) כתב שע"י גוי יש להקל לכבות הדליקה, כיון שיש מתירין, ובפרט ביו"ט שני של גלויות.

וכיבוי חשמל הוא ג"כ מדרבנן, ואמנם לפי דברי החזון איש (מועד סי' נ' אות ט') שיש בזה איסור משום סותר, נראה שיש בזה איסור מה"ת, שהרי הוא כסותר על מנת לבנות, וע' בשו"ת יבי"א ח"א (תאור"ח סי' ל"א אות ג'). וכן מבואר בשו"ת אבן יקרה תליתאה (סי' קס"ח) שאע"פ שלדעתו יש להתיר הבערה במנורת חשמל ביו"ט, אבל לכבות אור החשמל אפי' ביו"ט הוא איסור גמור. ע"ש. ואמנם בשו"ת משפטי עוזיאל ח"א (תאור"ח סי' י"ט) התיר גם לכבות החשמל ביו"ט. ע"ש. אך במחכ"ת אין דבריו נכונים להלכה. ויש לצדד דאין זה כסותר ע"מ לבנות, כי כאן אין הסתירה מועילה כלום לבנייה שאח"כ,

יא. מותר להכין השעון שבת ביום טוב שחל בערב שבת, ולכוונו באופן שיכבה את החשמל בליל שבת בשעה מסויימת, היות ואין זה אלא גרמא בעלמא. אבל אסור לגרום כיבוי לנר-שעוה הדולק ביום טוב על ידי שיתן סביבו דבר המונע הדלקתו בענין שיכבה כשיגיע שם, או לחתוך קצת ממנו למטה. ורק אם עושה כן לפני שידליקנו מותר. (יא)

רוצה שיקדים לכבות, שמותר לו לסדר השעון ולהקדים הכיבוי. באופן שבשעה שמקרב השעון אינו מכבה מהאור כלל. וכן נראה בשני ימים טובים של ר"ה, והעמידו השעון שיחזור וידליק למחרתו לליל שני של יו"ט, או שיחזור וידליק ביום נרות העמוד והבימה להזכרת נשמות, וגבאי ביהכ"נ אינם רוצים שהשעון יחזור וידליק שוב כל הנרות שבכל ביהכ"נ מטעם הפסד ממון. שמותר להם לסגור איזה כפתורים של הנרות [שאינם רוצים שיחזור וידלקן], לפני הגעת זמן ההדלקה, כדי שהשעון לא ידליקם. דבשעה שסוגר הכפתור מפני הזרם שלא יוכל אח"כ להגיע שם, אינו מכבה אז מהאור כלל, ותו, דבשעה שסוגר אין עוד האור במציאות, ועושה גרמא דיליה בשעה שהאור עוד איננו. וראה בהערה דלהלן.

מתכת מותר גם שלא במקום הפסד. ובאבני נזר (או"ח סי' קנט) מבואר שכל דבר שאינו נעשה ע"י מעשה שלו, אלא מאליו (כדוגמת בישול בחמה), לא גזור כלאח"י, ומותר. ובבית אפרים (יו"ד סי' סב) מתיר לעשות גרמא ע"י גוי, ואין בזה כלל איסור אמירה לגוי. וגם בגרם הבערה יש להתיר כמו גרם כיבוי, כמ"ש המאירי (שבת קכ.). עכת"ד. ובשו"ת ציץ אליעזר ח"א (סי' כ פרק ה) הביא מ"ש התוס' דגרם כיבוי מותר רק ביו"ט, ובשבת נמי אינו חייב. ומשמע דחייב הוא דליכא בגרם כיבוי בשבת, הא איסורא מיהת איכא. ודייק מהסמ"ק שסובר שאף בשבת גרם כיבוי מותר, ואינו אסור ליטול אחת מחתיכות החלב או השעוה שעל הנר אלא משום מוקצה. ומכאן למד לענין החשמל שאם כיוון את השעון שבת מערב יו"ט שיכבה בשעה מסויימת בלילה, ואח"כ בליל יו"ט

להכין שעון שבת שיכבה את החשמל ביום טוב

שיש להתיר ג"כ לכיין את השעון ביו"ט שחל בע"ש לגרום להדליק את החשמל בשבת. שהרי כל איסור הדלקת החשמל ביו"ט הוא מדרבנן משום מוליד אש. וגם איסור זה אינו מוסכם, לכן י"ל הבו דלא להוסיף עלה, ובגרמא בעלמא משרא שרי. ומ"מ המחמיר בכ"ז ביו"ט שחל בע"ש תבא עליו ברכת טוב].
והנה ז"ל התוס' (ביצה כב.), וגרם כיבוי ביו"ט שרי, ובשבת נמי אינו חייב. משמע מדיוק לשונם שביו"ט מותר לגרום כיבוי אף לכתחלה ורק בשבת אסור, וסיוע לזה ממ"ש הרמ"א (סי' תקד ס"ג) שמותר להעמיד נר במקום שהרוח שולט בכדי שיכבה, אבל אסור להעמידו שם אם כבר הרוח מנשבת. ע"כ. והק' המג"א (שם סק"י) שבס"ב הרמ"א עצמו לא התיר גרם כיבוי רק במקום הפסד. ותי' המאמ"ר (סק"י) שיש לחלק בין שבת ליו"ט, דבשבת לא שרינן גרם כיבוי לכתחלה אבל ביו"ט שרי. וכן תי' בנהר שלום שם, והוכיחו

(יא) ומשום שאין הכיבוי בחשמל אלא מדרבנן שהוא כגחלת של מתכת, וכמו שנתבאר בשו"ת יבי"א ח"ג (או"ח סי' יז אות יז-יט), ובחזו"ע (יו"ט עמ' נז). וכן הסכים בנתיבי עם (עמ' ריד). ובפרט שאין כל מגע יד בנר עצמו. ע' בדברי הרא"ש (ביצה כב.). ובנוה שלום (ס"ס תקיד). ע"ש. ומה שכתבנו לגבי נר, הוא כד' הרא"ש (ביצה כב.), דס"ל גרם כיבוי אסור ביו"ט. ודלא כהתוס' שם שהתירו בזה. וכ"פ מרן הש"ע (סי' תקד ס"ג) להחמיר. ובזה שעושה פחם בכיבוי הפתילה הו"ל כיבוי דאורייתא ולחומרא. וע' בספר חגי יהודה (דל"ג ע"ד). ודו"ק. ואע"ג דהוי משאצ"ל, מ"מ גבי כיבוי החמירו, כמ"ש התוס' (שבת מו.), והר"ן (שבת קמה.). ודלא כשו"ת פעולת צדיק (ח"ב סי' פד) שמתיר בזה היפך דעת מרן. וע' בספר נוה שלום שולאל (ס"ס תקיד). ומטה אהרן (דף ע ע"ג). [ילק"י מועדים עמ' תצא. וראה בשו"ת יבי"א (ח"ג או"ח ס"ס יז),

והגר"א וש"א לא משמע כן. וכן העיר בדברי מרדכי פרידבורג (סי' כב אות ה) מד' המג"א, שאפי' בודאי יהיה הרוח חשיב גרמא ושרי להרמ"א. ע"ש. גם בשו"ת מנחת יחיאל (ס"ס קכז) כ' להדיא שאין לחלק בין שבת ליו"ט בדין גרם כיבוי. וכ"פ הגר"ז (סי' תקיד ס"י) להחמיר בזה. וכ"כ בקצור ש"ע (סי' צח סכ"ה) שאסור לגרום כיבוי ביו"ט, כמו להעמיד נר דולק במקום שהרוח יכול לנשב לכבותו, אע"פ שעתה אין הרוח מנשב. ובלחם הפנים על הקצור ש"ע שם הוסיף, שלכן צריך להזהר שלא ללכת ביו"ט בנר דולק מבית לבית דרך החצר אא"כ בפנס של זכוכית וכו'. נובפתחי עולם (ס"ק יב) כ' ע"ד הרמ"א, דצ"ע דהא לגרום לכבות הדולק כבר אסור. ע"ש. וזה י"ל.

וכ"ש לדידן דקיי"ל כמון שאסור להניח דבר המונע הדלקתו לאחר שהדולק הנר, וכמ"ש ג"כ ה' שלחן גבוה, שיש להחמיר בזה. ואמנם בבא"ח (פר' במדבר אות כה) כ' שהמיקל להעמיד הנר במקום הרוח יש לו לסמוך על המתירין. ואפשר שמחלק בזה בין ספק לודאי וכנ"ל. וע' באבני נזר (סי' שפח). ובשו"ת יבי"א ח"א (סי' כא אות יד). ובח"ג (סי' יז אות יח, יח סק"ו). והיינו בתנאי שיוציאנו בעת שאין אפי' רוח מצויה. כה"ח סי' תקיד אות נח).

והנה אע"פ שכ' הט"ז (סי' תקיד סק"ו), שלא מצאנו חבר לשיטת ר' יואל דס"ל דלא שרי גרם כיבוי אלא במקום פסידא. וכ"כ בשעה"צ (ס"ק לא). באמת שמצאנו לו חברים רבים. האו"ז (ח"ב סי' כח). וכתב שם שכ"ד הערוך, הריב"א, והמאירי (שבת קכ.). וע"ע בס' העתים (ה' ע"ש סי' יב), שהביא תשו' הגאונים דס"ל דגרם כיבוי אסור. וכ' ע"ז, שנראה מדבריהם דגרם כיבוי אסור, ואנן כתיבין להלן להתיר. ולפי האמור י"ל דס"ל להגאונים דאף רבנן דר' יוסי לא התירו אלא במקום פסידא. כדעת ר' יואל וסיעתו. ובאבני נזר (סי' ולא אות ו) כתב שגם רש"י (יומא ה.) ס"ל כר' יואל. וכ"ד הרבה אחרונים שאין להתיר גרם כיבוי אלא במקום הפסד. וכ"ד הגר"ז (סי' תקיד ס"ט). וע"ע ביבי"א (ח"א סי' כא אות יד).

מהתוס' הנ"ל. וכ"כ בשו"ת טהרה (מערכת ש אות נה). וכיו"ב כ' בערוה"ש (שם סק"ה). וכה"ג כ' עוד בערוה"ש (שם ס"ק יא), על קו' המג"א, דהא בשבת גזרינן כשאין הרוח מנשב אטו כשהרוח מנשב. כדאייתא (בסי' רעז ס"ב). ותיקן, שהרי כבר כ' רש"י ביבמות (ק"ט). דלענין הרחקה שלא לבא לידי איסור תורה שפיר חששו חז"ל באיסור כרת ולא באיסור לאו. [וכן מצינו ביבמות (ק"ד). קסבר מפרק כלאחר יד הוא, שבת דאיסור סקילה גזרו רבנן, יו"ט דאיסור לאו לא גזרו ביה רבנן], וא"כ אף דבשבת גזרינן בזה, ביו"ט שהוא איסור לאו לא גזרו. ע"כ. וה"נ דין גרם כיבוי שאינו אלא מדרבנן משום הרחקה בעלמא, לא גזרו ביו"ט. אלא דלפ"ז קשה דמאי פריך בשבת (קכ:) דר' יוסי אדר' יוסי, נימא שאני מחיקת ה' דהוי איסור לאו דוקא. וי"ל. והמג"א עצמו (שם ס"ק יט) העיר ממה שמשמע מהתוס' הנ"ל שיש לחלק בין שבת ליו"ט בזה. וע"ע במחה"ש שם.

ובפתה"ד (סי' רסה סק"ב) הביא ממהר"ש ויטל, שג"כ כ' לחלק בזה בין יו"ט לשבת. וע"ע בביאור הגר"א שהסביר טעם הרמ"א משום דגרם כיבוי בעלמא הוא ושרי. וע"ע בשעה"צ (ס"ק לא), ובכה"ח (ס"ק נז). ולפ"ז י"ל שמותר לכוין השעון ביו"ט שחל בע"ש כדי שיכבה בליל שבת, הואיל וגרם כיבוי מותר ביו"ט לפ"ד כל האחרונים הנ"ל.

אמנם לאו מילתא פסיקתא היא, שמרן בסי' תקיד (ס"ג) פסק, נר של שעוה שרוצה להדליקו ביו"ט יכול ליתן סביבו קודם שידליקנו דבר המונע מלהשרף בענין שיכבה כשיגיע שם. הרי שלא הותר לגרום כיבוי ביו"ט. והרמ"א כתב שיש מתירין, (וכ"ד הב"ח מגן אברהם א"ר והגר"א ועוד), וי"ל שאף מה שסיים להתיר להעמיד הנר במקום שהרוח שולט שם, אזיל לשטתיה. אבל לר' מרן שקבלנו הוראותיו, י"ל שאין להתיר להעמיד הנר במקום הרוח, שלא הותר לגרום כיבוי אחר שהדליק את הנר. ואין לומר דשאני העמדתו במקום הרוח שאין הדבר ברור כלל שיבא הרוח ויכבנו, ונמצא דהוי כספק גרמא, משא"כ כאן שמניח דבר המונע הדלקתו בודאי. אלא שבמג"א

יב. במקום צורך גדול מותר ביום טוב לתחוב למים נר שעוה דלוק, כדי שיכבה כשיגיע לשם. (יב)

יג. אסור להעמיד נר דולק במקום שמנשבת שם רוח כדי שיכבה, ויש אוסרים אפילו אם בעת שמניחו אין הרוח נושבת, אלא לאחר זמן הנחתו. ויש מתירים בזה. והמיקל יש לו על מה לסמוך, ובתנאי שיוציאנו בעת שאין אפילו רוח מצויה. (ג)

יד. יש להיזהר שאחר שסיים לעשן הסיגריה שלא ישליכנה בתנופה הגורמת לכיבוייה. (ד)

טו. המסתפק מן השמן שבנר ביום טוב כדי שיכבה במהרה, חייב משום מכבה, ואם עושה בשביל שישתמש בשמן לצורך אוכל נפש, יש מתירים, ויש חולקים. ונכון להחמיר. (טו)

החשמל, אבל בנר שבכיבוי יש איסור תורה (כשצריך לגופו) אין להקל כלל.

ומתוך כל המבואר דעת לנכון נקל שיש להתיר ג"כ לכוין את השעון ביו"ט שחל בע"ש לגרום להדליק את החשמל בשבת. שהרי כל איסור הדלקת החשמל ביו"ט היא מדרבנן משום דהוי מוליד אש. וגם איסור זה אינו מוסכם מאח' דורנו ורבים מתירים הדלקת החשמל ביו"ט (כמבואר בשו"ת יבי"א ח"ב סי' נו). ע"כ י"ל הבו דלא להוסיף עלה. ובגרמא בעלמא שרי. ומ"מ המחמיר בכ"ז ביו"ט שחל בע"ש תע"ב.

יב) ע' להמשנ"ב בבאה"ל שהביא בשם החמד משה, שאסור לתחוב הנר לתוך המים, כדי שיכבה כשיגיע לשם, דמים אינו נכנס בכלל דבר המונע מלישרף, אלא בכלל מקרב כיבוי. כמ"ש בסי' רסה. ודלא כהט"ז שתיקל במקום צורך קצת לתוחבו במים. ושכ"כ הגר"ז בקו"א. ע"ש. ולפי מה שכתבו התוס' (ס"פ כירה) והגמ"ר (שם), יש מקום לדון בזה. וע"ש להגר"ז שהעלה להתיר במקום צורך גדול, וע' בהערה דלהלן.

יג) ראה הערה יא.

יד) ילקו"י מועדים עמוד תצב. וראה לעיל סי' תקב סעי' ב.

אולם בני"ד נראה, שהואיל ובכיבוי החשמל אין כאן איסור תורה, שאין בזה אלא כיבוי גחלת של מתכת דהויא מדרבנן. כדאיתא בשבת (מב). ובתוס' ישנים יומא (לד:). אין להחמיר גם בגרם כיבוי ביו"ט, ובפרט שעצם הכיבוי בגחלת עץ הויא משאצל"ג אם לא שעושה לצורך פחמים. והו"ל כעין תלתא דרבנן. משאצל"ג, וגחלת מתכת, וגרמא. וכמ"ש ביבי"א (הני"ל). וע"ע בשו"ת בכורי יעקב זריהן (סי' ח) שכ', דדוקא באיסור תורה יש להחמיר גם ע"י גרמא, אבל בדרבנן שרי. ע"ש.

ובהיות שרבים ועצומים מחלקים ג"כ בדין גרם כיבוי בין יו"ט לשבת, הא ודאי דחזי לאצטרופי להתיר בני"ד. ומה גם שהשואל ומשיב תנינא (ח"א סי' ה) מצדד להתיר עריכת השעון לכבות גם בשבת משום דהוי גרמא. ועוד שיש פוסקים רבים הסוברים דגרם כיבוי שרי אף שלא במקום הפסד. ועוד שישנם הרבה מאחרונים זמנינו שמתירים לגמרי כיבוי החשמל ביו"ט ראה ביבי"א (ח"ב סי' סו). אלא דלא קי"ל כוותיהו. לכן הרוצה להקל בזה לכוין את השעון ביו"ט שחל בע"ש בכדי לכבות את החשמל בשבת יש לו ע"מ שיסמוך. והמחמיר לעצמו תע"ב.

ופשוטו שכ"ז דוקא לענין עריכת השעון לכבות

המסתפק מן השמן שבנר

חייב משום מכבה, היינו בשבת, שאילו ביו"ט מותר להסתפק מן השמן (לאוכל נפש). וכ"כ האו"ז

מו) בספר האגודה (פ"ב דביצה סי' לג) כתב, הא דאמרי' המסתפק מן השמן שבנר

והא"ר שם, הביא מהרשב"א (עבוה"ק ב"מ ש"ג סי' א) שגם ביו"ט אסור מדרבנן לתת שפופרת נקובה ע"פ הנר שתהא מנטפת, שמא יסתפק ממנה. אך הטוש"ע לא הזכירו כן ביו"ט.

ובערך שי (סי' רסד ס"ג) כתב שכיבוי לצורך או"נ הוא בגדר מכשירין, והוי הלכה ואין מורין כן, וא"כ מ"מ אין לגזור שמא יסתפק ממנו.

ובסברת האוסרים, כתב בישועות יעקב (הנ"ל) שלא הותר ביו"ט מלאכת או"נ, רק אם המלאכה נעשית לצורך אוכל נפש, משא"כ אם הם עניינים נפרדים, כמו מסתפק מן השמן לצורך אכילה, דהאוכל נפש הוא מה שמסתפק מן השמן ואוכל, והמלאכה הוא מה שנכבה לאחר זמן, או מה שמכהה מראיתו ע"י לקיחת השמן מתוכו, וזה אינו אוכל נפש, אף שבאים מענין אחד.

והנה בשלחן שלמה (הקדמון, סי' רסה ס"א) כתב, צריך ליזהר מאד ביו"ט שמותר ליגע בנר, שלא יסתפק ממנו מעט. ונ"ל דביו"ט אם הסתפק, יחזיר ויתן מה שהסתפק קודם שכבתה, דהואיל ועדיין לא נתחייב משום מכבה רק אחר שכבתה, שגם שיכבה מקודם. ואפשר דאף בשבת יש להקל שיחזיר, ולא הוי מבעיר, הואיל ובשעת הדלקה היה ג"כ כשיעור זה, כנ"ל להלכה ולא למעשה בשבת. עכ"ל.

אכן נודע שנחלקו התוס' והרא"ש, בטעם הדבר שהמסתפק מן הנר נחשב מכבה, שלדעת התוס' (שם ד"ה והמסתפק) האיסור מחמת שמכהה אורו, שבאותה שעה שמסתפק ממנה, מכבה קצת ומכסה אורו, שאינו יכול להאיר כ"כ כשיש בו שמן מועט, ולכך נראה ככיבוי. [אבל לא מטעם שממהר כיבוי, דגרם כיבוי מותר ביו"ט]. ואילו הרא"ש שם (סי' יז) הקשה ע"ז משפופרת שמנטפת מן השמן טיפה טיפה, שאינו מכהה את האור במה שנוטל אותה משם. ולכן ביאר טעם האיסור ג' משום שממהר את כיבוי, ולא התירו גרם כיבוי רק כשאינו נוגע בדבר הדולק, שהשמן והפתילה שניהם גורמים הדליקה, והמעט מאחד מהם ממהר הכיבוי. [ומ"מ גם הרא"ש כתב שם בריש דבריו, דכשממעט את השמן ומרחיקו מפי הנר שהוא דולק, מיד כהה אור הנר ואינו דולק יפה כבתחילה.

ח"ב (סי' כח) בשם תוס' ריב"א, שאף לכתחלה מותר להסתפק מן השמן ביו"ט. וכ"כ הפמ"ג (מש"ז סי' תקיד אות יא). והביאו להלכה הרב כה"ח (שם אות קג). אולם מדברי כמה פוסקים מוכח שגם ביו"ט אסור, ומהם הרשב"א בספר עבודת הקודש, ובס' הרוקח, ורבינו ירוחם, הובאו בא"ר (סי' תקיד סק"ו). וכ"כ המאירי (ביצה כב.). וע' בשו"ת יבי"א (ח"א סי' לא אות ט, וח"ג סי' ל אות ג). ודו"ק.

וברמב"ם משמע להתיר, שבהלכות שבת (פ"ד) כתב, המסתפק מן השמן שבנר חייב משום מכבה. ואילו בהל' יו"ט (פ"ד) כתב, ואין מסירין השמן ממנו, ולא כתב כלשון הגמ', אסור להסתפק ממנו. וכן דייק בס' אמרי בינה (דיני יו"ט סי' יט) בדעת הרמב"ם. וכ"כ בס' טל אורות (מלאכת מכבה) בדעת הרמב"ם. וכן הוכיח הרב שרשי הים (דף עח:) מלשון הרמב"ם. וע"ע ברש"י (ביצה כב.), ובשעה"צ (שם אות טו). וע' ביבי"א (ח"א א"ח ס"ס נא), דכיון דהוי מידי דרבנן המיקל יש לו ע"מ לסמוך.

ומצד הסברא, יתכן לאסור גם לדעת הרשב"א והרא"ש והרמ"א שהתירו כיבוי בקעת שלא תישרף הקדירה, וכמ"ש בספר חוט שני (יו"ט פ"ג ס"ב אות ב) כיון שבשעה שמתעסק בלקיחת השמן, אינו עוסק במלאכת או"נ.

ובע"ז כתב בישועות יעקב (סי' ת"ק סק"א) שאף שמסתפק בשמן שבנר לצורך אכילתו, חייב משום מכבה, דאוכל נפש הוא מה שמסתפק מן השמן ואוכל, והמלאכה הוא מה שנכבה לאחר זמן, או מה שמכהה מראיתו ע"י לקיחת השמן מתוכו, וזה אינו אוכל נפש, ואף שבאים מענין אחד, מ"מ הם עניינים נפרדים. עכ"ל.

ובמרכבת המשנה (חעלמא יו"ט פ"ד ה"ב) כתב, שהמסתפק משמן שבנר אינו מתקן את השמן בכיבוי זה, אלא שמונע שלא יפסד, ול"ח מלאכת אוכל נפש כמו שחיטה ובישול שמכשיר את האוכל. ובס' מנחת שלמה (ביצה כב.) ביאר באופן אחר, דכיון שכבר הניח את השמן בכדי שישרף והקצהו לכך, לכן לקיחת השמן נחשבת ככיבוי להרוחה בעלמא, ולא ככיבוי לצורך אוכל נפש.

טז. מנורת נפט שעלתה השלהבת הרבה, ואם לא יורידנה תתפוצץ הזכוכית ויש חשש שתפרוץ דליקה, או שתכבה. מותר להוריד השלהבת ולהנמיכה. (טז)

ויחזיר כדי לחוש לסברת הרא"ש, שמא האיסור נעשה רק בשעה שיכבה הנר, ולא מיד בשעה שמסתפק ממנו.

וצ"ע אם בשבת מותר להחזיר, וי"ל דאדרבה מגרע בזה, דהא חשיב מבעיר. ולכן בשבת פשוט להלכה שלא יחזיר את השמן שלקח, כיון שלדעת התוס' כשמחזיר את השמן נחשב כמו הבערה. ואע"פ שמרן בשו"ע (סי' תקד ס"ג) פסק כשיטת הרא"ש, י"ל דזה לחומרא, ובנ"ד יתכן דשוא"ת עדיף. [והעיר בכלל זה בשו"ת מגדנות אליהו ח"ג ס"י קיג].

ובשו"ת מנחת שלמה (תניינא סי' מא) העיר, שבהוספת שמן גם מבלי הסברא של הארכת ההבערה, יש חיוב משום מבעיר, מחמת שהשמן שמוסיף מתערב מיד עם השמן הקודם ומתחיל לדלוך מיד, ושפיר נחשב מבעיר בידיים.

מנורת נפט שהשלהבת עלתה, ואם לא יורידנה הזכוכית תתפוצץ

אם אין לו נר אחד יש להתיר, משום כבוד ושמחת יו"ט, שלא ישב בחושך. ומשום שלום הבית. עכת"ד. ובאמת שאין דרך סחיטה בכך. ועוד שלא אסרו סחיטה ביו"ט אלא בדברים שסוחטים אותם לימים רבים, משא"כ בזה. ויש ללמוד כן מדברי הרב בא"ח (ש"ב פרשת יתרו אות ו).

ועוד דהוי דבר שאינו מתכוין ואת"ל דהוי פ"ר, הו"ל פ"ר בדרבנן, (שאינן איסור סחיטה ביו"ט אלא מדרבנן), שרבים סוברים דפ"ר בדרבנן מותר. ע' בשו"ת יבי"א ח"ד (סי' לד אות כו, לא, לב).

וע"ע בשו"ת נטע שורק (סי' מב) שכתב, שהנוהגים ביו"ט להעלות הלהבה ע"י השרויף, ולהמעיטו אח"כ בהחזרת השרויף, טועים בדבר משנה הם שכל שממעט השלהבת הוא בכלל מכבה.

אולם בשו"ת פרי השדה ח"ג (סי' ח אות ב) כתב, שאם בשעה שמדליק הפתילה של מנורת הלמפא ביו"ט הוא מוכרח להוריד השלהבת, ש"ד, שאותו כיבוי הוא צורך ההדלקה, ומכיון שניכר

וסברא זו לא שייכת כאשר הפתילה צפה, כמו בפתיל צף המצוי כיום].

ונפ"מ בין הטעמים. א. האם האיסור מיד בשעה שנוטל מן השמן, או"ד האיסור רק אח"כ. ב. וכן יל"ע אם הנר נכבה במוצ"ש. ובקובץ שיעורים להגר"א וסרמן (ביצה אות נה) כתב שזה תלוי במח' התוס' והרא"ש הנ"ל. ג. אם יועיל שיחזיר את השמן שנטל.

ומעתה כל דברי השולחן שלמה הנ"ל, ניחא טפי לדעת הרא"ש הנ"ל, מה שכתב שעדיין לא נתחייב משום מכבה, וגם מה שכתב שיחזיר את השמן, אפשר שלא יועיל רק לשיטת הרא"ש.

והנה גם בשיטמ"ק (ביצה כב.) כתב, שאם נטל מן השמן, יש לו להחזיר קודם שיכבה הנר. ויתכן דס"ל כסברת הרא"ש. או שמסתפק בזה,

(טז) כ"פ בכה"ח (סי' תקיד ס"ק לג). ע"ש. וזכה לכיין לדברי הגר"ח פלאגי בשו"ת לב חיים ח"ג (סי' עד) שהתיר מטעם שמא תפרוץ דליקה, וכמו שכן היה מעשה פעמים רבות, ומכיון שאין כוונתו לכבות ביו"ט, אלא כדי להציל מדליקה שלפעמים יש בה חשש סכנה, ולכבות ע"י גוי א"א, כי עד שימצא גוי, השלהבת עולה מאליה ברגע כמימריה, ולכן בודאי דשרי. עכת"ד.

וע' בלחם הפנים על הקש"ע (ריש הל' יו"ט) שכתב, שהמדליק מנורת נפט ביו"ט, ימשוך תחלה את הפתילה לפנים, וישאר מקצתה באופן שיוכל האור להאחז בה, ואח"כ ימשכנה לחוץ לאט לאט להאיר יותר, ולא יעשו כמנהגם בחול, שאחר שמדליקים הפתילה, מושכים אותה לפנים, להוריד מהשלהבת ולהקטינה. דהוי מכבה. ע"ש. ומוכח שאם השלהבת קטנה ואינה מאירה יפה, יכול להעלות השלהבה להאיר יפה. ושלא כמ"ש הגר"ח פלאגי בשו"ת לב חיים ח"ג (סי' עד), שלהעלות הפתילה שתהיה מאירה יותר איכא משום סוחט, כי הפתילה ספוגה מן הנפט, ורק

יז. שתי נרות שמחבר אותם חוט הפתילה ביחד, אסור לחותכו בסכין או במספרים כדי להפרידם, אפילו הוא צריך לשניהם, משום דהוי כמתקן כלי, אלא יקריב את חוט הפתילה לנר אחר וידליק אותו באמצע, ובלבד שיהיה צריך את שתי הנרות. (י)

יח. מותר להסיר ביום טוב את הפחם שבראש הנר אף בכלי, ואף על פי שבהסרתו הוא מפילו לארץ ונכבה, מכל מקום מותר, שכשם שמותר להדליק את הנר כדי להשתמש לאורו ביום טוב, כך מותר לכבות מה שמונע את האור מלהאיר יפה. אבל אסור לחתוך ראש הפתילה בעצמה בכלי, או במספרים, מפני שיש לחוש שמא לא יצמצם ליטול הפחם לבד. ורק מה שנשרף בראש הפתילה מותר לחותכו בכלי. (יח)

בה האור, אסור להוריד הפתילה אח"כ משום כיבוי. עכת"ד. וע"ע בשו"ת שבט סופר (חאו"ח סי' ה). ובספר מנחת יו"ט (דף כא.). ובשו"ת אוהב משפט (חאו"ח ס"ס כג.). [מחזור"ע יו"ט עמ' ס]. [וראה יבי"א חלק יא סי' נא].

(יז) ביצה לב: ש"ע סי' תקיד ס"ח. וכתב הרש"ל שם, דעיקר ההיתר תלוי בזה, וא"כ ה"ה נמי דשרי לחתוך הנר של שעוה באור, כדי להדליק שניהם כא', אבל נר שהוא דולק אסור לחתוך אפי' באור, כדי לנתק חלק הא' ממנו שלא ידלק בצד הב', וכמ"ש בפ' י"ט סי' כ"ח. עכ"ל. וע' בט"ז. ומה שהוצרכנו כאן שצריך לשניהם, הוא כדי שלא יהא נראה כמתקן מנא.

תיכף מתוך הענין שסופו להדליק, אין לאסור. וע' בשו"ת מהר"ם שיק (חאו"ח סי' רעה בד"ה והנה כבר). ומ"מ אחר שהדליק הפתילה ונאחו בה האור, אסור להוריד הפתילה אח"כ משום כיבוי. עכת"ד. וע"ע בשו"ת שבט סופר (חאו"ח סי' ה). ובספר מנחת יו"ט (דף כא.). ובשו"ת אוהב משפט (חאו"ח ס"ס כג.). [מחזור"ע יו"ט]. אולם בשו"ת פרי השדה ח"ג (סי' ח אות ב) כתב, שאם בשעה שמדליק הפתילה של מנורת הלמפא ביו"ט הוא מוכרח להוריד השלהבת, ש"ד, שאותו כיבוי הוא צורך ההדלקה, ומכיון שניכר תיכף מתוך הענין שסופו להדליק, אין לאסור. וע' בשו"ת מהר"ם שיק (חאו"ח סי' רעה בד"ה והנה כבר). ומ"מ אחר שהדליק הפתילה ונאחו

להסיר הפחם שבראש הנר ביום טוב

למחוט בכלי שהוא ספק אב מלאכה, אין המנהג הזה נהוג אצלנו, ולכן יש להתיר לנפץ הפחם בידים כדעת מרן, ורק אין לחתוך הפחם במספרים שאפשר שלא יצמצם ליטול הפחם לבד. וע"ע בשלחן גבוה ובשו"ת בית דוד (סי' רצד). וכ"כ מרן הב"י בשם הרא"ש, דשרי לעדווי חושכא דהיינו להסיר ראש הפתילה שנשרף ונעשה פחם ומחשיך את הנר, ואף שמפילו לארץ והוא כבה מותר, שכמו שמותר להדליק הנר להשתמש לאורו כך מותר לכבות מה שמונע הדלקת הנר. וע"ע בשו"ת דרכי נועם (חאו"ח סי' יג.). [הליכ"ע ח"ב פר' במדבר עמ' יט].

ומה שכתבנו שאסור לחתוך ראש הפתילה וכו', הוא ע"פ המבואר שם סעיף ד', ובמשנ"ב (סי' קח).

(יח) מה שכתבנו שמותר להסיר הפחם וכו', הוא ע"פ המבואר בש"ע סי' תקיד ס"י, מהגמ' ביצה (לב): והרא"ש שם.

ואמנם בבא"ח (פרשת במדבר אות כו) החמיר בזה, וכתב, דאע"פ שמותר מן הדין לנפץ הפחם שבראש הפתילה בידים נוהגים העולם להזהר בזה גזרה שמא ימחוט בכלי. ע"כ. אולם הנה מרן הש"ע (סי' תקיד ס"י) כתב וז"ל: "מותר להסיר הפחם שבראש הנר כשהוא דולק, אבל אינו חותך ראש הפתילה בכלי". ומשמע שלהסיר הפחם בלבד אפי' בכלי מותר. וכדעת הראב"ד הרשב"א והרא"ש. וכ"כ בב"י לדעת הרמב"ם. וכ"כ המג"א (סק"כ), והט"ז (סק"י) בדעת מרן. והמאמר (סק"טו). ומ"ש מהרש"ל בים של שלמה (ביצה פ"ד סי' יב), שכעת העולם נוהרים למחוט ביו"ט כל עיקר, ואין להקל בפניהם שמא יבאו

דין תוספת יום טוב

א. גם ביום טוב צריך להוסיף מחול על הקודש בכניסתו וביציאתו, כמו בשבת, דהיינו שקודם יום טוב ולאחריו יוסיף איזה זמן שיהיה ודאי חול וינהג בו קדושת החג לשבות ממלאכה. ויכול להוסיף ולקבל יום טוב במשך נ"ח וחצי דקות זמניות קודם שקיעת החמה. ותוספת זו אין לה שיעור, ודי אפילו בשתי דקות קודם שקיעת החמה. וגם הנשים חייבות במצות תוספת שבת ויום טוב. וטוב שיאמר בפיו קודם השקיעה שהוא מקבל עליו תוספת שבת או יום טוב, אבל אין זה לעיכובא ומהני אף קבלה במחשבה. וטוב שגבאי בית הכנסת יכריזו על כך בציבור קודם השקיעה, לקבל תוספת יום טוב. [ויש סוד גדול להוסיף מחול על הקודש, ולקבל שבת וכן ימים טובים מוקדם. וזו סגולה טובה לכמה דברים]. (א)

גם ביום טוב צריך להוסיף מחול על הקודש

ובשו"ת שרידי אש ח"ב (סי' כ') כתב לבאר בדעת הרמב"ם, אליבא דהרב המגיד ודעימיה, דגבי עינוי שייך שפיר דין תוספת, שע"י כך שמתענה גם בתוספת, הדבר משפיע עליו בעינוי גם ביוהכ"פ עצמו, שהרי הוא מתענה זמן ממושך יותר. אבל גבי שבת ויו"ט אין קשר מזמן התוספת לזמני השבת עצמה. ודו"ק. וכן ה"ה גבי שביעית שחרישה של ששית מהני לגבי השביעית. ומש"ה תוספת ביוהכ"פ אינו לגבי מלאכה, אלא בעינוי. ע"ש.

ואמנם הרדב"ז בלשונו"ת (סי' קיג ורסח) כתב שאף לדעת הרמב"ם יש דין תוספת בשבת ויו"ט, ומה שלא הביא דין תוספת בשבת הוא משום דהתלמוד קבע דין זה גבי יוהכ"פ, אבל ה"ה דבכל שבת ויו"ט יש דין תוספת. וכ"כ בשו"ת זרע אמת ח"א (סי' לג).

ובספר ארעא דרבנן הביא מ"ש הרב המגיד הנ"ל, שלדעת הרמב"ם תוספת שבת הוי מדרבנן, ולשאר פוסקים כולהו הוי מה"ת. אך בשד"ח כרך ה' (דף קסז) העיר עליו במ"ש בדעת הרמב"ם, מדברי הבי"י (הנ"ל) דלית ליה להרמב"ם תוספת שבת כלל. וכעת לא ראיתי מי שכתב בפירוש דמאן דאית ליה תוספת מחול על הקודש הוא מדרבנן, רק להר"י בפרק תפלת השחר, שכתב, והיה אומר מהר"י מאורלני"ש, דאף

(א) מבואר ביומא (פ"א): גבי יוהכ"פ שצריך להוסיף מחול על הקודש ויליף לה מקראי. ופסקו כן הר"ף והרא"ש יומא שם. וכ"כ הרב המגיד (פ"ה ה"ד) בשם הרמב"ן. אבל דעת הרב המגיד (פ"א מהלכות שביחת עשור הלכה ו'), אליבא דהרמב"ם, דלית ליה תוספת דבר תורה, אלא לגבי עינוי ביוהכ"פ. ופירש בב"י (סי' רס"א), שלדעת הרמב"ם אין כל דין תוספת כלל, שהרי כתב בפרק ה' מהלכות שבת הלכה ג': צריך להדליק קודם השקיעה. ולא הזכיר כלל דין תוספת בהלכות שבת ויו"ט. ודייק הרב המגיד שם, דלית ליה להרמב"ם דין תוספת דבר תורה אלא גבי עינוי יוהכ"פ בלבד, דס"ל כמאן דאמר דדריש לקראי לדרשא אחרינא. ובכס"מ שם כתב, דלאו דוקא נקט "מן התורה", דאף מדרבנן לית ליה להרמב"ם דין תוספת, דאל"כ לא היה לו להשמיטו. ובב"י שם כתב, דנראה שאף הטור שהשמיט דין תוספת ס"ל כהרמב"ם דלית ליה תוספת לשבת. וקשה דשבק סברת אביו הרא"ש וכו'. ע"ש. וכבר האריכו האחרונים בביאור שיטת הרמב"ם, וראה בזה במשנת יעבץ (מועדים סי' כט), ובשו"ת יבי"א ח"ה (דף עד: חאו"ח סי' כא אות א'). והביא שם סמך לשיטת הרמב"ם מהגמ' מו"ק (ד). והעלה שם, דלענין הלכה נקטינן כרוה"פ שיש דין תוספת שבת ויו"ט, וצריך להוסיף מחול על הקודש.

ובן דעת הר"ף והרא"ש ביומא (פא:), והר"ן (בביצה ל. ושבת לד.), ובה"ג, וסמ"ג, וסמ"ק, והיראים, וכ"ה בשטימ"ק (ברכות כז:), ובה"ה (פ"ה מהל' שבת). גם התוס' במו"ק (ד: ד"ה מה להלן), כתבו דילפינן תוספת מקראי. ומשמע דס"ל שהוא מה"ת. וכן מבואר בתוס' כתובות (מז. ד"ה דמטר לה בשבתות ויו"ט), דתוספת שבת ויו"ט דאורייתא.

ובן דעת הכל בו (סוף סי' לו) שכתב, והא צריך להוסיף מחול על הקודש דבר תורה. ע"כ.

וב"ב בחידושי הרא"ה (ברכות כז:), דבגמ' אמרי' שכל שהתפלל של שבת בער"ש, נאסר בעשיית מלאכה, שכבר קיבל שבת עליו, כי בודאי תוספת מחול על הקודש בשבת ויו"ט מדאורייתא היא, כדאיתא ביומא (פא:): לענין אכילה ושתייה בתוספת יוהכ"פ, וה"ה לשבת ויו"ט לענין מלאכה. ע"ש.

וב"ב בחידושי הריטב"א (ברכות כז:): הא דאמרינן מתפלל אדם של שבת בער"ש ואומר קדושה על הכוס, אם תשאל הואיל והקידוש דאורייתא היכי מצי לקדש מבעוד יום, הא אמרינן (ביומא פא:): דתוספת שבת ויו"ט מחול על הקודש דאורייתא היא. ע"כ.

ובן העלה בערוך השלחן (סי' רסא סי"ב), שרוב רבותינו סוברים דתוספת שבת הוי מה"ת.

ובמ"מ חזי לאצטרופי סברת האומרים דתוספת שבת הוי מדרבנן, וכ"ד האו"ז (הלכות ער"ש אות יד) בשם ר"ת, דתוספת שבת הוי מדרבנן, וכ"כ המרדכי (סוף פ"ב דמגילה סי' תשצה), דתוספת שבת ויו"ט מדרבנן. ומה שמקדשים מבעו"י הוא משום דאתי לכלל חיובא דאורייתא. ע"ש. וע"ע בספר הישר (חלק החידושים סי' תלא). ע"ש. וכן דעת המאירי (ראש השנה ט.). גם תלמידי ר' יונה (ברכות כז:): נסתפקו אם התוספת שבת הוי מה"ת, וכתבו שאפשר שאינו אלא מדרבנן. וראה בשו"ת יבי"א ח"ב (סי' טז סוף אות ט').

ונראה דעת מרן הב"י (סי' רסא) דהוא מדאורייתא, שכתב דילפינן לה מקראי והוא בעשה, וקאמר כן גם לגבי שבת ולא רק לגבי יוהכ"פ. ופסק כן אחר שכן הוא דעת שני עמודי הוראה

שתוספת שבת די בכל שהוא, אם הוא מוסיף יותר בכלל תוספת הוי, וחייב עליו אע"פ שאפשר לומר שאינו אלא מדרבנן, אפ"ה אסור לעשות שום דבר כמו תוספת כל שהוא. ע"כ. על כן נראה דאין ולא רפיא בידיה אי תוספת שבת הוי מה"ת או מדרבנן.

ומרן החיד"א במחזיק ברכה (סי' רסא אות ה') שקיל וטרי בענין תוספת שבת, דאנן קיימא לן דהוא מדאורייתא, ושלדעת הרמב"ם ליכא תוספת שבת כלל אף מדרבנן. והרב עמודי אש כתב, ונראה לי שגם להסוברים דתוספת שבת הוי מה"ת, זהו רק בזמן שנתנו חכמים, אבל מה שאדם מוסיף מדעתו הוא רק מדרבנן.

ועיין בשו"ת פרי יצחק ח"ב (ר"ס ט') שתמה על מ"ש בשו"ת בנין עולם (סי' ז') דרוה"פ ס"ל דתוספת שבת הוי רק מדרבנן, והוא העלה דנקטי' כרוה"פ דתוספת שבת הוי מדאורייתא.

ומצינו לרוב הראשונים דנקטי דתוספת שבת הוי מה"ת, הלא המה: האור זרוע ח"ב (סי' יד דף ד:), שהקשה מהר"י מקורביל דאם איתא שתוספת שבת ויו"ט דרבנן, הא אנן קיימא לן כשמואל (פסחים קא.), שאין קידוש אלא במקום סעודה, וא"כ איך אנו מקדשים וסועדים מבעוד יום שעדיין אינו שבת. ובברכות (כז:): נמי איתא, מתפלל אדם של שבת בער"ש ואומר קדושה על הכוס. והא קידוש וסעודה גמורה דאורייתא, וכדאמרינן בברכות (כ:): דאי נשים חייבות בברכת המזון רק מדרבנן אינן יכולות להוציא האנשים ידי חובה דלא אתי דרבנן ומפיק דאורייתא. ותו מדילפינן ביומא (פא:): מדכתיב תשבתו שבתכם לתוספת שבת ויו"ט מסתברא דאתוספת בין לפנייהם בין לאחריהם קאי וכו'. וסיים האו"ז (בדף ה.), דמסתבר טעמא דמהר"י מקורביל, ואף מהר"ר שמשון ס"ל דתוספת שבת ויו"ט ויוהכ"פ דאורייתא. הילכך אתי שפיר מאי דאמרינן מתפלל אדם של שבת בער"ש ואומר עליו קידוש היום. וכן אנו נוהגים לקדש ולסעוד סעודת שבת מבעוד יום, דהואיל וקיבל שבת עליו הו"ל שבת דאורייתא. ע"כ.

המצות של שבת נשים חייבות. [וכמ"ש הר"ן שבת קיח. שבכל עניני שבת איש ואשה שוים. אלא שיש לדחות דדוקא במצות של היום שוים הם], וכ"כ בשפת אמת (ר"ה ט).

ומה שכתבנו שיש סוד גדול להוסיף מחול על הקודש, ולקבל שבת וימים טובים מוקדם.

כ"כ בבית הבחירה (דיני הדלקת הנר ביו"ט אות טו). וציין למ"ש בזה הרב סידורו של שבת, ולהרב שערי ג"ע, ובספר סודות למהר"י גיקטיליא שהאריכו בזה. וכתבו, שבשכר שמוסיף מחול על הקודש, שמקצר גבול הס"א ומרחיב גבול הקדושה, והיה שכרו אתו בהיותו קורא לה' בצרה, שירחיב לו הש"י"ת גבול הקודש ומקצר גבול הצרה, וזוכה לנחלה בלי מצרים, וע"ז נאמר, כי הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ, וזהו סוד רחובות הנהר. ע"כ. וע"ע בילקו"י (ר"ס רס בדין תוספת שבת).

ומה שכתבנו שטוב שהגבאי יכריז על כך בציבור קודם השקיעה, לקבל תוספת יו"ט. שהרי בשבת אומרים קבלת שבת, וביו"ט אין דבר ניכר שיכוין לכך, ורבים אינם שמים לב לזה, והרי לכתחלה ראוי לכוין לקבל תוספת. וכן טוב שילמד האדם בתוך ביתו [לאשתו וילדיה] לעשות כן. וראה בסמוך דמ"מ כל שנתכוונו לשבות ממלאכה, והסיחו דעתם מכל מלאכה, קיימו בזה מצות תוספת.

תוספת שבת - ביו"ט ושבת הסמוכין זל"ז

נועם מגדים אות יט), שכתב, דכשחל יו"ט במוצ"ש, יש לאחר להתפלל ערבית, משום דקדושת שבת חמירא מקדושת יו"ט, וצריך להוסיף מחול על הקודש, וגם בכל יו"ט, בחו"ל שעושים ב' ימים, יש לאחר להתפלל ערבית דליל ב' אחר צאה"כ ועד דתיתפני סידרא יהיה הוספה מחול על הקודש].

וראה בס' פנים יפות (ויקרא כג, טז), שבכל שבת ויו"ט צריך להוסיף מחול לקודש, פי' לפרוש ממלאכה זמן מועט קודם ביה"ש, וגם במחשבה, צריך לקבל עליו קדושת היום טרם בואו, זולת חג השבועות דכתיב תמימות תהינה, דאף שודאי צריך לפרוש ממלאכה קודם, מ"מ אין

הרי"ף והרא"ש ושאר מפרשים, שיש דין תוספת גם לשבת ויו"ט, ובודאי דהכי נקטינן, וכדברי מרן הש"ע. וכ"ש לפי מ"ש הרדב"ז הנ"ל שאף הרמב"ם ס"ל שיש תוספת מה"ת לשבת ויו"ט לפנייהם ולאחריהם, שבודאי שיש לנהוג מצות התוספת.

וכ' הרמב"ן והר"ן שזמנו של תוספת הוא מתחלת השקיעה עד זמן ביה"ש (58 וחצי דקות), רצה לעשותו כולו תוספת עושה, רצה לעשות מקצת ממנו עושה. ובתוס' (ר"ה ט). כתבו דשמא וכו' סגי בתוספת משהו. והרא"ש כתב דמשמע בגמ' שא"ז תוספת משהו, אלא שלא נתברר שיעורו וצריך לפרוש קודם ביה"ש מעט. וכמה ראשונים ס"ל שמצות תוספת מחול על הקודש בשבת ויו"ט הוי דאורי, כמ"ש האו"ז (ח"ב ס"י יד) שלכן יוצאים בזמן התוספת ידי קידוש וסעודה שהם מה"ת, וכ"כ הריטב"א ושיטה מקובצת בברכות (כז:) שלכן יכול לקדש בזמן זה, וכ"כ הרא"ה (שם), שלכן אם הקדים להתפלל ערבית נאסר במלאכה. ובתלמידי רבינו יונה (ברכות שם) נסתפקו שמה תוספת שבת היא מדרבנן, וכ"כ המרדכי (מגילה תשצח) שהיא מדרבנן, ומה שמקדשים מבעו"י, משום דאתי לכלל חיובא דאורי'.

ומוכח בתוס' (כתובות מז.), ובר"ן (שבת כג:) שהנשים מחוייבות במצות תוספת. וכ"כ בכתב סופר (א"ח נ), וכ"כ בפמ"ג (ר"ס תרח מש"ז) כי בכל

ויש לחקור ביו"ט שחל בערב שבת, אם יש דין תוספת שבת לפנייה ותוספת יו"ט לאחריה, וכן ביו"ט שחל במוצ"ש, אם יש דין תוספת שבת לאחריה, ותוספת יו"ט לפנייה. דשמא אין ענין לקבל תוספת יו"ט מבע"י, דאדרבה נראה כמעט מקדושת השבת שהיא קדושה חמורה. ואמנם ודאי מצוה להוסיף באיסור מלאכה האסורה בשבת ומותרת ביו"ט.

והמג"א (ר"ס תקנז) כ' דכשחל יו"ט בער"ש מקדימין להתפלל ערבית. גם בט"ז (סי' תר סק"ב) מבואר ששייך קבלת תו"ש בכה"ג. [והביאו מסידור דעת קדושים (להגאון מבוטשאטש. בקונ']

ב. המאחר להתפלל מנחה, אף אם מסיים המנחה אחר השקיעה, לא ביטל מצות תוספת, כיון ששבת ממלאכה. ואפילו אם רוצה לקבל תוספת שבת או יום טוב בפה מלא, יכול להתנות שאינו מקבל שבת או יום טוב אלא למלאכה ולא לשאר דברים. ולכן ציבור שמאחרים להתפלל מנחה אחר השקיעה, יוכלו לקבל שבת או יום טוב אף קודם שקיעה, על פי תנאי שאינם מקבלים שבת או יום טוב אלא למלאכה ולא לתפלה. [ועיקר מצות התוספת היא שביתה ממלאכה האסורה בשבת, ואין תפלת המנחה מפקיעה מצות תוספת, וכל שנתכוונו לשבות ממלאכה, והסיחו דעתם מכל מלאכה, קיימו בזה מצות תוספת.] (ב)

דשפיר יכול לקדש ולהבדיל מבע"י ואפי' שלא במקום אונס], אבל בשבת שאחר יו"ט, שפיר יכול לקדש מבעו"י, דשבת חמורה מיו"ט. ע"כ. ואינו מוכרח. וע' בס' תוספת שבת (סי' רפח סק"ט) דבחל יו"ט במוצ"ש, עדיף לאחר קדושת שבת מלקבל קדושת יו"ט, וע' בט"ז (סי' תפט סק"י), וע' בחת"ס עה"ת (פ' אמור סא): דבחל יו"ט במוצ"ש, מאחרים לצאת מן השבת ואין מוסיפין על היו"ט. ע"כ. ואינו מוכרח. ועכ"פ הדבר פשוט, שביו"ט שחל בע"ש, יכול לכתחלה לפרוש ממלאכה ולקבל תוספת שבת מבעו"י, דהיינו שפורש ממלאכות המותרות ביו"ט ואסורות בשבת, כמו מלאכת אוכל נפש.

ובשו"ת דברי יציב (א"ח סי' קיז, וסי' ריט) כתב שבזמן השואה נסתפק בזה אם מותר להקדים ולהתפלל ביו"ט ראשון תפלת ערבית של יו"ט שני. והביא משו"ת זכרון יצחק (לבנו של המשנת חכמים. סי' סד), שמותר להקדים להתפלל, ע"ש טעמו, ופלפל בזה.

שבת ממלאכה מקיים מצות תוספת אף שאח"כ התפלל מנחה

כהגאונים יחול עליו דין תוספת שבת קודם השקיעה, ואם הלכה כר"ת לא יחול עליו דין תוספת אלא חצי שעה אחר השקיעה.

והנה בשו"ת שמחת כהן (א"ח סי' נז) כתב, שאותם המסיימים מנחה לאחר השקיעה מפסידים מצות תוספת. אך הנה לשיטת ר' יוסי, כל משך י"ג דקות וחצי אחר השקיעה אכתי יום הוא, וראוי עדיין למצות תוספת שבת. ויש כאן גם ס"ס, שמא כר' יוסי, ושם כר"ת וסיעתו ומרן. ועוד, שכתב הפר"ח (סי' תקנג) דתוספת שבת ויוה"כ"פ מהני אפי' בקבלה בלב, וכ"פ הגר"א (סי' תקנג). וכ"כ בספר

לקבל עליו במחשבה קדושת היום, משום תמימות, לדעת המ"ב שהובא במג"א (סי' תמד) שאין לקדש בליל שבועות עד צאה"כ. [וע"ש מ"ש בזה. ובפרט לגבי אשה יש להקל לכ"ע כיון שאינה שייכת בספירה]. ועוד כתב שם, דביו"ט שחל במו"ש, פשיטא שאין צריך להוסיף מקדושת שבת על קדושת יו"ט, דהא קדושת שבת חמירא טפי. וכשחל יו"ט ביום א', צריך להוסיף מן הלילה על היום, משום דקדושת שבת חמירא טפי, וצריך להמשיך עליו קדושת שבת ולהוסיף עליו.

ובשו"ת להורות נתן (ח"ה סי' יג והלאה. ח"ט סי' ט) העלה, דביו"ט שאחר השבת א"א לקדש מבעו"י, כיון שנחשב כמוציא את השבת קודם זמנה, ויו"ט קיל משבת, דהרי מבואר בש"ע (סי' רצג ס"ב) דאין להתפלל ולהבדיל בשבת מבעו"י רק כשהוא אנוס, וע' במג"א שאין לעשות כן דדבר תמוה הוא לרבים. [אף במקום אנוס, כיון דלא חלה עדיין קדושת תוספת יו"ט, אם לא לשי' הרמב"ם

(ב) וכמבואר בט"ז (סי' רסג, סק"ג) דאפשר לקבל שבת לענין מלאכה בלבד. ובארץ צבי פרומר (סי' ט) כתב שיעשה תנאי כזה, ויאמר, אם הלכה כהגאונים שמיר אחר השקיעה מתחיל ביה"ש, אני מקבל עלי שבת מיד, ואם הלכה כר"ת, איני מקבל שבת אלא אחר חצי שעה מן השקיעה. ולפ"ז לענין תפלת מנחה שהיא מדרבנן, ספקא דרבנן לקולא. שהרי ספק הוא אם כבר קבל שבת אם לא, ורק לענין מלאכה שהיא מה"ת ספיקא דאורייתא לחומרא, ודי שיעשה תנאי זה פעם אחת לכל השנה, או לכל ימי חייו, שאם הלכה

סימן תקיד"ב - דיני הדלקת נרות יום טוב

א. מצוה להדליק נרות בליל יום טוב, וצריך לברך לפני ההדלקה: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של יום טוב". והוא הדין בליל יום טוב שני של גלויות, שצריך לברך על הדלקת הנרות. (א)

מותר שבות בביה"ש לאחר שהתפלל ערבית, ומרן (סי' רסא) פסק לאסור, ואילו בסי' שצ"ג פסק להתיר, ותי' הא"ר (רסא, ח) דבסי' שצ"ג מיירי שקיבל שבת ביחיד ולכן מותר לו שבות במקום מצוה. וכ"כ במכתם לדוד (א"ח סי' יז) ובשו"ת משיב דבר (א"ח כב), ובמאמר, ובשו"ת רב פעלים (ח"ב סי' מט). וכן מבואר בשט"ג (פ"ב דשבת).

וכ"כ במחז"ב (סי' רסא) שאם הצבור קיבלו שבת יש להחמיר, אבל אם קבלת השבת היתה ביחיד יש להתיר ושכ"ד מרן. וכן מבואר בחת"ס (חאו"ח סי' סה). ומסתברא דכ"ש שיכול להתפלל מנחה. וכ"כ במאורי אור ובתורת שבת ובלב חיים ובבאר משה. [וכיו"ב כתב בזרע אמת (ג, כז), בשכח יעלה ויבוא במנחת ר"ח שחל בער"ש, ונזכר אחר שאמר בואי כלה ומזמור שיר ליום השבת, שיכול להתפלל מנחה של חול בהזכרת ר"ח, וחילק בין קבלת יחיד לקבלת רבים].

ובארץ צבי פרומר (סו): כתב, דמ"ש המג"א להתפלל מנחה קודם ההדלקה, היינו רק לכתחלה, שהרי היה ראוי להתפלל י"ח ברכות גם בשבת, ורק לא אטרחהו רבנן מפני כבוד השבת. [והא"א מבוטשאטש אמר, שאפי' למ"ד דלא מהני תנאי למלאכה, מהני לתפלת מנחה. ובתורת חיים סופר כתב, שאף אם רוב הקהל קיבלו שבת שהמיעוט נגרר אחריהם, זהו רק לאיסור מלאכה (וכיו"ב כתב הכנה"ג בשם הר"א בן נחמיאש שמתירים בשאר שבותים), אבל תפלה קילא טפי. ע"ש. וכן בקבלת שבת ע"י הדלקה דהוי קבלת שבת דיחיד, ומותר באיסורי שבות, מותר להתפלל מנחה של חול].

להדליק נר של יום טוב ולברך עליו

זמן שירצה, אין בה מצות ההדלקה, כמו שיש בשבת. אלא שהראשונים הביאו שכן מפורש

אות היא לעולם (ח"ב דף קפח) שקבלת שבת חלה אף בהרהור הלב להאסר בכל מלאכה. ועוד דלא גרע תפלת מנחה משאר איסורי שבות שהותרו בביה"ש במקום מצוה. וגם יכולים לקבל שבת בתנאי שמקבלים רק לענין מלאכה.

וכתב הגר"ז (סי' רסא קו"א סק"ג) שסמוך לביה"ש אף שלא קיבל תוספת שבת, הרי הוא מקובל ועומד מהר סיני, ואע"פ כן מותר בכל השבותים, וכ"ש בתוספת שמקבל מדעתו, ועוד שכל המקבל תוספת אדעתא דתוספת דחייב רחמנא מקבל. וכ"כ בזכרון יוסף (סי' מח) שנוהגים להתפלל מנחה אפי' בביה"ש, כמו שהותר שבות בביה"ש לצורך מצוה, כך תפלה היא דרבנן. וכ"כ במגילת ספר החדש (סי' לט אות ו) דמוכח מהגר"ז שא"צ לקבל תוספת שבת בפירוש, ודי שיפרוש ממלאכה זמן מה קודם ביה"ש. וכ"כ בשבט הלוי (ח"י סי' ג) שהתוספת חלה ממילא זמן מועט לפני ביה"ש, וקבלה זו היינו אפי' במחשבה.

וכבר כתבו הפוסקים שכל שקיבל שבת ביחיד, מותר בכל השבותים וכן להתפלל מנחה, וכ"ש שיכול להצטרף למנין המתפללים מנחה. ואפי' מי שהתפלל ערבית של שבת עם הצבור, מותר לו לענות קדושה ואמן של מנין אחר המאוחר, כמבואר ביבי"א (ו. א"ח א).

וגם לנשות אשכנז שמקבלות שבת עם ההדלקה, מותר להתפלל מנחה של חול אחרי ההדלקה, כיון שאין זו קבלת שבת בצבור אלא ביחידות. [ודלא כמשנ"ב]. דהנה המרדכי הביא מחלוקת אם

(א) ברין הדלקת נרות ביו"ט, י"ל דכיון שיכול להדליק ביו"ט עצמו, מאש לאש, בכל

וכתב הר"י מקורביל [עפ"ד התוס' שבת כה: וס' הישר סי' תרכ"ד], יש חכמים שמצווים לברך על ההדלקה, משום דחובה היא משום שלום ביתו שלא יכשל בעץ או בשום דבר, וי"א שלא לברך. ונהגו לברך ע"פ דברי ר"ת. וכ"כ רב עמרם גאון והרמב"ם. וכן הדין ביו"ט שמדליקים בברכה. וי"א שאין מברכים ביו"ט מפני שכל זמן שירצה הוא יכול להדליק. וכ"כ עוד בריש הלכות יו"ט בזה"ל: כשם שמצוה לקדש בלילי שבתות, כך מקדשים בלילי ימים טובים, ונראה שצריך לברך ג"כ על הדלקת נרות יו"ט, כמו בשבת, לפי שכשם שמצוה לכבד את יום השבת ולענגו, כך מצוה לעשות גם ביו"ט, שזהו מכלל מצות כיבוד ועונג, וי"א שאין לברך על נרות של יו"ט, כיון שהוא יכול להדליק בכל זמן שירצה, ואין בו משום שלום הבית. ע"כ.

בירושלמי פרק הרוואה, שמברכים על הדלקת נר יו"ט כמו שמברכים על הדלקת נר שבת. והובא בראבי"ה (ח"א סי' קצט, ושם ח"ג סי' תשיב הביא כן גם מירושלמי ביצה פ"ד), ובאור"ז (הלכות ער"ש סי' יא. הל' יו"ט סי' שסא), ובמרדכי (שבת פ"ב סי' רעג, וסי' רצד), ובהגמ"י (שבת פ"ה ה"א), ובאגודה (יומא פרק יוה"כ). אלמא שגם ביו"ט יש מצות הדלקה.

ואמנם ד"ז שנוי במחלוקת הראשונים כמבואר בארחות חיים (הל' הדלקת הנרות של יו"ט סי"א) וז"ל: אחד האיש ואחד האשה מברכים על הדלקת הנר אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר של שבת. ואח"כ מדליקין. וכן הדין ביו"ט. וי"א שאין מברכים על הדלקת הנר ביו"ט. לפי שאין בו שלום ביתו, שבכל זמן שירצה הוא רשאי להדליק. ועוד כתב בהלכות הדלקת נרות (דף מד:): הדלקת הנר בער"ש חובה, שזהו בכלל מצות עונג שבת,

דעת הסוברים שאין לברך על הדלקת נר יום טוב

אין מברכים על הנר של יו"ט. וכ"כ בס' המנהיג (הל' שבת אות יז). ע"כ. נוכ"ה בס' פירושים ופסקים לרבינו אביגדור הצרפתי (פסק מז, רלג) שאין בהדלקת נר יו"ט משום שלום בית, כיון שיכול להדליקו מתי שירצה, ודלא כאשכנזים המברכים על נר של יו"ט. וכתב שם עוד, דביו"ט פשיטא שאם היה לו אבן טובה המאירה, א"צ להדליק. ובהערות שם העיר דמ"מ דעת התוס' שיש חיוב להדליק ולברך מטעם עונג יו"ט שלא יאכל בחושך].

גם בתוס' חכמי אנגליה (פסחים נג:): הביאו, שמעתי אומרים מדהאי טעמא אין מברכין על הדלקת הנר (של יו"ט), דכיון דאם הנר כבה יכול להדליק ליכא חששא משום שלום בית, עכ"ל.

ורבותינו בעלי התוס' בס' מושב זקנים (מהר"ו שנת תשי"ט, הוצאת הרה"ג סלימאן ד. ששון, עמ' שצג) כתבו: ולמה סמך הכתוב בפרשת אמור הדלקת נרות בהמ"ק לפרשת השבת והמועדים, ללמד שהדלקת הנר בשבת ויו"ט מצוה. ומכאן נהגו האשכנזים לברך על הנר ביו"ט כמו בשבת, ולא מסתבר לרבותינו שבצרפת, שהרי אמרו (שבת כה:): שהדלקת הנר לשבת חובה משום שלום ביתו, א"כ ביו"ט שיכול להדליק מתי שירצה אין לברך. ולכן פסקו שאין מברכים על הדלקת הנר ביו"ט. ועוד שאפי' בשבת נחלקו ע"ז ר"ת ורבינו משולם, אם מברכים על הדלקת נרות שבת. (ע' תוס' שבת כה: ובס' הישר דף עה), אך ביו"ט פשוט שאף לר"ת

דעת הסוברים לברך על הדלקת נר יום טוב

בירושלמי שצריך לברך אקב"ו להדליק נר של שבת, ועל של יו"ט מברך להדליק נר של יו"ט וכו', ע"כ. והניף ידו בשנית (ח"ג סי' תשיב) וז"ל: ירושלמי פרק המביא כדי יין (ביצה פ"ד) המדליק נר לילי יו"ט צריך לברך בא"ה אמ"ה אקב"ו

ודעת רוב ככל הראשונים שיש להדליק נר בליל יו"ט כמו בשבת, וכדלהלן [חלקם הובאו בקונט' נר יו"ט וברכתו]:

א. רבינו אבי העזרי (הני"ל) כתב וז"ל: וברכת נר של שבת מפורש בפרק הרוואה (ברכות פ"ט)

ח. וכ"כ בהגהות אשרי (פ"ד דביצה) וז"ל: והמדליק ליל יו"ט צריך לברך אקב"ו להדליק נר של יו"ט, עכ"ל.

ט. וכ"כ הרז"ה (שבת פ"ב ד"ה מתני' אין מדליקין בשמן שריפה).

י. וכ"כ בספר אורחות חיים (הג"ל) שהביא בסתם לברך על ההדלקה ביו"ט ובשם י"א שאין מברכים. ומסתמא נוקט כדעת הסתם.

יא. וכלשון הא"ח כתב גם בכלבו אלא שלא הזכיר מח' בזה. וז"ל (רס"י לא ה"ל שבת): והדלקת נר בשבת חובה וכו'. שזהו בכלל עונג שבת, וכתב הר"ר יצחק יש חכמים שמצווים לברך, ויש חכמים שמצווים שלא לברך משום דחובה היא, אך נהגו לברך ע"פ ר"ת, וכן נמי כתב הרמב"ם וכו' וכן הדין בימים טובים, עכ"ל. וכתב עוד בריש ה' יו"ט (ס"י נא): ונראה שצריך לברך על הדלק"ג יו"ט כמו על הדלקת נר שבת, לפי שכשם שמצווה לכבד שבת ולענגו כך מצווה לעשות ליו"ט, וזהו מכלל כבוד והענגו, עכ"ל.

יב. וכ"כ מהרא"י בספר לקט יושר (עמ' מט) שרבו בעל התורה"ד נהג לברך להדליק נר "לכבוד" יו"ט, וז"ל: והיה נוהג לברך בא"י אמ"ה אקב"ו להדליק נר לכבוד שבת, וכן ביו"ט לכבוד יו"ט. ע"כ.

יג. ועוד הוסיף כן בשם רבי אליעזר קלוזנר וז"ל: כתב ה"ר אליעזר קלוזנר ז"ל, הא דכתב באו"ז במס' ביצה אקב"ו להדליק נר של יו"ט לא דק, משום דלא אתא לאשמעינן (בירושלמי) הנוסח כלל, אלא אשמעינן דצריך לברך בנר של יו"ט. שלא תאמר הואיל ויכול להדליק לצורך ולהשתמש בנר בכל אשר ירצה, אין מצוה לקבוע נר לכבוד יו"ט, ולא דמי לשבת דצריך עכ"פ לקבוע נר, קמ"ל דצריך לברך. ולכן לא דק בנוסח, ואשמעינן נמי דלא מברך זמן. אבל בהלכות שבת לא אתא לאשמעינן רק הנוסח, ותדע דהתם נקיט 'ואומר', והכא נקיט 'וצריך לברך'. עכ"ל. (ומבואר מדבריו נמי שסמך ע"ד הירושלמי המובא באו"ז ושאר).

וכתב באבודרהם (סדר תפילת ליל שבת) שהר"ר גרשון בן שלמה אמר שהדלקת הנר לשבת

להדליק נר של יו"ט, ובירושלמי פרק הרואה גרסינן, להדליק נר לכבוד יו"ט, ודכוותה בשבת אמרי' לכבוד שבת, עכ"ל.

ב. וכן פסק האו"ז (הג"ל). (ה"ל ער"ש סו"ס יא) וז"ל: ואמרי' בפרק הרואה בירושלמי המדליק נר בלילי יו"ט אומר אקב"ו להדליק נר לכבוד יו"ט וכו', בלילי שבת אומר אקב"ו להדליק נר לכבוד שבת, ובפרק המביא כדי יין בירושלמי המדליק נר לילי יו"ט אומר אקב"ו להדליק נר של יו"ט, ע"כ. ושוב העלה כן בשם הירושלמי (ה"ב ה"ל יו"ט ס"י שסא) בזה"ל: ירושלמי, צריך לטלטלו לנר ממקום למקום מותר לטלטלו ולהוסיף עליו שמן מותר משום שלום ביתו שכל זמן שהנר בבית שלום בבית שנאמר וידעת כי שלום אהלך. המדליק לילי יו"ט צריך לברך בא"י אקב"ו להדליק נר של יו"ט. עכ"ל.

ג. וכ"כ בנו רבינו חיים בקיצור פסקי האו"ז (במקומות הג"ל).

ד. וכ"כ בהגהות מימוני (פ"ה מה"ל שבת) וז"ל: וכן בימים טובים נהגו להדליק נר, וכן איתא בירושלמי פרק המביא כדי יין המדליק נר ביו"ט צריך לברך אקב"ו להדליק נר של יו"ט, ובפרק הרואה בירושלמי גרסינן להדליק נר לכבוד יו"ט ודכוותה בשבת אומר לכבוד שבת וכו'.

ה. וכ"כ המרדכי (פ"ב דשבת ס"י רע"ג) וז"ל: הדלקה (של נר חנוכה) במקומה בעינן, וכתב הר"ר יעקב ישראל דה"ה לנר שבת, ובירושלמי פרק הרואה גרסינן המדליק נר של שבת צריך לברך להדליק נר של שבת, וכן ביו"ט של יו"ט וכו' ע"ש. ועוד כתב בס"י רצד בזה"ל: הדלקת נר לשבת חובה היא, פי' שצריך לאכול במקום הנר, ובירושלמי פרק הרואה גרסינן המדליק נר של שבת צריך לברך וכן ביו"ט, ע"כ.

ו. וכ"כ בספר האגודה (יומא פרק יו"ט) וז"ל: (יש) גאונים (ש) פוסקים שלא לברך על הנר (של יו"ט), אכן רוב הגאונים פסקו ע"פ הירושלמי לברך אפי' בשאר יו"ט, ע"כ.

ז. וז"ל ספר הרוקח (ס"ס שב): המדליק נר לכבוד יו"ט מברך אקב"ו להדליק נר של יו"ט, ע"כ.

היא חובה מפני שהיא מכלל עונג שבת וכו' ומברכים על הדלקתה וכו', אבל על הדלקת נר יו"ט לא נהגו לברך עליה שאינה מצוה וחובה כמו בשבת שהוא מכלל עונג שבת, דביו"ט שמחת יו"ט מצאנו, עונג יו"ט לא מצאנו, ע"כ. ובעל משמרת המועדות כתב שצריך לברך על הנר בלילי ימים טובים, עכ"ל האבודרהם.

יד. וכ"פ בספר המנהגים (לר"י טירנא סדר ליל יו"ט של פסח) בערב יו"ט מדליקין ב' נרות ומברכין להדליק נר לכבוד יו"ט וכן בכל יו"ט-כת"ן, ע"כ.

טז. וכ"כ בספר הלכות ומנהגי מהר"ש (רבו מובהק של מהר"ל, אות שסט, וע"ע באות תך) וז"ל: מה"ר שלום מיחה לנשים שבביתו שלא להדליק נרות של שבת ושל יו"ט בידם ולברך עליהם ואח"כ להניחם, ואמר לי שהכא איתא בתוספתא בשבת שאין להדליק ולברך בנרות של שבת ושל יו"ט בעודם בידם כי הרואה אומר לצרכו הוא מדליק ולא לשבת ויו"ט, ולהכי צריך להניחם תחילה וכו'.

טז. וכ"כ מהר"י וייל בהל' פסח (סי' קצג) בזה"ל: הנשים ידליקו הנרות על השולחן במקום שאוכלים שם ויברכו לשם וכו', וכן בשאר ימות השנה בשבת, דעיקר כיבוד שבת וי"ט לאכול במקום שאורה רב וכו', עכ"ל.

יז. וכ"כ בספר שרידים מפירושי הגאונים (מכת"י מזוקק שבעתיים, שבת דף כג ע"ב, הל' שבת פ"ה ה"א) בזה"ל: וכתב הרב בעל המכתם ז"ל בפרק במה מדליקין שכתבו רבוותא כיוון שהדלקת הנר בשבת מצוה מברכין עליה אחד אנשים ואחד נשים שמדליקין, וה"ה בהדלקת נר יו"ט, עכ"ל.

יח. וכ"ג דעת הרא"ש בתשובת הרא"ש (כלל ה סי' ח), שנהגו להדליק ולהרבות בנרות בשבתות וימים טובים לשמחה, ולא משום אורה, וכשמדליקין הנרות ביו"ט סמוך לערב איכא מצוה באותה שעה. ע"ש. עכ"ל. ושם מיירי בנרות של ביהכ"ג שמדליקים אותם ומכבדים בהם שבתות וימים טובים, דכתיב (ישעיהו כד, טו) על כן באורים

כבדו ה' וכו'. ואף שבנרות ביהכ"ג לכו"ע אין מברכים עליהם, מיהו הרי כתב הרא"ש שיש "מצוה" בהדלקת הנר ביו"ט משום כבוד יו"ט, וא"כ צריך לברך על כך, כשיש על זה שם של מצוה. ומה שאין מברכים על ההדלקה בביהכ"ג, כבר הביא בחזו"ע (שבת א' עמ' רז) מ"ש בשו"ת פנים מאירות ח"א (סי' סט), שלא תיקנו לברך על הנרות של ביהכ"ג, שמסתמא יש נרות בחדרי האורחים. וע"ש באריכות.

יט. וכן נראה דעת המאירי שכתב (שבת כג. ד"ה כבר ביארנו במשנה) וז"ל: "שהרי אין דרך להדליק ביו"ט מבעוד יום" וכו', "אחר שהיו"ט אין 'הדלקתו' מבערב". מבואר שיש מצוה בהדלקת נר יו"ט. עוד כתב שם "ומ"מ כבר דחה רב חסדא טעמו לומר שהדלקה ביו"ט אינה מבעו"י אלא בעיקר יו"ט". ע"כ. וכדף כד: כתב בזה"ל: אמר המאירי אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט על הדרך שביארנו, הא בשאר שבתות הואיל והוא מדליק בחול מותר, ובערבי ימים טובים מיהא אע"פ שמדליק בחול" יש לאסור וכו", מבואר להדיא שסבר שמדליק נר יו"ט כמו שמדליק לשבת.

כ. וכ"ד המהר"ם מרוטנבורג, שכתב בפסקיו (אות רי"א) וז"ל: ואומר שא"צ להבהב הפתילה לא בער"ש ולא בערב יו"ט. ע"כ. ואי ליכא מצוה בהדלקת הנר ליו"ט, מאי סלקא דעתך שיצטרך להבהב הפתילה.

כא. וכ"ד ספר הפרנס (סי' קנג) שכתב וז"ל: מותר להדליק נר של חול או קיסם מנר של מצוה, כגון נר של שבת או של חנוכה ויו"ט, כדי להדליק מאותה נר של חול נר של מצוה אחרת של שבת או של חנוכה או של יו"ט, עכ"ל. הרי שקרא לנר של יו"ט נר של מצוה.

כב. וכן משמע גם מדברי הר"ן (שבת דף י' מדפי הרי"ף), שכתב וז"ל: ובהא נמי מתרצא הא דאמר' בסמוך [דף כג]: דביתהו דרב יוסף הוה מאחרה ומדלקה, א"ל רב יוסף תנינא וכו', וקשה לי דודאי דביתהו דרב יוסף לא הוה מדליקה

כד. וכ"פ הכלבו (סי' לא) "שה"ה ביו"ט", ולא הזכיר מחלוקת בזה.

כה. ובס' לקח טוב (פס"ז לרבינו טוביה ב"ר אליעזר פ' אמור) כתב, למה נסמכה פרשת נרות למועדים, ללמדך דברי רבותינו שאמרו הדלקת הנר בשבת מצוה, לפיכך נסמכה למצוות שבתות ומועדי ה'.

בביה"ש, דהא תנן ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מדליקין, ובודאי היתה מוסיפה מחול על הקודש, שהרי שבתות וימים טובים מחוייבים הם בכך, עכ"ל. ואמנם דיבר על תוספת, אבל קישר זאת להדלקה.

כג. וכן משמע מדברי רבינו יהונתן מלוניל (שבת כד.).

יש לקבל באימה דברי הראשונים שכך מפורש בירושלמי

בירושלמי. וה"ה לנ"ד, נכמו שהעיר בדברי יציב (ח"ג עמ' קטו). מדברי החיד"א הנ"ל, תשובה למה שראה חכ"א לועג ומלגלג נגד דברי הפוסקים, קורץ בעיניו, מעקם בשפתיו וחורץ לשונו וכו', נגד הראשונים, לאמר שלא נמצא כן בירושלמי.

והנה גם האחרונים כתבו בתו"ד שכ"ה בירושלמי. וכ"כ הב"ח (סי' תרי) בשם הירושלמי פרק הרואה. עש"ה. ואפי' הרב פעולת צדיק, לא כתב שזו נוסחא משובשת, אלא קיבל עדות הראשונים שכ"כ בירושלמי, רק שטען דשמא הרמב"ם סובר דהבבלי חולק בזה.

והעירוני מדברי הגר"א (סי' רסג ס"ה), שהמקור להדלקת נר שבת ויו"ט, בירושלמי פרק הרואה. וע' בהקדמת הר"ר ישראל תלמיד הגר"א לביאורי הגר"א (אותיות ב, ה) שכתב, דרכו של הגר"א להעמיד בלשונם התוספתא וירושלמי ופסיקתא ומדרש ושאר חיבורים שאינם מצויים, ואם יש ט"ס שם, מעתיק בנקיין גירסתו הנפלאה. ותוספתא וירושלמי שהביאם איזה מחבר ומביאם ג"כ רבינו, דרכו לכתוב שם המחבר שהביא בסופה בהפסק נקודה. ע"כ. [וכאן כתב כן הגר"א בסתם]. ושם באות א' כתב, כל מקום שכתב הגר"א בביאוריו 'שם', קאי על ציוני באר הגולה. [וכאן הירושלמי הובא בכאר הגולה].

ולהלכה נקטי', שכל דין שלא נזכר בבבלי, ונזכר בירושלמי, יש לפסוק כפי המפורש בירושלמי, כמ"ש האשכול, והאו"ז, והריטב"א בתש', ועוד רבים, הו"ד בעין יצחק (ח"א עמ' שכג). וע"ע ביד מלאכי בכללי הרי"ף. ואין להרבות מחלוקת, דאפושי פלוגתא לא מפשינן, ועבדינן כמה טצדקי דאפשר למיעבד דלא לשווי פלוגתא בין גמ' דידן לירושלמי, ראה בעין יצחק (שם עמ' שכב) עפ"ד הב"י (יו"ד סי' רא, וסי' ריז), ובכס"מ (נדריים ט, ח. וגירושין יג, טז). [והרמ"ע מפאנו (סי' נט) כתב, שכל דבר שנזכר בבבלי שסובל ב' פירושים ויתברר האחד על פי הירושלמי, מינה לא תזוע. (יד מלאכי כללי שני התלמודים אות ח. עין יצחק עמ' שכא)].

ואף שבגירסת הירושלמי שלפנינו ליתא האי דינא, מ"מ כבר ידוע שהרבה מאמרים מהירושלמי היו לנוכח עיני רבותינו הראשונים ואבדו מאתנו. וע' בשו"ת חיים שאל (ח"א ס"ה) שכתב בנידונו, הנה רבינו ניסים הביא כן מירושלמי וכו', הן אמת דכעת לא מצאתי בירושלמי, אמנם אהימנותא דרבנן קא סמיכנא, ותיסגי לן דהם אמרו משם הירושלמי, ונוסחתם בתלמודים דווקנית היא, וכבר אשכחן כמה מילי דמייתו הראשונים משמא דגמ' ירושלמית, וליתנהו בנוסחתינו. וד"ז מצוי כמה זימני, "ותיסגי לן אסהדתייהו שכך אמרו

הרמב"ם סובר שמברכין על נר יום טוב כמו נר שבת

הנרות לכבוד שבת חובה, כי "זוהי בכלל עונג שבת", ומכיון שהדלקת הנרות לשבת בכלל עונג שבת, אף הדלקת הנרות לכבוד יו"ט בכלל מצות עונג יו"ט.

ובס' בית הלוי (חנוכה) הביא מהרמב"ם בפיהמ"ש שכתב, ויש לנו עיקר אחר, כי הדלקת הנר

וכן יש לדייק ממ"ש הרמב"ם (יו"ט פ"ו ה"טז), כשם שמצוה לכבוד את יום השבת ולענגנו, כך מצוה בכל ימים טובים, שנאמר לקדוש ה' מכובד. וכל ימים טובים נאמר בהם מקרא קודש. ע"כ. ומשמע שיש מצוה גם בהדלקת נרות לכבוד יו"ט, שהרי כתב הרמב"ם (בפ"ה מהלכות שבת ה"א), שהדלקת

א"כ ליפטרו גם מהדלקת נרות. וי"ל דאחר שתיקנו לנו חכמים להדליק נר בער"ש ועיו"ט, לא איכפת לן מהטעם שכבר נהפך הדבר לתקנה, ולכן נשים חייבות. ויש מי שרצה לומר שהדלקת הנר ביו"ט הוא משום שמחת יו"ט. [נר ציון]. וזה אינו.

והגר"צ אבא שאול סיפר שהוכיח שלא כדברי הגרע"א הנ"ל מדברי הגמ' (ביצה י.) שטעם איסור עופות שלא הזמין בעי"ט, משום שמא ימצא כחושין וימנע משמחת יו"ט, ואם נשים אינן חייבות בעונג ושמחת יו"ט, א"כ יתרו בעופות גם בלא הזמנה, ולא שמענו כן, ובע"כ שגם הנשים חייבות. וי"ל.

ומחבר אחד כתב בחוצפא, שהראיה מהרמב"ם שלא הזכיר דין הדלקה ביו"ט, הובאה בפעולת צדיק, ותמה על מרן זצ"ל שלא הזכיר זאת בשמו. אולם הראיה הנז' היא ראייה פשוטה שא"צ בה עומק כדי לדייק כן מהרמב"ם, וכבר מובא דבר זה בארחות חיים ובכל בו, וכן בשאלת יעבץ (סי' לד) ואטו נימא דהרב פעולת צדיק לקחה משם בלא להזכירם. גם בספר אורה ושמחה (על הרמב"ם פרק ה' ד"ה ולהדליק), ובשלמי תודה הנ"ל, ובמשנת יעבץ הנ"ל, הביאו ראייה זו, והוא דבר פשוט. וכ"כ השל"ה בבגדי ישע על המרדכי (שם) דס"ל להירושלמי דגם בשבת ההדלקה עושה מצווה, ולכן צריך לברך. וע"ש דהיינו נמי שצריך הדלקה במקומה.

וכ"כ בשיירי כנה"ג (סי' רסג הגה"ט אות א) בשם מהרי"ו (סי' קצג). והיינו שגם ביו"ט יש תקנת חכמים של מעשה ההדלקה, והדלקה עושה מצווה, ואין די שיהא אור דלוק בבית.

ועי' לבעל המאור (פ"ב דשבת ד"ה ולא בשמן שריפה) שיש לפרש במתני' דאין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט, "דהדלקה מבעו"י כעין שבת היא". וסיים, שפירוש זה דחוק במעט, בגלל התניא כותיה דר"ח. ואמנם לא דחה זאת משום שאין מצות הדלקה ביו"ט כלל, מוכח דס"ל שיש מצות הדלקה גם ביו"ט. (ילקו"י שבת ח"א כרך ב עמ' רצא). גם במאירי (שבת כג.) כתב, שאין דרך להדליק ביו"ט מבעו"י, שביו"ט אין הדלקתו מבערב. ושכבר דחה רב חסדא טעמו לומר שהדלקה ביו"ט

בשבתות וימים טובים צריך קודם שידליקם להבהב קצוות הפתילות ואז ידליק אותם, כי בזו ההבהבה יאירו הנרות יותר. ע"ש. ואם ס"ל שאין תקנת חכמים להדליק נר של יו"ט וכו', מדוע צריך להקפיד לעשות כן כדי שיאירו יותר. ולפנינו אלו דברי המאירי (שבת כז:). ע"ש.

והנה הרמב"ם הזכיר דין נר שבת, בב' מקומות, בפ"ה, ששם דדיבר על עצם החיוב שיהיה בלילה נר דלוק משום עונג שבת. וגם בפרק ל' כתב, שצריך להיות שלחנו ערוך ונר דלוק מבעו"י לכבוד השבת. ושם לא הזכיר מענין הברכה, אלא לעיל בפ"ה. ומשמע מזה דס"ל שהברכה נתקנה על עונג השבת שיש בזה בלילה, ולא על מה שביתו ערוך ומואר מבעו"י, דנימא דיו"ט שאני שיכול להדליק מבעו"י.

ובס' שלמי תודה (פלמן. יו"ט עמ' פג והלאה) האריך בזה והעלה בדעת הרמב"ם שחייב להדליק נר של יו"ט כמו בשבת, דמ"ש רבותינו בעה"ת בס' מושב זקנים, הוא לשיטתם דס"ל שכל יסוד הדלקת הנר אינו אלא משום עונג, ואילו בדעת הרמב"ם מבואר שיש בהדלקת הנר גם משום עונג וגם משום כבוד, וענין העונג הוא מה שדולק בלילה, וענין הכבוד הוא מה שמדליקו מבעו"י, ולכן אף ביו"ט שמשום עונג אין צורך לתקן, שהרי יכול להדליק בלילה כשיצטרך, אולם עדיין משום כבוד יש צורך גם ביו"ט לתקן להדליק מבעו"י. ולכן יש לברך על נר יו"ט כמו על נר שבת. וכבר כתב הגר"א (סי' תקסט) שענייני כבוד, היינו מער"ש, וענייני עונג, היינו בתוך השבת. וכן דייק במשנת יעבץ (סי' לד) בדעת הרמב"ם.

גם הב"ח (סי' תרעה) כתב, שגם לדעת הרמב"ם מדליקין נר יו"ט, ובענין הדלקה במקומה, וכמ"ש המרדכי (שבת פ"ב סי' רעג) והאגודה (שם סי' לה).

והגר"ש רוזובסקי (זכרון שמואל סי' לב אות ז) הקשה, לדברי הגרע"א שנשים פטורות ממצות עונג וכבוד יו"ט, קשה דליפטרו ג"כ מדין הדלקת נרות יו"ט, דאף שהדלקת נר הוא דין מיוחד דהרי מברכין עלה, אבל מ"מ יסוד החיוב הוא משום כבוד ועונג, וכמבואר ברמב"ם (שבת פ"ה ה"א. ובפ"ל ה"טז). וכיון דנשים פטורות ממצות עונג וכבוד,

ב. אשה מיוצאי תימן שנהגה כשאר בנות עדתה בחוץ לארץ, שלא לברך על הדלקת הנרות בליל יום טוב, ובאה לשכון כבוד בארץ ישראל לצמיתות, צריכה לנהוג בכל ההלכות ככל תושבי ארץ ישראל, ובכלל זה לברך על הדלקת נרות בליל יום טוב בשם ומלכות "אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של יום טוב". [ולא יעשו את עם ישראל אגודות אגודות, אלא יהיו תורה אחת עם כל הספרדים בארץ ישראל וגלילותיה. וגם אותם הרבנים שהורו להן בחוץ לארץ להמשיך בכמה מנהגים כדעת הרמב"ם, היפך פסק מרן שנטה מדברי הרמב"ם בכמה הלכות, היו מודים שבבואם לארץ ישראל אתריה דמרן, אין להם לעשות לעשות בענייני הלכה התלויים באיסור והיתר נגד מנהגי המקום בכלל, ובפרט נגד דעת מרן מארי דאתרא]. (ב)

שמקבל בכך יו"ט, וא"כ י"ל דאף בעיו"ט מדליק מבעו"י, אלא שמטעם שמקדימים הברכה, כבר קיבלה עליה יו"ט, ושוב לא תדליק בשמן שרפה. ולפ"ז יש הוכחה ממשנתנו דמברכים עובר להדלקה ביו"ט. ע"ש.

אינה מבעו"י אלא בעיקר יו"ט. ובחתי"ם (שבת כד:) כתב, דפשטא דמתני' מיירי מהדלקת יו"ט, ומדקאמר אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט, משמע שזמן הדלקה ביו"ט בלילה אחר שכבר קיבל עליו יו"ט, אלא שלפ"ד הסמ"ע ביו"ט שמברך קודם ההדלקה אע"פ

הכרעת מרן הב"י ורוה"פ - לברך על נר של יום טוב

(מש"ז סי' תפז), שפ"א (שבת כד.), שו"ת פרי יצחק (ח"א ס"ס ו). ובהקדמת בן הדרישה ליו"ד, ובבאר היטב, ואשל אברהם, וחסד לאלפים (סי' רסג), ובהגהות מוהר"א אזולאי (על הלבוש סי' רסג), ובא"ר (שם), ובחמדת ימים (יו"ט פ"א), ובתוספת שבת (סי' רסג), ושם בשם הנחלת צבי, ובשולחן גבוה. ובח"י רע"א (הובא בביאה"ל סי' רסג), ובח"א (כלל צה), ובקש"ע (סי' עה ס"ד), ובמחבר"ר (סי' רסג), ובשו"ת מנחת שמואל (שבת פ"ב), ובתפארת ישראל (פ"ב דשבת מ"ב), ובס' המנורה הטהורה (קני המנורה סי' רסג), ובס' תורת השבת (רסג) ובשולחן המלך (לניאדו). וכן המנהג פשוט בכל קהלות ספרד ואשכנז אשר שמענו שמעם. וע' בשו"ת יחו"ד (ח"א סי' כז), שהביא חלק מהדברים הנ"ל, והעלה שיש להדליק נר בליל יו"ט בברכה, וכן המנהג פשוט בכל תפוצות ישראל, וכן ראוי לנהוג. ומה שכתבנו לגבי הברכה ביו"ט שני, פשוט, וכ"כ במשנ"ב (סי' תקיד ס"ק מח).

ומרן בש"ע (סי' רסג ס"ה, ובסי' תקיד סי"א) פסק, שהמדליק נר בליל יו"ט מברך אקב"ו להדליק נר של יו"ט. וכ"כ בערוה"ש (סי' תקיד סעיף יז), שכמו שאנו מצווים להדליק נרות לכבוד שבת, כמו כן הדין ביו"ט, משום עונג ושמחה. ואין עונג בלי אור הנר בלילה. ולכן צריך לברך אקב"ו להדליק נר של יו"ט. וכ"כ הגר"ז (סי' תקיד סכ"ד) וז"ל: כשם שחייב אדם להדליק נר בביתו בשבת, כך הוא חייב ביו"ט, ולכן צריך לברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של יו"ט. עכ"ל. וכ"כ להקת אחרונים, ומהם: מטה משה (סי' תרה), הלבוש (ס"ס תקיד), הב"ח (סי' תרעה), הדרישה (סי' רסג), המג"א, דגול מרבבה (סי' רסג), מחז"ב (סי' רסג סק"ד), שע"ת, בעל שואל ומשיב (והובא רב פעלים ח"ד א"ח סי' כג), מטה אפרים (סי' תקצט ס"י), שו"ת שער יהושע (סי' יט), פנ"י (שבת כג), פמ"ג

על התימנים לנהוג בענייני הלכה כהש"ע ולהדליק נר של יו"ט

(ב) ע' בשו"ת יחו"ד (ח"א סי' כז), שעל התימנים לנהוג באר"י בכל ענייני הלכה ככל

הליכותיהם, בפרט לחומרא, כדעת מרן הש"ע שהיה כאן מרא דאתרא. שהרי אפי' בתימן העיד

באחרונה". עכ"ל. אך כבר העיר עליו בחזו"ע וז"ל: ובאמת שבארחות חיים כתב הסברא הראשונה שצריך לברך על נר של יו"ט, בסתם. ואח"כ כתב שי"א שאין לברך. ובכה"ג בדברי מרן הש"ע נקטי' שהלכה כסתם. ע"כ.

ומ"ש מחבר אחד שלמהרי"ץ היה כת"י של הספר א"ח, וכנראה בכת"י שהיה אצל המהרי"ץ לא היה דין זה כתוב בלשון סתם ויש. אולם הרי ידוע שספר הכלבו מעתיק מספר א"ח, וכמ"ש הכס"מ (ריש הל' שופר) והחיד"א ביוסף אומץ (סי' ג) ובשה"ג (ערך כלבו), וגם בנ"ד העתיק מהא"ח, ואטו גירסת מהרי"ץ (שחי כשלוש מאות שנה אחר הא"ח) נכונה יותר מנוסחת כל הדפוסים והכלבו (שהיה סמוך ונראה לדורו של הא"ח, וי"א בדורו ממש), זה הדבר אי אפשר להולמו.

והחזו"א בקובץ אגרות (סי' לב) כתב וז"ל: כתב יד שהיה ביד הראשונים ז"ל מסרו נפשם עליהם, והשגחתו ית' שלא תשתכח תורה מישראל הגנה עליהם וכו'. ואם אמנם לפעמים נהנים מכתב היד לנקות השבושים המתהווים בהמשך הזמן, אבל דבר שיצא מיד כל רבותנו בלי שום פקפוק חלילה להרס וכו'. הגע עצמך בשעה שיש שלשה כתבי יד לפנינו ושנים שוים, אנו לוקחים את השנים ומניחים את האחד, ומאן לימא לן שהכתב יד מינכן אינו מאותו שנתבטל ברוב בזמנו, ומאן לימא לן שלא היה ידוע לבלתי מדקדק, ובכל אופן הוא בטל כחרס הנשבר נגד הגרסא המקובלת. וכי מפני שהסופר טעה והשמיט איזה תיבות ובכדרך הסופרים לטעות מתיבות שוות נבנה מגדלים, ואולי כן הוא שהסופר השמיטן ולא מיד חכמים הוא, ע"ש.

וב"פ הכלבו (סי' לא) ומדליקין הנרות בערבי שבתות וכו', וכן הדין בימים טובים. וכ"כ עוד בסי' נח, שצריך לברך על הדלקת נר יו"ט כמו על הדלקת נר שבת. לפי שכשם שמצוה לכבד את השבת ולענגו, כך מצוה לעשות ביו"ט. וזהו מכלל הכבוד והעונג, כמ"ש הרמב"ם הנ"ל. וטעמו של רבינו גרשון ב"ר שלמה שחולק בזה הוא, משום דס"ל שאין מצות עונג ביו"ט, אך ברמב"ם מפורש לא כן.

הרב רביד הזזהב [רבו של המוהרי"ץ] שנהגו שם כדעת מרן הש"ע. וכן העיד הגר"י צוביירי שכך היו מורים הרבנים בתימן. וגם בפעולת צדיק כתב כמה וכמה פעמים שהולכים אחר הוראות מרן. וכ"ש כאן באר"י שמרן היה מרא דאתרא. ומבואר באבקת רוכל (סי' ריב) שהיוצאים ממקומם לעיר אחרת ע"מ להשתקע בה, ואין דעתם לחזור, צריכים לנהוג כמנהג המקום שהלכו לשם, ואפי' להקל. וכדמוכח מדברי הרא"ש (ר"פ מקום שנהגו). וכ"כ בשו"ת מהר"ם אלשקר (סי' מט). וכ"ד מהריב"ל (ח"ג דף יד), והסכים עמו מהר"ח"ש בתשובה, והיא לו נדפסה בשו"ת רבי ברוך אנגיל (סי' ו). וע"ע בשו"ת גנת ורדים (חיו"ד כלל ג סי' ה). ובשו"ת מטה יוסף (ח"ב יו"ד סי' א), ובספר מטה אשר (דף קלח ע"א). ע"ש. [ותמוה במאד מ"ש בספר אגדתא דפסחא פ"ח (התשנ"ו עמ' 16), דהאמנם בשו"ת אבקת רוכל (סי' ריב) כתב דכיון דהספרדים קדמו באותו מקום על האשכנזים לנהוג כהספרדים וכו', אין ראיותיו מוכרחות, כי יש לחלק בסוג המנהג כמבואר למעיין, ע"ש ודו"ק, עכ"ל. וכך לא כותבים על הקדמונים].

וראה בילקו"י פסח ח"ב בקונטרס שבסוף הספר, אריכות רבה בזה, ובכל מקורות דין זה של ההולך ממקום למקום, ושאינן חילוק בין יחידים לבין קהילה, ובביאור דעת מרן הב"י בזה. ע"ש באורך רב. ולכן יש לקיים ויעשו כולם אגודה אחת לעשות בעניני הלכה כדעת מרן.

וראה בילקו"י שבת כרך א' חלק שני (הדלקת נרות במועדי השנה הערה ב, עמו' שנב) שהבאנו מ"ש בשו"ת פעולת צדיק (ח"ג סי' ער), משם האר"ח שכתב, י"א שיש לברך על נר של יו"ט, וי"א שאין לברך, וממה שקבע באחרונה סברת האומרים שאין לברך, נראה שכן עיקר. וזו היא שיטת קדמונינו שנהגו שלא לברך, ואין לשנות ולהכנס לספק ברכה לבטלה. ע"כ. דהנה בארחות חיים כתב הסברא הראשונה שצריך לברך על נר של יו"ט, בסתם, ואח"כ כתב שי"א שאין לברך. [ובכה"ג בדברי מרן הש"ע נקטי' הלכה כסתם. ושם הא"ח בדברי האר"ח]. ואמנם המהרי"ץ בתשובה (ח"ג הנ"ל) אדרבה למד מדברי הארחות חיים שדעת כהי"א, דבמאי דסליק נקטי'. ממה גם דקבע סברתם

וכבר כתבנו בהערה הקודמת, שכוונת הארחות חיים והכלבו לדייק כן מלשון הרמב"ם (פ"ו מהלכות יו"ט ה"ט): "כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה כך כל ימים טובים שנא' לקדוש ה' מכובד, וכל ימים טובים נאמר בהן מקרא קדש, וכבר ביארנו הכיבוד והעינוג בהלכות שבת". ובהל' שבת (פ"ה ה"א) כתב הרמב"ם, שחובת הדלקת הנר משום כבוד. ובפרק ל' (ה"ה) בביאור דיני כבוד שבת כתב "מסדר אדם שולחנו בער"ש וכו', כדי לכבדו בכניסתו וביציאתו, וצריך לתקן ביתו מבעו"י מפני כבוד השבת, ויהיה נר דלוק וש"ע ומטה מוצעת שכל אלו לכבוד שבת הן". וא"כ ה"ה ביו"ט. ונמ"ש הרמב"ם (שבת פ"ל) בענין תיקון הבית מבעו"י, אין הכרח מזה שזה חיוב או שתיקנו ע"ז ברכה. דיתכן שעיקר התקנה משום עונג שבת וכמ"ש הרמב"ם שם בפ"ה. וע' בב"י (סי' תקסט) שהעיר ע"ד הטור שלמד מד' הרמב"ם לענין ג' סעודות ביו"ט, שאינו מוכרח מד' הרמב"ם להשוותו לשבת לענין ג' סעודות. אך ש"ה די"ל שג' סעודות אינו משום עונג שבת אלא מצוה בפנ"ע. ובטור שם ג"כ כתב דברי הרמב"ם שצריך לכבדו ולענגו כדרך שמכבד ומענג השבת. וכ"ה בסמ"ג (לאוין עה). וע"ע במר וקציעה (סי' תקסט) דס"ל בדעת הרמב"ם שהוא השוואה גמורה בין יו"ט לשבת]. הרי שרבותינו הראשונים למדו בדעת הרמב"ם שה"ה לנר יו"ט שחייב להדליק בברכה. וא"א לחלוק על הראשונים בדעת הרמב"ם.

ועוד, שהרי הראשונים הביאו כן בשם הירושלמי, וכמ"ש רבי"ה (ח"א סי' קצט. ח"ג סי' תשיב): מפורש בפרק הרואה בירושלמי שצריך לברך אקב"ו להדליק נר של יו"ט. וכ"ה באו"ז (ח"ב סי' יא. הל' יו"ט סי' שסא). והוסיף שכ"ה עוד בירושלמי פ' המביא כדי יין, המדליק נר לילי יו"ט אומר אקב"ו להדליק נר של יו"ט. וכ"ה באגודה (יומא דף קלט ע"ד). וכן הביא מרן בב"י (סי' רסג. וסי' תקיד) מהגהות מיימוניות (שבת פ"ה), ומרדכי (סי' רעג) בשם הירושלמי. הרי דרכו של הרמב"ם בכה"ג לפסוק כהירושלמי. וגם י"ל דשאר ראשונים אילו ראו דברי הירושלמי, הוו הדרי בהו.

ומה שהקשה מהרי"ץ שלא מצינו בש"ס רק נר שבת, יש ליישב דיו"ט בכלל שבת לענין

זה. והנה קושיא זו תיקשי בכלל על מ"ש הרמב"ם שיש מצות עונג ביו"ט, ולכא"ו זה לא מצינו להדיא בדברי חז"ל בש"ס ושאר דוכתי, ובכל מקום נזכר עונג לגבי שבת. נאפשר שמהות ענין עונג שייך לנשמה יתירה ששייך בעיקר בשבת, ולכן לא עושים קבלת יו"ט רק קבלת שבת, שרק השבת היא מציאות של דבר רוחני, כמו שארז"ל שאמר הקב"ה לשבת שישראל יהא בן זוגך, ושייך לענג "את השבת". וע' בתד"א רבה (פרשה כד): זכור את יום השבת לקדשו, במה אתה מקדשו, במקרא במשנה במאכל ובמשתה ובמנוחה, שכל המענג את השבת כאילו מענג את מי שאמר והיה העולם, שנא' וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד. ומ"ש במחזור ויטרי (סי' רכט) דשבת וימים טובים איקרו עונג, וכ"ה בשבולי הלקט (סי' קצא) ובריביב"א (מו"ק יג). ובר"ן (מגילה יג). וכ"כ הרדב"ז (נדרים ג, ט) שמצוה לענג את השבת והיו"ט. ובאסתר רבה (ז, יב) איתא, א"ל שניהון רברבן שאוכלים ושותים ואומרים עונג שבת, עונג יו"ט וכו'. וע"ע במאירי (שבת לד): שיו"ט קובע למעשר, ויש מצווה לענגו כמו בשבת. וע' היטב במאירי (נדרים סו). במה שהביא בשם פהמ"ש להרמב"ם, ובפי' המאירי גופיה. ובשבת (ק"ט). כתב, ימים טובים אף הם ראוי לכבדם ולענגם וכו', דרך הערה אמרו ולקדוש ה' מכובד וכו'. ע"כ. הנה י"ל שזהו עונג משום כבוד, שבדרך כלל בכל עונג ממילא יש ג"כ מצות כבוד, ודו"ק]. וכ"כ בפשיטות בצל"ח (ביצה לה) שביו"ט לא מצינו מצות עונג, רק שמחה.

וגם פשט הלשון "וקראת לשבת עונג, לקדוש ה' מכובד", היה משמע לכא"ו שעונג שייך רק בשבת.

ומעתה מה שנתרץ לגבי המקור של עונג יו"ט, נתרץ לגבי נר יו"ט. ועכ"פ מבואר מזה, שלשיטת הרמב"ם גם יו"ט בכלל מה שנאמר וקראת לשבת עונג, שגם יו"ט קרוי שבת. וכ"כ בביאור הגר"א (תקסט ס"א ד"ה וצריך), בביאור דברי הרמב"ם והש"ע שם, שצריך לכבד ולענג את יו"ט כמו בשבת, שהמקור לכך מדכתיב, וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד, וממה שלא הוזכר בפסוק יו"ט, ש"מ דבכלל שבת הוא, ושניהם נקראו מקרא קודש.

לא הזכיר הרמב"ם כלל בדיני יו"ט, אלא בתוך הלכות שבת, בפרק כ"ט. ושם הוצרך לפרט דיני קידוש ביו"ט, כיון שיש הבדל בנוסח הקידוש, משא"כ לגבי נר יו"ט, שיש בו שייכות של כל הטעמים להדלקת הנר כמו בשבת, הן מצד כבוד שבת ויו"ט, והן מצד עונג שבת ויו"ט, והן מצד שלום בית. ואי משום שביו"ט יכול להדליק נר ביו"ט, וא"צ לעשות כן מבערב, שפיר י"ל דאיה"נ אין חיוב להדליק נר יו"ט מבערב, אע"פ שיש בזה יותר כבוד, וכמו שנוהגים רבים.

והרי מרן הש"ע פסק בסכינא חריפא שיש לברך, ולא חשש כלל לסברת החולקים, מפני שהראשונים העידו שכן מבואר בירושלמי, ואע"פ שלא נמצא בירושלמי שלפנינו, כבר כתבנו שהרבה מאמרים מהירושלמי שהיו לנוכח עיני רבותינו הראשונים, נאבדו מאתנו, וכמה מהם הוזכרו בהגהות מהר"ץ חיות במגילה (יב). ולכן אין לזוז מפסק מרן הש"ע, אחר שכך המנהג באר"י.

רבים מגדולי תימן במשך הדורות פסקו לברך על נר של יו"ט

הראשונים והאחרונים בני אשכנז, ספרד, ותימן, דור אחרי דור שיש חיוב לברך על נר של יו"ט כמו על נר של שבת. והוסיף שכ"ה בתכאליל רבים לרבות משנת הת"ג, ומן המדויקים ביותר, וכ"ה בתכאליל קדמוניות וכמ"ש מהרי"ץ בפעו"צ ח"ב. ובתכאליל עטרת זקנים העיד שמנהג חבאן להדליק נר של יו"ט בברכה.

ובעין יצחק (ח"ג עמ' קמז) הבאנו גילוי דעת מכמה רבני תימן, שהעידו שהמנהג היה בתימן לברך על נר של יו"ט, וביניהם: הרה"ג ר' יפת טייירי (ראש ישיבת שדה חמד), ושכן שמע מזקני המחוז בתימן. וכן העידו הרה"ג אברהם אריה (ר"מ בתורה והוראה), והרה"ג חנניה שפירא, שכן נהגו במחוזות איב וירם בתימן, וכן העיד הרה"ג משומר צובירי שאמו היתה מברכת על נר של יו"ט, וכן העיד הרה"ג שלמה קורח, שאצלו בבית נהגו לברך, וכן בעוד כמה בתים של גדולי העדה, ע"ש.

ואמנם נודע שיש שכתבו לדייק מהרמב"ם, ממה שלא הזכיר הדלקת הנר ביו"ט, דמשמע

ועכ"פ נתבאר שנראה שהכלבו והאר"ח נהג"ל בריש הסי"ן למדו כן בדעת הרמב"ם גופיה, שיש מצוה להדליק נר של יו"ט בברכה משום כבוד ועונג כמו בשבת.

ועוד יש להשיב בזה כמ"ש מרן אמור"ר זיע"א עפ"ד היד מלאכי (בכללי הגמרא אות ב), שאין דרכו של הרמב"ם להביא בחיבורו אלא דבר המבואר להדיא בגמ', ושכ"כ בשו"ת משפטי שמואל (סי' צא). וכיו"ב כתב הפר"ח (יר"ד סי' פג) שהדבר ידוע שהרמב"ם אינו אלא מעתיק דברי הגמ'. וכל דבר שלא מבואר בהדיא בגמ' אלא דרך שקלא וטריא, הרמב"ם משמיטו. נומ"ש בכנה"ג (אהע"ז סי' קנט הגהות ב"י אות יט), דזה אינו שהרי בכמה מקומות מביא מה שנאמר בגמרא על צד הדיוק או ברמז. ע"כ. כוונתו רק שאין זה כלל מוחלט. כמ"ש בעין יצחק (ח"ג עמ' קמח).
וסמך הרמב"ם שילמד סתום מן המפורש, שזהו בכלל עונג יו"ט. ועוד יש להשיב על מה שהעירו שהרמב"ם לא הזכיר דין הדלקת נר יו"ט, דהנה גם הלכות קידוש והבדלה

וכן פסקו גם כמה מגדולי רבני תימן המהר"י ונה בתכאליל שלו (לפני כארבע מאות שנה), בזה"ל: וכשם שמברך להדליק נר של שבת כך צריך לברך על נר של יו"ט. אקב"ו להדליק נר של יו"ט. שכולם מצוות חכמים הם. ומהר"י בשירי בתכאליל שכתב בשנת הת"ז ליצירה (הובא בס' ויצ"ב) כתב בזה"ל: כשם שמברך על נר של שבת כך מברך על נר של יו"ט אקב"ו להדליק נר של יו"ט, עכ"ל. וכן הביא ממנהריב"ש בהגהותיו כ"י על הרמב"ם (שבת פ"ה), וכן בגליון פי' המשנה להרמב"ם כתיבת ידו (פ"ב דשבת) הביא פסק מרן הש"ע לברך על נר של יו"ט. וכ"כ בשתילי זיתים (סי' תקיד).

וכ"כ הרב שושנת המלך (הל' יו"ט אות ג), שאחר שהביא דברי מהרי"ץ שאין לברך, הוסיף בזה"ל: ע' בסידור, שמהרי"ץ חזר בו ממ"ש כאן, והוכיח שם שדעת הרמב"ם שצריך לברך עליו, עכ"ל. ובריש הל' חנוכה כתב בזה"ל: צ"ל בברכת החנוכה להדליק נר של חנוכה תיבה אחת, וכן של שבת ויו"ט. ע"כ. ובספר ויצבור יוסף בר האריך בזה הרבה והעלה ע"פ דברי רבותינו

ובשו"ת הרא"ש (כלל ה"ס"ח), כתב, שנהגו להדליק ולהרבות בנרות בשבתות וימים טובים לשמחה, ולא משום אורה, וכשמדליקין הנרות ביו"ט סמוך לערב איכא מצוה באותה שעה. ע"ש. וש"מ שיש בזה שמחה וכבוד. [אך אינו מוכרח דקאי על מצות הדלקת הנר, דהא איירי בנרות שבביהכ"ג. ובפנים מאירות כתב, (ח"א ס"ה סט) דמה שלא תיקנו להדליק נר שבת גם בבית הכנסת, הטעם שמסתמא יש נרות בחדרי האורחים].

וב"ז לאפוקי ממ"ש בספר מושב זקנים (הני"ל), שאין לברך על הדלקת נר יו"ט. ע"ש. וכך היה מנהג אנשי תימן בחו"ל שלא לברך על ההדלקה ביו"ט, כמ"ש בשו"ת פעולת צדיק ח"ג (ס"ז ע"ב). ומ"מ כיום פשט המנהג בכל קהלות ספרד ואשכנז לברך.

תשובה על ג' סברות שזכרו בפוסקים שלא לברך על נר יו"ט

ב, וגם מ"ש במושב זקנים (הובא לעיל) שביו"ט פשיטא שאם היה לו אבן טובה המאירה א"צ להדליק. הנה זה דין מחודש, שפשט דברי שאר הפוסקים, שאין חילוק בזה בין שבת ליו"ט. ג, ובאבודרהם (מעריב של שבת) הביא בשם ה"ר גרשון ב"ר שלמה, שרק הדלקת נר בשבת היא חובה ובברכה, שהיא מכלל עונג שבת, אבל ביו"ט, שמחת יו"ט מצאנו, עונג יו"ט לא מצאנו. ע"כ. אך הנה מפורש ברמב"ם ששייך מצות עונג גם ביו"ט, וכ"ה בש"ע (תקכ"ט. א). וכ"ש אי נימא שתיקנו הדלקת הנר משום כבוד שבת ויו"ט. ואין לחוש בזה לסב"ל, שהרי נהגו כן ע"פ רוב רבותינו הראשונים הנ"ל והם, הראב"ה, ומרדכי, והאגודה, והאו"ז, והגמ"י, והרוקח (ס"ב ש"ב), והכל בו, ובהג"א (ביצה פ"ד ס"ז), ובי"ט של שלמה שם. ובלקט יושר (ח"א ע"מ מט) הנ"ל בשם ה"ר אליעזר קלוזנר הי"ד. וכן הסכמת כל האחרונים והמנהג הפשוט בכל תפוצות ישראל. ובפרט שרבים מרבותינו הראשונים ראו כן בירושלמי שלפניהם, ואילו שאר גדולים היו רואים כן הו"ו מודו [ואפשר שזה טעמו של מרן שלא חשש לשי' החולקים].

דס"ל שא"צ להדליק נר ביו"ט, אחר שהותרה הבערה לצורך, ומתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. [מאש לאש]. וכיון שיכולים להדליק נר בליל יו"ט, לא נתקנה מצות הדלקה ביו"ט. וס"ל להרמב"ם דתלמוד דידן פליג על תלמוד ירושלמי.

אולם הדיוק מדברי הרמב"ם הנ"ל שיש להדליק נר גם בעיו"ט, אלים טפי, ומה שלא כתב דין הדלקת הנר ביו"ט הוא משום דסמך ע"מ שביאר בהלכות שבת, דהא כבוד שבת ויו"ט שוין נינהו. ואין בין שבת ליו"ט אלא אוכל נפש בלבד, וגם לענין הדלקת הנר שבת ויו"ט שוין כמו ששווין לכל מילי. ועוד י"ל שהרמב"ם לא כתב דין הדלקת נר ביו"ט משום שאין דרכו להביא אלא מה שמפורש בגמ'. [ראה בזה להלן במקורות לסעיף הבא].

והנה כמה טעמים נאמרו בזה לומר שלא נתקנה מצות הדלקה בנר יו"ט. א. בארחות חיים בשם י"א, דלא שייך ביו"ט משום שלום בית, כיון שיכול להדליק אימת שירצה. אולם י"ל ששלום בית שייך גם ביו"ט וכמ"ש בלבוש (תקיד. יא) "צריך לברך, מפני שהדלקת הנר ביו"ט מצוה היא להאיר את הבית, משום שלום בית לשמחת יו"ט", ומה בכך שיכול להדליק בלילה, הא מ"מ ביו"ט מחוייב בזה משא"כ בימי החול שיכול לאכול בחושך. ושמה דעת הי"א שהביא הארחות חיים שעיקר כל התקנה היתה להדליק מבערב כמו בער"ש. אך אנן נקטי' שיכול להדליק גם בליל יו"ט עצמו.

וע"ע ברדב"ז (ב' אלפים רט) בדעת הסוברים לברך על נר יוהכ"פ, שמשום שלום ביתו קבעה כחובה, שהרי גם בלילי שבת אין מצוה מפורשת להדלקת הנר וכו'. אלא שהוא בכלל כבוד שבת שנצטוונו לכבדו, וביה"כ נמי כתיב לקדוש ה' מכובד, וכיון שאנו מצווים לכבדו, הדלקת הנר בכלל מצוות כיבוד היא ומצי' לברוכי, ולא דמי לערבה שאין לה עיקר מהכתוב כלל וכו'.

הוראות מרן נגד הרמב"ם. ועוד שמסתברא, שגם מהרי"ץ מודה שכשיעלו לאר"י יש להם להצטרף לכלל ישראל שקיבלו הוראות מרן, ולא יפרשו מכלל ישראל שהניחו קבלת דברי הרמב"ם או הרי"ף או הרא"ש שנהגו על פיהם קודם לכן, וקיבלו את מרן לרב. [נע"ע בשו"ת דובר שלום (ח"ג עמ' רנב) שהעיד שמנהג תימן לברך על נר של יו"ט קודם ההדלקה].

ובהרבה מקומות היו חסרים בזמנו ספרי ראשונים וגדולי הפוסקים, כך שגם על מנהגים מבוססים יש לפקפק, כאשר אמדינן שאילו ראו רבותיהם את דברי גדולי הפוסקים הוו הדרי בהו. וכבר כתב הגאון שתילי זיתים לפני כשלש מאות שנה בהקדמת חיבורו, שבכל תימן לא היו רק שלשה ספרי ב"י, וכתב שהמורים טעו בהרבה הלכות, והיו מורים ע"פ ספר הש"ע וחשבו שפסקי הרמ"א הם אמורים גם כלפיהם, ולכן כמה מנהגים בתימן פשוטו ע"פ הוראות הרמ"א. ומשום כך ראה לעשות תיקון גדול להעתיק דברי מרן, ועליו מחצית דברי הרמ"א בכל מקום שאין הכרח שחולק על מרן, וגם קיצור דברי הלבוש. אחרי שכמה מורים טעו בכך. ובשו"ת עולת יצחק (ח"א עמ' תד) כתב ג"כ שבתימן טעו לשנות מנהגים הרבה פעמים מכח מה שלמדו בהגהות הרמ"א. וראה בילקו"י פורים (תשע"ג, עמ' תשע).

ומרן אאמו"ר זיע"א האריך בזה בכמה דוכתי, והביא מ"ש בס' ויצבור יוסף בר, וכתב, וכל דבריו נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת, ובפרט בדורינו אשר זכו רוב תושבי תימן לעלות לאר"י להשתקע בה, ע"ד שלא לשוב עוד לתימן. לפ"ז בודאי שעליהם לנהוג כמנהג אר"י שמברכים על הדלקת הנרות ביו"ט, כד' מרן שקבלנו הוראותיו, ולא יעשו אגודות אגודות באתריה דמרן.

ולאפוקי מ"ש הרב יוסף קאפח על הרמב"ם (שבת פ"ה), להזהיר את בני עירו יוצאי תימן, שלא לברך על הדלקת נרות של יו"ט. ואשתמטיתה כל הנ"ל. גם בספר ש"ע המקוצר (עמ' סח), החזיק במנהג קצת יוצאי תימן, שלא לברך על הדלקת נרות של יו"ט, וכתב, "שמנהגם שלא להדליק כלל נרות מיוחדים לכבוד יו"ט",

ובלא"ה כבר הבאנו בילקו"י (תשע"א שבת כרך א ח"ב. וכן בספר עין יצחק כרך ג) מספר ויצבור יוסף בר (ח"ג עמ' קו) שהמהרי"ץ בספרו עץ חיים מהדו"ב חזר בו, ואדרבה יש לפרסם ברבים ולהנהיג שכולם ינהגו לברך על הדלקת נרות יו"ט, ע"פ דברי הרמב"ם, שמצות כבוד ועונג שנאמרה בשבת, נוהגת גם בימים טובים. וכ"כ הגאון רבי שלום חבשוש בספר שושנת המלך (ריש הלכות יו"ט ס"ג), שאחר שהביא דברי שו"ת פעולת צדיק הנ"ל, סיים, אולם עיין בסידור עץ חיים כתי"י שחזר בו הרב מ"ש בשו"ת פעולת צדיק, והוכיח מדברי הרמב"ם, שמצוה להדליק נרות ביו"ט ולברך עליהם. ע"ש. ובאמת שהדברים בסידור נכתבו קימעא קימעא במשך כל שנות חיי הרב ע"ה, משנת תקל"ז עד שנת תקסג, שנתיים לפני פטירתו. [ראה בחכמי ישראל שבתים עמ' 63]. ומצינו הבדלים בין המהדורות השונות, ובהוצאת מארי שמעון צאלח [שהיא המהדורה האחרונה ביותר] מופיעה הברכה של נר יו"ט (ח"א דף שצד. הובא בס' אוצרות תימן ח"א עמ' מז בפתח האוצר אות קנה). ושכ"כ גאוני תימן בס' התאכליל משנת הת"ג לפסק הלכה. וכ"פ מהר"י בשיירי. וכ"פ מהר"י ונה. נמצא שהמהרי"ץ חזר בו בסידורו מ"ש בספרו פעולת צדיק הנ"ל. וכבר לפני למעלה משלוש מאות שנה כבר אז היה המנהג גם בתימן לברך על הדלקת נרות של יו"ט. ואחר שהאריך עוד בזה [בספר ויצבור יוסף בר דף קטו:], ואסף איש טהור דברי כמה פוסקים שפסקו לברך על הדלקת נרות של יו"ט, העלה שגם יוצאי תימן עליהם לברך על הדלקת נרות של יו"ט.

וכן מוכח עוד, ממה שהרב שתילי זיתים הביא דברי מרן בשתיקה לברך על נר של יו"ט ולא העיר כלום. ועכ"פ אין ספיקו של מהרי"ץ מוציא מידי ודאי של רבו מהר"ד משרקי ושאר גדולי תימן. ועוד, שאילו ראה מהרי"ץ דברי הכל בו שדייק כן מהרמב"ם ודאי היה חוזר בו. ועוד שגם מרן שהיה באר"י אתריה דהרמב"ם, שנהגו ברוב ככל הדברים כהרמב"ם, ואפ"ה הכריע ופסק לברך, ובודאי שאין לנטות מדברי מרן. וכ"ש שדעת מהר"ד משרקי ועוד, שגם בני תימן קבלו

עליהם לברך על הדלקת הנר של יו"ט, כפסק מרן שהעלה על שולחנו הטהור כדברי הירושלמי, וכמנהג הפשוט באר"י, ועליהם תבוא ברכת טוב, וראוי לעודד אותם ולחזק את ידיהם, לברך על הדלקת נרות של יו"ט. ומה' ישאו ברכה. [ע"כ רוב הדברים מבוססים עפ"ד מרן אאמו"ר].

וראה בילקו"י שבת כרך א' חלק שני (עמוד רסד, הדלקת נרות במועדי השנה, סי' רסג הערה ב', מהדו"ב עמ' שנב), שכתבנו להשיב על הטענות שהועלו בענין זה מכמה ממחברי הזמן, ראה שם באורך. ותמוה מ"ש בס' הליכות מועד (לר' אופיר מלכא, ר"ה עמ' מו), שאחינו התימנים יש מהם שנהגו שלא להדליק כלל נרות ביו"ט, ויש מהם שנהגו להדליק בלא ברכה. ע"כ. ואינו מובן, שאחרי שגדול הדור הורה שעליהם לשנות מנהגם, מה מקום ספק יש בזה. וע' בגמ' בע"ז (דף ז'): היו ב' חכמים, אחד אוסר ואחד מתיר, אם היה אחד מהם גדול מחבירו בחכמה ובמנין הלך אחריו. ע"כ. וגדול בחכמה, היינו גדול בידיעת ההלכה.

ובספר חזו"ע סוכות (עמ' רח) כתב בזה"ל: ואף שבשו"ת פעולת צדיק ח"ב (סי' קפ וסי' רנא) סובר שבתמין קיבלו עליהם הוראות הרמב"ם. ע"ש. מ"מ כ"ז בעודם במקומם בחו"ל, אבל כשעקרו ממקומם ובאו לשכון כבוד באר"י לצמיתות, הנכון שינהגו ככל תושבי אר"י, בכל עניני איסור והיתר, שפוסקים כדעת מרן מרא דארעא דישראל, שקיבלנו הוראותיו. וע"ע בשו"ת יחוד"ד ח"א (סי' כז).

תכלית כל התורה - להיות תורה אחת ומשפט אחד

הוראותיו. וכ"ש בענין זה של אחדות כל קהלות יוצאי ספרד, להיות תורה אחת, שזוהי תכלית כל תורתנו הקדושה, להיות לנו תורה אחת ומשפט אחד, כמ"ש מרן הב"י בהקדמתו, וב"ה שרוב ככל הציבור נשמעו בזה לדעת תורה. כי הגדול בדורו נחשב כרבו המובהק גם אם לא למד ממנו כלום. ומ"ש בקונט' אחד (עמ' קמ), שפלא על אותם המבקשים כיום לגדוע שבט מישראל

ובהערה שם אחר שהביא בשם גדולי רבני תימן מהר"י בשיירי ומהר"י וונה, שפסקו להדליק נרות יו"ט ולברך עליהם "אקב"ו להדליק נר של יו"ט", כמו בשבת, ושכ"פ מהר"י צאלח בעץ חיים, וסיים, שהנה העלימו עיניהם ממנהג תימן, שלא נהגו כן.

וחנה אף הרב שתילי זיתים עבר בשתיקה ולא העיר מן המנהג וכו', והמחבר הנ"ל יצא חוצץ כנגדם, לתמוך דוקא במנהג שהוא היפך דברי רזה"פ ומרן הש"ע (בסי' רסג ס"ה וסי' תקיד סי"א), שפסקו להדליק נרות לכבוד יו"ט ולברך, ואשר כמותם הנהיגו גאוני ירושלים בכל הדורות, ובודאי שכל משכיל ירא שמים, החרד לדבר ה' לא ישגיח בדבריו הללו, לשנות מן המנהג הנפוץ בכל אר"י אתרא דמרן הקדוש, ורבותינו גאוני ירושלים, אשר דבריהם תמיד נר לרגלינו ואור לנתיבתנו, שאם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם. ואיזהו חכם המכיר את מקומו, והרי כבר אמרו חז"ל לעולם אל ישנה אדם מפני המחלוקת.

ויש מי שכתב לדייק משו"ת יחוד"ד (ח"א סי' כז) במ"ש ש"ראוי" לכל יוצאי תימן לנהוג בזה כמנהג אר"י, לברך על הדלקת נר של יו"ט. דאינו אלא רק מצד "הראוי". אך הלשון בחזו"ע (הל' יו"ט) בצורה ברורה יותר, שצריכים הם לברך על הדלקת הנרות של יו"ט בשם ומלכות. ע"כ. הרי שזו הוראה שלא לחוש לדעת החולקים, כי מי כמוהו מורה.

לכן על יוצאי תימן שעלו לארץ לשנות ממנהגם שנהגו שלא להדליק ולברך, ומכאן ולהבא

ועוד יש להבהיר בזה, כי מרן אאמו"ר זיע"א, היטב חרה לו בגדלו על אותם המשתדלים בכל עוז שהספרדים יהיו אגודות אגודות, מנהגי מרוקו, מנהגי תוניס, מנהגי בוכרה, מנהגי תימן, והיכן הלך דעת מרן הש"ע? ובאמת שאין היתר להורות לרבים במקום שגדולי הדור עומדים על משמר ההלכה להורות לעם כל סתום, וזה בבחינת מורה הלכה בפני רבו, וכ"ש כשבא לסתור

ג. רבים מיוצאי אשכנז נוהגים להקדים הברכה קודם ההדלקה בנר של יום טוב, אף שבשבת הם נהגו לברך אחר ההדלקה. וכן ראוי להנהיג. וכל שכן לדידן שגם בשבת אנו מברכים קודם ההדלקה. [ומרן אאמו"ר בס' טבעת המלך כתב שגם לאחינו האשכנזים נכון להורות הלכה למעשה גם בשבת שיברכו תחלה על הדלקת הנרות ואח"כ ידליקו, וכל שכן ביו"ט]. ויש להקפיד להדליק את נר יום טוב רק לאחר שיסיים את הברכה, ולא ידליק באמצע שמברך. דבעינן שתהיה הברכה כולה קודם העשייה, ובפרט שלכתחלה אין להתעסק בשום ענין בעת שמברכים, אפילו בברכות דרבנן. ג.

ובעיקר הטענה, הנה אדרבה, החזרת גחלת יהדות תימן ליושנה אצל המון העם, היא דוקא כאשר יתעוררו ממחשבת ההבל, שכאילו התורה הקדושה מתחילה ומסתיימת במסורת ומנהגי העדות, ויש רק מנהג, ויתחילו מכאן ואילך להקיף את ידיעת התורה בש"ע ונושאי כליו הרבים, ולהקפיד על הציות לפסקי ההלכה של גדולי הדור, קלה כבחמורה, ולשמוע בכל לדעת תורה של השופט שבימך, ורק כך אפשר להשיב לב בנים על אבותם, ולא כאשר מזלזלים בקיום ההלכה כראוי, ורק מקפידים על מנהגים של מה בכך לשמור על מסורת העדה, מתוך רגשי עדתיות. וכל איש ירא ה', לא ישים לנגד עיניו טענת היצר, של כבוד העדה ורבניה וזקניה, אלא כבוד התורה האמתית, שהוא לבדוק כל דין לאשורו ולאמתה של תורה, וזהו רצון השי"ת. והטוענים שיש בכך זלזול בכבוד העדה וזקניה, מסתמא זו טענת היצר של כבוד וגאווה. ולא לשם שמים.

רח"ל. את הפנינה האחת והיחידה שנתורה להקב"ה בעולמו ואין דוגמתה, השומרת במסירות נפש על צביון ישראל הקדום ומצוות דתה, בהדרכת רבניה גדולי תורה ויראה הניצבים עליה במתכונתה וכו', ובכן אליכם אישים אקרא, תנו דעתכם ושימו לבבכם, שלא לכבות חלילה את הגחלת הנשאת, הכי אף אתם שומרי תורה ומצוות, תשלימו חלילה את מלאכת הפריצים, להכרית שם ושארית מגולת תימן וכו', ובאים לרדוטינו בתוך ביתנו. עכ"ל. כ"ז גיבובי דברים שלא בדרך ארץ ויראת כבוד הראויה לגדולי הדור, ואין ראוי להשיב עליהם. ונפעמים שגדול הדור, המופלג בחכמה בדורותיו, שיוצא בהוראה, ורוב העם הולך לאורו ברוב ככל ההלכות, יש לו ג"כ דין של מרא דאתרא, כמו עירו של רבי אליעזר. וכבר כתבו הריטב"א והנימוק"י ועוד ראשונים שגדול בדור יכול להנהיג את כל הצבור במנהג אחד בכל מנהג שרואה שיש בו שמץ של איסור. והבאנו הדברים בעין יצחק ח"ג כללי המנהגים].

לברך קודם ההדלקה - בשבת וביו"ט

שכיון שמדברי כל הפוסקים הראשונים מוכח שצריך לברך קודם ההדלקה גם בער"ש, אין לנו לחוש כלל למ"ש מהרי"ו, שקצת נשים נוהגות להדליק ואח"כ לברך. והביאו הרמ"א (סי' רסג ס"ה). וכ"כ ביפה ללב (ח"ו סי' רסג), שיש לברך קודם ההדלקה. וכ"פ היעב"ץ. וכ"כ עוד אחרונים. וראה באורך בשו"ת יבי"א (ח"ב א"ה סי' טז). אולם גם לפי מ"ש בשו"ת מהרי"ו (בסוה"ס סי' טז), שמקצת נשים נוהגות להדליק נרות שבת ואח"כ פורשות ידיהן כנגד הנרות ומברכות, כדי שיחשב כעובר

ג) הנה בארחות חיים (הלכות ער"ש סק"א) כתב, אחד האיש ואחד האשה מברכים על הדלקת הנר אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר של שבת, ואח"כ מדליקין. וכן הדין ביו"ט. ע"כ. ומבואר שאין הבדל בין שבת ליו"ט, שיש לברך קודם ההדלקה. וכן מוכח מהרמב"ם (פ"ה מהלכות שבת). וכ"פ מרן בש"ע (סי' רסג). וכמו דקי"ל לדינא לגבי נר שבת, וכן היה המנהג פשוט כמו שהעיד במאמ"ר (סי' רסג), שכן המנהג בארצות המערב. וכ"כ המהר"ש קמחי בס' יקהל שלמה (דף כח:),

אלא ס"ל שיש לברך ואח"כ להדליק. וכ"ד רבינו אברהם בן הרמב"ם, ורבינו יחיאל מפאריש, ומהר"ם מרוטנבורג כדאיתא בהגמ"י, ורבינו יהודה אלברצלוני, והאגור בשם אביו, ועוד, כמובא כ"ז בילקו"י שבת כרך א' חלק שני בקונטרס אחרון, ושכ"ד הש"ע. והמברכת אחר ההדלקה לדעת הרבה ראשונים מברכת ברכה לבטלה ואין עונים אחריה אמן.

ומה שיש שטענו שע"פ הסוד יש לברך אחר ההדלקה, ונתלו בדברי רבינו הגר"ח זיע"א, אין זה נכון, והטעם את הרבים לחשוב שע"פ הסוד יש לברך אחר ההדלקה, וחבל שסילפו את דברי רבינו הגר"ח, דהנה בבא"ח (ש"ב פרשת נח) כתב, אחר שתסיים כל הנרות תיכף ומיד תזרוק מידה הפתילה שמדלקת בה את הנרות, ותניח ידה על עיניה ותעצום עיניה ותברך תיכף, ויש טעם על פי הסוד בעצימת עיניה אותה שעה. ע"כ. הרי שכתב בהדיא שענין עצימת עינים הוא ע"פ הסוד, אבל לא על עצם מה שמברכת אחר ההדלקה. ושוב הסתייעו מדברי רבינו הגר"ח ממ"ש בס' מקבציאל שיצא לאור בשנים האחרונות, שכתב בזה"ל: ונ"ל שיש סמך ע"פ הסוד בסגירת העינים באותה שעה, כי נביא לקמן בס"ד בסדר קבלת שבת דאנשים, שצריך לסגור העינים מתחלה ועד סוף, כנזכר בספר הכוונות (דע"ד ע"ג) ומפורש הדבר יותר בפרי עץ חיים (דפ"א ע"ג שער שבת פ"ח) וז"ל: ויאמר כל הסדר בעינים סגורות בסוד עולימתא שפירתא דלית ליה עינין. ע"ש. וא"כ השתא שעיקר קבלת שבת אצל האשה הוא באותו זמן שהיא מדלקת הנרות, הנה בזה יש טעם לסגירת העינים שלה כדי לרמוז לזה, ומאחר וא"א לעשות כן בעת ההדלקה ממש, יש לה לעשות הרמז הזה תיכף אחר שסיימו ההדלקה עד שתסיים הברכה. ע"כ דברי הגר"ח. ובהו הטעם את הרבים לומר שע"פ הסוד יש לברך אחר ההדלקה. ובכוונת מכוון סילפו בזה כוונת הגר"ח, דבאמת מה שהגר"ח דיבר הוא רק על ענין עצימת העינים בעת הברכה, שעצימת העינים היא על פי הסוד, ולא על כך שיש לברך אחר ההדלקה ע"פ הסוד. וזה פשוט, וחבל שהטעו את הרבים בזה. ויבלא"ה

לעשייתן, ולא רצו לברך קודם ההדלקה, שא"כ כבר קיבלו שבת ואינן רשאות יותר להדליק ע"כ. וכן נהגו רבים מיוצאי אשכנז. מ"מ טעם זה אינו שייך לגבי יו"ט, שהרי מותר להדליק ביו"ט (מאש לאש), ולכן צריך לברך ואח"כ להדליק, כדין כל המצוות שמברך עליהן עובר לעשייתן.

וכ"כ מהר"ר יוזפא בן הדרישה בסוף יו"ד בשם אמו (הרבנית אשת בעל הסמ"ע). דכל מה שיש נהגו לברך בער"ש אחר ההדלקה, הוא מפני שחוששין שמא מקבלים שבת בברכת ההדלקה, ואז נאסר עליהן להדליק אש, אבל ביו"ט אף אם יקבלו יו"ט מותר להן להדליק ביו"ט מאש לאש. וממילא אין שום סיבה שיברכו אחר ההדלקה. וכ"ש לפי מ"ש הגר"ש קלוגר בשו"ת ובחרת בחיים (סי' פג) שאין בהדלקת נרות יו"ט קבלת יו"ט. וע' בשו"ת ציץ אליעזר ח"י (דף צג ע"ב). וביחוד (ח"א סי' כז).

ואף שהמג"א (סי' רסג ס"ק יב) כתב ע"ז שאין חכמה לאשה אלא בפלך ולא פלוג רבנן, כבר הסכימו האחרונים דלא כהמג"א. וכמבואר בדגול מרבבה ומחז"ב ושע"ת (סי' רסג). וע"ע בשו"ת מנחת שמואל (סי' ל). וכן העלה מהר"י בלזר בשו"ת פרי יצחק (ח"א סי' ה). וכ"כ הגאון ממונקאטש בנימוקי או"ח (סי' תקכט). וע' במ"ש החת"ס, הובא בירחון האהל (כסלו תשט"ז עמ' מ). ובחי' חת"ס (שבת כד:). ובאבני נזר (סי' שצז אות ה-ו). ובשו"ת רב פעלים (ח"ד סי' כג). ובספר מאו"י (שבת כד:). וע' בספר יהושע (כתשובה סי' יט) דפשיטא ליה שיש מצות הדלקת יו"ט בליל יו"ט.

ומכ"ש לדידן דאנן נהגינן כדעת מרן שקבלנו הוראותיו, שגם בער"ש יש לברך קודם ההדלקה שכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן. וכמ"ש הרמב"ם (שבת פ"ה ה"א, וברכות פ"א ה"ג). וכ"כ בארחות חיים (דף מד ע"ג) בשם רב עמרם. וכ"כ הראב"ה (סי' קצט). והא"ו ח"ב (דף נו ע"ג). והמרדכי (שבת סי' רצג). וכ"ד בעל הפרדס (פ"ג עמ' קנח). ובס' הבתים (שער ו עמ' רעג). ובשבולי הלקט (סי' נט) בשם הגאונים, ובתניא רבתי. והסמ"ג (עשין כז), כל בו (סי' לא), האגודה, האבודרהם, לקט יושר (ח"א עמ' נ) שרבו התה"ד אינו סובר כדברי מהר"ו,

הספר שייחסו אותו שהוא מקבציאל שמעתי מחכם גדול מקובל, שמפקפק בזה, שהרי הדברים שנדפסו במקבציאל החדש, הם בקיצור, ואילו בבא"ח מובא כמה פעמים בלשון, וראה מה שהארכתי בזה בס' מקבציאל, הרי שמעיד שכתב הדברים באורך, וזה אינו לפנינו. ומה שלפנינו הוא כדוגמת הספר עוד יוסף חי, אבל אינו מקבציאל האמיתי].

וע' בכה"ח (סי' רסג אות לד) שכתב בסדר ההדלקה, שאחר הברכה תראה הנרות ותתפלל שיתן לה השי"ת בנים מאירים בתורה. ע"כ. הרי שהדגיש שיש ענין בתפלה על בנים מיד אחר ההדלקה, אבל לא רמז שע"פ הסוד צריך לברך אחר ההדלקה. וע' בספר מקור חיים להמקובל רבי חיים הכהן, ראב"ד אר"צ, תלמידו של המהר"ח, שכתב בזה"ל: שהמדליק יברך בא"י אמ"ה וכו', בלי ספק, כי הדבר כפי פשוטו, ונמצא צורך גדול בענין הברכה שתיקנו חז"ל על כל המצוות עובר לעשייתן, כדי להיות המצוה שלימה במעשה דיבור ומחשבה, ולכן ראוי לברך אקב"ו להדליק נר של שבת, אחד האיש ואחד האשה כולן שווין לטובה. וקודם שידליק מברך וכו', עכ"ל. (הובא בילקו"י שבת כרך א' חלק שני עמוד תשיב). הרי להדיא מתלמידו של המהר"ח שיש לברך קודם ההדלקה, אף שהיה מקובל גדול.

גם בספר אול"צ (ח"ג פי"ח אות א) כתבו העורכים בשמו, שאף שהנוהגת לברך בשבת אחר ההדלקה, רשאית להמשיך במנהגה, מ"מ ביו"ט תברך לפני ההדלקה. ואף אם נהגה בטעות לברך לאחר ההדלקה, הוי מנהג טעות, שלא ידעה שיו"ט שאני, שאין חשש שמא מקבלת יו"ט בהדלקה, שמות' להדליק נר ביו"ט. ע"כ. ובאמת שגם מי שנהגה כן בשבת, אין מנהגה כלום, שאין מנהג חשש איסור חשוב מאומה, דהא קי"ל שאין לברך אחר עשיית המצוה, וכמו שבנ"ח הדלקה עושה מצוה והוכיחו כן בגמ' מדמברכינן להדליק, כך בשבת, מנוסח הברכה מוכח שהדלקה עושה מצוה, ותיכף נגמרה מצות ההדלקה, אף שהיא נמשכת. ובעבר לא היה שום מנהג אצל הספרדים לברך אחר ההדלקה. ואם יש שנהגו, הוי מנהג

בטעות, שלא ידעו שבמשך כל הדורות של האמוראים והסבוראים והגאונים והראשונים בירכו תמיד קודם ההדלקה, נשהרי לא חילקו בגמ' בד"ז, ואמרו בפסחים ו: כל המצוות מברך עליהם עובר לעשייתן]. וכמפורש בדברי עשרות ראשונים, רובם מפוסקי אשכנז, והגם שחששו שמא מקבלת שבת בהדלקה, פסקו לברך קודם ההדלקה. וע"כ שהבינו שאין הקבלה תלויה קודם ההדלקה, אלא רק אחר ההדלקה לאותם הסוברים שמקבלים שבת בהדלקה. וכמה אחרונים שהליצו בעד מנהג הנשים בזה, לא ראו דברי הראשונים.

וחנה באול"צ הנ"ל כ' לדייק מדברי הש"ע בסי' תרעט, שבער"ש וחנוכה מדליקין ג"ח ורק אח"כ נר שבת, כדי לחוש לדעת בעל הלכות גדולות הסובר, שמקבלים שבת בהדלקת הנרות, ואם ידליקו נר שבת קודם, יקבלו שבת, ולכן מדליקין קודם ג"ח. ומכאן האול"צ הביא סמך לאשה שנוהגת לברך אחר ההדלקה וכתב, שתמשיך במנהגה, שיש לחוש תמיד לדעת הבה"ג שלא לעשות מלאכה אחר שהדליקה נרות. וכיון שבירכה קיבלה שבת ואיך תדליק. ובזה הוא מיישב הסתירה בש"ע, שבסי' רס"ג ס"י פסק, כ"א בתרא, שאין קבלת שבת תלויה בהדלקת הנרות, שסיים: ולדידן, כיון שהתחילו מזמור שיר ליום השבת הוי כברכו לדידהו. ולכאורה פוסק דלא כבה"ג, שסיים ולדידן וכו'. ואילו בסי' תרעט פסק כדעת הבה"ג. להדליק ג"ח קודם. וכתב ליישב, שתמיד כשמרן מביא בש"ע סברא אחרת להחמיר, דעתו לחוש לה לכתחלה, ולכן הביא סברא זו בש"ע. ובזה כתב ליישב עוד, דלכאורה היה צריך להקדים נר שבת לג"ח, כיון שתדיר קודם. ועוד דנר שבת מקודש יותר מג"ח. וע"כ שכיון ש"א שאסור לעשות מלאכה לאחר ההדלקה, כתב מרן לחוש לדבריהם כיון שאפשר לעשות זאת בקל ע"י שיקדים ג"ח לג"ש.

ולפ"ז כיון שמרן חושש לדעת בה"ג דאכן קבלת שבת תלויה בהדלקה, מש"ה מרן יסבור שיש לברך אחר ההדלקה, כדי לחוש לבה"ג, כשם

שחשש לדעתו בנ"ח. ולכן כתב בספרו שאשה שנוהגת לברך אחר ההדלקה תמשיך במנהגה.

אולם זה אינו, שהרי מרן עצמו בב"י הסביר את דעתו, דאפי' החולקים על הבה"ג וסוברים שאין קבלת שבת תלויה בהדלקה, מ"מ כיון שאף לסברתם רשאי להדליק של חנוכה קודם, הכי עדיף טפי לצאת י"ח כו"ע. דאין איסור במה שמקדים נ"ח, דמה שמפסיד תדיר קודם אינו לעיכובא כ"כ, וכמ"ש הרדב"ז בתשו' (סי' תשנ"ז). גם החיד"א בברכ"י (סק"א) כותב, דהעיקר כמו שפסק מרן דבזה יוצא ידי כל הדיעות. והוסיף, דאיכא טעם כעיקר על דרך האמת, דנ"ח קודם. וכך כותב גם בבא"ח (פר' וישב אות כ') דאף שהאיש מדליק נ"ח והאשה מדלקת נר שבת, תמתין אשתו, שלא תדליק נר שבת עד שידליק הבעל נ"ח, ויש בדבר זה טעם ע"פ הסוד. וכך כתבו עוד אחרונים כמו בספר בגדי ישע, חיי אדם. כה"ח.

ואמנם כ"ז לענין להקדים נ"ח, אבל לענין ברכה אם יחוש לדעת הבה"ג ויברך אחר ההדלקה, יכנס בחשש ברכה לבטלה, שהרי דעת 30 גאונים וראשונים שיש לברך קודם ההדלקה, והרבה מהם הרמ"א והבא"ח לא ראו אותם, ולדעת כמה מהם זו ברכה לבטלה אם יברך אח"כ. וכך מפורש ברבינו מנוח דהמברכת אחר ההדלקה זו ברכה לבטלה. ולגבי נ"ח בלא"ה דעת הרשב"א בתשו' (סי' אלף ע') שיש להדליק של שבת תחילה, דשל שבת תדיר, ושל חנוכה אינו תדיר, ואף שהדליק של שבת, אינו נאסר בהדלקת נ"ח, דהדלקה אינה קבלה. ובב"י שם הביא שם שגם הר"ן והרמב"ן, סוברים כהרשב"א, שיש להקדים נר שבת לחנוכה, שכל התדיר והמשובח מחבירו קודם. וגם רבינו ירוחם וה"ה, כתבו, שאין בהדלקת הנר קבלה האוסרת. והרשב"א הביא לזה ראיה מתקיעות שאמרו בשבת (לה). התחיל לתקוע תקיעה שלישית, סילק המסלק והטמין המטמין והדליק המדליק. ושוהה כדי לצלות דג קטן, או כדי להדביק פת בתנור, ותוקע ומריע ותוקע ושובת. חזינן שאף שהדליק בשלישית, עדיין יכול לצלות דג קטן, או מדביק פת בתנור ויקרמו פניה

עד שלא יקדש היום. חז"י שאין מקבלים שבת בהדלקה.

ויש שהקשו על הרשב"א מהגמ' בשבת (כג): דאם יש לו מעות לקנות לקידוש, או לנ"ח, נ"ח עדיף משום פרסומי ניסא. רואים שיש להעדיף חנוכה על שבת. אולם כ"ז לבטל אחד מהם, אבל להקדים צריך להקדים התדיר. נר שבת. וכך פסק הב"ח דכיון שדעת התוס' שאין קבלת שבת תלויה בהדלקה, עדיף טפי להקדים של שבת תדיר קודם. אבל סיים, ומיהו העולם נהגו כבה"ג. עכ"ל.

ובאמת צריך ביאור אמאי מרן עזב את הרשב"א הרמב"ן הר"ן רבינו ירוחם, ה"ה, שכולם סוברים להקדים נר שבת, ותפס כדעת החולקים להקדים נ"ח. וכן תמה בד"מ שם על הב"י. אלא שסיים שאנו נוהגים להדליק של חנוכה תחלה.

וצ"ל דכיון שלא הגיע זמן שבת, לא שייך בזה תדיר קודם, ומש"ה רשאי להקדים נ"ח. כך מבואר בספר האשכול (הל' חנוכה).

ובאמת צריך ביאור, הרי הבעל הוא המדליק נ"ח והאשה נ"ש, ואין הבעל נגרר אחר האשה, אז תוכל האשה להדליק נר שבת תדיר קודם, והבעל ידליק אח"כ נ"ח שהרי הוא לא קיבל שבת. וכך סובר האו"ז בשם רב שרירא גאון, שזה לא מחייב את כל בני הבית. וכ"ה במרדכי בשם הגאונים. וכך סוברים הארחות חיים (הל' הדלקת הנר אות ו), רבינו פרץ. שבה"ל (סי' נט). והרמ"א בהגה (סי' רסג ס"י).

אמנם התשב"ץ (סעיף יד) כתב, שאם האשה הדליקה זה מחייב את כל בני הבית, אא"כ יתנו, אמנם האשה עצמה לא מועיל לה תנאי, אבל בני הבית כן. ומשמע שבלי תנאי איה"נ זה מחייב את כולם. וכך כותבים הכל בו (סי' לא דף כה ע"ג). והשלטי הגבורים (שבת כג: אות ד, דף ט:).

מ"מ העיקר לדינא כדעת האו"ז והגאונים, בפרט שיש כאן ס"ס, שמא כדעת ר"ה"פ שחולקים על בה"ג, וס"ל שאין בהדלקת נרות קבלת שבת כלל, ואת"ל שמקבלים שבת בהדלקה, שמא הלכה

ובשם הגר"ח קנייבסקי כתבו (נור החיים עמ' קצ"ה), שהנהוגות לברך ואח"כ להדליק נר של יו"ט, צריכות להדליק את הגפרור קודם הברכה. ע"כ. אמנם מלבד מ"ש בשו"ת ובחרת בחיים הנ"ל, שאין בהדלקת נרות יו"ט קבלת יו"ט, הנה להלכה גם לסוברים שבשבת יש קבלת שבת בהדלקה, זהו בהדלקה עצמה ולא בברכה, ומה שנהגו אצלם לברך אחר ההדלקה, ידוע דברי מרן אאמו"ר [שמסר נפשו על הלכה זו, ואמר שאילו בא לעולם רק בשביל הלכה זו, די לון, שזו רק טעות של מקצת נשים כמ"ש מהרי"ו, ובמשך הדורות נשתרכב להיות נחלת רבים, בשגגה. כי בראשונים מפורש שגם אם מקבלים שבת בהדלקה, זהו בגמר ההדלקה ולא בברכה. וראה מ"ש בזה בהגהות ר' ברוך פרנקל על המג"א (בסי' רס"ג), שהרבה אחרונים חשבו שיש מ"ד כזה שסובר שיש לברך אחרי ההדלקה [כלשון הרמ"א שם "ויש אומרים שמברכין אחרי ההדלקה"], ולכן פלפלו בדברים אלו להסביר טעם שיטה זו, אבל באמת אין כזה מאן דאמר בעולם, ואין זה רק מנהג קצת נשים שנהגו כן מעצמם. ואיה"נ לשון הרמ"א וי"א שמברכין אחרי ההדלקה, לאו דוקא הוא. וכמבואר להדיא בדרכי משה שם. וגם מה שצויין שם למרדכי הוא ט"ס ברור, כי אדרבה במרדכי מפורש להיפך, וכן בכל הראשונים גדולי אשכנז מפורש שמנהגם היה לברך לפני ההדלקה, ולא נמצא מאן דאמר בראשונים שחולק ע"ז. ע"ש בהגהות הר"ב פרנקל, ושדעתם של אותם נשים היתה שקבלת שבת היא בברכה, ובאמת מודה מהרי"ו דלאו דינא הוא. ולא שייך בזה לא פלוג, כיון שא"ז תקנת חכמים כלל. [אלא שבלאו הכי אם הגפרור ארוך, עדיף להדליקו לפני ההדלקה למעט בהפסק בין הברכה להדלקה].

הדלקת נר שבת אינה מצוה מתמשכת

מעשה המצוה. ואמנם דעת המג"א, שאם קבע מזוזה קודם שדר בדירה, מברך לדור בבית שיש בו מזוזה. והיינו משום דבנוסח קצר לא אמרו כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות וכו'. אך האחרונים חלקו על המג"א, ולדעתם אין לברך

כהא"ז וארחות חיים וסיעתו שלא נאסר בעשיית מלאכה אלא המדלקת בלבד.

ובלא"ה נראה שאין האיש מקבל שבת אלא עד שיאמר מזמור שיר ליום השבת. וכמ"ש מרן בש"ע (ס"ס רס"א). [ודלא כהט"ז שכתב שגם האיש מקבל שבת בהדלקת נרות שבת]. וכ"כ הא"ר (סי' תרע"ט סק"ב), ש"ע הגר"ז (סי' רס"ג ס"ז), בן איש חי ש"ב (פרשת נח אות ח). וכה"ח (רס"ג אות טד).

והשתא דאתינן להכי, ע"כ לומר דמה שמרן הבי"ח הצריך להקדים נ"ח תחלה אינו מעיקר הדין, וכל מ"ש מרן הבי"ח להקדים נ"ח ברישא, הוא להיכר בעלמא, ולכתחלה, שלא ייראה כדבר תמוה וכתרתי דסתרי שאחר שהדליקו בבית זה נר שבת ואמרו "להדליק נר של שבת" ידליקו נרות חנוכה ויעשו מלאכה. ורק מפני זה כתב מרן להדליק נ"ח בתחלה.

וממילא אין להביא ראיה ממה שמרן הצריך להקדים נ"ח לנר שבת שיש לחוש לסברא החולקת שמביא מרן, דאיה"נ מרן אינו חושש לדעה זו, [שקבלת שבת תלויה בהדלקה]. ולפ"ז אין שום סיבה שיברכו אחר ההדלקה. ובפרט שיש בזה חשש ברכה לבטלה לברך אחר עשיית המצוה, ובוזה איה"נ אין לנו לחוש לסברת בה"ג, ולהכנס לספק ברכה לבטלה.

ויש שבאו מכח הטענה שהמנהג כדעת הרמ"א ובמקום מנהג לא חיישינן לסב"ל. אבל במאמר הנ"ל (סי' קס"ג) העיד, שאין מקבלים שבת בהדלקה. ע"ש. ונמצא שגם המנהג היה בזמנו לברך קודם ההדלקה, שהרי אם נהגו שלא לקבל שבת בהדלקה, אין שום סיבה להצריך לברך אחר ההדלקה. וכבר העיד המאמר מרדכי שמעולם הספרדים לא קיבלו שבת בהדלקה.

ומה שטענו לגבי נר שבת שאפשר לברך על ההדלקה לאחר ההדלקה, מפני שהיא מצוה מתמשכת, כבר השבנו ע"ז באורך בילקו"י שבת כרך א' חלק שני, בקונטרס שבסוף הספר, דגם במצוה מתמשכת כמו במזוזה, אין לברך אחר

האשכנזים אומרות תחנונות ותפלות בער"ש אחרי הדלקת הנרות, והרי כיון שדעתם לקבל שבת בהדלקה או בברכה, כבר חל עליהם איסור שאלת צרכי בשבת. והשיב שאפשר שדעתם לקבל שבת רק אחרי גמר התפלות והתחנונות שרוצות לומר. ע"כ. וקשה, שאם מקבלות שבת רק אחרי גמר התפלות, א"כ אין שום סיבה שבעולם שיברכו אחר ההדלקה.

והנה הכל נסמך עמ"ש המג"א (סי' רסג) שאין לעשות תנאי רק במקום אונס, אבל כבר הזכרנו מ"ש הגר"ב פרנקל בהגהותיו שם, שהמג"א כתב כן מכח הסתירה שהקשה בדברי הרמ"א, שכיון שכתב הרמ"א שאפשר לעשות תנאי שלא לקבל שבת בהדלקה, מדוע כתב שי"א שמברכין אחרי ההדלקה, ומכח זה חידש המג"א שא"א לעשות תנאי רק במקום הכרח, אבל באמת בהגלות נגלות דברי הדרכי משה שם, שבאמת לא נמצא שום מ"ד כזה בראשונים שכתב לברך אחרי ההדלקה, אין כאן סתירה. נולפ"ז יכולה מכל סיבה שהיא שלא לקבל שבת בהדלקה, ואין כל טעם לברך אחרי ההדלקה, מאחר שיכולה להתנות שאינה מקבלת שבת בברכה, אלא אחרי גמר כל ההדלקה. וזו תשובה שאין אחריה פתחון פה. וקבל האמת ממי שאמרה [!].

ובישועות יעקב (סי' רסג סק"ב), נסתפק בזה לגבי נר יו"ט, שכיון שהדלקה מותרת ביו"ט, אפשר שנחשב מצוה מתמשכת. אמנם נראה, שגם הרמ"א וגדולי אשכנזי שלא ביטלו את המנהג לברך אחרי ההדלקה, אין זה משום שס"ל שמצות נר שבת היא מצוה מתמשכת, אלא דס"ל שכך תיקנו חכמים לברך אחרי ההדלקה, כיון שא"א לברך קודם, כמו בטבילת גר, או שעדיין נחשב עובר לעשייתן אם מכסה את אור הנרות. או שסמכו על שי' יחידאה שא"צ לברך דוקא עובר לעשייתן. כמשנ"ת בספר עין יצחק (ח"ג עמ' ט). וכ"כ בשו"ת תורת יקותיאל (סי' סא) שברור שגם הרמ"א ומהרי"ו מודו שאין זו מצוה נמשכת, ודלא כמ"ש הישועות יעקב.

ואם בנר שבת ויו"ט ככתה זקוק לה, ראה בשו"ת יבי"א (ח"ב אר"ח סי' טז אות ב) שיש לדון בזה, דשמא בשבת ככתה זקוק לה שלא נשלמה מצותה,

על המזוזה אח"כ. אף שהיא מצוה מתמשכת. ומצינו לרבינו אברהם בן הרמב"ם בספר המספיק לעובדי ה', שכתב להדיא שא"א לברך אחר שקבעו את המזוזה, אף שהיא מצוה מתמשכה. וא"כ כ"ש בנר שבת שיש מצוה גם בהדלקה עצמה, שהרי בגמ' שבת כג. הוכיחו לגבי נ"ח שהדלקה עושה מצוה, מנוסח הברכה "להדליק נ"ח", וה"ה לגבי נר שבת שהדלקה עושה מצוה, ולכן מברכים בלשון להדליק נר של שבת, ולכן נקטו הפוסקים שא"א להדליק ע"י גוי, כיון שהמצוה היא גם בעצם ההדלקה. ועוד שאם היה נר שבת דלוק ועומד מבעו"י, כשמגיע זמן ההדלקה מכבה ומדליק, כמבואר בגמ' שבת שם לגבי נ"ח, וכמ"ש התוס' שם, דנראה לר"ת שאם היה דלוק מבעו"י יכבנו ויחזור להדליקו לכבוד שבת. וכן הביא הרמ"א הביא ד"ז לגבי נר שבת, וע"כ שהמצוה בעצם ההדלקה. וע' לרעק"א שמדייק, דמזה משמע שאין המצוה רק שיהיה נר דלוק בביתו, אלא שההדלקה עצמה תהיה לכבוד שבת. ומבואר דגם בנר שבת ההדלקה עושה מצוה, ואף שהיא מצוה מתמשכת, אבל עיקר המצוה נעשית בהדלקה, ויש מצוה במעשה ההדלקה. וכך כותב מרן החיד"א דהדלקה עושה מצוה מדמברכין להדליק, וכמו שאמרו כן גבי נ"ח. ע"ש. ולכן יש לברך קודם.

וז"ל ראבי"ה (שבת סי' קצט) "וכי היכי דק"ל בנ"ח דהדלקה עושה מצוה ולא הנחה, כדדייק תלמודא מדברכי' להדליק, ה"ע ק"ל לענין נר שבת ושל יו"ט. וגם לענין שבת אם הדליקה חש"ו וקטנה חסר מצוה".

וע"ע בשו"ת מהר"ם בריסק (ח"ב סי' מד ד"ה כלל) שכתב, שכל הקדמונים החליטו לברך על נר שבת, אף אם נימא שלא שייך ברכה על הכנה דמצוה, כיון שעיקר מצות ההדלקה הוא הלכה למשה מסיני (כמ"ש היראים), ואתו רבנן ואסמכוה אקרא משום שלום בית והנאה הבאה אח"כ וכו', אבל לעולם אף אם אינו סועד ואינו הולך בבית הוא ג"כ מצוה.

וגם קצת סותר למ"ש שם (נוד החיים עמ' קפג) שנשאל הגר"ח קנייבסקי, כיצד נשות

שוב אין חיוב יותר. ולכן המדליק נרות שבת וכבו קודם כניסת השבת, א"צ לצוות לאדם אחר שלא קיבל שבת שידליק עבורו, ורק למצוה מן המוכרח ישתדל שיהיה מי שידליק לו את הנרות. ע"כ. ולהלכה יחזור וידליק בלא ברכה.

וע"ע בפרי צדיק (קונטרס שביתת שבת פ"ה) בדעת הרמב"ם, שאין לומר דס"ל שקיום מצוותו הוא בליל שבת כשמתענג לאורו, דהא מברכין אקב"ו "להדליק", על ההדלקה, וע"כ שאינו משום עונג שבת רק משום מצות כיבוד, שהוא מצוה בפני עצמו, ומה שמכין לכבודו מיקמי שבת זהו שפיר גמר מצותו. גם בשו"ת פרי יצחק בלזר (ח"א סי' ו') כתב, שעיקר מצות הדלקת הנר אינו רק שיהיה נר דלוק משום שלום בית, אלא דעיקר ההדלקה מצוה ג"כ, ויהיה ניכר שמדליקו לכבוד שבת.

דברי מרן אמו"ר שגם בני אשכנז נכון שיברכו קודם ההדלקה

היכינו דבריו אם לאו. והכשיל רבים, שרא ליה מריה. וכבר העיר בזה בשו"ת שערי ציון (חאו"ה סי' ט) וחגר בעוז מתניו והכה על קדקדו, והעמיד הדברים על דיוקם, והעלה כמו שכתבנו, וכתב עליו (בעמ' צה) היש סילוף האמת יותר מזה? כי באמת לא מצינו אפי"ו ראשון אחד שאומר לברך אחר ההדלקה, ולא מצאנו שום אחרון שיאמר כן בדעת מרן. וההיפך הוא הנכון. וסיים בשו"ת שערי ציון, שאף האשכנזים אם ירצו לשנות מנהגם ולברך קודם ההדלקה, כדעת מרן, רשאים לנהוג כן. וכמו שפסק להדיא מהר"י ווייל עצמו שיכולים לברך קודם ההדלקה. [ע"כ מס' טבעת המלך. צא ולמד כמה מרן רשכבה"ג שחירף נפשו על העמדת התורה הקדושה לאמיתה, ובירור הלכותיה של תורה לאמיתתן, מסר נפשו במיוחד על ההלכה זו, שנשתבשו בה במשך הדורות, היפך המנהג הפשוט בימות התלמוד שבכל הדורות היו מברכים קודם ההדלקה, (שאירבה בדברי למעלה מ-15 מגדולי הראשונים יוצאי אשכנז מפורש שמברכים קודם ההדלקה), רק ע"י קצת נשים שטעו בדבר, ואח"כ ישבו כמה פוס' על המדוכה לפלפל אם לא הוי ברכה לבטלה. ולא ידעתי איך קמים כמה חכמים בעיניהם שקורים לעצמם תלמידיו, לסתור הוראותיו בקדושה].

וציין למ"ש בשו"ת פרי תבואה (סי' כו). ושם כתב, שגם בנר שבת הדלקה עושה מצוה ולא הנחה, כמו בנ"ח, מדברכין ל'הדליק, ולא על הדלקת, וכמו שהוכיחו בגמ'. ע"כ. וסיים, שאף שי"א שנר שבת נחשב מצוה נמשכת, מ"מ העיקר לדינא דלא חשיבא כמצוה נמשכת, הואיל וסילק ידו מעשיית המצוה, ואין לו שייכות אתה. וזה אף בנ"ח.

ובספר וישמע משה (עמ' צט) כתב בשם הגרי"ש אלישיב, שאם הנרות של שבת כבו, מצוה שידליק שוב את הנרות (מי שלא קיבל שבת) אבל אינו מחוייב בזה. ע"כ. והיינו שגם בנר שבת כתבה אינו זקוק לה, שהעיקר הוא מעשה ההדלקה. וצ"ע.

גם בס' חוט שני (שבת ח"ד עמ' סח) כתב, שאף שהתקנה היתה משום עונג שבת או שלום בית, מ"מ התקנה היתה להדליק, וכיון שהדליק

וז"ל מרן אמו"ר בס' טבעת המלך (מאור ישראל ח"ג על הרמב"ם שבת פ"ה ה"א): ונראה לפע"ד כי בהגלות נגלות לפנינו שגם רבותינו הצרפתים הורו לברך תחלה על הדלקת הנרות בע"ש, ואח"כ להדליק, ובראשם, הראב"ה, האו"י, והמרדכי, והפרדס, ועוד רבים, וכדעת רבינו הרמב"ם, הנכון להורות הלכה למעשה גם לגבי אחינו האשכנזים, שיברכו תחלה על הדלקת הנרות בע"ש, ואח"כ ידליקו, כמו בכל המצות שצריך לברך עליהן עובר לעשייתן. ולא יכנסו בחשש ברכה לבטלה. וכמו שנהג והנהיג הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל. ועליהם תבא ברכת טוב. וכן מצאתי הלום להגאון מהר"ש שניידר בשו"ת דברי שלמה (ח"ג סי' שטו עמ' ריב), שהביא מש"כ בזה בשו"ת יבי"א (ח"ב סי' טז), והורה לשואל שנראה שיש לברך קודם ההדלקה. ע"ש.

ואברך אחד שלומד תורה לקנטר ונוח לו שלא נברא, גילה פנים בתורה שלא כהלכה, הפך הקערה על פיה, וסילף דברי הרמב"ם, היפך דבריו המפורשים, והדפיס דבריו בירחון או"ת, אע"פ שכל דבריו הבל ורעות רוח. והמו"ל הדפיס דבריו כהוייתן, כסומא בארובה, ולא טרח לבדוק

ברכה על הדלקת נר שבת - תשובה לחכ"א מב"ב

והן אמת שבהגהות אשרי (ברכות ס"ס יג) הביא מהא"ז דכל כלל זה דעובר לעשייתו נאמר רק לכתחלה, אך אם לא בירך קודם העשייה, מברך לאחריה. ע"כ. אולם מדברי הרמב"ם הנז' מבוואר שאינו סובר כן. וגם כל שאר הראשונים [כשלושים ראשונים] שכתבו בסתם לברך ואחר כך להדליק, אף שלא פירשו שהוא לעיכובא, מ"מ יש לנו לתלות הדין כן, דבאמת ברכה אחר עשיית המצוה, הוא חידוש, ומדסתמו דבריהם משמע שאין לברך אחר העשייה. וכבר הזכרנו בכמה דוכתי מ"ש החקרי לב (הו"מ ח"א ס"י עה) שזה כלל גדול בתורה, המסור בידינו מגדולי רבני האחרונים, כי דין מחודש שחידש אחד מן הראשונים, ואין זכר לזה בדברי שאר הראשונים, יש לדון שהם חולקים עליו, דאם איתא להא לא הווי שתיק מינה. ע"כ. וה"ה כאן שכל הראשונים סתמו דברים לברך ולהדליק, ואילו היו סוברים שאפשר לברך אחר ההדלקה, היו צריכים לפרש דבריהם להדיא.

ועוברא הוי עם מרן אאמו"ר זיע"א ב"ב אלול תשנ"ז כאשר הגיע לעיה"ק צפת תובב"א והלך להשתטח בקברות הצדיקים, כשעמד סמוך למקום מנוחתו של מרן הקדוש זיע"א, פתח פיו בפני כל הנאספים ואמר: "ברצוני לומר דבר הלכה ליד הקבר של מרן הקדוש: צריך לברך תחילה על הדלקת נרות שבת ורק אח"כ להדליק, וכל אשה המדליקה ואח"כ מברכת, הרי היא מברכת ברכות לבטלה, וכפסק מרן הש"ע, וכך תשאר ההלכה לנצח ולא תשתנה לעולם". עכ"ד. וראה בספר רבנו (עמ' שיט). ועכ"פ היאך אפשר בהינף יד לומר דמה עושים מזה רעש, (וכן בעוד הלכות שחולקים בקלות וללא הכרח על גדולי הדור), ואין זה אלא חסרון בערך העליון של שמירת ההלכה בדקדוקיה, וזלזול בחומר איסור ברכה לבטלה של רבבות אלפי ישראל מידי שבוע בשבוע, שאת זה ראה מרן זיע"א לנגד עיניו.

ואעצור במילין לא אוכל, דהנה חכ"א אמר בשיעור: "כי מה עושים רעש מזה אם לברך קודם ההדלקה או אחר ההדלקה, הרי יש לנו את דעת החיד"א שאומר שאפשר לברך אחר ההדלקה, וא"כ אפשר לברך אחר ההדלקה". אלו דבריו. ותמוה מאד שבמשפט אחד דוחה את כל האריכות בזה שיש ביבי"א בכמה דוכתי, וביתר הרחבה ותוספת ביאור בילקו"י שבת כרך א' חלק שני, בקונטרס אחרון הנ"ל, ולא השיב מאומה על כל הטענות והראיות שהובאו שם. דהא מצינו ל-30 גאונים וראשונים שכתבו לברך קודם ההדלקה, והרבה מן האחרונים לא ראו דבריהם, ובהגלות נגלות דברי כל הראשונים בזה, מוכח שכך היה המנהג מאז ומעולם, ולא נשתנה רק בדורו של מהרי"ו ע"י מקצת נשים, כלשונו של מהרי"ו. וגם מה שהביא מדברי החיד"א, אינו מוכרח כ"כ, שהחיד"א לא נחת שם בדבריו לעצם הדין בזה.

ומה שטען אחד מתלמידיו [ויען שמואל ח"כ סי' לן] שלא מצינו לאף ראשון שיכתוב להדיא שאם יברך אחר העשייה הוי ברכה לבטלה, הנה מלבד מה שהוכחנו בילקו"י שם, מדברי שבולי הלקט שאם יברך אחר ההדלקה הוי ברכה לבטלה, כן מפורש ברבינו מנוח (פ"א מהלכות ברכות ה"ח) שכתב וז"ל: שהרי אין בו ציווי אחר, שכיון שעשה המעקה סיים כל המצוה, וכן בהדלקת נר שבת ונר חנוכה וכיו"ב. ע"כ. הרי להדיא שדימה נר שבת למעקה, וכתב, דסיים כל המצוה [במעקה, וכן בהדלקה], אלמא דמאי דבעי עובר לעשייתן הוא בדוקא. [קוני' לברך ולהדליק עמ' יט]. וביבי"א למד כן מ"ש הרמב"ם בה"ל אישות (פ"ג הכ"ג) שכתב: צריך לברך קודם הקידושין, ואח"כ מקדש כדרך שמברכים קודם המצוות, ואם קידש ולא בירך, לא יברך אחר הקידושין. ע"כ. הרי להדיא שדימה כל המצוות כולן לדין הנישואין ושם ביאר להדיא שלא יברך אחר העשייה. ומינה נל"ד שלא יברך אחר ההדלקה.

דעת הגר"ש משאש לגבי ברכה על הדלקת הנר בער"ש

שאינן שום חשש איסור להחמיר לברך קודם ההדלקה, ולקיים מצות עשה לשמוע אל השופט שבימך, ולחזק ידי הפוגעים בכבודה של תורה, של גדול הדור שהוא כבי"ד הגדול, מחמת נגיעות אישיות של כבוד זקני העדה. והוצרך לכתוב על האי רב גאון שלחצו עליו לכתוב כן וכו'. ובירחון קול סיני (תמוז תשע"ה עמ' ערב, וכסליו טבת תשע"ה סי' ל) הכה על קדקדו של החכם הנז', וכתב, שבירר את הדברים ע"פ עדים נאמנים שהעידו שבספר שמש ומגן ח"ד חלו בו ידים ודוניות, ששינו כמה דברים מאיש ששם לו למטרה לפרוך את שיטתו של מרן אמו"ר זיע"א. ועכ"פ גם רב האי גאון הנז' דעתו שכל אשה חכמת לב תברך קודם ההדלקה. ואיזו אשה לא תרצה שיקראו לה חכמת לב.

והנה בספר ילקוט שמש (אות צג) הביא בשם שו"ת שמש ומגן (ח"ד סי' לה) שאשה חכמה שיש לה דעת לחזור ממנהגה ולברך קודם ההדלקה, הנה מה טוב חלקה ומה נעים גורלה, ע"כ. ואולם בספר שמש ומגן ח"ד שיצא לאחר מכן [ולאחר פטירת הרב זצ"ל], לא מופיע קטע זה. וחכ"א (בס' ברכת יהודה) כתב ע"ז, בספרו, בזה"ל: "ומה שציטט בספר ילקוט שמש בשם שו"ת שמש ומגן שם, הנה ראה זאת בכ"י לפני שנדפס שו"ת זה, אולם עורך שו"ת שמש ומגן ח"ד שמע מאחד מרבני מרוקו, שדברים אלו נכתבו לאחר שלחצו את הרב זצ"ל לכתוב כן, אבל באמת דעתו של הרב היתה לברך אחר ההדלקה. לכן השמיט דבר זה מהספר. ע"כ. ואינו מובן, מה ראה על ככה, לחזק מנהג בעלמא, נגד שורת ההלכה, באופן

מנהג יוצאי בוכרה בענין הדלקת נר שבת

שראשית המנהג הזה בא ע"י קצת נשים שנהגו מבלי דעת, ואחר זמן שפשטה טעותן, דנו בו הפוס' בדורות מאוחרים להליץ בעד המנהג, ויש שחשבו להוכיח מכאן שזו מצוה נמשכת, ולא שמו לב שבאמת אין מקור למנהג זה. ובכל הראשונים כולם מפורש שמברכים דוקא אחרי ההדלקה, וגם הראשונים שכתבו שמקבלים שבת מחמת הברכה עצמה, כתבו שמברכים קודם ההדלקה, ודלא כסברת קצת נשים שאם יברכו קודם, כבר יאסר עליהם להדליק. אלא האמת כפי ששמענו מיוצאי בוכרה, שהיו אצלם מורים מבני אשכנז, שלמדו אותם הלכות ע"פ דעת הרמ"א וחב"ד (ועד היום עושים כן). גם יתכן שטעו בלשון הרמ"א בסי' רס"ג, שחשבו שהרמ"א בא לפרש דברי מרן וכאילו נתכוין להכריע שצריך לברך אחרי ההדלקה. ע"ש. וכ"כ בשו"ת אלישיב הכהן שמנהג זה הוא מנהג טעות שטעו בהבנת דברי הרמ"א.

וכ"ש כשעלו לאר"י שבלאו הכי יש להם לעשות תורה אחת ומשפט אחד, ולא להשתדל ולעשות אגודות אגודות, ולהיות מאה תורות.

ובקונטרס משמרת המנהגים על מנהגי בוכרה (סי' ה) נדחק ליישב בדוחק מנהג הזקנות בבוכרה שנהגו ג"כ לברך אחרי ההדלקה, וכתב שזה מנהג קודם קודם שפשטו הוראות מרן, שנהגו רוב בני ספרד בזה נגד דעת מרן, שסובר שיש לברך קודם ההדלקה, ולכן כך צריך להיות ואין לשנות המנהג, מחמת צירוף עוד כמה טעמים. ואחריו יצא בקוני' "נר מצוה" להליץ בעד מנהג בוכרה, והביא מס' ליקוטי דינים להרב אמינוב שנדפס בשנת תרס"ב, שמנהגם לברך אחרי ההדלקה. וידוע שמנהגי בוכרה הונהגו לפני חמש מאות שנה, ראה בעין יצחק (ח"ג עמ' קצב). ויש מי שכתב שהיהודים בבוכרה התיישבו שם לפני למעלה מאלפיים שנה, והם משבט ראובן שהגלה סנחריב להם קודם בית ראשון. וא"כ הוא מנהג קודם לזמנו של מרן. ולכן על כל עדת בוכרה לחזור למנהג הקדום אצלם ולברך דוקא אחרי ההדלקה. ע"כ. אולם כ"ז קול ענות חלושה, שבמקום ההודות על האמת שלא יכנס בשום רעיון של בעל שכל, שהיה גדול שהורה שיש לברך דוקא אחר ההדלקה, ופשוט לכל מודה על האמת

ד. טעה ובירך להדליק נר של שבת, במקום להדליק נר של יום טוב, יחזור ויתקן מיד ויאמר נר של יום טוב. ואם עבר זמן, בכל אופן כבר יצא ידי חובה, שהברכות אינם מעכבות, ואינו חוזר לברך, ויסמוך על המבואר בראשונים שגם יום טוב נקרא שבת. וכל שכן ביום טוב שחל בשבת, וטעה ובירך להדליק נר של שבת לבד, שאינו חוזר לברך על הדלקת נר של יום טוב. ה.

ה. מי שנמצא במקום שאינו יכול להדליק נר לשבת או יום טוב, כגון בבית חולים או בית מלון, שמטעמי בטיחות אין מדליקים רק בחדר צדדי, אין יוצאין ידי חובה בהדלקה זו, שהרי אין זה חדרו שלו, אלא כל אחד צריך בזמן הדלקת הנרות, לכבות את אור החשמל בחדרו ונביו"ט יזהר ג"כ לעשות כן רק מערב יו"ט. שהרי מכניסת החג ואילך אסור להדליק את החשמל, ולחזור ולהדליקו לכבוד שבת או יום טוב, ובכרכה. ואם אין לו שעון שבת ואינו רוצה שתהיה התאורה כל הלילה, יכול גם כן לברך, ותיכף להדליק את התאורה שבחדר הסמוך או בפרוודור, שמשם יוצא אור לכל החדר, ובליילה כשהולך לישון יסגור את הדלת כדי שלא יפריע לו האור. ובדיעבד יוצאים ידי חובה גם בתאורת לך, כמו רוב המנורות כיום. אולם בב' ימי ראש השנה, וכן בב' ימים טובים של גלויות בחוץ לארץ, או יום טוב הסמוך לשבת מלפניו או מלאחריו, אין עצה לצאת

בעת שמברכים, אפי' ברכות דרבנן, ראה במה שכתבנו בס"ד בילקו"י על הלכות ספירת העומר הערה מז.

וע"ע בקונטרס לברך ולהדליק מה שהשיב בזה על החולקים. ומה שכתבנו שלכתחלה אין להתעסק בשום ענין

בירך להדליק נר של שבת, במקום להדליק נר של יו"ט, יתקן מיד

יכול לברך ברכה נוספת, והאריך בכמה טעמים. וביו"ט שחל בשבת, ובירך רק להדליק נר של יו"ט, והדליק נר אחד, צ"ע אם שייך שידליק נר נוסף ויברך עליו להדליק נר של שבת. ובפרט כשהיתה דעתו מתחלה להדליק עוד נרות. וראה מה שכתבו בזה האחרונים לגבי נר שבת ונ"ח. ויש לפלפל בזה. וסב"ל.

ובשו"ת התעוררות תשובה (ח"א סי' קיב), כתב לגבי יו"ט שחל בשבת, שאם בירך של שבת לבד, אפשר שיצא י"ח הברכה, כיון דיו"ט איקרי שבת, אבל אם בירך של יו"ט לבד, אם לא קיבל שבת עדיין, ידליק נר נוסף ויברך, או שיבקש מאחר שלא קיבל שבת שידליק לו נר ויברך. ע"ש. ואולי כוונתו לבני אשכנז. אך אין זה שייך לדידן דנקטי' כדעת מרן (בסי' רסג) שאין מברכים על תוספת אורה, ובפרט בזה"ז שיש אור החשמל.

ד) כן נראה פשוט. וע' בס' דעת תורה ריש סי' תפ"ח. ודלא כמ"ש באשרי האיש (ח"ג פ"א ס"ט) שלא יצא ידי חובה וצריך לחזור ולברך. וכ"כ הגאון באר משה שטרן (פסקי הלי' יו"ט עמ קמט, קנ) שלא יצא י"ח, וכמו לגבי תפלה שאם חתם ביו"ט מקדש השבת לא יצא. (ש"ע סי' תפז ס"א), וגם הוי משנה ממתבע. עש"ב.

ומלבד זאת הרי ברכות אינן מעכבות, וכבר יצא ידי חובה בעצם מעשה הדלקת הנר, ובפרט לשיטות דהוי מצוה שבתוצאה שהנר יהיה דלוק, והכא הדליק הנר שיוצא ידי חובה. ולכאז' אם נצריכו לחזור לברך יצטרך לכבות הנר כדי שתהיה הברכה עובר לעשייתן, וכמו בנט"י אחר שכבר ניגב דהוי בדיעבד, ולכן אין לו לחזור ולברך ויוצא י"ח.

וכ"כ בשו"ת מהר"ם בריסק (ח"ב סי' מד) שאחרי שהדליק ובירך על שבת או על יו"ט, אינו

ידי חובה נר שבת ויום טוב בחשמל. והוא אנוס בזה. אלא טוב שיכוין מערב יום טוב הראשון להדליק נר ארוך לכל הימים הללו, ולקיים המצוה לשני הימים. והרצוה לצאת ידי חובתו בחשמל נכון וראוי להדליק בנורה שניכר בה לכבוד שבת, וכגון מה שמשווקים כיום, נורה חשמלית בצורת שתי נרות, ונראה הדבר מיוחד לכבוד שבת קודש. ה)

ברכת נר שבת ויום טוב על פלורסנט או מנורת לד

אולם זה ניחא בנורת ליבון או ספירלה שיש בהם הבערה, כדוגמת חוט להט. דבכה"ג מבואר ברמב"ם (פרק ט' מהלכות שבת הלכה ו') המחמם את המתכת עד שעשאה כעין גחלת, חייב משום מבעיר. וגחלת של מתכת חשובה אש. משא"כ בפלורסנט, שאין שם הבערה, שבנורה פלורוסנטית, האור בא ע"י גזים ואבקה שבצירוף האלקטרונים שנכנסים לתוכו, נוצרת התאורה, ולכן יש מי שכתב שאין להתיר לברך על נורת ניאון (היינו תאורה פלורוסנטית), כי האור קר ואינו אש, ותקנת חז"ל במצוה זו היתה על אור הבא מכח אש. ראה בס' החשמל לאור ההלכה (סי' ג פ"ו). וסמך לדברים אלו מ"ש בתבו"ש (סי' ב' סכ"ח). וכ"כ בס' תורת היולדת (פרק לח ס"ה) שאין לברך על תאורה פלורוסנטית. וכ"כ בשו"ת רבבות אפרים (ח"ה סי' תנח) בתשובה מהרה"ג ר' אברהם יעקב זלזניק שפשוט שנורת פלורסנט וכדו', אינם ראויים לנר שבת.

וב"כ בתשוה"ג (ח"ד סי' סג) שבפלורסנט שאין שם אש כלל, אינו ראוי לברך עליו. וע"ע מ"ש בזה בספר מאורות נתן (פ"ז סי' כה אות יז), בענין הברכה על פלורסנט.

אך בספר שבות יצחק (עמ' קסד) כתב בשם הגריש"א, דבמקום שאין יכול להדליק נרות, שפיר יכול לברך גם על הדלקת נר החשמל, וגם על נורת ניאון יכול לברך להדליק נר של שבת. וראה בזה להלן. וי"ל דכיון שהדלקת הגאז נוצרת ע"י ניצוצות היוצאים מהסטרטר, חשיב שפיר הדלקה.

וע' באנציקלופדיה תלמודית כרך יח (עמ' תשטו) שתיארו את פעולת הפלורוסנט, שבתוכה יש גז, וזרם החשמל הזורם בו גורם לו להאיר, נורה זו אין בה חוט להט, אלא שבתחלת הדלקתה

(ח) נודע דלהלכה נקטי' שאם אין לו נר להדליק בו נר של שבת, אפשר לצאת ידי חובה בנר של חשמל, וכמו שהארכנו לבאר בילקו"י שבת כרך א' חלק שני (סי' רסג) ושכן שעלתה הסכמת הפוס' בדורינו. והדלקת החשמל אינה נחשבת כגרמא. ואף לסוברים שהמחבר מעגל חשמלי אין דנים את מה שנפעל ע"י זרם החשמל כאילו עשאו בידים, אלא כגורם, וראה בשש"כ (עמ' לד) בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, שחשמל שבא מתחנת הכוח, חשיב בשעת הדלקה כמדליק בלי שמן, כיון שרק סומך ע"ז שבכל רגע נוצר זרם חדש בתחנה שלא היה כלל בעולם מקודם, והוא מחמם ומדליק הרבה פעמים בשניה אחת, משא"כ אם מדליק פנס המופעל ע"י מצבר, אשר הזרם כבר צבור ונמצא בתוכו, שפיר יכול לברך ע"ז לנר שבת. ע"ש. וכ"כ בספר אול"צ ח"ב (עמ' קע) שההדלקה לא באה מכוחו. [וע"ש (בעמ' לא) שכתב, שלפי סברת הגר"צ אבא שאול זצ"ל שהחשמל מתחדש תדיר, אין צורך להחמיר שלא ליהנות מחשמל הנעשה בשבת בארץ ישראל. וכן הובא גם בשו"ת עולת יצחק רצאבי (ח"א ס"ס קנח), אמנם יש שכתבו לגבי בישולי גויים בחשמל שהרב אול"צ היה מחמיר לעצמו (אור"ת אב תשמה עמ' תרו), אף שלפי סברתו לכאור' י"ל דאין כאן איסור משום מעשה שבת], אפ"ה י"ל שיוצאים י"ח נר שבת בנורת חשמל, דלגבי נר שבת י"ל שא"צ מעשה הדלקה גמור, אלא די שעשה מעשה וגרם בזה שיהא נר דלוק בבית לכבוד שבת, ושזה בא מכח מעשה שעשה. [ומה שכתב בשו"ת באר משה (ח"ו קנ"ג) החשמל סי' נח] לאסור בזה, והוסיף דהחשמל הוי דבר שאין בו ממש, יש להשיב ע"ז, וכן בשו"ת באר שרים (ח"ג סי' לג) דחה סברא זו, ע"ש. וע"ע בשו"ת בית יצחק (י"ד סי' קכ אות ה)].

ההדלקה נוצרים ניצוצות בסטרטר, ואלו גורמים שיהיה אור ע"י הגז. וסוף סוף איכא אור הבא מכח ניצוץ אש.

אמנם גם את"ל שבפלורסנט יש ניצוץ קטן של הדלקה. מ"מ בנורת לד אינו כן. וכיום רוב הנורות הם נורות לד. ויש לדון אי מהני להליק נר של שבת במנורת לד.

מתלהט חוט להט בתוך הסטרטר לזמן קצר, וכן פעמים שהאלקטרודות שבתוך הנורה, שהן מזרימות את זרם החשמל לגז, מתלהטות. ועיין בס' החשמל לאור ההלכה שנתבאר, שהמדליק נורה פלורסנטית כזו יש בזה משום מבעיר, כיון שיש בסטרטר חוט להט קטן. ע"ש. ולפ"ז גם לגבי נר שבת מהני במנורה פלורסנטית, כי בשעת

אין לברך להדליק נר שבת ויום טוב על נר זרחן

להדליק נר לכבוד שבת, אין זה בכלל הדלקת נר. ול"ד לחשמל הנתם סו"ס יש ניצוץ של אש, או הפתיל דולק, ואיכא נר, משא"כ בנ"ד. ומ"מ נורה של לד, עדיף מנר זרחן.

ולמעשה לכאורה נראה שאפשר לברך ככל מצוה דרבנן שיוצאים בה מספק, דומיא דספירת העומר בבין השמשות, ונטילת ידים במים שיש ספק בכשרותם. וכמו שביאר הסברא בזה בשו"ת יחזה דעת ח"ו (סי' לא, עמ' קסג בהערה) וז"ל: ודאי שאין ללמוד ממחלוקת האחרונים בדין ספק (מצוה) דאורייתא לחומרא (אם מברכים), לנידון שלנו (אם לברך בעירובי תבשילין ובנט"י בספיקים), אלא כיון קבעו חז"ל שספק דרבנן לקולא, מפני שהם אמרו והם אמרו, לפיכך נהפך הספק לודאי, וברוכי נמי מברך. עכ"ל. וה"נ, כיון שלא יצא הדבר מספק אם צריך דוקא אש ממש או מספיק לגרום שהדבר יאיר, והדלקת הנר הוא מצוה דרבנן, וקבעו חז"ל שבספק יוצאים ידי חובה, הם אמרו והם אמרו, ויש כאן מצוה ודאית שצריך לברך עליה.

והנה בילקו"י (סי' רס"ג סי"ב) נתבאר שאין לברך על נר זרחן, שהוא צנור זכוכית דק שבתוכו חומר זרחני [הנקרא ספיקלייט מקל אויר], שבשבירת הזכוכית בער"ש החומר מאיר לכמה שעות, דסוף סוף אינו אש אלא חומר זרחני שמאיר, אלא שאם אין לו נר אחר ישתמש בנר זרחני בלי ברכה. וכעין מ"ש בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' קז) שאין לברך על סידור אבנים טובות המאירות בלילה (כמו שפירש"י בפ' נח עה"פ צהר תעשה לתיבה). ויתכן שזה תלוי אם תקנת נר שבת הוא משום כבוד שבת, או משום עונג שבת, דאם הוא משום כבוד שבת שייך לומר דבעינן דוקא שיהיה כמו שתיקנו לנו חכמים להדליק "נר" של שבת, נר שיש בו אש [אפי" אש חשמל] המאיר.

אך יש לדחות, דשאני אבן טובה שאינו מעשה הדלקה כלל, משא"כ בנ"ד שבירת הזכוכית או עיקומה גורם שהחומר יאיר, ודמי למעשה הדלקה, ובפרט כשעושה זאת סמוך לשבת ומניחו באופן הניכר שהוא לכבוד שבת. אך עדיין צ"ע בזה לגבי הברכה, דשמא אחר שתיקנו לנו רבותינו

דברי הגר"ש אלישיב בברכה על נורה שאין בה אש כלל

עצמו אינו מן המצוה, רק שיהיה אור דלוק בביתו, וההדלקה היא תנאי שיהיה מעשה מצוה, ולכן מברכים להדליק "נר" של שבת, ובשבת אם הדליק וכבתה ולא נהנה לא יצא, שהעיקר הוא מה שהנרות מאירין. ולכן י"ל שמברכים גם ע"י הדלקת גז. ואילו בנ"ח הדלקת עושה מצוה ואם נכבה מיד אחר ההדלקה, א"צ לחזור ולהדליק אם בשעת ההדלקה היה שמן כשיעור והונח במקום שאין בו רוח שיוכל לגרום לכיבוי הנר.

ובס' הלכות שבת בשבת (ח"א עמ' קנג) כתב ששמע מהגר"ש אלישיב שגם בנורה שאין בה אש כלל רק גז מאיר כפנים, יוצאים בה י"ח נר שבת, דעכ"פ תכלית האור יש כאן. והרהמ"ח הביא מס' תורת שבת (סי' רסג סק"א) שכתב, שמצות נר שבת הוא באור שבנרות ולא בנר עצמו, ושלכן מותר להדליק באור הנעשה ע"י תולדות האור שקורין גז, ומאיר כאור היום. ע"כ. ולא דמי לחנוכה שהדלקה עושה מצוה, דבנר שבת השמן והנר

משתמשים בנורות "פלורסנט" שאין בהם חוט לוחט, ודעת הרבה גדולים דל"ש לברך ע"ז להדליק נר, מ"מ עצם המצוה י"ל שמקיימים גם בזה, וא"כ אפשר לכוון בשעת הברכה שעל הנרות גם על מנורות פלורסנט.

וראה בשו"ת יבי"א (ח"ב ס"ו יז אות ד, ט), שהעלה דהנעת הכפתור חשיבא הדלקה. ושכשו"ת ים הגדול (ס"ס לב) כתב, דמ"ש הדלקה עושה מצוה, דיברו בהוה, שכל הנרות היו דולקות באש. אבל ה"ה ג"כ בנר החשמל לחיצה על הכפתור מיקרי הדלקה, שההארה היא העיקר בזה.

ועוד כתב, שאין לנו הכרח להצריך ולחייב שתהיה כל ההדלקה בשבת מכוחו. ודי שעשה פעולת ההדלקה, באופן שנמשך האור ודולק כל הלילה, ושפיר דמי. ולמה לנו להרבות במחלוקת, דלר' משולם אין כל צורך שידליק בידים, ולר"ת צריך שתהיה כל ההדלקה מכוחו, ואשו משום חציו. טפי עדיף לומר דאף לר"ת די שיעשה פעולת ההדלקה מער"ש, והנר דולק והולך ע"ז בשבת, יהיה באיזה אופן שיהיה.

והארכנו בזה בילקו"י שבת א' כרך ב' בקו"א, דאף שיש מצוה שהנר יהיה דלוק, מ"מ המצוה היא גם בהדלקה, ולכן תיקנו לברך בלשון להדליק נר של שבת, ובגמ' (שבת כג.) למדו מלשון זה לגבי נ"ח שהמצוה בהדלקה, והרמב"ם גופיה (פ"ל ה"ה) מנה את מצות הדלקת הנר עם הדברים שהם מכלל כבוד שבת. וכבוד שבת הם מהדברים הנעשים מער"ש. ומ"ש הרמב"ם שיהיה נר דלוק, היינו שאם הדליק הנר מבעו"י, וכבה, ועדיין לא קיבל שבת, והחמה לא שקעה, שיחזור וידליק שיש בנר שבת גם מצות עונג שבת.

ובספר החשמל בהלכה ח"א (ס"ג פ"ו עמ' קלג), כתב, דלא מבעיא למ"ש הגאון מטלז שיוצאים י"ח מצוה אף ע"י גרמא, אלא אף אם לא נסכים לדבריו, מ"מ בנרות שבת שפיר יוצאים י"ח, אפי' אם נאמר שההדלקה שע"י חשמל, היא כמו גרמא.

אולם באמת גם בנר שבת הדלקה עושה מצוה, שהרי נר שבת שהיה דלוק ועומד מבעו"י, צריך לכבות הנר בזמן ההדלקה ולחזור ולהדליקו לכבוד שבת. אלמא שאין די בכך שהנר דלוק, אלא בעינן שיהיה דלוק מכח מעשיו. ולפ"ז איה"נ א"א לברך על הדלקת גוי. שהרי צריך מעשה הדלקה, וכמו שבגמ' למדו דין הדלקה עושה מצוה בחנוכה מנוסח הברכה "להדליק", ואין מברכים על הדלקת נ"ח. וא"כ ה"ה לגבי נר שבת. וכ"ה הסכמת הפוס' שא"א לברך על הדלקת גוי. וכ"כ לנכון בקו' כבוד שבת (עמ' קפה), דמבואר בראשונים שעיקר מצות נר שבת הוא במעשה ההדלקה, ורק שצריך תנאי שתהיה הנאה והנר יהיה דלוק, ועיקר מעשה ההדלקה כדי שיהא אור, וכיון שיש כאן מעשה הדלקה עם הנאה, די בזה.

וכ"כ בקובץ תל תלפיות (עמ' קצט) בשם הגרי"ש אלישיב שבדיעבד אפי' כשאין נורת להב, יכול לברך, כגון פלורסנט, ושגם במדליק בביתו עדיף שהברכה תהיה על עיקר האור שבבית, ולכן ראוי שהאשה תדליק תחלה את הנורות חשמל שבבית, ואח"כ תדליק את הנורות. ע"כ.

וכ"כ בשמו בקובץ מעדני יו"ט (עמ' קנה), שאפשר לקיים מצות נר שבת בפלורסנט, וא"צ דוקא אש, ול"ד להבדלה שצריך אש. וכ"כ בשמו בס' שבות יצחק (ח"ח נר שבת עמ' לג והלאה), שאפשר להדליק ולברך ע"ז, דבלשון בני אדם מיקרי "מדליק", ורק בנ"ח בעינן אור של אש, ומ"מ לכתחלה יש לקיים המנהג להדליק גם נרות רגילים שבהם ניכר שהם לכבוד שבת, ומצינו בראשונים שיש צורך לעשות היכר בהדלקה שהיא לכבוד שבת. וכ"כ בפסקי הגריש"א שבס' דרוך יקרא (עמ' שלז) שמעיקר הדין אפשר לברך גם על הדלקת פלורסנט. ע"כ.

וכ"כ בס' אול"צ (ח"ב פ"ח אות יב), שאפשר לקיים מצות הדלקת נרות שבת גם במנורת פלורסנט, אף שאין בה חוט להט, שהעיקר שיהי' דבר הדולק ומפיץ אור. וכ"כ בשו"ת מאורות נתן (פ"ו ס"ו כו), דאף שבזמן האחרון כמעט כולם

אם בהדלקת נורת לד בשבת - יש איסור תורה

כלל. ויהיה בזה איסור דרבנן כדין מוליד, כמו שאנו אוסרים מדרבנן הדלקת מאוורר.

ואמנם לשיטת החזון איש שיש בזה משום בונה, גם בהפעלת נורת לד יש בזה משום בונה, שבאמת יש כאן בניית מערכת. אולם נודע שדעת הרב הר צבי, הגר"שז אויערבאך, הגר"ע עטייה, ומרן זיע"א ועוד רבים מאחרוני זמנינו, שאין בהדלקת חשמל משום מלאכת בונה. ולדבריהם בנורת לד יש איסור מדרבנן משום מוליד, ואין בזה איסור דאורייתא. ויש לעיין בזה לגבי מצות הדלקת נר שבת ויו"ט אי מהני בנורת לד, דסוף סוף מאיר.

ולגבי נורת לד בשבת, הנה נתברר לנו שאינו כמו פלורסנט שיש בו הדלקת ניצוץ קל, אלא נורת לד פועלת בלי שום ניצוץ, וכבר לפני כמה עשרות שנים מצאו איזו אבן מיוחדת הנמצאת בארה"ב, שכאשר מחברים לאבן משני צדדים זרם, לאחר כמה שניות האבן מאירה, ונתברר שיש בה איזה חומר מיוחד שמזהיר ע"י דחיפת הזרם. וכיום המציאו חומרים כימיים שע"י חיבור זרם לאותם חומרים מזהירים ומאירים, ונורת הלד אינה מתחממת אלא מעט במאד. ואין בה שום ניצוץ של אש. וזה חומר מאיר. ולפ"ו הדלקת נורת לד אין בה איסור תורה, שאין בזה מבעיר

לצאת ידי חובת ההדלקה בנורת חשמל בליל יו"ט שני

ידלק מיד רק אחרי כמה דקות). ובוזה עשה מעשה להדליק נר לכבוד יו"ט. ומסתבר שמקיים בזה מצות הדלקת נר לכבוד יו"ט, ואמנם מסתבר שא"א לברך ע"ז, כיון שהברכה צריכה להיות סמוכה לשעה שהנורה נדלקת [וכאן א"א, שלא הותר להקדים את ההדלקה, רק בגרמא. אך צ"ע אם כיוון ששון שבת מערב יו"ט הראשון שהנורה תכבה ותחזור ותדלק מאליה אחר כניסת החג, אם די בזה כדי לצאת י"ח מצות ההדלקה, ואם שייך לברך ע"ז ממש באותו רגע שנדלקת, מאחר שכל זה בא בתוצאה ממעשה שעשה בידי בערב החג, לשם קיום מצות חכמים].

ומה שכתבנו שבב' ימי ראש השנה, וכן בב' ימים טובים של גלויות בחו"ל, או יו"ט הסמוך לשבת, אין עצה לצאת י"ח נר שבת ויו"ט בחשמל. הטעם פשוט שא"א להדליק חשמל אפי' ביו"ט. ולכאן יש עצה בזה, להכין שעון שבת על הנורה הזו, באופן שכשיגיע ליל יו"ט שני, הנורה תהיה כבויה כגון בזמן שאחרי צאת יו"ט ראשון לרבינו תם, למשך חצי שעה, ובאותו זמן שנשאר לנורה להיות כבויה יותר מרבע שעה (לפי מה שמצוי שכל זיז של השעון שבת הוא רבע שעה), אז יקדים להוריד את הזיז, כדי להקדים את ההדלקה, (באופן שלא

אם פעולה שעושה ע"י חשמל נחשב גרמא מהרגע הראשון

אם הגוי בישראל ע"י חשמל, דיש להחשיב זאת לדבר הבא מכוחו ממש, שמתחיל מרגע הדלקת הזרם בלא הפסק כלל. וכן מבואר ממ"ש בשו"ת יבי"א ח"ה (חיו"ד סי' י' אות ו'). ע"ש. ועפ"ז אם חיממו את התבשיל בשבת באיסור, כגון שתקינו את הקצר בשבת, אף שהיה מבושל כ"צ אסור לאכול התבשיל חם, אלא ימתין עד שיתקרר. ואם נתבשל ע"י החשמל, אסור לאכול את המאכל בשבת. דהוי הנאה ממעשה שבת. והיינו משום דהחשמל חשיב כוחו לחומרא. וכן מתבאר ממ"ש

ובגוף הדבר אם החשמל חשיב גרמא [מאחרי הרגע הראשון ואילך], מרן אאמו"ר זיע"א אמר לי, דאף להסוברים דהחשמל לא חשיב כח גברא, ולא הוי לשמה, ולא מהני למצות ציצית ומצה, מ"מ אין זה אלא לכתחילה, אבל מעיקר הדין כשאין עצה אחרת יש להקל ע"פ מ"ש כמה אח' להתיר בזה, וכמבואר בשו"ת יבי"א ח"ו (חאו"ח סי' א'), ובשו"ת יחו"ד (סי' י"ד). וע"ע בשו"ת יבי"א ח"ד (חיו"ד סי' כ' אות ט'), ובספר חזו"ע (פסח, עמ' ק"ד הערה מ"ג). וכן לגבי בישולי גויים ס"ל דיש להחמיר

וכן לענין עשיית ציצית במכונה חשמלית וכדו'. משא"כ לגבי נר ששבת שאין די בכך שבא מכוחו, אלא בעינן הדלקה ממש. וע"ש בחזו"ע שהביא בשם הרה"ג ר' אהרן מיליבסקי, אב"ד במונטבידאו, שכתב, דלא מהני נר ששבת בנר חשמלי. ושלא כמ"ש בשו"ת משפטי עוזיאל (מה"ת א"ח סי' לג) שפסק שאפשר לברך על נר חשמלי במוצאי יוה"כ"פ, בהסתמך על דברי מרן בש"ע ס"ד, שי"א שמברכים על אור שלא שבת מעמוד ראשון ואילך. וסברא זו הלכה פסוקה ומוסכרת, וכבר ידוע שדרך מרן להזכיר בשם י"א אף הלכה פסוקה שאין עליה חולק. ע"כ. ובמחכ"ת אין דבריו נכונים, שכאן הרי יש חולקים בפירוש על סברת הי"א. כמ"ש ה"ה (שבת כט, כז) בשם הרמב"ן. וכ"כ הרא"ה (ברכות נג.), ובחי' הר"ן, ובנימוק"י (פסחים נד.) בשם הריטב"א וכנ"ל. והעיקר כמו שסתם מרן שאין לברך אפי' מעמוד ראשון ואילך, דהוי ברכה לבטלה. וכ"פ בשו"ת ציץ אליעזר (ח"א סי' כ פי"ג אות ה), שאור החשמל לא חשיב אור ששבת, ואין לברך עליו במוצאי יוה"כ"פ. ועוד שאפי' בשאר מוצ"ש אין לברך על מנורת חשמל, שהזוכית של המנורה מפסקת לענין זה. וכמ"ש כמה אח'].

ועב"פ אם יש לו נר שמן או שעוה, לכתחלה לא יברך על נרות החשמל בכל ער"ש ויו"ט, אע"פ שאין לנו טעם מספיק לומר שלא יוצאים י"ח בנר חשמל. וכמ"ש ביבי"א שם, דמ"מ טוב ונכון לחוש לדעת המחמירים בזה היכא דאפשר, ולהדליק גם נר שמן ולברך עליו. ובזה יהיה היכר שהודלקו לכבוד שבת. וע"ע בשו"ת יבי"א ח"ד (סי' מ אות ה), ובשו"ת יחוד"ח"ה (סי' כד). ובחזו"ע (שבת עמ' ריב). אולם כשא"א לעשות כן מאיזה סיבות שהן, רשאים לברך על נר החשמל ולצאת בו י"ח.

לצאת י"ח באור חשמל שנעשו בו חילול שבת

עובר בלפני עור, וזו מצוה הבאה בעבירה, ונר של עבירה פסול לנר שבת, וכ"כ בספר אדני זכרון חלק ג' (סי' א), ולסברא זו אין להדליק נר חשמלי אלא כשמפעילי תחנת הכח הם גויים. וכ"כ בספר

בשו"ת יבי"א (ח"א א"ח סי' כ אותיות יא, יד). ולכן במקום שאין לו אפשרות להדליק נר שמן או שעוה, רשאי לברך על הדלקת אור חשמל.

ואף לדעת הסוברים שדוקא ברגע הראשון כשמדליקה דנים אותה כהודלקה ע"י כחו, כמו "בידקא דמיא", אבל מה שהנורה דולקת והולכת אין זה מכחו אלא חשוב ככח שני, יוצאים בה חובת נר שבת, שלא הצריכו מעשה הדלקה אלא כדי שיהא ניכר שהדליק הנר לכבוד שבת, וכיון שבכח הראשון דלקה הנורה ע"י כחו, יוצא בה י"ח. ולא עוד אלא שאף לסוברים שהמחבר מעגל חשמלי אין דנים את מה שנפעל ע"י זרם החשמל כאילו עשאו בידים, אלא כגורם, יוצאים בנורת חשמל, שדי שעשה מעשה בידים וגרם להדלקת הנורה, שהרי בחיבור המעגל גרם להדליק הנורה לשם נר שבת, וכלשון הרמב"ם (שבת פ"ה ה"א): אחד האנשים וכו' חייבים להיות בבתיהם נר דלוק בשבת.

[והן אמת דלגבי דין נר ששבת במוצאי יוה"כ"פ, כתב בחזו"ע על הימים הנוראים, שאין לברך במוצאי יוה"כ"פ על נר חשמלי שהיה דולק מערב יוה"כ"פ, ונימק זאת, כי יצירת הזרם נעשית בכל רגע ורגע, ואין זה נחשב נר ששבת. ע"ש. ולכאו' לפ"ז אמאי אוסר בבישולי גויים ע"י חשמל, ועוד, דלגבי אפיית מצה דעתו להקל לאפות בגריל חשמלי, אף שהזרם מתחדש בכל רגע ורגע, ועוד דא"כ היאך פסק דמהני להדליק חשמל בעבור נר שבת. וצ"ל דאף שהזרם מתחדש בכל רגע ורגע, מ"מ הכל בא מכוחו ממש, ודרכו בכך, ומש"ה גוי שהדליק תנור אפיה עם תבשיל בתוכו, חשיב כמעשה גוי לענין בישולי גויים, וכן לענין אפיית מצה, דאפשר לאפות בגריל חשמלי, אחר שהדלקת האש בא מכוחו והכל נמשך ממנו, ודרכו בכך, ולא מורגש ההתחדשות של הזרם בכל רגע,

ויש שבאו מטעם אחר לומר שאין יוצאים ידי חובה בנר חשמל, מטעם שהזרם נוצר בתחנת הכח באיסור מלאכות בשבת. שכאשר החשמל מיוצר ע"י חילול שבת של יהודים, הרי שהמדליק

ומזה עושים חומר בעירה. את הפחם מכניסים למכונות רק בימי החול, ובשבת משביתים את האניה אף אם הגיעה בשבת. [ופעמים שע"י השבתת האניה נגרם להם הפסד של כ-40 אלף דולר, אך הכל פועלים לפי ההנחיות שלא לפרוק פחם מהאניה בשבתות וימים טובים].

חומר הבעירה שנוצר מהפחם נדלק ומחמם מים מזוקקים, בחום גבוה, [ואין משתמשים במי ים, אחר שיש בהם מלח, ויכול לגרום לחלודה במכונות, וכן אין משתמשים במי שתיה, אלא במים מזוקקים בלבד]. מים אלה נהפכים לאדים, והחום שם מגיע ל-1600 מעלות חום.

האדים הנז' נמצאים בתוך מכונה גדולה סגורה, ויש שם גלגל עם כנפיים רחבות, והאדים מכים בחוזק על הכנפיים, ומסתובבים במהירות של 1500 סיבובים לדקה. גלגל זה מסובב את המגנט של הטורבינה, וע"י זה המגנט מתחכך עם חוטי ברזל ונוצר כח חשמל, שעובר דרך החוטים לכל הארץ. לאחר מכן האדים חוזרים ומתקררים ע"י צינורות שיש בהם מי הים צוננים, המגיעים לצינורות דרך משאבה.

יש לציין שאספקת החשמל היא אוטומטית, וגם אם יש תקלה במכונה המרכזית, יש מכונת רוזבה, שיכולה להמשיך להעביר זרם ל 24 שעות ברצף.

אולם אף שהכל פועל באופן אוטומטי, עכ"ז קיים בחברת החשמל חדר בקרה המנוהל ע"י יהודים שבעוה"ר הם מחללי שבת, והם בודקים במשך 24 שעות שאין תקלות באספקת החשמל, ובייצור החשמל, כגון שריפות וכדומה. התקלות מצויות כמעט מידי יום, ובודדים הם הימים שבהם אין תקלות כלל. עובדי חברת החשמל קיבלו הנחייה, להשתמש בשבת רק בדברים של הכרח, כגון צפוף של תקלה, עורך זרם היכול לגרום לשריפה ולקצר. ובעצם הם יכולים לא לגעת כלל במכונות, ואם יש תקלה אספקת הזרם תעבור לרוזבה, אבל כיון שהם מחללי שבת בלא"ה, אם יש תקלה מתקנים בלחיצה על כפתורים, ומתקנים את התקלות ע"י לחיצות על הכפתורים, ואינם עוברים למכונת הרוזבה.

החשמל לאור ההלכה שם (סי' ג פ"ו) שיש לחלק בין אם העובדים בתחנה הם נכרים או יהודים. שאם היא מופעלת ע"י יהודים אסור לברך ע"ז. גם בשו"ת יבי"א ח"ב (במפתחות לסי' יז) כתב כן, שבאה"ק אשר עבודת החשמל נעשית בעוה"ר ע"י ישראל, אין לברך ע"ז להדליק נר של שבת. ומה גם שדעת כמה מגדולי הדור לאסור להשתמש באור החשמל בליל שבת מטעם זה, אלא שמנהגינו להקל בצירוף מנורת נפט וכ"ב. ע"כ. אך בספריו האחרונים לא חשש לזה. **ישמא** טעמו משום שכל החשמל שאנו משתמשים בו בליל שבת, עכ"פ בתחלת הלילה, הוא ממה שנעשה בער"ש, בלא שום חשש חילול שבת.

והן אמת שבעוה"ר בחברת החשמל נעשות גם כיום פעולות הכרוכות בחילול שבת, ולפי זה לכאורה היאך יכולים לסמוך על נר חשמל עבור נר שבת, כאשר החשמל מיוצר ע"י חילול שבת של יהודים, שהרי המדליק עובר בלפני עור, ונהנה מחשמל המיוצר בשבת, וזו מצוה הבאה בעבירה, ונר של עבירה פסול לנר שבת, ולסברא זו אין להדליק נר חשמלי אלא כשמפעילי תחנת הכח הם גויים. דהיינו ביו"ט שאחר השבת וכדו'. שלא יועיל הסברא שכתבנו שהחשמל שמשתמשים בו בתחלת הלילה לא נעשה באיסור כלל.

והנה לפני כמה שנים ביקרנו בחברת החשמל בחדרה, ועמדנו מקרוב על הליך הייצור של החשמל, וידוע שלפני כשבעים שנה היו מייצרים חשמל בנהריים, באמצעות מי הנחל הנשפך לירדן, והיה שם זרם של מים, ונשפך על מכשיר שהוא כמין מאוורר, שיש בו כנפיים רחבות, וכנפיים אלה היו מסתובבים במהירות רבה, ומסובבים את המגנט שבתוך הטורבינה, ואז הוא מתחכך עם חוטי הנחושת שמלפנים את הטורבינה, וע"י כך היה נוצר החשמל. **ואמנם** כיום החשמל אינו מיוצר ע"י מי הים או מי הירדן, אלא פועל באמצעות פחם המגיע באוניות מחו"ל, ומגיע לארץ כסלעים, וטוחנים את הפחם, ואח"כ שורפים את האבקה.

בחילולי שבת, כי נודע שמנורה אלקטרונית קילא טפי ממנורה רגילה, שיש מנורות אלקטרוניות שדינם כמו מחזיר אור, [דומה לזרחן המחזיר אור, העשוי מחול עם חומרים כימיים, שאף שכאשר חומר הזרחן ידלוף יכול לגרום לכויות, כמו בחומצה, מ"מ אין דינו כמו מנורת חשמל רגילה, שהאיסור בהם מה"ת].
ואמנם כ"ז רק יקטין את שיעור חילולי השבת, כי אף אם המנורות שבלוח הבקרה יהיו אלקטרוניות, בלא"ה כפתורים אלה מפעילים מכונות, כל כפתור מפעיל מכונה של 600 אלף כח סוס, ויש בזה מלאכות גמורות מה"ת, ומכללם מלאכת הבערת אש וכדומה. נמצא שאין כל כך נפ"מ אם המנורות שבלוח יהיה אלקטרוני או לא, סוף סוף מפעיל מכונה שיש בה אש ממש.

והיוצא מכל הנ"ל שתושבי הארץ הזאת אין להם הנאה ישירה מהפעולות המתבצעות ביום השבת, כי המכונות של ייצור החשמל פועלים כל הזמן באופן אוטומטי, יום ולילה לא ישבותו, רק ששליחת הזרם נעשית ע"י הגברת כח הזרם והנמכת כח זה, ופעולות אלה נעשות ע"י חילול שבת.

והנה מצינו בתוספתא (שבת פרק ג' ה"ג), ומובא בגמ' ב"ק ע"א. חולין טו. כתובות לד. שבת לח. גיטין נג: דהמבשל בשבת במזיד אסור ליהנות מאותה מלאכה. והעושה עצמו אסור לו לעולם ועד, ולאחרים מותר במוצ"ש. ואם עשה כן בשוגג, לרבי מאיר מותר ליהנות מזה, ולרבי יהודה אסור ליהנות בזה בעצם יום השבת, דגזרינן שוגג אטו מזיד. ובגמ' חולין טו. מובא, שרב היה מורה לתלמידיו כרבי מאיר להקל, ולהמון העם החמיר יותר, ואסר גם בשוגג. ומכן הוכיחו התוס' והתרומה, דהלכה כרבי מאיר. ממה שרב היקל בזה לתלמידיו. אבל דעת הסמ"ג, הרי"ף, והרמב"ם, כרבי יהודה דגם בשוגג אסור. וכ"פ מרן בש"ע סי' שיח ס"א. וראה בילקו"י שבת כרך ג' מה שכתבנו בזה.

והנה מחללי שבת שבזמנינו אף שיש להם דין תינוק שנשבה לבין הגויים, מ"מ נראה שאינם נחשבים בגדר שוגג, שהרי כיום בארץ הקודש כמעט הכל יודעים שהיראי שמים אינם עושים מלאכות בשבת, והווי בגדר מזיד. ואין זה

לשאלתנו למה אינם מעמידים פועלים גויים, כמו דרוזים, שיעבדו בחברת החשמל בשבתות, והשיבו, שאכן יש שם גויים, אבל לא הכשירו אותם לעבוד בחדר הבקרה, כי מעטים הם הבקיאיים בכפתורים הרבים הנמצאים בחדר הבקרה. ובהיות והמפעל של חברת החשמל עלה הון רב, כמיליארד דולר, [שהוא פי שלוש ממטוס], החברה משקיעה בעובדים מיוחדים שיעבדו אצל לוח הבקרה. ולשם כך צריכים לעבור השתלמויות של כ-15 שנה בחו"ל, בעלות של כ-200 אלף דולר לאחד. ונאמנם יש מקומות בעולם שאפשר להשתלם בהם בעלות נמוכה בכמחצית מהסך הנז', אך חברת החשמל משקיעה בזה, כדי שלא יגרם ח"ו איזה הפסד כל שהוא לחברה].

נתברר לנו, שבמשך יום השבת קורין תקלות, וכמעט בכל שבת נוגעים בכפתורים. ובעיקר אחרי חצות לילה בליל שבת. אחת לכמה חודשים אין שום תקלה במשך 24 שעות, אבל בדרך כלל בחצות הלילה או בשעה 2 בלילה יורד כח הזרם, ואזי אנשי הבקרה מגמיכים את כח הזרם, כדי שלא תהיה התחשמלות כשיש זרם מיותר. המחשב מוריד באופן אוטומטי עד 30 אחוז. אבל כשצריך להוריד יותר, צריכים פעולת אדם הפועל ע"י לחיצה על כפתורי החשמל. גם בשעות הבוקר עולה כח הצריכה של החשמל עד 30 אחוז, והדבר נעשה באופן אוטומטי מידי יום, אבל פעמים שיש צריכה של יותר מ-30 אחוז מהממוצע, ואז אנשי הבקרה צריכים לפעול באופן ידני ע"י חילול שבת.

ודבר זה מצוי בקיץ, כי בחורף השינויים הם בדרך כלל קבועים, ונע בסביבות ה-30 אחוז ואז הכל פועל באופן אוטומטי, ורק כשיש תקלות טכניות, העובד לוחץ על כפתורים מסויימים. ובימות הסתיו והאביב, שהם תקופת מעבר בין קיץ לחורף, ברוב הפעמים אין צורך כלל בפעולת אדם והכל נעשה באופן אוטומטי. ובקיץ השינויים הם תכופים ומשמעותיים יותר, ועובדים יהודים מחללים שבת עבור כלל האכלוסיה.

כל המנורות שבלוח הבקרה הם מנורות חשמל קטנות רגילות, שיש בהם הבערה גמורה. ואילו היו עושים מנורות אלקטרוניות, היו חוסכים

ו. נכון להרבות בנרות בלילי שבת ולילי יום טוב, וכן בתאורת החשמל, יותר מהתאורה שרגיל בה בימי החול. (ו)

ועב"פ נכון ליר"ש לדקדק להתחבר לגנטרטור בשבת, והמחמירים בזה ישאו ברכה מאת ה', וזה בכלל הזהיר בנר הויין לו בניס תלמידי חכמים. שכיום עיקר התאורה שלנו בליל שבת היא מן החשמל, ומהדר לקחת חשמל כשר למהדרין. בפרט בשבת שאחר יו"ט או להיפך. ויש בזה ג"כ קידוש ה'.

סותר לזה שאנו מחשיבים אותו לתינוק שנשבה לבין הגויים, דזה נאמר לגבי הדין שמורידין ואין מעלין, וכן לגבי צירוף למנין לתפלת ערבית נשאין בה חזרה, ולקדיש, וכדומה. אבל זה לא עושה אותם לשוגג, כי הם יודעים שיש שבת ושאסור לעשות מלאכת הבערה בשבת, ומסתבר דהם חשובים בגדר מזיד.

המדליק בחשמל - ידליק נורה שניכר בה שהיא לכבוד שבת

כיום, נורה חשמלית בצורת שתי נרות, ונראה הדבר מיוחד לכבוד שבת קודש. אך אין הדבר לעיכובא.

ועב"פ ראוי להרבות באור יותר ממה שרגיל בכל יום, וכמו שאמרו בתיקוני הזוהר (תיקון חד ועשרין), וכך צריך לשנויי בנר דלוק וכו', כגוונא דא אם הוה רגיל בימי החול לאדלקא שרגא בפתילא חד, יוסף בשבת תנינא. ע"כ. וכן בתיקון ארבעין ותמניא איתא, שצריך שינוי בשבת מבחול, בלבושין שרגא ומאכל. ע"כ.

ולפ"ן גם אם א"צ שיהיה נר חשמל מיוחד לשבת, מ"מ עכ"פ לכתחלה יש להרבות בתאורה לכבוד שבת, מה שאינו רגיל בלילי החול, וכמבואר בסעיף הבא.

וי"ש שכתבו שהמדליק נורת חשמל לנר שבת, צריך שידליק בנורה מיוחדת, שיהא היכר שהוא מדליקה לכבוד שבת. ולא באור החשמל הקבוע בתקרה. וכ"ד הרב כוכבי יצחק (סי' ב). וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר (ח"א סי' כ פרק יא), ובשו"ת באר משה הנ"ל, ובשפת אמת (שבת כא.). ובשו"ת זכרון יעקב (סי' יד אות ב) כתב, שאם אין לו נרות מותר לברך על אור החשמל. אבל בסתם אין להקל, משום דחסר כאן ההידור שיש בנרות, שבהם ניכר שהם לכבוד שבת. אך יש שחלקו ע"ז, דבנר שבת א"צ היכר. וכ"כ בשו"ת אז נדברו ח"ג (סי' א). דרשאי להדליק את הנורה שהוא משתמש בה בכל ימות השבוע. ולכן המדליק בחשמל נכון וראוי להדליק בנורה שניכר בה לכבוד שבת, וכגון מה שמשווקים

להרבות באורה בלילי שבתות וימים טובים

מיום חול. וז"ל הזוה"ק שם: שבת, צריך לשנות בה מימי החול, במלבושים ובמאכלים, דאינון עונג שבת, דאם היה רגיל לאכול שתי סעודות ביום חול, בשבת יאכל שלש. ובכל צריך לעשות תוספת בשבת, שאם היה רגיל לאכול בחול לחם ויין, בשבת יוסיף בשר, וזה תוספת שבת. וגם שינוי מעשה, שאם היה רגיל לעשות מלאכה בחול, לא יעשה בשבת. וגם שינוי השם, שלכל יום קורא יום מעשה, כמ"ש ימי המעשה, וליום השבת קורא יום שבת, שהוא השבת מעשה ביטולא דעובדא. וגם שינוי מקום, שאם הוא רגיל להבעיר אש בחול, לא יבעיר בשבת. ועוד שינוי מקום, לתקנא ביתא

(ו) ראה בסוף ההערה הנ"ל. ובספר מעשה רב להגר"א (הלכות שבת סי' קיב) כתב, שהגר"א היה מרבה מאד בנרות, ומקפיד להדליק כולם בשמן זית, עד שמנעוהו הרופאים להדליק שמן זית, והיה מדליק רק של חלב וגם לא ריבוי גדול כמקדם. וכן להלן (סי' קמ) כתב, בשבת יש להזהר להרבות בנרות, ושלא להנות מאותן דברים שנעשה ע"פ גוי. ע"כ. וכ"כ בספר חוקי הנשים להגאון הרב בן איש חי.

וזה כעין מה שדרשו רז"ל שלא יהא הילוכך ודיבורך בשבת כהילוכך וכו' של חול. וכן מפורש בזוה"ק הנ"ל, שצריך להרבות בנרות יותר

ז. גם ביום טוב מצוה מן המובחר להדליק נרות בשמן זית.^(ז)

מוצעת, ובפתורא, כגוונא דא. דאם הוה רגיל ביומי דחול לאדלקא שרגא בפתילה חד, יוסיף בשבת תניינא. ובפתורא, אם רגיל לברכא המוציא על נהמא חדא, בשבת יוסיף תניינא. וגם יהא בשלום עם אשתו יותר מבחול. ע"כ.

בשבתא תוספת מבחול, ועוד שינוי מעשה, אם הוא עציב בחולא דיהא חדי בשבתא, ואם אית ליה קטטה בחולא עם בר נש או עם אתתיה דיהא ליה שלמא עמה בשבתא. ובזה לא יהא רשות לשטן להתקרב אליו. וכן צריך לשנויי בנר דליק, ובמטה

המדליק נר יום טוב בשמן זית זוכה לבנים תלמידי חכמים

בסנהדרין (כד). שת"ח שבארי נמשלו לשמן זית שנוחים זל"ז בהלכה. וכ"כ בחסד לאלפים (סי' רסה), שבמקום שמצוי שמן זית, צריך ליוזר בו, דהרגיל בנר הו"ל בנים רבנן.

ובספרו פני דוד (פ' תצוה אות א, וד') כתב, תצוה א'ת בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כ'תית, ר"ת, גימטריא שב"ת ב"ן, ללמדך, שהזהיר בנר שבת יהיה לו בן חכם, וזהו "למאור" שיאיר בתורה. וגם "למאור" גי' זרע, שיהיה לו זרע למאור להאיר ישראל בתורתו. ושמעתי במ"ש רז"ל, הרגיל בנר של שבת, הויין לו בנין רבנן. שידוע שכל ת"ח אמיתי יש בו ניצוץ ממש רבינו ע"ה, וז"ש, ואתה תצוה את בני, כלומר צוה אותם מצוה שיקחו אליך, כלומר שיולידו ולד שניצוץ ממך יאיר בו, ונמצא שהם לוקחים אליך ממש. וזה ע"י שמן זית זך, שידליקו נרות של שבת, ובזה יזכו לבן חכם שיתנוצץ בו אור מניצוץ, ונמצא שהם לוקחים אליך (אותך) ע"י מצוה זו. ע"כ. ובשור"ת שלמת חיים (עניינים שונים סי' צא) הביא, "נר תמיד", גי', בשבת, רמז לנרות שבת קודש בשמן זית.

ובספר חסידים (סי' רעב) כתב, מעשה באחד שהאריך ימים, ולא מצאו לו שום זכות אלא שלא היה מדליק בחלב בער"ש אלא בשמן זית. ע"כ. וסיים, לדרידן שאין שמן זית מצוי, מצוה מן המובחר בשאר שמנים שאורן צלול. והובא במטה משה (סי' תכ) וכנה"ג (סי' רסד).

ובש"ע הגר"ז (בקור"א סק"א) כתב, שרק בנר שמברך עליו ואוכל לאורו ישתדל לעשותו יפה, ולא בשאר נרות שמדליק כדי שלא יכשל בעץ ואבן. ע"ש. ונבספר המדות (נר תמיד ח"ב אות א) כתב, שבזכות נר תמיד הדולק בשמן זית, נצולין מגזרת שמד.

(ז) הנה לגבי שבת מצינו הידור להדליק בשמן זית (אם הוא דולק יפה), כמבואר בש"ע א"ח (סי' רס"ד ס"ו) ששמן זית מצוה מן המובחר לנר שבת. ולכאור"ה לגבי יו"ט. שאין סברא לחלק בין שבת ליו"ט. וכ"כ בספר חוקי הנשים להגאון הרב בא"ח. וכן מבואר בפענח רזא (סוף פרשת אמור) שכתב: ויקחו אליך שמן זית וגו', סמך פרשה זו לפרשת מועדות וגו', ללמדך שמצוה מן המובחר להדליק נר שבתות וימים טובים בשמן זית. ע"כ. וכתב הפמ"ג (סי' רס"ג א"א סק"א) שהזהיר בנר, היינו שמהדר במצוה, שעושה יפה ומהדר, וכן שמהדר להדליק בשמן זית, ואז זוכה לאור התורה.

והמשנ"ב שם (סי' רס"ד ס"ק כג) ביאר, משום שנמשך יפה אחר הפתילה יותר מכולם. וזה מבואר בגמ' (שבת כג.). אמנם נראה שיש בזה גם ענין סגולי. וע' בגמ' בברכות (נז:), הרואה שמן זית בחלום, יצפה למאור תורה, שנא' ויקחו אליך שמן זית זך. ובמדרש תנחומא (תצוה סי' ג) אמרו, שהשמן זית אורה לעולם. ובס' זית רענן לבעל המג"א ביאר, שמביא חכמה, שהיא אור עולם, דשמן זית מחכים (מנחות פה: הוריות יג:). ובחי' אגדות למהר"ל (מנחות נג:) כתב, שהשמן זית עדיף, שהזית עומד לקדושה. וכ"כ בס' הליקוטים ע"פ כוונות האר"י, שיש סוד בזה. ולכן יעשה עכ"פ שתי נרות משמן זית. וכ"ה בס' אור צדיקים (סי' כח אות יז), ובליקוטי מהרי"ת. [ובס' מל"ח (סי' כח אות כה) הביא מס' מעשה הצדקה (דף קלא. אות נב) שלימוד משניות בניגון אחר חצות לאור נר "משמן זית" הוא תקון להזו"ל].

וע' להחיד"א במחז"ב (סי' רסד סק"ב), שצריך להזהר להדליק בשמן זית, לזכות לבנים מאירים בתורה שנוחים בהלכה כשמן זית, כמ"ש

ח. גם ביום טוב נוהגים להדליק ב' נרות, ואף דזכור ושמור שייך בשבת, מכל מקום נוהגים כן גם ביום טוב. וגם ביום טוב יש ענין שהבעל יכין את הנרות להדלקה. ותזהר האשה להדליק רוב מה שיוצא מן הפתילה מהנר, ורק אחר כך תסלק ידה, ולא שתדליק רק מעט, ותתפשט האש מאליה על ראש הפתילה. ואין צריך להבהב את הפתילה קודם ההדלקה, אלא מצד מצוה מן המובחר. ובשבת שלאחר יום טוב, מדליקים בפתילה שאינה מחורכת, כי ביום טוב אין להבהב הפתילה. וטוב להדליק נרות שבת בצד דרום, ובנר שבת מדליקין מימין לשמאל, ואם הדליק תחלה את הנר השמאלי אין בזה קפידא. (ח)

בפמוטות מיוחדים ונאים, וכן להקפיד שיהיו נקיים. ואם יכול יעשה תאורה מיוחדת לכבוד שבת, כמו מנורות בציד הקירות שמדליקים אותם רק בליל שבת לכבוד שבת קודש. כמבואר בילקו"י שבת כרך א' סי' רסג.

וכתב בספר חיים תחילה להגרו"ח פלאג"י (אופן חל), והנשים ידליקו את הנר בשמחה, ותהיינה מבקשות רחמים על הבעל ועל הבנים שיאריכו ימים ושנים ויזכו לתורה ולמצוות. על שם הכתוב "כי נר מצוה ותורה אור". ועיקר הדלקת הנר צריך להיות באהבה רבה וחיבה עם בעלה, וכמ"ש בתיקוני הזוה"ק (דף לא). שצריכה האשה לכון בהדלקת נרות של שבת להיות אהבה וחיבה עם בעלה ולא לעשות בתר איפכא ח"ו.

ומה"ר יעקב אביחצירא זיע"א בספר פתוחי חותם (פרשת אמור) כתב, זך כתית למאור גי' כבשבת קודש. לרמוז שבשבת קודש צריך שתהיה זהיר וזריז להכין ולהדליק שמן מובחר כתית למאור, כדי שבזה תעשה עליה לסטרא דקדושה ותשפיל ותכניע לסטרא אחרא, וזהו להעלת נר תמיד, דהיינו לעשות עלייה לקדושה הנקרא נר. ל'העלות נר תמיד, ר"ת גי' לילי, וס"ת תרד, לומר דבהדלקת נר שבת סטרא דקדושה הנקרא נר עולה, והס"א תרד. ע"כ.

ולכן בשעת הדלקת הנרות נא הטבת הנרות והכנתם ע"י הבעל, יתפללו האיש והאשה שיזכו לתורה הם וזרעם.

ובכלל הזהיר בנר, הוא להדליק את הנרות

גם ביום טוב נוהגים להדליק שתי נרות

רסג סק"ט). ואנו מנהיגנו להדליק תמיד ב' נרות הן בשבת הן ביו"ט. ולגבי סוכות, ראה בילקו"י על סוכה (עמ' תקסח).

ובאמת צ"ע אם זכור ושמור שייך גם ביו"ט. שהרי י"א שמצות קידוש והבדלה מדאורייתא בשבת, שנלמד מקרא דזכור את יום השבת לקדשו, וזה קאי גם על יו"ט, שיו"ט נקרא שבת (רמב"ם שבת פכ"ט הי"ח). וכ"מ לכאור' בסמ"ג (עשין כט). וראה גם בס' באר יהודה על ספר חרדים (פ"ד דף ס"ו אות ג) ובחידושי היעב"ץ (שבועות יג). ובמנחת חינוך (מצוה לא ס"ק טז).

וכן הרמב"ם לא הזכיר דיני קידוש ביו"ט כלל, אלא סמך על מה שביאר בהלכות שבת פרק כ"ט, וראה גם בס' משנת יעב"ץ (מועדים ס" לה).

ח) פמ"ג (משבצות זהב תקי"ד סקי"ב), שאף ששתי נרות כנגד זכור ושמור, וזה נאמר בשבת, אפשר שהוא כנגד איש ואשה. וכ"ה בכה"ח (סי' תקיד אות כט). ובפרישה (סי' רס"ג אות ג) כתב בשם מהרש"ל (בהגהותיו לטור), קיבלתי הא דנהגו לעשות פתילה לשבת ולכרוך ב' נרות כאחד, היינו משום שזכור ושמור בדיבור אחד נאמרו, ועוד רמז לב' נשמות. ע"כ.

ויש נוהגים להדליק ביו"ט ה' נרות, כנגד מספר העולים לתורה ביו"ט, ובשבת מדליקין ז' נרות, שהם כנגד ז' עולים, (מגילה כב:). וגם כי הם כנגד ז' ימי השבוע. ועוד כי השבת היא בחי' המלכות, שהיא שביעית אל ספירות הבנין כידוע. וביורה"פ נוהגין להדליק ו', ובר"ח ד' כנגד מנין העולים. וע' בפתה"ד (סי' רסג אות א'), ובכה"ח (סי'

ה' מכובד, אזהרתה כפול, זכור ושמור. ומוכח שרק בשבת שייך שני עומרים ולא ביו"ט, כמו כל הני דחשיב דלא שייכי ביו"ט אלא בשבת. ע"כ. אולם לא נקטי הכי להלכה, וכמבואר ברמב"ם (שבת פ"ל ה"ט), ובש"ע (א"ח תקסט). וגם מפורש ברמב"ם (יר"ט פ"ו ה"ט) שהכתוב וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד, נאמר אף על יו"ט. שנוהג בו מצות כבוד ועונג, כמו בשבת. וזה דלא כדברי מהר"ל. והיינו משום דיו"ט איקרי שבת.

המדליק צריך שידליק רוב מה שיוצא מן הפתילה מהנהר

וא"צ להבהב את הפתילה קודם ההדלקה. ובאו"ז (ח"ב סי' לט) כתב, שמצוה מן המובחר בפתילה מהובהבת (אף שאין הלכה כר' אליעזר בפתילת הבגד שקפלה ולא הבהבה. ודעת ר"י ד"מ צריך לשפשף באור דרך העברה). וכ"כ הרא"ש, שמנהג הנשים בזה מנהג יפה הוא. וכתב בבאר שבע (סי' כא) שאף שכל הפטור מהדבר ועושהו נקרא הדיוט, כאן עושות כן להנאתן ולטובתן, שיהיה הנר דולק יפה, דאיכא טפי שלום בית. ובתוס' רע"א (ברכות פ"א אות י) כתב, שגם לר' עקיבא יותר טוב להדליק בפתילה מהובהבת. ומיהו אפי' למנהג זה, בשבת שלאחר יו"ט, מדליקים בפתילה שאינה מחורכת, כי ביו"ט א"א להבהב הפתילה (כנה"ג ס"ס רסד).

וכתב רבינו חיים פלטיאל (שמות יג, כב), טוב לאשה יראת ה' שלא להדליק בקצבה, רק שיהא לה נר שעוה מזומנת להדליק בה מידי שבת בשבת. וכ"כ בעטרת זקנים (סי' רסג סק"א) שטוב לאשה יראת ה' שלא תדליק נרות השבת בקינסא, רק יהיה לה נר שעוה מיוחד להדליק מידי שבת בשבת. וכ"כ בא"ר (ר"ס רסד) בשם פענח רזא.

טוב להדליק נרות שבת בצד דרום

זה בית של הדיוט ועם הארץ אלא מקום שיש בו רצון של ה' יתברך. אבל בית שלא מתקנים תיקונים אלו בליל שבת, המלאכים אומרים אין זה בית של ישראל שעליהם נאמר "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם" (שם לא, טו), לדרתם כתיב חסר, מלשון דירה, כלומר לתקן תיקונים בדירה לכבוד שבת

וגם "שמור", דהיינו שמירה מעשיית מלאכה. יש שייכות קצת ליו"ט, שהרי אף בו יש איסור עשיית מלאכה. וצ"ע.

והמהר"ל בס' גבורות ה' (פרק סג) כתב שנראה שביו"ט א"צ לחם משנה, שבמדרש (שוח"ט תהלים צב) אי' על כן נותן לכם לחם יומים, כל עסקה של שבת כפול, עומרה כפול, קרבנה כפול (וביום השבת שני כבשים), עונשה כפול (מחלליה מות יומת) שכרה כפול, וקראת לשבת עונג ולקדוש

וחנה קי"ל (שבת כח:) לגבי נר שבת, שהמדליק צריך שידליק ברוב היוצא, ופרש"י, צריך המדליק להדליק בידים קודם סילוק ידיו, את רוב היוצא מן הפתילה חוץ לנר. ע"כ. והטעם כדי שמיד שישלק ידו תהיה השלהבת עולה יפה, כמו בהדלקת מנורת בית המקדש.

ובשאלות (סי' סב) כתב הטעם, דילמא לא בדרא נורא בפתילה וכביא, וכיון דלית ליה נהורא לא מתאכיל ליה.

והדין כן גם ביו"ט שהדלקה עושה מצוה, ואם לא ידליק רק ראש הפתילה, נחשב כאילו נדלקת מאליה, ואינו מקיים מצוה בהדלקה, וכן בנ"ח צריך לזוהר בזה. וצריך להודיע לעם זאת וכזאת, כי לא ידעו. [חסד לאלפים סי' רס"ד ס"ד].

וע' בכה"ח (סי' רס"ג ס"ק סח) שלפי סודן של דברים, צריך להדליק את הנרות כנגד השולחן, ולא על השולחן ממש.

וגם ביו"ט יש ענין שהבעל יכין את הנרות להדלקה (כה"ח סי' תרי ס"ק יג).

וטוב להדליק נרות שבת בצד דרום, כדאי' בזוה"ק (תיקונים טו:), שצריכה האשה להדליק נרות שבת בימין, דהיינו בצד דרום, ונחשב כאילו הדליקה נרות בבית המקדש בדרום ושולחן בצפון. ובאותו בית שמצוי דירה מתוקנת ומסודרת מנורה בדרום ושולחן בצפון ומטתו בין צפון לדרום, אומרים אותם המלאכים שבאים עם השכינה, אין

ט. כשחל יום טוב ביום שישי, והאשה שכחה להדליק נרות לפני שבת ביום טוב, ויש כיסוי המאפיל מעל נר חשמלי דלוק, אין האשה יכולה לברך להדליק נר של שבת בעת הסרת הכיסוי מעל מנורת החשמל. (ט)

שבתון, ללמדך שכל המועדות נקראו שבתון. ובמנחות (סו.) לגבי ממחרת השבת, ממחרת יו"ט. וצ"ע].

קודש. ע"כ. וגם זה אפשר שנוהג אף ביו"ט, שגם יו"ט נקרא שבת. [וכ"כ בפס"ז (ויקרא כג, ג), שבת

אם גם בנרות יום טוב יש להדליק הנר השמאלי תחלה

אינו רק למהדרין מן המהדרין, ואיך יניח עיקר המצוה ויברך על הרשות. וגם משום כל פינות שאתה פונה יהיו לימין, איך יבטל עיקר המצוה בטפח הסמוך לפתח, אלא העיקר שיתחיל בנר הסמוך לפתח, בין מדליק בימין הפתח, או בשמאל. [והיינו, שדי בנר אחד בכל לילה, ומה שמוסיפים נר בכל לילה הוא כדי לקיים דין מהדרין מן המהדרין, ולכן כאשר עובר על יד הנר הנמצא בטפח הסמוך לפתח, ולא מדליקו, נמצא שמעביר על המצוה, שהרי היה בידו לקיים את עיקר הדין בהדלקת הנר שלפניו ולא קיימו, אלא הלך ופנה לצד אחר].

ואפשר דנר שבת שאני, שעיקרו משום עונג שבת, ואף שיוצא ידי חובתו כשמדליק נר אחד, מ"מ מצוה להרבות בנרות שיש בריבוי הנרות כבוד שבת, וא"כ כאשר עומדים לפניו נרות רבים מוכנים להדלקה, הרי שנמצאת לפניו מצוה אחת מובחרת יותר, וכל הדלקה והדלקה היא רק חלק אחד מקיום המצוה, ולכן לא נחשב מעביר על המצוות, שאין שום עדיפות לנר הראשון מאשר לנר האחרון, דכולם לכבוד שבת, ולכן א"צ להדליק את הנרות הקרובים אל המדליק. [אור ההדלקה].

ז וכן אשה שצריכה ללכת עם בנה ביום ששי אחר הצהריים לבית חולים לטיפול, וחוששת שמא תאחר ותשוב לביתה סמוך לשקיעה, ותפסיד מצות הדלקת נר שבת, ואם תדליק קודם פלג המנחה הרי לא תקיים המצוה, אינה יכולה להדליק קודם פלג המנחה בתוך קופסא סגורה, ואחר שתשוב לביתה תוריד את הקופסא, ותאיר את הבית לכבוד שבת, שאין הסרת הכיסוי מועילה במקום הדלקת נר שבת. ולכן תבקש מבעלה או מהשכנים שיכנסו לדירתם

והנה מבואר בשו"ע (סי' תרעו ס"ה) לגבי נ"ח שמיום השני והלאה מדליק הנר היותר שמאלי, ופונה והולך לימין, שנמצא שתמיד מברך על הנר הנוסף שהוא מורה על הנס (שבתוספת הימים ניתוסף הנס), ופונה לימין, שכל פינות שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין (יומא טו:), כמו שהביא הב"י שם מהמרדכי בשם רבינו מאיר. ולכאור' ה"ה די"ל לגבי נר שבת ויו"ט, שראוי להתחיל להדליק הנר השמאלי תחלה ומשם לפנות לימין.

ובררישה (א"ח סי' תרנא אות ג) הביא מת' מהרי"ל (סי' מ) שיקיף בלולב דרך ימין. וכמו בנ"ח. וכן פותחין הפרוכת שלפני הארון, וכן היה כהן מטיב ומדליק הנרות בבית המקדש. והאר"ך בזה הרבה בשו"ת מהר"י מברונא (סי' לט), וכיצד היה במנורת בית המקדש. ע"ש. וקצת צ"ב מדוע לא הזכירו כן הפוס' לגבי נר שבת. ואולי משום שיצא י"ח המצוה כבר בנר הראשון, והשאר להידור מצוה בעלמא, ולכן יש חשיבות לתת כבוד לנר הימני. ואינו דומה לנ"ח שיש ענין מסויים וקבוע במספר כנגד הימים. וע' בב"י (סי' רסג) שיש סברא שכל נרות שרוצה להדליק לכבוד שבת, כחד חשיבי, ולכן גם למ"ד שמקבל שבת בהדלקה, אינו מקבל רק אחרי הדלקת הנר האחרון.

גם לגבי מה שאמרו שהמדליק צריך שידליק ברוב היוצא, כתב בשו"ת מהר"י ברונא שם (סי' לט), דהיינו דוקא בנר הראשון שמדליק, שעליו מברך, שלא יסלק ידיו מיד עד שידליק את הרוב.

ובילקו"י (שבת החדש סי' רסד אות כו) נתבאר, שבנר שבת מדליקין מימין לשמאל, ואם הדליק את הנר השמאלי אין בזה קפידא. והנה הגר"א חולק לגבי נ"ח, שהנר הנוסף בכל לילה

י. תיקנו חכמים לברך "שהחיינו" בכל חג. ומברכים ברכה זו בשעת הקידוש על הכוס. ואין לנשים לברך "שהחיינו" בעת שמדליקות את הנרות לכבוד יום טוב, שמכיון שברכת "שהחיינו" נתקנה על עצם יום טוב, ולא נתקנה על הדלקת הנרות, יש לחוש בזה להפסק בין ברכת "להדליק נר של יום טוב" לבין ההדלקה. אלא הנשים יסמכו על ברכת "שהחיינו" שמברכים בעליהן בקידוש שעל הכוס. וכל שכן שאם האיש מדליק נרות לכבוד יום טוב, שלא יברך "שהחיינו" בשעת הדלקת הנרות, אלא יברך "שהחיינו" בקידוש. ומכל מקום אין למחות בחזקה בנשים המברכות "שהחיינו" בהדלקה, רק שיברכו ברכה זו אחר שידליקו לפחות נר אחד, כדי שלא יהיה הפסק בין ברכת הדלקת הנרות למצות ההדלקה.^(*)

בזמן ההדלקה, וידליקו נר שבת בשליחותם. וראה בילקו"י שבת כרך א' חלק שני סי' ובשו"ת הר צבי (חלק אורח חיים סי' קמא) הסתפק רסג סעיף עד.

לברך שהחיינו בעת הדלקת נר של יום טוב

והצדק עמו שיש לחוש להפסק בברכת שהחיינו בין ברכת להדליק נר של יו"ט להדלקת הנרות, שאין מקומה מוכרח כאן מן הדין, שאין זו תקנת חז"ל, אא"כ שיברכו שהחיינו לבסוף אחר הדלקת הנרות, או לפחות אחר הדלקת נר אחד. כדי שלא יהיה הפסק בין ברכת ההדלקה להדלקה. וע' בא"ר (סי' תר סק"ג) שכתב, שבלי לנישן של ר"ה גם הנשים בעת ההדלקה יברכו שהחיינו ע"י הנחת פרי חדש לפניהם. והעיר ע"ז הרב טהרת המים (מערכת ז אות טוב) שהרי עכ"פ הוי הפסק בין ברכת ההדלקה להדלקת הנרות. ע"ש.

ומ"ש בלקט יושר, שאין לנשים לברך זמן בהדלקת נרות יו"ט, אולי הוא מטעם שכתבנו, משום דהוי הפסק. וכדברי הרב טהרת המים הנ"ל.

והנה כמה דיות נשתפכו ע"ז בעיקר המנהג שנהגו הנשים לברך שהחיינו בעת ההדלקה של יו"ט. ובברכ"י (סי' רסג סק"א) הביא בקצרה דברי היעב"ץ הנ"ל, שיש מקומות שנהגו הנשים לברך זמן בהדלקת נר יו"ט, ואין לזה יסוד, ומ"מ אין למחות בהן בחזקת היד.

וז"ל החסד לאלפים (סי' רסג ס"ה), ביו"ט יש לברך להדליק נר של יו"ט, אבל אין לברך זמן על הדלקת הנרות של יו"ט ורבות בנות שגו בזה. ע"כ. ומבואר שאין דעתו נוחה מזה. ובודאי שאין

(*) ראה באורך בילקו"י שבת כרך א' חלק שני (עמוד שסט, סי' רסג הערה ד).

ובשו"ת שאלת יעב"ץ (סי' קז) דן בענין ברכת שהחיינו בהדלקת הנרות בליל יו"ט, וכתב, יפה כיוון לפענ"ד לערער על מנהג הנשים המברכות שהחיינו על הדלקת נרות יו"ט, וטענותיו גדולות מחמת שלא נזכר כן בשום פוסק, רק בקיצור של"ה, ובודאי דלא בר סמכא הוא, ועוד דלא עדיף מברכת שהחיינו דעשיית סוכה שנזכר בש"ס ואנו סומכים על של קידוש. חיי דמר שמיום עמדי על דעתי היה הדבר תמוה בעיני, ומטע"ז רציתי למחות באשתי, ואע"פ כן לא עשיתי מעשה והנחתי לה מנהגה המוחזק בידיה, כי באמת חשש ברכה לבטלה אין כאן, שאילו היא רוצה שלא לצאת י"ח שהחיינו ע"י בעלה, מי ימחה בידיה שתברך ברכה שהיא חייבת בה בלי ספק, ואף בלא הדלקה יכולה לברך שהחיינו מיד בכניסת יו"ט, דקי"ל (עירובין מ: זמן אומר) אפי' בשוק, ואף דהיכא דאיכא כסא סמכינן ליה אכסא, מיהא לאו ברכה לבטלה היא, לפי שהיום גורם לברכת הזמן, ומ"מ קשה בעיני שיעשו להן הנשים מנהג לעצמן בלי יסוד מוסד. ומהאי טעמא מעיקרא לא הוה שבקינן להו למעבד עובדא באתרא דלא נהוג. עכת"ד.

שכר, כמו שדייקן התוס' (בר"ה לג. ובקידושין לא.) מהמאמר גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה, מכלל שגם מי שאינו מצווה ועושה הקב"ה קובע לו שכר, רשאות הנשים לברך שהחיינו. וכיו"ב חילק הרא"ש בקידושין (פ"א סי' מט.) וכ"כ בשו"ת בית דוד (א"ח סי' שנט) בדעת הרמב"ם, שזה שאמרו (שבת כג.) ספק של דבריהם א"צ ברכה, הוא דוקא בברכת המצוה, שאיך יאמר מספק על הפרשת תרו"מ מפירות דמאי, אשר קדשנו במצוותיו וצונו, ושמי אינו חייב להפריש, ונמצא כאומר דבר שקר בנוסח הברכה, אבל בספק אם קרא ק"ש, חוזר וקורא ומברך ברכות ק"ש, מפני שכל נוסח הברכות ההן הוא לשון הודאה למקום, ואפי' אם כבר קרא ובייך אינו מוציא דבר שקר מפיו, ואין בזה איסור לא תשא, שלצורך ההודאה מזכיר את ה'. וכ"כ בשו"ת הלכות קטנות (סי' רסד), שבברכות השבח אין חשש איסור של ברכה לבטלה, וכמו שאמרו (עירובין מ.), שברכת שהחיינו רשות. ע"ש.

ותנא דמסייע ליה הוא הריכ"ש בתשובה (סי' תקה) שכתב, שאע"פ שיש מחלוקת אם לברך שהחיינו בקידוש של ליל שני של ר"ה, יכולים לברך, ואין בזה איסור משום ברכה שאינה צריכה. וכמ"ש בעירובין (מ.): שברכת שהחיינו רשות. ע"ש. וכ"כ הב"ח (סי' כט) שלענין ברכת שהחיינו לא שייך הכלל של סב"ל. והסביר החת"ס (חאו"ח סי' נה), שהטעם, מפני שברכת שהחיינו באה על ההנאה והסיפוק שאדם מרגיש בעצמו, ולכן כל שהוא מברך שהחיינו על הרגשת השמחה שלו, אין בזה חשש ברכה לבטלה. וע"פ זה כתב ליישב מנהג הכלות באיזה מקומות שנהגו לברך שהחיינו בעת טבילתן הראשונה בימי חייהן (ערב חופתן). וסיים: ומ"מ במקום שלא נהגו לברך שהחיינו אין להן לנהוג כן לכתחילה ע"ש. אולם מרן החיד"א בשו"ב (יו"ד סי' ר) פסק שיש למחות בכלות הרוצות לברך שהחיינו בטבילתן הראשונה שזוהי ברכה שאינה צריכה, ובכל תפוצות ישראל לא נהגו לברך שהחיינו בטבילתן הראשונה, ולכן צריך למחות בידן ולבטל מנהג זה. ע"כ. ומהרש"ם בס' דעת תורה (א"ח סי' כב) הב"ד החת"ס הנ"ל,

למחות בחזקת היד, כי דברי חכמים בנחת, נשמעים. וכמו שאמרו בשבת (לה.) הני מילי צריך לממרינהו בניחותא כי היכי דלקבלו מניה.

וכ"כ בפתה"ד (ח"ג סי' רסג סק"ז), ובספר יפה ללב ח"ג (סי' רסג סק"ב דף קיג ע"ד). וע"ע בספר שמ"ח נפש (דף פג.).

ומלכד הנ"ל יש להעיר שכאשר אח"כ יקדש האיש בביתו וחוזר לברך שהחיינו בקידוש, אם יאמרו הנשים אמן הוי הפסק, מאחר דלגבי ידיהו אין מקום עוד לברכה זו, שכבר בירכו שהחיינו בעת ההדלקה. ועניית אמן בין בפה"ג של הקידוש לטעימה הוי הפסק. וכבר העירו בזה בשו"ת הר צבי (א"ח סי' קנד), ובשבט הלוי (ח"ג א"ח סי' טט.).

ותן אמת שיש להעיר כן גם בברכת לישב בסוכה, לדידן דנקטי' כדעת הרמב"ם ומרן שאין הנשים רשאות לברך לישב בסוכה, כיון דהוי מצות עשה שהזמן גרמא שהנשים פטורות. ושור"ר מ"ש בשו"ת תפארת אדם (חאו"ח סי' טז). ע"ש. ועכ"פ אם האיש מדליק בערב יו"ט, ודאי שלא יברך, ויסמוך על שהחיינו שאומר בשעת הקידוש. ובוזה יש לקיים דברי הירושלמי שהביא האו"ז שהמדליק לא יברך זמן. [ומיהו כבר כתבנו שאין זה בירושלמי שלפנינו, וכמו שהעיר בהגהות עתים לבניה (על ספר העתים עמ' יט). ובשו"ת מחשבות בעצה (סי' כב). ובשו"ת תורת רפאל (הל' שבת סי' ד). וע"ע בספר יוסף אומץ יוזפא (סי' תשצח)]. וע' בשו"ת יחוד ח"א (סי' צא עמ' רפה הערה יז). וח"ג (סי' לד). ובשו"ת יבי"א ח"ד (חאו"ח סי' כד אות י). ומ"ש בשו"ת יחוד בשם הפתה"ד לאו דוקא. ודו"ק. וע"ע בהליכ"ע ח"ב (ר"פ במדבר). ובחזו"ע פסח (הל' ער"פ שחל בשבת סעיף טז, עמ' קלב).

ולכאוי' הואיל ומרן הבי"ב (בסי' תקפ"ט) הסביר הטעם שאנו תופסים להלכה כדעת הרמב"ם וסיעתו שלא לברך ברכת המצוה, משום דסב"ל, י"ל שזהו רק לענין הברכה של המצוה, שאינן יכולות לומר אשר קדשנו במצוותיו וצונו, והרי הן פטורות מן המצוה ההיא, משא"כ לענין ברכת שהחיינו שהיא ברכת שבח והודאה על שזכו לקיים המצוה הבאה משנה לשנה, ומקבלות עליה

רשאות להמשיך במנהגן. שאף שבירושלמי מבואר שא"צ לברך ברכת שהחיינו בהדלקת הנרות, מ"מ אם מברכות, אין זו ברכה לבטלה, שהרי קי"ל שברכת זמן אומרה אפי' בשוק, וא"צ לסומכה על היין, כמבואר בעירובין מ: . וגם אין לחוש להפסק בין הברכה בהדלקה, שאע"פ שבירושלמי נהגו הכל לברך קודם ההדלקה, ואף אלו הסוברים שבער"ש יש לברך לאחר ההדלקה, וכמ"ש החיד"א (מחז"ב סי' רסג אות ד), מ"מ כיון שברכת שהחיינו היא מענין הדלקת הנרות שבאה לכבוד יו"ט, לא חשובה הפסק בין ברכת ההדלקה להדלקה. וע"ע בשו"ת שאילת יעב"ץ (סי' קז), ובשו"ת זרע אמת (ח"א סי' לג). ורשאות להמשיך במנהגן אף אם הקידוש סמוך להדלקת הנרות, וכגון בירושלמי שחל במוצ"ש שמדליקים נרות יו"ט אחר צאת השבת. וכיו"ב מבואר בשו"ת אג"מ (א"ח ח"ד סי' כא, וסי' קא).

אולם לפי המבואר לעיל הואיל ורבותינו לא תיקנו לומר ברכת שהחיינו בסדר הדלקת הנרות, אמאי לא נחוש בזה להפסק בין הברכה להדלקה, אחר דלכו"ע בירושלמי מברכים על ההדלקה קודם ההדלקה. וכבר כתב בלקט יושר הנ"ל, שלא לברך שהחיינו בהדלקה. והאחרונים חששו בזה להפסק בין הברכה להדלקה.

ומה שבא מכח הטענה דהוא מהענין, ודמי לגביל לתורי, הנה בכל בו (סי' כד) מבואר להדיא, דמאי דגביל לתורי לא הוי הפסק, הוא רק בדיעבד, אבל לכתחלה אין להפסיק גם כשהוא מהענין. והובא בב"י (או"ח סי' קסז).

וכנראה מהטעם הנ"ל כתב בשאילת יעב"ץ הנ"ל, שאין למחות בחזקה ביד הנשים שנוהגות לברך שהחיינו בהדלקה, ואף שלדעתו אין לברך שהחיינו בהדלקה, והיינו מפני שבדיעבד סוף סוף אין בזה הפסק, דהוי כגביל לתורי, אבל איה"נ לכתחלה אין להורות לברך, דגם בגביל לתורי אין מפסיקים לכתחלה.

ומ"ש לענין עניית אמן, הנה אחר שטועמת מיין הקידוש, היאך תענה אמן בסיום הברכות, על ברכה שהיא אינה חייבת בה, שהרי כבר בירכה

והשיג עליו שנעלם ממנו מ"ש הרמב"ם בשו"ת פאר הדור (סי' מט), שאין מקום לברך ברכת שהחיינו בכיו"ב, ולכן יש למחות ביד הנוהגות כן. וכן השיג בשו"ת הצ"ח (סי' מה אות ח) על החת"ס בזה. גם הגר"ש קלוגר בשו"ת טוב טעם ודעת תליתאה (סי' צח) דחה דברי החת"ס מהלכה, והעלה שיש בזה איסור ברכה שאינה צריכה. וכ"כ עוד אחרונים.

ובאמת שגם ברכת שהחיינו, במקום שיש מחלוקת הפוסקים, העיקר להלכה לומר סב"ל. וכמבואר בתשובת הרשב"א (סי' רמה). וכ"כ בשו"ת כנה"ג (סי' רכ"ה אות א). וכתב שם, שכ"ד מרן הש"ע. וכ"פ הפר"ח (יו"ד סי' כח סק"ח). וכן העלה בשו"ת בנין עולם (חיו"ד סי' ט). וכ"כ הפמ"ג (בסי' רכה, א"א סק"ט). וכ"פ מרן החיד"א בברכ"י (סי' תרמ"ג סק"א), ובמחז"ב (סי' כב סק"ב). וע"ע בשו"ת יהודה יעלה קובו (חאר"ח סי' כ"ח). גם בשו"ת בכורי שלמה (חאר"ח סי' מח אות ב) השיג על דברי הסוברים שבברכת שהחיינו אין לומר סב"ל, שמדברי הרשב"א והרדב"ז בתשובה מתבאר להיפך. ע"ש.

וע' בקובץ על יד (פ"י מהלכות ברכות ה"א) שכתב, שלדעת הגאונים והרמב"ם וסיעתם שאיסור ברכה שאינה צריכה הוא מה"ת, וכ"פ מרן הש"ע (סי' רטו), אין לחלק בין ברכת המצוה לשהחיינו, שאין יברך שהחיינו מספק ויעבור על איסור תורה, אבל לשיטת התוס' (ר"ה לג.) וסיעתם שאיסור ברכה שאינה צריכה אינו אלא מדרבנן, יש מקום לומר שלענין ברכת שהחיינו אפשר לברך על הספק. וע' בשו"ת עמודי אש (סי' ב אות ב' וג'), ובשד"ח (מערכת ברכות סי' א אות יח סק"ה).

ולכן יש להורות לנשים מעדות המזרח, שעליהן ללכת אחר הוראות הש"ע, שלא לברך אפי' ברכת שהחיינו על שופר או על לולב, וישאו ברכה מאת ה'. [יבי"א ח"ד או"ח סי' כד אות י. שו"ת יחו"ד ח"ג סי' לד. ובחזו"ע פסח עמ' קלב. ילקו"י מועדים עמ' תמח].

ומכאן הערנו בילקו"י הנ"ל על מ"ש עורכי הספר אול"צ (ח"ג פ"ה ס"ב) שהנוהגות לברך

יא. נשים הנוהגות לברך ברכת שהחיינו בשעת הדלקת הנרות בחג השבועות, אינן יכולות לענות אמן על ברכת שהחיינו ששומעות בקידוש מפי בעליהן, משום הפסק בתיבת "אמן" בין ברכת "בורא פרי הגפן" של הקידוש, לטעימה מכוס הקידוש, הואיל וכבר יצאו ידי חובה של ברכת "שהחיינו" בעת הדלקת הנרות. ומיהו בליל פסח רשאות לענות אמן, באופן שקדמו ובירכו שהחיינו בהדלקת הנרות, ולכוין לצאת בזה ידי אכילת מצה ומרור וארבע כוסות וסיפור יציאת מצרים. אולם בשאר ימים טובים אם קדמה האשה ובירכה שהחיינו בהדלקה, אינה עונה אמן אחר ברכת שהחיינו שבקידוש. ועל כל פנים יותר נכון להודיע לנשים כי גם בערב פסח מוטב שלא לברך זמן בעת הדלקת הנרות של יום טוב. (א)

להסביר לנשים שהנכון הוא להמנע מלברך שהחיינו בעת ההדלקה מחשש להפסק.

ודע, כי אף העדות שנהגו בחו"ל לברך שהחיינו בהדלקת הנרות בערב יו"ט, לא ישנו ממנהג אר"י, וכפי שהעיד ביפה ללב הנ"ל, שהמנהג באר"י שאין מברכות שהחיינו בהדלקה. ובפרט שבכמה קהלות נהגו כן עוד בהיותם בחו"ל, וראה בכ"ז בעין יצחק ח"ג.

שהחיינו בהדלקה, ומה בכך שהמברך עושה כהוגן במה שהוא מברך שהחיינו בקידוש, סוף סוף האשה אחר שכבר יצאה י"ח הברכה היאך תענה אמן ותשתה אח"כ מהיין. וכ"ד הרב השואל בשו"ת הר צבי (או"ח סי' קנד).

וע' בברכת ה' (ח"ד ע"מ פה) שכדרכו חלק על היחוד (ג, לד) בענין נשים המברכות שהחיינו בהדלקת נרות יו"ט, אך לא חידש כלום, ולכן יש

נשים המברכות שהחיינו בהדלקה, לא יענו אמן בשהחיינו בקידוש

והנה הב"י (סי' קס"ז) הביא בשם הרוקח, שאם השיחו השומעים לאחר שטעם הבוצע, יצאו ידי חובתם, וכדמשמע בשלהי בכל מערבין, דאי יהבי לינוקא נפקו. ובב"י שם כתב, ואיני רואה שום ראייה משם, דהתם הוא מברך על דעת שישתה התינוק, וכיון ששתה לא הויא ברכה לבטלה, אבל הכא כל אחד ואחד חייב לברך כדי לאכול, וכשאחד מברך לכולם, הוי כאילו כל אחד בירך לעצמו, וכשהוא מפסיק בין עניית אמן לטעימה הוי הפסק, וצריך לחזור ולברך, וזה נ"ל ברור. ע"כ. והרמ"א בד"מ הסכים לדברי הרוקח, וכן הביא מאו"ז. וכ"פ הרמ"א שם בס"ו. נמצא שלדעת מרן הוי הפסק. וראה בילקו"י מועדים (עמ' תמח), ובחזו"ע פסח (מהדרו' תשס"ג, עמ' רעא). ובהליכו"ע (ח"ב עמ' א). חזו"ע ימים נוראים (עמ' סג בהערה).

ואם עדיף שיענו אמן ולא יטעמו מהיין, ראה בילקו"י סוכה מה שכתבנו בזה בס"ד.

יא הנה נשים הנוהגות לברך ברכת שהחיינו בשעת ההדלקה, כיון שכבר בירכו שהחיינו, א"כ עניית אמן מפסקת בין ברכת הקידוש לטעימה מכוס הקידוש, ויש בזה משום הפסק, ולכן יש להזהיר שלא לענות אמן על ברכת שהחיינו שבקידוש, או שלא לשתות מכוס הקידוש. ומצינו כיו"ב לענין ברכת לישב בסוכה, דאין לנשים לענות אמן על ברכת לישב בסוכה, כיון שאינן חייבות בסוכה, ועניית האמן הויא הפסק בין הקידוש לטעימה.

ואף היכא שהנשים יושבות בסוכה, ויש להן שכר עכ"פ כמי שאינה מצווה ועושה, וא"כ הן שייכות במצוה זו, אפ"ה אינן עונות אמן בקידוש אחר ברכת לישב בסוכה, דסוף סוף אין להן חיוב ואינן שייכות בנוסח הברכה "וצוננו". וכן בנ"ד שהאשה כבר נפטרה לגמרי כשבירכה בזמן הדלקת הנרות. דאף ששייכת בברכה זו, אבל הרי כבר נפטרה מברכה זו בעת ברכתה בהדלקה.

יב. יש שנוהגים להדליק את הנרות לכבוד יום טוב, קודם כניסת החג, כשם שעושים כן בנר שבת, שמכניסים את הבית במצעים נאים ונר דלוק, טרם כניסת השבת לכבוד השבת, שיש בזה כבוד שבת ויום טוב. ומן הדין רשאים להדליק נר של יום טוב לכבוד החג גם ביום טוב עצמו, בהדלקה מאש לאש, וכך נוהגים רבים, ויש להם על מה שיסמוכו. [אמנם כשחל שבועות במוצאי שבת, יש להזהיר את הרבים שיזהרו מלהדליק את הנרות [מאש לאש] עד צאת השבת, לאחר צאת הכוכבים של ליל יום טוב, ואזי ידליקו הנרות מאש לאש. והנכון להדליק רק אחר צאת הכוכבים של רבינו תם. וגם צריך ליזהר מאיסור ממרח כשמדליק בנרות שעה]. (ב)

יג. אשה הנוהגת להדליק נר שעה בליל יום טוב, סמוך לקידוש, נכון להכין את הנרות בפמוט או במנורה מבעוד יום, שהרי אסור לחמם נר שעה להדביק את הנר בפמוט או במנורה ביום טוב, משום איסור ממרח. ואם לא הכינו הנרות שעה מבעוד יום בפמוט, תדליק בנרונים, או בשפופרת חלולה, או בפמוט שאין צורך במירוח השעה. או בשמן עם פתילות מוכנות. (ג)

יד. יש שרצו לאסור להכין "פתיל צף" ביום טוב [דהיינו שמכניס את הפתיל בתוך המסגרת שלו שעל ידה הוא צף על גבי השמן], שנחשב כמו מתקן מנא, כיון שקודם לכן אינו ראוי לכלום, ולדבריהם צריך להכין את ה"פתיל צף", מבעוד יום. אמנם העיקר להלכה להתיר בזה, שאין זה נחשב לעשיית כלי. [ופעמים שהנקב במסגרת סתום לגמרי, ובזה ודאי אסור להכניס ביום טוב, שהרי עושה נקב חדש] ומכל מקום אם אפשר בקלות להכין מערב יום טוב הפתילות בתוך הבסיס שלהם, טוב לנהוג כן כדי לצאת מהספק. (ד)

והגם שהגרש"ז אויערבך (מנחת שלמה תניינא סי' ס אות כד) כתב, דלענות אמן על ברכת שהחיינו בקידוש ולשתות מן היין, הגם כשכבר בירכה שהחיינו בהדלקת הנר, אין זה בגדר של הפסק, הואיל וכך הוא בדרך כלל סדר הקידוש, ולכן אין הפסקת אמן כזה קרוי הפסק, דאל"כ איך לא הזהירו הפוס' על נשים שאינן יושבות בסוכה וטועמות מהיין של קידוש לכל יענו אמן על ברכת לישב בסוכה של המקדש, וגם המשנ"ב לא הזכיר שביו"ט שחל להיות במוצש"ק שלא יענו אמן על ברכת מאורי האש, אע"פ שלשיטתו (בבה"ל ס"ס רצו) אין זה שייך לאמצע ההבדלה.

מ"מ קשה לסמוך בהחלט על סברא כיו"ב, ושוא"ת עדיף. וכן העירו שם שהגרש"ז

אויערבך בעצמו, נהג תמיד בביתו לפני הקידוש, להזהיר את הנשים שלא לענות אמן אחרי ברכת שהחיינו.

יב) ראה בדין הדלקת נר יו"ט, הערה ו'. ובאורך בילקו"י שבת כרך א' חלק שני (עמוד שעט). וע"ש ביחוד ח"א (סי' כח) שהביא הרבה פוסקים דס"ל שעיקר הדלקת הנרות משום סעודה, ומדליקות בעת שנכנסים לסעודה, ועל כן כשטרודים בהכנת הסעודה, ובהכנות לחג, ואינן מספיקות להדליק מבעו"י, ידליקו בלילה מאש לאש. וכך היה מנהגה של הרבנית האמא ע"ה להדליק הנרות לאחר שמרן אאמור"ר זיע"א חזר מביהכ"נ, סמוך לקידוש, בהבערה מאש לאש. (יג) ילקו"י פסח כרך ג' (עמוד רעט).

מותר להכין "פתיל צף" ביום טוב

(ד) הנה יש שרצו לאסור בזה משום מתקן מנא, כמו דקי"ל (שבת מח. ובשע"ס ש"מ ס"ח)

שאין נותנים מוכין לתוך הכר ולתוך הכסת ביו"ט, והיינו בחדתי. ופרש"י שלא היו בתוכו מעולם,

משקפיים עקומות אפי' במעשה הדיוט (וע' להלן ר"ס תקט), שאני הכא שאין בו חשיבות ועומד לשימוש חד-פעמי. גם בס' מאורות השבת (ח"א פ"ח סעיף ע"ד) כתב בשם הגרשז"א להתיר לחבר פתיל צף ביו"ט, והובא גם בס' הלכות המועדים (עמ' שצ"ד). וראה מ"ש בשו"ת מנח"י (ח"ח סי' כז. ח"י סי' עט אות ב).

וב"ז דלא כמ"ש באחד הסיפורים לאסור הכנסת פתיל צף משום מתקן מנא, ע"פ הש"ע וכה"ח ומשנ"ב (סי' תקי"ד סעיף ח, ט). [נסידור איש מצליח לר"ה (עמ' כב). וראה גם בפסקי תשובות (סי' תקיד אות טז)].

ובס' הליכות מועד (מלכא. ר"ה עמ' מו) נסתפק בזה, וכתב שנחלקו בזה אחרוני זמנינו, ולכן יש להחמיר בזה, ואם לא הכין את הפתיל צף, אם יש לו נרות מוכנים להדלקה, ידליק בהם ולא ידליק בפתיל צף.

אולם אחרי שבשו"ת יחו"ד שם וכן בחזו"ע שבת ג', פסק להדיא להתיר בהכנסת המחט למזרק, כיון שעומד לזריקה, שוב אין כל טעם להורות לציבור לאסור. ושוב הראוני שלפני שנים מרן אאמ"ר נשאל בזה אם יש לאסור פתיל צף ביו"ט משום מתקן מנא, והשיב במכתב (מיום כ"ח אלול תשע"ב): שיש להקל ביו"ט. ע"כ. [וכיו"ב התירו כמה אחר' זמנינו ומהם באול"צ, להפריד את גביעי הלבן בשבת, כיון שעומד לזריקה. וי"ל].

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קכח) צידד להתיר בנ"ד, שנתינת פתילה לתוך הצף, אינו להשלים כלי, אלא הצף הוא הבית קיבול המחזיק את הפתילה שלבדה עומדת להדלקה, ול"ד להכנסת אבנט במכנסים, ולא להכנסת רצועה במנעל בסי' שי"ז, ובודאי לא לנתינת מוכין לתוך הכר בסי' ש"מ, ול"ד כלל לדינים שבסי' שי"ג ס"ט, והפתילה נשרפת והצף נשאר. וע"ע בסי' תקט ס"ג, במג"א ומשנ"ב.

ובספר חוט שני (ח"ב עמ' רלא. יו"ט עמ' מג) כתב, שמותר להכניס ביו"ט הפתילה בתוך השעם, ואין בזה משום מתקן מנא, שהרי רוצה רק להדק את הפתילה ולא לעשות איזה תיקון.

דהשתא עביד להו מנא. וכן קי"ל (ש"ע סי' שיז), שאסור לתת רצועות חדשות במנעל, במנעל חדש, דקמבטל להו התם, והשתא הוו מנא. (וע"ש במשנ"ב סקי"ח). וגם כאן הוא מבטל את הפתיל למסגרת העגולה שלו. (קובץ מבית לוי תשנ"ח עמ' קנג).

אולם אין ראייה מדין נתינת מוכין לתוך הכר, ורצועות לתוך מנעל, לנ"ד, דהתם כשנותן לתוכם, יישארו כך לשימוש תמידי, וזה נחשב עשיית כלי, לא כן בדבר שהוא שימוש עראי, ותיכף בגמר ההדלקה משליכין אותו לפח. וכאן בהכנת פתיל כזה, אין בזה חשיבות ממשית, שנוכל לחדש לאסור גם כאן מדרבנן, משום שנראה כעשיית כלי. וכמו דנקטי' להתיר חיבור המחט למזרק, וביאר בשו"ת יחו"ד (ח"ב ס"ס נו), שאף שאסור לתת מוכין חדשים בכר בשבת, משום שעתה עושה אותו כלי, שאני הכא שהמחט מוכנסת למזרק ע"ד להסירה ולהשליכה לאחר מעשה הזריקה, ואין בזה משום תיקון כלי כלל. וכ"ש שאפשר ששם הוא רק מדרבנן, ע' בריטב"א שם, וכן מפורש ברמב"ם (כב, כג) שהוא מגזירה שמא יתפור, וזה לא שייך כאן, ולכן בנ"ד ודאי שיש להתיר בזה לחולה שאב"ס. וכ"פ בציץ אליעזר (יג, מו) שאפי' איסור מדרבנן אין בזה. וכ"כ בשש"כ (לג, ט). ודלא כמ"ש באול"צ (ב, רסא) שאסור משום מתקן כלי. והעיקר שיש להתיר לעשות זריקה לחולה שאב"ס בשבת, ואין להחמיר בזה כלל. עכ"ד.

ואף שיש לחלק שהמזרק והמחט יש להם חשיבות בפני עצמם, ויכולים להתחבר ולהתפרק תדיר, ויש יותר סברא שאינו נחשב לעושה כלי חדש בחיבורם. מ"מ אין נראה להחמיר בזה. וכן מבואר בילקו"י (שבת כרך ד עמ' קפג), להתיר חיבור המזרק, גם במזרק חד פעמי. [וכ"כ בשו"ת ציץ אליעזר (חט"ו סי' יז), שא"צ אומן בזה, ועוד שלא מצינו דרך בנין כזה הנצרך רק לרגע קט, שמיד אחר ההשתמשות בו לשעה מועטת משליכו בדרך בזיון לאשפה, ואין לו כל קפידא על סתירתו. והו"ל כמתבטל מאליו מתורת כלי עם הזריקה לאשפה], וה"ה לחיבור פתיל צף, שאף שאינו מפרקו, זהו מחמת שאין לו חשיבות. וגם את"ל שיש לאסור יישור

שהאומן עושה, ולא בדבר שנעשה מתחילה על דעת שכל יחיד יעשה הדבר בביתו, כי אי"ז שייך לגמר המלאכה, וכלשון הרמב"ם (שבת פ"י הי"ז) כדרך שהרופאים עושין. ושם (הלכה יח) המנער טלית כדרך שהאומנין עושין. וצירף סברא זו בחזו"ע (שבת ה עמ' רלז). [ויש שהעירו ע"ז מדין חיתוך פתילה לשנים שאסור, ובע"כ דעכ"פ יש בזה איסור דרבנן].

וב"כ בס' בנין שבת (עמ' קסא) בשם חכ"א להתיר השחלת פתיל צף לשעם ביו"ט, כמו בהשחלת החוט למחט, שהמחט עשוי רק להחזיק ולהעביר החוט, ולא דמי למוכין בכר, שהשימוש בשניהם קבוע. וכן השעם רק מחזיק הפתיל הראוי להדלקה בפ"ע. וכ"מ בשש"כ (תיקונים ומילואים פ"א הערה קלג, ופרק לג הערה מג) בשם הגרש"ז אויערבך. וכן צידד בספר הלכה ערוכה (בנין ואהל עמ' קסג-קסד). וכן האריך בירחון קול סיני (שבת תשע"ו עמ' רצא), שיש לדמותו לגביע שהוא חד מלמטה ואינו יכול לעמוד אלא בתוך מתקן עם רגלים המיועד אליו, שאין בנתינתו משום גמר מלאכה. ע"כ.

ואף שבחזו"ע (שבת ה עמ' שמב) כתב לאסור לנפח כרית גומי בשבת, אם לא ניפחו אותה מע"ש. ומזה רצו ללמוד לאסור בפתיל צף. אמנם בחזו"ע שבת ג' (עמ' שעב) משמע קצת להקל בניפוח כרית גומי, גם כשלא ניפחו אותה מלפני שבת. דל"ד למוכין שרק ע"י נתינת המוכין לתוך הכר עושהו לכר, משא"כ כר של גומי, דמי לנודות העשויות למלא בהן מים, דודאי שרי למלא בהן מים מפני שהוא תשמישתן. וע"ע בילקו"י שבת (כרך ב עמ' תקיד), וכרך ה' (עמ' קמא אות ז). וצ"ע. ויש להוסיף, דבכרית מתנפחת נוצר כאן משהו חדש לגמרי, מה שלא היה מקודם. משא"כ בפתחת קופסאות שימורים והפרדת אשל וכל כיו"ב שמיועד לזריקה, וכן שקיות של מאכלים שונים, מאחר ולא נוצר כאן משהו חדש לגמרי, יש להקל כשהוא מיועד לזריקה.

תשובה ע"ד חכ"א שכתב לאסור להכין "פתיל צף" ביו"ט

סק"ה) ותהל"ד, שלא התירו לחבר כוס של פרוקים, רק בישן, אבל בחדש אסור, וכמ"ש המג"א (סי

ושאני נתינת רצועות במנעל חדש שע"ז הופך שמם לנעל, וכן במוכין בכר יש יצירה חדשה, משא"כ בנ"ד שאין בזה יצירה חדשה אלא כדי שהפתילה תצוף על גבי השמן. ע"כ. גם בהלכות חג בחג (שבועות עמ' קטו) כתב, שמותר ליתן פתילה בצף ביו"ט, כשיש בו חור יפה, כיון שאינו אלא להחזיק הפתילה, ושכ"ד הגר"ש אלישיב.

ואין בזה גם דין 'מכה בפטיש' משום שהפתיל והפקק נידונים כב' חלקים נפרדים ולא דנים אותם ככלי אחד. (שש"כ ח"ג פ"ג הע' מג, ארחות שבת ח"א עמ' רצד, קובץ מבית לוי ח"ו. ע"ש בראיותיהם). וע"ע בזה בשו"ת שבט הקהתי (ח"ד סי' קמד או' ב), ולהגרשז"א בתיקונים ומילואים לשש"כ (פרק לג הערה מג).

והנה באול"צ (ח"א סי' ס"ס כד. ח"ב פכ"ט סי', ובפלו"י סי"ט) הוכיח לאסור מתקן מנא אפי' לזמן מועט, מדין קטימת קיסם לחצוץ בו שיניו, (ביצה לג:), וכן מדין מיעוט ענבי ההדס ביו"ט, משום מתקן מנא (סוכה לג:), וכתב המרדכי שם דהוי איסור דאו'. וכיו"ב הוכיח בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' צא אות יב). הנה בפתיל צף גרע טפי, שאין הפתילה ראויה להדלקה אח"כ, לכן אין לזה חשיבות כ"כ. משא"כ קיסם שראוי לזמן רב. וגם ענבי הדס, ראוי לכמה ימים. וכן אין להוכיח מדין חיתוך הפתילה לשנים, ששם הפתילה ארוכה וראויה לימים רבים, וגם יש בה חשיבות, משא"כ פתיל צף שהוא עראי וקצר, ובד"כ אינו ראוי ואינו חשוב לשימוש חוזר. [ושו"ר שכ"כ לנכון בשו"ת שמן אפרסמון (ח"ב עמ' צה) שאין ראייה מדין מיעוט ענבי הדס, דשם מכשיר את ההדס לז' ימים לדעת מרן בבדק הבית (א"ח סי' ט' תרמו) שההדס פסול כל שבעה, וא"כ הוי תיקון לז' ימים. וגם אין להוכיח משם לאיסור תורה, שדעת התוס' (שבת קג), והרמב"ם (לולב פ"ח ה"ה) ומרן הש"ע (סי' תרמו סי' ב) שאיסורו רק מדרבנן שנראה כמתקן].

וע"ע בשו"ת מהרש"ג (ח"ג סי' ז. וחד"ד סי' ט וסי' יא), דס"ל דלא שייך מכה בפטיש אלא בדבר

וגיהדרר אנפין לדין הכנסת פתיל צף ביו"ט, שיש שהחמירו בזה עפ"ד הערך ש"י (סי' שיו

שהיה עליו כבר שם כלי בשעה שנתן בו את הפתילה, ואפי' ליתן שם פתילה חדשה מותר, וכדמוכח בש"ע (סי' שיד ס"ה).

ול"ך השחלת חוט למחט, דש"ה שהחוט אינו נשאר שם, משא"כ הפתילה שנשארת בתוך השעם. ואע"פ שזורקה לבסוף, הלא אסרו חיתוך הפתילה לשנים משום מתקן מנא, אע"פ שידוע שזורקה אח"כ. וכן הסברא שכתבו שרוצה רק לתפוס הפתילה, אינו מובן, דסו"ס הא בלא הא לא סגי, שאינו נקרא בשם "פתיל צף" אלא בהתחברות שניהם, ודעתו להשליכן בלא להפרידן זה מזה. וכמ"ש בארחות שבת (ח"א עמ' רצג) גופיה, שאין להרכיב גביע חד פעמי המורכב משני חלקים המחברים באופן רפוי, כשעושה כן בפעם הראשונה וכו'.

וכן מה שמצינו בש"ע (סי' תקט ס"ג) שמותר לתפור ביו"ט עופות ממולאים, ובלבד שיתקן החוט למדתו, וישימנו במחט מערב יו"ט, כדי שלא יצטרך לחתוך את החוט ביו"ט לקצרו. ומשמע שאין איסור מתקן מנא בהכנסת החוט למחט. ומשמע דשרי אפי' במחט חדשה. ומשום שיש כבר שם כלי על המחט מבלי השחלת החוט. וגם בנ"ד הרי הפתיל ראוי להדליק בו ע"י העברה מאש לאש, וכדו'. ש"ה שאינו מבטל אותו שם, משא"כ כאן שאין דעתו להוציא הפתילה, מן השעם.

ואף שבש"ע (סי' שיד ס"ה) מבואר שמותר ליתן קנה חלול בחבית להוציא יין, אע"פ שלא היה בו מעולם. והיינו משום שהוא מיוחד לכך ואינו עושה בו מעשה חדש. ומשמע בב"י שם בשם שבה"ל, שאע"פ שמעולם לא היה ברזא "בחבית", אלא שהיה הנקב סתום בעץ מותר. ומשמע לכאן דשרי אפי' שמבטל את הקנה שם. וי"ל דש"ה שיש כבר תורת כלי לחבית, שהרי גם בלא הקנה דרכם היה להשתמש בחבית להעמיד בה היין. וגם הקנה יש לו שם של קנה בשלימות, לכן הכנסת הקנה אין בה שם כלי. וכן ביאר בשו"ת באר שרים (ח"ו סי' יג).

וכיו"ב הזהיר בהליכו"ע (ח"ד עמ' רלב) שלא להדביק את המדבקות של הטיטול בגמר

שיז סק"ז) לגבי רצועות מנעל, שבחדש אסור משום מתקן מנא. ע"כ. וה"ה בפתיל צף שהוא חדש אסור, אפי' שדרכו להיות רפוי. ומה שהתיר הב"י בשם מהר"ם (ד"פ סי' סה) להכניס אבנט במכנסים בשבת, ואפי' בחדש, כיון דלא מבטל ליה, ועשוי להכניס ולהוציא תדיר. כתב בשו"ת מעט מים (סי' כו) דשאני התם שהוא צריך לחגור עצמו, ועושה כן תמיד, כיון דסו"ס יעמוד שם לעולם, שהרי המג"א אסר להכניס משיחה למכנסיים דמבטל ליה התם, ומסתמא הוא מוציא המשיחה כשמכבס המכנסיים. וע"ע בב"י (ס"ס שיו) שלבעה"ת יש אסור ברצועות אבנט שאין מתירין אותם אלא בשעה שמחליפין המכנסיים. פי' דחשיב קשר של קיימא מדרבנן. [אלא שהכלבו שם בשם היראים מתיר בזה. וע"ע בט"ז (סק"ח) מה שהתיר בזה. ובשו"ת מים חיים משאש (סי' קמז)]. ושמא ה"ה לדין מתקן מנא. וכיון שבפתיל צף, אינו מתיר את חיבור הפתילה מהשעם אחר ההדלקה, אע"פ שהיא רפויה בחור הצף, כיון שהיא חדשה, יש לאסור משום מתקן מנא, שהוא תולדה דמכה בפטיש, כי עי"ז מכשיר את הפתילה להדלקה כראוי, שבלא זה אין הפתילה יכולה לעמוד בתוך השמן. ומצינו מתקן מנא אפי' במעשה הדיוט, ע' ברש"י (שבת לא:) לגבי פתילה שצריך להבהבה. וכן בביצה (לב:) אסרו לחתוך פתילה לשנים ביו"ט, משום מתקן מנא. וכן אמרו (שם) אין גודלין אותה לכתחילה ביו"ט. ופי' בפסקי הרי"ד שם משום מתקן מנא, וכ"כ בב"י (ס"ס תקיד), וע' בב"י (ס"ס תקמא) שגדילת פתילה הוי מעשה הדיוט. ואע"פ שאינו עושה תיקון בעצם הדבר שייך לאסור כדפרש"י (שבת מה). לגבי איסור נתינת מוכין חדשים בכר וכסת, משום דהשתא עביד ליה מנא. וכן מוכח ממה שאסר המג"א ליתן הרצועות במנעל חדש משום מתקן מנא, דמבטל ליה התם.

וכ"כ בס' הלכות המועדים (הלכות יו"ט, פ"ג סי"ח) לאסור בנ"ד הכנסת הפתילה, משום תיקון מנא, כיון דמבטל להו התם, מאחר שזורקה כמות שהיא. וכ"כ בשו"ת רבבות אפרים (ח"ח ס"ס קד). וגם בס' מועדי ה' (יו"ט, ח"ב עמ' רמב) כתב לאסור בנ"ד אם לא שכבר הכינו מערב יו"ט, וביו"ט ראה שהוסר משם, שמותר להחזיר הפתילה לשם, כיון

ואע"פ שאח' זמנינו פלפלו בזה, וגם יש מקום לומר שלגבי חולה דוקא הקילו. הנה סוף דבר לא נפקא מספיקא דרבנן, ולקולא. וה"ה בנ"ד. וכן הביאו בשם מרן אאמו"ר בתשו' בע"פ, שההיתר הוא גם במזרק חד פעמי שזורקים הכל יחד, דהוי מלאכה שאצל"ג. [ספר רבנו (עמ' לה)]. ומה שהזהיר בהליכו"ע הנ"ל על הדבקות הטיטול קודם זריקתו לאשפה, אפשר שחומרא בעלמא הוא ולא מדנינא. [וראה עוד מה שכתבנו לעיל בהיתר כריכת הטבק בנייר של הסיגריה ביו"ט, ושאינן לאסור בזה משום מתקן מנא. וכמבואר גם בשו"ת האלף לך שלמה (א"ח ס"י שלח) ע"ש].

וראה בשו"ת שמן אפרסמון להגאון רבי אבנר אליסון שליט"א (ה"ב ס"ג) שהאריך מאד בפתגמא דנא בטוב טעם, והעלה בעמ' קיח, שאע"פ שי"א שבמלאכת מכה בפטיש ותיקון מנא האיסור הוא אפי' לזמן מועט, וחמיר ממלאכת בונה דבנין לשעה שרי לכתחלה, מ"מ העיקר להלכה כדעת רוב האח' שגם במלאכת מכה בפטיש ומתן כלי אם נעשים לזמן מועט [עכ"פ פחות מיום אחד], מותר לכתחלה דלא הוי לקיימא כלל, וכן דעת רוב גדולי דורינו, אלא שהמחמיר בזה תע"ב. אולם גם לדעת המחמירים, כלי שנעשה מעיקרא ע"ד לפרקו ולחברו, הואיל וא"א להשתמש בכלי זה רק או יפרקוהו או יפתחוהו, לכ"ע מותר לכתחלה לפרקו ולהרכיבו, ואין להחמיר בה כלל. ואף אם מרכיבו ע"ד שישאר כך זמן רב יש להתיר, דלא חשיב של קיימא כלל. [וע"ש בעמ' קד, ששמע מהגר"צ אבא שאול שיש להסתפק אם מותר לפתוח דלת שהיתה סגורה זמן רב. וכתב שנראה דאזיל לשיטתיה בכ"ד שהחמיר בעניינים אלו, אך יש חולקים. ע"ש. [וכן האריך בזה בח"א (עמ' שסו והלאה)].

אם נתינת המוכין בכר הוי איסור תורה או מדרבנן

מח. כתב "דדמי למתקן". וכ"ה בחי' הר"ן שם, שאסור מדרבנן. וכ"מ בריטב"א שם. וכ"כ בשו"ת מעט מים (ס"ס כו). וכ"כ בקצוה"ש (ח"ח ס"י קמו בדה"ש סק"ג) שגם לרש"י הוי מדרבנן. וכ"כ בחי' הר"מ קזיס (שבת מח). שאי"ז מלאכה, כיון שהמוכין אינן מחוברים וקבועים בתוך הכר

השימוש בו קודם זריקתו לאשפה, כיון שאז נשארת ההדבקה עולמית. וכ"כ בשו"ת מחזה אליהו (ס"י ע) עפ"ד רש"י (סוכה לג): לגבי קשר לולב. וכ"ה בריב"ש (ס"י קכב) דקשר של לולב נחשב קשר של קיימא, אע"פ שא"צ לו אלא לימי החג, כיון שמבטל ליה התם, שאינו צריך להתיר הקשר לאחר החג. [וע' בציץ אליעזר (חט"ו ס"י יז. חט"ו ס"י ז) מה שהיקל בזה]. אלא דעכ"פ יהיה מותר ליתן הפתילה לתוך השעם ביו"ט על דעת להסירה אחר יו"ט. וכן מותר להשחיל ביו"ט פתילה חדשה בצינור מתכת העשוי להכניס הפתילה, כדי להדליק בה ביו"ט, אפי' אם לא נתן שם פתילה מעולם, כיון שעשוי להוציא הפתילה משם, ראה בפסקי תשובות (ס"י תקד"ב עמ' שצח). [ע"כ הערה הרה"ג ר' אליהו עזריאל שלי"].

ויש להשיב על דבריו, דמה שנקט שאין להתיר חיבור המחט למזרק אם אינו עתיד להפריד משם את המחט ולחבר מחט אחר, כמו במזרק חד פעמי. הנה בילקו"י שבת (כרך ד ס"י שכח סעיף צא עמ' קפג, תיב) נתבאר להתיר בזה בכל אופן, אפי' במזרק חד פעמי. שכיון שתחיבת המחט במזרק אין בה צורך למעשה אומן, אין בה איסור תורה כלל. וכ"ש לדעת הרבה אח' שבנין לשעה אינו בנין. ולפמ"ש הגר"ז (ס"י שיג סכ"א) שלא אסרו בנין עראי אלא כשאינו עשוי לסותרו בו ביום. וכן העלה להקל בשו"ת ציץ אליעזר הנ"ל (חט"ו ס"י יז) להתיר לחבר המחט למזרק לצורך חולה גם אם זורקו מחובר, ואין בזה משום בנין. [רק שסיים, שראוי להדר שכאשר מחברים את המזרק עם המחט, יחברום במחשבה תחלה שיפרקו אותם לאחר השימוש, ובגמר השימוש יפרקו אותם ויזרקו אותם]. וכן צידד להקל בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח ס"י כז).

והנה רש"י (שבת מח). פ"י, לגבי איסור נתינת מוכין חדשים בכר וכסת, משום דהשתא עביד ליה מנא. וכ"כ באו"ז (ח"ב ס"י טז). וכתב המשנ"ב (ס"י שמ ס"ק לג, ובשעה"צ ס"ק סח) בשם רש"י ועוד ראשונים שאיסור זה מדאורי' אך בחזו"ע שבת ה' (עמ' עט) כתב שאי"ז מוכרח. ורבינו פרחיה (שבת

טו. המדליקין נרות יום טוב בליל יום טוב קודם הקידוש, ומדליקין בפתיל צמר גפן, בשימוש חוזר, וראש הפתילה נחרך מההדלקה הקודמת, וצריך להרימו להכינו להדלקה, מותר לעשות כן ביום טוב, אף על פי שעל ידי כך סוחט מעט מהשמן הבלוע בפתילה, והשמן יפול לתוך הכוסית או הקערה שבה מונח השמן. (טו)

וע"ע למרן אאמו"ר זיע"א בהסכמתו לספר נתיב המצות, שיש להתיר להשחיל שרוך נעל חדש לתוך הנעלים, כל שאיננו נעל חדש. והדר ביה ממ"ש בשו"ת יחו"ד (ח"ב סי' נו). וע"ע בשו"ת יבי"א (ח"ט או"ח סי' קח אות קסב) שהתיר בזה מטעם שבזמנינו יש כמין לולאה סביב הנקב של הנעל ובנקל אפשר להשחיל שרוך. ושם הביא משו"ת באר משה (ח"ב סי' כ אות ב) שהתיר גם בנעל חדשה. אלא שלמעשה לא סמך ע"ז להתיר גם בנעל חדשה. [וע' בהליכור"ע (ח"ד עמ' רכט) שמותר להשחיל בשבת שרוך חדש במנעלים שסביב הנקב נמצא ברזל, ובלבד שלא יבטלנו שם". ע"כ. ולכאן מיירי גם במנעלים חדשים].

והנה בפתיל צף, מצוי שהלוחית של 'שעם' אינה נקובה לגמרי מעבר לעבר, אלא רק חלקית. וצ"ע האם יש לאסור בזה מחשש מכה בפטיש. ויש שכתבו לאסור בזה, שכיון שכעת משלים את הפתח שלו, הוי מתקן מנא לכ"ע ואסור לעשות כן ביו"ט. וכ"כ בס' חוט שני (שם), שאם החזר סתום וצריך לדחוק מקום החזר לפותחו אסור משום מכה בפטיש. עכ"ד.

ובר"ן הכנת פתיל צף שמכניס הפתילה בנקב, שוב ראיתי בזה תשובת כת"י ממרן אאמו"ר זיע"א שכתב להקל בזה להלכה ולמעשה. (ונדפסה בקובץ קול סיני כסלו תשע"ו סי' כא ע"ש).
ואם יש בהוצאת הפתיל-צף הישן משום מוקצה, ראה להלן הערה טז.

להדליק נרות יום טוב בפתיל צמר גפן, בשימוש חוזר

בחושך. ומשום שלום הבית. עכ"ד. אך בחזו"ע הלי' יו"ט העיר ע"ז מכמה טעמים א. שבאמת אין דרך סחיטה בכך. ב. ועוד, שלא אסרו סחיטה ביו"ט אלא בדברים שסוחטים אותם לימים רבים, משא"כ בזה. ויש ללמוד כן מדברי הרב בא"ח

והכסת, ושכ"נ בדעת רש"י. וכ"כ בס' ראש יוסף שם.

וכ"ש שהרמב"ם (שבת כב, כג) כתב שטעם האיסור בזה רק מגזירה שמא יתפור. ומבואר דס"ל שאין לאסור בזה משום מתקן מנא. וכמ"ש הפמ"ג (מש"ז סי' שיו סק"ד), ובשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' קנא סק"ו). [אלא שבשו"ת מעט מים (סו"ס נו) נסתפק בזה]. ולפ"ז אין לאסור השחלת הפתילה לשעם ביו"ט משום מתקן מנא. וצ"ע בזה בדעת מרן, שבב"י (סי' שמ) הביא טעמו של רש"י. ומאידך בס' מנחת הגרשוני (קוני' שומר שבת עמ' מד). כתב שלדעת מרן (סי' שמ ס"ח) האיסור מגזירה שמא יתפור. וע"ע בבא"ח (ש"ב כי תשא אות י). ובילקו"י (שבת כרך ד עמ' צג הערה י).

וע"ע בשו"ת הר צבי (א"ח קוני' טל מלאכות, טללי שדה עמ' רפה הערה ג, ובעמ' רצד), דמוכח בב"י, שאין איסור מתקן מנא בדבר שהוא לשעה. שמכה בפטיש היינו גמר מלאכה, משא"כ באבנט שעומד להוציאו אחר שעה, אין זה גמרו ואין כאן מלאכה. וכ"כ בשלחן שלמה (שבת ח"ב עמ' קמד) בתשובה להחזו"א: דתיקון מנא הוא דוקא כשהתיקון הוא בר קיימא, "ולא כשרגילים תיכף לחזור ולסותרו אחר השימוש". וכ"כ במאמרו בס' עטרת שלמה (עמ' טו): שלדעת כל הפוס' כל דבר שרגילים לפרקו ולהחזירו תדיר, אין בו לא משום בנין ולא משום תיקון מנא, ומותר לפרקו ולהחזירו. (הר"ד בהליכור"ע ח"ד עמ' רנ). וע' בחזו"א (שבת סי' נ אות ט), וביבי"א (ח"ג או"ח סי' כא אות ו והלאה). [והעיר בזה הרה"ג הנ"ל].

(טו) הנה הגר"ח פלאגי בשו"ת לב חיים (ח"ג סי' עד) כתב, שהמעלה את הפתילה כדי שתהיה מאירה יותר, איכא בזה משום סוחט, כי הפתילה ספוגה מן הנפט, ורק אם אין לו נר אחד יש להתיר, משום כבוד ושמחת יו"ט, שלא ישב

טז. כאשר מכינים ביום טוב את הנרות להדלקה [כגון ביום טוב שחל במוצאי שבת], נכון לכתחלה שלא יוציא בידיו מהכוסיות את הפתילות הישנות, משום מוקצה, אולם יוציא אותם על ידי קיסם, או מזלג וכדומה [ואז רשאי ליתנם בשקית ולהניחה באשפה בכבוד]. והמדליקין נרות של יום טוב בנרונים של מתכת דקה, יתכן ששארית המתכת הזו נחשבת למוקצה [ואז גם אותם יש לגרור על ידי המזלג ולהפיל לתוך השקית], אם לא שראויה לשימוש חוזר, כגון לנר אחר כזה, שהמסגרת שלו נהרסה. (טז)

ולמה עיטו אח"כ בהחזרת השרויף, טועים בדבר משנה הם שכל שממעט השלהבת הוא בכלל מכבה.

אולם בשו"ת פרי השדה (ח"ג סי' ח) כתב, שאם בשעה שמדליק הפתילה של מנורת הלמפא ביו"ט הוא מוכרח להוריד השלהבת, ש"ד, שאותו כיבוי הוא צורך ההדלקה, ומכיון שניכר תיכף מתוך הענין שסופו להדליק, אין לאסור. וע' בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' רעח). ומ"מ אחר שהדליק הפתילה ונאחז בה האור, אסור להוריד הפתילה אח"כ משום כיבוי. עכת"ד. [וע"ע בשו"ת שבט סופר (א"ח סי' ה). ובס' מנחת יו"ט (דף כא.). ובשו"ת אובה משפט (א"ח סי' כג)].

וזה דלא כמ"ש בס' הליכות מועד (ר"ה ע"ב מז) לאסור בזה בפשיטות משום סוחט, מדין מפרק תולדה דדש, ואפי' כשהשמן הולך לאיבוד, יש לאסור מדרבנן. עכ"ד.

כשמכין את הנרות להדלקה לא יוציא בידיו את הפתילות הישנות

כדי ליהנות מהאור בשבת. ע"כ. וגם בס' מאורי אש הנ"ל הניח בצע"ג כשיש אור מבלעדי הנר, וכ"ש כיום שיש אור החשמל, שאין הנאת אורה בנר הזה. ושכ"כ בתה"ד (ח"א סי' פ"א, ח"ב סי' קנז) שאם שיירי הפתילה אסורים מטעם הכנה כמ"ש ראבי"ה, וממילא אסור לטלטלה, אפי' היא מונחת בפי הנר שצריך הוא למקומה להניח אחרת תחתיה, אסור. ואכמ"ל בזה.

וע"י קיסם או מזלג מותר, שזה טלטול מן הצד. ויש שהתירו לסלק פתילה שאינה ראויה עוד להדלקה, מטעם שנחשב טלטול מוקצה לצורך או"נ, ע' בשש"כ (פ"ג סי' כא) שהתיר להוציאה ולהחליפה בחדשה. אך יל"ע בזה שבזה"ז שיש אור החשמל דלוק בבית, קשה להחשיב את

ש"ב (פר' יתרו סעיף ו). ע"ש. ג. ועוד דהוי דבר שאינו מתכוין. ואת"ל דהוי פ"ר, הו"ל פ"ר בדרבנן, [שאין איסור סחיטה ביו"ט אלא מדרבנן], ורבים סוברים דפ"ר דלא ניחא ליה בדרבנן שרי. וגם הכא לא איכפת ליה בטיפת שמן זו. ע' בשו"ת יבי"א ח"ד (סי' לד אות כו, לא, לב).

ובלחם הפנים על הקיצור ש"ע (ריש הלי' יו"ט) כתב, שהמדליק מנורת נפט ביו"ט, ימשוך תחלה את הפתילה לפניו, וישאר מקצתה באופן שיוכל האור להאחז בה, ואח"כ ימשכנה לחוץ לאט לאט להאיר יותר, ולא יעשו כמנהגם בחול, שאחר שמדליקין הפתילה, מושכים אותה לפניו, להוריד מהשלהבת ולהקטינה. דהוי מכבה. ע"ש. ומוכח שאם השלהבת קטנה ואינה מאירה יפה, יכול להעלות השלהבה להאיר יפה. ודלא כדברי הגר"ח פלאגי הנ"ל.

וע"ע בשו"ת נטע שורק (סי' מב) שכתב, שהנוהגים ביו"ט להעלות הלהבה ע"י השרויף,

(טז) בשו"ת ציץ אליעזר (ח"א סי' כ פ"ג) כתב, שביו"ט שאחר השבת, או ביום ב' של ר"ה, יש לזהר בענין הדלקות הנרות שלא להוציא בידיים את הפתילות הכבויות שנשתיירו בנר, כדי לתת במקומם פתילות אחרות, משום דפתילה כבויה שלנו לא חזיא למידי, והו"ל מוקצה מחמת גופו. והשיב עמ"ש בס' מאורי אש (פרק א) לצדד להתיר בזה, דהוי טלטול לצורך אוכל נפש כדי להדליק שם פתילה אחרת, לדעת הפוסקים דכל ההנאות שהן שוות לכל נפש מיקרי אוכל נפש עצמו, וה"ה הנאת אורה, והרי מותר לטלטל מוקצה לצורך אוכל נפש. וכמ"ש רע"א בש"ע ס"ס תק"א, דלדידן מותר לטלטל שיירי פתילה שהם מוקצה לצורך הדלקת נרות ביו"ט

יז. גם בנר של יום טוב צריך לכתחלה להדליק את הנרות במקום הנחתן, ולא ידליקם במקום שאין משתמשים בו בליל יום טוב, ויעבירו אחר כך למקום שמשתמשים בו. ומכל מקום כשיש צורך בדבר, כגון שמדליקין הנר על השלחן, ואחר כך מניחים אותו במנורה גבוהה תלויה, או על גבי מדף גבוה, מותר לעשות כן, שהרי ניכר שעושה כן לכבוד יום טוב. (ז)

יח. כשחל יום טוב במוצאי שבת, יש להזהיר את הרבים לבל ידליקו נר של יום טוב מבעוד יום, שעדיין הוא שבת, אלא ידליקו הנר רק אחר צאת הכוכבים של ליל יום טוב, על ידי הדלקה מאש לאש, כדין יום טוב. וקודם שיעשו כל מלאכה יאמרו, ברוך המבדיל בין קודש לקודש. ואחרי שמדליקה את הנרות ביום טוב, תיזהר שלא תכבה את הגפרור בסיום ההדלקה, אלא תניחנו במקום שיכבה מעצמו, שהרי אסור לכבות אש ביום טוב. (ח)

וכן לגבי פתיל צף, יש שהעירו שבהוצאת הפתיל-צף הישן שדלק ביום הראשון, יש משום מוקצה, כיון שזה כשברי כלים שאין ראויים. אך בשם הגר"ש וואזנר כתבו להתיר בזה עפ"ד הגרעק"א (ס"ס תק) שיש להתיר טלטול מוקצה לצורך אורה דהוי כאוכל נפש, וקי"ל דשרי טלטול מוקצה לצורך אוכל נפש. וזה דוחק בזמנינו שיש כבר אורה, וריבוי האורה ע"י הנר, אינו ניכר במקום חשמל. וצ"ע. וע' בזה בס' אורח דוד בהר"ן (ס"י רכב), אלא יוציא את שאריות הפתילה ע"י ידית של הכפית שזה טלטול מן הצד לצורך דבר המותר, שרוצה להשתמש בכוסית להדלקה נוספת.

ויש מקילין להגביה את הכוסית עם שיירי הפתילה ולנערה באשפה מבלי לנגוע בידים, דס"ל שבכה"ג אינו נחשב בסיס. וצ"ע. (ז) ראה במרדכי ובאגודה פרק במה מדליקין. וכ"כ בכה"ח (ס"י רסג אות ע), ושכ"כ הב"ח (ס"י תרעא), ושכ"ד הרמב"ם. וראה בילקו"י שבת כרך א' חלק שני ס"י רסג.

כשחל יום טוב במוצ"ש לא יכבה הנר

וקודם שיעשו כל מלאכה יאמרו, ברוך המבדיל בין קודש לקודש, וכמ"ש האחרונים בכיו"ב לגבי מלאכה במוצ"ש קודם ההבדלה, לומר המבדיל בין קודש לחול, כך נכון שיאמר קודם שיעשה מלאכה המותרת ביו"ט המבדיל בין קודש לקודש.

ההדלקה שלצורך מצות נר יו"ט כצורך או"נ, וממילא יש לדון בזה מצד איסור מוקצה (ע"י רע"א ס"י תקא ס"ק ז, שו"ת מנחת שלמה ח"ב ס"י לט אות א). ודעת הפוס' שמעיקר הדין אין איסור מוקצה בפתילות משום שהוא טלטול לצורך. (רע"א, מ"ב, חוט שני יו"ט פ"א ס"ק ב, ארחות שבת ח"ב פי"ט הע' רפז). ובעצם החלפת הפתילות ביו"ט, יש שדנו בזה משום שהוכשרו להדלקה טוב יותר ע"י שדלקו בשבת והוי הכנה (ראה רמ"א ס"י תקא ס"ז ומ"ב שם ס"ק לד). ואמנם אין איסור להשתמש בפתילות הישנות, ואין בזה הכנה ונהרועה להחמיר, יהפוך הפתילות ותע"ב (מ"ב שם).

והרועה להחמיר כדאי שיכין פתילות חדשות בער"ש לצורך הדלקה ביו"ט, ויכין ב' מערכות פמוטות וכיו"ב, אחד לשבת והשני ליו"ט. ואם לא היו לו ב' מערכות של פמוטות וכיו"ב, טוב שיפיל הפתילות לתוך מגש או שקית ויטלם למקום האשפה בכבוד, שהוא טלטול מן הצד לצורך דבר המותר. וישתמש בפתילות חדשות לצורך הדלקת נרות ליו"ט, וכאמור.

(ח) פשוט. וע' ש"ע (ס"י תקיד). וע' בהרא"ש (פ"ב דביצה) דאם מבשל ביו"ט, וא"א להציל או לבשל הקדירה בענין אחר רק שיכבה, מותר לכבות, וכ"ה ברשב"א, מרדכי, הר"ן, וטור. והו"ד ברמ"א שם.

יט. יום טוב שחל במוצאי שבת, כיון שנכון לכל ירא ה' לחוש לשיטת רבינו תם ורוב הראשונים ומרן השלחן ערוך בענין צאת הכוכבים, ולא לעשות מלאכה במוצאי שבת ויום טוב, עד שיגיע זמן צאת הכוכבים של רבינו תם, שהוא 72 דקות זמניות אחר שקיעת החמה שלנו, לכן טוב שימתינו מלהדליק את הנרות לכבוד יום טוב, עד שיגיע זמן צאת הכוכבים של רבינו תם. ואם הזמן דחוק, יעשו קידוש, ואת הנרות ידליקו באמצע הסעודה. ואם מקדש קודם זמן רבינו תם, לא ידליק את הנר להבדלה בעת הקידוש, אלא יאמר לאחד מהמסובין [שכבר הבדיל בתפלה או שאמר ברוך המבדיל בין קודש לקודש], שאינו מקפיד על זמן רבינו תם, שידליק את הנר בשבילו, [באופן שידליק אש מאש]. ואם האשה אינה ממתינה לזמן רבינו תם, והדליקה כבר את הנרות לכבוד יום טוב, יוכל לברך עליהם ברכת מאורי האש. (ט)

להחמיר כר"ת בהדלקת נר לברכת מאורי האש

את הנר בזמן ביה"ש של ר"ת, שהוא נ"ח וחצי דקות זמניות אחרי השקיעה, ולגבי נר ההבדלה אפשר להדליק ע"י קטן (ויעביר מאש לאש), אבל לגבי נר יו"ט א"א להדליק ע"י קטן, שהדלקה עושה מצוה, וצריך להדליק ע"י בר חיובא. אך י"ל אם הזמן דחוק, עדיף שיעשו קידוש, ואת הנרות ידליקו באמצע הסעודה. וצ"ע.

וקודם שיצא מביתו יזהיר את הנשים והילדים שאסור לעשות שום מלאכה [המותרת ביו"ט ואסורה בשבת], עד אחרי זמן צאת השבת דר"ת, וגם שיגידו קודם לכן ברוך המבדיל בין קודש לקודש מבלי שם ומלכות. ונכון שיזכיר להם את הזמן המדוייק של צאת השבת.

אבל במלאכות דרבנן יכולים להקל ולסמוך על המנהג הקדום, מזה כאלף שנים, שנהגו כדעת הגאונים. וכגון הדלקת מזגן שאין בו נורת בקרה, הדלקת נורות לד, כיבוי אור, נסיעה ברכב כאשר נוהג משהו אחר שאינו מקפיד להוציא השבת כדעת ר"ת, נסיעה עם מונית או אוטובוס, סגירת דלת רכב שיש בו אור, לקיחת מוקצה, לעלות במעלית וכו'. [ונראה שאף אם לוחץ על הכפתור של הקומה שאליה רוצה להגיע, אין בזה איסור דאורייתא מכמה טעמים]. וע' בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' רלד) שהרבה נוהגין היום כר"ת נהגו רק בדאורייתא ולא בדרבנן, כמו בתשעה באב וכדו'.

(ט) כבר הארכנו בכמה דוכתי שראוי לכל יר"ש להשתדל להחמיר בענין זה, כי הוא כרוך בספק של איסור כרת. ואחר שמצינו לכ-30 ראשונים העומדים בשי"ר"ת, וכ"ד הש"ע, לכן זו חומרא חשובה. והאריך בזה במאור ישראל (פסחים צד.), שכל החרד לדבר ה' ראוי לו להחמיר כשיטת ר"ת ומרן ורוב הפוסקים, שלא לעשות כל מלאכה במוצאי שבת ויו"ט, עד שיעבור שיעור ד' מילין, שהם שעה וחומש, מעת שקיעת החמה, ושיעור זה הוא בשעות זמניות. וכן יש להחמיר למי שאפשר לו שלא לאכול במוצאי יוה"כ עד שיעבור השיעור הנ"ל. ומצוה לפרסם הדבר בשיעורי התורה לכל יודעי ספר המחזיקים בתורת ה', ולהסביר להם חומרת הדברים. ומי שאינו יכול למחות באנשי ביתו הנוהגים להקל כשאר דלת העם, ועושים מלאכה במוצ"ש ויו"ט כסברת הגאונים, עכ"ז יחוש להחמיר לעצמו, ויקיים מה שכתוב אתהלך בתם לבבי בקרב ביתי. ע"כ.

ואמנם כ"ז במלאכות דאורייתא. [אך מותר להבדיל לפני צאת השבת כר"ת, ואת הנר יכול להדליק קטן או מי שממילא לא שומר ר"ת, או שיבדיל בלי נר, ויברך על הנר אחרי שיגיע זמן ר"ת].

ואולם ביו"ט שחל במוצ"ש, אם ימתינו לזמן ר"ת בשביל הדלקת הנרות, וכן בשביל הדלקת נר של הבדלה, יתעכבו הרבה, ובפרט בליל שבועות, ולכאור' עדיף במצב כזה להקל להדליק

כ. אם שכחו לכבות את המנורה במקרה מערב יום טוב, והאב קיבל קדושת יום טוב, רשאי האב לומר לאשתו או לבנו שיפתח את דלת המקרה, ויכבה את המנורה שנדלקה. והיינו בזמן שהוא בודאי קודם השקיעה. וכן אם שכחו לכבות את הבוילר, ובעלי הבית קיבלו יום טוב, מותר לומר לבן או לבת שיכבו את הבוילר. והוא הדין אם האשה הדליקה נרות יום טוב ונתכוונה בפירוש לקבל עליה יום טוב, [או למנהג האשכנזים שמקבלים שבת בהדלקה], יכולה לומר לבנה או בתה הקטנים לכבות את הנר, או לפתוח המקרה אם המנורה נדלקת. (ב)

כא. גם כיום שיש אור החשמל, מותר להדליק נר של יום טוב בליל יום טוב. שאף שאין משתמשים בזה להאיר, ואור החשמל דלוק, מכל מקום יש בזה גם כבוד יום טוב ושמחה לרואים, ולא גרע מנר של כבוד שמותר. ורבים נהגו להדליק נר שבת או נר יום טוב גם בשעה שאור החשמל דולק. ומכל מקום בכל ערב שבת וערב יום טוב נכון להחמיר לכבות את אור החשמל קודם הדלקת הנרות בשמן או בנרות שעה, ולחזור ולהדליק את החשמל אחר הדלקת נרות יום טוב ונרות שבת, [ובער"ש שחל בו יו"ט, טוב שיסדרו הדבר מערב יו"ט ע"י שיעון חשמלי באופן שיכבה את אור החשמל קודם

בראיה בטה"ב (ח"ב עמ' תקה בבאו) שכתב שאין צורך להחמיר כדעת ר"ת בדברים דרבנן, ורק בדאורייתא נכון להחמיר. ע"ש. [ואמנם לכתחלה היכא דאפשר יחוש לר"ת גם במלאכות דרבנן, כמ"ש בילקו"י מהדור' תשע"ג עמ' תשכג], ובפתיחת דלת המכוננית יש לצדד דכיום שהנורות הם לד, ואיסורם מדרבנן, יוכל לפתוח את דלת המכוננית, משום שהוא פ"ר דלא אכפ"ל באיסור דרבנן, דמשרא שרי לדעת רבים מהאחרונים. וכן אפשר להדליק האור בשינוי במוצ"ש. ואמנם יש מי שכתב להחמיר גם באיסורי דרבנן, שכיון שתופסים שזה שבת צריך להחמיר גם בדרבנן. [מנוח"א ח"ג עמ' תס במילואים]. אולם לא השיב על מ"ש בטה"ב הנ"ל.

והוא אפשר לברך בורא מאורי האש על אש שבכירים העומדות לצורך בישול, הסתפק בזה הגרש"ז אויערבאך בשש"כ (פס"א הע' פז) אם רשאי לברך, שהרי גם נרות הבדלה שלנו אינם עומדים להאיר אלא רק לכבוד, ואעפ"כ מברכים עליהם מפני שהודלקו לצורך הברכה, וא"כ לכאורה ה"ה שיש לברך על כל להבה שהודלקה לצורך הברכה. ואם הזמן דחוק, יעשו קידוש, ואת הנרות ידליקו

באמצע הסעודה. אבל לא בגמר הסעודה, אלא יעשו סי' שלא ישכחו להדליק באמצע הסעודה. אבל אם נגמר הסעודה, צ"ע אם אפשר להדליק ולברך, לסוברים שיעקר הדלקת הנר משום סעודה, שיאכל לאור הנר, שזה עונג שבת ויו"ט. אך הרי ביוהכ"פ מדליקין בברכה אע"פ שאינו לצורך אכילה. אלא שיש לעיין דהא בזה"ז שיש לנו אור החשמל, הנרות שלנו הם לכבוד שבת, ועיקר הכבוד הוא בשעת הסעודה. ויש שנהגו לא להסתכל בציפורניים בשעת ההבדלה במוצאי יו"ט כמו שנוהגים בכל מוצ"ש. (מבית לוי קובץ יב, עמ' נא בשם הגר"ש וואזנר. וע' במנהגי חב"ד שבסו"ס ש"ע הרב עמ' נז. ובהליכות שלמה פסח פ"ח ארהות הלכה הע' 155). וראה בילקו"י שבת ח"א כרך רביעי (עמ' תתסז) שנהגו להסתכל בצפורניים במוצ"ש בעת ברכת בורא מאורי האש. וגם מי שנהגו להחמיר כשי"ר ר"ת, מותר לו לומר לאחר שמיקל בזה לעשות מלאכה עבורו. וכן נהג מרן אאמור"ר זיע"א. וכן רשאי לצוות לבנו לעשות לו מלאכה, דאף שהאב מצווה על שביית בנו, כאן אין זה מעיקר הדין אלא חומרא חשובה. וראה בילקו"י שבת כרך א' חלק שני (עמוד שכח). (ב) ע"פ המבואר בהערה הנ"ל.

וואם אפשר לברך בורא מאורי האש על אש שבכירים העומדות לצורך בישול, הסתפק בזה הגרש"ז אויערבאך בשש"כ (פס"א הע' פז) אם רשאי לברך, שהרי גם נרות הבדלה שלנו אינם עומדים להאיר אלא רק לכבוד, ואעפ"כ מברכים עליהם מפני שהודלקו לצורך הברכה, וא"כ לכאורה ה"ה שיש לברך על כל להבה שהודלקה לצורך הברכה.

וואם הזמן דחוק, יעשו קידוש, ואת הנרות ידליקו

ההדלקה לכבוד שבת, ואח"כ יודלק שוב החשמל ע"י השעון], ולכוין בעת הברכה על הנרות לפטור את מאור החשמל. אך כל זה אינו לעיכובא, כי מעיקר הדין אפשר להדליק נר שבת גם כאשר אור החשמל דלוק. כא)

כב. אשה ששכחה להדליק נר לכבוד יום טוב, אין קונסין אותה להוסיף מעתה נר נוסף כל ימיה, כיון שאילו היתה רוצה להדליק בליל יום טוב, היתה יכולה לעשות כן. ובפרט כיום שיש אור חשמל בבתיים, שגם בשבת אין קונסין אותה. כב)

גם כיום שיש חשמל, מותר להדליק נר של יו"ט

ומה שנהגו להדליק נר שבת או נר יו"ט גם בשעה שאור החשמל דולק, ראה בילקו"י הנ"ל.

ומ"מ בכל ער"ש וערב יו"ט ראוי לכבות את אור החשמל קודם הדלקת הנרות בשמן או בנרות שעה, ולחזור ולהדליק את החשמל אחר הדלקת נרות יו"ט ונרות שבת, ולכוין בעת הברכה על הנרות לפטור את מאור החשמל. וכמ"ש בחזו"ע שבת א' (עמ' רטו, ע"פ הש"ע סי' רסג ס"ח). וכתב, שכאשר שחל יו"ט במוצ"ש ראוי מצד חומרא שסדר מער"ש ע"י שעון שבת שיכבה את אור החשמל קודם ההדלקה לכבוד יו"ט, ואח"כ יודלק שוב החשמל ע"י השעון (ע"ש בבאורים). [או שתדליק הנרות בחדר שאין שם אור חשמל (שו"ת באר משה ח"ח סי' סב), ועדיף שלא יקח את הנר באופן זה למקום אחר (ילקו"י ח"א עמ' רפא). ובשבות יצחק (נר שבת פ"ו אות ו) כ' שכיון שההדלקה נעשית לצורך הלילה, אין טעם לסדר שיהיה החשמל כבוי בשעת ההדלקה שהרי בלילה ודאי יהיה דלוק]. אולם כ"ז הוא מצד ראוי וחומרא, אבל מעיקר הדין כבר ביארנו יסוד למנהג רבים להדליק נר של שבת ויו"ט גם כשאור החשמל מאיר.

כא) ראה באורך בילקו"י שבת כרך א' חלק שני (מהדו"ק עמ' תשלח, ובמהדורא בתרא עמ' מה). ואפשר שיש בזה הנאה ושמחה, כאשר רואים נרות דלוקים לכבוד יו"ט. וגם מצד נר של כבוד, דהנה עיין בש"ע (סי' תקיד ס"ה) שפסק כהרא"ש שנוהגים לא להשיב נר של בטלה. וכתב הברכ"י שכ"כ רבינו ישעיה הא' בתשובה (סי' כא). [ודלא כהרשב"א שאוסר גם בנר ביהכ"נ]. והרשב"א בספר בית מועד, שבספר מועד דוד (דף פח:). כ' שהמדליק אין מונעים אותו. וע"ש במועד דוד. והובא ג"כ בשו"ת ברכת חיים (סי' לה), ושהוא מציאה גדולה, ושכן המנהג להתיר להדליק נר יאר-צייט אפי' בביתו. [וע' בס"י תרי ס"ד ובאחרונים שם. ובשו"ת ערוגת הבושם אור"ח סי' קע]. ועמ"ש בים של שלמה (פ"ב דביצה סי' לה) בעיקר דין נר של בטלה, ובספר חגי יהודה (דכ"ט). כתב שלדעת הרמב"ם יש להקל. ושכ"כ ה"ה (פ"א מיו"ט ה"ד). וגם בירושלמי עצמו שהובא בתוס' (ביצה כג). לא תאסור ולא תישרי. וממילא יש סמך להמקילים עכ"פ בנר של פקודת השנה הכי"ב.

אשה ששכחה להדליק נר של יו"ט, אין קונסין אותה להוסיף נר

קנסו. אך העיקר להקל בזה, בפרט כשאור החשמל היה דלוק. וע"ע בשו"ת אז נדברו (ח"ג סי' ה). שוב יצא לאור חזו"ע שבת, והעלה כאמור, ושכ"כ בשו"ת כוכבי יצחק (ח"ב סי' לה) שדוקא בשכחה להדליק לשבת, שאינה יכולה להדליק לאחר מכן, קנסוה להוסיף נר אחר, משא"כ ביו"ט

כב) בן נתבאר בילקו"י אוצר דינים לאשה (פט"ז סעיף כח) שכן נראה מסברא. וכ"ה בילקו"י שבת כרך א' חלק שני (סי' רסג סעי' מז). וכ"כ בס' פני שבת (סי' רס"ג אות ח) בשם הדברי יציב. ובשו"ת מאזני צדק (ח"ב סי' יא). ואמנם בשו"ת משנה הלכות (ח"ז סי' לה, ח"י סי' נג) מבואר דגם ביו"ט

כג. מי שלא עשה עירובי תבשילין בערב יום טוב, אפילו הכי יכול להדליק את הנר ביום טוב לכבוד שבת, שעיקר עירובי תבשילין הוא לבישול ואפייה, ומה שמזכירים את הדלקת הנר בנוסח עירובי תבשילין הוא לרווחא דמילתא. ומכל מקום לכתחלה אפילו אם הכין כל צרכי שבת מערב יום טוב, בכל זאת טוב שיעשה עירובי תבשילין מערב יום טוב, לצורך הדלקת הנר, אבל לא יברך על עירוב שאינו לצורך בישול ואפייה. והוא הדין לזוג צעיר ששוכנים אצל ההורים וסמוכים על שלחנם, שאינם צריכים לעשות עירובי תבשילין, ורשאים להדליק נרות בחדר המיוחד להם על סמך העירוב שעשו ההורים. ואפילו לא עשו עירוב ידליקו כנוז'. (כג.)

פעולת צדיק ח"ג (סי' ער). וע"ע בשו"ת ויצבור יוסף בר ח"ג (עמ' קה). ובספר מאו"י ח"ג (דף קצ"ט:), וכן בשש"כ שם באורך. [חזו"ע שבת דיני הדלקת הנר].

שיכולה להדליק אח"כ. ע"ש. ואין לגבב חומרות ללמוד מזה ליו"ט. ובפרט שהיו מבני תימן שלא היו מדליקים נרות בברכה כליל יו"ט. וכ"פ בשו"ת

מי שלא עשה עירובי תבשילין יכול להדליק נר ביו"ט

ונראה בדעת הרשב"א דאין זו חומרא בעלמא, אלא דלכתחלה יש להחמיר לומר ולאדלוקי שרגא. וכן משמע ממ"ש בספרו עבודת הקודש (בית מועד שער ד') בשם גאון, שצ"ל ולאדלוקי שרגא, שמי שלא עירב אף הוא אסור להדליק את הנר מיו"ט לשבת. ויש מי שהורה שא"צ, שלא הצריכו עירוב אלא לצרכי אכילה ולא להדלקת הנר ולהוצאה. ודברי הגאון נראין לי עיקר. ע"כ.

(כג) בגמ' ביצה (כב). אמרו, מי שלא הניח עירובי תבשילין אופין לו פת אחד, ומבשלין לו קדירה אחת, ומחממין לו קיתון אחד, ומדליקין לו את הנר. ע"כ. ומשמע דעירובי תבשילין בא גם לצורך הדלקת הנר. וכן מבואר בתוס' שם, דמכאן משמע שצריך להזכיר בברכת עירובי תבשילין יהא שרי לבשולי ולאפווי ולאדלוקי וכו', ואם בשביל הדלקה לא התנה, משמע הכא דיהא אסור להדליק לו רק נר א', מדחזינן דהוצרך להזכיר אדלוקי הנר, משמע דאסור למי שלא הניח להדליק לו רק נר אחד. ע"כ. וכ"ה בהלכות. וכ"כ בהרא"ש שם (פ"ב סי' טז), ולכן נהגו לומר בנוסח העירוב לאפווי ולבשולי ולאדלוקי שרגא וכו'.

גם הר"ן שם כתב, דמדאמר' ומדליקין לו את הנר משמע בעירוב שרי נמי הדלקה, ובלא עירוב אסור להדליק, ולפיכך כשם שאומר כשמניח העירוב בהדין יהא שרי לן למיפא ולבשולי, צריך שיאמר ולאדלוקי שרגא. וכ"כ הבה"ג. ויש מי שכתב שא"צ, והכא צורכא דשולחן נקט. ולא משמע לי הכי, דהא שמואל אמר בירושלמי, מדליק לו את הנר בלחוד. ולפיכך מי שלא הניח עירובי תבשילין, ממעט בהדלקה ואינו מדליק אלא נר אחד בלבד. ע"כ.

גם הטור (סי' תקכז) כתב, לוקח העירוב בידו וכו' ואומר בדין יהא שרי לן לאפווי ולבשולי ולאטמוני "ולאדלוקי שרגא" ולמיעבד כל צרכנא וכו'. ומי שלא עירב אסור להדליק נר של שבת וכו', ומי שלא הניח עירובי תבשילין התירו לו חכמים משום כדי חייו להדליק נר אחד. עכ"ד. והרשב"א בחידושו שם כתב, מהא דקתני ומדליקין את הנר איכא למשמע, דאף הדלקת הנר צריכה עירוב, וצ"ל בדין יהא שרא לנא לאדלוקי שרגא. וכ"כ הרב בהלכות. וי"א דא"צ, אלא הכא סדורא דשלחנו הוא דנקט, ומיהו למעשה שפיר דמי לאחמורי ולמימר הכין. ע"כ.

גם הריקנאטי (סי' קמח) כתב, תקנו הגאונים לומר בעירוב תבשילין בדין יהא שרי לאפווי ולבשולי ולטמוני ולאדלוקי שרגא. ואע"ג דבירושלמי לא אמר אלא לאפווי ולבשולי, צ"ל גם זה כתקנת הגאונים. וכן השיב רש"י. ע"כ.

שסדר עריכת שולחן הוא הולך ומונה, וכן עיקר כמו שכתבנו למעלה. והכמי התוס' מתירין אדלוקי שרגא אף בלא עירוב, ממה שאמרו מדליקין לו את הנר, ולא אמר נר אחת. ואין זו ראייה וכו', אלא שהדבר נראה מצד עצמו. ע"כ.

ובשפת אמת (ביצה כב.) כתב, שמדברי הרשב"א והר"ן [הנ"ל] ראייה למ"ש הבי"י, דמדהשמיט הרמב"ם בלשון העירוב לומר ולאדלוקי שרגא מוכח דס"ל דאפי' בלי עירוב מותר. והמג"א השיג עליו דבלי עירוב אסור, רק הדלקה נכלל בעירוב. ע"ש. אבל מהרשב"א והר"ן הנ"ל משמע כהבי"י.

ומדברי הראב"ה (הל' יו"ט סי' תשמח) מבואר דס"ל שהדלקת הנר צריכה עירוב תבשילין, שכתב, ובירושלמי גרסינן עירוב תבשילין כך הן וכו', ואומר בדין יהא שרא לנא לאפווי ולבשולי וכו'. ע"כ. והעם נהגו לומר לאפווי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא, ולקמן בפרקין בשלושה דברים ר"ג מחמיר כב"ש, גרסינן, מי שלא הניח עירובי תבשילין אופין לו פת אחת, ומחממין לו קיתון אחד, ומדליקין לו את הנר. משמע שהעירוב מתיר הדלקת הנר. ובהא פליג הירושלמי. עכ"ל. ומבואר דס"ל שהדלקת הנר צריכה עירוב תבשילין. שהרי בכל דוכתי דפליגי הבבלי והירושלמי, נקטי' הלכה כדברי הבבלי, וכמו שנהגו העם שהזכיר.

ורעת כמה ראשונים, דבעירוב שעושה כולל גם הדלקת הנר אף אם אינו מזכיר לאדלוקי שרגא, וכ"כ הרא"ה, והרמב"ן, והמאירי [הנ"ל], ור"פ בתוס' ביצה כב. ע"ש.

ונראה, דכיון דהר"ף והרמב"ם נקטי כהירושלמי, וכ"ד הראב"ה המרדכי והמאירי, כן יש לתפוס לדינא. וכן מבואר מדברי מרן בש"ע (סי' תקכו סעיף יט) שכתב: "מי שלא עירב מותר להדליק נר של שבת, ויש אוסרים". ע"כ.

והנה למאי דקי"ל דסתם ויש הלכה כסתם, נמצא שדעת מרן שאם אינו מבשל ואופה ביו"ט לצורך שבת, א"צ לעשות עירובי תבשילין לצורך הדלקת הנר בלבד. וכדעת הר"ף והרמב"ם. וע'

גם באו"ז (ח"ב הל' יו"ט סי' שמז) כתב, שבנוסח עירובי תבשילין כתוב, בדין יהא שרי לן לאפווי ולבשולי, ומשמע שא"צ לומר כ"א אלו השנים, אבל לאטמוני ולאדלוקי שרגא מיומא טבא לשבתא, א"צ לומר. וסמכו אהא דרב הונא וכו', ורבינו יצחק ברי' אשר מספקא ליה אם צ"ל ולאדלוקי שרגא, דהכי משמע לעיל דא"צ לומר וכו', ונראה בעיניו שא"צ עירובי תבשילין כ"א מילי דאוכל נפש בלבד, כגון אפייה ובישול והטמנה, שא"כ הוצאה נמי היה צריך להזכיר, וכתב ששמע שרבי' שלמה עשה בתשובותיו שצ"ל ולאדלוקי שרגא. הילכך הואיל והגאונים ורש"י הצריכו לומר ולאדלוקי שרגא, צריך נמי לומר לאפוקי מרשות היחיד לר"ה וכו', ואם לא הזכיר כ"ז אלא אמר כך בסתם בדין יהא שרא לן לעשות כל צורכנו, לא אמר כלום ואין בדבריו כלום. ע"כ.

גם האבודרהם (הל' עירובי תבשילין) כתב, דאף הדלקת הנר צריכה עירוב, דאל"כ הי' אסור להדליק מיו"ט לשבת. וא"ת והרי מדליקין נרות בבתי כנסיות ובתי מדרשות בלא עירוב. י"ל כיון שיש בהם כבוד בית אלהינו מותר להדליקו. ע"כ.

ואמנם הר"ף והרמב"ם (פ"ו ה"ח) לא כתבו בנוסח העירוב ולאדלוקי שרגא, ודייק מרן הבי"י (סי' תקכו) דמשמע מדבריהם שלהדלקת הנר א"צ עירוב תבשילין. וה"ה (ה"ח) כתב, יש מי שהוסיף בנוסח בהדין עירובא, "ולאדלוקי", וכ"כ בה"ג. וכתב הרשב"א שכן ראוי לומר. עכ"ל. גם המרדכי (סי' תרעב) אחר שכתב דעת ר"ת, כתב, אמנם בירושלמי (ביצה פ"ד ה"א) אינו מזכיר רק לאפווי ולבשולי וכו'. עכ"ל.

וכן נראה דעת המאירי שם שכתב, כשהוא מניח עירוב צריך שיאמר שבאותו עירוב יהא מותר לו לאפות ולבשל מיו"ט לשבת, ושאר כל הדברים בכלל אפייה ובישול, אלא שאם רצה פורט להדליק ולהטמין וכו', וי"א שצריך להזכיר אדלוקי שרגא, ולאפוקי ממה שאמרו מי שלא הניח עירובי תבשילין אופין לו פת אחת וטומנין לו קדרה אחת, ומדליקין לו את הנר. אלמא מי שלא הניח צריכים אחרים להדליק לו. אלא שיראה

במאמר (ס"ק יח), דמי שדעתו לא לאפות ולא לבשל מיו"ט לשבת, לדעת הרא"ש וסיעתו צריך לערב עירוב תבשילין כדי להתיר לו הדלקת הנרות מיו"ט לשבת, אבל לדעת הרי"ף והרמב"ם א"צ לערב כלל. ולכן הבא לערב בכה"ג א"צ לברך דסב"ל. וסיים, וצ"ע.

ואמנם דעת הרש"ל (יש"ש פ"ב דביצה) שלא תיקנו עירובי תבשילין אלא לעיקר סעודה, היינו דא"צ לעשות העירוב אלא מפת ותבשיל, שהוא עיקר הסעודה, אבל צריך להזכיר כל דבר שאסור לעשות בלא עירוב. ואע"פ שהרי"ף והרמב"ם לא הזכירו לאדלוקי שרגא, מ"מ דברי תוס' והרא"ש עיקר, וכן איתא בכה"ג, וכ"כ הרשב"א והר"ן. ע"כ.

גם המג"א כתב לחלוק ע"ד מרן, וכתב שגם הרי"ף והרמב"ם סוברים דא"צ להזכיר רק עיקר הסעודה, וכל שאר מילי גרירי אבתרייהו (ע"סמ"ק). ובאמת אם לא עירב אסור להדליק, וכדעת הרא"ש. וכ"מ בגמ'. לכן אין להדליק רק נר אחד, כמ"ש בס"כ. וכן פסקו רוה"פ. וכ"פ בי"מ של שלמה. והב"ח כתב כדאי הרי"ף והרמב"ם לסמוך עליהם להדליק נר של שבת שהוא מצוה. וליתא, חזא דהא הרי"ף והרמב"ם לא פליגי בזה, ועוד דלכתחל' די בנר אחד כמ"ש בס"י רס"ג. ע"כ. וכ"כ בקרן אורה (שבת כב).

גם בשו"ר כנה"ג (הגהות ב"י אות טו) הביא מ"ש הב"ח, שדעת האוסרים היא ע"פ שטתו של הרא"ש דצריך להתנות ולומר לאטמוני ולאדלוקי. ונראה דאף שלכתחלה נהוג כהרא"ש, כדאים הם הרי"ף והרמב"ם לסמוך עליהם בדיעבד אם לא עירב, להדליק נר שבת שהיא מצוה. ע"כ. וכתב הכנה"ג, ולי נראה דאין תלוי זה בזה, דלעולם כו"ע סברי דאם לא עירב אינו יכול להדליק, כי פליגי בעירוב ולא הזכיר הדלקת הנר, מר סבר דאחר דעירב בסתם אפי' לא הזכיר בפירוש הדלקת הנר, מותר להדליק. ומר סבר דאפי' עירב צריך להזכיר הדלקת הנר, ואם לא הזכיר אין יכול להדליק. ולפ"ז אפי' הרמב"ם יודה דאם לא עירב אינו יכול להדליק. ומיהו נהוג עלמא דאפי' אם לא עירב מדליק.

אולם כ"ז אינו לדעת מרן שקיבלנו הוראותיו, שהרי מרן הבין בדעת הרי"ף והרמב"ם דא"צ עירוב להדלקת הנר, והכי נקטי'. ובכה"ח כתב, שיעשה עירוב בלא ברכה לצורך הדלקת הנר, שרק בדיעבד אם לא עשה עירובי תבשילין, רשאי להדליק את הנר לצורך שבת, אבל לכתחלה, אף אם אינו מבשל ביו"ט לצורך שבת, יעשה עירוב תבשילין בלי ברכה, להדלקת הנר. ע"כ. אך אזיל לשיטתיה דכל היכא שמרן כתב הדין בסתם ויש, דעתו לחוש לכתחלה ליי"א, ורק במקום צורך אפשר לסמוך על סברת הסתם. אולם לפי המבואר בעין יצחק ח"ג (כללים בדעת מרן) שדעת מרן עצמו דכאשר כתב סתם ויש הלכה כהסתם לגמרי [וכעדות החיד"א בשו"ב (א"ח סי' סא אות ב')] משם גדולי האחרונים, שמרן עצמו אמר כן, שדעתו לפסוק כסברא שהביא בסתם], גם בנ"ד א"צ לעשות עירוב לצורך הדלקת הנר בלבד. ורק מצד חומרא לחוש להחולקים.

גם הב"ח הנ"ל כתב, דבדיעבד כדאים הם הרי"ף והרמב"ם לסמוך עליהם להדליק נ"ש שהם מצוה. וכ"כ בברכ"י (סק"ט). וכן העלה בשו"ת משכנות יעקב מקרלין (א"ח סי' קמב), שכיון שהבערה ביו"ט הותרה מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך, הילכך אינה צריכה עירוב כלל.

וב"ב בשו"ת משיב דבר (א"ח סי' לה), שמרן פסק כהרי"ף והרמב"ם שא"צ עירוב להדלקת הנרות מיו"ט לשבת, ואזלי לטעמייהו דס"ל מתוך לגבי הבערה אפי' שלא לצורך כלל, וכשי' רש"י (ביצה יב), וכמ"ש הגר"א (סי' תקה סק"ב), והמג"א דחה זה בקש בלא שום סברא. ע"כ. וע"ע בשו"ת גנת ורדים (כלל ד סי' ה), ובשו"ת מנח"י ח"ז (סי' לה).

הילכך אנן בדין נקטי' כדעת מרן דמדינא א"צ עירוב תבשילין להדלקת נרות מיו"ט לשבת. ומ"מ כדי לצאת י"ח אליבא דכו"ע טוב להניח לכתחלה עירוב תבשילין לצורך הדלקת הנרות, אבל אין לברך משום סב"ל, [אלא יאמר הנוסח בדין עירובא יהא שרי לנא "לאדלוקי שרגא"].

שבת, וגם מסתבר שמדליקין לא רק בחדר האוכל והמטבח, אלא בכל החדרים שמשתמשים בהם, והטעם הוא כמ"ש התוס' ביצה (כב. ד"ה אין מכבין) שבגלל ההנאה שיש בסמוך לחשיכה, כבר חשיב כצורך יו"ט, אע"ג שעיקרו הוא לשבת, ולכן אע"ג שאשה המדלקת נרות לשבת מברכת להדליק נר של שבת, וגם מקבלת שבת בכך, מ"מ סמוך לחשיכה הרי עדיין הוא גם יו"ט וה"ז חשיב לצורך שניהם, וכל הנשים המתארחות אצל אחרים רגילין בכך בכל שבתות השנה להתעכב בבית וליהנות מהאור סמוך לחשיכה. אך כ"ז נחא כשאין חשמל בבית, וההנאה היא רק מהנרות, אבל אם החשמל דולק והבית מלא אורה, לא מסתבר כלל לצרף החשש של הפסקת החשמל, או קלקול תוך הזמן המועט שלפני השבת. וריבוי האור של השמן או הנרות בזמן הסמוך לשקיעה, הרי אין בהם שום צורך, רק שההדלקה בזמננו הוא מנהג חשוב [מפני כבוד השבת] שכל הנשים הנשואות מדליקות בער"ש, ואף אם גם חל ביו"ט חשיב כצורך יו"ט ושבת, מ"מ היה לכאורה יותר טוב שהחשמל יהיה כבוי לפני שישבו לביתם, ואז תהא הנאתם רק מאור הנרות אשר ימשיכו עוד להאיר. אולם כיון שהוא מנהג בלבד חשיב כצורך יו"ט ושבת.

ולפי המבואר לעיל, מעיקר הדין א"צ לעשות עירוב תבשילין לצורך הדלקת הנר, דאינו חשוב כצרכי סעודה ממש.

בישל הכל מערב יו"ט, אבל מניח תבשיל של שבת על הפלאטה ביו"ט

משמרת השבת ספ"א), שלרמב"ם והרמב"ן והרשב"א והר"ן וה"ה, כל שנתבשל כל צרכו אפי' הוא דבר צונן ולח לא שייך בו בישול כלל, ומותר אפי' מד"ס להניחו כנגד המדורה במקום שהיס"ב. ואם משום איסור הכנה מיו"ט לשבת אף בדבר שאין מלאכה, אפשר שע"ז לא תיקנו עירוב תבשילין. ויש שכתבו (ס' שלחן יוסף) בשם מרן אאמור"ר, שמי שהכין מערב יו"ט כל צרכי שבת, יעשה עירוב תבשילין בלי ברכה, וגם אם מחמם מרק ביו"ט שיש בו בישול אחרי בישול, אין לו לברך, כיון שלדעת הרבה ראשונים אין בישול אחר בישול מדאורייתא גם בלח. אולם

א"כ יבשל איזה תבשיל לכבוד השבת, שאז ברוכי נמי מברכין.

וה"ה לזוג צעיר ששוכנים אצל ההורים וסמוכים על שולחנם, שאינם צריכים לעירובי תבשילין, ורשאים להדליק נרות (בחדר המיוחד להם) לכבוד יו"ט. וכמ"ש בחזו"ע יו"ט (עמוד רעז, ורעח). ואמנם מעיקר הדין בשביל הדלקת הנרות בלבד א"צ עירוב כלל. [ע' חזו"ע יו"ט עמ' רע, רעח, ילקו"י מועדים עפ"מ"ש בכף החיים].

וע' בשלחן שלמה (עמ' נא) שדן בנ"ד באותם המתארחים אצל ההורים בליל שבת שחל אחר יו"ט, אם צריך לעשות עירוב תבשילין לצורך הדלקת הנרות, אי חשיב תיקון סעודה, ורצה לומר דכיון שהר"ן (ביצה ט. מדפה"ד) כתב: כל דבר הדומה לתיקון הסעודה, יתכן דכיון שהנאת אורה היא הנאה חשובה מאד, אשר גם בית שמאי שאינם סוברים את ההיתר "מתוך", מודים שמותר להדליק נר ביו"ט עבור הנאה זו, וכמ"ש על מדורה שעושים להתחמם, דזה הוי בגדר או"נ. [שהרי גם לדידן מותר לטלטל שיירי פתילה שהם מוקצה, לצורך הדלקת נרות ביו"ט כדי ליהנות מהאור בשבת, כמ"ש רבי עקיבא איגרא בהגהותיו לש"ע ס"ס תק"א], לכן אפשר דאף זה חשיב בגדר שדומה לאו"נ, ומותר אפי' שלא לצורך סעודה, וא"ז דומה להנחת עירוב תחומין ביו"ט שחל בער"ש. וגם להר"ן הרי מדליקין נרות בביהכ"נ לצורך ליל

ויש לדון במי שבישל כבר הכל מערב יו"ט, אבל מניח את התבשילין של שבת על הפלאטה ביו"ט סמוך לערב, האם יוכל לברך על העירוב משום הכנה זו. וכגון שיש לו שם תבשילין שרובם לח, שלגבי שבת נחשב בישול, שיש בישול אחר בישול בלח. אלא שיש לדחות, שגם זה אינו רק מתורת ספק שהרי לדעת הרמב"ם ועוד ראשונים גם בלח מותר. ואף שקיבלנו הוראות מרן הש"ע בתורת ודאי, ולדעת מרן הרי יש בישול אחר בישול בלח, מ"מ הרי מצרפים סברת הרמב"ם לענין דיעבד, לענין אמירה לגוי, ועוד. וכיו"ב כתב במנחת כהן (קונט')

כד. מי שמתארח אצל אחרים בסעודת ליל שבת, וחוזר לביתו בלילה, מדליק נרות בביתו בברכה קודם שיצא [אחר פלג המנחה], ואם לבסוף המארחים אותו הפצירו בו שישן בביתם, רשאי להשמע להם, ואינו חייב לדחוק עצמו ולחזור לביתו כדי ליהנות משהו מאור הנרות שלא תהיה ברכתו לבטלה. (כד)

יכול להניח ביצה בקנקן קטן בער"ש לכבוד שבת ע"ג הפלאטה של שבת ותתבשל, ואז יברך, כי סוף סוף בישל לכבוד שבת. ע' מ"ש בהסכמה לספר גנת אגוז.

אם בשביל הטמנה ושהיה וכדו' צריך להניח עירובי תבשילין

ובשו"ת להורות נתן שם (ח"י סי' מח) נסתפק במי שאין בדעתו לבשל מיו"ט לשבת, אם רשאי להניח עירוב תבשילין בברכה, כיון דסו"ס העירוב הועיל שיש לו היתר לבשל ביו"ט אם ירצה בזה, ויתכן שהמצוה היא בעצם עשיית ההיתר. ושכן יש להסתפק בעירובי חצרות ותחומין, אם רשאי לברך על עירוב כשאין בדעתו לטלטל בחצר ולילך חוץ לתחום, מטעם דעכ"פ הועיל העירוב שיהיה לו היתר.

ובשו"ת אג"מ (ח"ה סי' כ) כתב, דמי שאינו נצרך לעירוב תבשילין, כגון שהכין כל צרכי שבת מערב יו"ט [וכמ"ד שהדלקת הנר א"צ עירוב, או שיש לו חשמל דלוק ועומד], אין לו מצוה לעשות ע"ת, וכמבואר במג"א (סי' תקכז סק"א). ומ"מ אם ישאל אותנו מערב יו"ט כיצד לעשות, יש ללמד אותו שעדיף שיניח ע"ת, וישאיר חלק מההכנות לשבת לעשותן ביו"ט עבור השבת, בכדי שיצטרך לעשות ע"ת, ולא יצא מזה קלקול. עכ"ד.

ובשו"ת מגדנות אליהו (ח"ג סי' קכז) כתב בשם הגרשז"א, שאם אין לו צורך להכין מיו"ט לשבת, אינו חייב כלל בעירוב תבשילין. [והביא משו"ת באר חיים מרדכי (או"ח ח"ג סי' יג. ביצה טו.) שאם עירב בברכה, מחוייב לבשל וכדו' לצורך שבת, שלא יהא ברכה לבטלה למפרע. והובא להלן בדיני עירוב תבשילין סעיף מט, עש"ב].

ובשם הגר"א"ל שטיינמן הביאו, שבשנותיו האחרונות היה מניח עירוב תבשילין בלא ברכה, היות והיו מבשלים הכל [לשבת] מערב יו"ט.

(כד) דיש לומר, דכיון שגם בנר שבת הדלקה עושה מצוה כמו בנ"ח, שפיר דמי. ואף

וע"ע בקהלות יעקב (ביצה סי' יב) שדן אם בשביל הטמנה ושהיה וכדו' שאין בעצם הדבר שום מלאכה, צריך להניח עירובי תבשילין, וכתב דמ"מ כשעושה אותה לצורך שבת הוי הכנה, וכמו הצעת המטה וקיפול כלים. וראה בזה בס' עירוב תבשילין הערוך (סי' ב סק"ח). אמנם בס' מלאכת יו"ט (אות עה) כתב לבאר שי' הרמב"ם שאי"צ עירוב תבשילין להדלקת הנרות, דס"ל שמותר להדליק נר בטלה, דהבערה מותרת אפי"ו שלא לצורך יו"ט כלל. הרי שלא אסר מ"מ כשעושה לצורך שבת מצד הכנה. אך יש עוד ביאורים בשיטה זו. וע"ע בשו"ת להורות נתן (ח"י סי' מח) די"ל בדעת הרי"ף והרמב"ם, שרק מי שרוצה לבשל ולאפות ביו"ט לשבת, אמרו חכמים שיתחיל לבשל ולאפות מעיו"ט, ובמה שמתחיל לבשל ולאפות מעיו"ט מקיים מצות עירוב, אבל כשאינו רוצה כלל לבשל ולאפות ביו"ט רק להדליק נר בלבד, אין עליו מצות עירוב כלל, שהרי אין לו תבשיל ופת כלל שיוכל לעשות עליו עירוב, ולא חייבוהו לעשות תבשיל ופת מיוחד לצורך עירוב גרידא, דאי"ז בגדר התחלה, כיון שאין לו גמר, שהרי לא יבשל ולא יאפה ביו"ט, ועל נר גרידא הרי אינו יכול לעשות ע"ת, ולכן אין עליו חיוב עירוב כלל בשביל הדלקת נר בלבד.

והתוס' (ביצה כב.) כתבו, דכשמדליק סמוך לחשיכה, הוי הדלקה לצורך יו"ט לבו ביום [וצ"ע אם שייך בזה"ז]. ובשו"ת מהר"ח או"ז (סי' לב) כתב שההדלקה הוי לצורך יו"ט אם אוכלים מבעו"י לאחר קבלת שבת, דהיו"ט לא פקע, ורק ניתוסף שבת.

כה. בחור הלומד בישיבה עם פנימיה צריך להדליק נרות שבת ויום טוב בחדר השינה שלו, ובבכרחה. וצריך שהנרות יהיו גדולים שיעור שכאשר יחזור לחדרו, הנרות ישארו דלוקים. ואם יש בחדר כמה בחורים הישנים שם, האחד ידליק בתורנות, והאחרים יוצאים בזה ידי חובתם, כאשר מזכה להם חלק בנרות. או שהנרות ניתנו מהישיבה המזכה לכל חברי החדר. ויכוונו לצאת י"ח בברכתו, על הצד שהם חייבים. [כיו"ב ביבי"א ח"ח סי' כד]. [ואם אינו מזכה להם חלק בנרות, דמי לב' או ג' בעלי בתים הנמצאים במקום אחד, שהראשון מברך ומדליק, והאחרים מדליקין בלא ברכה. משנ"ב סק"ל]. ואין הבדל בזה אם ההורים נמצאים בארץ או בחוץ לארץ. [ואין הדבר דומה לנר חנוכה שאין בני הישיבות הספרדים מדליקין בברכה בחדריהם, דהתם החיוב הוא רק על איש וביתו, ולכן יוצאים ידי חובה בהדלקת ההורים. אבל בנר שבת אם אין הבן מתגורר בבית הוריו בשבת זו היאך יהיה לו שלום בחדרו ללא אור, והיאך יצא ידי חובת ההדלקה]. ואמנם בכמה ישיבות ההנהלה אוסרת על הבחורים להדליק נר שבת בחדרם, מחשש לשריפה, ומסתפקים בהדלקת החשמל בחדר או בפרוזדור. ומקדימין לברך על ההדלקה בחדר האוכל. [אבל אין יוצאים בהדלקה שבחדר האוכל בלבד, אחר שמייחדים להם חדר לשינה, [משנ"ב ס"ק לח]. ולכן יסמכו על החשמל]. כה)

וה"נ בנ"ד, ודו"ק. ובילקוי" (בקש"ע סי' רנג אות נח) נתבאר, שאם הנהנה יותר לקדש ולסעוד בחצר או במרפסת לאור הלבנה, מפני שבחדר יש זבובים, מקדש בחצר ואוכל שם, אף שאינו רואה משם את הנרות, שהנרות לעונג נצטוו ולא לצער. ובלבד שיהנה מהנר איזה זמן מועט, שאם לא יהנה מהנרות כלל הוא ברכה לבטלה.

את"ל שאם כיבה את הנרות במזיד יש בזה חשש ברכה לבטלה, כמ"ש בכיה"ל (סי' רסג ס"ד ד"ה מבעוד). י"ל דכיבה בידים שאני. וכן לגבי נ"ח. ולכאורה דמי למ"ש הריטב"א (חולין קו): גבי הנוטל ידיו לסעודה וברך ענט"י ונמלך שלא לאכול לחם, דאינו ברכה לבטלה מפני שבשעה שבירך עשה כדין ומה שנמלך הוא ענין לעצמו,

בני ישיבות בהדלקת נר יום שבת ויום טוב

מדליקי עלי בגו ביתאי. וכתב ראבי"ה (סי' קצט): הוה משתתפנא בפריטי, דה"ה לכל נר מצוה נר שבת נר יו"ט. עכ"ל. וכתב ע"ז הב"י (סי' רסג), "ונראה דהיינו למי שאין לו חדר מיוחד שמדליק בו". נמצא שגם בנר שבת וגם בנר חנוכה אם אינו מדליק, צריך שתהיה לו שייכות ממנוית כל שהיא במצות ההדלקה, אלא שבנר שבת אם יש לו רשות המיוחדת לו צריך להדליק משום שלום ביתו.

ובהלכות ומנהגי מהר"ש, רבו של מהרי"ל (ע"מ קעו אות יז) כתב, אמר מהר"ש, שנרות שמדליקים הבחורים בחדרם, נוהגים שמברכים עליהם. ע"כ. ובתשובות מהרי"ל (סי' קמד) כתב, הבחורים שאינם בביתם מדליקים נרות שבת

כה) המרדכי בפרק ב' דשבת (סי' רצד), כתב, דבחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם, צריכים להדליק נר שבת בחדרם ולברך עליו. אבל מי שהוא אצל אשתו א"צ להדליק בחדרו ולברך עליו, לפי שאשתו מברכת בשבילו. [בחורים, היינו שיש להם נשים, אלא שהלכו ללמוד חוץ לביתם, וכ"ש אם אינו נשוי דמחוייב להדליק (משנ"ב ס"ק כח). וברך החיים פירש דמייירי דוקא בבחורים ממש, ולא בנשואים]. והובא בתשב"ץ קטן (שחיברו רבינו שמשון בר צדוק תלמיד המהר"ם). ובגמ' שבת (כג). אמרו, אמר רבי זירא, מריש כי הוינא בי רב משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזא. בתר דנסיבי איתתא אמינא, השתא ודאי לא צריכנא, דקא

וב"ש שראש הישיבה אינו חייב כלל להדליק בחדרי הישיבה, שגם אם נחשב שהכל בית שלו, מ"מ אינו מתגורר שם כעת. ועוד שכבר הדליק בביתו ויצא י"ח. ואפי' אם ראש הישיבה מתגורר בישיבה ואוכל וישן עמהם, הרי נחשב שיש להם חדר מיוחד, וכמו שבנים נשואים שבאו לבית הוריהם ויש לכל אחד חדר מיוחד, כל אחד מדליק בחדרו בכרכה. והטעם שאין לדמות בחורי ישיבה לבחור בביתו, ראה בילקו"י שבת ח"א כרך ב' (עמ' עה). ואע"פ שאין אוכלים בחדר, שפיר מברכים שם, כיון שמייוחד להם לשינה ושאר דברים, וכמו שמברכים על הדלקת נר יוהכ"פ, וכמ"ש האח'.

ויל"ע בבחורי ישיבות וכדו', אם יש אור הנכנס מן הפרוזדור, ששוב אין כאן משום שלא יכשל בעץ ואבן, אך י"ל דכיון שיש להם חדר מיוחד, חל עליהם חיוב להדליק מ"מ, ואין יוצאים י"ח באור שהודלק ממילא שלא לכבוד שבת. נוגם ביוהכ"פ מברכים אף אם אין חשש שיכשל בעץ ואבן, כמו בבית שמואר היטב מתאורה שברחוב. ובפרט שלפעמים צריכים לסגור את הדלת, אלא שראוי ונכון יותר שיקפידו לכבות את אור החשמל שבפרוזדור קודם שידליקו בחדרם.

ואם הנהלת הישיבה אינה מסכימה להדליק נרות בחדרים מחשש לשריפה, יברכו על מנורת לילה, ואם רוצים שתכבה מאוחר בלילה, יסדרו שעון שבת. ויכולים לברך גם על תאורת לד. וכן יעשו בבתי מלון. ואם גם זה אין להם אפשרות, יכולים לברך על חשמל שבבית הכסא שסמוך לחדר. ורק שיברכו מחוץ לבית הכסא, ותיכף אחר הברכה ידליק את המתג. ואין זה ענין לקיום מצוה בבית הכסא, ואין בזה ג"כ משום ביזוי מצוה, או משום שלא יהיו המצוות בזויות עליו. וכ"כ בחשוקי חמד (שבת כט:)

בכרכה, כמ"ש בתשב"ץ (סי' ה). ואע"פ שאין אוכלים שם. ע"ש. וכ"כ בלקט יושר (עמ' מט), בחור פנוי שיש לו חדר לבדו צריך לברך על הנרות. ע"כ. ומרן בש"ע (סי' רסג ס"ו) כתב, בחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם, צריכים להדליק נר שבת בחדרם, ולברך עליו, אבל מי שהוא אצל אשתו א"צ להדליק בחדרו, ולברך עליו, לפי שאשתו מברכת בשבילו.

וראיתי מי שכתב לחלוק ע"ד מרן אאמו"ר, וקבע שבחורי ישיבות יוצאים כולם בהדלקה שהדליק אחד מהם בחדר האוכל בשליחות ראש הישיבה, וא"צ להשתתף באותו הנר, ושוב א"צ להדליק בחדרים, ואם חשוק בחדרים ורוצים אור, ידליקו בלא ברכה. כיון שנחשבים סמוכים על שלחן רה"י, וחשיבי כאורחיו, ונחשב שאין להם חדר מיוחד כמו אכסנאי שיוצא בהדלקת נר חנוכה של בעה"ב. [הלכ"ב חט"ו סי' רסג אות עא].

ותמוה מאד שדימה נר שבת לנר חנוכה, שבנר חנוכה מי שנמצא בבית אחר, יוצא בהדלקת אשתו, וכן ההיפך, שהמצוה היא נר "איש וביתו", פי' נר אחד לו ולכל המשפחה. משא"כ בנר שבת שצריך שיהיה נר דלוק על שולחנו, ומאי מהני אם ראש הישיבה יש לו אור בביתו, והוא יושב במקום אחר ואין לו אור בחדרו. הגע עצמך מי שאשתו בבית חולים, אטו אינו מדליק נר שבת בביתו. וכן בני ישיבות אף אם נחשבים כסמוכים על שלחן ראש הישיבה, ס"ס אינם אוכלים עמו באותה דירה, ולגבי נר שבת הכל תלוי שיהיה אור בבית, ולא מהני מה שמדליקין עליו בבית אחר שאינו נמצא שם, ולא אוכל עמהם. וכ"כ בשבות יצחק (פ"ו אות ב) בשם הגריש"א, ובחוט שני (ח"ד פ"ג סק"ח). וגם מסתבר שנחשב שיש להם חדר מיוחד. ושאינו נר חנוכה דמעיקרא החיוב היה לדידן על כל משפחה ומשפחה, ולא על כל אחד ואחד.

בני ישיבות בהדלקת נר חנוכה - בישיבות

וכ"ש שאין להם לברך. דנר חנוכה החיוב הוא בנר איש וביתו, והבנים יוצאים י"ח בהדלקת ההורים. ואמנם יש מי שכתב שדוקא אשתו

ומילתא אגב אורחא, לגבי בני ישיבה בהדלקת נר חנוכה, שביארנו בילקו"י חנוכה (סי' תרעז) שאינם צריכים להדליק נר חנוכה בחדרם,

והיינו אף שעתה אינו נמצא שם אלא מתאכסן בבית אחר.

ומבואר שאין חילוק בין אשתו לאביו ואמו, אלא גם אביו ואמו מוציאים אותו ידי חובה ואע"פ שאינו נמצא עמהם. ולפ"ז צ"ל, שרבי זירא, קודם שישא אשה, לא היו לו הורים המדליקים עליו בביתם. וא"כ היכא שהוריהם של הבחורים מדליקים עליהם בביתם, אף הם יוצאים ידי חובה בהדלקת הוריהם, דמעיקרא אין על הבחורים חיוב פרטני בהדלקת נר חנוכה, ואינם צריכים להדליק ולא להשתתף, כי המצוה היא "נר איש וביתו". ואפי' אם יש להם פתח בפני עצמם, אינם צריכים להדליק, ומ"ש מרן הש"ע, שאם יש לו פתח פתוח לעצמו צריך להדליק בפתח חדרו, זהו בזמן שהיו מדליקים בחוץ לפרסומי ניסא, שאם לא ידליק איכא חשדא. וכמ"ש הטור בשם הרא"ש, והמג"א (סק"ה). אבל לדין שאנו מדליקים בפנים ממש, אינו צריך להדליק. וכמו שכתבו הרשב"א בתשובה (סי' תקמא), והסמ"ק (סי' רפ), והמרדכי (סי' רסו). והארחות חיים (הלכות חנוכה סי' יג) בשם הר"י מקורביל, ובעל התרומה. ועוד ראשונים.

ובם' שעורי חנוכה (להרה"ג יהודה עדס), ציטט לשון רבינו ירוחם (נתיב תשיעי ח"א) שכתב בזה"ל: "אכסנאי צריך לפרוע שום דבר בשמן וכו', וכ"ז מיירי באדם שאינו נשוי". ע"כ ציטוט משעורי חנוכה.

אך משום מה מחק את המשך הדברים שברבינו ירוחם, כי הנה ז"ל בהמשך דבריו: וכ"ז מיירי באדם שאינו נשוי, "ואין מדליקין עליו בתוך ביתו". ע"כ. והנה באדם שאינו נשוי שמדליקים עליו בתוך ביתו, בודאי הכוונה שההורים מדליקין עליו בביתו, שהרי אין לו אשה, ונמצא שהבן יוצא י"ח נ"ח בהדלקת ההורים. וא"כ היאך דייק מדברי רבינו ירוחם שרק אשתו מוציאתו י"ח נ"ח, בעוד שהדברים מפורשים להדיא שלא כדבריו.

עוד הביא מ"ש בשאלת דרב אחאי גאון, בזה"ל: ואפי' אורח חייב לאשתפופי בהדי בעל הבית בנר חנוכה, והוא שהיה רווק, אבל יש לו אשה אינו צריך. ע"כ ציטט בשיעורי חנוכה.

מוציאתו י"ח, אבל לא שאר בני המשפחה, אבל בראשונים מבואר להדיא שאין חילוק בזה. וע' להגרש"ז אויערבאך זצ"ל בספר שלמי מועד (עמ' ר"ד) שבני ישיבה הספרדים יוצאים י"ח בהדלקת ההורים בביתם ואע"פ שאביו דר בחו"ל, וכ"ש אם הוריו דרים באר"י, רק שמדליקים יותר מאוחר, אך כבר בצאה"כ יש עליהם חיוב להדליק נ"ח, והוא פטור מפני שהוא סמוך על שלחן אביו שלא יכול להדליק בברכה כי אין עליו חיוב להדליק ולא מועיל כוונה נגדית. וזו דעתם של הגר"י ידיד בספר ברכת יוסף (ה"ג אות ח"ס י), ושל ראש הישיבה מוהר"ר עזרא עטייה [כ"ה בספר עלה עזרא (עמ' פח) שבחורי ישיבה יוצאים בהדלקת הוריהם ונחשבים סמוכים על שלחנם], מרן אאמו"ר זיע"א, הגרב"צ אבא שאול, [כמובא בשמו בספר הזכרון חמדת משה עמ' קצג]. הגרש"ז אויערבאך, ועוד.

ופטור בני ישיבות מהדלקת נר חנוכה מבוסס על דברי הראשונים, וז"ל ספר התרומה (במפתחות סי' רכט): "ותלמידים ההולכים ללמוד חוץ מביתם, וכן אורח, אינם צריכים בחנוכה להדליק או להשתתף בנר, אם יודע שאביו ואמו או בניו מדליקים עליו במקומו, וכדאמר ר' זירא, כיון דנסיבנא לא צריכנא להשתתף בהדי אושפיזאי, כיון דקא מדלקי עלי בגו ביתאי. ע"כ.

והובא ג"כ בס' מחזור ויטרי (סי' רלה): "ואנשים הרבה בבית אע"פ שחולקין באכילה ישתתפו לקנות נר אחד ותו לא. ואם הוא במקום אחר כגון הבאים ללמוד חוץ לביתם או אורח, אין צריך ליתן בנר אם יודע שאשתו או אביו ואמו מדליקין במקומן, כדא"ר זירא כי הוינא בי רב וכו'". ע"כ.

וכ"כ בספר הפרנס (סי' קנב): ודיוורין הרבה בבית אחד ישתתפו לקנות הנרות ותו לא צריך, והמהדרין מן המהדרין נר לכל אחד ואחד, ומי שהוא אורח ויודע שמדליקין עליו בביתו אשתו או אביו ואמו או בני ביתו, אז אין צריך לתת להם מעות להשתתף במקום שהוא. ע"כ.

וכ"כ בספר חידושי מהרי"ח ממגדינבורג (שבת שם): ואי מדלקו עליה בגו ביתיה אינו צריך, והוא הדין הסמוך על שלחן אביו שאינו צריך. ע"כ.

וכשהלכו ללמוד אצל רבם התנתקו לזמן רב מביתם. אבל בבחורי ישיבות שנשמכים על שלחן אביהם, גם המג"א מודה.

ומה שטענו דדוקא אשתו פוטרנו מההדלקה ולא אביו ואמו, מפני שאשתו כגופו, הנה בדברי הראשונים הנ"ל מבואר שאין חילוק בזה, וכל שמדליקין עליו בביתו, גם באביו ואמו, הבנים נפטרים מחיוב ההדלקה כי חיוב נר חנוכה נר אישי וביתו, ואינו חיוב על כל אחד ואחד כמו לולב וכדו'. ומה שכתבו כמה אחרונים בענין נ"ח דאשתו כגופו, [א"ר אות ג'. פמ"ג מש"ז אות א], כתבו כן לענין שאין אשתו צריכה להדליק, גם להסוברים דמהדרין מן המהדרין היינו על כל אחד ואחד מבני הבית, וע"ז כתבו דאשתו כגופו ואינה צריכה להדליק בפ"ע. אבל לא כתבו כן למימר שדוקא אשתו מוציאתו י"ח ולא אביו ואמו.

וכן מבואר להדיא בדברי רבינו יהונתן מלוניל שם, שכתב "שיש לו אשה ובנים וכו'", והיינו או אשה או בנים, דא"א לומר שהוא בדוקא. וכן מדוקדק בדברי הרי"א פ"ב דשבת, דלא אמרינן בזה אשתו כגופו. ודו"ק היטב.

ויש שדייקו מדברי המחזור ויטרי שכתב אם אביו ואמו מדליקין "במקומם", דהיינו שאביו ואמו מדליקים עבור ילדיהם כמו שיטת הרמב"ם, שהאב מדליק נרות לפי מספר בני הבית שיש בביתו. שאם יש עשרה ילדים, מדליק ביום השמיני שמונים נרות. וזהו שכתב, מדליקין במקומם. אך אנו פוסקים כמו דעת מרן הש"ע שהאב מדליק נר אחד ומוסיף בכל לילה נר, ואין מדליקין במקום הילדים, ואין מוציאתו אותם, כי לא ניכר שהדליק עבורם, ולכן בני הישיבות צריכים להדליק בכרחה בחדרם בישיבה.

אולם הדברים תמוהים, דמ"ש במחזור ויטרי במקומם, בודאי שהכוונה פשוטה שהם מדליקין במקום שהם נמצאים, הבן נמצא במקום אחד, ללמוד תורה, וההורים נמצאים במקומם, והם מדליקין עבורו. ומה שכתב במקומם היינו בביתם שלהם. ואילו היתה כוונת המחזור ויטרי לומר שהאבא מדליק במקום בנו, והיינו עבורו, היה צ"ל מדליקין עבורם, או מדליקין בשבילם,

אך גם כאן הרב הנ"ל שינה ומחק משום מה את המשך הדברים שבשאלות, כי זה לשונו: אבל יש לו אשה אינו צריך, "שאנשי ביתו מדליקין עליו בביתו". ע"כ. ומבואר שלא דוקא אשתו מוציאתו י"ח נ"ח, אלא "אנשי ביתו" שבכלל אנשי ביתו זה בניו וההורים. שאין הכוונה לאשתו בלבד, אלא כל אנשי ביתו בכלל.

וע' להרי"א שם שכתב: אכסנאי חייב בני"ח. אך אם יש לו אשה אינו צריך. והרואה נ"ח ואינו מדליק כגון שמדלקת עליו אשתו "או אחד מבני ביתו" והוא אינו שם, הרי זה מברך וכו'. ע"כ. והיינו דס"ל כדעת הראשונים שברכת הרואה שייכת גם במי שמדליקין עליו בתוך ביתו, כל עוד שאינו מדליק בעצמו. ומהו שכתב אשתו, או אחד מבני ביתו, הנה דלא דוקא אשתו מוציאתו י"ח אלא גם "אנשי ביתו". ומעתה כיון שגם בני ביתו מוציאתו י"ח חובה, אמאי נימא דהוריו אינם בכלל אנשי ביתו.

והמהרש"ל בתשו' (סי' פה) כתב: היכא שאינו רוצה לצאת בהדלקה של אשתו שמדלקת עליו בבית נראה דלאו כל כמיניה ואינו יכול לברך. ומה שהאידינא הבחורים מחמירים על עצמם שלא להשתתף בפריטי, ועדיפי לדעתייהו מרבי זירא (שבת כג), זהו מנהג אשכנז שמגביהין הטפל ומניחין העיקר והלואי שלא יקילו במצות החמורות. ע"כ. ומשמע לכאורה דס"ל שהבחורים צריכים להשתתף, אלא שמהרש"ל תמה עליהם למה מחמירים להדליק בפני עצמם, דאטו רבי זירא לא היה מחמיר, ואם רבי זירא לא החמיר להדליק בפני עצמו, למה יחמירו הם.

והנה המג"א (סי' תרע"א) למד מדברי מהרש"ל שהבחורים צריכים להשתתף, וז"ל המג"א שם: כתב בתשובת מהרש"ל, גם הבחורים צריכים להשתתף, ואפשר דהיינו דוקא כשאוכל בפני עצמו, אבל בסמוך על שלחן בעה"ב, הרי הוא בכלל בני ביתו, ומן הדין א"צ להדליק, אא"כ רוצה להיות מן המהדרין. ע"כ. ומ"מ יש לדחות, שכ"ז אמור בבחורי ישיבות שאינם נחשבים סמוכים על שלחן אביהם כמו שהיה מצוי בזמנם, שהיו מרחקים ולא היתה תחבורה כמו היום,

סימן תקטז - דין איזה דברים מותרים לשלוח דורון ביום טוב

א. מותר לשלוח דורון לחבירו ביום טוב, כגון ששולח לו שמנים וסלתות וקטניות, ואפילו עופות חיים, שהם ראויים לשחטן ביום טוב ולאכלן. אבל לא ישלח לו תבואה, לפי שהיא מחוסרת טחינה שהיא מלאכה האסורה ביום טוב. [ומשלחים ביו"ט כלים (בגדים) אע"פ שאינם תפורים, כיון שהם ראויים לשבת עליהם. ואפי' כלים שיש בהם כלאים מותר לשבת עליהם אם הם קשים]. אמנם תפילין מותר לשלוח אפילו שאינם ראויים להניחן ביום טוב, הואיל וראויים הם להניחם בחול כמות שהן. ויכול לשלוח דורון לחבירו אפילו דרך רשות הרבים אף במקום שאין עירוב. וכל זה משום שיש שמחת יום טוב בשליחת מתנות אלו. ^(א)

שלחן הישיבה בה נמצא. תמוה, שהרי המחבר עצמו הורה לתלמידיו הרווקים תושבי חו"ל שיעשו כאן בארץ ישראל ב' ימים טובים של גלויות, דחשיבי כתושבי חו"ל, וסותר למה שפסק גבי חנוכה דחשובים כסמוכים על שלחן הישיבה. וצ"ע. ובאמת דהבחורים חשיבי כסמוכים על שלחן הוריהם, שהרי מגיעים מידי פעם לשבת לבית, נמצאים בבית במשך חודש ניסן, ורוב חודש תשרי ורוב חודש אב, באים ומתגוררים עם ההורים כאשר היה קודם שהלכו ללמוד בפנימיה. וכן כל צרכיהם הגשמיים על ההורים.

ומה יענה עמ"ש בתשו' גן המלך דאורח שכל מחסורו על בעל הבית, כשהוא מדליק פוטר את האורח גם בלי להשתתף בפרוטה, ולפ"ז אם הישיבה מדליקה בחדר האוכל כל בני הישיבה נפטרים. וכל האחרונים הביאו את דברי גן המלך להלכה. ויש שכתבו שכן המנהג. ומה יענה על כל שאר הצירופים שצירף ביחוד, דשמא יוצאים י"ח בהדלקת נ"ח בביהמ"ד, כדין ביכ"נ, ושמא יוצאים י"ח בהדלקת רה"י בביתו.

אבל לא לומר מדליקין במקומם, כיון שפירוש המילה במקומם הוא שאני עושה דבר במקומו, דבר שאני לא חייב לעשותו, וכאן בודאי שהאב חייב להדליק נר חנוכה עבור עצמו, אלא שהוא מדליק גם עבור בנו זה, והכוונה מדליקין במקומם היינו במקום שלהם, כלומר בביתם.

ועוד, אם נדקדק היטב בלשון המחזור ויטרי כתוב שם, אם יודע שאשתו או אביו ואמו מדליקין במקומם. ואם כדבריו, הרי הוא מתחיל בלשון יחיד אם יודע, ומסיים בלשון רבים במקומם, והיה צ"ל במקומו. אלא ודאי הכוונה אביו ואמו מדליקין במקומם היינו בביתם, במקום שהם נמצאים. ונמצא שהדיוק של מרן זיע"א אמת ויציב וקיים, שדעת המחזור ויטרי שהדלקת האב דומה להדלקת האשה על בעלה, וכשם שהאשה מוציאה ידי חובה את בעלה בהדלקת נר חנוכה, כך האב מוציא ידי חובה בהדלקת נ"ח את בנו הלומד תורה במקום אחר.

ומ"ש עוד בספר הנ"ל, דאין בן ישיבה חשיב כסמוך על שלחן הוריו, אלא כסמוך על

דין מתנה לחבירו ביום טוב

ונמצא שטרח שלא לצורך יו"ט. ולגבי תבואה נחלקו ת"ק ור' שמעון, שת"ק אוסר לפי שאינה ראויה היום, שאין טוחנין ביו"ט. ופסקו הרמב"ם (פ"ה ה"ז) והרא"ש (שם) כת"ק. ומ"מ ברי"ף שם משמע

(א) כדעת ב"ה במשנה (ביצה יד:), שמותר לשלוח שאר דברים, ודלא כב"ש שאין משלחין אלא מנות וטעמם שלא יעשה כדרך שעושה בחול. רמב"ם בפיהמ"ש. וי"א שמא לא ישחטם ביו"ט

ללכשן ביו"ט, משא"כ תבואה שאינה ראויה בחול כמו שהיא עד שיעשו בה עבודה.

ובתפא"י (כלכלת שבת דיני מוקצה סי' ג) הקשה, דכלאים חזי לכסות בהמה וגוי (כמו עבד). ותי' דכלאים שראוי להוציא חוט הכלאים ולתקן לשימוש אדם, שוב אינו ראוי לבהמה. ובתש' מהרי"ל דיסקין (סה"ס מערכה דמשלחין) כתב, דמשלחין נבילות וטרירות העומדין לכלבים, ורק בשעורין אסר ת"ק, דמיירי במקום שהם יותר מאכל אדם ולא שכיח ליתנם. ובוזה ניהא דמשלחים בע"ח חיים, ול"ח שתמצא טריפה אחר שחיטה ובדיקה.

ובבע"ח העומדין לגדל ולדות וביצים שהם מוקצה, כתב במשנ"ב (סק"ב) דאין משלחין. ויל"ע בשהולכת מעצמה מבלי נגיעה שלו. ויש מי שכתב דמשמע לאסור, מחשש שמא יגע בהם. ואינו מוכרח.

ורחנה המג"א (סי' שו ס"ק טו) כתב שאסור לתת מתנה בשבת ויו"ט, וזה עפ"ד המרדכי (ביצה סי' תרעו) שאסור לתת מתנה זולת לצורך מצוה, כגון כלולב ואתרוג, ופי' בב"י (סי' תקכו) דס"ל שאסור להקנות לחבירו חפץ במשיכה מיד ליד, אפי' בלא קנין סודר, שגם בזה נראה כמקח וממכר. וכ"נ בריב"ש (סי' קנו). וכתב המג"א דמ"מ פשוט דלצורך שבת ויו"ט מותר, כמבואר כאן בסי' תקט"ז.

ומאידך בשו"ת עבודת הגרשוני (סי' כה) הוכיח מהתוס' והמרדכי (עירובין טו.) שאין איסור בנתינת מתנה בשבת.

גם בבית מאיר (אה"ע ס"ס מה) השיג על המג"א ממתני' (ביצה יד:) דמשלחין מנות ביו"ט, ומ"ש הרמב"ם (סוף הל' מכירה), והרי"ף (ביצה לו:), שהמוכר או הנותן בשבת ויו"ט מעשיו קיימים ומכים אותו מכת מרדות, וזה בנתינת קרקע, שא"א בלא קנין סודר, אבל לא במטלטלין אם הקנה לו במשיכה, שאין בזה איסור כלל.

ובשו"ת בנין שלמה (סי' יז), הוכיח כן מהרשב"ם (ב"ב קנו:) שאין לאסור מתנה בשבת מיד ליד בלא קנין סודר. ונע"ש שאין חשש בקבלת מתנה

שפסק כר"ש להתיר אף בתבואה. ור"ש מתיר, שבתבואה של חיטים עושה בהם לודיות (מאכל העשוי מחיטים). ות"ק ס"ל שמאכ"ז לא שכיח, והרואים אומרים לצורך חול הוא עושה (ריטב"א ושיט"מ שם. והמאירי כתב, מפני שנראה כשולח לטחון ומתעסק בצורך חול). [והצל"ח (יד:) כתב, שגם הרי"ף פסק כת"ק, אלא שהביא דברי ר"ש ללמד שנחלקו רק בארץ ישראל, ולא אסרו חכמים רק באר"י ששם אינן ראויים רק ללודיות, אבל בבבל גם חכמים מתירים, שראויים הן לכתשם במכתשת קטנה ולעשות מהם הרופות ומעשה קדירה ודייסא. ודלא כפרש"י].

ומשלחים כלים בין תפורים בין שאינם תפורים, ואע"פ שיש בהם כלאים. ומפרש בגמ', דכלים שאינם תפורים ראויים לכסות בהם, (והטור נקט שראויים לישען עליהם), אמנם בכלים שיש בהם כלאים צ"ל דמיירי דוקא בכלים קשים, ופי' הטור שראויים להציע תחתיו ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהם. וראה בש"ע יו"ד סי' ש"א.

ומה שמותר לשלוח תפילין, כתב בעל ההשלמה, דאף שאינם צורך כלל לא צורך אכילה ולא צורך היום, אפשר דמביא לבית קתני ולא מרה"ר, א"נ תפילין שרי ללכשן אלא שא"צ אות. ויש שואלים דאפי' בחוה"מ אין מוליכין ומביאין כלים מבית האומן אלא לצורך המועד (מו"ק כג.) וא"כ כ"ש ביו"ט, וי"ל כיון ששמח עכשיו בהן צורך הוא. א"נ שרוצה ללמוד בהם תורה. א"נ שרוצה להניחם לנטורי נפשיה ולא בתורת חיובא. ע"כ. וכתב מרן הב"י, שמדברי הפוסקים שסתמו דבריהם, נראה שמותר אפי' להוליכם דרך רה"ר, והטעם, דכיון דאיכא שמחת יו"ט בשילוח מתנות אלו שפיר הוי צורך יו"ט. [ונכע"ז כתב הרשב"א (עבה"ק ש"ג סי' ח) שהתירו להוציא מרה"י לרה"ר, לפי ששמחה היא לו, שמתכבד במתנותיו אצל חבירו והרי זה כצורך היום]. ואפי' לדברי הפוסקים דאסור לשלוח תבואה י"ל בתבואה שאני, שאף בחול אינה ראויה כמות שהיא, שהרי היא מחוסרת טחינה, אבל תפילין ראויים בחול כמות שהן, הילכך שרי. ע"כ. וכבר כתב כן הרמב"ם בפהמ"ש שם, שכל שנאותים בו אפי' בחול כמות שהוא ביו"ט, משלחין אותו. כמו תפילין, אף שאסור

המרדכי שאסור ליתן מתנה ביו"ט, היינו דוקא בדבר הצריך תיקון במלאכה אחרת, כגון לאקנויי קמחו, הלא"ה הא תנן (בביצה יד:), משלחין כלים ביו"ט, ובגמ' שאפי' תפלין מותר לשלוח ביו"ט. ע"כ. ולכאו' יש להעיר ממ"ש מן הב"י (סי' תקטז) בשם ההשלמה, שיש שואלים דהיאך שרי לשדורי תפלין ביו"ט הא לא הוי צורך יו"ט, י"ל שכיון שהוא שמח בהם עכשיו, צורך יו"ט הוא. וסיים מרן, ומדברי הפוסקים שסתמו דבריהם נראה שאפי' להוליקם דרך רה"ר בידו שרי, מכיון שיש שמחת יו"ט בשלוח מתנות אלה שפיר הוי צורך יו"ט. ע"כ. לפ"ז יד הדוחה נטויה לחלק שדוקא ביו"ט התירו משום שמחת יו"ט שהיא מצוה של תורה, שנאמר ושמחת בחגך, וכמ"ש היראים (ס"ס קכו), שכל דבר שלב האדם מוצא בו שמחה וקורת רוח, חייב לשמוח בו. ע"ש. משא"כ בשבת דעונג כתיב ביה, דהיינו באכילה ושתייה, שמחה לא כתיב ביה. וכמ"ש בשאלתות (חיי שרה סי' טו), ובתשו' הגאונים (שע"ת סי' ל), והרשב"ץ ח"ג (סי' רחצ), ובתוס' ר"י החסיד (ברכות מט.). ועוד.

וכן בספר אות היא לעולם (מערכת ש אות קיב) חילק בין שבת ליו"ט לענין מתנה.

ומיהו אין זה מוכרח. כי עיינו הרואות במחזור ויטרי (עמ' נד) שכתב וז"ל: וכן מצינו ששבת נקרא יום שמחה, דאמרי' בספרי וביום שמחתכם זה השבת, ולכן חותמים בתפלת שבת ישמחו במלכותך שומרי שבת וכו', וישמחו בך כל ישראל, כי השבת נקרא יום שמחה. עכ"ל.

וכ"כ בחי' הר"ן (שבת ס:), שיש דין שמחה בשבת. וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה, שאסור לישא אשה בשבת, משום שאין מערבין שמחה בשמחה. וכ"כ המנהיג (ריש הל' שבת), שבספרי מוכח שגם יום השבת יום שמחה הוא. וכן מוכח בירושלמי (פ"ק דמגילה ה"ד), ששבת הוא יום שמחה. וע"ע בתשובת הרא"ש (כלל ה סי' ח).

אולם מלשון הרמב"ם בפי' המשניות (סוכה מא:), מתבאר לא כן, שכתב בפשיטות שמותר לתת מתנה ביו"ט. ומיהו בשו"ת משפטי עוזיאל (ח"א עמ' רלב) כתב, דמיירי במקום מצוה ושמחת יו"ט, ואע"פ שהרמב"ם סתם דבריו, דבר הלמד

ביו"ט שלא ככוונת קנין, או לשלוח דורון לחבירו שממילא קנוי אצלו ע"י רשותו. ואף שאין בו צורך ליו"ט. וע"ש מה שדחה הראיה להתיר מהמשנה (ביצה יד:). ומ"ש הר"ן (כתובות ז). בעובדא דאתפסוה מטלטלי, דהו"ל קונה קנין בשבת ואסור. י"ל עפ"ד הישוע"י (סי' שו), דשאני כתובה, שהתפסת מטלטלין לא מהני רק כשא"א לכתוב, ולכן חששו שמא ישכח ויכתוב, כמו שגזרו בכל מקח וממכר. אבל לא חששו בעלמא במתנה של מטלטלין דלאו בני שטרא נינהו. ובבית מאיר (הנ"ל) תי' דש"ה שהמטלטלין באו לידיה בתורת משכון, ודמי טפי למקח וממכר, והרי הר"ן גופיה (ביצה יז). התיר לתת מתנה בשבת ויו"ט, כמו שהבין בדבריו מרן הב"י (סי' תקטז). [ומכאן יש להשיב למה שהשיג הברכ"י (סי' שו סק"ז), על מרן הב"י שנעלם ממנו דברי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בכתובות (דף ז). דס"ל שאף במשיכה בלבד אסור להקנות בשבת. שיש ליישב דעת מרן כמ"ש הבית מאיר הנ"ל, דשאני התם דהוי בתורת משכון, ודמי טפי למקח וממכר]. וכמ"ש בשו"ת יחז"ד (ח"ג סי' כא).

וכתב בבית מאיר, שלכן יפה נהגו לתת כלים במתנה לחתן הדורש בשבת, ושכן מוכח מדברי המהרי"ק, בתשובה שהובאה בב"י שם, שכתב, שאין לחוש לקידושין בסבלונות ששלח החתן לכלה בשבת, משום שאסור לקדש בשבת. ואם איתא הרי גם בנתינת הסבלונות במתנה איכא איסורא. אלא ודאי דליכא איסורא במתנה, ודלא כהמג"א. והסכים לדבריו בשו"ת יהודה יעלה אסאד (א"ח ס"ס פג).

וכ"כ בתורת שבת (סי' שו ס"ק יב), דמה שאסר המג"א לתת מתנה בשבת, לפע"ד אין בזה איסור כלל, ודוקא קרקע שצריכה קנין גמור הוא שנאסר ולא במתנה הניתנת מיד ליד. ע"ש.

ותנה אף דיל"ד הראיה ממהרי"ק וכמו שהעיר הגאון רבי ברוך פרנקל תאומים בגליון הב"מ שם, משום דבהא לא משמע לאינשי איסורא. וכ"כ בשו"ת חת"ס (אה"ע סי' פב). וכן בס' המקנה (סי' מה ס"ב) עמד ע"ד המהרי"ק, שהרי גם מתנה אסור לתת בשבת, וכתב לתרץ לפי דרכו. וע' בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' קג), שכתב, דמ"ש

ב. כל דבר שמותר לשלוח ביום טוב, לא ישלחנו בשורה, דהיינו שלשה בני אדם או יותר זה אחר זה נושאים כולם מין אחד, לפי שנראה כדרך מכירה ביום חול, אבל אם כל אחד נושא מין אחר, מותר. (ב)

קמחו לאחרים במתנה, ואין לחוש להקנאה זו ביו"ט, שהרי מתנה מיד ליד היא שלא כדרך קנין. והרי משלוח מנות מיד ליד היא בלא שום הקנאה מיוחדת, והיינו כדברי מרן הב"י (סי' תקכז) הנ"ל, דמתנה בלי קנין סודר אמאי ליתסר.

ועפ"ז המנהג שנהגו להעניק מתנה מטעם הנהלת ביהכ"נ לחתן הבר-מצוה בשבת ויו"ט, יש לו ע"מ שיסמוך, והנח להם לישראל. כמבואר ביחוד"ד ח"ג סי' כא. [ועל הצד היותר טוב נכון שהבר-מצוה יכוין בדעתו שאינו זוכה במתנה עד למוצ"ש, וכמ"ש בשו"ת יהודה יעלה אסאד (א"ח סי' פג), אי נמי שגבאי ביהכ"נ יזכה לו המתנה מע"ש ע"י אחר, באופן שיגביה את המתנה, ויאמר: אני זוכה לו לפלוני מתנה זו. וכן יש לנהוג בכל מתנה שאדם רוצה להעניק לחבירו בשבת או ביו"ט, שיזכה לו אותה מע"ש, ואז מותר ליתנה לחבירו בשבת, אם אין עליה תורת מוקצה, וכזה ראוי לעשות. אולם לגבי שבת ברור שבמקום שאין עירוב ברה"ר, צריך להימנע בהחלט מלהוציא את המתנה ממקום למקום.

ב בגמ' שם, ובלבד שלא יעשנו בשורה (פי', שלא ישלח הדורון ע"י אנשים הרבה), תנא אין שורה פחותה מג' בנ"א. וטעם האיסור, פירש רש"י, דאושא מילתא ונראה כמוליכים למכור בשוק. והר"ן (ז. מדפ"ר) כתב בשם רבינו אפרים, משום שנראה האחד מוכר והשני לוקח והשלישי סרסור. ובפיהמ"ש להרמב"ם שם כתב, כדי שלא יעשה ביו"ט מעשה חול גמורין.

ולגבי שלש מינים בג' אנשים, נשאר בגמ' בספק, ובה"ג פסק לחומרא. וכ"פ ראבי"ה (סי' תשמג), וכן הרי"ף השמיט בעיה זו, אבל הרמב"ם (פ"ה ה"ח) פסק לקולא. וכ"פ בש"ע.

מענינו הוא. ובה נוחא דלא סתרי דברי הרמב"ם בפירוש המשנה, למ"ש בחיבורו (בסוף הל' מכירה), שהנותן מתנה בשבת ויו"ט מכין אותו מכת מרדות. ובלא"ה כבר כתב הבית מאיר דבהל' מכירה מיירי במתנת קרקע שהקנה לו ע"י קנין סודר. וכן מוכח עוד מדברי הרמב"ם (שבת פ"ו הי"ט) וכמ"ש בערה"ש (סי' שו סק"א).

ובהג' חת"ס (סי' שו) כתב, שאין ספק שלתת דורון לחכם הדורש דמשרא שרי, כיון שהוא כבוד התורה וחיוב מצוה. שהרי גם המרדכי מודה דלצורך מצוה שרי ליתן מתנה. ודוקא משכון אסור, דמחזי טפי כמקח וממכר, אבל מתנה שרי. א"נ משום דאיכא למיגזר שמא יכתוב, כמ"ש הישועות יעקב הנ"ל. ודו"ק.

וע' בשו"ת מים רבים (א"ח סי' כט ל), והובא בעקרי הד"ט (חאו"ח סי' יד אות נט) שכתב, שהדבר פשוט שמותר ליתן בשבת מתנה אוכלים ומשקים וכלים, וכל מה שראוי ומוכן לצורך השבת, משום תענוג, או משום מצוה, ויהיה ע"י משיכה לרשותו. ובלבד שלא יהיה ע"י קנין סודר או בשאר דרכי ההקנאות.

ובשו"ת בית אבי (סוף סי' לא) כתב, שהמנהג באירופה שאם בא אדם חשוב לבית חברו, היו שולחים השכנים לכבודו משקאות ומגדנות. וכן המנהג בכמה מקומות, שאם שבת בעיר אדמו"ר של חסידים שולחים לכבודו מבית הרב פשטידא בשבת, ובודאי שגדולים אלו שדקדקו על כל קוץ וקוץ בהלכה, נוחא להו שיש לצדד להקל דחשיב כמקום מצוה. וע' בערה"ש (סי' שו סק"א).

וע' במאירי (ביצה יז), בהא דאמרי' התם, דמי שלא עירב עירוני תבשילין ונזכר ביו"ט, יקנה

סימן תקיח - דין הוצאה ביום טוב

א. הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, וכן העברה ברשות הרבים מותרת ביום טוב, שמתוך שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש, הותרה גם שלא לצורך אוכל נפש. ויש אומרים שצריך שיהיה קצת צורך בדבר. ומעיקר הדין אין צריך שיהיה צורך קצת, אך נכון להחמיר שלא להוציא מרשות לרשות, או להעביר ד' אמות ברשות הרבים, דבר שאין בו צורך יום טוב כלל. ואם הוא לצורך בו ביום, אף על פי שאין בו צורך לאותה שעה, יש להקל אפילו לכתחלה. ולכן מותר להוציא לבית הכנסת ספרים ומחזורים בבוקר, אף על פי שאינו צריך להשתמש בו אלא במנחה. וכן מותר להחזיר את המחזור והטלית מבית הכנסת, שהתירו סופם משום תחלתם. וכל שכן שיש להקל אם בלאו הכי נושא כבר עמו דבר שהוא לצורך אותה שעה, כגון מטפחת וכיוצא בזה. ונאמנם אסור לצאת ביום טוב חוץ לתחום, שהוא אלפיים אמה. ואפי' לצורך אוכל נפש אסור. (א)

הוצאה מרשות לרשות ביום טוב שלא לצורך כלל

שדברי הרי"ף מטין כדברי רש"י, וטעמא דמסתבר הוא שהרמב"ם בשיטת הרי"ף רבו אמרה, הכי נקטי". וכ"כ בביאורי הגר"א, שדעת הרי"ף והרמב"ם והש"ע שאפי' שלא לצורך כלל מותר כפשטא דגמ', שמתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה שלא לצורך. (וזה שלא כמ"ש בשלחן גבוה סק"ב שהרמ"א פרושי קא מפרשי דברי מרן הש"ע). וע' בשו"ת האלף לך שלמה (סי' שלט), ובערה"ש, ובמאמ"ר, ובס' חנא וחסדא ח"א (דף קג:), ובמשנ"ב (סי' תקיח) בביאה"ל שם.

ומה שהעיר בבאה"ל ממ"ש בש"ע (סעיף ב) שאסור להוציא לצורך גוי, כבר הרגיש בעצמו שי"ל שזה גרע טפי. וכעין מ"ש הר"ן דלצורך מחר מיהא אסור. ובשעה"צ (ס"ק כב) כתב, וע' ב"י שמדברי שאר פוסקים לא משמע כן. אלא דלכו"ע כל שאין בו צורך כלל אסור מדרבנן. ע"ש. וקשה, דמאן שאר פוסקים דקאמר, ועכ"פ הרי סתם מרן בש"ע כשיטת הרי"ף והרמב"ם, וכמ"ש הגר"א.

א בבא"ח (פר' במדבר אות ט) כתב, דלהוציא חוץ לחומה דבר שאין בו צורך באותה שעה, כגון היוצא ביו"ט בבוקר לטייל, וסידור מנחה וערבית בחיקו בשביל הערב אסור. ע"כ. ובספר הליכ"ע ח"ב (עמו"ח) העיר ע"ז, דפשט לשונו של מרן הש"ע (בסי' תקיח ס"א) מורה שאפי' דבר שאין בו צורך כלל מותר להוציאו ביו"ט, שלא אסור אלא הוצאת אבנים דבלא"ה מוקצים הם. ורק הרמ"א ס"ל דבעינן צורך קצת. ומבואר בב"י שם, דמשמע דלכו"ע אסור להוציא דבר שאינו לצורך היום כלל, וגם אין בו מצוה. אלא שלפי שיטת האחרונים הוא אסור מדאורייתא, ולשי' הרמב"ם אינו אסור אלא מדרבנן וכ"ה דעת רש"י, אלא שמלשון הר"ן נראה דלרש"י מדרבנן נמי לא מיתסר. ולדעתו הוצאת כלים אפי' אין בהם צורך כלל, כל שאינו מוציא אותם לצורך מחר מותר, ושאף דברי הרי"ף מטין כן. וסיים מרן הב"י: "ולענין הלכה כיון שה"ה כתב שדעת הרי"ף כדעת הרמב"ם ורש"י, וגם הר"ן כתב

להחזיר הספרים מבית הכנסת לביתו ביום טוב

ר' רחמים פרנקו בשו"ת שערי רחמים (ח"ב סי' כט, ל) החמיר בזה. ונראה, דאף שנכון להחמיר כשהוצאה אינה לצורך כלל, מ"מ לצורך בו ביום

ורבנן קשישאי נשאו ונתנו בדין זה, שמהר"ש הדאיה בשו"ת ודבר שלום (א"ח סי' י), ס"ל כד' הגר"א שדעת מרן להתיר לגמרי. אך הרה"ג

וע"ע בס' חינוך וחסדא (הנ"ל) שהעלה דבעינן צורך קצת, והתיר להוציא השעון מפני שהוא צריך בכל שעה.

והנה הרא"ש (פ"ק דביצה סי' יח) כתב וז"ל: מותר להוליך ספרים עמו לביהכ"נ, ואף להחזירם, שהתירו סופן משום תחלתן. וכתב הקרבן נתנאל בשם מהרש"ל, דהיינו כשרוצה לקרוא בהם בו ביום, או שמתירא מפני הגנבים. ע"כ. ומרן הב"י כתב בשם המרדכי (פ"ק דביצה סי' הרנח) שמותר להוציא מחזור לביהכ"נ, וה"ה להחזירו, אע"פ שאינו רוצה לקרוא בו היום. ואע"ג דעולא לא חשיב ליה בהדי שלשה דברים שהתירו סופם משום תחלתם, היינו משום דלא מתני בהדיא במתניתין. ושוב אח"כ כתב בשם מהר"ם שלהחזיר הספר לבית ביו"ט, אסור אם אינו רוצה לקרוא בו ביו"ט. וע"ע בפסקי דינים למהר"ם מרוטנבורג סי' תפד]. וכתב ע"ז הדרכי משה, שהמרדכי לא מיירי במקום שיש להתירא מן הגוים (שיגנבו הספרים). ע"כ.

וע' בפסחים (מו:): איתביה רבה לרב חסדא, "בהמה המסוכנת לא ישחוט ביו"ט אלא כדי שיוכל לאכול ממנה כזית צלוי", והיינו שיכול לאכול אע"ג דלא בעי למיכל, ולדידך דאמרת לא אמרי' הואיל, אמאי ישחוט, א"ל משום הפסד ממונו. א"ל ומשום הפסד ממונו שרינן איסורא דאו' ? א"ל אין, משום הפסד ממונו גמר לבו לאכול כזית. [כיון שיודע שאינו מותר בלא אכילה, גמר בלבו לאנס את עצמו ולעבור על דעתו ולאכול כזית והוה ליה כצריך לכזית ביו"ט. רש"י].

ומיהו לגבי הוצאה בהחזרת ספרים לבית כדי שלא יגנבו, אין להקשות כן, דבהוצאה איכא "מתוך". שהרי מה"ת הותרה הוצאה אפי' שלא לצורך. וכשהוא מתירא פן יגנבו חשיב צורך קצת. וכ"כ בשו"ת שערי רחמים פרנקו ח"ב (ס"ס ל).^(ז)

וע' בשו"ת חלקת יואב ח"א (תא"ח סי' כה דף יח סע"ב בהערה), שהקשה שאיך התירו בזה סופן משום תחלתן, אף שהוצאה דאורייתא היא. ע"כ. ולפי האמור לא קשיא מידי, כיון דאמרי' מתוך

אף שאינה צורך אותה שעה ש"ד, וכגון הסידורים הנ"ל יש להתירם כדי שלא יצטרך לחזור לערב בשבילם, וכן להחזיר הטלית והסידור מביהכ"נ, כי דעת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן, שמרשות היחיד לרשות היחיד דרך רה"ר לא הוי אלא משום שבות, ולפ"ז רווחא שמעתתא טפי, להתיר להחזיר הספרים מביהכ"נ לביתו, דהוי הוצאה מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רה"ר, כשאינו עומד לפוש ברה"ר.

ואף שיש אחרונים שנחלקו בזה, וכמ"ש בכה"ח (סק"ה וסק"י) כיון דמדינא נקטי' להקל כדי מרן שמתיר לגמרי. וכ"ש שיש להתיר אם בלא"ה נושא עמו דבר שהוא צורך יו"ט, כגון מטפחת וכיו"ב, דלגבי יו"ט לא חיישינן לריבוי בשיעורין, וכמ"ש הר"ן ריש פ"ב דביצה (יז.). וכ"כ בשו"ת מהר"ם (דפוס קרימונה סי' ר). ובפסקי הרא"ש (יומא פ"ח סי' יד.) ובהגהות מרדכי שבת (ס"ס תסו). וע"ע בשו"ת הרמ"א (סי' עו) אליבא דהרמב"ם. וע"ע בשו"ת יבי"א (ח"ח אור"ח סי' לד.) וכ"כ להתיר בשו"ת ארץ צבי (סי' עה דף פב.).

ויש לצרף עוד שי' הרבה פוסקים שאין לנו דין רה"ר בזה"ז, ומהם, רש"י עירובין (ו:), ושם (נט. ד"ה עיר של יחיד.) ותוס' שבת (ו: סד:): ועירובין (ו: ד"ה כיצד). ובשו"ת הגאונים (שע"ת סי' רט והמדה גנוזה סי' ע). ובס' האשכול ח"ב (ציצית, סי' לא עמ' צו). ובס' העתים (עמ' שו). וראבי"ה (סי' שעט) ואו"ז (ח"ב סי' פג אות טז). ושבו"ל הלקט (סי' קו). והגהות מיימוניות (פרק יט אות י). ומרדכי פרק במה אשה (סי' שנה), ובה"ג הובא בתוס' (עירובין ו:). ומרן הב"י (בסי' שמה) הביא לנו שכ"ד הסמ"ג (לאוין סה), והסמ"ק (סי' רפב עמ' רצו), וסה"ת (סי' ריד), והרוקח (סי' קעה), והרא"ש (פ"ק דעירובין).

נמצא שיש כאן ס"ס להתיר, שמא הלכה כהרי"ף והרמב"ם ורש"י שמתירים אפי' הוצאה שלא לצורך כלל. ואת"ל כדעת האוסרים בכה"ג, שמא הלכה כהפוסקים דס"ל שאין לנו רה"ר בזה"ז. וע"ע בשו"ת מעט מים (סי' נא) שתפס בדעת מרן שאין לנו רה"ר בזה"ז. וע"ע בשו"ת זב"צ (ח"ג סי' צט).

רשויות, אפי' המחמירים בשבת שלא לסמוך על העירוב, שחוששים למ"ד שיש רה"ר בזה"ז, מ"מ ביו"ט מותר להחזיר ספרים אפי' שלא לצורך, משום ס"ס, שמא אין לנו רה"ר בזה"ז, והעירוב מתיר ההוצאה, ושמא ההוצאה ביו"ט מותרת אפי' שלא לצורך כלל. וכתב הרא"ש שם בשם תשובת הגאונים, שמותר לנשים לצאת בתכשיטים משום כבוד יו"ט.

ביו"ט שייך איסור העברה ד"א ברה"ר ודלא כהחולקים

הל"מ שדינה כהוצאה ממש. וכמ"ש הרמב"ם (פ"ב מהל' שבת ה"ח). וכן משמע גם מהתוס' (ביצה יב.) שמשוים בד"ז הוצאה להעברה ברה"ר, ולכן התירו אף בקטן שלא למולו. ומביאים ראיה מהשחוק בכדור ברה"ר. וע"ע בשו"ת יד יצחק (ח"ב סי' רעו). ובמאור ישראל עמ"ס סוכה (מג.).

ובכתב סופר (סי' סח) עמד על מדוכה זו בחידושו של הגר"י אייבשיץ, והעלה שלפ"ד הראשונים העברת ד' אמות ברה"ר מותרת מה"ת. עש"ב. וי"ל ע"ד. וע"ע בשו"ת שבט סופר (חאו"ה ס"ס לה) מ"ש בזה.

וע' בהר"ן (פרק כלל גדול עג.) שהמעביר ד' אמות ברה"ר תולדה דמוציא מרשות לרשות היא, לפי שד' אמות של אדם רשותו הן, והמוציא חוץ לד' אמות הו"ל מוציא מרשות לרשות. ומה שאמרו לקמן (צו:) דהלכתא גמירי ליה, היינו להתחייב בה מדין מוציא, ומש"ה עונשין עליה, הלא"ה אין עונשין מהל"מ. ע"כ. ומבואר מדבריו דלא כהגר"י אייבשיץ. [וכן הגר"ש נטנון בעדות ביהוסף (דפ"ב ע"ד) דחה דברי הגר"י אייבשיץ הנ"ל. וכן בקובץ על יד (פ"א מיו"ט ה"ו)].

ומכל הנ"ל נראה להשיב ג"כ על מ"ש בשו"ת יהודה יעלה אסאד (חאו"ה סי' פז) שאף למ"ד דבעינן ששים ריבוא לדין רה"ר, ה"מ לענין הוצאה מרשות היחיד לרה"ר, אבל לענין מעביר ד' אמות ברה"ר דהוי הל"מ מחייב בכל גוונא, וזהו הטעם שתפסו בגמ' גבי לולב ושופר גזרה שמא יעבירונו ד' אמות ברה"ר, ולא נקטי הוצאה, משום דלמ"ד בעינן ששים ריבוא לא שכיח רה"ר

לגבי איסור הוצאה דאורייתא. ועוד דהא אנן קי"ל כרבה דאמרי' הואיל.

וע"ע בספר מנחת בקונטרס מנחת פתים (סי' תקיח), שהקשה מההיא דפסחים (מו:): אהא דשרינן הכא משום שמא יגנבו, להחזירם לביתו, והיאך התירו הוצאה משום הפסד ממון, ולפי האמור לא קשיא מידי, דהא אנן קי"ל כרבה דאמרי' הואיל. ונראה שבמקום שיש עירוב

ודע, שדין הוצאה מרשות לרשות, ודין העברה ברה"ר, דינם שווה, ולאפוקי ממ"ש הגר"י אייבשיץ בבינה לעתים (פ"א מהלכות יו"ט ה"ד) שהעברת ד' אמות ברה"ר, כיון דבשבת הלכתא גמירי לה, וקי"ל שאין למדין ביי"ג מדות מהל"מ (שבת קלב. ובפרש"י שם), מש"ה ביו"ט לא שייך ד"ז. ע"ש. [וכנראה איירי בשלא לצורך כלל לשי' המחמירים, או לצורך גוין].

ובזה יישב דברי הר"ן שהביא סברת ר"ת שמשחקים כדור ברה"ר ביו"ט. וביש"ש תמה ע"ז, דמה מקום לשחוק זה להתירו ביו"ט, וכ' לתרץ דס"ל לר"ת, דמיירי שהכדור מונח ברה"ר ואינו מוציאו כלל מרה"י לרה"ר, ולא מצינו איסור זה ביו"ט. וכ"כ בס' מאורי אור (חלק בן נון דף קסז): שהמעביר ד"א אינו בכלל מלאכה אלא הלכתא גמירי לה, ואין למדין בנין אב מהלכה, וא"כ אינו נוהג ביו"ט, והא דתנן אין בין יו"ט לשבת היינו רק בדין ילפותא דלא תעשה מלאכה, ומעביר ד"א אינו בגדר עושה מלאכה. וכ"כ בהגהות אמרי ברוך על הטורי אבן (ר"ה כט:). וכ"כ בשו"ת אריה דבי עלאי (א"ח ס"ס ח).

ואולם במאור ישראל (ביצה יב.) כתב שאינו מחוור להלכה, דההל"מ בשבת באה רק לגלות שגם העברת ד"א ברה"ר הו"ל כמוציא מרה"י לרה"ר, ובכלל איסור הוצאה, שרשותו של אדם ד' אמות, [ובפרט לפי גירסתינו בשבת (צו:): מעביר ד' אמות ברה"ר גמ' גמירי לה, י"ל דלאו הל"מ היא, אלא כך היא הקבלה שתיחשב כהוצאה ממש. והגם לגי' התוס' (שבת ה:): "הילכתא גמירי לה". וכ"ה בראבי"ה (סי' רל). וע' במאירי (שבת צו:). מ"מ י"ל שכך נמסרה

ב. מותר לצאת לרשות הרבים עם תרופות הצריכות לו ביום טוב, כל שבלאו הכי יש בכיסו מטפחת אף, כי הכל הוצאה אחת. וכן יש להקל להוציא תרופות מבית המרקחת להוליכן לביתו של חולה שאין בו סכנה. וכן מותר לצאת עם קופסת סיגריות מלאה בכיסו, אף על פי שאינו צריך לעשן אלא למקצת מהם, ואין לאסור משום ריבוי בשיעורין ביום טוב, וכמו שאמרו (ביצה יז). באמת אמרו ממלאה אשה כל הקדרה בשר אף על פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת, ממלא נחתום חבית מים, אף על פי שאינו צריך אלא לקיתון אחד. וגם כאן הרי כל אחת ואחת מן הסיגריות ראויה לו לעישון, לפיכך יכול להוציא כל הקופסא. (ב)

ודע, שבמקום שיש עירוב, אע"פ שאנו מחמירים בשבת שלא לסמוך על העירוב הזה, ביו"ט מותר לטלטל מרשות לרשות אפי' שלא לצורך כלל, דהוי ס"ס ולקולא. וזה פשוט. ומ"מ אפי' במקום שיש עירוב, להמחמירים, אסור לטלטל לצורך גוי ביו"ט. (ע"י תקיח ס"ב).

שיתחייב וכו'. ע"ש. ולפמש"כ י"ל ע"ד. וע"ע בספר מאו"י (סוכה מג. וביצה יב). ובשו"ת יבי"א ח"ט (חאו"ח סי' לג בעהרה). ובשו"ת מהרש"ם ח"ג (סי' קפח ד"ה וראיתי). ובשו"ת אפרקטא דעניא (סי' קנא). [כ"ז מהליכ"ע ח"ב עמ' ח', ומחזו"ע יו"ט עמ' עו].

לצאת לרה"ר עם תרופות ועם קופסת סיגריות ביום טוב

וכ"כ בשו"ת אבני נזר (א"ח סי' תנה אות ה), ובשו"ת דברי מלכיאל (ח"ד סי' טו) לדעת הרמב"ם. ע"ש. לפ"ז בע"כ שגם בשבת לגבי פיקוח נפש האיסור דריבוי בשיעורא אינו אלא מדרבנן, ושלא כדברי הרה"ן הנ"ל. וע' בשו"ת יבי"א (ח"ה או"ח סי' לד). גם בשו"ת אג"מ (חאו"ח ח"ב סי' קג) שהתיר ג"כ הוצאת קופסת סיגריות שלמה מהטעם הנ"ל. וכ"כ בשו"ת באר משה ח"ג (סי' צד). ע"ש. ולפי האמור יש מקום לומר שמותר להוציא ביו"ט תרופות מבית מרקחת לביתו, לצורך חולה שאב"ס, כל שבלא"ה יש בכיסו מטפחת אף וכיו"ב, מפני שהכל הוצאה אחת, והכל נעשה בטורח אחד. ובפרט לפי מה דקי"ל, כדעת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והרה"ן, שהמוציא מרשות היחיד לרה"י דרך רה"ר, ולא עמד ברה"ר לפוש, אין בו איסור מה"ת, ואינו אסור אלא משום שבות. וכמו שנתבאר בספר לוי חן (עמ' קטו). וע"ע באור שמח (פי"ב מהלכות שבת הי"ב בדה"ה וכיון), שהוכיח כן מהירושלמי. ע"ש. שלפ"ז יש להקל להוציא תרופות מבית המרקחת להוליכן לביתו של החולה שאב"ס. ובספר שש"כ (פרק לג הע"ז) כתב, שהגרש"ז אויערבאך התיר להעביר התרופה ע"י שינוי, (כגון בתוך הכובע וכיו"ב). [חזו"ע יו"ט עמ' עז].

ב הנה הרה"ן הנ"ל כתב, שאע"פ שריבוי בשיעורין לגבי פיקוח נפש אסור מה"ת, שאני התם שהשבת רק דחוייה אצל פיקוח נפש, ולא הותרה לגמרי, לפיכך כל שעיקר המלאכה אסור אף תוספתו כמוהו, ונאסר מדאורייתא, אבל יו"ט שמלאכת אוכל נפש הותרה בו, שאפי' אם אפשר לעשותה מערב יו"ט, מותר לעשותה ביו"ט, אפי' הוא מרבה על העיקר בטורח אחד מותר. ועוד שנראה לחכמים שכיון שאמרה התורה אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם, לא הוצרך לשקול ולדקדק שלא יבשל אלא הנצרך אליו בלבד, ומש"ה ריבוי בשיעורא כל היכא דלא מפיש בטירחא שרי. ע"ש. ומינה למוציא לרה"ר קופסת סיגריות מלאה, אע"פ שהוא א"צ אלא למקצתה, כיון שהכל נעשה בטירחא אחת ש"ד. אלא שבעיקר חילוקו של הרה"ן יש מקום להעיר לפי מ"ש מהר"ם מרוטנבורג בתשובה (דפוס קרימונה סי' ה) שגם בדין פיקוח נפש בשבת נקטי' ד"הותרה" שבת אצל פיקוח נפש כמו בחול, ואינה דיחוי בלבד. והביאו להלכה הרא"ש בתשובה (כלל כו סי' ה), ובפסקיו (יומא פ"ח סי' יד). וכן בהגהות מרדכי (שבת ס"ס תטו). וכ"כ בשו"ת הרמ"א (סי' עו) אליבא דהרמב"ם.

ג. מותר לנשים לצאת ביום טוב בתכשיטין (ללא הגבלה) משום כבוד ושמחת יום טוב. ומותר להוציא מפתח של ארון בגדים, ויש בו גם תכשיטין, כשירא להניחו בבית. אולם אסור להוציא ביום טוב מפתח של הרכב בכיסו, כשהולך מבעוד יום להתפלל ערבית, כדי שבצאתו מבית הכנסת יוכל לנסוע מיד ברכבו, ולא יצטרך לשוב לביתו ליטול המפתח. א)

להוציא מפתח של בית ושל רכב ביום טוב

תשליך, שמנין לנו לומר שזה נחשב צורך יו"ט כדי להתיר ביו"ט הוצאה דאורייתא מרשות היחיד לרה"ר.

אולם לא קשיא מידי, שהרי כתב החיי אדם (כלל צו סי' א) שלכל הדעות מותר להוציא המחזורים כדי לומר פיוטים שירות ותשבחות. וכן פסקו המשנ"ב (בשעה"צ סי' תקיח ס"ק יג). ובכה"ח (שם סק"ה), ואמירת יהי רצון שיסודתה בהרי קודש, מאת מרן החיד"א ז"ל, לא גרעא משירות ותשבחות. וכן התירו ראבי"ה והרא"ש להוציא השופר מביהכ"נ להוליכו אצל נשים לתקוע להן ביו"ט. אע"פ שהן פטורות ממצות שופר. וע"ע בשו"ת יוסף אומץ (סי' פב). ובשו"ת זרע דוד (חאו"ח סי' כב). ובשו"ת יחוד"א ח"א (סי' נו עמ' קסו בהערה). [חזו"ע יו"ט עמ' עט].

[ובשאג"א (סי' קו, קח) אסר להוציא לולב או שופר לצורך אשה וקטן. וכן להוציא שופר לתקיעות דמעומד היכא דתקע כבר תקיעות דמיושב, או לצורך הנענועים שבהלל, שאינם אלא מדרבנן. וכתב הגרשז"א (שש"כ פי"ט הע' ה) דמ"מ מודה שמותר להוציא סידור, משום דבשעה שמתפלל עושה שפיר מצוה דאו' וגם קורא בפסוקים, וכן מותר להוציא ספר שנכתב בלועזית עבור חבריו שרק הוא בלבד מבין ויכול לקרוא בספר, כיון שהנאת הקריאה שווה לכל נפש. ודמי לתבשיל חריף מאוד שרק יחידים יכולים לאוכלו, דשרי לבשלו].

ג) כתב מרן הב"י (סי' תקיח), מ"ש רבינו הטור שמותר להוציא המפתח שסוגר בו את המאכלים, אם ירא להניחו בבית, כלומר, שאל"כ היא הוצאה שלא לצורך, ומשמע שלהוציא מפתח שסוגר בו כלים שאין בהם צורך היום כלל, אפי' אם ירא להניחו בבית אסור. אבל בהגהות סמ"ק (סי' רפב) כתב דמפתח תיבה של מעות, מותר להוציאו, שכיון שלבו דואג משום פסידא חשיב צורך קצת. וכ"כ רבינו ירוחם בשם רבינו פרץ להתיר להביא מביהכ"נ ספרי מחזורים, אע"פ שלא היו צריכים להם עד מוצאי יו"ט, כדי שלא יהיה לבו דואג עליהם. ע"ש. ומוכח שמפתח של ארון הבגדים, ויש בו גם תכשיטין, כיון שראויים להשתמש בהם ביו"ט ש"ד להוציאו, כשירא להניחו בבית. וע' במשנ"ב (סק"ו).

וע' יוסף אומץ יזופא (סי' ת"ח) שמפתחות שמוציאים כשהולכים לעשות תשליך ברה"ר, הוי הוצאה שלא לצורך כלל. ע"ש. וכן אסור להוציא ביו"ט מפתח של הרכב בכיסו, כשהולך מבעו"י להתפלל ערבית, כדי שבצאתו מביהכ"נ יוכל לנסוע מיד ברכבו, ולא יצטרך לשוב הביתה ליטול המפתח, משום שהיא הוצאה שלא לצורך יו"ט, וגם הוי כמכין מיו"ט לחול. וכ"כ בשו"ת רבבות אפרים ח"א (סי' שדמ). ושכ"פ הגר"מ פיינשטיין.

ויש מי שהעיר ע"מ שנוהגים להוציא את המחזור ביו"ט של ר"ה לומר "יהי רצון" בסדר

ד. הדבר פשוט שביום טוב מותר לכתחלה להוציא שעון מרשות לרשות, בין שעון יד בין שעון כיס. [ומותר לענווד שעון יד אפילו עשוי מזהב, ואין לחוש בזה לאיסור לא ילבש]. וכן מעיקר הדין מותר לצאת עם שעון יד לרשות הרבים אפילו בשבת, אחר שהוא דרך לבוש, ופעמים שנחשב לתכשיט].^(ד)

להוציא שעון כיס מרשות לרשות ביו"ט

צוארו הרי היא לבישה המותרת. וע"ש באג"מ שבכ"ז בן תורה ויר"ש יחמיר על עצמו.

ובמקום שיש עירוב יש להקל בזה בשופי, (אפי' אשכנזי), כשהצמיד ענווד על ידו, ע"פ מש"כ מרן זיע"א בשו"ת יבי"א חלק ט' (סי' קו אות ב). וע"ע בילקו"י שבת כרך ב' (סי' שא). ובשו"ת יחור"ד חלק ג' (סי' כג).

ומרן זיע"א היה מקפיד בכל שנותיו להחמיר על עצמו ולא לטלטל בשבת אף במקומותינו שיש עירוב, מכח דברי מרן בש"ע (סי' שמה) דמבואר שיש לנו רה"ר בזה"ז. כיון שהרחובות שלנו הם רחבים ט"ז אמה, וא"צ שיבקעו בו בכל יום ששים ריבוא. ואמנם האחרונים העירו מדברי מרן בסי' שג, שכתב, דלדידן שאין לנו רה"ר וכו', וכתבו כמה יישובים לזה, וי"א שמרן בכ"י התכוין על הרחובות בצפת שהיו צרים, ולא היה בהם ט"ז אמה, כפי שמצוי עד היום הזה בצפת העתיקה, אבל ברחובות הרחבים ט"ז אמה יודה מרן לאסור. ומ"מ יש לצרף את סברת החזון איש שכל שאינו מפולש כדרך דגלי מדבר, אין לו דין רה"ר. וכן יש לצרף סברת האומרים דלא מהני מה שנוסעים בכביש ברכב, דהוי כשידה תיבה ומגדל. ובעי' שיהיו הולכי רגלי כמו שהיה במדבר. ובצירוף סברות אלה, והסתירה בדברי מרן הש"ע, יש סמך למקילין בזה. וע"ע בזה במקורות לסעי' א אם יש דין רה"ר בזה"ז.

ואם מוציא מרה"י לרה"י דרך כרמלית מבלי לעצור באמצע, דעת רוח"פ שאין בזה איסור תורה, כמבואר במאו"י (עירובין לג), וביבי"א ח"ז (או"ח סי' ל עמ' מז, וחיו"ד סי' כד) שאף המחמירים שלא להוציא מרשות היחיד לרה"ר, אפי' כשיש עירוב, מפני הפקפוקים שיש בעירוב שעושים, מצד ההלכה, מ"מ הוצאה מרשות היחיד, לרשות

(ד) פשוט, שהשעון יש בו צורך. וכ"כ בבא"ח (פרשת במדבר אות ט). ובחינא וחסדא ח"א (דקג). התיר בשעון יד ונסתפק לגבי שבת בשעון כיס. אך מהר"א מני בזכרונות אליהו (מערכת י אות ט) פסק להתיר בשניהם. וכן נראה בבא"ח (פרשת במדבר אות ט). וכן עיקר. ומותר ג"כ למלאת השעון ביו"ט כשהוא מהלך כדי להמשיך הילוכו, ואפי' בשבת מצד הדין מותר. ע' בשו"ת יבי"א ח"א (חאו"ח סי' כא אות יז). ובח"ז (חאו"ח סי' מב). וע' בחינא וחסדא שם (ע"ב) שקופסת הטבק מותר להוציאה ביו"ט דחשיב צורך. ולהחזיר הטלית והסידור לבית מפני שחושש פן יאבד וכיוצא יש להקל. כמ"ש בב"י (סי' תקיח) בשם הסמ"ק. ובהרמ"א בהגה (שם ס"א) ובאחרונים שם. [ילקו"י מועדים עמ' תצג].

וכיום נהוג בבתי חולים שעונדים לחולה ולהורי חולים קטנים ותינוקות הנולדים, צמיד פלסטיק ובו הפרטים האישיים, שמו ושם הוריו, ושאר הפרטים. ומותר לחולה לצאת בו מרשות לרשות לצורך. כגון חולה העוזב את ביה"ח לשעה קלה לאכול קזית בסוכה, וכדומה. וע' בשו"ת אג"מ (או"ח ח"א סי' קיא) שכתב, שמעיקר הדין מותר לצאת בשבת עם שעון יד מרשות לרשות, דנחשב לבישה ממש, ומביא ראייה מטבעת שיש עליה חותם, שאין לאיש העונדה איסור הוצאה, אף שתשמיש הטבעת הוא למלאכה שאסורה בשבת, וכשיתקלקל החותם לא יענדה, מ"מ מותר משום דכיון שהוא על גופו ממש הוא לבישה, ולכן גם בשעון יד אין איסור תורה. וכן מבואר בשבת (קכ). שכדי להציל מהדליקה יכול ללבוש י"ח בגדים, ובתוכם נמנה סודר שבצוארו, ופרש"י ותלוין ראשיו לפניו לקנח בו פיו ועיניו. משמע שעיקר הלבשה היא לקנח, ובכל זאת כיון שלובשו על

היחיד, דרך רה"ר, מבלי לעשות הנחה ברה"ר, אינה אסורה אלא מדרבנן, ובכה"ג יש מקום לסמוך על המקילים בעירוב, כיון שהוא צורך

מצוה. וטוב שיעשו הדבר ע"י "שנים שעשאוה" שהוא ג"כ מדרבנן, והו"ל תרי דרבנן. וראה עוד בחזון איש (או"ח סי' סב ס"ק יט אות ה).

מותר לענוד שעון יד ואין לחוש בזה לאיסור לא ילבש

והנה בחכמת אדם (שער איסור והיתר כלל ז) כתב, דאשה ההולכת במקל בידה לנוי, חייבת מלקות. ואם בשביל שלא תפול מותר. ובכנינת אדם שם דן אם מותר לאיש לנפף עליו במניפה שנעשה מנייר צבוע, שזה תכשיט המיוחד לנשים. והעלה שם, דכיון שאין זה מלבוש אלא תכשיט, הוי דומיא דמראה ושער ערוה דאינו אסור אלא כשמתכוין לקישוט, אבל בלא"ה מותר. ע"ש. ולדבריו גם לגבי שעון הרי אינו מתכוין לקישוט כדרך הנשים, אלא כך דרך העולם לצורכו. ובשו"ת יבי"א ח"ו (יוד"ס סי' יד אות ד) הביא מ"ש הט"ז (סי' קפב סק"ד), לא תעדה אשה כלי איש, משמע דדוקא דרך עידוי וקישוט אסור, אבל אם עושה כן להגן מפני החמה או הצנה או הגשמים מותר, ע"כ. וזה כסברת הב"ח שם, כיון שאינה עושה כדי להתדמות לאיש. והובא להלכה בס' בית לחם יהודה, ובס' עצי לבונה. ואמנם בס' יד הקטנה (דף רע"ט ע"ב) חלק ע"ז בדבר שהוא דרך לבוש. אולם בשו"ת מהר"ם שיק (חיו"ד סי' קעג) כ' ליישב דברי הב"ח והט"ז, דדוקא כשעושה כן להתדמות הלא"ה מותר. והנצי"ב בס' עמק הנצי"ב על הספרי (ר"פ כי תצא) כ', שבדבר המיוחד לנשים, כגון תכשיטין, שאין אשה אלא לתכשיטין (כתובות נט:), עוברים אפי' שלא יבואו לידי תועבה. ע"ש. ומשמע דאם אינו מיוחד לנשים בלבד, ליכא בזה איסור. וע' בשד"ח (מע' ל כלל קטז) שכתב בשם מהריק"ש ולב חיים שאפי' מלבוש שצורתו שוה לאנשים ולנשים, אין בו משום לא ילבש גבר שמלת אשה. ע"ש. וכ"ש בשעון יד שמייוחד לאנשים ולא לנשים.

ומה שאמרו כן משם החזו"א, הנה בזמן החזו"א לא היה מצוי ענידת השעונים לגברים כמו בזה"ז, ואף לפני יותר מ-50 שנה לא היה הדבר מצוי כ"כ, וי"ל דלכן אסר, משא"כ בזה"ז שרובא דעלמא גם מאומות העולם עונדים שעונים, י"ל דאף החזו"א מודה.

ושמענו על חכם גדול ועצום אחד שמקפיד שגברים לא יענדו שעון, ומורה להם להסיר את השעון מהיד, ולא נתבאר טעמו, ואם משום שחושש לאיסור לא ילבש, הנה בכה"ג שדרך רוב ככל הגברים בעולם כולו [גם הגויים] לענוד שעון יד, והוא צורכו של אדם, לכאורה אין לחוש בזה לאיסור לא ילבש, אחר שאין זה מתכשיטי נשים. וע' בס' "כל משאלותיך" שהמחבר דיבר עמו בזה. ע"ש.

וע' בספרי (כי תצא פיסקא רכ"ו): "ראב"י אומר מנין שלא תצא אשה בכלי זיין על מלחמה? ת"ל: לא יהי כלי גבר על אשה. ומנין שלא יתקשט איש בתכשיטי נשים: ת"ל: ולא ילבש גבר". ע"כ. וע' בנוזר נט: ופי' רש"י, שלא יתקן בתקוני אשה, דהכי מתרגמינן שלא יכחול ושלא יפרכס בבגדי צבעונין של אשה. ע"כ. והיינו שלא יתקן וליפות עצמו בבגדי צבעונין (כדאיתא סוף פרק ד' דב"מ). ועפ"ז כתב הרמב"ם בספר המצוות (ל"ת ל"ט) וז"ל: "שהזהירו ג"כ מהמשך אחר חוקות הכופרים, שתהיינה הנשים לובשות בגדי האנשים ותתקשטנה בתכשיטיהם, והוא אמרו: לא יהי כלי גבר על אשה, וכל אשה שתתקשט באחד מתכשיטי האנשים המפורסמים בעת ההיא שזה הוא תכשיט מיוחד לאנשים, לוקה. ובמצוה מ' כתב: הזהיר האנשים ג"כ מהתקשט בתכשיטי הנשים, והוא אמרו: ולא ילבש גבר שמלת אשה, וכל אדם שיתקשט ג"כ או לבש מה שהוא מפורסם במקום ההוא שהוא תכשיט מיוחד לנשים, לוקה. ודע שזאת הפעולה, כלומר היות הנשים מתקשטות בתכשיטי האנשים, או האנשים מתקשטים בתכשיטי הנשים, פעמים תעשה לעורר הטבע לזמה, כמו שהוא מפורסם אצל הזונים, ופעמים יעשה למינים מעבודת עבודה זרה כמו שהוא מבואר בספרים המחוברים לזה". ע"ש בלשונו הזהב.

ה. נכרי שהביא דורון לישראל ביום טוב, אם יש ממין הדורון במחובר או שמחוסר צידה, אסור לאכול אותו בו ביום, אפילו לאחרים, שלא הובא בשבילם, ואפילו בטלטול אסור, שכיון שאינו ראוי לאכילה נחשב למוקצה. ובמוצאי יום טוב הראשון, אפילו הוא ליל יום טוב שני בחוץ לארץ, מותר מיד באכילה, וצריך להמתין בכדי שיעשו. וכן אם הובא ביום טוב שני צריך להמתין במוצאי יום טוב בכדי שיעשו. אבל בשני ימים של ראש השנה, אפילו הובא ביום טוב ראשון של ראש השנה, צריך להמתין עד מוצאי יום טוב השני בכדי שיעשו. וכן ביום טוב הסמוך לשבת, צריך להמתין עד מוצאי שבת בכדי שיעשו. ושעור כדי שיעשו הוא כדי שילך הנכרי למקום ההוא שליקט ויגמור המלאכה ויחזור לכאן, ואם יש ספק מהיכן הביאו, שיעורו כדי שיביאנו מרחוק אלפיים אמה שהוא חוץ לתחום. (ה)

נכרי שהביא דורון לישראל ביו"ט, ממחובר או שמחוסר צידה

במחובר דמי לגרורות וצמוקים. עכ"ד. וכ"כ עוד בשו"ת רעק"א (תניא סי' קנ).

ולכאן יש לתמוה שלפ"ז יקשה לנו על מרן שפסק (בסי' תקטו) כרש"י להתיר בליל יו"ט השני בכדי שיעשו. ולעיל (סי' תצה) פסק ביו"ט כר' יהודה במוקצה, וא"כ נימא מגו דאתקצאי, לאוסרו עד מוצאי יו"ט השני. וכבר עמד בזה הגאון רעק"א (בתוספותיו עירובין אות לו, ובחי' לש"ע א"ח סי' תקו) על דברי מרן. והניח בצ"ע.

ובהשקפה ראשונה נראה שלפ"ד התוס' דלא אמרי' מגו דאתקצאי במוקצה מחמת יום שעבר, אף ככה"ג שאסור בכדי שיעשו, כיון שיודע בבירור שאחר שיעור כדי שיעשו יהיה הדבר מותר לא מקצי דעתיה מניה.

וב"ב הגאון ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל בס' בינה לעתים (פ"ב מה' יו"ט): ואיכא למידק להרי"ף והרמב"ם דס"ל כפרש"י להתיר ביו"ט שני, והא בליל יו"ט שני אסור עד כדי שיעשו, וא"כ נימא מגו דאתקצאי בביה"ש וכו'. ולא דמי למ"ש התוס' (ביצה ד.) דמוקצה בביה"ש מחמת יום שעבר לא אמרי', דשאני הכא שנאסר בודאי גם ביום הבא שעה אחת, וכבר עמד בזה הרד"ה בעל המאור ולא תי' כלום לשיטת רש"י. ובאמת דלרש"י לא קשיא מידי דס"ל במוקצה ביו"ט כר"ש, אך להרי"ף והרמב"ם קשה, שהם פסקו כר' יהודה במוקצה ביו"ט. וצ"ל דאולי לטעמייהו

(ה) ביצה (כד:): מימרא דרב פפא, שאם יש מאותו המין במחובר אסור. ופי' רש"י, אסור משום מוקצה, ואפי' לר"ש דלית ליה מוקצה, מ"מ יש מוקצה בגרורות וצמוקים דדחינהו בידים (שבת מה.). והמחובר כגרורות וצמוקים דמי, דמדלא ליקטו מאתמול אקצינהו מדעתיה. (וכן הובא להלכה בב"י א"ח סי' ש"ג). וכ"פ מרן הש"ע (בסי' תקטו ס"א).

והנה הגרעק"א בחידושו לביצה כתב, דאע"ג שהיה אפ"ל דרב פפא ס"ל כר' יהודה דאית ליה מוקצה, י"ל דרש"י לטעמיה שהתיר בליל יו"ט שני מיד בכדי שיעשו, מפני שאין האיסור אלא משום שלא יהנה ישראל ממלאכת יו"ט, הילכך בליל יו"ט שני מותרים משום ממ"נ, אם הלילה חול הרי המתין בכדי שיעשו, ואם קודש הוא, נמצא שנלקטו בחול. ושכן פסקו רבינו גרשום מאור הגולה והגאון רבינו קלונימוס. ואילו היה סובר רב פפא כרבי יהודה במוקצה, הו"ל לאסור משום מגו דאתקצאי בביה"ש אתקצאי לכולי יומא, ול"ד למ"ש התוס' (ביצה ד. וסוכה י:): דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרי', דשאני התם שהאיסור אינו אלא בביה"ש בלבד מחמת הספק דשמא עדיין יום הוא, אבל הכא שאסור גם לאחר ביה"ש עד בכדי שיעשו, שפיר יש להקשות דנימא מגו דאתקצאי, לכן פרש"י דרב פפא ס"ל כר"ש במוקצה, ואע"פ כן אסור ביומו, משום דמוקצה

ו. נכרי שהביא לישראל דגים ביום טוב שני שחל בערב שבת מחוץ לתחום, באופן שאין בהם חשש צידה ביום טוב, כיון שמותר לטלטלם, שהרי הם ראויים לישראל אחר, מותר לבשלם לכבוד שבת. (ו)

לומר מגו דאתקצאי לאסור לכל היום אלא בסוכה שהיא מוקצה מה"ת, וכן אתרוג שנלמד מסוכה בהיקש, אבל מוקצה מחמת הכנה שאינו אלא מדרבנן לא, וכעין מה שאמרו גבי טבל שמוכ"ה אצל שבת, שאם עבר ותיקנו מתוקן, וכן במוקצה מחמת אוצר, כגון בית מלא פירות שנפחת נוטל ממקום הפחת (ביצה לא: וברש"י ותוס' שם). וה"מ בדבר שהוא בר אכילה, הלא"ה אומרים בהן מגו אף בדרבנן, כמוכני ומטה וכיו"ב (שבת מד:), שאם הניחן בביה"ש על דעת בסיס ונפלו משם אסורים. ע"כ. וא"כ ה"נ דהוי מוקצה מחמת הכנה מדרבנן, לא אמרי' ביה מגו דאתקצאי. ודו"ק. וע"ע בשו"ת ציץ הקודש (ח"א סי' ט), ובשו"ת ויאמר יצחק (א"ח סי' ט).

והנה הרמ"א בהגה כתב להחמיר ולאסור הדורון עד מוצאי יו"ט השני. וס"ל כדעת התוס' שהטעם שאסרו הוא משום גזרה שמא יאמר לנכרי להביא לו, וא"כ עדיין יש לגזור שמא יאמר לנכרי להביא, כדי לאכול מהם ביו"ט שני, ולכן אסור עד מוצאי יו"ט השני. וע"ע בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (ד"פ סי' שפא). ע"ש. ומ"מ היקל הרמ"א ביו"ט שני לצורך אורחים שלא הובא בשבילם. וכתב הט"ז דלפ"ז מותר בטלטול ביו"ט שני כיון דחזי לאורחים, והגר"ז בש"ע אסר אפי' בטלטול עד מוצאי יו"ט שני, כיון שאינו ראוי לאכילה לשום אדם. ע"ש.

ונראה, דלכו"ע במקום שמצויים ספרדים דאזלי בתר הוראות מרן, יש להתיר לדידהו בטלטול, כיון דחזי לספרדים שמתירים אותו גם באכילה. [חזו"ע יו"ט עמ' פב].

(ו) כ"ב בשו"ת שואל ונשאל (ח"ה סי' עט), שאם הביא הגוי דגים למוכרם במוצאי יו"ט, אין בזה חשש כלל, שלא אסרו אלא במביאם ביו"ט, ואפי' אם יש לחוש שהביאם מבעו"י והניחם אצלו עד מוצאי יו"ט, ואז הביאם לשוק למוכרם אין להקפיד.

דס"ל במסוכנת אף לר' יהודה לא אמרי' מגו דאתקצאי, הואיל וברי לו שתמות, אף שמקצה דעתו ממנה בביה"ש, מ"מ לא מקצה דעתו ממנה לכל היום, וה"ה כאן, כיון שידע שאח"כ יהיה מותר ש"ד, ולא אמרי' מגו דאתקצאי. עכת"ד.

וכ"כ השואל ומשיב תליתאה (ח"א סי' תנג), שהקשה ג"כ כד' הגרע"א, והסביר שטעם התוס' דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרי', משום שמוקצה הוא דבר שאדם מקצה דעתו ממנו ואינו מקוה שיהיה מותר לו ומתיאש ממנו, ולפ"ז בדבר שידע שאח"כ יהיה מותר, מה בכך שהוא מוקצה בביה"ש, הרי יודע שאחר ביה"ש יהא מותר כשהיה ודאי לילה, ולא אקצייה מדעתו. ולפ"ז גם הכא כיון שידע שאחר שיעור כדי שיעשו יהיה מותר אמרי' שלא הקצהו מדעתו ומותר. וזה ברור. ע"כ.

ובאמת שהריטב"א (עירובין לט:), לאחר שהסכים כפרש"י כאן שמותר במוצאי יו"ט ראשון לאחר כדי שיעשו, כ' בזה"ל: וא"ת וכיון שנאסר משום מעשה העכור"ם היאך יהא מותר למחר נימא מגו דאתקצאי לביה"ש אתקצאי לכולי יומא, וי"ל שלא אמרו כן אלא כשנאסר בביה"ש של שבת או יו"ט גמור, אבל יו"ט שני דחול הוא, כיון שעבר ספקו של ראשון שוב אין לאסור, וזהו הטעם בביצה. עוד פי' התוס' דל"ל הכי במוקצה מחמת יום שעבר. ע"כ. ומבואר מתירומו השני כד' הגאונים הנ"ל, שאף שכאן נאסר בכדי שיעשו, אפ"ה שייך תי' התוס' דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרי', ומשום שעכ"פ יודע הוא שעתיד להיות היתר. ותירומו הראשון חידוש גדול הוא דחידשה אורייתא דלילה, דלא אמרי' מגו דאתקצאי ביו"ט שני ש"ג. וע' בש"ע א"ח (סי' תרסז). ובערה"ש (סי' תרסה סק"א וב').

ולכאן יש ליישב עוד דעת הרי"ף והרמב"ם והש"ע, לפ"ד המאירי (ביצה ד.), שאין

ז. אם הנכרי הביא דורון מדברים שאין במינם במחובר לקרקע, אלא שהובאו מחוץ לתחום, אסורים באכילה למי שהובאו בשבילו ולכל בני ביתו, ומותרים בטלטול. ולערב מותרים גם למי שהובאו בשבילו בכדי שיעשו. אבל לאחרים מותר להם אפילו לאוכלם ביום טוב, שכיון שאיסור תחומין מדרבנן, לא החמירו חכמים לאוסרם לאחרים. (רש"י ביצה כה.). ואם הזמין אורחים ליום טוב, כיון שהם סמוכים על שלחנו, הרי הם נחשבים כבני ביתו לאותו יום טוב. ואם נזדמנו לו במקרה, אף על פי שלא יאכלו אצלו ממה שהביא הנכרי מחוץ לתחום, מכל מקום מותר להם ליטול ולאכול בביתם, שהרי הבא לישראל זה מותר לישראל אחר. ז)

ח. אם הוא ספק שמא באו מחוץ לתחום, או לא, אם הוא נכרי השרוי בעיר והדורון מצוי בעיר מותר, ואם לאו אסור. ובעיר שרובה נכרים מן הסתם כל המביא לצורך הרוב הביא ומותר באכילה אפילו בו ביום. ח)

ט. ספק מוכן, כגון פירות שהיו במחובר, שמא נתלשו מערב יום טוב, שמא נתלשו ביום טוב, וכך נכרי שהביא תשורה לישראל דגים, ספק ניצודו היום ספק ניצודו מערב יום טוב, ביום טוב ראשון אסורים, ביום טוב שני מותרים באכילה משום ספק ספיקא, שמא נתלשו או ניצודו מערב יום טוב, ושמא היום חול. (מין בשלחן ערוך סי' תצו ס"ד). ואפילו ספק מוכן שהובא ביום טוב ראשון בערב, אחר שקיעת החמה, שהוא בין השמשות יש להתיר מטעם ספק ספיקא. ט)

בית דוד (סי' רצה) שהתיר לאורחים אם אין הגוי יודע שיש לישראל זה אורחים ביו"ט. וכן הביאו להלכה בחכמה ומוסר (דרך חקיקה אות קסב). ע"ש.
ח) ש"ע סי' תקטו סעיפים ה-ז.

ז) מה שכתבנו שאם הזמין אורחים וכו', הוא כמ"ש בעירובין (מ. מאן דלא אכל סבר כל דאתי לבי ריש גלותא אדעתא דכולהו רבנן אתי. ומה שכתבנו שאם נזדמנו לו במקרה וכו', כ"ה בשו"ת הרדב"ח ז"א (סי' תקסב). וע' בשו"ת

ספק מוכן, כגון פירות שהיו במחובר

וכמ"ש ה"ה (פ"א מהלכות יו"ט) בשם הרשב"א. וכ"כ עוד ראשונים.

ונראה שאפי' ביו"ט ראשון בערב בביה"ש יש להתיר לדעת מרן. (דשמא הוא לילה, ומה שאסור ביו"ט ראשון מותר בשני). וע' בשו"ת מעט מים (סי' יח). ואע"פ שיש ס"ס להחמיר, שמא ביה"ש יום הוא, ושמא הלכה כמי שאוסר אפי' ביו"ט שני, מ"מ גם בס"ס להחמיר, בדרבנן יש להקל לדעת הרמב"ם בתשו' ומרן בש"ע (ר"ס רמח). וכמו שהוכיח במישור הגאון רעק"א שם. ובשעה"מ (בהלי מקואות כלל ה), ובשו"ת בית

ז) ואע"פ שמהרש"ל בים של שלמה (פ"ג) פסק להחמיר בספק מוכן אף ביו"ט שני, ותנא דמסייע ליה הוא האו"ז (ח"ב סי' רנו) בשם רבינו יצחק, שאע"פ שספק מוכן הוי ספק דרבנן, כיון דהוי דשל"מ אזלינן לחומרא. וכן הסכימו כמה אחרונים, וכתב המשנב"ב (ס"ק יא) שיש להחמיר, ורק בהפ"מ יש לסמוך על המתירים. מ"מ אנו אין לנו אלא דברי מרן להקל. משום דאנן בקיאים בקיבועא דירחא, ורק משום מנהג אבותינו בידינו נוהגים יו"ט שני. וע' בערה"ש (סי' תצו סק"א). ואע"פ שהוא דשל"מ, בס"ס יש להקל,

סימן תקכג - דינים הנוהגים בבהמות ביום טוב

א. בהמה שצריכה ללדת, אין מיילדין אותה ביום טוב, אבל מסייעים לה בלידה, דהיינו שאוחז בולד שלא יפול לארץ, ואם נחיריו של הולד סתומין לו ברירין, נופח לו בחוטמו להסירן, וכן נותן לו דד לתוך פיו כדי שיוכל לינק. [ומסירים זבובים הנתלים בבהמה, אע"פ שהן עושיין חבורה. אבל אין מגרדין בהמה במגרדת ביו"ט, מפני שמשייר שיערן]. (א)

ב. בהמה טהורה שילדה את ולדה, ואחר כך ריחקה אותו, מותר ביום טוב לזלף על הולד מי שלייתה של האמא, וכן לתת מלוא אגרוף מלח ברחמה, בכדי לגרום לה על ידי כך שתרחם עליו ותקרב אותו. אבל בהמה טמאה אסור לעשות לה כן, לפי שאם ריחקה את ולדה, אינה מקרבת אותו על ידי כן. (ב)

שלמה (א"ח סי' סד). ושזוהי ראייה ברורה להקל. וכן הוכיח בס' אבני צדק (א"ח סי' תסז), שכ"ד הרי"ף והרא"ש. וכן העלה בשו"ת פני יצחק (ח"א דף רלב), ובשו"ת תורת חסד (א"ח סי' טז). ועוד. וכמו שנתבאר בשו"ת יבי"א (ח"ט יו"ד סי' לא אות ד).

מסייעין לבהמה ללדת ביו"ט

בעשיית חבורה, והפרדת הגדולים נקרא קרצוף. ולפירוש זה, א"צ לחלק בין מגרדות שלנו למגרדות שלהם, שלא הזכירו חכמים דין מגרדת כלל, דפשיטא להו דבכל גווני אסור, מפני שתולש שער והוי פ"ר. ולדברי הסוברים דפס"ר שאינו נהנה מותר, פשיטא להו דכל שאינו עושה חבורה מותר אע"פ שתולש שער.

ואם מותר אף בשבת, נח' בזה הראשונים, שהתוס' (שבת נג.) כתבו לחד תי' דבשבת לא התירו, וכ"נ דעת הרשב"א בעבה"ק, אמנם המרדכי בשם הרשב"א ורבינו ירוחם כתבו דגם בשבת שרי. [ער"ה אות ג. כה"ח אות ג].

ויש לשאול איך התירו הסרת הזבובים, והרי הווי מוקצה. ואולי מטעם צער ב"ח. או שפעולה של ניקוי (כמו ניקוי חוטמו, או ניקוי אבק) אינה בכלל איסור טלטול מוקצה. שו"ר בערוה"ש (תקכג, ב) שעמד בזה. [וכתב שאפשר שהתירו משום צעב"ח, ושיותר נראה דדוקא ע"י דבר אחר, דהוי טלטול מן הצד לצורך הבהמה שהיא דבר המותר].

ב. שבת (קכח:), ארשב"ג מרחמין (מאהבין ולדה עליה) היינו על בהמה טהורה ביו"ט. היכי עביד מביא בול מלח (מלוא אגרוף, דכייב לה

א. שבת (קכח:). והרא"ש שם הביא בשם ר"י שנסתפק אם גם בשבת מסעדין את הבהמה, והטור (סי' שלב) פסק לקולא, אבל בב"י שם פקפק בזה, וכ"כ האחרונים שם לאסור בשבת. ולגבי גירוד הבהמה, מבואר בביצה (נג.), דמקרדין את הבהמה ביו"ט ואע"פ שעושה חבורה, וכדעת ראב"ע, דקי"ל כר"ש, דדבר שאין מתכוין מותר. וכ"ש דשרי לקרצף. ודעת התוס' והרא"ש לאסור במסרק (ברזל) שלנו, כיון שתולש שיער, והוי כפ"ר, וכמו שאסור לנזיר לסרוק (נזיר מב.). אך יש מי שמתיר, דמאחר שאינו נהנה לא הוי פ"ר, וכמו שהתירו להדק נזייתא ביו"ט (כתובות ו.), ול"ד לסרוק שער שהוא נהנה. (רבינו ירוחם). וראה בב"י סי' שג.

וחנה מפורש בגמ', דקירוד היינו קטנים, וקרצוף היינו גדולים. וי"מ דקאי על שיני המגרדת. אמנם לרמב"ם (כפהמ"ש שם) קאי על זבובים הנתלים בה, דכשהם קטנים נעשית חבורה לפעמים כשעוקרין אותם ביד או בכלי, אבל כשעוקרין הגדולים אין נעשית חבורה. וכ"כ הערוך (ערך קדר), שזה רמש כמין תולעים שנושכין בבשר הבהמה, והם קטנים ואין נפרדין ממנה אלא

סימן תקכד - כמה דברים האסורים ביום טוב

א. אסרו חכמים ביום טוב כמו בשבת שלא לעלות על אילן, ושלא לרכב על גבי בהמה, ושלא לשוט על פני המים. ולכן אין עולין באילן בין אילן לח בין אילן יבש. ואין נתלים בו, ואין נשענים עליו, ואין משתמשין במחובר לקרקע, שמא יתלוש ויעבור על מלאכת קוצר. אמנם מותר לשבת או לשכב על הדשא בשבת ויום טוב, או לפרוס שמיכה או מחצלת על הדשא, ולשבת עליה, ורק שיזהר שלא יתלוש בידיים מן המחובר. (א)

ואפי' אם מחזיק לו טובה על שהכניסו, ובלבד שלא יתן לו שום שכר. וביו"ט יכול ליתן לו שכר מזונו, ובלבד שלא יתן לו שכר אחר. ובחזו"מ, אפי' אם נותן לו שכר אחר מותר, ובלבד שלא ישכירנו ולא יסייענו. ולא ימסור לו שומר לנער הצאן. ואם היה הגוי שכיר שבת, שכיר חדש, שכיר שנה מסייעין אותו בחזו"מ ומוסרין לו שומר לנער הצאן. (מ"ק יב. ש"ע סי' תקלז).

וזכרת צער לידה ומרחמת את הולד אם ריחמתו) ומניח לה בתוך הרחם כדי שתזכור צערה ותרחם עליו. ומזלפין מי שליא ע"ג וד, כדי שתריח ריחו ותרחם עליו. ודוקא טהורה, אבל טמאה לא מרחקא (אין דרכה לרחק. רש"י) ולדה, ואי מרחקא לא מקרבא.

ואין מכניסין צאן לדיר לזבל השדה אפי' בחזו"מ, ואם הכניסו הגוי מעצמו, מותר אף בשבת,

אין עולין באילן ביו"ט ולא רוכבין ע"ג בהמה, ואין שטין על פני המים

באופן כללי בדבר הרשות, ומשום לא פלוג אסור גם לדבר מצוה, וממילא אין להתיר אפי' בשנים לצורך מצוה. וכן מבואר בברכ"י (ר"ס ערה).

וראה בעירובין (ק). ששרשי אילן שגבוהין מן הארץ ג' טפחים, לא ישב עליהם, לפי שאין עולין באילן. ודעת הרי"ף והרמב"ם (פכ"א ה"ח), שגם באילן יבש שאין בו לא פירות ולא ענפים אסור לעלות בשבת, דגזרינן אטו אילן לח. וכ"פ בש"ע (ר"ס שלו). ובחיי אדם (כלל יב אות ו) כתב, שלא אסרו לישען על האילן, רק אם הוא דק שמניד על ידו, אבל אם הוא עב שאינו מתנדנד בעת שנשענים עליו, מותר. ובביאה"ל (סי' שלו סי"ג) כתב, שהאיסור להשתמש באילן בשבת, הוא דוקא כשנשען בכל כוחו. וכ"כ המאירי (שבת קנד), ושכ"ה בירושלמי. דאל"כ וכי אסור ליגע בבהמה. ומ"ש הח"א דאם האילן עב מותר, ע"כ מיירי דאינו סומך עליו כ"א מעט. דאל"ה אסור בכל גווני. וע' בשו"ת מהרש"ם (ח"ד סי' קמח).

ואם הניח חפץ באילן אפי' מבעו"י אסור להורידו בשבת, וכמ"ש המ"מ (שבת כא, ט), בשם המפרשים. ומ"מ מותר ליהנות ממנו בשבת.

(א) ביצה (לז:), לא עולין באילן, גזירה שמא יתלוש. ולא רוכבין ע"ג בהמה, גזירה שמא יחתוך זמורה. ולא שטין על פני המים, גזירה שמא יעשה חבית של שייטין. [ומי שרכב ביו"ט כדי להציל ממון, אע"פ שיצא חוץ לתחום, כיון דתחומין דרבנן, ורכיבה אינה אסורה אלא שמא יחתוך זמורה, אין ראוי לפסלו לעדות, אבל מלקין ומנדין אותו (פי', או מלקין או מנדין. שכנה"ג), ואי צורבא מרבנן הוא לא מנדינן ליה (רבינו ירוחם נ"ד ח"א. הובא בב"י)].

ודע, דמ"ש בשו"ת בית שערים (א"ח סי' של) להתיר לשנים ביחד לעלות ביו"ט לסוכה העשויה באילן, הדבר צ"ע, שהרי ר' יהודה פוסל סוכה כזו כל שבעה, מטעם שאינה ראויה לשבעה (סוכה מג), ואמאי, והרי ראויה אף ליו"ט אם יעלו שנים. וכן אמרו (ר"ה לב): שופר של ר"ה אין מעבירין עליו את התחום וכו' לא עולים באילן וכו'. ולא חילקו חז"ל בזה כלל בין אחד לשנים. אלא ודאי שלא התירו חכמים בשנים רק לקרוא לאור הנר, שהיא מצות ת"ת, וכשגזרו עליה בפרטות, התירו בשנים, מפני שחבירו יזכירנו. אבל כשגזרו חכמים שלא לעלות לאילן, ולא לרכוב ע"ג בהמה, גזרו

ב. וכן אסרו חכמים ביום טוב כמו בשבת, שלא למחוא כפים (טיפוח כף ידו על כף ידו), ולא לספק כף ידו על ירכו. ויש מפרשים טיפוח, מחמת שמחה, וסיפוק מחמת צער. אבל לספק כלאחר יד מותר. והיינו, שמכה גב ידו אחת על כף ידו השניה. [וראה עוד בילקו"י שבת ה' סי' שלח, בפרטי דין זה], ושלא לרקוד, שמא יתקן כלי שיר. [ואף שבזמן הזה יש מקילים לטפח ולרקוד, אחר שאין הכל בקיאים לתקן כלי שיר, מכל מקום אין להקל לספרדים שקבלו הוראות מרן השלחן ערוך, שפסק לאסור לרקוד בשבת ויום טוב גם בזמן הזה. וכן המנהג במקומותינו לאסור. והרואה ספרדי המטפח ומרקד בשבת ויום טוב, ראוי להעיר למוסר אזנו ולהודיעו שהדבר נגד ההלכה. וצריך להוכיחו בנחת, שאז דבריו יתקבלו. ומכל מקום אפשר להקל על ידי הליכה במחול בלבד, בשירות ותשבחות, שדוקא כשעוקר רגלו אחת ומניח חבירתה חשיב כריקוד האסור בשבת, אבל לא בהליכה במחול. והמחמיר גם בזה תבוא עליו ברכה]. זולת בשמחת תורה שהתירו לטפח ולרקוד לכבוד התורה. [אמנם גם בשמחת תורה אסור לנגן בכלי שיר, וכן אסור לשקשק ברימונים של הספר תורה לפי שהפעמונים עשויים להשמיע קול, והם בכלל הגזירה שמא תיפסק נימה שלא התירוהו כלל, אולם מותר לדפוק על התיבה בשעת ההקפות כשאומרים ה' מלך ואנא ה' הושיע נא וכו', לפי שאינה

בחיי אדם (כלל מד ס"ב), ובשו"ת ישכיל עבדי (ח"ו סי' א), ובשו"ת מנח"י (ח"ו סי' לב), ובשו"ת באר משה (ח"ג סי' נו), ובשו"ת ישועת משה (ח"ג סי' לה). וע"ש שכתב, דלחולי השיתוק ר"ל הצריכים לכך יש מקום להקל מבלי שיעשו התעמלות במים, אלא שפשופים קלים באיברים.

ואין רוכבים ע"ג בהמה בשבת ויו"ט, ואין נתלים עליה, ואין להשתמש בה אפי' בצדה, גזירה שמא יתלוש זמורה כדי להנהיג את הבהמה. וראה בש"ע (סי' שה ס"ח) ובאחרונים שם.

וע' בשו"ת קול אליהו (ח"א סי' ז) שכתב לדון בחולה במחלה מידבקת, שרוצים להוציאו לחוץ לעיר ע"י שירכיבוהו על בהמה, וכתב, שהמיקל בזה עתיד ליתן את הדין ואין בזה שום היתר. וגם יש בזה איסור תחומין, ושביתת בהמתו, ועוד, אא"כ יש בו ספק סכנה. וכתב בהג"מ (פ"ק דעירובין), דאיסור זה הוא אפי' במדבר במקום שאין זמורה. וכן אסור להניח התינוק ע"ג הבהמה כדי לשעשע אותו, והובא באחרונים (סי' שה).

ולגבי בהמות מושכות את הספינה, ע' ברמ"א (סי' רמח ס"ב), ומה שהעיר ע"ז בקרבן נתנאל (ביצה לו: סק"ו).

ומבואר בש"ע (סי' שלו ס"ב), ששרשי אילן הגבוהים מן הארץ ג"ט אסור להשתמש בהם וכו'. וכתב במשנ"ב (ס"ק יט), דבפחות מכאן מותר להשתמש בהם, דכרקע חשיבי. ושירי לישב עליהן, וכ"ש בירק שאין גבוה ג' טפחים בודאי מותר. ושם בס"ק יד נתבאר, שאפי' הם גדולים יותר מג"ט שרי. ובכה"ח (אות כ) כתב, דבירק שראוי לאכילה אסור גם בפחות מג"ט. ושם (אות טו, טז) כתב, דכ"ז בקנים שאין עשויים להתקשות לעולם, אבל העשויים להתקשות אפי' ברכות אסור כאילן. וע'. ונפ"מ במי שיש לו דלעת או אבטיח בגינה, אם מותר לשבת עליהם בשבת ויו"ט. [נמותר לילך ע"ג עשבים בשבת, בין לחים בין יבשים, אף שהעשבים נתלשים מכח דריסתו עליהם, שהרי אינו מתכוין לתלוש (עירובין ק:)].

ואין שוחזין על פני המים בשבת, אפי' בכריכה שבחצר, שיש לחוש שמא יעשה חבית של שייטין. ובכריכה שיש לה שפה מסביב ונמצאת תחת תקרה וברשות היחיד, הארכנו בזה בילקו"י שבת ב' (עמ' ז), ומסקנת הדברים כפי המבואר באחרונים, שכבר נהגו שלא להתרחץ בים או בכריכה בשבת, אף מבלי לשחות, דיש בזה משום פריצת גדרי השבת ושאר חששות. וכן מבואר

עשויה להשמיע קול, ואינה דומה אלא למחיאית כף שהחשש שמא יתקן כלי שיר חדש, ואיסור זה התיירו לכבוד התורה. (ראה חזו"ע סוכות עמ' תנח). וכן אסור להשמיע שירים אפי' ע"י טיפ המופעל מערב יו"ט. ב)

אסור להשמיע שירים ביו"ט אפי' על ידי טיפ המופעל מערב יו"ט

ביו"ט גם ע"י טיפ הערוך מערב יו"ט, שהוא בכלל גזרת חז"ל. [נוע' בערכין יא. ילקו"י מועדים עמ' תמה. חזו"ע יו"ט. וראה עוד בילקו"י שבת כרך ה'. ובשו"ת יבי"א ח"ד א"ח סי' מן.]

והנה בשו"ת מכתם לדוד פארדו (א"ח סי' יט) נשאל אודות עיר שמנהג אבותיהם בידיהם לנגן בכלי שיר ביום שמחת תורה, אם מנהג נכון הוא, או יש לבטלו, ואחר שהביא דברי מהרי"ק (שורש ט) בשם רה"ג להתיר טיפוח וריקוד בשמחת תורה משום כבוד התורה, כתב, דה"ה ניגון בכלי שיר, ובפרט שהתוס' (ביצה ל.) כתבו שאין אנו בקיאים בזה"ז לתקן כלי שיר (ולסברתם יש להקל אפי' שלא במקום מצוה), מיהו אין להקל רק בתשיעי של החג, ורק בביהכ"נ ובפני הס"ת. ע"כ. אמנם יש חילוק ברור בין טיפוח וריקוד לכלי שיר, שאפי' לדעת התוס' לדדין טיפוח וריקוד שרי, לנגן בכלי שיר אסור. וכ"כ להדיא הט"ז (יר"ד סי' רפב סק"ב), והשער אפרים (סי' לו), והא"ר (ר"ס שלה, שלט) ועוד רבים מהאחרונים [כנ"ל], ודלא כהמג"א (סי' שלח סק"א) והשבות יעקב (ח"א סי' כה). ולכן נראה שאין להקל בזה כלל. ועכ"פ גם הרב מודה שביו"ט שלנו, שהוא בשמיני עצרת, אסור בהחלט לנגן בכלי שיר, וגם ביו"ט שני של גליות לא התיר אלא בביהכ"נ, ולא בבית חתנים, ולא חשב מעולם להקל משום שמחת יו"ט. (ושלא כדברי מהרי"י משאש בשו"ת מים חיים סי' קלג).

ורבינו האי גאון בשו"ת הגאונים (שע"ת סי' שיד) כתב, וששאלתם מה שנהגו (בחוץ לארץ) ביום תשיעי של החג, להביא מוגמר ובשמים לפני הס"ת ולעשן בהם, תשובה, אסור לעשות כן, שכל יום שני הוא יו"ט לכל דבר כיו"ט הראשון, ואין בו שום קולא אלא לענין מת בלבד שמתעסקים בו ישראל (ביצה ו.), אבל בכל דבר אין שום הפרש בין יו"ט שני ליו"ט ראשון, ומיהו ביו"ט שני

ב) ביצה (לו:), ש"ע סי' תקכד. אין מטפחין ואין מספקין ואין מרקדין ביו"ט. ופרש"י, גזרה שמא יתקן כלי שיר. וכתב הרמב"ם (שבת כג, ה) דלספק כלאחר יד שרי. ואע"פ שהתוס' (ביצה ל.) כתבו, ומיהו לדין שרי, שדוקא בימיהם שהיו בקיאים לעשות כלי שיר שייך לגזור, אבל לדין שאין אנו בקיאים לעשות כלי שיר לא שייך למיגזר. ע"כ. מ"מ מרן בש"ע (סי' שלט ס"ג) פסק כדברי המשנה. ומבואר בב"י שם שזהו בכלל מה שאמרו בפ"ק דביצה (ה.) שאפי' בטל הטעם, הגזרה לא בטלה. אלא שהרמ"א בהגה שם ה"ד התוס' הנ"ל.

ומ"מ כתב בס' צרור החיים (קונ' קול השיר דף ג ע"ד), שלא התיירו התוס' אלא טיפוח וריקוד, אבל לנגן בכלי שיר ביו"ט אף התוס' מודים שיש לאסור, שהרי כל המנגנים בכלי שיר בקיאים לתקן אותם במתיחת המיתרים של הכנור, וכיו"ב, ויש חיוב ע"ז משום מכה בפטיש. ע"כ. ותנא דמסייע ליה הוא המאירי בסי' מגן אבות (סי' י). וכ"כ בשו"ת לשון לימודים (הל' ציצית סי' ב). ובשו"ת מהר"ם שיק (א"ח סי' קכט). ובשואל ומשיב חמישאה (סי' ג). ובשו"ת מהרי"ץ חיות (בקונט' מנחת קנאות דף ו:). ובשו"ת ערוגת הבושם (סי' סח). ובספר מתא דירושלם (ביצה פ"ה ה"ב). ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"א סי' כט). ובשו"ת תרשיש שהם (אוי"ח סי' יא). ובשו"ת התעוררות תשובה (ח"ד סי' ל). וכ"כ בשו"ת שער אפרים (סי' לו בהגה), שדברי התוס' היינו דוקא לענין טיפוח וריקוד, ומשום שאין אנו בקיאים לעשות כלי שיר ממש, אבל להשמיע כלי שיר בודאי שיש לחוש שמא יתקן כלי שיר, כשיארע בו דבר הצריך תיקון, מאחר שכבר נעשה הכלי ע"י האומן. ולכן גם בזה"ז אסור להשמיע קול של כלי נגינה בשבת ויו"ט. וכן העלה בשו"ת יבי"א (ח"ג א"ח סי' כט) לאסור השמעת קול שיר

ג. וכן גזרו חכמים ביום טוב כמו בשבת, שלא לקדש אשה, ולא לכנוס אשה, ולא ליבם אשה, ולא לגרש אשה [אם לא בשכיב מרע דתקיף ליה עלמא טובא, שמותר לגרש אפי' בשבת. ולא לחלוץ [היבמה ליבם]]. ושלא להקדיש או להחרים, ושלא להפריש תרומות ומעשרות ביום טוב כמו בשבת [מפני שדומה למקדיש חפץ בשבת, וגם נראה כמתקן]. אבל בחול המועד כל אלו מותרין, מלבד לישא אשה או ליבם, שאין מערבין שמחה בשמחה. [ואם עברו ועשאו ביו"ט, בין שוגג בין מזיד מה שעשו עשוי, ואינו מתבטל. ואפי' מי שעבר ומכר או קנה בשבת קרקע או מטלטלין, כדיעבד חל הקנין, הגם שעשו איסור].^(ג)

שבות דשבות וכו'. וכ"כ בשו"ת בית יצחק (חאו"ח סי' מב אות ג). ע"ש. ולפ"ז מכיון שהודה המכתם לדוד לאסור ביו"ט שלנו, נראה שאין להקל גם ביו"ט של גליות, מאחר שאין שום הבדל בין יו"ט שני ליו"ט ראשון בכל דבר. וראה בשו"ת מהרי"ו (חי' דינים סי' ז), שכתב שאסור לשמוע כלי שיר ביו"ט אפי' ע"י גוי.

שהוא יום שמחת תורה, רגילים אצלינו אפי' זקנים לרקד בשעה שאומרים קילוסים לתורה, מכיון שאינו אלא משום שבות נהגו בו היתר ביום זה לכבוד התורה. אבל לגבי מוגמר לכו"ע אסור. ע"כ. וע"ע בשו"ת נו"ב תנינא (סי' מד) שכתב, שדין איסור דרבנן אסור ביו"ט שני של גליות, ואסור לומר לגוי לעשותו, אפי' במקום מצוה, דלא חשיב

אם מותר לקפוץ מהמטה לרצפה בשבת ויום טוב

אבל לא כשמקפץ כסדר אחד אחרי השני, דס"ל שזה בכלל גזירת ריקוד, ולכן אף שמטעם איסור ריצה בשבת אין לאסור בזה, כיון שנהנה, אסר מטעם ריקוד שזה אסור גם כשנהנה מעצם הריקוד, וס"ל להחזו"א ששייך בזה ג"כ דין חינוך לקטנים.

שו"ר שכן תמה בשו"ת נשמת שבת (ח"ה סי' ריג) ע"ד החזו"א, ופסק להתיר אפי' לגדולים. שאין איסור לרקוד רק בשעת זמר.

ונשאלנו האם מותר לומר בדרך שחוק לילד בגיל שנתים ושלוש, שימחא כף בשבת, או שירה דרך ריקוד. ולכאורה מאחר שיש מתירים אף בגדול, לקטן מיהא שרי. וע' בב"י סי' רסט בכל דבר שנחלקו בו הפוסקים. ע"ש. [ודעת ערוה"ש (סי' ט) שלא אסרו רק ריקוד וטיפוח כסדר השיר, משא"כ טיפוח וריקוד שלנו. ואנחנו מרקדים בלא סדרים, ולא שייך כאן שמא יתקן כלי שיר. והביאו בפס"ת (סי' שלט) שכ"כ בס' מנחת קנאות למהרי"ץ חיות (בהערות אות ב). אלא שבפוס' מבואר לא כן].

ויש שכתבו בשם החזו"א שאסור לקפוץ מהמטה לרצפה שזה בכלל גזירת אין מרקדין בשבת ויו"ט. וכן מטעם זה אסור לבנות לקפוץ בחבל בשבת. ואע"פ שאין זה ריקוד של שירה, ס"ל לאסור כל ריקוד, ולא דמי להשמעת קול שהאיסור רק בקול שיר. [קנ"ב דעת החזו"א (עמ' פד) מהגר"ח קנייבסקי בשם החזו"א. וכ"כ בס' ארח"ר עמ' קסח]. אולם הוא חידוש דין לאסור אפי' שלא כעין דרך שירה וריקוד, ושלא בשעת שירה כלל. ועוד דבלא"ה דעת כמה ראשונים (ביצה ל.) להתיר ריקוד וטיפוח בזה"ז אחר שאין הכל בקיאים לתקן כלי שיר.

ועוד צ"ע, מה שאסר החזו"א בזה גם לילדים קטנים, שהרי הם מתענגים במרוצתם וקפיצתם, ומפורש בש"ע להתיר אפי' לבחורים "לקפוץ" ולרוץ בשבת כאשר הם מתענגים בקפיצתם ומרוצתם, וכן התיר בש"ע לרוץ לראות כל דבר שמתענגים בו. וצ"ל שהחזו"א יבאר שלא התיר בש"ע רק קפיצה מידי פעם בדרך מרוצתו,

לקדש ולכנוס וליבם ולגרש, להקדיש או להחרים ביו"ט

מייבמין, אפי' במקום מצוה, כגון שאין לו אשה ובנים, ואין דיין שעדיף ממנו וכו'. וכ"ה סתימת

(ג) ביצה (לו.), וברמב"ם (שבת פכ"ג הי"ד) משמע שאין דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא

ד. וכן אסור לפדות את הבן ביום טוב כמו שאסור בשבת, וגם אם רוצה לפדותו בחפץ השוה כסף, ואותו חפץ ראוי לטלטול ביום טוב אסור, משום שהדבר נראה כמקח וממכר. ומכל מקום אם עבר ופדה את הבן בשבת או ביום טוב, הבן פדוי ואין צריך לחזור ולפדותו. (ד)

משום מקח וממכר, ופרש"י דדמו למקח וממכר שמוציא מרשותו לרשות הקדש, ומקח וממכר אסור ממקרא ממצוא חפצך ודבר דבר, א"נ משום דאתי לידי כתיבת שטרי מכירה.

ואין מפרישין תרו"מ אפי' כדי ליתנם לכהן בו ביום. ומ"מ מבואר בגמ' ובש"ע (סי' תקנ), שהלש עיסה ביו"ט, יכול להפריש ממנה חלה ולהוליקה לכהן, ורק עיסה שנלושה בערב יו"ט, אסור להפריש ממנה חלה ביו"ט. ולגבי הפרשת חלה נתבאר לעיל בארוכה.

וכתבו הרי"ף והרא"ש מהירושלמי, דכולן אם עשאן בין שוגג בין מזיד מה שעשה עשוי. [וראה בסעיף ד' לענין אכילה]. וש"מ דמאן דעבר ואקני בשבת מקרקעי או מטלטלי, הקנאתו הקנאה, וכ"כ הרמב"ם בהל' מכירה (פ"ל ה"ז).

הרי"ף והרא"ש. ודלא כפי' ר"ת בגמ' שם ע"פ פשט דברי הגמ', בדמקום מצוה שרי. וגם ר"ת לא התיר לקדש בשבת רק מדוחק גדול, ואפי' קידש מבעו"י אסור לכונסה לחופה בשבת, שהרי קונה אותה ליורשה. גם הסמ"ק (סי' קצד) כתב שאסור לכנוס ביו"ט. וכ"כ הרשב"א (לו:). שאסור לישא ביו"ט, ובכלל לא מייבמין הוא. [ב"ן]. וברובם טעם האיסור גזירה שמא יכתוב.

וכן אין מגרשין בשבת ויו"ט. וי"מ גזירה שמא יכתוב (הר"ן), וי"א לפי שנראה כקונה קנין בשבת, שהיא קונה עצמה לזכות במציאתה ובמעשה ידיה (תוס'). ומיהו שכיב מרע דתקיף ליה עלמא טובא שרי לגרש אפי' בשבת כדאיתא בגיטין (עז:).

והטעם שאין מקדישין וכו', מבואר בגמ' גזירה

אסור לפדות את הבן ביום טוב כמו שאסור בשבת

שהוא אדם חשוב שרגיל להתיקר בדבר כזה, כגון רב כהנא בטלית. אבל גברא אחרנא לא. ולכן נראה לי שהוא אסור.

וכ"כ בתרוה"ד (סי' רסט, ובפוס"כ סי' רלג) דדמי למקח וממכר, ונראה דטפי איכא למיגזר בהא ממאי דגזרו רבנן שאין מקדישין ואין מעריכין, משום גזירה דמקח וממכר. וגם אם נתן מעות לכהן בע"ש, בכדי שיהיה בנו פדוי באחד בשבת, ויש גמגום מצד הברכות והסעודה שרגילים לעשות בשעת הפדיון. נמצא שלא יהיה שייך לברך בע"ש ולא חל הפדיון ואיך יברך וצוננו, וגם בשבת לא יוכל לברך, דהא לא עושה כלום. ובכנה"ג (סי' שה אות טז) הביא כמה ראשונים שפסקו כן. אלא שמהר"י ברונא (סי' קכא) אחר שהביא דברי הרא"ש שאין להשהות המצוה ומיד משהגיע זמנה יש לפדות הבן, כתב: וצ"ע דשמא לא דמי למקח וממכר [וממילא אם חל יום ל"א בשבת ראוי לפדותו בשבת שלא להחמיץ המצוה]. ומהר"ר שלום מהאושטרא עשה מעשה לפדות בשבת.

ד) כ"כ הריב"ש (סי' קנו) שאסור לפדות הבן בשבת ויו"ט. והובא בב"י (סי' שלט, וסי' תקכד) וברמ"א (סי' תקכד), ובש"ע (סי' שלט ס"ד. וביו"ד סי' שה סי"א). וביאר שם הריב"ש, דה"ט דדמי למקח וממכר, וחמיר טפי מתרו"מ, שכאן צריך להקנות את המעות לכהן. ואף אם הפריש המעות מע"ש, אין ההפרשה כלום, והעיקר הוא מה שנותנו לכהן. ועוד שאפי' לא יהיה אלא כפורע חובו לכהן גם זה אסור, וכדאמרי' (שבת קמט). בני חבורה המקפידים זע"ז עוברים משום מדה וכו', ומשום לוויין ופורעין ביו"ט, הרי דכי היכי שגזרו בהלוואה שמא יכתוב, כן גזרו בפריעת חוב, ואסור. ועוד, שאם נותן לו דמי הפדיון במעות טבועים יש כאן גם משום מוקצה. ועוד, שצריך שיאמר לו בפירוש בפדיון בני. גם לפעמים צריך שיאמר בה' סלעים בפדיון בני, ואם לא אמר אלא הילך זה בפדיון בני, אין בנו פדוי, כגון דלא שוה חמש סלעים, דצריך שיזכיר בפירוש בחמש סלעים, ושהכהן יקבלנו בכך אע"ג דלא שוי, כגון

ה. וכן אסרו חכמים לדון את הדין ביום טוב כמו שאסרו בשבת, שמה יבא לידי כתיבת פסק הדין. וגם סידור הטענות לבד לפני הדיינים, אסורה. אבל דיין ששמע את טענות הבעלי-דין מערב שבת, ורוצה לעיין בספרי הפוסקים כדי לדעת מסקנת ההלכה, אין שום איסור בדבר. וכן הבעלי דין עצמם, או טוען רבני, הרוצים לעיין בספרי הפוסקים כדי לסדר טענותיהם בהלכה בפני בית הדין, אין בזה איסור. אולם לסדר את הטענות ללא עיון בדברי הפוסקים, אין להקל, משום ממצוא חפצך ודבר דבר. נויש אומרים שבכלל איסור דין בשבת אסור לתפוס אדם ולחובשו בבית הסוהר בשבת. ומכל מקום במקום עיגון, וכגון שיש חשש שלא ימצאו את הבעל אם לא יתפשוהו במחבוש בשבת, לכולי עילמא מותר]. וכן אין מטבילין גר ביום טוב. ה.

ולכן לדינא אין לזוז מדברי מרן שלא לפדות בשבת, וכן פסקו בשו"ת מהרש"ל (סי' ז), ובשו"ת הב"ח (סי' קכב, קכה), ועוד. וגם ביו"ט שני של גלויות אין לפדות את הבן, כמ"ש בשו"ת חת"ס (ח"ו סי' ז), ובשו"ת גבעת שאול (סי' גג). הו"ד בפתחי תשובה (יו"ד סי' שה אות ב). [ילקו"י שבת ח"ה].

ושוכ הביא סברת י"א דטפי עדיף לפדותו מע"ש כדי שיחול בשבת. אבל מהר"י מרופורק המתין עד יום א', ואין זו החמצת המצוה, כיון דבע"ש לא הגיע זמנו, דאינו בר פדיון. ובהגה"ה שם הביא מהמרדכי הארוך שאין פודין בשבת. וכדעת התרוה"ד, והמהרי"ל. וסיים בשיירי כנה"ג דמנהג העולם כתרורה"ד.

אסור לדון ביו"ט, והאם מותר לחבוש אדם במאסר ביו"ט

משום ודבר דבר. וכמבואר במור וקציעה ובמחז"ב שם. וכ"ה בכנה"ג (הגה"ט), וכן מבואר בשט"ג, ובמג"א. וע' בכה"ח (אות יז).

ובב"י (סי' רסג) הביא מרב שרירא גאון, במי שעבר עבירה בשבת או בחול, ולא נזכר אלא בשבת ומתיראין שמה יברח למו"ש, שאין מלקין אותו ואין מכניסין אותו לבית הסוהר ביו"ט וכ"ש בשבת, דהני מילי דינא אינון ואין דנין ביו"ט ובשבת. ואם ברח אין עלינו כלום. ע"כ.

וב"ה בשבולי הלקט שאסור לתפוס ולהכניס לבית סוהר מי שנתחייב איזה עונש כדי שלא יברח. והובא להלכה ברמ"א (סי' שלט ס"ד).

ואמנם בשבות יעקב (ח"א יד) כתב, דמי שרוצה לברוח ולעגן את אשתו מותר לחובשו ביום שבת. וכן אם הביאו איש מסוכן לעיר היודע עדות עגונה שנהרג בעלה, מותר לב"ד ללכת אצלו לקבל עדותו בשבת משום תקנת עגונות. וע"ש שפקק אעיקרא דדין זה דאסור לחבוש בשבת. והו"ד בברכ"י (סי' שלט אות ב), וסיים, דמ"מ במקום צורך כבנ"ד שרי לכו"ע.

ה) ביצה שם. וכתב במור וקציעה (סי' שלט) שאם הדיין שמע את טענות הצדדים מע"ש, או בערב יו"ט, מותר לו לעיין בספרי הפוסקים בשבת או ביו"ט, ולא חיישינן שמה יכתוב פסק דין, וכן הבע"ד אם הם בר הכי מותר להם לעיין בספרי הפוסקים. וכ"ה במחז"ב (סק"ח), ובשערי תשובה, ובכה"ח (אות יח), דדוקא לשמוע את טענות הצדדים כדרך שבי"ד עושה, וקביעת הדין באותה שעה, יש חשש שמה יכתבו את פסק הדין, שכן הוא הדרך לשמוע את הרצאות הבעלי דין ולכתוב פס"ד. אבל אם כבר שמעו את טענות בעה"ד, ובשבת מעיינים בדבר, ליכא בהא חששא דשמה יכתוב. ועכ"פ כ"ז לענין סידור הטענות לפני הדיינים, דכזה הרגילות היא לכתוב, ואיכא למיחש שמה יכתבו הדיינים פס"ד לבעלי דין, אבל לקבול ולהציע דברים, כגון על טענות בתולים, מותר בשבת. וראה במשנ"ב (סי' שלט ס"ק יא).

ואמנם בעל דין שרוצה לסדר הטענות ביו"ט כדי שיהיו שגורין בפיו מערכי לבו, ומענה לשונו שנונים, ודברי טענותיו מחודדים בפיו בכואו לפני הדיינים יום מחר או יום אחר, אסור

1. פירות שהם טבל ודאי אסור להפריש מהם תרומות ומעשרות, אפילו בבין השמשות של יום טוב [אבל פירות שהם ספק טבל מותר להפריש מהם בבין השמשות]. ואם באו אליו אורחים בערב יום טוב סמוך לכניסת החג, מותר להפריש תרומות ומעשרות בבין השמשות, משום מצות הכנסת אורחים.1)

פוסקים שמותר לחבוש אדם בבית הסוהר כל שהדבר נוגע להבטחת שלום הצבור, לפי צורך השעה, וכגון גנב הפורץ לדירה או אנשים הניצים ומסכנים את שלום הצבור. ובמקום שאפשר במאסר בית יעשו כן, וכן עדיף אם אפשר לעשות החבישה ע"י גוי, [ומ"מ יש לזהר שלא ליתן דין וחשבון לשוטרים על מה שאירע, שהרי הם באים לידי כתיבה, ויש בזה איסור מסייע בידי עוברי עבירה, וכמו שביארנו בכיו"ב בילקוט"י שבת כרך ד' בדיני דליקה בשבת].

וע"ש בברכ"י (סק"ד) שדעת התוס' והרא"ש (פסחים מט:) שגם ברודף אחר הערוה מותר להצילו בנפשו בשבת.

ובפתה"ד (אות ד) העלה כדברי מרן ומור"ם שאוסרין לחבוש אדם בבית הסוהר בשבת, ורק יש להשגיח עליו בעינא פקחא שלא יברח. ושם הביא מה שהק' בבגדי ישע, דהלא מקרא מלא הוא ויניחו אותו במשמר וגו'. וא"כ נעשה בשבת שהרי מצאו אותו מקושש בשבת, ואם בשבת לא ברח גם אחר השבת לא יברח. א"ו דבשבת נתנוהו במשמר. ותי', דאפשר כיון שהוא על חילול שבת שרי. ועוד שהיה למיגדר מילתא. ע"כ. ול"נ דהרמ"א מדייק לתפוס לבית הסוהר אבל במשמר משמע שהניחו שומרים לשומרו, ואין לוקחים אותו לבית המשמר. ובשו"ת ציץ אליעזר (חי"א סי' לג ס"י) הוכיח מהרבה

אין עונשין עונשי בית דין בשבת וביום טוב

לב במועד, הוא ובני ביתו ואשתו והנלוים אליו. ולכן ינהג יותר בקלילות ולא יקפיד, וישתדל שתהיה אוריה שמחה בבית. וישאיר הטיפול בבנו למוצאי יו"ט. [ודע, שגם כאשר נצרך להעניש את בנו אין לעשות זאת במצב שהבן יפחד ח"ו אלא רק שיבין את חומרת מעשיו, וע' במאירי (שבת קנא:) שאסור להביא את עצמו למצב של פחד. וע' ביומא (פד:)].

ובן אין מטבילין גר ביו"ט, שטבילת גר צריכה להיות בפני ב"ד, והוי בכלל אין דנין בשבת (רמב"ם אסו"ב פי"ג ה"ו. ש"ע יו"ד רסח ס"ד). וביבמות (מ:): איתא משום דהוי כמתקן גברא. וע"ש בב"י שהסמ"ג (לאוין קטז) כתב בשם בה"ג דמטבילין גר בשבת לכתחלה. וע"ש בב"ח, ובש"ך (ס"ק יג). ומ"מ בדיעבד, אם עבר וטבל בשבת וביו"ט ה"ז גר, כמבואר ברמב"ם ובש"ע שם, וכן הכריע הרשב"א, דטבילה בדיעבד כגמר דין דמי.

וכתב הרמב"ם (שבת כד, ז): אין עונשין בשבת. כיצד, הרי שנתחייב בב"ד מלקות או מיתה, אין מלקין אותו ואין ממיתין אותו בשבת. שנא' לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת. זו אזהרה לב"ד שלא ישרפו בשבת מי שנתחייב שריפה, וה"ה לשאר עונשין. ע"כ. וכ"כ בסה"מ (מצוה שכב) שנמנענו מלענוש העוברים ולהעביר הדינין עליהם בשבת. וזה עפ"ד הירושלמי (סנהדרין פ"ד ה"ו). ואפשר דכמו כן אין עונשין ביו"ט, שיו"ט בכלל שבת, (ראה ברמב"ם שבת פכ"ט הי"ח, לגבי קידוש והבדלה, שנא' זכור את יום השבת לקדשו).

אמנם להעניש את בנו או תלמידו שצריך לחנוך כפי חובת מצות חינוך, מסתבר שמותר גם בשבת ויו"ט, שרק עונשי בית דין בכלל האיסור. ובלא"ה יש חולקים על הרמב"ם בזה. אלא שיש למעט בזה ככל האפשר, משום שיש מצות עשה של שמחת יו"ט, וחייב אדם להיות שמח וטוב

מותר לתרום בבין השמשות לצורך אורחים או דמאי

וממכר, ואין מגביהין תרו"מ, שזה דומה למקדיש אותם פירות שהפריש. וכתב המ"מ דה"ט משום

1) הרמב"ם (שבת פכ"ג הי"ד) כתב, אין מקדישין ולא מעריכין מפני שהוא כמקח

כבורר, שמפריש חלק גבוה מחלק הדיוט, כדין המחבץ שחייב משום בורר, וה"ט דמשיקין מים בשבת (ביצה יח:), מפני שאין בזה בורר, תיקון אוכלים גרידא לאו מידי הוא, דהא קי"ל אשווי אוכלין בשבת שרי (שבת קנה.). ובע"כ שאיסור הפרשת תרומה הוא דמחזי כבורר. וע' במאירי (ביצה ג:) שמעשר ודאי אע"פ שאינו אלא מדברי סופרים, מ"מ אסרוהו בספק חשיכה, משום גזירה, שמתוך הפרשת המעשר יבא לאיסור בורר, דהוי דאור'.

ומרן בש"ע (סי' שלט סעיף ד) פסק, אין מקדישים ולא מעריכים ולא מפרישים תרו"מ. מוכח דס"ל שהטעם שדומה למקדיש, ואסור משום מקח וממכר, שהוא מעביר דבר מרשות לרשות, מבעלות חול לבעלות הקדש.

ומי שבאו אליו אורחים בער"ש סמוך לביה"ש, ויש לו בביתו פירות שהם טבל ודאי, שהובאו לו מן הפרדס שלו, מותר לו לתרום ולעשר מפירות אלו בביה"ש, ואע"פ ששנינו ספק חשכה אין מעשרים את הודאי, שאני הכא דאיכא מצוה לכבד בהם את האורחים. וכ"פ בש"ע (סי' שמב ס"א), "כל הדברים האסורים מד"ס לא גזרו עליהם בביה"ש אם יש שם דבר מצוה". ומצות הכנסת אורחים היא מצוה גדולה. וכמו שאמרו (בשבת קכז.), גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה. וע"ע בש"ע (סי' שלג ס"א). וכתב הגאון רב"פ בשו"ת עטרת חכמים (חיו"ד סי' ה), שכל שהאורחים משלמים עבור סעודתם כמו במלון ופונדק, אין זה בכלל הכנסת אורחים. [ואף כשהוא מפריש תרו"מ בבין השמשות, מברך על הפרשת תרו"מ, ולא אמרי' שכיון דבין השמשות הוא ספק לילה ספק ברכות להקל, משום שהברכה נמשכת אחר המצוה, וכמ"ש התוס' (מנחות טו.). וכ"פ המשנ"ב (סי' רסא ס"ק יא), בדין עירוב בבין השמשות. וכ"כ בדברי מלכיאל (ח"א סי' א), שכל תקנות חז"ל שהותרו מחמת ספק, יש לברך עליהן. וע"ע בשו"ת יחוד"ד (ח"ו סי' לא)].

מקח וממכר, דכולה חדא גזריה. (וע' בשו"ת יבי"א ח"י חיו"ד סי' לט אות ב.).

ובשו"ת מהרלנ"ח (סי' טז) הוסיף, שהטעם שהוא כמתקן לא שייך ביו"ט, כי כל דבר שהוא אוכל נפש מתקנים אותו ביו"ט, לכן הוצרך לטעם שדומה למקח וממכר, כמו האיסור שאין מקדישין וכו'.

וכיו"ב כתב הצ"ח (ביצה י:.) דלגבי אוכל נפש ביו"ט לא שייך לאסור משום מתקן, שהרי כל המלאכות מותרות לצורך או"נ, ולמה יהיה אסור יותר מבישול ושחיטה ואפיה, והרי אין לך מתקן יותר מהשוחט ואופה, ובכל זאת מותר ביו"ט. וכיו"ב כתב המהרש"א (ביצה יח.).

ולכאור' יש להוסיף עוד, עפ"ד הרשב"א (ח"ד סי' עה) שאיסור מכה בפטיש באוכלים, אם עושה כדי לאכול לאלתר מותר אף בשבת. (וע' בחזו"ע שבת ד עמ' רצה). ולכן הוצרך לטעם מקח וממכר כדין האיסור שאין מקדישין. ועכ"פ יש מקום גם לטעם דמתקן, משום שקודם הפרשת תרו"מ היה טבל ואסור לכל אדם, ול"ד לתיקון באוכלים, וכמ"ש הצ"ח (ביצה יז:.) ודו"ק.

[והר"ה (ביצה ד: מדפח"ד) כתב, דבחלת חו"ל כיון דקי"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש, הרי אין העיסה טבולה כל עיקר, ואין בה משום מחזי כמתקן, שהרי אין בה איסור טבל. אולם הרמב"ן במלחמות כתב ע"ז, דהא ודאי דמודה רבה שאין מגביהין תרו"מ משיבולים שלא נתמרחו אע"פ שלא נטבלו, ותמה על עצמך, דא"כ לאשמעינן בתרו"מ של חו"ל, שמגביהין אותם ביו"ט. א"ו שאין להתיר מטע"ז וכו'. וכדפריק בגמ' דאי משום הא לא איריא, שמכיון שאם קרא עליה שם אסורה לזרים, הוי בכלל האיסור שאין מגביהין תרו"מ. וע' באבני נזר (סי' תיח אות טז), דמה שאסרו הפרשת תרו"מ בשבת וי"ט משום מתקן, נראה שהוא משום שנראה

ז. אם עבר והפריש תרומות ומעשרות ביום טוב, אם היה בשוגג, כגון שהיה סבור שהדבר מותר, או ששכח שהיום יום טוב, הואיל והאיסור הוא מדרבנן, הפירות שנתקנו מותרים באכילה מיד בין לו בין לאחרים, אבל אם היה מזיד, אסור לאכול ביום טוב מן הפירות שנתקנו בין לו בין לאחרים, ובמוצאי החג מותרים לכולם. (ז)

ח. מי שיש לו פירות טבל בפרדס שלו [תלושים], ומיועדים לאכול מהם לשבת ויום טוב, ונתעכב השליח מלהביאם אצלו, וחושש שלא יגיעו אליו אלא אחר שתחשך, שאז לא יוכל להגביה מהם תרומות ומעשרות, ויש לו מעט פירות טבל בביתו, מותר לו להפריש תרומות ומעשרות שלא מן המוקף, משום מצות עונג שבת או שמחת יום טוב, שיוכל לאכול מפירותיו בשבת ויום טוב. [והריטב"א כתב, שנכון שיזכיר בפירוש לכשיבואו ברשותו, שאז חל עליהם שם תרומה והווי להו מוקפין]. (ח)

(ז) חנה לענין עשיית מלאכה דרבנן במזיד בשבת או ביו"ט כבר נתבאר לעיל סימן תקב

ס"ג, דלא קנסו שוגג אטו מזיד במלאכה דרבנן. ראה לעיל.

לתרום שלא מן המוקף לצורך סעודת שבת ויום טוב

למשה מסיני, עד דאתא ישעיה הנביא ואסמכה אקרא (ישעיה נח, יג), וקראת לשבת עונג.

וב"כ הפמ"ג (פתיחה כוללת לאור"ח ח"א אות יט), שכיון שהפסוק מסיים (ישעיה נח, יד), "כי פי ה' דיבר", ש"מ שעונג שבת וכבוד שבת הוי דאו'.

וב"כ החת"ס (שבת קיא), דמ"ש הרמב"ם (שבת ל, א), ששני דברים נאמרו בשבת מדברי סופרים, כבוד שבת ועונג שבת, אין כוונתו לומר שעונג שבת הוא רק מדרבנן או מדברי קבלה, אלא הכוונה שהוא מדאורייתא ממש, שכן נאמר בהלכה למשה מסיני, ואתא ישעיה הנביא ואסמכה אקרא, שאם לא כן, לא היה נביא יכול לחדש דבר מעתה, אלא ודאי דהלכה למשה מסיני היא.

וב"כ בערוך לנר (יבמות צג), דממה שהתירו לתרום שלא מן המוקף לעונג שבת, משמע שעונג שבת היא מצוה דאו', כיון דילפינן להא מקרא, ואע"ג דבפסחים (סח): יליף לה מדברי קבלה, דכתיב וקראת לשבת עונג, מ"מ כיון דאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, מוכרחים לומר דגמ' גמרי לה, ואתי ישעיה ואסמכה אקרא.

וב"כ בשו"ת צמח צדק (סי' כח), שמצות עונג שבת מדאורייתא היא, כדאמרי' בפסחים (סח): הכל מודים בשבת דבעינן לכה, דכתיב וקראת לשבת עונג.

(ח) כן מבואר ביבמות (צג). וכ"כ התוס' גיטין ל: ד"ה וכי), ובב"מ (לח. ד"ה שמא), והר"ש בכורים (פ"ב מ"ה). וכ"ד הרשב"א בתשובה ח"א (סי' קכז), ובחידושו ליבמות (צג). דאף שלתרום מן המוקף הוא דין דאורייתא, מ"מ מותר לתרום שלא מן המוקף לצורך מצות עונג שבת שהיא ג"כ מה"ת, והתורה התירה מדכתיב למען תלמד ליראה, ודרשו אלו שבתות וימים טובים. וכ"כ עוד הרשב"א בתשובה ח"ד (סי' רסב). וכ"פ החכ"א בשערי צדק (פ"י ה"ה). אבל הריטב"א (יבמות צג). כתב, והנכון בעיני שיזכיר בפירוש לכשיבואו ברשותו, שאז חל עליהם שם תרומה והווי להו מוקפין. ע"ש. וע"ע ברמב"ן (יבמות צג). וע' בריטב"א (עירובין ל:). שכתב שלא התירו ביבמות צג. אלא לצורך סעודת שבת, משום עונג שבת דוקא. וכ"כ התוס' שם. נודע, שאע"פ שהתורם משאינו מוקף בדיעבד תרומתו תרומה, מ"מ מצוה שיהיה המופרש שמור, אבל אם היה טעון כדי יין וכדי שמן, וכשראה אותם משתכרים אמר הרי הם תרומה על הפירות שבבית, לא אמר כלום. הרמב"ם (תרומות פ"ג ה"ז). וכ"ה בש"ע (סי' שלא סעיף כה), וסיים ע"ז, ונראה לי שבזה"ז דלאיבוד אזלא מפני הטומאה תרומתו תרומה]. וממה שהתירו לתרום שלא מן המוקף משום מצות עונג שבת, יש סיוע למ"ש היראים (סי' צט) שמצות עונג שבת, גמ' גמירי לה הלכה

סימן תקכו - הלכות עירובי תבשילין

א. יום טוב שחל להיות בערב שבת אסרו מדברי סופרים לבשל בקדרה בפני עצמה, או לאפות פת לצורך השבת, אלא על ידי עירוב תבשילין, דהיינו שיניח פת ותבשיל מערב יום טוב לשבת, בכדי שיהיה ניכר שאינו מתחיל בבישול ובאפייה שאינם לצורך יום טוב בעיצומו של היום, אלא הוא רק כגומר מלאכת אוכל נפש, לאחר שהתחיל בה מערב יום טוב. ונהגו להניח פת ותבשיל, כדברי רבי אליעזר (ביצה טו:): על הפסוק (שמות טז, כג) את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו, מכאן שאין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל, מכאן שמכו חכמים לעירובי תבשילין מן התורה. ולכן יש להניח לכתחלה פת ותבשיל מערב יום טוב, ובדיעבד אם לא הניח לצורך העירוב אלא תבשיל בלבד, מותר לאפות ולבשל ביום טוב לצורך השבת. אבל אם הניח פת בלבד, יש אומרים שאפילו לאפות ביום טוב אינו רשאי. ויש מתירים על כל פנים לאפות. וספק דרבנן לקולא. (א)

ואמנם אפשר דגם אם עונג שבת אין בו חיוב דאו', מ"מ כאשר מקיים עונג שבת מקיים מצות עשה מה"ת של מקרא קודש, שבכל דבר שמכבד ומענג את השבת, הרי הוא כבוד לשבת ויו"ט וקורא לו קריאה של קדושה בשונה מימי החול. רק שמדאורייתא אין חיוב בזה, דדי בשביתה ממלאכה או בקרבן מיוחד, או לקדשו בתפלה, וכן בקידוש וכדו'. וכיו"ב י"ל לגבי מלאכה בחוה"מ.

וכ"כ בשו"ת צפחת בדבש (סי' כה, דף נט ע"ב), שאע"פ שהכתוב וקראת לשבת עונג הוא מדברי קבלה, מ"מ הלכה למשה מסיני הוא, ואתא ישעיה הנביא ואסמכה אקרא, וכמ"ש הרמב"ן בספר המצות (בשרש ב), שכל מה שנאמר בדברי הנביאים בלשון ציווי, דבר תורה הוא, שהרי אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, אלא הוא הלכה למשה מסיני. ע"כ. וראה באורך בילקו"י שבת א' כרך א סי' רמב.

די להניח תבשיל לבד, אמנם נהגו להניח גם פת וגם תבשיל

א **במשנה** ביצה (טו:): עושה תבשיל מערב יו"ט וסומך עליו לבשל לשבת. ומבואר ברמב"ם (פ"ו מהלכות יו"ט ה"ג), שתבשיל לבדו הוא העירוב, ואין צורך בפת, ולכן כתב שאין עושים עירוב זה לא בפת ולא בריפות אלא בתבשיל כגון בשר ודגים וביצים וכיו"ב. וכ"כ ה"ה, וז"ל: ודע שבתבשיל אחד בלא פת די, וכן נראה מדברי הרי"ף בהלכות, וכ"כ מקצת מן הגאונים. וזה דעת הרמב"ן והרשב"א. אלא שנהגו להחמיר להצריך פת ותבשיל לצאת מידי כל ספק. וכן מתבאר בתשו' הרי"ף (סי' שיב) דבתבשיל בלבד סגי. וכ"כ בשו"ת הגאונים (שע"ת סי' מג וקנד), וז"ל, צריך שיקדים להכין מיום חמישי בשבת שהוא ערב יו"ט, ונטול כזית בשר צלי או מבושל ומברך אקב"ו על מצות עירוב. ואומר בהדין עירובא יהא שרי לן למיפא ולבשולי מיומא טבא לשבתא.

ויצניע אותו הבשר ולא יאכל אותו עד ליל שבת. ואם יהיה דג ש"ד. ע"כ. וכ"ה בסדר רב עמרם (ח"ב דף ר:). ובשאלות (פ' בשלח סי' ג, ובהעמק שאלה שם סק"ד), ובשבולי הלקט (סי' רמו). וכ"כ בס' ההשלמה, והובא בס' המכתם (ביצה טז:). ורבינו אברהם בן הרמב"ם בתשובה (סי' מו) הפליג לומר, שכל מי שאומר שבעירובי תבשילין צריך פת ותבשיל הוא טועה בדבר ברור, שכל הסוגיא מוכיחה שהעירוב הוא תבשיל בלבד וכו'. **אבל** התוס' (ביצה טז:), כתבו בשם ר"ת, שאם רוצה לאפות מיו"ט לשבת צריך לערב גם בפת מלבד התבשיל, ואינו יכול לאפות על עירוב התבשיל, וכתבו שאינו נראה לרבינו יצחק שמכל הסוגיא משמע שא"צ אלא תבשיל אחד בין לאפות בין לבשל, וסיימו, ומ"מ אומר ר"י, לא מלאני לבי לעבור על דברי דודי, וצריך פת ותבשיל, וכן

ב. שיעור התבשיל שמניח לצורך העירוב כזית [עשרים ושבעה גרם, ובדיעבד די בשמונה עשר גרם, כדעת הרי"ף והרמב"ם שכזית הוא כשליש ביצה ופחות מעט]. ואפילו בני המשפחה מרובים די בכזית תבשיל לצורך העירוב. וטוב להחמיר להניח פת העירוב כשיעור ביצה. (ב)

והר"ה (רפ"ב דביצה) כתב שהלכה קבועה היא להצריך פת ותבשיל כמו שפסק רבי שמעון קיירא בעל הלכות, והראב"ד בהשגותיו שם הוסיף, שכך אנו נוהגים, ואפשר שגם הרי"ף מודה שצריך פת ותבשיל אם הוא צריך גם לאפות ביו"ט. ובשו"ת רש"י (סי' רחצ) כתב, שמנהג כל ישראל לעשות העירוב בפת ותבשיל ע"פ הלכות רב יהודאי. וכ"כ הרוקח (סי' שא). וכ"כ בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (ד"פ סי' תרנח), וע"ע ברשב"ש (סי' תקנט), ובשו"ת עמודי אש (קוני' מועד ושבת סי' לז), ובס' מאורי (ברכות לט:). וביצה (יז:).

ומה שכתבנו שאם הניח פת בלבד, י"א שאינו רשאי אפי' לאפות, כן העלה הצ"ח (ביצה טז:). וכבר כתב כן להדיא האו"ז (סי' שמג), ובפסקי ריקאנטי הנ"ל. וכן מוכח בס' המכתם (ביצה טז:). כמ"ש הרה"ג המו"ל שם אות ב. וכ"ד האחרונים, ראה בעולת שבת (סק"ד) ובא"ר (סק"ד) ובחמד משה. ובש"ע הגר"ז. ועוד. והובאו בכה"ח (סי' תקכו ס"ק יח). וע"ע בשו"ת חסד יהושע (סי' מד אות ב). ומ"ש שיש מתירין עכ"פ לאפות, כן מבואר בס' המכריע (סי' ב). ובשבה"ל (סי' רמו). וכ"כ המאירי (רפ"ב דביצה). וע"ע במאירי (ביצה טז:). וכן נראה בתוס' (ע"ז לז:). וע' בשו"ת אבני נזר (סי' ת אות ו). וכיון דהוי פלוגתא דרבוותא דברבנן, הוי בכלל ספד"ר ולקולא. [ילקו"י מועדים עמ' תצה. חזו"ע י"ט עמ' עדר].

עמא דבר. עכ"ל. וכ"כ הרא"ש שם, שכן נהגו להחמיר כר"ת, ושכן פסקו בה"ג ורבינו שמשון הזקן. וכ"כ בשו"ת מעשה הגאונים (סי' כג). [ובתוס' (ע"ז לז:)] הביאו מירושלמי (ביצה פ"ב) שרבי יהושע חולק על ר' אליעזר, ואומר, אופין ומבשלין על "המבושל", והלכה כר' יהושע. ועוד דהוי מח' בשל סופרים. דהוי סד"ר ולקולא. אלא שהעולם נהגו בפת ותבשיל, הואיל ויצא הדבר מפי בה"ג ור"ת].

והאו"ז (ח"ב סי' שמג) הביא מ"ש ר"ח שכתבשיל בלבד מותר גם לאפות, וכתב שנראים דבריו, ושגם רבינו יצחק בר' אשר היה תמה דלמה נהגו לערב גם בפת, והא בשמעתין איתא להדיא שאין מערבין בפת, ופירש, שהעיקר שמכינן על התבשיל, ואין מניחים הפת אלא לחומרא בעלמא, לקיים דברי ר' אליעזר שאופין על האפוי ומבשלין על המבושל וכו'. הילכך לכתחלה יעשה העירוב ע"י פת ותבשיל. וכ"כ בפסקי ריקאנטי (סי' קמו) דלכתחלה צריך פת ותבשיל, ואם עשה תבשיל בלבד סומך עליו לבשל לשבת, אבל אם עשה פת בלבד לא עשה ולא כלום, ואפי' לאפות בלבד אינו יכול. וע' בארחות חיים (דף צ: סוף אות ג). וכתב מרן הבי"י (סי' תקכו) שכן פשט המנהג לעשות העירוב ע"י פת ותבשיל. וכ"כ בש"ע (סי' תקכו ס"ב), דלכתחלה צריך פת ותבשיל, ובדיעבד די בתבשיל בלבד.

שיעור התבשיל לע"ת כזית, ובדיעבד אפילו י"ח גרם

כרפס אות ד). ואף שמרן פסק כד' התוס' (בסי' תפו) לענין מצה, מ"מ ודאי דלגבי שיעור עירוב תבשילין, דהוי מדרבנן, בדיעבד יש לסמוך על הרי"ף והרמב"ם. [ודלא כהבא"ח שהובא בסמוך שכתב ט' דרהם לעיכובא]. ומש"כ שטוב להחמיר להניח כביצה, הוא ע"פ הירושלמי שהובא באו"ז וברוקח. וכ"כ הרמ"א בהגה. וע"ע בשו"ת אבני נזר (סי' ת אות י). והנה בבא"ח (ס"פ צו הל' עירוב אות א) כתב, שצריך

(ח) **ביצה** (יז:), ובתוס' שם. ובטור וש"ע (סי' תקכו ג"ג). ועוד. ומש"כ שהוא כ"ז גרם, זהו לשיטת התוס' וסיעתם שהכזית הוא כחצי ביצה, וכ"פ בש"ע (סי' תפו). אבל בדיעבד די בשיעור שלישי ביצה. כדברי הרי"ף והרמב"ם וסיעתם, דס"ל שכזית הוא שלישי כביצה, ופחות מעט, ע' בפר"ח (סי' תפו), ובס' שבח פסח (הל' מצה אות ח), ובעקרי הד"ט (הל' פסח) בשם יד אליהו, ובשו"ת ויאמר יצחק (א"ח סי' ח), ובחזו"ע (הל' סדר ליל פסח

ג. שנים או שלשה בעלי בתים שגרים בדירה אחת, צריכים לעשות כל אחד עירוב בפני עצמו, כאשר מבשלים ואוכלים בנפרד, וכל אחד סועד על חשבונו. אבל אם מבשלים ואוכלים הכל במשותף, די להם בעירוב אחד. וכן בני ביתו הסמוכים על שולחנו, וכולם רשאים לאפות ולבשל על סמך העירוב של ראש המשפחה. (אשל אברהם). (ג)

והנה גם ראבי"ה (סי' תשמח) העתיק כן בשם הירושלמי, והרב המגיה (שם אות יב) העיר, שכל הראשונים שדנו אם צריך עירוב בפת מלבד תבשיל, לא הזכירו ירושלמי זה, ולכן נראה ודאי שירושלמי זה (שהביאוהו ראבי"ה והמרדכי) הוא "ספר ירושלמי" שהוסיף המאמר בירושלמי, ולקח דבריו מהגאונים, ומ"מ מ"ש שצריך שיעור כביצה לא ידעתי לו מקור וכו'. ע"ש.

והנה אף הרמ"א (בסעיף ג) שחשש לדברי הירושלמי, כתב בפירושו שזהו רק לכתחלה, וכ"ש שאין אנו אופים פת ביו"ט, א"כ א"צ פת כל עיקר, וכמ"ש האחרונים. נובשעורי תורה (עמ' סו) כתב, דהוי ביצה בלי קליפתה. ולא זכר מדברי הבא"ח הנ"ל שכתב דהוי י"ח דרהם, אלמא שהוא כשיעור ביצה בקליפתה. ודו"ק.]

שני בעלי בתים שגרים בדירה אחת, אם צריכים לעשות עירוב בפ"ע

אביו אין מזכין על ידו, אטו גם לגבי ע"ת יצטרך לערב בפ"ע. אלא נוטה לומר שקולא הקילו חז"ל בעירוב זה, שיהיה די גם לכתחלה תמיד בעירוב אחד לאיש ולכל ב"ב הגם שיש שם כמה שלחנות, וקצת מבניו הגדולים אינם סמוכים על שלחן אביהם ויש להם נשים, וכמדומה שכן נוהגים. ודי בזה לזכור לברור מנה יפה לשב"ק, ולא חמיר מנ"ח שלכל בני הבית די בנר אחד. וה"ה כאן, אם סמוכים על שלחן אחד, ואולי גם בשני שולחנות. ולגבי ב' חדרים בבית, אולי יש ללמוד לזה מעירובי חצרות או מצירוף לזימון. וצ"ע. ומצאתי שאשתו טפילה היא אליו בעירוב שעשה, ונראה שכן הוא בכל בני הבית הניזונים בשלחן אחד. אך הרבה בע"ב הדרים אפי' בחדר אחד, כיון שכל אחד ניזון משלו בפ"ע, נראה שצריך עירוב תבשילין לכל או"א בפ"ע, משא"כ הניזונים משלחן אחד, דלא גרע ממקנה קמחו לאחר (ביצה יז), אך הרי יש שם פלוגתא, וצ"ע. עכת"ד.

לערב בפת שיעור י"ח דרהם ובתבשיל שיעור ט' דרהם, ופחות מזה אינו מועיל. ע"כ. ובהליכ"ע שם העיר ע"ז, דשיעור י"ח דרהם היינו שיעור ביצה. ובב"י (סי' תקכו ס"ג) מפורש דמ"ש המרדכי מירושלמי, דעירוב תבשילין פת כביצה ותבשיל כזית, פליג על התלמוד שלנו (ביצה טז): דמשמע שיעור כזית סגי, ולא מפליג בין פת לתבשיל. ע"כ. ועוד קשה מ"ש הבא"ח שבפחות מזה אינו מועיל, והרי פסק מרן (סי' תקכו ס"ב): "עירוב זה עושים אותו בפת ותבשיל, ואם לא עשאו אלא בתבשיל בלבד מותר". נמצא שאפי' לא עירב כלל בפת מועיל בדיעבד. ובכלל בירושלמי שלפנינו לא נזכר כלל שצריך לערב בפת, ובכל המחלוקת של הראשונים אם צריך לערב גם בפת, לא הזכירו דברי הירושלמי.

ג) ע' בח"א (כלל קב ס"ז) שכתב, אפי' ב' בע"ב הדרים בבית אחד, אם כל אחד מבשל לעצמו, צריך לערב בפני עצמו, ואסור לסמוך על עירוב שעושה חברו, או גדול העיר. ומ"מ אם שכח מחמת טרדה (ולא מחמת עצלות), וכ"ש אם ביקש מחבירו שיעשה העירוב ג"כ בשבילו, וחבירו זיכה ע"י אחר, ה"ז עירוב. עכ"ל. ומה שכתבנו לגבי ב"ב הסמוכין על שולחנו, כ"כ ביש"ש (פ"ב דביצה). ובב"י ובש"ע (סי' תקכו ס"ד), ובא"ח שם.

ובאשל אברהם בוטשאטש (סי' תקכו) עמד על המנהג, שבעל הבית מערב וכל ב"ב תמיד יוצאים י"ח, גם בניו הנשואים ונשותיהן וכן בנותיו ובעליהן, וכתב, דאף שיכול לזכות העירוב ע"י בנו נשוי גם כשהוא סמוך על שולחנו (ובראשונים משמע שמי שיכול לזכות על ידו, אינו בכלל העירוב שלו). מ"מ הרי למ"ד שבנו קטן שאינו סמוך על שלחן

סמוך רק באקראי אפשר לזכות על ידו. והרי בריש דבריו תלה זב"ז, ולפ"ז המתארח אצל אביו או חותנו ואינו סמוך על שולחנו בקביעות, צריך ע"ת לעצמו. אך האח' הביאו מהיש"ש (ביצה פ"ב ס"ו ו) שאם אוכלים מתבשילו הם טפלים לו. ולכאור' ה"ה לאורח. וכע"ז נסתפק בביה"ל לגבי משרתת, שלכאור' תלוי בדברי הרא"ש והיש"ש הנ"ל, ואולי גם הרא"ש מודה לסברא זו. פי' שאם אוכל ממש ממאכליו של בעה"ב, גם באקראי, אף שאפשר לזכות ע"י, מ"מ א"צ ע"מ. וראה גם מ"ש בזה בשו"ת מנחת יצחק (ח"ז ס"ו לו). ויש לפלפל בזה. וטוב יעשו אם יבשלו איזה מאכל, או ירתיחו מים חמים לשתייה לכבוד שבת, וכך יוכלו להניח עירוב תבשילין בברכה.

ומרן הב"י כ' לבאר טעם הטור שמי שלא הניח ע"ת אסור לבשל אף לאחרים, לפי שאין העולם יודעין שלאחרים מבשל, ותמה ע"ז, דאטו העולם יודע אם עירב או לא, אלא ביאר הטעם דכיון שלא עירב, נאסר לבשל בין לו בין לאחרים, כשם שאסור לבשל מיו"ט לחול. והדרישה כתב ע"ז, דלמה לא יוכל לבשל לאחרים, לא יהא אלא שכירו שלא עירב, וכי לא יוכל לבשל לבעליו, וא"כ כל אדם כיון שיש לו הנאה ממנו, הו"ל כשכירו ולקוטו. ובמא"מ תמה עליו, דפשוט דשכירו ולקוטו הסמוך על שולחנו אשר מפתו יאכל, הרי הוא כאחד מבני ביתו, אבל שכירו שאינו סמוך על שולחנו ויש לו בית בפ"ע פשיטא דצריך עירוב בפ"ע, ע"ש מה שהאריך.

ובעירובין (פ"ז ס"ט) כתב הרא"ש, ובעירובי תבשילין כתוב בתוס' שיכול לזכות ע"י אשתו, דאיהו נמי בעיא לזכות כדי לבשל מיו"ט לשבת, (ופי' בק"נ, דכיון דזכיא לנפשה זכיא נמי לאחרני), ול"נ שא"א לזכות על ידה, דכשהוא מערב ע"ת אינו מזכה לאשתו ובניו, אלא כשהוא מערב, כולם מותרים בלא זיכוי, (כמו בעירובי חצרות), וכיון דאינה צריכה לזכות, אין מזכין על ידה, מידי דהוי אעירובי חצרות כשאין לה בית באותו חצר. ע"כ. ואם האבא נותן לכל בני הבית פרנסתם, וגם מעות עבור מאכלם, אך כל אחד דואג לעצמו למאכליו, אפשר שאין יוצאים י"ח ממילא בעירוב שלו, שהרי העירוב הוא התחלת הבישול, והתחלת

ובחזו"ע (יו"ט ע"ב רעז, רעח) כתב, שזוג צעיר שהולכים לשובות בחג אצל הוריהם וסועדים אצלם, נראה שאינם צריכים לערב, ויכולים להדליק נרות שבת בחדר המיוחד להם [לישון שם], וסומכים על ההורים שעושים עירוב. והעיד האשל אברהם שכן המנהג, שהבן והחתן שבאים להתארח, סומכין על עירובו של בעל הבית. והובא גם בשו"ת משנה"ל (ח"ז ס"י עד), וע"ש. וראה עוד לקמן בהערה ד. ובסי' תקיד. [ומ"ש בחזו"ע שסומכין על העירוב של ההורים, אין הכוונה שצריכים לעשות עירוב, אלא שאם ירצו לחוש למ"ד שהדלקת הנר צריכה עירוב, הרי יוצאים בעירוב של ההורים. וע' ילקו"י מועדים ע"מ תצון].

ואותם בנים נשואים (או שאר אורחים) שאוכלים אצל אביהם (או אצל מארחיהם) את כל סעודות החג, אבל ישנים בביתם הפרטי ושם מדליקין נרות, יניחו עירוב תבשילין בביתם (או בחדרם שבמלון), מבלי לברך על העירוב. וכן העלה בשו"ת משנה הלכות (הנ"ל), והגם שבביאה"ל נסתפק לענין משרתת עברית, ע' ברא"ש (ביצה פ"ב ס"ו ו), דלכאור' הדבר תלוי אם מזכין על ידו את העירוב, שכל מי שמזכין על ידו, צריך עירוב לעצמו, וכיון שיכול לזכות העירוב לאחרים ע"י עבדו ושפחתו העברים, ממילא לכאור' צריכין עירוב לעצמן ואין נטפלין לו, אם לא שנתן העירוב לידם או שזיכה להן ע"י אחר. ולפ"ד הרא"ש הנ"ל דמשמע לכאור' דהא בהא תליא, א"כ גם בחתן הוי ספק. ובמחצה"ש כתב לגבי עבדו ושפחתו, דכיון שאוכלין מאכליו נגררין אחריו. אמנם אפשר דגם מחצה"ש מודה בבניו ובנותיו הנשואים, שהם בעלי בתים לעצמם, רק שבאו ליו"ט לבית אביהם, דהו"ל בכלל סתם בני"א, ולכ"ע צריכין עירוב, ולא עדיפי מאורח שרק אוכל הסעודה בבית חבירו, שחייב בעירוב לעצמו, וגם יכול לזכות עירוב לאחרים. עכת"ד. וכ"כ בשו"ת באר משה (ח"ז דיני בני אר"י וחול' ע"מ שז).

ובשו"ת מגדנות אליהו (ח"ג ס"י קכו) העיר מלשון הרא"ש (ביצה פ"ב ס"ו ו), שא"צ לזכות לאשתו וב"ב וכו', ואין לזכות העירוב ע"י גדול הסמוך על שלחן אביו, דידו כיד אביו, שרגיל להיות תמיד סמוך על שולחנו. ומשמע שאם אינו

ד. היושבים במלון ויודעים שבעל המלון מערב עירובי תבשילין, או שמשגיח הכשרות מערב עבור האורחים, אינם צריכים לערב לעצמם, ויכולים לסמוך על עירוב זה. ובפרט שיכולים להדליק נרות על סמך העירוב שעשו, [שהרי מעיקר הדין אין צריך לעשות עירוב עבור הדלקת נרות, ורק לרווחא דמילתא אנו עושים עירוב בלי ברכה לצורך הדלקת נרות, וממילא כאשר המשגיח או בעל בית המלון עשו עירוב מהני בשופין]. ואם האורחים מחמירים לערב עירובי תבשילין בשביל הדלקת הנרות בלבד, לא יברכו, שספק ברכות להקל, אלא רק יאמרו "בדין עירובא יהא שרי לנא לאדלוקי שרגא מיום טוב לשבת". (ד) ה. לכתחלה צריך להניח העירוב בערב יום טוב, והיינו מליל ערב יום טוב עד שקיעת החמה של ערב יום טוב. ואם הניחו קודם ערב יום טוב, יחזור ויטלנו בערב יום טוב ויאמר שהוא סומך עליו לשם מצות עירוב, לאפות ולבשל מיום טוב לשבת. (ולא יברך עליו), ומיהו אם לא עשה כן, בכל זאת מותר לו לאפות ולבשל על סמך העירוב הזה. (ה) ו. וכן אם הניח עירוב על דעת לסמוך עליו גם ליום טוב אחר, כגון ראש השנה שחל בימי חמישי וששי, ומתכוין בשעת הנחת העירוב לסמוך עליו בחג הסוכות שחל גם כן בחמישי וששי בחוץ לארץ, או שמניח העירוב בערב חג הסוכות ומתכוין לסמוך עליו בשמחת תורה, לכתחלה לא יסמוך עליו ביום טוב האחר, כי יש פוסקים הסוברים שאפילו אם הניח העירוב שנים או שלשה ימים מקודם לא מהני, הילכך לכתחלה צריך לעשות עירוב אחר, ביום טוב האחר, ויברך עליו, או שיטול את העירוב של יום טוב הראשון ויאמר עליו: "בהדין עירובא יהא שרי לנא לאפווי ולבשולי" וכו', ולא יברך עליו. אבל בדיעבד יכול לסמוך עליו כל זמן שהוא קיים וראוי לאכילה. (ו)

רוצה לצאת י"ח בעירוב של בעה"ב, יצטרך בעל הבית לזכות לו את העירוב להדיא, וכגון שנמצא בתוך התחום ויכול לבא לביתו. וראה בש"ע הגר"ז שם.

ד) ראה לעיל בדיני הדלקת נרות סעי' כג, חזו"ע יו"ט עמ' רעז. וראה בסעיף הקודם. ונכון שבעל בית המלון או המשגיח כשרות, יזכו את העירוב (בקנין ע"י אחר) גם עבור באי המלון, כי אם ירצו להרחיח מים ביו"ט יוכלו לסמוך על העירוב שעשו. וע' באו"צ (ה"ג סי' כב אות ה). וע"ע באשרי האיש (ה"ג פרק ו אות ו), ובחוט שני (יו"ט פרק כא סעיף ז סק"ח).

ה) ילקו"י מועדים (עמ' תצו). ועיין לקמן סעיף טו.

הבישול שלו אינו נחשב התחלת הבישול שלהם. ראה במשנ"ב (סי' תקכ"ז ס"ק לד) בשם האח' שאפי' מעלה מזונות לאשתו, אם היא מבשלת בפ"ע, א"כ אינה נטפלת בתר קדירת הבעל וצריכה עירוב בפני עצמה. וע"ע בכה"ח (אות ע) שאם אוכלים מאכליו, אע"פ אינם אוכלים מתבשיל אחד, ממ כיון שהתבשיל שאוכלים הוא שלו, הרי הן טפלין אצלו ויוצאין בעירובו, כמ"ש ביש"ש (ביצה פ"ב סי' י), והגר"ז (אות יח), ובמק"ק (אות כ).

ולפ"ז יש לדון אם אחד מבני הבית נמצא ביו"ט הסמוך לשבת בבית אחר, שמבשל ואוכל לבדו, שלכאור' אינו נטפל לבעל הבית, אע"פ שכל המאכלים קיבל מבית בעל הבית ומכספו. ואם

עירוב על דעת לסמוך עליו גם ליום טוב אחר

מיו"ט לחול), שהלכה כמותו. וע' בבי' ובש"ע (סי' תקכו סי"ד), ובאחרונים שם. ובשו"ת ישכיל עבדי (ח"ו סי' ז).

ו) כ"ד הרא"ש (רי"ש פרק ב דביצה) לפי הטעם של רב אשי (שאמר שטעם העירוב כדי שיאמרו אפי' מיו"ט לשבת אין מבשלים, בלי עירוב תבשילין, קל וחומר

ז. התבשיל של העירוב יוכל להיות צלי או שלוק או כבוש או מעושן, ואפילו תפוח מבושל, ובלבד שיהיה ראוי ללפת בו את הפת. ולכן אין לערב בדייסה ושאר מיני קטניות שאין רגילים ללפת בהם הפת. ובמקומות החמים נוהגים לקחת ביצה שלוקה שמחזיקה מעמד ואינה באה לידי סירחון כשאר מיני ליפתן. ובזמן הזה שיש לנו מקררים חשמליים טוב להדר לקחת לחם שלם ותבשיל חשוב, כגון בשר או דגים לצורך מצות עירובי תבשילין. ז)

וע' בכיאה"ל שאם סומך על העירוב הראשון, אפי' בדיעבד צריך שיהיה שיעור כזית לכל יו"ט שיערב עליו. וע' בשו"ת שאג"א (ר"ס קב) שכתב דביו"ט של ר"ה שחל בחמישי ושישי מותר לכו"ע להניח עירובי תבשילין לפני ערב יו"ט. ע"ש. ואינו מוכרח, ש"ל שלא חילקו בין ר"ה ליו"ט אחר. (וכדמסיק אחר כך השאגת אריה). [חזו"ע]

וחנה מרן חשש לכתחלה לדעת הכלבו בשם רבינו נתנאל, שסובר שמצות העירוב להניחו דוקא בערב יו"ט שבא להתיר לבשל בו, וס"ל שאפי' אם הניחו ב' או ג' ימים מקודם לא מהני, ורק בדיעבד סמך מרן על דברי הרא"ש באיסור דרבנן. וכ"כ המאמר והנהר שלום.

התבשיל של העירוב יוכל להיות צלי או שלוק או כבוש

בשעה"צ (ס"ק כב), קטניות מבושלים כגון אפונים שאין דרך ללפת בהם את הפת, אין מערבין בהם. ע"ש. ונראה שיש להמנע מלערב בביצה מבושלת קלופה, שהרי צריכה ללון עד ליו"ט שיוכל לסמוך עליה לבשל לשבת. וביצה קלופה שעבר עליה הלילה האוכל אותה דמו בראשו, מפני סכנת רוח רעה (נדה יז), וכיון שלא תהיה ראויה לאכילה ביו"ט, פשוט שאין לערב בה עירוב תבשילין, אא"כ נתבשלה עם מאכלים אחרים ונתערבה בהם. וכמ"ש בשו"ת בית שלמה (חיו"ד סי' קפט) להתיר כשהביצה מעורבת עם מאכלים אחרים. וכ"כ בוב"צ (סי' קטז ס"ק סא). וע"ע בשו"ת שדה הארץ (ח"ג א"ח ס"ס יח), ובס' שפע חיים (בקר' דברי יציב סי' טז). ולגבי דייסא ראה בס"י תקכו ס"ד ובאחרונים שם. [ילקו"י שם].

ומה שכתבנו שטוב לקחת ביצה, כ"כ בבא"ח (ר"פ צו). ושו"ת ישכיל עבדי ח"ו (ס"ס ז). ואע"פ שאין כ"ד המג"א, ע' בנשמת אדם (כלל קב סק"ב). ודו"ק.

ז) בגמ' (ביצה טו:), איתא, ת"ש תבשיל זה צלי ואפי' כבוש שלוק ומבושל. וכ"כ הרי"ף והרא"ש. והטור כאן כתב, כל מיני תבשיל, צלי שלוק ומבושל ראוי לכך, [ובכ"י תמה אמאי הטור השמיט דין כבוש. וכתב, דאפשר שסובר שברייטא זו אידחיא מפני הא דאיתא התם, דדגים מלוחים אין מערבין בהם, אף דס"ל דחשיבי כבושים. ע"ש. אלא שלמעשה כתב בכ"י דסמכינן על הפוס' המתירים לערב בכבוש. וכ"פ מרן בש"ע (בסי' תקכו ס"ה).

ואף שהחכם צבי (סי' קל) חולק בדין כבוש וסובר שאין לברך ע"ז, והובא בשע"ת (סק"א), מ"מ דעת הפוסקים כדעת מרן ז"ל. וכן העלה בנשמת אדם (סי' קב סק"ג). והמשנ"ב (שעה"צ ס"ק כה). וע' בברכ"י (סק"א), ובשואל ומשיב תליתאה (ח"ב סי' צו). ובשו"ת התעוררות תשובה (ח"ב סי' לא). וע' בשו"ת מהר"ם שיק (חיו"ד ס"ס צג).

ומ"ש שיהא ראוי ללפת בו את הפת, כ"כ מרן בש"ע שם. וכן ריבה שהיא מבושלת. וכתב

- ח.** אסור לבשל או לאפות ביום טוב אלא כל זמן שהעירוב קיים. ואחר שהכין כל צרכי שבת ביום טוב, אם ירצה יוכל לאכול את הפת והתבשיל של העירוב, אפילו ביום טוב עצמו. אולם טוב לאכול בליל שבת, או בסעודה שלישית של שבת. ח
- ט.** אין לעשות עירוב תבשילין בדג מלוח. וכן בדגים מלוחים הנקראים הירינג. ט

אסור לבשל או לאפות ביום טוב אלא כל זמן שהעירוב קיים

דיעבד, משמע דלכתחלה אין לאכול ממנו אע"פ שמשירר כזית ויותר. והטעם שאסור, או מטעם שהוקצה כולו למצוה, או משום שאם יאכל ממנו, יש לחוש שישכח ולא ישירר ממנו כלום. וסיים, שטוב ליזהר שלא לערב בדבר שצריך לו ליו"ט, אלא יטול ממנו חתיכה הראויה ויערב בה.

ובשו"ת מנחת שלמה (תניינא סי' מט) כתב, במי שעירב בכל הפת שיש לו בבית, או בכל התבשילין שיש לו בבית, (שאמר על כל הלחם והתבשילין שבביתו שיהיו לעירוב), שיתכן דלא הוי עירוב כלל. שצריך שהעירוב יהיה בתבשיל ופת שהוא מיוחד לשבת בלבד, ורק בדיעבד אמרו שאם נאכל או אבד ממנו ונשאר כזית מועיל, אבל לא שתהא כוונתו בתחלה לאכול מהעירוב גם כיו"ט. ומה שאמרו בגמ' דאין לו שיעור למעלה, מיירי שמייחד להרבה אנשים שיאכלו על שלחנו בשבת, ורק אם נמלך אח"כ ורוצה לאכול ממנו גם כיו"ט שפיר מותר, ובלבד שישאר כזית לשבת. וכעין זה מציינו בסי' תצז (סעיף יא) שהמזמין זוג יונים ליו"ט ויודע שא"צ אלא לאחד, לא חשיב כלל הזמנה. וראה בשש"כ [פרק מ"ו הערה ק].

ח **ש"ע** (סי' תקכו ס"ז). ואחרונים שם. והנה בברכות (ל"ט): איתא, כי מקלע להו ריפתא דעירובא שרו עליה המוציא. ופרש"י, לחם של עירובי חצרות. וכתב במאו"י שם, דמה שלא פי' עירובי תבשילין, נראה דאזיל לשטתי' בביצה (י"ז): שעירוב תבשילין די בתבשיל וא"צ פת, וס"ל שאפי' לאפיה א"צ פת, ודלא כר"ת בתוס' שם. ע"ש. וכן ד' רוח"פ. אבל לדין שחוששים לר"ת, ה"ה שראוי לברך על הפת והתבשיל בסעודת שבת, שהואיל ונעשה בהם מצוה אחת יש לעשות בהם מצוה שניה. וכ"כ המאירי (שבת קיז: ד"ה מגדולי ההכמים). וע"ע בשו"ת זב"צ (ח"ג סי' קס). ודו"ק. [ובחי' הר"ן (שבת שם) כתב, י"מ למוצאי שבת היו מברכים עליו המוציא. וי"מ אפיק בשבת עצמו, שכיון שהותר בבין השמשות לטלטל בחצר, אע"פ שנאכל העירוב קודם צאת השבת, הותר לכל היום כולו. ע"כ. ובאמת שבירושמי עירובין (פ"ו ה"ז) איתא, ר' יוסי בר' בון מברך עליו בליל שבת, כיון שנעשה בו מצוה. וע' בביאורי הגר"א (סי' שצד סק"ו). ובשו"ת תורת רפאל (סי' נו). ע"ש. ודו"ק].

וכתב במאמ"ר (סי' תקכו אות טז), דמלשון הש"ס והפוס' דנקטו "נאכל העירוב", שהוא לשון

עירוב תבשילין בדג מלוח ובדגים מלוחים הנקראים הירינג

שהוא חי וכו'. ע"ש. צ"ע לפי מסקנת הטור שסומכים על העדשים שנתבשלו הרבה ימים קודם יו"ט. וכן מבואר בש"ע הגר"ז ועוד אחרונים (הובאו בכף החיים ס"ק צו). וע' בתורת חיים (ע"ז לז): מ"ש בדין מליח. וכן בחכם צבי (סי' קל), ובשואל ומשיב הנ"ל. ובמועד דוד (דף קה. והלאה). וע"ע באבני נזר (סי' ת אות יא). ובצל"ח (ביצה טז):. ובשו"ת יחו"ד ח"ו (סי' לא).

ט **לגבי** דג מלוח, כ"כ בטור, ובים של שלמה ושאר אחרונים. וכ"פ בשו"ת בית דוד (סי' דש). ומ"ש השואל ומשיב תליתאה (ח"ב סי' צו) שאין לערב בהערינג, משום דלא מבעיא אם נמלח מזמן רב שאין לסמוך ע"ז, כמו בעדשים שנשארו הרבה ימים קודם יו"ט דלכתחלה אינו נכון, אלא אפי' נמלח בערב יו"ט מ"מ אין בו זכר שהרי נאכל כמות

דין ברכה על עירוב תבשילין שיש בו מחלוקת הפוסקים

מלוחים הנקראים הירינג, כי בביצה (טז): אמרו, תבשיל זה אפי' כבוש שלוק ומבושל, וכן קוליים

ובשו"ת יחו"ד (הנו"ד) ה"ד החכם צבי הנ"ל שדן בדבר עירוב תבשילין ככבוש או בדגים

אפשר לעשות עירובי תבשילין גם בקופסאות שימורים, ובלבד שיש בהם מאכל מבושל, וגם רגילות ללפת בהם את הפת, וכגון קופסאות רסק עגבניות, קופסאות טונה, וכדומה. ויש להקל לערב גם בדברים שאינם מבושלים אלא כבושים, וכגון מלפפון חמוץ וכדומה. אבל אין לערב על דברים שלא מלפתים בהם את הפת. ומוצרי חלב שנתבשלו על ידי פיסטור כגון חמאה וגבינה ושמנת וקוטג', יש אומרים שאפשר לערב בהם, דחשיבי כתבשיל. ויש חולקים ואומרים שאין הפיסטור לבד נחשב כבישול לענין עירובי תבשילין, ואין בזה שינוי מהותי, והפיסטור לא נעשה בשביל טעם וכדומה אלא רק למטרת שימור. לכן אין לערב בזה עירובי תבשילין.^(א)

שגם במח' י"ל שכיון שרשאי לסמוך בשעה"ד על המתירים יכול לברך ג"כ. ע"ש.

ואעיקרא דברי החכם צבי אינם מוסכמים, וכבר האריך בנשמת אדם (כלל קב סק"ג) להשיג על דבריו, שאין שום דעה בפוסקים להתיר לערב בדגים מלוחים, והחכ"צ לא עיין בפוסקים וכו', ויש לתמוה גם על הפשרה שעשה החכ"צ, שיערב בהם בלא ברכה, שא"כ איך יוכל לבשל לכתחלה מיו"ט לשבת על סמך עירוב כזה וכו'. וכ"כ הקרבן נתנאל (ביצה טז אות י), שאף בדיעבד לא מהני. וכ"ד הבית דוד (א"ח סי' דש), והובא בברכ"י (סי' תקכו ס"ק יא).

ובשואל ומשיב תליתאה (שם), העלה שאין יוצאים י"ח עירוב תבשילין בדגים מלוחים הנקראים הרינג, לכל הדעות. ע"ש.

ועכ"פ נראה שבביה"ש שהתירו חכמים להניח עירובי חצרות, וכן הדין בעירובי תבשילין, נראה שמניח בברכה. והיינו טעמא דהם אמרו והם אמרו, לפיכך נהפך הספק לודאי, כמבואר ביחוד ח"ו הנ"ל (עמ' קסג בהערה), ע"ש. וע' בפר"ח (א"ח סי' טו) שאסור לעשות מצוה בלא ברכה. וכ"כ בס' העמק שאלה (סי' כו אות ב). וע"ע בתבואות שור (יור"ד סי' יט ס"ק יז, וס"ק כז), שנכון יותר לגרום ברכה שאינה צריכה מלעשות מצוה בלא ברכה. והסתמך עליו בשו"ת רב פעלים (ח"ב א"ח סי' ז, וחי"ד חיו"ד סי' לו).

האיספנין שנתן עליו חמין מערב יו"ט. והטור השמיט כבוש, (וכ"ה בה"ג דף לו, ובראבי"ה סי' תשמח, ובשבולי הלקט סי' רמו. וכ"כ העיטור ה"ל יו"ט דף קמז:). ונראה שמפרש דהיינו כבוש שצלאו או בישלו וכו'. ומ"מ העלה החכם צבי שם, שבדיעבד יש להקל בכבוש או בדגים מלוחים, ואף בשעה"ד יש להתיר, דשעה"ד כדיעבד דמי, אלא שיש להסתפק אם יכול לברך ע"ז, די"ל כיון שאין ברכות מעכבות, עדיף יותר שלא לברך אע"פ שיוצא י"ח עירוב בזה. וכן העלה שם שלא לברך.

וכתב בשו"ת נודע בשערים (ח"ב א"ח סי' טו), דלפ"ז נראה דה"ה במניח העירוב בספק חשכה שלא יברך. אך מדברי הש"ע משמע שמניח עירוב בביה"ש בברכה, כדין כל מניח עירוב בעלמא. וכן נראה מעיקר הדין, שכיון שהתירו חכמים להניח עירוב בביה"ש, יש לברך ג"כ, ואפשר שגם החכם צבי מודה בזה, אך קשה הדבר לחלק ביניהם. ולמעשה לא מלאני לבי לחלוק על החכ"צ, והוריתי להניח בלי ברכה. ע"כ.

וביחוד כתב, שגם לסברת החכ"צ, יש לחלק בין דבר ששנוי במחלוקת הפוסקים, שלדעת האומרים לא יצא, כגון כבוש ומליח, הוי ברכה לבטלה, לכן עדיף שלא לברך, אבל בביה"ש שהוא ספק בהלכה אם נידון כיום או כלילה, וקבעו חכמים כלל בזה דספק דרבנן לקולא, ברוכי נמי מברכינן. אלא שבמג"א (סי' קנט ס"ק טו) צידד

לערב עירוב תבשילין בגבינה מבושלת או בגבינה מלוחה

(א) כבר ביארנו לעיל שאין לקחת לעירובי תבשילין אלא דבר שנתבשל או צלי

את מהותם. ולא דמי לגבינה מלוחה, שגבינה מלוחה, יש בה טעם לעצמה, וכן דג מלוח. משא"כ דבר שנתבשל רק בכדי למנוע חיידקים, או למנוע קלקול מוקדם, ולא בשביל לתת בו טעם מיוחד או סגנון מסויים. ולכן י"ל שהרשב"א התיר לערב רק בגבינה מלוחה, שיש בה טעם לעצמה, ולא בסתם גבינה מוכנה שבישל אותה כאשר אין מעליותא ושבח מסויים בבישול זה.

ולכן אע"פ שהגאון מהרש"ם בס' דעת תורה (סי' תקכו סעיף ה), כתב וז"ל: לגבי גבינה בזה"ז שנעשה ע"י בישול מוקדם, פשיטא דמיקרי תבשיל ומותר לערב בו. וע' בב"י בשם ירושלמי דכל דבר הנאכל כמות שהוא חי, יוצאין בו משום ע"ת, והיינו כשבישלו, ולכן גם בחלב יוצאין משום ע"ת, אף שאין בו משום בישולי גויים, כמ"ש הרמב"ם (מאכלא פ"ז הי"ד). עכ"ר. אפשר לומר שהבישול שלהם היה משנה את הגבינה, וגם לגבי חלב יש לדחוק קצת, שחלב מבושל יש לו טעם אחר. משא"כ בישול שלנו ע"י פיסטור, שאינו מורגש השינוי וגם מטרת הפיסטור בשביל החיידקים וכדי שהחלב לא יחמיץ.

גבינה או קוטג' ושאר סוגי מאכל שעברו פיסטור לעירובי תבשילין

דהיינו שיתמעט מדתו ע"י הרתיחה. ע"כ. וכן פסקו האו"ז (פ"ב דע"ז סי' קנה), ובשו"ת התשב"ץ ח"א (ס"ס כט), ובארחות חיים (יוד"ע ע"מ רמז). ועוד. אמנם הכנה"ג (סי' קכג הגב"י או"י) כ' בשם הריא"ז, ששיעור יין מבושל היינו כל שאין שותים אותו כ"יין. [וע' בכנה"ג (שם א' ג) כ"י"ב לגבי חומץ]. אכן בשלחן גבוה (שם סק"ז) כ' דבטלה דעתו אצל כל הני רבוותא דס"ל שכל שהרתיח ע"ג האש כל שהוא, חשיב מבושל, והובא להלכה בס' עיני דוד (דפ"ו ע"ג). ובס' זכרנו לחיים (ח"ב דלא"ע ע"ב).

איברא דאשכחן להרמב"ם (פ"ו מאיסורי מזבח ה"ט) שכתב, המבושל באש עד שנשתנה טעמו בבישול, פסול לניסוך. ולפ"ז מוכח דאף לגבי איסור יי"נ בעינן שיהיה מבושל עד שנשתנה טעמו, וכמ"ש בפ"א מהמ"א ה"ט. וכן הוכיח במישור בעה"ש (סי' קכג סק"ה). ושכ"כ ר' מנוח. ע"ש. גם המאירי (ע"ז כט): כתב, שכל שהוא

ס"ט"ז]. וק"ל שתבשיל זה שאמרו, אפי' צלי, אפי' שלוק, אפי' כבוס או מעושן (ש"ע שם סעיף ה). ע"כ. וראה בב"י שהביא מהירושלמי, דכל אוכל שהוא [נאכל כמות שהוא] חי, אין בו משום בישולי גויים, ויוצאין בו משום עירובי תבשילין. והיינו בנתבשל, כמו דג מליח שנאכל כמות שהוא חי, אלא שנותנין עליו חמין, וזהו בישולו. ע"ש.

ולפ"ז לכאו' גם לגבי גבינה מבושלת, אף שראויה לאכילה גם כשהיא ללא בישול, אם נתבשלה, מהני לערב בה עירובי תבשילין. וכמו פירות מבושלין. ובשו"ת הרשב"א (ח"ד סי' רנ), כתב לגבי גבינה מלוחה, שיתכן לומר שהגבינה הזו שנתן לתוכה מלח, נחשבת כתבשיל. ע"ש.

אך יש לדון לגבי גבינה וחמאה וכדו' ושאר מוצרי חלב שעוברים תהליך פיסטור בלבד, אם נחשבים כמבושלים ויכול לערב עליהם ע"ת. וכפי שנודע לנו תהליך הפיסטור בגבינות וחמאה הוא כ-73 מעלות צליוס. ובודאי שמגיע לרתיחה. ויש סברא לחלק, בין פירות מבושלים שנשתנו ע"י הבישול, לבין גבינה וחמאה וחלב מפוסטר, שהפיסטור נעשה רק כדי לשמר אותם מחיידקים, ולא לשנות

ואף דלגבי דין יין נסך, נקטי' שיין ומיץ ענבים שעוברים תהליך פיסטור למעלה מ-80 מעלות חום, מחשיבו כמבושל לענין מגע מחלל שבת ביין. כמבואר בשו"ת חזו"ע (ח"א סי' ד' ע"מ קטו), שכתב להקל ביין מפוסטר אם נגע בו גוי, או יהודי מחלל שבת בעוה"ר, שדין הפיסטור כבישול להקל. יש לחלק בין דין יין נסך לעירובי תבשילין כאשר יבואר.

דהנה בב"י (סי' קכג) הביא מהרשב"א בתה"א שכל שהרתיח נעשה מבושל. וכן קבלת הגאונים (הובא בשערי תשובה סי' רנח). וי"א שאין קרוי מבושל עד שיתמעט מדתו ע"י בישולו. ונ"ל שא"א לרתיחה בלי מיעוט מדה. וקבלת הגאונים תכריע. ע"כ. וכ"כ הר"ן. גם הרא"ש הסכים לד' הראב"ד בשם הגאונים, שאם הרתיחו הוי מבושל בודאי. וכ"כ בסה"ת. וכ"פ הטוש"ע שם, מאימתי נקרא מבושל משהרתיח ע"ג האש. וכ' הש"ך (שם סק"ז)

כשהיין מתמעט ע"י הפיסטור, וגם אניני הטעם מרגישים בו שינוי לגרעיותא, כפי שהעידו רבים. משא"כ בשאר דינים דבעינן תבשיל, אפשר שאם הבישול אינו משנה את טעמו, לא נחשב דבר מבושיל. וכ"ש תהליך פיסטור, שהוא נעשה למטרה של שימור והסרת חיידקים וכדו'.

ומצינו בפוס' סברא זו לגבי סעודה המפסקת, שכתב בבא"ח (ש"א פרשת דברים אות ט) שאם בישל את הגבינה, יש לה דין תבשיל, ואסור לאכלה עם תבשיל אחר. אבל יוגורט שהוא חלב חמוץ, אע"פ דדרכם לחמם החלב על האש קודם שנקפה, אין חימום זה עושהו בתורת תבשיל, מפני שאינו משתנה טעמו ושמנו ומראהו בבישול זה על האש. ע"כ. והובא בכה"ח (סי' תקנב). וכיו"ב כתב בשו"ת זב"צ (ח"ג סי' קח) דפשוט שמותר לאכול גבינה בסעודה המפסקת, ואין לה דין תבשיל. ע"כ. אלא דא"ז ברור אי קאי על גבינה מפוסטרת. [ומאי דמשמע במשנ"ב (שם סקי"א) לאסור בחלב מבושיל, יש לדחוק קצת כנ"ל, שחלב המבושיל בישול גמור, משתנה קצת במהותו וטעמו]. וע"ש עוד בבא"ח לגבי סוכר, שאם בישלו ותיקנו וסיננו ועשאו משקה, ג"כ חשיב תבשיל לגבי סעודה מפסקת לענין איסור ב' תבשילין, כיון שאחר בישולו נעשה בו טעם אחר, וגם קונה לו שם חדש. ע"כ. [מיהו בשו"ת זבחי צדק (ח"ב סי' ס"ב) כתב שחכמי הישיבה נסתפקו בדבש תמרים אי חשיב תבשיל לענין זה. וע"ע].

וגם בשו"ת עמק התשובה (סי' צב אות י) כתב, דחלב מפוסטר אינו נקרא תבשיל לענין סעודה המפסקת, כי הפיסטור אינו אלא לנקותו מן החיידקים, ואין מורגש בחלב טעם בישול, וכן חמאה לא מיקרי תבשיל. והובא להלכה בחזו"ע ארבע תעניות (עמ' רנט). וע"ש, שהאוכל איטריות בסעודה מפסקת, מותר לתת עליהם גבינה, כי אין הגבינה נחשבת לתבשיל, וכן רשאי לאכול תבשיל אורז עם לבן או יוגורט, וכן חלב המפוסטר אינו נקרא תבשיל לענין סעודה מפסקת.

ומה שמבואר בחזו"ע הנ"ל שגבינה אינה נחשבת תבשיל, לכא"ו צ"ב, שהרי בראשונים מבואר שגבינה נקראת תבשיל לענין סעודה מפסקת [למ"ד

מבושיל עד שנשתנה טעמו מכמות שהיה וכו', בטל חינו ואין חובת ניסוך עליו. ע"כ. והרה"ג המו"ל העיר בזה מד' הרמב"ם הנ"ל. וכ"כ להלכה בס' ככר לאדן (דף קסב). בשם מהר"ם לונזאנו דמ"ש דדין מבושיל אין בו משום י"נ אין זה בסתם בישול, אלא בבישול רב עד שטעמו נשתנה בבישול, והובא בס' עיקרי הד"ט (סי' יג אות יג). ובס' רוח חיים פלאג"י (סי' קכג סק"ב) פי"ד הריא"ז הנ"ל בנשתנה טעמו מטעם יין. וע"ע בס' ויאמר יצחק (דק"ד ע"ג). ומצאנו לפ"ז חברים להריא"ז, ודלא כמ"ש בשלחן גבוה דדעתו בטלה נגד כל הפו', ולא זכר שר מד' הרמב"ם הנ"ל. וכ"ד המאירי ור' מנחם, וכאמור. וכ"פ בבא"ח (ש"א פר' בלק אות ז). וע' בס' בית אהרן קריספין (דמ"ד ע"ג), ובשו"ת שבייתת יו"ט (חיו"ד סי' א-ד). ועמ"ש בכסא אליהו (סי' קכג סק"ב). ודו"ק.

ולענין הלכה נראה דלכתחילה טוב לחוש לד' הרמב"ם וסיעתו, ויש להצריך חותם בתוך חותם כל זמן שלא הגיע היין לשיעור שנשתנה טעמו. אבל בדיעבד אין להחמיר בזה כלל, הואיל ורבו הפוסקים הסוברים דסגי בהרתחה בעלמא. וכן הוא דעת מרן שקבלנו הוראותיו. ולכן אם היה חותם א' בלבד יש להקל ג"כ. וכל הגדון בענין שיעור הרתיחה לגבי יין נסך, מדברי מרן אמרו"ר בכף החיים יו"ד סי' קיח אות ז]. ודלא כדעת הסוברים שההיתר ביין מבושיל הוא משום דהוי מילתא דלא שכיחא, ולא גזרו בה רבנן. וס"ל שאין לומר כן בזמנינו שהרבה מהיינות שלנו הם מפוסטרים, ראה במנחת שלמה (סי' כה). [וע"ע במאירי (תענית ל). שהרבה גאונים התירו בסעודה מפסקת יין מבושיל, והקלו עוד, שכל שהעלה רתיחה אחת חשוב כמבושיל לענין זה].

ומעתה, לכא"ו כיון דלגבי יין נסך הקלנו ע"י פיסטור להחשיבו כמבושיל, כ"ש לגבי תקנ"ח של עירובי תבשילין, דלכא"ו ניתן יהיה לערב ע"י מאכלים מפוסטרים.

ואולם אין הכרח ללמוד מדין יין נסך לנ"ד להחשיב את הגבינה כמבושלת, שיוכל לערב בה עירובי תבשילין. דשאני התם שייך מבושיל אינו ראוי לניסוך ע"ג מזבח, ובפרט

שאוסר בפירות הנאכלין כמות שהן חיים], ע' במאירי (תענית ל), וכן ברא"ש (פ"ד תענית ס"ד לד) בשם הראב"ד. וצ"ל שבחזו"ע שם לא מיירי בגבינה מבושלת בישול גמור, אלא בגבינות שלנו שעוברות רק תהליך פיטור, וס"ל שאינו נחשב בישול, ומסתמא טעמו כדברי הבא"ח ועמק התשובה הנ"ל, שאין זה רק לנקותו מן החיידקים. ולגבי חלב מבושל בסעודה המפסקת, הנה המרדכי (תענית ס"ה תרלד) כתב, שאסור לשתות חלב מבושל, וכ"כ הלבוש (ס"ה תקנב ס"ב) דחלב וגבינה ודג מלוח מקרי תבשיל לענין זה. אמנם הגר"ש קלוגר בס' החיים (ס"ה תקנב) כתב להתיר חלב

מבושל, דדוקא בישול הניכר בין מבושל לחי, ואין צורתו שוה כמו שהיה חי רק משתנה ע"י הבישול זה הוי בכלל תבשיל, משא"כ חלב. ועוד דבעינן שיהיה משובח יותר ע"י הבישול, אבל חלב בין חי בין מבושל הוי טעמו שוה, ועיקר בישולו רק הסרת הנזק, כי החי גורם שלשול, וזה לא הוי הנאה כמו מבריא ארי בעלמא, וראיה מהראב"ד דנקט גבינה והניח חלב וכו'. ומילתא דסברא הוא, ובדרבנן שומעים להקל. עכת"ד. וכתב בחזו"ע (ד' תעניות), די"ל ע"ד.

ועכ"פ לגבי עירובי תבשילין, י"ל דאין לערב במוצרי חלב מפוסטרים.

אם יש לצדד להתיר לערב ע"ת במוצרי חלב מפוסטרים

הנאה של שני תבשילין. ודו"ק.

ועוד י"ל טעם נוסף להתיר לערב עירובי תבשילין במוצרים מפוסטרים, מטעם לא פלוג, דכיון דחשיב בישול, הרי הוא בכלל שם "תבשיל", אע"פ שלא נשתנה ע"י"כ, ומשא"כ לגבי סעודה מפסקת אזלינן בתר טעם הדבר, שכיון שלא נשתנה ע"י חימום זה, אין כאן הנאה של שתי תבשילין.

אמנם עורכי הספר שו"ת אול"צ (ח"ג פרק כב אות ב) כתבו, שמוצרי חלב שנתבשלו ע"י פיטור, כגון חמאה וגבינה ושמת וכדומה, אפשר לערב בהם. ע"כ. ושמא ס"ל שיש לילך לקולא הכא והכא, דלענין עירובי תבשילין כיון דסוף סוף עבר תהליך רתיחה, מהני שפיר להניחו לעירוב תבשילין דמראה שהתחיל בבישול וגומר הבישול ביו"ט, ואילו לגבי סעודה מפסקת אין זו

מה נחשב תבשיל לענין עירוב תבשילין ולענין סעודה מפסקת

כבוש כמבושל רק לענין בליעה ופליטה, ולא לענין להחשב תבשיל, דקי"ל (נדרים מט.) הנודר מתבשיל אינו אסור אלא בבישול צלי או שלוק או מבושל, ולא בכבוש ומליח, ואף שלענין עירובי תבשילין מהני גם כבוש, אי"ז דמיון להכא, והרי שם לא מהני תבשיל שאין מלפתין בו הפת כמו דייסא, וכאן ודאי חשיב תבשיל, ובע"כ דהתם תלוי במה שמלפתין בו את הפת, ובכבוש וודאי מלפתין, וכאן תלוי בחשיבות תבשיל [ונכמ"ש הריטב"א (תענית ל). והאר"ח (הל' ט"ב אות ו דף צד ע"ד)], וכבוש אין עליו חשיבות תבשיל [ודלא כמ"ש בערוה"ש יו"ד ס"ה קה סוף סט"ו]. וכיו"ב כתב בשפת אמת (שבת קמה.) דלא לגמרי הוי כבוש כמבושל, רק לענין בליעה, ובכמה דברים מצינו דלא הוי כמבושל ממש, כמ"ש הפמ"ג (יו"ד ס"ה קה) לענין דם שבשלו דכבוש אינו כמבושל, ועי' במג"א

ומצינו חילוק זה להלכה לגבי כבוש, שלגבי עירוב תבשילין פסק מרן (ס"ה תקכו ס"ה) שאפשר לערב בכבוש שלוק ומבושל, ואילו לגבי סעודה מפסקת נקטי' לדינא שכבוש אינו כמבושל, ולכן מותר לאכול ירקות כבושים [כמו מלפפון לפת או חצילים הכבושים במים עם מלח או חומץ] עם תבשיל נוסף בסעודה המפסקת. וכמבואר בחזו"ע על ארבע תעניות [אך אפשר שהוא מטעם ס"ס וכדלהלן].

וכה"ג כתבו הרמב"ן (תוה"א דף פב ע"ד), והמאירי (תענית ל), לגבי דג וביצה שעליו, שרק לענין עירוב תבשילין נחשב ב' תבשילין, ואין ללמוד משם לסעודה המפסקת, דקל הוא שהקילו לענין עירובי תבשילין.

ובערוה"ש (ס"ה תקנב ס"ז) כתב הטעם להתיר כבוש בסעודה המפסקת, לפי שלא אמרו

ובח"י (סי' תעג) לגבי מרור כבוש, ולגבי אתרוג כבוש, בב"ח וט"ז ומג"א סי' תרמח. ע"כ. ובאור"ז (ח"ד סי' רפה) כתב לגבי בשר בחלב, דכבוש כמבושל, אסור רק מדרבנן, דכבוש הרי הוא כמבושל היינו לענין פליטה ובליעה.

אכן בסעודה המפסקת יש להקל בכבוש, מטעם ס"ס, שמא הלכה כדעת התוס' (תענית ל). שכל דבר שנאכל חי, כגון גבינה שנתבשלה בקדרה, אין עליה תורת בישול כלל. וכ"כ המחזור ויטרי (סי' רסד עמ' רכה), והרא"ה (תענית ל), ורבינו עובדיה מברטנורא (תענית פ"ד מ"ז). ושמא כבוש אינו כמבושל לענין זה. ונמ"מ לחומרא אין לומר ס"ס, דלא עבדי ס"ס להחמיר בדרבנן כנודע. וכמ"ש בטה"ב ח"א (עמ' תמב).

ובאור"ז להלן (פכ"ט ס"ב) בדיני סעודה המפסקת

מבואר, שאף שהפיסטור שעושים במוצרי חלב שלנו, אינו דומה לתבשיל, שאינו משנה במהות התבשיל, מ"מ למעשה נראה לאסור לגבי סעודה מפסקת, דכיון שעכ"פ נתבשלו, הרי הם בכלל איסור אכילת ב' תבשילין שאסרו חז"ל, ואין לאוכלם אם אוכל תבשיל אחר. ולכן גם חלב שנתבשל ע"י פיסטור, יש להמנע משתייתו בסעודה מפסקת אם אוכל תבשיל אחר. ע"כ. ושמא טעמו משום לא פלוג. אך להלכה, יש לנקוט כסברת הזב"צ והבא"ח שהקלו בפיסטור וכדו'. וכ"ש לגבי חלב, שיש מקילין במשקין מבושלין בסעודה המפסקת נע' להחיד"א במחבר"ר (סי' תקנב אות א) שהאריך בזה, והעלה שאינו בכלל תבשיל, ודלא כהזרע אמת. ומ"מ להלכה יש לאסור גם משקין וכמבואר במרדכי (תענית סי' תרלד).

אם אפשר לערב ע"ת במאכל רגיל שאוכלים אותו בכל יום

ועתה ראיתי שיש שרצו לאסור לערב בגבינה, מצד שהיא מאכל שאוכלים אותו בכל יום, ואינו מיוחד לימים טובים, וראיתם מדברי רש"י (ביצה טז). שכתב, ופת לא מלפתא, הילכך לא מוכחא מילתא היא, שהרי בכל יום יש לחם. וא"כ אין לערב בדבר שאוכלים אותו בכל יום, דלא מוכחא מילתא שעושה כן לצורך הע"ת. וכ"כ הצל"ח שם. וכ"פ הא"ר ומג"א (בס"י תקכו).

אך בשעה"צ (סי' תקכו ס"ק כג) כתב: שלעניות דעתו קשה לומר כן, דמגמ' וש"ע סעיף ו' לא משמע

כן, דאטו עדשים הוא דבר שרגיל לאכלו רק בשבת. וגם נראה לומר דרש"י לא בא אלא לאפוקי לחם וכיוצא בו שאוכלין אותן רק כדי לשבוע, ולא ללפת בהן את הפת, דזה רגילין הכל לאכול אף בחול, מה שאין כן דברים שאוכלין אותן ללפת, ככולהו. יכול לערב, שלא הכל אוכלין פתן בלפתן בחול. וע' בנשמת אדם שכתב כן, והוכיח כן מדין ביצים, שכתב הרמב"ם שמוותר לערב בהן, אף דבודאי רגילין בהן גם בחול. וכ"כ המהרש"ם בדעת תורה (ס"ה), ובשו"ת אול"צ שם (ח"ג פכ"ב תש"ב).

טוב לבשל תבשיל בעיו"ט בכוונה לקחת ממנו לעירוב תבשילין

וע' בב"ח (א"ח סי' תקכו) דמשמע דסומכין לכתחלה אעדשים שבשולי קדירה, ועל גרירת השמנונית מן הסכין, וכמ"ש בב"י, ודלא כמהרש"ל (פ"ב סי' ח). ומיהו נראה דודאי דמצוה מן המובחר לעשות תבשיל לכתחלה לצורך עירובי תבשילין, כדתנן ועושה תבשיל מערב יו"ט. וגם בירושלמי משמע דהיינו בשכח ואין הזמן מספיק לעשות תבשיל, או שהשעה דחוקה לו ואין לו דבר לעשות תבשיל, אבל היכא דאפשר לו לעשות תבשיל יעשה לכתחלה תבשיל, וזה

דעת המרדכי שכתב וכו'. ומ"מ מדינא יכול לסמוך ע"ז לכתחלה אפי' דלא שכח, אלא דלא עבד מצוה מן המובחר. וכ"ה במלאכת שלמה (ביצה פ"ב מ"א). ובביאה"ל (ד"ה עדשים) כתב, דכ"ז למצוה מן המובחר בעלמא, אבל העירוב כשר אף אם לקח דברים שלא נתבשלו לצורך זה, וכדמוכח מהא דעדשים ושמנונית שנדבק בסכין, וכ"כ הע"ת. [וכ"ש שהגר"ז (סעיף יג) פי' הטעם שלא יסמוך לכתחלה על הנדבק בסכין, משום ביזוי מצוה]. וע"ע בכה"ח (ס"ק לח) ובמשנ"ב (סק"ב).

יא. אף על פי שהכין עירוב תבשילין כדת, ישתדל להקדים לבשל ביום טוב את צורכי השבת בשעות המוקדמות של היום, כדי שיסיים האפייה והבישול בעוד היום גדול, שאילו יזדמנו לו אורחים ביום טוב יוכל להגיש התבשילים לפנייהם לאכילה. ומכל מקום אם נתעכב מפני איזה אונס רשאי להמשיך ולבשל ביום טוב עד סמוך לשקיעת החמה, מפני שמעיקר הדין אנו סומכים על סברת האומרים (פסחים מו: ובירושמי רפ"ב דביצה) שמן התורה צרכי שבת נעשים ביום טוב שלפניו, ורק חכמים אסרו, ועל ידי עירוב התירו לגמרי. (יא)

לעירוב תבשילין שתי תבשילין ולא פת, לפי שכיום אין דרך לאפות ביו"ט, והענין לקחת פת הוא בגלל האפייה].

ומחבר אחד כתב שלכתחילה חייבים לבשל עבור העירוב, ורק בדיעבד מועיל דבר שלא התבשל עבור העירוב, אך לא דק, דאינו אלא למצוה מן המובחר. ודו"ק.

ומ"מ להלכה יכול לקחת קופסת סרדינים או אפונה מבושלת או טונה וכדו', ולהניחם לעירובי תבשילין. ובשו"ת אול"צ (ח"ג פכ"ב) כ', שטוב להדר בזה ולבשל את העירוב ולאפות את פת העירוב בעי"ט דוקא. וכן אם קונה פת, יקנה פת שנאפתה באותו יום. נו"ש שכתבו שהגרא"ל שטיינמן היה משתדל לקחת

לסיים הבישול ביום טוב לצורך שבת מוקדם ככל האפשר

חדש שלא היה בעולם, ולא היתה ראויה כלל מעיקרא, אבל לאפות ולבשל שאינו מחוסר אלא תיקון בעלמא ש"ד. ע"ש. וכן נתבאר כ"ז בחי' המאירי (רפ"ב דביצה).

והנה מהרש"ל בים של שלמה (רפ"ב דביצה), והפר"ח (סי' תקכו) חלקו על מרן, דלדידן קי"ל כרבה דס"ל הואיל, ופליג על רב חסדא, וס"ל שטעם היתר הבישול מיו"ט לשבת משום הואיל ואי מקלעי ליה אורחים. ושכ"ד הרמב"ם. ע"כ. ולפ"ז כתב המג"א (ר"ס תקכו) שאסור לבשל סמוך לחשכה, דהא לא חזי לאורחים, כמ"ש התוס' (שבת צה. ופסחים מו:). אולם בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ג ס"ס כה), כתב, שדברי מרן הב"י עיקר, שאילו היה טעם הרמב"ם משום הואיל, היה לו לפרש כן, דהא נפ"מ לענין בישול סמוך לשקיעת החמה שאין שהות ביום לאורחים לאכול מה שנבשל, שאסור, כמ"ש התוס' בשבת (צה.), ופסחים (מו:). הנ"ל. ולכן נראה שאע"פ שהרמב"ם פוסק כרבה דאמרי' הואיל, מ"מ בזה מודה לרב חסדא שצרכי שבת נעשים ביו"ט. משום דס"ל כרבי עקיבא (בבבט קיד.) וכו'.

(יא) הנה הרמב"ם (רפ"ו מהלכות יו"ט) כתב, מה"ת מותר לבשל ולאפות מיו"ט לשבת ורק חכמים אסרו גזרה שמא יאפה ויבשל מיו"ט לחול. וכתב מרן הב"י (ר"ס תקכו), דס"ל להרמב"ם דצרכי שבת נעשים ביו"ט. כדברי רב חסדא (פסחים מו:). ואע"ג דהא דאמרי' הכי הוא לרב חסדא דלית ליה הואיל, מ"מ משמע דאף רבה דאית ליה הואיל, סבר הכי, דבהא לא פליגי, אלא שהתוס' (ביצה ב:) ס"ל שאע"פ שאין הדבר מפורש בגמ' דבהא פליגי רבה ורב חסדא, מ"מ לרבה לא שאני ליה בין האופה מיו"ט לחול לבין מיו"ט לשבת.

והסביר בשו"ת לשון לימודים (סי' קצח), דס"ל למרן דאף דמעיקרא הוה ס"ל לרבה לאסור מה"ת בלא טעם הואיל, ומש"ה הקשה לרב חסדא, לדידך דאמרת לא אמרי' הואיל, היאך אופין ומבשלים מיו"ט לשבת, אי משום עירוב תבשילין, משום עירובי תבשילין שרינן איסורא דאורייתא. מ"מ כי אהדר ליה רב חסדא דמדאורייתא צרכי שבת נעשים ביו"ט, הדר ביה רבה ואודי לרב חסדא בסברא זו, וטעמא דהכנה ליכא, כמ"ש התוס' ריש ביצה (ב:), דלא שייך הכנה אלא לגבי ביצה שנולדה ביו"ט שהוא דבר

וב"ב מהר"ש קלוגר (בבנין שלמה על הרמב"ם פ"ו מהלכות יו"ט ה"א), שכדברי מרן הב"י עיקר שלדעת הרמב"ם צרכי שבת נעשים ביו"ט וכו'. וכ"כ בקרן אורה (שבת כב.), דהרמב"ם ס"ל דלא מהני הואיל אלא לפוטרו ממלקות, אבל איסורא דאו' איכא. ולפ"ז הא דמהני עירוב תבשילין ע"כ ה"ט כרב חסדא דמדאורייתא צרכי שבת נעשים ביו"ט וכו'. וכ"כ בערוה"ש (סי' תקכו סק"ג), דמה שמקילים לבשל סמוך לחשכה, סומכים על הרמב"ם שסובר שצרכי שבת נעשים ביו"ט. וכן מבואר בירושלמי (פ"ב דביצה) כדברי הרמב"ם.

וב"ב בביאה"ל (ר"ס תקכו ד"ה וע"י עירוב), שהרמב"ם אע"פ שפסק כרבה דאמרי' הואיל, מ"מ איסורא דאו' איכא. שכן משמע מלשונו (בפ"א מהלכות יו"ט ה"ט ובהלכה יג), ומ"מ לענין בישול מיו"ט לשבת תפס כרב חסדא לגמרי דמדאורייתא מלאכת שבת נעשית ביו"ט, ורק מדברי סופרים אסור כדי שלא יקילו גם מיו"ט לחול. וכדעת מרן הב"י אליבא דהרמב"ם. וכן מבואר בחמד משה בדעת הרמב"ם, וחולק על המג"א שהסיע דברי הרמב"ם לדעת אחרת. וכן בבית מאיר האריך בזה והעלה שהרמב"ם ס"ל כרב חסדא דמדאורייתא צרכי שבת נעשים ביו"ט, ודלא כמהרש"ל ומג"א.

גם בשרשי הים (ח"א דף עה ע"ג) העלה כן בשם רבו הגאון מהר"י אשכנזי. ע"ש. וכ"כ בשואל ומשיב תנינא ח"ב (סי' י), שאע"פ שמהרש"ל כתב להשיג על הב"י בזה, משום דלדין קי"ל כרבה שהוא מטעם הואיל, מ"מ לפע"ד דברי הב"י נכונים וכו'. גם מהר"ש קלוגר בשו"ת האלף לך שלמה (א"ח ס"ס שמג) כתב, שכדאי הוא מרן הב"י לסמוך עליו במאי דס"ל שהלכה כרב חסדא שצרכי שבת נעשים ביו"ט. וע"ע בשו"ת עין הבדולח (סי' נט).

ולכן נראה שאף דלכתחלה יש להזהר כדעת המהרש"ל והמג"א, מ"מ בשעה"ד כדאים הם רבותינו הראשונים והאחרונים הנ"ל לסמוך עליהם להתיר בישול אפי' סמוך לחשכה, שהרי הש"ס סתם דין זה להתיר ע"י עירוב תבשילין ולא חילקו בזה כלל.

גם הצ"ח (ביצה טז:), כתב לחלוק על המג"א שהחמיר בזה, ולזה הסכים בנו הגר"ש בשו"ת נו"ב מה"ת (א"ח סי' צח). וע"ע בשו"ת ערוגת הבושם (א"ח סי' קעב) שהביא מ"ש המג"א (ר"ס תקכו) שאסור לבשל ביו"ט לשבת אפי' ע"י עירוב תבשילין אלא בכדי שיש שהות ביום דאי מקלעי אורחים חזו להו. וכתב לתמוה ע"ז שא"כ היה להטור ומרן המחבר לבאר כן. אלא ודאי דס"ל שאפי' סמוך לחשיכה שאין שהות ביום מותר לבשל ע"י עירוב תבשילין.

וע' ברדב"ז (ח"ב סי' תרט) שכתב, וא"ת שהכנה מיו"ט לשבת דאו' היא, א"כ היכי מהני עירוב להתיר איסור תורה, וכי תימא משום דקי"ל דאמרי' הואיל ואי מקלעי ליה אורחי חזי ליה, הניחא בעוד היום גדול דאיכא למימר הואיל, אבל סמוך לחשכה דליכא הואיל אמאי מהני עירוב, א"ו משמע שכל ההכנה מיו"ט לשבת מדרבנן היא וכך הם דברי הרמב"ם וכו'. עכת"ד.

וב"ב כיו"ב הגר"ח בן עטר בס' ראשון לציון (ביצה ב:), שלפ"ד התוס' (פסחים מו:), נפק"ל איסורא, שיהיה אסור לבשל מיו"ט לשבת סמוך לשקיעת החמה, דבסמוך לחשכה איכא איסורא דאורייתא, אפי' אם עשה עירוב תבשילין, גם יהיה אסור לבשל דבר שלא יתבשל ביו"ט לפחות כמאכל בן דרוסאי, ויהיה שהות ביו"ט לאכול ממנו אורחים, דמה בכך אם יש שהות ביום לבואם של האורחים, ואין שהות לתבשיל להתבשל להיות ראוי להם, ואנן לא אשכחנא מאן דמזדהרי בהאי איסורא כלל, ופשיטא שאילו היה אסור לא היו מעלימין חכמינו עינם מאיסור תורה דכו"ע לא מזדהרי ביה, שנוהגים לאפות ולבשל ביו"ט עד שקיעת החמה, אע"פ שאין שהות לגמור חצי בישול מהתבשיל, אלא ודאי דכולי יומא טבא שרי לאפויי ולבשולי בכל גוונא, שכל המלאכות של אוכל נפש המותרות ביו"ט לצורך יו"ט עצמו, הגם שעושה אותם לצורך השבת שלמחר, לגבי מלאכות אלו חול גמור הוא וכו'.

גם הפמ"ג (בפתיחה כוללת להל' יו"ט פ"א אות יז) כתב להעיר ע"ד המג"א דס"ל שסמוך לחשכה אין להתיר, שממנהג העולם שמתמינים ביו"ט

יב. בשעה שמניח העירוב בערב יום טוב מברך: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב". ויסיים ויאמר: "בדין עירובא יהא שרי לנא לאפויי ולבשולי ולאדלוקי שרגא ולמעבד כל צרכנא מיום טוב לשבת". [פירוש: בעירוב זה יהיה מותר לנו לאפות ולבשל ולהדליק הנר ולעשות כל צרכינו מיום טוב לשבת]. וצריך שיבין מה שאומר, ואם אינו מבין בארמית או בלשון הקודש, יאמר הנוסח הנ"ל בשפה שמבין. (יב)

יג. כשמניח העירוב צריך להזכיר המלאכות שרוצה לעשותן ביום טוב לצורך השבת, ולכן אם רוצה לשחוט עוף לצורך השבת, כשאומר התנאי "יהא שרי לנא" וכו', יש להוסיף "ולשחוט". ואם הניח העירוב ולא הזכיר המלאכות, כגון שאמר: "יהא שרי לנא למעבד כל צרכנא", [פירוש, יהיה מותר לנו לעשות כל צרכנא], יש אומרים דהוי כמי שלא עירב כלל. ויש אומרים דבדיעבד אין אמירת המלאכות בפרטות מעכבת, והכי נקטינן. (יג)

בשואל ומשיב (תנינא ח"ב סי' י) מ"ש בזה. מהליכ"ע ח"א פ' צו אות לב. וטבעת המלך על הרמב"ם מאור ישראל ח"ג פ"ו ה"א. ובהליכ"ע שם הנוסח: לכתחלה צריך להקדים וכו', ומ"מ זהו רק לכתחלה, אבל מעיקר הדין רשאי להכין צרכי שבת אפי" עד סמוך לשקיעת החמה].

(יב) שו"ת הגאונים (שע"ת סי' קכד). אבל הרי"ף והרמב"ם לא כתבו ולאדלוקי שרגא. וכדאיתא בירושלמי. וע' בתוס' (ביצה כב. ד"ה ומדליקין לו נר), ובב"י. וע' להרמ"א בהג"ה (סעיף יב) בשם מהרי"ל. וע' בש"ע הגר"ז (קו"א סק"א) אם הוא לעיכובא. ובלא"ה לדעת רבים מהפוסקים אין אמירת "בדין עירובא" מעכבת כלל. [ילקו"י מועדים עמ' תצח. הליכ"ע ח"א עמ' שיד].

טשאלנט לצורך השבת ומתבשל ומצטמק והולך כל ליל השבת, והדבר ידוע שאפי' בלילה עדיין אין ראוי לאכילה, כי אין הבישול נגמר עד אחר חצות הלילה, ובודאי דלא שייך בזה הואיל ואי מקלעי אורחים חזי להו ביו"ט, ובע"כ שזה מורה כדברי הבי"ד ס"ל שצרכי שבת נעשים ביו"ט. וכן מבואר מדברי הרמב"ם. וכדמוכח בדברי ההגהות שם "לאחר העיון האמתי". עכת"ד. וע"ע בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' ז). ובשו"ת מצפה אריה (סי' מח). ובשו"ת שבט סופר (א"ח סי' נח).

[וע' באבני נזר (א"ח סי' שצז) שדן אם מותר להתחיל לבשל תבשיל ביו"ט, שגמר בישולו יהיה אחר יו"ט. וכבר הבאנו לעיל דברי מהר"ח בן עטר בס' ראשון לציון, דפשיטא ליה להתיר. וע"ע

אם צריך להזכיר בעירובי התבשילין את המלאכות שיעשה ביו"ט

גם היעביץ במו"ק שם כתב שכן נראה מסתמות המשנה והש"ס דידן שלא הזכירו כלל הנוסח של בהדין עירובא יהא שרי לן, הנזכר בירושלמי, ומשמע שהוא רק למצוה בעלמא ולא לעיכובא. ודלא כהמג"א (ס"ק כג). ע"כ.

ואף שהמטה יהודה והמאמ"ר הסכימו להרמ"א שהתנאי מעכב, וכן נראה קצת דעת החיד"א בחיים שאל (ח"א סי' כט). מ"מ כיון דהוי מילתא

(יג) הנה אם הניח העירוב ולא הזכיר המלאכות, דעת האו"ז (ח"ב סי' שמו), והרמ"א (סי' תקכו סי' כ), דהוי כמי שלא עירב כלל, אולם להלכה נקטי' שאינו מעכב. וכמ"ש בים של שלמה (ביצה פ"ב סי' ח), ומי שהזמין תבשיל לעירוב תבשילין ושכח מלהתנות ולברך עליו, סומך עליו בדיעבד, כי הברכה שצריך לברך עליו ולהתנות עליו בהדיא אינה מעכבת. וכן הסכים הט"ז (סק"ז).

יד. יכול אדם לערב עירוב תבשילין לשכנו עם הארץ, שאינו יודע לעשות זאת, או לשכנתו אלמנה שאינה בקיאה בזה. וילמדם הברכה מילה במילה, ואחר כך יאמר: בדין עירובא יהא שרי לבעל הבית הזה [או לבעלת הבית הזאת], לאפויי ולבשולי וכו'. ומצוה לעשות כן לזכות את אחרים. ויש אומרים דרשאי הוא עצמו לברך להם ברכת העירוב כשאינם יודעים לברך, ואפילו אם כבר בירך על העירוב שעשה בביתו, יכול לחזור ולברך על העירוב שעושה עבור שכנו. דאף על פי שיצא מוציא. [יבי"א חלק י בהערות לרב פעלים חלק ד' או"ח סימן יד]. ונכון שהאשה תשמע את הברכה, ואת הנוסח של בהדין עירובא וכו' מפי בעלה, ותענה אמן. כי עיקר העירוב נעשה בשבילה שהיא עוסקת בצרכי הבית באפיה ובישול וכו'. ובדיעבד אין זה מעכב. (ערוך השלחן). (ד')

התנאי יהא שרי לנא לאפויי ולבשולי, יש להוסיף "ולשחוט", אבל בדיעבד אינו מעכב. ומ"ש הכנה"ג בשם רש"ל שאם לא התנה בפירוש שישחט אינו יכול לשחוט ביו"ט לצורך השבת, כבר כתב עליו בשו"ת גנת ורדים (כלל ד ס"ה ה) שאינו מחוור, שאפי' לדעת התוס' והרא"ש שהחמירו בענין הדלקת הנר, י"ל שלא החמירו להצריכו תנאי דהדלקה, אלא משום שההדלקה לאו בכלל אוכל נפש היא, שאינה הנאה הנכנסת בגוף האדם ממש, ולכן ראוי הוא שיתנה עליה בשעת העירוב, אבל כל שאר מילי דשייכי לסעודה כגון שחיטה, שהיא עיקר סעודה שאם לא ישחוט לא תהיה סעודה חשובה לעונג שבת, פשיטא שא"צ להתנות עליה, שכיון שאומר ולבשולי, כל מילי דשייכי לבישול הוו בכלל זה, כמו שא"צ להזכיר ההכנה לבישול הבשר כניקור ומליחה וכו'. משא"כ הדלקת הנר שאינו מעיקר הסעודה, לכן הצריכו להזכירה. והרי"ף והרמב"ם שלא הצריכו להזכיר תנאי דהדלקה כלל, ה"ט דס"ל דכיון דשרינן למעבד כל צרכי סעודה לצורך השבת, מסתמא גם הדלקת הנר בכלל, שהדלקת הנר לצורך האכילה הוי בכלל עונג שבת. עכת"ד. ומ"מ לכתחלה טוב לחוש לזה, להוסיף ולהתנות "ולשחוט". וראה עוד בזה לקמן.

דרבנן, הו"ל ספד"ר ולקולא. וכ"פ בשו"ת פעולת צדיק (ח"ב סי' קכה). (וק"ק שלא זכר דברי הרמ"א בסעיף כ שהחמיר).

וכן מהר"ח פלאגי' בס' עיני כל חי (ביצה טו): כתב לדייק מדברי הגאון רבי יצחק מאיז בס' פאת ים (שם) שאם אמר לבני ביתו הזמינו לצורך עירוב והפרישו ושכח לומר הברכה והנוסח של בהדין עירובא וכו', אינו מעכב, שכשם דקי"ל בעלמא ברכות אינן מעכבות כן אמירתו כאן אינה מעכבת, והאמירה לשם עירוב דיה. ע"כ. (וק"ק שלא זכר דברי מהרש"ל והאח' הג"ל). וע"ע ביפה ללב (ח"ג דף קטו ע"ד). וכ"כ הערוה"ש (סעיף לב) שבשעה"ד יש לסמוך על דברי הט"ז, ויבשל לשבת, דבדרבנן יש להקל בשעה"ד.

וע' בשלחן גבוה (סוף ס"ק יט) שדעת מרן דסגי' לומר לאפויי ולבשולי, שכן הנוסח של הרי"ף והרמב"ם, ואינו מעכב לומר "ולאדלוקי שרגא", שהדלקת הנר אינה תלויה בעירוב. ולכן פסק מרן (בסעיף יט): מי שלא עירב מותר להדליק נר של שבת, ויש אוסרים. וקי"ל סתם ויש הלכה כסתם, וע' בתוס' (ביצה כב. ד"ה ומדליקין לו את הנר). ובאו"ז שם. ובשו"ת חסד יהושע (ס"ס מד). ודו"ק. ולכתחלה אם רוצה לשחוט לצורך השבת, כשאומר

רשאי בעה"ב לברך על העירוב, ושלוחו יאמר "בדין עירובא יהא שרי לנא"

שם. ובערה"ש (או"ח סי' תקפה סק"ג). ובמ"ש קול אליהו (ח"א א"ה ס"ס לא).

יד) שו"ת רב פעלים (ח"ד סי' יד). ובבא"ח (ס"פ צו). ומ"ש שרשאי לברך להם, ע' רב פעלים

טו. לכתחלה צריך להניח עירוב תבשילין מבעוד יום קודם השקיעה, בערב יום טוב, (מגן אברהם סי' רס סק"ג). וכמבואר, ויברך עליו "על מצות עירוב", ומכל מקום מי ששכח להניח ונזכר אחר שקיעת החמה בתוך זמן בין השמשות יניח העירוב ויברך עליו, ויוצא בו ידי חובתו. ואם ענה "ברכו" של ערבית, כל עוד לא התפלל ערבית של יום טוב יוכל להניח העירוב, אך לא יברך עליו. (טו)

לא בירך ולא התנה עליו בדין עירובא וכו'. ע"ש. ואף שהחיד"א בשו"ת חיים שאל (סי' כט) צווח על מי שנזכר בביהכ"נ שעוד לא הניח עירוב תבשילין, ובעודו שם אמר שהתבשיל פלוני שבביתו יהיה עירוב תבשילין, וכ' דהוי ברכה לבטלה, דבעינן שיהיה אוחזו בידו, וגם צריך שיאמר בהדין עירובא וכו'. ע"ש. הנה בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' ל), כ' שאין זה מעכב. וע' בעקרי הד"ט (סי' כד אות ח) שכתב שהרוצה להתעקש לא יבצר ממנו מזמה לדחות ראיית החיד"א, מ"מ כבר הורה זקן. והתפאר"י (בספ"ב ביצה) כתב להקל בזה. וע' בס' מאורי (ביצה טז). ובספר פקודת אלעזר (סי' תקכו), מ"ש בזה. [הליכ"ע שם אות לא].

והנה אף שבדינים אחרים כגון בדיקת חמץ ונ"ח יש לדון בזה מי יברך בכה"ג, כאן הדבר פשוט דשפיר דמי באופן זה, שהרי בעל הבית תפוס בעירוב שלו, ונוסח בדין עירובא וכו' להרבה פוסקים לא מעכב, וכמ"ש מהרש"ל, הט"ז, והיעב"ץ הנז' בהערה הקודמת, וכ"כ הח"א (כלל קב סי' טו) דבדיעבד יש לסמוך על רש"ל. ע"ש. ואף בנ"ד יש לסמוך ע"ז, שאם בעל הבית אינו יודע הנוסח דבהדין עירובא, יוכל לברך בעצמו, ושלוחו יאמר הנוסח, והוי שומע כעונה. וע' בשלחן גבוה (סוף ס"ק יט) שג"כ הסתמך ע"ד רש"ל שהביאו בשירי כנה"ג, שכל שעשה תבשיל מיוחד לעירוב תבשילין, סומך עליו בדיעבד אפי'

לכתחלה צריך להניח עירוב תבשילין מבעוד יום קודם השקיעה

(ח"ז סי' לו), שהמניח עירוב תבשילין בביה"ש, יכול גם לברך.

והנה המג"א כתב לאסור לערב, אחר שענה ברכו, מאחר שקיבל עליו יו"ט בברכו. אך הט"ז בשם ראב"ן כתב דקבלת קדושת יו"ט הויא רק לאחר תפלת ערבית של יו"ט. וכ"כ בעטרת זקנים ובהלכה ברורה. וכ"ד מהר"ש קלוגר בשו"ת ובחרת בחיים (סי' פג). וגם החיי אדם כתב לסמוך ע"ז לענין דיעבד, והובא בשעה"צ (סק"י).

ובביאה"ל (ד"ה ספק חשכה) כתב, שאע"פ שהדלקת הנרות של שבת הויא קבלת שבת לדברי בה"ג (כמ"ש בשמו בש"ע סי' רסג ס"י), אפשר שזהו דוקא בער"ש, שהכל מדליקים בשעה אחת, ונהגו לקבל שבת בזה, אבל ביו"ט שאין הכל מדליקים בשעה אחת, אפשר שלא נהגו לקבל יו"ט בהדלקת הנרות, והוי כדנין איש המדליק נרות בער"ש שאינו מקבל שבת בהדלקתו, וה"ה לאשה בערב יו"ט וכו'. ע"ש.

(טו) ראה באורך בשו"ת יחו"ד (ח"ו סי' לא), דעת כמה אחרונים שפסקו שאף בביה"ש שהוא ספק יום ספק לילה, יכול לברך על עירוב תבשילין, שהברכה נמשכת אחר המצוה, ומכיון שמותר לערב עירוב תבשילין בביה"ש, כעין מה ששינוי ספק חשכה ספק אינה חשכה, מערבין, דספד"ר לקולא, והם אמרו והם אמרו, נהפך הספק להיות ודאי, וברוכי נמי מברכינן, וכמ"ש כיו"ב התוס' מנחות (טו), שמכיון שספיה"ע בזה"ז היא רק מדרבנן, מותר "לברך" ולספור סה"ע בביה"ש, דספד"ר לקולא. וכ"כ הפוסקים. וה"ה לכאן. ושכן פסקו בשו"ת אבני נזר חיו"ד (סי' שסח אות ד). ובשו"ת חלקת יואב (מה"ת ס"ס א). ובשו"ת דברי מלכיאל (ח"א סי' א).

ואע"פ שהנודע בשערים (הנ"ל הערה ט') שיניח העירוב בביה"ש בלי ברכה, אולם לא שבקינן פשיטותא דכל הני אשלי רברבי מפני ספקו של הנודע בשערים. וכ"פ בשו"ת מנח"י

טז. אשה שהדליקה נרות והתפללה גם ערבית של יום טוב, ולא עשתה עירובי תבשילין, אך בעלה עדיין לא התפלל מנחה, יכול לעשות עירובי תבשילין ומועיל עבור כל בני הבית, וכך תוכל היא לבשל ביום טוב על סמך זה. ואם האשה הדליקה נרות ועדיין לא התפללה ערבית, ולא הגיע זמן צאת הכוכבים, יכולה היא עצמה לעשות עירובי תבשילין. שלדידן ההולכים אחר הוראות מרן השלחן ערוך אין האשה מקבלת שבת בהדלקת הנרות. (טז)

והובא כ"ז בשו"ת באר משה ח"ג (סי' צה אות ד). ודון מינה לנ"ד.

ולכאן אף בעניית ברכו יש לסמוך בשעה"ד ע"ד הראב"ן דלא חשיבא קבלת יו"ט אלא רק לאחר תפלת ערבית של יו"ט. וכ"פ המשנ"ב (סק"ד) דבשעה"ד אף אחר ברכו, כל זמן שהצבור לא התפללו מעריב של יו"ט רשאי לערב עירובי תבשילין.

איברא דהגאון רעק"א (בהג' ר"ס תקכו) כתב, שהראב"ן לשיטתו שם, דס"ל שאף בשבת ברכו לא היא קבלת שבת, אבל לדידן דקי"ל (סי' רסא ס"ד), דעניית ברכו היא קבלת שבת, ה"ה לענין עירוב תבשילין דחשיבא קבלה, ואין הבדל בזה בין שבת ליו"ט. וכדברי המג"א שאם אמר ברכו בערבית של יו"ט היא קבלת יו"ט ואסור לערב. ודלא כהט"ז. גם בא"ד (סק"ג) כתב ע"ד הט"ז, שאינו נראה, דהראב"ן אזיל לטעמיה דס"ל הכי גם בשבת. משא"כ לדידן. וכ"פ בבא"ח (פ' צו הל' ע"ת אות ד). וע"ע בשו"ת שארית שמחה (סי' יג). ובשו"ת באר משה (ח"ג סי' צה אות א). ומ"מ בקרבן נתנאל (רפ"ב דביצה אות ו) כתב דאף שאין ראיה מהראב"ן, אעפ"כ מותר להניח העירוב אפי' ענה ברכו, שיש לחלק בזה בין שבת ליו"ט וכו'. ע"ש. וכן נראה להלכה בשעה"ד.

מז כ"ב בשו"ת שרגא המאיר (ח"ז סי' ג) ובשו"ת באר משה (ח"ג סי' צה). וראה בסעיף הקודם ובהערה שם.

ויש פוסקים שרצו לומר דהיינו דווקא בין אשה לבעלה, אך אינה יכולה לקרוא לאיש אחר שיעשה לה עירובי תבשילין, ויש לדון בזה, דלכאורה תיפוק לה מדין מי שעירב עבור כל בני העיר דמהני.

ובאמת דבלא"ה רבו הפו' שחולקים על הבה"ג וס"ל שאין קבלת שבת תלויה כלל בהדלקת הנרות. וכמבואר ברמב"ן וברשב"א ובריטב"א ובמאירי (שבת כג:). וע"ע ברשב"א (ח"א סי' אלף וע', וח"ד סי' קיט). וכ"ד הרא"ש (ס"פ במה מדליקין). וכ"כ בשבולי הלקט (סי' נט), ושכ"כ הגאונים, ורבינו שמשון. ובב"י (סי' רסג) מבואר שכ"ד ה"ה, והגמ"י, ורבינו ירוחם. וכן סיים מרן בש"ע (שם), שיש חולקים על בה"ג בזה, ולפ"ד העבודת הגרשוני (סי' קיד) ככה"ג נקטי' כדעת יש חולקים. וכ"כ בברכ"י (או"ח ס"ס נח, וסי' תרפו סק"א).

ולפ"ז לדידן אין קבלת שבת תלויה כלל בהדלקת הנרות. וכ"כ מהר"ח פלאגי בשו"ת לב חיים (ח"ג סי' נז), ושכ"ד מרן הש"ע שקבלנו הוראותיו. וכן מתבאר בדברי מהר"ש גרמיזאן בשו"ת משפטי צדק (סי' לו). ע"ש. (וזה שלא כמ"ש בבא"ח ש"ב פרשת נח אות ח). וכ"ש לגבי יו"ט, שיש"ל שאף בה"ג מודה שאין קבלת יו"ט תלויה בהדלקת הנרות. שרב המרחק בזה בין שבת ליו"ט. ובפרט לענין עשיית עירוב תבשילין שמוותר לעשותו אחר שקיעת החמה דהוי ספק חשכה.

ונראה שאף לדידהו שמקבלים שבת בהדלקת הנרות, מלבד הנ"ל, י"ל שאם שכחו לערב עירוב תבשילין והדליקה הנרות, היא קבלה בטעות. וכמ"ש השואל ומשיב (מה"ת ח"ב סי' כג), ע"פ דעת הט"ז (סי' תר סק"ב) שאם שכחה להפריש חלה מן העיסה, וכבר קיבלה עליה שבת בהדלקת הנרות, יכולה להפריש חלה, דמה שקבלה שבת עליה, היא קבלה בטעות, שאילו היתה זוכרת שעליה להפריש חלה לא היתה מקבלת שבת עליה, וקבלה כזאת אינה מונעת ממנה עשיית שום מצוה, וכל שהוא שבות במקום מצוה מותר לה.

יז. מי ששכח להניח עירוב תבשילין ונזכר בבואו לבית הכנסת להתפלל מנחה, ואין פנאי ללכת לביתו ולחזור להתפלל מנחה, יש אומרים שיוכל לעשות עירוב בבית הכנסת, שיחשוב על איזה תבשיל שבביתו, ויאמר "שבזה העירוב יהא מותר לו לאפות ולבשל ולהדליק את הנר" וכו'. ויש אומרים שמכיון שעליו לומר: "בדין" עירובא וכו', לא יוכל לסמוך על פת ותבשיל שאינם לפניו אלא בביתו. ועוד טעמים אחרים. ובשעת הדחק שאין שהות שילך לביתו לעשות העירוב, יסמוך על המתירים, אך לא יברך, (אפילו עדיין לא שקעה החמה), ויאמר שבתבשיל פלוני שיש לי בביתי יהיה מותר לי לבשל ולאפות ולהדליק הנר מיום טוב לשבת. ועל צד היותר טוב יתנה ויאמר: "ואם לא יועיל עירובי על פי הדין, הנני סומך על עירוב גדול העיר". ומכל מקום אם הכין תבשיל ביצה וכיוצא בזה לצורך העירוב ושכח לברך ולהתנות "בדין עירובא", יש להקל. שכיון שהיה בדעתו להתנות ולברך עליו, מותר בדיעבד, והברכה שצריך לברך עליו לכתחלה, ולהתנות עליו בהדיא, אינה מעכבת, כי הברכות אינן מעכבות. ומיהו אם נזכר בביתו קודם כניסת יום טוב יחזור ויטול העירוב בידו ויברך ויאמר הנוסח בדין עירובא וכו', ואם כבר בירך, רק שכח לומר בדין עירובא וכו', לא יחזור לברך שנית, רק יטלנו ויאמר בדין עירובא וכו'. ואם נזכר ביום טוב ראשון של גלויות, יעשה עירוב על תנאי. (ז)

שכח להניח עירוב תבשילין ונזכר בבואו לבית הכנסת להתפלל מנחה

לאחרים, או יסמוך על גדול העיר. (וכ"כ בא"ר ויד אהרן שם, ועוד), הא למדת שהעושה עירוב באופן כזה הוא טועה מדריך השכל. וזה פשוט. ע"כ.

והביאו להלכה בעקרי הד"ט (סי' כד אות ח) במעשה שבא לידו ג"כ, וכתב, ואע"פ שידעתי שהרוצה להתעקש לא יבצר ממנו לדחות ראיות החיד"א, מ"מ אשינויי לא סמכינן. וכיון שכבר הורה זקן לחומרא, אין לנו אלא אמרי החיד"א ז"ל. ע"כ.

איברא שאין הכרח גמור לומר שאחיזת תבשיל העירוב מעכבת, ודברי בה"ג והרי"ף אינם אלא לכתחלה, וכן מתבאר בתפארת ישראל הנ"ל (הלכתא גבירתא ספ"ב הביצה) שכתב, מי שהוא בערב יו"ט סמוך לחשכה בביהכ"נ ונזכר שלא הניח עירוב תבשילין, ואין לו פנאי ללכת לביתו, לדעת המג"א יקנה קמחו לאחרים, ולדעת רבינו הגדול זצ"ל, אם יש לו פת ותבשיל בביתו, יכול לומר הפת והתבשיל שאקחנו בידי כשאבוא לביתי יהיה מעכשיו לעירוב תבשילין ויברך בא"י אמ"ה אקב"ו על מצות עירוב. ע"כ. הא קמן שהרב סמך

(ז) כבר הזכרנו לעיל הערה יד, מ"ש מרן החיד"א בחיים שאל (ח"א סי' כט), אודות מי ששכח להניח עירוב תבשילין, ונזכר בהיותו בביהכ"נ במנחה, ושם בביהכ"נ בירך על מצות עירוב, ואמר בתבשיל פלוני שבביתי יהא שרי לנא לאפויי ולבשולי וכו', אם יפה עשה. והשיב, זהו מעשה כסילים, שעבר על איסור ברכה לבטלה ועל איסור לבשל מיו"ט לשבת, כי לשון בה"ג: ושקיל חדא ריפתא מערב יו"ט ומתנח בגוה בישרא או ביעתא או כוורא ומברך וכו'. וכן לשון הרי"ף בתשו' (סי' שיב) נוטל בשר צלי או מבושל ומברך וכו', ואו' בהדין עירובא יהא שרי לנא לאפויי ולבשולי וכו'. וכן מוכח מלשון הרמב"ם (יו"ט פ"ו ה"ח) שצריך להחזיק בידו את התבשיל של העירוב, אבל בקריאת שם ויחוד מקום לא סגי, דלא מהני באמירה בלבד. וכן מוכח במג"א (סי' תקכו) שכתב: נ"ל מי שהוא בביהכ"נ במנחה בערב יו"ט ונזכר שלא הניח עירוב תבשילין, ואם ילך לביתו להניח עירוב תבשילין יעבור זמן מנחה, יתפלל מנחה ולא יניח עירוב תבשילין, שיוכל להקנות קמחו

להתיר לעשות כן הלכה למעשה. וכן הסכים בשו"ת ארץ צבי פרומר (סי' קכב).

בביהמ"ד, ויאמר בהדין עירובא שייחדתי בביתי וכו'. (מאור השבת, פניני המאור מכתב ט).

וגם בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ג סי' ח) הב"ד החיד"א הנ"ל, וכתב, ולפע"ד דבריו צ"ע, שהרי גם בעירובי חצרות צ"ל בהדין עירובא, ואעפ"כ יכול לעשות עירוב אפי' במקום אחר, וכדקי"ל בעירובין (ע"א). שיכול לסמוך ע"מ שיש בבית חבירו משום עירוב. ואפשר שכוונת החיים שאל שכיון שהטעם כאן הוא כדי שיברור מנה יפה לשבת לכן צריך שיהיה העירוב לפניו, אבל זהו דוחק, שהרי גם כשאינו לפניו, יודע הוא ומכיר באותו תבשיל כשאומר פת ותבשיל פלוני, ומה יתרון לנו בראות עיניו כעת, ועוד דלא גרע ממזכה לאחרים שסומכים ע"ז אע"פ שבודאי לא ראו ולא ידעו איזה מין תבשיל עשה לעירוב תבשילין. גם מלשון הגמ' (ביצה טז). עדשים שבשולי קדרה סומך עליהם משום עירוב תבשילין, אלמא שא"צ שיקחם בידו, דעירוב דהכא הוי רק להיכרא בעלמא. וכן מוכח להדיא מהט"ז (סי' תקכו סק"ז) בשם הב"ח. והש"ך (בס"ק כג) חולק על הים של שלמה רק בהא שצ"ל בהדין עירובא וכו', אבל שיצטרך להחזיק העירוב בידו לא מצינו. ואף שמדברי המג"א משמע קצת כהחיים שאל, יל"ד שאפשר דאיירי שאינו יודע מה לייחד, ואין לומר שאסור לברך בלי שיעשה מעשה, ולכן אין לעשות העירוב בלי שיקחנו בידו, שכבר כתבנו דבכה"ג שבדיבורו ומחשבתו נתכוון לעשות מעשה שפיר חשיב מעשה. ולכן נראה לי שבשעה"ד יש מקום להקל לעשות עירוב תבשילין באופן כזה. עכת"ד. [וכ"כ להקל בשו"ת באר משה (ח"ג סי' צה אות ג). וע"ע בשו"ת משיב דבר (ח"ה א"ח סי' יח). ובשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קכג). ובשו"ת קנין תורה (ח"ג סי' כא).

גם בשו"ת מנח"י ח"ז (סי' לו ד"ה אמנם והלאה), העלה שבשעה"ד אף דהוי ספק פלוגתא דרבוותא, מ"מ כיון דהוי ספק דרבנן, יש להקל באמירה בביהכ"נ כדי שלא יפסיד תפלת מנחה, אלא שלענין הברכה אמרי' סב"ל, שאין הברכה מעכבת. ע"ש. וזאת אשיב אל לבי, שאע"פ שידוע שמרן החיד"א משנתו משנת חסידים ואוחז צדיק דרכו בסוד שיח שרפי קודש בענוה יתירה, מ"מ בענין זה נטה קו בהיות שהאיש שעשה מעשה כן ללא כל התייעצות מוקדמת עם ת"ח הראוי להוראה, ותקע עצמו לדבר הלכה, ולא חשש פן יש בזה איסור ברכה לבטלה שהוא כנשבע לשוא, לכן מצאה הקפידא לנוח עליו, וכדבר איש האלוקים רתת נגד הגס לבו בהוראה, אף שבעצם הדין לא נכחד ממרן החיד"א שיש צדדים בזה, וכמ"ש ג"כ העקרי הד"ט. ועכ"פ העושה כן וסומך על המקילים לא יברך, דסב"ל. וע"ע בפקודת אלעזר בן טובו. ובס' נתיבי עם. ובשו"ת שאילת משה (א"ח ס"ח ה). ובמאורי (ביצה טז).

ולכאור' י"ל דעדיף טפי שישאר בשו"ת, ויסמוך על עירוב גדול העיר, שאם יעשה כן מגרעות נתן, דגלי דעתיה שאינו רוצה לסמוך על עירוב גדול העיר, כמ"ש בשו"ת בית דוד (סי' דש) בכיור"ב. והרי לדעת מרן החיד"א לא מהני זה כלל. וא"כ יותר טוב שישאר בשו"ת. אך כבר כתבנו בסמוך, שבס' מועד דוד (דף קט) חולק על הבית דוד. ועל צד היותר טוב יתנה כאן "שאם לא יועיל עירובי ע"פ הדין הנני סומך על עירוב גדול העיר", דבכה"ג לא אמרי' גלי דעתיה איפכא. והרי בלא"ה אינו מברך כאן ולכן יוכל להתנות.

ומ"מ נראה שאם הכין תבשיל ביצה וכיור"ב לצורך העירוב ושכח לברך ולהתנות בדין עירובא, יש להקל. וכמ"ש הט"ז (סק"ז), וז"ל: וכתב רש"ל (יש"ש ביצה פ"ב ס"ח), ונראה שא"צ להתנות מעיו"ט אלא על תבשיל שנשאר בשולי קדרה בלא מתכוין, אבל מי שבשיל תבשיל מיוחד לשם עירוב תבשילין, או שהפרישו לשם כך, והיה דעתו לברך ולהתנות עליו בדין עירובא וכו', ושכח לברך

וכ"כ הגרש"ז אויערבך, שאם שכח לעשות ע"ת ועדיין לא שקעה החמה, ונמצא כעת בביהמ"ד ואינו יכול לחזור לביתו, יכול לעשות עירוב בביהמ"ד, ע"י שיחשוב על ביצה ומצה המונחים בביתו שיהיו עירוב תבשילין, רק שלא יברך על זה. אבל אם ייחד בביתו את העירוב תבשילין ורק שכח לברך, יכול גם לברך כשהוא

יח. מי שלא עשה עירובי תבשילין באונס, ונמצא בעיר שגם גדול העיר לא עירב, יכול להקנות קמחו לחבירו שעשה עירובי תבשילין, וחבירו יבשל עבורו כל מה שנצרך, ואינו צריך לקחת הקמח לביתו, אלא יכול לבשל אף בבית של זה שלא עשה העירובי תבשילין. יח)

ותלתנות עליו, סומך עליו בדיעבד, כלישנא דמתני' "ועושה תבשיל מערב יו"ט וסומך עליו", והברכה שצריך לברך עליו לכתחלה, ולהתנות עליו בהדיא, אינה מעכבת, כי הברכות אינן מעכבות. וכתב הט"ז, שהדין דין אמת, שכיון שהיה בדעתו להתנות ולברך עליו, מותר בדיעבד, שבכל מקום אין הברכות מעכבות. ע"כ. גם הב"ח הביא דברי מהרש"ל, וכתב, שכדבריו משמע בירושלמי וכו'.

ותלתנות עליו, סומך עליו בדיעבד, כלישנא דמתני' "ועושה תבשיל מערב יו"ט וסומך עליו", והברכה שצריך לברך עליו לכתחלה, ולהתנות עליו בהדיא, אינה מעכבת, כי הברכות אינן מעכבות. וכתב הט"ז, שהדין דין אמת, שכיון שהיה בדעתו להתנות ולברך עליו, מותר בדיעבד, שבכל מקום אין הברכות מעכבות. ע"כ. גם הב"ח הביא דברי מהרש"ל, וכתב, שכדבריו משמע בירושלמי וכו'.

אמנם המג"א (ס"ק כג) כתב על דברי רש"ל, וצ"ע דמי עדיף מאילו אמר ולא פירש המלאכות בהדיא שאסור, כמ"ש הרמ"א בהגה (סעיף כ). ואף שאין הברכות מעכבות, היינו דוקא באופן שאמר בדין עירובא יהא שרי לנא וכו', ולא בירך, הילכך נראה לי שאין לסמוך ע"ז. ע"ש.

אבל במאמר (ס"ק ט) כתב, שאף הרש"ל מודה לדינו של הרמ"א, כדמוכח בשו"ת מהרש"ל (סי' עח) שאסר לשחוט ביו"ט לשבת, כל שלא הזכיר השחיטה בפרטות, אלא דס"ל למהרש"ל דשאני הכא שהפריש תבשיל לשם עירוב

ותלתנות עליו, סומך עליו בדיעבד, כלישנא דמתני' "ועושה תבשיל מערב יו"ט וסומך עליו", והברכה שצריך לברך עליו לכתחלה, ולהתנות עליו בהדיא, אינה מעכבת, כי הברכות אינן מעכבות. וכתב הט"ז, שהדין דין אמת, שכיון שהיה בדעתו להתנות ולברך עליו, מותר בדיעבד, שבכל מקום אין הברכות מעכבות. ע"כ. גם הב"ח הביא דברי מהרש"ל, וכתב, שכדבריו משמע בירושלמי וכו'.

אבל במאמר (ס"ק ט) כתב, שאף הרש"ל מודה לדינו של הרמ"א, כדמוכח בשו"ת מהרש"ל (סי' עח) שאסר לשחוט ביו"ט לשבת, כל שלא הזכיר השחיטה בפרטות, אלא דס"ל למהרש"ל דשאני הכא שהפריש תבשיל לשם עירוב

מי שלא עשה עירובי תבשילין באונס, יכול להקנות קמחו לחבירו

שם כלום. ומלבד זאת הרי לא גרע מתקנת גדול העיר, שנאמר דווקא באונס, ואע"פ שיש לבעל דין לחלוק ולומר דהרי מרן הש"ע כתב החילוק בן אנוס לפושע לגבי הסומך על גדול העיר, ולא לגבי מקנה קמחו לאחרים, מ"מ יד הדוחה נטויה לומר דסמך על מה שכתב שם, ועוד דזיל בתר טעמא, דהטעם שקנסו הפושע מבואר במ"ב (ס"ק כה) דבעינן שכל אדם יעשה ע"ת בעצמו, שיהא זכור שכשם שמיו"ט לשבת אסור לבשל, כן ה"ה מיו"ט לחול. וא"כ אם נתיר לו להקנות קמחו לאחרים אף בפושע, הדרינן להאי חששא שלא יעשו ע"ת, ויבא לידי מכשול. אלא די"ל דדוקא

יח) טור וש"ע (או"ח סי' תקכו סעי' כ). וכ"ה במג"א הובא במ"ב (ס"ק ד). וכ"כ הלבוש, שאין לו תקנה אלא שיקנה קמחו ותבשילו במתנה לאחרים שעירבו, והם אופיין ומבשילין, ואפי' בביתו בחזקת דשלהם הוא, שקנו במתנה, והם עירבו, ואח"כ חוזרין ונותנין לו מבושל.

ומה שכתבנו דהוא רק באונס ולא עירב, ולא בפשע, פשוט, דלא גרע מהסומך בעירובו על גדול העיר שמבו' בשו"ע שאינו במקרה שפשע. וכ"כ בשו"ת שבט סופר (או"ח סי' ח). ודלא כמו שהביא בספר חכו ממתקים, בשם הראש"ל בביצה טו: להתיר אף בזה, ובאמת דלא נמצא

עירובי התבשילין אינם פועלים בשעת האיסור שחל בביה"ש, אלא בכל רגע מביה"ש ואף ביו"ט, וממילא לא שייך ליתן דין מוקצה באוכל שאינו מבושל.

ולגבי הקנין דשרי לעשותו ביו"ט, דהוי כמו נותן מתנה לצורך אוכל נפש ביו"ט דשרי. וכע"ז כתב המרדכי (ביצה ס" תרעו). רק בעינן שישעשה זאת בקנין משיכה ככל הקנינים ולא ע"י סודר. כ"כ הב"י ועוד אחרונים, וכנראה שהוא משום זילותא דיו"ט. וע"ע לעיל בס"י תקטז מה שכתבנו לגבי נתינת מתנה ביו"ט.

ולכאן נראה דיכול אף להקנות קמחו לקטן שיבשל עבורו ביו"ט, דאע"פ דקי"ל דקטן אינו בתורת קנין, היינו רק שרוצה לזכות לאחרים, או שזוכה בעצמו, (ומה"ט הגדול מציאתו אסורה רק מפני דרכי שלום) אך כאשר גדול שיש בו דעת מזכה, בוודאי שקונה לגמרי.

וכן אם נותן לחברו הקמח לא במתנה גמורה, אלא במתנה ע"מ להחזיר, דקי"ל מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה, ויכול לבשל עבורו.

וכאשר הקנה קמחו לאחרים אינם צריכים לבשל עבורו בצמצום, אלא יכולים לבשל בריוח עבור השבת, וכן מבואר בכמה מהראשונים, המאירי (ביצה יז.) והרשב"א (שם כא:) ובצרוור החיים (דרך עשירי ס" א.). וכן משמע מהש"ע (בסעי' כ') שדוקא בסיפא שם כאשר אין אחרים שעירבו כתב שיאפה בצמצום, אך ברישא שכתב שיקנה קמחו לאחרים לא הביא דין זה של הצמצום, ומשמע שיכולים לבשל עבורו ככל הצורך מבלי לצמצם.

ואם לאחר שבישלו עבורו האוכל רוצים לחזור ולתת לו במתנה, כתב הרמב"ם בפ"ו בהלכות יו"ט הלכה ט' שמותר. ואף דשאר עמודי ההוראה, וכן הטור והש"ע, לא הביאו דין זה, אין זה מוכרח לומר דמרן אינו מסכים עם זה, דאפשר שהוא דין פשוט ולכן לא ראה צורך לכותבו, דהלא עיקר האיסור הוא בבישול, ואחר שכבר הקנה האוכל לאחר, והלה בישלו, יכול לעשות בזה מה שרוצה ואין שום מקום להחמיר עליו בזה.

כאשר סומך על גדול העיר חששו להנ"ל כי אינו עושה כלום, משא"כ הכא שהולך ומקנה קמחו לאחרים, בוודאי שיזכור הטעם של ע"ת. וי"ל.

וחיינו דווקא באדם שאינו סומך על שלחן בעה"ב, ובסמוך על שלחן אדם שכן עירב, וכגון בניו של אדם, א"צ לעשות ע"ת כלל. (ולגבי נשואים המייחדים להם דירה עיין לקמן). וה"ה אם בעה"ב לא עירב אלא אשתו עירבה לכל בני הבית, דמהני עבורו. וכמבואר.

והביאור בזה, שאין קמחו של אדם שלא עשה ע"ת נאסר על אחרים שכן עשו ע"ת.

וע' בשו"ת יבי"א ח"א (חיו"ד ס" ד' אות ד' וס" ח' אות ד') שביאר, דכל איסורי דאורייתא הוו איסורי חפצא, ואילו איסורי דרבנן הוו איסורי גברא. וענין עירובי תבשילין הוא מדרבנן והאיסור לבשל בלי ע"ת מוטל על הגברא, ומש"ה אין קמחו של אדם נאסר אם מוסרו לאחר שעירב ע"ת.

ולכאן מי שלא הניח ע"ת, כל קמחו ושאר האוכל שאינו מוכן לאכילה, הרי הם מוקצה עבורו כיון שאינו ראוי לאכילה, (מלבד בשר דחוי באומצא כמבוא' בש"ע או"ח ס" שח סע"י לא). אלא די ש לדחות דהא עיסה שלא הפרישו ממנה חלה בערב יו"ט, אינה מוקצה ביו"ט, כי יש לו דרך של היתר ע"י שיערבה עם עיסה שילוש ביו"ט, וה"ה לענינו דהיות ויש לו דרך של היתר להקנות קמחו לאחרים, אין קמחו הוי מוקצה.

וע' בר"ן (ביצה ט:) שהק' דאם איתא דהוא נאסר וקמחו נאסר, כי מקני להו קמחו מאי הוי, והא כיון שנאסר מעיו"ט, אינו בדין שיהא מותר לאחרים, כדאמר' לענין עירובי תחומין (שם לז.). הבהמה והכלים כרגלי הבעלים. ואינה קושיא אצלי, דהתם ה"ט לפי שאין השביתה נקנית אלא בביה"ש, שהרי אם נאכל עירובו משחשיכה אין בכך כלום. ולפיכך הכל הולך אחר ביה"ש. אבל בעירובי תבשילין אינו כן, אלא כל שעה ושעה הוא מתיר, שהרי שנינו אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחילה, ולפיכך מתיר כל שעה ושעה לכל אחד מה שהוא שלו. ע"ש. ונמצא שלדברי הר"ן

יט. אף שביארנו דמי שלא עשה עירובי תבשילין קמחו נאסר, היינו דוקא לעצמו, אבל אם אחרים שואלים ממנו קמחו לצורכם, והם עשו עירובי תבשילין, מותר ליתן להם לאפות. (ט)

כ. העושה עירובי תבשילין ועירובי חצרות בבת אחת, יברך ברכה אחת, "אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירובין". ואם בירך אקב"ו על מצות עירוב, יצא ידי חובה לשניהם. (כ)

ובפרט לפי מה שביארנו בסעי' הקודם שהוא רק איסור דרבנן, והאיסור הוא על הגברא, ולא על החפצא, שאין קמחו נאסר, ואינו נידון כלל לגבי הנושא של הבהמה והכלים כרגלי הבעלים. כמ"ש הר"ן הנ"ל.

(ט) כן משמע מלשון הרשב"א (עבודת הקודש שער ה) שכתב: דאין אחרים אופין ומבשלים לו משלו. והיינו דווקא לו, אך אם מבשלים לעצמם משלו, שרי. וכן משמע מלשון הר"ן בביצה שם.

עירובי תבשילין ועירובי חצרות ביחד, אם מברך ברכה אחת לשניהם

היה לומר על מצות עירוב, אך סיים, ומ"מ כבר הורה זקן. וכן המאמ"ר (שם סק"ב) הסכים למהר"ם די בוטון לומר על מצות עירובין.

ובמטה אפרים (סי' תקפא ס"ק נט) כתב, שי"ל בנוסח הברכה על מצות עירובי תבשילין ועירובי חצרות, ואומר, בדין עירובא יהא שרי לנא לאפווי ולבשולי ולטלטל מן הבית לחצר וכו'. וכ"כ בח"א (כלל קב סי' יח) שי"ל בנוסח הברכה על מצות עירובי תבשילין ועירובי חצרות.

ובשו"ת בנין עולם (א"ח סי' כט) כתב לפקפק על דברי מהר"ם די בוטון, שכיון ששתי המצות מוטלות עליו צריך לברך על כל אחת ואחת בפני עצמה, לתת לכל אחת מעין ברכותיה. כמו שמצינו (בפסחים קכ). בירך על הזבח לא פטר את הפסח, ומ"מ סיים, שמכיון שמפורש בדברי הגאונים הנ"ל שדי בברכה אחת, מסתפינא לפסוק נגד דעתם בחשש ברכה שאינה צריכה. וכן העלה לדינא הגר"ש קלוגר בשו"ת ובחזרת בחיים (סי' קכד). וע"ע בשו"ת דברי מלכיאל ח"ג (סי' י) שג"כ כ' לפקפק ע"ד מהר"ם די בוטון. וע' בבית אפרים (א"ח סי' ד), ובשו"ת כפי אהרן אפשטיין (סי' א). ולדינא יש לברך ברכה אחת כדברי מהר"ם די בוטון וסיעתו הנ"ל, דסב"ל.

(כ) מי שעושה עירובי תבשילין ועירובי חצרות ביחד, האם מברך ברכה אחת לשניהם, או ברכה לכל מצוה בפני עצמה, הנה בסוכה (מו). איתא, ת"ר היו לפניו מצות הרבה אומר ברוך אקב"ו על המצות, ר' יהודה אומר מברך על כל מצוה ומצוה בפני עצמה. ופסקו בגמ' שם כר' יהודה, משום שכל דבר ודבר תן לו מעין ברכותיו. ומיהו יש לדחות ולומר דשאני הכא ששניהם ענין של עירוב, מש"ה יש לפוטרים בברכה אחת, וכ"כ בשו"ת מהר"ם די בוטון (סי' לה), שבנ"ד מברך ברכה אחת "על מצות עירובין". וכ"כ בס' פרי האדמה (ה"א דף לה).

וכן מצינו לפי מנהגינו שמברכים על התפילין ברכה אחת על תפילין של יד, ופוטרים באותה ברכה תפילין של ראש, ע"פ שיטת רש"י (מנחות לו), והרמב"ם, והש"ע (סי' כה ס"ה). אע"פ ששתי מצות הן, שתפילין של יד אינה מעכבת של ראש. אלא שיש לדחות דשאני התם שהכל ענין אחד ששניהם באו לזכרון, ויש ארבע הפרשיות של תפילין בכל אחת מהן, משא"כ עירובי תבשילין וחצרות כל אחד בא להתיר ענין אחר מן השני.

וע' בשו"ת כנה"ג (סי' שצה הגה"ט אות א) שה"ד מהר"ם די בוטון הנ"ל, וכתב, דנראה שדי

כא. מי שעבר ובישל כמה קדרות מיום טוב הראשון ליום טוב השני, אף שעבר על איסור הכנה ביום טוב, בדיעבד מותר לאכול מתבשיל זה, ואפילו אם עשה כן במזיד. וכן אם בישל מיום טוב לשבת, בלי להניח עירוב תבשילין, מותר לאכול מהם בשבת, ואפילו אם יש לו דברים אחרים לאכול בשבת. (ש"ע ס' תקכו סעיף כג). אבל אם הערים, שאחר שאכל סעודת שחרית, אמר שהוא רוצה לבשל לצורך יום טוב, ולבסוף לא אכל מהתבשיל שהוא כלל, והניחו לשבת, אסור לאכול ממנו בשבת. ולמה החמירו ואסרו על המערים, ולא אסרו כמו כן על המזיד, שאם תתיר למי שהערים, יבואו הכל להערים וישתקע שם עירוב תבשילין, אבל מזיד הוא דבר שאינו מצוי, דלא שביק איניש היתרא ואכיל איסורא, ולא גזרו בו חכמים. ומותר לכתחלה לבשל בליל יום טוב לסעודת שחרית של יום טוב אף בלי עירוב. (שו"ת בית דוד ס' רפה). (כא)

כב. מצוה על גדול העיר או רב השכונה, לערב על בני עירו או שכונתו, שיזכה את עירובו על ידי אדם אחר, בהגבהת טפח, לזכותם של בני העיר או השכונה. ואחר שיזכה להם העירוב, יטול העירוב בידו ויברך, ויסיים בסוף אמירתו "לנו ולכל בני העיר הזאת". ונכון לכתחילה שהאדם הזוכה לא יהיה מבני ביתו של בעל העירוב, אף על פי שהם גדולים, כל שהם סמוכים על שולחנו. וכן לא יעשה זאת על ידי אשתו. ואם קשה לו לחפש אדם זה, יכול לזכות אפילו על ידי אשתו. ואם היה רגיל לערב לאחרים, ושכח לזכות העירוב תחילה על ידי אדם אחר, יכולים לסמוך על עירובו בדיעבד. ומכל מקום לכתחלה חייב כל אדם לעשות עירוב תבשילין בעצמו, ולא יסמוך על גדול העיר, ורק אם שכח או נאנס ולא עירב יסמוך על גדול העיר, שמערב לכל בני עירו. וכשדרך אותו גדול העיר להניח העירוב, סומך עליו מסתמא, ואין צריך לשאול אותו. ואם שכח בשני רגלים רצופים, יש אומרים שנחשב לפושע, ואינו יכול לסמוך על עירוב של גדול העיר, ומכל מקום בזמן הזה כוונת הרב המערב עירובי תבשילין לזכות גם אנשים כאלה

עבר ובישל כמה קדרות מיום טוב הראשון ליום טוב השני

מלאכה דרבנן אסורה משום מעשה שבת, דאל"כ ל"ל לטעם דהויא בעיא דלא איפשיטא. ומאי דאזלינן לקולא היינו משום שמצינו לרי"ף והרמב"ם דקיימי בחד שיטה להקל בזה, וגם הוא מילתא דרבנן. ולכן אם עברו ובישלו מיו"ט לחול, ואפי' במזיד, התבשיל מותר באכילה, וכ"פ ביש"ש (ביצה ב, טו), ובמ"א ומ"ט' ובית מאיר (ב"ט תקג). וע' בשו"ת משכנות יעקב מקרלין (ס' קכו). וכמבואר בילקו"י מועדים (עמ' תעא), ושבת ב' (עמ' רטו), דבדיעבד מותר לאכול תבשיל זה. וידיעבד היינו אחר שעבר ועשה כן, אבל מאי דשרינן היינו אף כשיש לו מאכלים אחרים, וכמבואר במג"א (ס' תקג סק"ג).

כא) הרמב"ם (פ"ו מהלכות יו"ט ה"י). וע' באו"ז ח"ב (ס' שמב). ובשו"ת הריב"ש (ס"ס טו). ובשו"ת משכנות יעקב מקרלין (ס' קכו). [יחו"ד ח"ו ס' י' סק"ג].
וע' ברשב"א (ח"ה ס' ח) שכתב, דשרי לאוכלו, דבביצה (יז:) הויא בעיא דלא איפשיטא, והו"ל ספק בשל סופרים, דמדאו' איכא טעם דהואיל. וכ"פ העיטור. וע"ש דדעתו דשרי אפי' אם יש לו מאכלים אחרים. וכ"פ המאירי והר"ן (ביצה יז:). וכ"כ להלכה בב"י (ס"ס תקג). וכיו"ב כ' הר"ן (ביצה לה:), ושכ"ד הרי"ף והרמב"ם. והו"ד בשו"ת יחו"ד (ח"ו ס' י' בהערה). וצ"ל דאיירי במזיד שבזה גם

הקרובים לפשיעה, ולכן יכולים לסמוך עליו בדיעבד, ולבשל מיום טוב לשבת. ונהמערב עירובי תבשילין עבור אחרים, צריך להקנות להם את העירוב על ידי אדם אחר, שיגביה את העירוב מן הקרקע טפח, ויזכה אותו עבורם. (וכל מי שמזכים על ידו בעירובי שבת, מזכין על ידו בעירובי תבשילין. וכל מי שאין מזכין על ידו באותו עירוב, אין מזכין על ידו בזה). [כב]

מתי אפשר לסמוך על עירוב רב העיר, וע"י מי אפשר לזכות העירוב לאחרים

והמרדכי (סי' תקכ) וסמ"ג (רמג): וסמ"ק (סי' רפב). וכתב בב"י שם, דנקטי' כדעת הרי"ף והרמב"ם. ומ"ש הסמ"ק והטור שטוב להחמיר כדברי שניהם, היינו לכתחלה, אבל בדיעבד כל אחד מהם חשוב גדול, דכיון דמידי דרבנן הוא סומכין על דברי המיקל. ונקי"ל בעירובין (מו). הלכה כדברי המיקל בעירוב ואפי' יחיד במקום רבים].

ואם יש לאדם מלמד או סופר שאוכל בשכרו, או יתום אוכל על שולחנו בתורת צדקה, יכול לזכות על ידן אף שסמוכים על שולחנו. נטור על פי הרא"ש (שם סי' ח), והתוס' (ב"מ יב:). דבנו הגדול שאני, שרגיל להיות תמיד על שולחן אביו, משא"כ אורח וכדו' אפי' אוכל בחנם, אין מציאתו לבעל הבית, וכ"ש עבדו ושפחתו העברים דבשכרן אכלי, שאע"פ שסמוכים על שולחנו, לא הויא ידם כידון. וכתב בכלבו (סי' לג) בשם ר"פ, דלאחר שנשא הבן אשה, לא מהני סמיכות שולחן.

והרי"ף והרמב"ם כתבו בסתם, שמזכה ע"י אשתו, וביאר הרי"ף (ביצה ח:). דלא הצריכו בנדרים (פח:). שיש לה בית באותו חצר (דאו מיגו דזכיא לנפשה זכיא לאחרין), רק לר"מ דס"ל אין קנין לאשה בלא בעלה, משא"כ לרבנן. וכ"כ רי"ו (כט ע"ד) בשם התוס' שיכול לזכות ע"י. והכי נקטי'. [אמנם דעת התוס' והרא"ש, שדוקא אם יש לה בית באותו חצר, דמגו דזכיא לנפשה זכיא לאחרין].

וכתבו הרמב"ם (יו"ט פ"ו ה"ו) ומרן (תקכו, ט), כל מי שמזכים על ידו בעירובי שבת, מזכין על ידו בעירובי תבשילין, וכל מי שאין מזכין על ידו באותו עירוב, אין מזכין על ידו בזה. ולהלכה כתב מרן בסי' שסו (ס"ו), שמזכה ע"י בנו ובתו הגדולים, אפי' סמוכים על שולחנו, וע"י עבדו ושפחתו העברים אפי' הם קטנים, וע"י אשתו אע"פ שמעלה לה מזונות ואפי' אין לה בית בחצר.

כב) ש"ע (סי' תקכו סי' וסי"א וסי"ב). ובאחרונים שם. והזיכוי יעשה קודם שיברך על העירוב. כ"ד הפוסקים והטור והש"ע. וכ"כ הראב"ן (ביצה פ"ב דף קעב). וע"ע בשו"ת לב חיים (ח"ב סי' קא). ובמשחא דרבוא (ח"א סי' שסו). אבל האר"י ז"ל כתב בשעה"כ (דף סב ע"ד) שקודם יברך, ויאמר בדין עירובא, ואח"כ יזכה לאחר. וכ"כ הברכ"י (סק"ה) בשם טור ברקת, ושכן משמע בפסיקתא כת"י. אלא שהטור ושבו"ל הלקט כתבו כד' מרן הש"ע. עכת"ד. וע' בשו"ת לב חיים שם דעכ"פ בדיעבד מהני לזכות גם אח"כ. וע' בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ג ס"ס ו) שהאריך בזה. וע"ע בשו"ת באר משה (ח"ד סי' מז, וח"ה סי' קי).

וע"י מי אפשר לזכות, מבואר במשנה (עירובין פט:) שמזכה ע"י בנו ובתו הגדולים, ועבדו ושפחתו העברים (פי', אפי' קטנים, שהקטן זוכה לאחרים בדבר שהוא מד"ס, רמב"ם פ"א ה"כ), וע"י אשתו. ולא ע"י בנו ובתו הקטנים, ועבדו ושפחתו הכנענים מפני שידם כידו. ולגבי מציאה, דעת שמואל שקטן וגדול ממש, ולריו"ח הכל תלוי אם סמוך על שולחנו. ובה"ג ועוד פסקו כשמואל. אך הרי"ף והרמב"ם פסקו כריו"ח. ומ"מ משמע ברי"ף וברמב"ם (עירובין א, כ) דלגבי עירוב גדול ממש וקטן ממש אמרו. ומבואר ברמב"ן (כתש"י סי' ריג) דמציאה שאני, שאינו זוכה רק מטעם איבה, אבל במה שהאב רוצה לזכות על ידן לאחרים, שפיר זוכים כאינש דעלמא. וכתב בהגמ"י שכ"מ בירושלמי דלגבי עירוב מודה ריו"ח דקטן ממש. והרא"ש (עירובין פ"ז סי' ח) כתב בשם ר"ח (ו"ג ר"ח), דלריו"ח, בנו גדול הסמוך על שולחנו, ידו כיד אביו, וא"א לזכות על ידו, משא"כ עבדו ושפחתו העברים, שאף שסמוכים על שולחנו אין ידן כידו. וכמו אורח הסמוך על שולחנו שאין מציאתו לבעל הבית. וכ"כ התוס' (עירובין עט:)

שניהם היכא דאפשר. ע"כ. והרמ"א כתב שבדיעבד סומכין על דברי המיקל בערוב. וגדול שיש לו אשה, אע"פ שסמוך על שלחן אביו, מזכין על ידו לכתחלה. ע"כ. וע"ע בשו"ת זקן אהרן וואלקין (ח"א סי' כד).

והרא"ש שם כתב, ובעירוב תבשילין אין אדם צריך לזכות לאשתו ולב"ב, אלא כשהוא עירב כולם מותרין, וכיון דאינה צריכה לזכות, אין מזכין על ידה, מידי דהוה אעירובי חצירות כשאין לה בית בחצר.

הרגיל לערב גם לאחרים אם צריך לזכות להם

בדין המשכיר בית לחבירו ב"ד, כתב הר"ן, שאפי' נאמר שחזקתו בדוק, כל היכא דאיתיה קמן צריך לשאול אותו, דלא סמכין אחזקה היכא דאפשר לברורי מילתא. ע' בפמ"ג (סי' ה' א"א ס"ק יא), דהא דכל דאיכא לברורי מבררין, היינו מדרבנן, אבל מה"ת א"צ לברר, ובמילתא דרבנן לא החמירו לברר אפי' ע"י שאלה. וע' ביבי"א (ח"ז אה"ע סי' א אות ג). וביחוד"ד (ח"ו סי' א בהערה). ובקובץ כרם ציון (ח"י"ב עמ' קצו והלאה). וע' באו"ז (ח"ב דף עג). ובאוצר הגאונים (ביצה טז). ודו"ק. ומה שכתבנו שי"א שמי ששכח בשני רגלים רצופין א"י לסמוך על עירוב רב העיר, זהו כדמוכח מההוא עובדא דההוא סמיא (ביצה טז). ומה שכתבנו שכיוס וכר, כ"כ בשו"ת כנסת יחזקאל (הנ"ל). ויש סיוע לדבריו מתש' הרשב"א (ח"א סי' תרפג) שהובאה בב"י, דה"ט בההוא סמיא מפני שאין דעת המניח עירוב על הפושעים, וכפרש"י. אבל אם אמר המניח בפירוש שהוא מערב אף על הפושעים הוא סומך לעולם על המניח.

וב"ב המאירי בבית הבחירה (ביצה טז), שיש מפרשים דמ"ש פושע את, כלומר שהואיל ואין דעתך גומרת לצאת בשל אחרים, נמצאת שנעשית פושע על שלא הנחת, ואין לערב על פושעים. ומ"מ אם היה דעתו אף על הפושעים, יראה לגדולי הדור שהוא מותר. וע' בס' עבודת הקודש (בית מועד שער ד' סי' ב). וכ"כ בס' המאורות (ביצה יז). ומדברי רבינו ירוחם בשם רבי אברהם בן איסמעאל מוכח דאף לכתחלה ש"ד, נוע"ש, דהאידינא דנהגי, שהשליח צבור מערב על כל בני העיר,

אך לא ע"י בנו ובתו הקטנים, אפי' אינם סמוכים על שלחנו. וכן הלכה. ובשם י"א כתב, שאינו מזכה ע"י בניו הסמוכים על שלחנו, אפי' הם גדולים, ולא ע"י בתו שלא בגרה אפי' אינה סמוכה על שלחנו, ולא ע"י אשתו שמעלה לה מזונות (או שאמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך, ואפי' יש לה בית בחצר), אבל מזכה ע"י בנו שאינו סמוך על שלחנו אפי' הוא קטן, וע"י בתו שבגרה ואינה סמוכה על שלחנו, וע"י אשתו שאינו מעלה לה מזונות, אפי' אין לה בית בחצר. ולכתחלה טוב לחוש לדברי

ו**כתב** בגן המלך (סי' קכ) שהרגיל לערב גם לאחרים א"צ לזכות לאחרים. והביא ראיה מהגמ' (גיטין ל.) במכרי כהונה ולויה. ואף שהכס"א (סק"ג) חולק עליו, כתב החיד"א בטוב עין (סי' יח אות ז) לסמוך על גן המלך בדיעבד.

ולכא' קצת קשה על מרן החיד"א שלא זכר מ"ש בשו"ת אדמת קודש (י"ד סי' יג) לפקפק ע"ד הרב גן המלך בזה, שאין הנידון דומה כ"כ לראיה. אך מ"מ אין דבריו מוכרחים, שהרי בעירוב תבשילין אפי' אם מכין ע"מ שפשע ש"ד לסמוך עליו, כמ"ש בשו"ת כנסת יחזקאל (סי' כא) דהאידינא כוונת המזכה אף על השוכח כמה פעמים רצופים דחשיב פושע. וע"ע בשו"ת מהרש"א אלפנדארי (י"ד סי' ח), מ"ש להשיג על דברי הרב כסא אליהו הנ"ל. וע"ע בס' נהר מצרים (הל' יו"ט אות ג), ובשע"ת (סי' תקכו אות ו), וביד אהרן שם (בהגהות ב"י).

ו**כתב** הגר"ז (סי' תקכו סי"ד): "ואם לא שכח כלל מעירובי תבשילין, אלא שסמך במתכוין על גדול העיר, אינו יוצא בעירוב זה כלל. ואם לא ידע הלכה זו, וחשב שא"צ לערב בעצמו אלא מותר לו לסמוך לכתחלה על עירובו של גדול העיר, ה"ז מותר לסמוך על עירובו של גדול העיר, מפני שהיה אנוס בטעותו. אבל אם הוא ת"ח ונתעלמה ממנו הלכה זו או שלא למד אותה מעולם, ה"ז פושע, ששגגת תלמוד עולה זדון, ואינו יוצא בעירובו של גדול העיר."

ואם דרך גדול העיר להניח עליהם העירוב סומכים עליו מסתמא, וא"צ לשאול אותו. וכמ"ש הר"ן. וכ"פ הרמ"א (סעיף ט). ואע"פ שבפסחים (ד):

כג. אם הניח עירוב ואבד קודם שיבשל לצורך השבת, יכול לסמוך על העירוב של גדול העיר, שכל אדם דעתו לסמוך על עירובו של גדול העיר אם יאבד עירובו. ואם אין שם גדול העיר והתחיל לבשל, ואחר כך אבד עירובו, בדיעבד מסיים כל בישוליו לשבת. אבל אם טעה בהלכה ועירב בדג מלוח, וכיוצא בזה, אינו יכול לסמוך על עירובו של גדול העיר, שגילה דעתו בהנחת העירוב שעשה שאינו רוצה לצאת בעירובו של הגדול. ומכל מקום אשתו ובני ביתו יכולים לסמוך על עירובו של גדול העיר ולבשל לעצמם, ומכיון שהם מותרים לבשל לעצמם, אין שום קפידא אם יבשלו גם בשבילו. (כג)

בטוחם מי שאינו מערב עירובי תבשילין. והרי גם אחרים אסורים לבשל לו. כמבואר בש"ע (סי' תקכו ס"כ). ע' בשו"ת לבושי מרדכי (מה"ת סי' קכא). ואף שהרב משחא דרבנות ח"א (דף מג:): כתב דלכתחלה אין לערב לפושעים, דאל"כ למה לא עירב שמואל ע"ו. מ"מ לא משמע כן מדברי הכנסת יחזקאל הנ"ל. (וע' בשולחן גבוה סי' תקכו ס"ק יא. ובכף החיים סי' תקכו אות נו בשם הט"ז).

אולם עדיין י"ל שתקנה זו טובה מפני שאשתו אינה פושעת, אלא שהקמח והתבשיל אינו שלה. וע' בשו"ת עין אליעזר (סי' מד) שלכן כ' שיתן לה באודיתא. וע' בשו"ת איש מצליח (א"ח סי' טו) שדעת מרן להחמיר. וצ"ע. (וע' בשו"ת רב פעלים ח"ב אה"ע סי' יד).

וע' בס' מאורי אור (אור למועד דף עז). שפי' דדוקא במכיון שלא לצאת בעירוב של גדול העיר לא מהני בפעם השניה, הלא"ה ש"ד. וע' בשו"ת שרגא המאיר (ח"ז סי' לא) שהעלה ג"כ שאם דעתו של גדול העיר גם על פושעים מחמת חוסר ידיעה, שפיר יכולים לסמוך עליו אף לכתחלה. וע"ע בשו"ת מנח"י (ח"ז ס"ס לו ד"ה ועוד). ובשו"ת ערוגת הבושם (סי' קעב אות ג). וי"ל ע"ד. ודו"ק. וע"ע במאורי (ביצה טז:). [ילקו"י מועדים עמ' תק. חזו"ע]. והעיר הגרש"ז אויערבך, דמי שמזכה את עירובו לכל הדרים באותה העיר, אסור לאוכלו ביו"ט ומשום איסור גזל, כי הרשות לכל אדם לאוכלו הוא רק בש"ק ולא ביו"ט [עד אחרי שכולם גמרו צורכי שבת]. (שש"כ פ"ב הע' לד).

ומכריו, מותר לסמוך עליו לכתחלה, ולא הוי פושע. ע"כ. וע' בברכ"י.

וכתב במאור ישראל (ביצה טז:), שיש לדקדק כן מהגמ' שם שאמרו, מכריו ר' יעקב בר אידי מי שלא הניח עירובי תבשילין יבא ויסמוך על שלי. ועד כמה, אמר רב ניחומי משמיה דאביי עד תחום שבת. ופי' רש"י, ולעומדים חוץ לתחום לא היה דעתו של מניח עליהם ולא עלו על לבו לזוכרם. וכ' הצ"ח, דמשמע מפ"י רש"י שאם המניח אומר שכיון גם עליהם מהני.

אמנם הר"ן כ' שאם הם חוץ לתחום אפשר דאפי' במפרש לא מהני, שאין סברא שאחד יערב על כל העולם וכו'. ע"ש.

ומ"מ נראה שאף לר"ן אם הוא בתוך תחום העיר גם בפושע ומזיד מהני, כדברי הרשב"א והמאירי הנ"ל. וכדמוכח מלשון הר"ן "שאינן דעתו על הפושעים שאינם רוצים לסמוך עלי". וכן העלה בשו"ת כנסת יחזקאל (סי' כא), שלפי המסקנא דרב אשי (לעיל טו:): דה"ט דעירובי תבשילין כדי שיאמרו מיו"ט לשבת אין אופין ומבשילין, קל וחומר מיו"ט לחול, והיינו דמערב יו"ט אין, ביו"ט לא וכו', לפיכך אפי' שכח פעמיים רצופים נקרא אונס, ולא חשיב פושע, ויכול לסמוך על גדול העיר. וע' בשו"ת ערוגת הבושם (חאו"ח סי' קעב אות ג). ובשו"ת שואל ונשאל ח"ו (סי' מ).

ועפ"ז ניחא שיוכלו השוחטים לשחוט עופות ביו"ט לכל מאן דבעי, אע"פ שאפשר שיש

הניח עירוב ואבד קודם יום טוב

אדעתיה שאינו רוצה לסמוך על גדול העיר, דמעיקרא נמי היתה דעתו שאם יאבד יסמוך על

(כג) ב"י בשם הכלבו. וכ"פ מרן בש"ע (סי' תקכו טז). ולא אמרי' כיון שהניח עירוב גלי

שאין רצונו להסמך על אחרים. ע"כ. נמצא שדין זה שנוי במחלוקת. ומ"מ כיון שדין עירוב תבשילין הוא מדרבנן ספיקו לקולא, וכמו שפסק מרן להקל.

[וכן מי שהניח עירוב ונתקלקל המאכל ובטל עירובו, פשוט שיכול לסמוך על גדול העיר שמזכה לכל בני העיר. וע"ע במשנ"ב (ס"ק נג), שאם חברו זיכה לו, גם אם הניח עירוב בעצמו אלא שאבד יכול לסמוך על של חברו, וכתבו בשם הגראי"ל שטיינמן לבאר טעם הדבר דל"א דבזה שהניח גילה דעתו שאין רוצה לסמוך על של חברו, אלא אמרי' שדעתו שאם יתברר קלקול בעירוב, סומך הוא על של חברו, משום דתקנת עירוב הוא דרבנן, ובדרבנן יש ברירה, ואמרי' שהוברר הדבר למפרע שיוצא בעירוב חברו. (מוריה קובץ רנו, עמ' קטזז).]

גם מי שתמיד עושה ע"ת, ואירע ששכח יסמוך על עירוב גדול העיר

והלשון משמע כן, דמדקאמר "גומר" משמע כל צרכי שבת, דאי אהיה עיסה לחוד הו"ל למימר גומרה, והדבר שקול עד שיבא מורה צדק. ע"כ. וכן הר"ן נסתפק בזה. ומרן בש"ע (סעיף יז) כתב שגומר אותו תבשיל שהתחיל, ומוכח שפסק להחמיר.

אבל הרדב"ז (ח"ב סי' תרט) כתב ומסתברא שלא נסתפקו אלא בדברי אביי, אבל לענין דינא, הרי איסור הבישול מיו"ט לשבת מדרבנן הוא, וכל ספיקא דאיסורא דרבנן לקולא. ע"כ. ותנא דמסייע ליה הוא האר"ח (עירובי תבשילין אות ד) בשם הרא"ה, שפסק, שגומר כל בישולו וכל סעודתו, שכולם התחלת סעודה היא. ע"כ. וכ"פ מרן החיד"א במחז"ב (סי' תקכו), ובשו"ת יוסף אומץ (סי' פ). וע"ע בשו"ת בית אב (א"ח סי' פ), ובכה"ח (אות קה). ודו"ק. [וראה בזה עוד בסמוך].

מיהו כתב בשו"ת בית דוד (סי' דש) שאם עירב בדיעבד בדג מלוח אינו יכול לסמוך על העירוב של הרב, דגלי דעתיה דלא ניחא ליה בעירובו. ולא דמי לשוכח. ואף במניח עירובו ואבד, כתב הב"י בשם כלבו, דהתם ה"ט משום

גדול העיר. וכ"ה להדיא בארחות חיים (הל' עירובי תבשילין אות ה). וכ"כ המאירי (בית הבחירה ביצה עמ' צט). ובשו"ת התעוררות תשובה (ח"ב סי' קנב) נסתפק בזה. ולא זכר מהפוס' הנ"ל. והרי מרן כתב דין זה בהדיא להקל.

איברא שבס' המכתם (ביצה טז) כתב בעובדא דההוא סמיא, שאמר לו שמואל, לכו"ע שרי לדידך אסור, די"מ דה"ט, שכיון שראה אשתקד כשלא הניח הסומא עירוב, שאמר לו שמואל סמוך אידידי, ואע"פ כן עתה אתה עצב, גילית דעתך שאין רצונך לסמוך על העירוב שלי, לפיכך אסור לך לבשל, לפי שאין דעתי אלא על הרוצים לסמוך על העירוב שלי, ולא על שאינם רוצים. (וע' בדברי בעל המאור). וכתב ע"ז המכתם, ולפ"ז יש לדקדק, שמי שהניח עירובי תבשילין ונאכל עירובו או שאבד אינו עוד להסמך על עירוב גדול העיר, שהרי גילה דעתו מערב יו"ט

וע' במשנ"ב (סי' תקכו ס"ק כו) שכתב, מי שבכל פעם עושה עירובי תבשילין בעצמו ואינו סומך על גדול העיר, ואח"כ אירע ששכח כמה פעמים, [או אפי' פעם אחת], ולא עשה עירובי תבשילין, בזה אין הגדול מוציא, שהרי לא היה דרכו לסמוך על הגדול. ע"כ. ואינו מוכרח, שאע"פ שנוח לו תמיד לעשות המצוה בעצמו אם שכח לעשות ע"ת, יכול לסמוך על גדול העיר, דלא גרע מדין אם עשה ע"ת ונאבד, דלא אמרי' שכיון שהניח עירוב בעצמו, גילה דעתו שאינו רוצה לסמוך על גדול העיר, הילכך גם זה יכול לסמוך על גדול העיר. וכ"כ בשו"ת קנין תורה (ח"ג סי' ע אות א). וע' בשולחן גבוה (ס"ק יב). וצ"ע ברש"ש (ביצה טז).

ואם אין שם גדול העיר והתחיל לבשל, ואח"כ אבד עירובו, מסיים כל בישוליו לשבת. הנה בכיצה (יז) אמר אביי נקטי' התחיל בעיסתו, ונאבד עירובו גומר, וכתב הרא"ש מספקא לי אם גומר עיסה זו בלבד, כיון שהתחיל בה, ושוב לא יבשל ולא יטמין, וכן אם התחיל לבשל תבשיל, יגמרנו בלבד, או שמא גומר כל צרכי שבת,

עירובו של גדול העיר ולבשל לעצמם, כי בישולם לעצמם הוא חלק שלהם, כעין מ"ש המג"א (סי' קעה סק"ד) שלכן מברך הטוב והמטיב כשאשתו ובניו עמו שכיון שחייב במזונותיהם הוי כאילו יש להם חלק בו. וכיון שהם מותרים לבשל לעצמם אין שום קפידיא כלל אם יבשלו גם את חלקו, כדקי"ל (ביצה יז), ממלאה אשה קדרה בשר אע"פ שאינה צריכה אלא חתיכה אחת, מפני שהתבשיל יהיה מתוקן יותר. [חזו"ע].

דמעיסקא היה דעתו שאם יאבד יסמוך על גדול העיר. משא"כ בכה"ג שנמצא פיסול בעירוב, דלא סלקא אדעתיה שיהיה בו פיסול. ע"כ. והובא להלכה בערה"ש ובברכ"י ובשולחן גבוה. ובס' מועד דוד (דף קט ע"ג) חולק על דברי הבית דוד ומוכיח להקל.

והנה בשו"ת חלק לוי (סי' קלט) כתב, שאף באופן שהיה אפשר לו לערב ולא עירב שנקרא פושע, מ"מ אשתו ובני ביתו יכולים לסמוך על

עוד בדין מי שהתחיל בעיסתו או בתבשילו ונאכל העירוב או אבד

מברטנורא (פ"ב מ"א), וכ"פ הים של שלמה (פ"ב דביצה סי' יח). וכתב במחז"ב (סי' תקכו סק"ז) כתב דלא שבקינן פשיטותיהוה דהרא"ה והרדב"ז [הנ"ל] משום ספקים של הרא"ש והר"ן, ומה גם שנראה שהארוחות חיים ס"ל להקל כדעת הרא"ה, ונקטי לקולא.

גם הגר"ח בן עטר בס' ראשון לציון (ביצה יז), כתב, אפי' אם לא התחיל אלא תבשיל אחד, מבשל כמה תבשילין, ואופה וחוזר ואופה כל מה שירצה, וה"ט, שכיון שטעם העירוב כדי שלא יטעה לומר שאופין ומבשלין מיו"ט לחול, שהרי אף לשבת לא הותר לו אלא ע"י עירוב, כל שהכין עירוב והתחיל לאפות או לבשל כשעירובו קיים, תו לא אתי למטעי לאפות ולבשל מיו"ט לחול. וכן משמע מלשון הרמב"ם שאף אם התחיל בעיסתו בלבד אפי' לא התחיל לבשל, יועיל גם לבשל וכו'. [אולם בס' בני שמואל (דף קלב), העלה שדעת הרמב"ם להחמיר, ושלא אמרו "גומר", אלא דוקא העיסה שהתחיל בה בלבד, וכן הבישול שהתחיל בו. ושכן מוכח מלשון הרמב"ם. וכן נ"ל עיקר. וכ"כ בבאיור הלכה (סי' תקכו) שדעת הרמב"ם להחמיר. ודו"ק].

ומהר"י טייב בערה"ש (שם סק"ח) כתב, דאדרבה לא שבקינן פשיטותיהוה דהראב"ד וה"ה שנראה דס"ל להחמיר. ויש להוסיף, מ"ש רבינו יהונתן מלוניל, דה"ט דאמר אביי שגומר, היינו משום דאיכא הפסד אוכלין, הילכך היתירו רבנן בדרבנן. ומוכח דס"ל שאינו גומר עוד לישא ואפיה אחרת, או בישולים אחרים. וכ"כ המאירי (ביצה יז): שלא היתירו אלא בהתחיל בעיסה, שיש

ויש להרחיב עוד בדין מי שהתחיל בעיסתו ואבד העירוב, ממ"ש עוד מרן אאמו"ר בס' טבעת המלך על הרמב"ם שם, דהנה הראב"ד בהשגות (שם) כתב, נ"ל שאם אפה ולא בישל או בישל ולא אפה, ונאכל העירוב, או אבד, מה שעשה בעוד שהיה העירוב קיים מותר לו לשבת. ע"כ. והמ"מ כתב שסברא נכונה היא, ומוכח דס"ל שאם התחיל בעיסתו ונאכל עירובו, אינו יכול לגמור כל צרכי השבת, שאילו היה סובר שכל שהתחיל גומר כל צרכי שבת, מה צורך להערים, להניח מה שכבר בישל לשבת, הרי הוא יכול להמשיך לבשל לצורך השבת, כיון שהתחיל בהיתר גמור, אלא ודאי דס"ל להראב"ד וה"ה שלא הותר לגמור אלא אותה עיסה או תבשיל בלבד. וכ"כ הב"ח. נוכן הוכיחו הים של שלמה והפרי חדש בס' מים חיים על הרמב"ם, והקרבן נתנאל, והנהר שלום (סק"ט) מדברי הראב"ד וה"ה. וע"ע במרכבת המשנה אשכנזי כאן, מ"ש בכוונת הראב"ד. וצ"ע].

אך בס' המאורות (ביצה ע"ג ריג) הביא הרה"ג המו"ל בהערה שם, מ"ש בספר מזוקק שבעתים, וז"ל: וכתב הרב בעל השלמן, ואפי' לא התחיל אלא ללוש העיסה גומר הכל, ואם התחיל במין אחד והוא צריך למין אחר מסתברא שגומר אפי' בשני מינים, וכתב ע"ז הרב מזוקק שבעתים, כי לכך גומר אפי' בשני מינים, משום שעירוב תבשילין דרבנן, אזלינן לקולא, לקיים מצות עונג שבת.

אולם מרן (סעיף יז) פסק שגומר אותה עיסה או אותו תבשיל בלבד. וכ"פ רבינו עובדיה

הפסד בעזיבתה, ולכן אמרו התחיל בעיסתו גומר, אבל אם אין שם הפסד אינו גומר. ובחי' המאירי שם כתב ג"כ דה"ט משום הפסד אוכלין הקילו רבנן בדרבנן. אבל היכא דליכא פסידא אינו גומר, ולשי' האחרים אפי' התחיל במין אחד גומר את הכל. ע"כ. אלמא דלשיטתו מיהת אין להקל אלא לגמור אותה עיסה ואותו תבשיל בלבד.

גם המכתם (ביצה יז:) כתב התחיל בעיסתו ונאכל העירוב גומר, פירוש גומר הלישה והאפיה, דלישה בלא אפיה לא מהניא ליה, וכחדא מלאכה דמיין. ע"כ. ומשמע דדוקא אותה עיסה ואותו תבשיל בלבד.

ובשיטה מקובצת (ביצה יז:) הביא הגירסא ברש"י, התחיל בעיסתו, התחיל לתקנה ולאפותה ע"י העירוב, ואבד, "יגמור את הכל". (וכ"ה ברש"י שעל הרי"ף). וכתב השיטה מקובצת, פירוש לפירושו, יגמור אפי' שאר תבשילין. ע"כ. ומדברי הרא"ש והר"ן שלא הביאו פרש"י כלל, נראה שלא היו גורסים כן. אכן רש"י בפרדס הגדול (ס"ס קמח) כתב בזה"ל: ואם התחיל בעיסתו קודם שנאכל העירוב, יגמור ויאפה, וכן קדירתו נמי יגמור, (וכ"ה בס' האורה סי' טט), ונראה כוונתו שיגמור אפיית העיסה, וגם יוכל לבשל קדירתו לשבת. וס"ל להקל.

ומהריק"ש בס' תולדות יעקב (ביצה יז:), הביא פי' רש"י שכתב בזה"ל: "אם התחיל בעיסתו לתקנה ולאפותה", וכתב, דס"ל דכיון שהלישה והאפיה שתי מלאכות הן, רק אם התחיל לאפות גומר האפיה שהיא מלאכה אחת. ע"כ. נמצא שלדבריו רש"י מחמיר ביותר, שאפי' אם התחיל בלישה אסור לו לאפותה, (והיפך ממ"ש בס' המכתם הנ"ל, דלישה ואפיה כחדא מלאכה דמיין), ולכא"ו זהו בניגוד גמור למ"ש בס' פרדס הגדול וס' האורה הנ"ל, אא"כ נפרש שכוונת רש"י בספר הפרדס והאורה "וכן קדירתו נמי יגמור", שאם התחיל בקדירתו לבשל, יגמור הבישול, ולא קאי על התחיל בעיסתו. ובשיטה מקובצת תמה על פרש"י הנ"ל, דמנ"ל הא, דהא מדנקט "התחיל", משמע שבתחלת לישה סגי. והא"ר (ס"ק כב) כתב

דרש"י הכי קאמר, לתקנה או לאפותה, וכ"ה בהר"ן. עכ"ל.

ובקרבת נתנאל (ביצה יז: אות י) הוכיח מפירוש רש"י במשנה במתני': "אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחלה". ופירש"י, אכלו או שאבד קודם שבישל כל צרכי שבת. עכ"ל. משמע שצריך שיהיה העירוב קיים בכל צרכי השבת, ואם נאבד לא יבשל, ולא מהני התחלת תבשיל אחד. וכן הוכיח הגר"ש קלוגר בספר בגדי יו"ט על המשנה (טו:), ולדבריהם כדי שלא יהיה סותר למ"ש רש"י בספר הפרדס והאורה, צריך לפרש כמו שכתבנו, שהכוונה, שאם התחיל לבשל קדירתו יגמור הבישול ההוא. ודו"ק.

ובשו"ת יוסף אומץ (סי' פ) פי' שכוונת רש"י להקל, שאם התחיל בעיסתו, ואבד העירוב, גומר כל צרכי שבת. ושם חזר לקיים מה שפסק במחז"ב להקל לגמור כל התבשילין, ודחה הראיה שכתבנו בשם מהרש"ל והקרבן נתנאל והקול אליהו וערה"ש, מדברי הראב"ד וה"ה להחמיר. ע"ש. אך נראה שהעיקר שדעת הראב"ד וה"ה להחמיר, וכדברי האחרונים הנ"ל.

וע' להמאמר (סי' תקכו ס"ק יז), שרצה לומר שהרמב"ם והראב"ד נחלקו בספקו של הרא"ש, שהרמב"ם נקיט לה לקולא, והראב"ד לחומרא, והדר תבריה לגזיזיה שמתחלת לשון הרמב"ם משמע יותר לאיסור. ברם אף למטוניה דמר, (וע"ע בחמד משה סי' תקכו ס"ק יא), אכתי לא יגהה מזור, מאחר שמצאנו לרבינו יהונתן מלוניל והמאירי והמכתם דס"ל להחמיר, הילכך לדינא אין להקל בזה, היפך פסק מרן הש"ע שקבלנו הוראותיו, ומה גם שמהרש"ל ורבינו עובדיה וסיעתם ס"ל כוותיה. וכן העלה בשו"ת קול אליהו ישראל (ח"א ס"ס לג), וסיים, דהכי הוי סוגיין דעלמא, כמ"ש מרן. ע"כ.

והנה בס' פאת ים (ביצה יז:), הביא מ"ש הרדב"ז הנ"ל, להקל משום דהוי ספק דרבנן, ולקולא, ותמה עליו ממ"ש הרדב"ז עצמו (בח"א סי' רה), דלא אמרי' ספק דרבנן לקולא אלא בספק

והנה הרדב"ז (ח"ג סי' תקלא) כתב לגבי ספק ערלה בחור"ל, דשרי, שאם בספק הנולד מחסרון ידיעתינו, דלא ידיעין הלכתא כמאן, לא הוי בכלל ספיקה להקל. ע"כ. [ושם (ח"ג סי' תפה) כתב, כשהספק שלנו בא מחסרון ידיעה שאיננו יודעים כמאן הלכתא, לא אזלינן לקולא בדרבנן. ותיקו שבתלמוד שאני, דכיון שבעלי התלמוד לא ידעו לפשוט הבעיא, חזר הדבר להיות כאילו נולד הספק מאליה. אך ע' בתוס' (שבועות מא.), בשם ר"ת. אך יש להעיר ע"ז ממ"ש הריטב"א (קידושין ט.), והלכתא שהרכבה והברכה של ערלה אין נוהגים בחור"ל כלל, דהא פלוגתא דתנאי היא, אם נוהגת בהן ערלה באר"י, וכל המיקל בארץ, הלכה כמותו בחור"ל. אבל בארץ נוהגים מה"ת. וכן מתבאר בר"ן (ספ"ק דקידושין). הא קמן דאף בפלוגתא דתנאי אמרי' שבחור"ל מותר. וכן הוכיח במישור בשו"ת בית דוד (י"ד סי' קמח) מדברי הריטב"א.

וכן יש להוכיח ממה שפסק מרן הש"ע (סי' רצד ס"ג), בדין תמרות וקפריסין של הצלף שאסורים באר"י ומותרים בחור"ל, אף דהוי ספיקא דדינא, כדאיתא בברכות (לו.). וכן הוכיחו במישור באבני נזר (חיו"ד סי' תסו אות יב), ובשו"ת מהר"ש ענגיל (ח"ה סי' ג), ובשו"ת כוכב מיעקב (סי' יז). וע"ע למהר"י טייב בס' חקת הפסח (ר"ס תמט דף עח.). שהאריך בזה. ובהא סליקנא ובהא נחיתנא דבספק פלוגתא דרבנותא, וכן בכל ספיקא דדינא, אזלינן בספיקים בדאו' לחומרא ובדרבנן לקולא.

שנפל מעצמו, אבל ספק שנפל מחסרון ידיעה לא אזלינן ביה לקולא. והרי ספק זה הוא מחסרון ידיעה, דלא ידיעין מה דעתו של אביי. וכ"כ כיו"ב בשט"ג ע"ד המרדכי (פרק החולץ), דהיכא דמספקא לן מאי אמרו בה קמאי, לא תלינן לקולא, שכ"ז הוי ספק מחסרון ידיעה. גם בס' שמן הטוב (ביצה יז.) כתב, שנ"ל ליישב דעת מרן שפסק להחמיר, עפ"ד השלטי גבורים דל"א ספק דרבנן לקולא, במקום חסרון ידיעה. [וכ"כ המנחת יעקב (קוני' הספקות במחודשים סי' ח)].

אולם אשתמיט מנייהו דברי הרמ"א (דרכ"מ יו"ד סי' רמו), שתמה ע"ד הש"ג, שהרי דעת ר"ת כל תיקו בדרבנן לקולא, אפי' היכא דהוי ספקא מה שאמרו הראשונים. ע"ש. ואף בבעיא דלא איפשיטא, כתב מרן הב"י (יו"ד סי' נט) בדין גלודה, דבעיא דלא איפשיטא מצטרפת לספק אחר לעשות ס"ס להקל. וכ"כ עוד בב"י (א"ח סי' קסב). וכ"כ המל"מ (סוטה פ"ג ה"ט), דבכל בעיא דלא איפשיטא בדרבנן נקטי' לקולא. וע"ע בשו"ת קול אליהו (א"ח סי' ו).

ואמנם גם החכמת אדם (בכללי סי' כלל ח) כתב כל היכא שנסתפק לנו מאי אמרו קמאי, או שהראשונים נסתפקו בדבר, לא מקרי ספק כלל, שכ"ז נקרא ספק חסרון חכמה, ואין להקל בזה לא בספק אחד דרבנן, ולא בס"ס בדאו'. אולם כבר השיגו עליו לנכון בשו"ת בנין שלמה (סי' יג), ובשו"ת יד הלוי ח"ב (סי' ז), שדעת כל האחרונים להקל בזה בסד"ר.

הניח ביצה לעירוב תבשילין, ונתערבה בשאר ביצים המיועדות לסעודת יו"ט

ולפ"ז בנ"ד גם אם יאכל את הביצים, יוכל לסמוך על העירוב של גדול העיר. וע' בחזו"ע יו"ט (עמ' רצב), דלא אמרינן 'כיון שהניח עירובו גלי אדעתיה שאינו רוצה לסמוך על גדול העיר', אלא אמרינן דאדרבא מעיקרא נמי היתה דעתו לכך שאם יאבד יסמוך על גדול העיר. ע"כ. והוא הדין לנ"ד דשפיר אמרינן דסמך דעתו שאם יאכל יסמוך על גדול העיר. ולא אמרינן שסמך על של עצמו בדוקא אלא במקרה שהניח עירוב דלא כהלכתא, כגון

ומי שהניח ביצה לעירוב תבשילין, וביצה זו נתערבה אח"כ בשאר ביצים המיועדות לסעודת יו"ט, ואם יאכל הביצים הרי שוב לא יוכל להיסמך על עירובו של רב העיר, שכבר סמך על העירוב של עצמו והוא נאכל, היאך ינהג. הנה מרן בש"ע כתב (בסי' תקכו סעי' טו), נאכל העירוב או שאבד קודם שבישל לשבת אינו יכול לבשל אא"כ נשתייר ממנו כזית, ע"כ. אולם צ"ל דמרן איירי כשאין שם גדול העיר שעירב עבור כולם.

אם הניח דג מלוח שהוא פסול לעירוב, והיינו טעמא משום שלא עלה בדעתו שיש פסול בעירובו, וכוננתו היתה לסמוך עליו בדוקא כל של יאבד או יאכל וכדומה (ראה בחזו"ע עמ' רצד בהערה), ודו"ק. ולכן נראה דלמעשה יש להורות שאם נאכל העירוב שפיר דמי לסמוך על העירוב של גדול העיר כמו אם אבד. והעירו בזה, דלכאורה היאך נתיר לו לכתחלה לאכול את הביצים, ולהסתמך על גדול העיר. אולם י"ל דאמדינן בדעתו שאם יארע אונס ויאבד או יאכל, סמך דעתיה אגדול העיר, א"כ ה"נ שצריך הוא את הביצים לסעודת יו"ט ואינו יודע להבחין איזו ביצה של העירוב, דמי לאונס, ושפיר י"ל דהשתא כיון שצריך לביצים לסעודת יו"ט יאכלם, ושוב תהיה לו סמיכה מעירובו של גדול העיר, ודו"ק. אלא שלמעשה יש עצה מרווחת יותר, והיינו שיתחיל באיזה הכנת בישולים לשבת קודם שיאכלו הביצים, ואח"כ יאכלו את הביצים בשביל סעודת יו"ט. וירויח בזה את סברת החיד"א והכה"ח, שהעלו מכח דברי כמה ראשונים שלא היו לעיני מרן הש"ע, דאם התחיל לבשל קודם שנאכל עירובו, גומר כל מה שצריך להכין לשבת. וכ"פ בחזו"ע (עמ' רצג), ע"ש. וא"כ בנ"ד הו"ל מעין ס"ס, שמא שפיר דמי לאכול אפי' לכתחילה במקום צורך כזה ולסמוך על גדול העיר, ואת"ל דלא אריך למעבד הכי, אכתי אית לן דעתא רבה דהרב חיד"א והכה"ח ומרן זיע"א הנ"ל, דע"י שהתחיל בבישול מועיל לו אף לגמור כל צרכיו. [הערת הרה"ג רבי שמעון ללוש].

והיכא שאירע כן בביצת העירוב של גדול העיר עי' כיו"ב בכה"ח (סי' תקכו ס"ק צט). ונראה שנייח ביצים אלו כמחציתן לסעודת שבת, ולבשל אחרים עבור סעודת יו"ט. דכל שהותיר מחציתן הו"ל ספד"ר שמא לא נאכל העירוב, ולקולא. ונראה דאפשר לאכול הביצים כולם ולהשאיר אחת לשבת, ונימא ביה אכל חדא וחדא דמן הרוב היא ואינה זו של העירוב, ואת האחרונה נתלה שהיא זו של העירוב, דספד"ר הוא ולקולא. וכיו"ב באיסור שנתערב בשנים של היתר מין במינו יבש

ביבש, שכתב הרשב"א בספר תורת הבית (הקצו בית ד שער א דף יב:), שמותר לאוכלם כל אחת בפני עצמה ואפי' איסור של דבריהם אין כאן, והקילו בדבר זה לפי שכל אחד עומד בעצמו ואוכל כל אחד בפ"ע, וכיון שנתבטל ברוב דבר תורה ואין כאן איסור של תורה, כשאוכל האחד אני אומר זהו של היתר, וכן בכל אחד ואחד, ואפי' באחרון אני אומר מה שנאכל ראשון הוא היה של איסור וכבר הלך לו וזה של היתר הוא, ולפיכך אינו אוכלן כולן כאחד. ע"כ. וכ"פ מרן בש"ע יו"ד (סי' קט ס"א). ואף דמסיים התם דאף באחרון אני אומר מה שנאכל ראשון היה איסור וזה של היתר הוא, וכנ"ל, ולפ"ז הכא נמי בביצה האחרונה היה לנו לומר כן, דמן הרוב היא ואינה של העירוב, אולם זה אינו, דלעולם בדברנן נקטי' לקולא, והתם כך הוא הקולא כשנאמר אף באחרון שהאיסור היה בראשון, משא"כ הכא דהקולא דוקא כאשר נאמר בביצה האחרונה דזאת של העירוב היא, ודו"ק.

וכאשר אכל את רוב הביצים, ונשארה האחרונה שעדיין קיימת, שבה יש ספק אם זוהי ביצת העירוב, והו"ל ספד"ר ולקולא. ויש ללמוד כן מדברי הרשב"א בספר תורת הבית (הארוך, בית ד שער ב דף כו:), והביאו מרן בב"י (יו"ד סי' קי, דף קעג:). דאמרינן בגמ' (זבחים עד.) אמר רב נחמן, טבעת של ע"ז שנתערבה במאה טבעות, (שהדין הוא שכולן אסורות מדרבנן), אם נפלה אחת מהן לים הגדול, הותרו כולן. וכתבו התוס' (שם ד"ה ונפלה), שבדוקא נקטינן נפלה לים הגדול, שאינה בעין, אבל פירשה לא, כדמוכח בגמ' שם. והטור (שם) הוסיף שגם אם נאכל אחד מהם נמי הותרו כולם. וכ"פ מרן בש"ע (שם ס"ז). וכתב ע"ז מרן בב"י (שם), שכ"כ הרא"ש בתשובה (כלל כ סי' יז) והרשב"א בתורת הבית (הנ"ל), דנפל לים דנקט רב נחמן לאו דוקא, דה"ה לנאכל דליתיה בעולם. והא דנקט ים, למעוטי פירש אחד מהם, דלא שרי משום הכי התערובת, אדרבה אנו אומרים איסורא לתוך רובא אשתאר. וכתב הרשב"א, וטעמא דמילתא, דכל שישנה בעין "ואתה צריך לדון עליה ועל השאר", מפני מה נאמר שזו האחת היא

כד. מי שפשע או ששכח להניח עירובי תבשילין, ואין שם גדול העיר, אסור לו לבשל ולאפות מיום טוב לשבת. אולם יכול לבשל קודם סעודת יום טוב, הרבה בקדרה אחת, ויותר לשבת. אבל אין להתיר לבשל בב' קדרות על ידי שיאכל מעט מכל אחת ואחת. (כד)

הביצים שנאכלו, וכל הנידון הוא על הביצה שלפנינו אם של העירוב היא אם לאו, ומצות עירוב אינה אלא מדרבנן, א"כ יכולים אנו לתלות בכל אחת ואחת ולומר, דהך ביצה שאינה של העירוב נאכלה, וזו שלפנינו של העירוב היא. ועכ"פ בשעת הדחק כמו בנ"ד, נראה דש"ד למסמך עלה, דסו"ס הוא מילתא דרבנן, ובפרט בעירובין דאזלינן בהו אחר המיקל. (עירובין מו.). [כנ"ל].

האסורה, אדרבה יש לנו לומר שהאיסור נשאר ברוב. אבל כשנאכלה אחת מהם או נאבדה "ואין אתה צריך לדון עליה", שכבר הלכה ואינה בפנינו לדון עליה, אלא על אלו, אנו אומרים שאותה שנאבדה היא האסורה. והעיקר לכל זה, מפני שכבר נתבטלה ברוב דבר תורה, וכל דרבנן יכולים אנו לתלות ולומר, דהך דאיסורא, נפל, והני, דהיתרא נינהו, עכ"ל.

וה"נ בנ"ד דמכיון שאין אנו צריכים לדון על

שכח להניח עירובי תבשילין ואין שם גדול העיר

בשבת, וכדתניא (ביצה יז.), באמת אמרו, ממלאה אשה כל הקדרה בשר, אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת, וכן ממלאה אשה כל התנור פת, מפני שבזמן שהתנור מלא הפת נאפת יפה. (וכ"פ בש"ע סי' תקד ס"ו). וגם בנ"ד פסק מרן בש"ע (סי' תקכו סכ"א) שאם שכח ולא עירב עירוב תבשילין ונזכר קודם סעודת שחרית ביו"ט, יבשל הרבה בקדרה אחת ויותר לשבת. ע"כ. וע"ע ברש"ש על המשנה (ביצה רפ"ב).

ונמצא שאינו מתבטל לגמרי מעונג שבת. ועוד יש לחלק דהכא האיסור הוא שלא לבשל ולאפות ביו"ט שאינם אלא הכנה למצות עונג שבת, ואינם גוף המצוה, אבל גבי ק"ש, שבא לקיים גוף המצוה של ק"ש אחר חצות, ואתה מונעו מן המצוה משום סייג. משה שפיר קשיא ליה להשאג"א. ועוד דהכא קי"ל שאם עבר ואפה ובישל בלי עירובי תבשילין מותרים באכילה, ולא אסרנום עליו מטעם הר"ן.

ומה שכתבנו שיכול לבשל קודם סעודת יו"ט וכו', זה עפ"ד מרן בש"ע בסתם (סי' תקכו סעיף כא). והכי נקטי, דסתם ויש הלכה כסתם. וע' מ"ש בשו"ת יבי"א ח"א (חאו"ח סי' ל אות ד). ע"ש.

(כד) לכאורה זה ניחא לפי הטעם שהעירוב משום כבוד יו"ט, שיאמרו מיו"ט לשבת אין אופים ומבשלים, ק"ו מיו"ט לחול. אבל למ"ד שהטעם הוא משום כבוד שבת, שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו"ט, שנאמר זכור את יום השבת לקדשו, זכרהו מאחר שבא להשכיחו, יוצא איפוא, שעכשיו אנו מבטלים אותו מכבוד שבת בכירור, מחשש ספק שמא יבטל כבוד שבת להבא. וכתב הר"ן (רפ"ב דביצה), שמוטב שלא יתענג שבת אחת ויתענן שבתות הרבה. וכתב הרש"ש (ביצה טו): שמכאן נראה ראייה למ"ש תר"י (ריש ברכות), דלרבנן דאמרי עד חצות, משום סייג, היכא דעבר ולא קרא ק"ש עד חצות, שוב אינו רשאי לקרות. והשאג"א (ס"ד) תמה ע"ז, שהרי כל תקנת חכמים "עד חצות" היא להרחיק את האדם מן העבירה, ואיך אפשר לבטל עתה מצות ק"ש בודאי מפני סייג של ספק ק"ש פעם אחרת. ולפי האמור הרי לנו דוגמתו בדין עירוב תבשילין. ע"כ. וכ"כ מדנפשיה הגרש"י זווין במועדים בהלכה (יו"ט, עמ' כג).

אולם יש לחלק, דשאני גבי יו"ט שיכול לבשל הרבה בקדרה אחת, כדי שיאכל ממנה

כה. מי שלא עשה עירובי תבשילין, ואין שם גדול העיר לסמוך עליו, אסור לו לבשל גם לאחרים שעשו עירובי תבשילין, אף אם מצרכי האוכל שייכים להם, ואף אם מבשל בביתם. ולכן יש להקפיד בבתי מלון וכדו' שמבשלים שם מידי יום ביומו, שהטבח או רב המקום יעשה עירובי תבשילין לכל עובדי המלון, ויזכה להם על ידי אחר כמבואר לעיל. (כה)

כו. חובה על כל אחד מישראל להניח עירוב תבשילין מערב יום טוב כדת, כל שכוונתו לבשל וכדומה מיום טוב לשבת. ואם חל ראש השנה בימים חמישי ושישי, אסור לשחוט ולאפות ולבשל מיום חמישי, שהוא יום טוב הראשון לצורך השבת, אף על פי שעירב עירוב תבשילין, אלא יבשל לצורך שבת ביום טוב שני שהוא יום שישי. שאין עירובי תבשילין מתירים אלא שבות קרובה לשבת, ולא שבות רחוקה. ואפילו במקום שיש אונס שלא יוכל לעשות צורכי שבת ביום שישי, מאיזו סיבה שהיא, אסור לעשותם ביום חמישי. ומכל מקום אם עבר ובישל ביום טוב ראשון, מותר לאכלו בשבת. (כו)

לא עשה עירובי תבשילין, לא יבשל גם לאחרים שעשו עירוב

לדבר עבירה, וחל איסור על השליח, ולכן המעשה מתייחס לשליח, ולא שייך פה הדין של שלוחו של אדם כמותו.

ויש לחקור בהאי דינא דאין שליח לדבר עבירה, אם הוא דוקא במקום שהאיסור הוא גם למשלח וגם לשליח, וכגון מי ששולח את חברו להרוג את הנפש או לגנוב, שהדבר אסור לשניהם, או אף אם המעשה אסור רק לשליח, וכגון כהן שהוא עצמו מותר לו לאכול תרומה, ולישראל אסור, אם גם בכה"ג אמרי' דאין שליח לד"ע.

ובקצות החושן (סי' קה אות א) כתב, דאף היכא שהעברה היא רק לשליח אמרי' אין שליח לד"ע. אולם בשו"ת חת"ס (או"ח סי' רא) כתב דהיכא שאין העבירה אסורה לשניהם לא אמרי' דהוי לדבר עבירה, והוי שליחו. (וע"ע בקה"י עמ"ס קידושין סי' לה).

ומ"מ גם לשי' חת"ס יודה הכא דאסור למי שלא עשה הע"ת לבשל לאחרים שעשו ע"ת, דהכא האיסור הוא על הגברא כקנס שקנסוהו חז"ל, ולא יועיל בו דין של שליח.

כה) הנה דעת העיטור, דאחרים שלא הניחו עירוב אופים ומבשילין למי שהניחו עירוב, דשלוחו של אדם כמותו. וכתב עליו הטור, לא נהירא דבהדיא גרסי' (ביצה יז:) דאינו אופה לאחרים. ע"כ. ודעת העיטור שהאיסור לבשל לאחרים משלו, דבזה קאי ברישא שם, אך אם מבשל לאחרים משלהם שרי. וכמ"ש מרן הב"י, דאפשר לומר שבעל העיטור (ח"ב הל' יר"ט מחלוקת יד קמח:) מפרש דהא דאמרי' אינו אופה לאחרים, היינו לומר דאינו אופה בקמח שלו. דקמחו נאסר, אבל קמח של אחרים שהניחו עירוב, מותר לו לאפותו לצרכם, דשלוחו של אדם כמותו. ומ"מ פשטא דברייתא לא משמע הכי, אלא אפי' קמח של אחרים שהניחו עירוב אסור לאפותו, ואפי' לצרכם, וכ"נ מדברי הרמב"ם ז"ל (פ"ו ה"ט). וכ"פ בש"ע (סעי' כ).

ומאי דלא אמרי' הכא שלוחו של אדם כמותו (קידושין מא:) כדי שיוכל לבשל עבור מי שעשו ע"ת, היינו משום שהאיסור הוא על הגברא, וכל שלא עירב עירובי תבשילין, ולא עירבו עליו, יש עליו איסור לבשל. והרי זה כדין אין שליח

אם עירובי תבשילין מתירים רק שבות קרובה לשבת

עבר ובישל ביו"ט ראשון מותר לאכלו בשבת. ע' בכה"ח (סי' תקכו ס"ק צא).

(כו) ע' בשו"ת יחו"ד ח"ו (סי' לב). וע"ע בשו"ת שער אשר קובו (חאו"ח סי' ח). ומ"מ אם

והנה בשו"ת רב פעלים (ח"א א"ח סי' כז) דן בחולה שאב"ס שקיבל תרופה מרופא מומחה גוי, שעליו לשתות מן הרפואה בכל יום, ואירע שנשברה הצלוחית של הרפואה בשבת, לאחר ששתה החולה ממנה באותו יום, ונודע לחולה שהרופא הזה שהוא מומחה לדבר, נוסע בשבת למרחקים, והתרופה הזאת א"א לעשותה ע"י אחר זולתו, וכתב שלא התירו מלאכה דאו' בשבת ע"י גוי לצורך חולה שאב"ס, רק לצורך השבת עצמו, כמ"ש המג"א (סי' שכח ס"ק יא) בשם הרד"ך. וכ"כ הגר"ז שם. וע"ע במג"א (סי' רעו ס"ק ח) שהב"ד הגמ' (שבת קיד:) שבות קרובה התירו שבות רחוקה לא התירו.

אמנם בשו"ת יבי"א (ח"י א"ח סי' נה) כתב, שלכאורה יש למצוא מקום להקל לחולה שאין לו תרופה אחרת למכתו, כי הרופא המומחה יפנה לדרכו, ובהעדרו ישאר החולה בלי תרופה הנחוצה למחלתו. עפ"ד הרא"ש (כלל כג סי' ח) שכתב, שאם חל יו"ט ביום חמישי וביום שישי, ועשה ע"ת מערב יו"ט, אע"פ כן אסור לשחוט ביום ה' לצורך השבת, שכיון שיום ה' הוא יו"ט הראשון, והוא עיקר יו"ט מה"ת, ויו"ט שני הוא רק מד"ס, והואיל ואפשר לשחוט ולבשל ביו"ט שני, שמדין תורה הרי הוא חול, למה יבשל ביו"ט הראשון שהוא ודאי קודש מה"ת, אע"פ שעירב. וכדברים האלה כתב בעל ההשלמה והביאו בעל המאורות (ביצה יז). וכ"כ רבינו ירוחם ובאבודרהם, בשם המפרשים, והסתמך ע"ז הרדב"ז (ח"ב סי' תקצד).

אבל העיטור (יו"ט דף קמו ע"ד) כתב לאסור מטעם דשבות קרובה התירו שבות רחוקה לא התירו. והסכים עמו בשבולי הלקט (סי' רמו). וכ"כ הר"ן (רפ"ב דביצה) בשם הירושלמי. וכ"כ בחי' המאירי (דף לה: מהספר), בשם רבינו אפרים. ועלינו להבין מדוע הרא"ש וההשלמה לא כתבו הטעם שמבואר בירושלמי דשבות קרובה התירו שבות רחוקה לא התירו. ובשו"ת תורת רפאל (סי' פט) כתב, דהרא"ש וסיעתו ס"ל שאין הלכה כהירושלמי. שבפסחים (מז). הקשו לרב חסדא דלית ליה הואיל, אלא ס"ל דמדאורייתא צרכי

שבת נעשים ביו"ט, והעירוב מתיר לגמרי, שא"כ אפיית לחם הפנים אמאי אינה דוחה יו"ט. ומשני, שבות קרובה התירו שבות רחוקה לא התירו. ורבינו חננאל גורס "שבת" קרובה התירו "שבת" רחוקה לא התירו. כלומר יו"ט מכין לשבת שלאחריו, אבל לחם הפנים שאינו מותר באכילה אלא לשבת הבאה, שהיא השבת הרחוקה לא התירה תורה. (וכן הגירסא בירושלמי שהובא בריב"ש סי' טז). ונראה לפ"ז שהירושלמי נמשך לשיטתו (ברפ"ב דביצה) דס"ל כרב חסדא, דמה"ת צרכי שבת נעשים ביו"ט, ולא משום הואיל, ומש"ה כשיו"ט רחוק מן השבת אין להתיר לבשל לשבת, אפי' ע"י עירוב, כיון שהוא אסור מה"ת. אבל לדידן דקי"ל כרבה דאמרי' הואיל, אפי' הוא מכין מיו"ט לשבת רחוקה כיון שאינו אסור אלא מדרבנן מטעם הואיל, י"ל שע"י עירוב מותר. ולכן הוצרכו הרא"ש וסיעתו לטעם אחר לאסור. ונ"מ במקום אונס שא"א לבשל ולאפות ביום שישי, או שיש טעם לשחוט ולבשל ביום חמישי, כנידון הרדב"ז, י"ל שמותר אפי' שבות רחוקה, ולא חיישינן להירושלמי. ע"כ. נמצא שלדעת הרא"ש וההשלמה וסיעתם גם שבות רחוקה מותרת. ומכיון דלא איפסיקא הלכתא, אמרי' שכדאי לסמוך עליהם בשעה"ד, במילתא דרבנן, שהרי אפי' ביחיד במקום רבים, כדרבנן סמכינן על היחיד בשעה"ד, כדאמרי' בנדה (ט:). וכתב הרשב"ץ שם, שבמחלוקת פוסקים וגאונים סמכי' כדרבנן על היחיד בשעה"ד. וע"ע ברשב"ש (סי' תקיג). ובש"ך (יו"ד סי' רמב, כללי הוראת או"ה, בד"ה עוד נראה).

ולפ"ז חולה שאב"ס, אם לא ימצא תרופה למחלתו אחר השבת, כי הרופא חלף הלך לו, יכול לסמוך להקל לבקש בשבת מהרופא התרופה לצורך אחר השבת, אפי' יודע שהדבר כרוך במלאכה דאו'. דהואיל והתירו חכמים לומר לגוי לעשות מלאכה לצורך חולה שאב"ס, וכאן בהעדר הרופא תחסר לו הרפואה הצריכה לו למחלתו. ואין לך שעה"ד גדולה מזו. ובלא"ה מוכח בדברי החת"ס (בהג' לא"ח סי' תקכו מגן אברהם ס"ק יג) אליבא דהמג"א, שבמקום צורך גדול יש להתיר גם שבות

כז. במקום שעושים שני ימים טובים של גליות, ונזכר ביום טוב ראשון שלא עירב עירוב תבשילין, יכול לערב בו ביום בתנאי, שיאמר: "אם היום חול ומחר קודש, בהדין עירובא יהא שרי לנא לאפויי ולבשולי" וכו', ולמחר אין צריך לומר כלום. ואפילו יש שם גדול העיר שעירב לכל בני העיר, מכל מקום מי שנזכר שלא עירב מערב יום טוב, יותר טוב שיערב בעצמו על פי התנאי הנ"ל, מאשר יסמוך על עירובו של גדול העיר. וכשמניח העירוב על תנאי אינו מברך. ואם הוא יום טוב של ראש השנה אינו יכול לערב על תנאי. (כז)

לאילן, והשופר צריך לו לתקיעת המצוה. ע"כ. אלמא שאם א"א לעשות ע"י הגוי שבות קרובה הותר לעשות גם ע"י שבות רחוקה].

ולרווחא דמילתא יש להקל ע"י אמירה לאמירה, שיאמר לגוי אחד שיבקש מהרופא הגוי להכין לו התרופה, שכיון שיש פוסקים דס"ל דאמירה לאמירה חשיב שבות דשבות, כמבואר בשו"ת חות יאיר (סי' מט ונג), סמכינן עלייהו במקום צורך גדול, כנ"ד. וכמ"ש בשבות יעקב (ח"ב סי' מב) שבמח' האחרונים אם אמירה לאמירה חשיב שבות דשבות, יש לפסוק להקל במקום צורך הרבה. וכ"כ המשנ"ב (סי' שז ס"ק כד), שמהר"ש קלוגר בספר החיים כתב להקל באמירה לאמירה במקום הפסד מרובה, רק שלא יהנה הישראל מאותה מלאכה אלא לאחר השבת. וע"ע בשו"ת שמן המשחה (דף יז, ודף כ:), ובשו"ת לב חיים ח"ב (סי' קד). ע"ש. ומכיון שברב פעלים התיר שבות רחוקה בשבות דשבות במקום מצוה, ואחרונים רבים מסייעים אותו, נוע' במחצית השקל (סי' שז סק"ה), ובגזע ישי (מערכת א סוף אות קפ). וע"ע בשו"ת זרע אמת ח"ג (סי' טל), ובשו"ת מעט מים (סי' נא), סמכינן עלייהו באמירה לאמירה לצורך חולה שאב"ס כמו בנ"ד. [יבי"א ח"י א"ח סי' נה].

רחוקה. ע"ש. ובוזה ניחא בפשיטות מ"ש מרן הש"ע (סי' שז ס"ה) שמותר לישראל לומר לגוי לעלות בשבת לאילן להביא לו שופר לצורך תקיעת מצוה. והרי בזה"ז אין תקיעה בשבת כלל, ובעל כרחנו שהוא רק לצורך מחר. ואע"פ שהוא שבות רחוקה התיירו במקום מצוה. ומ"ש הרהמ"ח לתרץ דשאני התם דהוי שבות דשבות במקום מצוה, הרי הרשב"ץ (ח"ב ס"ס קצז) אוסר שבות רחוקה, גם כשיש שבות דשבות במקום מצוה. וכ"כ הט"ז (סי' תרנה סק"ב) לאסור גם שבות דשבות במקום מצוה בשבות רחוקה. וכ"כ הנו"ב (תנינא, חאו"ח סי' מד). ולדידהו אין חילוק בין שבות אחד לשבות דשבות. ולכן צ"ל להרא"ש וההשלמה וסיעתם כמ"ש"כ. ואף מרן במקום מצות שופר, ס"ל שיש להתיר גם בשבות רחוקה. וה"ה לדידן בחולה שאב"ס כשיש שעה"ד כזה שלא ימצא תרופה למחלתו אחר השבת, כי הרופא חלף הלך לו, יכול לסמוך להקל לבקש מהרופא התרופה, אפי' יודע שהדבר כרוך במלאכה דאו'. נויש גם להסתמך בנ"ד על מ"ש העקרי הד"ט (סי' יד אות צט), דמ"ש מרן להתיר לומר לגוי בשבת לעלות לאילן להביא לו שופר לתקיעת מצוה, אע"ג דהוי שבות רחוקה, דהיינו לצורך מחר, מיידי כגון שלא ימצא גוי למחר שיעלה

אם בחו"ל יכולים לערב עירובי תבשילין ביום טוב

החשבון, נמצא שאין יו"ט שני בא כדי להסתלק מן הספק, ואינו אלא מנהג בלבד. [וכמו שאמרו בכיצה (ד:), שלחו מתם הוזהרו במנהג אבותיכם בידכם]. לפיכך אני אומר שאין אדם מערב עירוב תבשילין ומתנה בזה"ז. ע"כ. והראב"ד השיג עליו, שאנו לא ראינו הגאונים הראשונים שחילקו בדבר, וכ"ש

(כז) הנה הרמב"ם (יו"ט פ"ו הי"ד) כתב, דהא דקי"ל מניח אדם עירוב תבשילין ביו"ט ראשון ומתנה, זהו דוקא בזמן שהיו ב"ד מקדשים ע"פ הראיה, ובני הגליות היו עושים שני ימים טובים מפני הספק, שלא היו יודעים את היום שקידשו בני אר"י, אבל היום שבני אר"י סומכים על

עתה דבקיאינן בעבורא דירחא, ויו"ט שני עתה חול גמור הוא וכו'.

וכתב הרדב"ז (ח"ב סי' תרטט), שאע"פ שאין התנאי צודק שהרי אנו בקיאים בקיבועא דירחא, מ"מ הא דשלחו מתם הזהירו במנהג אבותיכם, לא אמרו שנזהר בו יותר ממנהג אבותינו, וכיון שהם היו רשאים להניח עירוב תבשילין ע"י תנאי, אף אנו נעשה כהם, ואע"פ שלהם היה התנאי צודק, ולנו עתה לא יצדק, מ"מ לא נשנה ממנהג אבותינו להחמיר. ונכ"כ בשיטה מקובצת ביצה ו. בשם הריטב"א. ודע דאי לאו משום דקי"ל בשל סופרים הלך אחר המיקל, היה ראוי לנו להחמיר כדברי הרמב"ם, דאתריה דמר הוא, ומיהו גם דעת הרי"ף נראה להקל, שכתב הדין סתם ולא חילק. ע"ש. והרשב"א (ח"ד סי' קמא וסי' רסג) כתב ג"כ שלא נראו לו דברי הרמב"ם.

וכ"פ מרן בש"ע (סי' תקכו ס"ב) בסתם, ואף שהביא בשם י"א שחולקים, ידוע דקי"ל סתם ויש הלכה כסתם. וכתב המג"א, שכן פסקו מהרש"ל והב"ח. וכ"כ בפסקי מהרא"י. וכ"פ בשלחן גבוה (שם ס"ק לז). וכ"כ המשנ"ב שם.

והנה המרדכי (ביצה סי' תרעא) כתב, שמהר"ר שמואל מבונבירק הורה לעשות עירובי תבשילין ביו"ט שני, שבדברי סופרים הלך אחר המיקל, והלכתא כרבא דאמר כדי שיברור מנה יפה לשבת, ובגמ' פריך לרבא מאי איריא מערב יו"ט, אפי' ביו"ט נמי, ומשני שמא יפגע, משמע הלא"ה יכול להניח עירוב תבשילין אפי' ביו"ט עצמו, וכיון ששכח שאין כאן פשיעה יניח ביו"ט עצמו, וכתב ע"ז מרן הב"ב בסוף הסי', שאין כ"ד הפוסקים, והרי אפי' לערב ביו"ט ראשון על תנאי, חולק הרמב"ם וסובר שבזה"ז לא מהני, ואם באנו לסמוך על דברי הפוסקים המתירים הבו דלא להוסיף עלה, הילכך נראה שאין לסמוך על אותה הוראה. ועיין בפני יהושע הנז', וברש"ש (ביצה טו). ודו"ק.

ודע שאע"פ שנמצא שם גדול העיר אשר עירב על כל בני העיר, מ"מ מי שנזכר ביו"ט ראשון של גליות, עדיף שיערב בעצמו ביו"ט ראשון ע"י תנאי, יותר טוב מאשר יסמוך על עירובו של גדול העיר. וכן מוכח בשו"ת חכם צבי

(סי' סקל). וכן הוכיח במישור רעק"א (סי' תקכו ס"ב). וכן מבורר בבית דוד (סי' שא-דש). וכ"כ הפנ"י (ביצה טז): בעובדא דההוא סמיא. וע' בשו"ת האלף לך שלמה (סי' שמה) ובשו"ת כוכב מיעקב (סי' קצג).

וכן מתבאר בארחות חיים (דף ז ע"ד) שכתב, בשני יו"ט של גליות מניח עירוב תבשילין ביו"ט ראשון ויתנה. אבל בשני ימים של ר"ה דלא מהני תנאה, אינו יכול להניח, אלא סומך על גדול העיר שעירב גם בשבילו.

ואע"פ שבברכ"י (סק"י), ובעקרי הד"ט (סי' כד אות ה) כתבו בשם שו"ת משפטים ישרים ח"ב (סי' לב), שראוי יותר לסמוך על עירוב שעשה גדול העיר מערב יו"ט, מלערב עירוב תבשילין ביו"ט ראשון על תנאי, כיון שלדעת הרמב"ם בזה"ז אין מערבין על תנאי. ע"ש. מ"מ מדברי הארחות חיים נראה דלא חיישינן בזה לסברת הרמב"ם (שהביאו שם, וכתב שהגיה עליו הראב"ד). וכן העלה בשו"ת ראש משביר (חאו"ח סי' יט). וכ"כ בשו"ת באר משה ח"ד (סי' מו). וכן עיקר.

ולגבי הברכה, הנה המג"א (ס"ק כה) כתב בשם ש"ט"ג שיברך תחלה. ונכ"פ בשו"ת האלף לך שלמה הנ"ל. ומ"מ רבינו פרץ בהגהות סמ"ק (מצוה קצד) כתב להדיא שמניח העירוב בתנאי בלא ברכה. וכ"כ בשט"מ (ביצה ו). וז"ל: ואמרו בתוס' שאינו מברך על עירוב של תנאי, דשמא היא ברכה לבטלה. ע"כ. וכן העלה בשו"ת תורת חסד (א"ח סי' כו), וכתב, שאילו ראה השלטי הגבורים דברי רבינו פרץ בודאי שלא היה חולק עליו.

ועוד, שכיון שלדעת הרמב"ם (יו"ט פ"ו ה"ו), אין מערבין על תנאי בזה"ז, וכן הסכים ה"ה שם, א"כ ראוי שלא לברך משום דסב"ל. וכמ"ש בשו"ת משפטים ישרים הנ"ל (ח"ב סי' לב), והובא בברכ"י (סק"י), ובעקרי הד"ט (סי' כד אות ה). וכ"כ בכה"ת (סי' תקכו ס"ק קלה וקמא). וכן התפארת ישראל (פ"ב דביצה בהלכתא גבירתא) ה"ד המג"א שכתב שיברך, כשמערב בתנאי, וכתב עליו, ולא הבנתי, דהא סב"ל וכו'.

גם בערוה"ש (אות לו) כתב שנראה לו ברור שא"צ לברך. ושכן מצא לאחד מהגדולים שפסק שאין לברך, וכן עיקר לדינא, וכ"כ מהר"ש אלגאזי

כח. כבר נתבאר לעיל שתושב ארץ ישראל הנמצא בחוץ לארץ, (ודעתו לחזור), וחל שם יום טוב שני של גלויות בערב שבת, רשאי לבשל שם ביום טוב שני של גלויות בלי עירובי תבשילין. שזהו כדבר שבצינעא, כי מי יודע אם עירב עירוב תבשילין או לא. ואינו רשאי לעשות עירובי תבשילין לצורך בעל הבית שהוא תושב חוץ לארץ. אולם תושב ארץ ישראל שנסע בשליחות לחוצה לארץ עם כל משפחתו, והדבר ידוע ומוסכם מראש שתקופת שליחותו נמשכת שנה או יותר. דינו כתושב חוץ לארץ, ועליו לעשות עירוב תבשילין בברכה, כדי לבשל מיום טוב לשבת, כבני חוץ לארץ. (כח)

כט. גם הנשים חייבות לעשות עירובי תבשילין, ולכן אם אין בעלה בעיר, או שהיא מתגוררת לבדה, צריכה לעשות עירוב תבשילין בברכה. ואם אינה בקיאה לעשות עירוב, תבקש מהשכן שיעשה העירוב בשבילה. ומועיל לעשות עירוב על ידי שליח. (כט)

ל. מנהג קדום בירושלים ת"ו, שגדולי הרבנים היו שולחים תלמידי חכמים מבית לבית לזכות את אלה שאינם בקיאים, ולעשות להם עירובי תבשילין, וברוך מחזיר עטרה ליושנה. (ל)

לא. מצוה בו יותר מבשלוחו, ולכן כל מי שיש לו אפשרות לעשות בעצמו עירובי תבשילין, עדיף שיעשה כן בעצמו ולא ימנה שליח לעשות עבורו עירובי תבשילין, ורק אם חושש שישכח מלעשות עירובי תבשילין, או שאין לו אפשרות לעשות כן בעצמו, יכול למנות שליח לעשות עבורו עירובי תבשילין. (לא)

שאינו עושה מלאכה, אלא רשאי לבשל בצינעא כאות נפשו, אין שום סברא להצריכו לערב עירובי תבשילין. וזה ברור.

ומ"ש שאינו רשאי לעשות ע"ת לצורך בעל הבית, כ"כ בשו"ת קול אליהו (א"ח סי' לא). וע' בשו"ת יבי"א (ח"ח א"ח סי' מו אות ג). ומ"ש לגבי תושב אר"י שנסע בשליחות לחו"ל, כ"כ בשו"ת יחור"ד (ח"ג סי' לה).

כמ ודלא כמ"ש בשו"ת באר משה (שטרן) שלא מועיל לעשות עירוב תבשילין ע"י שליח, ואין דבריו נכונים, כמ"ש בספר אוצר דינים לאשה ולבת, הלכות יו"ט. ע"ש.

ל ילקו"י מועדים (עמ' תקא), ע"פ שו"ת חיים שאל ח"א (סי' עד אות נד).

בספר לחם סתרים בסוף הספר (בכללים סי' ט). וכן פסקו בשו"ת עמודי אש (סי' ב אות ט). ובשו"ת באר משה הנ"ל. ובשו"ת שמן ראש (סי' נא). וכן עיקר. וע"ע בשו"ת האלף לך שלמה (סי' דשמ). ובשו"ת חלק לוי (סי' קמ).

כח מה שכתבנו שיכול לבשל וכו', כ"פ הרדב"ז בתשובה ח"ד (סי' עג, דף כב). והובא להלכה בכנה"ג (סי' תצו), וכ"כ מהר"ש גרמיזאן בשו"ת משפטי צדק (סי' מד). וכ"ה במג"א ופר"ח וא"ר (סי' תצו), ושאר אחרונים. (ע' כף החיים סי' תצו ס"ק לו). ולאפוקי מ"ש בשאלת יעב"ץ (סי' קסח), שצריך לערב עירובי תבשילין, דליתא, שהואיל וקיי"ל שביו"ט שני של גלויות מניח תפלין ומתפלל תפלה של חול, והוא יום חול ממש אצלו, ורק

מצוה בו יותר מבשלוחו - בעירובי תבשילין

לא בגמ' קידושין (מא.), לענין קידושי אשה, ולענין הכנת צרכי שבת, דמצוה בו יותר מבשלוחו. ופירש רש"י, דכי עסיק גופו במצוות מקבל שכר טפי. והיינו, מאחר וטורח

לב. מי שביקש מחברו שיעשה עבורו עירובי תבשילין, אינו צריך ללכת ולשואלו אם עשה כמצוותו, דאמרינן חזקה שליח עושה שליחותו, ויכול לבשל ביום טוב על סמך העירוב שמסתמא חבירו עשה עבורו. ומכל מקום אם אפשר לו לברר בנקל אם אכן עשה השליח עבורו עירוב תבשילין, ראוי שיעשה כן. (לב)

בלשון חיוב, מ"מ הטור והש"ע לא כתבו בלשון חיוב, ואף לרמב"ם אין זה חיוב גמור, שהרי רביס וגדולים אין עושין בעצמן. ועוד, דבש"ס חשיב מי שהיו עושין בעצמן, שמע מינה דרביס לא עשו בעצמן, אלא הוא הידור בעלמא. ואצלינו נשותינו עושות ומכינות בעצמן לכבוד שבת, ואשתו כגופו. ע"כ. וראה בילקו"י שבת כרך א' חלק ראשון (עמ' שעג) חקירה בד"ז אם הוא בכל המצוות או רק לגבי טירחא בער"ש. ראה שם באורך.

יותר במצוות, הוי כשכר פסיעות. וגם בזה הוא מראה חביבות למצוה שעושה אותה בעצמו. ועוד, שהמצוה מקדשת את גופו, ומצוה גוררת מצוה. ואם עושה המצוה ע"י שליח, אין המשלח שואב הקדושה ממעשה המצוה. ועיין בטור שם שכתב, שמה שאמרו בגמ' על רב חסדא שהיה מחתך וכו', קמ"ל בזה, שאף שהיו להם עבדים ושפחות עשו זאת בעצמם. והיינו, אף שהיו במעמד חשוב. ולפ"ז י"ל שאין זה הידור בלבד. ובערוה"ש (שם ס"ג) כתב, שאף שהרמב"ם כתב

שלח שליח לערב עירובי תבשילין - חזקה שליח עושה שליחותו

אחד זה ואחד זה חזקה ששליח עושה שליחותו. ע"ש.

ובגמ' בחולין שם איתא, בעא מיניה רב דימי בר יוסף מרב נחמן, האומר לשלוחו צא ושחט והלך ומצא שחוט מהו, אמר לו חזקתו שחוט. האומר לשלוחו צא ותרום והלך ומצא תרום מאי, א"ל אין חזקתו תרום, מה נפשך אי חזקה שליח עושה שליחותו אפי' תרומה נמי, ואי אין חזקה שליח עושה שליחותו אפי' שחיטה נמי לא, א"ל לעולם אין חזקה שליח עושה שליחותו, ושחיטה אי נמי דילמא אינש אחרינא שמע ואזל שחט, רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן, אבל תרומה דילמא אינש אחרינא שמע ואזל ותרם, הו"ל תרום שלא מדעת, והתורם שלא מדעת אין תרומתו תרומה.

ובתוס' עירובין שם ביארו, דההיא סוגיא דחולין אזלא בשיטת ר"נ, והוא המשיב לר' דימי, והיות ושם איירי בדין דאו' (וכדלקמן), ר"נ לשיטתיה דלא אמרי' בדאו' שעושה שליחותו, ולכן אינו נאמן. ור"ת פסק הלכתא כרב נחמן, דמהגמ' בגיטין סד. משמע כוותיה, וכן מהגמ' בחולין הנ"ל. אולם רבינו שמשון פסק דהלכה כר' ששת ודחה הראיות מהגמ' הנ"ל. ע"ש.

(לב) קי"ל (עירובין לא: נזיר יב. גיטין סד. חולין יב.) דחזקה דשליח עושה שליחותו, ואף שנחלקו הפוסקים אם היא חזקה אלימתא, מ"מ במילי דרבנן כדהכא, שפיר דמי למיסמך עליה לכתחלה.

והנה בגמ' נזיר שם אמרו, האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם, ומת השליח, אסור בכל הנשים שבעולם, דחזקה שליח עושה שליחותו וממילא חיישינן שמא קידש לו אשה, ואינו יודע מי היא, ואם ירצה לקחת לעצמו אשה אחרת שמא היא אחות של זאת שהשליח קידש עבורו, ונמצא נושא ב' אחיות שהוא איסור כרת.

ובמשנה עירובין שם, השולח עירובו ביד חש"ו וכו' אינו עירוב, ואם אמר לאחר לקבל הימנו, ה"ז עירוב, ובגמ' שפ הקשו, וליחוש דילמא לא שקיל מיניה, כדאמר רב יחיאל חזקה שליח עושה שליחותו, ה"נ הכא חזקה שליח עושה שליחותו. ושם הביאו מחלוקת בדין חזקה שליח עושה שליחותו, אם הוא בדרבנן בלבד, או גם למילי דאו' אמרי' חזקה שליח עושה שליחותו, דעת ר"נ דבשל תורה אין חזקה ששליח עושה שליחותו, אלא רק במילי דרבנן, ושי' רב ששת

והרא"ש בעירובין (פ"ג סי' ג) לאחר שהביא דברי התוס' כתב: וכיון שנדחו ראיותיו אין אנו צריכין לסתור כלל של הגאונים ז"ל. והיינו שכוונתו לפסוק כרב ששת, דכלל בידניו דהלכה כר"נ בדיני וכר"ש באיסורי, וכמ"ש התוס' הנ"ל, וכאן שנדחו ראיות ר"ת, ממילא הלכה כר"ש.

ונמצא דאמרי' ששליח עושה שליחותו אף בדאורי' בין לקולא ובין לחומרא, ולקולא היינו בהפרשת תרו"מ וכדו', ולחומרא בקידושי אשה דאסור בכל הנשים שבעולם.

אמנם הריטב"א בעירובין (לכ): כתב, שהגאונים פסקו דהלכה כר"נ, והביא כל דברי התוס' ודחיית דברי ר' שמשון לר"ת, וכתב: ואע"פ שכל אלו התירוצים עולין כהוגן, מ"מ ראוי לחוש לפסקן של גאונים ז"ל, שלא לסמוך בשל תורה על חזקת שליח עושה שליחותו לקולא בשל תורה, עד שיחזור [אצל] המשלח ויאמר לו עשיתי שליחותך, דבהא ודאי סמיך עליה, דקיי"ל עד אחד נאמן באיסורין. ואפי' היכא דאתחזק איסורא, כדכתיבנא ביבמות (פח). [ומ"מ דברי הריטב"א נאמרו על מילי דאורי', אך בדרבנן מודה שהשליח נאמן, והכא בנ"ד הרי ע"ת הוא מדרבנן].

והרי"ף בעירובין (שם) כתב בזה"ל: חזקה שליח עושה שליחותו. ע"כ. ולא פירש אם הוא רק בדרבנן או גם בדינים דאורי' דאמרי' שעושה שליחותו. ובהשקפה ראשונה היה מקום לומר שמאחר והרי"ף סתם דבריו, ולא פירש הנ"ל, וכן בההיא סוגיא דחולין דר' דימי, שמדובר בתרומה דאורי' ואמר ר"נ שאינו נאמן, השמיט הרי"ף כל הני, ולכא"ס"ל שחזקה ששליח עושה שליחותו הוא אף בדאורי'.

אלא שהרשב"א הביא את הרי"ף כאחד מהשיטות שפסקו כר"נ. וכ"כ עוד כמה מן הראשונים, ויתכן שגם מרן הכס"מ הבין כן שלא העיר מידי על דברי הרמב"ם בהלכ' תרומות פ"ד, שפסק דאין השליח נאמן, והרי דרכו של מרן לפסוק כשנים מתוך ג' עמודי ההוראה. והרא"ש פסק דהלכה כרב ששת, והרמב"ם כר"נ, והו"ל לכס"מ להעיר ע"ד הרמב"ם, ולפסוק לקולא, אלא י"ל

שדעתו בדעת הרי"ף כדעת הראשונים, אלא די' מקום לדחות דמה שמרן פסק לחומרא, כי הסתמך ע"ד הרמב"ם בלבד, שיש מקומות שנחלקו שנים מעמודי ההוראה, ואין דעת השלישי ברורה, מרן פסק בדרך כלל כדעת הרמב"ם, ועיין במה שכתבנו בזה בעין יצחק ח"ג (עמ' תנה).

גם הרשב"א (עירובין שם) פסק כר"נ. וכ"כ ר' יהונתן (על הרי"ף בעירובין) וע"ע בחי' הר"ן שם, ובקרן אורה.

והרמב"ם בהלכות תרומות (פ"ד ה"ו) כתב, האומר לשלוחו צא ותרום לי, והלך לתרום, ואינו יודע אם תרם אם לא תרם, ובא ומצא כרי תרום, אין חזקתו תרום, שאין אומרים באיסורין חזקת שליח עושה שליחותו להקל אלא להחמיר, וחושש שמא אחר תרם שלא ברשות. עכת"ד.

ומבואר דפסק כההיא סוגיא דחולין יב. אליבא דר"נ, שבמילי דאורי' לא אמרי' שעושה שליחותו.

וכ"כ מהר"י קורקוס שם אליבא דהרמב"ם, דאף שגם לשי' ר' ששת אין חזקתו תרום, כמ"ש התוס' בעירובין, דע"כ לא אמר הוא דחזקת שליח עושה שליחותו אלא בדבר שאם לא יעשנו נותן ממשול לפני משלחו, אבל בההיא דתרומה מה ממשול יש אם אינו עושה, הרי הוא יראה בכרי שאינו תרום. מ"מ האחרונים הסכימו כר"נ כדברי רבינו והרי"ף ור"ת, ולהם שומעים, כ"ש בדבר שהוא להחמיר בשל תורה. וע"ע במל"מ שם.

ובשו"ת יבי"א (ח"ט או"ח סי' עא) לאחר שהביא דברי הרמב"ם הנ"ל כתב: ומשמע דס"ל כר"ת דהלכה כרב נחמן. והרמב"ם מיירי בתרומה של תורה. וכ"כ הגאון מחנה אפרים (הל' שלוחין סי' כא), דהרמב"ם מיירי בזמן שדין תרו"מ מה"ת, אבל בזה"ז שאינם אלא מד"ס, סמכינן על חזקת שליח עושה שליחותו. ע"ש.

וכ"כ המבי"ט בקרית ספר שם. וכיו"ב כ' הרמב"ם (פ"א מהל' תרומות ה"כ) בשותפות גוי וישראל, דטבל וחולין מעורבים זה בזה, משום דקיי"ל אין ברירה בדאורייתא. ומבואר בדברי מרן בכס"מ שם, ובש"ע (סי' שלא סעיף יא), שבזה"ז שאין חיוב

הכלל הנ"ל. וכתב בזה כמה תירווצים. די"ל דאיכא נפ"מ אם מלכתחילה יכול ליתן לשליח לעשות עבורו השליחות, דאם אנו סומכים על חזקה כן יכול ליתן לו, אך אי הוי מדין ספד"ר לקולא, הרי אין להכנס מלכתחילה לספק.

והיינו דאי נימא דחזקה זו ששליח עושה שליחותו היא חזקה של בירור, ממילא גם מהני בכל מילי. אבל אי נימא דהוי משום הנהגה, ותורת ספק עליו, הוי מדין ספד"ר לקולא, ולא עבדי ספד"ר לכתחלה.

ועוד דאם יכול לעשות הע"ת בעצמו, ולא יתן לשליח, מצוה בו יותר מבשלוחו, אלא על הצד שסומך על השליח הוי לכתחילה.

והנה מ"ש המל"מ שספד"ר אינו לכתחילה, ע"י בעין יצחק (ח"ב עמ' רה) שסומכים על ספד"ר לכתחילה, נוכח לענין ברכות שיכול להכניס עצמו לספק לכתחילה, ולהמשיך לאכול באופן שמסופק אם בירך, וסב"ל, ויסודו הוא מדין ספד"ר לקולא, שהרי הברכות הם מדרבנן. ואף היכא שיש ס"ס להחמיר בדרבנן, אזלי לקולא, ומ"מ כוונת המל"מ שאין להגיע לכתחילה למצב שבו יצטרך האדם לסמוך על ספד"ר להקל בידים לכתחלה. נוגם נידון זה אם ספק דרבנן הוא מתורת ודאי או ספק, האריך בזה הגר"א וסרמן בעל הקובץ שיעורים, בקונטרס דברי סופרים (סי' א ס"ק מ"ג), ותלה הדבר במחלוקת דחיוב קיום מצווה דרבנן ואכמ"ל. וע"ע בעין יצחק שם (עמ' רכז) מש"כ ע"ד המל"מ להלכה.

ובעיקר הקו' הנ"ל י"ל עוד, שע"י החזקה אפשר להקל אף אם אנו מסופקים מעיקרא אם נעשה המעשה בכלל, וכגון הכא אם השליח בכלל עשה שליחותו, אפ"ה אמרי' שעשה, ומהני. משא"כ בנידון של ספק דרבנן הוא רק באופן שנעשה המעשה, רק איני יודע אם הוא נעשה כהוגן, וכגון אם השליח לקח תבשיל הראוי, שאז אמרי' ספד"ר לקולא, ולא היכא שיש ספק אם עשה המעשה מעיקרו.

ועוד י"ל, שעל חזקה סמכין אף היכא דאיכא לברורי, וא"צ לברר אלא רק לכתחילה, משא"כ ספד"ר לקולא, אינו נאמר היכא דאיכא לברורי. אלא שכבר נתבאר בעין יצחק (ח"ב עמ'

תרו"מ אלא מדרבנן גם בא"י, חלקו של העכו"ם פטור מכלום, דיש ברירה בדרבנן.

והטו"ש"ע א"ח (סי' תט ס"ח) כתבו: שאם ירצה יכול לשלוח עירובו ע"י שליח, ואפי' שלחו ע"י פיל או קוף, וראה מרחוק שהגיעו שם ונתנהו לשליח, הוי עירוב אע"פ שלא ראה שהניחו האחר, שחזקה שליח עושה שליחותו. ע"ש. וכתב במשנ"ב ובשעה"צ שם, דה"מ באיסור דרבנן, אבל באיסור דאורייתא אין סומכים על חזקה זו להקל. וכ"ד הרמב"ם בהל' תרומות, וכן פסקו ר"ת, והרשב"א בעבוה"ק, והריטב"א, ושכ"ד הגאונים. ע"כ.

והטור ביו"ד (סי' שלא) ה"ד הרמב"ם בהל' תרומות, וכתב, אבל הרב רבינו שמשון פסק שהלכה כרב ששת שאפי' בשל תורה אמרי' חזקה שליח עושה שליחותו, כמ"ש הגאונים דהלכה כרב ששת באיסורי. הילכך אם ראה כריו תרום חזקתו תרום. והמל"מ (פ"ד מהל' תרומות) תמה על הטור מהגמ' חולין (יב). דאמרי', דחיישי' שמא אחר תרום והוי תרום שלא מדעת. וכן הק' הגר"א ביו"ד שם (ס"ק פ). והמהר"א בספר מקראי קודש (דף קנג:). וע"ע בספר מחנה אפרים (הל' שלוחין סי' כא). ובמג"א (סי' תט ס"ק יז).

ובמל"מ שם כ', שהרי"ף והרמב"ם ור"ת והרשב"א כולהו ס"ל דלא מהני חזקת שליח עושה שליחותו בשל תורה, ומאן ספין ומאן רקיע להקל כנגדם. ע"ש.

ועכ"פ בדרבנן מיהא סמכין על חזקת שליח עושה שליחותו. וע"ע בשו"ת יבי"א ח"ו (י"ד סי' כח אות ב').

המורם מכל הנ"ל דפסקין הלכתא כר' נחמן דרק בדרבנן שליח עושה שליחותו ולא בדאורי'. וה"נ בני"ד דעירובי תבשילין הם מדרבנן דאמרי' דשליח עושה שליחותו.

וע"ש במל"מ (בד"ה והנני חוזר על הראשונות) שהק' אליבא דר"נ, דאמרי' דשליח עושה שליחותו רק במילי דרבנן, דא"כ אמאי צריכים לחזקה זו במילי דרבנן, נימא דהשליח נאמן מדין ספד"ר לקולא. והכא הדבר ספק אם השליח עשה שליחותו, ותולין הדבר שעשה שליחותו מחמת

והמקנה כתב שבהגדרת אומדנא זאת נחלקו רבותינו בעלי התוס' בעירובין שם, ששי' ר"ת היא משום הבטחת השליח שיעשה את המוטל עליו, אך ר"י מסביר שאומדנא זאת שהשליח לא רוצה שמשלחו יגיע לידי איסור.

ונפ"מ אם אינו מכשיל את משלחו, או ששליח עשה שליח, או במעשה שאינו תלוי בשליח לבדו, וכגון בקידושי אשה, דבעינן גם את הסכמתה של האשה, שלשי' ר"י לא אמרי' שעושה שליחותו, ומה שמבואר בגמ' בנזיר (שם) שאסור בכל הנשים שבעולם, כבר כתבו התוס' שם שהוא משום קנס, ששלח שליח בלי לפרט איזו אשה, אך לא מצד שהשליח נאמן.

ובמעם הדבר דחזקת אומדנא מהניא, נאמרו כמה טעמים, בשו"ת תרוה"ד (סי' רז) דן לגבי ראובן שהשתדך עם לאה, ושלח לה סבלונות, אי הוי כקידושין, ודן במנהג המקום בסבלונות, וכתב שרוב האנשים הולכים אחר המנהג הנהוג באותה מדינה, וכתב שהיא באה מכח הרוב, והוא רובא דליתא קמן, שהרי אין כל אנשי המדינה כאן לפנינו. והיינו שחזקת אומדנא הוא מכח הרוב.

אך בשב שמעתתא (שמעת' ר' פרק כב) משמע דהוא מתורת בירור גמור, והוא בתורת וודאי, שרוב העולם מקיימים מה שאומרים, וע"ע בפסחים (ט). לגבי חבר שמת והניח מגורה מלאה פירות שהם בחזקת מתוקנים, וכתב שם ברש"י, כי היכי דפשיט"ל דעשרינהו וכו', ואין גמגום בדבר אלא היא חזקה וודאית על כל החברים. ומשמע מרש"י שהחזקה היא בתורת ודאי, והיינו בירור גמור.

ונפ"מ בין הטעמים, דקי"ל דאין מוציאין ממון ע"פ הרוב, ואם הוצאת ממון תלויה בחזקת שליח עושה שליחותו, דלשי' תרוה"ד לא יוכל להוציא הממון, דהא החזקה מתורת הרוב, משא"כ לשי' השב שמעתתא, ודו"ק. וע"ע במהרי"ט (ח"ב אבהע"ז סי' כז).

ובצפנת פענח (בכללי התורה) להרוגוצ'ובר כתב, שהחזקה הנ"ל היא מדין הנהגה, וא"צ שתהא המציאות ברורה, והיינו שדי לנו בעצם ההסכמה שהשליח עושה שליחותו, וא"צ שנדע בבירור שאכן עירב.

ס) דאמרי' ספד"ר אף היכא דאיכא לברורי, אא"כ הוא דבר שאפשר בנקל לברר, בלי שום טורח.

והנה המל"מ (שם) כתב: ודע שראיתי להריב"ה בטור (יו"ד סי' של"א) שהביא מ"ש הרמב"ם, האומר לשלוחו צא ותרום וכו', אבל ה"ר שמשון פסק, דאפי' בשל תורה סמכינן אשליח עושה שליחותו אם הוא בענין שיהיה מכשול למשלח אם לא יעשנו. הילכך אם יודע שכריו תרום, לא חיישינן לשמא תרם אחר, אבל אם אין ידוע לו שהוא תרום וכו'. ולזה הסכים הרא"ש. ע"כ. ויש להעיר דהא בגמ' חולין (י"ב) מבואר בהלך ומצאו תרום אמרי' דאין חזקתו תרום, דילמא איניש אחרינא שמע ואזל ותרם, וה"ל תורם שלא מדעת. וזו היא הלכה פסוקה. ומרן ז"ל הביא כל הסוגיא ולא נתעורר בזה ולא ידעתי למה. וגם הרב בעל המפה כתב דברי הריב"ה הללו, וכל חכמי אשכנז לא נתעוררו בזה, ולענ"ד הם דברים מתמיהים ולא יכולתי להולמם וצ"ע. ע"כ.

והנה יש לעיין בקו' המל"מ, שהרי התוס' בעירובין כ' דההיא סוגיא דחולין אזלא אליבא דרב נחמן, ומדובר בתרומה דאו', כמ"ש ביבי"א בשם המחנה אפרים, ומש"ה מרן לא העיר ע"ז מידי, דהא תרו"מ בזה"ז מדרבנן. והסוגיא דעירובין הוי במילתא דרבנן, ועיין בש"ע (סי' תט) שכ"כ לגבי מילי דרבנן, ואין זה שייך לגבי הסוגיא בחולין.

ובגדר הדין דאמרי' חזקה שליח עושה שליחותו, ע' בש"ע (חור"מ סי' רסט) שכתב, היה רוכב ע"ג בהמה וראה את המציאה ואמר לחבירו: זכה לי בה, כיון שהגביהה לו קנה הרוכב, ואע"פ שלא הגיע לידו. ואין המגביה נאמן לומר לצרכי הגבהתיה, אפי' בעודה בידו. ע"כ. וכתב בנתיבות המשפט שם, דאיירי דאיכא עדים שאמר לו הרוכב להגביה המציאה, והלה הגביה בשבילו, דאל"כ היה נאמן המגביה במה שאומר שהגביה לעצמו במיגו דלא אמרת לי להגביה. שהרי אין מקום בש"ס דחזקה ששליח עושה שליחותו חזקה כ"כ, דטענת מיגו לא יוכל לעמוד כנגדה. וע"ש עוד. והאחרונים למדו מדבריו דחזקת שליח עושה שליחותו היינו "חזקת אומדנא",

- לג.** אפילו מי שמתענה ביום טוב מפני תענית חלום, רשאי לבשל ביום טוב לצורך אחרים, ולצורך השבת כשחל יום טוב בערב שבת, אחר שעשה עירובי תבשילין. ויש אוסרים, והרוצה לסמוך על המקילים, יש לו אילנות גדולים לסמוך עליהם. (לג)
- לד.** וכן אשה שאכלה ביום טוב מאכלי בשר אפילו בשעות של אחר הצהריים רשאית לבשל אחר כך מאכלי חלב לצורך השבת, וכן לצורך אחרים. (לד)
- לה.** והוא הדין לאשה חולה שיש לה "סכרת", שאסור לה מבחינה רפואית לאכול מאכלים שיש בהם סוכר, בכל זאת מותר לה לבשל לבעלה ולבני ביתה מאכלים כאלה, שראויים להם. (לה)
- לו.** וכן יש להתיר לבשל אורז ביום שביעי של פסח שחל בערב שבת, לצורך השבת, אף לאלה שנוהגים להחמיר שלא לאכלו בפסח. (לו)

המתענה ביו"ט תענית חלום, רשאי לבשל לצורך אחרים

וכן העלה בא"ר (סי' תקצו סק"ד). ואף בבית מאיר (סי' תקכו ס"כ), כתב לדחות דברי מהרי"ו שאסר. וכ"ה במאמ"ר (שם ס"ק כב), גם הג"ר משה פריסקו בס' ידיו של משה (דף פח ע"ג) כתב לפקפק ע"ד המהרי"ו, וכתב להתיר. וע"ע במקורות לסעי' לו מה שהבאנו משו"ת דברי מלכיאל.

ובשו"ת בני בנימין (דף קד ע"ג) במנהגי גאוני עה"ק ירושלים, משנת התק"א, פסקו בסכ"נא חריפא שהמתענה ביו"ט תענית חלום מותר לבשל מיו"ט לשבת. וכן בס' נהר שלום (ס"ק יד) כתב לפקפק מכמה צדדים ע"ד המהרי"ו. וע"ע בשו"ת ויקרא אברהם (חאו"ח סי' כב) שג"כ העלה להקל. (לד) מהר"ח מודעי בשו"ת חיים לעולם (חאו"ח סי' ז). ושלא כמ"ש בבא"ח (פרשת צו אות מא) להחמיר בזה. [ילקו"י שם. חזו"ע יו"ט. יבי"א ח"י א"ח סי' נה ד"ה ואעיקרא].

(לה) ע"פ האמור בסעיף הקודם. וראה להלן בסמוך.

(לג) הנה מהרי"ו בחי' דינים (סי' נה) כתב, שכל שאינו יכול לאפות ולבשל לעצמו, אינו יכול לבשל לאחרים, ואין להתיר מטעם הואיל ויכול לשאול על נדרו, שלא מצינו היתר מטעם הואיל אלא כשמוותר לבשל לעצמו בלא הואיל וכו'. [פי', דלא אשכחן שמוותר לבשל מטעם הואיל אלא היכא דמותר לבשל לעצמו בלא הואיל. כגון לאפות חלה היכא דאיכא כהן קטן]. וכן הביא הרמ"א (סי' תקכו ס"כ). וע"ע בס' עושה שלום (דף קטו ע"ג). אך בשו"ת מהר"י מברונא (סי' פב) תמה ע"ד מהרי"ו, ופסק להתיר לבשל לאחרים. [וה"ל מהר"י מברונא שם: שמעתי שמהרי"ו השיב, שהמתענה אינו רשאי לעשות מלאכת אוכל נפש לאחרים, ואע"פ שהותר אוכל נפש לכל, שאני הכא דסבר כמ"ד או כולו לה' או כולו לכם, וכיון שקיבל עליו סברת כולו לה', נאסר עליו אפי' להדליק נר. ותמיהני דהא אנן קיי"ל כמ"ד חציו לה' וחציו לכם, וכיון דהכי הלכתא בטלה דעת יחיד, והרי בעוד שאנו בביהכ"נ אופים ומבשלים ומדליקים נרות. ע"כ].

לבשל אורז בשביעי של פסח שחל בער"ש, לצורך השבת

המתענה ביו"ט לבשל. אכן מלבד שמהר"י ברונא (סי' פב והו"ד לעיל בסעי' לג) וסיעתו חולקים על המהרי"ו, עוד יש לחלק, דשאני מתענה שאסור לה לאכול לגמרי, וממילא אסורה בכל בישול,

(לו) הנה בשו"ת הלק"ט (ח"א סי' קיח) כתב להחמיר בזה. וכ"כ הכנה"ג בתש' (א"ח סי' סב), ודחה את דברי מהר"י אישקאפה שהתיר בנ"ד, וכל כוחו אינו אלא ע"פ המהרי"ו שאוסר לאשה

ונראה שכן עיקר להקל. ובמקומותינו שהרוב כמעט ספרדים, ודאי דכל הני חזו להו גם ביו"ט שביעי של פסח, ואיכא שפיר הואיל, ואפשר שגם החת"ס יודה שמותר לבשל באר"י מפירות היבשים לצורך השבת ע"י עירוב תבשילין.

ומהאי טעמא יש להתיר לאשכנזים לבשל אורז וקטניות ביו"ט שביעי של פסח, לצורך השבת שאחריו, כיון דחזו לספרדים, שאוכלים אורז וקטניות בפסח, ונוהגים בו היתר, וכיון שבעצם ראויים הם לכל העולם, אלא שלנוהגים איסור בהם, אריא דאיסורא הוא דרביע עליהו, נראה שאין בהם משום מוקצה, ויכולים לבשל מהם מיו"ט לשבת ע"י עירוב תבשילין. וע' בחזו"א (סי' מט ס"ק טז). ובשו"ת דובב מישרים (ח"א סי' מט). ובשו"ת קנין תורה (ח"ו סי' כז).

וע"ע בשו"ת שם אריה (אה"ע ס"ס צה), שכתב על החת"ס שי"ל הואיל וחזי לקטנים, שאפי' למ"ד שגם איסור דרבנן אסור למספי להו בידים, דברים שאינם אלא חומרא בעלמא מותר למספי להו בידים. וע' בשו"ת קול מבשר (ח"א סי' עח), שהביא להעיר כן, די"ל הואיל וחזי לקטנים וכו'. וע' למהרש"ם בס' דעת תורה (סי' תקכו ס"א). ובשואל ומשיב תליתאה (סי' תנג). ובשו"ת לבושי מרדכי (תנינא א"ח סי' קנה). ובאו"ש (הלי' יו"ט דף סג:). ובשו"ת ציץ הקודש (ח"א סי' לה ולט). ובשו"ת חזו"ע (ח"א סי' מג). ודו"ק. [ובחלקת יואב (א"ח ס"ס כד) דן בסוגיא (ביצה ד.), אושפזיכניה דראב"א מהו לאטווינהו, וניכלנהו למחר, ואסור לו מטעם טלטול, והרי אסור לבשלה כיון דלא שייך הואיל וחזי לאורחים. א"ו כיון דמוקצה חזי לקטנים שייך שפיר הואיל, ועירוב תבשילין מתיר לבשל. ע"ש. וקשה דא"כ למה נאסרה בטלטול, נימא הואיל וחזי לקטנים. ושור"ר בשו"מ (תנינא ח"ב סי' י) שכן, דלא שייך במוקצה שיהי' ראוי לקטן וכו'. וע' בשעה"מ (שביבת עשור פ"א) שלא כתב כן. וצ"ע]. ומצאתי כתוב בשם הגרש"ז אויערבך להתיר לבשל קטניות בשביעי של פסח לצורך השבת, ע"י עירוב תבשילין, כיון שהספרדים נוהגים היתר בהם, והם מצויים בינינו. ע"כ. ונכונים דבריו. [ע"כ מרמן זצ"ל].

משא"כ אם יש לה היתר לבשל דברים אחרים. וכדמוכח לחלק בזה במג"א (סי' תקכו ס"ק כב), ובמחצה"ש שם. וכ"כ בס' ידיו של משה (דף פח ע"ד). וכן בשו"ת ציץ הקודש (ח"א סי' לה) תמה ע"ד הכנה"ג הנ"ל. וכ"כ מהר"י נג'אר בשמחת יהודה (בקונ' חגי יהודה דף לה.). וכן העלה החיד"א במחז"ב (סי' תסז סק"ו). וכ"כ להתיר בנ"ד בס' בני בנימין (דף קד ע"ג) בשם גאוני ירושלים (שחיו בשנת תקי"א). גם בשו"ת האלף לך שלמה (א"ח סי' שמג) העלה להתיר בכיו"ב.

ואע"פ שבשו"ת רב פעלים (ח"ג סי' ל) נטה קו להחמיר בזה, מ"מ נראה שהעיקר להקל בזה ככל הני רבוותא. וכ"כ בשו"ת שערי רחמים פראנקו (ח"ב או"ח סי' כו). ומהרש"ם בארחות חיים (סי' תקכו אות ג). והשד"ח (מערכת חמץ ומצה סי' ו אות 1). ובס' הוד יוסף (דף קלט ע"ד).

והנה הגרע"א חקר בדין צימוקים וגרוגרות יבשים שמנהג אשכנזי שלא לאוכלם בפסח (כמ"ש הרמ"א סי' תסז), אם מותר לבשל מהם בשביעי של פסח שחל בער"ש, לצורך השבת, ע"י עירוב תבשילין, ואע"ג דלא שרי עירוב תבשילין אלא משום הואיל ואי מקלעי ליה אורחים וחזי להו, והני לא חזי להו, מ"מ כיון דחזו מיהת לחולה שאב"ס דשכיח, (וכדמוכח בתוס' פסחים מו:): נימא הואיל וחזו לחולה. והו"ד בשו"ת חת"ס (א"ח סי' עט). וכתב ע"ז החת"ס, ולא הודיתי לו בזה, דנהי דחולה שאב"ס שכיח, מ"מ לא שכיח שאותו חולה יצטרך לתבשיל של פירות אלה. ע"כ.

אולם בשואל ומשיב תנינא (ח"ד ס"ס קמב) כתב על דברי החת"ס, ולפע"ד דברי הגרע"א נכונים, שכל שאילו יצטרך החולה למאכל הזה היה מותר לבשלו, שפיר מקרי הואיל, כיון שיכול להיות שיצטרך לזה, וראיה לזה ממה שהקשו בפסחים (מז:), דנימא אחרישה לא לחייב הואיל וחזי לכיסוי דם צפור, ומי יודע אם יצטרך לו כיסוי לדם צפור. אלא כל שיכול למצוא אופן שיהיה מותר. כגון אם יקרא קן צפור, שפיר אמרי' הואיל, וכ"ש בזה. ע"כ. וכ"כ להתיר בשו"ת לבושי מרדכי תליתאה (א"ח סי' ו אות ב).

טבילה, ושדוחק לומר שכיון שאפשר בטבילה בדרך היתר כל שאפשר לתקן מתקנין. ע"ש. וה"ה ש"ל כן בסוגיין. ובעונג יו"ט (סי' צו) תי', שהוא משום המציע והמלביש שעובר על איסור כלאים, ולא משום התינוק. וכ"כ השואל ומשיב תניא (ח"ב סי' י). וכעין תירוצו כתב בחי' הר"ן (נדה לב.), דההיא דהטבילה קודם לאמה, מפני האנשים הסכים אותה שמתמאים התרומה בידיים וכו'. (וע' אחיעזר ח"ג סי' פא אות כד.) וע' במל"מ (סוף הל' מאכליא), ובחקרי לב (חא"ח סי' ט), מ"ש בההיא דיבמות (עא:), ערל קטן מהו לסוכו בשמן של תרומה, (ערלה שלא בומנה אם פוסלת), והרי להרשב"א מותר למספי בידיים איסור דרבנן. ולרוה"פ סיכה כשת' הוי רק מדרבנן. וע' היטב בשו"ת עמודי אור (סי' יג אות ד).

ובביצה (יד:), איתא, כלאים למאי חזו, וכ"ת חזו למימך תותיה, הרי אסרו חכמים שמא תכרך לו נימא על בשרו. ולכא' חזי לקטנים, לד' הרשב"א והר"ן (שבת קלט.), שאיסור דרבנן מותר למספי בידיים לקטן. ותי' במאו"י (ביצה שם), שנראה שכל שיש לו דבר היתר אסור למספי ליה בידיים דבר איסור, וכמ"ש בשו"ת זכר יהוסף (ס"ס קח) בשם הדברי חיים (בקונט' מים חיים סי' יא), ומסתמא לא מיירי מתני' בגברא ערטילאי שאין לו דבר להציע תחת הקטן אלא כלאים. (וע' בפר"ח (סי' תריא) שהק' על הרשב"א והר"ן מההיא דנדה לב.), מעשה בפומבדיתא והטבילה קודם לאמה כדי לסוכה שמן של תרומה, והרי סיכה של תרומת חו"ל היא ואינה אלא מדרבנן, ואם איתא יהיה מותר לסוכה גם ללא

אם יש להתיר מטעם הואיל לכתחלה

לסכרא דהואיל בזה. וא"כ זה שמבשל לאחרים ודאי דחשיב צורך קצת, ורק לצורך עכו"ם אסור משום שנתמעט מהפסוק לכם ולא לעכו"ם וכו'. ומ"ש מהרי"ו דהוי כמי שלא עירב שאסור לו לבשל לאחרים, הרי כתב הטור דהתם ה"ט מפני שאין העולם יודעים שהוא מבשל לאחרים לצורך השבת, הא בלא טעם זה היה מותר לו לאפות ולבשל לאחרים. ואחר העיון נראה שהרמב"ם והעיטור והריטב"א והמאירי והכלבו, כוליהו ס"ל דאף מי שלא עירב מותר לו לאפות ולבשל לאחרים, ואפי' להרא"ש שאסור, מ"מ אינו אלא משום גזרה אטו המבשל מיו"ט לחול, שע"ז היתה תקנת חז"ל בעירובי תבשילין, אבל המתענה שמבשל ביו"ט לאחרים לצורך בו ביום בודאי דמשרא שרי וכו'. ע"ש.

ובן העלה בשו"ת יבא הלוי (א"ח סי' ג), שאף הנהוג שלא לאכול אורז בפסח, מותר לו לבשל אורז בז' של פסח לצורך השבת. וכן הגר"ח מודעי בשו"ת חיים לעולם (א"ח סי' ז) האריך הרחיב בזה, והעלה בסו"ד: כללא דמילתא לענין הלכה נ"ל שמותר לבשל ביו"ט שחל בע"ש ע"ת גם דברים האסורים לו ביו"ט, כגון מי שאכל בשר ורוצה לבשל אח"כ מאכלי חלב לצורך השבת, אע"פ שאינו יכול לאכול התבשיל ההוא ביו"ט,

והנה בשו"ת רב פעלים שם הביא עוד מ"ש המג"א טעם נוסף, שאין להתיר מטעם הואיל וחזי לאחרים, שאין מתירים לכתחלה משום הואיל. [וכ"כ בשלחן עצי שטים]. ושנראה שטעמו של המג"א מוסכם לכו"ע. אמנם בשו"ת ימי יוסף בתרא (להג"ר יוסף ידיד, או"ח סי' כ) תמה ע"ז, שאף את"ל שאין להתיר לכתחלה ע"י הואיל, זהו בלתי עירוב, אבל ע"י עירוב תבשילין ודאי שמותר אפי' לכתחלה, כדמוכח בש"ס. ולכן יש להתיר בנ"ד. ע"כ.

ומ"ש שטעמו של המג"א מוסכם, הנה במהר"י מברונא (סי' פב) הנ"ל, מברואר שהמתענה רשאי לבשל לאחרים, אלמא דס"ל דאמרי' הואיל וחזי לאחריני אפי' לכתחלה. וכן העלה א"ר שאשה המתענה ביו"ט יכולה לבשל לאחרים, ושכ"כ בהגהות מנהגים להתיר בשם תשובת מ"צ (סי' שכז). וכ"ד הבית מאיר (סי' תקכז) ועוד. וגם בט"ז (סי' תקטו סק"ח) נראה דלא ס"ל כהמג"א. נמצא טעמו של המג"א אינו מוסכם לכו"ע, ושנוי במחלוקת הפוסקים, וספד"ר לקולא. וע"ע בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ד סי' כח) שהאריך למענייתו להשיב ע"ד מהרי"ו והרמ"א במה שאסרו למתענה לבשל ביו"ט לאחרים, דהא קי"ל דאמרי' מתוך שהותר לצורך וכו'. אלא שצריך צורך קצת, וא"צ

לז. כבר נתבאר לעיל שאם הכין כל צרכיו מערב יום טוב, וגם צורכי שבת, ואינו מבשל ביום טוב כלל, אפילו הכי יעשה עירוב תבשילין, לצורך הדלקת הנר לכבוד שבת, [ביו"ט אחר הצהריים כרבע שעה קודם השקיעה, סמוך לשבת]. וכיון שיש מחלוקת אם צריך לעשות עירוב תבשילין לצורך ההדלקה בלבד, או לא, לפיכך לא יברך על העירוב, אלא יעשה אותו בלי ברכה. (לז)

לח. מותר להציע המטות מיום טוב לשבת, ולהדיח הכלים מיום טוב לשבת, וכן מותר לגלול את הספר תורה מיום טוב לשבת, כל שקיים עירוב תבשילין, ואמר "למעבד כל צרכנא מיום טוב לשבת". (לח)

אפי' בסתם יו"ט, וכ"ש ביו"ט שחל בע"ש דאיכא עירובי תבשילין. וכ"כ בספרו ערה"ש (סי' תנג סק"ד), ובהסכמה עלה עם דברי המחז"ב להתיר. (לז) **אוצר** דינים לאשה ולבת (מהדורא ראשונה עמ' קסו). וראה בסימן תקיד הערה כג.

הואיל וחזי לאחרני משרא שרי. וכן בנידון הכנה"ג שחל שביעי של פסח בער"ש ורוצה לבשל אורז לצורך השבת, שיש להתיר מהטעם הזה, כמו שהורה מהר"י אישקאפה. עכת"ד. ומהר"י טייב בס' חקת הפסח (סי' תנג סק"א), מתיר

להציע המטות, ולהדיח הכלים, ולגלול הס"ת, מיו"ט לשבת

לשבת. ע"כ. וגם שיהיה אפשר לצורך יו"ט אי מקלעי ליה אורחים. משא"כ עירובי חצירות שבודאי אינו אלא לצורך שבת אין העירוב תבשילין מתיר. ולפ"ז יש להתיר לגלול ולהכין הס"ת מיו"ט לשבת ע"י עירוב תבשילין, משום דשייך ג"כ ההיתר דהואיל ומקלעי ליה אורחים וירצו ללמוד הפרשה שיקראו בשבת. ע"ש.

וזה שלא כמ"ש החיד"א במחז"ב (סי' תרסז) שאף שהמג"א בשם מהרי"ל לא כתב אלא שלא להכין הס"ת משבת ליו"ט, מ"מ נראה שה"ה מיו"ט לשבת, ואין לומר שכיון שבעירוב תבשילין אמר למעבד כל צרכנא, לשתרי, כי בש"ס מוכח שלא הותר ביו"ט לשבת אלא בישול ואפיה וכיו"ב. ע"כ. אבל לדברי רעק"א איה"נ שיש להתיר הכנת ס"ת, וכן מותר להציע המטות מיו"ט לשבת, דהוי בכלל למעבד כל צרכנא.

וב"ב המהרש"ם בדעת תורה (סי' תקכה), שאע"פ שלפ"ד המג"א יהיה אסור לקפל בגדים ולהציע המטות מיו"ט לשבת, דלא מהני עירוב תבשילין להני, אבל המחצית השקל (סי' שב סק"ו) הביא בשם מהרש"ל בשם מהר"ש והאר"י סי' שב סק"ח להתיר אם הניח עירוב תבשילין. דמהני עירובי תבשילין גם לענינים אחרים, ולא רק

(לח) הנה יש להסתפק במי שעשה עירוב [ביו"ט שחל בער"ש], אי מהני העירוב להתיר לגלול את הס"ת ביו"ט לצורך הכנתו לקריאה בשבת, או דלא מהני עירובי תבשילין אלא לצורכי בישול ומאכל. ומרן בש"ע (סי' תקכה ס"ב) כ', יו"ט שחל להיות בער"ש אין מערבין בו לא עירובי חצרות ולא עירובי תחומין, הגה"ה, ואפי' אם הניח עירובי תבשילין. וכתב המג"א, דה"ט משום שנראה כמתקן, ומאי דלא מהני לזה עירוב תבשילין, שעירוב תבשילין אינו מתיר אלא צרכי סעודה (הר"ן). [וזה שלא כמ"ש האו"ז (בהל' יו"ט סי' שמג סוף אות ז) שאם הניח עירוב תבשילין ה"ז מערב עירובי חצרות ביו"ט שחל בע"ש].

ובמג"א (ס"ס תרסז) כתב בשם מהרי"ל שאין לגלול הפרשה משבת ליו"ט, משום הכנה. וכתב ע"ז רעק"א בחי' שם, משמע מיו"ט לשבת מותר ע"י עירוב תבשילין. וע' מג"א (סקכ"ח ס"ב) בשם הר"ן ועמ"ש שם בגליון, ולטעמ' דידי שם הכא מיו"ט לשבת מותר ע"י ע"ת, דשייך ג"כ היתירא הואיל ומקלעי אורחים ורוצים ללמוד הפרשה שיקראו בשבת, לגלול. אבל לטעמא דהמג"א שם בשם הר"ן (ביצה טז), דע"ת אינו מתיר אלא צרכי סעודה. א"כ הכא אסור לחפש הס"ת מיו"ט

לצורכי בישול, ולכן טליתות חדשים שרי לקפל ביו"ט שחל בער"ש אם עשה עירובי תבשילין. וכ"ה בפרישה שם.

גם מרן החיד"א במחז"ב הנ"ל כתב, דאין לומר דכיון דאיכא עירובי תבשילין, וקאמר למיעבד כל צרכנא לשתרי, דהרואה יראה בדין עירובי תבשילין, דמוכח בש"ס ובפוסקים שדוקא במה שהותנה בפירוש, או מה שהוא מוכרח לבישול, בזה מהני עירובי תבשילין. ולכן צריך ליזהר אף מיו"ט לשבת. ע"ש.

ואמנם רעק"א (הנדו) ציין להר"ן שכתב, דעירובי תבשילין אינו מועיל רק לצרכי סעודה. ואף שבתחלה רצה להקל להכין הס"ת ביו"ט לצורך מחרתו יום השבת, מטעם הואיל ואי מקלעי ליה אורחים ורוצים ללמוד את הפרשה שיקראו בשבת, מ"מ נראה שאחר שציין להר"ן איה"נ גם הוא יודה שאין להקל בזה. וע' בשו"ת חלקת יעקב ח"ג (סי' פד). ובשו"ת שבט הלוי ח"ג (סי' סח).

אולם בירושלמי (ביצה פ"ב ה"א), אמרו, מציעין המטה מיו"ט לשבת כשם שמציעין מליל שבת לשבת. ולפ"ז מוכח שכל דבר שאינו מלאכה מותר לעשות מיו"ט לשבת. ונע' בחי' רע"א (א"ה סי' שב) שכתב להתיר להציע המטות מיו"ט לשבת אף אם לא הניח עירוב תבשילין. וע"ש שסיים וי"ל. ובדעת (סי' תקכח) סייעו מהירושלמי הנ"ל. וקצ"ע מד' המג"א (ר"ס תקג) שגם דבר שאינו מלאכה אסור מיו"ט לשבת, וכ"מ בש"ע (סי' תטז ס"ב). ובעיקר דברי המג"א הנ"ל (ר"ס תקכח), יש להעיר מלשון הר"ן (ביצה ט. מדפה"ר) דלא שרו אלא עירובי תבשילין דבר שדומה לתקון סעודה כמו אפיה ובישול. ע"כ. ולכאז' נחית ליישב קו' רש"י (ביצה יז.) שכ' ואם התירו בעירובי תב' התם משום כבוד שבת התירו. (הער' הרה"ג אליהו עזריאל).

וע' בשו"ת שרגא המאיר ח"ז (סי' כט אות ב), שמהרש"ל בשם מהר"ש חולק באמת על סברת הר"ן, וס"ל כשיטת האו"ז בשם הירושלמי דעירוב תבשילין מהני גם לדברים שאינם מצרכי סעודה.

ומ"מ להדיח כלים מיו"ט לשבת נראה דחשיב כצרכי סעודה לשבת, ומותר לכו"ע לעשות

כן ע"י עירוב תבשילין. וכן מבואר בש"ע הגר"ז (סי' תקג ס"ג), שאע"פ שפסק שאסור לגלול ולהכין ס"ת מיו"ט לשבת, אפי' אם הניח עירוב תבשילין, לפי שאין עירוב תבשילין מתיר אלא צרכי סעודה מיו"ט לשבת, ולא שאר הכנות, מ"מ כתב שאם הניח עירוב תבשילין מותר להדיח כלים מיו"ט לשבת, אלמא דחשיב כצרכי סעודה.

וכ"כ להתיר בשו"ת שבט הלוי (ה"ד סי' נא אות ב), וכתב, אף שבשו"ת שבט הלוי ח"ג (סי' סח) נטיתי להחמיר בהדחת כלים מיו"ט לשבת, מ"מ שוב הראו לי בש"ע הגר"ז (סי' תקג) שכתב דמהני עירוב תבשילין גם להדחת כלים מיו"ט לשבת, ובטלה דעתו. וכן פסקו בשו"ת באר משה (ה"ד סי' מה, וח"ח סי' ר). ובשו"ת קנין תורה (ח"ג סי' ע אות ב).

וע' בשו"ת נו"ב (מה"ת חאו"ח סי' כה) שהתיר להכין המקוה ולחממו מיו"ט לשבת ע"י עירוב תבשילין. ע"ש. וכן העלה בשו"ת חסד לאברהם (מה"ת סי' נז), שמותר לחמם מים מיו"ט לשבת לצורך טבילת נשים במקוה, ע"י עירוב תבשילין. ונראה דס"ל שעירוב תבשילין מתיר גם דברים שאינם מצרכי סעודה. (וע' דעת תורה שם).

ועכ"פ לענין הלכה יש לסמוך על טעמו של רעק"א, בפרט שמצינו להאו"ז שחולק על הר"ן. והגאון ישועות יעקב (סי' תקכח) הביא ראייה להקל מהתוס' (בחגיגה כא.): במה שאמרו (ביצה יח.) שמותר להטביל ביו"ט כלי שנטמא בולד הטומאה, והקשו התוס' דהא הוי מכין מיו"ט לחול, כיון דבעי הערב שמש לתרומה. ותי' התוס' (בחגיגה כא.) דנפ"מ לענין יו"ט שחל בער"ש, ואף דקי"ל שאין יו"ט מכין לשבת, ע"י עירוב תבשילין שרי. מוכח דמהני עירוב תבשילין גם לזה. ע"ש.

לפיכך יש להתיר ע"י עירוב תבשילין גם הכנות מיו"ט לשבת, אפי' שאינם מצרכי סעודה. ולכן מותר לגלול ס"ת מיו"ט לשבת, וכל כיו"ב. וכן העלה להקל בשו"ת חשב האפוד (ח"ב סי' סה). ושכן מנהג העולם להקל להוליך טלית וסידור לביהכ"נ דרך רה"ר, אף שהוצאה מרשות לרשות מלאכה גמורה היא. וחמירא יותר מהצעת המטה, ובע"כ שסומכים על האו"ז שהעירוב מועיל גם

לט. מותר להזמין לסעודה ביום טוב מי שלא הניח עירובי תבשילין, וכן מותר לשלוח אליו אוכל ככל שנצרך, ולא שייך לאסור מטעם קנס. (לט)

מ. אשה שבעלה אוסר עליה משום מה לעשות עירובי תבשילין, והוא גם אינו עושה, פשוט שאינה חייבת לשמוע בקולו, רק שתעשה בחכמה, שלא יגרם מחלוקת בבית. (מ)

מא. אדם העושה עירובי תבשילין בפעם הראשונה בחייו, אין לו לברך שהחיינו, ואם יברך הוא ספק ברכה לבטלה, ואין עונים אחריו אמנ. (מא)

(לט) כ"ב המאירי (ביצה טז:) ובש"מ"ק שם, ובעוד ראשונים. ודלא כשי" בעה"מ (ט. מדפי הר"ף) שרצה לאסור בזה. וכיון שמרן בש"ע לא הביא דברי העיטור, אלמא דס"ל כשאר הראשונים.

לדברים שאינם מצרכי סעודה, וכן י"ל שסמכו ע"ד רע"א הנ"ל. [חזו"ע יו"ט עמ' שב].
וע' בתפלה למשה ח"ה (סי"ט) שאסר הדחת כלים ביו"ט אף ע"י עירובי תבשילין. אך בחזו"ע יו"ט מבואר שיש להקל בזה. וכן עיקר.

אם הבעל אוסר על האשה לעשות עירובי תבשילין

באיסור, שאינה חייבת לשמוע בקולו, אולם יש מקום לחלק בן הנידונים דשם מדובר שהאבא אומר לבן לעבור בקום ועשה על עבירה, שבזה ציוותה שלא ישמע בקול אביו, אך הכא בנ"ד, אין זה מוכרח שתגיע האשה לידי איסור, כי יכולה להכין את התבשילים של שבת מערב יו"ט, ולא תצטרך לבשל ביו"ט. נולגבי הדלקת נר של שבת הרי מעיקר הדין א"צ לזה ע"ת, וכמו שפסק הש"ע בסעי' י"ט כדעת הסתם, ומה שכתבנו לעיל שיניח ע"ת בלא ברכה, היינו רק לחומרא בעלמא לחוש לדעת הי"א. ועכ"פ אם תצטרך לבשל ביו"ט ותגיע לידי איסור, אינה חייבת לשמוע בקול בעלה.

(מ) לכא' יש ללמוד ד"ז מהמבואר בגמ' יבמות (ה:) וכן ב"מ (לב.) לגבי כיבוד אב ואם, דמנין שאם אמר לו אביו לעבור על ד"ת שאינו חייב לשמוע בקולו, שנא' איש אמו ואביו תראו, ואת שבתותי תשמורו אני ה'. הוקש כבודם לכבוד המקום, שגם ההורים חייבים בכבוד המקום, ולכן אם אומר לו אביו לעבור על איסור, אפי' איסור דרבנן אינו חייב לשמוע בקולו. וכ"פ הרמב"ם (פ"ו הלכות ממרים ה"ב) ובש"ע (סי' רמ.) וע"ע במה שכתבנו בילקו"י על כיבוד אב ואם (עמ' שפח הערה יח, ועמ' תעג).
וא"כ ה"ה בנ"ד שהבעל אומר לאשתו לעבור

העושה עירוב תבשילין פעם ראשונה בחייו - לא יברך שהחיינו

נראים עיקר, והכי נקטי'. וכ"פ מהריק"ש בהגהותיו ליו"ד (סי' כח ס"ב), וכ"ד הש"ך (שם סק"ה) והפמ"ג שם. וכן העלה מרן החבי"ב בשו"ת בעי חיי (י"ד סי' כב). וכ"פ בשו"ת נחפה בכסף (ח"ב דף ל ע"ד). וכ"כ בספר מסגרת השלחן וזב"צ שם. וכ"פ בשו"ת בנין עולם (חיו"ד סי' ט).

מא) ראה בילקו"י ציצית סימן כב הערה א.
וע' ב"י (סי' כב), בשם מהר"י אבוהב, שאין לברך שהחיינו אלא על מצוה הבאה מזמן לזמן. ע"כ.

וכן הדין לענין עירובי תבשילין שאין לברך שהחיינו בפעם הראשונה, שיש בזה איסור ברכה שא"צ.

וכ"כ הפר"ח (יו"ד סי' כח סק"ה), דאף שלפי דברי הרוקח נראה שבציצית ותפילין ובכל שאר מצות שאדם מתחנך בהן לראשונה, מברך שהחיינו, לדעת התוס' והרשב"א לא הוזכרה ברכת שהחיינו לענין חינוך המצות. ודבריהם

מב. מי שעשה עירובי תבשילין, מותר לו ביום טוב למלאות במים את המיחם הנמצא על הפלאטה לצורך השבת. ולכן מי שסיים כל הכנותיו לשבת מערב יום טוב, ורוצה להחמיר לעשות עירוב תבשילין בשביל הדלקת הנר, וגם שמא יצטרך להכין איזה דבר שלא חשב עליו, ורוצה לעשות את העירוב בברכה, יתן בדעתו שביום טוב יוסיף מים חדשים למיחם עבור שבת, או שיתן ביום טוב את הביצים שאינם מבושלות בתבשיל של החמין לכבוד שבת, ובזה יוכל לברך על העירוב מערב יום טוב. (מב)

מג. אף שיכולים לערב על פירות מבושלין, היינו דוקא שלא סחטן, אבל אם סחטן, אף אם אין שם שום תערובת מים, והוא משקה סמך, אפילו הכי חשיבי כמשקה ולא כתבשיל, ואינו יכול לערב בהם עירובי תבשילין. (מג)

מד. ראוי שבשעה שמברך על העירוב, ואומר הנוסח בהדין עירובא וכו' שיאחז העירוב ביד ימין. (מד)

מה. אין לערב בתבשיל גזול, או פת גזולה, אלא אם כן גזלה בעוד שהם חיטים, וטחנן ואפה, שנשתנה שמו, וקיימא לן שגזלן קונה בייאוש, אך לא יברך על עירוב תבשילין זה, דאין זה מברך אלא מנאץ. (מה)

מוסיפים מים אם אין גורמים להדלקת גוף חימום נוסף, נראה דשרי. ובמיחם שגוף החימום מתחמם יותר במשך הזמן בעת שמוסיפים מים למיחם, וספק אם יש כאן הבערת גוף חימום חדש נוסף, או שגוף החימום עצמו מוסיף חום, נתבאר לעיל [הערה כג] כדיני החשמל ביו"ט דשרי.

מב) ואף שבהוספת המים למיחם הרי הוא בכלל מבשל, מ"מ ע"י עירובי תבשילין שרי, ולא גרע משאר בישול שהותר מיו"ט לשבת.

ואם מותר ליתן מים במיחם חשמלי מצד איסור הפעלת זרם חשמלי ביו"ט, הנה מיחם חשמלי הנמצא במצב שבת, שבו גוף החימום נשאר באותה דרגת חום, וגם אם

יכולים לערב על פירות מבושלין, והיינו דוקא שלא סחטן

תערובת סוכר ובישול, כיון שגם נשתנה שמו נשתנה טעמו, נשתנה מראיתו, וע"י תערובת כי כל האי גוונא מברך על הריבה שהכל. וכמ"ש הגר"י ידיד הלוי בברכ"י, וממילא אין ע"ז שם תבשיל לגבי עירובי תבשילין.

(מד) ראה בילקו"י ברכות עמוד תסא הערה יד. וה"ה לענינו שיש לאחוז המאכל ביד ימין משום חיבוב המצוה. אולם אינו לעיכובא כלל.

מח) הנה לגבי לולב הגזול, הרא"ש (ס"ג) כתב שמדברי הרי"ף מוכח דס"ל לפסול גזול גם ביו"ט שני, ומשום מצוה הבאה בעבירה, שפסול בכל המצוות ואפי' במצוה דרבנן, דכיון

(מג) הנה יש שדימו נ"ד לדין הברכה על תמרים שמיעכן, שלד' הרמב"ם הש"ע מברכים עליהם העץ, ולדעת תרוה"ד והרמ"א מברכים שהכל. אולם אין לזה קשר לנ"ד, דהכא בעינן

שיהיה מאכל. וענין הברכה הוא מפני שנשתנה הדבר לגמרי. ועי' בילקו"י שארית יוסף ח"ג (עמ' השלא) דאם התמרים נעשו מיץ, לכ"ע ברכת שהכל. דתורת משקה עליו. ואין ע"ז שם תבשיל. וכיו"ב כתב הנחלת שבעה, שמרקחת פירות שיש בה תערובת תבלין ודבש, ונשתנה טעם הפירות מברך עליה שהכל. וכ"כ הפמ"ג והרב יד הקטנה הו"ד בשו"ת יבי"א ח"ז (עמ' תכז). ובריבה נזולית שהפירות נימוחו לתוכו לגמרי, ונעשה ע"י

מנו. הדבר פשוט שמוותר לערב עירובי תבשילין בפת או תבשיל קפואים, כיון שיכול להפשירם ויהיה ראוי לאכילה. (מו)

מנז. שיעור בישול לתבשיל של עירובי תבשילין, די שהתבשיל התבשל כמאכל בן דרוסאי, שהוא כשליש בישול. ויש אומרים שהפת והתבשיל חייבים להיות ראויים לאכילה לרוב בני אדם. ויש אומרים שאם עשה עירוב תבשילין בפת, ואחר כך נודע לו שלא הורמה ממנה חלה, אינו מועיל, שצריך שיהא ראוי לאכילה בשעת הנחת העירוב, אם לא שבידו להפריש חלה. ובחלה אפשר לו ביום טוב לאפות עוד פת חדשה ולהפריש חלה גם על העירוב תבשילין. וצריך לעירוב תבשילין כזית במקום אחד. ומצוה בפת שלם. (מו)

לקחת פת קפואה, ואף לשי' שבט הלוי שאסר לצרף ללחם משנה חלה קפואה, מ"מ לגבי עירובי תבשילין כתב (ח"ו סי' לא) להקל בזה. וכ"ש לדידן דשרי לקחת חלה קפואה ללחם משנה, שיש להקל ג"כ לגבי עירובי תבשילין.

שמברך ומזכיר שם שמים מנאץ הוא במילי דרבנן כמו במילי דאורייתא. ושכן פסקו בה"ג ורב פלטוי גאון. וראה בילקו"י על ארבעת המינים סי' תרמט. (מו) כיו"ב נתבאר בילקו"י שבת כרך א' (חלק שלישי עמ' תשסא) לגבי לחם משנה, דרשאי

עירובי תבשילין בתבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי

ובספר משנת יעקב (ח"ב סי' תקכו), דן במי שעירב עירובי תבשילין בביצה, ואח"כ כיו"ט מצא שיש בה טיפת דם באופן שכל הביצה אסורה באכילה [כגון שאינה מספנא מארעא ונמצא הדם בחלמון. אבל בביצים שלנו זורק את הדם ואוכל את השאר]. וצ"ע.

(מו) הנה נודעת זאת מחלוקת הפוסקים בשיעור כמאכל בן דרוסאי, שדעת הרמב"ם (פרק ט' מהלכות שבת הלכה ה') שהוא חצי בישול, וכ"פ מרן בש"ע (סי' רנד ס"ב). ואילו דעת רש"י (שבת כ.), והרשב"א בתורת הבית (בהלכות בישולי גויים), והגמ"י, וה"ה, ורבינו ירוחם, ורי"ז, שהוא שלישי בישול. וכ"כ מרן כיו"ד (סי' קיג סעיף ח'). ובספר לזית חן (עמ' נט) כתב בשם האחרונים, שמשום חומרא דשבת כתב מרן בסי' רנד שהוא חצי בישול. [ודעת החזון איש (שבת, סי' א' אות ו') שחושבין שיעור זה משעה שהגיע המאכל ליד סולדת בו. ע"ש]. וכיון שענין עירוב תבשילין הוא מדרבנן, יש לנו לילך לקולא בשיעור כמאכל בן דרוסאי.

וי"א שאם עשה עירוב תבשילין בפת, ואח"כ נודע לו שלא הורמה ממנה חלה, אינו מועיל, שצריך שיהא ראוי בשעת הנחת העירוב, אם לא שבידו להפריש חלה. ובחלה אפשר לו כיו"ט לאפות עוד פת חדשה ולהפריש חלה גם על העירוב תבשילין. ראה בס' גידולי שמואל (ביצה פ"ב), ובשו"ת מגדנות אליהו (ח"ג סי' קכ).

ואמנם הפמ"ג (מש"ז סי' תקכו ס"ק יב) כתב שצריך שיהא מבושל לגמרי, ולא מהני כשהוא מבושל רק כמאב"ד. ויש בזה סברא, שצריך שיהא ראוי לאורחים, ואין אדם נותן לאורחים מאכל שמבושל חצי או שלישי בישול. וכ"כ בשו"ת מגדנות אליהו (ח"ג סי' קיח, וסי' קכ), והאריך בזה בכיבוד דברי הפמ"ג. גם בספר עירוב תבשילין הערוך (סי' ו סק"ג) כתב, שהפת והתבשיל חייבים להיות ראויים לאכילה לרוב בני אדם.

ובספר עירוב תבשילין הערוך הנ"ל (סי' ח ס"ק ע"ד) הביא מס' פאר עץ חיים שצריך לעירוב תבשילין כזית במקום אחד. ובשו"ת רש"י (סי' רצו) כתב, שלוקח פת שלם ובשר או דג מבושל עליו וכו'. וע"ע בלשון רש"י (ביצה טז:) ולגבי ככר שלם קרי ליה כל שהוא. ע"כ. ובמ"ש הצ"ח (ביצה טז. על רש"י ד"ה ופת), דשיטת רש"י דבעי פת. וא"כ מצוה בפת שלם. ואולי גם מצוה בדג שלם. וצ"ע.

מח. יש להיזהר שיעשה את העירובי תבשילין באותו מקום שהוא שוכת באותו יום טוב, ולא יערב בכיתו ויסע לעיר אחרת באופן שלא יוכל להגיע לעירובו ביום טוב. (מח)

מט. הניח עירוב תבשילין בערב יום טוב בברכה, בכדי לבשל ולאפות לשבת על סמך העירוב, ואחרי כן ביום טוב קיבל במתנה כל צרכי השבת בריוח גדול, ואין לו מה להוסיף ולבשל. אינו מחוייב לבשל במיוחד דבר לכבוד שבת, בכדי שהברכה שברך על העירוב לא תחשב למפרע ברכה לבטלה, שהרי בשעה שהניח העירוב היה בדעתו לבשל ביום טוב לצורך שבת. (מט)

(מח) דהרי סיבת ההיתר בעירובי תבשילין, דיכול לאוכלו והווי כמוסיף עליו, וכאן אם נמצא במקום שלא יוכל להגיע אליו, הרי אינו יכול לאוכלו. וכ"כ הגרש"ז אויערבאך בשלחן שלמה (סעי' טו) ובשו"ת ציץ אליעזר (חלק יז סי' כה).

הניח עירוב תבשילין בברכה ולבסוף לא הוצרך לעירוב

העירוב היא יום אחד לפני כן, ואינו יודע מה ילד יום.

[שו"ך בשו"ת להורות נתן (ח"י סי' מח) שנסתפק במי שאין בדעתו לבשל מיו"ט לשבת אם רשאי להניח ע"ת בברכה, דסו"ס מועיל לו שיש לו היתר לבשל אם ירצה. וה"ד הריטב"א הנ"ל, דמשמע מלשונו שרק אם בשעת הנטילה היה דעתו לאכול, מותר לו לברך. אך י"ל דהריטב"א ס"ל כדעת הרשב"א (הובא בכ"י סי' קנט, קסד), דלא מהני נט"י לאכילה רק כשנטל אדעתא דלאכול, וא"כ בהכרח צריך לכון ליטול ידיו לשם אכילה דאל"כ אין הנטילה מועלת. וכן יש להסתפק בעירובי חצרות ותחומין, אם רשאי לברך על עירוב כשאין בדעתו לטלטל בחצר ולילך חוץ לתחום, ומ"מ לא הוי ברכה לבטלה כיון דעכ"פ הועיל העירוב שיהיה לו היתר. וע"ע בתבואות שור (יר"ד סי' י"ט סק"ד). עכת"ד. והובא בקצרה לעיל. ודעת הגרש"ז"א (הובא במגדנ"א ח"ג סי' קצו) שאם יודע שלא יצטרך לעשות שום מלאכה מיו"ט לשבת, אין לו לברך, רק יניח בלי ברכה בשביל הדלקת הנרות, שיש בזה ספק.]

ובת"ג כתבנו לדון לעיל במי שמתארח אצל אחרים בסעודת ליל שבת, וחוזר לביתו בלילה, והדליק נרות בביתו בברכה, ולבסוף הפצירו בו שישן בביתו המארחים אותו, האם

(מט) בשו"ת באר חיים מרדכי (או"ח ח"ג סי' י"ג. בח"י לביצה ט"ו) כתב, שאם הניח עירוב תבשילין בברכה, אסור לו שלא לבשל לשבת, מחשש ברכה לבטלה.

אך מכמה טעמים י"ל שלא חשיב כברכה לבטלה, אע"פ שלבסוף לא הוצרך להסתמך על העירוב. א. עפ"ד הריטב"א (חולין קו): שאם נטל ידיו על מנת לאכול, ונמלך, אינו נחשב ברכה לבטלה. וכ"כ בס' שלמי תודה (יר"ט סי' לד), בנ"ד. ואמנם יש לדחות, דשמא דברי הריטב"א שייכים דוקא בנט"י, שיש מצוה בפני עצמה בעצם הנטילה, משא"כ במי שברך על פרי, ונפל ונאבד, וכדו'. וראה בזה באורך בשד"ח (ח"ו עמ' שכ). וע"ע בחת"ס (יר"ד סי' שכ) לגבי מי שנשאל על הפרשת חלה ותרומ"מ. וראה גם במעשה איש ההחזו"א (ח"א עמ' מב, בהערה, לגבי ברכת מי שחלק מחמתו ליראיו, שדימה לדברי הריטב"א).

ב. ומ"מ יש לומר שגם כאן, עצם הנחת העירוב הוי מצות חכמים, כיון שבערב החג היתה בדעתו לבשל לצורך שבת.

ג. ועוד יש לומר, שלגבי עירוב, זה גופא רצון חכמים, שגם המסופק מלכתחלה אם יצטרך לבשל, מ"מ יניח עירוב בתורת ודאי, בכדי שתהא בידו האפשרות לבשל, ולכן אף אם בסוף לא נצרך לזה, קיים מצות העירוב בודאי. כיון שמצות הנחת

ג. מי ששלח לחברו בשבת, מיני מאכל שנעשו ביום טוב הקודם לו, ואינו יודע אם הנותן הקפיד לעשות עירובי תבשילין, מותר לו ליהנות מאוכל זה, ולא שייך לאסור מטעם קנס. ואפילו אם אומר בפירוש שלא עשה עירוב תבשילין, הרי יכול לסמוך על העירוב שעושה גדול העיר. (ג)

ע' בשער הציין סי' תקמח ס"ק יב), אין זה נראה כפוגע בכבוד מתו, משא"כ בעוד היום גדול ועוד אפשר לקוברו בו ביום ורק בגלל איזו סיבה נמנעו והחליטו לא לקוברו, וגם אפשר שישתנה, הרי זה נראה קצת כפגיעה שממהר להניח עירוב תבשילין וגם לברך. [מבקשי תורה (ספר הזכרון עמ' לה)].

יכול להשמע להם, או שצריך לחזור לישון בביתו, כדי ליהנות משהו מאור הנרות שלא תהיה ברכתו לבטלה. וראה לעיל סימן תקטו הערה כד.

והגרש"ז אויערבך נשאל, בדין אונן בערב יו"ט, אימתי יניח עירוב תבשילין, והשיב, שאם ממתין עד סמוך לחג ונהוג שם לא לקבור בלילה (אפי' ע"י גוי, די"א דבכה"ג לא חל עליו דין אונן,

עירוב תבשילין לבן חו"ל ע"י תושב ארץ ישראל

ועוד י"ל, שעירוב תבשילין אינו נחשב "מעשה מצוה" שתלוי כ"כ בהיותו בר חיובא, דעיקר מעשה העירוב הוא מעשה זכייה שמזכה לו פתו ותבשילו, ובמעשה זכייה ליכא נ"מ כ"כ מזה שהוא פטור מיו"ט שני, וכיון דבשעה שיבשל מיו"ט לשבת ידע שאינו מתחיל בכך את ההכנה לשבת רק גומר, וגם מבין מזה שאסור לבשל מיו"ט לחול, לכן שפיר מועיל אם הודיע לו מהעירוב. [וע"ש לענין הברכה אם יברך על העירוב שעושה בשבילו].

וביו"ט שני ש"ג שחל בשבת, יכול בן א"י להניח עירוב תבשילין, עבור בן חו"ל שנמצא בא"י, וכמ"ש בשו"ת חיים שאל (ח"א סי' עד אות נד), דכיון שעושה מפתו ובשליחותו של בן חו"ל, אין בזה חסרון של אינו מחוייב בדבר. וכתב הגרשז"א במנחת שלמה (תנינא סי' מט), שיש להסתפק בלשונו של החיד"א, האם בעינין שליחות להדיא, או שא"צ שליחות, ואע"ג דזכין לאדם שלא בפניו, י"ל הסברא להחמיר בזה, דשמא אין רצונו של הבן חו"ל לצאת י"ח ע"י מי שאינו בר חיובא כעת, ולא חשיב זכות כיון שאינו רוצה בכך.

וזה דלא כמו שכתבו בשם הגר"א י"ל שטיינמן, דבן חו"ל הנמצא בא"י ביו"ט ב' של גליות שחל בע"ש, דבני א"י אין צריכים לערב ובני חו"ל צריכים עירוב, ושכח לערב, אין גדול העיר שבא"י יכול לערב עבור בני חו"ל שבא"י, וכן אין חבירו בן א"י יכול לערב עבורו, דלא מהני עירוב תבשילין היכא דהמניח לאו בר חיובא. (מוריה קובץ רנ"ז תשנ"ט, עמ' קיז).

ונראה שאם הבן א"י עשה העירוב, ואח"כ הודיע להבן חו"ל שעשה עבורו, מהני. [ואע"פ שיש להסתפק אם יכול לערב עבור כל בני חו"ל השוהים בעירו כמו שעושה רב העיר בחו"ל], ויכול חבירו לסמוך על עירוב זה לבשל. ובן אר"י נחשב בר חיובא, כיון דבעלמא הוי בר חיובא, כשחל יו"ט ראשון בער"ש בא"י.

שלח מאכל לחברו בשבת, ואינו יודע אם עשו עירובי תבשילין

שבז"ז אפי' בא"י אין לוקחין יין אלא מאדם שהוחזק בכשרות, וכן הבשר והגבינות וחתרכת דג שאין בה סימן. [וע"ש, דהמתארח אצל בעה"ב והביא לו יין או בשר וכו', מותר, וא"צ לשאול עליו אע"פ שאינו מכיר]. וכ"כ בספ"ג (הכ"א), שאין

הנה באופן שאינו יודע אם הנותן עשה ע"ת, פשוט שמותר ליהנות ממאכל זה, דחזקה שעשה ע"ת כדין. וראה בטור יו"ד (ר"ס קיט) שסתם כל אדם הוא בחזקת כשר ויכול לאכול עמו. ואמנם בב"י שם ה"ד הרמב"ם (מאכלא פי"א הכ"ה)

סימן תקכח - דיני עירובי חצרות ושיתופי מבואות ביום טוב

א. יום טוב אינו צריך עירובי חצרות ושיתופי מבואות, שאף על פי שבשבת אסור לטלטל כלים של היתר שאינם מוקצין, מחצר לחצר, אם לא שיעשה עירובי חצרות, וכן בתוך המבוי, על ידי שיתוף מבואות, ביום טוב יכול לטלטל כלים של היתר אפילו מחצר לחצר, מבלי לעשות עירוב חצרות. [אבל עירובי תחומין צריך גם ביו"ט, וכדלהלן]. (א)

רק אינו מוחזק בכשרות, אסור לקנות ממנו, אם לא בשנתארח אצלו. אין הכרח דס"ל הכי, וראה בעיני יצחק ח"ג בכללי הרמ"א, שדרכו של הרמ"א להביא שיטות החולקים אע"פ שאינו סובר כמותם, אא"כ כתב בסוף דבריו וכן ההלכה או וכן נוהגין. וגם בד"מ שם סיים שאין המנהג כדברי הרמב"ם בזה. וכ"כ בכה"ח (סי' קיט ס"ק ד) בדעת מרן. והביא להקת אח' שפסקו כן, ומזהם הפר"ח ומקום שמואל, כסא אליהו, מסגרת השלחן וזבחי צדק ועוד. [ואע"פ שדרכו של מרן הש"ע לפסוק כדעת הרמב"ם, אף כנגד שאר הראשונים, וכ"ש אם ג"כ דעת הרי"ף כן הוא. מ"מ מצינו בכמה דוכתי שמרן פסק כשא"ר, ושמא מטעם דנחשב ספק דרבנן, כמו בסי' רעט. וע' בעין יצחק (ח"ג עמ' תנה).]

ומ"מ גם ביודע בוודאות שהנותן לא עשה ע"ת, יש להתיר. וכמבואר בב"י סי' תקכ"ז בשם הרמב"ם והר"ן. ורק במערים אסרו. וכן מבואר לעיל לגבי עבר ובישלו מיו"ט לחול, שאפי' בישראל במזיד התבשיל מותר באכילה, וכ"פ ביש"ש (ביצה ב, טו), ובמ"א ומט"י ובית מאיר (בסי' תקג).

א"צ עירובי חצרות ושיתופי מבואות ביו"ט, ודי בעירובי תחומין

(טז:), ושוב חזר בו, דכרמלית דחמיר טפי. ע"כ. ועכ"פ כתב הר"ן, שאין ספק שאם עירב, מועיל לו העירוב, להוציא מחצר לחצר אפי' דבר שאין בו צורך היום כלל. ובלבד שאינו מוקצה. וכן מבואר במרדכי (סי' תרנט), שאם עירב ביו"ט מהני. **אמנם** הרי"ף (ביצה ו.) והרא"ש (שם סי' יט). העלו להתיר בזה מבלי עירוב כלל. וכ"כ הרמב"ם (עירובין ת, ד) וז"ל: כשם שאסור לצאת חוץ לתחום בשבת, כך אסור לצאת ביו"ט וביובהכ"פ, וכשם שהמוציא מרשות לרשות בשבת

לוקחין גבינה וחתית דג וכו' אלא מישראל שהוחזק בכשרות. וכתב המ"מ שכן נראה מהרי"ף. וע"ע בש"ע (יו"ד סי' סה) שאין לוקחין בשר מכל טבח אא"כ היה מוחזק בכשרות.

ואמנם החשוד לאכול דברים האסורים אפי' דרבנן, אין לסמוך עליו בהם, ואם נתארח עמו, לא יאכל משלו מדברים שהוא חשוד עליהם, כמבואר בש"ע (יו"ד קיט), ודייק הש"ך שם (סק"א) דבסתם ישראל סמכינן עליו אפי' באיסור דאורי', וכדעת הראב"ד והטור. וכ"ד רש"י ורלב"ח (סי' קכא). והקשה שבסי' א' פסק מרן כהרמב"ם דבעינן שיהא השוחט נאמן. וכן בסי' סה כתב כלשון הרמב"ם (מאכל"א פ"ח) שאין לוקחין בשר רק ממוחזק בכשרות. וכ"ה בטור שם. וצ"ל שהטור מחלק בין טבח שוחט, דשכיחא טובא פסולי שחיטה וכדו', משא"כ בשאר דברים. וכעיי"ז כתב במטה יהונתן שם, דההיא לאו בחזקת כשרות תליא מילתא, אלא מחמת שיש דינים רבים בשחיטה יכול לבא לידי איסור בנקל.

ואף שהרמ"א בהגה (סי' קיט שם) כתב, וי"א אפי'

(א) הנה הרשב"א (ביצה יב.) אסר בזה. והר"ן (ביצה דף ו. ובדף ט.) נסתפק בזה, דשמא מאחר שרוב ההוצאות אין צריכות עירוב, אף במיעוטן לא הזיקין לערב ושריין בלא עירוב, וכתב שדברי הרי"ף מטיין כן, אלא שיש בגמ' הוכחה לסברת הרשב"א. והתוס' (כתובות ז.) כתבו, ומה שנהגו עתה להוציא לצורך גוי, היה נראה לרבינו שמשון בר אברהם, משום דה"ר הוי כרמלית דאין רחבו ט"ז אמה, וגבי יו"ט לא גזור רבנן, כמו שלא תיקנו עירובי חצרות ביו"ט כדמשמע בביצה

- ב.** יום טוב שחל להיות בערב שבת, אין מערבין לא עירובי חצרות ולא עירובי תחומין לצורך השבת. אבל אם נזכר ביום הראשון בשני ימים טובים של גליות, יכול לערב עירובי חצירות בתנאי. אבל עירוב תחומין אין מניחין אותו ביום טוב בתנאי. (ב)
- ג.** אסור לצאת ביום טוב חוץ לתחום, שהוא אלפיים אמה. ואפילו לצורך אוכל נפש אסור. ולכן מי שרוצה לצאת ביום טוב מחוץ לתחום, צריך להניח מערב יום טוב, עירובי תחומין. (ג)

הם כמו בהלכות שבת. ובש"ע סי' שצ"ז נתבאר שכל אדם יש לו ולכליו ולבהמתו אלפים אמה, ושם נתבאר דין השואל כלי מחבירו, ואשה ששאלה מים ומלח, ומים הנובעים, ומי שפירותיו בעיר אחרת או שהפקיד ביד אחר, ומי שזימן אורחים מעיר אחרת. ובסי' תט"ז נתבאר דין שבת ויו"ט הסמוכים, ודין ב' יו"ט של גליות וב' יו"ט של ר"ה לענין עירובי תחומין.

חייב כן המוציא מרשות לרשות ביוהכ"פ חייב. אבל ביו"ט מותר להוציא מרשות לרשות, לפיכך מערבין עירובי חצירות ומשתתפין במבואות ליוהכ"פ כשבת, ומערבין עירובי תחומין ליוהכ"פ ולימים טובים כדרך שמערבין לשבת. ע"כ. וכ"פ מרן בש"ע (סי' תקכח ס"א), שיו"ט א"צ עירובי חצירות ושיתופי מבואות. ועיקר דיני תחומין ביו"ט,

יו"ט שחל בער"ש, אין מערבין עירובי חצרות ועירובי תחומין

תבשילין, שמניח ברביעי בשבת ע"י תנאי וכו'. אולם בב' ימים של ר"ה אינו יכול לערב על תנאי. ומשמע שגם בזה"ז שבני אר"י סומכין על החשבון, ולא מקדשין ע"פ הראיה, יכול לערב על תנאי, ודלא כמ"ש הרמב"ם (פ"ו הי"ד, טו) דבזה"ז אין מערבין בתנאי מיו"ט לחבירו לא עירובי חצירות ולא עירובי תבשילין. והראב"ד השיגו. והר"ן (ט) כתב שאין דברי הרמב"ם מחוורין, דמסתבר דרבא לדידה קאמר, ואע"ג דבקיאינן בקבועא דירחא, וכך בדין כיון דהשתא לא עבדי' להו אלא משום דשלחו מתם הוזהרו במנהג אבותיכם, לית לן לאחמורי טפי מינייהו, וכיון דאינהו הוו מצו מתנו אנן נמי מתנינן. וכ"כ הרשב"א (ח"ד סי' קמא) שלא נראו לו דברי הרמב"ם בזה. ובתרוה"ד (ח"ב סי' קצה) כתב, שיש לעשות כדברי האשיר"י דבשל סופרים הלך אחר המיקל. ומרן הב"י כתב ע"ז, ולפ"מ שכתבתי דכמה רבנותא פליגי עליה דהרמב"ם, בלאו האי טעמא נמי ש"ד למיעבד כוותייהו.

ב) ביצה (זו): ש"ע (ס"ב). וטעם האיסור פי' רש"י, שעירובי חצירות אסור ביו"ט משום מיחזי כמתקן. ועירובי תחומין אסור, משום דמיקני ביתא הוא. אמנם כתב הר"ן (ביצה ט) שאם עירב בראשון, מערב ברגליו בשני. וראה בזה בש"ע סי' תט"ז.

ומבואר בגמ' (ביצה יז) שיכול אדם להניח עירובי תבשילין מיו"ט לחבירו ומתנה, אבל עירובי תחומין לא, כיון שיש בזה קנין בית ביו"ט. וכתבו הר"ף והרא"ש שם, שרק עירובי תחומין אסור, אבל לא עירובי חצירות דביטול רשות הוא, ולכן מניח אדם עירובו בראשון ומתנה. ויאמר כך: אם יום זה חול הוא, בעירוב זה יהא מותר לנו לטלטל בשבת מבית לבית ומדירה לדירה. ואם היום יו"ט הוא אין בדברי כלום. ולמחר ביו"ט שני שהוא ער"ש, יאמר כך, אם היום יו"ט, כבר עשיתי עירוב מאתמול ועכשיו א"צ כלום. ואם היום חול, בעירוב זה יהא מותר לנו לטלטל מבית לבית ומדירה לדירה. וכך גם לגבי עירובי

לצאת ביו"ט חוץ לאלפיים אמה. לצורך אוכל נפש

בטלה ביו"ט, ר' יוסי אסר ורבנן שרו, דר' יוסי ס"ל הבערה לחלק יצתה, והויא מלאכה, ואסור

ג) הנהגה הפר"ח (סי' תצה) הקשה לפי מ"ש התוס' בשם הירושלמי, בדין גר של

של שלמה (א"ח סי' טו), מ"ש ע"ד הפר"ח הנ"ל].
 וּחֲנֵה הַמְהַרְש"א (כתובות ז), כתב, וצריך לתת טעם
 אמאי לא התירו תחומין לצורך או"נ, והרי
 אפי' מלאכה גמורה התירו מהאי טעמא דמתוך.
 ויש ליישב. וכתב בקרני ראם שהכוונה דלקרב
 המאכל אליו מותר, אבל לקרב עצמו אל המאכל
 אסור, דדמי למכבה את הנר בשביל דבר אחר,
 דמחשב כמכשירי או"נ, ולכן האיש עצמו אינו
 רשאי לצאת חוץ לתחום. גם במרחשת (א"ח סי' י
 אות ב) כתב, שהבאתו חוץ לתחום, חשיב מכשירי
 או"נ, והו"ל מכשירי או"נ שאפשר לעשותם מערב
 יו"ט, שאסור לעשותם ביו"ט.

וּבְרֵש"ש שם, תמה ע"ד המהרש"א, שהרי אפי'
 לצורך אוכל נפש לא התירו יציאה חוץ
 לתחום. וע"ע הטעם לכך בשו"ת חת"ס (א"ח סי'
 קמט). ובשו"ת מהר"ש ענגיל (ח"ג סי' ד). וע' בחי'
 רע"א (פסחים זגג). ובשו"ת יד אלעזר (ס"ס כג).
 ובשו"ת ים הגדול (טולידאנו. ס"ס כח בהערה). [וע'
 בשו"ת יהודה יעלה אסאד (א"ח סי' צא), ובשו"ת קב
 חיים (סי' ג), שחלילה להתיר לצאת חוץ לתחום דרבנן
 כדי להתפלל בצבור וכו'. וע"ע בשו"ת מהר"ם שיק (א"ח
 סי' קכא)].

אם איסור תחומין של י"ב מיל ביו"ט - הוי מה"ת או מדרבנן

(יב) כתב וז"ל: ותמוה שיכנס בשכל שאיסור
 תחומין ביו"ט או ביוהכ"פ הוא מה"ת, עם היות
 לשון הכתוב אל יצא איש ממקומו ביום השביעי,
 ומ"ש הרמב"ם (הל' עירובין פ"ח ה"ד) כשם שאסור
 לצאת חוץ לתחום בשבת כן אסור לצאת ביו"ט
 וביוהכ"פ, לא יתחייב מזה להשוות מדרגות
 האיסור, אלא כללות האיסור בלבד, אף שנתחלף
 בפנותיו, שזה קצתו מה"ת וזה רק מדרבנן. וכ"כ
 הטו"א (חגיגה יז): דמקרא דכתיב ביום השביעי
 מוכח דדוקא בשבת הווי תחומין דאו' משא"כ
 ביו"ט. וכ"כ השואל ומשיב (תנינא ח"ג סי' צט). [ודלא
 כמ"ש בפשיטות בשו"ת יד אלעזר (ס"ס כג) ע"ד
 הרמב"ם, דתחומין אסורים ביו"ט "דבר תורה".
 ואשתמטייה דברי הפוסקים הנ"ל].

וּבַמְאִירִי (ביצה יב), כתב וז"ל: שאיסור יציאת
 אלפיים אמה הוא מדרבנן אף בשבת,

לעשותה ביו"ט, ורבנן ס"ל הבערה ללאו יצתה,
 ואין הבערה בכלל אב מלאכה. ולכן אף הבערה
 שלא לצורך מותרת. וכ"כ התוס' (פסחים ה.). לפ"ז
 קשה מדין יציאה חוץ לתחום ביו"ט, דבשבת
 נפקא לן מקרא דאל יצא איש ממקומו ביום
 השביעי, ומלאכה לא מקרי, וא"כ למה נאסר
 לצאת חוץ לתחום ביו"ט, וכי תימא איסור תחומין
 ביו"ט הוא רק מדרבנן, הרי בחגיגה (יז): מבואר,
 דהא דכתיב ופנית בבוקר והלכת לאהליך, דהיינו
 בחוה"מ, דאי ביו"ט אסור משום תחומין, והיינו
 תחומין די"ב מיל דהווי מה"ת, וזו מנין לנו, הרי
 אין כאן מלאכה.

וּכְתַב ע"ז מהר"ח א במקראי קודש (דף קצב.), דלא
 קשיא מידי, דשאני קרא דלא יצא איש
 שנכללה בו ההוצאה שנקראת מלאכה וחייבים
 עליה בשבת. דנפק"ל ממה שאמר משה איש
 ואשה אל יעשו עוד מלאכה למלאכת הקודש,
 מש"ה גם יציאה חוץ לתחום הנכללת במקרא זה
 מלאכה איקריא וחייבים עליה ביו"ט, משא"כ
 הבערה למ"ד ללאו יצתה שלא נקראת מלאכה
 כלל ולכן מותרת ביו"ט, דביו"ט מלאכה כתיבה,
 כל מלאכה לא יעשה בהם, וברור. [וע' בבית דינו

וּחֲנֵה אַע"פ שמדברי רש"י והתוס' חגיגה (יז):
 מוכח דס"ל בפשיטות שגם ביו"ט יציאה
 חוץ לי"ב מיל הוי בכלל איסור תחומין מה"ת
 (אליבא דהירושלמי ספ"ק דעירובין), וכ"כ הרמב"ן
 במלחמות (ביצה יד.), דהא דאמר' אסור להראות
 סכין לחכם ביו"ט, ופי' הרי"ף משום איסור
 תחומין, דאע"ג דתחומין דרבנן, מ"מ רבים
 סוברים דתחומין די"ב מיל דאו' הם. ומש"ה
 חיישינן בהולכת הסכין שמה ילך חוץ לתחומין
 דשלש פרסאות דהוי מה"ת וכו'. וכ"כ הר"ן שם.
 ומוכח להדיא דס"ל שאין חילוק בזה בין שבת
 ליו"ט. וכ"כ בפשיטות בתה"ד (סי' פג). [וע"ע למהר"ם
 בן חביב בקונט' יום תרועה ר"ה לב., ובשו"ת מהר"ם שיק
 א"ח סי' ער].

מ"מ לאו מילתא פסיקתא היא, כי רבינו אברהם
 בן הרמב"ם, שהובא בספר מעשה נסים (סי'

ד. מותר לומר לגוי להביא ביום טוב של סוכות לולב ואתרוג למצות ארבעת המינים [כיון שתחומין דרבנן, וכשאומר לגוי הו"ל שבות דשבות ובמקום מצוה שרין], ואפילו חוץ לתחום של י"ב מיל. [ואף על פי שתחומין של י"ב מיל אסורים מן התורה, מכל מקום ביו"ט אין איסור תחומין אף דיי"ב מיל אלא מדרבנן]. ואפילו אם הדבר בספק אם נמצא שם אתרוג במקום שהוא שנשלח אליו הגוי, מותר לשולחו כדי לברך עליו ביום טוב, שמא ימצא. ואם לאחר שיצאו ידי חובתם האנשים במצות אתרוג, נפסל האתרוג, מותר לשלוח גוי אל מחוץ לתחום להביא אתרוג כשר לנשים, ליטלו לנענע בו, "בלי ברכה". (ד

(ספ"ק דעירובין), והמרדכי (סי' תפד) כתבו, שלפי הגמ' שלנו אפי' תחומין שחוץ ליי"ב מיל לא נאסרו אלא מדרבנן, וכתב ה"ה שלדעה זו הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל.

ומהר"ם פארדו בשו"ת שמו משה (א"ח ס"ו ו) הוכיח במישור שדעת מרן שאין תחומין דאורייתא בשבת, אפי' חוץ ליי"ב מיל, ממ"ש הסמ"ע (חור"מ סי' לה ס"ק יד), שכל עיקר איסור תחומין אינו אלא מדרבנן, ומש"ה קטן נאמן להעיד בגודלו מה שראה בקוטנו, משא"כ קיום שטרות אף דהוי מדרבנן, מ"מ הוצאת ממון יש בה צד דאורייתא. וכן הסכים עמו בשואל ונשאל (ח"ה סי' מג). וכ"כ בשו"ת הרי בשמים (תנינא ס"ס קפט), ובשו"ת קרני ראם (סי' רכז) בדעת מרן. ועכ"פ לגבי יו"ט נראה להלכה שאפי' חוץ ליי"ב מיל הוי מדרבנן, כיון שיש בזה ס"ס להקל, שמא הלכה כמ"ד שאפי' תחומין דיי"ב מיל בשבת הוו רק מדרבנן, ואת"ל דהוי דאורייתא, שמא הלכה כהאומרים דביו"ט מיהא הוו רק מדרבנן. [מאור ישראל (ביצה לו: חגיגה יז:). חזו"ע יו"ט עמו' פ].

דמדאורייתא בעינן יציאת ג' פרסאות, כנגד כל מחנות ישראל, ואפי' בג' פרסאות, יש מפרשים דדוקא בשבת הוו מה"ת, אבל ביו"ט מדרבנן נינהו, ומוכחי לה ממ"ש לקמן (ביצה לו:), ואין רוכבין ע"ג בהמה, ש"מ תחומין דאורייתא? אלא גזרה שמא יחתוך זמורה. ואם איתא לימא משום גזרה שמא יצא חוץ לשלש פרסאות דהוי מה"ת, אלא ודאי דביו"ט הוי מד"ר לגמרי. ע"כ. ולזה זכה לכיון בס' משמרות כהונה (ביצה לו:), שכתב, ש"מ תחומין דאורייתא וכו', קשה לשיטת הרי"ף והרמב"ם דתחומין דיי"ב מיל דאורייתא א"כ מאי פריך, לימא גזירה שמא יצא חוץ ליי"ב מיל, וי"ל דדוקא בשבת ס"ל הכי אבל ביו"ט תחומין מדרבנן לגמרי. ע"כ. (ולא זכר מדברי הראשונים הנ"ל). וע"ע בשו"ת עמודי אור (סי' יד אות טז וכב).

וע' בב"י (סי' שצז) שכתב וז"ל: ומיהו חוץ ליי"ב מיל כתב הרי"ף (סוף פ"ק דעירובין), דבירושלמי עירובין (פ"ג ה"ד ופ"ה ה"ד) איתא, דהוי מדאורייתא. וכ"פ הרמב"ם (פרק כז מהלכות שבת ה"א). וכתב ה"ה שם, שכך היא הסכמת הגאונים. אבל הרא"ש

לומר לגוי להביא ביו"ט אתרוג למצוה מחוץ ליי"ב מיל

יש להקל בצירוף מ"ש בזרע אמת (ח"ג ס"ס לד), דלדידן שאין לנו מה"ת דרך רה"ר שבוקעים בו ששים ריבוא בכל יום, וכל הרשויות שלנו כרמלית הן, אף תחומין דיי"ב מיל הוו מדרבנן.

ואפי' הדבר בספק אם נמצא אתרוג במקום שנשלח אליו הגוי, מותר לשולחו כדי לברך עליו ביו"ט שמא ימצא, דהא קי"ל ברי"ה (לה:), מצוה בתוקעים יותר מן המברכים, כיצד שתי עיירות באחת תוקעים ובאחת מברכים,

(ד) כבר נתבאר לעיל (סי' תצה) שמותר לומר לגוי להביא ביו"ט אתרוג למצוה, אפי' חוץ לתחום דיי"ב מיל, וכמ"ש בתשובת רבינו אברהם בן הרמב"ם בס' מעשה נסים (סי' יב) וז"ל: ותמוה שיכנס בשכל בר דעת שאיסור תחומין ביו"ט יהיה מה"ת. (שבת פכ"ז ה"א) ועוד, דיש לחלק בין שבת לביו"ט בתחומין דיי"ב מיל. ואע"פ שמד' רש"י ותוס' (חגיגה יז:) מוכח שאין חילוק בזה בין יו"ט לשבת לגבי תחומין דיי"ב מיל אליבא דהירושלמי.

לגוי בדרבנן במקום מצוה, הוא מותר גם במקום ספק מצוה, אם היא מצוה דאורייתא, ואפי' היכא שעתידי להתברר שעבר על שבות דאמירה לגוי ולא קיים המצוה. וע' בפמ"ג (ס' תעז מש"ז אות א) שכתב, שמותר לשלוח גוי מחוץ לתחום, להביא לו מצה לאכול בליל פסח, ואף אם לא יאכל המצה אלא לאחר חצות, מותר. והרי אכילה לאחר חצות שנויה במחלוקת, אם יוצא י"ח מצה, או כבר עבר זמנה. [ע' בחזו"ע (בסדר ליל פסח, מוציא מצה עמ' פא), שלא יצא מכלל ספק. ולכן לא יברך אז על אכילת מצה]. ואע"פ כן מותר להביא לו מצה מחוץ לתחום. ועכ"פ בנידון זה נראה לדלינא אף בספק, מותר לשלוח גוי להביא האתרוג אפי' מחוץ לתחום, משום שיש בזה מצוה דרבים, שכל הקהל יברכו עליו, ודמי קצת למ"ש (בברכות מז:), מעשה ברבי אליעזר שנכנס לביהכ"נ ולא מצא שם עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה, ופריך, היכי עביד הכי, והאמר רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה, ומשני, מצוה דרבים שאני. ואע"פ שאין אומרים לאדם חטוא כדי שיזכה חבירך, מ"מ מצוה דרבים שאני, כמ"ש התוס' בגיטין (מא:), ובעירובין (לב:), והיינו אפי' משום מצות תפלה דרבנן, כמ"ש התוספות והרא"ש (ברכות מז:), וכ"ש כאן שהיא מצוה דרבים דאורייתא. וכ"כ בשו"ת עוגת אליהו (ס' יג דף יט ע"ג). ודו"ק.

ואם לאחר שיצאו י"ח האנשים במצות אתרוג, נפסל האתרוג, מותר לשלוח גוי אל מחוץ לתחום להביא אתרוג כשר לנשים, ליטלו לנענע בו, "בלי ברכה". ואע"פ שהן פטורות ממצות ארבעת המינים, דהוי מצות עשה שהזמן גרמא, מ"מ מצאנו להרא"ש (בפ"ד דר"ה ס' ז), שכתב וז"ל: וראבי"ה כתב, שכיון דקי"ל נשים סומכות רשות, ועבדי סמיכה בהקפת ידיהו, דשרי להו משום נחת רוח (תגיגה טז:), אע"ג דדמי קצת לעבודה בקדשים, ה"ה לענין תקיעה בר"ה לנשים, שמותר לתקוע להן. ומותר ג"כ להוציא את השופר מרה"ר לביהכ"נ כדי לתקוע להן. וכתב הרא"ש, וכן נ"ל וכו'. והביאו מרן הב"י (בט" תקפט), וכתב, שלענין הלכה כדאי הם לסמוך עליהם דטעמא דמסתבר הוא, וכ"ש דאיכא רבוותא דס"ל כוותיהו. ומ"מ

הולכים למקום שתוקעים, פשיטא, הא דאורייתא הא דרבנן, לא צריכה דהא ודאי והא ספק. פירש רש"י, ודאי הוא לו שאם ילך אצל המברכים ימצא שם עשרה, והש"צ יתפלל ויוציאנו ידי חובה, אבל אם ילך אצל התוקעים, שמא כבר עמדו והלכו לביתם. ע"כ. וכן פסקו הפוסקים. הרי שספק דאורייתא מודאי דרבנן, וה"נ שיש בנטילת האתרוג מצוה דאורייתא, אע"פ שהוא ספק, עדיף מודאי האיסור של אמירה לגוי שבות, הילכך במקום שבות דשבות במקום מצוה מותר לשולחו.

ומכאן יש להעיר לכאורה עמ"ש הכנה"ג (ס"ט תקפו), בשם מהרש"ל בתשובה (ס' ח), דהא דמותר לשלוח עכו"ם להביא אתרוג היינו דוקא כשיודע בודאי שביאיהו לו, אבל אם הוא ספק, אפי' ביום ראשון של יו"ט אסור לשלוח נכרי, כיון שעושה ודאי איסור דרבנן. וכ"פ בח"א (כלל קמח ס' יח), והגר"ח פלאגי בשו"ת חקקי לב (חא"ח ס' יח). וקשה מהגמ' הנ"ל. איברא דהריטב"א (שם), פירש דמיירי דתקיעות מוחזקות בשנים שעברו שהיה שם שופר ותוקע, אלא שאין ידוע אם יש גם היום שם, והיינו דקתני באחת תוקעים, כלומר שהיו תוקעים בזמן שעבר, וקמ"ל דספק כזה שהוא דאורייתא עדיף מודאי ברכות דרבנן. ע"כ. ומשמע שאם לא היתה מוחזקת בתקיעות בשנים שעברו איה"נ אין להעדיף ספק דאורייתא על דאורייתא דרבנן. אבל משאר פוסקים לא משמע כן. וכן תמה בא"ר (ס' תרנה) מהגמ' הנ"ל, וכתב, דשמא התם שאני דהוי שוא"ת, שאינו הולך למקום שמברכים. אבל הכא הוי קום ועשה לשלוח הגוי. וסיים, שיש לפרש דברי מהרש"ל ביום שני. וצ"ע. ע"כ. וק"ק דאמירה לגוי לא חשיב קום ועשה, כדאמר' בעירובין (סח). דהוי שבות שאין בו מעשה. וי"ל. ובהר צבי (ר"ה לד:) כתב מדנפשיה לחלק כמ"ש הא"ר. והמשנ"ב בשעה"צ (ס' תרנה סק"א) העיר ע"ד החזי אדם, שהמעין בא"ר יראה שדעתו לעיקר דבשביל יו"ט ראשון מותר. ושכן משמע בבית מאיר. ע"כ.

ובשו"ת בית אב (א"ח ס' פה) ג"כ עמד בזה. ונראה שמסקנתו להתיר. וכן העלה ג"כ בשו"ת בצל החכמה ח"ו (ס"ט יד), דהיכא שהתירו אמירה

סימן תקכט - דיני קידוש ביום טוב

א. מנהגינו לומר שלום עליכם ואשת חיל גם בליל יום טוב שחל בשבת. אבל בליל פסח שחל בשבת אין אומרים שלום עליכם ואשת חיל, מפני שצריך להזדרז בליל פסח לקדש היום. [ומנהגינו לומר גם את הקידוש של לילי יום טוב מעומד. ובקידוש של יום מקדשים בישיבה. וביום טוב שחל בשבת אומרים ויכולו מעומד]. ובן ישיבה הלומד בישיבה של האשכנזים, בזה ינהג כמנהג המקום, ולא יהא יושב בין העומדים או עומד בין היושבים. (א)

יוסף אומץ (סי' פב), וכתב, שהמעייץ ימצא די השב על כל דברי השאג"א, ונקטי כראבי"ה והרא"ש והטור, דס"ל שמותר להוציא השופר לרה"ר כדי לתקוע לאשה. ע"ש. וכיו"ב כתב המשנ"ב (סי' תקפו ס"ק פו), שאפי' אם יש לו שופר כשר, רק שאינו של איל, מותר לומר לגוי שיעלה לאילן, להביאו, שמצוה מן המובחר בשל איל, כמ"ש הט"ז (ר"ס תקפו). וה"ה לענין אמירה לגוי שבות לצורך מצות אתרוג ולולב לנשים.

לא יברכו להן. ע"כ. וכ"פ הרדב"ז בתשובה מכ"י (סי' סד). אלא שגם הוא הזהיר שלא לברך להן דהוי ברכה לבטלה. ואע"פ שהגאון שאג"א (סי' קו) פסק שאסור להוציא השופר ביו"ט לרה"ר לתקוע לנשים, כיון שאינן מצוות על כך. הנה גם המרדכי (פ"ג דר"ה סי' תשיט) פסק להדיא כדברי ראבי"ה והרא"ש, דמותר להוציא שופר לרה"ר בשביל לתקוע לנשים, כדקא שרו ב"ה בהוצאת לולב דמצוה היא. וכן העלה מרן החיד"א בשו"ת

אמירת שלום עליכם בליל יו"ט שחל בשבת, ובליל פסח

והריב, לא בעי למימר בליל ש"ק שלום עליכם וגו'. וע"ש שכתב, שזקנו הדברי חיים מצאנו לא היה אומר כלל שלום עליכם ביו"ט שחל בשבת, ולא בשבת חוה"מ, ואפי' לא באסרו חג שחל בשבת. וכתב שם סימוכין למנהג זה ע"פ הסוד. ומ"מ מנהגינו כנ"ל לאומרו גם ביו"ט שחל בשבת. ולגבי ליל פסח, מבואר בגמ' פסחים (קט.), חוטפים מצה בליל פסח, כדי שלא ישנו התינוקות, ולכן לא נהגו לומר שלום עליכם וכו' כדי להזדרז בסדר. וראה בשו"ת רב פעלים ח"א (סוד ישרים ס"ס יג). ובשו"ת ויחי יעקב (או"ח ס"ס כט). ובילקו"י פסח כרך ג' (עמ' פב).

ואומרים ויכולו מעומד, כיון שנחשב שמעיד שהקב"ה ברא מעשה בראשית, ועדות צריכה להיות מעומד (פרדס הגדול לרש"י סי' ג). ובארח"ח (הבדלה סי' כז) כתב שנהגו לעמוד בקידוש, שהוא כיוצאים לקראת המלך, ומ"מ כיון שאין קידוש אלא במקום סעודה, צריך לישב, שאם קם ויושב מיחזי כחוכא. נוכ"כ הרמ"א (סי'

א) בשו"ת ויען יוסף (או"ח סי' תכ) כתב, דמ"ש חכם אחד דכשחל יו"ט בשבת אין לומר שלום עליכם בליל שבת, לא הבנתי טעמו. אך תפלת הרבון שיש האומרים אחר שלום עליכם מסתבר שלא לאמרו, משום שהוזכר שם מעלת שבת לחוד, ואינו כבוד ליו"ט, אבל שלום עליכם מה טעם שלא לאמרו.

ואמנם בשו"ת דברי יציב (או"ח סי' קכג) כתב, דכשחל יו"ט בשבת שאין אומרים אתקיננו סעודתא דשבת, שיש הארת יו"ט, ממילא אין אומרים גם שלום עליכם, ששייך דייקא לסעודת שבת בלא מסירת כח להאושפיזא. ועוד, שהרי אמרו בגיטין (נב.), הנהו בי תרי דאיגרי בהו שטן, דכל בי שמשי הוו קמנצי בהדי הדדי, איקלע ר"מ להתם עכביניהו תלתא בי שמשי, עד דעבר להו שלמא. ולזה י"ל שאומרים שלום עליכם מלאכי השלום דייקא, שהם מסייעים לגרש המחלוקת שנעשה בער"ש, אבל ביו"ט שחל בער"ש שיש חיוב שמחה, ובטלה המחלוקת

ב. קידוש של יום טוב נחלקו בו הפוסקים אם הוא מן התורה או מדרבנן, ולהלכה נראה שהעיקר כדעת רבים מהראשונים ורוב הפוסקים שקידוש של יום טוב הוא מן התורה. ואף על פי שהרב המגיד כתב שהקידוש בליל יום טוב הוא מדברי סופרים, והביאוהו האחרונים להלכה, מכל מקום רבים מהראשונים סוברים שהוא מן התורה כמו בשבת, ולכן אם חל יום טוב בערב שבת, ואין לו אלא כוס אחד, יקדש על היין בליל יום טוב, שהוא קודם בזמן לשל שבת, ובליל שבת יקדש על הפת. אם לא נודמן לו יין בינתים, שאין מעבירין על המצות. (ב)

(מג.) כתבו דשמא י"ל דמתוך שקובעים עצמם לצאת י"ח ההבדלה, קבעי נמי אכולה מילתא. וכ"ה במהרי"ל (סי' קכד) שבאגודה (ברכות סי' קנו) כתב שכיון שקובעים עצמם לצאת י"ח הבדלה קובעים גם לברכת הגפן. ובאו"ז (ח"ב סי' קג) כתב ע"פ הירושלמי, מתני' לאורחים, הא לבעה"ב בתוך ביתו א"צ היסבה, שכל בני הבית נגריים אחרי בעה"ב. אולם מרן הב"י (ס"ס קסז) כתב, דגם האידנא בעי ישיבה, ואפי' בעה"ב עם בני ביתו לא הוי קבע אא"כ ישבו. ואכמ"ל. ואמנם השתיה צריכה להיות מיושב. (יפה ללב סי' רעא אות ט. שו"ת רב פעלים ח"ב סי' מה.)

וקודם ברכת הגפן יאמר סברי מרנן (ע' ילקו"י שבת א' חלק שלישי עמ' תסג), ואפי' אם נמצא לברו. (חסד לאלפים סי' רעא ס"ט). ונכון לחוש לדברי הקבלה כשא"ז סותר את ההלכה ע"פ הפשט.

ודע, דמי שלא שמע ברכת בפה"ג מהמקדש, רק את ברכת אשר בחר בנו, יצא י"ח קידוש. רק שאם בא לטעום מהיין לאחר מכן, צריך לברך בפה"ג. כדמוכח בש"ע (סי' רעא ס"ד). וע' בילקו"י שבת א חלק שלישי (עמ' תעח, ובעמ' תצב). וע"ע בברכ"י (סי' רעא אות ה), ובכה"ח (שם אות צו) במי שטעה ושתה כל הכוס מיד אחר ברכת הגפן.

קידוש של יום טוב הוא מן התורה

אותם מקראי קודש". הא קמן דילפי' לקידוש יו"ט מה"ת. אא"כ נימא דאסמכתא בעלמא היא. [ודרשה זו כולה דרבנן, וגבי שבת איכא ילפותא אחרייתא]. וז"ל בה"ג (אחר מסכת ברכות דף יב ע"ד), "מחייבין לקדושי ליומא דשבתא וליומא טבא בצלותא ועל כסא דחמרא, דכתיב זכור את יום השבת

(רעא) שמנהגם לשבת]. ובב"י (סי' רעא) כתב, ול"נ שהמקדש מעומד נמי, כיון שסמוך לשלחן הוא שפיר מקרי במקום סעודה, שהרי לדעת הרמב"ם (סוכה ו, יב) בסוכות צריך לקדש מעומד, ואחר שמברך לישב בסוכה יושב ומברך שהחיינו.

ומ"מ י"א שאחר ויכולו יושב ומקדש. וכן יש לפרש בדברי הש"ע שיכול לשבת, (וראה מ"ש בזה בילקו"י שבת כרך א' חלק שלישי עמ' תנח). ואעפ"כ כתב בחזו"ע שבת א', שמנהגינו לעמוד בעת הקידוש של ליל שבת ויו"ט. והוא ע"פ שעה"כ (דף ע),

וכ"כ בפרי עץ חיים (שער י"ח פי"ד), מורי ז"ל היה נוהג לומר כל הקידוש מעומד בשבת ויו"ט ואח"כ יושב וטועם מן הכוס של קידוש. ע"כ. ובעניינים שאין בהם חשש איסור והיתר, אנן נקטי' שראוי להשתדל לעשות כדברי הסוד, וכאשר הדבר בנקל. ובפרט בעניינים כאלו של סדרי תפילה ותיקוני שבת שהכל ע"פ הסוד ותיקוני השכינה הק'. ועכ"פ כיון שכבר פשט המנהג לעמוד אין לשנות.

ומה שהק' במור וקציעה שכדי להוציא את בני ביתו י"ח צריך שיישבו, הנה התוס' (ברכות

(ב) הנה במכילתא (פרשת יתרו) אמרו, "זכור את יום השבת לקדשו, לקדשו בכרכה, מכאן אמרו מקדשים על היין בכניסתו, אין לי אלא קדושה ליום, ללילה מנין, ת"ל ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם. אין לי אלא שבת, ימים טובים מנין, ת"ל (אלה) מועדי ה' אשר תקראו

על היין, שהוא מוקדם יותר בזמן, ואח"כ יקדש בשבת על הפת אם לא נזדמן לו יין בינתים.

ואע"פ שקידוש של שבת תדיר, ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם אף לדחות, [עיין תוס' סוכה נד: ובמג"א סי' תרפד, ובשו"ת שב יעקב סי' כב, ובשו"ת קרן לדור סי' קמה, ובערוך לנר סוכה נד:]. מ"מ אהני אין מעבירין על המצוות להקדים של יו"ט שהוא חובת היום, על פני הקידוש של שבת שהוא למחר. וכיו"ב כתב בערה"ש (סי' תרע"ב סק"ב). וע"ש מ"ש בשם השאג"א (סי' סב).

ובלא"ה יש להקדים קידוש של יו"ט עפ"ד הרדב"ז (ח"ב סי' יג) שאין מעבירין על המצוות אפי' ממצוה קלה לחמורה, והמצוה הראשונה שבאה לידו יעשנה וכו'. וע' בחזו"ע שבת ב' (עמ' טט). וע' ברמב"ן (פרשת יתרו כ, ח), שכתב: וזהו קידוש היום, והוא מה"ת ואינו אסמכתא. ע"כ. ואמנם בקידושא רבה של היום כתב דהוא אסמכתא, וכן על היין. אבל קידוש של לילה הוא מה"ת. וראה באורך בילקו"י שבת כרך א' (חלק שלישי, ר"ס רע"א אות א), ובחזו"ע פסח (מהדור' תשס"ג עמ' כד).

וע' למרן החיד"א בברכ"י (סי' רע"א סק"ב) שהביא מ"ש המגיד משנה הנ"ל שקידוש יו"ט מדרבנן, ומה שהקשה הא"ר (אות א), דבה"ג (דף יב הל' קדוש והבדלה עמ' צא) מייתי לה מקראי לרגלים. וכתב, דאולי כוונת המ"מ ודעימיה על ר"ה, או דהנך קראי אסמכתא. וצ"ע. עכ"ל הא"ר. וכתב החיד"א, דמ"ש דכוונתם על ר"ה, אינו מחוור, והעיקר דהני אסמכתות הן. ופשוט. וגם יש להעיר על הא"ר, דאדמותיב מבה"ג דהני דרשות דמייתי לא ידעינן אם הם מרז"ל או דרשה של הגאון, הו"ל לאותובי ממדרש מכילתא (פרשת יתרו פ"ז), וכך היא שנויה: "לקדשו בברכה מכאן אמרו מקדשין על היין בכניסתו, אין לי אלא קדושה ליום קדושה ללילה מנין ת"ל ושמרתם את השבת, אין לי אלא שבת ימים טובים מנין ת"ל אלה מועדי ה'". הרי דיליף קידוש לימים טובים מקרא. ומוכח לכל ימים טובים בין לרגלים בין לר"ה. אמנם היא אסמכתא. וגם בריש הברייתא אפשר שיש טעות סופר. עכ"ד החיד"א בברכ"י.

לקדשו, זכרהו על היין בכניסתו, מכאן סמכו חכמים לקידוש היום מה"ת. אין לי אלא שבת, חג המצות מנין, ת"ל למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים, חג שבועות מנין, תלמוד לומר וזכרת כי עבד היית במצרים ושמרת ועשית. חג הסוכות מנין, תלמוד לומר וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך ה' אלהיך, ומגלן דבחיג הסוכות קאי, מדכתיב עלויה דקרא הענק תעניק לו מצאנך מגרנך ומיקבך, וכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים באספך מגרנך ומיקבך. ואע"ג דמדכר להו בקידושא צריך לאדכורי להו בצלותא ובברהמ"ז, מ"ט, זכור וזכרת תרי קראי כתיבי, ואתו מועדות וילפי משבת, מה שבת בתפלה ועל הכוס, אף יו"ט בתפלה ועל הכוס. ע"כ. וכדברים האלה כתבו במחזור ויטרי (עמ' פד סי' קז). והראב"ה (ערכי פסחים עמ' קכט). והאו"ז (עריש סי' כה).

ודרשות הפוסקים הנ"ל י"ל שהוא אסמכתא בעלמא שהרי קידוש של יום לכו"ע הוא מדרבנן. ויתכן שסמכו חכמים, היינו לומר שמכאן למדו חכמים דין זה שהוא מה"ת. [וכן לשון האו"ז ח"ב (פ"ס כה), מכאן סמכו חכמים וכו', וכ"ה במחזור ויטרי (סי' קז), מכאן סמכו חכמים לקידוש מה"ת. וכ"ה בס' הנייר (בראש הספר). אלא שהראב"ה הנ"ל לא כתב בלשון "מכאן סמכו חכמים". ובשו"ת יבי"א (ח"ד א"ח סי' כג) כתב דלשון זה מורה דאסמכתא בעלמא הוא. ומ"מ מה שטרח בה"ג להביא כל הדרשות באורך, היה יותר נח לומר שאינו אסמכתא בעלמא].

והנה במשנ"ב (סי' רע"א סוף סק"ב) כתב, שקידוש של יו"ט אינו אלא מדרבנן, ואם חל יו"ט בער"ש ואין לו אלא כוס אחד, יניחנו לשבת שהוא מה"ת, וביו"ט יקדש על הפת. וכתב ע"ז בלוית חן (סי' יא), הנה אף שכ"כ המג"א בשם המגיד משנה, שקידוש יו"ט מדרבנן, רבים חולקים ע"ז, וכמו שנתבאר בשו"ת חזו"ע ח"א (סי' ב' עמ' יב), שדעת הרמ"ה והרשב"א (בעל התוס'), שקידוש יו"ט מה"ת. וכ"ד הריטב"א במו"ק (י"ט), ומהר"ם מרוטנבורג בס' תשב"ץ (סי' תקסג), והשיט"מ (ביצה ד:). וע"ע בשו"ת בנין של שמחה (סי' יא אות ד). וא"כ י"ל שאין מעבירין על המצוות, ויקדש ביו"ט

ובס' שמחת הרגל (ליוורנו תקמא דף יח.) בבבאור הקידוש כתב החיד"א, שכבר כתב בס' המכריע (ס"ס עא) דהני דרשות דבה"ג מפי עצמו הם, ודרשת המכילתא הם אסמכתא. וכ"כ מהר"א נחום בפירושו למכילתא כ"י, וע"ע בשו"ב (שם), ובספר מחז"ב שם (אות ב), ובקו"א שם.

אם מצות "זכור את יום השבת" נאמרה לגבי יום טוב

דלהבדיל בין הקודש ובין החול, דקאי בין לשבת בין ליו"ט, דכתיב קודש סתמא, וע' בזה בקובץ שיעורים להגר"א וסרמן (מסכת ביצה אות יב). ומה שהק' במרכה"מ (שבת שם) מדלא מנה הרמב"ם בריש הל' יו"ט מ"ע לקדש יו"ט, כמו שמנה בהל' שבת, היינו משום שכבר מנה מצוה זו בדיני שבת, ודין קידוש והבדלת יו"ט נתבארו בהלכות שבת. ואדרבה מדוקדק היטב שהרמב"ם כתב דיני קידוש והבדלת יו"ט, בהלכות שבת]. וכן משמע מלשון הסמ"ג (עשין כט) שכתב, המועדות כולם נקראו שבתות ה', וצריך לזכרם בתפלה ועל הכוס כמו שבת. ע"כ. וכ"כ בס' באר יהודה ע"ס חרדים (פ"ד דף סו אות ג).

וע"ע במנחות (סה:), וברש"י שבועות (יג. ד"ה לא קראו), ובביצה (ב: ד"ה ואין). והריטב"א (מור"ק יט.) כתב, דבימים טובים לא כתיב אות, אלא איתקוש לשבת, כדכתיב אלה מועדי ה', ומדכתיב נמי את שבתותי תשמורו כי אות היא, ואלו הן ימים טובים, שהן ג"כ מקודשין ומברכין בהם ברכת קידוש כעין זכור דשבת.

אם המבדיל בין קודש לקודש היא מה"ת

ובין החול, י"ל לד' הרמב"ם שאין זה אלא אסמכתא בעלמא.

וישוב כתב בחזו"ע, דאפשר שעיקר חיוב ההבדלה ילפינן מפסוק ולהבדיל בין הקודש וגו', ורק אסמכיה הרמב"ם נמי אקרא דזכור, דאל"כ מדוע לא צריך להזכיר יצי"מ בהבדלה כמו שצריך להזכיר בקידוש (ובפסחים קיז: דרשו לזה מדכתיב למען תזכור יום צאתך מארץ מצרים, סמוך לקרא דזכור). וא"כ יתכן שאף הרמב"ם יודה לחילוק זה בין המבדיל בין קודש לקודש, לבין קודש לחול. והביא מס' דברי צבי (סי' תעג על המג"א ס"ב) שכתב, שהבדלה ממוצ"ש ליו"ט לכו"ע הוי מדרבנן. ודלא כמו שמבואר מדברי רע"א בחידושי שאף הבדלת מו"ש ליו"ט הויא מדאו'. וביבי"א (ח"ד או"ח סי' כג

ומקור הדברים ברמב"ם (שבת פכ"ט הי"ח) שכתב, כשם שמקדשין בלילי שבת ומבדילין במו"ש, כך מקדשין בלילי ימים טובים ומבדילין במוצאיהן ובמוצאי יוהכ"פ, שכולם שבתות ה' הן. ע"כ. ופשט הדברים משמע, שקידוש והבדלה ביו"ט הם ג"כ מדאורייתא, ונלמד מקרא דזכור את יום השבת לקדשו, וגם ימים טובים נקראים שבתות ה'. וכן למדו החרדים והמנ"ח (מצוה לא ס"ק טז) ובשו"ת בית מאיר (ח"ד דף מז) בדעת הרמב"ם, וכ"כ בס' עמק ברכה (קידוש, אות ד). ואמנם המ"מ שם כתב שקידוש יו"ט מדרבנן [וכנ"ל]. אך בשיטה מקובצת (ביצה ד:): מבואר דאפי' הבדלת יו"ט מדאורייתא, וכמו שהעיר הפמ"ג (סי' רצו ס"ק יא).

גם בהגהות אמרי ברוך לבעל הברוך טעם (א"ה סי' רצו) כתב לדייק מדברי הרמב"ם, שאף קידוש והבדלה של יו"ט הם מדאורייתא, כמו בשבת. ובסוף אגרות הרמ"ה כתב בשם הרשב"א בעל התוס', שהבדלת יו"ט מדאו', מקרא

ויש מי שרצה לחלק, שהבדלה ביו"ט שחל במוצ"ש, וכן הבדלת יו"ט הראשון של חג (שיוצא לחוה"מ שאינו חול, משא"כ יו"ט האחרון), אינן מדאורייתא. וכן העיר קצת בשו"ת התעוררות תשובה (ח"ג סי' כג) עפ"ד הסמ"ק, דהבדלה במוצ"ש דאו', מדכתיב להבדיל בין הקודש ובין החול. וא"כ י"ל דהיינו דוקא כשאומר בה בין קודש לחול, ולא כשאומר בה בין קודש לקודש. אך אין מקור לחידוש זה, ופשטות הפסוק שכולם מדאורייתא הם. וגם בשו"ת חזו"ע (ח"א סי' ב) העיר ע"ד ההתעוררות תשובה, שהרמב"ם למד קידוש והבדלה מדאורייתא, מקרא דזכור את יום השבת לקדשו, וא"כ אין מקום לחילוק זה. ואף שבגמ' שבועות (יח:): הזכירו דרשה זו ולהבדיל בין הקודש

ג. מותר לערב יין אדום ביין לבן ביום טוב, ואין לחוש בזה לאיסור צובע. ואם רוצה להחמיר לתת בתחלה יין אדום ועל זה ליתן יין לבן, בדרך של חומרא, תבוא עלינו ברכה. ג)

על הפסוק ולהבדיל בין הקודש ובין החול. ע"ש. אך אין הכרח שמסכים לחילוק זה לדינא. [וע"ע בשו"ת יחו"ד (ח"ד סי' כז)]. ועיין.

אות ה) הוסיף שכן חילק החת"ס (פסחים קב:) שהבדלה משבת ליו"ט שמבדיל בה בין קודש לקודש לכו"ע הווי מדרבנן, שעיקר הסמיכה היא

לא שמע את התי"ו של מקדש השבת - אם יצא י"ח

הכל שומעים את הסיום של האות האחרונה של מקדש השבת, וכן בין קודש לחול, וכל כיו"ב. ואין מי שפקפק בזה. ואולי כך היא דרך שמיעה ברבים, שא"א לדקדק כ"כ. וגם לגבי קריאת מגילה בודאי שלא כל השומעים שומעים בדיוק את כל סיומי התיבות.

ושמא גם הלקט יושר לא איירי לענין דיעבד. או שלא דיבר על האותיות הסופיות, אלא על שמיעת התיבות עצמן בשלימות. משא"כ האותיות הסופיות, שיש שסברא שדרך שמיעה בכך, ומבין שאמרו מקדש "הַשְּׁבֶת", ולא מקדש "הַשְּׁבָה".

ומי שלא שמע אות ל' אחרונה של המבדיל בין קודש לחול [פי' ששמע כאילו אמר רק "לחור", במקום "לחול"], יש שכתבו שיצא ידי חובה כיון ששמע את הענין. [קונ' דעת החזו"א (עמ' כח) מהגר"ח קנייבסקי שכן אומרים בשם החזו"א. ושם כתב כן לגבי קידוש באות נו"ן של בורא פרי הגפן]. וראה מה שכתבנו בזה בילקו"י שבת א' כרך ג' (סי' רעא פרק יד סעיף ק"ח). ומה שהבאנו שם בשם לקט יושר (ח"א עמ' קנו) לגבי קריאת המגילה, שהאנשים צריכים לשמוע גם את חיתוך האותיות.

ומ"מ מעשים בכל יום בישיבות הקדושות, וכן בכל מקום שיש ציבור גדול שמסתמא אין

לערב יין אדום ביין לבן ביו"ט - ואין לחוש לאיסור צובע

והעלה שבודאי פשטות ההלכה (בסי' שכ סעיף יט), שאין צביעה באוכלין ומשקין בכל אופן ואפי' יין אדום לתוך הלבן. ומ"ש הרב פעלים ח"ג (סי' יא), שלא ליתן יין אדום לתוך הלבן, שדין אין צביעה באוכלין אינו אלא רק באוכל מוצק ולא במשקה, הרי הוא נגד משמעות כל הפוסקים. ועכ"פ מי שירצה להחמיר יש לו במי להתלות. ומ"מ אין חילוק בזה, וגם בליל פסח מותר מן הדין ליתן יין אדום לתוך הלבן, והמונע עצמו ורוצה להחמיר יתן היין הלבן לתוך האדום, שזה בודאי מותר והכל פשוט. עכת"ד. וע' באורך בשו"ת יבי"א ח"ב (חאו"ח סי' כ). ובשו"ת יחו"ד (ח"ו סי' כג).

ואגב אורחא הנה שמעתי שחכ"א הורה בספרו שעדיף בשבת ליתן את תמצית התה לתוך הכוס, ולערות עליו רותחין, מאשר ליתן מים בכוס ולערות על המים תמצית תה, וכ"ז כדי לחוש לסוברים שיש צביעה במשקין. ותמיהני על מחבר

ג) ראה באורך בילקו"י שבת כרך א' חלק שלישי (עמוד תקעד), שאין צביעה באוכלין ובמשקין. ודלא כמו שהחמיר בזה בשו"ת רב פעלים (ח"ג אור"ח סי' יא), ובבא"ח (ש"ב פ' פקודי אות ג ד). וכ"ד רוב האחרונים, ומכללם: החכם צבי (סי' צב), ה' טל אורות. ה' בית מנוחה. זכרונות אליהו מני. ויען אברהם פלאג'י. יוסף אומץ יוזפא. חיי אדם לדעת מרן. הפמ"ג. המשנ"ב. שביית השבת. פקודת אלעזר. צרור החיים. וכ"כ הרמ"א בד"מ. ובשו"ת ציץ אליעזר (חיד"ו סי' מז). ובנתיבי עם (סי' רננ עמ' קכב), ובקצוה"ש (ח"ח סי' קמו סי"ה בבדה"ש שם).

ובשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' נז) נשאל אודות מה שמקפידים בליל פסח שהיין יהיה אדום דוקא, בכוס הקידוש וביתר הכוסות, וכמבואר בשו"ע (סי' תעב סעיף יא), אם יכול לערב יין אדום לתוך יין לבן, או יש בזה משום איסור צביעה,

ד. דין הקידוש של יום טוב כדין הקידוש של שבת לענין שאין הקידוש אלא במקום סעודה. וצריך לאכול הסעודה במקום הקידוש לאלתר, שיש אומרים שאם לא אכל אלא לאחר זמן לא יצא ידי חובה. ומכל מקום אם שהה בדיעבד אינו צריך לחזור ולקדש, אא"כ שהה יותר מכדי שיעור עיכול, שהוא שבעים ושתיים דקות, וכבר בשעת קידוש דעתו היתה לשהות. ובליל פסח המנהג שמפסיקים בין הקידוש והסעודה בטיבול ראשון וההגדה וסיפור יציאת מצרים, ושפיר דמי. (ד)

עירוי אינו מבשל, ושמא תתאה גבר בכל גוונא, מ"מ אין להכנס לס"ס בידיים כאשר יש לנו אפשרות אחרת המותרת ע"פ ההלכה, והיינו שיתן המים בכוס ויערה ע"ז מתמצית התה, ויסמוך על כל הפוסקים שכתבו שאין צביעה לא באוכלין ולא במשקין, וכ"ש היכא שאינו מתכוין כלל לצביעה אלא לצורך המשקה.

זה שמרבה לחלוק על מרן זיע"א, דמה מצא מקום כאן להחמיר בענין צביעה נגד המבואר ביבי"א מפי ספרים ומפי סופרים כיעו"ש שם. ואף שמעיקר הדין אפשר להקל לערות רותחין על מעט התמצית שבכוס, מכח כמה ספיקות, כאשר בודאי ראה החכם הנ"ל בילקו"י שבת כרך ג' (סי' שיח), דשמא אין בישול אחר בישול גם בדבר לח, ושמא

גם קידוש של יו"ט הוא במקום סעודה

למיסק אפתורא אחר שתי שעות, זוהי שקשה, ונראה דלא עבדי שפיר, שהיה להם לאחר את הקידוש עד סמוך לסעודה. ע"כ.

והנה מ"ש שמהריק"ש מיירי שדעתו לאכול מיד, המעיין בדבריו יראה נכוחה, דס"ל שאפי' אם לא היה דעתו לאכול לאלתר, כל שלא שהה בכדי שיתעכל המזון שפיר דמי, אך מ"מ הערת החיד"א נכונה לאלו ששוהים יותר משיעור כדי עיכול, דהוי שיעור ד' מילין באכילה מועטת מיהא, כמ"ש התוס' ברכות (גג:). וע"ע בט"ז (סי' קפד סק"ב), ובשאר אחרונים שם. גם בערה"ש (סי' רעג סק"ב) העיר על החיד"א שלא עיין בדברי מהריק"ש. ע"ש. ויע' למהר"ש קמחי בס' יקהל שלמה (סי' רעג) שהוכיח מהתוס' פסחים (קג:). כדברי מהרי"ל והרמ"א, ושלזה נתכוון בערה"ש (סי' רעג סוף סק"ב).

והנה בספר שלחן גבוה (סי' תעג ס"ק כז) כתב, בהיותי מקביל פני הרב הגדול כמהר"ר אברהם גטיניו בחוה"מ פסח, שאול שאל ממני הא דקי"ל אין קידוש אלא במקום סעודה, וכתבו הפוסקים שצריך לאכול לאלתר, מיד לאחר הקידוש, א"כ איך אנו מפסיקים בליל פסח בין הקידוש והסעודה בטיבול ראשון וההגדה וסיפור יצי"מ, והשבת לוי שכיון שכל אחד שותה מהכוס של הקידוש רביעית יין הרי זה נחשב במקום

ד) ע' בשו"ת שאג"א (סי' קב) שהעלה שאסור להתענות בר"ה, ושהדבר פשוט שחייב בקידוש כאשר יו"ט, ואסור לטעום כלום קודם הקידוש, ואין קידוש אלא במקום סעודה. וכל דין סעודות יו"ט עליו. ע"כ. [ראה בשו"ת יבי"א ח"ב אור"ח סי' יט].

והנה בשירי כנה"ג (סי' רעג הגב"י אות י) כתב, כתוב בספר המפה בשם מהרי"ל, שצריך לאכול במקום קידוש לאלתר וכו', ומכאן כתבתי בתשובה, שכשחל יו"ט אחר השבת, ויש שהם שבעים מסעודה שלישית, ואינם יכולים לאכול מיד אחר קידוש של יו"ט, ונוהגים שבבואם מביהכ"ג מקדשים, ומניחים האכילה עד לאחר שעה או שעתיים ואח"כ אוכלים. ולא יפה הם עושים, שכיון שאין דעתם לאכול לאלתר ואינם אוכלים מיד לא יצאו י"ח קידוש. ע"כ.

ומרן החיד"א בברכ"י (שיר"ב סי' רעג סק"א) הביא מ"ש המהרי"ל וואלי, שיש סמך לנוהגים כן עפ"ד מהריק"ש שדוקא אם שהו כ"כ כדי שיתעכל המזון לא יצאו ידי קידוש, ותכל מעליהם תלונת הרב שירי כנה"ג הנ"ל. וכתב ע"ז, ואני אומר שעדיין יש מקום לדון, שדברי מהריק"ש היינו כשדעתו לאכול מיד, לא כן אלו דאתו ממולאי בכרס מלאה, ועמדו וקדשו אדעתא

סעודה, וכמ"ש הא' והביאם הטור (בס"י רעג) שאפי' אכל דבר מועט (דהיינו כזית פת) או ששתה כוס יין שחייב עליו ברכה אחרונה יצא ידי קידוש במקום סעודה, וגומר סעודתו במקום אחר, והא כיון ששתה כוס הקידוש כולו חשיב שפיר קידוש במקום סעודה, והרה"ג הנ"ל אמר לי, שדברי הטור סי' רעג בשם הגאונים, היינו דוקא כששתה כוס אחר חוץ מן הכוס של הקידוש, וכמ"ש הלבוש שם וכו'. עכת"ד.

וסבירא ליה שלא יצאו ידי קידוש, דבעינן קידוש במקום סעודה, בעל כרחך מיירי שלא שתי שיעור רביעית, וא"כ ריו"ח דפליג אדשמואל וקאמר אף ידי יין יצאו, היינו אפי' בפחות משיעור ברכה אחרונה, וא"כ ברייתא דתניא שינוי מקום צריך לברך הויא תיובתיה, ומכאן שהרמב"ם ורשב"ם וסיעתם ס"ל כדעת הגאונים הללו ששתיית רביעית יין מכוס הקידוש חשיבא במקום סעודה. ע"ש. וכ"כ הצ"ח (פסחים קא:): ע"ש.

איברא דשפיר קאמר השלחן גבוה, שאם שתי רביעית יין של כוס הקידוש עצמו יצא ידי קידוש במקום סעודה. וכמ"ש מרן הב"י (סי' רעג) וז"ל: כתוב בהגמ"י (פרק טו) בשם מהר"ם, שכוס המילה שהוא ביום שבת שחרית יתנונו לתינוק. ולפי דברי הגאונים שכתב רבינו בסמוך אם שותה שיעור שחייב עליו ברכה אחרונה א"צ ליתן לתינוק דשפיר דמי שישתה היין המוהל עצמו. עכ"ל. הא קמין שמרן הבין דברי הגאונים כפשוטם, שדי בשתיית כוס הקידוש עצמו. ומרן בש"ע (סי' רעג ס"ה) הביא להלכה דברי הגאונים, וכתב ע"ז הרמ"א בהגה, ולפ"ז מותר למוהל ולסנדק לשתות מכוס המילה בשבת בשחרית אם שותים כשיעור. ע"ש. ומוכח מדברי הרמ"א שגם הוא הבין כדברי מרן אליבא דהגאונים.

ולפ"ז יוצא שהתוס' שלא תירצו כן, סבירא להו דלא סגי שתיית רביעית יין של הקידוש לחושבה קידוש במקום סעודה. וכן משמע מהתוס' (פסחים ק:), וא"ת איך יעשו קידוש בלא סעודה, והלא אין קידוש אלא במקום סעודה. ומדלא תירצו כגון שותה רביעית מכוס הקידוש, משמע דסבירא להו דלא סגי בהכי. וכ"כ הערה"ש סק"ו. וע"ש.

ואמנם הב"ח והט"ז והא"ר הבינו בדעת הגאונים כדברי הלבוש, שזהו כששותים כוס אחר חוץ מהכוס של הקידוש. וכ"כ המהרש"ו בקונטרס חיים שנים ישלם, והובא בפתה"ד (שם סק"ג). אולם באבן העזר שם הוכיח במישור כהבנת מרן והרמ"א, ע"פ קושית התוס' פסחים (קא:): על שיטת רשב"ם [וכ"ד הרמב"ם וראב"י והעיטור] שיין טעון ברכה אחרונה במקומו, שא"כ אמאי איתותב רבי יוחנן שאמר אף ידי יין יצאו. [שא"צ לברך בביתו על היין שבתוך הסעודה, שכבר יצא ידי ברכת בפה"ג בקידוש של בהכ"נ] מהברייתא דתניא שינוי מקום צריך לברך, נימא דהברייתא מיירי בדברים שאינם טעונים ברכה במקומם, משא"כ יין. ולפי דברי הגאונים (הנ"ל), שבשתיית רביעית יין חשוב קידוש במקום סעודה, ניחא, דהא שמואל דפליג אדרב

ובן הפר"ח והמטה יהודה הסכימו לדברי הש"ע שאם שותה רביעית יין מכוס הקידוש חשיב שפיר במקום סעודה. וכ"כ בשו"ת גינת ורדים (א"ח כלל ג סי' כ). וכ"כ מרן החיד"א בשו"ב (שם סק"ג), שאנו אין לנו אלא דברי מרן הש"ע שקיבלנו הוראותיו. וכן הסכים הרב אבן העזר. ושהראיות שהביא הא"ר להיפך, אינן מכריעות כלל. וכן פשט המנהג בירושלים, וכמ"ש גאון ירושלים בס' פרי האדמה (ח"א דף לג.). ע"ש. ואצטמיד חצבא של השלחן גבוה הנ"ל, שבשתיית רביעית מכוס הקידוש בליל פסח, חשיב שפיר במקום סעודה, ויוכלו אח"כ להאריך בהגדה ובסיפור יציאת מצרים כיד ה' הטובה עליהם. אלא שעדיין יש לפקפק קצת בזה לפי מה שהסכימו הפוס' שמספיק לשתות מכוס הקידוש כמלא לוגמיו, וכ"פ השלחן גבוה עצמו (בס"י תעב ס"ק כה). וא"כ להנוהגים כן אי"ז במקום סעודה. והדרא קושיא לדוכתה.

ומ"ש הרב שלחן גבוה לתרץ עוד ע"פ שיטת רב נסים גאון שהובא במרדכי (פ' ערבי פסחים), כי מה שנוהגים כיום לקדש בביהכ"נ אע"פ שאין שם אורחים, ה"ט משום שכיון שבשעת הקידוש

פרדס הגדול (סי' צ). וכן המאירי פסחים (ק). הסכים לדברי רבינו נסים גאון, שאם היה דעתו כן מתחלה אפי' הולך לבית רחוק שפיר דמי. ע"ש.

ומ"מ מרן בש"ע (סי' רעג) פסק כדברי התוס' והרא"ש דלא מהני אא"כ בבית אחד מאיגרא לארעא או מחדר לחדר. וכתב הרמ"א שכן עיקר. ובשואל ומשיב חמישאה (סי' יז) ובשו"ת בית היוצר (א"ח סי' ב).

ובאמת שהרב שלחן גבוה הנ"ל ארכבה אתרי ריכשי, ולא היה צורך להביא בזה דעת רב נסים גאון, ודי במ"ש דשאני הכא שההגדה וההלל לא הוו הפסק, כי הכל צורך הסעודה והמצה הם, והו"ל כגביל לתורי דלא חשיב הפסק. וכ"כ התוס' פסחים (קג:) ד"ה רב אשי, הנ"ל. וכבר נתבאר לעיל כתירוף הזה, ובהסתמך גם על המשנ"ב (סי' רעג סק"ד) שאם היה הפסק מחמת דברים שהם צורך הסעודה שפיר דמי, ולא חשיב הפסק. וכן בס' קצות השלחן (סי' פא בדה"ש סק"ט) הביא לו סמוכין מקידוש ליל פסח מפסיקים בינו לבין הסעודה בהגדה והלל. ע"ש. וכן העלה בשו"ת קרן לדוד (סי' נו). והרי זה כמבואר.

המורם מכל האמור כי הנה עינינו הרואות לרבותינו האחרונים שישבו על מדוכה זו, ופשיטא להו דשאני ליל פסח שאפי' אם מאריכים מאד בהגדה ובסיפור יצי"מ, אכתי חשיב שפיר קידוש במקום סעודה, הואיל וההגדה וסיפור יצי"מ הנה הנם לצורך הסעודה, וכדקי"ל לחם עוני שעונים עליו דברים הרבה, משא"כ בשאר ילי שבת ויו"ט.

אולם עתה ראיתי להגאון מבוטשאטש באשל אברהם (סי' רעג) שכתב, נראה שהיסח הדעת ושהיה זמן מרובה בין הקידוש והסעודה אינו נוגד לדין קידוש במקום סעודה, וכמו שמצינו בליל פסח שאמרו חז"ל שלכך מברך על נט"י כשנוטל ידיו לסעודה משום שההגדה והלל הוו הפסק, ואסח דעתיה, משום ששוהים הרבה, ומ"מ שפיר חשיב קידוש במקום סעודה, ומיהו אם הפסיק בשינה בין קידוש לסעודה הוי הפסק ואינו

דעתם לאכול במקום אחר הוי כקידוש במקום סעודה, ומודה שמואל בכה"ג, וכדאמרי' בתלמוד ירושלמי דהאי דאמר שמואל שלא יצאו ידי קידוש שאין קידוש אלא במקום סעודה, היינו כשאין דעתו לאכול במקום אחר, אבל אם היה דעתו לאכול במקום אחר שפיר נפיק. הא קמן שאפי' היה דעתו ללכת למקום רחוק חשיב שפיר במקום סעודה, וכ"ש הכא שהשולחן ערוך לפניו, ואכילת כרפס וההגש"פ וסיפור יצי"מ לא חשיב הפסק, שהכל הוא לצורך הסעודה והמצה שלפניו, כמו שאמרו חז"ל לחם עוני שעונים עליו דברים הרבה. ודמי למאי דקי"ל (בברכות מ). גביל לתורי לא הוי הפסק וכו'. עכת"ד.

והנה אף שבעיקר סמיכתו על דברי רב נסים גאון שסמך על הירושלמי, אין זה מוסכם להלכה, כי התוס' פסחים (ק: בד"ה ידי קידוש), וכן הרא"ש שם, הקשו על רב נסים גאון שא"כ מאי פריך ולשמואל למה לי לקדושי בביהכ"נ ומשני להוציא אורחים י"ח, ואמאי לא משני להוציא כל אלו שדעתם לסעוד בביתם, ולכן העמידו דברי ר"נ גאון והירושלמי כשהכל בבית אחד, כגון שקידש באיגרא ע"מ לאכול בארעא, אבל מבית לבית לא מהני דעתו. ע"ש. וכ"כ הטור (סי' רעג). והר"ן בפרק ע"פ כתב שהירושלמי חולק על הש"ס שלנו, ואנן כגמ' דידן נקטי'. וכ"כ מהר"ם חלאוה שם. וע"ע בספר העיטור (סוף הלכות סוכה, דף פזו). ובשבולי הלקט (סי' ע) ובארחות חיים (דף סג עמ' ג). ע"ש.

ברם בקושטא מצינו כמה מהראשונים דנקטי להלכה כדברי רב נסים גאון, וכמ"ש האו"ז ח"ב (סי' כג) בסוף דבריו וז"ל: "ומיהו נראה בעיני הלכה למעשה, דתנאי מהני בקידוש אפי' מבית לבית ובלבד שיאכל בבית האחר, והאי דלא שני לשמואל הכי, משום דרבנותא קמ"ל, שאפי' לענין סעודה שבביהכ"נ ממש מתוקמא שפיר, שבאורחים תלמידי חכמים עסקינן, דשרי להו למיכל בביהכ"נ. עכ"ל. וכ"כ ראבי"ה (פסחים סי' הקט). וכ"כ בספר הפרדס לרש"י (דף לט.). ובספר

חשוב קידוש במקום סעודה, אבל אם נמנע בלבד אין בזה חשש וכו'. וכעין מה ששינינו בפסחים (קכ:). ע"כ. וקשה, שדבריו היפך הפוסקים, ועוד שאין ראייה מליל פסח, שההגדה והלל צורך סעודה, אבל שהיה יותר משיעור עיכול הוי הפסק אף לעיכובא, וכמ"ש מהריק"ש, ולדעת הרמ"א אפי' בפחות משיעור עיכול הוי הפסק.

וכן יש להעיר על מ"ש הרה"ג ר' יצחק פלאג'י בספר יפה ללב ח"ב (סי' רעג סק"ג), שהביא מה שהתירעם הכנה"ג בתשובה הנ"ל על העושים קידוש בליל יו"ט שחל במוצ"ש ושוהים שעה או שעתיים ואח"כ נגשים לסעודה, שלא יפה הם עושים, דבעינן שתהיה הסעודה מיד אחר הקידוש, וע"ז כתב, ולפעד"נ שאין לחוש לזה, וקידוש של ליל פסח יוכיח שאין אוכלים מיד אחר הקידוש עד אחר כעבור שעה או שעתיים, משום שמשתהים הרבה בהגדה ובסיפור יצי"מ וכ"ש אם הוא חכם ודורש באורך וברוחב על כל דבר ודבר, שכל המרבה לספר ביצי"מ הרי זה משובח. וכאשר דמיתי כן מצאתי בשו"ת גנת ורדים (כלל ג סי' כ) שהוכיח כן. וכן הסכים הערה"ש סק"ב. ע"כ.

הנה מה שהביא ראייה ממה ששוהים כל כך בין הקידוש לסעודה בהגדה ובסיפור יצי"מ, בליל פסח, ונשען על הגנת ורדים. עמו הסליחה, שאין ראייה מליל פסח, שהשהייה בהגדה ובהלל הכל הוא צורך הסעודה, וכמ"ש מר אביו הגר"ח פלאג'י בספר חיים לראש, וכאמור לעיל. ולכן דברי האשל אברהם והיפה ללב. צ"ע.

ומה שנסתייע הרב יפה ללב מהערה"ש שהביא דברי הגנת ורדים, הנה לא שת לבו אל מה שציין הערה"ש בסוף דבריו להתוס' פסחים (קג: ד"ה רב אשי), שכוונתו שזהו דוקא בליל פסח, משא"כ בעלמא, וכמו שפירש לנכון בספר יקהל שלמה דברי העה"ש. ועיין בשו"ת ציץ אליעזר חלק יא (סי' כו). ודו"ק.

מסקנא דינא שדוקא בליל פסח אין צורך להסמך הסעודה לקידוש, לפי שצריך להאריך בהגדה ובסיפור יצי"מ בין הקידוש

לסעודה, ומצוה נמי איכא שכל המרבה לספר ביצי"מ הרי זה משובח. ושפיר חשיב נמי קידוש במקום סעודה, שההגדה וההלל צורך סעודת הפסח הם, וכמו שאמרנו חז"ל לחם עוני שעונים עליו דברים הרבה. ומ"מ אם יש שם ילדים רכים שאינם יכולים להשאר ערים כל כך, טוב לקצר בסיפור יצי"מ, עד לאחר הסעודה, וכמ"ש בספר ארחות חיים (דף פב ע"ב) בפירוש ההגדה על המעשה של ר' אליעזר ור' יהושע וכו' שהיו מספרים ביצי"מ כל אותו הלילה, שזה בודאי היה אחר הסעודה, שאם קודם אכילה הרי אמרו בפסחים (קט). חוטפין מצה בלילי פסחים בשביל התינוקות שלא יישנו. ופירש רש"י שאוכלים מהר. ע"כ. וכ"כ הראב"ד בהשגות (פ"ז מהלכות מצה הלכה ג). וכ"כ הכל בו.

ובשאר לילי שבת ויו"ט יש לסעוד לאלתר אחר הקידוש, כדברי הרמ"א. וכ"פ בבא"ח (פר' בראשית אות ד), שצריך לאכול הסעודה במקום הקידוש לאלתר, ואם לא אכל אלא לאחר זמן לא יצא י"ח. ע"ש. ומ"מ נ"ל שאם שהה בדיעבד א"צ לחזור ולקדש. וראה בזה בשו"ת חזו"ע פסח ח"א (כרך א' סי' יא, עמ' קעד).

וחנה כמ"ש המהריק"ש שדוקא אם שהו כל כך כדי שיתעכל המזון לא יצאו ידי קידוש, כתב ע"ז בהליכ"ע ח"ג (עמ' ג): ויש להעיר ע"ז מהקידוש בליל פסח שיש הפסק גדול בין הקידוש לסעודה. וע' בספר חיים לראש (דף מא:). שכתב, שאע"פ שאין קידוש אלא במקום סעודה, וצריך לסעוד לאלתר, מ"מ בליל התקדש חג הפסח שיש מצוה לספר בענין יצי"מ, וכתוב לחם עוני, שעונים עליו דברים הרבה, אין כאן חשש הפסק כלל, שכל מה שעושים אחר הקידוש דהיינו אחר הכוס הראשון, ואח"כ טיבול ראשון וההגדה וההלל והכוס השני, הוא בכלל קידוש היום וזכר ליצי"מ, שאסור לאכול מצה ומרור עד שיעשה כסדר הזה. וא"כ אין כאן הפסק בזה. וע"ע בשו"ת גנת ורדים (הנ"ל) שכתב, שעכ"פ אין לו לקדש שנית משום ברכה לבטלה.

ה. כשם שבשבת אסור לטעום כלום קודם הקידוש, ואפילו מים, כך ביום טוב אסור לטעום כלום קודם הקידוש של יום טוב. (ה)

שהה שיעור עיכול צריך לחזור ולקדש. ואם לא שהה שיעור עיכול, יש לסמוך על דברי המהריק"ש שא"צ לחזור ולקדש. [כ"ז ממרן אאמו"ר].

ונראה שכל שהיה בדעתו בשעת הקידוש לאכול לאתרוג, אפי" שהה זמן מרובה בדיעבד א"צ לחזור ולקדש. אבל אם לא היה בדעתו לאכול לאתרוג אלא לאחר זמן, אם

אסור לטעום כלום קודם הקידוש

(ח"א סי' טו אות ד). ולכן היה נראה ג"כ לומר דוקא בשבת קפדינן שיהיה הקידוש במקום סעודה, אבל לא ביו"ט. אלא דמאן פלג לן בהכי. וי"ל. וע' שו"ת עין יצחק (סי' יב אות ה). ודו"ק]. ול"ד להבדלה דאמר"י (פסחים קה). רבנן דבי רב אשי לא קפדי אמיא. דשאני אפוקי יומא מעיולי יומא, דשבת קובעת ואסור ליהנות בכל מיני הנאות של אכילה ושתייה עד שיקדש. הילכך אסור גם לשתות מים. ע"כ. ומפורש דיו"ט שוה לשבת בזה. עכת"ד מהרש"ם.

אך עדיין י"ל, דאף הרא"ש שכ"כ הוא משום דאפשר דס"ל דיו"ט קובע למעשר, וכמ"ש השעה"מ בתחלת דבריו. אבל לד' המאירי והאחרונים שאין יו"ט קובע למעשר, ה"נ לקידוש. ומ"מ לפום מאי דאנהרינהו לעיינין שדעת הרא"ש לאסור גם ביו"ט, יש להקשות על הטור (סי' תפג) הנ"ל, שכ' שלא כסברת אביו הרא"ש, מבלי להזכירו ג"כ. אם לא שנאמר שאין שעה"ד ראייה. (שהרי אין לו יין בליל פסח).

ויתכן עוד לומר, דהא מילתא תליא בפלוגתא, אם הקידוש בליל יו"ט הוי מה"ת או מדרבנן. וכמו שהאריך בזה בשו"ת חזו"ע (סי' ב). ע"ש.

ובודאי שהעיקר לדינא להחמיר בזה שלא לטעום כלום קודם הקידוש דיו"ט. וכד' תשו' הרא"ש הנ"ל. וכמו שהבאנו כן גם מהכל-בר. ובשו"ת שאג"א (ס"ס קב) העלה שאסור להתענות בר"ה, ושהדבר פשוט שחייב בקידוש כשאר יו"ט, ואסור לטעום כלום קודם הקידוש, ואין קידוש אלא במקום סעודה. וכל דין סעודות יו"ט עליו. ע"כ. [יבי"א ח"ב סי' יט סק"ד-ח. חזו"ע ח"א סי' יא].

(ה) בן מבואר בכלבו (סי' נח) שדין יו"ט כשבת בזה, שאסור לטעום קודם הקידוש, ואין קידוש אלא במקום סעודה. ולכאור' לפי מה שכתבו המאירי והאחרונים שאין יו"ט קובע למעשר, אע"פ שדין זה דשבת קובעת למעשר למדנו ממ"ש וקראת לשבת עונג (ביצה לד:), מ"מ אמר"י דוקא שבת ולא יו"ט. א"כ אף לעניין קידוש במקום סעודה, שלמדוהו בירושלמי והרי"ף והרא"ש (פ' על פי) ממ"ש וקראת לשבת עונג, במקום קריאה לשבת שם יהיה עונג. וכ"כ עוד הרבה מגדולי הראשונים. וכמ"ש בשו"ת יבי"א ח"א (סי' טו אות ד). וא"כ היה נראה ג"כ לומר דדוקא בשבת קפדינן שיהיה הקידוש במקום סעודה, ולא ביו"ט. ומאן פלג לן בהכי. וי"ל. וע' שו"ת עין יצחק (סי' יב אות ה). ע"ש. ודו"ק.

והמהרש"ם בס' אורחות חיים (סי' רעא סק"ג) דן לגבי יו"ט אם אסור לטעום קודם הקידוש, לפי מ"ש הרא"ש דתליא בדין קביעות למעשר, ולפי מה שכתבו הפני יהושע והצל"ח (ביצה לה). דדוקא שבת קובעת ולא יו"ט, וכ"ה במאירי, היה נראה שמותר. אבל בתשו' הרא"ש (כלל כה אות ב) כ' וז"ל: ושאלת אם מותר לשתות מים בלילי שבתות ובלילי יו"ט קודם שיקדש. דע שהוא אסור. [שדין זה דשבת קובעת למעשר למדנו ממ"ש וקראת לשבת עונג (ביצה לד:), מ"מ אמר"י דוקא שבת ולא יו"ט. א"כ אף לענין קידוש במקום סעודה, שלמדוהו בירושלמי והרי"ף והרא"ש (פ' ערב פסח) ממ"ש וקראת לשבת עונג, במקום קריאה לשבת שם יהיה עונג. וכ"כ עוד הרבה מגדולי הראשונים. וכמ"ש בשו"ת יבי"א

ו. יש אומרים שמיד לאחר תפלת שחרית חלה עליו חובת קידוש של יום טוב, ואסור לטעום בלי קידוש. ויש אומרים שאין חובת קידוש חלה אלא לאחר תפלת מוסף. ורבו הפוסקים שפטר מוקידוש למי שרוצה לטעום בין שחרית למוסף, ולכן מן הדין אין לאסור לאכול אכילת עראי, כגון פת עד כביצה, ופירות [אפילו הרבה], בלי קידוש, בין שחרית למוסף, ואפילו בראש השנה קודם התקיעות, או בסוכות קודם נטילת לולב, שלא חלה חובת קידוש אלא אחר מוסף. ומכל מקום אין להקל בזה אלא לאדם חלש, או חולה, ובאופן שאין לו אפשרות לקדש על היין תחלה. אבל כשיש לו אפשרות לקדש תחלה, יקדש וישתה כמלוא לוגמיו בלבד, ויאכל כזית עוגה או יותר עד כביצה, ואחר כך יאכל פירות ומגדנות כאשר תאווה נפשו. ואחר מוסף יחזור ויקדש על היין ויסעוד סעודת קבע, לצאת ידי חובת סעודה שניה של יום טוב, שאין יוצאים ידי חובת סעודת יום טוב אלא בפת. וחולה שנצטוה מפי הרופאים שעליו לאכול מיד בקומו, קודם תפלת שחרית, אם הוא צריך לאכול פת, או כסנין, טוב ונכון שיקדש על הכוס, שהרי זה קידוש במקום סעודה, ויטעם מן היין כמלא לוגמיו, כי אין כוונתו אלא לשם מצות קידוש, ובכל זאת יחזור ויקדש אחר תפלת מוסף. אבל אם אינו צריך אלא טעימה בעלמא, ללא פת וכסנין, יטעם בלא לקדש ויקדש רק אחר תפלת מוסף. (1)

ז. יין מפוסטר בפיסטור שלנו, יש להקל שאין בו משום יין נסך במגע גוי או מחלל שבת בפרהסיא, ואפשר לקדש עליו, וכן עיקר להלכה ולמעשה. [ואין זה נחשב תרתי דסתרי, שאם סמכנין על השיטות שנשתנה לגריעותא א"כ ברכתו שהכל ואין יוצאין בו ידי חובת קידוש. ראה בהערה]. (2)

אם מותר לאכול לפני מוסף בימים טובים ובראש השנה

(1) ראה בילקו"י ימים נוראים עמוד שיז. ובחזו"ע שבת ב' עמ' קמט, הכריע דחולה שנצטוה מפי הרופאים שעליו לאכול מיד בקומו, קודם תפלת שחרית, אם הוא צריך לאכול פת, או כסנין, טוב ונכון שיקדש על הכוס, שהרי זה קידוש במקום סעודה, ויטעם מן היין כמלא לוגמיו, כי אין כוונתו אלא לשם מצות קידוש, ובכל זאת יחזור ויקדש אחר תפלת מוסף. אבל אם אינו צריך אלא טעימה בעלמא, ללא פת וכסנין, יטעם בלא לקדש ויקדש רק אחר תפלת מוסף.

תרתי דסתרי ביין מפוסטר שכבר נגע בו גוי אם כשר לקידוש

(2) הנה מרן בש"ע (סי' רב ס"א) פסק יין מברך עליו בפה"ג, בין חי בין מבושל בין שהוא עשוי קונדיטון דהיינו שנותנין בו דבש ופלפלין. גם להלן (רעב ס"ח) פסק, מקדשין על יין מבושל ועל יין שיש בו דבש, וי"א שאין מקדשין עליהם. ע"כ. ובב"י (סי' רב) הביא שכ"ד התוס' והרא"ש (ב"ב זז.) והר"ן (פסחים כב:) וסמ"ק (סי' רפא) והמ"מ (שבת

פכ"ט) בשם הרמב"ן והרשב"א (ב"ב צז:), והמרדכי (ברכות סי' קכב) והגמ"י (ברכות פ"ח), ובשבולי הלקט (סי' קמה) מאחר שכן מפורש בירושלמי. ודלא כרש"י והר"ש שכתבו דמברכין עליו שהכל דאשתני לגריעותא. ובסי' רע"ב הביא הוכחת הרמב"ן והרשב"א מירושלמי שמבושל יוצאין בו לד' כוסות, אלמא כשר לקידוש וברכתו

ובצירוף שכ"ד רוח"פ שברכתו הגפן וכן המנהג, הלכך יש להורות שברכתו הגפן. ועוד שגם למ"ד שהכל בדיעבד אם ברך הגפן יצא כיון שלא שיקר בברכתו. וגם לענין קידוש יש כאן ס"ס שמא כמ"ד שכשר לקידוש, ושמא גם למ"ד שפסול דוקא שנשתנה כ"כ, ועוד די"ל שבדיעבד אם קידש עליו יצא דלא גרע מחמר מדינה, הלכך יש להורות שכשר לקידוש.

ויש שהקשו ע"ד מרן אאמור"ר, דהיאך אפשר להקל לגבי קידוש של הלילה, אחר שלגבי יין נסך אין מתחשבים בשי' המאירי וסיעתו דבעינן שישתנה כ"כ, שהרי מקילין בזה לגבי יין נסך. הנה לפי האמור, לגבי קידוש יש כאן 'כעין' ס"ס, שמא יין מבושל כשר לקידוש, ואת"ל כדעת הפוסלים, שמא דוקא שנשתנה הרבה. וגם י"ל דשמא בדיעבד יצא. ולגבי יין נסך במגע גוי בעלמא, יש כאן ספיקא דרבנן לקולא, דשמא די שעוברת האש תחתיו, וכ"ש שמתמעט קצת ממדתו.

ומה שהעירו עוד, דהוי תרתי דסתרי, הנה שאלה זו יש לשאול ביתר שאת, ביין מבושל או מפוסטר, שכבר נגע בו גוי או מחלל שבת בפרהסיא, איך יכול להשתמש בו לקידוש, והא הוו תרתי דסתרי אהדדי, שאם יין זה נחשב שנשתנה לגריעותא ונפסל, שלכן אין בו יין נסך, א"כ איך יועיל לצאת בו י"ח קידוש. [ובשלמא לגבי קידוש של היום י"ל דלא גרע מחמר מדינה, ועוד יל"ע במיץ ענבים]. אך אין הדבר ברור דלא עבדי' תרתי דסתרי בדרבנן, ואפי' כשהם ביחד. [וראה קה"י ברכות סי' א.]. ושפיר י"ל שכיון שאיסור יין שנגע בו גוי אינו אלא מדרבנן, אחרי שהוכרע שהיין כשר ואין בו פסול מדרבנן. שוב היין כשר לקידוש בלא שום חשש. וזה ברור.

ועוד, שבלא"ה באמת שאין הדברים מוכרחים לתלות זה בזה, שהריטב"א (ע"ז כט): כתב, שאע"פ שאמרו יין מבושל אין בו משום מגע גוי ואינו נאסר משום יין נסך, מ"מ שם יין ודאי עליו בין לענין קידוש בין לענין ברכה שמברכים עליו בפה"ג, ורק לענין איסור נסך לא גזרו עליו, מפני שאין רגילים לשתות ממנו אלא דרך תענוג ודבר

הגפן, וכ"כ הרא"ש דאישתני למעליותא, וכ"כ הר"ן דמהאי טעמא מבושל ומעושן כשרים. והרמב"ם סובר כהגאונים שפסול.

והאגור (סי' שפא) כתב מנהג אשכנז לקדש עליו אם אין לו אחר שהוא טוב, ואם נתערב בו דבש או שאור אפי' כל שהוא להרמב"ם פסול. ובירושלמי איתא שיוצאין בקונדיטון, וכ"כ הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן וסמ"ק וההשגות. וכ' רי"ו שאפי' יהיה בו כ"כ דבש ופלפלין עד שמשתנה, מקדשין עליו. ע"כ.

ומרן אאמור"ר זיע"א העיר ע"ז, שאחר שמצינו בתשובות הגאונים שיין שנתבשל, כיון שעבר האור תחתיו והרתיח, אין בו משום גילוי, לא משום יין נסך, ואין אומרים עליו שירה, ואין מברכים עליו אלא שהכל. וכן מבואר בתש' הרי"ף (סי' רצה) שיין מבושל אינו ראוי לקידוש היום מפני שאין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לנסך ע"ג המזבח, ומברכין עליו שהכל. וא"כ לענין קידוש לכאורה יש לפסוק כתרי עמודי הוראה הרי"ף והרמב"ם שיין מבושל פסול לקידוש. וגם לענין ברכה, י"ל סב"ל, ובפרט די"ל שהרמב"ם מסתמא אזיל בשיטת הרי"ף, ורבינו ירוחם כתב כן להדיא בדעת הרמב"ם שברכתו שהכל.

וביאר מרן אאמור"ר, שכיון שיש כאן ס"ס, שמא כמ"ד שברכתו הגפן, ושמא גם למ"ד שהכל זהו דוקא כשנשתנה הרבה כמ"ש המאירי ועוד, [כ"כ המאירי (ע"ז כט):], שלא אמרו שיין מבושל אין בו משום ניסוך, אלא שבישלו כ"כ עד שנשתנה טעמו וריחו מכמות שהיה, ומכיון שבטל חינו אין חיבת ניסוך עליו. וכ"כ בס' ככר לאדן (דף קסב). בשם מהר"ם די לונזאנו דמ"ש יין מבושל אין בו משום גילוי, ולא משום ניסוך, זהו בבישול רב עד שטעמו השתנה מטעם יין לטעם דבש. והכי מסתברא. ע"כ. גם הרשב"ץ (ח"א סי' פה) כתב, די"ל שגם לגאונים שאין מקדשין על יין המבושל וברכתו שהכל, זהו בנתבשל הרבה ונעשה כעין דבש ולא נשאר עליו שם יין, ובודאי שבזה הדין עמהם, אבל יין שנתבשל מעט, ולא נשתנה בטעמו וריחו, שם יין עליו, ומקדשין עליו ומברכים עליו בפה"ג. וכ"כ בכנה"ג (סי' קנב הגהות ב"י אות יד) בשם הרי"ן.

אם הביא כשר". עכ"ל. ומשמע דבעי שישתנה טעמו בבישול. וביבי"א (ח"ח יו"ד סי' טו) הביא הרבה פוסקים שכתבו כן. ואע"פ כן לגבי איסור מגע גוי ביין, יש להקל, מטעם ספיקא דרבנן לקולא, ובפרט שמרן פסק לקולא דכל שהרתיח, נחשב ליין מבושל.

ויש מי שכתב סברא, שביינות שלהם שהיו חזקים מאד עד שצריך מזיגה במים עד פי שלש, לכן גם אחרי הבישול נשאר בו טעם יין גמור, אבל ביינות שלנו שחלושים הרבה, גם המחמירים ביין נסך יודו, שהבישול לא משביחו, אלא רק מגרע בטעם היין.

ובשו"ת מנח"י (ח"ז סי' סא) כתב, שכיון שכבר נהגו להקל ביין המפוסטר בהסכמת רבנים גדולים בעלי הוראה, מוכח דס"ל שאין חילוק בין סתם בישול דעלמא, לבין המבושל דרך פיסטור, וכ"ש שבעלי היקבים עושים זאת בכוונה להציל מאיסור יין נסך במגע גוי או ישראל מחלל שבת בפרהסיא, ולכן הדבר פשוט שיש להקל בזה. ע"ש. וכ"כ באג"מ (יו"ד ח"ג סי' לא) שאין להצריך בדין יין מבושל לענין יין נסך יותר משיעור י"ד סולדת בו", ויש לסמוך ע"ז להלכה ולמעשה. ולכן נקטי' לדינא שהיין המפוסטר שנגע בו גוי, או ישראל מחלל שבת בפרהסיא, אין עליו דין יין נסך. וראה מה שהאריך בזה בשו"ת יבי"א (ח"ח יו"ד סי' טו).

ולגבי יין נסך יש שהעירו, שהרי אינו משתנה לגריעותא, אולם לשון תש' הגאונים (עמנואל סי' קד) שדי שעבר האור תחתיו. נז"ל שם, למדנו מרבתינו, שיין מבושל אינו כדבר שצריך לבשל, כמו בשר ודגים שיש לחלק בין בישל כל צרכו ובין לא בישל כל צרכו, אלא ביין הדבר תלוי בשינוי מכמות שהיה, וכיון שנתנו אור תחתיו וחס' עד כדי שיעקר לתחת, אין בו משום יין נסך ולא משום גלוי ואין אומ' עליו שירות ותושבחות, ואין מברכין אלא שהכל, ואין הדבר תלוי בלשתותו בין חי ובין מזוג, אלא כיון שהגיע לשיעור זה שפירשנו יצא מכלל יין כל עיקר ונקרא יין מבושל, וכן הלכה וכן מנהג. וכ"ה בת' רב נטרונאי (יו"ד סי' רמ) יין מבושל בין שעומד על רובע בין שאין חסר אלא רובע א"נ פחות מרובע, בין שמשכר בין שאינו

מועט ולפרקים ואינו מצוי אצל הכל, ולפיכך לא היה בכלל גזירה ועמד בהיתרו. ע"כ. ובתשובת הרשב"ץ (סי' פה) מבואר עוד, שאף כאשר היין נשתנה כ"כ בטעמו מחמת הפלפלין ודבש, שעיי"ז נשתנה שמו, ומחמת כן לא נחשב עוד ליין לגמרי, עד כדי כך שכבר אין עליו איסור סתם יינם, שהרי חז"ל גזרו על "יין" וזה כבר אין עליו שם יין, [ובדרך אגב יש ללמוד מכאן לעיקר הדין באבקת חלב נכרי, דאין עליו עוד שם חלב, וכמ"ש בילקו"י או"ה, על אף שלמעשה שומר נפשו ורחק, ואכ"מ]. מחמת שינוי טעמו הגדול, אע"כ כיון דסוף סוף יין הוא, אע"פ שאין שמו יין, מחמת שינוי טעמו הגדול שע"י התערבות, מ"מ מברכים עליו בפה"ג, וכן עושים עליו קידוש היום. ע"ש. ולכן שפיר י"ל שיש כאן כעין ס"ס, שמא הלכה כרוה"פ שיין מבושל נשתנה למעליותא, ומברכים עליו בפה"ג, ומקדשים עליו, ואת"ל שהלכה כדברי הרי"ף והרמב"ם שחולקים וסוברים שאין מקדשים עליו ומברכים עליו שהכל, שמא לא אמרו כן אלא כשנשתנה טעמו וריחו, ויצא מכלל יין. משא"כ בפיסטור של היין, שעדיין עמד טעמו בו וריחו לא נמר, לכל הדעות יש לברך עליו בפה"ג ומקדשים עליו. ועוד, שאפי' לסברת האומרים שאין לקדש עליו, יתכן שזהו רק לכתחילה, אבל בדיעבד אם קידש עליו יצא. כמ"ש בשו"ת יחו"ד (ח"ב סי' לה).

ולגבי יין נסך, בודאי שאין לנו להחמיר יותר ממה שמפורש בש"ע (יו"ד סי' קנ"ג) וז"ל, יין מבושל שלנו שנגע בו עכו"ם מותר, ומשהרתיח ע"ג האש נקרא יין מבושל. ע"כ. ובפרט במגע גוי או ישראל מחלל שבת, שכל האיסור הוא מדרבנן. [ובשלחן גבוה (סי' קנ"ז) כתב, שדעת המחמירים בטלה אצל דעת הגאונים ומרן הש"ע, שכל שרתח ע"ג האש כל שהוא, חשיב יין מבושל, ואין בו דין יין].

ולגבי פסול יין מבושל למזבח מפורש ברמב"ם (אסו"מ פ"ו ה"ט), וז"ל "ואלו היינות הפסולים לגבי מזבח, היין המתוק והמעושן והמבושל באש או בשמש עד שנשתנה טעמו בבישול, אבל יין שחיממו אותו בשמש ולא נתנה בו טעם בישול,

ח. כשם שהנשים חייבות בקידוש של שבת בכניסתו, כך חייבות בקידוש של יום טוב, ומוציאות את האנשים ידי חובתם. [הואיל והן חייבות במצות קידוש כמותם. והאיש שכבר התפלל ערבית, ויצא ידי חובת קידוש מן התורה בתפלה, אעפ"כ מוציא י"ח קידוש את האשה שעדיין לא התפללה, משום שכל ישראל ערבים זה לזה, ואף אשה שקיימה מצות קידוש על הכוס, יכולה להוציא ידי חובת קידוש את רעותה, דקיימא לן כל ברכת המצות אע"פ שיצא מוציא (ר"ה כט.).] (ח)

שיודעים לשתות "יין", כמו בצרפת וספרד, מקפידים על יין שאינו מפוסטר, והם מרגישים שינוי גדול בטעם. וגם כאן בארץ הקודש יש יינות יוקרתיים שאינם מפוסטרים בדוקא, בשביל השבחת הטעם. וכן הביא בהוספות לשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' כה), שבצרפת וספרד אין מניחים לפסטר את היין, מחמת שחימום הפיסטור אפי' לרגע אחד, כבר מפסיד את הטעם והריח המשובח של יין הטבעי, שהוא נפגם ונאבד ע"י הפיסטור, וע"כ נקרא יין מבושל, והרגיל ביין טבעי ירגיש תיכף את הבישול, וע"כ האומנים בתעשי' של יין אינם מרשים בשום אופן לפסטר את יינם, כי בזה טעם יינם נפגם, ובמדינות אלו אין נוהגים כלל לפסטר את היין וזולת יין כשר הנעשה למשלוח לארה"ב וכמובן.

אך מה שהעיר במנחת שלמה שם, דהרשב"א גופיה שכתב (ח"ד סי' קמט) להתיר בזה אפי' אם לא נתבשל אלא מעט ובשנתמעט ממדתו. הוא עצמו כתב שם, שכל יין ששמו עליו גזרו ואסרוהו, משא"כ המבושל ששנתנה שמו והכל קוראין אותו יין מבושל. וגם בתוה"ב (ב"ה ש"ג) כתב, שיין מבושל אין טעמו יין ואין שמן יין סתם, ולפיכך לא גזרו בהם". ע"כ. הנה גם כיום ידוע הפרש בין יין מפוסטר ליין שאינו מפוסטר, ורבים שרגילים בשתיית יין מעדיפים דוקא יין שאינו מפוסטר. ובלא"ה מרן הש"ע הנ"ל, כתב שמשחרתיה ע"ג האש נקרא יין מבושל. ע"כ. ויש עוד לפלפל בזה. וראה גם מ"ש בשו"ת חזו"ע (ח"א עמ' צט), ובילקו"י שבת א' מהדו"ק (סי' רעב) הערה יא).

משכר, כולו נשתנה לגריעותא ואין מברכין עליו ואין מקדשין עליו ומברכין עליו שהכל, לפיכך אין בו משום גלוי ואין בו משום מגע גוי, דאמר רבא יין מבושל אין בו משום גלוי ואין בו משום יין נסך, ורבא מילתא פסיקתא קאמר, מבושל סתמא, לא שניא נצטמק לא שניא לא נצטמק ולא שניא חסר רובע ולא שניא עמד על רובע, וכן הלכה. ע"כ. וכ"כ בשו"ת מעשה הגאונים (עמ' עז), קבלנו מרבתינו, שכיון שנתן האור תחתיו עד כדי שירתח ותיחות, אין בו משום יין נסך, שכל שהגיע לשיעור זה יצא מכלל יין כל עיקר ונקרא יין מבושל וכו'. וכן הרמב"ן (ע"ז ל). כתב, ושיעור יין מבושל כתב רה"ג מהגאונים הראשונים, שכיון שהרתיח נעשה מבושל, ואין בו משום יין נסך, והקבלה נקבל, אבל לפי מ"ש בירושלמי כאן, שממעטו ממדתו, נ"ל שאם חסר ממדתו נעשה יין מבושל, ואין בו משום יין נסך. ע"כ. וכתב הרשב"א בתוה"ב (בית ה ש"ג) ע"ד הרמב"ן הנ"ל, ומסתברא שאין הירושלמי נגד קבלת הגאונים, שא"א לרתיחה בלא מיעוט מדה. וסוף דבר קבלת הגאונים תכריע. וכן העיר הר"ן (ע"ז ל). דאפשר דדא ודא אחת היא, שע"י רתיחה מתמעט ממדתו.

ולהלכה, מרן בש"ע יו"ד שם, לא הצריך שיתמעט ממדתו. ואף את"ל דממילא מתמעט ממידתו מעט. נראה שגם ביין המפוסטר בתוך חביות סגורות, כיון שעולים אדים, ממילא מתמעט ממדתו, אלא שאח"כ חוזרים ונופלים בחבית. וע"ע בשבט הלוי (ח"ב יו"ד סי' נא).

ומה שהעירו שיין מפוסטר שלנו אינו משתנה לגריעותא, מלבד מה שכבר כתבנו מלשון מרן הש"ע, הנה כיום כבר נודע שאיננו הטעם

הנשים חייבות בקידוש של יום טוב

מוציאות את האנשים י"ח קידוש של שבת, הואיל וחייבות מה"ת כמותם. וכן לעין מגילה (סי' תרפט

ח) ראה בילקו"י שבת כרך א' חלק שלישי (עמוד רנו). ומבואר בש"ע (סי' רעא ס"ב) שהנשים

אינן ערבות עלינו שאין בידן למחות. וכ"כ באור החיים הק' (פרשת נצבים), וכ"כ בס' לשון ערומים (דף כט:), והרב מטה אהרן (ח"ב דף קעא:), ומהרש"א אלפנדארי (א"ח ו) ועוד. וכ"כ בברכ"י (א"ח ס' קכד) שגם לדעת הרא"ש האנשים ערבים על הנשים. גם בדברי שמואל ארדיטי (דף כד.) כתב שהאיש מוציא את האשה בקידוש אע"פ שהיא לא התפללה, דאף שהנשים אינן ערבות עלינו, אנחנו כן ערבים עליהם.

והפמ"ג (מש"ז ס' רעא) כתב, דאף שהאיש התפלל והאשה לא, מוציא אותה מדין ערבות, ואף האשה מוציאה את האיש כיון שמחוייבת במצוה זו ושייכת בערבות שלה. ומוכח שדעתו נוטה כהגאון רע"א שבכל מצוה שהנשים מחוייבות יש ערבות. וכ"כ באבנ"ז (א"ח ס' תלט, יו"ד שגב), ובזרע אברהם (ס' יא), ובחתן סופר (ס' קכט) ועוד. וכ"כ בעין יצחק (ח"א אה"ע ס' א) דבמה שהנשים מצוות, הרי הן בכלל ערבות. וכ"כ החיד"א (מראית העין ע"ז יז: טוב עין ס' יח אות נז), ושלכן האיש שהתפלל מוציא בקידוש אשה שלא התפללה. וכ"כ בשפת אמת (פסחים קא.) דמוכח בגמ' שהאיש מוציא את אשתו בקידוש, ובע"כ שבמצוות שחייבות הן בכלל ערבות, או שעכ"פ האנשים ערבים עליהם.

ואף שהחק"ל (א"ח ס' מח) הסכים להרב מוצל מאש שאין לנשים על האנשים, ולא לאנשים על הנשים, שום ערבות כלל אפי' במצות שהנשים חייבות, ולכן אם יצא האיש אינו מוציא את אשתו. הנה לפנינו להקת האח' שבמצוות שהנשים מחוייבות בהן, יכול האיש להוציאן אע"פ שיצא, שבוזה עכ"פ יש ערבות לאנשים על הנשים.

וכן מפורש בריטב"א (בהל' ברכות פ"ה ה"ב) שהמברך לנשים ברכות שהן חייבות בהן, אע"פ שיצא מוציא. ואף אם יש ספק בכונת הרא"ש ורבינו יונה, אין הספק מוציא מידי ודאי של הריטב"א, ואין לעשות מחלוקת בחנם בדברי הראשונים.

וברדך פקודיך (דף עו) כתב, שהאנשים לא יצאו י"ח קידוש בתפלה, ע"פ התוס' (סוכה ג.) שכל שלא קיים המצוה מדרבנן, לא יצא אף מה"ת. אך ברא"ש (פסחים קא.) מבואר שבקידוש

ס"ב) פסק מרן, שהנשים מוציאות את האנשים י"ח.

והנה מי שעדיין מחוייב במצוה, יכול להוציא אחרים מדין שומע כעונה, גם בלי דין ערבות, כדמוכח בר"ה (כט:), אך אם כבר יצא ידי חובה, מוציא אחרים מדין ערבות. ואיש שחייב בבהמ"ז מדרבנן (כגון שאכל רק כזית) מוציא את מי שחייב מדאורי', אבל אשה כיון שיש ספק אם מחוייבת מדאורי', אינה מוציאה את האיש, והטעם לזה ביאר הרא"ש (ברכות פ"ג ס' יג) שאיש יש לו ערבות, ורק שאמרו חכמים שלא יברך בלא הנאה. אבל אשה אינה בכלל ערבות, ולכן אינה מוציאה רק מי שחיובו מדרבנן. ובביאור החילוק, כתב הישועות יעקב (סח' קפו סק"ב) והצל"ח (ברכות כ:), שהנשים אינם בכלל ערבות כלל, וגם האנשים אינם ערבים בשבילם.

ובס' עץ החיים למהר"א (דף פו.) ביאר בשם מהר"ם גלאנטי, שהחילוק הוא רק בין מצוות שחייב בהם או לא, וגם איש שאינו מחוייב במצוה אינו מוציא אחרים, ואילו אשה במצוות שמחוייבת בה מוציאה איש. וכ"כ בתש' רע"א (ס' ז). ובשמע יעקב אלגאזי (דף כט) טען דא"כ ישראל יהיו פטורים על כהנים שעוברים על מצוות כהונה, לכן נראה שהחילוק הוא בין אנשים לנשים בלבד. וכ"כ בשו"ת כת"ס (א"ח ס' כט) שהאיש לעולם בתורת ערבות והאשה לעולם אינה בערבות, ומה שחרש אינו מוציא אחרים בשופר, משם שאינו בר קיום המצוה כלל, ואין לו שייכות במצוה. וכ"כ במכתם לדוד (א"ח ס' טז) שהנשים אינן בכלל ערבות כלל בשום מצוה, ואפי' בלאוין. ומ"מ בתוס' (ברכות כ:) מבואר שאפי' איש, אם אינו מחוייב במצוה לא נכנס בכלל ערבות במצוה ההיא, או שעכ"פ אינו מוציא אחרים.

וע"ש בצל"ח שכתב, דלתוס' (קידושין ע:), שהגרים אינן בכלל ערבות, ה"ה כהנים ולויים. אך בפנים מאירות (א, סו) כתב שאף הגרים בכלל ערבות, וראיה מכהנים ולויים. וכ"כ בזרע אברהם יצחקי (ס' יא). ומהרימ"ט (קידושין שם) העיר דהרי כתיב טפכם נשיכם וגו' לעברך בברית ה', ותי' שהגרים דינם כנשים שאנו ערבים עליהן והן

ט. אם לא קידש בליל יום טוב על הכוס, בין בשוגג בין במזיד, צריך לקדש בשחרית הקידוש של הלילה. וכן אם נאנס ולא סעד בלילה הראשון של החג, יאכל עוד סעודה ביום להשלים מצות סעודות יום טוב. (ט)

מצוה שהאשה מחוייבת בה, יש לה דין ערבות, כדעת להקת האח' שהסכימו לדברי הגרע"א, וכמו שפסק להדיא הריטב"א הנ"ל. וכ"פ המשנ"ב (סי' רע"א סק"ה ובשעה"צ אות ט).

ולכאן יל"ע מנא לן שהנשים חייבות ביו"ט בקידוש והבדלה, ובכבוד ועונג יו"ט. דבשלמא בשבת דאיתקש זכור לשמור, כל מצוות השבת אנשים ונשים שוים. אבל ביו"ט לא מצינו כן. ולפי פשט דברי הרמב"ם הנ"ל והסמ"ג הנ"ל שימים טובים בכלל זכור את יום השבת לקדשו, אפשר דממילא ה"ה לגבי ההיקש של זכור לשמור. וזה א"ש רק לפ"ד רוב הראשונים שקידוש של ליל יו"ט מדאר' (ראה בשו"ת חו"ע ח"א סי' ב' וסי' י'). ולא לדברי החולקים. וע' בשו"ת יבי"א ח"ד (חיו"ד סי' כה אות ג). ובלוית חן (סי' יד) בענין אם הנשים חייבות במצות שמחת יו"ט, או שהחיוב על בעליהן לשמחן.

של ביהכ"נ יוצאים י"ח מה"ת, אף שמדרבנן צריך רק במקום סעודה. ועוד דהתוס' שם מיירי במי שעובר על דברי רז"ל, אבל כאן עושה כפי הדין והסדר, ועוד שהריטב"א (סוכה כת). ועוד ראשונים חלקו ע"ד התוס' שם.

ובתוספת שבת (סי' רע"א סק"ג) העיר שמצות צריכות כוונה, ומסתמא בתפלה אין מכוונים לצאת י"ח קידוש מדאר', ולכן שפיר מוציא את האשה. אולם יש חולקים בזה. וע"ע בשו"ת חת"ס (חא"ח סי' טו) שמסתמא כל אדם רוצה לצאת י"ח הקידוש כמו שתיקנו חכמים, על היין ובמקום הסעודה, וכאילו כיוון שלא לצאת י"ח בתפלה, וכ"כ הגרע"א (סי' רעג). ומ"מ הרי י"א שמצוות צריכות כוונה רק מדרבנן (ע' בשו"ת חו"ע ח"א סי' ט). ועוד יש לפלפל בזה מצד הזכרת יצי"מ.

ונראה שגם אשה שהתפללה יכולה להוציא בקידוש אפי' איש שלא התפלל, שכל

אם לא קידש בליל יו"ט, יקדש בשחרית קידוש של הלילה

קידש בשבת מקדש והולך כל היום כולו. וכיון דילפינן דין קידוש מהבדלה, והבדלה לאחר מוצ"ש אינה מתורת תשלומין אלא שעדיין זמנה הוא, וכמ"ש המהר"ם חלאוה בחידושי לפסחים (ק): בשם הרמב"ן, דהא דקי"ל דהבדלה זמנה כל היום הראשון, אינה מתורת תשלומין אלא כל היום כולו זמנה הוא וכו'. וע"ע בחידושי רבינו דוד בונפיד (פסחים קד). ע"ש.

ובשו"ת יבי"א (ח"ה חאו"ח סי' י אות ב) הוכיח שגם המהר"ם והמרדכי והגמ"י ס"ל שאין הבדלה ביום ראשון מתורת תשלומים אלא זמנה הוא. לפ"ז אין הבדל בין שוגג למזיד, ולכן גם בקידוש אפי' הזיד מקדש והולך כל היום כולו. וכמו שפסק כן להדיא הרמב"ם (פכ"ט מהלכות שבת ה"ד). [ממין אאמו"ר].

(ט) ראה באורך בילקו"י שבת כרך א' חלק שלישי (עמוד קמ"ט). ודין זה נלמד מדין שבת, וז"ל מרן בש"ע (סי' רע"א ס"ח): "אם לא קידש בלילה בין בשוגג בין במזיד יש לו תשלומין למחר כל היום". וה"ה ליו"ט. ואע"פ שהגרי"פ בשאלת שלום על השאלות (סי' קמו) דייק מדברי השאלות שדוקא אם נאנס, אבל אם לא קידש במזיד אין לו תשלומין, כדין תפלה שאין לה תשלומין אלא למי ששגג או נאנס. וזה היפך פסק מרן הש"ע. ע"ש.

אולם י"ל ע"פ הגמ' בפסחים (קה). בעא מיניה רבינא מרב נחמן בר יצחק, מי שלא קידש בליל שבת מהו שיקדש למחר כל היום כולו, א"ל מדאמרי בני ר' חייא, מי שלא הבדיל במוצ"ש מבדיל והולך כל היום כולו, הכא נמי מי שלא

י. כשחל יום טוב בשבת, חותם בקידוש מקדש השבת וישראל והזמנים.^(י)

יא. בן ארץ ישראל הנמצא בחוץ לארץ ודעתו לחזור, אינו רשאי לקדש לבני חוץ לארץ בליל יום טוב שני של גלויות, וגם אינו רשאי לברך על ההלל להוציא ידו חובה את בני חוץ לארץ. ויש לחוש בזה לאיסור ברכה לבטלה. (יא)

יב. יש מי שכתב שצריך להקפיד לכתחלה לעשות סעודת יום טוב קודם חצות, אולם רבים אינם נזהרים בזה, בפרט בסעודת חג השבועות, וכן בשמיני עצרת, ואוכלים סעודת החג בצהרי היום או סמוך לערב, אחרי שעשו בבוקר קידושא רבה וטעמו כזית דגן או רביעית יין, והכי מסתברא להלכה שיכולים לעשות כן. רק שיזהר שלא יהיה מעונה עד חצות, שאסור להתענות בשבת ויום טוב עד חצות, ולכן מי שיודע שיאריכו בתפלה עד חצות, נכון שישתה בבוקר קודם שחרית מים או קפה ותה, בין בשבת בין ביום טוב, ובין בראש השנה. (יב)

מצינו כלל רמז למנין סעודות, רק ערב ובוקר, ואם עבר ולא אכל, הרי הוא מעוות שלא יוכל לתקן, ומה יועיל שיאכל ביום, וזה פשוט. ע"כ. אולם י"ל דבלא"ה במחלוקת היא שנויה, שי"א בדעת הרמב"ם שצריך ג' סעודות, לכן ראוי שיאכל ב' סעודות ביום. וקושיית מהר"י אייבשיץ היא בעיקר לפ"ד הסוברים שא"צ לעשות ג' סעודות ביו"ט. והמג"א (סי' תקכט סק"ה) כתב שכ"מ בסוכה פ"ב שא"צ לעשות ב' סעודות ביו"ט.

ומה שכתבנו לגבי אם נאנס ולא סעד בלילה, שישלים ביום עוד סעודה, כ"כ המג"א (סי' תקכט סק"ב), ושאר אחרונים.

ואמנם הגאון ר' יהונתן אייבשיץ בס' בינה לעיתים (הל' יו"ט פ"ו הט"ז) כתב ע"ד המג"א, ולא ידעתי מנ"ל זאת, בשלמא בשבת סמכו אקרא את מנין הסעודות שיהיו שלשה דוקא, ולכן אם לא אכל בלילה יאכל ביום להשלמת מנין הרמז בקרא, משא"כ ביו"ט דלא

כשחל יום טוב בשבת, חותם בקידוש מקדש השבת וישראל והזמנים

ומה שחותמין מקדש השבת וישראל והזמנים, ואין בזה משום אין חותמין בשנים, היינו משום דשניהם מיקרו שבת ובכלל שבתון הם. [כף החיים אות לט]. וכן לגבי הדלקת נר שבת ויוהכ"פ, שאין בזה משום אין חותמין בשנים, דיוהכ"פ ויו"ט נמי בכלל שבתון הם. וכמ"ש כן בשו"ת יפה ללב (אות ט), ובספר חסד לאלפים (אות ה). וע"ע בשו"ת כפי אהרן אפשטיין (סי' א').

יא) ראה לעיל סי' תצ"ו, דיני יו"ט שני של גלויות סעיף יט.

י) ומה שמקדים שבת לישראל, לפי שהשבת מקדשא וקיימא מששת ימי בראשית, כמבואר במס' ביצה (יז.). וכ"כ הלבוש, דמה שמקדים השבת לפי שהשבת מקודש מעצמו כשקדש היום, וא"צ קידוש בי"ד, וע"י קידוש השבת מקודשים ישראל, כדכתיב, אות היא וגו'. לדעת כי אני ה' מקדשכם, ואילו המועדות מקודשות ותלויות רק ע"י ישראל, סנהדרין שמקדשין את החודש וקובעים אימתי יחולו המועדות, לכן ישראל קודמין לזמנים.

האם ביום טוב צריך להקפיד לאכול סעודה קודם חצות

שצריך להספיק לסיים תפילת מוסף ולאכול סעודת יו"ט קודם חצות, [שא"א לאכול סעודת יו"ט קודם מוסף, שבסעודות אלו צריך לאכול כביצה פת (ש"ע רצא ס"א), ואסור לאכול סעודת קבע קודם מוסף (ש"ע

יב) הנה בשו"ת אול"צ (ח"ב פכ"א אות ד), כתב, שגם בסעודת יו"ט, יש לסעוד דוקא קודם חצות היום, ולכן יש להזהר בזה בשמחת תורה, שמאריכין הרבה בקריאה"ת ובשמחתה,

דוקא קודם חצות. ולא דמי לשבת שיש דין של ג' סעודות.

וגם בזמן רז"ל אפשר שהיו עושים עיקר סעודת החג בצהרי היום או מאוחר יותר, וכמבואר ברמב"ם (יו"ט פ"ז ה"ט), וז"ל, אע"פ שאכילה ושתייה במועדות בכלל מ"ע, לא יהיה אוכל ושותה כל היום כולו, אלא כך היא הדת, בבוקר משכימין כל העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ומתפללין וקורין בתורה בענין היום וחוזרין לבתיהם ואוכלין, והולכין לבתי מדרשות קורין ושונין עד חצי היום, ואחר חצי היום מתפללין תפלת המנחה וחוזרין לבתיהן לאכול ולשתות שאר היום עד הלילה.

וע"ע במעשה רב להגר"א (הל' יו"ט. אות קעא), שאם היה נמשך סדר התפלה של יו"ט עד חצות, היה מתפלל מנחה קודם סעודה. ושם (אות רז) כתב, בר"ה אין מאריכין בתפלה יותר מדאי, שאין להתענות בו עד חצות כמו שארי יו"ט, ואם נמשך עד חצות, מתפללין מנחה קודם סעודה.

ועכ"פ יש לזהר שלא להיות בתענית עד חצות, וכדאיאתא בירושלמי (ספ"ג דתענית ה"א, ופ"ח מגדרים ה"ח) אסור להתענות עד שש שעות. והובא ברי"ף (פ"ק דשבת) וברא"ש (שם סי' כה), ובטור וש"ע (סי' רפח ס"א). וע' בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (ד"פ סי' שמח). וכתב הט"ז שם, שלכן שלא כדין עושים מקצת קהלות שמתענים עד סמוך לחצות על הגזרות. ובפמ"ג כתב, שאם טעם משהו קודם מוסף, מותר להתאחר יותר משש שעות. ובביאה"ל כתב, שאיסור תענית עד ו' שעות לכו"ע הוא מדרבנן. ובלא"ה גם בימי החול האוכל אחר ו' שעות הוא כזורק אבן לחמתו. וע' בכה"ח (סי' תקפד סק"ב). ולכן מי שידוע שיאריכו בתפלה עד חצות, נכון שישתה בבוקר קודם שחרית מים או קפה ותה. [ילקו"י שבת כ"ך א' עמוד שפ].

ואפשר שאם לא שתה כלום בבוקר, ורואה שמאריכים בתפלה ולא יספיק להגיע לביתו ולטעום משהו עד חצות היום, עדיף שישתה כוס מים קודם תפלת מוסף, שלדעת הרבה פוסקים לא חל עדיין חובת קידוש עד אחרי מוסף.

רפ"ו, ס"ג], וה"ה לחג השבועות, שרגילים לאכול בבוקר מזונות ואת סעודת החג מאחרים לשעת הצהרים, שיש להזהר לערוך את הסעודה קודם חצות. ואע"פ שהפמ"ג (א"א סי' רפח סק"א) כתב גם לגבי שבת שאם טעם מידי קודם תפילת מוסף, מותר להתאחר מלאכול יותר משש שעות, וכ"כ במ"ב שם, זהו דוקא לבני אשכנז, דאזלי בתר שי' הגאונים (במ"מ שבת פ"ל ה"ט), שאין זמנים קבועים לג' סעודות, וכן משמע בתוס' (פסחים קא). שאפשר לאכול כל ג' הסעודות ביום. אך בני ספרד הנהגים תמיד כשיטת הרמב"ם, צריכים לנהוג כדעת הרמב"ם, שסעודה שניה היא בשחרית דוקא. והרמב"ם (פ"ל ה"ט) כתב, חייב אדם לאכול שלוש סעודות בשבת, אחת ערבית ואחת שחרית ואחת במנחה. משמע שסעודה שניה זמנה בשחרית דוקא. וכן הבין המ"מ בדבריו, ע"ש. וכן משמע מדברי הזה"ק והאריז"ל, וכמ"ש בכה"ח (סי' רצא אות ב). ומ"מ בשעה"ד יש לסמוך ע"ד התוס' והגאונים. ובמקום הצורך אם יאכל מיני מזונות שברכתם ספק המוציא, יכול לאוכלם קודם חצות, ויסמוך ע"ז במקום סעודה, משום שיש כאן ס"ס, שמא דינם כלחם, ושמא הלכה כהתוס' והגאונים שאפשר לקיים סעודת שחרית גם לאחר חצות. [וע"ש שאם אכל את סעודה שניה של שבת לאחר חצות ושכח לומר רצה והחליצנו, אינו חוזר, שהרי לדעת הרמב"ם עבר כבר זמן סעודה שניה, והו"ל כסעודה שאינו חייב בה. וא"כ יש כאן ספק ברכות, ואינו חוזר ומברך]. ע"כ.

ועפ"ז כתב בשו"ת אול"צ ח"ג (פ"ח אות יא), שלפי המנהג שנהגו לאכול מאכלי חלב בחג השבועות, יעשו סעודה זו בפת, וקודם חצות היום.

ואולם להלכה, הנה רבים מקילים בזה. גם בסעודת חג השבועות, וגם בסעודת שמחת תורה. וכן בר"ה רבים מסיימים את התפלות סמוך לחצות, ועד שמגיעים לבתיהם ומקדשים, לא מספיקים לאכול כביצה פת לפני חצות.

וחכי מסתברא טפי, דכיון שאין חיוב ג' סעודות ביו"ט, מנא לן לקבוע בזה חיוב שיהיה

יג. אדם שמתעמי בריאות או סיבה אחרת, אינו יכול לאכול סעודה מלאה ביום טוב, רק דבר מועט, אף על פי כן צריך לערוך שלחן נאה, ועליו מאכלים, באופן מכובד, כי זה מכלל כבוד היום טוב וחובת הסעודה, ואמרו חכמים, לעולם יסדר שלחנו אפילו אינו צריך אלא לכזית. (ג)

יסדר שלחנו אף שאינו אוכל רק מעט

שביעתו, דמ"מ באותו כזית יעשה לו הכנה, ויפרוס המפה משום כבוד שבת. וכמו שאמרו בס"י רס"ב, שיסדר שלחנו ויציע המטות כו', וקאי על ההכנה ולא על הסעודה.

ועוד יש לפרש דקאי על התבשילין שבסעודה, שאפי' אוכל מעט, יבשל תבשילים כדרכו בכל סעודה חשובה, אף שטועם מהם רק כזית. וראה בב"ח (א"ח סי' ש), שפירש כעין זה מ"ש בגמ' שם, שר' אבהו הכין עגל שלם לסעודה זו אף שאכל ממנו רק את הכליה.

ובשו"ת באר יצחק (חאה"ע סי' ב) תי' עפ"ד התוס' (פסחים קא.) והרא"ש (שם סי' ה) דמה שלא היו אוכלים לא היה מקפיד, לפי שיכול לקיים ג' סעודות למחר, ויסדר בכזית, היינו בשביל קידוש במקום סעודה.

וכתב בבא"ח (ש"ב פרשת וירא אות יט), מי שנאנס ולא אכל סעודה ראשונה בליל שבת, יאכל שלשה סעודות ביום, וגם סעודת התשלומין יאכל בה פת, ויסדר שלחנו כמו סעודת החיוב של הלילה. וכן ביו"ט יעשה כן. ושם (אות יז) כתב, שכאשר תסדר האשה הפת על השלחן, תזהר להניח מפה תחתונה ומפה עליונה. ואחר תניח מפה העליונה על הפת, תניח שתי ידיה על השלחן, ותאמר פסוק "וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'", שע"י דיבור זה תשרה הקדושה על השלחן, וכמו שאמרו לגבי כסא אליהו הנביא זכור לטוב בשעת המילה, שצ"ל בפה זה הכסא וכו'. ע"כ.

(ג) בן הדין לגבי כל הסעודות של שבת ויו"ט, ואין כבוד שבת להניח דבר מועט על השלחן. וז"ל הגמ' (שבת קיט): לעולם יסדר אדם שלחנו בער"ש (לילי שבת) אע"פ שא"צ אלא לכזית, ולעולם יסדר אדם שלחנו במוצ"ש (שגם זה כבוד שבת, ללוות ביציאתו דרך כבוד, כאדם המלוה את המלך בצאתו מן העיר. רש"י) אע"פ שא"צ אלא לכזית. וע' בש"ע ונו"כ (א"ח סי' רצא) דסעודת שבת לא סגי בכזית, אלא צריך לאכול כביצה, וכתב המג"א (סי' רצא סק"א) דבעינן מעט יותר מכביצה, דכביצה היא שיעור סעודת עראי. נוראה מ"ש בזה בכרכ"י שם (סק"ג), ובשיו"ב שם, ובמחב"ר (אות ב), ובילקו"י שם. וע' במחצה"ש (סי' רצא, וסי' תרלט סק"ט) שהעיר, מהגמ' כאן דלכאור' סגי בכזית. וראה גם במלבושי יו"ט שהובא בא"ר. ועמדו בזה ג"כ בתוספת שבת (סי' רצא) ובשעה"מ (סוכה פ"ז), ובאפיקי ים (ח"ב סי' א).

והמהרש"א שם בח"א כתב, דהיינו אם הוא שבע מסעודת מצוה שהיה לו בע"ש, דמ"מ משום כבוד שבת הבא, יסדרו כאלו צריך לכל דבר כמו בכל שבת. וכן בסעודת מו"ש, שהוא כבר שבע מסעודת שבת, מ"מ משום כבוד שבת יסדר השלחן בכל דבר. ע"כ. וכמו כן י"ל דמיירי בחלוש או חולה וכדו', שאין יכול לאכול יותר מכזית, דעכ"פ יסדר שולחנו במפה וכלים כדרך קביעות סעודה, שזה כבוד השבת. וז"ל הט"ז (סי' ש), שיסדר שלחנו בפריסת מפה על השלחן ושאר מינים הנהוגים אצלו לעריכת השלחן, ואפי' אם אינו רגיל כי רק בכזית מצד עניותו או מחמת

תענית הראב"ד ביום טוב ושבת

דראוי שלא ימלא נפשו ממאכלים גסים, ואפי' מדברים טובים לא ישלים תאוותו אפי' בשבת.

ולגבי תענית הראב"ד בשבת ויו"ט, בראשית חכמה (שער הקדושה פט"ו אות לג), כתב,

יד. חייבים לבצוע על שתי ככרות ביום טוב כמו בשבת, שצריך לחם משנה גם ביום טוב. והיינו בסעודת ליל יום טוב, ולמחרתו בבוקר. (יד)

שהרי הם מקדימים להתענות קודם לכן להכניע תאות היצה"ר. ע"כ.

ו**כתב השל"ה** (מס' שבת נר מצוה) שאותם הממלאים כריסם כסוס כפרד אין הבין וכו', ומרוב המאכלים נופל תרדמה ומבלים זמנם וכו', אין הם נקראים מענגים את השבת אלא מענגים עצמם, על כן יכלכל דרכיו במשפט". וכתב בחמ"י שא"א לאדם להיות דבק בשמחת קונו כל עוד שהוא שמח בשמחת העוה"ז בריבוי המאכל והמשתה (ראשית חכמה שער האהבה פ"י), ולא ניתנו ימים טובים לישראל אלא לעסוק בתורה.

ו**בזה** ביאר רבנו בחיי (דברים טז, טו) לשון הכתוב "והיית אך שמח", שבא למעט, שלא ירבה בשמחת עוה"ז אלא בדרך בינוני, ואף בזמן עשית המצוות ראוי לו שישמח וירעד, כמ"ש וגילו ברעדה, לפי שבעוה"ז יש בו יצה"ר שהוא נמשך אחר השמחה, ואין הצדיקים בטוחים בעצמם, אבל עיקר השמחה ושלימותה הוא לעוה"ב בראיית פני שכינה, בשפע שאין לה הפסק, ובתוספת השגה ותענוג שאין לו תכלית. וכ"כ בשפתי כהן שם. והוסיף והיית אך שמח, מלמד שלא ימלא אדם שחוק פיו בעוה"ז.

גם ביום טוב בעינן לחם משנה

והיינו דטעם הלחם משנה הוא ע"פ הנאמר בתורה (שמות פרק טז, כב) ויהי ביום השישי לקטו לחם משנה וגו'. והרי גם ביו"ט לא יצאו ללקט אלא מערב יו"ט. והכי איתא במכילתא דרשב"י (טז, כו) ששת ימים תלקטוהו, רבי יהושע אומר למדנו שלא היה יורד בשבת, ביו"ט מנין, ת"ל לא יהיה בו, רבי אליעזר המודעי אומר ששת ימים תלקטוהו, למדנו שלא היה יורד בשבת, ביו"ט מנין, ת"ל לא יהיה. ביוהכ"פ מנין, ת"ל לא יהיה בו. ע"כ. (עי' מכילתא בשלח סוף פרשה ד). ומש"ה גם ביו"ט צריך לחם משנה, שגם ביו"ט לא היה המן יורד אלא בערב יו"ט היה יורד כפלים. וכ"פ מרן בש"ע (סי' תקכט ס"א), דחייב לבצוע ביו"ט על ב' ככרות. ע"כ.

ובא"ר (סי' רצא סק"ב) הביא מהאבודרהם, שלא יאכל בסעודת שבת אכילה גסה, וישאר לבו פנוי לעסוק בתורה, ונמצא כובש יצרו בסלקו האוכל מלפניו בעודו תאב לו, וכשיעשה זה ביום המנוחה כ"ש שיעשה כן ביום המלאכה. ע"כ. וכ"ש שרשאי לימנע או למעט ממעדנים וסוגי מאכלים כדי שלא יתרגל בתאוה.

אמנם בספר מגיד מישרים למרן הב"י (פרשת ויקהל מהדר"ק) כתב: הלא לך למינדע כי בימי הפורים ובליל פסח מותר לשתות כל יין שירצה האדם ולהתענג ולהתפנק, ומפני שהשטן והנחש דרכם להכניס שמחה בלבבות בני אדם ולתת בלבם לאכול ולשתות. ואח"כ עולה ומסטיץ, וזהו סוד התענית שמתעניין ב"ג באדר, והוא להכניע כוחו מלהשטיץ, וזהו סוד ג"כ שמתענים הבכורות והאיסטניסין וקצת בני אדם אחרים בערב פסח, והטעם מפני שישראל חייבים לשתות ד' כוסות בליל פסח, וכדי שלא ישטינו עליהם סמאל ונחש, נוהגים להתענות בער"פ להכניע כוחם. ולהורות כשישראל שמחים ושותים בימים אלו אינו ח"ו להשלים תאות היצה"ר, אלא לעבודת קונינו,

יד) בשבת (ק"ז): חייב אדם לבצוע (בשבת) על שתי ככרות, מ"ט לקטו לחם משנה כתיב, וכתב הרי"ף (כפ' ערבי פסחים קטז). לפני המשנה דמזגו לו כוס שני, וז"ל: ופירשו רבנן (סדר עולם ח"ב סי' יט) דבימים טובים נמי בעינן למבצע על שתי ככרות כשבת, דעיקר חיובא בשבת משום דלא הוה המן נחית בשבת אלא הוה נחית בער"ש זוגי זוגי, ובימים טובים נמי לא הוה נחית אלא הוה נחית בערבי ימים טובים זוגי זוגי, הילכך בעינן למבצע ביו"ט על תרתין ריפתא שלימתא. כדמחייבין בשבת. וכ"פ הרמב"ם (הל' שבת פ"ל ה"ט). וכ"ה בתשובת הגאונים (שע"ת סי' קפז). וע"ע בתוס' (ביצה ב: פסחים קטז).

בדברי הרמב"ם והשלחן ערוך שחייב לקבוע כל סעודה על היין

כל סעודה, גם סעודה שלישית, מ"מ אין הכרח לזה, שהרי יש לפרש שהיינו לומר שישתה יין בסעודתו. [וע"ש בבדק הבית שהוכיח מדברי הרמב"ם (שבת פכ"ט ה"י), שבסעודה שלישית אין מצוה לברך על היין קודם שיסעוד, רק דמ"מ הרוצה לעשות כן אין מוחזין בידו. וכ"כ בכס"מ בסכינא חריפא שזהו דעת הרמב"ם]. וכ"כ הרדב"ז (ב' אלפים ק"ד), ומהר"ם אלשקר (סי' קו) שאין כוונת הרמב"ם לקידוש, אלא שישתה יין בסעודתו.

ודין זה אינו משום מצות שמחת יו"ט, שהרי הרמב"ם כתב כן גם לגבי שבת, ובשבת אין דין שמחה. אלא מדין כבוד, שסעודה חשובה קובעין בה על שתיית יין. ויל"ע אם די לזה מיץ ענבים, או"ד בעינין יין דוקא. [ובפסקי ר' מנדל קלויזנר (בשיטת הקדמונים. שבת קיז:), כתב, שרבינו מאיר רגיל גם בסעודה שלישית בשני לחמים, אבל לא בירך בורא פרי הגפן בסעודה שלישית, ושבאו"ז כתב גם סעודה על היין ושתי ככרות].

במה שמצינו שלא נזהרו לקבוע סעודה על היין בשבת ויו"ט

המשומר מענביו. וכן בשתיית מים יכוין כאילו הוא שותה אותם ממימי החסד. וביום השבת יכוין באכילה ושתייה לענג את הרוח הקדושה המתלווה עימו, אבל לא יאכל בדרך הנאה, שאז מתגבר היצה"ר והשטן ומקבל כח. ואמר למרן הבי"ש שלא ישתה יותר מב' כוסות יין בכל סעודה מסעודות השבת.

ובס' כוכבי אור (ששון ושמחה אות א) כתב, שמאד הזהירונו רבותינו משתיית יין, דאף ששתייה טובה להרחיב הדעת, זהו רק במעט, ורבותינו שתו מעט יין ישן בכוס קטן ורחב כאצבע, כי מאד צריכים ליזהר למעט בשתיית משקין המשכרים בכל האפשרות גם בשבת ויו"ט, ואפי' בשמחת תורה, ודלא כהטועים בזה. וכ"ש בימי החול, ואין זו שמחה רק הוללות וסכלות. ע"כ. ומזקנים אתבונן, שמרן אאמור"ג"כ לא היה רגיל כלל בשתיית יין. רק שיעץ סגולה לבנים זכרים,

והנה הרמב"ם (שבת פ"ל ה"ט) כתב, חייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת וכו', וצריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין ולבצוע על שתי ככרות, וכן בימים טובים. ע"כ. והובא גם באו"ז (ח"ב סי' נב). וכ"כ בס' אהל מועד (שער השבת ד"א נ"ב), שמשום כבוד שבת ויו"ט, חייב לקבוע כל סעודה בשבת ויו"ט על היין.

והמקור לזה הוא בגמ' (ברכות מב:), לא שנו אלא בשבתות וימים טובים שאדם קובע סעודתו על היין, וכמ"ש ה"ה שם. וכ"פ מרן בש"ע (ר"ס תקכט) שחייב לבצוע על שתי ככרות, ולקבוע כל סעודה על היין. ע"כ. והיינו שישתה יין גם באמצע סעודה, מלבד מה שקידש על היין מתחלה, וע' בערוה"ש (סי' רעד ס"ה).

ופשט הדברים שזה לא מדין קידוש, אלא קאי על שתיית יין באמצע הסעודה. וכמ"ש מרן הב"י (א"ח סי' רצא) שאע"פ שהטור פירש דברי הרמב"ם (שבת פרק ל' ה"ט) שיקדש על היין קודם

והנה לא שמענו מגדולי הדור שהיו מזהירים להקפיד לשתות יין ביו"ט, ולכאו' הרי דין זה מבואר ברמב"ם (שבת פ"ל ה"ט), ובש"ע (א"ח סי' תקכט ס"א) ובאו"ז (ח"ב אות טז) וא"כ אמאי לא הזהירו ע"ז.

ואפשר דדי במעט יין, בשביל שייחשב סעודה מכובדת. [וע"ע ברשב"ם (פסחים קה:), וליעבד תרתי, קדוש היום והוי נמי כבוד היום קצת, אע"פ שאינו בתוך הסעודה. ע"כ. וברש"י (אסתר ה, ד) כתב "אל המשתה", כל סעודה נקראת על שם היין שהוא עיקר. והרמב"ם בפיה"מ (נדרים סו.) כתב, שאכילת בשר ושתיית יין בשבת הוא חיוב לפי שנאמר וקראת לשבת עונג]. או דס"ל שכיום גם בסעודות חשובות אין רגילים ביין, כיון שנמנעים מלהרבות באכילת שומן. ועכ"פ כשהוא צער לו שמפריע לו בלימוד התורה, אין בזה חשש.

וע"ע בס' מגיד מישרים (פ' ויקהל), שטוב לכוין בשתיית היין כאילו הוא שותה אותה ביין

טו. בעת הקידוש ביום טוב יש לכסות את החלות שעל השלחן, כמו בשבת, ואם יש על השלחן עוגות יש לכסותם, שהרי אף פת הבאה בכסנין מוקדם בפסוק, ואכתי שייך הטעם שלא יראה הפת בושתו, הילכך צריך לכסותו במפה. [ונכון שגם שיש על שולחנות רבים וכולם יוצאים י"ח בברכת הגפן מדין שומע כעונה, כולם יכסו את החלות או העוגות, או שיביאום רק לאחר הקידוש.] אך אם יש זיתים על השלחן, אין צריך לכסותם. (טו)

טז. מי שאכל סעודת יום טוב והקיא את כל מה שאכל, נכון שיחזור ויאכל לכל הפחות פת כשיעור, ואם אינו יכול לאכול, או שחושש ששוב יקיא מה שיאכל, אין צריך לאכול. שהאכילה לצער לו ולא לעונג ושמחה. (טז)

ומ"מ ראוי שבשבת ויו"ט בכל סעודה עכ"פ יעשו ברכה על היין, או יטעמו שאר משקאות שיש בזה חשיבות וכבוד לסעודה. אא"כ אין הדבר נוח לו.

להבדיל על היין דוקא במוצאי שבת, כלשון הש"ס (שבועות יח): כל המבדיל על היין במוצ"ש, הויין לו בנים זכרים, ובנים ראויין להוראה, דכתיב להבדיל ולהורות.

אם צריך לכסות את העוגות בעת הקידוש

והגרש"ז אורבך בשלחן שלמה (סי' רע"א ע"מ קפ"ד) כתב, שלמעשה נוהגים להקל. ע"ש. (חזו"ע שבת ב', טו)

ואם צריך לכסות הזיתים, ראה בילקו"י שם עמ' שנד. ובאמת שא"צ להקדים הזיתים ליין, והרי אין ברכותיהן שוות ויברך על איזה שירצה, ואדרבא לדעת רבינו פרץ יקדים הגפן לעץ (אלא שמרן הש"ע בסי' ריא לא ס"ל כ"פ בזה). ועכ"פ מסתבר להקל בזה.

(טז) ראה בילקו"י שבת כרך א' חלק שלישי (עמוד שנג הערה טז).

ואין הכרח שתהיה המפה לבנה, כמ"ש בספר תהלה לרוד (סי' רע"א ס"ק יד), ודלא כמ"ש בשו"ת באר משה ח"ו (סי' קלד אות ב) להקפיד על זה. וכשיש שלחנות רבים וכולם שומעים מאיש המקדש על שלחנו, נראה שכולם צריכים לכסות את הפת שעל שולחנם. [וע' בביאה"ל (ר"ס רסב), ובשו"ת רבבות אפרים (ח"א סי' ר).]

אכל סעודת יום טוב והקיא

היא בהנאת מעיים, לא יוכל לברך בכרס ריקנית, ועוד דלא גרע מנתעכל המזון דלא יברך. ע"כ. [ולגבי מצה כתבנו בזה בילקו"י פסח כרך ג', ובילקו"י שבת כרך א' חלק שלישי (אור"ח סי' רעג סעיף כה) ע"ש. ובשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' א) הביא ממחצה"ש (סי' תעה סק"ד) דבעינן הנאת מעין].

וראה בילקו"י שבת כרך א' חלק שלישי (עמ' תשכה) מ"ש בשם פתה"ד באדם שקידש בשבת, וסעד סעודה במקום קידוש, ותיכף הקיא מה שאכל, האם נחשב ככה"ג קידוש במקום סעודה, כמו בכל האיסורים, דבתר הנאת גרונו אזלינן, אור"ד הכא דבעי שישעד במקום הקידוש, בעי הנאת מעיו. ומיהו י"ל דלענין קידוש במק"ס

(טז) הנה מבואר בחולין (קג): וברמב"ם (מאכלות אסורות פרק יד ה"ג), אכל כחצי זית והקיא וחזרו ואכל אותו חצי זית עצמו שהקיא חייב, שאין החיוב אלא על הנאת הגרון בכזית מדבר האסור. ועפ"ז כתב בשו"ת תורה לשמה (סי' קכה) שאם אכל כזית מצה בליל פסח, והקיא, יצא י"ח. וכן לגבי ד' כוסות, דכיון שנכנסו בתוך הבליעה, הרי בית הבליעה נהנה מהם, וחשיב כאכילה ושתיה. וה"ה מי שנשבע לאכול ככר זה או פרי זה, ואכל, ותיכף הקיאם, חשיב אכילה ויצא י"ח שבועתו. וכ"ש ביין, שאמרו בגמ' וברש"י (סוכה מט:): דמגרוניה שבע, ע"ש. ורק לענין בהמ"ז דכתיב ואכלת ושבעת, ושביעה דאכילה

די בהנאת גרונו, שהרי מועיל לזה גם יין או מיני תרגימא, אף שאין יוצאין בזה י"ח סעודת שבת. וכתב שם, דאיה"נ דכדי לפטור עצמו מחיוב סעודת שבת באותה סעודה שאכל והקיא, הא ודאי לא מצי פטר נפשיה, דבעינן הנאת מעיו וליכא, ואין סעודה זו לבהמ"ז, ולהכי מחייבינן ליה לאכול שנית סעודה הגונה. מיהו לא מפני זה נחייבנו לקדש שנית, דלענין קידוש במקום סעודה, כיון דסגי ליה בכל דהו, אפשר דסגי ליה נמי בסעודה זו שהיה בה עכ"פ הנאת גרון. וכ"ש אם נאמר דאפי' בהנאת גרון לבד יוצא י"ח סעודה וכו', ואפי' לדברי מרן בב"י דמשמע דס"ל דאפי' לשון אכילה לחוד משמעות הנאת מעיו, מ"מ אין ללמוד מזה אלא לחייבו לחזור ולאכול סעודת שבת, כיון דכתיב אכלוהו היום, ונפשו ריקה, חייב לסעוד שנית, אבל לענין קידוש במ"ס, יצא במה שאכל ונתענג תחילה, דבמקום קריאה די בעונג זה. והגם שהקיא, קיים וקראת לשבת עונג, שלא לקדש שנית במקום סעודה שניה, וכ"ש דאיכא צד דהויא לבטלה, ואם אפשר לשמוע קידוש מאחר שמקדש לעצמו ויכוין שומע ומשמיע נכון הוא, ואם לא, יגמור סעודתו בלא קידוש. עכ"ל. [ולכא' נפ"מ גם אם אכל כזית מעט מעט, ביותר מכדי אכילת פרס, דליכא ברכה אחרונה, אם מועיל לקידוש במקום סעודה. ויל"ד. וע' במט"י (שם סק"ב) מ"ש בזה. והעיר בזה בשו"ת דברי שלום (ח"ג סי' לב), והעלה שאם אכל ואח"כ הקיא צריך לחזור ולאכול כדי לצאת י"ח סעודת שבת].

ויש לדון בדבריו, דלכא' יש לחלק בין היכא שאכל פת הבאה בכיסנין, או שתה רביעית יין, דבזה יצא י"ח קידוש במקום סעודה, מאחר שיש גם הנאת מעיו, משא"כ היכא שהקיא מה שאכל והיה רק הנאת גרונו. ומסתבר, שלענין עונג שבת לא די בהנאת גרונו. ומ"מ להלכה סב"ל, ואם אינו יכול לשמוע קידוש מאחר, לא יחזור לקדש שנית, ויכול לאכול ולשתות על סמך מה שקידש. וראה בנ"ד בשו"ת אשמה בהשם חלק א', ובילקו"י ברכות (עמ' שז). ע"ש.

ובשו"ת כת"ס (סי' עא) כתב, דבמצות אכילת שבת ויו"ט בעינן דוקא הנאת מעיו, כדרך רוב

האוכלים שאין מתענגים ושמחים באכילת גרון לחוד, וכעין בהמ"ז דכתיב ביה ואכלת ושבעת, דבעינן אכילת מעיו דוקא, וכ"ש כאן דבעי שיהא עונג ושמחה, וזה הוא כשאכל למעיו. ועפ"ז העלה, דמי שאכל סעודת שבת ויו"ט ותיכף הקיאה, ולא נשאר במעיו כדי שביעה, לא יצא ידי חובתו. ע"ש. ובשו"ת כתב סופר (או"ח סי' צו) כתב, שאם אכל חצי כזית והקיא, וחזר ואכל חצי כזית, אינו יוצא בזה י"ח סעודת שבת, משום דכתיב בהו "עונג", ואין כאן עונג. והגרצ"פ פראנק בס' מקראי קודש (פסח ח"ב סי' לד) כתב, דלפ"ז יש לדון במי שאכל כזית שלם והקיא דאינו עונג, ואפשר דלא נחשב לקידוש במקום סעודה. גם בספרו שו"ת הר צבי (א"ח סי' קסג), כתב כן, ודייק מדברי הרשב"ם (פסחים קא). וכתב, שהמקור של קידוש במקום סעודה, מדכתיב וקראת לשבת עונג, במקום עונג (שהוא הסעודה) שם תהא הקריאה (קידוש), וכיון שלענין סעודת שבת ויו"ט מבואר בכת"ס (שם) שאם אכל חצי זית והקיא וחזר ואכל וכו', אין יוצא בזה סעודת שבת, משום שאין כאן עונג, לפ"ז י"ל שגם באכל שיעור שלם והקיא, שלא יצא בזה, דאפשר שזה לא נקרא עונג, וממילא דלא נחשב קידוש במקום סעודה, אא"כ כשהוא שבע בשעת הקידוש, ורק אז הוי קידוש במקום עונג. וקצת יש להביא ראיה שעיקר קידוש במקום סעודה הוא שיהא שבע בשעת הקדוש, מהמבואר בש"ע (סי' רעא סי' טו) שאם גמר סעודתו וקדש היום קודם שיברך בהמ"ז, י"א דכיון שאכל מתחילה הוי קידוש במקום סעודה, אף שהסעודה היתה של חול, שדי שיהא שבע בשעת הקידוש, וכל שהוא שבע בשעת הקידוש, נחשב הקידוש במקום עונג, אף שהאכילה היתה בחול. ומזה יש ללמוד קצת גם לאידך גיסא, שאם הוא לא שבע, כגון שהקיא, אע"פ שאכל לא נקרא קידוש במקום עונג, ואין כאן קידוש במקום סעודה. עכ"ד. וע"ע בשו"ת שבט סופר (א"ח סי' ו). ובשד"ח (אס"ד מע' אכילה אות י'), ובשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' א).

ובילקו"י הנ"ל העלינו, שמי שקידש ואכל, והקיא כל מה שאכל, יחזור ויאכל לכה"פ כזית

יז. מי שהאכילה מכבידה עליו בשבתות וימים טובים, יכול למעט באכילה, ואפילו לאכול פת לבד עם ליפתן קל, שזוהו העונג שלו, ולא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהם בדברי תורה. ולא שעל ידי ריבוי המאכל והמשתה ימנע מלימוד התורה. שאפשר לכתחלה לאכול בבוקרו של יום טוב פת שחרית ולדחות את סעודת החג אחר המנחה, כמו שמבואר ברמב"ם. (ז)

שיאכל, א"צ לאכול. ואפשר שבמקום ספק, מעיקר הדין הוי ספק דרבנן ולקולא.

פת, כדי לצאת י"ח קידוש במקום סעודה. ואם אינו יכול לאכול, או שחושש ששוב יקיא מה

יכול לטעום בבוקר יו"ט, וסעודת החג יעשה לאחר המנחה

הסעיף לסופו, וגם צ"ב אמאי רק בסעודה שלישית הזכיר שיקבע הסעודה על היין.

ונראה פשוט בביאור דברי הרמב"ם, שאין חיוב לאכול בשר ולשתות יין בפרט בשבת, ורק אם ידו משגת יש לו להשתדל כפי כוחו, ומי שאינו אוכל סעודה קלה של פת וליפתן וכדו', אלא בשר ויין וכו', עומדים בפניו ב' איסורים. א. איסור אכילה בשעת השיעור בבית המדרש, שגם אם השיעור נמשך כמה וכמה שעות, אסור לקבוע סעודה בשעה זו, שיכול להמשך. ב. ואיסור אכילה קודם המנחה. ולזה אומר הרמב"ם שבבוקר יאכל פת שחרית, ואת הסעודה שבה קובע באמת על היין, בשתיה כדת, וממילא אוכל בה בשר, שאין שותים יין רק בסעודת בשר, שלא זיק לו היין, ולא ישכר אותו. סעודה זו יעשה אחר המנחה. ומשא"כ סעודת הבוקר שבה הקביעות על היין היא רק "לכבוד הסעודה", שטועם מעט יין להראות על חשיבות סעודה, אבל לא שותה כדת.

יז) בן מפורש ברמב"ם הלכות שבת (פ"ל ה"י) ובהל' יו"ט (פ"ו ה"ט) שאחר תפלת שחרית ומוסף אוכלים מעט, כמו פת שחרית, ואת הסעודה העיקרית של שבת וחג בבשר ויין עושים אחר תפלת מנחה. ע"ש. ויש הטוענים שהדבר גם טוב לבריאות שלא לאכול ארוחה כבידה בבוקר. וכמו שאמרו בגמ' (יומא ע"ה), לימדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא בלילה, וכמו שכתוב (שמות טז, ח) בתת ה' לכם בערב בשר לאכול ולחם בבוקר לשבוע. וע"ע בשו"ת משנה"ל (ח"ח סי' רלב) שכ"כ לגבי סעודת פורים.

וז"ל הרמב"ם בהלכות שבת שם, אכילת בשר ושתית יין בשבת עונג הוא לה, והוא שהיתה ידו משגת, ואסור לקבוע סעודה על היין בשבת ויו"ט בשעת ביהמ"ד, אלא מתפלל שחרית ומוסף בביהכ"נ ויבוא לביתו ויסעוד סעודה שניה, וילך לביהמ"ד יקרא וישמע עד המנחה, ויתפלל מנחה, ואח"כ יקבע סעודה ג' על היין ויאכל וישתה עד מוצ"ש. ע"כ. וקשה מה ענין ריש

מצות אכילה בשבת ויו"ט היא במאכל קל העיכול מעט הכמות ורב האיכות

האיכות. ובלבד שלא ימלא כריסו, ויקום מתוך שמחת אכילתו לקבוע לימודו, וישב ללמוד לשאת ולתת בעומקה של הלכה כפי השגתו. והובא בשל"ה (מס' שבת נר מצוה אות לו), וסיים שכ"כ האבודרהם בשם חכם אחד, שהטעם על דרך הנגלה שציוונו השי"ת לאכול ג' סעודות בשבת

וכתב בספר סדר היום (סדר סעודה ג'), שאין המצוה למלאות בטנו, כי לא מנוחה ועונג יקרא לזאת, אלא איבוד הגוף ואיבוד המאכל, וגם הפסד לנפש שלא יוכל לעסוק בתורה, אלא המצוה שיאכל וישתה בשמחה ובטוב לבב מאכל טוב ויפה, מוטעם ומתוקן קל העיכול מעט הכמות ורב

יח. אף על פי שבכל יום עדיף להתפלל מנחה קטנה, מכל מקום בימים טובים היו נוהגים להתפלל מנחה גדולה ואחרי כן לעשות סעודה גדולה עד הלילה, כיון שהיו לומדים כל הבוקר עד זמן המנחה, לקיים דין חציו לה' ביום טוב. וכיון שעושים סעודה גדולה, אסור לאכול לפני התפלה. אבל סעודה קלה מותר. ולכן כשחל ערב יום טוב בשבת מותר לעשות סעודה שלישית אפילו אחרי מנחה קטנה, רק שיקפיד לאכול מן הפת עד כביצה, כדי שיהיה תאב לאכול בלילה לכבוד יום טוב. (יח)

חסדיו של הקב"ה כעל כל טוב אשר גמלנו ה' באלו המועדות, אשר נצטוונו עליהם לשמוח בהם. וצריך שיאכל לנפש המשכלת אכילה הראויה לה, והיא אכילה רוחנית אשר הנשמה נהנית ממנה, כי היא קודש ומן הקדשים תאכל. וזה בדברי תורה, וגם שיתן שבח והודאה להשי"ת כי הגדיל לעשות עמנו ניסים ונפלאות באלו המועדים. ולכן כתיב "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם", פי' לכל הנפשות יחד, הנפש החיונית, והנפש המשכלת. ע"כ.

ולא שתים כמו בכל יום, כדי שיוכרח שלא ימלא בטנו בסעודת הבוקר, כאשר ידע שיש לו עוד סעודה לאכול, שאילו ימלא בטנו, יהא מוחו מזוהם, ויפול לתרדמה, ויבטל מהתורה ומהדבקות.

עוד כתב השל"ה במס' סוכה (נר מצוה אות ל), שמה שציוותה התורה (דברים טז, יד) 'ושמחת בחגך', היא שמחה משותפת, בגוף ונפש. שמחת הגוף, מטעמים אשר אהב, ושמחת הנפש, שיהיה האדם שמח וטוב לב, בדברי שירות ותשבחות, וזכרון

אם להתפלל ביום טוב מנחה גדולה או מנחה קטנה

ויש סיוע לדברי הב"ח מהמדרש (ילקוט תהלים רמז תתפ"ח), שבת יעשה כולו תורה, מכאן אמרו ישכים אדם ביום השבת וילך לביהכ"נ ולביהמ"ד, ויקרא בתורה וישנה בנביאים, ואח"כ ילך לביתו ויאכל וישתה. ומקורו בתנא דבי אליהו (רבה פ"א), אמר להן הקב"ה לישראל, בני לא כך כתבתי לכם בתורת, לא ימוש ספר התורה הזה מפיק (יהושע א), אע"פ שאתם עושים מלאכה כל ו' ימים, יום השבת יעשה כולו תורה, מכאן אמרו, לעולם ישכים אדם וישנה בשבת, וילך לביהכ"נ ולביהמ"ד וכו', ואח"כ ילך לביתו ויאכל וישתה, לקיים מה שנאמר לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך (קהלת ט), לפי שאין לו מנוחה להקב"ה אלא עם עושי תורה בלבד. ע"כ. ואם עושה חציו לכם בשבת, אין זה כולו תורה, א"ו שרק מיעוטו לכם.

ועוד סיוע לסברת הב"ח, שהתורה התיירה מלאכת אוכל נפש ביו"ט, משא"כ בשבת ונמצא שבשבת יש יותר פנאי ללימוד תורה, לכן על שבת

(יח) בן מבואר מלשון הרמב"ם הנ"ל (יו"ט פ"ו הי"ט) כך היא הדת, בבוקר משכימין כל העם לבתי כנסיות ומתפללין וקורין בתורה, וחוזרין לבתיהם ואוכלין, והולכין לבתי מדרשות קורין ושונים עד חצי היום, ואחר חצי היום מתפללין תפלת המנחה, וחוזרין לבתיהן לאכול ולשתות שאר היום עד הלילה. ע"כ.

ואמנם בהלכות שבת (פ"ל ה"י) כתב הרמב"ם, אכילת בשר ושתיית יין בשבת עונג הוא לה וכו', ואסור לקבוע סעודה על היין בשבת ויו"ט בשעת ביהמ"ד וכו'. ודייק הב"ח (סי' רמב) שבהל' שבת לא כתב עד חצי היום, וביאר דמיירי שקובעים מדרש עד זמן מנחה קטנה. שאע"פ שבין בשבת ובין ביו"ט בעינן חציו לה' וחציו לכם, יש חילוק ביניהם, שביו"ט החצאין שוין, משא"כ בשבת בעינן רובו לה' ורק מיעוט לכם, דאי' בירושלמי (שבת פט"ו ה"ג) לא ניתנו שבתות אלא לעסוק בהם בדברי תורה. ודלא כהסמ"ג (ל"ח ע"ה דף כו ע"ג) ורבינו ירוחם (ח"א נ"ב סה ע"ג) דס"ל שגם בשבת חציו לה' וחציו לכם.

אמרו יעשה כולו תורה. ואיתא במס' סופרים (פרק יח ה"ו), יש לתרגם לעם לנשים ולתינוקות כל סדר וסדר ונביא של שבת לאחר קריאה"ת, וזוהי שאמרו, בשבת מקדימין לבא, כדי לקרות ק"ש כוותיקין, "ומאחרין לצאת", כדי שישמעו פירוש של הסדר, אבל ביו"ט מאחרין לבא, שהן צריכין לתקן מאכלים של יו"ט, וממהרין לצאת, שאינו מן הדין לפרוש להם, דאמרי' רב לא מוקי אמורא מיומא טבא לחבריה. ע"כ. ובמגילה (כג.) איתא שאף בשבת ממהרין לצאת. [וע"ש ביעב"ץ, שאף שהאשה אופה מבשלת (כתובות נט:), מ"מ בעוד שהנשים מכינות צרכי הסעודה, הבעלים ישמרו על הילדים. כדי שיוכלו להכין צרכי הסעודה, אף שזה מביא למיעוט הקריאה בתורה]. אמנם יש חולקים ע"ד הב"ח בזה. ואכמ"ל.

ועב"פ כשרוצה לאכול סעודה גדולה צריך להתפלל מנחה קודם. ובספר מעשה רב להגר"א (יום טוב סי' קצא) כתב, שאם נמשך סדר התפלה של יו"ט עד חצות, היה הגר"א מתפלל מנחה קודם סעודה. [ושם (שבת סי' קמח) כתב, שהגר"א היה מקדים מאד תפלת מנחה אפי' בחול, ובשבת מקדים יותר משום סעודה שלישית].

ומזה יש להעיר לגבי סעודה ביו"ט, כמו בחג השבועות שרבים עושים את סעודת החג העיקרית בצהרי היום [כיון שבבוקר אחרי התפלה אוכלים רק מזונות והולכים לנוח מעט], שיש להתפלל מנחה קודם, שאין לך סעודה גדולה וקבועה כזו, ורבים אינם נזהרים בזה.

ועוד יש ליזהר שלא לקבוע סעודה בשעת בית המדרש, פי' בשעה שיש שיעורי תורה בביהכ"נ הקבוע בשכונה שמתפלל שם. וקצת יש ללמד זכות, שכיום יש הרבה בתי מדרשות בשכונה אחת, והרבה שיעורי תורה, ורבים לומדים לעצמם, וזה לא דומה לשיעור מרכזי של קהילה אחת מאוחדת. ואה"נ במקום שיש קהילה מאוחדת תחת הנהגתו המלאה של רב הקהילה, חובה על כולם להשתתף בשיעור של רב הקהילה.

ויש לעיין ביו"ט שחל במוצ"ש, אם עדיף להתפלל מנחה גדולה, או לאחר את התפלה, אע"פ שיצטרך לאכול קודם סעודה שלישית. או להתפלל מנחה קטנה ולאכול סעודה שלישית מאוחר. ונראה דראוי לקיים סעודה שלישית בשבת עכ"פ לפני סוף זמן מנחה קטנה, בכדי שיכנס ליו"ט כשהוא תאב והוא מכלל כבוד יו"ט (רמ"א סי' תקכט סי"א והחונים עליו). וטוב שיתפלל מנחה לפני כן, שכן המנהג להתפלל מנחה לפני סעודה שלישית (ילקו"י שבת א' עמ' תג, וראה כה"ח סי' תקכט סי"ק טז). ואם הדבר אינו אפשרי להתפלל ולסעוד מוקדם, יכול לאכול לאחר השעה הנ"ל אבל לא ימלא כריסו אלא יאכל כביצה פת שהוא שיעור סעודה שלישית כמבואר בש"ע (סי' רצא סי"א) והאחרונים שם [נחז"ע פסח עמ' רסד, וחז"ע יום טוב עמ' צא. ומ"ש שם 'עד כביצה', אכמ"ל בזה. ועי' בשעה"צ סי' תקכט סי"ק י, ובכה"ח סי' תקכט סי"ק טז, ובכה"ח סי' רצא סי"ק ה, ודו"ק].

ויש שכתבו בשם האול"צ, שכיון שכתב מרן (סי' רלג סי"א) שעיקר זמן תפלת מנחה הוא מט' שעות ומחצה ולמעלה, לכן עדיף להתפלל מנחה קטנה ביחיד מאשר להתפלל מנחה בציבור, זולת בחורי ישיבה שכל הבחורים יחד מתפללין מנחה גדולה. [ישורון קובץ ל"ח עמ' רטון]. ואינו מוכרח, ובפרט לגבי רוב העם שאין מכוונים כ"כ בכל התפלה, ובפרט שלדעת רוב הראשונים מותר לכתחלה להתפלל מנחה גדולה.

ואף שבשו"ת שואל ונשאל (ח"ג סי' ק) כתב שלפי מנהגינו כדעת מרן להתפלל מנחה קטנה, מוטב להתפלל מנחה קטנה ביחיד, מאשר להתפלל מנחה גדולה בצבור. ע"ש. אולם אחר שמצינו לרוב הראשונים שכתבו שמותר אף לכתחלה להתפלל מנחה קטנה, והזוה"ק מסייע להם, ואף להרמב"ם ומרן בדיעבד יצא, לפיכך יש להתפלל בצבור מנחה גדולה, כל שלא יוכל להשיג מנין למנחה קטנה. וכמבואר בשו"ת יחו"ד (ח"ד סי' יט בהערה) ובילקו"י (סי' רלג).

יט. על רבני בית הכנסת והגבאים לייסד שיעורי תורה בכל שבת ויום טוב לדרוש לעם בהלכה, ובהלכות שבת בשבת ובהלכות חג בחג. [ובמקום שאין אנשים ישתדל להיות איש, וכל אדם ישתדל להוסיף בשיעורי תורה, ע"י מגידי שיעור הגונים שמורים הלכות בדרך ישרה]. ונכון שהרב ידרוש דברי חיזוק ומוסר לשמירת המצוות בין שחרית למוסף, ויקבעו שיעור בהלכה בצהרי היום, ויתאספו כולם לשמוע הדרשה. וחובת קודש מוטלת גם כן על הציבור לבא ולהשתתף בשיעורי התורה הנערכים בבתי כנסיות ובתי מדרשות, ואסור לאכול באותה שעה (גיטין לח:). וגם אם לומד לבדו בביתו ראוי שיבא גם לשיעור תורה, שבזה מתקדש שם שמים, ויש נחת רוח גדולה בשמים ומתבטלים גזירות קשות ורעות, וגם שבזה מתרגל שלא לעשות במה לעצמו, אלא לקבל מן החכמים, ולכלול עצמו עם הציבור, וזוכה להתעלות אמיתית ולסייעתא דשמיא, ולדעת באמת את המעשה אשר יעשה. (רש"י שבת קטו. ד"ה בין שאין קורין, ומ"מ פכ"ג מהל' שבת הי"ט). ויקפידו לומר קדיש על ישראל אחרי השיעור, ולא טוב עושים אותם מקומות שאין נוהגים לומר קדיש אחר כל שיעור תורה. [ואם יש בביהכ"נ כמה שיעורים מכמה רבנים בזה אחר זה, לאותו ציבור, אפשר לומר קדיש אחד בסוף השיעור האחרון, ויועיל לכל הלימוד שלמדו יחד, וא"צ קדיש אחר כל שיעור כל שגורם רפיון לתחילת השיעור הבא.] (ט)

לייסד שיעורי תורה בשבתות ומועדים ואז הוא עת רצון לפי שמתקדש ש"ש

והמלכת השי"ת בעולם. אכן מצינו בגמ' (סוטה מט.) מיום שחרב ביהמ"ק בכל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו, אלא עלמא אמאי מתקיים, אקדושה דסידרא ואיהא שמיה רבא דאגדתא. ופרש"י קדושה דסידרא, תקנהו שיהו כל ישראל עוסקין בתורה בכל יום דבר מועט, שאומר קריאתו ותרגומו, והן כעוסקין בתורה, וחביב הוא, כיון שנוהג בכל ישראל בתלמידים ובעמי הארץ, ויש כאן שתים, קדושת השם ותלמוד תורה. וכן יהא שמיה רבה מבורך שעונים אחר אגדה שהדרשן דורש ברבים, שבכל שבת היו נוהגין כך, ושם היו נקבצין כל העם לשמוע, לפי שאינו יום של מלאכה ויש כאן תורה וקידוש השם. ע"כ. הרי שיש כאן קידוש ה' בעצם האסיפה שבאין לשמוע דברי תורה, וזה כבר מעמיד את העולם ומבטל גזירות רעות.

ומרן החיד"א בס' מדבר קדמות (מע' ד אות יד) הביא מהרב חסד לאברהם (עין הקורא נהר ל

דף י"ז ע"ד) הדרוש באגדה יש לו כח למחול עונות ישראל, ואם אומר קדיש על האגדה נמחלים לו

(ט) איתא בילקוט (ויקהל רמז תח), רבותינו בעלי אגדה אומרים מתחלת התורה ועד סופה אין בה פרשה שנאמר בראשה ויקהל אלא זו בלבד, אמר הקב"ה עשה לך קהלות גדולות ודרוש לפניהם ברבים הלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהלות בכל שבת ושבת ולכנוס בבתי מדרשות ללמד ולהורות לישראל דברי תורה איסור והיתר, כדי שיהא שמי הגדול מתקלס בין בני, מכאן אמרו משה תיקן להם לישראל שיהיו דורשין בענינו של יום הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות החג בחג, אמר משה לישראל אם אתם עושים כסדר הזה הקב"ה מעלה עליכם כאילו המלכתם אותו בעולמו. וכן דוד הוא אומר בשרתי צדק בקהל רב, וכי מה בשורה היו ישראל צריכין בימי דוד והלא כל ימיו של דוד מעין דוגמא של משיח היה, אלא פותח ודורש לפניהם דברי תורה שלא שמעתן אוזן מעולם. ע"כ.

וצריך ביאור אמאי ע"י לימוד הלכות ברבים יש משום קילוס שמו הגדול של השי"ת,

לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ונותנין שבח וגדולה להקב"ה. וא"ר ישמעאל באותה שעה כששומעין אגדה מפי חכם, ואח"כ עונין אמין יהא שמיה רבה מברך, הקב"ה שמח ואומר למלאכי השרת בואו וראו עם זו שיצרתי לי במה הם משבחים אותי וכו'. הרי לך השכר הגדול והפאר הגדול כאשר מתאספים אל הדרשה. ואמרו (ברכות ו): אגרא דכלה דוחקא, דמה שמטריח עצמו ודוחק עצמו לשמוע הדרשה הוא השכר.

וכתב בס' משיבת נפש הקדמון (פרשת בחקותי), שבפרשת בחקותי הזהירה התורה על שכחת התורה ושנאת החכמים ח"ו, וזהו אם תלכו עמי קרי, ולא תהיו נכנעים לחבב התורה ולומדיה, אז ילך עמם בחמת קרי. אלא צריך שיבואו לעת הפנאי לשיעורי תורה, ולשמוע הדרשה בשבת, ואז יכנע לבכם מתוך הדרשה, וירצו עוונם, וישובו בתשובה ע"י הדרשה.

והנה הדבר פשוט שחובה על כל הקהל להשתתף בדרשה, ואפי' צדיקים ואנשי מעשה שבעיר מחוייבים לילך לשמוע הדרשה, כדי שמהם יראו וכן יעשו גם המון העם.

וגם אם לומד לבדו בביתו "ראוי" שיבא לשיעור תורה שבזה מתקדש שם שמים, ואמנם יש ללמד זכות על מי שלומד תורה במקום אחר, כאשר השיעור מפריע לו בסדר לימודיו, כיון שכיום יש בכל שכונה כמה בתי כנסיות, ואין בזה רפיון לציבור אם כמה מהתלמידי חכמים לא ישתתפו בשיעור שבביהכ"נ זה, שיחשבו שהלכו ללמוד או לשמוע את השיעור שבביהכ"נ אחר.

ובחי' החת"ס (ביצה טו): כתב, דאף שיעקר הדרשה בשבת ויו"ט היא לעמא דארעא ולא לתלמידי חכמים, מ"מ תלמידי רבי אליעזר (ביצה שם) נכנסו לדרשה מפני הכבוד, ולכן כשיצאו בעלי פטסין, חששו התלמידים שהם אשמים, שאילו לא היו התלמידים בבהמ"ד לא מלאם לבם של אלו לצאת ולהניח את הרב לבד, ולכן אמר להם לא לכם אני אומר וכו'.

כל עונותיו, ואפי' נחתם לו גזר דין לרעה, הקב"ה מוחל לו ומכפר עונותיו. וכן השומע דרוש מפי חכם בחכמת הקבלה הנקרא אגדה, נמחלו לו כל עונותיו. ע"כ. וכתב החיד"א, שהפוס' שנקטו מה שאמרו בסוטה אמאי קאים עלמא איהא שמיה דאגדתא, אגדה כפשטא, ואפשר שהטעם הוא כיון דבאגדה גנוזים בה סתרי תורה כמ"ש רבינו האר"י זצ"ל. ואמירת מדרשי רז"ל אהני וקריאתה זו הלילא.

ובספרו מחז"ב (סי' רצ אות י) כתב, וז"ל, בעיר גדולה לאלקים קושטנדינה רבתי, היו גדולי החכמים באיזה מקומות קובעים ישיבה בש"ס ומפלפלים ביום שבת קודם חצות, ושמענו כי הן עוד היום כה יעשו, וכן בעיה"ק ירושלים ת"ו לימים ראשונים בישיבת הרב פרי חדש, אבותינו סיפרו לנו שהיו מפלפלים וכו'. עכ"ל.

וכתב הגר"ח פ בספרו כה"ח (סי' כט אות ד): השומע דרשת חכם בשבת הוא רפואה לאוזן יותר מכל האיברים, ותהלות לאל יתברך כאן בעיר עוז לנו איזמיר, יש מדרשים קבועים ללמוד בשחרית בשבת, ולכל האומניות יש להם לכל אחד מדרש בפני עצמו, והחכם שלהם לומד להם תנ"ך ומדרש רבה מהסדר, ואח"כ פרקי מוסר וזוה"ק, ובכל שכונה ומבוי שעובר האדם בשבת שומע קול תורה, וגם לעת ערב יש בעלי מוסר קבועים בבתי הכנסת ללמד להם בשעת המנחה. ע"כ.

ולכן מצוה רבה לייסד שיעורי תורה בעיקר בשבתות, לדרוש בהלכה, ויעשו שני שלישי הלכה ושליש אגדה. ויאמרו קדיש דרבנן אחרי השיעור. ויברכו את הקהל, וזה עת רצון גדול, שהשי"ת שמח בזה מאד. ואשרי הזוכה לייסד שיעורי תורה כאלו.

והמהר"ל בס' נתיבות עולם (נתיב התוכחה פ"ג) הביא מהילקוט (משלי תקנ"א) אע"פ שיש להקב"ה אלף אלפים ורבוא רבבות כתות של מלאכי השרת שישרתוהו וישבחוהו, אינו רוצה אלא בשבחן של ישראל. אימתי מתעלה שמו של הקב"ה בעולמו בשעה שישראל נאספין

כ. יש אומרים שאם לא הספיק לאכול סעודת החג, והרב מאריך בדרשה, אין לו להניח הדרשה וללכת לאכול [וכגון בסעודה שלישית של שבת], אלא יוותר על הסעודה. אולם להלכה אין לו לבטל מצות סעודה משום כך. [אולם אם יספיק להתחיל סעודתו קודם צאה"כ ישאר לסיום הדרשה אף שתעבור השקיעה]. (כ)

כא. אין ללמוד בשבתות וימים טובים בספרי חכמות אלא בדברי תורה, שלא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא לעסוק בתורה. ומכל מקום לענין ספרי רפואה, יש לסמוך על הראשונים המתירים לקרוא בספרי רפואות בשבת, משום דחי דברייתא הוא, ובפרט אם בא לידו איזה חולה, וצריך לחפש בספרי הרפואות להחיש תרופה לחולה. ומכל מקום עיקר לימודו בשבת יהיה בדברי תורה. ויזהר מלקרוא בספרים חיצוניים שחיברום אנשים כופרים בתורה ובמשה עבדו. ודבר זה אפילו בחול אסור. דשאני מינות דמשכי. [ולעשות חזרות למבחני בגרות או תאוריה וכדו', ראוי להמנע מזה בשבת ויום טוב, אלא אם כן מרגיש הנאה מהחומר הלימודי, ומחכים ממנו, במקום צורך שאין לו זמן אחר, המיקל יש לו על מה שיסמוך]. (כא)

כשהרב מאריך בדרשה עד הלילה, וחלק מהקהל לא הספיקו לאכול סעודה ג'

לו סעודה שלישית בזמן אחר, אלא שעתה נמשך הדרשה כל כך אין לבטל ג' סעודות משום זה, ודלא כמשמע ממג"א. וכ"פ בערוה"ש שם (ס"ג), וכ"כ המשנ"ב (שעה"צ אות ה), דמה שהעתיק המג"א בשם הרוקח, עיינתי שם היטב, ומוכח דהכוונה שהם היו קובעין סעודתא בעידן בי מדרשא, ונענשו מפני שהיה להם לאחרי הסעודה או להקדימה.

והגר"ן (שם ס"ד) כתב, שהדורש לעם חוקי האלהים ולהכניס בלבם יראת שמים, ונתאחר לבא לבית המדרש, לא יניח הדרשה בשביל סעודה שלישית, לפי שלימוד תורה ויראת שמים לרבים קודם לכל המצות שבתורה.

ובס' סדר זמנים (להגרי"א חבר. סי' ז) ביאר בדעת המג"א, דס"ל דכיון שסעודה שלישית דרבנן, אפשר להקל בזה, והדרשה עדיפא. משא"כ אילו סעודה שלישית היתה מדאור, ודאי שהיה מחוייב להניח הדרשה, כעובדא דרבי אליעזר (ביצה טו:).

ולפ"ז בסעודת יו"ט שהיא מצוה דאור, של שמחת החג, וא"א לצאת ידי חובה רק בדברי תורה, לכ"ע אין לו לבטל הסעודה מפני הדרשה.

עיקר לימודו בשבת יהיה בדברי תורה

הנבואות ופירושיהן, ואפי' היה אותו ספר בחכמה מן החכמות, אסור, והביאו ה"ה (שבת פכ"ג הי"ט).

(כ) יש לדון לגבי שבת [יש בה סעודה ג'. או ביו"ט מי שלא סעד ביום סעודת פת] אם הרב מאריך בדרשה [אחר שהרב עצמו אכל כבר סעודה שלישית], וחלק מהשומעים לא הספיקו לאכול סעודה שלישית. ולכאור' יש להם לצאת כדי לקיים המצוה. ואע"פ שכתב הרוקח (ס"ג נה), שאין להניח הדרשה עבור הסעודה השלישית כדאמרי' בפ' השולח. ובמדרש משלי א' מפני מה נתחייבו שני בניו של ר' מאיר שמתו שניהם ביחד בשבת במנחה, מפני שהיו רגילים להניח ביהמ"ד במנחה ואוכלים. ובפר' בתרא דתענית בירושלמי אמרו, טור שמעון למה חרב, מפני שהיו משחקים בכדור ובטלין מה"ת. ע"כ. וכ"כ במטה משה (ס"י תעז). י"ל שהכוונה שמתחלה יכוין לאכול סעודה ג' שלא בשעת הדרשה, אבל אם אירע שלא הספיק לאכול סעודה שלישית, יצא סמוך לשקיעה כדי שלא יפסיד סעודה שלישית. אך לא יעשה כן בקביעות. ואמנם המג"א (ס"י רצ) כתב בשם הרוקח, שאין להניח הדרשה עבור סעודה ג'. אך בא"ר שם (סק"ו) כתב, משמע לי ברוקח שם, דהיינו שלא ירגיל לאכול סעודה ג' באותו פעם, אבל כשקבוע

(כא) הרמב"ם בפ"י המשנה (שבת פכ"ג ב) כתב, שאסור ללמוד בשבת וביו"ט זולת בספר

אפי' בחול אסור. וכ"כ הלבוש שנהגו להקל. וכ"כ הגר"ז (סי' שז סעיף לא) שנוהגים להקל. וראה ברשב"א (ח"ד סי' רפח) שמותר לטלטל ולקרות בספרי רפואות, ושכן הורה הרמב"ן. וכתב בחזו"ע (שבת ח"ג), שנראה ודאי שיש לסמוך ע"ז, משום דחיי דברייתא הוא (שבת פא.). ובפרט אם בא לידו איזה חולה, וצריך לחפש בספרי הרפואות להחיש לו תרופה, וכמ"ש במו"ק (סי' שז). ובערוה"ש (סי' שז ס"א) כתב, שמעיקר הדין א"א לאסור ללמוד בספרי חכמות, אולם ממדת חסידות ראוי לכל אדם לנהוג לעסוק רק בד"ת לכבוד היום הק' חמדת הימים.

וכתב במור וקציעה (סי' שז) וז"ל: ספר צמח דוד ח"א, וספר יוחסין ח"א, הם בכלל ספרי הקודש. וכן ספר יוסיפון העברי, רוב חלקיו הראשונים הם מעניני ישראל והנסים שנעשו להם. וספרו הששי אף שהוא המוכחר שבו, וכן בספר שבט יהודה, אין לקרות בהם בשבת, מפני שמביאים לידי צער, אך מצוה לקרותן בחול ובימי בין המצרים. ע"ש. ומ"מ עיקר לימודו בשבת יהיה בדברי תורה. וראה גם בילקו"י שבת כרך ב (עמ' ריד, ובמהדורת תשס"ד עמ' תרכו).

חומר איסור קריאה בספרים חיצוניים

עקיבא אומר, אף הקורא בספרים חיצוניים. ע"כ. ומבואר, דהקורא בספרים חיצוניים אין לו חלק לעוה"ב.

ובשבת (קטז). אמרו, ספרי מינין אין מצילין אותן מפני הדליקה, אלא נשרפין במקומן. רבי יוסי אומר, בחול קודר את האזכרות שבהן וגוונן, והשאר שורפן. א"ר טרפון, אקפח את בני, שאם יבאו לידי שאני אשרוף אותם ואת האזכרות שבהן, שאפי' אדם רודף אחריו להורגו, ונחש רץ להכישו, נכנס לבית ע"ז, ואין נכנס לבתיהן של אלו. שהללו מכירין וכופרין, והללו אין מכירין וכופרין. ועליהן הכתוב או' ואחר הדלת והמזוזה שמת זכרונוך. א"ר ישמעאל, ק"ו, ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה, שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים. הללו שמטילין קנאה ואיבה ותחרות בין ישראל לאביהן שבשמים, על

וכתב מרן הב"י (סי' שז) שכן משמע מדברי הר"ן (שבת מג:) בשם הרז"ה (שם מג.), שאין קורין בשבת ויו"ט בספר שאין בו סרך קדושה. ואמנם הביא בשם מהאגור (סי' תקח) שהרמב"ן והרשב"א בתשו' (ח"א סי' תשעב, ח"ד סי' קב, ח"ז סי' רפח) התירו לקרות בשבת בספרי רפואות מפני שחכמה היא, ולא דמי לשטרי הדיוטות. אך בש"ע (סי' שז סי"ז) פסק כדעת הרמב"ם, ואח"כ הביא שיש מי שמתיר.

ולכאן' פסק כדעת הרמב"ם לאסור, דסתם ויש הלכה כסתם, וממילא גם אסור בטלטול, שכל ספר שאסור לקרות בו בשבת אסור לטלטלו [כמ"ש בב"י ובש"ע סי' שח סעיף ג]. אולם ז"ל מרן בש"ע (סי' שח סעיף ג): "הרשב"א מתיר לטלטל האיצטרולב בשבת, וכן ספרי החכמה. ולדעת הרמב"ם יש להסתפק בדבר". ולפ"ז נראה דלא שבקינן פשיטותו של הרשב"א להתיר, מפני ספיקו של הב"י בדעת הרמב"ם. וכ"כ בתורת שבת (שז, כג. שח, סד). וגם הגר"א (סי' צד) כתב, דמסתברא כדברי הרשב"א. והוסיף, שאף להרמב"ם, י"ל דשרי בטלטול, ולא דמי לספרא דאגדתא, דהתם

והנה ענין יסודי במסורת לימוד התורה הקדושה הוא ענין ההתרחקות מלימוד בספרים חיצוניים, שדבר זה רבים חללים הפיל, וידועים דברי הגמ' (חגיגה טו:) שאלישע אחר היו נושרים לו ספרי מינים מתחת חיקו, ושמחמת כן נגרם לו מה שנגרם. ובמנחות (צט:) "שאל בן דמה בן אחותו של ר' ישמעאל את ר"ש, כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו ללמוד חכמת יונית, קרא עליו מקרא זה לא ימוש ספר התורה הזה מפין והגית בו יומם ולילה, צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת יונית". ושם (סד:) אמרו "ארור אדם שילמד בנו חכמה יונית".

ובסנהדרין (ג.) שנינו, ואלו הן שאין להם חלק לעוה"ב, האומר אין תחיית המתים מה"ת, ואין התורה מן השמים, ואפיקורוס, ר'

אחת כו"כ, ועליהם אמר דוד הלא משנאיך ה' אשנא ובתקומיך אתקוטט, תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי. ע"כ. וכ"ה בתוספתא (שבת פ"ג).

ומזה נראה כמה חז"ל הקדושים לחמו מלחמת חרמה בספרים חיצוניים, ולהתרחק מהם בכל מדת האפשר, וכ"ש קריאה בעיתונים שנתחברו ע"י אנשים שאינם כשרים, גם אם אין בהם דברי כפירה ויצה"ר, שעצם קריאת דברי הרשעים הללו, משפיעה לרעה על נפש האדם. וכל אדם ירחיק את בניו וכ"ב, מכתבי עת שאינם כשרים למהדרין.

ובפי' המשנה לרמב"ם (סנהדרין פ"ה) כתב, ספרי מינים, וספרי בן סירא שהיה איש מחבר ספרים בהזיות מעניני "אלפראסה", שאין בהם חכמה ולא תועלת, רק אבוד הזמן בדברים בטלים, כגון אלו הספרים המצויים אצל הערבים מספרי הדורות ומנהגי המלכים, ויחוסי שבטי הערבים, וספרי השירים, וכי"ב ספרים שאין חכמה בהם ולא תועלת גשמית, אלא איבוד הזמן בלבד.

וכתב הריב"ש (סי' מה), לענין לימוד בספרי הטבע המפורסמים, דלא מן השם הוא זה, וראוי לימנע מהם, אם הם מתאמצים לעקור עיקרי תורה"ק וכו', ואנחנו מקבלי האמת, דעתנו, שהתורה שלנו שלימה, שבאה אלינו במעמד הר סיני מפי הגבורה ובאמצעות אדון הנביאים ע"ה, היא למעלה מהכל, וכל חקירתם אפס ותהו לערכה וכו'. היש ספרי מינין יותר מאלו, שמביאין מופתים וראיות להכחיש עיקרי התורה? ולא אמר רבי עקיבא, המאמינים בספרים החיצוניים, אלא, אפי' הקורא אותם, פן יטו את לבבו להאמין בדבריהם, כמו שקרה לאלישע אחר. וכבר שאל הנגיד רב שמואל הלוי ז"ל, מרבינו האי גאון, אם מותר להתעסק באותן החכמות. והשיב לו: תיקון הגוף, ומישור הנהגת האדם, הוא עסק המשנה והתלמוד (רמ"א יו"ד סי' רמ"ו ס"ב) ואשר טוב לישראל. כי לימוד התורה יועיל לעצמו ולאחרים שכמותו, ויועיל לעמי הארץ, כי ימשכם לדרכי התורה והמצוה. ואשר יסיר לבו מזה, ויתעסק בדברים ההם, יסיר מעליו תורה ויר"ש, ויפסיד באותן הענינים, כי יסלק מעליו ד"ת לגמרי. ומזאת

ההסרה, יארע לאדם שישבש דעתו, עד שלא יחוש לעזיבת התפלה. אבל אשר ימסרו עצמם לתורה ויר"ש, יצא להם מזה, כי ינהגו כל ההמון לאחרית טובה בלא פקפוק, ולא ישימו שום ספק בהקב"ה. ואם תראה, שאותן בני אדם המתעסקים באותן חכמות, יאמרו לך כי הוא דרך סלולה, ובזה ישיגו ידיעת הבורא, לא תאבה להם וכו'. ובספר דובר צדק (פג:) כתב: כל אלו שעוסקים בחכמות חיצוניות כופרים גמורים הם, כי חכמות אלו לא יתכן אלא כשיכפור בחכמת האמת ובאמונת ה'. להאמין, כי העולם נוהג רק ע"פ הטבע. לשני האמונות האלו אין מקום בלב להכיל יחד, ולכן אין לו חלק לעוה"ב.

וע' ברד"ק (שמואל א' ס"פ כח), שהביא מחלוקת הגאונים בענין בעלת אוב שהעלתה את שמואל, שרב שמואל בן חפני הגאון ז"ל אמר, שאע"פ שנראה בגמ' (חגיגה ד:) כי אמת היה שהחיתה האשה את שמואל, לא יקבלו הדברים במקום שיש מכחישים להם מן השכל. אבל רב סעדיה ורב האי הגאונים ז"ל אמרו שאמת ויציב הוא וכו'.

וע' בתשו' הגאונים ליק (ס"ס צט) שכ' רב האי גאון, וז"ל: ומר רב שמואל (בן חפני) גאון ז"ל וכיוצא בו, שהרבו לקרות בספרי נכרים, אומרים, שלא יעשה נס אלא לנביא, ומכחישין בכל מעשה שנאמר שנעשה נס לצדיקים, ואומרים כי אין זה הלכה. ואף במעשה של רבי עקיבא שצפה בהיכלות וכיו"ב, אומרים שאינם הלכה. ואנו סוברים כי הקב"ה עושה נסים לצדיקים, ומראה אותן פנימיות מראות היכליו. וכו'. וע' בתשו' הרשב"א (סי' תיג). [שו"ת יבי"א ח"א יו"ד סי' ט, ג].

לך נא ראה ממה שליקטו בהקדמה לס' חובת הלבבות עם פירוש לב טוב, לפני שער היחוד, מדברי גדולי הדורות על חומר ענין הקריאה בספרים חיצוניים, שמשפיע על הקורא לזלזל בחכמים ולבוזתם. והחת"ס (הר"מ סי' קצ"ה) כתב: רע ומר בעוה"ר הפירצה הגדולה בקריאת ספרים חיצוניים המולידים קלות דעת וזלזול בחכמים וכו', והתקבצו והאספו אל עמק הברכה וכו' לקבל עליכם רב רק שלא יהי' ח"ו מקוראי ספרים

ואחד מי שיש בידו להוכיח ולבאר גדול הרעה שאנו גורמים לנו לעצמינו ע"ז, הן מי שמההה את הספרים הללו בתוך ביתו, אף שאינו קורא בהם עובר על לאו דלא תביא תועבה אל ביתך (דברים ז, כו), וסופו והיית חרם כמוהו ח"ו, והן מי שקורא אותם או בני ביתו קוראים בהם, שאין לו חלק לעוה"ב. [נראה בספר "רבנו" (עמ' רטז) שכתב שנשאל ע"י הרב מרדכי נויגרשל שליט"א על דברי הרד"ק הנ"ל, והשיב מרן זיע"א, שרב האי גאון שהיה חתנו אמר בתשו' הגאונים על חמיו, רבי שמואל בן חפני, שבגלל שהיה קורא בספרים חיצוניים הגיע לדברים האלה. ורואים מזה שהלומדים בספרים של מחללי שבת מגיעים לדעות כוזבות, ולדעות שאינו מאמין בכל ניסי השי"ת, ובדברי חז"ל, ומאמין רק בדבר שמבין בשכלו].

וכן הזהיר מרן זיע"א בספרו הליכ"ע ח"ח (עמ' שטט) וז"ל "אין ראוי לאדם ללמוד אלא במקרא, תנ"ך, ובמשנה, ובתלמוד, ובפוסקים, ולא בשאר חכמות, כגון פילוסופיא, וכיו"ב. ולא תמצא יר"ש חכמה וטהרה וקדושה וענוה אמתית אלא במתעסקים במשנה ובתלמוד והפוסקים, ולא בלימוד שאר חכמות, ושכ"כ רה"ג בתשובה לר' שמואל הנגיד. וכ"ה ברשב"א. וכ"פ הרמ"א (יר"ד רמז ס"ד). ומי שאינו מאמין בתורה שבעל פה שהיא המשנה והתלמוד הרי הוא אפיקורוס, והוציא עצמו מכלל ישראל. (הרמב"ם רפ"ג מה' ממרים. וע"ע בשו"ת הרשב"ש ס"ס תקד). וע' בס' לשון ערומים (דף מג). [וע"ע ביחוד (ח"ג סי' עה), ובהליכ"ע (שם, עמ' שנא בהערות), ובחזו"ע שבת ח"ו (עמ' ע). וע"ע בקובץ משנ"י (שבט אדר תשע"ה)].

ובשו"ת יכין ובוועז (לרבנו צמח דוראן בן הרשב"ץ, ח"א סי' קלד) כתב קונטרס שלם בגנות חכמת הפילוסופיא ולימודה. והוסיף בהליכ"ע שאין להוכיח מהרמב"ם שלמד חכמות "כי הוא למד קודם לכן את כל התורה כולה בשלימות". וכ"כ בכרכ"י (יר"ד סי' רמז סק"ט) שאף הרמב"ם מודה לדין זה דאין ללמוד חכמות חיצוניות, אלא שאיהו גופיה כיון דגדול בתורה היה שרי. ע"ש. ואף הרמב"ם באגרותיו (תשו' הרמב"ם מקיצי נרדמים ח"ג עמ' 57) התאונן על שהמעט מעונתה של התורה

חיצוניים, כי אסור לקבל תורה מפיהו, וכמעמיד אשירה בהיכל ה'. והרמב"ם (קדה"ח פי"ט הט"ז) כתב, שצריכים שלא יחסרו דרך מדרכי התורה, ולא ישוטטו לבקש אחריהם בספרים אחרים, עכ"ל. וכבר אמרו חז"ל (מו"ק יז.), אם הרב דומה למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו, ואם אין הרב דומה למלאך ה' צבאות אל יבקשו תורה מפיהו.

ובשו"ת מחנה חיים (סופר, ח"ב או"ח סי' א') נשאל בהאי צורבא מרבנן אשר לא יחפץ לעסוק במשא ומתן בחנות, ויבחר לנפשו להחיות עצמו בריוח ע"י מכירת ספרי העמים וכדו', וכתב, דלולי שראיתי מכתבו לא האמנתי שיעלה זאת ע"ד ירא אלקים ועוסק בתורה לבחור לו עסק כזה, אשר הוא הפתח והדלת לעמק שאול ואבדון, והוא הפתח של שער הגיהנם אשר הוא בארץ ר"ל, וטוב לבחור לילך לשקוד על פתחי נדיבים, ולבקש פרוסת פת כעני בפתח, מאשר למכור ספרי העמים, כי יש לו תקוה שאם ימות יראה אור פני מלך, אבל לעוסק במסחר כזה גיהנום כלה ועונותיו לא תכלינה. כי מי הוא זה ואיזה הוא אשר ימלט נפשו מרדת שחת, אם הוא לבדו יגהה בספרי מינות וחשק, ואיך ימצא קץ לפדות נפשו אם יהי' כירבעם בן נבט להכשיל בית ישראל. וקורא אני בקול גדול אוי לזור שכך עלתה בימיו, לחשוב מחשבות שיצא העגל מיד בן תורה, והאיש הזה אשר יעשה כן יהיה שמו לחרפה ולשימצה וישא עליו עונות בית ישראל, כי גדול חילול ה' ורבה המכשלה עד שאין רפואה למכתו. ע"ש. והיינו משום דשאני מינות דמשכי בדעות כוזבות בזלזול בחכמים והתייחסות אליהם כאחד האדם.

ובקובץ מאמרים ואגרות (להר"א וסרמן, עמ' כז) הביא מכתב ממרן החפץ חיים זיע"א, אודות הרעש והאסונות שהיו בזמנו, שהרעש הוא התראה לכל העולם שישובו מדרכם, ולכן עלינו לחזק את עצמנו בה' ותורתו, שרפתה האמונה בימינו אלה, בגלל שהתפשטו הרבה ספרי מינות בעולם, שכופרים בה' ותורתו, וכמעט אין בית שלא נמצא בו מספרי מינים אלה, והם הם הגורמים לרפיון האמונה בישראל, ועל כל אחד

כב. אסרו חכמים לקרוא בכתובים בשעה שיש שיעור ודרשה בבית המדרש, בכדי שיאספו כולם לבתי מדרשות לשמוע שיעור תורה בהלכה ובמוסר מפי רב המקום. ולכן כל אדם צריך להשתתף בשיעורי התורה ולא יתעצל בזה. וכתבו גדולי הראשונים שעכשיו שאין נוהגין בדרשות אלו מותר לקרות בכתובים ובכל שאר הספרים בתורה ונביאים עצמן. ובפרט בשעה שאין שיעור תורה במקום, וכן יכולים לקרוא תהילים. (כב)

חיצונים של הדורות הללו אשר כל לבלר חילוני פוער פיו לבלי חוק על ה' ועל משיחו, ונגד רבותינו הקדושים אשר רוח ה' דיבר בם ומלתו על לשונם ובאורם נראה אור, ובעקבותא דמשיחא חופצא ישגא ירהבו הנער בזקן והנקלה בנכבד. והרי כב' ירא ה' מרבים, ואיך יוכל להושיט בידיו לקרוא אשר איננו יודע כי מות בסיר, ספרים כאלה, והרי הוא עובר על לפני עור לת"מ. וגם אם הקורא יודע רבונו ומורד בו יש בו משום לפ"ע, שתאוותו מעוות עיניו, כמ"ש הרמב"ם בפ"י המשניות (שביעית פ"ה מ"ו). לכן עצתי אמונה שלא יקבל תפקיד כזה זולת ספרן בספרייה תורנית. והשי"ת יתן לו פרנסתו בהיתר ולא באיסור. בכבוד רב, עובדיה יוסף.

בכדי לעסוק בחכמות אחרות כפילוסופיא רפואה וכדו', אע"פ שעשה זאת בכדי להראות השרים והעמים את יפיה של התורה, ולהציל את כל העם שנמשכו אחר הכפירה שפירסמו הפילוסופים. (הליכ"ע שם עמ' שנג. שו"ת יחוד"ג סי' עה).

ובקובץ ב"י (שבת תשע"ז) הובא מכתב ממרן זיע"א שכתב בזה"ל: טו"ב טבת תשל"ד. לר' אברהם שרביט. בדבר שאלתו אם מותר לו לקבל תפקיד "ספרן" בספריה כללית שיש בה הרבה ספרים חילוניים, ושיהיה נאלץ לתת לכל דורש מהספרים האלה, וגם בעתיד לרכוש ספרים כאלה לספריה, בתוקף תפקידו כספרן. לזאת אשיבו, הרי נודע מ"ש רז"ל (סנהד' ז'). כל הקורא בספרים חיצוניים אין לו חלק לעוה"ב. וכ"ש ספרים

האם מותר לקרוא תהילים בשבתות וימים טובים

ובתוך הדרשא היו דורשים להם עניני איסור והיתר, וטוב להם לשמוע מלקרות בכתובים. ומסקינן בגמ' (קטז): דשלא בזמן ביהמ"ד (פרש"י, אחרי אכילה, שאז לא היו דורשים משום שכרות) קורין בהם, וכדעת רב. ומ"מ מרן הב"י (סי' שז) הביא דברי הר"ן (שבת מג:): בשם הרז"ה (שם מג:), שמאחר שפסק מנהג הראשונים שהיו נוהגים בכל שבת לדרוש בכל שבת ושבת עד זמן סעודה, אין לנו למנוע עצמנו מלקרוא בכל כתיבי הקדש ובכל ספר שיש בו סרך קדושה כל היום כולו. וכן בש"ע השמיט דין זה.

גם המאירי (שבת שם) כתב, וכתבו גדולי הראשונים שעכשיו שאין נוהגין בדרשות אלו מותר לקרות בכתובים ובכל שאר הספרים בתורה ונביאים עצמן. עכ"ל.

כב ז"ל הרמב"ם (שבת כג, יט) אסור לקרות בכתובים בשבת בשעת בית המדרש, גזירה משום ביטול ביהמ"ד, שלא יהיה כל אחד יושב בביתו וקורא וימנע מביהמ"ד. ע"כ. ומקורו בגמ' (שבת קטו).

וכתב המ"מ (שם), שדרכם היה שהיו דורשין לעם בשבתות ומלמדים לעם חקי האלהים ותורותיו, והיה תועלת גדולה לכולם בזה, וזה היו עושין קודם אכילה, ואפי" על החכמים הגדולים היה הרב מקפיד כשלא היו באין לשמוע דבריו, לפי שהקיבוץ הוא ברוב עם היה חוזק הדת ושמירת גדריו. ע"כ.

ופרש"י משום שהכתובים מושכים את הלב, ובשבת היו דורשין דרשא לבעלי בתים,

כג. אין צריך לעשות ביום טוב שלש סעודות, אלא די בשתי סעודות, כפי שפשט המנהג בכל ישראל. (כג)

אין צריך לעשות ביום טוב שלש סעודות, אלא די בב' סעודות

סעודה ג' של שבת. וכ"כ התוס' יו"ט (עירובין פ"ח) וכו'.

ובשו"ת עדות ביעקב די בוטון (סי' צג) הביא ראייה זו מסוכה (כז). שא"צ ג' סעודות ביו"ט. ושוב הרגיש שהרי א"א לשבעת ימי החג בלי שבת, וא"כ אכתי הו"ל לר"א לממני ט"ו סעודות. ושוב העיר ממתני' דפאה (פ"ח). ודברי הרמב"ם בפירוש המשנה שם, ותוס' (שבת קיח). ודו"ק. ובאמת שכן הקשה בשבולי הלקט (סי' צג) בשם גאון, והוכיח מכאן דסעודה שלישית סגי במיני תרגימא. וכ"כ תר"י (ברכות מט:).

ובחשק שלמה (סוכה כז) כתב, בשם אחיו הג"ר בצלאל הכהן ליישב ד' המג"א, די"ד סעודות היינו מלבד הסעודה של הלילה הראשון, וכדקאמר אחת ביום ואחת בלילה. וא"כ איה"נ דהו"ל י"ד סעודות כולל סעודה ג' של יום שבת שבינתיים. (ושכ"כ במכתב לחזקיהו בשם שושנים לדוד). וקשה, דאכתי מאי ראי' מייתי המג"א, הרי ע"כ אחת ביום ואחת בלילה דקאמר אינו בלילה ממש לעולם, דהא בשבת צ"ל סעודה ג' ביום, ובע"כ מקדים לאכול הסעודה של לילה ביום שבת, לשם מצות סעודה שלישית, וא"כ י"ל דגם ביו"ט מקדים לאכול הסעודה מבע"י לשם מצות סעודה ג'. ואזלא לה ראית המג"א. וצל"ע.

(כג) כ"פ מרן בש"ע (סי' תקכט ס"א). והטור כתב, י"א שצריך לעשות ביו"ט ג' סעודות.

וכ"כ הרמב"ם (הל' שבת פרק ל ה"ט). אבל א"א הרא"ש לא נהג כן. ומרן פסק כהרא"ש. וע' בתוס' יו"ט (פ"ה דמע"ש משנה י) שכתב להוכיח כדברי מרן הש"ע. אבל המלאכת שלמה עדני שם דחה ראיתו.

וע' בשו"ת פעולת צדיק (ח"ב סי' רכה) שכתב להביא ראייה שא"צ סעודה שלישית מדתנן (בסוכה כז). ר"א אומר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה. ופרש"י, שתיים בכל יום לשבעת הימים, ואף רבנן מודו לר"א שא"צ לאכול ביו"ט רק שתי סעודות. ע"כ. וכבר הביא ראייה זו המג"א (סי' תקכט סק"ה).

ולכאן יש להעיר שהרי עכ"פ א"א לשבעת ימי החג בלי שבת, ובשבת הרי הוא חייב שלש סעודות. וא"כ הו"ל ט"ו סעודות. וכן העיר המחצית השקל שם. וכבר עמד בזה הפנ"י (סוכה שם). וכן הקשה השעה"מ בהל' סוכה. ותירץ בספר בכורי יעקב ע"פ מ"ש הרמב"ם בפ"י המשנה (פ"ח דפיאה), אהא דתנן מי שיש לו י"ד סעודות לא יטול מן הקופה, וכתב הרמב"ם, שאע"פ שיש ט"ו סעודות, משום השבת, מ"מ אין כאן סעודה יתירה משום סעודה שלישית בשבת, דמה שאוכל בשאר ימים בלילה אוכל סעודה של מוצ"ש ביום, והיא

יש אומרים שיוסיף תבשיל ביו"ט ובזה מקיים סעודה שלישית ביום טוב

משום חומרא דשבת לא ביו"ט שאנו אופיין ומבשלין בו כל צרכי היום. וכתב ביש"ש (ביצה ב, ה) שמזה נתפשט המנהג, לאכול בסעודת יו"ט תבשיל אחד יותר משל שבת, כגון אם הורגל בשבת בג' מיני תבשילין, יעשה ביו"ט ד'. וסיים דמ"מ בעיקר הסעודה, אין ספק שצריך סעודה בפת, ולא סגי בבשר ויין כמו בר"ח וחובה"מ, מפני שצריך סעודה שיש בה שמחה וקביעות, ומשום חלקהו, חציו לה, וחציו לכם.

ודעת הסמ"ג (עשין ל) כדעת הרמב"ם. ובמחזור ויטרי (סי' קלה) כתב שאין בו חיוב ג' סעודות. ובכלבו (סי' נח) כתב, ויש כתבו שהסעודה השלישית ביו"ט היא כשאוכלין תבשיל אחד לכד הראשון, ואף שאין מפסיק בה בברה"מ"ז ולא החמירו לעשותן רק בשבת, לפי שגם בשבת לא מצאנו המצוה הזאת מבוארת בתורה, רק מדקדוקי המקראות, ואינן אלא אסמכתא בעלמא, ודי לנו לדקדק בה בשבת

כד. מותר לעשות סעודת סיום מסכת ביום טוב עם הסעודה של החג, ואין בזה משום "אין עושים מצות חבילות חבילות", מכיון שבמעשה אחד פוטר את שניהם. (כד)

ובמג"א (סי' רצא סק"ב) כתב אהא דאיתא התם, דמי שלא אכל בליל שבת אוכלה למחרת ביום השבת, דביו"ט נמי איתא להאי דינא, שאם לא אכל בליל יו"ט משלימה ביום. והגר"י אייבשיץ בס' בינה לעיתים (יו"ט פ"ו) חלק ע"ד המג"א, דבשלמא בשבת דילפינן (שבת קיז): מהא דכתיב ג"פ בתורה "היום", דחייבים לאכול ג' סעודות, לכן אם לא אכל בלילה משלימה ביום, אבל בימים טובים דליכא האי ילפותא, דהא הני קראי כתיבי גבי שבת, אלא דחייב לאכול סעודה אחת בליל יו"ט וסעודה אחת ביומו, משום דזה הוי כבוד יו"ט, אי לא קיימה בזמנה תו אין לה תשלומין כלל. [והיינו דס"ל שבשבת יש ב' טעמים לחיוב אכילת סעודות שבת, האחד מדין כבוד שבת, והשני מג' קראי, ד"היום"].

והמאירי (שבת קיז): כתב, זה שהצרכנו לבצוע על ב' ככרות, גדולי המחברים פירשוה בכל סעודה מג' סעודות, וכן הצריכו בשלושתם לקבעם על היין, וכן הצריכו לעשות כן אף בימים טובים. וכן הדין, שהרי כשם שלא היה המן יורד בשבתות, כך לא היה יורד בימים טובים, והיה יורד להם לחם משנה מערב יו"ט. שלש סעודות אדם חייב לאכול בשבת, אחת בלילה של כניסתו, ואחת בשחרית ואחת במנחה, ויש מצריכים כן אף בימים טובים, אלא שלא נהגו בני אדם כן.

וע' בברכ"י (סי' תקכט סק"ג) שכתב, שמנהגם של ישראל שאינם עושים סעודה שלישית ביו"ט, תורה הוא, והנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם. וגם על דרך האמת אין מקום לסעודה שלישית ביו"ט.

סעודת סיום מסכת ביו"ט בסעודת החג - "אין עושין מצוות חבילות חבילות"

וב"ב בשו"ת אמרי דוד (סי' מב ד"ה ועוד), שהדלקת שמן שריפה לנרות חנוכה אין בה משום עשיית מצות חבילות חבילות, כיון שהכל מעשה אחד, וכדתנן בפסחים (לה). והכהנים בחלה ובתרומה וכו'. וע"ע בצ"ח (ברכות ב). וכן בחגיגה (ח). שישראל יוצאים י"ח מצות שמחת יו"ט בנדירים ונדבות, והכהנים בחזה ושוק ובחטאות ואשמות. ע"ש. ואכילת קדשים מצוה, כמ"ש הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות פ"י ה"א), ובספר המצות (עשין פח פט).

גם הגאון רבי אברהם פלאג"י בשו"ת ויען אברהם (חאו"ח סי' ג) כתב, וראיתי לזוגא דרבנן בספר קרית ארבע לעמיתנו הרב המובהק רבי יצחק עקריש (בליקוטים דף קס עמ' ד) שכתב, ונסתפקנו במעשה שהיה שסיימנו שתי מסכתות ביחד, אם אפשר לעשות סעודה אחת לשניהם, או יש בזה משום אין עושים מצות חבילות, והנה הארי שבחבורה מהריב"א פשיט לן מהגמ' פסחים (קב). דכיון דקידושא ואבדלתא חדא מילתא היא ליכא משום מצות חבילות, והכי נמי בנ"ד. ומסתברא

(כד) דין זה נלמד מדין המשנה (פסחים לה). שהכהנים יוצאים י"ח מצה בחלה ובתרומה, אע"פ שיש מצוה מיוחדת באכילת תרומה, כדאיתא בפסחים (עג). ובתוס' גיטין (יב:), וכ"כ הרמב"ם (פרק טו מהלכות תרומות הל' כב), שהאוכל תרומה מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול תרומה. ולא חיישינן משום אין עושים מצות חבילות חבילות, ובע"כ מכיון שהוא עושה מעשה אחד, זכרון אחד עולה לכאן ולכאן. וכמ"ש בשו"ת בית שערים (חאו"ח סי' נג).

וכיו"ב כתב התפארת ישראל (פ"ב דשבת מ"ב), דלא אמרי' אין עושים מצות חבילות חבילות, אלא במי שעושה שתי פעולות כאחת, כגון כהן שמשקה שתי סוטות כאחת, או שמטהר שני מצורעים כאחד, אבל העושה פעולה אחת ויקיים בה שתי מצות, ש"ד. לכן מותר להדליק נרות חנוכה בשמן של שריפה, דהיינו של תרומה טמאה, כדאיתא בירושלמי (סוף תרומות). וכן העלה הגאון רבי יעקב פיתוסי בספר ברית יעקב (דף צח).

כה. ביום טוב שחל להיות בשבת יש מצוה כפולה במצות שביתת שבת ויום טוב נוכן במצות תוספת שבת ויו"ט], וכן במצות כבוד ועונג שבת ויום טוב, וכן בסעודות היום, וכן במצות הקידוש וההבדלה. ולכן טוב לכוין בכל מה שעושה, שבא לקיים המצוות גם בשביל שבת וגם בשביל יום טוב. נובשביל לקיים מצות מקרא קודש, לקרוא את השבת קריאה של קדושה וכבוד, וכן לקרוא את היו"ט קריאה של קדושה וכבוד, נכון לעשות מאכל משובח נוסף על מה שנוהג בכל שבת ובכל יו"ט, וכן בשאר מיני כבוד היום, וכמו בענין המלבושים, למי שאפשר לו, להוסיף בגד נאה]. (כה)

וכן העלה הגאון רבי אברהם נסים אשכנזי בשו"ת מעשה אברהם (חיו"ד סי' יד), שכל שעושה פעולה אחת ככוונה לצאת י"ח שתי מצות אין בזה משום אין עושים מצות חבילות חבילות. וראיה מהירושלמי (סוף תרומות), שמותר להדליק נרות חנוכה בשמן של שריפה. ויוצא י"ח. וכ"כ בעל דרכי תשובה בשו"ת צבי תפארת (סי' פב). והגר"פ אפשטיין בספר מנחה חריבה (דף כז). ועוד אחרונים. [ממין אאמו"ר].

וע"ע להגאון רבי עמנואל חי ריקי בספרו הון עשיר על המשניות (מועד קטן פ"א משנה ה) שביאר בזה, דאפשר שאין לאסור לעשות במועד דבר שיש לו בו שמחה גדולה ממש, דהא דאמרי' אין מערבין שמחה בשמחה היינו שמחה שהוא מחוייב בה, כגון לישא אשה דמצוה לשמח חתן וכלה, והוא עצמו חייב לשמח את אשתו כדכתיב (דברים כד) ושמח את אשתו אשר לקח, ושמחה כזו אסור לערבה בשמחת הרגל, אבל לעשות מעשה ששמח בו הרבה מצד עצמו ולא מחויב אינו בכלל זה כלל, אלא אדרבה מצוה קעביד לעסוק ברגל בדבר המוליד שמחה בלבד. ע"כ. נראה בשבולי הלקט (סי' רסב) בשם היראים (סי' רכז, וסי' תכז) שכל שמחה הראויה לאדם וכל דבר המשמחו, חייב אדם לעשות ברגל, בכל דבר שלבבו מוצא שמחה וקורת רוח באכילה ושתייה וטיול, וכל דבר ששמחה היא לו חייב לעשות. וכשם שחייב לשמח עצמו כך חייב לשמח את בניו ובני ביתו].

לן טעמיה ועשינו מעשה כדבריו. ע"כ. וכתב ע"ז, ועמהם הסליחה, דהכא לא נגע ולא פגע בענין אין עושים מצות חבילות, שדוקא בשתי מצות הניכרות בעיני הכל והנעשות בשתי פעולות שייך לומר דהוי כעושה מצות חבילות, אבל כאן מעשה אחד הוא עושה במקום שתיים וכו', והרי סעודת מילה וחתן שחלו בשבת או יו"ט, ואנו עושים סעודה אחת לתרווייהו, ועולה לכאן ולכאן, ולא חיישינן לההיא דאין עושים מצות חבילות, והא ודאי שעל כוונת הלב לא שייך לומר כן, דהא דייקי רבנן לומר אין "עושים" וכו'. עכת"ד. וכ"כ בשו"ת מהרש"ם (ח"ו ס"ס ז): ומה ששאל אם יוצאים י"ח סיום מסכת עם סעודת יו"ט, נראה שאין חשש בזה משום אין עושים מצות חבילות חבילות, שכיון שעושה מעשה אחד, ורק מתכוין הוא לקיים בו שתי מצות ש"ד. ע"כ.

וכ"כ גם בשו"ת לחם שלמה (חאו"ח סי' קד), לענין סעודת סיום מסכת בסעודת יו"ט. ולאפוקי ממ"ש הגרי"ח בשו"ת הוד יוסף הנד"מ (סי' סא), שבלייל פסח שחל בשבת צריך לאכול כזית נוסף בברכת המוציא בשביל סעודת שבת, שאם ירצה לפטור עצמו בכזית אחד, לא יתכן לעשות כן, דקי"ל אין עושין מצות חבילות חבילות, וה"ה בלייל סוכות שחל בשבת וכו'. ע"ש. וליתא, דמה בין זה למה ששנינו שהכהנים יוצאים י"ח בחלה ובתרומה, וכמ"ש האחרונים הנ"ל. וזה ברור.

יו"ט שחל בשבת יש מצוה כפולה בשביתת שבת ויו"ט, וכבוד ועונג שבת ויו"ט

קידוש של שבת ויו"ט, וכן במה ששובת ממלאכה, מקיים שתי מצוות, שביתת שבת ושביתת יו"ט,

(כה) ומאחר דקי"ל דמצות צריכות כוונה, לכן מן הראוי לכוין שבא לקיים כעת מצות

כו. כיון שחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, לכן בשבתות וימים טובים ישלים מאה ברכות בריח בשמים [ניכול לברך בורא מיני בשמים גם על בושם סינטטי. אלא שמהיות טוב ראוי שיחפש בושם טבעי לברך עליו], ובאכילת פירות ומגדנות. וגם מי שמשלים תמיד מאה ברכות בשבת, כגון שהוא שליח ציבור וכדו', נכון שיביא על השלחן פירות ומגדנות ומיני מתיקה, משום כבוד שבת ויום טוב. (כו)

יותר ממה שנוהגים בכל השבתות, כדי שיהיה ניכר כבוד ר"ח. [נוע' בכן איש חי (פ' ויקרא ס"י), שאם אין לו אפשרות להוסיף במאכלים, יוסיף לכל הפחות בפירות, שיקנה ויאכל מין פרי כדי לאוכלו בר"ח].

ויש שהעירו שנכון לעשות כן בסעודת ברית מילה או בר מצוה או סיום מסכת וכדו', שנערכת בשבת ויו"ט, שנכון להוסיף מאכל מיוחד מיוחד לכבודן.

ומה שכתבנו לענין מלבושים ושאר מיני כבוד, כ"כ בכה"ח פלאגי' (ס"י לד אות כא), וז"ל, בר"ח שחל להיות בשבת, יעשה מטעמת יתירה משאר שבתות, דהרי אם חל בחול, נכון שיוסיף איזה מאכל לכבוד ר"ח, וא"כ בשבת צריך תוספת שבת, "וכן לענין המלבושים", דהן אמת דראוי שיהיה לו לאדם מלבושים מיוחדים לר"ח, ונתנו ס"י על זה, חמ"ש חליפות שמלות, דהוא ראשי תיבות חדש, מועד, שבת, מיהו צריך שיהיו של שבת יותר מהודרים וטובים משל ר"ח, ובר"ח ילבש כמו חוה"מ, ומן הראוי היה דשל שבת יהיו טובים משל יו"ט, אך מצד אחר שנא ושנא בזה יו"ט משבת, דהזמן גרמא ללבוש בגדים חמודים, מכמה טעמי, ואין צורך לבארם. ע"כ.

אמנם אין זה מעיקר הדין, והעיקר שאם חל יו"ט או ר"ח בשבת, א"צ לאכול עוד כזית בשביל כבוד יו"ט או ר"ח, ומה שאוכל לכבוד שבת עולה לו גם לכבוד יו"ט ולכבוד ר"ח.

וכן בכל המצוות שנוהגות הן בשבת והן ביו"ט. ויש לעיין אם נתכוין לקיים מצות הבדלה של שבת ולא של יו"ט, אם שייך לומר שלא יצא י"ח הבדלה של יו"ט. וכ"ז אינו לעיכובא כ"כ שדי במה שמכוין שעושה הכל לשם מצוה, ואלוקים יבין דרכה והוא ידע את מקומה.

והנה יש שערערו בזה שאם חל יו"ט בשבת ואוכל סעודה אחת, לכאורה יש להמנע מזה מצד דאין עושים מצוות חבילות חבילות, וכיו"ב כתב הרה"ג השואל בשו"ת תעלומות לב ח"ג (ס"י יט אות ד), שאם חל מילה בשבת, והוא היה המברך על הכוס, היה מנהגו לשנות רביעית יין מכוס המילה, כדי שיהיה קידוש במקום סעודה, ושוב העיר, דלכאורה הוי שתי קדושות על כוס אחד, ואין עושים מצות חבילות חבילות וכו'. ע"ש.

ואולם להלכה נקטי' דכל מקום דהוי פעולה אחת לשתי הקדושות, לא שייך מ"ש אין עושים מצות חבילות חבילות. וע"ע בחזו"ע (חנוכה, עמ' עז, ופורים, עמ' קנט). ובשו"ת חזו"ע ח"א (ס"י ח'). ובמה שהבאנו בסעיף הקודם.

וע' בא"ר (ס"י תיט) בשם שיורי כנה"ג, ראיתי שמדקדקין כשחל ר"ח בחול עושין מאכל אחד יותר, וכשחל בשבת עושין מאכל אחד יותר ממה שעושין לכבוד שבת. ע"כ. וכ"כ בח"א. וכ"כ במשנ"ב (שם סק"ב) שהמדקדקים נוהגים כשחל ר"ח בחול, עושים מאכל אחד יותר מבכל הימים לכבוד ר"ח, וכשחל בשבת עושים מאכל אחד

יתן לבו להשלים מאה ברכות ביום טוב

שעלינו לברך ק' ברכות בכל יום, מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים. מה"ת, שנא' ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמך, אל תקרי מה אלא מאה. מן הנביאים, שנא' נאם דוד בנו ישי ונאום הגבר הוקם על, "על" גי' מאה. שכאשר הודיעו לדוד שהיו מתים מאה אנשים בכל יום

(כו) ראה בילקו"י שבת כרך א' חלק רביעי (ס"י רצ הערה א' עמוד תקפא). והנה במנחות (מג:): אמרו, אמר רבי מאיר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום. [וכ' המנהיג (תחלת דיני תפלה דף ו.) וז"ל: מסורת בידינו מאבותינו כהלכה למשה בסיני,

ואצילות, ולכן צריך כל אחד מישראל לברך בכל יום מאה ברכות, שכל ברכה וברכה יש לה מעיין ומקור ממה שמהיא נשפעת ונאצלת, ואם ח"ו יחסר לאדם אחד ממאה ברכות בכל יום הוא פוגם את כל התורה כולה, ונמצא מקלקל כל הצינורות. וכל אדם שאין משלים בכל יום מאה ברכות, פוגם צורתו ומקצץ בנטיעות נפשו, ואוי לו על חסרונו, ואינו נכנס בשערי צד"ק למעלה, לפי שהאדנים לעמודים אינם מסודרים, ואין האהל פרוסה כסדר, לפיכך אין השכינה שורה על דבר פגום. וכל הגומר מאה ברכות, כאילו פורס אוהל. ע"כ.

והנה יש לחקור, אם ענין החיוב לומר מאה ברכות בכל יום הוא מצד אמירת דברי שבח לבורא, וכל שאומר דברי שבח אחרים, מהני במקום מאה ברכות בכל יום, או דילמא דבעינן דוקא לברך את ה', ולא די באמירת דברי שבח. וראה בזה בילקו"י על ברכה"ש ופסוד"ז (עמ' ג) דפליגי בזה הראשונים. ע"ש.

ודע, דלפמ"ש הט"ז (ס"ט תרסח), שאין חילוק כלל בין אחר שקיבל עליו יו"ט מבעו"י, לבין יום המחרת, לפ"ז גם מי שהתפלל וקידש מבעו"י, נחשב למאה ברכות של שבת. וכ"כ בשו"ת שרגא המאיר (ח"ה ס"ט מג), ודלא כמ"ש בספר בצל החכמה ח"ד (ס" קנה).

ובשבט הלוי (ח"ה ס"ב כג) כתב שבהמ"ז של סעודה ג', אע"פ שלפעמים מברכים אותה בליל מו"ש, מצטרפת לחשבון מאה ברכות, כיון שהתחיל בסעודה מבע"י. ע"כ. וכן בדין, כיון שעדיין קדושת שבת עליו, משום מצות תוספת מחול על הקודש, שפיר מצטרפות הברכות לחשבון ק' ברכות. וכ"כ הפמ"ג (א"א ר"ס רצו), שכל זמן שלא הבדיל ולא עשה מלאכה במוצ"ש, שם שבת עליו. ודלא כמ"ש במנחת שלמה (ח"ב ס" ד אות כז).

ומיהו אם החשיך והתפלל ערבית של מוצ"ש באמצע סעודה שלישית, שהדין הוא שאין לומר בבהמ"ז רצה והחליצנו כיון שעשאו חול בתפלת ערבית, וכמ"ש בברכ"י (ס" קפח ס"ק יג). הילכך אין הברכות שאחר תפלת ערבית מצטרפות למנין מאה ברכות של השבת.

בירושלים, צפה ברוה"ק, ועמד ותיקן מאה ברכות. מן הכתובים, שנא' הנה "כי כן" יברך גבר ירא ה', בגי' מאה. ושוב שכחום וחזרו חכמי התלמוד ויסדום. וכ"ה במחזור ויטרי (ס" א). גם בס' כד הקמח (מע' ברכה) כתב שמשא רבינו ייסד לברך ק' ברכות].

וע' באו"ז (הל' ער"ש ס"ס כא) שכתב, שבליל שבת אחר הקידוש היו מביאים גירמזלי לפני רבינו קלונימוס והזקנים והיו מברכים עליהם בורא מיני מזונות ואח"כ ברכה מעין שלש כדי להרבות בברכות ולהשלים מאה ברכות, ואח"כ היו מברכים על הפת ושאר צרכי הסעודה. עכ"ל. (והובא בד"מ ס' רמט סק"ד). והגאון בעל משכיל לאיתן בס' נחל איתן (פ"ז מהל' תפלה) כתב, שלפי מ"ש רבינו בסוף הלכות ברכות שלעולם יזהר אדם בברכה שאינה צריכה, וירבה בברכה הצריכה, הרי להשלים מאה ברכות בשבת אין לך צורך גדול מזה. וכן הוכיח הצ"ח (פ"ו דברכות) מהירושלמי. ובברכ"י (ס"י מו סק"ו) הביא מ"ש מהר"ם גלאנטי בתשובה (ס"י לח), שאם מביאים לפניו בשבת פירות הרבה מפרי העץ, יצוה שלא יביאום כולם לפניו, אלא יביאום אחד אחד כדי לברך על כל אחד ואחד כדי להשלים מאה ברכות. אולם בספר הזכרונות חולק עליו, ובשו"ת מהר"ש הלוי אב"ד דאזמיר (ס"י טז), כתב להליץ בעד המהר"ם גלאנטי, והוכיח כן מתשובת הרא"ש (כלל יד ס"ד ד) וכו'. ובברכ"י כתב לחלק בין ברכה שאינה צריכה לגמרי, שאינו חייב לברך כלל, והוא מברך בחינם, לבין הגורם ברכה שאינה צריכה. ואעפ"כ מסיק להחמיר כדברי ספר הזכרונות, שאף בשבת אסור לגרום לברכה שאינה צריכה. ע"ש. וכ"כ הגר"ז (ס"י רטו ס"ד). וע"ע בערך השלחן (ס"י רצא סק"ד). ובשו"ת תורה לשמה (ס"י סד). ובכה"ח (ס"י רטו סק"ל). [אלא דלגבי שבת אם מותר לגרום לברכה שא"צ ראה בזה בשו"ת יחוד ח"ו ס"י כו].

וכתב מהר"י גיקטיליא בס' שערי צדק (שער הראשון), אלו מאה השערים שמצא יצחק, הם מאה שערים ומעיינות למעלה, שמשם יוצא ברכה ושפע ואצילות לכל הנבראים ע"י ישראל, וכנגדם היו באהל מועד מאה אדנים, והסוד קו האמצעי וכו', שהוא דרך שבו יתברך כל אחד ואחד מישראל במאה מיני ברכות ומיני שפע

כו. זמן צאת השבת וימים טובים אף על פי שהוא בערך לאחר כעשרים דקות אחר השקיעה הנראה לעינינו, מכל מקום כבר נהגו רבים להוסיף מחול על הקודש עד לפחות כחצי שעה אחר השקיעה. בין בשבת בין ביום טוב. וגם במוצאי יום טוב ראוי ונכון מאד לנהוג כדעת רבינו תם, להחמיר להמשיך בקדושת היום טוב שעה וחומש אחר השקיעה, דהיינו שבעים ושתים דקות זמניות, מפני שרבים מאד מהפוסקים סוברים כדעת רבינו תם, ועל צבאם מרן השלחן ערוך שקבלנו הוראותיו. וכל המחמירים בזה ישאו ברכה מאת ה'. ובעיקר יש להקפיד להחמיר במלאכה דאורייתא. ואמנם לגבי הדלקת חשמל במוצאי יום טוב אפשר להקל בזה במקום צורך, להדליק ולכבות את החשמל אחר יותר מעשרים דקות אחר השקיעה הנראית לעינינו, כיון שאיסור הדלקת חשמל ביום טוב הוא מדרבנן. (כו)

מכבוד יום טוב להביא פירות ומגדנות על השלחן

ובפ"ק דתענית תנן, נועלים את החנויות וכו' ובחמישי מותרים כל היום מפני כבוד השבת. ע"כ.

וכתב בבא"ח (ש"ב לך לך אות ג), שמנהג אביו להכין מער"ש [כדי לקיים מצות הכנה לשבת] קצרות מלאות במיני מתיקה ומיני פירות, שניחום על השלחן בסעודת הלילה.

ומ"מ גם מי שמשלים תמיד מאה ברכות בשבת, כגון שהוא ש"צ וכדו', נכון שיביא על השלחן פירות ומגדנות ומיני מתיקה, משום כבוד שבת ויו"ט. וכמ"ש הראב"ה (סי' קצ"ד) וז"ל: וכבוד שבת ויו"ט בפירות, כדאמרי' במו"ק (יג:). וערב יו"ט האחרון של חג מוציא ומעטר את השוק בפירות, בשביל כבוד יו"ט האחרון של חג.

לשמור זמן רבינו תם במוצאי יו"ט עכ"פ במלאכות דאורייתא

ולכל הפחות שיחמירו לזמן ר"ת במלאכות האסורות מה"ת, כי המיקל במלאכות האסורות מדרבנן, יש לו על מה לסמוך, בצירוף המנהג הקדום שהוא כדעת הגאונים. ונפ"מ לענין הדלקת חשמל במוצאי יו"ט, שאינה אסורה אלא מדרבנן, משום איסור מוליד. וכן לענין זמן מנחה, כתב בשו"ת מנחת אלעזר (ח"א סי' כג) בשם רב שר שלום מבלז, שאין אפשרות להכריע בין הגאונים לר"ת, אך בתפלת מנחה שהיא מדרבנן, נהג האדמו"ר מבלז להקל להתפלל בבית"ש, וע' בשו"ת יחו"ד (ח"ה עמ' קט).

ומה שכתבו בשם החזו"א ששאל מהגר"ש ברזם שאבותיו נהגו להקפיד על זמן ר"ת במוצ"ש, האם גם הוא מחוייב להקפיד בזה, והשיב לו, שאין הלכה כר"ת, והגר"א הביא ראיות ברורות דלא כר"ת, ולכן א"צ לעשות אפי' התרת נדרים על כך. [קונ' דעת החזו"א (עמ' מא), מעשה איש (ח"ב עמ' קא) מהגר"ח קנייבסקין]. הנה

(כו) ראה לעיל (סי' תקיד הערה יז). ובהליכות עולם (ש"ב פרשת ויצא אות א).

ואם ראוי לחזור ולקרוא ק"ש לאחר זמן צאה"כ של ר"ת, ראה אריכות בזה בילקו"י פורים. ובילקו"י שבת כרך א' חלק ראשון (סי' רסא). ודעת מהרח"א בסוף ספר חנן אלוקים (בתקנות סי' כב) שצריך לקרוא המגילה אחר שעה וחומש מהשקיעה כדעת ר"ת. וביבי"א (ח"א דף רסה: ובמילואים לסי' מג) כתב על דבריו, ואע"פ שלא ראיתי נוהגים כן, מ"מ טוב לחוש לזה היכא דאפשר.

ואותם המחמירים שלא לאכול מפירות של היתר מכירה, אף ששביעית בזה"ז דרבנן, תמוה מאד איך הם אינם מחמירים בחשש איסור תורה בכל מוצ"ש ויו"ט, להמתין לזמן צאה"כ של ר"ת, וכן בענין תפילין של ר"ת.

וכן יש המקילין באיסור חדש בחו"ל, שזה סד"א, ורוה"פ אוסרים בזה, ומחמירים בהיתר המכירה.

דעת מרן ורוב הפוס', שבודאי שיש להם להחמיר בכגון דא. וכן ראוי שיחמירו גם בתפילין דר"ת, שהדבר ברור דסו"ס לא נפקא מכלל ספק. ולא נוכל לאמוד שאילו רוב ככל הראשונים היו שומעים את הראיות שהביא הגר"א, היו חוזרים בהם. [ובחסידות גור לא נהגו לשמור על זמן ר"ת. אך הנכון שגם הם יחששו לדעת ר"ה"פ בענין חשוב כזה].

במחכ"ת הרמה, שמועה זו קשה לשמוע, דאטו מפני שיש ראיות נגד דעת רבינו תם רוב הראשונים למעלה משלושים, ומרן הש"ע, נימא דמי שהחמיר כמותם היו מנהג טעות. וראה בילקו"י הנ"ל שהבאנו דעת הרבה אחרונים שחשוב מאד לנהוג בחומרא זו. ובפרט אותם המהדרין להחמיר אף באיסורי דרבנן, ואפי' נגד

זמן צאת השבת ויו"ט

ובימות הקיץ שהימים הם ארוכים, זמן ביה"ש ארוך יותר, ולכן כעבור י"ח דקות אחר השקיעה הוא ודאי זמן צאה"כ לדעת ר' יהודה, ולאחר מכן יש להוסיף עוד כדקה כדי לחוש לדעת ר' יוסי. וא"כ כשעברו קרוב ל-20 דקות לאחר זמן השקיעה, הוא זמן צאה"כ.

ודעת ר"ה"פ ומרן שיש דין תוספת מחול על הקודש גם בשבת ויו"ט, הן בכניסת השבת והן ביציאתה. ומצד הדין זמן צאת השבת עם התוספת הוא כמה דקות אחר צאה"כ, ונוהגים להוסיף מחול על הקודש עד כחצי שעה לאחר השקיעה, וכמ"ש בחס"ל (אות ב'), שהוא קרוב לחצי שעה אחר י"ב שעות. והובא בכה"ח (אות ה). והביא מכה"ח פלאגי' (סי' לא אות ו) שהזהיר שלא להדליק עד שיהיה שעה ורביע מהלילה, או עד שעה ומחצה. ע"ש. וכ"כ במשנ"ב (סי' רסא ס"ק כב).

ולגבי צאת השבת בארצות הצפון שבימות הקיץ הארוכים לילה כיום יאיר כחשיכה כאורה, ראה בשו"ת מנחת אלעזר ח"ד (סי' מב). וע"ע בכיאו"י הגר"א (סי' רסא, הובא בביה"ל ד"ה מתחילת, וד"ה שהוא) שהזמנים שנאמרו בש"ס היינו לפי אופק בבל או אר"י, אבל במדינותינו ביה"ש מתארך יותר. וכן י"ל שהגמ' מיירי דוקא בניסן או תשרי אבל בזמן אחר הכל משתנה לפי הענין, ובימי הקיץ הבה"ש מאריך יותר. ע"ש. ועי' בשו"ת יבי"א ח"ז (עמ' קט) שכ' שלא נראה לחלק במקומות בד"ז. וא"כ ה"ה י"ל שאין לחלק בזמנים בזה, דא"כ נתת דבריך לשיעורים, אלא דין הגמ' נאמר לכל הזמנים. ומ"מ ראוי להחמיר עד שיצא הספק מלבו.

וזמן צאת השבת ויו"ט, הנה מעיקר הדין שבת יוצאת בערי הארץ בערך לאחר כעשרים דקות מהשקיעה. אך הכל נוהגים להוסיף מחול על הקודש עד כחצי שעה אחר השקיעה. ובארצות אירופא כמו בצרפת וכדו', יש לזהר שלא לעשות מלאכות האסורות עד שיהיה לילה ודאי.

ומה שרוב העם היושב בציון נוהג להוציא שבת אחר כעשרים דקות או חצי שעה מהשקיעה, הוא כדעת הגאונים, הסוברים שאחר י"ג דקות וחצי [בשעות זמניות], מהשקיעה הנראית, הוא כבר לילה, דהנה בגמ' (שבת לד:) מובא מחלוקת בשיעור זמן ביה"ש שדינו כספק יום. לדעת רבי יהודה שם, שיעור זה הוא כשיעור מהלך ג' רבעי מיל. ושיעור מיל הוא אלפיים אמה. ולדעת ר' יוסי ביה"ש הוא כהרף עין, זה נכנס וזה יוצא, ועד כדי מהלך ג' רבעי מיל לאחר השקיעה, הוא יום, וזמן מועט לאחר מכן, כדי מהלך כחמישים אמה, מגיע זמן ביה"ש, שהוא כהרף עין. ומסקנת הגמ' (שם לה:) דהלכה כדברי שניהם להחמיר.

ובשו"ת תה"ד כתב, ששיעור מהלך מיל הוא י"ח דקות. והובא בב"י (יו"ד סי' ט). וכ"ד רס"ג בסידורו, והראבי"ה, והמאירי, והרא"ה ומרן בש"ע (סי' תנט), והרמ"א (סי' רסא). וכ"ה דעת הלבוש והב"ח, הש"ך, הא"ר. וכן פסק הבא"ח. ולפ"ז שיעור מהלך ג' רבעי מיל הוא י"ג דקות וחצי. אולם מהרמב"ם בפיהמ"ש (פ"ג דפסחים) מבואר ששיעור מיל הוא שני חומשי שעה, שהם 24 דקות. וכ"ד רע"ב והגר"ז ועוד אחרונים. ולפ"ז שיעור מהלך ג' רבעי מיל הוא י"ח דקות. ונכון לחוש לשיטה זו. ושיעור זה הוא בשעות זמניות,

כח. יש נוהגים לסעוד במוצאי יום טוב ללוות את היום טוב כדרך שעושים סעודת מלוה מלכה במוצאי שבת. ואין מנהגינו כן. אך טוב שיוסיף משהו לשבח במאכליו לכבוד מלוה מלכה. וכן ביום טוב שחל במוצאי שבת, יוסיף מאכל בסעודתו לכבוד מלוה מלכה. (כח)

וע' בשו"ת זב"צ ח"ב (סי' יז) שלילה נחשב לאחר 27 דקות מהשקיעה. וכ"ה בבא"ח (ש"ב פרשת ויצא אות א) והוסיף שאביו היה מחמיר להמתין חצי שעה. והו"ד בשו"ת יבי"א ח"ב (חאו"ח סי' כא אות יא) וסיים, ומה נענה אנן אבתרייהו דרבנן קדישי. ושם (הערה 6) כתב, שמנהג ירושלים להוציא שבת אחר ל"ו דקות מהשקיעה. וכמ"ש בכרכ"י (ר"ס רסא) בשם הגנת ורדים, דבכדי שהות ב' ג' מילין מדליקין. ושני מילין היינו ל"ו דקות. וביבי"א שם העיר עמ"ש בס' בין השמשות דהיינו מ"ה דקות, וכתב שהוא חישוב את המיל כ"ב דקות וחצי, וליתא. ע"ש. ובסו"ד הביא מ"ש האג"ן בהסכמתו לדברי יוסף שווארץ, והעיר עליו דאנן חזי לן דמדליקין. ולפ"ז צ"ל דמ"ש בתחלת דבריו שכ"ה מנהג ירושלים וכו', היינו לאפוקי ארבעים דקות או ר"ת. ויתכן שמנהג זה נבע מהחשש שמא לא ידייקו בזמן השקיעה בכל שכונות העיר. ולכן יש המוסיפים מחול על הקודש, ומוציאים שבת אחר כחצי שעה מהשקיעה.

וביבי"א ח"ז (חאו"ח סי' מא אות ב, ד) הביא בשם מהר"י נכון בגט מקושר שבמוצ"ש נוהגים להקל לעשות מלאכה בשיעור מיל אחרי השקיעה. והיינו דזה מעיקר הדין. אך טוב ונכון מכל מיני חששות להמתין עד כחצי שעה לאחר השקיעה. ועורך לוח אור החיים הגיד לנו, שבזמנו מרן אמר לו לכתוב זמן צאת השבת עשרים דקות אחר השקיעה. אך לאחר שיקול נוסף הורה לו לכתוב דאף שכך מעיקר הדין, המנהג הוא להמתין עד כחצי שעה מהשקיעה. וע"ע ובילקו"י שבת כרך א' (סי' רצג ס"ב מהדו"ק עמ' תכח, ובמהדורת תשע"א סי' רסא).

וראה בשו"ת יבי"א ח"ז (סי' מא סק"ז) שכתב להשיב ע"ד הרי"מ טוקצ'ינסקי בס' בין השמשות (דף מ"ט) שבוה"ז רק לאחר כ"ה דקות הוי לילה ודאי, כיון שרק אז נראים ג' כוכבים. אבל באחרונים הנ"ל מבואר שאין אנו בקיאים כלל בסימנא דכוכבים. וכן נראה מהתוס' (שבת לה. ד"ה תרי, ופסחים ב.) שהקשו במה פליגי אמוראי בזמן ביה"ש, ניחזי אנן דהוי לילה בשעת יציאת הכוכבים. ותירצו דדוקא בכוכבים גדולים הוי לילה, ובבינונים הוי ביה"ש, וא"כ בזה פליגי מתי הוי כוכבים בינונים ומתי הוו גדולים. ע"כ. וכ"כ בחי' הרשב"א שעיקר השיעור תלוי בכוכבים, אלא שאין אנו בקיאים בכוכבים, ולכך נתנו שיעור דעד שהכסוף העליון. ע"ש. ומבואר שאין אנו בקיאים כלל בשיעורא דכוכבים, ולכך נתנו לשיעורא דהכסוף התחתון וג' רבעי מיל. ודלא כהגר"א וביאה"ל שהעיקר תלוי בשיעורא דכוכבים. אמנם ע"י במאירי (ד"ה ונחזור) שכתב בתחילה על קו' התוס' ש"ל דאיה"נ אין הלכה כהך ברייתא דכוכבים, כיון שזהו סותר לשיעורא דג' רבעי מיל. אבל לאחר מכן כתב המאירי וז"ל: ומגדולי המחברים נראה שהלכה כשיעורא דכוכבים, ושמא ראיית ג' כוכבים והכספת העליון א' הוא, ומתוך שאין הכספת עליון ותחתון ניכרת להמון, נתן להם סי' בראיית ג' כוכבים בינונים. ע"כ. וא"כ אדרבה משמע דאנן בקאי' בשיעורא דכוכבים. מ"מ י"ל דהיינו בזמן התלמוד, אבל בזה"ז בעי' שיהיה דוקא זכי הראות, וכמ"ש בש"ע הרב, דאין אנו בקיאים מה הגדר דבינוני וגדול. וגם בעי' שיהיו קרובים זל"ז ואין אנו בקיאים גם בשיעור זה.

אם שייך מצות סעודה רביעית במוצאי יום טוב

והחזו"א היה אוכל סעודת מלוה מלכה גם במוצאי יו"ט. [קונ' דעת החזו"א (עמ' מד)

כח) ראה בילקו"י שבת כרך א' חלק רביעי (עמ' תתקלט).

קצט). ובאח' מבואר לא כן].

והגר"ח קנייבסקי אמר בשם החזו"א שהמקור להנהגה זו הוא בסידור היעב"ץ. והעיר שלא מצא זאת שם. אך יש שביארו בזה, שטעמו של החזו"א משום מצות אסרו חג. [כמ"ש בסוכה (מה): כל העושה איסור לחג באכילה ושתיה מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, שנא' אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח. וכ"ה בירושלמי (ע"ז פ"א ה"א) א"ר יודן קרא מסייע למה דאמרי חברייא דבעשרים ושלשה (לתשרי) הוא בריה דמועדא. וע"ש בפני משה], וס"ל שהמצוה להרבות בו באכילה ושתיה היא כבר מהלילה.

וא"כ זה שייך רק במוצאי יו"ט האחרון של החג, ולא במוצאי יו"ט ראשון של פסח או סוכות, וכן לא במוצאי ר"ה.

מלוה מלכה במוצאי תשעה באב שחל אחר השבת ומוצאי יוה"כ

לאכול סעודה, א"צ לחם משנה. אבל לא שיש בזה חיוב.

ועוד, שבשעה"כ (דרושי סדר שבת א ענין ויהי נועם דמוצ"ש) ביאר ענין אמירת ויהי נועם וסדר קדושה, וכן סעודה רביעית, שהוא להמשיך קדושת שבת לימי החול שע"י התפלות וע"י הסעודות, ויתכן שזה לא שייך ביו"ט, להמשיך קדושת יו"ט. ודייקא נמי שאין אומרים סדר קדושה במוצאי יו"ט. גם מ"ש שעצם הנקראת לוז אינה נהנית משום אכילה רק מאכילת סעודת מלוה מלכה במוצ"ש, אפשר שאינו שייך במוצאי יו"ט.

ובשם הגר"ש אלישיב הביאו שקשה להאמין לשמועה שכתבו בשם החזו"א איש שאכל מלוה מלכה במוצאי יו"ט. (הל' שבת בשבתו עמ' רצב). וצ"ע שכן העיד הגאון הסטייפלר (ארח"ר הנ"ל).

וראה בילקו"י שבת א' חלק רביעי (עמ' תקמא) לענין מלוה מלכה במוצאי יוה"כ, ע"ש.

וי"א שביל יו"ט שחל במוצ"ש ירבה קצת בשביל סעודה רביעית [רבבות אפרים (ח"ג סי' רצב) בשם הגר"ח פאלג"י בהגדת חיים לראש (שלחן עורך אות א)]. והגר"ח קנייבסקי שליט"א העיר שסעודת יו"ט עולה ממילא לסעודה רביעית,

מהגר"ח קנייבסקי. וכן הובא בארח"ר (ח"א אות קח). וכ"כ חכ"א בשם הגר"ז מבריסק, שנשאל אם יש חיוב לעשות מלוה מלכה במוצאי יו"ט, והשיב אינני יודע למה לא. ע"כ. (בנתיבות ההלכה ל"ח עמ' מה. וע"ש בעמ' קטן, ובעמ' רפז).

אלא שמצד הסברא יש לחלק בין יו"ט לשבת, כמו שרק בער"ש עושים קבלת שבת, ואומרים בואי כלה, משא"כ ביו"ט, שלא עושים קבלת יו"ט בערב יו"ט. ולשון רש"י (שבת קיט): יסדר אדם שלחנו במוצ"ש, שזה כבוד שבת ללוות ביציאתו דרך כבוד, כאדם המלוה את המלך בצאתו מן העיר. ע"כ. ולא מצינו שיו"ט נקרא מציאות המכונה בשם מלך או כלה מלכתא. נובשם הגר"ח קנייבסקי כתבו דאה"נ גם ביו"ט צריך לעשות קבלת יו"ט כמו בשבת (בנתיבות ההלכה קובץ ל"ח עמ' 100).

ויש מי שחקר אם יש לעשות סעודה במוצאי הצום כמו הבדלה. [תשוה"נ ה, קסח]. אך כבר כתבנו שאינו מוכרח. ומ"ש ששמע מת"ח מופלג שהורה לאשה חולה בת"ב שחל במוצ"ש, שחיבת לאכול פת בערב לסעודת מלוה מלכה, שהיא חיוב מן הדין גם לנשים. ע"כ. הנה זה תמוה מסברא.

ובקונט' ברכת אליהו (עמ' טו) הביא בשם מרן אאמור"ר זיע"א שאמר לו לגבי חולה שאוכל במוצ"ש שהוא ט"ב, שאין בזה חיוב סעודה רביעית. ושכן השיב לו הגר"ש אלישיב. והביא סיוע לזה ממ"ש בתשב"ץ קטן (סי' פב) "וכשהוא מבדיל במוצ"ש או במוצאי יו"ט על שולחנו, מכסה את הפת כמו שעושים בשבת, אמנם אינו מצריך ב' לחמים במוצ"ש או במוצאי יו"ט". ע"כ. ועוד שבזוה"ק איתא שגם ביו"ט איכא נפש יתירה, וא"כ י"ל דדמו אהדדי גם לענין סעודת מלוה מלכה. אולם כבר כתבנו שיש לדחות, שרק שבת איקרי כלה מלכתא, וכמו שעושים קבלת שבת ולא קבלת יו"ט. ולכן אע"פ שעושים הבדלה במוצאי יו"ט, שמא אינו ענין ג"כ לסעודת מלוה מלכה. והכוונה שאם רצה

סימן תקכט - קידוש יום - של יום טוב

א. כבר פשט המנהג בכל תפוצות ישראל לעשות קידושא רבא בשחרית, ביום טוב, כמו שעושים בשבת. ואין לשנות. והנהגים לברך בקידוש היום ביום טוב, ברכת אשר בחר בנו מכל עם וכו', עליהם לבטל מנהגם, ויש ללמדם שלא לברך בקידוש היום אלא ברכת הגפן בלבד, ואינם רשאים להוסיף דבר על ברכה זו. (א)

ב. העיקר לדינא להחמיר שלא לטעום כלום קודם הקידוש בבוקר ביום טוב, וכל שכן שיש להחמיר בזה בליל יום טוב. (ב)

שליל יו"ט יש לו דינים מיוחדים שהרי פטור מבשמים, (קונטרס שלמי אליעזר עמ' יח). ועי' בספר מעדני איש (עמ' שסט).

שנראה ברמב"ם (פ"ו מהל' מצה) שבענייני אכילה א"צ כוונה, (דרך שיחה, עמ' רעא). ובשם הגרש"ז אויערבאך כתבו, שא"צ לעשות סעודה רביעית,

אין לברך בקידוש היום ברכת אשר בחר בנו מכל עם וכו'

שטות ובורות, ואינו יוצא ידי חובתו, ולא עוד אלא שחייב מלקות, בשביל שמברך ברכה שאינה צריכה, ועובר על לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא. (כמבואר בברכות ג.). ועוד שהוא מפסיק בין הברכה לשתייה. ע"כ. וכ"כ בס' העתים (עמ' קצב).

ואע"פ שבאר"ח (הל' קידוש היום אות א) וכלבו (סי' לט) כתבו, שנהגו הקדמונים לומר בקידוש היום של שבת, ברוך מקדש השבת בלי שם ומלכות. מרן החיד"א בשו"ב (סי' רפט) העיר ע"ז, שבס' הבתים כ"י פסק שאין לומר ברוך מקדש השבת בקידוש של היום, שנחשב הפסק בין כ"י פסק שאין לומר ברוך מקדש השבת, ומהרי"ח אב"ד רודוס, בהגהות איי הים על שו"ת הגאונים (סי' קטו), כתב, שהעיד לו חכם אחד שד"ר שעבר בערי פרס ומדי, וראה שכמה מהם נוהגים לקדש ביום ככל נוסח הקידוש של הלילה, וטרח הרבה עד שהצליח לבטל את מנהגם. [יחוד"ד ח"א סי' כ].

(א) כ"כ הרמב"ם (שבת כט, כא). והוא ע"פ הגמ' (פסחים קו). שביו"ט מקדש קידושא רבה בשחרית, כדרך שמקדש בשבת, בברכת בפה"ג. ופי' הר"ן, שעיקר הקידוש הוא בלילה, בכניסת השבת, אלא משום כבוד היום ראו חכמים לנכון לעשות ביום זכר לקידוש, וזהו בפה"ג לבד, כענין שבח ושירה לקדושת היום ומשום שאינו אלא מדרבנן, לא ראו חכמים להאריך בו יותר כדי שלא להשוותו לקידוש של הלילה.

ואף שמהר"ם חלאווה (שם קה:): כתב, שהעיקר כדעת י"א שאין מקדשים כלל ביו"ט בשחרית, אלא רק בליל יו"ט, ושכ"מ בתוספתא (ברכות ג, יב). כבר פשט המנהג בכל תפוצות ישראל כדעת הרמב"ם וסיעתו. ובפרט שפוסקים רבים סוברים שקידוש ליל יו"ט הוא מדאורייתא כמו בליל שבת, ראה בשו"ת חזו"ע (ח"א סי' ב).

ואיתא בתשו' הגאונים (שע"ת סי' קטו) מי שמברך ביום בפה"ג ומקדש השבת, הוא דרך

העיקר להחמיר שלא לטעום כלום קודם של יום טוב

של ליל יו"ט, לדעת הראב"ד וסיעתו (שמתייר לטועם קודם קידושא רבה). די"ל שמכיון שאומר קידוש שלם, ובכניסת החג, אף שהוא ג"כ מדרבנן לדי

(ב) ראה לעיל הערה ה', לגבי איסור טעימה לפני קידוש של לילה. הנה בשו"ת יבי"א (ח"ב א"ח סי' יט) נסתפק אם מותר לטעום קודם הקידוש

ג. חייב אדם לאכול פת ביום טוב בלילה וביום, [ומ"מ אין להקפיד אם אוכל הפת עם לפתן. שו"ת יחו"ד ח"ד סימן לו בהערה. ע"ש]. ולכן אם שכח בברכת המזון לומר יעלה ויבוא, אם נזכר כשאמר ברוך אתה ה' לפני שיחתום בונה ירושלים, יסיים למדני חוקיך, שייראה כאומר פסוק, ויחזור לומר יעלה ויבוא. ואם נזכר לאחר שסיים "בונה ירושלים", יאמר שם בשם ומלכות נוסח ברכה זו: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל לששון ולשמחה, את יום חג [פלוגין] הזה, את יום טוב מקרא קודש הזה, ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים". ואם התחיל ברכת הטוב והמטיב בהזכרת שם ומלכות, שאמר: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם" ומיד נזכר שלא אמר יעלה ויבוא, יסיים: אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל וכו'. ואם לא נזכר עד שהתחיל בגוף הברכה: לעד האל אבינו מלכנו וכו', בכל יום טוב [יום א' דפסח ביום, שביעי של פסח, חג שבועות, יום א' דסוכות בבוקר, שמיני עצרת] שוב אינו חוזר,

קבעתן השבת למעשר. וה"נ לענין קידוש, מספק חשיכה קבעה שבת עצמה לקידוש. ע"ש. אבל לענין ודאי חשכה, אסור לאכול גם קודם הקידוש של יו"ט. אע"פ שאין יו"ט קובע למעשר.

וב"כ בשו"ת יד אליהו מקאליש (פסקים, סי' יח אות ב), שקודם קידוש יו"ט אין איסור אכילה בביה"ש. ע' פסחים (קה). כשם שהשבת קובעת למעשר וכו'. וכיון שלענין יו"ט אינה קובעת למעשר, א"כ לא חשיבא כ"כ אכילה דידיה לאקבועי מספק. ע"כ. ונראה שכיוון ללמוד ד"ז ע"פ שי' הרי"ף הנ"ל. (המובאת ג"כ בהרא"ש, אלא שנראה שהרא"ש אינו מסכים לשיטה זו). ומש"ה כ' שאין איסור אכילה בביה"ש. אבל בודאי חשיכה אסור לאכול גם קודם קידוש של יו"ט.

אולם אכתי יש לדון בזה, לפי מ"ש המאירי (שם) שיש מקשים לפירוש גדולי הפוסקים (הרי"ף) בזה, שא"כ כשאמרו להבדלה אינה קובעת, ראוי לפרש אינה קובעת מאותה שעה אבל קובעת משחשיכה. וז"א. וכו'. ומ"מ יש לתרץ לשיטתם, שעיקר השמועה לא ללמד על הזמן נאמרה אלא לעיקר הענין, ללמד שהשבת אוסרת כל אכילה בלא קידוש, כשם שאוסרת כל אכילת עראי, אלא שאנו למדים ממנה אף הזמן וכו'. ע"ש. וא"כ נמצא שאף עיקר איסור טעימה לפני הקידוש ילפינן מקביעות מעשר. ולפ"ז ביו"ט שאינו קובע למעשר, אף בודאי חשיכה מותר לטעום קודם הקידוש. ודו"ק.

כמה פוסקים, מ"מ יש לאסור לטעום קודם הקידוש. או"ד הואיל והוי מדרבנן משרא שרי בקידושא רבה.

ולכאוי' יש להעיר ממ"ש בפסחים (קה), כשם שהשבת קובעת למעשר כך שבת קובעת לקידוש. ופרש"י ורשב"ם, קובעת לקידוש שאסור לטעום עד שיקדש. ובשעה"מ (פ"ה מהלכות מעשר) כ', דהואיל ושבת קובעת למעשר נפק"ל (ביצה לד:) מדכתיב וקראת לשבת עונג, י"ל מהאי טעמא נמי יו"ט קובע למעשר, דיו"ט נמי מקרי שבת. ושוב הביא המאירי שכ' בהדיא דיו"ט אינו קובע למעשר. [ונכתב בפתחי תשובה (יו"ד סי' שלא ס"ק יא) שכן מצא בצל"ח ובפני יהושע שכ' דיו"ט אינו קובע למעשר]. ולפ"ז מותר לטעום קודם הקידוש של ליל יו"ט, הואיל ואין יו"ט קובע למעשר.

אולם יל"ד עפ"מ"ש התוס' (פסחים שם) שאסור לאכול בלא קידוש אפי' התחיל לאכול מבעו"י. וה"נ קובעת למעשר אפי' התחיל לאכול עראי מבעו"י כמ"ש בביצה (לה). ע"כ. וא"כ י"ל שכל מה שהוצרכו ללמוד דין זה מדין קביעות למעשר, היינו דוקא לענין התחיל לאכול מבעו"י. ולעולם כל אפי"א שוין ובין שבת ובין יו"ט אסור להתחיל לאכול קודם הקידוש.

ועוד יל"ד לשי' הרי"ח והרי"ף (פסחים שם), דמה שהוצרכו ללמוד דין זה מקביעות מעשר, היינו לענין ביה"ש. דקי"ל ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מעשרין את הודאי, ומאותה העת

ויסיים ברכת הטוב והמטיב. ומכל מקום העושה כדעת מרן וחוזר בכל יום טוב להזכיר יעלה ויבוא, אין מזניחין אותו, אבל לכתחלה יש להורות שלא לחזור. ובליל יום טוב ראשון של פסח וליל ראשון של סוכות צריך לחזור לראש ברכת המזון, כששכח יעלה ויבוא, ונזכר בסוף ברכת המזון, הואיל ומצוה מן התורה לאכול כזית מצה בליל פסח וכזית דגן בליל סוכות. (ג)

שכח לומר יעלה ויבא בברכת המזון ביום טוב

אפי' נגד מרן, שוא"ת עדיף. וכן פסקו בשו"ת משה ידבר (סי' א). ובחסד לאלפים (סי' קפח סק"ו). ובספר משנת רבי אליעזר די טולידו (מערכת ס אות א דף כ"ד ע"ד). ובשו"ת מעט מים (סי' סה). ובטהרת המים שיורי טהרה (מע' ב ס"ק נב). ובבא"ח (פרשת חקת אות כא). ובברכת יוסף ידיד (ח"א עמ' רעד). וכ"פ הראש"ל רב חמ"א בהערה שבסוף ספר שנות חיים של הגר"ח נאה זצ"ל.

ובפרט שכל דין הזכרת מעין המאורע בבהמ"ז הוא רק מדרבנן. ואף שבס' חוקת הפסח לרבי יצחק טייב כתב שכשם שבהמ"ז מה"ת, כך הזכרת מעין המאורע בבהמ"ז מה"ת, אך מפורש ברא"ש דמעין המאורע בבהמ"ז הוא מדרבנן. וראה מרש"י ברכות מט. דברכת אשר נתן מדרבנן.

ואע"פ שבשו"ת הרי בשמים תליתאה (סי' פח) העלה שאף בחג השבועות בלילה אם טעה בברהמ"ז ולא הזכיר יעלה ויבא חוזר. ע"ש. לדינא סב"ל. וכן יש להשיב על דברי שו"ת לבושי מרדכי קמא (סי' צג) שכתב ג"כ דחוזר בשכח יעלה ויבא בחג שבועות בברהמ"ז. וראה באורך בשו"ת יחז"ד ח"ה (סי' לו), ובהליכ"ע (ח"ב פרשת חקת אות טו). ובשו"ת יבי"א ח"ט (חאו"ח סי' מז) ובמילואים.

תמיהה על דברי כף החיים בענין ברכת אשר נתן ביום טוב

מכיון שעדיין עליו לברך ברכת הטוב והמטיב בשם ומלכות, הרי מכניס עצמו בידים לידי ברכה לבטלה. ובכה"ג לא שייך סב"ל. וכמו שנתבאר באורך בשו"ת יבי"א (ח"ב או"ח סי' ט) בדין סב"ל בתפלה. (וע"ע שם סי' י אות יב). ומכ"ש שאפי' בר"ח י"א שאומר בא"י אמ"ה אשר נתן וכו' בשם

(ג) ראה באורך בילקו"י פסח כרך ג' סי' תעט הערה ג'. והנה דעת מרן שיש חיוב לאכול דוקא פת ביום טוב משום שמחה, וכדעת הרא"ש (ברכות מט:). ועוד וכמ"ש חציו לה' וחציו לכם, ועיקר האכילה הוא הפת. וכ"ד הריטב"א, הר"ן, הרמב"ם, ושבלי הלקט ועוד. וכ"פ בש"ע (סי' קפח ס"ו) פסק שאם שכח יעלה ויבא, ופתח בהטוב והמטיב, חוזר לראש בכל יו"ט, בין בלילה ובין ביום, וכדעת התוס' והרא"ש (שם) והר"ן (סוכה כז). והמרדכי (פ"ב דביצה). והטור (סי' קפח), ומהר"ם מרוטנבורג (תשב"ץ סי' ריד), ושבולי הלקט (סי' רלח), והרא"ה (ברכות מט:). וכ"פ הגר"ז הח"א והמשנ"ב ועוד.

ואמנם התוס' סוכה (כז). כתבו דדוקא בליל א' דפסח וליל א' דסוכות שחייבים לאכול פת חוזר, חוזר. אבל בשאר יו"ט משום מצות שמחה אין חיוב לאכול פת, והעיקר שלא יתענה. וכ"ד הרשב"א (ברכות מט. ובתשובה ח"ג סי' רפז). ובפסקי רבי אליהו מלונדריש (ברכות עמ' קו). ובהגהת רבינו פרץ בספר התשב"ץ (סי' ריד) בשם תוס' שאנץ. וכ"כ הריקאנטי (סי' לג) בשם רבינו אברהם ב"ר אפרים. וע' במאירי ברכות (מט:) ובס' החינוך (סי' תל). ועכ"פ לדינא כיון דנקטי דסב"ל

ולענין ברכת אשר נתן וכו', ע' בברכות (מט). ובטור וש"ע (סי' קפח ס"ו). ושלא כמ"ש בכה"ח (שם ס"ק כד-כה) שלדעת הפוסקים דס"ל דאף ביו"ט אינו חוזר חוץ מליל פסח וליל סוכות, אין לומר ג"כ ברכת אשר נתן בשם ומלכות דסב"ל והוי ליה כר"ח. ע"ש. וזה אינו נכון להלכה, כי

ד. בליל פסח אין חילוק בין איש שטעה בברכת המזון לבין אשה שטעה, חוץ מלילה הראשון של סוכות, שהאשה פטורה ממצות סוכה, ולכן האיש דוקא חוזר לראש ברכת המזון, אבל האשה אינה חוזרת. ואם חל יום טוב בשבת, ושכח גם רצה והחליצנו וגם יעלה ויבוא, וחתם כבר ברכת בונה ירושלים, כולל שבת ויום טוב בברכת אשר נתן ימים טובים ושבתות למנוחה וכו' באמצע הברכה ובחתימה. (ד)

שכל שאמר השם של ברכת הטוב והמטיב חשוב כהתחיל בה וחוזר לראש, (במקום שצריך לחזור כשבת ולילה הראשון של פסח ושל חג הסוכות). וכ"כ בס' מאורי אור (באר שבע דף קטז). ומוכח דבלא אמר תיבת השם אינו חוזר. אבל המאמר (סי' קפח ס"ק יב) כתב שאפי' התחיל תיבת כרוך בלבד חוזר לראש. וכ"כ בש"ע הגר"ז, ובבא"ח (פ' חקת אות כ).

אולם דעת הח"א (כלל מזו סי' יח) שלא נקרא התחיל בהטוב והמטיב אא"כ התחיל בתיבת לעד שאחר הזכרת שם ומלכות. וכן הסכים הרה"ג ר' אברהם אלאזראקי הובא להלכה בזכרונות אליהו מני (מע' מ אות יב). וכן הסכים בפקודת אלעזר (סי' תקפב דף מז ע"ד). וכן עיקר. (וע' בבאור הלכה סי' קפח סי' ד"ה עד שהתחיל). וע' בשו"ת יבי"א (ח"ו אר"ח סי' כח), וח"ו (סי' כח).

ומלכות, ויש מוסיפים שאף חותם בה בשם, עיין משנ"ב בבאה"ל (סי' קפח ס"ז). ולכן ביו"ט מיהא דהו"ל ס"ס ודאי שיש להורות שמברך ברכת אשר נתן בשם ומלכות. ובפרט דס"ת גבן הוא מרן ז"ל שקבלנו הוראותיו, וידוע שאפי' בספק ברכות העושה כמרן אין מזניחין אותו. וכמ"ש בחיים שאל ח"ב (סי' טו). וא"כ בזה עכ"פ אין לומר סב"ל ולהכנס בחשש איסור ברכה לבטלה לדעתו ז"ל. אלא יתקן המעוות ע"י ברכת אשר נתן בפתיחה וחתמה בשם ומלכות ויצא בזה ג"כ י"ח ברהמ"ז לכו"ע. נומכ"ש בליל עצרת ובליל ר"ה, שבספר המכתם (סוכה כז). משהו להו כליל א' דפסח ודסוכות. וכ"כ בשו"ת הרי בשמים (תליתאה סי' פח).]

ואם התחיל בברכה רביעית, הנה מהר"י יופא בספר יוסף אומץ (סי' תתשלד ותתשלו), כתב,

דין הנשים כששכחו להזכיר יעלה ויבא בברכת המזון בחגים

בשו"ת מתת ידו מה"ת (חאו"ח סי' כא). (וע' בחתן סופר ח"א בקונטרס מענה שמחה דף ז ע"ד). וע' בשו"ת שאלי ציון ח"א (ס"ס ח עמ' עג). ובשו"ת נטעי נעמנים (סי' יב). וכ"כ בפתחי תשובה (סי' תקכט) להשיג על הגרע"א בזה, והעלה שחוזרות ומברכות. וע' בשו"ת דברי ירמיהו (א"ח סי' ה והלאה). ובשו"ת בית אב חמישאה (סי' שנא). ע"ש. וע' בתשובת הגאון רבי שלמה הכהן מווילנא, והיא לו נרפסה בשד"ח (מערכת יו"ט סי' ב אות ה), שתמה על הגרע"א שלא ביאר שעכ"פ ביו"ט של עצרת צריכות לחזור ולברך, כיון דהכל מודים בעצרת דבעינן לכם שהוא יום שניתנה בו תורה וכו'. ע"ש. וע' בשו"ת שאג"א (סי' טו). ובנחל איתן (פ"ו מהלכות יו"ט). ובתורת אביגדור (סי' תקכט). נוע' בשד"ח (מע' יום הכפורים סי' א אות ה). ושם העיר גם כן בראייתנו מהירושלמי הנ"ל. וע"ע בשו"ת תורת רפאל (סי' צט).

ד) הנה בשו"ת רעק"א (סי' א) כתב, והנשים הואיל ואינן מצוות במצות עונג יו"ט דהוי ליה מצות עשה שהזמן גרמא ומותרות להתענות, וכיון שאין חייבות לאכול פת הוי ליה יו"ט לדידהו כר"ח לדידן וא"צ לחזור ולברך אלא בליל ראשון דפסח. וכן בשבת. ע"כ.

ולכאוי' יש להקשות ממה שאמרו בירושלמי (פ"ק דמגילה סוף ה"ג), אין אתה איתתא למשאל לכוין, אמרו לה, בכל מתענים חוץ משבתות וימים טובים וחולו של מועד ור"ח וחנוכה ופורים. הרי קמן להדיא שאסור לנשים להתענות ביו"ט. אולם י"ל שאין חייבות לאכול פת דוקא, כמו חנוכה ופורים ור"ח. (כן מבואר במג"א ר"ס תיח).

אולם בשו"ת שאלת שמואל (סי' יא) חולק להלכה על רע"א, וס"ל שחוזרות ומברכות בכה"ג. וכ"פ בשו"ת שאלת יעקב (סי' צז). וע"ע לו בסי' קכה שהניף ידו שנית לחייבן לחזור ולברך. וכ"פ

ה. המברך ברכת המזון ביום טוב שחל בשבת, שמקדימים רצה והחליצנו קודם יעלה ויבא, משום דתדיר קודם, וטעה והתחיל יעלה ויבא, יסיים יעלה ויבא, ואחר כך רצה והחליצנו, ויחתום בא"י בונה ירושלים. ואם נזכר באמצע יעלה ויבא קודם הזכרת המאורע טוב שיאמר: "את יום השבת הזה, ואת יום חג פלוני הזה", נאו: ואת יום ראש החודש הזה, שנמצא שהזכיר שבת התדיר קודם אלה שאינם תדירים. (ה)

ו. מי שלא הבדיל במוצאי יום טוב, יש לו תשלומין ויכול להבדיל גם במוצאי יום אסרו חג. וכן בן ארץ ישראל הנמצא בחוץ לארץ ודעתו לחזור, ולא השיג יין להבדלה במוצאי יום טוב, יש לו תשלומין ויבדיל במוצאי יום טוב שני של גלויות. (ו)

כלל. וע' בשו"ת אג"מ (חאו"ח סי' נה). ובשו"ת יגל יעקב (חאו"ח סי' כב). וילקו"י על הלכות השכמת הבוקר מהדורת תשס"ד עמ' ש'. על פי המבואר בשו"ת יבי"א חלק ו' סי' כח סק"ו. ויחודד ח"ה סי' לו. עיין בשו"ת יבי"א ח"א (חאו"ח סי' כב אות ט).

ומכ"ז מובן דבשבת ודאי דלכו"ע האשה חוזרת לרצה והחליצנו בסעודה ראשונה ושניה. וכ"כ הגרע"א שם. ודלא כמ"ש בכה"ח (סי' קפח ס"ק כד) שהנשים לעולם אינם חוזרים אפי' בשבת לליל יו"ט ראשון דפסח. ע"ש. ודבריו אינם נכונים

טעה והקדים יעלה ויבא לרצה והחליצנו

שמות, וכמ"ש המג"א (סי' קפח ס"ק יא). וכ"כ המאמ"ר (סי' קיד ס"ק יב). עכ"ל ד.

אך מרן אמו"ר זיע"א כתב בזה, דכיון שאחר אמירת רצה והחליצנו יצא ידי שניהם, ויתכן שאף הרמ"א מודה בזה, אין ראוי לחזור לומר יעלה ויבא. וע' ביבי"א (ח"ו א"ח סי' ה). לכן שוא"ת עדיף. ואורו"י מורינן שיסיים יעלה ויבא, ואח"כ רצה והחליצנו, ויחתום בא"י בונה ירושלים. ואם נזכר באמצע יעלה ויבא קודם הזכרת המאורע טוב שיאמר: את יום השבת הזה, ואת יום חג פלוני הזה, או: ואת יום ר"ח הזה, שנמצא שהזכיר שבת התדיר קודם אלה שאינם תדירים. וכ"כ בספר בית מנוחה שם. ותו לא מידי. וע' בשו"ת ישיב משה (ח"ב סי' סה). ובשו"ת שואל ונשאל (ח"א א"ח סי' סג).

ה) הגאון רבי ידידיה טיאה וייל בתשובותיו (סי' טו), נשאל אודות המברך בהמ"ז בשבת ויו"ט, שצריך להקדים רצה והחליצנו קודם יעלה ויבא, משום דתדיר קודם, וטעה והתחיל יעלה ויבא, האם עליו להפסיק כדי להקדים רצה והחליצנו כדת. והעלה שיפסיק באמצע יעלה ויבא ויתחיל רצה והחליצנו. וכ"ה בשאגת אריה (סי' כ).

אלא שבס' בית מנוחה (דף קג:) כתב לדחות דברי השאגת אריה שם. וכן בשו"ת עמודי אש (דף לא ע"ג) השיג ע"ד השאג"א. ובשו"ת רב פעלים (ח"ב א"ח סי' מ) נשאל אודות יו"ט שחל בשבת, או ר"ח שחל בשבת, וטעה בבהמ"ז, והקדים ואמר יעלה ויבא, ואחר שסיים, נזכר קודם שיחתום בא"י בונה ירושלים, האם צריך לחזור ולומר יעלה ויבא אחר שיאמר רצה והחליצנו, ובתשובתו הביא מחלוקת הרמ"א והט"ז (סי' תרפד ס"ג), וציין למ"ש בזה בשו"ת מחנה חיים ח"א (סי' ה), וסיים, שכיון שאין כאן חשש דספק ברכות, צריך לכתחלה לחזור ולומר יעלה ויבא אחר רצה והחליצנו, כיון שעדיין לא חתם הברכה, ואע"פ שיש כמה שמות ואזכרות ביעלה ויבא, אין קפידא בזה, שהרי אומרים כמה בקשות ותחינות שיש בהן הזכרת

ו) ראה בילקו"י פסח כרך ג סי' תצא ס"ד. וע"ע בשו"ת יבי"א חלק ז' (סי' מז). ונבט' יבא ידיד (א"ח סי' מז) העלה שאף שהרב אב"ד והרמ"ה כתבו שיש תשלומין אפי' אחרי אסרו חג אין בכח סברתם להוציא ממ"ש הרבה אח' היפך זה, כיון שכתבו כן רק כתירוץ שני מדוע אין מבדילין במוצאי יו"ט ראשון. ולכן יש לנקוט כמסקנת רע"א והחיד"א וחסל"א ובא"ח

ז. מי ששכח להבדיל יקנה"ז ביום טוב שחל במוצאי שבת, ונזכר במוצאי יום טוב, יבדיל במוצאי יום טוב הבדלה אחת, וחותרם בה המבדיל בין קודש לחול. ז)

וכה"ח ואול"צ שאין לה תשלומין על עיקר. וסב"ל. ע"כ. ומ"ש ביבי"א וכתב בשטחיות דסב"ל, בלא עיון וצ"ע שכדרכו גם כאן לא הזכיר כלל מדברי מרן זיע"א כדבעי.]

מי ששכח להבדיל יקנה"ז ביום טוב שחל במוצ"ש, ונזכר במוצאי יום טוב

ולקבל, כתב שיש לפקפק בעיקר הדין אם בכלל יכול עתה לעשות הבדלה, שאם יחתום המבדיל בין קודש לחול, הרי עתה הוא קודש, ואם יסיים בין קודש לקודש, הרי זוהי הבדלה על ימי החול, ועתה הוא קודש וכבר עברו ימי החול. וצע"ג. ע"כ.

אמנם אינו דומה לנ"ד, ועיקר סברת הביאה"ל ניחא בנידונו, שעיקר ההבדלה היא בין קודש לחול, איך יאמר בין קודש לקודש, ולומר בין קודש לחול אינו שייך, כיון שענתה קודש הוא. משא"כ בנ"ד, שהוא להיפך, שמבדיל בין קודש לחול, מה חשש יש בזה שאז חל יו"ט סמוך לשבת, הלא עתה עיקר ההבדלה היא בין קודש לחול, וכיון שעכשיו חול הוא שפיר מבדיל בין קודש לחול.

ובין"ט שחל ביום ראשון, ונזכר באמצע היום ששכח להבדיל במוצ"ש בשעת הקידוש [יקנה"ז], אם צריך להבדיל מיד כשנזכר, הבדלה של מוצ"ש, ובמוצאי יו"ט יבדיל שנית הבדלה של מוצאי יו"ט, ונמצא שמבדיל פעמיים, וע' בשו"ת משנה הלכות שם (חט"ו סי' פו) שכתב, דשמא כיון שכבר עומד בסוף היו"ט, סמוך לזמן שיתחייב להבדיל על של מוצאי יו"ט, אם יבדיל פעמיים נראה כברכה לבטלה, או כמרבח בברכות, ולכן לכאורה ימתין למוצאי יו"ט, ואז יעשה הבדלה אחת ויצא ידי שניהם. ומאידך י"ל דכיון שי"א שבמוצאי יו"ט, כבר לא יוכל להבדיל הבדלה של מוצ"ש, שפקע החיוב של ההבדלה הראשונה, צריך להבדיל פעמיים כנז'. וע"ש מ"ש בזה.

ובשו"ת הר צבי (א"ח ח"א סי' קסו) כתב, שיתכן לומר שעיקר ברכת הבדלה היא על יום שעבר, אלא משום שגם יום א' הוא יו"ט, לכן

ז) די"ל שבהבדלה של מוצאי יו"ט, יוצא י"ח שתי ההבדלות, ואע"פ שחותם המבדיל בין קודש לחול, ובמוצ"ש ליו"ט, אומרים בין קודש לקודש, אינו מעיקר דין ההבדלה, שעיקר ההבדלה היא בין קודש לחול, ורק משום שכעת במוצ"ש הוא יו"ט, ועתה שמבדיל אחרי כן במוצאי יו"ט, כעת נוסח ההבדלה הוא בין קודש לחול.

ועוד יש לרדן בזה, שיתכן שאחר שהגיע מוצאי יו"ט שאחר השבת, כבר פקע עיקר חיוב ההבדלה של שבת שלפניה, ומוטל עליו כעת הבדלה של מוצאי יו"ט, וזה פוטר אותו מהכל. [וגם למ"ד שיש תשלומין להבדלת יו"ט כל השבוע (בית יהודה ח"ב סי' כח. כסא אליהו ר"ס רצט. וע' בברכ"י א"ח ר"ס תצא, וראה מ"ש בזה בשו"ת יבי"א ח"ז א"ח סי' מז), פשוט שכאשר הגיע השבת, אין מוטל עליו רק קידוש והבדלה של שבת].

וכעין זה כתב בשו"ת בנין שלמה (בתיקונים והוספות סי' יט), דלמ"ד דהבדלת יו"ט יש לה תשלומין כמה שבועות (ע' ש"ך חו"מ סי' מג ס"ק מז), אף שמדינא יכול להבדיל עד אז, מ"מ כיון שהגיע יום השבת בנתיים, פסקה מצות הבדלה, שכיון דהיום יום קודש, לא שייך להבדיל אז, ולכן אפי' אם גם במוצ"ש לא הבדיל, אינו יכול להשלים רק הבדלה של שבת ולא של יו"ט. [וראה בשו"ת משנה"ל חט"ו סי' פו].

ותנה המג"א (סי' רצט ס"ק ט) כתב, שאם חל ר"ה ביום ג', והוא מתענה ב' ימים וב' לילות קודם ר"ה, [ולא היה לו במוצאי שבת ממי לשמוע הבדלה] כתב המג"א, יעשה הבדלה על כוס אחד, וקידוש על כוס אחר, משום שאין אומרים שתי קדושות על כוס אחד רק ביו"ט שחל במוצ"ש דתרווייהו חדא מילתא היא. ובביאה"ל שם (ד"ה

ח. יום טוב שחל במוצאי שבת, וטעה והתחיל אתה חונן שצריך לסיים כל הברכה, נראה שלא יאמר אתה חוננתנו, אלא יניח ההבדלה לאומרה באתה בחרתנו, ותודיענו וכו', ששם הבדלה כוללת בין קדושת שבת לקדושת יום טוב וכו'. (ח)

להבדיל בין קודש לחול, ומועיל לחיוב שתי ההבדלות.

וב"כ בקובץ הנ"ל בשם הגר"ש אלישיב, שיחתום ברוך המבדיל בין קודש לחול, מטעם אחר, מאחר שעדיין נמשכת קדושת השבת עד סוף יום ג', ולכן שייך לומר ברוך המבדיל בין קודש לחול, שכיון שקדושת השבת נמשכת, צריך להבדיל בין הקודש לחול. שהרי מטעם קדושת שבת אסרו לאכול קודם שמבדיל, אף שכבר עשה מלאכות רבות.

(ח) חזו"ע שבת ב. והביא משו"ת מתת ידו (מה"ת סי' יג) שכתב לדון בזה, והעלה כאמור, מטעם שאסור לתבוע צרכיו קודם תפלת יו"ט, ובאתה חוננתנו יש כמה בקשות, הילכך א"צ לאומרה. ע"ש.

וכתב בספר שלחן שלמה (סי' רצו סק"ח) שיו"ט שחל במוצ"ש, ואדם אחד שהבדיל בתפלה ואמר ותודיענו, חזר ובירך בלא כוס המבדיל בין קודש לקודש, יש לעיין אם יחזור להבדיל על הכוס, וכתב שלכאור' יש לסמוך ע"ד כה"ח (סי' רצו ס"ק נא) שבדיעבד אם הבדיל בלא כוס יצא, וכן אם הבדיל על יין ונמצא חומץ. ע"ש. וסיים, ואחר שהתבוננתי בדבר נ"ל שאין לסמוך על דברי הכה"ח, אלא העיקר כמ"ש החיד"א בחיים שאל (ח"א סי' ער אות מג), שצריך לחזור ולהבדיל. וכ"כ הרדב"ז (ח"ג סי' תלז) שמי שקידש על היין ונמצא חומץ, חייב לחזור ולקדש על היין, מפני שלא עשה המצוה כתקנת חז"ל. [ופשיטא דהבדיל על הכוס ונמצא חומץ, לא גרע מהבדלה בלי כוס]. וכתב בחזו"ע שבת ב, שכן עיקר. [וע' בשו"ת דברי שלום ח"ג (ס"ס סה), ויש להשיב על דבריו].

ובן מי שטעה בהלכה ואחר שהבדיל בתפלה חזר על ברכת ההבדלה בלי כוס, ואח"כ נודמן לו כוס, נראה שאף בדיעבד לא יצא בלי כוס, וצריך לחזור ולהבדיל על הכוס.

אין לברך המבדיל בין קודש לחול, דלאו חול הוא. משא"כ כשהוא מבדיל במוצאי יו"ט שני שכבר חול, גם על ההבדלה הקודמת של מוצ"ש יכול שפיר עכשיו בלילה שהוא חול לברך המבדיל בין קודש לחול. ולפ"ז יכול לצאת בהבדלה אחת ב' מצוות ההבדלה. אמנם כיון שלהרבה ראשונים עיקר חיוב הבדלה הוא במוצ"ש ויום א' של מחירתו, שהיום הולך אחר הלילה, ומכאן ואילך שאר הימים הם בתורת תשלומין, לכן אם נזכר קודם צאת יו"ט, י"ל שיבדיל מיד ביו"ט, שזמנו הוא, ולא יחכה עד הלילה של מוצאי יו"ט, שהוא רק בתורת תשלומין לגבי הבדלת מוצ"ש.

והנה בש"ע (יו"ד סי' שמא ס"ב) פסק כדעת מהר"ם שהובא ברא"ש (ברכות פ"ג סי' ב) שאונן שלא נקבר מתו במוצ"ש, מבדיל עד סוף יום ג', שהימים שאחר יום ראשון אינם מתורת תשלומין [שנאמר בזה דכיון שנפטר בזמן העיקר, פטור מתשלומין], אלא עיקר הזמן הוא עד סוף יום שלישי. עכ"ד. וכ"ד המרדכי והגהות מיימוני. וכ"כ מהר"ם חלאוה (פסחים קו:) בשם הרמב"ן, שאף הבדלה אינה מתורת תשלומין בכל יום הראשון, אלא כל היום כולו זמנה הוא וכו'. וע"ע בחי' רבינו דוד בונפיד (פסחים קז.). [וגם ההבדלה אחר טעימה ואכילה, אינה מתורת תשלומין, ע' בט"ז (סי' שצו) ובש"ע הנ"ל]. וע' בזה בשו"ת יבי"א (ח"ה אר"ח סי' י' אות ב).

ובקובץ אורייתא (ח"ח עמ' קכז) דן בזה לגבי מי ששכח להבדיל יקנה"ז, ונזכר ביום ג', כיצד יחתום, האם ברוך המבדיל בין קודש לקודש, או בין קודש לחול. וכתב בשם הגר"ח קנייבסקי, שאינו יכול לומר ברוך המבדיל בין קודש לקודש, שכבר עבר הקודש, וגם לא לומר המבדיל בין קודש לחול, מאחר שהבדלה זו היא בין קודש לקודש. ע"כ. ולפי האמור, שפיר יכול

ט. יום טוב שחל במוצאי שבת, ולפניו קידוש והבדלה, יקנה"ז, ואין לו יין, כיון שאין מבדילין על הפת, יש לקדש ולהבדיל על שכר שהוא חמר מדינה. (ט)

סימן תקכט - תפלה ביום טוב ובחול המועד

א. המנהג לקרוא בליל יום טוב המזמור של החג קודם תפלת ערבית. ויש נוהגים לומר מזמור של החג בכל ערב בחול המועד קודם תפלת ערבית, אולם אם לומדים תורה שבעל פה, הלכות או אגדות, או גמרא, בין מנחה לערבית, אין צורך לקרוא המזמור של החג בחול המועד, אלא מיד לאחר קדיש על ישראל מתחילים והוא רחום יכפר עון, וברכו. [וגם אין לחזור ולומר קדיש אחר הפסוקים ה' צבאות, שאין להרבות בקדישים]. (א)

אך י"א שיותר טוב לומר קידוש והבדלה על השכר, וכמ"ש הרי"ף (ברכות לט) והרא"ש (פסחים פ"י סי' יז), וכן פסק מרן. ואף שהרמ"א כתב שהעיקר כסברא ראשונה. כתב הפרישה שיש גורסים ברמ"א וסברא אחרונה עיקר, וכן נראה, שדרך הרמ"א לפסוק כהתוס' והרא"ש והטור, וכ' הברכ"י שכן מוכח בדרכי משה, ודלא כמ"ש בא"ר ובערוה"ש ובמשנ"ב. ולכן גם אחינו האשכנזים שיוצאים ביד רמ"א יש להם לקדש ולהבדיל בזה על השכר.

ב) דק"ל שאין מבדילין על הפת, כמ"ש רב עמרם, ורב סעדיה, והרי"ץ גיאת. וכ"כ הרמב"ם בתשובה (מהדו' בלאו סי' רפח), וכ"כ ראבי"ה והאו"ז והריטב"א. [ודלא כשבה"ל (סי' קל) בשם כמה גאונים והר"ח שמבדילין על הפת], לפי שרק בקידוש שצריך להיות במקום סעודה, הפת הוא מעין הקידוש, אבל לא בהבדלה (ב"י ועוד). וביו"ט שחל במוצ"ש שיש בו גם קידוש, י"א שאגב הקידוש על הפת מבדילין עליו, וכמ"ש רב עמרם גאון (ח"ב סי' קיז), וכ"ד הרי"ץ גיאת.

לומר מזמור השייך לאותו חג - קודם תפלת ערבית

ולפאר קבלת קדושת החג בתורה והלל לה', בקול זמרה ורנה. ועוד כיון שענין כל חג נזכר במזמור השייך לו, ברמז או בפירוש, ה"ז יפה כקריאת עניינו של יום בזמנו, ובמיוחד בכניסתו, על יסוד מאמר חז"ל כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם, שנאמר (משלי ט"ו כ"ג) ודבר בעתו מה טוב. [סנהדרין קא. וברי"ף שם]. ודבר זה נזכר בדברי רבי' משה בן מכיר ז"ל, המפורסם כאחד מרבניה הדגולים של עיר הקודש צפת תובכ"א, לפני ארבע מאות שנה, בספרו סדר היום (סדר ליל פסח) וז"ל: יכנס לביהכ"נ בהכנעה, ויתחיל במזמורים המספרים ביצי"מ. ונהגו לומר מזמור יאמרו גאולי ה', שהוא כולל גאולות הרבה, ומדבר בארבעה הצריכים להודות, וביצי"מ כולוהו איתניהו וכו'. וצריכים אנו להודות לה' על חסדו, ולרוממו בקהל עם. עכ"ל. ומדבריו אלה נראה כדאמרן, שמאותה תקופה התחילו לנהוג מנהג זה רבנן קשישאי, חכמי ספרד אשר בצפת. [סידור כנסת הגדולה. תכלאל].

א) לגבי המזמורים שנהגו לאמרם בליל התקדש החג קודם תפלת ערבית, הנה בסידורי רבני אשכנז ראשונים ואחרונים אין זכר לאמירת אותם המזמורים המיוחדים לכל חג וחג, כפי שאנו נוהגים כיום לאמרם קודם תפלת ערבית בכל חג וחג, מזמור השייך לו לפי עניינו, ואפי' בסידורי חכמי הספרדים הקדמונים אינם, גם הראב"ן הירחי בספר המנהיג ורבי' הרד"א שדרכם להזכיר ולפרט מנהגי קהלות הקודש הספרדים, לא הזכירו מהמזמורים הללו כלום. וכן אין זכר קודם תפלת ערבית של חגים בסידורי הגאונים רב עמרם ורב סעדיה גאון, ולא בספרי הפוסקים הראשונים. ונראים הדברים כי רבים מחכמי הספרדים שהיו וחי בעיה"ק צפת תובכ"א, לפני ארבע מאות וחמשים שנה בערך, הם שהתחילו והנהיגו לאמרם קודם תפלת ערבית בחגים, עד שנתפשט המנהג בקהלותיהם, ומאז נקבעו ונדפסו בזמנם בסידורי מחזורי התפלות שלהם. וטעמם נראה כדי להדר

ב. אין אומרים "במה מדליקין" ביום טוב, שהרי מותר להדליק ביום טוב באותם שמנים ופתילות שאסרו חכמים להדליק בהם נר של שבת. וכן ביום טוב שחל בשבת, וכן בשבת חול המועד ובשבת של חנוכה, וביום הכפורים שחל בשבת. אלא אומרים "אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים וכו'". וקדיש על ישראל. וגם ביום טוב שחל להיות בערב שבת, אין אומרים אותו בשבת. וכן המנהג. [הרמ"א בהגה סימן ער, ש"ע הגר"ז, שו"ת גור אריה יהודה סימן קכה]. ב

מהר"י סרוק כתב בשם מהרש"ו, שצריך לעמוד בקדיש של ערבית כדי לקבל תוספת הרוח של שבת. והוסיף בבית השואבה (דף קט"ז). שלפ"ז כליל יו"ט א"צ לעמוד.

ובשעה"כ (דף סח) כתב (לגבי שבת), שנהגו לומר ברכות ק"ש בנועם ובחזן טוב ובקול נעים, להורות שבתפלת ליל שבת יש תוספת קדושה. וכתב בשלמי צבור (דף קצ"ג): שבסידור

אין אומרים "במה מדליקין" ביום טוב, וכן ביום טוב שחל בער"ש, ובשבת חוה"מ

(סי' סד), שיש לאומרו אף כשחל יו"ט בער"ש. וראה עוד במנהגי מהרא"ק (סי' מז), הובא במהרי"ל (סדר תפילות חג הסוכות).

ומנהגינו שלא לאומרו ביו"ט שחל בער"ש, כמ"ש מרן. ועי' בט"ז (שם ס"ק א), שהטעם שאין אומרים אותו ביו"ט שחל בער"ש, שאין הכל יודעים שאין מעשרין ביו"ט, ואם לא יאמרו פרק זה ירגישו שינוי וישאלו, וע"י כן יוזכר דין יו"ט, ומטעם זה אין אומרים אותו אף כשחל יו"ט בשבת. ובכה"ח (אות ח) כתב, דנהרא נהרא ופשטיה. ע"ש.

ובשיירי כנה"ג פי' דברי הטור, דר"ל דמשום דצ"ל עשרתם קודם ביה"ש, שאם לא עישרו עד אותה שעה יעשרו עכשיו, שעדיין יכול לעשר, וכדפירש רש"י. וביו"ט שחל להיות ער"ש, אינו יכול לומר כן, לפי שאם לא עישר קודם יו"ט אינו יכול לעשר עכשיו, וא"כ למאי הלכתא צ"ל עשרתם וכו'. ובמאמ"ר (סי' רע ס"ב) העיר, דהא מקור דין זה הוא מדברי הטור ממנהג אשכנז, ועליה קאי הרב החבי"ב, והרי מבואר מסידור דברי הטור שנוהגין לומר במה מדליקין אחר תפלת ערבית וקידוש, כמ"ש מרן וכל האחרונים, והלא באותה שעה אין בידו לתקן, שאם לא עישר שוב אינו יכול לעשר, דכבר קבליה לשבת עילויה, ומטעם זה הכריע מרן דנכון לאומרו קודם תפלת ערבית. וליכא למימר דאע"פ כן כיון שעדיין יום הוא יש בידו לתקן, כיון שאין בו אלא שבות, שהרי אפי' דברים המותרים ביה"ש, כגון לערב

(ב) כתב הטור (סי' ער), ונוהגים באשכנז שלא לאומרו ביו"ט שחל להיות בער"ש מפני שאין יכולין לומר עשרתם. [שהרי אין מעשרין ביו"ט]. [וכ"כ בשו"ת מהר"ם בר ברוך (מהדורת מקיצי נרדמים עמ' שיא). וכ"כ בספר המנהיג (הל' שבת אות ט), שהמנהג בצרפת שלא לאומרו ביו"ט שחל בער"ש. ובמנהגי מהרא"ק (עמ' ט) כתב, שגם כשחל יו"ט בשבת אין לאומרו, משום דגזרין אטו יו"ט שחל בער"ש. ושכן נוהגים בוונא. ע"כ]. וכתב ע"ז מרן הב"י, שכן כתבו הרוקח (סי' שב), והשבולי הלקט (סי' סו), והכל בו (סי' לה דף לו ע"ג). וכתב הב"י, דאע"פ שאין טעם זה כדאי, אפשר דטעמא דידן משום דביו"ט אין טרודים בשום דבר, כי אם בכישול והדלקה, הילכך מבעו"י עבדי להו, וא"צ להזהירם כמו בשאר ערבי שבתות. וכ"ה בש"ע (סי' ע"ד ס"ב): יש שאין אומרים אותו ביו"ט שחל להיות בער"ש. ע"כ. וכ"ה בתניא רבתי (סי' י).

ואמנם בס' המחכים (עמ' יט) כתב, שגם ביו"ט שחל בער"ש אומרים אותו שלא לחלק בין השבתות וכו'. וכ"כ באבודרהם (דף מג ע"ג), כתב אבן הירחי מנהג צרפת כשחל יו"ט בער"ש שאין אומרים במה מדליקין מפני שאין יכול לומר עשרתן ערבתן, שאין מגביהין תרו"מ ביו"ט. ובספר אומרים אותו. וכן נראה בעיני שא"צ למנעו, שאין לומר שמא יבואו להגביה תרו"מ כשיבנה בית המקדש, שאין האנשים טועים בזה. ע"כ. [דבחזן לארץ לא הפרישו תרומות ומעשרות עד שבאו לארץ ישראל]. וכ"כ הב"ח בשם המהרש"ל

ג. בין גאולה לתפלה של ערבית נוהגים לומר פסוק: "אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אותם במועדם". ויש שאומרים פסוק: "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל". ומנהג בני כבל לומר שני הפסוקים. וכשחל בשבת מקדימים פסוק: "ושמרו בני ישראל את השבת וגו'". (ג)

שם. וכעין זה במנהגי מהרא"ק שם, שביו"ט אין אומרים, גזירה משום מוצאי יו"ט.

ובליל יוהכ"פ שחל בשבת, אין אומרים במה מדליקין, וכמ"ש בשיירי כנה"ג, ובעו"ש, ובא"ר, ובשלמי צבור, ובכה"ח.

וז"ל הגרי"ח בשו"ת רב פעלים הנ"ל (ח"ד או"ח סי' לד) מנהג פשוט אצלנו שאין אומרים במה מדליקין בשבת של חנוכה, וכמ"ש מרן ז"ל בש"ע, והוא מטעם דאיכא פיסול שמנים שפסולים בשבת ומותרים בחנוכה. ודע כי אמירת במה מדליקין אינו חיוב מתקנת חכמים ז"ל, אלא הוא מנהג בעלמא, ולכן הגם כי אין הטעם הנז' מספיק כ"כ, מ"מ כיון שהיא עיקרה מנהג בעלמא דחו אותה אפי' בטעם כל דהו, וכמ"ש היעב"ץ ז"ל בסידור שלו, ויש מקומות שאומרים אותו. ובכל מקום ינהגו לפי מנהג מקומם. ע"כ.

וכן בשבת חוה"מ אין אומרים במה מדליקין, ואומרים כל ישראל יש להם וכו', אמר רבי אלעזר וכו', וקדיש על ישראל. וכתב בלבוש שהוא משום לא פלוג. מיהו השכנה"ג (או"י) כתב, דבשבת חו"ה הם נוהגין לאמרו. וכן ביו"ט שחל להיות בשבת נוהגין לאמרו. ע"ש. והביאו הרו"ח וכתב, דמזה נמשך המנהג בק"ק פורטוגל, דאומרים במה מדליקין וקדיש דרבנן אחר סיום פרקא, ומה שאין נוהגין כן בשאר מקומות, משום דעל הרוב ממהרים לצאת. ע"ש. ונהרא נהרא ופשטיה.

ג) מה שכתבנו שביין גאולה לתפלה וכו' כן הוא בכנה"ג (סי' תפ"ד). ובפר"ח שם. ובשלמי צבור (דף קצ"ד ע"ג). ומה שכתבנו שאומרים פסוק אלה מועדי וגו', כ"ה בלבוש. וע' בכה"ח (ר"ס תפ"ד).

ערובי חצרות ולעשר את הדמאי, כל שקיבל עליו תוספת שבת אסור לעשותם לדעת איזה פוסקים. [דקיבל עליו שבת נעשה כודאי, ואילו בביה"ש תורת ספק עליו אם לא קיבל שבת]. וכ"פ מרן בסי' רס"א. וכ"ה דעת הטור לקמן סי' שצ"ג. ע"ש.

ואמנם יש מתירין בדברים שיותר לעשות ביה"ש, גם לאחר שקיבל שבת, ומ"מ בדברים שאסור לעשותם ביה"ש, לא שמענו מי שיתיר. וממילא הכא דמיירי לעשר את הודאי, אין בידו לתקן. וכ"מ במנהגי מהרא"ק ז"ל שהביא בכנה"ג, דכל שקיבל שבת אין בידו לתקן. ועוד יש לתמוה דלשון מפני שאין יכולין לומר עשרתם, לא משמע כהבנתו שא"צ לומר כן, אלא שאינו יכול לאומרו.

וע"ש במאמ"ר שפירש דברי הטור, מפני שאין יכולים לומר עשרתן, וא"כ לא שייך לשאול אם עישרו אם לא, לפי שמשמעות שאלה זו הוא אם עישרו הפירות לצורך סעודת שבת, והרי לא היה בידם לעשר, ומערב יו"ט היה לו לשאול ע"ז. באופן דטעמא דנהגי שלא לומר פרק במה מדליקין לאו מטעם דא"צ לומר עשרתן ושאיין תועלת באמירתו, כמו שחשב הרב החבי"ב ז"ל, דאי מהאי טעמא גם בשאר שבתות השנה לא היה להם לאומרו, אלא טעמא משום דאין מקום לשאלה זו בשבת שאחר יו"ט, דכיון שאסור לעשר ביו"ט איך יאמר עשרתן דמשמע שהיו יכולין לעשר, ולמה לשוילניהו אם עשו איסור אם לא. שוב מצאתי בכל-בו ואר"ח שכתבו בזה הלשון, לפי שיש באותה משנה עשרתן ערבתן ואין מעשרין ביו"ט. ע"כ. וזה מכוון למ"ש. ואע"פ שגם פירוש שיירי כנה"ג יתיישב לשון הכל בו, מ"מ משמע טפי כמ"ש.

וכן ביו"ט שחל בשבת אין אומרים אותו, משום לא פלוג. וכמבואר בלבוש שם, ועי' מחה"ש

ד. יום טוב שחל בשבת, יש נוהגים שלא לומר "לכה דודי לקראת כלה". והטעם מפני שכאשר אומרים "פני שבת נקבלה" ואין מזכירים "יום טוב" בקבלת הפנים, נראה כמביישים ליום טוב. אבל מנהגינו לומר "לכה דודי" גם ביום טוב שחל בשבת. כי החג הוזמן על ידינו על ידי קידוש החודש, ואין צריך לצאת לקראתו לקבלו כשבא בזמנו. אבל השבת קבועה ועומדת מששת ימי בראשית, ואין צורך שהבית דין יקדשוה, ולכן צריך לצאת לקראת השבת לקבלה כראוי. (ד)

ה. בתפלת יום טוב חותם: "בא"י מקדש ישראל והזמנים", ואם חתם "מקדש ישראל" בלבד יצא. ואם חל יום טוב בשבת, צריך להזכיר באמצע ברכת אתה בחרתנו "את יום השבת הזה", וחותם: "ברוך אתה ה' מקדש השבת וישראל והזמנים". ואם טעה וחתם "מקדש ישראל והזמנים" ולא הזכיר "שבת" בחתימה, אם נזכר מיד בתוך כדי דבור (שהוא שיעור "שלום עליך רבי") חוזר ואומר "מקדש השבת וישראל והזמנים", ואם שהה יותר מכדי דבור, אינו חוזר, שהואיל והזכיר שבת באמצע הברכה יצא ידי חובה בדעיבה, וימשיך רצה עד סוף התפלה. וטוב שיכוין לחזרת השליח צבור מתחלה ועד

אמירת לכה דודי ביום טוב שחל בשבת

והטעם נראה, משום שבשבת היו היחידים מתאחרים עד שיסיימו כל צרכי שבת בע"ש, אבל בערב יו"ט היו משאירים שאר צרכי אוכל נפש אל הלילה, אחר תפלת ערבית, והיו יכולים להקדים ולצאת יחד עם כל הקהל. וע' בשפת אמת (שבת כד:). [מאור ישראל (שבת שס)].

וביו"ט שחל בשבת, אומר מעין שבע, אך אינו מזכיר יו"ט בברכה זו, כיון שלא נתקנה ברכה זו אלא בשבת. ואם טעה הש"צ והזכיר יו"ט בברכה, וחתם בא"י מקדש השבת וישראל והזמנים, אינו חוזר. דבדעיבה לא נחשב הפסק, כיון דקושטא קאמר, שהוא גם יו"ט. וגדולה מזו כתב מרן (סי' קח סי"ב), שהטועה והזכיר בתפלה מאורע של שאר ימים שלא בזמנו, לא הוי הפסק. וראה בשו"ת יוסף אומץ (סי' ח).

ובליל שבת שאחר יו"ט, יש לומר ברכה מעין שבע, וכמ"ש הריב"ש (סי' לב, וסי' מ) שהתקנה היתה לעם שבשדות שמאחרים לבוא לביהכ"נ, וגם ביו"ט היו עם בשדות. וכ"כ המנהיג, וכ"פ בש"ע (סי' רסח סי"א). ודלא כמ"ש בס' השלחן שאין אומרים אותה בשבת שאחר יו"ט.

(ד) מה שכתבנו שיש שאין אומרים בליל יו"ט שחל בשבת לכה דודי וכו', הוא משום שנראה כביוש ליו"ט שאומרים פני שבת נקבלה, דמשמע ולא פני יו"ט. וכ"ה בפמ"ג (סי' תפח א"א סק"א). אבל מנהגינו לומר לכה דודי, כמבואר בשו"ת בית דוד (חאו"ח סי' רסד) דאין להקפיד, דשבת א"צ קידוש כיו"ט וממילא קאתי, הילכך צריך לצאת לקראת שבת לקבלה, כיון שהוא בא אלינו מעצמו, אבל יו"ט שבא אלינו ע"י קידוש כיו"ט, נמצא שאנו מביאים אותו. וא"כ אין שום ביוש בזה, דהא עדיף הבאה של יו"ט מקבלת שבת. ועוד הביא ראה שם, דלא חיישינן לביוש יו"ט. ע"ש. וכ"ה בברכ"י (סי' תפז סק"ו). ובשלמי צבור (דקצ"ב ע"ג). וברוח חיים (סי' רסב סק"ג). ובמועד לכל חי (סי' יט אות ג). ובספר בית השואבה (דף קסח ע"ב, אות ה). וזהו כמ"ש בגמ' (ביצה יז.) תני תנא קמיה דרבינא (שחותם) מקדש ישראל והשבת והזמנים, א"ל אטו שבת ישראל מקדשי לה, והא שבת מקדשא וקיימא, אלא אימא מקדש השבת וישראל והזמנים.

והנה ביו"ט לא תיקנו חכמים ברכת מעין שבע,

סוף. והוא הדין אם טעה וחתם "ברוך אתה ה' מקדש השבת", הואיל ובאמצע הברכה הזכיר יום טוב יצא ידי חובה בדיעבד. (ה)

1. והוא הדין אם התפלל בשבת ויום טוב ואמר "אתה קדשת" ואמר "יעלה ויבוא", יצא. (ו)

2. יום טוב שחל בשבת ושכח להזכיר בתפלתו של שבת, צריך לחזור ולהתפלל, ולהזכיר של יום טוב ושל שבת בתפלה אחת, ואפילו אם חזר והתפלל תפלת ערבית שלמה של שבת, ולא הזכיר בה של יום טוב, לא יצא ידי חובתו, שחובתו להתפלל תפלת יום טוב עם הזכרת שבת ביחד. וצריך שיחזור להתפלל תפלה שלישית, שיזכיר בה שבת ויום טוב כאחד. (ז)

בתפלת יו"ט חותם: "בא"י מקדש ישראל והזמנים", ואם חתם "מקדש ישראל"

ברכה לבטלה, ואינו ספק שקול, יש לנהוג כפי ההלכה, דהיינו או כדעת מרן, או כדעת ר"פ, וכדומה.

ומה שכתבנו שאם הזכיר באמצע הברכה יו"ט וכו', כן כתבו בערה"ש (סי' תפז). הגר"ז. ח"א (שם). משנ"ב בביאה"ל.

ואם לא חתם מקדש ישראל והזמנים אלא מקדש השבת לבד, דעת הפר"ח שצריך לחזור. אך בערה"ש העלה, דגם בזה סב"ל, אם הזכיר המועד בתפלתו. וכ"כ הגר"ז.

(ו) עיין בשו"ת ויאמר משה (סי' יד). וכ"כ בשו"ת ממעייני הישועה (סי' טו). וכיו"ב פסק החיד"א במחב"ר (רסח, ה. תצ, ה) שאם טעה בשבת חוה"מ והתפלל מוסף של שבת לבד ואמר יעלה ויבא בעבודה יצא. [וחזר בו ממ"ש בברכ"י (סי' תצ אות ט). ובחקרי לב (סי' נד) הסכים למ"ש בברכ"י, וביוסף אומץ (סי' טט) כתב שעיין בדברי קדשו, והעיקר כמ"ש במחב"ר, ושכן הסכים בשלמי צבור (דף ר. רמב). וכ"כ באהל יוסף מולכו (א"ח סי' יג), דמה שחתם מקדש השבת, קושטא קאמר, אלא שהיה לו לחתום גם בשל יו"ט, וכיון שהזכיר יו"ט בעבודה יצא].

(ה) והטעם שחותמים מקדש ישראל והזמנים, ולא אומרים המועדים, דהרי ברכה זו היא לשלושת הרגלים, כתב ביפה ללב (סי' תפז אות ב') לפי שכל המועדים תלויים בזמני השנה, חג הפסח באביב, חג שבועות בקציר חיטים, וחג סוכות באסיף.

ומה שכתבנו שאם חתם "מקדש ישראל" בלבד יצא, כנה"ג (סי' תפז). פסח מעובין (אות קלה). חק יעקב. א"ר. פמ"ג. א"א, מהר"א הכהן, ערה"ש. שלחן גבוה. הגר"ז. ח"א (כלל כח סי' י). והגם שבברכ"י הסכים להפר"ח שצריך לחזור, ושכ"ד מהר"ם גלנטי ומהר"י אלפנדארי ומהר"ש רודיטי. מ"מ סב"ל. הואיל וכ"ד רוב האחרונים. וכן הסכים הפר"ח, וה"ד ביד אהרן. ובכה"ח (סי' תפז אות כ). ואע"פ שבדרך כלל אין לומר סב"ל בתפלה, וכמו שנתבאר בשו"ת יבי"א ח"ב (חאו"ח סי' ט), שאני הכא שדעת רוב האחרונים שאינו חוזר. ולדעתם אם יחזור הוי ברכה לבטלה. וכן נראה לדינא, הילכך שפיר מוקמינן אדינא ולא מכח סב"ל. [שכל שממ"נ נכנס בקום ועשה בספק

יו"ט שחל בשבת ולא הזכיר שבת וחזר והתפלל ולא הזכיר יו"ט חוזר להתפלל

מרן החיד"א במחב"ר (סי' רסח סק"ט) כתב, אם חל יו"ט בשבת, ושכח והתפלל בלילה תפלת יו"ט לבד ולא הזכיר שבת, ואח"כ שמע מהש"צ ברכה מעין שבע כולה, נראה שיצא י"ח, ע"פ מש"כ

(ז) כתב מרן הש"ע (סי' רסח סי"ג), מי שהתפלל בלילה שבת תפלה של חול ולא הזכיר בה של שבת, או שלא התפלל כלל ושמע מהש"צ ברכה מעין שבע מראש ועד סוף יצא. ע"כ. והנה

שחל בשבת, שאם שכח בתפלת ערבית להזכיר של שבת, לא מועיל לכיין לצאת בברכת מעין שבע שאומר הש"צ. סידור היעב"ץ. מטה אפרים. ע"כ. והן אמת שבבית מנוחה (הל' ברכה מעין ד' אות י) הסכים לדברי הרב חיד"א בדביעבד יצא. והניף ידו שנית בהרחבת הדיבור בספרו בית השואבה (דף קע:) שעכ"פ בדביעבד יצא. ומשום דתפלת ערבית רשות, דאלמלא כן לא היה יוצא בברכה אחת מעין שבע במקום שבע ברכות, וכמ"ש בב"י שזהו טעם הגאונים, וה"נ לענין זה יצא י"ח.

אולם אינו מוכרח, כי די לנו שברכת מעין שבע תספיק להוציא י"ח במקום תפלת ערבית שלימה, והבו דלא להוסיף עלה לצאת י"ח בתפלה לחצאין, של שבת לחוד ושל יו"ט לחוד. אולם נראה שיש מקום לתלות הלכה זו במחלוקת הראשונים בעיקר דין השוכח להזכיר מעין המאורע בתפלה, אם דינו כלא התפלל כלל, או תפלתו תפלה, רק שחוזר כדי להזכיר המאורע. ע' מ"ש התוס' והרשב"א ותר"י והרא"ש (ברכות כו:) ובשבה"ל (סי' קעז) ובס' האשכול (סי' כה עמ' נח).

וע' בשו"ת קרני ראם (סי' ריח) דמוכח שמסקנתו שצריך לחזור ולהתפלל תפלת יו"ט ושבת. גם בתהלה לדוד (סי' רסח) תמה ע"ד החיד"א הנ"ל, וכתב שהראיה שהביא, יש לדחות, דכאן נתחייב להזכיר שבת ויו"ט בכל תפלה שיום הוא שנתחייב בתפלות שבת ויו"ט בכל תפלותיו. ודמי למ"ש המג"א (סי' קפ"ט ס"ק יג), דבשבת ור"ח, ושכח של שבת ופתח בהטוב והמטיב, שצריך לחזור לראש, לכ"ע חייב להזכיר גם ר"ח, שבכל בהמ"ז צריך להזכיר שניהם, דומיא דיוה"כ שיום הוא שנתחייב בארבע תפלות. ע"ש. ועוד, שלפי ראיתו מוכח דס"ל הכי גם בשחרית, וכמעט לא ניתן להאמר וכו'. לכן נראה ברור שצריך לחזור ולהתפלל תפלה של שבת ויו"ט.

והנה כיו"ב כ' בשו"ת מהרש"ג (ח"א סי' נב), במי שטעה בר"ח טבת, שהתפלל שחרית ואמר יעלה ויבא אבל שכח טל ומטר, וחזר והתפלל שנית ואמר טל ומטר ושכח יעלה ויבא, והעלה שצריך לחזור ולהתפלל פעם שלישית ולהזכיר שניהם, כיון שכל תפלה יש בה חסרון, אין לצרף

מין הש"ע הנזכר, ומידי דהוה למי שאכל פירות משבעת המינים ומיני מזונות שהדין הוא לכוללם בברכת מעין שלש, ואם שכח וברך על המחיה לבד פשיטא שמברך על פירות העץ לבד, וה"ה כאן. ע"כ. והמאמר (סי' רסח סק"ט) כתב בנידון זה, דלא דמי למ"ש מרן בש"ע הנ"ל, דמרן מיירי שאינו חייב אלא תפלה אחת של שבת בלבד. אבל כאן שהזכיר של יו"ט בלבד ולא הזכיר של שבת, דינא הוא שיחזור ויתפלל תפלה כתקנתה של יו"ט ושבת, שהרי הוא כאילו לא התפלל כלל, ופשיטא שאינו יכול לצאת י"ח בברכה מעין שבע שאין מזכירים בה של יו"ט, ואפי' בדביעבד לא יצא שלא מצאנו תפלה לחצאין, ונראה כי אפי' אם חזר והתפלל תפלה שלימה דהיינו ערבית של שבת ולא הזכיר של יו"ט בתפלה השניה לא יצא. ושור"ר בא"ר שכתב בפשיטות בנידון זה שאינו יכול לפטור עצמו בברכה מעין שבע. עכת"ד.

גם בשלמי צבור (דף שו ע"ד) הביא דברי המחב"ר הנז', וכתב, ובמחכ"ת לא כיון יפה בזה, ואין הנידון דומה לראיה, דשאני התם שאכל שני מינים נפרדים בברכות חלוקות זו מזו, וצריך היה לברך על כל מין ומין בפני עצמו, אלא כדי שלא להרבות בברכות תיקנו שיכלול הכל בברכה אחת כיון שהכל צריכים לברכה מעין ג', אבל אם שכח ולא כללם פשוט שחזור ומברך על פרי העץ לבדו, שכבר יצא על המזונות בברכת על המחיה, משא"כ לענין תפלת שבת ויו"ט שאירעו ביום אחד, ושכח אחד מהם, בודאי שחזור ומתפלל של שבת ויו"ט בתפלה האחרת, אף שכבר הזכיר יו"ט בתפלה הראשונה, כיון שיום אחד הוא שכלול משתי קדושות, ואם לא עשה כן אפי' בדביעבד לא יצא. ולכן נ"ל פשוט לדינא שאינו יוצא כלל בברכת מעין שבע אפי' בדביעבד. ע"כ.

וכ"כ הרב מטה אפרים (סי' תקפב), אם חל ר"ה בשבת או שיוהכ"פ חל בשבת, וטעה בתפלת ערבית ולא הזכיר של שבת, וחזר והתפלל של שבת לבד לא יצא י"ח, שאין תפלה לחצאין, וחייב לחזור ולהתפלל פעם שלישית תפלה של ר"ה או יוהכ"פ ולהזכיר בהם של שבת כראוי. ע"ש. וע"ע בכה"ח (סי' תרי"ט ס"ק מ) בדין יוהכ"פ

להזכיר המאורע. וא"כ נראה שצריך לחזור פעם שלישית. שאין תפלה לחצאין.

ובמגן גבורים (סי' קיד סק"ט) הביא מ"ש בשו"ת גור אריה יהודה (סי' יז) הנ"ל, וכ' ע"ז, ודינו צ"ע שסוף סוף שתי התפלות אינן כתקנתן. ואנן בעינין תפלה כתקנתה. ומ"מ נראה דלענין סמיכות גאולה לתפלה אין לו דין לא התפלל כלל שיהיה צריך לסמוך גאולה לתפלה, ויש להקל. ע"כ. אמנם זה תלוי באמת במחלוקת הראשונים, שבתוס' ברכות (כו:) הנ"ל.

ובארחות חיים החדש (סי' קיד סק"ה) הביא מ"ש בשו"ת גור אריה יהודה הנ"ל, וכתב שבשו"ת ליקוטי צבי (סי' י) חולק עליו, וגם הגאון מהר"ש קלוגר בתשובה שם חולק עליו והניחו בצ"ע. ע"כ. גם בדעת תורה (סי' קיד) הביא דברי הרב גור אריה יהודה הנז', וכתב, אולם בספר מטה אפרים (סי' תקפב) מפורש להיפך. וגם הגר"ש קלוגר בספר החיים חולק על הגוא"י בזה. ע"כ. ובשו"ת יגל יעקב (חאר"ח סי' כג) כתב ע"ז שהדין עמהם שצריך לחזור ולהתפלל פעם שלישית. וע"ש.

ובס' הבתים (הל' תפלה פ"ג עמ' עא) כתב, י"א מי שטעה בשבת ויו"ט, ולא הזכיר של שבת בתפלתו, וחזר והתפלל של שבת ולא הזכיר יו"ט יצא, ויראה לי שהואיל וצריך להזכיר של שבת ושל יו"ט, ולא הזכיר, חוזר ומתפלל. ע"כ. ומוכח מזה ג"כ דלא כהחיד"א. ובחסד לאלפים (סי' רסח סק"י) הביא להלכה דברי החיד"א. אך הדר תבריה לגזיזה לקמן (סי' תכה) שכתב, שבר"ח שחל בשבת וטעה והתפלל מוסף של שבת, וחזר והתפלל מוסף של ר"ח לבד, צריך לחזור ולהתפלל פעם שלישית מוסף של שבת ור"ח יחדיו. גם השערי תשובה (סי' רסח) הביא להלכה דברי החיד"א, והדר תבריה לגזיזה (בסי' תקפב סק"ה), שאחר שכתב דברי החיד"א במחבר"ו, שביו"ט או יום ראש השנה שחלו בשבת, ובערבית שכח להזכיר של שבת, שיוצא בברכת מעין שבע, סיים, שהרב שלמי צבור חולק עליו, והעלה שאינו יוצא בברכת מעין שבע. וכן נראה לע"ד.

שתי התפלות לומר שיצא בהן, שצריך שיתפלל תפלה שלימה בלי חסרון. ע"כ. אך הדוגמאות לזה שהזכיר שם, יש לדחות, וכמו שהעיר עליו בשו"ת בצל החכמה (ח"ד בהשמטות).

גם בשו"ת שדה יצחק חיות (סי' ד) דן בכיו"ב, והזכיר מ"ש המג"א (סי' קפח) במי שבירך בהמ"ז בשבת ויו"ט ושכח להזכיר של שבת, כשחזר צריך לחזור ולהזכיר של יו"ט וכו'. נוכח הפמ"ג בא"א שם, שכיון שלא הזכיר שבת הוי כמו שלא בירך כלל. וכ"כ האבנ"ז (א"ח סי' תקז אות ד). וע' היטב בס' קצות השלחן בבה"ש סי' מז ס"ק טו. ודו"ק].

ובשו"ת גור אריה יהודה (א"ח סי' יז) נשאל במי שהתפלל בר"ח, ושכח להזכיר יעלה ויבא וחזר והתפלל והזכיר יעלה ויבא אך בשניה שכח לומר טל ומטר. דלכאור' צריך לחזור ולהתפלל פעם שלישית, כיון שבשניהם לא יצא, אך נראה דא"צ לחזור, שבש"ע (סי' קכו) אי', שאם שכח הש"צ ולא הזכיר יעלה ויבא עד שסיים תפלתו, א"צ לחזור, שהרי תפלת המוספין לפניו. וע' במג"א שם בשם הרמ"ע, שאף ביחיד ששכח יעלה ויבא והתפלל מוסף א"צ לחזור ולהתפלל, נמצא דלא אמרי' שכיון ששכח יעלה ויבא הוי כאילו לא התפלל כלל אותה תפלה, אלא אמרי' שאותה תפלה יצא רק שחייב לחזור להזכיר מעין המאורע, ולכן כשהזכיר ר"ח במוסף יצא וכו'. עכת"ד.

אך האמת שד' המג"א בשם הרמ"ע אינם מוסכמים, שהפר"ח (סי' קכו ס"ג) חולק ע"ז, וכתב שצריך לחזור ולהתפלל. וכ"פ במור וקציעה (שם) ושאינן ללמוד דין זה ממה שהקילו בזה בצבור, דשאני התם דחשו לטורח צבור וכו'. וכ"כ מרן החיד"א בשיו"ב (סי' קח סק"ב), שמצא בתשובת הרשב"א כ"י שפסק, שאם שכח היחיד לומר בשחרית ר"ח יעלה ויבא ולא נזכר עד שהתפלל מוסף והגיע זמן מנחה צריך להתפלל מנחה שתיים. ע"כ. וכן הסכימו האחר'. וכ"פ השואל ומשיב תליתאה (ח"ב ס"א ג). ובשו"ת יד אליהו רגולר (א"ח ס"ח). ומעתה אין שום ראייה משם דבשכח לומר יעלה ויבא, תפלתו תפלה, ורק צריך לחזור כדי

והגרי"ח פלאג'י בס' רוח חיים (סי' רסח סק"ג) מסיק כסברת הרב שלמי צבור שדחה ראית החיד"א. ע"ש. וכ"כ באשל אברהם בוטשאטש (סי' רסח). ושור"ר להגרצ"פ פרנק (ברכות מט:) שדן בנידון זה, וכתב דתליא בפלוגתא דרבוותא שבתוספות ברכות (כו:), אי חשיב כלא התפלל כלל, או רק שצריך לחזור כדי להזכיר מעין המאורע. ומ"מ לדינא העלה שלא יצא. ע"ש. וכן נראה עיקר.

איברא שבספר שלחנו של אברהם (סי' תצ) כתב, מי שהתפלל מוסף בחוה"מ שחל בשבת, ולא הזכיר של שבת, שצריך לחזור ולהתפלל, כמ"ש בשו"ת מים רבים (סי' מב). מ"מ נראה שא"צ לחזור להזכיר שניהם, אלא מתפלל מוסף של שבת לבד, וכמ"ש כיו"ב החיד"א במחבר"ר (סי' רסח אות ט). ע"כ. וכן בשו"ת זכור לאברהם אביגדור (סי' מג) כתב, כיו"ט שחל בשבת, וטעה בתפלת מוסף ולא הזכיר של שבת חוזר למוסף של שבת בלבד. וראיה לזה מדין מי שאכל מזונות ושתה יין, שצריך לכלול שניהם בברכה אחרונה, ושכח ובירך על הגפן לבד, שבודאי מברך אח"כ על המחיה בלבד, מאחר שכבר בירך על הגפן, ואף שיש לדחות דשאני התם שברכות נפרדות הן, ורק לכתחלה יש לכוללן, משא"כ בשבת ויו"ט שהתפלה צריכה להיות כוללת כל קדושות היום, מ"מ אין סברא לומר כן, אלא יכול להשלים התפלה במה שחיסר ושפיר דמי. וה"ה בקידוש שאם קידש על היין והזכיר רק של שבת ולא של יו"ט, אם יחזור לקדש ויזכיר שניהם אפשר שאם אומר מה שאינו צורך הוי הפסק. ומיהו בדיעבד שהזכיר שניהם אינו מעכב, אבל במוסף אם חוזר ומזכיר בתפלתו מוסף שבת ויו"ט, הו"ל כאילו הוא מחלל שבת במה שחוזר ומזכיר קרבן יו"ט, דהוי כמקריב קרבן יו"ט פעם שנית, כעין מ"ש הרמב"ם בשם הגאונים שאסור להתפלל נדבה בשבת לפי שאין מקריבין נדבה בשבת וכו'. עכת"ד. ואין דבריו מחוורים. והרב המגיה שם ציין לספר שלמי צבור (דף רל) שפסק, שצריך לחזור למוסף שבת ויו"ט. ע"ש. ומשמע שהרב המחבר הנז' ס"ל כשי' החיד"א.

ובן בערוה"ש (סי' רסח סעיף יח) הביא להלכה דברי מרן החיד"א. גם בשו"ת התעוררות תשובה (חאר"ח סי' קי) כתב, אם לא התפלל מנחה בער"ש, שצריך להתפלל ערבית שתים של שבת, ואירע שחל יו"ט בשבת, ובתפלת התשלומין לא הזכיר של יו"ט אלא של שבת בלבד יצא י"ח תפלת התשלומין, וכמ"ש המחבר"ר (סי' רסח), שאם טעה בליל שבת ויו"ט והתפלל רק של יו"ט, מתכוין לשמוע ברכת מעין שבע ויוצא י"ח. ולפ"ז גם אם לא שמע מהש"צ ברכת מעין שבע, וחזר והתפלל של שבת ולא הזכיר של יו"ט יצא. ע"כ. גם באג"מ (א"ח ח"ד סי' ע אות יד) כתב מסברתו כדברי החיד"א. [ולא זכר כלל ממחלוקת האח' בזה]. וכן בפני יצחק אבולעפיא (מע' ב אות קצז) הביא המח' בזה בין המחבר"ר לבין השלמי צבור, וכתב, ואיני כדאי להכריע בין הרים גדולים, אך מ"מ כיון דקי"ל סב"ל, נראה פשוט שיש לפסוק כהחיד"א, וא"צ לחזור ולהתפלל, דשוא"ת עדיף. ע"כ. ונעלם ממנו שבספר הבתים כתב כדברי השלמי צבור.

ו**כתב** מרן אאמ"ר, שנראה שאע"פ שרוב האחרונים ס"ל דלא כהחיד"א, ומצאנו כן בספר הבתים שפסק כדבריהם. מ"מ לרווחא דמילתא יש לנהוג בזה כמ"ש מהר"י טייב בס' ערה"ש (סי' קח סק"ז), שכאשר יש בשבת מחלוקת בפוס' אם יצא י"ח תפלה, יתפלל ע"י תנאי נדבה, מטעם ס"ס. כי הנה מרן הב"י (סי' קז) הביא תשובת הרי"ף (סי' שכ) שכתב, שאין הדבר נכון לומר שאין להתפלל תפלת נדבה בשבת, שהרי אין מניעת קרבן נדבה בשבת, אלא משום חילול שבת, ואין חילול שבת בתפלה. ע"כ. וכ"כ הרד"א בשמו. [וע"ע בס' האשכול (עמ' כא) בשם רה"ג, שמותר להתפלל נדבה בשבת, ע"י שיחדש בה דבר. ופשוט שכשחוזר משום ספק, אין לך חידוש גדול מזה. כמ"ש הפוסקים. וכ"כ בשו"ת הרמ"ע מפאנו (סי' יט), שסתם תפלה מותר להתפלל נדבה בין בחול בין בשבת חוץ מתפלת מוסף]. וא"כ י"ל בנ"ד ס"ס, שמא הוא צריך לחזור ולהתפלל מן הדין, ואת"ל שא"צ, שמא הלכה כדעת כמה רבוותא דס"ל שמתפללים נדבה בשבת, והוי ס"ס גמור, ובהכי לא חיישי' לאיסור ברכה שאינה צריכה.

ח. המתפלל ביום טוב, וכשהגיע לברכת מודים, נסתפק אם כשיים יעלה ויבוא (שבאמצע ברכת אתה בחרתנו) סיים כהוגן, "והשיאנו", וחתם הברכה כדת, או שאחר שסיים יעלה ויבוא המשיך "ואתה ברחמיך הרבים" וכו', כמו שרגילים בר"ח ובחול המועד, ונמצא שלא חתם ברכת אתה בחרתנו, צריך לחזור ולומר "והשיאנו" וכו' ויחתום כדת, ואפילו אם סיים תפילתו, צריך לחזור לראש, ואין לומר בזה "ספק ברכות להקל". וטוב כשחוזר להתפלל שיהרהר תנאי דנדבה. (ח)

נגד מרן שפסק שאין נדבה בשבת, לק"מ, שבהצטרף ספק נוסף שפיר חשיב ס"ס. ע' בשו"ת יבי"א (ח"ז חאר"ח סי' מד אות ח והלאה). וראה עוד במאמר (סי' קח ס"ק יד), ובשו"ת זכור ליצחק הררי (סי' כב). הילכך אף כאן קודם שיתפלל פעם שלישית, יתנה ויאמר, שאם הלכה כהאומרים שאינו חייב מן הדין להתפלל תהיה תפלתו תפלת נדבה. וע"ע בשו"ת מג"ח (ח"י סי' מז). ובשו"ת משנה"ל (ח"י סי' כט). ובשו"ת בצל החכמה (ח"ד סי' מג) ובהשמטות.

איברא דבעלמא נקטי' שאפי' ס"ס לא מהני בברכות, מ"מ הרי כתב בשו"ת מכתם לדוד (חאר"ח סי' ג) דהיכא דאשכחן ס"ס, ודאי דאית לן למשרי אפי' כולהו איסורי דאורייתא, וה"נ דכוותה דאית לן למשרי אריא דרביע עליה, דהיינו איסור דלא תשא. וכ"ש בנ"ד דמדניא נקטי' כדעת מרן שצריך לחזור, אלא דלרווחא דמילתא עבדינן ס"ס, בכה"ג יש לסמוך על הס"ס, כמ"ש הערה"ש. [ומ"ש בפתח הדביר סי' קח סק"ט, דלא עבדינן ס"ס

המתפלל ביו"ט, וכשהגיע למודים, נסתפק אם סיים כהוגן ואמר "והשיאנו"

ליה לחזור, מטעם שקרוב לודאי שאמר כתפלת ר"ח. ואיה"נ אם נזכר באמצע תפלתו שחוזר מטע"ז, ולא משום נדבה, דל"ד לספק התפלל].

גם מה שסיים הגו"ר שאף בספק השקול חוזר ומתפלל בשבת ויו"ט, אין נראה כן מד' האחרונים. ע' בשו"ת זרע אמת (סי' יב), ובכה"ח (סי' קח ס"ק נה). ועמ"ש בזה בשו"ת זכור ליצחק הררי (ס"ס כ) ע"ש.

אכן י"ל דשפיר חוזר כשהוא באמצע התפלה, מטעם שאם לא יחזור עדיין יש חשש איסור בר' לבטלה, כל שדילג חתימת הברכה של יו"ט. ול"ד להנ"ל דבפתח ולא חתם יצא בדיעבד, כיון שכאן לא פתח בברוך, וכל ברכה שאין בה שם ומלכות אינה ברכה. ודו"ק. והאריך בזה בשו"ת יבי"א (ח"ב סי' ט אות יד). ובחזו"ע פסח (עמ' קח). וראה ביבי"א שם בארוכה, מדברי הירושלמי והפוסקים דלא שייך סב"ל בתפלה, ע"ש מילתא בטעמא.

והנה בבית מנוחה (עמ' קמ ס"ה) כתב שאם נסתפק אם התפלל תפלה של שבת [וכן יו"ט], או תפלה של חול, אינו חוזר על הספק, דשבת ויו"ט

(ח) בשו"ת גנת ורדים (כלל ד סי' יט) דן במי שהתפלל ביו"ט, ובברכת מודים נסתפק אם אחר יעלה ויבא טעה וסיים ותחזינה עינינו כמו בר"ח, או התפלל והשיאנו וכו' כהוגן. והביא הדין דספק התפלל חוזר ומתפלל, ודחה די"ל דהתם הוי בדרך נדבה, משא"כ הכא שאין נדבה בשבת ויו"ט. ומ"מ כ' דהכא חשיב ודאי לא התפלל, שע"פ הרוב מסיים אחר יעלה ויבא בר' רצה, ומה שלמוד מזכיר. ואף את"ל דהספק שקול, י"ל דבכה"ג אף הסוכרים שאין לתפלל נדבה בשבת ויו"ט, בכה"ג יודו שמתפלל, כיון שאין תפלה זו נדבה לגמרי. ומש"ה חוזר לו' והשיאנו. ע"ש. ולזה הסכים בס' פרח שושן (כלל ד סי' ג). וע"ע בס' בית השואבה (דף קסט). ובכה"ח (סי' תפז סק"ל).

והנה משמע מד' הגו"ר שאף אם לא סיים תפלתו חוזר לומר והשיאנו. ולפ"ז אין ראי' מההיא דספק התפלל, כיון שאין זה אלא בברכה א', והתחיל התפלה אדעתא דחובה. וא"א להתפלל חצי חובה וחצי נדבה. [וכן העיר בשו"ת מעט מים (סי' ט). והעמיד דברי הגו"ר דמיירי שסיים תפלתו מבלי לחזור והשיאנו, ועמד ושאל אחר התפלה, ולהכי מורינן

ט. מתפללים שחרית של יום טוב, ומאחרין לבוא (לבית הכנסת) וממהרין לצאת (רמ"א בהגהה ס"א), ואומרים כל המזמורים הנאמרים בשבת. וכתבו האחרונים, והאידינא שמאריכין בפיוטים ובניגונים בין יוצר אור וקריאת שמע, וקרוב לודאי שיעבור זמן קריאת שמע, צריך להשכים בכל יום טוב כדי לקרות קריאת שמע בזמן הראוי, (משנ"ב ס"י תקכ"ט סק"ד). ואם חושש שיעבור זמן קריאת שמע בגלל הניגונים, יקרא קריאת שמע לפני ברוך שאמר. ט)

של חול, מאחר והיא שייכת אף ביו"ט, אלא שחז"ל לא רצו להטריח וכמבואר לעיל.

והנה ז"ל מרן בש"ע (סי' רסח ס"ה): אם התפלל של חול בשבת, ולא הזכיר של שבת, אם עקר רגליו חוזר לראש, ואם לא עקר רגליו אע"פ שסיים תפלתו, אינו חוזר אלא לשל שבת. ע"כ. ואם רגיל לומר תחנונים אחר יהיו לרצון השניה, חשיב כמי שעדיין עומד בתפלה. כמבואר במג"א (סי' רסח סק"ה), ועיין שם לסי' תכ"ב סס"א דמיירי שרגיל לומר תחנונים אחר תפלתו. ע"כ. ועיין בש"ע (סי' קיז ס"ה), גבי מי שטעה בברך עלינו, שאם השלים תפלתו ואינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו, אע"פ שעדיין לא עקר רגליו, כעקורים דמי. ע"כ.

ועיין בשו"ת הרדב"ז (לשונות הרמב"ם חלק א' סי' סה), במ"ש ע"ד הרמב"ם בפ"י מהלכות תפלה, במי שטעה והתפלל תפלת חול בשבת, לא יצא. ויש ספרים דגרסי יצא. על מה צריך לסמוך. וכתב, דב' הגירסאות אמת, שהדבר תלוי אם הזכיר של שבת. ע"ש. ולפי המבואר יוצא, שאם התפלל בשבת חוה"מ תפלת יו"ט, והזכיר שבת, יצא, ואינו חוזר, כיון שהזכיר של שבת.

וע"ש במשנ"ב (סי' רסח ס"ק יג) שהוכיח מהז"א, דאפי' נזכר קודם מודים, לא יכלול שבת בעבודה לומר רצה נא במנוחתנו ביום השבת, דלכתחלה צ"ל ברכה לקדושת היום, וכדיעבד יצא.

ביום טוב מאחרין לבוא (לבית הכנסת) וממהרין לצאת

יו"ט. כן מפורש במסכת סופרים. ולכא"ו קשה מהא דקי"ל בברכות (יד). שאסור להתעסק בצרכיו קודם התפלה. ואכן הפר"ח (סי' פט ס"ו) כ', כי מה

חומרו של יום גורם, דרמי אנפשיה באותה שעה ומדכר. וכ"כ בבא"ח (ש"ב תולדות אות יב), שאם מסתפק אם טעה והתפלל של חול, אמרינן דמסתמא התפלל של שבת, דחומרו של יום וכו'. וכ"ה בילקו"י (א"ח סי' רסח). [וטוב שיאמר לש"צ שיכוין להוציאו בתפלת החזרה, ויאוין היטב ויענה רק אמן ולא ב"ה וב"ש. ובפרט שדעת הא"ר שצריך לחזור שמסתמא התפלל של חול כמו שהוא רגיל. וכ"פ במשנ"ב. אלא דסב"ל, וא"א להתפלל תפלת נדבה בשבת ויו"ט]. ועי' במש"כ בילקו"י שבת א' (חלק שני עמ' תקע) במקורות שם. [וצ"ע אם שייך לומר כן גם לגבי המסופק ביו"ט, לאחר שסיים להתפלל העמידה, אם התפלל אם של יו"ט כראוי, או של שבת].

ול"ד למי שנמצא במודים ומסופק אם חתם כהוגן והשיאנו וכו', וכנ"ל, דנקטינן שיחזור לוהשיאנו, דהתם לא שייך למימר סב"ל ולא יחזור, כי יתכן שבאמת לא חתם כהוגן ונמצא שמכאן והלאה כל מה שיברך הוי ברכה לבטלה בקום ועשה, משא"כ הכא שכבר סיים תפלתו ולכן אמרינן שלא יחזור להתפלל.

ומי שהתפלל ביו"ט תפלה של יום חול, והזכיר יעלה ויבא ברצה, בדיעבד יצא י"ח. כמ"ש הח"א בהלכ' יו"ט, ועי' בילקו"י שבת א' חלק שני, במי שבשבת ויו"ט התפלל תפלה של שבת אך הזכיר בברכת רצה יעלה ויבא כנגד היו"ט, שבדיעבד יצא י"ח, וה"ה לנ"ד שהתפלל תפלה

הנה במגילה (כג). איתא, ביו"ט מאחרין לבוא (לבית הכנסת) וממהרין לצאת. ופירש"י, מאחרין לבוא, לפי שצריכים לטרוח בהכנת סעודת

י. אחר החזרה גומרים את ההלל, ומברכים עליו "אשר קדשנו במצותיו וצונו לגמור את ההלל". ומנהיגנו לכפול את הפסוקים אורך כי עניתני וגו', מאת ה' היתה זאת וגו', זה היום עשה ה'. ואסור להפסיק באמצע ההלל, אלא דינו כדין קריאת שמע וברכותיה, שבאמצע הפרק שואל מפני היראה, דהיינו בשלום אביו או רבו שחייב במוראם, ומשיב שלום מפני הכבוד לאדם נכבד שהקדים לו שלום, ובכין הפרקים שואל בשלום אדם נכבד ומשיב שלום לכל אדם. וכן יש לו להפסיק לקדיש ולקדושה, אפילו באמצע הפרק. ואף לענין אמן דברכות יש לו להפסיק. ואם פסק באמצע ההלל אפילו לדבר הרשות, ואפילו שהה כדי לגמור את כולו, אינו צריך לחזור אלא למקום שפסק, בין ששהה באונס בין ברצון. ואם טעה ואמר ההלל בדילוג, כמו שנוהגים לומר ההלל בר"ח, ואחר כך נזכר, יחזור לגמור ההלל מתחלתו ועד סופו. ואין צריך לחזור ולברך, כיון שכבר בירך על ההלל קודם. (י)

לימוד שאין לו קיצבה, יש לחוש שיהיה נמשך על ידו ויבא לבטל ק"ש ותפלה בזמן, משא"כ חפצי מצוה שיש להם קצבה. ועי"ל כמ"ש מרן (סי' פט ס"ו) שדוקא למי שמתפלל (ביחיד) בבית מדרשו, שאז יש לחוש דילמא מיטרד בגירסיה, ויעבור זמן ק"ש ותפלה, אבל מי שרגיל ללכת לביהכ"נ מותר לו ללמוד קודם תפלה. וע"ע בכה"ח (סי' פט ס"ק כה, מח). הילכך שפיר יש לפרש כד' רש"י, ובפרט שכן מפורש במס' סופרים. [מאור ישראל מגילה שם].

וכתבו האחרונים (משנ"ב סי' תקכט ס"ק יד), והאידינא שמאריכין בפיוטים ובניגונים בין יוצר אור וק"ש וקרוב לודאי שיעבור זמן ק"ש צריך להשכים בכל יום טוב כדי לקרות ק"ש בזמן הראוי. ע"כ.

מנהיגנו לכפול את הפסוקים אורך כי עניתני וגו', מאת ה' היתה זאת וגו'

שמאל. אל ה' ויאר לנו, אמרו כולם. אסרו חג בעבותים, אמר שמואל. אלי אתה ואורך, אמר דוד. אלהי ארוממך, אמרו כולם. מוכח שיש לכפול יותר הפסוקים האחרונים, שאחר פסוק אנא ה' הושיעה נא, לפחות כמו הפסוקים מאורך כי עניתני וכו'. ובטור (סי' תכב) כתב, שבספרד פושטים פסוק ברוך הבא ופסוק אל ה' ויאר לנו, וכופלים פסוק אלי אתה ואורך, ופסוק הודו, ובאשכנז כופלים הכל. וכן עיקר. ע"כ.

שיש נוהגים לקנות צרכי שבת קודם תפלת שחרית, יש להם סמך מדאמר' במגילה (כג.) ביו"ט מאחרין לבוא, וכ' רש"י, מפני שצריך לטרוח בהכנת הסעודה. וגם הלשון בגמ' (ברכות יד.) אסור לעשות חפציו קודם תפלה, משמע דוקא חפציו אסור הא חפצי שמים מותר. והובא להלכה בפמ"ג (שם א"א אות טו. ובסי' רנ מש"ז אות א).

וע"ע במג"א (סי' רנא ס"ו) בשם סדר היום, שאם לא ימצא אחר התפלה לקנות לצרכי שבת, יקנה ואח"כ יתפלל. שזו מצוה עוברת, וגם היא דאו', ובלבד שיקרא ק"ש מקודם. ובהגהות עתים לבינה ע"ס העתים (עמ' רמג) עמד בזה ע"ד רש"י, וכתב, דאת"ל דדוקא חפצי הרשות ולא חפצי מצוה, והרי רש"י (ברכות ה:) כתב, שאפי' ללמוד אסור קודם תפלה. ע"כ. ולא קשיא מידי שדוקא

(י) חנה בפסחים (ק"ט): תניא, רבי כופל בה דברים, (מעט היה כופל מברוך הבא ולמטה. רש"י ורשב"ם).

רבי אלעזר בן פרטא מוסיף בה דברים, מאי מוסיף, אמר אב"י מוסיף לכפול מאורך כי עניתני ולמטה. וכתב רשב"ם, שזהו משום כבודם של ישי ושמואל דודו ואחיו, שאמרוהו מאורך כי עניתני ולמטה, לפיכך כופלין אותו. ע"כ.

וחנה ממה שאמרו לעיל (פסחים ק"ט): "ברוך הבא בשם ה', אמר ישי. ברכנוכם מבית ה', אמר

יא. צריך לומר את ההלל בשמחה ובנחת ובקול רינה ותודה, ולא במרוצה. ומנהג רע הוקבע בכמה מקומות שאומרים ההלל במרוצה כבלע את הקודש, הרצים יצאו דחופים, ועד מהרה ירוץ דברו, כל כי האי היעדר טוב ממציאותו. (יא)

רבינו האר"י בשעה"כ (דרושי חג הסוכות, דף קג ע"ד), וז"ל: "ובענין ההלל צריך לכפול כל הפסוקים ב' פעמים החל מפסוק אודך כי עניתני וכו', עד סוף ההלל, שהוא פסוק הודו לה' כי טוב האחרון, ואפי' הפסוקים שלאחר אנה ה' הצליחה נא, פסוקי ברוך הבא וכו', אל ה' וכו', אלי אתה ואודך וכו', הודו לה' וכו'. כל אחד מהם יש לכפול ב' פעמים. ע"כ. וכן פשט המנהג בירושלים ושאר ערי אר"י. ונראה שנשתנה המנהג ע"פ דברי רבינו האר"י הנ"ל. ופשוט שאף שבשעה"כ כתב כן בדרוש לחג הסוכות, ה"ה לשאר ימים שאומרים בהם ההלל. וכ"כ בכה"ח (סי' תכב ס"ק מג). וע"ע בר"פ שם. ודו"ק. [מאור ישראל פסחים שם].

ודע, שמצות קריאת ההלל היא מעומד, ובאמירת ההלל, אפי' עשרה קורין כאחד, ומוציאים את הרבים ידי חובתם.

וע' בב"י שכתב, שאף שמהגמ' הנ"ל מוכח כמנהג אשכנז שכופלים כל הפסוקים, מ"מ יש טעם למנהג ספרד וכו'.

ומרן החיד"א בשו"ת יוסף אומץ (ס"ס כ) כתב, שבספר המנהגי וכן מדברי רבינו יצחק בן גיאת, שהביא רבי דוד אבודרהם, מוכח שאין כופלים בהלל אלא עד הצליחה נא. והמנהגי כתב שהוא מנהג ספרד. וכ"ה מנהג ירושלים וחרון ת"ו, ומסתמא הכי נהוג גם בצפת. ע"כ. ומהרי"ח בשו"ת רב פעלים ח"ד (חא"ח סי' יט), הביא דברי החיד"א, וכתב, אך אני נוהג לכפול עד הסוף, וזכורני שכן היה מנהג עט"ר מר אבי, והטעם כי הנוהג לכפול עד הסוף אינו מפסיד, שאף אם אין צורך בכפל הזה, אינו גורע ח"ו. ע"כ.

אולם יש לתמוה על הגרי"ח, שלא זכר שר דברי

לומר את ההלל בנעימה

וכ"ש לגבי ההלל שיש לאומרו בנעימה, שעיקר אמירת הלל היא לא קריאה בעלמא, אלא לזמר ולהודות להשי"ת דרך שירה. וכן יש לנגן במקומות שנוהגים לנגן.

וז"ל הגר"ח פלאגי' שם (כה"ח סי' לג אות טז). לגבי ההלל של ר"ח, וכ"ש של המועדים, מנהג רע הוקבע בכמה מקומות, שאומרים את ההלל במרוצה כבלע את הקודש, הרצים יצאו דחופים, ועד מהרה ירוץ דברו. וכל כי האי, העדרו טוב ממציאותו. ולכן השי"ן לא ישמע לקול מלחשים (שרומים לו למהר), אלא יאמרנו בשפה ברורה ובנעימה, בשובה ונחת. וגם ריוח תשימו בין תיבה לתיבה. ע"כ. וכ"ה בבן איש חי (ש"ב פ' ויקרא אות טז לגבי הלל של ר"ח), שצריך לאומרו בשמחה ובנחת ובקול רנה ותודה, ולא יאמר אותו במרוצה. ע"כ.

ובס' מעשה רב מנהגי הגר"א (אות רכט, ואת רלב, במנהגי שמחת תורה) כתב שהיו מאריכין מאד

(יא) כה"ח פלאגי' (סי' לג סעיף טז). ילקו"י שבת ה' (סי' תכב). ואפי' לגבי שאר התפלה כתב בס' חסידים (סי' קנח), אם תמהר דברין לפניו, לא מבעיא שלא יעשה חפצך, אלא שיאמר אין אתה אלא מתלוצץ, ויגרשו אותך. ואם באת להללו ולשבחו דע כשאתה מתאוה לשבח קול נעים ושיר של שבת, אם היו מרצים וממהרים בלא ניגון ומי מקובל היה, לפיכך אין לעשות במהרה אלא במשך ובקול נעים ובקול רם, שנא' (עזרא ג) בשמחה להרים קול. אמרו, כשהיו מהלכים בעזרה היו הולכין עקב בצד גודל שלא יהי' כמשאוי מלאכת ה', וע"ז נאמר (ירמיה כג) ותהי מרוצתם רעה וגבורתם לא כן, לכן ברא הקב"ה קריאת הגבר, ללמוד ממנו דוגמא. ולא יתכן שאם אתה דובר לפני מלך בשר ודם לא ירוצו דברין, ואם תשורר להנאתך תמשוך בקולך ואיך תרוץ לפני ממ"ה, לכן תברכהו בקולך, ואל תעשה כאילו חובה לך שיצאו מפיך. ע"כ.

ובמס' סופרים (פ"כ ה"ט) איתא לגבי ליל פסח, ומצוה מן המובחר לקרות את ההלל וכו' ולאומרו "בנעימה". וכ"כ הריטב"א (בסדר ההגדה) בשם הירושלמי שאומרים אותו "בנעימה", וסמך לדבר השיר יהיה לכם כליל התקדש חג. וכ"ה בש"ע (סי' תפז). וזה לגבי הלל שבביהכ"נ.

ואיתא במדרש, "השמיעני את קולך", בהלל, "כי קולך ערב" בהודו לה', "ומראך נאוה" באנא ה' הושיעא נא, ובאנא ה' הצליחה נא. (ילקוט שיר השירים רמז תקפו).

באמירת ההלל, פסוק בפסוק, והיו אומרים ברינה וקול זמרה.

וע' בערכין (דף י:). דימים שגומרים בהם את ההלל ילפינן, מדכתיב השיר יהיה לכם כליל התקדש חג. הרי שקריאת ההלל בימי החג קראוהו שיר. ושם (יא). אמרו, מניין לעיקר שירה מה"ת? מהכא, תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב, איזוהי עבודה שבשמחה ובטוב לבב הוי אומר זה שירה. והרמב"ן בסה"מ (שורש א) כתב שחייב לומר הלל דשירה ביו"ט, ומכלל שמחה הוא.

אם אמירת ההלל מן התורה

עכ"ל. ונמצא דאף שחנוכה מדרבנן, אמירת הלל על נס הצלתן הוא מדאורי'.

ורבינו אברהם בן הרמב"ם בתשובתו שם האריך להשיג עליו, והעלה בפ"י הגמ' (תענית כח:). הנ"ל, שהימים שאומרים בהם הלל אינם אלא מדרבנן, שהתורה חייבה לשמוע לדברי חכמים, ומיהו אין הלל דר"ח בכלל, כי הקריאה בו אינה אלא מנהג ולא חייבוננו חכמים בקריאתו, ולכן אמרו הלל דר"ח לאו דאורי'. עש"ב. וכיו"ב פרש"י בתענית שם. וכ"כ המאירי תענית (עמ' פה) וז"ל: והשיבו שבא' בטבת יש בו הלל של חנוכה שהוא תקנה גמורה והוא כשל תורה מתורת לא תסור, אבל הלל של ר"ח אינו אלא מנהג. וכ"כ עוד המאירי (בכתובות קג, עמ' תעז).

וכ"כ בשו"ת התשב"ץ (ח"ב ס"ס קפב) דמה שאמרו בתענית (כח:). הלל דר"ח לאו דאורי', ומשמע שבשאר ימים ואפי' בחנוכה הוי דאורי'. האמת שאינן דאורייתא, שאפי' חנוכה עצמה מדרבנן היא וכ"ש הלל שלה, אלא עיקר תקנה קרי דאורי' אפי' הויא מדרבנן. ע"ש. ובהדיא אמרי' בפ"ב דברכות (יד.) דהלל ומגילה דרבנן. ואף הרמב"ן בס' המצות (שרש א דף י:). דס"ל ככה"ג שעיקר הלל מדאורי', הודה שהלל של חנוכה אינו אלא מדרבנן, מההיא דברכות (יד.). וע"ע להרשב"ץ בזהר הרקיע (דט"ז ע"ד).

ועיין רש"י בתענית (כח: ד"ה מנהג אבותיהם), דמבואר, דהא דאמרי' הלל במועד הוא מה"ת, הוא גם בחנוכה, דהוי מתקנת הנביאים לומר על כל צרה וצרה, וכדאורייתא דמי. ובהגהות ר"י עמדין כתב, שנתקן מדאורייתא לומר על כל פרק וצרה מהן אמרי' אותו על גאולתן, כמש"כ בערבי פסחים, ולא שייך בר"ח.

ורבי דניאל הבבלי בס' מעשה נסים (סי' א) כתב וז"ל: אמנם קריאת ההלל כבר אמרו בפירוש שהוא מדאורייתא, אך הרחיקו הלל דר"ח באמרם (תענית כח:). דהלל דר"ח לאו דאורייתא. ואמרו בפסחים (ק"ג). הלל זה מי אמרו, ר' יוסי או' אלעזר בני אומר, משה וישראל אמרוהו בשעה שעלו מן הים, וחלוקים עליו חבריו לומר שדוד אמרו, ונראין דבריו מדבריהם, אפשר ישראל שחטו פסחיהן ונטלו לולביהן ולא אמרו שירה, ואפי' למ"ד דוד אמרו, לא ימנע שתהיה המצוה בהילול סתם בלי הכרח במילים אלו לבד, אבל רצה השי"ת שיאמרו שירות ותשבחות במאורעות אלו באיזה מילים שירצו, כמו שנתחייבו הלויים בשירה בעת הקרבן וכו'. ולכן אמרו כי הלל בימי חנוכה מדאורי'. ונתחייבנו לפרסם הנסים בכ"מ שנעשו. ומה שאמרו בשבת (כג.) והיכן צונו להדליק, הוא אך ליחוד זה בהדלקת נ"ח, וכבר יתכן שיהיה זולת זה או שיספיק בקריאת הלל, והיתה התשובה שמצוה לשמוע דברי חכמים שנא' לא תסור וכו'.

יב. ספק אם קרא את ההלל, ספק לא קראו כלל, מן הדין אינו חוזר וקורא, וטוב שיחזור ויקראנו בלא ברכה. ואם גמר את ההלל ולא בירך עליו, יצא, שאין ברכות מעכבות. (יב)

דאורייתא. ואפשר דקריאת הלל ומגילה הוי ק"ו דאו', דכשם שמצוה לספר ביצי"מ בפה, ומעבדות לחירות אמרי' שירה, ממות לחיים לא כ"ש שמצוה לומר בפה דוקא. ועפ"ז ניהא ד' בה"ג שמנאם בכלל המצות. עכת"ד.

אולם הנצי"ב בהעמק שאלה (סי' כו אות א) האריך לדחות דברי החת"ס הנ"ל, והעלה שעיקר חנוכה בזה"ז דרבנן, ורק באותה שנה שאירע הנס ואיכא ק"ו הוי מה"ת, אבל לדורות אינו אלא מדרבנן. ע"ש. וע"ע בשו"ת בית לוי (חאו"ח סי' סד). והרמב"ם (בפ"ג מה' חנוכה ה"ו) כתב, שלא רק ההלל של חנוכה אינו אלא מד"ס אלא קריאת ההלל לעולם מדברי סופרים בכל הימים שגומרים בהם את ההלל. (וע' בהשגת הראב"ד ובדברי ה"ה והכ"מ שם).

ונמצא דהלל שנתקן לדורות אינו אלא מדרבנן. וכמבואר רוב הדברים בשו"ת יבי"א ח"ו (א"ח סי' מה). ושם דנפ"מ לגבי חיוב נשים בהלל. ע"ש. וראה עוד בהערה דלהלן.

ספק אם קרא את ההלל, ספק לא קראו כלל, מן הדין אינו חוזר וקורא

את ה"א בשמחה ובטוב לבב, זו שירה. מ"מ העיקר כדברי הרמב"ם שההלל מדרבנן, וכן נראה דעת כל הפוסקים. הילכך ספיקו להקל. ע"ש. [חזו"ע פסח עמ' מהדורת תשס"ג עמ' רמד].

וע"ש ברמב"ן שחיוב הלל ביו"ט, הוא מדאו', דכתיב ביום שמחתכם, שחייב לומר הלל דשירה, ומכלל שמחה הוא. ונצטוה משה בסיני שיאמרו ישראל במועדיהם שירה לאל שהוציאם ממצרים וקרע להם את הים והבדילם לעבודתו, ובא דוד ותקן להם את ההלל הזה כדי שישירו בו. ובשאג"א (סי' סט) שם העיר מרש"י (ערכין יא.) שכתב "שאינ אדם שר שירה אלא מתוך שמחה וטוב לבב", ומשמע ששמחה מביאה שירה, ולא ששירה מביאה שמחה.

ואף שהגרי"פ פירלא בביאורו לס' המצות של רס"ג (עשין נט דף רנח:) כתב לבאר דברי הגאון כדעת ר' דניאל הבבלי, ודחה השגות הר"א בן הרמב"ם, וכ', שלדעתם אחר שהדליק נ"ח קיים בזה מ"ע דאורייתא של פרסומי ניסא, וממילא יצא י"ח מדאו' גם ידי קריאת ההלל, שכמו שיצא ידי חובת פרסומי ניסא של הדלקת נ"ח בקריאת ההלל מה"ת, כמ"ש ר' דניאל הבבלי, כך יוצא י"ח קריאת ההלל בהדלקת נ"ח, ומיהו גם בקריאת ההלל אחר הדלקת נ"ח מצוה דאורייתא קעביד, שאין שיעור קבוע לדבר, וכל דמפרסם ניסא טפי מצוה קעביד, אלא דחובה מיהא ליכא שכבר יצא י"ח בהדלקה, ולפ"ז גם וצונו של ברכת ההלל אינו אלא מלא תסור.

וכ"כ כיו"ב בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' רלג) שקביעת יום מועד ביום עשיית נס הוא ק"ו דאורייתא, ולכן ימי פורים וחנוכה מדאו' נינהו, ורק מה שיש לעשות בהם, אם הדלקת נרות או עשיית זכר אחר זהו מדרבנן, והעובר ואינו עושה שום זכר לימי חנוכה ופורים עובר על מ"ע

(יב) הנה הרמב"ם (פ"ג מהלכות חנוכה ה"ו) כתב, ולא הלל של חנוכה בלבד הוא מדברי סופרים, אלא כל קריאת הלל לעולם בימים שגומרים בהם את ההלל, מדברי סופרים. וכ"ה בברכות (יד). בהלל ובמגילה מהו שיפסיק, אי אמרי' ק"ו בק"ש דאורייתא מפסיק, הלל ומגילה דרבנן מבעיא. ולפ"ז הו"ל כספק של דבריהם להקל.

וכן העלה בשו"ת שאג"א (סי' פט). וכתב, דאף שהרמב"ן בספר המצות (שרש א בד"ה והפליאה) כתב, שההלל הלכה למשה מסיני, שהוא בכלל מצות השמחה, שעיקר השירה בפה, וכלי לבסומי קלא בעלמא הוא, וכן אמרו בערכין (יא.) מנין לעיקר שירה מה"ת, שנאמר תחת אשר לא עבדת

יג. כל היום כשר לקריאת ההלל מהנץ החמה עד השקיעה, שנאמר "ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה'" (מגילה כ:). ובדיעבד אם קרא ההלל אחר עמוד השחר קודם הנץ החמה, יצא. ואם עבר יום טוב, אין תשלומין להלל, שאין תשלומין אלא לתפלה דרחמי נינהו, מה שאין כן קריאת שמע והלל ומגילה, שאין להם תשלומין. [ולגבי טעימה קודם ההלל ראה בהערה]. יג)

יד. מי ששכח לגמור את ההלל ביום טוב של פסח, יש אומרים שיש לו תשלומין בשאר ימי הפסח, שהחיוב הוא לגמור את ההלל פעם אחת בימי הפסח, ויש חולקים. ונפקא מינה מזה גם לגבי קטן שהגדיל בחול המועד פסח, וכן לגר שנתגייר בחול המועד פסח. ולהלכה אין חיוב שיחזור לקרוא ההלל, אלא טוב שיקרא הלל גמור בלא ברכה, שספק ברכות להקל. יד)

כל היום כשר לאמירת ההלל, דין אכילה וטעימה קודם ההלל

לא שמענו, אבל גדולה מזו ידענו שאפי' בתפלה דחמירא מותר לטעום אפי' שהגיע שעת המנחה. [וע"ש לגבי תפלת השחר, איסור טעימה הויה רק ממת חסידות, כיון שמתעמת אינה צריכה ברכה]. וכן מותר לאכול בין תפלה של שחר למוסף. אלא שיש לדון קצת להעדיף מעט כח ההלל יתר על תפלת המוספין לענין זה, די"ל שהלל נחשב חלק מת' שחרית, וכמו שאסור לאכול קודם תפלת השחר, ה"ה קודם ההלל. וכע"ז כ' בס' תיקון יששכר בענין שם הפטרה, שבא להורות שעד עתה היו אסורים אפי' בטעימה, עד שיגמרו התפלה וגם הפטרה, שאז נפטרין לבתייהם אם ירצו וניתפללו מוסף אח"כ. ונכון הדבר ליהזר אפי' מטעימה היכי דאפשר, אם לא שחלש לבו ואינו יכול להמתין, שעדיך שיטעם כדי שיהא לבו שלם ודעתו מיושבת עליו בתפלתו וקריאתו. ע"כ. ואכמ"ל.

יג) ברכ"י (סי' תרפז סק"א), שואל ומשיב (תנינא חלק ד' ס"ס קלה). וראה בילקו"י פסח כרך ג' בארוכה (עמ' תתמג). ולכאור' קודם ההלל, אע"פ שאין לו לאכול סעודת קבע, מ"מ אכילת עראי מותרת. ומה שאמרו בתוספתא (שבת פ"א ה"ז) כשם שמפסיקין לק"ש, כך מפסיקין לקרית מגלה ולקרית ההלל ולתקיעת שופר ולנטילת לולב ולכל מצות האמורות בתורה. ע"כ. היינו רק לאכילת קבע, אבל אכילת עראי מותרת. ואמנם החיד"א בברכ"י (סי' תכב אות ה) הביא משו"ת שאלת יעבץ (סי' מ) שאין לטעום קודם קריאת ההלל למי שיוכל, אבל מאן דחליש לביה אף חסידות ליכא. גם בספרו עבה"ק (צפורן שמיר סי' כג) כתב, שאין לטעום קודם קריאת ההלל למי שיכול, אבל מאן דחליש לביה מותר. ע"כ.

ובשו"ת שאילת יעבץ שם נשאל, אם יש מקור לאסור הטעימה קודם ההלל. והשיב, זו

שכח לגמור את ההלל ביום טוב של פסח, אם יש תשלומין בשאר ימי הפסח

בקרבתיו, משא"כ בסוכות. וכ"כ רש"י (תענית כ:): משום דחג הסוכות חלוק בקרבתיו וכל אחד ואחד כחג בפני עצמו דמי. **"ומבואר** דשם מועד ויו"ט מצד עצמו טעון הלל, ומכיון דבחג הסוכות חלוקים הימים בקרבתויהם, כל יום מן החג איקרי מועד ויו"ט

יד) מובא בכמה ספרים (וכן בהגש"פ מבית לוי הוספות עמ' קכח) בשם הגר"ח מבריסק, שמי ששכח לומר הלל שלם ביו"ט של פסח, מחוייב לגמור את ההלל פעם אחת בשאר הימים, וזה עפ"ד הגמ' בערכין (י). שהטעם שאין גומרין את ההלל בפסח בכל יום מפני שאינו חלוק

טו. מי שיודע לומר רק הלל המקוצר ביום שגומרים את ההלל, יאמר מה שיודע בלי ברכה. (טו)

ישלים ביום אחר מימי החג, כמו שיש תשלומין לק"ש ותפילה. והשיב, דהדבר ברור דאין לו תשלומים, דהרי קיי"ל דתפילת המוספין אין לו תשלומין, וביארו תר"י משום דתפילת המוספין אינו רק שבח, ושאר תפילות שהן רחמים אין בקשת רחמים עובר. ע"ש. וא"כ ה"ה הלל דאינו רק שבח, לא שייך תשלומין, ע"כ.

ובקונ' ברכת הפסח (עמ' קמ"א) כתב בשם הגרי"ש אלישיב שאף לטעם שאינם חלוקים בקרבנותיהם, אין לומר הלל בחוה"מ, כיון דסו"ס לא מצינו שתיקנו הלל שלם בחוה"מ פסח רק ביו"ט ראשון.

וכן מובא מהגראי"ל שטיינמן בספרו ימלא פי תהלתך (עיינים בתפלה עמ' תקטז) שהעלה שמסתבר שלפי כל הטעמים אין השלמה להלל השלם ביו"ט ראשון של פסח, דסוף סוף מאחר שלא תיקנו לציבור לקרוא הלל שלם בשאר ימים, לכן גם היחיד שיש סיבה לחייבו לגמור את ההלל, אינו גומר בו הלל שלם.

גם בקובץ מבקשי תורה (תשס"ח עמ' ז. ובס' הזכרון להגרשו"א עמ' תקיח) הביאו בשם הגרשו"ז אויערבך, שקטן שהגדיל בחוה"מ פסח, אף שלכאורה היה ראוי שיאמר שוב הלל שלם ביום שהגדיל, כיון שלא קיים המצוה ביו"ט ראשון, מ"מ כיון שהלל דרבנן הוא שפיר סמכינן שיצא ידי חובתו בקטנותו.

זו הנה יש לחקור באדם שיודע רק הלל המקוצר ביום שגומרים את ההלל, האם יאמר מה שיודע. ובשם הגראי"ל שטיינמן כתבו (קובץ גלינות גליון קא), שבחנוכה אם אינו יודע הלל שלם לא יאמר הלל שאינו גמור, אמנם בר"ח טבת יאמר חצי הלל בשביל ר"ח. ע"כ. וזה חידוש, כי אם אינו מברך על הלל, מדוע לא יאמר חצי שיודע, וגם לבני אשכנז יכול לומר הלל שאינו גמור מבלי ברכה.

מפני עצמו, ולכן אומרים בו בכל יום הלל שלם, משא"כ פסח דהושוו קרבנותיהם הווי כל ימי הפסח ויו"ט אחד, ולכן צריך לגמור בו את ההלל רק פעם אחת, ויצא ידי חובת אמירת הלל בהלל של יום הראשון. וא"כ אם שכח לגמור את ההלל ביו"ט א' דפסח, הרי נשאר עליו חיוב לגמור את ההלל ביום אחר מימי הפסח משום יו"ט. עכת"ד הגר"ח. [וע' בב"י (סי' תצ) מהמדרש טעם אחר מדוע אין גומרין ההלל בכל ימי הפסח משום שטבעו בו המצרים, והט"ז ביאר שגם בחוה"מ אין גומרין, שלא יהא עדיף מז' של פסח. ומ"מ שאני הכא שהוא תשלומין ליום הראשון].

גם הגרשו"א בהליכו"ש (תפלה עמ' קסו) נסתפק כה"ג לגבי קטן שהגדיל בחוה"מ פסח אם יצטרך כעת לגמור את ההלל בברכה, מאחר ומה שקרא את ההלל בקטנותו כמאן ליתא, וכעת שהוא גדול, מוטל עליו לגמור את ההלל פעם אחת בכל המועד של פסח.

ובילקו"י פסח כרך ג' (סי' תפח סעיף טו) כתבנו למעשה שאין חיוב בזה, ורק טוב שיקרא הלל גמור בלא ברכה, דסב"ל, שמסתבר שא"א לחייבו לעשות כן, דמנ"ל שיש טעם אחד למה שאין גומרים את ההלל בפסח, שמא יש טעמים נוספים, נראה טעמים נוספים בכל-בו סי' נו, ובט"ז סי' תצ סק"ג. ובזוה"ק פ' תצוה דף קפב: ובפר' אמור דף צז. ובתיקונים תיקון יג]. ועוד שגם לטעם שאמרנו בגמ' שם, אפשר שאחרי שתקנו לגמור את ההלל ביום הראשון, הטיילו חיוב זה רק על היום הראשון, ולא חיוב כללי לגמור את ההלל פעם אחת בחג הפסח. וכן משמע קצת מסתימת דברי הפוסקים בזה. [ובפרט אם אמר ביו"ט הראשון חצי הלל, דשמא בדיעבד כבר יצא י"ח במקצת].

ובדעת תורה (סי' תפח סק"א) הביא משו"ת שואל ומשיב (מהר"ת ח"ד סי' קלה) שנשאל בזה, אם יש תשלומין להלל גמור של יום א' פסח, ואם שכח לגמור בו [או ביו"ט שני בחו"ל] את ההלל,

טז. בהוצאת ספר התורה, יש נוהגים שהשליח צבור פותח באמירת י"ג מדות, בטעמי המקרא כאדם הקורא בתורה, והצבור עונים אחריו. ויש מפקפקים על זה, שעל כל פנים אין לומר י"ג מדות ביום טוב. ולכן שב ואל תעשה עדיף. וכן אנו נוהגים שלא לומר י"ג מדות בשעת פתיחת ההיכל ביום טוב, אך אומרים תפלת "רבנו של עולם" כפי הנדפס במחזורים, וכן את התפילות שהביא רבינו האר"י ז"ל, ומה שהובא בספר חמדת הימים. וישתדלו לומר אותם בכוונה, שיש בתפלות אלו הרבה מעלות. ואם נמצא בצבור שאומרים י"ג מדות ביום טוב, לא יעשה מחלוקת. (טז)

אמירת י"ג מדות בימים טובים

(דף קלג ע"א) בשם מהר"ש ויטאל בחמדת ישראל, שתמה מאד איך אומרים י"ג מדות ברה"ה.

וכן מבואר בשו"ת זבחי צדק (ח"ג סי' קג), וביבי"א ח"ט (חא"ה סי' קח אות טט) ובחזו"ע (פסח עמ' רמה, ימים נוראים עמ' קט, ויר"ט עמ' פט), דראוי שלא לומר י"ג מדות ביו"ט.

ובאמת שכך היה מנהג ארם צובא שלא לומר כלל הי"ג מדות, וכן היה מנהג תוניס, כמובא בספר עלי הדס (פי"ח סי"ח). וכן הוא מנהג מרוקו כמ"ש במגן אבות (סי' תקפ"ב). וגם בספר שופר בציון (פ"ד סל"ז) כתב להימנע מלומר י"ג מדות, ושגם אביו המקובל הג"ר סלמן מוצפי זצ"ל היה נמנע, אלא שפעם אחת היה במקום שאמרו, ושתק, אך לא אמר עמהם כלל, וע"ש שהביא עוד שסברו שלא לומר. (הובא בקונ' מועדי ה' שבועות עמ' נא). וע' בשו"ת בנין ציון (ח"א סי' לו) גבי ב' רשויות. וע"ע בילקו"י פסח (ח"א עמ' פה), ובעין יצחק ח"א (עמ' תקו).

וראה באגרות הרמ"ז (אגרת טו) מ"ש לו הג"ר ישראל שלמה לינגי, על מש"כ בסוף תיקון

שבת (הנדפס בויניציאה בשנת ת"ה) שקודם שיטבול באשמורת הבוקר של ליל שבועות, שאומרים י"ג מדות, שנראה שאינו מן האר"י זלה"ה, ושודאי אין לאומרים כלל ועיקר, ומי שסידר אותו הסדר של שבועות והושר' ואותו תיקון שבת, תלה הדברים באילן גדול וטעה מאד, כי כמה וכמה דברים יש בתוכו שלפי מיעוט שכלי אינם אפי' במחשבה מן האר"י זלה"ה ומתלמידיו. עכת"ד. והשיב לו רבו הרמ"ז שם: גם אני כמוך אומר

(טז) הנה בשעה"כ (הנדפס בסוף דרושי שבועות דף פ"ט): כתב וז"ל: יום שבועות יקרא ג' פעמים י"ג מדות, ואח"כ יאמר תפלה זו, רבנו של עולם וכו'. ע"ש. וכ"כ שם בדרושי יהכ"פ (דף ע"ב) וז"ל: ויעמוד בשעת הוצאת ס"ת, ויקרא ג' פעמים י"ג מדות, ואח"כ יאמר רבנו של עולם וכו'. עכ"ל. ואף שלגבי פתיחת ההיכל בפסח וסוכות ור"ה, לא כתב בענין זה, הנה בספר עולת תמיד (דף נ"ד: ונ"ה ע"א) הביא כן לגבי כל החגים ור"ה. וה"ד בברכ"י (סי' תפח סק"ה). גם בכה"ח (סי' קל"ג אות יא) העתיק מ"ש בכתבי האר"י ז"ל, וכתב לומר י"ג מדות, ושכן נוהגים בבית אל.

ובקובץ מקבציאל (גליון כ"א ניסן תשנ"ו עמ' צה) וכן בספרו שו"ת וישב הים ח"ב (סי' יא) העיר על מה שרבים נהגו לומר י"ג מדות בימים טובים, שהרי לכאורה ישנה סתירה בדברי המהר"ח"ו, שהרי בשעה"כ (דף קג ע"ד) לגבי ליל הושע"ר מבואר, דאין לומר י"ג מדות כלל, וזה כעין אמירת תחנון. וה"ד בכה"ח (סי' תרסד סק"ג), ואם בחוה"מ אסור כ"ש ביו"ט.

והחיד"א במורה באצבע (סי' ד' אות ריד) כתב לגבי פתיחת ההיכל של פסח, שיש לומר את היהי רצון, ולא הזכיר מ"ג מדות כלל, וכיו"ב בספרו כף אחת (סי' כג) גבי יו"ט של שבועות.

וב"כ בשו"ת תנא דבי אליהו מני (הל' ר"ה עמ' תיא) דבק"ק אומרים י"ג מדות והוא נוהג שלא לאמרם. וכ"כ בספרו שיח יצחק (דף קסה ע"ב) שנוהג שלא לאמרם. וכ"כ במעשה נסים כדורי

להדיא בשעה"כ, ומש"כ שלא לומר י"ג מדות כליל הושע"ר, הוא משום ענין אחר לגמרי, שהרי בתחילת הלילה יש עדיין דין שנמשך עד לשעת חצות. ומש"ה אין אומרים בהושע"ר י"ג מדות. וראה מש"כ בס' שעת רצון על הזוה"ק (ח"ב דקל"ה ע"א): שנודע מ"ש רבינו ז"ל בכל דרושי ר"ה ויהי"כ פ"פ וסוכות, שמיום ר"ה מתעורר הדין ואינו מסתיים עד יום הושע"ר. ע"ש. וא"כ לאחר חצות לילה שכבר נגמר הדין, אין לנו לעורר שוב את הדין ע"י אמירת פסוק ויעבור וי"ג מידות. והנה, בוודאי שאין הכוונה שכל אותם ימים מר"ה עד הושע"ר, הם ימי דין כפשוטו, שהרי א"כ נוכל לומר בר"ה בסוכות ובשבתות שבינתיים י"ג מדות בנקל, משום שממילא הם ימי דין, ואין אנו מעוררים את הדין. אלא פשוט הוא שכוונת הדברים היא, שכל אותם הימים מדת הדין מתוחה, שתלויים ועומדים עד לחיתום ביה"כ ועד לחותם תוך חותם כליל הושע"ר. והבן.

זאת ועוד, דהמעמיק חקר בכל לשונות האחרונים שהביאו את האזהרה על הושע"ר, יבחין שישנה הדגשה מיוחדת שלא יאמר "ויעבור" ולא על י"ג מדות. וכמ"ש בשעה"כ (הקדמת דרושי חג הסוכות): ועיקר הדין הוא נידון בחצי הא' של הלילה וכו', ולכן אחר חצות לילה וכו' כי כבר נגמר הדין, וזהו טעם אותם שנוהגים לומר סליחות כליל הו"ר אחר חצות קרוב לאשמורת הבוקר. האמנם אסור לומר ויעבור וי"ג מדות ניינו שאומר ויעבור עם י"ג מדות, אבל לא קאי כשאומר י"ג מדות לבדן או סליחות אשר הם כיו"ב, אלא יאמר רחמנא וכו' אלהינו שבשמים וכו' דעני לעניי וכו' ה' הוא האלהים וכו' ה' מלך וכו'. עכת"ד.

וכיו"ב כתב בספר מחברת הקדש (לגורי האר"י) (שער הו"ר דף קמח ע"ב): ונוהגין לומר סליחות כליל הו"ר אחר חצות קודם אשמורת הבוקר, אך לא יאמרו ויעבור ושום דבר כיו"ב, רק כמו רחמנא כו', אלהינו שבשמים. דעני לעניי. ה' הוא האלוקים וכיו"ב. מאחר שהוא יו"ט. עכ"ל. גם מצינו עדות מהגאון ר' אברהם כלפון בספרו לקט הקציר (סי' כט סוס"ק טו וסי' לב ס"ק לב): "ובהיותי אני הצעיר אברהם כלפון ס"ט בליוורנו שנת

וכו' שאינו מהאר"י זה"ה, מה שבא באותו התיקון מענין הי"ג מדות בטבילת אשמורת חג השבועות, כי לא נגע ולא פגע באותו זמן, ותמהתי איך לא בא לידכם תיקון משובח מאד שהדפסתי בוניציאה על תיקון שבועות והוש"ר וכו', ומנייה לא תזעו. ע"כ.

והנה, הרמ"ז גופיה כתב דברים קשים בענין איסור אמירת י"ג מדות כליל הושע"ר, וז"ל במחזור מועדי ה' (דף ז ע"א): השמר לך ולא תמרה, את אשר האר"י מתרה, לבל תהי מזכיר וקורא, היום ברית שלש עשרה, פן תעשה העיקר טפל, והגבה השפל. ויהיו לאותות ולמ"ו עדי"ם. התפילין בשבתות ובמועדים. זה אל זה דומה בדומה. וכו'. אבל בשבתות ובמועדים. מעלים ולא מורידים. והרוצה ליטול בכוחו והודו את אשר לא תשיג ידו. מקולקל הוא ולא מתוקן. ונמצא קרח מכאן ומכאן. עכ"ל. וכ"כ המקובל רבי נתן שפירא בספרו טוב הארץ ח"ג (דף טו ע"א). ולכאורה מהלשון הנ"ל מוכח ומבואר שאכן חל איסור מוחלט לומר י"ג מדות בחוה"מ וא"כ כ"ש במועד עצמו.

ובשו"ת וישב הים הנ"ל (אות ג והלאה) כתב ליישב את הסתירה ע"פ לשון המהרח"ו בשעה"כ (דרושי יוה"כ פ"ד ק, א בהגו"ב אות י) שכתב וז"ל: "ולא ידעתי אם זה כתבו מורי ז"ל בתחלת ימיו אשר עדיין לא נכנס בפרדס בחכמה, אלא העתיק זה מספרים אחרים. ולזה דעתי נוטה". עכ"ל. דדבריו קאי על כל האמור לעיל, היינו על כל מה שהעתיק מגליון הסיודור האשכנזי של רבינו האר"י. עכת"ד. דלפ"ז אתי שפיר, שאכן יש איסור לומר י"ג מדות בחוה"מ וכ"ש ביו"ט, ומ"ש בשעה"כ את התפילה לפתיחת ההיכל עם י"ג מדות, זהו ממה שהעתיק מספרים אחרים קודם שלמד את חכמת הקבלה.

והנה הראני האברך הרה"ג ר' עבדיאל ישראלי צ"ו (מכונני ישיבתנו הק') מ"ש בזה בקובץ "ביכורי בנימין" (ח"א סי' יד), שם האריך בענין זה מפי ספרים וסופרים, ביישוב הסתירה הנ"ל בדברי המהרח"ו, דבאמת, דעת רבינו האר"י שיש לומר הי"ג מדות בפתיחת ההיכל במועדים, וכמ"ש

ר' משה בן מכיר (דף צו ע"ב): ובכל הקפה מאלו מרבים בסליחות ותחנונים, ואומרים ויעבור וי"ג מדות של רחמים, ותוקעין שופר סימן תשר"ת כדי לעורר הרחמים. כל מקום ומקום כפי מנהגו. עכ"ל. וכ"כ השל"ה הקדוש (מסכת סוכה פרק נר מצוה אות יז) תיקון ליל הושע"ר נוהגין באר"י כמו ליל שבועות, ועוסקים כל הלילה בתורה גם בתפלות, ומקצת קהילות נוהגים שאומרים איזה הושענות ובקשות המסודרות להם, ואומרים כמה פעמים אל מלך ויעבור, ותוקעים תשר"ת כשאומרים י"ג מדות. ע"כ. וכן ראיתי למרן החבי"ב בשיירי כנה"ג (ארו"ח סי' תרסד הגה"ט אות ח) שהביא דברי האר"י, וסיים: והמנהג פשוט בכל מקום לומר ויעבור בין ביום ובין בלילה בסליחות. עכ"ל. וכ"כ עוד הרבה אחרונים. ואכמ"ל.

ומה שכתב בשו"ת וישב היס ליישב את הסתירה, ע"פ לשון רבינו מהרח"ו (הוב"ד לעיל ד"ה ובשו"ת וישב היס), שדעתו נוטה שרבינו האר"י העתיק את התפלה לפתיחת ההיכל מספרים אחרים. מלבד מש"כ לעיל, יש להוסיף, שעד עתה לא מצאנו לשום ספר שקדם לרבינו האר"י שהביא תפלה זו, ואם צדקו דבריו של הרב וישב היס, שדברי מהרח"ו הנ"ל נאמרו אף על תפלה זו, היינו מוצאים איזה איזכור לכך בספרים הקודמים. מה גם שמצאנו לכמה מגורי האר"י וחכמי ישראל מדורי דורות שהזכירו את תפלת רבינו האר"י ואמירת י"ג מדות, ולא חשו להא דהזכיר בהושע"ר, וכמ"ש בספר עולת תמיד (דף קלד ע"א), ובמבוא שערים (דף שכז ע"א), ובמחברת הקודש (דף סז ע"ד), ובספר שערי ציון לר' נתן נטע האנובר (שער ג שער תיקוני תפלות), ובקיצור של"ה (מס' פסחים דיני יו"ט), ובמשנת חסידים להגה"ק רבי עמנואל חי ריקי הי"ד (מסכת יו"ט פ"א אות ב), וכ"כ ר' אליהו הכהן מאיזמיר בספרו מדרש תלפיות (ענף בקשה), וע' מועד לכל חי (פרק יג סעיף מ). גם בשו"ת תורה לשמה (ארו"ח סי' מה) נשאל, אם אין באמירת ג' פעמים י"ג מדות בר"ה וי"ט בעת הוצאת ס"ת, את חשש חז"ל כאומר שמע ומודים מודים. והשיב שאין לחוש חששות אלו מדעתנו אלא רק במקום

התקס"ה בבית מדרשו של הרב המופלא חיד"א הי"ו ליל הושע"ר למדנו משנה תורה, ואח"כ למד הוא אדרא זוטא לבדו, ואנחנו מקשיבים, ואח"כ למדנו ספר התהלים וכו', וכשאומרים רחמנא אחר כל ספר וספר מן תהלים לא היינו אומרים בדיל ויעבור אלא אמין. עכ"ל.

ולכאורה, אם הבעיא היא באמירת י"ג מדות בלבד, מדוע ישנה אף הקפדה על אמירת הפסוק ויעבור, עד שהחיד"א התקין שלא יאמרו בדיל ויעבור לאחר רחמנא, אלא אמין בלבד. ומה יש להקפיד כ"כ באמירת תיבת "ויעבור". וכמה מהמקובלים הסבירו זאת, שתיבת ויעבור הינה אותיות ע"ב רי"ו, וזה גורם דין, ולכן נוהרו והדגישו שלא יאמר ויעבור.

וזה עתה מצאתי להגאון המקובל הרמ"ז שהסביר זאת בשו"ת שלו (סי' יד) וז"ל: אין אומרים פסוק ויעבור בתפילת יו"ט כלל, כי אז הכוונה בבחינות עליונות, והוא סוד אמירת ג' פעמים, ואין בנו כח אפי' לאומרם דרך תחינה, אלא דרך שבח, על דרך שאומרים י"ג של מי אל כמוך. עכ"ל. וע' היטב בלשון המקובל רבי נתן שפירא בספרו טוב הארץ (ח"ג דף טו ע"א). נמצאת למד מדברי הרמ"ז, דאף דאיהו גופיה כתב בלשון קשה וחריפה דאין לומר י"ג מדות בהושע"ר [וכפי שהובא לעיל], מ"מ איהו ס"ל דאפשר לאמרם אף ביו"ט ע"ד שבח. וכל הקפידא היא באמירת פסוק ויעבור. וא"כ אנן דאמרינן י"ג מידות בדרך שבח בפתיחת ההיכל ביו"ט, לכאורה לית לן למיחש להא. ובפרט שאנו מתחילים מיד באמירת י"ג מידות ללא אמירת פסוק ויעבור כלל ועיקר.

זאת ועוד, שכל הסתירה בדברי מהרח"ו, הינה ממ"ש בהוש"ר למש"כ בפתיחת ההיכל ביו"ט. והנה, איסור אמירת י"ג מדות בהוש"ר, לאו מילתא פסיקתא היא, שהרי מצינו לכמה מרבתינו שהזכירו ענין אמירת י"ג מדות בהושע"ר, וכמ"ש רבינו אהרן מלוניל בספרו ארחות חיים (הל' תפלת המועדים אות טז): לאחר תפלת המוסף אומר הושענות ומקיפין התיבה ז' פעמים. ואחר הושענות יש מקומות אומרים רחמנא וי"ג מדות וכו'. עכ"ל. וכ"כ בספר סדר היום להגאון

זצוק"ל, נשתומם על המראה שהחכם הנ"ל כתב דברים שאינם מדוייקים והטעה את החכמים הבאים אחריו. אך הוסיף לו בסוף דבריו: להיות וכבר כתבתי בספרי שו"ת יבי"א ובחזו"ע לשנות המנהג, ורבים שמעו ושינו המנהג, אל לנו לשנות שוב ושוב את המנהג ולבלבל את הציבור בדבר שאינו איסור והיתר, בפרט שלא מצינו למי מהגדולים שכתב שאין איסור לומר י"ג מדות. עכ"ד.

אמנם אין קפידא לומר תפלות שתיקן החמדת ימים, ויאמרו אותה בכוונה גדולה. ומה שמרן אאמו"ר נמנע מזה, היה זה מחשש ביטול תורה או מחמת טורח ציבור. מלבד בסוכות שנהג לומר התפלות הנז'. וכנראה מפני שיש שם תפלה על פתח לבנו בתורתך, ומדבקותו בתוה"ק לא היה נמנע מלומר תפלה זו בסוכות. וראה בספר כל החיים (סי' יט) להגר"ח פלאגי, שספר חמדת הימים נתחבר ע"י שלשה רבנים גדולים שכתבו כן ע"פ תורת הסוד. [וי"א שנתחבר ע"י ר' בנימין הכהן שהיה מקובל גדול וחי בתקופת האר"י ותלמידו]. וראה בהקדמת מהר"י אלגאזי למהדורא הראשונה, שכתב על המחבר: מופת הדור והדרו, הרב הדומה למלאך וכל רוח אלהין קדישין ביה, וארשת שפתיו כקול שדי בדברו. וראה גם בס' ויגד משה (סי' לד) שכתב להשיב ע"ד היעב"ץ בזה (סי' תפט, ובשאלת יעב"ץ ח"ב סי' פג), שכבר כתב בס' שער יששכר להגאון ממונקאטש, שמקור דברי החמ"י שם הוא מדברי הפרי עץ חיים בשם הרמ"ע מפאנו. וספר זה מובא בספרי גדולי ספרד ביתרת הכבוד, ומהם נוסחאות תפלות ולשם יחוד שכולם שגורים משם.

וע' בספר כבוד חכמים (לרבי מנחם מענכין היילפרין) בו אסף איש טהור והוכיח שהיעב"ץ טעה בדבר. ע"ש.

ומרן אאמו"ר בהסכמה לס' חמדת ימים הנד"מ (אב תשס"ב), העתיק דברי הגר"ח פלאגי בס' כל החיים (מע' ה אות חי) שכתב, נודע בשערים דספר חמדת ימים בנוי לתלפיות, ומיוסד על אדני פז ומלא ברכת ה' מכל דברי רבותינו הקדושים, מהתלמודים והגאונים ועד הזוה"ק ורבינו האר"י

שחששו בו חז"ל. והנה אם לדעת הרב תורה לשמה יש איסור באמירת י"ג מדות, היה לו למחות ביד השואל. ודו"ק. וע' היטב במחזור אהלי יעקב (ויה"כ דף קיז ע"ב). [וכל החכמים הנ"ל הם מגדולי המקובלים שבכל דור].

כמו כן, יש להוכיח כן מדברי החיד"א שכתב בספר עבודת הקודש (מורה באצבע סי' ז אות ייד): בהוצאת ס"ת יאמר התפלה הנדפסת בתפלת ישרים, "רבנו של עולם מלא משאלות לבנו", שהיא מתוקנת מרבינו האר"י ז"ל שמצאה מהרח"ו כתובה בסידורו מטהרת ידו, יד קודש. עכ"ל. וזה שלא כדברי הרב וישב היס, שטען דגם ע"ז אמורים דברי מהרח"ו שדעתו נוטה שהעתיק מספרים אחרים, דא"כ אמאי כתב: שהיא מתוקנת מרבינו האר"י ז"ל שמצאה מהרח"ו מכי"ק, והיה לו להביאה בשתיקה. וע"ע בספרו כף אחת (סי' כג) ודו"ק. [ע"כ מהקובץ הנ"ל].

והנה, מעיקרא מרן אאמו"ר זצוק"ל כתב בשו"ת יבי"א ח"ה (תאו"ח סי' ז סוף אות ג) ובשו"ת יחו"ד ח"א (סי' מז עמ' קמ בהע') בפשיטות, שפשט המנהג לומר בפתיחת ההיכל ביו"ט י"ג מדות בטעמים עד תיבת ונקה. ע"ש. וכך נתבאר בילקו"י מועדים מהדורת תשמ"ח (הלכות תפלות ר"ה עמ' כט). אולם לאחר שנים בשו"ת יביע אומר ח"ט (תאו"ח סי' קח אות סט ובהע') הדר הוא לכל חסידיו, לאחר שהקשה את הסתירה בדברי מהרח"ו, וז"ל: שהרי המנהג פשוט בכמה מקומות שביו"ט בשעת פתיחת ההיכל אומרים י"ג מדות, אע"פ שאין אומרים י"ג מדות דרך תחנה ביו"ט, ולכן אומרים הי"ג מדות בטעמים כקורא בתורה וכו'. ואני הנהגתי בבית מדרשי בשעת פתיחת ההיכל ביו"ט, שלא לומר י"ג מדות כלל וכו'. ע"ש. וכ"כ בספריו האחרונים חזו"ע מועדים. וכן שינינו בילקו"י על ר"ה סוכות ופסח, כהוראת מרן אאמו"ר זצוק"ל.

ובסוף מאמרו של הרה"ג ר' עבדיאל ישראלי הנ"ל, כתב שהראה את תשובתו לפני המקובל הרה"ג עזריאל מנצור שליט"א ראש ישיבת שובי נפשי, ואמר לו שאף הוא כתב תשובה ארוכה להוכיח שלא כדברי הרב וישב היס, וכשהרצה הדברים לפני מרן אאמו"ר

יז. מותר להוסיף עולים ביום טוב על חובת היום, ולהעלות לספר תורה יותר מחמשה עולים. (ז)

ע"כ. ובס' כל החיים שם הוסיף, שמוהר"ח אבולעפיא, ומוהר"י הכהן בעל בתי כהונה נתנו הסכמה על ספר התורה הזה ושבוהוה, וקיימו דברי הספר הזה שדבריו חיים וקיימים, וגם שמעתי מפי מגידי אמת רבני טברייא, שמוה"ר הגדול מוהר"ח אבולעפיא ז"ל בכתב ובעל פה, שספר הקדוש חמדת ימים חיברו הרב ז"ל "בעמוד הענן אשר ירד עליו מן השמים".

וע"ע מה שהרחבנו אודות הספר חמדת ימים והתפילות שבו, בילקו"י ספירת העומר (תשע"ט, סי' תצד הערה סא),

וכו', ובעלי המוסר. והקורא בספר הזה יתלהב לבו ומורא שמים יעלה על ראשו, ועושה פעולה גדולה בגופו ואיבריו ונשמתו להחזירו בתשובה שלימה, ולקנות הראה קדושה ויראת ה' על פניו תמיד, כי תוכו רצון אהבה וכו', והדבר בדוק ומנוסה, כי כל דבריו אמת וצדק ונאמנו מאד. ומעיד אני עלי שמים וארץ שראיתי למ"ז בעל החקרי לב שהיה לומד תמיד בספר זה, ואמר שהתחלת הארת קדושה וטהרה בשבת ויו"ט באה לו ע"י הלימוד הקדוש בספר הזה. ע"כ. וסיים מרן אמו"ר, ואין דבריו צריכים חיזוק ודבר שפתים אך למחסור.

מותר להוסיף עולים ביום טוב על חובת היום

אבל דעת כל הפוסקים שאין חילוק בין הזמן הזה לבין דורות הקדמונים.

ומהר"י פראג' בתשובה שנדפסה בשו"ת גינת ורדים (כלל ב ס" כג, דף מא): כתב מדנפשיה דלכאורה יש לחלק כחילוק הרשב"ץ בין זמן חכמי המשנה לזמנינו, שבזמנינו יש חשש איסור ברכה שאינה צריכה בתוספת העולים, ושוב הדר תבריה לגזיזיה וכתב, ולתרץ זה נ"ל פשוט שכיון שבזמן חכמי המשנה היו מוסיפים על העולים, כשחזרו חכמי התלמוד ותיקנו שכל העולים מברכים לפניה ולאחריה, משום הנכנסים והיוצאים, (כדאיתא במגילה כא:), אם איתא שיש בדבר קפידא משום ברכה שאינה צריכה, לא היה להם לבעלי התלמוד לסתום הדבר, אלא עכ"פ היה להם לבאר ולומר והאידינא דתקון רבנן שכל העולים מברכים לפניה ולאחריה, אין מוסיפים על השבעה עולים דחובת היום, משום איסור ברכה שאינה צריכה, כדי שלא יבואו לטעות ולימשך אחר המנהג שהיו נוהגין להוסיף עולים עד עתה, ומדלא פירשו משמע ודאי שהמנהג שהיו נוהגים להוסיף עולים לא בטל, אלא במקומו עומד, וליכא שום קפידא משום ברכה שאינה צריכה. וה"ט שקריאת הפרשה בצבור היא בכלל מצות ת"ת, שתקנוה הנביאים הראשונים שלא יעברו עליהם ג' ימים רצופים בלי

(ז) תנן במגילה (כא:), ביו"ט חמשה (עולים) לספר תורה, ביוהכ"פ ששה, בשבת שבעה, אין פוחתים מהם, אבל מוסיפים עליהם, וכן פסקו הרמב"ם (פ"ב מהלכות תפלה ה"ז), והטור וש"ע (סי' רפב ס"א).

ודעת ריה"פ שגם ביו"ט ויוהכ"פ יכולים להוסיף על העולים, ואף שהר"ן כתב שאין מוסיפים ביו"ט וביוהכ"פ שלא להשוותם לשבת, קי"ל כרוה"פ. וכן המנהג. וכמ"ש בשו"ת מהראנ"ח ח"ב (סי' סה).

ואמנם הרשב"ץ בתשו' (ח"ב סי' ע) בהגה, כתב בשם רבינו יונה, דהני מילי בזמן המשנה, שהפוחת והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה, והקרואים באמצע לא היו מברכים, ואם הם מוסיפים אין חשש איסור ברכה שאינה צריכה, אבל בזה"ז שכולם מברכים ברכת התורה לפניה ולאחריה, אם יוסיפו עולים, נמצא שמברכים ברכה שאינה צריכה. ועשו חרם והסכמה ע"ז. וכ"כ בנו של הרשב"ץ בשו"ת הרשב"ש (סי' תא ותכט). וכ"כ בשו"ת יכין ובעוז (ח"א סי' קכט). וכן הובא במנהגי אלג'יר שבשו"ת בית יהודה עייאש (הלכות ספר תורה דף קי.). גם המג"א הביא דברי הרשב"ץ בקצרה, וכתב בשם הכנה"ג, שכן ראוי לנהוג, אא"כ במקום שיש חתן ובעל ברית. וסיים,

יח. המתפלל ביום טוב והשמיט את שם החג בפרטות מהתפלה, וחתם מקדש ישראל והזמנים, יצא ידי חובה. אבל אם טעה והזכיר חג אחר, לא יצא ידי חובת התפלה. (ח)
יט. מותר לאבל בתוך י"ב חודש לאב ואם להיות שליח צבור בימים טובים, ראש השנה ויום הכפורים, ואין אצלינו שום מנהג להחמיר בזה. (ט)

ע"ד) על יסוד דברי השה"ל הנ"ל. ולפ"ז גם בזמן המשנה היו שבעת העולים אומרים ברכו, ואפ"ה היו מוסיפים על העולים, ובודאי שגם הם אמרו ברכו, ולא חששו לברכה שאינה צריכה. ושור"ר בשו"ת בנין שלמה (סי' כ) שהאריך להפליא בזה על דברי הרשב"ץ הנ"ל, עפ"ד הפני יהושע. ע"ש. [ומיהו י"ל דס"ל להרשב"ץ שבאמירת ברכו אין חשש כלל, שהוא רק שבח בעלמא, ואין בו חשש ברכה שא"צ, וכמ"ש בשו"ת האלה לך שלמה סי' סח]. וכמבואר כ"ז בשו"ת יבי"א ח"ט (או"ח סי' כז). ושם האריך עוד בזה, כיעו"ש.

יח) ראה בפוסקים שהובאו בשו"ת יבי"א (ח"ד א"ח סי' נא). [וע"ש עוד באות ד שהטועה בתפלתו והזכיר מאורע אחר לא הוי הפסק בין בתפלה הקבועה בין בתשלומין, ושלא כדעת כמה אחרונים שמחלקים בזה].

תורה, ות"ת אין לו שיעור, ואפי' אם יעלו אלף עולים בשבת ויו"ט, ש"ד. ומצד הברכה אין בה חשש ברכה שאינה צריכה, שכך היתה התקנה שהקורא בתורה בצבור מברך על קריאתו משום כבוד התורה, או משום כבוד הצבור וכו'. עכת"ד. ולכא"ו יש להעיר ע"ד הרשב"ץ הנ"ל, ממ"ש הגאונים הובאו בשבולי הלקט השלם (סי' עז), הטעם שקוראים בתורה בשבת שבעה עולים, מפני שאם יארע אונס לאדם, ולא בא לביהכ"נ כל שבעת ימי השבוע, ולא שמע מהש"צ ברכו את ה' המבורך, יאזין למוצא פיהם של הקוראים בתורה שבע פעמים ברכו ויצא י"ח. ע"כ. (וכן הובא בב"י סי' רפב). והקשה הפנ"י (מגילה כג.) שהרי בזמן המשנה לא היו מברכים אלא הפותח והחותם. ותי' דאפשר שהיו אומרים מיהת ברכו. וכ"כ מדנפשיה רבי אליהו פלומבו בס' יד המלך (דף ד

מותר לאבל בתוך י"ב חודש לאב ואם להיות ש"צ בימים טובים ר"ה ויוהכ"פ

אין מניעה לאבל להיות שליח ציבור, הואיל ואין השליח ציבור מוציאם ידי חובה, יש להקל להיות ש"צ בתוך שבעה ימי אבלות. [ובמהר"ם שיק הביא כן משם החתם סופר, וכ"כ מדנפשיה בשו"ת חלק לוי. ובערוה"ש, ובשו"ת דודאי השדה], והביא כ"ז בשו"ת יבי"א חלק ד' (דף שכ ע"ב, חיו"ד סי' לב אות ז), וכתב שם שכן עשה מעשה לעבור לפני התיבה בימי האבל על מרת אמו נשמתה עדן, וכן ראוי להורות. ע"כ. ועיין בספר כל בו להלכות אבלות (עמ' 2). ובשו"ת שער שמעון אחד חלק ד' (חיו"ד סי' לב). [ילקו"י על הלכות אבלות מהדו"ק עמ' קו. ירחון קול תורה סיון תשס"ג עמ' כד].

והנה אחר שהדברים נדפסו בילקו"י אבלות מהדורא קמא, ראיתי לאברך אחד בספר זכרון יצחק (טהרני, עמ' קמב) שהשיג ע"ז, וכתב, ולא ידעתי מה חידוש יש כאן הרי הוא לאחר ז'

יט) הרמ"א בהגה (סוף סי' שעו) כתב, אם האבל יודע להתפלל (בתור ש"צ) יתפלל, ויותר מועיל מקדיש יתום וכו'. ולכא"ו הוא נגד מ"ש מרן בסי' שפ"ד ס"ג, שדוקא אם אין שם מי שיתפלל יכול האבל להתפלל ולהוציא הרבים ידי חובתם, הלא"ה אחר קודם. ויש שכתבו שמרן איירי כשמוציא את הרבים ידי חובתם, כמו שהיה בזמן קדמון, שרוב ההמון לא יכלו להתפלל, משא"כ בזה"ז שהציבור כולו מתפלל בלחש. ויש שכתבו לחלק בין האבל על אב ואם, שבזה עדיף שהאבל יתפלל כש"צ, לבין האבל על שאר קרובים. וכ"כ בספר בית הלל, (סי' שפד), ובספר יש נוחלין, ובלחם הפנים. ובית לחם יהודה, ובשערי דעה. ובתשובה מאהבה, ושכן המנהג. ואע"פ שבשו"ת עיקרי הד"ט לא משמע כן, מ"מ לפי מש"כ המהר"ם שיק (חיו"ד סי' שע) שבזה הזמן

סימן תקכט - דיני שמחה ביום טוב

א. מצות יום טוב לחלקו חציו לבית הכנסת ולבית המדרש, וחציו לאכילה ושתייה ושמחה. וגם בשבת צריך לעשות על כל פנים חציו לה', ובחג שבועות ובפורים צריך להתענג יותר משאר ימים טובים. ומותר לנדד שינה מעיניו כל הלילה בחג ובחזה"מ כאשר מקדיש עיתותיו ללימוד התורה ויש לו הנאה מכך. אבל אם על ידי כך יצטער ביום, אין לעשות כן. (א)

הוא אמינא שבימים אלה ימנעו מליתן לאבל תוך י"ב חודש להיות ש"צ. וכן בימים טובים שיש לצבור שמחה יתירה, לכאורה לא היה מן הראוי שאבל הנמצא בצער תוך י"ב חודש על פטירת הוריו, יעמוד כש"צ.

ובאמת שכ"כ במג"א (סי' תקפ"א סק"ד) וז"ל: אבל תוך י"ב חודש אסור להתפלל בימים הנוראים, שדינם כרגלים לכל מילי. אכן בדליכא חזן אחר שרי. [מהרי"ל בתשובה סי' קלו, ד"מ ועוד]. ומעתה מה שנתבאר בילקו"י שהאבל תוך י"ב חודש יכול להתפלל כש"צ, קמ"ל דמנהגינו דלא כהמהרי"ל ודרכי משה והמג"א, וא"כ אודא לה הקושיא דפשיטא וכו'.

דין חציו לה' וחציו לכם ביום טוב, ושבת עזרת ופורים יתענג יותר משאר יו"ט

תראה, שכן מוכח מדמהדר תלמודא למימר הכל מודים בשבת, ובעצרת, ובפורים דבעינן נמי לכם, ואי קי"ל כר' יהושע, אמאי אטצריכו אמוראי, ר' אלעזר ורבא ורב יוסף, לומר דמודה ר' אליעזר בעצרת ושבת ופורים. וכ"פ ריא"ז (בש"ט"ג פ"ב דביצה) כר' אליעזר. אלא שקושיא זו יש להקשות גם על הרי"ף והרא"ש (רפ"ב דביצה) והאגודה (פסחים שם) דמייתו לה, וכן על הטור (סי' רמב).

ותי' החיד"א, שהביאו דין זה, משום דמזה נלמוד אף לר' יהושע, דבעצרת ושבת ופורים איבעי ליה לאיניש לענוגי בהו נפשיה טפי מיו"ט אחרינא. דלר' יהושע דסבר בכל יו"ט חלקהו חציו לאכילה ושתייה וחציו לבית המדרש. הנה בשבת ועצרת יש להתענג יותר, עצרת משום דכתיב עצרת תהיה לכם, ושבת דכתיב וקראת לשבת עונג, ואף בפורים דימי משתה ושמחה נינהו. וכיון

ימי האבילות שהרגל מבטל האבילות, וקי"ל (ש"ע יו"ד סי' שצט ס"ו) שר"ה ויוה"כ"פ חשובים כרגלים לבטל האבלות. ע"כ.

אולם הדברים בילקו"י מיוסדים על אדני פז ע"פ דברי גדולי האחרונים, כפי שיבואר. וגם מצד הסברא יש לבאר, דהא מה שיש שנמנעו מלהתפלל כש"צ בימי שבעה, היינו משום שמדת הדין מתוחה על האבלים, כי אחד מבני החבורה שנפגע תדאג כל החבורה כולה, וממילא מי שהוא בתוך י"ב חודש לאב ואם, עדיין מדת הדין מתוחה עליו, ואינו דומה לשאר הצבור שאינם אבלים תוך י"ב חודש, ובראש השנה וביוה"כ"פ מקפידים יותר בחיפוש אחר ש"צ יותר משאר ימות השנה, וא"כ

א דין זה מחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע בפסחים (ס"ח:) וביצה (טו:), והלכה כר' יהושע, דאמר חציו לה' וחציו לכם. וכ"פ הרמב"ם (פ"ו מהלכות יו"ט הל' יט) וז"ל: אע"פ שאכילה ושתייה במועדות, בכלל מצות עשה, [של שמחה יו"ט], לא יהיה אוכל ושותה ושמח כל היום כולו, אלא כך היא הדת, בבוקר משכימים כל העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ומתפללים שחרית וקוראים בתורה מענינו של היום, וחוזרים לבתיהם ואוכלים ושותים, וחוזרים לבתי מדרשות וקוראים ושונים עד חצי היום, ואח"כ מתפללים תפלת מנחה וחוזרים לבתיהם לאכול ולשתות ולשמוח שאר היום עד הלילה. עכ"ל.

ואמנם כמה ראשונים פסקו כר' אליעזר, כמ"ש החיד"א במחז"ב (סי' רמב) בשם ראבי"ה (ע"י ראבי"ה ח"ג סי' תתעו). ועיין שם גם בהלכות סוכה סי'

מכללם ללמדנו דצריך להתענג יותר משאר ימים טובים לר' יהושע כדבר האמור.

דבש"ס צריכנא לפרושי דהיינו טעמייהו דהני אמוראי משו"ה מייתו להו הפוסקים והטור

העוסק בתורה בחג אם פטור ממצוה עוברת שהרי מקיים שמחת החג

משאר מצוות. [נוה עפ"ד השאג"א (סי' סח) שבלמוד תורה ביו"ט מקיים מצות ושמחת בחגך, כי פקודי ה' ישרים משמחי לב. וכן ביאר מהרש"א (פסחים סח:) לר' אליעזר שאפשר לעשות כולו לה', כיצד יקיים ושמחת בחגך, אלא ע"י התורה. וזה לענין מצות שמחה. ובה"י החת"ס (ביצה טו:) כתב, דלכאו"י"ל שאצל תלמיד חכם, גם תורתו היא בכלל לכס, שהוא מתענג "עונג" נפשא ע"י זה, וגם אכילתו כולה לה' כנהנה מזיו השכינה]. ובזה ביארו לשון הירושלמי (שבת פ"א ה"ב), ולא מודי רשב"י שמפסיקין לעשות סוכה ולעשות לולב, ולית ליה שהלמד שלא לעשות נח לו שלא נברא וכו'. ע"ש. ומדוע נקט הירושלמי לעשות סוכה ולולב, ולא נקט לשבת בסוכה וליטול לולב, אלא שמצות סוכה ונטילת לולב הם ביו"ט עצמו, וביו"ט עצמו העוסק בתורה פטור גם ממצות עוברת, ופטור מסוכה ולולב. ועוד ראה הביאו לזה ממ"ש רש"י (סוכה כה.) שהעוסק במצוה פטור מן הסוכה היינו כגון שהולך ללמוד תורה. ורבים הקשו ע"ז, שהרי בלימוד תורה אין דין של עוסק במצוה פטור מן המצוה, ולפי החידוש הנ"ל א"ש, דהגמ' מיירי ברגל של חג הסוכות, ולכן לימוד תורה בחג הסוכות שיש בו קיום מ"ע של ושמחת בחגך, שפיר יש בו דין של עוסק במצוה פטור מן המצוה. [בנתיבות ההלכה (קובץ לה עמ' רלו)].

אמנם מסתימת הפוסקים משמע שגם מצות לולב וסוכה ומצה ושאר מצוות הרגל נחשבים מצוה עוברת כדי להפסיק מלימוד התורה.

לנדד שינה מעיניו ביום טוב ובחול המועד

ושביתה והנאת הגוף. ובאמת שכ"פ מהר"ח פלאגי בשו"ת לב חיים ח"ב (סי' קפ), דנראה לאסור בנ"ד משום ביטול עונג שבת. ע"ש.

ומפ"ק דיומא (יח:) אין להביא ראיה לנ"ד, דקתני מתני', אם היה חכם דורש ואם לאו תלמידי חכמים דורשים לפניו. ופרש"י, אם חכם

ויש מי שכתב שדין חציו לה' הוא גם משום שמחת יו"ט, ולא משום חיוב לימוד תורה שבשאר כל הימים, לפי שהתורה מביאה לידי שמחה, כמ"ש פקודי ה' ישרים משמחי לב, והוא חיוב מיוחד מעיקר מצות שמחת יו"ט. ונפ"מ מזה שהגם שחיוב לימוד תורה נדחה מפני מצוה עוברת, זהו רק לגבי חובת לימוד תורה של כל ימות השנה, אבל במועד שיש חיוב ללמוד תורה עכ"פ מחצה מהיום משום שמחת יו"ט, הוא חיוב גמור ואינו נדחה מפני מצוה עוברת, וכמו בשאר כל המצוות [ס' בד קודש פוברסקין].

אולם צ"ע בזה, דמסתבר שהחיוב של חציו לה', אינו מוגדר בדוקא חצי ממש, ולכן שפיר ידחה מפני מצוה עוברת, אף אם ימעט קצת מהחצי של חציו לה', בפרט אם יוכל לעשות את המצוה על חשבון של החצי לכס. וגם בלא"ה צ"ע אם דין חציו לה' וחציו לכס הוא ממש חיוב גמור, ואטו רבים מפשרטי העם שאינם עושים כן עוברים על מצות עשה, וכן מי שלא אכל ושתה מחצה מהיום ביטל מ"ע, ויתכן שהוא גדר ההנהגה הראויה שלמדונו חז"ל כפי רצון התורה הק', כיצד ראוי לקיים מצות שמחת יו"ט כדבעי.

ושו"ר שחידוש זה כבר חידשו הגר"ב זולטי זצ"ל, שלימוד תורה ביו"ט יש לו דין של עוסק במצוה פטור מן המצוה, ואין מבטלין ת"ת של יו"ט מפני מצוה עוברת, כיון שבלמוד תורה ביו"ט מקיים גם מצוות שמחת יו"ט, ולא גרע

ומה שכתבנו לענין לנדד שינה מעיניו, הנה במסכת אבות (פ"ג מ"ה) אמרו, הניעור בלילה וכו' ה"ז מתחייב בנפשו. [והיינו מפני שמבטל תלמודו]. וכתב המאירי שם, כי המתעורר בלילה יותר מדאי, תזיק לו מאד וכו'. ורש"י (כתובות סב: ד"ה מערב-שבת) כתב, דליל שבת הוא ליל תענוג

ימים מלקים אותו משום שבועת שוא וישן לאלתר. ע"ש. אבל אם הוא מתענג הרבה בלימודו, עד שכמעט אינו מרגיש צער מנידודי שינה, שפיר דמי. וכמו שמצינו בהגדה של פסח, במעשה בתנאים גדולי עולם שהיו מספרים ביצי"מ כל אותו הלילה, עד שהגיע זמן ק"ש של שחרית.

וכתב המהר"ל מפראג בספר גבורות ה' (פרק נג), וכדי שלא יקשה לך היאך היו מונעים שינה מעיניהם בליל יו"ט, דע שלא היה להם שום צער, כי מרוב חיבוב המצוה של סיפור יצי"מ לא הרגישו עד שעלה עמוה"ש, כי היה הזמן קצר להם עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו כבר הגיע זמן ק"ש של שחרית.

ובחכי ניחא מה שאמרו (בסוכה נג). אמר ר' יהושע, כשהיינו שמחים בשמחת בית השואבה, לא ראינו שינה בעינינו, ומוקי לה דהווי מנמנמי אכיתפא דאהדדי, שמרוב השמחה והעונג בשמחת בית השואבה כמעט ולא היו מרגישים בעצמם שום צער של נדודי שינה בלילי המועד. וכן בלימוד של ליל חג השבועות, כשיודעים גדול התיקון שנעשה בלימוד התורה בליל זה, כמעט לא מרגישים שום צער. כמו שמי שמתענה בשבת תענית חלום שהתענית עונג לו. וכמ"ש הטור (סי' רפח).

וכן כתוב באוצר הגאונים (ברכות לא:), שבהיות שבעל החלום נפשו עגומה עליו, ואין לו עונג שבת, וכשמתענה התענית וסובר שמועיל לו, טוב לו לישיב בתענית בשבת.

וכ"כ בשו"ת בשמים ראש (סי' שמז), שלא נאמרו דברים אלו לספר ביצי"מ כל אותו הלילה, אלא לאותם תנאים קדושי עליון, אבל לא לכל העולם, דהא בעינן שמחת יו"ט, ולא אברי ליליא אלא לשינתא וכו'. וכבר האריך בכ"ז בשו"ת צפיחת בדבש (הג"ל), כאמור. והחזרה החזיק אחריו מר בריה בפתח הדביר (סי' רפ סק"ב).

וכן הגר"ח פלאגי בשו"ת לב חיים ח"ב (סי' קפ) כתב, נ"ל שיש לאסור להיות ניעור כל הלילה וללמוד כדי לעשות תיקון כרת, כיון שאפי' ביום קי"ל שינה בשבת תענוג, כ"ש בליל שבת, דאיכא

דורש בדבר הלכה כל ליל יוהכ"פ שלא ישן ויראה קרי, וכן תני מתני' שם (יח:): ביקש להתנמנם פרחי כהונה מכין לפניו וכו'. דהתם שאני, דיוהכ"פ יום עינוי הוא, וגם שאני כהן דחיישינן שמא יראה קרי, ומש"ה לא היה ישן, משא"כ בשבת. ע"ש. **וכן** העלה בצפיחת בדבש (סי' כד), הובא ע"י בנו הרב פתח הדביר (סי' רפ), שאסור לעשות תיקון כרת בליל שבת לצער עצמו בנדידת שינה. ע"ש. והובא בכה"ח (שם סק"ה). ומבואר שם, שכ"ז הוא כשמצער את עצמו בנדידת השינה, והדבר הוי גרמא בנזיקין שלא יהיה גופו חזק ובריא לקיים מצות ג' סעודות שבת, אבל היכא שמחיבוב הלימוד וההתענגות בתורה אינו מרגיש שום צער ונזק בלימודו, אין עליו חיוב לישן מחמת זה, דליל שבת הוא ליל תענוג. ומש"ה היו רבי אליעזר ורבי יהושע וכו' מסובים בב"ב והיו מספרים ביצי"מ כל אותו הלילה, ולא חשו לזה שהם מצטערים בחג בנדידת שינה מעיניהם, שהיה להם תענוג בדבר, עד שלא הרגישו שכבר עלה עמוה"ש.

וכ"פ בשו"ת ציץ אליעזר ח"ז (סי' כג אות ב'), ודחה מ"ש בזה בספר זה השלחן ח"א (סי' רצ) לאסור להיות ער כל ליל ש"ק, אפי' לעסוק בתורה, והוא מכ"ש ממה שאמרו, שהרגיל בשינת צהרים אל יבטלנה. וכ"ש שאין לבטל שינת הלילה. ע"ש. שא"ז דבר ברור לאסור איסור בזה, והיכא שיש לו תענוג מזה, אין לאסור.

ונראה דאף שאין בזה איסור להיות ניעור כל הלילה ולעסוק בתורה בשמחה ובטוב לבב, מ"מ ראוי והגון שילך לישון לכל הפחות איזה שעות, כדי שהדבר לא יגרום לו נזק ליום המחרת, והכל לפי מה שהוא אדם. וראה עוד בשו"ת חזון עובדיה ח"א (עמ' שמו).

שוב יצא לאור הספר חזון עובדיה שבת ב' ושם (עמ' רטז) דן בענין נידוד שינה מעיניו לעסק התורה או תיקון כרת בליל שבת. והביא מ"ש בספר זרע בירך ח"ג (דף כג ע"ג), שהמצער עצמו ומנדד שינה מעיניו בליל שבת נקרא חוטא, במכל שכן מתענית בשבת, שצער נדידת השינה הוא יותר קשה מתענית, והנשבע שלא יישן שלשה

ב. מנהג ישראל שהשליח צבור מתפלל ביום טוב בנעימה ובשירה וזמרה, באופן שיביא את הצבור לידי שמחה. וכן כל תפלות החגים [גם ימי חול המועד], אף שאין להאריך בהם כמו בשבת ויו"ט, מ"מ יש להתפלל אותם בנעימה ובנחת, כיאה לכבוד קדושת היום, וכמו שנאמר "מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש", ודרשו רז"ל, קדשם בתפלה בפרהסיא ובהלל. [וגם מי שאנוס מלהתפלל תמיד במנין בימות החול, עליו להשתדל ביותר שאת להתפלל בימי החגים בציבור]. ב

צער של נדודי שינה, ואין השינה אונסת אותו, הוא מותר גמור. ע"ש.

ותנא דמסייע ליה הוא הגאון רבי אברהם הכהן מסאלוניקי, בספר טהרת המים בשירוי טהרה (מער' י אות כו) שכתב, לענין לנדוד שינה מעיניו בליל שבת ויו"ט, נ"ל שהכל לפי מה שהוא אדם, שאם הוא מצטער מזה, ומתבטל מעונג שבת, וכל היום ההוא הלוך ילך ובכה, מחוסר השינה בלילה, בודאי שאיש כזה ישכב וישן ותערב לו שינתו. אבל אדם אשר זיכהו ה' בכוחו ואונו, ויש לאל ידו להיות מן העומדים בבית ה' בלילות, והוא שמח וטוב לב בתורתו, ואדרבה מתענג בהאי עינוגא עילאה כמוצא שלל רב, וכולי יומא לא פסיק מיניה חוכא, כי כביר מצאה ידו בתורה, אז בודאי הגמור הנשאר ער כל הלילה בלימוד התורה היתר גמור הוא. ע"ש.

צערא דגופא בנידודי השינה. ומה שמצינו ביומא (יה). שלא היו מניחים את הכהן הגדול לישן בליל יוהכ"פ, ואם היה ת"ח, דורש כל ליל יוהכ"פ, ואם לאו דורשים לפניו, ביקש להתנמנם פרחי כהונה מכים לפניו באצבע צרדה, שאני התם בליל יוהכ"פ שמצוה להתענות בו ולא להתענג. ושוב מצא בשו"ת צפיחת בדבש (סי' כד), שכן העלה לאסור איסור. עכת"ד.

ובשו"ת ציץ אליעזר ח"ז (סי' כג אות ה) הביא מ"ש בספר זה השלחן ח"א (סי' רצ), שאסור להיות ער בליל שבת ולנדוד שינה מעיניו, והסתמך על מ"ש בכה"ח (סופר סי' רפ סק"ה), בשם פתה"ד, שיש לאסור לעשות תיקון כרת ולצער עצמו בנדידת שינה מעיניו בליל שבת. ע"ש. והעיר עליו, דלאו מילתא פסיקתא היא, שאם הוא ת"ח הלומד ומחדש חידושי תורה ומתענג בזה ואין לו

מנהג ישראל להתפלל בנעימה ובשירה וזמרה, שמביאים לידי שמחה

[ונעימה]. ומנין שמיום שברא הקב"ה את השמים ואת הארץ אומרים לפניו שירה, שנאמר השמים מספרים כבוד אל, ומעשה ידיו מגיד הרקיע. ונאמר מכנף הארץ זמירות שמענו, וכל סדרי בראשית אומרים שירה, שנאמר ממזרח שמש עד מבווא מהולל שם ה'. [וכן נאמר ותהלתו מלאה הארץ].

ומ"מ לא יאריכו בזה החזנים יותר מדי משום טורח צבור, אלא ילכו בשביל הזהב. ואמצעי שלם. ומ"מ אסור למחות כפים ולרקד ביו"ט, גזרה שמא יתקן כלי שיר (ביצה ל), זולת בשמחת התורה שהתירו כן חכמים לכבודה של תורה, וכמ"ש מהריק"ו בשם רה"ג. וע' בשו"ת יבי"א ח"ג (א"ח סי' כב אות ה).

(ב) וכמו שנאמר (תהלים ק, ב), עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה. וזהו בכלל עבודת ה', וכמו שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלוהיך בשמחה ובטוב לבב. ואמרו חז"ל בערכין, כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם, שנאמר ודבר בעתו מה טוב. ובאו"ז הביא מה שאמרו באותיות דר' עקיבא, אמר הקב"ה אפתח פה ולשון כל בשר כדי שיהיו מקלסים לפני וממליכים אותי בארבע רוחות העולם, ולומר לפני שירה, שאלמלא השירה והזמרה שאומרים לפני בכל יום לא בראתי את עולמי, ומנין שלא ברא הקב"ה את העולם אלא בשביל שירה וזמרה, שנאמר הוד והדר לפניו, עוז ותפארת במקדשו. [והיינו במקדש מעט שהוא ביהכ"נ (מגילה כט). שמתפללים בנגינה

של ימים טובים בשירה ובזמרה יותר מכל שבת, וה"ט משום שבי"ט יש מצות שמחה יותר מבשבת. ע"ש. וזה כמו שאמרו בערכין (יא.) על הפסוק, אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב, איזוהי עבודה שבשמחה ובטוב לבב, הוי אומר זו השירה. וראה בכה"ח (סי' נג ס"ק נו).

גם בס' בית השואבה (דף קסח:) הביא כן מסדר היום לגבי תפלת ערבית של ליל שבת, ולמד מזה גם לתפלות יו"ט. וכתב, ועוד שהרי נאמר ושמחת בחגך, וחייבים אנו לשמוח ביו"ט בכל מיני שמחות יותר משבת. וסיים, וכבר נהגו כל ישראל קדושים בכל מקום להתפלל כל התפלות

מצוה להתאסף יחד בבתי כנסיות במועדים לקדש היום בפרהסיא

וע"ע בדבריו בסוף פתיחה כוללת. ולפ"ז יהיה חיוב דאו' להתפלל בציבור ובפרהסיא ככל מדת האפשר.

ולכן צ"ל, שמצות מקרא קודש היא מצוה שאין לה שיעור בדבר מסויים, שהעיקר הוא שיכבד את היום, ויחד אותו משאר ימים, באכילה ושתיה וכסות נקיה ובתפלה ובתלמוד תורה, אבל א"א לחייב אותו מדאורייתא משום מצות מקרא קודש דוקא להתפלל בפרהסיא תפלה מיוחדת לכבוד שבת וחג. ולשון הרמב"ן שם (ויקרא כג, ב), מקרא קודש, שיהיו ביום זה כולם קרואים ונאספים לקדש אותו, כי מצוה היא על ישראל, להקבץ בבית האלוקים ביום מועד, לקדש היום בפרהסיא, בתפלה והלל לאל בכסות נקיה, ולעשות אותו יום משתה, כמו שנאמר בקבלה (נחמיה ח) לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים, ושלחו מנות לאין נכון לו, כי קדוש היום לאדונינו, ואל תעצבו, כי חדות ה' היא מעוזכם. והנה מקרא קודש, מלשון "קרואי העדה" (במדבר א, טז), אחרי כן יאכלו הקרואים (ש"א ט, יג) וכו', המקומות שנקראים שם, שיתקבצו בהם קרואי העדה כו'. ע"כ.

ולכן מי שמכבד את היום בתפלה, בפרהסיא, ובנעימה, מקיים בזה מה שנאמר מקרא קודש, ואמנם אין עליו חיוב לעשות זאת מדאורייתא, אך יש בזה קיום דברי תורה לעשותם מקרא קודש. כמו שמדאו' אין חיוב בדוקא ללבוש בגדי שבת. שאין גדר המצוה חיוב גמור לעשות כל מה שביכולתו, אלא שישתדל בזה איש איש כפי מדתו ומצבו. והבן.

והנה מרן הב"י (או"ח סי' תפז) הביא מהרמב"ן עה"ת (ויקרא כג, ב) דטעם מקראי קודש, שיהיו כולם קרואים ונאספים ביום הזה לקדש אותו, כי מצוה היא על כל ישראל להקבץ בבית אלוקים ביום מועד לקדש היום בתפלה בפרהסיא בתפלה והלל. ע"כ. וכ"ה ברש"י (ויקרא כג, לה) לגבי יוה"כ, קדשהו בכסות נקיה ותפלה, ובשאר ימים טובים במאכל ובמשתה ובכסות נקיה ובתפלה. והרמב"ן שם ביאר, ארו"ל, אדעם במאכל ובמשתה ובכסות נקיה, כלומר, שלא יהא חוקם אצלך כחק שאר הימים, אבל תעשה להם מקרא של קדש לשנותם במאכל ובמלבוש מחול לקדש. והיינו שלשון מקראי קודש, הוא לשון אסיפה, שיהיו כולם קרואים ונאספים ביום הזה לעבודת השי"ת.

ואפשר שזה מתקיים גם כמה שנאספים כולם לשיעורי תורה בשבתות וחגים יותר משאר ימות השנה. וע"ע ברש"י (שבועות יג.) ד"ה לא קראו מקרא קודש. וגם בשבת היא בכלל מקראי קודש, כמבואר שם בפרשת אמור. וראה בשו"ת משכנות יעקב (או"ח סי' צ).

ויש שהעירו שא"כ בשבת ויו"ט יהיה חיוב התפלה מדאורייתא, אע"פ שבשאר ימות השנה לדעת הרמב"ם הוי מדרבנן. ראה מ"ש בזה בחתן סופר (שער התפלה פ"א). ובאמת שהפמ"ג (א"א סי' קג אות ג, א"ח סי' תצ מ"ש"ו סק"ב) כתב, דלהרמב"ן התפילה בימי חול דרבנן, וביו"ט התפילה דבר תורה. וע"ש, דמשמע דבעינן מה"ת עשרה גדולים בני י"ג שנה ושהביאו ב' שערות. ע"כ. ויש לפלפל בזה.

מצות ונקדשתי בתוך בני ישראל לקדש את ה' בתפלה בצבור - בפרט במועדים

בחצוצרות" בעת מלחמה, דהיינו תפלה, שיזעקו ויתעוררו בתפלה עם החצוצרות. וכן ב"ה דכתיב יום תרועה, ה"נ תקיעת שופר בעת התפלה. אך ביו"ט אע"ג שהוא ג"כ עת תפלה ומקרא קודש, אין מתריעין בשעת תפלה בחצוצרות. [אלא על קרבן מוסף].

עוד כתב הנצי"ב (בפרשת וזאת הברכה דברים לג), שכל המועדים שבשנה הם ראשי השנה, ומתקבצים אז לתפלה, וע"ז כתיב בהם מקראי קודש, ושכן מבואר בתרגום יונתן (ישעיה א), על הכתוב, חודש ושבת קרא מקרא (שחרגם: ירחין ושבין, כנישא אתון מתכנשין, ולא שבין חוביכון לקבלא צלותכון בעידן כנישתכון), וכתיב בהלל ובימי אקרא, ופירשו במדרש שוחר טוב, שבימים המיוחדים דכתיב בהם וביום, אז אקרא, דהוא שעת רצון לקרוא לה'. וכבר הבאנו לעיל מהפמ"ג דלרמב"ן התפילה ביו"ט דבר תורה. ויש לפלפל בזה.

והנה בגמ' (מגילה כג:) דרשו מדכתיב "ונקדשתי בתוך בני ישראל", שאין אומרים דבר שבקדושה בפחות מעשרה. וכתב הגאון הנצי"ב בס' העמק דבר (ויקרא כב), דהיינו משום שמשמעות מקרא קודש, הוא תפלה, והיינו שמדאורייתא מצוה להתפלל בימי המועד, כמו שכיום מתפללין בכל יום מתקנת רז"ל, ובא הכתוב לומר שבימי המועד, יאמרו דבר שבקדושה בעשרה. וכך היה בכמה זמנים שהגם שיכלו להתפלל בכל יום, כיון שהיו מפוזרים בעבודת הארץ איש איש במקומו, לא יכלו לומר דבר שבקדושה, זולת במועדים שהיו מתקבצים לירושלים, וכ"כ בעל הטורים (ויקרא כב, לב), ונקדשתי בתוך בני ישראל, וסמך ליה (להלן כג ב) מועדי, לומר שבמועדים מתקבצים להתפלל ולהלל להקב"ה (ע' שבת ס:), שברוב עם הדרת מלך. ע"כ. (והתוס' סנהדרין לו: כתבו בשם הגאונים, שבארץ ישראל לא אמרי קדושה בחול).

ועוד כתב הנצי"ב (במדבר י'), במצות "והרעותם

אם ערבית בליל שבת ויום טוב חובה או רשות וקבלוה כחובה

הוא ולא רשות. וכן מבואר בראב"ה (ברכות, ס"י פג).

אך בילקו"י (ס"י רסז הערה לא) הארכנו בזה, שמדברי הרבה ראשונים מוכח דלעולם תפלת ערבית רשות, וכמבואר להדיא ברמב"ם הנ"ל, וכן מוכח מדברי התוס', והרא"ש, והרוקח, והשבולי הלקט, והר"א מלונדריש. והראב"ן, והב"י (ס"י רסח). וכן עיקר כדעת רוב ככל הראשונים הנ"ל, דתפלת ערבית רשות גם בליל שבת.

והנצי"ב בשו"ת משיב דבר (ח"א ס"י יב) כתב, שאפשר שתפלת שבת חובה, משום קידושא בצלותא, וכמ"ש בה"ג מובא בהעמק שאלה (ס"י נד אות א), ונהי דלפי האמת אין תפלת ערבית חובה אפי' בשבת קודש, וכמ"ש שם, מ"מ מצוה ודאי איכא משום זה.

והגאון יעב"ץ בס' מור וקציעה (ס"י רסח) כתב, שתפלת ערבית של שבת ויו"ט היא חובה לכו"ע. אך בב"י שם מוכח דגם בליל שבת הוי רשות. וכתב החיד"א במחב"ר (ס"י רסח אות ח) שכן מוכח בהדיא בכה"ג (פי תפלת השחר דף ד, ט), וכ"מ מדברי הרא"ש, ומדברי הרמב"ם (תפלה ג, ז). ע"ש. ושוב העיר שבתיקוני הזוה"ק (דפוס קושטניני' דף כ.) משמע שרק תפלת ערבית דחול היא רשות לפי סודן של דברים. וכמדו' שכן דקדקתי נמי מאיזה לשונות בזהר מידי עוברי אגב גרסאי, והיינו לפי מה שהוא סוד תפלת ערבית רשות, דסוד הרמוז אינו בתפלת ערבית דשבת. עכ"ד. והובא בקצרה בשע"ת (ס"י רסח סק"ב) שע"פ הזוה"ק והתיקונים (תיקון יח דף ל.) ערבית דלילי שבת ויו"ט מעיקר הדין חובה

אם מקיימין מצות ונקדשתי בתוך בני ישראל בכל דבר שבקדושה

השבועה חלה, דהוי נשבע לבטל מצוה דאורייתא, להוציא הרבים י"ח בדברים שבקדושה

ונודע מ"ש בשו"ת התשב"ץ (ח"ב ס"י קסג) שהנשבע שלא יעבור לפני התיבה, אין

כיון שדעת הפוסקים שהקדושה היא מדברי סופרים. וכמבואר בהר"ן (הג"ל) שכתב דמאי דילפינן עניית קדושה מדכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל, הני מילי מדרבנן, דהא סדר תפלה גופא מדרבנן, וקרא דהכא אסמכתא בעלמא הוא. וכ"ד התוס' (ברכות מז:), והמאירי (גיטין לח:). וע"ע ברשב"א וריטב"א (גיטין לח:). בשם הרמב"ן. נמצא שדעת הפוסקים שעניית דבר שבקדושה היא מדרבנן. וכ"כ הראנ"ח (ח"ב סי' לז). וע"ע בשו"ת יבי"א (ח"ב א"ח סי' לד). ואפשר שאף הזוהר מודה שאין פסוק זה לענין עניית קדושה אלא אסמכתא בעלמא, ולא מ"ע דאורייתא היא. כמו שהעיר בהליכ"ע שם.

והגם שכתב הרא"ש (ברכות פ"ז ה"כ) בהא דהותר לשחרר עבדו להשלים מנין, דעשה דרבים אלים, דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל, דהיינו עשה דמקדשין את השם בעשרה ברבים, ואפי' הוי מלתא דרבנן כגון לשמוע קדושה וברכו שלא מצינו לו עיקר מה"ת, אפ"ה דחי עשה דיחיד. מ"מ הרי מפורש ברא"ש דהוי מדרבנן.

אי נמי אפשר שגם לדעת הזוה"ק אין בזה חיוב מצוה, רק שממילא מקיים מ"ע, או שמתקיים לשון הכתוב ונקדשתי בתוך בני ישראל, אף שאין זה עיקר המצוה. ומדוקדק בזה לשון הגאון חפץ חיים בספרו שמירת הלשון (ח"ב חתימת הספר פ"א), "ע"י קדושה מקיים מה שאמר הכתוב ונקדשתי בתוך בני ישראל". [שזה חיוב גמור, לכן אמרו שצריך לטרוח לפניו ד' מיל, ולאחריו או לצדדין מיל. וכתב מרן בש"ע סי' צ' ס"י, ישתדל להתפלל בצבור אא"כ הוא "אנוס"].

המתפלל בציבור מוחלין עונותיו וזוכה להרבה מעלות

שכיום הטרדות רבו מאוד, וכמעט שאין מצוי לאיש שיתפלל תפלה אחת בכונה כראוי אם לא שיעמול ע"ז הרבה, וכל איש הלא רוצה שתתקבל תפלתו למעלה, א"כ עכ"פ עליו להעזר בעצה זו להתפלל בצבור, שע"ז נאמר אל כביר לא ימאס. וכשמתפלל בצבור יש לו ברכו וקדושה ואמן יש"ר, שכל דבר בפני עצמו הוא ענין נורא מאוד. שע"י אמירת ברכו נעשה כתר להקב"ה כדאיתא במדרש כונן. וע"י קדושה מקיים מה שאמר

ובקריאה"ת, שדרשו (ברכות כא:): ונקדשתי בתוך בני ישראל, שכל דבר שבקדושה אין יכול לאומרו בפחות מ"י. גם הריטב"א (מגילה יז:): כתב כדברי התשב"ץ שקריאה"ת בשבתות ויו"ט היא מדאורייתא, דבברכות (כא:). למדו ברכת התורה לאחריה מדאורייתא, ק"ו מברהמ"ז, ואין ברכה לאחריה אלא לקריאה בצבור שיש לה שיעור, ומשה ועזרא תיקנו שני וחמישי ושבת במנחה. אך בברכ"י (ר"ס קלה) העיר ע"ז, שהרא"ש (ברכות פ"ז ה"כ) כתב, דלשמוע קדושה וברכו לא מצינו לו עיקר מה"ת ומילתא דרבנן היא. וכ"ד התוס' בברכות, והר"ן במגילה כג: שקדושה מדרבנן.

ובבא"ח (תרומה אות ג) כתב, שקודם הקדושה יכוין לקיים מ"ע זו שנצטוונו בפסוק ונקדשתי בתוך בני ישראל. שפירושהו בזוה"ק על החיוב לקדש שמו ית' בסוד קדושת נקדישך ונעריצך. ע"כ. והוא בזוה"ק פרשת אמור (ח"ג דף צג). "ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל וגו'", פקודא דא לקדשא ליה בכל יומא, לסלקא קדושתיה מתתא לעילא, באן אתר יקדש ב"נ גרמיה גו קדושתא דא לאכללא גרמיה בה, כד מטי ב"נ לשמא קדישא ה' צבאות, ורזא דא אני ה' מקדשכם. וכד מטי בר נש, למלא כל הארץ כבודו, יכלול גרמיה בההוא קדושה לאתקדשא לתתא גו ההוא כבוד דלתתא וכו'. ע"כ.

אכן להלכה יכוין לקיים מצות קדושה, בלי לחשוב בדעתו אם היא מה"ת, או מדרבנן, והקב"ה יודע תעלומה יצרף מחשבתו כפי הדין.

וז"ל הגאון חפץ חיים שם: כל איש כשמתפלל מצפה שיהיה עת רצון שתתקבל תפלתו, וידוע מה שאחז"ל אימתי עת רצון בשעה שהצבור מתפללין. ואחז"ל אין הקב"ה מואס בתפלתן של רבים, שנא' הן אל כביר לא ימאס. משא"כ כשמתפלל ביחידי מדקדקין מאוד על כל ברכה אם כוון בתפלתו כהוגן, וכמו דאיתא בזוה"ק עה"פ פנה אל תפלת הערער (מלשון כערער בערבה שהוא יחיד) ולא בזה את תפלתם (של רבים). וידוע

ג. כשם שמצוה לכבד ולענג את השבת, שנאמר וקראת לשבת עונג, כך מצוה לכבד ולענג ימים טובים, שנאמר לקדוש ה' מכובד, ובכל ימים טובים נאמר בהם מקרא קודש. ולכן ראוי לאדם שלא יסעוד בערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה, כמו בערב שבת, שדבר זה מכלל הכבוד של שבת ויום טוב. ג.)

יהא שמייה רבה בכל כחו, היינו בכל כונתו, אפי' יש בו שמץ של מינות מוחלין לו. ע"כ. וראה בילקו"י תפלה כרך א' סי' צ' אריכות בשבח התפלה בצבור.

הכתוב ונקדשתי בתוך בני ישראל. וע"י זה מתווספת קדושה על עצמנו וכמו שמסיים הכתוב אני ה' מקדשכם. וע"י אמן יהא שמייה רבה מוחלין לו על כל עוונותיו, כמו שאחז"ל כל העונה אמן

כשם שמצוה לכבד ולענג את השבת, כך מצוה לכבד ולענג ימים טובים

שיהיה ניכר יותר כבוד השבת בלובשו בו בגדים נאים. וכן כל כיו"ב.

וע' בשו"ת מהרש"ם ח"ג (סי' רכו) שכתב, דאם בשבת יש מצות עונג, כ"ש ביו"ט דעדיף שיש בו ג"כ שמחה. ושהגהת יד שאול (יו"ד סי' שלא) ובשו"מ (מ"ד ח"ב סי' רא) הביא מתוס' (יבמות צג. וגיטין לא) דמפורש דגם ביו"ט איכא משום עונג. וכ"נ להדיא ברמב"ם, ובב"י (או"ח סי' תקכט). [וע"ש שתמה ע"ד הצ"ח שכתב, דביו"ט דכתיב ביה שמחה לא סגי בסעודת ארעי. שהרי בשבת בעי' כזית או כביצה, כמ"ש בדרישה (סי' רצא), וכן ביו"ט. והביא מהר"ן (פ"ג דסוכה) דמפורש כן ורמזו במג"א (סי' קפח). וגם בעה"מ (פסחים פ' אלו דברים) חילק בין יו"ט א' של סוכות לשאר יו"ט].

ג) הרמב"ם (פ"ו מהלכות יו"ט ה"טז). והרמ"א בהגה (סי' תקכט ס"א). והאחרונים שם. [נוזה כדעת הרמב"ם שמצות "עונג" נוהגת גם בששה ימים טובים שבשנה, שהם: ראשון ושביעי של פסח, ראשון ושמיני של חג, שבועות, ור"ה. אמנם יש חולקים. והכל מודים שיש מצוה לכבד את הימים טובים, כמו בשבת]. וביאר הרמח"ל במסילת ישרים (פרק יט), שלא לבד ההכנה לשבת הוא מכלל הכבוד, אלא אפי' ההעדר שמכחו יבחן יותר מציאות הכבוד, גם הוא מכלל המצוה, ולכן אסרו לקבוע סעודה בער"ש מפני כבוד השבת, וכן אמרו (שבת ק"ט). רב ענן לביש גונדא, דהיינו שהיה לובש בגד שחור בער"ש, כדי

מעלת עונג שבת כאילו מענג למי שאמר והיה העולם

שתלמידי חכמים מסובין בה כאילו נהנה מזיו השכינה (ברכות סג:).

ובתנא דבי אליהו (שם) אמרו עוד, שכל המענג את השבת כאילו מענג את מי שאמר והיה העולם, שנא' וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד. יטול אדם בשר, ואל ירבה יין, ואם הרבה, הרי מקרא מוכיח, אל תהי בסובאי יין וגו'. לא זכה אדם שיבקש רחמים על ד"ת שייכנסו לתוך מעיו, יבקש אדם רחמים על אכילה ושתייה יתירה שלא תיכנס לתוך מעיו. רבי יהודה הנשיא אמר בשעת מיתתו, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שעמלתי בעשר אצבעותיי ולא אכלתי אלא באחת, ולא חבלתי וכו'. מיכן שמעת קדושת הקב"ה קדושת שבת קדושתן של ישראל שלשתן שוות כאחת.

ואיתא בגמ' (שבת ק"ח). כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, וניצול משעבוד גליות, ונותנין לו משאלות לבו. ויש לדקדק מהו המענג את השבת, וכי אפשר לענג את השבת, והלא השבת היא רוחנית. ובס' פרי צדיק (פ' ויגש) כתב, שישראל מניסין קדושה לשבת, שע"י סעודות שבת שהם ברזא דענג עדן, נהר גן, ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, דא שכינתא תתאה, כמ"ש בזוה"ק (ה"א דף כו). עי"ז ישראל מניסין קדושה לשבת, ולכן אמרו (תד"ר פכ"ו. במדב"ר י, א) במה אתה מקדשו במאכל ובמשתה וכו'. [ושם (פ' ויקרא) כתב, עיקר השראת הקדושה של שבת באה ע"י אכילת ג' סעודות, שהיא מכח התורה, כמ"ש לכו לחמו בלחמי, ובשבת ניתנה תורה לישראל (שבת פ"ו), וכמ"ש שהנהגה מסעודה

בדברי הרמב"ם שיש מצות עונג ביום טוב

וכן וספרתם לכם ממחרת השבת, היינו ממחרת יו"ט. וסיוע לזה, ששאר כל הדברים שזכרו שם בפסוק, אם תשיב משבת רגלך, עשות חפצין ביום קדשי, ממצוא חפצין, ודבר דבר, כולם נוהגים גם ביו"ט. וניחא טפי למעט בהבדל שבין שבת ליו"ט, שאין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד.

ובאמת שכן מפורש ברמב"ם לגבי קידוש של יו"ט, שכתב בהל' שבת (פכ"ט הי"ח): כשם שמקדשין בלילי שבת ומבדילין במוצ"ש כך מקדשין בלילי ימים טובים, ומבדילין במוצאיהן ובמוצאי יוה"כ"פ, שכולם שבתות ה' הן. וכוונתו על מ"ש שם בתחילת הפרק, שמצות הקידוש של שבת, היא מה"ת, שנאמר זכור את יום השבת לקדשו, בין בכניסתו בין ביציאתו. ואהא קאמר, שגם ימים טובים בכלל שבת. וובס' תולדות יעקב יוסף (פ' תבא) כתב בשם הבעש"ט זי"ע, שהתורה ציותה לענג הגוף בשבת ויו"ט, וכשהגוף שמח בשמחתו אז יש פנאי לשמוח בשמחת המלך וכו', ע"ש].

אם כבוד ועונג יום טוב מדאורייתא

בדברים בכניסתו וביציאתו, מ"מ בכלל המצוה לכבוד את השבת במאכל ומשתה ובכסות נקיה. וכדאי' במכילתא דרשב"י שם, במה אתה מקדשו, במאכל ובמשקה ובכסות נקייה, שלא תהא סעודתך של שבת כסעודת החול, ולא עטיפתך של שבת כעטיפתך בחול. ומנין שאפי' עני לא יהא מאכלו של שבת כמאכלו של חול, ועשיר לא יהא מאכלו של שבת כמאכל החול, ת"ל זכור את יום השבת לקדשו. ע"כ. וכ"ה בתנחומא (כי תצא סי' ז) זכור את יום השבת לקדשו ולכבדו במאכל ובמשתה ובכסות נקייה. וכ"ה בתד"א (רבה פרק כד), זכור את יום השבת לקדשו, במה אתה מקדשו, במקרא במשנה במאכל ובמשתה ובמנוחה. וכ"כ הב"ח (א"ח ר"ס רמב) שבכלל זכור את יום השבת לקדשו, לענגו. וכן משמע בס' העמק דבר (שמות כ, ח), ולגבי יו"ט, הדבר תלוי

והנה הרמב"ם (הג"ל) כתב שחייב לכבד ולענג יו"ט כמו בשבת, שנאמר לקדוש ה' מכובד, וכל ימים טובים נקראו מקרא קודש. ולכאוי' זה חידוש שיש עונג גם ביו"ט. ובכל מקום מצינו שעונג נאמר אצל שבת. [ואולם מצינו לשון עונג ביו"ט, במדרש אסתר רבה (פרשה ז) ישנו עם אחד, א"ל, שניהוין רברבן, שאוכלין ושותין ואומרים עונג שבת עונג יו"ט]. ואכן באבודרהם (מעריב של שבת) הביא בשם ה"ר גרשון ב"ר שלמה, שלא נהגו לברך על נר יו"ט, שאינה מצוה וחובה כמו בשבת שהיא מכלל עונג שבת, אבל ביו"ט שמחת יו"ט מצאנו עונג יו"ט לא מצאנו. ע"כ.

ומה שלמד כן הרמב"ם מפסוק דישעיה (נח, יג), הנה שם כתיב "וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד". ומשמע שמצות עונג היא לשבת, וליו"ט, המצוה היא כבוד. [וגם לשבת, שגם שבת נקרא מקרא קודש, בפרשת אמור (ויקרא כג, א)]. וצ"ל שהרמב"ם מפרש שכל ימים טובים נקראים כאן בשם שבת. וכמו לדעת הפוסקים שקידוש של יו"ט בכלל מ"ע של זכור את יום השבת לקדשו.

וראה בילקו"י שבת כרך א' סי' רמב, ובחזו"ע (שבת א' עמ' ב) שהעיקר הוא שעונג שבת הוא מדאו'. ויל"ע האם גם עונג יו"ט הוא מדאו'. והנה יש כמה מקורות למצות עונג שבת וכבוד שבת, כדלהלן:

א. ממה שנאמר (ויקרא כג, ד) אשר תקראו אותם מקראי קודש. וזה נאמר על השבת וכל ימים טובים. ופרש"י (ויקרא כג, לה) מקרא קודש, במאכל ובמשתה ובכסות נקיה ובתפילה. וביוה"כ, קדשהו בכסות נקיה ובתפילה. וכן לעיל (שמות יב, טז) פרש"י, מקרא קודש, קרא אותו קודש לאכילה ושתיה וכסות. והוא מהמכילתא שם. [והחינוך (מצוה רצז) כתב, שמקרא קודש, היינו שלא נעשה בו מלאכה].

ב. מהפסוק זכור את יום השבת לקדשו (שמות כ, ח). ואף שעיקר המצוה נאמרה על מצות קידוש

אם מצות קידוש ביו"ט היא מדאו' מפס' זה של זכור את יום השבת לקדשו.

ג. מהפסוק (שמות לא, טז), ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת, ותירגם במיוחד ליונתן, למעבד תפנוקי שבתא. ומכאן שיש סמך מה"ת לעונג שבת. ואפשר ששבת דוקא, אך שמא יו"ט בכלל שבת.

ד. מהכתוב בישיעה (נח, יג), וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכבוד. וע"ש ברד"ק ביאור המצוה, עשה לענג הגוף ביום השבת ובמאכלים ערבים וטובים, שמתוך שישנהו משאר ימים לטוב, יזכור מעשה בראשית ושהאל חידשו מאין, ושבת ביום השביעי, ומתוך כך ישבח לאל ויפארוהו בפיו ובלבבו, ותתענג נפשו בו, ופירושו וקראת, כמו מקרא קודש. ע"כ. וא"כ ה"ה יו"ט, שהרי משם למד הרמב"ם לעונג יו"ט, והיינו דיו"ט איקרי שבת.

ה. והיראים (סי' צט) כתב, שעונג שבת הוא הלכה למשה מסיני, וישעיה (ישעיה נח) אסמכה אקרא. [וכ"כ בצמח צדק (סי' כח) מדאמרי' (פסחים סח:) הכל מודים בשבת דבעינן לכם דכתיב וקראת לשבת עונג. וכ"כ הפמ"ג (פתיחה כוללת או"ח א, יט) שהרי הפסוק מסיים "כי פי ה' דיבר". והרמב"ם (שבת פ"ל) כתב, שכבוד ועונג שבת הם מדברי סופרים, וביאר החת"ס (שבת קיא.) שהם מדאו' ממש, שהרי אין נביא יכול לחדש דבר מעתה. וכתב הרמב"ן (סה"מ שורש ב), שכל הכתוב בנביאים דרך צווי, דאו' הוא, שאין נביא רשאי לחדש דבר, אלא דבר תורה הוא, או שהוא בידם מהלל"מ].

וכ"כ הרמב"ם בפיהמ"ש (נדרים פ"ט) שבשבת ויו"ט חייב לאכול בשר ולשתות יין, שנא' וקראת לשבת עונג. [וע"ש במאירי (נדרים סו.)].

ומרן בש"ע (א"ח סי' תקכט ס"א) פסק כדברי הרמב"ם "מצות יו"ט לחלקו חציו לבית המדרש

וחציו לאכילה ושתיה. וצריך לכבדו ולענגו כמו בשבת". וכתב הגר"א שם, שמקורו מת"כ, מקרא קודש, קדשהו, ובמה אתה מקדשו, במאכל ובמשתה ובכסות נקיה. וע"ש (פ' אמור פרשה יב), וכ"ה בספרי. וכ"מ בשבת (ק"ט). ולקדוש ה' מכבוד, זה יוהכ"פ, כבדהו בכסות נקיה. הא בשאר יו"ט צריך מאכל ומשתה וכסות נקיה. וז"ש כמו בשבת, כמ"ש וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכבוד, ולא הזכיר יו"ט, ש"מ שבכלל שבת הוא, ובשניהם נאמר מקרא קודש. ע"כ. ויש להעיר עוד, שהרי גם חוה"מ נקרא קצת מקרא קודש.

וכן במכילתא (פ' בא ריש פרשה ט) אי' על הפסוק "מקרא קודש", כבדהו במאכל ומשתה ובכסות נקיה. [וגי' הגר"א שם קדשהו במאכל וכו'. וכ"ה בילקוט (סי' רא)]. ויש שכתבו שמכאן מקור לדברי הרמב"ם דוקראת לשבת עונג קאי גם על יו"ט. אך אין מכאן הכרח רק למצות כבוד יו"ט, ולא למצות עונג. שבכל עונג יש ג"כ כבוד, אלא שהעונג חלק מצוה לעצמו, וכן מ"ש בפסיקתא רבתי (פכ"ג ס"א א) זכור את יום השבת לקדשו, במה אתה מקדשו במאכל ובמשתה ובכסות נקיה. וכן בבמדב"ר (פ"י ס"א), ואת שבתותי קדשו, במה את מקדשו במאכל ובמשתה ובכסות נקיה וכו' נאמן אני לשם שכר. ע"כ. כ"ז מצד כבוד ולא מצד עונג.

והיראים שם (סי' צט, השלם סי' תיב) אחר שכתב מצות עונג שבת גמ' גמירי לה ואתא ישעיה ואסמכה אקרא (וקראת לשבת עונג), סיים, וכשם שיש עונג באכילה כך יש עונג בהנאת הגוף, ומצוה על האדם לענג עצמו בהנאת גופו, שגם הוא נקרא עונג, דכתיב (דברים כח) אשר לא וגו' על הארץ מהתענג. ע"כ. והביאו הב"ח (א"ח סי' רמב) וכתב דמשמע מזה שיש ליזהר שלא ילך יחף בשבת. ע"כ. ולכאו' ה"ה לגבי יו"ט.

גם לרמב"ם יש חילוק בין עונג שבת לעונג יום טוב

(הל' יו"ט פ"ו הי"ח) כתב, שיש חילוק בין שבת ליו"ט, דהשבת בעצם נקרא עונג, וכיון שנקרא עונג ממילא צריך לאכול כדי לענגו, וע' בספרי על הפסוק וביום שמחתכם. ובברכות (טט.) מספקא

והנה יש לפרש לשון הפסוק "וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכבוד", שבשבת העונג עיקר מצד עצמו, וביו"ט, העונג עיקרו מצד כבוד היום, שמכבד את היום ע"י שמענג אותו. ובצפנת פענח

בערב יו"ט מן המנחה ולמעלה כמו בע"ש, ומשמע דפשיטא ליה טפי, היינו משום שעונג מפורש בשבת ולא ביו"ט, ולעומת המתענג בתענית בשבת, הרי קיים עונג בתעניתו, משא"כ ביו"ט בעי ושמחת דוקא, ואין שמחה אלא באכילה ושתייה, כמבואר במו"ק (ט). לגבי חינוך בהמ"ק. ע"כ. וכ"כ ג"כ בשו"ת חת"ס (א"ח סי' קסח), ושכבר הרגיש בחילוק זה הב"ח (סי' תקצז), וע' שאג"א (סי' סה). ומבואר דס"ל שגם לרמב"ם יש חילוק בין עונג שבת לעונג יו"ט.

ובבית הלוי עה"ת (שמות פרק כה) כתב, דהנה איתא בזוה"ק (יתרו דף פח:) עה"פ (מלאכי ב) וזריתי פרש חגיכם. ולא פרש שבתכם. וביאר, דבאכילה של שבת גם אם האדם מכויין בו לתענוג, למצוה יחשב, דבשבת כתיב (ישעי' נח) וקראת לשבת עונג, שמצוה להתענג בשבת, וא"כ כוונתו הוא למצוה, משא"כ ביו"ט לא כתיב בו בשום מקום עונג, וכתיב בו רק כבוד ושמחה, ומש"ה אם מכויין לתענוג, הא אין כוונתו למצוה, וע"כ צריך לזהר באכילתו לכויין בו לשם מצוה שמתענג בו בשביל כבוד יו"ט. ע"כ. ולכאו' דבריו סותרים דברי הרמב"ם והש"ע הנ"ל שיש מצוה לענגו כמו בשבת. ושמא כוונתו כנ"ל. נומ"ש שבאכילת יו"ט מוכרח לכויין לשם מצוה, משא"כ בשבת, הנה בפירוש הגר"א לישעיה (פ"א פס' יג) כתב, "לענג השבת במאכל ומשקה ולכבדו בכסות נקיה, ושיהיה כוונתו לשם שבת ולא להנאת עצמו, וע"ז אמר וקראת לשבת עונג, לשבת דייקא".

יישוב הקושיא על הרמב"ם מהגמרא בפסחים דמשמע שאין עונג ביום טוב

הרי שיש חילוק בין שבת ויו"ט, ורק בשבת כתיב וקראת לשבת עונג. וצ"ל בדוחק לשי' הרמב"ם, שכ"ז רק לר' אליעזר, אבל לר' יהושע איה"נ אחרי שיש סתירת הפסוקים אם עצרת תהיה לכם, או לה' אלהיך, יש לפרש הפסוק קראת לשבת עונג גם על יו"ט. אמנם לדברי האחרונים הנ"ל, שגם לרמב"ם עדיין יש חילוק בין עונג שבת לעונג יו"ט, ניחא טפי.

ליה על ר"ח אי בעיא שמחה, ובשבת (כד). איתא, ואין בהם קדושה על הכוס. וע' סנהדרין (ד:) אטו בבשר ויין, ועי' במס' סופרים דבר"ח היו מברכין על היין, וע' ברכות (מב:). ועי' תוס' מו"ק (נג:). גבי אבילות בשבת וכו'. ולכך ס"ל בירושלמי (מעשרות פ"ג) כר"י דהיום קובע למעשרות בשבת, ואף שלא הזמינו לצורך סעודת שבת, וזהו מ"ש בפסחים (קה). כשם שהשבת וכו', אבל יו"ט אף דמוכח בכ"מ דקבע למעשר, זה רק הסעודה, ע' בירושלמי (דמאי פ"ד ה"א. נזיר פ"ה) גבי מנחות [א.ה]. וע' בזה במאירי ביצה כד:]. ולכך צריך לאכול ולשתות. ועי' ביבמות (מג:). ובמו"ק (יח:). דלגבי נישואין בלא סעודה איכא ג"כ שמחה, אבל ביו"ט אינו כן. ועי' בסוכה (כה:). ע"כ.

ואפשר שכוונתו, שאף שכתב הרמב"ם שיש לענג את היו"ט כמו בשבת, מ"מ יש חילוק בזה, שעונג שבת, טעמו משום העונג עצמו, משא"כ ביו"ט שאין המצוה בעצם העונג, רק מצד שיש בזה כבוד. ולכן בשבת די בכל עונג שעושה, משא"כ ביו"ט שצריך עונג בדרך של סעודה, שניכר בזה כבוד היום.

גם החת"ס (שבת קיא.) כתב, שנראה שיש חילוק בין שבת ליו"ט, דביו"ט מצות אכילה דאורייתא, מושמחת, אבל אין עונג מפורש בו, והאוכל ושותה שלא לתיאבון, נהי דלא התענג, מ"מ מצות אכילה קיים. משא"כ בשבת דבעי עונג דוקא. ולכן כתבו הרמב"ם והש"ע שאסור לאכול

ובזה ניחא טפי, מאי דקשיא ע"ד הרמב"ם והש"ע, מהגמ' בפסחים (פס:), שנחלקו ר' אליעזר ור' יהושע האם מצות יו"ט, כולו לה', או כולו לכם. או חלקהו חציו לה' וחציו לכם. ואמרי' בגמ', שמודה ר' אליעזר בג' דברים דבעינן נמי לכם. א. בשבת, דכתיב וקראת לשבת עונג. ב. בעצרת, שיום שניתנה בו תורה הוא. ג. בפורים דכתיב יום משתה ושמחה.

גם בשבת צריך לעשות על כל פנים חציו לה'

וע"ע בד"מ (סי' תקכט) בשם מהרי"ו, דמי שמתענה ביו"ט צריך ללמוד כל היום או לומר תחינות, כיון דהאי גברא לא מקיים חציו לה' וחציו לכם. דמודה ר' יהושע דבכה"ג בעי כולו לה'. ולא נהירא חדא דהא מתענה לה', והרי הוא כולו לה', ועוד דהא דמותר להתענות היינו משום דהר"ל עונג, וא"כ זהו תענוגו, ומיקרי כולו לכם, דמה לי עונג זה או עונג אכילה ושתייה. וע' במג"א סי' תקצ"ז.

וכתב בא"ר (סי' רמב, סק"ו) שהסמ"ג (לאוין עה) ורבינו ירוחם (ת"א נתיב יב) פסקו בסתם דחצי לכם בעינן. ומשמע מדבריהם, דהיכא דבעינן נמי לכם, מסתמא חציו לכם. וכ"ה בים של שלמה (ביצה ד:). וע' בכה"ח (סי' תקפד סק"ב). אך הרמב"ם בהלכות שבת (פ"ל) לא הזכיר חצי יום, ובפ"ז מהלכות יו"ט הזכיר עד חצי היום, ומשמע שרוב השבת יש לעסוק בדברי תורה, ולא בעינן לכם אלא במקצת. ומש"ה לא קאמר רבא דבעינן חציו לכם, (וכמ"ש הבי"ח סי' רמב). אמנם בפמ"ג מוכיח מדברי הרמב"ם ההיפך.

ובא"ר (סק"ו) תלה ד"ז בפלוגתת רבי אליעזר ורבי יהושע ביו"ט, [וכתב, דמה שהעלה הבי"ח באורך דבשבת בעינן רובו לה', לא נהירא]. וכ"כ בישועות יעקב (סק"ב). וראה בזה בס' אוצר השבת (עמ' יח), ובשו"ת הלכות קטנות (סי' צא).

והפמ"ג (סי' רמב בא"א סק"א) כתב, דחלקהו חציו, לאו דוקא בצמצום, רק מקצת לה' ומקצת לכם, ויש בו מ"ע לאכול, והרשות בידו לעשות רובו לה', או רובו לכם, או חצי ממש. ובא"ר (סק"ו).

ומ"מ בתלמידי חכמים נראה דלכו"ע מותר להם לענג יותר משאר בני אדם. [והרי"ף גיאת (הל' תשובה עמ' נט) כתב, הכל מודים בפורים שכולו לכם ימי משתה ושמחה כתיב. וכן בשבת הכל מודים שכולו לכם.]

ולגבי שבת, כתב המג"א (סי' רמב סק"א) דה"ה שצריך לעשות חציו לה', ודלא כמ"ש בעולת שבת (שם) שכתב, דמשמע בגמ' דאף שביו"ט בעינן חציו לה', בשבת אם רוצה לעשות הכל לכם עושה ובלבד שלא יבטל זמן התפלה. והמג"א תמה, דהא גם בשבת כתיב שבת לה' אלקיך, ובש"ע (ס"ו רצ) מבואר ע"פ הירושלמי (שבת טו, ג) דעכ"פ צריכים לקבוע מדרש בשבת, והפועלים צריכים ללמוד יותר מת"ח. וכן הרב יד אהרן והרב תוספת שבת השיגו על העולת שבת, דשבת בעינן לה' מיהא.

והחיד"א (מהד"ב שם) כתב שיש לישב קצת דברי העו"ש, דקשיא ליה הקושיא הנ"ל, אמאי הוצרכו הראשונים לומר הכל מודים וכו', והא בלא"ה קי"ל כר' יהושע. וסבר דנפ"מ לר' יהושע בשבת אם עשה הכל לכם. וכן צידד מהרש"ל בבאוריו לסמ"ג (לאוין עה). ואשתמיטתיה להמג"א דברי מהרש"ל הנז', כי המהרש"ל כתב שהוא דוחק, והמג"א כתב נשתקע הדבר וכו'. ובס' זרע בירך (ר"פ עקב) הביא דברי הטור, וכתב משמע להדיא דשבת א"צ לחלקו חציו לה'. והיינו כמ"ש בעולת שבת. אלא שהעתיק לשון הטור כו"ע מודו דבעינן לכם. ובנוסחתינו בטור כתוב דבשבת בעינן נמי לכם.

ולכאור' דברי המג"א מוכרחין מדברי המדרשים (ילקוט ר"פ ויקהל. וע"ע בגיטין לח: ירושלמי פט"ו דשבת), שלא ניתנו שבתות וי"ט לישראל אלא לעסוק בתורה. וכן העיר בהערות על הרי"ף גיאת שם. ושא"כ גם הגי' כולו נמי, צריכא להתפרש כדעת המג"א, וגם שברמב"ם (שבת ו, י) מפורש כדעת המג"א. והר"ח (פסחים שם) כתב, בשבת בעינן לכם, פי', אין לישב היום כולו ולקרנות ולבטל שמחת שבת.

ולשון תשובת רב נטרונאי גאון (ברודי אופק או"ח סי' קנא) וכ"ש בד"ת שחייב בהן ביו"ט, כר' יהושע דאמר חלקהו חציו לה' וחציו לכם.

ד. אל יצמצם אדם בהוצאותיו לכבוד יום טוב, וכמו שאמר הקב"ה לישראל, בני! לוו עלי וקדשו קדושת היום, ואני פורע (ביצה טו:). וזהו כשיודע שיהיה לו אפשרות לפרוע במשך הזמן, או שיש לו משכונות שיוכל לשלם ולפרוע חובו אחר כך, רק שאין לו כעת מעות במזומנים, שאם לא כן אין לו ללוות. ומותר ללוות ברבית דרבנן לצורך סעודת שבת ויום טוב, לקיים מצות עונג שבת ושמחת יום טוב. וכן מותר ללוות ברבית דרבנן לצורך מצות שמחה בחול המועד, שבמקום מצוה לא גזרו חכמים. (ד)

איסור תענית בשבת

אמרו, במה מענגו, מר אמר בשינה ומר אמר בת"ת. ולא פליגי כאן בתלמיד כאן בבעל הבית, ופירשו בה רבותי, שהתלמיד מענגו בת"ת, ובעל הבית בשינה, ואני אומר היפך הדברים, שהתלמיד שהוא יגע ושונה כל ימי השבוע, מקיים עונג שבת בשינה כדי שלא ילאה שכלו יותר מדי, אבל בעל הבית שעוסק בעסקיו בכל ימות החול, ראוי לו להתעסק מעט בת"ת בשבת דרך עונג.

וכן במדרש מתן תורה (פסיקתא רבתי, פרשת עשרת הדברות סוף פרשה תליתאה) איתא, ר' יוחנן בשם ר' יוסי אמר לא ניתנה שבת אלא לתענוג. ר' חגי בשם ר' שמואל אמר, לא ניתנה שבת אלא לת"ת. ולא פליגיין, מאן דאמר לתענוג, לתלמידי חכמים היגיעים בתורה כל ימי השבוע, ובשבת מתענגים, מאן דאמר לת"ת, לפועלים שעוסקים במלאכתם כל ימי השבוע, בשבת באים ומתענגים בת"ת. ע"כ. וכן יש לפרש דברי ר' אליעזר לגבי יו"ט. ודו"ק. [וע"ע בח"א למהרש"א שם שלא אמרו דל"א שמחת יו"ט רשות, אלא ביושב ושונה כל היום שיכול להתענות כל היום וללמוד, אבל ביושב בטל, ודאי דשמחת יו"ט מצוה, דאל"כ עצרת תהיה לכם ל"ל. ועוד דהאי קרא דהביא ר"א חדות ה' היא מעוזכם ביו"ט כתיב, דמיניה דרש לוו עלי ואני פורע. אבל לפ"ז התוס' שכתבו ומ"מ א"ל אכלו משמנים כו' אינו מדוקדק, דהא ודאי אחר הדרשה איכא מצוה בשמחת יו"ט. ודו"ק. ע"כ. והעתיקו מהר"ם שייף שם].

ובירושלמי מבואר, דאסור להתענות בשבת עד שש שעות. וכן פסקו הטור והש"ע (סי' רפה). [וע' בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג, ד"פ, סי' שמח]. וכתב הט"ז שם, שלכן שלא כדין עושים מקצת קהלות שמתענים עד סמוך לחצות על הגזרות. ובפמ"ג כתב, שאם טעם משהו קודם מוסף, מותר להתאחר יותר משש שעות. ובביאה"ל כתב, שאיסור תענית עד ו' שעות לכו"ע הוי מדרבנן. ובלא"ה גם בימי החול האוכל אחר ו' שעות הוי כזורק אבן לחמת.

ובמה שאמר רבי אליעזר, (פסחים סח:) אין לו לאדם ביו"ט אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה. כתבו התוס' שם, דמ"מ בסיום הדרשה אוכלים משמנים וממתקים, שבכל יום ג"כ היו אוכלים אחר הדרשה, אך משום שמחת יו"ט, יאכלו משמנים וישתו ממתקים. וכ"כ בס' ראשון לציון שם, דטעמי מידי אחר תפילה, וגם אחר הדרשא בסוף היום היו אוכלים, ורק שמאריך בדרשה עד סמוך לערב שעה אחת או שתיים. וכתב הגרא"י ניימרק באשל אברהם (עמ' רפו), שעיקר דברי רבי אליעזר לא לאדם אחד נכונו הדברים האלה, אלא לשני סוגי בנ"א, מי שתורתו אומנותו וכל ימי החול תחסר נפשו מטובה, ביו"ט אוכל ושותה, אבל מי שלא תחסר נפשו מטובה בכל ימות החול, וכל ימיו כחגים, ביו"ט יהיה כולו קודש לה'. ע"כ. והנה כיו"ב מצינו במאירי (שבת קיח:): שכתב, מצות עונג שבת גדולה היא עד מאד, ובירושלמי

אל יצמצם אדם בהוצאותיו לכבוד יו"ט, והלואה ברבית דרבנן לסעודת יו"ט

(ד) וכן אמרו (בביצה טז). תני רב תחליפא, כל מזונות האדם של כל השנה קצובים לו מר"ה, חוץ

מהוצאות שבת וימים טובים, והוצאות בניו לת"ת, שאם הוסיף מוסיפים לו. וכך אמרו דורשי רשומות, כל מזונות האדם קצובים לו מתשרי ועד תשרי חוץ מתשרי, נותרין, שבתות, ראשי חודשים, ימים טובים. שאם מוסיף לכבדם בעין טובה וביד רחבה מוסיפים לו. (שלא פוסקים כמה ישתכר לצרכם, אלא לפי מה שרגיל לתת ממציאם לו מן השמים). וכן נאמר תמיד עיני ה' אלהיך בה "מרשית" השנה, מרשית, אותיות מתשרי. ובגמ' (ביצה טז.) הביאו סמך לזה מן הכתוב (תהלים פא, ד), תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגיגנו, זהו יום ר"ה, וכתוב בתריה, כי "חק" לישראל הוא, חק, לשון מזונות, כמו שנאמר (בראשית מז, כב), ואכלו את חוקם. וכן נאמר (משלי ל, ח), הטריפני לחם חוקי.

ובשבולי הלקט (סי' נה) הביא מירושלמי (סנהדרין ח, ב), לווין ברבית לחבורת מצוה ולקידוש החודש, וכתב דה"ה לסעודת שבת ויר"ט. וכ"ה בתניא רבתי (סי' י.) ובאור"ז (צדקה סי' ל) כתב דה"ה לכל דבר מצוה, ושהתיר להלוות מעות של צדקה ברבית, ואפי' ברבית דאור', [ואע"פ שמורו ראבי"ה אסור]. וכתב המרדכי (ב"מ רפז) דכן עמא דבר, ואפי' ברבית דאור'. וכ"כ באגודה (פ' הוהב סי' עג), שרבינו שמואל ב"ר ברוך התיר להלוות ברבית לצורך מצוה. וע' גם במהרי"ל (סי' לז). ואמנם מהר"ם אוסר בריבית קצוצה, ומתיר בקרוב לשכר ורחוק מהפסד. גם הרא"ש (כלל יג, ח) אוסר בריבית קצוצה, וכן הרשב"א. ובש"ע (יר"ד סי' קס סעיף יח) התיר כל רבית דרבנן במעות של יתומים, והקדש עניים, או ת"ת, או צורך ביהכ"נ. וכתב הרמ"א, שכן נוהגים להקל. וכמה אחרונים בארו דברי הירושלמי רק ללוות ברבית מגוי, וזה צ"ע, דבלא"ה מותר ללוות מן הגוי ברבית (רמב"ם מלוה ולוה פ"ה ה"ב. וכ"כ המאירי ב"מ ע: שמותר ללוות ברבית מגוי בלי שום פקפוק). ואותם אחרונים לא ראו דברי הראשונים שפירשו דברי הירושלמי ללוות מישראל.

ויש מהראשונים שהתירו אפי' ברבית קצוצה. אלא דאנן נקטי' שאין להתיר רק ברבית דרבנן. וכן פסקו החת"ס (ביצה טז.), ובבאר יעקב

(א"ח סי' רמב), ובתשובה מאהבה (ח"ב סי' רלז), ובבגדי ישע (סי' רמב), והגר"ז (סי' רמב ס"ט), ובחכמת שלמה קלוגר (סי' רמב), וביד שאול (יר"ד סי' רס), ועוד רבים. ומ"ש המשנ"ב (סי' רמב) שמותר רק ברבית מגוי, ודלא כמו שראיתי לאחד שהתיר ברבית דרבנן. הנה אשתמיט מיניה דברי כל הראשונים והאחרונים הנ"ל, דברבית דרבנן לכו"ע שרי. וכמ"ש הרדב"ז (ב אלפים שו) שברבית דרבנן כו"ע מודו שמותר. [וע"ש שלמד בדברי הירושלמי שאפי' רבית דאור' מותר]. וכבר כתב הגר"ז שלא גזרו אף על המלוה ברבית דרבנן לצורך סעודת מצוה. וכ"כ ביד שאול שם ועוד. וראה באורך בענין זה בילקו"י שבת כרך א' סי' רמב הערה כא.

ודע, שגם לבני אשכנז מותר ללוות ברבית דרבנן לצורך סעודות שבת ויר"ט וכדו'. [וכ"ז דלא כמ"ש בס' כי בו שבת (סי' רמב אות יט). וגם מש"כ שם, שספרדי המיקל ברבית דרבנן יש לו ע"מ לסמוך, אינו נכון, כי הדבר מותר לכולי עלמא, וכן יש להורות בזה להיתר. ואיני יודע מה קרה לדוריננו שכל אברך צעיר ומלקטים למיניהם מעיזים לחלוק על זקני גדולי הדור בלא שום ראייה והכרח].

ומה מאד תמהתי במה שהראני אחד התלמידים בספר מלוה ה' ח"א (עמ' רצב), שכתב לחלוק על כל האחרונים הנ"ל, ועל מ"ש בלויית חן הנ"ל, ואחר שהביא מחלוקת הראשונים אם מותר ללוות ברבית דאורייתא לצורך מצוה, נורוב ככל הדברים שם לקוחים מיבי"א ח"ה חיו"ד סי' יג]. והזכיר דברי הלויית חן הנ"ל, כתב, ובמחכ"ת הואיל ורוב הראשונים אינם מתירים ברבית של תורה, "מסתברא" שה"ה ברבית שאסורה מדברי סופרים וכו', וכן עיקר. ע"כ.

ואנא דאמרי, זו דרך של חוצפא לחכם צעיר לחלוק על הרדב"ז וכל הפוסקים הנ"ל, בטענת "מסתברא" דה"ה דרבנן, וחבל שחונך אצל רבו לחלוק בכל דבר על גדולי עולם. ואדרבה מסתברא כדברי הרדב"ז ודעימיה, דממה שהדגישו לאסור ברבית דאורייתא משמע להדיא שלא החמירו בזה אלא ברבית של תורה, אבל ברבית דרבנן שרי, דאל"ה הוה להו לאשמועינן חידוש גדול יותר אף ברבית דרבנן. ועוד, שהרי

ה. כשם שבשבת יש נשמה יתירה לאדם, כך ביום טוב, ולכן תיקנו חז"ל לומר בתפלת שחרית של יום טוב "נשמת כל חי" כמו שאומרים בשבת. (ה)

בזה בספרו החדש, חזו"ע שבת א', וז"ל: והן עתה הראוני בספר מלוה ה', שהביא מ"ש בלויית חן, וכתב לחלוק, שהואיל והרבה ראשונים אוסרים ברביית דאורייתא, "מסתברא ודאי" שה"ה שיש לאסור ברביית דרבנן, כי מי התיר למלוה לדרוש רבית ולגרום ללוה שלא יוכל לקיים מצות סעודות שבת בלי שילוח ברביית. והסתמך גם על המאמר. ע"ש. ותימה עליו שאיך רצה ללמוד מאיסור דאורייתא "דמסתברא" שה"ה לרביית דרבנן, ובודאי דלא מסתברא לאסור בדרבנן, מאחר שכתב הרדב"ז (ח"ה סי' ב אלפים שו), דברביית דרבנן לכ"ע מותר. וכן פסקו להקת האחרונים [הנ"ל]. וכבר כתב הגר"ז שלא גזרו אף על המלוה ברביית דרבנן לצורך סעודת מצוה וכנ"ל. ומה שהסתמך על דברי המאמר, הנה דבריו מופרכים מעיקרם, וגרם לו כן מפני שנעלמו ממנו כל דברי הראשונים הנ"ל. וכמו שהשיג עליו ג"כ לנכון המהר"ש קמחי הנ"ל. הילכך העיקר להלכה ולמעשה להתיר ללוות ברביית דרבנן, כגון בקרוב לשכר ורחוק מהפסד, לצורך סעודת שבת ויו"ט, "שסעודות מצוה הן". [וכ"כ רבינו נסים גאון בתשובות הגאונים (ליק, סי' קה), שסעודות שבת סעודות מצוה הן. וכ"כ הסמ"ג (עשין כט), והאור"ח כ"ב (סי' כג), ורבי אברהם בר נתן הירחי בספר המנהיג (הל' שבת אות יג), והרא"ש מלוניל בספר המנהגות (עמ' קעד). ע"ש].

ולגבי הלואה בהיתר עיסקא: ע' בשו"מ (קמא ג, קט), שאע"פ שאין לו שום מסחר ולוה לנישואי בנו וכיו"ב, יש להתיר, שלולי זה לא היה לו מה לאכול, ולא יוכל לעסוק במלאכתו ללמד התלמידים, ולא יהיה לו פרנסה, ורשאי לתת ריוח על הלואתו לצורך פרנסתו. והסתמך ע"ז המהרש"ם (ב, רטז), ושכן מצא בכתבי הדעת קדושים.

נשמה יתירה ביום טוב - ולכן תיקנו לומר נשמת

התם מאי ברכת השיר נשמת כל חי. וכ"כ רשב"ם (פסחים קב:). וכן מבואר בזוה"ק (פרשת פינחס דף

דעת האר"ז, ומהר"ר שמואל שבמרדכי, והמהרי"ל, ותשו' מיימוני, והאגודה, ומהר"א בן טאוה, דאפי' ברביית דאורייתא שרינן לצורך מצוה. והרא"ש והרשב"א אסרו רבית קצוצה, ומשמע דבדרבנן יודו להתיר. וכ"ד פני משה, הגר"ז, באר יעקב, פתחי תשובה. ומרן בש"ע (יו"ד סי' קס ט"ח) התיר רבית דרבנן לצורך ביהכ"נ ות"ת. [אם כי הזכיר ת"ת וביכ"נ וכדו', והיה מקום לחלק דרוקא לצרכי רבים התיר. אבל מדברי פוסקים אחרים משמע דהכא חכמים לא גזרו איסור רבית דרבנן לצורך מצוה, וכדמצינו לענין ריצה בשבת וכיו"ב]. ולו יהי אלא ספק, ספק דרבנן לקולא, ובפרט שהוא כמו ס"ס. ודו"ק. א"כ אף דברביית דאורייתא יש לאסור, ברביית דרבנן כדאים המה הפוסקים הנ"ל לסמוך עליהם במקום צורך.

ומה שהביא שם מדברי החיד"א במחז"ב, הנה במחז"ב לא ברור מה דעתו, דאף שכתב שלא הביין הסברא בזה, מ"מ הרי המשיך וכתב לאסור ברביית דאורייתא, ומשמע להדיא דבדרבנן אפשר להקל. וכנראה כוונתו היתה רק להעיר מסברא, שד"ז קשה מצד הסברא, אבל אינו חולק על הראשונים [אר"ז, שה"ל, ועוד] שכתבו כן מכח קושיא. ויתכן שלזה נתכוין בלויית חן הנ"ל שצייין למחז"ב ולשו"ת חיים שאל, והיינו דבחיים שאל נתבאר שוב לאסור ברביית דאורייתא. וממילא יתכן שיודה ברביית דרבנן להקל במקום צורך. ומעתה היאך אפשר לחלוק בטענת "מסתברא" בעוד וגם הסברא אינה כמו שכתב. וגם מ"ש שגם בדרבנן הולכים אחר רוה"פ וכו', י"ל דבדרבנן אותם הראשונים לא דיברו כלל, ומה שאסרו הוא דוקא ברביית דאורייתא, וממילא לא שייך לומר הולכים אחר הרוב, ולכן יש לו על מה שיסמוך. ואחר כתבי זאת ראיתי שגם מרן אמור"ר העיר

(ח) וע' בגמ' פסחים (ק"ח). ובתוס' שם, דמבואר דנשמת כל חי היא תקנת חז"ל, דקאמר

ו. אפילו אם חל יום טוב בערב שבת, נכון להכין צרכי שבת בהקדם, ומצוה להכין בהשכמה, שזהו מכבוד השבת, שתיכף בתחילת היום של ערב שבת, מזדרז לכבוד שבת. (ו)

(פסחים קב: וכיצה לג:), דביו"ט ליכא נשמה יתרה. וכ"כ הרשב"א (ח"ג סי' רצ), והרדב"ז (ח"ב סי' תרכ), ובחיבור התשובה להמאירי (עמ' תקלא). וע"ע ראבי"ה (ח"ב סי' תקכה עמ' קנו), ואו"ז (ח"ב סי' צב). ועוד.

אלא שי"ל שיש מדרגות רבות לנשמה יתרה, ובשבת דרגת נשמה יתירה גדולה הרבה יותר מנשמה יתירה של יו"ט, וכמ"ש הרמ"ע מפאנו. וכ"כ בשו"ת לב חיים ח"ב (סי' ר). ואף בשבת אמרו בזוה"ק פרשת פינחס הנ"ל, דלכל חד מישראל יהיבין ליה נשמה יתירה כפום דרגא דייליה. ע"ש. וכ"כ בשער הכולל (פרק יז אות כב). ובסידור אהלי יעקב לר"ה (דף צא.). ע"ש. ואכמ"ל.

מצות הכנה לכבוד שבת כשחל יו"ט בער"ש

והנה קיום מצות ההכנה לשבת היא כבר בער"ש, שיש בזה מצוה משום כבוד שבת, ואין זה הכשר למצות השבת או מצות עונג שבת, אלא כבר בעצם מה שעושה בשביל שבת, ניכר בזה כבוד השבת, כמו איש שהמלך בא לביתו, והוא טורח מבע"י כל היום לכבודו של המלך. וכך מדויק בלשון הרמב"ם (פ"ל מהל' שבת). ויש לבאר שלכן אין שייך בזה כ"כ שליחות, ואפי' יש לו הרבה עבדים, מצוה שיכין הוא בעצמו, כאילו בא אליו המלך, שהיה טורח לכבודו בגופו. וכן שי' הרמב"ם (ריש הל' אישות) לגבי קידושין, שעצם הקידושין מצוה. וע' בקידושין (מא.). ובס' המקנה שם כתב, שההכנה לשבת היא מצוה מפורשת בתורה שנאמר והכינו את אשר יביאו. וכן בש"ע הגר"ז (שם קו"א סק"ב) פלפל בזה].

והנצי"ב (העמק דבר דברים ה, טו) כתב, שלכאור ההכנה לשבת היא רק הכשר מצוה, אך חידשה לנו התורה מצוה מיוחדת על כך, דכתיב בעשרת הדברות (דברים שם) "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים, ויוציאך ה' אלהיך משם ביד חזקה ובורוע נטויה, על כן צוך ה' אלהיך לעשות את

רמב"ז: והאי איהו נשמה יתרה דכל ישראל זכאן בשבת ויומין טבין. ובסוף זוהר חדש (תיקונים דף קב.), ובדין דא אתקריאת נשמת כל חי בכל צלותין דשבת ויו"ט דבהון אית נייחא לישראל. ע"ש. וכן מרן החיד"א בשו"ת טוב עין (סימן יח אות לה) כתב, דנשמת כל חי מתוקן קודם שסידר רבי את המשניות, שהרי בזוהר הזכירו. ע"ש. ורבינו יונה כתב, שהשבח נשמת כל חי מוצאו מקדם, מזמן חכמי המשנה.

וידוע שמה שאומרים נשמת כל חי בשבת ויו"ט הוא כנגד נשמה יתירה שיש בהם לישראל. (וכמ"ש הלבוש סי' רפא). וכמ"ש במטה משה (סי' תמה). וע"ע ברוקח (סי' רצג). וזה שלא כמ"ש התוס'

ו) איתא בשבת (קיד:), א"ר חסדא, לעולם ישכים אדם להוצאת שבת, שנאמר (שמות טז ה) והכינו את אשר יביאו, לאלתר, (פרש"י, בשעת הבאה הכנה, והבאה היתה בהשכמה, דכתיב וילקטו אותו בבקר בבקר). וכתב הרב בני יששכר (מאמר השבתות מאמר ב אות ט), נ"ל לדינא מלישנא ד"לעולם ישכים", שבא לרבות שאפי' אם חל יו"ט בער"ש, יש להשכים להכין צרכי שבת. ונראה דדייק לה מן הכתוב והיה ביום הששי והכינו וכו', דתיבת "והיה" מיותר, דהו"ל למימר וביום הששי וכו', ואמר והיה לשון שמחה [כ"ה בב"ר (פרשה מב) שכל מקום שנאמר ויהי לשון צער, והיה לשון שמחה], להורות דאפי' כאשר יארע זמן שמחה ביום הששי, דהיינו שהוא יו"ט, אין זה דוחה מצות השכמה להוצאת שבת. ע"כ. והביאו בחזו"ע שבת א עמ' א.

ו**כתב** בבא"ח (ש"כ לך לך אות ג), שצריך כל אדם לייחד לו איזה הכנה לעשותה לכבוד שבת בסוף היום קודם שילך לביהכ"נ להתפלל, וכמ"ש בתנחומא שאע"פ שהכין האדם בשחרית, מצוה להוסיף להכין ביה"ש. ואנא עבדא מנהגי לתקן נרות שבת סמוך להדלקתם. ע"כ.

סעודות. ולכן מרן העתיק לשון הטור "שישתדל" להכין דבר בעצמו וכו'. וצ"ע. ויש לעיין אם גם בערב יו"ט יש מצות הכנה זו, שהרי ביו"ט מותר מלאכת אוכל נפש. ולכאור' מ"מ יש בזה משום כבוד יו"ט, רק המצוה בפני עצמה (כמ"ש בט' המקנה שם ועוד), צ"ע אם שייך גם בערב יו"ט.

ובמסילת ישרים (פרק יט) כתב, שכל המרבה לכבוד שבתות וימים טובים, ודאי עושה נחת רוח ליוצרו, שכן צונו "וכבדתו", וכיון שכבר התאמת לנו שכבודו מצוה, הנה מיני הכבוד רבים הם, אך הכלל הוא שכל מעשה שבו נראה חשיבות לשבת צריכים אנו לעשותו. ולכן היו החכמים הראשונים עוסקים בהכנות השבת, איש איש לפי דרכו (שבת קיט), ורב נחמן מכתף ועייל מכתף ונפיק, אמר אלו מקלעין לי רבי אמי ורבי אסי מי לא מכתפינא קמייהו. תראה היקשו של רב נחמן, שיש לנו ממנו מקום לימוד, כי היה מתבונן מה היה הוא עושה לפי דרכו לאדם שהוא חפץ לכבודו, וכך ממש היה עושה בשבת. ע"כ.

לדאוג לעונג שבת ויום טוב מתחלת השבוע

של זכור את יום השבת לקדשו, כמבואר ברמב"ם (שבת פכ"ט הי"ח), ובסמ"ג (עשין כז). ובכלבו (סי' נח). ועי"ש במשנ"ב (סק"א) בשם האח', דמי שיש לו ממון כדי לקנות מזה מזון ג' סעודות ויותר מזה קצת, מחוייב להוציא אותן על שבת, כדי שייקיים ג' סעודות וכסא דהרסנא. ועוד כתב המשנ"ב, דאם יש לו גם מעט משלו, צריך לדחוק עצמו לכבוד ולענג שבת כראוי, כיון שאפשר לו ויש בידו להוציא ע"ז, ולא סגי בכסא דהרסנא לחוד, וע"ז כתב הש"ע שיצמצם בשאר ימים מהוצאותיו, כדי שיהא נשאר לו זה לכבוד שבת. [ועוד מצינו שאסור להפליג בים ג' ימים סמוך לשבת, משום עונג שבת].

בביאור מצות זכור - ואם יש מצוה לקנות מיום ראשון

ששמאי הזקן היה דואג לכבוד שבת כבר מיום ראשון, כדאי' בבבבצה (טז). ששמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת. ע"ש. וזה כדעת ב"ש שם, דמחד שביך לשבתיך. וכן פרש"י עה"ת שם, זכור

יום השבת". וזה טעם למה שנאמר בסמוך שמור את יום השבת לקדשו וגו'. ובא כאן האזהרה, שהכנה זו תהא כאשר צוה ה', וא"כ נחשב הכנה זו כגוף מצות עשה, אלא שאין המצוה נגמרת עד גוף מעשה המצוה. ונפ"מ דבזה מצוה בו יותר מבשלוחו, משא"כ בהכנה שאינה כתובה בתורה, וכמש"כ בהעמק שאלה (סי' קסט) באורך. ועוד נ"מ, דאי אינו כתוב בתורה אין מצוה אלא בערב שבת לפני ש"ק, בכדי שיהא לו מה לאכול בשבת, אבל השתא כתיב שמור שייך על שב"ק משום מצוה, א"כ כל השבוע בכלל המצוה, אפילו מיום ראשון, דזריזין מקדימין למצות.

ולשון הרמב"ם (שבת פ"ל), אע"פ שיהיה אדם חשוב ביותר ואין דרכו ליקח דברים מן השוק ולא להתעסק במלאכות שבבית, "חייב" לעשות דברים ההן לצורך השבת בגופו שזוה הוא כבודו. ע"כ. אמנם בביאה"ל (סי' רנ"ה ישתדל), כתב דשמא גם לרמב"ם אין זה חיוב גמור, דלא אשכחן בגמ' חובה רק על הדלקת נר שבת וג'

וחנה מצינו שחובה על האדם לדאוג למצות עונג שבת מתחילת השבוע, וכמבואר בש"ע (א"ה סי' רמב) שאפי' מי שצריך לאחרים, אם יש לו מעט משלו, צריך לזרז עצמו לכבוד את השבת, שיצמצם בשאר ימים בכדי לכבוד השבת. ולא אמרו עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, אלא למי שהשעה דחוקה לו ביותר. ע"כ. ויש כאן חידוש, שכבר מתחילת השבוע צריך למעט מאכילתו בכל יום בשביל לדאוג למצות עונג שבת.

ולכאור' כ"ז שייך גם ביו"ט, שצריך לצמצם בשאר ימים כדי לכבוד את יו"ט במאכלים. שהרמב"ם כתב שצריך לכבודו ולענגו כמו שבת (שנא' וקראת ל"שבת" עונג). וכן יו"ט איקרי שבת, לענין מצות קידוש והבדלה שנלמדים מקרא זה

ואפשר למצוא לזה מקור ממה שכתוב זכור את יום השבת לקדשו. ולקדשו, היינו לכבודו. ולפי פשוט הכתוב לכאור' יש כאן מצוה לדאוג למצות כבוד שבת כבר מתחילת השבוע, וכן מצינו

לשון פעול הוא, תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, שאם נזדמן לך חפץ יפה תהא מזמינו לשבת. וכ"ה במכילתא שם, תהא זוכרו מאחד בשבת, שאם נתמנה לך חפץ יפה תהא מתקנו לשם שבת. וכן פירש באור החיים הק' שם, לקדשו, לשון הזמנה, ע"ד אומרם (ביצה טז) מחד בשבא לשבא. [והרמב"ן (שמות כ, ח) דחה, שבלשון יחיד היא שנויה ואינה הלכה. אלא המצוה שימנה כל הימים לשבת, וז"ש שמאי (במכילתא דרשב"י) זכור עד שלא תבא, כלומר שלא נשכחהו בשום פנים. ועוד שהלל חולק והלכה כב"ה, (והרא"מ תי, דלא פליג הלל אלא במידי דשכיח כגון מאכלים, אבל מידי אחרינא דלא שכיח למזבן כגון כלים מודה לשמאי, וכתב בדברי דוד שם, שכן נראה נכון). ובהמשך דבריו שם כתב הרמב"ן, שהזכירו בגמ' עוד מדת חסידותו שהיה הוא מזכירו גם במאכליו ואוכל לכבוד שבת כל ימי חייו, והלל עצמו מודה במדרשו של שמאי, אבל היתה בו מדה אחרת במאכלים מפני שכל מעשיו היו לשם שמים, והיה בוטח בה' שיזמין לו לשבת מנה יפה מכל הימים. ע"כ. ומשמע שגם לב"ש זהו רק חסידות. והראב"ע בס' יסוד מורא (שער ב) כתב, זכור ושמור וכו' היא מצוה אחת שחשובה שנים, וחייב לזכור כל ימי השבוע מתי הוא השביעי, ויהיה שמור לו וכו'].
וב"כ בקש"ע (סי' עב ס"ד), שצריך לזכור בכל יום ויום את השבת לקדשו, פי', שאם נזדמן לו דבר מאכל חשוב שאינו שכיח בכל יום, והוא דבר שאינו מתקלקל, יקנהו לכבוד שבת.

והנה כמו כן כתיב (דברים ה, יב) "שמור" את יום השבת לקדשו. ויש לפרש שהכוונה שבמשך כל ימי השבוע ישמור את עצמו שלא יבא לידי חילול שבת. וכגון מילה שלא בזמנה סמוך לשבת. או יוצא לדרך שלא לדבר מצוה ג' ימים סמוך לשבת. ומשא"כ קודם ג' ימים, דודאי שרי, שא"א להמנע לגמרי מיציאה לדרך, לכן הסבירא נותנת לאסור רק ג' ימים סמוך לשבת. וצורך פרנסה נחשב ג"כ הכרח, שהרי לצורך פרנסה הרי הותר אפי' להכניס עצמו לסכנה קצת, כמבואר בב"מ (ק"ב) מפני מה זה עלה בכבש וכו' ומסר עצמו למיתה. וכמו שהוכיח בנו"ב (מה"ת יו"ד סי' י), והובא בפ"ת (יו"ד סי' כח סק"י). [וע"ע בביאור הגר"א (סי' תקלא ס"ד) ע"פ הירושלמי שאסור לפרוש בים הגדול מפני הסכנה. ויש שכתבו (ירחון המאור

גליין תע"ח עמ' ט) בשם הגרי"ש אלישיב, שגם למבואר בנו"ב שאם עושה לצורך פרנסה יש להקל לצד חיות אע"פ שיש בזה סכנה, וכמו שמותר להפליג בספינה (שנא' יורדי הים באניות), זהו רק בסכנה רחוקה שאין מברכין עליה הגומל למנהג אשכנז (שאינן מברכים רק על סכנה ודאית). וגם רק למי שאין לו פרנסה אחרת. ושעיקר הדבר מבואר בב"מ (ק"ב). ואליו הוא נושא את נפשו, שבשביל סכנה מותר להסתכן. ומ"מ נסיעה במטוס אין נחשב לסכנה קרובה, אע"פ שמברכין הגומל. ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סי' נט) כתב לענין ברכת הגומל בספינה בזה"ז, וביאר שם דמנהג ספרד (סי' ריט ס"ז) לברך הגומל כל הולכי דרכים, מפני שכל הדרכים הם בחזקת סכנה. ודימו זה להולכי מדברות שאף כשלא אירע שום חיה וליסטים מברכין. כיון ששכיחי שם חיות רעות וליסטים הוא בשמירה מהשי"ת, שבלא חסד השי"ת עליו היה אירע שם איזה חיה וליסטים, ולכן צריכין להודות בברכת הגומל].

וע' להנצי"ב בספר העמק דבר (דברים ה, יב), שכמו שדרשו במכילתא על זכור את יום השבת, שיהא זוכרו מא' בשבת, שאם יתמנה לו מנה יפה יהא מתקנו לשם שבת. כך "שמור את יום השבת", משמעו שיהיה נזהר מאחד בשבת שלא יהיה נצרך לחלל שבת, אם לא יהיה לו מה לאכול ויהא מסוכן, [וזה אסור אפי' מיום הראשון בשבוע למ"ש המג"א (סי' רמח סק"ד. וכ"כ מהריב"ל ס"ב), וכך מוכח דעת הר"ף מדכתב אפי' לענין ביטול עונג שבת, דלהכי שרי לפרוש בים ביום א' משום דלא בטל מעונג שבת, מבואר הא אם יהא בטל עונג שבת היה אסור, וכ"ש אם יהא צריך לחלל שבת], ומזכור נפקא לן להקדים להכין לעונג שבת, ומשמור נפקא לן להקדים להכין שלא יהא מוכרח לחלל שבת, ומה שנאמר כאשר צוך ה' אלהיך, שהכנה זו לא יעשה בכדי שיהא לו מה לאכול בריוח בשבת, אלא משום שהקב"ה הזהיר ע"ז. וצוה ה' עלינו לעשות את יום השבת מחד בשבת, שיהא עלינו זכרון קדושת השבת בלב תמיד. ע"כ.

והיינו שמי שאין לו מה לאכול, מוכרח לעשות מלאכה בששה ימים, כדי לדאוג לשבת, ולא יגיע לשבת בלי מאכל, ויהיה במצב של פקו"נ שיוכרח לעבוד בשבת כדי לחיות. וזה בכלל מצות

ז. גם ביום טוב מצוה לטעום את התבשילין שמכיין לכבוד יום טוב, כדי לתקנם ולהכינם כראוי לכבוד שבת ויום טוב.^(ז)

"שמור". אך מצד מצות זכור, אפשר שצריך ג"כ לדאוג למאכל מיוחד לכבוד שבת. ואמנם כ"ז לפלפולא, כי יתכן שעיקר החיוב דאו' של מצות זכור ושמור הוא בקידוש בדברים, ושמירה ממלאכה, ושאר הדברים אינם מתורת חיוב מה"ת.

אם יש מצוה להתיירא בשבת בכל רגע שלא יכשל באיסור

שבתותי תשמורו ואת מקדשי תיראו, נאמרה שמירה בשבת ונאמרה מורא במקדש, מה שמירה האמורה בשבת לא משבת אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על השבת, אף מורא האמורה במקדש לא ממקדש אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על המקדש. ואיזו היא מורא מקדש לא יכנס אדם בהר הבית במקלו וכו'. ע"כ. וכ"ה בספרא (פ' קדושים).

אמנם רש"י (יבמות שם) פירש, לא משבת וכו', דלא כתיב ביה מורא. וכ"ה בפירוש הראב"ד על תורת כהנים (פרשת קדושים פ"ז ס" ז). ולשון התורה כהנים שם, אמר שבת משום שמירה ואמר מקדש משום מורא. ופשט הלשון משמע דרצה לומר דלא שייך מצות מורא כלל. וכתב בס' פרי צדיק (שביתת שבת אות ג) דמ"מ פשט לשון הגמ' הנ"ל מורה כדברי הספר יראים, שיש מצות מורא בשבת.

וגם בתיקוני הוזה"ק (דף כד): איתא, בראש"ת, אותיות יר"א שב"ת. ובבני יששכר (שבתות מאמר א) ביאר, שמכח שמירת השבת כראוי, ישיג יר"ש ראויה בכל ששת ימי החול. וצ"ע.

ובס' תולדות יעקב יוסף (פ' בשלה) כתב, שיש לאדם להשתדל לא להסיח דעת מקדושת השבת כשם שתפילין אסור בהיסח הדעת, דשניהם חותמא דמלאכא.

ועוד מצינו בכלל מצות שמור, מ"ש בס' יראים, בהקדמה, שמנה מצות מורא שבת, ומצות שמירת שבת, ומצות עינוג השבת. ובמצוה תי"א כתב, כמו הזהיר הקב"ה לתת מורא מי שהזהיר על השבת, כך צוה לתת שמירת שבת על לבו, דכתיב ושמרתם את השבת כי קודש היא. וכתיב שמור את יום השבת לקדשו, ושמירה היא בלב, דכתיב ואביו שמר את הדבר, וכתיב כי נעים כי תשמרם בבטנך. ואע"פ שפירשנו שמירת לב, למדנו גם ממקרא זה שצוה יוצרנו שישמור מלעשות מלאכה בשבת. ע"כ.

ובביאור מצוה זו, נראה דהיינו שכל השבת יתן לבו שלא יכשל במלאכה ח"ו, נואולי גם שוגג בכלל. וזוהי יראת שבת. וס"ל שגם זה בכלל שמור את יום השבת לקדשו, אע"פ שפשט הכתוב נאמר לגבי איסור עשיית מלאכה.

והיראים (מצוה ת"י) כתב, כשם שצוה הקב"ה לתת מורא וכיבוד למקדש, כך צוה לתת לשבת, שהרי הוקשו זל"ז, דכתיב את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו, ומהו מורא שבת שיחשוב אדם בלבו לכבד את השבת ולשמרה, ולהיות חרד על הדבר, ולא מן השבת אתה ירא אלא ממי שהזהיר על השבת. ע"כ.

וכנראה שהיראים למד כן מדברי הגמ' ביבמות (ז), יכול יתיירא אדם ממקדש, ת"ל את

האם גם ביום טוב מצוה לטעום את התבשיל בשעת ההכנה ומעיי"ט

לטעום התבשילים בע"ש כדי לתקנם כהוגן ויהיו נאכלים בתאוה. וכן מצאתי בשם הירושלמי. ובמחזור ויטרי (סי' קצא) כתב, כל הטועם תבשילו בע"ש מאריכין לו ימיו ושנותיו. ובירושלמי מפרש הטעם כדי שלא יכעס על בני ביתו על הקדחת

(ז) מרן הב"י (סי' רפח) הביא משבולי הלקט (סי' פב), דממה שאומרים בתפלה טועמיה חיים זכו, יש סמך שצריך לטעום התבשיל מער"ש. וכ"ה בארחות חיים (תפלת מוסף אות א). וכ"כ במטה משה (סי' תח) שנהגו אנשי מעשה

ח. נכון להתרחץ בערב יום טוב, וכן ראוי לגזוז צפרניו בערב יום טוב, כמו בערב שבת. וכן ראוי לצחצח את מנעליו במשחת נעלים ולהבריקם לכבוד יום טוב. [אם אין באפשרותו לייחד נעלים לכבוד שבת ויום טוב]. ולגזוז צפרניו לכבוד יום טוב. (ח)

שיהיה בעיסה כדי שיעור הפרשת חלה, כמ"ש הרמ"א בסי' רמ"ב, שנוהגין ללוש כדי שיעור חלה בבית לעשות מהן לחמים, והוא מכבוד שבת ויו"ט, ואין לשנות. שהלישה והאפיה הוא מכלל כבוד שבת ויו"ט, וע' במשנ"ב (סי' רמב סק"ו), שתקיים בזה מצות "הפרשת חלה" לתקן חטא חוה שאיכדה את אדה"ר שהיה חלתו של עולם שנברא בער"ש. [וכ"כ בילקו"י שבת כרך א' סי' רמב. וכ"ה בהליכו"ע (ח"ג), שהנכון שתלוש ותאפה האשה בבית, כל היכא דאפשר, משום מצות הפרשת חלה. וכ"כ בשו"ת שרגא המאיר (ח"ח סי' קכט)]. ואם אין באפשרותם לאפות, או שהאשה חלשה יקפידו להשיג חלות טריות וטעימות ומיוחדות לכבוד שבת ויו"ט.

וע' בבב"ח (ש"ב פ' לך לך) שאפיית הפת שהוא עיקר סעודת שבת, ודאי צריך לאפות ביום ששי. ואפי' מי שדרכו לקנות פת מן השוק בכל יום, עכ"ז פת שבת יאפה בביתו כדי שתוציא אשתו חלה מן העיסה, ודבר בעתו מה טוב, לפי שבע"ש נברא אדה"ר שהוא חלתו של עולם, ובו נעשה מה שנעשה. ולכן יש נשים שנוהגות לתת פרוטות לצדקה קודם הפרשת חלה, וקודם הדלקת נ"ש, וקודם טבילת מצוה, וסימנם חנ"ה שהוא חלה נדה הדלקה. כדי לתקן חטא חוה.

תבשילו. ע"כ. וכ"כ בשעה"כ (דף סב:), שראוי לטעום התבשילים מער"ש אם הם טובים למאכל, או שמא חסרים מלח או תבלין. ושזה כמכין סעודה למלך שטועם התבשילים אם הם טובים או חסרים תבלין כדי שיתקנם, וזה הוראה שמקבל את האורח בסבר פנים יפות. וזה סוד "טועמיה חיים זכו" וכו'. וז"ל הבב"ח (ש"ב לך לך אות ז) מצוה לטעום מכל התבשילין בע"ש דבר מועט, ואם הוא בתענית, כתב באשל אברהם שטועם ופולט וזוכה לחיים העליונים.

ויש להסתפק בזה אם מצות טעימת התבשיל בער"ש, נוהגת גם בערב יו"ט. [וכן לגבי הכנת התבשילין של יו"ט דרבנן, כמו יו"ט ב' של ר"ה]. ואפשר שזה תלוי בטעם הדבר, שהטעם הפשטי שיש בדבר, כדי לתקן את התבשילין כראוי, שייך גם ביו"ט, ואע"פ אפשר לבשל ביו"ט ועכ"פ לתקן את התבשיל ביו"ט, מ"מ יש בזה תועלת כשעושה מערב יו"ט. אמנם הטעם שיש בזה ע"פ הסוד, אולי שייך דוקא בשבת. ושור"ר בחזו"ע שבת א' (עמ' כא) שכתב בפשיטות, שמצוה לטעום את התבשילין בער"ש "ובערב יו"ט", כדי לתקנם ולהכינם כראוי לכבוד שבת ויו"ט.

ומכלל כבוד יו"ט לאפות לכבוד בבית חלות טריות וטעימות לכבוד יו"ט, ומה טוב

לרחוץ ולגזוז צפרניו בערב החג

בחמין, וללבוש בגדי שבת מיד, כר' ינאי. ע"כ. וכ"כ בד"מ (סי' רט) בשם שט"ג שעל המרדכי (שבת ע"א:). וכ"כ הבב"ח (סי' תרו) שכל רחיצה של ערב יו"ט רחיצה של מצוה היא. וכ"פ הרמ"א (סי' תע"א). וכ"ה בקש"ע (סי' קג ס"ב) שמצוה לרחוץ בחמין ולחוץ ראשו וליטול צפרניו בערב יו"ט כמו בער"ש. נכתב באו"ז (ח"ב סי' ז) שרחיצה בע"ש היא מצוה שמקבל עליה שכר, אבל אם חיסרה אינו נידון עליה.

וכ"ה בכה"ח (סי' תס"ח ס"ק ק"א) שטוב לרחוץ ג"כ פניו וידי ורגליו בערב יו"ט כמו בע"ש. ואמנם כן מבואר ברמב"ם הל' יו"ט פ"ו, שכתב,

(ח) כ"כ הראב"ה (סי' קצ"ז), מצוה לרחוץ בערב יו"ט, דגרסינן במו"ק (י"ט): הכל מודים באבל שחל שלישי שלו להיות ערב הרגל, שאסור ברחיצה עד הערב, וש"מ שהיה דרכם לרחוץ בערב הרגל לכבוד יו"ט. ומצוה נמי להסתפר לכבוד שבת ויו"ט, ואפי' מהבוקר של ער"ש מינכרא מילתא דקעביד ליקרא דשבתא [אך לא מיום חמישין], כמבואר בניזר (ה.). ורק לגבי כביסה תיקן עזרא לכבס בחמישי, משום דטרוד בער"ש לכבס, וגם אינו לובשו עד השבת. ומצוה לרחוץ או לכל הפחות לחוץ ראשו בער"ש ולרחוץ ידיו ורגליו

והוא יוצא לקראת המלך, וחכמים הראשונים היו מקבצין תלמידיהן ומתעטפים, ואו' בואו ונצא לקראת שבת המלך. ע"כ. אך לא מצינו שביו"ט יש להקביל פני יו"ט, ולכן אין עושים קבלת יו"ט, רק קבלת שבת. וצ"ע.

וכבר ביארנו הלכות הכיבוד והעינוג בהל' שבת. ובהל' שבת (פ"ל ה"ב) כתב, איזהו כבוד, זה שאמרו חכמים שמצוה על אדם לרחוץ פניו וידי ורגליו בחמין בע"ש מפני כבוד השבת, ומתעטף בציצית ויושב בכבוד ראש מייחל להקבלת פני השבת כמו

בדין מצות רחיצת פניו ורגליו בע"ש וערב יו"ט

כל הגוף. וברמב"ם (שם) משמע שכ"ז מדין כבוד שבת. וי"ל.

ובשו"ת יבי"א (ח"ה א"ח סי' מא) כתב בתו"ד, דעכ"פ אדם שרואה צורך לעצמו להתרחץ כל גופו, להעביר הזיעה ולטהר עצמו, הוא מכלל עונג שבת, שבלעדי זה יש לו צער, וכמ"ש נשיתי טובה זו רחיצת ידים ורגלים בחמין. וה"ה לכל גופו, דערבוביתא דגופא מתיא לשיחנא וכיבי.

וע' בס' באר מים חיים (שמות ל, יח) בשם האר"י, שרחיצת ידיו ורגליו בחמים בער"ש, יש בה סוד להסיר הקליפות והחיצוניים הנאחזים ב' אצבעות. כי המים בחי' חסד, וברחיצה בחמין, יורד שלהבותא דאשא להפריד הקליפות מהעולמות קודם בא יום השבת, וברחיצה זו מגרש מעליו כל אחיזת הקליפות שנתאחזו בו' ימי החול, והיא תיקון רב בעולמות העליונים ותיקון נפשו ורוחו ונשמתו, לטהרם ולרחצם.

ובס' המצוות הקצר להח"ח (עשה יט) כתב, שכבוד שבת הוא, שירחץ פניו וידיו בחמין, וילבש כסות נקיה. ע"כ. והשמיט רחיצת רגליו, וצ"ל שזה כתב ע"פ דבריו בס' משנ"ב (סי' ד' סק"ב) בשם הפמ"ג לגבי רחיצה שקודם התפלה, שבמדינותינו שאין הולכים יחפים, א"צ לרחוץ רגליו שחרית. ע"כ. ואם הרחיצה בע"ש היא גם מטעם עונג, שמאירה את עיניו וטוב יותר מקילורין, צריך לרחוץ ג"כ רגליו הגם שהם נקיות.

והנה רחיצת כל גופו אפשר שהיא בעיקר משום נקיות, וזה ודאי שייך ביו"ט, אבל רחיצת פניו ורגליו "בחמין", היא בעיקר משום עונג, [וזה תלוי במח' הראשונים אם יש מצות עונג ביו"ט], וכמו שאמרו בגמ' (שבת כה:): נשיתי טובה, זו רחיצה וכו'. ושם (קה:) אמרו טובה רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית מכל קלורין שבעולם. וכ"כ רבינו ירוחם (תא"ו נ"ב ח"א) דרחיצת ידים ורגלים או מרחץ או מתעטף בטליתו וכו' שעשה לכבוד שבת, הוא מצוה משום עונג שבת.

ומרן בש"ע (סי' רס) השמיט רחיצת כל גופו, וכתב כדברי הרמב"ם, פניו ורגליו. ובא"ר (שם סק"א) האריך בזה, שבמרדכי ואגודה ועוד משמע שאין המצוה רק בפניו ורגליו. ע"כ. ואפשר דהיינו לענין מצות הקבלת שבת שעושה אחר רחיצה זו, אבל ודאי יש מצוה של כבוד שבת בעצם הנקיון שמנקה כל גופו לכבוד שבת, רק שרחיצת פניו וכו' היא מצוה אחרת.

והמאירי (שבת כה:): כתב, רחיצת ידים ורגלים או כל גופו או ראשו בחמין רשות, והמרבית בתענוג נקיות ובחיבוב מצות שבת, ה"ז משובח. ע"כ. [וצ"ע שהפוס' פסקו כמ"ד שרחיצת פניו וכו' "מצוה"]. ויש לפרש שחפיפת הראש ורחיצת כל גופו היא משום נקיות, ורחיצת פניו ורגליו דוקא איננה משום נקיות, אלא משום עונג. אך יש לפרש כוונת המאירי, שיש לאדם תענוג מנקיון

כמה הכנות בע"ש מרבינו יונה ספר היראה

משמע שעיקר מצות ההכנה היא בצרכי הסעודה, הנקראת כלה ומלכה, ושקולה כנגד כל המצות, וישתדל בתקוני שבת, אפי' יש לו כמה עבדים.

שו"ר שגם בספר היראה לרבינו יונה משמע שההכנות ליו"ט שוים כמו בע"ש, שכתב שם, ובע"ש יטרח בעצמו לסעודת שבת נקצת

ולפי כחו יקנה מעדנים לעונג שבת, ולא יאכל בע"ש מן המנחה ולמעלה וכו'. "וסמוך לערב יערוך שולחן וכסא ומנורה", ויכין הכל כוסות וקערות, ויטול צפרניו בכל ע"ש, וישחיו סכיניו. וירחץ פניו ידיו ורגליו בחמין "לערב, אחר שעשה כל צרכיו". וכל מה שיעשה יחשוב לעשות לכבוד

שבת, ויוסיף מחול על הקדש, וכו', ובע"ש ויו"ט ינהג בעצמו כמו שאמרנו. ע"כ. וכ"כ הגר"ז (סי' תקכט ס"ב), שמצוה לרחוץ בחמין ולחוף ראשו וליטול צפרניו בערב יו"ט כמו בע"ש. וכן מצוה ללוש פת בביתו בערב יו"ט לכבוד יו"ט.

קציצת צפרנים בערב שבת ויום טוב

ולגבי גזיזת הצפרנים, מצינו כן מנהג ותיקין לגוזזם בער"ש, כמו שהביא מרן הב"י (סי' רס) מהכלבו (סו"ס ל"ה) שצריך ליוזרה בתגלחת צפרנים בכל ער"ש. ושכ"כ בספר חיי עולם (ספר היראה לרבינו יונה אות ט). וכ"כ בס' הבתים (ח"א עמ' רמח) בשם מצאתי כתוב.

ג"פ 'אשר', לומר לך שכשם שפרה מכפרת, כך שבת מכפרת, ולפיכך צריך אדם לטהר עצמו בער"ש ולגוזז שערותיו וצפרניו כי היכי דליגזו ליה חובותיו. ע"כ. וכל האומר ויכולו וכו', נאמר רק בשבת ולא ביו"ט. ולפי טעם זה משמע שתגלחת צפרנים שייכת דוקא בער"ש ולא בערב יו"ט.

ובמטה משה (סי' תיא) הביא ממדרש, שפעם אחת נפטר רב אחד ונתראה לתלמידו בחלום, וראה התלמיד שהיה לו כתם על מצחו, א"ל מפני מה אירע לך כך, אמר לו מפני שלא היה נזהר מלדבר בברכה אחת מעין שבע, וכאשר החזן היה אומר קדיש, וכן לא היה נזהר לגלח צפרניו בער"ש. וע' בס' חסידים (סי' נח) שטוב ליטול צפרניו בכל ער"ש. ע"ש. ובשעה"כ (דף ס"ב ע"ד) כתב, שהאריז"ל נהג לקצוץ צפרניו בער"ש אחר חצות ואחר שהתפלל מנחה.

אמנם השל"ה (מס' שבת פרק נר מצוה אות ט) כתב, ואח"כ יטול צפרניו, וילך לטבילה, כאשר המטהרת מנדתה. כי אין טומאה כטומאת העבירות (תנחומא מצורע, ט). וזולת טעם התעוררות הזה, הוזכר בפוסקים (או"ח סי' ר"ס ס"א, וט"ז שם סק"א בשם רש"ל) שמחוייב ליטול צפרניו בכל ער"ש. ע"כ. וטעם של טהרה שייך גם בערב יו"ט.

ובס' ארחות חיים (ספינקא, סי' רפ"ה אות ד) כתב בשם ס' דברי יצחק, שמי שקוצץ הצפרנים בע"ש וגומר הפרשה שמות קודם חצות היום, דוקא בער"ש מובטח לכל השבוע שלא יבוא לידי עבירות חמורות. ונבשל"ה (מס' שבת תורה אור ד"ה סוד נטילת בהגה. ושם פרק נר מצוה ד"ה ענין, וד"ה ומקודם) כ' שהסדר הנכון ליטול הצפרנים קודם הטבילה, וקודם קריאת שמו"ת. וכל זה אחר חצות].

וכן מוכח מדברי הגר"א (א"ח סי' רס), שהביא מקור חדש לדברי מרן בש"ע שם (ס"א) שמצוה לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין בער"ש, ומצוה לחוף הראש ולגלח הצפרנים בער"ש. והוסיף הרמ"א שאם היו שערות ראשו גדולות מצוה לגלחן. ע"כ. והוא מהירושלמי (ר"ה פ"א ה"ג) שמנהגם של ישראל שבערב ראש השנה מגלחים זקנם (וי"ג: שערם) וכו', וכוונת הירושלמי שעושין כן כמו בכל ערב יו"ט. וטעם תגלחת הראש כדי שלא יכנס לחג כשהוא מנוול. ומטעם זה ג"כ מצוה לגלח הצפרנים כמ"ש ביבמות (מח.). ע"כ. ומבואר שנוהג גם בערב יו"ט. וכן יש להוכיח מדעת הפוס' שאוסרים לגוזז צפרניו בחוה"מ, מטעם שלא יכנס מנוול לחג].

והנה רבינו חיים פלטיאל עה"ת (בראשית רפ"ב) כתב בשם מהר"ש מפלייזא, שהשבת מכפרת ומטהרת כל עוונות, לפיכך צריך אדם לטהר עצמו בער"ש לגלח שערותיו וצפורניו, כדאמ' נטוש והסר צפרניך בע"ש שנקראת כלה, כי היכי דנכפרו עוונותיך. וגם באורחות חיים (תפלת ע"ש אות י) כתב, האומר ויכלו עונותיו מכופרין, נפקא לן מג"ש, דבויכולו כתיב ג' פעמים 'אשר', וכן בפסוק ראשון שבפרשת פרה אדומה כתיב

וכ"כ בשו"ע הגר"ז (סי' תקכט ס"ב), מצוה לרחוץ בחמין, ולחוף ראשו, וליטול צפרניו בערב יו"ט כמו בער"ש. וכן מצוה ללוש פת בביתו בערב יו"ט לכבוד יו"ט, כמו בער"ש. וכ"כ בקש"ע (סי'

שלפני יו"ט, נוטלם ואינו חושש, ולכתחלה יש לו ליתלם קודם חצות, ועכ"פ יש לו ליתלן קודם שיטבל לטהר עצמו ברגל. ומצוה לרחוץ בערב יו"ט פניו ידיו ורגליו בחמין. וירחץ פניו, ואח"כ ידיו, ואח"כ רגליו. ואם יוכל, ירחץ כל גופו. וע"ש באלף למטה.

קג ס"ב), שמצוה לרחוץ בחמין ולחוף ראשו וליטול צפרניו, בערב יו"ט, וללוש פת בביתו, כמו בער"ש.

ובמטה אפרים (סי' תרכה ס"ג) כתב, שצפרנים שראויים לגלחם, יש לו ליתלם בערב יו"ט, כמו בער"ש, ואם יש לו צורך לטלן ביום

אם עדיף ליטול הצפרנים קודם חצות או אחר חצות

מה שיעשה יחשוב לעשות לכבוד שבת]. כמו שהביא בשו"ת בצל החכמה (ח"ג ס"י נד).

ורבינו יונה בס' היראה (שם) כתב, ויטול צפרניו בכל ער"ש, וישחזו סכיניו, [כמו שדרשו:

"והיה ביום הששי והכינו את" זה השחזות סכין, ועוד דרשו: "וידעת כי שלום אהלך" זה השחזות סכין, כי אם קהה הברזל ולא יוכל לחתוך אין זה שלום בית]. וירחץ פניו ידיו ורגליו בחמין לערב, אחר שעשה כל צרכיו. וסיים שבכל ער"ש וערב יו"ט ינהג כמו שאמרנו. עש"ה. וצ"ב כוונתו.

וע"ע בס' מגיד מישרים (משלי) שאין לקרן צפרני הרגלים, אלא בערבי מועדים או בער"ש שהם זמני שמחה. ושטוב ליזהר בזה גם בצפרני הידים. וז"ל שם: ומאי דלא קצת טופרי ירך בהאי יומא, מיני הוה, משום דקצת טופרי רגליך, ולא יאות למיקץ תרווייהו ביומא חדא, משום לא תחסום שור בדישו. וכן לית למיקץ טופרי רגלא אלא בערב יו"ט או בע"ש דהוא זמן חדווא, והכי אבעי למעבדך למיקץ טופרי רגלא יום ה' וטופרא ידא יום ו', אבל תרווייהו בחד יומא לא. ובשאר יומי לא למיקץ לא טופרי ידא ולא טופרא רגלא, בר מזמניא ושבת דחדווא כדאמרן. ע"כ. אמנם אפשר שאלו הנהגות מיוחדות לגדולי הדור, ושמה רק למרן הב"י לפי שורש נשמתו.

והזמן הראוי יותר ליטול את צפרניו, י"א שהוא לכתחלה קודם חצות, וכמ"ש בס' מטה אפרים (סי' תרכה ס"ג) שיטלם קודם חצות, ועכ"פ קודם שיטבול לטהר עצמו ברגל.

אך י"א שעדיף דוקא אחר חצות, וכמ"ש בערוה"ש (סי' ר"ס סעי' ו') דפשוט דכל אלו הדברים רחיצה וחיתוך צפרנים וגילוח, טוב יותר לעשות אחר חצות, דיותר ניכר שהוא לכבוד שבת, ומ"מ אם עשה קודם חצות, ג"כ טוב, דכל שעושה בער"ש ניכר שהוא לכבוד שבת. ע"כ. וה"ה לגבי ערב יו"ט. ואם יש חשש ביטול תורה, לא ידקדק בכל זה.

וגם בס' זכר דוד (מאמר ג פ"ב) הביא בשם הש"ך עה"ת, שלא יחתוך הצפרנים בער"ש אלא אחר חצות, לפי שממשלתם בחול, ולא יעביד בהו קלנא. אבל כשבא המלך בטלה ממשלתם, ואז יקוץ אותם. והובא בס' יפה ללב (ח"ב סי' ר"ס אות ג).

ובס' יסוד ושורש העבודה (שער ח' פ"א) כ', יום פנה מחצות היום ולהלן בעש"ק יזהר האדם מאד לקצץ הצפרנים, ויאמר בפה מלא לכבוד שב"ק וכו'. [ורבינו יונה בס' היראה (שם) כתב, וכל

תספורת וטהרה קודם הרגל ע"פ הסוד

טהרה, כמו שמצינו בטהרת המצורע, דכתיב, וכבס המטהר את בגדיו וגלח את כל שערו. כי השערות הם כחות הדין, וצריך להעבירם. ונרמז בכתוב, "ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא טהור הוא". ובכח התגלחת בערב הרגל, עושה תיקון למעלה, [להעביר כתרין תתאין וכו' ע"ש ע"פ הסוד].

וכתב בחמ"י (יו"ט פ"א), שיש ד' תיקוני הגוף ברגל. א. הראשון הוא להסתפר בערב יו"ט. וק"ו הוא ממלך בשר ודם דכתיב "ויגלח ויחלף שמלותיו", כי אין לבא אל שעה"מ בלבוש שק. וזה יקר לקדושת הרגל, לגלח שער ראשו להכנס ליו"ט כשהוא מקושט ויפה. וגם יש בזה

ט. צריך ללבוש בגדים נאים לכבוד יום טוב. ובגדי יום טוב יהיו יותר טובים מהבגדים של שבת. (ט)

שטהור, יוסיף טהרה על טהרתו לטבול ולקבל תוספת קדושת הרגל. וסימניך "בנהר יעברו ברג"ל". [וע"ש שיתפלל שבכח סגולת המקוה, יעביר השי"ת מעלינו כחם חטא פשע ורשע, ויקדשנו בקדושתו, כמ"ש מקוה ישראל ה' מושיעו בעת צרה, ונאמר וזרקתי עליכם ימים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גילולים אטוה אתכם. ובצאתו יאמר המשנה, אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל וכו'].

והרביעי, טהרת המלבושים, להחליף שמלותיו אחר הטבילה. וגם זה לטהרה, כמ"ש "וטהרו והחליפו שמלותיכם". וכשלוש חלוק יו"ט, ינקה כפיו, ויגש למקום נקי ויאמר פסוק "כל כלי יוצר עליך לא יצלח" וכו', והוא סגולה נפלאה להבדיל החיצוניים. עכת"ד. [מהספרים הקדושים].

והשני, הוא גילוח הצפרנים בערב יו"ט, כדי שלא יכנס לרגל כשהוא מגולל. ואף הוא בכלל הטהרה.

והשלישי הוא, לטהר עצמו במקוה טהרה, כי היא היתה לראש פנה לטהרת הקודש. וע"פ הסוד יש בזה חיוב כמו בער"ש, כלשון הזוה"ק (ויקהל דף רד), כד עאל שבתא אצטריכו אינון עמא קדישא לאסחאה גרמייהו משמושא דחול. ולאעלא ברוחא אחרא קדישא עילאה. וכך ברגל צריך לצאת מרוח של יום חול, להכנס אל הקודש פנימה האור המופלא המתגלה ברגל. ודלא כהמון העם שמרבים בשר שמן וכו', ואין מהם שם אל לב לתת חלק גם לנפשו, לטהרה מזוהמת הטומאה. כדי שתחול עליו קדושת הרגל. וגם מי

צריך ללבוש בגדים נאים לכבוד יום טוב, ויהיו טובים משל שבת

שמחתכם אלו השבתות, ובשבולי הקלט (ס"ט פב) כתב, שלכן תיקנו בתפלה ישמחו במלכותך שומרי שבת וכו'. ע"ש. וע' בשו"ת הרמ"ע מפאנו (סי' עה) שכתב, שאין לקדש הלבנה בשבת משום אין מערבין שמחה בשמחה. וע"ע בס' כסא אליהו (סי' תרפח סק"ה), שכתב להשיג על מ"ש בשיטה מקובצת (כתובות ז), שלא מציינו חיוב שמחה בשבת, שהרי בירושל' הנ"ל מוכח שיש מצות שמחה בשבת.

אולם הנה גם בשו"ת הגאונים (שע"ת סי' ל) כתבו, דבשבת עונג כתיב ביה, שמחה לא כתיב ביה, לפיכך אומרים בו צידוק הדין. וכיו"ב כתב בשו"ת התשב"ץ (ח"ג סי' רחצ). וכ"כ בתוס' ר"י החסיד (ברכות מט.), ובתוס' הרא"ש שם. וע"ע בתוס' (מו"ק כג: סוד"ה מאן). וצ"ל דס"ל דלא קי"ל כהירושלמי הנ"ל. וע"ע בככור שור (תענית ל). שלא נצטוינו בשבת על שמחה, ועכ"פ אין בתורה צווי לשמוח, כמו שנאמר ביו"ט, ושמחת בחגך. ואכמ"ל.

(ט) כ"כ מרן (סי' תקכט ס"א). וכ"כ הרמב"ם בספר המצות (מצוה נד), שכיון שנאמר ושמחת בחגך, יש לשמוח בכל מיני שמחה, לאכול בשר ולשתות יין, "וללבוש בגדים חדשים". ונראה שבגדים חדשים לאו דוקא, אלא שיהיו יותר נאים מבגדי שבת. ומרן החיד"א במחז"ב (סי' תעא סק"ד) הביא מ"ש בס' עבודת הגפן (דף יא.), דמשום שבמדרש איתא, וכברתו זה יו"ט, רבי קרא לבגדים נאים, דמאני מכבודתיה (שבת ק"ג:), וכתב ע"ז, ולי נראה הטעם שכיון שנצטוינו לשמוח ביו"ט יותר מיום השבת, לכך צריך להיות בגדי יו"ט יותר טובים משל שבת, שזהו בכלל שמחת יו"ט. ע"ש. וכ"כ הלבוש והמג"א. וע"ע בס' בית השואבה (דף קסד.).

ואע"פ שבירושלמי (פ"ק דמגילה ה"ד) איתא, סעודת פורים מאחרים לאחר השבת, ויעשו אותה בשבת, א"ל, לעשות אותם ימי משתה ושמחה כתיב, את ששמחתו תלויה בכי"ד, יצא זה ששמחתו בידי שמים. אלמא דשבת נמי יום שמחה הוא. וכן אמרו בספרי (פרשת בהעלותך), וביום

י. בשבת ויום טוב הסמוכים זה לזה, יש אומרים שראוי להחליף את בגדיו ביום השני, וללבוש בגדים מכובסים, ולא להשאר בבגדיו שכבר עבר עליהם יום אחד. אולם מנהג העולם להשאר באותם בגדי שבת גם ביום טוב שאחר השבת, וכן ביום טוב שני של ראש השנה.⁽¹⁾

שבת ויו"ט הסמוכין זה לזה אם יש ענין להחליף לבגדים מכובסים גם ביום השני

ובמכילתא (פ' בא פסקא ט) איתא, ביום הראשון מקרא קודש וביום השביעי מקרא קודש, ארעם במאכל ובמשתה ו'בכסות נקיה', חוה"מ מנין, ת"ל אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש. ע"כ. ולא שמענו כן לגבי חוה"מ, שהגם שבגדיו נקיים, יש לו להחליף בגדים חדשים בכל יום.

וגם מצד הסברא אינו מבואר אמאי אין די במה שיש לו בגדים מיוחדים ונאים לכבוד שבת ויו"ט, ומה בכך שלבש אותם גם אתמול.

ושמא טעמו של החזו"א הוא משום תקנת עזרא, דס"ל שעזרא תיקן ללבוש בגדים מכובסים בשבת. וה"ה ליו"ט. ולכן גם ביו"ט הסמוך לשבת מלפניו או מלאחריו, יש מצוה מצד תקנת עזרא ללבוש בגדים חדשים מכובסים, כמו מי שהחליף כל בגדיו בליל שישי, שיש מצוה להחליף בגדים לכבוד שבת.

אמנם כ"ז שייך רק לשיטת הא"ר (סי' רמב סק"ט) דס"ל שתקנת עזרא היתה לכבס לכבוד שבת, אך דעת המג"א שם (סק"ג) שעיקר התקנה היתה שלא לכבס ביום שישי כדי שיהיו פנויים ביום שישי לצרכי שבת. וכתב המחצה"ש שם שטעמו של המג"א הוא משום דמי שאין לו מכובס וצריך לכבס, פשוט שמחוייב לכבס לכבוד שבת, וא"צ לזה תקנת עזרא, כי הוא מכלל עונג שבת. ואף שבמשנ"ב שם (סק"ה) הכריע כדעת הא"ר ומאמ"ר ועוד ודלא כמג"א. וכ"כ הגר"ז שם (אות יא) שעזרא תיקן שיהיו מכבסים בגדים בה' בשבת כדי ללבוש לבנים בשבת, אבל בע"ש אין פנאי, שצריך להתעסק בצרכי שבת.

מ"מ החיד"א במחב"ר (שם סק"ו) סייע לדברי המג"א מהמאירי (ב"ק פב.) שיהיו מכבסין

(1) יש שכתבו בשם החזו"א שבשבת ויו"ט סמוכין היה מחליף בגדיו פעם שנית, ואע"פ שהיו נקיים, שהיה מקפיד ללבוש בגדים מכובסים דוקא הן בשבת והן ביו"ט (חוט שני ח"א פ"ג ס"ק יא).

וזה כלשון הספרי (פ' פנחס פסקא קמז), מקרא קודש, אירעו במאכל ובמשתה ובכסות נקיה. וכ"ה בכמה דוכתי בלשון רז"ל. ובגמ' (שבת ק"ט.) אי' כן לגבי יוהכ"פ שאין בו אכילה ושתייה, כבדהו בכסות נקיה. ובפסחים (עא.) אי' משמחו בכסות נקיה ויין ישן. ובהקדמת תיקוני הזוהר (דף יא) אמרו, בגין דבשבת ויו"ט מתלבשין נשמתין בכתנות אור אמר הנביא "על כן באורים כבדו ה'". ואוקמהו רבנן כבדהו בכסות נקיה.

אמנם פשט הדברים משמע שהעיקר שישנה את בגדי שבת ויו"ט מבגדי חול. ובשבת (ק"ג.) דרשו, "וכבדתו" מעשות דרכך, שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול, (וכתב המאירי שם, מטכסי כבוד שבת ומן הגדולים שבהם הוא שיכבדהו בהחלפת מלבושים נאים, שנא' וכבדתו). ואמרו שם, יש לו להחליף יחליף, ואם אין לו להחליף ישלשל בבגדיו. ע"כ. וכ"ה לשון הירושלמי (פאה פ"ח ה"ז) צריך שיהיו לו שני עטיפין (מלבושים) להתעטף בהם). אחד לחול ואחד לשבת, שנא' ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך, אלו בגדי שבת. ודי שיש לו בגדים מיוחדים לכבוד שבת, הגם שאינם חדשים שעלו מן הכביסה, ואין חיוב לכבס את הבגד בכל ער"ש. אלא אם הבגד נקי, יכול ללבושו לשבת הבאה. [וע"ש בכך יהודיע שלא אמרו שיחליף בגדיו בשבת, אלא שלא יהא וכו', ר"ל, שאף שמחליף יזהר שלא יהיו מלבושיו דומין במראיהם וצורתם למלבוש חול, שאין ניכר בזה כבוד שבת. ולהלן (בשבת ק"ד.) דרשו, מנין לשנוי בגדים מה"ת, שנא' "ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים". שמדרשה זו למדו דבעי שיחליף בגדיו, ואפי' אם הם שוים במראיהם וצורתם וחיבותם סגין].

יא. חייב אדם להיות שמח ביום טוב, ואין שמחה לאנשים אלא בבשר ויין, ועיקר החיוב הוא בבשר בהמה, ומי שאינו יכול לאכול ביום טוב בשר בהמה מטעמי בריאות או כשרות, יקיים מצות שמחה של יום טוב בבשר עוף. וגם בזמן הזה מצוה מן התורה לקיים מצות "ושמחת בחגך" באכילת בשר ושתיית יין. אך אם אין ידו משגת לקנות בשר ויין אלא אחד מהם, בזמן הזה יש להעדיף יין, שבזמנינו עיקר השמחה ביין. ואף על פי שהוא שמח בבשר וביין ביום טוב, לא ימשך יותר מדאי אחריהם, ובשחוק וקלות ראש, לפי שאין השחוק וקלות ראש שמחה של מצוה, אלא הוללות וסכלות, ולא נצטוינו בתורה אלא על שמחה שיש בה עבודת השם יתברך. (א)

ודע, שיש מהדרין בכל שבת או יו"ט, להחליף כל בגדיהם לכבוד שבת מכף רגל ועד ראש, וכ"כ בס' מעשה רב להגר"א (שבת סי' קמז), שבענין בגדי שבת היה מנהגו של הגר"א להחליף כל הבגדים מכף רגל ועד ראש, בל יעדר דבר שלא להחליף. ע"כ.

וב"ב בש"ע הגר"ז (סי' רסב ס"ג) בשם האר"י, שאנשי מעשה מדקדקים שלא ללבוש בשבת מכל מה שלבש בחול, אפי' אזור ומנכסים וחלוק. וכ"ה במשנ"ב (שם סק"ה). ובמנהגי החת"ס כתב, שהיה נזהר מאד להחליף כל בגדיו לכל שבת קודש ואפי' הבית ידים. והחיד"א בס' מורה באצבע (סי' קלט) כתב, אשרי מי שיש לו בגדים מיוחדים מכף רגל ועד ראש מיוחדים לשבת. וכ"כ ובדינים והנהגות לחזו"א (פ"ט אות ג) שהיה מחליף לשבת כל בגדיו גם הטלית והכיפה והנעלים.

ובמג"א (סי' רסב סק"ב) כתב, שטוב שלא ילבוש בחול מכל מה שלבש בשבת אפי' חלוק.

בה' בשבת לכבוד שבת ולא ימתינו עד ע"ש, מפני שניחיו ע"ש כולו לצרכי הכנת שבת. ושכ"מ מדברי רבינו יונתן שם, וביש"ש שם. וכ"כ בחזו"ע שבת א', שהעיקר כדברי המג"א. וכתב החיד"א שם (סק"ח) שהתקנה לא היתה אלא שאם ירצו לכבס יכבסו ביום ה', ולא שעכ"פ יכבסו. ועוד פשוט שכל שיש לו בגדים מכובסים ונקיים אין צורך לכבס בכל שבוע וכן נהגו.

וצ"ע אם תקנת עזרא לכבס בחמישי לכבוד שבת, נוהגת גם בערב יו"ט. ולכאור' הדבר תלוי בפלוגתא הנ"ל, שאם התקנה היתה ללבוש לבנים לשבת, ה"ה ליו"ט. אך אם התקנה היתה שלא יכבסו ביום שישי, אפשר שבערב יו"ט לא תיקן, שאין לך רק מה שפירשו, ויש ג"כ חילוק, שצרכי יו"ט של אוכל נפש אפשר לעשות גם ביו"ט עצמו. ועוד, דאפשר שתקנת עזרא היתה שיעשו את יום הכביסה השבועי שרגילים לעשות בכל שבוע, יכוונו אותו ליום חמישי ולא ביום אחר, ולפ"ז מסתבר שהתקנה שייכת רק לגבי שבת.

מצות שמחת החג בזמן הזה

ושמחת לפני ה'א, עכשיו שאין בהמ"ק קיים אין שמחה אלא ביין, שנאמר ויין ישמח לבב אנוש. ע"כ. והרמב"ם (הל' יו"ט פ"ו הי"ח) כתב, והאנשים אוכלים בשר ושותים יין, שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין.

ותמה מרן הב"י (סי' תקכט), למה הצריך בשר, והא בברייתא מוכח דביין סגי. ותירץ הגר"י טייב בערה"ש (סי' תקכט סק"ב), שאף בזה"ז יש שמחה בבשר כדמוכח בסנהדרין (ע.), אלא שעיקר השמחה ביין. וכ"כ הרמב"ם בספר המצות (מצוה

יא) הנה בפסחים (קט). איתא, ת"ר חייב אדם לשמח את בניו ובני ביתו ברגל, שנאמר, ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך וכו'. ובמה משמחם? רבי יהודה אומר אנשים בראוי להם, ביין, ונשים בראוי להם, בבגדי צבעונים, [ובירושלמי פרק ערבי פסחים ה"א: "והקטנים בראוי להם, אגוזים ולוזים". והרמב"ם בספר המצות (מצוה נד) הוסיף: ומיני מתיקה]. תניא רבי יהודה בן בתירא אומר בזמן שהיה בית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר, שנאמר, וזבחת שלמים ואכלת שם

מצוה חיובית, והובא בשו"ת קנה בשם (חאו"ח סי' לא בד"ה וכן מבואר). וכן העלה שם להלכה. נויש מי שתירץ שלכן חילק הרמב"ם דבריו לשנים, שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין, דהרישא מיירי בזמן ביהמ"ק, והסיפא בזה"ז. וסייע ממה שבסו"מ שם (מצוה נד) סיים: ושם אמרו ריב"ב או', בזמן שביהמ"ק קיים, אין שמחה אלא בבשר, עכשיו אין שמחה אלא ביין. ועכ"פ י"ל שגם בזה"ז יש שמחה בבשר, רק שאינו מחוייב בדוקא].

ועכ"פ דעת הרמב"ם שמצות שמחה ביו"ט נוהגת מה"ת אף בזה"ז, ושלא כמ"ש התוס' מו"ק (יד:) דשמחת הרגל בזה"ז הוי מדרבנן, דהא דכתיב ושמחת בחגך, היינו בשלמי שמחה. כמ"ש בחגיגה (ת). וע' למהרש"ל בתשובה (סי' ת), וביים של שלמה (פ"ב דביצה סי' ה), ובארעא דרבנן (מע' ב סי' ריב), וביד אהרן (סי' תקכט), ובשו"ת משנת יעב"ץ (מועדים סי' מא). ובשו"ת יחו"ד (חלק ו סי' לג). ובס' בית השואבה (דף קס). כתב, שאם אין ידו משגת לקנות בשר ויין אלא אחד מהם, יש להעדיף יין, שבזה"ז עיקר השמחה ביין. וכמ"ש הרמב"ם בספר המצות הנ"ל. ע"ש. וע' בשו"ת יחו"ד (שם) בהערה, דמי שאינו יכול לאכול ביו"ט בשר בהמה מטעמי בריאות או כשרות, יקיים מצות שמחה של יו"ט בבשר עוף, (וכמ"ש התוס' ביצה ת). ע"ש.

והנה בביצה (לו:): שנינו, ולא מייבמין. עי' הרש"ש בענין שמחת ליל יו"ט דהוי רק מדרבנן, ואין בו משום עירוב שמחה בשמחה. וע"פ זה ניחא דעת מרן בש"ע (סי' תקמו) שמותר לישא אשה בערב יו"ט ואפי' סמוך לחשכה, והסעודה מותר לעשותה בליל יו"ט. והמג"א בסק"ד כתב להשיג על מרן, והעלה שאסור לעשות סעודת הנישואין בליל יו"ט, שהרי עיקר השמחה בו וכו'. וכבר העיר ע"ז החמד משה שם סק"ב, דבסוכה (מח:): ממעטינן לילה הראשון של יו"ט משמחה, וכן בפסחים (עא.). ומסיק דמרן הש"ע שפיר קאמר לדינא. ודלא כהמג"א. ע"ש. וכ"כ הברכ"י סק"ג, ורחה דברי המג"א. וע' בשאגת אריה (סי' סח) שהעלה שאין עיקר מצות שמחה בלילה הראשון של יו"ט אלא מדרבנן. ולפ"ז ניחא שפיר דברי מרן. וכן הסביר בעמודי

קנדי), שבכלל ושמחת בחגך לאכול בשר ולשתות יין וכו'. ומה שיתחייב מהם יותר, שתיית היין, כי הוא יותר מיוחד בשמחה. עכת"ד.

גם הנהר שלום כתב לתרץ, שכשם שמה שאמרו שבזמן בהמ"ק אין שמחה אלא בבשר שלמים, לא באו למעט "יין" דהא כתיב ויין ישמח לבב אנוש, אלא הכוונה שעיקר השמחה בשלמי שמחה, כך מה שאמרו בזמן שאין בהמ"ק אין שמחה אלא ביין, הכוונה שעיקר השמחה ביין, ולעולם צריך גם אכילת בשר.

והב"ח (סי' תקכט) כתב להוכיח כדברי הרמב"ם ע"פ הגמ' (חולין פג). בד' פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו, אמה מכרתו היום לשחוט, אלמא דאיכא מצות שמחה בבשר גם בזה"ז אף שאינם שלמים. וההיא דפסחים (קט). הכי פירושו, בזמן שביהמ"ק קיים עיקר השמחה בבשר שלמים, ובזה"ז אין עיקר השמחה אלא ביין. אבל בשר צריך אלא שאינו מעיקר השמחה. ובחגיגה (ת:) איתא שאין שמחה אלא בבשר בהמה.

אמנם המג"א (סי' תרצו סי' טו) כתב, שאע"פ שיש מצות שמחה ביו"ט, אין חיוב לאכול בשר אלא רק בזמן שביהמ"ק קיים. ויש לתמוה מלשון הרמב"ם הנ"ל, שכתב שאף בזה"ז אין שמחה אלא בבשר וביין. וכ"כ מהרש"ל בים של שלמה (פ"ב דביצה סי' ה) כד' הרמב"ם, שפשוט שאין שמחה ביו"ט אלא בבשר, אלא שבזמן בהמ"ק היו אוכלים בשר שלמים. ובערה"ש שם תמה כן על המג"א (סי' תרצו). והרב דרכי תשובה (סי' פט ס"ק יט) כתב לתרץ ד' המג"א דס"ל דלא הוי מצוה חיובית לאכול בשר, רק מצוה לכתחלה.

וכיו"ב כתב מר בריה דרבינא הגאון ממונקאטש בנימוקי או"ח (סי' תקכט), שגם בזה"ז יש מצוה לכתחלה לאכול בשר, אלא שאינו מעיקר החיוב, והביא סמך לאכילת בשר ביו"ט מהירושלמי (ספ"ד דמעשר שני). ובס' דרכי חיים ושלום (אות שצה) הביא מעשה מהגר"ח מצאנז שנראה דס"ל דמצות שמחה ביו"ט באכילת בשר חיובית. וכן בשו"ת ושב הכהן (סי' צה-צו) כתב, שלדעת הרמב"ם והטור אכילת בשר ביו"ט היא

יב. אף הנשים חייבות בשמחת יום טוב, והנשים יש לשמחן בראוי להן, דהיינו בבגדים פים ותכשיטין נאים. והקטנים משמחם בקליות ואגוזים וממתקים. (י)

שכ"ד הגר"ח מבריסק. ומהרי"ט (כתובות ד.) העלה שחתן הכונס בערב יו"ט צריך לעשות הנישואין בשחרית, ויעשה הסעודה קודם שיכנס יו"ט. וכ"כ בס' ברכות המים (סי' תקמו). אולם הכנה"ג העיד בגדלו שמנהג העולם היפך דברי רבו המהרי"ט. שאנו אין לנו אלא דברי מרן, וכמ"ש בבית השואבה (דף קסב ע"ב). וכ"כ הברכ"י, והמהר"א ישראל בספר כסא אליהו. וכ"כ בנהר שלום ובשלחן גבוה. וכן העלה השואל ומשיב תליתאה (סי' קד). [קטע זה ממאור ישראל].

אור (סי' לג). וכ"כ בס' דברי צבי (סי' תקמו). וכ"כ המשנ"ב (שעה"צ ס"ק טו) עפ"ד השאגת אריה הנ"ל. אולם מהר"ם שיק (א"ח סי' שמה) כתב ליישב דברי המג"א, על פי מ"ש השאג"א עצמו שם שלדעת הרי"ף והרא"ש יש חיוב שמחה מן התורה גם בלילה הראשון של יו"ט, וא"כ נקטי' כתרי מגו תלתא של עמודי ההוראה. וכן בשו"ת אבני צדק מסיגוט (א"ח סי' עד) חולק על השאג"א, ומקיים דברי המג"א. וכן באבני נזר (א"ח סי' תכג) העלה דלא כהשאג"א. וע"ע בעמק ברכה (עמ' צד) שהביא

בשביל שלמי שמחה אם יכול לאכול מקרבן של חבריו

כל שלן לילה א' יצא ידי לינה, דעיקר הקפידא הוא שלא יהי' שם דרך עראי שילך באותו יום שבא, וא"כ מיושב כל קושיות התוס', אך צ"ע אם כך היא כוונת הרמב"ם שם, ובאמת הרמב"ם השמיט כל דין לינה ברגלים, וצ"ע אמאי. ע"כ.

ויש מי שכתב, שהחיוב המיוחד באכילת בשר בסעודת יו"ט, הוא שיאכל כביצה שהוא שיעור שביעה, שבכה"ג נהנה הרבה מאכילת הבשר (עיין מוע"ז ח"ז סי' ק"א), אבל לקיום מצות שמחה נראה שאם שמח גם בפחות מכזית מקיים מצות שמחה דלא גרע משאר דבר שמשמחו. [תשוה"נ ח"ה סימן קנג].

ובקובץ אור ישראל (ה. עמ' קט) הביא מהגר"ח קנייבסקי שפשטות ההלכה משמע שיש לאכול שלמים גם בליל החג.

וע' בשפת אמת (ר"ה ה.) שהביא מ"ש התוס' דתיפוק ליה דטעון לינה משום שלמי שמחה. ולכאור' הי' נראה דעיקר מצות שמחה הוא לאכול כזית בשר שלמים, וא"כ כשחבירו נותן לו כזית בשר, יוצא ג"כ בזה. אך דעת התוס' נראה דצריך דוקא לשחוט שלמים, וקצת משמע כן גם בגמ' בחגיגה, וברמב"ם שכתב דג' מצות חייבין ברגל ראוי' שמחה חגיגה, ומשמע דאין יוצאין ידי שמחה, באכילת חגיגה. וצ"ע הטעם, דאין לומר דהמצוה לזבוח דוקא, דהא הכהנים יוצאים במתנות שלהם ידי שמחה, (רמב"ם בל' חגיגה). ובעיקר קושית התוס' לפי לשון הרמב"ם (בפ"ד מביכורים) משמע דעיקר מצות לינה בכל קרבן דילפינן מקרא דופנית כל פינות כו' הפי' כשבא לשם לצורך חיוב צריך ללון שם, וא"כ י"ל דאפי' מתעכב כמה ימים, ומביא קרבנות בכל יום, מ"מ

מצוה לשמח את הנשים בראוי להן, ואת הקטנים בראוי להם

העיר ע"ז, לא מצאתיו מפורש, דאע"ג דתניא בפרק ערבי פסחים (שם) אמרו על ר"ע שהיה מחלק קליות ואגוזים לתינוקות בער"פ, הא מפרש התם טעמא כדי שלא יישנו וישאלו, וא"כ היכא דלא שייך האי טעמא מנ"ל. וצ"ע. ע"כ. ובס' בינה לעיתים (הל' יו"ט שם) הביא שהים של שלמה כתב דכך מפורש בש"ס קטנים בראוי להם והיינו אגוזים וקליות, ובירושלמי (פ' ערבי פסחים ה"א)

(יב) לגבי נשים ראה בסעיף הבא. [ואפשר שבשמים למיניהם (בתוך הבית, ולא ברה"ר), הם בכלל שמחת האשה בתכשיטין, דבכמה דוכתי תכשיט היינו בשמים. ראה ברש"י (כתובות מח. קז: וביבמות ג:), והובא בב"י (אה"ע ט' ע), ובט"ז (שם סק"ו). והרמב"ם שם (אישות יג, ד) פי', בגדי צבעונין ופוך ושרק וכי"ב]. ולגבי קטנים, הרמב"ם (יו"ט פ"ו הי"ח) כתב שהקטנים נותן להם קליות ואגוזים, ומרן הבי"י (א"ח סי' תקכט)

ג. החיוב על הנשים עצמן לשמוח ביום טוב, ולא רק על הבעלים לשמחן. אלא שקניית הבגדים נעשית בדרך כלל על ידי הבעלים, כדי לשמחן. (ג)

ד. חרש שוטה וקטן פטורים ממצות שמחה בחג, אבל מוטל על אביהם לשמחם. אמנם אילם ששומע ואינו מדבר, וכן מי שמדבר ואינו שומע אף על פי שפטורים ממצות ראייה ומצות חגיגה, חייבים במצות שמחה בחג. (ד)

ויש שכתבו שאין לייסר ילד ביו"ט לצורך חינוך, שזה נוגד למצות שמחת יו"ט, ורק כשאין ברירה מותר לחנכו [הגר"ש דבילצקי, בנתיבות ההלכה ל"ה עמוד רצג]. ואמנם במקום צורך והכרח נראה שאין איסור, רק שימעט בזה, וידאג לעשות אורת שמחה בבית. ואם צריך לבנו על שאיחר לקום יעשה זאת בבדיחותא וברוח טובה שלא להרחיקו יותר.

מבואר להדיא דבראוי להם והיינו אגוזים ולוזים, וע"ש. וכ"כ בבן אריה שם. ובס' בנימין שם הוסיף שכ"ה גם בתוספתא (שם פ"י), וכ"כ בס' כתר המלך שם, וכ"ה במרכבת המשנה (אלפנדר. שם), דבתוספתא נזכר קטנים בראויים להם. וחזינן בגמ' שאמרו שכדי שלא ישנו כליל פסח מחלקים להם קליות ואגוזים, וש"מ שזה שמחה להם.

החיוב על הנשים עצמן לשמוח ביום טוב, ולא רק על הבעלים לשמחן

דאע"ג דמשמע דאביי דקאמר אשה בעלה משמחה פליג, נקטי' כר' זירא. ע"ש. הרי דהרמב"ם פוסק כר"ז ולא כאביי. וכן הקשה הלחם משנה בפ"ד ממצה"ק ע"ד הכ"מ הנ"ל. ע"ש. וכ"כ גם השאג"א (ס"ו סו) והביא ראיות לפסק הרמב"ם כר' זירא. ע"ש. וכן הסכים הגר"י שטיינהרט בשו"ת זכרון יוסף (א"ח ס"י י). וכ"כ בשו"ת שאילות שמואל (ס"י יא). ודלא כמ"ש בשו"ת עמק הלכה (תאו"ח ס"י קמו).

ובשו"ת בית אב חמישאי (ס"י שנא אות ב) נקיט דהרמב"ם פוסק כאביי דאשה בעלה משמחה. ועפ"ז כתב לחדש דנשים נוהגות אבלות ברגל, ומש"ה הויא מ"ע שאין הז"ג דנשים חייבות באבילות ע"ש. ואין דבריו מחוורים. שכבר הסכימו רוב האחרונים בד' הרמב"ם דאשה חייבת בשמחה מה"ת כר' זירא. וע' בישועות יעקב (א"ח ס"י תקמח סק"א). ובשו"ת משכנות יעקב מקרלין (חיוד ס"י עב). [יבי"א ח"ד (י"ד ס"י כה אות ג)].

(ג) בר"ה (ו:) איתא, בעי ר' זירא אשה מה היא בבל תאחר, מי אמרי' הא לא מחייבא בראיה, א"ד הא איתא בשמחה. א"ל אביי ותיפוק ליה דהא איתא בשמחה. והאמר אביי אשה בעלה משמחה, (שהחיוב על בעלה לשמחה ולא עליה, וא"כ לא קרינא בה ובאת שמה. תוס' שם בשם ר"ת. וכ"ה בפרש"י קידושין לד:) לדבריו דר' זירא קאמר. והרמב"ם (רפ"א מה' חגיגה) כתב דנשים חייבות בשמחה, וכתב הראב"ד, א"א לא בקרבן, אלא שתשמח עם בעלה שתעלה עמו והוא ישמחנה. וכתב מרן הכ"מ, שמקורו בקידושין לד': דאמר אביי אשה בעלה משמחה וכו'. וכ"ה דעת רבינו, ואין תפיסה עליו על שלא האריך לבאר זה. ע"ש. ולפ"ז כיון שלד' הרמב"ם אין מ"ע דשמחה אלא על בעלה, ואין הנשים מצוות בעצמן במ"ע דשמחה, י"ל דאבלות נוהגת בהן גם ברגל.

ברם בקושטא שדברי מרן הכ"מ תמוהים בזה, שהרי הרמב"ם (בפ"ד ממעשה הקרבנות הי"ד) פסק שגם האשה עוברת בבל תאחר, וכ' בכס"מ,

אילם וחרש ושוטה אם חייבין בשמחה ועל אביהם לשמחן

ואינו שומע, שומע ואינו מדבר, שפטור מן הראייה. ואע"פ שפטור מן הראייה, חייב

(ד) כראיתא בחגיגה (ב.), הכל חייבין בראייה ובשמחה, חוץ מחרש המדבר

טו. חייב אדם לשמח עמו ברגל את העניים והאביונים ואת האלמנות והיתומים, שכך נאמר (דברים טז, יד), ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך, "והלוי והגר והיתום והאלמנה" אשר בקרבך. ולכן יש לשלוח להם דרך כבוד מערב יום טוב, דברי מאכל ומשתה בעין יפה, די מחסורם אשר יחסר להם, כדי לשמחם. אבל מי שנועל דלתות ביתו, ואוכל ושותה עם אשתו ובניו בלבד, ואינו משמח את העניים ומרי נפש, אין זו שמחת מצוה של החג, אלא שמחת כרסו, ועל העושים כן נאמר (הושע ט, ד), "זבחייהם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם". ושמחה כזאת קלון הוא להם, שנאמר (מלאכי ב, ג), "וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם". וטוב להפריש מעות לעניים עבור כל סעודה מסעודות החג, כדי לשתף את העניים בשמחתו. (טו)

בשמחה. וחרש גמור שאינו לא שומע ולא מדבר, וכן שוטה וקטן, פטורים אף מן השמחה, הואיל ופטורים מכל מצות האמורות בתורה. ע"כ. ועפ"ז כתב הגאון חוות יאיר בהגהות מקור חיים (לש"ע סי' תקכט), חרש שאינו מדבר ושוטה וקטן פטורים מן השמחה, כמבואר בגמ'. מיהו נראה לי דמ"מ על אביהן לשמחן כדאמר' הכא. ע"כ.

חייב אדם לשמח עמו ברגל את העניים והאביונים ואת האלמנות והיתומים

שם]. וחכמים אומרים, לב"ש הראיה שתי כסף, ולב"ה מעה כסף, ותשלומי ראיית הרגלים שהיא נקראת צדקה. לכן נהגו הכשרים לעשות צדקה ברגלים. עוד שם (ס' תכה) כתב, ותשלומי הראיה נהגו בני ישראל לעשות צדקה ברגלים. ומהרי"ל (מנהגים. הל' יו"ט אות טו) כתב, גדולה המצוה להזמין לסעוד עמו ביו"ט את העניים ויתומים ואלמנות, ועיקר שמחת הרגל הוא לשמח את העניים, וליתן להם צדקה.

ובשו"ת אורח משפט (א"ח סי' קכח) כתב, שיזהר בצדקה, וצריך לדעת שלפי דין התורה הקדושה, מה שנוגע לחיי העני, קודם לכל מותרות של עצמו.

ובשו"ת בית הלוי (דרושים דרוש טז) כתב, שסידרו לומר (בהגדה של פסח) השתא הכא וכו', לפי שמנהג ישראל לעסוק אז בצדקה וליתן חיטים לעניים, שתקוותינו חזקה שניגאל בניסן, וזה בזכות הצדקה, כמ"ש (ישעיה נז) שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא וצדקתי להגלות. והיינו, שלכן מתחילים באגדה בפסקה הזאת, ליתן לעניים, ובזכות זה נזכה להקריב קרבן פסח, וזהו, השתא הכא, לשנה הבאה באר"י.

טז) הרמב"ם (פ"ו מהלכות יו"ט הל' יח). וכדבריו מפורש בזה"ק (פרשת יתרו דף פח:), דבכולהו חגיגין אבעי לבר נש למיכל ולחדי, ולמחדי למסכני, ואי אכיל וחדי בלחודיה ולא יהיב למסכני, עונשיה סגי, דהא לא יהיב חידו לאחרא, ועליה כתיב (מלאכי ב, ג), וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם, וכתיב חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי. וע"ע ברמב"ם הלכות חגיגה (פ"ב הי"ד), ובהלכות מגילה (פ"ב הי"ז). וביארו בזה"ק שם, שהחיוב יותר הוא בימים טובים, ולכן נאמר 'פרש חגיכם', דלא פרש שבתכם. ובשם הרבי רצ"ה מרימנוב הביאו רמז לזה, מהמשנה (ביצה לו:) אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד, דהיינו שאוכל בלבדו בלי אורחים.

וכבר אמרו חכמים (ברכות נה). חגיגה כז. מנחות צז.), בזמן בית המקדש מזבח מכפר, ועכשיו שולחנו של אדם מכפר, ופרש"י, דהיינו כשנותן לעניים.

והיראים (סי' שח) הביא מספרי (פ' ראה) ולא יראה את פני ה' ריקם, מן הצדקה. נראה בפ"י רבינו הלל שם, דצדקה מאן דכר שמיה. ובענף הלל (שם אות ח) הביא שגם הראב"ד כתב כן. והגר"א שם גורס "קרבן" במקום צדקה. וע"ע בתרגום המיוחס ליונתן

הנשמות הפורחות. יצאה בת קול ואמרה, הא נפשא פרחא גבאי ולא מטא יומא, וי וי לבני נשא דלא אשתכח בהו דיתיב נפשיה לגביה. ואז השליך ר' יוסי בפיו של אותו עני מים של גרוגרות וכו', והזיע ונתרפא, ושבה רוחו אליו. אחר זמן בא וביקר אותו ושאל לשלומו, אמר לו חייך רבי, נפשי יצאה ממני והעלו אותה לפני כסא הכבוד, ורציתי להיות שם, אלא שחפץ השי"ת לזכות אותך, והכריזו עליך מזומן הוא ר' יוסי לסלקא רוחיה ולאתקשר' בחד אידרא קדישא דזמין חברייה לאתערא תמן, והא אתקיננו תלת כורסייא דקיימין לך ולחברך, מההוא יומא הוי משגיחין ביה בני נשא ונתנו לו כדי צורכו. ותו מסכנא אחרא אעבר קמי דר"י והוי פלג מעה כסף בידוי, א"ל לר"י השלים לי ולבני ולבתי נפשיין, א"ל ר' יוסי האיך אשלים נפשייכו דהא לא אשתכח גבאי רק פלג מעה, א"ל האי מסכנ' דהא אשלימנא בפלג אחרא דאית לי. אפקיה ויהיב ליה, אתחזיאו לר' יוסי בחלמא, דהוא אעבר בשפתא דימא רבא ובעאן למישדיה בגווייה, ויהיב ידיה לרשב"י דהוא אושיט ידיו לקבליה, ואתי האי מסכנא ואפקיה ואשתזיב, כד איתער נפל בפומיה האי קרא, "אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה'". ע"כ. הרי לך כמה אוהרות שצריכין להזהר בעניינים, ובפרט גבאי צדקה צריכין לראות לקנות חיטים ולטחון ולשלוח הקמח לעניים, שאז הנאתן קרובה. ויותר יש לגבאי כששולח קמח ובשר לעניים. עכ"ד.

אם לא שיתף את העניים בשמחתו אם יצא ידי חובתו

לידי שמחה, ולא שזו מצוה שבלב, ואף שהעיקר הוא שיהיה שמח ויתכן שאם אכל בשר ושתה יין ולא הגיע לידי שמחה אפשר שלא יצא י"ח, וצריך למצוא דרכים נוספים שיביאווה לידי שמחה, מ"מ אין המצוה לשמוח בכל רגע ורגע, אלא די במשך חצי היום שעושה בו מעשים לשמחה.

ובן משמע לכאורה ממה שאמרו בגמ' חציו לכם. [וכמו שנראה פשוט לגבי פורים שתקנו בו משהתה ושמחה, שנראה שאין מצוה לשמוח בכל רגע, אלא תקנו שיעשה סעודה שיאכל וישתה לשמחה, ובוה יוצא יד"ח

וכתב בקב הישר (פרק צא), שבפרט בערב פסח, צריכין ליתן צדקה ופרנסה לעניים, כי בפסח נידונים על התבואה, ואיתא בזוה"ק (זו"ה פ' בראשית), בפסח נידונים על התבואה, אר"י, על התבואה ממש, שבשנה שעברה נתן להם הקב"ה תבואה כדי סיפוקא לעלמא, וכשרואה הקב"ה שהבריות לא יצאו ידי חובתן בעשיית הצדקה נגד השפעת הטובה שנתן להם בתבואה, ולא נתנו מעשר כהוגן, כד אתי פסח, דן הקב"ה לכל עלמא על ההוא תבואה דיהיב להו בשתא דעברה. ע"כ. לכן יתבונן האדם היטב בכל חודש ניסן אם יצא י"ח היטב במצוה של צדקה, נגד ההשפעה שקיבל מהשי"ת בשנה שעברה. וכ"ש שמוטל כן על ראשי עדת עם קודש להתבונן על צרכי העניים, וצורכם לחג הפסח, שהם מרובים.

ואיתא בזוה"ק (פ' בשלה), א"ר חייא, כתיב כי שומע אל אביונים ה', וקשה, וכי אל אביונים שומע ולא לאחר, א"ר שמעון, בגלל שהאביונים הם קרובין יותר למלך, דכתיב, "לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה", ואין לך בעולם מי שהוא שבור לב כמו העני. ואמר רשב"י, בא וראה, כל אותם בני העולם נראים לפני השי"ת בגוף ובנפש, והעני אינו נראה רק בנפש לבד, וקב"ה קריב לנפשא יתיר. עני אחד היה בשכונתו של ר' יוסי ולא היה מי שישגיח בו, והוא היה ביישן גדול, יום אחד נחלש מאד מחמת הדוחק, נכנס לפניו ר' יוסי, שמע קול אחד משמים, טילקא טילקא (פ"י, גלגל. שהעניות הוא גלגל החזור בעולם). ובמקום ששם גלגל

ועיין בס' החינוך (שם) שכתב, "ועובר ע"ז ואינו משמח עצמו ובני ביתו והעניים כפי יכולתו לשם מצות הרגל ביטל עשה זה, ועל הדרך הזה יאמרו זכרונם לברכה (אבות פ"ב משנה י"ב) יהיו כל מעשיך לשום שמים".

וחנה יש לעיין אם מצות שמחת יו"ט היא מצוה שבלב, להיות שמח בלבו בכל ימות החג, או דילמא המצוה היא במעשה, לעשות מעשים שיביאו אותו לידי שמחה. ובדברי הרמב"ם כאן משמע שהמצוה היא לעשות מעשים שיביאו אותו

י"ט, היא מצוה קשה ביותר, להיות שמח בכל רגע ורגע. וכן הביא בשו"ת משנה הלכות (ח"ז סי' עה) מפי השמועה, שאמר הגר"א שהמצוה שיותר קשה לקיימה בכל התורה היא מצות שמחה שצריך להיות בשמחה שמונה ימים בלי הפסק. (ומש"כ שמונה ימים היינו לבני חו"ל.)

לכל היום ודו"ק]. וא"כ עיקר המצוה היא שיעשה דברים המשמחים אותו, שיאכל וישתה ויטיב את לבו, ואף שאינו אוכל ושותה כל היום, מ"מ א"צ להיות שמח כל רגע ורגע, אלא אוכל בצהרים סעודה גדולה שנותנת שמחה כללית בכל יום ויום. וזה דלא כמו שמובא בשם הגר"א שמצות שמחת

שמחת החג בקנייה לעניים אתרוג או ספרי קודש

סוכה ולולב שופר תפילין וציצית, אם יש לך אתה חייב, ואם אין לך אין אתה חייב. אבל אצל כיבוד אב ואם, בין שיש לך ובין שאין לך, כבד את אביך ואת אמך, ואפי"ו אתה מסוכב על הפתחים. הרי מבואר דאם אין לו לקנות לולב שופר תפילין וציצית פטור ממצוות אלה, ואינו חייב לחזור על הפתחים כדי לקיים מצוות, וממילא אין גם חיוב לתת לעני כדי שיוכל לקיים מצוות, שהרי הוא פטור מהמצוות. והנה בביאה"ל כתב לתמוה על דברי הירושלמי שאין חיוב לחזור על הפתחים, והלא קי"ל דעל נ"ח וד' כוסות צריך לשאול על הפתחים אף שהם מדרבנן, וכ"ש במצוות דאורייתא, ואין לומר דהוי פרסומי ניסא שהרי גם על נר שבת שואל על הפתחים ונשאר בקושיא, וכבר הקשה כך במור וקציעה, עכ"ד המשנת יעב"ץ.

וחנה מלשון הרמב"ם הנ"ל מדוייק, שהצדקה לעני לפני החג היא בענינים שבמאכל ומשתה, ואם לעני חסר כסף לאתרוג וכדו', זהו מדין צדקה הרגיל אבל אינו קשור לשמחת החג. ולפ"ז יש לדון במי שיש לו קצת מעות, ועומדים לפניו ב' עניים, אחד צריך את המעות לצורך שמחת יו"ט, והשני עבור אתרוג, למי יתן, ולהנ"ל כל החיוב של צדקה בערב החג הוא רק עבור צרכי הגוף, שלא יהיה שמחת כריסו כלשון הרמב"ם, ולא עבור קיום מצוות, שהרי מי שאין לו אמצעים לקיים מצוה, הוא אנוס ופטור. וע' בביאה"ל (סי' תרע"א ד"ה ואפי") שכתב לגבי נ"ח, בשם החמד משה, שהגבאים חייבים ליתן לעני שמן כדי שיוכל להדליק נ"ח, כמו שחייבים לתת לעני ד' כוסות בליל פסח, יעו"ש. משמע שחייבים לדאוג לעני, אף לקיום מצוות מדין צדקה, ועכ"פ מדין ערבות.

ויעוין גם בשו"ת חתן סופר (סי' צב) שנטה לומר שאין חיוב לתת צדקה כדי שהעני יוכל לקיים מצוות, אלא דמ"מ מסיק שם שיש בזה משום מצוות גמילות חסד.

והגאון רבי בצלאל ז'ולטי זיע"א בספרו משנת יעב"ץ (או"ח מועדים הלכות פסח סי' ז ג) הקשה, מנא להו לחמד משה ולביאה"ל שיש חיוב לתת לעני כדי שיוכל לקיים מצוה, דלא מצינו חיוב צדקה אלא לצרכי גופו, ולא מה שחסר לו לקיים מצוות. ואדרבה יש להביא ראייה שאין חיוב צדקה לתת לעני, שיוכל לקיים מצוות, מכתובות (ט:): שנאמר "די מחסורו אשר יחסר לו", וזוהי אשה. ולכאור' צ"ע הרי יש מצוה לשאת אשה, א"כ הרי זו צדקה, ומוכח שאין חיוב מדין צדקה לתת לעני כדי שיוכל לקיים מצוה. ועוד שהרי נאמר בירושלמי (פאה פ"א ה"א הובא בר"ש) תני רשב"י גדול הוא כיבוד אב ואם שהעדיפו הקב"ה יותר מכבודו, נאמר כבוד אביך ואמך, ונאמר כבוד את ה' מהונך, מה אתה מכבדו ממה שחנך, עושה

ויש מי שכתב בדעת החמד משה, דמה שצריך ליתן לעני עבור שמן לנ"ח, אינו מדין צדקה, אלא מדין ערבות, שכל ישראל ערביין זה לזה, וכמבואר בשעה"צ (סי' תרנה סק"ה) דאם חסר לחברי מצוה הרי זה כאילו חסר לי, ולכן אם חסר לחברי אתרוג, הרי זה כאילו חסר לי.

ולפ"ז היכא שיוכל לתת את הכסף או לקיום מצוות אתרוג, או לשמחת יו"ט, נראה שיתן לצורך שמחת יו"ט, כיון ששמע מעהרמב"ם (פ"ו מהלכות יו"ט הי"ז וי"ח) שמה שמאכיל לעניים ביו"ט, אין זה רק מדין צדקה או ערבות, אלא מדין שמחת יו"ט שלו, שכתב וז"ל: וכשהוא אוכל

טז. בכמה מקומות נהגו שבשבת הקודמת לשלש רגלים נשבת הגדול, שבת שובה, ושבת כלה], מסתובבים גבאי בית הכנסת בין הקהל להתנדב צדקה לעניים, זכר לשלש פעמים בשנה יראה וגו' איש כמתנת ידו. ומברכים את הקהל המתנדבים צדקה. והנותן צדקה כראוי, כאילו בנה בית המקדש והקריב כל הקרבנות בתוכו וזוכה לחיים טובים. (טז)

יעו"ש. וא"כ יש להעדיף את הנתינה לצורך שמחת יו"ט שהוא מצוה שלו, משא"כ אם יתן לעני אחרוג אין זה מצוה שלו אלא מדין ערבות, וצ"ע. וכ"ה בס' חשוקי חמד (סוכה מח).

ושותה הרי הוא חייב להאכיל לגר ליתום ולאמנה, עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנוצל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו, אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו,

לתת צדקה לעניים בערב החג - ובסעודות החג

נוטל חומש קטן בידו, והיה מסבב מאיש לאיש כדי כשיקום האיש נגדו יהיה לכבוד התורה שבידו, והיה מברך לכל אחד ואחד שיתנו מתנת ידו, אפי' לנער אם הוא בר מצוה. וכשהגיע אל הש"צ וברכו, אמר לו תברך גם אותי. כשסיים לברך את הצבור, נטל ס"ת מן ש"צ, וברך את כל הקהל הם ובניהם ונשיהם וכו', והחזיר ס"ת לש"צ וישב. ע"כ. והיה ראוי לעשות כן ביום שקורין כל הבכור וכמנהג מהרי"ל, אלא שהצדקה נצרכת לעשותה כבר קודם יו"ט כדי לקנות בה דברים הצריכים ליו"ט.

(טז) ז"ל רבינו החבי"ב בשיירי כנה"ג (סי' תצ בהגה"ט), מנהיגנו שבשבת שקודם ג' רגלים, מתנדבים שלש פעמים, זכר לשלש פעמים בשנה, איש כמתנת ידו כו' נדברים ט"ז, ט"ז - י"ז]. ומזה הטעם קורין פרשת כל הבכור בכל יום שני של שלש רגלים. ויש מקומות עושין השלש פעמים ביו"ט עצמו, יש עושין ביו"ט א', ויש עושין אותו ביו"ט שני. וכתוב בדרשות מהרי"ל בסוף סדר תפלת הפסח (כ' ע"ב בהגהה) שמנהגו היה לעשות הג' פעמים ביו"ט אחרון של שלש רגלים, שבו קורין כל הבכור, והיה

מעלת נתינת הצדקה בפרט החגים - כאילו בנה בית המקדש והקריב עליו קרבנות

וכמבואר בזוה"ק (הקדמה י'), פתח רבי שמעון ואמר, כל מאן דחדי באינון מועדייא ולא יהיב חולקא לקודשא בריך הוא, ההוא רע עין, שטן שונא אותו, וקא מקטרג ליה וסליק ליה מעלמא, וכמה עקו על עקו מסבב ליה, חולקיה דקודשא בריך הוא למחדי למסכני וכו'. ע"כ. הרי שמי שאינו נותן צדקה לעניים בחגים ובמועדים, עונשו חמור, כי השטן מקטרג. וכנגד זה מרובה מדה טובה ממדת פורענות, כי ע"י הצדקה לעניים ובפרט בחגים ובמועדים, זוכה לשמחה במקום צרה. וזו סגולה שיהיה אדם שש ושמה, והשמחה במעונו, הוא כשהוא משמח לעניים ונותן צדקה, גם ה' יתן הטוב כמדתו הטובה שמשלם מדה כנגד מדה, להיות שמח בבניו ובבנותיו. וכאילו בנה בית המקדש והקריב כל הקרבנות בתוכו. וזוכה

והגר"ח פ' בהקדמת ספר מועד לכל חי כתב: לבאר מה שתקינו בתפלה, "והשיאנו ה' אלקינו את ברכת מועדיך: לחיים, בשמחה, ובשלום", דלמה נקט ג' דברים אלו יותר משאר ברכות שבתורה. וביאר, עפ"ד התורת כהנים (פ' אמור) א"ר אבדימי ברבי יוסף, מה ראה הכתוב ליתנה באמצע הרגלים, פסח ועצרת מכאן, ור"ה ויהיכ"פ וסוכות מכאן, ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופאה לעני כראוי, מעלה עליו הכתוב כאילו בנה בית המקדש, והקריב עליו קרבנותיו בתוכו. ע"כ. למדנו מזה, כי מעלת הנותן צדקה ומתנות לעניים כראוי, מעלין עליו כאילו בנה בית המקדש והקריב עליו קרבנותיו בתוכו. וזהו בכל ימות השנה, כ"ש וק"ו כשנותן מתנות לעניים בחגים ובמועדים.

12. בזמן שהיה בית המקדש קיים היתה מצוה על ישראל לשמח את הכהנים הלויים שומרי משמרת המקדש, שהיו עובדים בכל כוחם בהקרבת הקרבנות, וגם היו מורים הוראות בישראל, כמו שנאמר (דברים לג, ח), וללוי אמר וכו', יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל. וכן נאמר והכהנים הלויים בני צדוק וכו' ואת עמי יורו. והם בכלל מה שנאמר ושמחת בחגך אתה "והלוי", וכן נאמר, השמר לך פן תעזוב את הלוי כל ימיך על אדמתך. (וע' בבית יוסף יו"ד סי' רנא, ובשו"ת לב חיים ח"ב סי' ריג). ובזמן הזה שבעונות הרבים בטלה עבודת המקדש, מצוה לשמח ברגל את האברכים שלומדים תורה יומם ולילה, ומורים הוראות לישראל, שהם במקום הכהנים הלויים, כמו שאמרו במנחות (ק). תלמידי חכמים שעוסקים בתורה מעלה עליהם הכתוב כאילו עוסקים בעבודת בית המקדש. (י)

שלא יקטרג עליו השטן, וגם שלא יהיה לו עקתא בחר עקתא, אלא אדרבא שיהיו ששים ושמחים הוא ובני ביתו, ומכלל השמחה במעונו שלא יהיה שום מריבה בתוך ביתו. וזוכה לחיים.

על ידי שנותן צדקה כראוי בערב החג זוכה לשלום בית

להקב"ה כמו כן הקב"ה פורע לו, שיהיה שלום בתוך ביתו, ויאכל לשובע נפשו, בשמחה ובטוב לבב ושלום באהלו, א"כ היינו דקא דייק קרא לומר והיה מעשה הצדקה שלום, כלומר והיה שאין והיה אלא לשון שמחה, כי הוא זוכה ע"י הצדקה להיות שמח, ואינו אוכל לחם עצבים, משום שע"י מעשה הצדקה עושה שלום בין הקב"ה לעני, א"כ הרי הוא זוכה להיות לו גם שלום בחילו. כאמור, שכן כתיב בחר הכי וישב עמי בנוה שלום שיהא בביתו ג"כ שלום. [עכ"ד הגר"ח פ"פ].

ובספר הנהגות צדיקים במנהגי מהר"א גאלאנטי (אות טז) כתב, שמנהגם שאנשי מעשה בכל ערב שלש רגלים קונין כבש אחד ומחלקין אותו לעניים.

וביפה ללב ח"ג (יו"ד סי' רמט אות כח) הביא מספר לקוטי עצות (ערך ברית אות ג"ן), שמתן בסתר הוא תיקון למקרה לילה ר"ל.

(יז) ראה במ"ש הגר"ש הכהן מוילנא בשו"ת בנין שלמה (סי' לג). וע"ע במ"ש בשו"ת שער אשר למהר"א קובו, בסוף חלק ב. וכ"כ בס' קול מנחם אהל ברכה (ש"ע א"ח ח"א עמ' רטו, להאדמו"ר מקאליב), שבזה"ז יש חיוב לתת מעות לתלמידי חכמים במקום המצוה לתת ללויים כמו שכתוב בתורה שמצות עשה לשמח את הלוי, והנותן מעות

וכתב מהר"ח פלאגי שם: והנה יש כמה מעשירי עם, שבתיהם מלאים כל טוב, ותמיד כל היום וכל הלילה אש המחלוקת לא תכבה מתוך ביתם. ובפרט בבוא עליהם מועדים וימים טובים, ובמקום שמחת המועד נהפך ליגון, והנם אוכלים לחם העצבים ובעצבון תאכלנה, ודקדקתי אחריהם וראיתי שהסיבה היא, שאינם פותחים את ידיהם לחלק לעניים בחגים ובמועדים כפי עושרם, על כן באה להם הצרה הזאת. וכדברי רו"ל, אם אתה משמח ארבעה שלי אני משמח ארבעה שלך. וכמה פעמים שלחתי אחריהם להוכיחם תוכחות חיים, שצריך ליתן לעניים ובפרט לעמלי תורה, בחגים ובמועדים מתנה הראויה, דבר המשמחו, דאם נותן לעני פרוטה כדרך שנותן לו בכל שבוע, מה שמחה היא זאת.

ואמרו רו"ל (ויק"ר פ' בהר פרק לד), אר"י בר סימון, העני הזה יושב ומתרעם על הקב"ה מ"ש אני מפלוני, הוא ישן על מטתו ואני ישן כאן, פלוני ישן בביתו ואני כאן. ועמדת אתה ונתת לו, חייך שאני מעלה עליך כאילו עשית שלום ביני לבינו. הדא הוא דכתיב או יחזק במעוזי יעשה שלום לי, שלום יעשה לי. ע"ש. הרי כי ע"י שאדם נותן צדקה לעני הוא עושה שלום בין העני להקב"ה, א"כ מדה כנגד מדה, כמו שאדם ע"י הצדקה שנותן לעני הוא עושה שלום בין העני

יח. חייב אדם להקביל פני רבו ברגל (ר"ה טז: רמב"ם תלמוד תורה פ"ה ה"ז). ויש אומרים שמצוה לבקר את רבו בכל רגל, ויש אומרים שאין מצוה זו נוהגת בזמן הזה. וכל אדם יקפיד בער"ש ובפרט בכל ערב חג להתקשר להורים (ולסבא והסבתא) למסור להם ברכת שבת שלום או חג שמח, ולכבד אותם ולבקש ברכה מהם. ובפרט מי שהוריו מקפידים על כך, שנכון לבקדם מידי פעם, וישמח אותם, וגדולה מצות כיבוד הורים שבעבורה זוכה לאריכות ימים ושנים. ואיתא במדרש (בראשית רבתי ר"פ וישלח), שגדול כח כיבוד אב ואם כתלמוד תורה, שנאמר כי הוא חייך ואורך ימיך (דברים ל, כ), ובכיבוד אב ואם נאמר למען יאריכון ימיך (שמות כ, יב). ללמדך, שכל המכבד אביו ואמו מובטח לו שהוא בן העולם הבא, אע"פ שאינו בן תורה. ומ"מ מצד עיקר הדין אין חיוב על הבנים לבוא לחוג את החגים אצל ההורים אם יש להם סיבה שלא לבוא, או שהבן טרוד בהרכצת התורה, שתלמוד תורה כנגד כולם. ועכ"פ כאמור יבקר אצלם מידי פעם בפעם לגרום להם נחת. (יח)

רפואה, ומדה טובה מרובה.

לתלמידי חכמים לא יצטרך להוציא הוצאות על

חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, ואם דין זה נוהג בזמן הזה

ואם היה במקום רחוק יש לו לראות פעם אחת ברגל, ולא הוצרך רבי יצחק להזכיר אלא למי שרבו במקום רחוק שלא יתעצל מלראותו, ושבת דנקט כולל גם יו"ט. ע"כ. [והיוצא מדבריו ד' חילוקים יש בזה. א. כשרבו תוך העיר, חייב להקביל פניו בכל יום. ב. כשהוא חוץ לעיר, ובתוך התחום, דהיינו מקום קרוב, די שיקביל פניו פעם אחת בחדש או בשבוע. ג. אם רבו חוץ לתחום והולך וחוזר באותו יום, אינו חייב רק מרגל לרגל, דהיינו בחוה"מ. ד. אם רבו רחוק, שאינו יכול לחזור באותו יום, אפי' ברגל אינו חייב (מי שלמה ה' ת"ת פ"ה בהגה). אכן יש שפרשו שגם בריחוק מקום הגדול ביותר, צריך לקבל פניו לפחות ברגל. וע"ע להלן].

גם בסוכה (כז:): כתב הריטב"א, שאם רבו נמצא בעיר, חייב התלמיד להקביל פניו בכל יום ויום. והובא בבאיור הלכה (ריש סי' שא).

ומזה יש שהעירו שחובה על כל אדם להקביל פני אביו ואמו בכל יום, כאשר דר עמיהם בעיר אחת. ועכ"פ דרך הטלפון. אלא דמעשים בכל יום שגם ת"ח אינם נזהרים בזה, זולת בער"ש ויו"ט, או פעמיים בשבוע. ובדברי מלכיאל (ח"ב סי' עה) כתב שיש מצוה להקביל פני אביו וכן רבו בכל יום ויום, רק שאין בזה חיוב. ושכן מוכח

(יח) ראה בילקו"י ארבעת המינים מצות שמחת החג הערה כג עמוד תשנ. וע' בגמ' (ר"ה טז:): א"ר יצחק חייב אדם להקביל פני רבו ברגל. שנא' (מלכים ב פרק ד) מדוע את הולכת אליו היום, לא חודש ולא שבת היום, ומשמע דבחודש ובשבת איבעי ליה למיזל. וכן אמרו בחגיגה (ג) ופרש"י, יו"ט היה, שחייב אדם לכבד את רבו בהקבלת פנים וכו'. וכן אמרו עוד בסוכה (כז:): אמר ר' יצחק חייב אדם להקביל פני רבו ברגל וכו'. וכן מבואר עוד בסוכה (י): ופרש"י, שלוחי מצוה אנן, להקביל פני ראש הגולה, דחייב אדם להקביל פני רבו ברגל. ע"כ. וכ"פ הרמב"ם (פ"ה מהלכות ת"ת ה"ז).

ויש לעיין, דלכאור' בפסוק הנז' נאמר לא חודש ולא שבת ולא הוזכר רגל כלל, וא"כ היאך למד מכאן רבי יצחק שחייב אדם לבקר את רבו ברגל, ועוד שא"כ הו"ל למימר חייב אדם להקביל פני רבו בשבת. וכבר עמד ע"ז הריטב"א שם, וכתב, די"ל דרבי יצחק תפס קצה אחרון, כי הקבלה הוא בכל תלמיד כפי קירובו לרבו, כי אם הוא בעיר חייב לראותו בכל יום, ולא סגי בלא"ה, ואם הוא חוץ לעיר במקום קרוב, פעם אחת בשבוע או בחודש, וזה שאמרו מדוע את הולכת אליו היום, לא חודש ולא שבת, שראית אותו,

הרב, מ"מ השונמית היה דרכה בחודש ושבת. ובמרומי שדה (ר"ה טז): כתב, דנראה דגם בשבת וחודש אינו חובה, דאפי' לביהמ"ק אין חיוב בהם, ורק יש בזה מצוה. והעיר ע"ד הריטב"א והר"ח. ושגם מפרש"י (סוכה כז: ד"ה הא דאזיל), מבואר להיפך, דפי' הא דאזיל ואתי ביומיה מיירי בתוך התחום וביו"ט ממש.

ובמהרש"א (סוכה כז:): כתב, דנקט רגל גם שאינו מפורש בקרא, דלא גרע רגל מחודש. ומהר"ל בחי' אגדות (ר"ה טז): תי', שברגל חיוב הוא, ובשבת ור"ח רק מצוה ולא חובה.

אם האשה עוברת על "בל תוסיף" כשמקיימת מצות קבלת פני רבו ברגל

אלא זה הרגל. ע"כ.

ובפנים יפות (סוף פר' ראה) פירש את הפסוק לא חודש ולא שבת, דחודש היינו ר"ה, דכתיב תקעו בחודש שופר, ושבת היינו יוה"כ"פ דכתיב מערב עד ערב תשבתו שבתכם. ע"כ. ובפענח רזא כתב, שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך וגו', כתוב שלש בלא בוא"ו, כי ו' פעמים צריך להקביל פני רבו, בג' רגלים ובר"ה ויוה"כ"פ ושמיני עצרת.

וע' במצפה איתן (סוכה י:): שהקשה, אמאי רב חסדא ורבה בר רב הונא היו פטורים מן הסוכה, בשל היותם שלוחי מצוה, והרי סוכה היא מצות עשה מה"ת, ואילו קבלת פני רבו ברגל היא מצוה מדברי קבלה. ותיריך, דנהי דעיקר החיוב של קבלת פני רבו ברגל הוא מדברי סופרים, ומדאורייתא ליכא חיובא כלל, מ"מ זהו רק לענין חיוב, אבל לענין קיום המצוה ודאי דבעת קבלת פני רבו הוא מקיים מצוה דאורייתא של כיבוד רבו והדרת פני זקן, וא"כ שפיר מיפטר מחמת זה ממצות סוכה, דהא גם בעוסק במצוה קיומית לבד, אף שאינה חיובית, ג"כ אמרי' ביה העוסק במצוה פטור מן המצוה.

אלא שיש קצת דוחק בדברי המהר"ץ חיות הנ"ל, דהיוצא מדבריו דמעשה השונמית ובנה ארע כמועד דוקא, והעיר לה מצד בל תוסיף, וזה קצת דוחק דמשמע בגמ' דאיירי ביום חול רגיל, וראה מה שהעיר בזה בספר עמק ברכה (עמ' יג).

בחגיגה (ה:): ע"ש דיליף לה מקרא כי יראה חכמים וגו'. ושו"מ דברי הריטב"א. אך סיים שהרמב"ם לא סתם בזה ולא הזכיר רק ברגל ולא יותר. וצ"ל דס"ל בהא בחגיגה, שאינה רק מצוה רצונית ולא חיובית. וע"ש עוד שלד' הרשב"א והריטב"א מקביל פני רבו בחוה"מ, אך לפרש"י (סוכה שם) משמע שעיקר החיוב הוא ביו"ט ראשון ולא בחוה"מ. וצ"ל טעמו דהוי כמו עלייה לירושלים שמצותו על יו"ט ראשון. וע' במג"א (סי' ש"א סק"ז) דבחודש ושבת הוי מצוה וברגל חיוב. וכתבו במחה"ש ופמ"ג, דאף שמצוה בכל יום לקבל פני

ובמהר"ץ חיות (ר"ה שם) כתב, דלשיטת רש"י בנזיר דאם הנשים עושות מצוה שמן הדין פטורים, עוברים על בל תוסיף, ממילא הקבלת פנים ברגל אם היא מצוה, הרי הנשים פטורות ממנה, דמ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות, ולכן שפיר אמר אלישע לאשה השונמית לא חודש ולא שבת, דבחודש ושבת רשאית למיזל כיון דליכא מצוה באנשים, משא"כ רגל דאיכא מצוה באנשים אסורה לילך אצלו דעוברת בכל תוסיף. ונכון. ע"כ. ומ"ש "ושפיר אמר אלישע" פליטת קולמוס הוא, כי לא אלישע אמר זאת אלא בעלה של השונמית, וכמו שהעיר כן בספר עמק ברכה (עמ' יג). וע"ש שכתב לדחות, דלענין בל תוסיף לא שייך אלא כשהמצוה היא חיובית, כמו שופר ולולב וסוכה, אבל כשהמצוה היא גם קיומית ויש בה מצוה גם שלא בשעת חיובה, ודאי שלא יתכן לומר שהאשה עוברת בכל תוסיף אם היא מקיימת אותה ברגל אך ורק משום שעל האנשים באותו זמן היא מצוה חיובית.

וע' באלפסי זוטא (ר"ה טז). שכתב, דמשמע דבחודש ושבת בעי למיזל, ודוקא נשים דכוותה שבטלות ממלאכה בר"ח, אבל אנשים ברגל בלבד דהיינו שבת דקרא, ואקדמיה לחדש דתדיר, כדאמרי' בירושלמי (ר"פ כהן גדול סוף ה"א), כהן גדול ונזיר ומקודש תדיר קודם, אבל שבת בראשית תדיר ומקודש הוא, אי נמי חודש ושבת דתלו בהדדי משמע, דהכי קאמר לה, אפי' חודש תדיא ליתיה היום, ואיזהו שבת שהחודש גורם,

אם יש איסור בל תוסיף בנתינת דבק בראשי חוטי הציצית

השוו ר"ח לשבת ומועד, דר"ח נמי מיקרי מועד. משא"כ אנשים פטורים בר"ח משום ביטול מלאכה. ונהי דמעיקר הדין אף בנשים לא שייך כלל דין זה, דכיון דנשים אינם חייבים בתלמוד תורה, מיהו כיון דקרא בשונמית כתיב, שהלכה לגבי אלישע שהיה נביא והיתה תדיר אצלו, והכירה במעשיו שהיה איש קדוש, מש"ה הצריכה לילך להקביל פניו. ע"כ.

ובערך לנר (ר"ה טז:) העיר על דבריו, דתירושו לא שייך רק לענין חודש, אבל למה לא קאמר ג"כ שחייב לקבל בשבת ע"ז לא תירץ כלום. ע"כ. ובטורי אבן שם כתב ליישב, דשבת דבקרא היינו יו"ט, ולא שבת בראשית, וכדדרשי' למחרת השבת דגבי ספירה, דהיינו מחרת יו"ט, דאי שבת ממש אמאי מקדים קרא לחודש קודם שבת, הא שבת תדיר יותר מחודש. אבל אם הוא יו"ט ניחא. ומיהו משמע ליה לר' יצחק דהאי חודש לאו חודש ממש אלא יו"ט של ר"ה דמיקרי חודש, כדכתיב תקעו בחודש שופר ודרשינן ליה אר"ה. וע"ש עוד.

אולם במג"א (סי' שא סק"ז) כתב, שאין חיוב זה אלא ברגל, ולא בשבת ובראשי חודשים, ורק עכ"פ מצוה איכא. וכיאר דבריו במחצית השקל שם, דקשיא ליה להמג"א, דפתח ברגל וסיים בר"ח ובשבת נדהיינו דאמר רבי יצחק חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, והביא ראיה לזה מקרא דכתיב ביה חודש ושבת, וגם מנא ליה דחייב דילמא מצוה הוא, ולכן ס"ל להמג"א דהכי פירושו, מכלל דבחודש ושבת בעי ליה למיזל, והיינו דאיכא מצוה, ומיניה יליף רבי יצחק מסברא דברגל שהוא מזמן לזמן איכא חיובא.

ואמנם לגירסת רבינו חננאל שם אתי שפיר, דגריס שם בגמ', והא דרגל אמרו, ופרקינן, אם רבו שרוי במקום קרוב חייב להקביל פניו בכל חודש ושבת, ואם הוא במקום רחוק חייב להקבילו ברגל. והעיר הרב המגיה (בש"ס דפוס וילנא) שם, שמדברי רבינו נראה בהדיא שהיתה לו גירסא אחרת בגמ', וע"פ גירסתו נסתלק מה שהעירו

ואגב, יש שהעירו על מה שיש נהגו לטבול את ראשי חוטי הציציות בדבק, כדי שלא יתפרדו, ויש חששו בזה לבל תוסיף. שמוסיף מין קשר בחוטי הציצית. אך ע' בערוה"ש (סי' יא) שכתב, שאין בקשר ראשי הציציות משום בל תוסיף על הקשרים, כיון שמוכח שאין כוונתו לעשות עוד קשר, אלא בכדי שלא יתפרקו. ע"ש. וה"ה לגבי דבק. גם בשו"ת שבט הלוי ח"י (סי' ה אות ב') כתב שאין לחוש בזה, כיון שהוא שזור באמת, ואינו גורע מה שהטבילו בדבק. אך סיים, ומיהו כיון שהש"ע והרמ"א והאר"י ז"ל הסכימו לעשות קשר א"כ אין להתחכם בזה. וע"ש דלא חשש לבל תוסיף. גם בשו"ת שבט הקהתי ח"ו (סי' ט) כתב, דאין חשש בל תוסיף שיש דבר אחר על הציציות, דכיון שהדבק הוא להגן על החוטים הוי לצורכו, וכל לנאותו אינו חוצץ. וראיה לזה מהש"ע (סי' ט' ס"ה) שיש לעשות הציציות מצבע הטלית. אמנם בספר דעת נוטה להגר"ח קנייבסקי (ח"ב סי' תה) כתב שלא לתת דבק בראשי החוטים, ע"ש. וע' בפסקי תשובות (סי' ט אות יא) דמעיקר הדין שרי. ואין כאן מקומו.

ונייהדר לנ"ד, דהנהגה בפני יהושע (שם) עמד על דברי הרמב"ם דאיכא חיוב להקביל פני רבו ברגל, והא בפסוק לא הזכירו רגל אלא שבת וחודש. ותירץ, משום דבלא"ה קשה על הלשון של הפסוק, דבעלה של השונמית אמר לאשתו מדוע את הולכת וגו' ובעי ר"י למידק מינה דבחודש ושבת בעי למיזל, היאך אפשר לומר כן, דהא נשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא, אפי' אם היא דאורייתא, מכ"ש מחיוב דדברי קבלה. אלא ע"כ צ"ל דבכה"ג לא מיקרי מצות עשה שהזמן גרמא שמצד הסברא היה חייב להקביל פני רבו בכל שעה, אלא א"א משום ביטול מלאכה כדילפינן מאפס לא יהיה כן אביון, אבידתו ואבידת רבו אבידתו קודמת. ודבר ידוע בתוס' ובפוסקים שאין לנשים לעשות מלאכה בר"ח, כדאי' בירושלמי ובפרקי רבי אליעזר, הובא בטור (או"ח סי' תיז), נמצא דלפ"ז אתי שפיר דבנשים

המפרשים כאן. וק"ל. ע"כ. אלא שגם לגירסת רבנו חננאל עדיין קשה, דבפסוק לא הזכיר רגל כלל. ומנא לן דבמקום שנמצא קרוב לרבו חייב להקביל פניו בכל יום וכו'. וצ"ל, דס"ל לרבנו חננאל ולריטב"א הנ"ל, דאיכא חיוב לקבל פני רבו לאו דוקא ברגל או בר"ח ושבת, אלא זה חיוב כללי, ולכל איש כפי דרגת קירבתו לרבו צריך להקביל פניו. לא שיום השבת ור"ח הם הגורמים לחיוב להקביל פני רבו, אלא החיוב הוא תמידי, וזמנים אלו הם לפי דרגת קירוב התלמיד לרבו. ומצינו כיו"ב בכמה מקומות בש"ס, שאמרו על דין מסויים דגמ' גמירי לה, ואסמכוה רבנן אקרא, אבל גם בלא הפסוק היינו יודעים הדין. וע' בתענית (יז:), ובסנהדרין (כב:), ועוד. וממילא גם כאן גמ' גמירי לה שיש חיוב לאדם להתקרב לרבו וללמוד מדרכיו ולהיות דבוק בו, לדעת את אשר יעשה ישראל, ולכן יש חיוב להקביל פני רבו מידי פעם בפעם, אך זמן החיוב להקביל פני רבו אינו קבוע, אלא כל אחד כפי קירבתו לרבו. וממילא אף שבפסוק לא נזכר כלל רגל, אמרו בגמ' דחייב אדם להקביל פני רבו ברגל, שנלמד מזה שבשבת ור"ח יש חיוב, ממילא ה"ה ברגל. ולפ"ז החיוב להקביל פני רבו ברגל שייך בכל הזמנים, גם בזה"ז, ואינו קשור לקרבנות ולזמן שבית המקדש היה קיים והיו עולים לרגל לביהמ"ק. דזה הוי כמו החיוב ללמוד הלכות הרגל שלשים יום קודם הרגל, וכל כיו"ב. [וכן ביאר בעמק ברכה, קונט' וילך בתוך העמק, עמ' יד].

אלא שהגאון רבי יהונתן אייבשיץ ביערות דבש כתב לחלק בזה בין זמנינו לזמן שבית המקדש היה קיים, ושם כתב ליישב הקושיא הנ"ל, דקבלת פני ת"ח הרי היא קבלת פני שכינה, וא"כ בזמן הבית לא היה חיוב לקבל פני רבו ברגל, כי היו מקבלים פני שכינה בעולים, לראות את בית ה', אבל חודש ושבת דאינם עולים, וכבר נודע מה שאמרו במדרש, והיה מדי חודש בחודשו ומדי שבת בשבתו, ראויים היו ישראל לעלות לרגל כל חודש ושבת, אבל שחם עליהם המקום להקל מאתם הטורח, אבל לעתיד לבוא כעב תעופינה וכו'. וא"כ לולי הטורח מן הראוי לעלות בחודש

ובשבת, וא"כ לעומת זה עכ"פ יש לקבל פני ת"ח שהוא כעין קבלת פני שכינה, ואין בו טורח הדרך, לכך בשונמית שהיתה בזמן הבית לא הזכיר מועד וחג, כי אם חודש ושבת, דשם הו"ל למיזל ממדת חסידות. ולכן ר' יצחק דאיירי בזה"ז אמר חייב להקביל פני רבו ברגל, כי ברגל חייב מה"ת לעלות לראות לפני ה' בעזרה, וא"כ עכשיו החיוב ברגל לקבל תמורתו פני ת"ח, ולכך לא הזכיר חודש ושבת, כי זהו אינו מן החיוב, כי לא נזכר בתורה ואינו רק ממדת חסידות, הואיל ויהיה לעתיד לבוא. אבל חיוב ליכא רק ברגל בזה"ז בעו"ה.

וכיו"ב כתב בשו"ת נו"ב (מהד"ת אור"ח סי' צד), ושם עמד ע"ז שהטור והש"ע השמיטו לדין זה, וכתב, דחיוב זה לא היה רק בזמן הבית שהיו מקבלים שכינה בעלייה לרגל, אבל בזה"ז אין חיוב לבקר אצל רבו ברגל, וכמו שאמרו בקידושין (לג.) שאין תלמיד רשאי לעמוד בפני רבו אלא שחרית וערבית, שלא יהיה כבודו גדול מכבוד המקום. ולפ"ז כתב ליישב מאי דקשה, דלכאור' למה הזכיר רבי יצחק בגמ' חיוב זה להקביל פני רבו רק "ברגל", ולא הזכיר חודש, שהרי בפסוק נאמר לא חודש היום ולא שבת. אלא דמפסוק זה למדים שבשבת ובחודש שיש בהם תוספת קדושה יש לקבל פני הרב, ואמנם אין זו חובה, וכמו שאמרו בקידושין (לג.) אמר אייבו אמר ר' ינאי אין תלמיד רשאי לעמוד בפני רבו אלא שחרית וערבית, שלא יהיה כבודו מרובה משל שמים. ומה שאמרו אינו רשאי היינו אינו חייב, וכמ"ש התוס' שם (ד"ה אין תלמיד חכם). וכ"כ הרמ"א ביו"ד (סי' רמב סעיף טז). ומטעם זה אין חיוב לקבל פני רבו בכל חודש ושבת, שאם יתחייב בכל חודש ושבת יהיה כבודו חמור משל שמים, שעלייה לרגל היא רק ג' פעמים בשנה, וא"כ לפ"ז בזה"ז שאין עולין לרגל, אין בכלל חיוב לקבל פני רבו ברגל, שאם יהיה חייב לקבל פני רבו ברגל, יהיה כבודו מרובה משל שמים, שהרי לא באים עכשיו לקבל פני שכינה. וע"כ דהלכה זו דרבי יצחק היא רק בזמן הבית, ולא בזה"ז, ולכן הטור והש"ע שאינם מביאים אלא ההלכות הנהוגות בזה"ז, השמיטו המימרא דר' יצחק. ע"ש.

והגר"ש קלוגר בשו"ת שנת חיים (סי' שלד) תמה ע"ד הנו"ב מהגמ' סוכה הנ"ל (י: וכו'), אגן שלוחי מצוה ופטורים מן הסוכה, ופרש"י שהלכו לקבל פני רבם ברגל. ובס' הערות להגרי"ש אלישיב (סוכה י:): תי' שמודה הנו"ב שגם בזה"ז שייך המצוה לבא לשמוע הדרשה מרבו, ורק להקביל פניו סתם אינו מצוה בזה"ז. אך אי"ז פשט דברי רש"י. אלא י"ל דס"ל להנו"ב שהפוס' חולקים על פרש"י הנ"ל, ויפרשו שהלכו למצוה אחרת הנוהגת בזה"ז. וכן בס' הישר לר"ת (שו"ת סי' צט) פירש פירוש אחר דלא כרש"י. וכ"כ השר"ח (מע' ח' כלל ק). וכ"כ בשו"ת עמודי אש (סי' ה אות מב). ויש שהעירו ע"ד הנו"ב, שהרי הרי"ף והרא"ש פ"ק דר"ה הביאו דין זה, שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל. ואף בטוש"ע (א"ח סי' תריג ס"ה) איתא, ההולך להקביל פני רבו עובר במים וכו'. ובאמת שההערה שהעיר מדברי הרי"ף והרא"ש, לק"מ, שכבר הרגיש בזה הנו"ב שם, וכתב ליישב בטוב טעם].

אך עוד יש להעיר, דלפי המבואר בריטב"א הנ"ל, הרי כל שרבו שרוי במקום קרוב לו חייב להקביל פניו גם בכל חודש ושבת, וזהו דקאמרה הגמ' מכלל דבחודש ושבת איבעי ליה למיזל. ובפירוש רבינו חננאל מבואר שהיתה גירסתו כך בגמ' להדיא. וכן העיר בס' עמק ברכה (עמ' קג) שמדברי הריטב"א יש סתירה לדברי הנו"ב הנ"ל, דבחודש ושבת ג"כ חייב להקביל פני רבו אם הוא במקום קרוב, נמצא דכבודו מרובה מכבוד שמים, דאינו מקבל פני שכינה אלא ברגל. וכן העיר גם בספר מנחת אליהו (ח"ב סי' ט). ואין לומר דלראות שכינה בכל חודש ושבת אינו יכול מפני שרחוקה ממנו, משא"כ רבו במקום קרוב לו, דא"כ גם עתה בזה"ז מה שאינו לרגל הוא משום שאין יכולים להכנס לעזרה מחמת שאנו טמאי מתים, משא"כ רבו דיכול להקביל פניו, וע"כ מוכח מזה דלא כדבריו.

ובערך לנר (סוכה כז:): העיר על דברי הנו"ב, דאף מעשה דרבי אליעזר לא היה בזמן הבית, שהרי רבי אליעזר היה בלוד, ואם היה בזמן הבית למה לא עלה לרגל, ודוחק לומר שלא היה לו קרקע. ומה שהש"ע השמיט ד"ז, כבר רמז ע"ז

אלא שיש להעיר על מה שהנו"ב משווה קבלת פני רבו ברגל בזה"ז, למה שאמרו בגמ' אין תלמיד רשאי לעמוד בפני רבו אלא שחרית וערבית, שלא יהיה כבודו מרובה משל שמים, שהרי הטור ביו"ד (סי' רמב) הביא דברי הרמב"ם שאין תלמיד רשאי לעמוד בפני רבו אלא שחרית וערבית, ואח"כ כתב, וא"א הרא"ש כתב כרי"ף ולא הביאו הך דרבי אבהו, וס"ל לרי"ף דהלכה כר"א שלא נתן קיצבה לדבר, וע"ש בב"י ובכ"ח. והיינו שהטור סובר שאין קצבה, וצריך לקום הרבה פעמים ביום, וכן מרן לא הביא דהלכה הך דר' אבהו, ומסתמא ס"ל כב' עמודי הוראה, שהם הרי"ף והרא"ש, וא"כ היאך אפשר לומר דמה שהטור ומרן הש"ע השמיטו דין זה הוא משום דס"ל שבזה"ז אין חיוב לקבל פני רבו ברגל מהטעם שלא יהיה כבודו מרובה משל שמים, הרי מרן אינו פוסק כן, ורק הרמב"ם פסק כאייבו א"ר ינאי, והוא הביא דהלכה הך דר' יצחק, וגם הרמב"ם סתם ולא חילק בין זמן הזה לזמן הבית, ומשמע שגם בזה"ז חייב להקביל פני רבו, אע"פ שפסק כאייבו א"ר ינאי. וא"כ קשה על הנו"ב שכתב דבזה"ז קיים החשש שלא יהיה כבוד רבו וכו', והרי הרמב"ם לא חילק בין זמן הזה לזמנא. [וע"ע בברכ"י יוד"ס סי' רמב ס"ק כא, שכתב, שדעת מרן לפסוק כהרי"ף והרא"ש, שני עמודי ההוראה, ודלא כר' ינאי. וכ"כ עוד מרן בבדק הבית בשם תשו' הרשב"א. ואנן בדין בארץ הצבי ומצרים וסוריה שקבלנו הוראות מרן, עלינו לקום לכבוד הרב תדיר].

אמנם הנו"ב הרגיש בזה, וכתב, שאפי' להרא"ש והטור וש"ע שחולקים אהא דקידושין (לג:), מודים כאן, שלכבוד השכינה אינו הולך אלא בג' רגלים, ואיך לקבל פני רבו ילך כמה פעמים בשנה, (דהא ילפינן דבשבת וחודש איבעי למיזל, וה"ט משום קרבן מוסף, שגם על הרב ניתוסף אז שפע קדושה להשפיע על תלמידיו וה"ה ברגל, וכמ"ש כ"ז הנו"ב שם). ובזה"ז נתקיים והשימותי את מקדשיכם, שאפי' כשהן שוממין בקדושתן הן עומדים (מגילה כח.). ולא זזה שכינה מכותל מערבי, ובכ"ז אין אנו הולכים לקבל פני השכינה כלל, כי לא חייבה התורה אלא להראות בקרבן חגיגה ועולת ראייה וכו'.

המג"א (סי' תקנד) דדין זה נלמד ממה שהשמיע שם דאפי' בת"ב ובחול יש מצוה, כדמשמע בחגיגה. וכוונתו להך מעשה המובא בחגיגה (ה). שהלכו רבי ור"ח להקביל פני צורבא מרבנן דסגי נהור היה, ומייתי שם שלמדו כן דמצוה הוא מרב יעקב

שהלך להקביל פני רבו בכל יום, כיעו"ש. וא"כ משמע דהם פליגי אר' יצחק וס"ל דאפי' בכל יום יש מצוה, וכיון שהטור והש"ע נקטו הך דינא דאפי' בחול יש מצוה, תו לא הוצרכו להביא הך דרבי יצחק. ע"כ.

עוד בדברי הנו"ב אם בזמן הזה חייב להקביל פני רבו ברגל

ויש מי שכתב לסייע את דברי הנו"ב, ממ"ש רש"י בקידושין (נט). על מה שאמרו שם, רב גידל הוה מהפיך בההיא ארעא, אזל רבי אבא זבנה, אזל רב גידל קבליה לרבי זירא, אזל רבי זירא וקבליה לרב יצחק נפחא, אמר ליה המתן עד שיעלה אצלינו לרגל. ופירש רש"י, לרגל, כשדורשין בהלכות הרגל היו מקבלין פני הרב. ומאי טעמא לא פירש רש"י כפשוטו, שיעלה אצלנו לרגל משום שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל, אלא ודאי דס"ל לרש"י דבזה"ז פסק חיוב זה. ומה שמצינו בסוכה (י): ברב חסדא ורבה בר רב הונא שנפטר ממצות סוכה משום שעסקו במצות עלייה לרגל, היינו משום שהיא מצוה קיומית, אבל אינה מצוה חיובית. ואחר כתבי על זאת שו"ר אריכות בזה בספר מאו"י ח"א על ר"ה (זי:), ע"ש.

ותהיה האשה פטורה ממנה, אלא הלכה זו היא מהלכות ת"ת בכבודו של רב, והרי במצוה זו של לכבוד החכמים כתב החינוך (מצוה רנו) שנוהגת בזכרים ובנקבות. ומטע"ז לא הביא הרמב"ם הלכה זו, דחייב אדם להקביל פני רבו ברגל, בהלכות יו"ט, שאינה מהלכות יו"ט, אלא מהלכות ת"ת. ועיין במג"א (סי' שז סק"ז) שכתב, דנשים חייבות במצוה זו. ע"ש.

ולפ"ז יוצא דמצוה זו דלהקביל פני רבו ברגל חשיבא כמצוה של תורה, שהיא בכלל לכבוד את לומדיה. ועיין במה שכתבו תלמידי רבינו יונה (ברכות יז): על המשנה שם, קברו את המת וחזרו, אם יכולים להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה יתחילו, ואם לאו לא יתחילו וכו'. וכתבו תלמידי רבינו יונה שם, טעמא דמילתא משום דתנחומי אבלים מדאו', דבכלל גמילות חסדים הוי, וגמילות חסדים מה"ת, כדאמרי' והודעת להם את הדרך זו גמילות חסדים, ולפיכך אמרו דכיון דעוסק במצוה פטור מן המצוה וכו'. ע"ש. ועיין בתוס' יו"ט (פ"ג דברכות מ"ב), שכתב, שרק אם עוסק במצוה דאו' פטור מן המצוה. והקשו עליו, שהרי גם העוסק בהקבלת פני רבו ברגל שאינה מצוה דאו', אמרו בגמ' שפטורין מן המצוה, משום עוסק במצוה, ולפי האמור אתי שפיר, שהרי להקביל פני רבו ברגל מצוה דאורייתא היא של והדרת פני זקן, ומדברי קבלה למדים שקיום מצוה זו של כבוד הרב היא גם ע"י שיקביל פניו ברגל, ומכיון שמקיים מצוה מה"ת אמרי' בזה העוסק במצוה פטור מן המצוה.

ותנה במ"ש הפני יהושע הנ"ל להעיר, שהרי נשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא אפי' במצוות דאורייתא, ומכ"ש בחיוב מדברי קבלה, וא"כ למה נשים חייבות במצוה זו דקבלת פני רבו ברגל. עיין בברכות (כ: בתוד"ה בתפלה), לענין מ"ע דרבנן שהז"ג. וע"ע בטורי אבן (מגילה ד). לענין מקרא מגילה. ויש מי שכתב ליישב, דמצוה זו להקביל פני רבו ברגל אינה מצוה ברגל, או בחודש ושבת, אלא נכללת בכלל לכבוד את לומדי התורה ומלמדיה, שהרמב"ם בספר המצוות (מצוה ט) מונה זאת למצוה. ונלמד מוהדרת פני זקן, והלימוד מהשונמית הוא, דלהקביל פני הרב ברגל כבוד הרב הוא, וזהו כבודם של מלמדי תורה. ובאותה הלכה כתב הרמב"ם, וחייב לעמוד מפני רבו משיראנו מרחוק מלא עיניו, וחייב אדם להקביל פני רבו ברגל וכו', ולכן אין זו מצוה עשה בפני עצמה שתאמר שזו מצוה שהזמן גרמא

ובזה כתבו לבאר גם את שיטת הרמב"ם, שבהלכות אבל (פ"ד ה"א) כתב, מ"ע של דבריהם לבקר חולים ולנחם אבלים וכו', והיינו שתנחומי אבלים מצוה דרבנן היא, וכמ"ש

ריש ירחי ושבת, ומאן איהו רביה, וכ"ש בוצינא עילאה קדישא דכל בני עלמא בעאן לקבלא אנפוי. אמר ר' יצחק אהרנא עמך ואקבל אנפי שכינתא ואטעם מאינון מילין עלאין דאטעמת קמיה. ע"כ. הרי שע"י שקיבל פני ר"ש זכה שנהורא עמיה שרי, וטעים מילין עלאין. וכ"כ בתשו' הנו"ב הנ"ל דענין מה שאמרו דבחוש ושבת בעי מיזל, שיש בו תוספת קדושה שהרי יש בו קרבן מוסף, יש מקום לקבל פני רבו שגם על הרב ניתוסף אז שפע להשפיע על תלמידו, וה"ה ברגלים.

וזהו ענין שאמרו כל המקבל פני רבו כמקבל פני שכינה, דהנה גם בהקבלת פני השכינה, דהיינו ראיית פנים בעזרה מצינו ב' ענינים, כמו שאמרו בריש חגיגה, יראה יראה כדרך שבא לראות כך בא ליראות. והיינו שיש משום לראות פני השכינה ולכבד אותה בהשתחוואה וקרבן, אבל עיקרה היא ליראות כלומר שהשכינה תראה אותו ותשפיע על האדם מקדושתו יתב', וכשם שבהקבלת פני השכינה זוכה לשפע קדושה, כך בהקבלת פני רבו מקבל משפע קדושת רבו. ומעתה יתכן שפיר הא דברגל איכא חיוב ובשאר יומי ליכא רק מצוה, דהנה ענין זה שיתראה לפני רבו לקבל משפע קדושתו תלוי בזמן, וכמ"ש הנו"ב הנ"ל, דיום שיש בו תוספת קדושה יש גם על הרב תוספת קדושה, לפיכך חייבו את התלמיד שיקבל פני רבו ברגל שיקבל משפע הקדושה שעליו, משא"כ בשאר יומי שאין על הרב תוספת קדושה ממה שהיה לו בשעה שלמד אצלו בקביעות אין שום מקום לחייב את התלמיד לקבל פניו רק מצוה איכא משום מצות כיבוד רב, אבל קבלת שפע ליכא, לכך ליכא חיוב.

והנה כי כן יתכן ג"כ דעת רש"י והרמב"ם דאף בחודש ושבת ליכא חיוב אע"פ שיש בו תוספת קדושה, דהנה בערכין (י). אמרי' דאין גומרים את ההלל אלא ביום שיש בו שתיים, דאקדוש בעשיית מלאכה ואיקרי מועד, אבל בחודש ושבת לא, אלמא שיש ביו"ט קדושה יתירה שאין בחודש ושבת. לפיכך שפיר יתכן דאף לענין שפע קדושת הרב יש חילוק בין חודש ושבת לרגל, ולכן לא חייבו רק ברגל אבל בחודש ושבת

בהלכות ממרים (פ"ד ה"ב). ולפ"ז יש לתמוה, אמאי מצוה זו פוטרת מצות ק"ש דאורייתא, וצ"ל ע"פ מ"ש הרמב"ם שם בסוף ה"א, אע"פ שכל מצות אלו מדבריהם, הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך, והואיל ויש בזה קיום של מ"ע מה"ת, ואהבת לרעך כמוך, שוב אפשר לומר בזה העוסק במצוה פטור מן המצוה, אף אם נאמר דהעוסק במצוה דרבנן אינו פטור ממצוה של תורה. ודמי למצוה לקבל פני רבו ברגל שפוטור ממצוה של תורה, משום שבקבלת פני רבו ברגל מקיים מצוה מה"ת. וגם לדעת תלמידי רבינו יונה אין כוונתם שמ"ע מה"ת לנחם אבלים, אלא דס"ל שהלימוד מוהודעת להם את הדרך הוא לימוד גמור למ"ע, והמצוה היא לגמול חסד, ותנחומי אבלים נכלל בכלל גמילות חסדים.

וע' בשו"ת דבר יהושע (סי' ה) שביאר בטוב טעם, דיש במצות הקבלת פני רבו שני ענינים, האחד, משום מצות כבוד חכמים, דילפינן מקרא דוהדרת פני זקן, או מאת ה' אלוקיך תירא. ועיין בתוס' (ב"ק מא: ד"ה לרבות ת"ח). ויש בזה גם ק"ו מכיבוד אב כדאיתא בגמ' (ב"מ לג.). וזהו ג"כ בכלל כיבוד שיבואו לראות את פניו ולשאול בשלמו, וכמו שמצוה להקביל גם את פני אביו, כדמשמע בגמ' ביומא (עו:): דקתני ההולך להקביל פני אביו או פני רבו או פני מי שגדול ממנו וכו', הרי דאפי' אביו שאינו רבו וכן אפי' מי שגדול ממנו אע"פ שאינו בגדר רבו, כיון דמ"מ גדול ממנו בחכמה, מצוה לכבדו מפני חכמתו היתירה שיש לו בהקבלת פנים.

אלא שהקבלת פני רבו יש בו ענין נכבד יותר שאינו רק משום כבודו של רבו, אלא היא גם לטובת המקבל, דבמה שמכבד את רבו בהקבלת פנים, אף רבו מראה לו פנים מאירות מחכמתו, כמו שכתוב חכמת אדם תאיר פניו, וע"י זה התלמיד מקבל משפע חכמת רבו, וכן משמע בזוה"ק (פרשת ואתחנן דף רסח) דאיתא התם, ר' אבא אתי מלמחמי לר"ש, פגע ביה ר' יצחק אמר ליה מאן אתי מאריה דנהורא גבר דאתדבק בנורא דאכלא כל יומא הא נהורא עמי' שרי, א"ל תנינן דחיובא עליה דבר נש לקבלא אפי' שכינתא בכל

השונמית הלכה להקביל פני אלישע, וכי מה היה לה לדבר עמו, וע"כ אמרה גוט יו"ט. ופ"א בא אדם אחד והתיישב אצל בעל הקה"י, ואמר לו חייב אדם להקביל וכו', והשיב לו, אמנם אין הרב צריך לסבול בשביל שחייב אדם להקביל פני רבו. ובלקו"מ (תורה קלה) כתב, שאף שהוא ברחוק מאה פרסה מרבו ביו"ט, מחוייב להקביל פני רבו ברגל, והיינו שיכיר פני רבו ברגל, ויכבד את היו"ט, ויקבל אור הגדול של יו"ט, כי עיקר קדושת היו"ט תלוי בצדיקים ובוה מגיע לידי ענוה. ומי שמקושר לרבו, מרגיש קדושת יו"ט, וזה תלוי אם יש לו ענוה, מאחר שטבע הקטנות להתבטל לפני הגדלות של רבו. ועיקר ההתקשרות הוא אהבה, שיאהב את הצדיק אהבה שלימה, ועי"ז מקבל קדושת יו"ט. ונע"ש, שסגולה להנצל מגדלות, לכבד את הימים טובים ולקבל יו"ט בשמחה ובהרחבת הלב כפי יכלתו, וכשמקורב לצדיק נתבטל הגדלות, כי ע"י אור הגדול של הצדיק נתבטל לגמרי.

ליכא רק משום מצות כיבוד כמו בימות החול, וממילא שפיר הוצרך רש"י בחגיגה הנ"ל לומר דביו"ט היה דכיון שאין מעלה להקבלת פני הרב בשבת יותר מימות החול, לא מסתבר לומר שהלכו בשבת להקביל פני רבי יהושע בפקיעין, מאחר דע"כ לאו בכל יום הלכו לקיים מצות כיבוד, א"כ מ"ש שהלכו בשבת הרי בשבת איכא מצוה למעט בהילוך כדאיתא באו"ח (סי' שא ס"ג), וכיון דאפשר בחול למה הלכו בשבת, וע"כ דיו"ט היה דאיכא חיוב למיזל.

וע' בספר על הגרש"ז ברוידא (עמ' 369) שהובא בשמו, דמה שנהגו בישיבות לומר לרבו "גוט שאבעס", ובר"ח "גוט חודש", יתכן שזהו מעיקר דין החיוב להקביל פני רבו שכאמור נוהג גם בשבת ובחודש עפ"ד הריטב"א הנ"ל.

וב"ה בס' דרך שיחה (עמ' תקסח) שבשביל הקבלת פני רבו העיקר לומר לו גוט יו"ט, שהרי

אם חייב אדם להקביל פני אביו אמו בשבתות ומועדים ור"ח

פני ההורים ברגל. ומ"מ מצוה איכא, כמ"ש בשו"ת נו"ב הנ"ל, שכן יש ללמוד מהפסוק הנ"ל, דבשבת ור"ח שיש בו תוספת קדושה, שהרי יש בו קרבן מוסף, יש מקום להקביל פני רבו, שגם על הרב נתווסף שפע להשפיע על תלמידיו, וה"ה ברגלים. ע"ש.

וע' במנורת המאור (ח"ג עמ' תקפה) שכתב, וחייב אדם לבקר אביו ואמו וקרוביו וכ"ש לרבו בשבתות ומועדים ובחודשים, דגרסינן, אמר רבי יצחק חייב אדם לקבל וכו'. ובספר יסודי ישרון (סוף מערכת תפלה מוסף) כתב לבאר בדעתו, דנראה דאיירי באב ואם שחינכוהו לתורה ולמצוות, כדמצינו בספר חסידים (סי' שיג) שיש חיוב ללמד את אשתו ובנותיו הלכה, ושונמית הלכה לאלישע כדי לשמוע דרשה מפיו, ע"ש. וכן מצינו שהישו חז"ל דין אביו לרבו, בהא דאמרו (יומא עו). ההולך להקביל פני אביו או פני רבו או פני מי שגדול ממנו, עובר עד צוארו במים. נובכפירוש האבן עזרא (שמות כ, ח) כתב, שמנהג ישראל ללכת סמוך לשבת אצל הנביאים, כמו שנאמר, מדוע את הולכת אליו לא חודש

וצריך לעיין אם שייך דין להקביל פני אביו ברגל, כמו לגבי רבו, ומצינו בהרבה דברים שהשוו דין אביו ואמו לדין רבו. ולכאור' ה"ה לגבי אביו, דעכ"פ איכא מצוה להקביל פניו. ובאמת אף שבגמ' הנ"ל לא הוזכר רק רבו, מ"מ ביומא (עו): איתא: ת"ר ההולך להקביל פני אביו או פני רבו או פני מי שגדול ממנו עובר עד צוארו במים [ביוהכ"פ] ואינו חושש. וכ"ה בש"ע (סי' תקיג ס"ה) לענין יוהכ"פ. וכן בס"י תקנ"ד לענין ת"ב, ובהלכות שבת סי' ש"א ס"ד.

ולכאור' יש להוכיח שדין אביו כדין רבו לענין זה, ממה שמבואר בש"ע (אה"ע סי' עד סעיף ט'): האומר לאשתו אין רצוני שיבואו לביתי אביך ואמך ואחיך ואחיותיך שומעין לו, ותהיה היא הולכת להם כשאיירע להם דבר, ותלך לבית אביה פעם בחודש ובכל רגל. ע"כ. ומשמע שיש מצוה על האשה לבקר את הוריה פעם בחודש ובכל רגל. אלא ש"ל שדיבר הכתוב בהוה, שכך היא הרגילות לבקר אצל ההורים פעם בחודש ובכל רגל, אבל אין חיוב מצד כיבוד אב ואם להקביל

בחכמה ובמנין, ואיך אלך אצלו, שכבר כתב החיד"א בס' חומת אנך (שופטים סי' ט), שגם גדולי הדור צריכים לקבל עליהם איש שמתרצים ההמון וכו'. עש"ב.

ואמנם לגבי ביקור אצל ההורים הנה אין שיעור וזמן קצוב למצוה יקרה זו, ובכל פעם שמקביל פני הוריו מקיים מצות כיבוד אב ואם, ולא דוקא ברגל, והכל לפי הענין, וזמנה בכל יום, שבכל יום שמבקרם מקיים מצוה, ואין זה תלוי במועד מיוחד. ואמנם אם הבן טרוד בלימודו ובשיעורי תורה, בודאי שאין לו שום חיוב לבקר אצל הוריו ברגל, אך יש לו לפייס את הוריו, וילך אצלם מידי פעם בפעם כפי הענין. ואם יש בדבר משום שלום בית, בודאי דשלוש בית עדיף, ויעשה הכל בחכמה ובתבונה.

ומה שכתבנו דגדול ת"ת יותר מכיבוד אב ואם, כ"ה בגמ' במסכת מגילה (טז:), וברמב"ם, ובטור ובש"ע (סי' רמ סעיף יג). וכתב הפר"ח בליקוטים, דהיינו דוקא אם צריך לילך מחוץ לעיר, אבל אם הוא בעיר צריך לשרת את האב ולחזור לתורתו, כמו שנתבאר בסי' רמו סעיף יח. וכ"ה בפתחי תשובה (סי' רמ סק"ח).

ואחר כתבי כ"ז בס"ד, יצא לאור הספר חזו"ע על יו"ט, ושם הביא דברי הריטב"א והר"ח (ר"ה טז:), וכתב, שמכאן תשובה למ"ש הנו"ב, שדברי הריטב"א דחוקים, ולפי האמור נראה שהריטב"א גורס כגירסת הר"ח הנ"ל. ושכבר העירו בזה לנכון ע"ד הנו"ב, בשו"ת בית דוד לייטור (סי' קל), ובעמק ברכה (עמ' פט). ע"ש.

והמג"א (סי' שא סק"ז) כתב וז"ל: להקביל פני רבו, שחייב להקביל פניו ברגל, אבל בשבת וחודש ליכא חיובא, אבל מצוה איכא, ואשה שוה לאיש בזה, כדילפינן משונמית. ע"כ. וכתב המחזה"ש שם, משום דקשיא ליה, דר' יצחק פתח ברגל, וסיים בחדש ושבת כדכתיב בקרא, ולהכי ס"ל להמג"א דמה שאמרו אבל בחדש ושבת בעי למיזל, היינו למצוה וכו'. ולדברי הר"ח והריטב"א אין אנו צריכים לזה, אלא החילוק הוא בין קרוב לרחוק. (וע' בריטב"א סוכה כז:).

ולא שבת]. גם במשנ"ב (סי' שא סק"י) כתב דמבואר בגמ' שגם הקבלת פני אביו הוא מצוה, וכן בת לאביה. אמנם לאשה נשואה נראה שרק ברשות בעלה.

ובמטה אפרים (סי' תקצב סעי' יא) מבואר, שאם יש פנאי בליל ר"ה ללכת להקביל פני אביו ואמו, צריך לעשות כן, בפרט אם יודע שרצונם בכך, כמו שמביא המט"א בסי' תקכג ס"א שביליל ר"ה יברך את אשתו והבנים כפי הברכה הנהוגה. ומ"מ מדברי רבינו חננאל הנ"ל מתבאר, שכל שאין רבו קרוב אליו לא הוצרכו ללכת אליו לבקרו. וע"ש בביאה"ל מ"ש בשם הריטב"א והר"ח.

וכתב במנורת המאור (פ"ט כבוד אב ואם), וכל המכבד אביו ואמו זוכה לחיי העולם הזה והעוה"ב, שנא' כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך, בעולם הזה, ולמען ייטב לך, בעוה"ב. וכל המכבד אביו ואמו, לא די לו שמאריכין ימיו, אלא שהקב"ה נוטה אליו שלום, שנא' כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך. וכל המכבד את אביו ואמו כאילו משרה עליו השכינה. וזוכה ורואה את בנו גדולי הדור. וע"ע בנ"ד בשד"ח (מערכת ח כלל ק), ובשו"ת קרן לדוד (סי' קמא), ובשנות חיים (סי' שלד), וביפה ללב (ח"ב דף מד, וחי"ג דף מא), ובשבט סופר (ארו"ח סי' יז), ובשמע אברהם (ס"ס מו), ובשו"ת דברי מלכיאל (ח"ב סי' עה), ובפני דוד (דף עז), ובכה"ח (סי' תקכט אות לד), ובמנחת אליהו להגר"י קולין (ח"ב סי' יט), ובשערי יצחק פלקסר (סוכה סי' מה). [ילקו"י מועדים מהד' תשס"ד, עמ' תריז].

וכתב הגר"ח פלאג"י (כף החיים סי' לד אות יז), כל המבקש פני צדיק, ובפרט ב"ר"ח" ובחגים ובמועדים, זוכה שבניו יהיו עומדים תמיד בביהמ"ד. וזה נלמד מיתרו, [שזכה שבניו ישבו בלשכת הגזית]. ויש להקביל פני המרא דאתרא גם אם הוא קטן ממנו בחכמה, וכן מנהג עיר סופ"יאה, שנמצאים שם הרבה תלמידי חכמים דמחדדי טפי, ובכל ר"ח הולכים כולם אצל המרא דאתרא שלהם להקביל פניו, כמו שעושים ביום מועד. ולא יאמר החכם, יודע אני בעצמי שרב המקום קטן ממני

יט. ומכל מקום לא נכון שיעזוב אדם ברגל את אשתו ובניו, וילך למסעיו אל רבו החונה בעיר אחרת, לשבות שם ביום טוב, או בראש השנה, כדי שיקיים מצוה להקביל פני רבו ברגל, שהרי מצוה מן התורה לשמוח ביום טוב יחד עם אשתו ובניו, וכמו שנאמר (דברים יד, כו), ושמחת אתה וביתך. וכן נאמר (דברים טז, יד) ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך וכו'. ובפרט אם אשתו מקפידה על זה, שבודאי שאין לו לנסוע לרבו בניגוד לרצונה, שהרי גדול השלום. וכל שכן שאין לעשות כן בשנה הראשונה לנישואיו

להקביל פני הרב בכל שעה, אלא שא"א משום ביטול מלאכה וכו'. ובסדר משנה (הל' ת"ת פ"ה ה"ז) תי', שאין מצוה זו אלא חלק ממצות כיבוד רבו, (כמ"ש רש"י חגיגה ג. וכו"מ ברמב"ם ת"ת פ"ה ה"ז), ומצוה זו אין הנשים פטורות. [וע"כ מחזור"ע יו"ט עמוד צט]. וע"ע בצ"ח (ר"ה טז): שהעיר עוד, שהרי פטרו את האשה מכיבוד אב ואם משום שרשות בעלה עליה (רש"י ויקרא יט, ג), ואין תחוייב בכבוד הרב. אלא שכ"ז בחול שמותרים במלאכה, אבל בשבת חייבת בכיבוד אב ואם, וה"ה ברגל. [וע"ש לגבי ר"ח שהוא יו"ט של הנשים].

וז"ל היערות דבש (ח"א דרוש יב): ראיית הצדיק היא לברכה, שמקבל ברכה כאשר הת"ח וצדיק רואה אותו. ונוסף גם שמקבל ממנו השגה. ובאמת יש עוד תועלת למקבל פני חכם, כאמרם (ירושלמי פ"ה ה"א) המקבל פני חכם כאילו מקבל פני שכינה, ולכן יש לילך לקבל פנים עכ"פ, ואין הבלדל קטן כגדול, ואפי' תלמידי חכמים שוים. ומכ"ז נלמד כמה גבוהה מעלת ת"ח, וכמה תועלות נמשכים ממנו. ובזמן הבית לא היה חיוב לקבל פני רבו ברגל, כי היו מקבלים פני שכינה בעלותם לראות בית ה'. ולעומת זה עכ"פ, יש לקבל פני תלמידי חכמים שהוא כעין קבלת פני השכינה, שברגל חייב מהתורה לעלות לראות לפני השם בעזרה, ועכשיו החיוב ברגל לקבל תמורתו פני ת"ח. ע"ש. וע"ע בזוה"ק (פרשת בא דף לח) את פני האדון ה', מאן פני האדון ה', דא רשב"י וכו'. ומהר"ל בחי' אגדות (ר"ה טז): ביאר טעם מצוה זו, שהמועד הוא זמן אשר בו מתיעד ומתחבר כל אשר ראוי להתחבר, ולכן חייב אדם בראיה ולעלות לרגל להקביל פני השכינה, וכך התלמיד עם רבו, שמורא רבך כמורא שמים (אבות פ"ד).

אלא שמדברי הרמב"ם (פ"ה מהלכות ת"ת ה"ז) שכ', "וחייב אדם להקביל פני רבו ברגל", ולא הזכיר חודש ושבת כלל, נראה שלא היה גורס כמ"ש הר"ח והריטב"א. וכן העיר בזה בשו"ת דברי מלכיאל ח"ב (סי' עה אות ה). ושם האריך בדין זה.

ובשו"ת זכרון יוסף (סי' י) פי' איפכא, דאדרבה בזה"ז חיוב הוא במקום מצות עליה לרגל שהיתה בזמן שבהמ"ק קיים. ע"ש. עכת"ד. וכיו"ב כתב החיד"א בשמחת הרגל על סוכה (כז): בשם הגאון ר' יהונתן, שבזה"ז חייבים לקבל פני הרב, שהוא כמקבל פני שכינה, זכר לחיוב ראייה שהיה בבהמ"ק. וע"ע בספרו אהבת יהונתן (בהפטרות פרשת החודש). ובספר יערות דבש (בדרשתו בחורף שנת תק"ו, דף טו): והגאון רבי דוד אמאדו בס' עיני דוד (דף עו). פשיט"ל, שדין זה דחייב לקבל פני רבו ברגל, נוהג גם בזה"ז, ושואם לא עשה כן בכוונה מכוונת חייב נידוי. ע"ש. ולא זכר שר מדברי הנו"ב הנ"ל, שהטעם שהשמיטו דין זה הטור והש"ע, משום דס"ל שהדין הנ"ל אינו נוהג בזה"ז. ועכ"פ לענין נידוי בודאי שאין להתמיר כ"כ. וע"ע בשואל ומשיב קמא (ח"א סי' סא). ובס' שערי יצחק פלקסר סוכה (סי' מה אות ב). ובס' יפה ללב (ח"ב סי' תקכט), הביא שגם קב הישר (פרק פו) ס"ל מדינא כהנו"ב, ורק טוב לקבל פני רבו גם בזה"ז.

ובמה שהעיר הפנ"י הנ"ל, במה שלמדנו דין זה מהשונמית, והרי מ"ע שהז"ג נשים פטורות [וע' רש"י ותוס' ברכות (כ): ובמחז"ב (סי' רצא סק"ח). ובשד"ח (מע' כ' כלל קלה)]. ובע"כ צ"ל דכה"ג לא מקרי מ"ע שהז"ג, כי מצד הסברא היה צריך

עם אשתו, וכמו שכתוב (דברים כד, ה), נקי יהיה לביתו שנה אחת ושימח את אשתו אשר לקח. ואין המצוה להקביל פני רבו ברגל, אלא כשרבו חונה בעירו ושער מקומו, באופן שיכול ללכת לבקר את רבו ואחר כך חוזר לביתו בו ביום. ואפילו אם רואה שאשתו מוחלת ומסכימה שיסע לרבו, אין ראוי לעשות כן. אבל אם היא ממריצה אותו ומעודדת אותו שיסע לרבו, יכול לנסוע לרבו, ובלבד שיקיים מצות שמחה לאשתו על ידי קניית בגדים נאים ותכשיטים יפים לאשתו ולביתו. (יט)

לא נכון לעזוב את אשתו ביום טוב לצאת לעיר אחרת

שהעוסק במצוה דרבנן, כגון הקבלת פני רבו, פטור אף מסוכה שהיא מצוה דאורייתא. ודחה, שאפשר שהקבלת פני רבו היא בכלל מצות כיבוד רבו, ועשה דכבוד תורה הוא. וכבר העיר בזה בשו"ת יהודה יעלה אסאד (הנ"ל), והוכיח בכמה ראיות שהעוסק במצוה דרבנן אינו פטור ממצוה דאורייתא. וכו'. וע' בשו"ת שמע אברהם פלאגי (ס"ס מו בד"ה כי מן הבאר). אך מ"מ אין זה פשוט כלל. וכן בשו"ת טל אורות (חא"ח סי' ב) כתב בשם השער אפרים, שהקבלת פני רבו אינה מצוה אלא מדרבנן. ונעיין עוד בשו"ת קרן לדוד (סי' קמא), ובשד"ח (מערכת ח' כלל ק). וע"ע במקורות לסעיף הקודם.

ויש שכתבו שיש תשלומין להקבלת פני רבו בחג השבועות עד י"ב לחודש סיון, נראה בפסקי תשובות ח"ה עמוד שיב. ובמוע"ז ח"ב סימן שיז. וכ"ה בס' קול מנחם אהל ברכה (ש"ע א"ח ח"א ע"מ רלה, להאדמו"ר מקאליב).

ובשו"ת מהרי"ל דיסקין (קו"א ח"ב סי' נד), הביא מ"ש הח"י (ר"ס תעג), דבעצרת נמי אומר זמן כל ז', ותמה עליו דהא אפי' ברה"ו ויה"כ מבע"ל בעירובין (מ:) אי מברך זמן דלאו רגלים נינהו, וכ"ש אחר עצרת דימי חול נינהו, וסיים: ואפי' תימא דמצות הקבלת פני רבו מתקיים בכל ז', אפי"ה לא משמע שיברך ע"ז זמן וכו', שהרי יכול הרב למחול על כבודו. עכ"ל. והיינו שמסתפק אם יש למצוה זו תשלומין כל ז' גם בחג השבועות. וע"ע בשו"ת תורת חיים למהרח"ש (ח"ג סי' י) אם חיוב קבלת פני רבו הוי כיו"ט דוקא או ה"ה בחוה"מ, וע"ש עוד פרטים בהלכה זו. וע' בריטב"א (סוכה כז:) שכ' דאי לא

(יט) בסוכה (כז:): איתא, ת"ר מעשה בר' אלעאי שהלך ברגל להקביל פני רבי אליעזר רבו בלוד. (שהלך אליו בערב יו"ט. רש"י), אמר לו: אלעאי! אינך משובתי הרגל. שהיה רבי אליעזר אומר משבח אני את העצלנים שאינם יוצאים מבתיהם ברגל, שנאמר ושמחת אתה וביתך. ופריך, והאמר ר' יצחק חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, לא קשיא, הא דאזיל ואתי ביומיה, הא דאזיל ולא אתי ביומיה. ע"כ. ור' אלעאי הוה אזיל ולא אתי ביומיה. לכך מצאה הקפידה מקום לנוח על שאינו משובתי הרגל. וכ"כ מהרש"א. ומשמע שאפי' אם אשתו מוחלת לו על שמחתה עמו, אינו ראוי לעשות כן, שאל"כ מנ"ל לר' אליעזר להקפיד על ר' אלעאי, ודילמא ארצויי ארצי קמה ומחלה לו. ומיהו אם היא ממריצה ומעודדת אותו ללכת, שא"ז דבר המצוי כ"כ, ש"ד. וע' בשו"ת שבט סופר (א"ח סי' יז), ובשו"ת משנה שכיר (ח"ב סי' קלט), ובשו"ת דבר יהושע (סי' ז). ודו"ק. ונראה דכ"ש אם יוצא לרבו שנמצא בארץ אחרת, שבוה הרי הוא נתחייב לאשתו בכתובה שלא לצאת מארץ מגוריהם ללא הסכמתה, ולמנהג הספרדים אף נשבע על דבר זה בשעת החופה].

ורע שמהר"י אסאד בשו"ת יהודה יעלה (י"ד סי' ש) פשיטא ליה שהקבלת פני רבו ברגל הויא מדאורייתא, וכבר קדמו בשו"ת בני יהודה למהר"י עייאש (דף יז:), וכ"כ בשו"ת כרם שלמה (ח"א סי' כג), ואפשר שהיא בכלל מצות כיבוד רבו. וכ"כ להלכה הגאון ר' אהרן לויין בספר ברכת אהרן (פ"ג דברכות סי' קסט אות ב). ע"ש. ובשו"ת חבלים בנעימים (ח"א סי' יט), הביא מה שכתב בשו"ת שארית יעקב (סי' ט) להוכיח מרש"י (סוכה כה.)

כ. הדבר פשוט וברור שמצות ראייה בירושלים היא דוקא כשביית המקדש היה בנוי, ומה שנהגו הקרובים לארץ ישראל לבא לירושלים, היה זה בזמן הגאונים לזכר בעלמא, וגעגועים לבנין ציון וירושלים על ידי משיח צדקנו שמחכים לו תמיד. אבל מצות ראייה ועלייה לרגל אין לנו בזמן הזה. ומכל מקום מנהג טוב הוא לעלות לירושלים גם בזמן הזה לראות פני מלך חיים, להסתופף בחצרות ה' בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, ובפרט בכותל המערבי אשר לא זזה שכינה משם. (כ)

אין לו לצאת מביתו ברגל בחולו של מועד וכו'.
וכן יש תשלומין למנהג ללכת לכותל המערבי עד
עכ"ל. (קול מנחם שם עמ' רמ).

מצות ראייה ועלייה לרגל למקום המקדש בזמן הזה

מג' מאות איש, כולם הם נכנסים שם ויושבים רוחים, כי עדיין היא בקדושתה, וזה סי' גאולה שלישיית. ע"כ. וע"ע בכפתור ופרח (פ"ו דף יט): והובא בפאת השולחן (סי' ג ס"ק כז).

והחת"ס בתשובה הנ"ל הביא דברי התשב"ץ, וסיים: וה' יודע, כי עיני ראו בחו"ל דבר זה, ולא אוכל לפרש מפני פריצי עמנו. [ובליקוטי הערות שם הביא, שיש אומרים שהכוונה לבית מדרשו של החתם סופר עצמו, שהיו באים תלמידים רבים, ונכנסים כולם באורח נס].

ודברי התשב"ץ יש לבאר ע"פ דברי הר"ן (תענית ז). שאפי' לאחר החורבן, היו מתאספים ברגלים מכל הסביבות לירושלים, "כמו שאנו עושים גם היום". ע"ש בהא דנקטי' כר"ג לגבי שאילת טל ומטר, שהיא ט"ו יום לאחר הרגל, כדי שיחזרו עולי רגלים למקומם. שגם כיום נוהגים להתאסף מכל סביבות אר"י לעלות לירושלים, ומשום כך נהגו לדחות שאלת טל ומטר בתפלה עד ליום ז' במרחשון.

גם בתשובת חת"ס (סי' רלג) כתב, שבימי הגאונים היו עולים לירושלים ברגלים. ובשד"ח (מע' ארץ ישראל פאת השדה סי' ט) הביא מהגמ' (סוכה מד). ופרש"י שם, שיש מצוה גם בזה"ז.

ובספר חסידים (סי' תלד) כתב, שרב האי גאון היה עולה בכל שנה מבבל לירושלים לחג הסוכות, והיה מקיף את הר הזיתים בהושענא רבה שבע פעמים, ולפניו היו הולכים כהנים ואחריו העם והוא היה באמצע.

(כ) ע' בנדרים (כג.), מעשה באדם אחד שהדיר את אשתו מלעלות לרגל, ועלתה, ובא לפני ר' יוסי וכו'. וכתב שם מהר"צ חיות, שאף שהיו אחרי החורבן, היו עולים לרגל גם אחר החורבן להתפלל שם, ושכ"ה במדרש (בראשית פא) שר"ש בר' יוסי עלה למצליא בהדי פלטינא. ובמדרש קהלת (פ"א) איתא ר' אלעזר בן שמוע היה מטייל על כף ימא רבא וכו', ובכל זאת עלו לרגל. ואולי הקריבו שם קרבנות, למאי דקי"ל (מגילה י). מקריבין אע"פ שאין בית.

גם החת"ס בת' (יו"ד סי' רלד) כתב, שבזה"ז אין מ"ע לעלות לרגל, וגם לא להתעכב שם ללמוד ממעשה הכהנים בעבודה.

ובשו"ת תשב"ץ (ח"ג סי' רא) הביא כמה ממדרשי חז"ל שעדיין השכינה שורה בירושלים. והיא בקדושתה. שאף שקדושת הארץ בטלה מה"ת, ואין חייבין בתרו"מ ושאר חובות הקרקע [שמ"טה] רק מדרבנן. קדושת העיר לא בטלה לענין דברים שנאמרו בירושלים (ב"ק פב: מגילה כו.). והמקדש נשאר בו קדושתו, ואסור ליכנס בו. ויש סמך וראיה שקדושת המקדש וירושלים עדיין הם קיימים, שעדיין הם עולים לרגל ממצרים ושאר ארצות, ויש רמז למנהג זה בכמה מדרשים. וסיים הרשב"ץ: ואמרו, כי עדיין נשאר מהניסים שהיו בירושלים, שלא אמר אדם לחבירו צר לי המקום, כי בביהכ"נ שבירושלים, הם צריכים לאנשי המקום כל השנה, ומתמלאת פה על פה בעת התקבץ שם בחג השבועות, החוגגים יותר

והוא עיר שם ה' שמה, שגם בזה"ז מצוה לעלות לרגל לירושלים.

ובזרע אברהם למהר"א יצחקי כתב, בני קדושים הם אף שבעוונותינו חרב המקדש וכל מחמדנו היה לחרפה, לא בטלו עולי רגלים לראות פני האדון השם, כי כן מסורת בידינו מעולם לא זוהי שכינה מכותל המערבי וכו'.

ובשו"ת יחוד (ח"א סי' כה) כתב, שאמנם עיקר המצוה של עלייה לרגל, היא להביא קרבן להקריבו בבית המקדש, וכמ"ש ולא יראה את פני ה' ריקם. מ"מ גם בזה"ז נהגו קהלות ישראל מכל הארץ ומחול לעלות לירושלים ולכותל המערבי, מפני שקדושתן מפני השכינה, ואין השכינה בטלה לעולם, שנאמר: והיו עיני ולבי שם כל הימים. והביא שם דברי המדרש ודברי הראשונים והאחרונים בזה.

ומיהו מנהג קדום וחשוב לעלות לירושלים גם בזה"ז לראות פני מלך חיים, להסתופף בחצרות ה' בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, ובפרט בכותל המערבי אשר לא זוהי שכינה משם.

ובשו"ת משנה הלכות (ח"ב סי' תפב) כתב, שאפי' להסוברים שאין חיוב לעלות, מ"מ אם עלה קיים מ"ע דאו'. וסוף סוף הרי הוא מקבל פני השכינה, ויש בזה מצוה, ולכן מצוה לברך על הלבנה בכל חודש, מטעם קבלת פני השכינה, וכיון שבכותל המערבי נשארה השכינה, א"כ העולה לרגל לקבל פני השכינה, יש בזה מצוה של הקבלת פני השכינה. ואולי כעת המצוה יותר גדולה, כמ"ש ציון דורש אין לה מכלל דבעיא דרישה. עכ"ד.

אמנם יש לפלפל בזה, שהרי השכינה שורה ג"כ בבתי כנסיות ובתי מדרשות. ובברכות (ה). אמר ר"ח בר אמי משמיה דעולא, מיום שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד. וכן השכינה מצויה אצל גדולי הדור, כמו שהביא בשו"ת יחוד (ח"ג סי' עג) שהשכינה הולכת עמהם. והביא ג"כ מ"ש בזה מהר"י אלגאזי בת' שנדפסה בסוף שו"ת הסבא קדישא (ח"ג סי' ב), ע"פ הזוה"ק (פרשת בא דף ל"ח

ובשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סי' פז) כתב ג"כ, שאפי' אחרי החורבן בימי התנאים והאמוראים עלו לרגל, והביא ראיה ממדרש שה"ש עה"פ הנה זה עומד אחר כתלנו שלא זוהי שכינה לעולם מכותל מערבי. ומזוה"ק (שמות ה:). [וכבר קדמו הרשב"ץ שם בראיה זו].

ובשו"ת דברי יציב (ח"מ סי' פז בהוספה) הביא, מהזוה"ק (פ' פקודי) אינון אבנין, ח"ו דשליטו עליהו שאר עממין וכו'. והיינו או שנגנוז ונבלעו בקרקע, או שעדיין עומדות על מקומם אלא שנגנוז באופן רוחני ונתעלו למעלה מן העין. וע"ש שאם האדם ממלא עיניו בכוון לראותם גם היום. ובס' אור החמה ביאר בזה הרמ"ק שהכוונה לעניינים רוחניים, שהמזדכך עיני ראותו ויתפשט מחומריו ישיג השגה זו. גם בס' קול בוכים למהר"א גאלאנטי (איכה ב, יח) בפס' צעק לבם אל ה' חומת בת ציון וגו', הביא ג"כ לשון הזוה"ק, ושלא חלו בה ידים אלא היה נראה להם שהיו הורסים בה וכו'.

ובשו"ת אג"מ (יו"ד ח"ג סי' קכב) כתב, שדבר פשוט וברור הוא, שמצות ראייה היא דוקא כשביית הבחירה בנוי, אף אם נימא שראיית פנים היא מצוה מיוחדת שאיננה תלויה בקרבן ראייה. ומה שנהגו הקרובים לאר"י לבא לירושלים, היה זה בזמן הגאונים לזכר בעלמא, וגעגועים לבנין ציון וירושלים ע"י משיח צדקנו שמחכים לו תמיד. ע"כ.

ובשלמי נדרים (לא). כתב, שאף דהאידינא שאין בהמ"ק קיים, וליכא עולי רגלים (גיטין ד:), מ"מ מצוה לעלות לירושלים, כדאיתא בסוף כתובות הכל מעלין לירושלים כו'.

ובס' יד שאלו הביא מהמדרש (שה"ש רבה ת, ג) אם דלת היא נצור עליה לוח ארז, מה צורה זו אע"פ שהיא מטושטשת מקומה ניכר, כך אע"פ שחרב ביהמ"ק לא בטלו ישראל פעמי רגלים ג' פעמים בשנה. וע' באורך בשאילת יעב"ץ (ח"א סי' קכז).

ובתורת משה (פ' אמור. הספד על הרעש ד"ה אך. דף נט) כתב, וכל העולים לאר"י לא שמו פניהם אלא לצפת וטבריה, וירושלים נשכחה לגמרי,

כא. חייב אדם לטהר את עצמו ברגל, ולכן צריך לטבול במקוה טהרה בערב יום טוב. אלא שבזמן הזה שהכל טמאי מתים, אין תועלת בזה כל כך להטהר בערב יום טוב, ולכן אין בזה חיוב מן הדין, אלא ממדת חסידות בלבד למי שאפשר לו, וכשאינן בדבר ביטול תורה גדול. ומי שאינו יכול לטבול, טוב שישפוך על ראשו ורוכבו תשעה קבין מים, או שיעשה ארבעים נטילות כסדר שמובא מהאר"י ז"ל והבעל שם טוב. א)

הגולה אשר מימיהם אנו שותים שאין קפידא בדבר, וחולקין כבוד לתלמיד במקום הרב היכא דפליג ליה רביה יקרא. ע"ש.

את פני האדון ה', מאן פני האדון ה', דא רשב"י וכו'. וסיים דה"ה לדידן בכל דור ודור, כי יפתח בדורו כשמואל בדורו (ר"ה כה:), וכ"ש לגדולי רבני

חייב אדם לטהר עצמו ברגל - טבילה בערב החג

והרא"ש יומא (פ"ח הל' כד) כתב, ונהגו לטבול בערב יוהכ"פ, ולא מצינו בש"ס רמז לטבילה זו, ואין לה יסוד, ואי משום דא"ר יצחק (ר"ה טז:); חייב אדם לטהר עצמו ברגל, היינו לטהר עצמו מכל טומאות אפי' מטומאת מת, ולהזות עליו שלישי ושביעי, ובוה"ז אין לנו טהרות, הילכך אין חובה בטבילה זו וכו'.

אולם הטור (סי' תרג) כתב, אי' בירושלמי (פ"ק דשבת ה"ג) א"ל ר' חייא לרב, אם יכול את למיכל כולי שתא בטהרה אכול, ואם לאו אכול שבועה ימים בשתא. וכ' ראבי"ה, קיבלתי דהיינו בשבועה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ, שעל ר"ה לא היה צריך להזהירו שיאכל בטהרה, דפשיטא שיאכל בטהרה, שחייב אדם לטהר עצמו ברגל. ע"כ. ומשמע שגם אחר החרבן שאין מצות ראייה בבית המקדש, ואין אכילת קדשים, מ"מ חייב לטהר עצמו ברגל. וזה היפך דברי הרמב"ם וסיעתו.

וע' בראבי"ה (ר"ה עמ' רח), שהובא שם מ"ש הטור הנ"ל בשמו, אך לא כתב כסיום דברי הטור: "דבר"ה פשיטא שיאכל בטהרה שהרי חייב אדם לטהר עצמו ברגל". שכ"ז ליתא התם. והטור עצמו (בסי' תרו) צדיק עתק דברי אביו הרא"ש הנ"ל, ומוכח שבוה"ז אין חובה לטהר עצמו ברגל.

והב"ח (סי' תרג) כתב, דמ"מ מאי דאפשר לו להטהר צריך הוא לעשות, ואע"פ שאינו יכול לטהר עצמו לגמרי, לא משום זה נפטר ממה שאפשר לו לעשות, הילכך גם בערב ר"ה צריך לטבול להטהר מטומאה היוצאת מגופו, כדי לטהר

(כא) הנה הרמב"ם (בהל' טומאת אוכלין פט"ז ה"י) כתב: כל ישראל מוזהרים להיות טהורים בכל רגל, מפני שהם נכונים להכנס למקדש ולאכול קדשים, וזהו שנאמר בתורה ובנבלתם לא תגעו, ברגל בלבד, אבל בשאר ימות השנה אינו מוזהר. ע"כ. ומשמע שבוה"ז דלא שייך טעמא דלהכנס במקדש ולאכול קדשים, מכיון שהכל טמאי מתים, אין חובה לטהר עצמו ברגל. וכן מוכח בתשובת רה"ג שהובאה בס' האשכול (עמ' ג), שכתב, וכל מי שחפץ לבו ליגע בכל טומאה אין עליו לטהר עצמו אלא בעתות שהוא חייב להכנס למקדש, דא"ר יצחק חייב אדם לטהר עצמו ברגל וכו'. וכ"כ בנחל אשכול (עמ' ג אות ט), דמוכח להדיא מדברי רבינו האי גאון, שאינו חייב לטהר עצמו ברגל אלא בזמן המקדש, ולא בזה"ז. וכן מוכח מדברי הרמב"ם (הל' טומאת אוכלין) הנ"ל.

וע' לרבינו רב נטרונאי גאון בשו"ת הגאונים (שע"ת סי' קעה) שכ' בזה"ל: וששאלתם הטובל לכבוד שבת ויו"ט, האם צריך לברך או לא, כך שנו חכמים שמיום שחרב בהמ"ק אין לנו טומאה וטהרה, ואין חובה עלינו לטבול לא בע"ש ולא בערב יו"ט, כי אין עלינו חובת טבילה מה"ת אלא לביאת מקדש, אבל עכשיו שאין בהמ"ק קיים אין עלינו חובת טבילה, וממילא אסור לטובל לברך וכו'. ע"ש. וכ"ה בס' המנהיג (בהל' תפלה וק"ש אות פ). וז"ל רבינו חננאל: "שחייבים ישראל לטהר עצמם ברגל בבואם ליראות פני ה'". וע"ע בשו"ת גאוני מזרח ומערב (סי' עח).

עצמו במה שאפשר. ומ"ש הרא"ש דההיא דר' יצחק שחייב לטהר עצמו ברגל, היינו לטהר עצמו מכל הטומאות, ואפי' מטומאת מת, ובוזה"ז אין לנו טהרות, זהו רק לענין שלא לברך על הטבילה. עכת"ד.

אולם לא משמע כן ממה שסיימו הרא"ש והטור: "הילכך בזה"ז אין חובה בטבילה זו". משמע שגם עיקר הטבילה אינה חובה, כיון שאינו יכול להטהר לגמרי. וכ"כ רב נטרונאי גאון הנ"ל שבזה"ז אין עלינו חובת טבילה כלל. וגדולה מזו כתב הצ"ח (ביצה יז): שלאחר החורבן אפי' בעת שהיה להם אפר פרה (כמ"ש בחגיגה כה). לא היו חייבים לטהר עצמם ברגל, כיון שאין להם מקדש וקדשים. וכן מוכח ממה שהשמיטו כל הפוסקים הדין שחייב לטהר עצמו ברגל, משום דס"ל שאין שום חובה בזה"ז לטהר עצמו אפי' במה שאפשר, וכ"כ בשו"ת יד אליהו מלובלין (סי' סח). והקרבן נתנאל (פ"ח דיומא סי' כד). [ובבית השואבה (דף קסג): הב"ד הבי"ח הנ"ל, וכתב דליתא, שבזמנינו זה אין חובה לטבילה כלל, אף ממה שאפשר לעשות, שא"כ למה לא יטבול גם בער"ש וכו'].

וע' בס' חסידים (מקיצו נרדמים, סי' תרסט עמ' רעב) שכ', ר"ח ציוה לרב לאכול בטהרה ז' ימים בשנה. ופירש רבינו נסים שהם שבעת ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ. ונוכל לומר עוד כי חייב אדם לטהר עצמו ברגל וכו', כדי שיוכל לעשות הקרבנות ולאכול. ומיהו זהו בזמן שבית המקדש קיים, וציוה ר"ח לרב שגם בזה"ז אע"פ שהם טמאי מתים ואין אפר פרה, עכ"ז ציוהו ששבעת ימים בשנה יאכל חוליו בטהרה. ע"כ.

וע' בשאג"א (סי' סו) שהביא דברי הרא"ש יומא הנ"ל, ותמה ע"ז, דמשמע מדבריו שאילו היה אפשר להטהר מכל טומאה, היה חייב בזה גם ביוהכ"פ, וה"ה לר"ה, והא ודאי ליתא, שאפי' את"ל דר"ה ויוהכ"פ בכלל מועדים הם, מ"מ אינם בכלל רגלים לענין זה, שכיון שאין חייב לקיים בהם מצות הרגל ראייה חגיגה ושמחה, אפי' בזמן בהמ"ק אין חייב להטהר בר"ה ויוהכ"פ. ובוזה"ז שאין לנו אפר פרה, אין לנו ענין בטהרה זו אפי' בג' רגלים, וכדמוכח להדיא ברמב"ם (טו"א פט"ז

ה"י), שבזה"ז אין שום חיוב להטהר. ואפי' אם היה לנו אפר פרה, כמו שהיה בזמן האמוראים, וכמבואר בתוס', מ"מ כיון שבהמ"ק חרב בעוה"ר, ואין עלינו שום חוב מחובות הרגל הצריכים טהרה, אין לנו ענין בטהרה זו. ע"כ. ומה שהעיר הרב המגיה שם שלא מצא כן בתוספות אלא בהר"ש חלה (פ"ד מ"ח) ובהרא"ש (חלה ס"ס יד) ובסמ"ג (מ"ע קמא). ע"כ. ע' בתוס' (חגיגה כה). ובשו"ת שער אפרים (סי' לז) ובהגהות הר"ב רנשבורג (חגיגה שם). וכ"כ הצ"ח (ביצה יז): ככל הדברים הנ"ל, ושגם הסמ"ג כתב כדברי הרמב"ם. גם בשו"ת יד אליהו מלובלין (סי' סח) הוכיח במישור מדברי הרמב"ם הנ"ל שבזה"ז אין שום חיוב להטהר ברגל, שכל החיוב הזה אינו נוהג אלא בזמן בהמ"ק, שהיו חייבים בקרבנות הרגל וכו'. ודלא כהבית שמואל (סי' נה סק"י) דס"ל שגם בזה"ז צריך טהרה ברגל, דליתא. ומטעם זה השמיטו הרא"ש וכל הפוסקים דין זה, משום דס"ל שבזה"ז אין שום חיוב להטהר ברגל. ע"ש. (וכן הקרבן נתנאל פ"ח דיומא אות צ' והנחל אשכול עמ' ג, השיגו על הבית שמואל בזה).

וע"ע בס' ב"ה (יו"ד סי' שעג סק"א) שכתב לתמוה על כל הפוסקים שהשמיטו הדין שחייב אדם לטהר עצמו ברגל. ונעלם מעינו הדולח דברי הרמב"ם והסמ"ג וסיעתם, דס"ל שאין דין זה נוהג כלל בזה"ז. וכבר תפסו עליו בזה הבאר היטב (סי' שעג סק"ד). וכן בשו"ת עמודי אש (סי' ה אות מב). וכ"כ בשאלת שלום על השאלות (פרשת אמור סי' קג, אות קכו), ובס' אות לעולם (ח"ב דף קנח). וכ"ד הגאון רבי עזריאל הילדסהיימר בתשובותיו (חיו"ד סי' קצו).

ובספר בית השואבה (דף קסג). האריך הרחיב בזה, והביא דברי כמה מהאחרונים שחשבו שדין טהרת הרגל נוהג גם בזה"ז, ותמה עליהם מדברי הרמב"ם וסיעתו. עש"ב.

ובשואל ומשיב תליתאה (ח"א סי' קכג) כ' להוכיח מדברי הטור (סי' תרג) הנ"ל שגם בזה"ז יש חיוב להטהר ברגל, ואפי' בר"ה. ע"ש. ומלבד שלא זכר שר דברי הרמב"ם והסמ"ג דמוכח להיפך, ועוד שהרי גם הטור (סי' תרו) העתיק לשון

טבילה בזה"ז, ראה בילקו"י פסוקי דזמרה (עמ' תשד),
ובילקו"י כיבוד אב ואם (פ"ה הערה מא).
**איך שורפין את הפרה במועד, הרי הוזהרו ישראל
להיטהר ברגל.** והנה כתב הרמב"ם (יו"ט פ"ז,
מתוספתא מ"ק פ"א) ששורפין הפרה ברגל בחוה"מ,
והקשה במשך חכמה (ויקרא יא, ח), שהרי עסק
הפרה מטמא את כל העוסקין בה וצריכין הזאה
שלישי ושביעי, והוזהרו ליטהר ברגל, אלא שכ' **הרמב"ם**
דאינו לוקה ע"ז. וכוונתו דאין זה לאו
גמור, רק כמו ניתן לחכמים בזמן שצריך טהרה.
ואינו רק רמז ואסמכתא. אמנם בתוספתא (שבועות
א, ד), אמר ר' נתן, דרק על טומאת גויות חייבין
על טומאת מקדש וקדשיו, אבל השורף הפרה וכו'
שהן טומאות קדושות, אין חייב על טומאת מקדש
וקדשיו. לכן אפשר דלית בהו אזהרה ד"בנבלתם
לא תגעו", רק כטמאי נבלות דחייבין בהו על
טומאות מקדש וקדשיו. ובס' זכר ישעיהו (טו"א
טז, י), תי' דצרכי רבים שאני. ועוד דע"י שריפת
הפרה אינו מרבה טומאה ברגל, רק אדרבה בזה
הוא ממעט את הטומאה דע"י אפר הפרה יהיה
מטהר טמאים.

הרא"ש יומא (פ"ח הכ"ד) דמשמע שאין חיוב בזה.
[ובשו"ת דרכי שלום (סי' נב אות ז) הביא בשם שו"ת
מצפה אריה (ח"ב או"ח סי' ד) שהעיר כן על השואל
ומשיב מדברי הטור, וכתב להשיג עליו עפ"ד הב"ח (סי'
תרב), ואין דבריו מוכרחים. דאכתי לא איפרק מחולשא,
מה שהשמיטו דין זה כל הפוסקים. וכן השד"ח (מע' ח
כלל מז) הביא מ"ש השו"מ הנ"ל, שאף בזה"ז חייב לטהר
עצמו ברגל משום "זכר למקדש", וכתב עליו, ואין נראה
כן, שא"כ היה לרבותינו הפוסקים לבאר דין זה. א"ו
דליתא. ומה שהעיר עוד השו"מ שם ע"ד הרא"ש, ממתני'
דברכות (כו), זב שראה קרי וכו', שצריכים טבילה, אע"פ
שאינם נטהרים מדין זיבה ונדה. ע' מ"ש בשו"ת עמק
הלכה בויםל (ח"ב סי' כד). ובבית השואבה (דף קסג):
הביא מ"ש הגר"ד אופנהיים בתשובה שהובאה בסוף
שו"ת חות יאיר (דף רמח): שצבור שרוצים לעשות מקוה
חייבים הכל לתת להוצאת בנין המקוה, לפי שגם ישראל
מוזהרים על הטומאה ברגל, וחייב אדם לטהר עצמו
ברגל וכו'. ותמה עליו מדברי כל הפוסקים דמוכח דבזה"ז
אינו נוהג בנו דין זה כלל. וא"כ ממילא אין לחייב מטעם
זה לשלם הוצאת בנין המקוה כלל. וע"ע בברכת אהרן
(מאמר קסז אות ד, ושם מאמר קפב). ודו"ק. ובעיקר חיוב

מי שאינו יכול לטבול, ישפוך על גופו ט' קבין מים, או שיעשה ארבעים נטילות

ואח"כ ירחץ בניקיון כפיו, ויכוין באותיות שם
ע"ב יוד קי ויו קי. כל אות ואות על ב' ידיו,
ותחילה יערה מים על יד ימין ויכוין באות י'
פשוטה, ויערה על יד שמאל ויכוין ג"כ באות י',
ואח"כ יערה מים על יד ימין ויכוין באות ו' וכו'.
ואח"כ ישוב ויערה על יד ימין י' פעמים רצופים
זא"ז, ושוב על יד שמאלו, ובכל פעם יכוין לאות
אחת, סך הכל נעשו מ' נטילות נגד מ' סאה. ע"כ.
ובס' בעל שם טוב עה"ת (פ' יתרו אות כ) הובא סדר
נטילת ידיים המועיל במקום מקוה, ממהר"ם
מטשרנוביל, ושהביא בזה נוסח תפלה ע"פ האר"י.
וע"ש שממקור קדוש יהלכו מהבעש"ט הקדוש.
וע"ע בספר צוואת הריב"ש (עמ' סד והלאה), ובספר
אור צדיקים למהר"ם פאפירש (סי' א אות יד), ובס'
מועד לכל חי (סי' כח אות כג). והובא ג"כ בס' חסד
לאברהם, ובס' הנהגות ישרות, ובס' תורת המגיד

ומי שאינו יכול לטבול, ישפוך על גופו ט' קבין
מים, או שיעשה ארבעים נטילות כמו שמוכח
מהאר"י ז"ל (כמ"ש בס' טהרת הקודש מאמר מקוה ישראל
פ"ב, שהאר"י ז"ל תיקן נטילות ידיים במקום טבילת מקוה, למי
שאנוס), והבעל שם טוב (ראה בסמוך). ונתבאר באורך
בס' אמת ליעקב למהר"י ניניו (קו' שפת אמת ו'),
מספר חמדת ימים, שמצא כתוב בכתבי הקודש
שבמצרים, קבלתי ממורי, שבעל קרי שלא יעצור
כח לטבול יעשה סדר רחיצת ידיו כסדר הזה ויאמר
נוסח תפילה זו לפני רחיצתו, ומעלין לו כאלו
טבל. וזה הנוסח: ליקבה"ו בדחילו ורחימו ורחימו
ודחילו וכו', בשם כל ישראל ארחץ בנקיון כפי
ואסובבה את מזבחך ה'. ויר"מ ה' או"א שתהא
רחיצת ידי אלה נחשבת לי כאילו טבלתי במקוה
טהרה של ארבעים סאה וכו' [עש"ב], וכשם שאני
מטהר את עצמי מלמטה כן תטהר נשמתי למעלה
בנהר דינור בשם ה' צור עולמים, ויהי נועם וגו'.

ואח"כ י' ר' רצופין וכו', וזה עולה כמו טבילה במקוה מ' סאה.

ומעתה מ"ש חכ"א בדורינו (ע' בשו"ת וישב הים ח"ג סי' מ. ובס' גבורת האר"י), שאין לסמוך על דברים אלו שכתבו הרבה מגאוני הדורות, שכולם טעו ונמשכו בזה אחר ס' חמדת ימים, ואין לדברים אלו שום מקור בכתבי האר"י, ואין לסמוך על שום דבר שלא נתבאר בכתבי האר"י שלפנינו. ע"כ. הדבר קשה מאד לומר שכל גדולי הדורות טעו. ועוד, שמקור טבילה זו יוצא ממקור טהור, הבעל שם טוב הק', שדבריו היו ברוח הקודש ומפי אליהו ז"ל. ודי בזה. וכ"ש אם באמת מקור דברים אלו הוא כבר מכתבי האר"י שלפנינו. שנמצאו במצרים.

מעלת הטבילה במקוה

כל מיני רפואות. וצדיק האמת, יכול ע"י טבילת המקוה להמתיק הדינים מעל כל כללות ישראל. **ושם** (פרק ח) כתב, שראשית הכל ישמור עצמו מכל הסתכלות לא טובה במקוה, דאל"כ קלקל יותר במקום לתקן, ואח"כ יכוין לקבל קדושה העליונה, ולטהר נפשו מטומאת זווהמת הס"א, ושיהיו גופו ונפשו מוכנים לתורה ותפלה ותשובה.

ובס' ראשית חכמה (שער האהבה פי"א) כתב, שצריך לכוין בטבילתו שהוא נכנס בסוד נשמתו במים העליונים, והוא נסתר בסתר העליון שהוא בכינה, וכו'. וכתב שם שצריך לטבול במקוה בשמחה דייקא ובהרהור תשובה.

וכתב בכה"ח (סי' תסח ס"ק קא) בשם שעה"כ (דף עה.) דכוונת הטבילה בערב יו"ט הוא כמו בע"ש, וצריך לטבול פעם אחת להפשיט מעל נפשו בגדי הקליפות החול, וטבילה שניה להמשיך עליו קדושת הרגל. ובס"י רס (אות ט) כתב שהאר"י לא היה טובל בע"ש קודם שעה חמישית. וכ"כ בחיי אדם (כלל קלח אות ה) שלא יקדים לטבול עד שעה קודם חצות, דהיינו משעה חמישית ולמעלה. ויש שכתבו בשם פרי עץ חיים (שער הנהגת הלימוד פ"א. ושער השבת פ"ג) שזמן הטבילה הוא משעה

(שבת. סוד המקוה). ובס' טהרת יצחק (נט"י דף נה) האריך בזה, והעלה שבמקום אונס מועיל כמו טבילה ממש במקוה מ' סאה. ושכן שמע מהרה"צ ר' יצחק כדורי, שכל מי שצריך טבילה ואינו יכול לטבול במקוה טהרה מאיזו סיבה שתהיה, יעשה מ' נטילות הנז', ובזה יוצא י"ח הטבילה, ומותר לו אח"כ ללמוד אפי' בלימוד הנסתר בלי חשש כל שהוא.

וכן הביא בס' שלחן הטהור (סי' פח ס"ב). ושכ"כ בס' מכתב קודש ממהר"מ מטשערנביל. וכן הובא בס' יושר דברי אמת (קונט' השני אות י). ובס' דברי יצחק (דף לג) ששמע כן מפיו של מה"ר צבי הירש מזידיטשוב, בשם הרה"ק ר' שמעלקא אב"ד ניקאלשבורג, שיטול מ' נטילות י' לסירוגין,

וראה בילקו"י שבת א חלק ראשון עמ' תשב. וע' בס' טהרת הקודש (מאמר מקוה ישראל פ"ב והלאה), שבטבילת המקוה כלולים במימות המקוה כל השמות הקדושים, ולכן אם המקוה כשר והוא מים חיים, אז שורין בו כל השמות הקדושים וכל הכינויים, וכן אם המקוה כשירה סתם במי גשמים, וכשירה ע"פ שיטות הפוסקים, יש בו מעלה גדולה ויתירה לענין המשכת טהרה על האדם. ומקובל מצדיקים שאמרו, שבמקום שיש מקוואות כשרות של מים חיים, יוצאים משם נשמות גבוהות.

והבעש"ט הק', איך אפשר לאדם ליטהר במקוה, והלא אדם נמשל לכלי חרס, וכלי חרס אין להם טהרה, ותי' שכלי חרס שבירתן הוא טהרתן, והוא שישבר לבו לפני ה' בהרהור תשובה על חטאיו קודם הטבילה במקוה. ע"כ. אכן גם אחרי הטבילה יזהר לחקוק בלבו הכנעה לפני ה' שזה העיקר, ולא יתגאה שכבר תיקן נפשו. וגילה הבעש"ט לתלמידיו שעיקר מדריגותיו השיג ע"י טהרת המקוה, והגם שמוכא במקום אחר שהשיג מדריגותיו ע"י, היינו שע"י טבילות זכה לתפלות קדושות ונוראות, ועי"ז השיג מדריגותיו. ומי שהוא איש צדיק זוכה ע"י טבילתו להמשיך ישועה על האדם, ולעזור למקשה לילד, ולהמשיך

כב. חייבים בית דין בכל אתר ואתר, (בזמן שהשלטון ביד גדולי ישראל), להעמיד שוטרים בימי הרגלים, שיהיו משוטטים בגנות ובפרדסים, ועל שפת הים, וישגיחו שלא יתקבצו שם אנשים ונשים יחדיו לאכול ולשתות ולשמוח בשחוק וקלות ראש, פן יבאו לידי עבירה. וכמו ששנינו (אבות פ"ג מ"ג), שחוק וקלות ראש מביאים לידי הרגל עבירה. ועל חכמי ישראל להזהיר את כל העם שלא יתערבו יחדיו אנשים ונשים בבתיהם לשמוח במאכל ובמשתה, ולא ימשכו אחר היין, כדי שלא יבואו לידי עבירה, והיה מחנינו קדוש. (הרמב"ם פ"ו מהלכות יו"ט הל' כא). ובמקום גילה שם תהא רעדה (ברכות ל:). (כב)

כג. מי שהתענה תענית חלום בשבת שחל בו יום טוב, די שישלים יום אחד לתעניתו, ואין צריך להתענות שתי ימי תענית, על שהתענה ביום שהיו בו שתי קדושות. (כ)

שבת מפריד ממנו הקליפה בלי צער חיבוט הקבר, וזה סוד יום הששי בה"א יתירה, כי משעה ה' של יום הששי ולמעלה כבר מאירה קדושת שבת. עכ"ל.

כב) רמב"ם (יו"ט פ"ו). טור וש"ע (סי' תקכט). חזו"ע (עמ' קה)

רביעית זמן טבילה, דהיינו מתחילת שעה חמישית, שזה שעתיים קודם חצות.

וע' בשומר אמונים (מאמר שכר ועונש פ"ח) בשם שער הגלגולים (הקדמה כג) ששמע מהאריז"ל, שכל הנקבר בע"ש אחר חמש שעות ביום ושעה חמישית בכלל, אינו רואה חיבוט הקבר, כי קדושת

התענה תענית חלום בשבת שחל בו יום טוב, די שישלים יום אחד לתעניתו

שני ימי תענית לכפר על שהתענה בשבת שחל בו יו"ט שהם שתי קדושות. עכת"ד.

והנה במטה יהודה (סי' רפח סק"ה) הביא שבשו"ת בית דוד (א"ח סי' קיב) נסתפק במי שהתענה תענית חלום בשבת, ושוב התענה עוד תענית חלום ביו"ט הסמוך לשבת, אם די לו בתענית אחד לשניהם, לכפר על מה שהתענה בהם, או דילמא צריך שני ימים תענית לכפר עליהם, כיון שהם ימים חלוקים, וכתב ע"ז, ונלע"ד להקל בספיקות אלו, ול"ד למ"ש במשאת בנימין שאם חל תענית צבור למחרת, אינו עולה לו, דהתם בלא"ה חובה מוטלת עליו מחמת דבר אחר, אבל כשהתענית בא רק לכפרת החלום, זכרון אחד עולה לכאן ולכאן, כיון שהכל הוא על עסקי החלום, ואף דגבי קרבן קי"ל שאינו מכפר במקום שתי חטאות, שאני התם שהתורה חייבתו להביא שני קרבנות, אבל בתענית סגי בחד צערא דגופא, כשמכוין לכפר על שתי קדושות, ואת"ל שיש לצדד איפכא, סמכינן ככה"ג ע"ד שלטי הגבורים והט"ז דס"ל דאפי' אם חל תענית צבור למחרת, עולה לו. וכ"ש בזה שבדאי עולה לו. ומ"מ ראוי

כ) בשו"ת רב פעלים (ח"א א"ח סי' כט) נשאל בזה, והעלה שצריך להתענות ב' ימים לכפר על התענית שעשה ביום שיש בו ב' קדושות, והביא ראיה מהמשנה (כריתות יד.) יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד, טמא שאכל חלב והיה נותר מן המוקדשים ביוהכ"פ, ר"מ או' אם היה שבת והוציאו חייב. כלומר שחייב ב' חטאות. הא קמן דאע"ג דעביד הוצאה אחת חייב שתי חטאות על שתי הקדושות. ואמנם הפמ"ג (מש"ז סי' רפח סק"ז) כתב בג"ד שיתענה יום אחד ודיו, ולא חש לשתי קדושות של אותו יום שהתענה בו. ובלקט הקמח (הל' שבת דף לט.) ה"ד חכ"א דס"ל שצריך להתענות ב' ימים לכפר על ב' הקדושות, וחלק עליו, וס"ל בפשיטות דסגי ביום אחד. ובתוספת שבת (סי' רפח) הביא דברי הלקט הקמח, ומסיק שאפשר שתענית יום אחד אינו עולה לכפר על ב' הקדושות. והנה האחרונים הנ"ל דנו מסברא דנפשיהו, אך תהלות לאל דידן נצח שהבאתי ראיה ברורה שאין עליה תשובה מהמשנה דכריתות דלא סגי יום אחד לשתי קדושות, ולכן הלכה זו יוצאה בהינומא שצריך

מחולין (קא:), שבת ויוהכ"פ שגג ועשה מלאכה מנין שחייב ע"ז בעצמו וע"ז בעצמו, ת"ל שבת היא יוהכ"פ הוא. וכ' התוס' דילפינן מניה וכו'. וא"כ אף אנו נאמר בנד"ד דאיכא תרי איסורי בבת אחת, שהתענה בשבת שחל בו יו"ט, שצריך כפרה לכל או"א בפ"ע. ושוב כתב, ואחר העיון נראה שאין מכאן ראייה כלל, דהא בסנהדרין (סה.) אמרי', מאי שנא הכא דקתני בעל אוב וידעוני, ומ"ש בכריתות דקתני בעל אוב, ושייריה לידעוני, אריו"ח הואיל ושניהם בלאו אחד נאמרו, אל תפנו אל האובות ואל הידעונים, ופרש"י, ואם עשה שניהם בהעלם אחד, אינו חייב אלא חטאת אחת, שהלאוין מחלקים לחטאות, כדכתיב אשר לא תעשינה וכו'. וכ"כ התוס' שם, וכ"פ הרמב"ם (שנגות פ"ד ה"א, ופ"ו ה"ד). וכן מבואר בחולין (פב.) וברמב"ם (שחיה פ"ב ה"ב). הרי שהכל תלוי בחולין (פב.) הלאוין. והרי באיסור תענית בשבת ויו"ט אפי' את"ל דהוי מדאורייתא, מ"מ אין כאן לאוין מפורשים כלל, רק עשה דעונג שבת, וכתיב אכלוהו היום, וגם ביו"ט משום מ"ע דשמחה, ואין כאן חילוק בלאוין כלל. ועוד נראה שהמתענה תענית חלום בשבת ויו"ט, ודאי דלא עבר כלל על מ"ע מדאורייתא שהרי כתב הרשב"א (ברכות לא:), רה"ג ורוב המפורשים פירושוו בתענית חלום, משום שתעניתו עונג הוא לו יותר מאכילתו, מפני שהוא נבהל ולבו דוה על חלומו, וכשיושב עליו בתענית ומייחל להשי"ת לבטל את חלומו, וכדאמרי' יפה תענית לחלום כאשר בנעורת, ה"ז מתענג בתעניתו, ומ"מ כיון שלא עינגו באכילה כשאר כל בני אדם לכן צריך למיתב תענית לתעניתו. ע"ש. וע"ע באוצר הגאונים (ברכות לא: סי' קצו).

ומבואר שבתענית חלום קיים מצות עונג שבת בתעניתו, ולא ביטל מצות עשה דאורייתא, ועוד שהיתר תענית חלום בשבת הוי כפקוח נפש שדוחה את השבת אפי' מספק, וכמ"ש ביומא (פה:), וכו', ורק מפני שלא נהג עונג כמנהג בני אדם צריך למיתב תענית לתעניתו, ולא חמיר יותר מאילו עבר על איסור דרבנן והכל נכלל בלאו אחד דלא תסור, ודי לו בתענית אחד. עכת"ד.

לעשות דבר נוסף ביום התענית כגון ללמוד ביותר, ובתפלת עננו יכוין על שניהם. עכת"ד. ודבריו נכוחים וישרים.

ולפ"ז יוצא שאין ללמוד תענית הבא לכפרת עון שהתענה בשבת, מדין קרבנות, וה"נ מסתברא שמאחר שהתירו לו חכמים בהדיא לישיב בתענית חלום, ואמרו (תענית יב:) יפה תענית לחלום כאשר בנעורת, וקורעים לו גזר דין של שבעים שנה, הו"ל כספק פיק"נ, וכ"כ הארו"ז (ח"ב סי' תז), שאפשר שהראו לו מן השמים חלום רע, ושמא הוא ע"י מלאך, ופתרונו כמו שהוא סבור, והוא ירא ונבהל ממנו, הוי כספק פיקוח נפש. ואם הוא ת"ח ישיב כל היום וילמוד בתעניתו ויתכפר לו. וע"ע בראבי"ה (תענית, סי' תתס וס"ס תתעה). וא"כ אין כאן איסור מוחלט שיצטרך כפרה כ"כ, ואין לך בו אלא חידושו, וסגי ליה בתענית יום אחד.

ועוד, שמאחר שמהר"י עייאש פסק להקל אפי' בב' ימים חלוקים, כגון שבת ויו"ט הסמוכים זל"ז והתענה בב' הימים על חלומות רעים, דסגי ליה בתענית אחד. וכ"פ מהר"י טייב בערה"ש (סי' רפח סק"ב). וכ"כ הרב אגורה באהלך (דף ו) להקל בתענית יום אחד. ע"ש. כ"ש במתענה תענית חלום יום אחד, והוא בשתי קדושות שבת ויו"ט, דסגי ליה תענית אחד. וכן מוכח מדברי הרב בית דוד והפר"ח, שלא נסתפקו אלא במתענה ביו"ט ושבת הסמוכים זה לזה, שהם ימים חלוקים, אם צריך להתענות ב' ימים או די להתענות יום אחד, וכתב ברב פעלים (שם) דמשמע דפשיטא להו שאם התענה ביו"ט שחל בשבת, די לו בתענית יום אחד, כיון שלא התענה תענית חלום אלא יום אחד, ואע"פ שהם שתי קדושות, עכ"פ אינם גופים מוחלקים. ע"ש.

וכ"פ בבית מנוחה (דף רד.), שהמתענה תענית חלום ביו"ט שחל בשבת די לו בתענית יום אחד, דלא כמי שרצה להחמיר להצריך שני ימים בשביל שתי קדושות, שאין דעת חכמים נוחה הימנו וכו', וכמ"ש מהר"ם חגיז בלקט הקמח (דף לט.). ע"כ. וכ"פ בשו"ת לב חיים פלאגי (ח"ג סי' עז).

ובשו"ת נשאל דוד (א"ח סי' כד) נשאל בזה, והביא מהמשנה דכריתות הנ"ל. והוסיף גם

הלכות חול המועד

סימן תקל - מדיני חול המועד

א. ימים שביין הראשון והשביעי של פסח, וימים שביין הראשון של חג הסוכות לשמיני עצרת, נקראים חול המועד, ובתורה נקראו בשם מקראי קודש. וכן אנו מזכירים אותם בתפלת המוספין. וכולן אסורים בעשיית מלאכה, כדי שישמח במועד, וילמד תורה. (א)

בתענית של יום אחד. וע' בס' עיקרי הד"ט (סי' יג אות כט), ובשו"ת ויען אברהם פלאגי (סי' כו).

ובשו"ת בצל החכמה ח"ד (סי' פב) נשאל במי שהתענה תענית חלום בשבת ור"ח טבת וחנוכה, אם די לו למיתב תענית יום אחד, והשיב שכל שהתענה ת"ח יום אחד אע"פ שהיו בו כמה קדושות, די להתענות יום אחד, כמ"ש בש"ע (ס"ס תקסח) בנודר להתענות סכום ימים רצופים ואירע בהם יום תענית צבור שעולה לו למנין הימים. וה"ה בנ"ד. ושוב מצא בספר זכור לאברהם (הל' שבת ערך תענית חלום) בשם ספר רוח יעקב (סי' כ), שהמתענה תענית חלום ביו"ט שחל בשבת די בתענית אחד לכפר וכו'. [יבי"א ח"י א"ח סי' נה אות לא]

ולפ"ז א"ש מ"ש הפמ"ג והרב לקט הקמח שא"צ להתענות אלא יום אחד, ועולה לו לשתי הקדושות.

וכן בשו"ת מילי דעזרא (א"ה סי' ב) ה"ד הרב פעלים, וכתב, שמאחר שמדברי הרבה אחרונים מוכח דס"ל שא"צ להתענות שני ימים עבור תענית שתי הקדושות, אלא די בתענית של יום אחד, ובודאי שלא נעלם מעיני קדשם משנה מפורשת דכריתות (יד). הנ"ל. ובע"כ דס"ל שיש חילוק בין נ"ד להיא דכריתות, ואפשר שיש לחלק דהכא שוא"ת, משא"כ במתני' דעביד הוצאה בקום ועשה וכו', ולכן נ"ל שיש להקל בזה כסברת הפמ"ג ולקט הקמח וסיעתם דסגי

ימי חול המועד נקראו בתורה בשם מקראי קודש

אם ביום הראשון ויום השביעי, כבר נאמר בהם שבתון, אלא בחוה"מ, ללמדך שאסור בעשיית מלאכה. תניא אידך ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלהיך לא תעשה מלאכה. מה שביעי עצור אף ששת ימים עצור, יכול יהיו עצורים מכל מלאכה, ת"ל וביום השביעי עצרת לה', השביעי עצור בכל מלאכה ולא חוה"מ, הא לא מסרם הכתוב אלא לחכמים, לומר לך איזה יום אסור ואיזה יום מותר, איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת. והרי"ף (ריש מו"ק) הביא כ"ז בהלכות.

וכתב הנמוק"י, לכא' משמע מברייתות אלו שמלאכה בחוה"מ אסורה מדאו', אלא שלא מצינו לאחד מן המחברים מוני המצות שמנה

א) כדכתיב (ויקרא כג, לז) אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם "מקראי קודש". ובחגיגה (יח). איתא, ת"ר את חג המצות תשמור שבעת ימים, לימד על חוה"מ שאסור בעשיית מלאכה, דברי ר' יאשיה, ר' יונתן אומר א"צ, ק"ו, ומה ראשון ושביעי שאין קדושה לפניהם ולאחריהם אסורים בעשיית מלאכה, ימי חוה"מ שיש קדושה לפניהם ולאחריהם, ויש בהם קרבן מוסף, ונקראים מקראי קודש, לא כ"ש. הואיל ונקראים מקרא קודש אסורים בעשיית מלאכה. תניא אידך כל מלאכת עבודה לא תעשו, לימד על חוה"מ שאסור בעשיית מלאכה דברי ר' יוסי הגלילי, ר"ע אומר א"צ, הרי הוא אומר אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם במועד, במה הכתוב מדבר,

והא דאמרי' במו"ק (יא:): לא מבעיא בימי אבלו דמדרבנן הוא ושרי (בדבר האבד), אלא אפי' במועד דהוי מדאורייתא, במקום פסידא שרו רבנן, היינו דבמועד איכא אסמכתא דקראי דאורייתא, משא"כ אסמכתא דאבל, שהיא מהכתוב והפכתי חגיכם לאבל (מ"ק טו:), מד"ק הוא. וכ"כ התוס' (ע"ז כב.). בשם ר"ת.

ומה שכתבנו שכן אנו מזכירים אותם בתפלת המוספין בשם "מקרא קודש", כ"כ רב האי גאון בתשובה, הובא ברי"צ גיאת (ח"ב עמ"ז) שיש מזכירים מקרא קדש בחוה"מ, כיון שיש בו איסור מלאכה, ואמר אביי נקטי' הלכות מועד כהלכות שבת יש מהם פטור אבל אסור ויש מהם מותר לכתחילה. והמדקדקין אין אומרין מקרא קדש, אע"פ שעל כל ימי קרבנות המועדים כתיב מקראי קודש. וכיון שרוב ישראל אומרים מקרא קודש, אם אמר שפיר, ואם לא אמר לא הפסיד. ע"כ. והאריך בזה בשיירי כנה"ג (הגה"ט ס"י תקפב).

ובס' מעשה רוקח עה"ת (פ' אמור), העיר בדרשות שהובאו בחגיגה (יח.) לגבי איסור מלאכה בחוה"מ, דלכאורה משמע שכל המלאכות אסורות, ואח"כ קאמר שמסרן הכתוב לחכמים. ותי' דלעתיד לבא יהיו ימי חוה"מ כקדושת יו"ט ממש, וכל המלאכות יהיו אסורות גם דבר האבד. ושבוה ניחא הכל.

טעם איסור מלאכה בחול המועד, כדי שיהיו פנויים ללמוד תורה

וע' במאירי (שבת ל:): שהשמחה פותחת את שבילי ההבנה.

גם מהרי"ל (מנהגים חוה"מ אות א) כתב, שאסרו מלאכה כדי שיהיו פנויים לעסוק בתורה, ולכך התירו נמי דבר האבד כדי שלא יצטער על איבודו ויבטל את לימודו. ובשם רבו מהר"ש כתב, שהטעם שאסרו חכמים מלאכה בחוה"מ, כדי שיהא הכל פנויים לבא לשמוע דרשות שדורשין ברגל בהלכות השנה. ולדידן שאין רגילים בדרשות, מ"מ יש לסדר צרכי צבור וקיומן בחוה"מ, כמו להעמיד גבאים ולמנות פרנסים, ולברור המתעסקים בגמ"ח וביקו"ח. וכן הנשים יתעסקו במה שיש להן צורך.

מצות איסור מלאכה בחוה"מ. ולפ"ז נראה שדרשות אלו אסמכתא בעלמא. וכן נראה מדאיתא בירושלמי (מו"ק פ"ב ה"ג) אילו היה מי שימנה עמי, הייתי מתיר מלאכה בחוה"מ, כלום אסרו מלאכה אלא כדי שיהיו אוכלים ושותים ועוסקים בתורה, אבל אלו אוכלים ושותים ופוחזים. [וכ"כ ה"ה רפ"ז מהל' יו"ט. ולאידך מ"ד, י"ל שכוונתו להתיר מקח וממכר וכי"ב שהם רק מדרבנן]. וכן אמרו (מו"ק יג.) גבי המכון מלאכתו במועד, את"ל צורם אוזן בבכור קנסו בנו אחריו, דהוי איסורא דאו', אבל כיוון מלאכתו במועד דרבנן לא קנסו. עכת"ד.

וכ"כ מרן הב"י (ס"ס תקלו), שאף שהרי"ף הביא הברייתות דחגיגה (יח.), ס"ל דאסמכתא בעלמא נינהו, ומ"מ כתבם כלשון הגמ'. (ושלא כהטור שכ' בדעת הרי"ף שאיסור מלאכה בחוה"מ מדאורייתא). והסמ"ג (ל"ת עה דף טז:): הביא הברייתא הנ"ל, וכתב בשם בה"ג, שאיסור מלאכה בחוה"מ הוי מדרבנן. וראיה לזה מדאמרי' במגילה (כב:), ימים שאין בהם ביטול מלאכה לעם (אם יתאחרו בבית הכנסת), כגון ראשי חודשים וחוה"מ קוראים ארבעה. משמע שחוה"מ הוא כמו ראשי חודשים, שאינו אסור במלאכה מה"ת, (וכדאיתא נמי בחגיגה יח. ר"ח אע"פ שיש בו קרבן מוסף מותר במלאכה). וכן או' ר"ת שכל המקראות שהביאו התנאים (חגיגה יח.) אסמכתא בעלמא נינהו, דאילו הו' מדאורייתא לא היה שייך לחלק בין דבר האבד לשאינו אבד וכו',

ומה שכתבנו כדי שישמח וכו', כ"כ בהגמ"י (הל' יו"ט פ"ו ה"כ), ע"ד הירושלמי שטעם איסור מלאכה כדי שיהיו אוכלין ושותין ויגעין בתורה. וכתב ראבי"ה, הא דאמרו לא מסר הכתוב אלא לחכמים והילכתא מועד כהילכתא וכו', הכל תלוי שישמח במועד, ומתוך שמחה נוח לו ללמוד ולהבין בהלכות הרגל, כדאמרי' אין השכינה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות וכו', אלא מתוך שמחה של מצוה, וכן לד"ת. הילכך היכא דאיכא טירחא יתירתא אסור, שלבו יהיה עצב מן הטורח. וכן התירו לעשות מלאכה בדבר האבד או כשאין לו מה יאכל כדי שיהא שמח במועד, ועל דרך זה הולכים כולם. וצ"ע. ע"כ.

מהו מקרא קודש שנאמר בחול המועד

נקייה, אין לי אלא יו"ט הראשון ואחרון שהן קרויין מקרא קודש חולו של מועד מניין, ת"ל אלה מועדי ד' אשר תקראו אותם מקראי קדש. והובא בביאור הגר"א (א"ח סי' קפח) וכתב שאינו מוכרח לגבי אכילת פת בחוה"מ. וכתב בערוך לנר (כריתות ז.) שממכילתא זו יש ראייה לחיוב מה"ת לכבוד חוה"מ במאכל ומשתה ובכסות נקייה. ורבים אינם נזהרים באיסור חמור הזה ואין מחלקין בין חוה"מ לימי החול, ומי יתן יטו אוזן וישמעו לדברים האלה.

ד. גם יש לפרש מקרא קודש לענין הקרבת הקרבן. דהנה לשי' הרמב"ם שמלאכת חוה"מ דרבנן, קשה לשם מה נקרא מקרא קודש. ובפרט שבפ"ו מהלכות יו"ט לא הזכיר הרמב"ם מצות כבוד ועונג לגבי חוה"מ רק מצות שמחה. וגם לגבי שבת מבואר ברמב"ם (הל' שבת פ"ל) שדין כבוד ועונג הוא מדברי סופרים, שנא' וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד. ולא מטעם מקרא קודש. וא"כ זה לא שייך לגבי חוה"מ. ובש"ע הגר"ז (בסי' תכקט ס"ה) כתב, שבחוה"מ אין דין כבוד ועונג, ומקרא קודש שנא' בו הוא רק לענין קרבן. וכע"ז נקט בת' רע"א (ח"א סי' א בהשטות). וביאר הגר"ז (סי' רמב בקו"א אות א) דס"ל דמ"ש בספרי מקרא קודש, קדשהו במאכל וכו', אסמכתא בעלמא היא, שהרי במנין המצות מנה ו' מצות, לשבות ממלאכה בו' ימים טובים מדכתיב מקרא קודש בכל חד וחד. ע"כ.

והנה בביאור מקרא קודש שנאמר בחוה"מ יש כמה ביאורים: א. למ"ד שיש עיקר מה"ת לאיסור מלאכת חוה"מ, י"ל שמקרא קודש היינו לאיסור מלאכה, וכמ"ש התוס' (שבועות יג.) בשם ר"ת (לגבי יום הכפורים), שמקרא קודש היינו שמודה שבי"ד קידשוהו, ושובת ממלאכה בשביל קדושת היום, [אבל לא במי שאינו שובת מחמת קדושת היום, רק שמתעצל לעשות מלאכה]. וכ"ה במור"ק (יח.) ובתו"כ (פ' אמור פ"ב) לדעת ר"ע, מה ת"ל אשר תקראו אותם מקראי קודש, אם לענין ימים טובים, כבר אמורים, שנא' ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון, אלא אלו ימי המועד שאסורים במלאכה.

ב. רש"י (שבועות שם ובכריתות ז.) לגבי יום הכפורים) כתב, שמקרא קודש היינו לקבלו עליו בברכותיו שבתפלה [כמו ביוה"כ"פ, לומר מקדש ישראל ויוה"כ"פ. והתוס' הקשו ע"ז, דא"כ ברכות יוה"כ"פ מדאורייתא, ולא מצינו כן]. גם מרן הב"י (א"ח ס' תפז) הביא מהרמב"ן (פרשת אמור כג, ב) שכתב, וטעם מקרא קודש שיהיו כולם קרואים ונאספים ביום הזה לקדש אותו, כי מצוה היא על כל ישראל להקבץ בבית אלהים ביום מועד לקדש היום בפרהסיא בתפלה והלל לאל. ע"כ.

ג. עי"ל דמקרא קודש היינו לכבדו ולענגו, וכדאיתא במכילתא (פ' בא) ביום הראשון מקרא קודש, כבדהו במאכל ומשתה ובכסות

גם בחול המועד שייך מצות מקרא קודש

החול, הן בקרבן מיוחד לחג, והן בתפלה, או בשביתה מקצת מלאכות, או במאכל ומשתה וכסות נקיה, רק שאין מזה חיוב. וכשבאו חכמים ואסרו מקצת מלאכות בחוה"מ, ממילא מתקיים בזה מקרא קודש.

ושו"ר כן בערוך לנר הנ"ל, דכיון דהחיוב הוא מה"ת להפריש כבוד ימים אלו שנא' בהם מקרא קודש, משאר ימים, מקיים מצוה זו באיזו ענין שמפרישו לכבוד, ולכן עתה שתיקנו החכמים

אכן הנה ז"ל הרמב"ם (יו"ט פ"ז) "הואיל וחוה"מ נקרא מקרא קודש והרי הוא זמן חגיגה במקדש, אסור בעשיית מלאכה כדי שלא יהיה כשאר ימי החול שאין בהן קדושה כלל". ובס' מעשה רקח שם העיר, שהרי עצרת יש לה תשלומין כל שבעה, ואפ"ה באותם הימים מותר במלאכה. ולכן כתב, דסגי בטעם שנקראים מקרא קודש. אמנם יש לבאר יותר, דמקרא קודש הוא דבר שאין לו שיעור, והמצוה היא להבדילו מימי

ב. ראוי לכבד את ימי חול המועד בכסות נקיה. ולכן נכון שלא ילבש בו בגדי חול, אלא בגדי שבת ויום טוב, או פחותים מהם, אך שיהא ניכר שהם בגדים טובים לכבוד קדושת היום. ופועל באופן שמותר לו לעבוד בחול המועד, פשוט שאינו צריך ללבוש בגדי חג בשעת העבודה, אך ישתדל ללבוש בגדים נקיים כפי יכולתו. ונכון להניח מפה על השלחן כל ימי חול המועד כמו ביום טוב. וגם יעשה בו סעודה מכובדת יחד עם בני המשפחה, בשלחן ערוך בכל מטעמים, וישירו ויודו להשי"ת, ולא תהיה הסעודה כסעודת חול. (ב)

שביאר דברי הרמב"ם, שבחזו"מ אין דין לכבדו מצד עצם היום כמו ימים טובים (שנא' בהם לקדוש ה' מכובד), אלא מחמת שהוא מקרא קודש להקריב קרבנות במקדש, ולכן צריך להפרישו ולהבדילו מימות החול כיון שיש בו קדושה לענין קרבנות. (שלמי מועד סוכות עמ' תתכה). וכע"ז כתב בזכרון שמואל (רוובסקי ר"ס לב). ובזה יישב דברי הגר"ז מקו' המשנ"ב הנ"ל. אך ברמב"ם הנ"ל משמע שנקראו מקרא קודש מצד עצמם מלבד ענין הקרבנות, וגם לא כתב מחמת עצם הקרבנות, אלא מצד זמן הקרבת קרבן חגיגה, שהרי שהוא זמן של חג ה'.

סדר התפלות והברכות, מקיים בהם מקרא קודש ג"כ. וכן אם לא התפלל בו התפלות והברכות שתקיננו מפני שאינו רוצה לקדשו, אזי נקרא מה"ת שלא קראו מקרא קודש, כיון שנתכוון בזה לחלל יוהכ"פ, וזהו ביאור דברי רש"י (כריתות שם), וה"ה אם מפרישו בענין אחר, כגון ע"י כסות נקייה, דמקיים מקרא קודש. ע"כ ולפ"ז גם בכבוד ועונג של שבת ויו"ט מודה הרמב"ם שיש בו קיום מצוה אף משום "מקרא קודש", רק שא"א לחייב כבוד ועונג אלא ממה שנתפרש ע"י הנביאים וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד. [ויש מי

אם יש מצות שביתה בחוה"מ, ודין השכרת בהמתו בחוה"מ

מהל' יו"ט) כתב שיש גורסים ברמב"ם אע"פ שלא נאמר בו שבתון, יו"ט הוא וכו'.

ובשו"ת שואל ונשאל (ח"א א"ח סי' יח) כתב, שגם למ"ד שאיסור מלאכה בחוה"מ מדאורייתא, אין זה אלא מפני כבוד המועד ולא משום איסור שביתה, ונפ"מ לגבי שביתה בהמתו, שאינה נוהגת בחוה"מ, שמשום כבוד המועד לא שייך לאסור לגבי בהמה. ושלכן יש להתיר להשכיר בהמתו לגוי מעיו"ט שיעשה בה מלאכה בחוה"מ. ורק ביו"ט אסור מפני הרואים שאומרים שבהמתו של ישראל עושה מלאכה ביו"ט. ולהשכיר בהמותיו בחוה"מ, פליגי בזה מהר"ם מוצייירי והרב זכור לאברהם (בזכור"ל אור"ח מע' ח. ובקור"א שם. ובח"ג מע' ח אות מח). ע"כ. ויש לפלפל בזה.

ובשו"ת הרמ"ע מפאנו (סי' קח) כתב, שלדעת רבים וגדולים יש בחוה"מ חיוב שביתה דאו'. וכל שהדברים מוכיחים שאנו שובתים ממקצת מלאכות לכבוד מקרא קודש, ואין אנו עושים אלא בדבר האבד ובצרכי רבים, בזה קיימנו להדיא מ"ע של שביתה בחוה"מ. ואע"פ שאין מצות עשה זו של שביתה בחוה"מ נמנית בכלל הרמ"ח מ"ע, הנה מניינא לאו דאורייתא, ועוד, ששביתה זו נטפלת לשבתון מקרא קודש האמור ביו"ט, ועשה שבזה ובזה, חד הוא. אלא שביו"ט נוסף לא תעשה. ואיתא במדרש (ילקוט בעלותן רמז תשלז) ע' ימים טובים נתן להם הקב"ה, ואלו הם: ז' ימי הפסח, ח' ימי החג, ור"ה, ויוהכ"פ, ועצרת, ונ"ב שבתות, הרי שבעים. ע"כ. [ובמעשה רוקח (רפ"ז

ראוי לכבד את ימי חול המועד בכסות נקיה ומפה יפה

קדש וכו'. וכ"כ היראים (סי' קיא), ע"פ התורת כהנים. וכ"כ המג"א (ר"ס תקל) מתניא רבתי (סי'

ב) תוס' (כריתות ז. ד"ה וקראו מקרא קדש), פירשו, בכסות נקייה, כדאמר במכילתא מקרא

(מש"ז ר"ס תלט).

ומה שכתבנו שיעשה בו סעודה מכובדת, הוא משום כבוד היום, שגם בחוה"מ יש קצת מצות כבוד, שאינו כיום רגיל, מלבד מצות שמחה, ולכן לכתחלה אין להסתפק באכילת בשר ושתית יין בדרך עראי וכדו', אלא יקבע בו סעודה מכובדת, בהשתתפות כל בני המשפחה, כדרך שעושים בשבת ויו"ט, אלא שבשבת עושים כך ג' סעודות, וביו"ט ב' סעודות, ובחוה"מ יעשה סעודה אחת על שולחן הערוך כיאה וכיאות לקדושת המועד. וישירו וישבחו להשי"ת, שמצות השמחה שנצטוונו בחג היא שמחה של מצוה, שיש בה עבודת היוצר, כמ"ש הרמב"ם (יו"ט פ"ו ה"כ). וראה להלן בסעיף ד' שחוה"מ ג"כ נקרא "מקרא קודש", ולכן בכל מה שמוסיף לייחדו מיום חול ולכבדו, מקיים מצוה. וכן מבואר בשבולי הלקט (סי' רכ) שחייב אדם "לכבד" חולו של מועד במאכל ומשתה, דכתיב אשר תקראו אותם מקראי קודש, ובכללם חולו של מועד. והמבזה את המועדות, פרש"י באבות (פ"ג מ"א), ובסנהדרין (טז), שנוהג בהן מנהג חול באכילה ושתיה, שאין נוהג בהן כבוד כראוי, וקאי על חוה"מ.

וב"ה בפירוש הרע"ב שם. ובמג"א שם. ובערוך לנר שם.

ומיהו הרב באר שבע (סנהדרין צט). כתב דלמ"ד איסור מלאכה בחוה"מ אינו אלא מדרבנן, צריך לפרש המבזה את המועדות על יו"ט עצמו, אבל על חוה"מ אינו ראוי לעונש גדול כזה. נומ"ש המח"ש שהכוונה לרש"י מכות (כג). ליתא, שהפירוש שם הוא של הריב"ן, והי"ל להביא פרש"י (סנהדרין צט), ופרש"י (מו"ק יא), וכמו שסיים אחר כך בשם התוס'. ובאמת שאין ראיה מפרש"י, וכמ"ש מח"ש שם, פרש"י לשיטתו דס"ל (מו"ק יא): דמלאכת חוה"מ אסורה מדאורייתא. וכן העיר מרן החיד"א בפתח עינים (סנהדרין צט). וכ"כ במחז"ב (סי' תקל).

ויש שכתבו בשם החזו"א שבכל יום מימי חוה"מ צריך לעשות סעודה אחת שיאכל בה בשר וישתה בה יין, וכל בכל לילה (בנתיבות ההלכה קובץ לח עמ' קיג). וצ"ע. ועדיף שתהיה הסעודה ביום, שהעיקר הכבוד שייך ביום. וכ"ה פשוט לשון

נא), ושכן נהג מהרי"ל. וע"ע בערוך לנר (כריתות ז). ובאחרונים (סי' תקל). וראה בסעיף הקודם באורך בענין מקרא קודש ופירושו.

ופועל באופן שמתר לו לעבוד בחוה"מ, פשוט שא"צ ללבוש בגדי חג בשעת העבודה, אך ישתדל ללבוש בגדים נקיים כפי יכולתו. וראה מ"ש בזה בשו"ת באר משה (ח"ז סי' ג).

ובערוה"ש (סי' תקל ס"ד) כתב, שחייב לכבד את חוה"מ קצת במאכל ומשתה ובגד שאינו של חול, אף שאינו כשבת ויו"ט. ושכן המנהג שהמפה תהיה מונחת על השלחן כל ימי חוה"מ כמו ביו"ט. ע"כ. וכ"כ בשעה"צ (אות ד), שאין החיוב כמו ביו"ט עצמו. וכן מבואר בשו"ת מהר"י מברונא (סי' קפא) שבחוה"מ לבשו בגדים טובים יותר משל ימי החול, אך לא בגדי יו"ט. אמנם בס' מעשה רב (סי' קעד הנהגות הגר"א) כתב, שמכבדים את המועדות בכסות נקיה ובאכילה ושתיה קרוב ליו"ט גמור. ע"כ.

גם הח"א (כלל קו סק"א) כתב שחייב כל אדם לכבד חוה"מ כפי כחו, וללבוש בו בגדי שבת. ע"כ. אמנם מאי דמשמע מהמכילתא שצריך לכבדו באכילה ושתיה וכסות נקיה, י"ל היינו לכבדו יותר משאר ימות החול. ובמג"א (סי' תרסד) משמע שא"צ ללבוש בגדי שבת בימי חוה"מ, ומהרי"ל שעשה כן לגרמיה הוא דעבד. ומ"מ בודאי שצריך לנהוג בו כבוד יותר משאר ימי החול. [ובשלחן שלמה להגרשז"א (עמ' קמג) דחה ראיית השעה"צ מהמג"א שם]. וגם יש טעם נוסף לבגדי שבת בחוה"מ, משום מצות שמחה שנוהגת גם בחוה"מ, ובכלל זה בענין הבגדים, וכמ"ש הרמב"ם (סה"מ מצוה נד) שמח בכל מיני שמחה, כמו ללבוש בגדים חדשים. וכ"כ החינוך (מצוה תפח). וכ"כ המג"א גופיה לעיל (בסי' תקכט סק"ד). והעיר כן בשלמי תודה (סוכות עמ' תתכו), והניח בצ"ע.

ומ"ש בערוה"ש לגבי כיסוי השלחנות, ראה בא"ר (סי' תרלט) שבהגהות מנהגים (סוכות אות קצח) משמע דבחוה"מ אין מכסין השלחן כלל אפי' בסוכה, וה"ה בחוה"מ פסת. ע"ש. ומ"מ טוב שהשלחן יהיה מכוסה במפה בחוה"מ. (שו"ת באר משה ח"ז ס"ס א). וכ"ה בחזו"ע יו"ט. וע"ע בפמ"ג

ג. הפוגש את חברו בימי חול המועד, מן הראוי שלא יאמר לו שלום כדרך שאומר לו בימי החול, אלא יאמר לו מועדים לשמחה או חג שמח וכדו'.^(ג)

ד. גם ההוצאות שמוציא לכבוד חול המועד אינן מכלל חשבון מזונותיו, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל, כל מזונותיו של אדם קצובין לו בראש השנה, חוץ מהוצאות שבתות וימים טובים. ע"כ. וחולו של מועד בכלל. ולכתחלה טוב לאכול פת בסעודת הלילה ובסעודת היום של חול המועד. ומיהו אכילת פת בו רשות. ובלבד שיטבל במיני תרגימא וכו'. ובשבת חול המועד ראוי להוסיף תבשיל ומיני פירות על שלחנו כדי שיהא ניכר כבוד המועד. ד)

ויש להעיר לעושים סעודה גדולה, שצריכים להקפיד להתפלל מנחה קודם הסעודה, ובה יתפללו מנחה גדולה, אף שלכתחלה תמיד רצוי להתפלל מנחה קטנה. וראה בש"ע ובילקו"י או"ח סי' רלב.

הרמב"ם (הל' יו"ט פ"ו הי"ט) לגבי יו"ט וחזה"מ, שאחר שטעמו פת שחרית, הולכין לבתי מדרשות קורין ושונין עד חצי היום, ואחר חצי היום מתפללין תפלת מנחה וחוזרין לבתיהן לאכול ולשתות שאר היום עד הלילה. ע"כ.

ראוי שלא לומר לחבירו שלום בחוה"מ כדרך שאומר בחול

את קרובו יהיו רגילים ביום ובלילה כשיפקדו איש את רעהו לומר כן, כי גם זה בכלל כבוד מועדי ה'. והנהגים לברך איש אל רעהו בחוה"מ כדרך ימות החול, הרי אלו בכלל מבזה את המועדות. ונאה ויאה להדליק את הנרות בלילי חוה"מ כמו ב"ט [אך בלא ברכה] וכן מנהג כל ארצות המערב. [וזה רק בזמנם שלא היה אור החשמל]. ע"כ. ועוד כתב שם שראוי לנגן את התפלה, בשמחה ובשירים, לכבוד ולתפארת מקראי קדש.

ג) כ"ה במעשה רב להגר"א (אות קעד) שהיה מקפיד על אלו האומרים במוצאי יו"ט ראשון או במוצ"ש שבת חוה"מ, שבוע טוב, שאין לומר אלא מועדים לשמחה וכדו'. ע"ש. וכ"כ בס' קמח סולת שבכלל המבזה את המועדות הוא מה שמברך איש את רעהו בחוה"מ כדרך שמברך בחול, אלא יאמר מועדים לשמחה, כמו בימים טובים. ע"כ. ומקורו בס' חמ"י (יו"ט פ"ה), כשיבוא לביתו בחוה"מ יהא זריז ונוכר לומר "מועדים לשמחה" כמו ביו"ט. וכן איש

חובה לכבד את חול המועד במאכל ובמשתה

רבתי כתב שחייב לכבד חוה"מ כשאר יו"ט, מדברי הרמב"ם אין נראה כן, שהרמב"ם (יו"ט פ"ז) כתב שחוה"מ נקרא מקרא קודש, ואע"פ כן בפ"ו כשהעתיק דין כבוד ועונג, לא כתב אלא לגבי יו"ט. ומשמע שבחוה"מ נוהג רק מצות שמחה. ומשמע דס"ל שלענין חוה"מ אין להחמיר בזה. וצ"ל דכיון שמה"ת מלאכה מותרת בחוה"מ ועכ"פ בדבר האבד, מוכח שאין קדושתו חמורה כמו יו"ט, ולכן גם לענין כבוד אין לדמותו ליו"ט, ומה דמשמע מהמכילתא הנ"ל דצריך לכבדו

ד) ז"ל הרמב"ם (הל' יו"ט פ"ו ה"ז-ז), כשם שמצוה לכבד את השבת ולענגה, כך מצוה בכל ימים טובים, שנא' לקדוש ה' מכובד, וכל ימים טובים נאמר בהם מקרא קודש, וחייב אדם להיות שמח וטוב לב בכל ז' ימי הפסח, ובכל ח' ימי חג הסוכות, הוא ובניו ואשתו ובניו וכל הנלוים אליו, שנא' ושמחת בחגך. ע"כ. ומכאן שחייב אדם לשמוח גם בחוה"מ. וכ"כ הגר"ז (סי' תקסט ס"ו).

וע' במשנ"ב (שעה"צ סי' תקל אות ד) שאף שבתניא

קבע בימי החג אקב"ו לישוב בסוכה, ולכן יש קיום מצוה באכילת פת בכל שבעת הימים. וכ"ש לפי מ"ש הגר"א, שאף במצה יש מצוה באכילתה בכל שבעת ימי הפסח, א"כ שפיר איכא למילף ט"ו ט"ו מחג המצות שיש מצוה באכילת סעודה בסוכה. וכ"כ ר"ח (בסוכה כז). וז"ל: מה חג המצות אכילת מצה בלילה הראשון חובה שנאמר בערב תאכלו מצות, הכתוב קבעו חובה (פסחים קכ.), אף בחג הסוכות ישיבה כעין דירה דהיינו אכילה בסוכה, בלילה הראשון חובה, מכאן ואילך "רשות דמצוה". עכ"ל. וכ"כ בס' סוכת דוד (עמ' תקמח) בשם הגרא"י קוק מרחובות. וע"ע בשו"ת ארץ צבי פרומר (סי' צח בד"ה עתה). ודו"ק.

ויש שכתבו, שדי לקבוע סעודה אחת של פת בבוקר, ואח"כ סמוך לערב סעודה בשנית, וכמ"ש בתורה "בערב בשר לאכול ולחם בבוקר לשבוע". אלא שמצוה לכתחלה לקבוע סעודה על הפת אחת ביום ואחת בלילה.

ובשבת חוה"מ ראוי להוסיף תבשיל ומיני פירות על שולחנו כדי שיהא ניכר כבוד המועד [רוח חיים פלאגי סי' תקכט ס"ק יז].

לזו עלי ואני פורע, וכן ללוות ברבית לצורך אכילה ושתייה בחול המועד

והוה מלקט פירורין ואכלי ואמר יהא חלקי עם אילין דאכלין הכא רמשת. ומשמע מהכא דה"ה לכל סעודת מצוה. והיראים כתב, ציוה הכתוב בפרשת אמור, ביום הראשון מקרא קודש, ותניא בתו"כ, במה אתה מקדשו, במאכל ובמשתה ובכסות נקייה. וכך ציוה הכתוב לקדש חולו של מועד, דכתיב אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש. כדתניא בתו"כ. אלמא גם ימי חוה"מ הן צריכינן קידוש. ואפשר דמדרבנן הוא, וקרא אסמכתא בעלמא. וספק בידי נאי דאורייתא אי דרבנן]. ע"כ.

ומשמע מדברי שבולי הלקט, שגם לגבי אכילה ושתייה וכו' בחוה"מ נאמר לזו עלי ואני פורע, וכן לזוין ברבית דרבנן לצורך אכילה ושתייה בחוה"מ.

באכילה ושתייה וכסות נקיה, י"ל דהיינו לכבדו יותר מימות החול בכ"ז. וכמו שאין בו חיוב אכילת פת בדוקא, משא"כ ביו"ט. הרי שאין חיוב כיבוד חוה"מ גדול כ"כ. ובמג"א (סי' תרסד ס"ג) משמע לכאורה שלא נהגו ללבוש בגדי שבת בחוה"מ. אף שודאי כל אדם צריך לנהוג בו יותר מימי החול. ומ"ש הגר"ז שימי חוה"מ לא נאמר בהם מקרא קודש, צ"ע שברמב"ם פ"ז מבואר דמקרא קודש קאי גם על חוה"מ, וכן מנהגינו להזכיר בתפלה.

ורחנה בסוכה (כז). איתא, דילפינן ט"ו ט"ו מחג המצות, מה להלן לילה ראשון חובה מכאן ואילך רשות, אף סוכה לילה ראשון חובה מכאן ואילך רשות. וכתב במשנ"ב (סי' תרלט ס"ק כד), נסתפקתי לפי מ"ש הגר"א שמצוה לאכול מצה כל שבעת ימי הפסח, כפשט המקרא שבעת ימים תאכל מצות, אלא שהמ"ע הוא רק בלילה חג הפסח, אבל לאחר מכה מצוה בעלמא, אם הדין כן גם באכילה בסוכה שיש מצוה לכתחלה לאכול פת בסוכה ולברך לישוב בסוכה, בכל שבעת הימים. ע"כ. אך בחזו"ע סוכות (עמ' קא) כתב, שנראה שבודאי יש מצוה בזה, שהרי הוא מברך בסעודת

וז"ל שבולי הלקט (סי' רכ): חייב אדם לכבד את חולו של מועד במאכל ומשתה. דכתיב אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש וגו'. וחולו של מועד בכלל מקראי קודש הם. ושנו חכמים, המחלל את הקדשים והמבזה את המועדות וכו', ופרש"י, שעושה בהן מלאכה ושנוהג בהן מנהג חול באכילה ושתייה, שאין נוהג בהן כבוד כראוי. והאי המבזה את המועדות בחוה"מ קאי. וכל המבזה את המועדות כעובד ע"ז. ובביצה (טו:) אמרו, כי חדות ה' היא מעוזכם, אמר הקב"ה לישראל בני לזו עלי ואני פורע (פי' הר"ח שם, האמינו שאומין לכם ברכה במעשה ידיכם כדי שתפרעו מה שלקחתם בהלוואה). ובירושלמי (מי שהפך), אריו"ח לזוין ברבית לחבורת מצוה וקידוש החודש. ר' יוחנן הוה נחית לכנישתא

ה. מותר לאשה ביום טבילה לאכול בשר בחול המועד, ובלבד שאחר כך תנקה פיה ותחצוץ שיניה היטב קודם הטבילה. (ה)

גם ההוצאות שמוציא לכבוד חול המועד אינן מכלל חשבון מזונותיו

ומבואר בראבי"ה (הל' יו"ט סי' תשנ) דבחוה"מ די בפירות, ולא דמי ליו"ט שצריך לאכול בו פת. וכ"כ באר"ח (הל' חוה"מ דף צב), שחייב אדם לשמוח בחוה"מ ולשמח את בני ביתו, ואסור להתענות בו, ומיהו אכילת פת בו רשות, ובלבד שיטבל במיני תרגימא וכו'. וכ"ה בכלבו (ס"ס ט). וכן מבואר בדברי מרן (סי' תרלט ס"ג). וכתב המג"א (סי' תקל) שבש"ע (סי' קפח ס"ז) משמע שבאכילת פירות די, ומ"מ נ"ל שלכתחלה מצוה לאכול פת. וכ"כ בשעה"צ (סי' תקל סק"ד), שאין חובה לאכול פת בחוה"מ, וכדמוכח בש"ע (סי' קפח). ומאי דמשמע מהמכילתא שצריך לכבדו באכילה ושתייה וכסות נקיה, היינו לכבדו יותר משאר ימות החול. וע"ע בבעל המאור (פסחים ס"ח), ובס' חינוך וחסדא (ח"א דף לד.), ובכה"ח (סי' תקל סק"ד, ובסי' תרלט ס"ק נה).

ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (דפוס ברלין סי' יב) כתב, וז"ל: בר"ח ובחוה"מ חייב אדם לאכול ולשתות בטוב, דאמרי' כל מזונותיו קצובין לו בר"ה, חוץ מהוצאות שבתות וימים טובים, והוצאות בניו לתלמוד תורה, אם פחת פוחתין לו וכו'. ובירושלמי איתא ר"ח וחולו של מועד נמי. וכן בפסיקתא (דרכ כהנא פסקא כז) תני, מראשית השנה נקצבים לאדם כל מזונותיו, חוץ ממה שמוציא בשבתות וימים טובים וראשי חודשים וחולו של מועד, ומה שהתינוקות של בית רבן וכו'. ע"כ.

גם הרוקח (סי' שז) הביא כן מפסיקתא דסוכה, שכל מזונותיו של אדם נקצבין מר"ה, חוץ ממה שמוציא בשבתות ויו"ט ובר"ח ובחולו של מועד, ומה שהתינוקות וכו'.

מותר לאשה ביום טבילה לאכול בשר בחול המועד

ומרן הב"י (סי' קצט) כתב, וראיתי נשים כשרות שנוהגות שלא לאכול בשר ביום לכתן לבית הטבילה מפני שהבשר נכנס בין השיניים יותר מכל מאכל אחר, ודילמא משתייר מניה ולא אדעתה. ומנהג יפה הוא. וגם רבינו ירוחם הזכיר מנהג זה וכתב שהוא מנהג יפה. וכתב הט"ז (סי' קכה), ובשבת ויו"ט המנהג שאוכלות בשר, רק שעליהן להזהר לחצוץ שיניהן ביותר אחרי כן. ע"כ. ובבית יוסף (סי' קצט) בד"ה לכן אני אומר, הביא מהסמ"ג (לאוין קיא), ומספר התרומה (סי' ק) שכתבו, אם יו"ט חל במוצ"ש, וליל טבילה חל בליל שני בשבת, תחצוץ שיניה בטוב, מפני המאכל שאכלה בימים שבינתיים, שלא ישאר בפיה פירורים ולא בשר ולא עצם. עכ"ל. וכן הוא בש"ע (סי' קצט סעיף ו). משמע שבשבת ויו"ט אכלה בשר בין חפיפה לטבילה. וכ"כ בשיעורי שבט הלוי (עמ' שלו); ובשו"ת קנה בושם ח"א (ס"ס קב).

ח' ע"פ מה שהעלה בהליכ"ע (ח"ה עמ' קפו), שאם אחר טבילתה נמצא בשר או מאכל אחר בין שיניה, בדיעבד אינה צריכה לחזור ולטבול, שדוקא עצם המהודק בין שיניה חוצץ, משא"כ דבר רך כגון בשר שעשוי להתעכל ולהתבטל, אינו חוצץ בדיעבד. וה"ד המאירי (נדה עמ' רצד) שבשר שבין השיניים אינו חוצץ, מפני שאין דרך להקפיד עליו כ"כ, ואע"פ שגדולי המפרשים (הראב"ד) נראים כחולקים בזה, ע"כ. ומצאנו חברים לשיטה זו, והם בתש' מהר"ם (דפוס לבוב סי' תק), והאשכול (עמ' קג). ויש להוסיף שלדעת כמה ראשונים הא דבעינן ראוי לביאת מים הוי רק מדרבנן. וכן עיקר להקל בזה בדיעבד שאינו חוצץ, ודלא כאיזה מורה הוראה שהגם שראו דברי מרן אאמור", מחמירים על הציבור בתואנה שקבלנו הוראות מרן, וכן לא יעשה, לסתור הוראת גדול שבימך, וכ"ש שדבריו ברורים. ואכמ"ל בזה.

1. מצות עשה מן התורה לשמוח בכל יום ויום מימי חול המועד, באכילת בשר [בהמה] ושתיית יין, ולשמח את הנשים בבגדי צבעונין ותכשיטיין. ולכן מצוה לקנות מערב החג תכשיטים ושמלות נאות לשמח בהם את אשתו, שזהו מכלל שמחת יום טוב. וכן מצוה מן התורה לשמח בכל יום את בניו ובני ביתו, בדבר הראוי להם, כגון במיני מתיקה ומשחקים. (1)

שבפרט שמצינו להמאירי (נדה טו) דבנמצא בשר שנמצא אחרי הטבילה, אינו חוצץ, דלא דמי לעצם, ואף דלא קי"ל הכי, כמבואר בש"ע, מ"מ לענין מנהג זה של מניעת אכילת בשר, ראוי לצרף דברי המאירי. ע"כ. וכ"כ בס' אשרי האיש (ח"ג עמ' מז).

וכן הסכים הגר"ז אורבך, הובא בשו"ת שער טבילה (סי' לא אות ה). וה"ה בחוה"מ. וכ"כ במסגרת השלחן יו"ד (סי' קצח), וסיים, והכי נהוג, ונוהגים להקל בכל סעודות מצוה. אם היו מוכרחים ללכת לשם. ע"ש. [טהרת הבית ג].
וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' רב), והוסיף

לאכול בשר ולשתות יין בחול המועד

וטריא של אמוראים בזמנם. ולכן תי' שאם אין נהנה מיין יאכל כזית בשר בהמה. והעיד שם שאביו הסטייפלו היה שותה בחוה"מ כל יום מעט יין.

ובעיקר הקו' הנ"ל כבר הק' כן בשו"ת משנה הלכות (ח"ז סי' עה), וכתב שמפורש בגמ' (סוכה שם) דכל שמונת ימי החג איכא מצות שמחה. וכן מפורש ברמב"ם. ומה שרש"י כתב שאין יין מצוי לכל אדם בחולו של מועד, ר"ל שאין להם יין כ"כ הרבה, דהגם דחייבין בשמחה מ"מ אין להם הרבה שאין יינם מצוי, ועי' רש"י (עירובין מ:): והא כוס יין בעי לומר הברכה עליו, וסתמא דאינשי יומא קמא אית להו כוס, אבל בשאר יומי לית להו לכרע, ע"כ, דקדק לומר דלית להו אבל איה"נ דבעי כוס יין, אלא שאין להם שאינו מצוי להם. וסוף דבר שהדבר פשוט דבחוה"מ נמי בעי שמחה, ואין חילוק מכל יו"ט. ובשם מרנא הגר"א ז"ל מובא, שאמר שהמצוה שיותר קשה לקיימה בכל התורה, היא מצות שמחה שצריך להיות בשמחה שמונה ימים בלי הפסק. עכ"ד.

(1) ראה בהערה ד'. וכ"ה בארחות חיים (הלכות חול המועד אות לה). וכ"כ בספר שבילי דוד (סי' תקל).

ומה שכתבנו שלכן מצוה לקנות וכו', ראה בכתובות (סה:): האי תנא קמ"ל דניתבינהו למסאני חדתי (נעליים חדשות) במועד, כי היכי דנהוי לה שמחה בגוייהו.

והנה מבואר ברמב"ם (הל' יו"ט פ"ו הי"ז והי"ח) שחיוב השמחה בבשר ויין הוא בכל יום מימי חוה"מ. וחיובו שוה כמו ביו"ט. אלא שביו"ט יש גם מצות כבוד ועונג. ע"ש. וכ"ה לשון המשנה (סוכה מב:): ההלל והשמחה שמונה. וראיתי מי שנסתפק בזה, אך ברמב"ם מפורש כן. ושו"ר במכתב של הגר"ח קנייבסקי שליט"א שהק' מדברי הגמ' (סוכה מז:): כוס כל יומא מי איכא, ופרש"י, אין יין מצוי לכל אדם בחוה"מ, ע"כ. ומשמע דליכא חיוב יין בחוה"מ. ובדרך שיחה (עמ' שפו) דחה, דאיירי בזמן בית המקדש שאז יצאו י"ח בקרבנות. אכן לא משמע כן כי זה שקלא

ידאג מערב החג בשביל יין ערב בעבור כל יום ויום, ואם מועיל לזה מיץ ענבים

מימי חוה"מ. ואחר חיפוש וחקירה יוכל למצוא יין הטוב לו. אמנם יש אנשים שאינם סובלים שתיית יין, ולכאור' מיץ ענבים לא מועיל למצות

וכל אחד ידאג לזה מערב החג יותר ממה שדואג לאתרוג מהודר, למצוא יין טוב וערב לפי טבעו ומזגו, למשך כל ימי החג, ובכללם לכל יום

ז. יש אומרים שאיסור עשיית מלאכה בחול המועד הוא מן התורה. ויש אומרים דאיסורו מדרבנן. נייש שמטילים פשרה בין הסברות הנ"ל, שעיקר איסור מלאכה בחוה"מ מדאורייתא, כשאין המלאכה לצורך המועד ואינו דבר האבד, וכשהיא לצורך המועד מותרת מה"ת אפי' ע"י אומן, ובדבר האבד מותר אפי' ע"י טירחא יתירה, וחכמים אסרו קצת במלאכות אלו כמו שיתבאר להלן. ולענין הלכה הואיל ורבו הפוסקים שסוברים בהדיא שמלאכת חול המועד איסורה רק מדברי סופרים, וכן דעת מרן השלחן ערוך, יש לסמוך עליהם להקל בדרבנן במקום מחלוקת פוסקים וכדומה. וככל ספיקא דרבנן דהוי לקולא. וגם לבני אשכנז אפשר שיש להקל בזה. וראה במקורות לסעיף יג. ז)

אמנם אין מועיל לזה מיץ ענבים, רק אם יערב בו יין באופן שיורגש האלכוהול. [אשרי האיש ח"ג עמ' מז].

אולם במק"א הביאו בשם הגרי"ש אלישיב (הל' חג בחג חוה"מ עמ' טז), שמצות שמחה לעונג ניתנה ולא לצער, ומי שקשה לו לשתות יין בחוה"מ יוצא י"ח במיץ ענבים. ע"כ. והיינו שאינו יוצא בו י"ח המצוה המיוחדת לשמחה ביין. וראה גם בשו"ת באר משה (ח"ו סי' ב) שמי שהיין מזיק לו יקח מיץ ענבים. וע"ע בשו"ת משנה הלכות (ח"י סי' יז) אם יין מגיתו משמח.

גם בהליכו"ש להגרשז"א (פסח פרק ט הערה 78), כתב, שיוצאים י"ח שמחת יו"ט במיץ ענבים, וכ"ה בס' הליכות אבן ישראל (ח"א עמ' רצב), ובנטעי גבריאל יו"ט (ח"ב פרק נד ס"ט).

ואם היין מזיקו [כגון מי שנוטל אנטיביוטיקה, שצריך להמנע מכל אלכוהול], אסור לו לשתותו.

והנה דנין את הדין בחוה"מ (רמב"ם פ"ז מה' יו"ט הי"ב). וה"ה שיורדין לנכסיו, ובזמן הבית ג"כ מלקין בחוה"מ, ואף שמתבטל בכך מן העשה דרבים של שמחת יו"ט, אפ"ה שרי כי היכי דתהוי ליה כפרה, וכמבואר במו"ק יד: (הגרשז"א בשש"כ פס"ח הערה ג').

שתיית יין במועד, שאף שהוא משקה חשוב ומועיל לכוס של ברכה, מ"מ לגבי שמחה, אינו עדיף ממיץ תפוזים טבעי. רק שיש בזה קיום מצות שמחה בכל דבר המשמחו כמו בשאר מיני מתיקה. וצ"ע אם יש בו ג"כ ענין של כבוד המועד לשתות בו משקה חשוב, וכמו שמועיל לקידוש וכוס של ברכה מטעם חשיבות. ובהל' ט' באב, יש מחמירים במיץ ענבים לנוהגים להחמיר ביין בט' הימים, ובסנהדרין ע. איתא דיין מגתו אינו משמח, ושלכן מעיקר הדין מותר לשתות יין מגתו בסעודה מפסקת.

ובפר"ח (ס"ס תפג) הביא מת' מהר"ש הלוי (יר"ד סי' יב) בשם מהרצ"ש, שמייץ צימוקים אינו משמח, ואין מקיים בו מצות שמחה (ע"ש לגבי ד' כוסות). ולכאור' ה"ה למיץ ענבים. גם בשבט הלוי (ח"י סי' קז) כתב לגבי פורים, דמי שאינו שותה יין כל השנה מטעמי בריאות, כעין לחץ דם וכה"ג, פשיטא שאינו חייב, ואם מטעמי רצון בעלמא, יראה דמצוה איכא ביין ממש מטעם שמחה, ולא במיץ ענבים. וע"ע בזה בס' מקראי קדש (פסח ח"ב סי' לה). ויש שכתבו, שכל יהודי שומר תורה ומצוות ידאג מערב החג שיהיה לו יין לכל ימות החג, לשתות רביעית יין פעם אחת ביום, בכל יום מימי חוה"מ. וא"צ לשתות דוקא בתוך הסעודה.

הסוברים שאיסור עשיית מלאכה בחול המועד הוא מן התורה

גם היראים (ס"ס קיד) כתב שכ"ד רבותיו. וכ"כ בתוס' ר' אלחנן (ע"ז כב.), ומהר"ש בן היתום (מ"ק יא:), והמנהיג (הל' חוה"מ אות קטו). והשבולי הלקט (סי' רב) כתב, וספק בידי אם איסור מלאכה בחוה"מ דאורייתא או מדרבנן. [ולכאור' היה נראה

ז) הנה דעת כמה מהראשונים שאיסור מלאכה בחוה"מ הוא מדאורייתא, והם, רש"י כדמוכח מדבריו במו"ק (יא:), ושם (יג.). וכמ"ש הראשונים בשמו, וכ"כ מהר"י נג'אר בחגי יהודה (ד"מ ע"ד).

הגר"א (פ"ס תסח), שהרמב"ם פסק לאסור כרב הונא. ובע"כ דהיינו טעמא כמש"כ. וע"ע בפסקי הרי"ד (פסחים שם). ודו"ק. וכן האריך בס' הון עשיר (להגאון ר' עמנואל חי ריקי. ריש מו"ק), שמלאכת חוה"מ דאו', ע"פ הירושלמי (מו"ק ג:), מה בין שביעית ומה בין מועד, שביעית ע"י שהיא מותרת במלאכה, התירו בין דבר שהוא טריח בין דבר שאינו טריח, מועד ע"י שהוא אסור במלאכה לא התירו אלא דבר שהוא אבד ובלבד שאינו טריח.

שדעת הרוקח (סי' שז) דהוי מדאורייתא, שפסק לאסור במחלוקת רב הונא ור' אמי בדין החזרת תרנגולת על הביצים. ואילו הרא"ש שם כתב, דלדין דקי"ל איסור מלאכת חוה"מ מדרבנן אזלינן לקולא. אולם י"ל דהרוקח ס"ל שיש לפסוק כרב הונא מפני שהיה גדול מרבי אמי, וכמ"ש בגיטין (נט:). ובהכי ניחא מה שנראה מדברי הרי"ף בגירסתו, שפוסק לאסור כרב הונא. וכ"כ בש"ג שם בדעת הרי"ף. אע"פ שהרי"ף ס"ל כהרמב"ם שאיסור מלאכה בחוה"מ מדרבנן. וא"כ אמאי פסק להחמיר. וכן יש להקשות לפמ"ש בביאור

הסוברים שמלאכת חול המועד אינה אסורה אלא מדרבנן

וב"ד הרשב"ץ (ח"ב סי' רי), שכל אותן דרשות שבמסכת חגיגה (יח.), אינן אלא אסמכתא בעלמא, ושכ"ד גדולי הפוסקים. [ומ"ש הרשב"ץ בח"ג (סי' קס) שחוה"מ מדאורייתא, לענין תענית קאי. ובספרו מגן אבות (פ"ג משנה יא) על המשנה המבזה את המועדות, כתב, דמדאורייתא לא נאסרה מלאכה בחוה"מ, וכמ"ש במ"ק (יג.) גבי כיון מלאכתו במועד, דלא קנסו בנו אחריו, מפני שאינו איסור תורה. ובמגילה (כב:) השוו חוה"מ לר"ח, ור"ח מותר בעשיית מלאכה (שבת כד.), ואילו היו ימי חוה"מ אסורים במלאכה מה"ת לא היו חכמים מקילים במלאכת דבר האבד, ובצרכי רבים שאינם לצורך המועד, ובשכר פעולה למי שאין לו מה יאכל וכו'. ועכ"פ נראה ברור שאיסור מלאכה בחוה"מ מדרבנן. וכ"כ בה"ג ור"ת והרמב"ם ורבתינו בעלי התוס'. עכת"ד. וכ"כ רבינו גרשום (בכוות לד:), שאיסור מלאכה בחוה"מ הוא רק מדרבנן. וכ"כ מהר"י אבוהב בס' מגורת המאור (סי' קנב) שעיקר איסור מלאכה בחוה"מ הוי רק מדרבנן.

אמנם דעת הרמב"ם (רפ"ז מהלכות יו"ט), שאיסור מלאכת חוה"מ מדרבנן, וכמ"ש ג"כ ה"ה שם והר"ן (בחי' למו"ק יב:). גם הסמ"ג (עשין כב) כתב דבירושלמי משמע שמניחין תפלין בחוה"מ. וכ"פ רבינו שמשון בר אברהם ורבינו יצחק בר ברוך, משום דאות של פסח וסוכות הוא ע"י שבייתה מעשיית מלאכה, ואילו חוה"מ מותר בעשיית מלאכה. וכ"כ הרא"ש (ריש מו"ק, ובפסחים פ"ד סי' ט.) וכ"כ היראים (סי' קיא, קיג) שדעתו נוטה לומר שאיסור מלאכה בחוה"מ מדרבנן, [וכמ"ש בס' ווי העמודים (שם אות יב), ודלא כמ"ש בנחל אשכול (ח"ב עמ' קמג)]. וכ"כ בהגמ"י (רפ"ז הל' יו"ט). והמרדכי (ריש מו"ק). והאו"ז (סי' תקפט), והטור (סי' תקל). וכ"כ תלמיד רבינו יחיאל מפאריש (ריש מו"ק), דכל הני קראי (חגיגה יח.) אינם אלא אסמכתא, שאיסור מלאכה בחוה"מ אינו אלא מדרבנן. וכ"ה בתורי"ד (חגיגה יח. ובפסקיו שם, ובריש מו"ק). וכ"כ הארחות חיים (דף צ ע"ד), והכלבו (סי' ט).

וב"כ רבינו אברהם מן ההר (חגיגה יח.) דכל הני קראי אסמכתא בעלמא נינהו, ואיסור מלאכה בחולו של מועד מדרבנן הוא. וכ"ה בתוס' חגיגה (יח.), ושכן פי' הריב"ם והריב"א, דמלאכת חוה"מ דרבנן. וסיימו, ודלא כפירוש רשב"ם (פסחים קיח.) שכתב המבזה את המועדות, כגון העושה מלאכה בחוה"מ, דליתא, דהא מדרבנן הוי. ע"כ. ומשמע לכאורה שלדעת רשב"ם הוי מדאורייתא, ולפ"ז כ"ה גם לדעת רש"י (בסנהדרין צט.), והריב"ן (מכות כג.) שפירשו כד' רשב"ם. אבל מדברי

וב"ד בעל המאורות (מו"ק ד:), והצדה לדרך (מאמר ד כלל ו פרק י). וכן העלה המאירי (ריש מו"ק ב. ובחגיגה יח.). וע"ע במאירי (כתובות קג.), שבהרבה מקומות מצינו לשון דאו' שאינו אלא דרך אסמכתא, כמ"ש (כתובות שם) כיבוד אשת האב דאו', ואינו אלא סמך. וכן בתענית (כח:) הלל דר"ח לאו דאו', הא של מועדות דאו', וכן אמרו במו"ק (יא:), חוה"מ שאסורה בו מלאכה דאו'. ואינו אלא סמך בעלמא. וכ"כ הריא"ז (ריש מו"ק).

בכלל כי דבר ה' בזה. [וכ"כ המג"א (סי' תקל) שאפי' למאן דאמר שאיסור מלאכה בחוה"מ הוי מדרבנן, מ"מ עונשו גדול כדתנן המבזה את המועדות וכו'].

הרשב"ץ שם מוכח שגם רשב"ם מודה לזה, ואע"פ כן המבזה חוה"מ עונשו גדול, שהרי הוא כמחלל את הקדשים, כיון ששם שמים נקרא עליהם, והוא

הסוברים שעיקר האיסור דאורייתא, אך חלק מהמלאכות מדרבנן

(א"ח סי' שמז) חקר אם הכוונה שעובר על לפני עור מדרבנן, או שעובר מה"ת, דלא גרע ממשיאו עצה שאינה הוגנת, או ממי שמניח לו מכשול בדרך, ואחר שפלפל בזה העלה שאין האיסור אלא מדרבנן. ובשו"ת בית אפרים (חאו"ח סי' לו) הניח דבר זה בצ"ע. הנה התוס' שם כתבו בשם ר"ת, דשייך לומר לפני עור אף בדרבנן].

וכ"כ הרשב"א (ספ"ק דע"ז), הובא בה"ה (רפ"ז מהלכות ירו"ט), ובנ"י (ריש מו"ק). וכ"כ הרשב"א (ח"א סי' תרצ וח"ה סי' רטו), שחווה"מ אסור מה"ת במלאכה שאינה דבר האבד. וכ"כ הריטב"א (ריש מו"ק). [אבל בעירובין (צו). כתב, שכל מה שאסור בחוה"מ הוא רק מד"ס. וכן תפס לעיקר בארצות החיים (סי' לא דף לד.). ויש ליישב. וע' בשד"ח (מע' חוה"מ סי' יד ד"ה גם יש. ושם אות טו"ב ד"ה ומ"ש הריטב"א)]. וכ"כ החינוך (מצוה שכג).

והב"ח (סי' תקל) כתב להכריע כדעה זו, והביא מתו"כ (אמור פרשה י"ב אות ה), וכל מלאכה לא תעשו ה"ז בא ללמד על ימי מועד שהם אסורים במלאכה, יכול יהיו אסורין במלאכת עבודה, ת"ל (ויקרא כג לו) עצרת הוא, הוא אסור במלאכת עבודה ואין ימי מועד אסורין במלאכת עבודה. והעתיקו המג"א (סי' תקל). וכן משמע בביאור הגר"א (שם). [ומ"ש הרשב"א שם (ח"א סי' תרצ. ובח"ו מהדורת הר"מ לוריא סי' נג) בפשיטות דמלאכת חוה"מ דאורייתא, ילמד סתום מן המפורש שכונתו על עיקר האיסור].

והרמב"ן (בסוף מ"ק), הטיל פשרה בזה, שעיקר האיסור מדאורייתא, אך יש מלאכות שאסורות רק מדרבנן. וז"ל הרמב"ן שם: ודאי דאיסורי מלאכות במועד מה"ת, כדאמרי' במו"ק (יא:), וכן אמרי' בחגיגה (יה:): ה"נ חג שאתה חוגג ואוסף בו, ואסיפה ביו"ט מי שרו, אלא בחוה"מ, וחוש"מ מי שרי וכו'. וכן תני בע"ז (כא:): לא ישכיר אדם שדהו לכותי מפני שנקראת על שמו, והוא עושה בה מלאכה בחוש"מ, ותימה אם אסרו עליו כלום מפני חשד זה בשל דבריהם. ומ"ש בירושלמי אילו היה לי מי שנמנה עמי התרתי שיהיו עושין מלאכה בחוה"מ וכו'. י"ל שמה"ת מלאכת אוכל נפש לצורך היום מותרת ביו"ט, וכן מכשירין, ובחווה"מ הותר יותר כל מלאכה שהוא לצורך, ובאו חכמים ואסרו מלאכת אומן. וכן בדבר האבד כל שבנ"א חושבין אותו להפסד וטורחין בו משום כך מותר מה"ת, וזהו מסרן הכתוב לחכמים זופתין כוזא ואין זופתין חביאתא, והם הוסיפו לאסור בטריחא. ובאלו אמר בירושלמי שאילו מצא להושיב ב"ד על כך היה מתיר מלאכות הללו כדי שיתעסקו בהן ולא יהיו בטלים, שהבטלה מביאה לידי פחיתות, הא עיקר חולו של מועד ודאי תורה היא. ע"כ. [ומה שהוכיח כן הרמב"ן שם מקו' הגמרא ותיפו"ל משום לפני עור, ואם איסור מלאכה בחוה"מ מדרבנן, מי איכא לפני עור, וכ"כ הריטב"א שם. הנה התוס' שם כתבו בשם ר"ת, דשייך לומר לפני עור אף בדרבנן. ומהרש"ק בהג' חכמת שלמה

דעת מרן דמלאכת חול המועד מדרבנן, ודלא כמ"ש המשנה ברורה

בערה"ש (סי' תקל) בדעת מרן. [והשלחן גבוה סותר עצמו (בסי' תקלא סק"ג) שכתב בדי' מרן דס"ל להחמיר ככה"ג, באיבעיא דאומן שאבדה לו אבידה ערב הרגל דסלקא בתיקו, ופסק מרן להחמיר, דהיינו טעמא משום שמלאכת חוה"מ מה"ת. ובאמת דמשם אין ראיה, שמלבד שיש אומרים דבתיקו דרבנן נמי אזלינן לחומרא,

וברעת מרן, כתב המג"א (סי' תקל) דס"ל בב"י (סי' תקלח) שמלאכת חוה"מ דרבנן. והוסיף רעק"א בחידושו, שכן משמע בש"ע (סי' תקלו ס"ד) שפסק כר' אמי להקל ודלא כרב הונא. וכן (בסי' תקלו ס"ו) שמעמיקו עד שבעה, וכדברי ה"ה בב"י שם. וכ"כ בשלחן גבוה (סי' תקלו ס"ק טו). וכ"כ

הרי גם הרמב"ם והרא"ש הסכימו לחומרא שם. וכבר עמד עליהם הבי"ש שם].

גם בביאה"ל (ר"ס תקל) העלה שדעת מרן להקל בספק מלאכת חוה"מ, ומשום דס"ל דהוי רק מדרבנן. אלא שכתב להשיג ע"ז שהרי השאילתות (וזאת הברכה שאילתא קצ) והרי"ף והאשכול (ח"ב עמ' קמג) והרי"צ גיאת העתיקו הברייתא דחגיגה (יח). בסתם, אלמא דמלאכת חוה"מ מה"ת. וסיים, שאפשר שמרן הבי"ש לא ראה דברי הראשונים הנ"ל. ע"ש. וליתא, שכשם שכתב מרן הבי"ש שהרי"ף שהעתיק הברייתות (דחגיגה יח). מודה דכל הני קראי אסמכתא בעלמא הם, ולעולם איסור מלאכה בחוה"מ הוא מדרבנן, כך יאמר מרן גם לדעת השאילתות והאשכול והרי"צ גיאת. וכמו שצ"ל לדעת בה"ג דס"ל בהדיא דהוי מדרבנן, ועכ"ז העתיק לכל הברייתות דחגיגה (יח). [ואף שגם בנחל אשכול (ח"ב עמ' קמג) כתב כעין ד' המש"ב, מ"מ אין זה מוכרח כלל. וכדמוכח היפך דבריהם, מדברי בה"ג. וכנ"ל]. וכ"כ בס' ברכת יצחק (עמ' קסג) שודאי דעת מרן שמלאכת חוה"מ מדרבנן, וכמו שמפורש בבי"ש בכ"ד, והכי נקטי'. ומ"ש בביאה"ל שאילו היה מרן רואה דברי הראשונים היה חוזר בו, הוא תמוה, דבדוכתי טובא פסק מרן כשנים מעמודי ההוראה כגון הרא"ש והרמב"ם נגד הרבה ראשונים.

ואף שבנחל אשכול (שם) ג"כ כתב, שאין ספק דס"ל דאיסור מלאכה בחוה"מ מה"ת, שאל"כ לא היה להם להביאם כיון שאינם להלכה. ולא כמ"ש הבי"ש (בס"ס תקלו) בדעת הרי"ף, שאיסור מלאכה בחוה"מ הוי מדרבנן, וקראי אסמכתא בעלמא. ע"כ. לא אמר כלום, והעיקר כמ"ש מרן הבי"ש. [וכבר השיג עליו השד"ח מע' חוה"מ סימן טוב]. וה"נ מסתברא, שהואיל ומבואר בדברי המ"מ (רפ"ז מהלכות יו"ט), והר"ן (מ"ק יב:), שלדעת הרמב"ם חוה"מ מותר בכל מלאכה מה"ת, והברייתות דחגיגה (יח). אינן אלא אסמכתא בעלמא. וכ"כ הרדב"ז (ח"ד סי' ח). יש לנו להעמיד דברי הרי"ף כדעת הרמב"ם, וכמ"ש הרדב"ז (ח"ד סי' סח, ח"ד סי' קיח) שאין לעשות מח' בין הרי"ף להרמב"ם, שכלל גדול בדינו שאין ביניהם

מחלוקת זולת במקצת מקומות ידועים. וכ"כ מרן בכס"מ (פ"א מהלכות מגילה ה"י). וכ"כ בשו"ת גנת ורדים (א"ח כלל ג ר"ס ז), שכלל גדול בדינו לפרש תמיד דעת הרי"ף באופן שתהיה מסכמת לדעת הרמב"ם, שע"פ הרוב תרוייהו בחד סוגיא אזלי. וכ"כ במעדני יו"ט (הל' תפלין סי' לא אות ס).

וכן מתבאר ממ"ש מרן בבי" (ס"ס תקלא) לדחות דברי בה"ג שפסק כרבי אמי שאינו מתיר גילוח השפה אלא במערכת האכילה, ודחהו, שכיון שהוא מחלוקת בגמ', בשל סופרים הלך אחר המיקל, "והכי ס"ל להרי"ף שפסק שמותר לגלח שפה בחוה"מ, ומשמע שאין חילוק בדבר". ע"כ. ויש לדחות. ואף אנו נאמר כן לדעת השאילתות ובה"ג והאשכול. תדע שהרי מפורש בסמ"ג (ל"ת עה) שדעת בה"ג שאיסור מלאכה בחוה"מ הוא רק מדרבנן, וכ"כ בשמו בשו"ת הרמ"ע מפאנו (סי' קח). אע"פ שגם הוא העתיק הברייתות (דחגיגה יח).

וכן הגר"י פירלא (עשה לה-לט) כתב, דמ"ש הריטב"א בשם בה"ג שאיסור מלאכת חוה"מ הוא מדרבנן, אף שבלשון בה"ג שלפנינו אין הכרע בזה, אולם בבה"ג נוסח כ"י רומי משמע כן בהדיא. וכ"כ המאירי (פסחים נה:): בדעת הרי"ף. ולפ"ז מ"ש הנחל אשכול בזה אינו נכון כלל. וכ"כ התוס' יו"ט (רפ"ק דמו"ק) שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש (ריש מ"ק ובפסחים פ"ד סי' ט. ובתוס' הרא"ש חגיגה יח). והטור, כולם הסכימו שהברייתות דחגיגה (יח). אינם אלא אסמכתא בעלמא, ואין לאיסור מלאכה בחוה"מ כל עיקר מה"ת. וכ"כ מהר"י אלגאזי בספר קהלת יעקב (מע' א אות ג), שלרי"ף הרמב"ם והרא"ש איסור מלאכה בחוה"מ הוא רק מדרבנן. וכ"כ בהעמק שאלה (סי' קע אות ג) שדעת בה"ג והרי"ף וסיעתם שהעתיקו הברייתות דחגיגה (יח). דמלאכת חוה"מ מדרבנן. ע"ש. ולפ"ז ניהא דעת מרן.

וחן אמת כי יש אחרונים שתפסו להיפך בדעת מרן, וכמ"ש השד"ח שם, לדינא נראה דלא פלטינן מפלוגתא, ונראים עיקר ד' האומרים שדעת מרן דמלאכת חוה"מ מדרבנן, וכאשר עיני המעיין תחזינה מישרים. והכי נקטי'.

לו עיקר מה"ת. וכ"כ בערך השלחן (א"ח סי' תלז סק"ב), ועוד רבים. הילכך, גם אי נימא שאיסור מלאכה בחוה"מ חשיב יש לו עיקר מה"ת, ספיקו לקולא, כיון דנקטי' דהוי מדרבנן, כמ"ש ביבי"א ח"ח (א"ח סי' מה).]

[ודע, שאף שמבואר בדברי ה"ה (יו"ט פ"ז ה"א) שאפי' לדעת הרמב"ם שאיסור מלאכה בחוה"מ מדרבנן, אפשר דס"ל דחשיב יש לו עיקר בדאו', וכ"כ כמה אחרונים. כבר כתב המל"מ (בכורות פ"ד) דספק דרבנן לקולא אפי' בדבר שיש

לרבה דאית ליה "הואיל", אם גם בחוה"מ יש להתיר מטעם זה

והגרי"ש אלישיב (בית הלל קובץ י"ג תשס"ג, עמ' כה) כתב ע"ז, דנראה דבחוה"מ לא אמרי' "הואיל", דאל"כ ביטלת כל צורת חוה"מ, שכל היום יעסוק במלאכה, וכיון דלמ"ד מלאכת חוה"מ דאו', ע"כ מסרן הכתוב לחכמים, א"כ נראה דחכמים ג"כ אמרו דליכא "הואיל", ואותם מלאכות שאסרו, אסורים מה"ת. ורק ביו"ט אמרי' מדאורייתא "הואיל", דביו"ט יש מלאכות אסורות שאינם קשורות לאו"נ. משא"כ בחוה"מ דכל המלאכות יש בהן אפשרות להיות צורך המועד, ואם נתיר המלאכות ע"י הואיל פקע חוה"מ לגמרי.

ועוד, שדוקא ב"הותרה" דמלאכת אוכל נפש אמרי' הואיל, משא"כ בחוה"מ, שנראה שההיתר של "צורך המועד" נכמו בשאין לו מה יאכל שקוצר ומעמר וכו'. מו"ק יב:], זהו בגדר דחוויה ולא הותרה. ורק ביו"ט הוא בגדר "הותרה", שלכן מותר ביו"ט ריבוי בשעורים. ובדחוויה לא אמרי' "הואיל".

ולמ"ד מלאכת חוה"מ דאו', כתב במשכנות יעקב (סי' לו), דלמאי דקי"ל כרבה דאית ליה "הואיל", ע"כ בחוה"מ כל המלאכות מותרות מדאורייתא, כמו שביו"ט "הואיל" מתיר מדאורייתא ומתיר לבשל מיו"ט לשבת, ומדאורייתא לא נאסר ביו"ט רק מלאכה שאינה או"נ, וא"כ בחוה"מ דכל מלאכה שהיא לצורך המועד מותר, ואפי' בונה, וכותב. שהרי מותר לבנות בנין לצורך מי שאין לו היכן לגור, וכן לכתוב לצורך שט"ח כשצריך ללוות ואין לו מה יאכל, או לפועל שאין לו מה יאכל, וכן לארוג בגד למי שאין לו מה ללבוש. וכיון דאמרי' "הואיל" מותר אפי' כשא"צ לו עכשיו במועד, מ"מ הואיל ומקלעי אורחים או עניים שצריכים לכך, ומותר לעשות כל המלאכות במועד, ודעת הסוברים דמלאכת חוה"מ מדאורייתא, זהו רק לרב חסדא דלית ליה "הואיל". [ולכן ע"כ חוה"מ אינו נחשב אות, וא"כ חוה"מ חייב בתפילין. וסיים שכן מצא בטורי אבן (חגיגה יח.) דלמאן דאמר דאמרי' "הואיל", לא משכח"ל מלאכת חוה"מ שאסורה מדאורייתא].

גם לסוברים דמלאכת חוה"מ דרבנן אפשר דנחשב אות ואין להניח בו תפילין

יקרא אות להפטר מתפילין, וכי אפשר שימים שמתרים במלאכה מה"ת, יהיו אות? דהא אמרי' בירושלמי א"ר אבא בר ממל אילו היה לי מי שנמנה עמי וכו', ומוכח שאיסור מלאכה בחוה"מ מדרבנן וכו'. הילכך אחר שפירשנו שמלאכת חוה"מ מותרת מדאורייתא, איך יעלה על לב שהוא אות ויפטר מתפילין שהוא מצוה דאו'. וכ"כ בטורי אבן (אבני מילואים חגיגה יח.) שדין הנחת תפילין בחוה"מ תלוי במחלוקת זו. ולפ"ז למאי דקי"ל (בסי' ל ס"ב) שאסור להניח תפילין בחוה"מ, מלאכת חוה"מ מה"ת. אין זה מוכרח. [אע"פ שכ"מ בתשו'

ובדברי חמודות (על הרא"ש הל' תפילין סי' טז אות עד) כתב, דמה שהסתמך מרן הב"י (סי' לא) על הזוהר שאסר להניח תפילין בחוה"מ, יש לדחות, שי"ל שהזוהר סובר כמ"ד שאיסור מלאכה בחוה"מ מדאורייתא ויש לו קדושת יו"ט, משא"כ להרא"ש וסיעתו שאיסור מלאכה בחוה"מ מדרבנן. וכ"כ בשואל ומשיב תליתאה (ח"ג סי' סד), והצמח צדק מליבאוויטש (פ"ג דמו"ק מ"ד), והחתן סופר (שער הטוטפת סי' לד). וכ"כ הרב ארצות החיים (בארץ יהודה סי' לא). וסיוע לדבריהם ממ"ש האו"ז (סי' תקפט) וז"ל: ותמה אני דהיאך נאמר דחוה"מ

רשב"א הנ"ל, ובשו"ת הרדב"ז ח"ד סי' ק. שי"ל שגם בחוה"מ פסח יש אות של איסור חמץ ובסוכות חיוב סוכה. וכמ"ש תוס' והריטב"א (עירובין צו.). והמרדכי (הל' תפלין).

והתוס' (מו"ק יט.) כתבו בשם בה"ג שאסור להניח תפלין בחוה"מ, ובה"ג עצמו ס"ל שאיסור מלאכה בחוה"מ הוא רק מדרבנן, (וכמ"ש בשמו הסמ"ג ל"ת עה, והריטב"א ריש מ"ק, והרשב"ץ בס' מגן אבות פ"ג מ"א, והרמ"ע מפאנו סי' קח, וכ"ה בהדיא בבה"ג כ"י רומי כמ"ש הגר"י פירלא עשה לח-לט.) ומוכח דלא תליא הא בהא. גם הרמב"ם סובר שאין מניחין תפלין בחוה"מ, וכמ"ש מרן הכס"מ (פ"ז מהלכות יו"ט הל' יג) אליבא דהרמב"ם, והרמב"ם ס"ל שאיסור מלאכה בחוה"מ רק מדרבנן, כמ"ש ה"ה והר"ן בשמו. וכ"כ הרדב"ז (הנ"ל). לפ"ז ניחא מה שמרן ס"ל שמלאכה בחוה"מ אסור מדרבנן כמו שיתבאר, ומ"מ ס"ל בב"י (סי' לא) ובש"ע שם, שאסור להניח תפלין בחוה"מ, דס"ל שאין לתלות

זה בזה, כי גם בלא איסור שביתה, יש איסור אכילת חמץ ומצות אכילת מצה בחוה"מ פסח, ומצות ישיבה בסוכה בחוה"מ סוכות. ובה נקראים אות, וכמ"ש התוס' והריטב"א (הנ"ל).

והריטב"א ס"ל כהרמב"ן והרשב"א דחוה"מ הוא מדאורייתא, ובכל זאת כתב במו"ק (יט.) לחייב בהנחת תפלין. וע' באבני נזר (סי' ב אות לז). וע' במרדכי (הל' תפלין דף יג.) שכתב, מספקא ליה להר"צ בדין חוה"מ, אי נימא, כיון דמדאורייתא שרי בעשיית מלאכה, דהני קראי דחגיגה (יח.) אסמכתא נינהו, וכן פירש ר"ת, א"כ לא הוה אות, ומניחים בהם תפלין, או דילמא כיון דשייכי בהלכות יו"ט לגבי איסור אכילת חמץ וחיוב ישיבת סוכה וקרבת, אות קרינן בהו ואסור להניח בהם תפלין. ע"ש. והפוסקים שלנו תפסו עיקר כהצד השני, ופטורים מתפלין, וסמכו על הזוהר. וכמ"ש בב"י והרדב"ז (הנ"ל). ודו"ק.

סיכום כמה מקומות שכתב מרן הבית יוסף להקל במלאכת חול המועד

ובמור וקציעה (ר"ס תקלו) תמה בדברי הראשונים, דהושבת ביצים, אפי' בשבת אין בה כל איסור, רק מטעם עובדין דחול, וא"כ מ"מ יש לפסוק לקולא.]

ב. וע"ע בב"י (סי' תקלא) בדין גילוח השפה בחוה"מ, שר' אמי מתיר וחולק על דברי רב שאוסר מה שאינו מעכב האכילה, שהביא להלכה דברי הרא"ש (פ"ג דמו"ק סי' ט), דנקטי לקולא, דבשל סופרים הלך אחר המיקל, והכי ס"ל להרי"ף שפסק שמותר לגלח השפה, ומשמע דלא מפליג. עכ"ל. וכ"פ בש"ע (שם סי' ח).

ג. ועוד בדין נטילת צפרנים, כתב בב"י שם, שיש אוסרים ליטלם בלי שינוי (בהער ולא במספרים), ויש מתירים אפי' בלי שינוי. וכתב מרן, וכיון דאיסורא דרבנן הוא נקטי לקולא. וכ"פ מרן בש"ע (סי' תקלב). נמצא שאף מרן שפסק בש"ע להקל, הוא משום דס"ל שאיסור מלאכת חוה"מ הוא מדרבנן. וכ"כ במשחא דרבנותא (סי' תקלו ד"ה והעיקר).

ד. וכ"כ הב"י (בסי' תקלא) אהא דמ"ק (יד.) בעי ר' זירא אבדה לו אבידה בערב הרגל מהו, כיון

ודעת מרן הש"ע מוכחת בכמה מקומות, דס"ל שאיסור מלאכה בחוה"מ רק מדרבנן. א. שבס"ס תקל"ו פסק, שתרגולת שקודם המועד הושיבה על הביצים לגדל אפרוחים, וברחה מעליהם, מותר להחזירה בחוה"מ בתוך ג' ימים לבריחתה. ומשמע שאפי' הם בתוך ג' ימים לשיבתה עליהם, שעדיין לא נתקלקלו הביצים לגמרי, ואפשר למוכרם בזול, ואין כאן אלא הפסד מועט, אע"פ כן מותר להחזירה. וכ"כ המג"א. ובפסחים (נה:) נחלקו בזה, רב הונא אסר ורבי אמי מתיר. וכתב הרא"ש (פסחים פ"ד סי' ט): יש פוסקים לחומר אבד רב הונא, אבל לפי מה שפסקו ר"ת וריב"א שאיסור מלאכה בחוה"מ הוא מדרבנן, אזלינן ביה לקולא. ע"כ. גם המאירי (פסחים שם) כתב, ונראה לפסוק להקל כר' אמי, כיון שהוא מחלוקת בשל סופרים. וכן נראה דעת גדולי הפוסקים [הרי"ף] שכתבו משנתינו בסתם. ואף גדולי הדורות [בעל השלמה] פסקו כן להדיא. ע"כ. וכ"כ רבינו ירוחם (נתיב ח"ה), שלפי מה שפסקו ר"ת והריב"א שאיסור מלאכת חוה"מ מדרבנן, נקטי לקולא. ע"כ. וכ"כ הריא"ז שם.

לסמוך על הני רבוותא היראים והרוקח להקל בדבר, ויוציא מן הריוח לשמחת יו"ט יותר ממה שהיה בדעתו להוציא. ע"ש. וכ"פ הרמ"א שם.

ט, ובב"י שם (סעיף ה), כתב, בענין למכור ולקנות מן השיירא שבאה בחוה"מ דברים שאינם לצורך המועד, אף שהרמב"ן אוסר, וכתב הריב"ש (סי' שכ) שראוי להחמיר כן. מאחר שהרי"ף והגאונים כתבו דברי הירושלמי בסתם, דמשמע שאפי' כדי להשתכר ולהרויח מותר למכור ולקנות בשיירא, ומידי דרבנן הוא, יש לסמוך עליהם הלכה למעשה. עכ"ל. וכ"פ בש"ע (שם סי' ה).

י, וכ"כ עוד בב"י (שם בס"ס תקלט), בדין הלואה לגוי ברבית, שיש אוסרים משום דדמי לפרקמטיא שאסורה במועד, ור"ת פסק להתיר, וכ"כ הסמ"ג והרא"ש. וכ"פ בש"ע (שם סי' ג). וכן הסכים בערה"ש (סי' תקל) בדעת מרן הש"ע דס"ל כדברי רוה"פ דהוי מדרבנן. וכ"כ הפמ"ג (סי' תקמג א"א סק"א) בדעת מרן הב"י. [וע' לו בשו"ת מגידות (סי' קיא) ובמגד יהודה שם].

ואף שמרן בב"י (סי' תקל) כתב וז"ל: ולפע"ד נראה שאיסור מלאכה בחוה"מ דבר תורה הוא, כפשטות הסוגיא בחגיגה (יח.), אלא שהתורה מסרה הדבר לחכמים שיאסרו המלאכות כפי הנראה להם, ויתירו המלאכות כפי הנראה להם, וכעין מ"ש הר"ן (ר"פ יוהכ"פ) גבי ה' עינויים של יוהכ"פ וכו'. ע"ש. וסמך ע"ז סמיכה בכל כוחו הרב ארצות החיים (סי' לא), וכ"כ החתן סופר (שער הטוטפת סי' לד), מ"מ אנו בדין אזלינן בתר מה שפסק בש"ע (הני"ל) להקל בפלוגתא דרבוותא באיסור חוה"מ, משום דאיסור חוה"מ מדרבנן. וכ"כ רעק"א דמוכח מדברי מרן (הני"ל) שפסק כר' אמי להקל, משום דס"ל שאיסור מלאכת חוה"מ מדרבנן, ושכן מוכח ממ"ש בש"ע (הני"ל), שמעמיק אמת המים עד שבעה, וכמ"ש ה"ה לדעת הרמב"ם.

וכ"כ הגר"י ידיד בשו"ת ימי יוסף (ח"ב בהשטות עמ' תלח), שמאחר שג' עמודי ההוראה הרי"ף הרמב"ם והרא"ש ס"ל שאיסור מלאכה בחוה"מ מדרבנן, לא יתכן לומר שמרן יפסוק שלא כדעתם, ובאמת שדעת מרן דהוי מדרבנן, וכמ"ש בב"י

דאנוס מותר, או דילמא כיון דלא מוכחא מילתא אסור וכו'. וכתב הב"י וז"ל: ויש לתמוה על הרמב"ם והרא"ש שהשמיטוה, והרי הם כתבו שאיסור מלאכת חוה"מ מדרבנן, וא"כ למה לא פסקוה לקולא. עכ"ל. הרי דפשיט"ל דבספק אזלינן לקולא משום דהוי ספק דרבנן. [ובאמת שכ"כ בהגהות אשרי בשם האר"ז. ועוד. ע' להלן סימן תקלא]. וכ"כ בא"ר (תקלו, ד) דמוכח מזה דמלאכת חוה"מ מדרבנן.

ה, וע"ע בב"י (סי' תקלז) שכתב, ואיכא למידק למה לא כתבו הפוסקים דאדם חשוב אפי' אין לו מה יאכל אסור. ונראה שכיון דאיכא פלוגתא בהכי, ואיסור מלאכה בחוה"מ דרבנן הוא נקטי' כלישנא דמיקל. וכ"ה בש"ע (סי' תקלז ס"ו).

ו, וכ"כ עוד בב"י (סי' תקלח), במחלוקת האמוראים (מ"ק יב.) דלשמואל מותר לזפת כלי קטן, אבל לא חבית, משום דאיכא טירחא יתרה, ולרב דימי מותר לזפת חבית שיש הפסד אם ימנע מלזפותו, אבל לא כלי קטן. וכתב מרן שאף שהרא"ש לא הכריע, נראה דמספקא ליה הלכה כדברי מי, וספיקא דרבנן לקולא. ולכן פסק הטור שמותר לזפת בין כלים גדולים בין כלים קטנים. וכ"כ בשיטה לתלמיד ר' יחיאל מפאריז (שם עמ' קא), והסמ"ג (בלאזין עה). וכ"כ רבינו ירוחם (דף לו.) בשם התוס'. וכ"כ המאירי (שם עמ' סו). וכ"פ מרן (בש"ע ר"ס תקלח).

ז, וע"ע במו"ק (ד): ומתקנים את המקולקלות במועד, א"ר אבא שאם היתה עמוקה טפח מעמידה על ששה טפחים. טפחיים על שבעה מהו, הכא חמשה קא מעמיק והכא נמי חמשה, או דילמא כיון דאיכא טפח יתירה איכא טירחא טפי, תיקו. וכתב בב"י (סי' תקלז), והרמב"ם פסק לקולא. וכתב ה"ה שהטעם לפי שהוא בשל דבריהם. וכ"כ בס' המאורות (עמ' לד), דנקטי' לקולא, משום דהוי ספד"ר. וכ"פ מרן בש"ע (סי' תקלז ס"ו). וכ"כ המג"א (סי' תקל), שדעת מרן הב"י (סי' תקלח) שאיסור מלאכת חוה"מ הוא רק מדרבנן. ח, וע' בב"י (סי' תקלט) בענין פרקמטיא בצינעא בימי חוה"מ, שאף שמדברי הרמב"ם שלא חילק בזה, משמע דס"ל להחמיר, כיון דמידי דרבנן הוא, אם יש ריוח מרובה בדבר, כדאי

סלותי מסלתינן וכו'. וי"ל דהתם חיובא קאמר להרבות בשר לשמחת הרגל, וקמ"ל שאע"פ שיש לו בשר חייב להקריב וכו'.

ובשרשי הים (בח"ב דף קצא:), כתב, שעיקר הקושיא לא על שי' רבינו הרמב"ם קשה, שהרי בכיצה (י"ט): אהא דהוה בעינן מימר דלר"ש נדרים ונדבות אינם קרבים בחוה"מ, פריך, השתא סלותי מסלתינן, (פרש"י, לוקטים עצים מן המחובר כדנתיא במק"י), נדרים ונדבות מיבעיא. אלא בהקרבה כו"ע לא פליגי דשרי, כי פליגי למיקם עלה בבל תאחר. אלא ודאי דמעיקר קרא לא קשיא מידי דאצטריך למצות עשה שיקריבו הנדרים והנדבות ברגל שפגע תחלה.

ובמנחת חינוך (מצוה שגא אות ג) הביא מ"ש בטורי אבן (קוני' אבני מילואים חגיגה יח.) שהחזיק בשי' הרמב"ן, שעיקר איסור מלאכת חוה"מ מה"ת, ודלא כהתוס' דהוי רק מדרבנן, והביא ראיה מדברי הגמ' (תמורה יד:), הנ"ל, דאם איתא דמלאכת חוה"מ אינה אסורה מה"ת למה הוצרך הכתוב ללמדנו שנדרים ונדבות קרבין בחוה"מ, א"ו דהוי איסור תורה. והמנחת חינוך העיר, שא"כ הרמב"ם נמי דס"ל בהדיא דהוי מדברייהם, איך הביא (חגיגה פ"א ה"י), הפסוק לבד מנדריכם ונדבותיכם שנדרים ונדבות קרבים בחוה"מ, שלפ"ז יהיו דברי הרמב"ם סותרים זא"ז, אלא נראה שהשיענו שהתורה התירה בפירוש הקרבת נדרים ונדבות בחוה"מ, ואין כח בידי חכמים לאסור להקריבם בחוה"מ (משום גזרה דשמא ישהה, כההיא דביצה כ: גזרה שמא ישהה. ופרש"י, שישנה הקרבן עד המועד כדי שיהא לו בשר הרבה ברגל). שכיון שמבואר להדיא בתורה להתיר, אין כח בידם בשום פעם לגזור ע"ז. וכמ"ש הט"ז (א"ח סי' תקפח). ע"כ. וכן מתבאר בצ"ח (ביצה כ:). וע"ע בפני יהושע (ביצה כ:), ובשו"ת בנין שלמה (ח"ב בעניני קדשים ס"ס ה.).

גם הרב לשון לימודים (סי' קסב) התעורר בקושיא זו, ותירץ כדברי המנחת חינוך. וכן הגאון רבי דוד פארדו בספרי דבי רב (פ' פינחס דף קנג:), עמד בקושיא זו על הרמב"ם, שמאחר שכתב (בפ"ז מהלכות יו"ט), שאיסור מלאכה בחוה"מ אינו אלא מדרבנן, איך העתיק הדרשא שמקריבים נדרים

(סי' תקלז) גבי אדם חשוב בדבר האבד, שכיון שאיסור מלאכה בחוה"מ מדרבנן הוא נקטי' כלישנא דמיקל. וכ"כ בכס"מ (יו"ט פ"ז ה"ו). ומ"ש בב"י (סי' תקל) אינו לענין הלכה, אלא דרך משא ומתן, אבל לענין דינא ס"ל כסברת ג' עמודי ההוראה דמלאכת חוה"מ אסורה רק מדרבנן. ע"כ. וכ"כ כיו"ב בשו"ת אבן השוהם (סי' ג) דמ"ש בב"י סי' תקל, לא הכריע כן להלכה, וכמ"ש אח"כ בב"י (סי' תקלז).

וכ"כ השד"ח (מע' חוה"מ סי' יד בדה"ג גם יש), שאף שמרן בב"י נראה שהולך אחר סברת האומרים שמלאכת חוה"מ עיקרה אסורה מה"ת, מ"מ דעת מרן בש"ע לפסוק כהאומרים שאין האיסור אלא מד"ר. וכמ"ש המג"א (סי' תקל), והמחצה"ש (ר"ס תקלז), והרב ערה"ש בדעת מרן. עכת"ד. ודלא כמ"ש בספר טהרת המים בשיורי טהרה (מע' פורים אות ח) להתלות בדברי הב"י (סי' תקל), שמלאכת חוה"מ דאו'. ע"ש. ונעלם ממנו כל הנ"ל.

והנה מהר"ח אבולעפייא בספר עץ החיים (בלשונות הרמב"ם דף ח סוף ע"ד) הקשה, לסברת הרמב"ם שמלאכת חוה"מ אינה אסורה אלא מדרבנן, מהא דאמר' (בתמורה יד:), אלה תעשו לה' במועדיכם, אלו חובות הבאות חובה ברגל (כגון עולת ריאה וחגיגה. רש"י), לבד מנדריכם ונדבותיכם לימד על נדרים ונדבות שקריבין בחולו של מועד. וכ"כ הרמב"ם (בפ"א מהלכות חגיגה ה"י), ואם איתא שאיסור מלאכה בחוה"מ הוא רק מדרבנן, אצטריך קרא להתיר איסור דרבנן. ותירץ דעיקר קרא אתא לאסור להקריב נדרים ונדבות ביו"ט, ולדיוקא אתא קרא, בחוה"מ שרי, אבל ביו"ט אסור. ע"כ. וכדבריו כתב בשיטה מקובצת (תמורה יד: אות יא) וז"ל: יש מפרשים דאתא למיסר יו"ט, ואע"ג דמלכם נפקא, לכם ולא לגבוה, מ"מ אצטריך לעולת יולדת ושלמי נזיר שהגיע זמנם במועד וא"א להקדימם. אי נמי אתא למצוה, שיהיה לו בשר הרבה יותר מכל ימות השנה וישמח ברגל. ע"כ. וכתירוץ האחרון כתב בשיטה מקובצת (ביצה י"ט:), דהא דאמר' (בתמורה יד:), לבד מנדריכם ונדבותיכם, לימד על נדרים ונדבות שקריבים בחוה"מ, וקשה דלמה לי קרא, השתא

ברגל זה עצמו רשאי וכו'. וע"ע בספר לב מרפא (דף כ ע"ג והלאה). [חזו"ע יו"ט עמ' קנח והלאה. טבעת המלך על הרמב"ם שם].

ונדבות בחוה"מ, ותירץ דקמ"ל שאפי' לא נדר אלא בתוך הרגל שבודאי יש לו שהות עד רגל אחר, אע"פ כן אם ברצונו להביא נדרו בחוה"מ

בבירור דברי הב"י - אם רק עיקר מלאכת חוה"מ דאו'

טעם איסור מלאכה הוא מדאורייתא, כדי שיהיו מזומנים וקרואים לקדש לחג ולשמוח במקדש ה', ולא פרטה התורה איזו מלאכות אסורות ואלו מותרות, ונמסר הדבר לחכמים. וא"כ בימי חוה"מ אין איסור מלאכה מצד עצמות הימים, שהרי אינן קרואים יו"ט, אלא עיקר האיסור הוא כדי שיפנה לבו לקדושה לקיים מצות החגיגה והשמחה. וכיון שלא נאמר בפירוש בתורה איסור המלאכה, רק בא הצווי שיהיו מקראי קודש להיות פנויים לעסוק במצות, לכן אמרו בירושלמי דכיון שעתה ע"י הפנאי הם באים לידי פחזות, טוב יותר להתיר להם מלאכה ותכבד העבודה עליהם]. עכת"ד. וצ"ע אם לדבריו העובר על פרט אחד ממלאכות חוה"מ ושמר כל השאר, נחשב שעבר על איסור דאו', או רק דרבנן, כיון שקיים מקרא קודש בשאר הדברים שנוהר.

וכבר כתב כן הגאון בעל לבושי שרד בספר נאות דשא (ירושלים תשכ"ב. בקונ' כד הקמח ס"ס ב עמ' ט), וז"ל: והן אמת שדברי הב"י (סי' תקל) סותרים לדבריו בב"י (סי' תקלא) שכתב, שכיון דאיסורא דרבנן הוא נקטי' לקולא. וכ"פ להקל בש"ע שם. וגם המעיין היטב בכל הלכות חוה"מ בב"י ובש"ע יראה ממש בכל סי' וסי' דס"ל דאיסור מלאכת חוה"מ אינה אלא מדרבנן, ובע"כ צ"ל דמ"ש בב"י (סי' תקל) דמלאכת חוה"מ דאו', לאו לדינא כתב כן, שאינה אלא דעת נוטה בעלמא, שלפי הסברא היה נראה כן, אבל לדינא אזיל בתר רוח"פ שאיסור מלאכת חוה"מ הוי רק מדרבנן. ופשוט. ע"כ. וכן עיקר.

והנה בביאור דברי מרן בב"י (בסי' תקל) שכתב: "ולע"ד נראה דאיסור מלאכה בחוה"מ דבר תורה, כדמשמע בסוגיא בחגיגה (יח.), אלא שהתורה מסרה לחכמים שיאסרו המלאכות שנראה להם ויתירו מה שנראה להם". ע"כ. יש לבאר שלא בא לצדד בזה כדעת הסוברים שכל מלאכת חוה"מ דאו', אלא רק כדעת הרמב"ן שעיקר איסור מלאכה דאו', ואין זה בכל מלאכה, רק במלאכות חמורות יותר. נוכחי"ז כתב בא"א בוטשאטש (ס"ס תקל).] וגם לשון הש"ס "מסרו הכתוב לחכמים", יש לפרש שעיקר האיסור מה"ת, שהתורה צוותה לייחד את הימים הללו באיסור מלאכה, או בשביל שביתה ומנוחה, ולא יהיו כימי החול, אך לא קאי לגבי כל פרטי ההלכות. ולכן גם לדברי מרן הב"י שם, שפיר יש להקל במקום ספק, שפרטי המלאכות, ומלאכה שאין בה טורח כ"כ, אפשר שהם מדרבנן. ובקרבן אורה (מור"ק ב.) עמד בדעת הרמב"ם, שבדבריו בהל' יו"ט (פ"ז ה"א) נקטו המפרשים שמלאכת חוה"מ מדרבנן, ואילו בפירוש המשנה משמע דהוי דאו', שכתב: באה הקבלה כי חולו של מועד אסור בעשיית מלאכה. וידוע שלשון קבלה בדברי הרמב"ם הם דברים המקובלים למשה מסיני. והרמב"ם קורא לדברים אלו ג"כ בשם דברי סופרים, וא"כ אין ראייה ממה שקרא לאיסור הזה בחיבורו דברי סופרים. ולכן נראה דמ"ש בחיבורו שאיסור חוה"מ במלאכה משום שנקרא מקראי קודש, וגם שהם זמן חגיגה במקדש, פי', שעיקר

גם להרמב"ן וסיעתו איסור טירחא יתירה הוי רק מדרבנן

וב"כ בס' מאו"י (מור"ק ד:) שאפי' למ"ד איסור מלאכת חוה"מ מה"ת, איסור טירחא יתרה כה"ג לא הוי אלא מדרבנן, וכמ"ש הרמב"ן והריטב"א בריש מכילתין. וע"ע בחי' רעק"א (סי' תקל). ולכן כתב הריטב"א (מור"ק ד:) בהא דאיבע"ל

והנה גם לדעת הרמב"ן וסיעתו אפשר להקל במקום תיקו וספק, לפי שאיסור טירחא יתירה גם לדבריהם הוי רק מדרבנן. וע' בהערות המור"ל למאירי (מור"ק עמ' ט), והו"ד בחזו"ע (עמ' קסג בהגה).

ובמו"ק (ד:) איתא מתקנים את המקולקלת במועד, שאם היתה עמוקה טפח מעמידה על ו' טפחים. ופירש"י, שמתחילה היתה ו' טפחים ונסתמה בעפר עד טפח. ומשמע שאם מתחלה לא היתה אלא טפח בלבד, אינו רשאי לחפור יותר. אבל בפרש"י שעל הרי"ף פירש להתיר בזה, וכ"ה בנמוק"י. והמ"מ (יו"ט פ"ח ה"ג) הביא ב' הפירושים בשם רש"י. ושכ"ד הרמב"ם שם, ובש"ע (סי' תקלז ס"ו), פסק להקל בשניהם. והגר"א שם כתב, שכ"ד הריב"א להקל, ואזיל לטעמיה דס"ל שאיסור מלאכה בחוה"מ הוא מד"ר. והאשכול (ח"ב עמ' קמד) פי' כפירוש הראשון, וכ"כ המאירי (עמ' ח), ובחי' הר"ש בן היתום. והריטב"א, וכתב שהפי' השני אינו נכון, דהאי עושה אמה מתחילתה מקרינ'. וראה בחזו"ע על יו"ט עמ' קסב ביישוב שי' הר"ש בן יתום הנז'. ואף שבערה"ש (סי' תקלז) ה"ד הריטב"א להחמיר, ואנו אין לנו אלא דברי הש"ע שמיקל. ונגם שאפשר שאפי' למאן דאמר איסור מלאכת חוה"מ מה"ת, איסור טירחא יתרה כה"ג לא הוי אלא מדרבנן, וכנ"ל].

בגמ', טפחיים על שבעה מהו וסלקא בתיקו, שיש לפסוק להקל, דאיסורא דרבנן הוא. ואף דס"ל שאיסור מלאכה בחוה"מ מדאורייתא, מ"מ טירחא בחוה"מ הוי רק מדרבנן. ונהמאירי (עמ' ט) פסק לחומרא, מטעם שכיון שאמת המים די לה בששה טפחים, טורח זה למה, הרי יש בהעמקת טפח נוסף טירחא יתירה בהשלכת העפר לחוץ. ואנן בדידן נקטי' כדברי הרמב"ם ומרן. ודו"ק].

וז"ל הריטב"א (מו"ק ב.), נראה כדברי רש"י והרמב"ן וכו', שעיקר מלאכה בחוה"מ דאו' הוא בדבר שאינו אבד ושלא לצורך המועד. "ורוב מלאכות חוה"מ מדבריהם", שהרי כל שהוא דבר האבד מותר מה"ת אפי' בטורח גדול, וכל צרכי המועד ג"כ בין בצינעא בין בפרהסיא, ובמלאכת אומן ושלא בשינוי, וחכמים אסרו משום גדר וסייג כמה דברים בזה. ומסרו הכתוב לחכמים ולהודיענו שזה אסור והשאר מותר, והם הכריזו ואסרו דברים אפי' במה שהתירה להם תורה, משום משמרת למשמרת. וכ"ד רבותי. ע"כ.

גם אם איסור מלאכה בחוה"מ הוא מדאורייתא, ספק דבר האבד מותר

(יח:) במתני' ואלו כותבין במועד, דה"ט משום דבר האבד, כגון שטר קידושין, שהוא צריך לישא אשה, ושמא יקדמנו אחר ברחמים, וכן שטר מתנה, שכבר נתן לו בקנין כראוי, וצריך שטר לראיה שמא ימותו העדים או ישכחו או ילכו למדינת הים. ע"ש. וכל הני ספק דבר האבד נינהו, ואע"פ כן מותר. אלמא דאפי' למ"ד איסור מלאכה בחוה"מ דאו' ספק דבר האבד מותר. וע"ע בבביאה"ל (ר"ס תקלז). ובנשמת אדם (כלל קה סי' א). ובשו"ת מהר"ם שיק (חיו"ד סי' שעו). ובשו"ת כתב סופר (א"ח סי' קב).

והנה תנן (מו"ק יב:) מכניס אדם את פירותיו מפני הגנבים. ובגמ', תנא, ובלבד שיכניסם בצינעא בתוך ביתו. וכ"פ הרמב"ם (יו"ט פ"ז ה"ג), וכתב המ"מ בשם הרמב"ן, שמה שהצריכו להכניס הפירות בצינעא, לפי שאין ההפסד ודאי, ורק חשש הוא שמא יגנבו. וכן בכיו"ב. וכ"כ המאירי (מו"ק שם).

ויש מי שהעיר בחומר איסור מלאכה בחוה"מ, דמי שעושה מלאכה במועד, נקרא שונאו של מקום, ואין מתאבלין עליו, כדאיתא ברמב"ם (אבל פ"א ה"י) ע"פ מס' שמחות (פ"ב ה"י), שכל הפורש מדרכי צבור, ומת, אין מתעסקין עמו בכל דבר, ואחיהם וקרוביהן לובשין לבנים ומתעטפים לבנים ואוכלין ושותין ושמים שונאבד שונאו של

וקרי דעת הרמב"ן (ע"ז כב.) שאיסור מלאכה בחוה"מ הוא מדאורייתא, ומוכח להדיא שאפי' למ"ד איסור מלאכה בחוה"מ הוי מדאורייתא, ספק דבר האבד מותר. והמג"א (ר"ס תקלז) פסק, ספק דבר האבד מותר, והפמ"ג שם רצה לומר דהיינו משום דס"ל שאיסור מלאכת חוה"מ מדרבנן. וכ"כ במחצה"ש שם. ע"ש. ולפי האמור י"ל דכיון שמשו"ת הכתוב לחכמים, אפי' למ"ד דאו', ספק דבר האבד מותר. והנה הריטב"א (מו"ק ב.) כתב שהעיקר כדעת הרמב"ן שאיסור מלאכה בחוה"מ דאו'. ולקמן

ח. איסור תחומין אפילו של י"ב מיל אינו נוהג בחול המועד כלל. ח.

לובשין לבנים וכו', ושמיים שהרי אבדו שונאיו של הקב"ה. ע"כ. הרי שמדובר ע"מ שפירש מישראל, מתוך פריקת עול המצוות, והסי' לזה שאינו משתתף בבתי כנסיות וכו' וגם בכבוד המועדות, עד שהוא כמו גוי גמור.

ובשערי קדושה למהרח"ו (ח"ב שער ח) כתב, שהמבזה את המועדות היינו דוקא דרך בזיון, שאינו מאמין באיסור זה, ולא כשעושה משום הנאת עצמו. וכיו"ב כתב רבינו יונה בשע"ת (שער אות קמו), שהמבזה את המועדות, היינו שעושה מלאכה בחוה"מ, ובו על העונש מפני שאין איסור חוה"מ מפורש בתורה, ושזהו על דרך משומד לדבר אחד להכעיס שאין לו חלק לעוה"ב. והובאו בדעת תורה למהרש"ם (סי' תקל). והוסיף, דהיינו שעושים להכעיס.

מקום, שנא' הלא משנאיך וגו'. ע"כ. ומרן בש"ע (יו"ד סי' שמה) כתב: הפורשים מדרכי צבור, והם האנשים שפרקו עול המצות מעל צוארם, ואין נכללים בכלל ישראל בעשייתם, ובכבוד המועדות וכו', אין אוננים ואין מתאבלים עליהם וכו'. ע"ש. אולם לא דיברו חכמים רק במי שפורש מדרכי ציבור במרד ומעל, וכופר בתורה ובדברי חכמים, וגם בענייני המועדות, הוא בז ומזלזל. וז"ל הרמב"ם שם, כל הפורשין מדרכי צבור, והם האנשים שפרקו עול המצות מעל צווארן, ואין נכללין בכלל ישראל בעשיית המצות, ובכבוד המועדות, וישיבת בתי כנסיות ובתי מדרשות, אלא הרי הן כבני חורין לעצמן [כשאר האומות], וכן האפיקורסין והפושעים והרשעים, כל אלו אין מתאבלין עליהן, אלא אחיהם ושאר קרוביהם

איסור תחומין אפילו של י"ב מיל - אינו נוהג בחול המועד

הוא מדאורייתא, וכן שביתת בהמתו ומחמר. והניח בצ"ע.

אך הנה רש"י ס"ל שמלאכת חוה"מ דאו' (כמ"ש במ"ק יא: ובמכות כג. וע"ע בפרש"י עה"ת ויקרא כג, ח), ואע"פ כ"כ רש"י שבחוה"מ לא שייך איסור תחומין. [גם האר"ח כתב להתיר בזה, אע"פ שלעיל (דיני חוה"מ אות א) כתב שלדעת ריה"פ שמלאכת חוה"מ אסורה מדאורייתא. אלא שיש אומרים שדעת האר"ח שמלאכת חוה"מ מדרבנן, ראה לעיל].

ויש מי שכתב לבאר טעם נוסף, שרק ביו"ט שייך איסור תחומין ומחמר ושביתת בהמתו וכדו' אע"פ שאינם מלאכות ממש, כיון שיו"ט נקרא שבת, כמ"ש מלבד שבתות ה' [כמבואר ברמב"ם (הל' שבת פכ"ט הי"ח) ובסמ"ג (עשין כט) לגבי קידוש והבדלה ביו"ט. ומצות קידוש נלמדת מדכתיב זכור את יום "השבת" לקדשן], אבל בחוה"מ גם למ"ד שאיסור מלאכה מדאורייתא אין זה אלא משום מקרא קודש או טעם אחר. ואכמ"ל בזה.

ח) כדאיתא במו"ק (יב.), ובארחות חיים (הל' חוה"מ אות דף צא ע"א). וז"ל האר"ח שם: ומותר לילך בחולו של מועד כמה פרסאות, אע"פ שהוא טורח מרובה, שלא נאסרה ההליכה אלא בשבת ויו"ט משום תענוג. ע"כ. ומשמע דה"ה למ"ד מלאכת חוה"מ דאו'. וע"ע ברש"י (הגיגה יז:). שמפרש שאין איסור תחומין בחוה"מ, כמו שמפורש בתורה "ופנית בבוקר והלכת לאהליך". וע' בב"י (ר"ס תקלו) בשם הראשונים (וכן ברמ"א שם ס"א בהגה) לגבי רכיבה בחוה"מ לטיול מעיר לעיר. ולא הזכירו כלל מאיסור תחומין. [ודלא כמ"ש בתשוה"נ (ח"ד סי' קיט) שהוא נבוך בדבר אם שייך בחוה"מ איסור תחומין, כמו בנוסע במכונית למרחק שלא לצורך. וע"ש בלוח המפתחות].

ובמנחת חינוך (סי' שכג אות ב) כתב, שלרמב"ן דחוה"מ שוה ליו"ט (ולוקין על מלאכת חוה"מ), ורק בצורך המועד או בדבר האבד מסרו הכתוב לחכמים. נראה דחוה"מ שוה ליו"ט בכל דיניו, כגון תחומין ד"ב מיל [אי נמי דגם ביו"ט

ט. איסור הוצאה מרשות לרשות אינו נוהג בחול המועד. ומותר להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים בחול המועד אפילו שלא לצורך כלל. (ט)

איסור הוצאה מרשות לרשות או טלטול ד"א ברה"ר אינו נוהג בחוה"מ

גם בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' סח) כתב, שסוגיא דעלמא ודאי אזלא כדברי המאירי, ושכ"ה סתימת הרמב"ם (הל' יו"ט פ"ז). וכן הטור (סי' תקל) כתב, שחוה"מ מותר מה"ת בכל מלאכה, וחכמים אסרו מקצת מלאכות [כאשר יתבאר בסימנים דלהלן]. ולא פירט כלל מלאכת הוצאה. וכן לא הוזכר שום מימרא בגמ' ובטור וש"ע של סרך מלאכה מטעם הוצאה, אף שיש בזה רבותא שהוצאה היא מלאכה גרועה, כמ"ש התוס' והרמב"ן בריש מס' שבת. ומפורש בסי' תקל"ה שאיסור פינוי ממקום למקום ואפי' מעיר לעיר אינו אסור אלא משום טירחא. וכ"מ בישועות יעקב (ארו"ח סי' תרכט) שאף שלא לצורך כלל אין איסור הוצאה בחוה"מ. ודלא כמשמעות בביאה"ל (סי' תקלו ד"ה ומותר). וכן המנהג פשוט מעולם שלא נזהרים בזה.

ובס' פס"ת (תקל אות א) כתב, שלהלכה נכון להחמיר ולהמנע אפי' ממלאכות שאין בהם טורח כלל, כמו הוצאה מרה"ר, ולכבות ולהדליק חשמל ללא צורך, או לדבר בטלפון ללא צורך מסויים, וכן לצלם במצלמה כשאין סיבה לעשות כן דוקא בחוה"מ, וכן מליטול ידים ע"ג זרעים. ע"כ.

והוא תמוה להכריע להחמיר ע"פ מנהג החזון איש שחשש לעצמו [ולא הורה כן לאחרים כלל], והוא נגד פשטות ההלכה, ומסתמא שכן היה המנהג פשוט בישראל שלא להקפיד בכל הנ"ל, כמו ליטול ידים ע"ג עשבים.

ומ"ש שהחזון איש אמר עוד, שמפני שהעם מזלזלין בעשיית מלאכות בחוה"מ לכן צריך להחמיר עליהם ביותר (ארו"ח שם עמ' קכ). וכ"כ בדינים והנהגות לחזון איש (עמ' צט אות יד) שאיסור מלאכה בחוה"מ אינו שגור בפי הכל ומזלזלין בו, ולכן יש להחמיר טפי. ע"כ. הנה אם הכוונה שהחזון איש נתכוין לגזור גזירה על הציבור, כהוראת גדול הדור, היה צריך לפרש כן

כ"כ המאירי (מור"ק יח: ד"ה אין כותבין), שחולו של מועד אין בו איסור הוצאה ומשאוי וטלטול. ע"כ. ובפסחים (נה:) איתא אין מביאין כלים מבית האומן. והיינו שלא לצורך המועד. וביארו הראשונים שטעם האיסור מפני טירחא. והריטב"א (מור"ק יג.) כתב משום עובדא דחול. והנמוק"י ביאר משום מראית העין שיאמרו שתקינם במועד. ומוכח דס"ל שאין בזה משום הוצאה. וראה גם בש"ע (סי' תקלה) לגבי פינוי כלים. וכ"ש לשי' הראשונים שהוצאה הותרה ביו"ט אפי' שלא לצורך כלל, מטעם מתוך.

וכ"ז לאפוקי ממ"ש בעמודי אור (סי' לה) שאם יש הוצאה ביו"ט, גם בחוה"מ אסור להוציא שלא לצורך כלל. וראה בחזון איש (ס"ס קלה, בד"ה רא"ש). וכן מבואר גם בס' ארח"ר (ח"ב עמ' קכא), שהחזון איש היה מרוקן כיסיו בחוה"מ לפני שיצא מביתו לרחוב, משום איסור הוצאה שלא לצורך כלל בחוה"מ. ושהגר"ח קנייבסקי שאל את החזון איש מדוע מחמיר בזה, והשיב, שחז"ל אסרו בחוה"מ מלאכות חשובות והתירו אינם חשובות, ולא ידוע לנו מה הן חשובות, ואפשר שמלאכת הוצאה נמי מלאכה חשובה היא. ואח"כ הראו לחזון איש שהגר"י הלר בס' עמודי אור הנ"ל (סי' לה) כתב לאסור הוצאה שלא לצורך בחוה"מ לשי' הרי"ף. ושמח בזה. גם בדינים והנהגות לחזון איש (עמ' צט אות יג) כתב, שהחזון איש היה מצדד לאסור בחוה"מ הוצאה שלא לצורך כלל. ע"ש. ויש שהביאו בשם החזון איש (ס' הזכרון מבקשי תורה עמ' תקיד), שאסר לצאת בחוה"מ בבגד שנקרע המיתלה שלו. וע"ע מ"ש בחזון איש (א"ח ס"ס קלה), דבפרקמטיא שרי אפי' הוצאה מרה"י לרה"ר. ומשמע דבלא צורך זה, יש איסור הוצאה גם בחוה"מ. אולם לפי האמור הרי דמוכח שאין איסור הוצאה בחוה"מ.

ועפ"ז כתבו עוד לאסור לברור ולסדר חפצים כשאין בזה צורך המועד (יו"ט וחזה"מ כהלכתם עמ' עד).

ובשלמי תודה (סוכות עמ' תתנא) כתב שלכאורה אסור לדבר בטלפון שלא לצורך, וכן השיב הגר"נ קרליץ, אמנם הגר"ח קנייבסקי השיב שיתכן שלא נאסרה מלאכת כזו בחוה"מ כיון שאין בה טורח.

ומובא על החזון איש שהיה מקפיד שלא ליטול ידיו ע"ג זרעים בחוה"מ (ארח"ר ח"ב עמ' קכא).

אך כ"ז חומרות ולא מן הדין. וגם יש להעיר ע"ז מהמבואר בש"ע סי' תקלז ס"ח שמותר לפתוח מים לשרה ע"מ לצוד דגים כדי לאוכלן במועד. וראה מ"ש בזה להלן בסעיף יג.

ואף למי שרוצה להחמיר באיסור הוצאה בחוה"מ, במקום שיש עירוב אין מקום להחמיר בזה, אף שבשבת אינו סומך על העירוב. [וכ"כ בס' אשרי האיש ח"ג עמוד נב].

וכל הנידון הנ"ל תלוי במה שיש לחקור, האם חוה"מ הוא כיו"ט לכל איסור מלאכה, רק שיש בו כמה מלאכות שהותרו, וממילא כל מה שלא התירו, הרי הוא עומד באיסורו כמו ביו"ט. או"ד להיפך, שלא נאסר רק מה שאסרו לנו, ומה שלא מצינו לאסור, ממילא הוא מותר.

[ובהגש"פ מבית לוי (עמ' ערה) כתב בשם הגר"ח מבריסק, דמרגלא בפומיה, שקדושת חוה"מ שוה ממש לקדושת יו"ט, ורק שיש היתר מיוחד לעשות מלאכה, אבל בעיקרו יש בו קדושת היום אף לענין מלאכה, ולכן יש לזוהר מאד שלא להקל בקדושתם. ע"כ. וזה חידוש, ובפרט למאן דאמר דמלאכת חוה"מ דרבנן קשה לומר כן].

ולפי המבואר צ"ל, שהחזון איש, ס"ל לחוש שמא בחוה"מ נאסרו כל המלאכות האמורות ביו"ט, זולת מה שהתירו חכמים להדיא. [וע"ע כסברא זו בח"א (כלל קו, קיד). ושם כלל קיא אות יא אסר לקשור ולהתיר שלא לצורך המועד. אף שאין בזה טירחא. ובאשל אברהם בוטשאטש (סי' תקלז ס"א. ומ"מ ע' מ"ש שם בס' תק"מ לגבי נטילת גבשושית), ובפמ"ג (מש"ז תקלז, ג) ובביאור הלכה (סי' תקלט ד"ה אינו). וע"ע בזה

להדיא, שיש לאסור בזה מכאן ולהבא משום מיגדר מילתא. ועכ"פ לא פשטו גזירות אלו בציבור. והכל נהגו להקל בדבר. ומסתבר דנהוג עלמא מכמה דורות שלא הקפידו בכ"ז. ולשיטה זו יצטרך לזוהר בחוה"מ שלא לכבות את הגפרור ביד, אם די להשליכו, וכמה דקדוקים וחומרות כיו"ב שלא שמענו. [וגם בזה הוא דלא כמ"ש בחוט שני (עמ' קעו) להחמיר בכיבוי גפרור בחוה"מ, וכן בישיחה בטלפון שאינה לצורך המועד כלל].

שוב הראוני מובא בשם הגר"ח קנייבסקי (קובץ אורייתא תשנ"ו עמ' קלד) שראה את החזון איש מחמיר בחוה"מ בהוצאה שלא לצורך, ושאל אותו, שזו מלאכה שאין בה טורח, ומותרת בחוה"מ, וכמו שהחזון איש השיג בזה על הביאה"ל בס"י תקל"ט, לגבי מחתך הבר לפי מדה, והשיב לו החזון איש, דאיה"נ לא ברירא לי ההלכה בזה, ולכן מחמיר. ע"כ. וכ"כ בס' חוט שני (חוה"מ עמ' קעו) ששאלו את החזון איש מדוע אסר הוצאה בחוה"מ והרי אין בזה טירחא, והשיב שאין ברור לו גדרם של המלאכות בחוה"מ.

ועכ"פ א"א להוציא מכאן הלכה לרבים שיחמירו בזה. בעוד שפאה"ד החזון איש גופיה לא החמיר בזה אלא לעצמו בתורת חשש. והכי מסתברא שלא בא לחדש איסור נגד מה שנהגו בכל התפוצות ונגד סתימת הפוסקים. והגר"ח קנייבסקי אמר שלא נאסר בחוה"מ רק מלאכה שיש בה טורח, ושכן משמע בחזון איש ס"ס קלה, לכן אין לאסור מלאכת ברור בחוה"מ (יו"ט וחזה"מ כהלכתם עמ' עג). והגר"נ קרליץ דחה, דשם דיבר החזון איש רק לגבי צורך פרקמטיא. ולכן הורה למעשה לאסור מלאכה שלא לצורך המועד אע"פ שאין בה טירחא (שם). והגר"ש דבילצקי החמיר לעמצו שלא לכבות גפרור (מבקשי המועד עמ' ד), וכן אסר ליטול מים ע"ג עשבים הגם שאין לו כל צורך בהם, ואפי' כשמוכח שעושה כן לשם דבר אחר (שם עמ' לו). וכן הורה הגר"ש אלישיב לאסור בזה, וכגון הדלקת אור או תנור שלא לצורך (לשכנו תדרשו ח"א עמ' רד, רצ).

ו. וכן איסור מוקצה וטבילת כלים ועוד דברים שאסרו חכמים בשבת ויום טוב משום שבות, לא נאסרו בחול המועד. וכן מותר להפריש תרומות ומעשרות בחול המועד, או להפריש חלה, אפילו שלא לצורך המועד. וכן מותר לנגן בכלי שיר בחול המועד. וכן מותר לכבות גפרור בחול המועד, או לדבר בטלפון בחול המועד אפילו שלא לצורך. (א)

ואכן בשו"ת בצל החכמה (ח"ה סי' צה) כתב שאין בזה איסור לצאת לרה"ר כאשר יש חפצים בכיסו אע"פ שמוציאם ללא צורך כלל, מאחר שאין בדבר טורח כלל וגם אינו מוציאו בכוונה. ואפי' בשבת אין בו איסור דאורייתא, ע' בתוס' (שבת יא. ד"ה שמא). ובפרט שאינו יודע בכלל שהוא מוציא משהו. וכ"ש כאשר בלא"ה הוא מוציא בכיסו איזה חפץ לצורך, שאין זה רק ריבוי בשיעורין.

במוע"ז (ד, רצח. ז, קנד). וראה בב"י (סי' תצה) בשם הכלבו שפשוט שבחוקה"מ אין נוהג שביתת בהמה ומחמר, אע"פ שנקרא מלאכה ביו"ט. ואם ס"ל כצד א' של החקירה, למה כ"כ פשוט להתיר. ומ"מ חומרא זו של פאה"ד החזון איש בזה, הוא לגרמיה דעביד הכי, שלא שמענו מעולם על אחרים שמשמשין את כיסי הבגדים בחוקה"מ בכל פעם שיוצאים לרה"ר. [ובפרט שיש עירוב, ועוד שלדעת רבים אין בזה"ה רה"ר דאורייתא].

איסור מוקצה וטבילת כלים והפרשת תרו"מ אינם שייכים בחול המועד

וכן לגבי תרו"מ, אין איסור בחוקה"מ. כמבואר בתוס' (ע"ז נט.). וע' בחזו"ע יו"ט (עמ' קפז). וכתב הגרש"ז אויערבך (שש"כ פס"ח סעיף כו) שאע"פ שא"צ לפירות עד אחר המועד, מותר, כיון שזה צורך מצוה ואין בזה טירחא. וכן לגבי טבילת כלים, דאין איסור להטביל כלים בחוקה"מ. שגם בזה לא מצינו שום איסור לגבי חוקה"מ. וכ"כ בשו"ת אבני נזר (א"ח סי' תיח). ולא מיבעיא כשמטביל את הכלים לצורך המועד דפשוט להתיר, אלא גם כשאין לו צורך בהם אלא לאחר המועד, כתב הגרש"ז שם להתיר מהטעם הנ"ל. ולא דמי לכתבת תפלין שיש בכתבתן טורח מלאכה, שיי"א שלא התירו רק כשחושש שלא יוכל לעשות כן מיד אחרי החג. [ואם מטביל כלים הרבה מאד, צ"ע אם יש לאסור משום טירחא]. ואמנם בשם הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג עמ' סח) כתבו לאסור להטביל כלים שלא לצורך החג. אך למעשה אפשר להקל עפ"ד הגרש"ז. [וכן התיר בזה הג"ר אפרים גרינבלאט (בנתיבות ההלכה ל"ה עמ' רצו. וע' בשו"ת רבבות אפרים ח"א סי' שכה). ויש שהעירו, שגם לסברת הגר"ש, אם יש לו צורך בכוס אחת יכול להטביל הרבה, כמו בהדחת כלים בשבת, ראה במשנ"ב (סי' שג ס"ק כו)]. ולהלן

(ה) הנה תנן (ביצה לו:), כל שחייבין עליו משום שבות, משום רשות, משום מצוה בשבת, חייבין עליו ביו"ט, ואלו הן משום שבות: לא עולין באילן, ולא רוכבין ע"ג בהמה, ולא שטין על פני המים, ולא מטפחין, ולא מספקין, ולא מרקדין. ואלו הן משום רשות: לא דנין, ולא מקדשין, ולא חולצין, ולא מיבמין. ואלו הן משום מצוה: לא מקדישין, ולא מעריכין, ולא מחרימין, ולא מגביהין תרומה ומעשר. כל אלו ביו"ט אמרו ק"ו בשבת. ע"כ. ומשמע שבחוקה"מ לא נאסרו כל אלו. וכן התירו הפוסקים לנגן בכלי שיר בחוקה"מ. [ואע"פ שהניגון מעשה אומן ודאי שרי. ויש שביארו משום שמעשיו לא מתקיימים רק משמע ניגון ומתכלה מיד, וזה לא שייך לאסור, ולכן מותר לצורך המועד כמו כל מעשה הדיוט]. וכ"ה להדיא בתוס' (ע"ז נט.) דבחוקה"מ ליכא איסור להפריש תרו"מ. ומה שכתבנו שאין איסור מוקצה נוהג בחוקה"מ, כ"כ התוס' (שבת כב. ד"ה סוכה) לגבי נוי סוכה, שבחוקה"מ אין לאסור משום מוקצה רק משום בזיון מצוה. וכ"ה בשו"ת הרא"ש (כלל כד סי' ט), דלא שייך מוקצה אלא בשבת ויו"ט. וכ"כ בדרכי משה (סי' תקמד אות ב), שלא מצינו בשום מקום שאסור למנות ולטלטל כסף במועד.

יא. מלאכת דבר שאינו מתכוין יש להתיר בחול המועד, אף על פי שהוא פסיק רישיה. [פירוש, שודאי תיעשה המלאכה]. (יא)

אסור לדבר בטלפון שלא לצורך, וכן השיב הגר"נ קרליץ, הנה כ"ז לחומרא בעלמא, ולא נהגו להחמיר בזה, וכמ"ש הגר"ח קנייבסקי, שיתכן שלא נאסרה מלאכת כזו בחוה"מ כיון שאין בה טורח.

(סי' תקלה) כתבנו לדון אם יש איסור הכנה מחוה"מ לחול.

ומה שכתבנו שמוותר לדבר בטלפון בחוה"מ אף שלא לצורך, ע"י לעיל בסעי' ט מקורות לכך. ומ"ש בשלמי תודה (סוכות עמ' תתנא) שלכאורה

מלאכת דבר שאינו מתכוין והוא פס"ר יש להתיר בחול המועד

ומסיק, ולפ"ז דברי התרוה"ד ברורים ונכונים. ולכן יש להקל בפ"ר בדרבנן אפי' בפ"ר דניחא ליה וכו'.

וב"ב הגאון בעל יד מלאכי בתשובה שהובאה בבית יהודה עייאש (ח"ב סי' מז) דבר שאינו מתכוין באיסור דרבנן אפי' הוא פ"ר מותר, וכדעת הר"ן בביצה (לג). וכ"כ המחבר שם (דף קכ), ובספרו מטה יהודה (רי"ט שכא), וכן העלה בשו"ת עמק הלכה (או"ח סי' צח), ועוד רבים מהאחרונים.

הילכך בחוה"מ שאיסור מלאכה שבו הוא מדרבנן יש להקל בפ"ר. ואף שהתוס' (מרי"ק ד:) נראה דלא ס"ל הכי, מ"מ לדינא יש להקל כדעת רוה"פ. וע' במאו"י (מ"ק ד:).

ויש להוסיף שבשו"ת חת"ס (חיו"ד סי' קמ) כתב שאפי' למג"א (סי' שיד סק"ה) שאוסר פ"ר בדרבנן לגבי שבת, מ"מ פ"ר בשאר איסורים לכו"ע משרא שרי. וכן הובא בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' צ, וח"ז ס"ס קלג), ובשו"ת צור יעקב (סי' קב). ובשו"ת הרמ"ץ (חאו"ח סי' לו אות ג), שהואיל וביטול איסור לכתחלה אינו אלא מדרבנן, כשאינו מתכוין, אפי' הוא פ"ר, מותר. וכ"כ בשו"ת צור יעקב (סי' קב), ובשו"ת ארץ צבי תאומים (חאו"ח סי' יח). וכן מוכח בט"ז (יר"ד סי' קמב ס"ק יד).

גם בשו"ת באר משה (ח"ז דיני חוה"מ סי' קג) כתב, שדבר שאינו מתכוין, אפי' הוי פסיק רישיה מותר בחוה"מ.

[ובשש"כ (פס"ו סמ"ז) כתב, שמוותר לשפוך את מי השטיפה ע"ג הקרקע, אפי' אם ישפכם על זרעים שאסור להשקותם בחוה"מ, משום

(יא) הוא לפי מה שהעלינו לעיל אליבא דרוה"פ, שאיסור מלאכה בחוה"מ אינו אלא מדרבנן, נראה שבדבר שאינו מתכוין, אפי' אם הוא פ"ר, יש מקום להתיר, מאחר שרבים ועצומים מן הפוסקים ס"ל שאפי' בשבת פ"ר בדרבנן מותר, כ"ש שיש להתיר בזה בחוה"מ. ובשו"ת יבי"א (ח"ד או"ח סי' לד) האריך בזה. ושם (דף קנג.) הביא מ"ש המאירי (שבת מא:), שאפי' את"ל דהוי פ"ר בצירוף, כבר ביארנו שאין דין פ"ר נאמר אלא באיסור תורה, משא"כ הצירוף שאינו אלא מדרבנן וכו'. וכ"כ בעל ההשלמה (סוכה לג: שבת מ: קמה). דפ"ר בדרבנן נחלקו בו חכמי הדור, ואבא מארי רבינו משה מבדריש, והרב דודי רבינו אשר מלוניל, מן המתירים. ובאהל מועד (בהל' שבת דרך ד נתיב ד) הביא תשובת הרא"ש מלוניל להתיר, ושכן הדין לגבי איסור מצרף, שאיסורו מדרבנן. וכן מוכח להדיא באו"ז (ח"ב סי' עח סוף אות ח). וכ"ד הר"ן (ביצה לג:).

וכן מוכח מדברי מרן הבי"י (סי' שטז) דפ"ר בדרבנן מעיקר הדין מותר. וכ"ד התרוה"ד (סי' טו). ואחריו פסקו כן אחרונים רבים. וכמ"ש הכנה"ג (סי' שז הגה"ט). וכ"ד רעק"א בתשו' שהובאה בשו"ת חת"ס (חיו"ד סי' קמ). וכן בישועות יעקב סמך בשתי ידיו להתיר ע"ד תה"ד, בכמה מקומות (סי' רג ס"ק יד, סי' רעז סק"א, סי' שטו סק"ב, סי' תרמו סק"ד, ועוד). וכן העלה בשו"ת תורת חסד מלובלין (אה"ע סי' לח אות ה), דפ"ר בדרבנן מותר, וכדעת הר"ן (ביצה לג:). ובשו"ת באר יצחק (א"ח סי' טו) האריך לקיים שיטת תה"ד דפ"ר בדרבנן מותר, והפיץ והדיח מעליו קושיות המג"א וכמה אחר,

יב. הדבר פשוט שמותר בחול המועד להרוג זבובים ויתושים שמצערים את האדם, שאין לך צורך האדם גדול מזה. והוא הדין שמותר להזמין לביתו בחול המועד מדביר, שמשתמש בחומרים מיוחדים להריגתם של המזיקים, אם יש בדבר צורך דחוף, כיון שיש בזה צורך לגוף האדם. (יב)

יכול לשפוך את המים במקום אחר בלי טירחה יתירה. ע"ש. ועכ"פ לדינא נראה להקל.

שדבר שאינו מתכוין מותר בחוה"מ אפי' בפס"ר. והגרשז"א (הערה קפא) העיר ע"ז, דצ"ע בכה"ג שגם

מותר בחול המועד להרוג זבובים ויתושים, שמצערים את האדם

דתליא בפלוגתא לענין שבת, ולמ"ד מלאכת חוה"מ דאו' יש להחמיר אע"פ שאינו עושה אותה תדיר, ואין להתיר אא"כ היא לצורך המועד ע"י שינוי ומלאכת הדיוט ואם הוא דבר האבד, ובלבד שלא יהיה שם טירחה יתירה. עכת"ד.

ויש שדנו להתיר הריגת יתוש המצער, אפי' ביו"ט, מטעם "מתוך" שהותרה נטילת נשמה לצורך, ואמרי' מתוך מאוכל נפש למכשירין, ראה מה שנסתפק בזה הגרשז"א בשו"ת מנחת שלמה (תנינא סי' ס), ושאפי' את"ל דבעינן דוקא לצורך חיובי, ולא צורך ביעור וכילוי כמו שריפת קדשים וחמץ בפסח, ש"ה שהעיקר הוא הכילוי, משא"כ כאן שהצורך הוא כדי שיוכל לישון. ובלא"ה זהו נגד פשטות הגמ' בפסחים (י:), אלא שאפשר שאין לעשות כן לכתחילה, שמה הורג גם כאלה שאינם מפריעים כלל. והניח בצ"ע. ולכאו' יש להעיר ע"ז מדברי הרדב"ז הנ"ל. והראוני שבחשוקי חמד (סוכה כו.) הביא בשם הגר"י קמינצקי שמותר להרוג יתוש או זבוב ביו"ט המצערים אותו בסוכה, מטעם "מתוך", ע"פ המשנ"ב (ס' תקיח סק"א) שכל מלאכות השייכות לאוכל נפש כגון הבערה ושחיטה, אמרי' בהו מתוך. והעיר על דבריו מהרדב"ז הנ"ל. ואכמ"ל.

ולפ"ז נראה דה"ה שמותר להזמין לביתו בחוה"מ מדביר, שמשתמש בחומרים מיוחדים להריגתם של המזיקים, אם יש בדבר צורך דחוף, כיון שיש בזה צורך לגוף האדם.

(יב) בשו"ת הרדב"ז (ח"ב סי' תשכז) נשאל במלאכות שאין בהם צורך למועד ולא צורך האדם, כגון הריגת זבובים ויתושים וכיוצא במלאכות אלו בחוה"מ, אם הם מותרים. והשיב, שמלאכות שעושה אותם כמתעסק, או שאינו מתכוין לאותה מלאכה מותר לכ"ע. שבמתעסק בעלמא אין כאן איסור ואפי' בשבת. ואם אינו מתכוין, קי"ל כר"ש שדבר שאינו מתכוין מותר ואפי' בשבת.

ונראה שאפי' אם מתכוין לאותה מלאכה רק שא"צ לגופה, אם אינו טורח בה שאינה תדירה, מסתבר להתיר אפי' למ"ד מלאכת חוה"מ דאו'. ורק במלאכה שמתכוין לה וצריכה לגופה, מסתבר להחמיר בה אם אינה לצורך המועד או דבר האבד. והריגת זבובים ויתושים שמצערים את האדם, פשיטא שמותר להרגן, שאין לך צורך האדם גדול מזה, ואע"ג דמצי להבריחם, מיד יחזרו אליו, ולפיכך מותר להרגן, דאית בה תרתי לטיבותא, שהיא משאצ"ג ויש בה צורך האדם.

וע' ברדב"ז שם, שמלאכות של צורך האדם, אף שא"צ לגוף המלאכה, מ"מ צריך הוא לאותו מעשה שהוא עושה ומתכוין לו [דאל"כ הוי מתעסק בעלמא]. ולמ"ד שאיסור מלאכה בחוה"מ דאו', אם מלאכות אלו עושה אותם תדיר, ואינם לצורך המועד, ולא לצורך האדם, ולא דבר האבד, ודאי אסורים, שעיקר המלאכות שנאסרו הוא כדי שלא יהא כיום חול לכל דבר. אבל אם חסר אחד מהתנאים האלה יש להתיר, וכ"ש במשאצ"ג

יג. יש מחמירים שלא לעשות בחול המועד מלאכה שאין בה צורך כלל, כגון הדלקת גפרור או חשמל שלא לצורך כלל, ויש מקילין בזה, שבחול המועד לא נאסר רק בדבר שיש בו טורח, וכן במלאכות שאין ניכר בעשייתן שנעשין בלא טורח, כגון כתיבה, שאפילו אות אחת אסור, כיון שבצורת המעשה הדבר שווה לכתיבה מרובה. (י)

אם מותר לעשות בחול המועד מלאכה שאין בה צורך כלל

שם, דמיירי שלוקטם לצורך בית הקברות. שיש לישב ולפרש דברי מהר"ם דמיירי בשלוקט עשבים לצורך בית הקברות, ע"ד שכתב הטור (יו"ד סי' שסח), וזה אין עושין בחוה"מ, מפני שהוא צורך קרקע וצורך בית הקברות, אבל מה שתולשין זכר לתחייה שרי.

ואמנם הרב פרי האדמה (יו"ט פ"ח הי"ב) כתב שלכאורה יש להסס בדברי המבי"ט, מדהביאו מרן סתם וכו', וע"ש במסקנתו. נכתב עוד, דודאי העפר שהיו עושין רמז לויזרקו עפר וכו', לא אריך בחוה"מ. משא"כ העשבים שהוא רמז לתחייה. מ"מ מה שמרן הביאו בסתם, היינו כדרכו להעתיק לשון הפוסק, ולא נחת לבאר היכי מיירי. ושפיר יש לפרש מטעם החשש הנ"ל שיש אנשים שמכוונים בשביל שיצמח יותר.

ועוד, שהחיד"א (בברכי יוסף סי' תקמו אות ד) כתב בשם רבינו ירוחם (נתיב ד ח"ה) לגבי יוצאין על הכלאים, דהעקירה מותרת בחולו של מועד, דמקלקל הוא וליכא טירחא יתירה.

גם בתש' מהר"י מברונא (סי' קפא) כתב להדיא, שיש מתירים לתלוש עשבים ולזרוק למעלה מראשיהם, כיון שהוא רמז לתחיית המתים, שנא' ויציצו מעיר כעשב הארץ, כלומר מה זה חוזר וצומח" כך המתים חוזרים וחיים, וכ"ה ברא"ש ובטור. [ובס' אזור אליהו (סי' ה. הובא בס' מל"ה סי' ד אות מג) הביא שמלבד הטעם שעוקרין עשבים לרמוז על תחיה, לרבי יהודה החסיד הטעם הוא דמשליכים עשבים לאחוריהם ליתן רשות להמתים שיצאו לקבל אותו מת שיחזרו לקבריהם, דהא לאו הכי אינן יכולין לשוב למקומן]. ויש שנמנעים מטעם שהוא מנהג אבילות וצער, כיון שנוהגין לתלוש מן המחובר בשביל העפר לרמוז שחוזרים לעפר. ע"כ. ולא אסר כלל מצד עצם איסור תולש או גוזם.

יג הנה בשו"ת בצל החכמה (ח"ה סי' צה) העלה לאסור לעשות כל מלאכה בחוה"מ שלא לצורך כלל. ושכן מוכח ממ"ש המבי"ט (ח"א סי' רנ) להתיר לתלוש עשבים ועפר בבית הקברות בחוה"מ אחר הקבורה, כדרך שעושין בימי החול, רמז לתחיית המתים. וכתב שאין לומר שלא הותר רק מה שהוא צורך עצים למועד, ולא מה שאינו לצורך מועד, כיון שאינו צורך קרקע. דכיון שאינו מלאכת אומן רק מלאכה כלאחר יד ושאינו מכויין לתיקון קרקע אינו אסור, כיון שיש בזה זכר ורמז לתחוה"מ והוי כמצוה. ע"כ. הרי שלא התיר רק משום שיש בזה תועלת והוי כמצוה. וכן הבערה לחינם אין להתיר. וע"ע בשו"ת באר משה (ח"ז סי' מב). וע' בח"א (כלל קי סי' יא) לענין קושר ומתיר. **אמנם** הדיוק מדברי המבי"ט אינו מוכרח כ"כ, שהמבי"ט שם בא להשיג לדינא על פשט דברי הגמ"י (הל' יו"ט פ"ח אות ט) בשם מהר"ם שאין לתלוש עשבים ועפר בבית הקברות במועד כאשר נוהגים לעשות בחול. ותמה ע"ז שאין בזה איסור. ולכן אפשר שנקט לרווחא דמילתא את הברור יותר, בפרט שבא להשיג על ראשונים. [ובכנה"ג (יו"ד סי' שעו הגה"ט אות יח) כתב, שהמבי"ט חולק על מהר"ם שאסר בזה. וזה כפי תחלת דברי המבי"ט, אלא שהמבי"ט סיים באוקמתא הנ"ל בדברי מהר"ם וכדלקמיה].

ויותר היה להוכיח לאיסור מדברי מהר"ם הנ"ל שאסר לתלוש עשבים, כשעושה כן שלא לצורך אכילה [ע"ש בדברי הרמב"ם הי"ב], ודברי מהר"ם הובאו לדינא בש"ע (סי' תקמו סי"ב) שאין לתלוש עשבים ועפר בחוה"מ בבית הקברות כמו שנוהגים בחול. אלא שבאמת אין להוכיח מזה לאסור, די"ל דמהר"ם מיירי מחשש שהתולשים מתכוונים כדי שיצמח יותר. וכע"ז כתב המבי"ט

כדי להצמיח, אלא מחשש שיש אנשים שעושים כן בכדי להצמיח יותר.

ועוד יש לדחות את הראיה מדברי הראשונים הנ"ל לגבי תלישת עשבים, די"ל שמלאכת קצירה שאני, כיון שבעיקרה יש בה טורח מלאכה גדול. ולכן יש מקום לאסור כל קצירה, משא"כ שאר מלאכות. וצ"ע. ושור"ר בספר עמק ברכה (דיני חוה"מ) שהאריך בזה, ודן ג"כ לענין הדלקת גפרור שלא לצורך. וכתב שבגמ' משמע שבחוה"מ לא נאסר רק בדבר שיש בו טורח, ורק במלאכות שאין ניכר בעשייתן שנעשין בלא טורח, כגון כתיבה, שאפי' אות אחת אסור, כיון שבצורת המעשה הדבר שווה לכתיבה מרובה. וכן תירץ לגבי קצירה. (וכן העיר בסברא זו בס' חול המועד כהלכתו פ"ב.) ומה שהתירו להסיר גבשושית הגם שבמלאכת בונה יש טורח, משום שהסרת הגבשושית הוי דרך כיבוד הבית ולא דרך מלאכה, וא"כ אינו שם מעשה של מלאכת טורח.

וב"פ לדינא הרב יד אהרן, שלא אסר מרן רק כאשר ליקטן לצורך בית הקברות, אבל מה שתולשין זכר לתחיה, מותר. וזה כפירושו של המבי"ט בדברי מהר"ם. והביאו החיד"א במחז"ב (שם אות ד). וכ"ה בא"ר, וביד אהרן.

וזה דלא דלא כמ"ש המשנ"ב (ס"י תקמו, אות כה) דאף שהא"ר כתב שלא אסר בש"ע רק כשליקטן לצורך ביה"ק, אך מה שתולשין אחר קבורת המת זכר לתחיה שרי, במאמ"ר מפקפק ע"ז, דפשוט דברי הש"ע אינה כן. וכן המנהג שלא לתלוש בחוה"מ. ע"כ. ומדברי מרן אין הכרח. ובפרט שמפורש להתיר ברבינו ירוחם ומהר"י ברונא.

וגם לדברי המאמ"ר הנ"ל (תקמו, סק"ב) דמרן מיירי על תלישת עשבים הנזכר ביו"ד סי' שעו. ושכן מתבאר בכנה"ג (יו"ד שם) שהבין כן בדברי הש"ע, הנה כבר כתבנו שיש לפרש לא מחמת שדבר זה אסור בחוה"מ מדינא אע"פ שאין מכוין

מלאכה בחוה"מ - משום שביתה גם כשאין טורח

מדאורייתא, נ"ל שהואיל ומסמכין ליה אקרא דאו' קרי ליה דאו'. וספק הוא בידי אם דאורייתא או דרבנן. ורבותי פירשו שהוא מדאורייתא. ומ"מ מדתלי תלמודא איסור מלאכה חוה"מ בטירחא, למדנו דלא מיתסרא אלא מלאכת טורח. הילכך הלוואות ומלאכה מועטה בביתו מותרת. ומ"ש (י:) פרגמטיא כל שהיא אסורה, היינו להוליך בשוק דאיכא טירחא, אבל בביתו דליכא טירחא נראה שמותר. וראיתי בנ"א שפורשים מלהלוות, ונ"ל שמותר וכו'. ע"כ. הרי להדיא שגם למ"ד מלאכת חוה"מ דאו', אין לאסור רק מלאכות שיש בהם טורח. וכ"כ בחי' הר"ן (מו"ק יא:.) בשם הרמב"ן [הובא להלן].

ובן מפורש ברמב"ן (ע"ז כב.), שאע"פ שמלאכת חוה"מ אסור מדאורייתא, מ"מ מה"ת אינו אסור אלא במלאכת עבודת קרקע וכיוצא בה, שטרחתן מרובה. וגם בזה אין מה"ת לא לאו ולא מלקות וכו'. [וכ"כ בנו"ב (קמא סי' יב) בתו"ד שאפי' למאן דאמר מלאכת חוה"מ מדאורייתא, מ"מ לא מצינו בשום מקום שיהיה חייב מלקות ע"ז].

ועוד נראה, שסברת המחמירים הנ"ל, שייכת רק למ"ד דמלאכת חוה"מ דאו', וס"ל שמעיקר הדין חוה"מ הוא כיו"ט לכל דיניו, זולת מה שהתירו חכמים כפי שמסרן הכתוב לחכמים. ולכן מה שלא פירשו חכמים להדיא להתיר, י"ל שנשאר באיסורו. אבל למאי דנקטי' שדעת מרן שמלאכת חוה"מ רק מדרבנן, אין מקום לחידוש הזה, לאסור סתם מלאכה בעלמא שאין בה שום טירחא, או שנעשית מבלי כוונה מיוחדת.

ואמנם גם למ"ד שמלאכת חוה"מ מדאורייתא, י"ל שבחוה"מ אין גדר מלאכה כמו במלאכות שבת, שהם ל"ט מלאכות שהיו במשכן. אלא הגדר הוא רק מלאכה שיש בה עמל וטורח. וז"ל רש"י (מו"ק ב:.), בשלמא מועד מש"ה שרי, דלא אסיר בשום מלאכה, אלא משום טירחא.

וכן מפורש ביראים (ס"י דש. ובדפו"י סי' קיג), שבגמ' (מו"ק ב: יג.) איתא, חוה"מ משום טירחא ולאו טירחא הוא, פי' שכאשר טורח נראה מבזה המועדות. ומ"ש (שם יא:.) חוש"מ איסור מלאכה

האיסור במלאכת חוה"מ הוא משום שביתה ומנוחה, וזה שייך רק במלאכה שיש בה טורח. וגם מפורש דס"ל להתיר כל מלאכת הדיוט שאין בה טורח, ואפי' שאינה לצורך המועד, ומשמע אפי' מלאכות שנחשבות מלאכה גמורה לענין שבת ויו"ט.

גם הריטב"א (מו"ק ג.) כתב, שטעם איסור מלאכה בחוה"מ משום טרחא ושלא למעט בשמחת הרגל, ולפיכך התירו חכמים כל שהוא צורך המועד וכל שהוא דבר האבד כדי שלא יהא דואג על אבידתו ונמנע משמחת יו"ט. אבל איסור מלאכה בערב פסח אינו למעט טורח ועמל, דהא חול גמור הוא, ואין הטעם אלא כדי להכין צרכי יו"ט, או שיתעסק בצרכי מצוות הלילה. ע"כ. ואע"פ שהריטב"א שם (ב.) נקט שעיקר מלאכת חוה"מ מדאורייתא. וכן העיר מזה בס' חוה"מ כהלכתו (פ"ב הע' כב, כג.).

מדוע אסור להסיע ממונו מעיר לעיר בחול המועד

שמלאכת הוצאה הותרה לגמרי ביו"ט משום מתוך. וכ"כ בחיי אדם (כלל קיד סק"א) דאע"ג דהוצאה מותר אפי' ביו"ט, מ"מ אפי' בחוה"מ אסרו דברים שיש בהן טורח גדול, אפי' במקום שמותר להוציא בשבת, ולכן אין מפנין מחצר לחצר דרך רה"ר אפי' מכעורה לנאה. ע"כ. וכ"ה בלבוש (סי' תקלח ס"א) שהטעם שאין מפנין מחצר לחצר, ולא לפנות דירתו, ולא לפנות כליו שאינם לצורך המועד, וכ"ש שאסור להסיע ממונו מעיר לעיר, משום שכל דבר שיש בו טירחא יתירה ואינו לצורך המועד, אסרו לעשותו במועד בפרהסיא, כדי שיחוג וישמח ולא יזלזל במועד.

ובערוה"ש שם (סי' תקלח ס"ו) כתב, אסור להסיע ממונו "מעיר לעיר", אם לא בדבר האבד, דכל שמעיר לעיר הוי פירסומא, והוי כמלאכה.

ויש להעיר עוד בזה ממה שפסק הש"ע (סי' תקמ ס"ב) שמותר ליטול בחוה"מ גבשושית שבבית. כמ"ש בפסקי התוס' (מו"ק פ"א אות כח), וכ"כ הסמ"ג (לאוין ע"ה דף כט.) וסמ"ק (סי' קצה הגהות

ובשבולי' הלקט (סי' רכה) הביא פלוגתא בזה לגבי איגרות של רשות, שיש מקילין, דכיון שאינו כותב צרכיו כלל אלא שאילת שלום גרידא ליכא טירחא בהך כתיבה ולא דמיא למלאכה כלל, הלכך מותר דלא הוי אלא כמטייל בעלמא, וכך מפורש בירושלמי, וכ"כ ר"ח והרי"ף האגודה וריב"ם. וי"א דכשאין לו צורך כלום אל יכתוב. וכ"ד רבינו אביגדור. ע"כ. וכתב בביאה"ל (סי' תקמה ס"ד ד"ה ואפי'), שבודאי יש להחמיר בפרקמטיא שאינה אבודה, אם לא בכתיבת משיט"א וע"י שינוי. ולדינא, מותר לכתוב לחבירו אגרת שאלת שלום.

וכן בתרוה"ד (סי' קנג) כתב, שיש חילוק בין איסור מלאכה בט' באב לבין חוה"מ, דבחוה"מ האיסור משום שביתה, ולכן התירו חכמים כל מלאכת הדיוט ושאינו של טורח, וכן מה שהוא לצורך שמחת המועד. אבל מניעת מלאכה בט"ב משום עינוי הוא וכו'. ע"כ. ומבואר ג"כ שיסוד

ומה שהקשו מדברי הש"ע (סי' תקלח ס"ג) שאסור להסיע ממונו מעיר לעיר אם לא בשביל דבר האבד. וע"ש במשנ"ב (סי' ק"ג) שצידד לאסור אפי' באותה העיר לפנות כליו לחצר אחרת. וע' בש"ע סי' תקלה. ומשמע אפי' שאין טירחא. הנה אין זה מוכרח, דאפשר שיש בזה טירחא. ולא מיירי במפנה איזה חפץ, אלא בכמה חפצים. ומקור ד"ז הוא בב"י (סי' תקלה, וסי' תקלח) בשם המרדכי (מו"ק רמז תתנה), והמרדכי שם כתב, תנא ובלבד שיכניסם בצינועא בתוך ביתו. וכ"ש שאסור להסיע ממונו מעיר לעיר, אם לא בשביל דבר האבד, ואפי' דבר האבד לא יכוין מלאכתו במועד, ואפי' טירחא בעלמא בלא שום מלאכה, אשכחן הכא דאסור. ואולי אף בפרהסיא יש להתיר דבר שידוע וניכר שלצורך המועד. ע"כ. ושפיר יש לבאר דהיינו משום טירחא.

ומוכרח לומר כן, דמיירי בדבר שבדרך כלל יש בזה טירחא, או משום אוושה מילתא, דהא נקטי' שאין איסור מלאכת הוצאה בחוה"מ, כמ"ש המאירי (מו"ק יח:). וגם דעת כמה ראשונים

גרע כוחם מדברי האחרונים שהעתיק שם. והגם דאיה"נ כמה אחרונים דנו לאסור גם במלאכה שאין בה טורח, מ"מ אפשר שכ"ז מחמת ספק, שנסתפקו בהלכה זו, ולא מצאו הוכחות ברורות להקל. וז"ב. [ולגבי עשיית בימה בחוה"מ, ע' בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"ד סימן סה אות י].

וכבר כתבנו שמנהג ישראל מקדמת דנא שאין מקפידים בדברים אלו, כמו שלא לכבות את הגפרור, ולא לקפל את הטלית בחוה"מ, ולא לבדוק הכיסים קודם שיוציאים לרה"ר בחוה"מ, וכל כיו"ב. ואותם דס"ל להחזיק כ"כ במנהגי העם, מדוע לא יסמכו כאן על מנהג ישראל ומנהג גדולי ישראל.

גדר איסור מלאכה בחוה"מ ואם משום מקרא קודש או שביתה

ואפשר לומר בגדר הדבר, שיש ג' סוגי איסור מלאכה. א. יש איסור מלאכה של מלאכת מחשבת האמורה בשבת. וזה מעין מלאכת יצירה.

ב. ויש מלאכת עבודה שנאסרה ביו"ט, לאפוקי מלאכת אוכל נפש שאינה נקראת מלאכת עבודה. ג. ובחוה"מ גם למ"ד שאיסור מלאכה מדאורייתא, אין האיסור כיו"ט, אלא לקרותו מקרא קודש כפי מעלתו, פ"י לא כשבת ויו"ט לאסור כל המלאכות, אלא מקצת מלאכות, וזה מסר הכתוב לחכמים. וחכמים לא נתנו כאן דין של ל"ט מלאכות, אלא מלאכות של עסק וטורח. וגדר מלאכה בחוה"מ תלוי בדברים שיש בהם טירחא בדרך כלל, שטעם

הר"ף אות יג). וע"ע לעיל מה שכתבנו לגבי נטילת גבשושית שבבית.

וכ"כ בהגמ"י (רפוס קושטא ה"ז), דאע"ג דמלאכה גמורה היא ואינו דבר האבד, שרי בחוה"מ, כיון שאינה מלאכה של טורח. והובא בב"י שם. וכ"כ המג"א שלא אסרו רק חרישה, אע"ג שנטילת גבשושית היא מלאכה גמורה. ומ"ש בס' חוט שני (חוה"מ עמ' קעה) שהגם שהב"י ומהרש"ל כתבו הטעם משום שאין בזה טירחא, מ"מ רבותינו הפוסקים שלאורם אנו הולכין כתבו שמותר רק משום שלא יתקל בהם, ע' בפמ"ג וח"א. ומזה הוכיח לאסור להתקשר בחוה"מ בטלפון ללא צורך. אינו מובן למה ההגמ"י והב"י ומהרש"ל,

ואפשר לומר בגדר הדבר, שיש ג' סוגי איסור מלאכה. א. יש איסור מלאכה של מלאכת מחשבת האמורה בשבת. וזה מעין מלאכת יצירה. ב. ויש מלאכת עבודה שנאסרה ביו"ט, לאפוקי מלאכת אוכל נפש שאינה נקראת מלאכת עבודה. ג. ובחוה"מ גם למ"ד שאיסור מלאכה מדאורייתא, אין האיסור כיו"ט, אלא לקרותו מקרא קודש כפי מעלתו, פ"י לא כשבת ויו"ט לאסור כל המלאכות, אלא מקצת מלאכות, וזה מסר הכתוב לחכמים. וחכמים לא נתנו כאן דין של ל"ט מלאכות, אלא מלאכות של עסק וטורח. וגדר מלאכה בחוה"מ תלוי בדברים שיש בהם טירחא בדרך כלל, שטעם

מלאכות שעושה אותם מבלי משים לב, או שאין בהם חשיבות

ויש שכתבו סברא, שיש מלאכות שאדם עושה אותם מאליו, מבלי משים לב, ובזה אין לאסור כלל בחוה"מ, גם למ"ד מלאכת חוה"מ דאו'. שמלאכות כאלו אין עליהם שם "מלאכה" לגבי חוה"מ. וכמו מי שמכבה גפרור, או תולש שערה מגופו, או מוציא דברים בכיסו [למ"ד שיש איסור הוצאה בחוה"מ], או נוטל ידיו ע"ג זרעים. ובכלל זה י"ל שעושה דברים שאין בהם תועלת וחשיבות, כמו תולש עלה מהעץ וכדו'.

והביאו סיוע לזה מדברי המאירי (מ"ק ב.) שכתב שיש מלאכות המותרות בחוה"מ, או מחמת שהן מלאכת האבד, או צורך המועד, או צרכי רבים, או מחמת "שאיין הדבר נקרא מלאכה אצל עושהו". וכ"כ להלן שם (מ"ק י.) כוונת המשנה הזו לבאר מה שהותר מכלל מלאכה מצד "שאינו נקרא מלאכה אצל עושהו", או מצד שהוא צורך המועד. ואמר ע"ז, ההדיוט תופר כדרכו והאומן מכליב. מסרגין את המטות וכו'.

ויש שכתבו סברא, שיש מלאכות שאדם עושה אותם מאליו, מבלי משים לב, ובזה אין לאסור כלל בחוה"מ, גם למ"ד מלאכת חוה"מ דאו'. שמלאכות כאלו אין עליהם שם "מלאכה" לגבי חוה"מ. וכמו מי שמכבה גפרור, או תולש שערה מגופו, או מוציא דברים בכיסו [למ"ד שיש איסור הוצאה בחוה"מ], או נוטל ידיו ע"ג זרעים. ובכלל זה י"ל שעושה דברים שאין בהם תועלת וחשיבות, כמו תולש עלה מהעץ וכדו'.

וכל מלאכות שאינם נחשבים אצל בני אדם למלאכה, כמו חיתוך נייר (ע' ביאור הלכה סי'

ויש שדייקו מדברי הרדב"ז (ח"ב סי' תשכז) דלמ"ד מלאכת חוה"מ דרבנן לא נאסר רק מלאכה שרגילים לעשות אותה תדיר בחול. שלא יהא כיום חול.

וע"ע מ"ש בכ"ז בס' חוה"מ כהלכתו (פ"ב הערה כה, כז) בשם הגרש"ז אויערבך, והעלה שאין שום סברה לאסור בחוה"מ הדלקת גפרור בעלמא וכדו'.

אם יש לאסור בחוה"מ כל מלאכה קלה ואפילו האסורה מדרבנן

קלב). ושאסור לצלצל בפעמון של הדלת הבית אם די לו בדפיקה ביד (שם ע"מ קכח). ע"כ מהספר הנ"ל.

אך האמת שספק גדול אם כך הורו למעשה הגרי"ש אלישיב והגר"צ אבא שאול. שזה חידוש לומר כן מה שלא הזהירו עליהם הפוסקים מאז ומעולם, וגם החזון איש, נראה שרק נסתפק בזה והחמיר לעצמו. ופשוט שגם הגרי"ש אלישיב חשש לזה רק בתורת ספק, ולא שקבע כן להלכה, ואין להניח את כל ישראל טועים. שהרי רוב העם לא נזהרים מכל מלאכה קלה האסורה ביו"ט שלא לעשותה בחוה"מ.

ומ"ש שם (ע"מ ט) להביא ראיה "ברורה" לזה, מדין איסור סחורה בחוה"מ שאסור אפי' במקח קל שאין בו טירחא כלל. אינה ראיה כלל, דשם גזרו חז"ל בפירוש מטעמים שהיו להם, ואין ללמוד מזה למה שלא גזרו בפירוש. וכן איסור אמירה לגוי, שפיר י"ל, דמה שנאסר בחוה"מ, לא משום דממילא הוי כמו שבת ויו"ט שיש בו איסור אמירה לגוי [וע"ע בשבולי הלקט הנ"ל סימן רכה], אלא שחכמים גזרו בפירוש על חוה"מ לאסור בו אמירה לגוי, דאל"כ היו מן העם שעושים כל מלאכתם ע"י גוי.

והגם שבשו"ת בצל החכמה (ח"ה סי' צה) כתב דאסור להתכוון לעשות מלאכה בחוה"מ שלא לצורך כלל, כגון להדליק אש שלא לצורך, אם לא דבר שאינו מתכוין ואין בו טורח. והביא ראיה מדין גבשושית (סי' תקמ"ב) שכתבו במשנ"ב וכה"ח שם, שאף שאין בה טורח לא שרי בלא שינוי. וכן בש"ע סי' תקמ"ז איתא שאסור לתלוש עשבים, אף שאין בזה טירחא כלל. הנה יש להשיב על ראיותיו. וכנ"ל. ולכן לענין הלכה, גם את"ל שלא יצא הדבר מכלל ספק, הרי נקטי' שמלאכת חוה"מ אסורה מדרבנן, ולכן נהגו להקל בכ"ז.

והנה יש מי שכתב (פתחי מועד ח"א ע"מ נו) בשם הגרי"ש אלישיב והאול"צ, שגם מלאכה שאין בה טירחה כלל אסורה כשאינה לצורך המועד. ודלא כמי שכתב שמלאכה שאין בה שיהוי בעשייתה אין בה איסור בחוה"מ. וכתב שזהו לגבי כל ל"ט מלאכות האסורות בשבת ויו"ט. ועפ"ז חידש (שם ע"מ סח), שהעושה סחורה המותרת במועד, אסור לו לעשות מלאכות בשביל כך, כמו נסיעה והדלקת נורה וכדו'. [ועמ"ש בזה בחזון איש (א"ח סי' קלה. מסכת מו"ק דף יב. ד"ה רא"ש פ"א)].

ועוד הוסיף (בעמ' סא), ששמע מהגרי"ש אלישיב להחמיר עוד, שכ"ז גם בכל מלאכה האסורה מדרבנן, שאסורה גם בחוה"מ, והוכיח כן ממה שיש איסור אמירה לגוי בחוה"מ. וכן ממה שיש איסור לעשות מלאכה האסורה במועד גם ע"י שינוי. ועוד אמר, שאפי' בפס"ד דלא ניח"ל יש לאסור בחוה"מ. ואפי' מלאכת הבערה אסורה, כל שאינה בכלל חמשת אופני היתר מלאכה שהתירו חכמים. ואין לומר בזה שהבערה הותרה שלא לצורך. וכ"פ בשו"ת בצל החכמה (ח"ה סי' צה). אמנם הרב אול"צ השיב שאין איסור הבערה בחוה"מ, אף כשהוא שלא לצורך כלל. [וזולת לצורך גוי]. ע"כ.

ועפ"ז כתב בס' הנ"ל כמה חידושים, כמו שאם נוסע באוטובוס שלא לצורך המועד, אסור לו לצלצל בפעמון כדי לרדת, ואפי' לבקש מהנהג בפיו שיעצור בשבילו, רק אם אחרים עולים או יורדים מותר לו לרדת ביחד עמהם. וכן שאסור לנסוע במטוס בבעלות ישראלית, גם במקום של דבר האבד, כאשר רוב הנוסעים ישראלים. וגם במקום של חולי וכדו' שמוכרח לנסוע, צריך ליזהר מהוצאה או טירחא שלא לצורך (שם ע"מ

גם לבני אשכנז נראה שמלאכת חול המועד דרבנן וכדעת רזה"פ

וגם למ"ד דמלאכת חוה"מ דאו', הרבה ממה שאסרו הוא רק מדרבנן. וכמ"ש הריטב"א (מור"ק ב.) שגם למ"ד מלאכת חוה"מ דאו', רוב המלאכות אסורות הם רק מדבריהם.

ואף שבביאה"ל (סי' תקל) צידד שאיסור מלאכה בחוה"מ הוי דאו', מ"מ בני אשכנז לא קיבלו הוראות המשנ"ב. ובפרט כשנגלו לעינינו דעת שאר הראשונים וגדולי הפוסקים שלא היו למראה עיני קדשו של המשנ"ב. נודלא כמ"ש בספר היכל הברכה (ח"א בריש הספר) בשם אביו הגר"מ בראנדסופר, שאין אחר דברי המשנ"ב ולא כלום, כי מן השמים קא זכו ליה. ובכל מקום שהמשנ"ב מחמיר אין לזוז מדבריו, וכן אם המשנ"ב מיקל בודאי יש לסמוך עליו, ורק אם הוא רוצה להחמיר יחמיר על עצמו אבל לא על אחרים. וכן יש להורות לכל, כגון לגבי גר, שיש להורות לו לברך שעשני גר כדברי המשנ"ב, ואין לומר בזה ספק ברכות להקל. עכת"ד. ובמק"א כתבנו להשיב על דבריו, ודבריו תמוהים שהורה לגר לברך נגד דעת מרן הב"י, בלא לחשוש לספק ברכות להקל, והגם לכבוש את המלכה עמי בבית. ומי הכריע לומר שגר קיבל עליו הוראות המשנ"ב נגד הב"י.

וכ"ש שיש להקל בחוה"מ במלאכות דרבנן [פי' שבשבת ויו"ט אסורות מדרבנן], במעשה כל דהו שאין בו חשיבות ולא טורח. וכן בדברים שבשבת ויו"ט גופא איסורם שנוי במחלוקת הפוסקים. ודלא כמ"ש שם בשם הגרי"ש אלישיב לאסור אפי' בדרבנן, ואפי' דבר שאינו מתכוין, ואפי' בדלא ניה"ל אי הוי פס"ר. וכ"ז חומרות שלא התקבלו, וכבר גדולי הדור לפני מאה שנה הקילו בהם.

מלאכה האסורה בחול המועד ועושה אותה על ידי גרמא

בחוה"מ, שהרי מצינו דגרמא קיל מאמירה לגוי, ע"ש.

ושם (בסי' כח, וכן בסי' לא באורך) כתב לגבי גרמא בשבת, דמ"ש הרמ"א (בס"ס שלד) שאין להתיר גרמא רק במקום הפסד, מה שאמרו בשבת

וגם לבני אשכנז אין כל הכרח לפסוק שמלאכת חוה"מ דאו'. נודלא כמ"ש בהל' חג בחג (עמ' מט), ובס' הליכות מועד (הל' חוה"מ). וע' בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' מב) שכתב שבכמה מקומות בהל' חוה"מ מוכח דקי"ל לדינא דמלאכת חוה"מ רק מדרבנן. ובשו"ת נו"ב (קמא, א"ח סי' יב) כתב, שלדעת רזה"פ איסור מלאכה בחוה"מ עיקרו מדרבנן וקראי אסמכתא בעלמא נינהו. ע"ש. וכ"כ הגר"ש הכהן מווילנא בתשובה שהובאה בספר עמודי השלחן (סי' קד אות ט). וכן משמע קצת מלשון תרוה"ד (סי' קנג), שכתב: שלדעת ר"ת ור"י וסיעתם איסור מלאכה בחוה"מ מדרבנן, "ולמקצת" גאונים מדאורייתא. ע"כ. וכ"כ בשו"ת צפיתח בדבש (סי' מו), שכמעט רזה"פ ס"ל שאין איסור מלאכה בחוה"מ אלא מדרבנן. וכ"כ בשו"ת חוט המשולש (ח"ב סי' ב), דלשביעית יש עיקר מה"ת, אבל איסור מלאכה בחוה"מ לרוה"פ אין לו עיקר כלל מה"ת, אלא מדרבנן. וכ"כ בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ב סי' ס"ס נה), ובשו"ת דברי ישראל (ח"א ס"ס קמא). וע' בשו"ת באר משה (ח"ז סי' א אות ג) שכתב, שכנראה רוב המכריע של הפוסקים ס"ל שאיסור מלאכה בחוה"מ הוא מדרבנן. וכ"כ הט"ז (סי' תקמה סק"י), דקי"ל מלאכת חוה"מ אינה אלא מדרבנן. וכ"פ בשו"ת בנימין זאב (סי' תז), וכ"כ בפרי צדיק (פ' קדושים אות ד). וכ"כ במחצית השקל (ר"ס תקלו) בדעת המג"א.

וכ"כ הרבה מגאוני אשכנז להלכה ולמעשה, כמו בשו"ת אבן השהם (מגאוני פולין לפני כ-350 שנה. סי' ג), ובשו"ת משכנות יעקב מקרלין (סי' לז), שאיסור מלאכה בחוה"מ הוי רק מדרבנן. (וע' בהעמק שאלה שאילתא קע אות ג, מ"ש ע"ד המשכנות יעקב).

ויש להסתפק אם יש לאסור גרמא בחוה"מ, לדעת הפוסקים שבשבת ויו"ט אין להתיר גרמא שלא במקום הפסד גדול רק ע"י שינוי. ובשו"ת מנחת שלמה (תנינא סי' כח) נסתפק בזה, לדעת הסוברים שגרמא אסור גם ביו"ט, היאך הדין

יד. מותר לנסוע ברכב בחול המועד שלא לצורך אוכל נפש ולא לצורך המועד, אלא לצורך טיול, או אפילו סתם נסיעה לחנם. וגם למקום קרוב שיכל להגיע אליו בלא נסיעה ברכב, יש להקל לנסוע בחול המועד. ובפרט כשהוא רגיל לעשות כן בימי החול. יד.

שבזה סובר הרמב"ן ועוד שעוברים בעשה. ע"ש. ויש להעיר שדעת רוב הראשונים דמה שאמרו לגבי שבת הא גרמא שריא היינו דאינו אסור גם מדרבנן, דכל שהוא לצורך, רחמנא שרי גרמא. וע' בס"י שלד, ואין כאן מקומו.

(קכ:) עשייה הוא דאסירא, הא גרמא שריא, זהו מדאורייתא, אבל חכמים אסרו גרמא, וגרמא מותר אם יהיה ג"כ ע"י שינוי. ועוד כתב, שבמקום שהתירו גרמא, לא שייך לאוסרו משום סרך איסור עשה דשבתון, כי אם בכה"ג שטורח כל היום

לנסוע ברכב בחול המועד שלא לצורך או"נ - כשיכול ללכת ברגליו

לדינא נראה להקל בזה וכמבואר. וע"ע בשו"ת שבט הקהתי (ח"ד סי' קמט). ובס' ברכת יצחק (עמ' קסב) כתב, ששמע להקל בנסיעה ברכב לחינם בחוה"מ, והשיג ע"מ שכתב בס' לשכנו תדרשו (עמ' קסב) בשם הגרי"ש אלישיב, שכל דבר שלא לצורך המועד אסור, כגון להדליק אש או חשמל, וה"ה ליסע ברכב ללא צורך. והרי לדעת מרן הש"ע בס"י תקי"ח אפי' ביו"ט לא נאסרה הבערה כלל גם שלא לצורך כלל. [אך מה שהעיר שם שלגבי סחורה משמע שהחמירו אפי' בטורח כל דהו, וכן בסימן תקמ"ה לגבי כתיבה אסרו אפי' באות אחת (וכן הוכיח בקובץ בנתיבות ההלכה ל"ה עמ' שח). הנה אינה ראייה, דשאני התם שכ"ז היה בכלל האיסור, לאסור כל סחורה, כיון שיכול לבא מזה לטורח].

והגרש"ז אויערבך (שש"כ פס"ו הערה רכד) כתב, שבנהיגה ברכב יש רק מלאכת הבערה שמותרת בחוה"מ, כי לאחוז בהגה ולכוון את הנהיגה אפשר דחשיב רק חכמה ולא מלאכה, אך אין זה פשוט, ויותר מסתבר דחשיב כמו אומנות.

[וע' בשש"כ שם (פכ"ט סעיף מג) שמותר לערוך טיול בחוה"מ, הן ברגל והן ברכב, ומותר למלא דלק, ולנקות את המכונית וכיוצא באלו]. וכ"כ בשלחן שלמה (ח"ב עמ' קנג), שהנהיגה עצמה היא מלאכת אומנות. [ומובא שהגרש"ז אויערבך תמה מצד הסברא, מדוע מותר לנהוג במכונית בחוה"מ, שיש בזה מלאכת הבערה, ועצם הנהיגה לכאורה נחשבת כמעשה אומן, והשיב, שגם מי שלא ילמד נהיגה, ע"י

יד) ע"פ המבואר בהערה יג הנ"ל. והנה מבואר בש"ע (סי' תקלו) שמותר לרכב על הסוס לצורך טיול, וכתב הרמ"א דה"ה לרכב מעיר לעיר אפי' בחנם. וכן נראה דעת מרן. ורכיבה ע"ג בהמה יש בה איסור ביו"ט משום מחמר ושבייתת בהמתו, ומדרבנן אסור מגזרה שמא יתלוש. וכשיוצא מחוץ לתחום יש בזה משום איסור תחומין. אך כ"ז לא נאסר בחוה"מ. [נפשוט דעצם הרכיבה ע"ג בהמה מותרת בחוה"מ אפי' כשיכול ללכת ברגליו, ודלא כמ"ש במשנה"ל (ח"א סי' תלו)].

ואף שבשבת יש בנסיעה ברכב, איסור מבעיר, וביו"ט איסור מוליד, אע"פ כן מסתבר שאין לאסור בחוה"מ, אפי' כשנוסע ללא צורך מסויים, ואפי' לא לשם טיול. ושו"ר שכ"כ הגרי"ש אלישיב (אשרי האי ש"ג סט) שדברים אלו מותרים לגמרי בחוה"מ, לרכוב על אופניים, או לדוג דגים לתענוג, וכן לנהוג במכונית, אין בהם שום שם של איסור והם מותרים לגמרי. [וע"ע שם (ח"ג עמ' נט) שנהיגה אינה מעשה אומן]. וזה דלא כמ"ש בשו"ת אבני ישפה (פינהנדר. ח"א סי' קז) בשם הגרי"ש אלישיב, לאסור נסיעה ברכב בחוה"מ שלא לצורך טיול או ביקור חבר וכדו', כיון שיש בזה הפעלת כמה מערכות שאסור בחוה"מ. ובשם הגר"ח קנייבסקי כתבו, שכיון שנוסע, הוי צורך (מבקשי המועד עמ' כא).

גם בס' חוט שני (עמ' רי) כתב, שאין להתיר נהיגה ברכב רק לצורך המועד, כיון שיש בזה מלאכת הבערה, וכ"כ בשו"ת מועדי ניסים (סי' צד). אולם

טו. מותר לחתוך נייר טואלט בחול המועד, ואין צריך שיכין נייר מערב החג עבור כל ימי המועד. [ולגבי עשיית מלאכה שאין בה צורך כלל, כמו תלישת עשב, הדלקת אור לחינם, כיבוי גפרור בידיו, ע' לעיל בהערה יג. טו]

טז. דבר שאין בו מלאכה, אף שהוא מעשה אומן, מותר לעשותו בחול המועד. וכן מותר לקלף פירות בקולפן פירות אף על פי שיכול לקלפן בקלות ביד או בסכין. ומותר לעשות קוישיקלאך בחול המועד לצורך הלולב. טז

יז. אין איסור שביתת בהמתו נוהג בחול המועד, וכן אין נוהג איסור מחמר בחול המועד. ולכן מותר לרכב על בעלי חיים בחול המועד, או על גבי עגלה של בעלי חיים, גם כשרוכב שלא לצורך המועד כלל. יז

ברכב לצורך המועד, גם אם נוסע למקום קרוב שיכול ללכת ברגליו, והנסיעה ברכב אינה נצרכת לו כ"כ, אע"פ שאסרו בזה ברכיבה בסוס, כיון שכיום הכל רגילים ליסע ברכב ומתענגים בכך יותר מאשר ללכת ברגליהם. ועוד שההפרש בין נסיעה ברכב להליכה גדול יותר מן ההפרש בין רכיבה על סוס להליכה. ולכן מותרת הנהיגה ברכב אע"פ שיש בה מלאכה.

הנסיון במשך הזמן יוכל ללמוד, רק שבפועל יש בזה סכנה. (שלחן שלמה יו"ט ח"ב עמ' קמד).

והגרא"ל שטיינמן השיב בזה, שלא נאסר משום מלאכת אומן רק כשמתקן איזה דבר או יוצר דבר חדש, אבל להוליך את הרכב ממקום למקום אין זה בגדר מעשה אומן (שלמי תודה סוכות עמ' תתמד).

ובשם הגר"מ פיינשטיין הביאו, שמותר לנהוג

חיתוך נייר טואלט בחול המועד

ולפ"ז נראה שיש מקום להקל לחתוך נייר בחוה"מ עטיפה למתנה, או לעטוף ספרים עטיפה יפה, שהיא מלאכה קלה, ודלא כמ"ש בשש"כ (פרק סו הער' קטט) להחמיר בזה.

טז כ"ד הגר"ש אלישיב, והגר"מ קליין (הו"ד בפתחי מועד עמ' מב). ומסתבר להתיר לקלף פירות בקולפן פירות אע"פ שיכול לקלפן ביד או בסכין, ודלא כמ"ש לאסור בזה מטעם שנחשב מעשה אומן. (בנתיבות ההלכה בשם הגר"מ בראדנסופר, לאסור).

ולעשות קוישיקלאך בחוה"מ יש אוסרים, שנחשב מעשה אומן כיון שאין כל אחד יודע לעשות כן (חוה"מ"כ עמ' רצו). ויש מתירים, כיון שגם ילדים קטנים יודעים לעשות כן (ארה"ר ח"ב עמ' קכג, צידד להתיר, והניח בצ"ע),

טז ע"פ המבואר בהערה יג. וראה בס' חוה"מ כהלכתו (פ"ב הערה כה, כז) שהביא בשם הגר"שז אויערבאך, שנסתפק לגבי חיתוך נייר, דשמא אסור לחתוך נייר טואלט בחוה"מ, וממילא יצטרך להכין נייר מערב החג עבור כל ימי המועד. וסיפר שהגר"ד בהר"ן היה מחמיר בזה. אך כתב שמסתבר שבנייר טואלט שלנו שנקל לחתכו, יש להקל, (שש"כ פס"ו עמ' עח). והגאון משנה הלכות החמיר בזה לכתחלה (בנתיבות ההלכה, לה, עמ' רסו). אך הגר"י פישר השיב להתיר, מטעם שנייר חתוך יקר יותר, וא"כ נחשב לצורך (שם עמ' רסב). וגדול כבוד הבריות.

ולהלכה ולמעשה נראה פשוט להקל בכל אופן, שהרי עושה לצורך המועד. וגם זוהי מעשה קל, וכמו שנתבאר.

איסור שביתת בהמתו ומחמר אינם נוהגים בחול המועד

בחוה"מ, והתיר מכח ס"ס. ע"ש. ובאמת שהדבר מפורש בארחות חיים (הל' יו"ט אות ה) ששביתת

יז הנה בביאה"ל (סי' תקלו ד"ה ומותר לרכוב), כתב לפלפל אם יש דין מחמר ושביתת בהמתו

יח. אין איסור ממצוא חפצך ודבר דבר נוהג אלא בשבת ויום טוב, אך לא בחול המועד. ולכן מעיקר הדין מותר לדבר בעניני מסחר וחשבונות. (יח)

אולם אינו נכון, כי מה שהביא מהפר"ח והח"א שם, הנה המעיין היטב בדבריהם ישר יחזו פנימו שלא כתבו כן אלא לגבי יו"ט, אבל בחוה"מ ליכא איסור מחמר. כאשר הבאנו מהראשונים. וע' בשו"ת פאת שדך (ח"ב סי' קיג). ודו"ק. [נאפי' מחמר שלא לצורך שרי בחוה"מ (הגר"צ אבא שאול, בס' פתח"מ עמ' סג). ולכן מותר לרכב ע"ג עגלה של בעלי חיים בחוה"מ, גם כשוכב שלא לצורך המועד כלל. (הגר"י פישר זצ"ל, בס' בנתיבות ההלכה ל"ה עמ' רסא)].

בהמתו ומחמר בחוה"מ ודאי דשרי. וכ"ה בכלבו (סי' נח), והובא בבי"י (סי' תצה). וכ"כ בס' המכתם (סוף מו"ק, בתשרי עמ' שמט) שלא מצאנו איסור שביתת בהמה בחוה"מ. ע"ש. וכן עיקר להתיר.

וכ"כ בס' ברכת יצחק (עמ' קסב) שא"צ כאן ס"ס, שהרי בלא"ה קי"ל דמלאכת חוה"מ מדרבנן. ודי בספק אחד להתיר.

ובשו"ת שערי ציון (להרה"ג בן ציון הכהן א"ח סי' לד) כתב, שאיסור מחמר ישנו אף בחוה"מ.

אין איסור ממצוא חפצך ודבר דבר נוהג בחול המועד

סי' א) דעשו חכמינו מועד לזה כשבת ויו"ט. ע"ש. מ"מ שאני התם דע"י דיבורו העכו"ם עושה מלאכה עבורו, משא"כ כשמדבר דברי משא ומתן שאינו עושה מעשה בחוה"מ, י"ל דמותר. ואע"ג דאיתא בשערי תשובה (סי' תקמד סק"א) דנהגו לסדר צרכי רבים בחוה"מ, כגון למנות גבאים ופרנסים, וכן הביא המשנ"ב (סי' תקמד סק"ז). ומשמע דרק משום דהוי צרכי רבים התירו, אף על גב דזה רק דיבור בעלמא, נראה דהתם שאני דע"י דיבורם איתעביד מעשה, דנעשו גבאים ופרנסים, והוי ג"כ מילתא דפרהסיא, אבל כשמדבר בינו לבינו י"ל דאין חשש. וכן משמע בסי' תקמג ס"ג, דמותר ליתן לעכו"ם מלאכה בקבלנות או בשכיר יום שיעשנה אחר המועד. וע"ש במג"א, שיאמר לו בהדיא שיעשנה אחר המועד. ע"ש. אלמא דשרי לדבר בדברי משא ומתן. ואף מתירים לחשב חשבונותיו לצורך המועד, כמה יוכל להוציא לצרכי החג כיעו"י לקמן סי' תקמה, בדיני הכתיבה בחוה"מ.

ומה"ט יש להתיר לתת לחבירו מעות בחוה"מ כדי שיקנה לו את מבוקשו לאחר המועד. וע' בשו"ת רב פעלים ח"ד (סי' כו) לענין פרמקטיא בחוה"מ. ע"ש.

יח) כ"כ בשו"ת יכין ובעוז (לבן הרשב"ש, ח"א סי' קיז), שבחולו של מועד אין לומר בו "ודבר דבר". וכן מוכח מדקי"ל (מו"ק יב. ובש"ע א"ח תקמג, ג) שמקבלין קיבולת במועד לעשותה לאחר המועד. דהיינו שמותר ליתן לגוי מלאכה בקבלנות או בשכיר יום, שיעשנה אחר המועד. ובשבת אסור לעשות כן. ומה שהביאו שהחזו"א היה נזהר בחוה"מ מלשמוע דברים הנוגעים לחפצי חול, כמו בשבת ויו"ט, ופ"א סיפרה אשתו שלכן נמנעה מלבקש מגוי שישנה בד משובח בכדי לקנות אותו לאחר חוה"מ (פאר הדור ח"ד עמ' רמט). זהו רק מנהג חסידות משום קדושת היום. ומה שאמרו במדרש (ויק"ר לד, טז), וכבדתו זה יו"ט, מעשות דרכיך זה חולו של מועד, ממצוא חפצך מכאן אסור לאדם לתבוע צרכיו בשבת. ע"כ. היינו רק על מעשים שאסרו חכמים. ובחוה"מ רק מלאכות שאינן דבר האבד אסרו, אבל דיבור בהם לא אסרו, שהרי גם מותר לעשות מלאכות בדבר האבד בחוה"מ, ואינו כדין יו"ט. וכ"פ בשו"ת שבט הקהתי ח"ו (סי' רח) בשם האחרון דבחוה"מ לא שייך איסור ודבר דבר, כמו בשבת. ואע"ג דאסור לומר לעכו"ם לעשות מלאכה מה שאסור לישראל, כדאיתא במו"ק (י"ב) וכ"ה בש"ע (או"ח סי' תקמג

יט. ולפיכך מעיקר הדין מותר לדבר בחול המועד מענייני מלאכה האסורה בחול המועד, ושאר ענייני משא ומתן. וכן מותר לבקר שדהו לראות מה היא צריכה לעשות בה אחר המועד, וכן לבקר בדירה שבתהליכי בנייה, ומיהו טוב ונכון למעט בזה כפי כוחו בשביל קדושת המועד. (ט)

כ. יש אומרים שאסור לבשל בחול המועד עבור גויים. וכן עבור בעלי חיים. אולם להלכה נראה להתיר בזה. (כ)

שטוב ונכון למעט בזה כל אדם כפי כוח ויכולתו, משום קדושת המועד. ובס' אשרי האיש (ח"ג עמ' נו) כתב, שמותר ללכת לראות בתים בחוה"מ, אע"פ שאינו קונה אלא לאחר המועד, כיון שאין בזה כל מלאכה. וזה מצוי כשיש יריד של דירות.

(ט) כ"ב בשו"ת שבט הקהתי (ח"ד סי' קמו), ושמותר לבקר בחוה"מ בדירה באמצע בנייתה ולתכנן אופן הבניה. ושם (סי' קמט) כתב להתיר לבדוק ולברר מחירים של מוצרים שרוצה לקנותן לאחר המועד, אע"פ שנוסע במיוחד לשם כך. ע"כ. ומיהו נראה

מותר לבשל בחול המועד עבור גויים. וכן עבור בעלי חיים

גוי, שאין בהם טורח. אך לא באפייה ובישול, זולת לגבי עבדו הכנעני ובהמתו, שמסתבר שמותר לטרוח עבור אוכל נפש שלהם, כמו שמותר לטרוח עבור עצמו. [ובמק"א הובא בשמו, דהנה מציינו שמותר לעשות לצורך הבהמה בחוה"מ עכ"פ מעשה הדיוט (סי' תק"מ ס"ה ובמ"ב ס"ק טז), ולשי' הח"א צ"ל דבהמה שאני שהיא ממונו. וא"כ יש להקל יותר גם עבור פועלים נכרים שחייב במזונותיהם, ואע"פ שאינם ממון שלו. (שש"כ פס"ח הערה קנ"א)].

אך בהגהות חכמת שלמה (ס"ס תקל) כתב להקל בזה. [ויש שרצו לחלק בין עשיית מלאכה עבור בהמתו דקיל טפי, לבין עשיית מלאכה עבור גוי, דחשיב כמו מבשל לצורך אחר המועד. ראה בשש"כ (פרק סח הערה קנא. ושם בהערה ק), וכתב שם בשם הגרשז"א דמ"מ מלאכה שאין בה טורח, יש להתיר עבור גוי. וע"ע בשו"ת רב פעלים (ח"ב סי' נז), לגבי יו"ט].

ולשון הש"ע בכותרת של סי' תקל"ו "כל צרכי בהמה מותר לעשות בחוה"מ". אלא ששם הנידון לגבי צרכי רכיבה, ואילו לשון הכותרת של הסי' משמע שכולל כל צרכי בהמה. וצ"ע.

[ויש להרחיב בזה אם אכן הכותרות של הש"ע נכתבו בידי מרן, כמ"ש הש"ך (סי' שפ"ו סק"ד), ומ"ש בשו"ת שמש צדקה (א"ח סי' כג) שקבלה בידי הרב מהר"ש אבוהב, דמ"ש בכותרת

(כ) בחיי אדם (כלל קו סי"א) כתב, נראה לי דכל המלאכות המותרות, אסור לעשות בשביל נכרי אפי' בחנם. ולפ"ז אסור לבשל לצורך נכרי לשלוח לו דורון. ע"כ. והיינו דס"ל שהמיעוט של לכם ולא לגוי, קאי גם לחוה"מ. וביאר שם שנשמת אדם (אות ה), שאף שפשט הגמרא (ביצה י"ט:) לגבי הקרבת נדרים בחוה"מ, דפריך אביי השתא סלותי מסלתינן נדרים מבעיא. ומשמע דפשיטא ליה לאביי דלכם ולא לגבוה נאמר רק לגבי יו"ט, (דאל"כ מה ראה מכריתת עצים לצורך בישול הדיוט, לגבי קרבן). אלא שבשיטה מקובצת הקשה אמאי בחגיגה (ז.) יליף לה מקרא אלה תעשו לה' במועדיכם, שנדרים קרבין בחוה"מ, ותפוק"ל מהוכחת אביי, ותי' דאביי מיירי שמקריב שלמים לאכילה, וכיון שיש בזה צורך, מה"ת לאסור, ובחגיגה מיירי ברוצה להקריב שלא לצורך יו"ט. וא"כ מדאיצטריך קרא להתיר שלא לצורך בחוה"מ, ש"מ דלכם קאי גם על חוה"מ, וא"כ לצורך נכרי דלית לן קרא להתיר ממילא אסור או מדאורייתא או מדרבנן ככל מלאכות האסורות במועד]. וכתב בכה"ח (סי' תקמב סק"ב) שכ"ה בס' מקראי קודש (סי' נה אות ו), ובפת"ע (ס"ס תקמג). וע"ע במשנ"ב (סי' תקלא ס"ק טו) לגבי תגלחת לגוי.

והגרשז"א (שש"כ פס"ח הע' קח. שולחן שלמה יו"ט ח"ב עמ' קמג) היקל בהוצאה והבערה עבור

כא. מותר לבשל בחול המועד לצורך ישראל מחלל שבת בפרהסיא ולהזמינו לביתו. ולענין יום טוב ראה בהערה, ובמה שכתבנו לעיל סי' תקיב, סעיף ב והלאה. כא)

ובקובץ אורייתא (תשנ"ו עמ' קמג) הביא מכת"י של רבינו הראב"ד בס' הליקוטין (כ"י סי' תשפח) שכתב: ואשר שאלת אם יוכל יהודי לבשל לגוי בחולו של מועד, בודאי במבשל בדבר האסור שאלת, ואם מפני צרכי שלום, בגוי שהיהודי מתארח אצלו בכפר שלו, או שהוא עושה עמו טובות אחרות ויש לו אפשרות לעשות עמו טוב ורע, אין חששא כזו, שהרי אף ביו"ט מותר כמו שעשו לבולשת של שמעון התימני (ביצה דף כא.), שעשו לו עגל טריפה ביו"ט, הואיל וחזי לכלבים למ"ד (שם) לכלבים מותר, ולמאן דאסור לכלבים ביו"ט, בחוה"מ מיהת שרי, וכיון דחזי לכלבים אין ספק שהוא מותר, וכ"ש במבשל דבר המותר, דהא חזו לישראל". עכ"ד הראב"ד.

ועפ"ז כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קכה), שנכון העירו ע"ד החיי אדם, שלא שמענו חומרא כזאת מעולם, ומעשים בכל יום שעושים בחוה"מ כל המלאכות הנצרכות לצורך הבהמות והעופות. וכיון שמצאנו בכ"י של הראב"ד שהתיר מלאכה בחוה"מ עבור גוי ובהמה, כן יש לנקוט, שכבר כתבו המהרי"ק הרמ"א והש"ך (י"ד סי' רמ"ב בהנהגת אר"ה, בקיצור אות ח, חו"מ סי' כה) שאם מצאנו כ"י מהראשונים שהאחרונים לא ידעו דברים הלכה כדברי אותו כ"י של ראשון, וזה פשוט. עכ"ד. וכ"כ בשבט הלוי (ח"ח סי' רב) דמעיקר ההלכה, כ"י של ראשון שנתגלה אח"כ, יכול להכריע את ההלכה, וכמבואר בש"ך (הנ"ל), וכמו ספרי רבינו המאירי שנדפסו כעת. ע"ש. [וע' בעין יצחק ח"ג כללים בדעת מרן]. וע"ע בס' משמרת מועד (עמ' עט) שהוכיח במישור שמותר לבשל לגוי בחוה"מ.

תשובה ע"ד הגרי"ש אלישיב שאסר לבשל בחול המועד עבור מחלל שבת

לבשל בחוה"מ לצורך חילוני, וכן כל שאר המלאכות שהותר לעשותם במועד, אסור לעשותם לצורך מומר או חילוני, וכ"ש לצורך גוי. ואפי' מלאכה שאין בה טורח, כגון הדלקת

בש"ע א"ח סימן תרה, שמנהג הכפרות מנהג שטות הוא, אין זה מדברי המחבר אלא ממסדרי המפתחות. ע"כ. אפשר שזה רק לגבי אותו סימן. גם אפשר שמהר"ש אבוהב לשיטתו בשו"ת דבר שמואל (סי' רנה) כמו שהביא בשמו ביד מלאכי, והובא בשם הגדולים (ספרים מע' ש אות עה) שהש"ע מסרו מרן לתלמידיו כתיבת קצור ספרו הגדול ב"י, ולכן יש שם כמה שינויים וכו', וכתב החיד"א, מי יאמין לשמועתו דנראה פשוט שמרן הקדוש לא יניח ספר שעשאו להורות לכל ישראל ביד תלמידיו אף שהיו גדולים, שיבא מכשול. ע"כ. וראה מ"ש בזה בעין יצחק ח"ג].

והנה איתא בש"ע (סי' תקמ"ה) שמותר לבנות בחוה"מ אבוס שתאכל בו הבהמה, אם עושה כן במעשה הדיוט. וע"ש בב"י מהראשונים, ושכן נראה, דודאי לא עדיף מעשיית מעקה שאינו מותר במעשה אומן. וכתב בס' לב הארי (להרב א"ל מקובצקי) בהגהות ש"ע (א"ח סי' תקמ), דמוכח מזה שגם בחוה"מ דרשינן לכם ולא לכלבים. אולם יש לדחות, דשאני התם שיש בו טורח גדול וניכר, ולכן לא התירו רק מעשה הדיוט. ואין משם כל הכרח לגבי בישול בעלמא. ובפרט כשהוא צורך חיי הבהמה.

גם ממאי דקי"ל (וכ"ה בש"ע סי' תקל"ג) שמותר לעשות בחוה"מ רפואה לבהמה, ויש מבארים הטעם משום דבר האבד (ע' בראשונים מו"ק י:), אין להוכיח שבלא טעם דבר האבד אסור לעשות מלאכה לצורך בהמתו. דאפשר דמיירי ברפואה שיש טורח בהכנתה. ועכ"פ בבישול קיל טפי. וכ"ש לצורך בעלי חיים שלו, וכן בגוי כשיש בזה צורך עבור ישראל.

כא ע"פ המבואר בהערה הנ"ל, שבחוה"מ ליכא האי חששא דשמא ירבה בשבילו, דהא שרי. וזה דלא כמ"ש בקובץ מבקשי תורה (ספר הזכרון סי' קו עמ' תע) בשם הגרי"ש אלישיב, שאסור

כב. איתא בירושלמי (פ"ב דמועד קטן ה"ג), אמר רבי אבא בר ממל, אילו היה לי מי שימנה עמי הייתי מתיר לעשות מלאכה בחול המועד, כי כלום אסרו לעשות מלאכה בחול המועד אלא כדי שיהיו אוכלים ושותים "ועוסקים בתורה", והם אוכלים ושותים ופוחזים. ע"כ. [ולהסוברים שמלאכת חוה"מ מן התורה, כוונתו להתיר מקח וממכר וכיוצא בזה שהם רק מדרבנן]. ומכאן נראה שיש איסור גדול בשחוק וקלות ראש בחול המועד יותר מעשיית מלאכה בו, שכל כוונת התורה בנתינת המועדות להדבק בה' בתורתו ובמצותיו. ולכן מצוה להרבות בלימוד התורה בכל ימי המועד, כי פקודי ה' ישרים משמחי לב. ואסורים הם בעשיית מלאכה, כדי שלא יהיו כשאר ימי החול שאין בהן קדושה כלל. (כב)

לפי מ"ש החזון איש שכיום שאין יודעים להוכיח נחשבים כקודם תוכחה. וכמה אח' נסתמכו ע"ד הבנין ציון (החדשות סי' כג) שבזה"ז שפסטה המספחת לרוב עד שנעשה חילול שבת כהיתר, אין לפושעי ישראל אלו דין גוי, דהוי כאומר מותר. ובפרט שיש בהם שמתפללים ומקדשים בשבת ולא הוו ככופרים במעשה בראשית. וראה בחזו"ע (יו"ט עמ' לט) שיש להתיר אם מבשל הכל בקדירה אחת ורק מוסיף עבור מחלל השבת. ובשו"ת ציץ אליעזר (ח"ח סי' יז, יח) כתב עוד טעם להקל לגבי בישול ביו"ט לצורך מומר. וכ"ש בחוה"מ שבודאי מותר.

אש בעלמא, אסור. ורק יש להקל בחוה"מ להזמינו לביתו, [ניתן לו מאכל מבושל כבר], שבזה אינו דומה ליו"ט שאסור להזמינו לביתו, שמא יבשל בשבילו. ע"כ. וכ"כ הגר"ש דבילצקי (בנתיבות ההלכה ל"ה עמ' רצד), דבחוה"מ לא מצינו גזירה דשמא ירבה בשבילו.

ובלא"ה לא נקטי' הכי לדינא אפי' לגבי יו"ט, אלא דוקא המחללים שבת ביד רמה ובחוצפא גדולה כמו בנהיגה בריש גלי, דאסור לבשל בשבילם, אבל המורים היתר לעצמם לחלל שב"ק עבור פרנסה כגון שלא יפטרם מעבודתם, י"ל שאינם בכלל מחללי שבת בפרהסיא. ובפרט

לא ניתנו המועדות לישראל אלא לעסוק בהם בתורה

ובפלא יועץ (מע' חוה"מ) כתב תוכחת מגולה, שעל דברים אלו שדש בעקביו העובר עליהם הוא בכלל מבזה את המועדות שאין לו חלק לעוה"ב, שמתוך שהם להוטים אחר עסקיהם או בשחוק הקלפים בימי חוה"מ, פונה היום בלי אכילה כראוי לכבוד החג, והירא לנפשו ידרוש מעל ספר להבין להשכיל לדעת מה מותר בחוה"מ ומה אסור, ושלא לנהוג בו כשאר ימי החול, וירבה בהם קצת באכילה ושתיה להבדיל בין הקודש ובין החול, ולעסוק בתורה, שלא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא לעסוק בתורה, (ירושלמי פט"ז דשבת).

וקדמונים אחזו שער, שפירשו מאמר הכתוב כי אקח מועד אני מישרים אשפוט, שתחלת דינו של אדם נידון על ד"ת (סנהדרין ז, ד), והוא טוען שהיה

(כב) ע"פ הגמ' (חגיגה יח). אליבא דרבי עקיבא ור' יונתן. וכ"כ בארחות חיים (חוה"מ סוף אות לד) שנראה מדברי ר' אבא בר ממל בירושלמי (מ"ק פ"ב ה"ג), שאיסור גדול יש בשחוק וקלות ראש בימי חוה"מ, יותר מאיסור עשיית מלאכה, וכן האמת, כי העוסק במלאכה עכ"פ הוא עוסק ביישובו של עולם, שכן מצינו שהבונה בית והנוטע כרם חוזר מעורכי המלחמה, לפי שעוסק ביישובו של עולם, ואין הכוונה בנתינת המועדות לישראל אלא לעסוק בתורה ה' התמימה, למען ילמדו ליראה את השם הנכבד והנורא וכו'. וכ"כ הכלבו (ס"ס ט). והו"ד באחרונים. וכ"ה ברמב"ם (פ"ז מהלכות יו"ט), וכ"כ רה"ג בהרי"צ גיאת שם. וע"ע בשו"ת התשב"ץ (ח"ב סי' רי). ובתוס' (שבועות ג.). [חזו"ע יו"ט. ילקו"י מועדים עמ' תקה].

ירא את ה', וקבע את ימי המועד ללימוד התורה, אז דנים אותו לזכות, וחושבים עליו כאילו עסק בתורה גם בשאר הימים שהיה טרוד בפרנסתו. וזהו, כי אקח מועד, אז אני מישרים אשפוט. והרי כל ימי חוה"מ הם ימי דין, בפסח על התבואה, ובחג נידונים על המים (ר"ה טז). הפנקס פתוח והיד כותבת, כי פועל אדם ישלם לו. ע"כ.

טרוד על המחיה ועל הכלכלה להביא טרף לביתו, וחוה"מ מקטע רגליהון של הבאים בטענה זו, שבימי חוה"מ הוא פנוי ממלאכה, ומבזבז זמנו בטיול בכל רחבי הארץ משוט בארץ ומתהלך בה, ובשחוק בקוביא ובקלפים וכיו"ב, ובשמים טוענים כנגדו, הרי היה לך פנאי בחוה"מ ללמוד תורה, ולמה איבדת הזמן בשה"י פה"י, ואם האיש

ימי חול המועד הם ימי רצון ומוצלחים בלימוד התורה הקדושה

בגמ'. אך לא מפני זה תענה נפשו, אלא יאכל דברים טובים ומוטעמים וישתה כראוי לו, וישן מעט אם בר הכי הוא, והרי כ"ז עונג לגופו. ואח"כ שאר היום יענג נפשו העגומה אשר היא יושבת כשבויה בגלות ואין מי שיחוש לה ולתועלתה, כי כולם פונים לתאוות היצר הרע הגוף הנגוף, כי רבים אשר אתו מאשר אתה, כי היא יחידה וגלמודה דורש אין לה. וכל אלו הימים יש בהם תוספת קדושה, ויש קרבן מוסף לכל יום, וצריך כל אדם לזוהר בהם לנהוג בהם בקדושה ולימוד התורה. אך המתנהג בהם בשגעון, עתיד ליתן את הדין, ומחלל קדושת הימים ומעלתם. ע"כ.

וכתב בספר סדר היום (ספירת העומר), ימי חוה"מ איקרו מועד, ולכן לא יעסק במלאכה גדולה וקטנה, ולא יאמר אדם כיון שאיני יכול לעשות בהם מלאכה אוכל ואשתה ואטייל ואשמח בהם, כי אין זה כוונת הימים טובים והמועדים, שלא ניתנו ימים טובים לישראל אלא כדי שיהיו פנויים מעסקם ומלאכתם ויעסקו בתורה בלי טרדה ובלי מחשבה, והם ימי רצון ומוצלחים בלימודים, לכן אין לאדם לאבד אותם במאכל ומשתה ושינה וטיול, אלא כל אחד יעמוד במקומו המיוחד לו ויעסוק במה שחננו האל יתברך ויתעלה, בעלי מקרא במקרא, בעלי משנה במשנה, בעלי גמ'

אם יש חיוב חציו לה' וחציו לכם בחול המועד

שצריך סעודת יו"ט בפת, ולא סגי בבשר ויין כמו בר"ח וחוה"מ, מפני שצריך סעודה שיש בה שמחה וקביעות. ומ"ש (ברכות טז): דגבי יו"ט לא סגי דלא אכיל, היינו פת, משום חלקהו, חציו לה', וחציו לכם, כמ"ש התוס' והרא"ש שם. ובשו"ת רע"א (סי' א) כתב, שמצות עונג הוא בכלל מ"ע דעצרת תהיה לכם, דדרשינן מניה חציו לד' וחציו לכם. ע"ש. וצ"ע לגבי חציו לה'.

וצ"ע אם שייך חציו לה' וחציו לכם גם בחוה"מ, שבפסחים (סח): דרשו כן ביו"ט מדכתיב עצרת לה' אלהיך (דברים טז), ומאידך כתיב עצרת תהיה לכם (במדבר כט). ור"א מפרש שהברירה בידו או כולו לה' או כולו לכם. ולר' יהושע חלקהו חציו לה' וחציו לכם. וגם לגבי חוה"מ כתיב (ויקרא כג, לד) "חג הסכות שבעת ימים לה'". וע' ברמב"ם (יו"ט פ"ו ה"ט) אלא כך היא הדת וכו'. ע"ש. וצ"ב אם קאי גם לגבי חוה"מ.

וגם לגבי שבת דעת הפמ"ג (א"א ר"ס רמב) דחלקהו חציו וכו', לאו דוקא בצמצום, רק מקצת לה' ומקצת לכם, ומ"ע לאכול, ורשות בידו רובו לה' או רובו לכם או חצי ממש. ע"כ. ובשפת אמת (ביצה טו): כתב, דמשמע בקצת אחרונים, דחציו ממש קאמרי', אך לא נהירא. ע"כ.

ומ"מ הרי דין עונג לא מצינו בחוה"מ, ולכן אפשר שאין בו דין חציו לכם, ואפי' חיוב אכילת פת אין בחוה"מ. אבל בכל יו"ט חייב בסעודת פת ולחם משנה, כשבת דחציו לה' וחציו לכם, וכמ"ש כן הריטב"א (סוכה כו). ובים של שלמה (ביצה פ"ב סי' ה) כתב, שאין ספק

כג. ראוי ללמוד וללמד בימי חול המועד הלכות החג, וגם דיני חול המועד, ואמרו רז"ל (מגילה לב.) משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בענינו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, הלכות חג בחג. ואין להסתפק בלימוד המשנה ברורה בלבד, אלא יש ללמוד הגמרא עם הראשונים ודברי הרמב"ם ונושאי כליו, שלחן ערוך ונושאי כליו עם אחרוני זמנינו. (כג)

כד. אסור להתענות בחול המועד, שחול המועד אסור בהספד ותענית. והמתענה בו תענית חלום, צריך להתענות שוב אחר המועד, כדי לכפר מה שהתענה במועד. (כד)

מקיים מה שאמרו חז"ל (סנהדרין קא.) כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם, שנאמר ודבר בעתו מה טוב. ע"ש.

(כג) בכה"ח (סי' תכט ס"ו) הביא מהשל"ה, שראוי ללמוד בחוה"מ מסכת מו"ק, כי יש בה ענייני ודיני חוה"מ. ובפתחי עולם כתב שבזה

דין תענית חלום בחול המועד

(ב), ובמחז"ב (סי' תיח סק"ב). ובשו"ת חיים שאל (ח"ב סי' לח) הוסיף שכ"כ הרשב"ץ בפסקי ר"ה (דף כא:). וכ"כ מהר"ל (הלי ר"ח) שהמתענה תענית חלום בר"ח צריך להתענות יום אחר להתכפר על שעניה נפשו בר"ח, וסיים וכן הדין בחולו של מועד.

(כד) כמבואר בש"ע (א"ח סי' תקס"ה), שהמתענה תענית חלום ביו"ט, או בחוה"מ או בר"ח, או בחנוכה ופורים, או בערב יוה"כ"פ, צריך למיתב תעניתא לתעניתיה. ובכנה"ג (סי' רפח) נוכן בשו"ת שואל ונשאל ח"ה סי' פג דן בזה. אך העיקר כמ"ש בש"ע. וכמ"ש החיד"א בברכ"י (סי' רפח אות

האם הרשעים בגיהנם נחים ביום טוב וביום הכפורים ובחול המועד

להדיא, שהספרדים אין אומרים קדיש יתום בחוה"מ, כיון שאין בו חזרת הרשעים לגיהנם. ע"כ.

וכן מפורש בספר קושיות לתלמיד מהר"ם מרוטנבורג (אות ט), שהטעם שיש נוהגים שלא לומר סדר קדושה וכן יהיה נועם בשבוע שחל יו"ט בתוכו, מפני שפושעי ישראל נידונין בגיהנם י"ב חדשים, ובכל שבת ויו"ט יש להן מנוחה, ונכנסין מגיהנם לג"ע, ובמוצ"ש ויו"ט חוזרין למקומם. אמנם כשחל יו"ט באותו שבוע, אין הקב"ה מטריח אותם לשוב ולצאת מג"ע לגיהנם כל אותו שבוע, עד לאחר מוצאי יו"ט האחרון, לכן אין אומרים בו סדר קדושה. ע"כ. ומבואר שנחים משבת עד יו"ט וגם בכל ימי חוה"מ עד אחרי יו"ט האחרון של החג.

ושם באות ס"ו ובאות רי"ט, כתב חידוש, שאין מריחין בבשמים במוצאי יוה"כ"פ, כיון שלא מצינו שאור גיהנם שובת ביוה"כ"פ. ע"כ. אמנם

והנה לגבי יו"ט, כ' בשבולי הלקט (סי' ריח) כתב שטעם הרחת בשמים במו"ש, לפי שגיהנם שבת כל היום ולא הסריח, ובמו"ש מתחיל ומסריח, משא"כ במו"ש ליו"ט א"צ בשמים, שגם ביו"ט שובת אור של גיהנם. נומה שאין מברכין במוצאי יו"ט, משום שאין מברכין על האור]. וכ"כ בפ"י סידור התפילה לרוקח (הבדלה ע"מ תקצא, מנחת שבת ע"מ תקפג). אמנם המרדכי (פ' ערבי פסחים לז.) כתב, שביו"ט יש גיהנם ולא בר"ח. וכ"כ בברכ"י (סי' טיט) בשם הרב החסיד המקובל מהר"ר אליעזר נחמן פואה, שבר"ח מצד אחד יש בו קדושה יותר מיו"ט, שאין שולט גיהנם, אף שביו"ט שולט. אך בשו"ת חיים שאל (ח"ב סי' לח) כתב, שמצא בזוה"ק (פ' תרומה דף קז:) שאמרו בהדיא שביו"ט אין גיהנם. וכן מבואר בתוס' (ביצה לג:), וכ"ה בס' חסידים (רמא). וע"ע בס' יעיר אזן (דף קז:).

אך יל"ע אם הרשעים נידונים בגיהנם בחוה"מ, ובשיירי כנה"ג (א"ח רצה הגה"ט אות ב) כתב

סימן תקלא - דיני גילוח בחול המועד

א. מצוה להסתפר ולהתגלח בערב יום טוב לכבוד החג, כדי שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול בשערות. אבל בחול המועד אסור לגלח, אחד ראשו ואחד כל שיער שבו, ואפילו אם לא גילח בערב יום טוב. ומותר להסתפר בערב שבת ויום טוב אף אחר חצות היום, גם אצל ספר ישראל, ואף בשכר. [זולת ערב פסח אחר חצות, ואם שכח להסתפר לפני חצות, מותר לו להסתפר אחר חצות בידי עצמו, אבל לא על ידי ישראל חבירו, אפילו בחנם. אלא על ידי גוי, או על ידי עני שאין מה לאכול כפי צורך החג. ולתושבי ירושלים יש להורות להעדיף לכתחלה להסתפר בליל ערב פסח, ולא למחרת היום]. (א)

מוכיחין שנחזין בהם (כן השיב ר' עקיבא לטורונסורופוס הרשע, בב"ר יא, ה. ובסנהדרין סה: איתא, נהר סמבטיון יוכיח, בעל אוב, יוכיח קברו של אביו יוכיח שאין מעלה עשן בשבת). ולפ"ז יש להבחין ע"י נהר סמבטיון ומעלה בזכורו, האם נחיים בחוה"מ, דא"כ הוא אות ולא מחייבי בתפלין. ואם אינם נחיים, א"כ מחייבי בתפלין. ע"כ.

לכאורה יוהכ"פ לא גרע מיו"ט. ויתכן שהרשעים נחים מר"ה ועד מוצאי שמיני עצרת. [ושם באות נ"ו כתב, שמי שמתפלל סדר קדושה ניצול מדין גיהנם]. וכן יש לעיין גם לגבי נהר סמבטיון, האם הוא נח ביו"ט ובחווה"מ. ובאו"ז (ח"א סי' תקפט) כתב, כתיב ביני ובין בני ישראל אות היא, ופי' רבינו אליקים, שנהר סמבטיון ומעלה בזכורו

חכמים אסרו לגלח במועד מלבד בכמה מקרים שהתירו

ולא היה שהות ביום לגלח, והוא שלא יצא מאר"י לחוצה לארץ לטייל. ו. וכן אבל שנגמרה אבלותו ברגל. ז. וכן התירו חכמים לנזיר, ולמצורע, ולמי שעולה מטומאתו לטהרתו, שיגלחו ברגל. ונזיר ומצורע אפי' היה להן פנאי לגלח קודם המועד מותרין לגלח במועד, כדי שלא ישאו קרבניהם. [ואמנם אף שהתירו להם להסתפר, לא יסתפרו ברה"ר אלא בצניעא. כמבואר בש"ע ס"ה. אף שהריטב"א (יג:) מתיר אף בפרהסיא].

וע' באר"ח (הל' חוה"מ דף צא). בשם רבינו אשר מלוניל, שהכובסים והספרים עושים מלאכתם למי שבא ממדה"י ומבית האסורים וכו'. ומבואר שיכולים להסתפר ולכבס גם ע"י ספר וכובס אומן. ולגבי הנודר שלא לגלח ונשאל על נדרו ברגל, הרא"ש הביא מירושלמי (מור"ק פ"ג ה"א), דמיירי שלא מצא מי שיתיר לו קודם הרגל, או שלא מצא פתח לנדרו אלא ברגל. ולפ"ז למ"ד פותחין בחרטה, פי' חרטה כל דהו וא"צ למצוא פתח וטעם לעקור את הנדר מעיקרו, אסור לגלח במועד כיון שיכל לישאל קודם הרגל. אך מרן

(א) מו"ק (יג: יד.), ובטור וש"ע סי' תקלא. ודע, שמותר להסתפר בער"ש ויו"ט אף אחר חצות היום, גם אצל ספר ישראל, ואף בשכר. ואין מניעה להסתפר אחר חצות גם ע"פ דרך הסוד, ושלא כמו שחשבו כמה מהאחרונים. כי לא מצאה הקפידא מקום לנוח אלא רק בשביל תפלת המנחה, והסומכים להקל בזה ע"פ התיירוצים שנאמרו בזה (וכמ"ש בבא"ח פ' ויקהל אות יא), יכולים להסתפר גם אחר חצות. וא"צ להחמיר בזה אף ממדת חסידות. וכן המנהג.

ובכמה אופנים התירו חכמים לגלח במועד: א. מי שיצא מבית השביה ולא היה לו פנאי לגלח קודם המועד. ב. מי שיצא מבית האסורים ואפי' היה חבוש ביד ישראל שהיו מניחין לו לגלח. ג. המנודה שהתירו לו ברגל [וכתב במאמר (תקל"א סק"ב) שבש"ע כתב בסתם המנודה שהתירו לו ברגל, לפי מה שכתב בב"י, שאף שלא ביקש שיתירו לו, ולא פייס בעל דינו אלא ברגל, שרין. ד. וכן מי שנדר שלא לגלח ונשאל על נדרו ברגל. ה. וכן הבא ממדינת הים בחוה"מ, או שבא בערב הרגל

לפייס את בעל דינו, חשיב אנוס. ואפשר שזה היה דעתו של הר"ף שהשמיט הירושלמי הזה. [ב"ן]. והמתורים לגלח בחוה"מ אין עליהם חיוב לגלח מיד, אבל יש בזה מעלה להזדרז לגלח משום כבוד המועד. [אשרי האיש ח"ג עמוד מח]. ובשלחן שלמה (יו"ט ח"ב עמ' קמב) כתב, שאלו שהתירו להם חכמים, מסתבר שצריכים להזדרז ולהסתפר מיד כדי שלא יהא כמנוול בחג.

הב"י כתב שהר"ף והרמב"ם שלא הביאו ירושלמי זה, ס"ל דתלמודא דידן שלא פירש כן, ס"ל שכל שהיה בדעתו להשלים נדרו ונמלך ברגל והתירו לו, חשיב אנוס.

ולגבי מנודה, כתב הרמב"ם (פ"ו הי"ח), מנודה שלא התירוהו אלא במועד, מותר לגלח. וזה דלא כהירושלמי (שם) שהביאו התוס' והרא"ש. משום דבגמ' דידן משמע דבשהתירו לו ברגל עסקינן. והטעם נראה, דכיון שלא היה בדעתו קודם הרגל

מעיקר הדין הגילוח היה כאוכל נפש דמי שהוא תיקון הגוף. ויש בזה גם שמחה

עינוי נפש לענין נדר, ופשיטא שאין חילוק בין גילוח של יופי לגילוח הראש. וכיון שנחשב כאו"נ, אין בזה שום איסור מלאכה. וע"ע בבבאור הגר"א (א"ח ס"ו רנא ס"ב). [ואמנם התוס' (מו"ק יד. ד"ה ומנודה), דנו בזה אם גילוח כל הראש נחשב מלאכה גמורה, ורק בגילוח של יופי יש להתיר לצורך המועד, לולי הטעם דשמא יכנס מנוול. אך י"ל שמותר לגלח ראשו במועד וכו'. ושם (ד"ה ושאר), הביאו ב' דיעות אם גילוח הראש אסור משום טירחא או שהוא מלאכה גמורה].

ולכאור' תספורת וגזיזת צפרנים הוי משאצל"ג, אך כבר כתב בחי' הר"ן (שבת צד:), שחייב משום גוזז אע"פ שא"צ לגיזה, הואיל והוא צריך ליפות עצמו בגיזה זו. דומיא דגוזז את השלח שחייב, אף שא"צ רק שישאר העור בלא שער. וכ"כ תלמידו הריב"ש (ס"י שצד), דלכו"ע גזיזה חשיבא מלאכה, אף שא"צ את השער, שהגזיזה היתה במשכן שלא לצורך הצמר רק לצורך העור, ובע"כ שכל שהוא לצורך גופן חייב, ומלאכה הצריכה לגופה היא. ובגליון חת"ס (ס"י שמ) כתב, שהגוזז ציפורניו ושערותיו וא"צ לשיער והצפורן, אינו חייב משום גוזז, אבל חייב משום ממחק, אם צריך לייפות המקום. כמו בנטילת הצפורן או שערה לבנה מתוך השחורה, ע' ברש"י (שבת עג.). ע"כ. וכ"ז בשבת, אבל בחוה"מ מעיקר הדין היה מותר לולי גזירת רז"ל.

והנה בביאה"ל (ס"י תקלא ס"ד) הקשה, אמאי התירו לבא ממדה"י ומבית השביה לגלח במועד כדרכן, והרי הוא דבר שאינו או"נ, שאף שהוא לצורך המועד קי"ל דבעי שינוי. ואולי מפני שהיו עד כה אנוסים בדבר עשאום חז"ל כדבר האבד דקי"ל דבדבר האבד א"צ שינוי. ועדיין צ"ע. עכ"ד.

אולם הנה מפורש בריטב"א (מו"ק יד.) דאף שגילוח מלאכה גמורה היא, כיון שהוא תיקון הגוף ויפוי הגוף, כצורך אוכל נפש דמי, וכדתנן (ח:): עושה אשה תכשיטיה וכו', ואין לך צורך המועד גדול מזה. וכבר כתב כן הרמב"ן (בחי' למו"ק): "קישוט הגוף נראה שעשו אותו כאו"נ, לפיכך עושה אשה תכשיטיה במועד, ואלו שמנו חכמים נמי מותרין להסתפר מהאומן כדרכן, דהנאת הגוף הוא ודומיא דאו"נ". וע"ע באור גדול על המשנה, שהגילוח יש בו יפוי והוי כאו"נ.

והמאירי (מו"ק יג:): כתב, שעיקר איסור גילוח וכיבוס במועד אינו מן הדין, שהרי שמחה הוא לו, אלא שגזרו בכך, כדי שלא ישהו עצמן למועד, בכדי שלא יתבטלו ממלאכתן. ורש"י ברי"ף כתב, שכיון דשמחה היא לו ודאי מותר. ובקרבן אורה (יד.) תמה דלפ"ז אמאי התירו לגלח את הקטן, הא ליכא שמחה לקטן. אלא צ"ל שזה צורך המועד הוא, ולא גרע מבנין שהיא לצורך המועד. וזה קרוב יותר לאו"נ, כמו שנחשב

אם יש חיוב גמור להתגלח לכבוד המועד

ברמב"ם או בטור, אלא מרן למד כן ממה שקנסו חכמים שלא להתגלח במועד. ואסרו על כל אדם

והנה זה לשון מרן בש"ע (ס"י תקלא ס"א), מצוה לגלח בערב יו"ט. ע"כ. ואין ד"ו מפורש

ובביאור הגר"א שם. וכן ברמ"א סי' תעא ס"ג). וראה בזה עוד להלן.

ואע"פ שבמטה אפרים (סי' תרכה סי"א) כתב, שמי שלא גילח ראשו קודם ר"ה ויש לו שערות הראויים לגלח, 'חייב' לגלח עצמו בערב הרגל לכבוד הרגל, שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול. ומותר להסתפר כל היום כמו בע"ש, אך מצוה מן המובחר לגלח בערב יו"ט בבוקר, ולא יקדים לגלח ביום שלפניו, אם לא שחושש שמא יהא טרוד בעיו"ט שלא ימצא פנאי לגלח, שמגלח ביום שלפניו. ע"כ. נוע"ע בכה"ח (סי' תקלא אות כח) שהטעם שקטן מותר לגלח, משום שאין עליו 'חיוב' לגלח קודם המועד. ונראה להלכה שאין זו חובה ממש, רק מצוה וחובת קודש, והכל כפי הענין.

ונפ"מ גם לגבי הבא ממדה"י וכו' שהותרו לגלח במועד, אם יש להם חיוב לעשות כן, ואם צריכים למהר להתגלח. נוכח הבאנו לעיל מהגר"ש אלישיב, שאין להם חיוב להתגלח מיד, אך יש בזה מעלה לגלח במקדם האפשרי משום כבוד המועד.

ובשו"ת משפטי עוזיאל (ח"ג א"ח כט) כתב, שכל אדם מישראל בהכנסו לרגל דינו כמלך להיותו מתגלח גילוח של יפוי, ושלכן מצוה להתגלח בערב יו"ט אפי' אם לא גדלו שערותיו, שכמו שיש מצוה למלך ולכה"ג לגלח משום מלך ביופיו, כך מצוה לכל ישראל להתהדר ביופיו בכניסתו לרגל. וגזרת חכמים שלא לגלח במועד היא משום דכל שלא גילח מערב יו"ט, ביטל מצוה זאת, שהיא מחוייבת לכל אדם, כשם שהוא מחוייב להתהדר בבגדי יו"ט. ע"כ.

בחול המועד אסור לגלח אף לצורך כבוד יום טוב האחרון של חג, והטעם

והובאו בברכ"י (ר"ס תקלא), וכתב, דכיון דמשום כבוד שבת דחמיר לא התירו לגלח, דין הוא שגם לכבוד יו"ט האחרון לא יגלח, דלא לתחזי דכבוד יו"ט האחרון עדיף מכבוד שבת. ע"כ. וכ"מ בתוס' רי"ד שם. ודלא כמ"ש בשו"ת עולת שמואל (סי' עב והלאה) לצדד להקל בזה בצירוף סברת הנו"ב. וראה עוד בסמוך.

לגלח ולכבס בגדיו במועד, כדי שלא יניחו בני אדם גילוח ראשיהם וכיבוס בגדיהם לחולו של מועד שהם פנויים, ויבוא ליו"ט הראשון כשהם מנוולין בלתי מוכנים ליו"ט. (לשון הרמב"ם בפיהמ"ש מו"ק רפ"ג).

ויש לעיין, האם חכמים חייבו לעשות כן, להתגלח לכבוד המועד, או שרק גזרו איסור תגלחת כדי לגרום שיעשו כן. ונפ"מ אם מחוייב להוציא על כך הוצאות ממון, כגון שמצבו דחוק ואם ימתין לאחר החג, יוכל להסתפר בחנם אצל הספר הזה, משא"כ בערב החג שהספר עמוס ואינו יכול לספרו בחנם. וכן אם יש תור ארוך אצל הספר, והוא חס על זמנו שלא לבטל מלימודו. שאם זהו חיוב שחייבו חכמים ויש בזה חיוב גמור, מוטל עליו להוציא הוצאות ולבטל מלימודו בשביל כך.

והדבר מצוי בבחורי ישיבות השוקדים על לימודם, שבערב חג השבועות מנצלים את הזמן בהתמדה מיוחדת, וכיון שיש תור ארוך אצל הספרים, מוותרים על התספורת לכבוד החג.

ויותר נראה שאין בזה חיוב גמור, ורק אם שערו מנוול ממש, ישתדל מאד להסתפר לכבוד יו"ט. שהרי לא מצינו בזה חיוב להדיא. וגם לשון מרן בש"ע "מצוה" לגלח בערב יו"ט. גם האגודה (מו"ק פ"ג) כתב בשם ר"י, ש'מצוה' לכל אדם לגלח קודם הרגל ולא יכנס לרגל מנוול. והפמ"ג (מש"ז סק"ב) כתב, דמ"ש בש"ע מצוה לגלח ערב הרגל, אין זה מבואר בגמ'. ולעולם שבת ויו"ט שוין, שאם שערות ראשו גדולים, מצוה לגלחן, וזה מצוה מצד כבוד שבת ויו"ט, ומעליותא היא אך לא חיוב שחייבו חכמים. וע' ברמ"א (סי' רס ס"א).

ואיסור הגילוח במועד הוא גם בערב יו"ט האחרון, שכשם שלא התירו לגלח לכבוד שבת שבתוך המועד, כך לא התירו לגלח לכבוד יו"ט האחרון. וכמבואר להדיא ג"כ מסתימת כל הפוסקים. וכ"כ מהר"ח אבולעפייא בספר עץ החיים (לשונו' דף ב), ובשם זקנו הרב המוסמך. וכ"כ הרב בית דוד (סי' שו, סי' תצח),

ונאסרו, נעשו כשאר מלאכות האסורות בו, שאין חמישי מתירן.

ובעין תירוצם של היש מפרשים, כתב בהג' חת"ס (מו"ק יד:), שאחרי שאסרו חכמים להתגלח במועד, ממילא חזר הדבר לאיסור תורה. [וע"ע בזה בשו"ת אגרות משה או"ח סימן קסג]. ודברי החת"ס הם כמ"ד דמלאכת חוה"מ דאו'. ואמנם המאירי ס"ל שמלאכת חוה"מ אסורה מדרבנן.

גם ביד דוד (מו"ק יד.) הביא מכמה אחרונים שהקשו כן, אמאי לא התירו לגלח בערב יו"ט האחרון, כדי שלא יכנס ליו"ט או לשבת כשהוא מנוול. ובהג' חת"ס (סי' תקלא ס"ב) תי', שלא התירו בזה אלא כעין אנשי משמר, שהניווט מטעם אחר, ולכן נדחה משום שמחת יו"ט וכבוד שבת. אבל הכא שאיסור גילוח הוא משום כבוד יו"ט, א"כ היינו כבודו, שנכנס ליו"ט אחרון בלי גילוח, והמצוה אינה ניוול ליו"ט.

טוב לגלח שער ראשו אחר ל' יום

גדל פרע שער ראשו. לפיכך כהן הדיוט העובד, מגלח מל' יום לל' יום. ע"כ. מיהו היכא שגדל שערו הרבה עד שנעשה מחלפת, אף שאין זה בכלל ניוול, וכמ"ש הרמב"ם שם (ה"ז). מ"מ ע"פ הסוד התגלחת צריכה הרבה לזכרים להעביר כוחות הדין. ומי שלא גילח שערו מחמת סיבה ועבר עליו יותר מל' יום שהוא דרך ניוול, לא טוב שיהא ש"צ ביוהכ"פ ובפרט כשאומר סדר עבודה. ע"כ.

ובחסד לאלפים (סי' רס ס"ב) כתב, שטוב לומר קודם הגילוח, לשם יקבה"ו הריני מוכן לגלח שערות ראשי לכבוד שבת קודש, ואני מוכן לזיהר מלהקיף פאות הראש ומלהשחית פאות הזקן, כמ"ש בתורה לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית פאת זקנך, לעשות נחת רוח כו'. והיה נועם וכו'.

אם בזמן המקדש היו מוכרחים להסתפר ברגל בשביל מצות ראייה

המקדש היה חיוב על כל ישראל להסתפר לכבוד המועד, כי מי ששער ראשו מגודל, אסור להכנס

והמאירי (מו"ק יד.) כתב, דהנה גזירה זו גזרו חכמים גם על אנשי משמר ואנשי מעמד, שאסורין לספר ולכבס בתוך שבוע שלהם, כדי שלא יכנסו לתוך משמרתם כשהן מנוולים, ומ"מ הקילו להם להסתפר בחמישי מפני כבוד השבת וכ"ש בששי. וא"כ אמאי בחוה"מ לא התירו לשום אדם להסתפר בחמישי ובששי לכבוד שבת. ותי', שמא יודמן חמישי יום ראשון לחוה"מ או סמוך לו, ומתוך שאין שהייתו מרובה נוח לו לשהות עצמו. משא"כ המשמר שזמנו קבוע לעולם ליכנס במו"ש, ואין הדבר מצוי להשהות עצמו לתוך משמרתו, אחר שצריך לשהות במשמרתו ממוצ"ש עד חמישי. ועוד תי' בשם י"מ, שבאנשי משמר לא נאסרה להם מלאכה כלל, ולא נאסר הגילוח להם אלא מקנס גמור, אבל חוה"מ יש שם איסור מלאכה, ואע"פ שעיקר האיסור בגילוח וכיבוס מתורת קנס, מ"מ הואיל

ולגבי השיעור שנחשב גידול פרע, כתב בפמ"ג שהוא אחר ל' יום. ועפ"ז חידש המשנ"ב (שעה"צ אות א), שאם מסתפר במכונה ומספרים, ולא בסכין (תער). במקום המותר, דהיינו בראש ולא בכל מקום הפאות והזקן), גם קודם ל' יום שערו כבר גדול. אך בכה"ח (אות א) לא כתב כן. ע"ש. וראה מה שהבאנו לעיל מהמטה אפרים. והעיקר בזה שהכל כפי הענין. [ובפסקי התוס' (מו"ק אות פב) איתא, כשאין גילוחו קודם יו"ט אלא ג' ימים קודם, אין ניכר שגילה לכבוד הרגל].

וכתב בשו"ת תורה לשמה (סי' שפח), שטוב לזיהר לגלח לפחות משלשים לשלשים, וכל שלא שהה יותר משלושים יום, לא חשיב ניוול, שכן מצינו בגידול פרע דכהן, שכשר אפי' לעבודת בית המקדש. וכמבואר ברמב"ם (ביאת מקדש פ"א ה"א), כמה הוא גידול פרע שלשים יום, כנזיר שנא' בו

וחנה יש ליתן טעם חדש למצות תספורת לכבוד הרגל יותר משאר ער"ש ויו"ט, שבזמן

ב. אף שכלל בדינינו לגבי אבלות שהרגל מבטל גזירת שלושים, מכל מקום באבלות על אביו או אמו, אין להקל לו להסתפר בתוך שלשים כשפגע בו הרגל, ואף בגילוח הזקן יש להחמיר, כיון שהוא גם כן בכלל האיסור. [אך לגבי נטילת צפרנים הרגל מפסיק

וכ"כ בשו"ת אג"מ (ח"ד ס" קיד) בתו"ד, שהרוצים בשערות גדולים בשביל ייפוי, אין מגלחין הראש אף כשעדיין אין השערות גדולות אף לא ברגל, ואין חוששין לענין ייפוי זה בשביל הנוי שיהיה אח"כ, וזה לא נחשב לניווול אף ברגל זה שעדיין לא נאים, ואין עוברין על איסור זלוזל ברגל, וכמו נזיר דשמעון הצדיק ששיבחוהו מאד, שלא נעשו סדורות תלתלים (שהיו נאין מאד) בחודש הראשון שהיה נזיר, אלא גם מתחלה לא גילחם ליופי, ולא היה מתגלח גם לכבוד הרגל מצד רצונו ביופי.

ויש שהעירו, אמאי לא יוכל להתגלח ע"י גוי לצורך מצוה, שיש בזה כבוד המועד. אך הביאור פשוט, שכאן זה קנס, וקנסוהו שלא יתגלח. וגם אם יוכל להתגלח מבלי שום מלאכה, כגון שהגוי בא לגלח אותו מאליו ע"ד עצמו מבלי שום אמירה או רמיזה, הרי קנסוהו שלא יהא מגולח. ובערוה"ש (סי' תקלד ס"ו) כתב לגבי כיבוס, דבהכרח שכן הוא, כיון שעיקר הטעם הוא שלא יכנסו לרגל כשהן מטונפין, ואם נתיר ע"י גוי חזר החשש למקומו. [אמנם ע' בהג"א (פ"ג ס"י יט) בשם מהר"ם, לגבי תגלחת הצפרנים (לדעת האוסרים בחוה"מ) לצורך מצוה ע"י גוי, דאע"ג דאמירה לגוי שבות, במקום מצוה לא גזרו. והובא בכ"י (א"ח ס"י תקלב. וביו"ד ס"י קצח, ובסי' שצ). וע"ע בשו"ת בית יעקב (סי' מ). והרי גם בצפורנים טעם האיסור (למאן דאמר שאוסר) כדי שלא יכנס מנוול למועד. וצ"ל דשם התירו בעיקר מטעם שלצורך מצוה לא גזרו. ובליקוטי הפרדס לרש"י (דף לט). איתא, ליתן לכובס גוי, וליתן כלים לגוי לתופרן בתחלה, קיבולת הוי ואסור].

ויש לחקור, אם המתגלח במועד ע"י אחר, האיסור בעיקר על המספר או על המסתפר. ולכאור' על המספר אין איסור, מאחר שיש בזה תיקון הגוף, אלא האיסור הוא על המסתפר, מצד גזירת חכמים. [ומ"מ הלא גם המספר עובר על רצון חכמים].

למקדש כשהוא מנוול בגידול שער. וכמבואר ברמב"ם שם (ביאת מקדש פי"א הי"ז): וכן אסור לכל אדם בין כהן בין ישראל להכנס למקדש כולו מתחלת עזרת ישראל ולפנים כשהוא פרוע ראש דרך ניוול, או קרוע בגדים, אע"פ שאינו באזהרה, שאין זה כבוד ומורא לבית הגדול והקדוש שיכנס בו מנוול. אבל ישראל שגדל שערו עד שנעשה מחלפת, ולא היה דרך ניוול, ה"ז מותר להכנס לעזרת ישראל. ע"כ.

וא"כ בזה"ז יש בזה ג"כ זכר למקדש. שבזמן המקדש היו צריכים לגלח ברגל בשביל מצות ראייה בעזרה, שנא' יראה כל זכורך וגו'. [אלא שאם בא להראות בעזרה רק בחוה"מ, יכל להתגלח ברגל עצמן].

וז"ל הריב"ש (סי' רכו): לא נאסר הגילוח במועד, אלא כדי שלא יעלו לרגל" כשהן מנוולין. וכ"כ בפ"י ר"ש בן היתום שם "כדי שלא יעלו לרגל כשהם מנוולים", והביא מה שאמרו (חגיגה ב). כדרך שבא לראות כן בא ליראות, כלומר להקביל פני שכינה בתיקון כחתן.

וקצת העיר מזה בשו"ת שיח יצחק וייס (סי' רמג). אך מ"ש שם שמחוייבים לעשות בזה זכר למקדש, כמו שתיקנו שלולב ניטל כל שבעה, ותיקנו ברכה ע"ז, והוסיף ששוב מצא כן בשו"ת שואל ומשיב (תליתאה סי' קנג) שיש טעם נוסף בענין הטבילה בערב הרגל בזה"ז, שחייב לטהר עצמו ברגל אף בזה"ז, זכר לבית המקדש, ושפיר חייבים מדינא, וכעין מה שאמרו במנחות (סו). דספירה בזה"ז מדרבנן זכר לבית המקדש, ועיין בטור וש"ע (או"ח סי' תפט), הנה נראה שאין בזה חיוב. זולת מקום שתיקנו חכמים להדיא. וגם טבילה בערב הרגל, נקטי' לדינא כמבואר ברוה"פ שאין בזה חיוב בזה"ז.

ובשו"ת תורה לשמה (שם) כתב, שאלו המגדלים שער בערי אדום אין נחשבים מנוולים.

גם באבלות על אביו ואמו], ומכל מקום שכשיש צורך גדול בדבר יש להקל לגלח הזקן בערב הרגל. והשומע שמועה רחוקה דהיינו אחר שלשים, על אביו או על אמו, ופגע בו הרגל בתוך שלשים לאבלו, מותר להסתפר בערב יום טוב לכבוד החג. ב)

תספורת וצפרנים לאבל תוך ל' בערב הרגל

החתם סופר (חיו"ד סי' שמז). וע"ע בלחם הפנים על הקיצור ש"ע (סי' רכ). [מחזור"ע אבילות].

והוי כעין ס"ס, שמא הלכה כהגאונים והר"ח שהרגל מבטל גזרת שלשים לאב ואם אפי' בלא גערה, ושמא בגילוח הזקן זמן הגערה דידיה הוי אף בתוך ל', והרגל מבטל ממנו גזרת שלשים. ובצירוף דעת הסוברים דהלכה כדברי המיקל באבל אמרי' אף נגד פסק מרן הש"ע. וכנ"ל. ויש עוד פנים הנראים לצדד להקל, לפי מ"ש בספר קרן אורה (מ"ק כב:). ולכן במקומות שהניווול במניעת גילוח הזקן גורם לו עלבון גדול חשיב צורך גדול, ואפשר להקל. וכמ"ש בחלקת יעקב (סי' קלד). וע' בס' שערי דעה (סי' שצ סק"א) שהאריך ג"כ בנ"ד, וכ' שאין להורות להקל בזה, ומיהו אין להרעיש הרבה על מי שמורה להתיר במקום צער רב ושעה"ד, כי לא נמצא סתירה לזה מדברי הפוסקים הראשונים ולא מדברי הש"ע. ע"ש. וע' בתוס' שבת (נ: ד"ה בבביל צערו), שאם אין לו צער אחר אלא שמתבייש לילך כן בפני בני אדם, אין לך צער גדול מזה ושרי. ע"ש. ודון מינה ואוקי בנ"ד. והכל לפי המקום ולפי הזמן.

ב) כמ"ש בש"ע (רי"ס שצ), שאבל אסור לגלח שערו, בין שער ראשו בין שער זקנו ובין כל שאר שער שבו וכו'. ע"ש. וכ"פ בשו"ת מלמד להועיל (חיו"ד סי' קמז). ומ"מ שכשיש צורך גדול בדבר יש להקל לגלח הזקן בערב הרגל, וכמ"ש בשע"ת (סי' תקלא). [ע"ש שהביא מ"ש הנו"ב (סי' יד), ש"ל שאף אם הוא תוך ל' על אביו בערב הרגל, אלא שהגיע לשיעור גערה, וגערו בו חבריו, יש להתיר לו להסתפר בערב הרגל, וסיים, אלא שכתב שאינו כותב כן אלא להלכה ולא למעשה. ולכן יש להחמיר כשאין צורך גדול. וסיים השע"ת, וע' לקמן (סי' תקמח) מה שכתבתי בשם הרב שמש צדקה. וכתב הרב שד"ח (מע' אבולות סי' יב), דמה שציין השע"ת לסימן תקמח, נראה דכוונתו להוכיח שתוך שלשים לא מהני גערה, ודלא כהנו"ב. וע' בנו"ב שם, שאף שהם מחמירים בשיעור גערה, והרמ"א כתב שלשה חדשים, הדבר ידוע שזה דוקא לאלו שאין מגלחים זקנם, אלא רק ראשם, אבל במדינות שמגלחים זקנם, תקף בשנים ושלשה שבועות נמאסים מאד, והשערות הקצרים הצומחים בזקנם, דומים כקוצים בעיניהם ובעיני כל רואיהם, וכנראה בימי המצרים שממש יום לשנה נחשב. ע"כ. והסכים עמו

בנטילת צפרנים הרגל מפסיק אף באבל על אביו ואמו

וכ"כ בשו"ת דבר משה ח"א (סי' פא) וז"ל: כשנפטר מר אבא ביום ערב ר"ה סוף שנת התפ"א עשיתי מעשה לקוץ הצפרנים בערב יוהכ"פ, כיון דקי"ל שהרגל מפסיק כל מיני אבלות, ובנטילת צפרנים א"צ גערה, כמ"ש בספר הלבוש א"ח (סי' תקמח). וכ"כ בלקט הקמח בשם הלק"ט (סי' קיג). ע"כ.

וכ"כ בשו"ת בית דינו של שלמה (חיו"ד סי' ז דף סא:), והעלה שבנטילת צפרנים אין חילוק בין אבל על אביו ואמו לבין שאר קרובים, שלענין

ומש"כ שבנטילת צפרנים הרגל מפסיק אף באבל על אביו ואמו, כתב בחזו"ע (אבולות ב' עמ' רצה): ודע שאע"פ שבתספורת יש חילוק בין אבלות על אב ואם, לבין על שאר קרובים, שבתספורת צריך גערה אחר שלשים יום, ואין הרגל מפסיק האבל לענין זה, בנטילת צפרנים אין הבדל בין על אב ואם, ובין שאר קרובים, שבכולם א"צ גערה. וכמ"ש בשו"ת הלק"ט ח"א (סי' קיג), שרק בשער שנראה תמיד הצריכו גערה, משא"כ בצפרנים, שאין דרך להסתכל בידיים, הילכך א"צ גערה. ע"כ.

ג. איסור תספורת שער הראש ישנו באשה כמו באיש, אך סידור הגבות ושאר השער שבגוף יש להתיר לאשה לגלחו בחול המועד. ג)

צפרנים קילא מתספורת, שהרי בה"ג והרי"ץ גיאת וספר המצות התירו נטילת צפרנים אפי' במספרים אחר שבעה, אע"ג דלא קי"ל הכי, עכ"פ דיינו לאסור עד שלשים, ולא להוסיף להצריך גערה. וכן נראה מסתמות הפוסקים, שלא הזכירו שום חומרא בנטילת צפרנים לאביו ולאמו. וכ"ה מנהג העולם. ע"כ. וכן העלה בשו"ת הגיד מרדכי (חיו"ד סי' יז), שא"צ גערה לנטילת צפרנים, ואם פגע בו הרגל תוך שלשים, נוטל צפרניו. וכ"כ במסגרת השלחן (דף קצה ע"ג). וכ"פ בספר ברית כהונה יו"ד (מע' ג אות יב), ושכ"כ בספר דברי יעקב (מע' ג אות ב). וכ"כ בשו"ת משיב הלכה ח"ב (סי' קטו). וע"ע בשו"ת מעט מים (ס"ט טו). וכן עיקר להלכה ולמעשה.

איסור תספורת שייך גם בנשים, ובדין פאה נכרית

הפוסקים שאסרו את הפאה הנכרית בכל תוקף. ובזכות זה יזכו לדורות ישרים ומבורכים.

ויש לדון באשה ששערה ארוך באופן שאינה יכולה לכסות כולו, ומחמת כן שערה יוצא מחוץ לכיסוי הראש, אם יש להתיר לה לקצר השער בחוה"מ, ובדעת תורה (סי' תקלא סעי' ב) נשאר בצ"ע, ומ"מ כבר ידועה דעת מרן אאמו"ר שעד שיעור שני אצבעות לערך בכיוון מצח האשה, רשאית לגלות, ולכן אין מקום בכה"ג שמחמת חומרא שמחמירה שלא לגלות אף שערות אלו, לעבור על איסור דרבנן של תספורת בחוה"מ ולספר שערות ראשה.

ומ"מ יש להתיר סידור גבות לאשה בחוה"מ, ע"פ מש"כ בשעה"צ (סי' תקלו ס"ק טו) בטעם הדבר של גילוח שפה. וכ"כ בשו"ת אבני ישפה (ח"א סי' קג).

גילוח שאר שיער שבגוף בחול המועד

שייך שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול. וראה במו"ק (ח: ט) שאשה עושה תכשיטיה במועד, ומכללם הסרת שיער. ואף דלגבי איש שאני, מ"מ הדבר

נטילת צפרנים א"צ גערה. והסכים עמו מר אביו הגאון מר שמואל. ע"ש.

ובשו"ת זרע אמת (חיו"ד סי' קנג) הביא דברי מהר"י עייאש בשו"ת בית יהודה ח"א (חיו"ד ס"ט ל) שחולק על הלק"ט ומצריך גערה אף לנטילת צפרנים, וכתב ע"ז, שהדבר מוכרח מהש"ס לחלק בין הגילוח לנטילת צפרנים, ולא הזכירה גערה אלא בשיער אבל לא בצפרנים וכו'. ע"ש. ובאמת שמהר"י עייאש עצמו הדר תבריה לגזיזה בשבט יהודה (סי' שצ ס"ו), שאף שמתחלה כתב לדחות מ"ש הלק"ט, שא"צ גערה לצפרנים, אח"כ סיים, אלא שלא ראיתי ולא שמעתי מי שיחמיר להצריך גערה לנטילת צפרנים, וצ"ל שמכיון שנטילת

ג) וכמ"ש בביאורי הגר"א (ס"ט תקמו), ובפמ"ג שם (א"א סק"ט), ובמשנ"ב (ס"ק טו). ונדלא כמו הטועים בזה לחשוב שכיון שאינה מספרת ראשה קודם כניסת המועד, אינה בכלל איסור זה. וע"ע ברבבות אפרים (ח"ג סי' שכז). וראה להלן בפרטי דינים בחוה"מ, הערה יא, מה שכתבנו עוד בענין איסור תספורת לנשים במועד.

קיצור פאה נכרית. וי"א שלקצר פאה נכרית בחוה"מ אסור, מטעם שזה בכלל גזירת גילוח (כן מובא מהגר"מ פיינשטיין בס' זכרון שלמה אות יד). וזה חידוש. ויש שכתבו לאסור מטעם דהוי מלאכת אומן. ויש שהתירו משום דהוי בכלל תיקוני נשים (באר משה שטרן ח"ז סי' ה).

אך למעשה, בלא"ה שומר נפשו ירחק מטינופת הבגדים הצואיים, ונבמקום לקצר את הפאה, יקצרו אותה לגמרי, ויתעטרו בעטרו"ת בצניעות בדרך אמותינו הקדושות. כפי שורת ההלכה ע"פ

ולגבי גילוח שאר שיער שבגוף, הנה בחזו"ע כתב, שאין מגלחים בחוה"מ, אחד ראשו ואחד כל שיער שבו. ע"כ. ולכאור' רק בשער הראש והזקן

ד. אם אמרו לו שעל ידי מניעת התגלחת יפטרוהו מעבודתו, מותר לגלח בחול המועד, כיון שיש בזה הפסד גדול. (ד)

ה. מי שבחול המועד עבר וגילח חצי זקנו, ונזכר שאסור להתגלח במועד, מותר לו להמשיך ולגלח הכל, כדי שלא יתבייש לילך כך בין האנשים. וכן מי שעבר והסתפר חצי משער הראש, והדבר ניכר באופן שיש בזה משום כבוד הבריות, יש להקל לו לגמור התספורת. (ה)

להתיר כל מלאכת גילוח בחוה"מ גם לאיש, משום צרכי הגוף, דחשיב כאוכל נפש].

ובשש"כ (פס"ו הערה קח) כתב בשם הגרשו"א, דבשאר שערות מותר כל שהוא צורך הגוף. והשיג שם עמ"ש בכה"ח (סק"ד) עפ"ד התוס' (שם יד. ד"ה מנודה) שכל שער בכלל האיסור. שכוונת התוס' לומר שאין חילוק בין שער הראש לזקן, אבל בשאר שער, מסתבר כדברי המג"א להתיר בזה כל שהוא לצורך הגוף. וצ"ע בזה. [גם יל"ע לגבי אלו שהותרו לגלח במועד אם אין שייך בהם האיסור כלל, ואפי' בשאר שער. וכן אם יכולים להסתפר במועד כמה פעמים. שוב ראיתי בשולחן שלמה (יו"ט ח"ב עמ' קמה) שנסתפק האם הותר להם להתגלח רק פעם אחת, או בכל מה שיש בו יפוי למועד].

ובגילוח שהוא לצרכי רפואה, כמו במקום חתך וכדו', ודאי שאין בו כל איסור בחוה"מ. וכן מבואר להלן סעיף ו, ובמקורות לסעיף יא. **(ד בם)** אשרי האיש (ח"ג עמ' מח) דן אם ע"י מניעת התגלחת יפטרוהו מעבודתו, אי שרי לגלח, וכתב שיעשה שאלת חכם. ע"ש. ונראה דכיון דהוי הפסד גדול יש להקל לו להתגלח במועד.

משתנה כפי הענין. ושמא בחזו"ע מיירי באופן שאין בו צורך הגוף.

ונידון זה תלוי בטעם ההיתר של נטילת שפה, אם משום שלא גזרו רק על שיער הראש והזקן (וכע"ז כתב בשעה"צ אות טו), או"ד כשגזרו על הגילוח כל שיער בכלל, ורק התירו בשפם, שלפחות בשפם לא יהיה מנוול בחג.

וע"ע בשבולי הלקט (סי' רל) בשם ר"ת, לגבי העברת שיער שבמקום הקזה. ובמג"א (ס"ק יב) הביא מ"ש בליקוטי הפרדס להתיר בזה, משום שעיקר ההקזה היא לפקוח נפש, והשיב ע"ז, דלדידן שנטילת כל השפה מותרת, כ"ש דשרי לצורך מכה, ושכ"מ להלן סי' תקלו ס"ג, ובס"ס תקמו. וע"ע במחצית השקל שם, ובביאה"ל (ד"ה כל אדם). ובשעה"צ (אות טו) כתב, שמהמג"א משמע שלא אסרו רק בגילוח הראש, אבל בשאר איברים מותר לספר, וצ"ע קצת. ע"כ. [ובב"י (ס"ס תקלה) הביא מהתוס' (מו"ק יח.) שלמדו מהעברת שער בית השחי וכו' בטבילת מצוה, לגזיזת צפורניים בטבילת מצוה. ומשמע ששייך האיסור גם בשאר שער. וצ"ע בשי' התוס' (מו"ק יד. ד"ה ומנודה, וד"ה ושאר), אם ס"ל כסברת הרמב"ן והריטב"א שמעיקר ההלכה פשוט

עבר וגילח חצי זקנו, מותר לו להמשיך ולגלח הכל

ראשונים שמלאכה בחוה"מ הוי רק דרבנן, וקי"ל שגדול כבוד הבריות שדוחה איסור דרבנן, ובפרט שאיסור התספורת הוא רק מגזרת חז"ל כדי שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול, ועוד יש לצרף שיי"א שאיסור התספורת שייך דווקא בשער הראש בלבד, ולא בזקן או בשאר הגוף, ועוד יש לצרף דברי ר"ת שהובאו להלן הערה ו', שמי שהסתפר בערב החג, יכול להסתפר שוב בחוה"מ, כי לא שייכא בו גזרת חז"ל שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול, ואע"פ שדברי ר"ת נדחו לגמרי מההלכה,

(ח כ"כ בקובץ מבקשי תורה (יו"ט עמ' קו) בשם הגרי"ש אלישיב שאם התחיל להסתפר בערב יו"ט ולא הספיק לגמור כגון שהתקלקלה המכונה, מותר לו להמשיך להסתפר בחוה"מ. ואף שהגר"ח קנייבסקי (יו"ט וחווה"מ כהלכתם עמ' סה) השיב ע"ז שקשה להתיר, ואולי ע"י גוי מותר. ע"כ. נראה פשוט שיש להתיר בזה דגדול כבוד הבריות וכו'.

וכן לענין גילוח חצי הזקן, הנה יש להתיר בזה מכמה טעמים, חדא לפי דעת הש"ע ועוד

1. נטילת השפם מותרת בחול המועד אף על פי שאינו מעכב האכילה, ואף על פי שאיננו איסטניס. (1)

2. אפילו אם גילח את הזקן [ע"י מכונה או סם] מערב יום טוב, אסור לגלח את זקנו שוב בחול המועד, ואפילו דרכו להתגלח כל יומיים או שלשה ימים. ויש מי שמתיר למי שהתגלח מערב יום טוב להתגלח בחול המועד על ידי פועל עני שאין לו מה לאכול (נ"ב קמא חאו"ח סי' יג), אך חלקו עליו רוב האחרונים והסכימו לאסור. ואין לפרוץ גדר. (2)

מ"מ כנ"ד לצירוף בעלמא מיהא חזיא. ואף שבס' נתיבי מועד נסתפק בדבר. נראה עיקר להקל. ומלך שמסתפר בכל יום, יתכן שהתירו לו

להתגלח בחוה"מ, משום דכתיב ביה מלך ביפיו תחזינה עיניך [שולחן שלמה יו"ט ח"ב עמ' קמד].

נטילת השפם מותרת אף על פי שאינו מעכב האכילה

גרסו בגמ', הנחה, אלא שפה מזוית לזוית בלבד, וכגמרות דידן. ומשמע שהם סוברים שאף מה שמן הצדדים מותר לגלחו, אע"פ שאינו מעכב, וכ"כ רבינו ירוחם (נ"ד ח"ד) שכן נראה מדבריהם. וכיון דאיסור דרבנן הוא, נקטי' לקולא. [וכ"פ מרן בש"ע (סי' תקלא ס"ח), שכל אדם מותר ליטול שפה בחוה"מ].

ומהר"ם מצא בשם ר"ת, דשמא לא התירו שפה אלא בתער ולא במספריים דומיא דתכפוהו (יז). וכ"כ התוס' (יח). אהא דאיתא התם ביקשו ממנו שפה והתיר להם, יל"פ ע"י שינוי דומיא דצפרנים. ובסמ"ג (לאוין עה) כתב, מותר ליטול צפרניו ושפה בחוה"מ אפי' בלא שינוי, וי"מ בשינוי דוקא. [מרדכי (סי' תתעה)]. וגם בזה כתב מרן הב"י, דכיון דאיסורא דרבנן הוא נקטי' לקולא.

(1) במו"ק (יח). לרב שפה מזוית לזוית, והנחה כל שמעכבת. ולר' אמי ובשפה המעכבת [כ"ה גי' הרא"ש]. ופי' הראב"ד, דמזוית לזוית זהו כל שלמעלה מפתיחת הפה, ובכל גווני יכול לגלחו. והנחה, זהו מה שחוץ לפה מכאן ומכאן, שצריך להניח מלגלחו במועד מה שאינו מעכב עליו. ולר' אמי גם בשפה רק מה שמעכב. ויש בזה גי' שיטות. א. הראב"ד כתב, שהלכה כר' אמי דהוא בתרא. ב. והרא"ש (סי' כ) דחה, דהלכה כבתראי היינו מאביי ואילך. ועוד בשל סופרים הלך אחר המיקל. וסיים, דהכי ס"ל להרי"ף שכתב מותר לגלח שפה, ומשמע שאינו מחלק. ג. אמנם גם הרמב"ם (פ"ז ה"כ) סתם בזה, וכתב המ"מ דמשמע שמתיר אפי' אם אינה מעכבת האכילה, ואפי' באדם שאינו איסטניס, ודלא כמי שחולק בזה.

ומרן הב"י כתב, שנראה שהרי"ף והרמב"ם לא

אפילו אם גילח מערב המועד אסור לגלח במועד

מוכיה עליו כמ"ש בגמרא, וכדפרין בגמ' לגבי מי שאבדה לו אבידה. והתוס' (יד) נסתפקו בזה. ובהגמ"י (יו"ט פ"ז אות מ) כתבו לאסור, וכמו מי שאבדה לו אבידה, דאנוס הוא ואסור. וכ"ת התם לא מוכחא מילתא, הכא נמי לאחר שגילח ברגל לא מוכחא מילתא אם גילח ערב הרגל. וכ"כ המרדכי. וכן מוכח ברשב"א (ח"ג סי' עה) שחולה

(2) המור כתב בשם ר"ת, שאם גילח קודם המועד מותר לגלח במועד, דזיל בתר טעמא. וסיים שקשה מאוד להתיר, וגם אינו נראה כך במשנה והגמ', מדלא נזכר זה בהדי ואלו מגלחין, וכמו שאמרו בכיבוס שמי שאין לו רק חלוק אחד מותר לכבס. ועוד, דמי יודע אם גילח קודם המועד. [ואילו במי שאין לו אלא חלוק אחד, איזויר

שנתרפא בחוה"מ (וטענו שהגילוח קשה לחולה ומחזירו לחלו), מסתברא שאסור לגלח, מדלא תנייה במתני', ובהדיא אמרו בגמ' (יד.) הא שאר כל אדם אסורים, ועוד, שבקטן הנוול במועד אמרו הטעם שאין לך יוצא מבית האסורים גדול מזה, ולא מטעם שלא יכל לגלח קודם המועד.

והנה אע"פ שהטור כתב בשם ר"ת להקל בזה, הפוסקים קראו לסברא זו נדחה. וכמה אחרונים העירו שלא נמצא בשום פוסק ד"ז בשם ר"ת, והגיהו בטור שצ"ל וי"א. וכמ"ש בהגהות אשרי (פ"ג דמו"ק סי' א), יש שהיו רוצים להתיר לאדם שגילח בערב הרגל שיהא מותר לגלח ברגל, ואין נראה שהרי לא חשבוהו במשנה בהדי אלו שמוותרים לגלח במועד וכו'. ע"ש. אמנם בשו"ת בשמים ראש (סי' מ) איתא, בדבר מי שגילח את ראשו בחוה"מ על סמך שכבר גילח מערב יו"ט, ע"פ מה שנשמע משם ר"ת שהתיר, הדין עמך

שאינ לנהוג קולא כיחיד במקום רבים. כי רבינו משולם ורבינו טוביה מווינא, וכן רבינו שמחה משפירא חלקו עליו. וכן הבאים אחריהם מחכמי הדורות לא מצאנו מי שהורה להדיא להיתר, אמנם ראייה ברורה לא נמצאת לאסור, ולא אתאמרא הלכתא. ולא יפה עשית לנדותו אחר שעשה כדעת ר"ת. ולשרי לך מר נדרו. ע"כ. וע' בכסא דהרסנא שם. וע' בהגמ"י (פ"ז מהלכות יו"ט אות מ) שכתב, יש שהתירו למי שגילח מערב יו"ט שמוותר לגלח ברגל, וטעות הוא בידם, מדלא חשיב להא בהדי אלו מגלחין. מהר"ם. ע"כ. וכ"כ ביד דוד (מ"ק יד.), ובמאורי אור (עוד למועד דף קלג.), ובנחל אשכול (ח"ב עמ' קג).

וע' במאירי (מו"ק יד.) שכתב (בת"י ב', בשם י"מ), שגילוח במועד יש בו איסור מלאכה, ואע"פ שעיקר איסורו אינו אלא משום קנס, מ"מ הואיל ונאסר נעשה כשאר מלאכות האסורות במועד.

דברי הפוסקים עמ"ש בתשובת נו"ב לגבי מי שהתגלח מערב יום טוב

ולגבי מי שהתגלח מערב יו"ט, יש מי שהתיר להתגלח במועד ראה בתשובת הגאון ר' שאול מאמשטרדם בנו"ב תנינא (סי' קא). ובספרו בנין אריאל (ח"ב דף ל.). וכן בתשובת מר אחיו הגאון ר' צבי מברלין, בבנין אריאל שם. ובשו"ת נו"ב תנינא (סי' צט-ק). וכן פסקו החת"ס (חאו"ח סי' קנד). והחסד לאברהם תאומים (סי' נד). ובבית מאיר (ר"ס תקלא). ובשו"ת עמק הלכה (סי' קמז). [וע' בנו"ב (תנינא סי' צט) שכתב, ולמה לא אצדיק הצדיק דמעיכרא הוא ר"ת במקום שאני רואה דבריו נכונים, והאמת שלא התרתי מה שאסרו הראשונים והאחרונים, רק מצאתי חילוק בדבר לפרש דברי ר"ת במקום שתמו כל התמיהות שתמהו עליו. והראשונים והאחרונים שתמהו עליו הוא מפני שלא עלה על דעתם לפרש דבריו כן, שהיו מפרשים דבריו שבכל ענין מתיר, לכך נחלקו עליו, נמצא שאין ביני ובין הפוסקים הראשונים מח' בעצם הדין, רק בפירוש דברי ר"ת. ובשביל שהדור פרוץ בדבר, נ"ל שטוב יותר לפרסם היתר הנ"ל, והטעם כמוס בלבי ולא אוכל לגלותו. ושום אחד מהקדמונים לא עלה בלבו דבר זה, וצריך אני ג"כ להעלים מה שהעלימו הם. אבל עכ"פ הכרעתי שפרסום היתר בחוה"מ יש בו מצוה רבה וגדר

ומשמרת לתורה לפריצי הדור. ובמהדו"ק (סי' יג) כתב, שמי שהתגלח קודם המועד, איסור הגילוח עליו אינו משום קנס, אלא מטעם איסור מלאכה בעצם הגילוח, ולכן יתכן להקל ע"י פועל עני שאין לו מה יאכל, אם הוא צורך המועד למתגלח, שרגיל בזה כמה פעמים. בשבוע].

ומרן החיד"א במחז"ב (סי' תקמב) הביא דברי הנו"ב שהתיר ע"י פועל עני שאין לו מה לאכול. וכתב עליו, וכבר חלקו על כל דבריו הגאונים מהר"ר שאול אב"ד אמשטרדם, ומר אחיו גאב"ד ברלין. וכמ"ש בבנין אריאל. וגם רב גדול אחד המיוחד מרבני איטליא כתב נגד תשובת הנו"ב בכל תוקף. ובאמת שהוא תימה על הגאון החסיד מהר"ר יחזקאל לנדא איך יצאה הוראה זאת מלפניו, ואפי' אי יהינא ליה כל דיליה בעיקר הדין, הרי הוראה זו כולה מקשה לתת חרב ביד דלת עם הארץ, כי אש יצאה מהוראה זו, שכמה מהמון העם מצאו מזה פתח להקל באיסורים חמורים, וכמה גדולים דברי חכמים שאסרו להורות דבר התמוה לרבים. ע"כ. וע"ע בספרו שו"ת יוסף אומץ (סי' ז).

בתשובה מאהבה (ח"ב סי' רעג), ובערוה"ש (ס"ס תקמב), ובשד"ח (מע' חוה"מ אות א). ושלא כמ"ש בשו"ת עולת שמואל (סי' עב) להקל לכבוד יו"ט האחרון. ועיין בשו"ת ימי יוסף בתרא (להגר"י ידיר, חאו"ח סי' כד) שכתב על דברי הנו"ב הנ"ל, דהוי כשגגה היוצאת מפי השליט. וכ"פ בשו"ת משפטי עוזיאל (חאו"ח מה"ת סי' סח-טט-ע). ועיין בשו"ת בית דוד (סי' שו), ובשו"ת ישכיל עבדי (ח"ו דף שלג; וח"ו סי' ה).

ובס' מאורי אור (חלק קן טהור דף קפת). כתב, מסתברא דגילוח בחוה"מ אסור אפי' ע"י פועל עני שאין לו מה יאכל. וכן הסכימו רבני זמנינו, וצווחו על חיבור אחד שהתיר, ושמע לקולם, וחזר מדבריו. ע"כ. וכנראה שנתכוון להנו"ב. וכיו"ב כתב בעיקרי הד"ט (סי' כה אות ו), בשם הרב פחד יצחק. אולם בנו"ב תנינא מתבאר שהשיב מלחמה שערה ונשאר עומד בדעתו ז"ל. אלא שדעת האחרונים להחמיר כנ"ל. וכ"כ

במקום שרגילים לגלח הזקן בכל יום

למחות ביד המקילין, ובפרט שבזמן רבותינו חכמי התלמוד לא היו נוהגים לגלח הזקן כלל, וכמ"ש ג"כ מרן החיד"א בשו"ת חיים שאל (ח"ב סי' כז). ובשו"ת חת"ס (חאו"ח סי' קנט). וכל דבריהם באיסור גילוח במועד אינם אלא על תספורת שער הראש, ואין בדבריהם איסור מפורש על גילוי הזקן. מ"מ יר"ש צריך לחוש לדברי האחרונים וישא ברכה מאת ה'. [ילקו"י מועדים עמ' תקטז. חזו"ע יו"ט]. ויש שהביאו (כי בא מועד עמ' ז, ועוד) בשם הגרצ"פ פראנק שהורה להתיר לאדם שמגלח זקנו בכל יום, משום ניוול. אך למעשה לא הקילו בזה.

ועיין בשו"ת מקוה המים (להרה"ג רבי משה מלכא, ח"א) מ"ש להקל בזה"ז. אך בשו"ת תבואות שמש (חאו"ח סי' נה-נו) כתב לסתור כל דבריו. ע"ש. וע"ע בשו"ת אג"מ (חאו"ח סי' קסג) שמיקל במקום שהרגילים בתספורת הזקן מסתפרים בכל יום, שהדבר מפורסם לכל. אולם גם הוא מסיים שאינו נוהג להתיר אלא למי שמצטער ביותר, או במקום צורך ביותר. אלא שהמיקל גם ליפוי בלבד אין למחות בידו. עש"ב. [ועיין בזה בשו"ת דברי ישראל ועלין (ח"א סי' קמ), ובשו"ת באר משה (ח"ו סי' כ), ובמוע"ז (ד, רצז. ה, רצז)]. ואע"פ שבאמת קשה

תשובת מרן אאמו"ר זיע"א מכ"י לגבי גילוח הזקן בחול המועד

בעולת שמואל מתיר לכבוד יו"ט האחרון. וגם בדורנו נמצא גאון אחד מגדולי הדור מהר"ם פיינשטיין שהתיר בזה בשו"ת אג"מ (סי' קסג) להתגלח בכל יום. וע"כ לא נפלאות ולא רחוקה עדות הרב (שהזכיר כת"ר) בשם הגרצ"פ זצ"ל שהתיר. ולעומתם ישנם מחמירים רבים אשר לאו רבותא למחשב גברי, דאזלי בכוחא דאיסורא הגם שאיסור דרבנן הוא לכו"ע. וסו"ד לא נוכל להורות בפומבי היתר בדבר. והמקילים יש להם ע"מ שייסמוכו. ועיין תענית (כז): מ"ד נהגו וכו'. ואם כי ישנם גדולים שהחמירו והחרימו בלטותא דרבנן להמקילים. כמ"ש בלקט הקמח (סוף הלכות יין נסך. ונדפס בדפוס וילנא "יו"ד" ח"ב אחר הלי"י ע"ש). לא ירד בני עמהם. ובפרט בזה"ז שנתקים בנו בעוה"ר וסר מרע משתולל. (ע' סנהדרין צד). וכל הסברות שהזכיר כת"ר כבר הבאתים בספרי בכת"י. ויתר מהמה

ובתשובה אחת (מיום כז סיון תשל"א) כתב מרן אאמו"ר, שהמיקל לגלח הזקן בחוה"מ אין לגעור בו כיון שיש מתירים. ובתשובה קודמת (מיום ח' חשון תשכ"ב) כתב בזה, וז"ל: ראה ראיתי מ"ש בענין גילוח בחוה"מ להרגילים בגילוח הזקן (בדרכי היתר), והנה הדברים ארוכים מאד בזה. וכבר כתבתי תשובה ארוכה בהיותי בעי"ת "קהיר" אשר במצרים, לצדד להתיר בזה כשיש סיבה מיוחדת, כגון בחור ההולך אצל משודכתו לבקר וחושש לביטול השידוך בגלל זה, וכיו"ב, ותשובה זו טרם נדפסה, ואקוה שבעזה"י אתן לה מקום באחד מחלקים הבאים של יבי"א, ושם עמדתי ע"ד המתירים (בלא סיבה מיוחדת) שטעמם ונימוקם עמם. ומהם הכסא דהרסנא שכתב, שרז"ל לא דיברו מעולם בגילוח הזקן שלא הי' בזמנם. וקילסו בשו"ת כרך של רומי. גם

ובעת נדפסה תשובה זו ביב"א החדש כרך י"א סי' נב, והעלה להתיר להתגלח בחוה"מ לצורך שידוך, אם באמת יש חשש שיפסיד את השידוך בעבור מניעת הגילוח, ע"ש כמה טעמי תריצי.

הארכתי בזה בס"ד בסברות האחרונים. לא עט האסף. ובפרט כי לא בן חורין הנני וטרוד בגירסאי ובהכנת הדפסת יב"א ח"ד. ה' יעזרנו על דבר כבוד שמו. עובדיה יוסף. [ע"כ תשובת מרן אאמ"ר כ"י. וראה בילקו"י מועדים עמ' תקטז].

דין אומן שאבדה לו אבידה בערב המועד, ובדין ספק באיסור גילוח במועד

והרא"ש דס"ל שאיסור מלאכת חוה"מ מדרבנן, למה לא פסקוה לקולא. ע"כ.

ובאמת שבהגהות אשר"י בשם האו"י פסק להקל לגבי אומן שאבדה לו אבידה בערב הרגל. וכן בשיטה לתלמיד רבינו יחיאל מפריש (עמ' ה ד"ה אומן) כתב ע"ז: "וכל ספיקא דרבנן לקולא, וכן הלכה דאומן שרבים רגילים אצלו אם אירע לו אונס בערב הרגל מותר לו לגלח ברגל". ועיין בא"ר ובישועות יעקב (סק"ב), ובשו"ת רבי ידידיה טיאה ווייל (חא"ח סי' מג), ובשו"ת חיי הלוי (ח"ג סי' מא).

ולגבי אומן שאבדה לו אבידה בערב המועד, איתא במו"ק (יד), רב אשי מתני, בעי רבי זירא אומן שאבדה לו אבידה בערב הרגל מהו, כיון דאומן הוא מוכחא מילתא, או דילמא כיון דלא מוכחא מילתא כי הנך, לא. תיקו. [ונכתבו התוס', דמ"מ בני העיר אע"פ שאין להם אומן אחר, פשיטא לן דאסורין]. וכתב הנימוק"י, וכיון דסלקא בתיקו אזלינן לחומרא ואסור. וכ"כ הר"ש בן היתום. ומרן הב"י (סי' תקלא) הביא מ"ש הנימוק"י להחמיר, וכתב, ונראה שכ"ד הרי"ף והרמב"ם והרא"ש שהשמיטה. ויש לתמוה על הרמב"ם

בקושיית הב"י לפוס' שמלאכת חוה"מ דרבנן אמאי לא הקילו במקום ספק

דהיינו משום דאיכא תרי לישני בגמ', וללישנא קמא דאיהו לישנא דתלמודא, מסקינן לאיסורא, הילכך אף דללישנא בתרא לדעת רב אשי מספקא לן, לא שבקינן מאי דפשיט סתמא דתלמודא בלישנא קמא לאיסורא, משום הספק דלישנא בתרא. ולעולם בעלמא בכל ספק במידי דחוה"מ נקטי' לקולא. ע"כ. וכתב במאו"י (מו"ק שם), שדברים אלו תמוהים, דהא בלישנא קמא מיירי באיניש דעלמא שאבדה לו אבידה, ואהא פשיט הש"ס לאיסורא משום דלא מוכחא מילתא, אבל בלישנא בתרא דמיירי באומן שאבדה לו אבידה, יש מקום יותר להתיר, משום שכל העיר מכירין באונסו, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי לא פסקוה לקולא. וכן הסביר בס' בתי כנסיות (דף צה). בשם רבו הגאון בעל משכנות יעקב, דהא דלא פשיט לה רב אשי דלישנא בתרא, מהא דאביי יאמרו כל הסריקים אסורים וכו', משום דבאומן שאבדה לו אבידה לא שייך לומר כן, שכל בני העיר מכירים באונסו, וליכא למיחש לאורחים הבאים מחוץ לעיר, דא"כ אין לדבר סוף. ע"כ.

אמנם לכאורה קשה על מרן בקושייתו ע"ד הפוסקים, מדוע הלכו לחומרא הרי מלאכת חוה"מ הוי רק מדרבנן. ותיפוק ליה שאיסור גילוח במועד אינו אלא משום גזרה שמא יכנס מנוול לרגל. הלא"ה הגילוח הוא מלאכה המותרת בחוה"מ, כיון שהוא לצורך המועד, כמ"ש התוס' (מ"ק יד.). וכן הק' מהר"ח אבולעפיא בשו"ת נשמת חיים (א"ח ס"ס יו"ד). וע"ע במחז"ב (סי' תקלא סק"ג), ובשד"ח (מע' ב כלל יט ובכ"ד).

והרב מעשה רוקח (פ"ז מהלכות יו"ט הי"ח) כ' ע"ד הב"י, דמשום דהגילוח הוי דרך פרסום לבנ"א שרואים שגילח במועד, לכך לא רצו להקל. ועיין בב"י (ס"ס תקלא) בשם המרדכי (סי' תתעג), דבתוספתא (מו"ק פ"ב) איתא דאף לאלו שהותר להם להסתפר, לא יסתפרו ברה"ר, אלא בצניעא. וכ"כ הרמב"ן (בתוה"א). ע"כ. אבל הריטב"א (יג:) כתב שמסתפרים כדרכם בפרהסיא. וצ"ע.

וחנה בשו"ת הלק"ט (ח"א ס"ס רפה) כתב ליישב קושיית הב"י לדעת הרמב"ם והרא"ש,

איפשיטא במ"ק (יד.), גבי אומן (ספר) שאבדה לו אבידה ערב הרגל, היינו משום דס"ל כמ"ד שאיסור מלאכה בחוה"מ הוא מה"ת. וחזר לכתוב כן בס"י תקלא סק"ג.

אמנם גם למ"ד דאיסור מלאכה בחוה"מ הוא מה"ת, מ"מ כיון שהגילוח הוא לצורך המועד, מותר מה"ת, אלא שחז"ל גזרו ע"ז שמא יכנס לרגל כשהוא מנוול. [וכמ"ש התוס' מו"ק יד. דמשום מלאכה היה לנו להתיר משום שהוא לצורך המועד, שכיון שהוא ליפוי ראוי היה להתיר לכבוד המועד, ולא אסרו אלא מגזירה שמא יכנס לרגל כשהוא מנוול. וכ"כ הריטב"א שם, דאע"ג דגילוח מלאכה גמורה היא, כיון שהוא תיקון הגוף ויפוי הפנים, כצורך אוכל נפש דמי, וכדתנן (מו"ק ח:): עושה אשה כל תכשיטיה במועד, שאין לך צורך המועד גדול מזה]. א"כ לכו"ע אינו אלא מדרבנן. וכן העיר הא"ר שם. וי"ל שאם עיקר מלאכת חו"מ דאו', י"ל שכיון שיש לו שורש בתורה החמירו.

ומיהו הגאון הראג"צובי בצפנת פענח (פ"ז מהלכות יו"ט ה"י יח) כתב, שהטעם שאמרו משום שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול, זהו לגבי המתגלח, אבל המגלח אסור לו משום מלאכה. ע"ש. ולפ"ז ניחא לשון הב"י. [וראה מ"ש בזה לעיל]. ועיין במג"א (סי' תצו סק"ג).

ובנהר שלום (סי' תקלא סק"ב) כתב לתרץ תמיהת מרן הב"י הנ"ל על הרמב"ם והרא"ש, שי"ל שמכיון דבמו"ק (יא:): קרי למלאכת חוה"מ "דאורייתא" (והיינו דאית לה אסמכתא מקראי, וכמ"ש התוס' חגיגה יח:), הילכך ס"ל שראוי להחמיר בה לגבי בעיא דלא איפשיטא. ע"כ. ואינו מחזור, דא"כ למה פסק הרמב"ם (יו"ט פ"ח ה"ג), גבי אמת המים שנתקלקלה, אם היתה טפחיים מעמיקה עד שבעה. והיא בעיא דלא איפשיטא (במו"ק ד:). והטעם מבואר במ"מ שם לפי שהוא ספק בשל דבריהם ולקולא. וגם הרא"ש בפסחים (פ"ד ס"ו ט) בפלוגתא דרב הונא ור' אמי, פסק, שלפי מ"ש ר"ת שאיסור מלאכה בחוה"מ דרבנן, אזלינן לקולא. ע"ש. ולמה לא חששו בנידונם משום דקרי לה במו"ק (יא:): דאורייתא, אלא ודאי דלא משגחינן בהכי.

ולכאן יש להעיר ע"ז ממ"ש המג"א (סי' רמד סק"ו), אהא דחיישינן התם לאורחים הבאים מחוץ לעיר, דאע"ג דהתוס' יו"ט (פ"ג דשביעית מ"א) כ' בשם הירושלמי שם, דלא חיישינן לחשדא דעוברים ושבים מפני מראית העין, אלא רק לחשדא של בני העיר, צ"ל דבשביעית הקילו. ע"כ. א"כ בחוה"מ אפשר שיש להחמיר, בפרט לפוסקים דס"ל דאיסור מלאכת חוה"מ מדאורייתא, ועכ"פ הא איכא אסמכתא להכי מדאורייתא.

ובשו"ת גור"ב (קמא תאו"ס י"ב) הביא דברי המג"א הנ"ל, וכתב, וההכרח לומר דה"ט שהקילו בשביעית, משום שאין איסורו חמור כמו איסור שבת ויו"ט, ולכן אני אומר שבחוה"מ שלדעת רוה"פ אין איסור במלאכת חוה"מ אלא מדרבנן, וקראי אסמכתא בעלמא, יש להקל, שלא לחוש למראית העין של אורחים, אלא רק למראית העין של בני עירו, וכמו שלא חששו בשביעית למראית העין של אורחים הבאים מחוץ לעיר, ה"ה לחוה"מ. ואפי' למ"ד דאיסור מלאכת חוה"מ הוי מה"ת, מ"מ כיון שאין בו איסור מלקות, אין להחמיר בו יותר מבשביעית וכו'. [נוקצת ראייה לזה מהא דר' זירא (דף יג.) שאם כיוון מלאכתו במועד ומת, לא קנסו בנו אחריו. ומייתי ראייה מדין שדה שנטייבה בשביעית ומת שלא קנסו בנו אחריו, אלמא דילפינן דין חוה"מ מדין שביעית. ויש לדחות]. ולפ"ז אתי שפיר מ"ש הרב בתי כנסיות הנ"ל. (וע"ע בשו"ת יבי"א ח"ה סי' כח בהערה).

והנה הרב שלחן גבוה (סי' תקל) העיר בד' מרן בש"ע שם שלא פירש בש"ע סי' תק"ל אם איסור מלאכה בחוה"מ הוא מה"ת או רק מדרבנן, וכתב, דה"ט משום דלא נפיק מידי לענין דינא אם איסורו מה"ת או מדרבנן. ע"כ. והוא תמוה, שהרי נתבאר לעיל שיש נפ"מ בכמה מחלוקות וספיקות, ולמ"ד שאיסור מלאכה בחוה"מ מדרבנן הו"ל ספיקא דרבנן לקולא, משא"כ למ"ד דהוי מה"ת. וכן מוכח בהרא"ש (פסחים פ"ד ס"ו ט). והנה בשלחן גבוה עצמו (רי"ס תקל) כתב, דמרן שפסק (סי' תקלא ס"ג) שאפי' היה אנוס ולא גילח בערב הרגל אינו מגלח במועד. והיא בעיא דלא

ח. היוצא מבית האסורים בחול המועד, מותר לו להסתפר ולהתגלח, אפילו היה חבוש ביד ישראל שאיפשרו לו לגלח בערב יום טוב. וכן הדין במי שבא ממדינת הים ולא היה במקום יישוב לפני החג. ולא דוקא הבא ממדינת הים הרחוקה, אלא כל שבא מחוץ לעיר נקרא מדינת הים לענין זה. ואפילו הגיע לעיר בערב יום טוב, אלא שלא היה לו שהות להסתפר. וכל אלו יסתפרו בצינעא ולא בפרהסיא, ומותרים להסתפר על

ע"ז, י"ל כמ"ש כה"ג מרן החיד"א במחז"ב (יו"ד סי' מז סק"ד), דזמנין דמרן הב"י רוח על פניו יהלוך בחיבור הש"ע, וחזרו בו ממה שתמה בכ"י, בראותו בדברי פוסקים שמתיישבת קושייתו. והדר הוא לכל חסידיו. ע"ש. וה"נ בנ"ד, דשאני הכא דאיפשיטא האי בעיא מדשמואל. וכמ"ש הרשב"א. והאי דלא פשיט הש"ס הבעיא מדשמואל, י"ל כמ"ש התוס' בקידושין (כג:): ובכ"ד, שאינו רוצה לפשוט אלא מן המשנה או הברייתא, ולא מאמורא. ע"ש. ולעולם כולהו ס"ל דבשאר ספק בחוה"מ אזלינן לקולא כיון דהוי מדרבנן.

ויש לתמוה על השלחן גבוה, שהרי הוא עצמו (בסי' תקלז ס"ק טו) כתב בדעת מרן שפסק להקל בהעמקת אמת המים, וכדעת הרמב"ם, שאע"פ שהיא בעיא דלא איפשיטא במ"ק (ד:), משום דהוי ספק בשל דבריהם אזלינן לקולא. ע"ש. וכ"כ עוד (בסי' תקלח סק"ד, ובסי' תקלט סוף סק"ה, וסק"כ, ובסי' תקמ ס"ק יז), שפסק מרן שם להקל, משום דהוי ספק בשל דבריהם ולקולא. ע"ש. וצ"ע.

האם לסוברים דמלאכת חוה"מ דאו', האם גילוח יש בו איסור תורה

בהג' חת"ס (מו"ק יד:): דלמ"ד מלאכת חוה"מ דאו', אחרי שאסרו חכמים להתגלח במועד, ממילא חזר הדבר לאיסור תורה. והמאירי (מו"ק יד.) הביא כעין זה בת"י שני בשם י"מ. אך לעיל הבאנו שמפורש ברמב"ן ובריטב"א שמעיקר הדין לא שייך איסור בגילוח, שתיקון הגוף ויפוי הגוף כצורך אוכל נפש דמי. וגם במרכבת המשנה אלפננדי (ה' יו"ט פ"ז הי"ח) כתב עפ"ד הריטב"א, שאף למ"ד מלאכת חוה"מ אסורה מדאורייתא, בספיקו היה לנו ללכת להקל. ע"ש.

והיותר נכון בדעת הרמב"ם והרא"ש דס"ל כמ"ש הרשב"א בתשו' (ח"ג סי' ערה) הנ"ל, שאפי' חולה שנתפא במועד אסור לו לגלח, וראיה מדאמר שמואל (מ"ק יד.) קטן הנוול במועד מותר לגלחו במועד, שאין לך בית האסורים גדול מזה. ופרש"י שהיה במעי אמו ואנוס הוא. למימרא דדוקא אנוס כזה שהוא בכלל השנויים במשנתנו (דתנן "והיוצא מבית האסורין") הוא שיש להתיר, הא משום אנוס אחר שלא היה יכול לגלח בערב הרגל לא. הילכך חולה שנתפא אינו מגלח במועד. מדלא תנייה בהדי הנך דמתניתין. ע"כ.

וכ"כ במעשה רוקח (ח"א בראש הספר עמ' ה), דגרסינן בגמ', בעי ר' זירא אבדה לו אבידה וכו', ורבינו הרמב"ם השמיט דין זה, ואילו הוה ס"ל דהוי תיקו בדרבנן ולקולא היה מבאר זה עם הנך אלו מגלחין שהביא. וכתב הר"י אליבא דהרמב"ן, שאע"פ שברוב המקומות תיקו בדרבנן לקולא, הכא פסקינן לחומרא, שאחר שבמשנה ביארו המותרים לגלח ממילא נתמעטו כל האחרים. ע"כ. ולפ"ז ניחא מה שפסק מרן בש"ע לאסור כדעת הרמב"ם והרא"ש. ואע"פ שבב"י תמה

ויש מי שתירץ קושיית כל האחרונים הנ"ל, שאחר שאסרו חכמים הגילוח מטעם קנס, ממילא חזר לאיסור דאורייתא, ושכן מבואר בשו"ת נו"ב (מהדו"ק א"ח סי' יג), ובנחל אשכול (עמ' קנ) ובישועות יעקב (סק"ב), ומהר"ט וי"ל בנו של קרבן נתנאל (סי' מג), והגר"י ידיד בשו"ת ימי יוסף בתרא (סי' כד). וכן תי' להדיא בס' טל חיים (מו"ק יד.), דכיון שהגילוח הוא מלאכה, רק שראוי להתירו מפני המועד, ממילא כאשר אסרוהו חכמים הדרא למילתא קמייתא שאסור מה"ת. ע"כ. ואכן כ"כ

ידי ישראל, ואין צריך לחזור אחר גוי. ומיהו בזמן הזה הבא מחוץ לעיר אין מתירים לו להתגלח, וכן הבא באניה ממדינה למדינה, אין להתיר לו לגלח את הזקן כיון שכיום ישנה אפשרות קלה להתגלח באניה. מ"מ חיילים החוזרים משדה הקרב ודאי דינם כבאים ממדינת הים גם בזמן הזה. [נפשוט שכל אלו שהותרו לגלח במועד, מותרים אפי' בחוה"מ פסח, ואע"פ שהם מימי ספירת העומר]. ח

היצוא מבית האסורים והבא ממדינת הים מותר להם להסתפר ולהתגלח

(יג:) שלא הגיע ליישוב עד המועד, או ערב יו"ט סמוך לחשיכה]. וכתב, דמשמע דאם היה בערב יו"ט במקום ישוב [פי', אפי' שלא היה בכיתו], אסור לגלח בחוה"מ. ונ"ל דאם היה ב' ימים או ג' ימים קודם יו"ט בישוב, ובערב יו"ט לא היה בישוב, מותר לגלח בחוה"מ. ומיהו דוקא כשבא ממדינת הים דאז מפרסמא מילתא, אבל בדרך אחרת לא. ע"כ. והיינו כשבא ממקום רחוק התיירו לו לגלח, שאז יציאתו מפורסמת, משא"כ כשבא ממקום קרוב, אף שהיה אנוס מלגלח, כיון שאין יציאתו ידועה כ"כ לבנ"א, אין להתיר לו לגלח, מפני מראית העין. וכן ביאר במחצה"ש שם, שכל ההיתר לגלח לבא ממדה"י, לאו דוקא לבא ממדה"י, אלא אם בא ממקום רחוק מאד שאז מפרסמא מילתא.

ובמשנ"ב (ס"ק יב) הביא דברי המג"א דדוקא ממדה"י דמפרסמא מילתא, אבל בדרך אחרת לא. ושבמחצית השקל ס"ל דה"ה הבא משאר מקום רחוק מאד דמפרסמא מילתא. והעיר מדברי הריטב"א. והניח בצ"ע.

שן"ך מובא בשם הגרי"ש אלישיב (קוני' ה' חוה"מ ס"ז) שבזמנינו גם מי שבא ממדה"י אסור לו להתגלח במועד, כיון שבכל מקום יכול להסתפר קודם שיצא לדרך, וגם שבזמנינו זמן הנסיעה קצר, ולכן כל שלא התגלח קודם הרגל נחשב לפושע. ע"כ. וכ"כ בשולחן שלמה (יו"ט ח"ב עמ' קמב), שאם יכל להשיג באניה כל חפציו, אסור להסתפר במועד. וצ"ע.

ח) עפ"ד הש"ס והש"ע. והנה לגבי הבא ממדינת הים, צ"ע אם שייך דין זה בזה"ז, שלכאורה טעם ההיתר לבא ממדה"י לפי שלא יכל לגלח בים, וזה שייך בזמנם שהנסיעה היתה ארוכה כמה שבועות, לא כן בזמנינו, שהיה לו להתגלח קודם צאתו. ועוד שבזמנינו יש אפשרות להתגלח גם באניה עצמה.

אלא שמצינו בריטב"א שהתיר אפי' הבא מעיר לעיר, ואפי' שאינה רחוקה כ"כ. וז"ל הריטב"א (מו"ק יג:), הבא ממדינת הים. פי', כל שבא מחוץ לעיר קרי מדינת הים ואע"פ שאינו מקום רחוק, ואינו דומה לההוא דריש מסכת גיטין, ואורחא דתנא הוא דזימנין דלא דייק בהכי. ע"כ. והובא בשמו באר"ח (ה' חוה"מ אות יא) דכל מי שבא מחוץ לעיר קרי מדה"י ואע"פ שאינו מקום רחוק. ע"כ. ודוחק לאוקמה בעיר רחוקה, שהמהלך הוא כמה ימים.

וטעמו של הריטב"א יש לבאר, שכל הבא מדרך ארוכה, אפשר שכוונתו היתה להתגלח אחר בואו, ונתעכב באונס. ועכ"פ זה כמעט לא שייך בזמנינו. [נא"כ הביאור בדברי הריטב"א שהכל תלוי אם היה אנוס בעיו"ט, וחובת ההכנה ליו"ט חלה בעיקר רק בערב החג, או כליל ערב החג. וראה בסמוך].
והנה המג"א (סק"ו) הביא מ"ש הב"י בשם רבינו ירוחם (נ"ד ח"ד), הבא ממדה"י, פי', כגון שלא בא לישוב עד חוה"מ, או שבא מאוחר שלא היה שהות ביום לגלח קודם הרגל. [וכ"כ המאירי

האם אלו שהותרו לגלח במועד הוא מטעם שהאונס מפורסם, או מוחלט

למדה"י ומי שחזר, משא"כ בזה"ז שכמעט אין מי שיודע מכך, ודבר נקל הוא לצאת ולבא. וכן

יש להעיר בזה לאסור מטעם אחר, שבזמנם היה קול מפורסם למי שהלך

גם מ"ש בנהר שלום (סי' תקלז סק"א) בדעת הרמב"ם (פ"ז הי"ז) שכתב, "לפיכך כל מי שא"א לו לגלח בערב יו"ט, ה"ז מותר לגלח במועד". ופי' דר"ל שלא רק השנויים במשנה מגלחים במועד, אלא ה"ה לכל דרמי להו, שיש הוכחה שלא היה יכול לגלח בערב יו"ט, כמו אומן שאבדה לו אבידה. וכתב במאו"י (מרו"ק יד.) שע"פ סברא זו יש להקל בחולה ונתרפא. ואולי ה"ה לבא ממדה"י ובית האסורים, כשיש ספק אם נחשב שהיו יכולים לגלח קודם המועד.

ובמשנ"ב (סי' יג) כתב, שאם בא בערב יו"ט במקום ישוב ובא בזמן שיש עוד שהות מבעו"י לגלח, אף שלא בא לביתו עד חוה"מ, אין זה אונס, שהיה לו לגלח מערב יו"ט בעיר ההיא. ועיין במג"א שכתב דאף כשהיה במקום ישוב בשנים או ג' ימים קודם הרגל, ואח"כ בערב יו"ט לא היה בישוב, כגון שישב אז על הספינה, ובא לביתו בחוה"מ, או שבא לעיר סמוך לחשיכה ולא היה שהות ביום לגלח, ג"כ מותר לגלח בחוה"מ, כיון דבערב יו"ט גופא היה אנוס.

ויש שביארו דברי המשנ"ב, שחובת הגילוח לכבוד המועד חל עליו בערב הרגל, ולא קודם לכן, ולכן הכל תלוי אם היה אנוס ביום האחרון שקודם הרגל נוצ"ע לגבי הלילה של ערב הרגל. וצ"ע.

אלו שהתירו להם כשלא היה להם פנאי ונאנסו קרוב לערב

מדברי הרמב"ם (חגיגה פ"ב ה"ה) שכתב, מי שהיה חיגר או סומא ביום א' וכו', וכן אם נטמא בלילי יו"ט הראשון אע"פ שטהר למחר פטור, אבל אם נטמא ביום ראשון, ה"ז חייב להביא חגיגתו וראיתו בתוך ימי הרגל כשיטהר. וכתב מרן בכס"מ, אבל אם נטמא ביום ראשון חייב, כיון דכשהאיר היום היה חייב. ע"כ. הרי מבואר דכל כשהאיר היום חל עליו החיוב, הגם שנאנס אח"כ ונטמא, לא הוי אנוס, וחייב.

גם מהר"ח עשאל הו"ד בב"ד (ח"א סי' מב) כתב במי שמת לו מת בט' שעות ביום ולא התפלל מנחה ונטפל בקבורתו עד הערב, שחייב תשלומין,

יש להעיר לגבי היוצא מבית האסורים, שלכאורה בזה"ז פעמים שאינו ידוע. אך על טעם זה י"ל דלא פלוג חכמים, וכיון שיצא הדבר להתיר ע"פ מה שקבעו חכמים, יש להתיר לו אם אכן היה אנוס. אמנם הנה גם מי שנשאל על נדרו אין הדבר מפורסם. וכבר עמד בזה במשנ"ב (סק"ה. ובשעה"צ סק"ז), ותי' ע"פ דקדוק דברי הריטב"א, שבכל אלו שהתירו חכמים, האונס עצמו הוא דבר גלוי "וברור" שלא היה אפשר לו לגלח, משא"כ שאר אונסין שאין האונס גלוי "ומוחלט", אסרו, שלא יטען כל אחד שאנוס היה מאיזו סיבה. ושגם מהרמב"ם משמע שהעיקר הוא משום דהני בודאי א"א להם, ולא מפני הפרסום, וא"ש דין דחולה, שאין זה אונס מוחלט. נולכן גם בזה"ז יש להתיר לגלח אם אכן לא היה להם פנאי לגלח, ודלא כמי שכתב (פתח"מ עמ' קפד) שבזה"ז בטל הדין לגמרי, כיון שבזה"ז שוב אין זה אונס מפורסם.

ובחזו"ע כאן כתב, וכן הבא ממדינת הים, שלא היה ביישוב לפני החג. ולא דוקא ממדה"י הרחוקה. ובמקורות הביא דברי הריטב"א. וסיים ועיין במחה"ש.

והנה כל הנידון בזה רק במקום שהיו אנוסים, שהרי כלל מסרו לנו חכמים, בגמ' (מרו"ק יז:), "כל אלו שאמרו מותרים לגלח במועד, בשלא היה להם פנאי, אבל אם היה להם פנאי אסורים". והובא בב"י כאן. אך שמא במקום ספק, יש לצרף

ויש לדון באלו שהתירו להם חכמים לגלח, ובתנאי שלא היה להם פנאי לגלח, איך הדין אם כשבאו לביתם היה להם פנאי לגלח, אך נשתהו, ושוב בסוף היום אירע להם אונס.

ובנידון דומה לזה דן המהר"ח אבולעפייא בשו"ת נשמת חיים (סי' י. ונדפסה בסוף תשו' בעי חיי ח"מ ח"א), כאשר לא הסתפרו קודם חצות, ואחר חצות של ערב הרגל אירע להם אונס של קבורת המת שנתעסקו בו עד עת ערב, ולא היה להם פנאי לגלח, האם מגלחין בחוה"מ אם לאו, והשיב דכיון שהיה להם שהות לגלח בבוקר עד חצות, הגם שנאנסו אח"כ, לא הוי אנוס, והביא ראיה

ומהר"ח לבטון שם הקשה ע"ז, שהרי מרן הב"י גופיה בחו"מ (סי' רז) כתב בשם האגודה (גיטין סי' רלב), בראשונה היה נטמן ביום אחרון של י"ב חודש כדי שיהא חלוט לו התקין הלל וכו', מכאן נראה שאדם שנדר לעשות דבר בתוך ל' יום או זמן אחר ולא נאנס תוך הזמן, והיה יכול לעשות, וביומא דמשלם זמניה נאנס, לא מיקרי אונס, מדהוצרך הלל לתיקון, דהא הכא נאנס ביום אחרון. ע"כ. ולא הביא שום חולק ע"ז. והרי לכאורה דברי הנמוק"י והאגודה סתרי אהדדי. וכן הרמ"א (יו"ד סי' רלב) הביא בזה מח', שהבין דפליגי אהדדי. והמג"א (א"ח סי' קח סק"א) העיר דבי"ד סי' רל"ב מובא מחלוקת בזה, וצ"ל דגבי שבועה חשש לחומרא. אבל הט"ז שם הכריע כמ"ש כאן, וצ"ע בחו"מ סי' כ"א מל' הרמב"ם והב"י וכו'. ע"כ. והיינו שהלכה כהנמוק"י בשם הרמ"ה, ורק לגבי שבועה חשש הרמ"א לחומרא לדעת האגודה. ועיין למהר"ח לבטון שם שהאריך בזה הרבה, בראיות לכאן ולכאן. וראה עוד בנ"ד בשו"ת באר משה שטרן (ח"ז סי' לד).

דכיון שבא זמן דחל עליו החיוב, לא מהני מה שנאנס אח"כ וחייב בתשלומין, והוכיח מדברי הרמב"ם הנ"ל. [והביאם מהר"ח לבטון בשו"ת נוכח השלחן חו"מ סימן לא].

ולכאור' הדבר תלוי בדין אונס ביום אחרון, שמרן הב"י (חו"מ סי' עג) הביא מהנ"י (ב"ק י:): בשם הרמ"ה, בנתחייב לחבירו בשבועה שיתן לו מעות ביום פ', ונזכר בעוד היום גדול ואמר בלבו עדיין יש לי פנאי, והלך לעסקיו ושכח עד שעבר היום, ה"ז כאנוס. ועוד הביא מת' הרשב"א (ח"ז סי' רסה. הובא בריב"ש סי' תס), היה חייב לפרוע לחבירו בשבועה לזמן פ', והמלוה היה חייב לאחר מנה, ואדוני הארץ התפייס ביד אותו לזה מנה זה עד שיפרע המלוה לזה שחייב לו. אנוס הוא, שאינו רשאי לעבור על צוואת האדון. ע"כ. וכ"פ מרן (א"ח סי' קח ס"ח), שמי שלא התפלל בעוד היום גדול, שסבור שישאר לו זמן אחר שיגמור אותו העסק שמתעסק בו, ובין כו"כ עברה לו השעה, וכן מי שהיה טרוד בצורך ממונו וכו', כולם חשובים אנוסים.

דין הבא ממדה"י כשיצא לטייל או לסחורה

לטייל יגלח. וכתב הרא"ש שכן מוכח בירושלמי (שם), וכן מסתבר. דלא קרי ר' יהודה שלא ברשות היוצא להרוחה, שכ"ה דרך כל התגרים. וכ"כ הנ"י (ז). בפירוש בשם הראב"ד, שאם הכל בארץ או הכל בחו"ל, אפי' יצא לשוט, כיון דברשות יצא מותר לגלח לדברי הכל. [ב"י].

ואיתא בגמ' (מו"ק יד.), הבא ממדה"י, אם יצא לשוט (בעולם ולראותו) אסור לגלח. ואם יצא למזונות, מגלח. וקי"ל כרבנן שאפי' יצא להרויח (שיש לו נכסים הרבה ויצא להרויח יותר), מותר.

וכתב הטור בשם הראב"ד (שם) דאפי' לטייל דאמרי' לא יגלח, דוקא ביצא מאר"י לחו"ל, אבל אם הכל בחו"ל או בארץ, אפי' הלך

אלו שהותרו לגלח במועד, מותרים להסתפר על ידי ישראל

ובן מפורש באר"ח (חוה"מ אות ב) בשם רבינו אשר, דפשיטא ליה להתיר ע"י ספר ישראל. וכ"ה בכלבו (סי' ס). וכן מוכח בתוס' (מ"ק יח: ד"ה הספרים), שפירשו דהיינו שמותר לכבס מטפחות שמסתפרים בהם. ומיירי בכל אותם שהתירום להסתפר בחוה"מ. ע"כ.

וב"ב המאירי (עמ' עט) וז"ל: מטפחות הספרים, פי' מטפחות שמניח הספר על כתף המתגלח לקבל השער, וכשהוא מגלח לכל אותם שהותרו

והגנת ורדים (בק"י גן המלך סי' סב), שכל אלו שהותרו לגלח במועד, מותרים להסתפר ע"י ישראל. וכ"כ החק"ל (חאו"ח סי' סט דקכ"א ע"ג, ובח"ב חאו"ח סי' פח דף קפו ע"ד), והבית דוד (א"ח סי' תצו), וכ"כ ביד אהרן (סי' תקלא הגה"ט דף קכו ע"ג), ובעקרי הד"ט (סי' כו סק"א), והגר"ח פלאג"י ברוח חיים שם. ודלא כהדבר משה (ח"א סי' מא) שאוסר ע"י ישראל, ורק כשא"א להסתפר ע"י גוי מותר להסתפר ע"י ישראל.

ט. מי שיש לו שחין בראשו, או כינים, מותר לו להסתפר בחול המועד, אך יעשה כן בצניעא, ומותר לו לצאת מביתו בחול המועד ואין לחוש שילמדו ממנו להתגלח במועד שלא כדין. וכן מי שיש לו פצע עם זיהום בראש, ורוצה לגלח שער הראש כדי שיוכלו לטפל בו בהכנסת המחטים כראוי, ובמעקב רפואי אחר הזיהום שח"ו לא יתפתח, יש להקל לו לגלח שער ראשו כפי הנצרך. (ט)

➔ אבל שחל שביעי שלו בשבת ערב הרגל, מותר לגלח בחול המועד. (י)

בכסף (דף ז ע"ד). וע"ע בס' פרי האדמה (ח"ג דף יז:). ובשו"ת פעולת צדיק (ח"א סי' קעא). ובשושנת המלך (א"ח סי' תקלא). ובשער המפקד (נהר פקוד דף צ.). [חזו"ע (עמ' קצב) ובילקו"י מועדים (עמ' תקיז)].
ורע, שפשוט שכל אלו שהותרו לגלח במועד, מותרים אפי' בחוה"מ פסח, ואע"פ שהם מימי ספירת העומר. ודלא כמ"ש בשם הגר"מ קראפ (מבקשי המועד עמ' ט)

להתגלח במועד רשאי הוא לכבסן מפני שנתלכלכו מערב יו"ט ע"י המתגלחים. ע"כ. וכ"כ הנ"י (במשנה) והמ"מ (יו"ט פי"ז הכ"א). אלמא שומתרים להסתפר ע"י ישראל. וע"ע בערה"ש (סי' תקלא סק"ד), שהוכיח מהתוס' (מ"ק יח:) הנ"ל להתיר ע"י ישראל. וכ"כ בשו"ת אם הדרך (סי' ב אות ד) להוכיח מדין מטפחות ספרים. וכן פסקו בשו"ת זרע אמת (ח"ג א"ח סי' נה). ובשביתת יו"ט (דף קכב:). וכ"כ בנחפה

מי שיש לו שחין בראשו, או כינים, מותר לו להסתפר בחול המועד

ומה שכתבנו לגבי כינים, כ"כ בש"ת באר משה (ח"ז סי' פח), וכ"כ בס' אשרי האיש (ח"ג עמ' מח). ודלא כמ"ש בשם הגר"ח קנייסקי (יו"ט וחווה"מ כהלכתם עמ' סה) שגם אם הכינים מציקים לו לא יסתפר בחוה"מ.

ונראה דה"ה למי שיש לו פצע עם זיהום בראש, ועלול הדבר להביאו לידי סכנה, ולכן רוצה לגלח שער הראש כדי שיוכלו לטפל בו בהכנסת המחטים כראוי, ובמעקב רפואי אחר הזיהום שח"ו לא יתפתח, שרשאי לגלח שערו בחוה"מ.

(ט) כ"כ בס' רוח חיים (אות ב) שמי שיש לו שחין בראשו שמותר לו לגלח אפי' בתער, יעשה בצניעא, שלא יהיה מחטיא את הרבים דילפי מקלקלתא, וחושדין אותו, דלא ידעי מאי הוה ליה. והובא בכה"ח (אות מב). ובפסקי תשובות (סי' תקלא) הוסיף, שצריך שישאר בביתו עד אחר המועד, כדי שלא יכשלו בו אחרים ויבואו להתיר ח"ו שלא במקום המותר. ועיין בלקט הקמח (יו"ד סי' קלח). ע"כ. וזה תימה, דאטו חייבוהו חכמים להיות אסיר בביתו בכל ימות החג, וזה רחוק מן הדעת.

אבל שחל שביעי שלו בשבת ערב הרגל, מותר לגלח בחול המועד

דשבת הוי ואנוס הוא, ולכן מגלח במועד. ונהיינו דכיון דיום שביעי עולה לכאן ולכאן, לטוף ז' ולהתחלת שלשים, והרי התחילו השלשים קודם הרגל, וקי"ל שהרגל מבטל גזירת שלשים כמו שיתבאר לקמן סימן תקמח]. וכ"פ בש"ע (סעיף ז). ועיין במהרי"ק (שורש קנב) ובתש' מהר"י מיניץ (סי' ד), ובעולת שבת (סק"א).

(י) במו"ק (יז:) אמרו, האבל מותר בגילוח, ואוקימנא כגון שחל שביעי שלו להיות בשבת ערב הרגל. שמקצת היום ככולו, וכאבא שאול דיום שביעי עולה לו לכאן ולכאן, כלומר לשבעה ולשלושים. וכיון שכבר התחילו שלושים, איבעי ליה לגלוחי קודם הרגל, אלא

יא. מי שהיה אבל על אביו או אמו, שאינו רשאי לגלח עד שיגער בו חבריו אחר שלשים יום לאבלו, והגיע הרגל בעת שחסרו לו ימים אחדים מן השלשים, ובחול המועד נשלמו לו כל השלשים של ימי האבל, וגערו בו חבריו, מעיקר הדין מותר לו לגלח בחול המועד, בין אם הוא חול המועד סוכות, ובין אם הוא חול המועד פסח שיש בו חומרא של גילוח בתוך ימי העומר, בכל זאת מותר לו לגלח, ואינו צריך התרה. (א)

אבל על אביו או אמו ששלמו ל' יום של אבלו בתוך ימי חול המועד

השלשים, ונשלמו בחוה"מ, וגערו בו ביום שלשים, או למחרת, יהיה אסור לו לגלח במועד, משום שלא היה יכול לגלח קודם הרגל, דקי"ל דלא מהני גערה קודם יום ל', וכל שלא הגיע זמן היתר לגלח קודם יו"ט, אינו רשאי לגלח בחוה"מ. אולם יש לדחות ולומר שהרגל מבטל גזרת שלשים אפי' לאביו ולאמו, אלא שחסרה לו הגערה, ולכן לא היה אפשר לו לגלח קודם יו"ט, והגערה היא תנאי חיצוני להתיר לו הגילוח, ולא דמי להיכא שלא שלמו לו ז' ימים קודם הרגל, שחסר לו מתוך ימי האבל עצמם.

והנה בשיורי כנה"ג (סי' תקלא גה"ט אות ג) הביא שהגאון רבי יוסף אישקאפא אסר לגלח במועד אף שלא היה יכול להסתפר בערב הפסח, ושחכמי עירו חלקו עליו והתירו, ובשיורי כנה"ג שם פלפל בסוגיא דידן, והכריע לאסור, [ע"ש, דבשלמא חל ז' בשבת ערב הרגל, דאם לא היה שבת היה יכול לגלח ערב הרגל שקודם הרגל, שכבר נשלם אבלותו, ולא נכנס ברגל באיסור גילוח, יכול לגלח בחוה"מ. אבל בכגון זה דנדרון שלנו, שלא נשלם אבלותו קודם הרגל, ולא יכל לגלח קודם הרגל, לא הותר לו להסתפר בחוה"מ]. וכן העלה לדינא הא"ר (תקלא סק"י). וכ"כ בנו"ב (קמא א"ח סי' יד).

אולם מרן החיד"א במחז"ב (סי' תקלא סק"ב) האריך למעניתו בזה, והביא דברי האחרונים הנ"ל, והשיב על דבריהם, והעלה להתיר. ושכ"פ להקל מהר"ם חאגיז בתשו' שהובאה בשו"ת הלכות קטנות (ח"א סי' רפה), שכתב, שאף את"ל לא יצא הדבר מידי ספק, כיון שאיסור גילוח במועד אינו אלא מדרבנן, אזלינן לקולא. ודומה למי שהתירו לו נדרו בתוך ימי הרגל, שמותר לו לגלח, וכמ"ש

(א) ז"ל הרמב"ם (הל' יו"ט פ"ז הי"ז, יח), כל מי שא"א לו לגלח ולכבס בערב יו"ט, מותר לכבס ולגלח במועד. כגון אבל שחל שביעי שלו ביו"ט, או בערב יו"ט, והרי הוא שבת, שא"א לגלח. [והמגיד משנה תמה ע"ז, שאם חל שביעי שלו ביו"ט, לא בטלה ממנו אלא גזרת שבעה, ואינו מגלח. ואף לא רוחץ ולא סך עד שיכנס יו"ט, וכמ"ש בהל' אבל (י.ו). וכתב שהוא ט"ס. וכתב מרן הב"י (סי' תקלא) נראה שאפשר ליישב דברי הרמב"ם הם לצדדין, וה"ק, כל מי שאי אפשר לו לכבס ולגלח בערב יו"ט מותר לכבס ולגלח במועד. שאם חל שביעי שלו ביו"ט, מותר לכבס במועד. ואם חל בערב יו"ט והוא שבת שאי אפשר לגלח בו, מגלח במועד. ודבר פשוט הוא דכ"ש אם חל שלישי או חמישי שלו ביו"ט, דפשיטא שלא יכל לכבס בערב יו"ט, שמותר לכבס במועד].

וכתב בס' טבעת המלך שם: נשאלתי במי שהיה אבל על אביו, שא"א לו לגלח אלא אחר שלשים יום שלמים, ולאחר שיגער בו. (וכמו שנתבאר בשו"ת יבי"א ח"א חיו"ד סי' כה). ונסתיימו ימי אבלו בחוה"מ, וגערו בו חבריו, האם מותר לו לגלח במועד. והנה בגמ' מ"ק (יז:) איתא, דתנא דידן ס"ל כרבנן דאמרי לא אמרי' מקצת היום ככולו ואכתי לא שלים אבלות דשבעה. ופירש"י, דס"ל שבעה שלמים בעינן, ואכתי לא שלים אבלות דשבעה קודם הרגל (כשחל שביעי שלו בשבת ערב הרגל), ולא הוי אנוס, דאפי' לא הוה שבת לא מצי לגלח בערב הרגל, להכי אינו מגלח במועד. עכ"ל. ולכאור' יש להוכיח מכאן, שאבל על אב ואם, שצריך שלשים יום שלמים לתספורת, ואין הרגל מוציאו מגזרת שלשים, (תוס' שם כב: בשם הירושלמי), ונשאר לו ימים אחדים לסיום ימי

בש"ע (סי' תקלא ס"ד), כן הדבר הזה, שכיון שהיה אנוס ולא היה יכול לגלח בערב הרגל, מותר לו לגלח בחוה"מ. ע"ש. וזה כמ"ש בברכ"י (סי' תקמח אות ז), בשם הרב פרח שושן (בשו"ת שערי ישועה בכ"י סי' ז), שאם שלמו במועד ל' יום של האבל על אביו וגערו בו חבריו, מותר לגלח בחוה"מ. ואם מגלח לכבוד יו"ט האחרון מצוה קא עביד.

וכן הגאון זרע אמת (ח"ב חיו"ד סי' קנד) הביא מ"ש השיירי כנה"ג (סי' תקלא) שיש מחלוקת בזה, שמהר"י אישקאפא אסר, וחכמי עירו התיירו, והשיורי כנה"ג הסכים לאסור, וכתב שעכ"ז למעשה יש לנו להתיר, משום שרבו המתירים על האוסרים ואפי' אם היתה מחלוקת שקולה, כיון דהויא מילתא דרבנן אית לן למיזל לקולא. וכבר בא חכם הא"ר וסתר ראיותיו של השיורי כנה"ג. וכן אני מורה ובא להקל וכדברי תשובת הלק"ט. עכת"ד. וכ"פ מהר"א ענתבי בס' חכמה ומוסר (דרך חקיק סי' קפג). וכן בשו"ת פעולת צדיק (ח"ג סי' ריז) הסתמך ע"ד הלק"ט הנ"ל, דלא כשיורי כנה"ג, ושכן הסכימו עמו להקל החברים יצ"ו, שהלכה כדברי המיקל באבל. וכן נעשה מעשה. ע"ש.

ומצאתי שכן מפורש בהדיא בחי' תלמיד רבינו יחיאל מפאריש (בפ"ג דמו"ק עמ' צה), וז"ל: ונראה לי שאם כלו לו ל' יום לאבלו על אביו בחוה"מ וגערו בו חבריו, מותר לגלח במועד. דהוי שפיר אונסא דמוכח, כיון שצריך גערת חבריו ושכניו. עכ"ל. (ובהערת הרה"ג המו"ל תלה הדבר במחלוקת הרא"ש והרמב"ן כנ"ל. ע"ש. ועיין במחז"ב הנ"ל). ונראה שאילו ראוהו הרבנים האוסרים, לא היו חולקים עליו. וכן העלה להלכה הגר"י רוזנטל בס' משנת יעקב על הרמב"ם (זמנים עמ' רגג). וע"ע בספר ישועות יעקב (סי' תצג סק"ב), ונמאו"י (מו"ק יד:). ובשו"ת יבי"א (ח"א יו"ד סי' כה. ובח"ט או"ח סי' עט אות יח), [ע"כ מס' טבעת המלך].

וז"ל מרן אמו"ר בחזו"ע על אבלות: והנה בשו"ת נו"ב (חא"ח סי' יד) רצה מתחלה להוכיח מדברי רש"י הנ"ל לאסור, ושוב כתב לתלות דבר זה באשלי רברבי, שלדעת רש"י והרא"ש אסור לגלח בחוה"מ, ולדעת הרמב"ן יש להתיר, ומרן הש"ע ביו"ד הכריע כהרמב"ן, וא"כ

אין מקום לתפוס על המתירים שיש להם ע"מ שיסמוכו. וכ"ש בזמנינו שמגלחים זקנם ותיכף אחר שנים ושלשה שבועות, השער הצומח בזקנם דומה כקוצים בעיניהם ובעיני כל רואיהם, וכמעט יום לשנה יחשב, ונמצא שזמן הגערה הגיע קודם הרגל, אלא דלא מהני גערה קודם שלשים, לכן אף שאין הרגל מבטל שיעור גערה, מ"מ אם זמן שיעור הגערה הגיע, לד' הרמב"ם יש להקל וכו'.

והא"ר (סי' תקלא סק"י) כתב להקשות על דברי הכנה"ג וראיותיו, וכתב שנראה לו עיקר כסברת חכמי עירו של מהר"י אישקאפא שיש להקל, ובפרט שעיקר האיסור אינו מה"ת וכו'. וגם מרן החיד"א (בברכי יוסף סי' תקמח סק"ז. ובמחז"ב סי' תקלח סק"ב), הבי"ד מהר"י זיין כל שעברו ל' יום בתוך הרגל, וגערו בו בחוה"מ, מותר לגלח במועד.

ואמנם בשו"ת שביתת יו"ט (חיו"ד סי' יב) פסק להחמיר. מ"מ אין דבריו מחוורים, ושור"ב בשיו"ב (יו"ד סי' שצט סק"ב) שהביא דברי השביתת יו"ט, והשיג על דבריו, וסיים, דמ"ש שם ששמע שבאר"י נהגו להחמיר כד' הכנה"ג, מי יאמין לשמועתו, כי באמת אין מנהג כזה באר"י. ע"כ. ועיין בעקרי הד"ט (חיו"ד סי' לו אות מא) שהביא בשם שו"ת עדות ביהוסף בן סאמון (ח"ב סי' כג) שפסק להתיר. והוסיף שכ"פ מהר"ר חנן דוד בסוף שו"ת בני יצחק (סי' יב), והסכים לדברי הרב המני"ח בשו"ת הלק"ט הנ"ל להקל. וכתב בעקרי הד"ט שם שמנהג קדמון בעירו להתיר בפשיטות. ובשו"ת ידיו של משה (חיו"ד סי' יח) הביא דברי הלק"ט (סי' רפה), שהתיר לגלח בחוה"מ, והוסיף, וכן שמעתי משם הגאון מהר"י בכר דוד (מחה"ס דברי אמת), שהיה מורה להתיר. וגם אני עשיתי מעשה בעצמי שנפטר מר אבי בט"ו אדר, והסתפרתי בחוה"מ.

ובשו"ת יבא הלוי (דף לה ע"ג) הביא דברי הלק"ט, ודברי הברכ"י בשם מהר"י זיין, ודברי הרב ידיו של משה, שכתבו להקל, וכתב, שכן נראה פשוט דהכי נקטי. וכ"ש דאבל קי"ל הלכה כדברי המיקל באבל. ומהר"א טולידו בס' דברי חפץ (דף מד). הביא בשם מהר"י פאסי להקל בזה,

ואולם בשו"ת בית דוד (חאו"ח סי' שיה) כתב, דבנ"ד אינו יכול להסתפר, ואין לומר שכיון שלא גערו בו לא היה יכול לגלח בערב הרגל, יגלח ברגל, שהרי הסכמת הפוסקים שדוקא באותם המפורשים בגמ' יכולים לגלח, משום שהם אונסים מפורסמים, משא"כ בשאר אונסים, שאינם ידועים לכל. וה"ע מי מכיר שלא גערו בו. ע"כ. והביאו בשו"ת חסד לאברהם אלקלעי (חיו"ד סי' יז, דף קיג:).

ונראה שהואיל והותר לאבל ששלמו לו שלשים במועד להסתפר בחוה"מ, אף זה כיון שהעולם יודעים שהיה אבל ולכן לא הסתפר קודם הרגל, בכל אופן יש להתיר לו לגלח בחוה"מ, מפני שלא גערו בו קודם הרגל. ודמי למי שנדר שלא לגלח, ונשאל על נדרו ברגל שהותר לו לגלח בחוה"מ. (ש"ע סי' תקלא ס"ד. וע"ע בכף החיים שם אות כא).

[ואף שמרן הב"י פסק להחמיר כדברי הרשב"א, שחולה ונתרפא אינו מגלח בחוה"מ, שאין להתיר אלא רק לאותם השנויים במתני, מ"מ בבתי כנסיות (סי' תקלא) כתב בשם רבו, שאילו היה מרן רואה דברי ההשלמה שפסק בזה להיתר אפשר שהיה פוסק להקל, דספקא דרבנן לקולא. לכן נ"ל הלכה למעשה שהמיקל לא הפסיד. ע"כ. ובשו"ת עמק המלך (סי' יז) כתב, שלפי דעת הרשב"א, היינו טעמא, משום שבכל השנויים במשנה העיכוב מלגלח קודם המועד בא מצד אחרים, אבל חולה שנתרפא העיכוב בא מצדו ומאן מפיס אם היה הגילוח קודם המועד מזיק לו או לא. ע"ש. ולדבריו גם מי שלא גערו בו, מותר לגלח במועד דהוי מצד אחרים. ודו"ק.] ולא יהא אלא ספק, הואיל ואיסור זה אינו אלא מדרבנן, ספק דרבנן לקולא. (כמ"ש הבית דוד עצמו בחיו"ד סי' קצה).

ו**חנה** אם אירע דבר זה בחוה"מ פסח, דנו האחרונים משום האיסור בתספורת בימי העומר, והישועות יעקב (סי' תצג סק"ב) פסק שאין להחמיר, ומותר לו להסתפר בחוה"מ פסח. והחסד

ולעומתו מהר"ש בכ"ר צבי כתב לאסור, ושלה פסקו להגאון ר' אליעזר די טולידו (מחבר שו"ת משנת רבי אליעזר) ודחה דברי האוסר, והעלה להקל, וסיים, שכיון שהיא מחלוקת במידי דרבנן נקטי' לקולא כדברי המתירים. והובא בשו"ת חסד לאברהם (חיו"ד סי' חי). וכתב במסקנתו שם (דקי"ד:), שכיון שרבו המתירים לגלח בחוה"מ אחר גערה, ולרוה"פ איסור מלאכה בחוה"מ אינו אלא מדרבנן, יש להקל אפי' בחוה"מ פסח במקום שנוהגים להסתפר בר"ח אייר וכו'.

ובשו"ת באר המים (או"ח סי' כב אות ב בהגה), כתב שבאו לידו תשובות הגאון בעל חשק שלמה על חו"מ כתיבת יד, וראה שנשאל בזה (בסי' כז), והעלה להתיר, וכן עשה מעשה רב בחוה"מ דסוכות. ע"ש. ותשובת הגאון חשק שלמה היא לו נדפסה בשו"ת מכתב שלמה (סי' כז), ולמד דין זה להקל, ממה שפסק מרן בש"ע (סי' תקלא ס"ד), שהמנודה שהתירו לו בחוה"מ, מותר לו להסתפר במועד, וכתב, ולא מצאתי ידי ורגלי במ"ש בשו"ת כנה"ג לאסור, דמה יענה על ראייה זו, שהרי המנודה נכנס באיסור גילוח במועד, ועכ"ז התירו לו להסתפר במועד. ושוב מצאתי בשו"ת בית דוד (יו"ד סי' קצה), שפסק להקל, והביא שכ"כ בשו"ת הלק"ט (ח"א סי' רפה), ונתן טעם לשבח ע"ד הלק"ט, ושמתני שכיוונתי לדעתם. וקי"ל הלכה כדברי המיקל באבל. ע"כ. וכ"כ בבית אהרן קריספין (מע' א סוף אות א), ובחכמה ומוסר (דרך חקין סי' קפג). ועיין בשו"ת מכתב לחזקיהו (סי' יא). ובס' יקהל שלמה (דף ע:). ובס' מנחם אבלים (דף סח:). ועיין בכה"ח (סי' תצג ס"ק כה, וסי' תקלא ס"ק לג).

ולענין הלכה כיון שמצאנו מפורש לתלמיד רבינו יחיאל מפריש שכתב להתיר, הכי נקטי'. ויש להתיר לו לגלח גם בחוה"מ דפסח.

ולכאן' נראה שה"ה באבל על אביו ואמו, שהגיע יום ל' קודם הרגל, אך מכיון שלא גערו בו לא הסתפר, וגערו בו בחוה"מ, שיכול להסתפר, כיון שלא היה יכול להסתפר קודם הרגל.

יב. מי שחזר בתשובה בחול המועד, אסור להסתפר ולהתגלח במועד. אך אם יש לו שיער ארוך כאשה, מותר לקצר השער בלבד ולסדרו, אבל לא בצורה של יפוי, אלא כגון גזיזת הקוקו בלבד. (כ)

שהמנהג שלא להסתפר בימי הספירה אינו מן הדין, אלא מנהג בעלמא, כל שחל בהם יום שלשים לבלו, יכול להסתפר ביום מלאת השלשים. וכ"כ בשו"ת פני אהרן (א"ח סי' יט).

ואין צורך בהתרה, דכיון שאינו מבטל מנהגו לגמרי, אלא רק אותה שנה שאירע לו בה אבל בתוך ימי הספירה, ובשנים הבאות חוזר למנהגו, נקטי' כדברי הדגול מרבבה (י"ד סי' ריד), דבכה"ג א"צ התרה. וכ"כ מהר"י עייאש (סי' תקנא סי' בהגה). וכן פסקו הרבה אחרונים, ומהם בס' יד שאול (סי' ריד. להגאון שואל ומשיב), ובשו"ת חתן סופר (סי' ג), ובשו"ת מהרי"ץ דושינסקי (ח"א סי' פז), ובשו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' לא, וח"ד סי' ל), ובשו"ת שרגא המאיר (ח"ג סי' סח אות ג, וח"ד סי' א), ובשו"ת מנחם משיב (סי' לג). וע"ע בשו"ת יבי"א (ח"י י"ד סי' כ).

לאברהם (חיד"ו סי' יח), כתב, שאם הוא מן הנוהגים להסתפר בר"ח אייר מותר לו להסתפר בחוה"מ, אבל אם הוא מן הנוהגים כפסק מרן, שלא להסתפר בר"ח אייר, אסור בתספורת גם בחוה"מ. ובס' בית אהרן קריספין (דף לג ע"ד) כתב, שאם הוא מן הנוהגים כמרן שלא להסתפר בר"ח אייר, יעשה התרה על מנהגו שנהג איסור בתספורת בימי העומר, ויסתפר.

ונראה שיש לדמות נידון זה לנידון הב"ח (סי' תקנא), שאבל שחל יום ל' לאבלו בתוך ימי בין המצרים, (שמנהגם שלא להסתפר החל מ"ז בתמוז, כמ"ש הרמ"א סי' תקנא ס"ד), מותר לו להסתפר, שכיון שאינו אלא מנהג, אין להחמיר בו לאבל. ע"ש. וכ"כ בשירי כנה"ג (סי' תקנא הגהות ב"י אות טו). הילכך גם למנהגינו שאין מסתפרים אלא עד יום ל"ד בבוקר, כמ"ש מרן בש"ע (סי' תצג), כיון

דין תספורת בחול המועד לבעלי תשובה

בשו"ת יוסף אומץ (סי' מה) שגם למנהג אשכנז, לא יגעו בראש ובזקן אפי' במספרים, כיון שיש"א דלא תגע בהם יד, וזה הוי רק מנהג בעלמא ודוקא באשכנז ואביזרייהו נהגו כן. ודלא כהרב שבות יעקב (ח"ג סי' צ) דנראה דלא קפיד אלא על תער. וע"ש לגבי מצות תגלחת הלויים שבמדבר, אם העבירו תער גם במקום הזקן והפאות.

וע"ש בתרוה"ד טעם נוסף, שהרא"ש פסק כלישנא בתרא דקטן שנולד אפי' קודם המועד שרי לגלח במועד, משום דגזירת חכמים שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול לא שייכי בקטן. ונראה דהבא לטהר כה"ג לא שייכי הגזירה כולי האי. ע"כ. ומרן בב"י לא הביא טעם זה, ואפשר שקיצר. אך בלא"ה כתב מרן שאצלינו אין מנהג כזה.

יב הנה לגבי תספורת לבעלי תשובה למנהג אשכנז, מרן הב"י כאן הביא מתרוה"ד (סי' פו) שמי שהמיר דתו ובא ליטהר במועד, מותר לגלחו במועד כדי לטובלו ולהכניסו לדת האמת. כיון שנוהגים לגלח בעלי תשובה כאלו, ע"פ ר' משה הדרשן (רש"י במדבר ח, ז), וקי"ל דנזיר ומצורע מגלחים במועד, אפי' שהיה להם פנאי לגלח קודם, בכדי שלא יהו קרבנם. ובעלי תשובה נמי נראה להתיר, כדי שלא יהו כמה מצוות, דלא מצרפינן ליה לכל דבר שבקדושה עד שיגלח ויטבול, ואע"ג דודאי אינו מעכב, מ"מ מנהג אבותינו תורה היא וכדאסמכין אקרא, ודחינן גילוח דרבנן מקמיה. ע"כ.

וכתב מרן, דהיינו למנהג אשכנז, אבל אנן דלא נהגינן להצריך לבעלי תשובה גילוח כלל, פשיטא דאין מגלחין במועד. וכתב החיד"א

יג. קטן מותר לו להתגלח בחול המועד. ויש אומרים שכל זה אם יש לו שער הרבה ומצטער. ויש אומרים דבכל גווני שרי, כיון דלאו בר מצוות הוא. וכן עיקר. וקטן נחשב עד שיגיע גיל מצוות. (יג)

קטן מותר לו להתגלח בחול המועד

קטן מותר לגלח במועד, אפי' נולד קודם הרגל. וכתב הרמ"א, ואפי' בפרהסיא שרי. ועיין בכה"ח (ס"ק כה).

ובמ"ש הנימוק"י, דלא אמרי' בקטן שמא יכנס כשהוא מנוול ברגל, דלאו בר מצוה הוא. כ"כ הלבוש, דבקטן לא שייך למיגזר שלא יכנס למועד כשהוא מנוול דלאו בר מצוה הוא. וכ"כ הט"ז. גם המג"א כתב, דלא שייך ביה טעמא שלא יכנס למועד כשהוא מנוול דלאו בר מצוה הוא. ויש לעיין לגבי חרש ושוטה, אם מותרים לגלח במועד].

(יג) הנה לגבי קטן, יש בזה תרי לישני בגמ' (מו"ק יד:) אם קטן מגלח בחוה"מ, ופסקו הרמב"ם (פ"ז הי"ט) והרא"ש, כלישנא בתרא שקטן מותר לגלחו במועד לא שנא נולד במועד לא שנא נולד מעיקרא. והרי"ף לא הכריע, ואפשר שסמך דמסתמא הלכה כל"ב. וכתב הרא"ש הטעם, דלא שייך בהאי גילוח שלא יכנס מנוול לרגל. ובנמוק"י שם כתוב, קטן מותר לגלחו, פי' אם יש לו שער רב ומצטער, מותר לגלחו, ולא אמרי' והלא יכנס ברגל כשהוא מנוול, דלאו בר מצוה הוא ולא גזרינן קטן אטו גדול. והובא בב"י. וז"ל מרן (ס"ו):

קטן שאין לו צער מריבוי השער ורוצים לגלחו לנוי לכבוד החג

אין לו בזה צער, לא התירו. אולם יש לפרש שהעיקר שלא יהיה הגילוח לחנם, ופעמים בקטן אין בזה יפוי לכבוד המועד. אבל אם יש בזה יפוי, איה"נ מודו דשרי.

וז"ל הריטב"א (שם יד.) קטן הנולד במועד מותר לגלחו, פרש"י, אם השער מצער, ודברי פי חכם חן, דאי "לצורך תיקון גופו" או לצורך רפואה, פשיטא, ואפי' בנולד קודם המועד, דהא אפי' מבהמה אין מונעין רפואה. ע"כ. ומבואר שגם לשי' רש"י מותר לגלח את הקטן לצורך תיקון גופו.

ובשלחן גבוה (אות יב) כתב, שסתמות הפוסקים משמע שמותר לגלח לקטן אפי' שאין לקטן צער בזה. ע"כ. וכן מוכח לכאורה מהפוסקים שדנו לגבי תגלחת החלאקה, ואפי' להשהות את השמחה לחוה"מ. וראה גם בשו"ת נחפה בכסף (ח"ב דף יח.). ועיין בכה"ח (אות כו, ואות ל.) ובמג"א נסתפק בקטן שנראה כגדול, די"ל שלא יסתפר בפרהסיא. [וזה דלא כמ"ש במור וקציעה (ס"ס תקלא), שבקטן הנראה כגדול אסור להתגלח כלל, ויותר נראה דמשהגיע לחנוך, אסור כגדול. ע"כ. והטעם שלא אסרו

ויש שכתבו, שקטן שאין לו צער מהשערות רק שאביו ואמו רוצים לגלחו כדי לייפותו, אין להתיר בזה, דלא חשיב צורך המועד להתיר מלאכה. (ע' שש"כ פרק סו הערה קכו, ובשלחן שלמה עמ' קמה, בשם הגרשז"א.) וכ"כ בערוה"ש (ס"ו) דזהו כשיש לו הרבה שיער ומצטער דמיקרי צורך הרגל, אבל בלא"ה אסור. וכ"ה במשנ"ב (ס"ק טו). וכ"כ בכה"ח (אות כו) בשם הרב מקרא קודש (אות ו) שלא התירו רק אם יש לקטן צער הרבה.

אכן יש סברא לומר שיש בזה כבוד למועד כאשר מתייפה לכבוד הרגל, וא"צ שהקטן ירגיש שמחה בזה.

והנה אף שרש"י (מו"ק יד.) כתב, מותר לגלח במועד שער ראשו המצער. וגם המאירי (מו"ק יד:) כתב, קטן שהיה שער מצער מותר לגלחו במועד, כל זמן שמכיר בו שהשער מצער. וכן הר"ן (יד.) כתב, מותר לגלחו אם השער מצער. וכ"ה בר"י מלוניל שם. [ובנמוק"י (שם ז.) כתב, פירוש, אם יש לו שער רב ומצטער מותר לגלחו, ולא אמרי' והלא יכנס ברגל כשהוא מנוול, דלא בר מצוה הוא דלא גזרינן קטן אטו גדול]. ומשמע לכאורה שאם

משום מצות חינוך, י"ל משום שכאן הוא כעין קנס, ולא קנסו לקטן. וכ"כ במש"ז (אות ו) מטעם דלאו בר מצוה

הוא. וע"ע בתרוה"ד (ס"ס פו). ועיינן בזה בקרן אורה (מ"ק יד.).

שמחת החלאק"ה לקטן בחול המועד, ומקורות למנהג ישראל בזה

והגאון רבי אברהם הלוי בשו"ת גנת ורדים (בקוני' גן המלך סי' סב), כתב, שמותר להשהות שמחת תגלחת הקטן (אחר מלאת לו שלש שנים), לעשותה בחוה"מ בשמחה ושירים, ומגלחים אותו ע"י ספר ישראל. ואע"פ שאסור להסתפר במועד, מותר לגלח הקטן אפי' ע"י אומן ישראל, וכמו שפסק מרן בש"ע (סי' תקלא ס"ו) שמותר לגלח הקטן בחוה"מ. והובא בקצרה בבאר היטב (סק"ז), ובשערי תשובה (סק"ז).

מהרי"ד מלאדי דף קסט: שטעם ע"ד הסוד והרמז). אולם אין הכרח למנהג זה אצלנו. ומסתמא שאינו מנהג קדמון. ובספר כתר שם טוב (גאגין ח"א עמ' תקצא), כ' שבא"י נוהגין לגלח במלאות לילד ד' שנים. ואף שבשו"ת לבושי מרדכי (סי' צט) כתב שאין לזוז ממ"ש בשו"ת ערוגת הבושם (חא"ח סי' רי), שלא להקדים יום התגלחת לפני ג' שנים, אפי' כשיש לקטן צער מכובד השערות כמו בקטן חולה. שמנהג ישראל תורה. וגם בשו"ת מהר"ם בריסק (ח"ב סי' צח) כתב להחזיק מנהג החסידים המדקדקים שלא לגלח השערות קודם הג' שנים, ושמיניה אין לזוז זיו כל שהוא. ועוד הביאו משו"ת תורת יקותיאל (סי' מז) שבאותו יום של החלאק"ה, יש למהר לגלחו, שזה צורך היום, ויש לגלחו בו ביום, כדי להסיר ממנו הערלה.

וכ"כ בשלחן גבורה (סי' תקלא ס"ק יג), שכן ראה פעה"ק ירושלים בחוה"מ של סוכות שעשו כן "בביהכ"נ" בשמחה וגילה ע"י ספר ישראל. וכ"כ בספר מזבח אדמה (דף ז ע"ד), שכן המנהג בירושלים ת"ו.

מ"מ להלכה גם לאותם שנהגו בזה, כאשר יש צורך נכון, אין זה נחשב שינוי מנהג.

וכ"כ בשו"ת נחפה בכסף (ח"ב דף ז) במעשה שהיה בחוה"מ של סוכות שנת תקי"א, שגילחו תגלחת ראשונה לקטן עם ספר אומן ישראל, בתופים ובמחולות בפרהסיא, כמו שנוהגים לעשות בשביל חיבוב מצות הפאה שמניחים לו. ויש למנהג זה ע"מ לסמוך.

ובן בשו"ת פעולת צדיק (ח"ג סי' רלו) כתב, רק שעושין שמחה בתגלחת הראשונה, ואפי' מקדימין קודם גיל שלש, וז"ל: הנהוג כשמתחילים לגלח לקטן כבן ב' שנים או ג', עושים סעודה ומחולות, וקורין לה סעודת מצוה, וכן שמעתי כמה פעמים ממו"ז. והטעם לזה עפ"ד האר"י, שבכל פעם שעושה מצוה, אין דין בעשיה, אלא צריך שיכוין בעשייתה שמקיים מצות בוראו במה שצוהו. וכגון כשמסתפר, יכוין שאינו מניח שיחתכו לו הפיאה של ראש משני צדדיו, וגם אינו משחית פאת הזקן וכו'. ע"כ. ומזה אנו למדים ג"כ שזו מצוה במה שאינו מניח לגלח הפיאות. ואע"פ שזה קטן הוא, המצוה היא של האב, כשאר מצות שמוטל על האב לעשות לבנו קטן. ושם (ח"ג סי' רמח) כתב, שנוהגים לגלח לקטן תגלחה ראשונה אפי' כבן ג' או ד' שנים ובפרהסיא, ומשהין התגלחת עד חוה"מ, ואין בזה מערבין שמחה בשמחה, וגם נוהגים להכות בכלי זמר לשמחת המצוה. וכ"ה סתמות הפוס' שלא גזרו

וכבר הזכרנו בילקו"י על ספיה"ע, שהאר"י ז"ל גילח את בנו הקטן במירון על יד קבר רשב"י, [בל"ג בעומר] ועשה שם משתה ושמחה. וכמ"ש בכה"ח (סי' תצג ס"ק כו). וע"ע בספר חכמה ומוסר (דרך חקיק, הל' פסת אות ג).

ולפי המבואר מותר לעשות חלאקה לקטן בחוה"מ, בין אם כבר הגיע הקטן לגיל שלש שנים ובין אם מעט לפני כן, ולא דוקא בל"ג בעומר. ואף שבחזו"ע הוסיף בסוגריים בתוך דברי הגו"ר "אחר מלאת לו שלש שנים", נראה דאורחא דמילתא נקט, שרבים נוהגים כן, אבל לאו דוקא הוא.

וייש שכתבו שיש מנהג להמנע מלגלח את התינוקות עד מלאת להם ג' שנים, כדי לחנכם אז במצות פאת הראש (ע' בסידור עם פ')

היארציי"ט שלו. ע"כ. (וישב הים ח"ג סי' כט). אולם אינו נכון, ובעבר לא היה מנהג זה אצל הספרדים.

ובשו"ת דבר משה (ח"א אור"ח סי' מה) העלה ג"כ להתיר לגלחו בחוה"מ ע"י ספר ישראל, כיון דע"י ספר גוי אין כ"כ שמחה. או מטעם שאין זה סימן טוב לספר את הקטן בתגלחת ראשונה ע"י גוי. כיון שיש חסידים ואנשי מעשה שנוהרים ע"פ דברי האריו"ל שלא להסתפר ע"י גוי כלל וכלל.

וכן העלה בשו"ת דברי יציב (ליקוטים סי' צד) שיכול לגלח את בנו בן ג' שנים בחוה"מ, וטוב שיעשה כן במירון על ציון הרשב"י הקדוש. [או על יד ציון שמואל הנביא, או שמעון הצדיק].

ובקובץ מבית לוי (תשנ"ח עמ' כ) כתב, שאף שאסור לגדול לספר את הקטן, וי"א שזהו אף בקטן שלא הגיע לחינוך, מ"מ תספורת חלאקה מותרת אף בשבוע שחל בו ט"ב, אף שראוי להקדימו לפנ"כ.

וע"ע בתש' רדב"ז (ח"ב סי' תרח) שהנודר לגלח את שערות בנו בציון שמואל הנביא, נחשב נדר גמור כנדרי צדקה, כמו שנהגו בכל הגלילות, לפי שהיו רגילים להביא נדרים ונדבות ונותנים משקל השער לצורך המקום להדליק עליו נרות וכו', וגם חלק לעניים ולצורכי ציבור.

ובשם הגר"ח קנייבסקי שלי" כתבו, שהמנהג הוא שלא לגלח קטן בחוה"מ אפי' תגלחת ראשונה (תורת המועדים סי' תקלא סק"ה), ואפי' להוריד רק כמה שערות כמו שהולכים כיום אצל הרבנים שיגזזו מעט שיער, ויברכו את הילד (כ"כ בשמו בס' יו"ט וחול המועד כהלכתם עמ' סו). ע"כ. גם בספר מועדי הגר"ח (יו"ט תשובה רסא) כתב בשמו, שאסור לעשות חלאקה בחוה"מ. ע"כ. וכ"כ בהליכו"ש (ספירת העומר עמ' שסה) שאינם נוהגים לגלח הקטן בחוה"מ אלא להמתין לל"ג בעומר. ע"ש. אך הדבר צ"ע, דא"א לקבוע בזה מנהג. [ומה גם, שבשביל קביעת מנהג לאיסור יש תנאים רבים, כמו שהבאנו בכמה דוכתי ממהר"י אירגאס בשו"ת דברי יוסף (סי' מה), שיש ה' תנאים בזה. א. שהכל קיבלו עליהם לנהוג כן לעולם. ב. שידעו שמן הדין מותר ורצו לנהוג איסור משום סייג.

על קטן איסור תגלחת במועד. ודלא כמ"ש במג"א דדוקא ששערו גדול ומצטער. עכ"ד.

ומ"ש בשו"ת ערוגת הבושם הנ"ל שמנהג חסידים ואנשי מעשה, להשהות תגלחת בניהם הקטנים עד לגיל ג' שנים, מנהגם תורה הוא, וסמך לזה מהמדרש (פ' קדושים), כי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל, רמז לקטני בני ישראל, כי האדם עץ השדה, ונאמר שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל, שעדיין אינו יכול לדבר היטב, ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הלולים לה', שאז מתחיל ללמדו פסוקי תורה. ומכאן גם לענין מצות חינוך בהנחת הפאות ויתר המצות, כשמתחיל להיות בר הבנה. ע"ש. [וכ"כ בשו"ת אפרקסתא דעניא (סי' קסא), ושיש סמך מזה למה שעושים בל"ג בעומר שהוא יום הלולא דרשב"י, וכמ"ש קודש הלולים לה', כי יום ל"ג בעומר הוא יום שמחה וחדוה לכבוד רשב"י. וע"ע בשו"ת מהר"ם בריסק (ח"ב סי' צח, צט)]. במחכ"ת אינו מוכרח, שהרי לא נתפרש בו ענין התספורת הראשונה, אלא מה שמחנכו לדברי תורה, שמאז מתחיל לדבר יותר יפה. ואפשר שגם רבינו האר"י ז"ל שגילח ראש בנו הקטן במירון, לא הקפיד שיהיה בגיל שלש שנים, שהרי לא פורש שהיה בנו בגיל שלש שנים. וכ"כ בשו"ת ויצבור יוסף (בר שלום ח"א חיו"ד סי' נד) דלאו דוקא בגיל שלש. ע"ש. וגם אפשר שרבינו האר"י לא דייק שיהיה בל"ג בעומר, רק משום שבלא"ה היה מנהגם לעלות מירונה באותם ימים ויש שאמרו בשם החזון איש שאמר שקשה לזכרון למי שיקדים לפני ג' שנים. ובאגרות הקודש חי"א (עמ' ה') כתב, שנהגו שלא לגזוז אפי' לתקן קצת. ע"ש. וע"ע בס' שערי הלכה ומנהג ח"ב (עמ' שא). אולם מרן אאמור"ר לא הקפיד בזה אצל רוב בניו. ואמנם חכ"א כתב, שגם לדידן [בני ספרד] אין לספר שערות הקטן רק אחרי ג' שנים. שהרי לפי התנחומא ועוד, נוהג דין ערלה בקטן. וממה שכתבו הפוס' שעושיין שמחה בתגלחת ראשונה של הקטן. מוכח מזה שהיה המנהג לגדל שערות ראש הקטנים עד זמן אותה התספורת הראשונה. ואז היו מניחים לו פאות. והמנהג הוא לעשותה דוקא על קבר צדיק, ואפי' אם אינו ביום

יד. חולה שנתרפא בחול המועד, ולא נסתפר קודם החג מפני חוליו, וכובד השיער גורם לו נזק, מותר לו להסתפר בחול המועד, כיון שאינו עושה אלא משום רפואה. (יד)

את פאת הראש. והשיב הגרי"ז שאכן יש מצוה לעשות פאות, והוכיח כן מדברי הרמב"ם (הל' עכו"מ פ"ב ה"ז) שכתב, אין מגלחין פאות הראש כמו שהיו עושין עכו"ם. הרי שטעם פאות הראש הוא כדי להכיר שהלה הוא יהודי מזרע ישראל, ובעשיית הפאות לילד אנו עושין סימן שילד זה הינו יהודי. ולכן התימנים קורין לפאות "סימנים". ונשאל עוד מה המקור של הנוהגים להשאיר פאות ארוכות, והשיב, מלשון הש"ע (יו"ד ס" קפא ס"ט) "וכל רוחב מקום זה לא תיגע בו יד", ומפרשים שלא ליגע בפאות כלל וממילא נעשות ארוכות. ע"כ. [הגש"פ מבית לוי עמוד שה]. אמנם כמובן שהדיוק מהש"ע הוא לפלפולא. ובמק"א כתבנו אודות מנהג גדולי הספרדים שלא גידלו פאות.

ג. שיהיה המנהג מיוסד בשיעורו כראוי, שלא יחמיר יותר מדאי. ד. שיש בזה צד איסור בדבר והוא רוצה להחמיר יותר. ה. שלא ימשך מאותו מנהג שום צד קלקול ואיסור, או הפסד מצוה. ואם חסר אחד מהתנאים הנז' אינו מנהג. וא"א לחלוק סתם על דברי מהר"י אירגאס שאותם ביסס ע"פ הסוגיות].

ולחלכה אין כל הכרח להחמיר בזה. וגם הגרש"ז אויערבך (מבקשי תורה ס' הזכרון עמ' תקכד), כתב שמותר לעשות בחוה"מ תגלחת ראשונה לקטן, ומותר אף להשהותה ולעשותה בחוה"מ בכדי להגדיל השמחה, ואף מצוה איכא בזה, וגם נוהגים לנגן בכלי זמר לשמחת המצוה. ע"כ. ופעם נשאל הגרי"ז מבריסק אמאי עושים שמחה בתגלחת הקטן וקורין לזה "לעשות פאות", והרי אין מצוה בזה לעשות פאות, רק שלא להשחית

חולה שנתרפא בחול המועד, ולא נסתפר קודם החג מפני חוליו

דה"ט משום דהוי בכלל השנויים במשנתנו הוא זה, הא משום שלא היה יכול לגלח קודם המועד לא. ע"כ. והו"ד בב"י (סי' תקלא). וכ"פ בש"ע (שם ס"ג).

והנה בס' בתי כנסיות (דף צה). כתב, ומורי הרב בעל משכנות יעקב בשיטתו למו"ק כתב ע"ד מרן, אבל הרב בעל השלמה בשיטתו בכתב יד פסק להתיר בחולה ונתרפא, ואפשר שאילו היה רואה מרן דברי המתיר היה פוסק לקולא, כיון דהוי מידי דרבנן, ואף דהרשב"א רב גובריה, גם בעל השלמה לא נופל ממנו, ונ"ל הלכה למעשה שהמיקל במקום צער לא הפסיד. ע"כ.

[ויש' להוסיף שכ"כ בשיטה לתלמיד רבינו יחיאל מפריש (עמ' ה ד"ה ואדם), וז"ל: ומורי ה"ר יחיאל כתב, דלא מבעיא אומן שחלה בערב הרגל שאונסו ידוע לרבים, כיון דשכיחי גביה, שמותר לו לגלח במועד, אלא אפי' כל אדם שחלה קודם הרגל, ואפי' חש בראשו בלבד בערב הרגל, מותר לו לגלח במועד, דאית ליה קלא אצל שכניו

(יד) כ"כ בשו"ת זרע אמת (ח"ג ס' נה). והובא בילקו"י (מועדים עמ' תקכ). והנה התוס' (ד"ה אומן) כתבו, יש להסתפק אם חולה ונתרפא מותר לגלח במועד, אם מוכחא מילתא כי הנך דמתני'. ע"כ. והמאירי (מו"ק יג): כתב, ואע"פ שאין שבאי ישראל מוחה בידו לגלח מפני כבוד הרגל, מ"מ אין דרכו של אדם לגלח לא בשבי ולא בבית האסורין, ומכאן התירו חכמי הדורות לספר לחולה שנתרפא במועד, ואע"פ שקצת חולים יכולים לספר אין דרכו בכך, אלא שאין ראוי להקל ראש בזו אלא לפי מה שענין הדיין רואות. וע"ע במאירי (מו"ק יד. עמ' פא).

ובשו"ת הרשב"א (ח"ג ס' רעד) נשאל בדין החולה שנתרפא, והשיב, מסתברא לי שאסור לגלח במועד, דאם איתא דשרי הו"ל למתנייה בהדי הנך דמתני' דאלו מגלחין, ובהדיא אמרו בגמ' הא שאר כל אדם אסורים. ועוד יש להביא ראיה מהגמ' שם, קטן שנולד במועד מותר לגלח שאין לך יוצא מבית האסורים גדול מזה, למימרא

והרא"ה. וע"ע בשו"ת הרשב"א (ח"ה סי' ח) בדין מי שבישל מיו"ט ראשון ליו"ט שני, אם מותר לאכלו, דהויא בעיא דלא איפשיטא (ביצה יז), ופסק דכיון דהויא בעיא בדרבנן, דמדאורייתא איכא טעמא דהואיל ואי מקלעי ליה אורחים, הו"ל ספק בשל סופרים, וספיקו להקל. וכ"פ העיטור, וכ"ד הרמב"ם, ולזה דעתי נוטה. וכן פסקו המאירי והר"ן שם. וכן מרן הב"י (ס"ס תקג) הביא תשובת הרשב"א הנ"ל. וע"ע בריב"ש (סי' יח), ובש"ע (סי' רמח ס"ב, וסי' תד ס"א). וראה בילקו"י שביעית (פ"ד הערה כא) שדעת ג' עמודי ההוראה דבכל תיקו בש"ס בדרבנן אזלינן להקל. ודלא כס' היראים והגמ"י.

ובלא"ה י"ל דהרשב"א ס"ל שאיסור מלאכת חוה"מ הוי מדאורייתא, וכמ"ש בשמו בערה"ש (סי' תקל סק"א) ולכן פסק כאן להחמיר. ואף שכאן הגזרה משום שמא יכנס לחג כשהוא מנוול, דהוי גזרה דרבנן, מ"מ כיון שאפשר דהוי בכלל גזרת חכמים חשיב כאיסור תורה. ויש לדחות. ומ"ש הרב זרע אמת שאף בספיקא דרבנן יש להחמיר "לכתחלה", ומש"ה לא אמרו בה לא איסור ולא היתר, הנה מבואר להיפך בתשובת הרשב"א (ח"ד סי' מח) הנ"ל, וכ"ד הרמב"ן והריטב"א ועוד ראשונים כמבואר בשו"ת יבי"א (ח"ו או"ח סי' מב אות ב). והמעייין בפוסקים ימצא עוד כהנה וכהנה להקל בכל תיקו דרבנן.

ובשו"ת זרע אמת שם (בסוף הסי') סיים, שאם מגלח במועד לרפואה ולא לשם יפוי, יש לסמוך על מ"ש הריטב"א (ריש פ"ג דמ"ק) שכל תגלחת דרפואה מותר, שהרי אין מונעים רפואה בחוה"מ אפי' מבהמה, ואפי' יש בה מלאכה, (כמ"ש במרו"ק י: ובש"ע סי' תקלב ס"ב, וסי' תקלו ס"ג), וע"ע במג"א (סי' תקלא ס"ק יב). הלכך יש להקל בזה, ואפי' אם אינו צורך רפואה כ"כ, בסיבה כל שהיא יש להתיר, כיון דהוי פלוגתא במידי דרבנן. ע"כ. ובהגלות נגלות גם דברי הרב בעל ההשלמה שהתיר בחולה ונתרפא, וסמך עליו הגאון בעל משכנות יעקב, וכנ"ל, אצטמיד חצבא של היתר הנ"ל. (וע"ע בשו"ת זרע אמת ח"ג סי' נד). [ועיין בפרש"י נזיר (נד): שדרך לגלח הקטנים כדי להברותם לאחר חולין].

ומפרסמא מילתא. ולא מבעיא לן רק באבדה לו אבידה, דהוי אונסא מבחוץ, אבל באונסא דגופיה פשיטא דשרין].

ובשו"ת זרע אמת (ח"א סי' עד) נשאל ג"כ בדין חולה שנתרפא, והביא דברי התוס' שנסתפקו בזה, ורצה לתלות דין זה במחלוקת הגהות אשרי עם הנימוק"י באומן שאבדה לו אבידה, דלפ"ד הג"א דס"ל להקל, ונראה דה"ט כמ"ש הפר"ח (או"ח ס"ס תרעה) דכל בעיא דלא איפשיטא במידי דרבנן נקטי' לקולא, ה"נ שהוא שנוי במחלוקת אזלינן לקולא, אבל הנימוק"י ס"ל דאף בתיקו דרבנן חשוב ספק חסרון ידיעה. וכבר מצאנו להמנחת יעקב (בקוני הספקות מחודש ט) שהביא מחלוקת בזה. ומעתה כיון שרוה"פ ס"ל דבכל תיקו דרבנן אזלינן לקולא, הכא נמי אין לחוש לד' הנימוק"י, ויש להקל גם בחולה ונתרפא. אלא שבב"י (סי' תקלא) הביא תשו' הרשב"א שאסר בחולה ונתרפא, ועוד הביא שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש השמיטו הבעיא דאומן שאבדה לו אבידה, וש"מ דס"ל להחמיר כד' הנ"י ודלא כהג"א. ולכאוי' יש להבין בדעת הרשב"א דאמאי החמיר, ונ"ל דס"ל כמ"ד דבכל תיקו דרבנן אזלינן לחומרא, ומש"ה כתב דמדלא קתני במתני' חולה ונתרפא בהדי הנך ש"מ דאזלינן לחומרא, וכדין אומן שאבדה לו אבידה. ומרן נמי שפסק לחומרא באומן שאבדה לו אבידה, אזיל לשטתיה שפוסק כג' עמודי ההוראה דס"ל להחמיר, וה"ה בחולה ונתרפא. ולי נראה כי מה שהשמיטו הפוסקים הנ"ל דין זה, מפני שלא רצו לומר בו לא איסור ולא היתר, דאף דספקא דרבנן לקולא, מ"מ לכתחלה אין להכניס עצמו להקל אף בסד"ר ללא צורך וכו'. עכת"ד. והנה מ"ש שדעת הרשב"א להחמיר בחולה ונתרפא, משום דס"ל דבכל תיקו דרבנן אזלינן לחומרא, נראה דאשתמטתיה מ"ש הרשב"א (ח"ד סי' מח), בהא דאיבעיא לן בעירובין ולא (ג:): אם יש תחומין למעלה מעשרה, ולא איפשיטא, שמכיון שאיסור תחומין אינו אלא מדרבנן, הו"ל ספקא דרבנן ולקולא, ולכן יש להקל אף לכתחלה, וכן הורו רבותי. ע"ש. וכ"כ הריטב"א (עירובין ג:): שכן פסקו הרז"ה והרמב"ן

טו. גם אם חל מילה בזמנה בחול המועד, אין לאבי הבן או המוהל או הסנדק להסתפר ולהתגלח בחול המועד. וכן מי שנבחר בחול המועד לשמש כחתן תורה בשמחת תורה, אין להקל לו להסתפר לכבוד המצוה. (טו)

טז. הדבר פשוט שמותר להתרחץ בחול המועד גם עם סבון או שמפו, ולשפשף בשער, ואין לחשוש להשרת נימין. ודלא כמי שכתב להחמיר בזה. וכן מותר לחמם מים בשביל כך, וכן צחצוח שיניים, גם כשבודאי יוצא דם. וגם במכשיר חשמלי. (טז)

האם כל מי שלא יכל לגלח בערב יו"ט באונס, מותר לגלח במועד

לגלח במועד. ולמדנו מדבריו שלא רק השנויים במשנה מגלחים במועד אלא ה"ה לכל דדמי להו, דאיכא הוכחה שלא היה יכול לגלח בעיו"ט, כגון האומן שאבדה לו אבידה, וכל בני העיר מכירים באונסו, שמותר לו לגלח במועד ונמצא דפסקה לקולא, וכהיא בעיא דאמת המים שפסקה ג"כ להקל. ומשום שאיסור מלאכת חוה"מ אינו אלא מדרבנן, וספד"ר לקולא. עכת"ד. וא"כ ה"נ בחולה ונתרפא יש להקל מהאי טעמא. [מאור ישראל מו"ק יד].

ויש להוסיף עוד טעם להקל, ע"פ מ"ש בנהר שלום (סי' תקלו סק"א), בהא דאיבעיא לן לעיל (ד): אם היתה אמת המים טפחיים, אם יכול להעמיקה עד שבעה וכו', תיקו. ופסק הרמב"ם (בפ"ח מהל' יו"ט ה"ג) לקולא, שמותר להעמיקה עד שבעה. (וכ"פ בש"ע סי' תקלו ס"ו). לפ"ז י"ל דמה שהשמיט הרמב"ם הא דאומן שאבדה לו אבידה, לאו משום דס"ל שיש לפסוק לחומרא, אלא דהוי בכלל מה שפסק (בפ"ז הל' יז): "לפיכך כל מי שא"א לו לגלח בעיו"ט, מותר

אפילו אבי הבן ומוהל וסנדק אסור להם לגלח בחול המועד

שהאיסור להסתפר הוא מטעם אבלות, ואתי יו"ט של בעלי ברית ודחי האבלות. אבל איסור גילוח בחוה"מ הוא משום גזירה שמא יכנס לרגל כשהוא מנוול, הילכך אסור גם לבעלי ברית להסתפר לכבוד המילה דלא עדיף מכבוד החג, שאפי" בערב יו"ט האחרון אסור להסתפר לכבוד יו"ט. וזה ברור.

ולגבי מי שנבחר בחוה"מ לשמש כחתן תורה בשמחת תורה, ורוצה להסתפר לכבוד המצוה, שבכה"ח (סק"א יא) הביא בשם כמה אחרונים לאסור הדבר, וכן נראה להלכה.

(טז) כ"כ בשו"ת ויאמר יצחק (חאו"ח סי' ד) וזת"ד: על ענין אבי הבן וסנדק ומוהל, חלילה להתיר להם לגלח בחוה"מ לכבוד המילה, כיון שהאיסור לגלח בחוה"מ הוא מדין המשנה, ורק במקום מנהג התירו, כגון בימי ספירת העומר או בבין המצרים חוץ משבוע שחל בו ט' באב, אבל בחוה"מ שהוא אסור מדינא אין בו שום היתר כלל. ע"כ. ונ"ב, ואפי" למ"ד שמותר לאבי הבן וסנדק ומוהל להסתפר לכבוד המילה אפי" בשבוע שחל בו ט' באב, וכמ"ש החת"ס (חאו"ח סי' קנח), שאני התם

מותר לעשות צרכי רחיצה בחול המועד

ושם (סי' תחלט) כתב בשם רבינו שמחה מוטררי (כ"ה במחזור ויטרי עמ' רפט), שמותר לחוץ ולסרוק ראשו בחוה"מ, ואין לאסור משום תלישת שיער, שלא נאסר אלא כדי שלא יכנס לרגל כשהם

(טז) כ"כ המרדכי (מו"ק סי' תתלו), הורה ר"י שמותר לרחוץ בחמין חוה"מ, ולא גזרו פן לא ירחוץ מערב החג, כי דרך לרחוץ בכל יום. וגם כל הנאת רחיצה מותרת.

יז. וכן פשוט שמותר לרחוץ בחול המועד גם בסבון מוצק, ואין בזה כל חשש. שהרי גם בשבת ויום טוב מעיקר הדין יש להקל בדבר. וגם מי שנהג להחמיר בזה בחול המועד מחמת שסבר שזו חומרא חשובה, יכול לבטל מנהגו ללא התרה. (ז)

הראש ורחיצת מרחץ לא נזכר בכל מקום שגזרו עליו, ואין לנו אלא מה שגזרו חכמים בלבד. ע"כ. וכן פשוט שמותר לחמם מים בחוה"מ בשביל רחיצה.

ומרן הב"י (סי' תקמד) הביא מתש' הרשב"א (ה"ד סי' שכו), שבירושלמי התירו תיקון המרחצאות במועד, ומשמע שאפי' אם כינונו מלאכתן במועד שרי, שאף המרחצאות יש בהן חיי נפש, משום רחיצת הגוף, דלא לייתי שיחנא וכיבי. [ובס' אשרי האיש (ח"ג עמ' סז) כתב שלא רק לצורך רחיצה מותר לעשות מלאכות כמו חימום מים וכדו', אלא גם לכל צורך שיש לאדם מותר לעשות מלאכות אלו בחוה"מ]. וע"ע בשו"ת בית דוד (סי' שה). ובשו"ת ראש משביר (חאו"ח סי' כד). ובשו"ת עצמק הלכה (סי' קמז).

מנוולים, ופשוט שלחוף ולסרוק מותר. וכ"כ בשבלי הלקט (סי' רכט) בשם הגאונים, שמותר לחוף ולסרוק ראשו בחוה"מ, שאיך יתכן לאסור הסריקה משום תלישת שער, והלא אפי' גילוח התירו לבא ממדה"י וליוצא מבית השביה, ולא נאסר הגילוח לכל אדם אלא כדי שלא יכנסו לרגל כשהם מנוולים, ואיך נאמר שיהא אסור לחוף ולסרוק. וכ"ה בשו"ת חכמי צרפת ולותיר (סי' ס"מ). וכ"פ הרוקח (סי' שז). וכ"פ הרמ"א (סי' תקלא ס"ח).

וכ"כ הריטב"א (מו"ק יד. יח.): שברור ופשוט שלא נאסר מעולם במועד כבוס הראש ורחיצה, שאין לנו אלא מה שגזרו חכמים בלבד וזה פשוט. ולכן מותר לעשות כל מלאכות של מרחץ לצורך רחיצה במועד. וכ"כ באר"ח (חוה"מ אות יג), וכבוס

תשובה על מי שכתב לעורר להחמיר שלא לרחוץ בסבון בחול המועד

קרא איבעית אימא סברא, וכן עיקר להלכה ללא כל ספק. והרב המורה שאינו מעיין בספריו של מרן אאמו"ר, פעמים הרבה אינו יכול להגיע לחקר האמת בהלכה].

ומה שהביא מס' לקט יושר (עמ' קו) שכתב, ואינו קופל טליתו בחוה"מ משום דהוה תיקון כלי. ע"כ. הנה רבינו בעל תרוה"ד החמיר בזה לעצמו. אבל אין בכך הוראה להחמיר. ולא שמענו שעוד גדולים חששו מלקפל את הטלית בחוה"מ. ולכן א"צ ללמד את הציבור להחמיר בזה בחוה"מ. והבן.

יז) ודלא כמ"ש בתשוה"נ (הנ"ל). ובשו"ת באר משה (ח"ז סי' פח) כתב, שאף שהמנהג פשוט להתיר בזה, יש מייעוט שנהגו איסור בדבר. ע"כ. אך האמת שמנהג המיעוט הזה אינו כלום. ואפי' בשבת, הדבר מותר מעיקר הדין. ונתבאר ד"ז בילקו"י שבת כרך ד' (סי' שכו סעי' יב).

ודבר תמוה כתב בתשוה"נ (ח"א סי' שא) שיש להזהיר שלא לרחוץ בחוה"מ בסבון, עפ"ד כמה גדולים שהחמירו בזה מאד, ואחד מרבתי בחו"ל הורה שכן תורה שעבר רחץ בסבון בחוה"מ, יתענה על כך, שזה זלזול בקדושת המועד, אם לא להעביר לכלוך ממש. משום דמי לצחצוח נעלים שיש מחמירים בזה.

אמנם הדבר פשוט להתיר בזה, שהרי אפי' בשבת מעיקר הדין מותר לרחוץ גם בסבון נוקשה, וכמו שביארנו בילקו"י שבת כרך ד' (סי' שכו סעי' יב). וגם דעת האוסרים צחצוח נעלים בחוה"מ, זהו מחשש דמי לכיבוס שאסרו חכמים בחוה"מ, כמבואר בשו"ת יבי"א (ח"א א"ה סי' לב), ואינו ענין לרחיצת הגוף בסבון. [נהפוסקים שהביא שם, כבר הובאו בשו"ת יבי"א הנ"ל. וכל המעיין הישר ישר יחזו פנימו, שדברי היבי"א קושט דברי אמת, איבעית אימא

יח. התולש שערות יחידים בידיו בחול המועד, אין בזה איסור גילוח ולא איסור מלאכה במועד. [וגם במספרים יש להתיר בשערות יחידים, כיון שאין על זה שם גילוח]. (יח)

יט. מי שנדר שלא להסתפר או להתגלח והוצרך להתיר את נדרו בחול המועד, מותר לו להסתפר ולהתגלח במועד, אף שיכל להתיר את נדרו קודם החג, ויעשה כן בצינעא ולא בפרהסיא. (יט)

סימן תקלב - דין נטילת צפרנים בחול המועד

א. מותר לגזוז צפורניו בחול המועד אפילו במספריים, בין צפרני ידיו בין צפרני רגליו. ומנהג בני אשכנז להחמיר בזה. [ויש כמה אופנים שיש להקל בזה גם לבני אשכנז: א. אם נטל צפרנים מערב החג, שגם הם מודים להתיר ליטלם שוב בחול המועד, ואין להחמיר. ב. וכן יש להתיר להם ליטלם בשיניו. ג. וכן על ידי גוי. ד. וכן ליטלם בערב שבת למי שרגיל ליטול צפרניו בכל ערב שבת. ה. וכן יש להקל להם בקטן להתיר ליטול צפרניו. ו. לגבי מוהל שצריך לתקן צפרניו למצוה. ז. וכן המותרים לגלח במועד, מותרים ליטול צפרניהם. ח. וכן יש להקל גם לצורך טבילת מצוה. ט. או למניעת חציצה בנטילת ידים. י. או לצורך רפואה, ע' בספר חוט שני (עמ' רכז). ויש אומרים שאם הצפורנים עודפות על הבשר, יותר יש להקל בזה]. (א)

התולש מעט שערות בידיו בחול המועד, אין בזה איסור גילוח ולא איסור מלאכה

מלאכות שבת, ואפי' מלאכה דרבנן, ואע"פ שאין בה טירחא, ואפי' באינו מתכוין, והוי פס"ר דלא ניה"ל, וכמו שהבאנו לעיל בשמו. אך כבר כתבנו שם שאין זה מוסכם להלכה. (י"ב) כ"כ מרן הש"ע בסי' תקלא בסעי' ד, דאעפ"י שהיה יכול להתירו, לא מקרי פושע, שהיה בדעתו לקיים נדרו ונזירתו. [מג"א]. ומה שכתבנו להתיר אף אם יכל להתיר את נדרו קודם החג, ע"ש במ"ב (ס"ק יא) דיש חולקין גם בזה, דהוא דוקא אם לא מצא חכם להתיר נדרו עד תוך הרגל, משא"כ אם לא רצה להתיר מקודם ואח"כ נמלך, לא חשיב אונס. אך דעת המג"א להקל בזה כדעת מרן, דבזה נראין דברי הרי"ף והרמב"ם דלא חשבינן לפושע שהיה לו להתיר מקודם, כיון שקודם הרגל לא היה כלל בדעתו להתיר נדרו ואח"כ נמלך. וע"ש בשעה"צ מה שכתב לבאר בדעת עמודי ההוראה.

(יח) הנה מי שיש לו שערות בצידי הראש או הזקן, ורוצה ללקט אותם במלקט ורהיטני, כדי להתייפות, לכאורה פשוט שאף זה בכלל איסור גילוח. ואף בתלישה ביד שיש בזה שינוי, הנה כיון שעיקר איסור התגלחת הוא על התוצאה, שאסרו חכמים שלא יהא מגולח, מה יועיל אם יעשה בשינוי. וכ"כ האגודה (מו"ק יד.) בשם ר"י, שלא יגלח במועד בין בתער בין במספריים בין בשום שינוי. ע"כ. אמנם בשערות יחידים לכאורה אין קפידא, שאין ע"ז שם גילוח. ומ"ש בשם הגרי"ש אלישיב, שאין לתלוש שערות מגופו בחוה"מ, אע"פ שעושה זאת סתם ללא צורך כלל, ורק אם עושה כן מאליו בלא הרגשה, בזה אין להקפיד. [אשרי האיש ח"ג עמ' מה]. נראה שטעמו לאסור לא מצד איסור גילוח, אלא דאזיל לשיטתיה, דס"ל להחמיר ולאסור בחוה"מ כל מלאכה ומלאכה קלה שהיא מל"ט

מותר לגזוז צפורניו בחול המועד אפילו במספריים

וכמבואר בגמ' (מו"ק יז:) דלר' יהודה אסור ליטול צפורנים במועד כמו בגילוח, וכן לאבל בימי אבלו. ור' יוסי מתיר. ופסקו הפוסקים כר'

(א) שבול"י הלקט (סי' רלא), ומרן בש"ע (סי' תקלב), וכן אנו נוהגים. (שלחן גבוה סק"ב). ועיי' ברוח חיים שם.

זיין, כדתניא (סנהדרין עו:): גלוי וידוע לפני הקב"ה שברזל ממת בכל שהוא, לפיכך לא נתנה בו תורה שיעור. ע"כ. וכ"כ רבי שלמה בן היתום (מר"ק יח.). ומחר"ם כתב שאשה שאירע טבילתה בחוה"מ לא תטול צפורניה בגנוסטרי, ושמה ה"ה בסכין אסור, אלא אומרת לגוי ליטול צפרניה, ואע"ג דאמירה לגוי שבות, במקום מצוה לא גזרו, אבל היא עצמה אינה יכולה ליטול יפה בשיניה או בידיה. וכתב בסה"ת (סי' קד) שאם אין לה שפחה גויה, תנקר יפה יפה תחת צפרניה ותסיר כל לכלוך וטיט וצואה מתחתיהן, או תטלם בשיניה או בשיניו אחר, שלא במספרים וסכין. והתוס' (מר"ק יח.) כתבו דהטובלת לנדוה תיטול צפרניה בלא שינוי, דלא גרע מהעברת שער בית השחי והערוה. ולענין הלכה, כתב מרן הב"י (אור"ח סי' תקלב), דמאחר שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש מסכימים להיתר אפי' במספרים, ואפי' שלא במקום מצוה, הכי נקטינן.

כמה אופנים שיש להקל גם לבני אשכנז בנטילת צפרנים בחול המועד

שיסמוך. ודלא כמ"ש בקובץ מבית לוי (ח"א עמ' מז) שמנהגם להחמיר בזה. שאין מנהג כזה מחייב את הרוצה להקל. וספק מנהג לקולא. [נע"ע בכף החיים (סי' תקלב סק"ה) שהרב שלחן גבוה והרב כרם שלמה הביאו דברי הנחלת שבעה, וכיון דבלאו הכי דעת מרן להתיר בכל גוונא, המיקל יש לו ע"מ לסמוך].

וכתב בקיצור ש"ע (סי' קד סעיף יב), שאם גזז צפרניו בערב יו"ט מותר לגוזזם בחוה"מ (מגן אברהם). וכ"כ עוד אחרונים. [ובערוה"ש (ס"ב) היקל עוד, שגם אם נטל צפרניו כמה ימים לפני החג, ולא נטלן שוב בערב החג, מחמת קטנן, יכול ליטלן בחוה"מ. וכן אם היה אנוס, כגון מחמת טרדא מרובה].

וכן ע"י גוי אפשר להתיר לבני אשכנז ליטול הצפרנים, משום דהוי מסייע שאין בו ממש, וכמ"ש בבית יעקב (סי' מ), והרב כרם שלמה. [כף החיים אות ח]. ודלא כמו שהירבה להחמיר בזה בפתחי מועד (עמ' קצו), ומאידך שם (עמ' קצג) כתב להקל למנהגם במי שצפרניו ארוכות ויש לו בזה קצת גנאי. אולם זה אינו נכון למנהגם. אלא שמעיקר הדין אין לאסור בזה גם לבני אשכנז, רק מכח מנהג לחומרא כלשון הרמ"א. ולכן יש להקל

יוסי לא שנא דיד לא שנא דרגל. ולגבי נטילתן בכלי, איתא בגמ', אר"ח ב"א א"ר ובגנוסטרי אסור. וכתבו הרי"ף והרא"ש שם, דהיינו בימי אבול, אבל במועד אפי' בגנוסטרי מותר, דלא כמי שאוסר. וכ"כ הרמב"ם (פ"ז ה"ב) שמותר ליטול צפורנים אפי' בכלי. וכ"כ הסמ"ג (לאוין עה). והטור כתב בשם ה"ר יהודה דבמספרים הוי כדרכן, ולרבינו ברוך אפי' בסכין הוי כדרכן. (סמ"ק סי' קצה). ובגמ' שם (יח). איתא, אר"ש ב"א, הוה קאימנא קמיה דריו"ח בי מדרשא בחולו של מועד, ושקלינהו לטופריה בשיניה וזרקיהו. ש"מ מותר ליטול צפרנים בחולו של מועד, וש"מ אין בהן משום מיאוס וכו'. ובשבולי הלקט (שם) הביא מ"ש הרי"ד, להוכיח מזה שאסור ליטלם בסכין, שא"א שלא היה נמצא סכין בכל בית המדרש ליטלם. ודחה, לפי מ"ש בסנהדרין (פב) שאין נכנסים לבית המדרש בכלי זיין, לכן לא היה נמצא סכין בכל בית המדרש, שכלי ברזל אפי' כל שהוא נקרא כלי

ואמנם הרמ"א בהגה מחמיר. ומיהו אף הרמ"א סיים, שלצורך טבילת מצוה נוטלתן אפי' במספרים כדרכן בחול. ולדעתו שייך בזה הטעם שלא יכנס למועד כשהוא מנוול. אך נראה שגם לדעת הרמ"א אם מחמת חולי הוצרך לקוץ צפרניו בחוה"מ, שרי, דהא אינו קוצצם כדי שיהא נאה, אלא מחמת צער של רפואה, דמותר במועד כדאיתא שם בסעי' ב. ולכן מוהל מותר לו לחתוך הציפורן בחוה"מ, כדאיתא בכללי המילה לר"י הגוזר, דהוי לצורך מצוה. ועוד דהא אינו חותכו כדי שיהא נאה, אלא כדי שיוכל לעשות פריעה. וכן העלה בשו"ת שבט הקהתי ח"ו. (וכ"כ באוצר הברית ח"א עמ' קפ בשם ר"י הגוד). וכתב בא"ר (אות ב) דשרי ליטלן בשיניו. וכ"כ בבגדי ישע, ומשנ"ב (אות ג). וכן פשוט, שכל המותרים לגלח במועד, מותרים ליטול צפרניהם. [מג"א סק"א ושאר אחרונים].

וייש מתירים למי שרגיל ליטול צפרניו בכל ער"ש, ואיקלע ער"ש בחוה"מ. (נחלת שבעה ח"ב סי' נו). ואע"פ שהשבות יעקב (ח"א סי' יז) חולק ע"ז, הרוצה לסמוך על הרב נחלת שבעה, יש לו ע"מ

סימן תקלב - רפואה בחול המועד

א. אף על פי שאסור לשחוק סממנים לצורך חולה שאין בו סכנה בשבת ויום טוב, בחול המועד מותר לעשות כל מלאכה לצורך רפואה אפילו לחולה שאין בו סכנה. ואין צריך לומר שמותר לשתות סמי רפואה נגד מיחושים, ואפילו אינו חולה ממש אלא מתחזק והולך כבריא. [שנטילת תרופות מותרת אפי' ביו"ט, שלא אסרו חכמים נטילת תרופות למי שמתחזק והולך כבריא רק בשבת]. וכן יש להתיר נטילת ויטמינים בחול המועד, הבאים לחזק את גוף האדם והוי לצורכו. (א)

ובס' מקבציאל (ש"ב פ' לך לך אות לב) כתב, שהגם שהזהיר הרמ"א שלא לקוץ צפרנים בחוה"מ, אם הצפרנים עודפים על הבשר, יקצצם גם בחוה"מ, וכהוראת מרן הקדוש. ע"כ. וצ"ע אם היקל גם לבני אשכנז.

בזה גם לגבי תלישת עור שסביב הצפרנים. ובס' אשרי האיש (ח"ג עמ' טז) כתב שיש להקל לקטן להתיר ליטול צפרניו בחוה"מ. וכ"ש קטן שיש לו צפרנים ארוכות שגורמות לו או לסובביו צער (הגר"ש דבילצקי. מבקשי המועד עמ' יג).

בחול המועד מותר לקחת תרופות אפילו למי שמתחזק והולך כבריא

נזר (א"ח סי' שצד, שצה). ובשו"ת חשב האפוד (סי' קמו). [ילקו"י מועדים עמוד תקיט. חזו"ע יו"ט עמוד רב]. וז"ל הירושלמי (פסחים פ"ד ה"ח) מקיזין דם לאדם ולבהמה במועד, ואין מונעין רפואה מאדם ומבהמה במועד. וכתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קכה), שסוגיא דעלמא משמע שגם רפואה למיחוש בעלמא מותר בחוה"מ, ודברי הבה"ל בסי' תקל"א (ד"ה כל אדם. וע"ע במשנ"ב סי' תקלב סק"ה בשם ח"א ופמ"ג), ודאי צ"ע, ועומדים נגד משמעות הפוסקים בסי' תקל"ב ס"ב. ודלא כמ"ש בשו"ת באר משה (ח"ז סי' טז) להחמיר בזה. וע"ע בחיי אדם (כלל קי סי"ז) ובנשמת אדם שם. וע"ע במשנ"ב (סי' תסח ס"ק לח. ובסי' תרמ ס"ק יב) לגבי הקזת דם בחוה"מ בשביל שמירת הבריאות, ולא מחמת חולי.

ועי' במאירי (מו"ק י:). דמשמע ממנו שאף מי שאינו חולה אלא עושה כן לשמור בריאותו, דשרי לקחת תרופות בחוה"מ, ולכן נראה פשוט להתיר נטילת ויטמינים בחוה"מ, שמחזק את גוף האדם והווי לצורכו.

א ז"ל מרן בש"ע (ס"ס תקלב), כל רפואה מותרת בחוה"מ. וזה עפ"ד הרי"ף (מו"ק ד.) והרא"ש (מו"ק א, ב), שהביאו מתוספתא (פ"ב ה"ו) שותים מי זבלים ומי דקלים וכוס של עיקרים במועד. והיינו, שמותר לעשות אפי' מלאכה גמורה בחוה"מ לצורך רפואה, ואפי' למצטער בעלמא. וכמ"ש בסי' תקלו (סעיף ג') שאפי' לגבי בהמה הותרה מלאכה בחוה"מ, כ"ש לאדם. וכ"כ מהר"ד פארדו בחסדי דוד (פ"ב דמועד קטן) על התוספתא הנ"ל, דקמ"ל דבמועד הותרה רפואה. וה"ה אפי' צריך למלאכה וכו'.

וראה לעיל בהלכות יו"ט לגבי רפואה ביו"ט. ודע, דמ"ש המג"א ומשנ"ב ועוד לדייק מלשון הש"ע, שביו"ט אסור לעשות רפואה משום גזירת שחיקת סממנים, ורק בחוה"מ התירו. אינו נכון להלכה. וכ"כ במשחא דרבותא (סי' תקלב) שפירוש דברי מרן לענין מלאכה לצורך רפואה, הלא"ה גם ביו"ט שרי. וכ"כ בשו"ת עבודת ה' (א"ח סי' ד) לדחות דברי המג"א. וע"ע בשו"ת אבני

ב. מותר לעשות טיפול שיניים בחול המועד, אפילו כשאין לו כאבים כעת, שכל זה בכלל ריפוי הוא. וכן לגבי ניקוי אבן שיניים במועד. אבל אם זה רק יפוי כגון יישור שיניים וכיוצא בזה, הנכון הוא להמנע מלעשות זאת בחול המועד. וכן מותר לקבוע תור לרופא שיניים בחול המועד כשיש לו חור בשיניים אף שכעת אין לו כאב שיניים. ומותר לאסיסטנטית העובדת אצל רופא שיניים לעבוד גם בחול המועד. (ב)

ג. יש אומרים שאין ללכת לרופא בחול המועד בשביל בדיקה שנתית, אם אינו חולה, וגם אין לו שום צער, אלא ידחה זאת לאחר המועד. ויש מקילין בזה כשהדבר בא לשמור על בריאותו. ואם יש לו מיחוש בעלמא, ונפשו עגומה עליו, מותר לעשות אף מלאכות גמורות כמו צילום רנטגן, כדי לברר מקור המיחוש ולהשקיט רוח החולה. ואם קבעו לו תור לרופא מומחה בחול המועד, ואם לא ילך, יצטרך לחכות זמן רב, וכ"ש אם התור שיקבעו לו לאחר המועד יגרום לו ביטול תורה, מותר ללכת אליו בחול המועד. וכן מי שיש לו מיחוש מערב הרגל, מותר לקבוע תור לרופא בחול המועד. וחולה שבא להבדק אצל הרופא, מותר לרופא לקחת שכרו, כמו בכל דבר האבד. (ג)

טיפול שיניים וביקור רופא בחול המועד

יישור שיניים וכיו"ב אסור. ולגבי ניקוי אבן שיניים, אף שאין בזה תועלת במועד, יש להקל (ועיין בשלחן שלמה עמ' קצה, ובס' אשרי האיש עמ' סז).

והגאון משנה הלכות התיר לקבוע תור לרופא שיניים בחוה"מ כשיש לו חור בשיניים אף שכעת אין לו כאב שיניים (בנתיבות ההלכה ל"ה עמ' רסח). וראה בהערה הבאה מהמאירי.

ומותר לאסיסטנטית (שיננית) העובדת אצל רופא שיניים לעבוד גם בחוה"מ, כיון שגם לרופא עצמו מותר לעבוד בימים אלו, שהרי הוא מרפא חולים ומצילים מן הכאבים. ואף בכה"ג שאין המקרה דחוף. [שולחן שלמה יו"ט ח"ב עמוד קמז]. ולגבי הליכה לרופא שיניים לבדיקה שיגרתי, עי' בסעיף הבא לגבי רופא, וה"ה להכא.

(ב) בשו"ת אג"מ (ח"ג סי' עח) כתב, שאסור לעשות טיפולי שיניים בחוה"מ, אם אין לו מזה אפי' צער קטן במועד, וגם אין לחוש שיתקלקלו יותר, כיון שהוא מלאכה ממש, ולא אמרו כל רפואה מותר בחוה"מ, רק כשיש צורך לעשות עתה, כגון ביש לו צער, או שיש חשש שיקולקלו כשיחכה עד אחר יו"ט, אבל כשאפשר לחכות שאין לו צורך לרפא היום אין טעם להתיר. ע"כ.

ולכא' יש סברא לחלק, שבתיקוני הגוף יש להקל יותר, אע"פ שאין לו מיחוש כעת. ושור"ר בקובץ מבקשי תורה (ח"ב תשנ"ז עמ' תסו) בשם הגרי"ש אלישיב, שמותר לעשות טיפול שיניים בחוה"מ, אפי' כשאין לו כאבים כעת, שכ"ז בכלל ריפוי הוא. אלא שסיים שאם זה רק יפוי כגון

ללכת לרופא בחול המועד בשביל בדיקה שנתית

שמותר לרופא לקחת שכרו בחוה"מ. (נשמת אברהם א"ח סי' תקלב סק"א).

ויש שכתבו בשם הגר"מ פיינשטיין, שאין ללכת לרופא בחוה"מ בשביל בדיקה שנתית, אם

(ג) בשלחן שלמה (יו"ט ח"ב עמ' קמז) כתב, שאין ללכת לרופא לבדיקה תקופתית

כשהוא מרגיש טוב, והרופא עלול להכשל לעשות מלאכה כמו כתיבה ולקחת דם. ועוד כתבו בשמו,

סימן תקלג - מלאכות המותרות בחול המועד

א. צרכי מאכל מותר לעשותן בחול המועד, אף על פי שיכל לעשותם מערב החג, והניח במתכוין לעשותם במועד. ולכן מותר לטחון קמח לצורך המועד, וכן מותר לקוץ עצים מהמחובר לצורך אפיה וכדומה, וכן להטיל שכר תמרים או שכר שעורים, לצורך המועד. [שבצרכי אוכל לא אסרו בכיון מלאכתו במועד]. אבל אסור לטחון במועד חטים וכדו' שלא לצורך המועד. (א)

לעשות אף מלאכות גמורות כמו צילום ונטגן, כדי לברר מקור המיחוש ולהשקיט רוח החולה. ו**שם** בסי' י"ז, התיר כאשר ביקש תור לרופא מומחה, וקבעו לו בחוה"מ, ואם לא ילך, יצטרך לחכות זמן רב.

ובסי' י"ח כתב, שצרכי רפואה הם כצורך אוכל נפש שמותר לכון מלאכתו למועד, ולכן כשיש לו מיחוש מערב הרגל, מותר לקבוע תור לרופא בחוה"מ, רק שטוב להחמיר.

ומה שכתבנו שמותר לרופא לקחת שכרו, כ"ה בשלחן שלמה (ח"ב עמ' קמז).

ומי שצריך ע"פ הרופאים להתעסק במלאכה לצורך שמירת בריאותו (ריפוי בעיסוק), רשאי לעשות מלאכה ויעבוד לצורך רפואתו, ועדיף שיעשה מלאכה לצורך המועד. (ע' בשו"ת שרגא המאיר ח"ג סי' קה).

ומי שהתחיל סידרת טיפולים לפני החג, ויש צורך שגם בחוה"מ ימשיך באותם טיפולים, דאל"כ כל מה שעשה עד היום ילך לטימיון, יש להתיר לו להמשיך באותם טיפולים, אף כשאין שום סכנה, ואף בטיפולי לייזר (באופן המותר), כיון שלא גרע מתיקוני גופו, ויש בזה משום דבר האבד, רק שיעשה זאת בצניעא במידת האפשר.

כל צורך מאכל התירו במועד אף שכיוון לעשותו במועד

שבצורך אוכל נפש [וכן לגבי חימום הבית, שאף זה בכלל קציצת עצים], לא אסרו אם כיוון מלאכתו במועד. [ולרב חננאל בגמרא (מו"ק שם) קוצץ אדם דקל במועד אע"פ שא"צ אלא לנסורת שלו, ואביי לייט עלה. ומשמע בגמ' דלא קי"ל הכי. ואף שבהג"א (פ"ב סי' טז)

אינו חולה וגם אין לו שום צער, אע"פ שהרופא לא יעשה שום מלאכה. וזה מפני קדושת המועד.

וב**שם** הגר"ש דבילצקי כתבו שאסור לקבוע תור לבדיקת אולטרסאונד בחוה"מ (מבקשי המועד עמ' יד).

והגר"ש"ז אויערבאך נסתפק אם מותר לקבוע תור אצל רופא להמשך הריפוי בחוה"מ באופן שאין הגוף נהנה מיד, וכל כוונתו הוא מפני שבחג יש לו יותר זמן. [קובץ מבקשי תורה]. וצ"ע לדינא, כי יש לצדד להקל בזה, אם אינו מכשיל את הרופא בכתיבה מיותרת וכדו'.

וב**אמת** שבשש"כ (ח"ב עמ' שנד) כתב, שכל טיפול באדם ומכשיריו, כדין אוכל נפש ומכשיריו, ולכן מותר לעשות הכל לצורך רפואה.

וז"ל המאירי (מו"ק י:), מקיזין דם לבהמה במועד, ואין מונעין ממנה רפואה, מפני שהם מלאכת האבד. ואפי' רפואה שיש בה מלאכה מותרת. וא"צ לומר באדם, ואע"פ שאינו חולה אלא שעושה כן לשמור בריאותו, ואפי' בדברים שאין ראויין לאכילה לבריא. ע"כ.

ו**כתב** בשו"ת באר משה (ח"ז סי' טז) שאם יש לו מיחוש בעלמא, ונפשו עגומה עליו, מותר

(א) כדאיתא במו"ק (יב:) טוחנין במועד לצורך המועד. ואם טחן והותיר מותר. וכן הדין לגבי קציצת עצים, ולגבי הטלת שכר (בין של תמרים בין של שעורים). וכתבו הרא"ש (סי' יז) והמרדכי (סי' תתנד) שמותר אפי' אם כיוון מלאכתו במועד,

כדתניא (מ"ק יב:) טוחנים קמח במועד לצורך המועד, ומטילין שכר במועד לצורך המועד, ואע"פ שיש לו מן הישן, מערים ושותה מן החדש. ואפי' למ"ד שאין מערימים הני מילי שכר, שהחדש גרע מן הישן, משא"כ בפת, דפת של היום עדיפא משל אמש, ופת חמה עדיפא מן הצוננת. ע"כ. וכ"ה בת' הרשב"א (סי' תתמה). גם המרדכי (מ"ק סי' תתקט) כתב, אם יכול האבל ליתן תבואה לטחון לו, או קמח לאפות לו פת, דבר פשוט הוא שמותר לו לאפות אפי' תנור מלא פת, דהא אף ביו"ט מותר כדאמר' בביצה (יז.). ולטחון תבואה נראה שאסור דאמר' (במ"ק יב:) טוחנים במועד לצורך המועד, ושלא לצורך המועד אסור. ואם טחן לצורך והותיר, מותר. ובלבד שלא יערים. "ודין ימי אבלו כדין חוה"מ". ע"כ. והובא בכ"י.

וכ"פ בחכמת אדם (כלל קסד סי' יב), שמותר לאבל לטחון חטים לעשות קמח ולאפות פת אפי' כמלא תנור, אע"פ שא"צ אלא לככר אחד, מפני שהפת נאפה יפה, אבל לטחון יותר ממה שצריך נראה שאסור.

[ועיין באבל רבתי (פי"א) שכיבוד הבית והדחת הכוסות והצעת המטות אין בהם משום איסור מלאכה לאבל. וכתב מהרי"ק (ס"ס לה) דנקט הני לרבנותא, דס"ד דדמו טפי למלאכה וליכא בהו צורך כולי האי, שאפשר בלא כיבוד הבית, ובלא הדחת הכוסות, כשיש לו כוסות אחרים מודחים ונקיים, אלא דניח"ל להשתמש באלה, אפ"ה שרי, וכ"ש שמותרת אשה אבלה לאפות ולבשל, שהם צורך אוכל נפש. ע"כ. וכ"כ בתרוה"ד (סי' רפט), שמותר למשרתת אבלה, לאפות ולבשל לבני הבית, ולעשות כל שאר צרכי הבית, וכ"כ בהגמ"י (אבל ה, ה), שמותר לאבל לאפות ולבשל בימי אבלו, ושכ"כ מהר"ם שדבר פשוט הוא, שאפי' ביו"ט שרי גם תנור מלא, אלמא שאפי' לאחרים מותר כמו ביו"ט].

אם באוכל נפש מותר לכתחלה לכוין מלאכתו במועד. ובחיי אדם (כלל קו אות ב) כתב, שכל מלאכות שהן לצורך אכילה במועד, כמו קצירה וטחינה וציידה, מותר לכתחלה להמתין ולכוין

כתב בשם או"ז שהלכה כרב חננאל, כתב מרן הב"י, שהפוסקים שהשמיטו לזה, נראה שסוברים דלית הלכתא כרב חננאל. וע"ש בריטב"א שפירש דמיירי בדלא סגיא ליה ליטול הנסורת אלא בקציצת כולו, ואף שאינו מערים, קמ"ל דאפי' לצורך דבר מועט כזה אם עשה והותיר מותר, והיינו דלייט עלה אביי. ודלא כתוס' שפירשו דמיירי במתכוין לאיערומי, ורב ס"ל דשרי לאערומי, וכריב"י. והרמב"ן (בליקוטיו למו"ק) כתב, וקוצצין אפי' דקל להדליק אפי' בפסולת שלו, אלא דלייט עלה אביי משום שעיקר מלאכה זו שלא לצורך המועד].

וז"ל הרמב"ן (בליקוטיו למו"ק): זה הכלל, שבמועד, כל שהוא טורח באוכל נפש עצמו, מותר כדרכו אף שהוא טורח גדול, וכמו שמדלין מים לירקות כדי לאכלן, וקוצר ומעמר ודש וזורה ובורר וטוחן אפי' ברחיים של יד שהוא טורח גדול מכל המלאכות. ובירושלמי אמרו במספיק לרבים שדש אפי' בפרות, אף שהיא מלאכה גדולה ושל פומבי, והתירו מכירת תבלין כדרך התגרין למכור בשוק ולעטר השלחן שלהם בתבלין, כיון שהדבר ניכר שעושיין לצורך יו"ט, שסתם לקיחת תבלין לקדרה של יום הוא. וכן במכשירין, כל שהן קרובין לאוכל נפש עצמו, עשו אותן כאוכל נפש ומותר אפי' במלאכת אומן. וא"צ לומר בשפוד שנרצם ושנרצף, ואפי' לעשותו לכתחלה, שהן מכשירין הצריכין במועד שהן מותרין. וכן בסכין לחדדה כדרכה ואפי' במלאכת אומן. ולעשותו לכתחלה כשנשבר במועד אפשר שהוא אסור לפי שהוא דבר הנשאל, ויש להתיר. והתירו בירושלמי להסיק אלפסין וקדרות לצורך המועד, ונ"ל שאף עשייתן בתחלה בכלל היתר זה. וניקור ריחיים ובת עין שלהן מותר, ואפי' לגמור כל מלאכתן כדרכו, וכן פסקו כל הגאונים ז"ל. ובנין הריחים והעמדתן הותרו מפני שהן מכשירין לאו"נ, אע"פ שיש בהן מלאכת אומן והוא נהנה בהם אף לאחר המועד. קיצורו של דבר, אוכל נפש ומכשירי אוכל נפש כולן מותרין בטריחה ובמלאכת אומן. ע"כ. ומבואר שמותר לעשות בחוה"מ קדרות חדשות וסכינים חדשים וכדו'.

ובשו"ת מהר"ם (ד"פ סי' כ) כתב לגבי אבל, שמותר לטחון חטים אפי' אם יש לו לחם,

נראה להקל בזה. ובס' שלחן שלמה (יו"ט ח"ב עמ' קנא) כתבו בשם הגרשו"א, שמסתבר שדברים שלא ניכר בהם שהם צורך המועד, ואפשר לקנותם קודם החג, צריך לעשות כן, ורק בצרכי מאכל לא חייבוהו לקנות קודם החג. ע"כ. וצ"ע.

לעשותן במועד. וע"ע לפמ"ג בא"א כאן, ובתוספות חיים על הח"א. ובשש"כ (פס"ו ס"ט). ויש שכתבו, שקניית אוכל נפש אינו בכלל היתר מלאכת אונ"ג, ואם כיון מלאכתו במועד אסור. (פתחי מועד עמ' קז בשם הגרי"ש אלישיב). אך להלכה

מותר לטחון חטים כשאין לו קמח, אף על פי שיכול לקנות או לשאול מחבירו

לצורך המועד (שהרי המותר אינו נצרך לו למועד), ויש בזה משום לפני עוור. ושכן צ"ע איך נוסעים לביקור חג ע"י נהג מונית שיש לו מה לאכול שאסור לו לעבוד בחוה"מ, ואין זה כמו אוטובוס שנחשב לצרכי רבים. ונמצא שבוה שמשלם לו שכר מסייע לדבר עבירה ועובר על לפני עוור. וכן צ"ע איך בכל ימות השנה נוסעים עם נהג שלא התפלל עדיין ולא הניח תפילין שאסור לו לעבוד. ולגבי חוה"מ, ע' בבאה"ל (סי' תקמא ד"ה אלא) שאם בעל הבית לא מוצא לעשות בחנם, אלא בשכר, מותר להם לעשות לדבר האבד או לצורך המועד. והיינו שבאופן כזה התירו חכמים לעבוד בשכר. ושמא חשיב כצרכי רבים אחר שהמונית לוקחת שוב ושוב אנשים למקומות שונים, והוי כאוטובוס].

ומותר לטחון חטים בחוה"מ כשאין לו קמח, אע"פ שיכול לקנות או לשאול מחבירו, וכמבואר בש"ע להלן (סי' תקלו ס"ו). וכן לגבי קצירה וברירה ושאר מלאכות באונ"ג. וז"ל הרמב"ם (יו"ט פ"ז ה"ז), מי שהיתה לו תבואה מחוברת לקרקע ואין לו מה יאכל במועד אלא ממנה, אף שאין כאן הפסד, אין מצריכין אותו לקנות מה שיאכל מן השוק, עד שיקצור אחר המועד, אלא קוצר ומעמר ודש וזורה ובורר וטוחן מה שהוא צריך, (ובלבד שלא ידוש בפרות, שכל דבר שאין בו הפסד צריך לשנות, וכן כל כיו"ב). ע"כ.

ואם צריך לטחון את החטים במטחנת הקמח, ובעל הטחנה אינו רוצה לטחון שיעור מועט, יכול לטחון אפי' הרבה, ולא הוי כמכין להותר, שהרי טוחן המותר בשביל אותו מועט שהוא צריך. [ח"א משנ"ב].

ויש לעיין לגבי מי שאין דרכו בכל השנה לטרוח לטחון חטים וכו' כדי לאפות פת, וכן אין דרכו לעשות שכר בעצמו, אלא קונה מן השוק, האם במועד מותר לו לטחון חטים וכו' ולהטיל שכר, או שלאדם כזה אין שייך להתיר. ולפ"ז בזה"ז כמעט אין היתר של טחינת חטים והטלת שכר. כיון שאין אנו רגילים בזה בכל ימות השנה.

וז"ל הריטב"א (מו"ק יב:), בטחינה, מותר כל צורך המועד אפי' בהרוחה גמורה ולא בצמצום ממש, וכן בשאין לו לעשות בדבר אלא מלאכה אחת. ורק במקום שצריך לקצור ולעמר ושאר מלאכות, אינו עושה אלא כדי צרכו בצמצום כל מה שאפשר. [ושם עושה כל מלאכה שבעולם ואפי' בפרהסיא]. ומ"מ אם לא ימצא מי שירצה לעשות לו בצמצום, שאין רוצין לטחון או לקצור לו דבר מועט, עושה אפי' הרבה, מפני המועט, שהכל צורך המועד הוא. והובא בשע"צ (סי' תקלו ס"ק מט), וביאר שאם צריך רק למלאכה אחת כגון טחינה, מותר לעשות בהרוחה, ורק שלא יערים. אלא שבוה צריך לעשות הכל בצמצום. ומ"מ אם אינו מוצא מי שיעשה לו בצמצום, שאין רוצים לטחון או לקצור לו דבר מועט, עושין אפי' הרבה. [והגרשו"א (מבקשי תורה ח"ב עמ' תנו, ו) העיר ע"ז, שהרי מכשיל אותו שעובד שלא

[וכן יש לעיין לגבי אפיית פת שהתירו בכל אופן כיון שפת חמה עדיפא, האם ההיתר הוא גם למי שאין דרכו בכל השנה מעולם לאפות בבית, והפת של השוק עדיפא יותר, וכל מטרתו באפייה היא בשביל להתעסק, ולא לבלות זמנו. אכן בפת לעולם פת חמה עדיפא יותר. וראה במשנ"ב (סק"י) בשם הח"א, שאפי' יש לו פת נקיה, מותר לאפות פת הדראה לצורך חוה"מ, אע"ג דביו"ט אסור, ובלבד שצריך עכ"פ ג"כ קצת במועד ועושה בהרוחה ואם יותיר יותר].

ב. כשעושה צרכי אכילה במועד כמו טחינה ואפייה, אינו צריך לצמצם, אלא עושה בהרווחה, ואם יותר יותיר. (ב)

ג. ואמנם לא יערים לטחון או לעשות יותר בכוונה, או אם יש לו קמח לא יערים ויאמר מזה אני רוצה. ואם יש לו לחם, מותר לטחון בשביל לאפות לחם חדש, משום שלחם חם וטרי עדיף יותר. (ג)

בדין תיקון מכשירי אוכל נפש אם כיוון מלאכתו במועד

במועד. והובא בתש' הרשב"א (ח"ז סי' רצז), והערע"ז מפסחים (נה:).

שו"ר שבחזו"ע להלן ציין למ"ש באנציקלופדיה תלמודית (ערך חוה"מ עמ' קפד) בשם הראשונים, שאף במכשירי אוכל נפש מותר לכוין מלאכתו במועד. וראה להלן בסוף סי' זה בתשובת מרן אאמ"ר מכ"ש מ"ש בזה לגבי התקנת כיריים של גז.

ב כ"כ בפסקי תוס' (אות נא), שא"צ לצמצם שלא יטחון יותר מכדי צרכו, וכן בשכר ועצים.

וכ"כ המרדכי (הנ"ל) שטוחן בריוח ואם יותר יותיר. והובא בכ"י ובש"ע. [וז"ל תשובות מהר"ם מרוטנבורג וחרביו (סי' תמה), מהא דר' ינאי קטפי' לפרדיס' (מו"ק יב:)] ושאר שמעתתא דהתם, ש"מ שיותר לטחון קמח בחוה"מ שלא לצורך המועד, וא"צ לצמצם שלא לטחון יותר מכדי צרכו, אלא מותר לטחון בהרווחה, ואם הותיר אין בכך כלום, וה"נ מותר להטיל שכר לצורך המועד. ואסור להערים שיטחון במועד ויאכל במועד וא"צ שיש לו קמח אחר].

ולגבי תיקון מכשירי אוכל נפש אם כיוון מלאכתו במועד, ע' במאירי (מו"ק יב:): שבאוכל נפש ובמכשירי או"נ, כגון גדילת תנורים וקציצת עצים, מותר כל שהוא צורך המועד אפי' בטורח, ואפי' היה אפשר לו מבערב וכיוון מלאכתו. ואפי' מלאכת אומן מותר. ע"כ. וכ"כ בשעה"צ (סי' תקלג אות ג) שגם תיקון והכנת מכשירי אוכל נפש מותר, אף שכיוון מלאכתו במועד. ודלא כמ"ש המשנ"ב בסי' תק"מ (ס"ק כז) לדייק מדברי הרמ"א לאסור תיקון מכשירי אוכל נפש אם כיוון מלאכתו במועד. ושמא יש לחלק בין תיקון במעשה הדיוט, לבין מעשה אומן. [והנה מקור דברי הרמ"א שם ברמב"ן וה"ה שהובאו בכ"י שם (ס"ס תקמ), ובדבריהם י"ל דנקטו לרבותא, לפי הס"ד שם דס"ל לאסור בזה, לומר שאפי' נשבר במועד אסור. ועיין באחרונים שהביא בשעה"צ שם שכתבו לאסור בזה. אך י"ל שלא ראו דברי המאירי הנ"ל]. רצ"ע. וראה גם בס' המכתם (סוף מו"ק) ששמע מפיו של הראב"ד, שבצרכי המועד, כמו תיקון מנעליו, לא אסרו בכיוון מלאכתו

לא יערים לעשות יותר מכדי צורך המועד, ורק בפת מותר לאפות ולאכול

כתב מרן הב"י, דכיון דלא אשכחן מאן דשרי אלא הרמב"ם, הו"ל יחידאה, ולא נקטי' כוותיה בהא. ע"כ. והא"ר (סק"ב) כתב שגם דעת הר"יף להתיר הערמה. וכ"כ בבגדי ישע שכ"ד הרי"ף. וכן המג"א הסכים לדעת הרמב"ם משום דהסוגיא דפרק תולין (שבת קלט:): משמע כוותיה, וכ"ה דעת הראב"ן. וכן צידד בנהר שלום בדעת הר"יף והרא"ש. ועיין בביאה"ל.

וז"ל הרמב"ן (בליקוטיו למו"ק), באוכל נפש התירו כעין הערמה, ומטילין שכר לצורך המועד

ג במו"ק שם (יב:): איתא, שר' יוסי בר"י מתיר להערים, פי' לעשות הרבה ואומר לצורך המועד אני עושה, ומתכוין שיותר לאחר המועד, ות"ק אסור. ובר"יף ורא"ש משמע שפסקו כת"ק, וכ"כ הרי"ץ גיאת (ה"ב עמ' יט). וכ"כ הראב"ד בהשגות [אם לא שהחדש טוב לו מהישן]. וכ"פ מרן בש"ע.

ואמנם הרמב"ם (יו"ט פ"ז ה"ח) פסק, שאע"פ שיש לו שכר ישן, מערים ושותה מן החדש, שאין הערמה זו ניכרת לרואה, וכן כל כיו"ב. אך

ואע"פ שיש לו ישן, אם רצה שותה מן החדש, וכמדומה לי שהוא כמעשה אומן ואע"פ כן מותר. [וסיים, שקוצצין אפי' דקל להדליק אפי' בפסולת שלו, אלא דלייט עלה אביי משום שעיקר מלאכה זו שלא לצורך המועד. ע"כ. וראה לעיל בס"א שיטות הראשונים בקציצת דקל לנסורת שלן].

ויש להוסיף, שגם דעת הרי"ד והריא"ז להתיר בזה, ומתירין בכל הערמה, וכמ"ש בפסקי רי"ד (מו"ק יב:), והלכתא כר' יוסי בר' יהודה, דהא

אפי' ביו"ט התרנו הערמה, דממלאה אשה קדירה בשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת (כיצה יז.), ומולח אדם כמה חתיכות אף שא"צ אלא לחתיכה אחת (שם יא.). וכ"פ הריא"ז שם (פ"ב סי' ט), שמותר להערים. [וע"ע בנמוקי"ש, והובא בב"י להלן (סעיף ד) לדינא לגבי מליחת דגים. ודו"ק]. ובכה"ח (אות יא) הביא שגם הרוקח (סי' רחצ) כתב כדעת הרמב"ם, שמערים לעשות שכר חדש, כשאינו ניכר הערמתו.

עבר והערים האם מותר באכילה

והנה אם עבר והערים, כתב המאירי (מו"ק יב:): "ז"ל: "ואם עיקר כוונתו היתה להותיר, עליו נאמר ויראת מאלהיך, וכל שנודע לנו בהערמתו אסור מתורת קנס". והוכיח כן ממה שאמרו טחן והותיר מותר, הא כל שעיקר טחינתו בהערמה אסור, וכן בכל שאר הדברים ועל הדרך שאמרו "וכלם שכינונו מלאכתם במועד יאבדו". ע"כ. אמנם להלכה כתב המג"א (סק"ב) שאם הערים מותר לאכלו. ולכאור' יתכן שהמג"א לשיטתו שצידד כדעת הרמב"ם שמותר להערים. אמנם נראה שטעמו של המג"א, שלענין דיעבד יש לסמוך על דעת הרמב"ם שמתיר להערים לכתחלה. [ובשע"צ (סק"ז) כתב להחמיר בזה לדעת האוסרים בסימן תק"ג ס"א. וע"ש דמיירי שאוכל עכ"פ קצת מן הקמח או מן השכר]. ובלבושי שרד (הובא בכף החיים אות ט) כתב הטעם, דכל כה"ג לא מיקרי כ"כ הערמה, כיון שאוכל ממנה עכשיו, ושרי בדיעבד אפי' ביו"ט, וכ"ש בחוה"מ שמותר אפי' לכתחלה לדעת הרמב"ם.

פ"ב סי' ט, י, אע"פ שיש לו ישן מערים ושותה מן החדש. והקוצץ דקל וא"צ אלא לנסורת שלו, אסור, שלא התיירו להערים אלא בדבר שאינו ניכר כ"כ, אבל זה שא"צ אלא דבר מועט ועושה דבר גדול, ניכר שלצורך החול הוא עושה. [וצ"ע].

ובשו"ת שואל ומשיב (תליאתה ח"א סי' ריט) נשאל לגבי צירוף יי"ש בחוה"מ, שיש בזה כמה מלאכות, ובפרט שעושה לסחורה. והרי אסור להערים, ושמעתי אומרים שהשכר החדש אינו טוב לשתות כ"כ במהרה, ולא שייך צורך המועד כ"כ, אבל ביי"ש יכול לשתות תיכף. והנה הרמב"ם מתיר להערים. ולכאור' הדבר תלוי אם מלאכת חוה"מ אסור מדאורייתא, או רק מדרבנן, שנודע מ"ש הבכור שור דהערמה בדאורייתא אסורה ובדרבנן שריא, וכ"כ בתשב"ץ (ח"א סי' קלה). ע"כ. אולם הרי דעת מרן דמלאכת חוה"מ דרבנן, ואע"פ כן אסור להערים. ובשואל ומשיב סיים, דגם אם מלאכת חוה"מ אסורה מדאורייתא, אפשר שלא אסרו רק בהערמה הניכרת וכאן לא ניכר כ"כ. ובביאה"ל (ס"א ד"ה עדיף) וכה"ח הביאו בשמו (של השו"מ), שמותר לעשות יי"ש, אם ישתו ממנו קצת בחוה"מ. ובביאה"ל העיר, דבפמ"ג משמע דלמ"ד מלאכת חוה"מ דאור', אין להקל אף בהערמה שאין ניכרת. ושלכן יעשו כמ"ש בבה"ט בשם תשובת בית יעקב (סי' מ), שבמקומות שעושים מחי"ה ביי"ש ויש להם רווח הרבה, יש מקום להתיר וליתן הרווח לעניים, כיון שהגויים עושים הכל, וסיוע הישראל אין בו ממש.

ובקרן אורה (מו"ק יב:) הקשה על המג"א שהתיר בדיעבד אם הערים, דלכאורה לא משמע כן מהא דתניא ואם טחן והותיר ה"ז מותר, ומשמע דוקא כה"ג מותר, אבל ע"י הערמה אסור בדיעבד. ועיי' בביצה (יז:). ע"כ. והנה כבר כתב כן המאירי, אך כבר נתבאר שלמעשה יש טעם להתיר בצירוף השיטות שמותר להערים. וכ"כ בא"א (סק"ב). אלא שלכאורה גם הרמב"ם לא התיר הערמה רק בדבר שאינו ניכר כמו בשכר. [ועיי' בלשון הריא"ז (מו"ק

ד. מותר לעקור פשתן בחול המועד, מפני שראוי לכסות בו את האוכלים. וכן מותר לעקור כשות, לפי שראוי להטיל בשכר לצורך המועד. וכן לעקור שומשמיין, משום שהיבשים שבו ראויים לאכול מיד. (ד)

ישנם ב' סוגי הערמות

נמי פליגי בהערמה דהכא, אבל לא דתלי הנך הערמות זה בזה. ע"כ.

גם בקרן אורה (יב:) כתב לחלק בין הערמה בעצים שקוצץ הרבה להותר לאחר המועד, שזה ודאי אסור, כיון שעושה איסור בכל מה שקוצץ יותר מצורך המועד. אבל להטיל שכר חדש והוא שותה ממנו, אף שכוונתו גם שישתייר אחר המועד, אינו עושה איסור, כיון ששותה ממנו במועד, ובוה נח' התנאים. ולפי"ז לא פליג ברייתא דמטילין שכר, אדתניא באידך ברייתא ובלבד שלא יערים, דהערמה זו לעשות הרבה יותר מצורך המועד הוי הערמה הניכרת, דהכל יודעים דלצורך המועד א"צ כ"כ, ולכן אפי' בהטלת שכר שנעשה הכל בב"א אסור. ע"כ. וצ"ע בזה בדברי ה"ה ומרן הב"י.

ולגבי פת, כתב הרשב"א (ח"א ס"י תתמה) שאפי' שיש לו לחם, מותר לטחון, דפת חמה עדיף מן הצוננת.

והנה בכל הסוגיא של הערמה, יש להבחין בין ב' סוגי הערמות, שיש הערמה שעושה ומותר מה שעה או חלק ממה שעושה. ויש הערמה שיש לו ישן ועושה חדש ואוכלו, ומותר את הישן. וכבר עמד בזה הב"ח כאן בישוב שי' הרמב"ם, שהתיר הערמה כששותה מן חדש. וכע"ז כתב בשפת אמת (מו"ק יב:) לפרש דברי הרמב"ם דוקא בחדש וישן, דכיון דשותה החדש אינו ניכר, ולכו"ע מותר הערמה כזו, ולא פליגי בזה תנאי, רק דבסוגיא דידן לא ס"ל החילוק דניכר ולכך אמרו כתנאי, אבל לעשות יותר מהצורך במועד אם ניכר, גם לרמב"ם אסור, וכן לגבי אורחים אסור להערים משום שניכר שאינם אורחים שלו. וי"ל דגם הרי"ף ורא"ש נמי מצי ס"ל כהרמב"ם, שהרי לא הביאו כלל ובלבד שלא יערים. ויתכן דכוונת הגמ' היא רק לאתויי דאשכחן מחלוקת בהערמה, ומינה דברייתות הללו

בדין עקירת פשתן כשות ושומשמיין בחול המועד

וכ"כ הרי"ז. והר"ן פי', שראוי לכסות בה מיני מאכל כגון תמרים ותאנים המייבשים אותם בחמה, וצריכים לכסותם מטל השמים בלילה. וכ"כ רבינו יהונתן מלונגיל שם, ובשו"ת יכין ובעוז (ח"א ס"י קיד). והר"א ועוד פירשו דהיינו לחפוף בן. אבל המ"מ (פ"ח ה"י) כתב בשם הרא"ה, שכתב הר"א, שלפי שאין דרך הפשתן לעקרו לחצאין, התירו לעקרו כולו, כיון שצריך למקצת. ע"כ. וכתב מרן הב"י, שטעם זה צ"ל גם לגבי עקירת כשותא ושומשמיין.

(ד) גמ' שם. רב יהודה התיר לעקור פשתן (שראוי לחפוף. פרש"י לכסות בו מאכל לצורך המועד), ולמיקטל כשותא (שראוי לשכר), ולמיעקר שומשמיין (שראויים לגרענינים שיש בהם לעשות מהם שמן).

ו**כתב** רבינו ירוחם (דף לז:), כל דבר שצריך לצורך המועד אפי' שלא יהיה לצורך אכילה, כגון פשתן לחפיפה וכל כיו"ב, מותר לעקרו. ומשמע מלשונו שאינו יכול לעקור אלא כדי מה שצריך. וברש"י ובפסקי הרי"ד ביארו, שהפשתן ראוי לכסות בו יגית שכר מפני שהוא ארוך.

בביאור דברי מרן אי שרי לעקור כל הערוגה של פשתן כשצריך רק לחציה

רק מה שצריך, דלא עדיף מדבר שהוא צורך אכילה, אלא כוונתו שאין לו לכל הגבעול, רק

והנה המג"א (סק"ה) כתב להשיג ע"ד מרן הב"י, שנראה שגם המ"מ מודה שאינו יכול לעקור

ה. אסור לכבוש כבשים אלא אם כן יכול לאכול מהם במועד, אבל אם אינם ראויים עד לאחר המועד אסור, ואם הוא דבר שאינו מצוי לאחר המועד מותר לקנותו ולכובשו, וכן אם יש לו דבר שיש חשש שיתליע אם לא יכבשו במועד מותר לכבושו, דהוי דבר האבד. וולכן, פירות שנתבשלו קצת ונאכלין ע"י הדחק, מותר ללקטן בחוה"מ כדי לאכלן. ואם לקטן לאכלן והותיר מהם, וחושש שמא יתליעו אם לא יכבשם, יכול לכבשם. אבל אסור ללקטם בתחלה בכדי לכבשם]. וכל זה לענין כבישת פירות וירקות שאיסור כבישתם הוא מדרבנן, אבל עשיית ריבה המצריכה 'בישול' של הפירות [וכמו כן בכבישת ירקות שבתהליך עשייתם עוברים גם בישול], שבישול היא מלאכה האסורה (בשבת) מן התורה, אין להתיר בחול המועד, אלא אם כן עושה לצורך אכילתן במועד, אבל אם עושה לצורך אכילתן לאחר המועד, אפילו אם במועד ראוי הדבר לאכילה, אסור לעשות זאת. (ה)

השדה כולה. ע"כ. הרי שהבין שדעת מרן להתיר לקצור כל השדה, פי', מה שדרך לעשות בחול.

ואפשר שכן משמע מלשון ה"ה, "דלפי שאין דרך הפשתן לעקרו לחצאין, התירו לעקרו כולו". ומשמע שזה חידוש לגבי פשתן, שאינו בשאר דברים, ששאר דברים דרך לקצור חציין, אבל בפשתן קוצרים הכל יחד. ואם קאי על אותו גבעול, הרי גם בשאר דברים אין דרך לקצור חצי גבעול. והטעם בזה שהתירו לו לקצור כל הערוגה, נצטרך לומר, שהתירו לו לקצור כדרך הקוצרין, ובכל ג' דברים אלו אין דרך לקצור לחצאין. ולכן אין זה נחשב טירחא שלא לצורך, כי גם בחול כאשר נצרך לו חצי ערוגה, הוא קוצר את כל הערוגה. ואפשר שפשתן וכשות ושומשמין אין זורעים מהם שדות גדולים, רק מעט. וצ"ע בכ"ז. [וע"ע בד"מ (ר"ס תקלז) שהביא מרבינו ירוחם (ג"ה ח"ד), שדבר האבד שהתירו לעשות, יעשה המלאכה מכל וכל עד שיגמור אותה].

לזרע הפשתן, וס"ד שלא יעקור אלא יקצור ראש העלוין, קמ"ל דשרי לעקור כולו, וכ"מ בר"ן. ע"כ. וכ"כ הא"ר, ופמ"ג, ומשנ"ב, וכה"ח.

ולכאור' לדידן יש לנקוט כדעת מרן, ולהתיר לעקור כל הערוגה אע"פ שא"צ רק לחציה. אולם לכאורה צ"ע בדברי המג"א, מנ"ל שאין זו כוונת הב"י, שברבינו ירוחם משמע שהחידוש הוא שהותר קצירה אע"פ שלא לצורך אכילה. ורק במ"מ מפורש להתיר יותר. אך גם בדבר הב"י יש לפרש שכוונת המ"מ להתיר לקצור את הגבעול כולו, אבל לא את כל הערוגה כשצריך רק לחציה. אמנם גם הדרישה למד בדברי מרן הב"י דס"ל להתיר לקצור גם מה שאינו נצרך לו, והעיר ע"ז, דאפשר לפרש דלא פליגי אהדדי, וכוונת ה"ה במ"ש שאין דרך לעקור לחצאין, היינו באותו גבעול, שאין דרך לעקור לחצאין, ליקח מה שצריך לחפיפה ולהשאיר העיקר בקרקע, ולכן התירו לעקור כל הגבעול, אבל לא התיר לעקור

דיני כבישת כבשים בחול המועד

שלחנו ואין קבע לסיפוקן]. וה"ט, כי כבישת ירקות במלח או בחומץ אם עשהו לצורך הרי הוא מלאכה האסורה (בשבת) מדרבנן, משום דדמי למעבד, ולכן אסור לעשותה בחוה"מ לצורך אחר המועד. אך אם הירקות הכבושים יהיו ראויים לאכילה עוד במועד או ביו"ט אחרון, מותר

(ח) ש"ע סעיף ג. ע"פ הגמ' במו"ק (י:). לפי פירוש הרא"ש. ורש"י פירש בענין אחר. והרמב"ם לא הזכיר דין זה. נוד"ל הרמב"ן (בליקוטי למו"ק), עוד התירו באוכל נפש כעין הערמה, שכבשין שיכול לאכול מהן, כובשן אע"פ שאינו אוכל מהן במועד, לפי שאדם מזמין כבשין בביתו ואוכל מהן על

ו. צד אדם דגים כל מה שיכול לצוד, ומולח הכל במועד, שהרי אפשר שיאכל מהם במועד. (ו)

ברא"ש (מ"ק פ"ק סי' כח), שלתי' קמא א"צ שיהיה ראוי דוקא למועד רק במציאה, אבל בשאר דברים מותר אפי' לטרוח במלאכה, כמו שצריך למלוח ולכבוש. משא"כ לתי' בתרא דפרקמטיא שאני, דלאו מלאכה היא כלל רק מעשה חול בעלמא, אבל מלאכה לא התירו משום רווחא כשאין הפסד. ולפ"ז אסור אפי' לקנות כדי לכבוש אף שלא ימצא לאחזר המועד, וכ"כ בהגהות רע"א כאן, ותמה על הש"ע שלא נקט לדינא כתירוץ בתרא של הראב"ד, וגם הר"ן לא הביא רק תירוץ בתרא. וראה מ"ש בזה בביאה"ל כאן (ד"ה מותר לקנות).

לכבשן, ואף אם יהיו ראויים לאכילה רק ע"י הדחק ג"כ מותר לכבשן במועד, אף אם בפועל לא יאכל מהם כלום במועד.

וכתב הטור, שדבר שאינו נמצא אחר המועד, מותר לקנותו ולכבושו. ונראה שלמד ד"ז מדין השיירות שמותר לקנות מהן, כיון שהוא דבר שאינו מצוי תמיד, וכן מי שצריך לקנות יין בעת הבציר לצורך שתייה כל השנה, ואם יעבור המועד לא ימצא כמו שמצא עכשיו, דשרי, כמו שיתבאר בס"י תקל"ט. [ב"י]. וכ"פ בש"ע. ובביאור הגר"א העיר, שהדבר תלוי בשני תירוצי הראב"ד, שהובאו

דין צידת דגים ומליחתם בחול המועד

ומלח גרמא גרמא. והובא בב"י שם. וכתב עוד בנימוק"י הקשה הראב"ד, דאמאי איצטריך למימר טעמא דמתאכלי אגב איצצא, והא גרסינן בירושלמי רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוסי, הדא שיירתא שרי למיזבן מינה בחולא דמועדא. אלמא עבורי רווחא מינייהו פסידא הוא, ואי משום דליכא טירחא יתירא, כגון במליחת דגים שהיא טירחא יתירא, א"כ משום הרווחא אמאי לא שרינן השקאת זרעים מן המעיין שבשדה בית הבעל, ברישא דמתני' דלעיל, ותירזין ז"ל, דמקח וממכר לאו מלאכה היא כלל, אלא מעשה חול בעלמא, הילכך התירו משום רווחא, אבל מלאכה לא התירו משום רווחא אא"כ איכא פסידא. והשקאה מלאכה גמורה היא, וכן מליחה, ואיכא עוד במליחה טירחא יתירה.

וב"ה ברבינו יהונתן מלוניל (מ"ק ד: מדפה"ד), דללישנא בתרא לכתחלה התיר להם להביא הרבה דגים ולמלחם מליחה [רבה], שאע"פ שנמלחו הרבה ונפסלו מלאכלן עד שיתייבשו הרבה, אם היה רוצה לשומם תחת המכבש או תחת קורת בית הבד ויתמעכו שם, ויצא כל המלח מתוכם וראויין הן לאכילה מיד בחוה"מ. ואף שהביאו רבים יותר ממה שהיה צריך להם, לא מיתסר, דהא יכולין לומר בשעת כבישה ובשעת

(ו) ש"ע. עפ"ד הרמב"ם (הל' ירו"ט פ"ו, ה"ז), שכתב: כבשים שהוא יכול לאכול מהן במועד כובשן, ושאינן ראויים אלא לאחר המועד אסור לכבשן, וצד אדם דגים כל שיכול לצוד ומולח הכל במועד שהרי אפשר שיאכל מהן במועד אם יסחוט אותן בידו פעמים רבות עד שיתרככו.

וזה כלישנא בתרא במ"ק (יא). אהא דתנן, כל כבשים שיכול לאכול מהם במועד (שנכבשין מהר וראויים לאכול מיד) כובשן. ובגמ', מעשה שעבר הנהר בשדות, ונשתיירו שם דגים הרבה, והלכו וצדו מהם, והתיר רבא למלחם לאחר המועד, משום דמעיקרא על דעת אכילה הביאום, ואם יניחום יפסדו, דמו לסחורה בדבר האבד. וללישנא בתרא, רבא התיר להם ללכת לצוד ולהביא ולמלוח, כיון שנאכלים במועד אגב איצצא. ומהו איצצא, רש"י פירש, שמושך המלח מהם. ובנימוק"י פירש, שדחקן תחת המכבש לסחטן מן המלח. והרמב"ם שם כתב, שסוחט אותם בידו פעמים רבות עד שיתרככו.

וכתב בנימוק"י (מ"ק ד:), דאע"פ שמלח הרבה יותר מהצריך, הרי יכול לומר בכל אחד בשעת הבאה ומליחה לזה נעשה איצצא. וכן כשימלח חבירו, והערמה כי האי, שריא אפי' ביו"ט וכ"ש בחוה"מ, כמ"ש בביצה (יא): מערים

וכ"כ המרדכי בהדיא. ע"כ. וכן תי' הרב מעשה רוקח (יו"ט פ"ז ה"ז), דבכל אחד יכול לומר זה אני רוצה למועד, ולא דמי לקמח דאסור לטחון שלא לצורך, דבצידת דגים בכל פעם י"ל שימצא דג משובח יותר.

[ובקרן אורה (מו"ק יב): הקשה על תי' זה, דא"כ גם גבי צייד חיות ועופות נאמר כן, ונתיר לו לצוד כמה שירצה, ואלמה תנן (שם יג): שעושיין בצינעה לצורך המועד, ולזה י"ל דאתי לאפוקי אם תחילת כוונתו שלא לצורך המועד ודאי אסור, אלא צריך שיצוד ע"מ לאכול במועד, אבל אין שיעור לדבר, ויכול לצוד הרבה. אבל במג"א (סי' תקלז סק"ח) משמע שאפי' אינו רוצה לאכול מהם במועד, כל שראויים לאכול מותר, והוא תמוה ממתני'. וכן מבואר בביאור הגר"א שם (סי' תקלז ס"ח) דבעי' לצורך אכילה, וגם הוא נגד דבריו ז"ל בעצמו בסימן תקל"ג שכתב שם דהתירו יותר מהצורך, מפני שעל כל אחד יכול לומר אולי דג זה יפה יותר, אבל מ"מ בעינן שדעתו יהיה לאכול במועד. ובפמ"ג (א"א סי' תקלז סק"ח) עמד קצת ע"ד המג"א].

ובקרוב נתנאל תי' באופן אחר, שבנ"ד יש בזה רווחא, לכן הקילו, משא"כ בטחינה. וכתב בשעה"צ (אות כח) שזה דוחק, דהא אפי' אם יהיה לו ריוח כמה שיטחן בבת אחת שיהיה גם לימות החול ג"כ אין נכון.

[ובלבוש (ס"ד) כתב, שדגים מותר לצודם כל מה שיכול אפי' בפרהסיא, שהכל יודעים שהוא לצורך המועד, ויכול למולחם ולכובשם כל מה שירצה, שאפשר שיאכל מהם במועד אם יסחוט הרבה עד שיתרככו, ואף שמולח הרבה שא"צ לכולם, התירו להערים, כדאמרי' ביו"ט מולח גרמא גרמא, ה"נ יכול לומר בכל אחד בשעת הבאה ומליחה זה יהיה טוב לכבוש ולסוחטו, וכשימלוח חבירו יכול לומר זה הוא טוב ממנו, דגבי דגים שיש בהם שמחת יו"ט לא גזרו שלא להערים].

מליחה לזה נעשה איצא ונאכלנו במועד, ואחר שמולחו יאמר מן האחר, וכן עד שיהו מלוחין כולן, כדאמרי' מערים ומולח גרמא גרמא אפי' ביו"ט, וכ"ש בחולו של מועד. ע"כ.

[והמאירי (מו"ק יא.) ביאר הדברים, דבכבשים שהוא יכול לאכלן במועד, כובשין, פי' מנהגם היה שהיו צדין דגים קטנים וכובשין אותם במלח ובחומץ, ומשהיין אותו בכך ימים רבים. וכן עושיין בקצת דברים אחרים, ואין ראויין לאכילה תיכף שנכבשו, עד שיעבור זמן לכבישתן, ומתוך כך הוא אומר, שאם יכול ליהנות בהם בתוך המועד מותר לכבשן, אע"פ שאין ראיות במועד, שהרי עכשיו מ"מ מלאכת האבד הוא, ואם כבישה זו אינה מפקעת אכילתן מכל וכל, אלא שקצת בני אדם אוכלין אותם באיזה תיקון, מותר לצודן על דעת כבישה ולכבשן, שהרי מ"מ ראויות הן לקצת בני אדם. והוא שאמרו שרא להו רבא למיזל ולמיצד לכתחלה ולמימלח, וכשהקשו לו ממשנתנו השיב אגב איצא מיתדלי, כלומר שיכבשום במכבש להוציא משם הווק המליחה והלחות, וכן הדין באיזה דרך של תקון. נמצא מ"מ שלא הותרה צידה מתחלה אלא או לאכילה או למליחה הראויה לאכול במועד, אף ע"י קצת תחבולה, ואף זו דוקא בצנעה, אבל בכונת ריוח לבד אסור. ואין זה דומה לסחורה שהתרנו, שבסחורה ביטול הכיס בפסידא, אבל צידת דגים מציאה גמורה היא. ועוד שהסחורה אינה אלא מקח וממכר, ובצידה יש בה מלאכה גמורה וטורה יתר. וכן שהסחורה הנאתה מצוייה במועד עצמו. ועוד, שהסחורה שמא שעתה עוברת, משא"כ בצידה. ועוד שהסחורה היא מזדמנת לו מאליה, והצידה הוא רודף אחריה].

והקשה המג"א (סק"ז), דמאי שנא מקמח שאסור לטחון שלא לצורך (ש"ע תקלג ס"א). ותי', די"ל דשאני צידה שבכל פעם י"ל שימצא דג משובח יותר, משא"כ בקמח. ומה שמותר למלוח ע"י הערמה, היינו משום שאין עיבוד באוכלין

ז. מותר להפעיל מאפיית לחם בחול המועד, אפילו בפרהסיא, אבל אין לאפות צנימים וכדומה, שהם לצורך אחר החג. וכשמפעיל מאפיה באופן המותר בחול המועד, מותר להעסיק גם את הפקידים העוסקים בעבודה מידי יום. ואמנם כל שאר מלאכות שהם לצורך המועד, כשעושין אותם אומניהם עושין בצנעה. כיצד, הציידים והטוחנין והבוצרים למכור בשוק, הרי אלו עושים בצנעה לצורך המועד. [לפי שהאומנים שעושים מלאכתן לרבים צריכין לעשות הרבה ביחד, ונראה כאילו עושין אותן לצורך חול].^(ז)

ח. מותר לחלוב את הבהמות והרחלות בחול המועד, ואפילו על ידי ישראל. ואפילו שלא לצורך המועד, משום צער בעלי חיים, וחשיב כדבר האבד.^(ח)

אומנים העושים מלאכה לצורך המועד צריכים לעשות בצינעא

לדמותו לתבלין שניכר שהוא לצורך המועד ושרי. ע"כ. והרמ"א פסק להתיר בצידת דגים, והיינו מפני שדגים מתקלקלים מהר, וידוע שעושין לצורך המועד. והמג"א הקשה ע"ז, דהתם לא מיירי באומנין. ועיין בפמ"ג (א"א סק"י). גם בבאיור הגר"א כתב, דלרמב"ם אף בשל דגים אסור. והביא מירושלמי דמוכח דמתני' בצידי דגים מיירי. אך קצ"ע שהב"י ה"ד המרדכי בשתיקה. וראה בביאה"ל (ס"ס תקלג), די"ל דקאי לענין מכירה [שבכל אלו יש ב' נידונים, לגבי המלאכה עצמה, ולגבי המכירה]. ואכן בחמד משה (אות ד) וכן בנהר שלום (אות ב) כתבו שגם לרמב"ם יש חילוק בין חיה ועוף לדגים. והוב"ד בכה"ח (אות לד). ולגבי צידת דגים כתבנו עוד בס' תקלוז. ע"ש.

ו**כתב** בשולחן שלמה (יר"ט ח"ב עמ' קמט) שגם אם יש להחמיר בצידי דגים, יש להקל לגבי מאפיית לחם, להפעילו אפי' בפרהסיא, דכו"ע ידעי שהוא לצורך היום דעל הלחם יחיה האדם. אבל אין לאפות צנימים ולחמים וכדו' שהם לצורך אחר החג.

ו**כשמפעיל** מאפיה באופן המותר בחוה"מ, מותר להעסיק ג"כ את הפקידים העוסקים בעבודה מידי יום (ש"שכ פס"ו סי"ג).

(ז) **במו"ק** (יג:) איתא, הציידין, והדשושות (שדשין וכותשין חטין לדייסא), והגרוסות (שטוחנין פולין לגריסין) עושין בצינעא (שמא יאמר זה שלא לצורך המועד) לצורך המועד.

ו**הרמב"ם** (פ"ז ה"ט) כתב, כל מלאכות שלצורך המועד, כשעושין אותן אומניהן עושין בצינעא, כיצד הציידין והטוחנין והבוצרין למכור בשוק, עושין בצינעא לצורך המועד. ופירש ה"ה, שאין צורך לעשותן בצינעא אלא האומנין שעושין מלאכות לרבים, וכ"כ הרמב"ן ועיקר. ע"כ. והטעם, מפני שהן צריכין לעשות הרבה ביחד, ונראה כאילו עושין אותן לצורך חול. [ב"ן]. וז"ל הרמב"ן: צידי עופות ודגים צריכין צינעא, מפני שהן נראין כצדין אף לאחר המועד, ועוד מפני שמלאכתן בכך, שלא להתיר אומנות במועד, שהרי נראין כעוסקין במלאכתן להשתכר כדרךן בשאר ימות השנה. וזהו צינעא ששינו בצידין ודשושין ובחנות הפתוח לטטיו, והיא של מוכרי פירות כסות וכלים, שכל מי שהוא נעשה מוכר לרבים, נראין כעוסק במלאכתן בשאר ימות השנה.

ו**בב"י** לעיל (בסמוך) הביא מהמרדכי (סי' תתנה), צידי דגים שהדבר ניכר שהוא לצורך המועד, היה נראה להתיר אף בפרהסיא, דמ"ש רבא שרא למיזל ולמיצד, משמע בפרהסיא, ויש

מותר לחלוב את הבהמות והרחלות בחול המועד, ואפילו ע"י ישראל

(גו). והובא בב"י (סי' תקלג), וכ"פ הרמ"א בהגה (שם ס"ה), שמותר לחלוב הבהמות "אפי' שלא

(ח) **כ"כ** בשו"ת תרוה"ד (סי' קנג), שהיתר פשוט הוא לחלוב הבהמות בעצמם, (שלא ע"י

ט. להרכיב גז במחובר בחול המועד נראה שמותר, ואפילו מעשה אומן במקום צורך אוכל נפש, יש להתיר. ואין להחמיר בזה. (ט)

סימן תקלד - כיבוס בחול המועד

א. אסור לכבס בגדים בחול המועד, אפילו לצורך המועד. והטעם, משום שגזרו חז"ל פן לא יכבס בגדיו לפני החג ויכנס לרגל כשהוא מנוול בבגדיו. ומי שאין לו אלא חלוק אחד מותר לכבסו, ואפילו אם לא כיבסו קודם יום טוב בפשיעה, מותר לכבסו בחול המועד. (א)

רק משום צער בעלי חיים, אך צריך שישפוך את החלב לארץ. (האדמו"ר מקאליב בס' קול מנחם אהל ברכה ש"ע א"ח ח"א עמ' רכב). ולדינא נראה שיש להתיר ליהנות מהחלב אף לכתחלה, אחר שעשה בהיתר.

לצורך המועד". וכן פירש מרן הב"י את דברי התרוה"ד. ומשום דחשיב כדבר האבד. וגם יש לנו טעם של צער בעלי חיים. וכ"כ הערוה"ש. ויש מי שנסתפק אם מותר ליהנות מן החלב שנחלב בחוה"מ בהיתר, דשמא לא הותר

מותר להרכיב גז במחובר בחול המועד לצורך אוכל נפש ואפילו מעשה אומן

אלא מכשירי או"נ. ועיין משנ"ב שם. ובע"כ דשאני התם דהוי מעשה אומן. וכ"כ בשעה"צ (שם ס"ק כג). וא"כ בהתקנת כיריים של גז, דהוי מעשה אומן א"א להתיר אם כיוון מלאכתו במועד, אבל בשלא כיוון יש להתיר אפי' אם יש לו פתיליה.

וחן אמת דבסי' תקמד ס"ב אסרו ליחיד לחפור מחדש בור שהוא מעשה אומן, ואפי' צריך לו עתה במועד לצורך שתיה, וכמ"ש במשנ"ב (שם ס"ק יד) שאפי' אין לו מה שישתה מים הרבה אסור, ורק אם אין לו להשיג מים כלל מותר. ע"ש. ויש לחלק דשאני התם דהוי טירחא יתירה, שהקפידו ע"ז בחוה"מ כמ"ש (במו"ק ב:). מועד משום טירחא". וכבר אמרו במ"ק (יב). הל' חוה"מ עקורות הן ואין למדות זו מזו. ע"ש. [ע"כ מת' כ"י למן אאמו"ר]. וראה עוד בדברי הרמב"ן והמאירי שהובאו לעיל במקורות לסעיף א.

(ט) ילקו"י מועדים (עמ' תקכו), מתשובה כת"י למרן אאמו"ר זיע"א, וז"ל: ונראה שמותר להרכיב גז במחובר בחוה"מ, דדמי למה שהותר (בסי' תקמ סע"ז) בנין תנור וכיריים. ואפי' מעשה אומן שרי במקום צורך אוכל נפש ע' בכה"ח (ס"ק צט), ואפי' אם יש לו פתיליה לבשל בה, ואין להחמיר בזה. ודלא כמי שהורה בזה להחמיר.

ואפי' אם כיוון מלאכתו במועד, י"ל דשרי, וכדמוכח מש"ע (ר"ס תקלג) שמותר לטחון קמח לצורך ואפי' כיוון מלאכתו במועד, וכן לקוץ עצים מהמחובר. וכתב הגר"א להוכיח במישור מהגמ' (ביצה יט:). שאף לקוץ עצים במחובר מותר אפי' כיוון מלאכתו במועד. והובא בשעה"צ (סק"ג). איברא דבס"ס תק"מ כתב הרמ"א, שאם נשבר הסכין במועד מותר לעשות אחרת. ומשמע שבנשבר קודם המועד אסור, כיון שאינו

אסרו חכמים לכבס במועד, והתירו בכמה אופנים

מ"א). וכ"כ הר"ח והריטב"א (מו"ק יד.). וז"ל המאירי שם: עיקר איסור גלוח וכיבוס במועד אינו מן הדין, שהרי שמחה הוא לו, אלא שגזרו בכך כדי שלא יכנסו לרגל כשהם מנוולים, שאם תתיר

(א) מו"ק (יג:). ש"ע (סי' תקלד). שגזרו חכמים שלא לכבס בחוה"מ, כדי שכל אדם יכבס קודם המועד ויעלו לרגל מקושטין (פסקי הרי"ד שם). וכ"כ הרמב"ם (יו"ט פ"ז הי"ז) ובפיהמ"ש (מו"ק פ"ג,

איאתא התם, תני בלגרי נשים מותר לכבסן במועד, היא בלגרי נשים היא בלגרי אנשים, מהו בלגרי נשים רבנן דקיסרין אמרי אנטינייא (סדינים שנשים מתעטפות בהם). והובא בסמ"ג (לאוין עה) להתיר בבגדי נשים. יג. ובראבי"ה (ח"ג סי' תתלו) כתב, שכמו כן, סמרטוטין שנותנן על הכויות שמלוכלכין תדיר, מותר לכבסן. (והרוקח סי' שז) כתב, בגדי כתם מותר לכבסן].

ובאופן שהתירו חז"ל לכבס במועד, יש לדון אם הוא דוקא כאשר אותו אדם שנאנס מכבסם בעצמו, או אף שאחרים יכולים לכבס עבורו, דממון הב"י משמע שאף אחרים יכולים לכבס עבורו, שכתב לגבי מי שיש לו חלוק אחד, שאשתו יכולה לכבס ע"ג הנהר. אולם בשו"ת אג"מ (ח"ה סי' לו) כתב דהיינו דוקא אנשי ביתו, אך לא איש זר, וכן בשש"כ (פרק סו הע' רמו) כתב שאם מכבס עבור אחרים, צריך שיעשה זאת בבית של אותו אדם שנאנס, וטעמו משום מראית העין, ויל"ע בזה.

אלו שהותרו לכבס יכולים לכבס בפרהסיא, וע"י כובס אומן יש מחמירים

מלאכתו בשביל כך, הא בדבר האבד גמור עושה לכתחלה כדרכו בלא שינוי דצינעא. וכן בהדיוט העושה מלאכה לצורך המועד לא מצינו צינעא, שהרי אמרו לדידי חזי לי ימא דטבריא דמפקי לה משיכלי דמני כיתנא. ולא מצאתי צינעא אלא במי שאומנות שלו בכך כל השנה. שכל מי שהוא נעשה מוכר לרבים נראין כעוסק במלאכתו בשאר ימות השנה. עוד שנו בתוספתא, כל אלו שאמרו מגלחין במועד מותר לספר בתוך ל' יום של אבל, אע"פ שהתירו לספר לא יספר ברה"ר, אבל מספר הוא בצינעא בתוך ביתו. כל אלו שאמרו מכבסין במועד מותר לכבס בתוך ל' יום של אבל, אע"פ שהתירו לו לכבס לא יוליך כליו לכובס, אבל מכבס הוא בצינעא בתוך ביתו, ומשמע דבחוה"מ נמי קאי. והטעם, דכיון דהוא ספר וכובס שאומנותם בכך כל השנה צריכין צינעא, הא במכבס כסות שלו א"צ צינעא, דהיינו משיכלי דטבריא, והא דקתני סיפא מכבס בצינעא הכי קאמר, לא יוליך כליו לכובס בפרהסיא, אבל מכבס

להם כן במועד אף הן משהין עצמן למועד כדי שלא יתבטלו ממלאכתן, ונמצאו נכנסים מנוולים ברגל, וכן הענין בכבוס. זולת אלו שבאונס ידוע וניכר נכנסו לרגל בניוולן. [אולם בפרוש הר"ש בן היתום (מו"ק יד.) כתב, שטעם איסור הכיבוס בחוה"מ, משום שיש בזה טירחא והוי עובדין דחול].

והתירו חכמים את הכיבוס בכמה אופנים: א. למי שבא ממדינת הים. ב. היוצא מבית השביה. ג. היוצא מבית האסורין. ד. מנודה שהתירו לו חכמים ברגל. ה. מי שנדר שלא לכבס ונשאל ברגל והתירו לו. ו. וכן התירו לכבס מטפחות הידים. ז. ומטפחות הספרים. ח. ומטפחות הספג. ט. וכל העולים מטומאה לטהרה. [פי', בעל קרי שאירע לו קרי במועד וכן הלכה להתיר בזה. וכמ"ש בב"י, ובכף החיים כאן, ודלא כמ"ש בפתחי מועד עמוד רד בשם הגריש"א, לאסור מטעם שבש"ע השמיט דין זה. וכן בעלת הכתם שנמצא במועד]. י. ומי שאין לו אלא חלוק אחד. יא. ובירושלמי (מו"ק פ"ג ה"ב) מבואר דה"ה לגבי בגדי קטנים. יב. ועוד

ו**כתב** מרן בש"ע, כל אלו שהותרו לכבס, מכבסין כדרכן, אפי' בנתר ואהל, ובפרהסיא ע"ג הנהר. ודעת הרמ"א שדוקא אם מועיל יותר לכיבוס התירו בפרהסיא. וע' במג"א (סק"ד) ומשנ"ב (סק"י) ובכה"ח (סק"ק יד).

ו**חנה** מרן הב"י הביא דברי המרדכי והגמ"י שהתירו לכבס בפרהסיא, והקשה על דבריהם מתוספתא (פ"ב ה"ב) שלא יכבס אלא בצינעא, ותי' דקאי רק לגבי אבל. וכ"כ המאירי (יח:): ובשיטה למהר"ם מפאריש (יח:).

אמנם הרמב"ן בליקוטיו למו"ק כתב, דמיירי גם בחוה"מ, אלא שרק בכובס לרבים הצריכו צינעא (והעיר בזה בס' חכו ממתקים עמ' צה). וז"ל שם: ולענין צינעא לא מצאתי בכל דבר האבד ממש שיהא צריך צינעא, אלא בחושש להפסד במכניס פירותיו מפני הגנבים, ובמביא כלים מבית האומן שאינו מאמינו, ואין הצינעא מעכבת עליו, אלא מצניע כמה שהוא יכול להצניע, ואינו מניח

ב. בזמנינו שיש הרבה הנוהגים להחליף הבגדים הלבנים הסמוכים לבשר, כמעט מדי יום ביומו, מפני שמתלכלכים תמיד על ידי זיעה, ובפרט במקומות החמים, ונתכבסו קודם המועד, ואין לו בגדים אחרים בחול המועד להחליפם, במקום צורך מותר לכבסם [במכונת כביסה] במועד. [וע"ע בהערה לגבי כיבוס חולצות לבנות ועוד בגדים בזמן הזה]. (ב)

כליו לכובס כו'. ומפרשים דקאי אאבל. אך מי שהותר לכבס במועד לא בעי צינעא. [ב"י].

ועיין ברמב"ן (בליקוטים למו"ק) שכתב: וכן כבוס בגדי פשתן ושאר המותרין משום מלאכת הדיוט הן מותרין, דאפי' ביד הכובסין מלאכה של הדיוט הוא ולצורך המועד מותרת.

ובכלל איסור כיבוס בחוה"מ הוא גם לגבי ניקוי יבש, ואולי חמיר טפי, כמו גיהוץ (ע' בס"ת תקמ"א ס"ג ובאחרונים).

ויש לדון לגבי בגדים שהותר כיבוסן במועד, אם מותר לכבסן גם ע"י מכונת קיטור, או במכונה של ניקוי יבש, דשמא לא הותר במעשה אומן כזה, ועוד דדמי להבאת כלים לבית האומן (ע' בס' שמירת המועד כהלכתו עמ' יד). ועיין בשו"ת אג"מ (א"ח ח"ה ס"י עט) לגבי שבוע שחל בו ט' באב, שאפי' ניקוי יבש להסיר כתמים מעל החליפה אסור. [וא"כ ה"ה בימי אבלו. וצ"ע. יבי"א ח"ז יו"ד ס"י מג].

הוא הכובס צינעא בתוך ביתו בין באבל בין במועד, ולישנא דשוי לתרווייהו נקט. ע"כ.

[ועיין בשלחן שלמה (יו"ט ח"ב עמ' קג) שהבא ממדה"י שהותר לכבס, אם מכבס ע"י אחר, צריך לעשותו דוקא באותו הבית שיודעים שבעליו בא ממה"י. וצ"ע].

והמרדכי (ס"י תתעג) כתב, כל אלו שמכבסין במועד, מכבסין כדרכן ואפי' בנתר ואהלא. ולמועד לא בעי צינעא מפני כבוד המועד, שאין מתכבסין יפה בבית כמו על הנהר. וראיה ממו"ק (יח): לדידי חזי לי ימא דטבריא דמפקי לה משיכלי דמני. אלמא דשרי אפי' ע"ג הנהר. וכ"כ בהגמ"י (פ"ו אות ק). ואע"ג דתניא בתוספתא (פ"ב ה"ב), שלא יוליך לכובס, אלא מכבס צינעא בתוך ביתו. זהו רק לגבי ימי אבלות. וז"ל התוספתא: כל אלו שאמרו מכבסין במועד, מותר לכבס בתוך ל' של אבל, אע"פ שהתירו לו לכבס לא יוליך

דין כיבוס בחול המועד בגדי ומפות של ניילון, או בגד עוד וכדומה

(צד). מדכתיב והבגד או השתי או הערב או כל כלי העור אשר תכבס, מ"מ הא אמרי' התם (צד): כל כיבוס דלית ליה כסכוס לא שמיה כיבוס. ופרש"י, כסכוס, משפשף צידו זה על צידו זה כדרך המכבסין בגדים, שאוחז הבגד בשתי ידיו ומשפשף. ע"כ. ושם איירי לענין צחצוח נעליים, דכיון שחז"ל לא גזרו ע"ז, ואף לא נכלל בלשון גזרתם, אין לאסור. ויש לחלק.

ולגבי בגדים ומפות של ניילון וטרילין, שמתכבסים כיבוס גמור ע"י שמדיחים אותן, או שמניחים אותם במים לבד, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ג ס"י ל) שיש מקום להתיר לשרותם במים בחוה"מ, והו"ד להלן. ע"ש.

ולגבי כיבוס בגד עור, כגון מעיל מעור, ע' בשו"ת יבי"א (ח"א ס"י לב) שכתב בתו"ד, שאע"פ שלשון כיבוס שייך גם בעור, כדאיתא בזבחים

דין כיבוס "בגדי זיעה" בחול המועד

בגדיהם התחתונים, וכן גרביים, בכל יום או יומים, אם מותר לכבסם במועד. והשיב, דהיכא דאפשר צריך להזמין מקודם המועד את כל מה שצריך לכל ימי החג, ולהחליף כל יום בבגדים המכובסים

(ב) כן משמע מדברי המג"א (ס"י תקלד סק"ב). וכ"פ בשו"ת שרגא המאיר (ח"ז ס"י מג אות ג).

והנה בשו"ת באר משה (ח"ז ס"י ו) נשאל לענין מה שיש בנ"א רבים שרגילים להחליף

לא מיחו בידם חכמים. וכ"כ בספר בני חיי, ובספר מזבח אדמה בשם מהריק"ש.

ומ"מ אין לכבס במועד במקרים הנ"ל אלא בצינעא ולא בפרהסיא, וכמ"ש המג"א (סי' תקלד סק"ד) לגבי הבא ממדינת הים והיוצא מבית האסורים, שהתירו להם חכמים לכבס בגדיהם בחוה"מ. וע"ע בכה"ח שם (סי' יד). [חזור"ע].

ובס' חוט שני (חווה"מ עמ' רלז) כתב להקל בנ"ד בשעה"ד, וכן השיב הגר"ח קנייבסקי (יו"ט חווה"מ כהלכתם עמ' ע). ויש שהחמירו בזה (פתחי מועד עמ' רו בשם הגריש"א והגרי"י פישר). והעיקר להלכה כמשנ"ת. רק דיל"ע אם מ"ש בחזור"ע להקל הוא דוקא במכונת כביסה שיש צירופים נוספים, או גם בכביסה ביד שרי.

אם יש למחות בחזקה ביד המקילים בזמן הזה לכבס בגדים כשיש ריח רע

מטעם שכיום הדרך לכבס כמה פעמים בשבוע, ושלא כבזמן חז"ל שהיו מכבסים פעם אחת בשבוע, ולכאור' דמי לבגדי קטנים שהתירו מה"ט. [והיינו, שגזירת רז"ל היתה שייכת יותר בזמנם שהיו מכבסים אחת לשבוע, בכדי שיכבסו בערב החג ולא באמצע החג. ועיין בשיטה (מו"ק ס), שלכן התירו למי שאין לו אלא חלוק אחד, לכבסו בחוה"מ, ואפי' אינו של פשתן, משום שגם אילו כיבסו קודם הרגל, היה צריך לכבסו שנית לצורך יו"ט האחרון. ובשיטה שם כתב הטעם במי שיש לו רק חלוק אחד, לפי שאין לקנוס באדם כזה, שלא שכיח שיכנס לרגל כשהוא מנוול, כיון שמצטער ללבשו, ובודאי לא ישהה מלכבס, וכמו בנוזר ומצורע].

דהא אפשר שסברות אלו שייכים גם לגבי גילוח הזקן, אי נימא שבזמנם לא היו מגלחים הזקן בכל יום, ואע"פ כן הסכמת הפוסקים לאסור גם בזה"ז.

ויש מי שהעיר, מדוע לא נאמר שבזה"ז בטל הטעם בטלה תקנה נוכח"ש כמה מאחרוני זמנינו לגבי כביסה בער"ש, שאף לסוברים שעזרא תיקן שלא יכבסו בער"ש, בזה"ז שנתחדשה מכונת כביסה, ומכבסים הכל במעט זמן ובנקל, יש להתיר. כיון שכיום מרבים

קודם המועד, ואם א"א ויש צורך גדול להחליפן, יעשה שאלת חכם מורה הוראה שיפסוק לפי עיני הרב. ע"ש.

ויש סמך להקל בזה, לכבסם 'במכונת כביסה', ממ"ש בהגהות מהריק"ש, דמ"ש מרן מותר לכבס כלי פשתן, ולא נהגו כן, והו"ל כדברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור. וה"ט דמדינא מותר לכבסן מפני שצריכים כיבוס תמיד, ולכן אפי' אם נתכבסו בערב יו"ט מותר. וכ"כ הרמב"ם פ"ז מהלכות יו"ט, ובמצרים נוהגים לכבס כל מה שצריך לימי המועד ע"י משרתות גויות, שכיון שנצרכים לימי המועד הו"ל כדיון מי שאין לו אלא חלוק אחד, ומ"מ כיון שאינו דומה ממש, נהגו עכ"פ להקל ע"י משרתות גויות. ומפני טעם זה

אם יש למחות בחזקה ביד המקילים

שאלה. מצוי בבעלי תשובה שמתארחים אצל הוריהם בחג, והם אינם מקפידים כראוי על שמירת התורה והמצוות, ומורים היתר לעצמם לכבס בחוה"מ במכונה, כאשר רבתה הכביסה בחדר הכביסה, ולפעמים יש שם ריח לא טוב, או מחמת איסטניסות, שאינם מסוגלים לראות שיש דברים לא מסודרים בבית, וזה צער גדול להם במועד, ומורים היתר לעצמם שזה כבוד החג, ונשאלנו האם צריך למחות בהם, וכן לאחר מעשה, האם מותר להשתמש בבגדים האלו שכובסו בחשש איסור. וכן בנער שהוריו חילוניים ומכבסים את כל הבגדים בחוה"מ, האם לאחר מעשה מותר לו להשתמש בבגדים אלו. והאם אסור לו להניח את הבגדים (הנצרכים לכביסה) בסל הכביסה, כיון שידוע שאמו תכבס אותם באיסור, אלא יצטרך לשמור אותם במקום מוצנע עד לאחר החג.

תשובה. הנה ודאי שאין להורות היתרים למיניהם להקל בגזירת חכמים, ולכן אע"פ שכיום הכביסה היא בנקל במכונה מבלי טורח, אין מקום להתיר הכביסה, שהרי לרוב ככל הראשונים טעם איסור הכביסה הוא מטעם קנס ותקנה כדי שלא יכנס מנוול לחג, ולא משום טירחא. וגם אין להקל

לחג, ואילו בכיבוס לא שמענו כן להתיר בשופי לכבס כל בגדי הקטנים עד גיל י"ג. ושמה הטעם שמצרפים כאן ג"כ סברא של טירחא, או מטעם לא פלוג, זולת בדבר שבכלל לא שייך בו טעם הגזירה. אי נמי משום שרק בבגדי קטנים ממש ניכר על הבגדים שהם של קטנים, ואין חשש שיבואו להתיר הכל. נוראה מ"ש בזה בקרן אורה (מו"ק יד.), והובא במקורות להלן לגבי בגדי קטנים.

בכביסות, ולכל אדם יש בגדים הרבה, ומחליפים בגדים בכל יום או יומים, וכמעט לא שייך מציאות שמתעצלים מלכבס עד חוה"מ. נוראה בשו"ת יבי"א (ח"א א"ח ס"י לב אות ג) סברא זו לגבי צחצוח נעליים]. וצ"ל שלא בטל טעם התקנה מכל וכל. וכן יש להעיר מדין כיבוס בגדי הקטנים, שהרי בתספורת בחוה"מ מקילין בקטן עד גיל י"ג, לפי שלא קנסו בקטנים מטעם שלא יכנס מנוול

האם יש איסור לכבס במועד על מנת ללבושו אחר המועד

ולהניח, משום דהוי בכלל איסור עשיית מלאכה. גם בתורת האדם (דף סג) כתב שאסור לכבס ולהניח לאחר האבל, מצד איסור מלאכה. אך באו"ז (ח"ב ס"י תמד) כתב דלדידן שרי לכבס ולהניח עד לאחר שבעה, אלא שלא ראה נוהגים בו היתר. ומרן הב"י הקשה ע"ז, דתיפוק ליה משום איסור מלאכה. ומרן אאמו"ר תי', דאפשר דס"ל להאו"ז שכיבוס הבגדים הם בכלל צרכי הבית כבישול ואפיה והדחת כוסות. וכן במסכת שמחות (פרק יא) איתא, כיבווד הבית והדחת הכוסות והצעת המטות אין בהם משום מלאכה לאבל, ולא אסרו אלא מלאכה שיש בה שחר, וכיון שמעשה ידיהם שלו, יש לאבל הרוחה במלאכת אשתו ובניו, משא"כ כביסה. וז"ל הפרנס (ס"ו רמח), אסור לכבס בגדיו, ואם בני ביתו אינם מתאבלים עמו, נותנים בגדיו עם בגדיהם לכבס ולהניח. ע"כ. וצ"ע. והטור (ס"ו תקנא) כ' לגבי שבוע שחל בו ט"ב, שכיבוס שלנו מותר לכבס ולהניח, דמלאכת עראי היא. וכתב הב"י שכ"ה פירוש רש"י והמפרשים. וכ"פ בש"ע שם (סעיף ג) שכיבוס שלנו, מותר. וע"ש בב"י בשם ארח"ח (הל' ת"ב ס"י ה) שכיבוס במים להניח, מותר אפי' בערב ת"ב.

וכמו כן יש להעיר עוד, האם יש איסור לכבס במועד ע"מ ללבושו אחר המועד, שלכאורה בזה לא שייך הגזירה שלא לכבס כדי שלא יכנס לחג כשהוא מנוול, שהרי מכבס שלא ע"מ ללבושו בחג. ולכאו' סתימת כל הפוסקים לאסור בזה. אך שמא הטעם מצד איסור הכביסה עצמו, לפי שעושה מלאכה במועד לצורך חול. ומשמע שאפי' ע"י גוי אסור, ורק לגבי בגדי בזה"ז דנו הפוסקים להקל ע"י גוי.

ובעיקר דין כיבוס ע"י גוי, הנה מלבד שיש איסור אמירה לגוי בחוה"מ, לגבי כביסה שאפשר שהאיסור הוא בתוצאה שלא יהא מכובס, משום הגזירה, ולא רק בעצם מעשה הכביסה, וגם ע"י גוי שייך עיקר האיסור. ונפ"מ שלכאו' יש לאסור הכיבוס בחוה"מ גם ע"י רמז לגוי והגוי מכבס מעצמו. וכמו לגבי תספורת שמסתבר לאסור בזה. אמנם אם נוכל למצוא אופן כביבוס לצורך אחר המועד שאין בו איסור מצד מלאכה במועד, [אולי ע"י גרמא וריבוי בשיעורים], לכאורה בזה יש להתיר כשעושה לצורך אחר המועד, שאין זה בכלל גזירת רז"ל של כיבוס, אמנם שמא גם מצד גזירת רז"ל, כשגזרו על הכיבוס, אפי' כיבוס לצורך אחר המועד, בכלל האיסור. וצ"ע.

ובהגמ"י (הל' אבל פ"ו אות ב) כתב בשם ר"י, שאפי' לכבס ולהניח אסור. והרדב"ז (הל' אבל פ"ה) כתב, שלא הזכיר הרמב"ם איסור לכבס

איסור כיבוס על ידי גרמא כגון שיעון שבת

למכונה קודם תחילת פעולתה, ואחר כחצי שעה המכונה תפעל ע"י שיעון. ולכאו' האיסור הוא בכל

וכן יש לדון האם איסור כיבוס הוא גם ע"י גרמא כגון כשמכוין שיעון שבת, ומכניס את הבגדים

אופן, דזיל בתר טעמא.

ובם' אשרי האיש (ח"ג עמ' עא) כתב, שמותר להעמיד שעון מערב החג שיפעיל את מכונת הכביסה בחוה"מ, כי אין כאן מעשה מלאכה. ומסתבר דהיינו שעושה הכל מערב החג.

ולכאור' בלא"ה לשי' הסוברים שטעם איסור כיבוס משום טירחא (ר"ש בן היתום מו"ק יד.), היה מקום לדון להקל בזה"ז שיש מכונת כביסה, ומכבסין הכל בנקל. אולם זה אינו, שהרי האיסור הוא על התוצאה, שלא לכבס, וכמו שאסור לכבס ע"י גוי, [ועיין בב"י (ס' תקלו סעיף יד) לגבי דיור שדה ע"י גוי כשעושה מאליו]. ונראה שגם הראשונים שפי' טעם היתר כיבוס בכלי פשתן לפי שקל לכבסן, מודו שטעם האיסור כדי שלא יכנס מנוול לחג, רק דס"ל שלא גזרו בבגדי פשתן שנקל לכבסן.

וב"כ בקובץ מבקשי תורה (ס' הזכרון ח"ב עמ' תנו) בשם הגרשז"א (בתש"כ), שכיון שאיסור

כיבוס הוא כדי שיכבס בגדיו מערב יו"ט, ולא משום מלאכה, לכן אף שבמכונת כביסה אין טורח, האיסור במקומו עומד. וגם בעיקר הדבר יש להעיר, שהרי כיום יכולים גם לחרוש ולזרוע וכן לבנות ולהרוס בנקל ע"י מכונות, ומ"מ נראה שנחשב כמלאכה שיש בה טורח, כיון שעיקר המלאכה הוא ע"י טורח אלא שהוא עושה ד"ז ע"י החשמל. עכ"ד. וכ"כ בשש"כ (ח"ב פרק טו, סעיף ג) דכיון שעיקר טעם איסור כיבוס בחוה"מ כדי שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול, א"כ האיסור הוא גם במכונת כביסה. וע"ש בהערה רמ"ד. [ועיין בס' חוה"מ כהלכתו פ"ה. ובשו"ת מים חיים (ח"א סי' לב) כתב להקל בזה בשעה"ד לצורך המועד].

והיה מקום לדון אם בזה"ז שהכיבוס בנקל דמי לבגדי פשתן, שהתירו לכבסן במועד, לדעת הסוברים שהתירו מחמת שאין טירחא בכיבוסן. ויש לחלק, דסוף סוף בגדים אלו יש טורח בכיבוסן, ורק שנתחדשו אופנים לכבסן בנקל, ולא בטלה גזירת רז"ל.

אם בסוגי בגדים שלנו יש מהם הדומים לכלי פשתן

ובשו"ת חלק לוי (א"ח סי' קפב) התיר בנעליים מטעם דמו למטפחות הידים. וכן בפקודת אלעזר (ס' תקלד) התיר למשוח הנעלים בחוה"מ, דדמי למטפחות הידים שאין לאסור כדי שלא יכנס מנוול למועד. ושכן נוהגים לסייד הבית בחוה"מ לכבוד יו"ט האחרון כדי לצחצחו בליבון, הגם שסיידו אותו מערב יו"ט, משום שהוא מעשה הדיוט, ודבר שאין בו טורח.

ולגבי מטפחות הידים ע"ע בשו"ת יבי"א (שם אות ג) שכתב בתו"ד, דק"ל שמותר לכבסן בחוה"מ, מפני שאפי' כיבסן קודם הרגל חוזרים ומתלכלכים במועד, ולכן אפי' יש לו הרבה, מותר לכבסן בחוה"מ. ועיין באחרונים.

ואלא שיש לעיין בסוגי בגדים המצויים בזמנינו, האם יש להם דין כלי פשתן, או שדינם כדין כלי צמר. ובהגהות אשרי (מו"ק ג, כא) כתב בשם או"ז, שמיני בגדים של קנבוס או שאר מינין, אסור לכבסן. והיינו שדינם ככלי צמר. וכ"כ הרמ"א בדרכי משה. וכ"כ הרוקח (ס' טז) דשל קנבוס וצמר ושאר מינין אסור לכבסן. אך שמא בזה"ז יש סוגי בדים נוספים הדומים לכלי פשתן, ע"פ הטעמים שכתבו הראשונים. ואף שבזה"ז נהגו להחמיר בכלי פשתן, נפ"מ להקל במקום צירוף נוסף, או בשעה"ד ע"י גוי מחוץ לבית, כמו שהקילו כמה אחרונים.

מי שמחליף חולצה כל יום אם יש צד להקל לו בכיבוס בחול המועד

(מו"ק יד. ד"ה שאין) ובשיטה לתלמיד ר"י מפאריש. ובס' חוהמ"כ (פ"ה הערה ה). וצ"ע. ובבגד שאין דרך להחליפו לכבסו פעם בשבוע, כמו חליפה ומעיל, פשוט שלא שייך היתר זה. ושור"ר בשו"ת

ולגבי חולצה, כשמחליף בכל יום, לכאורה דמי לבגדי זיעה, אך יש לחלק, שאדם יכול להסתדר עם שתי חולצות במשך כל ימי החג, משא"כ בבגדי זיעה הסמוכים לגוף. ועיין בתוס'

איסור בפשתן משום שלא לחלק בגזירת כיבוס, יש מקום להחמיר גם בנ"ד, אע"פ שגם לדרך זה הסברא נוטה להקל, ומ"מ צריך אני לבקש לי חבר בהיתר הנ"ל. ע"כ.

ובשש"כ (פרק ס"ו סעיף טו) כתב, שבגד העשוי מחומר סינטטי, ואין לו אלא בגד זה לבדו ללבוש, מותר לכבסו כדי ללבושו במועד. דדמי לכלי פשתן ובגדי ילדים שהתירו לכבסם במועד. וע"ש עוד, שגרביים וגרבי ניילון, מותר לכבסן לפי הצורך במועד, כל אחד לפי הרגלו, כמו מגבות מטבח, וממחטות. כשאין לו די לצורך המועד, והוא רגיל להחליפם כמה פעמים במשך החג.

ובשבט הקהתי כתב לגבי בגדים שהתחיל לכבסם לפני המועד ואם לא ימשיך הכיבוס במועד יתקלקלו, האם מותר להתיר לכבסם במועד והביא משיטה מקובצת (מועד קטן דף יח.). דכלי פשתן מותר לכבס במועד דהם מתקלקלים כשהן מטונפים והוי דבר האבד. ע"ש.

בשיטת הרמב"ם ועוד, אם יש להקל בכל אונס ידוע וברור

גם הב"ח (סי' תקלד) כתב שהרי"ף הרא"ש והרמב"ם נקטוה לקולא, וסמכו ע"מ שהביאו מימרא דריו"ח דמי שאין לו אלא חלוק אחד שרי לכבסו. וכיון דנקטי דאפי' אין איזורו מוכיח עליו מותר, ה"נ באבידה אף דליכא הוכחה. אלא שמרן הב"י (סי' תקלא. וכן בכס"מ שם) למד בדעת הרי"ף הרמב"ם והרא"ש שהשמיטו איבעיא דאומן, דס"ל לחומרא.

וכבר הזכרנו לעיל מ"ש בס' מאור ישראל (מו"ק יד.) בשם הרב נהר שלום (סי' תקלו סק"א) שכתב לפרש כן בדברי הרמב"ם, שלימדנו בזה דעת, דלאו דוקא השנויים במשנה מותרין לספר, אלא ה"ה כל דדמי להו דאיכא הוכחא ומפרסמא מילתא שלא יכלו לגלח ערב יו"ט, ולכן אומן שאבדה לו אבידה, שזוה אונס מפורסם, שרי לגלח. ועפ"ז כתב במאו"י שגם בחולה ונתרפא יש להקל מהאי טעמא. [שיש לצרף שיטה זו בדעת הרמב"ם]. ע"כ. ובה נחא טפי מה שהשמיט הרמב"ם הא

שבט הלוי (ח"ח סי' קכד) שעמד בזה, בדין כיבוס בחוה"מ למי שמחליף חולצה או שאר בגדים הדומים לזה, בכל יום, כמו בגדי זיעה, וכתב שציידו לפניו בזה, והעיקר שאין להקל בזה אא"כ מרגיש שנפגם רגש האסטנטי ונקיון בזה מחמת לבישת כמה ימים. ע"כ. וצ"ב כוונת דבריו, באלו אופנים כוונתו להקל למעשה כשמרגיש צער גדול.

וע"ע בשבט הלוי (ח"ג סי' ל) לגבי כיבוס בגדים ומפות של ניילון וטרליץ, המתכבסים כיבוס גמור ע"י שמדיחים או מניחים אותם במים לבד, שיש מקום להתיר לשרותם במים בחוה"מ, דהא כלי פשתן מבואר בגמ' להתיר, ופרש"י דלא נפיש טירחי' בכיבוסן, אלא שנהגו לאסור כמ"ש הרא"ש, איברא בבגדים הנ"ל יראה דלכו"ע מותר, דע"כ לא נהגו לאסור בכלי פשתן אלא משום דאיכא כיבוס הרגיל דהיינו כסכוס וסחיטה כדרך כבוס אלא דלא נפיש טירחייהו, אבל כלים הנ"ל דמשונים גם בכיבוסם וקלים מאד לנקות י"ל דלכו"ע מותר. אמנם אי נימא דטעם הנוהגים

וחנה ז"ל הרמב"ם (יו"ט פ"ז הי"ז), אין מגלחין ואין מכבסין במועד, גזירה שמא ישהה אדם עצמו וכו', לפיכך כל מי שא"א לו לגלח ולכבס בערב יו"ט ה"ז מותר לכבס ולגלח במועד. ע"כ. ולשון הרמב"ם צ"ע, דמשמע דשרי בכל אופני אונס, ודלא כמ"ש הפוסקים ע"פ סוגיית הגמ' לאסור באונס שאינו ידוע, כמו בחולה, ובגמ' נסתפקו לגבי אומן שאבדה לו אבידה, והעלו הפוסקים לחומרא, וכאן כתב הרמב"ם לקולא. ויש להוסיף שגם הסמ"ג (לאוין עה) קיצר בדיני כיבוס, והעתיק לשון הרמב"ם שכל מי שא"א לו לכבס ולגלח מערב יו"ט ה"ז מותר לכבס ולגלח. וכ"כ את הדין של מי שאין לו חלוק אחד, בסתם. וע"ע בראבי"ה (ח"ג סי' תתלו) שכתב, שאפי' אבדה לו אבדה ערב הרגל שרי לגלח דטרוד, לא שנא שאינו אומן ולא שנא אומן, ואע"ג דלא מוכחא מילתא ואתי למטעי אי שרית. וכל אלו שמגלחין, מותרין נמי לכבס במועד. וכן מי שאין לו אלא חלוק אחד.

דאיזוורו מוכיח עליו, בדין מי שאין לו חלוק אחד. ומכ"ז הרווחנו צירוף נוסף להקל גם לגבי כיבוס, שהרי דברי הרמב"ם אמורים גם לגבי כיבוס. [ומ"מ לגבי מי שגילח מערב הרגל, אין כאן צירוף

האם בכיבוס במועד באופן האסור יש איסור תורה או דרבנן

ייבוש, ולא בתלייה על החבל. ובפרט למי שכיבס כל בגדיו מערב המועד, ונוקק בהכרח לבגדים נוספים נקיים, לפי המציאות בזה"ז, שרגילים לכבס הרבה, דדמי למי שאין לו רק חלוק אחד, זולת חליפה וכדו' שאין מכבסים רק אחת לכמה שבועות. ושכן יש להתיר עכ"פ להוסיף בגדים במכונת כביסה שמכבס עבור הקטנים.

אמנם קשה מאד להורות היתר לרבים במה שנראה כמפקיע דברי חכמים, מבלי להתייעץ בגדולי הדור, ולא מצינו לאחד מהם שיורה הוראה כזו לרבים.

ומה שהביא משו"ת שבט הקהתי (ח"ה אר"ה סי' צד) שהתיר לצרף בגדי גדולים שאסורים בכביסה במועד לבגדי קטנים כדי שמיכל (תוף) מכונת הכביסה יהא מלא, שזו דרך הכביסה בימינו, מכיון שהותר לכבס את בגדי הקטנים. וכמו שהתיר הריטב"א לקצור הרבה אע"פ שאינו זקוק אלא למעט, כיון שאינו מוצא מי שיקצור או יטחון מעט, והכל עושה לצורך אותו מעט שצריך לו. וע"ע בשש"כ (פס"ו הע' רנא). הנה כבר כתבו רוב ככל אחרוני זמנינו לאסור בזה, וכ"כ הגריש"א (מבקשי תורה עמ' תעא) שאסור להוסיף בגדים למכונת כביסה שמכבס בגדי תינוקות בהיתר, שאין זה דומה לריבוי בשיעורים שהותר ביו"ט, דהכא הטעם הוא כדי שלא יכנס ליו"ט שהוא בלכולך. וכ"כ הגר"מ פיינשטיין (מבקשי תורה עמ' תסה, ב), ובאול"צ (ח"ג סי' כד), כיון שאיסור כיבוס בחוה"מ אינו מטעם טירחה, אלא כדי שלא יכנסו לרגל כשהן מנוולין, ממילא גם באופן כזה שייכת הגזירה שמא ישהו את כיבוס הבגדים למועד. וכ"כ בחזו"ע (עמ' קצט) ובחוט שני (עמ' רלו).

ויש שהביאו בשם הגרי"ש אלישיב שאם בגדו מלוכלך מאד, ויש לו גנאי גדול, יש מקום להקל לכבסו משום כבוד הבריות. (פתח"מ עמ' רז).

ונראה שהספיקות בדינים אלו הם כספיקות באיסור דרבנן, ואף שבס' שלחן שלמה (יו"ט ח"ב עמ' קנא) כתב בשם הגרשו"א, שבגמ' (מו"ק יד.) משמע שכיון שחכמים הוציאו מלאכת כיבוס ותספורת מכלל היתר המלאכות בחוה"מ, ממילא חזר דינם להיות כעיקר מלאכת חוה"מ דחמור כדאו', ולכן אם נתכלך בגדו ואין לו בגד אחר ללבוש, אם אין נצרך לזה הוצאה גדולה, מוטב שיקנה חדש ולא יכבס. ע"כ.

הנה בעיקר הסברא שכתב צ"ע, דהא נקטי' קי"ל שאיסור מלאכת חוה"מ הוא מדרבנן. וכבר כתבנו בזה לעיל לגבי תספורת, ע"ש בשם המאירי (מו"ק יד. ע"ש ב' תירוצים) והחת"ס, ושאיין סברא זו מוכרחת.

והעולה מן האמור, שבזה"ז יש לדון לגבי כביסה בכמה אופנים. א. אם חלק מהבגדים שלנו נחשבים כדין בגדי פשתן, שמעיקר הדין מותר לכבסן. ב. באיזה אופן נחשב כמו מי שאין לו אלא חלוק אחד שמותר לכבס. ג. שמא בכמה אופנים הוי כמו מטפחות הידים או בגדי קטנים שהתירו לכבסן. ד. אם בזה"ז שמרבים להחליף בגדים וכן מרבים לכבס כמה פעמים בשבוע אחד, וכן הכביסה היא בנקל מבלי טורח, אם יש מקום להקל יותר. ה. האם ע"י מכונת כביסה יש אופנים להקל כדין גרמא. ו. שמא לסברת ר"ת שהתיר הגילוח למי שגילח מערב הרגל, ה"ה לגבי כביסה למי שכיבס הכל מערב החג. ז. אפשר ששיטת הרמב"ם להקל בכל מקום שיש אונס ברור מוכח ומפורסם.

וראיתי למחבר אחד שדן להתיר לגמרי איסור כיבוס במועד, כיון שלא נאסר כמלאכה אלא מחמת קנס. ושמעתי שאותו חכם הורה למעשה, שבזה"ז אפשר להתיר לכבס במכונת כביסה אם עושה הכל בצינעא וגם מייבש במכונת

אבל בסתם גנאי אף שמתבייש לילך כך ברחוב, פשוט שאין להקל, שהרי ע"ז גזרו חכמים. [שמירת המועד כהלכתו פי"ד בשם הגריש"א].

וע"ש עוד, במי שנתלכלכו כל בגדיו באופן שאינו יכול ללכת בחוץ, אם יש להתיר מדין דבר האבד, על פי הט"ז בס"י תקמא, סק"ג, במי שנקרעו כל בגדיו שמוותר לתקנם במעשה הדיוט בשכר. ובס' אשרי האיש ח"ג (פי"א ס"י) כתב בשם הגריש"א, שחז"ל ידעו שיש כאן ענין של כבוד הבריות ואע"פ כן לא התירו. וכ"ה בפתחי מועד (עמ' רו) בשם הגריש"א, שאם נתלכלך הבגד ויש גנאי גדול ללבושו, יעשה שאלת חכם אם יוכל להתיר לו לכבסו. והגרבי"צ אבא שאול השיב, שגם אם זה קצת גנאי מותר לכבסו. וצ"ע. ובשו"ת באר משה ח"ז (סי' לג) היקל מטעם של כבוד הבריות. ע"ש. ומעשה שנשאל החזון איש מאחותו שהבת הקטנה טינפה לה את הבגד, ואמר לה שאפשר ללכת כך, ולא התיר לה לכבסו. הובא בס' יו"ט וחווה"מ כהלכתם (עמ' טו). ואמנם מותר לנקות את הכתם לבד מבלי לכבסו כל הבגד.

ולחלן הבאנו מתשו' רב האי גאון (בס' המנהיג הל' ת"ב סי' יז) דס"ל שאם נטפנו בגדיו ואין לו כדי להחליף, מותר לכבסו בחוה"מ.

ועכ"פ למסקנא אין להורות היתר בכיבוס בגדים בזה"ז בחוה"מ, ואין ביד שום חכם לבטל גזירת רז"ל. ומ"מ בעל תשובה המתארח אצל

הוריו, ויודע שלא יקבלו ממנו לעשות שאלת חכם על פרטי הכיבוס המותרים ע"פ ההלכה, אם רואה ששתיקתו עדיפה, יניח אותם ולא ימחה בהם, ולענין דיעבד אחרי שכובסו הבגדים, אם יש בהם צורך המועד, המיקל להשתמש בהם יש לו ע"מ לסמוך. ולא יעורר מחלוקת.

ומחבר אחד כתב שבמקום צורך מותר לכתחלה לכבסו במכונת כביסה ע"י גוי, דבכה"ג יש לצרף כמה ספיקות, שמא כיבוס במכונה אינו בכלל האיסור כיון שאין בו טורח, ושמע כיבוס במכונה דמי לכלי פשתן, שדעת רש"י שטעם ההיתר בהם הוא משום שכיבוסן קל ואין בו טורח מרובה. ואע"פ שיש חולקים, ועוד שאפי' בכלי פשתן כבר נהגו להחמיר, מ"מ הרי הסכימו הפוס' להתיר ע"י גוי, כיון דמעיקר הדין שאני. ולכן ה"ה בנ"ד [באר חנוך חוה"מ עמ' קפז]. אולם כ"ז אינו מוכרח. [ושמא במקום צורך יש להתיר כה"ג בכיבוס לצורך אחר החג דקיל טפין].

וחנה יש הרבה אנשים שנקראים מסורתיים ששמירת המצוות רדודה בידם, והם אינם יודעים כלל מאיסור כיבוס בחוה"מ, וגם אם ישמעו לא יתקבלו הדברים על לבם, ואינם מסוגלים להמנע מכך ולהשאיר את ערימת הבגדים בחדר הכביסה. ויש לעיין אם כדאי להמנע מללמדם הלכות אלו בפרטות, כדי שיהיו בבחינת מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזדיינין.

האם יש איסור הנאה בחול המועד מבגד שכובס באיסור

ולא אסרו בשוגג רק בשבת ויו"ט שהם מה"ת, משא"כ בחוה"מ לדעת רוה"פ שהוא מדרבנן. וכמ"ש במג"א (סי' תקמג ס"ק ב). ושמא לענין כיבוס שאני, כיון שהוא מטעם גזירה וכעין קנס. אך אין לנו מקור מפורש לאסור בזה בשוגג. ועי' בבאיאה"ל בר"ס שיח לגבי מלאכות דרבנן בשוגג. ובבאיאה"ל ר"ס תקל הביא מהרבה פוסקים דאסור לעשות מלאכה בחוה"מ הוא מה"ת, ועכ"ז כתב דכיון דהוי ספק אי אסור מה"ת, יש להקל. ע"ש. ובשבט הקהתי ח"ו (סי' רט) כתב, דמותר ליהנות במועד אפי' להמכסו עצמו, דהטעם דאיסור כיבוס במועד

ועוד יש לעיין לענין דיעבד, האם יש איסור הנאה במועד מבגד שכובס באיסור. וזה מצוי במי שהוריו חילוניים ומכבסים את כל הבגדים בחוה"מ. כמבואר לעיל.

וחנה אע"פ ש"א שאסור ליהנות ממלאכת חוה"מ, כמו שאסור ליהנות ממלאכת שבת, ובמזיד אסור ליהנות, וראה מ"ש בזה במג"א (סי' תקלח ס"ק ב), ובשבט הלוי (ח"ו סי' סח), ובשש"כ (פס"ו סעיף מא), ובס' חוה"מ כהלכתו (בנספח, ובביאורים אות יח בשם הגרמ"ש קליין). מ"מ אנן נקטי' שכיון שאיסור הנאה ממלאכת שבת הוא מדרבנן,

ג. מותר לכבס מגבות שמנגבים בהם ידים ומתלכלכים תמיד, וכן מגבות שמסתפגים בהם אחר רחיצה. ויש אומרים שכעת יש להחמיר בזה מכיון שגם בשאר ימות השנה אין מחליפים אותם אלא משבת לשבת. אך העיקר להקל בזה בפרט במגבות ידים שבני הבית רבים ורגילים להחליף אותם הרבה. ומותר לשטוף בחול המועד בד סינון וכדו', וכן מותר לשטוף את הליפה והספוג של הרחיצה, בגמר הרחיצה. ג.

ובשו"ג הביא המשנ"ב (בסי' שיה ס"ק ז) דבמקום הצורך יש להקל אפי' באותה שבת. ע"ש. וכ"ש לנ"ד. [ובשו"ת אג"מ (או"ח ח"א סי' קסג) כתב לגבי גילוח, שפשוט דכיון שהוא לצורך המועד לקישוט וליפוי, אין בזה שום איסור מדין מלאכה אלא משום הגזירה שלא יכנסו לרגל כשהן מנוולין].

אינו אסור משום עצם מלאכת הכיבוס, כיון דהוי לצורך המועד ואינו מעשה אומן, כמ"ש הריטב"א במו"ק, והא דאסור מדרבנן הטעם הוא כדי שיכבס מערב יו"ט לצורך יו"ט, ולא יכנס למועד כשהוא מנוול. א"כ הוי איסורו רק מדרבנן, ובכה"ג אינו אסור בדיעבד. וכ"ש כשהיה המעשה בשוגג,

דין כיבוס מגבות ומטפחות בחול המועד

ובמג"א (סק"ב) כתב, דלפי מה שנוהגין שלא להחליף מטפחות אלא משבת לשבת אין לכבסן, שדי להן בכביסה שמערב יו"ט. וכ"כ שאר אחרונים.

הנה מרן בש"ע הזכיר מטפחות וכו' בכלל ההיתר, ולא הזכיר דברי הכלבו, ולכאור' משום דלא ס"ל הכי לדינא, כיון שהרמב"ם ורא"ש ושאר פוסקים לא הזכירו מנהג להחמיר בזה, ואולי הכלבו העיד רק על מנהג מקומו. וגם שלשון הכלבו שכן ראוי לעשות. ולא כתב שיש בזה חיוב. ונפ"מ לגבי מגבות ידים שבני הבית רבים ורגילים להחליף אותם הרבה [שלא שייך בזה חומרת המג"א הנ"ל]. ודלא כמשנ"ב (סק"ו) שאסר בזה. ועיין. [ילקו"י מועדים עמ' תקיט. חזו"ע יו"ט עמ' קצח].

ועיין בשו"ת יבי"א (ח"א סי' לב) שבמטפחות הידים שמותר לכבסן בחוה"מ, אפי' יש לו הרבה, מותר לכבסן בחוה"מ, ועיין באחרונים.

וכתב בשש"כ (פס"ו הערה רסג) שמותר לכבס מגבות של מקוה. וכ"כ בפתחי מועד עמוד רא בשם הגרי"ש אלישיב.

ולגבי מגבות הידים והגוף שניתנים בבית מלון לכל לקוח, אי שרי להנהלת המלון לכבסן בחוה"מ, דעת הגרש"ז (בשש"כ פרק טו ס"ק רסג) להחמיר בדבר וטעמו שמטרת הכיבוס אינה לצורך האורחים אלא לצורך הגדלת רווחיו של המלון,

ג) לגבי מטפחות הספג, כתב הטור שהם מגבות שמתנגבים בהם כשיוצאין מבית המרחץ.

ורש"י ברי"ף (מו"ק י:) פירש עוד, שמסתפגין פניו וידיו כל היום. והרמב"ם בפירושו המשנה שם כתב, שהם הרדידין שמנגבין בהם הידים. וז"ל מהר"ם (הל' שמחות סי' יא), אלונטית מכבסין אותה במועד, ואפי' כיבס לפני המועד, משום שמתלכלכין תמיד וצריכין כיבוס תדיר, שאין הכיבוס אסור אלא שלא יכנסו לרגל מלוכלכין, ואלו כיון שמתלכלכין תמיד מותר לכבסן במועד.

ולגבי מטפחות הספרים שהתירו לכבסן, כתב מרן בב"י שיש גורסים מטפחות של ספרי הקודש, וכ"מ בירושלמי (פ"ג ה"ב). והביא מהכלבו (סי' ס) שעכשיו נהגו בזה חומרא וכן ראוי לעשות. ע"כ. ובא"ר (סק"א) כתב שבכלבו קאי על ספוג. ויותר נראה דקאי על כל הני דלעיל מטפחת הידים וספרים וכו'. וז"ל הכלבו (שם), מטפחות הידים ומטפחות הספרים ומטפחות הספוג מותרין לכבס. והספוג פירוש אלונטית שמניחין בשעת המרחץ, ומתלכלכין בכל שעה, ועכשיו נהגו בזה חומרא וכן ראוי לעשות. ע"כ. והר"י מלוניל פי', שפורסים סדיני צמר על הספסלים שהתלמידים משימים עליהם קונדרסי ספרים והם מתלכלכים ע"י השמן ששונים לאורו בלילה. ובשיטה שם פי', מטפחות שהתינוקות מכסים בהן הספרים בשעה שלומדים.

ד. מותר לשטוף בחול המועד את הסמרטוט המיוחד לניקוי השלחן, או לניקוי הרצפות. (ד)

ה. כלי פשתן מעיקר הדין היה מותר לכבסן בחול המועד לצורך המועד, אבל כבר נהגו בהם איסור בדורות האחרונים, ולכן אין להקל בזה. (ה)

מזה היתר לכבס מטפחות בגדי הקדש בחוה"מ. ע"כ. וסיים החיד"א, וע' מ"ש בריטב"א ובקרבן העדה.

ולגבי כיבוס מפות שלחן, ע"ע בפרישה (יו"ד סי' שפט אות ז) לגבי אבילות שדינם כדין מטפחות.

ובשלחן שלמה (יו"ט ח"ב עמ' קג) כתב בשם הגרשו"א, שמותר לשטוף בחוה"מ בד סינון וכדו', כיון שבזה לא שייך הגזירה שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול. ולכא' מזה מבואר דלא כמי שאסר לשטוף את הליפה והספוג של הרחיצה, בגמר הרחיצה, אם לא ישש חשש שיתקלקלו (ע' בחוט שני עמ' רלה. ובפתח"מ עמ' יז בשם אחד מהגדולים). וכ"כ בקובץ מבית לוי (תשרי תשנ"ח) ששטיפת הרצפה וניקוי הבית, מותר לעשות בחוה"מ כרגיל, כפי שרגילים מידי שבוע בשבוע עם חומרי ניקוי וסמרטוט רצפה. וכ"כ בשם הגר"ש אלישיב (לקנות חכמה חוה"מ עמ' י) שמותר להדיח את הרצפה כדרכו בחול, ולשטוף אח"כ את הסמרטוט. ונדלא כמי שכתב בשם מרן אאמ"ר לאסורן.

ד) כ"כ בשש"כ (פס"ו בהוספות) בשם הגרשו"א. ששטיפת בד או בגד שלא לצורכי לבישה או בשביל כבוד הבית, אלא עושה כן בשביל נקיון ושטיפה, וכמו שטיפת כלים ורצפות, או לכבס בד בשביל סינון יין, או להניח על המצח לשכך כאב, אין בו איסור כלל.

כלי פשתן התיירו חכמים לכבסן בחול המועד, אך נהגו בזה איסור

וכתב הרא"ש, דהאידינא נהוג בהו איסור ואין להתיירו. וכתב מרן הב"י, שיש לדון בדבריו אי קאי גם אבגדי קטנים. ובטור משמע דקאי גם אבגדי קטנים. אבל מרבינו ירוחם (ג"ד ח"ה) נראה דקאי אכלי פשתן בלבד. וכ"פ מרן

שיוכל לקבל עוד אורחים, ולכן ראוי שיקנה עוד מגבות כדי שלא יצטרך לכבסם בחוה"מ. עכת"ד. אולם עיין לעיל בסעי' ח' שהבאנו ממרן אאמ"ר לגבי כיבוס מצעים של בית המלון שהדבר מותר, דדמי לכלי פשתן, וה"ה להכא, להתיר בכיבוס המגבות, ועוד נראה דיש בזה דבר האבד, דאם לא יהיו לו מצעים ומגבות, לא יבואו לקוחות, ולכן יש להתיר הדבר.

ויש לדון לגבי כיבוס הפרוכת של ארון הקודש וכן וילונות וכדו', דלכאורה אין בהם כ"כ גזירת שיכנס לרגל כשהוא מנוול, אך שמא מ"מ לא פלוג. ועיין להחיד"א בשו"ת טוב עין (סי' יח אות צא) שבס' שושנים לדוד התיר לכבס בחוה"מ מטפחות של ס"ת, עפ"ד התוס' מהירושלמי, שמטפחות הספרים אין מכבסין אותם במי רגלים מפני הכבוד, ואף אי מיירי במטפחות של תספורת שייך כבוד. וכ"ש לגבי מטפחות ס"ת ששייך בהם כבוד. ואמנם מהרא"י בהגהותיו כ"י כתב ע"ז, שגירסא משובשת נודמה לו בתוס' מטפחות הספרים מכבסין אותם מפני הכבוד. והבין הרב דמכבסין אותם במועד קאמר, ולזה כתב דגם בס"ת שייך כבוד. ואינו כן, דלשון הירושלמי הוא אין מכבסין אותם במי רגלים מפני הכבוד אלא בנתר ובורית, וכן הביא הר"ן ובשדה יהושע בשם תוס', ולזה כתבו התוס' דיש לפרש שהם מטפחות תספורת, ואיה"נ דמטפחות ספרי הקודש אין מכבסין אותם במי רגלים כל השנה, ואין ללמוד

(ח) כמו שפסקו הרי"ף הרא"ש והרמב"ם פסקו כריו"ח (מו"ק יח). להתיר לכבסן בחוה"מ. וכן פסקו ראבי"ה (סי' תתלו), והאשכול (ח"ב עמ' 158). והגמ"י החדשות (פ"ז אות ד) כתבו, דנראה למהר"ם לאסור.

לכבסם, או של צמר גפן. אבל פשתן נוחין להטנף ואין קבע לכיבוסן, ותמיד צריך לכבסן.

ד. והמאירי (תענית כט): כתב, טעם הדבר, שמתוך שדבקים לברש מזיעים תמיד וצריכים כיבוס. וכן נראה בכל כלי פשתן שאדם משתמש בהם, כגון מפות וכיו"ב, מפני שהם קרובים להתנוול. ובמור"ק (י): כתב, שכל כלי פשתן מותר לכבסן במועד, אע"פ שנתכבסו מערב יו"ט, מפני שהם צריכים כיבוס תמיד. וזו"ע ברא"ש (תענית פ"ד), שכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ, לפי שאין חוששין לגיהוץ יפה, לפי שקרובים לברש ומתלכלכין מיד מפני הזיעה].

ה. ובשיטה כתב, שאם אין מכבסין אותם, יש הפסד וקלקול לבגד. וכ"ה בסמ"ג (עין דרבנן ב) שכלי פשתן משום שמתקלקלין מותר לכבסן במועד. וכ"כ הר"י"ץ גיאת (חזו"מ עמ' קצה), כלי פשתן כיון שיש בהן הפסד מותר לכבסן בחוה"מ. וכ"כ באר"ח (חזו"מ אות יג) בשם י"א, כיון שיש בהן הפסד. ושכן פירש ג"כ הרב רבינו פלטוי ז"ל.

וכ"כ בהגמ"י (הל' אבל פ"ו ה"ד), שבגדי פשתן מותר לכבסן בחוה"מ, מפני שמתקלקלין. וכתב בשיטה שם, דלפי טעם זה, אפי' אם יש לו הרבה בגדים מטונפים, מותר לכבס את כולם, אע"פ שאינם לצורך המועד, אא"כ היה יכול לכבסם קודם המועד, שאסור משום מכוין מלאכתו במועד.

וכתב באר"ח (חזו"מ אות יג), שיי"א דכלי פשתן מותר לכבסן במועד אפי' בגיהוץ או בנתר או בבורית. והמאירי (מור"ק יח). כתב, כלי פשתן מותר לכבס במועד בכדי מה שצריך לו, אפי' נתכבסו מערב יו"ט, ואפי' במים חמים. ויש מי שאוסר בדרך גיהוץ או בנתר ובורית, ומכאן נוטים לאיסור גיהוץ זה שנוהגין בו עכשיו במי אפר, וכן הדברים נראין.

וכתב בפסקי ריא"ז (מ"ק סי' ג' סי' א) וז"ל: כבר כתבנו בענין ת"ב, שלא נאסר הכיבוס אלא לבני אר"י, אבל לבני בבל לא נאסר אלא הגיהוץ, וכך הוא הגיהוץ של בבל ושל שאר ארצות בכל מקום כמו כיבוס של אר"י. ע"כ. והוא חידוש.

ולפי הטעם שכתבו כמה ראשונים הנ"ל, משום שאפי' אם כבסו מערב יו"ט צריך לכבסם שנית במועד, ואין קבע לכיבוסן, יש לדון אם יש

בש"ע לגבי כלי פשתן שנהגו שלא לכבסם בחוה"מ.

ובטעם הדבר שהתירו לכבס בגדי פשתן, אלא שנהגו להחמיר ואין להתיר, כמ"ש הרא"ש ומרן, מצינו ה' שיטות:

א. הרמב"ם בפמ"ה"ש כתב, מפני שהן מתלכלכין מהר, ואפי' נתכבסו לפני יו"ט צריכין כיבוס שנית במועד. וכ"כ רבינו יהונתן (דף י'): שכלי פשתן נמאסין במהרה, אף שכיבסן מערב יו"ט ביום או יומיים מותר לכבסן. משא"כ כלי צמר שאין מטנפין במהרה, אבל כלי פשתן נוחין ליטנף, לפי שאין להם קבע לכיבוסן, שאע"פ שכיבסם היום צריך לכבסן למחר. וכ"כ הריטב"א (דף יח.), שמתלכלכין במהרה, ואפי' כיבסן קודם המועד צריך לחזור ולכבסן במועד. וכמי שאין לו אלא חלוק אחד. ואפי' אם היה יכול לכבסם קודם המועד, מותר, כיון שאפי' כיבסם, צריך לחזור ולכבסם במועד.

וב"כ בס' אהל מועד (שער מור"ק דרך ג), שכלי פשתן שמקבלין זוהמא מותרין לכבסן, ומותר אפי' גיהוץ או בנתר ובורית. וכ"כ הרב ברטנורא (פ"ג מ"ב), וכלי פשתן אפי' של כל אדם מותר לכבסן במועד, מפני שהן צריכין כבוס תדיר, ואפי' המכובסים ערב הרגל מיטנפי מיד, וצריכים כיבוס בתוך הרגל, הילכך לא גזרו בהו.

ב. רש"י שם כתב מפני שאין בכיבוסם טורח רב. וכ"כ בפסקי הרי"ד שם, שכלי פשתן אין קשה כיבוסו והילכך מותר. משא"כ שאר מינין כגון של צמר או של צמר גפן, שכיבוסן קשה. וכ"כ הריא"ז שם. וכיו"ב כ' הטור (או"ח סי' שב) בשם מהר"ם, דלא אמרי' שרייתו זהו כיבוסו רק בכגד פשתן אבל לא בשל צמר.

ג. ובחי' הר"ן כתב ב' הטעמים, דמזדהמי טפי מכלי צמר. ועוד שאין כיבוסן קשה כשל צמר ושל צמר גפן. וכ"ה ברש"י שעל הרי"ף. וכ"כ בני"י (י'), שכלי פשתן מכבסין כדרכן במועד ולא בעי צניעות אלא אפי' בנתר מותר לכבסן כשהוא לצורך המועד, שמתנפים מהרה וקלים להתכבס. ולא אסרינן אלא כלים של צמר שהם קשים

1. כל מה שאסרו חכמים לכבס בחול המועד, גם על ידי גוי אסור לכבס. נולגבי כלי פשתן שאיסור כיבוסן במועד הוא רק משום מנהג, יש מתירין בזה ע"י גוי, למסור לו בגד אחד לכבסו לצורך המועד מחוץ לביתו.⁽¹⁾

ובשו"ת יבי"א (ח"א א"ח לב אות ד) כתב לגבי צחצוח נעלים, שיש שהתירו בזה מטעם דהוי דומיא דכלי פשתן שמתלכלכין תמיד, ואף שנהגו להחמיר, אמרי' מאי דנהוג נהוג, מאי דלא נהוג לא נהוג, כמ"ש כיו"ב הר"ן (תולין קלו:). ובנעליים יש להתיר (גם לדעת הסוברים שהם בכלל דין כיבוס) אף ממנהגא. ואפי' ע"י ישראל. ע"כ. ועוד, שכמו כן יש לדון אם בכמה אופנים, הוי בכלל ההיתר של מטפחות הידים, או מי שאין לו אלא חלוק אחד.

צד להקל יותר בזמנינו בסוגי בד שמקבלים לכלוך מהר, וכגון כל בגדי לבן, כמו חולצות המצויות לרוב, נוגם אפשר שהטעם שכתבו הראשונים בכלי פשתן שמתלכלכים מהר, היינו מחמת שדרך כלל כלי פשתן הם לבנים]. וכיום בכמה בגדים אפשר לומר שאין קבע לכיבוסן וצריך להחליף בכל יום. ואע"פ שכתב הרא"ש שנהגו להחמיר בכלי פשתן ואין להקל, וכ"פ מרן, נפ"מ במקום שיש ספק נוסף, אם סברות אלו חזו לאיצטרופי. וצ"ע.

דין כיבוס על ידי גוי בחול המועד, ואם יש להקל בזה בבגדי פשתן

על דבריו, שקולא יתירא היא זו, ובכמה מקומות ובפרט בארץ הצבי פשט המנהג בהיפך. ועיין בפרישה שהובא הא"ר. עכ"ד. נויש שכתבו שטעמו של מהריק"ש, שבמצרים החום רב, ומש"ה דמו למי שאין לו אלא חלוק אחד].

1) הנה קי"ל (מו"ק יב.) שגם בחוה"מ יש איסור אמירה לגוי. ואע"פ שבאיסורי דרבנן, אין איסור אמירה לגוי רק בשבת ויו"ט, חוה"מ דינו בזה כשבת כיו"ט, לאסור שבות דשבות שלא במקום מצוה. וז"ל מרן בש"ע (סי' תקמג ס"א), כל דבר שאסור לעשותו, אסור לומר לגוי לעשותו. ונראה דה"ה לגבי כיבוס, שאף את"ל שאין לאסור אמירה לגוי בחוה"מ באיסורים שגם בשבת ויו"ט אסורים רק מדרבנן. וכיבוס בחוה"מ הוא מדרבנן, כיון שמה"ת היה מותר אחר שיש בו צורך המועד, מ"מ בגזירת כיבוס נאסר גם ע"י גוי, שהרי טעם האיסור כדי שלא יכנס לחג כשהוא מגוול. ומסתבר שגדר האיסור הוא התוצאה של הכיבוס, ולא מעשה הכיבוס. ולכן גם ע"י גוי אסור, ואפי' אם אינו אומר לו כלום אף לא ברמו. ואפי' אם הגוי עושה כן בעל כרחו, לכאורה יש לאסור. וכ"ש אם הוא פועל שלו. נויש לעיין אם הגוי בא מעצמו ומכבס לו את הבגדים אם צריך למונעו, ואם יכול ליהנות מהם אחרי שכיבסם הגוי, וכן אם עשה כן הגוי בעל כרחו].

ומהר"א ישראל בשו"ת קול אליהו (ח"א סי' לב) כתב, להתיר כיבוס בגדי פשתן בחוה"מ ע"י גוי, כיון שאין איסורם מעיקר הדין רק מצד המנהג, כמ"ש מרן (סי' תקלד ס"ב). אבל ע"י גוי, נראה דשרי, שלא מצינו אמירה לגוי באיסור דרבנן, דבכ"מ (ג). איבע"ל בלאו דחסימה אי שרי אמירה לגוי או לא, מי נימא שבת דאיסור סקילה גזור, חסימה דאיסור לאו הוא לא גזור, ולא איפשיטא. ואיברא דפסקו רה"פ להחמיר, אך הדבר ברור דברירא ליה לש"ס דבאיסור דרבנן ליכא איסור אמירה. דאל"כ כ"ש באיסור לאו. ואע"ג דלענין חוה"מ אמירה לגוי אסורה במלאכה, אע"ג דלכמה פוסקים איסור מלאכה בחוה"מ מדרבנן, כבר כתב בשיטה מקובצת (ב"מ שם) דחוה"מ נמי הוי כיו"ט, ויו"ט הוי משום לתא דשבת. אך היכא דהאיסור מצד עצמו הוי מדרבנן, לא מצינו שיהא אסור לומר לגוי לעשותו, וה"נ כיון דמדינא שרי אפי' ע"י ישראל אלא דנהגו לאיסור, הרי 'מנהג' אינו רק מדרבנן. ואולי ע"ז

ולגבי כיבוס, המהריק"ש בהגהותיו לסי' תקלד, כתב, שבמצרים נוהגים לכבס ע"י גוי כל הכלים הצריכים במועד, דכיון דצריכים למועד לכולם, הוי כמו שאין לו אלא חלוק אחד. והובא בבאר היטב (סק"ג). והחיד"א בברכ"י (סק"א) כתב

ז. מטפחות אף, מותר לכבסם בחול המועד. (ז)

טעמו להקל כיון שנצרכים לימי המועד, והו"ל כדין מי שאין לו אלא חלוק אחד, ומ"מ כיון שאינו דומה ממש, נהגו עכ"פ להקל ע"י משרתות גויות. ומפני טעם זה לא מיחו בידם חכמים.

סמכו במצרים, כמ"ש מהריק"ש בהגהותיו שנהגו היתר במצרים לכבס ע"י גוי. עכת"ד. והיינו שמעמיד דברי מהריק"ש בכלי פשתן. ועיין היטב במהריק"ש שם. ושם מבואר שעיקר

דעת האחרונים שהקילו לעת הצורך לכבס בגד על ידי גוי מחוץ לבית

ו**כתב** באהל מועד (שער מו"ק דרך ג), שהמוסר בגדים לכובס במועד כדי לכבסן לאחר המועד, צריך לזוהר שלא ימנה אותם. וכ"כ באורחות חיים (חזה"מ אות יז) בשם הר"פ, כשמוסרין בגדים לכבס תוך המועד לכבסם לאחר המועד, צריך לזוהר שלא ימנה אותם, ואם הוא רוצה למנותם אסור למוסרן עד אחר המועד. וכ"ה בכלבו (סי' ס).

ועפ"ד האחרונים הנ"ל יש לדון אם יש מקום להקל במקום צורך המועד לכבס מעט בגדים (הדומים לכלי פשתן, וכדו') בצינעא, ע"י מכונת כביסה, כמו שהקילו לגבי גוי. וראיתי מי שדימה זה לזה. אך לכאורה במכונת כביסה חמיר מע"י גוי, שהרי מופעל ע"י ישראל. וגם יש לדון בזה במח' אחרוני זמנינו אם כח של חשמל נחשב ככח ראשון או כח שני, ובדברים דרבנן יש מקילים לחשוב את החשמל לכח שני. אך אין נראה כן. וצ"ע. וכבר כתבנו לעיל הערה ב', שבחזו"ע כתב לגבי בגדי זיעה, שיש סמך להקל בזה לכבסם במכונת כביסה, עפ"ד מהריק"ש, ומ"מ אין לכבס בכה"ג רק בצינעא.

ו**חנה** הא"ר (סק"ה) כתב בשם הפרישה (סק"ד) ע"ד הטור לגבי כלי פשתן, שמזה נתפשט קצת היתר שמקילין ליתן לכותים חוץ לביתם כתונת אחת לכבס בחוה"מ לעת הצורך, אע"פ שכל שאינו עושה אסור לומר לכותים לעשות. ע"כ. והובא גם בח"א. וכ"כ המשנ"ב, דכיון דמעיקר הדין שרי, נתפשט המנהג להקל ליתן לגוי לכבס כתונת אחת, וחוץ לבית, דאע"ג דכל מה שאסור אסור ג"כ ע"י גוי, מ"מ בזה מקילין. ובכל ענין מותר לתת לגוי שיכבס אחר המועד. ע"כ.

ובן הביא בילקוט הגרשוני (א"ח סי' תקלד) מס' עיקרי הד"ט שכלי פשתן מותר לכבסן ע"י גוי, כיון שמתלכלכים תמיד. ע"כ. וביאר בשו"ת יבי"א (ח"א א"ח סי' לב), כיון דבכלי פשתן מדינא שרי, אלא שכתבו הפוסקים שלא נהגו כן, והו"ל דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור, שאי אתה רשאי להתירן בפניהם. וא"כ נהי דנהגו לאסור בכלי פשתן, אמרי' מאי דנהגו נהגו, מאי דלא נהגו לא נהגו, כמ"ש כיו"ב הר"ן (חולין קלו:). ע"כ. ואפשר שבזה מודה מרן החיד"א.

מטפחות אף, מותר לכבסם בחול המועד

משום שהוא לצרכי רחיצתו לכבוד המועד, ומוכרח גם לסחוט מימיו על פניו וראשו, לכן שרי ג"כ לגמור הכיבוס. ועוד דמבואר במרדכי דדבר שניכר שעושה לצורך המועד מותר בפרהסיא, וה"נ מטפחת החוטם דרוב בנ"א אין להם אלא אחד. ע"כ. אמנם להלכה מעיקר הדין שרי לכבס מטפחות אף.]

ויש שהעירו לגבי כיבוס ממחטות, שהרי כיום רגילים להשתמש בממחטות חד פעמיות. וכיצד נתיר לו לכבס, אחרי שיכול להשתמש בנייר

(ז) חיי אדם (כלל קי' ס"א). כה"ח (סי' תקלד סק"ה), ושו"ת באר משה (ח"ז סי' ו). חזו"ע יו"ט (עמ' קצח).

[ובשו"ת מהרש"ם (ח"ז סי' קל) כתב ללמד זכות על הנהגים להקל לכבס בחוה"מ מטפחות היד והחוטם, בעת שההולכים למרחץ בחוה"מ. וע"ש באופן שבלאו הכי צריך לשרותו לצורך רחיצת גופו כדי לשפוך בו מים על ראשו ופניו במטפחת ההיא, וזה נחשב כיבוס, שבכלי מלוכלך לכולי עלמא שרייתו זהו כיבוסו, והותר

ח. מותר לכבס את הסדינים ומצעי המטות בבתי מלון ובתי חולים, וכל שכן את בגדי הרופאים והצוות הרפואי. (ח)

ט. בגד שאם לא יכבסוהו יתעפש או יתקלקל מותר לכבסו בחול המועד, ואף על פי שאינו נצרך לו במועד. [אכן בדרך כלל די בהשריה במים וסחיטה, ואין צורך בכיבוס ממש. וראה בהערה]. ואם די לו בניקוי מקומי, נכון שיעשה רק ניקוי מקומי, או שיסתפק בשרייה במים וייבוש. (ט)

חד פעמי. אולם אם הורגל בהם, יש להקל.

מותר לכבס בחול המועד סדינים ומצעי המטות בבתי מלון ובתי חולים

הם לכל בתי המלון, ולכן רשאי בעל המלון לכבסם, ולהחליף את הסדינים הישנים בחדשים המכובסים. וה"ה בנ"ד.

וכן יש לצרף דהוי דבר האבד, שאם לא יכבס המצעים לא יבואו אורחים למלון, ויפסיד כספו, דהרי משלם לפועלים ככל יום רגיל.

ונראה, שה"ה לבתי חולים שצריכים להחליף הסדינים ומצעי המטות, לבל יתדבקו החולים זה מזה, ובפרט הרופאים והאחיות כולל הצוות הרפואי הבכיר, עורכי הניתוחים, שיש עליהם הוראה קפדנית ביותר מהנהלת בית החולים שצריכים להיות לבושים בבגדים נקיים לחלוטין, ובמיוחד אלה הקשורים ישירות למעשי הניתוח, כדי למנוע מן החולה כל פגיעה אפשרית של חיידקים, וצריכים לכבס הבגדים בכל יום, שבו דאי מותר להם לכבס בחוה"מ, והוא בכלל צרכי רבים.

ולגבי המארח בביתו בחג אורחים רבים, ונצרך לכביסה מחמת ריבוי החלפת המצעים, יש אוסרים (ע' אשרי האיש ח"ג עמ' עא), ויש מתירים (ע' בשש"כ פס"ו הערה רס"ג בשם הגרשו"א). והלכה דיש להקל בזה כמו שביארנו.

בגד שאם לא יכבסוהו יתעפש או יתקלקל מותר לכבסו בחול המועד

והגרבי"צ אבא שאול (פתח"מ עמ' רז) שאפי' בגד שנתלכך בדם, ואם לא יכבסנו מיד לא יוכל להתנקות, אסור לכבסו במועד, שלא התירו איסור כיבוס מטעם דבר האבד. ע"כ. ועיין בס' חוה"מ כהלכתו (פ"ה סכ"ח),

(ח) ז"ל מרן אאמור"ר, יש לדון בבתי מלון שבאים לשם אורחים חדשים לבקרים גם בימי חוה"מ, האם מותר להם לכבס הסדינים שמציעים אותם על המטה, שכבר ישנו עליהם אנשים אחרים, ולהציע את המטות בחוה"מ בסדינים מכובסים. ולכאור' כיון שרוב האורחים מקפידים ע"ז שלא לשכב על סדינים ששכבו אחרים עליהם, וההכרח לכבסם במועד לצורך אורחים חדשים, יש לדמות זה למטפחות הידים שמותר לכבסם במועד, כמ"ש בש"ע (סי' תקלד ס"א), שאפי' אם כיבסן קודם המועד חוזרים ומתלכלכים, וצריך להחליפן בכל יום, ואפי' אם יש לו הרבה מהן התירו לכבסן במועד. וכן כלי פשתן שמתלכלכים ביותר ואין טירחא כ"כ בכיבוסן, שמעיקר הדין היה מותר לכבסן במועד, וכמ"ש בש"ע (סי' תקלד ס"ב). כמו כן הסדינים שצריכים להציע אותם על המטות לכבוד האורחים שבאים למלון במועד, שמותר לכבסן.

וכיו"ב כתב בשו"ת ציץ אליעזר (חלק יג סי' סא), בדין כיבוס סדיני המטות בבתי המלון בשבוע שחל בו ת"ב, שיש להתיר כיבוסם, מפני שרוב העולם נחשבים כאסטוניסים לענין זה, והחלפת הסדינים באחרים המכובסים, הכרחיים

(ט) כן נראה פשוט. וכ"כ בשש"כ (פס"ו אות עב) שאם הבגד עלול להתקלקל כשלא יכבסו אותו, כגון שהלכלוך יגרום לעיפוש, מותר לכבסו, כדין דבר האבד. [ודלא כמ"ש בשם הגרי"ש א

י. נשים מעוברות שצריכות ללבוש גרבי גומי לרגליהם, אם אפשר לה בנקל לקנות כמה מאלה כדי שתוכל להחליפן במועד, נכון לעשות כן, אך אם אי אפשר לה ונתלכלכו במועד, מותר לכבסן, שכן הוא מעיקר הדין.¹

יא. וכן אשה שהיא בתוך שבעה נקיים לספירתה, שעליה ללבוש בגדים תחתונים לבנים ונקיים, ולהציע על מטתה סדינים לבנים ונקיים, ושאר כלי המטה, אם הוצרכה לכך, מותרת לכבס בגדים אלה בחול המועד. יא.

הגר"ש"א לאסור אפי' לשרות בגד במים בלי כיבוס (לקנות חמה חוה"מ עמ' ר). וע"ע בתש' מהרש"ם (ח"ז סי' קל). אך הנה מנהג פשוט בכל ישראל להרטיב מגבת במים בחוה"מ בשביל הלולב. וכבר כתבנו שמצד איסור מלאכה אפשר שבמועד אין זה נחשב מלאכה האסורה במועד. ועוד, שאפי' בשבת נחלקו בזה הראשונים אם שייך שרייתו זהו כיבוסו בבגד נקי, ולכן בחוה"מ שאיסור מלאכה מדרבנן, אין להחמיר. וכ"ש כשעושה זאת לצורך המועד, ואין בזה כל חשש גם מצד גזירת חכמים שלא לכבס, שבבגד נקי ודאי אין כל חשש של גזירת כיבוס.

ואם נתרבתה הכביסה בחדר האמבטיה או בתא הכביסה, ונודף משם ריח לא טוב באופן שבני הבית רגישים לזה, וגורם להם צער במועד, נראה שמותר לשרותם במים ולייבש.²
 י" שו"ת באר משה (ח"ז סי' ז). אלא דצ"ע אם צריכה לטרוח כ"כ ולהוציא הוצאות מרובות, כי כיום מחירן של גרביים אלו יקר. ולכן מסתברא מילתא שיש להקל בזה יותר. וכ"ש שבלא"ה יש מתירין בבגדי זיעה, כמו גרביים.
 יא) המאירי בבית הבחירה (מו"ק יד. עמ' עט). וכיו"ב דנו הפוסקים במי שראה קרי רח"ל בחוה"מ אם מותר לו לכבס חלוקו במועד, כאשר יש לו רק חלוק זה, שבכה"ח (סי' תקלד ס"ק י') כתב שמדברי מרן בב"י נראה להתיר, שהרי מי שיש לו רק חלוק אחד ונתלכלך, מותר לכבסו במועד, כמב' לקמן סעי' טו בהע'.

ובשו"ת שרגא המאיר (ח"ז סי' מ"ג). וזה מצוי בכגדים של קטנים שמרטיבים בהם בלילה וכדו'. שאף שאינו נצרך להם לצורך המועד נשיש לו הרבה בגדים כאלו נקיים, יוכל לכבסם, אם לפי סוג הבד יכולים להתקלקל מחמת מי רגלים. ובזה יש צד נוסף להתיר, מפני כבוד המועד, שא"א שכל הבית ייטנף בריח רע היוצא מבגדים אלו. אך לכאורה זה רק באופן שאין די להם בשטיחה בשמש לייבוש. שאחר שיתייבשו כבר לא יתעפשו. וצ"ע.

ובאמת אם די להם בשריה במים וסחיטה לבד, מבלי לכבסם כיבוס גמור, לכאורה למה יכבסם. ואף שבשבת שרייתו במים לבד זהו כיבוסו, וא"כ מאי נפ"מ אם יוסיף לכבסם כיבוס גמור בחומרי ניקוי ושפשוף. וכ"כ להדיא בשו"ת מהרש"ם (ח"ז סי' קל) דאמרי' לגבי חוה"מ דשרייתו היינו כיבוסו. מ"מ אפשר שבחוה"מ מעיקר הדין שרייה במים לבד אין בה כל איסור. והגם שחכמים גזרו שלא לכבס במועד, אפשר שבבגד כזה כיבוס למחצה באופן שעדיין אינו ראוי ללבישה, אין בו שום איסור. ולכן איך נתיר לו לכבסם כיבוס גמור. אלא דמאידיך גיסא יש סברא, דכיון שמכבס את הבגד רק בשביל שלא יתקלקל, ולא ע"מ ללבוש, אפשר שאין זה בכלל גזירת רז"ל, ויהיה מותר לכבסו כיבוס גמור. וצ"ע.

ובם' חוט שני (עמ' רלה) כתב להסתפק אם יש בחוה"מ איסור שריית בגד במים. ודעת

יב. וכן מותר לכבס בגדי קטנים (וראה בהערה באיזה גיל מדובר) מפני שדרכם להתלכלך תמיד בעפר ובטיט, ומכל מקום אם מכבסם בידיים, לא יכבסם אלא אחד אחד מה שנחוץ ביותר. אבל כשמכבס בגדים וחיתולים של הפעוטות הרכים שמשתינים בהם ומוציאים בהם רעי, מותר לכבסם אפילו כמה בבת אחת, מפני שצריכים להרבה מהם בכל שעה. (יב)

מותר לכבס בחוה"מ בגדי קטנים מפני שדרכם להתלכלך תמיד בעפר

ודעת הגר"מ פיינשטיין, שמותר לכבס בגד של קטן אפי' כשיש לו בגד אחר המכובס, אלא שהבגד המלוכלך יותר נאה, דכיון שהתירו חז"ל לכבס בגדי קטנים, התירו בכל ענין ולא חלקו בדבר. (מבקשי תורה חוה"מ עמ' תסה). אך לשון מרן אאמו"ר (במכבס בידיים) שלא יכבס אלא אחד אחד מה שנחוץ ביותר. ובשם הגרי"ש"א (פתח"מ עמ' רב) כתבו שאסור לכבס בגד של קטן אם יש לו בגד אחר, אף שזה נאה יותר לכבוד החג. וראה בזה עוד במקורות לסעיף י"ג בשם הגרי"ש אלישיב להיפך. וצל"ע בזה.

אולם בשו"ת באר משה (ח"ו סי' סד) כתב לאסור לכבס לקטן את הבגד היפה, עפ"ד שו"ת הריב"ש שכתב, שאין להתיר בשבת לתפור בגד לתינוק ביום מילתו אם יש לו בגד אחר, אף שהוא פחות יפה, וה"ה לענינו. ע"כ. אולם יש מקום לחלק בין הנידונים ויל"ע.

ובשהתירו לכבס בגדי קטנים, התירו אפי' לעשיר גדול שיש בידו לקנות בגדים חדשים במקום לכבס. וז"פ. (וכ"כ הגר"ח"פ שיינברג, פתחי מועד עמ' רב).

ועד איזה גיל יכול לכבס את בגדי הילד בחוה"מ, דעת הרב אול"צ (ח"ג פרק כד) דהוא בן גיל ארבע לשש, וכע"ז דעת הגרי"ש אלישיב שהוא בגיל שש, ונראה שאין לדבר זה שיעור קבוע, וכל ילד לפי רמת שכלו, וכ"כ הגר"ח"פ שיינברג הובא בשו"ת אבני ישפה (ח"א סי' קד) שהדבר תלוי בכל ילד לפי צרכיו.

(יב) הסמ"ג (לאוין עה) והרא"ש (סי' כא) הביאו מירושל' (מ"ק פ"ג ה"ב) שמותר לכבס בגדי קטנים. וכן הובא בתוס' (מ"ק יד.), ובשבולי הלקט (סי' רכח), ובראבי"ה (מ"ק עמ' תקיז). ואר"ח (הל' חוה"מ אות יג). והיינו אפי' בשל צמר. [וד"ל הסמ"ג שם: גרסינן בירושלמי, בגדי הקטנים "בגדי נשים" מותרין לכבסן בחוה"מ].

ובהגמ"י (פ"ו אות ז) פירשו, לפי שדרך הקטנים להתלכלך בטיט ובצואה תדיר, ומ"מ לא יכבס אלא אחד. וכ"כ המרדכי (סי' תתעג). וגם הג"א (סי' כא) כתבו, דמירי דמיטנפי, ופי' הראב"ד היכא דאית ליה תרי דמיטנפי, אסור לכבס שניהן אלא אחד יכבס ותו לא. וכתב בתרוה"ד (סי' פח), דזהו בחלוקותיהן ומטפחותיהן, אבל סדינין קטנים שמלפפין בהם התינוקות, כיון דלא סגי לתינוק באחד מהן, אלא צריכין בכל פעם שלשה או ארבעה לכרוך בהם התינוק, שרי לכבס שלשה או ארבעה בפעם אחת. ועוד דבהני סדינין איכא רבייתא לתינוק, וכל מידי דאית ביה רבייתא לתינוק לא גזרו ביה רבנן (יומא עה:). וכתב עוד, דבחלוק של קטן, לא בעי אזור מוכיח, דניכרים וידועים דשל קטנים הם.

והתוס' (תענית כט:) כתבו, יש לנשים לכבס בגדי התינוקות בחוה"מ כדי לשכב, דהוי כמי שאין לו אלא חלוק אחד, שיש רגילות להחליף בגדיהם, וכל שעה צריך לו כל בגדיו. וע"ז נהגו העולם לכבסן בחוה"מ. ע"כ. ועיין בכה"ח (סי' תקלד סק"ט וסק"ט). ובמה שכתבנו להלן. וכ"כ בשו"ת באר משה (ח"ז סי' לב).

יג. מותר לכבס בגדים של ילדים קטנים בחול המועד במכונת כביסה יחד עם החיתולים של התינוקות, כל שהכביסה נעשית לצורך המועד. [שיש להקל גם בכגדי שאר ילדים קטנים שרגילים לזחול ולשבת ע"ג הקרקע וללכלך אותם וצריכים כביסה תדיר, שמותר לצרפם וליתנם למכונת הכביסה קודם הפעלתה, כיון שהכל נחשב כטירחא אחת]. אבל שלא לצורך המועד אין להקל, אף על פי שהכל נעשה בבת אחת עם החיתולים שמותר לכבסם. ובגדי גדולים אין לצרפם לבגדי הקטנים והפעוטות ולכבסם במכונת הכביסה. יג.

דין כיבוס בגדים קטנים במכונת כביסה, יחד עם החיתולים

(סי' יז) דה"ה לבגדי קטנים שלא יכבס אלא אחד. וכ"כ בהגמ"י (כפ"ז אות צ). ע"ש.

וז"ל תלמיד רבינו יחיאל מפאריש (מו"ק עמ' נד):
 "ומותר לכבס בגדים לצורך הקטנים מה שהם צריכים לרגל, ומיהו נכון הוא שלא יכבס אלא אחד אחד". ע"כ. ומשמע מדבריו שאין כאן איסור מן הדין, אלא דרך חומרא בעלמא. וע"ע בתוס' תענית (כט:).

ולכאור' נראה להקל בזה במכונת כביסה שאין טירחא מיוחדת על כל בגד, והכל נעשה בב"א באופן אוטומטי, שאפשר שאין להחמיר בזה.

והנה בתרוה"ד (סי' פח) כתב, דמ"ש מהר"ם שאין לכבס בגדי קטנים אלא אחד אחד, נראה דהיינו דוקא בחלוקיהם וכיו"ב, אבל סדינים קטנים שעשויים לכרוך ולחתל בהם את התינוק מותר לכבס שלשה או ארבעה בפעם אחת, כיון דלא סגי לתינוק באחד מהם. ועוד דהני סדינים הוו רבייתא לתינוק, דמהאי טעמא התיר המרדכי (כפ"כ דביצה) בשם רבינו יהודה, לרחוץ את התינוק ביו"ט, משום דכל מידי דאית ביה רבייתא לתינוק לא גזרו ביה רבנן. וכיבוס בחוה"מ אינו אסור אלא משום גזירה. ומ"ש בירושלמי, שבגדי קטנים מותר לכבס בחוה"מ משום דמיינן למי שאין לו אלא חלוק אחד, והסמ"ק כתב שלא התירו במי שאין לו חלוק אחד אלא בענין שאיזורו מוכיח עליו, הלא"ה אסור, נראה דבבגדי קטנים א"צ שום דבר המוכיח, שניכרים הם וידועים ששל קטנים הם, וכ"ש סדינים וחיתולים קטנים. ע"כ. והובא בב"י (סי' תקלד).

יג) הנה בודאי שאסור לכבס בגדי גדולים עם בגדי הקטנים במכונת הכביסה, משום גזרת חז"ל שלא יכנס כשהוא מנוול לרגל. וכ"כ בשו"ת באר משה (שם). ועייין לעיל שכן העלנו להלכה.

וז"ל מרן אאמור"ר זיע"א בשו"ת יבי"א (ח"ז סי' מח): נשאלתי, האם מותר לכבס בחוה"מ במכונת כביסה עם החיתולים של התינוקות שאר בגדים של ילדים קטנים?

תשובה. הנה הרמב"ם בפיהמ"ש (רפ"ג דמו"ק) כתב, שטעם איסור הכיבוס בחוה"מ, כדי שלא יתכוונו להניח כיבוס בגדיהם לחוה"מ שאז הם בטלים ממלאכתם, ויבואו ביו"ט הראשון של החג כשהם מנוולים. וכ"כ בחיבורו (יו"ט ז, יז). וכ"כ הר"ח והמאירי והריטב"א, ותלמיד רבינו יחיאל מפאריש (מו"ק יד), והטור (סי' תקלד). ומכאן יש ללמוד שיש לאסור כביסה גם במכונת כביסה, שאע"פ שאין כאן טירחא יתירה כמו בכביסה בידים, מ"מ יש לגזור שמא יכנסו ליו"ט כשהם מנוולים.

והתום' (מו"ק יד). כתבו וז"ל: "בירושלמי (פ"ג ה"ב) אמרו, בגדי קטנים מותר לכבס במועד, שניכרים שהם של קטנים ומלוכלכים, כמי שאין לו אלא חלוק אחד."

והמרדכי (סי' תתעג) וכן בהגהות אשרי (סי' כא), כתבו בשם הראב"ד, דהיכא דאית ליה תרי דמטנפי, אסור לכבס שניהם, אלא אחד יכבס ולא יותר, ואע"פ שהתירו לו לכבס לא יכבס אלא אחד. וכ"כ מהר"ם (בהל' שמחות סי' טז), והוסף שם

מותר לכבס בימי אבלו, ואיכא למידק מיניה דבגדי קטן מותר לכבס במועד, שאם לא כן בימי אבלו ג"כ יהא אסור, וא"כ מצינו אבלות לקטן, וכדדייק הש"ס לענין גילוח. וי"ל שבאמת הטעם שלא יכנסו כשהם מנוולים, לא שייך בקטן, אלא שמ"מ היה לנו לאסור משום שיאמרו בגדי גדול הם, ולכן הוצרכו לטעם שניכרים שהם מלוכלכים ושל קטנים הם. ולפ"ז כל שניכרים שהם של קטנים מותר לכבס את כולם, שהרי אין בהם איסור משום שלא יכנסו כשהם מנוולים. אלא שמפשט לשון הפוסקים משמע שלא התירו אלא בגדי תינוקות קטנים שדרכן להיות בגדיהם מלוכלכים, והם צריכים לאמם, משא"כ ילדים קטנים שהגיעו קצת לשנים אסור לכבס בגדיהם, ולפ"ז קשה האי דיוקא, דהא כל שאסור במועד אסור בימי אבלו, וא"כ מצינו אבלות לקטן, וצ"ל שכל שלא הגיע לגדלות קטן מיקרי לענין זה. ואחר כל הנ"ל, נ"ל דהירושלמי שהתיר בגדי קטנים משום דהוי כמי שאין לו אלא חלוק אחד, ס"ל כלישנא קמא דהש"ס אליבא דשמואל שקטן שנולד קודם המועד אסור בגילוח, אבל לדידן דק"ל כלישנא בתרא שלא גזרו כלל על גילוח קטנים, ה"ה שלא גזרו על כיבוס בגדי קטנים, ואף בלאו האי טעמא מותר לכבסם. עכת"ד.

אולם מדברי כל הראשונים הנ"ל שהביאו לשון הירושלמי להלכה, שבגדי קטנים כמי שאין לו אלא חלוק אחד דמי, מוכח דאף לדידן דק"ל שלא גזרו על גילוח קטן, מ"מ צריכים אנו לטעם הירושלמי, שלפ"ז אם הם ילדים גדולים קצת שיודעים להזהר על נקיון מלבושיהם, אין להתיר כיבוס בגדיהם בחוה"מ.

ואפשר לומר שאע"פ שלא גזרו על גילוח קטן במועד, בכיבוס גזרו, פן יאמרו הרואים שכיון מלאכתו במועד והניח כל בגדי הקטנים כדי לכבסם במועד, שאז הוי בטל ממלאכה.

בדין ריבוי בשיעורים בחול המועד

ביותר. ואין לחוש בזה משום ריבוי בשיעורים, ובפרט שהכל נעשה בפעם אחת, שהרי אפי' ביו"ט תנינא בביצה (יז), ממלאה אשה כל הקדירה בשר

וכ"פ הרמ"א בהגה (שם ס"א), שבגדי קטנים ביותר, שהם אותם שמלפפים בהם, ומשתינים ומוציאים רעי בהם, מותר לכבס ארבעה וחמשה ביחד, כי צריכים להרבה מהם בכל רגע. ע"כ.

ומבואר מכאן שבגדי שאר קטנים צריך לכבסם רק אחד אחד, אבל במכונת כביסה שאין כאן טירחא שהכל מתכבס בבת אחת ע"י המכונה נראה שמותר לכבס הרבה בפעם אחת, כשיש בהם צורך למועד, ודמי למה שאמרו במו"ק (יח). כלי פשתן מותר לכבסן בחוה"מ, ופרש"י, משום דלא נפיש טרחייהו. ואף ששם הטעם ג"כ משום שהם מתלכלכים מהר, וכמ"ש הריטב"א שם, שהטעם שהתירו בכלי פשתן לפי שמתלכלכים במהרה, ואפי' כיבסם קודם המועד צריך לחזור ולכבסם במועד. ולפיכך אפי' אם היה יכול לכבסם קודם המועד ולא כיבסם מותר לכבסם במועד. עכ"ל. וכן מתבאר מדברי הרמב"ם (בפ"ז הכ"א). הנה גם בבגדי ילדים קטנים שייך טעם זה שהם מלכלכים בגדיהם מהר, ואשר על כן התירו לכבסם אחד אחד, לכן במכונת כביסה שאין בה טירחא והכל נעשה בפעם אחת נראה דשפיר דמי. ולכן אף שכ' הרא"ש שנהגו להחמיר בכלי פשתן, והו"ל דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור שאי אתה רשאי להתירם בפניהם. (וע"ע בתוס' תענית ל.). וכ"פ מרן בש"ע (סי' תקלד ס"ב). מ"מ במכונת כביסה דליכא טירחא כלל, אפי' מנהג ליכא. וכ"ש כשהוא מכבס במכונת כביסה חיתולים ומוסיפים עליהם בגדי שאר ילדים קטנים שיש להקל בפשיטות.

והנה הרב קרן אורה (מו"ק יד). כתב, דמ"ש התוס' דה"ט דבגדי קטנים מותרים לכבסם, משום שהם ניכרים ומלוכלכים, לכאורה למה לי האי טעמא, הא בלא"ה יש להתיר כיבוס בגדי קטנים, כמו שמותר לגלח את הקטן במועד. ובתוספתא תני נמי לענין כיבוס, כל שמותר לכבס במועד

ועכ"פ במכונת כביסה נראה להקל לתת לתוכה בגדי קטנים הרבה בפעם אחת, וכ"ש אם בלא"ה צריכים לכבס חיתולים של תינוקות קטנים

ע"כ. וע"ע ברשב"א (חולין טו:) ובאו"ז (ח"ב ס"ס פה). ודלא כמ"ש בשו"ת הלק"ט (ח"ב ס"י כד).

אתה הראת לדעת כי ריבוי בשיעורין ביו"ט אינו אסור אלא מדרבנן, וכל היכא דלא מפישי בטירחא שרי. ומזה היה נ"ל לומר שמותר לנחתום למלאת חבית דלי אחר דלי, ואח"כ ליתן החבית על האש לחמם, דחשיב כחד טירחא, וכדמשמע מדברי ה"ה (פ"א מהלכות יו"ט ה"י) וז"ל: וממלא נחתום חבית וכו', וכתב הרשב"א, ובלבד שיתן את הכל קודם שניח החבית ע"ג האש. והטעם (שלא התירו כמו בקדירה להוסיף גם כשהונחה על האש), לפי שאין המים טובים יותר כשיש בכלי הרבה מים, ולפיכך דעתו ז"ל שאסור להוסיף עליהם שלא לצורך, אבל מעיקרא חד טירחא הוא ושרי. עכ"ל. וכ"כ הרמ"א בהגה (ס"ס תקג). ומשמע שקודם נתינת החבית על האש מותר להוסיף מים דלי אחר דלי, [וגם בשלחן גבוה (סי' תקג סק"ח) דייק כן מדברי ה"ה הנ"ל].

ואמנם הפר"ח (ס"ס תקג) כתב, דמיירי שממלא החבית בבת אחת מן הבור, אבל לשאוב דלי אחר דלי אפי' קודם נתינת החבית על האש אסור משום טירחא. והו"ד דברי השו"ג והפר"ח בכה"ח (שם ס"ק לא), וכתב שמדברי הגר"ז נראה כדברי השו"ג, והבגדי ישע כ' כהפר"ח. ע"ש. וכן מהר"י נג'אר בס' חגי יהודה (דף כט ע"ד) כתב כדברי הפר"ח. אולם אף דנימא דספקא הוי, ספקא דרבנן לקולא, וכ"ש שפשטות דברי ה"ה והרמ"א מוכיחים להקל.

ומעתה י"ל שכ"ש בנ"ד לגבי חוה"מ שלא גזרו על בגדי קטנים, כודאי שאם רוצים להפעיל מכונת הכביסה לאחר שנתן בה הרבה מבגדי הילדים האחרים דהוי הכל טירחא אחת, שפיר דמי. ואין לחוש בזה לריבוי בשיעורין, ואפי' להפר"ח ודעמיה בנ"ד משרא שרי.

ובשו"ת מנח"י (ח"ח ס"ג) נשאל בנ"ד, וכתב לדייק מדברי ה"ה והרמ"א שמותר למלא כמה פעמים את החבית קודם שיתננה על האש, וכמ"ש הכה"ח בשם שו"ג, ואף שהפר"ח חולק, ודאי דהוי רק מדרבנן, וספקא דרבנן לקולא, וכ"ש בחוה"מ שדעת כמה פוסקים שמלאכת חוה"מ

אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת, ממלא נחתום חבית של מים אע"פ שא"צ אלא לקיתון אחד. ופירש רש"י, דה"ט משום דבחד טירחא סגי. ע"ש. ועיי' בר"ן שם, שכתב, ומכאן משמע דלרבות בשיעורים ביו"ט מותר, והא דאמרי' לקמן (א:) אין מזמנים את העכו"ם ביו"ט, גזרה שמא ירבה בשבילו, היינו שמא ירבה בשבילו בקדירה אחרת, וא"ת והא איבעיא לן (במנחות סד.) חולה שאמדוהו לשתי גרוגרות, ויש שתי גרוגרות בשני עוקצים, ושלש בעוקץ אחד, הי מינייהו מייתנין, שתיים מייתנין דחזי ליה, או דילמא שלש מייתנין דממעט בבצירה, ואסיקנא שלש מייתנין משום דלמעוטי בבצירה עדיף, ומשמע דפשיטא לן דשנים בעוקץ אחד ושלש בעוקץ אחד, שתיים מייתנין ולא שלש, דלרבו בשיעורא אסור. תירץ ר"י דהתם בשבת דוקא דאיכא איסור סקילה, אבל ביו"ט דהוי איסור לאו הקילו. והא דאמרי' בעירובין (סח.) ניחם ליה אגב אימיה, היינו ע"י עכו"ם, וכמו שפירשו רש"י ותוס' שם. והרשב"א הוסיף ואומר שאפי' נפרש דע"י ישראל קאמר י"ל כיון דביו"ט שרי התם גבי מילה משום מצוה התירו אפי' ע"י ישראל. מכלל דס"ל דריבוי בשיעורא אינו אסור אלא מדרבנן, ותמיהני עליהם דא"כ מאי קא מבעי לן במנחות וכו', פשיטא דשלש מייתנין כיון דריבוי בשיעורא לא מיתסר אלא מדרבנן וכו'. לפיכך נ"ל ברור דודאי ריבוי בשיעורא בשבת מדאורייתא מיתסר, ומשום שהשבת דחוויה היא אצל חולה ולא הותרה, ולפיכך כל שעיקר המלאכה אסורה אף תוספתו כמוהו להאסר מדאורייתא, אבל יו"ט שאוכל נפש הותר בו לגמרי, שאפי' אם אפשר לעשות מערב יו"ט מותר לעשותו ביו"ט, כל שהוא מרבה על העיקר ובלבד שיהיה בטורח אחד תוספתו כמוהו להתיר, ועוד שנראה לחכמים שכיון שנאמר אך אשר יאכל לכל נפש, לא הצריכה תורה לשקול ולדקדק שלא לבשל אלא המצטרך אליו בלבד, ולהכי רבויי בשיעורא כל היכא דלא מפישי בטירחא שרי, אבל בשבת שהעיקר אסור אף תוספתו כמוהו מדאורייתא, ולא ניתן להדחות אצל חולה. ולפ"ז האי דעירובין (סח.) ע"י נכרי הוא.

נדות ויולדות, מפני שבגדיהן מתלכלכין תמיד, וכ"ש אם צריכים להן להחליפם בספירת ז"נ, כגון זב וזבה בזמן שהיו נוהגים כדין נדה דאו', או נדה ויולדת בזה"ז.

אמנם בגדי שאר גדולים, אין לצרפם למכונת כביסה שמכבס בה בגדי קטנים. ואמנם בס' חמדת יוסף (פלבני ח"ה עמ' רצו) כתב שכיבוס במכונת כביסה קיל טפי מריבוי בשיעורים, ולכן יכול להוסיף בגדים במכונה שמפעיל בשביל בגדי תינוקות, אם רוצה ללבוש בגדים אלו רק לאחר החג, ועוד שיש בזה הפסד מועט, שיצטרך אח"כ להוציא הוצאות של מים וחשמל שלא לצורך. ומבואר בש"ע סי' תקל"ו ס"ד שאף בהפסד מועט התירו לעשות מלאכה. וע"ע בשעה"צ (סי' תקל"ז אות מט), שאם הוצאה אחת היא לקצור את כל השדה, או מקצתה, אע"פ שאינו צריך במועד רק למקצתה, הוי דבר האבד ומותר לו לקצור את כולה. רק שנכון שיתלה את הבגדים לייבוש בצינעא. ע"כ. אולם לא נחת לסברא, שטעם איסור הכביסה בחוה"מ, הוא משום קנס כדי שלא יכנס לחג כשהוא מנוול, ולכן מה אכפ"ל שעושה כן בדרך של היתר.

אלא שיש סברא לומר דמ"מ לא מצינו שאסור חכמים הכיבוס, רק באופן שיש בו מלאכה, משא"כ אם אין בו לא משום מלאכה ולא תוספת טירחא. אך פוסקי זמנינו לא ניח"ל בסברא זו.

וי"א שהנוסע מביתו בחוה"מ, רשאי לקחת את כמות הבגדים שרגיל לקחת לנסיעות, וא"צ לקחת את כל הבגדים שיש לו בבית עבור הקטן, כדי למנוע כביסת הבגדים בחוה"מ [ואולי הוא רק במקום שיש טורח בדבר]. וי"א שצריך להשתדל לקחת הרבה בגדים אם לא שיש בזה טורח רב. (ע' בס' חוה"מ"כ פ"ה סכ"ג, ובשו"ת באר משה שטרן ח"ז סי' ט, ובשש"כ פס"ו הערה רנה בשם הגר"מ פיינשטיין).

ובשש"כ (פס"ו סעיף סד) כתב, שאסור להניח בגדי תינוקות מלוכלכים מערב יו"ט ע"מ לכבסם בחוה"מ, גם אם כוונתו לכבסם בחוה"מ עם הבגדים שיתלכלכו בחג. [ומ"מ בדיעבד אפשר שיש להקל].

מדרבנן, וכ' המשנ"ב בבאה"ל שמדברי הש"ע מוכח דס"ל להקל. הילכך בנ"ד דהוי רק טירחא בריבוי שיעורים ובחוה"מ, יש להקל לכבס בגדי קטנים ביותר אפי' הרבה בפעם אחת במכונת כביסה. ע"ש.

[והגר"ש אלישיב (בית הלל קובץ י"ג תשס"ג, עמ' כה) כתב, שנראה, שההיתר של "צורך המועד" זהו בגדר דחוייה ולא הותרה, ולא דמי למלאכת אוכל נפש ביו"ט ש"הותרה", כמבואר בהר"ן (ביצה ט): שלכן מותר ביו"ט ריבוי בשיעורים. משא"כ מה שהתירו בחוה"מ לצורך המועד, כמו באם אין לו מה יאכל, שקוצר ומעמר וכו' (מו"ק יב:), נראה שלא הותר בזה ריבוי בשיעורים. (ועיין סי' תקל"ז סט"ו במשנ"ב ס"ק נ"ב שאסור להרבות בשיעורים במלאכות אלו. אמנם ע"ש בשעה"צ דכשא"צ אלא למלאכה אחת, כגון טחינה, מותר לעשות בהרוחה. ויש לעיין בזה)].

ולפי האמור לעיל, יש להקל גם בבגדי שאר ילדים קטנים שרגילים לחול ולשבת ע"ג הקרקע וללכלך אותם וצריכים כביסה תדיר, שמותר לצרפם וליתנם למכונת הכביסה קודם הפעלתה, כיון שהכל נחשב כטירחא אחת. ואע"פ שלאחר הכביסה צריך לשטוח הבגדים אחד אחד, מ"מ לא חשיב כטורח טירחא יתרה שלא לצורך, כיון שיש בהם צורך המועד, וכ"ש במכונות ייבוש דהוי בצינעא דש"ד. וכ"כ בשש"כ (ח"ב סי' טו אות סד ואות סח).

וע"ע בשו"ת באר משה (ח"ז סי' לב וסי' פו), שהעלה ג"כ להקל, שמאחר שהדרך לכבס במכונה כשהיא מלאה בגדים בפעם אחת, עדיף יותר לכבס הרבה בבת אחת מלכבס בכל יום כמה פעמים. ואין חיוב לקנות חיתולים חד פעמיים כדי שלא יצטרך לכבס בחוה"מ. ע"ש. ולכן נראה להלכה ולמעשה שיש להקל בזה כל שכביסת בגדי הילדים נעשית לצורך המועד, אבל שלא לצורך המועד אין להקל. [ע"כ משו"ת יבי"א].

ובן יש לדון להקל בבגדי זקנים וחולים שבגדיהם מתלכלכים תדיר, שדינם כדין בגדי תינוקות. [וכ"כ בס' פירות האילן מוסקוביץ עמוד סב]. ועיין במאירי (יד.) במה שהתירו לכבס בגדי זבין וזבות

יד. אחר שכיבס את בגדי הקטנים בהיתר, פשוט שיכול לשוטחן בשמש ליבוש ואין בזה משום מראית העין. וכן מי שנשרו כליו במים בחול המועד, מותר לשוטחן בחמה, ואין לחשוש מפני מראית העין כמו שהחמירו בזה בשבת. (יד)

טו. מי שיש לו רק בגד אחד לשבת ויום טוב, ובחול המועד התלכלך הבגד של שבת, יש אומרים שמותר לו לכבס את הבגד של שבת, אף על פי שיש לו בגדים של חול נקיים, כיון שתמיד לובש בשבתות ומועדים בגד נאה יותר המיוחד לכבוד שבת, ונחשב כדין מי שיש לו חלוק אחד שהתירו לו לכבס במועד. [מפני שאף אם יכבס מערב החג לא סגי, וכיון דצריכים למועד לכולם הוי כמו שאין לו אלא חלוק אחד]. ויש אוסרים גם בזה. (טו)

תליית כביסה בחול המועד בדרך היתר

וע"ע בשו"ת עמק הלכה (ס"ס קמו), שהוכיח להתיר בחוה"מ מהגמ' (סוכה י): בהוא דאיטמישא ליה כתונתא, ותלה אותה על הסוכה, ולא אמר לו רב אשי להוריד אותה רק מחשש שלא יאמרו שמסכך בדבר המקבל טומאה. ע"ש. [ודוחק להעמיד דמיירי בכתונת של פשתן].

ואם שכחו כביסה שרויה במי סבון מערב החג, התיר הגאון הסטייפלר לשוטפה במים בחוה"מ ולא לסחוט, ואח"כ לתלותה בצניעא, כי אם ישהה את הכביסה במים עם הסבון, הכביסה עלולה להתקלקל. (ארחות רבינו ח"ב, חוה"מ עמ' קכא). ויש מקום להקל לתלותה גם לא בצניעא. וכיו"ב היקל בקובץ מבקשי תורה (ס' הזכרון ח"ב עמ' תשנד) בשם הגרי"ש אלישיב, שמותר לתלות בגדים שכבסו לפני יו"ט ועדיין לא התייבשו, שחז"ל לא גזרו ע"ז בחוה"מ. והיינו שאין לנו לחדש גזירה שלא גזרו חכמים בפירוש. ובפרט שבחוה"מ יש כמה היתרים לכיבוס (פתח"מ עמ' רט). ופשוט שמותר לייבש את הבגדים במכונת ייבוש. וכ"כ בקובץ מבית לוי שם. וכ"כ בס' חוט שני (חוה"מ עמ' רלח), שאין לאסור ייבוש בגדים במועד כגון במכונת ייבוש, שלא מצינו בפוסקים איסור ייבוש בגדים בחוה"מ.

(יד) כ"כ בשו"ת יבי"א שם, שפשוט שאין בזה משום מראית העין כששוטח הכביסה בשמש בפרהסיא, כיון שניכרים שהם של ילדים קטנים. ועיין בשו"ת נו"ב (מה"ת ס" טז).
ובשו"ת שבט הלוי (ח"ה ס"י מב) כתב, דלתלות בחדרי חדרים פשוט שמותר, כיון דקי"ל דמלאכת חוה"מ רק דרבנן, וכ"ה סתימת הש"ע, ומבואר בפוסקים (ס"י ש"א סעיף מה) דבאיסור דרבנן מותר בחדרי חדרים כדעת הרבה מן הראשונים, אבל בפרהסיא לכאורה אסור, ובוה"ז לא שכיח מי שאין לו חלוק אחד, וגם מי שבא ממדה"י לא שכיח כלל בזה"ז, ובאופן כזה שלא היתה לו אפשרות כביסה, ולא תלינן במילתא דלא שכיחא. אבל לתלות לייבוש בפרהסיא אינו נראה. ע"כ.
ולכאן' יכולים לתלות שנרטבו בגדיו ותולה אותם לייבוש. או שאין לו בגדים אחרים לכבוד המועד, לפי מ"ש באול"צ (ח"ג פכ"ד ס"ג) שאם נתלכלכו בגדי שבת שלו, אף שיש לו בגדי חול נקיים, מותר לו לכבסם, ורק אם יש לו שני פרטים מאותו סוג לשבת, כגון שיש לו שתי חליפות שבת, אף אם שתיהן נתלכלכו, אסור לו לכבסן בחוה"מ. [ראה בזה להלן]. ובקובץ מבית לוי (תשנ"ה עמ' פו) כתב, שמותר לתלות את הכביסה לייבוש בחוץ אם א"א לתלותה בתוך הבית.

דין מי שאין לו אלא חלוק אחד

(ס"י קצה) שלא התירו רק אם אזורו מוכיח עליו. וכתב ר"פ שלא הותר כן בחלוק שלנו דליכא אזור

(טו) הנה מי שאין לו אלא חלוק אחד, התירו לו חכמים לכבסו בחוה"מ. ודעת הסמ"ק

בו מפני הרואים, ושוב לא חילקו אם מכבסו ע"י עצמו או אחר, ואם מוצא אחר שישאילנו. ולכן לא הוצרכו הפוסקים להביא ההיא דאיזורו מוכיח עליו. ורבינו פרץ שאסר בחלוקים שלנו מפני שאין להם אזור שיוכיח עליו, נראה שמפרש כרש"י (חולין קח.) אזורו מוכיח עליו, שתמיד הוא קבוע בחלוקו, וכשהוא פושט חלוקו ולובש חלוק אחר, נוטל האזור מזה וקובעו בזה, וזה שאין לו אחר מכבסו עם אזורו, והרואה שמכבסו ואזורו עמו, יודע שאין לו חלוק אחר. וכ"ה בתוס' (תענית כט:). ע"כ.

וכתב במאמ"ר (תקלד, ב), שמרן סתם להתיר בזה, עפמ"ש בב"י לזעת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם דא"צ שיהא איזורו מוכיח עליו. וס"ל דמהאי טעמא לא גזרו בזה בשום ענין. וכ"כ המג"א (סק"ג) מדסתם לן מרן שמי שאין לו אלא חלוק אחד שרי, ש"מ דס"ל אפי' אין בו איזורו שרי, ואפי' לדידן.

[ומהר"ר רפאל עמנואל חי ריקי בפירושו "הון עשיר" (על המשנה במו"ק פ"ג מ"ב) כתב, שנראה לפרש מה ששינונו "ושאר כל אדם אסורים", שלא הותר לכבס, רק לאותם אנשים עצמם, אבל לא לתנם לאחרים, כיון דלא מוכחא מילתא שיהיו בגדים אלו של האנשים המותרים לכבס. וכמו במי שאין לו אלא חלוק אחד, שאינו מותר לכבסו רק בעומד ערום בשעת הכביסה ואזור במתניו. או אפשר וכו'. אכן הדבר תלוי בתירוצי מרן הב"י הנ"ל. ובש"ע משמע דאפי' אין לו איזור שרי].

מוכיח עליו. וכ"ש מי שאין לו אלא מפה וסדין, שאסור לכבס דליכא הוכחה כלל. והטור כתב, שהרא"ש לא הזכיר הא דאזורו מוכיח עליו. ומרן הב"י הוסיף, שכן יש לתמוה על הרי"ף (י:) והרמב"ם (פ"ו הכ"א) שכתבו הא דאין לו אלא חלוק אחד, ולא הביאו ההיא דאזורו מוכיח עליו. ותי' בב"י כמה תירוצים. א. שהם מפרשים אזורו מוכיח כרש"י כאן, שפושטו ומתעטף במקטרינו וחוגרו באזורו ועומד ומכבס החלוק, ומודיע לכל שאין לו אלא חלוק אחד. וכן פ"י הערוך (ערך אזור). וועיין בר"ח שם שכתב, איזורו מוכיח עליו, כלומר, כשרואין אדם ערום חגור איזור ורוחץ חלוקו, כל רואי יודעין שאין לו אלא חלוק אחד. וכ"כ הרע"ב (מו"ק פ"ג מ"ב), והוא שעומד ערום בשעת כביסתו עם אזור במתניו בלבד לכסות בשר ערוה, שזה מוכיח שאין לו אלא החלוק הזה שהוא מכבס בלבד. ולפי זה איזורו מוכיח עליו אינו תנאי, אלא פירוש מדוע התירו ולא אסרו מפני הרואים.

אך לפ"ז לא התיר ריו"ח רק לכבסו בעצמו ולא ע"י אחר אפי' אשתו, שאז אין היכר. ואפשר דאיה"נ, ולא הוצרכו הפוסקים לפרש, כיון שכן משמע בדברי דריו"ח, ואף צריך לפרש שאסור לו לשאול חלוק מחבירו כשבא לכבס ללבשו בעודו מכבס, יל"ד, דודאי מיירי שלא מצא מי שישאילנו חלוק, שאל"כ מדוע התירו לו לכבס במועד. ולא שכיח שימצא מי שישאילנו רק לזמן קצר בעודו מכבס, ולא לזמן ארוך.

ב. עוד תי' מרן הב"י, די"ל דה"ק, מי שאין לו אלא חלוק אחד, מסתמא אין לו מי שישמשנו ומכבסו בעצמו ואז אזורו מוכיח עליו, ולא גזרו

מי שאין לו אלא חלוק אחד ופשע ולא כבסו קודם המועד

שאין. גם הנימוק"י (מו"ק י:) כתב, פירוש שאע"פ שכיבס אותה קודם המועד, צריך לכבסם עוד, אבל מי שיש לו שני חלוקין, יכול לכבסם קודם המועד וללבוש אחד ולהניח אחד.

ובבכה"ח (שם ס"ק יא ויב), הביא מח' הפוסקים במי שאין לו רק חלוק אחד ולא כיבסו קודם המועד, שבטור מבואר לאסור. ע"ש.

והטעם שהתירו למי שאין לו אלא חלוק אחד, כתב הריטב"א (מו"ק יח.), דכיון שלא היה לו להחליף, כי מכבס ליה נמי לפני המועד היה צריך ללבושו קודם המועד, והיה מתלכלך, ומזה הטעם כלי פשתן מותר לכבסן במועד למי שמתלכלכין במהרה, ואפי' כיבסן קודם המועד צריך לחזור ולכבסן במועד. וע"ש בתוס' (ד"ה

כתבו, תרתי נמי אם יתלכלכו למה נאסור וכו'. והנה כ"ז לפ"ד רש"י שם שמפרש, שמי שאין לו אלא חלוק אחד מתעטף במקטרינו, ועומד ומכבס, ומודיע לכל שאין לו אלא חלוק אחד, אבל לפ"ד התוס' תענית (כ"ט:), ורש"י חולין (ק"ח:), שמי שאין לו אלא חלוק אחד תופר בו אזורו, משא"כ מי שיש לו שתיים ויותר מוציאו מאחד לשני ואינו תופרו בו, ואיזורו מוכיח עליו כשהוא תפור, מתורץ אמאי דוקא בחלוק אחד, דבשתיים אין אזורו מוכיח. ומ"מ מ"מ"ש מרן (בש"ע סי' תקלד) דבר זה להלכה, מוכח כרש"י ותוס' דהכא, דהא בזה"ז לא עבדי הכי לתפור האזור בחלוק, וכ"כ התוס' (תענית כ"ט:), שדוקא להם היה מותר, אבל לנו ודאי אסור, אפי' באופן שאין לו אלא חלוק אחד, שהרי אין אנו תופרים האזור על החלוק שלנו, ולא הוי אזורו מוכיח עליו. ועיין בב"י (סי' תקלד). [מאור ישראל מו"ק שם].

אלא שמפורש בתוס' (מו"ק יח.), דמי שאין לו אלא חלוק אחד, שרי לכבסו במועד אפי' פשע ולא כבסו לפני המועד. [וע"ש שיש שנסתפקו בזה]. והו"ד בב"י כאן.

וכ"כ הריטב"א (שם יח.) שאפי' היה יכול לכבסן ולא כיבסן, מותר לכבסן במועד, דכיון שלא היה לו להחליף, כי מכבס ליה נמי לפני המועד, היה צריך ללובשו קודם המועד והיה מתלכלך. וזה דלא כמ"ש הראב"ן (מועד קטן) שכל אלו שמגלחין ומכבסין, בשלא היה להם פנאי לכבס ולגלח בערב הרגל, אבל היה להם פנאי אסור. ע"כ. ומשמע דקאי נמי אמי שיש לו חלוק אחד. [ויש לעיין כיום שהדרך להחליף חולצה בכל יום בפרט בימי החום, האם נחשב כמו בגדי קטנים שצריכים החלפה הרבה. ויש לחלק. וראה בזה עוד להלן].

והנה התוס' (מו"ק יד. ד"ה שאין לו אלא חלוק אחד),

מי שיש לו רק בגד אחד לשבת אך יש לו בגד נוסף לחול

דצריכים למועד לכלם הוי כמו שאין לו אלא חלוק אחד, ע"כ. מוכח דבנ"ד שפיר חשיב אין לו אלא חלוק אחד. ואף שבברכי יוסף כתב על דברי מהריק"ש שהיא קולא יתירה, נראה דדוקא התם שהקילו בכל הכלים ללא הבחנה, וכלשון מהריק"ש, אולם בנ"ד שצריך בבירור לחלוק זה ומה היה לו לעשות, שפיר מודי הברכ"י, ואפושי פלוגתא לא מפשינן. וכדמוכח נמי מביאורו של הריטב"א באין לו אלא חלוק אחד, וכנ"ל].

[ויש מי שכתב דמי שיש לו ב' חליפות אחת לחול ואחת לשבת, ושל שבת נתלכלכה, ואם ילבש של חול, יהא ניכר לכל שלובש בגד של חול, יש להתיר לו לכבס הבגד של שבת, דגדול כבוד הבריות, וזה נחשב שאין לו רק חלוק אחד, אך ודאי שאם יש לו אפשרות לקנות חליפה חדשה בחוה"מ, עדיף לעשות כן. (סי' מועדי ה', עמ' צא). ותמוה לשיטתו דהא אין צורך לטעם של כבוד הבריות. ומצד כבוד הבריות ראה מה שהבאנו לעיל במקורות לסעי' ב. ולהלן במקורות לסעיף ט"ז].

והנה באול"צ (ח"ג פכ"ד ס"ג) כתבו תלמידיו, שמי שנתלכלכו בגדי שבת שלו, כמו החליפה של שבת, אף שיש לו בגדי חול נקיים, מותר לו לכבסה, כל שיש לו סוג אחד מכל פריט [חליפה, מכנסים, סוודר], ורק אם יש לו שני פרטים מאותו סוג לשבת, כגון שיש לו שתי חליפות לשבת, אף אם שתיהן נתלכלכו, אסור לו לכבסן בחוה"מ. שבאופן כזה אינו נכלל בהיתר של מי שאין לו רק חלוק אחד, ועיין בברכ"י (סי' תקלד סק"א). וראה עוד מה שהיקל בזה בס' חוט שני (פט"ו אות ו). אמנם בשו"ת אבני ישפה (ח"א סי' קד ענף ד) אוסר בזה, אלא שדבריו שם אינם מוכרחים כ"כ. ע"ש. וראה בזה להלן. ובעיקר דברי האול"צ במי שיש לו שתי בגדים לשבת, והתלכלכו שתיהם, שזה לא נחשב מי שיש לו חלוק אחד לכאורה יל"ע בזה, דהא חשיב אין לו אלא חלוק אחד. וכן משמע מדברי הריטב"א הנ"ל, שביאר טעם אין לו אלא חלוק אחד, מפני שאף אם יכבס מערב החג לא סגי, וכן מדברי הברכי יוסף ר"ס תקלד בשם מהריק"ש, שכתב "דבמצרים נוהגים לכבס על ידי עכו"ם כל הכלים הצריכים במועד, דכיון

לכבס בגדי קטנים כשיש לו בגדים אחרים

לו כדי להחליף". ע"כ. ולפ"ז לכאורה עפ"ד רב האי, יש להקל יותר.

אך צריך לעיין, ששאר הראשונים לא ביארו כן, ויתכן שהבינו מהסוגיא בש"ס ופוסקים, שאפי' אם אין לו בגד אחר נקי אסור לכבס, ולא התירו רק למי שיש לו בגד אחד, וכמו שבתגלחת אסרו, אע"פ שישאר מנוול בחג, כך לגבי כיבוס אסרו אף שישאר עם בגדים מלוכלכים. ולשון הגמ' (מו"ק יח.) מתניתין אע"ג דאית ליה תרי ומטנפי. פירוש, שכשיש לו שתי בגדים מלוכלכים, התירו רק לבא ממדה"י, משא"כ במי שיש לו חלוק אחד שהתירו בכל אופן.

ובביאור הגר"א (סי' תקלד ס"א) כתב דמשמע מזה, שגם אלו לא הותר להם לכבס רק בגד אחד. ע"ש. אך רבינו חננאל שם כתב, מתני' אע"ג דאית ליה תרי ומטנפי, שרי לכבסיהו לכולהו. וצ"ע אם הכוונה שהתירו לו לכבס יותר מכדי צרכו. [ובחי' הר"ן שם כתב, פי' ולא אמרי' לפשוט חדא לשמשא, ולביש אידך עד שיתייבש ולא בעי כיבוס, קמ"ל. אבל לשאר בנ"א דאית להו תרתו, אסור אפי' תרתי ומטנפי. ואפי' האחד אסור לכבס, לפי שיכול לכבס האחד בעוד שהוא לובש האחר].

גם הרי"ץ גיאת (עמ' קצה) כתב בשם רב פלטוי, כששינינו מטפחות הידים והספרים והספג, הללו מותרין לכבס במועד מפני שהן לצורך המועד, אבל שאר כלים אסור. וכלי פשתן כיון שיש בהן הפסד. ואמר רב מתתיה וכו' כלי פשתן מותר וכו', ומשנתינו דאלו מכבסין אפי' יש להם שנים ושלושה בגדים והם מטונפין, מותר לכבסן, הואיל וכל אחד מהם ראוי ללובשו במועד, ודוק מינה טעמא שיהיו מטונפין הוא דמכבסן, הא מקצתן נקיים ומקצתן מטונפים, סגי ליה בהאיא, ואסור לו לכבסן זולתו.

ונידון זה מצוי גם בבגדי הקטנים שנתלכלכו בגדי השבת שלהם, אך יש להם עוד בגדי חול נקיים, האם מותר לכבס, כדי שלא ילבושו בגדי חול. ובשם הגרי"ש אלישיב כתבו שמותר לכבס בגד של קטן אפי' אם יש לו בגד אחר נקי, רק שהבגד המלוכלך יותר נאה (בנתיבות ההלכה ל"ה עמ' רנב). וע"ש שאסור להשאיר כביסת בגדי קטנים למועד אפי' אם יש לו רק כמות קטנה שאין כדאי להפעיל מכונה בשבילה. אמנם מותר לכבס בחוה"מ בגדי קטנים שלא כבסם מערב החג, הגם שאילו כבסם מערב החג היה לו מספיק בגדים עבורם, ואע"פ שהיה מחוייב לכבסם מערב החג. ושם (עמ' רלו) הביאו בשם הגר"מ פיינשטיין. שמותר לכבס בגדים של קטן בחוה"מ, אפי' כשיש לו בגדים אחרים. וצ"ע. וראה לעיל סוף אות יב.

ולכאן' ההיתר של מי שיש לו רק חלוק אחד, אינו שייך בחליפה וכדו', שהטעם שהתירו במי שאין לו אלא חלוק אחד, הוא מפני שמוכרח לכבסו במועד, כמ"ש הריטב"א הנ"ל, דכי מכבס ליה נמי לפני המועד, היה צריך ללובשו קודם המועד והיה מתלכלך, וכ"כ הנמוק"י הנ"ל, שאע"פ שכיבס אותה קודם המועד צריך לכבסם עוד. משא"כ בחליפה שבדרך כלל אין צורך לכבסה אלא אחת לכמה שבועות. [ואם יש עליה כתם, פשוט שיכול לנקותו, שאין זה בכלל גזירת כיבוס]. ומ"מ הנידון של בגדי קטנים קיל יותר.

והראב"ן בספר המנהיג (ה' ת"ב עמ' רפו) הביא תשובת רב האי גאון לגבי שבוע שחל בו ת"ב, שאם נזדמן לאשה טבילה בזמנה בשבוע זה, ואין לה בגדים להחליף, "וכן אם נטנפו כליה", מותרת לכבס כמו בחוה"מ, ועוד תנן אלו מכבסין במועד, הזבין והזבות וכו' וכל העולים מטומאה לטהרה. וכן אם אין לו אלא חלוק אחד מותר לכבסו בחוה"מ, וכן אם נטנפו בגדיו ואין

טז. כתם שנפל בחול המועד על בגדו ונתלכלך, מותר לנקות מקום הכתם אף בחומרי ניקוי, שאין זה בכלל כיבוס שאסרו חכמים, שלא אסרו אלא כיבוס הבגד כולו כאחד. (טז)

יז. היוצא מבית הסוהר ומהשבי, וכן הבא מחוץ למדינה, מותר לכבס בגדיו אם צריכים לכך. ומותר לישראל אחר לכבס הבגדים שמותרים לכבסם, ובלבד שלא יטול שכר, אלא אם הוא עני שאין לו מה לאכול. ויש מתירים לקבל שכר הואיל והכביסה נעשית לצורך המועד, ונכון להחמיר לבל יעמוד על המקח, אלא לאחר מלאכתו יעניקו לו שכר דרך הענקה ומתנה בעלמא. (יז)

דין ניקוי כתם בחול המועד

מתעצל לטרוח בחוה"מ לנקות את הבגד בעצמו, אסור ליתן הבגד לאחר לנקותו. ורק הבעל לאשתו והאב לבתו מותרים. ומסתבר דגם הרב לתלמידו יש להתיר. ע"כ. אמנם אפשר שיש לצדד להקל בזה. ועוד חזון למועד. [וראה גם בסעיף הבא].

שו"ר שבחזו"ע (אבילות ח"ב) כתב, שכתם שנפל על בגד בימי האבל, מותר לכבסו בחומרי ניקוי, או במגבת רטובה, שאם לא יכבסנו עתה ישאר רישומו תמיד. וכ"כ כיו"ב בשו"ת אג"מ (הנ"ל), לגבי חוה"מ. ובשלמי מועד (עמ' תפא) כתב בשם הגרשז"א, שמותר לנקות בגד מהכתם שבו, בשבוע שחל בו ט' באב, ולא דמי לחוה"מ שאסור לנקות הכתם אם נתלכלך קודם המועד, אבל בתשעת הימים מותר אפי' אם נתלכלך מקודם. ע"ש. ומ"ש בשו"ת אבני ישפה (ח"א סי' קיב אות ב), שנראה לו מסברא להחמיר בזה, כדין כביסת כל הבגד, שיש בזה משום היסח הדעת מן האבל. ע"ש. אין סברתו סברא, ומה גם בנ"ד שהלכה כדברי המיקל באבל. וכ"ש שיש להקל אם נפל הכתם על הבגד שלבוש בו, שמותר לנקותו, שגדול כבוד הבריות. ע' בספר שש"כ (ח"ב פס"ו אות עב עמ' שעו). [ע"כ מחזו"ע שם].

יז (לגבי קבלת שכר, עיין בא"ר (סי' תקמא סק"ז), ובברכ"י (סי' תקמב סק"א). ובמאמר שם. ובשו"ת זרע אמת ח"ג (סי' נה). ועיין בכה"ח (סי' תקמא סי' כז, ובסי' תקמב סק"ג). ובביאה"ל (סי' תקמא ד"ה אלא. ובסי' תקמב ס"א ד"ה אפי'). ודו"ק. [חזו"ע].

מז כ"פ באג"מ פיינשטיין (חאו"ח ח"ה סי' לו אות א), דמותר לכבס רק את מקום הלכלוך, כדי להעביר את הכתם, שאין זה נחשב כיבוס לעניין חוה"מ. וכן פסקו בשו"ת באר משה (ה"ז סי' לג), ובשש"כ (ח"ב סי' סו סעיף עב). והובאו בחזו"ע (עמ' ר). וכ"כ בס' שמירת המועד כהלכתו (עמ' יד) בשם הגרשז"א והגרי"ש אלישיב. והכי מסתברא, שניקוי כתם אינו בכלל כיבוס לענין חוה"מ. ודלא כמו שהחמירו בזה בס' חוט שני (פרק טז), והגר"ח קנייבסקי (יו"ט וחווה"מ כהלכתם עמ' טו).

ומסתבר להתיר לנקות כתם אפי' בסבון ואבקת כביסה ושאר חומרי ניקוי. וגם בכתם שהיה על הבגד לפני המועד מסתבר להתיר, דסוף סוף ניקוי כתם אינו בכלל גזירת 'כיבוס' שאסרו חכמים. ויש שכתבו טעם אחר, לפי שהדבר מצוי תמיד שהבגדים מתלכלכים בכתמים, ודמי למטפחות הידים. ע' מ"ש בזה בשש"כ (פרק סו סעיף ע"ג), ובס' חוה"מ כהלכתו (פ"ה אות פו) בשם הגר"ש וואזנר.

ולכאור' יש להעיר מדין בעלת הכתם ובעל קרי שהתירו להם בפירוש לכבס. הרי דבלא"ה האיסור הוא גם על כתם לבד. וצ"ל ששם התירו לכבס הבגד כולו.

וע"ש באג"מ, שבגד שנתלכלך קצת במועד, אין ליתן הבגד לאומן לנקותו, לא מיבעיא כשא"א לסתם אדם להעביר את הכתם, שאז הכביסה היא מלאכת אומן, אלא אפי' כשהוא

יח. מותר לגהץ בגדיו בחול המועד על ידי משהו חם. (יח)

יט. הדבר פשוט שמותר לנקות בגדים ומגבעות מן האבק שנפל עליהם על ידי מברשת, ואין בזה שום חשש איסור. (יט)

כ. מי שבגדיו מלוכלכים, וצריך לעבור במים בחול המועד, כגון לחצות את הנהר להגיע לעברו השני של הנהר, אין בזה כל איסור, הגם שנוח לו שהם מתכבסים ממילא, לפי שבחול המועד אין לאסור דבר שאינו מתכוין גם אם הוא פסיק רישיה. (כ)

לגהץ בגדיו בחול המועד על ידי משהו חם

והגר"ש דבילצקי אסר בזה מטעם שנחשב כעשיית בגד חדש, מקדשי המועד עמ' נא. ושם במשנ"ב (סק"ח) כתב, שאם הקמטים אינם מתפשטין כשלושן, אסור, שכיון שהקמטים חזקים כ"כ, הו"ל מעשה אומן ואסור אפי' לצורך המועד. ועפ"ז כתב לאסור לקמט הצוואר שקורין קאלנער בעצים המיוחדין לכך, כיון שע"ז נשאר מקומט אף כשלושן. ועיין בשו"ת באר משה (ח"ז סי' פט).

י"א) שש"ב (ח"ב פס"ו סעיף עד). הגריש"א (מבקשי תורה עמ' תעא). וגדולה מזו לדין שרי אף בשבת, כי לא אסר מרן בש"ע (סי' שב) אלא בטל, ובבגד חדש ושחור. ראה ילקו"י שבת כרך ב' סי' שב ס"ה. וכיו"ב יש לדון אם מותר לנקות שטיחים בחוה"מ, שנראה שאם מעביר מעליהם מטאטא בלבד, אין בזה איסור, דלא גרע מדין הכובעים הנ"ל, ואם עושה ע"י שואב אבק חשמלי יש שרצו להתיר אם רק מסיר הלכלוך הנראה לעין, ללא ניקוי יסודי בטירחא רבה.

(יח) ובעין מ"ש הרמ"א (בסי' תקמא ס"ג), שמותר להחליק הבגדים עם זכוכית כדרכם, הואיל והוא לצורך המועד. וכ"פ בשו"ת בית דוד (סי' רצט), שמותר להעביר ברזל חם על הבגדים בחוה"מ ובערב פסח. וכ"כ בשלחן גבוה (סי' תקמא), ובפקודת אלעזר, ועוד. וע"ע בכה"ח (אות י"א). [ילקו"י מועדים עמ' תקיח. חזו"ע הל' יו"ט]. ודלא כמ"ש הגר"ח קנייבסקי (יו"ט וחווה"מ כהלכתם עמ' עב) בשם החזון איש שנוהגים שלא לגהץ בחוה"מ. ואין מנהגינו כן אלא שרי בגיהוץ בכיתו, שאינו מעשה אומן. ודעת הגר"מ פיינשטיין שאסור ליתן בגד למכבס אומן לגהץ בלי כיבוס אפי' לצורך המועד, משום שנחשב מעשה אומן. [מבקשי תורה חוה"מ עמ' תסה].

וי"א שאסור לעשות גיהוץ של מכפלת, כיון שזה גיהוץ קבוע, שעליו דיברו בגמ', ראה בש"ע סי' תקמ"א ס"ג. [מבית לוי ח"א עמ' מח. חוט שני יו"ט עמ' רמ. לקנות חכמה עמ' ו בשם הגריש"א.

מי שבגדיו מלוכלכין, וצריך לעבור במים בחול המועד

בכדי שממילא יתכבסו בגדיו, צ"ע אם הוא בכלל גזירת כיבוס, כיון שאינו דרך כיבוס הרגילה, שבדרך כלל אין די בשרייה, אלא בשפשוף וכו'. וגם עושה כן בשינוי, ובאופן שאינו ניכר. ועוד, שברוב פעמים אין די בהדחה כזו לכבס את הבגד, רק למעט מן הלכלוך, ואולי אין זה נחשב כיבוס ממש. וצ"ע.

(כ) כבר נתבאר לעיל שכיון שמלאכת חוה"מ אסורה מדרבנן, יש להקל בדבר שאינו מתכוין, הגם שהוא פס"ר, וכ"ש באיסור דרבנן. ואיסור כיבוס בחוה"מ אינו אלא מדרבנן. ועוד, שאין הדבר ברור כלל לאסור בחוה"מ כפי גדר המלאכות האמורות בשבת ויו"ט. והארכנו בזה לעיל. וכאשר אינו נצרך לעבור בנהר, ועובר שם רק

כא. מותר לצחצח נעליו במשחת נעלים בחול המועד לצורך המועד, ואין צריך להחמיר בזה, משום כבוד המועד. ואפילו מי שיש לו כמה זוגות נעלים, מותר לו לצחצח במועד, מפני שלא היו הנעלים בכלל גזרת חז"ל שלא לכבס במועד. (כא)

כב. מותר לצחצח כלי כסף, לצורך המועד. (כב)

מותר לצחצח נעליו על ידי משחת נעלים בחול המועד

ראה כן אצל רבותיו צדיקי הדור. אבל לדינא לפע"ד איני רואה בזה שום איסור. והנח להם לישראל. עכת"ד. והעיקר לדינא להקל בזה, וכמ"ש בכה"ג בשו"ת חכם צבי (ס"ס צב), שאין לנו לאסור מדעתינו כיון דמילי דרבנן נינהו. והמחמיר עליו להביא ראיה, וכדתנן (סוף ידים). ע"ש. ובפרט שיש בזה כבוד החג וצורך המועד. ובקובץ מבקשי תורה (סי' קו) מובא שכן הורה להתיר הגרי"ש אלישיב.

וכבר האריך בזה בשו"ת יבי"א (ח"א א"ח סי' לב, וח"ג א"ח סי' לא) והעלה להקל, וע"ע בשו"ת יחור"ד (ח"ד סי' לד).

ובס' דינים והנהגות לחזו"א (עמ' צט אות יא) כתב שהחזו"א העיר בזה האם מותר לצחצח נעלים בחוה"מ, והעידו בשמו שהמנהג שלא לצחצח בחוה"מ. ע"כ. ואחזה"מ קשה מאד לברר מנהג כל ישראל בזה, ועכ"פ כל שאינו ברור שכן נקבע המנהג להחמיר, יש להקל בזה, ולו יהי אלא ספק, כיון שמלאכת חוה"מ מדרבנן, א"א לאסור. והגר"ח קנייבסקי והגר"נ קרליץ ביארו טעמו של החזון איש, לפי שנסתפק שמא צחצוח נעלים נחשב מעשה אומן, כיון שצריך לדעת איך לצחצח אע"פ שזה מעשה קל. (יו"ט וחזה"מ כהלכתם עמ' עב). אך נראה שכיום אין זה נחשב מעשה אומן. ובשו"ת אג"מ (א"ח ח"ה סי' לו) כתב, שמותר לצחצח נעלים לצורך המועד, ואינו בכלל איסור כיבוס. אבל נראה שהוא דוקא בצחצוח הרגיל, ולא בצחצוח היותר יפה אם לא עשה כן גם בערב יו"ט. ע"ש. ולהמבואר ביבי"א הנ"ל בכל אופן שרי.

(כב) כ"ה בקובץ מבית לוי (תשנ"ח עמ' פז).

(כא) כ"כ בשו"ת חלק לוי (חאו"ח סי' קפב) משום דהוי צורך המועד, ולא גזרינן שמא יכנס מנוול דדמי למטפחות הידים, וגם כיון שהדרך הוא שאין לאדם אלא מנעל אחד, ליכא חשש דמראית העין, כמו שהצריכו גבי חלוק שאיזורו מוכיח עליו. ואפשר שאפי' יש לו הרבה מותר, דדמי למטפחות הידים, שהתירו אפי' ביש לו הרבה מפני שמתלכלכים. וכן ה"ה בנעלים. עכת"ד.

וכ"כ בשו"ת מלמד להועיל (א"ח סי' קיג אות י') וז"ל: כתב מו"ח בשם הגאון ר' אנשיל שטרן, אב"ד המבורג, שהגאון ר' וואלף המבורג (מח"ס שער הזקנים ושמלת בנימין), התיר להעביר שיחור שקורין וויקסען על המנעלים בחוה"מ, ואין בו משום צובע ולא משום איסור אחר, ואפי' ע"י ישראל מותר. ע"כ.

ומה שאסר בקיצור של"ה לעשות כן, אפי' בערב פסח אחר חצות, וכ"ש בחוה"מ, וכן אסר בס' שבילי דוד (סי' תקלד) מטעם דדמי לכיבוס, יש להשיב על דבריהם. וכן מ"ש בשו"ת לבושי מרדכי תליתאה (חאו"ח סי' י') להחמיר מטעם דדמי לתיוקן נעלים שאסור בחוה"מ, עמו הסליחה, דשאני הכא שהוא מעשה הדיוט שכל אדם יכול לצחצח הנעלים. וכ"פ רבי אלעזר בן טובו בפקודת אלעזר (סי' תקלד).

גם בשו"ת יגל יעקב (חאו"ח סי' כה אות ב) כתב, שכיון שהוא צורך המועד, ואינו מעשה אומן אינני רואה שום איסור להשחיר הנעלים, אפי' אם היה בזה מלאכה דאורייתא. ומ"מ בביתי אני מחמיר, ואיני מניח להשחיר הנעלים אלא ע"י עכו"ם. כי כן ראיתי בבית אבא מארי, שמסתמא

כג. המנהג פשוט אצלנו להתיר הדחת ושטיפת הרצפה בחול המועד, ושלא כדברי המחמירים. ואם הלכה רופפת בידך פוק חזי מאי עמא דבר, שהכל עושים כן לכתחלה ואין פוצה פה. ובגמר הדחת הכלים או הרצפה מותר לסחוט את המטלית. ובמקומות שנהגו להחמיר, יש להקל להם לשטוף הרצפה לכבוד יום טוב האחרון. ויש להתיר שטיפת חלונות הבית בחוה"מ, ובפרט שיש בזה כבוד המועד שיהיה ביתו נקי ומצוחצח. (כג)

המנהג פשוט אצלנו להתיר הדחת הרצפה בחוה"מ

שמותר למלאה עפר, שאין בזה טורח. וכן מוכח במו"ק (י: וכו').

הילכך נראה שכיון שדרך בעלי בתים בימינו להדיח הרצפה לכל הפחות פעם או פעמיים בשבוע, ומקפידים אמנקיותא, שפיר מיקרי לצורך המועד ושרי. ואין לומר שכיון שא"ז צורך המועד אלא למפונקים שמקפידים בזה, אבל לא לשאר בני אדם, והרי נאמר ביו"ט אך אשר יאכל לכל נפש, ולכן לא הותר אלא דבר השוה לכל נפש (כתובות ז), ומש"ה לא התירו מוגמר שאינו רק למפונקים, מ"מ בחוה"מ שלדעת רוה"פ אין איסור מלאכה בו אלא רק מדרבנן, בודאי שכל שלאדם זה הוא צורך המועד משרא שרי וכו'. וכ"כ במנחת יו"ט (סי' קד סוף סק"ב) בקצרה.

ועיין בשש"כ (פרק סו סעיף מז) בשם הגרש"ז אויערבך שבגמר הדחת הכלים או הרצפה מותר לסחוט את המטלית, כי זו סיום השטיפה, וגם מעשה הדיוט. וכ"כ בס' אשרי האיש (ח"ג עמ' סח) שאחרי השטיפה מותר לרחוץ את הסחבה כמו בחול. [וראה בשו"ת יבי"א (ח"ג אורח סי' לא אות ד). וחזו"ע הל' יו"ט].

וכמו כן יש להתיר שטיפת חלונות הבית בחוה"מ, ודלא כהגרש"ז שאסר בזה מטעם דהוי מלאכה בפרהסיא. (בשש"כ פרק סו הע' קפב), ומה שאנו מחלקים בין אם עושה מלאכתו בצניעא לפרהסיא, הוא דוקא שיש שם מלאכה על מעשהו, משא"כ הכא ששטיפת החלונות אין ע"ז שם מלאכה, ובפרט שיש בזה כבוד המועד שיהיה ביתו נקי ומצוחצח.

(כג) הנה בשו"ת כפי אהרן למהר"א עפשטיין (סי' מא) כתב, שנהגו איסור בהדחת הקרקע בחוה"מ, משום דהוי בכלל כיבוס, שאסרו כדי שלא יכנס ליו"ט כשהוא מנוול. ומ"מ כ' שיש להתיר להדיח הרצפה בערב יו"ט האחרון כשאין לו אלא חדר א' והוא מצטער מן הזבובים ופרעושים. אולם יעשה ע"י שינוי קצת. ע"ש.

ובשו"ת תשורת שי מה"ת (סי' קעד), נשאל על הדחת הרצפה בחוה"מ, וכ' שלהנהגים להדיח הרצפה בכל ער"ש, הו"ל כמטפחות הידים שמותר לכבסן בחוה"מ מפני שמתלכלכים. אבל אותם שהרבה פעמים מניחים הרצפה בלא הדחה שתיים ושלש שבתות, ה"נ אסור. ע"ש. ואינו מחוור, ואנו לא נהגנו איסור בזה. וקי"ל כד' מרן (סי' תקלב ס"א), שמותר לגזוז צפרנים בחוה"מ אפי' במספרים. ועיין בשיירי כנה"ג ובשו"ג שם שמנהגינו להקל בזה כדעת מרן. ע"ש. וכ"ש הכא שאין הניוול בעצמו ובשרו או במאני מכבודתיה. ואין לנו להוסיף על גזרות חכמים. ואתרא דנהוג נהוג. אנן בדידן ואינהו בדידהו.

ובספר עמודי השלחן על קש"ע (סי' קד אות ט) הובאה מרגניתא טבא, היא תשובת הגאון רבי שלמה הכהן מווילנא שכתב, בדבר שאלתו אם מותר להדיח הרצפה בחוה"מ. תשובה, נראה דשרי, שאף שבשבת ויו"ט מבואר בטוש"ע (סי' שלז ס"ג) שאסור להדיח הרצפה משום דילמא אתי לאשוויי גומות, בחוה"מ שמותר לאשוויי גומות לצורך המועד, שרי. וכדקי"ל בש"ע (סי' תקמ ס"ב) שמותר ליטול גבשושית שבבית בחוה"מ, מפני שאין בה טורח. ופשוט שה"ה אם יש גומא בבית

כד. מי שהזמין מכונת כביסה קודם החג, והמכונה הגיעה בחוה"מ, לדין מותר לו לקבלה וליהנות ממנה בחג, שהרי מותר להביא בחול המועד מבית האומן לביתו, כלים שהם לצורך המועד, כגון כרים וכסתות וצלוחיות וכיוצא בהם, אבל שלא לצורך המועד אין מביאים. (כד)

דין הבאת כלים מבית האומן בחול המועד

ולגבי הולכת כלים לבית האומן, כתב הב"ח דמשמע דאסור אפי' לצורך המועד, ולא דמי ל"ד בניסן דשרי, דמועד חמיר טפי. וכ"כ בא"ר ובמשנב"ב (ס"ק טו). אך במאמ"ר (סק"ד) כתב, דנראה ברור דשרי אף להוליך. רק דבי"ד התירו טפי אפי' שלא לצורך, ואילו במועד לא התירו רק לצורך המועד. ואמנם במאירי (מו"ק יג.) כתב, והולכה אף לצורך המועד אסור.

ומותר להזמין מקרר ולקבלו בחוה"מ כדי להשתמש בו במועד, וכן מכונת כביסה [וכן כשצריכים תיקון], אם יש לו בגדים המותרים בכיבוס שצריך לכבסם, כמו בגדי תינוקות (שש"כ פס"ח סעיף כד. וע"ע בשו"ת אבני ישפה סי' קה ענף ג.) ולגבי תיקון מכונת כביסה בחוה"מ עי' לקמן בדיני דבר האבד סעי' טו' במקורות. ויש מי שכתב שיותר להזמין רהיטים אע"פ שיגיעו לביתו לאחר המועד (מבקשי המועד עמ' כט, מג, בשם הגר"ש דבילצקי). וצ"ע. וברדיני הבאת כלים מבית האומן, האיסור הוא בין אם האומן יהודי או גוי, וכן מבואר בריטב"א (מו"ק יג.): וזת"ד: כל היכא דשרינן להוליך או להביא, או היכא דאסרינן לא שני לן בין אומן גוי לאומן ישראל, וכיון דאמר' הכא דאין מוליכין כלים במועד לבית האומן, ואפי' במאמינו, שמעינן דהא דתניא לעיל שמקבלין גוים קבולת מישראל לעשותה לאחר המועד, דמיירי בדליכא הולכת כלים, אלא שפסק בלבד ונותן לו הכלים ברשותו של גוי קודם המועד, וכל שאסור להוליך או להביא אינו אומר לגוי ועושה. ע"כ. וכ"פ האחרונים (האר"ב בסק"ז, מג"א בסק"ו, ובמ"ב ס"ק טז) וכן משמע מלשון הש"ע, שלא חילק בדבר אלא אסר הבאת הכלים בסתם, והיינו בכל גווני. והיכא שהאומן הביא הכלים מעצמו לבית של הלקוח אי שרי ליהנות מהם, בב"י (סי' רנב)

(כד) ז"ל מרן בש"ע (סי' תקלד ס"ג), מביאין מבית האומן כלים שהם לצורך המועד (כגון כרים וכסתות וצלוחיות), אבל כלים שאינם לצורך המועד, (כגון מחרישה או צמר מבית הצבע) אין מביאין. ואם אין לאומן מה יאכל, נותן לו שכרו ומניחן אצלו. ואם אינו מאמינו מניחן בבית הסמוך לו, ואם חושש שמא יגנבו, מפנן לחצר אחרת אבל לא יביאם לביתו, אלא בצינעה.

ומקורו בגמ' (מו"ק יג. ובפסחים נה:), ומסיים, ואם חושש שיגנבו, מביאין בצינעה בתוך ביתו. והרי"ף והרא"ש גורסים, אם חושש שיגנבו מפנן לחצר אחרת. וכ"נ גי' הסמ"ג. והרמב"ם (פ"ה הט"ז) כתב: אם חושש שיגנבו, מפנן לחצר אחרת, אבל לא יביא לביתו אלא בצינעה. ונראה שגורס כגי' דידן, ומ"ש מפנן לחצר אחרת, הוא ממה ששינוי (יג.) אין מביאין כלים מבית האומן אם חושש להם מפנן לחצר אחרת. והטור חילק בין כלים שהם לצורך המועד לשאינם לצורך המועד, וזהו כפרש"י, דהטעם שהתירו כד וכוס, משום דלצורך המועד הם. וכ"כ הפוסקים.

וז"ל הנמוקי" (ו:): אין מביאין כלים מבית האומן אם אינם לצורך המועד, שיחשבו הרואים שנתנם לתקן במועד, ויאמרו שהאומן תיקנן במועד. [ב"ן]. ורש"י (פסחים נה:): כתב טעם אחר, שלא יביאם לביתו שרוחק מבית האומן, מפני הטורח. והריטב"א (מו"ק יג.) כתב משום עובדא דחול. ולכאור' נפ"מ בין הטעמים אם מביאו ע"י גוי, שבזה רק הגוי טורח ולא הישראל. וצ"ע. [ועיין מ"ש בזה בשש"כ פס"ו סעיף כד].

וכתב הפמ"ג, שלדבר מצוה אף שאינו לצורך המועד י"ל דמאומן גוי מותר להביא. [משנב"ב ס"ק טז].

סימן תקלה - פינוי חצירו ומלאכות שיש בהם טירחא

א. אין מפנין בחול המועד דירתו או כליו [שאינן בהם צורך המועד] מחצר לחצר, אפילו מחצר כעורה לחצר נאה. ורק מבית לבית באותה חצר יכול לפנות. ובבתים שאינן פתוחים לחצר אלא למבוי, יש אומרים שיכול לפנות מבית לבית הסמוך לו, שאינן בזה טירחא כל כך. [ואמנם מחצר של אחר לחצר שלו, מותר לפנות אפי' מנאה לכעורה. וראה להלן לגבי העברת דירה]. (א)

גוי, או מנעל וסנדל, אין מקבלין מן הגוי ואין ללבשן אם לא ידוע לו שנגמרה מלאכתן מערב יו"ט, דתנן (פסחים נה:): אין מביאין כלים מבית האומן, ואין מוליכין. ומשנינן בחוה"מ כ"ש ביו"ט, אבל נגמרו מערב יו"ט מותר לקבלן, דלא גרע מדגים ופירות שמותר לקבלן לדורון. ע"כ. ומשמע מדברי הב"י שאם האומן שלח לו הכלים וידוע לו שנגמרה מלאכתן מעיו"ט, מותר ליהנות מהם בחוה"מ.

אולם בד"מ (סי' תקלד) ה"ד הב"י וכתב, שהר"ן (שבת ז. ד"ה ובכולן) אוסר בכל ענין. וכן נראה דעת שאר הפוסקים. עכת"ד. (וע"ש בלשון הר"ן ויל"ע).

והיוצא מזה שלדעת הש"ע מי שהזמין מכונת כביסה קודם החג, והמכונה הגיעה בחוה"מ, מותר לו ליהנות ממנה, שרוב המכונות שיוצאות לשיווק נוצרו הרבה זמן מקודם לכן.

אין מפנין דירה או כלים מחצר לחצר - בחול המועד

לפנות מבית לבית, לא פירות ולא כלים ולא שאר דברים דרך רה"ר כל עיקר, ואפי' אם צר לו המקום, וגם אם עושה בצניעא. ורק דרך פתח שבין שניהם דרך חצר מותר.

והב"י הביא ממרדכי ישן (חי' אנשי שם אות א) שכתב, אם הזכירון לבולי, יהא ירדן גבולך (ירושלמי מו"ק פ"ב ה"ג). וביאר, דהיינו אם הזכירוהו לשר ומתיירא, מותר לו לברוח על הספק, ואף שאסור לצאת ממקום למקום על לא דבר במועד. [ועיי' בב"י (סי' תקלו) שחולק ע"ד המרדכי בזה, והעלה להקל. וכ"כ הרמ"א שם ס"א בהגה. וכ"כ בביאור הגר"א כאן, דנסיעת

הביא מהמרדכי (פ"ק הביצה סי' תרסד) בשם רב צמח, דבחוה"מ אין מביאין כלים מבית האומן, אבל ודאי אם שיגר לו כלים תפורים שנגמרה מלאכתן מערב יו"ט, מקבל ממנו. עכ"ל. וכן כתוב בהגמ"י (פ"ב מיו"ט אות ח). וכן כתוב בהגהות אשיר"י (פרק אין צדין ביצה פ"ג סי' יד). ומדקתני סיפא ואם שיגר לו, משמע דהיכא דלא נגמרה מלאכתן מערב יו"ט אע"פ שהגוי שיגר לו, אסור. ואע"ג דגבי חוה"מ לא אמרו אלא אין מביאין כלים מבית האומן, משמע ליה דה"ה דאם שיגרם האומן אסור ללבשם, ואע"ג דבפרק מי שהפך (מו"ק יג.) שרי להביא כלים מבית האומן לצורך המועד, כבר כתב בעל נמוק"י (שם ו: ד"ה מתני' אין) דטעמא משום דאפי' לזבוני בשוקא לצורך המועד שרי, א"נ דלא אסרינן להביא כלים מבית האומן בחוה"מ אלא אם נגמרה מלאכתן במועד, אבל אם נגמרה מלאכתן קודם המועד מותר להביא. וכן נראה מדברי הרוקח שכתב בסימן ש"א, חלוק שתפרו

(א) במו"ק (יג.): אין מפנין מבית לבית, אבל מפנה הוא לחצירו. והא אמרת אין מפנין, סיפא אתאן לבית שבחצר. ופי' בניי, אין מפנין מבית זה לבית שבחצר אחרת "דרך רשות הרבים", אבל מפנה הוא מבית לבית שבאותה חצר דבצניעא הוא. וכתב הטור דבכלל אין מפנין, בין פינוי דירה בין פינוי כלים שלא לצורך המועד.

ובמקומות שאינן חצירות, כתב בהג"א (מו"ק פ"ב סי' יח) בשם או"ז שיש להחמיר בדבר, ורק מבית לבית הסמוך לו נראה להתיר. ובמרדכי ישן כתוב, שבמקומות כאלו צריכים להחמיר שלא

ולא יזלזל במועד, ורק מבית לבית באותו חצר התירו, שהוא קרוב ואין בו טירחא כ"כ, וגם הוא בצינעא. וכן מתוך של אדם אחר לתוך שלו, שרי, דכל תוך שלו שמחה ונחת רוח הוא לו, וזהו שמחת יו"ט שלו. ובחיי אדם (כלל קיד ס"א) כתב טעם של טירחא, שבחיה"מ אסרו דברים שיש בהן טורח גדול, ולכן אין מפנין מחצר לחצר דרך רה"ר.

והאגודה (מ"ק פ"ב ס"י יט) כתב בשם ר"י, דלדידן דלית לן חצירות, אסור לפנות מבית לבית וכ"ש שאסור מעיר לעיר אם אינו דבר האבוד.

ובערוה"ש (סי' תקלה) כתב, שאסרו לעקור דירתו ממקום זה למקום זה, דטירחא גדולה היא, ואין דעתו מתיישבת, ויתבטל בזה משמחת יו"ט. וכתבו דאין האיסור אלא דרך רה"ר, אבל מחצר לחצר דרך פתח שבין זל"ז, אפי' דרך כמה חצרות מותר. [ב"ח מג"א וח"א]. והיה נראה דזה שמותר מחצר שלא דרך רה"ר זהו בסחורה וכלים, כי היכי דלא ליהוי אוושה מילתא, אבל לפנות דירתו, כל שמחצר לחצר אפי' אינו דרך רה"ר אסור, שאין דעתו מתיישבת בחצר אחר, והטירחא רבה מאד, אך לא משמע כן מלשון הפוסקים [עמג"א וב"ח, ולענ"ד ברור שכן הוא]. אמנם כלל דינים אלו יש להתיר כפי ראות עיני המורה [מג"א ססק"ב], שיש לפעמים הכרח לפנות ואז מותר בכל ענין, וכל מורה על מקומו יבין הענין אם להתיר אם לאסור. עכת"ד.

מותר לפנות כליו מחצר של אחר לחצר שלו ואפי' מנאה לכעורה

והש"ס דידן לא פליג בזה, אלא מיירי משלו לשלו, או משל אחרים לשל אחרים. [ואף שיש בזה טירחא גדולה, כיון שיש לו בזה שמחה גדולה אין זה נחשב אצלו לטירחא כ"כ. (הגרי"ש אלישיב. פתח"מ עמ' מה)].

וכתבו בהגמ"י (פ"ח אות ס) דהירושלמי מתיר מדירה כעורה לנאה, ובתוך שלו אפי' מדירה נאה לכעורה. ובנוסחא דידן בירושלמי איתא, דכשאינו בתוך שלו אין מפנין אפי' מכעורה לנאה. [וכ"כ בש"ע, אך ההגמ"י והטור מתיירים בזה.

וגפו בלאו הכי מותר, אלא הירושלמי קמ"ל משום נשיאת ממונו]. דהא אין יוצאין מדירה לדירה משום טירחא, וכ"ש לצאת למרחקים, אם אינו למזונות או לעשות פרקמטיא בדבר האבד, הכא שרי, שאין לך דבר האבד גדול מזה.

ובטעם האיסור יש לעיין אם משום טירחא, או משום שעושה כאן בפרהסיא, [או משום מיחזי כעובדין דחול]. ובחיי הר"ן שם כתב, אסיקנא כגון בחצר שבאותו בית דליכא טירחא כ"כ. והריטב"א (מ"ק יג.) כתב, וטעמא או משום טירחא או משום דמיחזי כעובדין דחול, ולפיכך התירו בסיפא דליכא טירחא ולא פרהסיא. ע"כ. ונראה מסיום דבריו דמיחזי כעובדין דחול, היינו ענין של פרהסיא. ורבינו יהונתן מלוניל (ו: מדפה"ר) כתב ב' הטעמים, אין מפנין כלים ותבואה מבית זה לבית זה הרחוק ממנו, מפני הטורח. אבל מפנה לבית אחר שבאותה חצר, דליכא טירחא כולי האי, ולא נודע לרבים. ע"כ.

גם בנימוק"י (הנ"ל) כתב, שאין מפנין כלים ותבואה מבית לבית, פי' בית רחוק, מפני הטורח. אבל מפנה לבית שבאותה חצר, דליכא טירחא כולי האי. וה"ק אין מפנין מבית זה לבית שבחצר אחרת "דרך רה"ר", אבל מפנה הוא מבית לבית שבאותה חצר דבצינעא הוא.

והלבוש (סי' תקלה) כתב, לפי שכל דבר שיש בו טירחא יתירה ואינו לצורך המועד, אסור לעשותו במועד בפרהסיא, בכדי שיחוג וישמח

ומבואר בש"ע (סי' תקלה ס"ב) שמותר לפנות מחצר של אחר לחצר שלו, וזה עפ"ד הטור, שדוקא ששניהם שלו או של אדם אחר, אבל מאדם אחר לתוך שלו מותר. דגרסינן בירושלמי (מ"ק פ"ב ה"ד) אין מפנין מדירה נאה לנאה, ולא מכעורה לכעורה, וה"מ בששתיהן שלו או של אדם אחר, אבל מאדם אחר לתוך שלו, אפי' מנאה לכעורה מותר. והרא"ש (סי' יח) כתב בשם הראב"ד ע"ד הירושלמי, שבזה מותר אפי' מחצר לחצר.

ב. ואם מפנה הרהיטים לצורך המועד, מותר לפנות אפילו מחצר לחצר. וכן אם חושש שמא יגנבו, או שמא יפסדו במקום שנמצאים כעת, יכול לפנותם למקום המשתמר אפילו שהוא רחוק הרבה ואין בזה צורך המועד. ויעשה בצניעא כל מה שיוכל ולא יכוין במועד. ואם קיבל התראה מהעירייה לפנות את חפציו מחמת סיבה שהיא, ואם לא יושת עליו קנס כספי, מותר לו לפנות את חפציו בחול המועד. וכן יש להקל אם הוכרח לפנות את סחורתו ממקום למקום בחול המועד מחשש גניבה וכיו"ב, ובאותה הזדמנות רוצה לשלוח הסחורה לחו"ל ע"י שיירא של גויים. ובעלי חנויות שמשתמשים בחברה מאובטחת להובלת הכסף מהחנות לבנק (בלדר), מותר לעשות זאת בימי חוה"מ. (ב)

שלו, וזה תמוה בעיני, דא"כ אמאי אין מביאין כלים מבית האומן לביתו דג"כ שמחה היא לו, אלא ודאי דוקא לפנות הדירה מבית אחר לבית שלו היא שמחה טובא, אבל כלים אסור לפנות בכל גווי, ולפ"ז אפ"ל דהירושלמי מיירי במפנה דירתו, ולא קאי אהא דתנן במתני' דמיירי במפנה כלים, ולעולם לא פליגי. ושוב מצאתי ברוקח דמשמע בהדיא שהבין כן, ורק לפי הגירסא במשנה שבירושלמי ל"מ הכי. ע"כ. והנה ז"ל הרוקח (סי' שז), אין מפנין כלים מבית אבית אבל מפנין מבית לחצר. ירושלמי אין מפנין אפי' מדירה כעורה. ובתוך שלו אפי' מדירה נאה לכעורה מותר. ע"כ. ואין הכרח כ"כ לפרש כמ"ש בשפת אמת.

ועיין במג"א (סק"ב) שאם אדם דר אצל חבריו בחדר אחד, ואח"כ שכר לו בית מיוחד, אע"פ שנוח לו יותר, אסור לפנות, דהא אפי' מכעורה לנאה אסור. ועוד דיש חולקים על הירושלמי והבו דלא לוסיף עלה. ואם דירה הראשונה היתה בין הגויים או ענין אחר דומה לזה, יש להתיר לו לפי ראות עיני המורה. והביאו הא"ר (אות ד), והמשנ"ב (סק"ז). וכתב הפמ"ג דדוקא שדר אצל אחד בחדר בפני עצמו ועתה שכר בית עם כמה חדרים לעצמו, אסור, אבל אם דר ביחד עם אחד בחדר אחד, מותר ללכת לחדר מיוחד, וכן משום שכר מחיה וכדו', דהוי דבר האבד, וצריך להתיישב בזה. עכ"ל.

להעביר כסף לבנק ע"י חברת שמירה, ולהעביר סחורה לחו"ל

כשהוא לא לצורך המועד, ופירש הב"י, שאם הוא לצורך המועד ודאי שרי, כמשנ"ת בס"י תקלה. עוד

מאמר מרדכי (תקלה סק"א). והרמב"ם (ה"ל יר"ט פ"ח ה"ט) כתב רק דאין מפנין מכעורה לנאה ולא מנאה לכעורה. וכתב ה"ה דס"ל דלש"ס דידן לא התירו הפינוי לתוך שלו. ונראה שכ"ד הרי"ף, שלא הביא דברי הירושלמי. עכ"ד הב"י. וכ"כ במגדל עוז על הרמב"ם שם.

ואמנם בש"ע העתיק דברי הירושלמי להלכה [בשם יש אומרים]. ונראה שסמך להקל במלאכת חוה"מ, אחר שדעת הראב"ד והרא"ש מפורשת להתיר. וגם בפ"י רבינו חננאל (מ"ק יג.) הביא דברי הירושלמי. וכן הובא בתוס' שם. גם בחי' הריטב"א שם כתב, שלכאורה הש"ס דידן פליג אירושלמי וכו', אך י"ל דלעולם לא פליג ע"ש. וכ"פ המאירי שם, דלפנות משל אחרים מותר אפי' מחוץ לחצר וכדברי הירושלמי. וכן הובא ברי"ף גיאת (הל' חוה"מ עמ' קצא) ובשבולי הלקט (סי' רכז). וכן רבינו ירוחם (נ"ד ח"ה) כתבו, אין מפנין פירות או כלים מבית שבחצר זו לבית שבחצר אחרת דרך רשות הרבים, אבל מפנין מבית לבית שבחצר עצמה "בצניעא". ובירושלמי מתיר לתוך ביתו אפי' מנאה לכעורה, ונראה דפליג אגמ' דידן, אבל הראב"ד כתב דמבית אחרים לתוך ביתו מותר אפי' מחצר לחצר, ואינו אסור אלא משלו לשלו או משל אחרים לשל אחרים, וכן עיקר. ע"כ.

ובשפת אמת שם העיר, דמסתימת הש"ע משמע דבכה"ג מותר אפי' לפנות כלים לחצר

(ב) הנה הטור כתב, דאין מפנין כליו בחוה"מ היינו בין פינוי דירה בין פינוי כלים,

ג. אין לעבור דירה בחול המועד לדירה אחרת. במה דברים אמורים כששתי הדירות בשכירות, או ששתיהן שלו, אבל לעבור מדירה בשכירות לדירה שלו שהיא רכוש, מותר. ואם רוצה להעביר לשם בחול המועד רק את חפציו ורהיטיו, והוא ילך לדור שם אחר המועד, אסור. ואפילו אם מטרתו בהעברת חפציו ורהיטיו במועד, כדי לנצל את זמנו הפנוי במועד, ולמנוע ביטול תורה בהעברתם לאחר המועד, אסור. אלא אם כן חוסך את דמי השכירות לעצמו, שאז מותר מטעם דבר האבד. אבל אם מעביר

זה לקמן בסי' תקלח סעי' ג. ויש לעיין על שינוי הלשון בש"ע, דבסי' תקלה לגבי פינוי כליו כתב, אין מפנים מחצר לחצר, ולגבי פינוי ממונו כתב הש"ע אסור להסיע ממונו מעיר לעיר, ומשמע שבתוך העיר ומחצר לחצר היא מותר. וע"ש במ"ב (ס"ק יג) שכתב, דמרח נקט לשון זו בגלל הסיפא, דבשביל דבר האבד אפי' מעיר לעיר מותר. ובבאה"ל (סי' תקלט סעי' א) מבואר שהאיסור להסיע ממונו מעיר לעיר דווקא אם אינו דבר האבד, אך היכא שיש חשש הפסד כן מותר להסיע ממונו מעיר לעיר. ע"ש. וכנראה שטעמו דקי"ל דאף ספק דבר האבד מותר בחוה"מ. ועי' מש"כ בזה לעיל בסי' תקל, שאף לשי' הסוברים שמלאכת חוה"מ אסורה מדאורי', בספק דבר האבד מותר לעשות המלאכה. וע"ע שם בסעי' יג במש"כ לגבי העברת ממונו מעיר לעיר.

ובאשר מעביר הכסף מחנותו, אין להחמיר עליו שיהיה מותר לו להעביר רק עד מקום המשתמר ותו לא, אלא יכול לקחת הכסף לבנק וכדו', כי כאשר התירו חז"ל מלאכה בדבר האבד, אין ההיתר עד מתי שלא יהיה דבר האבד, אלא יכול לסיים את כל המלאכה, (וה"ה אף בספק). וכ"מ מלשון רבנו ירוחם (נתיב ד' ח"ה, הביאו בד"מ סי' תקלז) שכתב, ולא נאמר שיעשה מלאכה עד כדי שלא יפסיד, אלא בכל דבר יעשה המלאכה מכל וכל ויגמור אותה. ובכל בו (סי' ט) כתב, דכל מה שאפשר למעט בטירחא יעשה. וע"ע בחידושי הר"ן (יא): שכתב, ור' יוסי סבר כיון שהתחיל בהיתר גומר כל מלאכתו וטוען עליהם כדרך שהוא עושה בחול דכיון דא"א בלא"ה לא בעי שינוי, וע"ע ברעק"א סי' תקלז.

כתב בב"י, שאם חושש שמא יגנבו, פשוט שאע"פ שאינם לצורך המועד, יכול לפנותן למקום המשתמר אפי' שהוא רחוק הרבה. ושכ"כ בהג"א (סי' יח).

וכתב האגודה (מו"ק פ"ב סי' ט) שאף אם הוא דבר האבד שיש להתיר, יעשה בצניעה כל מה שיוכל ולא יכוין במועד.

ופשוט שאם קיבל התראה מהעיריה לפנות את חפציו מחמת סיבה שהיא, ואם לא יושט עליו קנס כספי, שמותר לו לפנות את חפציו בחוה"מ.

ובאופן שהוכרח לפנות את סחורתו ממקום למקום בחוה"מ מחשש גניבה וכיו"ב, ובאותה הזדמנות רוצה לשלוח הסחורה לחו"ל ע"י שירא של גויים, בשו"ת זבחי צדק ח"ג (סי' כ) כתב להתיר באופן שלוקח הסחורה ישר מהחנות לשירא של הגויים, שאז הדבר ניכר שעושה זאת מהסיבות שבגינם צריך לפנות החנות, ושם הביא שכן פסק בחסד לאברהם (סי' ט).

ובעלי חנויות שמשתמשים בחברה מאובטחת להובלת הכסף מהחנות לבנק (בלדר), אם מותר לעשות זאת בימי חוה"מ כאשר יש בחנות סכום כסף גדול, אם אפשר יעשו זאת קודם החג, ואם א"א, או שקיבל סכום גדול בימי החג, מותר לו להעביר הכסף באופן הנ"ל מחשש לגניבה וכיו"ב, דהנה בב"י (סי' תקלה, וסי' תקלח) הביא בשם המרדכי (סי' תתנה) שכתב, תנא (מו"ק יב:) ובלבד שיכניסם בצניעה בתוך ביתו, וכל שכן שאסור להסיע ממונו מעיר לעיר אם לא בשביל דבר האבד. ע"כ. והביאו ג"כ הרמ"א, ובש"ע כתב דין

החפצים כדי להשתמש בהם במועד, מותר. ואם היה צריך להכנס לדירה חדשה תיכף, אחר חול המועד, ואם לא יתקינו לו את מערכת ההסקה יצטרך להמתין שלש חדשים, נחשב דבר האבד ומותר. ג)

אם מותר לעבור דירה בחול המועד

מרובה, או משום חשש סכנה וכדו' לפי ראות עיני המורה. ע"כ. והביאוהו כמה מפוסקים זמנינו.

ולכאן' כן היה ראוי לפסוק, בפרט שמרן בב"י הביא דברי ה"ה שדעת הרמב"ם לחלוק על עיקר דין הירושלמי, וכתב מרן שכן י"ל בדעת הרי"ף. וגם מסברא הרי יש בזה טורח ואוושא מילתא. אלא דמאן לימא לן שבזמננו לא היה טורח גדול בהעברת דירה. ומרן בש"ע הרי הכריע כדעת הר"ח והראב"ד והרא"ש וסיעתם שהביאו דברי הירושלמי להלכה. ובספק גזרת חכמים אין לנו לחדש דבר שמפורש היתרו בש"ע ובראשונים. ועכ"פ סתימת דברי החזו"ע, שהתיר באופן כזה אפי' אם יש בזה טורח לבעל הבית, ולא רק כאשר עושה הכל ע"י הפועלים הנכרים.

ומ"מ מה שיוכל לארוז כבר מלפני המועד, יעשה זאת קודם המועד. מפני קדושת המועד.

וכאשר הדירה פנויה בערב החג, אבל מעדיף לעבור דירה בחוה"מ, בכדי שלא יכנסו הוא ובני ביתו ליו"ט כשהם עייפים מן הטורח, צ"ע אי שרי בחוה"מ. וכן אם מעביר דירתו בחוה"מ בשביל שידורו ביו"ט בבית מסודר, צ"ע אם להקל, אא"כ שמצא מחיר מוזל הרבה להעברת הדירה בחוה"מ.

היה צריך להכנס לדירה חדשה תיכף אחר חוה"מ, ואם לא יתקינו לו את מערכת ההסקה יצטרך להמתין ג' חדשים, והשיב הגרי"י פישר זצ"ל שזה נחשב דבר האבד ושרי. [בנתיבות ההלכה ל"ה עמוד רסב].

וכאשר עורכים בעיר יריד דירות, מותר ללכת לראות דירות בחוה"מ אע"פ שאינו קונה את הדירה אלא לאחר המועד. [ואין זה בגדר מלאכה]. [אשרי האישי ח"ג עמ' נז].

ג) הנה במו"ק שנינו, אין מפנין מבית לבית, אבל מפנה הוא לחצרו, ופירשו בגמ' דהיינו לבית שבחצר. ופירש רש"י, שמפנה מן הבית שבחצרו לחצרו, (או לבית אחר שבחצרו). ואמרו ע"ז בירושלמי (פ"ב ה"ד), אין מפנין אפי' מדירה כעורה לדירה נאה, ובתוך שלו מותר אפי' מדירה נאה לדירה כעורה, ששמחה היא לאדם בשעה שהוא דר בתוך שלו. וכ"כ התוס' שהירושלמי מתיר מבית אחר לביתו, כי ערב לאדם לדור בשלו. וכ"פ מרן בש"ע (סי' תקלה ס"א) שאין מפנין מחצר לחצר אפי' מכעורה לנאה, אבל מפנה הוא מבית לבית באותו חצר.

וכתבו המג"א והפמ"ג (סק"ב), שאם דר בחדר אחד בפני עצמו שבבית חבירו, ועתה שכר דירה עם כמה חדרים לעצמו, אע"פ שנוח לו יותר, לא יעבור לדור בדירה ששכר, שהרי אפי' מכעורה לנאה אסור, אבל אם דר עם חבירו בחדר אחד, מותר לו לעבור אל חדר מיוחד בחוה"מ. וכ"כ המשנ"ב (בשעה"צ אות ה).

וכ"ז באופן שהוא עובר בעצמו לדור בחדר מיוחד, או רשאי להעביר את כל רהיטיו וחפציו יחד עמו, וראה בס' חוה"מ כהלכתו (עמ' רפו הערה צח) בשם הגר"מ פיינשטיין. [חזו"ע הל' יו"ט].

וזה דלא כמ"ש בשו"ת באר משה שטרן (ח"ז סי' כח), שבזמנינו שיש הרבה כלי בית ורהיטים כבדים, והעברת הדירה יש בה טירחה מרובה ופרסום, יש בזה משום זלוזל קדושת המועד לעבור דירה בחוה"מ, ולכן אין להתיר אפי' כשגר בשכירות ורוצה ליכנס לדירתו הקבועה שנסתיימה בנייתה סמוך למועד, ולא היתה אפשרות להכנס לשם לפני המועד. אם לא שיש הכרח גדול והפסד

ד. מי שהולך להתארח במועד, וצריך להשאיר שם כמה שבועות, ורוצה לקחת עמו בגדים להחלפה וכדו', כדי שלא יצטרך לטרוח אחרי המועד לחזור ולקחת חפצים הנזכרים לו, יש להתיר לו לעשות כן. ונכונן בחור ישיבה שהולך לישיבה לשמחת תורה, ונשאיר שם במשך כמה שבועות, שמותר לו לקחת עוד בגדים לצורך אחר החג. (ד)

ה. המתארח בדירת חבירו בימי המועד, ויוצא משם קודם יום טוב האחרון של החג, ורוצה לסדר את הבית ולשטוף את הכלים קודם צאתו משם, ואין בזה צורך המועד, כיון שבעלי הבית לא יחזרו לדירה רק באסרו חג, יש אומרים שאסור לו לסדר את הבית בחול המועד, אלא יבא בצאת החג לסדר את הדירה. אבל להלכה נראה שהמיקל בזה יש לו על מה לסמוך. וכן נפ"מ בערב שביעי של פסח שרוצים לשטוף כלי בישול (של

לקחת בחוה"מ בגדים להחלפה כשנוסע עד אחר המועד

להחלפה. ולכן לא איכפת לך שעושה כן לצורך אחר המועד, מאחר שעושה כפי דרכו בכל ימות השנה.

ועב"פ מאחר שאין בכ"ז טורח גדול, אפשר להקל בזה, שהאיסור לפנות חפציו ממקום למקום בחוה"מ הוא מכח גזירת חז"ל, ואין לנו לחדש מה שאינו בכלל הגזירה, וכיון שיש טעמים להקל בנ"ד, לכן כשיש ספק אם הוא בכלל פיגוי חפציו, יש להקל. ודו"ק.

ומצד איסור הכנה מחוה"מ לחול (כדבר שאין בו מלאכה גמורה רק טורח בעלמא, כמו הדחת כלים), ראה להלן בסמוך, שלכאורה אין מקור לאיסור כזה בחוה"מ.

(ד) ראיתי מובא מהלכות חוה"מ להגר"מ פיינשטיין, שבחורים הלומדים בעיר אחרת, ומזדמן להם לנסוע לשם בחוה"מ, אסור להם לקחת מזוודה וחפצים כדי שיהיה להם מוכן לתחילת הזמן, אף שמטרתם בזה לנצל את זמנם הפנוי בלא"ה ולמנוע ביטול תורה. וע"ע בס' חוה"מ כהלכתו (פ"ח סעי' מג).

אולם נראה שיש להקל בנ"ד, שזה נחשב כמו דבר האבד למנוע טירחא גדולה שיצטרך לחזור במיוחד לביתו שבמרחק, ויש בזה בזבוז זמן והוצאות נסיעה. ועוד, שאלו דברים שעושה אותם כמו בכל יום, שבכל פעם שהולך להתארח למשך שבוע ושבועיים, לוקח עמו בגדים

דברים קלים שאם לא יעשה אותם ייטרד במחשבתו

טרודים עי"ז במחשבתם, עד שיעשו הדבר המוטל עליהם, מותר להם לעשות הענין שמוטל עליהם גם בחוה"מ, הגם שיוכל לעשות הדבר גם לאחר המועד, מ"מ כיון שעיי"ז אינם מיושבים בימי המועד, מותר הוא לעשותו, כמו שמותר לעשות כמה מלאכות בסוסו וברכבו כדי לטייל במועד, וכן כל הרפואות מותרות בחוה"מ. וישוב הדעת לא גרע מזה. וי"ל. כמו שראיתי שעשה אאמו"ר (הכתב סופר) שהיה כותב על לוח ברמז ובקצור מה שעליו לעשות שלא ישכחם, ואין לומר שיהיה מותר לכתוב הכל באריכות כמוכח. עכ"ד. והובא בשו"ת משנה"ל (ח"ג סי' עט). ועייין.

ושו"ר שהגרא"ל שטיינמן (הובא בשלמי מועד סוכות עמ' תתלח) הורה, שאם הדבר מפריע לו בשלוות הנפש, ג"כ נחשב צורך המועד, וכגון בענין הדחת כלים אפי' לצורך אחר המועד, שכיום אין דעת בני הבית מיושבת כאשר יש להם כלים לא מודחים, והוי צורך המועד, ושרי. ע"כ. ואפשר לסמוך עי"ז להלכה ולמעשה. [אלא שלפי זה גם בשבת נוכל להקל יותר בהדחת כלים. ועייין בזה עוד להלן].

ועייין בשו"ת התעוררות תשובה (או"ח סי' שמז) שכתב, וז"ל, לדעתי אנשים שטבעם אם יש להם לעשות דבר מה לפי חולשת עצביהם הם

פסח) שלא יהא בהם שימוש עד לפסח הבא. ואם שוטף את הכלים בשביל סידור ונקיון הבית, פשוט שמותר, כיון שגם זה נחשב כצורך המועד. וכן יש להקל כשעושה עבור שלוות הנפש. (ה)

אם יש לאסור בחול המועד כל דבר שיש בו טירחא

התירו לעשותן רק אם אין בהם טורח גדול, אבל אם יש בהם טורח גדול אסור לעשותן במועד, כדתניא, ואפי' במקום פסידא טירחא יתירא לא שרינן.

ובס' שלחן שלמה (יו"ט ח"ב עמ' קנב) כתב בשם הגרשז"א, שאסור לטלטל דברים כבדים במקום למקום משום טירחא, כשהם במקום המשתמר, וכמבואר בר"י מפאריש (מ"ק יב: ד"ה שמעינן מהכא).

אמנם י"ל שאיסור טירחא שאסרו חכמים נוכחו להביא כלים מבית האומן שאין בהם צורך המועד, וי"מ הטעם משום טירחא, אין לנו אלא מה שאסרו בפירוש, ודי בזה בשביל קדושת המועד, אבל לא להוסיף עוד. ולכן לא מצאנו ברמב"ם ובש"ע וש"פ שיכתבו כזה דין, שכל דבר שיש בו טורח אסור לעשותו בחוה"מ.

ולשון הלבוש (ר"ס תקלה), כל דבר שיש בו טירחא יתירה ואינו לצורך המועד, אסור לעשותו במועד בפרהסיא כדי שיחוג וישמח ולא יזלזל במועד. ע"ש. וכמה אחרונים (הב"ח, ומג"א, ומקור חיים לבעל החו"י, וח"א, וערוה"ש, ומשנ"ב, ועוד) העתיקו שהאיסור לפנות כליו הוא "דרך רשות הרבים", כמ"ש הנמוקי" (ו: הובא בב"י כאן), וכ"ה ברבינו ירוחם (ג"ד ח"ה). [ועיין בפסקי תוס' (מ"ק אות נח) שדרך רה"ר אף בצינעה אסור].

ובשולחן שלמה להגרשז"א (יו"ט ח"ב עמ' קמג) כתב לגבי שטיפת קדרות, שאם רגילים תמיד לשוטפם מיד אחרי השימוש בהם ולא להשאירם מלוכלכות, מסתבר שמותר לשוטפן גם בחוה"מ. וי"ל דהטעם הוא שאין זה רק טורח בעלמא ולכן קיל. ובפרט שיתכן שיצטרך להם עוד בחג. אולם צ"ע במי שסוגר את ביתו והולך להורים לימים האחרונים של החג, או מי שסוגר את החנות שלו בערב יו"ט האחרון, אם מותר לו לברור ולסדר כל דבר שיהא מונח במקומו הנכון, מפני שבורר וטורח לצורך חול, ואם ישאיר עד אחר החג לא יהיה לו

(ה) אם יש לאסור בחול המועד כל דבר שיש בו טירחא, נתבאר לעיל בס' תקל הערה יג, ובהערה לסעי' ט בשם הפס"ת. ראה שם. והנה יש לדון בזה מב' צדדים. א. אם יש לאסור משום טירחא במועד שלא לצורך המועד. ב. אם יש לאסור משום הכנה בחוה"מ שלא לצורך המועד. ועיין מ"ש בזה בס' אשרי האיש (ח"ג עמ' סו). ובשש"כ (פרק סו הערה פד) כתב בשם הגרשז"א, שמי שיוצא מביתו בחוה"מ וחוזר רק אחרי יו"ט האחרון של החג, אין לו לשטוף הכלים או להדיח הרצפה וכדו' לפני יציאתו מהבית, כיון שטורח טירחא אסורה לצורך ימות החול שאחר המועד. ע"כ. [אמנם ראה להלן שיש לצדד להקל בכי"ב].

וכן בקובץ מבית לוי (תשרי תשנ"ח עמ' צד) כתב בשם הגר"ש וואזנר, שאסור לטרוח בחוה"מ טירחא שאינה לצורך המועד, ולכן אין להצניע את כלי הפסח בחוה"מ וכגון כשנוסעים לשבת של פסח לעיר אחרת. מכיון שזה כרוך בדרך כלל בטירחא. ע"כ.

ועוד כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ו ט"ו טז) שסוחר שסוגר חנותו בחוה"מ, ורוצה להכנס לחנות ולסדר אותה כשהיא סגורה, ולמייץ את הסחורות, אסור לעשות כן משום טירחא דמועד אף שאין בזה שום מלאכה. והביא ראייה מירושלמי (מ"ק פ"ב ה"ד) שהובא בב"י (ס"י תקלח) פרגמטיא עבדה שרי מטלטלתא במועדא. והנ"י (פ' לא יחפור) גורס אבודה, כלומר, אם יש לו סחורה ממיני פירות או תבואה ואם תעמוד שלא יהפכו ממטה למעלה יתעפש או ירקב, מותר להפך אותה בחוה"מ. וכתב הב"י דה"ה כל סחורה כיון דדבר האבוד הוא. ע"כ. והובא להלכה בש"ע שם ס"ה. ומוכח שגם דבר שאין בו מלאכה רק טורח, אסור לעשותו במועד, אף שאינו עושה דבר רק מסדר אותה במקומה. ודלא כפי' הפ"מ בירושלמי שם. עכ"ד. וע"ע במנורת המאור (פ"ב הל' חג המצות עמ' רנה), שהמלאכות שהתירו לעשותן בחוה"מ, לא

בשבת (קלט): שנחלקו לענין נתינת מים ע"ג שמרים בשביל שיזו בו צלולין. ועיין בפהמ"ש להרמב"ם שם שיש ג' דעות בזה. ע"כ. אמנם לכאורה אין בזה טורח, ושייך בזה בזה צורך מצוה. וצ"ע.

שום סבל. ע"כ. ושם, כתב לתמוה על מה שראה שתולשים בחוה"מ הרבה בשמים בכדי להריח בהם במוצ"ש שחל אחרי שביעי של פסח, שזה לצורך חול. והרי אסור להכין מחוה"מ לחול, כמבואר

איסור הכנה מחוה"מ לחול כשאין בו מלאכה וטורח

שהקשו ע"ד הטור והאחרונים, דתיפוק ליה משום צרכי מצוה. וצ"ע. ובשו"ת שרגא המאיר (ה"ב סי' מה) תי' קו' הפמ"ג, דגם למ"ד מלאכת חוה"מ דאו' אין כאן חשש דאו', דהא מדאו' אמרינן הואיל. [וע' במנחת שלמה (ח"א סי' ט) בשם שערי יצחק, שמותר לבן א"י לבשל בחוה"מ עבור אורח מחו"ל לצורך יו"ט שני. ודלא כדברי הגר"נ קרליץ שאסור בזה כשמבשל בקדרה נפרדת (בנתיבות ההלכה קובץ לח עמ' עה)].

ובס' אשרי האיש (ח"ג עמ' טו) כתב, שיש נשים ששוטפות בערב שביעי של פסח חלק ניכר מכלי הפסח, בשביל לחסוך עבודה במוצאי החג, ויש להמנע מזה כיון שזו טירחא שלא לצורך המועד. אבל אם עושים כן בשביל סידור ונקיון הבית מותר. ובשם הגרשו"א כתבו, שמי שרגיל לשטוף קדרותיו מיד לאחר השימוש בהם, מסתבר להתיר לשוטפן בחוה"מ גם אם לא ישתמש בהם עוד בימי החג. [בנתיבות ההלכה ל"ה עמוד רמד].

ונגהרר אנפין לנ"ד, שלכאורה אין לנו מקור לחדש איסור הכנה מחוה"מ לחול בדבר שאינו מלאכה ואין בו טירחא ממש. ושו"ר שכ"כ בשלמי תודה (סוכות) בשם הגר"נ קרליץ, שאיסור הכנה לחול [כמו הדחת כלים] אינו שייך בחוה"מ. וכן עיקר ההלכה. [וכל זה אפי' מבלי הערמה, ראה להלן משו"ת ויען יוסף לגבי הערמה בשטיפת כלים בשבת]. ועוד ביאר הגר"נ קרליץ, דמה שכתבו התוס' (מור"ק יב:) דשמא דבר שיש בו טורח אסור בחוה"מ גם אם אין בו מלאכה, היינו רק בטירחא מרובה, כמו להכניס פירותיו מפני הגנבים, ולא בהדחת כלים וכדו' שנחשב טירחא מועטת ובודאי שרי.

ובכ"ב בשם הגרי"י פישר זצ"ל, שלענין שטיפת כלים א"צ לדקדק אם יצטרך להם בחוה"מ, אלא כל הכלים שמשתמש בהם בחוה"מ יכול לנקותם כדרכו גם אם לא יצטרך להם עוד בחוה"מ. (בנתיבות ההלכה ל"ה עמ' רסא. וע"ש גם בעמ' רצד, להקל).

וגם מצד איסור הכנה, יש לעיין בזה האם בכלל שייך דין איסור הכנה מחוה"מ לשאר ימי החול, בדבר שיש בו רק טורח קל, ולא מלאכה האסורה שהותרה רק בשביל צורך המועד וכדו'. ומה שמצינו לאסור, י"ל שכ"ז במקום שיש בו מלאכה גמורה, ע' בש"ע (סי' תקלג ס"א והלאה) שאסור לטחון קמח ולקצוץ עצים שלא לצורך המועד. רק שא"צ לצמצם, אלא עושה בהרוחה, ואם יותיר יותיר. ולא יערים לעשות יותר ככוונה. ומותר לעקור פשתן מפני שראוי לכסות בו את האוכלים. וצד דגים כל מה שיכול לצוד, ומולח הכל במועד, שהרי אפשר שיאכל מהם במועד אם יסחוט אותם בידו פעמים. וע"ש במג"א וש"א מדוע בדגים התירו יותר. [ובס' שלחן עצי שטים (סי' א ס"ג. בנד"מ עמ' ה) כתב, שכל דבר שאינו לצורך המועד אסור לעשותו במועד, ואפי' רק טירחא. כמו שאסור להביא כלים מבית האומן שאינם לצורך המועד, וכן שלא לפנות מדירה לדירה (אם לא לדירה שלו שיש לו שמחה וחשיב צורך המועד), ואפי' הכנסת צאן לדיר כששוכרו אסור שאינו לצורך המועד (ע' בס"י תקלז ס"ד). ע"כ].

ותנה הטור (סי' תקלט) כתב, י"א שצריך לזוהר בערב יו"ט האחרון שלא להכין ליום שני של יו"ט אלא ע"י הערמה שיאכל ממנו מעט בו ביום, דכיון דבקיאינן בקביעא דירחא, הו"ל חול, וא"כ מכין מחוה"מ לחול. ונ"ל דאדרבה שאין לזוהר בכך, כי היכי דלא אתו זולזולי ביו"ט שני. ולא ראיתי לא"א הרא"ש ז"ל נזהר בזה. ע"כ. וכן הלכה.

והפמ"ג (א"א ס"ק יד) שם תמה למ"ד מלאכת חוה"מ דאו', איך התירו כאן מלאכה גמורה בחוה"מ לצורך יו"ט האחרון מטעם דלא זולזלו. ובביאור הגר"א שם כתב, שאם התירו לעבור על לא תשא דאו' כדי שלא יזולזלו ביו"ט שני. ומבואר דמדין היתר אתינן עלה, שמעיקר הדין אסור להכין מחוה"מ לצורך חול. אמנם י"ל דכ"ז בעושה מלאכה גמורה ובהכנה מרובה. ובזה ניחא מה

1. מותר לקפל את הטלית בחול המועד כדרכו. וגם מי שיש לו טלית מיוחדת לשבת ויום טוב, ובחול המועד לובש טלית של חול, ונמצא שביום האחרון של חול המועד מקפל את הטלית לצורך אסרו חג שהוא חול, ולא לצורך המועד, אפילו הכי מותר לקפל הטלית. (1)

הדין שאין מחשיכין על התחום, שזה יש לאסור גם בחוה"מ כשעושה לצורך חול. ע"כ. אכן לדינא אין נראה לחלק.

אמנם מה שיש בו מלאכה גמורה, כגון קצירה וכו', אין להתיר לעשות בחוה"מ לצורך חול, (ראה בש"ע ר"ס תקלג). ודלא כמ"ש בס' מוע"ז (ח"ד סי' רצח) שבחוה"מ הותרה מלאכת אוכל נפש גם שלא לצורך כלל.

ויש מי שכתב לחלק בין הכנה בעלמא, שבזה יש להתיר כיון שאין איסור ממצוא חפצך בחוה"מ, לבין דברים שיש בהם סרך של תיקון מנא כמו קיפול כלים וכדו'. וכן הדחת כלים והצעת המטות, לשיטת הרמב"ם (שבת פכ"ב הכ"ג) שיש בו משום תיקון מנא. [שלכן הביא הרמב"ם ד"ז בפכ"ג בין הדברים העוסקים באיסור תיקון מנא, ולא בפכ"ד בין הדברים האסורים משום ממצוא חפצך, כמו

כמה אופנים להקל בהדחת כלים אפילו בשבת שלא לצורך השבת

טורח לצורך חול, מסתבר שיוכל להערים כדי להדיחן, ויאמר אלו הצלחות הנקיים המונחים לי במקום אחר, אין תשמישן נוח לי כמו הכלים שמשתמשים בהם היום].

ועיין בתוספתא (שבת, ס"פ יג) שאין מדיחין כלים משבת זו לשבת אחרת. ומ"מ שטיפת מים בעלמא בלי שפשוף ביד, אינה בכלל ההדחה שהחמירו בה משום טורח, וכמ"ש המג"א (ס"ס תק), וכ"כ בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' לה).

ולכן קדירה שאחר הוצאת התבשיל מתוכה, נשאר בה שיורי מאכל, מותר לשפוך לתוכה מים רבים כדי למנוע דיבוק השאריות בדופני הכלי, ויהיה קשה עליו אח"כ לנקותה במוצ"ש. וכ"כ בשש"כ (פי"ב ס"ג). ואם אפשר יטול ידיו לתוך הכלי וכך יתמלא מעט מים. ובס' אבן ישראל (ח"ט דף 19). תמה אמאי לא נתיר הדחת כלים בשבת הגם שיודע שלא יצטרך להם עוד בשבת, משום הואיל ואי מקלעי ליה אורחים. [והובא בחזו"ע שבת ו', ושם (עמ' ק) נתבאר שגם לדעת הרמב"ם (שבת כג, ז) איסור הדחת כלים בשבת הוא מפני הטורח].

ובשו"ת מהרש"ג (ח"א סי' סא) כתב, שאם רוצה להציע המטות ולהדיח הכלים בשביל שהבית יהיה נאה יותר, מותר להציע ולהדיח גם בשבת. וכמ"ש המשנ"ב (סי' שכג ס"ק יט) לגבי הצעת המטות, שאם המטה נמצאת בביתו, ודבר מגונה הוא לשבת שתעמוד כך, מותר להציעה. וכיו"ב כתב המהרש"ם בדעת תורה (סי' תמד), בערב פסח שחל בשבת, שאם רוצה לסדר הכלים בשבת, ויש קצת צורך לשבת עצמה, אפי' רק משום נוי מותר. ע"ש. וכיו"ב כתב בשש"כ (פי"ב סל"ט), שמותר להסיר מן השלחן כלי הסעודה לאחר סעודה שלישית, כדי שהחדר ייראה נקי ומסודר.

וכיו"ב כתב בשלחן שלמה (סי' שכג ס"ו), שהמדיח כלים מפני שקשה לו לסבול אי נקיון, או מפני נמלים, או שיבאו אליו אורחים והוא בוש מפניהם בראותם את כלי סעודתו, חשיב שפיר לצורך השבת וההדחה מותרת. [וע"ע בהל' ומנהגי מהר"ש (ס"ס שצד), שמותר להדיח עשרים קערות, אע"פ שא"צ אלא לאחת. ובשו"ת ויען יוסף (סי' קסז) כתב דהואיל ואין כאן איסור הכנה אלא מדרבנן, שלא יהיה

בחול המועד מותר לקפל הטלית כדרכו

אבל רצועות של תפילין היה קופל, דלא שייך בזה כלי. ולא רצה שיאפו בביתו מצות יתירות

(1) הנה בלקט יושר (עמ' קו) כתב, ואינו קופל טליתו בחוה"מ משום דהוה תיקון כלי.

ז. איתא בגמרא, הזבל שבחצר אסור להוציאו, אלא יסלקנו לצדדים. ואם נתרבה עד שנעשה חצר כרפת, מוציאים אותו לאשפה. וזה שאסרו הוא משום טירחא במועד. אבל סילוק שקיות אשפה מביתו או מחצירו לפח האשפה, אינו בכלל זה. ולכן פשוט שבזמן הזה מותר לפנות האשפה מן הבית או מן החצר, להובילם אל כלי האשפה שמחוץ לחצר, ואפילו אם יכול להחזיק האשפה בשקיות ניילון באופן שלא יהיה בביתו ריח, אף על פי כן מותר להוציאם לחוץ אל כלי האשפה. ומותר לעובדי העיריה לפנות הזבל ולסלק פחי האשפה מצידי רשות הרבים גם בחול המועד, ונבחה הסוכות שדירתו בסוכה שבחצר ונמצא סביב פתח הסוכה כמות משמעותית של פסולת, וקשה לו כך לצאת ולבא לדירת שבעה, נראה דחשיב צורך הגוף ומותר לפנות בחול המועד אף כשיש בזה טירחא. (ז)

בישנים לא, דממהרין לקמוט והקיפול הוא תיקון להם. ע"כ. י"ל דהסיפא שאסר בישנים לא קאי על חוה"מ].
ובן עיקר לדינא. ובפרט שאפי' בשבת אין בזה איסור, וכמו שנתבאר בילקו"י שבת ב'. וכ"ש בחוה"מ שאיסור מלאכה בו הוא מדרבנן, יש להקל. וכ"פ הגרי"ש אלישיב (לקנות חכמה חוה"מ עמ' ה).

ומה שכתבנו לגבי מי שיש לו טלית מיוחדת ליו"ט וכו', הנה אין לאסור בזה מצד הכנה לחול. דכיון שאין בזה טורח כלל, אין לאסור משום הכנה. וראה עוד במקורות לסעיף הקודם, שאין איסור הכנה מחוה"מ לחול בדבר שאינו מלאכה.

בחוה"מ של פסח כדי לשומרם לאחר הפסח. ע"כ. וכן הביאו (דינים והנהגות לחזון איש עמ' צט) שהחזון איש לא קיפל טליתו בחוה"מ.

אך בהגהות מקור חיים לבעל החות יאיר (סי' תקמא ס"ד) כתב ע"ד הש"ע שם, שאסור לתקן בחוה"מ מלבושיו ומנעליו הקרועים. שזהו דוקא לענין תיקון. אבל קיפול הבגדים. וכן קיפול "סחורות", וכ"ש כלי קודש, אין בזה חשש והמשנים את הקיפול בטליתות ובתפילין, הם מן המתמיהין. ע"כ. [ומ"ש הפרישה (סי' שב) בשם מהרש"ל (שם), שמה"ר אייזיק שטיין (בביאורו לסמ"ג ל"ת כה) התיר לקפל טליתות חדשים ביו"ט שחל בע"ש אם עשה עירוב תבשילין, וכ"ש בחולו של מועד. אבל

פינוי אשפה בחול המועד

בבית בשקיות ניילון ולא יהיה ריח. וזה פשוט וברור.

ופינוי אשפה שבזמנינו קיל טפי, ולכן פשוט שמותר לעובדי העירייה לפנות את האשפה הגדושה בכל יום מחוה"מ. שהריח והטינוף קשה לעוברים ושבים, וגם שאם לא יפנו מיד באותו יום תתרבה האשפה באופן שלא יוכל המקום להכיל, ויתכן שיגרום לצחנה ולמחלות, וכ"ז בכלל צרכי הרבים. וכ"כ בשש"כ (פרק סח הערה כב). וכ"כ בחזו"ע יו"ט.

ז) כ"ה בגמ' פסחים (נה:), ובש"ע (תקלה ס"ג). ומ"מ להוציא שקית אשפה מביתו לפח שברה"ר, ודאי שאין בזה איסור, שלא אסרו חכמים רק לפנות זבל שבחצר מטעם שיש בזה טירחא, ואין זה ענין כלל לזריקת שקית אשפה לפח הזבל העומד ברה"ר. וכמו שגם בזמן חז"ל לא אסרו לסלק פסולת מביתו לאשפה. וכ"כ במבקשי תורה (סי' קו בשם הגריש"א) שהוצאת זבל מהבית או מהחצר, מותרת בכל ענין, שבזמננו אין בזה טירחא מרובה, ולכן אע"פ שיכול להחזיקם

ח. כשחלו ב' ימי ר"ה בסמוך לשבת, והאשפה ברחובות העיר מצטברת ויכולה לגרום למחלות, יש שהקילו בזה לעיריות לאסוף האשפה על ידי גוי ביו"ט. ח)

פינוי אשפה ביום טוב

יכולים הם לסחוב את הפחים עד מקום ריקון האשפה, אלא שהגוי סוחב במשאית להקל על עצמו. וא"כ אדעתא דנפשיה קעביד. וכמו שביארנו בכיו"ב בילקו"י שבת כרך א (סי' רמד סע"י א), שמעיקר הדין מותר לצוות לעזרת בית נכרית להדיח כלים בשבת, אף שיודע שהיא מדיחה את הכלים במדיח כלים חשמלי. וה"נ בני"ד.

ובשו"ת מנחת דבשי ח"ב (מאנטורפן, סי' כו) צידדו להקל בנידונם בפינוי אשפה ע"י גוי מטע"ז דאדעתא דנפשיה קעביד. כי הישראל אין לו נפ"מ אם יפנה ברכב או ילך זמן רב ברגלו. ובני"ד קיל טפי דאיירי' ביום שני של ר"ה.

וב"ז כשהפועלים הם שכירים של העירייה, אבל בקבלנות שעושים כן בקביעות בכל יום, קיל טפי, שאפי" בשבת כתב המג"א (סי' רמד סק"ח) להקל בזה מעיקר הדין. ואע"פ שיש בדבר משום זילותא דיו"ט ועובדין דחול, אולם י"ל דאיסור זה נדחה מפני צורך רבים, כמבואר בביצה (כה:). גבי האיסור לצאת בכסא מטעם דהוי דרך חול והוי זילותא דיו"ט, וכמ"ש רש"י שם. ואעפ"כ אמרו בגמ' שאם היו רבים צריכים לו מותר. וכ"ה בש"ע (סי' תקכ ס"ב), וה"נ הוא צורך רבים של תושבי העיר, ועוד שכל איסור זה הוא מד"ר, וע"י גוי הו"ל שבות דשבות במקום צער דרבים דשרי. ובשנת תש"ל בעת כהונתו של מרן אאמו"ר זיע"א כרב ראשי בת"א, התיר לפנות את האשפה ע"י גוי כשחלו ב' ימי ר"ה בסמוך לשבת.

ח) הנה פינוי האשפה נעשית ע"י נסיעה במשאית מיוחדת, הגובלת בהבערה, וביו"ט אסור להבעיר אש חדשה, וכמ"ש בשו"ת יחיה דעת ח"ג (סי' לו), ובחזו"ע יו"ט (סע"י טו) שמטע"ז אסור לנסוע במכונית ביו"ט, מ"מ הסכמת הפוסקים שאינו אלא איסור דרבנן, ודלא כהט"ז (סי' תקב סק"א) וכמ"ש בשו"ת יבי"א (או"ח סי' כו אות א), ובמאור ישראל (ביצה לג.), וע"י גוי הו"ל שבות דשבות, שיש להקל במקום צורך גדול כמבואר בש"ע (סי' שז ס"ה). וכ"ש ביו"ט שני של ר"ה שכולו מדרבנן, דהו"ל כג' שבותים. ועכ"פ מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך (ביצה יב:), וה"נ חשיב צורך קצת, כמ"ש כיו"ב בשו"ת אז נדברו ח"ח (סי' נו אות ג) שהסכים להרב השואל שמותר לשרוף אשפה ביו"ט, דחשיב צורך. ובשו"ת שבט הלוי ח"י (סי' עט אות ד) כתב, שבמקום שיש ריח רע מפח האשפה הגורם צער וביטול שמחת יו"ט, מותר להוציא את אשפה לרה"ר, דחשיב הוצאה לצורך, גם למאן דמחמיר בהוצאה לצורך הפסד, וכמ"ש במשנ"ב (סי' תקיח סק"ו). ול"ד למוגמר שאינו שוה לכל נפש, כי שם הוא לריח טוב, משא"כ לפנות אשפה שיש בה ריח רע ורקבון, דבודאי שוה הוא לכל נפש, וכמ"ש בשו"ת עטרת משה ח"ב (סי' קפב) בנידונו. ע"ש. מה גם שיש בזה גם משום כבוד הבריות שתהיה האשפה עומדת שלשה או ארבעה ימים, וגדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת דרבנן.

ועוד שהאחראים על פינוי האשפה בעירייה אין אומרים לגויים לפנות במשאית דוקא, והרי

סימן תקלו - כל צרכי בהמה מותר לעשות בחול המועד

א. מותר לרכב על גבי בהמה בחול המועד אף שעושה כן שלא לצורך המועד, כיון שאינו עושה שום מלאכה. ואפילו לרכב בחנם שלא לצורך טיול מותר, אף על פי שיש אוסרין בזה. אבל לתקן צרכי רכיבה, כמו לתקן האוכף והרסן, והברזלים שברגלי הבהמה, וכן ליטול צפורניה, מותר רק אם הוא צריך לרכוב לצורך המועד, או לצורך טיול [או לראות פני חבריו], וגם הוא אדם שרגיל ברכיבה ואינו רגיל ללכת ברגליו, וגם שלא יכוין מלאכתו במועד. וכל זה הותר רק בתיקון של מעשה הדיוט שאין צריך אומן. [וראה בזה עוד להלן בסי' תקמ"ד ס"ג, בדין מכונית פרטית, אם יש אופנים שמותר לתקן במעשה אומן]. [אומן. א]

תיקון צרכי רכיבה ע"ג בהמה בחול המועד

בחנם. ע"כ. ומיהו גם לפי דבריהם נראה שלרכוב כדי לטייל, מיקרי לצורך המועד לענין להתיר לרכוב [וכתב הגר"א שכן משמע בגמרא שלטייל מיקרי צורך המועד, דאל"כ מאי 'אפילו', מי גרע מכל צרכי המועד שם]. ואפשר דאף לתקן צרכי רכיבה נמי שרי. ומ"ש התוס' שאסור לרכוב בחנם, היינו כשאינו לצורך המועד כלל ואפי' לטייל. וכן נוהגים העולם לרכוב על הסוס בחוה"מ לטייל. וגם נוהגים העולם לרכוב על הסוס לילך מעיר לעיר, אפי' שלא לצורך המועד. וזה ודאי שלא כדברי התוספות הוא, אבל הם סומכים ע"מ שנראה מדברי הרא"ש שמותר לרכוב אע"פ שאינו לצורך המועד. ומיהו לפי מה שכתבתי בסי' שקודם זה בשם מרדכי ישן, יש איסור לילך במועד מעיר לעיר אם לא לצורך מזונות שאין לו מה יאכל או לעשות פרקמטיא בדבר האבד. ולענין הלכה נקטי' להקל, כדמשמע מדברי הרא"ש וכמנהג העולם. עכ"ד מרן הב"י.

א **מבואר** בגמ' (מו"ק י): שסוס שרוכב עליו מותר ליטול ציפורניו. וכתב הרא"ש שם, דמיירי באדם שרגיל ברכיבה ולא למוד ללכת ברגליו, וצריך לרכוב לצורך המועד. ואז מותר גם לתקן ברזלי רגליהם במקום שיש אבנים ואין הבהמות יכולות לילך בלא ברזלים. וכן מותר לתקן האוכף והרסן [וכן כל צרכי רכיבה מותר לעשות, כמ"ש הטור. וכ"ה בכותרת של הש"ע: כל צרכי בהמה מותר לעשות בחוה"מ], אם הוא צריך לרכב לצורך המועד, ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד. ועיין בתוס' ובמרדכי שם.

וכתב מרן הב"י ז"ל: ומשמע מדברי הרא"ש שאם נָסָה ללכת ברגליו, או אפי' לא נָסָה ללכת ברגליו, אם הוא שלא לצורך המועד, אסור לתקן צרכי רכיבה. אבל לרכוב, מותר, אע"פ שאינו לצורך המועד. כיון שאינו עושה שום מלאכה. אבל בתוס' (שם) כתוב, סוס שרוכב עליו, פירשו בתוס' לצורך המועד, משמע שאסור לרכוב

אם מותר לרכב על סוס בחול המועד לתענוג

המרדכי ישן, שיש איסור לילך במועד מעיר לעיר [אם לא לצורך מזונות שאין לו מה יאכל או לעשות פרקמטיא בדבר האבד]. לענין הלכה נקטי' להקל, כדמשמע מדברי הרא"ש וכמנהג העולם. ג. לתקן צרכי רכיבה לא הותר רק אם רוכב לצורך המועד, וגם לא נָסָה ללכת ברגליו. ופשט' דברי הב"י שדעת הרא"ש שגם רכיבה

והעולה מדברי מרן בב"י: א. שלרכוב על הסוס כדי לטייל ודאי מותר, אפי' שאינו לצורך המועד. [וכתב, שאפשר שגם התוס' מודים לזה. שיש בזה קצת צורך המועד, ולא אסור רק בדבר שאינו צורך המועד כלל].

ב. וכתב מרן, שנוהגים לרכוב על הסוס לילך מעיר לעיר, אפי' שלא לצורך המועד. ואף שדעת

רכיבה בעלמא מותרת בחינם, וכמפורש בב"י. וצ"ע]. ומובא מס' פסקי הגר"א (א"ח כאן) לאסור רכיבה מעיר לעיר לטייל ללא צורך. אך להלכה נקטי' להתיר.

וכתב המשנ"ב (סק"א) שאפי' הולך לראות פני חבריו, מותר לתקן צרכי רכיבה, כמ"ש הפמ"ג. והגמ"א כתב שאם יוצא מאר"י לחו"ל אסור לתקן צרכי רכיבה. והביאוהו האחרונים.

ובערוה"ש (ס"א) כתב, שאינו מובן החילוק בין לטייל לבין בחנם, שאם רצונו לרכב בחנם, הרי טיול הוא לו, ואפשר שטיול הוא בהכנה והליכה בנחת. ואם ידע שצריך לרכב ולא תיקן קודם לכן, והניח לעשות כן בחוה"מ, אסור לתקן בחוה"מ אף שעושה לצורך טיול או לצורך המועד. ע"כ.

פשוט שאין לאסור רכיבה בחנם ע"ג בהמה בחול המועד משום מחמר

עמ' שמט) שלא מצאנו איסור שביתת בהמה בחוה"מ. וצ"ל שכוננת הביאה"ל להוכיח גם למ"ד דמלאכת חוה"מ דאו', ואילו הכלבו ס"ל דמלאכת חוה"מ דרבנן. אך עכ"פ כן מוכח מדברי מרן הב"י.

ושו"ר בציי"ר אליעזר (חי"ד סי' נט) שנשאל בזה על הביאה"ל, מדברי מרן הב"י שם, וכתב, שאין ראייה מהאר"ח והכלבו, דאינהו ס"ל דמלאכת חוה"מ דרבנן, והביאה"ל מצדד שמלאכת חוה"מ דאו'. וכמו שציידד במנחת חינוך (מצוה שכג) שלדעת הרמב"ן שמלאכת חוה"מ דאו', יש בחוה"מ איסור מחמר ושביתת בהמתו וכן איסור תחומין. ע"כ. אך בשו"ת שואל ונשאל (ח"א א"ח סי' יח) כתב, שגם למ"ד שאיסור מלאכה בחוה"מ מדאורייתא, אין זה אלא מפני כבוד המועד ולא משום איסור שביתה, וזה לא שייך גבי בהמה. ויש לפלפל בזה. ואכמ"ל.

צרכי רכיבה שהותרו בחול המועד היינו במעשה הדיוט

בשו"ת אול"צ (ח"ג פכ"ה אות ה), שמרן וכן הפוסקים כאן לא חילקו בין מעשי הדיוט ומעשי אומן. ונבספר פרדס הגדול לרש"י (סי' קנב) כתב, וששאלתם

לחנם מותרת, ומה שסיים שנקטי' כמנהג העולם, קאי גם ע"מ שכתב לפנ"כ שנהגו לרכב אפי' מעיר לעיר שלא לצורך המועד, ומיירי אפי' בחנם. והרמ"א (סעיף א בהגה) כתב להדיא שמותר לרכב אפי' מעיר לעיר ואפי' בחנם ושכן נהגו. אבל אם אם רוכב בחנם, אסור לתקן צרכי רכיבה. וכ"כ במאמ"ר (סי' תקלו ס"א), שגם מרן מודה למ"ש הרמ"א שמותר לרכב במועד אפי' מעיר לעיר בחנם. [וה"ל המעשה רקח (ה"ל יו"ט פ"ה הט"ו), וסוס שירכב עליו, מדברי התוס' נראה שאסור לרכוב על חינם, גם הרב ב"י שם פסק מי שצריך לרכוב וכו'. ע"כ. ולכאו' כוונתו לדייק מלשון מרן בש"ע שכתב מי שצריך לרכוב במועד וכו'. ולא בחינם, דס"ל כדעת התוס'. אך פשוט דברי מרן בש"ע, הוא כמ"ש בב"י, שרק לענין תיקון צרכי רכיבה בעינין שרוכב לטיול או לצורך המועד, אבל

ותנה בביאה"ל (תקלו ס"א ד"ה ומותר לרכוב) כתב, שלכאורה לא התיירו כאן רק רכיבה, שרק ביו"ט גזרו ולא בחוה"מ, אבל איסור מחמר (דהיינו פעולה שנעשית ע"י אדם והבמה), שהוא מדאורייתא, לכאורה אין להקל כשהוא בחנם. אלא שיש להקל בזה מכח ס"ס, שמא כמ"ד שאפי' ביו"ט אין אדם מצווה על שביתת בהמתו ומחמר, ושמה לאו דמחמר לא נאמר רק ברה"ר ולא בכרמלית (כמ"ש הר"ן פ"ק דע"ז, ודלא הרשב"א), וי"א שאין לנו רה"ר בזה"ז. ולכן אין למחות ביד המקילין בזה. ע"כ. אולם הנה דעת מרן לפסוק שיש שביתת בהמתו ומחמר ביו"ט, וכמשנ"ת לעיל בסי' תצה. וגם דעת הרבה ראשונים שיש לנו רה"ר בזה"ז. ואף דמ"מ שפיר יש כאן ס"ס, בפרט במלאכת חוה"מ דרבנן. מ"מ הדבר יפלא, שאין צורך לכ"ז, שהרי מפורש בב"י (סי' תצה) בשם כלבו (סי' נח), וכ"ה באר"ח (ה"ל יו"ט אות ה) ששביתת בהמתו ומחמר בחוה"מ ודאי דשרי. וכ"כ בס' המכתם (סוף מו"ק, בתשובה

ומה שכתבנו שכ"ז הותר רק במעשה הדיוט שא"צ אומן. כ"כ בחזו"ע (עמ' קעה). וראה במגיד משנה (פ"ח הט"ו) בשם הרמב"ן. ודלא כמ"ש

ב. סירוק הסוס כדי לייפותו, הוי בכלל תיקון צרכי רכיבה, ולכן מותר לעשות כן בחול המועד לצרכי רכיבה, ואפילו במסרק שמשיר נימין מדולדלין. (ב)

קרוב הן לצורך או"נ, כמו בנין הספסל לישב עליו, וכן הדברים שהם משום צער בעלי חיים התירו אפי' כדרכו, דומיא דהקזת דם לבהמה דמעשה אומן הוא. ע"כ. ומ"מ אין לזוז מדברי הראשונים שאסור לתקן במעשה אומן. [אכן לענין מעשה, ראה בזה עוד להלן בסי' תקמ"ד ס"ג, שיש להקל בכמה אופנים לתקן את הרכב במעשה אומן].

ומותר לשכור רכב שיוביל דברי מאכל ממקום למקום לצורך המועד. ומותר להעביר יחד עם זה גם דבר שאינו צורך המועד, אם חוסך בזה הוצאות. וטוב שישאל חכם. (שש"כ פס"ו ס"ו).

סירוק הסוס כדי ליפותו, הוי בכלל תיקון צרכי רכיבה

קמן דרבא ס"ל דדבר שאינו מתכוין מותר, וכן הוכיחו התוס' (שבת קמא). ומ"מ יש ליישב פרש"י עפ"ד התוס' (ביצה כג.) דהלכה כר' שמעון שמתיר בין קירוד בין קרצוף, ומיהו דוקא במגירת של עץ שאינה עושה חבורה, אבל במגירת שלנו שהיא של ברזל לכו"ע אסור דהוי פס"ר שתולש שערות. (וכ"פ בש"ע סי' תקכ"ג ס"ב), וא"כ י"ל דהכא מייירי במגירת של ברזל שאסורה ביו"ט, ואפ"ה שרי בחוה"מ. ומיהו לפרש"י (ביצה כג.) דמקריין היינו "במגירת ברזל ששיניה דקות, ואף דעביד חבורה". לפ"ז הא פסקינן דבין קירוד ובין קרצוף שרי אפי' ביו"ט, ומשום דלא חשיב פס"ר, וכמ"ש רש"י בגמ' שם. והדרא קושיא לדוכתא. ועיין בפ"י הר"ח (ביצה כג.) ובערוך (ערך קרד). ובב"י (ר"ס תקכ"ג) בדעת הרמב"ם. ע"ש. ודו"ק. מאו"י שם].

והמרדכי (סי' תתמה) ג"כ הקשה קושיא זו על פרש"י, ותי' דסרוקי סוסיא היינו כעין אישטריגל"א שלנו, דודאי אסור ביו"ט דהוי פ"ר שמשיר נימין. ומותר בחוה"מ. והובא בב"ח ובשיירי כנה"ג (הגהות ב"י אות א). וע"ע בפסקי תוס' שם. ובשפת אמת (מו"ק י): כתב דהכא מייירי שלא לצורך [הצלת צער מהבהמה], רק ליפותו, וכמבואר ברמב"ם וש"ע. וכתב בערוה"ש, שאפי' סרקו מערב יו"ט, מ"מ צריך סירוק חדש.

והמעם שהתירו לסרק את הסוס, כתב רבינו יהונתן

מהו לתקן פרסות של סוסים בחולו של מועד בניגרי ברזל, דכי נודמן לו דרך בחולו של מועד, י"ל דהוי כדבר האבד ומותר ע"י אומן נכרי לצורך המועד, וכולהו מותר במקום שנהגו. ע"כ. וצ"יין לדבריו בחזו"ע (עמ' קעה) לגבי ניקוי המכונית. ועיין].

ואמנם בקרן אורה (מו"ק י): הביא מ"ש הר"ן (ד' מדפה"ד) בשם הרמב"ן שלא התירו בכלהו אלא מעשה הדיוט, וכתב ולי הדבר צ"ע, כיון דלא הוזכר זאת בש"ס, ומגג ומרפסת אין ראייה, דהתם בנין הוא, ולא עדיף מתפירת בגד דבעינן מעשה הדיוט או אומן ע"י שינוי, אבל כל הני

(ב) כ"כ הרמב"ם (פ"ח הט"ו), והסמ"ג, שמותר לסרוק הסוס כדי לייפותו. והוא פשוט במו"ק (י): [ב"ן]. והנה רש"י (על הרי"ף, וכ"ה במאירי בשמו) פי' דהיינו קרצוף. והתוס' שם כתבו דאינו נראה, דקי"ל (ביצה כג.) דבין קירוד ובין קרצוף שרי אפי' ביו"ט, לר"ש דדבר שאינו מתכוין מותר, וקי"ל כוותיה. אלא ענין אחר הוא. ע"כ. והגרע"א בגה"ש כתב, שלגי' הרי"ף והרא"ש והערן, "רב" שרי לסרוקי סוסיא, לא קשיא מידי, דרב לשטתיה (שבת כב.) דס"ל כר' יהודה דדבר שא"מ אסור, הילכך לא שרי אלא בחוה"מ. וכ"כ בנחל אשכול (ח"ב עמ' קמז). ולכאור' גם לפי מאי דגרסינן הכא "רבא", י"ל לפי מ"ש התוס' ר"ד (שבת קמא). וז"ל: "דילמא אתי לאשוויי גומות, כל הלכות אלה שאמרו רבא הווי כר' יהודה, משום דס"ל כוותיה, כדאמר לקמן בפרק נוטל, ואין הלכה כמותו, דקי"ל כר' שמעון. ע"כ. אלא דלפי מ"ש ה"ה (שבת פ"א ה"ז) דלמ"ד דבר שאינו מתכוין חייב, כר' יהודה, כ"ש דס"ל דמשא"צ לגופה חייב. ע"ש. והרי תלמוד ערוך בדינו (שבת קמא): דרבא ס"ל דמלשא"צ לגופה פטור. ובע"כ דס"ל דדבר שאינו מתכוין מותר, ובלא"ה הרי בביצה (כג.) איתא, אמר רבא אמר רב נחמן ואמרי לה אמר רב נחמן לחודיה הלכה כר' שמעון דדבר שאינו מתכוין מותר, שהרי ראב"ע מודה לו, כדתנן מקרדין את הבהמה ביו"ט. ע"ש. הא

ג. מותר לנקות ולשטוף את המכונית בחול המועד אם נתלכלכה הרבה, וכאשר אין טירחא יתירה בדבר. וכן יש להתיר שטיפת רכב באופן שהרכב נכנס מצד אחד ויוצא נקי מצד שני בלי טירחא יתירה של בני אדם, וכל שכן כשעושה כן על ידי גוי העובד שם. ג.

ד. מותר לרכב על גבי בהמה בחול המועד אפילו שנוסע מעיר לעיר, ואפילו חוץ לתחום של י"ב מיל מותר בחול המועד (ע' מו"ק יב. ובאר"ח הל' חול המועד אות ד). ד.

ה. מותר לרכב על אופניים בחול המועד בין לקטנים ובין לגדולים, ואפילו שרוכב עליהם סתם ללא צורך. אבל אם צריך לתקנם, מותר לתקנם רק אם יש בהם קצת צורך למועד כגון לטייל או לשמחה של הקטן, ורק תיקון שאין צריך מלאכת אומן. וגם שלא הניח את התיקון בכוונה כדי לתקנו במועד. ה.

ג) הנה יש שכתבו לדון לאסור שטיפת רכב, לפי הטעם שיש בזה תועלת לסוס, שטעם זה לא שייך ברכב (ע' בשו"ת באר משה ח"ו סי' נו, ובס' חוה"מ"כ פ"ה סמ"ד). אך לדינא יש להקל בזה, ולו יהי ספק בטעם ההיתר, הרי קי"ל דמלאכת חוה"מ מדרבנן. ובחזו"ע כתב לדינא שמותר לנקות המכונית וליפותה, כשאין טירחא יתירה בדבר. ועיין בס' תקלו"ו (ס"ב). ובספר פרדס הגדול (סי' קנב). ע"ש.

מלוניל (דף ד. מדפה"ר), לסרוקי סוסיא, כמין מקרצפין במגריפה של ברזל שיש לה שיניים יש מהן דקין ויש מהן גסין ועושיין חבורות, ואף שהוא טורח הרבה שרי, כיון דיש תענוג לסוס בו, או שנראה יותר יפה, ואם רצה למכרו מוכרו בדמים יקרים. ובערוה"ש כתב, מותר לסרוק הסוס כדי לייפותו וזהו תענוג לו. והמשנ"ב (סק"ב) כתב שברמב"ם משמע שסירוק הסוס הוא בכלל צרכי רכיבה.

מותר לרכב על גבי בהמה בחול המועד

אני את העצלנים שאין יוצאים מבתיהם ברגל. [וע"ע מ"ש במועו"ז (ח"ד סי' שב) בשם הגר"א שיש להמנע מטילים בחוה"מ]. ויש שכתבו בשם הגר"א שאין לצאת לטילים בחוה"מ, כיון שלא יוכל לקיים סעודת חוה"מ כפי הדין, משום שצריך לאכול את הסעודות באופן מכובד ולא אכילת עראי. ע"כ. אולם אם יש לו תענוג בכך, נראה שאין בזה איסור.

ד) הנה לגבי חוה"מ סוכות כתב בחזו"ע (סוכה) שעדיף להמנע מטילים בחוה"מ, ולהקדיש זמנו ללימוד תורה, וכמבואר בירושלמי (מו"ק פ"ב ה"ג), כלום אסרו לעשות מלאכה בחוה"מ אלא כדי שיהיו אוכלים ושותים ועוסקים בתורה (והובא בתוס' חגיגה יח. ובארחות חיים הל' יו"ט אות לד, ובכלבו ס"ס ט). ולא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא לעסוק בתורה (ירושלמי פט"ו דשבת ה"ג). ועל כיו"ב אמר רבי אליעזר (בסוכה כז): משבח

דין רכיבה על אופניים - ותיקון צרכי רכיבתם בחול המועד

מ"ש בזה בשש"כ (פרק טו הערה רכד). ובס' אשרי האיש (ח"ג עמ' טט). ולגבי תיקון אופניים, הנה מבואר בש"ע (רי"ס תקלו) שאם נצרך לרכיבה זו קצת במועד, כגון לצורך טיול ולא לחנם, מותר לתקן, אם לא נסה ללכת ברגליו, ולא כיוון מלאכתו במועד.

ח) הנה רכיבה על אופניים קילא מרכיבה ע"ג בהמה, שהרי אפי' בשבת רבים מתירים, רק שנתפשט בכל ישראל להחמיר בזה, מכמה טעמים. וזה לא שייך בחוה"מ. ולכן גם לדעת התוס' שאסור לרכב ע"ג בהמה בחנם שלא לצורך קצת כגון טיול, אפשר שכאן מודים להיתר. ועיין

ו. אסור לגזוז את צאנו בחול המועד. (1)

ז. מותר להקזו דם מהבהמה בחול המועד, ואין מונעין ממנה כל רפואה, אפילו אם יש בה מלאכה. (2)

האופניים במעשה תיקון הצריך מעשה אומן, יצטרך להפסיד ממון, יש להקל. וכתבנו בזה לגבי תיקון הרכב במלאכת אומן, במקום מניעת הפסד. ע"ש.

(ו) כ"ב בחיי אדם (כלל קט סי' א). והובא בחזו"ע. ויש מי שכתב להתיר בזה במקום צער בעלי חיים, במקומות חמים שיש בזה צער גדול לבהמה מריבוי הצמר. (ע' חכו ממתקים עמ' 10).

ובס' חוט שני (עמ' רי) כתב, שאסור לתקן אפני ילדים אפ"י במעשה הדיוט, כיון שאין בהם צורך המועד, שאינם רוכבים עליו כדי להגיע למקום רחוק, אלא רק לתנוג. ע"כ. וזה אינו, שהרי הילדים שמחים בו ומתענגים בו, ולא גרע מהנצרך לרכב על סוס לטייל במועד, שמותר לעשות כל צרכי רכיבה.

ואם רוכב על האופניים ממקום למקום במקום לנסוע באוטובוסים, ואם לא יתקן את

אין מרביעין בהמה במועד, אבל מקיזין לה דם ואין מונעין ממנה כל רפואה

ומיהו מהתוספתא מבוואר, דדוקא חמורה שתבעה וכו' אבל לא שאר בהמות, וק"ק על מרן דמייתי בדברי ר' יהודה בהמה שתבעה, דהרי בש"ס גרסינן חמורה שתבעה, וכ"כ בהג"א, ויש הפרש בין חמורה לשאר בהמות. וכ"כ ה"ה (הל' יר"ט פ"ח ה"ט"ו) דר' יהודה מחלק בין בהמה לבהמה. וכן דקדק בא"ר (אות ג) על מרן מנוסחת הש"ס והג"א. ושם כתב הרב הנז', דהאגודה והנ"י פסקו להדיא כר' יהודה דמותר בחמורה, דהוי דבר האבד, ומשמע דס"ל דת"ק לא פליג אר' יהודה, דר' יהודה מיירי בחמורה דוקא, ות"ק מיירי בשאר בהמות דלא שייך בהן שיצטנן, ולא הוי דבר האבד, עכ"ל.

וטפי נ"ל לומר כדאמרן, דת"ק לא איירי בתבעה כל עיקר, ומשו"ה השוה את מדותיו דאין מרביעין בהמה, סתם, וחמורה בכלל. ור' יהודה חידש דאם תבעה והיא חמורה, מרביעין. ות"ק לא איירי בהא. ומדברי הנ"י אין ראיה כלל, ונראה שהיה גורס ברי"ף הברייתא כצורתה, וא"כ ק"ק על מרן שהחליט דהרי"ף לא הזכיר דברי ר' יהודה. ובאר"ח (הל' חוה"מ אות כט) כתב, אין מרביעין בהמה במועד אלא חמורתה מפני שלא תצטנן. ע"כ. הרי שפסק כר' יהודה דחמורה אשתני שמא תצטנן. וק"ק על מרן בב"י דנחית לדחות דברי הג"א דמשמע מינייהו דהלכה כר' יהודה דלא פסק בהדיא רק מדמייתי ליה, ולא

(ז) במו"ק (י: תניא (תוספתא מו"ק פ"ב ה"א), מקיזין דם לבהמה, ואין מונעין רפואה לבהמה בחולו של מועד. וכתבו התוס' (ד"ה ואין) דאפ"י רפואה שיש בה מלאכה שרי.

ושם (יב.) איתא, דאין מרביעין אותה. ופירש רש"י, משום דעביד מלאכה בחוה"מ. כלומר, שהוא טורח בדבר שאינו לצורך המועד ואינו דבר האבד. ואע"ג דרבי יהודה פליג ואמר בהמה שתבעה מרביעין עליה זכר בשביל שלא תצטנן, הרי"ף (ה: והרא"ש (ס"י יא) לא הזכירו אלא דברי ת"ק בלבד, וכ"פ הרמב"ם (שם). ודלא כדמשמע מדברי הגהות אשיר"י (ס"י יא) בשם האו"ז דהלכה כרבי יהודה.

וכתב בברכ"י (תקלו, א) שאפשר שטעמו של האו"ז, ע"פ התוספתא (מו"ק פ"ב ה"ו) בהמה שתבעה את הזכר אין מרביעין אותה, אבל מורידין אותה לבקרות. חמורה שתובעת את הזכר מרביעין אותה בשביל שלא תצטנן, ושאר כל בהמות מורידין אותה לבקרות ואין מרביעין במועד. ע"כ. הרי דתני להא דחמורה שתבעה בסתמא בלי מח', ולכן אפשר שהאו"ז סבר דהגם דבכריתא דבתלמודין מתניא בשם ר' יהודה, ת"ק לא פליג בהא, דהוא לא איירי בתבעה. וש"פ לא חשו לתוספתא, כיון דבתלמודין מתניא בלשון ר' יהודה אומר, דפשוטו הוי פלוגתא.

ח. אין מושיבין תרנגולת על הביצים לגדל אפרוחים, בחול המועד. ואם הושיבה קודם המועד, וברחה מעליהם, יכול להחזירה, והוא שיהיה בתוך ג' ימים לבריחה. (ח)

והא"ר כתב דיש להקל כהג"ה. ואנא דאמרי דמאחר דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור ורבינו ירוחם (נ"ד ח"ה) והכלבו (סי"ט) ומרן פסקו כסברת ת"ק, הכי נקטי'. עכ"ד החיד"א. והביאו המשנ"ב בקצרה.

הזכיר דברי ארחות חיים שמחלק בהדיא בין חמורה לאינך. ועל הארחות חיים ק"ק, דאף ר' יהודה לא אמרה אלא בתבעה, אבל מסתמא אין מרביעין, כמבואר בש"ס ובתוספתא, ומדבריו משמע דבכל אופן מרביעין חמורה.

אין מושיבין תרנגולת על הביצים לגדל אפרוחים בחול המועד

ברחה במועד מחזירין אותה למקומה, זהו דוקא אחר ג' ימים לשיבתה (וכבר הונא). ומאחר שכתב דבמתה אין מושיבין אחרת, דהוי טירחא יתירא, ממילא משמע דבברחה אחר ג' למרדה אין מחזירין, כיון דטירחא יתירא הוא.

ב. שהרמב"ם מפרש אחר ג' פרח צימרא מינה, פי', הלך לו החום, ואפי' אם תחזור ותשב על אותם ביצים שוב לא יועיל. וכיון דהוי טירחא שלא לצורך, אין מחזירין. ולא הוצרך הרמב"ם לכותבו, כיון דבלא"ה אין אדם שיעשה כך מאחר שאין בזה שום תועלת.

ג. ועוד יש ליישב, דמה שנקט הרמב"ם ג' ימים, קאי נמי להיכא דמתה ובא להושיב אחרת תחתיה ב"ד, דדוקא אחר ג' ימים לשיבתה מושיב אחרת תחתיה. [ונסובר שיש טורה יותר להושיב אחרת תחתיה כשמתה, מלהושיב שובכין בתחלה]. ואחר ג' לשיבתה שיש הפסד, התירו רק ב"ד ולא במועד.

ד. אמנם הנה הרי"ף (דף יח.) כתב המשנה כצורתה בלבד. ואפשר משום שפוסק כר' אמי, ומפרש שר' אמי התיר גם כשיש תרתי לריעותא, שהוא תוך ג' לשיבתה ואחר ג' למרדה. ולכן כתב המשנה לבד, וממילא משמע דבכל גונא שרי. ולפי"ז צ"ל שלר' אמי אין צורך לדחוק ולומר דמתני' קאי בחוה"מ, אלא הכל קאי על י"ד בניסן. ומעתה י"ל שהרמב"ם ג"כ מפרש דר' אמי מתיר אף בתרתי לריעותא, ופוסק כמותו. ולכן כתב בסתם שאם ברחו במועד מעל הביצים מחזירין אותה למקומה. אך בזה חולק על הרי"ף, דס"ל דמתני' מיירי גם לגבי חוה"מ.

(ח) בפסחים (נה:). מבואר לאסור להחזיר התרנגולת לאחר ג' ימים למרדה, משום דכבר פרח חמימותה מינה. ולפי שיש בזה טורח גדול להחזירה. ולדעת רב הונא האיטור הוא רק אחר ג' ימים לשיבתה, שאז יפסדו לגמרי (שכבר נשתנו, ואם לא תחזור אינן ראויים לאכילה. משא"כ תוך ג', שמוכרן בזול למי שדעתו יפה). אך לרב אמי מותר להחזירה אפי' תוך ג' ימים לשיבתה, דס"ל שחששו גם להפסד מועט.

וכתב הרא"ש, נראה דר' אמי מודה אחר ג' ימים למרדה, דאין מחזירין. ויש פוסקים כרב הונא לחומרא, אבל למאי דפסיק ר"ת וריב"א דאיסור מלאכה בחוה"מ דרבנן, א"כ אזלינן ביה לקולא. [ומה שאמרו, מתה מושיבין אחרת תחתיה, ברמב"ם (הל' יו"ט פ"ח הכ"א), ורש"י (שם) נראה דקאי על ערב פסח. אבל בחוה"מ, אסור, כיון דנפיש טרחא]. **והרמב"ם** (שם) כתב דין זה בסתם, וז"ל: תרנגולת שישבה על הביצים ג' ימים או יותר, ומתה, מושיבין אחרת תחתיה בארבעה עשר כדי שלא יפסדו הביצים, ובמועד אין מושיבין, אבל אם ברחו במועד מעל הביצים, מחזירין אותה למקומה. ע"כ. ומשמע שמחזירין אותה אפי' תוך ג' ימים לשיבתה ואחר ג' ימים למרדה. ועוד דמשמע מדבריו שאפי' אם מתה אחר ג' ימים לשיבתה, במועד אין מושיבין אחרת תחתיה, ואמאי והא איכא פסידא.

וכתב מרן הב"י כמה תירוצים בזה:

א. שהרמב"ם סובר דבמתה אפי' תוך ג' לשיבתה מושיבין אחרת ב"ד, ובמועד אפי' ישבה ג' ימים, אין מושיבין. וממילא ש"מ דמ"ש שאם

סימן תקלו - דין מלאכת האבד בחול המועד

א. דבר האבד שאם לא יעשהו בחול המועד יבוא לידי הפסד, מותר לעשותו בחול המועד בלי שינוי [ובלבד שלא יהיה בעשייתו טירחה יתירה]. ואפילו בהפסד מועט יש להקל, ואפילו אם הדבר אצלו בספק אם יבא לידי הפסד, או שמא לא יבוא לידי הפסד, מותר לעשותו בחול המועד. ואם הסחורה שווה עתה הרבה, ואחר המועד תזול, נחשב כהפסד מן הקרן ומותר למוכרה בחול המועד. [ראה להלן סימן תקלט. ועיין בחזון איש (סי' קלה מ"ק י: בד"ה ובדבר האבד)]. ויש אומרים שמותר להתחיל במלאכה בערב החג, באופן שבימי חוה"מ יהיה מצב של דבר האבד, ולכן מי שהתחייב לסיים עבודה מסויימת עד ערב החג, ולא הספיק לסיימה, יכול להשלים אותה בחוה"מ, כדי שלא ייקנס על כל יום של איחור. וכן סופר סת"ם שהתחייב לסיים ס"ת עד שבועות, ונתעכב, וכעת רואה בבירור שאם לא יכתוב בחוה"מ פסח לא יוכל לסיים את כתיבת הס"ת עד שבועות [גם ע"י סיוע], ויהא קפידא גדולה ומחלוקת, וגם יפסיד הרבה מן הכסף, יש אומרים שמותר לו בכה"ג לכתוב בחוה"מ. וכן מי שהתחיל בשיעורי נהיגה קודם החג, ואם לא ימשיך השיעורים בימי החג עלול להפסיד את כל מה שלמד עד היום, יש אומרים שמותר לו להמשיך בלימוד השיעורים בחוה"מ, דהוי דבר האבד. וכן אם יש לו מיד אחרי החג מבחן נהיגה ורוצה להתכונן כראוי בחוה"מ לבל יכשל, מותר לו ללמוד שיעורי הנהיגה בחוה"מ, כדי שלא ייגרם לו הפסד כספי בתשלום השיעורים הבאים. וראוי שיעשה שאלת חכם בכל מקרה לגופו. (א)

דבר האבד מותר בחוה"מ אף בלי שינוי, ובלבד שאין טירחה יתירה

מותר. וכתבו התוס', דדבר האבד היינו שאם לא ימכור יפסיד מן הקרן, אבל אם לא יפסיד מן הקרן אלא שלא ירויח כ"כ אסור. וכדבריהם מפורש בירושלמי (פ"ב ה"ג), א"ר יוסי בר בון, אין ידע דאי לא מזבין והוא פחת מן קרנא יזבן, ואי לאו לא יזבן. וכ"כ הרא"ש, ונסתייע מן הירושלמי. והוסיף, שאם ימכור יהיו לו מעות בריוח ויוציא יותר לשמחת יו"ט שרי, כדמוכח בירושלמי שם, ר' יונה הו"ל ספרים, אתי שאיל לרב הונא, מהו למזבניהו במועדא, א"ל שרי אי מחדי את במועדא ושתי קונדיטון, התיר לו למכור כדי שישמח במועד וישתה יין קונדיטון. ואילו לא היה לו מעות בריוח לא היה שותהו. וכ"כ המאירי (מ"ק שם).

וב"פ מרן בש"ע (סי' תקלט ס"ד), אם יש לו סחורה שאם לא ימכרנה עתה תזול ולא יפסיד

(א) כן מוכח מדברי מרן בש"ע (סי' תקלו ס"ד) שהתיר להחזיר תרנגולת על הביצים, אפי' לא ישבה עליהם ג' ימים, דהוי הפסד מועט. וכמבואר בפסחים (נה:). ועיין בטור וב"י שם. וכן פסקו האחרונים. וע"ע בשו"ת צפחת בדבש (סי' מו דקכ"ו ע"ג). [ולכאור' ההיתר של הפסד מועט, הוא לכל אדם. ואפי' לגבי עשיר. אמנם צ"ע כאשר בכל ימות השנה אינו מקפיד ע"ז, אם ג"כ שרי. דאמאי יטרח במועד בדבר שלא היה טורח בו בשאר ימות השנה. ובזה"ז הדבר מצוי שאין מקפידין על הפסד מועט. ובפרט הפסד מועט ממש. וצ"ע]. וז"ל הארחות חיים (חוה"מ אות א) לגבי דבר האבד, "עושה או אפי' אחרים עושין אותה לו בשכר, אבל ישתדל להקל הטורח כפי האפשר".

ובמו"ק (י:), איתא, אמר רבא פרקמטיא כל שהוא אסור, אמר ר' יוסי בר אבין ובדבר האבד

אלא במופלג בעשירות, הלא"ה האידנא חשיב הכל כדי חייו, כמ"ש כיו"ב התוס' (ב"מ ע:): גבי הלואה ברבית לעכור"ם, שכיון שיש עלינו מס מלך ושרים חשיב הכל כדי חייו. ע"ש. וכן הסכים הרב א"ר. והגם שהרב נהר שלום כתב לפקפק ע"ז, והביאו ג"כ בביאה"ל שם, מ"מ הו"ל פלוגתא בדרבנן ולקולא. וכן נראה דעת הפמ"ג (במש"ז סק"ב). וכ"פ הערוה"ש שבזה"ז אפי' עשיר אינו בגדר זה, שהכל נחשב כדי חייו, ורק במופלג בעשירות יש להחמיר. ע"ש. ועיקר. [מאור ישראל שם].

מהקרן, אסור למכרה. ומ"מ אם הוא בענין שאם ימכרנה עתה יהיו לו מעות בריוח ויוציא יותר לשמחת יו"ט, מותר למכור. אלא שסיים, ונראה לי שלא התירו בזה אלא למי שיש לו מעות מועטים וחס עליהם מלהוציא כ"כ לשמחת החג, ואילו היה לו מעות בריוח היה מוציא יותר, אבל מי שיש לו מעות בריוח להוציא לשמחת החג, אך אין בדעתו להוציא כ"כ, לא נתיר לו למכור כדי שיוציא יותר.

אולם הט"ז (שם סק"ב) כתב, נ"ל שלא אסר הרב

דין ספק דבר האבד בחול המועד

להכניסם בצינעא, לפי שאין ההפסד ודאי, אלא חשש הוא "שמא" יגנבו. ע"ש. וידוע שאף הרמב"ן ס"ל שעיקר איסור מלאכה בחוה"מ הוא מה"ת. ומוכח מכ"ז דלכו"ע כל שיש חשש קרוב שיבא להפסד, התירו כדין דבר האבד. וכ"כ הרב טהרת המים בשירי טהרה (מע' ח אות כו), אודות מי שיש לו סחורה, ואם ימכרנה מיד בחוה"מ, עליו לשלם למוכס ב' פרוטות, ואם ימכרנה לאחר המועד שמא יצטרך לשלם ד' פרוטות, דהוי דבר האבד, ומותר למוכרה בחוה"מ, שגם ספק דבר האבד מותר, וכמ"ש מהרשד"ם (סי' כז). ע"כ.

ועיין בחזון איש (א"ח ס"ס קלד) שכתב, ספק דבר האבד הוי כדבר האבד ודאי, כיון ששקדו חכמים לחוס על ממונם של ישראל. ע"ש.

וע"ע בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' י) שהעלה להלכה דלכו"ע יש להקל בספק דבר האבד. ונסתייע מדברי רבו מהר"ם שיק (יו"ד סי' שעו). וכ"כ בשו"ת כתב סופר (ס"ס קב), ובנשמת אדם (כלל קה סי' א), ובשו"ת זכרון יהודה (סי' קמח), ובכה"ח (סי' תקלו סק"ב).

ובשו"ת מהרש"ג שם (ח"ב סי' י בד"ה וכיון) מתבאר עוד דס"ל שאפי' אם ע"פ הרוב לא יהיה הפסד בדבר, רק על צד המיעוט יהיה הפסד, נחשב דבר האבד להתירו בחוה"מ וכו'. ע"ש. ולכא"ל לא משמע כן ממ"ש מרן הב"י (סי' תקלט), דס"ל להרא"ש שכל שיש יום השוק בכל שבוע, נמצא שאין כאן הפסד, שאם לא מכרו ביום השוק של שבוע זה ימכרנו ביום השוק של שבוע הבא, ומפני

ולגבי ספק דבר האבד, הנה המאירי (מ"ק יב:) כתב, וז"ל: מכניס אדם פירותיו מן הגנות ומן הפרדסים מפני הגנבים, הכוונה לבאר שסתם מלאכה במועד אע"פ שאין פסידתה ברורה לו, הואיל והדבר קרוב לבוא לידי כך, עושה בצינעא, ומ"מ אם א"א לו בצינעא, עושה כמו שאפשר לו. ע"כ. וכ"כ עוד המאירי (מ"ק יט.), שמלאכת דבר האבד, או חשש אבד, מותרת במועד. וכן פסקו בשו"ת מהרש"ך (ח"א סי' קיג), והמג"א, וא"ר (ר"ס תקלז).

ואף שבמחה"ש ובפמ"ג כתבו דלמ"ד מלאכת חוה"מ דאורייתא יש להחמיר בספיקו. אינו מוכרח, שהרי במשנה (מ"ק יח:) שנינו, ואלו כותבים במועד, דייתיקי מתנה ושוברים ופרוזבולין שטרי חליצה ומיאונים. וכתבו התוס', דה"ט משום דכל הני חשיבי דבר האבד, "דשמא" ימות הנותן או העדים, או ילכו למדינת הים. וכ"כ הריטב"א שם. אף שהריטב"א עצמו (במו"ק ב.) כתב שהעיקר כדעת הרמב"ן שאיסור מלאכה בחוה"מ מדאורייתא. וכן העיר בביאה"ל. גם הרשב"א (ח"ג סי' רעג. הובא בב"י סי' תקמה) כתב, שמותר לכתוב חשבונות שבינו לבין אחרים, משום דהוי דבר האבד, "שמא" ישכח החשבון. אע"פ שהרשב"א סובר שאיסור מלאכה בחוה"מ הוא מה"ת.

וע"ע להרמב"ם (פ"ז מהלכות יו"ט ה"ג) שפסק, מכניס אדם פירותיו מפני הגנבים, ובלבד שיכניסם בצינעא. וכתב ה"ה בשם הרמב"ן, שמה שהצריכו

נחשב בגדר דבר האבד לענין מלאכת חוה"מ, וכל מקום שאם ימנע מלעשות במועד דבר שהוא מעשה הדיוט, יצטרך אח"כ לאבד זמן בימי החול, נחשב לדבר האבד (שם בעמ' שה).

ורב"ר שלא היה יכול לעשות מערב החג, ועתה בחוה"מ אם לא יעשה מלאכה במפעל שלו יפסיד סכום גדול, מסתבר שנחשב כהפסד מרובה. [הגר"מ פיינשטיין. בנתיבות ההלכה ל"ה עמ' רלא].

וכתב בשש"כ (פרק טז), שמבואר בש"ע (סי' תקל"ז ס"א) שמותר לעשות מעשה אפי' בערב החג, הגם שיודע שכתוצאה ממנו יצטרך לעבוד בחוה"מ במלאכת דבר האבד, ולכן מותר לזרוע לפני החג ולהשקות את השטח הזרוע הגם שיודע שהזרעים ינבטו ושוב יצטרך להשקותם במועד, וכן ביציקת בטון בערב החג שיצטרך להשקות את היציקה בחוה"מ. והגרש"ז אויערבך העיר ע"ז, שאם יוכל לדחות את הזריעה או היציקה עד לאחר המועד בלי שום הפסד, יש לאסור, משום דחשיב כמכוון מלאכתו למועד, וכמ"ש בגיטין (מד: רש"י ד"ה ואם תמצא לומר), דכיון שצמצם להתחיל בה סמוך למועד שאם לא יגמרנה במועד יהא דבר האבד, ה"ז נחשב ככיוון מלאכתו במועד, ע"ש. וא"כ ודאי מסתבר שאם יודע שיכול להניחה עד לאחר המועד, חייב לעשות כן אע"פ שלא כיוון לצמצם, ולא שרי אלא בכה"ג שמותר לקנות ענבים, מפני שלא ימצא לאחר המועד, דבכה"ג שרי אח"כ גם לסוחטם, ובפרט שאף בזה הגרע"א (סי' תקל"ג ס"ג) נוטה להחמיר. וע"ע בזה לקמן.

התחיל מלאכה בדבר האבד עד היכן יכול להמשיך. בהגהות רע"א (סי' תקל"ז ס"א) הביא מהדרכי משה בשם רבינו ירוחם (ג"ד ח"ה) שכיון שהתחיל לעשות מלאכת דבר האבד שהתירו לעשותה בחוה"מ, יעשה כל המלאכה מכל וכל ויגמור אותה. והעיר ע"ז, מהב"י (סי' תקל"ז), שלדעת הרמב"ם כל שאפשר לעשותו בשינוי ויהיה טוב ממש בלא הפסד כמו בלא שינוי צריך לשנות, ועיין מג"א סקט"ז. ובדעת רבינו ירוחם כתב הגרש"ז אויערבך (שש"כ פס"ז הערה כ"ט), די"ל דדוקא באותו החפץ עצמו מותר לעשות, כמו טענית קורה שניה על אותם הזיתים, דריש פרק

ספק שמא לא ימכרנו כ"כ ביוקר, לא שרינן ליה למוכרו במועד, שהרי אפשר שביום השוק הבא ימכרנו ג"כ ביוקר. ע"כ. ויש לדחות, דשאני התם דהוי העברת הריוח, שלדעת הרא"ש מותר. אבל בהפסד מן הקרן י"ל שאף בספק כל שהוא יש להתיר. ואכן בביאה"ל (ר"ס תקלז) כתב לחלק כן. וע"ש. וע"ע למהרש"ם בספר ארחות חיים (סי' תקלז סק"ד). ובשו"ת זב"צ (ח"ג סי' כ"ב ד"ה ותו). ודו"ק. [ילקו"י מועדים עמ' תקו. חזו"ע יו"ט עמ' קעג].

גם בחזו"ע (הל' אבילות), הביא מ"ש בחכמת אדם (כלל קסד ס"ד) שאף שהמג"א (סי' תקלז סק"א) כתב להתיר ספק דבר האבד לגבי חוה"מ, מ"מ בנשמת אדם (סי' קו סק"א) כתבתי, שאין הדבר מוסכם. ומה שדחה בביאה"ל, שדברי הב"י מירי כשאין ההפסד מצוי כ"כ, שיכול להיות שבשבוע הבא יהיה ביוקר. [וע"ע להמהרש"ם בדעת תורה (סי' תקלג ס"ה), שכתב, שאף מרן הב"י מודה דספק דבר האבד מותר, ורק בספק העברת ריוח ס"ל דאסור. ע"ש]. וכתב שלפ"ד הביה"ל יש להשיב קצת על מ"ש מהרש"ג הנ"ל שאפי' אם רק על צד המיעוט יהיה הפסד, חשיב דבר האבד, ומותר. ע"ש. ועכ"פ אם החשש שיבא לידי הפסד מצוי, אע"פ שהוא ספק שקול, יש להקל. וכמ"ש בביאה"ל (ר"ס תקלט) הנ"ל, שאפי' למ"ד שעיקר איסור מלאכה בחוה"מ הוא מה"ת, אם החשש שיפסיד הוא מצוי יש להקל.

ולכא'ו' כן מוכח מ"ש מרן הש"ע ממה שכתב (סי' תקלח סעי' ב') בזה"ל: מותר להכניס פירותיו מפני הגנבים אם אינם במקום המשתמר. ע"כ. והרי אינו בטוח שיגנבו הסחורה ואפ"ה התיר הש"ע להכניס הסחורה. אלמא דספק דבר האבד מותר בחוה"מ. וע"ע בש"ע בסי' תקלג שכתב לגבי פירות שחושש שמא יתליעו שמותר לכבשם במועד. ומשמע דספק דבר האבד מותר. וי"ל דהפסד ממה שיש לו שאני.

אנידת זמן אם נחשב בכלל דבר האבד, ודעת הגר"מ פיינשטיין שאסור לעשות מלאכה בחוה"מ אפי' אם יגרם לו מחמת כן ביטול תורה, שזה לא נקרא בכלל דבר האבד (בנתיבות ההלכה יו"ט חוה"מ עמ' רלו). אך הגר"ח"פ שיינברג השיב, שזמן

הראב"ד, דאע"פ שהפועלי' הדורכים אינו אצלם דבר האבד, ויש להם מה שיאכלו, מותר משום אבידה דבעל הבית וכו'. והארכנו בזה בספרינו שכל היכא שיש לבעה"ב דבר האבד, יכול לשכור פועלים שיעשו מלאכתו אף שיש להם מה יאכלו, כיון שאצלו הוי דבר האבד והם שלוחים שלו. ע"ש.

ולכאן' כאשר מתירים מלאכה בדבר האבד, בני"ד אי נימא שנהיגה הויא בכלל מלאכה, הרי אינו בטוח שבוודאות יצלח המבחן, ואולי כל מה שהותרה המלאכה בחוה"מ דוקא היכא שבוודאות יציל את הדבר האבד, ולא כאשר הדבר בספק, ומהיכא תיית להקל בזה. אמנם גם בספק דבר האבד הותרה מלאכתו במועד, וה"ה הכא שיש להתיר המלאכה שלא יהא אלא ספק ושרי. נואין מקום לחלק בין אם המלאכה היא ספק דבר האבד, לבין אם הפעולה שיעשה אינו וודאי שתעזור, דחדא הוא].

עוד כתב בשו"ת מהרשד"ם (שס), דכל שיש בו הפסד א"צ שינוי. והיכא שאפי' שלא יתקן המנעול וכו' אין ההפס' ודאי, דשמא שלא יבואו, וגם כשיתקן אינו ודאי שלא יבואו וישברו המנעול, אלא שכ"ז הוא על הסתם, גם בני"ד דריעותא נראה קרוב ההפסד, ואף שהתיקון אינו ודאי מ"מ הוא תיקון אפשרי. עכת"ד.

ועי' במג"א (סי' תקלו ס"ק ג) לגבי הושבת תרנגולת על הביצים "הלכך חוששים שמא לא יועיל הושבת האחרת, ולפיכך אין טורחין מספק", ומשמע מדבריו דהיכא שאין הדבר בטוח שיועיל אסור לעשותו בחוה"מ, מ"מ המג"א גופיה בריש סימן תקלו כתב, שאף ספק בדבר האבד מותר לעשותו בחוה"מ. וכבר עמד בסתירה זו הרעק"א שם, ועי' בחידושי המהרי"ו שם, ובשו"ת חקך ההלכה (ח"ב דף טז:) ובאחרונים, ובפרט די"ל שמלאכת הנהיגה היא חכמה ואינה מלאכה. ואכמ"ל.

ואף מלכתחילה שמתחיל את השיעורים קודם החג ויודע שע"י כך יגיע מצב שיצטרך לעשות השיעורים גם במשך ימי החג, שיהיה בגדר דבר האבד, אין למונעו מלהתחיל בעשיית השיעורים עד לאחר החג, דכיון שמתחיל בהיתר

מי שהפך, אבל לא נאמר דמכיון שמוותר לו לקטוף פירות מעץ אחד מחשש שמא יגנבו, שוב יהא מותר לו לקטוף פירות גם מעצים אחרים שעל ידו שאין בהם חשש גניבה, וכן משמע בכה"ח (סי' תקלו ס"ק ע"ב). וכן מבואר בפסקי ריא"ז ועוד ראשונים, דלא שרי לגמ'

ור רק אם יש עכ"פ הפסד קטן, וגם מוכח הכי בתוס' (מ"ק יא: ד"ה ר' יהודה) שכתבו דר"י מיקל ומחמיר. ולכאן' תמוה, דהרי המשנה מייירי בחוה"מ וע"י עצמו, והברייתא מייירי באבילות וע"י אחרים. וע"כ דכוונתם דבמשנה (לגבי חוה"מ) מחמיר בהפסד קטן, ובאבילות מיקל בהפסד קטן. עכת"ד.

ויש לעיין במי שהתחייב לסיים עבודה מסויימת עד ערב החג, ולא הספיק, אם יכול להשלים אותה בחוה"מ, כדי שלא ייקנס על כל יום של איחור. וכן יל"ע לגבי סופר סת"ם שהתחייב לסיים ס"ת עד שבועות, ונתעכב, וכעת רואה בבירור שאם לא יכתוב בחוה"מ פסח, לא יוכל לסיים את כתיבת הס"ת עד שבועות [גם ע"י סיוע], ויהא קפידא גדולה ומחלוקת, וגם יפסיד הרבה מן הכסף. האם מותר לו בכה"ג לכתוב בחוה"מ. ויש מי שהביא בשם הגר"מ פיינשטיין חידוש, שמי שהתחייב לעבודה מסויימת, ואם לא יסיימה במועד, יאבד מאמינותו בעיני לקוחותיו, נחשב דבר האבד, ומותר לסיימה במועד.

וכן ה"ה במי שהתחיל בשיעורי נהיגה קודם החג, ואם לא ימשיך השיעורים בימי החג עלול להפסיד את כל מה שלמד עד היום, מותר לו להמשיך בלימוד השיעורים, והוי דבר האבד. וכן אם יש לו מיד אחרי החג מבחן נהיגה ורוצה להתכונן כראוי בחוה"מ לבל יכשל, מותר לו ללמוד שיעורי הנהיגה בחוה"מ, כדי שלא ייגרם לו הפסד כספי בתשלום השיעורים הבאים, והוי דבר האבד וכו'.

ואף דהוי דבר האבד אצל התלמיד בלבד, ולא אצל מלמד השיעור, מ"מ כתב המהרשד"ם (או"ח סי' כז) וז"ל: וא"ת תינח בעל הממון אבל אחר מנין לנו שיעשה מלאכה בשביל דבר זה, כבר כתב בב"י בשם רבינו ירוחם שכתב בשם

ב. מותר לעשות כל מלאכה על ידי פועל עני שאין לו מה לאכול. ואין מחייבים אותו למכור כלי בית שלו להתפרנס מהם בחג. וכן אין מחייבים אותו להשיג הלואה לצרכי החג, אפילו אפשר לו לעשות כן. ולא רק לצורך עצמו מותר לו לעשות מלאכה. אלא אפילו לצורך אשתו ובניו הקטנים, וכל שסמוכים על שולחנו נחשבים לקטנים לענין זה. ויש אומרים שזהו דוקא בכדי להשיג לחם ומים, אבל אם יש לו לחם ומים אפילו אין לו שאר צרכי החג די סיפוקו כדי לענג את החג, אינו רשאי לעשות מלאכה. ויש אומרים שאפילו אין לו לשאר צרכי החג נחשב כפועל עני שאין לו מה לאכול. וכן עיקר. ומכל מקום אין לעשות מלאכה על ידי פועל עני שאין לו מה לאכול אלא בצינעא, אבל בפרהסיא לא. ומיהו נראה שאם אי אפשר לו לעשות בצינעא מותר לו לעשות בפרהסיא. ואפילו אם עושה בפני גוים רבים מותר. ואפילו מלאכה שאין בה צורך המועד כלל מותר לעשותה על ידי פועל עני שאין לו מה לאכול, כדי שישתכר וירוויח לצורך המועד. (ב)

באופן שיצטרך להביאה בחוה"מ. נדהא אין מביאין כלים מבית האומן, ובפרט שאין בסחורה זו צורך למועד]. וכתב להתיר בזה דלא מצינו שאסרו להתחיל בשעת ההיתר כדי שלא יהיה מוכרח לגומרה במועד, דסו"ס א"א להניחה לאחר המועד וחשיב דבר האבר. וכ"כ בארחות חיים (ספיקנא בס"י תקלה סע"ה).

אף אם יגיע בחוה"מ מצב של דבר האבר שהיה צפוי מראש שרי להמשיכו.

וכן מבואר בשד"ח (מער' חוה"מ סק"ב), ושם נשאל שם במי שמעוניין לקנות סחורה קודם החג, והספינה עם הסחורה תגיע רק בערב החג באופן שיוכל לקחת הסחורה מהנמל רק בחוה"מ, אם מותר לו מלכתחילה להזמין הסחורה בערב החג

מותר לעשות כל מלאכה ע"י פועל עני שאין לו מה לאכול

רבינו ירוחם לא אמר אלא אם יש לו סחורה למכור, אבל כלי תשמישו לא.

ו**כתב** הנימוק"י וז"ל: כתבו בשם הרמ"ה, דהא דשרי הכא שכר פעולה למי שאין לו מה יאכל, ה"ט דכיון דאשתרי הלואה לצורך הלואה, אשתרי נמי שכר פעולה לצורך הסופר, אבל מידי אחרניא כגון לכתוב ספרים, אע"פ שאין לסופר מה יאכל אסור, אלא דוקא מידי דהוי לצורך המועד. ותמיהני, דשכר פעולה סתמא שרינן, וכדמוכח ממתני' וכו', הילכך יש להקל בכל מלאכה למי שאין לו מה יאכל. וכן דעתו. ע"כ.

וז"ל המאירי (עמ' עב), וכן הדין בכל מלאכה, שאע"פ שאינה לצורך המועד, ולא דבר האבר, מותרים לעשותה, כדי להמציא שכר לפועל ישראל שאין לו מה יאכל. ע"כ. וכן מבואר בסמ"ג (לאוין עה) להתיר אפי' במלאכה שאינה לצורך

(ב) במו"ק (יג). בעי רבא, שכר פעולה שאין לו מה יאכל מהו, ופשיט ליה אביי מדתנן (לקמן יח): אין כותבין שטרי חוב במועד, ואם אינו מאמינו, או שאין לו מה יאכל, ה"ז יכתוב, שאין לו מה יאכל לאתויי מאי, מאי לאו לאתויי שכר פעולה, שמע מינה. ע"כ. ופירש רש"י שאין לסופר מה יאכל, דשרי בחוה"מ. ואף שכתב רבינו ירוחם (נ"ד ח"ה) שאם יש לו מה שימכור, אסור לתת לו מלאכה לעשות כדי שירוויח ממה שיאכל. כתב מרן בב"י, שאין נראה כן מדברי הפוסקים, שהרי סתמו דבריהם ולא הזכירו שאין לו מה ימכור. וגם טעמא דמסתבר הוא, דאל"כ אטו איכפלו רבנן לאשמועינן האי דינא בגברא ערטילאי שאין לו מה למכור, ועוד דתימה אם חייבוהו חכמים למכור כלי תשמישו כדי שלא יעשה מלאכה, מה שלא חייבוהו למכור אם אין לו ר' זוז ורוצה ליטול לקט שכחה ופאה (ע' פאה פ"ח מ"ח), ושמא אף

נדחית מפני יו"ט, כגון שאין לו בשר ויין ליו"ט, ושמחת יו"ט הרי נדחית מפני ת"ח, שחכם שמת אין מועד בפני ת"ח, וכ"ש שנדחית מפני יתומים, שפסק הרמב"ם שיתום קודם לת"ח. ע"כ. העירו ע"ז שלא מצינו להתיר מלאכה במועד רק לגבי הפועל עצמו שיוכל להוציא לשמחת יו"ט.

ובילקו"י מועדים (עמ' תקט) נתבאר שמותר לאחר לעשות מלאכה כדי שיהיה לחבירו לשמחת החג, וכן עני שאין לו מה לאכול, והוא גבר לא יוצלח למלאכה, ורוצים לעזור לו, ואין באפשרות לעזור לו אלא ע"י שיעשו מלאכה ויתנו לו מהריוח, יש להתיר לעשות מלאכה בחוה"מ. [ובשש"כ (פס"ח הערה נ"ט) נסתפק בזה, אם מותר לעבוד עבור עני שאין לו מה לאכול וליתן לו את השכר].

פועל עני מותר לעשות מלאכה אף על פי שיכול למצוא הלואה

שינוי קצת, שיעשה רק חצי יום, משום דלא גרע כה"ג מדין פועל שאין לו מה יאכל שמותר לו לעשות מלאכה בחוה"מ אף שאינו דבר האבד, וה"ה כאן שפרנסת בניו הגדולים וחתניו שלומדים תורה, מוטלת עליו, אף שמן הדין אינו חייב לפרנסם ולכלכלם, וכל שעושה מלאכה לצורך פרנסתם הו"ל כפועל שאין לו מה יאכל, דשפיר דמי. וההרחה תהיה לצורך שמחת החג, יחד עם כל בני ביתו.

ויש לדון בשנים השותפים בעסק, ולאחד מהם יש דין של פועל עני ולכן נצרך לעבוד בחוה"מ, אם לחברו מותר ליהנות מהרווחים שעשה הפועל העני בחוה"מ. ונשאל בזה בשו"ת משפטים ישרים (ח"א סי' רלא) וכתב, דנראה דאין ליתן לו כלום, דדמי להא דאמרינן בש"ע (ח"מ סי' קע"ו בהגה) שותף שחלה או נאנס ולא עסק בשותפות, אין הדין שהאחד ירויח ויתן לו וכו'. והכא בחוה"מ כיון שאחד אסור לעשות מלאכה, כיון שיש לו מה יאכל, והאחר עני ושרי, הו"ל העשיר כחלה ונאנס. ונראה ג"כ לפסוק מזה לשני שותפין ואחד נתפס בעל כרחו ביום השבת לעבודת המלך למנות מעות ביום השבת, שאין מן הדין שירויח א' בשבת ויתן לאחר שלא חילל שבת, כיון שהאחד היה אנוס שלא לעשות.

המועד. וכ"כ בספר החינוך (מצוה שכג). ועוד ראשונים. וכ"כ האגודה (סי' כ).

ומרן הב"י (סי' תקמב) הביא דברי הנימוק"י הנ"ל, וכתב ע"ז, וכן נראה שהוא דעת כל הפוסקים שכל מלאכה שרינן ע"י פועל עני שאין לו מה יאכל. ע"כ. ונלצורך מצוה אפי' יש לו מה יאכל שרי, כמבואר בב"י סימן תקמ"ד]. וכן פסקו האחרונים. ומהם הרב חיי אדם (כלל קו סי' ט), ובמשא דרבותא (סי' תקמב), וברוח חיים פלאג'י. ועוד.

וי"א דמה שהתירו לעשות מלאכה כשאין לו מה יאכל הוא רק לצורך עצמו, אבל לא לעשות עבור אחרים שאין להם מה לאכול, וכן לא לעשות עבור ת"ח או יתומים. [ומ"ש במשך חכמה (דברים פרק כו), שמלאכת חוה"מ נדחית מפני תלמיד חכם, שהרי

ו"ל מרן אמו"ר בחזו"ע (הל' יו"ט): הנה בביאה"ל (סי' תקמב ס"ב) צידד שאם יוכל להשיג הלואה, אינו רשאי לעשות מלאכה, דלא עציבא דעתיה כ"כ בזה. ע"ש. [ועפ"ז השיב הגר"ש דבילצקי שכיום נתבטל ההיתר של פועל עני, כיון שתמיד יוכל למצוא חנות שתתן לו אוכל בהקפה (מבקשי המועד עמ' ה)]. אך נראה להלכה שיש להורות היתר בזה. ואין צורך ללוות מאחרים. וכמ"ש ג"כ בס' פרי האדמה (ח"ג דף יז:).

ו**כתב** הארחות חיים (הל' חוה"מ דף צא.), בשם רבינו אשר (מלוניל), שאל השואל, היאך ישראל שאין לו מה יאכל יוכל לעשות מלאכה בשביל ישראל חבירו, והשיב המשיב, שהלא תראה הכובסים והספרים עושים מלאכתם למי שבא ממדינת הים או ליוצא מבית האסורים, אע"פ שלהם אין צורך לכבס ולספר כלום. ע"כ. וכ"ה בכלבו (סי' ס).

ומה שכתבנו ולא רק לצורך עצמו, כ"כ בביאה"ל, ודלא כהמור וקציעה. ועיין בשו"ת מהרש"ג (ח"ב ס"ס צד) שכתב, במי שיש לו בית חרושת לנרות, אבל אינו בגדר עשיר, ויש לו בנים גדולים וחתנים שלומדים תורה בישיבות ותורתם אומנותם, והוא מפרנסם ומחזיקם, שמותר לו לעשות מלאכתו בצינעא בחוה"מ, באופן שיעשה

החג, אם יש לו דין של פועל עני, והגרשז"א (בשש"כ פרק סח הע' סג) כתב, שיש לו דין של פועל עני כיון שמתבייש לקבל מאחרים.

ומי שיש לו דין של פועל עני שמותר לו לעבוד בחוה"מ, אך מתבייש לקבל מתנת חנם ע"י עשיר או קופת צדקה שנותנים לו את כל הוצאות

יש לו מה לאכול אבל אין לו לאכול בריוח

יאכל מותר לעשות לפרנסתו. וכן פסקו הרמב"ם (הל' יו"ט פ"ז הכ"ד), והש"ע (סי' תקמב ס"ב), שכל מלאכה מותר לעשותה בחוה"מ ע"י פועל שאין לו מה יאכל כדי שישתכר וירווח.

ושו"ך להא"ר (סי' תקמב סק"ג) שהביא דברי המג"א, וכתב ע"ז, אבל בלחם משנה על המשניות פרק מי שהפך כתב, "דבירושלמי משמע" דלאו דוקא שאין לו מה יאכל כלל, אלא שאין לו בהרוחה לצורך המועד. ואין לומר שפירוש זה הוא רק לגבי מכירת עבדים וכיו"ב, דהא בש"ס (דף יג.) פירשו למתני' דאירי אף בשכר פעולה. ע"כ. וחזר ע"ז (בסק"ד) וז"ל: ולפי מה שפירשתי לעיל אפי' יש לו לחם ומים מותר לעשות מלאכה בחוה"מ כדי שיהיה בהרוחה. ע"כ. וכדברי המשחא דרבנותא.

ובאמת שמכיון שמצוה לכבד את חוה"מ במאכל ומשתה שלא יהיה כשאר ימי החול, וכמ"ש המג"א (סי' תקל) בשם שבולי הלקט והתניא, וכן פרש"י באבות (פ"ג מ"א) המבזה את המועדות, שנוהג בחוה"מ מנהג חול באכילה ושתייה, וכן פירש הרע"ב שם. איך יתכן לאסור שכר פעולה למי שיש לו לאכול בחוה"מ רק לחם ומים, והגע עצמך, פועל שעובד כל יום ומשתכר, ואוכל בשר ודגים וכיו"ב, נבוא לאסור עליו לעבוד בחוה"מ, ויאכל בחוה"מ וגם ביו"ט האחרון רק לחם ומים, היש לך מבזה את המועד גדול מזה. והיאך תתקיים המצוה מה"ת לשמוח בחוה"מ (כמ"ש הרמב"ם פ"ו מהלכות יו"ט הי"ז), באכילת לחם ומים. ובודאי שאין לדחות מצות שמחת יו"ט שהיא מה"ת, וק"ל (מו"ק ט.) אין שמחה בלא אכילה ושתייה, משום מלאכת חוה"מ שאיסורה מדרבנן. ולכן הדבר ברור כדברי האחרונים הנ"ל. ודלא כהמג"א.

גם בביאה"ל (ס"ס תקמב) הוכיח כן בדעת הירושלמי, אלא שעשה מחלוקת חדשה בין

והגאון רבי מסעוד אלפסי במשחא דרבנותא (סי' תקמב ס"ב), הביא מ"ש המג"א שפירוש אין לו מה יאכל, היינו שאין לו כלל מה יאכל אפי' לחם ומים. וכתב עליו, ולא דק, דליכא מאן דאמר סברא זאת שיבטל שמחת יו"ט ויאכל לחם ומים בלבד. וכדמוכח מהב"י (סי' תקלט) שכתב וז"ל: שגם הרמב"ם ס"ל להתיר ביש לו מה לאכול בצמצום ורוצה למכור להרויח כדי שיהיו לו מעות בריוח, שגם זה בכלל כדי פרנסתו. ע"כ. והרי הרמב"ם השווה מלאכה לסחורה ולא חילק ביניהם, שבשניהם כתב (בהלכה כד): כל שאסור לעשותו במועד אם אין לו מה יאכל עושה כדי פרנסתו, וכן עושה סחורה כדי פרנסתו. וכמו שפירש כדי פרנסתו לגבי סחורה להרוחה, גם בכדי פרנסתו לגבי מלאכה להרוחה, שכולם שוים בפירושיהם וסתמו כפירושו על שניהם וכו'. ע"ש.

ולכאן יש להוכיח כדבריו מהירושלמי (פ"ג דמו"ק ה"ד), אהא דתנן אין כותבין שט"ח במועד, ואם אינו מאמינו או שאין לו מה יאכל ה"ז יכתוב. א"ר ירמיה, אם אינו מאמינו ללוה, או שאין לו מה יאכל ללבלב, א"ל רבי יוסי [הוא ר' יוסי האמורא, ולא ר' יוסי התנא], אם אתה אומר כן, נמצאת מתיר את האומנות במועד, אלא אם אינו מאמינו על המלוה שעברה, או שאין לו מה יאכל על המלוה הבאה. ואם איתא שפירוש אין לו מה יאכל היינו אפי' לחם ומים, מאי קשיא ליה לר' יוסי, אטו כל האומנים אין להם לאכול אפי' לחם ומים, הלא עינינו הרואות שרוב האומנים לא יחסר להם לחם ומים, אפי' אם יהיו מובטלים איזה ימים בלא עבודה. אלא ודאי שהכוונה לכל צרכי המועד. ור' ירמיה לא חש לקושיא זו, וכן הלכה כר' ירמיה. וכן פירשו רש"י והג"ה במתני', שאין לו מה יאכל, היינו לסופר. וכן פירש המאירי. וכדאיתא במו"ק (יג.) שכל שכר פעולה מותר בחוה"מ. ולא חיישינן לקושיא ר' יוסי, דאיה"נ כל אומן שאין לו מה

בערה"ש (סי' תקמב סק"ב).

ובן בשו"ת פעולת צדיק (ח"א ס"ס מט) דחה דברי המג"א, וכתב שכן מוכח במנורת המאור (סוכות סי' קנב) וז"ל: גם התירו לכל פועל שיעשה מלאכה להרויח לצורך המועד. וכן מוכח בחינוך (פ' אמור). ע"כ.

גם בספר הלכה ברורה שנדפס בשנת תע"ז (סי' תקמב) הביא דברי המג"א, וכתב, ובאמת שלאחר שגלוי לכל כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, וגם מי שאין לו בשר ויין נקרא "אין לו מה יאכל", כי הכל בכלל פרנסת האדם, ושום פוסק לא כתב כלשון המג"א, שאין לו לחם ומים, לכן נ"ל שכל מי שאין לו בשר ויין לשמחת יו"ט הוא בכלל "אין לו מה יאכל", וש"י בכל מלאכה. ומ"ש המג"א להוכיח כדבריו, אין משם ראיה כלל וכו'. וכן נראה דעת הגאון ויאמר יצחק (ח"א דף ל:). וכ"פ בשו"ת ירך יעקב (סי' מד). וכן העלה הגר"מ עזרא מזרחי, אב"ד ארם צובה בשו"ת דברי משה (חא"ח סי' י').

גם בספר חוה"מ כהלכתו הוכיח מדברי מהר"ש (רבו של המהרי"ל) דס"ל דלא כחומרת המג"א, שכתב (בסי' רנז), "ואם אין לו מה יאכל מותר לו לעשות מלאכה לצורך פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו". ולשון זה מורה לפרנסת המועד כראוי, ולא לצורך לחם ומים בלבד. ודלא כהמג"א. וכן הגאון מדברצין (בעל באר משה) כתב, שכבר הסכימו האחרונים "רובם ככולם", שמותר לפועל עני שאין לו מה יאכל, לעשות מלאכה בחוה"מ לצורך המועד לאכילת בשר ויין לשמחת החג. ע"כ. ושכן משמע גם מלשון הגר"ש"ז אורבך (בהערותיו שבסוף ספר שש"כ). עכת"ד.

עוד כתב בזה מרן אאמו"ר וז"ל: והן עתה ראיתי בס' מועדי ה' (עמ' שיט) בהערה, בשם אחיו הרב ר' משה לוי שהעלה להתיר כד' המשחא דרבנותא ודלא כהמג"א, אך הוא כתב להחמיר כד' המג"א. ע"ש. ומה יסכן גבר להרהיב עוז לחלוק על גדולי ישראל האחרונים שהסכימו לנכון להקל משום מצות עשה דשמחת יו"ט, והוא רוח אחרת עמו, ועומד על דעתו להחמיר בדברנו. הילכך העיקר כמו שכתבנו. ודו"ק.

הבבלי להירושלמי, שהבבלי לא חשש לקושית ר' יוסי, מפני שסובר שפירוש "אין לו מה יאכל" היינו אפי' לחם ומים. ע"ש. ולא נהירא. אלא התלמוד שלנו סובר כר' ירמיה בירושלמי. וכמו שכתבנו. וכ"כ בנשמת אדם (כלל קו סי' ד). ושכ"מ בסמ"ג (סי' קצה), ובחינוך (סי' שכג). (וכ"מ בתשרי הגאונים שע"ת סי' רטו). וכ"כ בטהרת המים (בשירי טהרה מע' ח אות כו) בשם הגאון בעל בית דוד, שכל שאין לו כדי סיפוקו להתענג במועד, חשיב פועל עני שאין לו מה יאכל. וסמך לדבר, כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם. וכן הסכים בשו"ת מצרף לכסף (תרומת כסף סי' א), ושכן הורה הלכה למעשה הגאון מהר"י דוד בעל בית דוד. ושכן עיקר. ע"ש.

ובן מוכח מדברי הגר"א (סי' תקמה ס"ג) אהא דקי"ל אם אין לו מה יאכל מותר לכתוב תפלין ומזוזות בחוה"מ ומוכר לאחרים כדי פרנסתו. דמ"ש ר' יוסי במ"ק (יט). "כדי פרנסתו", הוא כמו כל מלאכת איסור שמותר באין לו מה יאכל. ע"ש. ולפ"ז כדי פרנסתו היינו כפי צורך המועד. וכמ"ש הנמוק"י שם וז"ל: לצורך פרנסתו, לאו כדי חייו קאמר אלא אפי' יש לו לחם ומים מותר כדי שיעשה הוצאת יו"ט בהרוחה בבשר ויין. וכ"כ תלמיד רבינו יחיאל מפריש (עמ' נט). וס"ל להגר"א שכ"ה בכל מלאכה האסורה בחוה"מ, ולא רק לגבי כתיבת תפלין שיש בה מצוה. וכן מתבאר עוד מדברי הגאון ר' אלעזר לנדא בספר יד המלך (פ"ז מהלכות יו"ט הלכה יג).

וגם בשו"ת מהרי"ל דיסקין (קו"א סי' סא) הוכיח מד' הגר"א, שלדברי הנמוק"י כתיבת תפלין ושאר מלאכות בחוה"מ שוים, שעושה כדי פרנסתו לצורך המועד, להרבות בבשר ויין. [וכ"כ המשחא דרבנותא בהרחבה]. וגם יש ראיה ברורה לזה מהטור (יו"ד סי' שפ) בשם הרמב"ן, שבאבל לא שרינן אין לו מה יאכל כדשרינן בחוה"מ, כי אם כשהוא עני ממש, הרי מפורש שבחוה"מ מותר אפי' באינו עני ממש. ועיין בשו"ת בית דוד (הי"ד סי' קעט) שכתב בדין אבל שאין לו מה יאכל, שמותר לו לעשות מלאכה למחיתו, דהיינו אפי' אם יש לו בית דירה משלו, וכמה מלבושים וכלי תשמישו, כל שאין לו כלי כסף וכלי זהב. והוא

להתפרנס כראוי עם בני ביתו, ובפרט כשיש לו בנים גדולים שלומדים בישיבות, ועול הפרנסה מוטל עליו. ומתי יעשה לביתו לגדלם ולהשיאם ככל המצות המוטלות עליו. לכן יש להתחשב בכ"ז ולהתיר לו להשתכר כראוי לפרנסת כל בני ביתו. ומה טוב שלא יעשה דבר מבלי הוראת חכם בקי בהוראה, אשר עמו עוז ותושיה. (וע"ע בשו"ת מהרש"ג ח"ב ס"ס צד).

והנה בזמנינו ברבים מן המדינות יש קצבאות אבטלה, למי שאינו עובד ומתפרנס מיגיע כפו, וכן השלמת הכנסה, וביטוח לאומי וכדומה, וגדר פועל שאין לו מה יאכל הצטמצם בעקבות סיועים אלה, ומ"מ מאידך גיסא יש עול מסים וארנוניות, תשלומי מים וחשמל ושכירות דירה וכיו"ב, ולפעמים רוב ככל ההכנסות מן ההקצבות הנ"ל הולכים לתשלומים אלו, ובכך יחסר לו בחג

עשיית מלאכה ע"י פועל עני בצניעא

ואין דבריו מוכרחים, דאעיקרא רבים חלקו על המג"א שהסתמך עליו, כי רעק"א (בחי" לא"ח סי' רמד) כתב, ובעיקר ד' המג"א בזה, לדעתי אין בזה משום חילול ה', במה שאין העכו"ם מניחים לעשות מלאכה בפרהסיא ביום חגם. וכ"כ המהר"ם שיק (חאו"ח ס"ס ק). והגאון הראש"ל ח"ד בדרא בספר ישרי לב (דף יא ע"ב) כתב לחלק בין זמן המג"א לזמנינו. ע"ש. וכ"כ בשו"ת הרמ"ץ (חאו"ח סי' יז אות ט). וכ"כ בשו"ת הגאון ר' עזריאל הילדסהיימר (חאו"ח סי' לג), שידוע שהטעם של חילול ה' לא אלים כ"כ בזמנינו, שאף הם ביום אידם אינם נמנעים מבנין וסתירה בבתיהם. ולכן יש להקל. וכ"כ בשו"ת שיח משה (חאו"ח סי' ה). ועיין בשו"ת ויחי יעקב (חאו"ח ס"ס יא) שכתב, שטעמו של המג"א לחוש מפני חילול ה', כי מה יאמרו הגוים וכו', הוא טעם קלוש. ושגם החת"ס כתב שבזה"ז אין לחוש לכך. ע"ש. גם בשו"ת מהרש"ג (ח"ב ס"ס קטז) כתב, שלדעתו אין לנו לחוש בשביל חילול ה', כי מה לנו ולהם, כי לא כצורנו צורם וכו'. ע"ש.

והמהרש"ם בהגהותיו שבספר ארחות חיים (סי' תקנט) בדין עישון בט' באב, כתב, שאף שהעכו"ם מקפידים ע"ז ביום תעניתם, אדרבה אם נחוש גם אנו להם, משום חילול ה', יש בזה משום ובחוקותיהם לא תלכו. ע"ש. הילכך אין לחלק בפועל עני שאין לו מה יאכל, בין אם יעשה בפני ישראל, או שעושה בפני עכו"ם. וכן מוכח ממ"ש הערה"ש (סי' תקלא סק"ז) בשם המג"א, שפועל עני שאין לו מה יאכל מותר לו לגלח בשכר לעכו"ם בחוה"מ, דלא עדיף משאר מלאכות.

ומ"מ אין לעשות מלאכה ע"י פועל עני שאין לו מה יאכל אלא בצניעא, אבל בפרהסיא לא, וכמ"ש המג"א (סי' תקלד סק"ז).

ומיהו נראה, שאם א"א לו לעשות בצניעא מותר לו לעשות בפרהסיא, וכמ"ש בא"ר (ס"ס תקמב). ותנאי דמסייעי ליה בתשו' הגאונים שערי תשובה (סי' רטו) שכתבו וז"ל: חייטים ורצענים שצריכים להתפרנס במועד מאותה מלאכה שעושים, מותר לתת להם לעשות בצניעא וכשאינם יכולים להסגר, אפי' בפרהסיא נמי מותר, מפני שלצורך המועד הם עושים.

והמשנ"ב (סי' תקמב סק"ז) התנה שבזה צריך להיות אין לו מה לאכול כלל (פמ"ג). ומ"מ לפ"ד האחרונים יש להקל. ודו"ק.

והגר"ח פלאגי בשו"ת לב חיים (ח"ב סי' קה) כתב, שנראה לו לומר, שזה שהתירו לעשות מלאכה ע"י פועל עני אפי' בפרהסיא כשא"א לעשות בצניעא, היינו דוקא שעושה מלאכת ישראל בפני ישראל, אבל כשיהיה בין הגוים, אסור לעשות בפרהסיא, אע"פ שא"א לעשות בצניעא, דאיכא משום חילול ה' בין הגוים שיאמרו ראו שישראל עושים מלאכה במועד שלהם. והוא על דרך שכ' המג"א בהל' שבת (סי' רמד סק"ח), שאף שהיה נ"ל להתיר לבנות ביהכ"נ בקבלנות, מ"מ ראיתי שגדולים לא רצו להתירו, כי בזה"ז אין הגוים מניחים לשום אדם לעשות מלאכה בפרהסיא ביום חגם, ואם נניח אנו לעשות איכא חילול ה'. ע"ש. א"כ ה"ה לדידן אם נתיר לישראל שאין לו מה יאכל לעשות מלאכה בחוה"מ יהיה חילול ה' בין הגוים, שהם לא עושים מלאכה ביום חגם, וישראל עושים. ע"כ.

גם מלאכה שאין בה צורך המועד, מותר לעשות ע"י עני

ההפסד במלאכה עצמה, יש להתיר לעשות המלאכה ע"י הפועלים, דחשיב שפיר דבר האבד וכו'. באופן שדברי מהר"ם פרובינצאל אינם מסתברים כלל לדעתו. ונראה דמהר"ם הוי יחידאה בזה. ושו"ר בערך שי (ס"י תקלז) שנראה ג"כ שחולק על המהר"ם פרובינצאל. עכת"ד.

ואף שמלאכת הדפוס נעשית בפרהסיא, ויש מקום לאסור מלאכה זו אפי' ע"י עני שאין לו מה יאכל. עפ"ד המג"א (ס"ס תקלד) שכתב, וצ"ע שאם אין לו מה יאכל למה לא יביאם בפרהסיא, והרי מותר ליתן לו לעשות מלאכה כמ"ש (בס"י תקמב), וי"ל דמ"מ אסור, שהרואה אינו יודע שאין לו מה יאכל, ולפ"ז כ"ש שאסור לעשות לו המלאכה בפרהסיא. עכ"ל. וכ"כ במחצה"ש ובפמ"ג שם. וכ"כ הבאר היטב שם. ואתי שפיר בהכי סברת המהר"ם פרובינצאל. מ"מ כבר הבאנו מ"ש בא"ר (ס"י תקמב סק"ב) שפשוט כשא"א לעשות בצינעא עושה בפרהסיא. וכ"כ הפמ"ג (ס"ס תקמב בא"א). וכן פסקו המשנב"ב (ס"ס תקמב) והכה"ח (שם סק"י). והדרא קושיא לדוכתא.

ובס' פרי האדמה (ח"ג פ"ז מהלכות יו"ט) כתב, לצ"יר ציורים בביהכ"נ וכיון מלאכתו במועד, אפי' ע"י פועל שאין לו מה יאכל יש להחמיר בפרהסיא. ע"כ. ומשמע שאם לא כיון מלאכתו במועד, מותר אפי' בפרהסיא. [ובמחז"ב (ס"י תקמד סק"ג) לא העתיק בדיוק דברי הפרי האדמה. וע' בשו"ת לב חיים (ח"ב ס"י קנח)].

והן עתה בשנת תשמ"ט, נדפס הספר שו"ת מהר"ם פרובינצאל, ע"י מכון אור המזרח, ושם (ס"י נח) כתב בזה"ל: "ולכן איני רואה שום צד היתר בדבר, אא"כ יעשו מלאכת ההדפסה ע"י פועלים יהודים שאין להם מה יאכלו, שמותר לתת להם לעשות כל מלאכה כדי שיאכלו בשכרם, ואם היו שם קצת פועלים מעושי מלאכה אחת מאותן השייכות לדפוס, שאין להם מה יאכלו, איני רואה מקום להתיר מלאכות לאחרים כדי שיעשו גם הם וירויחו, שאין זה דומה לדבר האבד שאחרים מלבד הבעלים עושים בו, כי שם המלאכה עצמה

ומהר"ם פרובינצאל כתב לאסור להדפיס ספרים בחוה"מ ע"י פועלים שאין להם מה לאכול, כמו שאין אדם יכול לעשות מלאכה בחוה"מ כדי לתת השכר לפועל שאין לו מה יאכל. ע"ש. והובא בברכ"י (ר"ס תקלז). וליתא, שכבר הבאנו מ"ש בנימוק"י (יג.) שהתירו כל מלאכה לצורך פועל שאין לו מה יאכל, כגון כתיבת ספרים. וכ"כ המאירי (מ"ק יג.). וכן הברכ"י (ר"ס תקלז) העיר ע"ז, "ועיינן לקמן סי' תקמב ובאח' שם ודו"ק". וכוונתו למ"ש בש"ע (שם ס"ב), "כל מלאכה מותר לעשותה ע"י פועל שאין לו מה יאכל כדי שישתכר וירויח". וכ"כ בברכ"י (ס"י תקמב סק"ב) וז"ל: "ע"י פועל עני שאין לו מה יאכל, ע' מש"כ לעיל בשם הר"מ פרובינצאל. ודבריו צריכים ישוב. ודו"ק.

גם הגר"ח פלאגי בס' רוח חיים (ס"י תקמב סק"א) הביא דברי מהר"ם פרובינצאל הנ"ל ותמה עליו מ"ש הסמ"ג (לאוין עה) וז"ל: ומותר לאדם עשיר לשכור פועלים עניים שאין להם מה לאכול, לעשות מלאכה שהיא אסורה במועד, כדי שיטלו שכרם להתפרנס בו, וכן מותר לקנות דברים שאינם לצורך המועד אם יש צורך בזה למוכר שאין לו מה יאכל. וכ"כ האגודה (פ"ק דמ"ק ס"י כ), והריטב"א (מ"ק יג.). ומכ"ז יש לתמוה על מהר"ם פרובינצאל הנ"ל שלכאורה דבריו הם היפך דברי הראשונים הנ"ל, ושלזה נתכוון הברכ"י בסוף דבריו, אולם היה לו להגדיל התימה ע"פ דברי הראשונים, ולא לתלות קושייתו בד' האחרונים. ע"כ.

גם בשו"ת מהרש"ג (ח"ב ס"י עה) כתב, ובאמת שלא ידעתי מאין הוציא מהר"ם פרובינצאל סברא זו, והסברא עצמה לא נראית לי, ואדרבה יש קצת ראייה להיפך מהש"ע (ס"י תקלח ס"א) "דמי שהפך את זיתיו או שהיה יינו בבור באופן שהיה דבר האבד, מותר לעשות מלאכה אף בחביות". ואע"פ שאין דבר האבד בחביות רק ביין, כיון שאם לא יעשה החביות, יאבד השמן והיין, מותר לו לעשות מלאכת החביות, אף שהיא מלאכה בפ"ע, וה"נ כיון שהוא צריך לשלם שכר הפועלים, אע"פ שאין

ג. גדר פרהסיא שאסרו חכמים לכתחלה לפועל עני לעשות מלאכה, [אם לא שאי אפשר לו בצינעא שמותר לו לעשות בפרהסיא, וכנ"ל], יש אומרים אפילו בפני יחיד, אמנם העיקר נראה להקל שפרהסיא היינו בפני רבים ממש, דהיינו בפני עשרה. וכשאין שם עשרה בשעת עשיית המלאכה, אפילו שאחרי כן יתפרסם הדבר מחמת עצמו, יש להתיר. (א)

ד. פועל עני שאין לו מה לאכול, והוא גבר לא יוצלח למלאכה, וקרובו רוצה לעזור לו ואין באפשרותו לעזור לו אלא על ידי שיעשה מלאכה ויתן לקרובו מהריוח, יש להתיר לפועל זה לעשות מלאכה בחול המועד. והדין כן גם באדם אחר שאינו קרובו, הרוצה לעשות מלאכה עבורו כדי שיהיה לחברו לשמחת החג. (ד)

מלאכת הדפוס כשעושה הוא במלאכה האסורה. ע"כ. ודבר ה' בפייה אמת, שכ"ד מהר"ם בזה. ומהר"ח פלאג'י בס' רוח חיים, הביא דברי ערה"ש הנ"ל, וכתב שלא הונח לו בדבריו, כי מי הגיד לו שמה שאסר מהרמ"פ משום שבעל הממון עושה במלאכה, ופשיטא ודאי שלא התירו לעשיר לעשות ע"י פועל שאין לו מה יאכל אלא כשאינו מטפל עמו כלל וכו'. ע"ש. אולם בהגלות נגלות דברי המהרמ"פ הנ"ל נראה כי יפה כיוון הערה"ש הנ"ל. ועיין בשו"ת לב חיים (ח"ב סי' קה).

וע"ע בערוה"ש (י"ד סי' שפ ס"ו) שבעל מפעל שמחזיק פועלים למפעלו ומשלם להם משכורתם, ואירע לו אבל, מותר לתת לפועלים לעשות המלאכה בביתו, אפי' מיום הראשון לאבלו, שאין לך דבר האבד יותר מזה, שצריך לשלם להם מכיסו בעד כל יום, או לספק להם מזונות מכיסו, וזהו הפסד גמור. ע"ש. וע"ע בשו"ת ירך יעקב (חאו"ח סי' מד). [חזו"ע הל' יו"ט. ובהל' אבילות. ילקו"י מועדים עמ' תקח].

ג) דעת הגרי"ש אלישיב שאפי' בפני אחד שאינו מבני ביתו וכדו' נחשב פרהסיא, אולם הגר"צ אבא שאול השיב שגדר פרהסיא הוא בפני עשרה. וע"ע בשו"ת לב חיים (ח"ב סי' קה). ובשו"ת לב חיים שם כתב שאם יתפרסם אח"כ, ג"כ נחשב פרהסיא, אך יש להשיב ע"ד. [הובא בפתחי מועד עמוד מן].

מותר לאחר לעשות מלאכה כדי שיהיה לחברו לשמחת החג

פרובינצאל (סי' נח. הו"ד לעיל סי' ט) לגבי מלאכת הדפוס בחוה"מ כשחלק מהפועלים אין להם מה

מותרת, אבל בפועל שאין לו מה יאכל שהותרה המלאכה מפני כן אצלו, אין אומרים שהפועל יעשה מלאכה כדי שיאכל חברו, שהרי המלאכה אסורה לו, ואין סברא שיעשה אדם מלאכה בחוה"מ כדי שיתן שכרה לפועל שאין לו מה יאכל. עכ"ל.

ומבואר להדיא מדבריו שלא אסר אלא לשאר פועלי הדפוס שיש להם מה יאכלו, ולא לפועלים שאין להם מה לאכול, דלדידהו שרי לעשות במלאכת הדפוס עד כמה שניתן להם לעסוק בה, ולקבל שכרם להוצאות המועד. ולאהבת הקיצור של מרן החיד"א לא נתבארו יפה דברי מהר"ם פרובינצאל שהביאם בברכ"י, וחשבו האחרונים שהוא אוסר בזה גם לפועל עני שאין לו מה יאכל. אולם עתה שזכינו לאורו, נראה בעליל שגם מהר"ם מודה להתיר לפועל שאין לו מה יאכל, ולא אסר אלא לשאר פועלים שיש להם מה שיאכלו. וכן העיר קצת הרב המו"ל שם.

וכ"כ כיו"ב מהר"י טייב בערה"ש (סי' תקמב) וז"ל: "ומיהו נ"ל שלא התירו מלאכה לפועל עני שאין לו מה יאכל אלא כשעושה הפועל כל המלאכה, ואין לבעל הממון סרך איסור בעשיית המלאכה, אבל פשיטא שאסור לבעל הממון לעשות במלאכה כדי שיתן שכר לפועל שאין לו מה יאכל, וזוהי כוונת מהר"ם פרובינצאל שאסר

ד) ראה מ"ש בזה מהר"א ישראל בשו"ת קול אליהו (או"ח סי' מג), והביא ממהר"ם

לאכול, רק שצריך פועלים רבים למלאכת הדפוס, ואסר לאלו שיש להם מה לאכול לעבוד, לתועלת העניים שבהם. ויש לדחות. ובשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' צא) דן לגבי חייט שיש לו פועל עני שיוודע רק לתפור ולא לגזור אם מותר לבעל הבית לגזור את ה בד כדי שיוכל הפועל להרויח את לחמו ע"י התפירה. וכתב שמבואר באחרונים שאסור לעשות מלאכה בחוה"מ אף שעיקר כוונתו לתת כל מה שירוויח לעני שאין לו מה לאכול, ואין או' לאדם חטא כדי שיזכה חברך, והמשנ"ב בסי' תקמ"ב לא התיר אלא עבור בניס שאינו חייב בזמנותיהם מפני שאם יצטרכו לחזור על הפתחים ודאי עציבא דעת' ויתבטל משמחת יו"ט, אבל לא עבור אחרים, ומ"מ יתכן שאם מעשהו של הבעל הבית הוא להכשיר את גוף הדבר עבור פועל עני אפשר דקיל טפי.

ובחינוך (שכ"ג) כתב "ודרך כלל התירו ז"ל כל מי שיש לו צורך כלומר שאין לו מה יאכל לעשות כל מלאכה, וכן לבעל הבית התירו לעשות כל מלאכה לצורך מי שאין לו מה יאכל", וכדי להתאים דבריו עם הדברים הנ"ל נראה שלא נתכוין להתיר ממש לבעל הבית לעשות מלאכה, אלא כוונתו למ"ש קודם דלאו דוקא משא ומתן הוא דשרי אלא מותר גם למסור בגד לפועל עני לצובעו או לתופרו דאף שהיא מלאכה גמורה אפ"ה שרי, ולפ"ז הלשון "לעשות" אינו כ"כ מדוייק, אך גם אפשר שנתכוין לספיקא דידן וסובר שמותר לבעל הבית עצמו לעשות מלאכה כדי להכשיר בכך את העבודה בשביל פועל עני. עש"ב. ובס' תיקונים ומילואים לשש"כ הוסיף בזה עוד דברים ע"ש במסקנתו.

אמנם בילקו"י מועדים (עמ' תקט) הבאנו בזה תשובת מרן אמו"ר זיע"א בכ"י, הדנה בשו"ת לב חיים (ח"ב ס"ס קנח) פסק בסכינא חריפא שאין להתיר כלל, כי זהו בכלל מ"ש וכי אומרים לו לאדם חטוא כדי שיזכה חברך, וכמבואר בריב"ש (סי' רס). ע"כ.

אך המעיין בריב"ש שם יראה שאין ראיה לזה, ולפע"ד אין זה ענין למ"ש אין אומרים חטוא וכו' דכיון דמלאכה בחוה"מ שריוה רבנן למי שאין לו מה יאכל, כשא"א לו לזה לעשות מלאכה, ובא

גואלו הקרוב אליו כדי לאפשר לו לעשות שמחת יו"ט הואיל ובלא זה אין לו אפשרות לתת לו די מחסורו לשמחת החג, וכעין מ"ש הרא"ם (בהל' שופר דני"ד), וה"ה כאן שמזכהו לשמח בחג שהיא מצוה ויש לו ג"כ חלק במצוה כשמזכהו לכך, י"ל דמשרא שרי. ועיין במהרש"א (עירובין קג:) דלא שרינן לחבריה ליטול היבלת ולעבור על השבות כדי שיקיים חבריו מצות עבודה, כיון דאיהו גופיה מצי לעשות כן כדי שיקיים מצות עבודה משא"כ היכא דאיהו לא מצי, מותר לחבריו למשקל יבלת ולעבור על השבות כדי שיקיים הוא מצות עבודה. ע"ש. ה"נ כיון דאיהו לא מאי עביד שרינן לחבריו לעשות מלאכה בחוה"מ עבורו ונלא אמרי' שיתפרנס מצדקה בהקרוב קודם, כמו שמותר לעשות לצורך אשתו ובניו שיהיה להם מה לאכול בחג, ע' במשנ"ב סי' תקמ"ב ס"ה. ואף דהל"ח לא מיירי דוקא בקרוב, מ"מ כיון שזה מוכן לתת לו די מחסורו בכ"א מוטב לו שיתפרנס בכבוד ובציניעא דרך מתנה בעלמא, ממה שיתבזה לקבל צדקה].

ובא"ר (ר"ס שלד) בשם או"ה כתב, שא"צ לחוש לאיסור כרמלית בדליקה, אשתו ובניו וכו', ע"ש, אבל חבריו ספיקא הוא, אבל במוקצה שאין לו שורש מה"ת מותר לכל אדם לסייעו ולטלטל ולהוציא לחצר, אפי' וכו', ע"ש. ובנ"ד לכו"ע שרי מטעם שנתבאר. ועיין באמרי יושר (ח"ב סי' קצג אות ג) שהעלה שבמקום סכנה שהותרו כל האיסורים, אפי' אפשר לחולה בעצמו לעשות, אין שום סברא לאסור לאחרים וכו', ע"ש. (וע' בזה בחתם סופר ובחלקת יואב סי' יד, ובשר"ח מע' יוהכ"פ בזה). וע"ע בבאה"ל (בסי' תקמה ד"ה לעצמו) שמהגירסא שהביא בשי' הרמ"א משמע להדיא דשרי לעשות מלאכה עבור חברו באין לו מה לאכול.

סוף דבר הכל נשמע דבנ"ד נמי מותר לאחד לעשות מלאכה לחבריו כדי שיהיה לו לשמחת החג.

ויש לדון הכא בכמה דינים אם יש לחברו מה יאכל, אך בצמצום ולא ברויח, האם גם בכה"ג התירו לו לעשות עבור חברו מלאכה בחוה"מ, ועיין לעיל במקורות לסעי' א' לגבי מי שיש לו מה לאכול אך בצמצום כגון רק לחם ומים, דשרי לעשות מלאכתו בחוה"מ, כדי שיהיה

ה. בעל עסק או דפוס או בית חרושת שיש לו פועלים קבועים שעובדים אצלו, ומקבלים משכורתם מדי חודש בחדשו, ויש לחוש שאם יסגור את העסק שלו במועד, יתחייב לשלם להם משכורתם שלמה על ידי ההסתדרות והשלטונות, אין לך דבר האבד גדול מזה. ולכן רשאי להעסיק את הפועלים במלאכתם, ורק ישתדלו לעשות זאת בצינעא ככל האפשר. (ה)

אין לו כסף לקנות מאכלים לחג, לאפוקי אם יש לו ממון אך אינו מעונין להוציא הוצאות עבור החג מחמת כל מיני טענות, פשוט שאין חייבים לעשות עבורו מלאכה, ועיין לעיל שכתבנו שי"א שאף בהוצאות יו"ט הקב"ה פורע.

וכאשר עושה מלאכה בחוה"מ עבור מי שאין לו מה לאכול, דשרי אף אם כיון מלאכתו במועד, משום דהווי דבר מצוה וכ"מ ממרן הש"ע שהתיר לעשות צרכי רבים בחוה"מ אף אם כיוונו מלאכתם בחוה"מ, דחשיב כצרכי מצוה, וה"ה להכא.

לו בשר ויין, ולכא' אין מקום לחלק בין אם עושה עבור עצמו או עבור אחרים, ובפרט אם עוזר לו מצד מצות הצדקה, דצריך לדאוג לו לכל מחסורו. ועוד יש לעיין במה שכתבנו דאין לחברו מה יאכל במקרה והוא אדם לא יוצלח, שאז עשה השתדלות מצד עצמו, ובכה"ג יכול חברו לעשות עבורו מלאכה בחוה"מ, או אף אם אינו דואג לאוכל מחמת שהוא עצל, ויש בידו האפשרות לעשות מלאכה בעצמו, האם אף בכה"ג שרי לעשות עבורו מלאכה, ויל"ע.

והנה מה שכתבנו שאין לו מה יאכל היינו שאף

בעל עסק שאם ישבית את כל פועליו יוכרח לשלם להם באופן מלא

חוה"מ שכחו להתנות, ועתה אם ישביתו את האומן ופועליו ממלאכתם בחוה"מ, יצטרכו לשלם להם שכרם, והו"ל דבר האבד, והשיב להתיר, ולא חיישינן משום מראית העין, שיאמרו שהפועלים שכירי יום הם, משום דברבים ליכא חשדא, כמ"ש המג"א (סי' רמד סק"ח). אלמא דכל כה"ג חשיב דבר האבד. וע"ע בשו"ת לבושי מרדכי (מה"ת א"ח סי' קטז).

וכ"כ להדיא בערוה"ש (יו"ד סי' שפ סק"ו), ונ"ל שבעל מלאכה המחזיק פועלים ומשלם להם שכרם, ואירעו אבל, יכולים הפועלים לעשות מלאכתו בביתו, אפי' מיום הראשון לאבלו, שאין לך דבר האבד גדול מזה, שהוא משלם להם מכיסו בעד כל יום, או שהוא מספק להם מזונות מכיסו, והם בטלים ממלאכה, וזהו הפסד גמור וכו', הילכך אפי' אם הוא עשיר יכולים הפועלים לעשות אף בימים הראשונים לאבלו. וכן נראה להורות. ע"כ. [והובא לעיל].

גם בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ב סי' ק) כתב, מי שיש לו פועלים בעסק שלו שמשלם להם שכירות קבועה מדי חודש בחודשו, ואירעו אבל, הרי הוא

(ה) כ"כ מרן אאמור"ר, וביאר, שאף שמהר"ם פרובינצאל שהובא בברכ"י (ר"ס תקלו) כתב דבכה"ג לא חשיב דבר האבד, וכ"כ גם בשו"ת תפארת אדם (חאו"ח סי' כט). מ"מ ליתא לע"ד, ומכבר כתבתי בתשובה להוכיח נגד דעתו. ובודאי מסתברא שכיון שהוא מפסיד שכר הפועלים הבטלים ממלאכתו חשיב דבר האבד, וכמ"ש כיו"ב בס' המכתם (בתשובה שבסוף חי' מועד קטן עמ' שמט), שמותר להשכיר בהמתו בחוה"מ, משום דדבר האבד הוא שתהא אוכלת ואינה עושה, וה"נ מסתברא מהא דגרסינן בירושלמי (פסחים פ"ב ה"ב) וכו', ומילתא דפשיטא היא שאין דין שביתת בהמתו בחוה"מ וכו'. ע"ש. [ובשו"ת בית הלוי (ח"ג סי' א ס"ח) נראה שדעתו להחמיר בזה. וי"ל. ומה גם שרבו החולקים עליו. וכן המנהג]. וכיו"ב מצינו בענין בנין ביהכ"נ והשלמתו בחוה"מ, שכתב הרשב"א (ח"ד סי' שכו) שיש לאסור, והובא בב"י וברמ"א (סי' תקמד), ובשו"ת נו"ב (מה"ת חאו"ח סי' קג), נשאל, אודות ראשי הקהל שנתפשרו עם הקבלנים הבונים ביכ"נ, והתנו עמהם לשבות בשבת ויו"ט, אך על

והן אמת שבשו"ת זרע אמת (ח"ג ס"ס נו) העלה לאסור בזה, דלא חשיב ככה"ג דבר האבד, ונסתייע מדברי הברכ"י בשם המהר"ם פרובינצאל. וכ"כ עוד שם (בח"ג סי' קסו). וע"ע כיו"ב בשו"ת הרמ"ץ (חיו"ד סי' פו אות י), שכתב, שאין להתיר לאבל להתעסק בחנות המושכר לו, ולחשוב שדבר האבד הוא, שמפסיד דמי השכירות, שכיון שהשכירות מובלעת לכל השנה, לא חשיב דבר האבד, כמו לענין שבת דבהבלעה לא חשיב שכר שבת, ה"נ אין להקל לחשוב השכירות בפני עצמה ולדון דהויא דבר האבד. מ"מ לא יהא אלא ספק, הא קי"ל דספק דבר האבד מותר, וכמ"ש המג"א (רי"ס תקלז). וכן הסכימו האחרונים. ואין חילוק בזה בין ספק במציאות לספק בדין.

אף שאין במלאכה עצמה דבר האבד, כשיש הפסד הוי דבר האבד

בשו"ת גור אריה יהודה (חאו"ח סי' קלט) מ"ש להחמיר בכיו"ב, ויש להשיב על דבריו, דלא גרע מספק דבר האבד שמקילים בו. וכבר השיבו על דבריו בספר ערך שי (סי' תקלז) ובשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' עה) הנ"ל. ע"ש. ואף שגם המהרש"ם בדעת תורה (סי' תקמג) מסיק כדברי הרב גור אריה יהודה הנ"ל, אינו מוכרח. וע' בשו"ת לב חיים (ח"ב סי' קנח), דמוכח להקל. וע' בשו"ת מע' חוה"מ. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' נב). ובבאה"ל (סי' תקלט ס"ד ד"ה יפסיד מן הקרן). ואכמ"ל. ע"כ.

ויש שהתירו לפתוח חנות בחוה"מ כאשר משלם מסים או שכירות, ושאם לא יפתח החנות נמצא שמשלם שכירות ומסים על כל ימים אלו לחינם, ונחשב כדבר האבד (ע' א"א בוטשאטש, ר"ס תקלט). ויש אוסרים (ע' שש"כ פרק סז הע' קכא). ויש מחלקים אם התשלום הוא לפי שכירות חודשית או שנתי, או לפי חישוב יומי (ע' חוה"מ כ"פ סל"א בשם כמה אחרונים). אכן לפי האמור לעיל יש לדון להקל, וטוב שישאלו חכם. [ומה שכתבו לדון משום מראית העין, ראה עוד להלן במקורות לסעיף הבא].

ובעיקר דברי מהר"ם פרובינצאל בענין הדפוס בחוה"מ יש להעיר ממ"ש בתשובה מאהבה (ח"ג סי' שצא) שאין הדפוס בכלל כתיבה. ואכמ"ל.

דבר האבד, ומותר להעסיק אותם במלאכתו. וכן אם יש בעסקו בעלי חיים שאוכלים, ואם לא יעשו תהיה אכילתם דבר האבד, מותר. (וצירף גם הוצאות השכירות והרישיון). וכ"כ הפתחי תשובה (סי' שפ) בשם החמודי דניאל, ויש ראייה לזה מהגמ' (מו"ק יא:). וגם בספר פאר הדור (ח"ד עמ' רח-רי) כתב, שנשאל החזון איש זצ"ל בנידון זה מבעל בית חרושת, אם יש להתיר מטעם דבר האבד, ופסק שמאחר שאין הפועלים מוכנים לשבות בחוה"מ חינם, ה"ז בגדר דבר האבד, ומותר להעבידם אף בחוה"מ. ע"ש. וכן מובא, שהגר"מ פיינשטיין התיר לפתוח בית חרושת במועד כדי שיעבדו בו הפועלים במקום שחייב לשלם להם שכרם על ימים אלו גם אם ישבתו, ואפי' אם הפועלים יהודים [בנתיבות ההלכה ל"ה עמ' רלז].

והגאון ערך שי (סי' תקלז) הוכיח במישור שאע"פ שאין במלאכה עצמה דבר האבד ולא צורך המועד, כל שיש הפסד בדבר, חשיב דבר האבד, ומותר לעשותה במועד, ומ"ש מהר"ם פרובינצאל שמלאכה שאינה עצמה דבר האבד אסור, ואפי' ע"י פועל שאין לו מה יאכל, ודאי שקשה עליו מסי' תקמב, וכמ"ש בברכ"י, ומ"ש השע"ת לתרץ הוא דחוק. וע' בריטב"א (מועד קטן יג.), שלכן התירו חז"ל דבר האבד בחוה"מ, כדי שלא יהיה דואג על איבוד ממנו וימנע משמחת יו"ט. וכן התירו מהאי טעמא שכר פעולה למי שאין לו מה יאכל. ע"ש. הילכך יש להתיר אפי' כשאין המלאכה עצמה דבר האבד. וע"ע בספר מאו"י (מו"ק יג.). [ילקו"י מועדים עמ' תקי. חזו"ע יו"ט].

ובמק"א כתב מרן אאמו"ר זיע"א: הנה לפני כארבעים שנה נשאלתי בדין זה מאת הגביר היקר ר' רבינו פוליטי ז"ל, גבאי ישיבת פורת יוסף, ולמרות צדדי ההיתר שבדבר, לא רציתי להורות לו להקל, מפני שהרב זרע אמת והרב תפארת אדם הסכימו להחמיר כד' המהר"ם פרובינצאל, אולם עתה בהגלות נגלות אלי כמה אחרונים שפסקו להקל, אורווי מוריגן לקולא. נוע'

וע"ע במועו"ז (ח"ג סי' שא) ששמע מפי החזו"א שרק ממדת חסידות לקבוע החופשה בחוה"מ. ושמא מיירי שיצטרך לוותר על ימי החופשה הנצרכים לו כמנהג העולם.

ובשו"ת באר דוד (סי' טז) ג"כ דן לגבי הפסד שגר פועלים בבית חרושת ליצור מנעלים, וכתב שבש"ע סי' תקל"ט משמע שנחשב דבר האבד, שלא אסרו רק לטרוח אחר מציאה, והוא הרוחה ולא פסידא, ושכ"כ בחכמת שלמה (סי' תקלו) דמה דמפסיד שגר הפועלים נחשב לדבר האבד, וגם בתשו' גור אריה (סי' קלט) דס"ל שפועל שחייב מעות לבעה"ב, ואם לא יניח אותו לעבוד בחוה"מ, ישתקע המעות בידו, דלא הוא דבר האבד, שאפשר שיתעשר הפועל ויפרע חובו. משמע שמודה שאם בודאי לא יוכל לפרוע חובו נחשב דבר האבד, כמו כאן שמפסיד בודאי שגר הפועלים. [וכתב בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' ס"ז) דהיכא שיפסיד גם לאחר זמן מיקרי דבר האבד לענין חוה"מ כמבואר ביו"ד (סי' שפ) ובאו"ח (סי' תקלט)]. ובשו"ת נו"ב (או"ח סי' יב) כתב, וז"ל ואולי י"ל ג"כ דמקרי דבר האבד, ועי' במג"א (סי' רמד) ס"ק יח) ובמחצה"ש שם דמשמע דכה"ג הוא דבר האבד ולא מניעת הריחות. ועכ"פ נראה מכ"ז, דלכה"פ הפסד שגר הפועלים הוא ספק דבר האבד דשרי [מג"א סי' תקלז) ס"ק א. וביאר בשו"ת מהר"ם שיק יו"ד סי' שער, דכיון די"א שמלאכת חוה"מ דרבנן, הו"ל ס"ס בדאו' וספק אחד דרבנן].

ובפרט במקום שיש לחוש שאם לא יגמור המנעלים, ויקח הסוחר ממקום אחר, גם אחר המועד לא יחזור אצלו, ועי' בט"ז (ר"ס תקלט) דבזה"ז מי שאינו מופלג בעשירות, חשוב הכל כדי חייו. ועי' במג"א (סי' תקמד) ס"ב) בשם בד"ה, דבזה"ז בנין בה"כ הוא דבר האבד, שמא ימנעו ממנו העכו"ם לבנותו. ובסי' תקלט) סי"ג הביא בשם הרא"ש דשרי להלוות ברבית, שלא ירגיל עצמו אצל סוחר אחר. ובמחה"ש שם (סי' יז) הביא מא"ר לימוד זכות על פתיחת חנויות בחוה"מ, שלא ירגילו אצל סוחר אחר. אלא שסיים שאין ללמוד מזה למלאכה, דבפרקמטיא יש צדדי קולות בפוס'.

גם בשש"כ (פס"ז סי"ב) כתב, שבעל מפעל המעסיק עובדים קבועים המקבלים את משכורתם מדי חודש בחודשו, והוא ייאלץ לשלם להם את מלוא משכורתם גם אם יסגור את מפעלו בחוה"מ, משום שא"א לזקוף את ימי החג על חשבון חופשתם השנתית [כי אין הם מסכימים לכך, או שא"א לסגור לגמרי את המפעל בזמן אחר, כמו בסופרמרקט וכדו'], אין לך דבר האבד גדול מזה, ומותר להעסיק את העובדים במלאכתם. [וסיים דמ"מ טוב לשאול שאלת חכם, כיון שיש מי שאוסר לעשות כן].

והגרשו"א שם בהערה (אות מ) כתב ע"ז, שיש לפקפק טובא על היתר זה, דאף אם ננקוט דשרי בכה"ג באבילות, מ"מ שאני הכא שימי חוה"מ האסורים בעבודה אינם באים במפתיע, שהרי הם קבועים וידועים מראש, ולכן כמו שבית החרושת סגור בשבתות ויו"ט וכדו', כך גם במועד, ואף שהפועלים מקבלים את מלוא משכורתם וא"א כלל לזקוף את שביתתם ממלאכה על חשבון חופשתם השנתית, נראה שהבעל הבית צריך לכתחילה ליקח בחשבון את השכר שצריך לשלם במועד, ואם לאחר כל אלה הוא מרויח ואינו מפסיד, אפשר דאסור להעבידם במועד, ונמצא שהבעל הבית חשיב כגוזל מהם בזה שמכריח אותם לעבוד בימים שהם פטורים, וגם עובר בו על "ולפני עור" שפועליו עושים במועד, ואף בכה"ג שהיה יכול להתנות בתחילה שהשביתה ממלאכה במועד תעלה להם לחופשתם השנתית, רק שכח ולא התנה, ג"כ נלענ"ד דאין זה פשוט להתיר, וגם אם הבעל הבית מאיים על פועליו בפיטורין, אף שהפועלים מותרים לעבוד, מ"מ הבעל הבית חשיב כגוזל את עבודתם, כיון שמן הדין הם פטורים מלעבוד. ע"כ. ואכמ"ל. ועי' בשד"ח (מע' חוה"מ אות ד) לגבי שכיר חודש, שחייב בעה"ב לשלם לפועליו היהודים על ימי חוה"מ ששבותים בהם ממלאכה, כמו שבשבתות ויו"ט אינו פוחת להם משכרם. כיון שהם נמנעים מחמת האיסור. ושכן מוכח מדברי פתה"ד]. והגר"מ פיינשטיין היקל בעניינים אלו (שלמי תודה חוה"מ תסה). וע"ע בשלמי תודה (סוכות עמ' תתס) מה שהביא בשם החזו"א.

מהרש"ג, דברי מלכיאלי), נגד מוהר"ם הנז' דרב חיליה ורב גובריה שהיה בזמן מרן. ומ"ש במאור ישראל דלו יהי אלא ספק, ספד"ר לקולא. אינו מובן, הלזה ייקרא ספק שקול מאחרונים שלפני מאה שנה ע"ד מהר"ם פרוכניצאל, ובפרט שהחיד"א זור"א וערה"ש ושד"ח ותפארת אדם הסכימו עם דבריו. ומה שהביא במאור ישראל מהנו"ב שנוקט בפשיטות דלא כמהר"ם הנז', הנה ידוע שבזמן הנו"ב עדיין לא נדפס שו"ת מוהרמ"פ, ואפשר שאילו היה רואה סברתו היה חוזר בו. עכת"ד. וכתב לדחות הראיה שכתב מרן אמו"ר מס' המכתם, דשאני השכרת בהמתו, משום שאינו מלאכה ממש רק השכרה בעלמא.

אולם כבר השיב על דבריו בירחון קול סיני החדש (גליון קי"ט עמ' לו והלאה) וכתב לסייע סברא זו מהגמ' (מור"ק יא:): שהחכירים מותר להם לעבור משום דהוי דבר האבד, כדי להשלים הסך שנתחייב לשנה. ואם לא יעבוד יצטרך לשלם מה שהתחייב. וגם מרן הב"י (יו"ד סי' שפ אות יב) כתב, דהא כיון שצריך לשלם מה שהיתה ראויה לעשות הו"ל דבר האבד. ע"כ.

וע' במשנ"ב (תקלה ס"ק לה), דבפרקמטיא אבודה לכו"ע יכול לכתוב אפי' בכתב שהוא מעשה אומן וא"צ לשנות כלל. ובמשנ"ב (סי' תקלו שעה"צ ס"ק מט) כתב ע"פ הריטב"א להתיר להעסיק אדם יום שלם הגם שא"צ לו רק חצי יום. שכתב הריטב"א, שאם אינו מוצא מי שיעשה לו בצמצום, שאין רוצים לטחון או לקצור לו דבר מועט, עושין אפי' הרבה מפני המועט, שהכל צורך המועד הוא. עכ"ל.

ואגב אורחא הנה בספר חוה"מ כהלכתו (פרקש, עמ' קיג) אסר להשכיר שדהו למי שידוע שיעבוד בו בחוה"מ מלאכה האסורה. ע"ש אך יש לעיין בזה מהמבואר בילקו"י (ברכות עמ' צג, ושבת כרך א' סי' רמב) שמותר לבעלי מלון או מסעדה להגיש מאכל ומשתה לאורחים שבוודאי לא יטלו ידיהם ולא יברכו, וכן מותר להשכיר דירה למחלל שבת ודלא כאול"צ שאסר בזה, ודון מינה ואוקי באתרין.

ושוב דן בזה, שהרי מביא עצמו לידי חשד שעושה מלאכה בחוה"מ, וכתב בשו"ת שערי צדק (יו"ד סי' טו) שזה חשש דאו', דאי' בשבת (כג.) ומנא תימרא דחיישנין לחשדא וכו'. וגם מכשיל לחבירו שלא ידונו לזכות, ואף ישנאהו עבוד זה. אמנם במקום הפסד מרובה, יש להתיר שלא לחוש למראית העין, ע' כעיי"ז במהר"ם שיק הנ"ל (אור"ח סי' צה).

וע"ע בשכנה"ג (ס"ס תקמג) שהוכיח ממור"ק (יב:) רב חצדו ליה חצדא וכו', דמי שאין לו מה יאכל, מותר לפועלים לעשות לו מלאכה, הגם שיש להם מה לאכול. ובערה"ש (שם) כתב, דמ"מ מוכח דאפי' בעל המזון מותר לעשות מלאכה בשביל פועל שאין לו מה יאכל. [וע"ע בש"ע (סי' תקלט סי"ב) שלוקחים בתים עבדים ובהמה לצורך השכיר שמוליך הדברים הנקנים שאין לו מה יאכל. אלא ששם אי"ז מלאכה גמורה].

ובמור"ק (ד.) אי' דכותל חצר שנפל בונה כדרכו, משום דבר האבד, שלא יכנסו גנבים. אע"פ שאין המלאכה בגוף דבר האבד. ובסי' תקל"ח (ס"ד) מבואר שמותר לחפות את הקציעות בקש, וכתב הריטב"א בשם הירושלמי שמותר לעקור קש מן המחובר מותר לצורך זה.

ובשו"ת מהרש"ג שם הוכיח מדק"ל בסי' תקלה ס"א, דמי שהפך זיתיו או שהיה יינו בכור מותר לעשות מלאכה אף בחביות, הגם שאין דבר האבד בחביות. אך יש מי שכתב לדחות, ד"ל סברא, שכל דבר שכך דרכו להציל דבר האבד, הוי כעוסק בדבר האבד גופיה.

והנה בשו"ת קול אליהו תופיק (א"ח סי' מג) כתב שיש לנקוט לעיקר כדברי מהר"ם פרוכניצאל, שכיון שהמלאכה עצמה אינה דבר האבד, אין להתיר מחמת הפסד. וכן אין להתיר לפועל שיש לו מה לאכול לעבוד בשביל שיוכל להרויח פועל שאין לו מה יאכל. [כגון שיש מלאכה רבה שא"א מבלי סיוע של פועלים רבים]. וע"ש שכ', תמיהני עמ"ש בס' מאור ישראל לדחות דברי המוהרמ"פ, ופסק נגדו לקולא, ונסתייע מדברי אחרונים שקודם מאה שנה (ערה"ש, ערך שי, שו"ת

1. הנוהגים להקל להדפיס עיתון חרדי בחול המועד יש להם על מה שיסמוכו ואין למחות בידם, על פי המבואר בסעיף הקודם דבאופן כזה חשיב דבר האבר, שאף אם לא יעבדו יצטרכו לשלם לפועלים או לסוכנות הידיעות שלהם ולעתונאים משכורתם בשלימות. ועוד שיש מקום לומר שבזמנינו זה יחשב הדבר לצרכי רבים, מאחר שהורגלו לקרות חדשות בעיתונים לדעת כל המתרחש בעולם ובמדינה וכו' (ועיין ברמ"א ר"ס שז). ואם לא ימצאו הקוראים עיתונים דתיים במועד כאשר הסכינו בימי החול, ילכו לרעות בשדה זרים ובילדים נכרים ישפיקו לקרוא בעיתונים חילוניים, ושאני מינות דמשכא. והמוכר עיתונים חילוניים, עובר משום "לפני עיור לא תתן מכשול".⁽¹⁾

להדפיס עיתון חרדי בחוה"מ - חומר איסור קריאה בעיתונים חילוניים

שיחשדוהו שנעשה שלא ע"י עני שאין לו מה יאכל. וכ"כ בעדות ביוסף (דפ"ג). מ"מ במק"א כתבנו שאם א"א לעשות בצינעא מותר לעשות בפרהסיא ולא חששו למראית העין. ויש עוד צדדים בזה. [ילקו"י מועדים עמ' תקיא. חוה"ע ה' יו"ט].

ודע, שאיסור זה לקנות עיתונים חילוניים הוא גם כאשר כוונתו לזכות באיזו הגרלה, או בכסף שנותנים במבצע, שהרי הרמ"א (יו"ד סי' קנו) כתב, שאדם מחוייב למסור כל ממנונו כדי שלא לעבור על לאו אחד. וא"כ כ"ש במניעת ריוח.

ויש להזהיר בזה את ההמון שלא ליקח עיתון חילוני המחולק חנם אין כסף בתחנות דלק שונים, ובעל תחנת דלק הירא וחרד לדבר ה', עליו להמנע מחלוקה זו, ונודע מ"ש בתנחומא (פ' פנחס אות ג), ר"ש אומר, המחטיא את חבריו קשה מן ההורגו, שההורגו בעוה"ז יש לו חלק לעוה"ב. ואילו המחטיאו הורגו בעוה"ז ולעוה"ב. שתי אומות קידמו את ישראל בחרב, ושתים בעבירה, מצרים ואדומים קידמו בחרב, המצרים שנא', אמר אויב ארדוף אשיג וגו'. ואדום שנא', ויאמר אליו אדום לא תעבור בי, פן בחרב אצא לקראתך. ושתים בעבירה, מואבים ועמונים. על אלו שקידמו אותן בעבירה להחטיא את ישראל נאמר, לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי וגו'. ובעוה"ז לא יצאו ידיהם, שנאמר, צרור את המדינים. ע"כ. ומבואר מכאן חומר הענין של המחטיא את הרבים. ובמשנה (סנהדרין צ). שנינו,

(1) חזו"ע. וחזי לצרף סברת הרב תשובה מאהבה הנ"ל (ח"ג סי' שצא) שאין הדפוס בכלל כתיבה. וע' במור וקציעה (סי' שמ) ובס' הים הגדול. ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סי' נו, וח"ג סי' מב). ובשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' עח).

וכתב הגרש"ז אויערבך (שש"כ פס"ח הערה מ"ה) שעתון דתי המופיע בחוה"מ, [ע"פ הוראת הפוסקים המתירים זאת משום דחשיב כצורך רבים] מותר לפרסם בו כל סוגי מודעות, גם אם אין בהן צורך המועד. דכיון שצריכים למלא את העתון, כי א"א שיופיע חציו ריק או כחצי הגדול, כי הרי האנשים רוצים בגודל הרגיל של כל השנה, וא"כ מה לי אם מכניסים בו ידיעות אחרות שאין בהם כל צורך לדעת ליהודי שומר מצוות, ומה לי אם מכניסים בו כל סוגי מודעות. [אמנם עתונים חילוניים שאינם יכולים לטעון שמותר להם להוציא עיתונים בחוה"מ מהטעם הזה, שאם לא יוציאו הרי שהקונים שלהם יעברו לקנות עיתונים חילוניים, וא"כ ה"ז דבר האבר, אין זו טענה כלל משום דהרי הוא כערלה שיאבד ויאבד. ונוח לו שלא נברא (קובץ מבקשי תורה בשמו)].

וכבר ביארנו בילקו"י כיבוד אב ואם (פ"ט) חומר איסור קריאת עיתונים חילוניים, וכבר כתב הרגצ'ובי בשו"ת צפנת פענח (סי' רעו) שהמוכר עיתונים חפשיים לקרות בהם עובר משום לפני עור. [ועיין בתוס' שבת (ד). ובגיטין (מא): דחשיבי כה"ג כאנוסים]. ומכ"ש שאולי כמה מן הפועלים אין להם מספיק לצרכי החג. והגם שבנחל אשכול (ח"ב עמ' קנא) ס"ל שכל שפעולתו ניכרת לאחר מעשה ומתפרסמת יש לחוש מפני הרואים

ז. פועל שעובד באופן קבוע אצל בית חרושת מסויים, ואם יתחמק מלעבוד בחול המועד קיים חשש שיפטרורו, מותר לו להמשיך לעבוד בחול המועד, כל שאינו יכול לקבל חופשה על חשבון החופש השנתי המגיע לו, שמכיון שיש לחוש שיאבד כל פרנסתו על ידי כך, חשוב ודאי כדבר האבד. וכבר נתבאר שאפילו על ספק דבר האבד מותר לעבוד בחול המועד, כל שאין במלאכתו טירחא יתירה. (ז)

ובזמנו הערנו לו בעדינות על כך, אך כעס מאד, ולבסוף בנו יצא לתרבות רעה ופקר בעוה"ר, והיה מראשי השלטון מאותם שהיו חוטאים ומחטיאים את הרבים ה' ירחם.

ר"ע אומר אף הקורא ספרים חיצוניים אין לו חלק לעוה"ב. וראה להלן (סי' תקכט הערה יט).

וברידי הוה עובדא, בשנת תש"ל, שהיה חכם אחד בנתיבות שהיה מוכר עיתונים חילוניים,

פועל שעובד בביח"ר ואם יתחמק מלעבוד בחוה"מ קיים חשש שיפטרורו

מאליו, ואע"ג דלעבור על איסור דרבנן ודאי אסור בכה"ג (עיין ביו"ד הנ"ל), מ"מ בחוה"מ שפיר דמי. ע"ש. ויתכן שסמכו ע"ז דחשיב כהפסד גם לבעל הבית במניעת הריוח של אותם ימים.

בדין חופשת עובדים בחוה"מ. ועוד כתב בשש"כ (פס"ז סי"א ובהערה לו), דודאי שאסור למעביד שלא ליתן חופשה לעובדיו בחוה"מ, שכן מעיקר הדין אסור לו למסור להם עבודה בו, אא"כ לא יהיה להם מה לאכול אם לא יעבדו, שבזה אמר הגרשז"א שמותר למעביד לא ליתן חופשה לעובדיו בחוה"מ, אם לא יהיה להם מה לאכול אם לא יעבדו, דכשם שמותר לבעל הבית לעשות מלאכה גמורה כדי שיוכל פועל עני להרויח לחמו, כך מותר גם בזה.

ויש להסתפק היכא שבעל הבית אומר לו שישלם לו כפול כאשר יעבוד בחוה"מ, אם נחשב דבר האבד. או שנחשב מניעת ריוח. והיאך הדין בפועל שנצרך ממש לכל פרוטה נוספת. (ועי"פ לא כאשר בעה"ב מתכוין לעשות דוקא נגד ההלכה). ומסתבר שנחשב רק מניעת ריוח בעלמא. וכ"ש במלאכה גמורה ולא סתם סחורה.

ובשש"כ (פס"ז הערה מט) כתב, שאם המעביד מתנה נתינת יום חופשה בחוה"מ, כל יום בויתור על שני ימי חופשה בימות החול, שנותן שני ימים עבור יום ארוך, זה ודאי חשיב הפסד, ואין הפועל חייב להפסיד ימים שיכול להרויח לעצמו. [וכ"ה בשלחן שלמה סי' תקלז ס"ב].

(ז) ילקו"י מועדים (עמ' תקיב) מתשובה למרן אאמור"ר בכ"י, שפועל שעובד בבית חרושת ואם לא ילך לעבודה בחוה"מ יפטרורו, נראה פשוט שחשיב דבר האבד, ומ"ש בחיי אדם (כלל קו סי"ב) שלא נחשב דבר האבד. כבר השיב עליו לנכון בשו"ת חלק לוי (חאו"ח סי' קפג). וכ"כ בפשיטות מהר"ש ענגיל (חד"ס פג). וכ"ש בזה"ז שקשה להשיג עבודה, ורמו ביה טפלי וישאר ח"ו חסר לחם, שבודאי משרא שרי. וכן מוכח מתשו' מהרש"ל (סי' טו) דבכה"ג אף לגבי אבל שרי, כיון שההפסד נמשך גם לאחר ימי אבלו. וע' שו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סי' נז) לגבי חתן שאם יתבטל ממלאכה, יפטרורו ממקום עבודתו, שמותר לו לעבוד, דחשיב דבר האבד.

גם בשש"כ (פס"ז סי"א) כתב, שעובד שכיר במשרה העלול להפסיד את מקום עבודתו אם יתחמק מעבודתו בחוה"מ, מותר לו לעבוד גם בחוה"מ. והגרשז"א שם העיר ע"ז, דאפשר דאם הוא אנוס קצת יכול לבקש גם מאחר לעבוד עבורו, אך צריך לעבוד עד כמה שיכול בצינעא מפני החשד. אך צ"ע אם אחד כופה לישראל לעבוד אצלו להנאתו בחוה"מ, שאפי' אם מאיים עליו להפסיד ממונו, מ"מ אין זה קרוי דבר האבד, ודינו כמו שכופה להנאתו לעבור על ד"ת או דרבנן. (ע' ברמ"א יו"ד סי' קנז סי"א, ובהגר"א שם סק"ד), ומה שמותר בגלל חשש של פיטורין או הפסד לקוחות (סי' תקל"ט סי"ג ועוד), היינו מפני דזה חשיב כהפסד של דבר הבא

ח. מותר לפועל לעבוד במפעל כל השנה, אף על פי שבעת קבלת העבודה יודע מראש שיצטרך לעבוד בחול המועד ואם לא כן יפטר, אף על פי כן מותר לו לקבל העבודה. (ח)

ט. פועל שיכול לקבל חופשתו בימי חול המועד ויש לו סיבה לקבל את החופשה דוקא בימי הקיץ, מותר לעשות כן, ומכל מקום מדת חסידות לקחת חופשתו במועד. (ט)
י. מי שכופים עליו לעבוד ולעשות מלאכה האסורה בחול המועד מצד הדין, באופן שאין המלאכה בגדר דבר האבד, רשאי להמציא תעודה רפואית או הנמקה אחרת אף אם היא אינה נכונה, כדי להשתחרר ממנה לבל יכפוהו הממונים עליו [שלא בצדק] לעבוד במועד עבודה האסורה. ובלבד שלא ייגרם בדבר חילול ה'.

(ח) כ"ב בשו"ת מהר"י שטייף (סי' רפ), שאין זה נחשב כמכרין מלאכתו במועד. וע"ע

בשו"ת מהרש"ל (סי' סו), ובשו"ת באר משה (ח"ז סי' עט).

פועל שיכול לקבל חופשה בחוה"מ ויש לו סיבה לקבל את החופשה דוקא בקיץ

זא הגר"מ פיינשטיין מובא בקובץ נתיבות ההלכה (ל"ה עמ' רלז). ועיין בשש"כ (פס"ז הערה מח) בשם הגרש"ז אויערבך, שכל אדם חייב ליתן יום עבודה רגיל בכדי להמנע מיום עבודה בחוה"מ, ולכן אף שהמעביד רגיל לוותר לעובדיו שעה או שעתים משום המועד, הרי גם העובד

חייב לוותר על השכר המלא של יום כנגד יום כדי להמנע מלעבוד בחוה"מ. וגם נראה, שלעבוד שש שעות בחוה"מ שהם ימי חג, ה"ז שוה לעבודת יום רגיל של שמונה שעות בשאר ימות השנה, ונמצא שכלל אינו משלם יותר מן המחיר הנכון. וע"ע.

לשקר כדי להתחמק מעבודה אסורה בחול המועד

יא ילקו"י מועדים (עמ' תקיג), וכ"כ בס' שער שמעון אחד (ח"א או"ח סי' עד עמ' רה), שעובד שמבקשים ממנו לעבוד עבודה האסורה בחוה"מ, רשאי להציג תעודה רפואית או כל נימוק אחר, בכדי שיוכל להשתחרר ממנה לבל יכפוהו הממונים עליו לעבוד עבודה האסורה מן הדין במועד. וכן הובא בשם הגר"ש אלישיב בספר אשרי האיש (ח"ג עמ' נד). ואמנם בס' קב ובקי (סי' תרט) נשאל הגר"ש אלישיב אודות שכיר המבקש מרופא אישור מחלה כוזב, כדי שלא יצטרך לעבוד בשבת, והשיב שהרופא לא ינפיק את אישור המחלה, כי בשקר לא מקיימים מצוות, ולבסוף יתפסו את החולה וזה יעורר חילול ה'. וכ"כ בשמו בחשוקי חמד (ב"מ עז.), שבשקר לא מקיימים מצוות, ולבסוף יתפסו את הרופא וזה יעורר חילול השם, אלא יש לו לבא לממונים ולומר להם, אני מוכן להמשיך כאן בעבודה, רק בתנאי שאני לא

צריך לעבוד בשבת, ואם אתם רוצים שאעבוד בשבת, אני מתפטר מעבודתי, ויקיים בו הפסוק (רות ב, יב) 'ישלם ה' פעלך, ותהי משכורתך שלמה, מעם ה' אלקי ישראל'. ומאידך י"ל שהרי המעסיק נוהג שלא כדין שכופה את הפועל לעשות מלאכה בחוה"מ, באופן שאין המלאכה בגדר דבר האבד, וע"ז נאמר אם נבר תתנבר. וע' בפ"י ריב"א (בראשית פ"ל) דלבן רימה את יעקב בכמה צדדין, ועל כן עשה יעקב המקלות בהיתר, שהרי כתיב עם עקש תתפל.

יב וכיו"ב כתבנו לדון בילקו"י על כיבוד אב ואם (פ"ט) באברך שתורתו אומנותו שאין לו פרנסה זולת מילגה קטנה שמקבל מהכולל, אם מותר לו לשקר לקופ"ח ולהצהיר על אשתו שאינה עובדת, כדי לחסוך כסף המסים, באופן שעובדי קופ"ח לא זכו להבין את החשיבות של אברך העוסק בתורה ולסייע בידו, והנה זה ברור שמאחר

יא. מותר להשקות שדה אילן, כשהאילנות רצופים וסמוכים זה לזה, אבל אם הם מרוחקים ונטועים רק עשרה לבית סאה, [בית סאה הוא חמישים על חמישים אמה, והאמה היא ארבעים ושמונה ס"מ], אין להשקות את כל השדה, אלא אם כן היתה לחה, ובכל אופן מותר למשוך מים מאילן לאילן דהיינו לעשות חריץ מהחפירה שסביב האילן אל אילן אחר, כדי שהמים ימשכו דרך החריץ. וכיום שיש מערכות השקיה אוטומטיות, וכן ממטרות, ואין טורח בהשקיית השדה, כל שיש חשש הפסד או צורך המועד, יש להקל בזה יותר. ונכון לכיון את הממטרות על ידי שעון מערב החג, שיפעלו בכל יום איזה זמן. (א)

כלסטים, בזמן שהמוכס גוי או מוכס העומד מאליו, או מוכס העומד מחמת השר ואין לו קיצבה, אלא לוקח כל מה שירצה. אבל מוכס שפסקו המלך ליטול דבר קצוב וכו', אינו בחזקת גזלן, משום דדינא דמלכותא דינא וכו'. ולא עוד אלא שהמבריה ממכס זה עובר על לא תגזול מפני שהוא גוזל מנת המלך, בין שהיה מלך ישראל בין שהיה מלך גוי וכו'. ע"כ. נראה עוד במה שכתב בישכיל עבדי ח"ו חו"מ סי' כח. וא"כ גם אם נניח שהמס שהוטל הוא בבחינת מכס על אלה החברים בקופת חולים, הרי דינם דין, ואסור להטעותם במה שהוא, והרי הוא עובר בכל תגזול. וכ"ש שא"ז בבחינת מס, אלא בבחינת תשלום חוב, וע"י כך נהנים מטיפול בבי"ח וע"י רופאים, דאל"כ יצטרכו להביא רופא פרטי. וא"כ זו גזילה וגניבה ממש. ומכ"ש אם יש חשש דלטוריא, דמאן דהוא ימסור להם האמת לאמתו, שגם האשה עובדת, הרי מלבד שיש בזה חילול ה' ח"ו, לא עוד אלא שגם יגרם להם היזק והפסד, שיפטרו אותם מהחברות לגמרי, ויצא שכרם בהפסדם, ואולי זה יגרום גם לאחרים כדוגמתם, שלא ירצו לקבל עוד חברים דתיים, וזה הפסד שאינו בחליפין, על כן שומר נפשו ירחק מן הכיעור והדומה לו.

ויש חשש שיתפסוהו ויהיה בזה חילול ה', וגם חב לאחרני שיקפידו יותר על אחרים בשל כך, או אפי' יבטלו את ההנחות לאברכים, ממילא בדרך כלל יש להמנע מזה. ובפרט אם הדבר יכול לגרום להרגילו בשקרים ח"ו. אך יש לדון בזה מצד ההלכה, האם מעיקר הדין מותר לשקר בכה"ג או לא. וע' בהערות הג"ר ירוחם פישל פערלא, בביאורו על רס"ג (בח"א מדף קנ"ה:) שהביא כמה שיטות שסוברים דאיסור מדבר שקר תרחק נאמר רק כשמשקר בבי"ד, ומטע"ז הרס"ג הרמב"ם הרמב"ן והחינוך, לא מנו מצוה זו בכלל מנין המצוות. אלמא דסברי דאינו מה"ת, ומדבר שקר תרחק איירי בבי"ד דוקא, וכדפירש האבן עזרא הפסוק, דהוי עשה יתירה לדיינים, והוי בכלל מצות בצדק תשפוט עמיתך. וכן מבואר בשו"ת חוט המשולש (ח"א סי' ס"ט). אלא שרבים חולקים וסוברים דאיסור מדבר שקר תרחק הוא גם שלא בבי"ד. וע' באורך בס' בית יחיאל (ח"מ עמ' קעז).

וע' בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ח סי' אות ד') שכתב, דמה שאמרו שמתיר לגנוב מהמכס אינו אלא במוכס גוי שהם בחזקת גזלנים, וכמ"ש מרן (חו"מ סי' שסט ס"ו) וז"ל: במה דברים אמורים שהמוכס

דין השקאת שדה האילן בחול המועד

משום דאילן כבית השלחין דמי שצריכין למים טפי. ב. והרמב"ם (יו"ט פ"ח ה"ג) כתב, משום שאין בזה טורח יתר, וכ"כ רבינו ירוחם (נ"ד ח"ה) וכתב שהן קרובים כמו שדרך לנטען ממטע עשרה לבית סאה, אבל לא רחוקים. וכך אמרו בירושלמי (פ"א ה"ג) דבמרווחין לכו"ע אסור, וברצופין לכו"ע

(א) במשנה (מ"ק ו'): ראב"י אומר מושכין המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקו את כל השדה. וכ"ה בש"ע (סי' תקלו ס"ז) מושכין את המים מאילן לאילן, ובלבד שלא ישקה את כל השדה. ואם היתה שדה לחה, מותר להשקות את כולה. וזה ע"פ ויש בזה ב' טעמים. א. לתוס' (ב.)

יב. ירקות שרוצה לאכלם במועד, יכול לדלות מים להשקותם כדי שיגדלו ויהיו ראויים יותר לאוכלם במועד, שכל שהוא צורך אוכל נפש התירו אפילו על ידי טירחה יתירה, ואפילו מכשירי אוכל נפש כאוכל נפש דמי לענין זה. ואם אינו רוצה לאכלם במועד אם עושה כדי להשביחם אסור, אפילו בהמשכת הצנורות בלבד, אבל אם יש חשש שיפסדו ויתקלקלו אם ימנע מלהשקותן בחול המועד מותר על ידי המשכת הצנורות. (יב)

ולגבי השקיית עצים של הפקר, כתב הגרש"ז אויערבך (שם הערה ק"ח), ד"ל דכמו שהתירו לעבוד בשביעית גם לאוקמי פירא, ולא רק לאוקמי אילנא, (ראה חזו"א סי' י"ד מהלכות שביעית ס"ק י"ד, ובס' השמיטה סוף פ"ד הערה ה', ו), הגם שהתורה הפקירה פירות שביעית, מ"מ מותר לעשות, כי באומרה "ואכלו אביוני עמך" התורה נותנת לאדם שייכות לפירות האלה, אפשר דהה"נ דמותר להשקות בחוה"מ עצים אלה לצורך הפירות, ולא נאמר דהם הפקר שיהיה אסור לעבוד בהם בחוה"מ, וגם בעצים שהם ממש הפקר, ולא משום שביעית, יש לדון שמותר להשקותם בחוה"מ. ואסור כעצי הפקר רק אם זה עבור נכרים. אבל אם יש עץ של הפקר סמוך לביתו, אשר אם ירצה יוכל גם הוא ליהנות מפירותיו, מותר להשקותו גם כשהוא הפקר.

מותר, ומחלוקת בנועיים עשרה לבית סאה, ראב"י עביד לון כמרווחין ורבנן עבדין לון כרצופין. ופסקו הפוסקים כראב"י.

ובתב רבינו ירוחם, דמיירי שעומדים במקום משקה דאי לא ישקה איכא פסידא. ופשוט הוא.

ובתב ה"ה, שהרי"צ גיאת פירש משנה זו בבית השלחין, ואין שם לא ירקות ולא זרעים אלא אילנות לבד, והמשכת המים מאילן לאילן מספיק להו, ושכן נראה מדברי הרמב"ם. [ב"ן]. וע' במשנ"ב ובביאה"ל שם. [ילקוט"י מועדים עמ' תקיד]. מתי מותר להשקות השדה בחוה"מ. והנה אם בגלל מניעת ההשקאה יצטרך למכור את היבול בפחות מערכו, כתב הגרש"ז אויערבאך שנחשב הפסד, ומסתבר דמותר, וצ"ע. (שש"כ פרק ס"ז הערה ס"ד).

ירקות שרוצה לאכלם במועד, יכול לדלות מים להשקותם כדי שיגדלו

הדלאה שהיא טורח גדול ואפי' הוא דבר האבד. ובברייתא לאו דוקא כדי לייפותן אסור, אלא ה"ה אם היו נפסדין שאסור בהדלאה, דהרי הוא כבית השלחין שאין מתירין בו טורח יתר. כך כתבו ז"ל, וברור הוא בדברי רבינו.

וע' בשלחן גבוה (סי' תקלו ס"ק יב) שכתב, דמה שאסרו להשקותן כדי להשביחן, היינו דוקא כשדולה המים בידים דאיכא טירחא טובא, אבל גינות ופרדסים שלנו שמשקים אותם מבור עמוק ע"י ריחים של דלי בסוס, נראה דשרי אפי' בירקות שאינם לצורך המועד. שמכיון דליכא בהו טירחא כלל כנהרות המושכים מן האגם דמי. וכן נהגו ע"כ. ולכאוי הרי לא התירו בנהרות המושכים מן האגם אלא בבית השלחין דאיכא פסידא, וכמבואר

(יב) כראיתא במו"ק (ד) מדלין מים לירקות, בשביל לאוכלן, ואם בשביל לייפותן אסור. וכתבו התוס' דבשביל לאכול התירו טירחא יתירה, אבל לייפות אפי' ליכא טירחא לא התירו. וכ"כ הרמב"ן (בליקוטיו למו"ק) משום דבאוכל נפש עצמו מותר כדרכו אפי' שטורח טורח גדול. וכ"כ הריטב"א (ד) דאפי' בפרהסיא שרי לצורך או"י, וקמ"ל שאפי' א"צ לאכלן אלא בעומדין וראויין לאכילה, ועומדין לימכר. אבל ליפותן, פי' שיתבשל מחר לצורך לאחר המועד, אסור, ואפי' בבית השלחין.

וב"ב ה"ה (הלכות יו"ט פ"ח ה"ב) שכל שהוא צריך לצורך המועד אפי' טורח גדול מתירין בו, אבל אם אינו לצורך המועד אין מתירין להם

יג. מותר להשקות פרחים ושושנים ושאר עצי בשמים, שאם לא ישקום בחול המועד יפסדו. והיינו על ידי המשכת צנורות או על ידי ממטרות, אבל לטרוח ולדלות מים ולהשקותם אסור, אלא אם כן לצורך המועד. (ג)

יד. כל דבר שהוא לצורך אוכל נפש מותר לעשותו בחול המועד, אפילו יש בו טורח גדול, כגון השוחט בהמה, ומפשיט העור, ומנתח האיברים, ומולח, ומדיח, ומבשל. ואם צריך לעצים להסקה תחת תבשילו, קוצץ הוא עצים מן המחובר לצורך אפייה ובישול. ומותר לעשות הכל כדרכו בלי שינוי, ואפילו במעשה אומן, שכל דבר שצריך לאכול במועד, אין לדקדק על טרחתו בין רב למעט. (יד)

טו. ולכן מותר לתקן בחול המועד מקרר חשמלי שנתקלקל לצורך המועד, וכן מותר לתקן הכיריים של הגז ותנור האפייה, וברז מים שבמטבח או באמבטיא, או מיקסר, אפילו על ידי טכנאי אומן יהודי, מכיון שהכל הוא צורך החג. וכן מותר לצחצח כלי כסף בחול המועד לצורך המועד, וכן מותר לתקן דוד שמש ומכונת כביסה, בתיקון רגיל. ובכל זה מותר לפועל לקבל שכרו משלם חלף עבודתו במכשירי אוכל נפש, אם אין אנשים מצויים אצלו לעשות מלאכות אלו בחינם. (טו)

פורתא דרך ריבוי. וע' היטב בלשון ה"ה (י"ט פ"ח ה"ב). ובמאירי (מ"ק ו:). [ילקו"י שם. חזו"ע יו"ט ע"מ קפה].

(ג) שו"ת המבי"ט ח"ב (ס"ס סד).
(ד) ילקו"י (שם), חזו"ע יו"ט (ע"מ קפו). וראה במקורות לסעיף הבא.

בש"ע (שם ס"ג), וא"כ מנ"ל להקל בהשבחת הירקות, כשאננם לצורך המועד, והרי מבואר בתוס' (מ"ק ו:): שלהשביחן ולייפותן אפי' ליכא טירחא אסור. וע"ע בשו"ת בית אב (סי' פא אות ג). וכן במשנ"ב (סי' תקלו ט"ק טז) פסק להחמיר. ומ"ש השולחן גבוה שנהגו להקל, י"ל דהיינו בהשקאה

דין תיקון מכשירי אוכל נפש בחול המועד כמו מקרר וכיריים ותנור וברז מים

וז"ל מרן אאמו"ר [חזו"ע יו"ט ע"מ קפו]: מכשירי או"נ, כגון לחדד סכין במשחזות כאשר עמדה מלחתוך בה ביו"ט, מותר, אפי' הוא מעשה אומן. וא"צ שינוי. כיון שהוא לצורך מלאכת או"נ. והיא הלכה ואין מורים כן. וכן הרוצה לשחוט בהמה ועוף מותר להשחיז הסכין שתהיה חדה וחלקה כדת. וכתב הרמ"א (סי' תקמ), סכין שנשברה במועד מותר לעשות אחרת. ואמנם כתב המשנ"ב בשעה"צ (אות כג), שאם נשברה מערב יו"ט, וכיוון מלאכתו במזיד במועד אין להתיר, אבל אם לא כיוון מלאכתו במזיד לעשות במועד, אלא שהתעצל לתקנה מערב יו"ט, מותר. ודלא כהמאמ"ר שהחמיר שלא במקום אונס, דליתא דדוקא לגבי יו"ט בעינן לגבי מכשירי או"נ, שא"א

(טו) ז"ל תוס' הרא"ש (מ"ק ד:), לצורך אכילה במועד אין מדקדקים בטורח בין רב למעט, והשוחט בהמה, שוחט ומפשיט העור ומנתח האיברים ומולח ומבשל כדי לאכול, וכן קוצר ומעמר דש וזורה ובורר ומרקד לש ואופה, כדי לאכול. ע"כ. ואפי' אם כיוון מלאכתו במועד מותר, שכל שלצורך אוכל, לא גזרו שלא יכוין מלאכתו במועד (הרא"ש פ"ב סי' יז).

ומה שכתבנו שמותר לפועל לקבל שכרו וכו', כ"כ הריטב"א (מ"ק יב). וז"ל: ואילו לא אפשר לבעל המלאכה לעשות אלא בשכר, מותר לעשות אפי' בשכר ממש, הן מפני דבר האבר הן מפני צורך המועד. ע"כ. וע"ע בביאה"ל (סי' תקמב ס"א ד"ה אפי').

חווה"מ עמ' קפד) שכתב בשם הראשונים, שאף במכשירי אוכל נפש מותר לכיין מלאכתו במועד. וציין להמאירי ועוד. [ע"כ מחזור"ע].

והגר"ש ואזנר (מבית לוי תשנ"ח עמ' פז) העיר, שאף שמותר לתקן תנור אפיה וכיריים ומקרר ומיקסר וכדו' אפי' במעשה אומן, (כיון שהם מכשירי אוכל נפש לצורך המועד), מ"מ מכונת כביסה שנתקלקלה וצריך לתקנה לצורך כיבוס המותר במועד, מותר לתקנה רק תיקון במעשה הדיוט. וכ"כ בשש"כ (פס"ו סעיף עא) שאין לתקנה רק במעשה הדיוט, ואין לקרוא לטכנאי, ואע"פ שיש לו בגדים שהותר כיבוסן, יכול לכבסן ביד או אצל שכינו, ולהזמין טכנאי שיבוא לאחר המועד מותר, (והטכנאי לא ירשום את פרטי ההזמנה). ע"כ. וע"ע בשו"ת אבני ישפה (סי' קה).

לעשותה מערב יו"ט, אבל בחוה"מ די לנו להחמיר בכיוון מלאכתו במזיד לעשותה במועד. ע"ש. וכ"כ בביאורי הגר"א (סי' תקלח ס"א), דמ"ש ובלבד שלא יכיון מלאכתו במועד, אינו אסור אלא בכיוון במזיד אבל שכח או נתעצל מותר.

וכיו"ב כתב המאירי (מו"ק יב:), שאם היה שוכח או מתעצל ולא העלה על לבו לעשות מעיו"ט מותר לעשותה בחוה"מ. וכ"כ בס' המכתם (מ"ק יב) בשם הראב"ד. וע"ע במשנ"ב (סי' תקלג סק"ג).

וה"ה לתיקון מקרר חשמלי, ע"י טכנאי אומן, וכן תיקון הכיריים של הגז שמבשל עליהם, ותיקון מיקסר חשמלי, ותנור אפיה חשמלי, וכל כיו"ב. וע' בשו"ת בית אב (ארו"ח סי' פא אות ד). ובשו"ת באר משה (ח"ו סי' סה). ובשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' סו). וע"ע באנציקלופדיה תלמודית (ערך

עוד בדין תיקון ברז בחול המועד

כשיכול להביא מים ממק"א, עש"ב. ובחזור"ע שהובא לעיל, כתב בסתם שמותר לתקן ברז המים שבמטבח. והעיקר להקל בזה.

ויש שהתירו להתקין בחוה"מ ברז מים בביהכ"ס לנטילת ידים קודם התפלה, שהרי מבואר בש"ע (סי' צב, וכן בס"י רלג) דצריך ליטול ידים לפני התפלה, והוי שפיר כצורך המועד. ויש לדון בזה. ומי שמכר חמצו בער"פ לגוי, ומונח במקרר, והוא עצמו אינו משתמש במקרר זה (כגון חנות ומפעל), והמקרר נתקלקל בפסח, אין להקל לתקנו בחוה"מ. (קובץ מבית לוי ט"ו תש"ס עמ' צ).

ולגבי תיקון דוד שמש או ברז הרחיצה כשאין להם מקלחת אחרת וברז אחר, ע' בשש"כ (פס"ו סעי' נח) ובשו"ת באר משה (ח"ו סי' כב, צו), והביא בשם הגרש"ז אויערבך, שתיקון ברז בכדי להתרחץ במים חמים, מותר, וכן אמבטיה דחשיב בזמננו כמו להתרחץ, ולא כעשיית מרחץ. וע"ש לגבי מעשה אומן.

ומותר לצחצח בחוה"מ כלי כסף שנצרך להם, כאשר עמדו זמן רב בלי צחצוח (קובץ מבית לוי תשנ"ח, בשם הגר"ש ואזנר). ואע"פ שבמקור"ח (לבעל החו"י. סי' תקלג ס"א) כתב שנהגו שלא לשפשף כלים וכו', לא נתפשט מנהג זה.

ברז מים מקולקל, י"א שמותר לתקנו בחוה"מ, אע"פ שיש מים בביתו במקום אחר ואין זה אלא בשביל שיהיה נוח יותר. דסוף סוף הוא לצורך המועד. וה"ה לענין תיקון חשמל ככה"ג דשרי. (מבקשי תורה עמ' תסט בשם הגר"ש אלישיב). ואפשר שהתיר לתקן ככה"ג רק במעשה הדיוט (ראה בס' לשכנו תדרשו עמ' רצא בשם הגר"ש"א). ובשש"כ (פס"ו סי"ד) כתב, שאם יש ברז מים חילופי בבית, קשה להתיר תיקון במעשה אומן בכדי לחסוך קצת טירחא להביא מים מחדר אחר, ורק מעשה הדיוט מותר. ואם יש ברז תקין באמבטיה, והברז במטבח התקלקל, מותר לתקנו אף במעשה אומן, מאחר שרבים נוהגים לכתחילה לא ליטול ידים מהאמבטיה. ועוד העיר שם, בתיקון ברז המים וכדו' באופן שנצרך לשבור קיר לצורך התיקון, מאחר שמבואר במשנ"ב (סי' תקמ"ד סק"ד) ובערוה"ש (שם ס"ה), דבמקום דאושא מילתא וטירחא יתירה, הוי ככנין, ולא הותר לצורך יחידים, ולכן צ"ע אם יש להתיר. ואף אם בביתו לא יהיה לו מים, הרי יכול להשיג ממקו"א, ואם המים זורמים והולכים לאיבוד, קיל טפי משום הפסד ודבר האבר. ע"כ. גם בשלמי מועד (עמ' תתמו) כתב, שאין לתקן ברז המים שבמטבח

טז. במקומות שיש קצת קור, מותר לתקן בחול המועד תנור חימום שנתקלקל, וכן מותר לתקן מאוורר או מזגן בעת שהחום גדול. (טז)

יז. אם החשמל בביתו התקלקל, והבית חשוך, פשוט שמותר לתקן החשמל בחול המועד אף על ידי ישראל ואף במעשה אומן. (יז)

יח. טלפון [כשר] שהתקלקל, יש להקל לתקנו בחול המועד כשהוא לצורך המועד, מאחר שהכל הורגלו בזה, ויש הרבה צער ועגמת נפש בלי טלפון. (יח)

יט. פשוט שמותר לעשות גבינה בחול המועד לעצמו, לצורך המועד. אבל אם עשה גבינות לרבים כדי להרויח, וכיוון את מלאכתו במועד, יש לקונסו שלא יהנה מן הרויח, אלא הרויח יינתן לעניים. (יט)

תיקון מזגן על ידי מעשה אומן בחול המועד

הזקוק למזגן, שאז מותר לכתחילה ע"י יהודי, או בתיקון מעשה הדייט מותר בכל אופן ובכל ענין. (שו"ת באר משה ח"ו סי' כה). וזו חומרא. ובשלמי תודה (סוכות עמ' תתמט) כתב, שהגרא"ל שטיינמן אסר לתקן מזגן בחוה"מ, כיון שאין בזה חשש חולי, זולת לאנשים חלושים שהחום מזיק לבריאותם, שאז דמי לרחיצה שנחשב צרכי הגוף. אולם כיום שהאנשים התרגלו למזגן, ויש צער כאשר המזגן מקולקל, יש להקל בזה כאשר חום היום גדול.

(יז) קובץ מבית לוי (תשנ"ח עמ' פט בשם הגר"ש ואונר). ואפי' במעשה אומן יש להתיר לתקן מזגן כאשר חם בבית (לשכנו תדרשו עמ' רצה בשם הגר"ש אלישיב, קובץ זכרון שלמה בשם הגר"מ פיינשטיין). וי"א שיתקן בצינעא שלא יהיה זלזול למועד (זכרון שלמה שם. מבקשי תורה חוה"מ עמ' תסה). ויש מי שכתב, שיש להעדיף לעשות תיקון המזגן ע"י גוי, אם לא מזגן שבמקום ציבורי כמו ביכ"נ ואולמות (שאו זהו בכלל צורך הגוף של צרכי רבים), או באדם חולני

אם החשמל התקלקל, מותר לתקן החשמל בחול המועד

בעל הבית נקרא שופך דמים, וכמו שמצינו כן לגבי בעה"ב שלא מתקין מעקה לגגו שנא' עליו לא תשים דמים בביתך וה"ה לחשמל. (יח) הנה יש אוסרים לתקנו בחוה"מ במעשה אומן, כיון שאפשר להסתדר בלי טלפון (שש"כ פס"ו הע' פח בשם הגרשד"א. אשרי האיש פ"ח ה"ג), אם לא במקום שיש חולה או זקן. אך יש מקילין בזה בזה"ז שהכל הורגלו בזה, ויש הרבה עגמת נפש בלי טלפון. (ע' באר משה ח"ו סי' טז).

(י"א) שו"ת רבי אליעזר בן ארזא (סי' ג). הובא בחזו"ע י"ט. ומה שכתבנו אם עשה כמות להרויח וכו' היינו דוקא שבעצם ההכנה אין הבדל אם מכין מעט או הרבה, לאפוקי אם ע"י שעושה כמות גדולה של גבינה הטעם נעשה הרבה יותר משובח מאשר אם עושה בכמות מועטת,

(יז) כן הוא בקובץ לקנות חכמה (חוה"מ עמ' י' בשם הגר"ש אלישיב). ואם התקלקל בחדר שאין אוכלים בו, צ"ע אם נחשב כצרכי הגוף להתיר תיקון במעשה אומן, וראה בזה בחוט שני (עמ' רכג), ובס' לשכנו תדרשו ח"א (עמ' רצא). ומ"מ לחבר חוטי חשמל לשקע, נחשב מעשה הדייט. (חוט שני שם). ופשוט וברור דהיכא שיש צד של סכנת נפשות היכא שנתקלקל החשמל, דיש לקרוא לחשמלאי מוסמך בחוה"מ, שיבדוק ויתקן את הדרוש תיקון, וכן ה"ה בבתיים ישנים שאין בהם "חוטי הרקה" והם חוטים שכאשר יש עודף חשמל וכדו' החשמל יורד לאדמה והאדם שעומד בסמוך לו ניצל מהתחשמלות, דשרי להביא חשמלאי שיתקן חוטים אלו בחוה"מ, ולהנצל מסכנת נפשות, וכל בית שאין מערכת החשמל שם תקינה,

כ. אסור לקצור השדה בחול המועד, אלא אם כן יש חשש שהתבואה תיפסד אם ישנה לאחור המועד, כגון שדה של שעורים. ואם אין לו תבואה בבית, אפילו אם הוא מוצא תבואה בשוק לקנות, אין מצריכים אותו לקנות מהשוק, או לשאול מחבירו על מנת להחזיר לו אחר המועד, אלא קוצר ומעמר ודש וזורה ובורר כדרכו, כדי לאכול מתבואתו במועד. ואפילו אדם חשוב מותר לעשות כן. ואפילו אם כיוון מלאכתו במועד מותר, שלצורך אוכל נפש לא גזרו במי שכיוון מלאכתו במועד. [אמנם לא ידוש בפרות, אם לא שיש צורך לדוש לצורך רבים, שאז מותר לדוש אפי' בפרות]. (ב)

כיכרות אע"פ שאינה צריכה אלא לאחד מהם, והטעם בזה כי שהתנור מלא כיכרות הלחם יוצא יותר משובח וה"ה להכא.

דשרי לו לעשות כמות גדולה של גבינה, ואף אם ירצה יוכל למכור אח"כ לאחרים מזה, וכעין מה שאמרו בגמ' בביצה (יז). ממלאה אשה תנור מלא

באיזה אופן מותר לקצור שדהו בחול המועד

אמורים כשא"צ אלא לאכול הוא לכדו, אבל אם הוצרך לדוש לצורך רבים מותר לדוש אפי' בפרות. ע"כ. וכ"ה בירושלמי (פ"ק ה"ד) הדא דתימא במספק ליחיד אבל המספק לרבים מותר. וכן הובא ברא"ש (פ"ב סי' יז), ובס' המכתם (עמ' רפט). [ילקו"י מועדים תקטו. חזו"ע יו"ט עמ' קפז].

וז"ל הרמב"ם (פ"ז ה"ו), ובלבד שלא ידוש בפרות, שכל דבר שאין בו הפסד צריך לשנות. וביאר מרן (בכס"מ שם, ובב"י), שהרמב"ם מפרש, דכיון דלפעמים דיישי בלא פרות, נמצא שאין הפסד כשדש בלא בפרות, ובמקום שאם ישנה לא יהא הפסד מודה רבי יוסי שצריך לשנות. ונראה דהא דאמרי' שלא ידוש בפרות ה"ה לשאר בעלי חיים דלא אלא במקלות וכיו"ב דבשאר בעלי חיים נמי אושא מילתא. ומיהו להרמב"ם שנתן טעם משום שינוי, אפשר דבשאר בעלי חיים שרי שהרי שינוי הוא. [וע"ע בשו"ת ברוך השם (הל' יו"ט פ"ז) מה שביאר בד' הרמב"ם. וע"ע בחי' הר"ן (יא: ד"ה ר' יוסי. יב: ד"ה כיון). ובב"י להלן סימן תקמ"א כתב, מיהו אם אין הפסד בשינוי כתבתי בסימן תקל"ז בשם הרמב"ם שצריך לשנות. ע"כ. ובסימן תקמ"ה כתב, ולדברי הרוקח קשה שהרי דבר האבד א"צ שינוי. ע"כ. וקשה דדילמא ס"ל כהרמב"ם. שו"ר שכן תי' הט"ז (סי' תקמה סק"ו), והב"ח שם פי' באופן אחר. ובפמ"ג (א"א סי' תקמ סק"ז) חידש שבהפסד מועט צריך שינוי, ורק בהפסד מרובה ביותר

(ב) במו"ק (יב:): רב הונא חצרו ליה חצדא בחוה"מ, אתיביה, במחובר לקרקע אפי' כולו אבד אסור. א"ל יחידא היא, דתניא ארשב"ג בשם ר' יוסי, התלוש מן הקרקע אפי' מקצתו אבד מותר, והמחובר לקרקע אפי' כולו אבד אסור. ואם אין לו מה יאכל קוצר ומעמר ודש וזורה ובורר וטוחן, ובלבד שלא ידוש בפרות. ואף שדעת ר' יוסי שבדבר האבד א"צ שינוי, כיון דכל יומא לאו בפרות דיישי, האידנא נמי לאו שינוי הוא. [וש"מ דמה שאסרו בפרות, לא משום שינוי הוא, אלא משום דאושא מילתא. רש"י]. רב קצר שדהו בחוה"מ, שמע שמואל והקפיד עליו. ובגמ' שאלו ע"ז, האם שמואל סובר כר' יוסי שאפי' הוא דבר האבד במחובר אסור, והרי ר' יוסי יחידאה הוא, ומתריך, שדה תבואה של חטים היתה, שאין הפסד אם יניחנה עד לאחר המועד, ואין כאן דבר האבד. ופריך, א"כ רב למה עשה כן? והשיבו, רב לא היה לו מה לאכול, והוצרך לקצור כדי לאכול במועד. ושמואל לא אמרו לו שרב לא היה לו מה לאכול במועד, ולכן הקפיד.

וכ"פ מרן בש"ע (סי' תקלו סט"ו) בזה"ל: אסור לקצור שדהו בחוה"מ אם אין הפסד אם יניחנה לאחר המועד, ואם אין לו מה יאכל, אפי' מוצא בשוק לקנות אין מצריכים אותו לקנות מן השוק, אלא קוצר ומעמר ודש וזורה ובורר כדרכו בלא שינוי, אך לא ידוש ע"י פרות, "במה דברים

כא. מותר לקטוף ערבות בחול המועד כדי למוכרן לצורך מצוה, אף שאינו צריך את הכסף לצורך יום טוב. (א)

כב. עכברים שמפסידים בשדה אילן מותר לצודן כדרכו, שחופר גומא ותולה בה המצודה. וכן בשדה תבואה הסמוכה לשדה אילן. אבל אם אינה סמוכה לשדה אילן אין לצודן אלא על ידי שינוי, ומותר להכין המצודה בבית בחול המועד לצוד עכברים. (כ)

דבילצקי, בנתיבות ההלכה (ל"ה, עמ' רצה) ומהאי טעמא מותר לשלם כסף למנגנים שבאים לנגן בשמחת בית השואבה. ולגבי קטיפת הערבות ומכירתם בחוה"מ הוי דבר האבד דהרי רק כעת בחוה"מ סוכות מחירם הוא כראוי, משא"כ לאחר החג אינם שווים, ולא יוכל להרויח עליהם מאומה, והוא כדין שיירא העוברת ממקום למקום, ועוד דחשיב צרכי רבים, וכן צרכי מצוה, כיון דהכל צריכים למצות הערבה בחג הסוכות.

א"צ שינוי. וע"ע ברש"י (מ"ק ו:) לגבי צדין את האישות משדה הלבן שלא כדרכו].

עוד כתב מרן הב"י, שהפוסקים לא כתבו דין זה, שאדם חשוב אסור לו לעשות אפי' אם אין לו מה יאכל. ואפשר משום שרב מתיר, והלכה כמותו באיסורי, ועוד דדלישנא קמא שרי, וכיון דאיסור מלאכה בחוה"מ דרבנן הוא נקטי' כלישנא דמיקל.

(כא) ע' בש"ע (סי' תרסד ס"ב ברמ"א). וכ"פ הגר"ש

עכברים שמפסידים השדה מותר לצודן כדרכו - להכין מצודה בבית לעכברים

מעליו, מיד הם חוזרים עליו, לפיכך מותר להורגם, כיון שהיא משאצ"ג, ויש בזה צורך האדם. ע"ש. וע' בהגהות חת"ס (ב"מ לב:), שכתב, הא דצער בעלי חיים דאוי, היינו באופן שאינו לצורך האדם, או לכבודו, והרי טוענים על הבהמה ורודים במקל, דהא כתיב ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה וכו'. וכ"כ הרמב"ן בפרשת שילוח הקן, שלא הגיעו רחמי שמים על בעלי חיים כשהוא לצורך האדם. וזקן ואינה לפי כבודו פטור מטעינה ופריקה וכו'. ע"ש.

(כב) כ"כ הגר"ח פלאגי בספר רוח חיים (סי' תקלז), דבחוה"מ פשיטא דשרי להכין מצודה לעכברים, ע"י נתינת גבינה או פת, לצודם, מפני שהם מפסידים אוכלים ושאר דברים. [וכמ"ש התוס' ב"מ (מ.) מהירושלמי, הני עכברי רשיעי גינהו כד חמיין עיבור, לא מסתייהו דאכלי אלא קורין לחבריהון דאכלי עמהון]. אבל להכין מצודה לעכברים ביו"ט אינו נראה בעיני להתיר מכמה צדדים. ואע"פ שיש לחוש להפסד אוכלין, מ"מ היה לו להכניח מערב יו"ט. וא"צ לומר שאין לעשות כן בשבת. עכת"ד. [וע' בשו"ת יבי"א ח"ג חאו"ח סי' כ אות ו].

וע"ע בשו"ת זב"צ החדשות (ח"ג סי' א) שכתב, שהדבר פשוט שמותר לצוד העכברים ולהמית אותם, מפני שמזיקים, ומפסידים הבגדים והמאכלים, ואין בזה משום צער בעלי חיים, וכמ"ש הט"ז ביו"ד (ס"ס קטז) בשם מהרש"ל. וע"ע בשו"ת אג"מ (ח"מ ח"ב סי' מז) שג"כ כתב להתיר כאמור, אך סיים, ומ"מ אם אפשר טוב שלא יהרגם כמו ידיו ממש, אלא ע"י סם ההורגם כדי שלא יעשה מעשה אכזריות בעצמו, אפי' לאלו שמותר מן הדין להורגם. וע"ע בשו"ת יבי"א ח"ט (חיו"ד סי' לב). ודו"ק. [ילקו"י שם. חזו"ע יו"ט עמ' קפז].

והנה בשאלת יעב"ץ (סי' ק) כתב, שאין איסור צער בעלי חיים, אלא בבעלי חיים הראויים למלאכה, כגון בהמה הנושאת משא, אבל אם אינם ראויים למלאכת אדם, כגון זבובים ופרעושים ושאר שקצים ורמשים, ויש מהם צער לבני אדם, מותר להורגם ואין בזה משום צער בעלי חיים וכו'. ע"ש. וכיו"ב כתב בשו"ת הרדב"ז (ח"ב סי' תשכז), שהריגת זבובים ויתושים מותרת אף בחוה"מ, שאין לך צורך האדם גדול מזה, שבאים אליו ומצערם אותו, ואפי' מבריהם

כג. מותר לסוך את האילנות והפירות בשמן בחול המועד. אבל אילן שעלו בו תולעים, אין מתליעים אותו בחול המועד [לעקור תולעים שבאילן בקרדום וכיוצא בזה], ולא מזהמין את הנטיעות [להדביק שם זבל כדי שלא ימות האילן]. אם לא שהוא דבר האבד אם ימתין לאחר המועד, שיש להתיר, ובפרט אם אינו נוטל התולעים בידי, אלא מבעיר אש תחת האילן, והתולעים מתים מן העשן. ואם כיוון במלאכתו במועד אסור. (ג)

כד. מותר לרסס להגן על האילנות מפני החרקים המזיקים, שאין לך דבר האבד גדול מזה. ואף אם כבר עלו בו חרקים מותר לרססו. ואם כיוון במלאכתו במועד אסור. וארבה שפשט על שדות בחול המועד, מותר לרסס עליו חומר המבריח אותם. וכן מותר להניח דחליל ליד השדה בחול המועד. (ד)

אין מתליעים האילנות ולא מזהמין, אבל סכין האילנות והפירות בשמן

מקובל שהתירוח הראשון הוא העיקר במקום שיש תירוח שני. וכדבריו כ"כ מהר"י קולון (שרש עב), ומהר"י הלוי (סי' א). ע"כ. וכ"כ בשמו בשו"ת צפחת בדבש (דף קיב ע"ג). ולפי"ז בנ"ד אם הוא דבר האבד מותר דלא חשיב טירחא יתרה, ואע"פ שיש חולקים ע"ד הכנה"ג הנ"ל, וס"ל שתירוח שני עיקר, כמ"ש הרב יד מלאכי (כללי התוס' אות כד), בשם הרב חזון נחום והרב מטה אשר. וע"ע בשד"ח (כללי הפוסקים סי' ט אות ב), מ"מ מידי מחלוקת לא יצאנו, ולפי מאי דקי"ל שאיסור מלאכה בחוה"מ הוי רק מדרבנן, יש להקל בפלוגתא דרבנותא. וכמ"ש כיו"ב הרא"ש (פסחים פ"ד ס"ט ט). ולכן אם הוא דבר האבד יש להתיר, ובפרט אם אינו נוטל התולעים בידי, אלא מבעיר אש תחת האילן, והתולעים מתים מן העשן, כלו בעשן כלו. כמ"ש המאירי שם, שיש להקל יותר. [ילקוט"י שם. חזו"ע יו"ט עמ' קפז]. ובחזו"ע שם בהלכה למעלה כתב: אילן שעלו בו תולעים שמזיקים אותו, מותר להבעיר אש תחת האילן כדי שימותו התולעים. וכן מותר להדביק זבל במקום שיש מכה באילן, מאחר שהוא דבר האבד.

(ג) **כדאינתא במס' ע"ז (ג)**, מתליעין ומזהמין בשביעית, ואין מתליעין ומזהמין במועד. ופי' רש"י: מתליעין, נוטלין תולעת שבאילן. מזהמין, כשיש מכה באילן ונשרה קצת קליפתו מדביקין שם זבל וקושרים שלא ימות. מגזמין, קוטם את הנוף כדי שיוציא נופות הרבה סביבות הגיזום. אבל סכין שמן לגזום, כדי שלא ימות האילן אם נגזם קודם לכן. ע"כ. אמנם לגבי מזהמין, רבינו חננאל כתב באופן אחר, שעוקרים התולעת שבאילן בחרמש או בקרדום. וכ"פ מרן בש"ע (סי' תקלו סי"ב), שאין מתליעין במועד.

וכתבו התוס' (ע"ז שם) ע"ז, אין מתליעין במועד, מיירי כגון שאינו דבר האבד בהמתנה עד לאחר המועד, שאם לא כן מותר במועד, כיון דאוקומי אילנא הוא, דהא דבר האבד מותר במועד. אי נמי אפי' הוא דבר האבד אסרו במועד משום טירחא יתרה. ע"כ. ומרן הבי"ה העתיק לשון התוס'.

והנה לענין הלכה, כתב הכנה"ג בכללי הפוסקים (אות יט) בשם הרב משפטי שמואל, "אני

לרסס על ארבה שפשט על השדות בחול המועד

(ד) דהוי דבר האבד. חזו"ע (עמ' קפט). ומילתא אגב אורחא, הנה בשו"ת הר צבי (או"ח ט"ל הרים מלאכת שוחט ס"ב) כתב וז"ל: בענין השאלה שבאה בענין הארבה שפשט במושבות באופן

שמסכן את כל הצומח, ושאלו במושבות הקטנות אם יש עצה בשבת לזרוק בידיים על הארבה את חומר הריסוס, ובה יש לברר בתחלה אם הריסוס רק ממת או מבריח את הארבה, ואם מבריח את

כה. התירו חכמים לצוד דגים לאכילה בחול המועד אפילו בפרהסיא כל מה שיכול לצוד, בין לעצמו בין לאחרים, ואפילו יותר מצורך המועד, כיון שאפשר שיאכל מהם במועד. וצידי דגים שהחמירו על עצמם ונהגו שלא לצוד בחול המועד, יכולים לחזור בהם ממנהגם ולצוד דגים בחול המועד בלי התרה, משום שמחת יום טוב. ויש שהקילו לצוד דגים לשם תענוג, אף שאין כוונתו לאכול מהם, רק שראוי לאכול מהם מעט. [וראה עוד בהערה]. (כה)

עבודת החקלאים המרססים תמיד שדותיהם, וזוהי חלק מחלקי הפעולות הנעשות להבחיל הפרי. ושם מלאכת זורע נאמרה דוקא בריסוס על התולעים שגידולם מהקרקע, וגדלים על האילנות וכדומה, שכך היא צורת האדמה המצמיחה קוץ ודרדר ותולעים, ויש לטפל בהם. משא"כ ארבה שבא ממרחק ובמקרה, אולי עליו לא נאמר איסור זה, ודומה לכלבים וזאבים שבאו להרוס את השדה בשן וברגל, שהמבריחם אינו חייב משום זורע, וגם הארבה כך. ועוד אפשר לומר דאולי אין בסילוק המזיקים משום מלאכת זורע, אלא כאשר הם מזיקים לגוף העץ, אבל אם הם מזיקים רק לפירות אין בסילוקם משום זורע, וצ"ע.

הארבה י"ל דהוי דבר שאינו מתכוין, משום דאין כוונתו כאן בדוקא להמית את הארבה, אלא העיקר שלא יזיק, ואף אם יברח מן המקום די לו בכך, ויש מי שהעיר שיהיה בזה משום זורה, אמנם אין זורה אלא בגידולי קרקע, ע"ש. ולכאור' יש בזה גם משום זורע, דמאי שנא הריסוס ממזהם, שמבואר בירושלמי דחייב משום זורע, וכתב הקרבן עדה דהיינו שמושחין האילנות בדבר שריחו רע כדי שיברחו התולעים מן הריח וימותו, וא"כ גם הריסוס מבריא אותם. אמנם הקרבן עדה הוסיף 'וימותו', ונראה כוונתו שאם ישארו ימותו. אבל נראה שאפי' אם לא ימותו אלא יברחו, יש בזה איסור תורה דלא גרע ממתליע, וביחוד שכך הוא סדר

להניח דחליל ליד השדה בחול המועד

בכלל זורע, וא"כ יתכן שה"ה דחליל אינו פועל בעץ אלא בפרי, ואולי כה"ג פטור, וצ"ע. ואפי' אם אין בזה מלאכה מהתורה, מסתבר שיש בזה בשבת וי"ט איסור דרבנן, ויש בזה נפ"מ לגבי דיני תוכחה, שאם רואה אדם בשבת העומד להקים דחליל באופן שאינו בונה, ויודע שאם ימחה בו לא ישמע לו, האם חייב להוכיחו. שאם נאמר שהוא איסור דרבנן אין חיוב להוכיחו, כמבואר ברמ"א (סי' תרח ס"ד), דבדבר שאינו מפורש בתורה אמרי' מוטב שיהיו שוגגים ולא יהיו מזידין. [נויעוין בכרכ"י (סי' שטז ס"ה) שהביא מחלוקת בין החותם יאיר לבעל בני יהודה, האם מלאכה דאורייתא נחשבת לדבר המפורש בתורה, כי נכתב בתורה רק 'לא תעשה מלאכה' אבל לא מפורש מהי מלאכה, ע"ש].

ופשוט' שמוותר להניח דחליל ליד השדות בחוה"מ, כדי למנוע מזיקין שלא יבואו להזיק האילנות, והנה לגבי שבת וי"ט לכאורה לפי מה שנאמר במלאכת זורע שכל מה שעושים עובדי האדמה כדי להצמיח את התבואה הרי זה בכלל זורע, וגם הדברים שאינם משבחים בפועל את הזרעים כי אם מסלקים מפריעים, הרי זה בכלל זורע, כגון המעשן שפעולתו הרחקת תולעים, א"כ יש מקום אולי לומר דה"ה להניח דחליל שמטרתו להבריח את הצפורים, [נויעוין בתוס' (ב"ב דף כז ע"ב ד"ה ברחלולי) שכתב 'דחלולי' לשון יראה, שעושים צורה של עץ, ונראין כבני אדם, ואין העוף רשאי לישאר שם], ויתכן דה"ה להניח בשדה דחליל. ובחשוקי חמד (שבת עג.) כתב דהא מבריא ארבה מהפירות אין זה

דין צידת דגים בחול המועד

זה כמי שנהג מנהג של מצוה, ואדרבה ממעטין הן בשמחת הרגל. [ובמה שהתיר המג"א שמוותר לצוד

(כה) שלטי הגבורים (ר"פ מקום שנהגו). ירושלמי (מ"ק פ"ב סוף ה"ה). מג"א (סק"ה). שאין

כו. מי שיש לו כרם לבצור והוא דבר האבד שאי אפשר להמתין אחר המועד, יכול לבוצרו במועד, אם לא כיוון מלאכתו במועד, כגון שהיה סבור שיכול להמתין אחר המועד, ואירע דבר שאם ימתין לאחר המועד, ייפסד. או שהיה אנוס שלא יכל לעשותו קודם המועד. וגם אדם חשוב מותר לו לעשות כן. (כו)

וממעטין בשמחה. [וזה עפ"ד הירושלמי (מ"ק ס"ב), חרמי טבריה ודשושי עכו וגרוסי ציפורי קיבלו עליהן חומרא שלא לעשות מלאכה בחוש"מ, וכר' יוסי דמתני', ניחא גרוסי ציפורי ודשושי עכו וחרמי טבריא, ואינן ממעטין בשמחת יו"ט. צד הוא בחכה צד הוא במכמורת כר'. ע"כ. וז"ל רש"י בס' האורה (ח"א סי' עט) צדין חיות ועופות ודגים במכמורות ובחכה, כדי שלא יתמעטו. בשמחה].

מטעם שבכל פעם אפשר שימצא דג משובח יותר, והוא כבוד המועד, ע' להחזו"א בהערותיו למו"ק שתמה ע"ז, דהא אינו לצורך המועד. וצ"ל דזה צורך המועד שיהיה דג משובח יותר].

ו**כתבו** הפוסקים, שצ"די חיה ועוף ודגים מותרים לצוד אפי' במצודות גדולות וכדו', בכדי להרבות שמחה ברגל. שאם אין אתה מתיר להם אלא בחכה ומכמורות, אין צדין אלא מעט

לדוג דגים לצורך תענוג או לאחר המועד

ובקובץ מבית לוי (תשנ"ח עמ' צד) כתב בשם הגר"ש וואזנר, שאסור לצוד דגים לתענוג בעלמא, כיון שאינו לצורך המועד. וכ"ש שאסור לסרוג וכדומה לשם תענוג. אך בשם הגר"מ פיינשטיין כתבו להתיר לצוד דגים לשם תענוג, אף שאין כוונתו לאכול מהם, רק שראוי לאכול מהם מעט. ויש חולקים בזה. ע"ש. ובשו"ת רבבות אפרים (ח"א סי' שנו). ובס' אשרי האישי (ח"ג עמ' סט) כתב שאין שום צד של איסור לדוג דגים לתענוג בחוה"מ.

ויש מי שכתב שבזה"ז שיש בתי קירור, וצדים את הדגים לתקופה ארוכה, אין להתיר לצוד בפרהסיא (ע' בס' חוה"מ כ"פ"ז הע' ס"ה). אך י"ל דמלבד היכא שיש לו תענוג בעצם צידת הדגים, הנה שמא ימצא דג שמן יותר ויהיה זה כבוד החג. ושם (פ"ז סעיף כז) דן לגבי צידת דגים לצורך אחר המועד, שלכאורה יש לאסור אע"פ שיש אפשרות לאכול מהם במועד, כיון שכוונתו לאחסנם לצורך אחר המועד.

אם הכרם נפסד, ולא כיוון מלאכתו במועד, יכול לבוצרו במועד

והפקיר ר' ינאי פרדסו לאותה שנה. ומשמע שאם יש לו כרם שמותר לבצרו במועד והיינו כשהוא דבר אבד.

ו**כתב** רבינו ירוחם, שממעשה זה של ר' ינאי, יש ללמוד, שאדם חשוב צריך ליזהר אפי' במלאכת דבר האבד, שמא יטעו העולם לומר שכיוון מלאכתו במועד. וכ"כ הרוקח (סי' שז), וז"ל: מותר ללקט פשתן וללקט כשות ולעקור שומשמיין, ולקצור תבואתו ולבצור כרמו בחש"מ פן יתקלקל. ואדם חשוב צריך להחמיר על עצמו. ע"כ. אך מרן הב"י כתב ע"ז בבדק הבית, שנראה שאין זו ראייה, דהתם שאני שאירע תקלה על ידו. ואדרבה משם ראייה שאדם חשוב אין לו להזהר כל שלא באה תקלה על ידו, שהרי רבי ינאי

(כו) במו"ק (יד). איתא זופתין חביתא, וכתב הרא"ש שם, דמיירי שלא כיון מלאכתו במועד, אלא ארעו אונס שלא יכל לעשות קודם המועד, או שהיה סבור שיכול להמתין עד לאחר המועד, ואירע דבר שאם ימתין יהא דבר אבד. וכן אמרו בירושלמי (ה"ב) אמתני' דמי שהיה יינו בתוך הבור, הא לכתחלה אסור, במאי עסקינן, אם הגיע זמנו לבצור ולא בצר, הוא חטא אנפשיה, כלומר אפי' הוא דבר האבד, כיון מלאכתו במועד הוא. ואם לא הגיע זמנו לבצור, יכול הוה קאים, אלא כי כן קיימין כשהגיע זמנו לבצור הוה, דסבר דיכול קאים ולא קם.

ושם (יב:) איתא שר' ינאי בצר פרדסו בחוה"מ, ולשנה אחרת כולם השוהו פרדסם לחוה"מ,

כז. וכן מי שיש לו כרם ליד כרמו של הגוי, והגוי בוצר שלו בחול המועד, ואם הישראלי לא יבצור גם את שלו, יפסיד, פן יהיה כרמו למרמס. יכול לבצרו ולדרוך היין ולעשות החביות וכל צרכי היין בלא שינוי, ובלבד שלא יכוין לעשות מלאכתו במועד. וכן אם הגוי רוצה ליתן לו יין בחובו, כמציל מידו דמי, ומותר. (כז)

כח. וכן מי שצריך לקנות ענבים לעשות מהם יין לצורך כל ימות השנה, בעת הבציר, ואם לא יקנה במועד לא ימצאם אחר המועד כמו שהוא מוצא עתה בחול המועד, נחשב דבר האבד, ומותר לקנותם, ולתקן החביות של היין ולזפתם, ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד. (כח)

כט. המכוין מלאכתו והניחה למועד ועשאה במועד, בית דין מאבדין אותה ממנו ומפקירים אותה לכל. ואם מת, לא יקנסו בנו אחריו, ומותר לו לעשותה אם הוא דבר האבד. (כט)

אפי' בשכר קצוב. ומשמע לכאור' אפי' בפועלים יהודים. ויש שהחמירו בזה כשאפשר לו לשכור גוי (או פועל עני שאין לו מה יאכל). ראה במשנ"ב (סי' תקמב סק"ה) ובכה"ח (סי' תקלו ס"ק עט), ובלבוש (סעי' תז). ולדינא אפשר להקל בזה.

כח) ש"ע (סי' תקלט ס"ט). עפ"ד הרא"ש הנ"ל. וסיים מרן בש"ע שם, שיותר מכדי צורך שתייתו, לא יקנה. וזה כמ"ש הטור שם, שלא יקנה יותר מכדי צורך שתייתו. וכתב בב"י שטעמו מפני שהוא כעשיית סחורה, ויש לדחות ולומר דכיון דאינו מצוי תדיר הוי כדין השיירות דשרי. ע"כ. ואע"פ כן בש"ע העתיק דברי הטור. וביארו שם הט"ז והפמ"ג דהיינו יותר מכדי שתייתו לכל השנה, והטעם לפי שיהיה ביכולתו לקנות בשנה הבאה בעת הבצירה לצורך שתייתו אז, וא"כ מוכח שקונה עתה כדי להרויח, והוי כשאר סחורה דאסור לקנות ולמכור בחוה"מ כדי להרויח. [משנ"ב].

מעיקרא לא היה נזהר. ועוד י"ל דאפי' אחרי אותו מעשה לא נמנע ר' ינאי רק שבאותה שנה הפקיר כרמו, כדי להודיע לכל שלא כיוון מלאכתו במועד, ואף גם זאת מדת חסידות היתה ולא מן הדין. ע"כ.

כז) הרא"ש (מועד קטן פ"ב סי' יד, טו), הובא בב"י כאן. ובש"ע (סי' תקלו). וכתב הרא"ש, שמותר לו לקשור חביות ולזפתן, ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד. והובא בטור (סי' תקלט). וכ"כ המרדכי (סי' תתנג), והגמ"י (פ"ח הי"ד).

ו**כתב** רבינו ירוחם בשם הראב"ד (סי' האשכול ח"ב עמ' קג), דאף שהפועלים הדורכים אותו, אינו דבר האבד אצלם, ויש להם מה שיאכלו, מותר, משום אבידה דבעל הבית. כמו שמותר לבעל הבית כשאין לפועל מה יאכל. וכ"כ עוד אחר', ומהם מהרשד"ם (סי' כז), ח"א (כלל קו ס"ט), שד"ח, מהר"ם שיק (סי' רפח), אשל אברהם ועוד. והרמ"א (סי' תקמב) כתב, ודבר האבד מותר לעשותו

המכוין מלאכתו והניחה למועד, ועשאה במועד, ב"ד מאבדין אותה ממנו

מדרבנן, ודאי דלא קנסו בנו אחריו, כדין מי שכיוון מלאכתו במועד דקי"ל שלא קנסו בנו אחריו. **אלא** שמרן הב"י תמה על רבינו ירוחם שהשוה דין זה לכהן הצורם אוזן בכור שקנסו בנו אחריו, שלא דקדק בשמועתו, דהא בהדיא פשטינן בבכורות (לד:): שהצורם אוזן בכור לא קנסו בנו

כט) ראה בטור וש"ע ס"ס תקלח. ובב"י שם. והנה דעת רבינו ירוחם דבעושה דבר שאינו אבוד קנסו בנו אחריו, והובא בב"י (סי' תקלח), ושם כתב להדיא שכ"ז הוא למ"ד מלאכת חוה"מ דאורייתא, דדמי לכהן הצורם אוזן בכור שקנסו בנו אחריו, אבל לרוה"פ דס"ל דהוי

אלמה דבעבד איסורא פשיטא לה להגמ' דקנסו את בנו אחריו, וה"ט דמיד שעשה המלאכה הפקירו חז"ל את ממונו. ואין לומר דאם עדיין לא הפקירו כבר זכה הבן, דזה אינו, דבכל מקום שאמרו הפקר ב"ד לא בעינן דוקא גזירת ב"ד של עכשיו להוציאו לפועל, אלא רחמנא אפקריה מדין תורה שבע"פ.

והנה בגדר הדין של המכויין מלאכתו במועד, עי' בשע"ת (ס"ס תקלח) שהביא בשם הר"י, דהיינו מלאכה שיכל לעשותה קודם המועד, ולא דבר שהגיע לפניו במועד. ע"ש. (ועי' בש"ע שבדבר האבד שרי אף אם כיוון מלאכתו במועד, והחזו"א (או"ח סי' קלה) כתב, שאם היה באפשרותו לשכור פועלים ולסיים המלאכה קודם המועד, חייב לעשות כן, אף שאין כך דרכו. שחייב לטרוח יותר מכדי רגילותו, כדי שלא יקלע למצב שיצטרך לעבוד בחוה"מ. והביאו ג"כ בשש"כ (פרק טו' הע' קנג).

והגרש"ז שם כתב להקשות ע"ד החזו"א מדין מת מצוה שאין הכהן צריך להוציא הוצאות מיחדות ולשלם לפועלים כדי שהם יתעסקו במת מצוה, וה"ה להכא שאין לטרוח במיוחד שלא יעבוד בחוה"מ, וכתב לתרץ שהחזו"א מדבר באופן שעושה את מלאכתו שלו בחוה"מ, ולכן הצריכו לטרוח, משא"כ במת מצוה שהרי אינו מת שלו, ולכן לא הצריכוהו לטרוח טפי. כעת"ד.

ויש שכתבו לתרץ ע"י חילוק שבכהן דמת מצוה ההיתר הוא בגדר "הותרה", משא"כ מלאכה בחוה"מ אף היכא שיש דבר האבד הוא רק בגדר "דחוויה", ולכן כל טצדקי שיכול לעשות כדי שלא יגיע לזה, שיעשה. אולם אינו נראה כיון דמלאכת דבר האבד בחוה"מ היא בגדר "הותרה", דהרי מן הש"ע התיר המלאכה בחוה"מ אף היכא שיש רק חשש של הפסד כיעוי' לעיל בסעי' א'.

ומ"מ להלכה נראה שא"צ לטרוח ולסיים מלאכתו קודם המועד יותר מכדי רגילותו, וכ"כ באשל אברהם (סי' תקלט) לגבי מכירת הסחורה לגוי כדי שלא יחשב סחורה של ישראל. ע"ש. ובפרט דהכא דמלאכת חוה"מ הוא מדרבנן דאזלינן לקולא.

אחריו, אע"ג דהוי דאו', ומשמ נלמד לעושה דבר שאינו אבוד בחוה"מ שלא קנסו בנו אחריו, דלא עדיף מצורם אוזן בכור. ע"ש.

והמג"א תי' דדמי לעושה מלאכה בשבת שקנסו בנו אחריו. אך בבית מאיר שם תמה עליו בזה"ל: ואיני יודע מי הגיד לו נבואה זו שבשבת קנסו גם את בנו, ואף לשיטתו בסי' שי"ח שה"ה למי שנמשל בשבילו, מנא ליה שהעושה מלאכה בשבת או מבשל בשבת, הוא לצורך בנו, מפני שידע שימות ויירש בנו מלאכה זו. ומהתוס' גיטין (מד: ד"ה נטיבה), מוכח שאף בשבת לא קנסו בנו אחריו וכו'. ע"ש.

וכ"פ הקרבן נתנאל (פ"ק דמו"ק סי' יז, אות ה) שאף בעושה דבר שאינו אבוד בחוה"מ לא קנסו בנו אחריו, ודלא כמי שכתב שקנסו בנו אחריו. וע"ע במאמ"ר, ובביאה"ל (סי' תקלה). ובשו"ת כתב סופר (או"ח סי' פ).

ובס' שלחן עצי שטים (סי' א' סעיף ו. בנד"מ עמ' יב) כתב, יראה לי שגם העושה מלאכה לצורך המועד שאינה אוכל נפש ומכשירין דשרי מעשה הדיוט, אם כיוון האב מלאכתו במועד ומת קודם שעשאו, מותר לבנו לעשותו.

ובגליון רעק"א (מו"ק יב:) כתב, דאפשר דוקא בלא עשה האב את המלאכה דהדין שלא יעשה, בזה לא קנסינן בנו אחריו, אבל אם כבר עשה אביו את המלאכה והפקירו הב"ד אותה לכל [לדעת הר"מ והש"ע], אפשר דאם מת לא זכה בנו, ולא עדיף מאחר, כיון דכבר נעשה הפקר. וע"ש שכתב דמלשון הש"ע מדוייק דבכל אופן לא קנסינן את הבן.

ועי' במשנ"ב (סי' תקל"ח סק"כ) שנסתפק בזה, אמנם אם קדם אחר וזכה לפני מיתת האב, כתב שם דפשוט דכיון דכבר נעשה של הזוכה אין הבן יורשו.

ועי' במור וקציעה שנקט, דאם עשה את המלאכה דקנסינן את בנו, והוכיח כן מהא דקאמר הגמ' [לפי גירסת התוס' ד"ה אם תימצי, וכ"ה בהדיא בגמרא בכורות לד:] את"ל צרם אוזן בכור קנסו בכור משום דעשה איסורא, אבל בחוה"מ לא עשה איסורא,

ל. אסור לטרוח ולחפש אחרי מציאות בחול המועד, כגון נהר שהציף דגים על שפתו, אסור לאספם כדי לכבשם, אם לא שיהיו ראויים לאכול מהם במועד. (ל)

סימן תקלט - סחורה בחול המועד

א. כל סחורה אסורה בחול המועד בין לקנות בין למכור, כל שאינה לצורך המועד. ואם יש לו סחורה שאם לא ימכרנה בחול המועד אפשר שיפסיד מהקרן מותר למוכרה, אבל אם לא יפסיד רק מהריוח אסור למוכרה. וכל זה במי שמופלג בעשירות, והאידינא חשיב הכל כדי חייו, וכן אם הוא בענין שאם ימכרנה בחול המועד יהיו לו מעות בריוח ויוציא יותר לשמחת המועד, מותר למכור. אבל אם הוא עשיר ויכול להוציא לשמחת יום טוב כרצונו, אלא שאין בדעתו לבזבז כל כך, אין להתיר לו למכור סחורה כדי שיוציא יותר לשמחת החג. (א)

אסור לטרוח ולחפש אחרי מציאות בחול המועד

עליו, ולא חשיב דבר האבד. שוב מצאתי להרא"ש (פ"א סי' כח) שהקשה קושיא זו בשם הראב"ד (האשכול ח"ב עמ' 147) ותי' דשאני מציאה דליכא שום פסידא אלא רווחא בעלמא הוא, אבל פרקמטיא ביטול דידה פסידא הוא. א"נ עד כאן לא שרינן משום רווחא אלא מקח וממכר שהוא דרך כל אדם לא מיקרי מלאכה וגם ליכא טירחא, אבל מליחת דגים מיקרי מלאכה ואיכא טירחא, לא שרינן לה משום רווחא. ע"כ.

ל' ע"פ הגמ' במו"ק (יא.). וכ"ה בש"ע (סי' תקלט סי'ו), וראה בב"י סי' תקל"ג, ובש"ע שם ס"ד. והקשה מרן בב"י (סי' תקלט), וא"ת מהטעם שהתירו בשיירות מפני שהוא דבר שאינו מצוי תמיד, היה להם להתיר במציאה שהוא יותר בלתי מצוי. ונראה דשיירות דמידי דפרקמטיא הוא, ולפי שבני אדם מרויחים בו פרנסתם דעתם עליו והילכך חשיב דבר האבד, אבל מציאה שמתוך שאינה מצויה כלל, כמעט אין דעתם של בני אדם

אפילו סחורה כל שהוא אסורה בחול המועד אם לא לצורך המועד

אמרו שם, ר' יוסי ור' אלעזר מפקידין לר' אושעיא אי את ידע דאת מזבן ואתי שתי גבן זבין. ר' יונה הו"ל ספרין ושרא ליה רב הונא למכרם אי שרי מיחדי את במועדא ואת שתי קונדיטון במועדא. התיר לו למכור בשביל שישמח במועד וישתה יין קונדיטון ואילו לא היו לו מעות בריוח לא היה שותהו. ע"כ. וכ"כ הסמ"ג (לאוין עה). וגם הסמ"ק (סי' קצה) כתב, אין קורין דבר האבד אא"כ פוחת מן הקרן, אך אם מרחיב להרבות בשמחת יו"ט ממה שמרויח מותר. ע"כ.

א) ראה לעיל סי' תקלז ס"ג. והוא ע"פ המבואר בתוס' (מ"ק י.). ובראשונים שם. ארחות חיים (אות יד). ומרן בש"ע (סי' תקלט ס"ד). ובט"ז שם. ודו"ק. וראה להלן בסעיף ז. וילקו"י מועדים עמ' תקיג].

וז"ל מרן בש"ע (סעיף א), סחורה אסורה אפי' כל שהוא, בין לקנות בין למכור. והנה כתב הרא"ש (סי' כג), דלא מיקרי דבר אבד אלא שיחסר מן הקרן, אבל אם יום השוק הוא במועד ויוכל עתה למכור סחורתו בריוח, ולאחר המועד לא יוכל להרויח כ"כ, אבל לא יפסיד מן הקרן אסור למכור במועד, וכדאיתא בירושלמי (פ"ב ה"ג) אי ידע דלא מזדבן והוא פחות מקרנא מזדבן. מיהו

וכתב מרן הב"י, נראה לי, שלא התירו בירושלמי רק למי שיש לו מעות מועטים וחס עליהם מלהוציא כ"כ לשמחת יו"ט כדי שלא יצטרך

ב. להחזיר לחנות חפץ שקנה קודם המועד, ויחזירו לו דמיו [במקום שאפשר לעשות כן, כמו שרגיל בזמנינו בהרבה חנויות], יש אומרים שאסור להחזירו בחול המועד, אם בידו להחזירו גם לאחר המועד, שגם זה בכלל איסור פרקמטיא. (ב)

ג. יש אומרים שמי שצריך לקנות איזה חפץ לצורך המועד אסור להוסיף ולקנות ממין זה שלא לצורך המועד, אף על פי שקונה את כולם בבת אחת. אך אם דרכו בכל ימות השנה שאינו הולך לחנות בכל שבוע, אלא קונה פעם בחודש את הכמות שנצרכת לו לחודש, יש להקל. וכן מותר לקנות בריווח לצורך המועד ואם יוותר לאחר המועד אין בכך כלום. וכן אם יזילו לו מהמחיר אם יקנה עתה בבת אחת את כולם, מותר לקנות כולם במועד. (ג)

ד. מותר לשכור מכונית להעביר דברי מאכל ממקום למקום לצורך המועד, ואם אפשר להעביר באותה ההובלה גם מטען שאינו לצורך המועד והוא חוסך בזה בהוצאות, מותר להוסיפו ולמלאות את המכונית, וטוב שיעשה שאלת חכם. ואם יוכל להעביר את הדברים שאינם לצורך המועד לאחר המועד בלי שום הוצאות נוספות, ודאי שצריך להעביר רק מה שצריך לצורך המועד. (ד)

שלא לצורך המועד אף שיתייקר לאחר המועד, אין ביד ר"ת להתיר, ורשב"ם היה שותק דמוטב שיהיו שוגגין, אך המשכיל יזהר. ע"כ. ומדברי הרא"ש (שם) ודאי נראה להתיר אע"פ שימצא אחר המועד רק שלא ימצא כ"כ בזול כמו שמוצא עתה. [ב"ן]. וראה בט"ז כאן.

ומ"ש דהאידינא וכו' הכל נחשב כדי חייו, ראה להלן הערה טו.

ב קובץ מבקשי תורה בשם הגר"מ פיינשטיין. ואולם ישנם מקומות שכיום עד ארבעים ושמונה שעות אפשר לקבל הכסף בחזרה במזומן, משא"כ לאחמ"כ מקבלים רק שובר שיש לו שווי ממוני, דנראה דפעמים חשיב דבר האבד, שהרי אם יקבל המעות יוכל להסתחר בהם היכן שרוצה, וכמו שאיתא בגמ' והביאוהו ג"כ בדעת זקנים (במדבר פרק לב פסוק א) ולמה נקרא שמם זוזים שהם זוזין מזה והולכין לזה, וכאשר יש לו רק שובר הרי הוא מוגבל לקנות רק באותה חנות, ולכן פעמים דחשיב דבר האבד.

ג כ"כ בשו"ת אג"מ (או"ח ח"ה או"ח סי' לו). ומ"ש לאסור להוסיף לקנות מאותו המין, יש לפלפל בהו.

ד כן הוא בשש"כ (פס"ו ס"ו). והגרשז"א שם העיר ע"ז, שאם יוכל להעביר את הדברים שאינם

ללוות או לשאול מהבריות, ואילו היו לו מעות בריווח היה מוציא יותר, אבל מי שיש לו מעות בריווח להוציא לשמחת יו"ט ככל אשר יתאוה, רק שאין בדעתו להוציא כ"כ, לא נתיר לו למכור כדי שיוציא יותר. וכ"מ מהמרדכי (סי' תתמו) שכתב אמתני' דאין לוקחין בתים וכו', שבירושלמי משמע, לא שאין לו מה יאכל ממש, אלא יש לו בצמצום ורוצה למכור ולהרויח כדי שיהיו לו מעות בריווח. והרמב"ם (פ"ז הכ"ד) כתב: כל שאסור לעשותו במועד אם אין לו מה יאכל, עושה כדי פרנסתו, וכן עושה סחורה כדי פרנסתו. ע"כ. נראה מדבריו שאינו מותר אלא בשאין לו מה יאכל. ואפשר שגם הוא מתיר ביש לו בצמצום ורוצה למכור ולהרויח כדי שיהיו לו מעות בריווח דג"ז בכלל כדי פרנסתו הוא.

ו**כתבו התוס'** (י): שאסור לקנות סחורה שמא תהיה יותר ביוקר לאחר המועד. אבל לקנות יין כשר בתוך המועד, מותר. וה"ר יוסף אוסר, שאין זה דבר האבד, שהרי ימצא ביוקר. גם בהגהות אשרי (פ"ב סי' טו) כתבו בשם או"ז לקנות יין ולדרכו לצורך החול לא שמעינן מיניה ראייה להתיר ואפי' אם יש לחוש שיתייקר אחר המועד, ואין רוצה לומר אסור היכא שיתייקר אחר המועד, ואפי' את"ל מותר צריך לקנות בצינעא. ע"כ. והמרדכי (סי' תתנג) כתב, לקנות יין במועד

ה. תלמיד ישיבה הבא לביתו ליום טוב וחול המועד, ורוצה תיכף אחר יום טוב לנסוע לישיבה ולכן רוצה לקנות איזה דבר בחול המועד, יש להקל לקנות בחול המועד, כדי שלא יצטרך להיעדר ביום הראשון ללימודים בישיבה. (ה)

ו. מי שצריך לקנות איזה חפץ שלא לצורך המועד, ואותו חפץ אינו מצוי במקום שהוא דר, מותר לקנותו בחול המועד, אם על ידי זה ירוויח שלא יצטרך לעשות נסיעה מיוחדת. כגון שבחול המועד נמצא כבר בלאו הכי במקום שהחפץ מצוי שם לקנותו. (ו)

ז. אם הוא חייב לשלם איזה חוב, ואם לא ימכור סחורתו לא יוכל לשלם חובו, ואפשר שיגיע לו הפסד או נזק על ידי כך, מותר למכור סחורתו בחול המועד, שזה גם כן נחשב כדבר האבד. וכן מותר למכור סחורתו בחול המועד ועומדים לעזוב את העיר תוך זמן חול המועד, וכמו כן אם באו תיירים בחול המועד ועומדים לעזוב את העיר תוך זמן קצר, וקיים חשש שיאבדו הסוחרים הזדמנות למכור סחורותיהם ברווח הגון, יש להתיר במקרים כאלה. והוא הדין לירידיים הקבועים מזמן לזמן, וגם בלי זה מותר למכור סחורה באופן שיכבזו רווחיו לצרכי יום טוב וחול המועד. ורק אם הוא עשיר ויכול להוציא לשמחת יום טוב כרצונו, אין להתיר לו למכור סחורה, וכמבואר. (ז)

ח. מי שבא דבר סחורה לידו בחול המועד, בדבר שאינו דבר האבד, אף על פי כן מותר לישא וליתן בצינעא בתוך ביתו, הואיל ואין זו מלאכה ממש, אלא דיבור בעלמא הוא. ויש מי שנוטה להחמיר בזה, והמיקל יש לו על מה שיסמוך. (ח)

או שתים עבור ימי החול, מאותם פריטים שבמבצע.

ומי שהולך עם הוריו לקניות, ואמרו לו שכל מה שנצרך הם ישלמו לו, ויש בגדים שנצרך להם בשביל אחר החג, יתכן להתיר בזה כמו דבר האבד. ויש מי שאסר למלא דלק בחוה"מ יותר מן הנצרך לו למועד, כיון שכל ליטר וליטר מחושבן בנפרד, שיש רישום על כל ליטר וליטר, ונחשב כמו קניה מחודשת (שמירת המועד כהלכתו פ"ט הערה קסא). ואינו מוכרח.

ז) משנ"ב בביאה"ל שם. ומה שכתבנו דה"ה לירידיים הקבועים מזמן לזמן, כ"ה ע"פ הירושלמי (בפ"ב דמ"ק ה"ג). ובשו"ת הריב"ש (סי' שכ). ובתשו' גאוני מזרח ומערב (סי' קמט), לרב פלטי גאון. וכ"פ בש"ע (סי' תקל"ט ס"ה). וראה בשו"ת רש"ל (סי' עט). ובשו"ת בית דוד (סי' שז). ובשו"ת ויען אברהם (סי' מ).

לצורך המועד לאחר המועד בלי שום הוצאות נוספות, ודאי שצריך להעביר רק מה שצריך לצורך המועד. ע"כ.

ח) הנה באג"מ (או"ח ח"ה סי' לו ד"ה ומי שצריך. וכ"ה בנתיבות ההלכה ל"ה עמ' רלו, בשם הגר"מ פיינשטיין) כתב, שישאר עוד יום בביתו אחר יו"ט ולא יקנה בחוה"מ, אע"פ שע"ז זה יתאחר מלבוא לישיבה ויתבטל מלימודו. אא"כ הוא איש שאינו מבטל אף פעם אפי' רגע מלימודו, שזה אינו מצוי בזמניו. ע"ש. אמנם יש לצדד להקל בזה, אחר שכל בחור הנעדר מהישיבה בתחלת הזמן, גורם לריפיון מה באוירת בית המדרש, ובהפרעה לחברותות.

ו) שו"ת אג"מ שם. וכשיש מבצע בחנות ולאחר החג המבצע יסתיים, צ"ע אם מותר לקנות במועד, כפרט אם לא מדובר בפריטים קטנים אלא שנצרך להוסיף על הקניות לחג ארגז

מי שבא דבר סחורה לידו בחול המועד - מותר לישא וליתן בצינעא בביתו

סחורה או למכרה אפי' כל שהוא, משום טירחא. וכ"כ הרמב"ם (פ"ז הכ"ב). וכתב מרן הב"י, דמשמע

ח) הנה מבואר במו"ק (י:) דפרקמטיא כל שהוא אסורה. וכתב הרא"ש שאסור לקנות

מהם סחורה כדי למוכרה ולהשתכר ממנה, ושכן פירש הראב"ד ומקצת מן המפרשים, שמניעת ריוח מקרי דבר האבד. ולכן מותר להלוות לעכו"ם ברבית בחוה"מ, לפי שאין בכ"ז מלאכה גמורה, שתהיה אסורה אפי' ביו"ט, אלא משום גזרה שמא יכתוב, ובחוה"מ התירו משום הפסד הריוח. אלא שהרמב"ן חולק ע"ז ומצריך הפסד מן הקרן. ע"ש.

ובאופן שנושא ונותן בביתו בצינעא נראה לסמוך להקל. וטוב שיוציא את הריוח להוצאות המועד בהרווחה, שאז יש לסמוך גם על מ"ש בש"ע (סי' תקלט ס"ד), שאם יש לו סחורה שאם לא ימכרנה אין לו הפסד מן הקרן, אם הוא בענין שאם ימכרנה בחוה"מ יהיו לו מעות בריוח, ויוציא יותר לשמחת יו"ט מותר למוכרה. וכתבו האחרונים דלא דוקא לשמחת יו"ט, אלא לשמחת חוה"מ. וכן מוכח בירושלמי שהובא ברא"ש (מ"ק פ"א ס"י כג). והגר"ח פלאגי' עצמו בשו"ת לב חיים (ח"ב ס"ס קז) כתב להקל בזה. ע"ש. וילקו"י מועדים עמ' תקיג. חזו"ע יו"ט.

ובחזון איש (א"ח ס"י קלה. מסכת מ"ק דף יב. ד"ה רא"ש פ"א) כתב, שנראה להתיר פרקמטיא של בגדים אף שצריך לחותכו לכל קונה וקונה לפי מדתו, כיון דאין בזה עבודת עמל, ומצינו (מ"ק ו:) דשרי הרבצה משום הרווחה אף שהוא מלאכה דאו', כיון שהוא טורח מועט. וזה דלא כהביאה"ל (סי' תקלט ס"ה ד"ה אינו). ע"כ. וכתב שם החזו"א, שמשא ומתן אינו מלאכת עמל ועבודה, אלא טורח בעלמא וגם מפונקין רגילים בה. וע' בביאה"ל שם שכתב כן ע"ד הא"ר לגבי פרקמטיא, שהיה מקום להקל בה בספק, והעיר בביאה"ל דאכתי לפעמים נצרך לחיתוך בבגד, שמחתך ממנו לפי מדה הנצרכת לקונה, שיש ע"ז בשבת חיוב משום מחתך, אם לא בשביל דבר האבד שמותר לעשות מלאכה בשביל זה. ע"כ. ולהלכה, כשהתירו לעשות סחורה, בכלל זה גם לעשות כל מה שנצרך.

[ויש שהביאו בשם הגר"ח פלאגי' שאסר לחוות דעה על סחורה בחוה"מ ואפי' ע"י גוי, שע"ז קונים או מוכרים את הסחורה. ע' שו"ת חקקי לב (ח"א א"ח ס"י טו). וצ"ע לדינא.]

דגם בצינעא אסור, ושלא כדברי הרוקח (סי' דש) דמי שבא דבר סחורה לידו מותר לישא וליתן בצינעא, [ע"ש, דמפני שאיסור קל הוא ואין בו סקילה ולא כרת אלא איסור שבות, ואינו במלקות מפני שדבר סחורה לאו מלאכה היא, ובמועד מלאכה הוא שאסור לעשות, אבל סחורה דבור בעלמא הוא, הילכך בצינעא היתר גמור הוא, שאפי' מלאכה שיש בה פרקמטיא מותר לעשות, כמו שאמרו חכמים משקיין בית השלחין במועד, א"ר יוסי בר' אבון פרגמטיא ודבר האבד מותר. וכ"ה בליקוטי הפרדס לרש"י (דף לח:) שמי שבא וסחורה בידו לישא וליתן בתוך ביתו בצינעא בחוה"מ, מותר, שאפי' בשבת איסור קל הוא ואין בו סקילה ולא כרת, אלא איסור שבות ודינו במלקות, שדבר סחורה לאו מלאכה הוא, ובמועד מלאכה אסור לעשות. אבל דבר סחורה דיבור בעלמא הוא, הילכך בצינעא היתר הוא, שאפי' מלאכה במקום שיש פרקמטיא אבוד מותר לעשות]. ומיהו האגור (סי' תרפ) הביא מהמרדכי בשם רבינו נתן כדברי הרוקח, שאפי' בשבת סחורה איסור קל הוא, הילכך בצינעא מותר. ושכ"כ היראים (סי' דש), דדוקא בשוק דאיכא טורח אסור, אבל בבית נראה שמותר. וכתב מרן הב"י, ולענין הלכה נראה, דאם ריוח מרובה הוא, שרי בצינעא, כיון דמידי דרבנן הוא, כדאים הם הני רבוותא לסמוך עליהם, ויוציא ממנו לשמחת יו"ט יותר ע"מ שהיה בדעתו להוציא. ע"כ.

ומרן אאמור"ר כתב בזה וז"ל: הנה רב נטרונאי גאון שהובא ברי"צ גיא"ת (ח"ב עמ' טז), מתיר בזה, וכ"כ בשמו בס' צרור החיים לתלמיד הרשב"א (עמ' קסה), ובתשובת רב האי בארחות חיים (אות יד), ובס' המנהיג (אות קיח). ועוד. ואמנם יש מי שנוטה להחמיר בזה, עיין להגר"ח פלאגי' ברוח חיים (סי' תקמב סק"ב) שהביא דברי הא"ח הנ"ל, ומפקפק ע"ז מסתמות הפוסקים והש"ע שלא חילקו בכך. ולא זכר שר דברי כמה ראשונים שהביאו ד"ז להלכה וכנ"ל. וכ"ה בתשו' רב כהן צדק, בשו"ת גאוני מזרח ומערב (סי' קג), ובספר הפרדס הגדול (סי' קנא).

וב"ש שיש לצרף לסניף מ"ש ה"ה (פ"ז מהלכות יו"ט הל' כב), שדעת רבינו הרמב"ם בכוונת הירושלמי שאם באה שיירה בחוה"מ, מותר לקנות

ט. דבר שאינו מצוי תמיד לאחר המועד, כגון שהמוכרים מבקשים לצאת, או ספינות או שיירות שבאו, ומוכרים בזול או שיקנו ממנו ביוקר, מותר לקנות ולמכור אפילו שלא לצורך תשמישו, אלא בשביל לעשות סחורה ולהשתכר. דהוי כדבר האבד. אבל מקומות שיש להם יום השוק יום אחד בשבוע, אין זה דבר האבד, ואסור למכור ולקנות ביום השוק שבתוך המועד, שאם אינו נמכר ביום השוק שבתוך המועד ימכר ביום השוק שלאחר המועד. ט)

סחורה שאינה מצויה לקנות ולמכור אם נחשב כדבר האבד

ימצאו אחר המועד, וכן שהשיירות קונין עתה הסחורות ביוקר, קונין מהם ומוכרים דמניעת הריוח הוא הפסד, כיון שדבר שאינו מצוי הוא. ע"כ. ומבואר בדברי הרא"ש בתשו' (כלל כג סי' ה), דלא מיקרי דבר האבד אלא ספינות או שיירות שבאו וקונין ביוקר, או מוכרין בזול ולא ימצא כיו"ב אחר המועד, אבל אלו אם לא ימכרו ביום השוק שבתוך המועד, ימכרו בשוק שלאחר המועד ולא הוי דבר האבד. ע"כ.

והמרדכי (סי' תתמו) כתב בשם ר"ת לאסור סחורה המזדמנת במועד ולאחר המועד לא משכחינן לה, דלא קרינן דבר האבד אלא כשהקרן נפחת, אבל מה שלא בא לידו לא מיקרי דבר האבד. וגם מי שיש לו פרקמטיא למכור, ונזדמנו לו לוקחין, או אירע יום השוק בחוה"מ ויכול למכרה עתה ביוקר, שאם לא ימכרנה עכשיו אינו יודע מתי ימכרנה כ"כ בטוב, ודאי האי לא מיקרי דבר האבד. וכן פי' ריב"א שאם זה ענין פרקמטיא מיקרי דבר האבד, א"כ כל סחורה הוא כך, שלכך הוא רוצה למכור, שכך הוא הענין שאם לא ימכור עתה לא יוכל למכור כ"כ בטוב, והא לא מיקרי דבר האבד, דכמו כן לפעמים ימכרנה אח"כ יותר ביוקר. וכ"כ בהגמ"י (פ"ז אות ש).

והריב"ש (סי' שכ) הביא לשון הירושלמי (שם), לא הוה ידע דשיירתא אזלא ומוזלא עבידתיה, א"ר מונא אין ידע דלא מיוזבן ופחית מן אגרא יזיבין, ואי לא לא יזיבין. א"ר יוסי בר בון אגרא וקרנא קרן הוא, אין ידע דלא מזיבין והוא פחית מן קרנא יזיבין, ואי לא לא יזיבין. פחות מקרנא דר"י בר בון היינו מן השכר, שהשכר בכלל הקרן לפי סברתו, כי הוא חולק עם רבי מונא. וכן

ש"ע שם ס"ה, עפ"ד הרמב"ם (פ"ז הכ"ב). ובירושלמי (מ"ק פ"ב ה"ג) אמרו, הדא שיירתא, שרי מזבן מיניה במועדא. והובא ברי"ף (מ"ק ו.). וכתב ה"ה שגם הגאונים הביאו הירושלמי, ומדברי הרמב"ם נראה שמותר לקנות מן השיירא אפי' בשביל להשתכר ולעשות סחורה, וכן פי' הראב"ד (האשכול ח"ב עמ' 148) וקצת מפרשים, שהעברת ריוח נקרא דבר האבד, ומכאן יצא להם שמותר להלוות ברבית [לגוי] בחוה"מ, לפי שביו"ט אין בכל אלו מלאכה גמורה האסורה מדאורייתא, התירו בחוה"מ מפני העברת הריוח. אבל הרמב"ן כתב שלא התירו לקנות מן השיירא אלא מה שצריך לתשמישו, ואם לא יקנהו מן השיירא ויצטרך לקנות אחר המועד יהא נפסד שלא ימצאהו בערך שמוצאו עכשיו, אבל כדי להרויח ולעשות סחורה בודאי אסור, לפי שהעברת ריוח אינו כדבר האבד, ולפיכך אסור להלוות לגוי ברבית. ע"כ.

ובנימוק"י (דף ו. מדפה"ר) כתב, שטעם הירושלמי דאע"ג דבדבר של טורח מיקרי הרוחא ואסור, מ"מ מידי דליכא טרחא, כגון מקח וממכר מיקרי דבר האבד, לפי שכל עסקי סחורה היא שקונה בשעת הזול ומוכר בשעת היוקר.

גם הרא"ש (פ"א סי' כג) הביא מהירושלמי, דפרקמטיא אבודה מותר למכרה במועד, הדא שיירתא שרי למיוזבן מינה במועד. לא הוה ידע דשיירתא עלתה ומוזלא עבידתא. וכתב הרא"ש, דמשמע דעבורי רווחא פסידא היא. ומשמע שאם נזדמן במועד דבר שאינו מצוי מיקרי שפיר דבר האבד, כגון אם באו שיירות סוחרים במועד, והביאו סחורות הרבה ומוכרין בזול, ולא

י. מותר להסתחר בבורסה בימי חול המועד, באופן שיש חשש שהדברים הנסחרים בבורסה ירדו מערכן הריאלי. אבל אם אין חשש כזה, אסור להסתחר בבורסה, שהוא ככל פרקמטיא שחז"ל אסרו בחול המועד.⁽¹⁾

ושראוי להחמיר כדברי הרמב"ן, ושכן אני מחמיר לעצמי, והשומע ישמע והחדל יחדל. ע"כ.

וכתב מרן הב"י, שמאחר שהרמב"ם והרא"ש והראב"ד והסמ"ג וקצת מפרשים מתירין, וכן נראה מדברי הרי"ף והגאונים שכתבו הירושלמי סתם, דמשמע דאפי' כדי להשתכר ולעשות סחורה מותר לקנות ולמכור בשיירא, יש לסמוך עליהם הלכה למעשה ולהורות להיתר במקום שאין להם מנהג קבוע לאסור.

ובשש"כ (פס"ז הערה קי"ז) כתב הגרש"ז אויערבך, שמותר לבקר ביריד ע"מ למכור או לקנות שם, גם אם אנשים שאינם שומרי מצוות קבעו את היריד דוקא לימי החג (בטענה שאז אנשים פנויים מלאכתם ויבואו לקנות). וא"צ לחשוש משום "ולפני עור" במה שנכשל למכור לאנשים שלא לצורך המועד, כיון שלמעשה הוא דבר האבד בשבילו אחרי שהם כבר קבעו את ימי המועד לימי יריד.

להסתחר בבורסה בימי חול המועד, באופן שיש חשש שיפסיד

וחילוף, חשיב פרקמטיא, ואפי' לדעת ר"ת אסור, וכ"פ מרן בש"ע בלי חולק. ע"ש. וא"כ בני"ד שמוסר ראובן מעות לבנק, או לאחר מהסוחרים, ונותן לו תמורתם פוליס"ה, ה"ז דומה להלוואות בשלחנות וחילוף, דפסק מרן ז"ל שהוא בכלל פרקמטיא ואסור. ע"ש. ומבואר מדבריו שלא אסר אלא משום שאין זה דבר האבד, אבל כל שיש חשש שערך המניה ירד בחוה"מ וייגרם לו הפסד, הוי בכלל דבר האבד דשרי. [ילקו"י מועדים (עמ' תקיד)]. מתשובה בכ"י למרן אאמ"ר זיע"א. ושכן השיב בתכנית הרדיו עשה לך רב בניסן תשמ"ג.

ובשם הגר"מ פיינשטיין כתבו, שאסור לקנות או למכור מניות בחוה"מ א"כ צריך למעות כדי להוציא יותר לשמחת יו"ט, או כשיש חשש שיזולו דמיהן שאז מותר למכרן משום דבר האבד.

פי' הרי"ץ גיאת (שערי שמחה ח"ב עמ' טז) וסמך על דברי רבי יוסי בר בון, כמו שהוא מן הדין להקל בדרבנן, כי אין בזה מלאכה גמורה. וכן הביא תשו' לרבינו האי בשיירא של חוגגים הבאה בחוה"מ, ויש במה שנמכר להם שכר, וכשנמנעים באים לידי הפסד וחסרון שכר, וכן במה שהם מוכרים, אם אין לוקחים מהם א"א ליקח כמותו לאחר מכאן, והאריך לומר שמותר משום דבר האבד, וגם הראב"ד כתב כן. וגם להרמב"ן (תוה"א עמ' קצא) שחלק על הראב"ד אין נראה שיקפיד במכירה להצריך שיהא נפסד בקרן, דכיון שהפרקמטיא היא בידו ומוצא מי שקונה אותה עתה ביוקר ובריוח גדול, ואחר המועד לא יתנו לו כ"כ ריוח, אין לך הפסד מן הקרן גדול מזה, שהרי עתה שוה סחורתו כמו שנותנין בה, וזה דעת רבי יוסי בר בון. ובדברים כאלה שהם מדרבנן והרבה מתירים, אין לחוש לגעור במקילין ולהוכיח אותם, וגם אני כך דרכי, אלא שלבא לישאל אני אומר שיש מתירים ויש אוסרים,

י. לגבי מסחר של ניירות ערך, הנה בשו"ת רב פעלים (ח"א אר"ה סי' לב) כתב, דאע"ג שדין זה ל"ד למ"ש מרן (בסי' תקלח ס"ג), דאסור להסיע ממנו מעיר לעיר אם לא בשביל דבר האבד, מ"מ נראה בני"ד שיש איסור, כי דבר זה הוא בכלל פרקמטיא, דאסור לעשות בחוה"מ אפי' כל שהוא, וכנז' בש"ע (סי' תקלט ס"א), יען כי הפוליס"ה בזה"ז יש לה דין מקח וממכר דפירות, ואין לה דין הלוואה, יען דהערך שלה עולה ויורד, כמבואר בדיני רבית, שדין פרי יש לה, וכמ"ש בס"ד בזה במג"א, וא"כ הקונה פוליס"ה בחוה"מ ושולח לחבירו, ה"ז בכלל פרקמטיא וסחורה, דלא הותר לעשות בחוה"מ אלא רק בדבר האבד, וכנז' בש"ע סי' תקלט ס"א. וע' למרן הב"י (סי' תקלט), שהביא מתוס' (מ"ק י.) דהלוואה דשלחנות בקביעות

יא. מי שקיבל צ"ק ואם לא יפקידנו בחול המועד יעבור זמן הגביה, או שחושש שאם לא יפקידנו ייאבד או ייגנב, יכול להפקידו בחול המועד. ויש שכתבו שראוי לכל ירא שמים להמנע מכל שירותי הבנק, ואף כשזקוק להלוואה, עדיף שילוה מחבירו ולא מהבנק, כיון שיש בזה כמה מכשולות. אולם לא נהגו להחמיר בכל זה. (יא)

הפסד כספו, ובלבד שלא היה יכול לעשות כן לפני החג וכיוון מלאכתו לעשותה במועד. והטעם, משום דהוה דומיא דמשא ומתן שהתירו בכה"ג.

[מבקשי תורה חוה"מ עמ' תסה, ובספר יד במועד פרק יח סעי' לז]. והגרש"ז אויערבך כתב (שש"כ פס"ז הערה עב), שבזמן אינפלציה גדולה מותר אדם להשקיע כספו בניירות ערך וכדו' ע"מ למנוע

שירותי בנק בחול המועד

וכדו', משא"כ לגבי מוניות, דלגבי הנהג הפרטי אין זה בגדר צרכי רבים, ומ"מ אם ננקוט שנהיגה לא חשיבא מעשה אומן, מותר לו לעבוד ולקבל שכרו, שהרי השכר הוא בהבלעה של הוצאות הדלק. וגם יש להתיר במקום שאם לא יסיע אנשים, הציבור יסבול מזה, כי אז גם זה חשיב לצרכי רבים, כגון שיהיה קשה להשיג אוטובוס למקום יעדו, או שיפסיד זמן מרובה ע"י נסיעה באוטובוס, ה"ז מותר.

ובקובץ מבית לוי (תשנ"ג עמ' עב) נדפס קול קורא מהגר"ש וואזנר (תשי"ת תש"נ): היות כי נמסר לנו כי באים אנשים שומרי התורה והמצוות לרוב בימי חוה"מ בענייני עסקי בנק, לבנק פא"י ולשאר בנקים אשר בסביבה, וגורמים עי"ז חילול חוה"מ שלא ע"פ הלכה, הריני לגלות בזה דעת תורה, שאין לגשת להבנק רק בדבר שהוא צורך המועד או דבר האבד ממש. ואין לפקידו הבנק להזדקק אלא לצורך הנזכר, ומלבד זה הוא חילול מועדי הקודש. ע"כ. ולכן הפועלים העובדים בבנק ילמדו את ההלכה או ישאלו רב למי מותר לעבוד וכמה שעות. וכן מנהלי הבנק יזהרו לעשות ע"פ הוראת חכם, וכ"ש שלא יכפו את העובדים לעבוד שלא כדין. וגם באופן המותר ראוי לצמצם בשעות הפעילות, משום כבוד המועד. [וראה עוד להלן סי' תקמד סעי' יג לגבי משרדי העירייה וכדו' שעושים צרכי רבים, שיש להם היתר לעבוד בחוה"מ].

(יא) מ"ש להתיר להפקיד כסף בבנק וכו', כ"כ בס' חוט שני (עמ' רכ). ובשש"כ (ח"ב פרק סח הערה ח) הביא בשם הגרש"ז אויערבך, שראוי לכל ירא שמים להמנע מכל שירותי הבנק בחוה"מ, ואף כשזקוק להלוואה, עדיף שילוה מחבירו ולא מהבנק, כיון שיש בזה כמה מכשולות. ע"ש. אולם לא נהגו להחמיר בזה.

והגרש"ז א"ש העיר, שיש לדון על עצם החזקת בנק פתוח במועד, כי לכאורה אינו בכלל צרכי רבים, והעובדים והפועלים שם אולי אין להם היתר, ועכ"פ לא בפרהסיא. וע"ש שעיקר צרכי רבים הוא כמו תיקון בתי כנסת, שווקים ומרחצאות, שהצורך בהם משותף לרבים, משא"כ בנקאות שהיא רק ענין של לווה ומלוה, ששם ההיתר הוא כמ"ש בס' תקמ"ה (במ"ב סק"כ), שכל דבר המזדמן תדיר, אע"פ שבכל פעם ופעם הוא דבר פרטי, חשיב כצרכי רבים. ויתכן שמנהל הבנק חייב להודיע שעובדים רק בשביל דברים המותרים בחוה"מ, והוא צריך להאמין לכל אחד שאומר אמת. ולכן כתב שרצוי לכל ירא שמים, שאם אפשר, עדיף טפי ללוות מחבירו ולא להזדקק לכל פעולות הבנק, כיון שהצורך הוא רק פרטי, [ועכ"פ אין טעם וריח באלו שנוהגים לומר לפקיד שהוא יחתום במקומו ולא יצטרך הלקוח לחתום].

ולגבי תחבורה ציבורית יש שכתבו, דמה שנחשב לצרכי רבים, היינו כמו אוטובוסים ורכבת

יב. מי שאין לו מה לאכול לשמחת החג ונצרך למשוך מעות מהבנק, מותר לעובדי הבנק לכתוב בענין שיוכלו ליתן לו המעות. ומותר להוציא כסף מהכספומט לצורך דברים המותרים במועד, ואפי' מכספומט שמדפיס מצב חשבון בסוף הפעולה, ואע"פ שאין לו צורך בפתקית זו. (יב)

יג. מי שרוצה לקנות כרטיס הגרלה בחול המועד שיש סיכוי לריוח גדול, יש מקילין לקנות הכרטיס בחול המועד. (יג)

יד. מי שהלוח לחבירו מעות, מותר לתובעו בחול המועד. ומותר אפילו לתובעו בבית דין כדי שיפרע לו את חובו. ואם בית הדין סגור בחול המועד, אין לתובעו בבית משפט בלי היתר בית דין. (יד)

(יב) כ"ב הגרי"י פישר בנתיבות ההלכה (ל"ה עמ' 108). ובשם הגרי"ש אלישיב כתבו, שמותר להוציא כסף מהכספומט עבור דבר שכלול בדין היתר מלאכה במועד, ואפי' מכספומט שמדפיס מצב חשבון בסוף הפעולה ואע"פ שאין

לו צורך בפתקית זו. (פתחי מועד עמ' קלג). ויש שכתבו בשמו, שאם יש אפשרות להכין כסף לפני חג מבלי שזה יגרום לו הפסד מצד הבנק וכיו"ב, עדיף שלא להשתמש בכספומט בחוה"מ היכא דאפשר.

קניית כרטיס הגרלה בחול המועד

בעיקר הדבר אם מותר לקנות כרטיס הגרלה, ואין כאן מקומו. וראה בשלחן המערכת מע' ה', הגרלה].

אלא שיש לדון ממה שאמרו בסי' תקל"ב סק"ה, דעל ספק ריוח ליכא התירא, וגם בני"ד הוא ספק גדול אם יזכה, ולא זוכים בזה הרבה, ולכאור' כה"ג לכו"ע לא התירו מו"מ או סחורה, ואדרבה חוששין לו משום משחק בקוביא. אלא נראה שאין לזה דין של מו"מ או סחורה וכיו"ב, דמו"מ או סחורה הוא שאדם לוקח חפץ ומוכרו לאחרים ומרויח או מפסיד, והאיסור דמו"מ משום טירחא או שמא יכתוב. ובמו"ק (י.), פרקמטיא כל שהוא אסורה, ופי' הרא"ש, לקנות סחורה או למכרה אפי' כ"ש אסור. וטעם האיסור משום טירחא. או שמא יכתוב כמ"ש ה"ה. וכ"ז בסחורה ומו"מ, אבל הגרלה אינו בכלל מו"מ, ואינו נכנס באיסור סחורה, ולא נאסר מחז"ל הגרלה כזו. ע"ש.

(יג) כ"ב בשו"ת משנה הלכות (חלק טו סי' קעה). דהנה בש"ע (סי' תקל"ט ס"ה) מבואר, דגם מניעת ריווח גדול שאינו מצוי כ"כ, התירו כדבר האבד. והיה מי שרצה לדמות נ"ד למציאה שאמרו שם בס"ו, דאסור לטרוח ולחפש עליה, אם לא שיהיו ראויים לאכול במועד. וכתב המשנ"ב (סק"ד) דרק במו"מ שחיי אדם ופרנסתו תלוי בו, ודעתם ע"ז תמיד, חשיב פסידא. משא"כ במציאה דהיא רק רוחא בעלמא. ולפ"ז קניית כרטיס הגרלה לכאורה דמי למציאה. אך נראה דל"ד למציאה, דמציאה אינו מפסיד שום כסף כשהולך לחפש אחר מציאה, אבל כרטיס הגרלה הוא משלם כסף לקנות הכרטיס, וכל שמשלם כסף ל"ד למציאה שבא מן ההפקד ובחנם, ולכן אין בו משום פרנסה שהרי אין האדם מסתמך על המציאות. אבל הקונה כרטיס הגרלה הרי הוא טורח לילך ולקנות, ומקוה שיקנה המספר הראוי להרויח, נובמק"א כתבנו

דין תביעת חובות בחול המועד

מן האנס]. אבל בהלואה כעין מכר אסור, כגון שהלוח מעות ע"מ שיתנו לו אח"כ יין או סחורה אחרת בפרעון חובו כדי להשתכר, שאינו יכול

(יד) ומבואר בש"ע (סעיף א, ב, ג), שמי שהלוח לחבירו מעות, מותר לתבעו בחוה"מ לגבות מעותיו. נוכ"ש שמותר לגבות חובו

טו. מותר לאדם פרטי להלוות לגוי ברבית, ולא חשיב פרקמטיא, ובלבד שהרבית של השבוע הראשון יקח ויוציאנו בחול המועד לצורך שמחת יום טוב. [נאכל לגויים שרגילים ללוות ממנו ברבית, מותר בפשיטות, משום דהוי דבר האבד שלא יתרגלו ללוות מאנשים אחרים ברבית]. אמנם הלואה על ידי שולחני שעוסק כן בקביעות, אסורה, שדומה כסחורה שאסורה בחול המועד. ויש אומרים שבזמנינו שיש עלינו מס מלך ושרים יש להקל במשא ומתן בחול המועד. (טו)

מותר להפרע ממנו, שכ"ז בכלל דבר האבד הוא לדברי הכל. וכן הלכה.

ובמלוח את חבירו על חפץ או על סחורה, על תנאי שאחר ח' ימים יהיה קנוי לו אם לא יפרע לו, הטור הביא בזה פלוגתא, ובהגהות אשר"י (פ"א סי' כד) כתב בשם אר"ז, הלוח לגוי שלא ברבית על הסחורה, ע"מ שאם לא יפרע אחר ח' ימים תהא הסחורה קנויה לו אחר ח' ימים, אפשר דמותר, ומ"מ יש להחמיר על העושה בו כפרקמטיא גמורה. ובש"ע כתב בדעת יש בתרא לאסור.

ואנם שפרע לישראל יין בחובו, מותר לקבלו ממנו דכמציל מידו דמי. (הרא"ש מ"ק פ"ב סי' טו. ש"ע תקלט ס"ח).

ויש שכתבו שהגאון חזו"א, מיאן לקחת פרעון חוב בחוה"מ (ארח"ר דיני חוה"מ אות ח), אמנם י"ל שכאן אין זה שייך לפרקמטיא, והלווה פורע מעצמו, ואין שייך בזה ענין של טירחא כמו פרקמטיא. וכ"כ בקובץ מבקשי תורה (סי' הזכרון ח"ב עמ' תעא) בשם הגרי"ש אלישיב, שמותר לתבוע חובות ולגבותם בחוה"מ אפי' מישראל וכ"ש מעכו"ם, ואפי' לתבוע ע"ז בדין מותר. (ראה במ"ב סי' תקלט ס"ח).

דין הלוואה לגוי ברבית בחול המועד

נחשבת לפרקמטיא. וכמ"ש התוס' (מ"ק י:.) והמרדכי (פ"ק דמ"ק סי' תתמוז), שר"ת (ספר הישר חידושים סי' תלב) מתיר בזה, שלא אסרו רק משא ומתן של סחורה, אבל הלוואה אינה כעין פרקמטיא ושרי. ור"י כתב שרוב בני אדם נוהגין היתר, אין בידי לאסור והמחמיר תע"ב, ואני רגיל לומר

לילך ולתובעם, אא"כ אינם מצויים אחר המועד דהו"ל דבר האבד אם לא ילך בחוה"מ למקומם ויתבעם. ואם מכר לחבירו סחורה קודם המועד, דעת מרן להתיר לתבוע דמיה במועד, שכיון שזקף עליו המעות בחובו קודם המועד הו"ל כהלואה. ומ"ש בהגהות אשר"י שם, שאין ראייה לאסור לקבל פרעון מישראל כשיכול לפרוע ממנו אחר המועד כמו במועד. ע"כ. זהו בחוב הבא מחמת הלוואה.

וזה עפ"ד הרא"ש (מ"ק פ"ק סי' כד), דמה שהתיר רב אשי לרבינא לפרוע חוב דמסיק בבני אקרא דשנוותא, רק מטעם שאינו מוצא אותם ביום אחר, והוי כדבר האבד (מ"ק י:), מיירי בהלוואה כעין פרקמטיא, שהלווה מעות ונותנין לו יין בפרעון, ורבינא היה משתכר בו, כדאיתא בב"מ (עג:). ע"כ.

ולגבי הלוואה מגוי, הנה בהג"א שם כתב שרש"י מתיר לקבל בחוה"מ הקפה של גוי שחייב לישראל בלא משכון, ורשב"ם אומר דיישר כח המחמיר. ע"כ. ומרן בב"י תמה ע"ז, דמה שגוי חייב לישראל בלא משכון חשוב דבר האבד. וצ"ל דס"ל משום דהוי ספק דבר האבד. ומ"מ ה"ה (פ"ז הכ"ב) כתב בפשיטות, שלדברי הכל מותר לזקוף חוב הגוי כדי להבטיח מה שהוא חייב לו. וכן

(טו) ז"ל מרן אאמור, הנה להלוות לגוי ברבית, אין זה דומה למסחר של פרקמטיא, שאם אין לו הפסד מן הקרן אסור לו להסתחר בחוה"מ, שבמסחר יש טורח בדקדוק שיווי המקח כפי שהוא נמכר בשוק הסוחרים, ומתוך טרדתו ימנע משמחת חוה"מ. אבל הלוואה ברבית לגוי אינה

וילווים וירגילום לבא אצלם, ואיכא פסידא. וכ"פ בש"ע שם (סי' שפ ס"ז).

והלואה ע"י שולחני שעוסק כן בקביעות, אסור. וכמ"ש התוס' (מ"ק שם) דנראה דחשיב פרקמטיא ואפי' לדעת ר"ת אסור. וכ"פ מרן בש"ע (שם סעיף יד). וע"ע בשו"ת רב פעלים (ח"א א"ח סי' לב).

והנה משמע מדברי מרן שלא הותר להלוות אלא לנכרים הרגילים אצלו בלבד, ולרגילים אצלו מותר אף להסתחר עמהם ע"י אחרים, דחשיב דבר האבד. אבל לדעת הרא"ש הנ"ל אין בהלואה ברבית איסור פרקמטיא. ולדבריו יש מקום להקל להלוות ברבית אף לנכרים שאינם רגילים אצלו. אולם למעשה יש להחמיר כדעת מרן הש"ע. ונראה שאע"פ שגם בחנות יש חשש שהרגילים אצל חנוני זה, ילכו אצל חנוני אחר, והוי דבר האבד, מ"מ לא התירו לו לפתוח החנות אפי' ע"י אחרים, משום דבחנות הוי פרהסיא, אבל הלואה ברבית מיירי בצניעא בביתו ובחומותיו. וכ"כ האשכול (עמ' קמה), בההיא דירושלמי דשני חנונים ואירע אבל לאחד מהם, שנועלים את חנותם, משום דחנות שאני, דאוושא מילתא. ע"ש. [וע' בחת"ס מ"ק יא: ד"ה אבל יש]. וכן מפורש בשו"ת מנחת אלעזר (ח"א ס"ס עו). וע"ע בחיי אדם (כלל קיב בנשמת אדם סק"ב). וכן מתבאר בערוה"ש (יו"ד שפ סעיף כו-כו). ולדברי ר"ת משמע שמותר האבל להלוותם בעצמו, ואין צורך שילווים ע"י אחרים. ואפשר שגם יש לצרף לזה דעת המאירי והר"ן, שלא נאסר לאבל אלא מלאכה בלבד, ולא פרקמטיא.

וע"ע ברדב"ז (ח"א סי' רכח) שכתב, דמה שנהגו להלוות ברבית לעכו"ם בחוה"מ, אע"פ שמניעת הריוח לא חשיב דבר האבד, משום דלא דמי כולי האי לפרקמטיא. ועוד שכתב הרמב"ם דאיכא מצות עשה דכתיב לנכרי תשיך. ועוד שכתב ר"ת, שבזה"ז מותר להלוות לגוי ברבית, משום שהכל חשוב כדי חיינו, הואיל ויש עלינו עול מסים וארנוניות. והובא בתוס' (ב"מ ע:). ואף בחוה"מ כיון שהוא כדי חיינו יש להקל. וע' בב"ח ובפרישה (ס"ק יא).

למלווים בחוה"מ שיקחו מיד הגוי ריבית של שבוע הראשון ויוציאוהו לשמחת יו"ט. ומהר"ם התיר להלוות למכירים, ובלבד שילוה להם שבוע הראשון בחנם. והרא"ש (פ"א סי' כד) מתיר להלוות למכירין אפי' אם יקח השבוע הראשון.

וה"ל הרא"ש (כלל כג סי' ד), הלואה אינו דומה לגמרי לפרקמטיא, ששם יש טורח גדול בשיווי הדקדוק של מקח ומתוך טרדתו ימנע משמחת יו"ט, וגם לפעמים יקנה ביוקר ויצטער ואם ימכור במועד לפעמים בפחות ממה שקנה ואיכא צערא, אבל במלוה ברבית שמחה היא וגם ליכא טרחא כולי האי והילכך הקילו בה והתירו ע"י שמוציא הריוח של אותו שבוע במועד יתר ע"מ שהיה מוציא אם לא היה לו זה הריוח, ומ"ש מהר"ם (תשב"ץ סי' קסו) שלמערופית שלו היה מלוה בחנם אותו שבוע כדי שלא יסורו ממנו ודבר האבד מותר. מאחר שחושב אותו דבר האבד, לא ידעתי למה היה מלוה בחנם, אפי' בשכר מותר כמו שיירא העוברת. ע"כ. ומהרי"ק (שורש קח) הקשה ע"ז, שכיון שר"י נוטה לאסור, היה לו לומר שר"ת לא התיר רק בהלואה דאשראי שאינה על המשכון, שבמלוה על המשכון צריך המלוה לעיין ולשום המשכון לדעת כמה יכול להלוות עליו, ודמיא טפי למשא ומתן של סחורה. ומ"מ כבר פשוט המנהג, ואין בידינו למחות אפי' היתה הלכה ברורה לאסור, דהנח להם לישראל מוטב שיהו שוגגין. וגם בטור משמע שמותר להלוות על המשכון. ע"כ. וכתב מרן הב"י, דלענין הלכה, כיון דאיסור מלאכה בחוה"מ דרבנן, והרא"ש בתרא וגדול הוא, וגם מהרי"ק כתבו שכך פשט המנהג, הכי נקטי'. ע"כ.

ולכן לגויים שרגילים תמיד ללוות ממנו ברבית, חשיב דבר האבד, שאם לא ילוה להם בחוה"מ, יעזבוהו וילמדו ללוות מאנשים אחרים ברבית. ולאותם שאינם רגילים ללוות ממנו ג"כ מותר, ובלבד שהרבית של שבוע ראשון יקח ויוציאו בחוה"מ לצורך שמחת יו"ט. כמו שפסק מרן (תקלט סי"ג). וכ"כ הטור (יו"ד סי' שפ) בשם הרא"ש להתיר להלוות לנכרים שרגילים אצלי ללוות ברבית, שאם לא ילוו להם ילכו אצל אחרים

טז. שמרטף בחול המועד רשאי לקבל שכר על שמירתו אף בלא הבלעה. (טז)

יז. מותר ליטול שכר על שדכנות שעשה בחול המועד, מכמה טעמים. (יז)

יח. מותר לבני ישיבות ואברכים ליטול שכר על לימוד בישיבת "בין הזמנים", שמקיימים בחול המועד. ויכול לרשום בחול המועד את שעות הלימוד שלמד בישיבת בין הזמנים. (יח)

שכר החנות ושכר הרשיון בלי תועלת, חשיב דבר האבד. וכ"כ הט"ז באו"ח (סי' תקלט סק"ב וסי' תקנא סק"א), בשם המהרש"ל, שבזמנינו שיש עלינו מס מלך ושרים יש להקל במשא ומתן בחוה"מ, וכן משנכנס אב, משום דהוי כדי חייו וכו'. ודו"ק.

גם בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ב סי' ק) כתב, שאע"פ שכתבו הפוסקים דלא מיקרי דבר האבד אלא כשיש הפסד מן הקרן, ולא מניעת הריוח. מ"מ בזמנים אלו ששכירת החנות והרשיון מאת הממשלה עולים לדמים רבים, ואם לא יעסוק בהם בימי אבדו ודאי שיפסיד מן הקרן, שמשלם

שמר-טף בחול המועד רשאי לקבל שכר על שמירתו אף בלא הבלעה

מלאכה גמורה אפשר שאין היתר ע"י הבלעה. אלא שקשה לחדש להחמיר בחוה"מ יותר משבת. (יז) דהוי כשכר מצוה. ובפרט כשנוטל שכר עבור הרעיון שעלה במחשבתו ולא על פעולה כל שהיא. וכ"כ בס' אשרי האיש (פ"ח המ"ז). ומטעם זה שהשכר אינו על מלאכה, התירו לשומר ששומר בחוה"מ ליטול שכר על מלאכתו, כיון שבעצם פעולת השמירה אין בזה שום מלאכה, ובפרט אם השמירה היא מבחינה בטחונית ולא רק מפני הגנבים.

(טז) כן העלה בשו"ת פאת שדך (ח"ב סי' קיד), וכן הסכים בשו"ת באר משה (ח"ז סי' יד). וע"ע בשו"ת אבני ישפה (חאו"ח סי' קי). [חזו"ע].

(יח) כן נראה. ובשם הגר"ש אלישיב כתבו להחמיר בזה, ולדעתו צריך שיקבל את השכר בתורת מתנה ולא בתורת שכר על לימודו. ועוד שבלא"ה בכל השנה אין לקבל שכר על לימוד תורה. ע"כ. וצ"ע לשיטתו לגבי מלמד תלמיד בשכר. וצ"ל דהוי שכר על שהגיע למדרגתו, והוי כשכר בטלה. ומ"מ להלכה יש להתיר גם קבלת שכר על שעות הלימוד, כמו שמצוי בכללי ישישי שבת, שיש להקל בשכר מצוה, וכ"ש שלא נותנים תשלום על הלימוד, אלא שכר בטלה כמילגה לעידוד לימוד התורה.

ויש שהחמירו בשמר-טף (ביבי סיטר) בשכר, אם לא שבני הבית נצרכים לזה בדחיפות (אשרי האיש פ"ח המ"ה והמ"ז). אך יש שכתבו ששמירה על ילדים הוי כצרכי הגוף שמוותר ליטול שכר ע"ז. (שש"כ פס"ו הע' קט). וי"א דבכל כה"ג לא שייך איסור נטילת שכר, כיון שעושה דבר שאין בו מלאכה ובלא שום טורח, וכל שאין בו מלאכה או טורח אין איסור קבלת שכר. (חוט שני פ"ה עמ' 7).

אם יכול לרשום בחול המועד את שעות הלימוד שלמד בישיבת בין הזמנים

נחשב כמניעת ריוח ולא כדבר האבד. אולם הנה אחרי שכבר למד כבר מגיע לו הכסף והוי כדבר

ויש שכתבו לאסור לרשום בחוה"מ את שעות הלימוד שלמד בישיבת בין הזמנים, שזה

יט. מוכרי ירקות שאינם מתקיימים זמן רב, מותר להם לפתוח החנות שלהם בחול המועד ולמכור בפרהסיא, שהכל יודעים שהם לצורך המועד. אבל מוכרי פירות שמתקיימים אף לאחר המועד, כגון אגוזים וכיוצא בזה, מוכרים בצינעא, שאם היתה החנות פתוחה לרשות הרבים, פותח דלת אחת ונועל אחת, כדי שלא יחשדוהו שמוכר לצורך חול. וכן חנות מכולת שמוכר אורז וקטניות שמחזיקים מעמד זמן רב, יעשו כן. ובערב יום טוב האחרון של חג הסוכות או שביעי של פסח, מותר למכור בפרהסיא לכבוד יום טוב. (ט)

אדם נזהר בתיקונן מאד, ונמצאו כמעשה הדיוט במלאכות. וכ"ה ברי"ף וברא"ש (ס"ד), והאי טעמא שייך אף הכא לגבי רישום השעות, שאין מקפיד בכתב יפה ומהודר, ולכן שרי.

ואף לפ"ד הרשב"א (ח"ג סי' רעג) שכתב שטעם המכילתא משום דבר האבד, האי טעמא שייכא אף הכא, שמא ישכח השעות שלמד, וכמבואר. ואין לאסור מצד שמכוון מלאכתו במועד, דהרי לא יכל לרשום השעות קודם החג, ורושם מה שלומד במהלך החג. ולכן נראה שאם כבר רשם השעות בחוה"מ אך לא בצורה מסודרת כ"כ, ורוצה להעבירם בכתבתו לרשימה מסודרת דיש לאסור הדבר, דשני הטעמים הנ"ל שהבאנו לא שייכא בכהאי גוונא.

דין מוכרי פירות כסות וכלים, ומוכרי ירקות בחול המועד לצורך המועד

אלישיב. בפתח"מ עמ' טז. ובהרבה חנויות יש תריס מתכת שסוגר את החנות בלילה, ואפשר להשאיר את התריס בחציו למעלה מורד למטה. ובעיו"ט האחרון של חג הסוכות מוציא ומעטר את השוק בפירות, בשביל כבוד יו"ט. וכמבואר במשנה (שם יג.). וביאר ה"ה (פ"ז הכ"ג) שאף שהוא לצורך המועד, צריכים צינעא, מפני שאומנותן בכך כל השנה. ולגבי ערב יו"ט האחרון, כתב הרמב"ם דהיינו ערב יו"ט האחרון של סוכות. וביאר ה"ה, לפי שהוא רגל בפני עצמו ומעטרין את השוק לכבוד הרגל, משא"כ ביו"ט האחרון של פסח. ע"כ. ואפשר דלענין למכור בפרהסיא מותר אפי' בערב יו"ט האחרון של פסח, ולא הזכיר ערב יו"ט האחרונים של סוכות רק לענין עיטור השוק בפירות. [ב"ן].

האבד. ואע"פ שיש שמתנים שאין התחייבות למילגה, מ"מ אפשר שאין זה כמניעת ריוח לבד. ועוד דדמי לשטרי מתנה דשרי לכתוב במועד, כדי שהנותן לא יחזור בו (מאירי מ"ק יח:), וגם כאן אפשר שישכח את סכום השעות שלמד. וע' בערוה"ש (תקמה, יח) שמיני רשימות שיש לבעל עסק שרושמין רק לזכרון בעלמא, ג"כ הכתב אינו מהודר, ובכתב שלנו ולא בסדר יפה אפשר שמותר, ושכן נהגו. ע"כ. וראה בסי' תקמ"ה שכתב שלנו אינו מעשה אומן כלל. ע"ש.

ועוד נראה להתיר בזה ע"פ התוספתא דמו"ק (פ"ב ה"ג) שמותר לכתוב חשבונותיו ויציאותיו במועד. וכ' הרמב"ם (יו"ט פ"ז הל' יד): וכותב חשבונותיו ומחשב יציאותיו, שכתובות אלו אין

יז בגמ' מו"ק (יג): רבי יהודה אומר, מוכרי פירות כסות וכלים, מוכרים בצנעה לצורך המועד. ופרש"י, כגון כרוב וכרשינין, שהכל יודעין דלצורך המועד הן, שאין ראויין להתקיים. וז"ל הרמב"ם (פ"ז הכ"ג) מוכרי תבלין מוכרין כדרכן בפרהסיא, וכתב ה"ה מפני שהדבר ידוע דתבלין לצורך סעודת היום לוקחין אותו. וז"ל מרן בש"ע (סי' תקלט סי' ו"א): מוכרי תבלין או ירק וכל דבר שאינו מתקיים, פותחין ומוכרים כדרכם בפרהסיא, שהכל יודעין שהם לצורך המועד.

ומה שאמרו בצינעא, היינו שאם היתה החנות פתוחה לזוית או למבוי, פותח כדרכו. ואם היתה פתוחה לרה"י, פותח אחת ונועל אחת [ואם יש לחנות רק דלת אחת, צריך לעשות שינוי אחר (הגרי"ש

לפתוח בחול המועד מכולת שנמצאת במקום של גויים

איכא איסורא אחרנא משום חילול השם לעיני הרואים, כי הכל יודעים שימים אלו הם ימי המועדים. ע"כ. אלא שכתב כן למיגדר מילתא בדבר שהיה פרוץ בזמנו, ולכן אסר אף שאין כוונתו למקח וממכר כלל, ולפ"ז במקומות שרגילים לפתוח החנות למפגש רעים, אין לחוש בזה למראית העין, אם הכל יודעים שכך דרכם, וכעין זה כתב מרן בש"ע בסי' רמג לגבי השכרת מרחץ לגוי בשבת, שמאחר שנקרא על שמו של היהודי, אסור. ואם הדרך להשכיר המרחץ באריסות לגוי, שרי להשכיר לו, וה"ה להכא אם כך דרכם, דאין למיחש למראית העין. ובאמת דאף אם הוא במקום שאין רגילים לישב בחנות לשיחת מרעים, אין לנו לגזור למראה"ע מדעתנו. וכל מאי דחשיבן לחילול ה' דוקא אם א"א לתלות שעושה דבר היתר, משא"כ הכא שניתן לתלות שעושה הדבר בדרך של היתר, וכגון שעושה לצורך דבר האבד, או אם פותח עבור מי שאין לו מה לאכול.

ומה שהביא ראייה מההיא דתענית לגבי נועלין את המרחצאות, הנה שם עיקר הגזרה היתה לנעול את המרחצאות, וגם שם א"א לתלות שעושה שם דבר המותר, משא"כ הכא שאין גזרה לנעול החניות בחוה"מ, אלא הגזרה היא על מקח וממכר. לכן מעיקר ההלכה מותר לפתוח החנות לשיחת מרעים בחוה"מ. וה"ה אם צר המקום בביתו, ורוצה לשבת בחנותו עם ב"ב, שיש להתיר הדבר.

לפתוח חנות בחוה"מ כשחושש פן ע"י סגירת החנות לקוחותיו ילכו לחנות אחרת

דברים שאינם לצורך המועד, גם אם בעליה מניח שבמועד יתפנו האנשים ממלאכתם ויבאו לקנות, ואם החנות תהיה סגורה בחוה"מ, יפסיד הזדמנות טובה להרויח רווחים גדולים, אבל דברים העשויים לשמש לצורך המועד מותר למכור במועד כרגיל, די"ל דכיון שיש בו מניעת ריוח

וראה בשו"ת אג"מ (חאו"ח ח"ה סי' כ אות י) שכתב, שאם חנות המכולת נמצאת באיזור של נכרים, באופן שכל הקונים מן החנות הם נכרים, אסור לפתוח החנות בחוה"מ למכור אפי' צרכי מאכל ההכרחיים, ורק אם החנות היא במקום שיהודים דרים שם, שמותר לפתוח בשבילם, מותר למכור גם לנכרים, מפני חשש איבה והיזק. ע"ש. והובא בחזו"ע. [וראה בח"א (ק"ב, י), שאין למכור סחורה לגויים אם לא לאותן שרגילים ליקח אצלו (שמא יתגלו ללכת למקום אחר), אבל לאותן שאין רגילים לא, ולא מהני מה שיוציא הרווח ליו"ט. ע"כ]. ומ"מ במקום שיש יהודים, רק שמצויים גם גויים, לא שמענו שחז"ל הצריכו מוכר בחנותו מצרכי מאכל, שלא ימכור לגוי שנכנס לחנותו, באופן שברור לו שאין חשש איבה. אלא אפשר שכיון שהתירו, התירו. ובאג"מ שם כתב גם לאסור למכור ליהודים שאינם שומרי תורה, אם לא כשפותח כבר למכור לשומרי תורה, שיש בזה חשש איבה והיזק. ע"כ. רצ"ע. [וראה עוד להלן].

וע' בשו"ת תורה לשמה (סי' קצח) שכתב, שאסור לפתוח חנות בחוה"מ לשם שיחת רעים בלבד, משום חילול השם ומראית העין, שהרואים הן ישראלים הן גויים חושבים שהוא פותח החנות לסחורה, וגם זה זלזול למועד, וגדולה מזו מצינו (תענית פ"א) עברו אלו ולא נענו וכו', ונועלין את המרחצאות. הרי אפי' בתענית ציבור שהוא גזרת ב"ד אין להם רשות לפתוח המרחץ אע"פ שלא ירחצו בו. ולכן אסור לפתוח החנות הן של ספרים הן של סוחרים אף שיושב לטייל דוקא, דבהא

וי"א שמותר לפתוח חנות בחוה"מ אם מתיירא פן ע"י סגירת החנות ילכו לקוחותיו לחנות אחרת. [הגר"מ פיינשטיין. בנתיבות ההלכה ל"ה עמוד רלז].

ובשמירת ש"כ (ה"ב פס"ז סכ"ט) כתב, שאסור לפתוח חנות בחוה"מ כדי למכור

כ. אפילו סחורה שמצא כעת בזול שמותר לקנות בחול המועד מטעם דבר האבד, זהו בדבר שאינו מפורסם, אבל דבר מפורסם אסור, ולכן אין קונים בתים ואבנים עבדים ובהמה אלא לצורך המועד, או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל, או לצורך השכיר שמוליך הדברים הנקנים, שאין לו מה יאכל. כ.

הם יהודים אבל הם יכולים לקנות גם מנכרים, שמותר גם ליהודי לפתוח את חנותו ולמכור להם, דבענין זה אינו עובר על "ולפני עור", אבל אם יכולים לקנות רק מיהודים שהם עבריינים, צ"ע איך אפשר שבגלל אלה המוכרים בעבירה ועוברים על "ולפני עור", ייהפך הדבר אצלנו להיתר, ולפ"ד מהרי"ל דיסקין (קו"א אות קמ"ה) יתכן שיש להקל, ול"ד להיכא שבגלל העבריינים הוא עלול להפסיד לקוחות של כל השנה, משא"כ הכא שאין לו שום הפסד, ורק רוצה להרויח בגלל העבריינים. ואפשר דמ"מ יש לחשוש שאם הלקוחות שלו יראו שאצלו סגור ואצל אחרים פתוח וילכו אצלם, יפסיד אותם אח"כ גם לכל השנה, ושפיר חשיב כדבר האבד שמותר אע"ג שזה רק מפני העבריינים. ומ"מ טוב שהחנות תהיה פתוחה רק חציה. ע"כ.

מרובה ויתכן שקונים לצורך המועד ולכן מקילין, והגרש"ז אויערבך שם בהערה קמ"א כתב, שיש לדון שאם יודע שהקונים הם עבריינים שהולכים לקנות דוקא בימי חוה"מ, והם קונים דברים שאינם כלל לצורך המועד, דעובר המוכר על "ולפני עור", ולא דמי להא דלעיל אות א' דהתירו למכור ולקנות ביריד, כיון שלמעשה הוא דבר האבד, ולא דמי להא דלקמן אות ד', שהקונים הם נכרים.

ובשש"כ (פס"ז סכ"ט) כתב, שאם הקונים בעיר הם נכרים, והוא יפסיד הזדמנות טובה להרויח רווחים גדולים אם לא יפתח את החנות בחוה"מ, מותר לו לפתוח את החנות ולמכור בה גם דברים שאינם לצורך המועד, משום שהוא עושה כדי למנוע הפסד גדול ברווחים. והגרש"ז אויערבך כתב שם (בהערה קמ"ג), דה"ה אם הקונים

אין קונים בתים ואבנים ובהמות אלא לצורך המועד או שאין לו מה יאכל

וכתוב עוד בהגהות אשרי (סי' יח), מותר למכור ולקנות ג"כ לצורכו של השכיר הצריך להשתכר כדי להוליכו לבית הקונה, שאין לו מה יאכל, וה"ה לפירות וכסות שמותר לקנות בצינעא לצורך המועד. [ב"י].

והנה הריא"ז (מו"ק פ"ב ה"ג אות ב) כתב, ונראה בעיני שלוקחין מן הגוי בתים שדות וכרמים בהמה עבדים ושפחות במועד, אע"פ שאינן לצורך המועד, מפני שהוא מציל מידם כמו שמבואר בתוספתא (מו"ק ספ"א). והובא בשט"ג (שם), ובמג"א וא"ר (סי' תקלט).

ובביאה"ל (ד"ה אין) כתב לפקפק בזה, כיון שהרמב"ם וכל הפוסקים השמיטו תוספתא זו, ונראה דלא ס"ל כן להלכה, והרמב"ם סתם וכתב דין המשנה דאין לוקחין בתים וכו' רק לצורך המועד, ולא חילק כלל דמן הגוי מותר.

ש"ע (תקלט, יב), ע"פ המשנה (מו"ק יג). וכתבו התוס', אף שגם בשאר דברים צריך לצורך המועד, דהא אסור למכור פירות אלא לצורך המועד, קמ"ל דאפי' הני דהויין בפרהסיא שרי לצורך המועד, וצ"ע אי צריך בהני צינעא כמו בההיא דפירות כסות וכלים.

וה"ה (פ"ז הכ"ב) כתב, פירשו בזה, שאין זה בלוקח מן השיירא, אלא בלוקח כדרכו, ונ"ל דה"ק, ששאר דברים כל שהוא צריך לו או להשתכר שמוצא בזול לדעת רבינו וה"ר אברהם (ספר האשכול ח"ב עמ' 140) מותר לקנותו, אף שא"צ להם במועד, אבל בתים ועבדים ובהמה כיון דאוושי ואוושא מילתא, לא התירו לקנות אלא לצורך המועד או לצורך המוכר. וגם שדות וכרמים דאוושא מילתא י"ל דאין לוקחין, ומתניתין לא תנא להו לפי שאין לומר בהן לצורך המועד, ולא תנא מה שצריך לעשות בו מלאכה קודם שיהנה ממנו. ע"כ.

כא. מותר להכין צרכי יום טוב שני של גלויות בחול המועד אפילו במלאכות דאורייתא, ואין לאסור בזה משום הכנה מהמועד לצורך יום טוב שני, גם בזמן הזה דבכאין בקיבועא דירחא. (כא)

כב. אין לבשל בחול המועד לצורך אסרו חג, אמנם אפשר לבשל מחול המועד לחול באופן של ריבוי בשיעורים. (כב)

אפשר שיש להקל מפני ישוב אר"י. ע"כ. ואפשר בדוחק שגם הריא"ז נתכוין להתיר רק במקום שנחשב כדבר האבד, שמא אחר המועד יחזור בו ולא יתרצה למוכרה לו, או שיתבע דמים יותר יקרים. וצ"ע. [נבכ"ר (מו, י) איתא, הולכים ליריד של עובדי כוכבים בחוה"מ ליקח מהם בתים שדות וכרמים ועבדים ושפחות].

וכפשט לשון המשנה. א"נ דס"ל שהתוספתא קמ"ל דגם מגוי שרי, אע"פ שיצטרך לכתוב ולהעלות בערכאות, שאחר שהותר לקנות, ממילא מותר גם להעלות בערכאות, שהוא כמציל מידם. וגם אפשר דלא מיירי כלל בחוה"מ אלא לענין ירידים של גויים, שהוא כדבר האבד שלא ימצא במקום אחר. ורק מ"מ לענין בתים ושדות באר"י

דין הכנה בחול המועד לצורך יום טוב שני של גלויות

ודבר האבד מותר מדאורייתא, איך התירו כאן מלאכה גמורה בחוה"מ לצורך יו"ט האחרון, מטעם דלא יזלזלו, דזה שייך בדרבנן ולא בדאורייתא. וע"ש שמשתימת הפוסקים משמע שהתירו גם מלאכה דאו'. ובביאור הגר"א שם כתב, שאם התירו לעבור על לא תשא דאו' כדי שלא יזלזלו ביו"ט שני (כמ"ש בפ"ב דשבת) כ"ש בכה"ג. ע"כ. וראה בזה גם בשו"ת לבושי מרדכי (מהדו' רביעאי סי' מח), ושם העיר שאפי' ביו"ט ממש, קי"ל כרבה (פסחים מ:ו) שהאופה מיו"ט לחול פטור הואיל ומיקלעי ליה אורחים וחזי ליה.

(כא) כתב הטור שיש אוסרים להכין מחוה"מ ליו"ט שני של גלויות, זולת ע"י הערמה, שיאכל ממנו מעט בו ביום, משום דבכאין בקביעא דירחא והו"ל חול ומכין מחוה"מ לחול. וסיים הטור, ונ"ל דאדרבה אין ליזהר בכך, כי היכי דלא אתו לזלזולי ביו"ט שני. ולא ראיתי לא"א הרא"ש ז"ל נזהר בזה.

וכתב בב"י שכ"ה מנהג העולם שאינם נזהרים בכך. וכ"פ הרמ"א בהגה שם (סעיף יא), שמותר לקנות לצורך יו"ט שני של יו"ט האחרון. וע' בהגהות רעק"א, דבטור איתא מותר להכין, משמע דאף במידי דאית ביה מלאכה כגון בישול וכדומה מותר. עכ"ל. [וע"ע בהג' רבי עקיבא איגר לעיל סימן תצו ס"ג]. והובא במשנ"ב (ס"ק לט) שגם מלאכה גמורה מותרת. ודלא כמ"ש היעב"ץ בסידורו (בנפקא מינה דיני א' דחול המועד פסח סעיף כא), שצריך להזהר שלא לעשות בחוה"מ שום דבר מלאכה והכנה לצורך יו"ט אחרון דפסח של גלויות. וכ"כ בדיני הוש"ר (סעיף כו).

ובא"א בוטשאטש (סי' תקל) כתב, שפשוט שחוה"מ מכין ליו"ט שני של גלויות בכל ההכנות, גם שאינם ראויים רק ליו"ט שני, כנהוג עכשיו אצל האוכלים רק מצה שמורה מקצירה בז' ימי הפסח, ויש הרבה הכנות שעושים בחוה"מ לצורך יו"ט שני לבד, ועל כ"ז אין חשש פתחון פה ע"ז, כי חוה"מ מסרוהו לחכמי הדורות והם קבעו יו"ט שני. גם הרי ראוי לקטנים גם בשביעי דפסח ובחוה"מ, ואין שום חשש בזה. ע"כ. ומבואר דס"ל שגם למ"ד מלאכת חוה"מ דאו', מותר בשופי להכין לצורך יו"ט שני של גלויות.

וחנה המג"א שם כתב, שהתירו כדי שלא יזלזלו ביו"ט השני. אולם אינו מוכרח, שאפשר שמעיקר הדבר אין בזה איסור. ובפרט כאן שאינו מכין לצורך חול גמור. והפמ"ג (א"א ס"ק יד) שם תמה למ"ד מלאכת חוה"מ דאו', ורק צורך המועד

(כב) ע' בשלמי תודה (עמ' תתנג).

כג. מותר לבשל בחול המועד לשבת שאחר אסרו חג, וכל שכן שמותר לבשל בחול המועד לשבת הסמוכה ליום טוב. (כג)

כד. מותר לבן ארץ ישראל לבשל בחול המועד עבור יום טוב שני של אורח הבא מחוץ לארץ. (כד)

סימן תקמ - דיני בנין וסתירה בחול המועד

א. אסור לבנות בחול המועד אפילו כל שהוא. ואם נפרץ גדר גנתו, בונהו מעשה הדיוט, דהיינו שמניח אבנים זו על זו ואינו טח בטיט. או גודר אותו בקנים וגומא וכיוצא בהם. אבל כותל חצר הסמוך לרשות הרבים שנפל, בונהו כדרכו. ואם היה נוטה ליפול, סותרו מפני הסכנה ובונה כדרכו. (א)

בדין בישול והכנה בחול המועד לשבת שאחרי החג

במועד. וע"ש שפשוט שמותר לבשל מחוה"מ לשבת הסמוכה ליו"ט אחרון, שהרי יש מ"ד בגמ' שמתיר אפי' מיו"ט גופא לשבת, כיון שקדושתו חמורה. [ויש בזה עוד צדדים להקל].

ומי שיש לו להכין סעודת מצוה מיד אחר החג כגון סעודת ברית מילה באסרו חג וכדו', ויודע שלא יוכל להספיק לאפות ולבשל לאחר החג לכל הקהל, מותר לו לאפות ולבשל ולעשות שאר הדברים שהם בגדר מלאכת הדיוט המוכרחים לו בשביל סעודת מצוה זו, שלצורך דבר מצוה התירו מלאכות הדיוט אפי' אינו צורך המועד, ונכון שיאכל קצת מהתבשילים במועד או ביו"ט אחרון. [ע' פסקי תשובות או"ח סי' תקלג אות ב].

(כד) כ"כ בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' יט), וזה דלא כמ"ש בס' חוט שני (עמ' רמג).

(כג) ע' בשש"כ (פס"ו הערה כז) בשם הגרשז"א, שאם הזמן דחוק יש לדון להתיר להכין בחוה"מ צרכי שבת ע"י ריבוי בשיעורים, כגון כשחל יו"ט אחרון ביום חמישי. וכ"ש שיכול לקנות בחוה"מ לצורך שבת, אם לא ימצא אה"כ אותם דברים שרוצה לקנות לשבת, ואם אותם מוצרים שקנה לא יחזיקו בטירותם עד לאחר המועד, יכול לבשל מיד לצורך שבת. ואמנם ראיתי שהביאו בשם הגר"נ קרליץ כתבו שאין לבשל מחוה"מ לשבת שאחר אסרו חג, אם לא שיאכל מכל תבשיל ותבשיל בחוה"מ גופא. ובשעה"ד יש להתיר לבשל אפי' לצורך חול באופן כזה שאוכל מכל תבשיל ותבשיל (ע' חוט שני עמ' רמג).

אולם הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג עמ' סו) התיר לבשל מחוה"מ לשבת אסרו חג, משום שבשנה כזו מוכרחים לומר שצרכי שבת נעשים

דין בנין בחול המועד

תנא צר בצרור (מניח אבנים זע"ז) ואינו טח בטיט. וכ"ז בכותל גנה (שאינן פסידא יתירא אם יכנסו בה אנשים), אבל כותל חצר בונה כדרכו (שיש פסידא יתירא אם יכנסו גנבים ויגנבו ממונו).

וכתבו התוס' שם בשם רבינו פרץ, שכותל חצר שהתירו כדרכו, היינו במקום שסמוך

(א) כ"כ הטור, שבנין אפי' כל שהוא אסור. וכתב מרן בב"י שכן משמע בגמ' (מור"ק ז). ולגבי תיקון גדר, איתא בגמ' (ו:), מקריין את הפירצה במועד (פרש"י, שאם נפלה מקצתה חוזר ומתקנה במועד). כיצד מקריין, רב יוסף אמר בהוצא ודפנא (שעושה גדר מדפנא ומגדל אותה בענפי דקל). ובמתניתא

ב. מותר לקבוע מסמר בקיר הבית בחול המועד לצורך המועד, כמו לתלות שעון או תמונה, ואף אם צריך לעשות חור מיוחד במקדחה, יש להקל. (ב)

ג. מי שלא עשה סוכה קודם החג, מותר לו לעשות סוכה בחול המועד אפילו על ידי אומן ישראל. ומותר לאומן לקבל שכרו כיון שהוא דבר מצוה. וכיון שהיא סוכה חדשה אצלו, יברך בישיבתו הראשונה בתוכה גם שהחיינו. (ג)

לבנותו. אם לא שהוא מסוכן ונוטה ליפול, שהתירו גם לבנותו, שאם לא נתיר לו לבנות ימנע ולא יסתורן].

ו**כתב** הנמוק"י (דף ב:) בשם הראב"ד, שאפי' אם הכותל נוטה למבוי או לחצר מותר, מפני שהכל סכנה. וכ"כ רבינו ירוחם (נ"ד ח"ה). ואף שהמרדכי (סי' תתמא) כתב, שאף במקום שיש לחוש לגנבים כמו בכותל הסמוך לרה"ר, רק אם נפרץ מאליו מותר לבנותו כדרכו משום סכנת נפשות, אבל אם הוא רעוע אסור. אם לא במקום שיש חשש לגנבים שבאים על עסקי נפשות, כתב מרן הב"י, שדברי הנמוק"י ורבינו ירוחם נראין עיקר.

לרה"ר, שיש לחוש לגנבים, אבל בין חצר לחצר ומשום בני חצר, אסור לבנותו כדרכו. וכ"כ המרדכי (סי' תתמא) שכותל שבין שתי חצרות ושכני ישראל, שאין לחוש לגנבים, אסור לבנותו כדרכו אלא שלא כדרכו. וכתב ה"ה (הל' יו"ט פ"ח ה"ז), דלפי מ"ש הרמב"ן שלא התירו לבנות אצטבא רק מעשה הדיוט, שכל שאינו אוכל נפש אף שהוא לצורך המועד לא הותר במעשה אומן. ע"כ. והם כלל לכל כיו"ב. ולדבריו גם כותל חצר שנפל שבונה כדרכו, הוא מפני שמירת ביתו, ועשאוהו כצורך אוכל נפש לפי שהוא דבר האבד וא"צ שינוי. ע"כ. ונאמנם אסור לסתור את הכותל בכדי

לקבוע מסמר בקיר בחול המועד לצורך המועד, כמו לתלות שעון או תמונה

צרכי המועד. ע"כ. ואינו מוכרח. ושור"ר שכ"כ הגריש"א (אשרי האיש ח"ג עמ' סט) שמותר לתלות תמונות על הקיר בחוה"מ, שאין בזה מעשה אומן, והקישוט נחשב צורך המועד. ונאף אם צריך לעשות חור מיוחד במקדחה יש להקל, אחר שהוא לצורך המועד ואינו מעשה אומן וכיום כל אחד בביתו יש לו מקדחה].

ב) שהרי אין זה מעשה אומן. ובס' זכרון שלמה כתב בשם הגר"מ פיינשטיין (הובא בקובץ מבקשי תורה ח"ב, עמ' תסה), שאסור לנערץ מסמר בכותל בחוה"מ כדי לתלות עליו ציור ליפות את החדר, לפי שע"פ רוב אינו נחוץ כ"כ ולא נחשב צורך המועד. אבל אם מאיזה טעם נחוץ לו, בודאי מותר כמו בשאר

אם מותר לבנות סוכה בחול המועד במעשה אומן

רש"י. וכ"פ מרן בש"ע (סי' תקמ ס"א), וה"ה לדבר מצוה, שבונה סוכה למצוה בחוה"מ. ומהר"י אישקאפה בספר ראש יוסף נתקשה בזה, והביאו המאמ"ר (סי' תרלו סק"ב), וכתב, דלא קשיא מידי, שדבר ברור הוא דמייירי שא"צ לעשות דבר שיש בו משום בנין וסתירה, אלא שיש שם קונדיסים הקבועים כבר מערב יו"ט וכיו"ב, והוא רק נותן עליהם סכך של קנים ועלי אילנות, ומחיצות עראי.

ג) הנה כתב מרן בש"ע (סי' תרלו ס"א): "ומי שלא עשה סוכה בין במזיד בין בשוגג, עושה סוכתו בחוה"מ". ומקורו בש"ס (סוכה כז:), ושונים שאם נפלה סוכתו שחזור ובונה אותה בחוה"מ. וכתב בחזו"ע (סוכה עמ' ג), דלכאורה נראה שאפי' בנין של מעשה אומן שפיר דמי, וכדק"ל (במו"ק ז:). כותל חצר בונה "כדרכו" בחוה"מ. (שאם לא יבנהו יפרצו גנבים לביתו, ויגנבו ממונו. והוי הפסד מרובה.

צריך לה. והביאו הגר"ח פלאגי במל"ח (סי" כא אות מג), וכתב, דבמלתא דלכתחילה אין מסכנין בו, אין להתיר בחול המועד להחליף, דשב ואל תעשה עדיף, משום בנין וסתירה בחול המועד, ועיין בבית השואבה (דף עה ע"ב). ובביאור הלכה (סי' תרמ) הביא מ"ש הביכורי יעקב, דמי שיש לו סוכה קטנה, מותר לבנות לו סוכה גדולה בחוה"מ לצורך סעודת ברית מילה, דהוי לצורך המועד, ואף דלצורך המועד ג"כ אין מותר רק בצינעא, מ"מ הכא ניכר דלצורך המועד הוא, ובניכר מותר לעשות בפרהסיא, כמבואר בסי' תקל"ג ס"ד. ע"כ. ויש שכתבו, שגם המשנ"ב מודה שאם יכול יש לבנות את הסוכה באופן של מעשה הדיוט דוקא. [ע' בס' חוה"מ כהלכתו פ"ח סעיף כה]

ובכה"ח (סק"ד) ה"ד הרב בית השואבה (אות ג), שאפשר לומר דמיירי בבנין מעשה הדיוט, כיון דלא הוי לצורך אוכל נפש ממש, שגם אם אין לו סוכה א"צ להתענות, ומותר לו לאכול חוץ לסוכה. וכתב ע"ז, שאם א"א במעשה הדיוט אפי' מעשה אומן מותר, כיון שהוא לצורך מצוה. ע"ש. וכ"כ בפשיטות בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' ב אות כג), דקי"ל עושים סוכה בחוה"מ ואפי' בבנין של מעשה אומן, כיון שהוא לצורך מצות החג. וכ"כ הרה"ג עלי תמר על הירושלמי (סוכה פ"ב ה"ז דף פט). להתיר גם במעשה אומן.

ונראה שמותר לאומן לקבל שכרו מושלם. ואע"ג דקי"ל בר"ס תקמב, שאפי' מלאכות המותרות במועד, אינן מותרות אלא כשעושה אותן לעצמו, או שעושה לאחרים "בחנם", אבל בשכר אסור, מ"מ כתב מרן בב"י (סי' תקמד), שמדברי התוס' (מ"ק ו. ד"ה דמזלי), יש ללמוד דהיכא דעביד לצורך מצוה אע"פ שיש לפוע"מ יאכל מותר לשלם לו שכר עבודתו. וע"ע בשו"ת לב חיים (ה"ב סי' קנז).

ואע"פ שגם זה אסור ביו"ט, מ"מ בחוה"מ דבר ברור הוא דליכא איסורא כלל בעשיית אהל עראי, ע"י תיקון מחיצה גרועה ולצורך מצוה. עכת"ד.

ומשמע מדבריו שדוקא במעשה הדיוט מיירי, אך לא מצאנו הכרח גמור לכך. אלא שמצאנו תנא דמסייע ליה הוא המאירי (סוכה כז): שכתב וז"ל: ואתה רשאי לפרשה בשאין שם אריגה ובנין גמור, אלא הנחת מחיצות שאין בה איסור במועד. ע"כ.

אולם בביאה"ל (ר"ס תרלז) הביא דברי המאמר הנ"ל, וכתב שאף שהרב כתב שהדבר ברור הוא, לפע"ד לא נהירא כלל, דפשטות הסוגיא משמע שמותר לבנותה מחדש בחוה"מ, ולא מבעיא אם הלכה כהפוסקים דס"ל שאיסור מלאכה בחוה"מ הוא רק מדרבנן, שבודאי שמותר לבנותה מחדש, אלא אפי' למ"ד שאיסור מלאכה חוה"מ מדאורייתא, הכא שהמצוה היא כל שבעה מותר לבנותה מחדש, שהרי אמרו כותב אדם תפלין ומזוזות לעצמו. ואפי' לא נפלה, אלא בונה אותה מחדש, לרבנן מותר לבנותה, דהא דרשי מדכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים, עשה סוכה בחג, אלמא שאף עשייה גמורה מותר. כן נ"ל ברור. ע"כ. ולשון המאירי הנ"ל: "ואתה רשאי לפרשה", מורה שיש מקום לפרשה גם בבנין אומן. ואין הכרח לפרשה בבנין הדיוט. ונבסי' תרמ (סי' ה) הביא הבאה"ל מהבכורי יעקב, שמי שיש לו סוכה קטנה מותר לבנות לו סוכה גדולה בחוה"מ לצורך סעודת ברית מילה, דהוי לצורך המועד, ואף דלצורך המועד ג"כ לא מותר רק בצינעא, מ"מ הכא ניכר דלצורך המועד הוא, ובניכר מותר לעשות בפרהסיא כמבואר בסימן תקל"ג ס"ד. ע"כ. וכך מי שמצטער מחמת צפיפות הסוכה מותר להרחיבה במועד (ש"כ פס"ז הערה קעה).

ובעיקרי הד"ט (סי' ב אות סח), בדיני טלית, כתב, שאסור לסתור סוכה בחג, אפי' אם אינו

הבונה סוכה בחול המועד צריך לברך שהחיינו

קודם הרגל, והיא חדשה אצלו, וזה מבואר ופשוט. ע"כ. ואף שבשו"ת בצל החכמה (ח"ה סי' קעא), ובשו"ת שרגא המאיר (ח"ה סי' עב) כתבו שאין

וחבונה סוכה בחול המועד, כתב בשו"ת משאת משה (ח"א סי' ה), שצריך לברך שהחיינו, כי מאין הרגלים לומר שלא יברך, והרי לא עשאה

לברך, וכן פסק בשו"ת קנין תורה (ח"ד סי' עו). מ"מ להלכה נראה שהעיקר כדברי המשאת משה, שיש לברך שהחיינו.

גם הגרצ"פ פראנק במקראי קדש (ח"א סי' כה) הביא שדבר זה חקר הרה"ג ר' אברהם פרבשטיין, ואמר שמסתבר לו שלא לברך שהחיינו, דכיון שעיקר מצות ישיבה בסוכה איננה חדשה אצלו, אין לברך שהחיינו על עשיית הסוכה. וכתב ע"ז, ולי נראה שברכת שהחיינו על עשיית הסוכה אינה

תלויה במה שמצות ישיבה בסוכה חדשה היא אצלו. ושכן מצא להדיא בשו"ת משאת משה (סי' ה) הנ"ל, שפסק שיש לברך. ע"ש.

וע' למהר"י קצין בתשובתו שבספר רועי ישראל (סי' יח, דף יג ע"ב), שמלבד שהסכים בזה עם הרב משאת משה, עוד הוסיף לאמר, שאפי' הב"ח בתשובה מודה שכשעושה סוכה בחול המועד מברך עליה, ושזה פשוט. ע"ש. וע' בספר אז נדברו (חלק יג סי' לט).

אם מותר לסתור סוכה בימי החג

ולענין סתירת הסוכה, הנה הר"ן (סוכה כא. מדפה"ר) כתב, על מה ששינינו (סוכה מח). סוכה שבעה כיצד, גמר לאכול לא יתיר סוכתו. נראה לי דהיינו טעמא, דכיון דאמר רחמנא (ויקרא כג) בסוכות תשבו שבעת ימים, צריך שתהא לו סוכה כל שבעה, והיינו דקתני סיפא אבל מוריד הוא הכלים מן המנחה ולמעלה, מפני כבוד י"ט האחרון של חג, כלומר שאע"פ שצריך כל שבעה לעשות סוכתו קבע, ואם היו לו כלים נאים ומצעות נאות ראוי שיהיו בסוכה כל ז', אפ"ה מפני כבוד י"ט האחרון של חג רשאי להורידן. ע"כ. ולכאורה משמע שאין לסתור את הסוכה.

וע' בעיקרי הד"ט שם שכתב, שנחלקו בזה חכמי הישיבה, האם מותר לאדם לסתור סוכתו בחוה"מ לאיזה סיבה, ובאופן שיש לו לקיים מצות סוכה באופן אחר, שיש שאמרו שמותר, משום דדוקא לתשמיש חול אסור להשתמש בעצי הסוכה, אך שלא להשתמש כלל אלא להתיר סוכתו לאיזה צורך, אין זה תשמיש של חול בעצי סוכה, וראיה מההיא דבני א"י שרוצים לאכול בסוכה ביום ח', דפוחת מקום ד' על ד' להיכר. והרב עיקרי הד"ט שם כתב לאיסור, ודחה ראיתם. והביא סיוע לדבריו ממ"ש בפחד יצחק שאסור לעשות בגד מטלית שיש בו ציצית. ע"ש. ואולי עיקר הנידון בזה תלוי באם יש מצוה בעשיית הסוכה, או"ד אין זה רק הכשר מצוה.

ובמנחת שלמה (ח"ב סי' נח אות לו. הוצאת מכון אוצרות שלמה) כתב, דפשוט שמעיקר הדין מותר לסתור את הסוכה בחול המועד, כמו בערב שמיני

עצרת, ורק שהר"ן הביא מתוספתא דכיון דכתיב חג הסוכות וכו' לכן אין לבטל את הסוכה באמצע החג, ונראה שאם יש לו ב' סוכות, מותר שפיר לסתור, ובלבד שלא ישתמש בהם להנאתו מפני שהם מוקצה. ואמנם כל נידון זה הוא לגבי סתירת הסוכה עצמה, אבל לגבי נוי סוכה, שפיר מותר להוציאו בכל ענין, ומה שכתבו הפוס' לענין סדינין המצויירים דבעינן תנאי מערב יום טוב, היינו רק לענין שבת ויו"ט, שאם לא יהיו מותרים להשתמש בהם הרי הם מוקצה דאסור בטלטול, אבל בחול המועד דליכא איסור טלטול, אינו צריך שום תנאי ורשאי בכל אופן להוציאם מהסוכה, ובלבד שלא ישתמש בהם. עכ"ד. ומסתמות לשון הר"ן שם משמע שמדמה סתירת הסוכה לסתירת המצעים. וי"ל.

ובשו"ת מנחת שלמה (תנינא סי' נד) כתב, דנראה דמ"ש, מה חג לה' וכו', היינו רק לבטל מצות סוכה, וכמ"ש הט"ז (סק"ג), ומ"מ כל זה דוקא בכדי ליהנות, אבל סתם לבטל מותר, שהרי מורידין נוי סוכה וכדו' ביום האחרון לפני ביה"ש, ודבר זה הרי חשיב כהנאה של כילוי, אלא דרק כילוי כדי ליהנות אסור, אבל כילוי לחוד או הנאה לחוד שרי, ואין שום איסור להוריד נוי סוכה אם אין כוונתו ליהנות. וכן אין איסור לסתור סוכה, וכמו שמצינו דמן המנחה ולמעלה כבר מותר [ברוצה לאכול בה בשמינין, אבל עכ"פ אסור ליהנות.

ושם הביא מ"ש רש"י (ביצה ל:) דכיון, שביום ראשון אסור לסותרו, ממילא חלה קדושת סוכה עליה והוקצתה לשבעה, והק' דהא יכול

ד. מותר לבנות בחול המועד מעקה לגג ולמרפסת במעשה הדיוט אבל לא מעשה אומן, כגון שמניח אבנים זה על גב זה מבלי להדביקם בטיט, או שעושה את המעקה בעשבים וענפי אילנות. ואם אין אפשרות לעשות מעקה עראי גבוה במפרסת, מותר לעשות מעקה על ידי אומן כדי למנוע אסון ח"ו. [וראה בהערה]. ותיקון דלת וחלון במעשה הדיוט, יכול לתקן בחול המועד, כשאין בו טירחא יתירה. [אבל לא יסתור]. (ד)

מהני תנאי של אומר איני בודל, ודלא כרש"י, היינו מטעם דסבירא להו שהפירוש של איני בודל, היינו שכוונתו שלא תהיה זו סוכה דמצוה, אלא רק לקיים בה מצות סוכה, וכמו בסוכת רועים ובורגנין שאין בה קדושת סוכה.

להתנות שאינו רוצה שתהיה סוכה של מצוה, רק כסוכה של רועין ובורגנין, שאין בה קדושת סוכה ואעפ"כ יוצא בה יד"ח. ואולי כל הסוגיא מירי בסוכה דמצוה, וצ"ע. ואפשר שלדעת הרי"ף והרמב"ן וסיעתם בביצה שם, דגם בסוכה עצמה

מותר לבנות בחול המועד מעקה לגג ולמרפסת

דמים בביתך", ומבטל מ"ע של "ועשית מעקה לגגך". (ע' בערוה"ש שם אות ב). והגרש"ז אויערבך הוסיף, דמ"מ אם אפשר לסגור את הכניסה לגג כדי שלא יוכלו לעלות, לא יעשה כי אם מעשה הדיוט. כי שוב אינה מצוה עוברת שיהיה מותר לעשותה מעשה אומן בחוה"מ. ובשש"כ (פס"ז הערה קפ"א) הקשה, דאכתי צ"ע, דבשלמא א"נ דמעקה של מצוה מותר לעשותו אפי' מלאכת אומן, י"ל דהוי דומיא דציר ומפתח, (סי' תקמ"ט ס"ד) דג"כ שרינן במלאכת אומן, (ע"ש במ"ב סק"ד), ומשמע דאפי' יכול לעשותו מעשה הדיוט, שהרי גם במעקה יש הפסד גדול של נפשות, כי יפול הנופל ממנו, אבל אם נאמר שלא התירו במעקה של מצוה אלא מעשה הדיוט, יקשה מציר ומפתח הנ"ל. והגרש"ז א"ת' ע"ז (שם הערה קפג), דמיירי דוקא בכה"ג שיכול למנוע מלעלות על הגג במועד, ואפ"ה מחוייב מן הדין לעשות מעקה, אולם סגי במעשה הדיוט, וכיון שזה רק בגלל מצוה, אנו אומרים לו שגם להמנע ממעשה אומן הוא מצוה, משא"כ בציר ומפתח שבאופן טבעי אינו רגוע. ועיי'.

וכן לגבי התקנת סורגים לחלונות בחוה"מ במקום שיש חשש סכנה, וכגון שיש ילדים בבית, דבודאי שמותר לקרוא לבעל מקצוע שיתקן הסורגים כראוי גם בחוה"מ. כ"כ הגריש"א ח"ג (עמ' נז). ואף אם צריך לסתור לצורך זה. וכן מותר להגביה את מעקה המרפסת באופן שהילדים לא

(ד' מו"ק יא.). ש"ע תק"מ סעיף א. וע' בריטב"א (שם) שכתב, ועושה מעקה לגג ולמרפסת. פי' הילוך שעושים בין העליות, ולא סוף דבר למצות מעקה, דהא מרפסת פטורה מן המעקה כדאיתא בספרי (פ' תצא), ועוד דאי משום מצות מעקה "למה לא יעשה כדרכו", ועוד שאמרו בירושלמי על משנתנו תני לגג שלשה ולמרפסת עשרה, אלא ודאי מתני' בגג שאינו חייב במעקה, אלא שהוא רוצה לעשות משום שימור, ולפיכך עושה בשניו, ולגג דלא רגילי ביה סגי בשלשה ומרפסת דרגילי בה צריך עשרה. ע"כ. והמאירי שם כתב, שגדולי המפרשים פירשו, שמעקה האמור כאן, לא מעקה גמור הוא למצות מעקה, אלא מעקה לצניעות בעלמא, ואין נראה כן.

וע' בביאה"ל (ר"ס תק"מ) שה"ד הריטב"א וכתב, דלא משמע כן מסתימת הפוסקים. וכ"כ בערוה"ש שם (סוף סעיף ב') דאיירי אף במעקה של מצוה. והעירו בזה, שהרי בר"ש סי' תרל"ז הביא הבה"ל מהמאמר, שאוסר לבנות סוכת מצוה בחוה"מ, והבה"ל חולק עליו בתוקף דודאי שרי לצורך מצוה, דמ"ש סוכה מתפילין ומזוזות דכותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו, כדאיתא לקמן י"ט, ובש"ע סי' תקמ"ה, וא"כ מ"ש לענין מעקה שמחמיר בזה.

וי"א שמותר לעשות מעקה של מצוה לגג ביתו אפי' היה יכול לעשותו לפני החג, כיון שכל רגע שאין לו מעקה, עובר על לאו של "לא תשים

ה. מותר ליטול גבשושית שבבית, שאף שזו מלאכה גמורה בשבת, ואין זה דבר האבד, מותר לעשות כן בחול המועד, כיון שאין זו מלאכה שיש בה טורח. (ה)
 ו. סדקים שבגג, מותר לסתמן ביד וברגל, אפילו על ידי חומר איטום, כשאין נצרך לעשות באופן מקצועי, אבל לא בכלי אומנות. [וראה בהערה]. (ו)

גמורה היא ואינו דבר האבד, שרי בחוה"מ, כיון שאינה מלאכה של טורח. וכ"ה בב"י. גם המהרש"ל בהג' לסמ"ק (עמ' סג) כתב, שאין בזה משום בונה כיון שאין בזה טירחא, ולא דמי לחורש שיש שם טירחא. וראה עוד בזה לעיל סי' תק"ל במקורות לסעיף י"ג. ובאמת שאין הגדר בזה כגדר בונה לגבי שבת, שנאסר אפי' בכל שהוא, וכגון קביעת מסמר בקיר, שבשבת נחשב בונה, אבל במועד אינו נחשב כבונה. ודו"ק.

יבואו לידי חשש סכנה ח"ו. וראה בנחיצות הענין בקביעת סורגים במ"ש בשו"ת שבט הקהתי חלק ד' (סי' שיא אות א-ב).

ותיקון דלת וחלון במעשה הדיוט, יכול לתקן בחוה"מ, כשאין בו טירחא יתירה. [אבל לא יסתור].

(ה) ש"ע סעיף ב. ע"פ פסקי תוס' (מו"ק פ"ק אות כח), וסמ"ג (לאוין עה), וסמ"ק (סי' קצה בהגה). וכתבו בהגמ"י (אות יג), דאע"ג דמלאכה

דין תיקון סדקי הגג בחול המועד

שלא ידלוף הבית. שהרי לא התירו במעגילה ממש. והביא לשון הרמב"ם (בפ"ז) ושף סדקי הקרקע ומעגילה ביד וברגל כעין שמעגילים במחלציים. ע"כ. וקשה למה לא נקט כלשון המשנה 'כעין מעגילה'. וכן קשה בדברי הטור, שכתב אבל לא במחלציים, ולא אמר אבל לא במעגילה. ובב"י תמה על רבינו ירוחם שכתב 'וכן במעגילה, כלומר עץ עגול שבו מחליקין'. שזה היפך דברי הפוסקים [ולא אמר שזה היפך דברי הגמרא, י"ל משום שאולי פירש או גרס אחרת בגמרא]. וכתב המהריט"ץ שלכן נראה לפרש, שמלחציים הם אבן עגולה שנותנים עצים חתוכים בשני ראשיה, ואוחזים העצים ודוחקים אותם ומעגילים בהם האבן. והעצים נקראים מחלציים. [וראיה לזה מפי' הערוך (ערך מחצל) שכתב, מחלציים, אגפים של מעגילה. וכך מפי' שפין את הסדקין במעגילה בלא מחלציים אבל במחלציים אסור]. וזהו שאמרו, שפין במעגילה ביד וברגל, פי' שצריך לעשות שינוי שלא יוליך אבן המעגילה בעצים כדרכו בחול אלא מוליכה בידו או ברגלו אבל לא במחלציים שהם העצים. וזהו דיוק לשון הרמב"ם, ומעגילה ביד וברגל כעין שמעגילים במחלציים. ומ"מ יש למצוא היתר ע"מ שנוהגים היתר בזה, די"ל דמיירי בקרקע הבית (וכלשון הרמב"ם,

ו) ש"ע. ע"פ המשנה (מו"ק יא.), שפין את הסדקין ומעגלין אותן, פי', כעין מעגלה ביד וברגל. [שיכול לסתמן ביד וברגל, דהיינו שבועט ביד וברגל לסתום הסדקין, ואפי' הוא עושה יפה כעין שעושיין בכלי אומנות ג"כ שרי דכ"ז נקרא מעשה הדיוט. משנ"ב]. אבל לא במחלציים (הברזל שהבנאי מחליק בו. פהמ"ש להרמב"ם). וכתב הריטב"א, מיירי כשעושה מפני חשש הגשמים, אבל אם באו גשמים ממש ועדיין ידלוף הבית, עושה כדרכו, שאין אדם דר במועד בדירה סרוחה, ועוד, שאין לך דבר האבד גדול מזה, וכ"ה בירושלמי.

עוד כתב הריטב"א, מעגלה, פרש"י עץ עגול שבו מחליקין את הגגות. ומחלציים, כלי אומנות של ברזל רחבה שיש לה בית יד, ולפ"ז מעשה מחלציים הוא יותר מעשה אומן, וכיון דבמעגלה לא עבדי, כ"ש במחלציים וא"כ מאי האי דקתני אבל לא במחלציים, וי"ל דה"ק אבל לא כעין מחלציים. ויש שגורסין במעגלה כעין יד ורגל, אבל לא במחלציים. וזו יותר נכונה. ויש שכתבו שאם כבר יורד גשם מותר לתקנם אפי' במעשה אומן, שנחשב כצרכי אוכל נפש. ע' בס' חוט שני חוה"מ עמ' רי].

וע' בשו"ת מהריט"ץ (סי' עד) שנשאל אם מותר להעגיל בחוה"מ במעגילה כמו שנוהגין, כדי

ז. מותר לבנות בחול המועד אבוס שתאכל בו הבהמה במעשה הדיוט, או איצטבא לשבת או לישן עליה. (ז)

ח. ציר של הדלת או המפתח וכדומה [בין של עץ בין של ברזל], שנשברו, אפילו אם נשברו מערב יום טוב, יכול לתקנם בחול המועד בלא שינוי, מפני שזה הפסד גדול הוא, שאם יניח הפתח פתוח ודלתות שבורות נמצא מאבד כל מה שבבית. [ועל כל דברים אלו שנינו במשנה "ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד"]. ואם חושש מפני הגנבים, יכול להזמין בחול המועד להתקין מערכת אצטקה אוטומטית כדי למנוע הפסד חשוב. (ח)

לעשות בכל אופן אפי' בלא שינוי, אם א"א לעשות הדבר בשינוי, שבודאי שאין יכולים להעגיל המעגילה ביד או ברגל, ואם יעשה כן לא יתקן כלל והדלף טורד במקומו. עכת"ד. [וע"ע מה שהעיר בזה בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' עד אות ז), ואם צריך לדחוק הרבה בפ"י הגמרא. ושביפירוש המשנה להרמב"ם משמע דמפרש דמחליצים הם כלי אומנות].

סדקי הקרקע. ומשמע קרקע הבית, דגג אינו נקרא קרקע), ששפין אותה ומחליקין את סדקיהן "ליפותה", הילכך ביד וברגל אין אבל לא במחלציים. וכ"כ רש"י פי', שפין סדקי קרקעית התנור. אמנם בגגין שלנו שדולפין ויש הפסד גדול, אם מפני הגג שנפסד, וגם כל כלי הבית נפסדים מחמת הדלף, ובודאי דפסידא מקרי, וכיון דאיכא פסידא מותר

דין בניית איצטבא או אבוס לאכילת הבהמה בחול המועד

וכתב רבינו ירוחם שם בשם הרמ"ה, שאוצר הצריך לו בחולו של מועד, או שהוא דבר האבד אם לא יניחנו באוצר, שרי. ומיירי שלא כיוון מלאכתו במועד, כגון שהביאו לו בערב יר"ט, או ביו"ט או בחוה"מ, ולא הביאוהו מדעתו. [והובא בקצרה בב"י כאן].

ולגבי איצטבא, כתב רבינו פרץ, י"מ שהוא בניין שעושים מאבנים או מטיט, ולא נהירא דזה הוי בנין גמור, אלא נ"ל אצטבא כעין ספסל שלנו. ונסר שמחברין לו רגלים, וכן ארוות (סוסיס) דשרי, לאו בנין גמור, אלא להושיב האבוס של בהמה למקומו. וכתב הטור שהרא"ש כתב, בסתם, ונראה שדעתו להתיר אפי' של בנין. והובא בס' האגור (סי' תרפג).

(ז) בוגמ' (י:): רב יהודה שרי למיבני אוריא, רבא שרי למיבני אצטבא. וכתב המ"מ (פ"ח ה"ט) בשם הרמב"ן, דדוקא במעשה הדיוט, ושכן נראה, דודאי לא עדיף מעשיית מעקה שאינו מותר במעשה אומן. ואוריא, רבינו חננאל פירש אוריות סוסיס. ויש מפרשים אבוס של בהמה. ויש מפרשים רפת בקר, כמ"ש רבינו ירוחם (נ"ד ח"ה), וכתב דה"ה לגבי אוריות הסוסיס, שהוא דבר האבד שמזיק לבהמה כשאינה שוכבת יפה, דשרי. והמרדכי (סי' תתמה) כתב, מקום שאוכל שם הסוס, אבל בית הסוס ודאי אסור, וכ"כ סמ"ק (סי' קצה בהגה), וז"ל למיבני אוריא אינו ר"ל בנין גמור כדפירש בקונטרס, אלא ר"ל להושיב האבוס של בהמה למקומו כדפירשו התוס'.

תיקון ציר ומפתח של דלת וכדו', לצורך שמירת הבית

וכתב המרדכי (סי' תתמה) שאף אם נשברו קודם המועד מותר לתקנם.

והטעם שמותר לתקן כל אלו, מפני שהן דבר האבד, שאם יניח הפתח פתוח ודלתות שבורות, נמצא מאבד כל מה שבבית, וכיון דדבר

(ח) במשנה (מו"ק יא.), הציר והצינור (חור שבאסקופה התחתונה), והקורה (מה שעל הפתח שמחזיר בו הדלת), והמנעול, והמפתח שנשברו, מתקנן במועד, ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד (כשיש לו לתקן כל אלו בשאר ימות השנה ומניחו עד המועד. רש"י).

ט. מותר לשכפל מפתח בחול המועד, כשיש צורך בכך. אבל אם יכולים להשתמש במפתח אחד הוא ובני ביתו, אין לשכפל המפתח. (ט)

י. מותר לעשות תנור וכיריים שאפשר שייבשו ויאפה בהם במועד. ואם לאו, אין עושין אותם. ובין כך ובין כך בונים על חרס של תנור ועל הכירה הטפילה שלהם. (י)

כשיוצאים מסמרים מן הקורה שעל הפתח מחזירים אותם ע"י הכאה בפטיש בלא שינוי. והנה הגם שבמשנה מס' מע"ש (ספ"ה), ומס' סוטה (מד:): איכא סתם משנה, עד ימיו (של יוחנן כה"ג) היה פטיש מכה בירושלים, ופרש"י שהיו מכים בפטיש בבית הנפחים בחוה"מ, לעשות מלאכת דבר האבד, שמותרת במועד, ועמד הוא וגזר ע"ז, מפני שהקול נשמע למרחוק, ואין הכל יודעים שהוא לדבר האבד. ע"כ. מ"מ סמכינן אסתם משנה דידן, דתנן הציר והצנור והקורה והמנעול והמפתח שנשברו מתקנם במועד. וסמכינן טפי אהאי סתמא דסוגיא בדוכתא עדיפא. ומה לי חד סתמא מה לי תרי סתמי. ושמא מתני' דעד ימיו היה פטיש מכה, לא חשיב סתם משנה, אלא סברת יוחנן כ"ג היא, ולא קי"ל כוותיה. [מאור ישראל מו"ק יא:].

האבד הוא, לא בעי שינוי. וז"ל הריטב"א (שם): ואפי' נשברו מערב הרגל, מותר, אם לא כיוון להשהותם, וזו היא ששינוי ובלבד שלא יתכוין וכו'. וי"א שבכלל ההיתר של תיקון דלת ומפתח ומנעול, הוא התקנת מערכות אזעקה אוטומטית (כשיש צורך בזה, שמסתמא אין מתקינים כן אלא בשביל הפסד חשוב), ומותר לתקן אפי' מעשה אומן, כיון שמגן מפני גנבים (ע' שו"ת באר משה ח"ז סי' צח, ובשש"כ פס"ז סי"ז). ואיתא בגמ' (יא), כמאן מדלינן האידנא קיבותא דדשא בחוה"מ, כר' יוסי דאמר לא בעינן שינוי בדבר האבד. וכתב רבינו ירוחם, קיבותא, לרש"י הוא יתד כמין נגר שעושים אותו לנעול הדלת, וי"מ המשקוף שהדלתות שוקפות בו ונסתלקו המסמרים ורוצה ליפול, מחזירים אותו למקומו ותוקע אותו במסמרים. ופרש"י,

לשכפל מפתח בחול המועד

המפתח עמו, ובני ביתו ישארו סגורים בביתו, דיש לחוש שיבואו לידי סכנה של שריפה וכדו', ולכן מותר לו לשכפל מפתח כדי שיוכל לסגור את הדלת בצאתו, וישאר מפתח אצל בני ביתו. וכן העלה בשו"ת שבט הקהתי ח"ו (סי' ריא).

ט) ע' באו"ח סי' תקמ ס"ד, דמפתח הדלת שנשבר יכול לתקנו בלא שינוי, שזה הפסד גדול, שאם יניח הדלת פתוחה מאבד כל מה שיש בבית. והוא ממשנה במו"ק (יא). אך אם לא שכיחי שם גנבים ככה"ג לא יעשה מפתח. ועי' מג"א (שם סק"ו). ואין לומר שיקח

עשיית תנור וכיריים לצורך המועד

עוד אמרו שם (י): מעמידין תנור וכיריים וריחיים. ופירש הרא"ש (סי' יח) שמתקנים אותו יפה על עמדו כדי להשתמש בהם. וברמב"ם נראה שמפרש שבונים על חרס התנור והכירה הטפילה שלהם. ומשמע בטור שאפי' בימות הגשמים מותר לעשות בית מושב לתנור. וכן מפורש ברמב"ם (פ"ח ה"ג). [ב"י].

י) בגמ' (יא) רב יהודה שרא למיגדל תנורי (לעשות התנור מחדש), והדנתי ושויין שאין גודלין תנור לכתחלה, לא קשיא כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים. ופירש רש"י, בימות החמה, כגון בפסח שאין יורדים בו גשמים, מותר. לפי שלאחר יתייבש ויכולין לאפות בו פת ברגל לצורך הרגל. אבל כשירודים הגשמים ברגל, כגון בסוכות, אין עושין תנור, לפי שאינו יבש לאלתר עד לאחר הרגל, ועביד טרחא שלא לצורך הרגל.

וז"ל הריטב"א (י) מעמידין, פי', לעשות בו כל מלאכה לצורך המועד, וכדשרינן בגמ'

יא. נוקרים את הריחיים, ופותחים להם נקב באמצע הריחיים [בין בישנה בין בחדשה], ומעמידים אותם. וכוונתם אמת המים של ריחיים. (א)

(י.) הביא בזה מח' לגבי העמדת תנור, שלדעת גדולי הרבנים, אפי' היה מוצא מקום לאפות ע"י טורח או השאלה, מ"מ צורך המועד הוא, ומותר אף כשיגמור מלאכתו לגמרי בלא שום שיור. וכן הלכה. ויש חולקים וס"ל דמיגדל תנורי היא מלאכת הדיוט. ע"כ. וע' בס' המכתם שם בדעת הראב"ד. ולהלן (דף יט.) כתב המאירי להתיר בזה. והו"ד להלן בסמוך.]

כתב הפמ"ג (א"א סי' תקמ סק"ט) די"ל שבזמן קר, מותר לעשות בחוה"מ תנור (קאכליין) לחמם את הבית. וי"ל הכל חולים אצל צנה. ושכ"מ בא"ר (אות ו.).

למגדל תנורי ולמעבד מהולתא, מפני שכל אלו שהן מכשירין או"נ, ראוי לעשותו כדרכו ובטרחה ובלא שום שינוי. וכן התירו בירושלמי לעשות אלפסין וקדרות, וכן שפודים ואסכלאות וסכינין, ואפי' לכתחלה וכ"ש לתקנן. ומיהו בריחים לא הוה שרי ת"ק לעשות משום שהן מכשירין דמכשירין. [ולהלן בסוגיא (בדף יא.) כתב הריטב"א, וגדילת תנור הוא שעושין תנורין מהוצין וטחין אותן בטיט מבית ומחוץ, ומעשה הדיוט הוא. ע"כ. אמנם בחי' הרמב"ן (למו"ק) מפורש שמכשירין שקרובין לאוכל נפש עצמו, עשו אותן כאוכל נפש ומותר אפי' במלאכת אומן, ולכן התיר רבא לאמי תנוראה למגדל תנורי. והמאירי

דין תיקון בריחיים בחול המועד

המ"מ שכ"ד הגאונים, שניקור הריחיים וכת עין שלהם מותר, ואפי' לגמור מלאכתן כדרכו, ושכן הסכים הרמב"ן.

ו**כתב** הריטב"א (מו"ק י.) נראה שאין משנתנו אלא ביחיד ובאפשר לו להסתפק בשל רבים, הא בשא"א לו, א"נ לצורך הרבים, עושין לדברי הכל אפי' לכתחלה, והכי אמרי' לקמן דשרי למיבני ריחים והיינו כדאמרן.

ובירושלמי (פ"ב ה"ב) התירו להסיק אילפסים וקדירות לצורך המועד (נמוק"י דף ד.). וכ"כ ה"ה (פ"ח ה"ג) בשם הרמב"ן, ושנראה, שאף עשייתן מתחלה בכלל היתר זה, מפני שהן מכשירי אוכל נפש ונעשית כדרכן, ומפני זה התירו עשיית תנור וכיריים, וכן התירו לגדל מהולתא.

ומפרקין המנעל מע"ג האימום, אבל לא מחזירין אותו [מרדכי (סי' תתלו) מירושלמי (פ"א ה"ב) ותוספתא (פ"ב ה"ז)]. כי היכי דמתניא בביצה (לד.) דתנור וכיריים חדשים אין טשין ואין סכין אותן ואין מפיגינן אותן בצונן כדי לחזקן, ואם בשביל לאפות מותר, ה"נ מיתניא בירושלמי (פ"א ה"ט) לענין חוה"מ. והורה רבי יודן מדוחק להביא כירה חדשה מבית האומן לשפות עליה הקדירה ביו"ט. [מרדכי (סי' תתמד) בשם ראב"ה (סי' תתכא)].

יא **בגמ'** (י.) ר' יהודה אומר אין מכבשין את הריחים בתחלה. [מאי מכבשין, א"ר יהודה מנקר ריחיא, רב יחיאל אמר בת עינא נקב שעושין באמצע הריחים. רש"י]. ופירש הרא"ש, בתחלה, פי' חדשה, אבל ישנה מכבשין. כתב הראב"ד דרבנן שרו אפי' חדשה וכן הלכה, והביא ראיה מדאמרי' נוקרין ריחיים במועד, ולא מפליג בין חדשה לישנה. וכן נראה דעת הרמב"ם שכתב בסתם נוקרים את הריחיים, ולא חילק בין חדשה לישנה. וע' בריטב"א (מו"ק י.).

ומה שכתבנו בונין אמת המים של ריחים, כ"כ הרמב"ם (הל' יו"ט פ"ח ה"ג). והטור כתב ולתקן אמת המים, דהכי מפרשי מאי איתמר בש"ס (מו"ק י.) למבני אמתא דריחיא. וע' מ"ש בא"ר. [ברכ"י אות א.]. ושם, רב יהודה התיר ליטול צפרני חמור הריחיים, ולבנות אמת הריחים (פ"א אמת המים שטוחנין על ידה. טור). [ודלא כרבינו שהתיר ליטול רק לחמור שרוכב עליו].

וביאר הראב"ד, דלרב יהודה בת עינא אסור, דמעשה אומן הוא. ולרב יחיאל כ"ש דשרי מנקר ריחיא דמעשה הדיוט הוא. והלכה כרב יהודה, מדדרש רב חמא נוקרים ריחיים במועד, ולא אמר ועושין לה בת עינא. וכ"כ הטור. אבל הרמב"ם (פ"ח) פסק שפותחין עין לריחיים, וכתב

יב. הדבר פשוט שמותר לחדד סכין כדרכה אפילו במלאכת אומן. ואפילו לעשות סכין לכתחלה יש להתיר. ואף על פי שיכול לשאול סכין מחבירו. (י)

יג. מי שניזוק ביתו בימי חול המועד, ומעוניין להקימו מחדש, אסור לבנות הבית בחול המועד אף אם עושה זאת במהירות שיספיק להשתמש בבית זה בחול המועד. (י)

סימן תקמא - דיני אריגה ותיקון מלבושיו בחול המועד

א. מותר לעשות מצודות דגים בחול המועד במעשה הדיוט, אבל לא במעשה אומן. (א)

מותר לעשות שפודין ואסכלאות וסכינים בחול המועד לצורך המועד

ומכירתן בשוק. וכן הושבת תנור וכירים, וה"ה לעשיית שפודין ואסכלאות וסכינים ודומיהם משאר כלי המאכל. ואף חפירת בורות למי שאין לו מה ישתה, שלא נאסרו אלא למי שאפשר לו לשתות מן הנהר או ממקום אחר. וקישוט הנשים אף הוא בדין אוכל ומכשיריו. ומ"מ מה שקרוב לחשוב שאינו לצורך המועד אלא לאחריו, אע"פ שהוא עושהו לצורך המועד, צריך שיעשהו בצניעה, כגון ציידים ודשושות. [וע' ברמב"ן (חי' למו"ק ד"ה קצרו) שלא מצינו צינעא רק למי שאומנותו בכך].

יג) שהדבר כרוך בטירחא מרובה. ובערוה"ש (סי' תקמ סע"א) נסתפק בנ"ד אם מותר כמו כל דבר האבד כשלא היה יכול לעשותה קודם המועד, וה"נ אף על גב דאין זה דבר האבד, ה"ל כצורך המועד, כיון שאין לו מקום דירה. או דילמא דבניין גמור אסור משום דאושי מילתא, וטורח מרובה אסור גם בכה"ג, כמו אמת המים בס"י תקל"ז. וכן נראה עיקר דאסור. וראיה ממה שיתבאר דבמקום סנה מותר לבנות כדרכו, ומשמע דרק בסנה התירו ולא בענין אחר. ע"כ. וכיו"ב כתב בשו"ת חקקי לב (ח"א סי' טז) דאע"פ שפסק הש"ע דאין לפנות כליו מחצר לחצר וכו', נראה להתיר לפנות הכלים כדי לברוח מחשש דבר ומגיפה, ואפי' דהוי הדבר ספק נראה דמותר. וראה בפסקי תשובות כאן בשם הישועות יעקב.

יב) ראה להלן סימן תקלז הערה טו. וז"ל הרמב"ן (מו"ק), וכן במכשירין כל שהן קרובין לאוכל נפש עצמו עשו אותן כאו"נ, ומותר אפי' במלאכת אומן, וכמו שהתירו למגדל תנורו, וא"צ לומר בשפוד שנרצם ושנרצף, ואפי' לעשותו לכתחלה, שהן מכשירין הצריכים במועד שהן מותרין, וכן בסכין לחדדה כדרכה ואפי' במלאכת אומן. ולעשותו לכתחלה כשנשבר במועד אפשר שהוא אסור לפי שהוא דבר הנשאל, ויש להתיר. והובא בקצרה במגיד משנה (פ"ח הי"ג).

ומושמוע דשרי אפי' שיכול לשאול מחבירו, וכמ"ש בא"ר (אות יג). והוא פשוט. ומעיקרא מה שנסתפק הרמב"ן בסכין היינו משום דבר הנשאל, ואסיק להתיר. וכ"כ המג"א (ס"ק י). והרימב"א כתב, שעושין שיפודין ואסכלאות וסכינים אפי' לכתחילה, וכ"ש לתקנן. [ברכי יוסף ס"ס תקמ].

וכ"ב המאירי (מו"ק יט). דכל שהוא צורך המועד בדבר שהוא אוכל נפש או מכשירין שבו, מותר בלא שום איסור, דהיינו אפי' כדרכו, ואפי' בפרהסיא, ואפי' היה אפשר לו מבערב, ואפי' בטורח יתר, ואף בכיוון מלאכה, ואף באומנות גמורה, כגון הדלאת מים לירקות לצורך אכילה, וקצירה, ועמור, ודישה, וזריה, וברירה, וטחינה אף בריחים של יד, וקציצת עצים, ומדידת תבלין,

מצודות דגים אסור לעשותן בחול המועד רק במעשה הדיוט

(ד:) אוהרי, מצודות דגים עשויות מזמורות (והרא"ש סי' כה נקט שעשויות מערבה), והדיוט יכול לעשותן. איזלי, רשתות של מטה. וכ"פ מרן בסעיף א.

א) כראיתא במו"ק (יא). רב שרא לחייא בר אשי למיגדל אוהרי בחוה"מ, דמעשה הדיוט הוא, אבל איזלי אסור, דמעשה אומן הוא. וכתב בני"י

ב. מטות של חבלים כמו שהיו בדורות הקדמונים, מותר לסרג חבלים במטה שתי וערב, בכדי לישון עליה, ואפילו בחבלים חדשים שלא היו נתונים מעולם בתוך המטה. אבל אסור לעשות חבלים בכדי ליתנם במטה. (ב)

ג. מותר למעך בחול המועד בגדי פשתן בידיים אחר הכיבוס, כדי ללבנן ולרככן, לצורך המועד, מפני שהוא מעשה הדיוט. אבל אין עושין קשרי בתי ידיים, מפני שהוא מעשה אומן. וכל כיוצא בזה. (ג)

האמה במועד, וא"נ אפי' לצורך המועד אסור לה, כיון שהן מכשירין "רחוקין מאד" מאו"נ, ולא דמי לתנור וכירה דשרינן לקמן. ע"כ. ומבואר בש"ע (סי' תקמ"ח) שבונים אמת הריחים במועד. וצ"ל שכיון שהריחים עצמם הם מכשירי או"נ, גם מה שנצרך בשביל הריחים עצמם נחשב כמכשירי אוכל נפש שמתור. [והרמב"ן (חי' למו"ק ד"ה קצרו) כתב, שאף שאמת הריחים התירו במעשה אומן שהותר לצורך מכשירי אוכל נפש, לא התירו עשיית איזלי דמעשה אומן הוא, לפי שחכמים לא חשבו אותן כמכשירי אוכל נפש, אבל מכשירין את מכשיריו הן וכשאר צרכי מועד דמן].

ובמג"א (סק"א) הקשה, דהא במכשירי אוכל נפש כמו תנור התירו אפי' מעשה אומן. וכתב די"ל דלא מקרי מכשירין אלא דבר המכשירו לאכילה כגון תנור וסכין, אבל רשתות לא מקרי מכשירין. ויש שבארזו בזה, שהתנור עושה פעולה במאכל עצמו להכשירו לאכילה. משא"כ מצודות שהם רק מקרבים את המאכל לאדם. ועפ"ז כתבו דנפ"מ לגבי תיקון מכונית במעשה אומן לצורך העברת מאכלים. ואינו מוכרח. וע' במשנ"ב (תקמא סק"ב). אך פשט הדברים שלא הותר רק מכשיר קרוב, ולא מכשיר שהוא רחוק הרבה. וז"ל הריטב"א (מו"ק ב.) בהא דאין עושין את

מסרגין את המטות במועד אבל לא מפשילין חבלים מתחלה

(ס"ד). וכתב הרמב"ן (בחי' למו"ק ד"ה קצרו) שלא הותר לסרג רק במעשה הדיוט.

וז"ל רבינו ירוחם (נ"ד ח"ה), מותר לארוג המטות בחבלים שתי וערב ונעשה ביניהם כמו חלונות, ואפי' בלא שינוי, דדבר האבד חשבינן ליה. ולי נראה כי מעשה הדיוט הוא. וכ"ש שממתחין, כלומר שאם היו החבלים כבר ארוגות במטה זו ימים רבים ונעשו רפויות ממתחן, ויש מי שפסק כר' יוסי דברייתא דממתחין ולא מסרגין וראשון נראה עיקר.

וכתב רבינו ירוחם דלא שרי לסרג אלא לצורך המועד, וכ"כ הטור וסמ"ג (לאין עה). וכ"כ הריטב"א (ח) שכ"ז רק לצורך המועד. וכתב מרן הב"י שכ"ן נראה, דשלא לצורך המועד למה יתירו לעשות שום דבר אע"פ שהוא מעשה הדיוט.

(ב) במו"ק (ח:) מסרגין את המטות, ולרבי יוסי אף ממתחין. ושוין שאין מפשילין חבלים לכתחלה. והלכה כרבנן. ומסקנת הגמ' דמסרגין היינו שתי וערב, והתירו לו חכמים בלי שינוי, שנחשב כדבר האבד. ולגבי אין מפשילין חבלים, יש מפרשים (ע' בטור), שלא התירו לסרג אלא בחבלים שהיו במטה כבר והוסרו, שבזה אינו נראה כמו שעושה כלי מחדש, אבל רש"י מפרש שאין גודלין חבלים לכתחלה. ונראה מדבריו שאם החבלים הוכנו קודם המועד מותר לסרג בהם המטות, אף שלא היו מעולם במטה. וכן נראה ברמב"ם (פ"ח הי"ג). וכ"כ הריטב"א (י), אין מפשילין חבלים לכתחלה, פ"י שאין עושין במועד חבלים לכתחלה אפי' לצורך המועד. [וע' בשיטה לר"ש בן היתום ותלמיד ר"י מפארי"ש שביארו, שטורה מרובה נאסר גם לצורך המועד. וע"ע בערוה"ש (סי' תקמ

מותר למעך בחול המועד בגדי פשתן בידיים אחר הכיבוס כדי ללבנן ולרככן

ולגבי כסכוס קרמי יש ב' פירושים. א. הטור כתב, שממעכין בגדי פשתן בידיים אחר הכיבוס כדי

(ג) בגמ' (מו"ק י:) כסכוס קרמי מותר, קטורי בי ידי אסור, מ"ט, דמעשה אומן הוא.

ד. אסור לתקן מנעליו או מלבושיו שנקרעו בתוך המועד, על ידי אומן. ואפילו לומר לגוי לתקנם אסור. אבל מותר לקנות מנעלים חדשים בחול המועד. והוא הדין לבגדים. ויש מתירין לתקן מנעלים שנקרעו הרבה, וכן מלבושים שנקרעו הרבה, והוא צריך ללכת בהם, מכיון שעל ידי זה יקרעו עוד יותר והוי דבר האבד. ואם נעליו נקרעו באופן שאי אפשר לנועלם, ואם ילך יחף הדבר יפגע בבריאותו, יש להתיר לתקן נעליו באופן שיהיה אפשר לו לנועלם. (ד)

שבליים חלקות ומקמטין. וכתב המרדכי (סי' תתמה) שאף שהם לצורך המועד אסור. וכתוב בהג' אשיר"י (סי' כא) בשם אור"ז, שאע"פ שצריכין למועד אסור משום דליכא פסידא ונראה כבנין מעליא. ב. ועוד פירש רש"י, שהיו נוטלין כלים חלוקים והיו מחליקין עליהם בית יד של חלוקיהם מעשה אומן הוא ואסור. ורבינו ירוחם (שם) כתב שהחלקה זו נקראת כסכוס קרמי דשרי רבא. ג. והרמב"ם (פ"ח ה"ד) כתב וז"ל: מרכיני את הבגדים בידי, מפני שהוא מעשה הדיוט, אבל אין עושין קשרי בית הידים, מפני שהוא מעשה אומן, וכן כל כיו"ב. [ב"י].

ללבנן ולרכנן. וכתב מרן שכן מפרש הרמב"ם (פ"ח ה"ד), וכ"כ הסמ"ג (לאוין עה). ב. הסמ"ג כתב עוד, שר"י פירש שמחליקין את הבגדים באבן זכוכית לאחר הכיבוס והוא גיהוץ. ג. ועוד הביא לשון אחר (ע"י ערוך ערך כסכוס) לכסכוס במי קמח. וראשון עיקר, דכסכוס הוא לשון שפשוף, כדאמר' בשבת (קמא). ע"כ. וכן פ"י רבינו ירוחם (שם), וכתב דוקא בצריך לו בחוה"מ ופשוט הוא. [ב"י].

ולגבי קטורי בי ידי, יש ג' פירושים. א. רש"י כתב בפירוש הראשון, שזהו כיוון הקמטים שאדם עושה בבית יד, שממלאין אותן בקנה של

לתקן מנעליו או מלבושיו שנקרעו בתוך המועד

בתשובה (סי' רכט). ע"ש. [וכעת נדפס תש" כ"י בשם הראב"ד (בס' הליקוטין. והובאה בחלקה בשו"ת הרשב"א הנ"ל ח"ז סי' רצד, ובס' המכתם סוף מו"ק), וז"ל, מותר לתקן מנעליו במועד, אפי' כיון מלאכתו במועד, דכי אמרינן כיון מלאכתו במועד יאבר, ה"מ בדבר האבד דלא הוי צורך יו"ט, אבל בדבר שהוא צורך יו"ט מותר. ומ"ש (פסחים נה): שהתירו לעולי רגלים משום שלא יכלו לתקן קודם המועד, ה"ק, לעולי רגלים התירו אפי' באומן שתופר כדרכו בלא שינוי, אבל שאר אדם האומן מכליב, וההדיוט עושה כדרכו. ע"כ. וע' בתוס' פסחים נה. שהתירו רק לעולי רגלים. וע"ש גם במאירי ותלמיד הרשב"א שם].

ומה שכתבנו לגבי קניית מנעלים חדשים, כ"כ התוס' (פסחים נה:), וכ"כ בספר תשב"ץ (סי' קסה) בשם ריב"א, וכ"כ בארחות חיים (הל' חוה"מ אות טו), ושכתב רבינו פרץ שכן נהגו, (וכ"ה בהגהות ר"פ להתשב"ץ) ודלא כראבי"ה שאוסר קניית נעלים חדשים בחוה"מ. [וע' בתשב"ץ שם, שמהר"ם הביא ראייה לאסור, מדקי"ל אין מביאין כלים מבית האומן,

ד) שו"ת הרשב"א ח"ז (סי' רצד). מחזור ויטרי (עמ' רפט סי' פז). וכ"פ מרן בש"ע (סי' תקמ"א ס"ד). וז"ל הרא"ש (סי' יז) והטור, אסור לתקן מלבושיו ומנעליו הקרועין, ואף שיתקלקלו אם לא יתקנם, לא מיקרי דבר האבד אלא כשעיקר הדבר נפסד, כמו מי שהפך זיתיו וכו', אבל בשביל מעט תוספת קלקול לא מקרי דבר האבד, הלכך אסור ג"כ לומר לגוי לתקנו לו, דכל מה שאסור לעשות אסור לומר לגוי לעשותו. וכ"כ התוס' (מו"ק י). והסמ"ג, והמרדכי (סי' תתמד) בשם ר"ת. וכ"כ הגמ"י (פ"ח אות ה), ומיהו כתב שראב"ן ורבינו יואל וראבי"ה (ס"ס תתכא) פסקו להיתר היכא דנתקרעו במועד, וריב"א מסופק בדבר. ורבינו ירוחם כתב בשם כמה גדולים לאסור ואפי' לומר לגוי שיתקן לו ואפי' לצורך המועד, אם לא ע"י שינוי, והוא שיהא לצורך המועד.

ולענין הלכה, מסתמות דברי מרן בש"ע (שם) מוכח שאפי' אם נקרעו במועד אסור לתקנם, ושלא כהראב"ן ור' יואל שהתירו. ודלא כהראב"ד

ה. מי שצריך לתקן ולתפור את בגדו בחול המועד, והוא הדיוט שאינו מהיר במלאכת התפירה, יכול לתפור בגדו כדרכו במעשה הדיוט, ואם היה אומן במלאכת התפירה שיכול להוציא מלא מחט בבת אחת, יתפור כמעשה הדיוט, דהיינו שיעשה תפירות רחבות שאינן עשויות ביושר כדרך האומנים. ואם נפל כפתור מבגדו, ויש בו צורך למועד, מותר לתופרו שיהיה רק רפוי ותלוי. ותינוק הנולד סמוך לחג אסור לעשות לו בגדים חדשים במועד כדי להוציאו לברית מילה, אלא יעשה לו בגדים חדשים מעשה הדיוט, או ירכנו בשיראים נאים. ה)

לו ללכת בהם, חשיב דבר האבד. ובפרט אם אין לו אחרים, והוא הולך ובה בין האנשים, ואין לו אפשרות לשאול בגדים ומנעלים אחרים, שיש להתיר לתקנם ע"י אומן ישראל, וכמו שפסק הגאון בעל חות יאיר במקור חיים (סי' תקמא סק"ד). ואף שהמאמר (שם סק"ג) כתב לפקפק ע"ד הט"ז, שאפי' אם נקרעו נעליו הרבה, מי מכריחו לצאת מביתו וכו'. דבריו תמוהים, דאטו יכבד וישב בביתו בכל ימי חוה"מ, כיושב בבית האסורים, ולא ילך לביהכ"נ במועד, ולא יתפלל בציבור, אין זה אלא דברי תימה. לפיכך העיקר כדברי הט"ז.

ופשוט שאם נקרעו נעליו באופן שא"א לנועלם, ואם ילך יחף הדבר יפגע בבריאותו, יש להתיר לתקן נעליו באופן שיהיה אפשר לו לנועלם, וזהו באופן שאין לו אפשרות לקנות מנעלים חדשים (ע' תוס' פסחים נה:). וכ"כ בספר חוה"מ כהלכתו (עמ' שא). וע"ע בפמ"ג (מש"ז סק"א). [ילקוט מועדים עמ' תקיח. חזו"ע יו"ט].

ופשוט שמותר בחוה"מ להכניס את הנעל לתוך דפוס המיוחד לכך שמטרתו לפשט קמטי העור וכדומה. ואינו דומה למאי דקי"ל שאין עושין קשרי בתי ידיים מפני שהוא מעשה אומן. שזה אינו מעשה אומן, אפי' אם תקוע בחווק. [מנחת יצחק ח"ט סי' נח].

כלומר אפילו כלים שהם שלו כבר אינו יכול להביאם, כ"ש כלים חדשים שאינם שלו שאינו יכול לקנות. גם בס' המנהגות לרבינו אשר מלוניל (דף כד). כתב על ההיא דאין מביאין כלים, שאפילו באומן גוי אם עשה בשליחותו אסור, וכ"ש שאין לקנות מנעלים וכיו"ב בחוה"מ, משום דפרקמטיא היא, שהיה יכול לעשותה מערב יו"ט, וק"ו, השתא חולו של מועד דקיל אמרי' שליחו של אדם כמותו, שבת דאיסור סקילה לא כ"ש, שמענין מיהא דאסור לומר לגוי הולך לי מפתח זה ממקום למקום דרך רה"ר, ולא יאמר לעבדו או לשפחתו או לשום גוי בעוה"ב לי כלי מבית האומן, ולא יאמר לו מער"ש לך בשליחותי למחר בשליחותי וכו'.

וע"ע בשו"ת כנה"ג (סי' תקמא ס"ד). ובספר חגי יהודה (דף מג:). ובשואל ומשיב תליתאה (ח"א סי' תו). [ובפסקי רבינו יחיאל מפאריש (סי' א) כתב, יש ליהדר שלא לתקן מנעלים בחוה"מ, וגם בירושלמי קאמ' דרבנן פליגי על עולי רגלים ואמרי דאסורים לתקן מנעליהם, אבל לקנות מנעלים חדשים מותר. וגם יש ליהדר מלעשות מלבוש ע"י גוי מבגד חדש בחוה"מ, דכל שאינו עושה אינו אומר לגוי ועושה. ויש היתר לקנות בגד במועד אף שלא תהא נעשת עד אחר המועד דהוי כדבר האבד, דשמא לא ימצא בפעם אחרת בגד כזה בדמים של עכשיו].

ומה שכתבנו שיש מתירים וכו', כ"כ הט"ז (סי' תקמא סק"א), שאם נקרעו הרבה, והם צריכים

דין תיקון ותפירת בגדים בחול המועד

שהלכה רווחת (ברכות יט:), גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה, וכן יש להתיר כאן משום כבוד אבי הבן שלא יקח את בנו למולו בבגדים שאולים או ישנים, ועוד משום מצות ברית

ה) ש"ע (סי' תקמא ס"ה). והריב"ש בתשובה (סי' רכו) נשאל, בתינוק שנולד סמוך לחג, אם יש להתיר לעשות לו בגדים חדשים בחוה"מ, לצורך שעה שמוליכים אותו למולו, כי יש מתירים, משום

1. משקפי ראייה שנשברו בחול המועד, מותר לתקנם אפילו על ידי מעשה אומן. וכן מותר לתקן מכשיר שמיעה בחול המועד. אבל משקפת אין לתקנה בחול המועד. (1)

הדיוט. (הגרש"א בשש"כ פס"ו הערה קע"ג). ועוד כתב להתיר לתקן בשינוי, בגד של קטן שנקרע, גם אם אין לקטן צורך בבגד המתוקן, אלא שאביו או אמו יתביישו לצאת אתו לרחוב בבגד קרוע. וראה בשש"כ (פס"ו נ"ב).

ואם נפל כפתור מבגד ויש בו צורך למועד, מותר לתופרו שיהיה רק רפוי ותלוי ולא מהודק. (מבקשי תורה עמ' תסט בשם הגר"ש אלישיב. וע"ע בשו"ת אבני ישפה ח"א סי' קט ענף ב בשמו). ואם אינו יכול לתופרו באופן שיהיה רפוי, יעשה שינוי אחר שבכפתור ישנם ארבעה חורים להכנסת החוטים ויכניס רק בשנים מהם. וי"א דהיינו דוקא כפתור הצריך לו לסגירת החולצה וכו', אך לא כפתור העשוי לנוי, וכמ"ש בשו"ת באר משה (ח"ז סי' צה), ובשש"כ (פרק סו סעי' נא), וי"ל.

ובקובץ מבית לוי (תשרי תשנ"ח) כתב בשם הגר"ש ואזנר, שיתפור בשינוי, כגון בכפתור בעל ארבעה נקבים יתפור בשני נקבים בלבד, והיכן שאין שייך שינוי זה יתפרנו שלא במקומו המדוייק. [מבית לוי תשרי תשנ"ח בשם הגר"ש ואזנר. וע"ש מעשה באחד מראשי השלטון בא"י שהוזמן לביקור בבריה"מ, והיה זה הביקור הראשון של נציג השלטון בא"י בבריה"מ, ולקחו אז משלחת גדולה של נכבדים, והצבא מסר הזמנה דחופה לתפירת תשע חליפות שרד עבור האלופים, וההזמנה נמסרה לחייט שהוא היחיד בארץ התופר בקביעות עבורם חליפות כאלו יומיים לפני חג הסוכות, ונשאל הגר"ש ואזנר אם מותר לגמרם במועד, והשיב שא"א להתיר, כיון שתפירה מעשה אומן הוא. וסוף דבר שנתבטלה הפגישה, ולא היה צורך בכל זה. והחמיר עוד ע"ש].

תיקון משקפי ראייה טלפון ומכשיר שמיעה בחול המועד

אם עיניו אינן בריאות וחושש שיתקלקלו מחמת השמש מותר. וכן מי שטבע עיניו שאינו יכול לראות במקום שהחמה זורחת שם, מותר לתקן משקפי שמש שלו בחוה"מ. [וכ"כ הגר"ש"א (לשכנו תדרשו ח"א עמ' רצה)

מילה. והשיב, שיש לאסור, כי לא הותרה תפירה במועד ע"י מעשה אומן, אלא במעשה הדיוט, כדתנן במ"ק (ח:) ההדיוט תופר כדרכו, והאומן מכליב (כשיני הכלב), הילכך גם בנ"ד אסור לעשות בגדים חדשים ע"י אומן, ואע"פ שהתינוק צריך לזה במועד עצמו, כיון שאין זה לצורך אר"נ, כגון לקצור לצורך מי שאין לו מה יאכל, אין להתיר אלא כשעושה מעשה הדיוט, ובשביל כבוד אבי הבן אין להתיר לתפור בחוה"מ ע"י מעשה אומן, כיון שאפשר לכורכו ולעטפו בשיראים ובסדינים המצויירים, ואין לאבי הבן גנאי בזה אם לא יצא התינוק במלבושים חדשים, כיון שידוע שאין תופרים בגדים חדשים במועד, ועוד שהרי אפשר שיתפור ע"י מעשה הדיוט, או ע"י אומן במעשה הדיוט. ועוד שאין לנו לדמות כבוד הבריות זה לזה. ומ"מ ע"י אומן שאין לו מה יאכל מותר לתפור כדרכו. ע"ש.

ומ"ש הפמ"ג (סי' תקמ"ד ס"ב), שכיון שאפשר לכרכו בשיראים, אף מעשה הדיוט אסור, ליתא, שהרי מפורש בדברי הריב"ש, שעכ"פ יש להתיר לתפור בגדים חדשים ע"י מעשה הדיוט. ואע"פ שאפשר לכורכו בשיראין. וכ"כ בכה"ח (ס"ק יט) בשם הא"ר. וכן עיקר. [חזו"ע].

וי"א שתפירת בגד לכבוד החג, באופן שמתבייש לצאת בבגד שיש לו, חשיב צורך המועד ומותר במעשה הדיוט, ורק בעשיית בגדים עבור תינוק למילתו (ע"י סי' תקמ"א במ"ב ס"ק י"ג), כתב הריב"ש שבכמה מקומות נוהגים להוציאו במלבושים ישנים, או לכרכו ולעטפו בשיראין ובסדינים מצויירים, ויהיה כבוד יותר, ולכן אין זה חשיב כלל צורך המועד ואסור אפי' מעשה

(1) באר משה (ח"ז ס"ו ז). הובא בחזו"ע יו"ט. [ובשו"ת אגרות משה (ח"ג סי' עח) כתב, שודאי מותר לתקן משקפיים שנשברו לו בחוה"מ. ומשקפי שמש, אם הוא לו רק לתענוג אין לתקן, אבל

ז. מותר להטיל ציצית בבגד בחול המועד. וכן מותר לתקן פתילות בחול המועד להדלקת הנרות של שבת ויום טוב האחרון. וכן מותר להבהב פתילות בחול המועד לצורך הדלקתם לכבוד שבת חול המועד, או לצורך יום טוב האחרון. ומותר לטוות חוטי ציצית בחול המועד אם הוא פועל עני שאין לו מה לאכול. והיכא שיש לו מה לאכול ורוצה לטוות חוטי הציצית בחול המועד, אם עושה זאת לעצמו מותר. ולכתחלה יעשה כן בשינוי מעט. ז)

ובס' שלחן שלמה להגרשז"א (יו"ט עמ' קצה סי' תקמו) כתב, שמותר לתקן מכשיר שמיעה (וכ"ה בשש"כ פרק טו הערה פח). אבל טלפון או משקפת הגם שהגוף נהנה מזה בחוה"מ, מסתבר שכיון שהשימוש בהם אינו מוכרח כ"כ, אינו בכלל ההיתר לתקנם בחוה"מ. ויש להסתפק לגבי תיקון מטרייה להגן מפני הגשם או השמש. ע"כ. וכבר כתבנו לעיל שבזה"ז שימוש בטלפון נחשב למוכרח יותר, אחרי שהורגלו בו כ"כ, ויש להקל בזה בחוה"מ.

שאם תיקון המשקפיים נצרך לו להקל על הראיה, שמבלעדי זה קשה לו לראות, מותר לתקנם אף במעשה אומן. נויש מי שכתב שאם לא הרכיב משקפיים לפני חוה"מ ורגיל בלעדיהם, אסור להתקנם בחוה"מ (מועדי ה', משולמי, ה' חוה"מ סכ"ג). וכ"ז דוקא במשקפים שנשברו, לאפוקי אם רוצה להחליף המסגרת לנוי בעלמא, ויש בזה מלאכת אומן, אין להקל בכה"ג, שאין זה מצרכי הגוף, ועי' בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' ריד), ובס' שערי מועד (עמ' קצה).

תיקון פתילות והטלת ציציות בבגד בחול המועד

האגודה והמהרי"ל להחמיר בזה, מ"מ להלכה אין לנו אלא דברי מרן הב"י שכתב על דברי ר' ירוחם שהתיר, וכן נהגו, וגם הרמ"א הביאו להלכה, ומרן החיד"א (הנ"ל) ג"כ כתב שהמנהג פשוט להתיר. ואם מותר לעשות נקבים בטלית לצורך הטלת החוטים, עי' בכה"ח (סי' כה) שכתב להתיר בזה. וכ"כ הגאון ר' אהרן קשטרו בספר יד אהרון. ומותר להבהב פתילות בחוה"מ לצורך הדלקתם לכבוד שבת חוה"מ או לצורך יו"ט האחרון. [שולחן שלמה הלכות יו"ט ח"ב עמ' קמג].

ז) כתוב בפסקי תוס' (פ"ג אות פט) אין לגדל פתילה במועד, ושמא גם ע"י גוי אסור, ואף לפתילות ביהכ"נ דלאו מצוה יתירה כציצית. אבל בנ"י (יא.) כתב, יש מי שכתב שמותר לגדל פתילות בחוה"מ, דמעשה הדיוט הוא. וכ"כ רבינו ירוחם (דף לה.) בשם הרי"ט וכן נהגו. וכ"כ בברכ"י, ומהר"ש קמחי בספר מימי שלמה, שכן נהגו. ולכן אע"פ שבאר"ר שם כתב להחמיר בזה, וכן משמע מהחיי אדם (בכלל קי סע"ט) שכתב, שנכון להכין את הפתילות מעיו"ט. וכן דעת

לטוות חוטי הציצית בחול המועד

דלאחרים אסור, היינו, בשכר, כמ"ש בא"ר. ע"כ. ועי' בתש' הגר"ש איגר (כתבים סי' יג).

ורבינו ירוחם (נ"ד ח"ה) כתב, טווה ציצית לטליתו ומתקנו בחוה"מ, דכיון דציצית נהג בחוה"מ, מותר לעשותו בחוה"מ ולטוותו כדרכו בלא שום שנוי. והובא בב"י כאן. ולכאור' משמע דדוקא בשביל ללבוש במועד.

ובקובץ מבקשי תורה (ח"ב עמ' תעג) כתבו בשם הגר"ש אלישיב, שמותר בחוה"מ

והנה מבואר בש"ע (סי' תקמא ס"ג) שמותר להטיל ציצית בבגד בחוה"מ. שהרי כתב מרן שטווה אדם תכלת על יריכו. וכתב המג"א ע"פ הגמ' דה"ה בפלך ולא אתי למעוטי אלא בגלגל דאושא מילתא. [ועי' בא"ר סק"ז]. והמשנ"ב שם (ס"ק יב) כתב, דאפי' עושה להניח בבגדו וללבושו אחר המועד שרי, כדאיתא בירושלמי בהדיא, דלענין זה הוא דאמרי' לעצמו אין, לאחרים לא, אבל למועד גופא מותר אפי' בשביל חברו, ודלא כב"ח שמחמיר בזה, ומאי דאיתא בטור בסתמא

סימן תקמב - שלא לעשות מלאכה לאחרים בחול המועד אלא בחנם

א. אפילו מלאכות המותרות לעשותן בחול המועד, אינם מותרות לעשותן אלא לעצמו או לאחרים בחנם. אבל בשכר, אסור (מלבד מכשירי אוכל נפש). ומיהו אם אינו נותן לו שכר קצוב, אלא שאוכל עמו בשכרו, מותר. א.

מברכין על מצוה שאין עשייתה גמר מצוותה. ואפ"ל דכוונתו שהוא עוסק בדבר הקשור למצוה להטיל ציציות, אבל המצוה היא בלבישת הטלית. א"נ דכיון דכתיב "ועשו להם ציצית", יש שייכות למצוה בעצם עשיית הציצית, רק שאין זה גמר המצוה. וכן י"ל לגבי עשיית סוכה, וכן לגבי כתיבת מזוזה, כמ"ש "וכתבתם על מזוזות וגו'", דאף שאין הכתיבה עצמה נחשבת למצוה, מ"מ יש לה שייכות לדבר מצוה, רק שאין זה גמר המצוה.

להטיל ציצית בבגד הצריך למועד, ומותר בזה אפי' לכיין מלאכתו במועד.

ובס' שלחן שלמה (יו"ט ח"ב עמ' קצא בהערה) כתבו מפי השמועה, שפ"א השיב הגרשז"א דפשיטא ליה להתיר הטלת ציצית בבגד בחוה"מ וקשירתן, ואע"פ שאינו לצורך המועד, כיון שהוא מעשה מצוה. ע"כ. ולכאור' הרי מבואר במנחות (מכ:): שאין לברך לעשות ציצית בשעת הטלת החוטיין רק למ"ד שציצית חובת הבגד היא. ואנן קי"ל שציצית חובת גברא ולא חובת מנא, ואין

טווית חוטי ציצית בחוה"מ

(ח) שכתב: נ"ל דבא לאשמעי' דבגלגל אסור לטוות דאושא מילתא טובא. וכ"כ במחצה"ש ובמ"ב (ס"ק יא), ובכה"ח (ס"ק כב).

ולפ"ז כאשר מלאכת הטוויה נעשית באופן של אוושא מילתא, וכגון שהדבר כרוך בהפעלת מכונות המשמיעות קול רעש, לכאורה יהיה אסור לטוות הציצית בחוה"מ. אלא שהט"ז שם כתב, דמ"ש מרן על ירכו היינו כדי שיהיה דרך שינוי. וכתב שם, אבל הטור והרמב"ם כתבו, אפי' בלא שינוי. וכ"פ ב"י להלכה, ותימא במ"ש כאן על ירכו דמשמע דבעי שינוי. ע"כ. גם הגר"א שם כתב, דלאו דוקא על ירכו. דהא מסקנא דגמ' בין באבן וכו', וכן ברמב"ם ובטור לא כתבו כן. וע' מג"א שדחק עצמו, ולא נהירא. ע"כ.

ובענין טווית חוטי הציצית בחוה"מ, הנה אם הוא פועל עני שאין לו מה לאכול, בוודאי דשרי בחוה"מ כמו שהתירו כל מלאכה, אבל היכא שיש לו מה לאכול ורוצה לטוות חוטי הציצית בחוה"מ, נתבאר לקמן בס' תקמה לגבי כתיבת התפילין בחוה"מ, שיש לחלק אם עושה זאת לעצמו דשרי אף בחוה"מ, (אף שאינו לצורך המועד, והתירו כן משום שהוא דבר מצוה), לבין אם עושה להשתכר. וה"ה לגבי טווית הציצית, וכ"פ מרן הש"ע (ס"י תקמה סעי' א) "וטווה על ירכו תכלת לבגדו".

ומ"ש מרן על ירכו, לכאורה מהגמ' מו"ק (יח). משמע דשרי בכל ענין, וכ"פ ג' עמודי ההוראה, הרי"ף, הרמב"ם (פ"ז הל' ג') והרא"ש (שם ס"י כד). וכ"כ מרן בב"י להתיר בכל ענין, וא"כ אמאי הצריך שיהיה על ירכו. וע"ש במג"א (ס"ק

מלאכות המותרות בחוה"מ אסור לעשותן לאחרים אלא בחנם

עבידתא בחולו של מועד, (שאם נשבר השלחן מותר לתקנו), דכיון שלא נוטלים שכר, שרשווי הוא

א) בגמ' (מו"ק יב.) רב חמא שרא לאבונגרי (מסדרי שלחנות) דבי ריש גלותא, למיעבד להו

ב. כל מלאכה מותר לעשותה על ידי פועל עני שאין לו מה יאכל, כדי שישתכר וירויה. [ואפי' אם יש לו מה שימכור, מותר לתת לו מלאכה לעשות כדי שירויה ממה שיאכל]. (ב)

סימן תקמג - מלאכה על ידי גוי בחול המועד

א. כל מלאכות שאסור לעשותם בחול המועד, אסור לעשותם אפילו על ידי גוי. ואף על פי שבשאר איסורים שהם מדרבנן, חוץ משבת ויום טוב, מותר לומר לגוי לעשותם עבורו במקום צורך הרבה, [ולכן מותר לומר לגוי לעשות לו מלאכה בערב פסח, שאין איסור מלאכה בערב פסח אלא מדרבנן]. חול המועד דינו בזה כשבת ויום טוב, ולכן אסור לומר לגוי לעשות לו בחול המועד מלאכה האסורה. [ומ"מ במקום מצוה כגון בניית מקוה, מותר לומר לגוי שיעשה לו מלאכה בחוה"מ. ראה בסמוך]. ואם עבר ישראל ואמר לגוי לעשות לו מלאכה האסורה בחול המועד, מותר בדיעבד ליהנות מאותה מלאכה. (א)

והמרדכי (סי' תתג) כתב, דהא דשקלי כדי פעולה, לאו כשכר פועל דמי, אלא ריוח [ממילא], דלאו שכר קצוב איכא. ועל כרחיך הני שמשין היו עושין מלאכה המותרת במועד, כגון תיקון ספסלים ואיצטבלאות, כדשרינן למבני אקרופיטא, שהוא תיקון עראי שהוא מעשה הדיוט. ומיהו משמע הכא דבשכר אסור לעשות. ושמעינן מהכא שאסור לאדם להשכיר את עצמו אף למלאכה מותרת, דקבלת שכר הוי עובדא דחול.

(ב) ראה לעיל סימן תקלז הערה ב'.

דמשרשו ליה ולית לן בה (ריוח בעלמא כדי סעודתא דקאכלי בהדייהו, ולא חשיב מלאכה. כן פרש"י).

וכתב הרא"ש (פ"ב ס"ט ט) פירוש, סעודתם הן נוטלין ולא דבר אחר. ועל כרחיך האי שמשין, מלאכה המותרת במועד היו עושין, כגון תיקון הספסלים ואיצטבלאות, ואפ"ה דוקא שרשו"י אבל בשכר אסור, ש"מ דאסור בשכר אפי' מלאכה המותרת במועד, דקבלת שכר דמועד כעובדא דחול דמיא, וכיו"ב אמרי' לקמן (ט). כותב אדם תפילין ומזוזה לעצמו ולאחרים בטובה, פי' בחנם ולא בשכר. וכן פירש"י לקמן.

אמירה לגוי בחול המועד אסורה זולת במקום מצוה

ה"ה שבכל מצוה שיש בה לאו, האמירה לגוי אסורה. וכ"כ הרמב"ן בחידושיו (ב"מ ז). וכ"כ היראים (סי' צה). וכן פסקו הרשב"א והריטב"א (ב"מ ז). דאמירה לגוי שבות אפי' באיסור לאו, ושכן פסקו הגאונים. וכ"כ הרי"א (ב"מ פ"ז אות ט), והר"ן (שבת קלט). והמאירי ור"י מבירינא (ע"ז מג:).

והרב נחפה בכסף (יו"ד ס"ד ד) כתב, שבאיסור דרבנן מותר לומר לגוי לכתחלה לעשותו, ושאי שבת (שאסור שלא במקום מצוה) דחמיר, ואפי' בחוה"מ גזרו אטו שבת כמ"ש תוס' (ב"מ ז). שגזרו יו"ט אטו שבת דשבת ויו"ט חדא מילתא היא. משא"כ בשאר איסורים דרבנן כו"ע מודו שמוותר

(א) במו"ק (יב). איתא, כללו של דבר כל שישאל עושה אומר לגוי ועושה, וכל שאינו עושה אינו אומר לגוי לעשות. וכ"כ בספר פרדס הגדול (סי' קנד). וכ"פ מרן בש"ע (סי' תקמג ס"א).

והנה בגמ' (ב"מ ז). נסתפקו אם נאסרה אמירה לגוי גם בשאר איסורים, וכמו לחסום פרתו. ודעת הראב"ד (הובא בראשונים שם), דלא איפשטא ואזלינן לקולא. וי"א דלא איפשטא ואזלינן לחומרא (כ"כ בתר"י ע"ז מג: והיראים סי' צה). והסמ"ג לאיין קפד). אך הרא"ש שם כתב, דאיפשטא לחומרא. וכן פסקו הרמב"ם (שכירות פ"ג ה"ג) והש"ע (ח"מ סי' של ס"ו) לגבי חסימה. ולגבי סירוס (ברמב"ם אסו"ב פט"ז הי"ג. ובש"ע אה"ע סי' ה ס"ד). וכתב

לומר לגוי לעשותו. והביא ראיה, ממה שמותר לומר לגוי לעשות מלאכה בערב פסח (ש"ע א"ח תסח. ובפרי חדש שם. הרוקח סי' שי).

וכן מפורש במהר"ם (ד"פ סי' תקנט) בשם ראבי"ה, שמותר לומר לגוי לטלטל מוקצה, כדמוכח בב"מ (צ), מהו לומר לגוי חסום וגו', מי אמרי' אמירה לגוי שבות, הני מילי לענין שבת דאיסור סקילה, אבל חסימה דאיסור לאו, לא. אלמא דבאיסור דרבנן פשיטא דלא גזרו. ע"כ.

וע"ע בשו"ת הריב"א (ח"א סי' י) שכתב, שאע"פ שלא התירו בשבת שבות דשבות אלא במקום מצוה, במחמר דליכא אלא לאו, לא חמיר יותר משאר איסורים, דשרי בהו שבות דשבות. וע"ע בנו"ב (תנינא א"ח סי' מד) ד"ל דבאיסורים דרבנן שרי לומר לגוי לעשות במקום מצוה דהוי שבות דשבות. ע"ש. וכ"כ הפמ"ג (מש"ז סי' שז סק"ד), ובמחז"ב (סי' רמד סק"ה). וע"ע בחת"ס (חיר"ד סי' שו).

ומה שפסק מרן ביו"ד (סי' שצ ס"ז), שאשה שחל טבילתה תוך ל' לאבלה, תאמר לנכרית שתטול צפורניה, וכתב הש"ך, שבמקום מצוה לא

גזרו אמירה לגוי, שאני התם שהאשה יש לה הנאה בנטילת צפורניה. [וע"ע בתוס' (ר"ה כד), וי"ל]. וכ"כ בברכ"י (סי' תקנא סק"ד) דאמירה לגוי בשאר איסורים מותרת בדרבנן, ומ"מ בשבוע של ט' באב אסור לתת בגדים לכובסת נכרית לכבסם, משום חומרא דט"ב. וכ"כ מהר"י עייאש בס' עפרא דארעא (אות לה), ובערה"ש (סי' תרצו ס"א), ובשע"ת (סי' תקנא ס"ז) ובטהרת המים (שי"ט מע' ש, יא). והכי נקטי'.

ולענין אמירה לגוי לעשות מלאכה במקום מצוה, יש להתיר בחוה"מ, שהרי אפי' בשבת דעת בעל העיטור להתיר שבות במקום מצוה. ומצאנו לו רעים אהובים שסוברים כמוהו. וכמ"ש בשו"ת יבי"א ח"ג (חאו"ח ס"ס כג). ואף דאנן נקטי' כהרמב"ם ומרן דבעינן שבות דשבות במקום מצוה, מ"מ בחוה"מ מיהא יש להקל בשבות במקום מצוה. [כ"כ המג"א (סק"א) ועוד אחרונים. וכ"פ במשנ"ב (סק"א)].

ויש שהחמירו שמלאכה בחוה"מ לצורך המועד עדיף לעשותה ע"י גוי בשכר מלעשות ע"י ישראל בחנם. [הגר"ש דבילצקי, בתיבות ההלכה ל"ה עמוד רצה].

עבר ועשה מלאכה האסורה בחוה"מ, מותר ליהנות ממנה

ונראה שאם עבר ואמר לגוי שיעשה לו מלאכה האסורה בחוה"מ, בדיעבד, מותר ליהנות מאותה מלאכה. דאף שאסור ליהנות ממעשה שבת, מ"מ אין איסור זה אלא מדרבנן, כדדרשינן בכתובות (לד), ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם, היא קודש ואין מעשיה קודש, לפיכך לא אסרו אלא בשבת ויו"ט שהם מה"ת, אבל בחוה"מ שלדעת רוה"פ איסור מלאכה שבו אינו אלא מדרבנן, אין לאסור בדיעבד דבר שכבר נעשה. וכ"כ המג"א (סי' תקמג ס"ק ב), שאע"פ שאסור לבנות בית בחוה"מ אפי' בקבלנות ע"י גוי, אם בנו, לא נאסר לדור בתוכו. ואע"פ שאם בנו נכרים בית לישראל בקבלנות בשבת, נכון להחמיר שלא להכנס באותו בנין, וכמו שפסק מרן בש"ע (סי' רמד ס"ג), מ"מ אם נעשה כן בחוה"מ מותר. ע"ש. וע' במחצית השקל שם. וה"ה לכל מלאכת איסור בחוה"מ אם נעשתה

בדיעבד, שאין להחמיר ולאסור ליהנות מאותה מלאכה. [גם בשבט הלוי (ח"ו סי' סח) צידד להקל בהנאה בדבר שנעשה בחוה"מ באיסור, דלמאן דאמר מלאכת חוה"מ דרבנן, נראה שמותר, והגם שי"א שמלאכת חוה"מ דאו', הרי הוי ספיקא דדינא ויש מקום להקל]. ואע"פ שגוי שהביא דורון לישראל ביו"ט שני של גליות ויש במינו במחובר אסור עד מוצאי יו"ט, (כמ"ש בש"ע סי' תקטו ס"א), והרי יו"ט שני של גליות אינו אלא מדרבנן ואע"פ כן אסרו. י"ל דשאני התם שהשוו חכמים דין יו"ט שני ליו"ט ראשון לכל דבר, כדי שלא יבואו לזלזל בו. משא"כ בחוה"מ שהכל יודעים שאין קדושתו חמורה כשבת ויו"ט. [ודלא כמ"ש הגרשז"א (שש"כ פס"ח הערה מד) להחמיר בזה ואפי' למאן דאמר מלאכת חוה"מ דרבנן, (עפ"ד המגן אברהם תקלח סק"ב, ומחצה"ש שם, שלא הזכיר המגן אברהם שאסורה מה"ת, רק לענין שקנטו גם לבנו)].

ב. גוי שקיבל מלפני החג לבנות את ביתו של ישראל בקבלנות, אסור להניחו לבנות בחול המועד, ואפילו אם הבית הוא מחוץ לתחום שבת. [ולענין בית כנסת ראה להלן]. (ב)
ג. אם נתן לנכרי לעשות מלאכה בתלוש כגון לתפור לו בגד וכיוצא בזה והגוי עשה בתוך ביתו בקבלנות, מותר. (ג)

אם נתן לגוי מערב יו"ט מלאכה בקבלנות - מותר לעשותה בבית הגוי

לתחום מותר, אדם חשוב שאני. וא"ד סיועי סיעע בתיבנא בהדייהו (פרש"י, שהיה נתן להם תבן למלאכה,

דהואיל והוא מסייע בהדייהו אסור).

וכתב הטור, שאפי' אם כבר נבנה הבית, כיון שנבנה באיסור נכון להחמיר שלא יכנסו בו. וביאר מרן הב"י, דמדלא חילק בין אדם חשוב לסתם אדם, נראה דס"ל דנקט' לכלישנא בתרא, שנבנה באיסור, ומדלא קאמר תלמודא אסור ליכנס בה, רק שאותם חכמים עשו כן, משמע דלאו מדת הדין היתה אלא מדת חסידות. וזהו שנקט הטור נכון להחמיר, כלומר אע"פ דמדינא שרי נכון להחמיר.

וכתב הרא"ש (ס"ו) בשם הראב"ד (ס' האשכול ח"ב עמ' 148) דמיירי בקבלנות בנין, דקיבולת דשדה אפי' בימי אבלו מותר לכתחלה וכ"ש במועד. וקיבולת דתלוש, אפי' בשבת מותר. וכתב הסמ"ק (ס' קצה) דתלוש מותר בביתו של הגוי, וה"מ בקיבולת, אבל בשכיר יום אסור בכל ענין. ובהגהות אשר"י (ס"ו) כתבו, מי שמקבל עליו קיבולת קודם המועד, כגון מידי דאית ליה קלא, כמו קרקעות ובהמות, אסור לישראל שיניח לעשות מלאכתו במועד, ואפי' עושה מלאכתו חוץ לתחום. [ב"י].

ובקובץ מבקשי תורה (ס' הזכרון ח"ב עמ' תנו) הביאו, שבתחילת הבניה בבית שמש בשנת תשנ"א שלחו הקבלנים לשאול את הגרשז"א שיתיר להם לבנות בחוה"מ ע"י פועלים נכרים, היות שאם יפסיקו את הבניה יהיה להם הפסד גדול, ויכולים גם להפסיד את המענק הממשלתי על שאינם עומדים בלוח הזמנים שהתחייבו לממשלה, וכן יתכן הפסד לבעלי הדירות שמשלמים כל יום שכ"ד. ועכ"ז לא הסכים להתיר להם בשום פנים.

(ג) **מבואר** בסעיף הקודם.

(ב) **ש"ע** סעיף ב. ושרק אם נתן לו מלאכה בתלוש קודם המועד, בקבלנות, כדי לעשותה בתוך ביתו של גוי, מותר. וזה ע"פ הגמ' (מו"ק יב.) אמר שמואל מקבלי קיבולת, בתוך התחום אסור (משום חשדא דאמרי היום בשבת יהיב ליה), חוץ לתחום מותר. ואפי' חוץ לתחום דוקא דליכא מתא דמיקרבא להתם. וכי ליכא מתא דמיקרבא להתם נמי, לא אמרי' אלא בשבתות ויו"ט דלא שכחי אינשי דאזלי להתם, אבל בחולו של מועד דשכחי אינשי דאזלי ואתו להתם, אסור.

ובשיטת רבי שלמה בן היתום כתב, דהאי מימרא דשמואל שייכא אף בחוה"מ. וס"ל דפליג אהא דאמר רב משרשיא, דהני מילי בשבתות וימים טובים דלא שכחי אינשי דאזלי חוץ לתחום, אבל בחוה"מ דשכחי אינשי דאזלי להתם אסור. ומשום דכולה שמעתא בחוה"מ מיירי, מש"ה ס"ל דשמואל דשרי קיבולת חוץ לתחום אף בחוה"מ שרי, דלא שכחי כולי האי התם. וכן בעובדא דמר זוטרא דבנו ליה אפדנא מקבלי קיבולת חוץ לתחום, ולא נכנס בו, דפריך מדשמואל, במועדא מיירי, וכמ"ש בשיטת הר"ש בן היתום. וכן איתא בבה"ג (הוצאת מקיצי נרדמים, ירושלים תשל"ב עמ' תיט), מר זוטרא בנו ליה אפדנא "במועדא". וכ"כ בשיטת תלמיד ר' יחיאל מפריש (עמ' צה), ומדפריך עליה מדשמואל דאמר מקבלי קיבולת חוץ לתחום מותר, ש"מ דשמואל אף בחוה"מ מיירי. וכן בשו"ת מהר"ם בר ברוך דפוס קרימונה (ס' קמב) גרס, מר זוטרא בנו ליה אפדנא במועד וכו'. ועמ"ש בזה בשו"ת יבי"א (ח"ה ס"ו כח אות יג). ודו"ק. [קטע זה ממאור ישראל שם].

עוד אמרו בגמ', מר זוטרא בריה דר"נ בנו ליה אפדנא מקבלי קיבולת חוץ לתחום, איקלע רב ספרא ורב הונא בר חנינא ולא עלו לגביה. וא"ד הוא נמי לא על בגויה. והאמר שמואל חוץ

ד. מותר לתת לגוי בחול המועד לעשות מלאכה בקבלנות או בשכיר יום, בשביל שיעשנה אחר המועד. ובלבד שלא ימדוד וישקול וימנה כדרך שעושה בחול. ומותר לשכור פועל [יהודי] בשביל אחר המועד, אף על פי שצריך להתקשר אליו בטלפון. (ד)

ה. במקום מצוה כגון בניית מקוה, מותר לומר לגוי שיעשה לו מלאכה בחול המועד. ואפילו על ידי ישראל מותר לבנות מקוה טהרה בחול המועד, בעיר שאין בה מקוה, שאין לך צרכי רבים גדול מזה. (ה)

לתת לגוי בחוה"מ לעשות מלאכה לעשותה אחר המועד

ופעמים היו מסייעים להם, שמתוך שממציאים להם הצריך למלאכה ממהרים, ושכרם של פועלים מתרבה בזה, מ"מ הני בי נגרי לא הוו שקלי אגרא, אלא למצוא חן בעיני ריש גלותא עבדי, ולפיכך אף שהיו מביתו והמלאכה היתה שלו התיר להם רבא לעשות. וגם רבינו ירוחם (שם) כתב, שהבי נגרי היו מסייעים לאריסי ריש גלותא, וכיון שלא היו לוקחים הבי נגרי שכר, שרי. [ב"י].

וכתב הרמ"א, שאף אם יעשה הגוי אח"כ מלאכה, שרי, הואיל והתנה עמו לעשותה אחר המועד. וכתב בא"ר (אות ד) שזהו אפי' בלא התנה בפירוש, וסגי רק באמור אליו שיעשנה אחר. וכ"ה בברכ"י (אות ב). והריטב"א (יב). דחה סברא זו דלא דמי להיא דפוסק עמו וכו'. ע"ש.

ומותר לשכור פועל בשביל אחר המועד אע"פ שצריך להתקשר אליו בטלפון, ודלא כמי שאסר בזה. (בפתחי מועד עמ' מט כתב לאסור בזה. וזה אינו).

(ד) בגמ' (מ"ק יב.), מקבלין קיבולת במועד לעשותה לאחר המועד, ובלבד שלא ימדוד וישקול וימנה כדרך שעושה בחול. ופי' בנמוק"י, שנותן לו מלאכה לעשותה לאחר המועד. וה"ה לשכור שכיר. וי"א שאף אם יעשה הגוי במועד א"צ למחות בידו כדאמרי' בשבת (יט.) ופוסק עמו לשבות ואינו שובת. לא ישקול, כגון מטוה שנותנים לאורג, מפני שהוא דרך חול. וכן כסף שנותנים לצורף לעשות כלי, אסור לשוקלו.

ומ"ש שא"צ למחות בידו, כ"כ המרדכי (שם סי' תתנב), שאפי' אם יעשה הגוי במועד, מותר. וכתב רבינו ירוחם (נ"ד ח"ה) שכן עיקר.

וכתב הנמוק"י (שם), דבמעשה דבי נגרי של ריש גלותא, משמע שכל סיוע שאינו אלא הנאה בעלמא ואינה ניכרת, מותר לעשותה לכתחלה בחוה"מ לקבלנין. ובי נגרי, הם גויים אוכלי שולחננו, והיו רודים על בעלי מלאכתו למהרם,

מותר לומר לגוי לבנות מקוה בחול המועד

אין שם מקוה אחר, מותר לבנות מקוה בחוה"מ, דהוי צרכי רבים. ע"ש. ול"ד למ"ש הרשב"א (ח"ד סי' שכו), בצבור שהיו בונים בית כנסת, שאסור להם להשלימו בחוה"מ, אף שהוא צורך הרבים, מפני שאינו צורך המועד, כי יש להם בית אחר להתפלל שם. וגם אפשר שלא התירו צרכי רבים אלא דברים הצריכים לגוף כחפירת בורות ותיקון הרחובות, שבכל אלה יש בהם צורך הרבים לחיותם ולהצילם מנזקים שאין דרכם של בני אדם להתבונן בדרכים. ע"ש. והובא ברמ"א (סי' תקמד ס"א). מ"מ לתקן

(ה) בן הורה מרן אאמו"ר להתיר לכתחלה לבנות בחוה"מ מקוה טהרה בעיר או במושב שאין להם מקוה, ואפי' ע"י ישראל, שאין לך צרכי רבים יותר מזה. וכמו שפסק מרן בש"ע (סי' תקמד ס"א), צרכי רבים מותר לעשות בחוה"מ, כגון לתקן הדרכים ולהסיר מהם מכשולות, "וכן לתקן המקואות". וכתב המשנ"ב (סי' תקמד סק"ד), שה"ה שאף לכתחלה מותר לעשות מקוה בחוה"מ, כדין חפירת בורות ומעיינות של רבים. וכ"כ בכה"ח (שם סק"ו). וכן מבואר במשחא דרבותא (סי' תקמד), שאם

ו. אין לבנות בנין בית הכנסת בחול המועד, אך על ידי גוי אם מנהג בני העיר לבנות בקבלנות, יש להתיר לבנות בית כנסת על ידי גוי, דאדעתא דנפשיה קא עביד. (א)

ז. מותר לקרוא לחשמלאי אומן לתקן את מערכת החשמל בבית הכנסת, כאשר בלעדי התיקון אין אור בבית הכנסת. (ז)

ח. סוחר שיש לו בית חרושת, והפועלים מקבלים שכר חודשי, [ולא שכר יומין] והדבר מפורסם שהעובדים שם מקבלים שכר חודשי, מותר לו להמשיך להעסיקם בחול המועד. ואמנם נכון יותר שיתן לפועלים חופשה על חשבון ימי החופשה השנתיים שיש להם. (ח)

ואכלי איסורא. ומצוה לגמור את המקוה יום אחד קודם. שאין לך תיקון גדול יותר מזה. וכ"ש בנידון שלנו שהפועלים העובדים הם גויים, בפיקוח ישראל, דמשרא שרי. ופשוט.

ולבנות מקוה הוא בכלל צרכי הרבים המותרים כמו שאמרו בגמ' (מ"ק ה.), וכ"ש שיש כאן אפרושי מאיסורא, כדי שילכו הנשים לטבול במקוה, ולא ידווגו עם בעליהן באיסור, דלא שבקי היתרא

אין לישראל לבנות בנין בית הכנסת בחול המועד

במלאכת גוי מותר לבנות בית כנסת בחוה"מ ע"י קבלנות ופועלים גויים.

וכתב מרן בבדק הבית, ומיהו בזה"ז בנין ביהכ"נ חשיב כדבר האבד, שאם יעכבו בניינו יש לחוש שמא יפריעו הגוים וימנעו מלבנותו. ע"כ. וכ"כ המהריק"ש. וע"ע במזבח אדמה (סי' תקמד). ונפ"מ גם בזמנינו, שלפעמים יש מרשיעי ברית מפריצי בני עמינו שפונים לערכאות בדרישה למנוע בנין ביהכ"נ בשכונתם, בטענה שזה גורם להפריע את מנוחתם וכיו"ב, ואם יש חשש שיגרמו להפסקת בניית ביהכ"נ, אין לך דבר האבד גדול מזה, ולכן מותר להמשיך בניית ביהכ"נ בחוה"מ אף ע"י פועל ישראל כרגיל.

(ו) טעם האיסור לבנות ביהכ"נ בחוה"מ אפי' ע"י גוי, כי יש לחוש מפני הרואים שיאמרו שכיר יום הוא. ובה"ז שברוב המקומות בעולם בונים בין בנינים צבוריים בין בנינים פרטיים ע"י קבלנים, אין מקום לחוש שיאמרו על הפועלים שהם שכירי יום, ולכן כיום יש להתיר בנין ע"י קבלן גוי בחוה"מ, דאדעתא דנפשיה קא עביד. וכמ"ש המהר"ם שיק (חאו"ח סי' ק). וכן מתבאר בשו"ת אבני נזר (חאו"ח סי' מב). וע"ע בשו"ת אג"מ (א"ח ח"ג סי' לה), ובשו"ת יבי"א ח"ח (חאו"ח סי' כה אות יב).

ומ"ש הרשב"א הנז' בהערה הנ"ל לאסור להמשיך לבנות ביכ"נ, היינו ע"י יהודי, אבל

לקרוא לחשמלאי אומן לתקן את החשמל בבית הכנסת

מערכת החשמל, מותר לתקן אפי' ע"י אומן, אמנם אם רצונם להכנס לביכ"נ חדש להתפלל בו ואין מספיק ספסלים, אסור לעשותם, שימשיכו להתפלל במקומם הראשון, משא"כ אם כבר מתפללים בביהכ"נ ונתברר שחסרים בו ספסלים דמותר לעשותם.

(ז) כ"כ הגרש"ז אויערבך (שש"כ פס"ח הערה כ"ז) ולא דמי לבניית ביהכ"נ, דשאני התם דעד עתה התפללו במק"א וימשיכו להתפלל שם, משא"כ כשכבר מתפללים בביהכ"נ, יש בו משום צרכי רבים שיוכלו להמשיך להתפלל בו, ולכן אם נתקלקלה

סוחר שיש לו בית חרושת, והפועלים כולם הם גויים

(א"ח סי' קג) התיר בנין בית הכנסת בחוה"מ, כדי שלא יצטרכו לשלם שכר לגויים הפועלים. ומוכח מדבריו

(ח) ילקו"י מועדים (עמ' תקי), מתשובה בכתב יד למרן אאמור"ר זיע"א. [ע"ש, שבנו"ב

ט. יש אומרים שמי שיש לו בהמה שרגיל לעבוד בה בימות החול, ובחול המועד אם לא יעבוד בה יפסיד מה שהבהמה אוכלת, מותר לו להשכיר את הבהמה לגוי שיעבוד בה, שמאחר ואם לא ישכירנה יפסיד אכילת הבהמה לשוא, חשיב כדבר האבד. ט)

סימן תקמד - צרכי רבים בחול המועד

א. צרכי רבים מותר לעשותם בחול המועד, אפילו על ידי מעשה אומן ובפרהסיא, ואפילו שיש בהם טירחא יתירה, כל שיש בהם צורך המועד גם כן. כגון לתקן הכבישים להסיר מהם המכשולות, לבל תקראנה תאונות דרכים. [ואמרו ע"ז בגמרא (מועד קטן ה.)], ומנין שאם פרנסי העיר לא עשו את אלו, כל דמים שנשפכו שם, מעלה עליהם הכתוב כאילו הם שפכים בידיים, שנאמר (דברים יט י), והיה עליך דמים]. וכן מותר לבנות מרחצאות ומקואות לצורך המועד. ואפילו אם כיונו מלאכתם והשאירום בכוונה תחלה לעשותם בחול המועד מותר. ויש אומרים שאם יש מנהיג ופרנס שיכול לתקן ולעשות על דעת עצמו אסור לעשותם במועד כשכיוון מלאכתו במועד. ויש מי שמתיר בכל ענין. והמיקל יש לו על מה שיסמוך. א)

זה בפ"ע. ע"ש וימנה לנ"ד שלא מקרי ד' האבד. והו"ד לעיל. וע' ערוה"ש (יו"ד סי' שה) דפשיטא ליה שאין לך ד' האבד גדול מזה. וכן מבואר בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ב סי' ק. וצירף גם הוצאות השכירות והרשיון). וראה לעיל בסי' תקלז הערה ה'.

ט) ילקו"י מועדים (עמ' תקיא), מתשובה בכ"י למרן אאמור"ר זיע"א, ואכמ"ל. ונבט' המכתם (סוף מו"ק) כתב שמותר להשכיר בהמתו לגוי בחול המועד, דכיון שאוכלת ולא עושה הוה ליה דבר האבד, ואין דין שביתת בהמתו בחול המועד. וראה להלן סי' תקמה סעיף י"א לגבי השכרת דירה בחוה"מ דשרי.

שנחשב זה לדבר האבד. ודלא כמ"ש מהר"ם פרובינצאל, וכן נראה למעשה דלרוה"פ ספק דבר האבד לקולא (תוס' מו"ק יח: וע"ע בכה"ח סי' תקלו או' ב). וי"ל דה"ה בספק דינא לקולא, ובלא"ה דברי מהר"ם פרובינצאל שם תמוהים, וכמ"ש במק"א. ואין נראה טעם לחלק בזה. ולכן יש להקל. ומ"מ הואיל וגם בזרע אמת פסק להחמיר בזה, לא הוריתי להקל בזה. ועוד חזון למועד. וע"ע בשו"ת הרמ"ץ (חיו"ד סי' פו או' י) שכ' שאין להתיר בחנות המושכרת לו, משום דהוי ד' האבד שמפסיד שכירות החנות, דהוא לא מקרי ד' האבד, כיון שמובלע בשכירות כל השנה, כמו לענין שבת שלא נקרא שכר שבת. וכ"ש לא אמרי' לקולא שיחשב השכירות בשביל

צרכי רבים מותר לעשות בחוה"מ אף מעשה אומן ובפרהסיא

ושרא להו למעבדה במועד, מן הדא דתנן, ומתקנים קלקולי המים שברה"ר. ופריך ואפי' בטריח? ולא כן תנינן ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד? אמרי, שאני הכא דאי לא מתעבדא במועדא, כדון לא מתעבדא עוד. וכל אלו אפי' שלא לצורך המועד ואע"פ כן התיר להם מהטעם האמור. ע"כ. וכ"פ בש"ע (סי' תקמד ס"ב): בורות ומעינות של רבים שנתקלקלו מותר לתקנם אפי' אין רבים צריכים להם עתה, כיון שאינו מעשה

א) כ"כ הרא"ש (פ"ק דמו"ק סי' ו), שכל אלו שהם צרכי רבים, אע"פ שנעשים ע"י טורח גדול ובפרהסיא, וכיונו מלאכתם במועד, מותר. כי צרכי רבים אינם נגמרים אלא בזמן הבטלה, דדמי לקדרה דבי שותפי שכל אחד סומך על חברו, ובשעה שהם בטלים מתחברים כולם ועושים, ואם לא יעשו אז, לא יעשו לעולם. וגרסינן נמי בירושלמי (פ"ק הלכה ב), הדא דבני סכותא איתפתחא, פירוש, מרחץ של העיר נפתח,

ב. ומכללם של דברים למדנו שמותר למכונאי מקצועי לתקן על ידי מעשה אומן כל תיקון שידרש באוטובוסים צבוריים, או במוניות העומדים לשירות הצבור, או מכוניות משא העומדות להעברת מצרכים של אוכל נפש וכדומה. ורשאי המכונאי לקבל שכר תמורת עבודתו. וכן אם אירעה תקלה בתאורת הרחוב, מותר לחשמלאים לתקנה בחול המועד, דהוי בכלל צרכי רבים. וכן אם נסתם הביוב ויש ממנו הפרעה לרבים, מותר לתקנו אף במלאכת אומן וטירחה יתירה. וכן מותר לתקן את ברז המים שבבית הכנסת, כדי שהמתפללים יוכלו לרחוץ את ידיהם לפני התפלה. (ב)

ג. מכוניות פרטיות יש אומרים שאין לתקנם בחול המועד על ידי מעשה אומן, ואפילו אם מתכוין להעביר בהם מצרכי אוכל נפש בחול המועד, כל שאפשר להעבירם בדרך אחרת אסור. אבל תיקון שהוא מעשה הדיוט ואין צריך אומן לעשותו מותר אפילו לצרכי יחיד. ואפילו לצורך טיול בעלמא. ויש חולקים ומתירים לתקן מכונית בחול המועד, אפילו על ידי אומן ישראל, ונראה שבמקום צורך, שצריך לנסוע ממקום למקום ואי אפשר לו לנסוע על ידי מוניות, שיש בדבר הפסד מרובה ואי נוחות, מותר לתקן הרכב אפילו על ידי מעשה אומן, [ובפרט בזמנינו שהנסיעה ברכב היא דבר יום ביומו וכמעט אי אפשר בלא זה]. וטוב שיעשה כן על ידי אומן גוי. [ועיין בסימן תקלו ס"א שהרוצה לטייל ברכיבה ע"ג סוס רשאי לתקן ברזליו וכו']. (ג)

ומה שכתבנו לגבי מקום שיש שם מנהיג או פרנס וכו', הנה המג"א ושאר אחרונים אוסרים בזה, אך בערוה"ש (סק"ו) כתב להקל בזה. [ילקו"י מועדים עמ' תקו. חזו"ע].

ב. מ"ש לגבי אוטובוסים, הוא ע"פ המבואר במשנ"ב בביאה"ל שם. וע"ע בשו"ת באר משה (ח"ו סי' נו, וסי' עא). [ילקו"י מועדים עמ' תקז]. וראה לעיל סימן תקלו סעיף טו לגבי תיקון ברז מים שבבית. ע"ש. וכ"ש לגבי בית כנסת.

אומן וכו'. (וכתב בפמ"ג סי' תקמ"ד דהוה קצת כדבר האבד, וכתב בביה"ל סי' תקמ"ד ד"ה צרכי, שדומה למלאכה לצורך מצוה שמותר בחול המועד).

וע"ע בש"ע (סי' תקמה ס"ב): נראה לי שאם אין להם ס"ת כשר לקרות בו בצבור, מותר להגיהו בחו"ה כדי לקרות בו בצבור, וכן בספרי מקרא וגמ' שצריך לקרות במועד, מותר להגיה במועד משום דהוה דבר האבד. ע"כ. ומשמע דמה שהתירו צרכי רבים במועד הוא משום דנחשב כמו דבר האבד.

תיקון אוטובוסים ומוניות ורכבים פרטיים בחול המועד

(לאוין עה), והטור (סי' תקלו) והש"ע שם. ומבואר שם, שבשביל לטייל מותר לתקן כל צרכי רכיבה, כגון לתקן פרסות הסוס וצפרני רגליו, ולתקן את האוכף והרסן. ואפי' לטרק את הסוס כדי לייפותו מותר. אמנם כ"ז בתנאי: א. שלא נסה ללכת ברגליו. ב. שלא כיוון מלאכתו במועד.

ומעתה לגבי תיקון הרכב, כשם שהתירו לתקן הסוס לצורך רכיבה, בזמנינו הרכב הוא כתחליף לסוס, ולכן יש להקל לתקן הרכב אף ע"י אומן יהודי. דהוי בכלל צרכי רכיבה, דמשמע

ג. כבר הזכרנו לעיל מה שאמרו במו"ק (י.) סוס שרוכב עליו וחמור שרוכב עליו, מותר ליטול ציפורניו בחולו של מועד. ופירש"י, דאי לא עביד ליה הכי הו"ל צערא ולא מצי אזיל. ועוד אמרו שם (י.): רב שרא לסרוקי סוסיא. וכ"פ הרמב"ם (פ"ה מיו"ט הי"ג) שסוס שרוכב עליו מותר ליטול ציפורניו ולסרקו כדי ליפותו. וכתבו שם התוס', דה"ה לדידן שמותר לתקן ברזלים, דקרקע קשה ומתקלקל. וכ"כ הרא"ש שם, שמותר לתקן ברזלי רגליו. וכ"פ המרדכי (סי' תתמה), והסמ"ג

שהתירו אפי' איסור דאו', ולשון הטור שעושיין כל צרכי רכיבה. ובלבד שלא ניסה ללכת ברגליו, ושלא כיוון מלאכתו במועד. וגם כשנוסע לצורך טיול, יש להקל להכין צרכי הרכיבה, כשלא ניסה ללכת ברגליו, ולא כיוון מלאכתו במועד.

ויש לצדד להקל אף במעשה אומן, כשיש הפסד וצער ומניעת שמחת החג, דהנה נודע כי תיקון הברזלים לפרסות הסוסים, הוא מעשה אומן, שצריך לזה מומחיות הן בייצורם והן בחיבורם לפרסת הסוס, וצריך לייצר פרסות ברזל מיוחדות לכל סוס לפי מידות פרסותיו, ואפי' התירו לעשות ולחבר פרסות הסוסים בחוה"מ. ולפי' לכאורה נוכל להקל לתקן את הרכב אף במעשה אומן לצורך חוה"מ. ואמנם כמה מאחרוני זמנינו אסרו בזה במעשה אומן, וכמ"ש בחזו"ע על יו"ט (הלכות חול המועד עמ' קעה), לאסור תיקון מעשה אומן במכוניות פרטיות, זולת לצורך הרבים כגון אוטובוסים או מוניות מותר לתקנם אפי' במעשה אומן. וכן בחוה"מ כהלכתו (פ"ו סע"ו) כתב שאסור לתקן הרכב במעשה אומן. וכ"כ בפסקי תשובות (סי' תקלו ס"א) לאסור בזה, אא"כ עלול הרכב להיגבגב אם לא יתקנוהו, או שעיי"ז יהיו לו הוצאות רבות של גרר, או הוצאות עבור הנסיעה לביתו וחזרה לאותו מקום לאחר המועד, דהוי דבר האבד. וראה גם בשש"כ (מהדו"ק סי' כט סמ"ג, ובס"ק קלב). [וע"ע בשבלי הלקט (סי' רכג) בשם ר"י בר"ר יהודה, ובס' האורה לרש"י כ' שמותר לתקן פרסות הסוס בנגרי ברזל שזה כדבר האבד ומותר ע"י "אומן" נכרי לצורך המועד. וכ"ה בסידור רש"י (סי' תרכה) ובאו"ה לרש"י (סי' מה), שמותר לתקן פרסות הסוסים בנגרי ברזל בחוה"מ ע"י גוי לצורך המועד (אם נודמן לו דרך במועד), וכדבר האבד דמי, במקום שנהגו, אבל ליתן כלים לכובס גוי וליתן כלים לגוי אומן לתופרן מתחילה קיבולת הוה ואסירין].

ולדבריהם צריך לחלק בין פרסות הסוסים, דאף שהוא מעשה אומן שרי, כמ"ש התוס' והרא"ש הנ"ל (מו"ק י:), דלדידן שהקרקע קשה ומתקלקל הסוס, מותר לתקן פרסות הסוס. וצ"ל שבדורות הקודמים שהיו מצויים סוסים אצל רבים היו רבים בקיאים בזה, עד שרבים מבעלי הסוסים יודעים לעשות זאת. משא"כ בתיקון רכב במעשה

אומן. גם בס' ברכת יצחק (עמ' קסא) כתב שפשטות דברי הראשונים לאסור לתקן צרכי רכיבה במלאכת אומן, ודלא כמו שאמר להם הגרב"צ אבא שאול דשרי אפי' מעשה אומן. שזה חידוש גדול, שלא התירו מעשה אומן רק באו"מ. וקשה להגדיר תיקון רכב צורך נפשי גדול כמו או"מ, מטעם שקשה לו להיות מוגבל במועד. ע"ש. וכ"כ בשלמי תודה (עמ' תתמה) שאסור לתקן רכב פרטי במלאכת אומן שלא הותר מלאכת אומן לצורך המועד של היחיד.

אולם נראה דכל מה שאסר בחזו"ע לתקן הרכב במעשה אומן, הוא כשאינן לו הפסדים ניכרים בכך, ויכול להשאר בביתו, או לקחת מוניות וכדו', אבל אם יש לו צורך לנסוע בו כדי שלא ייטלטל ברכבים ציבוריים, שהדבר קשה עליו, ואם לא יתקנו יצטרך להוציא סך גדול לשכור רכב, או הוצאות אחרות, וסבל גדול להטלטל עם בני המשפחה במוניות, ויש לו הפסד כספי בדבר, בזה גם הוא יודה דהוי כדבר האבד, וכל שעושה כן לשמחת חג, יהיה רשאי לתקנו בחוה"מ, הואיל והוא לצורך המועד.

וכן העלה להקל בספר אול"צ (ח"ג פרק כד הל' חול המועד ס"ה) שאם הרכב דרוש לו לימי החג להגיע למקום שא"א לו להגיע בלעדי הרכב. וגם עושה לצורך המועד או לטייל ולא בחנם. שמרן וכן הפוסקים כאן לא חילקו בין מעשי הדיוט ומעשי אומן, ושלכן גם לענין תיקון רכב, אם אינו יכול להגיע למקום חפצו ללא הרכב, יכול לתקנו, ואם יכול, אסור לתקנו. ובשו"ת נזר כהן ח"א (סי' לד אות א) ביאר ההיתר בתיקון צרכי רכיבה אף במעשה אומן בטוב טעם, משום שהרגיל לרכב ואינו רגיל לילך ברגליו, אין זה בשבילו צורך המועד בלבד, אלא צורך והנאת הגוף כדין צרכי או"מ, שמתירים במועד אפי' במעשה אומן, כיעו"ש.

ושו"ר בשש"כ (פס"ו סנ"ט) שכתב, שאף שאסור לתקן מכונית בחוה"מ ע"י מכונאי, כיון שיש בזה משום מעשה אומן, מ"מ אם נתקע בדרכו, והוא מתקן את המכונית ע"מ להשתמש בה עוד בחוה"מ לחזור אל ביתו, או לכל נסיעה

ובס' אשרי האיש (ח"ג עמ' נז) כ' שבשביל למנוע הפסד ניכר אפשר להתיר לתקן את הרכב גם במעשה אומן, אבל לצורך טיולים וביקור משפחתי בלבד אסור לתקן במעשה אומן. שאי"ז נחשב צורך המועד. ואפי' אם נצרך לו הרכב לצורך דבר האבד אסור, שלא הותר מעשה אומן רק בדבר האבד עצמו, אם לא ע"י גוי או פועל שאין לו מה יאכל. וכשיותר לתקן את הרכב, מותר ג"כ להזמין גרר שיגררנה למקום התיקון.

ובקובץ לשכנו תדרשו (עמ' רצ), הביאו בשמו, דאף שאסור לתקן רכב בחוה"מ במלאכת אומן לצורך ביקורים, אם יש בזה צורך למנוע הפסד ניכר מותר. ולגבי מעשה אומן ע"י גוי, ראה בנתיבות ההלכה (קובץ לה). אלא דצ"ע מאי גרע מטויל שנחשב צורך המועד קצת ומותר. גם הגרמ"ש שפירא זצ"ל השיב שמותר לתקן רכב במועד, שנחשב כצרכי הגוף, וכמו תיקון צרכי רכיבה. (בנתיבות ההלכה קובץ לה עמ' דש). [וע"ע בשו"ת משנה"ל (חי"א סי' תלו). ובשו"ת ציץ אליעזר (חי"ז סי' נט)].

חשובה אחרת, ולא יצטרך לשכור מכונית אחרת בכדי להגיע למחוז חפצו, מותר.

ואף אם רוצה ליסוע לטיול או ביקור שזה נחשב צורך המועד, יכול לתקן אף במעשה אומן, ואע"פ שעדיף לשכור רכב אחר, מ"מ אין לו חיוב לעשות כן, שזה נחשב צורך הגוף, שאילו ילך ברגל יתעייף, וצורך הגוף דינו כאוכל נפש כמבואר בס' תקמ"ד, ולכן יש להתיר אפי' במעשה אומן. (ע' בס' חוט שני עמ' ריט). אלא שהגרמ"ש קליין דחה, שזה לא נחשב צרכי הגוף, ולא הותר רק מעשה הדיוט, ושכ"ד הגר"ש ואזנר (יו"ט וחווה"מ כהלכתם עמ' פה).

גם בשו"ת אבני ישפה (או"ח סי' קז עמ' רה) העלה שמותר לתקן את הרכב בשביל לטייל בחוה"מ אפי' במעשה אומן. שיש לדמות צרכי רכיבה וטיול לצרכי אוכל נפש. והרגילים לטייל יש להם צער רב בקלקול הרכב. ושכן הסכים הגרי"ש אלישיב להתיר תיקון רכב במעשה אומן, רק שלא יעשה כלי חדש. [אך מה שכתב שם בשמו שאסור לרכוב ברכב לצורך אחר המועד, או סתם ללא צורך, אינו מוכרח].

עוד בדין תיקון רכב בחול המועד במעשה אומן

לצורך המועד רק מעשה הדיוט, ורק שמירת ביתו עשאוהו כצורך אוכל נפש לפי שהוא דבר האבד. והובא בני"מ מו"ק ד. והמ"מ (פ"ח ה"ז) שאסור לבנות אבוס ואיצטבא מעשה אומן. ומזה הוכיחו דס"ל שכל אלו הותרו גם במעשה אומן. ומה שלא התירו לבנות אצטבא מעשה אומן, כיון שאין בזה צורך כ"כ, שדי לו במעשה הדיוט. משא"כ בתיקון רכב שנצרך לזה למנוע טירחא יתירה לנסוע ברכבים צבוריים, או לשלם סך גדול לשכור רכב. אך אין חילוק זה מוכרח, ובפרט די"ל שבזמנם היה דרכם לעשות תיקונים אלו במעשה הדיוט.

ושוב שמעתי, שכן הורה מרן אאמו"ר זיע"א בשיעור במוצ"ש בשנת תשע"ג, להתיר לתקן הרכב גם במעשה אומן. ובטעם הדבר י"ל שצרכים חשובים של הגוף, דומים לצורך או"נ, שמותר אפי' במעשה אומן.

ובס' חוט שני (חול המועד פ"ח ה"א) העיר, שהראשונים לא הזכירו בצרכי רכיבה שרק מעשה הדיוט מותר, וש"מ שכל צורך חשוב שנצרך מאוד לאדם, והוא נהנה מכך, עשאוהו כאוכל נפש להתיר במעשה אומן. ולכן התיר לתקן מכונית אף במעשה אומן לצורך המועד. וכעין שכתב הריטב"א לגבי תכשיטי נשים, שעושה כדרכה בלי שינוי ובטירחא רבה, שזה צורך הגוף וכעין או"נ, וכ"כ המאירי (מו"ק יט). שקישוט הנשים בכלל אוכל נפש ומכשיריו.

ויש שדייקו כן ממה שבש"ע (סי' תקלו ס"ב) לא חילק בהיתר סריקת הסוס וכו', בין מעשה הדיוט לבין מעשה אומן, וכן לא חילק בנטילת הציפורניים ובתיקון הברזלים והאוכף והרסן, ומשא"כ באבוס ואיצטבא (שהוזכרו יחד בגמרא) כתב להלן (בסי' תקמ) עפ"ד הרמב"ן שכתב שלא התירו

- ד. מותר לתקן רכב בחול המועד כדי שאחרי חול המועד יוכל להשגיח על המקוואות. (ד)
- ה. מותר להחליף בחול המועד גלגלי המכונית, כדי שיוכל לנסוע ממקום למקום. (ה)
- ו. מעלית או תאורה שבחדר מדרגות של בניין שהתקלקלו בחול המועד, אם יש בדבר צד של סכנה או בריאות, כגון שהילדים או הזקנים עלולים ליפול שם בלא אור, או שיש שם אשה בהריון או זקן או חולה שנצרכים למעלית, מותר לתקן את התקלה במלאכת אומן, וכשאינן שם בעיה מיוחדת כזו, אם גרים בבניין עשר משפחות יש אומרים שנחשבים כצרכי רבים שמותר בחול המועד, בפרט שיש בזה הנאה לגוף במועד. ולצורך יחיד מותר לתקן את התקלה רק במלאכת הדיוט. (ו)

בגדר מעשה אומן ומעשה הדיוט

שום דבר של מעשה אומן, אע"פ שיש כאן יצירה אומנותית.

ד' ע' בחזו"ע יו"ט (עמ' רא) שהיקל לבנות מקוה טהרה בחוה"מ בעיר שאין בה מקוה, אפי' ע"י ישראל. דזה בכלל צרכי רבים. וגם אפרושי מאיסורא, ואף שאינו לצורך החג עצמו, הנה אם לא יתקנו את המקוואות, עלולות נשים לטבול במקווה שאינו כשר מיד לאחר החג, ואין לך דבר האבד גדול מזה.

ח' דלא גרע ממ"ש בש"ע (סי' תקלו), שמותר לתקן צרכי רכיבה ולעשות מלאכות גמורות בשביל זה. וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' קסו אות ב). אמנם לתקן גלגל רזברה נראה לאסור, שזה טירחא שאינה צריכה בחוה"מ. והביאו בשמו (קובץ מבית לוי ח"א עמ' מ) ששוב צידד להקל גם בזה, במקום שהחוק מחייב שאסור לנסוע בלי גלגל רזברה.

ו' ע' בספר חוה"מ כהלכתו, (הערה מא) בשם הגרשז"א, ובספר פסקי תשובות (סי' תקמד). והיינו דוקא במעלית של בנין מגורים פרטי, לאפוקי מעלית של בית חולים וכדו' דשרי לתקן מיד בכל ענין, דיש בזה גם משום פיקוח נפש, שע"י זה מעלים את החולים לחדרי הטיפול הנצרכים להם. ובקובץ מבית לוי (חוה"מ סי"ח) כתב בשם הגר"ש וואזנר, שמותר לתקן מעלית בבנין מגורים רק במעשה הדיוט, ובשעה"י ישאל שאלת חכם. ובאופן שיש שם זקן או חולה וכדו', דיש בזה ספק סכנה יש להקל.

ובגדר מעשה אומן, הנה דבר שנדרש עבורו חכמה מסויימת שאין ידועה לסתם אדם, י"א שאע"פ שאין נצרך לזה אימון ידים, וגם עושה אותו ללא כלי אומנות, נחשב מעשה אומן (הגרי"ש אלישיב). אך הגר"צ אבא שאול השיב להקל בזה (פתחי מועד עמ' מג).

והגרשז"א (שש"כ פס"ו הערה רכו. ובס' שלחן שלמה יו"ט ח"ב עמ' קמד) נסתפק, כאשר האומנות היא רק להבין את מקום הקלקול, אבל לאחר שהאומן אומר לו, יכול גם הדיוט לתקנו, האם מותר לעשותו בחוה"מ, או נחשב למעשה אומן ואסור. ע"כ. ומסתבר להקל בזה, כיון שהתיקון עצמו אינו נצרך למעשה אומן, ושואל את האומן רק בשביל לדעת מהות הקלקול.

וי"א שכל דבר שאין נצרך לו אומן מיוחד, אלא אם מסבירים לאדם מה לעשות, ויכול לעשות זאת מבלי אימון, נחשב מעשה הדיוט, וכגון חיבור חוטמים לשקע חשמלי, שנחשב מעשה הדיוט (חוט שני חוה"מ עמ' קצה). ויש דס"ל להחמיר במלאכה שצריך זמן מסויים ללמדה כדי שיוכל לעשותה, ואע"פ שבפעולה עצמה א"צ אומנות (ראה בשש"כ שם הערה רכו בשם הגרשז"א).

ולגבי צילום במכונת צילום ושליחת פקס וכדו' אם נחשב מעשה אומן, ראה בס' חוט שני (עמ' קצב) דס"ל שנחשב מעשה אומן. ומאידך בס' מעדני שלמה (עמ' מד) כתב בשם הגרשז"א אויערבך שנחשב מעשה הדיוט, כיון שהוא עצמו לא יצר

ז. צרכי רבים שאין בהם צורך המועד אסור לעשותם על ידי מעשה אומן, ודוקא צרכי רבים הצריכים לגוף האדם במועד הותר לעשותם בחול המועד, אבל צרכי מצוה אסור לעשותם אלא על ידי אומן עני שאין לו מה לאכול בחג. ולכן אסור לעשות מלבושים לילד הנימול בחול המועד. וכן אין לסייד את בית הכנסת, ולא לצבוע את התיבה של בית הכנסת בחול המועד (וע"ע בס' פרי האדמה ח"ג דף יז:). ז

שמותר להשחיו הסכין בחוה"מ אף דהוי מלאכת אומן, מ"מ רצוי שיחברו החוטמים בצורה פשוטה, שלא ייראה כמעשה אומן, וכן את הדבק על מקום החיבור, ידביקו בעקמימות. (ארח"ר ח"ב חוה"מ י"ג).

ומעשה היה בחוט חשמל של תאורת הסוכה, שהוצרכו להחליפו, מחמת שהיה האור קלוש, והורה בעל הקהלות יעקב שאף שמותר להחליף את החוט אפי' במלאכת אומן, דתאורה היא בכלל צורך או"נ כמבואר בר"ן בביצה, וכמו

עוד בדיני צרכי רבים וצרכי מצוה בחול המועד

בברייתא משמע נמי דמשום חיי נפש התירו כן, ששנינו יוצאין לתקן את הדרכים וכו', ומנין שאם לא יצאו ולא עשו כל דמים שנשפכו מעה"כ כאילו שפכו וכו' (שם טו.), אבל לתקן העיר וחומותיה אף שהן צרכי רבים, כל שאין בו משום חשש נפשות אינו מותר, וכעין ששנינו בתוספתא (פ"א ה"ד) מי שהיה כתלו גוהה לרה"ר סותרו ובונה אותו משום סכנת נפשות, חומת העיר שנפרצה גודרין אותה, גדרה ונפרצה, אין גודרין אותה. ואם היתה סמוכה לספר, סותר אותה ובונה כדרכו, ולפיכך מסתבר לי שאין בונין ביהכ"נ ואפי' של רבים, ואע"פ ששנינו עושין כל צרכי רבים, היינו כגון אלו חפירות ובורות. ובירושלמי (שם) אמרו אלו הן צרכי רבים, דיני ממונות דיני נפשות דיני מכות ערכין וחרמין והקדשות, ומשקין את הסוטה, ועורפין את העגלה, ושורפין את הפרה, ורוצעין עבד עברי, ומטהרין את המצורע, ופורקין מנעל מעל האימום, אבל אין מחזירין אותו, ובכל אלו אין דבר שצריך למלאכת אומן, ומה שמנו בהדי הנך טובא שאין בהם צרכי רבים, כבר פי' הרשב"ד למה שנאום כאן. ע"כ. נהיריטב"א (פ"ק דעירובין) ג"כ העיר, דמה צורך רבים יש בהשקאת סוטה וטהרת מצורע ורציעת עבד, ותי' דדרך אגב נקטו כן. אמנם הרמב"ם (יו"ט פ"ז הי"א) אין לומר כן, שהרי סיים שכל אלו צרכי רבים הן. ועי' במרכבת המשנה. וע"ע. ולענין השקאת סוטה י"ל דנקרא צורך רבים, דרבים

(ז) סי' תקמד ס"ב וסי' תקמה ס"ב. ומ"ש בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' שז), שיש מי שמתיר בזה, הוא תמוה. וכן הקשה בספר חגי יהודה (דף מב.). וע"ע.

ומה שכתבנו שאסור לעשות מלבושים לילד הנימול וכו' כ"כ בשו"ת הריב"ש (סי' רכו). ומ"מ נראה דמעשה הדיוט לצורך מצוה שרי. עמ"ש בשו"ת תורת רפאל (סי' צד).

וזת"ד הרשב"א ח"ד (סי' שכו). והובא ברמ"א סי' תקמד ס"א), ועוד אני מסתפק אם התירו צרכי רבים במועד במלאכת אומן יותר מצרכי יחיד, אלא בדברים הצריכין לגוף, כחפירת בורות שיחין ומערות, וכי"ב כהסרת הקוצים מן הדרכים ותיקון הרחובות, שבכל אלה יש בהם צורך לרבים לחיותן ולשמור מהנוקין, שא"א לרבים להתבונן בדרכים (ב"ק כז:), ואפי' בשבת התירו (שבת מב.). לטלטל הקוץ כדי שלא יזוקו הרבים. וכן תיקון המרחצאות דשרי בירושלמי (שם), ומשמע התם דאפי' כיונו מלאכתך במועד, שאף המרחצאות יש בהן חיי נפש משום רחיצת הגוף דלא ליתי שיחנא וכיבי (נדריים פ"א). ומיהו לא שנו אלא בצריכי להו רבים, אבל לצורך יחיד לא, משום דאפשר ליה למחיה שלא במרחץ, א"נ לא צריך ליה, או אזיל לדוכתא אחרינא, אבל רבים א"א, ואי האי לא צריך האי צריך, וה"ה לקלקולי המים ולתקוני הדרכים שאפשר ליחיד להתבונן בדרכים. ואף

ח. וכל שכן שמותר לשפץ החדרים של "תלמודי תורה", ולעשות ספסלים לתינוקות של בית רבן, כדי שיהיו מוכנים מיד לאחר החג, כדי שלא יתבטלו מלימוד התורה. ומותר לפועלים העוסקים בזה לקבל שכרם כראוי. (ח)

ט. בית תלמוד תורה שאי אפשר לצבוע אותו במשך השנה מחמת הלימודים שם, יש להתיר לצבוע בימי חול המועד, אך הצביעה תיעשה על ידי נכרים. (ט)

י. יש נוהגים לסייד מעט את הבית במקומות של לכלוך או קילוף, בחול המועד לכבוד יום טוב האחרון כדי לצחצחו בליבון, הגם שסיידו אותו מערב יום טוב, כשהוא מעשה הדיוט, ודבר שאין בו טורח כלל. (י)

יא. מותר לעשות ספסלים בבית הכנסת בחול המועד, כדי שלא יבואו לידי מחלוקת. והיינו בית כנסת קיים שיש צורך להוסיף בו ספסלים, אבל בביכ"נ חדש אין להקל בזה אם יש להם מקום אחר להתפלל בו. (יא)

הכלאים, והטעם מפורש שם בגמ' (ו). דמוזלי גבן שכר פעולה, ודייקינן מינה דיהבינן להו שכר מתרומת הלשכה דאי מדידהו מאי נפק"ל מינייהו. והקשו התוס', למ"ד שכר פעולה שאין לו מה יאכל אסור, איך שוכרין פועלים, ותי' דשמא י"ל דהני דמצות התירו. ואע"ג דקי"ל ששכר פעולה שאין לו מה יאכל מותר. וכתב מרן הב"י (סי' תקמד) שמזה יש ללמוד, דהיכא דהוי לצורך מצוה אע"פ שיש לפוע"מ יאכל מותר.

באים לראות ההשקאה, וכל הנשים חייבות לראותה (סוטה ח:), וטהרת מצורע כדי שלא יטמא טהרות, אך רציעת עבד, צ"ע. שו"ת שבט הלוי (ז, עד).]

ומה שכתבנו שלא לסייד את ביהכנ"ס היינו דווקא במלאכת אומן, אך היכא שרוצה לסיידו מעט לתקן במעשה הדיוט לכבוד המועד שרי, וכן ה"ה גם בבית פרטי וכתבנו בזה לקמן בסעי' י.

(ח) חזו"ע יו"ט, משו"ת לב חיים (ח"ב סי' קנח). והנה תנן (מו"ק ב.) במועד יוצאין על

תלמוד תורה שאי אפשר לצבוע אותו במשך השנה

בסי' תקל"ז ס"א. ויעשו כן ע"י גוי, וכמבואר במג"א (סי' תקמ"ג סק"א) שהקילו לצורך מצוה ע"י נכרים, וכ"כ כיו"ב בשו"ת לב חיים ח"ב (סי' קנ"ח) והובא בשד"ח (אסיפת דינים מערכת חול המועד אות ב.). וראה גם בכה"ח בסי' תקמ"ד אות י'.

(י) כ"כ מהר"א בן טובו בס' פקודת אלעזר (סי' תקלד).

(ט) ברמ"א בסי' תקמ"ד סעיף א' מבואר, שאף שצרכי רבים מותר לעשות בחוה"מ, היינו דוקא צרכי רבים כאלו שהם צריכים לגוף האדם, אבל שאר צרכי רבים, כגון בנין ביהכ"נ, אסור לעשות במועד. והוא מהב"י בשם תשו' הרשב"א. ומ"מ היכא שא"א לצבוע בזמן הלימודים מחמת שיתבטלו מלימודם, הוי כעין דבר האבד שמותר בחוה"מ, כמבואר בש"ע

עשיית ותיקון ספסלים בבית הכנסת

בעה"ק ירושלים בפני הגאון רבי ישראל בנימין, מפני האורחים שלא היה להם מקום לישב. וכ"כ מהר"י בואינו. ע"כ. וכ"כ במחז"ב (סי' תקמד סק"א). [והובא גם בשע"ת (סי' תקמד) שמותר לנגר לעשות ספסלים בשביל ביהכ"נ בחוה"מ, וכן מותר לו לתקן

(יא) ע' רשב"א (ח"ד סי' שכו), וכ"כ בספר מזבח אדמה (סי' תקמד), וז"ל: לעשות ספסלים בביהכ"נ בחוה"מ, כדי שלא יבואו לידי מחלוקת, צרכי רבים הם, ומותר לעשותם, שהרי נצרכים הם לגוף האדם לישב עליהם, וכן עשו מעשה

- יב.** דוור [מחלק המכתבים] מותר לו להמשיך לעבוד בחול המועד ללא כל פקפוק. שעבודה זו נחשבת כצרכי רבים. ומותר לחתום לדוור על דואר רשום. (יב)
- יג.** משרדי העירייה והממשלה [שעושים צרכי רבים], מותרים לעבוד בחול המועד. (יג)

סימן תקמה - כתיבה בחול המועד

א. אסור לכתוב [בכתיבה אשורית] בחול המועד, ואפילו להגיה אות אחת בספר תורה אסור, שכיון שאפשר להם לקרות בספר תורה אחר, הוא מלאכה שאינה לצורך המועד. במה דברים אמורים שחסר בספר תורה או תיבה, אבל אם יש דיבוק באותיות שפוסל הספר תורה באופן שאפשר לתקנו על ידי גרידת הדיבוק והפרדת האותיות זו מזו, מותר לתקנו בחול המועד, שאין זה מעשה אומן. וכן אות שנמחקה ונטשטשה, ורשומה ניכר, מותר להעביר עליה קולמוס להכשיר את האות, כי אין זה מעשה אומן, ואם אין להם ספר תורה אחר מותר לתקנו בחול המועד, אפילו בכתיבת תיבה או יותר, שחשוב כדבר האבד. [ובכל זה מותר לתקן דיו וקולמוס לצורך הכתיבה]. (א)

שהרבה פעמים יש בקבלת מכתבים משום שמחה וחדות הנפש. [ומותר לחתום לדוור על דואר רשום, שאפשר שהוא צורך המועד (הגר"ג קרליץ. בנתיבות ההלכה לה עמ' רסו). ודלא כמו שהחמיר בזה הגר"ע אויערבך שיחתום ביד שמאל (שם עמ' רצב)]. ובפרט שבעצם חלוקת המכתבים אינו עושה שום מלאכה, ובפרט אם הם מכתבים של שאלת שלום שמרן הש"ע (בס" תקמה) התיר לכתבם.

(יג) כ"כ בס' שלחן שלמה (יו"ט ח"ב עמ' קפו), מטעם צרכי רבים.

ספסלים שבורים, אם יש חשש שיבואו לידי מחלוקת באין מספיק ספסלים לתפילת החג. ובספר ש"כ (פס"ה הערה כ"ו) הקשה, למה צריכים האי טעמא דמחלוקת, די"ל דהוי צרכי רבים לצורך גופם, לשבת עליהם, דשרינן לעשות בכל ענין. ותי' הגרש"ז אויערבך דמיירי באופן דאפשר להסתדר ולהתפלל בזה אחר זה, ואפי" הכי שרי מפני השלום].

(יב) ילקו"י מועדים (עמ' תקיב) מתשו' כ"י למרן אאמ"ר [והובאה בזה פסיקת אאמ"ר זיע"א בספר שער שמעון אחד ח"א עמ' רא]. וע"ש,

דין איסור כתיבה בחול המועד

את הכתיבה לגמרי שמא ימשך. והנה כתבו הטור והש"ע (סעיף א), שאסור לכתוב בחוה"מ, ואפי' להגיה אות אחת בספר אסור. ויש להסתפק האם איסור הגהה אפי' אות אחת נאמר דוקא בהגהה חשובה כמו בס"ת וכדו', שיש חשיבות לכתובה עצמה, [וכן יש חשיבות לתוצאה, שמכשיר את הס"ת], אבל בהגהת כתבים, אין חשש זה. או דילמא זהו הכלל שאסרו חכמים, שאסרו לכתוב אפי' אות אחת ואפי' להגיה אות אחת, ולא חילקו כלל בין מעט להרבה. ויש בכ"ז כמה נפ"מ לדינא, כגון כסימונים וציורים של מה בכך. וזה תלוי ג"כ בחקירה שכתבנו בריש הל' חוה"מ, אם איסורי

(א) הנה איסור כתיבה במועד מבואר במשנה (מו"ק יח:). וכתבו הרמב"ם (פ"ז הי"ג) והסמ"ג (לאוין עה) והארחות חיים (חול המועד אות ז) מפני שזו מלאכה שאינה לצורך המועד. ובת' הגאונים (קורנל סי' צח), שהכתיבה אסורה במועד מגזירת חכמים, ואם עברו ועשו מה שעשו עשוי, (א.ה. שמא ר"ל, שאין בזה משום מעשה שבת שאסורים בהנאה. וכן העלנו לדינא לעיל בס' תקמג), אלא שצריכין הקהל לשמתו ויחרימו על כך מי שעובר בזה ומבטל גזירת חכמים.

ויש לעיין בעיקר האיסור של כתיבה במועד, אם הוא מצד מלאכה, או שחכמים גזרו לאסור

במלאכת חוה"מ, מהלכה זו, שאסור להגיה אפי' אות אחת (פתח"מ ע"מ ס), וזה אינו, דשאני הכא שכך פירשו חכמים להדיא, שאסור אפי' אות אחת. [וע"ע בזה בס' עמק ברכה פרומיינצ'יק (הל' חוה"מ), דמלאכת כתיבה וקצירה וכדו' שאני כיון שעיקר המלאכה יש בה טירחא].

ומרן הב"י הביא מהרוקח (סוף סי' שז) שאם אין לו ספרים מותר לכתוב. והובא להלכה ברמ"א.

ובתרוה"ד (סי' פה) מבואר שגם לצורך רבים אין להגיה ס"ת, אם לא שהוא לצורך המועד. והובא בב"י. ועוד הביא מהכלבו (סי' ס), שמותר להגיה ולכתוב ספרים בחנם, שמא לאחר יו"ט לא יהיה לו פנאי ע"ז. ע"כ. וכתב, נראה לי דבכותב או מגיה לצורך רבים קאמר, ושרי ליה מדין צרכי רבים, דאפי' במכוין לעשותן במועד שרי. אלא דהתם לא התירו שלא לצורך המועד רק בדבר שאינו מעשה אומן. ע"כ. ויש להסתפק אם כוונתו לחלוק על דברי הכלבו. אמנם לפי המבואר בהמשך דברי הב"י, שכתב שלנו אינו נחשב מעשה אומן, א"כ כוונת מרן הב"י שיש להתיר רק בכתב שלנו, ולא בכתיבה מיוחדת. גם הרמ"א כתב בהגה, שמנהגם להקל בזה בכתב שלנו שאינו מעשה אומן.

חוה"מ עיקרם הוא כמו מלאכת יו"ט, שכל מלאכה אסורה, זולת מה שהתירו, או שבחוה"מ לא נאסר רק מלאכות שיש בהם טורח וחשיבות.

ולכאור' פשט לשון הטור והש"ע באיסור הגהת אות אחת, משמע דקאי על כל הספרים וכל הכתבים, שהתחילו את הסי' באיסור של כתיבה והגה, ואפי' אות אחת, ולא הזכירו כלל ס"ת או תפילין ומזוזות. [וע"ע בש"ע סעי' ב, שכתב, שבספרי מקרא וגמ' שצריך לקרות במועד, מותר להגיה במועד משום דהוה דבר האבד].

אמנם בשו"ת יבי"א (ח"ח אור"ח סי' מח, והובא להלן), העלה במישור להתיר בזה, ושעיקר דין זה נאמר בהגהת ס"ת שצריכה אימון גדול לכתוב בכתיבה אשורית הדומה לכתיבת הספר עצמו. (ע"ש היטב בנידונו עוד טעמים). וכן בחזו"ע כאן סידר דברי הטור וש"ע בכתיבה והגהת אות אחת, בדין ס"ת. ודו"ק. וזה דלא כמ"ש בפשיטות בביאה"ל (ר"ס תקמ"ה) שאף שהמשנה שאסרה להגיה אות אחת, מיירי בס"ת, מ"מ המחבר כלל בזה גם ספרים אחרים כמו ספרי גמ'. ובחזו"ע כאן (ע"מ רב) בריש הסעיף הוסיף במוסגר: אסור לכתוב [בכתיבה אשורית] בחוה"מ. וע"ע במקורות להלן אות ז, ואות יג. וצל"ע עוד בזה.

ויש מי שכתב להוכיח לאסור בחצי שיעור

תיקון דבקי אותיות בס"ת, והגהת והכנת ס"ת לקריאה בחוה"מ

וזת"ד השיירי כנה"ג שם: נשאלתי על ס"ת שעתידי לינתן בז' של פסח ויש בו דיבוקים, אם יכולים לתקנו בחוה"מ, ולכאור' הרי אסור להגיה אפי' אות אחת, אלא שהרא"ה כתב שמותר להגיה בס"ת לצורך עצמו לשם מצוה, וה"ה חלק עליו. וגם בש"ע לא התיר לכתוב וכ"ש להגיה, אלא כשאין ס"ת אחר לקרות בו, משא"כ בנ"ד שיש ספרים אחרים. אך נתיישבתי בדבר, דמה ששינינו ואפי' להגיה אות אחת אסור, הכונה להגיה אות אחת שחסר בספר, אבל דיבוק שרי. [מדל"ק ואסור להגיהו ואפי' אות אחת]. וכן בדין, שהרי לא אסרו הפוסקים רק כתב אשורית דמעשה אומן הוא, אבל

וס"ת שיש בו דיבוק אותיות באופן שפוסל הס"ת, מותר לתקנו, וכן אות של ס"ת שנמחקה או נטשטשה ורישומה ניכר, מותר להעביר עליה קולמוס להכשירה. כמבואר בשיורי כנה"ג (א"ה סי' תקמ"ה, הגב"י אות ד), וא"ר (שם סק"ד), ובפמ"ג. ובמשנ"ב. ועוד. וכ"כ בשו"ת שביתת יו"ט (דף קכב:), ושכן מוכח ברדב"ז (ח"א סי' שנו). [וע"ע להחיד"א בשו"ת יוסף אומן (סי' פא)]. וכ"כ בשואל ונשאל (ח"ה סי' פד). ודלא כמ"ש מהרי"א ממודינא בשו"ת זקני יהודה (סי' קיב) לאסור בפשיטות גם בהפרדת דיבוק שבין אות לחבירתה. ע"ש. והעיקר כדברי האחרונים הנ"ל.

ב. מותר למסור בחול המועד הודעות באיתורית בפרט כשיש צורך בהם, והוא הדין שמותר להשתמש במחשב, וכן מותר להשתמש בטלפון, אפילו במכשיר שמופיעים המספרים על המסך בזמן החיוג, [ואם יש לו גם מכשיר רגיל שלא מופיעים בו מספרים י"א שעדיף להשתמש במכשיר רגיל]. ומותר לכתוב בחול המועד על עוגה ברכת מזל טוב וכדומה. וכן מותר לכתוב בגיר על גבי לוח, שעומד להימחק. וכן מותר לכתוב ע"ג האידים שעל החלון, וילדים המציירים וצובעים בחול המועד אין בזה שום איסור. בשביל ליהנות אין בזה שום איסור, שהוא מעשה הדיוט לצורך המועד. (אבל נער שמצייר ציור מדוייק נחשב מעשה אומן ואין להקל). ובתי ספר הפתוחים בחול המועד כדי שלא יבלו הילדים כל ימי המועד בענייני בטלה וקלות ראש, וגם כדי שילמדו אודות הרגל, דבר טוב הוא, ומותר להם לכתוב כדי שיבינו מה שלומדים וגם כדי שלא ישכחו, שנחשב כדבר האבד. וכן מותר לתת לילדים להרכיב בחול המועד פאזל, שכאשר נשלם מתקבלים תיבות מסויימות. ב)

וצ"ע. ועוד שאלו, שהס"ת היה חסר תפירה בעמודים אם יכולין לתפרו בחוה"מ. והשבת, שיבקשו מי שאין לו מה יאכל ויתפרהו. ע"כ. [ומ"ש לגבי תפירת יריעות, כן הביא גם במשנ"ב סוף סק"ב. אך צ"ע מ"ש הרמ"א בהגה ס"ג על פי התוס' שהובא בב"י, שעשיית התפילין שרי, שלא אסרו רק הכתיבה. אמנם התוס' שם כתבו כן בדרך אפשר. וצ"ע].

כתב שלנו מעשה הדיוט הוא שרי, וגרירת דיבוק לא גרע מכתובה שלנו. ולכן אפי' חסר אות אחת שלימה ורישומה ניכר, מותר להעביר הקולמוס עליה, דאין זה מעשה אומן. וראיה מעדים שאינם יודעים לחתום מקרעין להם נייר חלק. ויש להסתפק לפ"ז אם חסר אות שאין רישומה ניכר, אם מותר לקרוע להם נייר חלק ולכתוב עליו.

אם אין ס"ת אחר מותר לתקנו בחוה"מ אף בכתיבה יותר מתיבה

משום צורך המועד, וכמ"ש בסוף הסעיף, אמאי לגבי ספרי מקרא וגמרא נקט מטעם דבר האבד. וע' בביאה"ל (ס"ב ד"ה דצורך). אכן לשון מן בזה הוא מהארחות חיים (חול המועד אות ז) שהובא בב"י, שלצורך המועד מגיחין ספר תורה, וספרי מקרא ותלמוד, שאין לך דבר האבד גדול מזה].

וכתבו האחרונים (מגן אברהם, מור וקציעה ס"ו תקמה) שבכ"ז מותר לתקן דיו וקולמוס לצורך הכתיבה.

ומה שכתבנו שאם אין להם ס"ת אחר מותר לתקנו בחוה"מ אפי' בכתיבת תיבה או יותר, שחשוב כדבר האבד, הנה ז"ל מרן בש"ע (סי' תקמה ס"ב) וז"ל: אם אין להם ס"ת כשר לקרות בו בצבור, מותר להגיה אותו בחוה"מ כדי לקרות בו בצבור. ואם אין להם ס"ת כלל, אם אפשר לכתוב כל הס"ת ע"י סופרים רבים, יכתבוהו, שצורך המועד הוא לקרות בתורה בצבור במועד. ע"כ. וקצת יש להעיר בלשון מרן הש"ע, דכיון דאתינן עלה

מותר למסור בחול המועד הודעות באיתורית ובטלפון

עמ' קצד) שנראה שיש מקום להקל אם הוא בכלל שמחת יו"ט (באינו מעשה אומן), שאין זו כתיבה גמורה לענין חוה"מ. וכן עיקר. וכן השיב הגאון משנה הלכות שאין זה נחשב כתב. (בנתיבות ההלכה לה עמ' רסז). ודלא כמ"ש בשם הגרי"ש אלישיב

ב) ואף שמופיע כתב על המסך אין זה נחשב ככתיבה. (מבכשי תורה ס' זכרון ח"ב בשם הגרי"ש אלישיב. בנתיבות ההלכה ל"ה עמ' רנג). ולגבי כתיבת אותיות על עוגה כמו מזל טוב, או ברוכים הבאים, כתב הגרשז"א (שלחן שלמה

ג. נראה, שבחג הסוכות שצריכים להכין שלשה ספרי תורה לקרות בהם בשמחת תורה כמנהגינו, וספר תורה אחד מהם טעון תיקון לכתוב בו תיבה שהושמטה בטעות מהספר תורה, או כמה תיבות שהושמטו מהספר תורה, או שנפלה בו טעות אחרת, מותר לתקנו על ידי סופר אומן, ולא יגרמו טורח צבור על ידי שיגללו בשמחת תורה את הספר השני למקום שצריכים לקרות במקום ספר תורה שלישי, כיון שהוא צורך המועד. ובמקום שאין ספר תורה מותר להגיה אפילו תגין ואותיות שאינם מעכבין בדיעבד בספר תורה. ג.

מדקדקים לכתוב יפה והוה כמעשה הדיוט. ע"כ. ובשם הגר"מ פיינשטיין (מבקשי תורה חול המועד ע"מ תס"ה ד) כתבו לאסור לכתוב כתיבה מרובה ע"ג הלוח, כמו שמצוי בכיתות לימוד. ולא התיר הרמ"א רק כשכותב כתיבה מועטת לזכרון בעלמא שאין בה שום טירחא, ואינה אסורה במועד אלא משום לא פלוג, כיון שכתובה בעצמותה היא מלאכה של טירחא, ולכן התירו כשאינה מתקיימת, אבל כתיבה גמורה שיש בה טירחא אסורה אפי' בלוחות של שעוה. ע"כ. וי"ל.

וילדים המציירים וצובעים בחוה"מ אין בזה שום איסור. וכ"כ בחוה"מ כהלכתו (פ"ו סעיף פד). ודלא כמ"ש בשם הגר"ש אלישיב שאין לתת לילדים קטנים לצייר בחוה"מ (מבקשי תורה חוה"מ ע"מ תשנב). וכן החמירו בזה הגר"נ קרליץ (שער המועדים פ"ט הערה עה) והגר"ח קנייבסקי (יו"ט וחוה"מ כהלכתם ע"מ ק), מטעם שאין זה נחשב צורך המועד, או משום שצריך לחנכם לאיסור כתיבה בחוה"מ. אמנם להלכה יש להתיר. וכן הביאו בשם הגר"מ פיינשטיין שמותר לתת לילדים לכתוב בחוה"מ אם ע"י כך ישארו בבית ולא ילכו להסתובב במקומות האסורים. (חוה"מ ע"מ רכ).

וב"כ בס' אבני ישפה (א"ח סי' נא), שאין בזה שום מלאכה, ולכן אפשר לתת להם לגזור ולהדביק.

ובתי ספר הפתוחים בחוה"מ ע"פ גזרת השלטונות, מותר להם לכתוב בחוה"מ. [מבקשי תורה חוה"מ ע"מ תסה].

ג. חזו"ע (יו"ט הלכות חול המועד), ושכ"כ בשו"ת באר משה (ח"ו סי' לה), ובכנה"ח (סי' תקמה אות טו). [ילקו"י מועדים ע"מ תקכ]. ודלא כמ"ש בשם

לאסור בזה שזה נחשב ככתב המתקיים, כיון שמצד עצמו אינו נמחק (שם ע"מ רנב).

ומטע"ז דהוי כתב שאינו מתקיים, התירו לכתוב בחוה"מ ע"ג אידים המצטברים בחלון בימי הקור, וכן כתיבה ע"י שעווה אף שאינו לצורך המועד, שהרי מרן בב"י (בס"י תקמה, והביאו ג"כ הרמ"א שם בסעי' ז) כתב בשם האורחות חיים, שבלוחות של שעווה מותר לכתוב, לפי שאינו כתב המתקיים, וה"ה באידים ע"ג החלון שאחר זמן מה לא נשאר רישומו כלל, וע"ע בשש"כ (פרק סו סעי' נה).

וכן מותר לתת לילדים להרכיב בחוה"מ פאזל, שכאשר נשלם מתקבלים תיבות מסויימות, דלא הוי ככותב כיון שהפאזל עשוי לפירוק בכל זמן שירצה. וכ"כ בשו"ת שבט הקהתי (ח"א סי' קסח), ובפרט אם ע"י המשחק ישארו בבית ולא ילכו לרעות בשדות זרים. וכן מותר לכוון שעון דיגיטלי בחוה"מ ע"פ מה שכתבנו לקמן שכתובה במסך המחשב לא חשיב ככותב, וכן הכא שהכתב אינו מתקיים שהשעה תמיד מתחלפת, ובפרט שיש בזה צורך מצוה, וכ"כ בשו"ת שרגא המאיר ח"ז (סי' צ).

ולגבי כתיבה בגיר ע"ג לוח, מובא בשם הגר"ש אלישיב שנחשב לכתב של קיימא (בנתיבות ההלכה ל"ה ע"מ רנב). אך הגר"שז אויערבך (שלחן שלמה יו"ט ח"ב ע"מ קצג) כתב, שכמ"ש הרמ"א להתיר כתיבה בלוחות של שעווה (וזה עפ"י מרן בב"י בשם הארחות חיים, שבלוחות של שעווה מותר לכתוב לדברי הכל לפי שאינה נקראת כתיבה. והרמ"א פי' הטעם כיון שאינו מתקיים), כך יש להתיר בכתיבה בגיר ע"ג לוח, כיון שהכתב עומד להמחק, וגם נמחק בנקל, וגם אין

ד. ספר תורה שגמרו הסופר קודם החג, ורשם התיבות "לעיני כל ישראל" סביב האותיות, והניח חלק באמצעיתם, מותר לגמור הספר בחול המועד. (ד)

ה. מחיקת אות יתירה בסוף התיבה שבספר תורה, אינה חשובה מעשה אומן, ומותר לעשותה בחול המועד. והיינו דוקא באות יתירה שבראש או בסוף המילה, אך אות יתרה שבאמצע המילה אסור לתקנה בחול המועד. (ה)

ואותיות שאינם מעכבין בדיעבד בס"ת. אמנם מגילת שיר השירים אסור לתקן בחוה"מ אפי' במקום שנחסרו רוב אותיותיה נכ"ד הגר"מ פיינשטיין, הובא בקובץ בנתיבות ההלכה (ל"ה, עמ' רלט). וכ"כ בשו"ת אג"מ ח"ה (סי' לו), אולם בספר זה השלחן כתב, שמותר לתקן מגילת שה"ש בחוה"מ, כדי שיהיה אפשר לקרוא בה בשבת חוה"מ. וכ"כ בספר חוה"מ כהלכתו (פ"ו הע' טב) ושכ"כ להקל הגר"ח מוואלז'ין.

הגר"ח קנייבסקי לאסור בזה (יו"ט וחוה"מ כהלכתם עמ' צט).

ועי' בבאה"ל (סעי' ב) שהתיר כיו"ב בכי"נ ורגילים להתפלל גם בעזרה באותו מתחם, והס"ת שיש ברשותם נפסל, שאין מצריכים אותם להביא ס"ת כשר מביהכ"נ אלא יכולים לתקן את הס"ת שיש ברשותם בחוה"מ, וכ"ש לנ"ד. וי"א שבמקום שאין ס"ת, מותר להגיה אפי' תגין

ס"ת שהסופר רשם התיבות "לעיני כל ישראל" סביב האותיות

סי' יח). וע' בעצם הדבר בשואל ומשיב (קמא ח"ג סי' קב). ובתשובתו להרב שאלת יעקב (ס"ט ז). ובתשובת הרה"מ"ח שם. ובהערות שבהסכמת המהרש"ם בראש הספר שאלת יעקב. וע"ע בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' צו אות ג) שהתיר במקום צורך. ע"ש. וראה בשו"ת פני מבין (חאו"ח סי' רמב). [שם. חזו"ע עמ' רג].

(ד) כ"כ מהר"י שמלעקיס בשו"ת בית יצחק (חיו"ד ח"ב בקו"א סי' ט). ודלא כהגאון ממונקאטש בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ג סי' ב) שחולק עליו. שאין דבריו מוכרחים. וכן פסקו בשו"ת יד יוסף שטראזברג (בחו"ח סי' כד). ובשו"ת משיב הלכה (ח"ב סי' ס). וע"ע בשו"ת שערי דעה (ח"ב סי' עב). ובשו"ת מי יהודה (חאו"ח

מותר למחוק אות יתירה בסוף התיבה שבספר תורה

ומה שכתבנו לחלק אם האות היתרה בראש או בסוף המילה וכו', כ"כ מרן אאמו"ר זצוק"ל בקול סיני (ניסן תשכ"ג), שדוקא באות יתרה בסוף המילה ל"ח מעשה אומן, משא"כ באמצע המילה הרי לאחר שמוחק האות המיותרת, צריך לעכות את האותיות האחרות שלא יהיה רווח באמצע המילה והוא מעשה אומן, ולכן אסור לעשותו בחוה"מ, אא"כ הוא פועל עני שאין לו מה יאכל, או שאין להם ס"ת אחר ויתבטלו מהקריאה דחשיב צרכי רבים.

(ה) שו"ת פנים מאירות (סי' סו בד"ה מעשה). שו"ת זרע אמת (ח"ג דף צב). ועוד. ומבואר בפנים מאירות שם, דכיון דאיתא בסי' תקמ"ד שבורות ומעיינות של רבים שנפל בהם עפר, מותר לתקנם אפי' אין רבים צריכים להם עתה, כיון שאינו עושה מעשה אומן, נשמע מזה דאף דהוי מלאכה גמורה לענין שבת, מ"מ מותר לעשות במועד כיון שאינו מעשה אומן, א"כ במחיקת האות נמי, אף שהיא מלאכה גמורה לענין שבת, מ"מ כיון שאינו מעשה אומן מותר לתקן בחוה"מ לצורכי הרבים, אף שאין הרבים צריכים לו עתה. [שם].

1. מותר לסופר לכתוב בחול המועד תפילין ומזוזות לעצמו, ואם אין לו מה יאכל לסעודות יום טוב, מותר לו לכתוב ולמכור לאחרים כדי פרנסתו. (1)

מותר לסופר לכתוב בחול המועד תפילין ומזוזות לעצמו

מלאכות]. והרמ"א שם פסק כדעת שאר הראשונים, שאף בשביל שיאכל ברווח מותר לכתוב תפילין, ואע"פ שלא כתב את דבריו בלשון וי"א, מ"מ עיין בעין יצחק ח"ג (עמ' תקצ"ו) שלפעמים הרמ"א כותב דין בסתם והוא בניגוד הגמור לדעתו של מרן, וה"ה להכא. וכן בס"י שיח סע"י ה' בענין בישול אחר אפיה או קליה. ע"ש].

ומלבד זאת יש מחלו' אם מותר לכתוב לאחרים תפילין בחינם, שלדעת רש"י והרא"ש מותר, ואילו לדעת הגאונים הרמב"ם והש"ע אסור, וכ"כ בב"י שם להדיא.

אולם כדי לשלוח תפילין בחוה"מ לחו"ל ע"י נוסע שיצא מיד לאחר היר"ט, לצורך נערים שלא מניחים תפילין, נראה שבכה"ג יוכל לסמוך ע"ד הראשונים הנ"ל ולכתוב התפילין בחוה"מ, ועל ידי כך יתקברו לדת בשמירת תו"מ. וכן מי שהתפילין שלו נפסלו בערב החג, מותר לו לכתוב התפילין בחוה"מ כדי שיהיו מזומנים בידו לאחר החג כדי שיוכל להניח תפילין משלו, דהרי לכתוב לעצמו לכו"ע שרי. וא"צ לכותבם לאחר החג ולהשתמש לבינתים בתפילין בהשאלה. ונהגדר של לעצמו אם בני ביתו בכלל, יש לדון בזה, ובס' חכו ממתקים (עמ' רל"ז) כתב לדמות דין זה למה שנתבאר בהל' שבת (ס"י שיח) שהמבשל בשבת במזיד אסור לו לעולם. וכתב שם הנהר שלום שבני ביתו בכלל איסור זה, וא"כ ה"ה הכא, ולקולא, וע' בילקו"י ריש שבת כרך ג' שיש בזה מחלוקת. ע"ש].

וכל זה לגבי כתיבה אך לענין עשיית התפילין, וכגון לסגור הפרשיות בתוך הבתים, וכן תפירת הבתים שנעשית לאחמ"כ, הנה כתבו התוס' (מו"ק ט). ובעשיית תפילין וציצית לא איירי במתניתין, ושמא אין איסור כי אם בכתיבה וטויה. עכ"ל. ומלשונם משמע שהסתפקו בדבר. ומרן בב"י (ס"י תקמ"א) הביא דבריהם בשתיקה. והרמ"א (שם סע"ג) כתב להתיר עשיית בחוה"מ, וראה בכה"ח (ס"ק לב), וערוה"ש (סע"י ט) ועוד.

(1) מרן בש"ע (ס"י תקמ"א ג). והנה בגמ' מו"ק (יט). אמרו, ת"ר כותב אדם תפילין לעצמו ולאחרים בטובה, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר מערים ומוכר שלו, וכותב לעצמו. רבי יוסי אומר כותב ומוכר כדי פרנסתו. והלכה נפסקה שם כדעת רבי יוסי.

ונחלקו הראשונים במאי איירי, רש"י שם כתב, דלא איירי בפועל עני שאין לו מה לאכול, דבזה שרי לכתוב לאחרים בשכר, אלא איירי ביש לו מה לאכול אך לא בהרווחה כראוי לכבוד המועד. ור' יוסי מיקל וס"ל שמותר לכתוב כדי פרנסתו, ולכן אם יש לו מה לאכול אך לא בהרווחה מותר לו לכתוב בחוה"מ, וע"ש בתוס'. וכן פירשו הראשונים, ומתם: הרא"ש (ס"י כד), ונמוק"י (יא. ד"ה גמ' בטובה), ורבינו ירוחם (נ"ד ח"ה לה.), בה"ג (הל' מועד מב.). והביאם מרן בב"י, וכ"כ סמ"ק (ס"י קצה עמ' קצה הגהות הר"ף אות ה). אבל הרמב"ם בפ"ז (היי"ג) כתב, ואם אין לו מה יאכל כותב ומוכר לאחרים כדי פרנסתו. וכתב הרב המגיד כדי פרנסתו פירש רבינו אם אין לו מה יאכל.

ו**כתב בב"י** שכדעת הרמב"ם כן דעת הגאונים. וכן מבואר בהלכות הרי"צ גיאת, ולפ"ז יוצא שאם יש לו מה לאכול אך לא ברווח שאין לו לכתוב תפילין כדי שימכרם ויוכל להוציא ברווח לחג. וכ"פ מרן בש"ע בסע"י ג: כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו, ואם אין לו מה יאכל כותב ומוכר לאחרים כדי פרנסתו. ע"כ. ומזה שבסיפא של הסע"י כתב מרן שאין לו מה יאכל, ברישא איירי שיש לו מה לאכול אך לא ברווח. ולכן אסור לכתוב בשביל שיהיה לו ברווח. ונע"ש בב"י שהסביר שמח' הרא"ש והרמב"ם תלויה במחלוקתם אם מניחים תפילין בחוה"מ, דלש' הרמב"ם שאסור להניח תפילין בחוה"מ לכן לא התירו בתפילין יותר משאר מלאכות, אם אין לו לאכול ברווח, משא"כ לפ"ד הרא"ש שיש להניח תפילין בחוה"מ, הקילו בתפילין יותר משאר

ז. מותר לכתוב לחבירו אגרת שאלת שלום שאדם שולח לחבירו במועד, ואפילו על דבר סחורה [פרקמטיא] שאינה אבודה. ואף שכתב הרמ"א שנהגו להחמיר בשאלת שלום לשנות אפילו בכתב שלנו, לדידן שקבלנו הוראות מרן, פשוט שיש להתיר לכתוב כל כתבים בין של שאלת שלום ובין של סחורה אפילו שאינה אבודה, אף בלא שינוי. ויש אומרים שאין לכתוב בחול המועד אגרות שלום שיגיעו אל הנמען רק אחרי המועד. ויש שהתירו בזה. וכן עיקר. ז)

שאינו חייב במזוזה מעיקר הדין, מותר לכותבה בחוה"מ, דלא גרע מתפילין שהתרנו לכותבם, אף אם לא צריך להם במועד. וכ"כ בשו"ת באר משה (ח"ז סי' לד). ואם כיוון את מלאכת כתיבת המזוזה בחוה"מ אם יש לקונסו על כך, ע"ש בב"י.

ובענין שרטוט הקלף לצורך כתיבת התפילין והמזוזות לעצמו, עי' במ"ב (ס"ק לה) שכתב בשם לקט הקמח, שהיות וא"א לכותבם בלי שרטוט, שרי לשרטט בחוה"מ.

ויש לעיין אם מותר להערים למכור את התפילין שלו ולכתוב אחרות לעצמו.

וע"ש במ"ב שכתב שהיתר עשייתן הוא אף אם לא צריך להם במועד, כיון שהוא לצורך מצוה, ודלא כהט"ז שהחמיר אם אינו לצורך המועד. ולגבי עשיית הבתים בחוה"מ לכאורה"ה דיש להתיר, וכ"כ בשערי תשובה בשם המור וקציעה, אולם הכה"ח (ס"ק לד) כתב להחמיר בזה, וכן הביאו בשמו של הגרשו"א שנסאר בצ"ע על היתר עשיית הבתים בחוה"מ. (עי' שלחן שלמה ח"ב עמ' קצא). וכן יש לדון אם מותר להשחיר הרצועות בחוה"מ.

ומזוזה, מותר לכותבה בחוה"מ כדין התפילין לעצמו, (ש"ע ס"ח) ואף אם צריך למזוזה בפתח

לכתוב אגרת שאלת שלום שאדם שולח לחבירו במועד

בעולם, אל יכתוב. וריב"ם התיר לכתוב איגרות אם צריך לכתוב בחוה"מ. ורבינו אביגדור כ"צ השיב לאסור וכו', וכל פטורי דשבת פטור אבל אסור, והלכות מועד כהלכות שבת, דאפי' אמירה לנכרי שבות. והובא בביאה"ל (ס"ה תקמ"ה ס"ד ד"ה ואפילו), ועפ"ז כתב, שבודאי יש להחמיר בפרקמטיא שאינה אבודה, אם לא בכתיבת משיט"א וע"י שינוי.

אולם דעת האגודה (מ"ק פ"ג ס"ה כז) להתיר בזה וכדברי הר"ח והרי"ף. והכי נקטי' לדינא, שמתיר לכתוב לחבירו אגרת שאלת שלום, ואפי' על דבר פרקמטיא וסחורה שאינה אבודה, וכמ"ש מרן הב"י. ושם הביא מ"ש בתרוה"ד (סי' פה), אודות ציבור המבקשים לשלוח אחר מנהיג או ש"צ לשוכרו לזמן לאחזר המועד, וצריכים לכתוב אליו בחוה"מ, אם מותר לכתוב לו בלא שינוי. ופסק להחמיר, ואף שזהו לצורך רבים, משום דסתם כתיבה מלאכת אומן היא. [וכ"כ בלקט יושר עמוד קה]. והשיג עליו מרן, שאין דבריו מחוורים כלל, דמשמע ודאי דכתיבה לא חשיבא מלאכת

ז) מבואר במשנה (מ"ק פ"ג מ"ג) שכותבין במועד אגרות של רשות, וכתבו התוס', שבירושלמי מפרש אגרות של פריסת שלום. וכ"ה בר"ח והרי"ף והרא"ש שם. והרמב"ם (פ"ז הי"ד) כתב, מותר לכתוב אגרות שאלת שלום במועד, וכן כותב חשבונוטיו ומחשב יציאותיו, שכתובות אלו אין אדם נזהר מאד בתיקונן ונמצאו כמעשה הדיוט. וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן "לפי שמעשה הדיוט הן, שכל אדם כותב כפי מה שזדמן לו, לפיכך א"צ שינוי בהן".

ובשבול'י הלקט (סי' רכה) הביא פלוגתא לגבי איגרות של רשות, שיש מפרשים שאלת שלום, שאין בזה טירחא, ולכן לא דמיא למלאכה כלל ושרי דלא הוי אלא כמטייל בעלמא. וכך מפורש בירושלמי, וכ"כ הר"ח והרי"ף. אך בתשו' מצאתי, מי שהיה במקום שאין שיירות יוצאת אלא ב"פ בשנה ומבקש לכתוב אגרות בחוה"מ, מותר, שאין לך הפסד גדול מזה, שצריך לצוותן על מלאכתו או לעשות תקנה לפרנסתו. אבל ודאי כשאינו לו צורך כלום ושלום

אומן, אלא כגון כתיבת ס"ת תפלין ומזוזות, אבל כתיבת אגרות מעשה הדיוט היא, וכמ"ש הרמב"ן, ואפי' לדברי האוסרים לכתוב אגרות שלום במועד, כל שהוא לצורך רבים מותר בלי שינוי, ואפי' שלא לצורך המועד, ואפי' כיונו מלאכתם במועד מותר. ע"כ.

גם הב"ח (ר"ס תקמ"ה) העיר ע"ד תרוה"ד שנראה פשוט שלא אסרו כתיבה במועד אלא בכתב אשורית (שכותבים בו סת"מ) שמעשה אומן הוא, אבל כל כתיבת משיט"א שלנו אינו מעשה אומן, ולכן התירו כתיבת אגרות שלום וחשבונותיו, וא"כ כ"ש שמותר לכתוב לצורך רבים בכתבת משיט"א שלנו, אפי' אינו לצורך המועד ובלא שינוי, וכמו שעשה מעשה הגדול שהביא התרוה"ד וכו'. וכ"כ בשיורי כנה"ג (שם הגהות ב"י אות ג).

וז"ל מרן (ס"ת תקמ"ה ס"ה): "מותר לכתוב אגרת שאלת שלום שאדם שולח לחבירו במועד, ואפי' על דבר פרקמטיא שאינה אבודה". והרמ"א כתב, ויש אוסרים בשאלת שלום, ונהגו להחמיר לשנות אפי' בכתבה שלנו שהיא משיט"א. ע"כ. וכ' המג"א (בס"ק כא), והשינוי הוא שכותבים באלכסון, ואע"פ שלא נקרא שינוי אלא כשגוף האותיות שבורות, מ"מ כיון דמדינא מותר לכתוב אגרות שלום בלא שינוי (כמ"ש בב"י ובש"ע), אלא שנהגו לשנות, די בשינוי זה, אבל כתבים האסורים להכתב, אסור אפי' באלכסון. עכ"ל הדרכי משה. והב"ח כתב דכתב משיט"א לא מקרי כתב כלל, וכ"כ האגודה. וב"י בשם רבינו ירוחם ואר"ח ור"ת. ע"כ.

ולדין שקיבלנו הוראות מרן פשוט שמותר לכתוב אגרות שלום או על דבר פרקמטיא שאינה אבודה, אפי' בלא שינוי, וכמ"ש להדיא בב"י, ושכ"כ המרדכי בדעת הרי"ף. וסיים מרן, שכל כתבים בין של שאלת שלום ובין של פרקמטיא אפי' שאינה אבודה מותר לכתוב בלא שינוי, ולאפוקי מחילוק האגור בזה, שהרי הפוסקים התירו סתם ולא חילקו. וכן נהגו. עכ"ל. וכ"פ מרן בסעיף ז'. וכ"כ בשו"ת תפארת אדם (תאו"ח ס"י כה). [ואף שבשבולי הלקט (הג"ל) בשם רבי אביגדור כ"ן אוסר לכתוב אגרת על דבר פרקמטיא שאינה אבודה וכו'. מ"מ מרן ס"ל שהפוסקים חולקים

ע"ז ומתירים אף בכה"ג]. וכמבואר בשו"ת יבי"א (ת"ח או"ח סי' מח). וע"ע בשו"ת מן השמים (ס"י לב). ומה שמפקפק המשנ"ב בכיאה"ל ע"ז יש לדחות. וע' בפמ"ג (מש"ז סק"י) שחשוב קצת צורך המועד מה ששואל בשלום חבירו. ובשלחן גבוה (שם ס"ק יט) ס"ל שאפי' אין בזה צורך המועד כלל מותר. אולם בריטב"א (מו"ק יח): מוכח כהפמ"ג. ואכמ"ל. [ילקו"י מועדים עמ' תקכ"א].

וחנה מבואר במג"א (ס"י תקמ"ה סק"ג), שכתב שלנו (כתב משיט"א) שלכו"ע אינו מעשה אומן, מותר בחוה"מ. וכ"כ הב"ח. ובהגמ"י (הל' ספר תורה פ"ז אות כ) כתב בשם רבינו שמחה, כתיבה דקה דהיינו משיט"א אין חוששים בו כלל, ומותר בחוה"מ כיון שאינו כתיבה גמורה. וכ"כ בתשובה מאהבה (ת"ג ס"י תיב). וכתב הרמ"א (ס"י שפ, ס"ב), כדרך שמותר לכתוב בחוה"מ כך מותר לכתוב בימי אבלו. גם בהגהות מהריק"ש (ס"י שפ ס"ה) התיר לסופר אבל שהיו בידיו שטרות, והבעלים רצו לנסוע למדה"י, שהסופר יתחום בצינעא, שאם ילכו אפשר שיחזור בו אחד מהם. נכתב בשערים המצויינים בהלכה (ס"י רח סק"ו), שמותר לסופר אבל לתקן ספר תורה אם אין שם סופר אחר, ולא ספר תורה כשר אחר, מהאי טעמא שרבים צריכים לו. וע"ע בכף החיים (ס"י תקמ"ה אות ו-ח).

ובשו"ת האלף לך שלמה התיר לסופר אבל ללכת לבית הדין לכתוב גט, דחשיב רבים צריכים לו, שיש לחוש שמא יתחרט הבעל, וחשיב כמקום עיגון, דהוי כדבר האבד. וכ"כ בשו"ת דודאי השדה (ס"י צג). ומשום דלא גרע מדבר האבד לאחרים ורבים צריכים לו. וכתב הגר"ח פלאגי בשו"ת חיים ביד (ס"י ק), שאף הכתב שלנו שהוא באותיות רש"י, שקוראים לו פרוכינצאל, או כתב בלשון תוגרמה או בלעז, נקראים מעשה הדיוט, ויכול האבל לכתוב בהם בימי אבלו.

וע' בס' החינוך (מצוה שכג) שכתב, שכמו שאמרו (מו"ק ח): לגבי תפירה, ההדיוט תופר כדרכו והאומן מכליב, ה"ה בכל המלאכות, לפי הדומה. ושאלתי פי מורי אם נאמר כן בכתבה שיכתוב ההדיוט כדרכו, ולא התירו לי. ואולי מפני שמצאנו בפירוש שאסרו להגיה אפי' אות אחת בספר העזרה, נחמיר בכתבה. ע"כ. אך נקטי' לדינא

וגם המחמירים בכתב משיט"א, נראה שבכתב יש שלנו בזמננו כו"ע יודו שאפשר לכתוב ללא שינוי עכ"פ לצורך המועד. משום שכיום יש מכשירי כתיבה נוחים שכל אדם כותב בהם בקלות, ואינם ככלי הכתיבה שבדורות הקודמים שהיו מורכבים יותר, והכתיבה כיום בעטים כאלו בכתב יד רגיל ודאי שלכו"ע אינו מעשה אומן, וא"צ להחמיר בזה, וכל שעושה כן לצורך המועד רשאי לכתוב ללא כל חשש, וא"צ לשנות. ע"כ. אולם אין לכתוב דברים אלו וכיוצא בהם בכתב אשורי או במכונת כתיבה. אך מותר לתקן ס"ת הצריך למועד, כשאינן ס"ת אחר.

ויש מי שהביא מהגרי"ש אלישיב והאול"צ שבזמננו שהכל יודעים לכתוב, כל כתב נחשב מעשה הדיוט מלבד כתב סת"ם וכתב של גרפיקה. ושלכן אמר הגר"צ שאין מקום להחמיר לכתוב שורה ראשונה עקומה. ושעפ"ז מותר לכתוב לצורך המועד מבלי צורך לקצר במילים, ואולם העיר הגרי"ש אלישיב שאין לכתוב בריש הדף בס"ד או ב"ה כפי שרגילים בחול. ע"כ. (פתח"מ עמ' קכד).

וי"א שאין לכתוב בחוה"מ אגרות שלום שיגיעו אל המשתלח רק אחרי המועד (פתח"מ עמ' קכד בשם הגרי"ש א). אולם בערוך השלחן (סעי' יב) כתב להתיר כתיבת אגרות שלום אף אם יגיעו אליו רק לאחר המועד, וכ"כ הגר"ש בשש"כ (פס"ו סעי' נה).

אם מותר לחתן לכתוב מעט או לכתוב חדו"ת בימי חופתו

וראה בס' ארחות איש (עמ' רפד), ובשו"ת יבי"א (ח"ד אה"ע סי' ח), ובהליכ"ע (ח"ב עמ' רח), ובשו"ת משנה הלכות (ח"ט סי' רצב).

ולחלכה יש להתיר בזה לחתן, כי אין זה רק מלאכה פשוטה וקלה. וכ"ש בכתיבה שלנו, וכאמור, שאפי' בחוה"מ אפשר שנחשב מעשה הדיוט]. ומ"ש החיד"א בשיו"ב (אה"ע סי' סד) שכיון שתיקנו איסור מלאכה לחתן בכדי שישמח עמה, לכן כל מלאכה אפי' קלה וכל דבר המונע משמחה לא יעשה, ואם הוא ת"ח ורגיל לעסוק בעיון נמרץ, נראה דבימי חופתו ימנע מזה, דלא ליטריד בעיונו

שכתב שלנו אינו נחשב מעשה אומן, ושרי לצורך המועד.

וראה בילקו"י על הל' כיבוד אב ואם (פ"ה סעיף מו), שהמתגורר בריחוק מקום מהוריו, והם דואגים לשלומו, והוא רגיל לשלוח להם מכתב מידי פעם בפעם, והוצרך לכתוב להם בחוה"מ ולהודיע להם משלומו, מותר לו לכתוב להם בחוה"מ אף בכתב ידו. ואמנם טוב יותר שיכתוב במחשב. ע"כ. ולהאמור יש להקל בזה יותר.

והגרי"ש אלישיב השיב (מבקשי תורה חוה"מ עמ' תעג), שאע"פ שמותר לכתוב אגרת שלום בחוה"מ, מ"מ אם יכול לעשות זה ע"י שיחת טלפון עדיף טפי. וכן כשיש צורך רבים לכתוב כגון מודעות וכיו"ב, אם מספיק בשביל התועלת לרבים לכתוב בכתב יד שלנו, עדיף לעשות כך מלהדפיס באותיות מרובעות של דפוס הדומות יותר לכתב סת"ם.

אך באול"צ (ח"ג פכ"ד אות ז) כתב, שבכתב יד רגיל, מותר לכתוב כל דבר הנצרך לחוה"מ, מבלי שינוי כלל, לכתוב רשימת מצרכים לקנייה במכולת, וכן לערוך חשבונות, ולעשות פעולות בבנק, ולרשום חוב בפנקסו, ללא כל שינוי. וכן מותר לכתוב מכתבי שאילת שלום, אך טוב לכותבם באלכסון. כיון שבכתב יד רגיל הנקרא משיט"א, כתבו הפוסקים שאינו כתב כלל, או שעכ"פ הוא כתב הדיוט המותר לצורך המועד.

והנה יש שכתבו בשם הגאון חזון איש, שחתן בז' ימי המשתה שאסור במלאכה, גם כתיבה בכלל זה. ומ"מ מותר לכלה לבשל בז' ימי המשתה, כי דינם של חתן וכלה כמו בחוה"מ. (ארחות רבנו הקה"י ח"א, הוספות עמ' נד). ושם כתב שהגר"ח קנייבסקי שאל את החזו"א בימי חופתו אם מותר לו לכתוב על נייר שפרוטה זו היא של מעשר שני, ואסר לו, מטעם מלאכה. [וע"ע בחזו"א (אה"ע סי' סד אות ז), מה שצייד בעיקר איסור מלאכה לחתן, ועכ"פ התיר בדבר האבד, דלא חמירי מחוה"מ, ושבתוס' (כתובות ד.) מבואר דחתן קיל ממועד. ע"כ].

ח. מותר לכתוב כתב שיכול להמחק בקל, כיון דחשיב ככתב שאינו מתקיים. ומותר לכתוב צ"ק בחול המועד. ואין צריך לדקדק לקנות בחול המועד במזומן ולא בצ"ק. וכן מותר לכתוב קבלה למי שנתן צדקה ומבקש קבלה על כך. (ח)

מאחר שהוא דבר האבד אם לא ילך. ורק עד חצות. וגם שיקבל רשות מהכלה לזה. ע"כ.

והגם שבשורת ציץ אליעזר (ח"א סי' פה) כתב לאסור כתיבה לחתן, כיון שצריך להתנהג כחזה"מ, ועכ"פ לא יצאה מכלל מלאכה קלה. כמ"ש הרב בית דוד והגר"ח פלאגי הנ"ל, הנה יש לחלק בין כתיבה של מסחר שיש בה חשיבות, וגם היא כתיבה רבה, לבין כתיבה קלה בפרט בד"ת, ולא שמענו שיש איסור לחתן לכתוב חידושי תורה בימי חופתו.

דשיכח'א ליה לשמח כלתו. ע"כ. [ראה להלן]. אך י"ל דכתיבה כל שהיא קילא טפי, כמ"ש הרב בית דוד (יו"ד סי' קעז) שאסרו את החתן במלאכה משום שדומה למלך, ואין די בטעם שהוא רגל שלו, שבאו לאסור אפי' במלאכת דבר האבד, כמו שהמלך אינו עושה מלאכה אפי' בדבר האבד. והגר"ח פלאגי בשו"ת חיים ושלום (ח"ב סי' כז) התיר בנידונו לאלמון שנשא בתולה לצאת לחנותו, בתנאי שלא יעשה שום מלאכה כלל אפי' לכתוב בפנקס ולקבל מעות, אלא רק לדבר ולייעץ,

האם מותר לחתן ללמוד בעיון בשעת ימי המשתה

נמרץ בתורה, זה נכון כשכל כולו שקוע בזה ואינו משים לב לכלתו לשמחה, אבל עינינו רואות שהרבה כלות שנשאו לת"ח, והם שמחות בזה שמחה עצומה כשהוא לומד בביתה בקול נעים, וגם בעיון, ונשאר עוד זמן לשמחה כהלכה, ואדרבה פקודי ה' ישרים משמחי לב מוסיפים אהבה ושמחה, והכל בדעת, והכל בתבונה. עכת"ד. והלומד בביתו מקבל הערכה מאשתו ותורם לשלום בית.

ואם חל החתונה כמה ימים אחר החג, נראה דמותר להכין בחזה"מ כרטיסי הזמנה, באופן שאינו כותב, ולשלחם. וה"ה להכין החבילות מה שזורקים על החתן בשבת אופרי"ף, ואין פנאי אחר החג להכין הנ"ל, כיון דזה לצורך החתונה הוא בכלל צרכי מצוה, דמותר להכין בחזה"מ לצורך אחר המועד, כשאין לו זמן אח"כ. והמקור הוא בסי' תקמ"ה ס"ג במג"א (שם ס"ק י). וע"ש במחצה"ש דדבר שאינו מעשה אומן מותר לצורך מצוה, אפי' לצורך אחר המועד.

ושו"ר בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' רפב) שהשיג ע"ד הציץ אליעזר, שגם אם איסור מלאכה הוא מצד ביטול השמחה, אין לאסור מלאכה קלה בתוך הבית ובפניה שאינה מבטלת השמחה. ולכן כתב מהריט"ץ (סי' קעז) שמועיל מחילה אפי' במלאכה גמורה. ודעה שלישית יש בזה שיש לחתן איסור מלאכה מצד עצמו, ול"מ מחילה, וכמ"ש החלקת מחוקק. ודעת הבית דוד היא דעה שלישית, לאסור אפי' דבר האבד, אך כבר השיב ע"ז במנחת אלעזר (ח"ב סי' נז).

ומעתה למ"ד שאיסור מלאכה לחתן הוא רק משום ביטול שמחה, ודאי כתיבה קלה בתוך הבית ואינו יוצא למלאכתו, מותר. אם לא שאינו פוסק מלכתוב כל היום בלי משים לב, שזה ודאי בגדר ביטול שמחה. אך גם למ"ד שיש איסור מלאכה מצד עצמו, הרי גם בחזה"מ יש צדדים להקל בכתיבה, וכן אפשר להתיר כתיבת איגרת שלומים לחתן.

וגם מ"ש החיד"א שלא יהיה החתן שקוע בעיון

לכתוב צ"ק וקבלה בחול המועד

דחשיב ככתב שאינו מתקיים. ומותר לכתוב בכתב המתקיים כתיבה מועטת שאין בה טירחא. ומותר

(ח) הנה יש שכתבו בשם הגר"מ פיינשטיין, שמותר לכתוב כתב שיכול להמחק בקל כיון

ט. מותר לכתוב במחשב אלקטרוני בחול המועד, דכיום חשיב כמעשה הדיוט. ובפרט חידושי תורה או אגרת שלומים. ואין שום חשש איסור בהקלדה במחשב. ומותר גם לפתח במכונת לייזר, כל שעיקר הכתיבה מותרת. וכשהתירו לו לכתוב דברי תורה, מותר לציין התאריך של היום כשיש נפ"מ בתאריך. (ט)

ישכת, וכ"כ הגרשו"א בשש"כ (פרק סח הע' נא) בשם הגר"מ פיינשטיין.

והגר"ש אלישיב השיב (מבקשי תורה חוה"מ עמ' תעג), שמותר לבקש קבלה בחוה"מ עבור תשלום קניה או נסיעה רק אם זה נחוץ לו להחזר כספים, ולמוכר ולנהוג מותר לכתוב קבלה אפי' שאין הקונה והנוסע דורש ממנו, אם אי הכתיבה יכולה לגרום לו הפסד מצד החוק. ומי שאוסף תרומות עבור מוסדות וכיו"ב בחוה"מ, ואם לא יתן קבלה מיד יהי' חשד שלוקח לעצמו, מותר לכתוב קבלה ע"י שינוי. ע"כ.

ומותר לכתוב קבלה באופן שהכתב עובר גם לרף הבא, כדי שישאר עותק ביד הנותן (ניר קופי). ובפרט שהדבר מחוייב מכמה טעמים.

לכתוב צ"ק בחוה"מ. ומותר לכתוב שטר קבלה למי שנתן צדקה מבקש קבלה על כך. וכתיבה בכתב של עכו"מ נחשב כמעשה הדיוט. [בנתיבות ההלכה ל"ה עמוד רלט]. והגאון משנה הלכות השיב שא"צ לדקדק לקנות בחוה"מ במזומן ולא בצ"ק בכדי שלא יצטרך לכתוב בחוה"מ [שם עמוד רסז].
עוד כתבו בשם הגר"מ פיינשטיין, שמותר לכתוב המחאה (צ"ק) בחוה"מ לצורך צדקה, דזה נחשב כדבר האבד, שאם לא יתן במועד אולי לא יתן שוב לאחר המועד. [מבקשי תורה חוה"מ עמ' תסה].

וה"ה שמותר לגבאי הצדקה לרשום בחוה"מ הסכום שכל אחד נדר לצדקה, גם כדי להזכירו אחר המועד, דחשיב כדבר האבד. דשמא

לכתוב במחשב בחוה"מ אגרת שלומים או חדו"ת

במכונת כתיבה לצורך המועד, שאין זה נחשב מעשה אומן. [מבקשי תורה חוה"מ עמ' תסה].

מיהו ע' בא"ר (סי' תס סק"ו) שהביא מס' אמרכל לאסור לעשות ציורים בעוגה בחוה"מ. אכן בא"א בוטשאטש (סי' תקמ"ה) כתב, שחותם הנהוג לעשות בטריפואוקס, אף שהוא דבר המתקיים והוי מלאכה גמורה בשבת מטעם כותב ומבשל וממרח ועוד, מ"מ לגבי חוה"מ פשוט דהו"ל מלאכת הדיוט, וכמו שהותר כתיבה תמה בדבר האבד בחוה"מ, כן הותר לעשות חותם. ובפרט שכל הדיוט יכול לעשות החותם ממש כמו שעושהו האומן ביותר, קיל טובא מכתובה תמה שיש בה מעשה אומן, ואינו מתקיים כ"כ ככתיבה תמה.

וסייע לדבריהם ממ"ש הרדב"ז (ח"א סי' שנו), שמותר לכתוב בחוה"מ תשובת שאלה אפי' בכתיבה נאה שהיא מעשה אומן, ואפי' שלא לצורך המועד ובלא שינוי, ומה שאסרו להגיה

ט"ז הנה יש לחקור בזה, האם מכיון שהפעולה נעשית ע"י לחיצת אצבע בלבד חשיבא מעשה הדיוט, שכל אחד יוכל להתרגל לכתובה זו, או שמא י"ל שכיון שהתוצאה המתקבלת מכך, אותיות אשוריות המודפסות באותיות מרובעות כעין כתיבת ס"ת, חשיבא מעשה אומן.

ונראה דמותר לכתוב אגרת שלומים וחידושי תורה אפי' במכונת כתיבה, כי הכל נחשב מעשה הדיוט. וכמ"ש בשו"ת ישיב משה טורצקי (הל' חול המועד עמ' סג) בשם הגר"ש אלישיב, שהרי כל ילד יכול להתרגל ולכתוב במכונת כתיבה, ואין זה מעשה אומן. והוסיף שם בהערה, שכן פסקו הגר"מ פיינשטיין, והגר"ש אוריבך. (הובא בשש"כ ח"ב פרק טו, בהערה רט). וכ"ה בשלחן שלמה (יר"ט ח"ב עמ' קפט), כיון שרק המהירות היא האומנות, וכמו שאדם חותם בחותמת, והיינו שהתוצאה שיהי בין אם תעשה ע"י אומן ובין אם תעשה ע"י הדיוט. וכ"ד הגר"מ פיינשטיין שמותר לכתוב

זוהו בודאי מעשה הדיוט. וכיו"ב כתב הגר"ב (תנינא חיו"ד ס"ס קפ). ע"ש.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ו ס"ס לו) כתב שיש לצדד להתיר בחוה"מ מכיון שאין בזה טירחא. וכ"ה בשו"ת חיי הלוי (ח"ג סי' לד אות ד). וכן עיקר להלכה להתיר בזה. וכ"כ בס' קול מנחם אהל ברכה (ש"ע א"ח ח"א עמ"כ רגז, להאדמו"ר מקאליב), שיש להתיר לכתוב חדו"ת במחשב בחוה"מ, מכמה טעמים.

וכיו"ב כתב בשו"ת באר משה (ח"ז סי' לט) לגבי מכונת חשבון, שג"כ האותיות מאירות ע"י כח חשמלי ואין שם כתיבה בדיו. ופסק להתיר שאין כאן כתיבה דאורייתא כלל, ולא טירחא, הילכך יש להתיר. ע"ש. [חזו"ע הלי' יו"ט].

והאר"י בזה גם בשו"ת יבי"א (ח"ח אר"ח סי' מח), שצדקו המתירים בזה, וכדמוכח בשו"ת הרדב"ז הנ"ל, וכן מוכח באשל אברהם (מה"ת סי' תקמה) שכתב, שהחותרים בשבת בחותם, יש בו משום מלאכה גמורה כיון דהוי דבר המתקיים, והיא מלאכת כתיבה ממש, ומ"מ פשוט דלגבי חוה"מ הוי מלאכת הדיוט ומותר, שהרי כל הדיוט יכול לחתום כמו שעושה האומן ביותר, וקיל טובא מכתובה תמה שיש בה מעשה אומן וכו'. ע"ש.

ונראה לחזק ההיתר הנ"ל, ע"פ דעת מרן הש"ע בכמה מקומות דמוכח דס"ל שאיסור מלאכה בחוה"מ אינו אלא מדרבנן. ובהעמק שאלה (סי' קע אות ג) כתב שדעת בה"ג והרי"ף והשאלתות שהעתיקו הברייתות (דחגיגה יח.) ס"ל שמלאכת חוה"מ מדרבנן. והובא בקול סיני (הל' חול המועד עמ"כ עד). וכן במגן אבות להרשב"ץ (אבות ג, יא) כ', שהדבר ברור שאין איסור מלאכה בחוה"מ אלא מדרבנן, ושכ"כ בה"ג ור"ת והריב"א והרמב"ם והתוס' והרא"ש. וכ"כ רבינו גרשום מאור הגולה (בכורות ד:), וכ"ד המאירי (ריש מו"ק). וכ"כ הגר"ב (קמא א"ח סי' יב) שכן הסכימו רוב"פ. וכן נקטי' לדינא שאיסור מלאכה בחוה"מ רק מדרבנן, וא"כ בנידון כתיבה בחוה"מ במכונת כתיבה, אף שיש מרבני דורינו שאוסרים, מ"מ כיון שלא יצא הדבר ממחלוקת, הדר הו"ל ספיקא דרבנן ולקולא.

בס"ת אפי' אות אחת, שאני התם שצריך אימון גדול לכתוב כתיבה אשורית ככתיבת ספר התורה עצמו. ע"ש. וה"נ כתיבת חידושי תורה מותרת אפי' במכונת כתיבה, אף שהכתיבה נאה.

ואע"פ שכמה מחכמי דורינו החמירו בזה, ומהם, בשו"ת קנין תורה (ח"ב סי' צו אות ב), ע"ש, שזוהי כתיבה גסה באותיות מרובעות כעין דפוס, והמדפיס בשבת חייב משום כותב, וכמ"ש האחרונים. ע"כ. וגם הגר"י קמינצקי אסר בזה משום דס"ל דהוי מעשה אומן. וכן בשו"ת רבבות אפרים (ח"ב סי' קמז) הביא בשם חכמי זמנינו שנטו לאסור להשתמש במכונת כתיבה בחוה"מ.

וכן בשו"ת משנה הלכות (מה"ת א"ח סי' תלח) כתב לאסור בחוה"מ אגרת שלומים במכונת כתיבה, מאחר שהיא כתיבה תמה, וחשיבא ודאי מעשה אומן, שהרי היא כמלאכת הדפוס שאסרו האחרונים משום דהוי מעשה אומן ממש. [ובשו"ת באר משה (ח"ז סי' מא) כתב, שיש לאסור משום דחשיבא מעשה אומן, ומ"מ אם אי אפשר לו לכתוב בידו בכתב משיט"א, והוא מוכרח לכתוב במכונת כתיבה דוקא, ויש הפסד בדבר, המיקל בזה יש לו ע"מ שיסמוך. רק שיעשה כן במתינות ובציניעא, שלא יצא מזה זלזול למועד. ושמעתי שיש מי שהורה בפשיטות שמותר לכתוב במכונת כתיבה בחוה"מ, וזה בודאי אינו נכון, שא"כ יבואו כל הפקידים והמזכירים לעשות מלאכתם בחוה"מ ע"י מכונת כתיבה. ויבואו לזלזל בחוה"מ. והרי מבואר באחרונים שאסור להדפיס ספרים בחוה"מ, וכמ"ש במו"ק (סי' תקמה). ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סי' נו וח"ג סי' מב). ואפשר שגם המתיר לא התיר אלא בביתו ובציניעא. ועכ"פ אם יש הפסד או צורך גדול בדבר המיקל יש לו ע"מ שיסמוך. ע"כ. מ"מ להלכה העיקר כדברי הגאונים המתירים.

ובדורינו שהתחדשה כתיבה באמצעות המחשב, קיל טפי, שבמכונת הכתיבה הדרך שמקשים על האותיות, ומיד נכתבות על הנייר שבמכונה, משא"כ במחשב, שכאשר מקשים על מקשי האותיות לא נרשמות האותיות רק בזכרון המחשב, שאין זה נחשב כתיבה כלל, ורק בסיום הכתיבה, ההדפסה מתבצעת ע"י הקשת מקש אחד,

י. מותר לכתוב חשבונותיו ולחשב הוצאותיו, מפני שאין אדם נזהר בתיקון כתבים אלו ונמצאו כמעשה הדיוט, ויש אומרים הטעם מפני שאם לא יכתבם שמא ישכחו ממנו והוה לה דבר האבד שמותר לעשותו בחול המועד, ולפי זה כל שאינו דבר האבד אסור, וגם לסברא הראשונה אין להתיר מפני שהוא מעשה הדיוט, אלא כשהוא לצורך המועד. אבל לסברא השניה שהוא דבר האבד מותר אפילו שלא לצורך המועד, ויש לסמוך גם על זה להקל בכתיבה שלנו. (טז). ולכן אסור לסוחרים שחשבונותיהם כתובים בפנקסיהם לסדר ולסכם החשבונות בחול המועד. (י)

הדיוט. ע"כ. ולא נתפרש בדבריו להדיא כיצד הדין כשכותב דברים בעלמא, האם ג"כ יש להתיר בזה במחשב, מטעם שאין שם כתיבה ממשית ונקיל בזה ממכונת כתיבה. ודו"ק. ובשבת הלוי הנ"ל כתב, דאולי יש לצדד קצת בכתיבה במחשב, כיון דיסוד מלאכת חוה"מ הוא טירחת המלאכה, ולא כלל מלאכת מחשבת. ע"כ. ומשמע שמצדד להתיר לגמרי.

וכשכותב אגרת שלומים או דברי תורה, אם יש נפ"מ בתאריך, יכול לכתוב התאריך, ומצינו בתשובות הפוסקים, שכתבו תשובות בחוה"מ וציינו את התאריך, וראה בשו"ת חות יאיר (סי' לה) שכתב בסו"ד, כתבנו וחתמנו היום ה' חוש"מ פסח. ובשו"ת מהריט"ץ (החדשות סי' כה) כתבתי וחתמתי שמי וכו' ג' בחוה"מ סוכות. וכיו"ב איתא בתש' חת"ס (או"ח סי' קפד, אה"ע ח"ב סי' פו).

הילכך מותר לכתוב בחוה"מ חרות במכונת כתיבה, משום דלא חשיבא כמעשה אומן, אלא כמעשה הדיוט. וה"ה לאגרת שלומים. וכן יש להקל גם לגבי כתיבה ע"י מחשב אלקטרוני בחוה"מ, שאם עיקר הכתיבה מותרת כגון חידושי תורה או אגרת שלומים, מותר לעשות כן בחוה"מ ע"י המחשב הנ"ל דחשיב כמעשה הדיוט. וההקלדה של המחשב בודאי שאין בה שום חשש איסור, כיון שאין האותיות מודפסות על דבר המתקיים, אלא שנראים על מסך המחשב בלבד. וגם השלב השני של ההדפסה אינו אלא מעשה הדיוט. וכמו שהקילו הדפסה במכונת כתיבה מטעם זה. וזה ברור. ע"כ מיבי"א. וכ"כ בלוח המפתחות שם, שמותר להשתמש במחשב אלקטרוני לכתיבת חידושי תורה או אגרת שלומים, כיון שאין האותיות מודפסות על דבר המתקיים אלא שנראים על מסך המחשב בלבד, וגם השלב השני של ההדפסה אינו אלא מעשה

מותר לכתוב חשבונותיו ולחשב הוצאותיו

חשבונותיו ויצאותיו, ולא כתב דטעמא משום דבר האבד אלא באגרות הרשות. וכתב מרן הב"י שלדעת הרמב"ם צ"ל שאם אינם לצורך המועד אף שמעשה הדיוט הוא, לא היו מתירין חכמים, וכמשנ"ת בס"י תקמ"א גבי ההדיוט תופר כדרכו, ומיהו לדברי הרשב"א דמפרש משום דבר האבד, אפי' אינם לצורך המועד שרי.

ומה שכתבנו שאסור לסוחרים וכו', כ"כ מהריב"ל (סי' סא) והאחרונים.

(י) כ"כ הרמב"ם (הל' יו"ט פרק ז). וכ"פ מרן בש"ע (סי' תקמה ס"ד). והטעם שמא ישכחו ממנו, כ"כ הרשב"א בתשובה (ח"ג סי' רעג).

והמ"מ כתב בשם הרמב"ן, דמפני מלאכת הדיוט וצורך המועד הותרו. וי"א משום דבר האבד, ואינו נראה. ע"כ. והם כדברי רבינו, ובהשגות פירש משום דבר האבד ודברי רבינו והרמב"ן עיקר. עכ"ל. והראב"ד (בהשגה שם) גם הוא כתב דמשום צורך המועד התירו לכתוב

יא. מותר לכתוב חוזה שכירות כנהוג כדי להשכיר דירה בחול המועד, ומכל שכן אם יש לחוש שאם ימתין לאחר המועד תיעזב הדירה מידו, שחשוב כדבר האבד. ולענין לעבור דירה בחול המועד, ראה לעיל בסימן תקלה סעיף ג'. ומי שמצא משרה בחול המועד, ויש חשש שאם לא יכתוב זכרון דברים, יקדמנו אחר, רשאי לעשות כן. וכן מותר לרשום בכתיבה שלנו שטר שותפות בחול המועד כשיש לו ריוח בדבר. ואותם הלומדים במוסדות אקדמיים (שאינן שם מפגעים ברוחניות) ועושים מבחן בחול המועד לקבלת התעודה, ואם לא יעשה המבחן עכשיו יאלץ להמתין תקופה מסויימת עד לתאריך אחר, ויגרם לו מכך הפסד, רשאי לבצע המבחן בחול המועד. והרוצה לשנן את לימודו על ידי כתיבת החומר, ואינו יכול לחזור על לימודיו קודם המועד, מותר לו לכתוב החומר בחול המועד, אם יגרם לו הפסד. וחתנים הרוצים לסכם עם התזמורת והצלם או בעלי האולם, בכתיבת חוזה או תשלום מיקדמה בחול המועד, מותר לכתוב החוזה בחול המועד, וכן יש להקל שאם חייבים לו ממון רשאי לרשום החובות בפנקסו. (א)

להשכיר דירה בחול המועד ולכתוב חוזה שכירות כנהוג

(א) הנה בב"י (סי' תג) הביא מ"ש האגור, וז"ל:
להשכיר ביתו לשום בו חמץ בפסח, אסר הירושלמי, ופשיטא דר"ל דוקא להשכירו תוך הפסח, או בערב פסח, וכו', ובפסח נמי אין נראה לאסור אלא כשמפרש ששכרו לשום בתוכו חמץ, אבל אם שוכרו לדור בו [אע"פ] שבודאי יכניס בו חמץ, אין לאסור בשביל זה.

ע"כ. ומשמע שעצם השכירות במועד אין בו איסור, וכל הנידון כשמשכיר לו המקום ע"מ להניח בו חמץ. וכן הוכיח בשו"ת ויאמר יצחק (חאו"ח סי' ל). והכי מסתברא, שאם לא ישכיר לו המקום, יפסיד ימים אלו מדמי השכירות. והוי דבר האבד. ע"ש עוד. וכ"כ בשו"ת באר משה ח"ז (סי' מו).

כתיבה במקום הפסד

ולפ"ז מי שמצא משרה מכובדת בחוה"מ, ויש חשש שאם לא יעשה עם בעה"ב זכרון דברים, יקדמנו אחר, הנראה שרשאי לעשות כן. וכן ה"ה בשטר שותפות שמרויח משותפות זו. וכ"כ בכה"ח (סי' נח). וכן הדין כל היכא שיש חשש שיגרם לו הפסד אם לא יכתוב בחוה"מ. ובפרט שאין אנו כותבים בכתב אשורית, וכן אותם הלומדים במוסדות אקדמיים (שאינן שם מפגעים ברוחניות) ועושים מבחן בחוה"מ לקבלת התעודה, ואם לא יעשה המבחן עכשיו יאלץ להמתין תקופה מסויימת עד לתאריך אחר, ויגרם לו מכך הפסד, ורשאי לבצע המבחן בחוה"מ, וכמ"ש בשו"ת היכל יצחק (או"ח סי' נו). ואם אותו תלמיד מעוניין לערוך חזרות למבחן ע"י כתיבת החומר שלמד מספר פעמים, יש לדון

אם מותר לו לעשות כן, מאחר ויכול לחזור גם בע"פ ולזכור את החומר, או עכ"פ לכתוב החומר קודם חוה"מ, ובפרט דהכא א"ז ד"ת שנתיר לו לכותבם בחוה"מ. וגם מה שהתירו בד"ת היינו דוקא שע"י שכותב נוספים לו חידושי תורה. שאין בימ"ד בלא חידוש, משא"כ הכא א"ז שייך כלל. ואמנם בשלחן שלמה (ח"ב ע"מ קפט) כתב שאם לא יכל לחזור על לימודיו קודם המועד, מותר לו לכתוב החומר בחוה"מ. ולמעשה יש להחמיר בכך אם לא במקום שיגרם לו הפסד.

וחתנים שנכנסים לחופתם לאחר חוה"מ, ורוצים לסכם עם התזמורת והצלם או בעלי האולם, בכתיבת חוזה או תשלום מיקדמה בחוה"מ, ואם לא יעשו כן יש חשש שמא יקדמנו

יב. מותר לכתוב בחול המועד חידושי תורה, בין שחידשם בעצמו, ובין ששמע איזה חידוש מאחר, שאם לא יכתבם שמא ישכחו ממנו ונחשב לדבר האבד, ואפילו אם יחזור עליהם כמה פעמים קיים חשש שישכחם. וכן עשו מעשה בעצמם כמה מגדולי הפוסקים והמחברים. וכן דעת עוד ראשונים להקל. ונראה שאף רשאי להציע החידוש כסידרו על פי הקדמת הראשונים וכיוצא, ואין צריך לכתבו בראשי תבות בכדי שיזכרנו בלבד. וכן הכותב תשובות ופסקים רשאי לכותבם כהוייתם, שאם לא יעשה כן ונצריכהו לעשות הכל מחדש אחר חול המועד, מגמר בעתיקא קשה מחדתא. ואפילו בלא טעם שכחה אי אפשר לומר שימתין לכתוב החידוש והפסק לאחר המועד, שבאותו זמן יהיה עליו חיוב אחר ללמוד ולחדש עוד חידושים בלי הפסק. (יב)

אחר, או באופן שעל ידי כך שסוגר עמהם כעת ישנה הוזלה במחיר, בזה מותר לכתוב החווה בחוה"מ, וכל כה"ג שיש להתיר.

וכן אם חייבים לו ממון ורוצה לרשום החובות בפנקסו שלא ישכח החוב, כתב בשו"ת אול"צ (ח"ג פרק כד) שיש להתיר.

מותר לכתוב חידושי תורה בחול המועד

א"ר יוחנן כותבי הלכות כשורפי תורה וכו', דילמא מילתא חדתא שאני, פירוש דבר חדש שירא שמא ישכחנו, אלמא שאפי' בזמן שהיתה כתיבת תורה שבע"פ אסורה, הותרה בדבר של חידוש, א"כ גם בחוה"מ יש להתיר מטעם זה וכו'. ודעת התוס' שהובאו בתשו' הרשב"א שיש להתיר. ואפשר שגם לדעת הרמב"ם, שכ', שמותר לכתוב חשבונותיו ויציאותיו, מפני שאין אדם נזהר מאד בתיקון כתיבותיו אלו ונמצאו כמעשה הדיוט. ה"ה דשרי לכתוב דבר חידוש, שאין אדם נזהר מאד בתיקון כתיבתו, שאין כוונתו אלא שלא ישכח מפיו. וכ"כ להתיר רבינו ירוחם. וכו'. עכת"ד הב"י.

ויש להוסיף ע"ז מ"ש הריטב"א (מו"ק יח:) והתירו לי רבותי לכתוב בחוה"מ שיטת קידושין שלי שהייתי לומד, וכן כיו"ב, כדי שלא אשכח, וכן נראה הלכה למעשה. ע"כ. וז"ל הש"ע (סי' תקמה ס"ח): "מי ששלחו לשאול ממנו שאלה, ואין השליח רוצה להתעכב עד אחר המועד מותר לכותבה, וכן מותר להעתיקה, מפני שחשוב דבר האבד. ואם שמע דבר חידוש מותר לכותבו במועד כדי שלא ישכח. וכן אם ראה ספר מחודש מותר להעתיקו אם לא ימצא להעתיקו אחר המועד". וכן בשכנה"ג (הגב"י אות יג), שמאחר שמרן הש"ע

(יב) הנה מדברי הרשב"א (ח"ג סי' רעג) מתבאר שיש לאסור בזה, שכתב, שאם יכתוב אדם פירושו וחידושו, ויעשה חבוריו בחוה"מ, נמצא עושה מועדיו חול, אלא נ"ל שלא התירו אלא ביציאותיו וחשבונותיו שבינו לבין אחרים, דשמא לא יזכור ויאבד ממונו, אבל חידוש ששמע בד"ת או שעלה בידו בעיונו, הא באובנתא דליבא תליא, ולאחר המועד עשוי הוא לחזור על שמועותיו ויבין כמו שהבין מתחלה, ואם מתיירא שמא ישכח מה ששמע, ישנן הדבר בפיו הרבה פעמים כדי שיהיה שגור בפיו, כענין שאמרו במגילה (י:): תני מניה ארבעים זימנין ודמיא ליה כמאן דמנחא בכסתיה, וכדרך שהיו עושים קודם שנכתבה המשנה והגמ' כדי שיהיו זוכרים וכו'. ע"כ.

אך הטור (סי' תקמה) כתב, אדוני אבי הרא"ש כתב תשובת שאלה בחוה"מ, והתיר לי להעתיקה דחשיב דבר האבד. עכ"ל. ומרן הב"י שם, הביא תשו' הרשב"א הנ"ל, וכתב, דמ"ש הטור בשם אביו הרא"ש, נראה שנתכוון על מ"ש בשו"ת הרא"ש כלל ד': "ולא הייתי כותב בחוה"מ כי לא הורגלתי בכך, אלא שצורך שעה הוא מפני חילול שם שמים, וגם יש בזה קצת צורך המועד. וכו'. והוסיף מרן הב"י, שבהגהת סמ"ק התיר לכתוב חידושים בחוה"מ, והביא ראיה מתמורה (יד:), והא

פסק שמותר לכתוב דבר חידוש הכי נקטי, וכן העליתי בתשובה. ועל סמך הוראה זו כתבתי בחוה"מ כמה פסקים מחודשים. ע"כ.

והמ"ז (בס"ק יג) כ' לחזק הטעם שכ' רבינו פרץ בהגהות סמ"ק שיש לחוש פן ישכח החידוש שחידש בחוה"מ, שפעמים רבות שאדם שוכח מה שחידש, ואינו יכול לחדשו אח"כ. והוסיף נופך משלו, בתוספת טעם, מלבד טעם השכחה, כי באמת בכל רגע חל על האדם חובת כתיבת חידושים בתורה, ולחדש בעצמו כמיטב יכלתו, ואין שייך לומר שימתין עד לאחר המועד לכתוב חידושו, שהרי באותו זמן יתחייב לחדש חידושים אחרים, ואם יתעכב מלכתוב החידושים שחידש בחוה"מ, יצטרך ללמוד שוב מה שלמד כבר ולהזכר מה שחידש כבר, וזה יבטלנו מללמוד ולחדש חידושים אחרים באותה שעה, ואין לך דבר האבד גדול מזה, שמאבד הזמן ההוא מפני שלא כתב חידושו בחוה"מ. וכן ראיתי למורי חמי הב"ח שכתב חיבוריו בחוה"מ. ע"כ. וכ"כ המאמר (סי' תקמ"ה סק"י).

מלאכה בחוה"מ, כ"ש שיש לחוס על אבידת המרגליות היקרות האלה לכותבם כראוי למען לא יאבדו. והכותב יקבל שכר עליהם. ובשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' שנו) כ', שמותר לכתוב בחוה"מ תשובת שאלה אפי' בכתיבה נאה של מעשה אומן, ואפי' שלא לצורך המועד, שזהו בכלל צרכי רבים להורות מה יעשה ישראל. ואפי' לדעת התרוה"ד (סי' פה) שאין להתיר כתיבת מעשה אומן בחוה"מ אפי' לצרכי רבים, בנ"ד יש להתיר משום דהוי דבר האבד, שמא ישכח אחד מן הטעמים, וכ"ש אם הוא לאפרושי מאיסורא או תקנת עגונות. ואעיקרא נ"ל שמותר לכתוב לצרכי רבים אפי' שאינו לצורך המועד, שאין הכתיבה צריכה אומנות כ"כ, ומה שאמרו שאין מגיהים אפי' אות אחת בס"ת, שאני הגהת ס"ת שצריכה אימון גדול לכתוב בכתיבה אשורית הדומה לכתובת הספר עצמו, ושלא תדבק אות באות וכו', אבל סתם כתיבה לצורך רבים מותר, עכ"ל.

ואע"פ שיש כמה גדולים שהחמירו על עצמם שלא לכתוב כלל בחוה"מ, וכמ"ש

התפארת ישראל בהלכתא גבירתא (סוף מועד קטן) שמר אביו הגאון היה מחמיר מאד על עצמו ולא כתב חידושי תורה בחוה"מ כלל. וע"ע בשו"ת קנין תורה בהלכה (ח"ב סי' ס"ז). ובשו"ת משנה הלכות (ח"ג סי' עב. ושם בסי' עט, ופה). מ"מ אינה אלא חסידות יתירה, והעיקר כמ"ש כל הגדולים הנ"ל דמשרא שרי ועבדי עובדא בנפשיהו. הילכך בודאי שמותר לכתוב חידושי תורה בחוה"מ מכל הני טעמי תריצי. וע' בשו"ת לב חיים (ח"ב סי' קנח). ובשד"ח (מע' חוה"מ אות יא). ובשו"ת דברי ישראל וועלץ (ח"ג סי' פט). ובשו"ת קנה בשם (ח"ג אר"ח סי' לא אות ב).

ובשו"ת מן השמים (סי' לב) שאל על חכמים שכותבים חידושי תורה בחוה"מ בלי שינוי ואומרים שאין לך דבר האבד גדול מזה, אם מותר לעשות כן, ובתשובתו כתב: אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה (ברכות ה). שכאשר מחדשים חידוש בהלכה ומעמידים אותה על בוריה, אותם חידושים נאהבים לפני המלך הגדול השי"ת יותר מכל משכנות יעקב, שמקיימים בהם שאר מצות. וכל מי שמחשב מחשבות בד"ת וסובר סברא בהלכות החמורות ובפסקים החמורים הוא נאהב ונחמד לפני המלך העליון השי"ת. ואם על אבידת כסף או שוה כסף התירה התורה לעשות

האם יש להתיר משום צרכי רבים גם בדבר מצוה

הרשב"א (ח"ד סי' שכו) דדוקא בנין ביהכ"נ אין לעשות בחוה"מ שאפשר שיתפללו בבית אחר וכו'. ובתשו' הרא"ש הנ"ל (כלל ד סי' י) כתב, לא הייתי כותב בחוה"מ כי לא הורגלתי בכך אלא

ובמה שהתיר בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' שנו) משום צרכי רבים וכו', הנה לכאורה לפי מ"ש הריב"ש (סי' רכו) לא מקרי צרכי רבים אלא צרכי הגוף ולא דבר מצוה. אך י"ל לפי מ"ש בתשובת

יג. הרוצה להגיה בחול המועד חידושי התורה שכתב בדרך לימודו, וכן להגיה הדפים שקיבל מבית הדפוס כדי לתקן הטעויות, וכן לכתוב מפתחות הספר, אפשר שיש להקל בזה. [שאינן זה דומה להגהת ספר תורה שצריכה אימון גדול לכתוב בכתיבה אשורית הדומה לכתובת הספר עצמו. ועוד שהכתיבה שכותב בהגהת חידושו היא בכתיבה רגילה שהיא מעשה הדיוט. ראה בהערה.] (ג)

(דינים והנהגות לחזו"א עמ' צט. תשו"נ ח"ג סי' קנב). וכן הכותב פסקים ומסבירים בהקדמות המיוסדות על אדני האמת והצדק רשאי לכתבם כהוייתם. שאם לא יעשה כן ונצריכהו לעשות הכל מחדש אחר חוה"מ, מגמר בעתיקא קשה מחדתא (יומא כט.). וליבא דאינשי אינשי (סנהדרין לה.). ואפי' בלא טעם שכחה א"א לומר שימתין לכתוב החידוש והפסק לאחר המועד, שבאותו זמן יהא עליו חיוב אחר ללמוד ולחדש עוד חידושים אחרים בלי הפסק, כמ"ש הט"ז הנ"ל ובמשנ"ב (ס"ק מז) בטוב טעם ודעת. וכיו"ב כתבו התוס' (ב"מ קט.).

וכאשר התירו לכתוב חידושי תורה בחוה"מ, התירו אף בפני עם הארץ, ואין לחוש שמא ילמד ממנו ויכתוב גם דברי בטלה בחוה"מ. כ"כ הגריש"א באשרי האיש ח"ג (עמ' סא).

להגיה בחול המועד חידושי התורה שכתב בדרך לימודו

עלי הגהה של הדפוס, א"צ לכתוב באותיות אשוריות כמעשה אומן, אלא לתקן הטעויות בכתיבה רגילה שהיא מעשה הדיוט, ולא גרע מהכותב על דבר פרקמטיא שאינה אבודה, שהתיר מן הש"ע. ואפי' אם לא נחלק כדברי הרדב"ז הנ"ל, יש להתיר בכל אלה, לרבות כתיבת מפתחות הספר, שג"כ אין כתיבתו מעשה אומן, שסתם כתיבה היא מעשה הדיוט. וכנ"ל. ועוד שיתכן שבשעה שמגיה את חידושי התורה שכתב, יתחדשו לו עוד נקודות, או שיחזור בו ממה שכתב, שאינו דומה השונה פרקו מאה פעמים למאה ואחת, ואין בית מדרש בלא חידוש, וכ"ה בשו"ת יבי"א (ח"ב י"ד סי' כו אות ט) שאם בשעת ההגהה יתחדשו לו עוד חידושים, מותר להגיה בחוה"מ. ושם דן לגבי ט"ב בהלכ' אבלות, וה"ה לענינו לגבי חוה"מ.

שצורך שעה הוא בנ"ד מפני חילול ש"ש, וגם יש בדבר הזה קצת מצורך המועד. ע"כ. וע"ע בשו"ת ברוך השם (סי' סח).

וע' בספר מגיד מישרים (פרשת צו דף ל ע"ד), שהמגיד אמר למרן, ובחולא דמועדא כתוב הני מילין דאורייתא, דבחוה"מ שפיר דמי למכתב מלין דאורייתא. ולאפוקי ממאן דאסר דס"ל דלא הוי כדבר האבד, דליתא, דבודאי דבר האבד הוא.

ונ"ל שרשאי להציע החידוש כסדרו ע"פ הקדמת הראשונים וכיוצא, וא"צ לכתבו בראשי תיבות בכדי שיזכרנו בלבד, שהרי הב"ח כתב חיבוריו בחוה"מ עם הצעת דברי הפוסקים שקדמוהו.

וכן נהג החזו"א לכתוב חידושו כרגיל בחוה"מ

(ג) הנה בשו"ת לב חיים (ח"ב סי' קנז) כתב, שכיון שאסור לכתוב בחוה"מ, ואפי' להגיה אות אחת בספר אסור (ש"ע תקמ"ה, א), נראה שיש לאסור להגיה בחוה"מ חידושי התורה שכתב בדרך לימודו, וכן אסור להגיה הדפים שקיבל מבית הדפוס כדי לתקן הטעויות, וכן אסור לכתוב מפתחות הספר, כי לא התירו אלא לכתוב חידושים שחידש או ששמע מאחרים שמא ישכחם לאחר המועד. ע"ש.

אך בשו"ת יבי"א ח"ח (א"ח סי' מח) כתב, שנראה שאין מכאן ראייה כלל לאסור בכל אלה, שלא אסרו אלא בהגהת ס"ת שצריכה אימון גדול לכתוב בכתיבה אשורית הדומה לכתובת הספר עצמו.

ועוד, שהרי המגיה את חידושו, או את הדפים

יד. לגבי העתקת חידושי בחול המועד נכון להחמיר, אולם אם על ידי סידור חידושי הוא מרחיבם ומוסיף עליהם נופך, יש להקל, מאחר דהוי מעשה הדיוט. והוא הדין אם על ידי העתקת חידושי זוכה ללמוד תורה, ובלא זה יתבטל מלימודו. (י)

טו. מי שנהג להחמיר על עצמו שלא לכתוב חידושים בחול המועד, יכול להישאל על נדרו ולכתוב חידושי בחול המועד. ואף על פי שאין מתירין נדרי מצוה, כאן אדרבה יש לומר שאין בזה שום חסידות, שאם לא כן לא היו עושים מעשה להקל כל הגדולים הנ"ל. וכל אחד זוכה לחדש מאשר קבלה נשמתו מהר סיני, וכאשר חכמים הגידו, הלא בספרתם. והמחמיר בזה הוי חומרא המביאה לידי קולא להיות מונע טוב מבעליו. וכמעט שקרוב הדבר שהוא כמנהג בטעות שאפילו התרה אינו צריך. (טו)

העתקת חידושי בחול המועד

לפירושו ופסקיו שנתחדשו לו בחוה"מ עצמו רשאי לכתוב כדרכו. וכנ"ל. [ילקו"י מועדים עמ' תקכ"א. חזו"ע הל' חוה"מ. יבי"א ח"ח (א"ח סי' מח)].
והנהוג לסכם את הסוגיא בכל פעם בסיום הלימוד, מותר לעשות כן בחוה"מ [הגר"י פ"ש בנתיבות ההלכה ל"ה עמוד רסד. וכ"כ בס' חוט שני חוה"מ עמוד רנב].

וכן רב או מלמד שמעוניין לבדוק את מבחני התלמידים בחוה"מ, ולרשום בצד כל תשובה אם התשובה נכונה אם לאו, ועל ידי שבדוק המבחינים זוכה ללמוד תורה בקריאת התשובות הביאו בשם הגר"ן קרליץ להתיר. (חוט שני עמ' רמה)

(יד) בשו"ת לב חיים (ח"ב סי' קנז) כתב, שלא הותר להעתיק חידושי בחוה"מ. וכיו"ב כתב הרב מאורי אור (עוד למועד דף קלז): שדוקא מה שנתחדש לו בלימודו מותר לכתוב בחוה"מ, דהוי דבר האבד, משא"כ בסידור כתביו שיש להחמיר. ע"ש. ומ"מ כתב בשו"ת יבי"א (ח"א א"ח סי' מח) שגם בזה, אם ע"י סידור חידושי הוא מרחיבם ומוסיף עליהם נופך יש להקל, מאחר דהוי מעשה הדיוט. וע"ע בשו"ת יבי"א ח"ב (חי"ד סי' כו אות ט). ודו"ק. ואם יש לו חידושים שנתחדשו מכבר אין לו לסדרם מחדש בחוה"מ, כמ"ש הח"א (כלל קיא סי' ה). אבל הצעת הדברים והקדמתם

המחמיר שלא לכתוב חדו"ת בחוה"מ, הוי חומרא המביאה לידי קולא

והחיד"א בהגהותיו שם הביא מהקדמת ספר החשוב לב אריה שכתב בשם רז"ל, בזמן שבית המקדש קיים, כשאדם מקריב קרבן מתכפר לו, וכשאדם כותב בספר מה שלומד איזה חידוש, הכתיבה הזו עולה לו במקום קרבן. ובזה פירש הרב הנז' מה שכתוב "זבח ומנחה לא חפצת וכו' עולה וחטאה לא שאלת, או אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי", שזה יעלה במקום קרבן, והאריך בכיאוורו וענינים אחרים בהקדמה זו ע"ש באורך.

ובס' רבינו אפרים על התורה כ"י (פרשת תשא) כתב משם רבינו אלעזר מגרמיזא ז"ל, שכל מי

(טו) כ"כ בשו"ת אהל משה (סי' יא). שד"ח (מערכת חול המועד אות יא). [וע' בשואל ומשיב תליתאה (ס"ס ג) שכתב תשובה בחוה"מ, אך קיצר]. [ילקו"י מועדים עמ' תקכ"ב. חזו"ע יו"ט].

ו**כתב** בספר חסידים (סי' תקל), כל מי שגילה לו השי"ת דבר ואינו כותבו, ויכול לכתוב, ה"ז גוזל מי שגילה לו, כי לא גילה לו אלא לכתוב, דכתיב (תהלים כה) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם, וכתוב (משלי ה) יפוצו מעינותיך חוצה, וזה שכתוב (קהלת יב) יביא במשפט על כל נעלם, שגורם שנעלם, "אם טוב", שגילה לו, "אם רע" שאינה כותבה.

טז. מותר להצטלם בחול המועד, אבל פיתוח התמונה תיעשה רק לאחר המועד. (טז)

ואח"כ הנה באתי במגילת ספר מה שכבר כתוב עלי למעלה, דתיכף נכתב למעלה, ודו"ק. ואפשר לרמוז בפסוק ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל, השירה ר"ת, החידוש שמחדש יודע רמזי התורה.

שמגלין לו רזי תורה מן השמים ואינו כותבו עתיד ליתן את הדין. עכ"ל. ואפשר לדקדק מ"ש כתוב עלי, במ"ש בזהר חדש, דא"ל אליהו זכור לטוב לרשב"י ע"ה מילך כתובין אינון לעילא וכו', וז"ש אז אמרתי כשהיתה נשמתי למעלה וכמשז"ל

מותר להצטלם בחול המועד - ובעיקר ענין הצילום

כתב בשם המר וקציעה שאסר גם במלאכת הדפוס. ואפי' ע"י גוי יש לאסור כמו לגבי דפוס. ואע"פ שכאן אין טורח בדבר, הרי בדפוס אסר גם כשאין טורח בדבר. ועכ"פ יש לאסור ע"י ישראל. ועוד, שגם מלאכות המותרות בחוה"מ אין לעשותן אלא בחנם ולא בשכר, כמבואר בר"ס תקמב. ואע"פ שהמשנ"ב (סק"ב) כתב להקל בשם הריטב"א אם אינם רוצים לעשות בחינם כיון שהוא לצורך המועד, כאן מאן יימר שהוא לצורך המועד. אם לא ע"י צלם עני שאין לו צרכי המועד בריוח. אך גם זה קשה למצוא בנקל. ועוד יש לפקפק בזה לפי מ"ש בברכ"י ר"ס תקלז בשם מהר"ם פרובינצאל וכו'. וסוף דבר שנראה להחמיר בזה והמיקל ע"י גוי יש לו ע"מ לסמוך. ולצלם עצמו יש להחמיר. אמנם כעת נודע לי אופן הצילום ונ"ל להתיר. וכן שמעתי שהורה זקן הגרצ"פ פראנק. ושור"ר בשש"כ (ח"ב סי' ס ס"ק קה) בשם הגרשז"א להתיר. זולת הפיתוח שיעשה לאחר חוה"מ, ובלא"ה יש מדת חסידות שלא להצטלם בתמונה פוטוגראפית וכו'. עכת"ד. [ושמא יש לחלק בין פיתוח תמונות מפילים שהיה נהוג בעבר, לבין הפיתוח שיש בזמנינו דמי לצילום במכונת צילום רגילה. ושמא חשיב כמלאכה קלה ובפרט כשהוא לצורך שמחת המועד לראות את התמונות. ויש לעיין]. וצ"ע אם מותר לצלם בחוה"מ ע"י צלם מקצועי, או דחמיר טפי כמעשה אומן. וכיום הכל בקיאים בדבר.

וראה בשאלת יעב"ץ (ח"א סי' קע) שמר אביו החכם צבי הוזמן מק"ק הספרדים שבלונדון לבקר אצלם, ועשו לו כבוד מלכים, והפצירו בו להרשות להם להניח אצלם צלם דמות תבניתו ומשוח בששר, ולא אבה שמוע אליהם וישם לאל מלתם,

(טז) ילקו"י מועדים. וכ"כ בשו"ת בית אב"י (ח"ד סי' יד אות ז) שמותר להצטלם בחוה"מ. וכן העלה בשו"ת באר משה (ח"ז סי' מ). וכ"ד הגר"מ פיינשטיין שמותר לצלם בחוה"מ. וס"ל להתיר אפי' במצלמה שהתמונה מתפתחת מיד דאין זה נחשב כתיבה בנוגע לחוה"מ, וגם נחשב כצורך המועד כמה שמתענג בו, ואינו מעשה אומן ומותר לצורך המועד. [נמבקשי תורה חוה"מ עמוד תסה]. וכ"כ באול"צ (ח"ג פכ"ד אות ח) שצילום במצלמה הוא מעשה הדיוט, ועוד שזה בגדר דבר האבד, שהרי לא יוכל לצלם צילום זה לאחר המועד, ועוד, שעצם הצילום אינו מלאכה גמורה, שכן אין כאן תיקון מנא גמור, שהרי צריך עדיין לפתח את הפילם, וכל זמן שלא פיתח אותו לא הושלמה המלאכה. וכ"כ בשו"ת משנה הלכות ח"ח סי' קפת, והגרשז"ב בהליכו"ש הלכ' חוה"מ הע' ט, ושו"ת רבבות אפרים ח"ז סי' קלט. וזה דלא כמ"ש בס' דינים והנהגות לחזון איש (עמ' צט אות י מפי השמועה) שהחזון איש אסר לצלם תמונות בחוה"מ (ופירושו טעמו, משום דהוי ככתיבה וצביעה. הגר"ח קנייבסקי במבקשי תורה חוה"מ עמ' תנט). ושבלא"ה ראוי לאנשי מעלה להתרחק מצילומים ותמונות, שאע"פ שאין בדבר איסור ע"פ נגלה, מ"מ אנשים בעלי מעלה רואים בזה כעין רוח טומאה. עכ"ד. וכ"ד הגר"י פישר לאסור בזה משום צובע (בנתיבות ההלכה ל"ח עמ' רסד). ובספר חוט שני נשאר בצ"ע בדין זה.

ובשו"ת יבי"א החדש חי"א (א"ח סי' נג) דן ג"כ בענין צילום במצלמה בחוה"מ, שלכאורה יש לאסור שהרי המצייר בשבת חייב משום כותב (רמב"ם שבת ספ"א), ואע"פ שבמכונה אין הדבר קשה כ"כ, מ"מ המחז"ב (תקמ"ב סק"ב)

"אע"פ שבציור של צבע רוח"פ ככולם ס"ל שאין בזה שום חשש איסור, ומה גם בפרצוף פנים בלבד" וכו'.

ומהר"א די בוטון בשו"ת לחם רב (סי' טו), נשאל בדבר כתובה שצייר בה הסופר צורת החתן והכלה, והעלה שאע"פ שבדיעבד אין לאסור להשהות הכתובה הזאת, מ"מ לכתחילה ראוי מאוד להזהר שלא לעשות כן, כיון שהדבר נוגע לחשש איסור תורה.

גם בדברי מלכיאל (ח"ג סי' נח) כתב, שיש להחמיר שלא להצטלם בתמונה פוטוגרפית כיון שלדעת הריטב"א הוא איסור גמור, ושומר נפשו ירחק מזה. ומכ"ש שע"פ הקבלה יש טעם להחמיר בזה. ולכן לא יפה עושים התולים צורות ותמונות של צדיקים וקרובי משפחה על הכתלים של חדרי דירתם. עכת"ד.

אולם עיני המעיין היטב בריטב"א (ע"ז מג:), תחזינה מישרים שלא אסר שם אלא בציור ע"י דיו וסממנים שהוא כבולט. ואפשר שהוא מודה בציור של תמונה פוטוגרפית דשרי.

וע' ביערות דבש (דרוש ב' דף י"ט:), שכתב שע"פ הזוהר והמקובלים יש להחמיר בזה. וכן העלה בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ב ק"א חיו"ד סי' יא אות יא).

אולם גם לדעת הפוסקים המחמירים נראה שבצילום של חצי גוף העליון בלבד יש להקל, הואיל וכמה פוסקים סוברים להקל בזה גם בצורה בולטת, כמבואר ברא"ש (ע"ז מג:), ובש"ע (חיו"ד סי' קמ"ט), ובשאלת יעב"ץ (שם). ובתמונה פוטוגרפית שאינה בולטת יש ס"ס להקל, והלכה רווחת שבכל ס"ס אפי' באיסור תורה יש להקל. ונראה שה"ה שיש להקל יותר בצילום פרופיל

(שרואים רק צד אחד של הפנים, עין אחת ואוזן אחת), וכמ"ש הש"ך (חיו"ד סי' קמ"ט סוף ס"ק כה) וד"ל: ונראה שכל הצורות שאסרנו אינם אסורים אלא בצורה שלימה ממש, כגון צורת אדם בולטת בשתי עינים וחוטם שלם וכל הגוף, אבל לא בחצי הציור כדרך קצת המציירים צד אחד של הצורה, שזה אינו אסור כן נראה לי. ע"כ. וכ"כ בשו"ת נהרי אפרסמון (חיו"ד סי' קיח).

ואע"פ שהכנה"ג (סי' קמ"א בהגב"י אות נה) כתב לפקפק בזה אם הצורה בולטת, ובבא"ח

(ש"ב פ' מסעי אות י) כתב להחמיר בזה. ובס' כסא אליהו (חיו"ד סי' קמ"א סק"ג) הקשה ע"ד הש"ך, ממ"ש התוס' (ב"ק צ"ז:), דהא דאמרי' מטבע של אברהם אבינו זקן וזקנה מכאן, ובחור ובתולה מצד השני. לא שהיה בו צורת זקן וזקנה, שהרי אסור לעשות צורת אדם, אלא היה כתוב מצד אחד זקן וזקנה, ומצד השני בחור ובתולה. ואם איתא לד' הש"ך לוקמה בהכי. ונכיו"ב העיר בשאלת יעב"ץ הנ"ל להוכיח שהתוס' חולקים על הרא"ש שהתיר צורת ראש בלי גוף, שאל"כ היה להם להעמידה שלא היה במטבע אלא צורת הראש. ויש לדחות דאימור דסברת התוס' דלא כהרא"ש שהתיר ראש בלי גוף, אבל לדין דנקטי' כהרא"ש, וכמו שפסק מרן (סי' קמ"ט ס"ז), וכתב בשו"ת בית דוד (חיו"ד סי' עה) שכן פשט המנהג מזמן קדמון. ודלא כהמהרי"ט. וכן הרמ"א בהגה כתב שכן נוהגים. וע' להכנה"ג בשו"ת בעי חיי (חיו"ד סי' קע"ה). איה"נ נמי שגם בצילום פרופיל מותר. ובלא"ה יש להעיר בדברי התוס' שנדחקו בזה, והרי יכולים היו לתרץ דאיירי בצורה שוקעת דשרי לכו"ע. וכדתניא (ע"ז מג:), טבעת שחותמה בולט מותר לחתום בה, פרש"י שכאשר הוא חותם בשעוה החותם שוקע. ונאכן בכסא אליהו שם הרגיש בזה, מ"מ בצילום הו"ל ס"ס ולקולא. ואף לדעת המחמירים בצילום פוטוגרפי בצורה שלימה, בצילום פרופיל יש להקל. וכ"כ בדברי מלכיאל (שם), ובשו"ת לבושי מרדכי קמא (חיו"ד סי' פו).

אולם באמת נראה שכ"ז ממשנת חסידים לשרידים אשר ה' קורא. אבל מעיקר ההלכה כבר פשט המנהג להקל בזה בכל אופן בצילום פוטוגרפי. וכ"פ בשו"ת צפנת פענח (סי' נו). וכן נראה דעת הגרי"ח בספר רב ברכות (מערכת צ', דף קל:), ובבא"ח (שם).

וכן העיד בשו"ת דעת כהן (סי' טו), שאף שיש חסידים הנמנעים מלהצטלם, ויש לדבריהם מקום בשיטות הפוסקים, מ"מ ההלכה שנתקבלה בישראל ע"פ דין הש"ע, שמותר לצלם צילום פוטוגרפי ולצייר צורת אדם בצבע על הלוח, ואין בזה שום איסור מצד הדין כלל. וכן נפוץ המנהג גם אצל החרדים לדבר ה' כשיש צורך בדבר משום חיוב התורה והיהדות. ע"כ. וכ"כ להקל בשו"ת שלמת חיים (חיו"ד סי' יח). וע"ע בשו"ת הרשב"ן

יז. כתיבה סטינוגרפית בחול המועד דינה ככתיבת אותיות לכל דבר. ואם יש צורך בדבר יש מקום להקל לצרכי רבים. (ז)

יח. מותר להקליט בחול המועד, נאומים או שירים על סרט של רשם קול [טייפ רקורדר], ואין בזה לא משום כתיבה ולא משום מלאכה אחרת. [וכן מותר להשמיע קול שיר בחוה"מ, וכן להשמיע קול נגינה במכשירים, ואם קרה איזה קלקול במכשיר, מותר לתקנו בחוה"מ לצורך שמחת החג]. (ח)

(חאו"ח סי' קיג), ובשו"ת הלל אומר (סי' ג). ובשו"ת יבי"א (ח"ד יו"ד סי' כב אות ג). וכבר אמרו בירושלמי מעשר שני (פ"ה ה"ב), כל הלכה שהיא רופפת בידיך צא וראה היאך הצבור נוהגים ונהוג כן. והנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם. וע"ע במועדי הראי"ה בהלכות ימי חנוכה (עמ' קמז).

(ז) הרה"ג מהרי"ל צירלסון בשו"ת מערכי לב (סי' כה). ושם העלה לאסור אפי' לצורך רבים כל זמן שאינה לצורך המועד. ע"ש. אך בשו"ת יבי"א (ח"ה א"ח סי' ס"ח מח) כתב, שאם יש צורך בדבר יש מקום להקל לצרכי רבים. [ילקו"י מועדים עמ' תקכג. חזו"ע יו"ט].

להקליט בחול המועד נאומים או שירים על סרט של טי"פ וכדומה

(ח) בן העלה בשו"ת יבי"א ח"ד (חאו"ח סי' מו). ע"ש שנראה ברור שמותר להקליט לכתחילה בחוה"מ במכונת הטייפ, ואין בזה שום סרך איסור כלל. וכ"כ הגר"מ פיינשטיין שמותר להקליט על סרט (טייפ) בחוה"מ, שאינו נחשב כתיבה. [מבקשי תורה חוה"מ עמוד תסה].

וזן אמת שבשו"ת בית יצחק שמעלקיס (ח"ב מ"ד במפתחות לסי' לא), כתב, ובדין אם מותר לדבר בשבת נגד המכונה הנקראת פונוגרף (גרמפון), והוא כלי המחזיק הדיבור ימים רבים, הנה זה ודאי אסור, מפני שמתהווה רושם בהשעוה הנמצאת במכונה הזאת, והוי ככותב. וכמבואר באו"ח סי' ש"מ דמוחק שעוה שע"ג פנקס חייב, וה"ה בכותב על שעוה. ע"כ. הנה אין לאסור בזה במכונת הטייפ רקורדר הנ"ל, דשאני הכא שהדיבור או הנגינה הנקלטים על הסרט של המכונה הנ"ל אינם ניכרים לעין לא ע"י אותיות ולא ע"י שום רושם כלל. משא"כ בלוח הגרמפון שהנגינה והדיבור הנקלטים עליו מהוים בו חריץ, ויש שם רושם הניכר לעין. וע' בירושלמי (פ"ב דשבת ה"ד), א"ר חייא בר אבא אילין בני מדינחא ערומין סגין, כד חד מינהון בעי משלחה מילה מסטריקין לחבריה, הוא כתב במי מילין, וההן דמקבל כתבייא שופך דיו שאין בה עפץ והוא

קולט מקום הכתב. עשה כן בשבת מהו. ולא איפשיטא. ע"ש בקרבן העדה. ובפמ"ג (סי' שמ מש"ז ס"ק ג) כ', הכותבים דבר סתר בנייר עם חלב שלא נתבשל ונבלע בנייר ואין רישומו ניכר, וכשבא לחבירו נותן אותו אצל שלהבת והוא מתחמם ועי"ז ניכר הכתב ההוא, אם עשה כן בשבת י"ל דחיוב חטאת ליכא ומ"מ אסור מדרבנן דדומה לכותב, (וע' בירושלמי כעין זה), וכ"ש במקום שהיד סולדת בו. ונתכוון להירושלמי הנ"ל. ונראה דהיינו לגבי המוציא לאור תעלומה, דהיינו המקבל הכתב שגמר מלאכת הכתיבה, משא"כ הראשון אין כל ספק שהוא פטור. אלא דמ"מ לכתחלה אין לעשות כן, וכמבואר (בסי' שמ ס"ד) שיש ליהדר מלכתוב במשקין באצבעו על השלחן. (כיון שרישומן ניכר לפי שעה. א"ר שם ס"ק יא). אבל בני"ד שאין היכר כלל י"ל שאף בשבת אין איסור להמנגן או להמדבר ליד המכונה הנ"ל (אם היתה ערוכה מער"ש). ומ"מ יש לחוש להבערה, שע"י הבל פיו מוסיף ומגביר זרם האור החשמלי שבמכונה.

ובבא"ח (ח"ב ד"מ ע"ב) כתב, שהמדבר אל מכונת הפונוגרף בשבת חייב משום משרטט, ונראה דס"ל דליכא בהכי משום כותב, אע"פ שמשמיע קול לאחר מכן. שאין דרך כתיבה בכך, וגם לא מצינו מלאכת כותב כיו"ב במשכן. ובדיבור או בנגינה ליד מכונת הטייפ רקורדר אין

יט. אסור להדפיס ספרים בחול המועד, ואפילו סידור אותיות [עופרת] בלבד להכניס להדפסה אסור, [ויש מתירים בזה]. וכן אסור להפריד האותיות לפרקם מחיבור סידורם לאחר ההדפסה להחזירם למקומם בתיבה. (יט)

כ. שטרי בית הדין וכל כיוצא בזה מותר לכותבם בחול המועד, וכגון לכתוב את הטענות של בעלי הדין בחול המועד, וכן כתיבת פסק הדין, כתיבת שטר בוררות, ושטרי חליצה, שטרי גיטין, שטרי כתובה, ופרוזבול, וצוואה. ושטר כתובה שנאבדה בחול המועד, יש אומרים שמותר לכתוב כתובה חדשה בחול המועד, שאסור לשהות עם אשתו בלא כתובה. ויש אומרים דבזמן הזה כיון שיש העתק כתובה ברבנות, וגם יש לה עיקר כתובה מתנאי בית דין, אין בזה איסור, ואפשר לדחות את כתבית הכתובה לאחר המועד. (כ)

אפי' חריץ ובר חריץ, ואין בזה משום משרטט כלל. ואע"פ שבשבת ודאי אסור, וכן ביו"ט, אבל בחוה"מ מיהא אין בזה שום איסור כלל שאין כאן ג"כ מעשה אומן כלל.

אם מותר לתקן טי"פ בחול המועד לצורך שמחת החג

ואפי' אם אירע איזה קלקול במכונה ההקלטה, י"ל דמותר לתקנה במועד לצורך שמחת יו"ט. וכמו שהתיר השבות יעקב (סי' כה) לתקן כלי שיר שנפסקה ממנו נימא בחוה"מ. והסכים עמו הגר"א ענתבי בחכמה ומוסר (סי' קפה) ושכן מנהגם בארץ הטובה. ע"ש.

וכבר נהגו להקל להשמיע קול שיר וכלי נגינה ממחשב או טייפ, בחוה"מ, וכן מותר להקליט בחוה"מ. [אבל ביו"ט אסור בין להקליט בין להשמיע כלי שיר בכל אופן שהוא]. וע' ביבי"א ח"ד (סי' מה. מו - אות ד'). ובשו"ת יחו"ד (ח"א סי' מה-עא).

וב"ז דלא כמ"ש בשלחן שלמה להגרשו"א (יו"ט ח"ב עמ' קצ) שאסור להקליט ברשם קול כשאין בזה צורך המועד ואינו דבר האבד, שכיון שהטייפ [הקלטת] אינו משמש לכלום, וע"י הדיבור הוא נעשה כלי, יש בזה משום בונה. וכן יש לאסור הזנת נתונים במחשב הנרשמים ע"ג הדיסקט, כיון שדיסקט רגיל אין לו ערך, ורק עם רישום האותיות האלקטרוניות נבנה הדיסקט שמתקיים תמיד. עכ"ד. וזה דבר מיוחד. והגר"ש אלישיב השיב ע"ז שאין זה נחשב כבונה [בנתיבות ההלכה לה, עמ' רנב].

אסור להדפיס ספרים בחול המועד

(יג) שו"ת הר"ם פרובינצאל בכת"י. הובא בברכ"י (ר"ס תקלז). וכ"כ בפשיטות היעב"ץ במו"ק (סי' תקמה).

ומה שכתבנו שאפי' סידור אותיות בלבד להכניס להדפסה אסור, כן העלה הגאון ממונקאטש בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סי' נו), ודחה דברי המור

וקציעה שמתיר בזה. והניף ידו שנית במנחת אלעזר (ח"ג סי' מב). וע' במחז"ב. וע"ע במ"ש הגרי"מ טולידאנו ז"ל בשו"ת ים הגדול (סי' כ).

ומה שכתבנו שאסור להפריד וכו', כ"כ במור וקציעה (שם). [ילקו"י מועדים עמ' תקין].

כתובה שנאבדה בחוה"מ מותר לכתוב כתובה חדשה בחול המועד

(כ) ז"ל מרן בש"ע (או"ח סי' תקמה): מותר לכתוב שטר קדושין ושטרי פסיקתא, גיטין ושוברים, דייתיקי, מתנות, פרוזבולין, אגרות שום ואגרות מזון [שטרי פסיקתא, שאדם פוסק לתת לבנו

לאסור, מאחר וק"ל שאף דברי הרמ"א אמרינן דהלכה כהסתם, כמבואר בעין יצחק (ח"ג עמ' תר סעי' יב) בשם האחרונים. ע"ש. וע"ע בכה"ח (ס"ק נב) שהביא דברי הרמ"א וכתב דהלכה כדעה ראשונה. וכ"כ המ"ב בשם הפמ"ג. (ומש"כ להחמיר בכתב משיט"א אינו מעיקר הדין). ויש אחרונים שרצו לאסור כתיבת הכתובה בחוה"מ מאחר והיום כל נוסחאות הכתובה שוות, ואין לחוש לערעור בהסכמת התנאים, כיעוי' במ"ב שם והביאוהו האחר'. ויל"ע בזה.

ולגבי כתובה שנאבדה ע' בשו"ת שבט הלוי ח"ח (סי' קכה) שמותר לכתוב כתובה חדשה בחוה"מ, ואפי' יש העתק בכ"ד. אבל לא יכתוב תוספת כתובה. ע"ש. ויש לדון בכתובה שנאבדה אם אפשר בדיעבד לסמוך על עדי קבלת קנין, וכמבואר בשו"ע (אה"ע סי' ס"ו ס"א), דלכאורה כיון שאין שטר הכתובה לפנינו, הרי פעמים רבות אין אנו זוכרין מי הם העדים החתומים עליה. אלא שכיום יש העתק ברבנות שיודעים מי הם העדים.

דהנה הרמ"א (באה"ע סי' ס"ו ס"ג) כ' דאף שאסור לאדם לדור עם אשתו שעה אחת בלא כתובה, בזה"ז שאין מגרשין בעל כרחא של אשה משום חדר"ג, היה אפשר להקל בכתיבת הכתובה, אבל אין המנהג כן ואין לשנות. עכ"ל. [ולדין הא איכא שבועה]. ונמצא שבזה"ז שאין מגרשין בע"כ, א"צ לחוש לכך שהכתובה נאבדה, כי רק מצד המנהג כותבים כתובה חדשה. וכן סמך על סברא זו בערוה"ש (אה"ע סי' קע"ז סעי' א'). ע"ש. וכ"ה בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ו סי' י'). וכ"ש שביה"ד כיום דואג לאשה בעת הגירושין, כידוע. ולכן א"צ למהר כ"כ לכתוב כתובה חדשה. וכך השיבנו דבר בעת השריפה הגדולה שהיתה לפני כחמש שנים בצפון, ובתים רבים עלו באש בעוה"ר, והורינו להם שא"צ להזדרז לכתוב כתובה חדשה, וכן השיב בשו"ת ציץ אליעזר (חלק יא סי' טז, ובחלק יט סי' לט) בתושבי עיר העתיקה שנאבדו כתובותיהם כאשר פונו משם בשנת תש"ח. ע"ש. לאפוקי ממה שפירסמו מטעם העדה החרדית שאסור לבעל ולאשה להכנס לאותו בית כשלא כתבו כתובה חדשה וכו', ואין הדברים נכונים.

או לבתו כך וכך. דייתיקי, שטר צואה דא תהא למיקם ולהיות. אגרת שום, ששמו ב"ד נכסי ליה ונתנם למלוה. ואגרת מזון, שמכרו ב"ד את הקרקע למזון האשה והבנות וכתבו מעשה ב"ד ע"ז, א"נ שקבל עליו לזון את בת אשתו שטרי חליצה ומיאונין ושטרי ברורין ופסקי דינין.

והטעם שהתירו כתיבת כל השטרות הנ"ל כתב בכ"י (סי' תקמ"ה) בשם הרמב"ם (בפ"ז) דאגרות של רשות מפני שאין אדם נזהר בתיקונן מאד והוא ליה כמעשה הדיוט, והראב"ד כתב דטעמא משום דשמא לא יזדמן לו מוליך הכתב כלומר והוי דבר האבד. והרב המגיד כתב בשם הרמב"ן דטעמא משום דמעשה הדיוט הן דכל הדיוט כותב כפי מה שיזדמן לו, ולפיכך אין צריכים שינוי. וגיטין ושוברות ומתנות כתב הרמב"ם (פ"ז ה"ב) דשרו דכצרכי רבים הם. וכתב המ"ב (שם ס"ק ט) משום דכל דבר המזדמן תדיר, אע"פ שבכל פעם ופעם הוא דבר פרטי, כצרכי רבים חשיבא. וגיטין יש לחוש שמא אם ימתינו בכתיבת הגט עד לאחר חוה"מ, יימלך הבעל ולא ירצה לתת, ויעגן את אשתו, ולכן מותר לכתוב הגט בחוה"מ.

ובענין שטרי כתובה אם מותר לכותבם בחוה"מ, כתב בכ"י שם: והא דכותבין קידושי נשים משמע בגמ' דבין שטר קידושין שכתב בו הרי את מקודשת לי, בין שטרי פסיקתא, שרי. וכ"כ הר"י והסמ"ק (סי' קצה). אבל שטר כתובה שטר חוב הוא ואסור לכתבו במועד. והכל בו (סי' ס' כג ע"ג) כתב בשם ה"ר דוד בר לוי אית דמוכחי מדיכול להחזיר גרושתו דמי שנשא ערב הרגל מותר לכתוב כתובה ולחתמה בחוה"מ, דהא מחזיר גרושתו עביד לה כתובה (מ"ק ח:). ויש לדחות דדילמא על כתובה ראשונה החזירה, ויש להתיר מטעם דבר האבד שמא יצא ערעור בהסכמת תנאיהם. עכ"ל.

ולכאור' מזה שמרן הב"י הביא כדעת המתירים באחרונה כך דעתו להתיר בזה, ואע"פ שבש"ע לא כתב היתר כתיבת שטרי כתובה, מ"מ הרי העתיק לשון הטור ופרטי הדינים נתבאר בכ"י. וגם הרמ"א שהביא דעת המתירים בראשונה בסתם וסיים ויש אוסרים, אין להעמיד בכונתו

כ"א. מי שמצא מציאה בחול המועד רשאי לכתוב מודעות על מציאתה, כדי שהמאבד יוכל לקבל אבידתו בחזרה. וכן המאבד רשאי להכריז על אבידתו שעל ידי כך המוצא ידע למי לפנות. (כ"א)

כ"ב. הנותן מתנה לחתן בר מצוה בחול המועד, מותר לו לכתוב הקדשה לחתן בראש הספר. (כ"ב)

כ"ג. מותר לכתוב בחול המועד שמות הקודש ליולדת שנושאת שמות אלו עליה לשמירה מפגעים רעים. (כ"ג)

לדור ביחד עד שיכתבו כתובה חדשה. ע"ש. וא"כ מה הוא שפירסם בזמנו שאסור לשהות יחד אפילו שעה אחת וכו'.

ובפרט שכיום יש העתקי כתובה בכל הרבנויות בארץ. [נתמזה שבתשובות והנהגות ח"ג (סי' שצט) כתב שיש לסמוך על ההעתק הנמצא ברבנויות שיהיו מותרים

לטלטל שטר כתובה ביום טוב

מילתא, מ"מ כיון שמצד הדין אינו מוקצה וראוי ללמוד ממנו הלכות הכתובה, מותר לטלטל. ואמנם בשו"ת אול"צ כתב, שגט וכתובה הוי מוקצה כדעת הש"ע, והכתובה הוי כמו שטר חוב רגיל שאסור לטלטלו, והוסיף וכ"ש שיש מנהג שלא פותחין כתובה כלל. ע"ש. ואם נדון דין הכתובה כשטר חוב, נראה שהוא דוקא בכתובה שהשתמשו בה ויש שם כל הפרטים דאז הוי כשטר חוב, אבל בכתובה שאין בה פרטים לא הוי שטר חוב.

כ"א דהוי דבר האבד, דשמא אחר המועד ילך המאבד למקום רחוק, ובפרט אם הוא דבר שזקוק לו גם במשך ימי החג, וכגון טלפון וכדו'. וכ"כ האחרונים ומהם משפט האבידה (סי' רסז ס"ג), ושש"כ (פרק סו ס"ז). ואכמ"ל.

כ"ב דקי"ל הנותן מתנה לחברו צריך להודיעו, ויש בזה דבר מצוה. והגריש"א (אשרי

האיש ח"ג עמ' סג) כתב שזה דבר האבד. ולפ"ז יש לדון אם מותר לכתוב הקדשה בעלמא על ספר לבחור וכדו', במטרה שיהיה לו עידוד בלימוד התורה, דלכאו' יש להתיר, דהרי אין לך דבר האבד יותר מביטול תורה, ובפרט אם נותן לו הספר במתנה וכו"ל, ויל"ע.

ואם מותר לטלטל כתובה בשבת, ואם יש הבדל בין כתובה שיש בה שמות החתן והכלה והתאריך וכל הנצרך, לבין כתובה שאין בה פרטים, הנה לגבי גט אי הוי מוקצה בשבת, ע' בספר ילקו"י שבת כרך ב' (עמ' שע"ג, ובהוספות ע' תרל"ט), ש"א שמותר לטלטל גט בשבת מפני שאפשר ללמוד ממנו הלכות הגט וסדר כתיבתו, ויש חולקים בפרט קודם נתינת הגט לאשה, אא"כ בשכיב מרע והעיקר כסברא אחרונה, ויש להחמיר שלא לטלטל גט בשבת, וכמו דמשמע מדברי מרן הש"ע, ומסברא חשבנו שכיום אין רגילות לצור גט ע"פ צליחותיו, ומקפידים לשומרו גם אחר הנתינה, ממילא ראוי להחמיר שלא לטלטל גט אחר הנתינה, ואי משום דאפשר ללמוד ממנו כמה הלכות, הנה סברא זו לא קיבלה מרן בבדק הבית, ולכן יש להחמיר גם אחר הנתינה שלא לטלטל גט.

ואמנם בספר משפט הכתובה ח"ח (עמ' רכ"ג) הביא המחלוקת בזה לגבי גט, וכתב משם הגרי"ש אלישיב ואמו"ר זצוק"ל שמותר, וה"ה לכתובה, והוסיף בשם אמו"ר זצוק"ל שאף שיש נוהגים שלא לפתוח הכתובה משום דלא מסמנא

לכתוב קמיע בחול המועד

שיעשה קצת בשינוי. ולכא' מותר לכתוב קמיע זה אף אם אינו קמיע מומחה כל עוד שהיולדת

(כ"ב) ביין הרקח (אות 1) ששאלו שאלה זו לפני רבי אברהם יצחקי, והתיר להם, אלא

כד. מותר לחתום בחותמת בחול המועד. ובפרט בחתימת רופא על מרשם לתרופה, או לחתום על ספרים שתורם לבית הכנסת. (כד)

כה. אסור לכתוב לוח שנה בחול המועד, וכן שאר לוחות של חשבונות ותקופות אין לערוך או לכתוב בחול המועד. (כה)

כו. כל הדברים שמותר לכתוב, אפילו בלא שינוי מותר, וכל מה שאסור לכתוב, אפילו על ידי שינוי אסור. (כו)

כז. השולח את חברו לחנות בימי חול המועד לקנות עבורו מצרכים וכדומה, רשאי לכתוב עבורו רשימה של הדברים שחפץ לקנות. (כז)

ישנן הרבה פעמים בעל פה כדי שיהא שגור בפיו, כמו שאמרו תנא מיניה ארבעין זמנין ודמיה כמאן דמנחא ליה בכיסתיה, וכדרך שהיו עושין לזכרון עד שלא נכתבה המשנה והגמ'. וכן הטעם בהגהת הספרים עשוי הוא לחזור ולראות בהן ולהגיה. עכת"ד. וכ"כ מרן בב"י והמ"ב (ס"ק מח).

כז (כ"ה בש"ע (סי' תקמה ס"ז), ומקורו מהתוס' (מרו"ק י"ט. ד"ה טווח) שכתבו, מה שנהגו לכתוב בעוגל לא מצינו היתר גם ע"י היפוך שהוא נקרא מצד אחר לא היו מתירין, וגם אי לא אסור משום מלאכה הא אסרינן אפי' טירחא דלאו מלאכה. מיהו נהגו לומר דמתני' לא איירי ע"י היפוך. ויש כותבין ע"י חילוק האות וכך היה נוהג רבי זקני, והיו"ד שא"א היה כותב בכתב הפוך. עכ"ל. וכע"ז כתב המרדכי (סי' תתנט).

כז (כ"ה) כתב החיי אדם (כלל קיא ס"ח), נ"ל דאם שלח שלוחו ל"יריד", מותר לכ"ע למשלח לכתוב לו אגרת בענין סחורתו, דכל זה הוי דבר האבד. ע"כ. דשמא השליח ישכח מה רצה משלחו. וכ"ה בשש"כ (פרק סו סעי' יא) ובשו"ת אול"צ ח"ג פרק כד סעי' ז, ועוד אחרונים, ובפרט שיש בזה גם צורך המועד.

ויש לדון במקום שחז"ל התירו הכתיבה בחוה"מ אם הוא מדין הותרה או דחוויה, ונפ"מ שגם היכא שיש היתר למה שכותב אם יש ענין שיצמצם ככל יכולתו ויכתוב בקצרה, וכגון כתיבת בס"ד בראש כל עמוד וכדומה, והגריש"א (אשרי האי ש ח"ג עמ' סג) כתב להחמיר בהכי. ויל"ע.

מבקשת קמיע זה, דיש בזה ליישב את דעתה, וכע"ז מבואר בגמ' (שבת קכח:) דיש לחלל השבת עבור כל מה שהיולדת צריכה בשביל איתובי דעתה, ולכן התירו אף כאשר היולדת סומא להדליק את האור כדי שתדע שחברתה שמטפלת בה רואה כל מה שהיא צריכה. וה"ה להכא שע"י קמיע זה היולדת יותר רגועה, לכן רשאי בחוה"מ לכתוב קמיע זה. ולפ"ז יש להתיר בחולה שמבקש שיכתבו את שמו ויתנו לרב לברכה, שרשאים לעשות כמבוקשו, כדי שלא תטרף דעתו עליו, ובפרט אם יודע לו הדבר לאחר מיכן שלא קיימו בקשתו. מה גם שאיסור הכתיבה הוא רק מדרבנן, ולכן יש להקל בכל הנ"ל כל שיש בזה צורך.

כד (כ"ה) כיון דלא חשיב ככתיבה, ואינו כמלאכה ואין בזה שום מעשה אומן, וכ"כ האחרונים,

ומהם: באשל אברהם, והגרשו"א בשש"כ (ח"ב עמ' קפט). ובפרט אם החתימה בחותמת נצרכת לו מבחינה חוקית, וכגון חתימת הרופא על מרשם לתרופה, שמבלעדי החתימה לא יכבדו את המרשם, וכן קבלה שיש לה שווי ממוני רק על ידי החתימה וכל כה"ג. או לחתום על ספרים שתורם לבית הכנסת.

כה (כ"ה) בשו"ת הרשב"א (ח"ג סי' רעג) דמסתברא לי שלא אמרו אלא ביציאותיו

וחשבונות שבינו לבין אחרים, שהכל תלוי בזכרון, ושמא לא יזכור ויאבד ממונו, אבל חידוש ששמע או שעלה בידו בעיונו, זה באובנתא דליבא תלי, ולאחר המועד עשוי הוא לחזור שמועותיו ויבין כמו שהבין מתחלה. וכן אם מתירא שלא ישכח,

סימן תקמו - נישואין בחול המועד

א. אין נושאים נשים במועד, לפי שמניח שמחת הרגל ועוסק בשמחת אשתו, ועוד שאין מערבין שמחה בשמחה. ומכל מקום הכל מותרים לישא אשה בערב הרגל, ולעשות סעודה ראשונה ברגל, בין בתולות בין אלמנות, ואפילו סמוך לחשכה מותר לישא בערב יום טוב, והסעודה מותר לעשותה בליל יום טוב. (א)

אין נושאים נשים במועד, אמנם מותר לישא בערב הרגל

(ריש כתובות), שעל דברי התוס' הללו סמכו בקצת מקומות לעשות נישואין בערב יו"ט קודם חשכה, ולא נהירא, אלא צריך לכנוס בשחרית, כדאמרי' עיקר שמחה חד יומא, וכשישא בשחרית יהא שמח עמה כל היום, ובאופן שיעשו הסעודה קודם שיכנס הרגל. ע"כ. וכן המג"א (סק"ד) כ' להשיג ע"ד מרן בזה, שהרי התוס' (שם, ובמ"ק ח:) הוכיחו שהיא דרשה גמורה מדאורייתא. לכן נ"ל דבלילה הראשון אסור לעשות סעודה, דהא אמרי' בגמ' שעיקר שמחה חד יומא, והלילה הראשון נגרר אחר היום, שהשמחה מתחילה ביום ונגמרת בלילה. ושכן נהגו שלא לישא בערב יו"ט מה"ט. ע"כ. וכ"פ הסמ"ק (מצוה קצד). [וע"ע באוצר הגאונים מו"ק יח: סימן נז. ובס' המנהיג ה' אירוסין ס"ס קב]. וכדבריו כתב בד"מ (סי' תרצו), בשם מהר"י ברין בתשובה, שאסור לעשות נישואין ביום תענית אסתר, שהוא יום י"ג באדר, שהרי אז סעודת הנישואין הראשונה תיעשה בליל י"ד שהוא פורים, ואסור לערב שמחה בשמחה. ע"כ.

[ואמנם] להלכה, מותר לישא אשה בפורים, ואין בזה משום אין מערבין שמחה בשמחה, והגרש"ז אויערבך נשא את אשתו בשבת של פורים המשולש בעיה"ק ירושלים (שמחת העניות היו חוסכים הוצאות סעודת החתונה, בסעודת שבת), ונשא את דרשתו על כך בפני גדולי ירושלים שבפורים אין איסור עירוב שמחה בשמחה, אלא העיקר שישמח, ורק ביו"ט נאמר ושמחת "בחגך", אך בפורים הלא יכול להשתכר עד דלא ידע, וש"מ שאין השמחה דוקא מחמת פורים עצמו אלא שיש לשמח בפורים בכל מה שמשמחו. וכמבואר בשו"ת יבי"א (ח"ב א"ח סי' כב אות ג), ובילקו"י מועדים (סעודת פורים אות יד).

א הרמב"ם בהל' יו"ט (פ"ז הט"ז) נקט כטעם הראשון, שכתב, אין נושאים נשים במועד, כדי שלא תשתכח שמחת החג ע"י שמחת הנישואין. ובהל' אישות (פ"י הי"ד) כתב לגבי סעודת נישואין, ואין נושאים נשים במועד לפי שאין מערבין שמחה בשמחה, שנא' מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת. גם הטור (אה"ע סי' סד) נקט כהטעם השני. וכ"כ בתשו' הרשב"א שבב"י. וע' בתוס' (מ"ק ח:), ובזרע אמת (או"ח סי' קב), ובשו"ת שואל ומשיב (קמא ח"ב ר"ס צו) מ"ש בזה.

ומה שכתבנו שהכל מותרים לישא בערב הרגל, כ"פ מרן (סי' תקמו), שמתר לישא אשה בערב הרגל ולעשות הסעודה ברגל. וזה עפ"ד הרשב"א (תש' החדשות להרשב"א סי' לט, הובא בב"י שם) שמתר לישא אשה בערב הרגל, אפי' לא עשה סעודה אלא ברגל, שעיקר השמחה היא הנישואין, ואין מערבין אותה שמחה עם שמחת הרגל, אבל הסעודה טפילה היא לעיקר השמחה. ובתשובה אחרת (ח"ז סי' ט) אסר לעשות סעודת נישואין במועד, אם לא שבאו מעצמם פנים חדשות, שאין מבטלים ז' הברכות משום שמחת הרגל וכו'. [וכ"כ הריטב"א והשיטה מקובצת כתובות ד.]. וסיים מרן, וכיון שהוא עצמו כתב להתיר וכדברי רש"י, ומידי דרבנן הוא, נקטי' לקולא, ומותר לזמן קרואים לעשות סעודת הנישואין במועד, כיון שנשא בערב הרגל. וכן נהגו. ע"כ.

והנה התוס' (כתובות מז.), כתבו, ואע"ג דקי"ל במו"ק (ח:) שאין נושאים נשים בחולו של מועד, שנא' ושמחת בחגך ולא באשתך, י"ל דמסר לה שעה אחת קודם יו"ט, דתוספת יו"ט דאו', ובטלה היא ממלאכה. ע"כ. וכתב מהרימ"ט בחי'

עיקר שמחת יו"ט בבשר ויין היא ביום, אבל לא בליל א' של החג

ופרנסי בני אחותך, בערב פסח היה, שהרגל מפסיק האבלות מעליו, וכנסה לערב סמוך לביה"ש, דהו"ל כלאחר שבעה. ע"ש. וע"כ שסעודת הנישואין נעשית בליל א' של פסח. וכיו"ב כתב המאמר (סק"ד). וזכה לכיון לזה הגרי"ש נתנוון (בעל השואל ומשיב) בספרו עדות ביהוסף (דף פו ע"ד).

וז"ל הריטב"א (מ"ק ט): כי הוא אינו משהה אלא כשיכול לערב סעודתו עם הרגל למעט הוצאותיו. אי נמי בערב הרגל שיאכל סעודתו בלילה. ע"כ. אלמא דלפי המסקנא ש"ד לעשות כן. וכ"כ הרה"ג המו"ל בהערה לשם. וע"ע בשו"ת הריטב"א (סי' א), ובהערת המו"ל בחי' הריטב"א שם. וע"ע בשו"ת משנה הלכות ח"ג (סי' רט). ודו"ק.

ובברכ"י (סוף סק"ג) כתב, שאין כוונת מהרי"ט לדחות דברי התוס' הנ"ל, אלא דפשיטא ליה דהתוס' אקרא קיימי, אבל השתא דתקון רבנן סעודה ושמחה לא סגי אלא באופן שיעשו הנישואין בבורק. ומ"מ נראה שאין ראייה ממה שאמרו דעיקר שמחה חד יומא, דסירכא דלישנא הוא, ולא דוקא. הילכך אפי' סמוך לביה"ש שרי, ואף השתא דרבנן שוויה חובה לסעודת הנישואין, בספיקא דרבנן דאית לן נקטי' לקולא. עכת"ד. וסיוע לדבריו מהריטב"א (כתובות ד). הנ"ל. וכן ממ"ש מהרא"י שהובא בלקט יושר (עמ' קב), שמותר לישא אשה בערב הרגל, ואין כאן משום מערב שמחה בשמחה, דעיקר שמחה חד יומא, ואף שעושיין החופה לעת ערב סמוך ללילה, ומיד נתקדש היום, השבת או היו"ט שנכנס חשיב יומא קמא, כמ"ש (כתובות ח). יומא קמא בריך כולהו, פי' סעודה קמייתא. וכיון שעיקר השמחה בחופה והברכות היו בערב הרגל, שפיר דמי.

ובכ"ב הדרישה (אה"ע סי' סד אות יח), שכל שנשא בערב הרגל, אין בסעודת הלילה משום עירוב שמחה בשמחה, כיון שעיקר השמחה אינה

אולם כבר העיר החמד משה (סי' תקמו סק"ב) שהרי בסוכה (מח'): אמרו, והיית אך שמח, לרבות ליל יו"ט האחרון לשמחה, או אינו אלא יו"ט הראשון, כשהוא אומר "אך" חילק. ומה ראית, מרבה אני יו"ט האחרון שיש שמחה לפניו, ומוציא אני יו"ט הראשון שאין שמחה לפניו. נמצא ששמחת יו"ט בלילה הראשון אינה מה"ת. וכ"ה בפסחים עא. ושפיר אמר מרן הב"י, דכיון דהויא מילתא דרבנן אזלינן לקולא. ודברי המג"א תמוהים. וע"ע ברש"ש (ביצה לו: ד"ה אין מייבמין).

ובכ"ב בשאג"א (סי' סח) שאין עיקר השמחה בלילה הראשונה של יו"ט אלא מדרבנן, וניחא ג"כ דברי מרן הב"י. וכן הסבירו העמודי אור (סי' לג). ומהר"ם שיק (א"ח סי' שמה). ובשו"ת דברי מלכיאל (ח"א סי' טו). ובדברי צבי (סי' תקמו). וכ"כ מדנפשיה המשנ"ב (בשעה"צ ס"ק טו) עפ"ד השאג"א. ובשו"ת עמק הלכה (סי' קמא דף כד ע"ג) נראה דס"ל שאין שמחה בליל יו"ט כלל. וע' בפסחים (ק): שתאן חי ידי יין יצא, ידי חרות לא יצא, ופירש רשב"ם, ידי יין יצא, משום שמחת יו"ט, כדתניא לקמן (ט). ושמחת בחגך, במה משמחו ביין. ע"כ. נראה דר"ל משום שמחת יו"ט מדרבנן, בלילה הראשון.

ועיקר תמיהת המג"א על מרן שפסק להקל מטעם דהויא מילתא דרבנן, מהתוס' (מ"ק ח): שהוכיחו שדרשא גמורה היא. לא קשיא מידי, שהתוס' קאי על עצם עריכת נישואין במועד, ואילו הכא הנישואין כבר קדמו בערב הרגל, ואין כאן אלא סעודה שהיא טפלה לנישואין, ואינה מה"ת כלל, כדמוכח בתש' רשב"א הנ"ל. וכן תי' לנכון הא"ר והברכ"י (סק"ג), ודחו קושית המג"א. וסיים הברכ"י, דמה שהכריע המג"א לאסור לעשות סעודת הנישואין בלילה א' של החג, מדברי קצת פוסקים מוכח דשרי. וכן מטיין דברי מרן הב"י בשם הריב"ש. ע"כ.

וכן מוכח ממ"ש הריטב"א הנ"ל (כתובות ד), דהמעשה דמייתי במו"ק (כג), ביוסף הכהן שמתה אשתו, ואמר לאחותה בבית הקברות לכי

אלא בנישואין שנעשו כבר ביום בערב הרגל. וכ"פ הבית שמואל (ס"ט טו) בשם הרשב"א.

וכן מתבאר במהרש"א (כתובות מז), דלא הוי דרשה גמורה אלא בנישואין עם הסעודה דהויא שמחה גמורה. וכ"כ מדנפשיה הגרי"ש נתנון בעדות ביהוסף (דפ"ו). וע"ע במאמ"ר (סי' תקמו סק"ד). ובשו"ת כתב סופר (א"ח סי' קלח). ובשו"ת הרי בשמים תליתאה (סי' פח). נילקו"י מועדים עמ' תקכג].

והן אמת שבשאג"א (סי' סח) העלה שם שלדעת הרי"ף (מ"ק יד:) אהא דאמרי' התם, אבל אינו נוהג אבלותו ברגל, שנא' ושמתח בחגך, אי אבלות דמעיקרא היא, אתי עשה דרגל דרביס, ודחי ליה לעשה דיחיד. וכתב הרי"ף, שאף שאבלות אינה נוהגת מה"ת אלא ביום המיתה ולא בלילה שאחריו, ואילו מהגמ' הנ"ל מוכח שיש חיוב אבלות בתר דנפק ליה יומא קמא, שהוא יום המיתה, ותירץ, דהכי קאמר שאפי' למ"ד שיום ראשון תופס את לילו מדאורייתא, מ"מ אתי עשה דרביס ודחי עשה דיחיד. ומוכח דס"ל ששמתח ליל יו"ט הראשון דאורייתא. ע"ש. ועפ"ז כתב במהר"ם שיק שם ליישב ד' המג"א, עפ"ד השאג"א דלרי"ף והרא"ש יש חיוב שמחה מה"ת גם בלילה הראשון, וא"כ נקטי' כתרי מגו תלתא של ג' עמודי הוראה.

והנה גם בדעת הרמב"ם יש לדייק כן, בהל' יו"ט (פ"ו הי"ז) שכתב, ז' ימי הפסח וח' ימי החג עם שאר ימים טובים כולם אסורים בהספד, וחייב כל אדם לשמוח בהם הוא ובניו ואשתו וכל הנלוים אליו. ואע"פ שהשמחה האמורה כאן היא שלמי שמחה, יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ואשתו ובניו וכו', כיצד האנשים אוכלים בשר ושותים יין, שאין שמחה אלא בבשר ויין וכו'. ומוכח שאף בלילה הראשון של החג מצוה שמחת נוהגת בבשר ויין. ולפ"ז איבעי לן למינקט עכ"פ כתרי מגו תלתא של עמודי ההוראה. נידחק להעמיד דעת מרן דלא כשנים מעמודי ההוראה, וכ"ש לפי מה שכתבנו שגם הרמב"ם סובר כן, ונמצאו ג' עמודי הוראה בדעה אחת שיש שמחה מה"ת בלילה הראשון].

וכן בשו"ת אבני צדק מסיגוט (א"ח סי' עד) חולק על השאג"א ומקיים ד' המג"א. וכתב דאיבעי לן למשכוני נפשין ליישב ד' הרי"ף דס"ל שמצות שמחה מה"ת נוהגת גם בלילה הראשון, וכ"ש שגם הרמב"ם (פ"ו הל' יז) ס"ל הכי. והאר"ך ליישב דבריהם על פי סוגית הגמרא (פסחים עא). וכתב ולפי זה מתבאר דהא דממעט (בסוכה מח). לילה הראשון משמחה, אינו אלא משלמי שמחה, אבל בשאר שמחה בסעודה של בשר ויין ודאי שחייב מה"ת. ולפי זה צדקו דברי המג"א במה שהקשה על מרן הב"י. והובא בילקוט הגרשוני (ס"ט תקמו). וכ"ד הגר"ח מבריסק (הובא בעמק ברכה עמ' צד). וע' תוס' (מ"ק יד: בד"ה עשה).

גם באבני נזר (א"ח סי' תכג) הביא דברי השאג"א שהוכיח מהרי"ף (מ"ק יד:) שגם הלילה הראשון של החג מחוייבים בו בשמחה מה"ת, ולעומת זאת הוכיח מהברייתא (סוכה מח) דממעטינן לילה הראשון של החג משמחה, היפך דעת הרי"ף. וכתב, דלא קשיא מידי, כי לא נתמעט ליל יו"ט הראשון רק מחיוב הקרבה בערב יו"ט, וכדמוכח בפסחים (עא), אבל חייב הוא בשאר שמחות, וכ"ש בזה"ז שאין שום חילוק בין הלילה הראשון לשאר ימי החג. וזה ברור כשמש. ע"כ.

והגם שבחק"ל (ח"ב מיו"ד א"ח סי' טוב) העלה להחמיר שלא לישא בערב יו"ט סמוך לחשיכה. וכן העלה בס' ברכות המים (סי' תקמו), שיש לעשות הנישואין שבערב יו"ט בשחרית דוקא כמ"ש מההרי"מ ט. וכ"כ בספר ישרי לב (דף ה:). ע"ש. אין דבריהם מוכרחים לדינא. וכ"פ בבית השואבה (דף ס"ב:) שהעיקר להקל כד' מרן. ע"ש. ואפי' לאחינו בני אשכנז יש להקל בשעה"ד. וכמו שהורה הא"ר. וכ"כ הח"א. וע"ע בשו"ת משה ידבר (דף ע"ט:). [וע' להרה"ג מהר"ר יעקב אבן בון בתשו' הרדב"ז (ח"ג סי' תקצב בסוף השאלה). ודו"ק]. ובכנה"ג (סי' תקמו) העיד בגדלו שמנהג העולם להקל לישא אשה בערב הרגל אפי' לעת ערב סמוך לחשכה, היפך דברי רבו מההרי"ט. וכן בד"ץ, דאנן בדידן קבלנו הוראת מרן, וכ"ש במילתא דרבנן. וכדמסיק נמי החיד"א.

וכ"כ מהר"א ישראל בס' כסא אליהו (סי' תקמו סק"ב), שאף שמהרי"מ ט' החמיר לעשות

- ב.** מותר לקדש אשה בחול המועד בלא נישואין. אולם בירושלים ישנה הסכמה בחרם עולמי שלא לקדש אשה אלא בשעת החופה (וכמ"ש בשו"ת אדמת קודש ח"א חלק אה"ע סי' לט דף צו:, ועוד). והרבנות הראשית הרחיבה שטח ההסכמה והחרם על כל תושבי ארץ ישראל שאסור לקדש שלא בשעת החופה, כי באמת רבו הפירצות והתקלות הנמשכות על ידי קידושין שלא בשעת החופה. ופורץ גדר ישכנו נחש. ב)
- ג.** מותר לעשות שידוכין ותנאים בחול המועד, ומותר גם כן לכתוב התנאים. וכן מותר לעשות סעודה בשעת התנאים. ומה שנוהגים לאכול אחר כתיבת התנאים מיני מתיקה, בודאי שאין להחמיר. ג)

להדיא ברמב"ם (חגיגה פ"ב הי"ב). ע"כ. וע"ע בשו"ת דברי יציב (יו"ד סי' רכא אות ט), ובשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' רעה).

ובבגד"י ישע (סי' תקמו) כתב, שלפמ"ש המהרש"א (כתובות מז.) דמדאורייתא אין איסור אלא בנישואין עם הסעודה, ורבנן אסרו נישואין אפי' בלא סעודה, לפ"ז מותר לעשות סעודה ראשונה של הנישואין בלילה הראשון של הרגל, כיון שנשא בערב הרגל. וע"ע בבית מאיר (אה"ע ס"ס סד). ואף במקומות שנהגו שלא לישא בערב הרגל (כמו לבני אשכנז), כשיש צורך הרבה בדבר, שפיר דמי.

ובשר"ח (אס"ד מע' יו"ט סי' ב אות י) כתב שאצל בני ספרד המנהג פשוט שעושים חופה בערב יו"ט כפסק מרן הש"ע. ע"ש. וכ"כ הגאון ר' משה פארדו גאב"ד אלכסנדריא, בכתב יד קדשו בגליון ספר ישרי לב הנ"ל, שעשה מעשה וערך נישואין לשני חתנים בערב פסח אחר שעה עשירית ומעלה, באופן שהסעודה נעשית בלילה הראשון של פסח. וע"ע בשו"ת שואל ונשאל (ח"א אה"ע סי' כ).

ב) ילקו"י מועדים (עמ' תקדד). חזו"ע הל' חוה"מ.

הנישואין שבערב הרגל, בשחרית דוקא, אינו מוכרח, כי בשיטה מקובצת (פ"ק דתוכות) כתב בשם הריטב"א, דעובדא דיוסף הכהן (במ"ק כג.) היה בערב הפסח, וכנסה סמוך לביה"ש. וכבר הבאנו לעיל דברי הריטב"א בזה. וכ"כ בשלחן גבוה ובנהר שלום.

וכ"כ בשואל ומשיב (תליתאה ח"א סי' קד) בנידון נישואין שהוקבעו לערב יו"ט וכבר הוכנו כל צרכי החופה, והזומנו קרואים לחופה, והגר"ש קלוגר אסר לעשות הנישואין בערב יו"ט, והגאון השואל ומשיב פסק שכיון שהא"ר התיר בשעה"ד, וכ"כ החיי אדם, בני"ד אין לך שעה"ד גדול מזה, הילכך יש להתיר, והגרש"ק ימחול על כבודו. שגדול כבוד הבריות וכו'. עכת"ד. וע"ע בשו"ת זכר יהוסף (סי' קצה). (והר המור גדולת מרדכי סי' ד' כתב להקל. הובא בזכר יהוסף). וכ"פ בשו"ת עמודי אור (הג"ל).

וע' בחת"ס (כתובות ז.), שרצה לומר תחלה שכיון שבליל א' של יו"ט לא מחייב בשמחה מותר לישא בערב הרגל, והשמחה של הסעודה תהיה בלילה. ושור"ר שכ"כ החמד משה. וסיים, אך לא ראיתי בפוסקים מי שהביא דין זה שהלילה הראשון של יו"ט לא מחייב בשמחה. וכן משמע

לעשות שידוכין ותנאים בחוה"מ ולכתוב התנאים ולעשות סעודה

וחנה הט"ז (סי' תקמו) כתב להחמיר שלא לעשות סעודה בעת כתיבת התנאים של חתן וכלה, אך היעב"ץ במו"ק כתב, נ"ל פשוט שמותר לעשות גם סעודה אצל המשודכת בעת כתיבת התנאים, כמנהג. ודלא כהט"ז שהפריז על המדה ואסר,

ג) עיין פמ"ג (סי' תקמה ס"ק יב). וכ"כ הגאון בעל חות יאיר במקור חיים (סי' תקמה ס"ה). וע"ע בשו"ת שואל ונשאל (או"ח סי' מג) שכתב שיקבלו קנין ויכתבו אחר חוה"מ. ואין דבריו מוכרחים. וע"ע בסוף הסי' הקודם לגבי כתובה וה"ה להכא.

ד. מותר להחזיר גרושתו מן הנישואין בחול המועד, ויש מי שמתיר גם לעשות סעודה בנישואין אלו. ויש מחמירים שלא לעשות סעודה בזה. (ד)

ה. מותר לעשות סעודת ברית מילה ופדיון הבן בחול המועד, ואפילו בפדיון הבן שנעשה שלא בזמנו, מותר לעשות סעודה. וכן מותר לסעוד בחול המועד סעודת בר מצוה, וכן סעודת סיום מסכתא, דבכל הני לא שייך הדין דאין מערבין שמחה בשמחה. ומי שיום הבר-מצוה של בנו יהיה בתוך ימי חול המועד סוכות, מצד ההלכה יש להניח לו תפילין ביום אסרו חג, למחרת שמיני עצרת, אבל רשאים להקדים להניח

ומדמה למילי דלא דמיין להחמיר בדרבנן, וליתא, דהבו דלא להוסיף עלה. ע"ש. וכ"כ הא"ר להקל. וכ"פ הגאון בעל חות יאיר במקור חיים. וכן עיקר. ועכ"פ אם אינם עושים סעודה גמורה רק אוכלים מרקחת ושוקולד לכל הדעות משרא שרי. מאמ"ר (סי' תקמו), ומשנ"ב (שם). [ילקו"י מועדים עמ' תקכה]

להחזיר גרושתו מן הנישואין בחול המועד

ובפמ"ג (א"א סק"ה). דאף בנשואי אשה חדשה דעת הש"ע דאם עשה בערב הרגל, מותר לעשות סעודה ברגל, משום דעיקר שמחה הוא רק ביום הנישואין, ופשוט דבמחזיר גרושתו אין להחמיר, [שעה"צ]. ולעשות הסעודה שלא ביום הנישואין, בודאי יש לסמוך להקל. [משנ"ב].

ומעשה שהיה בזוג של בעלי תשובה שגילו למפרע ע"י שראו בוידאו של החתונה, שהעדים של הקידושין היו פסולים גמורים לעדות ללא ספק, וכעת יש להם כבר ילדים, וצריכים לעשות קידושין חדשים, האם יש להתיר להם לעשות בחוה"מ קידושין ונישואין, או"ד יש לאסור שאין נושאים אשה במועד. ונראה, דהנה האיסור הוא רק על הנישואין ולא על הקידושין, ורק ביו"ט נאסר לקדש אשה (ביצה לו:). ובחווה"מ אסרו לישא אשה, משום שמחת החג. אך בני"ד אף שעושים קידושין ונישואין שנית מסתבר שאין לאסור, דאין בזה שמחה כ"כ, ודמי למחזיר גרושתו מן הנישואין בחוה"מ. [אלא שיש מחמירים שלא לעשות סעודה בזה]. וגם את"ל שכאן נחשב כקידושין חדשים, מ"מ זיל בתר טעמא שאין לו כ"כ שמחה בזה, וכ"ש הוא. ויש לצרף שיטות הסוברים שבנישואין אזרחיים צריכה גט, אף דלא קי"ל הכי, כמבואר ביבי"א (חי' אה"ע סי' א), דלרוה"פ א"צ גט, ושכן עיקר. ואכמ"ל.

ד) במשנה (מ"ק ח:) אין נושאים נשים במועד, לא בתולות ולא אלמנות, ולא מייבמין, מפני ששמחה היא לו, אבל מחזיר הוא את גרושתו. ובתוספות (מ"ק ח:) בירושלמי הדא דתימא מהנישואין, פירוש גירשה אחר נישואין והחזיר, אבל לא מן האירוסין. ע"כ. וכ"ה בש"ע (סי' תקמו): מותר להחזיר גרושתו מן הנישואין. ע"כ. והיינו משום שאינה שמחה לו כ"כ. ובב"י הק' על הרמב"ם שהשמיט הירושלמי דמחזיר גרושתו מן האירוסין אסור, ובפמ"ג כתב דמרוכ פשיטתו השמיטו.

ולענין פילגש אם מותר ליחדו לו במועד, ע' בפמ"ג (סי' תקמו), ובלא"ה כ' הב"י (סי' טו) דמאחר דהיא בושה מלטבול אין להתיר פילגש.

ולענין סעודה משמע בב"י דיש להחמיר. וראה בלחם משנה (פ"ז מהלכות יו"ט הט"ז). ובנהר שלום (סי' תקמו ד"ה וראיתי). וכתב בפתחי עולם בשם הא"א וכתב סופר, דהמיקל בזה אין מזחיחין אותו, וכ' בשעה"צ, דבאמת המשנה סתמא קאמרה דמותר, ומשמע כמנהג ישראל שעושים משתה, וש"מ דכיון דתחלת הנישואין לא מקרי שמחה גם ע"י הסעודה לא הוי שמחה. ויש מאחרונים שמצדדין להקל. ועיין בשו"ת כתב סופר (סי' עט).

לו תפילין בין כיפור לסוכות, או קודם, ולעשות לו את המסיבה באותו יום. אולם אם רוצים דוקא להתנהג על פי ההלכה ולהניח לו תפילין ביום שלאחר שמיני עצרת, יעשו לו המסיבה באותו ערב (במוצאי שמחת תורה), או לאחר מכן, שהמסיבה אינה מעכבת את הנחת התפילין. ה)

סעודת ברית מילה ופדיון הבן בחול המועד

וחנה לכאורה יש להקשות, דאמאי גבי מילה ניחא להו למימר שזמנה קבוע, ולא פרכי "שלא בזמנה היאך יהיה מותר", ואילו גבי פדיון הבן קשיא להו מפדיון שלא בזמנו. והמג"א (סי' תקסח סק"י) תי', דמילה אע"פ שעבר זמנה כל שעתא ושעתא זמנא הוא שאסור להניחו ערל. אבל פדיון הבן כיון שעבר זמנו יכולים לדחותו יותר, כן נ"ל לדעת התוס'. וא"כ י"ל דלא מיקרי סעודת מצוה. ע"כ.

וע"ע ברמ"א (סי' רמט ס"ב) שכתב, סעודת מצוה שזמנה בע"ש כגון ברית מילה או פדיון הבן מותר לעשותה בער"ש. וכתב ע"ז המג"א (בסק"ה), פדיון הבן שעבר זמנו אסור לעשות הסעודה בע"ש, ומילה אע"פ שעבר זמנה כגון שהיה חולה בשמיני מיקרי זמנה קבוע, דכל שעתא ושעתא זמנה הוא שאסור להניחו ערל. וכ"מ בתוס' (מ"ק ח:). ע"כ.

אולם בבית מאיר (א"ח סי' תקסח) כתב להשיג על המג"א בזה, שחלילה לפרש כן בדברי התוס', דהא שהווי מצוה לא משהינן. וכן מבואר בספר ים של שלמה (סי' פ מרובה), דמילה ופדיון הבן שוים בזה, ומ"ש התוס' שלענין סעודת פדיון הבן צ"ע וכו', ר"ל בשלמא מילה שלא בזמנה די לנו הטעם הראשון שאין אומרים שהשמחה במעונו משום צערא דינוקא וליכא שמחה כ"כ, משא"כ פדיון הבן דס"ל שאומרים שהשמחה במעונו, וכמ"ש ביש"ש שיש פוסקים שסוברים כן וכו'. זהו פירוש דברי התוס' בלי ספק.

וב"כ בנשמת אדם (שבת כלל א סי' א) לדחות דברי המג"א, שאף בפדיון הבן אמרי' כל שעתא ושעתא זמניה הוא. וכמ"ש מהרש"ל (שם), שסעודת פדיון הבן אפי' לאחר שעבר זמנו, כל

ה) כ"כ התוס' (מ"ק ח:). וז"ל: וסעודת ברית מילה מותר לעשות בחוה"מ, דליכא שמחה כולי האי, וכדאמר' בכתובות (ח). שאין מברכים שהשמחה במעונו, משום צערא דינוקא. א"נ מפני שזמנה קבוע אין לבטלה מפני זה. אבל סעודת פדיון הבן צ"ע אם מותר לעשותה בחוה"מ, ואין לומר הרי זמנה קבוע מבין חודש ומעלה, דהא תינח פדיון הבן בזמנו, אבל שלא בזמנו היאך יהא מותר. אך נראה לי דנקט' כרב אשי בחגיגה (ח:). ושמחת בחגך ולא באשתך, ואין איסור לערב שמחה בשמחה. ועוד י"ל דלא מקרי עירוב שמחה בשמחה אלא בשמחת נישואין בלבד. ע"כ. וכ"פ מרן (סי' תקמו ס"ד) וז"ל: מותר לעשות במועד סעודת ברית מילה וסעודת פדיון הבן. עכ"ל. וביאר בב"י (בשם התוס') משום דלא חשיבי שמחה אלא סעודת נישואין בלבד. וכ"כ המג"א (סק"ה), והאחרונים. וכ"כ גם האו"ז (ח"ב סי' רצט), ובהג"א (סוכה כה:). בדין סעודת מילה. וכ"כ בתרוה"ד (סי' רסח) בתירוץ הב', לגבי פדיון הבן דלא חשיב ליה שמחה, שהרי אין אומרים שהשמחה במעונו. ע"ש.

ואפי' פדיון הבן שלא בזמנו מותר לעשות סעודה בחוה"מ. וכ"כ בכה"ח (סי' תקמו ס"ק ט"ב) בשם האחרונים. ומ"ש הרמ"א (יו"ד סי' שה סי"א) בשם י"א שאין לעשות פדיון הבן בחוה"מ, לא קי"ל הכי, וכמו שסיים הרמ"א שם, שהעיקר כהמתירים. וכן מבואר בשו"ת חת"ס (ח"ו סי' ז). וע' בס' ליקוטי פינחס (סי' שה) מה שהביא בשם הרב פני מביין בכתב יד. וע"ע במה שהביא בשו"ת חקקי לב (דף צט ע"ג) בתשו' מהגר"א פלאגי. ושלא כמ"ש בשו"ת מהר"י מברונא (סי' קכא), להחמיר בזה. וע' בשו"ת פרי השדה (ח"ב סי' מז).

חודש תפדה, אף לאחר שלשים זמניה הוא, דמנ"ל לומר שאם לא פדאו ביום ל"א עובר, הא ליכא קרא יתירא. עכת"ד.

וב"כ הרש"ש (מנחות טו), להוכיח כן מההיא דשבת (קלב), והוסיף שכן מוכח במנחות שם, דתניא, מיום הביאכם את עומר התנופה תספרו וכו', יכול יקצור ויביא, ואימתי שירצה יספור וכו', אלמא דבפדיון הבן דכתיב ופדויו מבן חודש תפדה, הכוונה שמאז הוכשר לפדותו מתי שירצה, ורק משום זריזים מקדימין למצות מצוה לפדותו ביום ל"א. וכ"כ הרא"ש בריש הל' פדיון בכור, ע"פ הדרשא מדכתיב ושמתם את המצות, מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה. ודלא כמו שראיתי למחבר אחד שכתב שאם לא פדאו בו ביום עובר בעשה. ואולי למד כן מההיא דבכורות (ג). אמר רב ששת וכו'. אבל זה אינו וכו'. ע"ש.

וב"כ מהר"י פונזא בתשובה (סי' עא), שאף לדעת רב ששת אינו אלא משום מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה וכו'. ע"ש. ובזה ניחא מה שהקשה השיטמ"ק (בכורות ג). וכ"ש לפי מ"ש מהר"י קורקוס (בפ"י"ב מהלכות בכורים ה"ז) דרבינו אינו פוסק כרב ששת דאמר דלאחר ל' יום עובר וכו'. וכ"כ הרדב"ז שם.

ואמנם בשו"ת מהר"ם שיק (חאו"ח סי' רפז) כתב לדחות הראיה מההיא דשבת (קלב). אולם הוא עצמו בחי' מהר"ם שיק על המצות (מצוה כב אות א) הקשה ע"ד הלבוש הנ"ל שכתב שעובר בעשה בכל יום, מהגמ' קידושין (כ"ט). וכן בשו"ת איתן אריה (סי' לא) האריך בדין מצות פדיון הבן, והעלה ג"כ שאינו עובר בעשה בכל יום, ואין בזה אלא משום זריזין מקדימין למצות. וע' בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' מג). ובשו"ת בית שערים (חיו"ד סי' שפז). ובספר ברכות המים (א"ח סי' רמט). ובפתה"ד (ח"ג דף לה: והלאה). ובשו"ת מעשה אברהם (חיו"ד סי' נא). ובשו"ת יבי"א ח"ו (חיו"ד סי' כה אות ב' ג'). [ממאור ישראל מו"ק ח:].

יומא ויומא חיובא הוא, ושכן המנהג פשוט בק"ק וילנא שבערב פסח כשיש פדיון הבן שלא בזמנו הבכורים אוכלים שם עפ"ד הגר"א. ושכ"כ בס' החינוך (מצוה שסב) שגם לאחר שלשים יום כל שעתא ושעתא זמניה הוא.

והיעב"ץ במור וקציעה (סי' רמט) תמה ע"ד המג"א, דאמאי לא נימא בפדיון הבן נמי שאף אחר שעבר התחלת זמנו, כל שעתא ושעתא זמניה הוא כמו במילה, וגם אין מחמיצין המצוה. וכ"כ בס' התניא (סי' צח): מאימתי חייב האב בפדיון הבן, מיום שלשים ומעלה, שנא' ופדויו מבן חודש תפדה, ומכאן ואילך בכל יום ויום עובר בעשה דתפדה. וכ"כ הלבוש (סי' תקנא סעיף יז) יש לזוהר מלברך שהחיינו בבין המצרים וכו', אבל על פדיון הבן יברך שהחיינו כדי שלא יחמיץ המצוה, שמיום ל' ואילך אם יעכב עובר בעשה בכל יום. וכ"כ בספר שער הכולל (פרק טו אות ב), שהמתעכב מלפדות בנו הבכור עובר עליו בעשה בכל יום ויום. ושכ"ד הגר"ז. וכ"כ בשו"ת יהודה יעלה אסאד (חיו"ד סי' רסב). וכ"כ בפשיטות בתורה תמימה (שמות לד. כ, אות כז). ובשו"ת ישכיל עבדי (ח"ו דף שלו: ודף שלח). וע"ע בס' כנסת יחזקאל עזרא (דף צח:).

אולם בפסקי מהרא"י (סי' רלג) כתב, אם חל זמן הפדיון שהוא יום ל"א בשבת, יש לעכב הפדיון עד יום א', שבכל מתנות כהונה כיו"ב שהן חולין גמורים אין קפידא בשהייתן, וכן שנינו בערכין שאם משהה אינו עובר, ואף שאין להחמיץ שום מצוה, מ"מ אם משהה אותה כדי לקיימה מן המובחר שפיר דמי. ע"כ.

ומהרי"ט אלגאזי בס' הלכות יו"ט (ספ"ק דבכורות אות יד) כתב, שיש להוכיח משבת (קלב), דאצטריך תרי קראי, וביום השמיני ימול, ובן שמנת ימים ימול לכם, חד למעוטי שביעי, וחד למעוטי תשיעי, דאי מחד הוה אמינא שביעי הוא דלא מטא זמניה, אבל משמיני ואילך זמניה הוא, וא"כ בפדיון הבן דלא כתיב אלא ופדויו מבן

סעודת בר מצוה וסיום מסכת - בחול המועד

דברי המנחת פתים להסתפק בזה, מ"מ מסיום דברי התוס' (מ"ק ח:): "דלא חשיב עירוב שמחה

ומה שכתבנו לגבי סעודת בר מצוה וסיום מסכת, הנה אף שבשד"ח (מע' חוה"מ אות כג) הביא

ו. מותר לעשות סעודת חנוכה הבית בחול המועד, ואין לחוש בזה משם שאין מערבין שמחה בשמחה. (1)

סימן תקמח - אבילות בחול המועד

א. אסור להספיד על מת בחול המועד. וכן בראשי חודשים או בחנוכה ופורים. ואין מניחים מטתו של המת ברחוב שלא להביא לידי הספד. [אבל מותר לעשות "השכבה" לנפטר אפי' ביו"ט, במשך השנה לפטירה]. במה דברים אמורים בשאר העם, אבל תלמיד חכם שמת מספידים עליו בחול המועד ובראשי חדשים, ואין צריך לומר בחנוכה ופורים

יום נעשה בנו בר מצוה. וכמ"ש בשו"ת חקקי לב (חיו"ד סי' נו דף ק.). ובכה"ח (סי' רכה ס"ק יא.). וע' בשו"ת לחם שלמה (תאו"ח סי' קד) שג"כ כתב דלא שייך לומר אין מערבין שמחה בשמחה אלא רק בנישואין ואירוסין בסעודה. ע"ש. משא"כ סיום מסכת וכיו"ב מותר בין ביו"ט ובין בחוה"מ. (ושלא כמ"ש באר היטב ס"ק"ה לאסור סעודת מילה ופדיון הבן ביו"ט). וראה מה שהאריך בזה במא"י (ח"א עמ' שא.). ודלא כמ"ש בהל' חג בחג (עמ' לא.).

ויש לעיין לגבי סעודת בר מצוה שלא בזמנה, אם ג"כ דמי לפדיון הבן שנעשה שלא בזמנו דשרי.

בשמחה אלא סעודת נישואין בלבד, מוכח שיש להקל בזה. וע"ע במשנ"ב (ס"ק יא.).

ובמעלת סעודת הבר מצוה, ראה מה שאמרו בזוהר חדש (במדרש הנעלם דף יד.), רשב"י זמין למרי מתנייתא למיכל בסעודתא רבתא דעבר להו, וחפה כל ביתא במאני יקר ואותיב לרבנן בהאי גיסא, והוא יתיב בהאי גיסא, והוה קא ברח טובא, אמרי ליה מאי בדיחותא דמור בהאי יומא, אמר להו ביומא דין נחתא נשמתא קדישא עילאה לאלעזר ברי, אותיב לר"א בריה לגביה ואמר ליה תיב ברי תיב, דהא ביומא דין את קדישא ובדרגא דקדישין, אמר ר"ש מלה, ואסחר אשא בביתא. וע"ע בזוה"ק (פרשת משפטים דף צח.). והיינו שבאותו

מותר לעשות סעודת חנוכה הבית בחול המועד

בלי שום פקפוק. ע"ש. וע"ע בשו"ת דבר משה ח"א (חיו"ד סי' פח.). ובשו"ת רבי בצלאל זאב שפראן (בשו"ת רב"ז ח"א סי' מג.). ובספר טהרת המים בשירי טהרה (מע' ס סוף אות ח.). ובשו"ת אבני נזר (חיו"ד סי' ספד.). ובשו"ת לבושי מרדכי קמא. ובשו"ת מהר"ם בריסק (ח"ב סי' סח.). וע"ע להגאון משכיל לאיתן בהגהות יד אברהם (יו"ד סי' רטו ס"א).

ועב"פ נראה שאינה חשובה כ"כ שמחה לומר שיהא בה דין אין מערבין שמחה בשמחה, ולא עדיפא משמחת פורים שמותר לישא אשה בפורים. כמו שפסק מרן (בס"ס תרצו.). וזהו ע"פ מ"ש התוס' הנ"ל (מו"ק ח:), דלא חשיבי שמחה בשמחה אלא סעודת נישואין בלבד. ולכן מותר לעשות סעודת חנוכה הבית בחוה"מ.

(1) ע"פ המבואר בהערה הנ"ל.

והנה ידוע שסעודת חנוכה הבית באר"י, סעודת מצוה היא, וכדאיתא בירושלמי (סוטה פ"ח ה"ד) על הכתוב, מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו, פרט לבונה בית בחו"ל, שאינו חוזר מעורכי המלחמה, שנאמר ולא חנכו, את שמצוה לחנכו, יצא זה שאין מצוה לחנכו. וכתב הרב קרבן העדה, את שמצוה לחנכו, שהדירה באר"י מצוה גדולה היא. וע"ע בשירי קרבן שם. וכ"כ המג"א (סי' תקסח ס"ק"ה) בשם הרב באר שבע בתשובה. וכ"ש לפי המנהג שקוראים משניות השייכות לענין, ומחנכים את הבית בדברי תורה, דפשיטא דהוי סעודת מצוה. וכ"כ מהרש"ל ב"ק (פ"ז סי' לו), וכתב מהר"א פלאג"י בשו"ת חקקי לב (חיו"ד סי' נו, דף קעא) דהכי נקטי' הלכה למעשה

שמספידים עליו. והיינו דוקא בפניו, [דהיינו בשעת ההלווייה], אבל אחר קבורה אין מספידים כלל. ואפילו באה שמועה רחוקה ממרחק מספידים את החכם בחול המועד, שהרי זה כאילו בפניו. וגם בדורותינו יש דין תלמיד חכם להספידו בחול המועד. [ע' שו"ת יחו"ד ח"ד סימן טז, ובילקו"י אבילות. ובחזו"ע אבילות עמוד רפח]. אבל ביום טוב אין להספיד אפילו לחכם בפניו. אבל לומר דברי מוסר ואגדה בלבד מותר. (א)

חול המועד אסור בהספד ותענית

ואמנם בחיי אדם (כלל ק"ח אות ז) הסכים להמג"א הנ"ל, שאין לנו דין ת"ח בזה"ז, ושאף לדברי הלבוש שדורשים עליו, היינו לומר עליו דברי תורה, אבל לא כמו שנוהגים בזמנינו שאומרים עליו קינות והספדים. ע"ש. אבל בספרו חכמת אדם (כלל קסט סי' כה) הביא דין הש"ע כהוייתו, שלת"ח בפניו מותר להספיד ולקונן עליו כדרכם בחול. וכנראה שחזר בו ממ"ש בחיי אדם. וכ"כ בכה"ח (סי' תכ סק"א).

גם בערוה"ש (י"ד סי' תא ס"ד) כתב, שבחוקה"מ ור"ח, וכן בחנוכה ופורים, טוב למעט בהספדים ובכיות, מלבד על ת"ח בפניו. וכ"כ עוד בערוה"ש (או"ח סי' תכ ס"א) דאף שההספד מעורר לבכי, ואסור להספיד אפי' קודם קבורה, דדמי למקוננות, מ"מ לחכם בפניו פשיטא דש"ד, ומצוה וחובה נמי איכא, שהרי אפי' בחוקה"מ אמרו בגמ' (מ"ק כז:): שאין מועד בפני ת"ח, וכ"ש בר"ח. ע"כ. (וע"ע שם ר"ס תקמז).

והדבר ברור שלדעת מרן שהביא בש"ע דיני חכם, מותר להספיד ת"ח גם בזה"ז, ודלא כמהרי"ו. וע' בב"י (תו"מ סי' רפז ס"ב) בדין ת"ח שהשביח הנכסים ה"ז כאילו פירש להדיא שלעצמו הוא עושה, והביא ע"ז מ"ש הנימוק"י שבזמנינו אין דין ת"ח בזה, ודין ת"ח כדין אחרים שאין עוסקים כ"כ בד"ת. וכתב ע"ז מרן הב"י: "ואין דבריו נראים לי כלל". וכ"פ מרן בש"ע (שם ס"ב). אבל הרמ"א בד"מ שם הסכים לדברי הנימוק"י, ולשיטתיה אזיל כמ"ש ביו"ד (סי' רמג), עפ"ד המהרי"ו. ואנו אין לנו אלא דברי מרן דס"ל שגם בזמנינו יש דין ת"ח.

וע' בשו"ת מהרי"ק החדשות (עמ' עו), שהאריך לדחות דברי המהרי"ו, והעלה שיש דין ת"ח

(א) במו"ק (כז:): אמר רב פפא אין מועד בפני ת"ח, וכ"ש חנוכה ופורים, והני מילי בפניו, אבל שלא בפניו לא. וכ"פ הרמב"ם (פ"ו מהלכות יו"ט הכ"ב), שאע"פ שחייבים בשמחה בימי חולו של מועד, ואסורים בהספד ובתענית, מ"מ מותר לספור בהם על ת"ח בפניו, אבל לאחר שיקבר אסור לסופדו בהם, וא"צ לומר שבראשי חדשים בחנוכה ובפורים סופדים בהם ת"ח בפניו, אע"פ שגם ימים אלה אסורים בהספד ותענית, אבל לאחר קבורה אסור לספור בהם. עכ"ל. וכ"פ מרן בש"ע (י"ד סי' תא ס"ה). וע"ע בש"ע (א"ח סי' תרע ס"ג).

וז"ל מרן אאמור: הנה בר"ח טבת תשל"ט נפטר הרה"ג רבי יהושע משה ז"ל, רבה של גבעתיים, (מחבר הספר אזני יהושע). והזמינו אותי להספידו, ובתחלת ההספד עליו הזכרתי את ההלכה הנ"ל, ואמרתי שאין ספק שמצוה להספיד על הרב המנוח ששימש עשרות שנים כרבה של העיר, והרביץ תורה בישראל. ולאחר שסיימתי דברי ההספד עליו, קם חכם אחד וצעק שהיום הוא ר"ח ואסור להספיד כלל, כי כתבו הפוסקים שאין לנו דין חכם בזה"ז. ובאמת שטובה היתה לו השתיקה, כי נעלמו מעיניו דברי הפוסקים, אשר מפיהם אנו חיים. דאף שהמג"א (ס"ס תקמז) כתב, שאסור להספיד בחוקה"מ אלא לחכם בפניו, ונ"ל שאין בזמנינו ת"ח שידוע הלכה בכל מקום, וכמ"ש מהרי"ו. ע"כ. אולם הא"ר (סי' תכ) כתב, שאפשר שגם המג"א לא החמיר אלא בחוקה"מ, מדלא כתב כן בשום מקום אלא רק בחוקה"מ. וע"ע. ע"כ.

וכן המג"א עצמו (בסי' תכ) הביא להלכה דברי הלבוש (סי' תרע), שמותר לדרוש בר"ח על חכם בפניו, וע"ע בפמ"ג שם. וכ"ש היכא שהמנוח היה רב עיר, על פיו יצאו ועל פיו יבואו, שבודאי שמותר לומר ד"ת והספד עליו.

אליבא דהרמ"א והסמ"ע הנ"ל. וכן הגר"י שור
בהגהות עתים לבינה (עמ' לג) כ' לחלק כן בד'
הרמ"א.

וע' בשו"ת צפית בדבש (סי' כו דף ס"ג ע"ד), שהביא
מ"ש המג"א (סי' תקמז) לענין הספד ת"ח
בחוה"מ, שאין דין ת"ח בזה"ז, וכתב, שמלבד
שדבריו הם היפך מ"ש מהרימ"ט שהתיר להספיד
ת"ח בזה"ז בחוה"מ, וכ"כ הרב בינה לעתים. עוד
זאת יש ללמוד כן ממעשה רב שהביא הרב שלחן
גבוה (סי' תקמז), שהמהר"ש אמריליו (בעל שו"ת כרם
שלמה) הספיד בחוה"מ סוכות את הגר"י קובו וכו'.
ע"ש.

גם בס' נזירות שמשון (סי' תכ) כתב שאף בזה"ז
יש להספיד ולומר צידוק הדין על ת"ח שנפטר
בר"ח, ואין לומר שאין דין ת"ח בזה"ז, שהרי
עיקר הטעם הוא מפני כבוד התורה, (כדאיתא במגילה
ג:), ויפתח בדורו כשמואל בדורו וכו'.

וע"ע בספר אורח משפט על חו"מ (סי' ד אות יז),
שכתב ג"כ בשם המהרש"ל בס' ים של
שלמה (ב"ק פ"ב סי' ה), שיש דין ת"ח בזה"ז, שיפתח
בדורו כשמואל בדורו. [וע"ע בתשובה מאהבה (ח"א
סי' רז, וח"ב יד דף ע"ד). וע' בספר דברי שאול ויוסף דעת
(סי' תא בד"ה והנה בחוה"מ). וי"ל ע"ד. ודו"ק. וע"ע
בשו"ת שואל ונשאל (ח"א סי' נה) שכתב, שלכל הדעות
רב בעירו יש לו דין ת"ח לענין זה. ע"ש].

סוף דבר, שאין מועד בפני ת"ח גם בזה"ז, וכ"ש
ר"ח וחנוכה ופורים, שמצוה וחובה להספיד
חכמים, ואין הכדל בזה להלכה בין הספרדים לבין
האשכנזים, אלא כל מי שידע לדון ולהורות הלכה
למעשה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, יש
לו דין ת"ח, ומספידין עליו. וכמ"ש כיו"ב בשו"ת
הרשב"ץ (ח"א סי' לג). ובשו"ת אבקת רוכל (סי' ס
רב). וע"ע בשו"ת מהרשד"ם (ח"ו"מ סי' שסא).
ובשו"ת דברי מלכאל (ח"ו סי' פג). והדברים
ברורים. [מאור ישראל מו"ק כז:].

ומה שכתבנו לגבי יום שמועה, ע' במו"ק (כו:),
שיום שמועה כפניו דמי. וכ"פ הרמב"ם
(פרק יא מהלכות אבל ה"ה), שאפי' בשמועה רחוקה
הדין כן. וכ"כ הראב"ד בהשגות (פ"ו מהלכות יו"ט
הכ"ב). וכ"ה בש"ע (א"ח סי' תקמז ס"א, ויו"ד סי' תא
ס"ה).

בזה"ז גם לענין ליטרא דדהבא. וכ"כ בשו"ת
מהר"י מברונא (סי' קב).

וע' לרבינו יהונתן אייבשיץ בס' התומים (סי' טו
סק"א), שהעיר על מ"ש הסמ"ע שם, שאין דין
ת"ח בזה"ז לענין להפך בזכותו. וכתב, שחלילה
להשפיל כבוד התורה ולומדיה, ואדרבה
בדורותינו אלה חובה קדושה עלינו לרומם ולגשא
מעלת לומדי התורה, כדי לעודד ולחזק ידי שוחרי
תושיה, ולא יהיה כעם ככהן. ע"ש. ודון מינה
ואוקי באתרין.

ומהר"א מני בזכרונות אליהו חיו"ד (מע' ר אות א),
כתב, הרב זכור לאברהם (ח"א דף קעט).
פקפק בדין הספד לת"ח, מדברי המג"א (סי' תקמז)
שאין דין ת"ח בזה"ז, ולא נראו לנו דבריו.
וכשנפטר מחותני כמהר"ם פירירה ביום ר"ח
עשינו מעשה והספדנו אותו. ע"כ.

והנה אף שהרמ"א ביו"ד (סי' רמג ס"ב) כתב, שהדין
שהביא הרמב"ם (בפ"ו מהלכות ת"ת הי"ב)
שהמבייש ת"ח קונסים אותו לשלם לו ליטרא זהב,
והוא מהירושלמי, אינו נוהג בזה"ז, שאין בדורינו
חכם לענין זה. ומקורו מתרוה"ד (סי' שמא),
והמהרי"ו (סי' קסג). מ"מ המהרימ"ט (ח"ו"מ סי' מז)
דחה בשתי ידים סברא זו, וכתב שגם בזמנינו יש
דין ת"ח, וחייב לשלם לו ליטרא דדהבא. והובא
בש"ך (ח"ו"מ סי' א).

ומרן החיד"א בברכ"י (ח"ו"מ סי' טו סק"ג), כתב, בשם
גדול אחד מגדולי האחרונים, שדברי הרמ"א
הנ"ל לא נאמרו אלא לגבי הוצאת ממון מן
המוחזק לקונסו ליטרא זהב, אבל בשאר ענינים
כגון להפך בזכותו של ת"ח, ולהחזיר לו אבדה
בטביעות עין וכיו"ב, גם הרמ"א מודה שיש דין
ת"ח בזה"ז, וכמו שפסק הרמ"א ביו"ד שם,
שלענין פישור ת"ח מן המסים, גם בזה"ז יש דין
ת"ח. ומרן החיד"א הסכים להלכה לחילוק זה.
וסיים, דלדין שאנו הולכים אחר פסקי מרן,
שקיבלנו הוראותיו, אין לנו צורך בחילוק זה, כי
מרן אינו חושש כלל לדברי המהרי"ו, ולכן פסק
מרן בש"ע את כל הדינים השייכים לתלמידי
חכמים, כפי שנאמרו בתלמוד. וכ"כ המהרימ"ט
(סי' מז). עכת"ד.

וכן בשו"ת זרע אמת (או"ח סי' פט) חילק כיו"ב

ביום טוב אין להספיד אפילו לתלמיד חכם בעת ההלוייה

זלזול בקדושת השבת, ונראה שאין הדבר כן, כי אין התכלית המכוון בזה אלא להתעורר לבקשת התיקון אל מעוותינו ולהשלים חסרון נפשינו ולהרהר בתשובה וכו'. וע"ע בשו"ת שבות יעקב ח"ב (סי' כה). ע"ש. [ובהגהות רבי ברוך פרנקל תאומים באו"ח (סי' תקמז) כתב שביו"ט אסור לדרוש על ת"ח בפניו, וא"צ לומר הספד ממש. ע"ש. וכ"כ בכה"ח (סי' תקמז ס"ק מה). ע"ש. ונראה כוונתו שזהו דוקא בדרוש שאומר בו שבחו של הנפטר, אבל לומר דברי מוסר ואגדה, י"ל שמוותר].

וע"ע בשו"ת צפיתח בדבש (סי' כה) שהאריך בזה, וסיים, שמכיון שפשטה ההוראה להתיר לדרוש הספד בשבת על ת"ח, בכל תפוצות ישראל, וכדעת רבנן תקיפי, מהרי"ט, והרב בינה לעתים, וסיעתם, דרב גובריייהו, ראו רבותינו האחרונים למינקט כוותייהו, והדרשה עצמה טוב שתהיה בלי הזכרת שבחי הנפטר, וכן נהגנו להתיר, אף דהו מילי דהספדא, וטעמא רבה איכא להתיר, ואף על פי שהמג"א (סי' תקמז סק"ה) כתב, שביו"ט וחווה"מ וחנוכה ופורים שאין אומרים בהם צידוק הדין, אין אומרים שבחו של המת, שבזה יבאו להרגיל ההספד, ומשמע דס"ל דלא כמהרי"ט והרב בינה לעתים, אולם המנהג מימי עולם להזכיר גם שבחיו של המת בתוך הדרשה, ואין לבטל מנהג קדמון כזה. כדי לחוש להחמיר כדברי המג"א, נגד הני אשלי רברבי שמתירים. ונראה דסבירא להו שאע"פ שבהזכרת שבחי המת מרבים ההספד, מ"מ כנגד התועלת הגדולה הנמשכת מזה, שע"י זה ילמדו העם לעשות כמעשהו, ולתקן את מעשיהם ולחזור בתשובה, לכן לא ראו לאסור הדבר, ומ"ש המג"א שבזה יבאו להרגיל ההספד, אינהו ז"ל סבירא להו שאין לחוש לכך נגד התועלת הנ"ל. וכן עמא דבר להיתרא. עכת"ד.

ובשו"ת יש מאין (תאו"ח סי' ה דף יא). הוסיף, שאף המג"א לא החמיר אלא רק בסיפור שבחי המת בשביל לעורר הבכי וההספד, אבל המהרי"ט ודעמיה דיברו רק בדרוש המעורר

וביו"ט עצמו אין להספיד אפי' לחכם בפניו דהיינו בשעת ההלוייה, כמ"ש הרמב"ם (פי"א מהלכות אבל ה"ה), שאפי' ביום טוב שני אסור להספיד גם על ת"ח בפניו, שלא התירו בזה אלא בחוה"מ. ע"ש. וכתב מרן בכס"מ דטעמא דמסתבר הוא שאין להספידו ביו"ט, אפי' אם הוא יו"ט שני של גליות. וכ"פ הפמ"ג (סי' תקמז א"א סק"ח). וכתב המהרי"ט בדרשותיו (דרוש ב לפרשת אחרי מות), כי הן אמת שתוקף קדושת השבת מונעת וחוסמת לעבור בעמק הבכ"ה, כאשר היו מזהירים נביאי ישראל בספר עזרא על קדושת יום טוב של ראש השנה, אל תתאלו ואל תבכו, כי קדוש היום לאדונינו, ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם, וכן אמרו חכמים (בירושלמי פ"ב דברכות ה"ו), ברכת ה' היא תעשירי זו השבת, ולא יוסיף עצב עמה שאין אבלות בשבת. אולם כשאנו באים לחקור למה מצאתנו כל זאת, על זה ידו כל הדווים אפי' בשבת, למען נחדל מעושיק ידינו, ולתקן את אשר עוותנו וכו'. והביא ראייה להתיר, שהרי אפי' קרחה וגדידה שאסורה מן התורה, הותרה אצל כבוד התורה, וכמ"ש התוס' (סנהדרין סח). על ר"ע שבשעה שנפטר ר' אליעזר רבו, היה מכה בבשרו עד שהיה דמו שותת לארץ, דמשום שרט לנפש ליכא, דמשום תורה עביד וכו', ואף זו כיוצא בה. ע"ש. וכ"כ הרב בינה לעתים (דרוש עד עת ספוד דרוש ג). ע"ש. וכ"כ הגר"ח פלאגי בספר רוח חיים או"ח (סי' תקמז), שהמנהג באיזמיר לדרוש ביו"ט על ת"ח בפניו בתוכחת מוסר. וכן עשה מעשה רב, רב אחאי הרב דרש אברהם נר"ו, שדרש בבית הקברות ביום טוב ראשון של חג השבועות על גביר אחד שהיה בגדר למדן, הן נבון וחכם. ע"כ.

וצריך לחלק בין דרוש להספד, וכמ"ש הרב בינה לעתים (דרוש עד, עת ספוד דרוש ג), על מה שהנהיגו גדולי הדור הרבנים הגדולים, לדרוש בשבת ברבים ובמקהלות עם, על פטירת חכמי ישראל ראשי עם קודש, שהוא היום המעולה וראש לכל המועדים, ובלי ספק כמה מן השומעים יתעצבו ויצטערו, והוא כעין הספד, וכאילו הוא

ב. מי שמת לו מת באמצע החג, אינו נוהג אבילות, אלא דברים שבצינעא, כגון תשמיש המטה. ורחיצה בחמין. [ומכל מקום מותר לו להתייחד עם אשתו]. וכמבואר פרטי הדינים בילקוט יוסף על הלכות אבילות. ולאחר הרגל מתחיל למנות שבעת ימי האבל. וכאשר יכלו שבעה ימים לפטירת המת מלאכתו נעשית על ידי אחרים בבתיהם, ומשרתיו עושים לו בצינעא בתוך ביתו. (ב)

דהספדא. וכמ"ש הגר"ח פלאגי הנ"ל. וע' בשו"ת יבי"א ח"ג (תאה"ע סי' יט סוף אות כא). ובח"ט (יורה דעה סי' מו).

לתשובה, ואף שיהיו מעט משבחי המת ברצוא ושוב בתוך דבריהם, שפיר דמי. ע"ש. ולפ"ז גם ביום טוב אין לאסור לדרוש, רק שלא יאמרו מילי

דין אבילות ביום טוב ובחול המועד

הגירסא בתוס' (מ"ק כג:), ובש"י ריב"ב (דף יג. ודף טו. מדפי הרי"ף).

אולם הרמב"ן בתורת האדם (דף עד ע"ג) חולק ע"ז, וס"ל שדברים שבצינעא נוהגים ברגל. ושכן אמרו הראשונים שדבריהם ד"ק, ואינם צריכים חיזוק. וכ"ד התוס' (כתובות ד.). והרא"ש (פ"ק דכתובות סי' ז). ובספר האשכול (ח"ב עמ' קס). וכ"פ מרן בש"ע (או"ח סי' תקמח ס"ד), שדברים שבצינעא נוהג ברגל. וכ"כ ביו"ד (סי' שצט ס"ב). וכ"כ בשו"ת מהריט"ץ (סי' עח), דלכאורה היה נראה לפסוק כהרמב"ם וסיעתו, משום שהלכה כדברי המיקל באל, אולם כיון שהתוס' וסיעתם חולקים עליו, אין לפסוק כהרמב"ם נגד דעת התוס'. וכדמוכח בתשו' מהר"י קולון.

ואם יש חשש סביר שיבוא ח"ו לידי איסור, מותר לו לשמש מטתו בז' ימי הרגל דוקא. וכן אשה אבילה ברגל [שמת אחד מקרוביה ברגל, ויושבת שבעה אחר הרגל], אין לה לטבול בימי הרגל, ומ"מ אם יש חשש למכשול מצד בעלה, יש להקל שתטבול גם משום שלום בית. וע' בשו"ת שמן המשחה (סי' סב) שכתב, בדין אשה אבילה שחל ליל טבילתה בחוה"מ, שהרב מהרא"ע התיר לטבול ברגל ע"פ דברי הרמב"ם שאפי' אבילות דצינעא אינו נוהג ברגל. ויש כאן ס"ס, שמא הלכה כהסוברים שטבילה בזמנה מצוה אף בזה"ז, וכמ"ש הרשב"א (שבת קכא). בשם תוס', ועוד, וא"כ אף בחול טובלת בימי האבילות, ואף אם תמצי לומר כמו מאי דקיל"ל שאין האשה האבלה טובלת טבילת מצוה בימי האבילות, שמא הלכה כדעת הרמב"ם דברגל אין נוהגים אפי' אבילות בצינעא.

ב הנה נחלקו הראשונים אם מה שאמרו שאין אבילות ברגל, היינו שאין אבילות כלל, ואינו נוהג גם דברים שבצינעא, או עכ"פ אסור בדברים שבצינעא, שדעת הרמב"ם (פ"י מהלכות אבל ה"ג) שאין דבר מדברי האבילות נוהג בהן. ופירש הכס"מ, דאף דברים שבצינעא לא נוהג בהן. ורק בשבת נוהגים להחמיר בדברים שבצינעא. וכן פי' הרמב"ן דעת הרמב"ם. וכ"כ הר"ן (מ"ק דף כד.). אליבא דהרמב"ם.

גם הריטב"א (מ"ק כג:), כתב, דאע"ג דבתוספתא (פ"ב דמ"ק ה"ה), איתא, אין אבל רשאי להתאבל בתוך המועד, אבל נוהג דברים בצינעא בתוך ביתו, ההיא רשות קאמר שרשאי לנהוג בדברים שבצינעא, ומדת חסידות היא לו. ומה שנתלה הרמב"ן בהא דגרסינן בכתובות (ד.), מסייע ליה לר' יוחנן דאמר אע"פ שאין אבילות "במועד" דברים שבצינעא נוהג, הנה המימרא הזאת של רבי יוחנן שדברים שבצינעא נוהג, לא מצינו אותה אלו בשום מקום אלא לענין שבת בשמעתין (מ"ק כד.). וכן גורסים שם בספרים מדויקים: "אע"פ שאין אבילות בשבת דברים שבצינעא נוהג". הילכך גזרת שבעה וכל אביזרייהו לא נהגי ברגל. ובוזה נסתלק הסעד שהיה מביא רבינו הרמב"ן שגזרת שבעה נוהגת במועד בדברים שבצינעא כגזרת שלשים יום. ע"כ. וע"ע להריטב"א (מ"ק יט:), שכתב בפשיטות דאבילות לא נהגי ברגל כלל, ואפי' בדברים שבצינעא. וגם בעל המאור (מ"ק כג:), כתב הגירסא כמ"ש הריטב"א, "אע"פ שאין אבילות בשבת דברים שבצינעא נוהג". וכן

ג. אף שאין אבלות ברגל, הרגל עולה למנין שלשים, שהרי גם במועד אסור בגיהוץ ותספורת. (ג)

ד. יש אומרים שמותר לאבל לעסוק בתורה בימי החג כהרגלו תמיד. ויש חולקים, ולכן לכתחלה יש לייעץ לו לעסוק בינו לבין עצמו בדברי תורה במסכת מועד קטן (בפרק אלו מגלחין), או בשלחן ערוך עם נושאי הכלים בהלכות אבלות, שיש הרבה ענינים בהלכה בהלכות אבלות שצריך לדעת. אך אם על ידי כך שאנו מונעים ממנו ללמוד תורה כהרגלו יבואו לידי ביטול תורה ודברים בטלים, יש להקל לו ללמוד תורה כהרגלו בימי המועד, בפרט אם לומד ברבים ועם חבר. (ד)

בשעה"ד שמא יבא להוצאת זרע לבטלה וכו' ונסתייע מהריטב"א. ע"ש. ונראה שיש לסמוך ע"ז בשעה"ד, כי רבו האחרונים דס"ל דהלכה כדברי המיקל באבל אפי' נגד דעת מרן, וכמ"ש בשו"ת דבר משה ח"א (סי' פ ופט) ועוד.

והו"ד בשו"ת יבי"א ח"ד (דף שטז ע"א חיו"ד סי' לא סוף אות ו) וכתב, ותמינהי דאף למ"ד דטובלת טבילת מצוה בזמנה, אבל תשמיש המטה אסור אפי' במקום מצות עונה. ובודאי בליל טבילה. אולם בשו"ת מהרש"ם ח"ד (סי' צה) התיר בזה

הרגל עלה למנין שלושים

מתורת הרגל. ומרן הב"י פסק כהרמב"ן להחמיר. וכ"פ מרן בש"ע (סי' שצט ס"א). והשפת אמת (מ"ק יט:) העיר מדברי השאלות (פ' חיי שרה) שכתב, דהרגל עולה למנין שלשים, אע"ג דלאו מדין אבלות הוא, אלא משום רגל, אפי"ה עולה. ומוכח שמותר ללבוש בגדים חדשים מגוהצים ולבנים. וכן מצאתי להא"ו"ז (ח"ב סי' תלב) שהביא דברי השאלות הנ"ל, וכתב דמוכח דס"ל שמותר ללבוש בגדים מגוהצים חדשים, שאם אסור בבגדים מגוהצים, הרי נאסר גם בדברים הנוהגים מחמת אבילות. ושכן מוכח מפירוש רש"י. והרבנים הגאונים המוציאים לאור ספר בית הבחירה להמאירי (מ"ק כ. עמ' קיא אות ב) העירו ג"כ מדברי השאלות, דס"ל כדברי הרא"ש, ושכ"כ רבינו יצחק בן גיאת (עמ' נו), והא"ו"ז (סי' תלב), ורבינו ירוחם, ומוכח דס"ל שהותרו לו במועד כל אותם דברים המותרים במועד. ואילו ראה הב"י דבריהם היה מסכים לדברי הרא"ש להקל. וכן העיר בשו"ת אהל משה צווייג (ח"א בקנ"ו) הר אבל סי' שצט).

ג) במ"ק (יט:): בעא מיניה אביי מרבה, קבר מתו ברגל, אי רגל עולה למנין שלשים, דהא נהגא ביה מצות שלשים, (שאף ברגל נוהג אסור בגיהוץ ותספורת כשלשים של האבל. רש"י), א"ל אינו עולה, ושם (ג.) איתיביה מברייא דקתני רגל עולה לו למנין שלשים, תיובתא. כי אתא רבין א"ר יוחנן אפי' קבר מתו ברגל, רגל עולה למנין שלשים. וכן אורי ליה ר' אלעזר לר' פדת בנו, שאפי' קברו ברגל, עולה. וכ"פ הרמב"ם (הל' אבל פרק י ה"ח). וכתב הטור (סי' שצט), שהרמב"ן כתב (תורת האדם דף עה.), שהטעם משום דלאו מתורת רגל בלבד אסור בהם, אלא אף מתורת אבל, שמתורת רגל מותר ללבוש בגדים מגוהצים חדשים ולבנים, ונוטל צפרניו במספרים, ושמח שמחת מריעות. ואילו מדין אבלות אסור בכלם כמו בחול וכו'. והט"ז הביא דברי המשאת בנימין שחולק על הש"ע, וכתב, שדברי הרמב"ן דחויים ולא מסתבר לפסוק כדבריו וכו'. והט"ז דחה דבריו, וכתב שיפה פסק מרן כהרמב"ן. אבל מדברי הרא"ש נראה שאינו אסור ברגל אלא בדברים האסורים

מת לו מת באמצע החג, אינו נוהג אבילות, אלא דברים שבצינעא

אבלות ברגל (עמ' תרעג). והנה מרן הב"י (ביו"ד סי' ת) הביא מ"ש המרדכי (סי' ק), שיש אוסרים לאבל

ד) ילקו"י אבלות במהדורה הראשונה בעמוד רמת. ובמהדורת תשס"ד בדיני

לגמרי מת"ת בודאי שאינו נכון, מותר לעסוק בתורה. ועוד דבכה"ג כדאים המה הרמב"ם ודעימיה לסמוך עליהם שאין אבלות דצינעא נוהג ברגל כלל, וקי"ל הלכה כדברי המיקל באבל אפי' ביחיד נגד רבים, ואף שבדברים שבצינעא מסתבר טעמייהו דהאוסרים, כמו בתשמיש, עכ"ז לגבי ת"ת ש"ד לסמוך על המקילין. וכיון שכן נראה שאפי' אין לו הפסד אם לא יחזור על תלמודו, אלא שאם לא ילמוד במקום שלבו חפץ יתבטל מלימוד, מותר לתלמוד. ע"ש.

והוא"ל ומצאנו להריטב"א (הנז' בהערה הנ"ל) מלאך מליץ טוב על שיטת הרמב"ם וסיעתו, ופסק כדבריו, יש לסמוך ע"ז להקל.

ואף לדעת רבינו יחיאל מפריש בתוס' (יומא יח:), שאבל נוהג בדברים שבצינעא במועד לענין תשמיש המטה. וכ"כ האו"ז ח"ב (סי' תלז), י"ל שלענין ת"ת אף הם יודו שמותר, ע"פ מ"ש בשיטה מקובצת (כתובות ד.) בשם תלמידי רבינו יונה, דדוקא תשמיש המטה, שהוא דבר שבצינעא נוהג, שאינו ניכר שמחמת אבלות הוא פורש, שהרי פעמים הוא פורש מאשתו משום איסור נידות, אבל שאר דברים שיכירו בני אדם שהוא נמנע מהם משום אבל, אינו נוהג בהם בימי הרגל. ויש"ר שכ"כ בערוה"ש (סי' שצט ס"ג), ומתוך כך העלה להלכה שכל הדברים שבצינעא אינם נוהגים ברגל חוץ מתשמיש המטה בלבד.

גם הנצי"ב בהעמק שאלה (פ' חיי שרה שאילתא טו אות י) אחר שהאריך מאד בזה, כתב (בעמ' פט:), שהרמב"ם קבע יסודו במקום נאמן, דמצות "ושמחת" דוחה לגמרי מצות אבלות, משא"כ שבת דלא כתיב ביה שמחה. וגירסת הרמב"ם בכתובות (ד.) כגירסת בעל המאור, אע"פ שאמרו שאין אבלות "בשבת", דברים שבצינעא נוהג.

ושם (בעמ' צ:), כתב, דמ"ש בה"ג דברים שבצינעא נוהג כתשמיש המטה, ר"ל דוקא תשמיש המטה, ולא דברים אחרים שבצינעא, כגון תלמוד תורה, שמונעו משמחת יו"ט. וסיים (בעמ' צא), שהיוצא מכ"ז, שהקובר מתו ברגל, לדעת רבינו השאלתות, בה"ג, הרי"ף, הרמב"ם, ובעל המאור,

לתלמוד בד"ת בשבת דדמי לדברים שבצינעא. אבל ר"י היה מתיר בשבת, שלא נאסרה לאבל אלא מטעם שמשמחת את הלב, והרי הוא צריך לשמח עצמו בשבת.

ובשו"ת דת אש (ברלין תק"ג, סי' ו) כתב, דמה שפסק מרן בש"ע שדברים שבצינעא נוהגים ברגל, נראה שאינו אלא לענין תשמיש המטה, מה שאין כן לענין תלמוד תורה שחייב להגות בה יומם ולילה, ולא נאסרה לאבל אלא משום שמחה, דכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב (כדאיתא בתענית ל.), וברגל לא נאסרה השמחה לאבל, ששמחת הרגל דרבים דהויא דאורייתא, דחי אבלות דיחיד דהוי מדרבנן, הילכך ש"ד לעסוק בתורה. ע"ש. ויש לו סיוע מדברי המרדכי בשם ר"י הנ"ל. וכ"כ בשו"ת יד אליהו רגולר (פסקים סי' סג), שני"ל ברור בלי פקפוק שלא אסרו דברים שבצינעא ברגל אלא תשמיש המטה, משא"כ ת"ת. ודלא כדעת מי שפסק שברגל אסור בד"ת. ועוד י"ל שמכיון דשאלת שלום ות"ת תרוייהו נפקי מדכתיב "האנק דום", כשם ששאלת שלום הותרה בשבת, גם תלמוד תורה משרא שרי. ע"ש.

וע' בשו"ת חכם צבי (סי' ק) שנשאל בחכם אחד שהיה רגיל לגרוס משניות בעל פה, ואירע לו אבל במועד, אם מותר לו לחזור על המשניות השגורות בפיו בעל פה. והשיב, שכל טעמו של מרן הש"ע שלא פסק להקל כהרמב"ם משום שרבים חולקים עליו, אולם כיון דקי"ל הלכה כדברי המיקל באבל ואפי' ביחיד במקום רבים, אלא שנראה בדברים שבצינעא מסתבר טעמייהו, מ"מ לענין תלמוד תורה שכל חפצים לא ישוו בה, ש"ד לסמוך על הרמב"ם להקל, דלא מסתבר כלל לומר שילמד בדברים הרעים ובדיני אבלות במועד, אלא בפקודי ה' ישרים משמחי לב. ולכן מותר לחזור על משנתו בכל ימי המועד, שאם לא יחזור על משנתו ודאי ישכח, ואין לך דבר האבד גדול מזה וכו', ועוד שלא אסרו האבל בד"ת אלא בשאר ימות השנה, שאם אינו עוסק בדברים המשמחים יכול עכ"פ לעסוק באיכה ואיוב ובדברים הרעים, אבל ברגל שבודאי שאינו נכון להתעסק בדברים האמורים, ולישב ולהתבטל

נראה שיש להקל אפי' שלא בשעה"ד. וע"ע בשו"ת לב חיים (ח"ב ס"ס קב).

ולמעשה, לכתחלה יש לייעץ לו לעסוק בינו לבין עצמו בד"ת במסכת מו"ק (בפרק אלו מגלחין), או בש"ע עם נושאי הכלים בהלכות אבלות, שיש הרבה ענינים בהלכה בהלכות אבלות. אך אם ע"י כך שאנו מונעים ממנו ללמוד תורה כהרגלו יבואו לידי ביטול תורה ודברים בטלים, יש להקל לו ללמוד תורה כהרגלו בימי המועד, בפרט אם לומד ברבים ועם חבר.

וכיו"ב התירו רבני ירושלים לאבל ללמוד את התיקון של ליל הושענא רבה, לפי שסמכו על הרמב"ם, וכדעת החכם צבי. ושמא יש לחלק בין לימוד התיקון שנעשה בפרהסיא, וגם יש קצת דין כמו תיקון התפלה אחר שהכל נהגו בו. לבין לימוד תורה כהרגלו. ועיי' בכה"ח (הנ"ל, וסי' תרסד אות ר'), ובהגדה של פסח אורח חיים להגרי"ח (עמ' טו) דכיון דלימוד תורה הוי דברים שבצינעא, ואבל נוהג דברים שבצינעא בימי הרגל, לכן אין לו לעסוק בתורה בימי הרגל. ומ"מ מסתבר שבמקום צורך אין לחלק בין תיקון הושענא רבה לשאר לימוד תורה, שיש לסמוך על דעת הרמב"ם והחכם צבי, למי שקשה לו לעסוק בהלכות אבלות בימי החג. אך לכתחלה בודאי דאורויי מורינן שיעסוק בימי החג בהלכות אבלות בש"ע עם נושאי הכלים, בטעמא ובסברא.

כולהו ס"ל שבמועד אין האבלות נוהגת כלל אף בדברים שבצינעא. ובשו"ת חכם צבי (הנ"ל) נטה להקל בת"ת מפני דעת הרמב"ם. ולפי מה שכתבנו כל קדושים עמו, וכן היא הוראתם. ע"ש.

והרב ישועות יעקב (סי' תקמח סק"ה) העיר על מרן הש"ע שלא הזכיר כלל שיטת הרמב"ם אפי' בלשון יש מי שאומר, והלא הוא ראש המורים, וקי"ל הלכה כדברי המיקל באבל. ומה גם שיש לו חברים כת החכמים שהסכימו עמו כמ"ש הרמב"ן. ויש ראייה לשיטתו מהגמ' (סוכה כה: וכו'). [וכן העיר בזה הגאון רבי רפאל שפירא חתנו של הנצי"ב, הובא בהעמק שאלה (שאלתא טו סוף אות ז)]. ומ"ש המג"א (סק"ה), שאסור לאבל לחזור פרשת המועדים לפי שאינה חובה, לי נראה שהסומך על הרמב"ם להקל לא הפסיד. וכן מר זקני החכם צבי (סי' ק) כתב לסמוך בזה על הרמב"ם שמתיר דברים שבצינעא במועד. ע"ש.

וע' בכה"ח (סי' תקמח אות טוב) שכתב בשם הא"ר להקל בת"ת ברגל, שיש לסמוך על הפוסקים דס"ל דברגל אין לנהוג אף דברים שבצינעא. ע"ש.

ובשו"ת מהרש"ם (ח"ד סי' צה סוד"ה ומח), כתב לסייע דברי החכם צבי, עפ"ד הריטב"א (מו"ק כג:) הנ"ל. וכתב, שלכן בשעה"ד יש לסמוך ע"ז במילתא דרבנן. ולפי מ"ש הנצי"ב הנ"ל,

רגל מוציא מגזרת שבעה

ולחסוברים דאיכא מצות שמחה גם בשבת, לכאורה אמאי שבת לא מוציאה מידי האבלות לגמרי כמו ברגל, ומזה זמן שמעתי מאחד הרמ"ם בשיבת נוברדוק בירושלים ת"ו, לפני למעלה מ-50 שנה, שסיפר, כי בימיו האחרונים של הרב מבריסק זצ"ל, העיר בפני שומעי לקחו, דלכאורה אמאי הרגל מפסיק לשבעה ואילו שבת אינו מפסיק לשבעה, דבשלמא להסוברים דליכא חיוב שמחה בשבת, ניחא, אבל לדעת הפוסקים הסוברים דאיכא חיוב שמחה בשבת, א"כ מאי שנא מרגל? נראה בילקו"י שבת

וכבר ביארנו לעיל שהחילוק בין שבת שבתוך ימי שבעת ימי האבל, (שאסור בת"ת בדברים המשמחים) לרגל, הוא כיון דבשבת אין כתיב ביה שמחה, ולכן שבת עולה למנין שבעה, אבל רגל אינו עולה למנין שבעה, הואיל וברגל אין אבלות כלל משום דכתיב בהן שמחה. [הנצי"ב]. וראה בכ"ז בשו"ת יבי"א ח"ד (דף שטו ע"א חו"ד סי' לא אות ו). ובפתחי תשובה כתב בשם שו"ת דת אש (הנ"ל), שכיון שברגל לא נאסר בת"ת, ששמחת הרגל דאורייתא ואבלות דרבנן, לכן התיר לקרות לאבל תוך שבעה שיעלה לתורה בשמיני עצרת.

ה. אף הנשים אין נוהגות אבילות ברגל, שהרי הנשים חייבות בשמחת החג. וגם הן ינהגו אבילות בדברים שבצינעא. (ה)

דמאחר וא"א לשבעת ימי אבילות בלי שיפגע בהם שבת, לכן אין השבת מפסקת לשבעה. משא"כ ברגל דאפשר לאבילות בלי הפסק רגל באמצע. [וע"ע בתוס' מו"ק כג:]. וכשביקש תלמיד חכם זה לומר זאת להרב מבריסק, נודע לו כי שבק חיי לכל בריה ליל יוהכ"פ.

כרך א חלק ראשון סימן רמב הערה י' אריכות בד"ז אם יש דין שמחה בשבת או לא]. ופלפל בזה עם תלמידיו ארוכות. ובערב יוהכ"פ אותו חכם פגש את מרן אאמו"ר זיע"א, והציע בפניו שאלת הרב מבריסק זצ"ל, ומרן אאמו"ר השיב לו תוך כדי דיבור כי זו שאלת הירושלמי (פ"ג דמו"ק ה"ה), ותירצו,

אין הנשים נוהגות אבילות ברגל, שחייבות בשמחת החג

ביו"ד (סי' שפ סכ"ב). ומ"מ אכתי לא איפרק מחולשא, שהרי עכ"פ משועבדות לבעליהן למלאכת הצמר וכיו"ב. [וכן משועבדות לבעליהן לחשמיש. וע' בר"פ המדיר]. ומכ"ש שהכתב סופר והגרע"א הקשו על סברא זו, מסוכה (כח:). גבי תוספת עינוי יוהכ"פ, דמוכח דאף בשוא"ת אמרי' דמ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות. וע"ע בערה"ש א"ח (סי' תמג סק"א).

ולכן י"ל שמכיון שחייבים עכ"פ לנהוג אבילות אחר הרגל, ואין הרגל מבטל האבילות מכל וכל, ורק מכח עשה דרבים של שמחת יו"ט דוחים את האבילות לאחר מכן, לא חשיב כה"ג מצות עשה שהזמן גרמא, שאין זה אלא דחייה בעלמא. (וע' הרשב"א קידושין כא:).

ודמי נמי למ"ש המהרי"ט בחי' לקידושין (כט) דהיכא דלא נהגו בשבת מטעם איסור לא חשיב מ"ע שהזמן גרמא. וע"ע בשעה"מ (סוף הל' פיסולי המוקדשים).

ועוד שהרי אבילות שלשים מונים מיום קבורה (כשנקבר במועד), ומשום שנוהג ברגל דין אבילות שלשים, ומרן הש"ע (יו"ד סי' שצט ס"א) פסק כהרמב"ן, שאף מתורת אבל נוהג דין שלשים ברגל, שהרי מתורת הרגל מותר ללבוש כלים מגוהצים חדשים ולבנים, ונוטל צפרניו במספרים, ושמה שמחת מריעות וכו'. [שו"ת יבי"א ח"ד סי' כה סק"ג].

אלא שיש לרדן בנ"ד אם האשה מצווה בשמחת יו"ט, דאי נימא דאין האשה מצווה במצות

(ה) ע' בשו"ת עמודי אור (סי' עו אות ו) שכתב, לדעת הרמב"ם דס"ל דאבילות יום הראשון דאורייתא, אבל אין הנשים בכלל מצות עשה דטומאת קרובים, יש להסתפק, אם הוציאן רק מכלל טומאה או גם ממצות האבל. ולכאו"י"ל ממ"ש בקידושין (לה). דת"ת ופ"ר דהוי מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות הווי שני כתובים הבאין כאחד ואין מלמדין, ופריך דלמ"ד מלמדין מאי איכא למימר, ואמאי לא קאמר הש"ס דמצות אבילות נמי הו"ל מצות עשה שאין הז"ג ונשים פטורות, ובשלשה כתובים לכו"ע אין מלמדין. אלא ודאי דנשים חייבות במצות האבל. ע"ש. וה"ד בשו"ת יבי"א ח"ד (דף חצ"ר ע"ב, חיו"ד סי' כה אות ג), והעיר על דבריו, דלכאורה אדרבה כיון שאין אבילות ברגל הו"ל אבילות מצות עשה שהזמן גרמא. ולדעת הרמב"ם אין אבילות ברגל אף בצינעא. ומה שנשים חייבות בדיני אבילות משום דהוא בשוא"ת, שלא לעשות מלאכה, ולא לנעול מנעל. ושלא לרחוץ ולסוך ולהסתפר וכו'. ונודע מ"ש הכל בו והרד"א דהאי טעמא דמצות עשה שהזמן גרמא הנשים פטורות, מפני רשות אחרים עליהן והן טרודות בעסקי ביתן, והאי טעמא לא שייך במצות עשה שהיא בשוא"ת. וכמו שהעירו בזה בשו"ת כתב סופר (חאו"ח סי' נו). ובשו"ת הגרע"א ח"ג (דפוס בודאפשט סי' פ). ובפנ"י (ביצה ל).

ואע"פ שהנשים משועבדות לבעליהן במלאכת הבית. הרי מלאכות הבית כבישול ואפייה וכיו"ב מותר לאשה לעשות בימי אבלה. וכדקי"ל

ו. מי שמת לו מת בחול המועד, נחלקו הראשונים אם קורע במועד, אם לאו. ומרן השלחן ערוך פסק שקורע על כל קרוב שחייבים להתאבל עליו כשמת במועד. והרמ"א כתב שמנהגם הוא שאין קורעים במועד אלא על אביו ואמו. וכירושלים נהגו מקדמת דנא כדעת הרמ"א שלא לקרוע בחול המועד אלא על אב ואם, ועל שאר קרובים קורעים במוצאי הרגל, כשמתחילים לנהוג שבעת ימי אבילות. אבל מברכים בחול המועד ברכת דיין האמת גם בלא שקורעים. ובשאר ערי הארץ, וכן בחוץ לארץ, יש לנהוג כמו שכתב מרן, שקורעים על כל הקרובים שחייבים להתאבל עליהם. וכשקורעים על המת בחול המועד, מחליפים הבגד הקרוע בבגדים אחרים, כדי שלא יהיה כנוהג אבלות בפרהסיא במועד. ולא ילבשו בגדים של יום טוב ממש, אלא בגדים שיותר טובים מבגדי חול. וכל זה כשנקבר בחול המועד, אבל אם נקבר ביום טוב [ע"י גויים] אין לקרוע בחול המועד וכל שכן ביום טוב, וקורע אחר הרגל. (ו)

השמחה, לא תידחה האבלות לאחר הרגל. וראה בזה בשו"ת יבי"א שם, שהעלה, דאף הנשים חייבות בשמחת יו"ט, וממילא אין נוהגות אבלות ברגל. וע"ע שם.

מנהג ירושלים שלא לקרוע בחול המועד אלא על אב ואם

כדעת הראב"ד והרמב"ם והרמב"ן והרא"ש. ע"כ. וכ"פ מרן בש"ע (א"ח סי' תקמז ס"ו וס"ז). וביו"ד סי' תא ס"ד). אבל הרמ"א בהגה כתב, שנהגו בני אשכנז שלא לקרוע במועד אלא על אביו ואמו, אבל על שאר קרובים קורעים לאחר המועד. (מהרי"ל, ותרוה"ד סי' רפח). ובמקום שאין מנהג יש לקרוע על כולם. עכ"ל.

ו) במתני' (מ"ק כד:) אין קורעין ולא חולצין ואין מברין אלא קרוביו של מת. ואין מברין אלא על מטה זקופה. ונחלקו הראשונים במאי איירי מתני', שי"א דאיירי אפי' בחוה"מ. ויש מפרשים דאיירי בימי החול, אבל בחוה"מ אין קורעים, ואין מברין.

ודעת הרמב"ם (בפי' המשנה, ובהלכותיו פ"ו מה' יו"ט הכ"ג, ובפי"א מהלכות אבל ה"ב, ובתשו' ירושלים תרצ"ד סי' פ), דמתני' איירי בחולו של מועד, אבל שלא בחוה"מ כל הרוצה לקרוע בגדיו ולחלוץ מנעליו אין מונעין אותו. וכ"ד הרא"ש (פ"ג דמ"ק סי' נח - נט) בשם הראב"ד. והראב"ה. והרמב"ן בתורת האדם (דכ"א ע"ב). והרי"צ אבן גיאת במאה שערים ח"ב (עמ' נח). ורב נטרונאי גאון.

אולם ה"ר מאיר מארץ האי כ', שאין עושים הבראה בחוה"מ, וכ"ד רב נחשון גאון (הובא בס' האשכול ח"ב עמ' קסו).

ואמנם אע"פ שרוב ככל גדולי הפוסקים ומרן הש"ע ס"ל שיש לקרוע במועד על כל מי שחייבים להתאבל עליו, מלבד הסמ"ג והסמ"ק דפליגי ע"ז, מ"מ כתב הראש"ל בס' מזבח אדמה (ד"ח ע"א), ששאל על המנהג פעה"ק ירושלים ת"ו, ואמרו לו שנהגים כד' הרמ"א דדוקא על אביו ואמו קורעין בחוה"מ, ולא על שאר קרובים. ולאחר המועד קורעים על שאר קרובים חוץ מאביו ואמו. ע"כ. וכ"ה במחז"ב (סי' תקמז סק"ג) שכן נהגו פעה"ק ירושלים ת"ו. ע"כ. וכ"כ במסגרת השלחן (במנהגים שבסוף הספר אות ו). ע"ש.

ובב"י (אר"ח סי' תקמז) הביא דברי הרא"ש והמרדכי בזה, ושוב הביא מ"ש הסמ"ג והסמ"ק, רש"י קרע בחוה"מ, אבל הבראה אין עושין דהוי פרהסיא, ונראה דה"ה לקריעה. ע"ש. וסיים מרן הב"י, ונהגים העולם לקרוע ולהברות בחוה"מ

ואע"פ שמרן העיד שהמנהג לקרוע בחוה"מ, צ"ל שאח"כ נשתנה המנהג. וכעין מה שמצינו למרן הב"י א"ח (סי' רצד) שכ', שהעולם נוהגים להתחיל במוצ"ש ברכת אתה חונן באתה חוננתנו (ואין אומרים שניהם). ובברכ"י בשו"ב (שם סק"א)

המיתה, ואם לא בירך קודם קבורה יברך מיד אחר קבורה. ואם עבר יום קבורה ולא בירך, אינו רשאי לברך בשעת הקריעה שקורע במוצאי הרגל, כי פשוט מאד שאין כל קשר ושייכות בברכה זו לקריעה, והיא רק ברכה על שמועות הרעות לקבל דינו יתברך באהבה. וכמו שנתבאר בשו"ת יבי"א ח"ב (חיו"ד סי' כג).

אולם אין מנהג זה קיים אלא בירושלים, אבל בשאר ערי אה"ק יש לנהוג כדעת רוב ככל גדולי הפוסקים ומרן הש"ע שקבלנו הוראותיו, לקרוע על כל הקרובים בחוה"מ, שכל שאין מנהג ברור בדבר מוקמינן ליה אדינא. וכ"כ הרמ"א בנ"ד שכל שאין מנהג יש לקרוע על כולם. וכ"כ בערוה"ש (או"ח סי' תקמז סק"ה). והביא ד' המג"א שבכל מדינת פולין נהגו לקרוע על כולם.

והנה אף שירושלים היא בירת אר"י, אין להנהיג בנידון זה בכל שאר ערי הארץ כמנהג ירושלים שלא לקרוע בחוה"מ אלא על אב ואם, שהואיל ולכל עיר בפני עצמה יש ב"ד מיוחד וצביון מיוחד, בכמה הודלי מנהגים שונים בין ירושלים לשאר ערי הארץ, אין מקום לומר ששאר ערי הארץ יגררו בזה אחר מנהג ירושלים בכיו"ב. ומכ"ש כאן שגם בירושלים היה המנהג תחלה לקרוע בחוה"מ על כל הקרובים, וכמ"ש מרן הב"י שכן היה המנהג, אלא שבירושלים נשתנה המנהג לאחר מכן, מש"ה אמרי' הבו דלא להוסיף עלה, ומוקמינן שאר עיירות שבאר"י בחזקת המנהג הקדום שהיו קורעים על כל הקרובים בחוה"מ, שהוא המנהג הנכון מעיקר הדין כד' רוח"פ ומרן.

ואף באב ואם כשקורעים עליהם בחוה"מ, מחליפים הבגד הקרוע בבגדים אחרים, כדי שלא יהיה כנוהג אבלות בפרהסיא במועד. ולא ילבשו בגדים של יו"ט ממש, אלא בגדים שיותר טובים מבגדי חול. וכן העלה בשו"ת ציץ אליעזר ח"ה (סי' ה אות א) ונסתייע ממהר"י מברונא. [יבי"א ח"ד סי' כה חיו"ד].

כתב, שמנהגינו כהב"ח והט"ז להתחיל אתה חונן ואח"כ אתה חוננתנו. ע"ש.

וכיו"ב מצינו למרן הב"י (סי' תקנז) שכ', והעולם נוהגים עכשיו שלא לומר נחם בט' באב אלא במנחה. ע"כ. והפר"ח בליקוטים כ' שמנהג ירושלים לומר נחם בכל התפלות בט"ב. ושכן נראה סתמות הש"ע. וכ"כ מרן החיד"א בברכ"י שם, שמנהג עיה"ק ירושלים לומר נחם בכל התפלות בט"ב, כדעת מרן הש"ע שסתם. ושכ"כ מהר"י הכהן ז"ל.

וע"ע בברכ"י (סי' תרס סק"ג) שכ', שכעת נשתנה המנהג מאשר בזמן מרן, ואין אומרים הושענות בשבת. וע"ע בשו"ת חיים שאל ח"ב (סי' לה אות ב) עוד כיו"ב. וע"ע בס' ויקרא אברהם (דקכ"ב רע"ג) לענין תקיעות בתפלת המוסף בלחש.

וע' בשלחן גבוה (יו"ד סי' שמ ס"ק פז) שכ', שבשאלוניקי המנהג לקרוע על כל המתים בחוה"מ, שכן אמרו לו הש"צ שהקריעה נעשית על ידיהם. אולם הוא עצמו בשו"ג (סי' תא סק"ד) כ', שהמנהג כהרמ"א שאין קורעין בחוה"מ אלא על אב ואם. ע"ש. [ובשו"ג או"ח סי' תקמז ס"ק יג כ' שמנהג שאלוניקי כמרן לקרוע על כל הקרובים במועד]. ואפשר שבסי' ת"א כוונתו על מנהג ירושלים. (וכמ"ש בסי' שפ"ט ס"ק יא ובכמה דוכתי).

וע' בס' זכור לאברהם (ה"ג דס"ב ע"ב) שכ', ששאל מהש"צ שבעיר שאלוניקי ע"ז, ואמרו לו שהמנהג כהרמ"א שעל אב ואם קורעין בחוה"מ, ועל שאר קרובים אחר המועד. וציין להמחז"ב הנ"ל שגם בירושלים המנהג כהרמ"א. ע"כ.

גם בס' נהר מצרים (דל"ה ע"א) העיד שהמנהג במצרים שאין קורעין בחוה"מ אלא על אב ואם, ועל שאר מתים קורעים אחר המועד. ושכ"ה מנהג ירושלים. וכן מהר"ח פלאגי' ברוח חיים (סי' שמ סק"ב) כ' שמנהג עירו איזמיר כהרמ"א הנ"ל. ע"ש.

ומ"מ נראה ברור שיש לברך מיד ברכת ברוך אתה ה' אמ"ה דיין האמת בשם ומלכות ביום

ז. מי ששמע בחול המועד שמועה קרובה, על מות אביו או אמו, דהיינו בתוך שלשים יום מיום המיתה, חייב לקרוע, ומברך דיין האמת, ועל שאר קרובים, מנהג ירושלים שלא לקרוע במועד אלא בהתחלת האבל שאחר הרגל, ומכל מקום יברך מיד ברכת דיין האמת על השמועה. ובחוף לארץ ובכל ערי הארץ המנהג לקרוע במועד גם על שאר קרובים, ולברך מיד ברכת דיין האמת על השמועה. ומי שבאה לו שמועה רחוקה בחול המועד, [דהיינו ששמע על אחד מקרוביו שנפטר למעלה יותר מל' יום], אין לקרוע עליו בחול המועד, אפילו על אביו ועל אמו. (ז)

ח. מי שמת לו מת במועד, דעת רוב הפוסקים ומרן השלחן ערוך, שיש לעשות לאבל סעודת הבראה בחול המועד, אבל המנהג בירושלים שאין מברים על מת בחול המועד, זולת על אב ואם. ואז יש להברות גם לשאר הקרובים החייבים להתאבל. (מזבח אדמה דף ח ע"א. שו"ת כפי אהרן עזריאל ח"ב חיו"ד סי' יז). ויעשו סעודת הבראה בעוגות וקפה ולא בביצים ועדשים, כנהוג תמיד, מפני כבוד הרגל. אבל על מת משאר קרובים, נכון להברותם במוצאי הרגל עם התחלת שבעת ימי אבלות. ואם אינם רוצים לעשות הבראה כלל, יש להם על מה שיסמוכו. (דהואיל ואידחי אידחי. עקרי הד"ט א"ח סי' כו אות ו. עיני דוד דף עד ע"ג. מסגרת השלחן סי' שעח). ובכל יתר ערי הארץ יש להורות לעשות סעודת הבראה בחול המועד על קפה ועוגה על כל מת שנפטר בחול המועד וחייבים להתאבל עליו, אבל אם היתה הקבורה ביום טוב הראשון [ע"י גויים] אין לעשות סעודת הבראה בחול המועד, אלא יש לעשותה במוצאי הרגל עם התחלת שבעת ימי האבלות. ובפורים עושים סעודת הבראה בבשר ויין. (ח)

אין קורעים על שמועה רחוקה בחול המועד

ז"ל הכנה"ג (סי' תב הגה"ט אות ז): אם באה לו שמועה רחוקה בחוה"מ, זכורני שלפני ארבעים שנה באה שמועה רחוקה בחוה"מ להחכם השלם מורי ורבי מהר"ר צמח נרבוני נר"ו, שנפטר אביו בחברון ת"ו, ואני הייתי נער כבן עשר שנים, וע"פ הוראת מורי ורבי המהרי"ט, קרע בחוה"מ. ואדוני אבי ז"ל חלק עליו, ואמר

שבחוה"מ אין לקרוע בשמועה רחוקה אפי' על אביו ועל אמו. ע"כ. ולפי האמור לעיל דאיכא פלוגתא דרבוותא, אם יש לקרוע על אביו ואמו בשמועה רחוקה, אף בחול, ודעת הרמב"ם והתוספות שאינו קורע בשמועה רחוקה, אפי' על אביו ועל אמו, י"ל דשפיר סמכינן עלייהו להקל שלא לקרוע בחוה"מ. ודו"ק. [תזו"ע אבילות].

סעודת הבראה בחול המועד

הנה דעת רב נטרונאי גאון רב נחשון גאון, שאין מברין במועד. וכ"ה במחזור ויטרי בשם רש"י. וכ"כ הריטב"א מ"ק (כד:). וכ"ד השבולי הלקט השלם (הל' שמחות סי' כג). וכ"ד הסמ"ג והסמ"ק וה"ר מאיר מארץ האי, הובאו לעיל סעי' ו'.

עמ' קסו) ס"ל שמברין בחוה"מ. וכ"ד הרי"צ גיאת במאה שערים ח"ב (עמ' נח), והרמב"ם (בפ"ו מה' יו"ט הכ"ג, ופי"א מה' אבל ה"ב), והרא"ש (פ"ג דמ"ק סי' נח - נט) בשם הראב"ד וראבי"ה, וכ"כ בחי' הר"ן (מ"ק כד:). והמאירי והנמוקי"ש, שעושים הבראה במועד.

וכן פסקו הטור וש"ע (או"ח סי' תקמז ס"ח) וז"ל:

אך התוס' (מ"ק כד: ד"ה אלא), וכן ס' האשכול (ח"ב

ט. הרואה בית הקברות בחול המועד, יברך ברכת "אשר יצר אתכם בדין" כשם שמברך בשבת ויום טוב. (ט)

(ז) דלא בעינן לחם לסעודת הבראה, והוכיח כן מד' הרמב"ן בתה"א.

ובאופן שלא עשו סעודת הבראה במועד, אם יעשו במוצאי החג, או דנימא דהואיל ונדחה נדחה, הנה מרן הש"ע (סי' שעח סי"א) כתב, דמי שנקבר מתו ביו"ט שעושין לו הבראה במוצאי הרגל. ואע"פ שהרמ"א בהגה שם סיים, וי"א שמכיון שנדחה יום א' אין מברין אותו. וכן נוהגים. ע"כ. וה"ט דהואיל ואידחי אידחי. וכמ"ש המרדכי בשם יש חולקים. וכ"כ התוס' (מ"ק כ) לד' רש"י. וכ"ה בארחות חיים (עמ' תקעה). מ"מ אנן בדידן אזלינן בתר הוראות מרן דס"ל דאכתי זימניה הוא.

ולכן למנהג ירושלים שאין מברין בחוה"מ, מברין במוצאי החג כשמתחילים באבילות.

ואף שבשלחן גבוה (סי' שעח ס"ק כד) כ' דלמעשה המנהג כד' הרמ"א דאמר' הואיל ואדחי אדחי. ע"ש. הנה בירושלים מברין במוצאי הרגל כד' מרן. וכן מבואר בס' מזבח אדמה (ד"ח ע"א). וכן העלה בשו"ת כפי אהרן ח"ב (חיו"ד סי' יז). וכ"כ בנהר מצרים בחאו"ח (הל' יו"ט סי' ח, דל"ה), שהמנהג פשוט במצרים כמנהג ירושלים שלא להברות בחוה"מ כלל, ורק במוצאי יו"ט שאז נכנס לאבילות מברין אותו. עכ"ל.

ואם מת בחוה"מ הגם שיותר טוב להברותו במוצאי הרגל, מ"מ כיון שאין ההבראה חובה כ"כ, הרוצה להקל שלא להברותו יש לו ע"מ שיסמוך, הואיל ומן הדין היה צריך להברותו בחוה"מ כד' רה"פ ומרן, אלא שלא נהגו להברות במועד, וכיון דחלפא שעתא א"צ להברותו. ומיהו בנקבר בע"ש ולא עשו לו הבראה מפני כבוד השבת, אין להברותו במוצ"ש. וראה בשו"ת יבי"א ח"ד (חיו"ד סי' כו אות ח'). ובחזו"ע אבילות (ח"א עמ' תצז).

מברין בחוה"מ, והוא שלא יברו ברחבה אלא קרוביו של מת, ולא יברו האבל בביתו אלא על מטות זקופות, לפי שאין כפית המטה ברגל כלל. ע"כ. ומ"ש מרן ביו"ד (סי' שעח סי"א) וז"ל, היכא שצריך למנות שבעה אחר הרגל, וכן אם שמע שמועה קרובה בשבת, צריך להברותו הבראה ראשונה שבימי אבלות. ע"כ. היינו כשנקבר ביו"ט, שהואיל ונדחת הבראה מיו"ט, אין לעשותה בחוה"מ, ועבדי' לה לאחר הרגל, משא"כ בנקבר בחוה"מ מברין בזמנו.

וכ"כ הפר"ח (בליקוטי יו"ד), ובשו"ת בית דוד (חיו"ד סי' קצט), ובשו"ת זרע אמת ח"ב (סי' קנו) שעושים הבראה בחוה"מ.

ואמנם המנהג בירושלים לגבי שאר קרובים שלא כדעת הש"ע, אלא אין עושים סעודת הבראה בחוה"מ, וכמ"ש הראש"ל בס' פרי האדמה (בח"ג פ"ב מה' מגילה ה"ג דכ"ג ע"א, ובח"ד פי"א מה' אבל ה"א). ואע"פ שמרן בב"י העיד שהמנהג לעשות הבראה במועד. י"ל שנשתנה המנהג בזה. אבל לגבי אב או אם, המנהג גם בירושלים כד' מרן, שעושים סעודת הבראה, ואז גם לשאר הקרובים הנמצאים יש להברות במועד. אבל על יתר הקרובים אין להברות במועד.

ובכל יתר ערי הארץ יעשו סעודת הבראה על כל הקרובים בחוה"מ. אלא שמפני כבוד החג לא יעשו ההבראה בבצים ועדשים כפי שנוהגים בחול לסי' אבלות. [וכמ"ש בסימן שעח ס"ט. ע"פ הגמ' (ב"ב יז:). והרי"צ גיאת במאה שערים. והרמב"ן בתורת האדם. ובס' ארחות חיים ח"ב (עמ' תקפב). ובשבולי הלקט השלם (הל' שמחות סי' כג). ועוד]. אלא יעשו ההבראה בפת הבאה בכיסנין וקפה. כדי לחוש קצת למ"ד שאין מברין במועד. ובכדי למעט האבל. ואף פהב"כ נקרא לחם. ע"ש. ומכ"ש לפי מ"ש בשו"ת דברי מלכאל ח"ב (סי'

ברכת "אשר יצר אתכם בדין" בחול המועד

ולענין שבת ע' בשו"ת יהודה יעלה (אסאד, ח"א יו"ד סי' שעא) דלכאורה כיון שאין צידוק הדין בשבת,

(ט) שאין זו ברכה מענין של צידוק הדין, וכמובא בשד"ח (אסיפת דינים ברכות סי' ב אות יז).

י. מי שמת לו מת ברגל, ונקבר בחול המועד, מותר לו להשתתף בלימוד שעורכים בליל הושענא רבה בבית הכנסת. (א)

יא. האבל בהושענא רבה רשאי להקיף את התיבה ז' פעמים, כמנהג ישראל. וביום הושענא רבה יקרא פרשת וזאת הברכה שנים מקרא ואחד תרגום. (א)

יב. מי שמת לו מת במועד, אין צריך להודיעו ברגל, אפילו שמתכוין כדי שיאמר קדיש עבור הנפטר, וכל המודיע להם הוי בכלל מוציא דבה הוא כסיל, כיון שאם מודיע להם יצטרכו לנהוג במועד דברים שבצינעא, ולהאריך ימי האבל, ואין לך צער גדול מזה. אולם אם האבל הבין מרמזים שקרובו נפטר, מותר לאשר לו זאת. (ב)

תמיד, עם כל הבריות, דרשאי ומחוייב לברכו בשבת כבחול. וגם בשבת עדיפא כי עולה להשלים מנין הק' ברכות.

וב"פ הרב בעל "שבת של מי", בספר מתת אלקים בשם רבו מהר"א ישראל, והובא בפתה"ד (ח"ב סי' רכד), ובשור"ת יבי"א (ח"ה דף רנט: חיו"ד סי' ל אות א). וכן הביאו בשם החזו"א שמותר לברך בשבת ברכת אשר יצר על הקברות. נדינים והנהגות חזו"א פ"ו סעיף ל].

אין לברך ברכה זו בשבת. ע"ש. אך י"ל דשאני ברכה זו שאינה על פורענות בשעתו, רק ברכת השבת היא ושרי, כמו שאומרים צדקתך צדק על חזרת רשעים לגיהנם במוצ"ש (טור סי' רצב), ואומרים ג' פסוקים, על ג' צדיקים שנסתלקו בשבת בעת המנחה, מרע"ה, יוסף הצדיק, ודוד המלך, (א"ר סי' רצב בשם הזוה"ק), והמנהג לאומרו מעומד, שהוא במקום צידוק הדין. וכ"ש נוסח הברכה שהיא כוללת על פעולותיו של הקב"ה

אם מותר לאבל להשתתף בלימוד הושענא רבה בבית הכנסת

כהרמב"ם, ועדיין צריך ישוב. והובא כ"ז ביבי"א ח"ד (דף שטז ע"א חיו"ד סי' לא אות ו), וכתב ע"ז, שיותר נכון לומר שגם באר"י נקטי כדעת מרן דאבלות נוהג בצינעא ברגל, ורק בת"ת סמכו על הרמב"ם, ובפרט שי"א דת"ת חשיבי דבר שבפרהסיא. ואפשר עוד לצרף בזה, שאם לא ילך לקרוא התיקון בהושענא רבה כאשר היתה באמנה אתו, ירגישו בו, והו"ל כמידי דפרהסיא. וע"ע בשו"ת טהרה (דף יט סע"א ודף ד' סוף ע"ב), ואוהל משה צוויג (ס"ס שפד), ע"ש. [ילקו"י אבלות סי' מב אות י].

יא) ראה להלן הערה טו. וע' בכה"ח (סי' תרסט אות לג) לגבי הקפת התיבה עם הלולב. ומה שכתבנו לענין שנים מקרא וכו' כ"ה בשו"ת טהרה (מע' א אות עג).

י) ב"ב הרב מזבח אדמה בשם שלחן מלכים, שמי שמת לו מת בחוה"מ סוכות, התירו לו רבני ירושלים ת"ו לקרות סדר תיקון ליל הושענא רבה, והובא במחז"ב בקונטרס אחרון (סי' תרסד), ובשלמי צבור (דף קפח ע"ד), ובזכור לאברהם (מערכת אבל בד"ה ת"ת). ע"ש. וע"כ סמכו על הרמב"ם וסיעתו שברגל אין אבלות נוהגת כלל דרך חיוב, וכמ"ש החכם צבי, וכ"כ הא"ר, והמהרש"ם.

ואמנם מהר"ח פלאגי בשו"ת לב חיים (סי' קב) כתב שמכיון שאין חיוב אפי' מדברי סופרים ללמוד תיקון ליל הושענא רבה, ואינו אלא מנהג ותיקים, נראה דאסור לאבל שקבר את מתו ללמוד בד"ת בהושענא רבה, ואם ירצה יקבץ מנין בביתו וילמדו וישמעו. וסיים, שרבני ירושלים הורו להתיר בזה, ואפשר שבארץ הצבי פוסקים

אם מותר להודיע לקרובים על הפטירה בחול המועד

[כלומר, רואה הכהן נגע צרעת במועד לטהר, אבל לא להחמיר שאם רואה הכהן שהוא טמא, אינו אומר כלום,

יב) במשנה (מו"ק ז.), ר' מאיר אומר רואים את הנגעים במועד, להקל ולא להחמיר,

סמוכות לזה כמ"ש בשמו במסגרת השלחן (ר"ס שפג). גם הרב כרם שלמה (ס"י תב) כתב להתיר בין באיש אבל דמותרת אשתו, ובין באשה אבלה דמותר בעלה. ע"ש בשם הרבנים חי' הגרשוני, תפארת למשה, וציין להא"ר (ס"י קלג). וראה בכ"ז בשו"ת יבי"א ח"ב (דף ריא,; חאהע"ז ס"י ב אות ד). וע"ש עוד. גם בשד"ח (חלק ו' מע' אבלות אות ב') הביא כן בשם מרן החבי"ף בספרו חקקי לב (ס"י כד), ומוהר"ש הלוי (ס"י כז), ושער אפרים, דמותר לשמש עמה כשלא יודעת מהאבלות. וגם בברכ"י (ס"ס שמא אות טו) הביא דברי ספר חסידים הנז'. וכן הביאו הרב בית עובד (דף רמב). והרב מסגרת השלחן (שס), ע"ש. ומה שסיים במסגרת השלחן דמהיות טוב ירחיק הבעל ממנה כשהיא אבלה, כבר ידוע הכלל דהכל לפי מה שהוא אדם, ויהיו מעשיו לשם שמים.

ואף ע"י כתיבה אין להודיע, כמ"ש בשו"ת משנה שכיר חלק ב' (יו"ד ס"י רלג). וראה בשו"ת רבי עזריאל הילדסהיימר (ס"י רסג) שהאריך בענין זה אם שייך איסור מוציא דיבה הוא כסיל בכתובה. והיאך מקילין בכתובת מודעות בכתבי עת שפלוני נפטר. והעלה שם, שאין בפרסום בכתב משום מוציא דיבה הוא כסיל, דלשון דיבה הוא רק באמירה מלשון דבב, והאיסור לקרוא שם האב או הרב הוא רק בדיבור, אבל בכתב מותר. וכן נוהגים העדים לכתוב שם אביהם. וע"ע בשו"ת העמק שאלה (חיו"ד ס"י טו).

ואמנם מצינו לכמה מגאוני אשכנז שכתבו להקל להודיע לבנים על פטירת ההורים, כדי שיאמרו קדיש, והוא עפ"ד הרמ"א הנז', וכ"כ בחכמת אדם (כלל קעא סעיף י'). ובקצור ש"ע (ס"י רו סעיף יא). ובשו"ת מהר"ם שיק (או"ח ס"י כו) שהמנהג להודיעם, שהרי כל אדם מישראל מצווה על לא תעמוד על דם רעך, וגם איכא מצות עשה דהשבת גוף האדם ולהצילו מרעתו, והקדיש מבואר בפוסקים שהוא לפדות את המת מדינה של גיהנם ולהקל מעונשו. ואם אנו מצווים על הגוף להצילו, כל שכן להציל נשמתו בכל מה דאפשר. וכיון דתיקון ופדיון הוא ע"י הבנים לכן מחוייבים משום לא תעמוד על דם רעך להודיעם מיתת אביהם.

שאם מטמאו, נמצא מצערו במועד, ורחמנא אמר ושמחת בחגך. רש"י. וחכמים אומרים לא להקל ולא להחמיר. והנה מרן בש"ע יו"ד (ס"י תב סעיף יב) פסק, מי שמת לו מת מקרוביו, ולא נודע לו הדבר, אין חובה שיאמרו לו, ואפי' המת הוא אביו או אמו. וע"ז נאמר מוציא דבה הוא כסיל. ומותר להזמין לסעודת אירוסין ונישואין וכל שמחה, כיון שאינו יודע. וכתב הרמ"א בהגה, ומ"מ נהגו בבנים זכרים להודיע להם כדי שיאמרו עליו קדיש. אבל בבנות אין מנהג כלל להודיען. [וע"ע בשו"ת שבות יעקב ח"א ס"ס צח]. ע"כ.

ו**כתב** בשו"ת פנים מאירות ח"ב (ס"י קצא) ע"ז, ונ"ל ברור שזהו דוקא בשאר ימות השנה, אבל במועד א"צ כלל להודיע אפי' לבנים זכרים, וכל המודיע להם הוא בכלל מוציא דבה הוא כסיל, כיון שאם מודיע להם יצטרכו לנהוג במועד דברים שבצינעא, ולהאריך ימי האבל, ואין לך צער גדול מזה. וראה לזה מהא דתנן במו"ק (י) שאין רואים את הנגיעים במועד, והלא דברים ק"ו, ומה ראיית נגיעים שהיא מצוה מדאורייתא משהינן המצוה בשביל שלא לגרום לו צער במועד, ויקיים מצות ושמחת בחגך, כ"ש במצות קדיש שהיא מדרבנן שאין להודיעו כלל, שלא לבטל ממנו שמחת הרגל. ע"כ. וכן הובא בפתחי תשובה (שם סק"ב) שבמועד אסור להודיע משום מניעת שמחת יו"ט. וע"ע בברכ"י שם. ע"ש. וכ"ש לדעת מרן שלא חילק בין הודעה לבנים זכרים, לשאר קרובים, וסובר שלעולם אין להודיע על מות קרובם, אע"פ שע"י כך לא יאמרו קדיש. וסיוע לדברי הפנים מאירות, מדברי ספר חסידים (ס"י תתא ותתג) שאין להודיע בסמוך ליו"ט מפני שמחת יו"ט. ע"ש. [מאור ישראל מו"ק ז].

ועיקר דין זה בשאר ימות השנה, שנוי במחלוקת כי מהר"ם מרוטנבורג (דפוס פראג ס"י קנט), דאוסר להזמין לסעודה את מי שאינו יודע מאבלותו. ובהגהות אשר"י (פ"ג דמו"ק) כתב דבהלכות פסוקות התייר. וכ"פ בס' בני חיי (ס"י שפג) שמותר לבעל לשמש עם אשתו שמת לה קרוב ואינה יודעת. וכן נראה מדברי הרב בית יהודה, ואזיל לשיטתיה בספרו שבט יהודה. ועשה

ע"ש. וכ"כ בשו"ת אבן יקרה חלק ג' (סי' קכב) שאף שאין שום דין אבלות עליו קודם שנודע לו, מ"מ אמירת קדיש שהוא משום מצות כיבוד אב ואם דמצוה זו מוטלת עליו גם אחר מיתה, א"כ אף בעת שלא נודע לו ואין אומר קדיש עובר על מצות כיבוד אב ואם עכ"פ בשוגג, לכן צריכים להודיע לו. ע"ש. [אלא די"ל דלא חשיב עובר על מצות כיבוד אב אחר שעושה כן ע"פ הדין שלא להוציא דיבה, ואריא הוא דרביא עליה].

גם הגאון בעל צפנת פענח [ראה בשו"ת שלמת חיים ח"ד סי' כט] כתב, דכיון שהוא לתועלת הנפטר אין רשאים לוותר על תועלתו. ולדעתו מותר לפרסם מודעות להודיע על פטירת אדם, ובפרט שהוא רמו. ע"ש. וכ"כ בפסקי מהר"ש מלובלין (אות לו). אך כתב שם דעיקר ההודעה הוא כדי שיתפלל לפני התיבה ולא בשביל אמירת הקדיש, ולכן במקומות ובזמנים שאין האבל מתפלל לפני התיבה, א"צ להודיע לו. ע"ש. אך לפי המבואר לעיל עיקר הטעם שהקילו להודיע לבנים הוא משום אמירת הקדיש.

והנה המנהג כיום גם אצל הספרדים להודיע לבנים ברמז, ועושים זאת כדי שיוכלו לטפל בקבורתו לפי כבודו, ובארגון ההלוייה, ומקום קבורתו, ולנהוג כל דיני אבלות ואמירת קדיש. ומודיעים לכל הבנים, וכמ"ש בשו"ת ר"ב רנשבורג (סי' מו) שאי אתה יודע איזה מהן יכשר כיון שאמירת קדיש הוא לזכות את המת, אין אנו יודעים מי הבן המזכה ביותר. ואף שבשו"ת מהר"ש ענגיל (ח"ו סי' י) כתב בשם בעל ברוך טעם, שא"צ להודיע לכל הבנים, ודי להודיע לבן אחד. מ"מ סיים שם, דהמנהג אינו כן. אלא שראיתי כמה פעמים אצל צדיקים שנפטרו שלא הודיעו לכל בניו רק אחר שלשים יום. וכ"כ במשנת יעקב (ח"ג סי' תב), שכן הורה הגה"ק משינאווא זצ"ל.

וכתב בשו"ת פרי השדה ח"ב (סי' נג) שאם אין לו בנים ויש לו אב או אח, המנהג להודיעם, כיון שיש מצוה לזכות את נשמתו, לא שייך לומר ע"ז מוציא דיבה הוא כסיל. אלא שבשו"ת משנה שכיר ח"ב (יו"ד סי' רלג) כתב, דדוקא על אביו ואמו יש להודיע ולא על שאר קרובים.

והנה בחכמת אדם וקצור ש"ע הנ"ל מבואר, שאין להודיע לבנות על פטירת הקרובים, אחר שאין כאן הטעם כדי שיאמרו קדיש אחר הנפטר. וכ"כ בשו"ת שבות יעקב ח"א (סי' צח), ובשו"ת רבי יהודה מילר (סי' סד) שכן נהוג עלמא. וכ"כ במשמרת שלום (אות יו"ד סי' קד) שכן נוהגים בגלילותינו. וכ"כ בשו"ת פרי השדה חלק ב' (סי' נג). אך בשו"ת חות יאיר (סי' רכא) כתב שהמנהג להודיע גם לבנות, כדי שיתאבלו על קרובם. וכ"כ בלשון חכמים (פרק כח). וכ"כ בשו"ת מגן שאול (סי' סט) שמודיעים לבנות כדי לזכות אחרים שיבואו לנחם, כי ניהום אבלים הוא נחת רוח וטובה לנפטר. ע"ש. גם במשנת יעקב ח"ג הנ"ל כתב, שמנהג העולם להודיע לקרובים שיבואו להלויה. ע"ש.

ואם מותר לפרסם מודעות ברחובות קריה, או בעיתונות, על פטירת אדם, דעת הגרי"ח זוננפלד בשו"ת שלמת חיים (סי' תכז), שיש להתיר בזה, משום שכוונתם לצורך איזה דבר לעורר. ע"כ. וגם כי עיקר פרסום המודעות הוא כדי שיבואו אנשים ללוות את הנפטר, וכמו שאמרו בכיו"ב לגבי הלנת הנפטר, בגמ' סנהדרין (מו). דאם עושים זאת לכבודו מותר. וכ"ה בש"ע (סי' שנו ס"א). וה"ה בני"ד. אולם מדברי מרן הנ"ל מבואר, דלגבי מוציא דיבה הוא כסיל אין להקל גם כשהדבר נעשה לכבודו של המת. ודברי הרב שלמת חיים לכאורה לא יכוננו אלא לדעת הרמ"א.

אולם כ"ז באמירה מפורשת, אבל ברמז מותר, עפ"ד הגמ' בפסחים (ד). הנ"ל. וכן המנהג כיום להקל גם אצל הספרדים, דבכהאי גוונא ליכא משום מוציא דיבה הוא כסיל, דאינו מוציא הדבר בפיו ממש.

וגם בפרסום מודעות על פטירת אדם כבר פשט המנהג גם אצלנו הספרדים להקל בזה, דהוי בכלל רמז ולא דיבור ממש. ונודע מה שכתב הש"ך (סי' שלט סק"ט) בטעם המנהג לשפוך את המים השאובים שבשכונת המת, שהוא מפני שידעו הכל שיש בבית זה מקרה מות, ולא יצטרך להודיע בפה ויהיה מוציא דבה. והיינו דזה רמז וברמז ליכא איסורא. וה"ה בפרסום מודעות. [ושם

יג. אין חופרים קברים בחול המועד, אלא אם כן יש מת לפניהם, וצריכים לקבורו במועד. (ג)

ומעשה שהיה כמרת אמי הרבנית ע"ה, שנפטר אחיה כשהיתה בקהיר, ויבדלח"ט מרן אאמור"ר לא גילה לה הדבר במשך שנים, עד שנודע לה באקראי.

ושמא לא הודיע לה גם משום מוציא דיבה הוא כסיל. ומספרים על האדמו"ר מחב"ד זצ"ל שאחיו נפטר באמריקה, ובמשך י"ג שנה היה שולח לאמו מכתבים בשם אחיו כדי שלא תדע שהאח נפטר עד יום מותה. והובא בספר יקרא דחיי (עמ' 247). והביא שם מספר אורחות חסידיך (עמ' 3) שבאחד הימים התקבל במשרד ישיבת חברון בירושלים מברק המודיע על פטירת אביו של המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל, ראש הישיבה רבי יחזקאל סרנא פתח את המכתב, שקע בהרהורים, ואח"כ הטמין את המכתב באמתחתו והתעלם ממנו כליל. רבי מאיר לא ידע דבר והמשיך בעבודת הקודש שלו בהרבצת תורה ומוסר לתלמידים, ללא אבל וללא שבעה. אחר שלשים יום זימן רבי יחזקאל עצמו אצל רבי מאיר והראה לו את המברק. רבי מאיר ישב באבלות של שעה אחת כדין שמועה רחוקה, וע"י הקפדתו של ראש הישיבה על מה שכתוב מוציא דיבה הוא כסיל הרויחה הישיבה חודש שלם של תורה ומוסר.

וראה עוד במ"ש בזה בשו"ת שער אפרים (סי' צז), ובברכ"י (סי' שמא אות טו). ע"ש.

הביא עוד טעם למנהג שפיכת המים שבשכונת המת, מפני שמלאך המות מפיל טיפת דם המות במים. והט"ז שם סק"ד הביא רק את הטעם השני. וכ"ד הרגאצ'ובר בשו"ת שלמת יוסף (סי' כא אות ב). ועיין בקובץ נועם ח"ב (עמ' שיז) מ"ש לענין פרסום בעתון על פטירת אדם, והעלה שם שאין בזה משום מוציא דיבה הוא כסיל, דכתיבה הרי היא בגדר רמז, ודוקא באמירה בפה החמירו.

ועיין בשו"ת שבות יעקב ח"ב (חיו"ד סי' צט) שנשאל, באחד שנפטרה אחותו, ונוהג שבעה, ובתוך שבעה בא אביו מהדרך שלא ידע עדיין ממיתת בתו, אם מותר לצאת לקראתו תוך שבעה כדי שאביו לא ירגיש במיתת בתו. והשיב להתיר בזה, כמו שמצינו כיו"ב בתשעה באב, הולך אדם לקראת רבו או אביו עד צוארו במים ואינו חושש, שמע מינה דכבוד אביו דוחה אבילות דט' באב, וה"ה כאן. ומצינו שיותר לשנות מפני השלום, וכל שכן משום כבוד אביו, דהוקש כבודו לכבוד המקום. ואף על גב דמי שמת לו מת אינו מחוייב לומר לו, מ"מ אין לו לשקר ולומר חי הוא, מ"מ כה"ג אין כאן שקר כלל, ומותר לעשות כן משום כבוד אביו. ע"ש. ובפתחי תשובה (סי' שצג סק"ז) דייק מדבריו, שדוקא לקראת אביו מותר לצאת, משום כבוד אביו, אבל לא לקראת אחיו ושאר קרובים.

אין חופרים קברים בחול המועד, אא"כ יש מת לפניהם

ולכאן' מכאן קשה על מ"ש רבי יהודה החסיד (בצוואותיו אות ב), שאין לחצוב קבר ולהניחו פתוח, אם אין נותנין בו המת מבעו"י. ואם יניחנו פתוח עד למחרת בבוקר, בימים מועטים ימות אחד מבני העיר. ע"כ.

ומרן החיד"א בברכ"י (סי' תקמז סק"ג) הבי"ד הגאון רבי אברהם אמיגו, שהקשה כן עמ"ש הרמ"א ביו"ד (סי' שלט) שאין חוצבים קבר לגוסס עד אחר שימות, ומוכח שאף בחול אסור, ואילו במשנתנו לא אסרו אלא בחוה"מ, הא בחול שפיר

יג) במשנה (מ"ק ח:), אין חופרין כוכין וקברות במועד. פי' רש"י, שהיה דרכם לחפור כוכין וקברות, לזמן אותם לצורך מתים שימותו, וה"ט דטירחא יתירה היא. וכ"כ התוס', והוסיפו, שאילו לצורך המת שכבר מת, מותר אפי' ביו"ט שני, ואפי' למיגו ליה אסא, ולמיגו ליה גלימא, וכ"ש בחוה"מ דשרי. וכ"כ עוד התוס' בביצה (ו. ד"ה יו"ט), בשם הר"ח, שפירש, שהיו רגילים לחפור הרבה קברות ביחד, כדי שיהיו מזומנות כשיבואו מתים אח"כ.

יד. הקובר את מתו בחול המועד, נכנסים אצל האבל לנחמו, אף על פי שאינו יושב "שבעה" אלא אחר יום טוב האחרון. והיינו לדבר עמו דברי פיוסים. ואם ניחמוהו בחלק מימי חול המועד, כגון שניחמוהו שני ימים, אחר הרגל כשיושב שבעה מצוה להמשיך לנחמו עוד חמשה ימים. וגם לאחר מכן מבקרים אותו ומראים לו פנים שמשתתפים בצערו, ומנחמים אותו, עד כלות שבעת ימי האבל. (יד)

טו. הקובר את מתו בחול המועד, מיד לאחר קבורה נתחייב בכל המצות, ובחג הסוכות חייב במצות הסוכה, ויסיח דעתו מאבלו ויגונו, (כדאיתא בסוכה כה:). וגומר את ההלל בכרוכותיו אפילו אם מתפללים בבית האבל. וחייב במצות ארבעת המינים, ולעשות הנענועים ולהקיף התיבה בלולב. ואם חל חג הסוכות בשבת, ביום הראשון של חול המועד מברך גם שהחיינו על הלולב. ואחר החג מתחיל בשבעת ימי האבל, ומכל מקום ביום הראשון שאחר החג מניח תפלין. (טו)

קברות, ומניחים אותם פתוחים שאם יארע מת, יקברוהו מיד ולא ילינהו. ושומר מצוה לא ידע דבר רע, ואין סכנה בזה. אבל ר"י החסיד מירי בחור"ל שאין נזהרים כ"כ בלאו דלא תלין, ונשענים על ההלכה שהלינו לכבודו אינו עובר עליו, וא"כ א"צ להכין ולחצוב קברים שיהיו מזומנים לקבורה. משי"ה הוי סכנה בדבר. ע"ש. וע' בשו"ת חיים ביד (סי' קכה אות צו). ובשר"ח (מע' אבלות אות סח). ואכמ"ל.

(ד) ש"ע סי' שצט ס"ב. ואמנם אם קברו את מתו בערב הרגל, והספיק לישב איזה רגעים קודם הרגל, יצא מגזרת שבעה, וא"צ לנחמו.

דמי. ותי' הגאון הנ"ל, ש"ל שבסתם שאינו מפרש למי חוצב הקבר שרי, ורק לחצוב למי שהוא גוסס בפרטות אסור, כי היכי דלא ליתרע מזליה. וכ"כ בהג' יד שאול (יר"ד סי' שלט). אבל מצוואת ר"י החסיד הנ"ל מוכח שאפי' חוצב בסתם יש סכנה בדבר. וע' בשו"ת יוסף אומץ (סי' צב).

ובשו"ת מנחת אלעזר ח"ג (סי' יג דף ט ע"ג) עמד ג"כ בזה, וכ' לחלק, שבימי חז"ל היו נזהרים מאד באיסור לא תלין, וכן נוהגים גם עתה בירושלים, וכמו שאמרו שאין מלינים את המת בירושלים, ובהיות שהקרקע קשה ושל אבנים, וצריכים הרבה זמן לחצוב הקבר, לכן היו חוצבים

אחר הקבורה בחול המועד - האבל חייב בכל המצוות

שההקפה משום שמחה היא. (וע"ע בפתח הדביר על ספר העיטור הלי' הלל דף צד. בשם הגר"א). וכ"כ הפמ"ג (מש"ז סק"ב), ובתורה תמימה (ויקרא כג מ, אות קמח). והרב שלחן גבוה (שם סק"ז) הביא דברי מרן הב"י, וכתב, וכן המנהג במלכותינו שגם האבל מקיף. ומ"ש הרמ"א שנהגו שלא להקיף, במלכותו קאמר. אבל מנהגם תמוה, דהא הו"ל דברים שבפרהסיא שאינם נוהגים במועד, ואפי' על אביו ואמו. וצ"ע. וכ"כ בשו"ת טהרה (מע' א אות עג), שבא מעשה לידו ונהג כד' מרן הב"י ולא חשש לדברי המחמירים.

ובשו"ת כנה"ג כתב, שבמקומו נהגו כדברי הרמ"א, אבל המנהג שלא להקיף כל י"ב חודש על אביו ואמו לא נתפשט במקומותינו. ע"כ.

(טו) מרן הב"י א"ח (סי' תרט) הביא מ"ש הכל בו (סי' קיד הלי' אבל דף פו ע"א), שמנהג נרבונא שאם בא לו אבל בחג הסוכות אינו מקיף בלולב. וכתב ע"ז מרן, ודברי תימה הם, דלמה יפסידו מצות ההקפה עם הלולב. וכן נהגו שגם האבל מקיף. ע"כ.

ובארחות חיים ח"ב (עמ' תקפא) כתוב כמ"ש הכל בו. והרמ"א בהגה (סי' תרט ס"ב) כתב, מי שאירע לו אבל בחג אינו מקיף עם הלולב, וכן אבל כל י"ב חודש על אביו ואמו. וכן נהגו. ע"כ. וכתב הב"ח שכן נהגו אצלם. והסביר הגר"א, משום שנאמר ושמחתם לפני ה' א"א שבעת ימים, וההקפות למזבח היו משום שמחה, והאבל אינו בשמחה. וכ"כ הלבוש, ש"א שהאבל אינו מקיף,

טז. המנהג שעושים אזכרה בליל השבעה, ואפילו אם חל הרגל באמצע ימי השבעה, והוציאם מאבלם, אין עושים האזכרה אלא בליל יום השביעי מיום הקבורה. וכן נוהגים לעשות אזכרה ולימוד בליל השלשים, ואף אם חל רגל באמצע הימים, אין עושים האזכרה אלא בליל השלשים ממש. ונוהגים שמדליקים נר לעילוי נשמת המנוח בליל האזכרה של ליל השביעי, ושל ליל השלשים. [וה"ה אם המת נפטר בחוה"מ, והתחילו באבלות אחר הרגל כדת, כשכלו ז' ימים מיום הקבורה, אע"פ שנסתיימו באמצע ימי השבעה של האבלות, עושים הלימוד והסעודה בלילה השביעי]. (טז)

אג"מ חיו"ד ח"ד (סי' סא אות יא). ובתשובה מאהבה ח"ב (דף מג ע"ד), אלא שהדגול מרכבה כתב שהאבל תוך שלשים על שאר קרובים מקיף עם הלולב. ובשו"ת דברי מלכיאל ח"ב (סי' צא) הפליא על טעמו של הגר"א, שהיכן מצינו שיהא אבל אסור בשמחה של מצוה כזו וכו'. וע"ש.

ובשו"ת חמדת שאול ח"א (סי' מו) כתב, שבכמה קהלות נהגו שגם האבל מקיף עם הלולב. וע"ש. וכיו"ב כתב בשו"ת לבושי מרדכי (בחלק האחרון, סי' קמג). והיעב"ץ בסידורו ח"ב (עמ' תכג) כתב, שאבל שאינו מקיף בחוה"מ הפסיד מצוה. ועב"פ ביו"ט ובהושע"ר פשוט שאומרים לו להקיף ולא יראה אבלות בפרהסיא, אף כי בביטול מצוה. ומ"מ הכל לפי המנהג. וע"ע בשו"ת זרע אמת (חיו"ד סי' קסב ד"ה אכן), ובשו"ת חלקת יעקב ח"ג (סי' עה).

ומ"מ אף למנהג האשכנזים היוצאים ביד רמ"א, אם הרב מרא דאתרא אבל, כיון שבדרך כלל הוא צועד לפני כל הקהל המקיפים בלולב, לא ימנע מלהקיף כדרכו, משום דהוי אבלות בפרהסיא. וכ"כ הערוה"ש (סי' תרס). וכ"כ בשו"ת חמדת שאול (סי' מו), דדמי למ"ש בש"ע (יר"ד סי' ת), שר"ת באבלו עלה לתורה בשבת כמנהגו בכל שבת, משום דאל"כ הו"ל אבלות בפרהסיא. ע"ש. וכדברים האלה כתבו גם בשו"ת מנח"י ח"ו (סי' סב), ובשו"ת אג"מ חיו"ד ח"ד (סי' סא סוף אות יא).

והכה"ח סופר (שם ס"ק טוב) כתב, שכדברי מרן משמע גם מדברי האר"י. ע"ש. והמהריק"ש בהגהותיו כתב כד' מרן הב"י שהמנהג שאף האבל מקיף עם הלולב.

ובספר בכורי יעקב (סי' תרס סק"ט) כתב, שנ"ל דמי שקבר את מתו ברגל, שעדיין לא התחיל באבלות, לא ימנע מלהקיף על הלולב, משום דהוי אבלות בפרהסיא שאסור. וראיה לזה ממ"ש המג"א (סי' קכח ס"ק סה), שאם קראו לכהן אבל לישא כפיו, צריך לישא כפיו, שאל"כ הו"ל אבלות בפרהסיא. ע"ש. [ושלא כמ"ש הגר"ח פלאגי' במועד לכל חי (סי' כג אות קג), שאבל שעדיין לא נהג אבלות לא יקיף].

ובגשר החיים ח"ב (עמ' קנז) תמה ג"כ ע"מ שנהגו כדברי הרמ"א שלא להקיף, דהא הוי מילי דפרהסיא. ע"ש. ויש ליישב ע"פ מ"ש הש"ך יו"ד (סי' שצג סק"ז, וסי' ת סק"ב), דלא אסרינן דברים שבפרהסיא אלא מה שאינו נוהג רק תוך שבעה. ע"ש. וכ"כ בשו"ת האלף לך שלמה (חיו"ד סי' שטו וסי' שיט), ובשו"ת זרע אמת ח"ב (סי' קסב), וחלק לוי (תאו"ח סי' קפו). וכאן אינו מקיף בלולב כשהוא אבל על אביו ואמו כל י"ב חודש, וכן על שאר קרובים כל שלשים יום, משום שאינו שרוי בשמחה. הילכך אין בזה משום אבלות דפרהסיא. [וכ"כ הלבוש, שלפי מנהגם ה"ה לאבל תוך שלשים שאינו שרוי בשמחה. וכ"כ הפמ"ג (הנ"ל). וכ"כ במשיב הלכה ח"א (סי' רנ), ובשו"ת

לימוד ואזכרה בימי חול המועד

ממש הוא, ואין לגזול את המתים. וכן השיב לו מהרא"ש שפירא שם, דלענין קדיש והדלקת נר נשמה לכבוד המת אין הרגל מבטל כלום. ולכן אומרים הקדיש גם ביו"ט וכו'. ושכ"כ הש"ך (יר"ד סי' שעו סק"ח). [וגם ברי"ה שייך מצות שמחה, כמבואר

(טז) כ"כ בשו"ת נחלת שבעה (סי' עג. לתלמיד ה"טז) שאע"פ שהרגל ביטל גזרת שבעה, זהו דבר שנוגע לכבוד החיים ושמחתם בחג, משא"כ דבר הנוגע לכבוד המתים ועילוי נשמתם לא שייך ביטול מפני הרגל, דמ"מ בתוך שבעה או שלשים

אף על פי שנוהגים לבקר בבית הקברות ביום השביעי וכיום השלשים ליד הקבר, אם הימים האלו חלו בחול המועד, אין לעשות כן. וכן אם חל יום פקודת השנה בחול המועד, אין לעלות לבית הקברות בחול המועד, אלא יקדימו העלייה לקבר לפני החג, והיינו מפני שיש חשש שיבואו לידי כבי בעלייתם לבית הקברות. ואם אי אפשר לו לילך לשם קודם החג, יבקר אחר החג. ומכל שכן שאין להתענות ביום פקודת השנה בימי חול המועד. אבל מותר ללכת לקברי צדיקים בחול המועד. ואם הולכים לאחר כמה שנים בחול המועד להראות לקרובים היכן קבור הסבא וכדומה, נראה שמותר לקחתם לשם בחול המועד, דזיל בתר טעמא, שכל הטעם משום חשש כבי, ובאופן כזה אין לחוש שיבואו לידי כבי, והוא כדין קברי צדיקים. ואם האבלים ישבו לפני החג, והרגל מוציאם מגזרת שבעה, אין להם לעלות לקבר באמצע ימי השבעה. (ז)

וב"כ בשו"ת תולדות פרי (י"ד סי' מג), ובס' נפש חיה צבאן (עמ' עא). שהמנהג פשוט בכל העולם שהאזכרה והלימוד עושים ביום השנה ממש, ואין מקדימים אותם לע"ש או לליל שבת, אף שכתב האר"י (שעה"מ ס"פ ויחי) שהנשמה עולה בשבת ואינה יורדת עוד, אע"פ שחסרים כמה ימים להשלמת י"ב חודש, ולכן צריך להתחיל הקדיש בשבת שלפני יום פקודת השנה. וצ"ל שבשמים מעיינים בדינה במיוחד ביום השנה, וה"ה לענין השבעה והשלשים, שפנקסה פתוח במיוחד ביום השבעה ממש.

ודלא כמ"ש בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ח י"ד סי' לה) דמ"מ הלימוד והאזכרה שבליל השבעה, הוא ביום שקמים מגזרת שבעה, דהיינו בערב הרגל, כיון שהארת הרגל מאירה, עד שנשמת המת שנפטר סמוך לרגל, עולה במעלות רמות באוירא דכיא, ואין מי שיעצור בעדה מצד הקליפות, וכדוגמת הנקבר בע"ש שניצל מחיבוט הקבר. וקשה לדבריו, מה חילוק יש בין אם הרגל מפסיק באמצע השבעה, לבין רגל שמפסיק באמצע השלשים, שבזה הודה שיש לעשותם בתשלום שלשים יום שלמים, ולמה לא תועיל לזה ג"כ הארת החג. וכן מדוע צריך לענין קדיש כתבו הפוס' שנחשב בן שבעה עד אמצע חוה"מ. [חזו"ע אבילות ח"ג דיני אבילות ברגל].

בשאלות (סי' סו), ובשו"ת גאוני מזרח ומערב (סי' פא), וברמב"ם (י"ט פ"ו הי"ז). וע' בש"ע הגר"ז (סי' תקסט ס"ב), שב' מצות אלו שהן כבוד ועונג הן נוהגות ג"כ ברה"ה, שהרי נאמר בו מקרא קדש. ע"כ. ולכן יש לערוך את האזכרה והלימודים בליל השבעה ממש, וכן בליל השלשים ממש, מבלי לקחת בחשבון את החג, ואין לפחות ממנין הימים כלל. וכ"כ החכ"א (כלל קעא סי' יד) לענין קדיש. וכ"כ בשו"ת מלמד להועיל (י"ד סי' קמו) לגבי הלימוד שעושים בבית האבל בכל שבת שבימי השלשים. [ומבואר בזוה"ק (ח"ב דף רי) שבשבעה ושלשים המת צריך לכפרה ביותר, דכל תלתין יומין לית לך נשמתא דלא תקבל עונשא עד לא תיעול לג"ע, וכיון דקבילת עונשא עאלת לג"ע. וע' במעבר יבק (שפת אמת פ"כ) שכדי שתהא הנשמה מגוהצת ומסולקת מכחות חומריות ומכתמיה, צריך לפחות ל' יום, כנגד ל' מדרגות וכו', וצריך זכות רב כפי עלייתה והתלבשותה. וטעם ל' יום, כדי להמתיק בחינות הדינין שבל' מעלות אלו, שעד שם מגיע קטרוג החיצונים וכו'. וע' ברב פעלים (ח"א י"ד סי' נא) שע"י שהקרובים טובלים צער האבלות בתספורת וגיהוץ ותוספת הקדישים ולימוד תורה שעושים לע"נ, ממתקים את הדינים, ולכן צריך לסגל תורה ומצות ביותר בל' יום אלה, ומצד ענין זה אין התחלת השלושים אלא מיום הקבורה. ובסיוס השלשים יש להרבות יותר תורה ומצות לסייע לנשמת הנפטר, כי הכל הולך אחר החיתום].

להמנע מללכת לבית הקברות בחול המועד בשלושים

לאבלו הולך האבל לבית הקברות, אם חל יום השביעי ביום ר"ח, אינו הולך לביה"ק. ע"כ. וכ"ה

(ז) מרן הב"י (סוף סי' שדמ) כתב בשם הכל בו, שאף שנהגו בנרבונא שביום השביעי

יח. מי שמת לו מת בחול המועד, עושין כל צרכי המת בחוה"מ, בחפירת הקבר ותפירת התכריכין לצורכו, וכן בניית ארון (בחו"ל שהקבורה שם בארונות). (יח)

זכר מדברי הפוסקים שאסרו בזה. ואמנם מותר לעלות לקברי צדיקים בחוה"מ, וכמו שנתבאר בילקו"י מועדים (שם) לגבי חנוכה, שמותר לעלות לקברי צדיקים בחנוכה, וכ"כ בבא"ח (פרשת וישב אות כב). ואף שבספר מועד לכל חי כתב להחמיר בזה, בספר גשר החיים כתב, שהמיקל יש לו ע"מ לסמוך. וכן המנהג פשוט כיום שרבים עולים לקברי הצדיקים בימי חוה"מ. וכ"ה בספר שבחי המהרח"ו, שפעם אחת שלחו רבו האר"י ז"ל על קברי צדיקים בחוה"מ להתפלל שם, ורק בשבת וביו"ט ובר"ח הזהירו שלא ילך. ע"ש. וכיון שכל הטעם משום כבי וצער, י"ל שאם הולכים לאחר כמה שנים בחוה"מ להראות לקרובים היכן קבור הסבא וכדו', נראה שמותר, דזיל בתר טעמא, וכדין קברי צדיקים.

ומה שכתבנו גבי עלייה לקבר באמצע ימי השבעה, הטעם הוא שהרי אין לאבלים לצאת מבתם בימי השבעה.

ללכת לקברי צדיקים על חשבון לימוד תורה

ובשם החזון איש אמרו, ששלח פעם להתפלל אצל קברו של מרן הב"י, וביאר טעמו, משום שהוא רבן של ישראל וכל ישראל מקושרים אליו.

והנוסעים לקברות הצדיקים [כמ"ש הגר"א כביאורו לתיקוני הזוה"ק (דף כב):] שמיום שחרב ביהמ"ק השכינה שורה בקברות הצדיקים. וכן הביא החיד"א בשם מדרשן אין מוכרחים להתאמץ להגיע ממש אל הציון, אלא די לעמוד ליד קברי הצדיקים מרחוק, ויסתפקו כמה שרואים את הקבר ויאמרו פרק תהלים, וכך ינהגו הכהנים שיעמדו מרחוק, או שישבו ברכבם ויביטו אל הקברים ויתפללו משם. [בשם הגר"ח קנייבסקין].

מת לו מת בחוה"מ, עושין כל צרכי המת, בחפירת הקבר ותפירת התכריכין

ארון מנסרים המנוסרים מערב יום טוב. רשב"ג אמר אף מביא עצים ומנסרין בצינעא בתוך ביתו.

בארחות חיים ח"ב (עמ' תקפא). ולפ"ז נראה שה"ה אם חל יום השביעי או יום השלשים בחוה"מ, אין ללכת לבית הקברות, כי כאשר רואים את קברו של הנפטר, מתעוררים לבכות עליו ולהספידו, וכן לא יעשה במועד. ובספר משנה כסף (דף קסב). כתב, שה"ה לחנוכה. וכ"כ בס' מועד לכל חי (סי' כז אות יא), ובספר בא"ח (פרשת וישב אות כב). וכיו"ב כתב בכה"ח (סי' תרה אות לא) בשם היעב"ץ בסידורו בהלכות יוהכ"פ. וע' בחזו"ע (חנוכה, עמ' יב). ובספר יפה ללב ח"ב (סי' תרה אות ג).

ושם (במועד לכל חי) כתב, שיקדים לילך יום או יומיים קודם חנוכה. וע' בגשר החיים (פכ"ט אות ה). והטעם שאין עולים לקבר בחוה"מ, הוא מפני שמגיעים לידי כבי וצער. כמבואר בילקו"י מועדים (עמ' קצב).

ובשו"ת ירך יעקב (חאו"ח סי' כ) התיר ללכת ביום השלשים בחוה"מ לבית הקברות, ולא

ודע, דמה שכתבנו שמותר לילך לקברי צדיקים בחוה"מ, הנה כל העלייה לקברי צדיקים אינה אלא באופן שאינו מתבטל מעבודת ה' ומלימוד תורה, וכגון שהולך להשתטח על קברות הצדיקים בעת צרה ומצוקה להציל מחולי ומחלה, וכל כיו"ב, אך אם ילכו לשם ויתבטלו אפי' ממצוה אחת ממצוות ה', כגון ק"ש בזמנה, או תפלה בצבור, יצא שכרם בהפסדם, ובפרט אם ע"י הנסיעה יגרם לו ביטול תורה בעת הנסיעה ולפניה ואחריה, והרי ת"ת כנגד כולם. ובכל אופן יש להתייעץ בזה עם החכם אליו הוא קשור, שפעמים בהוראת שעה מותר לו להתבטל מלימודו ולילך לקברי צדיקים. והכל לפי ראות עיני החכם.

יח) ברייתא בפ"ק דמו"ק (ח:) עושין כל צרכי המת גוזזין לו שערו וכו' ועושין לו

יט. מה שנוהגים שתולשים עשבים לאחר הקבורה, אין לעשות כן בחול המועד. (ט)

פרטי דינים בהלכות חול המועד

א. בחול המועד, ערכית שחרית ומנחה, צריך לומר יעלה ויבא, ואם לא אמרו וסיים תפלתו חוזר לראש התפלה. וקוראים ההלל בדילוג. ומנהג ארץ ישראל ואגפיה לקרוא את ההלל בלי ברכה. [מלבד חוה"מ סוכות], ומתפללים מוסף כמו ביום טוב הראשון, אלא שביום טוב אומרים "יום טוב מקרא קודש הזה", ובחול המועד אומרים

וצ"ע אי מותר לתפור תכריכי מת במלאכת אומן, ואע"ג שאפי' יו"ט שני לגבי מת כחול שויהו רבנן (ביצה ו.), מ"מ אפשר דחוה"מ גרע טפי למ"ד מלאכה בחוה"מ אסורה מדאורייתא, משא"כ ביו"ט שני דאינו אלא מדרבנן. ומיהו המנהג הפשוט דתופרין לו כדרכו, שהרי עושים כל צרכיו בלא שינוי, כמו שיתבאר בסי' תקמ"ז, שמותרת המלאכה במעשה אומן ללא שינוי. וכ"כ במשנ"ב (סי' תקמז ס"ק יט). ובעיני תפירת התכריכין ביו"ט ש"ג, עיי' מש"כ בזה לעיל בסי' תצו סעי' ה.

ולחפור קבר בחוה"מ לצורך המת, עיי' בש"ע (סי' תקמז סעיף יא) שכתב, אין חופרים כוכין בחפירה וקברות בבנין בחוה"מ, להיות מוכנים למת שימות, אבל מחנכין אותה, שאם היה ארוך מקצרו או מאריכו או מרחיבו. עכ"ל. והאיסור דווקא לחפור בחוה"מ כאשר אין בזה צורך המועד, אך כאשר יש בזה לצורך המועד, שצריכים לקבור המת בחוה"מ, בודאי שיש להתיר. וכן מבואר בש"ע הנז' דעושין כל צרכי המת בחוה"מ. [וכ"כ המשנ"ב (ס"ק כד). וכתב בשע"צ שם, ודע, דאף הראב"ד והרז"ה שאוסרין לחפור אף לצורך המת שכבר מת, היינו, דוקא חפירת כוכין שהם חקוקין בכתלי המערה שדומה לבנין, וכל שכן קבר שהוא בבנין ממש, אבל קברות שהם בחפירת קרקע כמו שאנו נוהגין, אף לדעת האוסרין מותר].

יז כ"כ מרן הש"ע (שם סעי' יב), שאין בזה צורך למת, ואין חילוק בזה אם עושין כן לצורך הקברות או זכר לתחייה, שככל גווי לדעת הש"ע יש לאסור הדבר, וכ"כ במאמר מרדכי (סק"ב) ובכה"ח (סי' מג בשם השו"ג) בדעת הש"ע. ועיי' בסי' תקל במקורות לסעי' יג.

וכתבו הרי"ף (ג:) והרא"ש (סי' יד) והלכתא כרשב"ג דסתם לן תנא כוותיה. וכ"פ הרמב"ם (פ"ז הט"ו). וכ"ה לשון מרן הב"י (סי' תקמז). וכ"פ בש"ע שם: עושין כל צרכי המת בחוה"מ, גוזזין שערו, ומכבסים כסותו, ועושין לו ארון בחצר שבו המת כדי שיהא ניכר שהוא לצורך המת. ע"כ.

וכיום שבונים את הארון בבתי הטהרה, או במקום שידוע שהדבר מיועד למת, א"צ שיהיה המת באותו החצר שבונים בו הארון, ולא גרע מדין של מת מפורסם שהתיר מרן הש"ע שם לבנות הארון אף אם אינו בחצר, כיון שמפורסם הדבר שזה לצורך המת. וע"ע בהלכ' אבלות למהר"ם מרוטנבורג (סי' ב), וכע"ז התיר הראב"ה (סי' תתיז), לבנות הארון בחצר ביהכנס"א אף שאין המת שם, כיון שכאשר בונים הארון שם הכל יודעים שהוא לצורך המת.

והיינו דוקא בעצם בניית הארון ע"י חיבור הקרשים זה לזה, אך לקצוץ עצים בחוה"מ כדי לעשות מהם נסרים לצורך בניית הארון, יש לאסור בזה כמבואר בש"ע שם. והתירו רק ניסור קורות תלושים לעשות מהם נסרים. [והטעם שהחמירו בקציצת עצים ולא בקציצת הדסים שמותרת לצורך המת, כתב הרמב"ן (תורת אדם, ענין הקבורה) מכיון שהיא מלאכה רחוקה מעשיית הארון, ואינו ניכר שזה לצורך המת. אך קציצת הדסים הכל יודעים שהוא לצורך המת. וע"ע בשו"ת הריב"ש (סי' קטז), ובמג"א (שם ס"ק ז). ע"ש].

ומותר לתפור תכריכין בחוה"מ לצורך המת, וכדמשמע מלשון הש"ע הנ"ל שכ' עושין כל צרכי המת בחוה"מ. ובד"מ (סי' תקמז) כתב,

"את יום מקרא קודש הזה". ומכל מקום אם אמר בחול המועד "את יום טוב מקרא קודש הזה" אין מחזירין אותו. ומי שטעה בתפילת שחרית של חול המועד והתפלל שחרית של יום טוב, ונזכר לאחר שסיים תפלתו, לא יצא ידי חובתו, וצריך לחזור ולהתפלל תפלת שמונה עשרה, והזכרת יעלה ויבוא בעבודה. והוא הדין בתפלת מנחה וערבית של חול המועד. א)

טעה בתפלת שחרית של חול המועד והתפלל שחרית של יום טוב

מקום בש"ס שנאמר ימים טובים, היינו ימים טובים ממש, ואין חוה"מ בכלל. וכן מוכח בברכות (מט:). ע"ש.

וצ"ל כדברי הא"ר (סי' תרסח סק"א) די"ל שדוקא היום הראשון של חוה"מ נקרא יו"ט, כיון שלבני חו"ל הוא יו"ט גמור, משא"כ שאר הימים של חוה"מ. ומרן הב"י (סי' לא) הביא דברי הזוהר במדרש הנעלם לשיה"ש, על הפסוק לריח שמניך טובים, שחולו של מועד לא נקרא יו"ט, אלא ששואב הארת קדושתו מימים טובים שלפניו ושלאחריו, וכחאי סיהרא דלית לה מגרמא כלום. (וע"ע בחגיגה יח.). וכ"כ באבנ"ז (א"ח סי' ב אות מב). וע' בקהלת יעקב אלגאזי (מענה לשון, לשון חכמים אות רסז). ובס' יעיר און (מע' י אות ז), ובשו"ת יוסף אומץ (סי' יג).

והרשב"א (ח"ה סי' רטו) כתב, דמה שאמרו בסוכה (לו:): רבי חנינא מטבל באתרוג ויוצא בו י"ח ביו"ט שני, היינו כמו שפירש ר"ת שזהו דוקא בחוה"מ, אבל ביו"ט שני של גליות, שאנו עושים מחמת הספק, כל מה שפסול ביו"ט הראשון פסול בשני. וחוה"מ נקרא יו"ט, וכן אנו מזכירים בתפלת המוספין. וגם הוא אסור מה"ת בעשיית מלאכה שאינה דבר האבד, א"כ יו"ט הוא. ע"כ. (וראה שם בהגהות רחמים לחיים למהר"ח פלאג"י). ותשובת הרשב"א הנ"ל הובאה ברדב"ז (ח"ד סי' קיא).

ולכאור' לפ"ד הרמב"ם (יו"ט רפ"ז), שמלאכת חוה"מ אינה אסורה אלא מדרבנן, וכמ"ש בדעתו ה"ה שם, וכ"ד ר"ת וריב"א (בתוס' חגיגה יח.). והרא"ש והמרדכי (ריש מוק"י), והרשב"ץ בתשו' (ח"ג סי' קס), ובספרו מגן אבות (על אבות פ"ג מ"א), לפ"ז לא יכון לקרוא את חוה"מ בשם יו"ט.

א) הנה הדבר ברור שמכיון שחובה להתפלל בחוה"מ שמונה עשרה ברכות, עם הזכרת מעין המאורע, אינו יוצא י"ח תפלה בתפלת יו"ט שהיא שבע ברכות בלבד. וכבר אמרו בברכות (כא). שאפי' בשבת ויו"ט מן הדין היה להתפלל שמונה עשרה ברכות, ורק משום כבוד השבת ויו"ט תקנו שבע ברכות בלבד, כדי שלא להטריח על הצבור. אבל בחוה"מ שתקנו שמונה עשרה ברכות אינו יוצא בתפלת יו"ט שהיא שבע ברכות.

ואע"פ שבלשון חז"ל גם חוה"מ נקרא יו"ט, וכמו שאמרו בסוכה (לה). הכא ביו"ט שני עסקינן, דיקא נמי דקתני מי שבא בדרך, ואי ביו"ט ראשון מי שרי. וכתב הריטב"א שם: ומכאן אנו למדים שחוה"מ נקרא יו"ט, מכיון שהוא אסור בעשיית מלאכה. ומה שאין אנו אומרים בתפלת חוה"מ את יו"ט מקרא קודש הזה, לפי שעושים בו מלאכת דבר האבד, ושלא לזלזל ביו"ט ממש, שיהיו סבורים שהם שוים בקדושה מכיון ששוים בשמותיהם. ע"כ.

[ומכאן תשובה למ"ש הט"ז (ר"ס תרסח), שלא מצינו בגמרא בשום מקום שחוה"מ נקרא יו"ט. וכיו"ב כתב המג"א (סי' תצ סק"א) שחוה"מ לא נקרא יו"ט, ושלקן אין לומר בברה"מ: הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו טוב. ולכאור' זהו היפך דברי הגמ' והריטב"א הנ"ל. וכן השיג בשו"ת בית יעקב (סי' קמב) מהגמ' הנ"ל].

אלא שלכאורה הריטב"א סותר את עצמו בזה, שכתב בחידושו למו"ק (יט). שנראים לו דברי הר"ש שחוה"מ הוא זמן תפילין, ואינו בכלל מה שאמרו (במנחות לו:): והיה לאות על ירך, יצאו שבתות וימים טובים שהם עצמם אות. שבכל

ב. מי שטעה בתפילת חול המועד, ולאחר שסיים יעלה ויבוא המשיך לומר ותבנה ירושלים וכו' ברוך אתה ה' בונה ירושלים (שהוא הנוסח בברכת המזון), ונזכר שטעה, אם נזכר קודם שסיים תפילת שמונה עשרה, חוזר לרצה, ואם נזכר לאחר שסיים תפילתו, שהמשיך את צמח דוד, וכן עד סוף התפילה, וברצה לא חזר על יעלה ויבא, ונמצא שאמר פעמיים ברכת רצה שלא כתקנתה, חוזר לראש. ב)

ג. בשבת חול המועד, בין בפסח, בין בסוכות, אין המפטיר מזכיר כלל בברכת ההפטרה את החג, שהרי אין הפטרה בחול המועד, ולא באה ההפטרה אלא בשביל השבת, לפיכך אינו חותם אלא מקדש השבת בלבד. וכן המנהג. ומכל מקום אם טעה המפטיר והזכיר של חג בחול המועד בברכות ההפטרה, אין מחזירין אותו. ג)

שחיה"מ נקרא יו"ט, הניחא ביו"ט הראשון, אבל ביו"ט אחרון מאי איכא למימר. ועוד שמכיון שלא יצא י"ח בתפלה של שבע ברכות, וכי מפני המחלוקת נאמר לו שיתפלל תפלה שאינו יוצא בה ידי חובה. עכת"ד הרדב"ז.

ובן בשו"ת הלכות קטנות (ח"א סי' ד), העתיק דברי הרדב"ז הנ"ל להלכה. נמצא שלפי טעמו האחרון אינו יוצא י"ח תפלת חוה"מ בתפלת יו"ט.

גם הגר"ח פלאגי בשו"ת לב חיים (ח"ב סי' טו) נשאל בנ"ד, ומתחלה רצה לצדד בזה להקל שלא לחזור ולהתפלל, אך בסוף דבריו הביא דברי שו"ת הלכות קטנות הנ"ל, שמוכח שלכל הדעות צריך לחזור ולהתפלל. ע"ש. ונע"ע בשו"ת קנין תורה ח"ב (סי' יז). ויש מקום לפלפל בדבריו. ואכמ"ל.

המורם מכל האמור, שהמתפלל תפלת יו"ט בחוה"מ לא יצא י"ח וצריך לחזור ולהתפלל. כמבואר כ"ז בשו"ת יחו"ד (ח"ה סי' לז). וע"ע בשו"ת יבי"א (ח"ט א"ח סי' צא אות ה).

ב) הנה בש"ע סי' ת"צ סעיף ב' מבואר, שאם לא אמר יעלה ויבוא בתפלת ערבית שחרית ומנחה של חוה"מ מחזירין אותו. וגם בנ"ד הרי דילג חלק מהתפלה, ולא יצא י"ח.

וי"ל. וע' בשו"ת משכנות יעקב מקרלין (א"ח סי' לז), וברש"ש סוכה (דף כז. לה), ובשו"ת לבוש מרדכי אפשטיין (סי' ט ד"ה עוד).

ומ"מ אין זה ענין לומר שיוצא י"ח בתפלת יו"ט בחוה"מ. שמאחר שתקנת חז"ל להתפלל בחוה"מ שמונה עשרה ברכות, אינו יוצא בשבע ברכות של תפלת יו"ט.

ובן מבואר בשו"ת הרדב"ז (ח"ד סי' עג) שכתב, שתושב אר"י שיצא לחו"ל ודעתו לחזור, אע"פ שאסור במלאכה ביו"ט שני של גליות, מפני שהוא דבר שבפרהסיא, ושנינו (פסחים נ:), לעולם לא ישנה אדם מפני המחלוקת, מ"מ בתפלה שהיא בלחש ואין שום אדם מכיר אם הוא מתפלל שמונה עשרה או שבע ברכות, ודאי שנחשבת כדבר שבצינעא, ומתפלל שמונה עשרה, כיון שדעתו לחזור. וכן המנהג. ויש עוד טעם לדבר, שאם יתפלל שמונה עשרה לא נמצא שקרן בתפלתו ויוצא בה י"ח, שהרי אפי' בשבת אם התפלל י"ח יצא (ובלבד שיזכיר מעין המאורע), אבל אם התפלל שבע נמצא שקרן בתפלתו, שאומר את יו"ט מקרא קודש הזה, וחותם מקדש ישראל והזמנים, והוא חול אצלו. ואע"פ שהרשב"א כתב,

להזכיר חג בברכות ההפטרה בשבת חול המועד

א לא בשביל השבת. וכתבו שם התוס', שסברא זו מוסכמת לכל האמוראים. והר"ן שם כתב בשם רבינו יונה, שעכ"פ לכו"ע אין לחתום בשל ר"ח. וכ"פ מרן בש"ע (סי' רפד) ושכן המנהג. ולפ"ז ה"ה

ג) בנמ' שבת (כד). ר"ח שחל להיות בשבת, המפטיר בנביא אינו מזכיר ר"ח בברכות ההפטרה, משום שאלמלא שבת אין הפטרה בנביא בר"ח, וכל עיקר ההפטרה אינה

ד. המנהג פשוט שאין מניחין תפילין בחול המועד. ומי שנהג להניח תפילין בחול המועד, בארץ ישראל ישנה את מנהגו. וגם הנוהגים להניח תפילין בחול המועד אין להם לברך. ואף על פי כן אסור להם לשיח שיחת חולין בין תפילין של יד לתפילין של ראש, אבל לעניית קדיש וקדושה פוסק בין תפילין של יד לתפילין של ראש, כדין ההפסקה בתפילין של רבינו תם. אלא שבלאו הכי אין נוהגים בארץ ישראל להניח תפילין בחול המועד. (ד)

בקצה"ש, ובשו"ת זרע אמת, ועוד. ואע"פ שיש נוהגים כדברי הבאר היטב (סי' תצ) שהעתיק דברי הרמ"א הנ"ל, מנהג אר"י עיקר להלכה. אלא שאם טעה והזכיר של חג סוכות, אין מחזירין אותו, וכמבואר כ"ז בשו"ת יבי"א ח"ב (סי' כה אות א', וסי' כט אות א'), ושו"ת יחוד ח"א (סי' ע).

בשבת חוה"מ סוכות. וכ"פ בשו"ת התשב"ץ ח"ב (סי' רמח). וכן מנהגינו כמו שהעיד מרן החיד"א בברכ"י (סי' תכה). ואמנם הרמ"א בדרכי משה (סי' תרסג) חילק בין סוכות לפסח בזה. כיעו"ש. והגר"א במעשה רב (סי' רכו) פליג עליו. וכמ"ש בשעה"צ (סי' תרסג), וכ"ד הגר"ז בש"ע שלו. וכן פסקו

המנהג פשוט שאין מניחין תפילין בחול המועד

אות. ואפי' את"ל דס"ל דחוה"מ לאו זמן תפילין הוא, אין להקשות עליו מהירושלמי הנ"ל, דהירושלמי לשיטתיה דס"ל שאיסור מלאכת חוה"מ הוא רק מדרבנן, וכמו שהוכיח הרא"ש (ריש מ"ק) מהירושלמי (פ"ב ה"ג), א"ר אבא אילו היה לי מי שימנה עמי הייתי מתיר לעשות מלאכה בחוה"מ, כלום אסרו מלאכה בחוה"מ אלא כדי שיהו אוכלים ושותים ושמיחים ויגעים בתורה, ואינן אוכלין ושתיין ופוחזים. ולכן כיון שאין איסור מלאכה בחוה"מ מה"ת, פשיטא שחוה"מ חייב בתפילין. ונק"ק שהרי אף הרמב"ם ס"ל שאיסור מלאכה בחוה"מ הוא מדרבנן, כדברי הירושלמי, וא"כ לא יתכן לומר דס"ל דחוה"מ לאו זמן תפילין, היפך הירושלמי, וכמ"ש הרב עצמו בראש דבריו. וצ"ע.

והנה מרן הכס"מ (בפ"ד מהלכות תפילין ה"י) כתב, י"א שחוה"מ בכלל יו"ט הוא ואין מניחים בו תפילין, וי"א שמניחים, וכן נראה מדברי רבינו שכתב (בפ"ד מהלכות יו"ט ה"ג), כותב אדם תפילין לעצמו. ומנהג העולם היה להניחן, (וכ"כ התוס' עירובין צו.), עד שבימי רבנן בתראי מצאו בס' הזוהר לשיר השירים שכ', שהמניח תפילין בחוה"מ הוא כמקצץ בנטיעות, ומאז נמנעו מלהניחן עוד בחוה"מ. ע"כ. וכ"כ עוד בב"י או"ח (סי' לא), שמקודם היו נוהגים להניח תפילין בחוה"מ, כדברי הרא"ש, ושוב מצאו במדרש הנעלם (שבוזר חדש

ד) ראה מ"ש בזה באורך בשו"ת יבי"א (ה"ג סי' ה סק"ג). ובילקו"י תפילין (עמ' תטו). ובעין יצחק ח"ג (קבלת הוראות מרן, הערה כב ד"ה וע"ע).

והנה התוס' (מ"ק יט.) כתבו, שרבינו יצחק בר אברהם הביא ראייה להתיר הנחת תפילין בחוה"מ מהירושלמי, חד בר נש אוביד תפיליו במועדא, אתא לגבי רבי חננאל, פירוש, שיכתוב לו, לפי שהיה סופר (מגילה יח:), שלחיה קמיה דרבה בר בר חנה, א"ל הב ליה תפילך ואת כתוב לך, אתא לקמיה דרב א"ל זיל כתוב ליה, כלומר בלי הערמה, מתני' פליגא על רב, דתנן כותב אדם תפילין לעצמו, הא לאחר לא, פתר ליה בכותב להניח, פי', רב מפרש המשנה בכותב להניחם אחר המועד, אבל להניחם במועד שרי. ובתוס' מנחות (לו:): הוסיפו בראיה זו, דמסתמא רב ס"ל כהלכתא דשבתות ויו"ט לאו זמן תפילין הוא. וכ"כ גם האו"ז (ח"א ס"ס תקפ"ט).

ומיהו יד הדוחה נטויה לפי מ"ש התוס' (שם לעיל מזוה) שי"ל דרב ורבה בר בר חנה ס"ל שבת זמן תפילין, וכר' מאיר ור' יהודה הכא דאזלי לטעמייהו דס"ל בעירובין (צו:). דשבת זמן תפילין הוא. וכ"כ הרש"ש. וכ"כ באבני נזר (א"ח סי' ב אות נו), שנראה דלהרמב"ם חוה"מ זמן תפילין הוא, וכן בדין, מאחר דס"ל להרמב"ם שאיסור מלאכת חוה"מ הוא רק מדרבנן. ומצה וסוכה לא חשיבי

לשיה"ש) על פסוק לריח שמניך טובים, שאסור להניחן בחוה"מ, והפליג הזוהר באיסור זה, ומאז נמנעו מלהניחן בחוה"מ. וכ"כ מורי דודי הר"ר יצחק קארו בתשובה וכו'. ומאחר שבתלמוד שלנו לא נתבאר דין זה בפירוש, מי יערב אל לבו לגשת לעבור בקום ועשה ע"ד רשב"י המפליג כ"כ באיסור הנחתן. עכ"ל. וכ"פ בש"ע שם.

איברא דמין עצמו בכס"מ (פ"ז מהלכות יו"ט הי"ג) כתב, דמ"ש רבינו שאם אין לו מה יאכל, כותב תפלין ומוכר לאחרים כדי פרנסתו, מוכח שאין מניחין תפלין בחוה"מ, שבכלל יו"ט הוא, ולכן אין להתיר בכתיבת תפלין יותר ממלאכה אחרת. ע"כ. ונמצאו דברי מרן הכס"מ סותרים זה את זה בדעת הרמב"ם. וכבר הקשה כן מהר"א אלפנדארי במרכבת המשנה (פ"ד מהלכות תפלין), ובספרו יד אהרן (א"ח סי' לא) והניח בצ"ע. וכן הקשה בספר רוח אליהו על ביצה (טו). וכן בספר פרי האדמה (ח"ג פ"ד מהלכות תפלין). וכן בספר אהלי יצחק בונאן (דקס"ו ע"ג). וע' מ"ש ליישב בס' מעשה ווקח בהלי' תפלין.

גם בשו"ת משכנות יעקב מקרלין (חאו"ח סי' לח) עמד בסתירת דברי מרן, וכתב שהעיקר בדעת הרמב"ם שיש להניחן בחוה"מ. ודלא כהרמ"ע מפאנו (סי' קח) שהטיל ספק בזה בדעת הרמב"ם. וכ"כ בשו"ת אבני נזר (חאו"ח סי' ב אות ד) בדעת הרמב"ם. וע"ע בשו"ת חתן סופר (סי' קכז) שעמד ג"כ בסתירת דברי מרן, והביא בשם שה"ג, שלדעת הרמב"ם שאיסור מלאכת חוה"מ מדרבנן אפשר דס"ל שמניחין תפלין בחוה"מ, ושכן מצא בספרי הרמב"ם ישנים. ע"ש. וע' בשו"ת שאג"א (סי' מא).

והנה האשכול (ח"ב עמ' פח) כ' וז"ל: "פסק הגאון, בשבת ויו"ט אסור להניח תפלין, וכן אסור להניחן בחוה"מ". וכ"ד הרמב"ן בס' האמונה והבטחון (פרק כא), וכ"פ הרשב"א (בח"א סי' תרצ). ובתשו' המיוחסות סי' רלו. ובח"ו הוצאת הר"מ לוריא סי' נג). ומיהו י"ל שהרמב"ן והרשב"א לשיטתם דס"ל

שאיסור מלאכת חוה"מ מדאורייתא, וחוה"מ נחשב יו"ט, ולפיכך אסור להניח בהם תפלין. וכן מבואר בתשו' הרשב"א שם, שזהו טעמו. וע"ע בשו"ת הרשב"א (ח"ה סי' רטו). וכ"כ כיו"ב בשט"ג (מ"ק יט.). ושם בתשובת הרשב"א כתב שכ"ד הראב"ד והתוס'. (וכ"כ בשו"ת תמים דעים סי' מ, אלא שכתב שאם רצה יכול להניחן בחוה"מ בלי ברכה). וע' בתוס' רי"ד (עירובין צו. ומ"ק יט. ובפסקיו בהלי' עמ' תסד) שפסק, שחוה"מ אינו בכלל יו"ט, ומניחים בו תפלין.

וכ"כ הריטב"א (מ"ק יט.) שנראים דברי רבינו שמשון שכתב דמועד הוי זמן תפלין, ואינו בכלל ימים טובים, ועוד שבימים טובים עצמם לא כתוב בהם "אות", אלא שהוקשו לשבת, דכתיב אלה מועדי ה' וכו', ואלו הם ימים טובים שהם מקודשים, ואומרים בהם ברכת קידוש. כעין מצות זכור דשבת, משא"כ חוה"מ. וזה ברור. ע"כ. ואף שהריטב"א (ריש מ"ק) העלה שאיסור מלאכת חוה"מ הוי מדאורייתא, מ"מ ס"ל דלא תלי הא בהא, הילכך ס"ל שיש להניח תפלין בחוה"מ. וע' בשבולי הלקט (בהלי' תפלין דף קצג:). ורבינו ירוחם (סוף נתיב ד דל"ח:). [וע' בפ"י רש"י (סוכה מו.) מצוות הרבה, ליטול לולב, לישב בסוכה, להניח תפלין ולהתעטף בציצית. ודייק מזה בהגהות מלא הרועים שם, דס"ל לרש"י חוה"מ זמן תפלין הוא. וע"ע בתוס' רעק"א (רפ"ג דברכות), ובתפארת ישראל שם. ובשו"ת משכנות יעקב (סי' לו). אולם בשו"ת בנין ציון החדשות (סי' נו) כתב לדחות ראיה זו, דמילי מילי קתני, וע' בשו"ת חמדת משה (סי' טו), שהביא דברי הגר"ש קלוגר בס' קנאת סופרים שכתב ראיה זו בשם הגר"א, ודחהו דמילי מילי קתני, וע' בחמדת משה שם מ"ש ע"ז. וע' בשו"ת שאילת שמואל (חאו"ח סי' ג) שכתב, דת"ק דר' יהודה דהכא הוא ר"מ, ור"מ ור' יהודה לטעמייהו דס"ל שבת זמן תפלין הוא. וע"ע בשו"ת זכר יהוסף (חאו"ח סי' י אות ג). ובספר המצות להגר"ח ה"ר (מ"ע יג, עמ' מ). ודו"ק. אנן בדין נקטי' ונהגינן כדברי זוהר, שלא להניח תפלין בחוה"מ. וכמ"ש מרן. ומנהג ישראל תורה הוא. וע' בב"י (ס"ס תקטז). ודו"ק. [מאור ישראל מו"ק שם].

ה. יש מן החסידים המקובלים שנוהגים לומר בחול המועד קודם ברוך שאמר, מזמור השמים מספרים כבוד אל, אמנם זהו רק מנהג יחידים, ואי אפשר להנהיג חדשות במקום שלא נהגו כן, ועל כל פנים לא יעשו מחלוקת, והרוצה לאומרו יאמרנו ביחיד. (ה) **ו.** מי ששכח לומר יעלה ויבוא בחול המועד, או בר"ח, בברכת המזון, ונזכר לאחר שהתחיל בברכת הטוב והמטיב, אינו חוזר ומברך, ורשאי לומר נוסח יעלה ויבוא בהרחמן, ואין לחשוש בזה להזכרת שם ה' לבטלה. (ו)

ז. מצוה לעלות לירושלים גם בזמן הזה, בימי חול המועד, להסתופף בחצרות ה' בבתי מדרשות, ובפרט בכותל המערבי, אף על פי שאין המצוה של העלייה לרגל בזמן הזה מן התורה. אולם צריך להזהיר את העולים לרגל לבל יהינו לעלות חס ושלום להר הבית שהוא איסור חמור ביותר, כנודע. (ז)

ח. מותר לנגן בכלי שיר בחול המועד, שלא גזרו חכמים על השמעת קול כלי שיר אלא ביום טוב. אבל בחול המועד מותר. ובפרט כשנוסף עוד שמחה של ברית מילה או בר מצוה או סיום מסכת, שבודאי שמותר להשמיע קול כלי שיר עם שירות ותשבחות בפה. וכן המנהג פשוט בכל תפוצות ישראל. ומותר גם כן לתקן כלי שיר, שאם נפסקה נימא מהכנור מותר לקושרה ולכורכה ולהדקה. (ח)

אם לומר בחוה"מ קודם ברוך שאמר, מזמור השמים

רק העיר שראוי לכל משכיל לומר כן ע"פ הסוד. ועכ"פ לא יעשו מחלוקת כי השלום גדול מן הכל. **ו** שו"ת יחו"ד (ח"ה עמ' קצד) ודלא כמ"ש המג"א. וכ"פ בשו"ת רב פעלים (ח"ב סי' מ) ושכן המנהג פשוט, וכן אנחנו מורין, מאחר ואינו אומר את ההזכרות שבו לבטלה. ע"ש. [ילקוט ברכות עמ' שמז].

ז ראה לעיל בהלכות יו"ט סי' תקכט סעי' טז. וע' בר"ן (תענית י.), ובשו"ת התשב"ץ (ח"ג סי' רא), ובשו"ת חת"ס (חיו"ד סי' רלג), ובשד"ח (אס"ד מע' ארץ ישראל אות א). ובמדרש שהש"ר (ד, ב) איתא, עיניך יונים, מה יונה זו אע"פ שאתה נוטל גוזליה מתחתיה, אין מנחת שובכה לעולם, כך ישראל אע"פ שחרב ביהמ"ק, לא ביטלו שלש רגלים בשנה.

ה ז"ל הבא"ח (ש"א ויגש אות ד), טוב לומר (קודם ברוך שאמר) מזמור אלהים יחננו ויברכנו בצורת המנורה, ובציור השכל בלבד סגי אם אין ציור מונח לפניו. ובשבת ויו"ט אומרים מזמור השמים מספרים ויש סוד בדבר. וחסידים בית אל יכב"ץ נוהגים לומר גם בחוה"מ מזמור השמים וכנז' בריש ס' דברי שלום. ופה עירנו בגדאד אין אומרים אותו, ואנא עבדא לא הצרכתי אותם לשנות מנהגם בזה, מפני כי לא מצאתי דבר זה מפורש בדברי רבינו האר"י ז"ל על חוה"מ רק על שבת ויו"ט, והגם דמסתברא מילתא כמנהג החסידים הנז', עכ"ז הנחתי אותם כמנהגם, אך אני בעצמי אומר עמהם מזמור יחננו וגם אומר מזמור השמים כמנהג החסידים הנז', וכן ראוי לכל משכיל לעשות כן. ע"כ. הרי שלא שינה מנהגם,

לנגן בכלי שיר בחול המועד

החולקים עליהם ומתירים, וכבר השיג על השע"א בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' כה), והוכיח כן ממתני' דביצה (לו:), לא מטפחין ולא מספקין ולא מרקדין

(ח) בשו"ת שער אפרים (סי' לו) כתב לאסור השמעת קול של כלי שיר בחוה"מ. וכן נראה דעת הגאון זכרון יוסף (חא"ח סי' יז). אך רבו

ביו"ט. ובגמ' מ"ט שמה יתקן כלי שיר. ומשמע דדוקא ביו"ט אסרו ולא במועד. וכ"מ בתוס' (שבת קמח:), שכן, ולא כפי' הקונט' דהיינו משום אבל, דא"כ מאי איריא ביו"ט אפי' בחוה"מ נמי. ע"כ. (וכן הוכיח כיו"ב השואל ומשיב חמישאה סי' ג, מהתוס' מ"ק כז: ד"ה אבל לא מטפחות), ופוק חזי מאי עמא דבר, שנהגו להקל בזה. ושכן מוכח מד' התוס' שבת (קמח: ד"ה לא מספקין וכו'). וכ"ש לדעת התוס' ביצה (ל). דלדידן שאין אנו בקיאים לעשות כלי שיר לא שייך למיגזר, א"כ פשיטא דשרי בחוה"מ. שאע"פ שנימין של הכנור מצוי הוא לתקנם אצל כל המנגנים, מ"מ לא הוי מלאכת אומן ממש כדי לגזור בשביל זה וכו'.

וכ"כ בשו"ת ויקרא אברהם (קוני) מקום שנהגו דף קכג), שהמנהג פשוט בכל אר"י גם בירושלים לנגן בכלי זמר בחוה"מ סוכות בשמחת בית השואבה שעושים בבתי הכנסת.

וכ"כ מהר"א ענתבי בס' חכמה ומוסר (דרך הקיץ אות קפה), שכן המנהג בארם צובא לנגן בכלי שיר בחוה"מ. וכ"כ מהר"א חמוי בספר בית שמחה (דף קיא.). וכ"פ בשו"ת פעולת צדיק (סי' קסו).

ואפי' אם נפסקה נימה מן הכינור מותר לתקנה בחוה"מ שאין זה מעשה אומן. וכ"פ בשו"ת זכר שמחה (סי' סה). וכן פסקו להתיר מהר"ח אבולעפייא בעץ החיים (דקמ"ב:). ובשו"ת אבן השוהם (סי' ג). ובשו"ת שואל ומשיב חמישאה (סי' ג). ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"א סי' כט). וע"ע בשו"ת באר משה (ח"ז סי' כו). וביבי"א (ח"ד סי' מה-מו סק"ד).

ולא מבעיא בחוה"מ סוכות, אלא גם בחוה"מ פסח מותר לנגן בכלי שיר ולשמוע כלי שיר, ואע"פ שהוא מימי ספיה"ע, ופשוט. ודלא כמ"ש בשו"ת משנה"ל (חיי"א סי' תג, וסי' תלב. ובח"ה סי' קפח) שכל הפוסקים שדנו אם מותר לנגן בכלי שיר, לא דנו רק לגבי חוה"מ סוכות, אבל בחוה"מ פסח, שהוא זמן ספירת העומר, אסור משום מנהג אבילות שלא לשמוע זמר. וצ"ע למ"ש הפמ"ג (סי' תקלד מש"ז אות ב) שבחוה"מ פסח אסור ריקודין

ומחולות. ובסי' תצ"ג (מש"ז אות א) כתב הפמ"ג, שהמסתפר בחוה"מ פסח, עובר באיסור נוסף, משום גילוח בימי הספירה. ושם (סוף אות ב) כתב לאסור ריקודין ומחולות בחוה"מ פסח, מחמת אבילות של ימי ספירת העומר, והובא גם בכה"ח (אות ט). אך בס' אז נדברו (ח"י סי' כג) פשיט"ל דבחוה"מ פסח מותרים בכלי זמר אף שאסור בכל השנה, ול"ד לתספורת שחידש בה הפמ"ג. אולם משום שמחת החג יש להקל בחוה"מ ומנהגי הספירה אינן אלא ממוצאי החג. נראה לעיל בסעי' א' שי"א שחוה"מ נקרא יו"ט. ושכ"כ הרשב"א (ח"ה סי' רטו). וכ"כ הריטב"א (סוכה לה). אלא דהדר תבריה לגזיזיה, בעירובין (צו.), דחוה"מ זמן תפילין הוא, דבכל דוכתא דאמרי' בש"ס שבתות ויו"ט אין חוה"מ בכלל וכו'.

ומ"מ הדבר ברור שלענין השמעת כלי שיר אין חוה"מ בכלל האיסור. וכדמוכח מסיום המשנה דביצה (לו:), שאחר מ"ש לא מטפחין ולא מספקין ולא מרקדין, מסיק, אין בין יו"ט לשבת אלא מלאכת אוכל נפש בלבד. ובחוה"מ מותר במלאכת דבר האבד וכו'. וכמ"ש הריטב"א הנ"ל. וע' בהגה בתשו' שע"א (סי' לו). וי"ל ע"ד. ומינה שמוותר לשמוע שירים עם כלי שיר בחוה"מ, כמ"ש ביבי"א ח"ד (א"ח סי' מו). וביחוד ח"א (סי' עא).

וכמו כן מותר לתקן כלי שיר בחוה"מ, כמ"ש בשבות יעקב שם. וגם המחמירים בכל השנה שלא לשמוע כלי שיר, לצורך מצוה כגון לשמח חתן וכלה, או מילה ופדה"ב וסיום מסכתא, מותר לכתחילה, ומצוה נמי איכא. וכן בחוה"מ, שיש מצוה לשמוח ברגל, מותר להשמיע כלי שיר בשירות ותשבחות להקב"ה. וכן בפורים שהוא יום משתה ושמחה, מותר לנגן בכלי שיר. כמ"ש בשו"ת יחוד"א (סי' מה). וביבי"א ח"ג (א"ח סי' כט אות ז) ודלא כמ"ש עורכי הספר אול"צ ח"ג (פ"ל ס"ג), שלדעת מרן נראה שאף בפורים ובחוה"מ אין לשמוע נגינות מכלי שיר, זולת למי שסובל מעצבות. וזה אינו, וידוע דלאו בר בריה דרבינא חתים עליה.

ט. אומן היודע נגן בכלי שיר, ופרנסתו היא מהופעותיו בשמחות של מצוה ובחול המועד, ואירעו אבל, בתוך שבעה אסור. ובתוך י"ב חודש לאביו ולאמו, או בתוך שלשים יום לשאר קרובים, מותר לו לנגן בשביל פרנסתו. (ט)

מי שפרנסתו ממה שמנגן בכנור בחתונות, ואירעו אבל

בפרהסיא, שאדרכה בהא אבלות ישנה חמירא טפי, כמ"ש התוס' שם.

אולם הגאון מליסא בדה"ח (בין המצרים ס"א), כתב, שישראל שפרנסתו לנגן בכלי זמר בבתי משתאות של עכו"ם מותר לו מ"ז בתמוז עד ר"ח אב לנגן כדי פרנסתו. ע"כ. והביאו בכיאה"ל (ר"ס תקנא). ולפ"ז אין ראייה מכאן לאבל שאסור בשמחה מדינא.

ובערוה"ש (יר"ד ס"ס שצא) כתב, ראיתי למי שכתב שהאבל תוך שלשים מותר לו לנגן

בכלי זמר כדי שלא יפסיד פרנסתו, ונראה בודאי שכן הוא, שאצלו לא שייך שמחה בזה, דבעבדיתיה טריד לצורך פרנסתו. וכדאמר' בב"מ (צא.). וכ"כ בשו"ת מהרי"ל דיסקין בקו"א (בדיני אבלות ס"י קצו), שלענין אומן בכלי שיר התירו האחרונים. ושכן נראה מהא דקי"ל (בסי' רצו), שהמריבוע בהמתו מותר, ולא חיישינן להרהור, דטריד בעבדיתיה. וה"נ איננו שמח בעמלו כלל, ואל שכרו הוא נושא את נפשו.

וע"ע בשו"ת זקן אהרן הלוי (ס"י ריג), בדין אבל תוך י"ב חודש על אביו, ופרנסתו היתה ע"י שמנגן בכלי זמר בחופות ובסעודות מצוה, האם מותר לו לנגן בכלי שיר בסעודת חוה"מ ופורים. וכתב, שמכיון שזאת היא פרנסתו ומלאכתו, והיא מלאכה של שמחה, ועוד שהיא שמחה של מצוה, מותרת לו, דמצוה קא עביד. והובא בשו"ת חיים שאל (ח"א ס"ס כא), ובשו"ת פעולת צדיק (ח"ב ס"ס עח).

וע"ע בשו"ת פני מבין (חיו"ד ס"י רנו), שנשאל בדין אבל על אביו או על אמו בתוך י"ב חודש אשר פרנסתו לנגן בכלי שיר, אם רשאי לעסוק במלאכתו. והשיב, כבר ראינו להפמ"ג (ס"י תקנא) שהתיר, דחשיב דבר האבד כיון שאינו עושה רק לצורך פרנסתו. גם בשו"ת בצל החכמה (ח"ו ס"י

ט) בשו"ת תפארת צבי (חיו"ד ס"י נו) כתב להתיר לנגן בחתונה לפרנסתו אפי' בתוך שבעה, עפמ"ש הרמ"א (ס"י שפ ס"ה), שדבר האבד שא"א לעשותו ע"י אחרים מותר לאבל בעצמו לעשותו, וה"נ כיון שעושה לצורך פרנסתו, הו"ל כדבר האבד. ואע"פ שכתב הש"ך שם (סק"ו), שיעשה בצינעא, כאן שא"א לעשות בצינעא מותר לעשות בפרהסיא, כדמוכח במו"ק (יב:). וכיון דבעבדיתיה טריד לא חשיב שמחה לגבי דידיה. ע"ש.

אולם לכאורה יש לדחות, כי דברי הרמ"א הם ע"פ דברי רשב"ג (מ"ק יא:), רשב"ג אומר זיתיו הפוכים ואין שם אומן אלא הוא וכו', ה"ז יעשה בצינעא. ופסקו הרמב"ן והרא"ש כדברי רשב"ג, אבל הרי"ף והרמב"ם פסקו דלא כוותיה. וכ"פ מהר"ם. וכתב מרן הב"י דנקטי' להחמיר כדעת הרי"ף והרמב"ם, ובפרט שמהר"ם מסכים לדעתם. ע"ש. וכן בשו"ת גור אריה יהודה (חיו"ד ס"י קג) האריך לחלוק בזה על התפארת צבי הנ"ל, והעלה לאסור.

אולם הגר"ש קלוגר בשו"ת טוב טעם ודעת תליתאה (ח"ב ס"י רמא) כתב, שאף לדעת הרב גור אריה יהודה אין לאסור אלא בתוך שבעה, אבל בתוך שלשים, או בתוך י"ב חודש לאביו ולאמו, מותר בשביל פרנסתו, ואף דהוי פרהסיא לית מאן דחש להא לאיסור. ע"כ.

וחנה הפמ"ג (ס"י תקנא א"א סק"י) כתב, ישראל שפרנסתו לנגן בכלי זמר אצל נכרי בבית המשתה, מותר לו לנגן כדי פרנסתו, וגם לצורך דבר האבד י"ל דשרי להרויח. ע"כ. ובשו"ת מהר"ם שיק (חיו"ד ס"י שסה), ה"ד הפמ"ג להתיר גם מר"ח אב ואילך עד יום ט' באב. ולפ"ז י"ל דה"ה לאבל, ואין לדחות דשאני אבלות ישנה דקילא, כמ"ש ביבמות (מג:), דהא הכא הוי

והוא הדין לגננת שהיא בתוך י"ב חודש על אב ואם, שמותר לה להשמיע מוסיקה לילדים מתקליטי זמרה להרגיעם ולשמחם, שאינה עושה אלא לפרנסתה, ואין לה שום כוונה ליהנות. וכן פועל השומע בשעת עבודתו שירה בכלי זמר מהעובדים שם, והוא בתוך שלשים או י"ב חודש, מותר לו להיות שם משום פרנסתו. ואינו מכוין לשמוע וליהנות.⁽¹⁾

יא. עושה אשה כל תכשיטיה במועד, כוחלת עיניה, ונותנת אודם על פניה ושפתותיה, וסורקת שערה, ליפות עצמה. ואם היא נשואה מעברת שער בית השחי ובית הערוה, ושער שבשאר מקומות שבגוף, בין בסם בין בתער. ואין צריך לומר שמותר לה לתת מי ורדים או שאר מי בשמים על גופה, שזה אפילו בשבת ויום טוב מותר, כי אין זה דבר המתקיים שהזיעה מעבירתו. (כמו שנתבאר בשו"ת יבי"א חלק ו' א"ח סי' לו). ומכל מקום אין לה להסתפר במועד לנוי, שכבר נתבאר לעיל (סי' תקלא סעיף ג) שאיסור תספורת של שער הראש נוהג בין באיש בין באשה. יא)

לאבל בתוך שלשים, או בתוך י"ב חודש לאב ואם, שמותר לו לנגן בכלי שיר בחתונות ובסעודות מצוה לפרנסתו. וכמו שפסקו הערוה"ש (הנ"ל), והגאון דברי שאול, והגר"ש קלוגר הנ"ל, שהלכה כדברי המיקל באבל.

וע' בהלכות ומנהגי מהר"ש (אות תקכג) שכתב וז"ל: ראיתי מאשתו של מהר"ר שלום, שהיתה משוררת לנכדתה להשתיקה, וזה היה בימי אבלה. ומהר"ר שלום היה אצלה ולא אמר לה דבר, ומסתמא הוא התיר לה. עכ"ל.

(י' כ"ב בשו"ת דברי שלום קיזור (ח"ו סי' קכה), שפועל השומע בשעת עבודתו שירה בכלי זמר מהעובדים שם, והוא בתוך שלושים או י"ב חודש, מותר לו להיות שם משום פרנסתו. ע"כ. ובלא"ה נראה שאם אינו מכוין לשמוע וליהנות מותר. [ילקו"י וחזו"ע אבלות].

העלה שאומן שהתמחה במוסיקה הקלאסית וכיו"ב, מותר לנגן בתזמורת לצורך פרנסתו, בתוך י"ב חודש לאבל.

והנה בדברי שאול יוסף דעת (הל' אבלות סי' שפ) כתב, נשאלתי באומן המנגן בכלי זמר, שמזה פרנסתו, שאירעו אבל והוא אחר ג' ימים מאבלו, והוריתי לו להתיר בפשיטות, מטעם שהתפארת צבי מתיר אפי' בתוך ג' ימים לאבלו, ודבריו נכונים, וכ"ש לאחר ג' ימים. ע"ש.

ובשו"ת חלק לוי (סי' קפד) נשאל בבעל אכסניא שבאים אצלו נכרים להתארח, לפרנסתו, אם מותר לו לנגן בכלי שיר בשבוע שחל בו ת"ב לשמח הגוים כשהם רוקדים לקול הנגינה, והשיב, שמכיון שאין לו כל שמחה בשמחת הגוים הנכרים, ובריקודם ושמחתם, מותר לו לנגן לצורך פרנסתו באופן שאין שם מאנשי ביתו. ע"ש. וה"ה

עושה אשה כל תכשיטיה במועד - איסור תספורת לנשים

קישוטיהן. וכ"כ המאירי (מו"ק יט.) שקישוט הנשים אף הוא בדין אוכל נפש ומכשיריו. ע"ש. וכ"כ הרמב"ן (ריש מו"ק) שקישוט הגוף הנאת הגוף הוא ודומיא דאו"נ, ומה"ט נמי אלו שמנו חכמים נמי מותרין להסתפר מיד אומן כדרכן.

וכתב היעב"ץ בספר מו"ק, דה"מ באשה פנויה וכן נערה ובוגרת, אבל קטנה שאינה ראויה

יא) משנה במו"ק (ח:) וכן נפסק בש"ע (ס"ס תקמו). ומבואר בגמ' דהיינו אפי' באשה זקנה. וביאר הריטב"א (על המשנה מו"ק ח:), שזהו לצורך הגוף וכעין או"נ, לפיכך עושה כדרכה בלא שינוי, ואפי' בטירחא רבה, ולא גזרו בה משום שמא תכנס מגוללת לרגל, שהקישוט הוא דבר הצריך בכל יום ויום, ועוד שאין דרך הנשים להשהות

אולם הרמב"ם בפי' המשנה כתב שאין הלכה כר' יהודה, (וכ"כ רבינו עובדיה שם). אלמא דס"ל דר' יהודה פליג את"ק, ופסק הלכה כת"ק כדעת רי"צ בן גיאת. ובחיבורו "חזרו בו", ופסק כר' יהודה. וכ"כ התוס' יו"ט (פ"ק דמו"ק מ"ז). ובהגהות אשר"י (פ"ק דמו"ק סי' טו) פסק בשם האו"ז, שמותר לאשה לסוד במועד אפי' מסירתו לאחר המועד. ע"ש. וכ"פ רבינו ישעיה מטראני (פ"ק דמו"ק ע"ב שנט) שהלכה כת"ק שמתיר לסוד אפי' אינה מסירתו אלא לאחר המועד. וכ"כ הרי"א. וכ"כ המאירי (מו"ק ח:), שהיא מחלוקת בין ת"ק לר' יהודה בסיד שאינה יכולה לקפלו במועד, והלכה כר' יהודה שאוסר, אא"כ יכולה לקפלו במועד שמותר. ע"כ. (וע"ע בראבי"ה סי' תתכ). ולפ"ז י"ל שגם הרמב"ם סובר כן. וכ"כ הרב המו"ל במאירי שם. אלא שצריך טעם למה פסקו כר' יהודה ולא כת"ק. וע' בס' בני שמואל (דף קלד ע"ד).

והנה בירושלמי (פ"ק דמו"ק ה"ז) איתא, תרי אמוראי ר' חנניה ור' מונא, חד אמר בסיד שהיא מסירתו בתוך המועד נחלקו ר' יהודה ורבנן, אבל בסיד שמסירתו לאחר המועד לדברי הכל אסור. וחורונא אמר בסיד שהיא מסירתו לאחר המועד נחלקו, אבל בסיד שמסירתו בתוך המועד דברי הכל מותר. ומן מה דאמר ר' חנינא ור' ייסא בשם ר' יוחנן, דר' יהודה כדעתיה דאמר צרת שעה צרה, כ"ה אומר הכא דניוויל שעה ניוול. הוי דהוא אמר דבסיד שהיא מסירתו בתוך המועד נחלקו. אבל אם מסירתו לאחר המועד לדברי הכל אסור. ע"כ. ולפ"ז י"ל שרבינו פוסק כמסקנא זו, דלאחר המועד לכו"ע אסור, והלכה כרבנן דר' יהודה, שאם מסירתו בתוך המועד מותר. וזה מתאים למ"ש בפירושו המשנה, שאין הלכה כר"י, ולא חזר בו הרמב"ם כאן ממ"ש בפירושו. וע"ע בביאה"ל (סי' תקמו ד"ה כל תכשיטיה). וידוע שדרך הרמב"ם לסמוך על הירושלמי, וכמ"ש הראב"ד בהשגות (פ"ג מהל' ק"ש ה"ו), ומהרי"ק (שרש ק), וה"ה (שבת פ"ה ה"ב). וכ"כ כ"ז בביאור הגר"א (סי' תקמו), בדעת הרמב"ם. וע"ע בשו"ת אבני נזר (א"ח סי' שעו בהערה. ובחומ"מ ס"ס נה, וס"ס קצב), ובשו"ת מהרש"ם (ח"ג ס"ס רג). ונמ"ש השפ"א מו"ק ט: לחלוק

לנישואין אין להקל אלא בתכשיטין שאין בהם סרך מלאכה. עכ"ל.

וז"ל הרמב"ם (הל' יו"ט פ"ז ה"כ), עושה אשה כל תכשיטיה במועד, כוחלת ופוקסת ומעברת סרק על פניה, וטופלת עצמה בסיד, והוא שתוכל לקפלו במועד. וכתב ה"ה, משנה במו"ק (ח:), עושה אשה כל תכשיטיה במועד, ר' יהודה אומר אשה לא תסוד מפני שניווול הוא לה. ובגמ' (ט:): אמרו תניא ר' יהודה אומר אשה לא תסוד במועד מפני שניווול הוא לה, ומודה ר' יהודה בסיד שתוכל לקפלו במועד, שטופלתו במועד, שאע"פ שהיא מצרה עכשיו, שמחה הוא לאחר זמן. ונראה דת"ק מתיר אפי' בסיד שאינה יכולה לקפלו במועד, [וכ"כ האשכול ח"ב ע"ב קמון]. ור' יהודה אוסרו. וכ"כ הרי"צ בן גיאת, ופסק הלכה כת"ק. [ותימה שבס' מאה שערים להרי"צ גיאת (הל' חוה"מ ע"ב יד) הביא לשון הגמ' שלפנינו, ומודה ר' יהודה בסיד שיכולה לקפלו במועד טופלתו במועד. וכתב "וכן הלכתא". ועמד ע"ז גם הרב המו"ל ביצחק ירנן (אות קלב). וצ"ע].

אך יש מי שכתב דת"ק ור' יהודה לא פליגי, ולכו"ע סיד שאינה יכולה לקפלו במועד אסור, שניווול הוא לה. ואפשר שכ"ד רבינו, שאם לא כן למה פסק כר' יהודה נגד ת"ק, ואולי פסק כר' יהודה מפני שבכרייתא לא מנו בכלל תכשיטין לסוד בסיד. ע"כ. גם הריטב"א (מו"ק ט:), כתב, דבגמ' מפורש דמודה ר' יהודה בסיד שיכולה לקפלו במועד, שמותר. וש"מ דת"ק ס"ל שאפי' בסיד שאינה יכולה לקפלו במועד מותר, כיון שהוא לצורך קישוט. אבל י"א שר' יהודה מפרש דעתו של הת"ק, ואינו חולק עליו, ומודה דקאמר היינו לעצמו. [ומה שהק' הלח"מ שלשון "ומודה" משמע דת"ק פליג עליה, לא קשיא מידי, שכיו"ב כתב הרשב"א (ב"מ כד). דאף דלא פליגי רבנן עליה, קאמר "מודה", והיינו מודה לנפשיה. וכ"כ מהר"ש אלגאזי בספר גופי הלכות (סי' שס). וביד מלאכי (כלל תלו) כתב כן בשם הריטב"א עצמו בגיטין (פג). וכ"כ בחי' הר"ן (שם)]. וכן נראה דעת הרמב"ם, שפסק כר' יהודה, והפירוש הראשון נכון יותר. עכ"ל.

ע"ז, אין דבריו מוכרחים]. וע' בספר כתר המלך (דף נב ע"ג). [טבעת המלך על הרמב"ם פ"ז מיו"ט].

וראיתי מי שכתב שאיסור תספורת שער הראש לא שייך באשה, שאצלה התספורת הוא כמו צרכי אוכל נפש, כיון שעושה זאת לנוי, וגם לא שייך בה הגזירה שלא תכנס לחג כשהיא מנוולת בשיער, שהרי אשה בלא"ה מקפידה על כך. וראיה לזה ממשנה שהתירו לה להעביר שער בית השחי וכו', וכל שאר תכשיטה, ולא אמרי' שהיה לה להתייפות לפני הרגל, כדי שתכנס לרגל כשהיא מיופת. ודייק כן מלשון מרן שכתב שעושה "כל" תכשיטה במועד, וגם תספורת בכלל תכשיטה.

אולם זה תמוה מאד, דהקתני ואלו מגלחין במועד, ולא קתני אשה, וכבר הוכיח הרשב"א (ח"ג סי' ערה, הובא בב"י סי' תקלא) מדלא קתני ג"כ חולה, שאין להתיר לחולה. וכן מוכח מדברי הראשונים שאסרו גילוח הצפרנים בכלל גזירת גילוח שער ראשו, ולא התירו לנשים רק לצורך טבילת מצוה בשינוי או ע"י כותית, כמ"ש בסמ"ק (סי' קצה, וסי' רצג) ובאר"ח (טהרת הנדה אות י), ובכלבו (סי' פו).

וב"ב בפמ"ג (א"א סי' תקמו סק"ט), דמשמע שאסור לאשה לגלח ראשה בחוה"מ כמו באיש, אע"ג דלא שייך בה ניוול, דאדרבה שער באשה בראשה נוי. ושער פדחתה מותר בסכין דקישוט הוא. ע"כ.

וב"ב המשנ"ב (ס"ק טז) בשם הגר"א, שבשער ראשה אסור גילוח ותספורת בחוה"מ באשה כמו באיש. וכ"כ בכה"ח (באות כח) בשם עוד אחרונים.

ואשה שיוצאים שערותיה מהכיסוי, וא"א לכסותם, מותר לה להסירם בחוה"מ (שש"כ פס"ו סעיף כט. וכע"ז כתב בהגהות מהרש"ם בארחות חיים סי' תקלא סק"א). וע' בילקו"י שבת כרך א' חלק שלישי (דיני הכנות לקידוש סי' רעא), מקור למנהג הספרדים שהאשה מגלה כב' אצבעות משערות ראשה, שכן מבואר ברשב"א, וכ"פ מהר"ם אלאשקר, תשורת שי, אג"מ, ועוד.

ויש מי שהיקל בזה יותר, וכתב, שכל מה שעושה טיפולים או ניתוח וכדו' בכדי לקשט את עצמה בחוה"מ אע"פ שכרגע מצירה היא בשל כך, מאחר וניוול הוא לה ולאחר הטיפול שמחה הוא לה, מותר מפני שמחת יו"ט שתהיה אח"כ, וזאת בתנאי שתראה את התוצאה עוד במועד. כגון הסרת שערות בלייזר, איפור ע"י ליזר, הדבקת ציפורניים, הסרת בלוטות גבשושיות כתמים וכדו', חורים באוזנים לעגילים.

ודע, שהעברת שיער (מלבד תגלחת הראש) לאשה מותרת, גם במי שאין דרכה לעשות כן רק לצורך טבילה, שדי בטע"ז להקל בגזירה דרבנן, ובפרט שיש לה בזה קצת תועלת. [ודלא כמי שכתב (פתח"מ עמ' קצ) בסכינא חריפא לאסור בזה, מטעם שאין לה צורך בזה, ורק רוצה לשמור על מנהג יוצאי ספרד, וא"כ ממילא נשאר באיסור מלאכה במועד. וזה אינו].

ויש לדון למנהג חלק מנשות אשכנז, שנוהגות להסיר כל שיער הראש בתער קודם הטבילה, אם מותר לעשות כן במועד, ויש מי שהורו לאסור בזה (הגר"מ הלברשטאם, והגר"מ בראנדסופר, הובאו בפתח"מ עמ' קט). אך אינו מוכרח כ"כ להחמיר במצוה כזו. וע"ש שיש שהתירו בזה.

קצת מהלכות תפלת יום טוב וחול המועד

א. בתפלת יום טוב לאחר ברכת אתה קדוש, מתחיל אתה בחרתנו, ואם טעה והתחיל ברכת אתה חונן, יגמור אותה ברכה שהתחיל בה, ואח"כ ימשיך לתפלת יום טוב, מלבד בתפלת המוסף שיפסוק מיד, אף באמצע הברכה. ומי שטעה והתחיל בתפלת חול, ונזכר כשאמר תיבת "אתה" כדי להמשיך חונן לאדם דעת, אינו צריך לסיים ברכת אתה חונן, שהרי גם בתפלת שבת מתחיל "אתה" קדשת. ואפילו בשחרית שצריך להתחיל לומר ישמח משה, כיון דקיימא לן בשלחן ערוך (סי' רסח) שהמחליף נוסח תפלות של שבת, יצא ידי חובה, אף כאן אינו גומר אתה חונן, כיון שידע שהיום שבת. א)

לגומרה. ע"ש. וכן הדין אם נזכר באחת מן הברכות האמצעיות שעליו לגמור אותה.

והנה מרן הש"ע (סי' רסח ס"ג) פסק, שאם היה סבור שהוא יום חול והתחיל אדעתא דתפלת חול, ומיד אחר שאמר תיבת "אתה" נזכר שהוא שבת, הו"ל התחיל בשל חול ומסיים אותה ברכה, אבל אם היה יודע שהוא שבת, ושלא בכוונה התחיל בתיבת "אתה" אף שהיה בדעתו לסיים בתפלת חול, אינו מסיים בברכת אתה חונן, ואף בתפלת שחרית שפותחת ב"ישמח משה" והוא התחיל בתיבת אתה, חשבי ליה כאילו טעה בתפלות שבת בין זו לזו, שהרי יכול הוא לומר אתה קדשת, ואינו מסיים הברכה. ע"כ.

ומקור ד' מרן מדברי המהרא"י בתשובת תרוה"ד (סי' יד), שהביא ראיה לזה, ממ"ש הראב"ה [בסוף פסחים סי' תקכו עמוד קעה, והובא בטור ס"ס תפט], דהיכא דפתח בברכת ספיה"ע, בא"י אמ"ה, אדעתא דלימא היום ארבעה, ונזכר שהוא יום חמישי לעומר, וסיים בחמשה, לא יצא. נולמד כן ממ"ש בברכות (יב), פתח בדחמרא וסיים בדשיכרא, דהוי בעיא דלא איפשיטא, ומכיון דספיה"ע דאורייתא, אזלינן לחומרא, וצריך לחזור ולברך, כדאמר בברכות (כא). ספק אמר אמת ויצבי חוזר, משום דקסבר אמת ויצבי דאורייתא, וה"ל ספיה"ע דאורייתא וחוזר ומברך וסופר. וכן מבואר כ"ז במרדכי ספ"ב דמגילה בשם ראב"ה. ע"ש.

ולכאורה תמוה, דהא הכא הוא מילתא דרבנן וספ"ד לקולא, ול"ד לנידון הראב"ה דמיירי בספיה"ע דאיהו ס"ל דהוי מה"ת אף

א) הנה לגבי שבת כתב הש"ע (סי' רסח) דבשאר תפלת יגמור אותה ברכה, כיון שמעיקרא היה צריך להתפלל אתה חונן בשבת, אלא שחז"ל רצו לקצר התפלה כדי שלא להטריח על הציבור משום כבוד שבת, והאי טעמא שייכא גם לגבי יו"ט, וכ"כ הא"ר (שם ס"ק ג): וממילא דהוא הדין ליו"ט אפי' יו"ט שני, וכן בכל דינים שבסימן זה שבת ויו"ט שוין.

ומה שכתבנו שבמוסף צריך להפסיק באמצע אותה ברכה של חול, ולא יגמרנה, כן דעת הרמב"ם (פ"י מהל' תפלה ה"ז) ועוד ראשונים, ואע"פ שמרן בש"ע שם הביא להאי דעות שבמוסף פוסק אף באמצע הברכה בדעת י"א, ומשמע שדעת הסתם שאף במוסף יגמור את הברכה שבה התחיל, וקי"ל סתם ויש הלכה כדעת הסתם, עיין בילקו"י (שבת כרך א' ח"ב עמ' תקסא) ששם הבאנו בשם השד"ח שהכלל הנ"ל לא נאמר היכא שיש גילוי בב"י כדעת הי"א, והכא בנ"ד הלא מרן בב"י לאחר שהביא דברי הרמב"ם כתב על דבריו "והכי נקטינן", ומוכח דס"ל דהכי הלכתא, ואף שיש אחרונים שחולקים בזה י"ל דהכא הלכתא כדעת הי"א, דאמרינן סב"ל אף נגד דעתו של מרן הש"ע.

ומה שכתבנו שאם אמר מילת אתה וכו' הנה בברכות (כא). אמרו, הני בי רב דטעו והזכירו תפלת חול בשבת, גומרים אותה ברכה, מ"ט, משום דגברא בר חיובא להתפלל י"ח, אלא שלא הטריחוהו חכמים להתפלל כל י"ח ברכות משום כבוד השבת, וכל שהתחיל בברכה של חול, חייב

בזה"ז. ומרן עצמו בב"י (סי' תפט) העיר ע"ד הראבי"ה הנ"ל, שלפמ"ש הר"ן דרוה"פ ס"ל דספיה"ע בזה"ז מדרבנן, הו"ל ספד"ר ולקולא, ולכן אינו חוזר ומברך. וכ"פ מרן בש"ע (סי' תפט ס"ו). וא"כ ה"נ הי"ל לפסוק שלא יגמור ברכת אתה חונן. אא"כ נאמר דס"ל למרן שמכיון דברין הוא דהו"ל לצלו"י תפלת י"ח ומשום כבוד שבת לא אטרחהו רבנן (ברכות כא.), כל כה"ג צריך לגמור אותה ברכה שהתחיל בה.

ושו"ר להפרי"ח בליקוטים (סי' רסח) שכתב דמרן ז"ל במחכ"ת לא דק כאן, שהרי התה"ד למד כן מד' ראבי"ה גבי ספיה"ע דס"ל דהוי דאורייתא, וכיון שמרן עצמו בסי' תפט לא פסק כדבריו, א"כ הרי הוא סותר עצמו בזה. וסיים, ואני כתבתי קונטרס לדחות בשתי ידיים דברי ראבי"ה אלו, והעליתי שהפסק של מרן (סי' תפט) בדין ספיה"ע הוא המכוון להלכה, וא"כ ה"נ לא איכפת לן בכונתו כלל. עכ"ל. [וכן המקור חיים (סי' רסח ס"ג) כתב, שמ"ש התרוה"ד עפ"ד ראבי"ה, מחי לה מאה עוכלין].

גם בשו"ת משפט צדק ח"ב (סי' סב בד"ה והנה בניד), עמד ע"ד מרן כאן, מדברי מרן עצמו (בסי' תפט), שסותר עצמו מיניה וביה. ושו"ר בספר אשדות הפסגה (בסוה"ס דף טז.), ובשו"ת זרע אמת ח"א (סי' מז סוף ד"ה והן), שכתבו כנז'. (וכ"כ הערוה"ש סק"ה). וע' בשו"ת בית יהודה עייאש (סי' נד ד"ה גם).

וכן העיר בשלחנו של אברהם (סי' רסח), שיש לדחות ראית התרוה"ד מדברי הראבי"ה, דשאני ספיה"ע דהוי דאורייתא לדעת הראבי"ה. וכ"ד המג"א (סי' רסח סק"ג) לדינא שבערבית ובמנחה שהתפלה מתחילה בתיבת אתה, אין הברכה נפסדת בחסרון כוונתו, וכמ"ש הראב"ד [בהשגותיו על בעל המאור פ"ק דברכות דף ו: מדפי הרי"ף, אות ד]. והכי קיי"ל לעיל (בסי' רט ס"א) גבי פתח בדחמרא וסיים בדישכרא. וה"נ הכא. ע"ש.

ואע"פ שהא"ר והתוספת שבת שם חולקים על המג"א ומקיימים פסק הש"ע, לדינא י"ל דשו"ת עדיף, ויש לנקוט בזה כדעת המג"א

שהסכימו עמו הגר"ז (סעיף ד), והפמ"ג (א"א אות ג), והנהר שלום (סק"ב), והרב שלמי צבור (דף קצט ע"ג), והגר"ח פלאגי בכה"ח (סי' כח אות יד). וכן מסיק היעב"ץ בסידורו. וכ"כ החיי אדם (כלל כח סי' ב), והרב דרך החיים, והערוה"ש (סק"ה), והמשנ"ב (סק"ו). וכן העלה הרב ישועו"י (אות ג). וכ"פ בבן איש חי (פרשת תולדות אות י). [והתוספת שבת עצמו כתב שהראב"ד חולק וסובר דלא אזלינן בתר מחשבתו].

והיינו מטעם דמכיון שאפי' טעה ואמר אתה חונן שבודאי צריך לסיים ברכת אתה חונן, אם לא עשה כן, אלא מיד פנה לאתה קדשת, וחתם בא"י מקדש השבת, ונזכר שהדין הוא שהיה לו לסיים אתה חונן, מ"מ בדיעבד אינו חוזר. שהרי עכ"פ התפלל של שבת כהונן.

נמצא שסיום הברכה של תפלת החול אינה לעיכובא, הילכך במחלוקת הפוסקים בדין אם אמר רק תיבת "אתה", שוא"ת עדיף. ודלא כהרב בית מנוחה (דף כא.) שפסק שלא כהאחרונים הנ"ל, וכ"פ גם בספרו (בית השואבה דף קסט. אות ה).

והנה בשו"ת יביע אומר ח"ו (דף צב: האו"ח סי' כח אות ב), משמע דנקיט לדינא דאף אם אמר תיבת אתה בלבד, ימשיך אתה חונן, מפני שאין כאן חשש ברכה לבטלה, שהרי מן הדין היה צריך להתפלל גם בשבת י"ח ברכות, ורבנן הוא דלא אטרחהו, והרי מטעם זה כשהתחיל באחת הברכות האמצעיות מסיים אותה ברכה, וע"כ שאין בזה חשש ברכה לבטלה, לפיכך יש להורות בזה כדעת מרן. וכ"פ המהרח"א בכר דוד באשדות הפסגה (דף טז), ודחה דברי הפר"ח הנ"ל, וכן העיר בקצרה בערוה"ש אליבא דמרן ז"ל. וכך כתבנו בילקו"י שבת כרך א' מהדו"ק (תשנ"א עמ' רכא) כלשון מרן הש"ע מלה במלה.

אולם אחר שנים יצא לאור חזו"ע שבת כרך א', ושם הדר ביה ממ"ש ביבי"א ח"ו, והעלה דכל שאמר תיבת אתה בלבד, ימשיך בתפלת שבת, אחר שגם אם יעשה כן אין כאן כל חשש ברכה לבטלה. ומשנה אחרונה עיקר.

ונראה דמאן דעביד כמו שנתבאר בילקו"י [וכמשנה קמא] והמשיך אתה חונן, יש לו

ב. בחוץ לארץ שעושים שני ימים טובים של גלויות, מסיימים קריאת התורה ביום התשיעי של חג סוכות, ואז חוגגים את שמחת התורה, בריקודים ובמחיאות כפים, כמו שנוהגים לעשות בארץ ישראל ביום שמיני עצרת, ומקיפים את התיבה שבע הקפות, ולאחריהם כהלכה. (ב)

ג. בחוץ לארץ יום שמיני עצרת נידון כספק, שמא הוא יום שביעי, ולכן צריכים לישב בסוכה בסעודות היום, אבל לא יברכו לישב בסוכה, שספק ברכות להקל. אבל נוהגים בו קדושת יום טוב, ומקדשים בברכת שהחיינו. (ג)

שאם ימשיך ברכת אתה חונן לא יעשה ברכה לבטלה, דמה שאין מברכים שמונה עשרה בשבת הוא משום דלא אטרחוהו רבנן, אבל אינו בגדר ברכה לבטלה. וממילא היה לנו לפסוק כמו שנתבאר בילקו"י מהדו"ק, להמשיך אתה חונן.

ואמנם ביביע אומר שם נימק, דגם אם יפסיק ויאמר ישמח משה וכדו' אינו ברכה

לבטלה, ולכן כתב שם דשוא"ת עדיף. ויש להוסיף עפמ"ש מרן החיד"א במורה באצבע (סי' ד' אות קנו) שיזהר שלא יטעה בתפלת שבת להתחיל אתה חונן, שאינו סימן טוב, "וברכה שאינה צריכה". ולכן טוב להתפלל תמיד בסידור וכו'. ע"כ. ומבואר דכה"ג חשיב בכלל ברכה שא"צ.

(ב) **ראה** בילקו"י ארבעת המינים עמ' תתקז.

(ג) **ראה** בילקו"י על ארבעת המינים עמוד תתקה.

ע"מ לסמוך, דאף דנקטינן דספק ברכות להקל נגד מרן, מ"מ כבר כתב מרן החיד"א בשו"ת חיים שאל ח"ב (סי' טו) דמאן דעביד כדעת מרן במילי דברכות, אין מזניחין אותו. ובפרט בנ"ד שכ"ד רוח"פ, ומכללם רש"י והרמב"ם ותרוה"ד, ועוד. ויתכן שאין כאן חשש ברכה לבטלה, דהא מעיקר הדין היה צריך להתפלל כל י"ח ברכות וכנ"ל.

וכיו"ב נתבאר במג"א (סי' רו סק"א) דאותן פירות הגדלים על האילן, ומברך בפה"א משום דלא נגמר פרי, או שאינן עיקר הפרי, אם בירך בפה"ע יצא. ע"כ. ועיין בשו"ת יבי"א ח"ז (או"ח סי' כט). ומטעם זה פסק שם, שיש לברך על פירות מרוסקין לגמרי בפה"א, ואין לחוש לסב"ל, כיון שבדיעבד לכו"ע לא שיקר בכרכתו, ממילא גם לכתחלה יברך ברכה מבוררת. ולפ"ז גם בנ"ד כיון

קיצור ההלכות

יום טוב וחול המועד

סימן תצה - מלאכות האסורות ביו"ט

ושמחת יו"ט, [אך הדלקת הגאז תהיה ע"י הבערה מאש לאש]. וכן מותר לכסות את הקדרה בכיסוי גם אם התבשיל שבתוכה לא נתבשל כל צורכו
כד

י. מותר לבשל ביו"ט גם תבשיל שאפשר לעשותו מערב יו"ט, ולא יפוג טעמו מחמת כן. ובלבד שעושה מהם שיעור מועט לצורך אכילה בו ביום. ומ"מ נכון להחמיר לכתחילה לעשותו מערב יו"ט. ועשיית ריבה נכון להכינה מערב יו"ט. ויש מהאשכנזים מחמירים בזה אף לענין אוכל נפש שאפשר לעשותו מעיו"ט ואינו מפיג טעמו, שלא לעשותו ביו"ט
כח

יא. טוב להחמיר שלא לעשות ארק ביו"ט, אפי' לצורך שתייתו ביו"ט
לה

יב. המבשל ביו"ט לצורך אכילה גסה, עשה איסור בבישולו
לז

יג. מותר לבשל ביו"ט לצורך אוכל נפש אפי' כשמבשל פחות מכזית
מ

יד. יש מכשירי אוכל נפש שהותרו לעשותן ביו"ט אם לא יכל לעשותם מעיו"ט.
מב

טו. אף שלגבי מלאכת הוצאה והבערה ביו"ט קיי"ל שאמרי' מתוך שהותרו לצורך הותרו נמי שלא לצורך, מ"מ לגבי שאר מלאכות לא אמרי' בהו מתוך
מד

טז. יו"ט שחל בער"ש, ויש חולה שאב"ס, שיבא לידי סכנה, מוטב להקדים לעשות המלאכה ביו"ט ממה שיצטרך לחלל שבת
מח

א. ששה ימים טובים נצטוונו בתורה, שנעשה אותם ימים קדושים בכך שנשבות ממלאכה, וכל העושה ביו"ט מלאכה שאינה לצורך אכילה, כגון שבנה או סתר או ארג, ביטל עשה ועבר על לא תעשה.
ה

ב. הטעם שציותה תורה על שבתון בימים טובים, בכדי שיהיו פנויים להתקבץ בבתי מדרשות לשמוע דברי התורה, ולכן נצטוונו על שבתון מוחלט, זולת מלאכת אוכל נפש. ומ"מ יש לחלק את היום מחציתם לבית המדרש, ומחציתם לאכילה ושתיה
ה

ג. כל מלאכה האסורה בשבת מה"ת אסורה גם ביו"ט מה"ת, וכל שבות מדברי סופרים הנוהג בשבת, נוהג ביו"ט. וכשם שבשבת אמירה לגוי שבות, כך ה"ה ביו"ט.
יא

ד. התורה ציותה על שביתת בהמתו בשבת וביו"ט. ולכן אסור לרמוז לכלבו או לקוף שלו שיעשה בשבילו איזו מלאכה
יג

ה. וכן איסור מחמר אחר הבהמה נוהג גם ביו"ט מה"ת
יב

ו. גם דין שביתת עבדו שביתת בנו וכתו, נוהג ביו"ט מה"ת, כמו בשבת
כא

ז. גם ביו"ט נוהג דין ממצוא חפצין ודבר דבר, אלא יש להרבות בו בעסק התורה
כב

ח. דעת הרמב"ן שנצטוונו מה"ת בשבתות וימים טובים, שיהיו ימי שבתון ומנוחה, ולא יטרח הרבה אפי' בדברים המותרים
כג

ט. מותר לבשל ולצלוח בשר ביו"ט לצורך אכילה

סימן תצה - קצירת שדה ביו"ט

ב. לפיכך אמירה לגוי לקצור ביו"ט הוי שבות דשבות. ובשביל חולה מותר לעשות כן ביו"ט ע"י ישראל בשינוי, לצורך או"נ
נא

א. אסרו חכמים לקצור שדהו או לבצור כרמו ביו"ט אפי' לצורך אוכל נפש, וכן מלאכת עימור, ודישה, וסחיטת פירות העומדים לסחיטה, וברירה, וטחינה אסורים ביו"ט ממ

דין מוקצה ביו"ט

ביו"ט. נובשבת של חוה"מ דסוכות אף שאסור לטלטל הלולב, מותר לטלטל האתרוג שלו, מפני שהוא ראוי להריח בו] **כב**

ד. אם חל יו"ט בשבת, אין להחמיר במוקצה יותר משאר שבתות. ואף שיש אוסרים, נראה שהעיקר בזה כדברי המתירים **כג**

ה. מותר לטלטל מוקצה ביו"ט לצורך אוכל נפש, ולכן אם הניחו אבנים או ארנק של כסף על פירות, מותר לטלטלן ולהוציא המוקצה ליקח הפירות. וכן מותר לגרוף גחלים ואפר מהתנור כדי לאפות בו, וכן מותר להניח בשר על גבי גחלים לצלותו ביו"ט, אף שנכבות מעט **כז**

ו. ראוי להחמיר שלא לטלטל ביו"ט צנצנת עם דגי נוי, או תוכים בכלוב **כח**

ז. מותר לטלטל ביו"ט סולם של שובך, ולהעבירו משובך לשובך, אפי' ברה"ר **עב**

א. מוקצה אסור ביו"ט אפי' מה שמותר בשבת, כגון קליפות שראויים למאכל בהמה ועוף, או עצמות הראויים לכלבים, שמותר לטלטלן בשבת, אסור לטלטלן ביו"ט. **נה**

ב. וכן פירות העומדים לסחורה כגון אצל סוחר סיטונאי שדרכו למכור ארגזים שלמים או שקים שלמים המלאים פירות, ואין דרכו ליקח מהם לאכילה, נחשבים למוקצים. ומאכל שנתקלקל ביו"ט עצמו ואינו ראוי אלא למאכל בהמה, אסור לטלטלו. ובננות ואבוקדו קשים שנתרככו ביו"ט, ונעשו ראויים לאכילה ביו"ט, יש אומרים שאסור לאוכלם ביו"ט, ויש מתירים. ותפוחי אדמה מותר לטלטלן ביו"ט גם בשעה האחרונה של יו"ט **ס**

ג. אתרוגים העומדים למכירה לצורך מצותם, ומקפידים עליהם, מוקצים הם, ואין לטלטלם

סימן תצו - יו"ט שני

יבואו לידי חילול יו"ט, אפי' ביו"ט שני, יש לדחות ההלוייה למחרת יו"ט **עא**

ו. תושב אר"י שנסע לחו"ל, ודעתו לחזור, אסור לו לעשות מלאכה ביו"ט שני כשהוא נמצא בישוב של ישראל. אבל בצינעא מותר. אולם ראוי להחמיר בפרט במלאכות דאורייתא. ומ"מ הרוצה להקל לעשות מלאכות דאורייתא בצינעא, יש לו ע"מ לסמוך **עב**

ז. בן אר"י שקרובו היה חולה מסוכן בחו"ל, ונסע לשם להיות עמו, וביה"ח רחוק מן הישוב, וברצונו לחגוג יו"ט ראשון עם משפחתו בעיר, ולנסוע ביו"ט שני, באופן שיצא מן השכונה היהודית ואח"כ יתלבש כגוי ויסע אל אחיו ביו"ט שני, רשאי לעשות כן **עג**

ח. בני אר"י שיצאו לחו"ל ודעתם לחזור, וכעת מתארחים בבית מלון וכדו' [הנמצא חוץ לתחום ישראל] שהכשירוהו הגויים במיוחד לחג, וגם בשאר ימות השנה אין ישראל מגיעין לשם כלל,

א. בחו"ל נוהגים ע"פ תקנת חכמים לעשות שני ימים טובים של גליות. וכל מה שאסור ביו"ט הראשון אסור בשני, והמזלזל בו אפי' באיסור שבות, היו חכמים מנדים אותו **עג**

ב. אין לומר לגוי לעשות לו מלאכה ביו"ט שני. [ומ"מ המיקל בזה יש לו ע"מ לסמוך]. ובמקום הפסד מרובה או במקום מצוה, יש להקל לומר לגוי לעשות לו מלאכה ביו"ט שני **עה**

ג. במקום ספק איסור מתירים לומר לגוי **עו**

ד. אין חילוק בין יו"ט ראשון ליו"ט שני בחו"ל אלא לענין חולה שא"ב סכנה. שביו"ט ראשון אסור לעשות לו רפואה אלא ע"י גוי, ואילו ביו"ט שני מותר לעשות שבות אף ע"י ישראל **עח**

ה. וכן לענין מת ביו"ט ראשון, שאין מתעסקים בקבורתו אלא ע"י גוי, ואילו ביו"ט שני כל שהוא לצורך קבורת המת מותר אפי' ע"י ישראל. ובזמנינו שיש בתי קירור ואין חשש שאם יהו מלקוברו יבא המת לידי בזיון, אם יש לחוש פן

הגם שכעת יש שם מבני חו"ל, אין בני אר"י הנמצאים שם צריכים לשמור יו"ט שני פח

ט. בן אר"י הרוצה לטוס לחו"ל, ולנחות שם ביו"ט שני, ולהשאר בשדה התעופה עד הלילה, יש מצדדים להקל, אך באדם מפורסם יש להחמיר פח

י. אע"פ שתושב אר"י הנמצא בחו"ל ודעתו לחזור, צריך להתנהג כמותם בכל דבר שהוא פרהסיא, מ"מ לענין תפילות היום, ביו"ט שני, יקרא ק"ש עם התפלין בביתו, ויחלוץ התפילין, ילבש בגדי שבת ויו"ט, וילך לביהכ"נ. וכשיאמרו הלל, יאמר את ההלל בלא ברכה. וביו"ט שני שחל בחוה"מ, יתפלל מוסף עם כל הקהל ויאמר "את יום מקרא קודש הזה" פח

יא. תושב אר"י השוהה בחו"ל, ודעתו לחזור לארץ, מותר לו להקדים את הציבור בביהכ"נ בתפלת לחש בשחרית של יו"ט שני, כדי שיסיים עמהם צב

יב. אפי' אם יש מנין ויותר מבני אר"י שיצאו לחו"ל ע"ד לחזור, אינם רשאים להתארגן ולעשות מנין לתפלה בצבור ביו"ט שני, ולהתפלל תפלת חול צנ

יג. בן אר"י שנמצא עם רעייתו בחו"ל בליל שני של פסח, יש לו להשתתף עם מארחיו בסדר ליל פסח, באמירת ההגדה, ובסיפור יציאת מצרים. אבל לא יברך בעצמו שום ברכה צד

יד. אם חל יו"ט שני בער"ש, תושב אר"י שנמצא בחו"ל אינו צריך לערב עירובי תבשילין, ויכול לבשל מער"ש לשבת צד

טו. תושב אר"י שיצא לחו"ל על דעת לחזור, אע"פ שהוא הולך להתפלל בביהכ"נ ביו"ט שני אין להזמינו לעלות לתורה. ותושב חו"ל המבקר באר"י, רשאי לעלות לתורה בשמיני עצרת, כחתן תורה או חתן בראשית צד

טז. כהן בן אר"י שירד לחו"ל על דעת לחזור, יכול לישא כפיו צז

יז. שליחי המוסדות הנמצאים בחו"ל עם אנשי

ביתם באופן זמני, ודעתם לחזור בתום תקופת שליחותם לאר"י, כל עוד הם נמצאים בחו"ל עליהם להתנהג לגמרי כבני חו"ל לענין יו"ט שני צח

יח. גם אם הסתיים המועד שהוסכם עליו מראש לתקופת שירותם בחו"ל, אלא שעודם משתהים שם, עליהם להתנהג כבני חו"ל קג

יט. היוצא לחו"ל ע"מ לחזור מיד, ושוהה שם חודש או חדשיים, והוא אדם עצמאי שיוצא לסחורה או בשליחות מוסד ללא הגבלת זמן, עליו לנהוג כדין יו"ט שני כבני אר"י לענין תפלה, וכן לענין הנחת תפילין בצינעא, ורק לענין מלאכה עליו להחמיר קג

כ. בן אר"י שיצא לחו"ל ע"ד לחזור, מותר לתושב חו"ל לבשל לו ביו"ט שני קג

כא. בן אר"י שנמצא בחו"ל ע"ד לחזור, רשאי להדליק בביתו את החשמל ביו"ט שני. אולם לכבות ולהדליק בזה אחר זה בסמוך כדאי להימנע קד

כב. בן אר"י שיצא לחו"ל על דעת לחזור, ושמע הברלה מתושב חו"ל בליל יו"ט שני שחל במוצ"ש, שאומר יקנה"ו, יצא ידי חובה קה

כג. בן אר"י שיצא לחו"ל ודעתו לחזור, אינו רשאי לקדש לבני חו"ל בליל יו"ט שני קז

כד. בן אר"י שיצא לחו"ל ודעתו לחזור, במוצאי יו"ט הראשון יבדיל בתפלה באמירת אתה חוננתנו, ויחזור להבדיל בצינעא על הכוס קז

כה. בן אר"י שיש לו ביח"ר בחו"ל, והפועלים גוים, מותר להניחם לעבוד ביו"ט שני קט

כו. בן חו"ל שיש לו ביח"ר באר"י, מותר לפועלים תושבי אר"י, לעבוד את עבודתם ביו"ט שני קט

כז. בן חו"ל שעלה לאר"י, והוא מסופק אם ישתקע באר"י, יעשה שני ימים טובים קי

כח. בני חו"ל שעלו לאר"י, [ואינם רווקים] ודעתם לחזור לחו"ל, דינם כבני חו"ל, וחייבים לנהוג יו"ט שני קיב

כט. תושב חו"ל שבא לאר"י ודעתו לחזור, שטעה והתפלל תפלת שמונה עשרה של חול ביו"ט שני, חייב לחזור ולהתפלל תפלת יו"ט קיד

ל. תושבי חו"ל הבאים לאר"י בחגים, ודעתם לחזור לאחר החג ועושים יו"ט שני, ואין שם עשרה מבני חו"ל, אין להם לארגן מנין ע"י צירוף תושב אר"י, כדי להתפלל במנין ולקרות בתורה קטו

לא. בני חו"ל הנמצאים באר"י, אסור להם להשאיל את בהמתם ביו"ט שני לאחרים, שיעשו בה מלאכה קיז

לב. תושב חו"ל שעלה לאר"י, ודעתו לחזור, שהדין הוא שעליו לעשות שני ימים טובים, כמנהגו בחו"ל, מותר לו לומר ביו"ט של גליות, לבן אר"י, לעשות לו מלאכה קיז

לג. בן חו"ל שעלה לאר"י על דעת לחזור לחו"ל, יש אומרים שאסור לו לנסוע ביו"ט שני ברכב, הן באוטובוס ציבורי, הן במכונית פרטית, ואפי' לדבר מצוה, ואע"פ שהנהגה שלו הוא בן אר"י. ויש מתירים בזה, ויר"ש יחוש למראית העין קכ

לד. בן חו"ל שבאמצע יו"ט שני החליט להשתקע באר"י, אינו מחוייב להמשיך לשמור יו"ט שני קכא

לה. בן חו"ל שעלה לאר"י ודעתו לחזור לחו"ל, שחייב לעשות שני ימים טובים, והוא מוהל, וביו"ט שני נזדמן לפניו ברית מילה בזמנה, יכול אבי הבן להזמין למול את בנו קלח

מג. מותר לרחוץ כל גופו ביו"ט שני, במים חמים שהוחמו ביו"ט באמבטיא פרטית שבביתו. והאשכנזים מחמירים בזה, ורק במצטער הרבה מותר קמ

מד. תושבי אילת אינם צריכים לנהוג ב' ימים טובים של גלויות קמב

מה. יש אומרים שקודם שיעשה מלאכה ביו"ט שני, כמו בישול, יאמר ברוך המבדיל בין קודש לקודש בלא שם ומלכות קמח

מו. כשחל יו"ט במוצ"ש, צריך לומר בתפלת ערבית "ותודיענו". ואם שכח ועדיין לא סיים הברכה, אומר אותו בין פרק לפרק בתוך הברכה האמצעית של התפלה קנא

כט. תושב חו"ל שבא לאר"י ודעתו לחזור, שטעה והתפלל תפלת שמונה עשרה של חול ביו"ט שני, חייב לחזור ולהתפלל תפלת יו"ט קיד

ל. תושבי חו"ל הבאים לאר"י בחגים, ודעתם לחזור לאחר החג ועושים יו"ט שני, ואין שם עשרה מבני חו"ל, אין להם לארגן מנין ע"י צירוף תושב אר"י, כדי להתפלל במנין ולקרות בתורה קטו

לא. בני חו"ל הנמצאים באר"י, אסור להם להשאיל את בהמתם ביו"ט שני לאחרים, שיעשו בה מלאכה קיז

לב. תושב חו"ל שעלה לאר"י, ודעתו לחזור, שהדין הוא שעליו לעשות שני ימים טובים, כמנהגו בחו"ל, מותר לו לומר ביו"ט של גליות, לבן אר"י, לעשות לו מלאכה קיז

לג. בן חו"ל שעלה לאר"י על דעת לחזור לחו"ל, יש אומרים שאסור לו לנסוע ביו"ט שני ברכב, הן באוטובוס ציבורי, הן במכונית פרטית, ואפי' לדבר מצוה, ואע"פ שהנהגה שלו הוא בן אר"י. ויש מתירים בזה, ויר"ש יחוש למראית העין קכ

לד. בן חו"ל שבאמצע יו"ט שני החליט להשתקע באר"י, אינו מחוייב להמשיך לשמור יו"ט שני קכא

לה. בן חו"ל שעלה לאר"י ודעתו לחזור לחו"ל, שחייב לעשות שני ימים טובים, והוא מוהל, וביו"ט שני נזדמן לפניו ברית מילה בזמנה, יכול אבי הבן להזמין למול את בנו קלח

מג. מותר לרחוץ כל גופו ביו"ט שני, במים חמים שהוחמו ביו"ט באמבטיא פרטית שבביתו. והאשכנזים מחמירים בזה, ורק במצטער הרבה מותר קמ

מד. תושבי אילת אינם צריכים לנהוג ב' ימים טובים של גלויות קמב

מה. יש אומרים שקודם שיעשה מלאכה ביו"ט שני, כמו בישול, יאמר ברוך המבדיל בין קודש לקודש בלא שם ומלכות קמח

מו. כשחל יו"ט במוצ"ש, צריך לומר בתפלת ערבית "ותודיענו". ואם שכח ועדיין לא סיים הברכה, אומר אותו בין פרק לפרק בתוך הברכה האמצעית של התפלה קנא

סימן תצז - הכנה ביו"ט

- ח.** וכן תרנגולות המטילות שנמצאות בלול מותר לתת לפניהן מזונות **קסג**
- ט.** יוני שובך ויוני עלייה וצפורים, אסור לצודן ביו"ט, ואין זימון מועיל להם. וזה דוקא בגדולים, אבל הקטנים שאינם יכולים לפרוח, צריכים זימון ואז מותר לצודן **קסד**
- י.** זימן שלשה ולמחרת מצא שנים, מותרים. זימן שנים ולמחרת מצא שלשה, או זימן שחורים ולבנים בקינים המובדלים במחיצה, ומצא שחורים במקום לבנים, ולבנים במקום שחורים, אסורין, אא"כ מכירן **קסה**
- יא.** זימן בתוך הקן ומצא לפני הקן, אסורים. ואם אין סביבותיהם קן אחר, הרי אלו מותרים. והני מילי במדדין, אבל אם הם מפריחין, אסורין **קסז**
- יב.** גוי שהביא דורון לישראל ביו"ט בני יונה קטנים משוכנו, מותרים ביו"ט **קסח**

- א.** דבר שאינו מוכן מעיו"ט אלא מחוסר צידה, נחשב מוקצה ביו"ט, ותרנגולים העומדים לגדל ביצים וכו' צריכים זימון כדלהלן **קנר**
- ב.** אווזים ותרנגולים ויונים שבבית או שבחצר העומדים לאכילה, מותר לצוד אותם, וא"צ זימון **קנז**
- ג.** איל וצבי שעשו להם קן בפרדס הסמוך לעיר וילדו בו עפרים, ועדיין הם קטנים שאין צריכים צידה, מותרים בלא זימון **קנמ**
- ד.** אין צדים ביו"ט יוני שובך ויוני עליה וכו', וכן אין צדין דגים מבריכות המים כשהם מחוסרים צידה **קנמ**
- ה.** מותר לברור ביו"ט להוציא את התולעים שבדגים **קם**
- ו.** דגים ועופות שמחוסרים צידה שהם מוקצים, אין נותנים לפניהם מזונות סמוך להם ממש **קם**
- ז.** המחזיקים בביתם אקווריום שבתוכו דגי נוי, מותר לתת להם מזונות ביו"ט **קפא**

סימן תצח - שחיטה ביו"ט

- א.** מעיקר הדין היה מותר לשחוט את הבהמה ביו"ט עצמו **קעה**
- ב.** שחיטת עופות מותרת גם בזמן הזה, ואפי' כשחל יו"ט אחר השבת. ובלבד שיהיו עופות המיועדים לאכילה **קעה**
- ג.** אין לשחוט עוף ביו"ט אלא אם הכין עפר מערב יו"ט, כדי שיוכל לכסות הדם **קעז**
- ד.** אם הסכין נפגמה ביו"ט, במקום דוחק וצורך גדול מותר לומר לנכרי להשחיזה במשחזת להעביר הפגימה **קעז**
- ה.** השוחט לאחרים מותר לקבל מהם ביצה או פרי תמורת שחיטת יו"ט **קעט**
- ו.** מותר לשחוט עוף ביו"ט, אפי' לצורך פחות מכזית, וחשיב שפיר צורך אוכל נפש **קפ**
- ז.** המנהג להחמיר שלא לשחוט עוף, לאחר חצות היום ביו"ט **קפא**

- א.** שחיטת בהמות אע"פ שהיא צורך אוכל נפש ומותרת ביו"ט, מ"מ המנהג ברוב תפוצות ישראל שלא לשחוט בהמה ביו"ט **קפח**
- ב.** סכין שחיטה ביו"ט, דינו ככלי שמלאכתו להיתר **קע**
- ג.** מה שהיה מותר לשחוט בהמה ביו"ט, מעיקר הדין, הוא דוקא בבהמה העומדת לאכילה, אבל בהמה העומדת לחליבה הרי היא מוקצה, ואסור מן הדין לשוחטה ביו"ט **קעב**
- ד.** אסור לשחוט בהמות מיו"ט לחול, ע"י הערמה באכילת כזית מכל בהמה **קעד**
- ה.** מעיקר הדין היה מותר לשחוט ביו"ט בהמה השייכת לגוי, על סמך שישראל יקנה אותה אחר שחיטה, אם תמצא כשירה **קעד**
- ו.** אם שחט את האם של הבהמה בערב יו"ט,

סימן תצט - הפשטת העור, ומליחה

א. המפשיט את עור הבהמה ביו"ט אחרי כבדי שיצא כל העור שלם ולא יקרע, מפני שטורח השחיטה, לא יוציא כל הבשר מרגל אחד, בהפשט ואין בו צורך למועד **קפא**

סימן תק - הנצרך לבשר ביו"ט

א. אין לקנות בשר ביו"ט ע"י פיסוק דמים, שאומר לטבח תן לי בשר בסכום של מאה או מאתים שקל וכדומה **קפה**

ב. אסור לשקול בשר אפי' בביתו לדעת כמה יבשל, ואפי' ליתנו בכף מאזנים לשמרו מן העכברים אסור **קפה**

ג. ישראל הלוקח בשר מחבירו ביו"ט, וישלם לו אחר יו"ט, מותר לומר לגוי שישקול לו הבשר **קפו**

ד. אם שוקל לצורך מצוה, כגון שרוצה לשקול הכזיתות של המצה והמרור בליל פסח, יש להתיר לשקול ביו"ט **קפו**

ה. אין נוקבין נקב בבשר בסכין לתלותו בו, אבל ביד מותר. ואם לעשות בו סימן, מותר אפי' בסכין **קפה**

ו. מולגין הראש והרגלים ומהבהבים אותם באור, אבל אין טופלין אותם בסיד ולא בחרסית ולא באדמה, דמתחזי כעיבוד. ואין גוזזין אותן במספרים, שנראה כעושה לצורך השער **קפט**

ז. מותר למלוח כמה חתיכות של בשר בבת אחת אע"פ שאינו צריך אלא אחת **קפט**

ח. נוהגים לנקר בשר ביו"ט, ואפי' אם נשחטה הבהמה מעיו"ט. ואין לחוש בזה לאיסור בורר **קצ**

סימן תקא - עצים האסורים ביו"ט

א. אין מבקעין עצים מן הקורות שעומדים לבנין, ולא מקורה שנשברה ביו"ט, אפי' אם היתה רעועה מערב יו"ט וקרובה להשבר **קצא**

ב. עצים גדולים קצת וראוים להסקה בלא ביקוע, לא יבקעם, ואפי' לשברם ביד יש מי שאוסר **קצב**

ג. אין מביאין עצים מן השדה אפי' היו מכוונסין שם מבערב, אבל מגבב הוא בשדה מלפניו ומדליק שם. ומביאין מהמכוונסין שברשות היחיד, ואפי' היתה מוקפת שלא לשם דירה **קצג**

ד. עלי קנים ועלי גפנים אע"פ שהם מכוונסים בקרפף, הרי הם כמפוזרין ואסורים. ואם הניח עליהם כלי כבד מערב יו"ט, הרי אלו מוכנים **קצג**

ה. עצים שנשרו מן האילן ביו"ט, אין מסיקין בהם **קצד**

ו. כלים שנשברו ביו"ט, אין מסיקין בהם מפני שהם נולד. אבל מסיקין בכלים שלמים, או בכלים שנשברו מבעוד יום **קצד**

ז. שקדים ואגוזים שאכלו מערב יו"ט, מסיקין בקליפיהן ביו"ט **קצה**

ח. גם ביו"ט שחל אחר השבת, וכן בשני ימים טובים של ר"ה, מותר להדליק בשירוי פתילה **קצה**

סימן תקב - אש וחשמל ביו"ט

א. אסור להוליד אש ביו"ט, שלא הותר ביו"ט להבעיר אלא מאש מצויה, ולא להמציא אש ביו"ט. ולכן אסור להדליק גפרורים ביו"ט **קצו**

ב. אבל מותר להדליק גפרור משלהבת של נר. וכן מותר להדליק גפרור אפי' מגחלים עוממות שאין בהם שלהבת כלל. ויש להתיר לעשן סיגריה ע"י שאיפה בפה מראש מנורת-נפט **קצח**

ג. עבר והדליק אש ביו"ט בשוגג, או חשמל, מותר ליהנות מאש זו **קצח**

טז. מי ששכח להכין אש מערב יו"ט, גם אם יכל לעשות כן, מותר לו לומר לגוי להדליק עבורו אש ביו"ט במקום שמחת יו"ט **רי"ט**

יז. מי שהוא כבד השמיעה מותר לו להשתמש במכשיר שמיעה בשבת ויו"ט **רכ"א**

יח. אין ספק שמצוה רבה להזהיר את הרבים מחומרת האיסור של נהיגה ברכב ביו"ט, הן לנהג והן לנוסעים ברכב **רכ"א**

יט. גם ביו"ט אין להקל לנסוע באופניים, ואפי' באופניים שאין גדלקת מגורה, ואינה פועלת ע"י בטיייה **רכ"ד**

כ. אסרו האחרונים לנסוע בשבת וביו"ט ברכבת, שיש בזה גם איסור משום תחומין. ואפי' אם הנהג הוא גוי **רבה**

כ"א. אין להקל לעלות במעלית ביו"ט כאשר לוחץ על הכפתור, אבל מותר להשתמש במעלית אוטומטית ביו"ט, בין לצורך עלייה ובין לצורך ירידה **רכ"ו**

כ"ב. המחמירים שלא ליהנות מן החשמל בשבת בארץ הקודש, ביו"ט יש יותר קולא בזה ליהנות מחשמל זה **ר"ל**

כ"ג. יש להתיר לקחת ביו"ט מים חמים מן המיתקן החשמלי לחימום מים, אף אם גורם בכך לבישול מים חדשים שיכנסו למיכל, והמחמיר בזה תבא עליו ברכה **ר"ל"א**

כ"ד. תנור חשמלי, אע"פ שאין להדליק אותו ביו"ט, מותר להפעילו ביו"ט ע"י שעון שבת שנערך מערב יו"ט לשעה מסויימת, ולאפות או לבשל בו ביו"ט, ובסיום חפצו השעון מכבהו **ר"ל"ג**

כ"ה. וכן מיקסר שרוצה להפעילו ביו"ט לרסק גזר או תפוחי אדמה ע"י שעון שבת שמוכן מערב יו"ט, אע"פ שמשמיע קול, יש להתיר **ר"ל"ד**

כ"ו. נר של בטלה, שאינו צריך לו כלל, אסור להדליקו ביו"ט. ולכן אסור להדליק באמצע היום נר שאין בו תועלת כלל **ר"ל"ד**

כ"ז. בבין השמשות של שבת, מותר לומר לגוי להדליק נר לעילוי נשמת קרובו **ר"ל"ז**

ד. אם לא היה אפשר לו להוציא האש מערב יו"ט, כגון שהיה במאסר וכיוצא בזה, מעיקר הדין מותר להוציא אש ביו"ט **ר"ה**

ה. מותר לטלטל קופסת גפרורים ביו"ט, ואין בהם דין מוקצה **ר"ה**

ו. ראוי להחמיר שלא לקחת ביו"ט נייר שכתוב בו אותיות ולהדליק ממנו מאש לאש באופן שאפשר להדליק בלא זה **ר"ז**

ז. אסור להדליק חשמל ביו"ט, מפני שהוא כמוליד אש ביו"ט, וכמו כן אסור לכבות החשמל ביו"ט. ואם יש כאלה שמקילין בדבר יש למחות בידם **ר"ח**

ח. הדבר ברור שאסור להשתמש בטלפון בשבת וביו"ט, אך מכשיר טלפון אשר פועל בדרך גרמא, מותר להשתמש בו בשבת ויו"ט לצורך חיוני כגון רפואה או בטחון **ר"י"ב**

ט. מותר להניח מכשיר אינטרקום דולק מערב יו"ט בחדר שהקטן ישן, למען יוכלו ההורים לשמוע את המתרחש אצל הקטן, ואם הוא בוכה יבואו לטפל בו כראוי **ר"י"ד**

י. מותר לומר לגוי להדליק לו החשמל ביו"ט, כשנצרך לאור החשמל לקרוא לאורו, או לאכול לאורו, במקום מצות שמחת יו"ט **ר"ט"ז**

יא. וה"ה שיש להקל להפעיל מאוורר ביו"ט ע"י גוי כשיש צורך בדבר כגון שחום היום גובר **ר"י"ז**

יב. מאוורר הפועל ביו"ט, מותר לישראל להסב את המאוורר ולהטותו לאיזה כיוון שירצה. והדין כן גם בשבת **ר"י"ז**

יג. מותר להזיז את מכווני האויר של מיוזג האויר לכיוון אחר בשבת, וכן ביו"ט **ר"י"ח**

יד. מאוורר שיש בו מיתקן שנותנים בתוכו מים צוננים, והמאוורר מפזר את טיפות המים להסיסים דקים, ובכך האויר מצטנן, אם נגמרו המים בשבת או ביו"ט, מותר לעשות כן בשבת וביו"ט **ר"י"ט**

טו. מותר לעמוד ביו"ט כנגד המאוורר, אף שעוצר בגופו את האויר ומגביר את הזרם **ר"י"ט**

לא. אין להפעיל טייפ או מחשב מערב יו"ט, כדי שיפעל וישמיע שירים ביו"ט **רמ**
לב. אין להקליט ביו"ט במכשיר הקלטה, אפי' אם היתה המכונה ערוכה מערב יו"ט **רמא**
לג. פשט המנהג להתיר להשתמש בפרימוס ביו"ט **רמא**
לד. כירה חשמלית או תנור חשמלי אע"פ שמתור לבשל עליה בחג, מ"מ אסור להקטין או להגדיל את מדת חומה **רמג**
לה. אין נופחים במפוח של אומנים להבעיר הגחלים, אלא ינפח בשפופרת **רמד**

כח. מותר להדליק נרות ביו"ט כשיש ברית מילה בבית, כמו שנוהגים תמיד לכבוד המילה **רלז**
כט. מותר להדליק נר שמן או שעווה ביו"ט, ע"י הדלקה מאש לאש, כדי שיהיה מוכן להשתמש ממנו ביו"ט להדליק ממנו לצורך בישול **רלח**
ל. מותר להעביר אש לצורך בישול גם מנר שהודלק לכבוד יו"ט, וכן מותר להדליק סיגריה מנר של יו"ט **רלח**

סימן תקג - הכנה מיו"ט לחבירו

שעשתה כן במזיד, בין שעשתה כן בשוגג, או לצורך חול בלבד, התבטל מותר באכילה **רנב**
א. בני חו"ל שעושים שני ימים טובים, מותר להם להוציא חלה קפואה כדי להפשירה מיו"ט ראשון ליו"ט שני. ולגבי חימום התבטל לצורך סעודת ליל יו"ט שני, יש להקל אם מניח התבטל על גבי הפלאטה מבעו"י, באופן שאפשר שיהנה מהתבטל ביו"ט ראשון **רנג**
א. ראוי ונכון שביו"ט ראשון של פסח, כל אדם ירגיל לשונו לומר תשעים פעם "אתה רב להושיע מוריד הטל", וכן "רופא חולי עמו ישראל ברכנו" **רס**
ב. יש אומרים שבשבת ערב הרגל אסור לטבול [במים צוננים] בצהרי היום לכבוד הרגל, שיש בזה הכנה משבת לחול. ולהלכה יש להקל בזה **רסא**

א. אסור לאפות או לבשל או לשחוט מיו"ט לחול, וכן מיו"ט למוצאי יו"ט אסור. וכן אסור לבשל מיו"ט ראשון ליו"ט שני אפי' בשני ימים טובים של ר"ה **רמה**
ב. מותר לאשה לבשל קדירה מלאה בשר או דגים קודם סעודת הצהרים, אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת, ואע"פ שעיקר כוונתה לצורך החול, מפני שהתוספת מטעימה יותר את התבטל. ומ"מ לכתחלה צריכה להזהר שלא תאמר בפירוש שעושה לצורך חול **רמח**
ג. אמרו חכמים, ממלא נחתום חבית של מים אע"פ שאינו צריך אלא לקיתון אחד. ולכן צריך שיתן את הכל קודם שהניח החבית על גבי האש, ואסור להוסיף מים שאינו צריך להם, אחרי שהחבית על האש **רמט**
ד. אף שדעת הרמ"א להתיר להערים אף בשתי קדרות, דעת מרן שאפי' קודם הסעודה אין להתיר אלא בקדרה אחת ולא בשתי קדרות **רנ**
ה. אשה שעברה ובישלה מיו"ט לחבירו, בין

סימן תקד - תבלין ביו"ט

א. אין שוחקים פלפלים בריחיים שלהם, שדומה למעשה חול, אלא ירוכזו כדרכו במדוכה אפי' בלא שישנה במדוכה **רסד**
ב. מותר לדרך הקפה במדוכה ידנית בלי שינוי ביו"ט, והיינו בריחיים קטנות המצויות אצל

א. מותר לדרך תבלין ביו"ט כדרכן, שהרי אם ידוך אותם מעיו"ט יפוג טעמם, אבל מלח כיון שאם נידוך מאתמול אינו מפיג טעם, אינו נדוך ביו"ט אא"כ היטה את המכתשת בכדי שישנה ממנהגו **רסג**

בעלי בתים, אך לא בריחיים גדולות של בעלי הטחנות. והמחמיר לכותשו במכתשת, תע"ב

רפה

ד. אע"פ שיש אומרים שהטוחן קפה בריחיים גדולות המצויות אצל בעלי הטחנות, חייב משום טוחן, במקום צורך גדול, מותר לומר לגוי לטחון לו קפה בריחיים שלהם

רסז

ה. מותר להוליך תבלין ומדוך אצל מדוכה, או מדוכה אצלם, אפי' דרך רה"ר

רסז

ו. מותר לחתוך ירק דק דק במכשיר הסלייסר לאלתר, הן בשבת והן ביו"ט

רסז

ז. מותר לגרד גבינה במורג חרוץ, או במגרדה המיוחדת לכך, ונכון לשנות קצת, וכן מותר

לטחון בשר ביו"ט במכונה ידנית (לא חשמלית)

רפד

המיוחדת לכך כמעשהו בחול

ח. מותר למדוד תבלין לפני נתינתו לקדרת הבישול בכדי שלא יקדיח תבשילו, וה"ה למלח. ומותר לקחת מן האורז בכלי, כדי למדוד הכמות שרוצה לבשל ביו"ט, ובלבד שאינו מקפיד על המדה בדיוק

ט. אין כותשין חטים ביו"ט במכתשת גדולה, אלא במכתשת קטנה, כדי לעשות שינוי, ובאר"י אסרו חכמים לכתוש אפי' במכתשת קטנה

רפה

י. מי שיש לו מיחוש באחד מאיבריו ביו"ט, מותר ליטול גלולה או לשתות סמים מרים לרפואתו, אפי' ביו"ט ראשון. ומותר לאכול ולשתות ביו"ט לרפואה אוכלים ומשקים שאינם מאכל בריאים

רפז

יא. מי שיש לו מיחוש באחד מאיבריו ביו"ט, מותר ליטול גלולה או לשתות סמים מרים לרפואתו, אפי' ביו"ט ראשון. ומותר לאכול ולשתות ביו"ט לרפואה אוכלים ומשקים שאינם מאכל בריאים

רפז

לב. מי שיש לו מיחוש באחד מאיבריו ביו"ט, מותר ליטול גלולה או לשתות סמים מרים לרפואתו, אפי' ביו"ט ראשון. ומותר לאכול ולשתות ביו"ט לרפואה אוכלים ומשקים שאינם מאכל בריאים

רפז

סימן תקה - סחיטה וחליבה ביו"ט

א. אסור לסחוט זיתים וענבים ביו"ט, ואפי' לצורך אוכל נפש אסור. וכן אסור לסחוט תותים ורמונים, ואשכוליות, וכל שאר פירות העומדים למשקים. ואף פירות כגון תפוזים שאם נסחטים מערב יו"ט מפגיגים טעמם קצת, אסור לסחוטם ביו"ט. ואפי' לסחוט תפוח זהב על סוכר אסור

רצב

ב. סחיטת לימון מותרת ביו"ט בכל אופן, ואפי' בשבת מותר לסחוט לימון ביד, אפי' אם סוחט לקצרה ריקה

רצב

ג. בהמה העומדת "לאכילה" מותר לחלוב אותה

רצו

ד. במקום שחולבים ע"י מכונת חליבה חשמלית אוטומטית, נראה שמותר להלביש הצינור בעת תנועת החשמל בדדי הבהמה באופן שהחלב ילך לאבוד זמן מועט, ואח"כ יעמיד כלי לקבל החלב

רצו

ה. מותר לדוך שקדים ביו"ט, להוציא החלב שלהם

רצו

א. אסור לסחוט זיתים וענבים ביו"ט, ואפי' לצורך אוכל נפש אסור. וכן אסור לסחוט תותים ורמונים, ואשכוליות, וכל שאר פירות העומדים למשקים. ואף פירות כגון תפוזים שאם נסחטים מערב יו"ט מפגיגים טעמם קצת, אסור לסחוטם ביו"ט. ואפי' לסחוט תפוח זהב על סוכר אסור

רפז

ב. סחיטת לימון מותרת ביו"ט בכל אופן, ואפי' בשבת מותר לסחוט לימון ביד, אפי' אם סוחט לקצרה ריקה

רפז

ג. בהמה העומדת "לאכילה" מותר לחלוב אותה

רצו

ד. במקום שחולבים ע"י מכונת חליבה חשמלית אוטומטית, נראה שמותר להלביש הצינור בעת תנועת החשמל בדדי הבהמה באופן שהחלב ילך לאבוד זמן מועט, ואח"כ יעמיד כלי לקבל החלב

רצו

ה. מותר לדוך שקדים ביו"ט, להוציא החלב שלהם

רצו

סימן תקו - לישה והפרשת חלה ביו"ט

א. מותר לקחת קמח או סוכר מהכלי ביו"ט אע"פ שעושה גומא בלקיחתו

רצז

ב. אסור לרקד הקמח ביו"ט ע"י נפה ואפי' ע"י שינוי, אבל אם הרקיד הקמח בנפה מערב יו"ט ורוצה לרקדו שנית ביו"ט כדי שתהיה הפת נאה יותר, מותר לרקדו ע"י שינוי

רצז

ג. כיצד ישנה, אם היה רגיל לרקד בחול על גבי עריבה ירקדנו על גבי שולחן [בנתינת נייר על השלחן], ואם היה רגיל לרקד על גבי שולחן יעשה

רצז

ד. אסור למדוד קמח ביו"ט בכלי המיוחד למידה כדי ללוש, אלא יקח באומד הדעת, או יוסיף על המידה מעט, או יפחות מעט

רצז

ה. הלש עיסה ביו"ט יכול להפריש ממנה חלה בברכה כשיש בה שיעור חיוב חלה, דהיינו חמש מאות ועשרים דרה"ם קמח, שעולה למשקל ק"ג אחד וחמש מאות וששים גרם

רצז

א. מותר לקחת קמח או סוכר מהכלי ביו"ט אע"פ שעושה גומא בלקיחתו

רצז

ב. אסור לרקד הקמח ביו"ט ע"י נפה ואפי' ע"י שינוי, אבל אם הרקיד הקמח בנפה מערב יו"ט ורוצה לרקדו שנית ביו"ט כדי שתהיה הפת נאה יותר, מותר לרקדו ע"י שינוי

רצז

ג. כיצד ישנה, אם היה רגיל לרקד בחול על גבי עריבה ירקדנו על גבי שולחן [בנתינת נייר על השלחן], ואם היה רגיל לרקד על גבי שולחן יעשה

רצז

ד. אסור למדוד קמח ביו"ט בכלי המיוחד למידה כדי ללוש, אלא יקח באומד הדעת, או יוסיף על המידה מעט, או יפחות מעט

רצז

ה. הלש עיסה ביו"ט יכול להפריש ממנה חלה בברכה כשיש בה שיעור חיוב חלה, דהיינו חמש מאות ועשרים דרה"ם קמח, שעולה למשקל ק"ג אחד וחמש מאות וששים גרם

רצז

י"ט, מעיסה שנילושה בערב יו"ט, יש עצה שילוש עיסה נוספת ביו"ט, ויצרף עיסה זו עם מה שנילוש בערב יו"ט, ויפריש חלה על הכל ע"י צירוף כמבואר לעיל. ודוקא שהוא צריך לעיסה נוספת זו, שאם א"צ לה ועושה כן רק כדי להפריש חלה על העיסה שנילושה בערב יו"ט, הרי זה אסור, אלא אם כן אוכלה כולה ביו"ט שח

יב. יש אומרים שאם שכח להפריש חלה מערב יו"ט, ואין לו לחם אחר לאכול ביו"ט, וגם לא יכול לשאול לחם מאחרים, מותר לו להפריש חלה ביו"ט. והנכון הוא שאם הוא לצורך סעודות יו"ט, יפריש את החלה ע"י קטן בן י"ב שנה, או קטנה בת י"א שנה, שיעשו כן לצורכם שט

יג. הלש עיסה ביו"ט יש אומרים שלא יחקוק בדפוס בעיסה איזו צורה או אותיות, ואפי' ביד אסור לעשות צורת עוף או אותיות וכדומה שט

יד. עוגה שנאפתה מערב יו"ט ויש עליה צורות ואותיות מותר לאכול ממנה ביו"ט, ואין לחוש בזה משום מוחק, שאפי' בשבת יש להתיר וכל שכן ביו"ט שט

טו. יש מי שכתב שאין לבשל ביו"ט ביצים שיש כיתוב על גבי קליפתם, כיון שהכתב נמחק, ויש בזה משום מוחק ביו"ט. אולם לדינא אין לחוש בזה שיא

טז. טחינה העשויה משומשמן שכבר הכינוה מערב שבת או ערב יו"ט, ורוצים להוסיף בה מים כדי לדללה יותר, מותר להוסיף לה מים שבבת או ביו"ט ולבחוש שיב

ו. כשלושין עיסה ביו"ט ומפרישין חלה, בזמן הזה אסור לשורפה ביו"ט, אלא יניחנה עד מוצאי יו"ט, וישרפנה במוצאי יו"ט ש

ז. עיסה שנילושה בערב יו"ט אין מפרישים עליה חלה ביו"ט, הואיל ואפשר היה ליטול החלה מעיו"ט, ומשום שנחשב כמתקן. וכן אין מפרישים תרומות ומעשרות ביו"ט משום שנחשב כמתקן.

וכ"ז כשגמר את כל הלישה בעיו"ט, שכבר נתחייב בהפרשת חלה מערב יו"ט. אבל אם היה לו לעסוק ביו"ט בגמר לישתה, אם כן מערב יו"ט לא נתחייב עדיין בחלה, ונחשב כמו שהתחיל ללוש ביו"ט, ואז מפריש חלה ביו"ט שב

ח. אם העיסה נילושה מערב יו"ט ולא היה בה שיעור חלה, וביו"ט צירף את העיסה לעיסה אחרת עד שנעשה שיעור החייב בחלה, והחייב בא ביו"ט, בדיעבד יש להקל ולהתיר להפריש ממנה חלה ביו"ט דש

ט. אשה ששכחה להפריש חלה בערב יו"ט, ואפתה את החלות, והגיע זמן בין השמשות, שהוא תוך י"ג דקות וחצי אחר השקיעה [בשעות זמניות], באר"י יכולה להפריש חלה בבין השמשות לצורך היו"ט, אבל בחו"ל יש להחמיר ולא להפריש חלה בבין השמשות, שהרי חלת חו"ל יכול לאכול בלא הפרשת חלה, ע"י שישיר מעט עד אחר היו"ט, ובמוצאי יו"ט יפריש מן המשויר שה

י. אשה שעברה והפרישה חלה ביו"ט, למרות שבעלה הזכיר לה את האיסור להפריש חלה ביו"ט מעיסה שנילושה מערב יו"ט, ההפרשה מועילה, ומותר לאכול מהפת ביו"ט שח

יא. מי שאירע לו ששכח להפריש חלה מערב

סימן תקח - הכנת צלי

ג. מותר להעביר ביו"ט גחלים בוערות מצד אחד לצד השני שב

ד. צריך ליהזר שלא לעשות גחלים קודם הצלייה שב

ה. אסור לכבות את המנגל לאחר השימוש בו, אלא יניח אותו כן עד שיכבו הגחלים

א. יש אומרים שאסור לזלף טיפות מים על הגחלים ביו"ט, בעת צליית הבשר, ויש מתירים כשעושה כן לצורך צליית הבשר. ובמנגל חשמלי, ודאי מותר לזלף מים, לצנן מן הרתיחה של גופי החימום שיג

ב. מותר לנפנף בקרטון על הגחלים להוריד הלהבה, כדי שהבשר ייצלה יפה שיג

ע"ג רעפים, ולכן רוצה ללבן אותם באש ולתת עליהם את הבשר או העיסה, אסור לעשות כן **שכא**

ח. אין חותכין ביו"ט חתיכת חרס או חתיכת נייר עב בכדי לצלות עליו **שכז**

ט. מותר לכתחלה להניח ביו"ט אגוזים בתוך בגד או מגבת, ולהכות עליהם בפטיש **שכז**

מאליהם, ומותר לטלטל את רשת הצלייה וכדו' לאחר השימוש בו **שכ**
 ו. יש שכתבו שמעיקר הדין אין איסור בהוצאת תקע המנגל ביו"ט משעון השבת, כיון שעכשיו המנגל מכובה, ובהוצאתו ממשיך מצב קיים, ופלאטה חשמלית לאחר שכבתה, מותר להזיזה לצורך גופה ומקומה **שכא**
 ז. הרוצה לצלות בשר ביו"ט, או לאפות עיסה

סימן תקט - דינים פרטיים בדיני יו"ט

שיתקן את החוט מערב יו"ט ולא יחתכנו ביו"ט קודם תפירת העופות **שלבג**
 ה. הרוצה להכין ביו"ט קציצה בשרית, ואין לו אלא כלי חלבי לאפות עליו, יכול ללבן כלי ברזל שאפו בו קודם לכן מאפה של גבינה, ובלבד שמיד כאשר יתלבן, יתנו בו את המאכל לאפותו בו, ולא ימתין עד שיצטנן **שלבד**
 ו. אין נוקבין נקב חדש בחבית ביו"ט. אבל מותר לפתוח אפי' בשבת פחית שתיה, שבמשיכת הלשונית והסרתה נוצר פתח נאה **שלה**
 ז. טבילת כלי חדש [שנקנה מגוין] ביו"ט, דינו כמו בשבת, שמעיקר הדין מותר להטבילו בשבת ויו"ט, אמנם לכתחלה יתן את הכלי לגוי במתנה ויחזור וישאלנו **שלה**

א. שפוד שנעקם ורוצה לצלות בו ביו"ט, אע"פ שיכול ליישר אותו ביד, אין מתקנין אותו ביו"ט **שכה**
 ב. שפוד שרוצים לצלות בו והיה ארוך יותר מדאי, אסור לחתכו ולא לשרפו **שלא**
 ג. סכין שאינה יכולה לחתוך כלל, אין משחיזין אותה אפי' על העץ. אבל סכין שיכולה לחתוך בדוחק או שנפגמה, יכול לחדדה על גבי העץ או חרס או אבן, ואין מורים דבר זה לרבים כדי שלא יבואו לחדדה במשחזת **שלב**
 ד. עופות שממלאים אותם חתיכות בשר ואורז, מותר לתופרן ביו"ט [בחוט ומחט], ובלבד

סימן תקי - דברים האסורים לעשותם ביו"ט

ו. ומ"מ מותר לעשות לבן ביו"ט, הואיל וכולו נקפה כאחד **שמט**
 ז. מותר להקפות מים ביו"ט במקרר חשמלי [בפריזר] ולהפכם לקרח. וכן מותר לעשות גלידה ביו"ט, או להקפות גילי **שנ**
 ח. כשם שהותרה תפירה ביו"ט לצורך אוכל נפש, כמו כן מותר לקשור דלי בקשר של קיימא לדלות מים מן הבור לצורך יו"ט **שנג**
 ט. מותר לברור ביו"ט לצורך בו ביום, אע"פ שאינו לצורך לאלתר. וכאשר המאכל מרובה והפסולת מועטת, יברור הפסולת מתוך האוכל **שנג**
 י. הבורר ביו"ט אוכל מתוך פסולת על דעת לאכלו ביו"ט, ונמלך אח"כ והניחו לאחר יו"ט, אינו מתחייב משום איסור בורר **שנג**

א. מותר לזלף ולרסס פליט בבית להבריה זבובים ויתושים, ובלבד שיזהר היטב שלא יזלף מול הזבובים ממש, אלא באויר, וגם ישאיר חלון פתוח אפי' מעט **שמא**
 ב. מותר לעשות מי סודה בשבת או ביו"ט, וכן מותר להשתמש בסיפולוקס **שמג**
 ג. מותר להקציף חלבון ביצה ביו"ט. ויש אוסרים לעשות שוקולד למריחה ביו"ט, הואיל ואפשר לעשותה מערב יו"ט. והמיקל ע"י שינוי יש לו על מה שיסמוך **שמג**
 ד. מותר למרוח חמאה או שוקולד על פרוסת לחם, ואפי' בשבת, שאין ממרח באוכלים **שדמ**
 ה. אין עושים גבינה ביו"ט, שיש בזה משום איסור בורר **שמה**

טז. מותר לתקן ירקות למאכל הגם שיש טורח בתיקונן **שסג**

יז. אע"פ שהותרה הוצאה ביו"ט אפי' שלא לצורך, לא ישא משאות גדולות כדרך שהוא עושה בחול, אלא צריך לשנות **שסג**

יח. וכן משאות שדרכן לישא אותם במוט, ביו"ט ישא אותן על גבו מאחוריו, ושדרכן לישא אותן מאחוריו, ישא אותן על כתיפו, ושדרכן להנשא על הכתף, ישא אותן בידו לפניו, או יפרוש עליהן בגד וכל כיוצא בזה משינוי המשא **שסד**

יט. קומקום השורק בזמן שהמים שבתוכו מעלים רתיחה, מותר להרתיח בו מים ביו"ט, ומותר לתלות בסוכה דמות של ציפור וכדו' שמצפץ בקול נעים ע"י חשמל שמחובר מבעוד יום **שסה**

כ. אסרו חכמים ביו"ט להניח נר על גבי אילן, ואפי' מבעוד יום **שסה**

כא. כהן שיש לו שמן של תרומה טמאה (שמן שריפה), מותר לו להדליק ממנו בערב שבת נרות של שבת, אבל לא בערב יו"ט **שסו**

יא. שבולים של תבואה שרוצה לקלוף אותם מקליפתם ולאוכלם, אע"פ שבשבת צריך לעשות משינוי למלול מעט בראשי אצבעותיו, ביו"ט מותר למלול כדרכו **שנו**

יב. הבורר קטניות ביו"ט, מותר לברור כדרכו בחיקו או בתמחוי, אבל לא יברור בטבלה ולא בנפה ולא בכברה. במה דברים אמורים, כשהאוכל מרובה על הפסולת, אבל פסולת מרובה על האוכל, בורר את האוכל ומניח את הפסולת **שנו**

יג. אין מסננים את החרדל ביו"ט במסננת שלו, מפני שנראה כבורר **שנו**

יד. אין תולין את המשמרת ביו"ט בשביל לסנן בה שמרים, אבל אם היתה תלויה ועומדת מותר ליתן בה שמרים לסנן. ומותר להשתמש בשבת או ביו"ט בברז שמותקנים תחתיו סני מים מיוחדים, מערכת טיהור, וכ"ש שמוותר להשתמש במתקני המים השונים שמתקנים בהם מסננים של המים **שנח**

טו. אסרו חכמים לגזוז ירקות [כמו ירקות עלים] תלושים ביו"ט במספריים שהדרך לחתכם בהן מן המחובר **שסג**

סימן תקיא - הנאה השוה לכל נפש

חמים אח"כ במקלחת שבבית המרחץ. [אך יכול להתקלה שם במים צוננים, או במים פושרים שהוחמו מעיו"ט]. **שעה**

ה. מוגמר אסור ביו"ט, והיינו לפזר אבקת בשמים על גבי גחלים להריח, או לגמר כלים, וכיוצא בזה. ומותר גם כן לתת מי ורדים בכוס מים או יין ושאר משקים לשתיה. ומותר לתת ריח טוב בידים ובפנים, בשערותיו או על גופו, וכן מותר ללבוש בגד בשבת או ביו"ט כשיש על גופו בושם **שעז**

ו. מי שרגיל בעישון סיגריות, ואם אינו מעשן יש לו צער, מותר לו לעשן ביו"ט. אבל מי שאינו רגיל בעישון סיגריות ורוצה לעשן לשם תענוג בעלמא, נכון שימנע מלעשן ביו"ט **שפ**

ז. יש להתיר לעשן סיגריות ביו"ט גם כשמודפסות עליהם אותיות שונות **שפב**

א. הנאה השוה לכל נפש מותרת ביו"ט כאוכל נפש עצמו, ולכן מותר לעשות מדורה להתחמם כנגדה, בזמן הקור. ומטעם זה מותר לחמם מים כדי לרחוץ בהם פניו ידיו ורגליו, אבל לחמם כדי לרחוץ כל גופו אסור. וכן מותר ביו"ט לחמם מים לצורך שטיפת כלים, בכדי שירד השומן והלכלוך מהכלי **שפח**

ב. מים שהוחמו בערב יו"ט מותר לרחוץ בהם כל גופו כאחד. אבל מים שהוחמו ביו"ט עצמו, אין לרחוץ בהם כל גופו אפי' באמבטיא פרטית **שפט**

ג. מים שהוחמו ביו"ט ברוד שמש, מותר להתרחץ בהם כל גופו ביו"ט בבית. באמבטיא פרטית, שהיא מחוץ למרחץ **שעא**

ד. ביו"ט מותר לטבול במקוה במים חמים שהוחמו ביו"ט, ובלבד שלא יתרחץ במים

ניצוצות אש ניתזין עמו, ומ"מ אין זה מעיקר
הדין **שפח**
יא. יש אומרים שמי שאינו רגיל לעשן, שאסור
לו גם לטלטל את הסיגריות לצורך חברו
המעשן ביו"ט. והעיקר לדינא דמותר לו לטלטל
הסיגריות ביו"ט **שפח**
יב. לאחר שסיים לעשן, והסיגריה נכבתה מאליה,
הבדיל הוא מוקצה, וכן האפר שיוצא
מהסיגריה בשעת העישון הוי מוקצה **שפח**

ח. מותר להבריג את קנה המקטרת ביו"ט, אם
אינו מהדק בחזקה, אף אם דרכו להיות
מהודק **שפד**
ט. מותר לכרוך הטבק בנייר של הסיגריה ביו"ט
ולהדביק את קצוות הנייר בלחות הפה
שפה
י. יש שנוהגים להחמיר שלא להסיר את האפר
שנשרף מהסיגריה ביו"ט, מחשש שיהיו

סימן תקיב - לבשל לצורך גוי

הרבה בבת אחת, באופן שגם בעל הבית ישתה
עמו. אך הנכון להחמיר בזה **ת**
ה. אע"פ שאסור להזמין את הגוי לביתו ליו"ט,
בתי מלון שבאים מאליהם גויים ומומרים
[מערב יום טוב] להתאכסן שם, אפשר להקל בזה
תב
ו. אסור לבשל ביו"ט או להוציא מרשות היחיד
לרשות הרבים, ואפי' לכרמלית, לצורך בהמה
חיה ועוף **תג**
ז. מי שאכל בשר, מותר לו לבשל גבינה ביו"ט
גם בתוך שש שעות מזמן אכילת הבשר. וכן
מי שאסור לו לאכול איזה מאכל מחמת חולי,
כגון חולה סכרת שאסור לו לאכול מתוק, מותר
לו לבשל ביו"ט מאכל מתוק לאחרים **תה**
ח. גוי שהביא לישראל ביו"ט דבר שיש במינו
במחובר, או מחוסר צידה, שיש לחשוש שמא
תלשם ביו"ט, וטעה הישראל ובירך עליו כדי
לאכלו, יש לו לטעום מעט מהפרי **תו**

א. אסור לבשל לצורך גוי ביו"ט **שצ**
ב. וכן אסור לבשל ביו"ט לצורך קראים, וה"ה
בזה בישראל מחלל שבת בפרהסיא. והמורה
היתר לעצמו לחלל שבת קודש בשביל פרנסתו,
אינו בסוג מחלל שבת שיהיה דינו כגוי לכל דבר,
ואם הוא מתפלל ומקדש בשבת ואומר בקידוש
'זכר למעשה בראשית', מראה בזה שאינו כופר
במעשה בראשית **שצד**
ג. משפחה שחזרה בתשובה ויש להם בן שעדיין
לא חזר בתשובה, או חלילה כשיש בן שירד
מן הדרך, ומתגורר אצלם כדי לקרבו לתורה,
לכתחלה יבשלו את כל התבשילים מערב החג,
ואם יש צורך לבשל ביו"ט לכל בני המשפחה,
אפשר להקל לבשל ביו"ט, אגב הבישולים לצורך
המשפחה כולה **שצמ**
ד. אם בא גוי או קראי או מחלל שבת בפרהסיא
לבקרו ביו"ט, יש אומרים שמותר לעשות קפה

סימן תקיג - ביצה שנולדה ביו"ט

א. ביצה שנולדה ביו"ט ראשון, מותרת ביו"ט
שני. אמנם בר"ה ביצה שנולדה ביום הראשון
של ר"ה אסורה גם ביום השני **תיז**
ה. ר"ה שחל ביום חמישי וששי, הביצה שנולדה
ביום חמישי אסורה גם בשבת שאחר ר"ה
תיח
ו. ביצה שנולדה ביו"ט ונתבשלה בלי קליפתה
בשוגג בתבשיל, ונתערבה עם בשר וכיוצא
בזה, אם יש ששים כנגדה הכל מותר, שאע"פ

א. ביצה שנולדה ביו"ט הרי היא מוקצה ואסור
לטלטלה ביו"ט, , ואפי' אם ביצה שספק אם
נולדה ביו"ט נתערבה באחרות, אינה בטלה אפי'
באלף **תו**
ב. ביצה שנולדה ביו"ט שהיא מוקצה, אפי' לגעת
בה אסור, ומ"מ מותר לכפות עליה כלי כדי
שלא תישבר, ובלבד שהכלי לא יגע בה **תפז**
ג. כשיו"ט סמוך לשבת והביצה נולדה ביו"ט,
אסור לטלטלה גם בשבת שאחרי **תיז**

מספנא דארעא, שהדין הוא שזורק את הדם ואוכל את השאר
תבה

יב. פירות אילן שנשרו מן העץ ביו"ט אסור לטלטלם או לאוכלם. וכשיו"ט סמוך לשבת ונשרו ביו"ט, אסורים באכילה ובטלטול עד מוצ"ש. ואם נתערבו בפירות המותרים באכילה, אפי' באלף אינם בטלים, וספיקם אסור **תבו**
יג. ולכן גוי שהביא מנחה לישראל פירות או ירקות, שאפשר להסתפק בהם שמא נתלשו ביו"ט מן המחובר, אסור לאוכלם עד למוצאי יו"ט **תבו**

יד. מותר לתת ביצה ביו"ט במקום שהתרנגולת מטילה ביצתה **תבו**

טו. ביצה שנולדה בשבת או ביו"ט, באופן שאין באכילתה משום איסור הכנה דאורייתא, מותרת לחולה **תבו**

טז. בהמה שנולדה ביו"ט, מעיקר הדין מותר לשוחטה ביו"ט ומותרת באכילה אבל אפרוח שנולד ביו"ט, אסור מטעם מוקצה שאינו מוכן אגב אמו **תכמ**

שדבר שיש לו מתירים אפי' באלף הכל אסור, זהו דוקא בתערובת של מין במינו, אבל אם הוא מין בשאינו מינו בטל בששים. ואם הביצה עודנה בשלימותה, היא אסורה וכל התבשיל מותר, אפי' שאין ששים **תיח**

ז. ביצה שנולדה ביו"ט שנתבשלה בשוגג ביו"ט עם ביצים אחרות כשרות, אם הביצה שלימה בקליפתה אינה אוסרת, דמיא דביעי בעלמא נינהו, וצריך להוציא את אותה ביצה **תיט**

ח. ביצה שנולדה ביו"ט, ובטעות נעשית צלויה וקלופה, ונתערבה באחרות, ביום ראשון של ר"ה, חד בתרי בטיל **תב**

ט. השוחט תרנגולת ביו"ט ונמצא בה ביצים גמורות, מותרות בטלטול ובאכילה **תכא**

י. גוי שהביא דורון לישראל ביצים ביו"ט, וכמסיח לפי תומו אמר שנולדו לו מאתמול, נאמן, והביצים מותרות **תכב**

יא. ביצה המצויה בזמנינו שנמצא בה דם אינה מוקצית ביו"ט, כי כיום רוב ככל הביצים הם

סימן תקיד - כיבוי ביו"ט

המתאימה יכבה את הגז ע"י משיכת ברז הבטחון של הגז **תמב**

א. אסור לסגור את הברז הראשי של הגז הדולק, כדי שיכבה **תמג**

ב. מותר להשתמש ביו"ט במיתקן לכיבוי הגז שהומצא ע"י מכון מדעי טכנולוגי **תמג**

ח. יש מתנורי הגז החדשים, שאם מניחים כפית מתכת בין חיישן הבטיחות לאש, אחר כשבע שניות הגז נכבה, ולכן יש מקילין ביו"ט לכבות את הגז בדרך זו, להניח כפית בין החיישן לאש, דחשיב כגרמא ולא כמעשה בידים. ומיד לאחר מכן מותר לסגור את הכפתור כדי למנוע זרימת הגז, אולם יש לבדוק מערב יו"ט בכל תנור גז שאין האש נכבית מיד, שאם האש נכבית מיד, אזי הדבר אסור לעשות כן. [ואמנם יש אוסרים את עצם השימוש בכיריים אלו ביו"ט, מחמת שבעת הדלקת האש, יוצר מעגל של בטיחות למניעת דליפת הגז, ויש

א. אסור לכבות דליקה ביו"ט, אפי' אם רואה ביתו שנשרף, אם אין שם חשש לסכנת נפשות. [אמנם בזמנינו זה, בכל מצב של שריפה בבית וכדו' צריך לכבות מיד את הדליקה תל

ב. אסור לכבות ביו"ט, ואפי' מקצת כיבוי כגון להוריד ולהנמיך את הפתילה של מנורת הנפט או של הגז, אסור. אבל מותר להנמיך את האש של הגז שלא יקרדיח את תבשילו **תלה**

ג. ראוי ונכון להחמיר שלא לכבות את הפתיליה ביו"ט משום הפסד הנפט **תלו**

ד. אע"פ שאסור לכבות הגז ביו"ט, מותר לכבות הגז ע"י גרמא, באופן שימלא קומקום קטן של מים על כל גדותיו, ויניחהו על האש עד שירתח, והמים יגלשו ע"י רתיחתם וישפכו על האש ויכבה **תלח**

ה. וכן מותר לכיין שעון שבת שבבוא השעה

יב. במקום צורך גדול מותר ביו"ט לתחוב למים נר שעוה דלוק, כדי שיכבה כשיגיע לשם

תנמ

יג. אסור להעמיד נר דולק במקום שמנשבת שם רוח כדי שיכבה

תנמ

יד. יש להיזהר שאחר שסיים לעשן הסיגריה שלא ישליכנה בתנופה הגורמת לכיבוייה

תנמ

טו. המסתפק מן השמן שבנר ביו"ט כדי שיכבה במהרה, חייב משום מכבה

תנמ

טז. מנורת נפט שעלתה השלהבת הרבה, ואם לא יורידנה תתפוצץ הזכוכית ויש חשש שתפרוץ

תנמ

דליקה, או שתכבה, מותר להוריד השלהבת ולהנמיכה

תכא

יז. שתי נרות שמחבר אותם חוט הפתילה ביחד, אסור לחותכו בסכין או במספרים כדי

תנמ

להפרידם, אלא יקריב את חוט הפתילה לנר אחר וידליק אותו באמצע, ובלבד שיהיה צריך את שתי הנרות

תכב

יח. מותר להסיר ביו"ט את הפחם שבראש הנר אף בכלי, ואע"פ שבהסרתו הוא מפילו לארץ

תכב

ונכבה, מ"מ מותר

תכב

בזה חשש מבעיר ומכה בפטיש. אמנם הלהכה יש להתיר בזה בלא פקפוק. והרוצה להחמיר על עצמו ילחץ הכפתור בשינוי. והנה ברבים מן הכיריים המצויות כיום, יש בהם ניצוץ אש חשמלי שניצת אוטומט בלחיצה על הכפתור, ויש אומרים שלכן חובה לנתק את הכיריים מן החשמל בערב יו"ט. אך יש שהקילו בזה, אם מיד הוא מבעיר את האש ע"י הגפרור שבידו, ואין לו שום ענין בניצוץ האש הניצת מאליו, והוי פסיק רישיה דלא ניהא ליה באיסור דרבנן]

ט. נרגילה שהטבק נשרה במים ובמגעו הראשון עם הגחלים הוא גורם לכיבויין, מותר להשתמש בה ביו"ט

תנמ

י. הנוהגים להקל לכבות את חשמל ביו"ט, אע"פ שאין למחות בידם שיש להם על מה שיסמוכו, מ"מ לכתחלה אין לעשות כן

תנמ

יא. מותר להכין השעון שבת ביו"ט שחל בערב שבת, ולכוונו באופן שיכבה את החשמל

בליל שבת בשעה מסויימת, אבל אסור לגרום כיבוי לנר-שעוה הדולק ביו"ט ע"י שיתן סביבו

דבר המונע הדלקתו בענין שיכבה כשיגיע שם

תנמ

תוספת יום טוב

א. שיעור, ודי אפי' בשתי דקות קודם שקיעת החמה

תכנ

ב. המאחר להתפלל מנחה, אף אם מסיים המנחה אחר השקיעה, לא ביטל מצות תוספת

תסו

גם ביו"ט צריך להוסיף מחול על הקודש בכניסתו וביציאתו, כמו בשבת, ויכול

להוסיף ולקבל יו"ט במשך נ"ח וחצי דקות זמניות קודם שקיעת החמה. ותוספת זו אין לה

סימן תקיז - הדלקת נרות יו"ט

א. קודם ההדלקה בנר של יו"ט, אף שבשבת הם נהגו לברך אחר ההדלקה

תפ

ד. טעה ובירך להדליק נר של שבת, במקום להדליק נר של יו"ט, יחזור ויתקן מיד ויאמר

תפמ

נר של יו"ט

ה. מי שנמצא במקום שאינו יכול להדליק נר לשבת או יו"ט, כגון בבית חולים או בית

מלון, שמטעמי בטיחות אין מדליקים רק בחדר צדדי, אין יוצאין ידי חובה בהדלקה זו, אלא כל אחד צריך בזמן הדלקת הנרות, לכבות את אור

א. מצוה להדליק נרות בליל יו"ט, וצריך לברך לפני ההדלקה: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך

העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של יום טוב." וה"ה בליל יו"ט שני

תסז

ב. אשה מיוצאי תימן שנהגה בחו"ל שלא לברך על הדלקת הנרות בליל יו"ט, ובאה לאר"י

לצמיתות, צריכה לנהוג ככל ההלכות כתושבי אר"י, ולברך על הדלקת נרות בליל יו"ט בשם

ומלכות

ג. רבים מיוצאי אשכנז נוהגים להקדים הברכה

תעג

ביו"ט שחל במוצ"ש, נכון לכתחלה שלא יוציא בידי מהכוסיות את הפתילות הישנות, משום מוקצה

תקיב גם בנר של יו"ט צריך לכתחלה להדליק את הנרות במקום הנחתן, ולא ידליקם במקום שאין משתמשים בו בליל יו"ט, ויעבירו אח"כ למקום משתמשים בו

תקיג כשחל יו"ט במוצ"ש, יש להזהיר את הרבים לבל ידליקו נר של יו"ט מבעוד יום, שעדיין הוא שבת, אלא ידליקו הנר רק אחר צאה"כ של ליל יו"ט, ע"י הדלקה מאש לאש

תקיז יו"ט שחל במוצ"ש, טוב שימתינו מלהדליק את הנרות לכבוד יו"ט, עד שיגיע זמן צאה"כ של רבינו תם

תקיד אם שכחו לכבות את המנורה במקרה מערב יו"ט, והאב קיבל קדושת יו"ט, רשאי האב לומר לאשתו או לבנו שיפתח את דלת המקרה, ויכבה את המנורה שנדלקה

תקטו גם כיום שיש אור החשמל, מותר להדליק נר של יו"ט בליל יו"ט. שאף שאין משתמשים בזה להאיר, ואור החשמל דלוק

תקטז אשה ששכחה להדליק נר יו"ט, אין קונסין אותה להדליק מעתה ואילך נר נוסף.

תקטז.

תקטז. מי שלא עשה עירובי תבשילין בערב יו"ט, אפי' הכי יכול להדליק את הנר ביו"ט לכבוד שבת, ובכל זאת טוב שיעשה עירובי תבשילין מערב יו"ט, לצורך הדלקת הנר, אבל לא יברך על עירוב שאינו לצורך כישול ואפייה

תקיז מי שמתארח אצל אחרים בסעודת ליל שבת, וחוזר לביתו בלילה, מדליק נרות בביתו בכרכה קודם שיצא [אחר פלג המנחה], ואם לבסוף המארחים אותו הפצירו בו שישן בביתם, רשאי להשמע להם, ואינו חייב לדחוק עצמו ולחזור לביתו כדי ליהנות משהו מאור הנרות שלא תהיה ברכתו לבטלה

תקכא בחור הלומד בישיבה עם פנימיה צריך להדליק נרות שבת ויו"ט בחדר השינה שלו, ובכרכה. וצריך שהנרות יהיו גדולים שיעור

החשמל בחדרו, ולחזור ולהדליקו לכבוד שבת או יו"ט, ובברכה

תפמ נכון להרבות בנרות בלילי יו"ט, וכן בתאורת החשמל, יותר מהתאורה שרגיל בה

תפנ גם ביו"ט מצוה מן המובחר להדליק נרות בשמן זית

תפח גם ביו"ט נוהגים להדליק ב' נרות. וטוב להדליק נרות שבת בצד דרום, ובנר שבת מדליקין מימין לשמאל

תפצ כשחל יו"ט ביום שישי, והאשה שכחה להדליק נרות לפני שבת ביו"ט, ויש כיסוי המאפיל מעל נר חשמלי דלוק, אין האשה יכולה לברך להדליק נר של שבת בעת הסרת הכיסוי

תקא

י. תיקנו חכמים לברך "שהחיינו" בכל חג. ומברכים ברכה זו בשעת הקידוש על הכוס. ואין לנשים לברך "שהחיינו" בעת שמדליקות את הנרות לכבוד יו"ט

תקב נשים הנוהגות לברך ברכת שהחיינו בשעת הדלקת הנרות בחג השבועות, אינן יכולות לענות אמן על ברכת שהחיינו ששומעות בקידוש מפי בעליהן. ומיהו בליל פסח רשאות לענות אמן, באופן שקדמו ובירכו שהחיינו בהדלקת הנרות

תקה

יב. יש שנוהגים להדליק את הנרות לכבוד יו"ט, קודם כניסת החג, ומן הדין רשאים להדליק נר של יו"ט לכבוד החג גם ביו"ט עצמו, בהדלקה מאש לאש, וכן נוהגים רבים

תקי אשה הנוהגת להדליק נר שעוה בליל יו"ט, סמוך לקידוש, נכון להכין את הנרות בפמות או במנורה מבעוד יום

תקי יש שרצו לאסור להכין "פתיל צף" ביו"ט. אמנם העיקר להתיר בזה, שאין זה נחשב לעשיית כלי

תקי המדליקין נרות יו"ט בליל יו"ט קודם הקידוש, ומדליקין בפתיל צמר גפן, בשימוש חוזר, וראש הפתילה נחרך מההדלקה הקודמת, וצריך להרימו להכינו להדלקה, מותר לעשות כן ביו"ט

תקי

טז. כאשר מכינים ביו"ט את הנרות להדלקה נכונ

הישיבות הספרדים מדליקין בכרכה בחדיהם, דהתם החיוב הוא רק על איש וביתו, ולכן יוצאים ידי חובה בהדלקת ההורים. אבל נזר שבת אם אין הבן מתגורר בבית הוריו בשבת זו היאך יהיה לו שלום בחדרו ללא אור, והיאך יצא ידי חובת ההדלקה]. ואמנם בכמה ישיבות ההנהלה אוסרת על הבחורים להדליק נר שבת בחדרם, מחשש לשריפה, ומסתפקים בהדלקת החשמל בחדר או בפרוודור. ומקדימין לברך על ההדלקה בחדר האוכל. [אבל אין יוצאים בהדלקה שבחדר האוכל בלבד, אחר שמיחדים להם חדר לשינה, ולכן יסמכו על החשמל]

תקכב

שכאשר יחזור לחדרו, הנרות ישארו דלוקים. ואם יש בחדר כמה בחורים הישנים שם, האחד ידליק בתורנות, והאחרים יוצאים בזה ידי חובתם, כאשר מזכה להם חלק בנרות. או שהנרות ניתנו מהישיבה המזכה לכל חברי החדר. ויכווננו לצאת י"ח בברכתו, על הצד שהם חייבים. [כיו"ב ביבי"א ח"ח סי' כד]. [ואם אינו מזכה להם חלק בנרות, דמי לב' או ג' בעלי בתים הנמצאים במקום אחד, שהראשון מברך ומדליק, והאחרים מדליקין בלא ברכה. משנ"ב סק"ל]. ואין הבדל בזה אם ההורים נמצאים בארץ או בחו"ל. [ואין הדבר דומה לנר חנוכה שאין בני

סימן תקטז - לשלוח דורון ביו"ט

ב. כל דבר שמותר לשלוח ביו"ט, לא ישלחנו בשורה, דהיינו שלשה בני אדם או יותר זה אחר זה נושאים כולם מין אחד, אבל אם כל אחד נושא מין אחר, מותר

תקכב

א. מותר לשלוח דורון לחבירו ביו"ט, כגון ששולח לו שמנים וסלתות וקטניות, ואפי' עופות חיים, שהם ראויים לשחטן ביו"ט ולאכלן. אבל לא ישלח לו תבואה, לפי שהיא מחוסרת טחינה שהיא מלאכה האסורה ביו"ט

תקכו

סימן תקיח - הוצאה ביו"ט

ה. נכרי שהביא דורון לישראל ביו"ט, אם יש ממין הדורון במחובר או שמחוסר צידה, אסור לאכול אותו בו ביום, אפי' לאחרים, שלא הובא בשבילם, ואפי' בטלטול אסור

תקלז

ו. נכרי שהביא לישראל דגים ביו"ט שני שחל בערב שבת מחוץ לתחום, באופן שאין בהם חשש צידה ביו"ט, מותר לבשלם לכבוד שבת

תקלח

ז. אם הנכרי הביא דורון מדברים שאין במינם במחובר לקרקע, אלא שהובאו מחוץ לתחום, אסורים באכילה למי שהובאו בשבילו ולכל בני ביתו, ומותרים בטלטול

תקלט

ח. אם הוא ספק שמא באו מחוץ לתחום, או לא, אם הוא נכרי השרוי בעיר והדורון מצוי בעיר מותר, ואם לאו אסור

תקלט

ט. ספק מוכן, כגון פירות שהיו במחובר, שמא נתלשו מערב יו"ט, שמא נתלשו ביו"ט, וכן נכרי שהביא תשורה לישראל דגים, ספק ניצודו היום ספק ניצודו מערב יו"ט, ביו"ט ראשון אסורים, ביו"ט שני מותרים באכילה

תקלט

א. הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, וכן העברה ברשות הרבים מותרת ביו"ט, ויש אומרים שצריך שיהיה קצת צורך בדבר. ומעיקר הדין א"צ שיהיה צורך קצת, אך נכון להחמיר שלא להוציא מרשות לרשות, או להעביר ד' אמות ברשות הרבים, דבר שאין בו צורך יו"ט כלל

תקלז

ב. מותר לצאת לרשות הרבים עם תרופות הצריכות לו ביו"ט, כל שבלאו הכי יש בכיסו מטפחת אף, כי הכל הוצאה אחת

תקלז

ג. מותר לנשים לצאת ביו"ט בתכשיטין (ללא הגבלה) משום כבוד ושמחת יו"ט. אולם אסור להוציא ביו"ט מפתח של הרכב בכיסו, כשהולך מבעוד יום להתפלל ערבית, כדי שבצאתו מביהכ"נ יוכל לנסוע מיד ברכבו

תקלד

ד. הדבר פשוט שביו"ט מותר לכתחלה להוציא שעון מרשות לרשות, בין שעון יד בין שעון כיס. [ומותר לענוד שעון יד אפי' עשוי מזהב, ואין לחוש בזה לאיסור לא ילבש]. וכן מעיקר הדין מותר לצאת עם שעון יד לרשות הרבים אפי' בשבת

תקלד

סימן תקכג - דינים הנוהגים בבהמות ביו"ט

א. בהמה שצריכה ללדת, אין מיילדין אותה ביו"ט, אבל מסייעים לה בלידה, דהיינו שאוחז בולד שלא יפול לארץ תקמ

ב. בהמה טהורה שילדה את ולדה, ואח"כ ריחקה אותו, מותר ביו"ט לזלף על הולד מי שלייתה תקמ

של האמא תקמ

סימן תקכד - דברים האסורים ביו"ט

א. אסרו חכמים ביו"ט כמו בשבת שלא לעלות על אילן, ושלא לרכב על גבי בהמה, ושלא לשוט על פני המים תקמא

ב. וכן אסרו חכמים ביו"ט כמו בשבת, שלא למחוא כפים, ולא לספק כף ידו על ירכו. אבל לספק כלאחר יד מותר. ושלא לרקוד, שמא יתקן כלי שיר. חוץ משמחת תורה תקמב

ג. וכן גזרו חכמים ביו"ט כמו בשבת, שלא לקדש אשה, ולא לכנוס אשה, ולא ליבם אשה, ולא לגרש אשה תקמד

ד. וכן אסור לפדות את הבן ביו"ט כמו שאסור בשבת תקמה

ה. וכן אסרו חכמים לרדן את הדין ביו"ט כמו שאסרו בשבת, נויש אומרים שבכלל איסור דין בשבת אסור לתפוס אדם ולחובשו בבית הסוהר בשבת. ומ"מ במקום עיגון, וכגון שיש חשש שלא ימצאו את

ו. הבעל אם לא יתפשוהו במחבוש בשבת, לכולי עלמא מותר. וכן אין מטבילין גר ביו"ט תקמו

ז. פירות שהם טבל ודאי אסור להפריש מהם תרומות ומעשרות, אפי' בבין השמשות של יו"ט תקמו

ח. אם עבר והפריש תרומות ומעשרות ביו"ט, אם היה בשוגג, הפירות שנתקנו מותרים באכילה מיד בין לו בין לאחרים, אבל אם היה מזיד, אסור לאכול ביו"ט מן הפירות שנתקנו בין לו בין לאחרים תקמז

ט. מי שיש לו פירות טבל בפרדס שלו [תלושים], ומיועדים לאכול מהם לשבת ביו"ט, ונתעכב השליח מלהביאם אצלו, וחושש שלא יגיעו אליו אלא אחר שתחשך, שאז לא יוכל להגביה מהם תרומות ומעשרות, ויש לו מעט פירות טבל בביתו, מותר לו להפריש תרומות ומעשרות שלא מן המוקף תקמז

סימן תקכז - עירובי תבשילין

א. יו"ט שחל להיות בערב שבת אסרו מדברי סופרים לבשל בקדרה בפני עצמה, או לאפות פת לצורך השבת, אלא ע"י עירוב תבשילין, דהיינו שיניח פת ותבשיל מערב יו"ט לשבת, בכדי שיהיה ניכר שאינו מתחיל בבישול ובאפייה שאינם לצורך יו"ט בעיצומו של היום, אלא הוא רק כגומר מלאכת אוכל נפש, לאחר שהתחיל בה מערב יו"ט תקנ

ב. שיעור התבשיל שמניח לצורך העירוב כזית [עשרים ושבעה גרם, ובדיעבד די בשמונה עשר גרם, כדעת הרי"ף והרמב"ם שכזית הוא כשליש ביצה ופחות מעט]. ואפי' בני המשפחה מרובים די בכזית תבשיל לצורך העירוב. וטוב להחמיר להניח פת העירוב כשיעור ביצה תקנא

ג. שנים או שלשה בעלי בתים שגרים בדירה אחת, צריכים לעשות כל אחד עירוב בפני עצמו, כאשר מבשלים ואוכלים בנפרד, וכל אחד סועד על חשבונו. אבל אם מבשלים ואוכלים הכל במשותף, די להם בעירוב אחד. וכן בני ביתו הסמוכים על שולחנו, וכולם רשאים לאפות ולבשל על סמך העירוב של ראש המשפחה. (אשל אברהם) תקנב

ד. היושבים במלון ויודעים שבעל המלון מערב עירובי תבשילין, או שמשגיח הכשרות מערב עבור האורחים, אינם צריכים לערב לעצמם תקנד

ה. לכתחלה צריך להניח העירוב בערב יו"ט, והיינו מליל ערב יו"ט עד שקיעת החמה של

ערב יו"ט. ואם הניחו קודם ערב יו"ט, יחזור ויטלנו בערב יו"ט
תקנד

בשעות המוקדמות של היום, כדי שיסיים האפייה והבישול בעוד היום גדול
תקסב

ו. וכן אם הניח עירוב על דעת לסמוך עליו גם ליו"ט אחר, כגון ר"ה שחל בימי חמישי וששי, ומתכוין בשעת הנחת העירוב לסמוך עליו בחג הסוכות שחל גם כן בחמישי וששי בחו"ל, או שמניח העירוב בערב חג הסוכות ומתכוין לסמוך עליו בשמחת תורה, לכתחלה לא יסמוך עליו ביו"ט האחר, ולכתחלה צריך לעשות עירוב אחר, ביו"ט האחר, ויברך עליו, או שיטול את העירוב של יו"ט הראשון ויאמר עליו: "בהדין עירובא יהא שרי לנא לאפווי ולבשולי" וכו', ולא יברך עליו. אבל בדיעבד יכול לסמוך עליו כל זמן שהוא קיים וראוי לאכילה
תקנד

יב. בשעה שמניח העירוב בערב יו"ט מברך: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב". ויסיים ויאמר: "בדין עירובא יהא שרי לנא לאפווי ולבשולי ולאדלוקי שרגא ולמעבד כל צרכנא מיו"ט לשבת". וצריך שיבין מה שאומר, ואם אינו מבין בארמית או בלשון הקודש, יאמר הנוסח הנ"ל בשפה שמבין
תקסד

ז. התבטל של העירוב יוכל להיות צלי או שלוק או כבוש או מעושן, ואפי' תפוח מבושל, ובלבד שיהיה ראוי ללפת בו את הפת. ולכן אין לערב בדייסה ושאר מיני קטניות שאין רגילים ללפת בהם הפת. ובמקומות החמים נוהגים לקחת ביצה שלוקה שמחזיקה מעמד ואינה באה לידי סירחון כשאר מיני ליפתן. ובזמן הזה שיש לנו מקררים חשמליים טוב להדר לקחת לחם שלם ותבטל חשוב
תקנה

יג. כשמניח העירוב צריך להזכיר המלאכות שרוצה לעשותן ביו"ט לצורך השבת, ולכן אם רוצה לשחוט עוף לצורך השבת, כשאומר התנאי "יהא שרי לנא" וכו', יש להוסיף "ולשחוט". ואם הניח העירוב ולא הזכיר המלאכות, כגון שאמר: "יהא שרי לנא למעבד כל צרכנא", [פירוש, יהיה מותר לנו לעשות כל צרכנא, יש אומרים דהוי כמי שלא עירב כלל. ויש אומרים דבדיעבד אין אמירת המלאכות בפרטות מעכבת, והכי נקטינן
תקסד

ח. אסור לבשל או לאפות ביו"ט אלא כל זמן שהעירוב קיים. ואחר שהכין כל צרכי שבת ביו"ט, אם ירצה יוכל לאכול את הפת והתבטל של העירוב, אפי' ביו"ט עצמו. אולם טוב לאכול בליל שבת, או בסעודה שלישית של שבת
תקנו

יד. יכול אדם לערב עירוב תבשילין לשכנו עם הארץ, שאינו יודע לעשות זאת, או לשכנתו אלמנה שאינה בקיאה בזה. וילמדם הברכה מילה במילה, ואח"כ יאמר: בדין עירובא יהא שרי לבעל הבית הזה [או לבעלת הבית הזאת], לאפווי ולבשולי וכו'
תקסה

תקנו

טו. לכתחלה צריך להניח עירוב תבשילין מבעוד יום קודם השקיעה, בערב יו"ט
תקסו

ט. אין לעשות עירוב תבשילין בדג מלוח. וכן בדגים מלוחים הנקראים הירינג
תקנו

טז. אשה שהדליקה נרות והתפללה גם ערבית של יו"ט, ולא עשתה עירובי תבשילין, אך בעלה עדיין לא התפלל מנחה, יכול לעשות עירובי תבשילין ומועיל עבור כל בני הבית
תקסז

י. אפשר לעשות עירובי תבשילין גם בקופסאות שימורים, ובלבד שיש בהם מאכל מבושל, וגם רגילות ללפת בהם את הפת, וכגון קופסאות רסק עגבניות, קופסאות טונה, וכדומה
תקנז

יז. מי ששכח להניח עירוב תבשילין ונזכר בבואו לביהכ"נ להתפלל מנחה, ואין פנאי ללכת לביתו ולחזור להתפלל מנחה, יוכל לעשות עירוב בביהכ"נ, שיחשוב על איזה תבטל שבביתו, ויאמר "שבזה העירוב יהא מותר לו לאפות ולבשל ולהדליק את הנר" וכו'
תקסה

יא. אע"פ שהכין עירוב תבשילין כדת, ישתדל להקדים לבשל ביו"ט את צורכי השבת

"אם היום חול ומחר קודש, בהדין עירובא יהא שרי לנא לאפווי ולבשולי" וכו', ולמחר א"צ לומר כלום

כח. תושב אר"י הנמצא בחו"ל, (ודעתו לחזור), וחל שם יו"ט שני בערב שבת, רשאי לבשל שם ביו"ט שני בלי עירובי תבשילין. שזהו כדבר שבצינעא, כי מי יודע אם עירב עירוב תבשילין או לא. ואינו רשאי לעשות עירובי תבשילין לצורך בעל הבית שהוא תושב חו"ל

כט. גם הנשים חייבות לעשות עירובי תבשילין, ולכן אם אין בעלה בעיר, או שהיא מתגוררת לבדה, צריכה לעשות עירוב תבשילין בברכה. ואם אינה בקיאה לעשות עירוב, תבקש מהשכן שיעשה העירוב בשבילה. ומועיל לעשות עירוב ע"י שליח

ל. מנהג קדום בירושלים ת"ו, שגדולי הרבנים היו שולחים תלמידי חכמים מבית לבית לזכות את אלה שאינם בקיאים, ולעשות להם עירובי תבשילין, וברוך מחזיר עטרה ליושנה

לא. מצוה בו יותר מבשלוהו, ולכן כל מי שיש לו אפשרות לעשות בעצמו עירובי תבשילין, עדיף שיעשה כן בעצמו

לב. מי שביקש מחברו שיעשה עבורו עירובי תבשילין, אינו צריך ללכת ולשואלו אם עשה כמצוותו, שמסתמא עשה עבורו

לג. אפי" מי שמתענה ביו"ט מפני תענית חלום, רשאי לבשל ביו"ט לצורך אחרים, ולצורך השבת כשחל יו"ט בערב שבת, אחר שעשה עירובי תבשילין. ויש אוסרים, והרוצה לסמוך על המקילים, יש לו ע"מ לסמוך עליהם

לד. וכן אשה שאכלה ביו"ט מאכלי בשר אפי' בשעות של אחר הצהריים רשאית לבשל אח"כ מאכלי חלב לצורך השבת, וכן לצורך אחרים

לה. וה"ה לאשה חולה שיש לה "סכרת", שאסור לה מבחינה רפואית לאכול מאכלים שיש בהם סוכר, בכל זאת מותר לה לבשל לבעלה ולבני ביתה מאכלים כאלה, שראויים להם

יח. מי שלא עשה עירובי תבשילין באונס, ונמצא בעיר שגם גדול העיר לא עירב, יכול להקנות קמחו לחבירו שעשה עירובי תבשילין, וחבירו יבשל עבורו כל מה שנצרך

יט. אף שביארנו דמי שלא עשה עירובי תבשילין קמחו נאסר, היינו דוקא לעצמו, אבל אם אחרים שואלים ממנו קמחו לצורכם, והם עשו עירובי תבשילין, מותר ליתן להם לאפות

כ. העושה עירובי תבשילין ועירובי חצרות בבת אחת, יברך ברכה אחת, "אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירובין". ואם בירך אקב"ו על מצות עירוב, יצא ידי חובה לשניהם

כא. מי שעבר ובישל כמה קדרות מיו"ט הראשון ליו"ט השני, אף שעבר על איסור הכנה ביו"ט, כדיעבד מותר לאכול מתבשיל זה

כב. מצוה על גדול העיר או רב השכונה, לערב על בני עירו או שכונתו, שיזכה את עירובו ע"י אדם אחר, בהגבהת טפח, לזכותם של בני העיר או השכונה. ואחר שיזכה להם העירוב, יטול העירוב בידו ויברך, ויסיים בסוף אמירתו "לנו ולכל בני העיר הזאת"

כג. אם הניח עירוב ואבד קודם שיבשל לצורך השבת, יכול לסמוך על העירוב של גדול העיר

כד. מי שפשע או ששכח להניח עירובי תבשילין, ואין שם גדול העיר, אסור לו לבשל ולאפות מיו"ט לשבת. אולם יכול לבשל קודם סעודת יו"ט, הרבה בקדרה אחת, ויותר לשבת

כה. מי שלא עשה עירובי תבשילין, ואין שם גדול העיר לסמוך עליו, אסור לו לבשל גם לאחרים שעשו עירובי תבשילין

כו. חובה על כל אחד מישראל להניח עירוב תבשילין מערב יו"ט כדת, כל שכוונתו לבשל וכדומה מיו"ט לשבת

כז. במקום שעושים שני ימים טובים של גליות, ונזכר ביו"ט ראשון שלא עירב עירוב תבשילין, יכול לערב בו ביום בתנאי, שיאמר:

לו. וכן יש להתיר לבשל אורז ביום שביעי של פסח שחל בערב שבת, לצורך השבת, אף לאלה שנוהגים להחמיר שלא לאכול בפסח

תקצב

לז. אם הכין כל צרכיו מערב יו"ט, וגם צורכי שבת, ואינו מבשל ביו"ט כלל, אפי' הכי יעשה עירוב תבשילין, לצורך הדלקת הנר לכבוד שבת, ולא יברך על העירוב

לח. מותר להציע המטות מיו"ט לשבת, ולהדיח הכלים מיו"ט לשבת, וכן מותר לגלול את הספר תורה מיו"ט לשבת, כל שקיים עירוב תבשילין, ואמר "למעבד כל צרכנא מיו"ט לשבת"

לט. מותר להזמין לסעודה ביו"ט מי שלא הניח עירובי תבשילין, וכן מותר לשלוח אליו אוכל ככל שנצרך

מ. אשה שבעלה אוסר עליה משום מה לעשות עירובי תבשילין, והוא גם אינו עושה, פשוט שאינה חייבת לשמוע בקולו

מא. אדם העושה עירובי תבשילין בפעם הראשונה בחייו, לא יברך שהחיינו

מב. מי שעשה עירובי תבשילין, מותר לו ביו"ט למלאות במים את המיחם הנמצא על הפלאטה לצורך השבת

מג. אף שיכולים לערב על פירות מבושלין, היינו דוקא שלא סחטן, אבל אם סחטן, אף אם אין שם שום תערובת מים, והוא משקה סמיך, אפ"ה חשיבי כמשקה ולא כתבשיל, ואינו יכול לערב בהם עירובי תבשילין

מד. ראוי שבשעה שמברך על העירוב, ואומר

הנוסח בהדין עירובא וכו' שיאחז העירוב ביד ימין

מה. אין לערב בתבשיל גזול, או פת גזולה, אלא אם כן גזלה בעוד שהם חייטים, וטחנן ואפה, שנשתנה שמו, וקיימא לן שגזולין קונה בייאוש, אך לא יברך על עירוב תבשילין זה, דאין זה מברך אלא מנאץ

מו. הדבר פשוט שמותר לערב עירובי תבשילין בפת או תבשיל קפואים, כיון שיכול להפשירם ויהיה ראוי לאכילה

מז. שיעור בישול לתבשיל של עירובי תבשילין, די שהתבשיל התבשל כשליש בישול. ויש אומרים שהפת והתבשיל חייבים להיות ראויים לאכילה לרוב בני אדם. ויש אומרים שאם עשה עירוב תבשילין בפת, ואח"כ נודע לו שלא הורמה ממנה חלה, אינו מועיל, אם לא שבידו להפריש חלה

מח. יש להיזהר שיעשה את העירובי תבשילין באותו מקום שהוא שובת באותו יו"ט, ולא יערב בביתו ויסע לעיר אחרת באופן שלא יוכל להגיע לעירובו ביו"ט

מט. הניח עירוב תבשילין בערב יו"ט בכרכה, בכדי לבשל ולאפות לשבת על סמך העירוב, ואחרי כן ביו"ט קיבל במתנה כל צרכי השבת בריוח גדול, אינו מחוייב לבשל

נ. מי ששלח לחברו בשבת, מיני מאכל שנעשו ביו"ט הקודם לו, ואינו יודע אם הנותן הקפיד לעשות עירובי תבשילין, מותר לו ליהנות מאוכל זה

סימן תקכח - עירובי חצירות

השבת **תרנ**
ג. אסור לצאת ביו"ט חוץ לתחום, שהוא אלפיים אמה. ואפי' לצורך אוכל נפש אסור **תרנ**
ד. מותר לומר לגוי להביא ביו"ט של סוכות לולב ואתרוג למצות ארבעת המינים **תרה**

א. יו"ט אינו צריך עירובי חצרות ושיתופי מבואות, ויכול לטלטל כלים של היתר אפי' מחצר לחצר, מבלי לעשות עירוב חצרות **תרב**
ב. יו"ט שחל להיות בערב שבת, אין מערבין לא עירובי חצרות ולא עירובי תחומין לצורך

סימן תקכ"ט - קידוש ביו"ט

- א.** מנהגינו לומר שלום עליכם ואשת חיל גם בליל יו"ט שחל בשבת. אבל בליל פסח שחל בשבת אין אומרים שלום עליכם ואשת חיל, ובן ישיבה הלומד בישיבה של האשכנזים, בזה ינהג כמנהג המקום **תרו**
- ב.** קידוש של יו"ט נחלקו בו הפוסקים אם הוא מה"ת או מדרבנן, ולהלכה נראה שהעיקר כדעת רבים מהראשונים שקידוש של יו"ט הוא מה"ת **תרח**
- ג.** מותר לערב יין אדום ביין לבן ביו"ט, ואין לחוש בזה לאיסור צובע **תרי"א**
- ד.** דין הקידוש של יו"ט כדין הקידוש של שבת לענין שאין הקידוש אלא במקום סעודה **תרי"ב**
- ה.** כשם שבשבת אסור לטעום כלום קודם הקידוש, ואפי' מים, כך ביו"ט **תרמ"ז**
- ו.** יש אומרים שמיד לאחר תפלת שחרית חלה עליו חובת קידוש של יו"ט, ואסור לטעום בלי קידוש. ויש אומרים שאין חובת קידוש חלה אלא לאחר תפלת מוסף. ורבו הפוסקים שפטרו מקידוש למי שרוצה לטעום בין שחרית למוסף, ולכן מן הדין אין לאסור לאכול אכילת עראי, כגון פת עד כביצה, ופירות בלי קידוש, בין שחרית למוסף, ואפי' בר"ה קודם התקיעות, או בסוכות קודם נטילת לולב, שלא חלה חובת קידוש אלא אחר מוסף. ומ"מ אין להקל בזה אלא לאדם חלש, או חולה, ובאופן שאין לו אפשרות לקדש על היין תחלה. אבל כשיש לו אפשרות לקדש תחלה, יקדש וישתה כמלוא לוגמיו בלבד, ויאכל כזית עוגה או יותר עד כביצה, ואח"כ יאכל פירות ומגדנות. ואחר מוסף יחזור ויקדש על היין ויסעוד סעודת קבע. וחולה שנצטוה מפי הרופאים שעליו לאכול מיד בקומו, קודם שחרית, אם הוא צריך לאכול פת, או כסנין, טוב ונכון שיקדש על הכוס, ויחזור ויקדש אחר מוסף. אבל אם אינו צריך אלא טעימה בעלמא, ויקדש רק אחר מוסף **תרי"ז**
- ז.** יין מפוסטר בפיסטור שלנו, יש להקל שאין בו משום יין נסך במגע גוי או מחלל שבת בפרהסיא, ואפשר לקדש עליו **תרי"ז**
- ח.** כשם שהנשים חייבות בקידוש של שבת בכניסתן, כך חייבות בקידוש של יו"ט, ומוציאות את האנשים ידי חובתם **תרכ"ב**
- ט.** אם לא קידש בליל יו"ט על הכוס, בין בשוגג בין במזיד, צריך לקדש בשחרית הקידוש של הלילה **תרכ"ב**
- י.** כשחל יו"ט בשבת, חותם בקידוש מקדש השבת וישראל והזמנים **תרכ"ג**
- יא.** בן אר"י הנמצא בחו"ל ודעתו לחזור, אינו רשאי לקדש לבני חו"ל בליל יו"ט שני, וגם אינו רשאי לברך על ההלל להוציא ידי חובה את בני חו"ל **תרכ"ג**
- יב.** יש מי שכתב שצריך להקפיד לכתחלה לעשות סעודת יו"ט קודם חצות, אולם רבים אינם נזהרים בזה, בפרט בסעודת חג השבועות, וכן בשמיני עצרת, ואוכלים סעודת החג בצהרי היום או סמוך לערב **תרכ"ג**
- יג.** אדם שמטעמי בריאות או סיבה אחרת, אינו יכול לאכול סעודה מלאה ביו"ט, רק דבר מועט, אע"פ כן צריך לערוך שלחן נאה, ועליו מאכלים **תרכ"ה**
- יד.** חייבים לבצוע על שתי ככרות ביו"ט **תרכ"ו**
- טו.** בעת הקידוש ביו"ט יש לכסות את החלות שעל השלחן, ואם יש על השלחן עוגות יש לכסותם, אך אם יש זיתים א"צ לכסותם **תרכ"ח**
- טז.** מי שאכל סעודת יו"ט והקיא את כל מה שאכל, נכון שיחזור ויאכל לכל הפחות פת כשיעור **תרכ"ח**
- יז.** מי שהאכילה מכבידה עליו בשבתות וימים טובים, יכול למעט באכילה **תרל"א**

בשתי סעודות, כפי שפשט המנהג בכל ישראל

כד. מותר לעשות סעודת סיום מסכת ביו"ט עם הסעודה של החג

כה. ביו"ט שחל להיות בשבת יש מצוה כפולה במצות שבייתת שבת ויו"ט, וכן במצות כבוד ועונג שבת ויו"ט, וכן בסעודות היום, וכן במצות הקידוש וההבדלה

כו. כיון שחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, לכן בשבתות וימים טובים ישלים מאה ברכות בריח בשמים, ובאכילת פירות ומגדנות

כז. זמן צאת השבת וימים טובים אע"פ שהוא בערך לאחר כעשרים דקות אחר השקיעה הנראה לעינינו, מ"מ כבר נהגו רבים להוסיף מחול על הקודש עד לפחות כחצי שעה אחר השקיעה. וגם במוצאי יו"ט ראוי ונכון מאד לנהוג כדעת רבינו תם

כח. יש נוהגים לסעוד במוצאי יו"ט כדרך שעושים במוצ"ש. ואין מנהגינו כן

תרמז

יח. אע"פ שבכל יום עדיף להתפלל מנחה קטנה, מ"מ בימים טובים היו נוהגים להתפלל מנחה גדולה ואחרי כן לעשות סעודה גדולה עד הלילה, כיון שהיו לומדים כל הבוקר

יט. על רבני ביהכ"נ והגבאים לייסד שיעורי תורה בשבת ויו"ט לדרוש לעם בהלכה

כ. יש אומרים שאם לא הספיק לאכול סעודת החג, והרב מאריך בדרשה, אין לו להניח הדרשה וללכת לאכול. אולם הלהכה אין לו לבטל מצות סעודה משום כך

כא. אין ללמוד בשבתות וימים טובים בספרי חכמות אלא בדברי תורה. וזהו מלקרוא בספרים חיצוניים שחיברום אנשים כופרים בתורה. ודבר זה אפי' בחול אסור

כב. אסור חכמים לקרוא בכתובים בשעה שיש שיעור ודרשה בבית המדרש, בכדי שיאספו כולם לבתי מדרשות לשמוע שיעור תורה בהלכה ובמוסר מפי רב המקום

כג. א"צ לעשות ביו"ט שלש סעודות, אלא די

סימן תקכט - קידוש יום ביו"ט

א. כבר פשט המנהג בכל תפוצות ישראל לעשות קידושא רבא בשחרית, ביו"ט, כמו שעושים בשבת

ב. העיקר לדינא להחמיר שלא לטעום כלום קודם הקידוש בלילה ובבוקר ביו"ט

ג. חייב אדם לאכול פת ביו"ט בלילה וביום, ולכן אם שכח בברהמ"ז לומר יעלה ויבוא, אם נזכר כשאמר ברוך אתה ה' לפני שיחתום בונה ירושלים, יסיים למדני חוקיך, ויחזור לומר יעלה ויבוא. ואם נזכר לאחר שסיים "בונה ירושלים", יאמר שם בשם ומלכות נוסח ברכה זו: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל לששון ולשמחה, את יום חג [פלוני] הזה, את יו"ט מקרא קודש הזה, ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים". ואם התחיל ברכת הטוב והמטיב בהזכרת שם ומלכות, ומיד נזכר שלא אמר יעלה ויבוא, יסיים: אשר נתן ימים טובים

ד. בליל פסח אין חילוק בין איש שטעה בברהמ"ז לבין אשה שטעה, חוץ מלילה הראשון של סוכות, שהאשה פטורה מסוכה

ה. המברך ברהמ"ז ביו"ט שחל בשבת, שמקדימים רצה והחליצנו קודם יעלה ויבא, וטעה והתחיל יעלה ויבא, יסיים יעלה ויבא, ואח"כ רצה והחליצנו, ויחתום בא"י בונה ירושלים

תרנג

תרמט

תרמט

תרנג

ח. יו"ט שחל במוצ"ש, וטעה והתחיל אתה חונן שצריך לסיים כל הברכה, נראה שלא יאמר אתה חוננתנו, אלא יניח ההבדלה לאומרה באתה בחרתנו, ותודיענו וכו', ששם הבדלה כוללת בין קדושת שבת לקדושת יו"ט וכו' **תרנח**

ט. יו"ט שחל במוצ"ש, ולפניו קידוש והבדלה, יקנה"ז, ואין לו יין, כיון שאין מבדילין על הפת, יש לקדש ולהבדיל על שכר שהוא חמר מדינה **תרנו**

ו. מי שלא הבדיל במוצאי יו"ט, יש לו תשלומין ויכול להבדיל גם במוצאי יום אסרו חג. וכן בן אר"י הנמצא בחו"ל ודעתו לחזור, ולא השיג יין להבדלה במוצאי יו"ט, יש לו תשלומין במוצאי יו"ט שני **תרנב**

ז. מי ששכח להבדיל יקנה"ז ביו"ט שחל במוצ"ש, ונזכר במוצאי יו"ט, יבדיל במוצאי יו"ט הבדלה אחת, וחותרם בה המבדיל בין קודש לחול **תרנד**

סימן תקכט - תפלה ביו"ט ובחווה"מ

אתה בחרתנו) סיים כהוגן, "והשיאנו", וחותרם הברכה כדת, או שאחר שסיים יעלה ויבוא המשיך "ואתה ברחמיך הרבים" וכו', ונמצא שלא חתם ברכת אתה בחרתנו, צריך לחזור ולומר "והשיאנו" וכו' ויחתום כדת **תרסד**

ט. מתפללים שחרית של יו"ט, ומאחרין לבוא וממהרין לצאת, ואומרים כל המזמורים הנאמרים בשבת. וכתבו האחרונים, והאידינא שמאריכין בפיוטים ובניגונים בין יוצר אור וק"ש, וקרוב לודאי שיעבור זמן ק"ש, צריך להשכים בכל יו"ט כדי לקרות ק"ש בזמן הראוי **תרסח**

י. אחר החזרה גומרים את ההלל, ומברכים עליו "אשר קדשנו במצותיו וצונו לגמור את ההלל". ומנהגינו לכפול את הפסוקים אורך כי עניתי וגו', מאת ה' היתה זאת וגו', זה היום עשה ה' **תרסו**

יא. צריך לומר את ההלל בשמחה ובנחת ובקול רינה ותודה, ולא במרוצה **תרסז**

יב. ספק אם קרא את ההלל, ספק לא קראו כלל, מן הדין אינו חוזר וקורא, וטוב שיחזור ויקראנו בלא ברכה **תרסב**

יג. כל היום כשר לקריאת ההלל מהנץ החמה עד השקיעה **ערת**

יד. מי ששכח לגמור את ההלל ביו"ט של פסח, יש אומרים שיש לו תשלומין בשאר ימי הפסח, ויש חולקים. ונפקא מינה מזה גם לגבי קטן שהגדיל בחווה"מ פסח, וכן לגר שנתגייר

א. המנהג לקרוא בליל יו"ט המזמור של החג קודם תפלת ערבית **תרנו**

ב. אין אומרים "במה מדליקין" ביו"ט. וכן ביו"ט שחל בשבת, וכן בשבת חווה"מ ובשבת של חנוכה, וביום הכפורים שחל בשבת **תרנז**

ג. בין גאולה לתפלה של ערבית נוהגים לומר פסוק: "אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אותם במועדם". ויש שאומרים פסוק: "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל". ומנהג בני בבל לומר שני הפסוקים **תרנח**

ד. יו"ט שחל בשבת, יש נוהגים שלא לומר "לכה דודי לקראת כלה". אבל מנהגינו לומר "לכה דודי" גם ביו"ט שחל בשבת **תרנב**

ה. בתפלת יו"ט חותרם: "בא"י מקדש ישראל והזמנים", ואם חתם "מקדש ישראל" בלבד יצא. ואם חל יו"ט בשבת, צריך להזכיר באמצע ברכת אתה בחרתנו "את יום השבת הזה", וחותרם: "ברוך אתה ה' מקדש השבת וישראל והזמנים" **תרנב**

ו. וה"ה אם התפלל בשבת ויו"ט ואמר "אתה קדשת" ואמר "יעלה ויבוא", יצא **תרס**

ז. יו"ט שחל בשבת ושכח להזכיר בתפלתו של שבת, צריך לחזור ולהתפלל, ולהזכיר של יו"ט ושל שבת בתפלה אחת **תרס**

ח. המתפלל ביו"ט, וכשהגיע לברכת מודים, נסתפק אם כשסיים יעלה ויבוא (שבאמצע ברכת

בחוה"מ פסח. ולהלכה אין חיוב שיחזור לקרוא ההלל

טו. מי שיודע לומר רק הלל המקוצר ביום שגומרים את ההלל, יאמר מה שיודע בלי

ברכה **תרעא**

טז. בהוצאת ספר התורה, יש נוהגים שהש"צ פותח באמירת י"ג מדות, והצבור עונים אחריו. ויש מפקפקים על זה, ולכן שב ואל תעשה עדיף. וכן אנו נוהגים שלא לומר י"ג מדות בשעת פתיחת ההיכל ביו"ט, אך אומרים תפלת "רבנו של עולם" כפי הנדפס במחזורים. ואם נמצא

בצבור שאומרים י"ג מדות ביו"ט, לא יעשה מחלוקת

יז. מותר להוסיף עולים ביו"ט על חובת היום, ולהעלות לתורה יותר מחמשה עולים

תרעו

יח. המתפלל ביו"ט והשמיט את שם החג בפרטות מהתפלה, וחתם מקדש ישראל והזמנים, יצא

יט. מותר לאבל בתוך י"ב חודש לאב ואם להיות ש"צ בימים טובים, ר"ה ויום הכפורים

תרעז

סימן תקכט - שמחה ביו"ט

א. מצות יו"ט לחלקן חציו לביהכ"נ ולבית המדרש, וחציו לאכילה ושתיה ושמחה. וגם בשבת צריך לעשות על כל פנים חציו לה, ובחג שבועות ובפורים צריך להתענג יותר משאר ימים טובים. ומותר לנדד שינה מעיניו כל הלילה בחג ובחוה"מ כאשר מקדיש עיתותיו ללימוד תורה

ב. מנהג ישראל שהש"צ מתפלל ביו"ט בנעימה ובשירה וזמרה, באופן שיביא את הצבור לידי

שמחה. וכן כל תפלות החגים **תרפא**

ג. כשם שמצוה לכבד ולענג את השבת, כך מצוה לכבד ולענג ימים טובים, ולכן ראוי לאדם שלא יסעוד בערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה, כמו בערב שבת **תרפב**

ד. אל יצמצם אדם בהוצאותיו לכבוד יו"ט, וזהו כשיודע שיהיה לו אפשרות לפרוע במשך הזמן **תרפג**

ה. כשם שבשבת יש נשמה יתירה לאדם, כך ביו"ט, ולכן תיקנו חז"ל לומר בשחרית של יו"ט "נשמת כל חי" **תרפד**

ו. אפי' אם חל יו"ט בערב שבת, נכון להכין צרכי שבת בהקדם, ומצוה להכין בהשכמה, שזהו מכבוד השבת **תרפה**

ז. גם ביו"ט מצוה לטעום את התבשילין שמכין לכבוד יו"ט **תרפז**

ח. נכון להתרחץ בערב יו"ט, וכן ראוי לגזוז

צפרניו בערב יו"ט, ולצחצח את מנעליו במשחת נעלים

ט. צריך ללבוש בגדים נאים לכבוד יו"ט. ובגדי יו"ט יהיו יותר טובים מבגד של שבת **תשא**

י. בשבת ויו"ט הסמוכים זה לזה, יש אומרים שראוי להחליף את בגדיו ביום השני, וללבוש בגדים מכובסים, ולא להשאיר בבגדיו שכבר עבר עליהם יום אחד. אולם מנהג העולם להשאיר באותם בגדי שבת גם ביו"ט שאחר השבת, וכן ביו"ט שני של ר"ה **תשב**

יא. חייב אדם להיות שמח ביו"ט, ואין שמחה לאנשים אלא בבשר ויין, ועיקר החיוב הוא בבשר בהמה, ומי שאינו יכול לאכול ביו"ט בשר בהמה מטעמי בריאות או כשרות, יקיים מצות שמחה של יו"ט בבשר עוף **תשג**

יב. אף הנשים חייבות בשמחת יו"ט, והנשים יש לשמחן בראוי להן, דהיינו בבגדים יפים ותכשיטין נאים. והקטנים משמחם בקליות ואגוזים וממתקים **תשה**

יג. החיוב על הנשים עצמן לשמוח ביו"ט, ולא רק על הבעלים לשמחן. אלא שקניית הבגדים נעשית בדרך כלל ע"י הבעלים **תשו**

יד. חרש שוטה וקטן פטורים ממצות שמחה בחג, אבל מוטל על אביהם לשמחם **תשז**

טו. חייב אדם לשמח עמו ברגל את העניים והאביונים ואת האלמנות והיתומים **תשז**

דוקא כשבית המקדש היה בנוי, ומה שנהגו הקרובים לאר"י לבא לירושלים, היה זה בזמן הגאונים לזכר בעלמא. אבל מצות עלייה לרגל אין לנו בזמן הזה. ומ"מ מנהג טוב הוא לעלות לירושלים גם בזה"ז בכותל המערבי **תשכג**

כא. חייב אדם לטהר את עצמו ברגל, ולכן צריך לטבול במקוה טהרה בעיו"ט. אלא שבזמן הזה שהכל טמאי מתים, אין תועלת בזה כל כך להטהר בערב יו"ט, ולכן אין בזה חיוב מן הדין, אלא ממדת חסידות בלבד **תשכה**

כב. חייבים בית דין בכל אתר ואתר, (בזמן שהשלטון ביד גדולי ישראל), להעמיד שוטרים בימי הרגלים, שיהיו משוטטים בגנות ובפרדסים, ועל שפת הים, וישגיחו שלא יתקבצו שם אנשים ונשים יחדיו בשחוק וקלות ראש **תשכט**

כג. מי שהתענה תענית חלום בשבת שחל בו יו"ט, די שישלים יום אחד לתענית **תשכט**

טז. בכמה מקומות נהגו שבשבת הקודמת לשלש רגלים מסתובבים גבאי ביהכ"נ בין הקהל להתנדב צדקה לעניים **תשי**

יז. בזמן שהיה בית המקדש קיים היתה מצוה על ישראל לשמח את הכהנים הלויים, שהיו עובדים בכל כוחם בהקרבת הקרבנות, והיו מורים הוראות בישראל, ובזמן הזה מצוה לשמח ברגל את האברכים שלומדים תורה יומם ולילה **תשיא**

יח. חייב אדם להקביל פני רבו ברגל ויש אומרים שמצוה לבקר את רבו בכל רגל, ויש אומרים שאין מצוה זו נוהגת בזמן הזה **תשיב**

יט. ומ"מ לא נכון שיעזוב אדם ברגל את אשתו ובניו, וילך למסעיו אל רבו החונה בעיר אחרת, לשבות שם ביו"ט, או בר"ה **תשכא**

כ. הדבר פשוט שמצות ראייה בירושלים היא

סימן תקל - דיני חוה"מ

הוא מה"ת. ויש אומרים דאיסורו מדרבנן. וכן דעת מרן השלחן ערוך **תשמ**

ח. איסור תחומין אפי' של י"ב מיל אינו נוהג בחוה"מ כלל **תשנ**

ט. איסור הוצאה מרשות לרשות אינו נוהג בחוה"מ **תשנא**

י. וכן איסור מוקצה וטבילת כלים ועוד דברים שאסרו חכמים בשבת ויו"ט משום שבות, לא נאסרו בחוה"מ. וכן מותר להפריש תרומות ומעשרות בחוה"מ, או להפריש חלה **תשנב**

יא. מלאכת דבר שאינו מתכוין יש להתיר בחוה"מ, אע"פ שהוא פסיק רישיה **תשנב**

תשנב

יב. הדבר פשוט שמותר בחוה"מ להרוג זבובים ויתושים שמצערם את האדם **תשנח**

יג. יש מחמירים שלא לעשות בחוה"מ מלאכה שאין בה צורך כלל, כגון הדלקת גפרור או חשמל שלא לצורך כלל, ויש מקילין בזה, שבחוה"מ לא נאסר רק בדבר שיש בו טורח, וכן

א. ימים שבין הראשון והשביעי של פסח, וימים שבין הראשון של חג הסוכות לשמיני עצרת, נקראים חוה"מ. וכולן אסורים בעשיית מלאכה, כדי שישמח וילמד תורה **תשלא**

ב. ראוי לכבד את ימי חוה"מ בכסות נקיה. ולכן נכון שלא ילבש בו בגדי חול, אלא בגדי שבת ויו"ט **תשלד**

ג. הפוגש את חברו בימי חוה"מ, מן הראוי שלא יאמר לו שלום כדרך שאומר לו בחול, אלא יאמר לו מועדים לשמחה או חג שמח **תשלז**

ד. גם ההוצאות שמוציא לכבוד חוה"מ אינן מכלל חשבון מזונותיו **תשלז**

ה. מותר לאשה ביום טבילה לאכול בשר בחוה"מ, ובלבד שתנקה פיה ותחצוץ שיניה **תשלח**

ו. מצות עשה מה"ת לשמוח בכל יום ויום מימי חוה"מ, באכילת בשר ושתיית יין, ולשמח את הנשים בבגדי צבעונין ותכשיטין **תשלט**

ז. יש אומרים שאיסור עשיית מלאכה בחוה"מ

ענייני משא ומתן. וכן מותר לבקר שדהו לראות מה היא צריכה לעשות בה אחר המועד, וכן לבקר בדירה שבתהליכי בנייה, ומיהו טוב למעט בזה בשביל קדושת המועד **תשסח**

כ. יש אומרים שאסור לבשל בחוה"מ עבור גויים. וכן עבור בעלי חיים. אולם להלכה נראה להתיר **תשסח**

כא. מותר לבשל בחוה"מ לצורך ישראל מחלל שבת בפרהסיא ולהזמינו לביתו **תשסו**

כב. איתא בירושלמי, אמר רבי אבא בר ממל, אילו היה לי מי שימנה עמי הייתי מתיר לעשות מלאכה בחוה"מ, כי כלום אסרו לעשות מלאכה בחוה"מ אלא כדי שיהיו אוכלים ושותים "ועוסקים בתורה", והם אוכלים ושותים ופוחזים **תשסז**

כג. ראוי ללמוד וללמד בימי חוה"מ הלכות החג, וגם דיני חוה"מ, ואין להסתפק בלימוד המשנה ברורה בלבד, אלא יש ללמוד הגמרא עם הראשונים שלחן ערוך ונושאי כליו עם אחרוני זמנינו **תשכט**

כד. אסור להתענות בחוה"מ, והמתענה בו תענית חלום, יתענה שוב אחר המועד **תשסז**

סימן תקלא - גילוח בחוה"מ

א. נטילת השפם מותרת בחוה"מ אף שאינו מעכב האכילה, ואף שאיננו איסטניס **תשעח**

ב. אפי' אם גילח את הזקן מערב יו"ט, אסור לגלח את זקנו שוב בחוה"מ, ואפי' דרכו להתגלח כל יומיים או שלשה ימים **תשעח**

ג. היוצא מבית האסורים בחוה"מ, מותר לו להסתפר ולהתגלח, אפי' היה חבוש ביד ישראל שאיפשרו לו לגלח בערב יו"ט **תשפג**

ד. מי שיש לו שחין בראשו, או כינים, מותר לו להסתפר בחוה"מ בצינעא **תשפז**

ה. אבל שחל שביעי שלו בשבת ערב הרגל, מותר לגלח בחוה"מ **תשפז**

ו. מי שהיה אבל על אביו או אמו, שאינו רשאי לגלח עד שיגערו בו חבריו אחר שלשים יום

במלאכות שאין ניכר בעשייתן שנעשין בלא טורח, כגון כתיבה, שאפי' אות אחת אסור, כיון שבצורת המעשה הדבר שוה לכתיבה מרובה **תשנו**

ז. מותר לנסוע ברכב בחוה"מ שלא לצורך אוכל נפש ולא לצורך המועד, אלא לצורך טיול, או אפי' סתם נסיעה לחנם. וגם למקום קרוב שיכל להגיע אליו בלא נסיעה ברכב **תשכב**

ח. מותר לחתוך נייר טואלט בחוה"מ, וא"צ שיכין נייר מערב החג **תשסג**

ט. דבר שאין בו מלאכה, אף שהוא מעשה אומן, מותר לעשותו בחוה"מ. וכן מותר לקלף פירות בקולפן פירות אע"פ שיכול לקלפן בקלות ביד או בסכין. ומותר לעשות קושיקלאך בחוה"מ לצורך הלולב **תשסג**

י. אין איסור שביתת בהמתו נוהג בחוה"מ, וכן אין נוהג איסור מחמר בחוה"מ. ולכן מותר לרכב על בעלי חיים בחוה"מ, או על גבי עגלה של בעלי חיים **תשסג**

יא. אין איסור ממצוא חפצך ודבר דבר נוהג אלא בשבת ויו"ט, אך לא בחוה"מ **תשכד**

יב. ולפיכך מעיקר הדין מותר לדבר בחוה"מ מענייני מלאכה האסורה בחוה"מ, ושאר

א. מצוה להסתפר ולהתגלח בערב יו"ט לכבוד החג, אבל בחוה"מ אסור לגלח, אחד ראשו ואחד כל שיער שבו **תשע**

ב. אף שכלל בידינו לגבי אבלות שהרגל מבטל גזירת שלושים, מ"מ באבלות על אביו או אמו, אין להקל לו להסתפר בתוך שלשים כשפגע בו הרגל **תשעד**

ג. איסור תספורת שער הראש ישנו באשה כמו באיש, אך סידור הגבות ושאר השער שבגוף יש להתיר לאשה לגלחו בחוה"מ **תשעו**

ד. אם אמרו לו שע"י מניעת התגלחת יפטררהו מעבודתו, מותר לגלח בחוה"מ **תשעז**

ה. מי שבחוה"מ עבר וגילח חצי זקנו, ונזכר שאסור להתגלח במועד, מותר לו להמשיך ולגלח הכל **תשעז**

הבן או המוהל או הסנדק להסתפר ולהתגלח בחוה"מ. וכן מי שנבחר בחוה"מ לשמש כחתן תורה, אין לו להסתפר **תשצז**

טז. הדבר פשוט שמותר להתרחץ בחוה"מ גם עם סבון או שמפו, ולשפשף בשער **תשצז**

יז. וכן פשוט שמותר לרחוץ בחוה"מ גם בסבון מוצק, ואין בזה כל חשש **תשצח**

יח. התולש שערות יחידים בידיו בחוה"מ, אין בזה איסור גילוח **תשצט**

יט. מי שנדר שלא להסתפר או להתגלח והוצרך להתיר את נדרו בחוה"מ, מותר לו להסתפר ולהתגלח במועד **תשצט**

לאבלו, והגיע הרגל בעת שחסרו לו ימים אחדים מן השלשים, ובחוה"מ נשלמו לו כל השלשים של ימי האבל, וגערו בו חבריו, מותר לגלח בחוה"מ **תשפח**

יב. מי שחזר בתשובה בחוה"מ, אסור להסתפר ולהתגלח במועד. אך אם יש לו שיער ארוך כאשר, מותר לקצר השער **תשצא**

יג. קטן מותר לו להתגלח בחוה"מ. וקטן נחשב עד שיגיע לגיל מצוות **תשצב**

יד. חולה שנתפא בחוה"מ, ולא נסתפר קודם החג מפני חוליו, וכובד השיער גורם לו נזק, מותר לו להסתפר בחוה"מ **תשצה**

טו. גם אם חל מילה בזמנה בחוה"מ, אין לאבי

סימן תקלב - נטילת צפרנים בחוה"מ

א. מותר לגזוז צפורניו בחוה"מ אפי' במספריים, בין צפרני ידיו בין צפרני רגליו. ומנהג בני **תשצמ**

אשכנז להחמיר בזה

סימן תקלב - רפואה בחוה"מ

א. אע"פ שאסור לשחוק סממנים לצורך חולה שאין בו סכנה בשבת ויו"ט, בחוה"מ מותר לעשות כל מלאכה לצורך רפואה אפי' לחולה שאין בו סכנה **תתא**

ב. מותר לעשות טיפול שיניים בחוה"מ, אפי' **תתב**

כשאיין לו כאבים כעת

ג. יש אומרים שאין ללכת לרופא בחוה"מ בשביל בדיקה שנתית, אם אינו חולה, וגם אין לו שום צער, אלא ידחה זאת לאחר המועד **תתב**

סימן תקלג – מה מותר בחוה"מ

א. צרכי מאכל מותר לעשותן בחוה"מ, אע"פ שיכל לעשותם מערב החג, והניח במתכוין לעשותם במועד. ולכן מותר לטחון קמח לצורך המועד, וכן מותר לקוץ עצים מהמחובר לצורך אפיה וכדומה **תתג**

ב. כשעושה צרכי אכילה במועד כמו טחינה ואפיה, אינו צריך לצמצם **תתו**

ג. ואמנם לא יערים לטחון או לעשות יותר בכוונה, או אם יש לו קמח לא יערים ויאמר מזה אני רוצה. ואם יש לו לחם, מותר לטחון בשביל לאפות לחם חדש, משום שלחם חם וטרי עדיף יותר **תתו**

ד. מותר לעקור פשתן בחוה"מ, מפני שראוי לכסות בו את האוכלים. וכן מותר לעקור **תתו**

כשות. וכן לעקור שומשמיין **תתח**

ה. אסור לכבוש כבשים אלא אם כן יכול לאכול מהם במועד **תתט**

ו. צד אדם דגים כל מה שיכול לצוד, ומולח הכל במועד **תתי**

ז. מותר להפעיל מאפיית לחם בחוה"מ, אפי' בפרהסיא, אבל אין לאפות צנימים **תתיב**

ח. מותר לחלוב את הבהמות והרחלות בחוה"מ, ואפי' ע"י ישראל. ואפי' שלא לצורך המועד, משום צער בעלי חיים, וחשיב כדבר האבד **תתיב**

ט. להרכיב גז במחובר בחוה"מ נראה שמותר, ואפי' מעשה אומן **תתיג**

סימן תקלד - כיבוס בחוה"מ

- א.** אסור לכבס בגדים בחוה"מ, אפי' לצורך המועד. ומי שאין לו אלא חלוק אחד מותר לכבסו **תתיג**
- ב.** בזמנינו שיש הרבה הנוהגים להחליף הבגדים הלבנים הסמוכים לבשר, כמעט מדי יום ביומו, מפני שמתלכלכים תמיד ע"י זיעה, ובפרט במקומות החמים, ונתכבסו קודם המועד, ואין לו בגדים אחרים בחוה"מ להחליפם, במקום צורך מותר לכבסם **תתנו**
- ג.** מותר לכבס מגבות שמנגבים בהם ידיים ומתלכלכים תמיד, וכן מגבות שמסתפגים בהם אחר רחיצה. ומותר לשטוף בחוה"מ בד סינון וכדו', וכן מותר לשטוף את הליפה והספוג של הרחיצה, בגמר הרחיצה **תתכב**
- ד.** מותר לשטוף בחוה"מ את הסמרטוט המיוחד לניקוי השלחן, או לניקוי הרצפות **תתכג**
- ה.** כלי פשתן מעיקר הדין היה מותר לכבסן בחוה"מ לצורך המועד, אבל כבר נהגו בהם איסור בדורות האחרונים **תתכד**
- ו.** כל מה שאסרו חכמים לכבס בחוה"מ, גם ע"י גוי אסור לכבס **תתכה**
- ז.** מטפחות אף, מותר לכבסם בחוה"מ **תתכו**
- ח.** מותר לכבס את הסדינים ומצעי המטות בבתי מלון ובתי חולים **תתכז**
- ט.** בגד שאם לא יכבסוהו יתעפש או יתקלקל מותר לכבסו בחוה"מ, ואם די לו בניקוי מקומי, נכון שיעשה רק ניקוי מקומי **תתכז**
- י.** נשים מעוברות שצריכות ללבוש גרבי גומי לרגליהם, אם אפשר לה בנקל לקנות כמה מאלה כדי שתוכל להחליפן במועד, נכון לעשות כן, אך אם אי אפשר, מותר לכבסן **תתכח**
- יא.** וכן אשה שהיא בתוך שבעה נקיים לספירתה, שעליה ללבוש בגדים לבנים ונקיים, ולהציע על מטתה סדינים לבנים, מותרת לכבס בגדים אלה בחוה"מ **תתכח**
- יב.** וכן מותר לכבס בגדי קטנים מפני שדרכם להתלכלך תמיד בעפר ובטיט, ומ"מ אם מכבסם בידיים, לא יכבסם אלא אחד אחד מה
- שנחוץ ביותר**
- יג.** מותר לכבס בגדים של ילדים קטנים בחוה"מ במכונת כביסה יחד עם החיתולים של התינוקות, כשהוא לצורך המועד **תתל**
- יד.** אחר שכיבס את בגדי הקטנים בהיתר, פשוט שיכול לשוטחן בשמש ליבוש ואין בזה משום מראית העין **תתלד**
- טו.** מי שיש לו רק בגד אחד לשבת ויו"ט, ובחוה"מ התלכלך הבגד של שבת, יש אומרים שמותר לו לכבס את הבגד של שבת, אע"פ שיש לו בגדים של חול נקיים, ויש אוסרים **תתלד**
- טז.** כתם שנפל בחוה"מ על בגדו ונתלכלך, מותר לנקות מקום הכתם אף בחומרי ניקוי **תתלה**
- יז.** היוצא מבית הסוהר ומהשבי, וכן הבא מחוץ למדינה, מותר לכבס בגדיו אם צריכים לכך. ומותר לישראל אחר לכבס הבגדים שמותרים לכבסם, ובלבד שלא יטול שכר **תתלה**
- יח.** מותר לגהץ בגדיו בחוה"מ ע"י משהן חם **תתלמ**
- יט.** הדבר פשוט שמותר לנקות בגדים ומגבעות מן האבק שנפל עליהם ע"י מברשת **תתלמ**
- כ.** מי שבגדיו מלוכלכים, וצריך לעבור במים בחוה"מ, כגון לחצות את הנהר להגיע לעברו השני של הנהר, אין בזה כל איסור, הגם שנוח לו שהם מתכבסים ממילא **תתלמ**
- כא.** מותר לצחצח נעליו במשחת נעלים בחוה"מ לצורך המועד **תתמ**
- כב.** מותר לצחצח כלי כסף, לצורך המועד **תתמ**
- כג.** המנהג פשוט אצלנו להתיר הדחת ושטיפת הרצפה בחוה"מ, ובגמר הדחת הכלים או הרצפה מותר לסחוט את המטלית **תתמא**
- כד.** מי שהזמין מכונת כביסה קודם החג, והמכונה הגיעה בחוה"מ, לדידן מותר לו לקבלה וליהנות ממנה בחג **תתמב**

סימן תקלה - מלאכות שיש בהם טירחא

משם קודם יו"ט האחרון של החג, ורוצה לסדר את הבית ולשטוף את הכלים קודם צאתו משם, ואין בזה צורך המועד, כיון שבעלי הבית לא יחזרו לדירה רק באסרו חג, המיקל בזה יש לו על מה לסמוך

תתמח

ו. מותר לקפל את הטלית בחוה"מ כדרכו. וגם מי שיש לו טלית מיוחדת לשבת ויו"ט, ובחוה"מ לובש טלית של חול, ונמצא שביום האחרון של חוה"מ מקפל את הטלית לצורך אסרו חג שהוא חול, אפ"ה מותר לקפל הטלית

תתנא

ז. בזמן הזה מותר לפנות האשפה מן הבית או מן החצר, ומותר לעובדי העירייה לפנות הזבל ולסלק פחי האשפה מצדי רשות הרבים גם בחוה"מ.

תתנב

ח. כשחלו ב' ימי ר"ה בסמוך לשבת, והאשפה ברחובות העיר מצטברת ויכולה לגרום למחלות, יש שהקילו בזה לעיריות לאסוף האשפה ע"י גוי ביו"ט

תתנג

א. אין מפנין בחוה"מ דירתו או כליו מחצר לחצר, אפי' מחצר כעורה לחצר נאה. ורק מבית לבית באותה חצר יכול לפנות

תתמג

ב. ואם מפנה הרהיטים לצורך המועד, מותר לפנות אפי' מחצר לחצר. וכן אם חושש שמא יגנבו, או שמא יפסדו במקום שנמצאים כעת, יכול לפנותם למקום המשתמר אפי' שהוא רחוק הרבה ואין בזה צורך המועד

תתמה

ג. אין לעבור דירה בחוה"מ לדירה אחרת. במה דברים אמורים כשתי הדירות בשכירות, או ששתיהן שלו, אבל לעבור מדירה בשכירות לדירה שלו שהיא רכושו, מותר

תתמו

ד. מי שהולך להתארח במועד, וצריך להשאיר שם כמה שבועות, ורוצה לקחת עמו בגדים להחלפה וכדו', כדי שלא יצטרך לטרוח אחרי המועד לחזור ולקחת חפצים הנזכרים לו, יש להתיר לו לעשות כן

תתמז

ה. המתארח בדירת חבירו בימי המועד, ויוצא

סימן תקלו - צרכי בהמה בחוה"מ

ד. מותר לרכב על גבי בהמה בחוה"מ אפי' שנוסע מעיר לעיר, ואפי' חוץ לתחום של י"ב מיל מותר בחוה"מ

תתנז

ה. מותר לרכב על אופניים בחוה"מ אפי' ללא צורך בין לקטנים ובין לגדולים

תתנח

ו. אסור לגזוז את צאנו בחוה"מ

ז. מותר להקזיז דם מהבהמה בחוה"מ, ואין מונעין ממנה כל רפואה

תתנז

ח. אין מושיבין תרנגולת על הביצים לגדל אפרוחים, בחוה"מ. ואם הושיבה קודם המועד, וברחה מעליהם, יכול להחזירה **תתנז**

א. מותר לרכב על גבי בהמה בחוה"מ אף שעושה כן שלא לצורך המועד, וגם אדם שרגיל ברכיבה ואינו רגיל ללכת ברגליו, וגם שלא יכוין מלאכתו במועד. וכל זה הותר רק בתיקון של מעשה הדיוט שא"צ אומן

תתנד

ב. סירוק הסוס כדי לייפותו, הוי בכלל תיקון צרכי רכיבה, ולכן מותר לעשות כן בחוה"מ לצרכי רכיבה, ואפי' במסרק שמשיר נימין מדולדלין

תתנו

ג. מותר לנקות ולשטוף את המכונית בחוה"מ אם נתלכלכה הרבה, וכאשר אין טירחא יתירה בדבר **תתנו**

סימן תקלז - דבר האבד בחוה"מ

מיד אחרי החג מבחן נהיגה ורוצה להתכונן כראוי בחוה"מ לבל ישל, מותר לו ללמוד שיעורי הנהיגה בחוה"מ

תתנס

ב. מותר לעשות כל מלאכה ע"י פועל עני שאין לו מה לאכול. ואין מחייבים אותו למכור כלי

א. דבר האבד שאם לא יעשהו בחוה"מ יבוא לידי הפסד, מותר לעשותו בחוה"מ בלי שינוי ואפי' בהפסד מועט יש להקל, ואפי' אם הדבר אצלו בספק אם יבא לידי הפסד, או שמא לא יבוא לידי הפסד, מותר לעשותו בחוה"מ. ואם יש לו

ב. ירקות שרוצה לאכלם במועד, יכול לדלות מים להשקותם כדי שיגדלו ויהיו ראויים יותר לאוכלם במועד, שכל שהוא צורך אוכל נפש התירו אפי' ע"י טירחה יתירה **תתפ**

ג. מותר להשקות פרחים ושושנים שאם לא ישקום בחוה"מ יפסדו **תתפא**

ד. כל דבר שהוא לצורך אוכל נפש מותר לעשותו בחוה"מ, אפי' יש בו טורח גדול **תתפא**

טו. ולכן מותר לתקן בחוה"מ מקרר חשמלי שנתקלקל לצורך המועד, וכן מותר לתקן הכיריים של הגז ותנור האפייה, וברז מים שבמטבח או באמבטיא, או מיקסר, אפי' ע"י טכנאי אומן יהודי **תתפא**

טז. במקומות שיש קצת קור, מותר לתקן בחוה"מ תנור חימום שנתקלקל, וכן מותר לתקן מאורר או מזגן בקיץ **תתפג**

יז. אם החשמל בביתו התקלקל, והבית חשוך, פשוט שמותר לתקן החשמל בחוה"מ אף ע"י ישראל ואף במעשה אומן **תתפג**

יח. טלפון [כשר] שהתקלקל, יש להקל לתקנו בחוה"מ כשהוא לצורך המועד, מאחר שהכל הורגלו בזה, ויש הרבה צער ועגמת נפש בלי טלפון **תתפג**

יט. פשוט שמותר לעשות גבינה בחוה"מ לעצמו, לצורך המועד. אבל אם עשה גבינות לרבים כדי להרויח, וכיוון את מלאכתו במועד, יש לקונסו שלא יהנה מהריוח **תתפג**

כ. אסור לקצור השדה בחוה"מ, אלא אם כן יש חשש שהתבואה תיפסד אם ישנה לאחר המועד **תתפד**

כא. מותר לקטוף ערבות בחוה"מ כדי למוכרן לצורך מצוה, אף שאינו צריך את הכסף לצורך יו"ט **תתפה**

כב. עכברים שמפסידים בשדה אילן מותר לצודן כדרכו, שחופר גומא ותולה בה המצודה **תתפה**

כג. מותר לסוך את האילנות והפירות בשמן בחוה"מ. אבל אילן שעלו בו תולעים, אין מתליעים אותו בחוה"מ אם לא שהוא דבר האבד **תתפו**

בית שלו להתפרנס מהם בחג. וכן אין מחייבים אותו להשיג הלואה לצרכי החג **תתסד**

ג. גדר פרהסיא שאסרו חכמים לכתחלה לפועל עני לעשות מלאכה, יש אומרים אפי' בפני יחיד, אמנם העיקר נראה להקל שפרהסיא היינו בפני רבים ממש, דהיינו בפני עשרה. וכשאינן שם עשרה בשעת עשיית המלאכה, אפי' שאחרי כן יתפרסם הדבר מחמת עצמו, יש להתיר **תתע**

ד. פועל עני שאין לו מה לאכול, והוא גבר לא יוצלח למלאכה, וקרובו רוצה לעזור לו ואין באפשרותו לעזור לו אלא ע"י שיעשה מלאכה ויתן לקרובו מהריוח, יש להתיר לפועל זה לעשות מלאכה בחוה"מ **תתע**

ה. בעל עסק או דפוס או בית חרושת שיש לו פועלים קבועים שעובדים אצלו, ומקבלים משכורתם מדי חודש בחדשו, ויש לחוש שאם יסגור את העסק שלו במועד, יתחייב לשלם להם משכורתם שלמה ע"י ההסתדרות והשלטונות, אין לך דבר האבד גדול מזה **תתעב**

ו. הנוהגים להקל להדפיס עיתון חרדי בחוה"מ יש להם ע"מ שיסמוכו **תתעו**

ז. פועל שעובד באופן קבוע אצל בית חרושת מסויים, ואם יתחמק מלעבוד בחוה"מ קיים חשש שיפטר והו, מותר לו להמשיך לעבוד בחוה"מ **תתעז**

ח. מותר לפועל לעבוד במפעל כל השנה, אע"פ שבעת קבלת העבודה יודע מראש שיצטרך לעבוד בחוה"מ ואם לא כן יפטר והו **תתעה**

ט. פועל שיכול לקבל חופשתו בימי חוה"מ ויש לו סיבה לקבל את החופשה דוקא בקיץ, מותר לעשות כן **תתעה**

י. מי שכופים עליו לעבוד ולעשות מלאכה האסורה בחוה"מ מצד הדין, באופן שאין המלאכה בגדר דבר האבד, רשאי להמציא תעודה רפואית או הנמקה אחרת אף אם היא אינה נכונה, ובלבד שלא ייגרם חילול ה' **תתעה**

יא. מותר להשקות שדה אילן, כשהאילנות רצופים וסמוכים זה לזה, אבל אם הם מרוחקים ונטועים רק עשרה לבית סאה, אין להשקות את כל השדה, אלא אם כן היתה לחה **תתעט**

גם את שלו, יפסיד, פן יהיה כרמו למרמס. יכול לבצרו ולדרוך היין ולעשות החביות וכל צרכי היין בלא שינוי **תתפמ**
כח. וכן מי שצריך לקנות ענבים לעשות מהם יין לצורך כל ימות השנה, בעת הבציר, ואם לא יקנה במועד לא ימצאם אחר המועד כמו שהוא מוצא עתה בחוה"מ, נחשב דבר האבד, ומותר לקנותם, ולתקן החביות של היין ולזפתם, ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד **תתפמ**
כט. המכוין מלאכתו והניחה למועד ועשאה במועד, ב"ד מאבדין אותה ממנו ומפקירים אותה לכל. ואם מת, לא יקנסו בנו אחריו, ומותר לו לעשותה אם הוא דבר האבד **תתפמ**
ל. אסור לטרוח ולחפש אחרי מציאות בחוה"מ, כגון נהר שהציף דגים על שפתו, אסור לאספם כדי לכבשם, אם לא שיהיו ראויים לאכול מהם במועד **תתצא**

כד. מותר לרסס להגן על האילנות מפני החרקים המזיקים, שאין לך דבר האבד גדול מזה. ואף אם כבר עלו בו חרקים מותר לרססו. ואם כיוון במלאכתו במועד אסור **תתפו**
כה. התירו חכמים לצוד דגים לאכילה בחוה"מ אפי' בפרהסיא כל מה שיכול לצוד, בין לעצמו בין לאחרים, ואפי' יותר מצורך המועד, כיון שאפשר שיאכל מהם במועד **תתפו**
כו. מי שיש לו כרם לבצור והוא דבר האבד שאי אפשר להמתין אחר המועד, יכול לבוצרו במועד, אם לא כיוון מלאכתו במועד, כגון שהיה סבור שיכול להמתין אחר המועד, ואירע דבר שאם ימתין לאחר המועד, ייפסד. או שהיה אנוס שלא יכל לעשותו קודם המועד. וגם אדם חשוב מותר לו לעשות כן **תתפח**
כז. וכן מי שיש לו כרם ליד כרמו של הגוי, והגוי בוצר שלו בחוה"מ, ואם הישראלי לא יבצור

סימן תקלט - סחורה בחוה"מ

לעשות נסיעה מיוחדת. כגון שבחוה"מ נמצא כבר בלאו הכי במקום שהחפץ מצוי שם לקנותו **תתצג**
ז. חייב לשלם איזה חוב, ואם לא ימכור סחורתו לא יוכל לשלם חובו, ואפשר שיגיע לו הפסד או נזק ע"י כך, מותר למכור סחורתו בחוה"מ, שזה גם כן נחשב כדבר האבד **תתצג**
ח. מי שבא דבר סחורה לידו בחוה"מ, בדבר שאינו דבר האבד, אע"פ כן מותר לישא וליתן בצניעה בתוך ביתו, הואיל ואין זו מלאכה ממש, אלא דיבור בעלמא הוא. ויש מי שנוטה להחמיר בזה, והמיקל יש לו ע"מ שיסמוך **תתצג**
ט. דבר שאינו מצוי תמיד לאחר המועד, כגון שהמוכרים מבקשים לצאת, או ספינות או שיירות שבאו, ומוכרים בזול או שיקנו ממנו ביוקר, מותר לקנות ולמכור אפי' שלא לצורך תשמישו דהוי כדבר האבד **תתצה**
י. מותר להסתחר בבורסה בימי חוה"מ, באופן שיש חשש שהדברים הנסחרים בבורסה ירדו מערכן הריאלי. אבל אם אין חשש כזה, אסור להסתחר בבורסה **תתצו**
יא. מי שקיבל צ"ק ואם לא יפקידנו בחוה"מ יעבור זמן הגביה, או שחושש שאם לא

א. כל סחורה אסורה בחוה"מ בין לקנות בין למכור, כל שאינה לצורך המועד **תתצא**
ב. להחזיר לחנות חפץ שקנה קודם המועד, ויחזירו לו דמיו יש אומרים שאסור להחזירו בחוה"מ, אם בידו להחזירו גם לאחר המועד, שגם זה בכלל איסור פרקמטיא **תתצב**
ג. יש אומרים שמי שצריך לקנות איזה חפץ לצורך המועד אסור להוסיף ולקנות ממין זה שלא לצורך המועד, אע"פ שקונה את כולם בבת אחת **תתצב**
ד. מותר לשכור מכונית להעביר דברי מאכל ממקום למקום לצורך המועד, ואם אפשר להעביר באותה ההובלה גם מטען שאינו לצורך המועד והוא חוסך בזה בהוצאות, מותר להוסיפו ולמלאות את המכונית, וטוב שיעשה שאלת חכם **תתצב**
ה. תלמיד ישיבה הבא לביתו ליו"ט וחוה"מ, ורוצה תיכף אחר יו"ט לנסוע לשיבה ולכן רוצה לקנות איזה דבר בחוה"מ, יש להקל לקנות בחוה"מ **תתצג**
ו. מי שצריך לקנות איזה חפץ שלא לצורך המועד, ואותו חפץ אינו מצוי במקום שהוא דר, מותר לקנותו בחוה"מ, אם ע"י זה ירוויח שלא יצטרך

יח. מותר לבני ישיבות ואברכים ליטול שכר על לימוד בישיבת בין הזמנים בחוה"מ

תתקא

יט. מוכרי ירקות שאינם מתקיימים זמן רב, מותר להם לפתוח החנות שלהם בחוה"מ **תתקב**

כ. אפי' סחורה שמצא כעת בזול שמותר לקנות בחוה"מ מטעם דבר האבד, זהו דבר שאינו מפורסם, אבל דבר מפורסם אסור **תתקד**

כא. מותר להכין צרכי יו"ט שני בחוה"מ אפי' במלאכות דאורייתא, ואין לאסור בזה משום הכנה מהמועד לצורך יו"ט שני, גם בזמן הזה דבקאינן בקיבועא דירחא **תתקה**

כב. אין לבשל בחוה"מ לצורך אסרו חג, אמנם אפשר לבשל מחוה"מ לחול באופן של ריבוי בשיעורים **תתקי**

כג. מותר לבשל בחוה"מ לשבת שאחר אסרו חג, וכל שכן שמותר לבשל בחוה"מ לשבת הסמוכה ליו"ט **תתקו**

כד. מותר לבן אר"י לבשל בחוה"מ עבור יו"ט שני של אורח הבא מחו"ל **תתקי**

יפקידנו ייאבד או ייגנב, יכול להפקידו בחוה"מ **תתצו**

יב. מי שאין לו מה לאכול לשמחת החג ונצרך למשוך מעות מהבנק, מותר לעובדי הבנק לכתוב בענין שיוכלו ליתן לו המעות **תתצח**

יג. מי שרוצה לקנות כרטיס הגרלה בחוה"מ שיש סיכוי לריחוק גדול, יש מקילין לקנות הכרטיס בחוה"מ **תתצח**

יד. מי שהלוח לחבירו מעות, מותר לתובעו בחוה"מ. ומותר אפי' לתובעו בבי"ד כדי שיפרע לו את חובו. ואם ביה"ד סגור בחוה"מ, אין לתובעו בבית משפט בלי היתר בית דין **תתצח**

טו. מותר לאדם פרטי להלוות לגוי ברבית, ולא חשיב פרקמטיא, ובלבד שהרבית של השבוע הראשון יקח ויוציאנו בחוה"מ לצורך שמחת יו"ט **תתצט**

טז. שמרטף בחוה"מ רשאי לקבל שכר על שמירתו אף בלא הבלעה **תתקא**

יז. מותר ליטול שכר על שדכנות שעשה בחוה"מ, מכמה טעמים **תתקא**

סימן תקמ - בנין וסתירה בחוה"מ

א. במעשה הדיוט, או איצטבא לשבת או לישן עליה **תתקיב**

ח. ציר של הדלת או המפתח שנשברו, אפי' אם נשברו מערב יו"ט, יכול לתקנם בחוה"מ בלא שינוי **תתקיב**

ט. מותר לשכפל מפתח בחוה"מ, כשיש צורך בכך **תתקיג**

י. מותר לעשות תנור וכיריים שאפשר שייבשו ויאפה בהם במועד **תתקיג**

יא. נוקרים את הריחיים, ופותחים להם נקב באמצע הריחיים, ומעמידים אותם. ובונים אמת המים של ריחיים **תתקיז**

יב. מותר לחדד סכין כדרכה אפי' במלאכת אומן. ואפי' לעשות סכין לכתחלה יש להתיר **תתקטו**

יג. מי שניזוק ביתו בימי חוה"מ, ומעוניין להקימו מחדש, אסור לבנות הבית בחוה"מ אף אם עושה זאת במהירות שיספיק להשתמש בבית זה בחוה"מ **תתקטו**

א. אסור לבנות בחוה"מ אפי' כל שהוא. ואם נפרץ גדר גנתו, בונה מעשה הדיוט, דהיינו שמניח אבנים זו על זו ואינו טח בטיט. או גודר אותו בקנים וגומא וכיוצא בהם **תתקו**

ב. מותר לקבוע מסמר בקיר הבית בחוה"מ לצורך המועד, כמו לתלות שעון או תמונה **תתקז**

ג. מי שלא עשה סוכה קודם החג, מותר לו לעשות סוכה בחוה"מ אפי' ע"י אומן ישראל. ומותר לאומן לקבל שכרו כיון שהוא דבר מצוה. וכיון שהיא סוכה חדשה אצלו, יברך בישיבתו הראשונה בתוכה גם שהחינו **תתקז**

ד. מותר לבנות בחוה"מ מעקה לגג ולמרפסת במעשה הדיוט אבל לא מעשה אומן **תתקי**

ה. מותר ליטול גבשושית שבבית, שאף שזו מלאכה גמורה בשבת, ואין זה דבר האבד, מותר לעשות כן בחוה"מ **תתקי**

ו. סדקים שבגג, מותר לסתמן ביד וברגל, אפי' ע"י חומר איטום, כשאין נצרך לעשות באופן מקצועי, אבל לא בכלי אומנות **תתקי**

ז. מותר לבנות בחוה"מ אבוס שתאכל בו הבהמה

סימן תקמא - אריגה בחוה"מ

- א.** מותר לעשות מצודות דגים בחוה"מ במעשה הדיוט, אבל לא במעשה אומן **תתקטז**
- ב.** מטות של חבלים כמו שהיו בדורות הקדמונים, מותר לסרג חבלים במטה שתי וערב, בכדי לישון עליה, ואפי' בחבלים חדשים שלא היו נתונים מעולם בתוך המטה **תתקטז**
- ג.** מותר למעך בחוה"מ בגדי פשתן בידיים אחר הכיבוס, כדי ללבנן ולרכנן, לצורך המועד **תתקטז**
- ד.** אסור לתקן מנעליו או מלבושיו שנקרעו בתוך המועד, ע"י אומן. ואפי' לומר לגוי לתקנם
- אסור. אבל מותר לקנות מנעלים חדשים בחוה"מ. וה"ה לבגדים **תתקטז**
- ה.** צריך לתקן ולתפור את בגדו בחוה"מ, ואינו מהיר במלאכת התפירה, יכול לתפור בגדו כדרכו במעשה הדיוט **תתקיח**
- ו.** משקפי ראייה שנשברו בחוה"מ, מותר לתקנם אפי' ע"י מעשה אומן. וכן מותר לתקן מכשיר שמיעה בחוה"מ **תתקיט**
- ז.** מותר להטיל ציצית בבגד בחוה"מ. וכן מותר לתקן פתילות בחוה"מ להדלקת הנרות של שבת ויו"ט האחרון **תתקכ**

סימן תקמב - מלאכה לאחרים

- א.** אפי' מלאכות המותרות לעשותן בחוה"מ, אינם מותרות לעשותן אלא לעצמו או לאחרים בחנם. אבל בשכר, אסור (מלבד מכשירי אוכל נפש). ומיהו אם אינו נותן לו שכר קצוב, אלא
- שאוכל עמו בשכרו, מותר **תתקכא**
- ב.** כל מלאכה מותר לעשותה ע"י פועל עני שאין לו מה יאכל, כדי שישתכר וירויח **תתקכב**

סימן תקמג - מלאכה ע"י גוי בחוה"מ

- א.** כל מלאכות שאסור לעשותם בחוה"מ, אסור לעשותם אפי' ע"י גוי. וחוה"מ דינו בזה כשבת ויו"ט **תתקכב**
- ב.** גוי שקיבל מלפני החג לבנות את ביתו של ישראל בקבלנות, אסור להניחו לבנות בחוה"מ, ואפי' אם הבית מחוץ לתחום **תתקכד**
- ג.** אם נתן לנכרי לעשות מלאכה בתלוש כגון לתפור לו בגד והגוי עשה בתוך ביתו בקבלנות, מותר **תתקכד**
- ד.** מותר לתת לגוי בחוה"מ לעשות מלאכה בקבלנות או בשכיר יום, בשביל שיעשנה אחר המועד. ובלבד שלא ימדוד וישקול וימנה כדרך שעושה בחול **תתקכה**
- ה.** במקום מצוה כגון בניית מקוה, מותר לומר לגוי שיעשה לו מלאכה בחוה"מ. ואפי' ע"י ישראל מותר לבנות מקוה טהרה בחוה"מ, בעיר שאין בה מקוה **תתקכה**
- ו.** אין לבנות בנין ביהכ"נ בחוה"מ, אך ע"י גוי אם מנהג בני העיר לבנות בקבלנות, יש להתיר לבנות בית כנסת ע"י גוי **תתקכו**
- ז.** מותר לקרוא לחשמלאי אומן לתקן את מערכת החשמל בביהכ"נ, כאשר בלעדי התיקון אין אור בביהכ"נ **תתקכו**
- ח.** סוחר שיש לו בית חרושת, והפועלים מקבלים שכר חודשי, [ולא שכר יומין] והדבר מפורסם שהעובדים שם מקבלים שכר חודשי, מותר לו להמשיך להעסיקם בחוה"מ. ואמנם נכון יותר שיתן לפועלים חופשה על חשבון ימי החופשה השנתיים שיש להם **תתקכו**
- ט.** יש אומרים שמי שיש לו בהמה שרגיל לעבוד בה בימות החול, ובחוה"מ אם לא יעבוד בה יפסיד מה שהבהמה אוכלת, מותר לו להשכיר את הבהמה לגוי שיעבוד בה **תתקכו**

סימן תקמד - צרכי רבים בחוה"מ

- א.** צרכי רבים מותר לעשותם בחוה"מ, אפי' ע"י מעשה אומן ובפרהסיא, ואפי' שיש
- בהם טירחא יתירה, כל שיש בהם צורך המועד גם כן. כגון לתקן הכבישים להסיר מהם

המכשולות, לבל תקראנה תאונות דרכים

תתקבז

ב. ומותר למכונאי מקצועי לתקן ע"י מעשה אומן כל תיקון שידרש באוטובוסים צבוריים, או במוניות העומדים לשירות הצבור, או מכוניות להעברת מצרכי אוכל נפש **תתקבז**

ג. מכוניות פרטיות יש אומרים שאין לתקנם בחוה"מ ע"י מעשה אומן, ואפי' אם מתכוין להעביר בהם מצרכי אוכל נפש בחוה"מ, כל שאפשר להעבירם בדרך אחרת אסור. אבל תיקון שהוא מעשה הדיוט וא"צ אומן לעשותו מותר אפי' לצרכי יחיד. ואפי' לצורך טיול בעלמא. ויש חולקים ומתירים לתקן מכונית בחוה"מ, אפי' ע"י אומן ישראל, ונראה שבמקום צורך, שצריך לנסוע ממקום למקום ואי אפשר לו לנסוע ע"י מוניות, מותר לתקן הרכב אף ע"י אומן **תתקבז**

ד. מותר לתקן רכב בחוה"מ כדי שאחרי חוה"מ יוכל להשגיח על המקוואות **תתקלא**

ה. מותר להחליף בחוה"מ גלגלי המכונית, כדי שיוכל לנסוע ממקום למקום **תתקלא**

ו. מעלית או תאורה שבחדר מדרגות של בניין שהתקלקלו בחוה"מ, אם יש בדבר צד של סכנה או בריאות, כגון שהילדים או הזקנים עלולים ליפול שם בלא אור, או שיש שם אשה

סימן תקמה - כתיבה בחוה"מ

בהריון או זקן או חולה שנצרכים למעלית, מותר לתקן את התקלה במלאכת אומן **תתקלא**

ז. צרכי רבים שאין בהם צורך המועד אסור לעשותם ע"י מעשה אומן, ודוקא צרכי רבים הצריכים לגוף האדם במועד הותר לעשותם בחוה"מ, אבל צרכי מצוה אסור לעשותם אלא ע"י אומן עני שאין לו מה לאכול בחג **תתקלב**

ח. וכ"ש שמותר לשפץ החדרים של "תלמודי תורה", ולעשות ספסלים לתינוקות של בית רבן **תתקלג**

ט. תלמוד תורה שאי אפשר לצבוע אותו במשך השנה מחמת הלימודים שם, יש להתיר לצבוע בימי חוה"מ ע"י נכרים **תתקלג**

י. יש נוהגים לסייד מעט את הבית במקומות של לכלוך או קילוף, בחוה"מ לכבוד יו"ט האחרון כדי לצחצחו בליבון, הגם שסיידו אותו מערב יו"ט, כשהוא מעשה הדיוט, ודבר שאין בו טורח כלל **תתקלג**

יא. מותר לעשות ספסלים בביהכ"נ בחוה"מ, כדי שלא יבואו לידי מחלוקת **תתקלג**

יב. דוור מותר לו להמשיך לעבוד בחוה"מ ללא כל פקפוק. שעבודה זו נחשבת כצרכי רבים. ומותר לחתום לדוור על דואר רשום **תתקלד**

יג. משרדי העירייה והממשלה [שעושים צרכי רבים], מותרים לעבוד בחוה"מ **תתקלד**

ד. ס"ת שגמרו הסופר קודם החג, ורשם התיבות "לעיני כל ישראל" סביב האותיות, והניח חלק באמצעיתם, מותר לגמור הספר בחוה"מ **תתקלח**

ה. מחיקת אות יתירה בסוף התיבה שבספר תורה, אינה חשובה מעשה אומן, ומותר לעשותה בחוה"מ. והיינו דוקא באות יתירה שבראש או בסוף המילה, אך אות יתרה שבאמצע המילה אסור לתקנה בחוה"מ **תתקלח**

ו. מותר לסופר לכתוב בחוה"מ תפילין ומזוזות לעצמו, ואם אין לו מה לאכול, מותר לו לכתוב ולמכור לאחרים כדי פרנסתו **תתקלח**

א. אסור לכתוב [בכתיבה אשורית] בחוה"מ, ואפי' להגיה אות אחת בספר תורה אסור, שכיון שאפשר להם לקרות בספר תורה אחר, הויא מלאכה שאינה לצורך המועד **תתקלד**

ב. מותר למסור בחוה"מ הודעות באיתורית כשיש צורך בהם, וה"ה שמותר להשתמש במחשב, וכן מותר להשתמש בטלפון **תתקלו**

ג. נראה, שבחג הסוכות שצריכים להכין ג' ספרי תורה לקרות בהם בשמחת תורה, וס"ת אחד מהם טעון תיקון לכתוב בו תיבה שהושמטה בטעות מהספר תורה, או כמה תיבות שהושמטו מהספר תורה, או שנפלה בו טעות אחרת, מותר לתקנו ע"י סופר אומן **תתקלז**

- ז.** מותר לכתוב לחבירו אגרת שאלת שלום שאדם שולח לחבירו במועד, ואפי' על דבר סחורה [פרקמטיא] שאינה אבודה **תתקמ**
- ח.** מותר לכתוב כתב שיכול להמחק בקל, ומותר לכתוב צייק בחוה"מ. וא"צ לדקדק לקנות בחוה"מ במזומן ולא בצייק. וכן מותר לכתוב קבלה למי שנתן צדקה **תתקמג**
- ט.** מותר לכתוב במחשב אלקטרוני בחוה"מ, דכיום חשיב כמעשה הדיוט. ובפרט חידושי תורה או אגרת שלומים **תתקמד**
- י.** מותר לכתוב חשבונותיו ולחשב הוצאותיו, ואסור לסוחרים שחשבונותיהם כתובים בפנקסיהם לסדר ולסכמ החשבונות בחוה"מ **תתקמו**
- יא.** מותר לכתוב חוזה שכירות כנהוג כדי להשכיר דירה בחוה"מ, ומכל שכן אם יש לחוש שאם ימתין לאחר המועד תיעזב הדירה מידו **תתקמוז**
- יב.** מותר לכתוב בחוה"מ חידושי תורה, בין שחידשם בעצמו, ובין ששמע איזה חידוש מאחר **תתקמח**
- יג.** הרוצה להגיה בחוה"מ חידושי התורה שכתב בדרך לימודו, וכן להגיה הדפים שקיבל מבית הדפוס כדי לתקן הטעויות, וכן לכתוב מפתחות הספר, אפשר שיש להקל **תתקנ**
- יד.** לגבי העתקת חידושי בחוה"מ נכון להחמיר, אולם אם ע"י סידור חידושי הוא מרחיבם ומוסיף נופך, יש להקל **תתקנא**
- טו.** נהג להחמיר שלא לכתוב חידושים בחוה"מ, יכול להישאל על נדרו **תתקנא**
- טז.** מותר להצטלם בחוה"מ, אבל פיתוח התמונה תיעשה רק לאחר המועד **תתקנב**
- יז.** כתיבה סטינוגרפית בחוה"מ דינה ככתיבת אותיות לכל דבר **תתקנד**
- יח.** מותר להקליט בחוה"מ, נאומים או שירים על סרט של רשם קול **תתקנד**
- יט.** אסור להדפיס ספרים בחוה"מ **תתקנה**
- כ.** שטרי בית הדין מותר לכותבם בחוה"מ, וכגון לכתוב את הטענות של בעלי הדין בחוה"מ, וכן כתיבת פסק הדין, כתיבת שטר בוררות, ושטרי חליצה, שטרי גיטין, שטרי כתובה, ופרוזבול, וצוואה. ושטר כתובה שנאבדה בחוה"מ, יש מתירים לכתוב כתובה חדשה בחוה"מ. וי"א דבזה"ז כיון שיש העתק כתובה ברבנות, וגם יש לה עיקר כתובה מתנאי בי"ד, אין בזה איסור **תתקנה**
- כא.** מצא מציאה בחוה"מ רשאי לכתוב מודעות על מציאתה **תתקנז**
- כב.** הנותן מתנה לחתן בר מצוה בחוה"מ, מותר לכתוב הקדשה בראש הספר **תתקנז**
- כג.** מותר לכתוב בחוה"מ שמות הקודש ליולדת שנושאת שמות אלו עליה לשמירה **תתקנז**
- כד.** מותר לחתום בחותמת בחוה"מ. ובפרט בחתימת רופא על מרשם תרופה **תתקנח**
- כה.** אסור לכתוב לוח שנה בחוה"מ, וכן שאר לוחות של חשבונות ותקופות **תתקנח**
- כו.** כל הדברים שמותר לכתוב, אפי' בלא שינוי מותר, וכל מה שאסור, אפי' ע"י שינוי אסור **תתקנח**
- כז.** השולח את חברו לחנות בימי חוה"מ לקנות עבורו מצרכים וכדומה, רשאי לכתוב עבורו רשימה של הדברים שחפץ לקנות **תתקנח**

סימן תקמו - נישואין בחוה"מ

- א.** אין נושאים נשים במועד, ומ"מ הכל מותרים לישא אשה בערב הרגל, ולעשות סעודה ברגל **תתקנז**
- ב.** מותר לקדש אשה בחוה"מ בלא נישואין. אולם בירושלים ישנה הסכמה בחרם עולמי שלא לקדש אשה אלא בחופה **תתקסב**
- ג.** מותר לעשות שידוכין ותנאים בחוה"מ, ומותר גם כן לכתוב התנאים **תתקסב**
- ד.** מותר להחזיר גרושתו מן הנישואין בחוה"מ, ויש מי שמתיר גם לעשות סעודה. ויש מחמירים שלא לעשות סעודה בזה **תתקסג**
- ה.** מותר לעשות סעודת ברית מילה ופדיון הבן ובר מצוה וסיום מסכת בחוה"מ **תתקסג**
- ו.** מותר לעשות סעודת חנוכה הבית בחוה"מ **תתקסו**

סימן תקמח - אבילות בחוה"מ

- א.** אסור להספיד בחוה"מ, ראשי חודשים או בחנוכה ופורים **תתקסו**
- ב.** מי שמת לו מת באמצע החג, אינו נוהג אבילות, אלא דברים שבצינעא, כגון תשמיש המטה ורחיצה בחמין **תתקע**
- ג.** אף שאין אבלות ברגל, הרגל עולה למנין שלשים **תתקעא**
- ד.** י"א שמותר לאבל לעסוק בתורה בימי החג כהרגלו תמיד. ויש חולקים, ולכן לכתחלה יש ליעצן לו לעסוק בינו לבין עצמו בד"ת במו"ק (בפרק אלו מגלחין), או בהלכות אבלות **תתקעא**
- ה.** אף הנשים אין נוהגות אבילות ברגל. וגם הן ינהגו אבלות בדברים שבצינעא **תתקעד**
- ו.** מי שמת לו מת בחוה"מ, בירושלים נהגו שלא לקרוע בחוה"מ אלא על אב ואם, ועל שאר קרובים קורעים במוצאי הרגל **תתקעה**
- ז.** מי ששמע בחוה"מ שמועה קרובה על מות אביו או אמו, דהיינו בתוך שלשים יום מיום המיתה, חייב לקרוע, ומברך דיין האמת, ועל שאר קרובים, מנהג ירושלים שלא לקרוע במועד אלא בהתחלת האבל שאחר הרגל, ומ"מ יברך מיד ברכת דיין האמת. ובחור"ל ובכל ערי הארץ המנהג לקרוע במועד גם על שאר קרובים **תתקעז**
- ח.** מי שמת לו מת במועד, המנהג בירושלים שאין מברים על מת בחוה"מ, זולת על אב ואם. ואז יש להברות גם לשאר הקרובים החייבים להתאבל. ויעשו סעודת הבראה בעוגות וקפה ולא בכיזים ועדשים. אבל על מת משאר קרובים, נכון להברותם במוצאי הרגל עם התחלת שבעת ימי אבלות. ואם אינם רוצים לעשות הבראה כלל, יש להם על מה שיסמכו. ובכל יתר ערי הארץ יש להורות לעשות סעודת הבראה בחוה"מ על קפה ועוגה על כל מת שנפטר בחוה"מ וחייבים להתאבל עליו, אבל אם היתה הקבורה ביו"ט הראשון [ע"י גויים] אין לעשות סעודת הבראה בחוה"מ **תתקעז**
- ט.** הרואה בית הקברות בחוה"מ, יברך ברכת
- "אשר יצר אתכם בדין" כשם שמברך בשבת ויו"ט **תתקעה**
- י.** מי שמת לו מת ברגל, ונקבר בחוה"מ, מותר לו להשתתף בלימוד בהושענא רבה **תתקעט**
- יא.** האבל בהושענא רבה רשאי להקיף את התיבה ז' פעמים. ובהושענא רבה יקרא פרשת וזאת הברכה שנים מקרא ואחד תרגום **תתקעט**
- יב.** מי שמת לו מת במועד, א"צ להודיעו ברגל, אולם אם האבל הבין מרמזים שקרובו נפטר, מותר לאשר לו זאת **תתקעט**
- יג.** אין חופרים קברים בחוה"מ, אא"כ יש מת לפניהם, וצריכים לקבורו במועד **תתקפב**
- יד.** הקובר את מתו בחוה"מ, נכנסים אצל האבל לנחמו, אע"פ שאינו יושב "שבעה" אלא אחר יו"ט האחרון. והיינו לדבר עמו דברי פיוסים **תתקפג**
- טו.** הקובר את מתו בחוה"מ, מיד לאחר קבורה נתחייב בכל המצות, ובסוכות חייב במצות הסוכה, וגומר את ההלל בברכותיו. וחייב במצות ד' המינים, והגענועים ולהקיף התיבה בלולב **תתקפג**
- טז.** המנהג שעושים אזכרה בליל השבעה, ואפי' אם חל הרגל באמצע ימי השבעה, והוציאם מאבלם, אין עושים האזכרה אלא בליל יום השביעי מיום הקבורה **תתקפד**
- יז.** אע"פ שנוהגים לבקר בבית הקברות ביום השביעי וביום השלשים ליד הקבר, בחוה"מ אין לעשות כן **תתקפה**
- יח.** מי שמת לו מת בחוה"מ, עושין כל צרכי המת בחוה"מ, בחפירת הקבר ותפירת התכריכין לצורכו **תתקפו**
- יט.** מה שנוהגים שתולשים עשבים לאחר הקבורה, אין לעשות כן בחוה"מ **תתקפז**

פרטי דינים בהלכות חוה"מ

א. בברהמ"ז, ונזכר לאחר שהתחיל בברכת הטוב והמטיב, אינו חוזר ומברך **תתקצב**

ז. מצוה לעלות לירושלים גם בזמן הזה, בחוה"מ, ובפרט בכותל המערבי, אולם יש להזהיר את העולים לרגל לבל יהינו לעלות להר הבית שהוא איסור חמור ביותר **תתקצב**

ח. מותר לנגן בכלי שיר בחוה"מ. ומותר גם כן לתקן כלי שיר **תתקצב**

ט. אומן היודע נגן בכלי שיר, ופרנסתו היא מהופעותיו בשמחות של מצוה ובחוה"מ, ואירעו אבל, בתוך שבעה אסור. ובתוך י"ב חודש לאביו ולאמו, או בתוך שלשים יום לשאר קרובים, מותר לו לנגן לפרנסתו **תתקצב**

י. וה"ה לגנת שהיא בתוך י"ב חודש על אב ואם, שמותר לה להשמיע מוסיקה לילדים מתקליטי זמרה להרגיעם ולשמחם **תתקצב**

יא. עושה אשה כל תכשיטה במועד, כוחלת עיניה, ונותנת אודם על פניה ושפתותיה, וסורקת שיערה, ליפות עצמה. ואם היא נשואה מעברת שער בית השחי ובית הערוה, ושער שבשאר מקומות שבגוף, בין בסם בין בתער. ומ"מ אין לה להסתפר במועד לנוי **תתקצב**

הלכות תפלת יו"ט וחוה"מ

חוגגים את שמחת התורה, ומקיפים את התיבה שבע הקפות, ולאחריהם כהלכה **א'**

ג. בחו"ל יום שמיני עצרת יושבים בסוכה בסעודות היום, אבל לא יברכו לישב בסוכה. ונוהגים בו קדושת יו"ט, ומקדשים בברכת **א'**

שהחיינו

א. בחוה"מ, ערבית שחרית ומנחה, אומר יעלה ויבא, ואם לא אמרו וסיים תפלתו חוזר לראש התפלה. וקוראים ההלל בדילוג. נמלבד חוה"מ סוכות, ומתפללים מוסף כמו ביו"ט, ומי שטעה בשחרית של חוה"מ והתפלל שחרית של יו"ט, ונזכר לאחר שסיים תפלתו, לא יצא י"ח, וחוזר להתפלל תפלת שמונה עשרה, והזכרת יעלה ויבא בעבודה **תתקצב**

ב. מי שטעה בתפילת חוה"מ, ולאחר שסיים יעלה ויבוא המשיך לומר ותבנה ירושלים וכו' ברוך אתה ה' בונה ירושלים (שהוא הנוסח בברהמ"ז), ונזכר שטעה, אם נזכר קודם שסיים תפילת שמונה עשרה, חוזר לרצה, ואם נזכר לאחר שסיים תפילתו, חוזר לראש **תתקצב**

ג. בשבת חוה"מ, בין בפסח, בין בסוכות, אין המפטיר מזכיר כלל בברכת ההפטרה את החג, ואינו חותם אלא מקדש השבת בלבד **תתקצב**

ד. המנהג פשוט שאין מניחין תפילין בחוה"מ **ז**

ה. יש מן החסידים המקובלים שנוהגים לומר בחוה"מ קודם ברוך שאמר, מזמור השמים מספרים כבוד אל **תתקצב**

ו. מי ששכח לומר יעלה ויבא בחוה"מ, או בר"ח,

א. בתפלת יו"ט אם טעה והתחיל ברכת אתה חונן, יגמור אותה ברכה שהתחיל בה, ואח"כ ימשיך לתפלת יו"ט, מלבד בתפלת המוסף שיפסוק מיד, אף באמצע הברכה **תתקצב**

ב. בחו"ל שעושים ב' ימים טובים, מסיימים קריאה"ת ביום התשיעי של חג סוכות, ואז

מפתח הכותרות

סימן תצה - מלאכות האסורות והמותרות ביום טוב

- ה האם שבתון בשבתות וימים טובים - בקום ועשה או בשוא"ת .....
- ו השבת בשבת ויו"ט שלא לשם מצוה - האם קיים מצות שבתה .....
- ז אם קיום מצות שבתה בשבת ויו"ט הוא בכל רגע ובכל מלאכה .....
- ז המל מילה בזמנה ביו"ט או מחלל לפקו"נ אם הפסיד מצות שבתה .....
- ט משה תיקן לישראל שיהיו דורשים בכל חג בעניינו של יום .....
- י מכתב בעל החפץ חיים נגד בזכו הזמן בקריאת עיתונים .....
- יא איסור אמירה לגוי ביום טוב .....
- יב לומר לגוי להביא ביו"ט אתרוג למצוה, אפי' חוץ לתחום די"ב מיל .....
- יג איסור שביתת בהמתו נוהג גם ביום טוב כמו בשבת .....
- יג בהמה הטעונה משא בחצר לא שייך בזה איסור שביתת בהמתו .....
- יז דין הוצאה בבהמתו בכרמלית .....
- יח אם חייב לשמור בהמתו שלא תעשה מלאכה מאליה .....
- יט לרמוז לקוף מאומן שיעשה בשבילו מלאכה ביום טוב .....
- יט איסור מחמר ביום טוב וכיום הכיפורים .....
- כא דין שביתת עבדו נוהג אף ביום טוב מן התורה .....
- כב דין ממצוא חפציו ודבר דבר נוהג ביו"ט כמו בשבת .....
- כג מצות שבתון בשבת ויו"ט - שיהא יום מנוחה ולא טורח .....
- כה להגים בקדרה ולכסותה ביום טוב ובשבת .....
- כח אוכל נפש שאינו מפיג מעם אילו נעשה מערב יום טוב .....
- ל מלאכת אוכל נפש שאפשר לעשותה מבעו"י .....
- לא דעת הרמב"ם באוכל נפש שאינו יכול לעשות מבעו"י .....
- לב מלאכת אוכל נפש הותרה לגמרי ביו"ט, ואין זה בגדר "דחוייה" .....

- לה ..... בדברי המשנ"ב בדעת מרן בדבר שדרך לעשותו לימים הרבה
- לז ..... המבשל ביו"ט לצורך אכילה גסה, כגון שהיה שבע מאכילתו
- מ ..... לבשל ביו"ט לצורך אוכל נפש – כשמבשל פחות מכזית
- מב ..... דין מכשירי אוכל נפש שלא יכל לעשותם מערב יום טוב
- מג ..... הרכבת מיכל גז חדש, והחלפת מיכל גז לוקס, וטלטול נפט ביו"ט
- מד ..... אם גם בשאר מלאכות חוץ מהבערה והוצאה אמרי' 'מתוך'
- מו ..... גם להתוס' לא הותר משום 'מתוך' רק כשא"א לעשות מעיו"ט
- מח ..... סיכום השיטות בדין מתוך ביום טוב
- מח ..... תחומין - אם הותר לצורך אוכל נפש או מכשירי אוכל נפש
- מח ..... יום טוב שחל בערב שבת, ויש שם חולה שאין בו סכנה,

סימן תצה סעיף ב' - קצירת שדה ביום טוב

- מט ..... אסור לקצור ולסחוט ולעמר ולטחון ביום טוב
- נא ..... תלישת פירות ביו"ט אסורה מדאורייתא או מדרבנן
- נב ..... אין לו מה לאכול - אם שייך להתיר לו לקצור ע"י גוי או בשינוי
- נג ..... אכילת מוקצה בשבת לחולה שאין בו סכנה
- נד ..... שילוח הקן בשבת ויו"ט - ודין כיסוי הדם באפר מוקצה

סימן תצה סעיף ד' - דין מוקצה ביום טוב

- נה ..... איסור טלטול עצמות וקליפות הראויים למאכל בהמה – ביו"ט
- נו ..... דין נתינת קליפות לצלחת ריקה
- נז ..... גרעיני משמש, מים שנטפו מהמוזג, ואדים בחלון, אי הוו מוקצה
- נט ..... אם יש לאסור מים מותפלים בשבת וביו"ט
- ס ..... טלטול פירות העומדים לסחורה ביום טוב
- סא ..... דין מוקצה מחמת מיאוס ביום טוב
- סב ..... טלטול תפוח אדמה בשעה האחרונה של יו"ט
- סב ..... מוקצה - באתרוגים העומדים למכירה, ומקפידים עליהם
- סג ..... אם הלולב מוקצה ביו"ט אחר שיצא בו

- סג ..... יו"ט שחל בשבת אין להחמיר במוקצה יותר משאר שבתות
- סו ..... מוקצה ביום הכפורים - לא החמירו בו כיום טוב
- סז ..... מותר לטלטל מוקצה לצורך אוכל נפש
- סח ..... מלטול תיבה עם מעות לצורך הוצאת מפתח ארגו אוכלין
- סט ..... דין מוקצה המונח ע"ג אוכל בשבת וכיום טוב
- סט ..... ראוי להחמיר שלא לטלטל ביו"ט צנצנת עם דגי נוי, וכלוב עם תוכים
- עב ..... סולם שמשתמשים בו בבית - לטלטלו ביו"ט להוריד הפצים

סימן תצו - דין יום טוב שני של גלויות

- עג ..... מקור הדין של יו"ט שני של גלויות, ולנהוג כן גם בזמנינו זה
- עד ..... קיום המצוות ביו"ט שני הם רק מדרבנן, מחשש בל תוסיף
- עה ..... אמירה לגוי ביו"ט שני של גלויות - ובמקום מצוה או צער וחולי
- עו ..... במקום ספק איסור, מצרפינן שיו"ט שני ספק חול הוא
- עו ..... ספק ספיקא מהני גם בדבר שיש לו מתירין
- עז ..... אי בעינן ששני הספיקות נולדו יחד
- עח ..... ביו"ט שני מותר לעשות מלאכה לצורך חולה שאין בו סכנה
- עח ..... לכחול את העין ביום טוב שני להנאה
- עט ..... ביו"ט שני דבר שהוא לצורך קבורת המת - מותר אף ע"י ישראל
- פ ..... גם בזמן שקידשו על פי הראיה דין יו"ט שני היה מדרבנן
- פב ..... תושב אר"י הנמצא בחו"ל כיצד ינהג לגבי מלאכה בצינעא ביו"ט שני
- פה ..... דעת המקובלים במלאכה בצינעא - ללכת אחר הפשטנים
- פז ..... תושב אר"י הנמצא בחו"ל אם יכול לנסוע לאחיו החולה ביו"ט שני
- פח ..... מלון בחו"ל שהושכר לתושבי אר"י
- פח ..... בן אר"י הרוצה לטום לחו"ל, ולנחות שם ביום טוב שני של גלויות
- פח ..... לנחות בשדה התעופה הרחוק מתחום ישוב ישראל
- פט ..... אם שדה התעופה שבחו"ל נמצא בתוך תחום ישוב ישראל
- פט ..... תושב אר"י הנמצא בחוץ לארץ כיצד יתפלל ביום טוב שני

- אם לומר בברהמ"ז בחוה"מ - הרחמן הוא ינחילנו יום שכולו טוב ..... צא
- תושב אר"י הנמצא בחו"ל אם יקדים תפלת שמונה עשרה ..... צב
- תושבי אר"י בחו"ל לא יארגנו מנין לתפלת חול ביו"ט שני ..... צג
- תושב אר"י שיצא לחו"ל ע"ד לחזור, לא יעלה לס"ת ..... צד
- כהן בן אר"י שירד לחו"ל ודעתו לחזור, אם ישא כפיו במוסף יו"ט שני ..... צז
- שליחי מוסדות הנמצאים בחו"ל כשנתה, כיצד ינהגו ביום טוב שני ..... צח
- תושב חו"ל לכשל ביום טוב לבן אר"י שיצא לחו"ל ע"ד לחזור ..... קג
- בן אר"י שנמצא בחו"ל ע"ד לחזור, לענין נר השמל ביום טוב שני ..... קד
- כשחל יום טוב שני בשבת אם בן אר"י מוציא י"ח קידוש לבן חו"ל ..... קה
- טעה במוצאי שבת רגיל וחתם המבדיל בין קודש לקודש ..... קו
- הבדלה במוצאי יום טוב ראשון לתושב ארץ ישראל הנמצא בחוץ לארץ ..... קז
- בית מסחר של יהודי הנמצא בחו"ל והוא דר בארץ, אם יכולים לעבוד ביו"ט שני ..... קט
- תושב חוץ לארץ שעלה לארץ ישראל ומסופק אם ישאר לדור בה ..... קי
- בני חו"ל שבאו לארץ, [ואינם רווקים] ודעתם לחזור לחו"ל, דינם כבני חוץ לארץ ..... קיב
- נהג מונית הנוסע בא"י ביו"ט שני ונודע לו שמסיע בני חו"ל ..... קיד
- תושבי חוץ לארץ אם יכולים לארגן מנין ביו"ט שני ולצרף תושב אר"י ..... קטו
- בן חו"ל שנמצא בארץ, לומר לתושב אר"י לעשות לו מלאכה ביו"ט שני ..... קיז
- בן חו"ל המגיע לאר"י אם יכול לנסוע ברכב ביום טוב שני ..... קכ
- בן חוץ לארץ שבאמצע יו"ט שני החליט להשתקע בא"י ..... קכא
- בן חוץ לארץ שבחול המועד עלה להשתקע בארץ ישראל ..... קכג
- בחור רווק הדר בחו"ל ובא ללמוד בארץ ישראל - כיצד ינהג לגבי יום טוב שני ..... קכז
- היה באניה והתחיל לנהוג יו"ט שני והגיע לארץ, אם ימשיך בקדושת יו"ט ..... קלא
- תושב חוץ לארץ הנמצא בארץ כיצד ינהג בשמיני עצרת ..... קלב
- בן חו"ל יכול להיות חתן תורה או חתן בראשית בשמיני עצרת ..... קלד
- בן חוץ לארץ שיש לו דירה קבועה בארץ ישראל, ונהג להיות שם בכל ג' הרגלים קלד
- מילה שלא בזמנה אינה דוחה אפילו יום טוב שני של גלויות ..... קלו
- מוהל אומן תושב חו"ל שביו"ט שני נודמן לפניו ברית מילה ..... קלח

- קמ ..... מותר לרחוץ כל גופו ביום טוב שני של גלויות
- קמא ..... רחיצה ביו"ט במים שהוחמו בבוילד חשמלי ע"י שעון
- קמב ..... אם אילת נחשבת לארץ ישראל - או לחוץ לארץ
- קמד ..... יום טוב שני של גלויות באילת ובאיזור עזה
- קמו ..... אם עזה ואשקלון נחשבים כארץ ישראל
- קמז ..... אם בב' ימים טובים יש לומר "ברוך המבדיל בין קודש לקודש"
- קנ ..... בישול קודם הבדלה במוצאי יו"ט
- קנ ..... כמה הערות בענין הבדלה ביו"ט שחל במוצאי שבת
- קנא ..... טעה בתפלה ובהבדלה במוצ"ש ליו"ט.
- קנג ..... אם אמירת ותודיענו היא במקום אתה חוננתנו - הערה על האול"צ מתוס' הרא"ש

סימן תצז - דיני הכנה ביום טוב

- קנד ..... דין צידת בעלי חיים ביום טוב לצורך אכילה
- קנה ..... יש אומרים בשיטת הרמב"ם שאיסור צידה ביום טוב הוא רק מטעם מוקצה
- קנז ..... גם ספק מוכן אסור ביו"ט א' - אך ביום טוב שני מותר מטעם ספק ספיקא
- קנז ..... לקחת ביו"ט מתרנגולים ויונים שבחצר העומדים לאכילה
- קנט ..... דין צידת דגים לאכילה ביום טוב
- קס ..... לברור ביום טוב להוציא את התולעים שבדגים
- קס ..... האכלת בעלי חיים ביום טוב ובטעם האיסור יותר משבת
- קסא ..... המחזיקים אקוריום עם דגי נוי מותר לתת להם מזונות ביו"ט
- קסג ..... תרנגולות המטילות שנמצאות כלול מותר לתת לפניהן מזונות
- קסד ..... דין הזימון מערב יום טוב בגזולות ותרנגולות וכיוצא בזה
- קסה ..... הטעם שאין להתיר מטעם ס"ס במצא שחורים במקום של הלכנים
- קסו ..... אם בעינין ספק ספיקא מתהפך
- קסז ..... זימן בתוך הקן ומצא לפני הקן, אסורים

סימן תצח - דיני שחיטה ביום טוב

- קסה ..... שחיטת בהמות ביום טוב כשמצוי טריפות בבהמות

- המנהג שאין שוחטים בהמות ביום טוב - והטעם ..... קסט
- סכין שחיטה ביו"ט - אם נחשב מוקצה מחמת ח"כ - הערה על האול"צ ..... קע
- בהמה העומדת לחליבה הרי היא מוקצה ביום טוב ..... קעב
- בהמה העומדת לחליבה והזמינה מערב יום טוב לשחיטה, אינה מוקצה ..... קעב
- אם לא הזמין הבהמה מערב יום טוב וחלתה וחושש פן תמות ..... קעג
- לשחוט בהמות מיו"ט לחול, ע"י הערמה - באכילת כזית מכל בהמה ..... קעד
- לשחוט ביו"ט בהמה השייכת לגוי, על סמך שישראל יקנה אותה ..... קעד
- אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד - ואם שייך בזה מיגו דאתקצאי ..... קעה
- שחיטת עופות ביום טוב בזמן הזה ..... קעו
- שחיטה ביו"ט מותרת אפילו כשחל אחר השבת, ולא אמרי' מגו דאתקצאי ..... קעו
- שחיטת בעלי חיים ביום טוב של ר"ה ..... קעו
- צריך שיהיו העופות מוכנים לאכילה ..... קעז
- להשחיו הסכין של שחיטה ביום טוב ..... קעז
- באיזה אופן מותר ליטול שכר שבת, ואינו בכלל איסור שבת ויום טוב ..... קפ

סימן תצט - דין הפשטת העור, דין מליגה ומליחת הבשר ביום טוב

- אין להפשיט העור ביום טוב דרך הרגל לעשות ממנו נאד ..... קפא
- למלוג הראש והרגלים להסיר השיער ביום טוב ..... קפב
- בהמה שנשחטה ביו"ט, התירו להגביה את העור וליתנו במקום דריסת הרגלים ..... קפב
- אין מולחין חלבי הבהמה ביום טוב - ואין מהפכין בהם ..... קפג
- אם החלב של הבהמה שנשחטה ביום טוב נחשב מוקצה ונולד ..... קפג
- עלי שעומד לכתוש בו דינו ככלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לכתוש עליו בשר ..... קפד

סימן תק - הנצרך לבשר ביום טוב היאך יתנהג, וסדר מליחתו

- אסור לשקול בשר, ואפילו ליתנו בכף מאזנים לשמירה אסור ..... קפה
- לומר לגוי לשקול הבשר ..... קפו
- יש להתיר לשקול ביום טוב לצורך מצוה ..... קפז
- אין נוקבין נקב בבשר בסכין לתלותו בו, אבל ביד מותר ..... קפח

- חיתוך בשר ופירות בצורות שונות של אותיות או פירות ..... קפה
 מותר למלוח כמה חתיכות בשר בב"א אף שאינו צריך אלא אחת ..... קפט
 אם מותר למלוח בשר ביום טוב אף על פי שקנה אותו מערב יום טוב ..... קצ
 נוהגים לנקר בשר ביום טוב אפילו נשחט מערב יום טוב ..... קצ
 ביאורים נוספים אמאי אין בניקור הבשר משום בורר ..... קצא

סימן תקא - עצים האסורים והמותרים ביום טוב

- אין מבקעין עצים מקורות העומדים לבנין או מקורה שנשברה ביום טוב ..... קצא
 טעם שאסרו לבקע עצים כדרכו והתירו בשינוי ..... קצב
 עצים גדולים קצת וראוים להסקה בלא ביקוע, לא יבקעם כלל ..... קצב
 אלו עצים יכול להביא כדי להסיק ולבשל בהם ..... קצג
 עלי קנים וגפנים אף שהם מכונסים בקרפף, הם כמפוזרין ואסורים ..... קצג
 כלים שנשברו ביום טוב, אין מסיקים בהם מפני שהם נולד ..... קצד
 שקדים ואגוזים שאכלו מערב יום טוב, מסיקין בקליפיהן ביום טוב ..... קצה
 מותר להדליק בשירי פתילה ולפידים שכבו ביום ראשון ..... קצה

סימן תקב - דיני האש והחשמל ביום טוב

- טעם איסור הוצאת אש ביום טוב ..... קצו
 לרוב"פ האיסור להדליק אש חדשה ביום טוב הוא מדרבנן ..... קצו
 אם מותר להדליק גפרור ביום טוב ..... קצז
 להדליק גפרור משלהבת של נר - ביום טוב ..... קצח
 עבר והוליד אש ביום טוב בשוגג מותר ליהנות מהאש ..... קצח
 עבר ועשה מלאכה ביום טוב אם נאסרה בהנאה ..... רג
 להוציא אש ביו"ט, אם לא היה אפשר לו להוציא האש מערב יו"ט ..... רה
 מותר לטלטל קופסת גפרורים ביום טוב, ואין להם דין מוקצה ביום טוב ..... רה
 לקחת ביו"ט נייר שכתוב בו אותיות ולהדליק ממנו מאש לאש ..... רז
 הדלקת חשמל ביום טוב ..... רח
 רוב הפוסקים אוסרים להדליק חשמל ביום טוב ..... רט

- כיבוי החשמל או גאז ומנורת נפט בשבת במקום צער על ידי גוי ..... ריא
- שימוש במכשירים הפועלים בדרך גרמא לצורך רפואה ובמחון ..... ריב
- מכשיר אינטרקום בחדר התינוק שיפעל בשבת ויום טוב ..... ריד
- לומר לגוי להדליק חשמל ביום טוב לצורך גדול ..... רטז
- להדליק מאוורר ביום טוב על ידי גוי ..... ריז
- לשנות הכיוון של המאוורר לאיזה צד שירצה ..... ריז
- מאוורר שיש בו מיתקן, ונותנים בתוכו מים צוננים, והמאוורר מפזר את המים ..... ריט
- לעמוד כנגד מאוורר ..... ריט
- מותר לומר לגוי להוליד אש חדשה ביום טוב ..... ריט
- להשתמש במכונת שמיעה שהיא פתוחה ופועלת מערב יום טוב ..... רכא
- יש להזהיר מחומרת האיסור של נהיגה ברכב או באופניים ביו"ט ..... רכא
- נסיעה באופניים ביום טוב ..... רכד
- שימוש בשבת במעלית אוטומטית שעוצרת בכל קומה ..... רכו
- אם ביום טוב יש להקל יותר במעלית שבת ובשאר ענייני חשמל ..... רכט
- המחמירים שלא להנות מן החשמל בשבת אם יכולים להקל ביו"ט ..... רל
- שימוש ביו"ט במתקנים חשמליים לחימום מים, דין מילוי מים חמים למיחם חשמלי ..... רלא
- להפעיל תנור חשמלי ביום טוב - על ידי שעון שבת ..... רלג
- הדלקת נר של בית הכנסת ביום טוב ..... רלד
- הדלקת נר ביום טוב לעילוי נשמת נפטר ..... רלה
- אמירה לגוי בבין השמשות להדליק נר נשמה ..... רלז
- מותר להדליק נרות ביום טוב כשיש ברית מילה בבית ..... רלז
- הישן בבית יחידי בליל יום טוב, ולפני השינה מדליק נר בחדרו ..... רלח
- מותר להדליק סיגריה מנרות שהודלקו לכבוד יום טוב ..... רלח
- שאין להתיר עריכת מחשב מערב יו"ט כדי שיפעל ביום טוב ..... רמ
- אסור להקליט, אפילו אם היתה המכונה ערוכה מערב יום טוב ..... רמא
- להתיר ב' שבתים הבאים כאחד ..... רמא
- הערה בדין גרם כיבוי בכירים של גז ..... רמג

הקטנת והגדלת החום ביו"ט במכשירים חשמליים ..... רמג
 להבעיר הנחלים ביום טוב על ידי מפוח ..... רמד

סימן תקג - שלא להכין מיום טוב לחבירו

לבשל מיום טוב לחבירו או ליום חול, ובשיטת הרמב"ם לגבי ב' ימי ר"ה ..... רמה
 כמה סברות מדוע הבישול מיום טוב לחול אסור רק מדרבנן ..... רמה
 דין בישול מיום טוב ראשון ליום טוב שביעי ..... רמו
 מותר לבשל קדירה מלאה בשר או דגים קודם סעודת הצהריים ..... רמח
 ב' טעמים לגבי ריבוי בישול בשר בקדירה והנפקא מינה בין הטעמים ..... רמט
 אין היתר להערים כשמבשל בשתי קדרות ..... רנ
 עבר ובישל לצורך חול אפילו במזיד לא נאסר התבשיל ..... רנב
 להניח תבשיל על הפלאטה לחמם את האוכל מיו"ט ראשון ליו"ט שני ..... רנג
 אם במבשל סמוך לחשיכה שייך לאסור משום איסור הכנה דאורייתא ..... רנד
 יש להתיר הכנה משבת לחול במקום הפסד ..... רנה
 דבר שאין בו משום טירחא ואין בו כוונה מיוחדת לשם הכנה יש להתיר ..... רנז
 הכנה משבת לחול במעשים קלים שאין ניכר שעושה לצורך חול ..... רנח
 דין הכנה משבת לחול על ידי גוי ..... רנט
 מסקנת ההלכה לגבי חימום התבשילין מיום טוב ראשון ליום טוב שני ..... רנט
 כל אדם ירגיל לשונו לומר תשעים פעם "אתה רב להושיע מוריד הטל" ..... רס
 אם מותר לטבול בשבת לכבוד הרגל וכן להיפך ..... רסא
 אם מותר להחליף וללבוש בגדי יום טוב בשבת ..... רסב

סימן תקד - דין תבלין ביום טוב

מותר לדוך תבלין ביום טוב, ובמלח צריך שינוי כל דהו ..... רסג
 מותר לדוך פלפלין כדרכם, אך לא בריחים שלהם, ודין שחיקת חרדל בזמן הזה .. רסד
 טחינת גרגירי קפה ביום טוב ..... רסה
 מותר לדוך מצה ביו"ט בלי שינוי. וחיתוך ירק דק דק ביו"ט ..... רסז
 שימוש במכשיר הסליסר בשבת ויום טוב ..... רסח

רסט	אם יש לאסור בסלייסר משום עובדין דחול - ובגדר עובדין דחול
רעא	טחינה מועמט ביום טוב
רעד	טחינה וגרידה וברירה ביו"ט בכלי שאין עושים בו לימים רבים
ערה	תשובה על דברי הרב המשיג על ההיתר בסלייסר
ערה	בדעת הרשב"א והריב"ש אם יש להתיר טחינה לאלתר בכלי
רעו	טחינה לאלתר בכלי לדעת הרשב"א
רעז	גדר החילוק בין סכין למדוכה
רעז	ככף ומזלג אין איסור ברירה - שאינם כלים המיועדים לברירה
רעה	אם סלייסר דינו כסכין או כמדוכה - אם הוי יותר מפומפיה
רעט	כלי המיוחד לטחון לצורך מידי הוי דרך אכילה
רפא	לרוב הפוסקים אין טחינה באוכלין הראויים לאכילה
רפא	טעם האיסור כשטוחן גבינה
רפא	ישוב הסתירה בש"ע בין טחינת בשר - לטחינת גבינה
רפב	צירוף שיטת הראשונים דבורר לאלתר מותר אף בכלי
רפב	שיטות הפוסקים דחיתוך דק הוא רק בירקות שהם עלים
רפג	סיכום הצדדים להקל בחיתוך במכשיר הסלייסר
רפד	לגרד גבינה ביום טוב
רפה	למדוד אורז ותבלין ביום טוב
רפה	דין טחינת חטים ביום טוב במכתשת גדולה
רפז	בדין רפואה ביום טוב

סימן תקה - סחיטה וחליבה ביום טוב

רפט	סחיטת פירות האסורים בשבת רק מדרבנן - נאסר ביו"ט
רצ	לסחוט תפוז על סוכר ביום טוב
רצא	סחיטת לימון מותרת בשבת ואפילו בקערה ריקה
רצב	דין חליבת בהמה ביום טוב
רצג	איסור חליבה ביום טוב ובאיזה אופן התירו

- אם החלב שנחלב ביום טוב נחשב מוקצה ונולד רצד
 אין איסור משום שביתת בהמתו בעצם חליבת הבהמה רצה
 עיקר איסור חליבה ביו"ט הוי רק מדרבנן מכמה טעמים רצה
 לדרך שקדים כדי להוציא מהם החלב שבתוכם רצו

סימן תקו - דיני לישה ביום טוב, והפרשת חלה

- לקחת קמח מהכלי ביום טוב - אף שעושה גומא בלקיחתו רצז
 לרקד ולנפות את הקמח ביום טוב רחצ
 אסור למרוד קמח ביו"ט בכלי המיוחד למידה כדי ללוש רצט
 הפרשת חלה ביום טוב רצט
 כשלישין עיסה ביו"ט ומפרישין חלה, אסור לשורפה ביום טוב ש
 מלטול החלה שמפריש ביום טוב - משום מוקצה ש
 דין הפרשת חלה ביום טוב שב
 הפרשת חלה בבין השמשות של יום טוב שה
 אמאי אין אנו מקילין להפריש חלה בכיה"ש משום ספר"ר שז
 עברו והפרישו חלה ביום טוב במזיד שח
 עוגה שנאפתה מערב יום טוב ויש עליה צורות ואותיות שט
 תשובה ע"ד חכ"א שחלק על מרן זיע"א - לחתוך עוגה עם אותיות שי
 מותר לפזר אבקת סוכר ע"ג עוגה בשבת ויו"ט שיא
 עשיית טחינה וחילבה שהוכנה מער"ש - בשבת וביום טוב שיב

סימן תקח - דברים האסורים ביום טוב להכנת צלי

- לזלף מים על הגחלים בעת צליית בשר שיג
 ישוב הסתירה בש"ע בין גריפת התנור לבין כיבוי בקעת שיד
 במנגל חשמלי יש להתיר לזלף מים ע"ג המתכת לצנן את החום שיח
 להעביר ביום טוב גחלים בוערות מצד אחד לצד השני שכ
 למלטל את רשת הצלייה וכדו' לאחר השימוש בו שכ
 אין מלבנים את הרעפים כדי לצלות עליהם שכא

שכב	דין ליבון אבנים ביום טוב כדי לצלות עליהן
שכג	האם בליבון רעפים יש איסור דאו', ובאיזה אופנים אסור
שכג	בגדר האיסור ללבן רעפים כדי להניח עליהם בשר
שכד	מדוע התירו לחסם תנור ואילו בליבון רעפים אסור
שכה	בדברי הא"ר שהאיסור בליבון רעפים משום שא"א בלא ליבון
שכו	אם חיישינן שמא יקלקל ונמצא שעשה שלא לצורך אוכל נפש
שכז	אין לשבור ביום טוב חתיכת חרס או לחתוך נייר כדי לצלות
שכז	להניח בשבת אגוזים בתוך מטלית או בגד, ולהכות עליהם בפטיש

סימן תקט - כמה דינים פרטיים בהלכות יום טוב

שכח	דין תיקון שפוד שנעקם ביום טוב ולא יכל לתקנו מבעוד יום
שכט	הטעם שהש"ע החמיר לגבי שפוד
שכט	אם גם לשי' הרמב"ם אין איסור בתיקון השפוד רק מדרבנן
שלא	גדר החילוק בין אוכל נפש לבין מכשירי אוכל נפש
שלב	השחזת הסכין ביו"ט לצורך שחיטה ואכילה ביום טוב
שלב	אם הלכה כר' יהודה שהתיר במכשירי אוכל נפש
שלג	דין סכין שעמדה מלחתוך אם מותר להדרה ביום טוב
שלג	עופות ממולאים שתופרים אותם
שלד	דין ליבון והגעלת כלים לצורך יום טוב
שלה	לפתוח קופסאות שימורים בשבת וביום טוב
שלה	דין טבילת כלים חדשים שנקחו מן הגוי

סימן תקי - כמה דברים האסורים לעשותם ביום טוב

שמא	לרסם פליט ביום טוב לסלק הזבובים
שמב	להרוג ביו"ט חרקים ויתושים - כדי שלא יכנסו לאוכלים
שדמ	למרוח המאה או שוקולד על לחם - גדר מלאכת ממרח בשבת
שדמ	מירוח משחה על הגוף בשבת
שמה	אין עושיין גבינה ביו"ט, וכדין החולב והמחביץ והמגבן

- ביאור ענין מגבן - בדברי הירושלמי שאסור להעמיד חלב ביו"ט ..... שמו
- בכירור דעת מרן בענין העמדת חלב ועשיית חמאה ביו"ט ..... שמח
- מותר לעשות לבן בשבת וביום טוב ..... שמח
- אין לעשות חמאה ביו"ט ..... שמט
- בדין עשיית גלידה ביום טוב ..... שנ
- בורר ביו"ט אוכל מפסולת כדי לאכול, ונמלך והניחו לאחר יו"ט ..... שנג
- אימתי שייך דין הואיל ואם שייך לדון גם בשבת דין הואיל ..... שנה
- שבולים של תבואה שרוצה לקולפם ולאוכלם ביו"ט ..... שנו
- ברירה ביו"ט אוכל מפסולת ולהיפך, והדין כשעושה להניח בו ביום ..... שנו
- הטעם שאסרו למתק החרדל ביו"ט בנחלת עץ והתירו כמתכת ..... שנו
- שימוש בסנני מים בשבת וביום טוב ..... שנט
- דבר הנעשה בקביעות ע"י גרמא אם נחשב גרמא ..... שסב
- מה שאפשר לשנות בהבאת משא ודבר כבד צריך לשנות ..... שסג
- דין שינוי בנשיאת משאות ביום טוב ..... שסד
- לתלות בסוכה דמות של ציפור שמצפצץ על ידי חשמל ..... שסה
- להניח נר על גבי אילן ביום טוב ..... שסה
- שמן של תרומה טמאה - להדליק ממנו נר של שבת ..... שסו

סימן תקיא - הנאה השוה לכל נפש

- דין רחיצה ביום טוב ..... שסח
- מים שהוחמו בערב יו"ט - לרחוץ בהם כל גופו כאחד ..... שסט
- אם יש להתיר גם לבני אשכנז רחיצה בחמין ביו"ט ..... שע
- להתרחץ ביו"ט במים שהוחמו ע"י דוד שמש באמבטיא ..... שעא
- טבילה במקוה ביום טוב במים שהוחמו בדוד שמש ..... שעב
- תשובה לחולקים בענין היתר הטבילה במקוה חם - ביום טוב ..... שעו
- הרוחץ או טובל במים יזהר מאד מסחיטה בשיער או בבגד ..... שעו
- דין מוגמר ביום טוב ולערב מי ורדים במים ביום טוב ..... שעז

שעה	ליתן ריח בושם על טבק, על מטפחת ומגבת, ועל הידים
שעט	ללבוש בגד ביו"ט כשיש על גופו בושם
שפ	עישון סיגריות ביום טוב
שפב	לעשן ביו"ט כשמודפם על הסיגריות אותיות שונות
שפד	להכריג קנה מקטרת ביום טוב
שפה	לכרוך הטבק בנייר של הסיגריה ביום טוב
שפו	גם מצד מדבק ושאר איסורים, בדבר חד פעמי קיל יותר
שפח	להסיר את האפר שנשרף מהסיגריה ביום טוב
שפח	אינו רגיל לעשן - לטלטל סיגריה לחבירו המעשן ביו"ט
שפט	לאחר שסיים לעשן, והסיגריה נכבתה מאליה, הבדיל הוא מוקצה

סימן תקיב - שלא לבשל לצורך גוי

שצ	אסור לבשל לצורך גוי ביום טוב
שצא	אם יכול להזמין גם עני גוי לליל הסדר בתחלת הסדר
שצב	כיצד אאע"ה האכיל גויים ביו"ט, וכן אסתר את אחשורוש והמן
שצג	אם יש למנוע לאכול עם גוי על השלחן אפילו בביתו
שצד	לבשל לצורך קראים או לצורך מחלל שבת בפרהסיא
שצד	אם לזומר עצמו מותר לבשל ביום טוב לצורך עצמו
שצה	מחללי שבת בזמן הזה
שצט	משפחה שחזרה בתשובה ויש להם בן חילוני
ת	לעשות קפה ביום טוב למחלל שבת בפרהסיא
תב	גויים שבאו להתארח בבית מלון מערב יום טוב
תג	לבשל ביו"ט או להוציא מרשות לרשות לצורך בהמה וכו'
תה	אכל בשר - לבשל מאכלי גבינה ביו"ט בתוך שש שעות
תו	בירך על מה שהגוי הביא ביו"ט - דבר שיש במינו במחובר

סימן תקיג - דין ביצה שנולדה ביום טוב

תו	ביצה שנולדה ביו"ט אפילו נתערבה באלף כולן אסורין
----	---

- בגדר תרנגולת העומדת לגדל ביצים ..... תז
- בשיטת הרמב"ן אם הלב של עז מוקצית הוי מוקצה כמזה ..... תז
- באיזה אופן ביצה שנולדה ביו"ט אסורה מה"ת ..... תט
- אופנים שאין לאסור בספיקות גם בדבר שיש לו מתירין ..... תט
- בדברי הרמב"ם שהאיסור מטעם הכנה דרבה הוא מדרבנן ..... תי
- דין דבר שיש לו מתירין שאינו בטל, הוא רק מדרבנן ..... תיא
- בדברי המרדכי שבביצה שנולדה ביו"ט יש חזקה לאיסורא ..... תיב
- ביצה שספק נולדה ביו"ט ונתערבה אסרת אפי' באלף ..... תיג
- תרנגולת שלקחה סתם ונשחטה, האם להלכה אמרי' שהובררה שעומדת לאכילה ..... תטו
- מלטול ואכילת ביצה שנולדה ביום טוב ..... תטז
- ביצה שנולדה ביום טוב בחוץ לארץ ..... תיז
- ביצה שנולדה ביו"ט ונתבשלה בשוגג עם בשר ..... תיח
- ביצה שנולדה ביו"ט שנתבשלה בשוגג עם ביצים אחרות ..... תיט
- ביצה קלופה מבושלת אם נחשבת דשיל"מ ..... תכ
- שחט תרנגולת ביו"ט ומצא בה ביצים גמורות ..... תכא
- גוי שהביא לישראל ביצים ביו"ט, ואמר שנולדו לו מאתמול ..... תכב
- ביצה שנמצא בה דם אי הוי מוקצה ..... תכה
- גוי שהביא מנחה לישראל, שיש ספק שמא נתלשו ביו"ט ..... תכו
- לחת ביצה ביום טוב במקום שהתרנגולת מטילה ביצתה ..... תכו
- אכילת מוקצה בשבת ויו"ט לצורך חולה שאין בו סכנה ..... תכז
- דין בחמה או אפרוח שנולדו ביום טוב ..... תכט

סימן תקיד - שלא לכבות ביום טוב

- דין כיבוי דליקה ביום טוב ..... תל
- בית או קדרה שצריך להם, לכו"ע מותר לכבות ..... תלג
- דין כיבוי הנר מפני דבר אחר ..... תלג
- דין כיסוי האש ביום טוב לצורך יום טוב עצמו ..... תלד

תלד	להקל נגד מרן במקום דחק וצורך גדול
תלה	להנמיך את האש ביום טוב בעת הבישול
תלו	לא לכבות פתיליה ביו"ט משום הפסד הנפט
תלז	אם יש להתיר כיבוי הגז כדי שלא ימנע מתחלה לבשל
תלח	לכבות גז על ידי גרמא
תמג	לסגור את הברז הראשי של הגאז
תמו	מיתקן לכיבוי גז המכוסם על שעון שבת
תמד	לכוין ביום טוב את השעון של מיתקן הגז
תמו	שימוש בשעון שבת
תמז	כיבוי הגז על ידי הנחת כפית
תמט	שימוש בכיירים שיש בהם מתקן בטיחות למניעת דליפה
תנב	אם הולדת ניצוצות של אש בשבת - אסורה מדאורייתא
תנג	להדליק גז באופן שממילא ניצת ניצוץ
תנג	שימוש בנרנילה ביום טוב
תנד	לגרום לכיבוי החשמל ביום טוב שני של גלויות
תנה	דעת המתירים לכבות הנר לצורך ביום טוב שני ש"ג
תנז	להכין שעון שבת שיכבה את החשמל ביום טוב
תנט	המסתפק מן השמן שבנר
תסא	מנורת נפט שהשלהבת עלתה, ואם לא יורידנה הזכוכית תתפוצץ
תסב	להסיר הפחם שבראש הנר ביום טוב

דין תוספת יום טוב

תסג	גם ביום טוב צריך להוסיף מחול על הקודש
תסה	תוספת שבת - ביו"ט ושבת הסמוכין ול"ז
תסו	שבת ממלאכה מקיים מצות תוספת אף שאח"כ התפלל מנחה

סימן תקידב - דיני הדלקת נרות יום טוב

תסז	להדליק נר של יום טוב ולברך עליו
-----	---------------------------------

תסח	דעת הסוברים שאין לברך על הדלקת נר יום טוב
תסח	דעת הסוברים לברך על הדלקת נר יום טוב
תעא	יש לקבל באימה דברי הראשונים שכך מפורש בירושלמי
תעא	הרמב"ם סובר שמברכין על נר יום טוב כמו נר שבת
תעג	הכרעת מרן הב"י ורוה"פ - לברך על נר של יום טוב
תעג	על התימנים לנהוג בעניני הלכה כהש"ע ולהדליק נר של יו"ט
תעו	רבים מגדולי תימן במשך הדורות פסקו לברך על נר של יו"ט
תעז	תשובה על ג' סברות שנוכרו בפוסקים שלא לברך על נר יו"ט
תעט	תכלית כל התורה - להיות תורה אחת ומשפט אחד
תפ	לברך קודם ההדלקה - בשבת וביו"ט
תפד	הדלקת נר שבת אינה מצוה מתמשכת
תפו	דברי מרן אאמו"ר שגם בני אשכנז נכון שיברכו קודם ההדלקה
תפז	ברכה על הדלקת נר שבת - תשובה להכ"א מב"ב
תפח	דעת הגר"ש משאש לגבי ברכה על הדלקת הנר בער"ש
תפח	מנהג יוצאי בוכרה בענין הדלקת נר שבת
תפט	בירך להדליק נר של שבת, במקום להדליק נר של יו"ט, יתקן מיד
תצ	ברכת נר שבת ויום טוב על פלורסנט או מנורת לד
תצא	אין לברך להדליק נר שבת ויום טוב על נר זרחן
תצא	דברי הגרי"ש אלישיב בברכה על נורה שאין בה אש כלל
תצג	אם בהדלקת נורת לד בשבת - יש איסור תורה
תצג	לצאת ידי חובת ההדלקה בנורת חשמל בליל יו"ט שני
תצג	אם פעולה שעושה ע"י חשמל נחשב גרמא מהרגע הראשון
תצד	לצאת י"ח באור חשמל שנעשו בו חילול שבת
תצז	המדליק בחשמל - ידליק נורה שניכר בה שהיא לכבוד שבת
תצז	להרבות באורה בלילי שבתות וימים טובים
תצח	המדליק נר יום טוב בשמן זית זוכה לבנים תלמידי חכמים
תצט	גם ביום טוב נוהגים להדליק שתי נרות

תק	המדליק צריך שידליק רוב מה שיוצא מן הפתילה מהנר
תק	טוב להדליק נרות שבת בצד דרום
תקא	אם גם בנרות יום טוב יש להדליק הנר השמאלי תחלה
תקב	לברך שהחיינו בעת הדלקת נר של יום טוב
תקה	נשים המברכות שהחיינו בהדלקה, לא יענו אמון בשהחיינו בקידוש
תקו	מותר להכין "פתיל צף" ביום טוב
תקה	תשובה ע"ד חכ"א שכתב לאסור להכין "פתיל צף" ביו"ט
תקי	אם נתינת המוכין בכר הוי איסור תורה או מדרבנן
תקיא	להדליק נרות יום טוב בפתיל צמר גפן, בשימוש חוזר
תקיב	כשמכין את הנרות להדלקה לא יוציא בידיו את הפתילות הישנות
תקיג	כשחל יום טוב במוצ"ש לא יכבה הנר
תקיז	להחמיר כר"ת בהדלקת נר לברכת מאורי האש
תקטז	גם כיום שיש חשמל, מותר להדליק נר של יו"ט
תקטז	אשה ששכחה להדליק נר של יו"ט, אין קונסין אותה להוסיף נר
תקיז	מי שלא עשה עירובי תבשילין יכול להדליק נר ביו"ט
תקכ	בישל הכל מערב יו"ט, אבל מניח תבשיל של שבת על הפלאטה ביו"ט
תקכא	אם בשביל הטמנה ושהיה וכדו' צריך להניח עירובי תבשילין
תקכב	בני ישיבות בהדלקת נר יום שבת ויום טוב
תקכג	בני ישיבות בהדלקת נר חנוכה - בישיבות

סימן תקטז - דין איזה דברים מותרים לשלוח דורון ביום טוב

תקכו	דין מתנה לחבירו ביום טוב
------	--------------------------

סימן תקיח - דין הוצאה ביום טוב

תקל	הוצאה מרשות לרשות ביום טוב שלא לצורך כלל
תקל	להחזיר הספרים מבית הכנסת לביתו ביום טוב
תקלב	ביו"ט שייך איסור העברה ד"א ברה"ר ודלא כהחולקים
תקלג	לצאת לרה"ר עם תרופות ועם קופסת סיגריות ביום טוב

- להוציא מפתח של בית ושל רכב ביום טוב ..... תקלד
- להוציא שעון כים מרשות לרשות ביו"ט ..... תקלה
- מותר לענוד שעון יד ואין לחוש בזה לאיסור לא ילבש ..... תקלו
- נכרי שהביא דורון לישראל ביו"ט, ממחובר או שמחוסר צידה ..... תקלז
- ספק מוכן, כגון פירות שהיו במחובר ..... תקלט

סימן תקכג - דינים הנוהגים בבהמות ביום טוב

- מסייעין לבהמה ללדת ביו"ט ..... תקמ

סימן תקכד - כמה דברים האסורים ביום טוב

- אין עולין באילן ביו"ט ולא רוכבין ע"ג בהמה, ואין שטין על פני המים ..... תקמא
- אסור להשמיע שירים ביו"ט אפי' על ידי טייפ המופעל מערב יו"ט ..... תקמג
- אם מותר לקפוץ מהמטה לרצפה בשבת ויום טוב ..... תקמד
- לקדש ולכנוס וליבם ולגרש, להקדיש או להחרים ביו"ט ..... תקמד
- אסור לפדות את הבן ביום טוב כמו שאסור בשבת ..... תקמה
- אסור לרדן ביו"ט, והאם מותר לחבוש אדם במאסר ביו"ט ..... תקמו
- אין עונשין עונשי בית דין בשבת וכיום טוב ..... תקמז
- מותר לתרום בבין השמשות לצורך אורחים או דמאי ..... תקמז
- לתרום שלא מן המוקף לצורך סעודת שבת ויום טוב ..... תקמט

סימן תקכז - הלכות עירובי תבשילין

- די להניח תבשיל לבר, אמנם נהגו להניח גם פת וגם תבשיל ..... תקנ
- שיעור התבשיל לע"ת כזית, ובדיעבד אפילו י"ח גרם ..... תקנא
- שני בעלי בתים שגרים בדירה אחת, אם צריכים לעשות עירוב כפ"ע ..... תקנב
- עירוב על דעת לסמוך עליו גם ליום טוב אחר ..... תקנד
- התבשיל של העירוב יוכל להיות צלי או שלוק או כבוש ..... תקנה
- אסור לבשל או לאפות ביום טוב אלא כל זמן שהעירוב קיים ..... תקנו
- עירוב תבשילין בדג מלוח ובדגים מלוחים הנקראים הירינג ..... תקנו

תקנו	דין ברכה על עירוב תבשילין שיש בו מחלוקת הפוסקים
תקנו	לערב עירוב תבשילין בגבינה מבושלת או בגבינה מלוחה
תקנה	גבינה או קוטג' ושאר סוגי מאכל שעברו פיסטור לעירובי תבשילין
תקס	אם יש לצדד להתיר לערב ע"ת במוצרי חלב מפוסטרים
תקס	מה נחשב תבשיל לענין עירוב תבשילין ולענין סעודה מפסקת
תקסא	אם אפשר לערב ע"ת במאכל רגיל שאוכלים אותו בכל יום
תקסא	טוב לבשל תבשיל בעיו"ט בכוונה לקחת ממנו לעירוב תבשילין
תקסב	לסיים הבישול ביום טוב לצורך שבת מוקדם ככל האפשר
תקסד	אם צריך להזכיר בעירובי התבשילין את המלאכות שיעשה ביו"ט
תקסה	רשאי בעה"ב לכרך על העירוב, ושלוחו יאמר "ברין עירובא יהא שרי לנא"
תקסו	לכתחלה צריך להניח עירוב תבשילין מבעוד יום קודם השקיעה
תקסח	שכח להניח עירוב תבשילין ונזכר בבואו לבית הכנסת להתפלל מנחה
תקע	מי שלא עשה עירובי תבשילין באונס, יכול להקנות קמחו לחבירו
תקעב	עירובי תבשילין ועירובי חצרות ביחד, אם מברך ברכה אחת לשניהם
תקעג	עבר ובישל כמה קדרות מיום טוב הראשון ליום טוב השני
תקעד	מתי אפשר לסמוך על עירוב רב העיר, וע"י מי אפשר לזכות העירוב לאחרים
תקעה	הרגיל לערב גם לאחרים אם צריך לזכות להם
תקעו	הניח עירוב ואבד קודם יום טוב
תקעז	גם מי שתמיד עושה ע"ת, ואירע ששכח יסמוך על עירוב גדול העיר
תקעח	עוד בדין מי שהתחיל בעיסתו או בתבשילו ונאכל העירוב או אבד
תקפ	הניח ביצה לעירוב תבשילין, ונתערבה בשאר ביצים המיועדות לסעודת יו"ט
תקפב	שכח להניח עירובי תבשילין ואין שם גדול העיר
תקפג	לא עשה עירובי תבשילין, לא יבשל גם לאחרים שעשו עירוב
תקפג	אם עירובי תבשילין מתירים רק שבות קרובה לשבת
תקפה	אם בחו"ל יכולים לערב עירובי תבשילין ביום טוב
תקפז	מצוה בו יותר מבשלוהו – בעירובי תבשילין
תקפח	שלח שליח לערב עירובי תבשילין – חזקה שליח עושה שליחותו

- המתענה ביו"ט תענית חלום, רשאי לבשל לצורך אחרים ..... תקצב
- לבשל אורז בשביעי של פסח שחל בער"ש, לצורך השבת ..... תקצב
- אם יש להתיר מטעם הואיל לכתחלה ..... תקצד
- להציע הממות, ולהדיח הכלים, ולגלול הס"ת, מיו"ט לשבת ..... תקצה
- אם הבעל אוסר על האשה לעשות עירובי תבשילין ..... תקצז
- העושה עירוב תבשילין פעם ראשונה בחייו - לא יברך שהחינו ..... תקצז
- יכולים לערב על פירות מבושלין, והיינו דוקא שלא סחטן ..... תקצה
- עירובי תבשילין בתבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי ..... תקצט
- הניח עירוב תבשילין בברכה ולבסוף לא הוצרך לעירוב ..... תר
- עירוב תבשילין לבן חו"ל ע"י תושב ארץ ישראל ..... תרא
- שלא מאכל לחברו בשבת, ואינו יודע אם עשו עירובי תבשילין ..... תרא

סימן תקכח - דיני עירובי חצירות ושיתופי מבואות ביום טוב

- א"צ עירובי חצרות ושיתופי מבואות ביו"ט, ודי בעירובי תחומין ..... תרב
- יו"ט שחל בער"ש, אין מערבין עירובי חצרות ועירובי תחומין ..... תרג
- לצאת ביו"ט חוץ לאלפיים אמה. לצורך אוכל נפש ..... תרג
- אם איסור תחומין של י"ב מיל ביו"ט - הוי מה"ת או מדרבנן ..... תרד
- לומר לגוי להביא ביו"ט אתרוג למצוה מחוץ לי"ב מיל ..... תרה

סימן תקכט - דיני קידוש ביום טוב

- אמירת שלום עליכם בליל יו"ט שחל בשבת, ובליל פסח ..... תרז
- קידוש של יום טוב הוא מן התורה ..... תרח
- אם מצות "זכור את יום השבת" נאמרה לגבי יום טוב ..... תרי
- אם המבדיל בין קודש לקודש היא מה"ת ..... תרי
- לא שמע את התי"ו של מקדש השבת - אם יצא י"ח ..... תריא
- לערב יין אדום ביין לבן ביו"ט - ואין לחוש לאיסור צובע ..... תריא
- גם קידוש של יו"ט הוא במקום סעודה ..... תריב
- אסור לטעום כלום קודם הקידוש ..... תרטז

- אם מותר לאכול לפני מוסף בימים טובים ובראש השנה ..... תריז
- תרתית דסתרי ביין מפוסטר שכבר נגע בו גוי אם כשר לקידוש ..... תריז
- הנשים חייבות בקידוש של יום טוב ..... תרכ
- אם לא קידש בליל יו"ט, יקדש בשחרית קידוש של הלילה ..... תרכב
- כשחל יום טוב בשבת, חותם בקידוש מקדש השבת ישראל והזמנים ..... תרכג
- האם ביום טוב צריך להקפיד לאכול סעודה קודם חצות ..... תרכג
- יסדר שלחנו אף שאינו אוכל רק מעט ..... תרכה
- תענית הראב"ד ביום טוב ושבת ..... תרכה
- גם ביום טוב בעינין לחם משנה ..... תרכו
- בדברי הרמב"ם והשלחן ערוך שחייב לקבוע כל סעודה על היין ..... תרכז
- במה שמצינו שלא נזהרו לקבוע סעודה על היין בשבת ויו"ט ..... תרכז
- אם צריך לכסות את העוגות בעת הקידוש ..... תרכח
- אכל סעודת יום טוב והקיא ..... תרכח
- יכול לטעום בבוקר יו"ט, וסעודת החג יעשה לאחר המנחה ..... תרל
- מצות אכילה בשבת ויו"ט היא במאכל קל העיכול מעט הכמות ורב האיכות ..... תרל
- אם להתפלל ביום טוב מנחה גדולה או מנחה קטנה ..... תרלא
- לייסד שיעורי תורה בשבתות ומועדים ואז הוא עת רצון לפי שמתקדש ש"ש ..... תרלג
- כשהרב מאריך בדרשה עד הלילה, וחלק מהקהל לא הספיקו לאכול סעודה ג' ..... תרלה
- עיקר לימודו בשבת יהיה בדברי תורה ..... תרלה
- חומר איסור קריאה בספרים חיצוניים ..... תרלו
- האם מותר לקרוא תהילים בשבתות וימים טובים ..... תרלט
- אין צריך לעשות ביום טוב שלש סעודות, אלא די בב' סעודות ..... תרמ
- יש אומרים שיוסף תבשיל ביו"ט ובזה מקיים סעודה שלישית ביום טוב ..... תרמ
- סעודת סיום מסכת ביו"ט בסעודת החג – "אין עושין מצוות חבילות חבילות" ..... תרמא
- יו"ט שחל בשבת יש מצוה כפולה בשביתת שבת ויו"ט, וכבוד ועונג שבת ויו"ט ..... תרמב
- יתן לבו להשלים מאה ברכות ביום טוב ..... תרמג
- מכבוד יום טוב להביא פירות ומגדנות על השלחן ..... תרמה

לשמור זמן רבינו תם במוצאי יו"ט עכ"פ במלאכות דאורייתא ..... תרמה
 זמן צאת השבת ויו"ט ..... תרמו
 אם שייך מצות סעודה רביעית במוצאי יום טוב ..... תרמו
 מלוה מלכה במוצאי תשעה באב שחל אחר השבת ומוצאי יוהכ"פ ..... תרמו

סימן תקכט - קידוש יום - של יום טוב

אין לברך בקידוש היום ברכת אשר בחר בנו מכל עם וכו' ..... תרמט
 העיקר להחמיר שלא לטעום כלום קודם של יום טוב ..... תרמט
 שכח לומר יעלה ויבא בברכת המזון ביום טוב ..... תרנא
 תמיהה על דברי קף החיים בענין ברכת אשר נתן ביום טוב ..... תרנא
 דין הנשים כששכחו להזכיר יעלה ויבא בברכת המזון בחגים ..... תרנב
 טעה והקדים יעלה ויבא לרצה והחליצנו ..... תרנג
 מי ששכח להבדיל יקנה"ז ביום טוב שחל במוצ"ש, ונזכר במוצאי יום טוב ..... תרנד

סימן תקכט - תפלה ביום טוב ובחול המועד

לומר מזמור השייך לאותו חג - קודם תפלת ערבית ..... תרנו
 אין אומרים "במה מדליקין" ביום טוב, וכן ביום טוב שחל בער"ש, ובשבת חוה"מ תרנו
 אמירת לכה דודי ביום טוב שחל בשבת ..... תרנט
 בתפלת יו"ט חותם: "בא"י מקדש ישראל והזמנים", ואם חתם "מקדש ישראל" ..... תרס
 יו"ט שחל בשבת ולא הזכיר שבת וחזר והתפלל ולא הזכיר יו"ט חזר להתפלל ..... תרס
 המתפלל ביו"ט, וכשהגיע למודים, נסתפק אם סיים כהוגן ואמר "והשיאנו" ..... תרסד
 ביום טוב מאחרין לבוא (לכית הכנסת) וממהרין לצאת ..... תרסה
 מנהגינו לכפול את הפסוקים אורך כי עניתני וגו', מאת ה' היתה זאת וגו' ..... תרסו
 לומר את ההלל בנעימה ..... תרסז
 אם אמירת ההלל מן התורה ..... תרסח
 ספק אם קרא את ההלל, ספק לא קראו כלל, מן הדין אינו חוזר וקורא ..... תרסט
 כל היום כשר לאמירת ההלל, דין אכילה וטעימה קודם ההלל ..... עתר
 שכח לגמור את ההלל ביום טוב של פסח, אם יש תשלומין בשאר ימי הפסח ..... עתר

תערב ..... אמירת י"ג מדות בימים טובים

תרעו ..... מותר להוסיף עולים ביום טוב על חובת היום

תרעז ..... מותר לאבל בתוך י"ב חודש לאב ואם להיות ש"צ בימים טובים ר"ה ויוהכ"פ

סימן תקכט - דיני שמחה ביום טוב

תרעה ..... דין חציו לה' וחציו לכם ביום טוב, ושבת עוצרת ופורים יתענג יותר משאר יו"ט

תרעט ..... העוסק בתורה כחג אם פטור ממצוה עוברת שהרי מקיים שמחת החג

תרעט ..... לנדד שינה מעיניו ביום טוב ובחול המועד

תרפא ..... מנהג ישראל להתפלל בנעימה ובשירה וזמרה, שמביאים לידי שמחה

תרפב ..... מצוה להתאסף יחד בבתי כנסיות במועדים לקדש היום בפרהסיא

תרפג ..... מצות ונקדשתי בתוך בני ישראל לקדש את ה' בתפלה בצבור - בפרט במועדים

תרפג ..... אם ערבית בליל שבת ויום טוב חובה או רשות וקבלוה כחובה

תרפג ..... אם מקיימין מצות ונקדשתי בתוך בני ישראל בכל דבר שבקדושה

תרפד ..... המתפלל בציבור מוחלין עוונותיו וזוכה להרבה מעלות

תרפה ..... כשם שמצוה לכבד ולענג את השבת, כך מצוה לכבד ולענג ימים טובים

תרפה ..... מעלת עונג שבת כאילו מענג למי שאמר והיה העולם

תרפו ..... בדברי הרמב"ם שיש מצות עונג ביום טוב

תרפו ..... אם כבוד ועונג יום טוב מדאורייתא

תרפז ..... גם לרמב"ם יש חילוק בין עונג שבת לעונג יום טוב

תרפח ..... יישוב הקושיא על הרמב"ם מהגמרא בפסחים דמשמע שאין עונג ביום טוב

תרפט ..... גם בשבת צריך לעשות על כל פנים חציו לה'

תרצ ..... איסור תענית בשבת

תרצ ..... אל יצמצם אדם בהוצאותיו לכבוד יו"ט, והלואה ברבית דרכנן לסעודת יו"ט

תרצב ..... נשמה יתירה ביום טוב - ולכן תיקנו לומר נשמת

תרצג ..... מצות הכנה לכבוד שבת כשחל יו"ט בער"ש

תרצד ..... לדאוג לעונג שבת ויום טוב מתחלת השבוע

תרצד ..... בביאור מצות זכור - ואם יש מצוה לקנות מיום ראשון

- אם יש מצוה להתיירא בשבת בכל רגע שלא יכשל באיסור ..... תרצו
- האם גם ביום טוב מצוה לטעום את התבשיל בשעת ההכנה ומעי"ט ..... תרצו
- לרחוץ ולגזוז צפרניו בערב החג ..... תרצו
- בדין מצות רחיצת פניו ידיו ורגליו בע"ש וערב יו"ט ..... תרחצ
- כמה הכנות בע"ש מרבינו יונה ספר היראה ..... תרחצ
- קציצת צפרנים בערב שבת ויום טוב ..... תרצט
- אם עדיף ליטול הצפרנים קודם חצות או אחר חצות ..... תש
- תספורת וטהרה קודם הרגל ע"פ הסוד ..... תש
- צריך ללבוש בגדים נאים לכבוד יום טוב, ויהיו טובים משל שבת ..... תשא
- שבת ויו"ט הסמוכין זה לזה אם יש ענין להחליף לבגדים מכובסים גם ביום השני ..... תשב
- מצות שמחת החג בזמן הזה ..... תשג
- בשביל שלמי שמחה אם יכול לאכול מקרבן של חבירו ..... תשה
- מצוה לשמח את הנשים בראוי להן, ואת הקטנים בראוי להם ..... תשה
- החיוב על הנשים עצמן לשמוח ביום טוב, ולא רק על הבעלים לשמחן ..... תשו
- אילם וחרש ושוטה אם חייבין בשמחה ועל אביהם לשמחן ..... תשו
- חייב אדם לשמח עמו ברגל את העניים והאביונים ואת האלמנות והיתומים ..... תשז
- אם לא שיתף את העניים בשמחתו אם יצא ידי חובתו ..... תשח
- שמחת החג בקנייה לעניים אתרוג או ספרי קודש ..... תשט
- לתת צדקה לעניים בערב החג – ובסעודות החג ..... תשי
- מעלת נתינת הצדקה בפרט החגים – כאילו בנה בית המקדש והקריב עליו קרבנות תשי
- על ידי שנותן צדקה כראוי בערב החג זוכה לשלום בית ..... תשיא
- חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, ואם דין זה נוהג בזמן הזה ..... תשיב
- אם האשה עוברת על "בל תוסיף" כשמקיימת מצות קבלת פני רבו ברגל ..... תשיג
- אם יש איסור בל תוסיף בנתינת דבק בראשי חומי הציצית ..... תשיד
- עוד בדברי הנו"ב אם בזמן הזה חייב להקביל פני רבו ברגל ..... תשיז
- אם חייב אדם להקביל פני אביו אמו בשבתות ומועדים ור"ח ..... תשיט
- לא נכון לעזוב את אשתו ביום טוב לצאת לעיר אחרת ..... תשכב

מצות ראייה ועלייה לרגל למקום המקדש בזמן הזה ..... תשכג
 חייב אדם למהר עצמו ברגל - טבילה בערב החג ..... תשכה
 מי שאינו יכול לטבול, ישפוך על גופו ט' קבין מים, או שיעשה ארבעים נטילות ..... תשכז
 מעלת הטבילה במקוה ..... תשכח
 התענה תענית חלום בשבת שחל בו יום טוב, די שישלים יום אחד לתעניתו ..... תשכט

הלכות חול המועד

סימן תקל - מדיני חול המועד

ימי חול המועד נקראו בתורה בשם מקראי קודש ..... תשלא
 טעם איסור מלאכה בחול המועד, כדי שיהיו פנויים ללמוד תורה ..... תשלב
 מהו מקרא קודש שנאמר בחול המועד ..... תשלג
 גם בחול המועד שייך מצות מקרא קודש ..... תשלג
 אם יש מצות שביתה בחוה"מ, ודין השכרת בהמתו בחוה"מ ..... תשלד
 ראוי לכבד את ימי חול המועד בכסות נקיה ומפה יפה ..... תשלד
 ראוי שלא לומר לחבירו שלום בחוה"מ כדרך שאומר בחול ..... תשלו
 חובה לכבד את חול המועד במאכל ובמשתה ..... תשלו
 לוו עלי ואני פורע, וכן ללוות ברבית לצורך אכילה ושתיה בחול המועד ..... תשלז
 גם החוצאות שמוציא לכבוד חול המועד אינן מכלל חשבון מזונותיו ..... תשלח
 מותר לאשה ביום טבילה לאכול בשר בחול המועד ..... תשלח
 לאכול בשר ולשתות יין בחול המועד ..... תשלט
 ידאג מערב החג בשביל יין ערב בעבור כל יום ויום, ואם מועיל לזה מיץ ענבים ..... תשלט
 הסוכרים שאיסור עשיית מלאכה בחול המועד הוא מן התורה ..... תשמ
 הסוכרים שמלאכת חול המועד אינה אסורה אלא מדרבנן ..... תשמא
 הסוכרים שעיקר האיסור דאוו', אך חלק מהמלאכות מדרבנן ..... תשמב
 דעת מרן דמלאכת חול המועד מדרבנן, ודלא כמ"ש המשנה ברורה ..... תשמב
 לרבה דאית ליה "הואיל", אם גם בחוה"מ יש להתיר מטעם זה ..... תשדמ
 גם לסוכרים דמלאכת חוה"מ דרבנן אפשר דנחשב אות ואין להניח בו תפילין ..... תשדמ

- סיכום כמה מקומות שכתב מרן הבית יוסף להקל במלאכת חול המועד ..... תשמה
- בבירור דברי הב"י - אם רק עיקר מלאכת חוה"מ דאו' ..... תשמה
- גם להרמב"ן וסיעתו איסור טירחא יתירה הוי רק מדרבנן ..... תשמה
- גם אם איסור מלאכה בחוה"מ הוא מדאורייתא, ספק דבר האבד מותר ..... תשמט
- איסור תחומין אפילו של י"ב מיל - אינו נוהג בחול המועד ..... תשנ
- איסור הוצאה מרשות לרשות או טלטול ד"א ברה"ר אינו נוהג בחוה"מ ..... תשנא
- איסור מוקצה וטבילת כלים והפרשת תרו"מ אינם שייכים בחול המועד ..... תשנג
- מלאכת דבר שאינו מתכוין והוא פס"ר יש להתיר בחול המועד ..... תשנד
- מותר בחול המועד להרוג זכובים ויתושים, שמצערים את האדם ..... תשנה
- אם מותר לעשות בחול המועד מלאכה שאין בה צורך כלל ..... תשנו
- מלאכה בחוה"מ - משום שביתה גם כשאין טורח ..... תשנז
- מדוע אסור להסיע ממונו מעיר לעיר בחול המועד ..... תשנה
- גדר איסור מלאכה בחוה"מ ואם משום מקרא קודש או שביתה ..... תשנט
- מלאכות שעושה אותם מבלי משים לב, או שאין בהם חשיבות ..... תשנט
- אם יש לאסור בחוה"מ כל מלאכה קלה ואפילו האסורה מדרבנן ..... תשס
- גם לבני אשכנז נראה שמלאכת חול המועד דרבנן וכדעת רוה"פ ..... תשסא
- מלאכה האסורה בחול המועד ועושה אותה על ידי גרמא ..... תשסא
- לנסוע ברכב בחול המועד שלא לצורך או"נ - כשיכול ללכת ברגליו ..... תשסב
- חיתוך נייר טואלט בחול המועד ..... תשסג
- איסור שביתה בהמתו ומחמר אינם נוהגים בחול המועד ..... תשסג
- אין איסור ממצוא הפצץ ודבר דבר נוהג בחול המועד ..... תשסד
- מותר לבשל בחול המועד עבור גויים. וכן עבור בעלי חיים ..... תשסה
- תשובה ע"ד הגרי"ש אלישיב שאסר לבשל בחול המועד עבור מחלל שבת ..... תשסו
- לא ניתנו המועדות לישראל אלא לעסוק בהם בתורה ..... תשסז
- ימי חול המועד הם ימי רצון ומוצלחים בלימוד התורה הקדושה ..... תשסח
- אם יש חיוב הציו לה' וחציו לכם בחול המועד ..... תשסח
- דין תענית חלום בחול המועד ..... תשסט

האם הרשעים בגיהנם נחים ביום טוב וכיום הכפורים ובחול המועד ..... תשסט

סימן תקלא - דיני גילוח בחול המועד

חכמים אסרו לגלח במועד מלבד בכמה מקרים שהתירו ..... תשע

מעיקר הדין הגילוח היה כאוכל נפש דמי שהוא תיקון הגוף. ויש בזה גם שמחה ..... תשעא

אם יש חיוב גמור להתגלח לכבוד המועד ..... תשעא

בחול המועד אסור לגלח אף לצורך כבוד יום טוב האחרון של חג, והטעם ..... תשעב

טוב לגלח שער ראשו אחר ל' יום ..... תשעג

אם בזמן המקדש היו מוכרחים להסתפר ברגל בשביל מצות ראייה ..... תשעג

תספורת וצפרנים לאבל תוך ל' בערב הרגל ..... תשעה

בנטילת צפרנים הרגל מפסיק אף באבל על אביו ואמו ..... תשעה

איסור תספורת שייך גם בנשים, ובדין פאה נכרית ..... תשעו

גילוח שאר שיער שבגוף בחול המועד ..... תשעו

עבר וגילוח חצי זקנו, מותר לו להמשיך ולגלח הכל ..... תשעז

נטילת השפם מותרת אף על פי שאינו מעכב האכילה ..... תשעה

אפילו אם גילח מערב המועד אסור לגלח במועד ..... תשעה

דברי הפוסקים עמ"ש בתשובת נו"ב לגבי מי שהתגלח מערב יום טוב ..... תשעט

במקום שרגילים לגלח הזקן בכל יום ..... תשפ

תשובת מרן אאמו"ר זיע"א מכ"י לגבי גילוח הזקן בחול המועד ..... תשפ

דין אומן שאבדה לו אבידה בערב המועד, ובדין ספק באיסור גילוח במועד ..... תשפא

בקושיית הב"י לפום' שמלאכת חוה"מ דרבנן אמאי לא הקילו במקום ספק ..... תשפא

האם לסוברים דמלאכת חוה"מ דאו', האם גילוח יש בו איסור תורה ..... תשפג

היוצא מבית האסורים והבא ממדינת הים מותר להם להסתפר ולהתגלח ..... תשפד

האם אלו שהותרו לגלח במועד הוא מטעם שהאונס מפורסם, או מוחלט ..... תשפד

אלו שהתירו להם כשלא היה להם פנאי ונאנסו קרוב לערב ..... תשפה

דין הבא ממדה"י כשיצא לטייל או לסחורה ..... תשפו

אלו שהותרו לגלח במועד, מותרים להסתפר על ידי ישראל ..... תשפו

- מי שיש לו שחין בראשו, או כינים, מותר לו להסתפר בחול המועד ..... תשפז
- אבל שחל שביעי שלו בשבת ערב הרגל, מותר לגלח בחול המועד ..... תשפז
- אבל על אביו או אמו ששלמו ל' יום של אבלו בתוך ימי חול המועד ..... תשפח
- דין תספורת בחול המועד לבעלי תשובה ..... תשצא
- קטן מותר לו להתגלח בחול המועד ..... תשצב
- קטן שאין לו צער מריבוי השער ורוצים לגלחו לגוי לכבוד החג ..... תשצב
- שמחת החלאק"ה לקטן בחול המועד, ומקורות למנהג ישראל בזה ..... תשצג
- חולה שנתרפא בחול המועד, ולא נסתפר קודם החג מפני חוליו ..... תשצה
- האם כל מי שלא יכל לגלח בערב יו"ט באונס, מותר לגלח במועד ..... תשצז
- אפילו אבי הבן ומוהל וסנדק אסור להם לגלח בחול המועד ..... תשצז
- מותר לעשות צרכי רחיצה בחול המועד ..... תשצז
- תשובה על מי שכתב לעורר להחמיר שלא לרחוץ בסבון בחול המועד ..... תשצח
- התולש מעט שערות בידיו בחול המועד, אין בזה איסור גילוח ולא איסור מלאכה ..... תשצט

סימן תקלב - דין נטילת צפרנים בחול המועד

- מותר לגזוז צפורניו בחול המועד אפילו במספריים ..... תשצט
- כמה אופנים שיש להקל גם לבני אשכנז בנטילת צפרנים בחול המועד ..... תת

סימן תקלב - רפואה בחול המועד

- בחול המועד מותר לקחת תרופות אפילו למי שמתחזק והולך ככריא ..... תתא
- טיפול שיניים וביקור רופא בחול המועד ..... תתב
- ללכת לרופא בחול המועד בשביל בדיקה שנתית ..... תתב

סימן תקלג - מלאכות המותרות בחול המועד

- כל צורך מאכל התירו במועד אף שכיוון לעשותו במועד ..... תתג
- מותר לטחון חטים כשאין לו קמח, אף על פי שיכול לקנות או לשאול מחבירו ..... תתה
- בדין תיקון מכשירי אוכל נפש אם כיוון מלאכתו במועד ..... תתו
- לא יערים לעשות יותר מכדי צורך המועד, ורק בפת מותר לאפות ולאכול ..... תתו

עבר והערים האם מותר באכילה ..... תתז
 ישנם ב' סוגי הערמות ..... תתח
 בדין עקירת פשתן כשות ושומשמין בחול המועד ..... תתח
 כביאור דברי מרן אי שרי לעקור כל הערוגה של פשתן כשצריך רק לחציה ..... תתח
 דיני כבישת כבשים בחול המועד ..... תתט
 דין צידת דגים ומליחתם בחול המועד ..... תתי
 אומנים העושים מלאכה לצורך המועד צריכים לעשות כצינעא ..... תתיב
 מותר לחלוב את הבהמות והרחלות בחול המועד, ואפילו ע"י ישראל ..... תתיב
 מותר להרכיב גז במחובר בחול המועד לצורך אוכל נפש ואפילו מעשה אומן ..... תתיג

סימן תקלד - כיבוס בחול המועד

אסרו חכמים לכבס במועד, והתירו בכמה אופנים ..... תתיג
 אלו שהותרו לכבס יכולים לכבס בפרהסיא, וע"י כובס אומן יש מחמירים ..... תתיז
 דין כיבוס בחול המועד בגדי ומפות של ניילון, או בגד עוד וכדומה ..... תתטו
 דין כיבוס "בגדי זיעה" בחול המועד ..... תתטו
 אם יש למחות בחזקה ביד המקילים בזמן הזה לכבס בגדים כשיש ריח רע ..... תתטז
 האם יש איסור לכבס במועד על מנת ללבושו אחר המועד ..... תתיז
 איסור כיבוס על ידי גרמא כגון שעון שבת ..... תתיז
 אם בסוגי בגדים שלנו יש מהם הדומים לכלי פשתן ..... תתיח
 מי שמחליף חולצה כל יום אם יש צד להקל לו בכיבוס בחול המועד ..... תתיח
 בשיטת הרמב"ם ועוד, אם יש להקל בכל אונם ידוע וברור ..... תתיט
 האם בכיבוס במועד באופן האסור יש איסור תורה או דרבנן ..... תתכ
 האם יש איסור הנאה בחול המועד מכבד שכובס באיסור ..... תתכא
 דין כיבוס מגבות ומשפחות בחול המועד ..... תתכב
 כלי פשתן התירו חכמים לכבסן בחול המועד, אך נהגו בזה איסור ..... תתכג
 דין כיבוס על ידי גוי בחול המועד, ואם יש להקל בזה בבגדי פשתן ..... תתכה
 דעת האחרונים שהקילו לעת הצורך לכבס בגד על ידי גוי מחוץ לבית ..... תתכו

תתכו	מטפחות אף, מותר לכבסם בחול המועד
תתכו	מותר לכבס בחול המועד סדינים ומצעי המטות בבתי מלון ובתי חולים
תתכו	בגד שאם לא יכבסוהו יתעפש או יתקלקל מותר לכבסו בחול המועד
תתכט	מותר לכבס בחוה"מ בגדי קטנים מפני שדרכם להתלכלך תמיד בעפר
תתל	דין כיבוס בגדים קטנים במכונת כביסה, יחד עם החיתולים
תתלא	בדין ריבוי בשיעורים בחול המועד
תתלד	תליית כביסה בחול המועד בדרך היתר
תתלד	דין מי שאין לו אלא חלוק אחד
תתלה	מי שאין לו אלא חלוק אחד ופשע ולא כבסו קודם המועד
תתלו	מי שיש לו רק בגד אחד לשבת אך יש לו בגד נוסף לחול
תתלז	לכבס בגדי קטנים כשיש לו בגדים אחרים
תתלח	דין ניקוי כתם בחול המועד
תתלט	לגחץ בגדיו בחול המועד על ידי מנהץ חם
תתלט	מי שבגדיו מלוכלכין, וצריך לעבור במים בחול המועד
תתמ	מותר לצחצה נעליו על ידי משחת נעלים בחול המועד
תתמא	המנהג פשוט אצלנו להתיר הדחת הרצפה בחוה"מ
תתמב	דין הבאת כלים מבית האומן בחול המועד

סימן תקלה - פינוי חצירו ומלאכות שיש בהם טירחא

תתמג	אין מפנין דירה או כלים מחצר לחצר - בחול המועד
תתמד	מותר לפנות כליו מחצר של אחר לחצר שלו ואפי' מנאה לבעורה
תתמה	להעביר כסף לבנק ע"י חברת שמירה, ולהעביר סחורה לחו"ל
תתמז	אם מותר לעבור דירה בחול המועד
תתמח	לקחת בחוה"מ בגדים להחלפה כשנוסע עד אחר המועד
תתמח	דברים קלים שאם לא יעשה אותם ייטרד במחשבתו
תתמט	אם יש לאסור בחול המועד כל דבר שיש בו טירחא
תתנ	איסור הכנה מחוה"מ לחול כשאין בו מלאכה וטורח

תתנא	כמה אופנים להקל בהדחת כלים אפילו בשבת שלא לצורך השבת
תתנא	בחול המועד מותר לקפל הטלית כדרכו
תתנב	פינוי אשפה בחול המועד
תתנג	פינוי אשפה ביום טוב

סימן תקלו - כל צרכי בהמה מותר לעשות בחול המועד

תתנד	תיקון צרכי רכיבה ע"ג בהמה בחול המועד
תתנד	אם מותר לרכב על סוס בחול המועד לתענוג
תתנה	פשוט שאין לאסור רכיבה בחנם ע"ג בהמה בחול המועד משום מחמר
תתנה	צרכי רכיבה שהותרו בחול המועד היינו במעשה הדיוט
תתנו	סירוק הסוס כדי ליפותו, הוי בכלל תיקון צרכי רכיבה
תתנו	מותר לרכב על גבי בהמה בחול המועד
תתנו	דין רכיבה על אופניים - ותיקון צרכי רכיבתם בחול המועד
תתנח	אין מרביעין בהמה במועד, אבל מקיזין לה דם ואין מונעין ממנה כל רפואה
תתנט	אין מושיבין תרנגולת על הביצים לגדל אפרוחים בחול המועד

סימן תקלז - דין מלאכת האבד בחול המועד

תתס	דבר האבד מותר בחוה"מ אף בלי שינוי, ובלבד שאין טירחא יתירה
תתסא	דין ספק דבר האבד בחול המועד
תתסד	מותר לעשות כל מלאכה ע"י פועל עני שאין לו מה לאכול
תתסה	פועל עני מותר לעשות מלאכה אף על פי שיכול למצוא הלואה
תתסו	יש לו מה לאכול אבל אין לו לאכול בריוח
תתסח	עשיית מלאכה ע"י פועל עני בצינעא
תתסט	גם מלאכה שאין בה צורך המועד, מותר לעשות ע"י עני
תתע	מותר לאחר לעשות מלאכה כדי שיהיה לחבירו לשמחת החג
תתעב	בעל עסק שאם ישבית את כל פועליו יוכרח לשלם להם באופן מלא
תתעג	אף שאין במלאכה עצמה דבר האבד, כשיש הפסד הוי דבר האבד
תתעו	להדפיס עיתון חרדי בחוה"מ - חומר איסור קריאה בעיתונים חילוניים

תתעז	פועל שעובד בביח"ר ואם יתחמק מלעבוד בחוה"מ קיים חשש שיפמרוהו
תתעח	פועל שיכול לקבל חופשה בחוה"מ ויש לו סיבה לקבל את החופשה דוקא בקיץ
תתעה	לשקר כדי להתחמק מעבודה אסורה בחול המועד
תתעט	דין השקאת שדה האילן בחול המועד
תתפ	ירקות שרוצה לאכלם במועד, יכול לדלות מים להשקותם כדי שיגדלו
תתפא	דין תיקון מכשירי אוכל נפש בחול המועד כמו מקרר וכיריים ותנור וברז מים
תתפב	עוד בדין תיקון ברז בחול המועד
תתפג	תיקון מזגן על ידי מעשה אומן בחול המועד
תתפג	אם החשמל התקלקל, מותר לתקן החשמל בחול המועד
תתפד	באיזה אופן מותר לקצור שדהו בחול המועד
תתפה	עכברים שמפסידים השדה מותר לצודן כדרכו - להכין מצודה בבית לעכברים
תתפו	אין מתליעים האילנות ולא מזהמין, אבל סכין האילנות והפירות בשמן
תתפו	לרסם על ארבה שפשט על השדות בחול המועד
תתפז	להניח דחליל ליד השדה בחול המועד
תתפז	דין צידת דגים בחול המועד
תתפח	לדוג דגים לצורך תענוג או לאחר המועד
תתפח	אם הכרם נפסד, ולא כיוון מלאכתו במועד, יכול לבוצרו במועד
תתפט	המכויין מלאכתו והניחה למועד, ועשאה במועד, ב"ד מאבדין אותה ממנו
תתצא	אסור לטרוח ולחפש אחרי מציאות בחול המועד

סימן תקלט - סחורה בחול המועד

תתצא	אפילו סחורה כל שהוא אסורה בחול המועד אם לא לצורך המועד
תתצג	מי שבא דבר סחורה לידו בחול המועד - מותר לישא וליתן בצינעא בביתו
תתצה	סחורה שאינה מצויה לקנות ולמכור אם נחשב כדבר האבד
תתצו	להסתחר בכורסה בימי חול המועד, באופן שיש חשש שיפסיד
תתצז	שירותי בנק בחול המועד
תתצח	קניית כרטיס הגרלה בחול המועד

תתצח	דין תביעת חובות בחול המועד
תתצט	דין הלואאה לגוי ברבית בחול המועד
תתקא	שמר-טף בחול המועד רשאי לקבל שכר על שמירתו אף בלא הבלעה
תתקא	אם יכול לרשום בחול המועד את שעות הלימוד שלמד בישיבת בין הזמנים
תתקב	דין מוכרי פירות כסות וכלים, ומוכרי ירקות בחול המועד לצורך המועד
תתקג	לפתוח בחול המועד מכולת שנמצאת במקום של גויים
תתקג	לפתוח חנות בחוה"מ כשחושש פן ע"י סגירת החנות לקוחותיו ילכו לחנות אחרת
תתקד	אין קונים בתים ואבנים ובהמות אלא לצורך המועד או שאין לו מה יאכל
תתקה	דין הכנה בחול המועד לצורך יום טוב שני של גלויות
תתקו	בדין בישול והכנה בחול המועד לשבת שאחרי החג

סימן תקמ - דיני בנין וסתירה בחול המועד

תתקו	דין בנין בחול המועד
תתקז	לקבוע מסמר בקיר בחול המועד לצורך המועד, כמו לתלות שעון או תמונה
תתקז	אם מותר לבנות סוכה בחול המועד במעשה אומן
תתקח	הבונה סוכה בחול המועד צריך לברך שהחיינו
תתקט	אם מותר לסתור סוכה בימי החג
תתקי	מותר לבנות בחול המועד מעקה לגג ולמרפסת
תתקיא	דין תיקון סדקי הגג בחול המועד
תתקיב	דין בניית איצטבא או אבוס לאכילת הבהמה בחול המועד
תתקיב	תיקון ציר ומפתח של דלת וכדו', לצורך שמירת הבית
תתקיג	לשכפל מפתח בחול המועד
תתקיג	עשיית תנור וכיריים לצורך המועד
תתקיד	דין תיקון בריחיים בחול המועד
תתקטו	מותר לעשות שפודין ואסכלאות וסכינים בחול המועד לצורך המועד

סימן תקמא - דיני אריגה ותיקון מלבושיו בחול המועד

תתקטו	מצודות דגים אסור לעשותן בחול המועד רק במעשה הדיוט
-------	---

מסרגין את המטות במועד אבל לא מפשילין חבלים מתחלה ..... תתקטז
 מותר למעך בחול המועד בנדי פשתן בידים אחר הכיבוס כדי ללכנן ולרכנן ... תתקטז
 לתקן מנעליו או מלבושיו שנקרעו בתוך המועד ..... תתקיז
 דין תיקון ותפירת בגדים בחול המועד ..... תתקיה
 תיקון משקפי ראייה טלפון ומכשיר שמיעה בחול המועד ..... תתקיט
 תיקון פתילות והטלת ציציות בבגד בחול המועד ..... תתקכ
 לטוות חוטי הציצית בחול המועד ..... תתקכ
 טוויית חוטי ציצית בחוה"מ ..... תתקכא

סימן תקמב - שלא לעשות מלאכה לאחרים בחול המועד אלא בחנם

מלאכות המותרות בחוה"מ אסור לעשותן לאחרים אלא בחנם ..... תתקכא

סימן תקמג - מלאכה על ידי גוי בחול המועד

אמירה לגוי בחול המועד אסורה זולת במקום מצוה ..... תתקכב
 עבר ועשה מלאכה האסורה בחוה"מ, מותר ליהנות ממנה ..... תתקכג
 אם נתן לגוי מערב יו"ט מלאכה בקבלנות - מותר לעשותה בבית הגוי ..... תתקכד
 לתת לגוי בחוה"מ לעשות מלאכה לעשותה אחר המועד ..... תתקכה
 מותר לומר לגוי לכנות מקוה בחול המועד ..... תתקכה
 אין לישראל לבנות בנין בית הכנסת בחול המועד ..... תתקכו
 לקרוא לחשמלאי אומן לתקן את החשמל בבית הכנסת ..... תתקכו
 סוחר שיש לו בית חרושת, והפועלים כולם הם גויים ..... תתקכו

סימן תקמד - צרכי רבים בחול המועד

צרכי רבים מותר לעשות בחוה"מ אף מעשה אומן ובפרהסיא ..... תתקכו
 תיקון אוטובוסים ומוניות ורכבים פרטיים בחול המועד ..... תתקכח
 עוד בדין תיקון רכב בחול המועד במעשה אומן ..... תתקל
 בגדר מעשה אומן ומעשה הדיוט ..... תתקלא
 עוד בדיני צרכי רבים וצרכי מצוה בחול המועד ..... תתקלב

תלמוד תורה שאי אפשר לצבוע אותו במשך השנה ..... תתקלג
 עשיית ותיקון ספסלים בבית הכנסת ..... תתקלג

סימן תקמה - כתיבה בחול המועד

דין איסור כתיבה בחול המועד ..... תתקלד
 תיקון דבקי אותיות בס"ת, והגהת והכנת ס"ת לקריאה בחוה"מ ..... תתקלה
 אם אין ס"ת אחר מותר לתקנו בחוה"מ אף בכתיבה יותר מתיבה ..... תתקלו
 מותר למסור בחול המועד הודעות באיתורית ובמלפון ..... תתקלו
 ס"ת שהסופר רשם התיבות "לעיני כל ישראל" סביב האותיות ..... תתקלח
 מותר למחוק אות יתירה בסוף התיבה שבספר תורה ..... תתקלח
 מותר לסופר לכתוב בחול המועד תפילין ומזוזות לעצמו ..... תתקלט
 לכתוב אגרת שאלת שלום שאדם שולח לחברו במועד ..... תתקמ
 אם מותר לחתן לכתוב מעט או לכתוב חדו"ת בימי חופתו ..... תתקמב
 האם מותר לחתן ללמוד בעיון בשעת ימי המשתה ..... תתקמג
 לכתוב צ"ק וקבלה בחול המועד ..... תתקמג
 לכתוב במחשב בחוה"מ אגרת שלומים או חדו"ת ..... תתקמד
 מותר לכתוב השבונותיו ולחשב הוצאותיו ..... תתקמו
 להשכיר דירה בחול המועד ולכתוב חוזה שכירות כנהוג ..... תתקמז
 כתיבה במקום הפסד ..... תתקמז
 מותר לכתוב חידושי תורה בחול המועד ..... תתקמח
 האם יש להתיר משום צרכי רבים גם בדבר מצוה ..... תתקמט
 להגיה בחול המועד חידושי התורה שכתב בדרך לימודו ..... תתקנ
 העתקת חידושי בחול המועד ..... תתקנא
 המחמיר שלא לכתוב חדו"ת בחוה"מ, הוי חומרא המביאה לידי קולא ..... תתקנא
 מותר להצטלם בחול המועד - ובעיקר ענין הצילום ..... תתקנב
 להקליט בחול המועד נאומים או שירים על סרט של מ"פ וכדומה ..... תתקנד
 אם מותר לתקן מחשב עם שירים בחול המועד לצורך שמחת החג ..... תתקנה

- תתקנה ..... אסור להדפיס ספרים בחול המועד
- תתקנה ..... כתובה שנאבדה בחוה"מ מותר לכתוב כתובה חדשה בחול המועד
- תתקנז ..... למלטל שטר כתובה ביום טוב
- תתקנז ..... לכתוב קמיע בחול המועד

סימן תקמו - נישואין בחול המועד

- תתקנט ..... אין נושאים נשים במועד, אמנם מותר לישא בערב הרגל
- תתקס ..... עיקר שמחת יו"ט בבשר ויין היא ביום, אבל לא בליל א' של החג
- תתקסב ..... לעשות שידוכין ותנאים בחוה"מ ולכתוב התנאים ולעשות סעודה
- תתקסג ..... להחזיר גרושתו מן הנשואין בחול המועד
- תתקסד ..... סעודת ברית מילה ופדיון הבן בחול המועד
- תתקסה ..... סעודת בר מצוה וסיום מסכת - בחול המועד
- תתקסו ..... מותר לעשות סעודת הנוכת הבית בחול המועד

סימן תקמח - אבילות בחול המועד

- תתקסז ..... חול המועד אסור בהספד ותענית
- תתקסט ..... ביום טוב אין להספיד אפילו לתלמיד חכם בעת ההלוייה
- תתקע ..... דין אבילות ביום טוב ובחול המועד
- תתקעא ..... הרגל עלה למנין שלושים
- תתקעא ..... מת לו מת באמצע החג, אינו נוהג אבילות, אלא דברים שבצינעא
- תתקעג ..... רגל מוציא מגורת שבעה
- תתקעד ..... אין הנשים נוהגות אבילות ברגל, שחייבות בשמחת החג
- תתקעה ..... מנהג ירושלים שלא לקרוע בחול המועד אלא על אב ואם
- תתקעז ..... אין קורעים על שמועה רחוקה בחול המועד
- תתקעז ..... סעודת הבראה בחול המועד
- תתקעה ..... ברכת "אשר יצר אתכם בדין" בחול המועד
- תתקעט ..... אם מותר לאבל להשתתף בלימוד הושענא רבה בבית הכנסת
- תתקעט ..... אם מותר להודיע לקרובים על הפטירה בחול המועד

- אין חופרים קברים בחול המועד, אא"כ יש מת לפניהם ..... תתקפב
- אחר הקבורה בחול המועד – האבל חייב בכל המצוות ..... תתקפג
- לימוד ואזכרה בימי חול המועד ..... תתקפד
- להמנע מללכת לבית הקברות בחול המועד בשלושים ..... תתקפה
- ללכת לקברי צדיקים על חשבון לימוד תורה ..... תתקפו
- מת לו מת בחוה"מ, עושין כל צרכי המת, בחפירת הקבר ותפירת התכריכין ... תתקפו

פרטי דינים בהלכות חול המועד

- טעה בתפלת שחרית של חול המועד והתפלל שחרית של יום טוב ..... תתקפח
- להזכיר חג בברכות ההפטרה בשבת חול המועד ..... תתקפט
- המנהג פשוט שאין מניחין תפילין בחול המועד ..... תתקצ
- אם לומר בחוה"מ קודם ברוך שאמר, מזמור השמים ..... תתקצב
- לנגן בכלי שיר בחול המועד ..... תתקצב
- מי שפרנסתו ממה שמנגן בכנור בחתונות, ואירעו אבל ..... תתקצד
- עושה אשה כל תכשיטיה במועד – איסור תספורת לנשים ..... תתקצה